John Adams
Library,

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHELF Nº
* ADAMS
210.2

CORPVS
IVRIS CANONICI
NOTIS ILLVSTRATVM:
TOMIS DVOBVS
comprehenſum.

Jor. Gridley
John Adams

CORPVS IVRIS CANONICI NOTIS ILLVSTRATVM: GREGORII XIII. IVSSV EDITVM:

Complectens
- Decretum Gratiani.
- Decretales Gregorij Papæ IX.
- Sextum Decretalium Bonifacij Papæ VIII.
- Clementinas.
- Extrauagantes Ioannis Papæ XXII.
- Extrauagantes communes.

ACCESSERVNT

CONSTITVTIONES NOVÆ SVMMORVM PONTIFICVM nunquam antea editæ, quæ VII. Decretalium loco eſſe poſſint: ANNOTATIONES ANT. NALDI, cum ADDIT. nouis.

Et quæ in pleriſque editionibus deſiderabantur, PETRI LANCELOTTI Inſtitutiones Iuris Canonici; REGVLÆ Cancellariæ Apoſtolicæ: cum Indicibus, &c.

De quibus ſingulis Lector conſulet paginam Præfationi præfixam.

TOMVS PRIMVS.

Adams
210.2

574

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ADAMS 210.2

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad futuram rei memoriam.

CVM pro munere paſtorali humeris noſtris iniuncto id præcipuè nobis propoſitum habeamus, vt omni ſtudio, diligentiáque omnes Chriſti fideles his præſertim tam grauibus calamitosíſque temporibus in recta,& Catholica fide continere curemus: ac propterea id in primis nobis agendum, & prouidendum, vt omnem omnibus aberrandi ab ea occaſionem ſubtrahamus. Dudum ob huius rei executionem, adhibitis nonnullis ex fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, adiuncto etiam aliquorum doctrina & pietate inſignium virorum ſtudio. Decretum Gratiani nuncupatum abſque gloſſis, necnon idem Gratiani Decretum cum Decretalibus Gregorij Papæ Noni prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, non modo cum veteribus gloſſarum auctoribus, quibus cum viri pij, & Catholici fuerint, ignoſcendum videtur, ſi quid vel ob errorem in illis, vel quia nondum pleraque à ſacris Conciliis diffinita fuerant, liberiùs locuti ſunt: Verùm etiam cum his quæ ab impiis ſcriptoribus tam extra in marginibus, quæ etiam intra aſperſa fuerant Catholicæ veritati contraria reuidendi, corrigendi & expurgandi curam demandauimus. Cùm autem ipſum Decretum abſque gloſſis à præfatis, à nobis deputatis iam totum emendatum, & correctum, ac nonnullis annotationibus illuſtratum exiſtat, ipſiúſque maior pars à dilecto filio Paulo Conſtabili, tunc ſacri noſtri Palatij Apoſtolici Magiſtro vnà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Gregorij Noni prædeceſſoris noſtri iam impreſſis, recognita & approbata ſit. Reliquum verò eiuſdem Decreti vnà cum annotationibus prædictis tam abſque gloſſis, quàm ipſum totum cum gloſſis, Sextúmque & Clementinas ſimul,

& Extrauagantes à dilecto filio Sixto Fabri, eiuſdem Palatij noſtri Apoſtolici Magiſtro recognoſcenda omnia, & approbanda in officina populi Romani: quæ ad hoc potiſſimum, vt libri ſacri in ea fideliter, & incorruptè imprimantur, erecta fuit, imprimi, & impreſſa diuulgari iuſſerimus, ac vt ad maiorem Chriſti fidelium vbique tam intra quàm extra Italiam, citra, & vltra montes commorantium commoditatem hoc iuris Canonici corpus fideliter, & incorruptè iuxta exemplar hic Romæ impreſſum à Catholicis Typographis, à Romano populo, ſiue ab eo deputatis, vel pro tempore deputandis electis imprimi poſſit. Nos opportunè prouidere volentes, vt hoc ius Canonicum ſic expurgatum ad omnes vbique Chriſti fideles ſartum tectum perueniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quicquam addere, vel immutare, aut inuertere, nulláve interpretamenta adiungere: ſed provt in hac noſtra Vrbe Roma nunc impreſſum fuit, ſemper & perpetuò integrum & incorruptum conſeruetur. Motu proprio & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnibus & ſingulis in noſtro, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ dominio, nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiecto commorantibus, vel ad illud quovis prætextu aduenientibus, ac etiam extra dictum dominium vbilibet exiſtentibus Typographis, & librorum Impreſſoribus, ac Bibliopolis, & quibuſcunque aliis perſonis vtriuſque ſexus cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis vel conditionis exiſtant, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis maioris latæ ſententiæ, & quoad nunc, & pro tempore indicto, noſtro, & Romanæ Eccleſiæ dominio mediatè, vel immediatè ſubiecto commorantes, etiam vltra præmiſſa ſub amiſſione librorum, ac mille ducatorum auri de Camera pro vna videlicet officio Inquiſitionis hæreticæ priuitatis, & pro alia accuſatori, & pro reliqua tertiis partibus Iudici executori irremiſſibiliter applicandorum, aliiſque arbitrij noſtri pœnis eo ipſo ſi & quoties contra factum fuerit, & per quemlibet contrauenientem incurrendis Apoſtolica authoritate tenore præſentium inhibemus, & interdicimus, ne ipſius Gratiani Decretum cum annotationibus, & idem cum Gloſſis, Decretalibus Gregorij Noni prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus vt præfertur, de cætero per decennium à data præſentium ſub quovis titulo alibi quàm in Vrbe noſtra, & in eadem officina impreſſoria dicti populi Romani, & iis, quibus ab eodem populo Romano, & ab eo ad hoc pro ipſo Populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam vbilibet facultas, & licentia per dictum tempus deſuper conceſſa fuerit, provt nos eidem populo Romano, & eiſdem ab eo deputatis, vt huiuſmodi licentiam, & facultatem tam in Italia, quàm extra Italiam vbilibet cuicunque, & quibuſcunque ipſi populo Romano, ſeu eius pro eo Deputatis pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem populo, & eius Deputatis viſum fuerit, ſignificata prius nobis, & approbata perſona, concedere, illámque ſic conceſſam provt, & quando ſibi placuerit, reuocare libere,

bere, & licitè valeant, indulgemus, impreſſum, & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere, vel transferre, neque etiam ipſi abſque expreſſa etiam in ſcriptis licentia eiuſdem populi Romani, & ab eo Deputatorum dictum Gratiani Decretum cum ipſis annotationibus, & idem cum gloſſis, Gregorij Noni prædeceſſoris noſtri Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, vt dictum eſt, imprimere, nec per dictum decennium ab eis, vel aliis præterquam à dicto populo Romano, & ab eo Deputatis, vel de eorum licentia, vt præfertur, impreſſum & imprimendum aliàs habere, ſeu tenere, aut etiam vendere, vel donare, ſeu imprimi, teneri, vendi, donari, aut aliàs transferri facere per ſe, vel alium, ſeu alios publicè, vel occultè, directè, ſeu indirectè quovis quæſito colore, vel ingenio audeant, ſeu præſumant: ita quòd etiam nulli omnino hominum tam in vrbe, & tota Italia, quàm extra vbiuis Terrarum, Regnorum, Regionum, & Prouinciarum totius orbis liceat huiuſmodi libris dicti iuris Canonici ſic, vt præfertur, de mandato noſtro recognitis, correctis, & expurgatis quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, nulláve interpretamenta adiungere, ſed provt opus huiuſmodi Romæ nunc impreſſum fuit ſemper & perpetuò integrum & incorruptum conſeruetur, ſtatuimus, ſancimus, & ordinamus: mandantes vniuerſis & ſingulis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis, cæteriſque locorum Ordinariis, & eorum Vicariis in ſpiritualibus, & temporalibus, & in ſtatu temporali ſanctæ Romanæ Eccleſiæ etiam Legatis, Vicelegatis, Sedis Apoſtolicæ, ac ipſius ſtatus Gubernatoribus, Poteſtatibus, & Locumtenentibus, vt quoties pro parte dicti populi Romani, & ab eo Deputatorum, ſeu licentiam & facultatem ab ipſis, vt præfertur, pro tempore habentium, fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eiſdem populo, & Deputatis, ac ab ipſis licentiam & facultatem haben. efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes præmiſſa ad omnem populi Romani & ab eo Deputatorum prædictorum licentiam ſeu facultatem haben. requiſitionem contra inobedientes & rebelles etiam per cenſuras Eccleſiaſticas, etiam ſæpius aggrauan. & per alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur: inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis. Et inſuper quia difficile admodum eſſet præſentes literas ad quælibet loca deferri, Volumus, & eadem Apoſtolica auctoritate decernimus, illarum tranſſumptis, & exemplis manu Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo Curiæ, vel perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, & etiam in ipſis operibus impreſſis plenariam & eandem prorſus fidem vbique tam in iudicio, quàm extra iudicium haberi, quæ præſentibus haberetur: non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac quorumcunque locorum, Gymnaſiorum, & Vniuerſitatum, etiam ſtudiorum generalium iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & literis Apoſtolicis etiam

illis,

illis, & illorum, ac quibuſvis aliis perſonis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, ac aliàs in contrarium quomodolibet conceſſis & approbatis, ac in poſterum concedendis, & approbandis. Quibus omnibus etiamſi de illis ſpecialis mentio habenda eſſet, eorum tenores præſentibus pro expreſſis habentes: illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus, contrariis quibuſcumque. Aut ſi aliquibus communiter vel diuiſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facien. plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die prima Iulij, M. D. LXXX. Pontificatus noſtri anno nono.

Cæ. Glorierius.

EX

EX COLLECTIONIBVS ANT. AVGVSTINI, ARCHIEPISCOPI TARACONENSIS, nomina omnium Pontificum Romanorum.

PETRVS *Apoſtolus cœpit Rom. anno Chriſti.*	44
* *Linus viuo Petro anno.*	57*
Clemens anno.	68
Cletus.	77
Anacletus.	84
Euariſtus.	96
Alexander.	109
Xyſtus.	117
Teleſphorus.	127
Hyginus.	138
Pius.	142
Anicetus.	153
Soter.	163
Eleutherus.	171
Victor.	186
Zephyrinus.	198
Calliſtus.	218
Vrbanus.	223
Pontianus.	231
Anterus.	236
Fabianus eodem anno.	
Cornelius.	250
Lucius.	253
Stephanus.	255
Xyſtus Iunior.	257
Dyoniſius.	260
Fœlix.	271
Eutychianus.	275
Caius.	285
Marcellinus.	296
Marcellus.	304
Euſebius.	310
Miltiades.	311
Sylueſter.	314
Marcus.	336
Iulius eodem anno.	
Liberius.	351
* *Fœlix Iunior viuo Liberio.*	355*
Damaſus.	366
Syricius.	385
Anaſtaſius.	398
Innocentius.	402
Zoſimus.	419
Bonifacius.	419
Cœleſtinus.	432
Xyſtus tertius.	423
Leo.	440
Hilarius.	461
Simplicius.	467
Fœlix Iunior, dictus tertius.	483
Gelaſius.	492
Anaſtaſius Iunior.	496
Symmachus.	498
Hormiſda.	514
Ioannes.	533
Fœlix III. dictus quartus.	520
Bonifacius Iunior.	530
Ioannes Iunior.	552
Agapetus.	534
Syluerius.	535
Vigilius.	537
Pelagius.	555
Ioannes tertius.	561
Benedictus.	575
Pelagius Iunior.	579
Gregorius.	590
Sabinianus.	604
Bonifacius tertius.	607
Bonifacius quartus.	608
Deuſdedit.	615
Bonifacius quintus.	619
Honorius.	622
Seuerinus.	637
Ioannes quartus.	639
Theodorus.	640
Martinus.	647
Eugenius.	654
Vitalianus.	657
Adeodatus.	672
Domnio.	676
Agatho.	679
Leo Iunior.	682
Benedictus Iunior.	684
Ioannes quintus.	685
Cono.	686
Sergius.	687
Ioannes ſextus.	701
Ioannes ſeptimus.	705
Siſynnius.	707
Conſtantinus anno eod.	
Gregorius Iunior.	716
Gregorius tertius.	731
Zacharias.	741
Stephanus Iunior.	752
Stephanus tertius, dictus Iunior eod. men.	
Paulus.	757
Stephanus quartus, dictus tertius.	768
Hadrianus.	772
Leo tertius.	796
Stephanus quintus, dictus quartus.	816
Paſchalis.	817
Eugenius Iunior.	824
Valentinus.	827
Gregorius quartus.	828
Sergius Iunior.	844
Leo tertius.	847
Benedictus tertius.	855
Nicolaus.	858
Hadrianus Iunior.	867
Ioannes octauus.	872
Marinus, dictus Martinus Iunior.	882
Hadrianus tertius.	884
Stephanus ſextus dictus quintus.	885
Formoſus.	891
Bonifacius ſextus.	895
Stephanus ſeptimus, dictus ſextus.	896
Romanus.	897
Theodorus Iunior eod. an.	
Ioannes nouus eod. an.	
Benedictus quartus.	898
Leo quintus.	902
Chriſtophorus eod. an.	
Sergius tertius.	903
Anaſtaſius tertius.	910
Laudo.	912
Ioannes decimus.	913
Leo ſextus.	928
Stephanus octauus, dictus ſeptimus eod. an.	
Ioannes vndecimus.	930
Leo ſeptimus.	915
Stephanus n nus, dictus octauus.	939
Marinus Iunior, dictus Martinus tertius.	942
Agapetus Iunior.	946

Ioannes duodecimus. 956
Leo octauus. 964
Ioannes tertius decimus, 965
Benedictus quintus, dictus ſextus. 972
Bonifacius ſeptimus. 974
Benedictus ſextus, dictus ſeptimus. 975
Ioannes quartus decimus. 984
Ioannes quintus decimus. 985
Ioannes ſextus decimus. 995
Gregorius quintus eod. an.
Sylueſter ſecundus. 898
Ioannes ſeptimus dicimus. 1003
Ioannes octauus decimus eod. an.
Sergius quartus. 1009
Benedictus ſeptimus, dictus octauus. 1012
Ioannes decimus nonus. 1024
Benedictus octauus, dictus nonus. 1032
Gregorius ſextus. 1045
Clemens ſecundus. 1047
Damaſus ſecundus. 1048
Leo nonus. 1049
Victor ſecundus. 1055
Stephanus decimus, dictus nonus. 1057
Nicolaus ſecundus. 1059
Alexander ſecundus. 1061
Gregorius ſeptimus. 1073
Clemens tertius viuo Gregorio anno. 1080 *
Victor tertius. 1086
Vrbanus ſecundus. 1088
Paſchalis ſecundus. 1099
Gelaſius ſecundus. 1118
Caliſtus ſecundus. 1119
Honorius ſecundus. 1124
Innocentius ſecundus. 1130
Cœleſtinus ecundus. 1143
Lucius ſecundus. 1144
Eugenius tertius. 1145
Anaſtaſius quartus. 1153
Hadrianus quartus. 1154
Alexander tertius. 1159
Lucius tertius. 1181
Vrbanus tertius. 1185
Gregorius octauus. 1187
Clemens tertius. 1189
Cœleſtinus tertius. 1191
Innocentius tertius. 1198
Honorius tertius. 1216
Gregorius nonus. 1227
Cœleſtinus quartus. 1241
Innocentius quartus. 1243
Alexander quartus. 1254
Vrbanus quartus. 1161
Clemens quartus. 1265
Gregorius decimus. 1271
Innocentius quintus. 1276
Hadrianus quintus eod. an.
Ioannes vigeſimus, dictus vigeſimus primus eod. an.
Nicolaus tertius. 1277
Martinus ſecundus, dictus quartus. 1281
Honorius tertius. 1285
Nicolaus quartus. 1288
Cœleſtinus quintus. 1294
Bonifacius octauus eod. an.
Benedictus nonus, dictus vndecimus. 1303
Clemens quintus. 1305
Ioannes vigeſimus primus, dictus vigeſimus ſecundus. 1316
Benedictus decimus, dictus duodecimus. 1334
Clemens ſextus. 1342
Innocentius ſextus. 1352
Vrbanut quintus. 1362
Gregorius vndecimus. 1378
Vrbanus vndecimus. 1378
* Clemens ſeptimus viuo Vrbano eod. an. *
Bonifacius nonus. 1389
* Benedictus vndecimus, dictus tertius decimus viuo Bonifacio. 1394 *
Innocentius ſeptimus. 1404
Gregorius duodecimus. 1406
Alexander quintus. 1409
Ioannes vigeſimus ſecundus, dictus vigeſimus tertius. 1410
Martinus tertius, dictus quintus. 1417
Eugenius quartus. 1431
Nicolaus quintus. 1447
Caliſtus tertius. 1455
Pius ſecundus. 1458
Paulus ſecundus. 1464
Xyſtus quartus. 1471
Innocentius octauus. 1484
Alexander ſextus. 1492
Pius tertius. 1503
Iulius ſecundus eod. an.
Leo decimus. 1513
Hadrianus ſextus. 1522
Clemens ſeptimus. 1523
Paulus tertius. 1534
Iulius tertius. 1549
Marcellus ſecundus. 1555
Paulus quartus eod. an.
Pius quartus. 1560
Pius quintus. 1567
Gregorius tertius decimus. 1572

NOMINA CONCILIORVM GENERALIVM.

GRÆCORVM.

Nicænum ſub Syluestro Papa anno Chriſti. 325
Conſtantinopolitanum ſub Damaſo Papa anno. 381
Epheſinum ſub Cæleſtino Papa anno. 430
Chalcedonenſe ſub Leone Papa anno. 451
Conſtantinopolitanum ſub Vigilio Papa anan. 553
Conſtantinopolitanum ſum Agathone Papa anno. 681
Nicænum ſecundum ſub Adriano Papa anno. 789
Conſtantinopolitanum ſub Hadriano Iuniore anno. 870
Conſtantinopolitanum ſub Ioanne nono Papa anno. 897

LATINORVM.

Romanum ſub Gregorio ſeptimo Papa anno. 1078
Turonenſe ſub Alexandro tertio Papa anno. 1163
Lateranenſe ſub Alexandro tertio Papa anno. 1180
Lateranenſe generale dictum ſub Innocentio tertio Papa anno. 1215
Lugdunenſe ſub Innocentio quarto Papa anno. 1245
Lugdunenſe ſub Gregorio decimo Papa anno. 1273
Viennenſe ſub Clemente quinto Papa anno. 1311
Conſtancienſe ſub Martino quinto Papa anno. 1417
Baſilienſe ſub Eugenio quarto Papa anno. 1431
Ferrarienſe & Florentinum ſub eodem. 1438
Lateranenſe ſub Iulio ſecundo, & Leone decimo. 1511
Tridentinum ſub Paulo tertio, & Iulio tertio, & Pio quarto anno. 1545

NOMINA CONCILIORVM PROVINCIALIVM.

Antiochenum ſub Dionyſio Papa.
Ancyranum ſub Marcellino Papa.
Neocæſarienſe ſub Euſebio Papa.
Romanum ſub Syluestro Papa.
Romanum 2 ſub eod. Papa.
Eliberinum ſub eodem.
Arelatenſe ſub eodem.
Gangrenſe ſub eodem Papa.
Arelatenſe 2. ſub eodem Papa.
Carthaginenſe ſub eodem.
Romanum 3. ſub Iulio Papa.
Agrippinenſe ſub eodem.
Antiochenum 2. ſub eodem Papa.
Sardicenſe ſub eodem Papa.
Laodicenum ſub Liberio Papa.
Aquileienſe ſub Damaſo Papa.
Valentinum Galliæ ſub eod. Papa.
Talenſe ſub Syricio Papa.
Carthaginenſe 2. ſub eod. Papa.
Carthaginenſe 3. ſub eodem.
Carthaginenſe 4. ſub eodem.
Taurinatenſe ſub eodem.
Carthaginenſe 5. ſub Anaſtaſio Papa.
Toletanum ſub eodem.
Mileuitanum ſub Innocentio Papa.
Carthaginenſe 6. ſub Bonifacio Papa.
Carthaginenſe 7. ſub eodem.
Africanum ſub eodem.
Regienſe ſub Xyſto 3. Papa.
Agathenſe ſub eodem.
Arauſicanum ſub Leone Papa.
Vaſenſe ſub eodem.
Carpentoractenſe ſub eodem.
Arelatenſe 3. ſub eodem.
Venetum ſub eodem.
Turonenſe ſub eodem.
Romanum ſub Hilario Papa.
Tarraconenſe ſub Fœlice 3. Papa.
Epaunenſe ſub Gelaſio Papa.
Romanum ſub Symmacho Papa.
Item ſecundum, tertium, quartum, quintum, ſextum.
Ilerdenſe ſub eodem.
Valentinianum Hiſpaniæ ſub eodem.
Aurelianenſe ſub Hormiſda Papa.

Gerundenſe ſub eodem.
Cæſar-Auguſtanum ſub eodem
Toletanum 2. ſub Iohanne 2. Papa.
Aurelianenſe 2. ſub Vigilio Papa.
Aurelianenſe 3. ſub eodem.
Aruernenſe ſub eodem.
Aurelianenſe 4. ſub Pelagio Papa.
Turonenſe 2. ſub eodem.
Pariſienſe ſub eodem.
Aurelianenſe 5. ſub eodem.
Pariſienſe 2. ſub eodem.
Hiſpalenſe ſub eodem.
Toletanum 3. ſub Pelagio 2. Papa.
Lugdunenſe ſub eodem.
Matiſconenſe ſub eodem.
Lugdunenſe 2. ſub eodem.
Valentinianum 2. Galliæ ſub eodem:
Matiſconenſe 2. ſub eodem.
Romanum ſub Gregorio Papa.
Lateranenſe ſub eodem.
Antiſio dorenſe ſub Deus dedit Papa.
Hiſpalenſe 2. ſub Honorio Papa.
Toletanum 4. ſub eodem.
Toletanum 5. ſub eodem.
Toletanum 6. ſub eodem.
Braccarenſe ſub eodem.
Braccarenſe 2. ſub eodem.
Toletanum 7. ſub Theodoro Papa.
Lateranenſe ſub Martino Papa.
Toletanum 8. ſub eodem.
Toletanum 9. ſub eodem.
Toletanum 10. ſub eodem.
Gabilonenſe ſub Eugenio Papa.
Toleranum 11. ſub Vitaliano Papa.
Braccarenſe 3. ſub eodem.
Anglicanum 1. ſub eodem.
Anglicanum 2. ſub eodem.
Toletanum 12. ſub Agathone Papa.
Toletanum 13. ſub eodem.
Romanum ſub Gregorio 2. Papa.
Francicum ſub Zacharia Papa.
Sueſſionenſe ſub eodem.
Apud Palatium Vernis ſub eodem.
Francofordienſe ſub Hadriano Papa.
Foroiulienſe ſub eod.
Apud Theodonis Villam ſub Leone 3. Papa.
Arelatenſe 4. ſub eodem.
Turonenſe 3. ſub eodem.
Cabilonenſe ſecundum ſub eodem.
Moguntinum ſub eodem.
Remenſe ſub eodem.
Aquiſgranenſe ſub eodem.
Pariſienſe ſub Eugenio 2. Papa.
Aquiſgranenſe 2. ſub eodem.
Moguntinum 2. ſub eodem.
Aquenſe, ſiue Aquiſgranenſe 3. ſub eodem.
Meldenſe ſub eodem.
Apud ſanctum Medardum ſiue Sueſſionenſe 2. ſub eodem.
Valentinianum Galliæ 3. ſub Leone 3. Papa.
Tiernenſe ſub eodem.
Piſtenſe ſub Nicolao Papa.
Vormacienſe ſub Hadriano Q. Papa.
Trecenſe ſub Ioanne 8.
Colonienſe ſub Stephano 6. Papa.
Maguntiacenſe ſub eodem.
Metenſe ſub eodem.
Triburienſe ſub Bonifacio 6. Papa.
Nannerenſe ſub eodem.
Salegunſtadienſe ſub Benedictio 8. Papa.
Romanum ſub Nicolao 2. Papa.
Alemanicum ſub Honorio 3. Papa.
Oxonienſe ſub incerto.

DECRE

DECRETVM ABBREVIATVM, SIGILLATIM CVNCTA ATTINGENS.

Liber Decreti diuiſus eſt in tres partes: quarum Prima eſt de Diſtinctionib. Secunda de Cauſis, Tertia de Conſecratione. Prima pars diſtincta eſt in Diſtinctiones centum & vnam.

PRIMA *Diſtinctio tractat de iure naturali & humano, ius ipſum naturaliter eiuſque ſpecies omnes diffiniens, & inter ius ſcriptum & non ſcriptum differentiam ponens. Columna* 1.

Secunda, de iure Quiritum ſiue Romanorum ipſius per ſpecies diffiniẽs. 3

Tertia, iuris Canonici varia nomina diſtinguit, breuiterque exponit. 4

Quarta, ad quid leges inuentæ ſunt: & quid ſacri Canones mandent. 5

Quinta, quomodo ius naturale eſt immobile, nec obſtat quod ibi ponitur. 6

Sexta, an illuſiones nocturnæ ad peccatum imputentur: & circa finem proſequitur de iuris naturalis dignitate. 8

Septima, ponit legiſlatores: oſtendendo qualiter ius incœperit. 10

Octaua, ponit differentiam inter ius naturale & conſuetudinem. 11

Nona, auctoritate & exemplo probat conſtitutiones hominum iuri naturali cedere. 14

Decima, oſtendit quòd leges Imperatorum vincuntur à Canonibus. 17

Vndecima, dicit conſuetudinem legibus approbatis cedere. 21

Duodecima, habet laudabilem conſuetudinem eſſe ſeruandam: quæ nec Canonibus ſacris, nec veritati, nec bonis moribus obuiet. 24

Decima tertia, vult quòd contra ius naturale non admittatur diſpenſatio: niſi in fuga maioris mali. 29

Decima quarta, quòd quis non debet minus peccatum committere, vt aliud maius euitare poſſit. 30

Decima quinta, notat de tempore quo ſacri Canones librique & Concilia celebrata fuerunt: & quæ opuſcula ſunt admittenda. 31

Decima ſexta, ponit quòd Canones Apoſtolorum ſunt recipiendi: poſtea oſtendit quo tempore, & quo reſidente in papatu, vel imperio quodlibet Concilium eſt celebratum. 37

Decima ſeptima, dicit non Concilia, ſed conuenticula celebrari ſine Papa. 45

Decima octaua, oſtendit quòd prouincialia Concilia nihil generaliter poſſunt conſtituere: ideò conſequenter declarat ad quid ſint vtilia, & quoties in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate ſunt celebranda, & quod metropolitanus nihil debet exigere ab Epiſcopis ad Concilium conuenientibus. Addit de pœna Epiſcopi, qui vocatus ad Synodum non venit. 49

Decima nona, vim Decretalium oſtendens dicit mandata Eccleſiaſtica deuotè ſeruanda. 54

Vigeſima, dicit quòd in cauſis diffiniendis ſacri Canones: in exponenda verò ſacra Scriptura ſancti doctores attenduntur. 60

Vigeſima prima, tractat de diuerſis ordinibus & gradibus miniſtrorum, docendo qui ſunt executores ſiue miniſtri Canonum, à maiore vſque ad infimum. Et differentias miniſtrorum locorum aſſignat, probans quòd maior à minori non debet iudicari. 62

Vigeſima ſecunda, de dignitate Romanæ Eccleſiæ, & quarundam aliarum. 67

Vigeſima tertia, de ordinatione miniſtrorum incipiens à Romano Pontifice, & deſcendens vſque ad oſtiarium. 70

Vigeſima quarta, de examinatione ordinandorum. 79

Vigeſima quinta, de officiis Clericorum, incipiendo ab oſtiario, & aſcendendo vſque ad Epiſcopum, circa medium diſtinctionis inchoat tredecim præcepta regulæ Apoſtolicæ, & proſequitur ibi, Oportet Epiſcopum eſſe ſine crimine. Et inde nacta occaſione, ponit varias ſignificationes huius nominis, crimen. Et oſtendit quod ſit mortale & quod veniale. 80

Vigeſima ſexta, exequitur ſecundum præceptum Apoſtolicæ regulæ, Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum. 85

Vigeſima ſeptima probat quòd nolentes vouere continentiam, ad ſacros Ordines promouendi non ſunt, aſſignans differentiam inter ſolemne & ſimplex votum. 87

Vigeſima octaua, probat quòd Clericis habere vxores non licet in Eccleſia occidentali, addens de ſubdiaconatu, qui olim prohibitus non erat. Vide quod ibi notatur. 90

Vigeſima nona, oſtendit quædam capitula tradita eſſe cauſa, quædam ex tempore, quædam ex loco, quædam ex perſona. 95

Trigeſima, quia dictum fuit dist. ſuprà, quòd Sacerdotes non debent à ſe obiicere vxores ſuas prætextu Religionis, hic dicit quòd ex cauſa fuit hoc ſtatutum, ſcilicet propter quoſdam hæreticos, qui coniugia deteſtabantur. ibid.

Trigeſima prima, probat & ponit exempla in terminis, qualiter Clerici continere debent, & quòd ab omnibus eſt ſeruanda continentia, niſi ab orientalibus. 99

Trigeſima ſecunda, adhuc proſequitur de continentia Clericorum. Et dicit quòd conſtituti in quatuor ſacris Ordinibus tenentur continere, & ſi habent publicas concubinas, nullus eorum Miſſam audiat. 103

Trigeſima tertia, oſtendit quòd bigami, corpore vitiati, vſurarij publicè pœnitentes, luſores in ſcena, ludentes, furioſi, arreptitij, accipientes meretrices in vxores, & concubinas habentes, promoueri non poſſunt. 109

Trigeſima quarta, ponit quòd oportet Epiſcopum vitare nimiam familiaritatem domeſticarum perſonarum, & etiam conſanguinearum, & quòd venari non licet. 111

Trigeſima quinta, agit de tertiò capitulo Apoſtolicæ regulæ, Oportet ordinandum non eſſe vinolentum. 117

Trigeſima ſexta, exponendo illud, Prudentem, dicit quòd Clerici debent habere peritiam litterarum ſacrarum. 119

Trigeſima ſeptima, oſtendit quòd Clerici non debent libros gentilium reſpicere: peritiam tamen ſæcularium ſcientiarum debent habere. 121

Trigeſima octaua, probat quòd litteris debet eſſe eruditus Sacerdos, & Canones ignorare non debet. Ignorantia enim ipſi eſt periculoſa 129

Trigeſima nona oſtendit, quòd oportet Epiſcopum eſſe prudentem, in negociis ſæcularibus vt ſua cautela reddantur Eccleſiæ indemnes. ibid.

Quadrageſima proſequitur quintum capitulum Apoſtolicæ regulæ, oportet Epiſcopum eſſe ornatum. Et primo de ordinatu interiori, qui conſiſtit in virtutibus. ibid.

Quadrageſima prima, tractat de ornatu, qui conſiſtit in grauitate, inceſſu, habitu, & temperantia potus & cibi. 133

Quadrageſima ſecunda, declarat illud, hoſpitalem. 135

Quadrageſima tertia, illa duo, pudicum, & doctorem. 137

Quadrageſima quarta illud, non vinolentum, quod eſt pars eius quod dicimus ſup. 35. diſt. 140

Quadrageſima quinta, illud, non percuſſorem. 143

Quadrageſima ſexta, illud non litigioſum. 149

Quadrageſima ſeptima, illud, non cupidum, domui ſuæ benè præpoſitum. 151

Quadrageſima octaua, illud non neophytum. 154

Quadrageſima nona, prædicta præcepta Apoſtolicæ regulæ ſub compendio & breuiter recapitulat. Et ponit cauſas & rationes quare criminoſi & vitioſi non debent in Epiſcopos promoueri. 155

Quinquageſima agit de lapſu & reparatione Clericorum. 158

Quinquageſima prima, de curialibus ſiue officiariis, ratiociniis obligatis, iudicibus & aduocatis ordinandis, vel non. 178

Quinquageſima ſecunda de præpoſteratione ſacrorum Ordinum ſiue de Clerico per ſaltum promoto. 180

Quinquageſima tertia, de curiæ annexu in Clero vel monaſterio recipiendis, vel non. Et ibi probat quare curiales & aliter obligati ordinandi non ſunt. 181

Quinquageſima quarta, de ſeruis à non dominis manumiſſis non promouendis, niſi libertatem ſint conſecuti. ibid.

Quinquageſima quinta, de corpore vitiatis, bigamis, illiteratis, publicè pœnitentibus ordinandis vel non. 188

Quinquageſima ſexta, de filiis presbyterorum, & natis de fornicatione & adulterio non ordinandis. 191

Quinquageſima ſeptima, de baptizatis in ægritudine an ordinentur. 196

Quinquageſima octaua, de monachis non ordinandis ſine licentia Abbatis. ibid.

Quinquageſima nona, de Laïcis litteratis non ſubito ordinandis. ibid.

Sexageſima, oſtendit ex quibus ordinibus aliquis eligendus ſit in præpoſitum, vel decanum, vel Archipresbyterum, vel Epiſcopum colum. 198

Sexageſima prima, oſtendit quòd Laïci non ſunt eligendi in Epiſcopos, ſed poſtulandi. ibid.

Sexageſima ſecunda, oſtendit quòd Clericorum eſt eligere, & populi conſentire. 199

Sexageſima tertia, probat quòd nullo modo Laici debent ſe ingerere electioni Epiſcoporum. 205

Sexageſima quarta, ponit quo tempore & quibus præſentibus debent Epiſcopi conſecrari. 216

Sexageſima quinta, dicit quòd præſentibus omnibus Epiſcopis comprouincialibus vel ſe excuſantibus debet Epiſcopus conſecrari ab Archiepiſcopis. Et ibi dicit, quod ſi cæteris ordinationi Epiſcoporum conſentientibus duo vel tres contradicant; obtineat plurimorum ſententia. 218

Sexageſima ſexta, de promotione Archiepiſcopi, qui ab omnibus Epiſcopis comprouincialibus eſt ordinandus, & non eſt conſecrandus à paucioribus quàm à tribus colum. 221

Sexageſima ſeptima, de promotione ſiue Ordine Presbyterorum. ibid.

Sexageſima octaua, dixit quòd illi qui ſunt ordinati ab illis; quos non conſtat eſſe Epiſcopos, iterum ſunt ordinandi. Siue determinat de ordinatione non iteranda; & de Chorepiſcopis. ibid.

Sexageſima nona, quòd prima tonſura clerici de manu Abbatis poteſt ſuſcipi. Vel dic quòd determinat de non ordinatis ne in Eccleſia Dei miniſtrent. 223

Septuageſima, tractat ne quis ordinetur ſine titulo. 224

Septuageſima prima, ne quis ordinetur à non ſuo Epiſcopo. ibid.

Septuageſima ſecunda, ne ignotus Clericus ſine literis dimiſſoriis, ſiue commendatitiis recipiatur colum. 226

Septuageſima tertia, oſtedit qualiter literæ formatæ & dimiſſoriæ fiãt. 227

Septuageſima quarta, tractat an inuitis ordines conferãtur colum. 228

Septuageſima quinta, de tempore & die conſecrationis Epiſcoporum, nec non de temporibus ordinationum aliorum Clericorum colum. 221

Septuageſima ſexta, de ieiuniis quatuor temporum, & quare ſunt ieiunanda. 233

Septuageſima ſeptima, ponit qualiter clerici ſunt per gradus ordinandi: & etiam tractat de interſtitiis temporum. 237

Septuageſima octaua, in qua ætate ſint Sacerdotes ordinandi colum. 239

Septuageſima nona, repetit de ordinatione ſummi Pontificis, quæ à ſolis Cardinalibus fieri debet colum. 240

Octuageſima, in quibus locis ſunt ponendi Epiſcopi vel Archiepiſcopi. 243

Octuageſima prima, epilogando docet quod ordinandus in Epiſcopum debet eſſe ſine crimine nec clerici mulieribus cohabitare debent. 244

Octuageſima ſecunda, docet quod Epiſcopus his qui ſuis manibus laborare non poſſunt prouidere debet: & addit quòd ſi quis miniſtrorum fornicationem committat, & agat pœnitentiam, ex diſpenſatione poteſt in ordinibus remanere. 251

Octuageſima tertia, docetur quòd prælatus non ſolum à peccato immunis eſſe debet, ſed etiam peccatis aliorum conſentire non debet colum. 254

Octuageſima quarta, vult quod prælatus ſi vigilans circa defenſionem pauperum releuationem oppreſſorum, & curationem monaſterium. 255

Octuageſima quinta, tractat de hoſpitalitate Clericorum, quæ eſt Epiſcopis neceſſaria. 257

Octuageſima ſexta, probat quod oportet Epiſcopum eſſe doctorem, vt ſciat ſubditos corrigere. Item liberalem circa patientes neceſſitatem, & non circa hiſtriones. 258

Octuageſima ſeptima, probat quod viduis, orphanis & oppreſſis, Epiſcopus debet dare ſubſidium colum. 263

Octuageſima octaua, dicit quòd clerici cupiditatis cauſa negotiatores eſſe non debent: ſed pietatis cauſa curam orphanis, & viduis impendere. 265

Octuageſima nona, dicit quòd oportet Epiſcopum eſſe domui ſuæ bene præpoſitum, vt ſciat diſpenſatione rerum Eccleſiæ regulam eſſe obſeruandam. 269

Nonageſima, docetur qualiter litigioſi corripiendi ſunt, & non ordinandi, tractans de licitis & honeſtis operibus. 271

Nonageſima prima, de modo cantandi in Eccleſia, etiam de electi poteſtate. Dicit etiam quòd ſi Clericis ſua beneficia non ſufficiant, poſſunt ſibi neceſſaria quærere artificio ſuo licito. 273

Nonageſima ſecunda, dicit, quòd magis corde, quam vocibus cantandum eſt. 274

Nonageſima tertia, de obedientia minorum erga maiores, & quòd nullus debet communicare inimicis Romanæ Eccleſiæ. 276

Nonageſima quarta, de legato Romani Pontificis, qui impediendus non eſt: & impedientes ſunt excommunicandi. Probat etiam quòd maior in officio, minori vices ſuas committere poteſt: & de præſumptione Archidiaconorum. 285

Nonageſima quinta, dicit quòd etiam præſentibus Epiſcopis Presbyteri quamuis eis ſubditi, poſſunt ſacra myſteria celebrare & prædicare. 286

Nonageſima ſexta, dicit quòd Laicis (etiam Imperatoribus) non licet aliquem ordinare, vel de rebus Eccleſiarum iudicare. 290

Nonageſima ſeptima, dicit quòd precibus Eccleſiæ Imperator & cæteri principes poſſunt eam iuuare: ſubiicientibus Eccleſiam Romanam legationem vndecunque ſine ſignatis apicibus non recipere. 299

Nonageſima octaua, dicit quod clerici peregrini & vltra marini, ſine teſtimonio quinque Epiſcoporum recipiendi non ſunt. 301

Nonageſima nona, dicit de primatibus & poteſtate eorum qualiter nullus eſt appellandus vniuerſalis. 302

Centeſima, tractat de pallio, & vſu eius. 304

Centeſima prima & vltima, dicit vnam

vnam prouinciam in duas non diuidendam. 308

¶ Secunda pars,quæ eſt de Cauſis,diſtincta eſt in Cauſis xxxvj. quarum quælibet plures ſub ſe quæſtiones continet.

¶ Prima cauſa quæſtiones habet ſeptem.

Prima quærit vtrum vendere ſpiritualia ſit peccatum,ſol.ſic.colum. 308

Secunda, an pro ingreſſu Eccleſiæ vel monaſterij pecunia ſit exigenda vel perſoluenda, ſol.non.colum. 352

Tertia, vtrum præbendas Eccleſiæ emere ſit ſimonia,ſol.ſic. 356

Quarta, vtrum ille reus criminis ſit, cuius pater pro eo ignorante ſimoniam commiſit, ſol. ignorantia facti, non iuris,excuſat eum,col. 363

Quinta, vtrum liceat ei retinere quod pater pro eo ſimoniace acquiſiuit. ſol.de rigore iuris non, de miſericordia ſecus. 367

Sexta,vtrum ignoranter à ſimoniaco ordinati ſunt abiiciendi, vel non ſol.probata ignorantia miſericorditer tolerantur. 369

Septima,vtrum renuncians ſuæ hæreſi in Epiſcopali dignitate ſit ſuſcipiendus,ſol.rigor vult eum deponi,ſed diſpenſatio ſuſtineri columna. 370

¶ Secunda cauſa habet octo quæſtiones, & in ea quinta præcedit quartam.

Prima, quærit vtrum in manifeſtis ſit ordo iuris ſeruandus, ſic, niſi ſint notoria. 382

Secunda,vtrum ſpoliatus ab aliquo ſit iudicandus. Non ante reſtitutionem. 391

Tertia,qua pœna ſint feriendi in accuſatione deficiente. Talione. 392

Quarta,vtrum accuſatore deficiente reus ſit cogendus ad purgationem. No niſi infamia publica laboret. 395

Quinta,an duorum teſtimonio Epiſcopus ſit condemnandus. 404

Sexta, quo remedio cauſa ſubleuatur, Appellatione:quæ tamen ei danda non eſt, qui cauſa dilationis appellat. 406

Septima, an laici,vel monachi,vel quilibet inferiorum ordinum ſint admittendi in accuſatione maiorum, Non.de iure nouo colum. 419

Octaua,qualiter accuſatio fieri debeat, ſol. in ſcriptis. 436

¶ Tertia cauſa quæſtiones xj. complectitur.

Prima,vtrum reſtitutio ſit facienda quibuslibet ſpoliatis,ſol.ſic, niſi in certis caſibus. Nam infamatus,apoſtata, iuſte ſpoliatus præciſus & ſuſpectus, non ſunt reſtituendi. 438

Secunda,quærit de induciis quo ſpacio ſint dandæ: an poſt reſtitutionem tantum, an poſt vocationem ad cauſam quibuslibet concedendæ ſunt,ſolut.ad arbitrium iudicis. 440

Tertia, quo ſpatio menſium ſint vtrique concedendæ, ſol. vt prius,col. 442

Quarta, vtrum infames ſint recipiendi ad teſtimonium, ſol. non niſi contra ſimiles. 444

Quinta, an teſtes domeſtici vel inimici ſint producendi,ſolut.non.col. 446

Sexta,vtrum reus extra prouinciam ſit producendus, ſol.non. 450

Septima, vtrum criminoſus poſſit eſſe iudex, ſol. ſic, ab Eccleſia toleratus. 454

Octaua, vtrum Epiſcopus poſſit ab vno iudicari, ſol. non niſi à xij. Epiſcopis: reſeruata ſententia ſummo Pontifici. 459

Nona,vtrum accuſatores vel teſtes in abſentem vocem accuſationis vel teſtificationis exhibere valeant, ſol. non. 460

Decima, vtrum deficientes in vno capitulo ſint admittendi ad ſequentia,ſol. non. 463

Vndecima,vtrum accuſatus in accuſatorem poſſit conuertere accuſationem, ſol. non, niſi in maiori crimine. 464

¶ Quarta cauſa habet quæſtiones vj.

Prima, an in excommunicatione conſtitutus, alium accuſare valeat, ſol. non. 465

Secunda,an infra xij.annos in criminali cauſa qua teſtificari poſſit, ſol. non. 467

Tertia,an ab accuſatione prohibitus poſſit eſſe teſtis ſol.non. ibid.

Quarta,an idem poſſit eſſe accuſator & teſtis, ſol.non. 469

Quinta, an ſi vocatus ad cauſa non veniat, ſit excommunicandus, ſol. ſic, niſi iuſtam abſentiæ cauſam probauerit. 471

Sexta, an calumniator in propria cauſa ſit audiendus, ſol. ſic, ſi cauſa non ſit criminalis. ibid.

¶ Quinta cauſa habet vj. quæſtiones.

Prima,qua pœna ſit feriendus, qui famoſum libellum ſcribit, ſol.anathemate,niſi ſcripturam probauerit. 472

Secunda,quoties quis ſit ad cauſam vocandus antequam excommunicetur,ſol.non tantum ſemel,ſed bis. 475

Tertia,an per procuratorem qui cauſam agere valeat criminalem,ſol.non niſi ſit perſona illuſtris. Cauſam vero iniuriarum ciuilem,ſic. 474

Quarta, an abſque ſynodali audientia Epiſcopus ſit damnandus,ſol. non. 475

Quinta,an ſit habendus pro inimico,qui aliquem recuſat, ſol.non, ſi hoc faciat ex charitate. 476

Sexta,qua pœna ſit plectendus,qui non probat obiecta, ſol.talione. 478

¶ Sexta cauſa quæſtiones v. habet.

Prima, vtrum criminoſi vel infames religioſum Epiſcopum poſſint accuſare ſimonia Non. 480

Secunda ſi Epiſcopus accuſationem in accuſantem conuertere voluerit, an eius verbo ſimplici fides adhibenda ſit. Non. 487

Tertia, an liceat petere iudicium Epiſcopi alterius prouinciæ. Non, niſi in cauſa damnationis. ibid.

Quarta, cuius iudicium ſit expetendum,cum Epiſcopi prouinciæ in ſua ſententia diſcordant Archiepiſcoporum & Epiſcoporum vicinæ prouinciæ. 489

Quinta, an accuſatore deficiente reus ſit ad probationem cogendus. Non, ſed bene ad purgationem,ſi laboret infamia. 491

¶ Septima cauſa habet ij. quæſtiones.

Prima, vtrum viuente Epiſcopo alius poterit in eadem Eccleſia ordinari. Non, niſi transferatur vel cedat.Tamen pro infirmitate vel ſenectute datur ſibi coadiutor. 491

Secunda, vtrum hi qui ceſſerunt cauſa infirmitatis, ſanitate recepta poſſint cathedram repetere. Non. 511

¶ Octaua cauſa quæſtiones v. colligit.

Prima, vtrum liceat Epiſcopo ſibi ſucceſſorem eligere. Non. 512

Secunda, an amicorum patrocinia in electione valeant. Non. 519

Tertia, an ſit ſimonia poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ iuramentum præſtare.Sic, ſi pactum ſuper hoc præceſſit. ibid.

Quarta,an liceat clericis declinare iudicia Epiſcopi de crimine accuſati ante ſententiæ tempus. Non ante condemnationem, niſi per appellationem. 520

Quinta,an accuſatus coram Apoſtolico,ſine eius literis debeat reuerti. Non. 521

¶ Nona cauſa habet iij. quæſtiones.

Prima,an ordinatus ab excommunicato eiiciendus ſit.Non,ſi ignorauerit illum eſſe excommunicatum. 521

Secunda, an liceat Archiepiſcopo vel Epiſcopo clericos alterius ordinare.Nõ,ſine literis proprij Epiſcopi. 523

Tertia,an liceat Archiepiſc.clericos ſui

ſui ſuffraganei abſoluere vel damnare. Non, niſi data negligentia vel appellatione interpoſita. 526

¶ Decima cauſa quæſtionibus iij. eſt contenta.

Prima, an Eccleſia cum omni dote ad Epiſcopum pertineat, vel ad eius ordinationes. Sol. ſic. 532

Secunda, an liceat Epiſcopo res Eccleſiæ diſtrahere. Sol. non, niſi in certis caſibus. 535

Tertia, quid à ſingulis Eccleſiis nomine cathedratici valeat exigere. Sol. duos ſolidos. 540

¶ Vndecima cauſa habet iij. quæſtiones.

Prima, an clericus ante ciuilem iudicem ſit trahendus. Non. 544

Secunda, quæ pœna dignus ſit qui clericum ad ſecularem iudicem traxit. Excommunicatione. 557

Tertia, qua pœna dignus ſit, qui ſententiam Epiſcopi non ſeruauerit. Depoſitione. ibid.

¶ Duodecima cauſa quæſtiones continet quinque.

Prima, an liceat clericis proprium habere. Non, regularibus. 587

Secunda, an res Eccleſiæ poſſint dare. Non, niſi in caſibus. 537

Tertia, vtrum clerici acquiſitæ de rebus Eccleſiæ poſſint relinquere, quibus voluerint. Non, niſi Eccleſiæ. 620

Quarta, quibus poſſunt clerici relinquere, quæ de ſuis & Eccleſiæ rebus prouenerunt. Partim Eccleſiæ, partim hæredibus. 621

Quinta, an liceat clericis teſtamentum facere. Sic. de propriis rebus. 622

¶ Decima tertia cauſa hab t duas quæſtiones.

Prima, vtrum decimæ ſint dandæ ratione territorij vel perſonæ. Sol. ratione vtriuſque. 624

Secunda, an ius percipiendi & ſoluendi decimas tollatur ratione temporis. Sol. ſic. 626

¶ Decima quarta cauſa habet ſex quæſtiones.

Prima, an liceat clericis in iudicio ſuæ repetere. Sic. 637

Secunda, an ſuper rebus Eccleſiæ teſtes eiuſdem ſint audiendi. Sic. 638

Tertia, an præter ſortem aliquid accipere ſit vſura. Sic. 639

Quarta, an liceat clericis laicis vſuras accipere. Non. 640

Quinta, an eleemoſinæ ſint de vſuris faciendæ. Non. 642

Sexta, an vſurarij poſſint pœnitentiam agere. Non, ſi habeant vnde poſſint reſtituere. 645

¶ Decima quinta cauſa habet viij. quæſtiones.

Prima, an ea quæ fiunt ab ignorantibus, vel mente alienatis, ſint eis imputanda. Non. niſi culpa ſua ad ignorantiam deuenerint. 647

Secunda, an pro impenſis patrocinij liceat clericis munera exigere. Sic. 652

Tertia, an per confeſſione mulieris, cum qua peccauit ſacerdos, ſic condemnandus. Non. ibid.

Quarta, an die dominico debeant Epiſcopi cauſas audire. Non. 654

Quinta, an neganti crimen purgatio ſit indicenda. Sic. ſi laborat infamia. 655

Sexta, an in criminalibus confeſſio ſit extorquenda. Non. ibid.

Septima, an ſolus Epiſcopus diaconum vel presbyterum deponere poſſit. Non. colum. 657

Octaua, ſi confeſſus vel conuictus de his, quæ ante ordinationem commiſit, valeat miniſtrare. Non. 659

¶ Decima ſexta cauſa habet vij. quæſtiones. Et in ea quinta quæſtio ponitur in tertio loco.

Prima, an liceat monachis officium celebrare. Sol. ſic, cum permiſſione Epiſcopi, & licentia abbatis. 661

Secunda, an liceat eis in capellis ſuis ſacerdotes inſtituere. Sol. ſic. ſi quas poſſideant pleno iure. 683

Tertia, an Epiſcopus vel abbas iure territorij capellam valeat vendicare. Sol. non. 686

Quarta, an iura Eccleſiæ per præſcriptionem tollantur. Sol. ſic. 686

Quinta, an Eccleſia contra Eccleſiam vel monaſterium poſſit præſcribere, Sol. ſic. 693

Sexta, ſi quis in rem Eccleſiæ ab aliquo detentam ſua autoritate irrepſerit, an cedat à cauſa. Sol. ſic. ſed non Eccleſia. 694

Septima, an liceat alicui Eccleſiam de manu laici recipere. Sol. non. niſi Eccleſia vel monaſterium habeat ius patronatus. 696

¶ Decima ſeptima cauſa habet iiij. quæſtiones.

Prima, an reus ſit voti, qui à propoſito ſui cordis recedit. Sol. non quantum ad Eccleſiam, niſi ore pronunciauerit. 707

Secunda, an beneficia ei reddenda ſint, qui eis in infirmitate renunciauit. Sol. ſic. ſi non erat ſui compos. 708

Tertia, an liceat illi qui ſe monaſterio tradidit poſtea ad propria redire. Sol. non. 709

Quarta, an diſcedens de monaſterio ſine ſui abbatis licentia, poſſit ſua vendicare. Sol. non. 710

¶ Decima octaua cauſa habet ij. quæſtiones.

Prima, an abbas factus Epiſcopus acquirat Eccleſiæ, vel monaſterio. Sol. dum fuit abbas, acquiſiuit monaſterio: ſed factus Epiſcopus, Eccleſiæ. 721

Secunda, an per Epiſcoporum abbas ſit eligendus vel inſtituendus. Sol. ab Epiſcopo eſt ordinandus: à fratribus vero eligendus. 722

¶ Decima nona cauſa continet ij. quæſtiones.

Prima, an Epiſcopus debeat permittere clericos tranſire monaſterium. Sol. ſic. 731

Secunda ſi noluerit, an liceat eis eo inuito tranſire. Sol. ſic, 752

Tertia, an liceat canonicis regularibus tranſire ad monaſterium monachorum. Sol. non, ſine licentia ſui prælati. ibid.

¶ Vigeſima cauſa quæſtiones. iiij. comprehendit.

Prima, vtrum pueri traditi monaſteriis ſint cogendi ibi manere. Non niſi poſtquam venerint ad annos diſcretionis. 735

Secunda, ſi præter voluntatem parentum intrauerint monaſterium, an per eos inde poſſint extrahi. Sic, infra annum & diem: ſi ſint infra annos diſcretionis.

Tertia, an qui inuitus cucullam induit, cogatur eam retinere. Non, niſi poſt conſenſerit. 739

Quarta, an liceat ab vno monaſterio ad aliud tranſire. Sic. 742

¶ Vigeſima prima cauſa habet v. quæſtiones.

Prima, an clericus poſſit in duabus Eccleſiis inſcribi. Sol. non. 743

Secunda, an liceat clericis à ſua Eccleſia ad aliam tranſire. Sol. non, ſine literis vel licentia ſui prælati. 744

Tertia, an liceat clericis ſuſcipere procurationem ſæcularium negotiorum. Sol. non. niſi cauſa pietatis. 746

Quarta, an liceat clericis veſtibus fulgidis ornari. Sol. non. 747

Quinta, qua pœna ſint puniendi clerici ad iudicium ſeculare fugientes. Sol. excommunicatione. 249

¶ Vigeſima ſecunda cauſa gerit quæſtiones quinque.

Prima, an iuramentum ſit præſtandum. Sic, cauſa neceſſitatis. 750

Secunda, an ſit periurus qui iurat falſum, & vnde verum. Sic propter intentio

tentionem fallendi, tamen poſtea dicitur contrarium 755

Tertia, an liceat Clericis denegare Epiſcopo conſuetam obedientiam. Non ante condemnationem. 762

Quarta, an iuramentum illicitum ſeruandum ſit. Non. 763

Quinta, an periurus ſit qui alium peierare cogit. ſol. ſic 769

¶ Vigeſima tertia cauſa habet viij. quæſtiones.

Prima, an militare ſit peccatum. Non, Non, ſi iuſtè fit. 776

Secunda, quod ſit bellum iuſtum. Sol. Quod fit edicto ſuperioris repetendarnm rerum, aut propulſandarum iniuriarum cauſa 779

Tertia, an iniuria ſociorum ſit armis propulſanda. Sic 780

Quarta, an vindicta ſit inferenda. Sic, ab eo cuius intereſt 784

Quinta, an ſit peccatum iudici vel miniſtro reos occidere. Non cauſa iuſtitiæ 809

Sexta, an mali ſint ad bonum cogendi. Sic 825

Septima, an hæretici ſint ſpoliandi ſuis, & Eccleſiæ ſuæ bonis. Sic 828

Octaua, an liceat Clericis arma mouere. Non, manu propria, niſi cauſa neceſſitatis 830

¶ Vigeſima quarta cauſa habet iij. quæſtiones.

Prima, an hæreticus aliquem poſſit excommunicare. Non 842

Secunda, an poſt mortem poſſit aliquis excõmunicari. Sic, pro hæreſi 858

Tertia, an pro peccato domini eius familia poſſit excommunicari. Non, ſed interdicto ſupponi. colum 861

Vigeſima quinta cauſa habet ij. quæſtiones.

Prima, an auctoritate priuilegij quis contra ius commune valeat ſe tueri. Sol. ſii 879

Secunda, an ſequentia priuilegia derogent prioribus. Sol. ſic, ſi ex certa ſcientia fuerint conceſſa. colum. 884

¶ Vigeſima ſexta cauſa quæſtiones vij. continet

Prima, an ſint ſortilegi, qui ſub ficto religionis nomine futura promittunt. Sol. ſic 890

Secunda, an ſit peccatum eſſe ſortilegum. Sol. ſic ibid.

Tertia, à quibus genus diuinationis ſumpſit exordium. Sol. à Perſis 895

Quarta, quot ſunt genera diuinationis. Sol. quatuor ſecundum numerum: duo ſecundum formam, quod videre potes. ibid.

Quinta, an ſortilegi ſint excommunicandi. Sol. Sic 896

Sexta, an excommunicatus ab Epiſcopo poſſit reconciliari à presbytero. Sol. non Epiſcopo inconſulto, niſi in neceſſitatis articulo. colum. 904

Septima, an morientibus ſit pœnitentia imponenda. Sol. non, tamen eſt eis innoteſcenda. 908

¶ Vigeſima ſeptima cauſa habet quæſtiones ij.

Prima. an coniugium poſſit eſſe inter vouentes. Sol. non, ſi votum ſit ſolemnizatum, ſecus ſi ſimplex fuerit 913

Secunda, an liceat ſponſo à ſua ſponſa recedere. Sol. non, ſi deſponſatio ſit de præſenti 926

¶ Vigeſima octaua cauſa gerit quæſtiones iij.

Prima, an coniugium ſit inter infideles. Sol. 941

Secunda, an liceat conuerſo ad fidem ducere aliam, viuente priore. Sic, ſi ſit diuiſus ab ipſa infideli 950

Tertia, an bigamus ſit, qui ante baptiſmum vnam vxorem, & poſt aliã habuit. Sic 951

¶ Vigeſima nona cauſa habet ij queſtiones.

Prima, an ſit coniugium inter ſeruum & ingenuam. Sol. ſic, niſi error impediat 952

Secunda, ſi prius putabat hunc eſſe liberum, & poſtea deprehenderit ipſum eſſe ſeruum: an poſſit eum deſerere. Sol. ſic 953

¶ Trigeſima cauſa quinque habet queſtiones.

Prima, an liceat reddere debitum vxori, quæ filium de ſacro fonte leuauit. Sic, niſi ex conſenſu vtriuſque ſit factum 956

Secunda, an ſponſalia contrahantur inter infantes. Non. 560

Tertia, an ſpirituales vel adoptiui filij poſſint naturalibus copulari. Non ibid.

Quarta, an liceat alicui commatrem vxoris ſuæ ducere in vxorem. Sic, mortua vxore: ſi commaternitas matrimonium præceſſerit 962

Quinta, an clandeſtina deſponſatio manifeſtè præiudicet. Non, apud Eccleſiam. 963

¶ Trigeſima prima cauſa habet tres quæſtiones.

Prima, an poſſit duci in vxorem quæ prius fuit polluta per adulterium. Sol. ſic, niſi adulter dederit ei fidem viuente viro, vel machinatus ſit in mortem eius. 967

Secunda, an filia ſit inuita alicui in vxorem tradenda Sol. non, col. 971

Tertia, an poſt patris ſponſionem poſſit alij nubere. Sol. ſic, ſi non conſenſerit 973

¶ Trigeſima ſecunda cauſa habet viij. queſtiones.

Prima, an liceat ducere meretricem in vxorem. Sic 974

Secunda, an ſit vxor appellanda quæ ducitur incontinentiæ cauſa. No 977

Tertia, an mulier ſequatur arbitriũ aui liberi, an patris ſerui. Aui 987

Quarta, an viuente vxore liceat alicui ex ancilla filios quærere. Non. ibid.

Quinta an ea quæ patitur inuita pudicitiam perdat. Non 988

Sexta, an adulter adulteram dimittere poſſit. Non 994

Septima, an viuente dimiſſa aliam accipere poſſit. non 995

Octaua ſi in hoc ſaltem infidelem ducere poſſit ea conditione vt ad fidem conuertatur. Non 1002

¶ Trigeſima tertia cauſa habet v. queſtiones.

Prima, an propter impotentiam coeundi ſit aliqua à viro ſeparanda. Sol. ſic 1003

Secunda, an ſeparata poſſit ei nubere, cùm quo prius eſt fornicata. Sol. ſic, pœnitentia peracta. 1004

Tertia, an ſola cordis contritione poſſit peccatum deleri. Sol. ſic, vbi facultas confitendi non ſuppetit 1012

¶ Notandum hîc, quod ratione huius tertię queſtionis mora agitur de pœnitentia, cuius tractatus per diſtinctiones ſeptem eſt diſtinctus.

Prima, quærit, an ſola cordis contritio deleat peccatum Sic, ſi confitendi facultas deſit 1012

Secunda, an charitas ſemel habita poſſit amitti. Sol. ſic, in via: ſecus tamen in patria. 1041

Tertia, an pœnitentia poſſit reiterari, Sol. ſic præter ſolemnem. col. 1061

Quarta, an peccata ſemel dimiſſa redeant. Sol. non ſimpliciter 1077

Quinta, quis modus debeat obſeruari in imponenda, & accipienda pœnitentia. Sol. ad arbitrium proprij ſacerdotis diſcreti. 1086

Sexta, cui quis confiteri debeat. Sol. proprio ſacerdoti ſi ſit diſcretus: alioquin alteri de eius libentia 1090

Septima an pœnitentia timore mortis accepta ſit fructuoſa. Sol. ſic 1092

Quarta quæſtio cauſæ ſupra proxima eſt, an actus coniugalis ſit prohibitus tempore orationis. Sol. ſic. 1095

Quinta, an vir ſine conſenſu vxoris & conuerſo vouere poſſit continentiam. Sol. non 1097

¶ Trigeſima quarta cauſa habet ij. queſtiones.

Prima an rea ſit adulterij, quæ credens

dens maritum mortuum nupſit alteri. Sol.non 1103

Secunda, an redeunte priore cogenda ſit recedere à ſecundo, & ad prioredire. Sol. ſic. ibid.

Trigeſima quinta cauſa habet ix. quæſtiones.

Prima, an liceat aliquam ducere de propria cognatione. Sol. non col. 1109

Secunda, an liceat aliquam ducere de cognatione vxoris ſuæ. Sol. non 1110

Tertia, vſque ad quem gradum debeat quis abſtinere à conſanguineis ſuis, & vxoris ſuæ. Sol. olim vſque ad vij. hodie vſque ad iiij.

quarta, quare vſque ad ſeptimum gradum computatur conſanguinitas. Sol. ad inſtar vij. ætatum mundi. 1115

Quinta, quomodo gradus conſanguinitatis ſunt computandi. Sol. ſicut oſtenditur in arbore. 1116

Sexta, qui iuſiurandum de propinquitate ſirmare debent. Sol. propinqui & vicini. 1136

Septima, ad inceſtuoſi filij repetantur. Sol. non.

Octaua, ſi conſanguinei ignoranter coniuncti ſimul poſſint remanere. Sol. non niſi ex diſpenſatione Papæ, in quinto gradu, vel ſupra.

Nona, an matrimonium per ſalſos teſtes ſeparatum: ſi poſtea apparuerit Eccleſiam fuiſſe decceptam, ſit redintegrandum. Sol. ſic. 1138

Decima, ſi relicta alicuius in ſecundas nuptias tranſierit: an proles ex eis ſuſcepta poterit copulari conſanguineis prioris viri. Sol. non. 1141

¶ Trigeſima ſexta & vltima cauſa habet duas quæſtiones.

Prima, an virginem opprimens raptum committat. Sic. 1143

Secunda, an rapta raptori nubere poſſit. Vtique. 1144

¶ Tertia pars eſt de Conſecratione, quæ quinque diſtinctiones duntaxat complectitur.

Prima agit de conſecratione Eccleſiarum, & miſſarum celebratione. 1164

Secunda, de ſacramento Euchariſtiæ 1165

Tertia, de feſtiuitatibus per anni circulum celebrandis. 1198

Quarta, de baptiſmi ſacramento. 1205

Quinta, de confirmatione & ieiunio. 125v

DECRETI TOTALIS MATERIA PER METRA NOTATVR SEQVENTIA.

Decretum Domni Gratiani tres habet partes principales. Prima eſt de diſtinctionibus, quæ ſunt vna ſupra centum. Et ſingulas diſtinctiones ſinguli verſus ſequentes luculenter aperiunt.

1 PRIMO quiſque legat diuinum ius hominiſque. Col. 1.
2 Altera dat textum quo noſces iura Quiritum. 3
3 Canonico varia iuri dat nomina terna 4
4 Quarta docet legum quæ cauſa, modúſve ſtatuti. 5
5 Ius naturale probat immutabile quinta. 6
6 Sexta notat vitium diſtinctio ludificatum 8
7 Septima ſignat eos qui leges compóſuere. 10
8 Parte ſub octaua mores naturáque pugnant. 11
9 Nona ſtatuta tenet naturæ cedere iuri. 14
10 ¶ In decima regum leges canon ſuperabit. 17
11 Canonis & ſecli ſuperatur legibus vſus. 21
12 Id quod Roma tenet, diſcretio ſæpe relinquit. 24
13 Si perplexum te reddunt mala, tunc minus imple. 29
14 Non faciat leuia: quo quis vitet grauiora. 30
15 Canonis hæc ortum dabit, apocryphóſque libellos. 31
16 Suadet apoſtolici vim canonis iſta teneri. 57
17 Auctor ſit Papa, ſi Concilium celebretur. 46
18 Dicitur hîc quod bis ſynodus celebretur in anno. 46
19 Hæc decretalis reſerat quid epiſtola poſſit. 54
20 ¶ Biſdena Papæ ſanctorum dogmata cedunt 60
21 Inferior ſummum non iudicat hac prohibente. 66
22 Iſta locos diſtinguit & ordinat Eccleſiatum. 67
23 Ordinat hæc omnes maiore, ſiue minores. 70
24 Poſt examen honos eſt ordinis attribuendus. 79
25 Optat Apoſtolus hic, quod ſit ſine crimine Præſul. 80
26 Sit poſt baptiſma contentus coniuge ſola. 85
27 Nullus poſt factum præſumat nubere votum. 88
28 iſta ſacratorum connubia pagina damnat. 90
29 Hac locus, & cauſa, tempus, perſona morantur. 95
30 ¶ Connubium ter dena probat contra Manichæos. ibid.
31 Tangitur hic quod contineant offerre volentes. 99
32 Deſere Presbyterum, qui ſcorta palam retinebit. 101
33 Luſori bigamóve ſacer non traditur ordo 108
34 Fœmina Pontifici perſona domeſtica non ſit. 111
35 Non vinolentus Præſul, ſed ſobrius eſto. 117
36 Inſtruit hæc, prudens quod debeat eſſe ſacrandus. 119
37 Hæc prohibet legere gentilia metra ſacratum 119
38 Scripturas ſacras ſacrandus ſcire iubetur. 120
39 Vult hæc Pontifices callere negotia ſecli. 129
40 Internis pars dena quater virtutibus ornat. ibid.
41 Sit modus ingreſſu, cunctis, verbóque, cibóque 133
42 Clericus hoſpitiis peregrinos collocet omnis. 135
43 Factis & verbis doctor ſis, atque pudicus. 137
44 Vites ingluuiem, conuiuia, ſiue tabernas. 140
45 Atque caue quemquam palma linguáve ferire. 143
46 Reſpuit hæc hominem diſtinctio litigioſum. 149
47 Non bene præpoſitos domui cupidóſque repelle. 151
48 Abiicitur ſacrandus in hac, ſi neophytus ſit. 154
49 Crimina non delet reliquorum, crimine vinctus. 155
50 ¶ An reparetur, habet pars quinquageſima lapſus, 168

Sacra

51 Sacrari vetat hęc homines quos pondera ſtringunt. 178
52 Præpoſitus primo datus hic prępoſterus ordo. 186
53 Eſt ratio ne quis annexos ordinet vllos. 181
54 Hęc prohibet ſeruos ſine libertate ſacrari. ibid.
55 Cæſos iſta viros reiicit, membriſque carentes 188
56 Condemnatur in hac generatio Presbyterorum. 192
57 Qui baptizatur æger, manet ordinis expers. 196
58 Hæc vetat Abbate Monacho nolente ſacrari. ibid.
59 Officium negat hæc, niſi ſit bene quiſque probatus. ibid.
60 ¶ In ſacris Pręſul vult ſexageſima quod ſit. 198
51 Non in Pontifices laicos aſſumere debes. 199
62 Clerus, plebs, Princeps, hic eligit, hæc petit, hic vult. 204
63 Vſurpans laicus id vt eligat, audiat iſtam. 105
64 Pars hæc Pontifices iubet à tribus eſſe ſacrandos. 216
65 Vt ſacretur ab omnibus Archiepiſcopus, hæc vult. 28
66 Cum diſſentio ſit, à pluribus edita ſtabunt. 211
67 Presbyter inſtitui valet hic à Præſule ſolo. ibid.
68 Si dubius Præſul quos ordinet, hi reſacrentur ibid.
69 Si benedictus erit, lectoratum dabit Abbas. 213
70 ¶ Expertes tituli pars ſeptuageſima pellit. 224
71 Reſpice dicta patrum, ne promoueas alienum. ibid.
72 Vlli non detur miſſoria, ni rogitetur. 226
73 Illius hæc nobis formam diſtinctio præbet. 227
74 Inuitus nullus erit hic ad ſacra trahendus. 228
75 Diſtinguit tempus hæc, in quo promoueantur. 331
76 Temporibus vult hæc nos ieiunare quaternis. 233
77 Rectos indicat hæc modulos inſterſtitiorum. 237
78 Iſta dat annorum numerum quo promouearis. 239
79 Ad Cardinales ſpectat electio Papæ. 240
80 ¶ Vrbes Præſulibus pars octogeſima tradit. 243
81 Crimine quòd careat ſacrandus, in hac replicatur. 244
82 Præſul pauperibus dabis: & lapſos reparabis. 251
83 Nunquam peccatis conſenſum des alienis 254
84 Solicitus quod ſis, & monogamus, iubet iſta. 255
85 Non Præſul fies: hoſpes niſi noſceris eſſe. 257
86 Corrigito, doceas, des: ſed non turpibus vllis. 258
87 Libertos, inopes, viduas defendere debes 263
88 Reſpuitur Clerus opus exercens & auarus 265
89 Iſta beneficia te diſpenſare docebit 269
90 ¶ Placat diſcordes pars nonageſima fratres 271
91 Arte parabis opes, niſi ſint ſatis Eccleſię res 273
92 Hæc plus corde probat Domino, quàm voce canendum 276
93 Hæc dat obedire maioribus, inferiores 276
94 Sublenita vices Papæ geſtare valebit 285
95 Presbyteris præſente licent hic Præſule multa 286
96 Hic ſecli Princeps non ordinet Eccleſię res 290
97 Eccleſiæ precibus huic Princeps auxilietur 299
98 Vlut muniri peregrinos, quinque ſigillis 301
99 Vniuerſalem nullum ſinit iſta vocari 302
100 Pallia Prælatis donat centeſima multis 304
101 Abſit vt vna duos habeat prouincia patres 308

DECRETI SECVNDA PARS *principalis eſt de cauſis: quæ ſunt xxxvj.*

Prima caſa.

Cauſa prior labem condemnat ſimonialem.

¶ eptem quæſtiones primæ cauſę.

1 ¶ Delinquit qui res mercatur ſpirituales. 308
2 Eccleſias intrans non cogatur dare nummos. 352
3 Si pro præbendis dederis quid, dicere Simon 356
4 Ignaros maculant natos delicta paterna 363
5 Vult rigor vt linquat natus ſibi quę pater emit 367
6 Ordinet ignatos ſi quos Simon, tolerantur 368
7 Abiurans hęreſin Pręſul poterit tolerari 370

¶ Secunda cauſa.

Accuſare docet, ac appellare ſecunda.
¶ Octo quęſtionea ſecundę cauſę & in ea quinta pręcedit quartam.

1 ¶ Si ſit cauſa patens, iuris non queritur ordo 782
2 Nemo ſuis rebus diiudicet expoliatum 135
3 Talio punit eos qui falſo crimina ponunt 392
4 Si cadis accuſans ſe non purget reus inde 395
5 Per teſtes binos Pręſul conuicintur aptos 404
6 Qui cauſas differt appellans reiiciatur 406
7 Arguit inferior maiorem crimine vinctum 419
8 Mandato legis datur accuſatio ſcriptis 436

¶ Tertia cauſa.

Tertia reſtituens tempus dabit induciarum.
¶ Vndecimę quęſtiones tertię cauſę.

1 ¶ Singula reſtituit ius omnibus expoliatis 438
2 Inducias debet varias ſpoliatus habere 440
3 Induciis varium dat tertia quæſtio tempus 442
4 Accuſare nequit hominem vir turpis honeſtum 444
5 Ipſa domeſtica vox nulli nocet, aut inimica 446
6 Sub cenſore reum proprio producere debes 450
7 Hic non condemnat, ſimilis quem culpa remordet. 454
8 Solus Pontificem iudex non iudicet vnquam. 459
9 Pellitur accuſans abſentem, teſtificanſque 462
10 Submouet à reliquis teſtem defectus in vno 463
11 Mutua nunquam ſit dilatio iure vetante 464

¶ Quarta cauſa.

Quarta quis accuſet, quis poſſit teſtificari
¶ Sex quęſtiones quartę cauſæ.

1 ¶ Accuſare nequit aliquos anathemate vinctus 465
2 Impubes teſtis in cauſa criminis haud eſt 467
3 Qui nequit accuſare, nequibit teſtificari ibid.
4 Teſtis & accuſans nemo ſimul eſſe valebit 469
5 Non eſt ſtringendus anathemate, qui nequit eſſe 471
6 Pontifices delator agit ciuilia tantum ibid.

¶ Quinta cauſa.

Quinta vacare docet, delatorémque ferire.
¶ Sex quęſtiones quintæ cauſæ.

1 ¶ Multant ſcriptorem famoſi flagra libelli 472
2 Eſt condemnandus ſemel, & bis, térque vocandus 473
3 Nemo procuret crimen, ciuilia curet 474
4 Præſulis in ſynodo fit condemnatio ſola 475
5 Celans crimen obeſt multo plus quàm manifeſtans 476
6 Aut caput, aut lingua delatori capuletur 478

¶ Sexta cauſa.

Sexta dat infames, delatos atque forenſes.
¶ Quinque quęſtiones ſextę cauſę.

1 ¶ Non accuſabunt infames ſimonialem
2 Accuſans verbo non vincis ſimplicę Pręſul
3 Quęrere iudicium nunquam debes alienum
4 Externi veniant, ſi ſit ſententia diſcors
5 Si cadit accuſator, erit reus exoneratus 491

¶Septima cauſa.

Septima Pontificem tangit cathedram repetentem.

¶ Duæ quæſtiones ſeptimæ cauſæ.

1 Præſule viuente nullus det pontificatum 491
2 Nec cathedrā repetit Præſul, quam ſponte reliquit 511

¶ Octaua cauſa.

Octaua legitur deſertio pontificalis

¶ Quinque quæſtiones octauæ cauſæ

1 ¶ Vult ius ne ſtatuat ſucceſſorem ſibi Pręſul. 512
2 Nullus amicorum mihi proſit vt eligat inde 519
3 Detur ab electo vitandi cautio damni *ibid.*
4 Linquendus non eſt (niſi ſit ſententia) Pręſul 520
5 Ad dimiſſa redire nequis Papæ ſine ſcriptis 521

¶ Nona cauſa.

Soluere non vetat alienos, atque ligare.

¶ Tres quæſtiones nonæ cauſæ

1 ¶Bannitus Pręſul nequit ordinis eſſe miniſter 521
2 Alterius patriæ clerum tondere vetamus 523
3 Pontificis clerum Primas non ordinet vllum 526

¶ Decima cauſa.

Dena dat in ſacra quid ſumat Epiſcopus æde.

¶ Tres quæſtiones decimæ cauſæ.

1 ¶ Baſilicæ iuri ſubduntur Pontificali 532
2 Nullius Eccleſiæ præſul fructus alienet 535
3 Nil præter ſolidos præſumat quærere binos 540

¶ Vndecima cauſa.

Præfigens vndena forum ligat atque relaxat.

¶ Tres quæſtiones vndecimæ cauſæ.

1 ¶Non coram laico Clericus producitur vllus 544
2 Officij punit tales ſuſpenſio culpas 557
3 Seu bona, ſeu mala ſit ſententia, dico timendam *ibid.*

¶ Duodecima cauſa.

Eccleſiæ res ac proprias biſſena docebit

¶ Quinque quæſtiones duodecimæ cauſæ

1 ¶Clericus hic aliquid proprium prohibetur habere 587
2 Accipiens vel emens res Eccleſiæ ſibi reddat 597
3 Linquas Eccleſię, totum quod habebis ab illa 620
4 Ex re communi quæſitas diuide terras 621
5 Si fortaſſe voles teſtari de proprio des 622

¶ Tredecima cauſa.

Tertia poſt decimam decimas & funera tractat.

¶Duæ quæſtiones tredecimæ cauſæ.

1 ¶ Eccleſiæ dandæ baptiſmali decimæ ſunt 624
2 Tempora longa trahunt ius funeris & decimarum 626

Decima quatta cauſa.

Improbat vſuras poſt denam quarta voraces.

¶ Sex quæſtiones decimæ quartæ cauſæ.

1 Quiſque poteſt licitè ſua quærere, dummodo non plus 637
2 Pro propria valet Eccleſia quis teſtificari 638
3 Si tulerit pluſquam dederit quis, fœnus habetur 639
4 Non petat vſuras laicus vel Clericus vllus 640
5 Ex malè quæſitis eleemoſyna non fit egenis 642
6 Si malè parta tenet, dignè non pœnitet vllus 645

¶ Decimaquinta cauſa.

In dena quinta furor & mulier memorantur.

¶ Octo quæſtiones decimæ quintæ cauſæ.

1 ¶ In furia pœnam non des: nam ſat furor vrget 647
2 Pro patrociniis non quærat munera clerus 612
3 Sola voce nequis condemnari mulieris *ibid.*
4 Nulla luce Dei cauſas tractare valemus 665
5 Infami detur purgatio probra neganti 655
6 Extorquenda rei pœnis confeſſio non eſt *ibid.*
7 Solus non tollit Pręſul, quem præſtat honorem 657
8 Ordine non ſumpto tua te probra facta repellent 659

¶ Decimaſexta cauſa.

In ſextadecima præbent Monachi Sacramenta.

¶ Septem quæſtiones decimæſextæ cauſæ
Et in ea quinta quęſtio tertium
locum occupat.

1 ¶ Dantur in hac Monachi paſtores Eccleſiarum 661
2 Pleno poſſeſſas dabit Abbas iure capellas 683
3 Eccleſias iure terræ non vendicat Abbas 685
4 Temporis Eccleſiæ tollit præſcriptio iura 686
5 Hæc quadragena dabit domibus ius religioſis 693
6 Vſurpans ſine iudicio rem, decidet à re 692
7 Si dedit Eccleſiam laicus, hanc non retinebit. 696

¶ Decimaſeptima cauſa.

Septima poſt decimam prohibet diſſoluere vota,

¶ Quatuor quæſtiones cauſæ decimæſeptimæ.

1 Nulli facta Deo liceat dimittere vota 707
2 Conſaldus tenuit ſua quæ dimiſerat ægre 708
3 Abbas ad propria Monachum nunquam ſinat ire 709
4 Dum reddit illicitè, quæ contulit illa manebunt 710

¶ Decimaoctaua cauſa.

Fratribus Abbatem bis nona dat inſtituendum

¶Duæ quæſtiones decimę octauæ cauſę

1 Si Monachus fiat Pręſul bona parta bipartit 711
2 Inſtituit Pręſul Abbates à grege lectos 722

¶Decimanona cauſa.

Dat decimanona Præſul clero monachatum

¶ Tres quęſtiones decimęnonæ cauſę.

1 ¶Pontifices Clerum non impediant monachandum 731
2 Pręſule nolente clauſtrum bene Clericus intrat 732
3 Multus Canonicos canon Prohibet monachari *ibid*

¶ Vigeſima cauſa.

Biſdena pueri traduntur religioni

¶ Quatuor quęſtiones XX. cauſę.

1 ¶ quem pater offert, ſi placet exit, cùm fit adultus 735
2 Extrahit à clauſtro puerum pater illicò, ſi vult 76
3 Cogitur inuitus nemo retinere cucullam 739
4 ¶ Strictius ad clauſtrum Monacho tranſire licebit 742

¶ Vigeſimaprima cauſa.

Ter ſeptena docet veſtes geſtare decentes

¶Quinque quęſtiones XXI. cauſę.

1 ¶Prima ſit ex titulo: ſit commendara ſecunda. 745
2 Pręſulis Eccleſiam ſine ſcriptis nemo relinquat 744
3 Hęc prohibet clero tractare negotia ſecli 746
4 Veſtibus hic latis inhibetur Clericus vti 746
5 Si proprium linquas cenſorem, ſis anathema. 749

¶ Vigeſimaſecunda cauſa.

Iurantes falſum damnat biſdena ſecunda

¶ Quinque quęſtiones vigeſimęſecundę cauſę.

1 ¶ Peccat periurans, non iurans quando neceſſe 750
2 Non eſt periurus iurans veluti putat eſſe 755
3 Pari maiori quamquam malus eſſe putetur 762
4 Debent iurata mutari, turpia ſi ſint 765
5 Si periurare cogis, periurus haberis 769

¶ Vigeſimatertia cauſa.

Biſdena terna tractantur bellica geſta.

¶ Octo quęſtiones vigeſimę tertiæ cauſæ.

1 ¶Ex iſta cauſa multis licet arma mouere 776
2 Pro rebus licitè bellum geritur repetendis 779
3 Ius eſt dum læſus ſocils ſuccurritur armis 784
4 Inferri vindicta valet, quę crimina purget 784
5 Occidens iudex peruerſos inde meretur 809
6 Ad bona præcipiunt compelli iura malignos 825
7 Eccleſię rebus ſunt heretici ſpoliandi 828
8 Si ſis de Clero, tu nunquam belliger eſto 830

¶ Vige

¶ Vigeſimaquarta cauſa,
¶ Hæreſiarcharum dat nomina biſduodena.
¶ Tres quęſtiones vigeſimęquartę cauſę.
1 Si ſis hęreticus:tua ſit ſententia nulla. 842
2 Sunt poſt facta mali nonnunquam corripiendi 858
3 Ob domini labem non damnetur domus eius 861

¶ Vigeſimaquinta cauſa.
Biſdena quinta ſunt priuilegia tacta
¶ Duę quęſtiones vigeſimęquintę cauſę.
1 ¶ Tuta ſit Eccleſia,quam lex priuata tuetur; 879
2 Et ſi ſubſequitur lex altera,derogat illi 884

¶ Vigeſimaſexta cauſa.
Biſdena ſexta ſunt ſortilegi reprobati
¶ Septem quęſtiones vigeſimęſextę cauſæ.
1 ¶ Qui ventura ſciunt per ſortes,ſortilegi ſunt. 890
2 Peccat qui ſcriptis vel ſortibus abdita quęrit. ibid.
3 A Perſis reprobè ſumunt exordia ſortes 894
4 Quatuor his genera Varro fert ſortibus eſſe ibid
5 Geſtunt ſortilegi,ue ſint anathemate ſtricti 896
6 Quando neceſſe ſubeſt,vinctos à Pręſule ſolues 904
7 Ægris non dentur pœnę,ſed notificentur 908
¶ Vigeſimaſeptima cauſa.
Edocet an ſponſas ducant ter nona vouentes
¶ Duæ quęſtiones vigeſimę ſeptimę cauſę.
1 ¶ Si ſit ſolemne,dirimit connubia votum 913
2 Sponſum ſponſa , virum non vxor deſerit vnquam 926
¶ Vigeſimaoctaua cauſa.
Biſdena octaua gentiles nubere noſces
¶ Tres quęſtiones vigeſimę octauę cauſę.
1 Inter gentiles connubia dicimus eſſe 941
2 Deſerat vxorem vir Chriſtum deſpicientem 950
3 Vir poſt baptiſma reliquam ducens,bigamus fit 951
¶ Vigeſimanona cauſa.
Coniugium ſeruile tenet vigeſimanona
¶ Duę quęſtiones vigeſimę nonę cauſæ.
1 ¶ Connubij vires perſonę diſſipat error 951
2 Inſcia cui nupſit,dimittat libera ſeruum 955
¶ Trigeſima cauſa.
Terdena claret cognatio ſpiritualis
¶ Quinque quęſtiones trigeſimę cauſę.
1 ¶ Fonte leuans proprium puerum non vincula ſoluit 956
2 Infantes prohibet ius coniugium celebrare 960
3 Tu naturalem non iungito ſpirituali ibid
4 Vxor compatris vxoris non mihi nubat 962
5 Fœdera non fiant clandeſtina coniugiorum 963
¶ Trigeſima prima cauſa.
Terdena prima mœcho polluta negatur
¶ Tres quęſtiones trigeſimęprimę cauſę.
1 ¶ Ni certis cauſis mœcham bene ducit adulter 967
2 Inuitam ſponſo non det natam pater vlli 971
3 Tunc niſi conſenſum dederit : reliquo bene nubit 793
¶ Trigeſimaſecunda cauſa.
An meretrix nubat , tangit terdena ſecunda.
¶ Octo quęſtiones trigeſimæ ſecundæ cauſę.
1 ¶ Turpia linquentem bene ducit vir meretricem 974
2 Obſtat coniugio ſacro complenda libido 977
3 Liber auus neptem ſponſat ſeruo patre natam 982
4 Illicito prolem coitu quęrat ſibi nullus ibid.
5 Non ſine mente caro fertur violata puellæ 986
6 Non valet vxorem mœchus vir linquere mœcham 994
7 Non aliam ducas vxore ſuperſtite prima 995
8 Non duc gentilem,ſi ſpondeat eſſe fidelem 1002
¶ Trigeſimatertia cauſa.
Terdena terna friget,compunctio,votum,

¶ Quinque quęſtiones trigeſimę tertię.
1 Si Vir ſit gelidus ab eo ſeiungitur vxor. 1003
2 Nubere mœcha poteſt mœcho ſeiuncta marito 1004
3 Quęritur,an crimen purget contritio ſola 1012

TRACTATVS DE POENITENTIA, habens ſeptem diſtinctiones, hîc inſeritur.

1 GRatia diuina contritis crimina delet 1012
2 Perditur hîc diuinus amor : non in paradiſo 1041
3 Pœnam pecator bene pro vitiis iterabit 1061
4 Iſta probat dimiſſa ſemel peccata redire 1061
5 Vt purus fias pro crimine,plurima voluas 1086
6 Crimina presbytero proprio dic,qui ſapiens ſit 1090
7 Tandem lętus erit,qui continuè gemet iſtic 1086
¶ Redeamus ad quartam quęſtionem trigeſimę tertię cauſæ.
4 Reddito temporibus poſcentis debita ſacris 1095
5 Mens vtriuſque niſi ſit,non benè continet alter 1097
¶ Trigeſimaquarta cauſa.
Terdena quarta nubit viuente marito.
¶ Duæ quęſtiones trigeſimęquartę cauſę.
1 Morte viri dubia quę nupſit,adultera non ſit 1103
2 Reddatur primo coniux hęc nupta ſecundo 1103
¶ Trigeſimaquinta cauſa.
Cognatos gradibus numerat trigeſima quinta.
¶ Decem quęſtiones trigeſimę quintę cauſæ.
1 Cognatam ducat propriam pro coniuge nemo 1107
2 Omnes vxoris conſanguineas reprobabis 1109
3 Copula ſeptennis gradibus talis prohibetur ibid.
4 Hic gradum numerus ętates reſpicit orbis 1115
5 Truncus ponitur hîc cum ramis,vt docet arbor 1116
6 Edocet in teſtes aſſumi ſexta parentes 1133
7 Filius eſſe nequit,inceſtu qui genitus ſit 1136
8 Diſpenſat ſolus cùm iunctis ſanguine Papa ibid.
9 Non bene ſeiuncta connubia priſca reformes 1138
10 Non conſanguineis prolem viduæ dato primi 1141
¶ Trigeſima ſexta cauſa.
Vltima de raptis tractabit cauſa puellis.
¶ Duę quęſtiones trigeſimęſextę cauſę.
1 ¶ Raptum committens per vim rapiendo puellam 1141
2 Hęc tibi iungetur purgato crimine raptus 1144

DECRETO TERTIA PARS ADIVNgitur : quæ eſt de Conſecratione,quinque diſtinctiones continens.

COnſecrat Eccleſias , Miſſáſque canit tibi prima 1147
Sacrati tractat panis ſacramenta ſecunda 1164
Tertia dat ferias,& poſt ieiunia ponit 1198
Tempora baptiſmi diſtinctio quarta notauit 1205
Frontes confirmans dabit vltima pneuma beatum 1246

Expliciunt verſus peculares, quibus ſatis clarè vniuerſalis materia Decreti comprehenditur.

¶ Quęſtiones cauſarum ſunt clxxij.
Quæſtio centuplex,& ſeptuageſima duplex,
Eſt in cauſarum tractatu ritè notata.

¶ Quot quæſtiones habet quælibet cauſa, oſtenditur per quinque carmina ſequentia in quib.ſunt tot dictiones, quot ſunt cauſæ, ſcilicet xxxvj. Et quælibet dictio cauſam vnam repræſentat. Prima dictio primam cauſam: ſecunda ſecundam, &c. Item quot ſunt literæ in qualibet dictione, tot ſunt quæſtiones ſub illa cauſa per illam dictionem repreſentatæ. Verbi gratia: prima dictio ſcilicet diſcere quæ primam cauſam repræſentat, ſeptem habet literas: & hoc ſignificat primam cauſam ſeptem quæſtiones continere. Secunda dictio eſt cauſarum, vbi ſunt octo literę ad denotandum quod ſecunda cauſa habet octo quæſtiones, & ſic de aliis. Aduerte tamen, quod ſuperior numerus ſignificat cauſas, & inferior quæſtiones. Verſus.

1 2 3 4 5
7 8 11 6 6
Diſcerne cauſarum quarumlibet ordine membra
6 7 8 9 10 11 12 13 14
5 2 5 3 3 3 5 2 6
Optes vt doceo: ſed non ſis deſes, & anceps.
15 16 17 18 19 20 21 22
8 7 4 2 3 4 4 5
Inſtanti dabitur quod tu vis, quod petis illud
23 24 25 26 27 28 29 30
8 3 2 7 2 3 2 5
Efficies Res id famatum te dat ad omnes.
31 32 33 34 35 36
3 8 5 2 10 2

¶ Carmina ſubiecta eandem prorſus materiam complectuntur, neque ſunt ſententiæ ſalubris expertia.

Tempora labuntur vernantibus indita formis.
Diues te lędit res tua, nam miſer es.
Sperne fluentia, reſpice, cras ea non tibi ſumes
Multa recondis, cur? vt moriens ea des.
Da celer. eſt ſiquidem tutum, da præueniens te.

¶ Do. Baptiſta de ſancto Blaſio in repeti. primæ rubricæ Decreti dicit canones eſſe ter mille & nonaginta, ponens tales verſus.

Si numeres cauté, ter mille capitula lector.
Atque decem nouies, Decretum continet in ſe.

¶ Cauſæ Decreti ſunt triginta ſex.
Sub magni longa Decreti parte ſecunda.
Sex triginta cauſas reperire licebit.

¶ Cauſę ipſæ xxxj. patent per xxxvj. vocabula, in ſeptem ſubiectis verſibus poſita, ex quibus non tantum numerum, ſed etiam principalem materiam cuiuſlibet facilè cognoſces. Quilibet quinque vocabula complectitur, dempto vltimo, qui ſex habet.

1 2 3 4 5
Simon a *appellat* b *ſpoliatus* c *teſte* d *libello* e.
6 7 8 9 10
Infames f *viuentes* g *ſucceſſor* h *ſolue* i *regendo* K
11 11 12 13 14 15
Cenſuram l *teſtor* m *fumus* n *fœnus* o *furioſus* p
11 12 13 14 15
Monachus q *occidit* r *abbates* s *clauſtra* t *volentes* u
16 17 18 19 20
Commendat x *iurans* y *pugnans* z *hæreſis* a *violatis* b
26 27 28 29 30
Sortilegus c *ſponſis* d *inſidis* e *ſeruiat* f *infans* g.
31 32 33 34 35 36
Mœcha h *coit* i *mente* k *dubitans* l *gradibus* m *rapiente* n.

SECVNDA PARS DECRETI, VBI TRACTANTVR cauſæ: quia longè prolixior & difficilior eſt reliquis, ideo diligentiùs pro eius cognitione elaborandum eſt. Illius profectò obſcuritatem paucis elucidatam conſpiciet, quiſquis hic impreſſa diligenter annotauerit.

a **Simon.**

1 Simoniacus eſt, & peccatum committit, qui ſpiritualia vendit. Damnantur Epiſcopi per pecuniam facientes ordinationem, & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorum ſacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores faciliùs quàm reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Chriſti, quod eius corpori æquiparatur. interroga. Et in fine de crimine concuſſionis tractatur.

2 Simonia committitur, ſi pro ingreſſu monaſterij pecunia exigatur, vel exacta perſoluatur. Eccleſiaſtica ſtipendia accipere non debet, qui bonis patrimonialibus ſuſtentari poteſt. c. clericos.

3 Simonia an committatur, ſi præbendæ emantur. Inueſtitura Eccleſiæ à laicis fieri prohibetur. cap. ſaluator.

4 Simonia paterna an ſit ignoranti filio nociua, & ibi tractatur, an pro crimine vnius alter pœnam patiatur.

5 Simoniace acquiſita Eccleſia per patrem, an poſſit per filium licitè obtineri. Item an poſſit filius fungi ordinatione, quam paterna pecunia eſt aſſecutus.

6 Simoniacus eſt, qui pecuniam largitur, vt eligatur.

7 Simoniaci in ordine malè accepto pœnitentiam agere non poſſunt, & ibi principaliter tractatur, an ab hæreſi redeuntes ſint in ſuis ordinibus & dignitatibus recipiendi: & quod decreta poſſunt temperari, & canones quandoque relaxari.

b **Appellat.**

1 Appellare non eſt opus à ſententia à non ſuo iudice lata: quia talis ſententia nulla eſt. c. in primis circa fin. & in prima quæſt. huius ij. cauſæ principaliter tractatur, an ordo iudiciarius ſit in manifeſtis obſeruandus: & quod excommunicatio non eſt ferenda antequam cauſa fuerit examinata. c. nemo, & iudex peccatum ſibi ſoli notum damnare non debet, c. ſi peccauerit

2 Appellare poſſet ſpoliatus, ſi ante reſtitutionem ſibi factam accuſatori reſpondere cogeretur. Nullus enim debet accuſari dum ſuis rebus fuerit ſpoliatus.

3 Appellandus eſt calumniator, qui ſcienter falſa crimina intendit. Præuaricator, qui vera crimina abſcondit. Tergiuerſator, qui in vniuerſum ab accuſatione deſiſtit. §. notandum, & in hac 3. qu. principaliter tractatur, qua pœna feriendi ſunt, qui in accuſatione deficiunt.

4 Appellatur purgatio quædam vulgaris, quædam canonica: & ibi tractatur, an deficientibus acuſatoribus reus ſit ad purgationem cogendus.

5 Appellatur teſtimonium ſufficiens, quod ore duorum vel trium firmatur, & ibi tractatur principaliter quot teſtes requiruntur, non tantum ad conuincendum Epiſcopum, ſed etiam contra quemlibet Clericum.

6 Appellatio eſt remedium contra cauſas vitiatas. Appellatio intra decennium debet interponi, c. anteriorum, & ibi de libellis dimiſſoriis, & iudicibus, à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero maior non ratione dignitatis, ſed vitæ, c. quanquam. Dignitas enim non facit Epiſcopum, ſed vita, c. non omnes Epiſcopi, & ibi tractatur principaliter, an laici poſſint Epiſcopos accuſare. Chriſtiani per infideles accuſari non poſſunt: nec Sacerdotes per eos qui ad ſacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accuſatio facta, quando ſit in ſcriptis. Et regulariter accuſator ſe debet inſcribere ad pœnam talionis, præterquam in ſex caſibus in ſumma poſitis.

c **Spoliatus.**

1 Spoliatus & eiectus ante omnia venit redintegrandus. c. redintegranda. Boni à malis ſemper moleſtantur.

2 Spoliatus & eiectus poſtquam fuerit reſtitutus, quas inducias debet habere antequam cogatur in iudicio reſpondere, & ibi in ſumma videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis Epiſcopis, & aliis ad iudicium venientibus induciæ ſunt præſtandæ.

4 Spoliati communione Eccleſiæ, & anathematizati, infames, inceſtuoſi, ſacrilegi, detractores, & multi alij ſunt ab accuſatione repellendi, & ibi dicitur quod anathema differt ab excommunicatione. cap. Engeltrudam.

5 Spoliatis & aliis quibuſcunque inimici iudices eſſe non poſſunt, nec accuſatores, nec teſtes. Vox enim inimicorum contra nullos eſt audienda. Dicitur etiam ibi, quod teſtes familiares & domeſtici & etiam conſanguinei non ſunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius ſi aduerſarium vult conuenire, ipſius forum ſequi debet. c. pulſatus. Nec Epiſcopi damnari, nec Concilia celebrari poſſunt ſine Papa.

7 Spoliati & alij volentes litigare, non debent aduerſarios ſuos coram infamibus trahere, quoniam tales, ſcilicet infames & criminoſi non poſſunt eſſe iudices. Solus enim ille iudicare debet alios, qui nihil in ſe habet reprehenſibile. c. iudices.

8 Spoliationem vel alium reatum committens Epiſcopus à quot Epiſcopis eſt iudicandus.

9 Spoliatorum, & aliorum teſtes, teſtimonium dicant de his tantùm, quæ præſentialiter & veraciter nouerunt, nec contra abſentes ſunt producendi. Abſentes enim non debent iudicari nec accuſari.

10 Spoliatorum & aliorum teſtes in vno deficientes an ſint in aliis admittẽdi. Et accuſans de pluribus criminibus, ſi in vno deficiat, an in aliis admitti debeat.

11 Spoliati accuſantes ſuos ſpoliatores & incenſores, ab eis accuſari non poſſunt: quoniam accuſati niſi prius

ſe purgauerint, alios accuſare non poſſunt.

d **Teſtes.** 1 Teſtes iuris diſpoſitione excommunicati non poſſunt ad accuſationem admitti.

2 Teſtis eſſe non poteſt, qui ad xxiiij. annum nondum peruenit.

3 Teſtificantis perſonam aſſumere non poteſt, qui ab accuſatione prohibitus eſt.

4 Teſtis accuſator, & iudex aliquis ſimul eſſe non poteſt.

5 Teſtantur iura illum non eſſe à communione repellendum, qui die ſtatuta ad cauſam venire non potuit.

6 Teſtis eſt iuris diſpoſitio deficientem in Epiſcoporum accuſatione non poſſe de cętero agere, niſi in ciuili & proprio duntaxat negotio.

e **Libello.** 1 Libello famoſo vtentes, & ipſum contra aliquem ſcribentes, qualiter puniendi ſunt.

2 Libellum diffamatorium ſcribens, aut aliter reus, tribus citationibus debet in ius euocari. Et per ſcripta nullius accuſatio debet ſuſpici.

3 Libelli famoſi ſcriptor, aut aliter criminoſus, an admittatur in iudicio per procuratorem.

4 Libellus accuſatorius ſi in Epiſcopum datur, id eſt, ſi Epiſcopus accuſetur, eius cauſa à xij. Epiſcopus audiatur.

5 Libellum famoſum ſcribentes, aut aliorum crimina ſponte confitentes, non debent ad accuſationem admitti, c. illi. Et ibi habetur quod nec qui parcit, eſt amicus, nec qui verberat, eſt inimicus, c. non omnis.

6 Libellum famoſum in alterum ſcribens, aut Clerico crimen inferens, qua pœna ferietur, ſi crimen illatum non probetur.

f **Infames.** 1 Infames excommunicatos, & criminoſos à ſacerdotum accuſatione ius repellit. Et ibi tractatur, qui dicantur infames. c. infames.

2 Infamis eſt quodammodo Epiſcopus & reprehendendus, qui ſibi ſoli dicit aliquem crimen ſuum fuiſſe confeſſum, & ibi dicitur quod Epiſcopis alios accuſantibus non creditur, niſi probent quod obiiciunt.

3 Infamem quodammodo dicimus, & reprehendendum qui ponit falcem in meſſem alienam, c. 1. Et ibi dicitur quod alicui alterius parochianum iudicare non licet. Et quod ciuitates vnaquæque prouincia habere debeat. c. ſcitote. Et quod Epiſcopus iudicio Primatis & non aliorum ſe ſubiicere debet.

4 Infamia aut criminalis accuſatio ſi imponatur Epiſcopo, id eſt, ſi Epiſcopus criminaliter accuſetur, & Epiſcopi comprouinciales de cauſa cognoſcentes ſint in ſententia ferenda diſcordes, quid iuris.

5 Infamis eſſet quodammodo, & reprehendendus iudex, qui vellet reum cogere ad probandum, accuſatore in probationibus deficiente: quia negatiua per rerum naturam eſt improbabilis. c. accuſator.

g **Viuens.** 1 Viuens ſi adhuc ſit Epiſcopus, alius ſibi ſuccedere non valet, nec in eius locum ſubrogari: quod verum eſt, niſi eſſet depoſitus, vel de licentia Papæ renunciaſſet, aut per ambitionem ſe ad aliam Eccleſiam tranſtuliſſet. Epiſcopo autem ægrotanti, aut nimia ſenectute grauato dandus eſt coadiutor. Epiſcopi Eccleſiam ſuam deſerere non debet ſicut vir, nec etiam eſt à ſuis ſubditis relinquendus. c. denique. Prælati duo in vna Eccleſia eſſe non debent. c. in apibus Beatus Auguſtinus acceſſit, & non ſucceſſit Valerio Hipponenſi Epiſcopo cap. non autem.

2 Viuens Epiſcopus aut ſacerdos, qui præ ægritudine à Miſſarum celebratione abſtinuit, an poſſit celebrare recuperata ſanitate. Et ibi habetur de morbo caduco laborantibus.

h **Succeſſor.** 1 Succeſſor an poſſit eligi ab Epiſcopo viuente: hoc eſt, an ſucceſſorem ſibi poſſit Epiſcopus eligere. Et ibi habetur quod locus regiminis eſt fugientibus offerendus. Et Epiſcopari poteſt qui prodeſſe deſiderat, c. qui epiſcopatum.

2 Succeſſor Epiſcopi mortui non eſt eligendus munerum datione, aut amicorum patrociniis.

3 Succeſſor Epiſcopi an poſt electionem teneatur iuramentum præſtare pro indemnitate Eccleſiæ.

4 Succeſſus ſeu proſper euentus denegatur Clericis, qui ante ſententiam ſuſpenſionis vel depoſitionis à ſuo Epiſcopo diſcedere præſumunt. In tales enim ferenda eſt cenſura.

5 Succeſſus non continget Epiſcopo à Sede Apoſtolica vocato, ſi ad propria reuertatur, niſi prius fuerit purgatus, & Apoſtolicis literis munitus.

i **Solue.** 1 Soluere & ſolui procura teipſum ô Prælate excommunicate: aliàs non poteris ordinare nec tua ordinatio erit rata.

2 Soluti ſunt Clerici vnius prouinciæ à Prælato alterius adeò quod Epiſcopus, Primas vel Patriarcha Clericos alterius prouinciæ non poteſt ordinare.

3 Soluere vel damnare ſubditos Suffraganei non licet Archiepiſcopo illo inconſulto. Soluit Papa ab aliis excommunicatos; & cuiuſlibet Eccleſiæ Clericos poteſt ordinare. Eſt enim ordinarius ordinariorum, c. cuncta per mundum.

K **Regendo.** 1 Regendo vnamquamque parochiam, & res ipſius diſponendo facit Epiſcopus quod debet, c. regenda, &c. nouerint. Regendi ſunt ſubditi per Epiſcopos viſitantes, vt c. placuit. 4

2 Regendi officium Epiſcopus tranſgreditur, ſi bona Eccleſiarum vſurpare nititur: quamuis de illis precarias facere poſſit.

3 Regendi ſunt ſubditi ſine exactionibus. Et ibi de cathedratico quantum nomine ipſius valeat Epiſcopus habere.

l **Cenſuram.** 1 Cenſuram formidare debent, qui Clericos ad iudices ſeculares trahit c. incolita, & c. placuit. Et ibi de coniuratoribus, & eorum punitione.

2 Cenſura ligatus, id eſt, excommunicatus vel ſuſpenſus celebrans eſt depoſitione dignus.

3 Cenſura ſiue iuſta ſiue iniuſta, eſt timenda. Cenſura ligati ſunt vitandi plus quàm pagani, c. ad menſam. Cenſura Eccleſiaſtica feriri debet, & ore dæmonum diſcerpi, qui ſuo Epiſcopo eſt inobediens, c. abſit. Cenſuram ex ira proferens grauiter delinquit, c. ira, &c. cùm apud. Cenſura ſiue ſententia vel iudicium quatuor modis peruertitur, c. quatuor modis. Cenſura feriendi ſunt, & Iudæ proditori comparandi, qui veritatem negant & occultant, c. quiſquis, &c. abiit Iudas. Cenſura ſiue ſententia iniuſtè prolata, viribus caret. Epiſcoporum præceptis non ſemper obediendum eſt. Cenſuræ ſeu anathematis forma habetur in c. debent.

m **Teſtator.** 1 Teſtari ſeu teſtamenta facere cum de proprio liceat, an permittatur clericis proprium habere. Clericis cauſas agere non licet, c. Duo ſunt genera Chriſtianorum.

2 Teſtamenta condentes Clerici an poſſit quibus voluerint ea relinquere, quæ de bonis Eccleſiæ acquiſiuerunt. Teſtatur multiplex canon illos eſſe grauiter puniendos, qui res, & prædia Eccleſiaſtica inuadunt. De bonis Eccleſiæ quatuor ſunt portiones faciendæ. c. quatuor. Et ipſarum rerum alienatio an ſit permiſſa. c. ſine exceptione, &c. terrulas. Liberi Eccleſiæ an poſſint ab ea diſcedere: Res ſacræ ex quibus cauſis alienari valeant, c. aurum habet Eccleſia. Pauperibus eſt prouidendum, c. gloria Epiſcopi:

3 Teſtamentum an facere poſſint illi, qui prius nihil habentes tempore ſuæ adminiſtrationis aliqua acquiſiuerunt, & quid iuris de talibus bonis

Teſta

4 Teſtamenta an facere poſſint clerici de bonis ex ſuis & rebus Eccleſiæ quæſitis.
5 Teſtamenta facere de rebus Eccleſiæ an ſit permiſſum Sacerdotibus. Et quis ſuccedat eis ab inteſtato.

n
1 **Funus.** Funera & exequias ſuas celebrare, & decimas ſoluere vbi debent illi, qui ſe de vna diœceſi aut parochia ad aliam tranſtulerunt.
2 Funerandi iura an poſſint præſcribi. Funera, i. corpora mortuorum vbi debent ſepeliri. Et an pro ſepultura aliquid poſſit exigi. Funerum, id eſt, mortuorum animæ quatuor modis ſoluuntur. c. animæ. Funera, id eſt, corpora mortuorum deflenda non ſunt. c. quàm præpoſterum.

o
1 **Fœnus.** Fœnus ſiue vſuram quodammodo committit & peccat, qui vltra debitum exigit. c. quod debetur. Et ibi principaliter tractatur, an clerici poſſunt ſua repetere, & pro illis litigare.
2 Fœneraria cauſa ſiue criminali, aut etiam ciuili an poſſint produci teſtes domeſtici. Et an clerici poſſint pro ſua Eccleſia teſtificari.
3 Fœnus ſeu vſura committitur, ſi præter ſortem aliquid exigitur.
4 Fœnera ſeu vſuras nec clericis nec laicis licet exercere.
5 Fœnera ſeu vſuræ an ſint aptæ, vt inde fiant eleemoſynæ.
6 Fœneratores & vſurarij veram pœnitentiam agere non poſſunt, niſi reſtituant quæ rapuerunt.

p
1 **Furioſos.** Furioſos punire non decet ex his quæ faciunt, cùm, ſint mente alienati, & ibi habetur de Loth & aliis ebrioſis.
2 Furioſis clerici quodammodo comparandi eſſent, ſi pro patrociniis impenſis munera exigere vellent.
3 Furioſo iudex comparari poſſet, qui ex mulieris confeſſione clericum condemnare vellet. Regulariter enim mulieres contra clericos teſtimonium ferre non poſſunt.
4 Furioſi quodammodo ſunt Eccleſiæ miniſtri, qui diebus dominicis & feriatis cauſas tractare volunt.
5 Furioſo ſimilis dici poſſet iudex, qui neganti purgationem indiceret, niſi infamia laboraret.
6 Furoris quodammodo plena res eſſet, ſi à miniſtris & ſubditis confeſſio cruciatibus extorqueretur. Iuramenta quædam ſunt irritanda, quædam relaxanda. c. auctoritate, & alius, in quo, c. habetur, quòd ſolus Romanus Pontifex regem Franciæ tanquam inutilem depoſuit, Excommunicatis fidelitas ſeruanda non eſt.
7 Furioſè procederetur, ſi Diaconus Presbyter ſine comminatione deiiceretur.
8 Furore quodam plenus cenſetur qui carnis fragilitate ante ordinationem lapſus, & in iudicio confeſſus vel conuinctus, poſtea præſumit offerre: & in ordine ſuſcepto miniſtrare, quod verum eſt de crimine depoſitionem inducente.

q
1 **Monachus.** Monachus an poſſit licitè officia populis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare. Decimæ de conſenſu Epiſcopis Sacerdotibus dari debent, c. reuertimini.
2 Monachi an poſſint in ſuis capellis Presbyteros inſtituere.
3 Monachorum & Eccleſiarum iura an per præſcriptionem tolli poſſint.
4 Monachi an poſſint preſcribere contra Eccleſias & prælatos ſeculares.
5 Monachi & prælati res Eccleſiæ ſua auctoritate repelle non valent.
6 Monachi Epiſcopi, & alij prælati ſi ſua auctoritate vſurpant quæ ad ſe pertinere putant, an cadant à cauſa.
7 Monachi & abbates an poſſint retinere Eccleſias, decimas, & iura patronatus de manibus laicorum ſibi conceſſa ſine Epiſcopi conſenſu. Et ibi habetur quòd Epiſcopus habet diſpoſitionem omnium Eccleſiarum quæ in ſua diœceſi conſtitutæ ſunt, c. omnes baſilicæ.
8 Et etiam ibi plenè de iure patronatus, c. quicunque, c. filiis, c. decernimus.

r
1 **Occidit.** Occidit ſeipſum ſpiritualiter, qui à voto reſilit.
2 Occidit quodammodo temporaliter ſeipſum, qui ſuum reſignat beneficium, ſed ſi infirmitate reſignauit, an ſit ei reſtituendum poſtquam conualuerit. Et ibi habetur, quòd ante probationem triennij nullus in monaſterio debet ſuſcipi.
3 Occidit, animam ſuam monachus ad propria reſidens, poſtquàm ſe & ſua monaſterio tradidit.
4 Occidens vel percutiens clericos diabolo ſuadente eſt excommunicatus ipſo iure. c. ſi quis ſuadente diabolo, & ibi habetur, quòd Eccleſiæ conceſſa non ſunt reuocanda: & qui talia aufert, ſacrilegium committit: & Eccleſiæ immunitas non eſt violanda.

ſ
1 **Abbates.** Abbates aut monachos factos Epiſcopos ius obligat ad relinquendum quod ante habuerunt monaſterio: quod poſt, Eccleſiæ propria, c. ſtatutum.
2 Abbates ſunt à propriis fratribus eligendi, & non ab Epiſcopis, Abbates expellere non permiſſum monachis: neque commatres facere. Abbates & monachos poſſunt Epiſcopi viſitare & conditiones exigere tempore dedicationis conſtitutas. Abbates & monachi cum ſanctimonialibus habitare non debent, quia ſexuum commiſtio eſt periculoſa, c. diffinimus.

t
1 **Clauſtra.** Clauſtra ſiue religionem intrare volentibus clericis non eſt à ſuo Epiſcopo denegandus ingreſſus.
2 Clauſtrum ingredi clericis permittitur etiam Epiſcopo inuito.
3 Clauſtrum vnum petere altero derelicto an ſit permiſſum monachis regularibus canonicis, ſine permiſſione abbatum.

u
1 **Volentes.** Volentes & ſpontaneos monaſterium intrantes pueros, an cogant iura religionis propoſitum tenere. Voluntariè puellæ Virginitatis propoſitum ſuſcipientes, nuptias eligere non poſſunt.
2 Voluntate patris ſpreta, ſi filius religionem ingreditur, an à patre reuocari poſſit.
3 Voluntariè habitum religionis ſuſcipientes, illum deſerere non poſſunt: ſed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.
4 Volentes religioſi ad arctius manaſterium tranſire, non ſunt impediendi.

x
1 **Commendat.** Commendatam vnam Eccleſiam poteſt habere clericus in altera intitulatus. Commendandi ſunt clerici, qui in vna non pluribus Eccleſiis volunt conſcribi. Et ibi habetur, quod duobus Epiſcopatibus poteſt quandoque præfici. c. relatio.
2 Commendandi non ſunt clerici, qui ſine litteris dimiſſoriis de vna Eccleſia tranſeunt ad alteram. Matrimonium ſpirituale contrahitur inter curatum & Eccleſiam ſuam, quæ non debet eſſe ſcortum. c. ſicut.
3 Commendatio nulla, ſed potius vituperium eſt clericis, qui ſæcularium negotiorum procuratores eſſe volunt.
4 Commendandi ſunt clerici, qui veſtibus ſibi congruentibus vtuntur, vnguenta & fulgida veſtimenta fugientes.
5 Commendare non debemus clericum, qui à ſuo epiſcopo depoſitus, Imperatorem aut iudicem ſecularem adit.

y
1 **Iurans.** Iurans verum non peccat;ſed ſecus ſi peierat,& per creaturas iurare non licet.
2 Iurans falſum quod putat verum,an ſit periurus Quod comites habeat iuramentum ; & quot ſunt genera mendacij.
3 Periurium prælatum & criminoſum ante ſententiam diffinitiuam derelinquere non licet.
4 Iuramenta illicita an ſint ſeruanda.
5 Peierare & contra iuramentum ſuum venire qui cogit aliquem, licet periurus non ſit, tamen mortaliter peccat. In qua ætate quis cogatur iurare. Et ibi ponitur forma iuramenti fidelitatis.c.de forma.

z
1 **Pugnas.** Pugnas committere ſeu militare, an ſit peccatum.
2 Pugna ſiue bellum quod dicatur iuſtum.
3 Pugna an debeat committi pro repellenda ſociorum iniuria.
4 Pugna non ſemper eſt exercenda contra malos. Mali enim ſunt quandoque à bonis tolerandi, & non abiiciendi. Quædam tamen mala ſunt repellenda & punienda,quædam toleranda.Mali ſunt Medicinali ſeueritate ad bonum cogendi, vt Nabuchod. Et hæretici etiam inuiti ſunt ad ſalutem trahendi. Pugnis & bellis ſunt docendi Eccleſiaſticæ religionis inimici.
5 Pugnas ſeu bella qui Deo auctore geſſerunt,præcepta non occidendi minimè tranſgreſſi ſunt. Et ibi an mali ſint occidendi. Habens gladij poteſtatem poteſt occidere,ſi hoc faciat amore iuſtitiæ.
6 Pugna & coactio eſt exercenda in malos, vt teneant bonum iam ſuſceptum. Non autem ſunt ipſi mali ad bonum non ſuſceptum cogendi.
7 Pugna ſi iuſta ſit, poſſunt hæretici & omnes hoſtes licitè ſuis rebus ſpoliari.
8 Pugna ſeu bellum an poſſit per clericos committi: & an poſſint clerici arma ſumere. Qui ſacramenta Dei tractant,iudicium ſanguinis agitare non debent.

a
1 **Hæreſis.** Hereſis quælibet ab Eccleſia Romana deſtruitur.Hæreticus an poſſit alium excommunicare,priuare, vel ſententia notare. Excommunicatus alium excommunicare non poteſt. Hæreticorum conſortia, & eorum ſacrificia ſunt à catholicis fugienda.
2 Hæretici etiam poſt mortem ſunt excommunicandi. Eccleſia viuentes & non mortuos an ligare poſſit vel ſoluere.
3 Hæreticus ſi dominus eſt, aut alio crimine irretitus, an poſſit excommunicatio ferri in familiam ſuam pro delicto ipſius domini, & in filium pro peccato patris. Excommunicandi ſunt,qui corrigi nolunt:& etiam illi qui duas vxores habent teſtes falſi, homicidæ, & multi alij. Hæreticorum tandem variæ ſpecies ponuntur.

b
1 **Violatas.** Violatas Romanorum Pontificum cenſuras, à nullo decet eſſe. Violantes ſacros canones in ſpiritum ſanctum blaſphemant. Violanda non ſunt,ſed ſeruanda ſanctorum ſtatuta, & eorum regulæ in ſynodo conſtitutæ.
2 Violari non debent priuilegia Eccleſiarum : nec Archiepiſcoporum. Violans ciuitates & occidens ſuos præſules Epiſcopali dignitate priuatur.c.ita nos.

c
1 **Sortilegus.** Sortilegus quis ſit : ſiue qui dicantur ſortilegi.
2 Sortilegum eſſe an ſit peccatum : ſortibus an ſit credendum.
3 Sortes, ſiue diuinationes à quibus exordium ſumpſerunt.
4 Et de multiplici genere diuinationis: & quot modis dæmones futura prænoſcunt.
5 Sortilegi, vel diuinatores an ſint excommunicandi,ſi ceſſare noluerint.Sortilegia,& magicam artem debent Epiſcopi eliminare. Sortilegiis, vel maleficiis nullo pacto debent Sacerdotes operam dare, aliàs abiiciendi ſunt.
6 Sortilegus, vel alius ab Epiſcopo excommunicatus an per alium ipſo inconſulto poſſit abſolui.Et an Presbyteri poſſint reconciliare pœnitentes. Pœnitentia morientibus non eſt deneganda, etiam à ſimplici Sacerdote.
7 Sortilegis, & aliis morientibus non eſt pœnitentia imponenda, ſed bene innoteſcenda. In pœnitentiis imponendis multa ſunt conſideranda. Melius eſt Sacerdotem pœnitentiam imponentem eſſe nimis miſericordem, quam nimis ſeuerum. Sortilegi ſunt & excommunicati, qui dies, menſes,& annos paganorum ritu obſeruant.

d
1 **Sponſis.** Sponſis Dei ſe Deo dedicantibus, & virginitatem vouentibus, nuptias contrahere non licet. Sponſalia de præſenti, ſiue matrimonia per vouentes ſolenniter contracta non tenent.
2 Sponſa vnius an poſſit à ſuo ſponſo recedere, & alij nubere. Sponſa ſine conſenſu ſponſi, & è contra religioſam veſtem ſuſcipere non poteſt poſt copulam carnalem : ſecus ante. Sponſalia vera an fuerint inter Ioſeph & Mariam. Sponſam alterius nullus rapiat, & ibi aliquid de raptu.

e
1 **Infidis.** Infidis ſeu infidelibus coniugium contrahere licet : & inter eos dicitur eſſe matrimonium,licet non ſit ratum. Infidelis vxor virum cogens ad malum,licitè dimittitur.Infidelium vt Iudæorum conuiuia, & etiam coniugia ſunt a Chriſticolis vitanda.
2 Infidelium vnus ſi conuertatur ad fidem altero remanente in infidelitate, an poſſit ad fidem conuerſus,alij ſe copulare.
3 Infidelis qui ante baptiſmum vnam vxorem habuit,& poſt baptiſmum aliam, bigamus eſt cenſendus, nec poteſt eſſe Epiſcopus.c.acutius ibidem.

f
1 **Seruiat.** Seruire adſtrictus, vtputa ſeruus ſi contrahat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum,non eſt inter eos coniugium,quia error perſonæ & conditionis impediunt & dirimunt: ſecus autem eſt de errore fortunæ & qualitatis.
2 Seruum ſcienter acceptum in maritum non poteſt mulier dimittere : ſecus ſi ignoranter. Serui poſſunt matrimonia contrahere.

g
1 **Infans.** Infans ſi proprius teneatur à patre in ſacro baptiſmate, licet per tale factum ſuæ vxori compater efficiatur, non propter hoc ab ipſa vxore ſeparabitur, niſi ad ſeruandam continentiam poſſit induci.
2 Infantes ſponſalia contrahere nequeunt, quia in illa ætate conſentire non poſſunt.
3 Infantes ſiue filij ſpirituales vel adoptiui an poſſint naturalibus per matrimonium coniungi.
4 Infantes ſine filium aliquem non debet vxor ſimul cum viro ſuo in baptiſmate ſuſcipere. c. ſi. quia eſſet eius commater. Et ibi dicitur, quòd non poteſt quis ducere in vxorem relictam compatris ſuæ vxoris:nec etiam duas commatres.
5 Infantibus ſi conceditur nuptias contrahere, ipſorum & quorumcunque aliorum nuptiæ ſeu matrimonia non debent clam fieri, ſed publicè, & ſic non debent eſſe clandeſtina. Tandem inſtruuntur iudices ad cuncta rimandum.

h
1 **Mœcha.** Mœcha ſiue adultera & ab aliquo per adulterium polluta an poſſit per eum duci in vxorem. Et ibi matrimonia ſecunda conceditur c.quod ſi dormierit.
2 Mœcham ſæpe mulierem efficit coactio, & ideo nulla mulier eſt cogenda nubere, quia in matrimonio animus

mus plena libertate potiri debet & gaudere. Non licet virò vxorem deſerere, vt fecit Lotharius.

3 Mœchiæ notam an dicantur incurrere filij & filiæ qui poſt ſponſionem parentum cum aliis contrahunt, hoc eſt, an filij & filiæ poſt promiſſionem & ſponſionem parentum ſuorum poſſint licitè cum aliis contrahere.

i

1 **Coit.** Coire ſolita (vt eſt meretrix) poteſt in vxorem duci, ſi de eius correctione ſpes habetur. Coitus ſiue fornicationis cauſa poteſt vxor dimitti.

2 Coitus ſiue incontinentiæ cauſa ducta an ſit coniux appellanda. Abortum procurantes an ſint homicidæ.

3 Coitui ſiue copulæ coniugali apta puella ſi habet patrem ſeruum, & auum liberum in matrimonio contrahendo, ſequatur de honeſtate arbitrium aui, & non patris qui liberum non habet arbitrium, cùm ſit ſeruus.

4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: viuente enim vxore ex quacunque cauſa neque ex ancilla neque ex alia licet prolem procreare. Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur. c. meretrices.

5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem. Carnis virginitas non ſeruatur, ſi mens corrumpitur. Viro vxorem extra fornicationis cauſam derelinquere non licet.

6 Coiens vir cum alia, & ſic adulter, vxorem adulteram dimittere non poteſt.

7 Coitus ſeu fornicationis cauſa dimittens vxorem, ea viuente aliam ducere non poteſt. Coitus contra naturam & cum perſonis coniunctis eſt grauiſſimum peccatum.

9 Coitum ſiue incontinentiam incurrere non debet aliquis, vt aliqua ad fidem conuertatur. Et ſic non licet ducere vxorem infidelem ſub ea conditione, vt conuertatur & fidelis efficiatur.

k

1 **Mente.** Mente ſeu voluntate mulier cupit vt fiat mater, & habeat liberos, tamen eius vir eſt frigidus & maleficiatus, an propter hoc ſit ab eo ſeparanda.

2 Mens & voluntas eſt mulieri poſt mortem viri cum illo contrahere, cum quo prius fornicata fuit, an poſſit. Viro vxorem dimittere propria auctoritate & ſine iudicio Eccleſiæ non licet, neque eam occidere. c. admonere.

3 Mentis ſeu cordis ſola contritione abſque oris confeſſione an poſſint peccata deleri, & vtrum poſſumus Deo ſatisfacere. Illam quæſtionem prolixè tractat Gratianus eius occaſione interſerens tractatum de pœnitentia, ſeptem diſtinctiones continentem.

4 Mentis ſcrupulo ceſſante an poſſit maritus tempore orationis & pœnitentiæ vxori debitum reddere. Et ibi habetur, quòd tempore quadrageſimali nuptias celebrare non licet.

5 Mens & voluntas eſt viro continentiam vouere. Non poteſt hoc facere ſine conſenſu vxoris, tacito vel expreſſo, niſi ſit ſponſa nondum cognita. Mulier viro debet ſubeſſe, cum vir ſit caput mulieris. c. hæc imago.

l

1 **Dubitans.** Dubitans vxor de morte mariti, & credens illum eſſe mortuum, ſi contrahat cum alio, an dicatur rea adulterij.

2 Dubitans mulier de morte mariti ſi cum alio contraxit & poſtea maritus eius rediit, an ſit cogenda ad eum redire, & primum dimittere.

m

1 **Gradus.** Gradibus conſanguinitatis nobis contingentes mulieres non poſſumus ducere in vxores. Quare conſtitutum fuit ne conſanguineæ ducantur.

2 Gradu conſanguinitatis vxori contingentem non licet vxorem ducere.

3 Gradus conſanguinitatis & affinitatis ſecundum decreta vſque ad ſeptimam generationem habent prohibitionem: hoc eſt, quòd ratione conſanguinitatis & affinitatis prohibitum eſt matrimonium vſque ad ſeptimum gradum.

4 Gradus vj. conſanguinitatis quare prohibitus eſt ſecundum canones.

5 Gradus conſanguinitatis quomodo computandi ſunt.

6 Gradibus prohibitis coniuncti ad quorum accuſationem, vel teſtificationem ſunt ſeparandi. Et ibi de iuramento appellationis & reconciliationis. Et de iuramento eorum qui conſanguinitatem probant. c. de parentela.

7 Gradu prohibito coniuncti ſi ad inuicem carnaliter commiſceantur, filij ex tali inceſtuoſo coitu procreati non ſunt filij appellandi.

8 Gradus conſanguitatis & affinitatis quis dicatur eſſe diſpenſabilis, id eſt, quo gradu poſſit diſpenſari cum conſanguineis & affinibus.

9 Gradu prohibito coniuncti (licet fortè ſententia pro matrimonio fuerit lata) poſſunt ſeparari. Sententia enim pro matrimonio vel contra ipſum lata poteſt retractari veritate comperta, quia talis ſententia nullo curſu temporis tranſit in rem iudicatam. Et ibi dicitur ſententiam etiam Romani pontificis in melius poſſe mutari. c. ſententiam.

10 Gradus affinitatis (ſiue ipſa affinitas) in ſuperſtite non deletur. Item ſoboles ex ſecundis ſuſcepta nuptiis conſanguineis prioris viri copulari non debet ſecundum decreta, ſed hoc corrigitur per c. non debet. de conſang. & affin.

n

1 **Rapiente.** Rapiente virginem per vim ab aliquo raptus committi dicitur.

2 Rapiens violenter puellam poteſt illam peracta pœnitentia in vxorem ducere. Et ſic rapta raptori iure canonico nubere poteſt. c. denique, & malius extra de rap. cum cauſa, cum ſimile.

DECRETI TOTIVS CANONES HIC ſecundum ordinem Alphabeti imprimuntur.

Quod præter cæteras vtilitates multimodè correctioni eſt adiumento non mediocti.

De litera A.

AB accuſato 3.q.11.Gratian.
Ab antiqua, de conſecr. diſt.4.Greg.
Abbas, 18.q.2.Greg.
Abbas 18.q.2.Mogunt.conc.
Abbati vel diſt.54.octaua Synod.
Abbatem, 18.q.2.Greg.
Abbatem, 18.q.2.Pelagius Papa.
Abbates, 18.q.2.Aurelianenſe conc.j.
Abbatib. 12.q.2.Aurel.conc.iij.
Abbatibus, 18.q.2.Paſchalis.
Ab eo, 2.q.6.Theodoſianæ leges.
Ab Epiſcopis, diſt.70.Gratian.
Ab exordio, diſt.35.Hieron.
Ab excommunicatis, 9.q.1.Vrban. Papa ij.
abiit Iudas, 11.q.3.Beda.
ab illo, 14.q.4.Ambroſ.
ab Imperatoribus, 23.q.3.Carthagin. conc.v.
ab infirmis, 26.q.7.Theod. in Pœnitentiali.
ab iſto die 35.q.6.Innocentius Papa. ij.
ab iſto die, eadem cauſa, & quæ Alex. ij.
abſens, j. 3.q.9.Zepherinus Papa.
abſens, ij. 3.q.9.Felix Papa.
abſente, 1.3.q.9.Calixtus Papa.
abſente, 2.3.q.9.Felix Papa.
abſit, diſt.50.Auguſt.
abſit, 11.q.3.Anterus Papa.
abſque Synodali, 15.q.7.Gratianus.
¶ *Accedens, diſt.50.Gregorius.*
accuſatus, 3.q.6.Sextus Papa ij.
accuſatum, 2.q.5.Syluester Pap.
accuſator, 6.q.5.Codex.
accuſatori, 3.q.9.Theleſph.Pap.
accuſatores, diſt.46.Carthagin. conc. iiij.
accuſatores 1.5.q.5.Anacletus Papa.
accuſatores, 2.3.q.5.Stephanus.
accuſatores iij.3.q.5.Calixtus Papa.
accuſatores.3.q.8.Zepherin.
accuſatorum, 2.q.8.Calixt.Papa.
accuſatoribus, 3 q.5.Symmachus Papa.
accuſatio j.2.q.7.Anacletus.
accuſatio ij.q.7.Sixtus Papa.
accuſationes, 3.q.5.Hadrianus Papa in Synodo Rom.
accepiſti j. de conſecr. diſt.4.Ambroſius.
accepiſti ij. de conſecr. diſt.4. Ambroſius.
acceſſerunt, de conſecr. diſt.4. Auguſtinus.
accipite, de conſecr.diſt.2.Hieronym.
Achab rex, de pœn.diſt.3.Hieron.
Achatius j.24 q.1.Gelaſ.
Achatius ij.24.q.j.Felix Papa.
Acolytus diſt.23.Carthaginenſ.conc. iiij.
actione, 22. qu. 4. Eliberitanum concil.
Acurius, diſt.26.Auguſt.
Acurius, 28.q.3. Auguſt.
¶ *Adam, diſt.40.Gregor.*
Adam, de pœn.diſt.1.Ambroſ.
Adam, 33.q.5.Ambroſ.
ad Deum, 32.q.5.Aug.
addidiſtis, 20.q.1.Gregor.
additur, 27.q.2.Hieron.
ad eius verò, diſt.5.Gregor.
ad Epiſcopos, 17.q.4.Gelaſ.
ad finem, 23.q.5.Aug.
ad hæc, 13.q.2.Gratian.
ad hoc, diſt.89. Gregorius & Boniſacius.
ad hoc, 16.q.1.Gregor.
ad hoc, de conſecr.diſtinct.4.Auguſtinus.
adhuc inſtant perfidi, de pœn.diſt.3. Aug.
adiicimus, 16.q.1.Leo Papa.
ad limina 30. quæſt. 1. Ioan. Papa viij.
ad menſem 11.qu.3. Ioan. Chryſoſtomus.
admittuntur, diſt.54.Leo Papa.
adminiſtratores, 23.quæſtion.5.Ioan. viij.
admonere, 16.q.1.Gregor.
admonere, 33. quæſtio.2. Stephanus Papa.
admonemus, 16.quæſt.2.Ioannes Papa.
admoneant, 26.quæſtion.7. Auguſtinus.
admonendi, 2.q.7.Gregor.
ad nuptiarum, de conſecr. diſt.1.Aurelian.conc.
ad reatum, diſt.81. Carthagin. conc. iiij.
Adrianus j.diſt.93.octaua Synod.
Adrianus ij. ea diſtinction. Hiſtor. Eccleſ.
ad Romanam ij. quæſtion.6.Marcell. Papa.
ad Romanum, 2.Zepherin.Papa.
ad ſedem Apoſtolicam, 35.q.5.Alex. ij.
aduerſitas, 7.q.1.Greg.
adulterij, 32.q.7.Aug.
adulterio, 31.q.1.Gratian.
aduocauit, 4.quæſt.1.Ambroſius.
¶ *Affectum, 26.quæſt.7.octaua Synodus.*
Afros, diſt.98.Gregor.
¶ *Agatho, diſtinct.63. Ex geſtis Roman.*
Agathoſa, 27.q.2.Gregorius.
Agapitus, 16.q.2.Gregor.
Agapitus, de conſecr. diſtinct.1. Gregorius.
agite, de pœn.diſt.1.Aug.
agnouimus, 26.quæſtion.6 Cœleſtinus Papa.
agunt homines, de conſecr.diſt.4.Auguſtinus.
¶ *Ait Cœleſtinus, 24. qu.1. Nicolaus Papa.*
à iudicibus, 2. quæſt. 6. Mileuitan. conc.
¶ *Aliud eſt, de conſecr. diſt.4.Auguſtinus.*
aliud quidem, 11.q.1.Leo Papa.
aliud quidem, de pœn. diſtinct.1.Leo Papa.
alius item, 15.q.6.Gregor.
aliorum hominum, 9.q.3.Symmach.
alia cauſa, 16.q.1.Hieron.
alienus, diſt.90.octaua Synod.
alienus, 24.q.1.Cyprian.
alieni, 2.q.7.Dionyſ.Papa.
alieni, 3.q.4.Iginus Papa.
alienum, diſt.50.Leo Papa.
alienum, 19.q.2.Leo.
alienationes, 12.q.2.Vrban.Papa.
aliter legitimum, 30.quæſt.5.Euariſt. Papa.
aliter ſe orientalium, diſt.31. Steph. Papa in conc.
aliquando, 32.q.2.Aug.
aliquanti, 26.q.5.Agath.conc.
aliquantos, diſt.51.Innocentius.
aliquos, 15.q.1.Aug.
alligant, 26.quæſt.7.Ioan. Chryſoſtomus.
altare, 1.q.3.Paſchalis ij.
altaris palla, de conſ. diſt.1. Clemens Papa.
altaria, j.de conſecr.diſt.1.Epaunenſe conc.
altaria, ij.de conſec.diſt.1. Agathenſe conc.
¶ *Amalis, 23.q.4.Aug.*

Amputato,

Amputato, 25. q. 2. Iulius Papa.
¶ Ananias 17. qu. 1. Gregor. in regeſt.
Anaſtaſius ſecundus, diſt. 19. Ex Pontificali.
ancillam, 32. q. 2. Leo.
animaduertendum, 22. qu. 2. Hieronym.
animæ defunctorum, 13. qu. 2. Greg. Papa ij.
annis ſingulis, diſtinction. 18. Bylcn. conc.
an non diſtincta 24. qu. 3. Nicolaus Papa.
an putatis, diſt. 86. Ambr.
an quod in ſubditos, 3. quæſt. 8. Ambroſius.
anteceſſor. 11. quæſtion. 2. Bonifacius mart.
anteriorum, 3. qu. 6. Iuſtinian. in Nouel.
ante baptiſmum, de conſecr. diſt. 4. Rabanus.
ante benedictionem, de conſ. diſtinct. 2. Ambroſius.
ante omnia, diſtinct. 35. Agathenſ. conc.
ante omnia, diſtinction. 40. Auguſtinus.
ante triennium, diſtinct. 31. Gregorius.
ante viginti de conſecr. diſt. 4. Brach. conc. ij.
antiqui, 33. quæſtion. 2. Toletan. conc. vi.
antiquos, 10. quæſtion. 1. Aurelianen. conc. j.
antiquis, 9. quæſt. Athanaſius Patriar.
antiquitus, 2. quæſtion. 2. Ioannes Papa j.
¶ A paruulo, de conſecr. diſt. 4. Auguſtinus.
apertè inquit, 24. q. 1. Nicolaus.
aperiant, 32. q. 1. Hieronym.
Apoſtolus, diſt. 80. Auguſt.
Apoſtolus, 32. q. 7. Auguſt.
Apoſtolus de pœn. diſt. 2. Auguſt.
Apoſtolus, 33. q. 4. Aug.
Apoſtolorum verò canones, diſtin. 16. Gratian.
Apoſtolicus diſt. 79. Grat.
Apoſtolicus, 16. q. 1. Hieron.
Apoſtolicos, 12. quæſtio. 26. octaua Synodus.
Apoſtolica, diſt. 57. Alex. ij.
Apoſtolica, 8. q. 1. Innocent. ij.
Apoſtolica, de conſecr. diſt. 1. Anaſtaſ. Epiſc.
Apoſtolica, 24. q. 3. Pelag. Papa.
Apoſtolica, 35. q. 9. Gregor.
Apoſtolicus autem, diſt. 79. Grat.
appellantem, 2. q. 6. Fabia. Papa.
apud miſericordem, 32. qu. 5. Gregorius.
apud nos, 32. q. 5. Hieron.
apud omnipotentem, 36. qu. 6. Gregorius.
apud veros, 23. q. 1. Aug.
¶ Aquam ſale de conſecr. diſt. 3. Alexand. V.
à quibus ordinibus, diſt. 35. Gratianus.
à quibus, 26. q. 3. & 4. Grat.
à quodam Iudæo, de conſecr. diſt. 4. Nicol.
¶ Archidiaconum, diſt. 81. Gregor.
Archidiaconum Florentinum, diſt. 85. Greg.
Archiepiſcopus, diſt. 66. Grattan.
Archiepiſcopus, diſtinct. 66. Anicetus Papa.
Archiepiſcopus, 9. quæſtion. 3. Anicet. Papa.
à rectè ergo, 24. q. 1. Lucius Papa.
arguta, 2. q. 6. Nicol. Papa.
Arianorum, de conſecr. diſtinct. 1. Gregor.
Arianos, 1. q. 1. Innocentius.
Artaldus, 8. q. 3. Vrbanus Papa ij.
¶ A ſanctis patribus, 15. qu. 1. Chalced. conc.
aſſumi aliquem, diſt. 28. Arelatenſ. conc. ij.
à ſubdiacono, diſt. 93. Synodus Romana. S. Sylueſtri.
¶ Atho, 27. q. 2. Ioannes viij.
attendendum, 17. quæſt. 4. Vrbanus Papa.
¶ Auctoritatem, 15. quæſt. 6. Nicolaus Papa.
audacter, 8. q. 1. Hieron.
audi denique, 11. quæſt. 3. Hieronymus.
audire Epiſcopum, diſtinct. 25. Clement.
audire chariſſimi, diſt. 34. Auguſtinus.
audiuimus, 1. q. 3. Gregor.
audiuimus, 3. quæſt. 2. Euariſtus Papa.
audiuimus, 24. q. 1. Alex. ij.
audiuimus, 33. q. 2. Leo Papa.
auditum eſt, 2. q. 5. Sixtus & Leo.
auguriis, 26. quæſt. 5. Carthagin. conc. iiij.
Auguſtino, 12. q. 2. Pelagius.
Aurelius, 26. quæſt. 6. Carthaginenſ. conc. v.
aurum Eccleſia habet, 12. q. 2. Ambroſius.
aut facta, de pœn, diſt. 1. Digeſtis.

B.

BAptiſmus de conſecr. diſt. 4. Auguſtinus.
Baptiſmi vicem, de conſecr. diſtin. 4. Auguſtinus.
Baptizatur, de pœnis, diſt. 3. Greg.
Baptizari, diſt. 5. Greg.
Baptizandi, de conſecr. d[illegible]. 4. Gelaſius.
Baptizandi, de conſecr. diſt. 4. Carthag. conc. iiij.
Baptizandis, 1. q. 1. Gelaſius.
Baptizandus, de conſecr. diſt. 4. Laodicen. conc.
Baſilicas, de conſecr. diſt. 1. Gelaſius Papa.
¶ Beatus, 3. q. 4. Anacletus Papa.
Beatus Petrus. 6. q. 1. Clemens Papa.
Beatus Paulus, 22. quæſt. 2. Gelaſius Papa.
Beata Maria, 27. q. 2. Aug.
Beati Petrus & Paulus, 2. q. 7. Ambroſius.
Benedictio, 1. q. 1. Gregor.
Benedictus, de pœn. diſt. 7. Paulus Apoſtolus.
Bene nouit, diſt. 61. Gregor.
Bene quidem, diſtinct. 96. Symmachus.
Bene valet, diſt. 50. Aug.
¶ Biduum, 2. q. 6. Digeſtis.
¶ Bonæ res, 12. quæſt. 2. Toletanum conc.
Boni principii, diſtinct. 96. Marcellus Papa.
Bonorum auctori, diſt. 47. Greg.
¶ Breuiter quæ, diſt. 23. Grat.
Breuiter monſtratum, diſtinct. 62. Gratianus.

C.

CAlumniator, 2. qu. 3. Damaſus Papa.
Canon, diſt. 3. Iſidorus.
Canones, diſt. 15. Conſtitutiones Eccleſiaſticæ Sanctorum patrum.
canones, diſt. 16. Iſidorus.
canones, diſt. 50. Innocentius.
canonum ſtatutis. Taraconen. conc.
canonica ſanctorum, 3. q. 5. Pelagius Papa ij.
canonica inſtituta, 11. q. 3. Arauſicum conc.
canonici cauſa. 14. Grat.
canonicos, 19. q. 3. Grat.
cantante, diſt. 92. Hieron.
carnem, de conſecr. diſt. 5. Fructuoſus Epiſcop.
caſellas, 10. q. 2. Agathenſe conc.
catholicus, 2. qu. 6. Carthagin. conc. iiij.
catholica Eccleſiæ, diſt. 11. Auguſtinus.
catechiſmi, de conſecr. diſt. 4. Nicolaus Papa.
catechumenum, de conſecr. diſt. 4. Auguſtinus.
catinenſis, diſt. 61. Pelagius Papa.
Caue, 28. q. 1. Ambroſius.
cauere. 22. q. 5. Ambroſius.
caueant iudices, 3. qu. 9. Eleutherius Papa.
cauendum eſt, 1. quæſt. 7. Meldenſe conc.
cauendum eſt, 10. q. Cabilonenſe concil. ij.
cauendum nobis, de pœn. diſtinct. 3. Greg.
cauſa verò, diſt. 4. Grat.
cæterum Dei traditio, diſt. 86. Ambroſ.
¶ Celebritatem, de conſecr. diſt. 3. Victor Papa xiij. à Petro.
cellulas, 18. q. 2. Agathenſe conc.
c[illegible], diſt. 8. Vrban. Papa ij.
cœpiſti [illegible], 11. q. 3. Auguſt.
cœpit, [illegible]ildus, 24. quæſt. 1. Greg. Papa.

certe ego, 12.q.1. *Auguſtinus.*
certis de cauſis, 15.q.3. *Digeſtis.*
certum eſt, diſt.10. *Felix Papa.*
certum eſt, diſt.10. *Gelaſius Papa.*
certum eſt, 11.q.3. *Tribur.conc.*
certum eſt, 24.q.3. *Quinta Synod.*
certum eſt, de conſecr.diſt.1. Gelaſius Papa.
¶ Charitas qua de pœn.diſt.2. *Aug.*
charitas eſt, de pœn.diſt.2. Proſpe. & Aug.
charitas nunquam, de pœn. diſt. 2. Paulus Apoſt.
charitas eſt aqua, de pœn.diſt.2. Auguſt.
charitas in quibuſdam, de pœn. diſt. 2. Aug.
charitatem tuam, 12.q.2. Greg.
chartæ quas dedit, 3. qu. 9. Pelagius.
Chriſtus quid fecit, 1. qu. 1. Auguſtinus.
chriſtianis, 11.q.1. Gelaſius Papa.
chriſtiana, 32.q.5. Innoc.
chriſtus panis, de conſecr. diſtinct.2. Aug.
chriſtiano, diſt.34. Iſidorus.
chriſtiano, 33.q.4. Aug.
¶ Cyprianus, 21.q.3. Cyprianus.
circumciſio, de pœn. diſt. 2. Paulus Apoſt.
circumcelliones, 23. qu. 3. Auguſtinus.
cito turpem, 1.q.1. Ambroſius.
citius ad hoc, de pœn. diſt.2. Gregorius.
¶ Clement. 8. qu. 1. Petrus Apoſtolus.
clementis librum, diſtinct. 16. Leo Papa.
cleri plebis, diſt.63. Cœleſtinus.
cleros & clericos, diſt.21. Iſidorus.
clericus profeſſionem, diſt.41. Carth. conc.iiij.
clericus, j. diſt.46. Carthaginen.conc. iiij.
clericus ij. Cath.conc.iiij.
clericus iij. Carth.conc.iiij.
clericus ſolus, diſtinct. 81. Lucius Papa.
clericus j. diſt. 91. Carthagin. conc. iiij.
clericus, ij. diſt.91. Carthagin. conc. iiij.
clericus ab inſtanti, 21. q.1. ſeptima Synodus.
clericus aduerſus, 2.q.7. Sylueſter Papa in conc.Romano.
clericus verò, qu. 4. Stephanus Papa.
clericus ſiue Laïcus, 11.q.1. Hadrian. Papa.
clericus qui, 11.q.3. Carthagen.conc. iiij.
clericus qui, 12.q.1. Hieron.
clericus, 24. qu. 3. Carthaginenſe conc.
clerici, diſt.23. Agath.conc.
clerici, diſt.33. Nicolaus Papa.
clerici, diſtinct. 44. Carthag. conc. iiij.
clerici vel continentes, diſt.81. Africanum conc.
clerici verò, diſtinct. 91. Aurelian. conc. j.
clerici omnes, 1.q.2. Agat.conc.
clerici, 13.q.4. Agath.conc.
clerici aut ab indignis, 14.q.4. Gelaſius Papa.
clerici, 16.q.3. Agath.conc.
clerici qui, 19. q. 1. Toletanum conc. iiij.
clerici, 23.q.8. Toletanum concilium iiij.
clerico iacente, diſt.50. Vrb.ij.
clericum ſcurrilem, diſt.46. Carthag. conc. iiij.
clericum qui, diſt.50. Nicol.Papa.
clericum alienum, diſt.72. Carthag. conc. iij.
clericum cuiuſlibet, 11. q.1. Marcell. Papa.
clericum nullus, 11. q.1. Agathenſe conc.
clericum, 21.q.1. Chalcedon.conc.
clericum, 22. qu.1. Carthagin.conc. iiij.
clericos autem, 1.q.2. Hieron.
clericos aut Laïcos, 2.q.7. Chalcedon. conc.
clericos in ſuis, diſt. 71. Chalcedon. conc.
clericos nihil, 2.q.1. Grat.
clericos qui, de conſecr. diſt.1. Sexta Synod.
¶ Cogitatio, de pœn.diſt. Grat.
cogitationis, de pœn.diſt.1. Digeſt.
cognoui ex dilecto, 1.q.7. Cyrill.
cognouimus, 12.q.2. Greg.
cognouimus, 16.q.6. Greg.
cognouimus, 18.q.2. Greg.
cognoſcamus, diſt.34. Ambroſius.
commeſſationes, diſt.44. Aug.
commendauit, de conſecr. diſt.2. Auguſt.
communis filius, diſt.23. Greg.
communiter diffinimus, diſt.33. Pius Papa.
comperimus, 14.q.6. Greg.
comperimus, 24.q.3. Greg.
comperimus, de conſecr. diſt.2. Gelaſius.
comprouinciales, diſt.64. Anicet.
comprouincialium, diſt. 95. Gratianus.
concedimus, de conſecr.diſt.1. Tribur. conc.
conceſſo, 12.q.1. Gelaſ.
concilia Sacerdotum, diſt. 17. Symmac.Papa.
concubina, 32.q.2.1. Aug.
concubuiſti, 32. qu. 2. Zacharias Papa.
concuſſionis, 1.q. Digeſt.
confirmandum eum, diſt.50. Carth. conc.v.
confidimus, 25.q.1. Gelaſ.
congregatio, 25.q.7. Vrban.ij.
congregatio, 16.q.7. Tolet.conc.
coniunx, 17.q.2. Aug.
coniuges, 27.q.2. [illegible]
coniunctiones, 35.q.3. [illegible] Calixt.
coniurationum, 11.q.1. Chalc.conc.
connubia, 32.q. Hieron.
conqueſtus eſt, 9. qu. 3. Nicolaus Papa.
conſanguinitas, 35. qu. 6. Fabianus.
conſanguinei, 3.q.5. Calixt.Papa.
conſanguineorum, 3. qu. 4. Calixt. Papa.
conſanguineos, 35.q.6. Fabia.
conſecrationem, de conſecr.diſt.1. Felix iiij.
conſentire, diſt.83. Greg.
conſequens, diſt.11. Nicol.1.
conſequens eſt, diſt.88. Gelaſ.Papa.
conſiderandum nobis, diſt.50. Gregorius.
conſiderandum, 16.q.7. Greg.
conſidera, 22.q.1. Hieron.
conſideratio, 16.q. Gelaſ.
conſideranda, diſtinct. 86. Ambroſius.
conſideret de pœn. diſt. 5. Auguſtinus.
conſpirationum, 11. qu. 1. Calixt. Papa,
conſpiratores, 3.q.4. Calixt.
conſtantinus j.diſt.96.
conſtantinus ij.diſt.96.
conſtantinopolitana, diſt.22. Conſtantin.Synod. j.
conſtat autem, diſt.2. Grat.
conſtat baptiſma, de conſecr. diſt. 4. Iſidorus.
conſtat multos, 1.q.1. Innoc.
conſtat ex dictis, de pœn. diſtinct. 4. Greg.
conſtitutio, diſt.1. Iſidor.
conſtitutio, diſt.63. Leo iiij.
conſtituimus, diſtinct. 76. Mogunt. conc. j.
conſtituimus, 3. qu. 5. Euſebius Papa.
conſtitutum eſt, 1. qu. 7. Carthag. conc.v.
conſtitutum eſt, 16.q.1. Toleta conc. iiij.
conſtitutiones, 16.q.7. Paſchal.ij.
conſtituit ſanè, 26.qu.7. Mogunt. conc.
conſtituit, 17. qu. 4, Toletan. conc. iiij.
conſtituit, 10.q. Mog.conc.
conſtitutiones, diſt.10. Grat.
conſtitutiones, diſt. 10. In capitul. Had.
conſtitutiones, 16.q.7. Paſchal. Papa ij.
conſuetudo autem, diſt.1. Iſidor.
conſuetudo, diſt. Cyprian.
conſuetudo, diſt.12. Codex.
conſuetudo, 16.q.6. Greg.
conſuetudinis, diſt.11. Codex.
conſuetudinem, diſt. 11. Pius Papa j.
conſuluiſti, 2.q.5. Stephan.v.
conſuluit, diſt.74 Gelaſ.
conſulto omnium, de conſecr. diſt.1. Euſeb. & Sylueſter Papa.
conſulendum, diſt.8. Nicol.
continua, 1.q. Cod.Theod.

contra

contra idolorum,26.q.5.Greg.
contra mortem, diſtinct.100. Gregorius.
contra ritum,4.q.4.Nicol.
contra ſanctorum, 16. qu. 7. Leo iiij.
contra ſtatuta,25.q.1.Zozimus.
contradicimus,35.q.2.& 3.Cabil. conc.
contrarium eſt, de pœn. diſt. 5. Leo Papa.
contraria, de conſecr. diſt.5. Ambroſius.
contumaces clerici, diſt.50. Agath. conc.
conuenit, de conſecr. diſt. 5. Agath. conc.
conuenior,23.q.8.Ambroſ.
conuenientibus,1.q.7. Septima Synodus.
conuertimini,de pœn.diſt.1.Iocl.
conuiuia,diſt.44.Greg.
chorepiſcopi, diſtinct. 68. Damaſ. Papa.
corpus & ſanguinem, de conſecr. diſt. 2.Aug.
corpus Chriſti, de conſecr. diſt.2. Hilar.
corpore verò vitiati, diſt. 55. Gratian.
corpora ſanctorum, de conſecr. diſt.1. Mogunt.conc.j.
corporalia,1.q.1.Aug.
cortorcum,de conſecr.diſt.2. Ambroſius.
corripiantur,24.q.3.Auguſt.
¶ Credo,1.q.3.Nicol.Epiſc.
credere in Ieſum, de conſecr. diſt. 2. Aug.
crimen vel pœn.1.q.4.Digeſt.
criminationes,2.q.7.Iginus Papa.
crucis Domini, de conſecr.diſt.3.Euſeb. Papa.
¶ cuius rei,29.q.2.Greg.
cui autem, de pœn. diſtin.6. Gratian.
cui eſt illata,11.q.3.Gelaſ.Papa.
cui portio,11.q.1.Ambroſ.
cum autem vinolentus, diſtinct.44. Grat.
cum autem ad Eccleſiam, diſt. 92. Grat.
cum à Iudæis,23.q.8.Innoc.
cum accuſatus,3.q.3.Felix ij.
cum ad celebrandas, de conſecr.diſt. 1.Aurel.conc.j.
cum ad verum, diſt. 96. Nicolaus Papa.
cum Hadrian.diſt.63.Greg.
cum apud Theſſalonicam, 11. q. 3. Ruff.Eccl.hiſt.
cum aliquis,11.q.3.Arauſi.conc.
cum aliquis,24.q.3.Origen.
cum baptizat, de conſecr. diſtinct. 4. Aug.
cum beatus, diſt. 45. Brachar. conc. iij.
cum Beatiſſimus,24.q.1.Leo Papa.
cum caput,33.q.5.Hieronym.
cum de quorundam, diſt.84. Carth. conc.v.
cum deuotiſſimam,12.q.2.Greg.
cum Eccleſiæ,3.q.2.Pelag.Papa.
cum enixa,diſt.5.Greg.
cum ergo,24.q.3.Hieron.
cum ergo,22.q.3.Grat.
cum exaudiero,diſt.50.Hieron.
cum excommunicato,11. qu.3.Iſidorus.
cum frangitur de conſecr.diſt.2.Proſper.
cum gratia,13.q.2.Greg.
cum homo,23.q.5.Aug.
cum humilitatis,22.q.2.Aug.
cum igitur,35.q.1.Aug.
cum in captiuitate,34.q.1.& 2.Innoc.Papa.
cum in præterito,diſt.84. Carthagin. conc. ij.
cum in lege,25.q.4.Greg.
cum initiatur,27.q.2.Ambroſ.
cum ita puniantur, de pœn. diſt.4. Hieron.
cum itaque,32.q.8.Grat.
cum itaque,diſt.38.Grat.
cum itaque, de conſecr. diſt. 4. Leo Papa.
cum liqueat,1.q.1.Greg.
cum longè, diſtinct.63.Toletan. conc. xij.
cum maiores,6.q.1.Grat.
cum multa,diſt.86.Greg.
cum multa, 15. qu,8. Toletan. conc. ix.
cum miniſter,23.q.5.Aug.
cum omnis auaritia, 1. qu. 1. Gregor.
cum omne crimen, de conſecr. diſt.2. Iul. Papa.
cum omnibus diſt.81. Carthag.conc. iij.
cum ordinaretur,1.q.1.Ambroſius.
cum paſtoris,2.q.7.Greg.
cum Paulus,1.q.Greg.
cum per bellicam, 34. q.1.& 2. Leo Papa.
cum percuſſio,7.q.1.Greg.
cum piæ,25.q.2.Greg.
cum pro vtilitate, 16. qu. 1. Ilerd. conc.
cum pro paruulis, de conſecr, diſt. Aug.
cum quibus,24.q.3.Gelaſius.
cum quiſque,23.q.4.Aug.
cum renunciatur, 32. qu. 1. Ambroſius.
cum redemptor, 12. qu. 2. Gregorius.
cum ſanctis,24.q.3.Greg.
cum ſanctam,de pœn. diſt.2. Gregorius.
cum ſcriptura,1.q.1.Ambroſ.
cum ſimus, 9. qu. 3. Synodus ſeptima.
cum ſocietas,27.q.2.Leo Papa.
cum tantum, de conſecr. diſtinct. 4. Aug.
cunctis fidelibus,16.q.1.Clemens.
cuncta per mundum,6. q.3. Gelaſius Papa.
curandum ergo, diſt.34. Hilar. Papa in Synodo Rom.
curæ ſit omnibus, 11. qu.3. Honorius Papa.
curiales autem,diſt.53.Gratia.
cuſtodi initus,12.q.3.Aug.

D

DAlbertum,1.q.7.Vrbanus ij.
Damnationis, 24. qu. 2. Leo Papa.
¶ De abiectione, diſt.64. Arauſican. conc. j.
de accuſationibus,3.q.5.Euſeb.
de accuſatoribus,3.q.9.Grat.
de accuſatione verò,2.qu.8.Gratianus.
de affinitate,35.q.2.& 3.Greg.
de aliena,diſt.71.Innoc.
de Arianis,de conſecr. diſt.4. Arelat. conc.j.
de benedicto,32. q.1.Pelag.Papa.
debet homo,23.q.4.Aug.
debent duodecim,11. q.3. Zacharias Papa.
de capitulis,diſt.10.Leo iiij.
de capeſtis,16.q.2.Grat.
de cathecumenis, de conſecr. diſt.4. Gerundenſe conc.
de cætero,1.q.1.Nicolaus Iunior.
deceſſorum,25.q.2.Gelaſ.
decernimus vt dum,diſt.18.Toletan. conc.
decernimus,diſt.28.Innoc.
decernimus,3.q.Bonif.Papa.
decernimus,16.q.7.Tolet.conc.ix.
decenter omnibus,diſt.89.Toletanum conc.x.
decimæ,16.q.1.Aug.
decimas à populo,16.q.1.Paſch.ij.
decimas,j.16.qu.7. Greg.vij. in conc. Later.
decimas,ij.16.q.7.Mogunt.conc.
decimas,iij.1.q.7.Mogunt.conc.
decimas iiij. 16. qu. 7. Vrbanus Papa ij.
de clericis verò,diſt.71.Grat.
De conciliis,diſt.18.Leo j.
De communione,24.q.2.Leo Papa.
De Conſtantinopolitana,diſt.21. Gregorius.
De coniugali, 27. quæſt. 2. Syricius Papa.
De conſanguinitate,35.q.2.& 3.Nicolaus ij.
Decreuit ſancta Synodus,diſtinct.88. Melchia Papa.
Decreuit,22.q.5.in conc.apud B.Medardum.
Decreuimus,10.quæſt.1.Tarraconenſ. conc.
Decreto noſtro,2.q.6.Greg.
Decretis ergo,diſt.21.Gratian.
Decreta,27.q.2.Greg.in regeſt.
Decretum eſt,2.quæſt.7.Moguntin. conc.
decretum eſt,10.qu.1. Cabilon. concil. ij.
decretales itaque,diſt.20.Grat.
de crimine,15.q.3.Codex.
de crimine,15.q.5.Stephanus.
de decimis,16.q.1.Leo Papa iiij.

De

Dedit baptiſmum, 1.q.1. Aug.
De diuerſis, 11.qu.1. Carthag. conc. iij.
De ea verò, 35.q.10. Gratian.
De Eccleſiaſticis, 25.q.2. Greg.
De eo autem, diſt. 50. Cyprian.
De eo autem, 14.q.2. Gratian.
De eo quod, 30. qu.1. Moguntinenſe conc.
De Epiſcopis, 23.q.8. Gratian.
De epiſtolis, diſt. 19. Gratian.
De eſu carnium, de conſec. diſt. 3. Leo iiij.
De eulogiis, diſt. 18. Leo iiij.
De excommunicationis, 24.q.3. Greg.
De fabrica, de pœn. diſt. 1. Virgilius Papa.
Defenſionis, diſt. 87. Gelaſ.
De filia 27.q.1. Martin. Bracharenſis in conc.
Deficientibus, 2.q.5. Gratian.
De forma, 22. quæſt. 5. Fulberti Epiſcopi.
De gradibus verò, 35.q.5. Gratian.
De gradibus verò, 35.q.8. Greg. in regeſto.
De hac quidem, de conſec. diſt. 2. Hieronym.
De hymnis, de conſecr. diſt. 1. Toletan. conc. iiij.
Dehinc iterum, de conſec. diſt. 4. Rabanus.
De his clericis, diſt. 50. Nicol. Pap.
De his clericis, diſt. 50. Ilerd. conc.
De his quæ 10.q.1. Aureli. conc. j.
De iis qui contra, diſt. 12. Toletan. conc.
De his qui, 30.q.1. Nicol. Pap.
De his qui, 31.q.1. Neocæſar. conc.
De his qui, de pœn. diſt. 5. Aurelian. conc. j.
De his qui, 35.q.2. & 3. Ilerden. conc.
De iis quos, diſt. 28. Tolet. conc.
De his verò, diſt. 50. Rabanus.
De his verò, 20.q.2. Gratian.
De his verò, 26. quæſt. 6. Nicænum conc.
De his verò, 26.q.7. Nicol. Papa.
De his verò, 33.q.7. Syricius Papa.
De his verò, 35.q.8. Gratian.
De his verò, de conſecr. diſt. 5. Melchiades Papa.
De homine, de conſecr. diſt. 4. Gregor. iiij.
De ieiunio, diſtinct. 76. Saleguſtan. conc.
De illicita, 24.q.3. Pariſien. conc.
De illo clerico, diſt. 32. Nicolaus.
De illis autem, 6. quæſt. 3. Meldenſe conc.
De illis preſbyteris, 11. quæſt. 3. Ioan. viij.
De illis, 24.q.3. Auguſt.
De inceſtu, 35.qu.2. & 5. Agathen. conc.
Deinde à Sacerdote, de conſecr. diſt. 4. Raba.
Deinde ponitur, diſtinct. 26. Innocentius.
de induciis, 3.q.2. Gratian.
de induciis, 3.q.3. Felix ij.
De Iudæis, diſt. 45. Toletanum concilium.
Delator, 5.q.6. Eliberitanum conc.
Delatori, 5.q.6. Hadrianus Papa.
De Laicis, 12. q.2. Vrbanus Papa in conc.
De lapſis, 16.q.6. Greg.
De libellis, diſt. 20. Leo Papa iiij.
De liberatis, 12.qu.2. Hiſpalen. conc. iij.
Deliciæ qualibet, diſt. 41. Auguſtinus.
De Liguribus, 23. quæſt. 5. Pelagius Papa.
De locorum, de conſecr. diſt. 1. Gelaſius.
De manifeſta, 2. quæſt. 1. Stephanus Papa V.
De monachis, 16.q.1. Innoc.
De monachis, 18. quæſt. 2. Agathenſe conc.
Dæmonium, 26. quæſt. 7. Hieronymus.
De neptis, 31.q.2. Vrbanus ij.
Denique Sacerdotes, diſtinct. 4. Gregorius.
Denique ſi in epiſtola, diſt. 21. Nicolaus Papa.
denique hi, diſt. 96. Nicolaus Papa.
denique, 6.q.3. Nicolaus Papa.
denique 7.q.1. Cyprianus.
denique, 14.q.5. Ambroſius.
denique, 31.q.11. Auguſtinus.
denique & puellæ, 36. qu.2. Ambroſius.
de nominibus, de conſecr. diſt. 1. Innocentius.
denuntiamus, 35. quæſt. 2. Simplicius Papa.
de obſeruatione, de conſec. diſt. 3. Arelatenſ. conc. j.
de occidendis, 23.q.5. Auguſt.
de ordinationibus, 1.q.1. Greg.
De parentela, 35. quæſt. 6. Vrbanus Papa.
de parentela, 35.q.6. Innoc. ij.
de pœnitentibus, de conſecr. diſt. 3. Innocent.
de pertuſo, de pœn. diſt. 4. Gregorius Papa.
de perſona, diſt. 65. Leo Papa.
de perſona, 11.q.1. Gregor.
de Petro, diſt. 47. Gregor.
de precariis, 10.q.2. Carthag. conc.
de præſentium, 16.q.1. Pelagius.
De Preſbyterorum, 17. qu. 2. Nicol. Papa.
de primatibus, diſtinct. 99. Gratianus.
de prima quæſtione, 10.qu.1. Gratianus.
de prima quæſtione, 4. qu.1. Gratianus.
de prima, 5.q.1. Gratianus.
de propinquis, 35. quæſt. 3. & 4. Fabianus.
de pudicitia, 32.q.5. Auguſt.
de puellis, 36. quæſt. 2. Cabilonenſe conc.
de quarta verò, 4.q.4. Gratian.
de quinta verò, 4.q.5. Gratian.
De quibus, diſt. 20. Innoc. Papa.
De quibuſdam, diſt. 37. Eugenius Papa ij.
De quotidianis, de pœn. diſt. 3. Auguſtinus.
De raptoribus, 39.qu.1. Aurelianen. conc.
De rebus verò, diſtinct. 54. Toletanum conc.
De rebus 12.q.2. Nicolaus Papa.
De reditibus, 12. quæſt. 2. Simplicius Papa.
De ſeruorum ordinatione, diſt. 54. Toletan. conc.
De Syracuſana, diſt. 28. Pelagius.
Deſignata ſunt, diſt. 51. Innoc.
De ſpiritu, de conſecr. diſt. Epheſinum conc.
Deſponſatam, 27. quæſt. 2. Euſebius Papa.
Deſponſatas, 27. quæſt. 2. Ancyranum conc.
Deteriores, 6.q.1. Anacletus.
Detractores, q.4. Zephirinus Papa.
Detrahere verbum, 1.q.1. Aug.
De tempore, 26.q.7. Gratianus.
De tertia, 32 q.3. Gratianus.
De trina verſione, de conſecr. diſt. 4. Greg.
De vltima, 15.q.8. Gratianus.
De viduis, 27.qu.1. Toletanum conc. iiij.
De viduis, 27.q.1. Gelaſius.
De viro nefando, 12. qu.2. Nicolaus Papa.
Deuotam, 27. qu.1. Toletanum concil. j.
deuotis, 20.q.1. Gelaſius.
Deus diffinitionem de pœn. diſtin. 1. Ambroſius.
Deus ergo, 3.q.1. Fabianus Papa.
Deus maſculum, 31. qu.1. Auguſtinus.
Deus omnipotens, 2. qu.1. Euariſtus Papa.
Deus quando, 24.q.3. Vrbanus.
¶ Diaconus, diſt. 23. Carthag. conc. iiij.
diaconus, diſt. 27. Martinus Bracharen.
diaconus, diſtinct. 93. Carthag. conc. iiij.
diaconi Eccleſiæ, diſt. 93. Clemens.
diaconi ita, diſt. 93. Carthagin. conc. iiij.
diaconi qui, diſt. 93. Euariſtus.
diaconi quicunque diſt. 28. Ancyrana Synod.
diaconi ſeptem, diſt. 93. Neocæſarien. conc.
diaconi ſunt, diſtinct. 93. Hieronymus.
diaconi vel Preſbyteri, 12.q.1. Agathenſe conc.
diaconum verò, diſtinct. 89. Gregorius.
diaconos proprium, diſt. 93. Gelaſius Papa.
diaconiſſam, 27. quæſt. 1. Chalcedon. conc.
dicat aliquis, 23.q.5. Ambroſ.

Dicat aliquis,32,quæſtion.4.Ambroſius.
Dicenti,25,q.2.Pelagius.
Dictum eſt nobis,diſtinct.80.Mogunt. conc.
Dictum eſt, diſtinct.94. Cabilonenſe conc.
Dictum eſt,1,q.1.Auguſtinus
Dictum eſt, 1, quæſtion.1.Triburienſe conc.
Dictum eſt,29.q.2.Cabilonenſe conc. ij.
Dictum eſt.30,q.1.Cabilonenſe conc. ij.
Dictum eſt nobis, de conſec. diſt. 5. Tarraconenſe conc.
Didici à diligendo, 1, quæſt. 7. Cyrillus
Didicimus,24,q.1.Cyprianus
Didimus, de conſec.diſtinct.2. Sexta ſynod.
Differt autem,diſt.8. Gratianus
Diffinitio, 24.quæſt.4. Eliberitanum conc.
Diffinimus,diſt.22.Octaua ſynod.
Diffinimus,4,q.1. Carthaginen.conc. vij.
Diffinimus, 18, quæſtion.2. Septima ſynod.
Diffiniuit,17,q.4.Tolet.conc.xij.
Dignum eſt,3,qu. 9.Toletanum conc. vj.
Dilectio tua,16.q.3.Gelaſius
Dilectionis tuæ, diſtinctio. 76. Pelagius.
Dilectiſſimi 8.q.2.Gregor.
Dilectiſſimis,12,q.1.Clemens.
Dimiſſorias verò, diſtinct.62.Gratianus.
Diſciplina,diſt.45. Gregorius.
Diſcipulos,de conſec. diſt. 5. Ex dictis Apollonij.
Diſcordantes,diſt.90. Carthaginenſe conc.iij.
Diſcutere,3,q.6.Damaſus Papa
Diſſidentes Epiſcopos, diſt. 90. Carthaginenſe conc.iij.
Diſpar.23.q.8 Alexander ij.
Diſpenſatio, diſt.43.Nicolaus
Diſpenſationes, 1.q.7.Cyrillus
Diſplicet,23,q.4.Auguſtinus
Diuina clementia, de pœn.diſt.4.Gelaſius Papa
Diuinæ retributionis, diſt. 87. Gelaſius.
Diuinis præceptis,25.q.1.Leo.
Diuortium de pœn. diſtinct. 1. Digeſtis
Diuturni mores,diſtinct.12.Iuſtinianus inſt.
Dixit Apoſtolus, 24. quæſt.3.Auguſtinus
Dixit dominus, 14. quæſt.5. Auguſtinus
Dixit dominus, 32.quæſtio. 1. Hieronymus
Dixit dominus,de pœn.diſt.4. Auguſtinus
Dixit Sara.32.q.4.Ambroſius.
Dixi,confitebor.Ambroſius ex Dauid.
Docios,16,q.1.Ambroſius
Doctorem autem, diſtinct. 86. Gratianus
Dolendus eſt,diſt.62. Cæleſtinus.
Domeſticarum,diſt.34.Gratian.
Dominus ad illud, 32, quæſt.7. Auguſtinus
Dominus declarauit,1.quæſt.1. Auguſtinus
Dominus noſter, diſtinct. 56. Hieronymus
Dominus noſter,diſt.93.Cyprian.
Dominus noſter, 23. quæſt. 2. Auguſtinus
Dominus non vult, diſtinct.86. Ambroſius
Domino ſancto,diſt.50.Iſidor.
Domini quoque diſt.89.Gratian.
Donare res ſuas, diſtinct. 26. Auguſtinus
Donatum autem,1.q.7.Leo.
¶ Dudum,3.q.6.Iulius Papa
Dudum,18,q.2.Greg.
Duæ ſunt eleemoſynæ,diſt.45. Auguſtinus
Duæ ſunt, 19.q.2.Vrbanus ij.
Duo iſta, 23,q.4.Auguſt.
Duo mala,diſt.13. Tolet.conc.
Duo ſunt quippe,diſt.97.Gelaſ.
Duo ſunt genera,12.q.1.Hieron.
Duo tempora de conſecr.diſtin.4. Leo Papa
Duobus modis,27,q.2.Auguſt.
Duodecim.5,q.4.Zepherin.Papa
Dupliciter,de conſecr.diſtin.2. Hieronymus

E

Ea enim,10, q.2.Codex.
Ea quæ à ſanctis,1. q.3. Vrban.ij. in conc.Placentino.
Ea vindicta,23.q.4.Auguſt.
Eadem lege,1,q.1.Digeſt.
¶ Ebron,13,q.2. Hieron.
¶ Ecce è quibus, diſtinctio. 49. Gratianus,
Ecce autem,24.q.3.Proſper.
Ecce dico,22,q.5.Auguſt.
Ecce ego dico, diſt. 95.Hieron.
Ecce in præfatione, diſtinct. 99. Gregorius
Ecce inquiunt,23,q.4.Aug.
Ecce nunc tempus,de pœn.diſt.1.Ambroſius
Ecce oſtenſum,diſt,28.Gratian.
Ecce oſtenſum eſt,diſt.60.Grat.
Ecce plenariè, diſt.19.Grat.
Ecce quibus,diſt.41.Gratian.
Ecce quid criminoſi,diſtinct.11.Gratianus
Ecce quòd iſta,52.q.6.Gratian.
Ecce quod in ſacris,diſtinct.53. Gratianus
Eccleſia,1.q.4.Gregor.
Eccleſias16, q.1.Hieron.
Eccleſia Chriſt. de pœn. diſtin. 1.Ex B.Hieron.
Eccleſia de conſec.diſt.1. Nicol.Pap.
Eccleſia,de conſ. diſt.4.Aug.
Eccleſiæ antiquitus, 16. q.1.Cabilonen.conc.
Eccleſiæ charitas, de conſec. diſt.4. Aug.
Eccleſiæ meæ, diſtinct.97.Bonif. Epiſcop.
Eccleſiæ principes, diſtinct.35. Hieronymus
Eccleſiæ vel altaria,de conſ. diſtin.1. Meldenſe conc.
Eccleſiam j. de conſe. diſt. Aurelian. conc.
Eccleſiam ij. de conſ.diſtinct.1.Agrip. conc.
Eccleſiarum ſeruos, 12. qu. 2. Tolet. conc.iiij.
Eccleſiis ſemel, diſtinct.68. Nicænum conc.
Eccleſiis ſemel,de conſ. diſt. Nicænum conc.
Eccleſias, 13,q.1.Dionyſ. Papa
Eccleſias,16, quæſt.7.Clemens
Eccleſias de conſec.diſt.1.Clemens
Eccleſias de conſecr. diſtinct. 1. Ioan. Papa
Eccleſiaſtica, diſtinct. 23. Brachar. conc.iij.
Eccleſiaſtica,diſt.38.Hieron.
Eccleſiaſtica,25.q.2.Gregor.
Eccleſiaſticis,51.q.2.Gregor.
Eccleſiaſticarum diſt.11.Baſil.
¶ Ego autem, 1. quæſtion.6. Symmachus.
Ego Berengarius, de conſec. diſt. 2. Auguſt.
Ego dixi,34.q.1. & 2.Hermes.
Ego Ludouicus,diſt.63.Greg.
Ego ſolis, diſt.9. Aug.
Egreſſus itaque,72.q.2.Hieron.
Ægrotantes, de conſ.diſt. 4. Cartha. conc.iij.
¶ Eiectis,3,q.2.Gaius
Eiectionem verò, diſtinct. 89. Anaclet.Papa
Eiiciens Dominus, diſtinct.88.Ioan. Chryſoſtom.
Et qui appellat. 2. qu. 6. In authen. Conſt.
¶ Eleemoſyna,14.q.5.Greg.
Eleutherius,diſt.91.Pelag.
Eleutherius,18.q.2.Pelag.
¶ Emendari,1,q.1.Eliberit.con.
Emerſiſti,de conſecr. diſtinct.4. Ambroſius
¶ Engeltrudam,3.quæſt.4. Ioan. Papa viij.
Enimuerò,diſt.9.Steph.Pap.
¶ Eodem modo,de conſecr.diſt.4.Hieronymus
Eos ad ſacrificia,diſt.31.Innoc.j.
Eos autem,27,q.1.Greg.
Eos etiam,diſt.81. Alex.ij.
Eos qui poſt, diſtin.32.Vrbanus Papa ij.
Eos qui ad Eccleſiam, diſt.87. Arauſiacum conc.j.
Eos qui per pecunias,3.q.1.Tharaſius Conſt.Epiſcopus.
Eos quis1.q.5.Vrban.
Eos qui, 3.q. 10. Arelatenſ. conc.ij.
Eos qui,20,q.3.Chacedon.con.
Eos qui,36,q.2.Chalcedon.conc.
Eos quos,de conſec.diſt.4.Felix Papa.

eos Sacerdotes,7,q.1.Damaſ.Papa
eos verò,diſt.50 Ancyran.conc.
eorum qui accuſantur,11, q.3. Damaſ.
eorum qui pauperes,diſt.90.Carthag. conc. iiij.
¶ *Epheſiis,diſt.43.Greg.*
ephiphanium,5,q.6.Greg.
epiſcopus ad Synodum,diſt.18.Carth. conc. iiij.
epiſcopus aut Presbyter.diſt.35.Can. Apoſt.
epiſcopus aut Presbyter, diſt.47. Can. Apoſt.
epiſcopus aut Preſbyter,diſt.88.Can. Apoſt.
epiſcopo autem,diſtinct.100.Gratianus
epiſcopus benedictionem,diſt.77.Agathenſ.conc.
Epiſcopus cùm ordinatur, diſt.23. Carthag. conc.iiij.
epiſcopus de loco,7,q.1. Carth.concil. iiij.
epiſcopus Deo,de conſecr.diſt.1.Anaclet. Papa
epiſcopus dum fuerit, diſt. 6. Gregorius
epiſcopus Eccleſiaſticarum,12. qu.1. Antioch.conc.
epiſcopus gentilium,diſt.37.Carthag. conc. iiij.
epiſcopus gubernationem, diſt. 88. Carth.conc.iiij.
epiſcopus habeat,10,q.2.Mart.Brac. ex conc.
epiſcopus in Eccleſia, diſt.85. Carth. conc. iiij.
epiſcopus in quolibet,diſt.95.Carthagin.conc.iiij.
epiſcopus in diœceſim, 7, qu.1. Anaclet.
epiſcopus in Synodo,35,q.6.Eutychia. Papa
epiſcopus nec,14,q.1.Carthag. conc. iiij.
epiſcopum ſecundum,diſt.Greg.
epiſcopus non debet, diſtinct.18. Tur. conc.
epiſcopus non eſt, diſtinct.65. Ant. conc.
epiſcopus nullius,15, qu.7. Carthag. conc. iiij.
epiſcopus nullum, de conſecr. diſt.1. Carthag.conc.iiij.
epiſcopus nullam, diſt. 88. Carthag. conc.iiij.
epiſcopus pauperibus, diſt.82. Aurel. conc. j.
epiſcopus Preſbyter,11,q.3. Mogunt. conc.
epiſcopus qui filios,12, qu.2. Agath. conc.
epiſcopus qui inuitum,diſt.74.Aurel. conc. iij.
epiſcopus qui mancipium,12,q.2.Tolet.conc.iiij.
epiſcopus Sacerdotibus, diſt.67. Hiſp. conc. ij.
epiſcopus Sacerdotibus,15, q.7.Hiſp. conc.ij.
epiſcopus ſi clerico,6,q.2. Carth.conc. iiij.
epiſcopus ſi infirmitate,de conſec.diſt. 3.Aurel. conc.j.
epiſcopus ſi tertiam,12, q.3.Toletan. conc. ix.
epiſcopus ſine concilio,diſt.28.Carth. conc.
epiſcopus ſubiecto, diſtinct. 72. Leo Papa
epiſcopus tuitionem,diſt.88.Carthag. conc. iiij.
epiſcopus vilem,diſt.41. Carth. conc. iiij.
epiſcopi ab omnibus, diſt.64. Nicen. conc.
epiſcopi de reb.12,q.1.Agath.conc.
epiſcopi eorumque miniſtri,26, qu.5. Anquirenſe conc.
epiſcopi iudicio, diſtinct.24. Laodic. conc.
epiſcopi lectioni,2,q.7.Paſch.Pap.
epiſcopi non in caſtellis,diſt.80.Anaclet.
epiſcopi Preſbyteri, 21, q.4. Zachar. Papa
epiſcopi qui,9,qu.2. Conſtantinop.Synod. j.
epiſcopi à propriis, 3, qu.1. Fabianus
epiſcopi ſi Sacerdotali,12, q.3. Agathen. conc.
epiſcopi vel Preſbyteri,7, q.1. Carth. conc. iiij.
epiſcopo non licere, 8, qu.1. Antioch. conc.
epiſcopo non liceat,8,q.1. Mart.Bracha.ex conc.
epiſcopo non licet, 16, qu.6. Mogunt. conc.
epiſcopo ſcribit,9,q.3.Beda
epiſcopum aut Preſbyterum, diſt.45. Canon Apoſt.
epiſcopum de diœceſi, 7, qu.1. Ant. conc.
epiſcopum non oportet, diſt.61. Laodic. conc.
epiſcopum non debere,7,q.2.Antioch. conc.
epiſcopum oportet, diſt. 64. Ex conc. Martin.Brachar.
epiſcopum per cunctas,10, q.1. Tolet. conc. iiij.
epiſcopum Preſbyterum,diſt.34. Aurel.conc.iiij.
epiſcoporum etiam, diſt.74. Agath. conc.
epiſcoporum igitur, diſt.18. Gratianus
epiſcopus autem, diſt.100. Gratianus
epiſcopos per Æmiliam, diſt.63. Nicol.Papa
epiſcopus Preſbyteros,diſt.31.Carthag. conc. ij.
epiſcopus ſecundum, diſt.17. Gregorius j.
epiſcopis ſuis,3,q.1.Gaius Papa
Æqualiter,35,q.2.& 3.Iulius Papa
¶ *Erga eum,26,qu.7. Octaua Synodus*
erga ſimoniacis,1, q.1. Nicolaus Iunior.
erit autem,diſt.4.Iſidor.
error cui non reſiſtitur, diſt.83. Innocentius
erubeſcant,diſt.32.Vrbanus ij.
¶ *Eſau venator,diſt.86.Hieron.*
eſt aliud,24,q.1.Ambroſius
eſt etiam contra, 22, q.4. Ambroſius
eſt iniuſta,23,q.4.Ambroſius
eſt ordo,3,q.5.Aug.
eſto ſubiectus,diſt.95.Hieronym.
eſtote ergo,1,q.2.Greg.
eſt probanda,diſt.86.Ambroſ.
eſt vnitas, de conſecrat. diſtinct. 4. Aug.
¶ *Et dixit Dominus,de conſecr.diſt.2 Aug.*
& hoc attendendum, de conſecr. diſt. 1.Aug.
& hoc diximus,19,q.7.Origen.
& hoc quoque,35, qu.2. & 3. Iulius Papa
etiam corde,1,q.1.Aug.
& iurabunt,22,q.1.Hieron.
& purgabit,diſt.50.Hieron.
& qui emendat,diſt.42.Aug.
& quia aliquot,27,q.1.Greg.
& ſi ad tempus,11,q.3.Aug.
& ſi illa,1,q.7.Gelaſius
& ſi i li, 12, qu. 2. Toletanum conc. iij.
& ſi Iudæorum,diſt.54.Toletan.conc. xij.
& ſi non frequentius, de conſecr. diſt. 2.Fab.Papa
& ſacrorum,12,q.2.Greg.
& ſancta,de conſecr.diſt.2.Aug.
& temporis,16,q.1.Greg.
& venit,de pœn.diſt.1.Hieron.
¶ *Eum qui aſſeruerat, diſtinct. 50. Codex*
Eum qui,7,q.3.Greg.
eunuchus,diſt.55.Canon.Apoſt.
euphemium,2,q.3.Greg.
¶ *Ex antiquis,diſt.54.Gelaſius*
ex auctoritate,16,q.1.Gregorius
ex catholica,1,q.1.Aug.
excellentiſſimus, 11, qu. 3. Nicolaus Papa
excommunicati,9,q.1.Palea
excommunicatos,11, qu.3. Calixtus Papa
excommunicatorum, 23, q. 5. Vrbanus ij.
exemplum Domini, 12, quæ. 1. Aug.
ex eo quòd prohibet, 15, qu.3. Digeſtis
ex epiſtola, diſt. 23. Hiſpal. concil. ij.
ex his autem,12,q.1.Can. Apoſt.
ex hinc iam de conſecrat. diſtinct 4. Raban.
exiſtimant quidam,11,q.3.Hieronymus
exigunt cauſa,1,q 7.Leo
ex merito,6,q 1.Anterus Papa
ex multis temporibus, 1. qu.3. Alexand. ij.

exorciſta.

exorciſta, diſtinct. 23. Carthag.conc. iiij.
ex pœnitentibus, 50. diſt. Carth.conc.
expedit, 12, q.1. Proſper.
experientiæ, 11, q.1. Pelag.
ex præmiſſis, diſt. 50. Gratianus
ex quo inſtituta, de conſecr. diſt. 4. Aug.
extra Catholicam, 1, q.1. Aug.
extra conſcientiam, diſt. 64. Innoc. Papa
extra prouinciam, 3, q.6. Gratianus
extraneo clerico, diſt. 71. Chalced. conc.
extraordinaria, 35, q.2. & 3. Vrbanus

F

Faciat homo, 22, q.2. Aug.
Facientes, diſt. 26. Ioan. vij.
Facilius, de pœn. diſt. 1. Proſper.
Factus, 7, q.1. Cyprianus
Facta ſubditorum, 9, qu. 3. Anterus Papa
Facta ſunt, diſt. 4. Iſidorus
Facultates, 13, q.2. Gelaſ. Papa
Falſas pœnitentias, de pœnit. diſt. 5. Greg. vij.
Faciendum eſt, 13. q. Aug.
¶ Fœlix Epiſcopus, 15, q.7. Carthag. conc. ij.
Fœlix Epiſcopus, 16, q.1. Carth. concil. ij.
Fœminæ, 30, q.5. Iſidorus
Fœminas, diſt. 81. Syricius Papa
Ferrum de terra, diſt. 50. Gregorius
Fertur ſimoniaca, 1, q.1. Gregorius
¶ Ficta charitas, de pœn. diſt. 2. Ambroſius.
Fidelis fœmina, 32, qu. 7. Eliberit. conc.
Fideliter factus, diſt. 50. Ambroſius
Fieri poteſt, 32, q.7. Aug.
Filius Dei de conſecr. diſt. 4. Aug.
Filium veſtrum, 1, q.1. Greg.
Filiis vel nepotibus, 16, q.7. conc. Tolet. ix.
Firma autem, 20, qu.1. Nona Synod.
Firmum Dei, de pœn. diſt. 2. Hieronymus
Firmiſſimè, 1, q.1. Aug.
Firmiſſimé, 15, q.1. Aug.
Firmiſſimè de conſecrat. diſtinct. 4. Aug.
Fixum ab hinc, 12, qu.5. Hiſpalenſe conc.
¶ Flagitia, 39, q.7. Aug.
Fleat pro te, de pœn. diſt. 1. Ambroſius
Florentinum archidiaconum, diſt. 85. Greg.
¶ Forte aliquis, 14, qu. 5. Auguſtinus
Forte dicas, de conſecr. diſt. 2. Ambroſius
Forte in populo, 23, q.4. Aug.
Forte nata, de pœn. diſt. 2. Aug.
Fornicari omnibus, diſt. 88. Aug.
Fortitudo, 23, q.3. Ambroſius
¶ Frater & Coepiſcopus, 17, qu. 4. Gelaſius
Frater noſter, 16, q.1. Gregorius
Frater, diſt. 50. Codex
Fratris & Coepiſcopi, 11, q.1. Gregorius
Fratrem noſtrum, diſt. 86. Gregorius
Fratres noſtros, de pœn. diſt. 5. Innocent. ij.
fratres non ſolum, 33, q. 4. Ambroſius
fratres quos, 9, qu. 3. Sixtus Papa ij.
fraternitas, 12, q.2. Gregorius
fraternitatis, diſtinct. 34. Pelagius Papa
fraternitatis veſtræ, 36, q.10. Gregorius
fraternitatem tuam, diſt. 71. Gregorius
fraternitatem tuam, diſt. 80. Gregorius
fraternitatem veſtram, diſt. 54. Gregorius
frequens, diſt. 54. Gelaſius
frigentius, 16, q.7. Gelaſius
fruſtra, diſt. 8. Aug.
¶ Fugare de conſecr. diſt. 5. Aug.
fuerunt autem, diſt. 7. Iſidorus
fugitiui, 12, q.2. Agathenſe conc.
fuit ſemper, 9, q. 3. Athan. Patriar.
fur autem, 14, q.6. Hieronymus
fures, 13, q.2. Mogunt. conc.
futuram, 12, q.1. Melchiades Papa

G

Generalis, diſt. 54. Gelaſius
Generali, 25, q.1. Hadr. Papa
generalia concilia, diſtinct. 17. Gratianus
generaliter etiam, diſt. 82. Gratianus
generaliter ſancimus, 16, qu. 1. Codex
genuit Ioſeph, 27, qu. 2. Hieronymus
geſta quæ nobis, diſt. 74. Gregorius
¶ gloria Epiſcopi, 12, qu.2. Hieronymus
¶ gonſaldus, 17, q.2. Gratianus
gratia ſi non gratis, 1. qu. 1. Leo Papa.
gratia quæ per Chriſtum, de conſecr. diſt. 4. Aug.
gratiam, 1, q.1. Ambroſius
graue non, 35, q.9. Innoc.
graue ſatis, 11, q.1. Gregorius
gregorius, 35, q.9. Ex Pontificali
¶ guliſarius, 23, qu. 4. Siluerius Papa.

H

Habeo librum, diſt. 16. Petrus Epiſcopus Nicomed.
Habet hoc proprium, 2, qu. 3. Gregorius
Habemus, 22, q.5. Hieronymus
Habent forſitan, 13, qu.2. Anaſtaſius Papa
Habuiſſe te, diſt. 33. Gregorius
habebat dominus, 12, q.1. Aug.
habita dinumeratione, 2, q.6. Codex Theod.
habetur quoque, 3, q.9. Damaſus
habeatur ſemel, diſt. 18. Nicænum conc.
hæc conſona, 25, q.1. Gregorius
hac ratione, 31, q. 1. Ioan. Chryſoſtom.
hadrianus Papa, diſt. 63. Octaua Synod.
hadrianus, diſt. 63. Ex hiſt. Eccleſ.
hanc conſuetudinem, 10, q.1. Damaſus Papa
hanc ergo, 17, q.4. Gregorius
hanc regulam, 1, q.1. Leo.
hanc ſocietatem, de pœnit. diſtinct. 4. Grat.
¶ Hæc autem ſcripſimus, diſtinct. 30. Gangrenſe conc.
hæc autem verba de pœn. diſt. 1. Digeſtis
hæc autem vita, 23, q.4. Gregorius
hæc de charitate, de pœn. diſt. 3. Gratianus
hæc de ordinandis, diſt. 81. Gratianus
hæc eſt fides, 24, q.1. Hieronymus
hæc huius placiti, 12, qu. 2. Ilerden. conc.
hæc imago, 32, q.5. Aug.
hæc quæ de priuilegiis, diſt. 5. Gratian.
hæc ſalubriter, 35, qu.8. Gregorius in regeſto
hæc quippe, 3, q.6. Ioannes Papa
hæreſis, 24, q.3. Hieronymus
hæreticus, 24, q.3. Aug.
hæretici cum à fide, 24, q.1. Innocent. Papa
hæretici non, de pœn. diſt. 4. Hieronymus
hæ verò, 27, q.1. Innoc. Papa
¶ Hic ergo, de conſecr. diſt. 1. Clement.
hic de quibus, de conſecr. diſt. 4. Leo Papa
hi duo ſolummodo, de conſecr. diſt. 1. Leo ix.
hic ergo, 27, q.1. Triburienſe conc.
hic conſiderandum, diſt. 64. Gratianus
hinc eſt etiam, 16, q.1. Greg.
hinc etenim, diſt. 49. Greg.
hi qui arbores, diſtinct. 50. Nicolaus Papa
hi qui altario, diſtinct. 50. Ilerdenſe conc.
hi qui altario, 15, qu. 8. Ilerdenſe conc.
hi qui baptiſmum, 1, q.1. Leo
hi qui de paginis, 26, qu. 2. Auguſtinus
hi qui Epiſcopos, 3, q. 4. Alexander ij.
hi qui in furtis, 24, q.6. Gregorius
hi qui in Eccleſia, 21. qu.3. Cyprianus
hi qui intrans, de conſecr. diſt. 2. Toletan. conc. j.

Hi qui matrimonium, 32. qu. 7. Nicolaus
Hi qui poſt ſanctum, diſt. 50. Arelatenſe conc. ij.
Hi qui ſe carnali, diſtinct. 55. Arelat. conc. ij.
Hi quoſcumque, 1, q. 1. Hieronymus
His à quibus, 23. qu. 8. Toletanum conc. xj.
His breuiter, de pœnit. diſt. 1. Gratianus.
His igitur, diſt. 23. Iſidorus
His qui in tempore neceſſitatis, 26. q. 6. Leo Epiſcopus
Hi qui diuerſorum, 26. qu. 7. Laod. conc.
Hi temporibus, diſt. 77. Grat.
Hiſtoria, 34, q. 2. Nicolaus
Hi vero qui vxores, 32. q. 7. Greg.
Hi vero hæretici, de conſecrat. diſt. 4. Greg.
¶ Hoc ad nos, diſt. 59. Greg.
Hoc capitulo, diſt. 97. Grat.
Hoc eſt quod dicimus, de conſec. diſt. 2. Aug.
Hoc etiam placuit, 2. qu. 6. Carthag. conc. iiij.
Hoc habet, diſt. 46. Greg.
Hoc ipſum, 33, q. 2. Iſidorus
Hoc nequaquam, 7, qu. 1. Eugenius Hoſtienſis Epiſcopus
hoc nobis, de pœn. diſt. 4. Greg.
hoc quoque, de conſecr. diſt. 1. Soter. Papa
hoc ſacramentum, & conſec. diſt. 2. Aug.
hoc ſanctum, 32, qu. 2, Toletanum conc. iij.
hoc ſit in indicio, 26. qu. 7. Octaua ſynod.
hoc ſolum, 32, q. 5. Hieron.
hoc tantum, 18, qu. 2. Toletan. conc. iij.
hoc tamen, 23. q. 5. Aug.
hoc veſtræ, diſt. 11. Leo Papa
hoc videtur, 22, q. 5. Aug.
homo Chriſtianus, 10. diſtinct. 10. Chryſoſt.
homini, 1, q. 4. Greg.
homines, 22, q. 2. Aug.
homicidium, de pœnit. diſt. Auguſtinus.
homicidiorum, de pœnit. diſt. 1. Auguſtinus
homicidas, 23, q. 5. Hieron.
honeſtum, 22, q. 5. Cornel. Papa
honoratus, diſt. 73. Greg.
honorantur, 32, q. 2. Ambroſ.
horrendus, 32, q. 5. Ambroſ.
hortamur, 3, q. 9. Pelagius.
hortamur. diſt. 71. Aug.
hortatu, 23, q. 8. Alcuinus
hoſpitalitas vero, diſt. 85. Gratianus
hoſpitalem, diſt. 42. Gratianus
hoſpitiolum, diſt. 32, Hieronymus
¶ huic ſoli, diſt. 17, Damaſ. Papa
huiuſmodi beneficij, 10, qu. 2. Codex.
huius obſeruantiæ, diſt. 76. Leo Papa
humanum genus, diſt. 1. Gratian.
humanæ, 22, q. 5. Gregorius.

I

Iacobus frater, de conſecrat. diſt. 1. Sexta ſynod.
Iam itaque, 1. q. 4. Aug.
Iam nunc, 28, q. 1. Aug.
Iam vero, 23, q. 6. Greg.
¶ Ibi adunati. 7. q. 1. Greg.
Ibi ſemper, 3. q. 6. Fabia. Papa
¶ Idcirco frater, de pœn. diſtin. 7. Auguſtinus
Id conſtituimus, 17, q. 4. Aurelianen. conc. j.
Ideo diuinæ, 24. q. 3. Aug.
Ideo huic ſanctæ, 2. qu. 6. Iulius Papa
Ideo permittente, 25. qu. 1. Leo Papa iiij.
Ideo prohibetur, diſt. 37. Iſidorus.
Idolotatria, 28, q 5. Aug.
Id ſemper de conſec. diſt. 4. Gerundenſ. conc.
¶ Ieiunium, diſt. 76. Calixtus Papa
Ieiunium quarti, diſt. 76. Hieron.
Ieiunium, de conſec. diſt. 3. Melchiad. Pap.
Ieiunium, de conſ. diſt. 5. Aug.
Ieiunia de conſ. diſt. 3. Ex dictis ſancti Apollonij.
Ieiunia, de conſ. diſt. 5. Euſeb. Papa
Ieſus, diſt. 50. Hieron.
¶ Igitur cum ſæpè, 23. q. 8. Leo iiij.
Igitur genus, 26, q. 3. & 4. Aug.
Igitur poſt ſancta diſt. 76. Leo Papa.
Igitur ſecundum ſanctorum, 25. q. 2. Leo.
Ignis ſuccenſus, de pœnit. diſtinct. 3. Aug.
Ignorantia, diſt. 38. Tolet. conc. iiij.
¶ In poteſtatis de pœn. diſt. 1. Ambr.
¶ Illæ animæ, de pœn. diſt. 2. Ambroſ.
Illa autem, diſt. 12. Aug.
Illa cauenda, 15, q. 1 Ambroſ.
Illa præpoſitorum, 11, q. 3. Gregorius
Illa autem, 32, q. 5, Leo Papa
Ille gladium, 23, q. 4. Aug.
Ille pœnitentiam, de pœn. diſt. 3. Smaragdus
Ille proculdubio, diſt. 93. Anaclet.
Ille qui, 22, qu. 5. Aug.
Ille rex, de pœn. diſt. 3. Ambr.
Illi autem, 12, q. 1. Proſper.
Illi offerunt, 1, q. 1. Hieron.
Illi qui aut, 5, q. 5. Euſeb. Pap.
illi qui illa, 6, q. 1. Fabia. Pap.
illi qui peregrinos, 24. q. 3. Nicol.
illiteratos, diſt. 36. Gelaſius Pap.
illos planetarios, 26, q. 2. Aug.
illud autem, diſt. 30. Gratianus.
illud autem, diſt. 40. Ambroſ.
illud autem, diſt. 93. Gregorius.
illud autem, diſt. 96. Gratianus
illud autem, 20, qu. 1. Marcel. Pap.
illud breuiter, diſt. 12. Hieron.
illud diuini, 7, q. 1. Tolet. conc. xj.
illud etiam, 13, q. 2. Gelaſius Papa
illlud etiam, 23, q. 4. Innocent.
illud etiam, 30. qu. 3. Triburienſ. conc.
illud generaliter, diſtinct. 94. Nicæn. conc. j.
Illud inſerendum, 8, q. 1. Hieron.
illud magnitudinem, 10, q. 3. Pelag.
illud nos, diſt. 77, Caius Papa.
illud perſcrutari, de conſecrat. diſt. 4. Aug.
illud planè, 11, q. 3. Aug.
illud quidem, 8, q. 2. Greg.
illud quod, 12, q. 2, Innoc. j.
illud quod 26, q. 2. Aug.
illud quoque, diſt. 50. Syricius Papa
illud quoque, diſtinct. 71. Ianuarius Epiſcop.
illud quoque, 21, q. 1. Greg.
illud relatum, 15, q. 1, Digeſtis
illud ſacramentum, 35, qu. 6. Ordo Roman.
illud ſanè, diſt. 80. Leo Papa
illud ſanè, 24, q. 3. Leo Papa
illud ſtatuendum, diſt. 23. Carthag. conc.
illud ſtatuendum, 16, q. 6. Gelaſius
illud ſuperfluum, diſt. 95. Innoc.
illud te volumus, 10, q. 3. Pelag.
illud vero, 4, q. 6. Carthag conc. ij.
illud vero, 31, q. 1. in concilio apud Altheum.
illud vero, de pœn, diſt. 3. Ambr.
¶ imitare Petrum, 9. q. 1. Ambr.
immolans, 14. q. 5. Aug.
in pœnitentia, de pœnit. diſtinct. Gratianus
imperium veſtrum, diſtin. 10. Nicol. Papa
imperiali 25, qu. 2. Gregorius in regeſto.
imperatores, diſt. 9. Auguſt.
imperatores, 11, q. 3. Aug.
importuna, de pœnit, diſtinct. 1. Hieron.
impudicas, 27, q. 1. Tribur. conc.
¶ in actione, de pœnit. diſtin. 1. Auguſtinus
in adoleſcentia, 33, q. 2. Leo Papa.
in altari, de conſec. diſt. 2. Vroicum conc.
in antiquis, 12, q. 2. Ioan. Papa j.
ioannes eſt, de pœnit. diſtin. 3. Auguſtinus
in apibus 7, q. 1. Hieron.
in baptiſmate, de conſecrat. diſt. 4. Megunt. conc.
in calicem, de conſec. diſtinction. 2. Ambroſ.
in canonicis, diſt. 19. Aug.
in canonibus, 16. q. 1. Symmachus in ſynod. vj. Rom.
incautè ſunt, 12, q. 2. Greg.
in catechiſmo, de conſec. diſt. 4. Iginus Papa
Incaſſum, de pœn. diſt. 3. Greg.
in capite quadrageſimæ, diſtin. 50. Agathenſe conc.
inceſtuoſi, 23, q. 5. Turon. con. iij.
inceſtuoſi, 35, q. 8. Aurelian. conc.
in cœna domini, de conſ. diſt. 2. Soter Papa
in Chriſto Pater, de conſec. diſtin. 2. Hilarius
in Chriſto ſimul, de conſecr. diſt. 2. Ambroſ.
in clericorum, 11. q. 1. Hadrianus. Pap.

incom

Incommutabilis, 22, q. 4. Toletanum conc. viij.
In coniugio, 32, q. 1. Hieron.
In copulatione, 35, q. 2. & 3. Vvormac. conc.
In criminalibus, 5, q. 3. Hadr. Pap.
In cunctis, 11, q. 3. Greg.
In decima actione, 18. q. 2. Hiſpalenſ. conc.
Indicas, 3, q. 9. Nicol. Papa.
Indicatum eſt, diſt. 89. Greg.
In die. de conſ. diſt. 5. Greg. vij.
Indignum, diſt. 38. Greg.
Indigne, 12, q. 2. Symmachus in ſynodo ſexta.
Indignantur, 32. quæſt. 6. Aug.
In dolo, 22, q. 2. Aug.
In dominicis diebus, 9, q. 2. Nannetenſe conc.
In domo patris, de pœnit. diſt. 4. Aug.
in duab. 25, q. 1. Gregorius.
induciæ, 3. q. 3. Eleuther. Papa.
induciæ, 3. q. 3. Damaſus.
in ea ſynodo, diſt. 100. Greg.
inebriauerunt Loth, 15. q. 1. Auguſt.
in eccleſia, 1. q. 1. Leo.
in eccleſia, de conſ. diſtinctione 1. Auguſtinus.
in eccleſiaſtico, 13. quæſt. 2. Tribur. conc.
in eo, 2, q. 4. Hieronymus.
in eum, qui, 1, q. 1. Digeſt. lib. 3.
infans, 20. q. 1. Theodor. in pœn.
infamis perſona, 3, q. 7. Romana ſynod. in capit. Hadri.
infames, 3, q. 7. Digeſt.
infames, 6, q. 1. Steph.
inferior ſedes, diſt. 21. Nicolaus Pap.
inferiorum, diſt. 86. Leo epiſcop.
infideles, 23, q. 4. Aug.
in Galliarum, 25, qu. 2. Greg.
in grauib. 3. q. 7. Greg.
in his reb. diſt. 11. Aug.
in illo ſacramento, de conſec. diſt. 2. Amb.
in illis vero, diſtinctione 80. Clemens Papa.
in iſtis temporalibus, diſtinct. 4. Auguſtinus.
in ipſarum, 12, q. 2. Aug.
iniquum eſt, 32, quæſt. 6. Aug.
iniuſtum iudicium, 11. qu. 3. Calixt. Papa.
iniuſtum videtur, 12, q. 2. Arauſicum conc.
in lectum, 34, quæſtio. 1. & 2. Trib. concil.
in legib. 12. q. 2. Euſeb. Pap.
in libro, 2, q. 5. Gregorius.
in loco, 5, q. 4. Toletanum conc. xj.
in malis, 22. quæſt. 4. Iſidorus.
in mandatis, diſt. 43. Clement.
in memoriam, diſtinct. 19. Capit. Caroli.
in neceſſitate, de conſecrat. diſt. 4 Auguſtinus.
innocens, 22. q. 4. Ambroſius.
in noua actione, 16. qu. 7. Hiſpalenſ. conc. ij.
in nouo teſtamento, diſtinct. 21. Anaclet.
In nouo teſtamento, 22. q. 1. Auguſt.
innouamus, diſt. 60. Innoc. ij.
in nomine domini, diſt. 23. Nicolaus Papa.
in nomine patris. Littera formata.
in nullo loco, 18. quæſtion. 2. Gregorius in reg.
inolita, 11, q. 1. Mileuit. conc.
in omni, 27, q. Ambroſius.
in omnibus, diſtinct. 81. ſeptima ſynod.
in omnibus, de conſecrat. diſt. 3. Capit, lib, 5.
in oratorio, diſt. 42. Auguſt.
in ordinatione, diſtinct. 61. Ex regul. B. Bene.
in pœnitentia, de pœn. diſtinct. 5. Gratianus.
in parochia, 16, q. 1. Pelag. Pap.
in præſenti, 13. q. 2. Hieron.
in primis, 2, q. 1. Greg.
in qualibet ciuitate, 23. qu. 8. Codex Theod.
inquit Apoſtolus, de conſecrat. diſt. 2. Aug.
in quib. 22, q. 2. Aug.
in quib. de conſecrat. diſt. 2. Leo.
in ſabbato, de conſ. diſtinct. 4. Capit. lib. 6.
in ſacerdotibus, diſt. 61. Hormiſd. Pap.
in ſacramento, de conſ. diſt. 2. Carth. conc. iij.
in ſacramentorum, de conſ. diſtinct. 1. Alexand.
in ſacris, 16, q. 1. Anaſtaſ.
in ſalicibus, de pœnitent. diſtinct. 3. Ambroſius.
in ſancta Romana, diſtinct. 92. Gregorius.
in ſancta hac Apoſtolica, de conſec. diſt. 1. Sixtus Papa.
in ſancta Nicæna, 2, q. 7. Iul. Pap.
in ſcripturis, diſt. 96. Nicolaus Papa.
in ſcripturis, 1, q. 2. Euſeb.
in ſcripturis, 8, q. 1. Greg.
in ſide, 24, q. 1. Euſeb. Papa.
in ſingulis, diſt. 77. Zozim.
in ſingulis, diſt. 86. Ambr.
in ſynodo, diſt. 65. Leo Papa.
in ſynodo, de conſ. diſt. 4. Zach.
inſolitum eſt, 12. q. 2. Codex.
inſtitutum eſt, 27. quæſt. 2. Aug.
inſtitutionis, 25. q. 2. Gregorius.
inſtitutio miſſarum, de conſ. diſt. 2. Gerundenſe conc.
in tantum, diſt. 21. Nicolaus Papa.
in tantum hominum, de pœnit. diſt. 1. Aug.
integritas, 32. q. 1. Ambr.
intelligi, 26. quæſt. 2. Aug.
inter cætera, 10. q. 3. Tolet. conc. vij.
inter cætera, 22. q. 4. Aug.
interdixit, diſt. 32. Nicæn. con.
interdicimus, 16. q. 1. Calixt. ij.
interfectores, 33. q. 2. Nicolaus Papa.
inter hæc, 23. q. 2. Nicolaus Papa.
inter hæc, de pœnit. diſt. 2. Greg.
inter hæc hircum, de pœn. diſtinct. 3. Adamant.
inter hæc hircum, de pœn. diſt. 3. Iſychius.
inter hæreſim, 24. q. 3. Hieron.
inter memoratos, 16. qu. 3. Innocent. Papa.
intermittentes, de pœn. diſt. 4. Paulus Apoſt.
inter nos, diſt. 63. Leo iiij.
inter querelas, 23. q. 4. Greg.
interrogo, 1. q. 1 Aug.
interrogatum eſt, 2. qu. 5. Saleguſtium. conc.
interueniente, 32. q. 7. Aug.
inter verb, 11. q. 3. Greg.
intra Catholicam, 1. q. Aug.
in tuis literis, 7. q. 2. Alex. ij.
in venditionibus, 17. quæſt 4. Agath. conc.
inuenta eſt, 27. q. 2. Origen.
inuenimus, de conſecr. diſt. 1. Pelagius ij.
inuentum eſt, 16. quæſt. 7. Cabilon. conc. ij.
in veteri lege, diſtinct. 77. Toletanum. conc. iiij.
inuitat dominus, de conſecrat. diſt. 2. Aug.
inuito verò, Gratianus.
in vna autem, diſt. 101. Gratianus.
inutile, diſt. 88, Greg.
¶ *Ioannes Chryſoſt. diſt. 50. Martin. Papa j.*
¶ *Ipſa pietas, 23. q. 4. Aug.*
ipſe ligandi, 11. q. 3. Greg.
ipſi apoſtoli, 2. q. 7. Fabian.
ipſi ſacerdotes, 1. q. 1. Greg.
ipſi ſunt canones, 9. q. 3. Gelaſ. Papa.
¶ *Ira ſæpe, 11. q. 3. Ambroſ.*
irreligioſum, diſt. 87. Gelaſius.
irreligioſa, de conſec. diſt. 3. Toletanum conc. iij.
irriſor eſt, de pœn. diſt. 3. Iſidorus.
irritam eſſe, 3. q. 6. Felix Papa j.
irritam eſſe, 11. quæſt, 3. Carthag. conc. iv.
¶ *Is autem, 22. q. 2. Aug.*
Iſmaël, diſt. 56. Aug.
is qui pœnitentiam, 26. q. 6. Carthag. conc. iv.
is qui non habet, diſtinct. 34. Toleta. conc. j.
iſte Abrahæ, 32. q. 4. Aug.
iſtud eſt, 11. q. 1. Greg.
¶ *Ita corporis, 11. q. 3. Nicol. Papa.*
ita diligere, 30. q. 3. Nicol. Papa.
ita Dominus, diſt. 19. Leo Papa j.
ita ergo, 22. q. 1. Aug.
ita ergo, 22. q. 1. Aug.
ita ſit verbum, 1. q. 1. Aug.
ita ne, 32. q. 5. Aug.
ita nos Scyllacenorum, 25. quæſt. 2. Gelaſius.
ita plane, 25, q. 4. Aug.
itaque cenſuimus, 24. qu. 3. Agathon. conc.
item aduerſus, diſt. 13. Grat.
item laici, diſt. 61. Grat.
item ex monachali. diſt. 58. Gratian.
item qui eccleſiaſticis, diſt. 59. Grat.
item qui in ægritudine, diſt. 57. Gratianus.
iteratur quotidie, de conſec. diſt. 2. Paſchaſ.

¶ Iubemus,1,q.1.Codex lib.9.
Iubemus eos qui,16,q.3.Codex
iubemus, de conſecr. diſt. 11. Lucius Papa
iudas,17,q.4.Gelaſius
iudas pœnituit,de pœn.diſt.1.Ioannes Chryſoſtomus
iudæi criminoſum, 2, q.1. Conſtant. Imperator.
iudex non eſt,13,q.5.Hieronymus
iudex baptizati,1,q.4. Toletan.conc. iiij.
iudæi,28,q.1.Tolet.conc.iiij.
iudæi quorum,de conſecr.diſt.4. Agathen.conc.
iudæorum,28,q.1.Tolet.conc.
iudicare,11,q.3.Greg.
iudicantem,30,q.5.Eleutherius
iudices autem,11,q.1.Nicæn.conc.
iudices inquit,1,q.1.Hieron.
iudicet ille,1,q.7.Ambr.
iudices ſeipſum, de pœnit. diſtinct.1. Aug.
iudicium verò,6,q.3.Grat.
iulianus,11,q.3.Ambr.
iuramenti,22,q.5. Chromatius
iurauit Dauid,22,q.4.Aug.
iuratos,15,q.6.Vrbanus ij.
ius generale,diſt.1.Iſid.
ius autem,diſt.1.Iſid.
ius naturale,diſt.1.Iſid.
ius ciuile,diſt.3.Iſid.
ius gentium,diſt.1.Iſid.
ius militare,diſt.1.Iſid.
ius publicum,diſt.1.Iſid.
ius Quiritum,diſt.1.Iſid.
ius autem,diſt.7.Grat.
iuſtitiæ,25,q.1.Greg.
iuſtum eſt bellum, 23, qu. 2. Iſidorus
iuſtum eſt principum, diſt. 9. Iſidorus
iuſtum eſt vt qui,23,q.3.Calixtus
iuuenculas,20,q.1.Greg.in regeſt.
iuxta Chalcedonenſis,Alex.ij.
iuxta ſanctorum,diſt. 93.Anaclet. & Zacharias Papa.

L

Lachryma,de pœn. diſt.1. Ambroſius
Laïci in accuſatione,2, q.7. Anacletus
Laïci verò nullo modo,diſt.63.Grat.
Laïci Preſbyteros,16,q.7.Moguntin. conc.
Laïci qui,diſt.33.Innoc.j.
Laïco non licet,2,q.7.Marcel.Papa
Laïcos non accuſare,2,q.7.Euſeb.
Laïcis quamuis,16,q.7.Eulalius Epiſcopus
Lator Nemeſion,2,q.7.Greg.
Lator præſentium,diſt.55.Stephan.
Lator præſentium,16,q.5.Greg.
Latorem præſentium,1,q.1.Greg.
Latorem præſentium,33,q.2. Nicol. Papa
Leuamini,de pœn.diſt.3.Greg.
¶ Lector cum ordinatur,diſt.23.Carthag.conc.
Lector ſi viduam, diſt.34. Martinus Brachar.
Lectores cum ad annos,diſt.32.Carthagin.conc.
Lectis ſagacitatis,diſt.73.Leo iiij.
Legatur,24,q.2.Gelaſius Papa
Legant Epiſcopi,diſt.37.Hieron.
Lege imperatorum,diſt.10. Nicolaus Papa
Lege Iulia,1,q.1.Digeſt.lib.3.
Legem quam piiſſimus, diſt.53. Gregor.
Leges Eccleſiæ, 3, qu. 6. Anaclet. Papa
Legi epiſtolam,16,q.1.Aug.
Legi Syromaſten. 23. qu.8. Hieronymus
Legitur quod beatus, diſt.81. Gregorius
Legimus aliqua,diſt.57.Ambr.
Legimus de beato,diſt.37.Raban.
Legimus in Eſaia,diſt.93. Hieronymus
Legimus quoſdam,de conſecr. diſt.5. Hieronymus
Legum Eccleſiaſticarum,2,q.1.
Hincmarus,ex conc.apud Medar.
Lex continentiæ,diſt.31.Leo Papa
Lex diuina, 27, qu. 2. Benedict. Papa
Lex eſt,diſt.1.Iſidorus
Lex eſt,2.Iſid.
Lex æterna,23,q.5.Aug.
Lex illa,27,q.2.Gelaſius Papa
Lex illa,36,q.1.Gelaſius
¶ Libenter ignoſco, de pœnit. diſt.1. Ambroſ.
Liberorum,32,q.4.Hieron.
Liberti, diſt. 87. Toletanum concil. iiij.
Liberi dicti,32,q.4.Iſidorus
Liberti Eccleſiæ,12,q.2.Toletan.conc. iiij.
Liberti,12, qu. 2. Toletanum concil. iiij.
Libertos,diſt.87.Agath.conc.
Licet aliquid,26,q.2.Ambr.
Licet ergo,8,q.1.Hieronymus
Licet in regulis,6,q.3.Gelaſius
Licet nonnunquam, diſt. 45. Leo Papa
Licet omnibus,diſt.87.Gelaſius
Licet plerumque, diſt.45. Gregorius iiij.
Liceat appellatori, 2, qu. 6. Fabianus.
Liceat etiam,2,q.6.Fab.
Licite dimittitur, 32, q.7. Auguſtinus
Ligna Eccleſiæ,de conſecr.diſt.1.Hyginus Papa
Liquido, de conſecr. diſt.2. Auguſtinus
Litigioſus,diſt.90.Grat.
Litteras charitatis, diſt.63. Pelagius Papa
Literis veſtris,de conſec.diſt.Fabian. Papa
¶ Loca verò in quibus,diſt.80. Gratianus
Loci noſtri,35,q.9.Stephanus v.
Locutio diuinarum,diſt.38.
Longinquitate,12,q.2.Toletan.conc. vj.
Loquetur Dominus,24,q.1. Cyprianus
Lotharius,31.q.2.Nicolaus
¶ Lugdunenſis,9,q.2.Vrbanus Papa
Luminoſo,18,q.2.Greg.
Luxuriam facit,diſt.31.Proſp.
Luxurioſa res,diſt.35.Hieron.

M

Magnus Epiſcopus, diſt. 54. Carthag.conc.j.
Magna pietas,de pœn.diſt.1.Aug.
Magnum quidem,11.qu.1. Ambroſius
Magnæ ſapientiæ,22,q.4.Aug.
Magis,32,q.5.Aug.
Maiores,16,q.7.Aug.
Maiores,24.q.1.Gelaſius
Maiorum quiſpiam,2,q.7.Zephirin. Papa
Mala conſuetudo, diſt. 8. Nicolaus Papa
Maledicam,1,q.1.Hieron.
Mali ſunt,23,q.4.Aug.
Mancipia Chriſtiana, diſt.54. Gregorius
Mandamus,19,q.3.Vrbanus ij.
Mandaſtis,2,q.5.Sixtus Papa iij.
Manet ergo,24,q.1.Leo Papa
Manifeſta,2,q.1.Ambr.
Manifeſtum eſt,1,q.1.Leo
Manifeſta,12, q.11. Matth.Brach. in conc.
Manifeſtum eſt,23,q.5.Aug.
Manus impoſitio,1,q.1.Aug.
Manus quoque,de conſecr.diſt.5.Euſeb.Papa
Marcion & Baſilides,1,q.1.Hieronymus
Maritum duarum, diſt. 33. Gregorius
Mater Eccleſia, de conſecr. diſt. 4. Aug.
Matrimonium,27,q.2.Iſidorus
Maximianus,diſt.81.Innocentius
Maximianus,23,q.3.Aug.
Maximum quoque,1,q.7.Leo
¶ Medicina,de pœn.diſt.1.Ambr.
Medicamentum,de pœn.diſt.1.
Meliore,27,q.1.Aug.
Memor ſum,24,q.1.Sixtus Papa
Mennam,2,q.5.Greg.
Menſuram autem, de pœnit. diſt.1. Hieron.
Meretrices eſſe,32,q.4.Aug.
Merito quæritur,16.q.1.Aug.
Merito,32,q.2.Aug.
Metropolitano,diſt.63.Leo j.
Metropolitanum, 2, qu. 7. Gregorius
Metuentes,17,q.4.Gelaſius
¶ Mihi autem,22,q.2.Aug.
Miles,23,q.5.Aug.
Militare,23,q.5.Aug.
Miniſtri altaris, diſt. 81. Lucius Papa
Miniſtri,14,q.4.Arelat.conc.j.

Miniſtrum,

Miniſtrum, diſtinct. 2 3, *Laodicen. conc.*
Miniſtrare, 26, quæſt. 6. *Agathenſe conc.*
Miramur tantum, diſt. 6 1. *Leo.*
Miramur, 2 4. q. 1. *Nicolaus.*
Miratus valde, 9 3, diſt. *Greg.*
Mirandum eſt, de pœn. diſt. 2. *Aug.*
Miror autem, de pœn. diſtinct. 3. *Cyprianus.*
Miror minus, diſt, 5 0. *Ioannes viij.*
Miror quomodo, 1 7, q. 4. *Aug.*
Miſerum eſt, diſt. 6 1, *Innocent.*
Miſſas dic, de conſec. diſt. 1. *Agathenſe conc.*
Miſſarum ſolemnia, de conſec. diſt. 1. *Tribur. conc.*
¶ *Moderamine*, 1 5, q. 1. *Greg.*
Modo quæritur, 3 5, q. 4. *Grat.*
Moyſes, diſt. 7. *Iſidorus.*
Moyſes, 8, q. 1. *Hieronymus*
Moyſes 3 2, q. 2. *Aug.*
Mollitiis, 2 1, q. 3. *Cyprianus*
monachus verò, diſt. 7 7. *Gelaſius Papa.*
monachus, 1 6, q. 1. *Hieron.*
monachi, j. 1 6, q. 1. *Agathen. conc.*
monachi, ij. 1 6, quæſtio. *Taraconen. conc.*
monachi ſibi, de conſec. diſt. 4. *Capitularium liber.*
monacho, 2 0, q. 2. *Baſilius*
monacho, 2 7, q. j. *Aurel. conc. j.*
monachum, 2 0, quæſt. 1. *Toletan. conc. iiij.*
monachum, 2 0, quæſt. 4. *Agathenſe conc.*
monachos quoque, 1 6. quæſt. 1. *Syricius Papa*
monaſterium, 1 6, q. 7. *Eugenius ij. & Leo iiij.*
monaſteria, 1 8, q. 2. *Arelatenſe, vel Aurelianen. conc.*
monaſteria, 1 8, q. 2. *Agath. conc.*
monaſteria, 1 8, q. 2. *Agath. conc.*
monaſteriis, 1 9, q. 3. *Greg.*
monemus, 1 2, q. 2, *Leo iiij. in conc.*
monomachiam, 2, q. 5. *Nicol. Papa.*
mos antiquus, diſt. 6 5. *Nicænum concil. ij.*
mos eſt, diſt. 1. *Iſidorus.*
mos eſt, 1 2, q. 2. *Greg.*
mouet te, 2 1, q. 1. *Aug.*
¶ *Mulier debet*. 3 3, q. 5 *Ambr.*
mulier quamuis, diſtin. 2 3. *Carthag. conc. iiij.*
mulier quamuis, de conſe. diſt. 4. *Carth. conc. iiij.*
mulier quæ acceſſerit, 1 5, q. 1. *Aug.*
mulier ſi fide, 2 2, q. 4. *Aug.*
mulier ſi quidpiam, 3 2. quæſt. 2. *Ambroſius*
mulier ſi ſine 3 3, q. 5. *Ex concilio apud Compendiam.*
mulierem conſtat, 3 3, q. 5. *Aug.*
mulieres, diſt. 3 2. *Laodicen. conc.*
mulieres, 2 7, q. 1. *Eugen. Papa*
multum ſtupeo, 3, q. 6. *Leo.*
multi bene, de pœnit. diſt. 2. *Gregorius.*
multi corriguntur, 2, q. 1. *Aug.*
multi ſacerdotes, diſt. 4 0. *Ioan. Chryſoſtom.*
multi ſæcularium, 1, q. 1. *Greg.*
multi ſine, 1 4, q. 5. *Hieron.*
multi ſunt, de conſe. diſtinct. 4. *Pelag. Papa*
multiplex, de pœn. diſt. 1. *Leo.*
multorum auctoritatibus, 1, q. 2. *Gratianus*
multorum relatione, diſtinct. 3 2, *Gregorius*
multorum relatione, 2 7. quæſt. 2. *Gregorius.*
multorum relatione, 3 5, q. 6. *Alexander ij.*
multis ab vrbe, diſt. 4 4. *Greg.*
multis conciliis, 1 6. quæſt. 1. *Africanum conc.*
multis denuo, diſt. 1 7. *Pelagius Papa ij.*
multos de Eccleſiaſtica, diſtinct. 5 4. *Gregorius*
multæ autem operationes, 1. quæſt. 1. *Auguſtinus*
multipliciter, 1, q. 1. *Taraſius Epiſc. Conſtant.*
mutationes, 7, q. 1. *Anterus Papa.*

N.

NAbuchodonoſor, 2 3, qu. 4. *Auguſtinus*
Nam qui Deo, 1 6, q. 2 *Ambroſ.*
Nam ſicut, diſt. 3 1, *Innoc. j.*
Nam ſi conſenſerimus, diſt. 2 7.
Naſci de adulterio, diſtinct. 5 6. *Hieronymus*
Naum prophetam, de pœn. diſt. 3, *Hieronymus*
¶ *Ne amiſſo*, 2 3, q. 4. *Aug.*
Ne aliqua, 2 7, q. 1. 1. *Gelaſ. Papa*
Nec artificioſo, 2 2, q. 2. *Aug.*
Nec damnoſa, 2 5. q. 2. *Codex.*
Nec eam quam, 3 5, q. 2. & 3. *Gregor.*
Nec extra, 3, q. 9. *Damaſus.*
Nec emeritus, diſt. 6 1. *Cœleſtin.*
Nec fortis, 1, q. 1. *Aug.*
Nec hoc quoque 1 4, q. 4. *Leo Pap.*
Nec illud, 3 0, q. 5. *Ambroſ.*
Nec illud, 3 3, q. 5. *Ambroſ.*
Nec is qui inuitus, 1 5, quæſt. 1. *Ambroſius*
Nec licuit, diſt. 1 7. *Greg. al. Pelag.*
Nec mirum, 2 6. q. 5. *Aug.*
Nec Moyſes, de conſec. diſtin. 2. *Hieronymus*
Nec nouum, 8, q. 1. *Greg.*
Nec numerus, 1 0, q. 3. *Gelaſ.*
Nec quemquam, de conſec. diſt. *Cyprianus*
Nec quiſquam, 2 4, quæſt. 2. *Gelaſius Papa*
Nec ſolo, 3 2, q. 5. *Aug.*
Nec ſufficere, 8, q. 1. *Beda.*
Nec vxorem, 3 3. q. 4. *Nicolaus Papa*
Neceſse eſt, diſt. 2 9. *Hieron.*
Neceſse eſt, 1, q. 1. *Greg.*
Neceſse eſt, 3, q. 9. *Nicol. Papa*
Neceſse eſt, 2 2, quæſt. 4. *Toletanum conc.*
Neceſſe eſt, de conſec. diſt. 1. *Leo Papa*
Neceſſarium eſt, de conſec. diſtinct. 4. *Auguſt.*
Neceſsaria, 1, q. 7. *Gelaſ.*
Neceſsaria, 1 2. quæſt. 1. *Eugen. ij. & Leo iiij.*
Neceſsario, de conſec. diſt. 2. *Epheſinum ſymbolum.*
Ne forte, de pœn. diſt. 1.
Ne forte, de pœn. diſt. 4. *Oſee.*
Neganda j. 3. q. 1 1. *Steph. Papa.*
Neganda ij. 3. q. 1 1. *Codex.*
Negare non poſſum, diſtinct. 9. *Auguſtinus*
Negotium, de pœnitent. diſtinct. 5. *Gregorius.*
Negotiatorum clericum, diſtinct. 8 8. *Hieron.*
Negligere, 2. q. 7 *Eleuther. Papa*
Nemo ad ſacrum, diſtin. 3 2. *Vrbanus ij.*
Nemo contemnat. 1 1. q. 1. *Ioan. Chryſoſtomus.*
Nemo blandiatur, 3 2. q. 4. *Ambroſius.*
Nemo de annorum, 1 6. quæſt. 3. *Ioannes viij.*
Nemo deſperandus, de pœn. diſt. 7.
Nemo Eccleſiam, de conſec. diſt. 1. *Aurelian. conc.*
Nemo Epiſcopus, 2. q. 1. *Conſtit. apud Iulia. anteceſſ.*
Nemo Epiſcoporum, 1 1, quæſt. 3. *Meldenſe conc.*
Nemo iudicabit, 9, quæſtion. 3. *Innocentius*
Nemo peritorum, 1 1, q. 3. *Aug.*
Nemo per ignorantiam, de conſec. diſt. 1. *Clemens Papa.*
Nemo poteſt, 1 6, q. 1. *Greg.*
Nemo poteſt, de pœnit. diſtinctio. 1. *Ambroſius.*
Nemo presbyter, diſt. 7 8. *Authen. de ſan. Epiſcopis.*
Nemo quippe, diſt. 8 3. *Greg.*
Nemo qui rapit, 1 4, q. 5. *Hieron.*
Nemo rectè, diſtinct. 8 1, *Symmachus Papa*
Nemo tollit, de conſecrat. diſtinct. 4, *Auguſt.*
Nemo vel in foro, de pœnitent. diſt. 1, *Codex.*
Nemo vnquam, 1 1, q. 1. *Caius Papa*
Nemini eſt, 1 7, q. 4. *Nicolaus*
Nemini præterquam, 1 5, q. 3. *Iulius Papa*
Nemini regum, 1 6, q. 7. *Sylueſter.*
Neminem abſolute, diſt. 7 0. *Chalcedon. conc.*
Neminem exhiberi, 3. q. 6. *Romana ſynod. in Capit. Hadriani.*
Neminem putes, de pœn. diſtinct. 1. *Auguſt.*
Neminem quiſquam, diſtin. 4 5, *Rom. conc. ſub Sylueſt.*
Neophytus, diſt. 6 1, *Ambr.*
Neophyti, de conſ. diſtin. 3. *Carthaginenſe conc. iiij.*
Ne pro cuiuſlibet, 1 6, q. 1. *Greg.*
Neque ad Cain, diſt. 8 9. *Cyprianus*
Neque apud altare, diſt. 8 8. *Cyprian.*
Neque decennij, 1 6, quæſt. *Iuſtinian. Nou.*

Neque

Neque enim, 14, q. 5. *Aug.*
Neque furioſus, 32, q. 7. *Fabian.*
Neque in homine, 1, q. 1. *Aug.*
Neque poteſt, 1. q. 1. *Aug.*
Neque quorumlibet, *diſtinctio.* 9. *Aug.*
Neque viduas, 27, q. 1. *Cyprian.*
Ne quis arbitretur, 22, *qu.* 2. *Auguſtinus*
Ne quis ieiunet, *de conſec. diſt.* 3. *Cæſar* Aug. conc.
Ne quod abſit, *de conſecr. diſtinct.* 4. *Gregor.*
Nerui teſticulorum, *diſt.* 13. *Greg.*
Ne tales, *de conſ. diſt.* 5. *Hieron.*
¶ *Nicæna ſynodus*, *diſtinct.* 31. *Hiſtoria Tripart.*
Nihil contra, 2, q. 1. *Eleuther. Epiſc.*
Nihil contra, 7, q. 1. *Toletanum conc.* vij.
Nihil enim prodeſt, *de conſec. diſt.* 5. *Pius Papa*
Nihil enim, *de conſec. diſt.* 5. *Ioan. Chryſoſt.*
Nihil eſt aliud, *de conſecrat. diſtinct.* 4. *Aug.*
Nihil illo, *diſt.* 83, Anaclet. *Papa*
Nihil iniquius, 32. q. 6. Aug.
Nihil in ſacrificiis, *de conſec. diſt.* 2. Alexander v.
Nihil Iudæ. de pœnit. diſtinct. Hieronymus
Nihil prodeſt, *de pœn. diſtinct.* 3. *Pius Papa*
Nihil ſic debet, 11, q. 3. *Aug.*
Nihilominus quoque, 3. q. 9. *Leo.*
Nimium certe, 23, q. 8. *Ioannes Papa* viij.
Nimium ſunt, 23, q. 4. *Aug.*
Niſi aut in cœnobiis, *diſtinct.* 65. *Vrbanus*
Niſi bella, 23, q. 1. *Greg.*
¶ *Nobis Dominus*, *diſt.* 63. *Leo* iiij.
Nobilis homo, 1. *qu.* 5. *Triburienſe conc.*
Nobiliſſimus vir, *diſtin.* 97. *Nicolaus* Papa
Nocte ſancta, *de conſec. diſt.* 1. *Theleſphorus*
Noli exiſtimare, 23, q. 1. *Aug.*
Noli frater, *diſt.* 9. *Aug.*
Noli meis literis, *diſt.* 9. Aug.
Noli putare, *de pœnitent. diſtinct.* 1. *Auguſt.*
Nolite errare, *diſt.* 11. *Iul. Pap.*
Nolite nos exiſtimare, *diſt.* 21. *Nicolaus* Papa
Nolite receedere, 11, q. 3. *Hieron.*
Nolite timere, 11, q. 3. *Ioannes Chryſoſtomus*
Nolite velle, 14. q. 5. *Aug.*
Nolo vt aliquis, 12, q. 1. *Aug.*
Noluit itaque, 33, q. 5. *Aug.*
Nomen presbyteri, 2, *qu.* 1. *Auguſtinus*
Non afferamus, 24, q. 1. *Aug.*
Non confidat. diſt. 50. *Gelaſ.*
Non cogantur, *diſt.* 41. *Aug.*
Non debet, *diſtinct.* 65. *Martinus in conc.*
Non debet, 11, q. 3. *Greg.*
Non debet, 30, *quæſt.* 1. *Cæleſtinus Papa*
Non debere, *diſtinct.* 80. *Laodicenſ. conc.*
Non decet, *diſt.* 12. *Calixtus Papa* j.
Non dico, *de conſec. diſt.* 4. *Hieron.*
Non dicatis, 12, q. 1. *Aug.*
Non dubito, *de conſecrat. diſt. Auguſtinus*
Non enim, 32, q. 1. *Aug.*
Non eſt à plebe, 2, q. 7. *Euariſtus.*
Non eſt aqua, *de conſec. diſtinct.* 4. *Aug.*
Non eſt credendum, 34, q. 11. *Hadrianus Papa*
Non eſt crudelis, 23, q. 5. *Hieron.*
Non eſt contra, 22, q. 1. *Aug.*
Non eſt contra, 22, q. 1. *Iſidor.*
Non eſt culpandus, 32, *qu.* 1. *Hieronymus*
Non eſt dubium, 23, *qu.* 2. *Auguſtinus*
Non eſt facile, *diſt.* 40. *Hieron.*
Non eſt innocentiæ, 23, *qu.* 5. *Auguſtinus*
Non eſt iniquitatis, 23, *qu.* 5. *Auguſtinus*
Non eſt noſtrum, 23, *qu.* 5. *Hieronymus*
Non eſt obſeruandum, 22, *qu.* 4. *Iſidorus.*
Non eſt peccatum, *diſt.* 6. *Greg.*
Non eſt permittendum, *diſt.* 6, *Laodicenſ. conc.*
Non eſt putanda, 1, q. 1. *Greg.*
Non eſt quòd cuiquam, 15, *qu.* 1. *Ambroſ.*
Non eſt tam iniuſtus, *de pœn. diſt.* 2. Hieronymus
Non æſtimemus, 13, *qu.* 2. *Auguſtinus*
Non erit turpis, 32, q. 1. *Aug.*
Non exemplo, 26, q. 2. *Beda*
Non ex quo, *de conſecrat. diſtinct.* 4. *Aug.*
Non fidelib. 32. q. 5. *Aug.*
Non fruſtra, 23. q. 5. *Aug.*
Non furem, 7, q. 1. *Leo* iiij.
Non habenti, 22. *qu.* 2. *Africanum conc.*
Non hoc corpus, *de conſecrat. diſt.* 3. *Aug.*
Non illud, *de conſec. diſt.* 4, *Aug.*
Non imputantur, 1. q. 4. *Aug.*
Non iſte panis, *de conſecrat*, *diſtin.* 2. *Ambr.*
Non inuenitur, 23. *qu.* 4. *Auguſtinus*
Non inuitati, 9, *qu.* 2. *Conſtantinop. ſynod.* j.
Non in perpetuum, 24. *qu.* 3. *Rabanus*
Non in inferenda, 23, q. 3. *Ambr.*
Non in vobis, *de conſecrat. diſtinct.* 4. Aug.
non ita, 2, q. 6. *Eutych. Papa.*
non ita, 22, q. 2. Aug.
non licet, *diſtinct.* 10. *Symmachus Papa*
non licet, *diſtinct.* 46. *Laodicenſe conc.*
non licet, *diſt.* 63, *Martinus Papa ex conc.*
non licet, 11, q. 3. *Aug.*
non licet, 26. *qu.* *Martinus Bracharen.*
non licet, 33, q. 4. *Martinus Bracharen. in conc.*
non licet, j. *de conſec. diſt.* 4. Antiſiod. *conc.*
non licet, ij. *de conſec. diſt.* 4. *Carthagin. conc.* iij.
non licet, *diſt.* 86. Agathen *conc.*
non liceat, j. *diſt.* 24. *Bracharenſe conc.*
non liceat, ij. *diſt.* 23. *apud Martinum Bracharen.*
non liceat, *diſt.* 44. *Martin. Bracharen. ex conc.*
non liceat, *diſt.* 92. *Mart. Bracharen. ex conc.*
non liceat, q. 1. *Martinus Bracharen. ex conc.*
non liceat, 3. q. 6. *Innocentius Papa*
non liceat, 1. *quæſt.* 2. *Symmachus Papa*
non liceat, 1. *qu.* 2. *Chalcedonenſ. conc.*
non liceat, 12, q. 2. *Innocentius Papa* ij.
non liceat, 19, q. 3. *Nouella cxxiij.*
non liceat, 26. q. 5. *Martinus Brach. in conc.*
non liceat, *de conſe. diſt.* 3. *Mart. Brachar. in conc.*
non liceat, *de conſec. diſtin.* 4. *Mart. Brachar. in conc.*
non loca, *diſt.* 40. *Gregor.*
non mœchaberis, 32. *quæſt.* 5. *Iſidorus.*
non mœchaberis, 32, *qu.* 6. *Auguſtinus*
non mediocriter, *de conſecrat. diſt.* 5. Hieron.
non multum, *diſt.* 110. *Greg.*
non negamus, *diſt.* 61. *Hormiſda Papa*
nonne vobis, *diſt.* 37. *Hieron.*
nonne directa, 8. *qu.* 4. *Symmachus* Papa
nonne Sodomitæ, 1, q. *Aug.*
nonne vobis, *diſt.* 37. *Hieron.*
nonnulli diaconi, *diſt.* 93. *Tolet. conc.* iiij.
nonnulli, *de pœn diſt.* 1. *Ambr.*
non nocet, 1, q. 1. *Greg.*
non nos beatum, *diſtinct.* 40. *Symmachus*
non obſeruetis, 26, q. 7. *Aug.*
non omnis, *diſt.* 37. *Aug.*
non omnis, 5, q. 5. *Aug.*
non omnis, 2. q. 7. *Hieron.*
non omnis, 32, q. 2. *Leo Papa*
non omnis, *de conſec. diſt.* 2. *Auguſtinus*
non omnis qui, 2. q. 7. *Aug.*
non oportet, *diſtinct.* 18. *Laodicenſ. concilium.*
non oportet, 1. *diſtin.* 23. *Laodicenſ. conc.*
non oportet, 2, *diſt.* 23. *Laod. conc.*
non oportet, 3. *diſt.* 23. *Agath. conc.*
non oportet, 1. *diſt.* 42. *Laod. conc.*

non

Non oportet, 2. diſt 4 2. Laod. conc.
Non oportet, 1, diſt. 44. Laod. conc.
Non oportet, 1, diſt. 44. Laod. conc.
Non oportet, diſt. 69. Laod. conc.
Non oportet, diſt. 8, Laod. conc.
Non oportet, diſt. 93, Laod. conc.
Non oportet, diſt. 95, Laod. conc.
Non oportet, 1, q. 1. Laod. conc.
Non oportet, 3, q. 9. Marcell.
Non oportet, 7, q. 1. Nican. conc.
Non oportet, 26, q. 5. Laod. conc.
Non oportet, 28, q. 1 Agath. conc.
Non oportet, 30, quaſt. 3. Zachar. & Deus dedit.
Non oportet, 33, q. 4, Laod. conc.
Non oportet, 33, q. 4. Ilerdenſe conc.
Non oportet, de conſec. diſt. 1. Martin. Brachar. in conc.
Non oportet, de conſec. diſt. 2. Martin. Brachar. in conc.
Non oportet, de conſecr. diſt. 3. Laod. conc.
Non oportet, de conſecr. diſt. 5. Laod. conc.
Non oportet, de conſecr. diſt. 5. Laod. conc.
Non oſculatur, 5, q. 5. Ambr.
Non peierabis, 22, q. 4. Leuit.
Non pila, 23, q. 8. Ambr.
Non placuit, 16, q. 7. Symmachus.
Non plures, de conſec. diſt. 4. Leo Pap.
Non poteſt, 1, q. 7. Tolet. conc. iiij.
Non poteſt, 23. q. 4. Aug.
Non poteſt, 32, q. 5. Iſid.
Non poteſt. de pœn. diſt. 1. Ambroſ.
Non poteſt, de pœn. diſt. 1. Ioa Chryſoſt.
Non poteſt, de conſ. diſt. 1, Ioan. Chryſ.
Non prohibeat, de conſecr. diſt. 2. Aug.
Non putes, 25, q. 5. Aug
Non quales. 1, q. 1. Nicolaus.
Non ratione, de conſec. diſt. 4 Syricius Papa.
Non regenerabuntur, de conſecr. diſt. Aug.
Non reuertebũtur, de pœn. diſt. 2 Greg.
Non ſanat, 1, q. 1. Ambr.
Non ſanè, 14, q. 5. Aug.
Non ſatis, diſt. 86. Ambr.
Non ſatis, 34, q. 1. & 2. Hieron.
Non ſemel, 18, q. 2. Aurel. conc.
Non ſemper, 11, q. 3. Aug.
Non ſemper, 12, q. 4. Ambr.
Non ſolent, 2, q. 6 Vlpianus.
Non ſolum, 1, q. 3. Beda.
Non ſolum, j. 11, q. 3. Synod. viij.
Non ſolum, ij. 11, q. 3. Aug.
Non ſolum, 22, q. 4. Beda.
Non ſolum, 23, q. 5. Hieron.
Non ſolum, 22, q. 1. Aug.
Non ſolum, 22, q. 7. Iſid.
Non ſolum, 32, q. 8, Auguſt.
Non ſufficit, de pœn. diſt. 1. Aug.
Non ſunt audiendi, 11, q. 3. Aug.
Non ſtatim, 26, q. 2. Hieron.
Non turbatur, 24, q. 1. Ambr.
Non vos hominum, 25, q. 5. Pelagius.
Non vos iudicetis, 5. q. 5. Aug.
¶ Nos ad fidem, diſt. 99. Chalcedon. conc.
Nos autem, de conſecr. diſt. 1. 2. Aug.
Nos conſecrationem, 9, q. 1. Greg.
Nos conſuetudinem, diſt. 12. Greg.
Nos in hominem, 9, q. 1. Greg.
Nos, in quemquam, q. 1. Aug.
Nos nouimus, 17, q. 2. Aug.
Nos qui præſumus, diſt. 40. Greg.
Nos ſacramentum, 2, q. 5. Cornel. Papa, & Tribur. conc.
Nos ſanctorum, 2, q. 5. Cornel. Papa, Tribur. conc.
Nos ſanctorum, 12, q. 6. Greg.
Nos ſequentes, 6, q. 1. Euſeb. Papa.
Nos ſi incompetenter, 2, q. 7. Leo iiij.
Noſſe credo, diſt. 76. Ambr.
Noſſe deſideras, 30, quæſt. 1. Nicolaus Papa.
Noſſe tuam, diſt. 63. Stephan.
Noſſe vos, de conſec. diſt. 3. Pius.
Noſtrates, 30, q. 5. Nicolaus.
Noſtri, 23, q. 3. Aug.
Notandum eſt, 23, q. 2. Aug.
Notandum eſt, 24, q. 3. Vrban. j.
Notificaſti, 33, q. 5. Alexander ij.
Notificamus, 35, q. 6. Vrban.
Notum ſit, 2. q. 1. Nicol. Papa.
Nouatianus, 7, q. 2. Cyprian.
Nouerint, 10, q. 1. Tolet. conc. iiij.
Nouiſſimè de conſec. diſt. 5. Raban.
Nouit Dominus, de pœn. diſt. 4. Aug.
Nouit Dominus, de pœn. diſt. 1. Ambr.
Nouit fraternitas, diſt. 12. Greg.
Nouit ſanctitas, diſt. 100. Greg.
¶ Nubendi, 27, q. 1. Aug.
Nullus Abbas, 1, q. 2. Vrban. Papa.
Nullus Abbas, 19. q. 3. Educenſe conc. ſub Greg. vij.
Nullus acolytorum, diſt. 24. Syluester Papa.
Nullus ad eccleſiaſticum, diſtin. 68. Greg.
Nullus aliqua, diſt. 98. Sylueſter Papa, in conc. generali.
Nullus alterius, 9, q. 2. Calixtus.
Nullus anathematizatorum, 3. q. 4. Stephan. Papa.
Nullus autem, de conſecr. diſt. 4. Aug.
Nullus clericus, 11, quæſt. 1. Sylueſter Papa.
Nullus clericus, 11. qu. 1. Matiſcon. conc. j.
Nullus clericorum, 14, q. 4. Carthag. conc. iiij.
Nullus clericorum, 17, q, 4. Herdenſe conc.
Nullus debita, de pœn. diſt. 1. Auguſt.
Nullus decimas, 16, q. 2. Leo Papa.
Nullus ducat, 31. q. 1. Leo.
Nullus eorum, 21. q. 4. Sexta ſynod.
Nullus eorum, 28, q, 1. Sexta ſynod.
Nullus eorum, de pœn. diſt. 2. Hieron.
Nullus Epiſcopus, diſt. 38. Clem. Pap.
Nullus Epiſcopus, diſt. 60. Vrban. in concilio celebrato Auernia.
Nullus Epiſcopus, 1, q. 1. Gelaſius ex vj. ſynod.
Nullus Epiſcopus, 1. q. 5. Greg. vij.
Nullus Epiſcopus, 5. q. 4. Iul. Papa.
Nullus Epiſcopus, 11. q. 3. Boniſac.
Nullus Epiſcopus, 15. q. 4. Hadrianus Papa.
Nullus Epiſcopus, 22. q. 5. Vrb. Papa.
Nullus Epiſcopus, de conſecr. diſtin. 1 Zacharias Papa.
nullus Epiſcoporum, diſt. 54. Leo.
nullus Epiſcoporum, 2. qu. 2. Stephan.
nullus Epiſcoporum, 15, q. 4. Taraconenſe conc.
nullus eccleſ. 22. q. 5. Rhemenſ. conc.
nullus expectet, de pœn. diſt. 7. Aug.
nullus fidelis, 30, q. 5. Hormiſda Pap.
nullus Epiſcopum, diſt. 62. Calixtus Papa.
nullus in Epiſcopũ. diſt. 60. Vrb. Pap.
nullus in præpoſitum, diſt. 60. Calixtus Papa.
nullus inuitis, diſt. 61. Cœleſtin.
nullus introducatur, 7, q. 4. Damaſius Papa.
nullus itaque, q. 1. Symmach.
nullus iudicum, 11, q. 1. Caius Papa.
nullus laicus, 2, q. 7. Syluest. Papa.
nullus laicorum, diſtin. 63. Hadrian. Papa inviij. ſynod.
nullus laicorum, 16, q. 7. Paſch. ij.
nullus miniſtrorum, de conſ. diſtin. 4. Arauſican. conc.
nullus miſſam, diſt. 32. Nicol.
nullus monachus, 2. q. 7. Pelagius ij.
nullus monachus, 18, q. 2. Aurelian. conc. j.
nullus neque, 36. q. 2. Parienſe conc. j.
nullus mortuus, 13, quæſt. 2. Mogunt. conc.
nullus omnino, 6. q. 1. Codex.
nullus omnino, 16. q. 7. Calixtus Pap.
nullus ordinetur, diſtin. 24. Carthag. conc. iij.
nullus Patriarcharum, diſt. 99. Pelagius ſecundus.
nullus pœnitentem, diſtin. 55. Arelatenſe conc. iij.
nullus pontific. diſt. 79. Bonifac. j. ex conc.
nullus poteſt. 2, q. 2. Iulian. Papa.
nullus Presbyter, 9, qu. 1. Nannetenſe. conc.
nullus Presbyter, de conſe. dict. 1. Sylueſter Papa.
nullus Presbyter, de conſe. diſt. 1. Hormiſda Papa.
nullus Presbyterorum, diſt. 44. Nannet. conc.
nullus Presbyterorum, de conſe. diſt. 5 Nannetenſe conc.
nullus primas, 9, q. 2, Calixtus.
nullus primas, 9. q 3. Calixtus.
nullus res Eccleſ. 17, q. 4. Carth. conc.
nullus ſacerdotum, 11. q. 3. Aruern. conc.
nullus ſeruus, 3. q. 5. Felix Papa ij.
nullus vnquam, diſt. 79. Stephan. Papa iij. ex conc.
nullus vnquam, 4. q. 4. Fabian.
nullus crimen, 1. q. 4. Aug.
nullus Archiepiſcopus, diſt. 99. Anic.
nulli ciuiũ, de conſ. diſt. Aurel. conc. j.
nulli clerico, diſt. 44. Sexta ſynod.
nulli de ſeruili, diſt. 54. Tribur. conc.
nulli dubium, 3, q. 1. Alex. Pap.
nulli dubium, 12. q. 5. Greg.
nulli Epiſcopi, dict. 42. Carthaginenſ. conc. iij.

nulli Epiſcoporum,3.q.5 Paſchaſius.
nulli Epiſcoporum,22,q. 1. Romana ſynod.habita ab Eugenio ij.
nulli Epiſcoporum,16, q.1. Leo Papa iiij. in conc.
nulli eſt,de conſ.diſt.4.Aug.
nulli ex propinquitate,35.q.2. & 3. Lugdunen.conc.
nulli fas, diſt.19.Greg.iiij.
nulli fas ſit,15,q.1.Hilar.Papa.
nulli liceat,12,q.2.Bonifac.Papa
nulli ſacerdotum,diſt.18.Cæleſt.
nulli vnquam, 4, q. 4. Eutychianus Papa primus
nulla ædificia,12,q.1.Nicol.Papa.
nulla officia,diſt.54.Tolet.conc.iij.
nulla præter,de conſec.diſt.4.Aug.
nulla ratio,diſt.62.Leo Papa.
nulla ratione,diſt.93. ex conc.Pariſ.
nullam damnationem, 2,quæſtion.4. Leo iiij.
nullam poteſtatem,18,q.2. Pelagius Papa
nullum abſque formata, diſt.71. Antioche,conc.
nullum ante,30,q.5.Euariſt.Pap.
nullum Epiſcoporum, 6, q.2. Antiochen.conc.
nullum facere,diſt.28.Greg.
nullum in vtroque,35.quæſt.2.Iulius Papa
nullum ſine dote,30,q. 5. Arelaten. concil.
nunc autem,diſt.21.Nicol.Papa
nunc autem,1,q.7.Grat.
nunc autem,32,q.7.Grat.
nunc autem, de conſecrat. diſtinct.4. Aug.
nunc autem,23,q.7.Grat.
nunc autem quæritur, 5, q.5.Grat.
nunc ergo,1,q.4.Grat.
nunc quæritur,12,q.2.Grat.
nunc quæritur,12,q.3.Grat.
nunc quæritur,35,q.6.
nunc quæritur,36,q.2.Grat.
nunc verò,9,q.3.diſt.84.Greg.
nunciatum eſt,diſt.84.Greg.
nunquam aquæ,de conſ. diſt.4.Chromatius
nunquam de manu,de conſec. diſt 5. Hieron.
nunquam de pontificibus,diſt.96.Gelaſius
nunquam de vitiis,diſt.56.Chryſoſt.
nunquam diuinatio,1,quæſt.1.Hieronymus
nunquid Cain,de pœnit. diſtinctio.1. Cyprian.
nunquid non erunt, 28. qu.1. Innocentius
nunquid non omnia, de conſec.diſt.5. Stephan.5.
nuper foro populenſis,7.quæſtio.2. Gelaſius
nuptiæ terram implent 32,quæſt. 1. Ambroſ.
nuptiarum bonum,27,q.1.Aug.

O

OBedientiam,diſtinct.93. Grat.
Obeuntibus,diſt.63. Innocent. in ſynod.
Obitum Victoris,diſt.61.Greg.
Obitum,12,q.5.Greg.
Obiiciuntur,32.4.Aug.
Oblationes diſſidentium,diſt.90.Carthag.conc.iiij.
Obſeruandum quoque,15,q.2.Tarracon.conc.
Obtineri,21,q.4.Greg.
¶ *Occidit Phinees,23, quæſt.8. Ioan. Chryſoſt.*
¶ *Octaua diſcuſſio, 12. qu.2. Hiſpal. conc.*
¶ *Odi & proieci, 14, quæſt. 1. Hieronymus*
Odio habeantur,diſtinct.86.Leo Epiſcopus
Odit Deus,1,q.1.Hieronym.
¶ *Offerebat,32,q.7.Ambr.*
Officij noſtri,24,q.1.Iulius Papa
Officia,23,q.5.Aug.
¶ *Olim idem erat,diſt.95.Hieron.*
Olim iuſſus,8,q.1.Aug.
¶ *Omnis autem,diſt.3.Iſid.*
Omnia talia,diſt.12.Aug.
Omnis Chriſtianus,31, qu.3. Auguſtinus
Omnis Chriſtianus, de conſ. diſtin.1. Greg.vij.in ſynod. Romana
Omnis cuiuſlibet,1,q.2.Leo.
Omnis electio.diſt.63.Septima ſynod. quæ eſt ſecunda Nicæna
Omnis ætas,12.qu.1.Toletanum conc. iij.
Omnis homo,de conſe.diſt. Elberitan. conc.
Omnis iactantia,21, qu. 4. Septima ſynod.
Omnis iniquitas,de pœn.diſt.1.Hieronymus
Omnis oppreſſus, 2. qu. 6. Anacletus Papa
Omnis preſbyter, de conſ.diſt. 4. Ilerdenſe conc.
Omnis qui aliis,5, qu, 7. Hadrianus Papa
Omnis qui gemebat, 7, qu. 1. Pelagius.
Omnis qui iam, de conſ. diſtinct. 4. Aug.
Omnis qui iuſte,diſt.43.Iſid.
Omnis qui non diligit, de pœn.diſt.1. Ioannes
Omnis qui recedit,24.q.1.Beda.
Omnis res,27,qu. 2. Ioannes Chryſoſtomus
Omnes cauſationes, 32,qu.7. Hieronymus.
Omnes baſilicæ, 6, qu. 7. Aurelian. conc.1.
Omnes baſilicæ,de conſe. diſt.1.Iginus Papa
Omnes decimæ,16,q.7. Rothomagen. conc.
Omnes deinceps,18. qu.1.Agathenſe conc.
Omnes Eccleſiæ, 17, quæſt. 4. Lucius Epiſcop.
Omnes Epiſcopi, 2, quæſt. 6. Sixtus Papa
Omnes fœminæ, 27, qu. 1. Toletan. conc.
Omnes fideles, de conſec diſtin.1.cap Apoſtol.
Omnes fideles,de conſec.diſt. 5. Vrbanus Papa
Omnes hæ ſpecies,diſt.3.Grat.
Omnes huius,diſt.47.Greg.
Omnes illi,6,q.1.Fabian.
Omnes itaque,11,q.1. Codex Thodoſianus
Omnes leges,diſt.1.Iſid.
Omnes leges,2,q.2.Nicol. Papa
Omnes preſbyteri, 17, q.1.4. Triburienſe conc.
Omnes pſallentes, diſt. 38. ex dictis Auguſt.
Omnes qui aduerſus,3, q.5.Pelagius Papa ij.
Omnes qui peregre. diſt. 98. Eliberit. conc.
Omnes quos,3,q.4.Fabian.Papa
Omnes quos, 30, quæſt. 1. Symmach. Papa
Omnes quos,de conſec.diſt. 3. Auguſtinus
Omnes ſiue patriarchæ,diſt.22.Nicol. Papa ij.
Omnes verò.6,q.1.Hadr.Papa.
Omne genus,22,q.2.Iſid.
Omnes itaque,27,q 2. Aug.
Omne quod.22, quæſt. 1. Tolet. conc. viij.
Omne quod, 25, quæſt.1. Marcellin. Papa
Omnem vim, diſtin. 37. Hadrianus Papa
Omnino confitemur,diſt.31.Leo ix.
Omnino puniendus eſt,2,qu. 6. Theodo.lex.
Omni die,de conſec. diſt. 5. Carthag. conc.iiij.
omni timore,23,q.8.Leo Papa
omni tempore, de conſ.diſt.4.Martin. Brac.in conc.
omnium ſacerdotum, diſtinct.32.Leo Papa.
omnium veſtrum.23,q.5.Nicol.
omnia decretalia,25, q.1. Damaſus Papa
omnia quæ aduerſus,3, q.6.Cornelius. Papa
omnia quæcumque, de conſec. diſt.2. Ambroſ.
omnia ſacramenta,1,q.1.Aug.
omnia talia, diſt.12.Aug.
omnibus conſideratis,23, q.1. Auguſtinus
omnibus modis,35,q. 9.Greg.
omnibus nobis,29, quæſtion. 2. Iulius Papa
omnibus quib. 4. quæſt. 6. Carthag. conc.iiij.
omnibus ſeruis,diſt.34. Extra de cler. ven.c.ij.
omnibus vobis,2,q.5.Leo.
¶ *Oportet Epiſcopum,28, q.3. Hieronymus*
oportet eum,8,q.1.Petrus Apoſt.
oportet infantes, 20, quæſtion. Nona ſynod.
oportet etiam,diſt.36.Grat.
oportet quoque,diſt.40.Grat.
oportet

Oportet ſacerdotes,diſt.81.Greg.
Oportet vt primum,3,q.2. Stephanus Papa v.
Oportebat, diſt.79. Stephanus Papa iij.
O propheta,1,q.1.Hieron.
Optatum tibi, diſtinct.100. Ioannes Epiſc.
¶ Oratorium,diſt.42. ex dictis Benedicti
Ordinatos,diſt.59.Cœleſt.
Ordinationes,diſt.64.Anacletus
Ordinationes,diſtinct.75. Anacletus Papa
Ordinationes, diſtin. 75. Zepherinus Papa
Ordinationes,diſt.75.Gelaſius
Ordinationes, 1,q.1.Gregor.vij.
Ordinationes, 9, quæſt. 1. Vrbanus in ſynod.
Origo,32,q.4.Hieron.
¶ Oſius Epiſcopus, diſt.61.Sardicenſe conc.
Oſius Epiſcopus, 6, qu.4. Sardicenſe conc.
Oſius Papa,diſt.56.Damaſus Papa
Oſtendit Propheta,25,q.3. Aug.
Oſtenſum eſt,16,q.4.Grat.
Oſtenditur illos, de conſec. diſtinct.4. Aug.
Oſtiarius,diſt.23.Carth.conc.iiij.
¶ Oues paſtorem,6,q.1.Pius Papa
Oues quæ,2,q.7.Euſeb.Papa.

P

PAcem igitur, de conſec.diſtinct.2. Innoc.
Pagani,2,q.7.Caius Papa
Paiam eſt,diſt.11.Aug.
Pallium tibi,diſt.100.Greg.
Pallium vobis,diſt.100.Greg.
Panis eſt,de conſec diſt.2.Ambr.
Panis & calix, de conſecr. diſt. 2. Ambroſius
Panem cœleſtem, de conſec. diſt. 2. Aug.
Paratus,23,q.3.Aug.
Parentelæ,35,q.Zacharias
Parſimoniam,diſtinct.41.Gangrenſe concil.
Paruuli,22,q.5.Capitular.
Paruuli,de conſec.diſt.4.Iſid.
Paruulos,de conſec.diſt.4.Greg.
Paruuli,de conſec.diſt.4.Aug.
Paſce fame,diſt.86.Ambr.
Paſchæ ſolennitas, de conſec. diſt. 3. Cartha.conc.iv.
paſtor Eccleſiæ,1,q.2.Proſper.
Paſtoralis officij,7,q.1.Greg.
Patet profectò, 9, quæſt. 3. Nicolaus Papa
Patet ſimoniacos, 1, qu. 7. Paſchalis Papa
Paternarum,24,q.3.Vrbanus Papa
Patrem,32,q.3.Pelag.
Paulus Dyaclinæ,2,q.7.Greg.
Paulus dicit,2,q.7.Greg.
Paulus Petrum,2,q.7.Hieron.
Paulum itaque,2,q.3.Greg.
Paulianiſta,1,q.1.Innoc.
Pauper,11,q.3.Iſid.
¶ Peccatum,de pœn.diſt.4.Aug.
Pecunia,17,q.4.Theod. in pœnit.
Pœna illorum,23,q.5.Aug.
Pœnale,14,q.5.Aug.
Pœna ſicut,de pœn.diſt.1.Digeſt.
pœnitentia,de pœn.diſt.1.Leo.
Pœnitentia, de pœn.diſt.3.Aug.
Pœnitentiam agere, de pœn. diſt. 3. Gregor.
Pœnitentiam,33,q.4.Arelat.conc.
pœnitentia,de pœn.diſt.3.Ambr.
pœnitentem,26,q.7.Octaua ſynod.
pœnitentes,diſt.50.Agath.conc.
pœnitentes,diſt.55.Hilar.in conc Romano
pœnitentes, de pœn.diſt.3.Aug.
pœnitentibus,26,q.7. Carthaginenſe conc.iiij.
pennata, de pœn.diſt.2.Greg.
per adoptionem,32,q.3.Paſchal.ij.
per aquam,de conſec.diſt.4. Ambr.
peracta, de conſec.diſt.2.Anacletus Papa
per baptiſmum,de conſe.diſt.4.Aug.
per Eſaiam,1,q.1.Aug.
per illicitam,1,q.7.Damaſ.Papa
per illicitam,9,q.1.Damaſ.Papa
per laicos,16,q.7.Alex.ij.
per principalem, 1, qu. 1. Nicolaus Papa
per principalem, 9, qu. 3. Nicolaus Papa
per ſcripta,2,4.8.Steph.Papa
per ſingulas j 9.q.3.Martin.Brachar. in conc.
per ſingulas ij 9. q. 3. Antiochenum conc.
per ſingulas, 16, q.3. Chalcedonenſe conc.& Gelaſius Papa,& Toletan. conc.
peregrina iudicia,3,q.6. Sixtus Papa iij.
perfecta pœnitentia, de pœn. diſt.1. Ioan.Chryſoſt.
perfecta pœnitentia, de pœn.diſtin.3. Ioan.Chryſoſt.
perniciosè de pœn.diſt.1.Aug.
perlatum ad nos, de conſec. diſt. 3. Gregorius
perlatum eſt,diſt.88.Greg.
perlatum eſt,diſt.90.Victor Papa
perlatum eſt,9,q.3.Greg.
perlatum eſt, 29, qu. 2. Triburienſe concil.
perlectus, diſt.25.Iſid.
perniciosam,18.q.2.Inno.ij.
peruenit ad nos,18,q.2.Greg.
peruenit ad nos,2,q.7.Greg.
peruenit ad nos,7,q.1.Greg.
peruenit ad nos,diſt.50.Greg.
peruenit ad nos,diſt.101.Chalcedon. conc.
peruenit ad nos,16,q.7.Greg.vij.
peruenit ad nos,1,q.3.Greg.vij.
peruenit ad nos, 30,qu.1. Deuſdedit S.R.E. Epiſcop.
peruenit ad nos,18,q.2.Greg.
perueniti ad nos,26,q.5.Greg.
peruenit ad nos,16,q.1. Parchal.ij.
peruenit ad nos,diſt.84.Greg.
peruenit ad nos,27,q.1.Greg.
peruenit ad nos,diſt.93.Greg.
peruenit ad nos,11,q.12.Greg.
peruenit ad noſtras, diſt.18. Chalcedon.conc.
peruenit ad notitiam, de conſe.diſt.2. Rhemenſe conc.
peruenit ad ſanctum, diſt. 93. Nicænum conc.
peruenit ad ſanctam, diſt. 86. Chalced.conc.
peruenit ad me,18,q.2.Greg.
peruenit ad me,de conſec.diſt.3. Gregorius
peruenit in ſanctam,21,q.3. Nicaſius Epiſcopus
peruenit quoque,diſt.95.Greg.
peſſimam,23,q.8.Innoc.
petimus,11,q.1.Carthag.conc.iij.
petiiſti,7,q.1.Zach.Papa.
Petrus Simonis,1,q.1.Ambr.
Petrus diacon.diſt.39.Greg.
Petrus doluit,de pœn.diſt.Ambr.
Petrus poteſtatem,2,q.7.Greg.
Petrus, qui Thabitam,23,q.8.Greg.
¶ Piæ mentis,17,q.7.Gelaſius Papa
pium eſt,de pœn.diſt.3.Aug.
pitacium,30,q.3.Zachar.
¶ Placet omnibus diſt. 65. Carthag. conc.ij.
placuit communi, 16, q.1. Eugenius Papa
placuit de infantibus,1.q.4.African. conc.
placuit de infantibus de conſe.diſt.4. Carthag.conc.v.
placuit Epiſcopos, diſt.32. Carthag. conc.v.
placuit eorum, 2, qu. 7. Hadrianus Papa.
placuit etiam,diſt.90.Agath. conc.
placuit huic ſanct.1.diſtin.16. Sexta ſynod.
placuit huic ſanctæ,16,q.3.Gelaſius
placuit igitur,de conſec. diſt.4. Mileuitanum conc.
placuit omnibus,diſt. 12. Bracharen. conc.
placuit omnibus,10,q.1.Bracharenſe conc.ij.
placuit omnibus, 16, qu. 1. Nicæna ſynod.
placuit per omnia,13,q.2. Melchiades Papa
placuit pro communi, 6,q. 3. Concilium apud Cor pendium
placuit ſancto conuentui,4,q.2. Maticenſe conc.
placuit vniuerſo,11,q.3. Africanum conc.
placuit vt altaria,de conſ. diſtinct.1. Africanum conc.
placuit vt à nullo,7. qu.1. Carthag. conc
placuit vt à quibuſcunque,7,q.6.Iulius Papa
placuit vt ante, 20, qu. 1. Carthag. conc.iij.
placuit vt clericus,21. qu.5. Agath. conc.
placuit vt deinceps,9,q.2.Vrban.
placuit vt deinceps,de pœn.diſt.6.Vrban.Papa ij.

placuit vt hi, 36, qu. 2. Aquiſgran. conc.
placuit vt nullus, 1, q. 1. Brachar. con. ij.
placuit vt nullus, 10, q. 3. Bracharenſe conc. ij.
placuit vt vnuſquiſque, 1, q. 1. Brachar. conc. ij.
placuit vt conſeruato, diſt. 28, Cabilon. conc.
placuit vt quicunque, de conſ. diſt. 4, Mileuitan. conc.
placuit vt quicunque, diſt. 79, Mileuitan. conc.
placuit vt quicunque, diſt. 74, Carth. conc. iiij.
placuit vt quicunque, de conſ. diſt. 4. Mileuit. conc.
placuit vt qui, 23, q. 5. Brach. con. j.
placuit vt quicunque, 16, q. 5. Mileuit. conc.
placuit vt quicunque, 11, q. 1. Carth. conc. viij.
placuit vt quicunque, 16, q. 3. African. conc.
placuit vt omnes, de conſec. diſtinct. 3, Agath. conc.
placuit vt dies venerabilis, de conſe. diſt. 3. Carthag. conc. 5.
placuit vt poſtquam, de conſe. diſt. 3. Bracharenſe conc. ij.
placuit vt ante, diſtinct. 77. Carthag. conc. iij.
placuit vt nemini, 7, qu. 1. Carth. con. v.
placuit vt ordinandis, diſt. 38, Carth. conc. iij.
placuit vt quiſquis, 11, q. 1. Carth. conc. ij.
placuit vt presbyteri, 2, q. 6. Mileuit. conc.
placuit vt presbyteri, 12, q. 1. Carth. conc. vnicum.
placuit vt quoties, 1, q. 2. Bracharenſ. conc.
placuit vt quotieſcunque, diſt. 18, Carth. conc.
placuit vt quotieſcunque, 3, qu. 10. Cartha. conc.
placuit vt ſi quis, 2, q. 4. Brach. con. ij.
placuit vt ſi quis, 21, qu. 2. Hiſpal. conc. ij.
placuit vt pœnit. diſt. 50, Tolet. con. j.
placuit vt de ordinatione, 1, q. 1. Brachar. conc. ij.
placuit vt Epiſcopi, 12, q. 3. Carthag. con. iij.
placuit vt Epiſcopi, 21, q. 3. Carthag. conc. iij.
placuit vt ſi, 6, q. 2. Africanum con.
placuit vt ſi, 2, q. 2. Tolet. conc. j.
placuit vt ſecundum, 32, q. 7. Mileuit. conc.
placita ſecularia, 15, q. 4. Ex concilio apud Erpheſfurt.
plebs Diotrenſis, diſt. 63. Gelaſius.
plebiſcita, diſt 4. Iſid.
plerique, 8, q. 1. Hilarius Papa.
plerique, 14, q. 3 Ambroſ.
plerique de conſec. diſt. 4. Tolet. conc. iiij.
plerunque boni, 2, q. 7. Aug.
plerunque contingit, 11, q. 3. Greg.
placuit domino de pœnit. diſt. 3. Gregorius.
plures, 16, q. 1. Pelag.
plurimos ſacerdotes, diſt. 82. Syricius Papa.
¶ Ponderet, diſt. 50, Calixt j.
pontifices, 7, q. 1. Nicol. Papa
pontifices, 12, q. 3. Agath. conc.
porro de affinitate, 35, q. 5. Greg.
porro duorum, 32, q. 2. Paſch. ij.
porro & Hieroſolymarum, diſtinct. 66, Anacletus.
porro cuius, 6, q. 4. Grat.
porro gloria, de conſe. diſt. 5. Nicolaus.
porro illi, de pœn. diſt. 1. Proſper.
porro Moyſi, diſt. 84. Anaclet.
porro ſcias, diſt. 63, Nicolaus j.
porro ſi, 16, q. 3. Ioan. Papa viij.
poſſeſſio, 16, q. 5. Tolet. conc. iij.
poſſeſſiones, 16, qu. 1. Symmachus Papa.
poſſeſſiones, 16, q. 4. Vrban. ij.
poſt appellationem, 2. q. 6. Digeſtis.
poſt baptiſmum, de conſec. diſt. 4. Rabanus.
poſt paſcha, diſt. 76, Iſid.
poſt quingentes, 16, q. 3. Gelaſ. Papa.
poſt ſuſceptum, 30, q. 3. Paſchalis ij.
poſt vxoris, 30, q. 4. Paſchalis ij.
poſtea ſignatur, de conſec. diſt. 4. Rabanus.
poſtea tanguntur, de conſec. diſt. 4 Rabanus.
poſtea quàm, 25, q. 2. Pelagius.
poſtquàm aſcendi, de conſec. diſt. 4. Rabanus.
poſtquam hoſtolis, 16, q. 1. Greg.
poſtquam pretio, 13, q. 2. Hieronymus.
poſtquam quemquam, diſt. 50, Greg.
poſtquam ſe, de conſec. diſt. 4. Rabanus.
poſtquam vos credere, de conſ. diſt. 4. Auguſt.
poſtulatus, 3, q. 7. Beda.
poteſt diſcurſus, de pœn. diſt. 2, Greg.
poteſt fieri, de pœn. diſt. 1. Ambr.
¶ Precariæ j. 10. qu. 2. Mediomatr. conc.
precariæ ij. 10, q. Beluacenſe conc.
precariæ 12, qu. 2. 2. Mediomatric. conc.
præceptum, 2, q. 2. Zepherin. Papa.
præceptum, 32, q. 5. Tolet. con. xij.
præcepta canonum, diſt. 55, Gelaſius Papa.
præcepta ſynodalia, de conſ. diſt. 1. Gelaſius.
præcepit, 32. q. 5. Hieron
præceptis Apoſtolicis, diſt, 12. Gregor. Papa iiij
præcipimus, diſt. 34, Greg.
præcipimus, diſt. 90. Innoc. ij.
præcipimus, diſt, 93, Sexta ſynod.
præcipimus, 12, q. 1. Can. Apoſt.
præcipimus, 16, q. 1. Greg. iunior.
præcipimus, 16, q. 2. Nicol. ij.
præcipimus, 21, q. 2. Innoc. ij.
præcipimus, 21, q. 5. Innoc. ij.
præcipue, 11, q. 3. Nicol. Papa.
præcipitandum eſt, 13, q. 2. Varenſe concilium.
prædia, 12, q. 2. Pius Papa.
prædixerat, de pœn. diſt. 1.
prædicatior, 16, q. Septima ſynod.
prædicandum eſt, 22, q. 1. Eutychianus Papa.
præſumunt, 2, q. 7. Aug.
præſul non damnatur, 1, q. 4. Sylueſter Papa.
præſulum, 16, q. 1. Gelaſ.
præſens, 20, q. 3. Nicol. Papa.
præſenti concilio, diſt. 54. Matiſconen. conc. j.
præſenti decreto, 5, q. 2. Silueſter.
præſente presbytero, diſt. 93. Carthag. concilij.
præſentium latoris, 7, q. 1. Greg.
præſentium portitorem, 1, q. 5. Vrbanus ij.
presbyter ante, diſt. 78, Neocæſarienſe conc.
presbyter aut diaconus, diſt. 81. canon. Apoſtolorum.
presbyter aut diacono, 15, qu. 5. Nicolaus.
presbyter cum ordinatur, diſt. 25, Carth. conc. iiij.
presbyter dum diœceſim, 12, q, 4. Agath. conc.
presbyter Euchariſtiam, de conſe. diſt. 2. VVormacien. con.
presbyter inconſulto, 26, q. 6. Cartha. conc. iiij.
presbyter, 26, q. 6. Euariſtus Papa.
presbyter mane, diſt. 91. Nannetenſe conc
presbyter præſente, diſt. 95, Martin. Brachar. in conc.
presbyter quidam, diſt. 32, Greg.
presbyter ſi vxorem, diſt. 28, Neocæſarien. conc.
presbyter ſi fornicationem, diſtin. 82, Hybernenſe conc,
presbyter ſi per pecuniam, 1, q. 1. Ex regeſto Gregorij.
presbyter ſi à plebe, 2, qu. 5. Ilerdenſe conc.
presbyter vel quilibet, 2, qu. 5. Greg. Papa iij.
presbyteri baptizatos, de conſ. diſt. 4. Gregor. in regeſt.
presbyteri diaconi, diſt. 24. Gelaſius Papa.
presbyteri diaconi, diſt. 34. Agathenſe conc.
presbyteri diaconi, 11, q. 3. Mileuitanum conc.
presbyteri de occultis, 26, q. 6. Euariſtus Papa.
presbyteri ruris in Eccleſia, diſt. 95. Neocæſarien. conc.
presbyteri qui per diœceſanas, de conſ. diſt. 4. Ex conc. apud Valentias.
presbyteri qui diœceſes, diſt. 95. Carth. conc. iiij.
presbyteri quos, diſt. 68. Greg. ij.
presbyteri verò, diſt. 67. Grat.
presbyterum, diſt. 28. ſexta Synodus in Trullo.
presbyterum, diſt. 50, Greg.

presbyterorum,etiam,diſt.56.Vrbanus Papa ij.
presbyterorum filios, diſt.56.
presbyteros,diſt.50.Ancyranum,conc.
presbyteros,diſt,95.Gelaſ.
presbyteros,16,q.1.Greg.
presbyteris , diſt. 27. Calixtus Papa ij.
presbyteris,de conſe.diſt.4.Innocent.
præter hos, diſt.32,Alexand.
præterea deuotionis,23.qu.8. Ioannes viij.
præterea frequenter, diſtin. 51. Innocentius.
præterea placuit , diſt.28. Arelatenſe conc.iij.
præterea ſciſcitaris, diſt.23.Nicolaus Papa.
¶ Pridem præcipimus,18,q.2.Greg.
primus homo , de pœn.diſt.2. Ambroſius.
prima actione , 16, qu.3. Hiſpalenſe conc.ij.
prima aduocatio,diſt.16, Beda.
prima autem,diſt.16, Beda.
prima conſolatio,de pœn. diſt.3. Ambroſius.
prima igitur,de conſ. diſt.4. Auguſtinus.
prima quæſtio, 18.q.1.Grat.
prima quidem,de conſe.diſt.2. Auguſtinus.
prima ſalus,25, q.1.Hormiſda Papa.
primum eſt,12,q.2.Aug.
primum itaque diſt.25. Hieronymus.
primum interrogetur , de conſ. diſt.4. Rabanus.
primæ ſedis, diſtinct. 99. Africanum conc.
prima gradu,35,q.5.Iſidorus.
primo ſemper , 2, quæſt. Melchiades Papa.
primus Epiſcopus , diſt 71. Carthag. conc.j.
primates,2,q.1.Felix Papa j.
principatus,1,q.1.Leo Epiſcopus.
princeps vitiorum,de pœn.diſt.2.Aug.
principes,23,q.5.Aug.
principali,diſt.63. Pelagius.
principium,de pœn.diſt.2.Greg.
priſca conſuetudo, diſt.100.Greg.
piſcis igitur,diſt.55.Gelaſius.
priſcis quidem, 10, qu.3. Emeritenſe conc.
priuilegium,11,q.3.Greg.
priuilegia,diſt.3,Iſidorus.
priuilegia j.25 q.2.Anacletus.
priuilegia ij.25, q.2.Leo Papa.
priuilegia iij,25,q.2.Leo Papa.
prius ergo,3,q.2.Euſebius Papa.
prius eſt,3,q.11.Codex.
priuſquam diſt.28,Greg.
priuſquam conuenirent,27.q.2.Ioannes Chryſoſt.
¶ probinum,6,q.1.Pelag.
proclinus,20,quæſt.3.Toletanum conc. vj.
prodeſt.23,q.5.Aug.
pro dilectione , de conſ.diſt.2.Cyprianus.
productor eſt,de pœn.diſt.3.Aug.
progeniem ſuam,35,q.2.& 3.Greg.
prohibendum,diſt.54.Elibcrit.conc.
prohibentur,diſt.48.Grat.
prohibentur,diſt.88.Grat.
prohibentur,2,q.1.Digeſtis.
prohibere,diſt.23.Anicetus Pap.
pro impenſis,15,q.2.Grat.
Pro membris,23.q.3.Aug.
pronunciandum , de conſ. diſt.3. Lugdun.conc.
pro obeuntibus,13,q.2.Gregorius Papa ij.
Propter Eccleſiaſticas,diſt.18. Antioch.conc.
Propter Eccleſiaſticas,diſtin. 18.Con. Martini Papæ.
Propter eos,7,q.1.Chalced.conc.
Propter gloriam,de conſ. diſt.4. Ambroſius.
Propter ſuperfluam , 2. qu. 6. Theod. leg.
Propter totius diſt. 19. Conſtant. ſynodus.
Propter vitandum de conſe.diſt.4.Toletan.conc.iiij.
Proprie,de conſ.diſt.4.Leo Papa.
Prophetauit,1,q.1.Aug.
Propoſitum,20,q.3.Leo Papa.
Propoſito,11,q.1.Aug.
Propoſuiſti,diſt.82.Innoc.
Pro qualibet,26, qu.7. Octaua ſynodus.
Pro reuerentia, diſt.44.Toletan.con.
Prouidendum quoque diſt.83.Grat.
Prouinciæ,diſt.99.Anacletus Papa.
¶ Pſalmiſtæ,diſt.23.Carth.con.iiij.
¶ Pudenda,24,q.1.Pelag.Papa.
Pudicus,diſt.43,Grat.
Pudor eſt,32,q.43.Ambr.
Pueri ad ſacros,1,q.1.Greg.
Pueri ante annos,22,q.5. Eliberitan. conc.
Puella,20,q.2.Triburien.conc.
Puellæ,20,q.1.Leo.
Pulchra etiam,diſt.86.Ambr.
Pulſatus,3,q.6.Fabian.
Pura & ſimplex,3,q.9.Ambr.
Purgationem,15,q. 15.Grat.
Puto Chriſtianum,32,q.5.Aug.
Puto quod ſine,2,q.7.Aug.
Putant quidam,14, q.3.Hieron.

Q

QVa autem,2, q.3.Grat.
Quacunque arte, 22, qu. 5. Iſidorus.
quadrageſima,diſt.4.Ambr.
quadrageſima,de conſ.diſt.5.Greg.
qualis condemnatio,2,q.7.Clemens.
qualis debeat,30,q.5.Leo Papa.
qualis enim,8,q.1.Hieron.
qualis hinc,diſt.25.Greg.
quali nos,23,q.Pelag.
qualiter Epiſcopus,diſt.24.Grat.
qualiter ordinari,7,q.1.Greg.
qualiter vero,diſt.7,Grat.
qualitas lucri , de pœnit. diſt. 5. Leo Papa.
quam magnum,23,q.4.Aug.
quamobrem,de pœnit.diſt.1, Hieronymus.
quam periculoſum,7,q.1.Cyprianus.
quam pigmentis,1,q.2.Bonifacius.
quam præpoſitorum,13,qu.2. Cyprianus.
quam ſi neceſſarium,18.q.2.Greg.
quamuis caute, diſt.50.Aug.
quamuis caute,de pœn. diſt.Auguſtinus.
quamuis chorepiſcopis , diſtinct. 68. Leo j.
quamuis errare,diſt.38,Aug.
quamuis liceat,1 q.6.Eleuther.
quamuis plenitudo, de pœn.diſt.1.Leo.
quamuis triſte,7,q.1.Greg.
quamuis vera,11,q.3.Aug.
quamuis vniuerſæ,diſt.21.Gelaſ.
quamuis vnum , de conſ. diſt.4.Auguſtinus.
quanquam omnes, diſt. 23, Toletan. conc.
quamquam ſacerdotum,14, q.2.Eugen.ij.in ſynod.habita Romæ.
quamquam ſecundum honorum , 2, q.7.Aug.
quando ab Hieroſolymis, de conſ.diſt. 4.Aug.
quando Adam, de pœn.diſt.2.Ambr.
quando autem,diſtinct.44. Nannete. conc.
quando autem,de conſ. diſt.Cyprian.
quando Epiſcopus,diſt.24.Nannetenſe conc.
quando ergo,11,q.3.Hieron.
quando & vbi,diſt. 75. Ordo Romanus.
quando neceſſitas,diſt.86.Aug.
quando presbyteri,diſt.28.Tolet.conc. ij.
quando presbyteri,diſt.38.Tolet.conc. iiij.
quando presbyteri,diſt.44.Nannetenſe conc.
quando quis de conſe. diſt.4. Ioann. Chryſoſtomus.
quando vult Deus, 33,q.4.Aug.
quanto à nobis,2,q.5.Greg.
quanto Apoſtolica,diſt.63.Greg.
quanto tempore , 3, quæſt. 2. Ioannes Papa.
quantum dicit , diſtin. 50, Gelaſius Papa.
quantumlibet,diſt.47.Aug.
quantus,23,q.4.Aug.
quantuſlibet,de pœn. diſt.1.Ambr.
quapropter,2,q.7.Gelaſ.
quapropter,27,q.2.Hieron.
quæ traditione, diſtinct. 22. Gelaſius Papa.
quatuor autem,12,q.2.Gelaſ.
quatuor modis,11,q.3.Greg.
quæ verò ætate,diſt.78,Grat.
¶ quæ ad perpetuum , 25, qu. 1. Leo Papa.
quæ Chriſto,27,q.1.Innoc.
quæ circa ordinandos , diſt. 98. Gratian.
quæ contra mores,diſt.8.Aug.
quæ de cauſa,2,q.5.Greg.
quæ dignior,24,q.1. Ambroſ.
quæ ipſis ſacerdotibus,diſt.38.
quæ Lotharius , 2, quæſt.1. Nicolaus Papa.

Quæ ſemel dedicata, 19, q. 3. Chalced.conc.
quæcunque contentiones, 11, qu. 1. Marcellin.Papa
quæcunque enim, de pœn. diſtinct.4. Beda.
quæcunque à parentibus, 25, q.1.Codex Theod.
quæcunque mulier, diſt.30.Gangrenſe conc.
quæcunque res, 10, q.1.Antio.conc.
quædam capitula, diſt. 96.Chalce. conc.in vj.dictione
quædam cum fratre, 32, q.7. Concilium quoddam ſine capit.
quædam etiam, diſt.2.Iſid.
quædam lex terrena, 35, q.2.& 3. Gregorius
qualibet occulta, diſt.40.Greg.
quem pœnitet, de pœn.diſt.1.Aug.
quem progenitores, 10, q.1.Triburienſe conc.
quemadmodum, diſt.12.Greg.
quemadmodum, 23.q.7.Aug.
quemadmodum, 32, q.7.Aug.
quærat hic aliquis, de pœn.diſt.3.Hieronymus
quærendum eſt, 2. qu. 7. Calixtus Papa
quærendum eſt, de pœn.diſt.2.Beda
quæris à me, de conſe.diſt.4.Aug.
quæritur de his, diſt.74.Grat.
quæritur de illis, diſt.68.Grat.
quæritur pater, 2, q.7.Aug.
quæritur, 22, q.2.Aug.
quæro ergo, 6, q.1.Aug.
quæſitum eſt, q.3.Vrbanus ex conc.
quæſitum eſt, 13, q. 2. Mogunt.conc. ij.
quæſitum eſt, 23, q.4.Innoc.
quæ ſemel, 19, q.3. Chalced.conc.
queſta eſt nobis, 13, q.2.Greg.
queſti ſunt, 16, q.1.Mog.con.
queſti nobis ſunt, 17, q.4.Greg.
quæſtionem, 12, q.2.Codex.
¶ Qui abſtulerit, 12, q.2.Anaclet.
qui accuſare, 3, q.9.Damaſus
qui admiſſa j. de pœn.diſt.3.Greg.
qui admiſſa ij.de pœn.diſt.3.Greg.
qui admiſit, 15, qu. 8. Neocæſarien. conc.
qui aliorum, 24, q.3.Vrban.Papa
qui ambulat, 5, q.5.Prouer.c.2.
qui apud, 1, q.4. African.conc.
qui autem, diſt.91.Grat.
qui bona agunt, 17, q. 1. Gregorius in regeſt.
qui bis ignoranter, de conſ.diſt. 4. Theodorus in pœnitentiali.
qui bene, de conſec. diſt.2. Arelatenſe conc.
qui calumniam, 5, q.6.Greg.
qui cathedram, diſt.9.Cyprian.
qui Chriſti 12.q.2. Stephan. Papa
qui clementiam, diſt.86.Hieron.
qui communicauerint, 11. q. 3. Carthagin.conc. iiij.
qui compulſus, 22, q.5.Pius Papa
qui conſentit, 11, q.3.Iſidor.
qui contra, 24, q.1.Liberius Papa
qui contempla diſt.8.Aug.
qui crimen, 2, q.8.Sixtus iij.
qui crimen, 3, q. 6. Hadrianus Papa in capit.
qui crimen, 6. q.1. Hadrianus Papa in capit.
qui de menſa, diſt.37.Hieron.
qui deſponſatam, 7, q.2.Greg.
qui de ſolemni, de conſec.diſt.1.Carthag.conc.iiij.
qui diſcordat, de conſec. diſt. 2. Auguſtinus
qui diuina, 13, qu. 2. Toletan. conc. iij.
qui diuinationes, 26, q. 5. Ancyran. conc.j.
qui diuin.de pœnit.q.4.Aug.
qui dormierit, 27, q. 2. Aurelianenſe conc.
qui dormierit, 23, q.7.Mog.con.
qui ea quæ Dei ſunt, diſt. 38. Gregorius.
qui Eccleſiaſticis, diſt. 36. Zozimus Papa
qui Eccleſiaſticis, diſt. 59. Zozimus Papa
qui egerit veraciter, de pœn. diſt.7. Aug.
qui Epiſcopus, diſt.23. Carthaginen. conc.
qui Epiſcopatum deſiderat, 8, qu. 1. Aug.
quieſcamus, diſtinct. 42. Ioannes Chryſoſt.
quieſcite, 6, q.1.Felix ij.
qui & diuinis, 12, q.2.Gelaſius
qui ex familiis, diſt.54. Toletan. con. ix.
qui exigit, 22, q.5.Aug.
qui habetis, 14, q.5.Aug.
qui in caſtigatione, 33. qu.4. Ioannes Chryſoſt.
qui in maternis, de conſec. diſt. 4. Iſidorus
qui in aliud diſt.25.Aug.
qui in aliquo, diſt. 51. Toletan.conc. iiij.
qui in qualibet, 1, q.7. Felix Papa
qui in Eccleſia, 24.q.3.Aug.
qui in alterius, 5, q.1.Hadrianus Papa in capit.
qui iubente, 11, q.3.Ilerden.con.
qui iuſtus eſt, 11, q.3.Aug.
qui malos, 23, q.5.Hieron.
qui manducat, de conſec. diſtinct.2. Aug.
qui merito, 12, qu. 5. Carthaginenſe conc.ij.
qui natus eſt, de pœn.diſt.1. Ioannes Euang.
qui nec regiminis, 2, q.7.Aug.
qui negligunt, 24, q.1.Hieron.
qui non probauerit, 2, quæſt.3. Gaius Papa
qui oblationes, j. 13. q.2. Carthaginenſe conc.iiij.
qui oblationes, ij. Vaſenſe conc.j.
qui occiderit, 17, q. 4. Capitularibus lib.6.
qui omnipotentem, 11, q.3.Fabianus Papa
qui partem, diſt.55.Innoc.
qui peccat, 23, q.4.Aug.
qui peierat, 22, q.5.Pius Papa
qui peierare, 22, q.5.Chromatius
qui per pecunias, 1, qu.1. Octaua ſynodus
qui perfectionem, quæſt. 1. Innocentius
qui plures, 21, q.1.Leo iij.
qui poteſt, 23, q. 3. Anaſtaſius & Damaſius Papa
qui preſbyterum, 17, qu. 4. Mogunt. conc.
qui propinquam, 35, q.8.& 4.Fabianus Papa
qui quæ Dei, diſt.38.Greg.
qui rapit, 17, q.4.Anaclet.
qui rectè iudicat, 11, q.3.Greg.
qui recidit, de pœn.diſt.4.Proſper.
qui recedunt, 23, qu. 6. Arauſicum. conc.
qui religioſis, 18, q.2. Carthaginenſe conc.iij.
qui reſiſtit, 11, q.3.Aug.
qui ſacrum, diſt.50.ff.tit.de ſur.
qui ſanctus, de pœnitent. diſt. 1. Hieronymus
qui ſacramenta, 22, qu. 4. Ilerden. conc.
qui ſceleratè, de conſecrat. diſt.2. Iſidorus
qui ſecundum carnem, 23, q.4.Hieronymus.
qui ſe ſcit, 2, q.6.Vigilius Papa
qui ſcit ſe, 2, q.6.Leo Papa
qui ſemel, diſt.50.Martinus Papa j.
qui ſyncera, diſt.45.Greg.
qui ſine peccato eſt, 3.q.7.Greg.
qui ſine crimine, diſt.26.Ambr.
qui ſine ſaluatore, 26.q.2.Aug.
qui ſint, 26, q.1.Grat.
qui ſitit, 33, q.5.Hieron.
qui ſpiritualem, 30. qu.4. Triburien. conc.
qui ſtudet, 1.q.1. Gregorius Nazianzenus
qui ſub gradu, diſt.50.Baſilius
qui ſubdiaconum, 17, q. Capitularium lib.2.
qui ſuis Epiſcopis, diſtinct. 93. Clemens.
qui venatoribus, j.diſt.86.Aug.
qui venatoribus, ij.diſt.86.Aug.
qui verò, 16, q.1.Chalcedon.conc.
qui vero, diſt.50.Maticen.conc.
qui verò, diſt.52.Gratian.
qui verò. 11, q.3.Gelaſius
qui verò, 21, q.2.Gratian.
qui viderit, 32, q.5.Greg.
qui vitiis, 23, q.5.Aug.
qui vos ſpernit, 8, q.1.Hieronymus
qui vult confiteri, de pœnit. diſt.6. Aug.
qui vult facere, de pœnit.diſtinct.2. Aug.
qui vult eleemoſyna, de pœnit.diſt.3. Aug.
qui vxorem ſuam, 33, q.5. Rhemenſe conc.
quia Agatho, 27, q.2.Greg.
quia alij, 13, q.2.Ambr.
quia aliquanti, diſt.82.Syricius Papa

Qui autem, 20, q. 1. Greg. in regeſt.
Quia cognouimus, 10, qu. 3. Toletan. conc. iiij.
Quia corpus, de conſe. diſt. 2. Euſebius Emiſſenus
Quia dies, de conſec. diſt. Gregor. vij.
Quia diuinitatis, de pœn. diſt. 1, Hieronymus
Quia ea, 3, q. 2, Pelag. Papa
Quia Epiſcopus, 5, qu. 3. Anacletus Papa
Quia ergo, 35, q. 2. & 3. Grat.
Quia ergo, diſt. 22, Grat.
Qui ex ſola, 24, q. 1. Greg.
Quia frater, 7, q. 1. Pelag. Papa
Quia igitur, diſt. 63, Greg.
Quia ingredientibus, 19, q. 3. Gregorius
Quia in quibuſdam, diſt. 89. Chalcedon. conc.
Quia Ioannes, 12, q. 5. Gregorius
Quia iuxta, 5, q. 6. Gregorius in regeſto
Quia iuxta, 16, q. 1. Capit. Caroli & Ludouici
Quia morte, de conſecrat. diſt. 2. Ambroſius
Quia paſſus eſt, de conſec. diſt. 2. Auguſtinus
Quia per ambitiones, diſt. 64, Gelaſius
Quia præſulatus, 1, q. 4. Leo iiij.
Quia radix, de pœnit. diſt. 2, Auguſtinus
Quia res, 11, q. 1. Gelaſius Papa
Quia ſacerdotes, 10, q. 1. Hieron.
Quia ſancta, diſt, 63, Stephan.
Quia ſanctitas, diſt, 50, Greg.
Quia ſimpliciter, diſt. 56. Vrban.
Quia ſunt, diſt. 28. Gregorius
Quia te quaſi, diſt. 50, Stephanus
Quia tua fraternitas, 12, qu. 1. Gregorius
Quia verò, de pœn. diſt. 2, Grat,
Quia verò, de pœn. diſt. 4, Grat.
Quia verò, diſt. 6, Gratianus
¶ Quibus Epiſcopi, 11, qu. j. Vrbanus.
Quibus peccata, 1, qu. 2. Auguſtinus.
Quibuſdam narrantibus, 1. qu. 1. Gregorius
Quibus temporibus, diſt. 76. Gratianus.
Quicquid, 1, q. 1. Toletanus con.
Quicquid, 12, q. 2. Agath. conc.
Quicquid, 2, q. 2. Auguſtinus
Quicquid, de conſec. diſt. 5. Hieronymus
Quicunque, diſtinct. 31, Gangrenſe conc.
Quicunque, diſt. 50. Hieronym.
Quicunque, diſt. Syricius Papa
Quicunque diſt. 54, Toletanum conc. iiij.
Quicunque diſt. 77, Syricius Papa
Quicunque, diſtinct. 81, Nicænum conc.
Quicunque 1, q. 1. Greg.
Quicunque ſacros, 1, q. 1. Greg.
Quicunque, 1, quæſtion. Vrbanus in conc.
Quicunque, 2, quæſtion. 6. Theodoſ. lex.
Quicunque 6, q. 1. Fabianus Papa
Quicunque 11, quæſtion. 1. Codex Theodoſ.
Quicunque, 11, qu. 3. Petrus Apoſtolus
Quicunque 11, q. 3. Gelaſius
quicunque 12, q. 5. Tribur. conc.
quicunque 12, q. 1. Greg. vij.
quicunque, 11, q. 3. Hieron.
quicunque, 12, qu. 2. Toletan. conc. iiij.
quicunque, 12, qu. 3. Toletan. conc. iiij.
quicunque, 12, qu. 4. Brachar. conc. iij.
quicunque, 14, q. 4. Iul. Papa
quicunque, 16, quæſtion. 1. VVormac. conc.
quicunque, 16, quæſtion. 3. Toletan. conc.
quicunque, 16, q. 7. Ambroſ.
quicunque, 16, qu. 7. Toletan. conc. iiij.
quicunque, 17, q. 4. Symmachus
quicunque, 17, q. 4. Aug.
quicunque, 20, q. 1. Iſid.
quicunque, 23, q. 7. Aug.
quicunque, 23, quæſt. 8. Meldenſe conc.
quicunque, 23, quæſt. 8. Triburienſe conc.
quicunque, 24, q. 8. Aug.
quicunque, 24, q. 1. Beda
quicunque, 26, qu. 5. Toletan. conc. xiij.
quicunque, 27, q. 2. Iſidor.
quicunque, 33, q. 2. Pius Papa
quicunque, de pœnitent. diſt. 1, Codex.
quicunque, de conſec. diſt. 2. Martin. Papa iij.
¶ quid autem, diſt. 45, Greg.
quid autem, 8, quæſtion. 1. Ambroſius
quid autem, 24, q. 3. Leo Papa
quid crudele, 23, q. 4. Aug.
quid culpatur, 3, q. 1. Aug.
quid dicam, 24, q. 4. Aug.
quid enim prodeſt. diſt. 83, Pius
quid ergo, 11, q. 3. Greg.
quid ergo, 23, q. 4. Aug.
quid ergo, 23, q. 5. Hieron.
quid ergo, de pœn. diſt. 3, Ioan. Chryſoſtomus
quid eſt aliud, diſt. 88, Caſſiodor.
quid eſt Chriſtum, de conſec. diſt. 2, Auguſtinus
quid eſt hoc, diſt. 50, Greg.
quid eſt manus, diſt. 78. Leo Papa
quid eſt quicunque, 5, q. 7. Aug.
quid eſt quod dicitur, de pœn. diſt. 4, Greg.
quid faciet, 23, q. 4. Aug.
quid in omnibus 32, q. 7. Clemens
quid obeſt, 11, q. 3. Aug.
quid prodeſt ieiunare, diſt. 86, Ambroſius
quid proderit, diſt. 61, Cœleſtin.
quid ſit ſanguis, de conſe. diſt. 2, Greg. Papa
quid verò, 1, q. 6. Grat.
quid verò, 10, q. 3. Grat.
quidam autem hæretici, 24, qu. 3. Iſidorus
quidam verò è contrario, 23, q. Auguſtinus
quidam clerici, diſt. 81, Toletan. conc. iiij.
quidam Deo, de pœn. diſt. 1. Theod. Archiepiſcop. Cantuar.
quidam deſponſauit, 27, qu. 2. Tribur. conc.
quidam fornicatus, 24, qu. 1. Tribur. conc.
quidam maligni, 5, q. 1. Greg.
quidam monachi, 16, q. 1. Chalcedon. conc.
quidam monachorum, 18, q. 2. Chalced. conc. iiij.
quidam nubentes, diſtinct. 27, Auguſtinus
quilibet fratrum, 8, qu. 5. Sixtus Papa j.
quinque modis, de conſec. diſt. 4. Gregorius
¶ quis aliquando, de pœn. diſt. 1. Ioan. Chryſoſt.
qui aut leges, diſt. 54, Gelaſ.
quis autem, diſt. 10, Gelaſ.
quis autem, de conſec. diſt. 4. Auguſtinus.
quis dubitet, diſt. 96, Greg. vij.
quis enim noſtrum, 23, qu. 5. Auguſtinus
quis exiſtimaret, 26, q. 7. Aug.
quis ignorat, 52, q. 4. Hieron.
quis locus, 1, q. 4. Aug.
quis neſciat, diſt. 9. Aug.
quis neſciat, diſt. 11, Innoc. j.
quis nos, 2, q. 4. Aug.
quiſquis Chriſtianum, 2, q. 4. Auguſtinus.
quiſquis clericus, diſtin. 84. Syricius Papa
quiſquis cum militibus, de pœn. diſt. 1, Cod.
quiſquis dixerit, de conſ. diſt. 4. Mileuit. conc.
quiſquis Epiſcopus, 12, quæſt. 2. vij. ſynod.
quiſquis Epiſcoporum, 4, qu. 5. Carth. conc. iij.
quiſquis ex concupiſcentia, de conſec diſt. 4. Aug.
quiſquis ille, 2, quæſt. 8. Eutychian. Papa
quiſquis inuentus, 17, q. 4. Ioannes Papa viij.
quiſquis metu, 11, q. 3. Aug.
quiſquis in negotiis, diſtinct. 87, Gelaſius
quiſquis per pecuniam, 1, q. 1. Gregor. primus
quiſquis per dolum, 24, q. 3. Gregor. Papa
quiſquis præceptis, 14, qu. 1. Aug.
quiſquis probatus, 2, qu. 6. Mileuitan. conc.

quiſquis

quiſquis pro aliquo, 24.q.1. Auguſt.
quiſquis rebus, diſt.41. Aug.
quiſquis vel quod, 25.q.4. Aug.
quod auſu, 23,q.8. Gelaſ.
quo iure, diſt.8. Aug.
quod autem, 35.q.1. Grat.
quod autem, de conſ. diſt.4. Greg.
quod autem pro peccato, 24.quæſt.3. Gratian.
quod autem, 30,q.3. Grat.
quod autem, 24, q.1. Grat.
quod autem, 31,q.2. Grat.
quod autem, 33.q.2 Grat.
quod autem, 26,q.2. Grat.
quod autem, 25,q.2. Grat.
quod autem, 23,q.6. Grat.
quod autem, 33.q.1. Greg.
quod autem, 28.q.1. Grat.
quod autem, 33,q.1. Grat.
quod autem, diſt.95 Grat.
quod autem, 26,q.5. Grat.
quod autem, 29,q.1. Grat.
quod autem, 24.q.2. Grat.
quod autem, 7,q.1. Grat.
quod autem, 23,q.7. Aug.
quod autem, 9,q.2. Grat.
quod autem, 9,q.3. Grat.
quod autem, 10.q.1. Grat.
quod autem, 26,q.6. Grat.
quod autem, 82,q.5. Grat.
quod autem, 24.q.2. Grat.
quod autem, diſt.47. Grat.
quod autem, 32,q.4. Grat.
quod autem, 31,q.3. Grat.
quod autem, 6,q.5. Grat.
quod autem, 6,q.5. Greg.
quod autem, 16,q.7. Grat.
quod autem, 32.q.5. Grat.
quod autem, 30,q.4. Vrban.ij.
quod autem, 27,q.2. Greg.
quod autem, 3,q.8. Grat.
quod autem, 17,q.3. Grat.
quod autem, 7,q.2. Grat.
quod autem, 22,q.2. Grat.
quod autem, 32,q.1. Aug.
quod autem, 22,q.4. Grat.
quod autem, 6,q.2. Grat.
quod autem, 32.q.1. Grat.
quod autem, 25,q.5. Grat.
quod autem, 14, q.1. Grat.
quod autem, 8.q.1. Grat.
quod autem, 36,q.5. Alex.ij.
quod autem, 21,q.4. Grat.
quod autem, 22,q.2. Aug.
quod autem, 15,q.1. Grat.
quod autem, 23,q.2. Grat.
quod autem, 30.q.3. Grat.
quod autem, 30,q.5. Grat.
quod autem, 33,q.4. Grat.
quod autem. 33,q.5. Grat.
quod autem, 16,q.6. Grat.
quod autem, 8,q.3. Grat.
quod autem, 8,q.4. Grat.
quod autem, 14,q.3. Grat.
quod autem hi, qui 4.q.1. Nicolaus.
quod autem, 16,q.1. Grat.
quod autem, 5.q.7. Grat.
quod autem, 1.q.1. Grat.
quod autem, 25.q.2. Grat.
quod autem, 6.q.1.1. Grat.
quod autem, 32,q.2. Grat.
quod autem, 8.q.2. Grat.
quod autem, 21,q.3. Grat.
quod autem, 5.q.4. Grat.
quod autem, diſt.9. Grat.
quod autem, 5.q.2. Grat.
quod autem, diſt.27. Grat.
quod autem, 12,q.4. Grat.
quod autem, diſt.36.q.1. Grat.
quod autem, 2,q.1. Grat.
quod autem, 2,q.2. Grat.
quod à patribus, diſt.75, Leo Epiſcopus.
quod à voto, 17,q.1. Grat.
quod abſque diſt.12. Grat.
quod ad nos, diſt.47. Cyprian.
quod ait Sodomitis, diſt.14. Aug.
quod bene, 6.q.4. Nicolaus Papa.
quod Chriſtus, 23,q.4. Ambr.
quod clericus, 11.q.1. Grat.
quod conditio, 27,q.1. Iſid.
quod Dauid, 22.q.4. Aug.
quod debetur, 14,q.1. Aug.
quod Deo patri, 33,q.5. Aug.
quod dicit Dominus, diſt.41. Aug.
quod dicitis, diſt.16. Nicol. Papa.
quod die dominico, diſt.75. Leo.
quod Epiſcopus, 19.q.1. Grat.
quod errauerat, 23,q.6. Aug.
quod interrogaſti, diſt.27. Nicol. Pap.
quod intra, 20.q.1. Grat.
quod iudex, 3.q.7. Grat.
quod iuramentum, 22.q.1. Gratian.
quod militare, 23.q.1. Grat.
quod monachi, 16,q.1. Grat.
quod nullus, diſt.25. Grat.
quod ordinatio, 9,q.1. Grat.
quod prædeceſſor, 11, q.3. Zacharias Papa.
quod priori, 13,q.1. Grat.
quod priori remedio, 1.q.7. Innoc. Pap.
quod pro neceſſitate, 1.q.1. Innocent.
quod propoſuiſti, 32,q.7. Gregor.
quod quidam, 1,q.1. Aug.
quod quis commiſit, 35,qu.9. Hilar. in conc.
quod reſtitutio, 3.q.1. Grat.
quod ſe accuſatorum, 4,q.6. Hadr. Papa. in Capit.
quod ſi dormierit, 31.q.1. Aug.
quod ſi pœnitentiam, 27,q.1. Cyprian.
quod ſuſpecti, 5,q.5. Nicol. Papa.
quod verò diſt.11. Grat.
quod verò, 2.q.4. Grat.
quod verò, 2,q.7. Grat.
quod verò, 14.q.5. Grat.
quod verò, 14,q.4. Grat.
quod verò, 3,q.3 Grat.
quod verò, 23,q.3. Grat.
quod verò, 3.q.4. Grat.
quod verò, 35,q.2. Greg.
quod vero, 3.q.5. Grat.
quod verò, 25,q.1. Grat.
quod verò, 3,q.10 Grat.
quod verò, 14,q.6. Grat.
quod verò, 1,q.5. Grat.
quod vero, 15.q.4. Grat.
quod vero, 11,q.2. Grat.
quod verò, 15,q.6. Grat.
quod vero, 32.q.2. Aug.
quod vero 28,q.2. Grat.
quod vero, 20,q.4. Grat.
quod vero, 21,q.4. Grat.
quod viuentes, 27.q.1. Gratian.
quodam loco, 26,q.3, & 4. Aug.
quodcunque, 24, q.1. Aug.
quomodo exaudit, de conſecr. diſt.3. Auguſt.
quomodo renouari, de pœn. diſt.2. Aug.
quomodo ſacerdos, 11,q.3. Hieron.
quomodo virginibus, 1,q.1. Hieronym.
quoniam à quibuſdam, 19,q.3. Septima ſynod.
quoniam de iure, diſt.15. Gratian.
quoniam diuerſarum, 21,q.2. Sexta ſynod.
quoniam feſtus, diſt.61. Gregor.
quoniam idem, diſt.10. Nicolaus Pap.
quoniam inueſtituras, 16,q.7. Greg. vij.
quoniam in quibuſdam, diſt.1. Chalc. conc.
quoniam in quibuſdam, 16.q.7. Chal. conc.
quoniam Romani, diſtin.31, Sexta ſynodus.
quoniam mos, diſt.65. Nicænum conc.
quoniam multi, diſtinct.47. Nicænum conc.
quoniam multi, 24, quæſt.4. Nicænum conc.
quoniam multos, 11,q.3. Greg. vij.
quoniam multa, diſtinct.48. Nicænum conc.
quoniam non cognoui, diſtinct.88. Ex verbis, Aug.
quoniam quidam, diſt.18. Septima Synodus.
quoniam quicquid, 1.q.7. Hilar. Papa.
quoniam quicquid, 16,q.1. Hiero.
quoniam quidam, diſt.75. Chalcedonenſe conc.
quoniam quidam, diſt.100. Pelagius Papa.
quoniam quidem, diſtin.18. Septima ſynodus.
quoniam ſanctæ, diſt.16. Sexta ſynod.
quoniam ſunt, de conſecr. diſt.3. Nicænum conc.
quoniam velint, 12,q.1. Greg.
quoniam vetuſto, 24.q.1. Hieron.
quoniam videmus, diſtin.69. Septima ſynodus.
quorum vices, diſt.68. Vrban.ij.
quorundam clericorum, diſt.23. Toletanum conc. & Hiſpal. ij.
quorundam, diſt.34. Nicol. Pap.
quorundam, diſt.74. Greg.
qui à paganis de conſecr. diſt.4. Greg.
quis conſtiterit, 1,q. Gelaſ.
quos Deus coniunxit, 33,q.2. Iſidor.
quoties à populis, 1,q.7. Innoc.
quoties, 24.q.1. Innoc. Papa.
quoties, 1.q.7. Greg.
quoties Epiſcopi, 2.q.6. Felix ij.
quoties, 2.q.5. Innoc.
quoties, 22,q.5. Hieron.
quoties poſt, 2.q.6. Theodoſiana lex.
quotieſcunque, 33.q.4. Aug.
quotquot, 27. quæſtione 1. Ancyr. ſynodus.
quotidie, de conſec. diſt. Aug.

Radi

R

Radicata eſt, de pœn. diſt. 1, Auguſtinus.
Raptor, 27, q. 2. Capitular.
Rapinam cinere, 14, q. 5. Ambr.
Raptores igitur, 36, quæſt. 2. Symmachus.
Raptus eſt, 27, q. 2. Iſidor.
Raptus quoque 36, q. 1. Iſidor.
Ratio nulla, 17, q. 4. Greg.
Rationis ordo, diſt. 100, Greg.
Rationis, 16, q. 7. Greg.
¶ Reatina Eccleſia, diſtinct. 63, Leo iiij.
Rebaptizare, de conſec, diſt. 4, Auguſtinus
Recurrat, 32, q. [illegible] Aug.
Recedite, 24, q. 4. Aug.
Regum officium, 23, quæſt. 4. Hieronymus.
Regula veſtra, diſt. 17, Marcell. Papa.
Regula, diſt. 5. Iſidor.
Regula ſanctorum, diſt. 29. Greg.
Regenda eſt, 10, q. 1. Leo Papa iiij.
Regenerante, de conſ. diſt. 4. Aug.
Redintegrandæ, 3, q. 1. Ioannes Papa.
Redintegranda, 5, q. 1. Euſeb.
Relatum nobis, diſtinct. 27, Clemens Papa.
Relatum eſt, 31, quæſt. 1. Triburien. conc.
Relatum eſt, de conſ. diſt. 2, Toletan. conc. xij.
Relatum eſt, 10, q. 3. Greg.
Relatum, 11, q. 1. Alexand.
Relatum eſt, 5, q. 2. Damaſus
Relatio, 21, q. 1. Greg.
Relata eſt, 10, quæſt. 1. Toletanum conc.
Relegentes, 23, q. 5. Pelag.
Reliqui ſacerdotes, diſtin. 67, Anacletus.
Religioſam, 12, q. 2. Greg.
Relictam, 30, q. 4. Grat.
Remittuntur, 23, q. 5. Ambr.
Remiſſionem, 1, q. 1. Aug.
Remoto, 7, q. 1. Hilar. Papa.
Renouantes, diſt. 22, Sexta ſynod.
Reos ſanguinis, 23, q. 5. Greg.
Reperiantur, 1, q. 1. Ambr.
Reperiuntur, de pœn. diſt. 5. Ambr.
Reprehenſibile, 23, quæſt. 8. Nicolaus.
Requiſiſti, 33, q. 1. Greg.
Requiritis, 1, q. 7. Leo iiij.
Res autem, 23, q. 5. Leo Papa.
Res Eccleſiæ, 1, quæſtion. 3. Vrbanus Papa.
Res Eccleſiæ, 12, quæſtion. 1. Vrbanus Papa.
Res in Epiſcopatu, 12, q. 2. Greg.
Reſponſa, diſt. 2, Iſidor
Reſecanda, 24, q. 5. Hieronymus
Reſuſcitatus, de pœn. diſt. 1, Aug.
Reſcripta, 25, q. 2. Codex.
Retulerunt, de conſ. diſt. 4. Zacharias Papa.
Reum ad Eccleſiam, 17, qu. 4. Capitulari, 5.
Reuertimini, 16, quæſt. 1. Hieronymus.
Reuertar, de pœn. diſt. 4, Beda.
Reuera, 3, q. 9. Nicol. Papa.
Reuera, de conſ. diſt. 2, Ambr.
Reuera, 32, q. 5. Ambr.
Rex debet, 23, q. 5. Cyprian.
¶ Rhodia, diſt. 2, Iſidorus
¶ Ridiculum eſt, diſtinct. 12 1, Nicol. Papa.
Ridiculum eſt, 11, q. 3. Aug.
¶ Rego, hortor, & moneo, 11, quæſt. 3. Greg.
Rogamus vos, 24, q. 1. Marcell. Papa.
Rogationes, de conſ. diſt. 3. Aurelian. conc.
Romanus, diſt. 81. Pelagius Papa.
Romanus Pontifex, de conſec. diſt. 4. Iſidorus.
¶ Rurſus, 11, quæſt. 3. Carthagin. conc. v.

S

Sabbato, de conſec. diſtinct. 3, Innocent.
Sacerdos, 26, qu. 7. Carthagin. conc. iiij.
Sacerdos, 3, q. 7. Aug.
ſacerdos, de conſec. diſt. 2, Hieronymus.
ſacerdos, 1, q. 2. Proſper.
ſacerdos, de pœn. diſt. 6. Greg.
ſacerdos, diſt. 81, Eugen. Papa.
ſacerdos, diſt. 50, Aug.
ſacerdote, de pœn. diſtin. 1, Carthag. conc. iiij.
ſacerdotes, de conſ. diſt. 4. Greg.
ſacerdotes, diſt. 7, Hieron.
ſacerdotes, 6, q. 1. Teleſphor.
ſacerdotes, 2, q. 7. Clemens.
ſacerdotes, 12, q. 4. Toletanum conc. ix.
ſacerdotes, 1, q. 1. Hieron.
ſacerdotes, diſt. 49. Hieron.
ſacerdotes verò, diſt. 9, Clemens.
ſacerdotes, diſt. 50, Nicol. Papa.
ſacerdotes, 2, q. 7. Damaſ. Papa.
ſacerdotum, de conſ. diſtinct. 2, Clem. Papa.
ſacerdotium, 21, q. 3. Cyprian.
ſacerdotibus, 11, q. 1. Greg.
ſacerdotibus, diſt. 31. Beda.
ſacerdotibus, de conſ. diſt. 3. Aurelian. conc.
ſacerdotale officium, diſt. 61, Greg.
ſacratas, diſt. 23, Soter Papa.
ſacramentum hactenus, 2, quæſt. 5. Cornel.
ſacramenta, 1, q. 1. Aug.
ſacramenta altaris, de conſ. diſtin. 1. Afric. conc.
ſacrificium, de pœnitent. diſt. 1. Ambr. ex Dauid.
ſacrificium, de conſ. diſt. 2, Aug.
ſacrilegium, 7, q. 4. Greg.
ſacroſancta religio, 1, q. 1. Gelaſius.
ſacroſancta Romana, diſt. 22, Anaclet.
ſacrorum canonum, diſt. 63, Ex capit. Carol. Imper.
ſacrorum canonum, 11, q. 2. Greg.
¶ Sal cœleſtis, de conſ. diſt. 4. Beda.
ſaluator, 1, q. 3. Vrban. ij.
ſaluator, de conſ. diſt. 5. Didymus.
ſalomon, 12, q. 4. Greg.
ſalonitana, diſt. 73, Greg.
ſaluo in omnibus, 9, q. 3. Higynus.
ſaluberrimum, 1, q. 7. Leo.
ſancimus, 12, q. 2. Toleta. conc.
ſancimus, 1, q. 7. Cod.
ſancitum eſt, 23, qu. 8. Vvormacien. conc.
ſancitum eſt, 7, qu. 1. Rothom. concilium.
ſancta Romana, diſtinct. 15, Gelaſius.
ſancta octo, diſtin. 6. Ex diurno libro, &c.
ſancta quippe, 2, q. 7. Hieron.
ſanctum eſt, de conſec. diſt. Auguſtinus.
ſanctiſſimo in Chriſto. Epiſtola formata.
ſanctimoniales, 20, qu. 1. Carthagin. conc. iij.
ſanctimonialis, diſtin. 23. Carthagin. conc. iiij.
ſanctis quippe, 11, quæſt. 3. Vrbanus ij.
ſanctorum canonum, diſt. 70, Vrban. ij. ex conc.
ſanctorum patrum, 10, qu. 1. Calixt. Papa ij.
ſanctorum patrum, 1, qu. 1. Calix. Papa.
ſanè quippe, diſt. 9, Aug.
ſanè cauendum, de pœnitent. diſt. 3, Aug.
ſanè conſanguinitatis, 35, qu. 2. Iſidorus.
ſanè diſcimus, 15, q. 1. Ambr.
ſanè percuſſor, diſtin. 45, Anacletus Papa.
ſanè profertur, 24, qu. 2. Quinta ſynodus.
ſanè quia, 6, q. 2. Vrban. ij.
ſanè quiſquis, 15, q. 3. Codex.
ſanè quod ſuper, 24, quæſt. 2. Vrban. ij.
ſanè ſi communi, diſt. 65, Nicænum conc.
ſanè ſi ex conſenſu, 2, qu. 6. Carthag. conc. iij.
ſanè Theſſalonicenſ. 16, q. 7. Anaſtaſ. Bibliothec.
ſapiens non eſt, 6, quæſt. 1. Lucius Papa.
ſapiens nunquam, de pœn. diſt. 2. Ambroſius.
ſatagendum, 15, q. 1. Pelag. Papa.
ſatyra, diſt. 2, Iſidor.
ſatis euidenter, diſtinction. 96. Nicol. Papa.
ſatis hinc apparet, 33, q. 5. Aug.
ſatis oſtendimus, de conſ. diſt. 4. Aug.
ſatis peruerſum, diſt. 50, Greg.
ſatis actio pœnitentiæ, de pœn. diſtinct. Aug.
¶ ſcelus, 2, q. 1. Nicol. Papa.
ſceleratio omnibus, de pœn. diſt. Leo Papa.
ſcenicis, de conſ. diſtin. 2. Carthagin. conc. ij.
¶ ſcit ſancta, diſt. 12. Leo ix.
ſcitote, 6, q. 3. Pelagius Papa ij.

Sciant cuncti,2,q.8.Codex.
Scias frater,7,q.1.Pelagius Papa.
Sciatis fratres,33,q.4.Hieron.
Scire debet,diſt.76.Ambroſ.
Scire debes,7,q.1.Cypr.
Scire vos oportet,23,q.8.Leo.
Scimus autem,diſt.45.Anaclet.
Scimus vos non ignorare,12,q.1.Vrban.Papa.
Sciendum,8,q.1.Greg.
Sciendum,26,q.3,& 4.Aug.
Sciendum eſt,27,q.1.Arelat.conc.
Sciendum,de pœn.diſt.2.Greg.
Sciendum,diſt.29.Iſidor.
Scindite corda,de pœnit.diſtinctio.1.Ioelis 2.
ſciſcitaris,7,q.1.Nicol.Papa.
ſciſcitatur,30,q.4.Nicol.Papa.
Sciſcitantibus,15,quæſtio.8.Nicolaus Papa.
ſchiſma,24,q.1.Pelag.
Schiſmatici,3,q.6.Aug.
ſcriptura dicit,de conſecr.diſtinct.2.Cyprian.
Scripſit mihi,7,q.1.Greg.
ſcripſit nobis,27,q.2.Nicol.
ſcriptum eſt,6.q.3.Greg.
ſcriptum eſt,14,q.5.Greg.
ſcriptorum veſtrorum,diſt.100.Gregorius.
¶ Seculares,33.qu.2.Carthaginenſ.conc.
Seculares,de conſecr.diſtin.2.Agath.conc.
ſecunda autem,4 quæſtion.2.& 3.Grat.
ſecunda quæſtio 29,q.2.Grat.
ſecunda,de pœn.diſt.1.Hieron.
Secundam,1,q.2.Gratian.
ſecundum canonicam,23,q.8.Pariſi.conc.
ſecundum Catholicam,11,q.3.Aug.
ſecundum Eccleſiæ,diſtinct.19.Anaſtaſius ij.
ſecundum verba,33,q.5.
ſecuti ſunt,2,q.7.Beda.
ſed adhuc,1,q.3.Grat.
Sed cum in Epiſcoporum,10,quæſt.2 Grat.
ſed continuo,de pœn.diſt.1.Ambr.
ſed & illud,26,q.2.Hieron.
ſed illud,diſt.45.Origenes.
ſed nec Adam,de pœnit.diſtinctio.1.Ambroſ.
ſed notandum,diſt.29.Grat.
ſed penſandum,diſt.6.Gregor.
ſed ponatur,11,q.3.Grat.
ſed quæritur,diſt.37.Grat.
ſed ſi forte,diſtinct.81.Lucius Papa.
ſeditionarios,diſtin.46.Carthag.conc.iiij.
ſeduo mouendi,diſt.38.Aug.
ſemel Chriſtus,de conſecrat.diſtin.2.Auguſt.
ſemel immolatus,de conſec.diſtinct.2.Proſper.
ſententia Cham,2.qu.7.Anacletus Papa.
ſententia paſtoralis,11,q.3.Greg.
ſententiam Romanæ,35,qu.9.Nicol.Papa.
Senatuſconſultum,diſt.2.Iſidor.
Senti,11,q.3.Aug.
ſæpe contingit,diſtinct.50.Vuomarc.conc.
ſæpe contingit,2,quæſtio.5.Vuomarci.conc.
ſæpe fit,12,q.2.Toletan.conc.vi.
ſæpe malorum,28,q.1.Tolet.conc.iiij.
ſæpe principes,13,qu.8.Toletan.conc.iiij.
ſæpe ſe vitia,diſtinct.41.Greg.
ſeptuaginta,diſtinct.16.Athanaſ.
ſepties cadit,de pœn.diſtin.3.Hieronimus.
ſequitur in vtraque,diſtinct.26.Gratianus.
ſequitur non percuſſorem,diſtinct.45.Gratian.
ſequitur non litigioſum,diſtinct.46.Grat.
ſequitur ſecunda,1.quæſt.2.Grat.
ſequitur ſecunda,27,quæſtio.2.Gratianus.
ſequitur ſexta,2.q.6.Grat.
ſeruatis priuilegiis,25,q.2 1.Hormiſda Papa.
ſeruanda eſt,diſt.32.Grat.
ſeruentur,11,quæſtio.3.Nicænum conc.
ſerui autem,diſt.54.Grat.
ſeruitium,18,q.2.Vrban.ij.
ſeries conſanguinitatis,35,quæſtio.5.Iſidor.
ſeriatim,diſt.32.Leo ix.
ſerpens decepit,de pœn.diſt.1.Ambroſ.
ſex differentiæ,23,q.3.Auguſt.
ſexaginta,diſt.16.Zepherin.
ſexto die,diſt,35.Ambroſ.
ſexta actione,15,quæſtion.7.Hiſpal.conc.ij.
ſexta ſynodus,diſt.16.Beda.
ſexta vero,4.q.6.Grat.
ſextam ſanctam,de conſec.diſtinct.3.Hadrian.Papa.
ſextam ſynodum,diſtin.16.Hadrian.Papa.
ſi accuſatum,3,quæſtion.10.Fœlix Papa.
ſi accuſatorum,4.quæſtione 6.Fœlix Papa.
ſi ad ſcripturas,diſt.9.Auguſt.
ſi ad peccatum,22,q.4.Auguſt.
ſi ad matris,de conſecr.diſt.4.Aug.
ſi agamus,de pœnitent.diſtinctione 1.Hieron.
ſi aliquid,22,q.4.Beda.
ſi aliquid,22,q.4.Soterus Papa.
ſi aliquis,26,q.6.Epaun.conc.
ſi aliqua cauſa,22,quæſtio.1.Ioann.Chryſoſt.
ſi Apoſtolus,de pœnit.diſt.3.Auguſt.
ſi apud,23,q.5.Hieron.
ſi audieris,23,q.5.Cyprian.
ſi auertit,de pœn.diſt.4.Dominus per Ezechiel.
ſi autem aliquit,9.quæſtion.3.Amic.Papa.
ſi autem nec dum,36,qu.2.Melden.conc.
ſi autem presbyteris,15,qu.7.Afric.conc.
ſi autem ſine,17,q.4.Grat.
ſi autem verba,11,q.3.Clemen.
ſi baptizata eſt,de conſecr.diſtinct.4.Auguſt.
ſi cauſa,53,q.4.Ambr.
ſi clericus,11,quæſt.1.Chalcedonenſe conc.
ſi clerici,11,q.1.Tolet.conc.
ſi clericatus,16,q.1.Hieron.
ſi concupiſcentia,15,q.1.Aug.
ſi conſuetudinem,diſt.8.Greg.
ſi credas,de conſecr.diſt.2.Ambroſ.
ſi autem,1,q.2.Aug.
ſic decet,25,q.2.Siluerius Papa.
ſic enim,28.q.2.Aug.
ſic non ſunt,de conſec.diſtin.2.Hilar.Epiſcopo.
ſic non ſunt,32,q.4.Aug.
ſic in ſanctificando,de conſecr.diſt.2.Cyprian.
ſic omnes,diſt.19.Agath.Papa.
ſic populus,1,q.5.Hieron.
ſic quidam,10,quæſt.1.Toletanum conc.
ſic quippe,27,q.2.Greg.
ſic viue 16,q.1.Hieron.
ſicubi,11,q.5.Tarrac.conc.
ſi cui etiam,de pœn.diſt.1.Aug.
ſi cuius patruus,35,q.19.Innoc.
ſi cuius vxorem,diſtin.34.Neocæſar.conc.
ſi cupis,16,q.1.Hieron.
ſi cuſtos,27,q.1.Greg.
ſicut Apoſtoli,11,quæſtio.3.Fabianus Epiſcopus.
ſicut Achab,de pœnitent.diſtinctio.3.Gregorius.
ſicut ait,de pœn.diſt.3.Hieron.
ſicut alterius,7,quæſtion.1.Calixtus Papa.
ſicut antiquitus,17,q.4.Nicol.
ſicut bonum,27,q.1.Carth.conc.iiij.
ſicut Chriſtus,1,q.1.Hieron.
ſicut crudelis,32,qu.1.Ioannes Chryſoſtomus.
ſicut diœceſin 16,q.3.Toletan.concil.iv.
ſicut domini,16,q.7.Paſchalis ij.
ſicut Eccleſia,12,q.2.Greg.
ſicut enim,11,q.1.Clem.
ſicut enim,32.quæſt.5.Ioannes Chryſoſtomus.
ſicut Epiſcopum,1,q.2.Greg.
ſicut ergo,35,q.9.Grat.
ſicut eunuchus,1,q.1.Aug.
ſicut excellentiam,2,q.4.Greg.
ſicuti ficti,1,q.1.Aug.
ſicuti ij,qui diſt.57.Ambroſ.
ſicut inquit,2,q.7.Greg.
ſicut in ſacramentis,de conſec.diſt.4.Aug.
ſicut in vnaquaque,11,q.2.Rhemenſ.conc.
ſicut Iudas,de conſecrat.diſtinctio.2.Auguſtinus.
ſicut is,2,q.6.Greg.
ſicut neophytus,diſt.48.Greg.
ſicut non alij,de conſecr.diſt.2.Fœlix.
ſicut non eſt,25.q.4.Aug.
ſicut non omnis,32,q.2.Hieron.
ſicut non ſuo,diſt.46.Leo Papa.

Sicut noſtis, de conſec.diſt.4.Aug.
ſicut omnino,12,q.2.Greg.
ſicut primi,de pœn.diſt.1.Aug.
ſicut quidam,diſt.14.Leo Papa.
ſicut quamuis,diſt.97.Gel.
ſicut qui,17,q.4.Pius Papa.
ſicut qui monaſteria, 20, q. 1. Eugenius ij,in ſynod.
ſicut ſacerdotes,2,q.7.Fab.
ſicut ſancti,diſt.15.Greg.
ſicut ſatius,31,q.4.Aug.
ſicut ſemel,diſt.78.Greg.
ſicut ſemina,32,q.2.Hieron.
ſicut ſeta,de pœn.diſt.2,Aug.
ſicut ſine,2,q.1.Greg.
ſicut ſtellas, diſtinct. 38. Zepherinus Papa.
ſicut rebus,de pœn.diſt.2,Aug.
ſicut verus eſt,de conſ.diſt.2.Ambr.
ſicut vir,7,q.1.Euariſt.Papa.
ſicut viri,diſt.41.Iſid.
ſicut vrgeri,1,q.1.Aug.
¶ ſi de area,25,q.2.Aug.
ſi decreta,diſt.20.Nicol.j.
ſi de reb.23.q.7.Aug.
ſi diaconus,diſt.8,Aurel.con.j.
ſi dicat vir,33,q.5.Aug.
ſi dominus,11,q.3.Hieron.
ſi ducturi,32,q.6.Aug.
ſi duo fortè,diſt.89.Honor.Aug.
ſi duo fratres,diſt.51.Tribur,conc.
ſi duo vel,15,q.6.Vrban.in conc.
¶ ſi ea de quib.23.q.4.Aug.
ſi ea deſtruerem,25,q.2.Greg.
ſi Eccleſia,23,q.4.Aug.
ſi ægrotatis,5,q.3.Romana ſynod.tempore Hadriani.
ſi enim,27,q.2.Ioan.6.Chryſoſt.
ſi enim inquit, de pœnitent. diſt. 2. Hieron.
ſi eos de quibus,de conſ.diſt.4.Aug.
ſi Epiſcopus.diſt.50. Agath.conc.
ſi Epiſcopus,11,q.3.Epaun.conc.
ſi Epiſcopus,3,q.2.Felix j.
ſi Epiſcopus,16,quæſtion.3.Aurelian. conc.j.
ſi Epiſcopus,2.q.2.Toletan.conc.
ſi Epiſcopus metropolitanus,diſt.18.
ſi Epiſcopus,12,q.5.Agath.conc.
ſi Epiſcopus,2,q.5.VVormac.conc.
ſi Epiſcopum,16,q.6 Greg.
ſi Epiſcoporum,21,q.5.Greg.
ſi ergo,8,q.1.Origen.ex lib.Num.
ſi Euangelica,diſt.55.Pelag.
ſi ex bono, de pœnit.diſt.4.Aug.
ſi ex laicis,10,q.1.Ilerden.conc.
ſi expoſitus,diſt.87.Arelat.conc.ij.
¶ ſi fœmina, 29, q. 2. In conc. apud Vermerias.
ſi fœnerauerìs,14,q.3.Aug.
ſi fortè, diſt.63,Leo Papa.
ſi fortè, de pœnit.diſt.1.Codex.
ſi fortè,17,q.4.Clemens.
ſi fortè,diſt.65,Sardicen.conc.
ſi fortè,21,q.5.Arelat.conc.
ſi fortaſſis,16,q.6.Leo iiij.
ſi fur aut latro, 13, qu.2, Aurelian. conc.
¶ ſi gens Anglorum,diſt.56,Bonifac. martyr.
ſignificaſtis,1,q.1.Fabian.
ſignum eſt,de conſec.diſt.2,Aug.
¶ ſi habes,24,q.3.Aug.
ſi hæreticus,2,q.7.Nouell,Conſt.apud Iul.
ſi homo,35, qu 2. & 3. In conc.apud Vermerias.
ſi homo,27,q.1.Greg.
ſi homicidium,32,q.5.Aug.
¶ ſi igitur,23,q.4.Hieron.
ſi ille qui,diſt.50. Hormiſda Papa.
ſi illic,23,q.4.Gelaſius.
ſi Imperator,diſt.96.Ioan.Papa.
ſi in adiutorium,diſt.10,Aug.
ſi infidelis,28,q.2.Greg.
ſi infidelis,28,q.1.Ambro.
ſi in laicis,diſt.18.Leo Papa.
ſi inimicus eſt,diſt.93.Petrus in ordinatione Clementis.
ſi inimicus,1,q.3.Petrus Apoſt.
ſi in morte,23,q.8.Greg.
ſi in plebibus,diſt.63.Iſid.
ſi in qualibet,20,q.2.Tolet.conc.
ſi inter bonos,de conſ.diſt.4.Aug.
ſi inter Epiſcopos, 6, q. 4. Bonifacius Papa.
ſi is qui præeſt,11,q.3.Iſid.
ſi is qui,23,q.4.Greg.
ſi iubet,26,q.6.Carth.conc.ij.
ſi Iudas,de pœnit.diſt.4.Aug.
ſi iuſtus,1,q.1.Aug.
Si iuxta Apoſtolum, diſt.38.Hieronymus.
¶ ſi laicus,diſt.3,Hieron.
ſi laici vxor,diſt.34,Martinus Brach. conc.
ſi lapſis,diſt.50.Greg.
ſi legitimi,2,q.15.Agath.
Syluester,11,q.1.Gelaſius Papa.
¶ ſi mala fama,2,q.5.Hincmar.epiſc.
ſi metropolitanus,6,q.4.Alex.
ſimiliter,3,q.3.Iul.Papa.
ſimiliter,16, qu.1. Symmachus in vj. ſynod.
ſimili modo,28,q.1.Eutychian.
ſimilem Dei,de pœnitent.diſt.2. Ambroſius.
ſi monachus,16,q.1.Innoc.Papa.
ſi motum fuerit,de conſe.diſt.1,Iginus Papa.
ſi mulier,diſt.5,Greg.
¶ ſine exceptione,12,q.2. Leo Papa.
ſine literis,8,q.5.Grat.
ſine ornatu,11,q.4.Leo iiij.
ſine pœnitentia, de conſec. diſtinct.4, Ambr.
ſi non ſunt,de conſecra. diſt.2.Hilar. Epiſcop.
ſi non ſignificatur,de conſ.diſt.4.Aug.
ſi non ex fidei,23,q.3.Greg.
ſi non licet,23,q.5.Aug.
ſi nulla,23,q.8.Nicolaus Papa.
ſi nulla,de conſec.diſt.4. Leo Papa.
ſinguli accipiunt,de conſe.diſt.2. Hieronymus.
ſingula Eccleſiaſtici,diſt.89.Greg.
ſi nupſerit,diſt. 28,Hieron.
ſint manifeſtæ, 12, quæſt. 1. Canon. Apoſtol.
ſint tibi quotidiana, de conſec. diſt.5. Hieron.
ſint tibi ieiunia,de conſec.diſt.4.Hier.
¶ ſi officia,diſt.59,Zoſimus.
ſi omnia in hoc ſeculo,6,q.1.Anaclet.
¶ Si,Papa, diſt.40.Ex dictis Bonifac.
ſi pater,30.quæſtio.4.Chalcedonenſe conc.
ſi Paulus,32,q.5.Hieron.
ſi peccatum eſſet,22,q.1.Aug.
ſi peccatum Dauid,de pœn. diſtin. 1. Greg.
ſi peccauerit,2.q.1.Aug.
ſi per ebrietatem,de conſ.diſt.2.Beda.
ſi per ordinationem,diſt.63.Pariſien- conc.j.
ſi per ſortiarias, 33, qu.5. Hincmar. Rhemen.Archiepiſc.
ſi per negligentiam, de conſecr.diſt.2. Pius.
ſi Petrus,24,q.1.Ambr.
ſi Petrus,8,q.1.Ioan.iij.
ſi plures,16,q.7.Tribur.conc.
ſi poſt ordinationem,diſt.50,Martin. Papa.j.
ſi presbyter,1,q.1.Iſidor.
ſi presbyter,26,q.6.Iul.
ſi primates,5,q.2.Felix Papa ij.
ſi priuatum,12,q 2.Aug.
ſi propterea,23,q.5.Aug.
ſi propterea,de pœn.diſt.1.Aug.
ſi publicis,12,qu.4.Toletan.conc,viij.
¶ Si qua de rebus,12.quæſt.2, Ancyr. ſynod.
ſi quæ fœmina,diſt.50. Eliberic. conc.
ſi qua fuerit,31,q.1.Eliberit.conc.
ſi qua monachorum,25,q.1. Greg.
ſi qua mulier,35, quæſt.10. Romana ſynod.
ſi qua mulier,31,qu.Ex concil. apud Vermerias.
ſi qua mulier,diſtinct.30. Gangrenſe conc.
ſi qua mulier ſuo,diſtin.30.Gangren. conc.
ſi qua mulier, de conſecr. diſt. 4. Ex conc.Mart.Brachar.
ſi qua mulier.35,q.10.Innoc.
ſi qua mulier,35,quæſtio.10.Hyginus Papa.
ſi qua mulier,19,q.3. Auth.
ſi qua vidua,diſt.28.Martin.Brach. in conc.
ſi qua virgo,27,q.1.Chal.conc.
ſi quando videris,de pœnit.diſtinct.3. Hieron.
ſi quando. 2.q.6.Hadrian. Papa.
ſi quandoque à ſacerdotibus, 15,q.6. Alexand.Papa.
ſi quatuor,23,q.8.In conc. apud Vermerias.
¶ Si quæ cauſæ, 11,q.1. Innoc.Papa.
ſi qualibet,22,q.2.Greg.
ſi quem à clericatu,16,q.1.Greg.
ſi quem fortè,24,q.1 Aug.
ſi quem pœnituerit,2.q.3. Capitularium liber.
¶ Si qui apud, de conſecr.diſt.4.Aug
ſi qui à ſimoniaciacis,1.qu 1.Vrban.
ſi qui clerici,diſt.74.Carthag.conc.
ſi qui clerici,11,q.1.Chalced.conc.
ſi qui clerici,1,q.1. Leo.
ſi quis clericorum,11.q.1.Aure. conc. iij.

ſi qui Epiſcopi, 25, q. 2. Leo.
ſi qui Epiſcopi, 1, q. 1. Leo.
ſi qui Epiſcopi, diſt. 92. Amyr. conc.
ſi qui ex fratribus, 11, q. 1. Clemens.
ſi qui filij, diſt. 30. Gangren. conc.
ſi qui inuenit, 5, qu. 1. Eliberitanum conc.
ſi quilibet, diſt. 54. Greg.
ſi qui neceſſitate, de conſecr. diſt. 5. Leo Papa.
ſi qui parentibus, 31, q. 3. Elibertan. concil.
ſi qui Presbyteri, 1, q. 7. Cyprian.
ſi qui ſine examinatione, diſtinct. 81. Nicæn. conc.
ſi qui ſunt vituperatores, 2, quæſt. 7. Euariſt. Papa.
ſi qui ſunt, diſt. 81, Greg. vij.
ſi qui vel temeritate, 1, q. 7. Gelaſ.
ſi qui voluerint, 1, quæſt. 7. Nicæna ſynod.
ſi qui verò, 7, q. 1. Nicæn. conc.
ſi qui verò, de pœn. diſt. 5. Nicæn. conc.
ſi qui verò, diſt. 32. Greg.
ſi quicquid, de conſecr. diſt. 4. Aug.
ſi quid de quocunque, 15, q. 7. Greg.
ſi quid in Eccleſia, 2, q. 7. Gel.
ſi quid inueniſti, 14, q. 5. Aug.
ſi quid veri, diſt. 37, Aug.
ſi quid verò, diſt. 86, Greg.
¶ Si quis Abbas, 28, qu. 2. Triburienſe conc.
ſi quis ab Epiſcopo, 2, q. 6. Arelatenſ. conc.
ſi quis abſcidit, diſt. 65. Canon Apoſtolorum.
ſi quis acceperit, 33, q. 1. In con. apud compendium.
ſi quis à catholica, 23, q. 4. Aug.
ſi quis ad te, 22, q. 2. Aug.
ſi quis à medicis, diſt. 55, Nicænum conc.
ſi quis Apoſtolica, diſtin. 79. Nicolaus Papa ij.
ſi quis à proprio, 11, qu. 3. Antiochenum conc.
ſi quis à proprio, 21, qu. 6. Antiochenum conc
ſi quis amodo, diſt. 81. Alex. ij.
ſi quis ancillam, 29, q. 2. Iul. Papa.
ſi quis ariolos, 26, q. 5. Greg. Iunior.
ſi quis artem, diſtin. 37. Hieron.
ſi quis auſus, diſt. 71. Nicænum concilium.
ſi quis autem, de conſecrat. diſt. 4. Leo Papa.
ſi quis autem, diſt. 18. Arelatenſ. conc.
ſi quis autem, 1, q. 6. Greg.
ſi quis autem, diſt. 94. Alexander j.
ſi quis autem, de pœn. diſt. 7. Aug.
ſi quis autem, de pœn. diſt. 3. Aug.
¶ Si quis baſilicam, de conſecrat. diſt. Brachar. conc. ij.
¶ ſi quis calendas, 26, q. 7. Zacharias Papa.
ſi quis carnem, diſt. 30. Gangren. conc.
ſi quis clericus, diſt. 81, Aurel. ſynod. iij.
ſi quis clericus, 16, q. Paſchal. ij.
ſi quis clericus, 14, qu. 4. Tarraconenſ. conc.
ſi quis clericus, 17, q. Ex pœnitentiali Romano.
ſi quis clericus, 26, q. 5. Aurel. conc. j.
ſi quis clericus, 3, q. 6. Sixtus.
ſi quis clericus, 11, q. 1. Sylueſter.
ſi quis clericorum, diſtin. 47. Eliberit. conc.
ſi quis circa, 2, q. 3. Caius Papa.
ſi quis coactus, 22, quæſt. 5. Theodor. in pœnit.
ſi quis confugerit, 1, quæſt. 1. Nicænum conc.
ſi quis coniugatus, 27, quæſt. 2. octaua ſynodus.
ſi quis contumax, 17, quæſt. 4. Tribur. conc.
ſi quis contriſtatus, diſt. 90. Fabian. Papa.
ſi quis conuictus, 22, q. 5. Matiſcon. conc.
ſi quis cum clerico, 31, q. 1. Carthag. conc. ij.
ſi quis cum duabus, 33, qu. 2. Nicolaus.
ſi quis cum duabus, 34, quæſt. 1. & 2. Tribur. conc.
ſi quis cum matre, 33. quæſtio. 2. Nicolaus.
ſi quis cum matre, 33, q. 1, & 2. conc. Tribur.
ſi quis cum matre, 35, q. 2. In concil. apud Vermer.
ſi quis cum militibus, 6, q. 1, Codex.
ſi quis cum nouerca. 32, q. 7. Tribur. conc.
ſi quis cuiuſlibet, 21, qu. 5. Carthagin. conc. v.
¶ Si quis dator, 1, q. 3. Greg.
ſi quis de alio, de conſec. 4. Lugdunen. conc.
ſi quis de alterius, diſt. 58. Carthag. conc. v.
ſi quis de clericis, 12, quæſt. 2. Agath. conc.
ſi quis de clericis, 12, q. 2. Aurelian. conc.
ſi quis de corpore, 26, q. 6. Mart. Brachar. in conc.
ſi quis dederit, 24, 9, 1. Iul. Pap.
ſi quis deinceps, 17, q. 4. Alex. ij.
ſi quis deinceps, 16, q. 7. Greg. vij.
ſi quis de ordine, 7, quæſt. 1. Melden. conc.
ſi quis de laicis, diſtinct. 34. Aurelian. conc.
ſi quis de potentibus, 24, q. 3. Toletan. conc. j.
ſi quis dereliquerit, diſt. 50. Gangrenſe conc.
ſi quis de religioſo, diſtinct. 7, Gelaſius Papa.
ſi quis deſpicit, diſtinct. 42. Gangren. conc,
ſi quis deſponſata, 27, q. 2. Ambr.
ſi quis deſponſauerit, 27, qu. 2. Iulius Papa.
ſi quis deſponſauerit, 27, q. 2. in can.
ſi quis diaconus, diſt. 50. Iſid.
ſi quis diſcernit. diſtin. 28, Gangrenſe conc.
ſi quis diuinis, 30, q. 5. in Nouel.
ſi quis dixerit, 11, q. 3. Hieron.
ſi quis docet, diſtinctio, 30. Gangrenſe concil.
ſi quis docuerit, diſt. 28, Canon Apoſtolorum,
ſi quis dogmata. 25, qu. 2. Nicolaus Papa.
¶ Si quis Eccleſiam, 17, q. 4. Hyginus Papa.
ſi quis eorum, diſtinct. 30. Gangrenſe conc.
ſi quis eorum, diſt. 32. Sexta ſynod.
ſi quis Epiſcopus, 27, q. 1. Sexta ſynod. in Trullo.
ſi quis Epiſcopus ordinatus, diſt. 92. Antiochen. conc.
ſi quis Epiſcopus, diſtin. 81. Can. Apoſtolorum.
ſi quis Epiſcopus, 26, q. 5. Toletanum conc. iiij.
ſi quis Epiſcopus, 23, qu. 8. Antiochen. conc.
ſi quis Epiſcopus, 1, q. 3. Greg.
ſi quis Epiſcopus, diſt. 83. Greg. vij.
ſi quis Epiſcopus, quæſt. 7. Can. Apoſtolorum.
ſi quis Epiſcopus, 5, quæſt. 1. Leo Epiſc.
ſi quis Epiſcopus, 1, q. 7. Mart. Brach. ex conc.
ſi quis Epiſcopus, 11, q. 3. Mart. Brac. ex conc.
ſi quis Epiſcopus damnatus, 11, qu. 3. Antiochen. conc.
ſi quis Epiſcopus, 11, qu. 3. Sardicenſe conc.
ſi quis Epiſcopus, 11, q. 3. Eutychianus Papa.
ſi quis Epiſcopus, 6, q. 4. Mart. Brac. in conc.
ſi quis Epiſcopus, 2, quæſtio. 6. Sardic. conc.
ſi quis Epiſcopus, 2, q. 7. Rom. ſynod.
ſi quis Epiſcopus per manus, diſt. 92. Antioch.
ſi quis Epiſcopus, diſtinct. 92. Antioch. conc.
ſi quis Epiſcopus vacans, diſtinct. 62, Antioch. conc.
ſi quis Epiſcopus, 6, quæſt. 4. Antioch. conc.
ſi quis Epiſcopus, 10, q. 2. Mart, Brach. in conc.
ſi quis Epiſcopus, 1, q. 1. Chalcedonen. conc.
ſi quis Epiſcopus, 21, q. 5. Mart. Brach. in conc.
ſi quis Epiſcopum, 2, qu. 3. Damaſus Papa.
ſi quis Epiſcoporum, 16, q. 5. Nicolaus Papa.
ſi quis Epiſcoporum, 3, q. 6. Fabian.
ſi quis Epiſcoporum, diſt. 17. Tarracon. conc.
ſi quis erga. 2, q. 7. Alex.
ſi quis etiam, de conſ. diſt. 1. Agathen. conc.
ſi quis ex clericis, diſt. 23, Greg. iij.
ſi quis Epiſcopis, diſt. 79. Steph. Papa ij.
ſi quis ex ſacerdotibus, Leo Papa iiij. ex conc.

ſi quis

ſi quis extra Eccleſiam, diſt. 50. Gangren. conc.
ſi quis ex vno, 30, q. 4. Innoc.
¶ Si quis falſum, 3, qu. 6. Octaua ſynod.
ſi quis filiaſtrum, 30, qu. 1. Ex concil. apud Vermer.
ſi quis fortitudinem, 23, quæſt. 3. Hieronym.
ſi quis frater, 11, q. 3. Octaua ſynod.
ſi quis fuerit, 32, qu. 7. Martin. Brach. in conc.
¶ ſi quis gentilis. 28, quæſt. 1. Eutyc. Papa.
¶ Si quis habuerit, 28, qu. 2. Meldenſ. conc.
ſi quis hæretica, 1, q. 1. Leo.
ſi quis hominem, 11. q. 3 Hieron.
ſi quis homicidium, diſtin. 50. Mattic. conc.
¶ Si quis iam, 21, qu. 2. Chalcedon. conc.
ſi quis in atrio, 17, quæſtion. 4. Tribur, conc.
ſi quis in clero, 7, q. 1. Agath. conc.
ſi quis incognitus, 17, quæſtio. 2. Bonifacius.
ſi quis in ægritudine, diſt. 57. Neocæſarienſe conc.
ſi quis ingenuus, 29, q. 2. in conc. apud Vermer.
ſi quis in infirmitate, diſt. 55. Ilerden. conc.
ſi quis in metropolitana, diſt. 65. Tarracon. conc.
ſi quis inquit, 1, q. 1. Cyprian.
ſi quis iratus, 2, q. 3. Fabian. Papa.
ſi quis iratus, de pœn diſt. 1. in canon.
ſi quis iraſcitur, 13, q. 3. Aug.
ſi quis inſaniens, 15, q. 1. Theodor.
ſi quis in tantam, 1, q. 4. Codex.
ſi quis intrat, de conſecr. diſt. 2. Mart. Brach. in conc.
ſi quis Iudaicæ, 28, q. 1. Vrban. conc.
ſi quis iudicem, 2, quæſtio. 6. Fabian. Papa.
¶ Si quis laicus, 16, quæſt. 1. Mogunt. conc.
ſi quis laicus, 11, q. 3. Tolet. conc.
ſi quis laicus, 52, q. 5. Aug.
ſi quis liber, 9, q. 2. Zachar.
¶ Si quis membrorum, 23, q. 8. Euthyc. Papa.
ſi quis monachus diſtinct. 90. Octaua ſynod.
ſi quis monachus, 16, q. 1. Gela.
¶ Si quis necandi, de pœnit. diſtin. 1. Codex.
ſi quis neceſſitate, 34, qu. 1. & 2. Ex conc. apud Vermer.
ſi quis neque, 1, q. 1. Greg.
ſi quis non dicam, 36, q. 2. Codex.
ſi quis non dicam, de pœnit. diſtin. 1. Codex.
ſi quis non iratus, 15, quæſt. 1. Hieronymus.
ſi quis non recto, 24, q. 3. Hieron.
ſi quis nuptias, diſtin. 30. Gangrenſe conc.
¶ Si quis obiecerit, 1, qu. 3. Paſchal. Papa.
ſi quis obligatus, diſt. 54. Mart. Brach. ex conc.
ſi quis obligatus, 14, q. 4. Mart. Brach. ex conc.
ſi quis omnem, 1, q. 7. Septima ſynod.
ſi quis ordinatus, diſt. 92, Mart. Brac. in conc.
¶ Si quis Papa, diſt. 79. Symmachus Papa.
ſi quis pecunia, diſt. 79. Nicol. Papa ij.
ſi quis peierauerit, 22, quæſt. 5. Gelaſ. Papa.
ſi quis per capillum, 22, quæſt. 1. Pius Papa.
ſi quis per ignorantiam, 1, quæſtio. 1. Iſidorus.
ſi quis per ſuperbiam, diſt. 30. Gangr. conc.
ſi quis per vetus, 22, q. 2. Greg.
ſi quiſpiam, diſt. 81. Eugenius Papa.
ſi quis poteſt, diſt. 33. Canon. Apoſtol.
ſi quis poſitus, de pœn. diſt. 7. Aug.
ſi quis poſt baptiſmum, diſt. 51. Tolet. conc. j.
ſi quis poſt remiſſionem, diſtin. 50. Innocent.
ſi quis poteſtatem, 23, q. 4. Ambr.
ſi quis præbendas, 1. quæſtione 3. Incent. ij.
ſi quis præpropera, diſt. 50. Cyprian.
ſi quis presbyter, diſt. 24. Mart. Brach. in conc.
ſi quis presbyter, de conſ. diſt. 4. Canon. Apoſtol.
ſi quis presbyter, 7, quæſt. 1. Antiochen. conc.
ſi quis presbyter, 2, q. 5. Greg. ij.
ſi quis presbyter, diſtin. 30. Ex concil. Mart. Brach.
ſi quis presbyter, diſtinct. 50. Martin. Brachar.
ſi quis presbyter, diſt. 92. Mart. Brach. in conc.
ſi quis presbyter, 15, q. 8. Mart. Brach. in conc.
ſi quis presbyter, 11, q. 3. Carth. conc. ij.
ſi quis præuentus, 22, q. 4. Iſidor.
ſi quis principium, 16, qu. 7. Calixtus Papa.
ſi quis propter, 1. q. 2. Proſper.
ſi quis propter Deum, diſt. 30. Gangr. conc.
ſi quis pro ægritudine, diſt. 5. Ex Mart. Brach.
ſi quis pulſatus, de pœnitent. diſtin. 1. Digeſt.
ſi quis putauerit, 2, q. 6. Victor.
ſi quis putauerit, 2. q. 6. Sixtus Papa ij.
¶ Si quis qualibet, 12, quæſt. 2. Agath. conc.
ſi quiſquam, 11, q. 3. Pelag.
¶ quis rapuerit, 27, qu. 1. Nouel. Iuſt. Imperat.
ſi quis Romipetas, 14, qu. 3. Calixtus Papa.
¶ Si quis ſacerdos, 30, q. 1. Cœleſtin.
ſi quis ſacerdotum, diſt. 81. Alex. ij.
ſi quis ſacerdotum, 1, q. 1. Pius Papa.
ſi quis ſacro, 17, q. 1. Aurel. conc.
ſi quis ſeruum, 17, quæſt, 4. Gangren. conc.
ſi quis ſeruum, 17, quæſtio. 4. Martin. Brachar.
ſi quis ſemel, de pœnit. diſtin. 2. Octaua ſynod.
ſi quis ſponſam, 27, quæſtio. 2. Tribur. conc.
ſi quis ſuadente, 17, q. 4. Innoc.
ſi quis ſuper his, 2. q. 7. Greg.
¶ Si quis tam fœminas, de pœn. diſt. 1, Digeſt.
ſi quis tanquam, diſt. 20. Gangr. conc.
ſi quis triginta, diſt. 78, Bonifac. Pap.
ſi quis tumidus, 15, quæſtio. 7. Carth. conc. j.
¶ Si quis vel virginitatem, diſtin. 30. Gangren. conc.
ſi quis verò, 3, q. 4. Pius Papa.
ſi quis veſtrum, 2, q. 6. Sixt. Papa.
ſi quis verò, 11, q. 2. Ambr.
ſi quis verò, 5, q. 6. Agath. conc.
ſi quis viduam, diſtin. 50. Ex Martin. Brachar.
ſi quis viduam, diſtinct. 34. Innocent. Papa.
ſi quis viduam, diſt. 34. Canon. Apoſtolorum.
ſi quis viduam, 2. q. 7. Mogunt. conc.
ſi quis virginem, 36, q. 2. Greg. ij.
ſi quis virorum, diſt. 30. Gangr. conc.
ſi quis vituperat, diſtin. 1. Gangrenſe conc.
ſi quis viuente, 31, qu. 1. Triburienſe conc.
ſi quis voluntario, diſtinct. 50. Mart. Brach. ex capit.
ſi quis voluerit, de conſ. diſt. 4. Ex conc. apud Beluacum.
ſi quis votum, 27, q. 1. Theod.
ſi quis vſuram, 14, q. 4. Ambroſ.
ſi quis vult, 16, q. 7. Bonif.
ſi quis vult, diſt. 36. Hieron.
ſi quis vxorem, 32, q. 1 Ioan. Chryſoſt.
ſi quis vxorem, 32. qu. 1. Theod. in pœnitent.
ſi quis vxorem. 27, q. 2. Greg.
¶ Si quod verius, 33, q. 2. Aug.
ſi quos de ſeruis, 12, qu. 2. Agathen. conc.
ſi quos, 23, q. 4. Greg.
ſi quotieſcunque, de conſecrat. diſtin. 2. Ambr.
ſi refugientes, de pœn. diſtin. 4. Petrus Apoſtol.
ſi res aliena, 14, q. 6. Aug.
ſi reuera, de conſ. diſt. 4. Pelagius Pap.
ſi Romanorum, diſtinct. 19. Nicolaus Papa.
ſi ſacerdos, 6, q. 1. Anacletus Papa.
ſi ſacerdos, de pœn. diſt. 1. Hieron.
ſi ſacerdotes, 16, q. 3. Tolet. conc. ix.
ſi ſeculi, 12, q. 2. Greg.
ſi ſe cuiquam, diſt. 8. Aurelian. conc. ij.
ſi ſermo meus, de pœnitent. diſtinct. 2. Auguſt.
ſi ſeruus, diſtinction. 54. Aurelian. conc.
ſi ſeruus, diſt. 54. Iuſtin auth. de ſac. Epiſcop.
ſi ſolus, diſt. 8. Cyprian.
ſi ſubdiaconus. diſtinct. 34. Martin. Brachar.

Si tantum Epiſcopus,6, q.2. Vaſenſe conc.primum.
Si teſtes omnes, 4, qu. 2. & 3. Digeſtis.
Si tranſitus, diſt.79, Symmachus Papa.
Si rector diſcretus,diſt.43,Greg.
Si tributum,11,q.1.Ambr.
Si triginta annorum,diſt.78.Zacharias.
Si tu abſtines,27,q.2. Ioannes Chryſoſtomus.
Sine de coniugij, 33, qu. 2. Nicol. Papa.
Sine hæreticus,de conſe.diſt.4,Beda.
Sine paruuli,de conſe. diſt.4. Cæleſtinus Papa.
Si vero qui,diſt.50,Gerunden.conc.
Si verum,31,q.2.Vrban.
Si vir ſimplex,diſt.27,Theodorus.
Si vir & vxor,35,q.2. & 3.Aug.
Si vir & vxor,27,q.2.Eugenius Papa, in ſynod.
Si virgo,34,q.1. & 2.Aug.
Si vos contra,23,q.5.Aug.
Si vobis fratres, 23, qu.8. Oſius Epiſcopus.
Si vxorem,32, q.5.Aug.
¶ Solet quæri,3,q.2.Aug.
Solet etiam,de conſec.diſt.4.Aug.
Solent plures, de conſec.diſt.1, Cabilonen.conc.
Solennitas, de conſe. diſtinct.1. Felix Papa.
Solennitates,de conſe.diſt 1.Greg.
Solicitum quoque,diſt.84,Grat.
Solicitudo,diſt.52.Alexander ij.
Solicitatores, de pœnitent.diſtinct.1, Digeſtis.
Sors non aliquid,26,q.2.Aug.
Sortes,26,q.5.Leo iv.
Sortileg. ſunt,26,q.1.Iſidor.
¶ Species & ſimilitudo, de conſe.diſt. 2,Greg.
Spiritus ſanctus,1,q.1.Leo.
Spiritus ſanctus, de conſe.diſt.5.Melchia.Papa.
Sponſus ille,diſt.56,Aug.
Sponſus & ſponſa, diſt. 23. Carthag. conc.iv.
Sponſus & ſponſa, 30, q.5. Carthag, conc.iv.
Sponſalia,30,q.2.Grat.
¶ Sta ſubiectus,diſt.95.Hier.
Statuit quoque, 2, qu. 2. Saleguſt. conc.
Statuimus,16,q.1.Anaſtaſ.
Statuimus,19,q.3.Vrban.ij.
Statuimus, 20, qu.2. Eutychianus Papa.
Statuimus,diſt.4.Teleſphorus Papa.
Statuimus,12,q.2. Agathen.conc.
Statuimus,diſt.62,Leo.
Statuimus,11,q.1.Fabianus Papa.
Statuimus etiam,diſt.76.Vrban.
Statuimus decretum, 1, qu.1.Nicol. Papa ij.
Statuimus vt ſicut, 1.qu.1. Cabilon. conc.
Statuta,1,q.1.Codex.
Statutum eſt, 27,q.2.Toletan.conc.
Statutum eſt,2,q.6.Carthag.conc.
Statutum eſt, 18, q.1. In conc.apud Alienum.
Statuendum nobis, 16, qu.2. Fauen. conc.
Studendum eſt, diſtin. 90. Carthag. conc.iiij
Studeat ſanctitas,diſtinct.50. Nicol. Papa.
Studij veſtri,diſt.61,Greg.
Subdiaconus, diſtinct.77.Sexta ſynodus.
Subdiaconus,diſt. 23, Carthag. conc. iiij.
Subdiaconus,24,q.1.Aug.
Subdiacono etiam,diſt.94,Grat.
Subdiaconis tuis,diſt.32,Greg.
Submittitur, diſtinct. 21, Nicolaus Papa.
ſuffic.t pœnitenti,de pœnit.diſt.1, Leo Papa.
Sufficit ſacerdoti,de conſ.diſt.1.Alex. ij.
Sufficiat,27,q.2.Nicol.Papa.
Suggeſtum nobis eſt,7, qu.1. Liberius Papa.
Suggere,3,q.8. Felix. Epiſcop. Carth. conc.j.
Summa iniquitas, 6,q.1.Alexander Papa.
Summa militiæ,23,q.1.Greg.
Summopere,1,q.33.Greg.
ſunt in Eccleſia,8,q.1.Aug.
ſunt namque,diſt.45,Greg.
ſunt nonnulli, 16, quæſt. 1. Boniſac. Papa.
ſunt nonnulli,1,q.1.Greg.
ſunt nonnulli,diſt.46,Greg.
ſunt nonnulli, 2, quæſt. 7. Euariſtus Papa.
ſunt plures, de pœnit,diſt.3 Aug.
ſunt plurimi,6,q.1.Greg.Papa.
ſunt quædam,17,q.1.Aug.
ſunt quædam,23,q.5. Haymo.
ſunt qui arbitrantur, de pœnit.diſt.1, Ambr.
ſunt qui dicunt,27,q.2.Greg.
ſunt qui opes,17,q.4.Ambr.
ſunt quidam,1,q 1.Paſchal.ij.
ſunt quidam,25,q.1. Vrban.Papa.
ſuper cauſa,2,q.5.Alex.
ſuper quib.30,q.3.Vrban.
ſuper tribus,de pœnit. diſtinct.2. Hieronymus.
ſuper tribus,de pœnit.diſt.1,Hieron.
ſuper prudentia, 14, qu.2. Paſchalis ij.
ſuperuenient,1,q.1.Greg.
ſuppliciter gloriæ veſtræ, 23, qu. 8. Greg.
ſuſceptis ne, diſt. 10, Gregorius Nazianzenus.
ſuſpectos,3,q.5.Pontianus Papa.
ſuum ver 23.q.4.Grat.
¶ ſymbolum,de conſec. diſt.4. Agath. conc.
ſymbolum Epiſcoporum, diſt.17, Iulius Papa j.

T

TAbernaculum, de conſec.diſtin.1. Felix iiij.
Talis mihi,de pœnit.diſtinct. 3. Ioan. Chryſoſt.
Tali coniugio, 1, quæſt. 7. Meldenſe conc.
Tales ad miniſterium, diſtinct. 23. Clement.
Tales & ſi,16,q.5.Grat.
Talia quidem, 8, qu. 3. Pelagius Papa.
Talibus Deus,de pœn.diſt.2,Hieron.
Tam ſacerdotes, 24, qu.3. Anaclet. Papa.
Tantum valet,32,q.7.Aug.
Tantus Daniel,diſt.81.Cœleſt.
Tanta nequitia,1,q.7,Greg.
Tanta nequitia,diſt.86.Greg.
Tandiu,3,q.2.Felix ij.
¶ Tempus quod inter,13,q.2.Aug.
Tempus autem,diſt.75.Grat.
Tempus quoque,diſt.31,Grat.
Tempus verò,de pœn.diſt.7,Grat.
Temporis qualitas,7,q.1.Greg.
Tempore pœnitudinis, 26, qu. 7. Leo Papa.
Temerarium,11,q.3.Aug.
Tenere debet,diſt.31,Innoc.j.
Teneamus,1,q.1.Aug.
Te quidem,11,q.1.Clemens.
Tertio quæritur,15,q.3 Grat.
Terrulas,12,q.2.Agath.conc.
Teſtamentum,diſt.6.Greg.
Teſtamenta verò,12,q.5.Grat.
Teſtes per quamcunque,3,q.9.Calixtus Papa.
Teſtes abſque,2,q.7. Damaſ.Papa.
Teſtes autem,4, qu.2. & 3. Carthag. conc.vij.
Teſtimonium,11,q.1.Syluester.
Teugualdum,11,q.3.Nicol.Papa.
¶ Tibi Domino,diſt.63,Leo iiij.
Timorem,de conſec. diſt.2, Baſil. Epiſcopus.
¶ Tolle charitatem, de pœn. diſt. 2. Aug.
Tolerandi ſunt,23,q.4.Aug.
Tolerabilius,32,q.5.Ambr.
Tonſura verò,diſt.69,Grat.
Totum,1,q.3.Aug.
Totam pœnitentiam, de pœn. diſt.3, Hieron.
¶ Tranſmarinos,diſt.98,Anaſtaſius j.
Transferunt,24,q.3.Hieron.
¶ Tres perſonas,23,q.4.Aug.
Tres ſunt,de pœn.diſt.1.Aug.
¶ Tria legitima,36,q.2.Hieron.
Tria ſunt genera,diſt.45. Albinus & Alcuin.
Tribus ex cauſis, de conſecrat. diſt.1, Aug.
Tribus gradibus,de conſec.diſt.2. Clemens Papa.
Tributum,23,q.8.Vrban.
Triforme eſt,de conſec. diſt. 2. Sergius Papa.
¶ Tua ſanctitas,31, qu.2. Hormiſda Papa.
Tu bonus,23,q.4.Aug.
Tu dixiſti,23,q.5.Aug.
Tu malum,21,q.1.Aug.
Tunc ſaluabitur.33,q.5.Hieron.
Tunc vera,11,q.3.Greg.

Tunc eis de conſec.diſt.2,Aug.
Tunc valere, de conſec,diſt.4.Aug.
Turbat acumen,diſt.7,Beda.
Turbatur nauicula,1,q.4.Ambr.

V

VAlet interdum, diſt,81,Iſidor.
Valentinianus, diſt. 63, Hiſt,tripartita.
Valentino Clerico,Pelag.Papa.
Valide eſt,de pœn.diſt.1,Greg.
Valde neceſſarium,diſt.49,Greg.
Vaſa in quibus, de conſ.diſt. 1.Triburienſ.conc.
Vaſis ira,25,q,4.Aug.
¶ Vbi iſta didiciſti,diſt.74.Simplicius Papa.
Vbi non eſt,30,q.2.Nicolaus Papa.
Vbi ſana,24,q.1.Aug.
Vbi pars eſt, de conſec. diſt.2, Hilarius.
Vtinam legiſtis,diſt.96.Nicol.
Vbicunque,16,q.1.Tribur.conc.
Vbicunque,13,q.2.Tribur.conc.
Vbicunque,13,qu.2. Ioannes Chryſoſtomus.
¶ Væ eis,de pœn.diſt.4.Oſee.
Væ qui dicitis,11,q.3.Eſaias.
¶ Venit ſacerdos,de conſec. diſtinct.4. Ambroſ.
Veniſti ad fontem,de conſec. diſtin. 4, Ambr.
Veniam nunc,35,q.9.Innoc.
Ventum eſt,1,q.1.Innoc.
Vendentes,1,q.3.Greg.
Venerabiles, de conſ.diſt. 3, Septima ſynod.
Venerabilis, de conſec. diſt.4. Gelaſ. Papa.
Venter mero,diſt.35.Hieron.
Verbum Dei,de pœn. diſt.1.Ambr.
Verus baptiſmus, de conſ. diſtinct.4. Proſper.
Veritate,diſt.8.Aug.
Vera iuſtitia,dict.45.Greg.
Vereor,8,q.1.Hieron.
Verum hoc,diſt.14,Grat.
Veſtram flagitamus, diſtinct. 10, Leo iiij.
Veſtimenta Eccleſiæ.de conſec. diſt.1, Stephanus.
¶ Victor Honorius, diſt.97, Honor.ad Bonif.Papam.
Vide Benignum, de pœnit.diſtinct.1, Hieron.
Vide quantum,1,q.1.Hieron.
Vides fili,diſt.10.Ioan.viij.
Vides vt obtiner,23,q.6.Aug.
Vident homines,diſt.76.Aug.
Videntes autem, 12, qu. 1. Vrbanus Papa.
Videntur nobis,35,q.6.Cæleſt.Papa.
Vidua,27,q.1.Nicolaus.
Vidua eſt,diſt.34,Hieron.
Vidua,20,q.1.Tolet.conc.x.
Viduæ,27,q.1.Aug.
Viduæ quæ diſtin. 81, Carthag. conc. iij.
Viduæ,27,q.1.Arelat.conc.
Viduas,25,q.1.Greg.
Viduas autem,27,q.1.Mart.Brachar. in conc.
Viduas honora,1,qu.2.Paulus Apoſtolus.
Viduas,27,q.1.Aurel.conc.
Viduis autem,diſt.87.Grat.
Viduitatem, 27, quæſt. 1. Arauſic. con.
Viginti tantùm, diſt.16. Stephanus Papa.
viliſſimus,1,q.1.Symmach.
Vino inebriantur,diſt.37.Hieron.
vinolentum ſacerdotem, diſtinct. 35. Hieron.
violatores,25,q.1.Damaſ.Papa.
vir cum propria,33,q.4.Greg.
virum Catholicum,diſt.47.Leo.
virginem,27,q.1.Tribur.conc.
virgines non velentur,20,qu.1.Pius Papa.
virgines,27,q.1.Eliberit conc.
virgines,diſt.27,Hieron.
virgines ſacræ, 20,qu.4. Tribur. conc.
virginib.27.q.1.Tribur.conc.
viſum præterea, de conſ.diſt.1.Cabil. conc.
viſis literis,16,q.2.Ioan.Papa
viſitandi,18,q.2.Greg.
¶ vltra prouinciarum,3,q.6.Stephanus.
vltima voluntas,13,q.2.Greg.
¶ vnus ex vobis,2,q.1.Aug.
vnaquæque mulier,13,q.2.Aug.
vnaque,3,q.6.Anaclet.
vna tantum diſt.26,Ambr.
vna ſola,33,q.5.Aug.
vnctio inuiſibilis,de pœn. diſt.2.Aug.
vnde quæritur,35,q.9.Grat.
vnde ipſe,8,q.1.Clemens
vndecunque,diſt.56,Aug.
vnio noſtra,10.q.2.Toletanum conc. xvj.
vnius vxoris,diſt.26,Hieron.
vnicuique,11,q.3.Pelag.Papa ij.
vnicuique fidelium, de conſec. diſt.1. Aurel.conc.
vnum abbatem, 21, qu.1. Agathen. conc.
vnum orarium. diſt.25.Toletanum conc.iiij.
vnum ſolùm,25,q.5.Aug.
vnuſquiſque,22,q.4.Ambr.
¶ vobis enim,12,q.2.Gelaſ.
vocatio autem,5,q.2 Grat.
vocatio ad ſynodum,5,q.2.Damaſ.
volumus vt frater,diſt.89,Greg.
volumus,16,q.4.Greg.
volumus diſt.81.Greg.
volumus,11,q.1.Codex.
voluiſſent,de pœn.diſt.1,Greg.
vos ante omnia, de conſec.diſtinct.4, Aug.
vos autem,16,q.1.Aug.
vota ciuium,diſt.63, Leo j.
vouentib. diſt.27,Hieron.
vouentib.17,q.1.Hieron.
¶ vrbes & loca, diſtinct. 80. Lucius Papa.
¶ vſque adeò,32,q.7.Aug.
vſque adeò,diſt.33.Gelaſ.Papa.
vſus auctoritati,diſt.1,Iſidor.
vſus naturalis,32,q.7.Aug.
vſura eſt,14,q.3.Agathen.conc.
¶ vt calix Domini, de conſec.diſt.1, Rhemenſ.conc.
vt cognouerint, de pœnit.diſtinct.2. Ambr.
vt conſtitueretur,diſtinct. 50, Auguſtinus.
Et Epiſcopi, de conſecrat.diſt. Meldenſ. conc.
vt euidenter,1,q.1.Aug.
vtilem,22,q.2.Hieron.
vt ieiuni, de conſec.diſtinct.5.Aurel. conc.
vt illud,de conſ.diſt.1.Soter.
vtinam omni tempore, diſtinct. 76, Hieron.
vt lex,37,q.1.Innoc.ij.
vt noueritis,22,q.1.Aug.
vt oſtenderet, de conſec. diſtinct.4. Aug.
Vt pridem,23,q.8.Greg.
vt presbyteri, 17, quæſt. 4. Tribur. conc.
vt quid paras, de conſec. diſtinct. 2, Aug.
vtraque quæſtio, 34. quæſt. 1.& 2. Gratianus.
vtrum verò,28,q.3.Grat.
vtrum ſola, de pœnitent. diſtinct.1, Grat.
Vtrum ſub figura,de conſ.diſt.2. Aug.
vt veterum,diſt,9.Aug.
¶ vulgaris, de pœnit. diſtinct. 1. Digeſt.
vulterana,12,q.2.Gelaſius.
¶ vxor à viro,32,q.7.Ambr.
vxor Felicis,7,q.4.Gelaſius,
vxor legitima, 28, quæſt. 1. Aug.

AD LECTOREM Admonitio vtiliſsima.

ANTEQVAM vlterius pergas, Amice Lector, duo te monitum volo. Primum eſt, quòd cùm Opud iſtud in locis Hæreticis ſæpius editum fuerit, dici non poteſt quàm multa peruerſa, mutila, ridicula etiam irrepſerint; vt interdum loco *Matricis Eccleſiæ*, alicubi *Meretricis Eccleſiæ* reperiatur. Quæ ſiue datâ optâ, ſiue per negligentiam commiſſa, cùm in Religionis dedecus, & S.R. Eccleſiæ probrum vertant; nos ea ſtudioſè conquiſita ſuis quibuſque locis accuratè emendauimus, non exiguo legentium fructu. Alterum eſt, quòd, vti hæc editio nihil requireret; præter Indices, & Locos communes locupletiſſimos, *Annotationes Ant. Naldi* in præcipua iuris capita erudiſſimás adiecimus, ſæpius quidem ſeorſim typis vulgatas, nunquam tamen Iuri Canonico adiunctas, præſertim cum *nouis Additionibus* quas recèns Auctor ipſe ad nos tranſmiſit. Præterea *nouas Summorum Pontificum Conſtitutiones*, quæ VII. Decretalium inſtar eſſe poſſint; ne quid de *Regulis Cancellariæ Apoſtolicæ* ſubiungam: Quæ omnia quam vtilia, & neceſſaria ſint malo te, Amice Lector, experiri, quam me diutius prædicare. Vale.

INDEX LIBRO

INDEX LIBRORVM QVI VARIIS ex locis ſunt habiti.

A

Ambroſij ſermones aliquot, qui adhuc non extant impreſsi, ex bibliothecis Vaticana, & monaſterij Mediolanenſis ſancti Ambroſij.

Anſelmi collectio canonum ex Vaticana, & Hieronymi Pariſetti.

Alexandri ij. epiſtolæ aliquot, partim miſſæ ab Antonio Auguſtino archiepiſcopo Tarraconenſi, partim ex bibliothecis, Vaticana, Nicolai Ormanetti epiſcopi Patauini, Michaëlis Thomaſij epiſcopi Ilerdenſis.

Anaſtaſij bibliothecarij chronicon, & verſio ſeptimæ ſynodi, & octauæ ſub Hadriano ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

B

Bonifacij Papæ concilium ex Hiſpania ex vetuſto codice monaſterij Populeti.

Bonifacij martyris epiſtola ex bibliotheca monaſterij B. Mariæ ſupra Mineruam.

C

Creſconij Nomocanon ex bibliotheca Cardinalis Vercellenſis.

Capitula aliquot Pontificum ex eodem codice monaſterij Populeti.

Capitulariũ liber ſeptimus, & capitularia adiecta, miſſa à Iacobo Amioto epiſcopo Antiſsiodorenſi ex bibliotheca eccleſiæ Beluacenſis.

Collectio decretorum Romanorum pontificum ab Auguſtino archiepiſcopo Tarraconenſi.

Codex canonum, qui apud veteres pontifices in vſu fuit, ex Vaticana, Dominicana, & Cardinalis Sirleti.

Collectio canonum incerti auctoris ex Vaticana.

Collectio canonum ex bibliotheca eccleſiæ Mutinenſis.

Collectio canonum pœnitentialium incerti auctoris ex bibliotheca Michaëlis Thomaſij epiſcopi Ilerdenſis.

Conciliorum Hiſpanienſium, & Carthaginenſium varietates lectionis ex bibliothecis regis catholici Lucenſi & Sorienſi à Cardinali Quiroga.

Centij Camerarij liber de formis iuramentorum ex bibliotheca Achillis Stathij.

Concilij alicuius fragmenta quædam poſt Anſelmi collectionem in codice Hieronimi Pariſetti.

Cypriani operum exemplaria ex Vaticana & monaſterio ſancti Saluatoris Bononienſi.

D

Decreti huius vndeuigenti exemplaria manuſcripta, partim ſine gloſsis, partim cum gloſsis, duodecim quidem ex Vaticana, reliqua verò ex bibliotheca Marcelli Papæ ij. Cardinalium Vercellenſis, & Sirleti, Michaëlis Thomaſij epiſcopi Ilerdenſis, Achillis Stathij.

Decretorum excerpta ex bibliotheca ſancti Trudonis ab Alberto Leonino nomine vniuerſitatis Louanienſis.

Deuſdedit Cardinalis collectio canonum, & libri quatuor de rebus eccleſiaſticis ex Vaticana.

E

Eugenij ij, concilium ex Vaticana, & tertij ex Vaticana, & ex Gallia.

Emeritenſe concilium à Cardinali Quiroga.

Epheſini concilij primi antiqua verſio ex Vaticana.

F

Fulberti epiſcopi epiſtola deſcripta ex vetuſto codice eccleſiæ Beluacenſis à Iacobo Amioto epiſcopo Antiſsiodorenſi.

G

Gregorij III. epiſtola ex bibliotheca monaſterij ſupra Mineruam.

Gelaſij ſcripta quædam, & aliorum Pontificum epiſtolæ ex Vaticana.

Gelaſij epiſtola ab Antonio Auguſtino Archiepiſcopo Tarraconenſi.

Gregorij I. epiſtolæ manuſcriptæ ex Vaticana, & epiſcopi Ilerdenſis.

Gregorij VI. regeſtum ex Vaticana, & multis priuatis.

Gregorij IV. epiſtola ad vniuerſos epiſcopos per Galliam, &c. ex bibliotheca monaſterij ſupra Mineruam.

ii Grego

Gregorij X. epiſtola ad regem Armeniorum ex bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Græcorũ patrum commentarij in ſacram ſcripturam, aliáque eorundem ſcripta, & concilia ex Vaticana.

H

HVmberti legati Leonis IX. ad libellum Nicetæ contra Latinos reſponſio ex Monaſterio S. Mariæ noua.

I

ISidori Hiſpalenſis operum codex ex monaſterio Neapolitano ſancti Auguſtini in Carbonaria.

Iſidori collectio canonum ex Vaticana & Dominicana ſupra Mineruam.

Ioannis VIII. epiſtolæ ex Vaticana.

Iſidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata, miſſa ab Archiepiſcopo Tarraconenſi, & Aluaro Gomez ex bibliotheca eccleſiæ Toletanæ.

Iſidori epiſtola ad Lanfredum ex bibliotheca ſupra Mineruam.

Innocentij II. concilium ex Vaticana.

Iſidori Hiſpalenſis regula monachorum ex Hiſpania.

L

LEonis IV. epiſtolæ duæ: vna ex bibliotheca M. Antonij Mureti, altera ex bibliotheca Franciſci Turriani.

Leonis II. epiſtolæ à Cardinali Quiroga ex vetuſto codice regiæ bibliothecæ.

Leonis IV. concilium ex Vaticana.

N

NIcolai primi plures epiſtolæ ex bibliotheca ſupra Mineruam.

Nicolai concilium aduerſus Ioannem Rhauennæ archiepiſcopum ex bibliotheca eccleſiæ Mutinenſis.

Nicolaus ad conſulta Bulgarorũ ex Vaticana.

P

POntificalia manuſcripta ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

Polycarpus, id eſt, collectio canonum Gregorij presbyteri ex Vaticana.

Petri Damiani oratio de priuilegio ſedis Apoſtolicæ & diſceptatio inter regium aduocatum, & Romanæ eccleſiæ defenſorem ex bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Paſchalis primi epiſtola & decreta ex bibliotheca Ormanetti epiſcopi Patauini, & fragmentum concilij apud Guardaſtallum ex Vaticana.

R

RHemenſe concilium in pago Troſleiano habitum, miſſum ab epiſcopo Antiſsiodorenſi.

S

SCriptum de moribus, vita & morte Agapiti ex Vaticana.

Stephani V. epiſtola in collectione canonum incerti auctoris ex Vaticana.

Sanctorum vitæ ex bibliotheca ſanctæ Mariæ maioris.

Stephani IV. concilium in collectione Deuſdedit Cardinalis ex Vaticana.

Synodus octaua ex bibliotheca Cardinalis Sirleti, & Vaticana.

T

TIcinenſe concilium à Iacobo Amioto epiſcopo Antiſsiodorenſi.

Theodulphi capitula ex bibliotheca M. Antonij Mureti.

Theophanis chronicon ex Vaticana.

Toletanæ eccleſiæ priuilegiorum liber ex Hiſpania.

Toletana concilia XIV. XV. XVI. XVII. à Cardinali Quiroga, XVI. etiam à Petro Pontio epiſcopo Placentino.

V

VRbani II. concilium Placentinum, & fragmentum alterius concilij & epiſtola L. præpoſiti ſancti Iuentij ex Vaticana: Synodus apud Melphiam ex Vaticana, & à Iacobo Pammelio canonico Brugenſi, & concilij Claremontenſis apud Aluerniam ſummæ capitum à Franciſco Ricardotto epiſcopo Atrebatenſi ex vetuſto codice Lamberti epiſcopi Atrebatenſis, eiuſdémque concilij fragmentum à Iacobo Pammelio.

Z

ZOzimi & epiſcoporum Africanorum ad ipſum epiſtolæ ex Vaticana.

Zachariæ decreta ex bibliotheca Ormanetti epiſcopi Patauini: Synodus Romana ex Vaticana, Francica ex Dominicana ſupra Mineruam.

Hæc ſunt quorum memoria nunc ſuppetit, Cæterum & alia aliunde habita: & omnium verò librorum, quorum in hoc Opere mentio fit, editiones cum manuſcriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum bibliothecarum diligenter collatæ ſunt.

EA DE-

EA DE QVIBVS LECTOREM PRINCIPIO VISVM EST ADMONERE, HÆC SVNT.

IN Eccleſia Romana, omnium Eccleſiarum magiſtra, ſolitos eſſe aſſeruari Conciliorum canones, Pontificum decreta, ac cæteris Eccleſiis communicari, planè compertum eſt. ¶ Atque in vſu præcipuè videtur fuiſſe collectio illa, quam Nicol. Papa in c. ſi Romanorum. diſt. 9. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones & regulæ illæ, quæ recenſentur à Leone IV. cap. de libellis diſt. 20. Huius codicis tria manuſcripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca, Extat etiam impreſſus Moguntiæ Anno Salutis M. D. XXV. Repertus eſt autem in vetuſtiſſimo Cardinalis Vercellenſis codice Creſconij ad epiſcopum Liberinum, quidam quaſi nomocanon: in quo, cum pluribus cauſarum titulis propoſitis, exponatur deinde, quibus ſynodorum, ac Decretalium epiſtolarum locis cauſæ illæ tractentur, capita capitibus Moguntini codicis, & numeri numeris optimè reſpondent. Quæ quidem à Creſconio adhibita diligentia ſatis indicat frequentiſſimum fuiſſe huius collectionis vſum: & hæc ea eſt, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, abſolutè codex Canonum vocatur. ¶ Cæterùm inter priuatos collectores, qui multo plura congerere ſtuduerunt, perantiquus eſt *Iſidorus*: cuius collectio protenditur à canonibus Apoſtolorum vſque ad concilium Hiſpalenſe ſecundum: habetúrque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & vno monaſterij Dominicani ſanctæ Mariæ ſupra Mineruam: extat autem impreſſa in editionibus Conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis Conciliis, ſcriptíſque admiſta. Iſidorum hunc Igmarus archiepiſcopus Remenſis in libro de Synodis celeberrimum illum Hiſpalenſem fuiſſe affirmat, à quo teſtatur etiem Trittemius librum Decretorum eſſe conſcriptum: ac certa multa verba, quæ in Præfatione huius collectionis leguntur ſunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ bibliothecæ initio Præfationis ita legitur: *Iſidorus mercator ſeruus Chriſti, lectori conſeruo ſuo, &c.* nec multo ſecus in Vaticanis: quo loco in impreſſis eſt, *Iſidorus peccator ſeruus Chriſti, &c.* ¶ Sequutus deinde eſt (vt de iis primùm, quorum opera typis excuſa ſunt loquamur) *Burchardus*, Vvormacienſis epiſcopus, Othonis III. & Henrici II. Bauari Imperatorum ætate: qui non ordinem temporum & prouinciarum, vt Iſidorus, ſed rerum, & cauſarum ſibi ſequendum putauit. ¶ Iiſdem veſtigiis inſtituit non ita multo poſt *Iuo*, Carnotenſis epiſcopus: ſed exorta interim Berengarij hæreſi multa ad illam confutandam pertinentia addidit,

ac multa etiam præterea ex Pandectis, & Codice : dum de laicorum quoque officiis ſibi agendum putat: quod Burchardo minus neceſſarium viſum fuerat. ¶ Extant autem duo volumina, Iuonis nomine ſcripta, eandémque habentia præfationem: quorum vnum quod *Pannormia*: alterius, quod abſolutè Decretum inſcribitur quaſi epitome quædam eſt. Verùm in hoc eodem campo alij etiam grauiſſimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in priuatis bibliothecis manuſcripti habentur) *Creſconius*, *Anſelmus*, *Deuſdedit Cardinalis*, Gregorius presbyter, qui volumen ſuum *Polycarpum* inſcripſit, aliique nonnulli præclarè ſe exercuerunt, ſuámque operam probauerunt. Nouiſſimus iſtorum omnium præter authorem Pannormiæ (nam is recentior fortaſſe eſt) *Gratianus* monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis (quod ſuperiores fecerant) operam dedit: ſed Iuonis fortaſſe præfatione excitatus, eo potiſſimum incubuit, vt certis quæſtionibus propoſitis, quid in vtramque partem ex Canonibus qui inter ſe nunquam pugnare videbantur, dici poſſet, ipſe & afferret, & explicaret: omninóque eorum varietatem, quæ ſpeciem diſſenſionis habebat, ad concordiam reuocaret. Cæterùm in longo ac perdifficili opere multa à parum æquis hominibus exagitabantur, nonnulla pij etiam & verecundi interdum deſiderabant.

Quamobrem ne huiuſce vtiliſſimi & grauiſſimi Codicis vacillaret auctoritas placuit primùm Pio IV. ac ſubinde Pio V. & Gregorio XIII. (apud quem etiam huius perfecti operis quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit) vt illi corrigendo ſumma opera daretur, mendæ librariorum tollerentur: ſi qua etiam in re Gratianus, vt homo, minus vidiſſet, modeſtè notaretur, ipſáque omnino capita ſuis auctoribus, quàm diligentiſſime reſtituerentur. Itaque & Romæ Vaticana bibliotheca, & monaſterij Dominicani ſupra Mineruam, aliæque non paucæ excuſſæ ſunt, & ex aliis vrbibus atque regionibus inuitati doctiſſimi homines, qui idem facerent (& ſi quid inueniſſent) quod ad hanc rem pertineret, vt ſua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Qua diligentia illud factum eſt, vt cùm iam magnam partem ſuum vnicuique tributum ſit, ac propterea intelligi plerunque poſſit, quæ ſynodorum generalium, quæ ſummorum Pontificum, quæ prouincialium Conciliorum, quæ Patrum decreta ac ſententiæ, atque inter hæc, quæ ſanctæ Romanæ ſedi probata ſint, quæ minime, vix quiſquam errare, atque incerta pro certis ſequi, certa verò pro incertis ſuſpecta habere poſthac queat.

Quod ad citationes auctorum pertinet, vbi error euidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab aliis collectoribus allata citatione conſentiebant, ſublatis falſis inſcriptionibus veræ ſunt reſtitutæ: vbi vero, quamuis caput apud alium auctorem eſſet inuentum: fieri tamen poterat vt illius quoque eſſet, quem Gratianus citaret (ſunt enim haud rarò decreta tralatitia, & ſententiæ ſimiles in bonis auctoribus) retenta Gratiani citatione, ſatis viſum eſt locum, vbi hodie habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis

aliqua

aliqua quidem pars illius auctoris eſt, qui citatur, aliqua vero minimè, aut verba valde ſunt mutata: id quoque eſt indicatum, adſcriptúmque præterea in margine, quo loco idem caput in gloſſa Bibliorum ordinaria, in libris Sententiarum, & apud cæteros collectores habeatur, eos præſertim, qui in huius Operis emendatione magno vſui fuerunt. Animaduerſum verò eſt, multa olim fuiſſe (quorum nonnulla hodie etiam habentur) homiliarum ex variis auctoribus collectarum volumina: quibus homiliis nomen auctoris aut non eſſet præpoſitum, aut etiam mutatum: quod Decretorum collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerunque non poterant, errandi interdum dederit occaſionem. Sæpè etiam Gratianus multas Patrum ſententias ſimul colligit, atque in vnum caput concludit (quamuis in vulgatis Codicibus plerunque in diuerſa capita ſint diſtractæ, ſed ferè ſine Rubrica) ídque cùm facit, non ipſa prorſus auctorum verba affert: ſed arbitratu ſuo mutat, addit, imminuit, ſummatim complectitur: quod etiam Burchardus & Iuo faciunt, cùm citant hoc modo, *ex dictis Auguſtini, ex dictis Hieronymi.*

In emendando primùm initia capitum ob vſitatas Doctorum citationes non ſunt mutata: ſed vbi ab originali diſcrepabant, in margine aut in notatione eſt indicata germana lectio. Deinde hæc gloſſæ ipſius habita ratio eſt, vt nihil in textu ſit mutatum, vbi mutatio ipſa impeditura erat, quo minus quid ſibi auctor gloſſæ voluiſſet, animaduerti poſſet: ſed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum eſt indicatum. Vbi verò hæc non obſtabant, hæc fere ſeruata corrigendi ratio eſt: vt ſi videretur voluiſſe Gratianus auctorum, quos citaret, ipſa prorſus verba referre, ea ex ipſo originali emendarentur, & interdum etiam, non leui propoſita vtilitate, aliqua adderentur: niſi ſicubi vulgata lectio viſa eſt melior: nam tunc illa retenta notatum eſt, quomodo originale ipſum habeat Sin autem Gratianus non eadem prorſus verba afferre voluerat, ſed aut in ſummam quandam ipſe redigere, aut ab aliis redacta, vt ab auctore gloſſæ ordinariæ, ab Iuone & aliis collectoribus referre: tunc nihil ferè emendatum, vel additum eſt, niſi fortè Patris illius, vnde collector acceperat, reſtituta lectio magnam afferre viſa eſſet vtilitatem: multíſque locis id notatum eſt, & verba ipſius originalis allata, vt Lector identidem in memoriam huius adhibitæ cautionis reuocaretur, & labore ad originalia adeundi leuaretur. Quod ſi idem caput ex pluribus vicinis alicuius Patris locis confectum eſt (nam quæ multum diſtabant, ſatis plerunque fuit in margine indicare) adiectæ ſunt in textu particulæ illæ, *& ſuprà, & infrà:* ſcilicet vbi ſeriem & nexum collectionis impedituræ non erant: vbi verò Gratianus ipſe loquitur, ex manuſcriptis huius libri exemplaribus pura germanáque lectio eſt reſtituta.

In codice Canonum capita, quæ ex Græcis ſynodis recitantur, ſunt à Dionyſio Exiguo in linguam Latinam conuerſa: cuius Præfatio manuſcriptis ipſius codicis exemplaribus præpoſita legitur. Iſidorus autem partim hac ipſa Dionyſij verſione, quanquam raro, partim fortaſſe priſca illa, cuius mentionem in

præfatione ſua Dionyſius facit,vſus eſt aut integris,aut aliquantulum immutatis: partim etiam aliis,quæ tunc,ipſemet Iſidorus teſtatur,extabant,hodie,prætèrquam apud iſtos Decretorum collectores,non extant. Quo circa mirandum magnopere non eſt,ſi cæteri collectores,& omnium ferè poſtremus Gratianus, qui & Codicem illum canonum, & Iſidori collectionem, & alias etiam habebant eundem canonem non ſemper ex eadem verſione recitent. Qua de re ſæpè in notationibus Lector eſt admonitus, & vbi neceſſarium viſum eſt,Græca canonis verba cum verſione noua ſunt allata : idémque in cæteris Patrum Græcorum ſententiis factum eſt.

De nomine *Palea* ſunt variæ doctorum hominum ſententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leues continerentur, hoc nomine appellari cenſuerunt : alij quaſi τὰ παλαιά, id eſt, antiqua : alij quaſi additiones quaſdam, deriuata aut potius deprauata voce ab aduerbio πάλιν, id eſt, rurſum, quo ſcriptores etiam Latini tempore Gratiani vterentur. Verùm Ioannes Andreæ in additionibus ad Speculatorem,titulo de Diſputationibus & allegationibus prope finem (quem Imola in Rubrica de verborum obligationibus, Alexandrinus in procemio Decretalium, Iaſon in Rubrica titulo de Actionibus, & alij ſunt ſecuti) putat,quendam Protopaleam,quem Iaſon addit Cardinalem fuiſſe, collectioni Gratiani capita hæc adiunxiſſe. Atque vt in re tam incerta aliquid elici coniectura poſſit,exponetur, quid in collatis exemplaribus obſeruatum fuerit. In tribus, quæ ſunt antiquiſſima, & videntur ſcripta paulo poſt Gratiani ætatem pauciſſima ex huiuſmodi capitibus habentur. In vno valde emendato ſunt appoſita in margine ſine vlla nota, ſed non omnia quæ in impreſſis : quamuis viciſſim in illo additiones aliquæ ſint, quæ in his non habentur. In alio litteris perantiquis deſcripto Paleæ ipſæ recentiori ſcriptura toti volumini præponuntur. In cæteris habentur aut omnes,aut pleræque : & partim quidem cum paleæ nomine, partim verò ſine vllo à cæteris capitibus diſcrimine. Ex qua obſeruatione illud videtur poſſe colligi, has paleas eſſe additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primùm adſcriptas, ac nonnullas fortaſſe ab ipſomet Gratiano (vt fit) inter componendum, aut relegendum : quas deinde librariorum quidam omiſerint, quidam in contextu poſuerint, interdum coniunctè cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo diſcrimine. Falſam verò eſſe illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo conſtat, quòd multæ & in Decretalibus,& apud vetuſtiores Gratiani collectores habentur : quod ſuis locis indicabitur.

In pleriſque vetuſtis huius collectionis exemplaribus hæc tanquam inſcriptio rubris litteris poſita eſt. *Concordia diſcordantium Canonum*: addita in quibuſdam dictione, *Incipit*, ſine vlla Gratiani mentione. Verùm in Vaticano illo vetuſtiſſimo, cui voluminis ipſius initio recentiori ſcriptura paleas eſſe præpoſitas, dictum eſt, ante ipſas paleas eſt hic titulus, *Decretum Gratiani monachi ſancti Felicis Bononienſis, ordinis ſancti Benedicti, compilatum in dicto monaſterio,*

ſterio, Anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo primo tempore Eugenij Papæ tertij: in aliis verò duobus codicibus, in extremo eſt, *Explicit Decretum compilatum à Gratiano monacho monaſterij ſancti Felicis de Bononia.* In Chronico, quod inſcribitur, *Pomœrium eccleſiæ Rauennatis*, qui liber in Bibliotheca Vaticana ſeruatur, hæc de Gratiano leguntur, *Anno Chriſti milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, Gratianus monachus de Claſſa ciuitate Thuſciæ natus, Decretum compoſuit apud Bononiam in monaſterio ſancti Felicis.* Idem teſtatur Hugutio, vetuſtiſſimus huius codicis interpres, ſecunda, quæſtione ſexta, capite poſt appellationem & Vincentius in libro Hiſtoriarum bis, ſemel libro vigeſimo tertio, capite trigeſimo primo, loquens de Iſidoro: & iterum libro vigeſimo quinto, capite octuageſimoquarto, agens de Iuone, & aliis Decretorum collectoribus: & ſanctus Antonius part. tertia hiſtor. titulo decimooctauo, capite ſexto. Trittemius verò in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Gratianum agnoſcit huius collectionis autorem: itémque in libro ſecundo de Viris illuſtribus, ordinis ſancti Benedicti: quo tamen loco addit (ipſam fortaſsè Operis incœptionem ſpectans) fuiſſe ab eo compoſitum Anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo ſeptimo. Hanc collectionem Innocentius tertius in epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellanum vocat corpus Decretorum. Ob has igitur auctoritates, & receptam apud omnes opinionem in prima huius voluminis pagina præpoſitus eſt titulus nomine Gratiani.

¶ Quod ad gloſſas pertinet, quæ pios & Catholicos auctores habuerunt, quæ in illis errata paulò maioris ponderis pro humani ingenij infirmitate obrepſerunt, ea in margine ſunt notata, & quid catholicè ſentiendum ſit, oſtenſum eſt. Hæ autem notæ, quibus aſteriſcus affixus eſt, neceſſariò poſt hac in omnibus impreſſionibus apponendæ erunt.

GREGO

GREGORIVS
PAPA XIII.

VNIVERSIS CHRISTI FIDELIBVS PRÆSENTES literas inſpecturis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

EMENDATIONEM Decretorum, locorúmque à Gratiano collectorum, (erat enim is liber mendis & teſtimoniorum deprauationibus pleniſſimus,) à nonnullis Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris optimo conſilio ſuſceptam, ſelectiſque ad id negotium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & aliis eruditiſſimis viris adhibitis commiſſam, multis autem, variiſque impedimentis hactenus retardatam: nunc tandem vetuſtiſſimis Codicibus vndique conquiſitis, auctoribúſque ipſis (quorum teſtimoniis vſus erat Gratianus) perlectis, quæque perperam poſita erant, ſuis locis reſtitutis, magna cum diligentia abſolutam, atque perfectam, edi mandauimus. In quo magna ratio habita eſt Operis ipſius dignitatis, & publicæ, eorum præſertim, qui in hoc ſtudio verſantur, vtilitatis. Iubemus igitur, vt quæ emendata & repoſita ſunt, omnia quàm diligentiſſimè retineantur, ita vt nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die ſecunda Iunij, M. D. LXXXII. Pontificatus noſtri Anno vndecimo.

ANT. BVCCAPADVLIVS.

CONCOR

LIBER SEXTVS
DECRETALIVM
BONIFACII PAPÆ VIII.

SVÆ INTEGRITATI VNA CVM CLEMENTINIS & Extrauagantibus reſtitutarum.

Cum priuilegio Gregorij XIII. Pont. Max. & aliorum Principum.

BONIFACIVS Papa VIII. natione Hernicus, patria Anagninus, è familia Caietana, anno 1294. Pontifex Maximus creatus eſt. Is Decretales Epiſtolas prædeceſſorum ſuorum per Guilielmum Archiepiſcopum Ebrudunenſ. & Berengarium Epiſcopum Biterenſ. ac Magiſtrum Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellar. diligenter fecit recenſeri: & quibuſdam Decretis nouis à ſe additis in vnum librum ſub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorij Papæ IX. annecti, Sextúmque nuncupari iuſſit. Ad quem Ioannes Andr. Bononienſ. continuas gloſſas, quibus multa ex eius lectura fuerunt inſerta, & hoc ſigno ( ) notata, conſcripſit.

INDEX TITVLORVM ET CAPITVLORVM LIBRI Sexti Decretalium.

TABVLA TITVLORVM v. librorum Sexti Decretalium ſecundùm ordinem Alphabeti.

A

Accuſationibus, inquiſitionibus & denunciationibus, lib. 5. tit. 1.
Ætate & qualitate, & ordine proſiciendorum, lib. 1. titul. 3.
Appellationibus, lib. 2. tit. 15.
Arbitris, lib. 2. tit. 22.

B

Bigamis, lib. 1. tit. 12.

C

Capellis monachorum, lib. 3. tit. 18.
Cenſibus, exactionibus & procurationibus, lib. 4. tit. 20.
clericis coniugatis, lib. 3. tit. 2.
clericis non reſidentibus, lib. 3. tit. 3.
clerico ægrotante vel debilitato, lib. 3. tit. 3.
cognatione ſpirituali, lib. 4. tit. 3.
conceſſione præbendæ & eccleſiæ non vacantis, lib. 3. tit. 8.
confeſſis, lib. 2. tit. 9.
conſecratione eccleſiæ vel altaris, lib. 2. tit. 21.
conſuetudine, lib. 1. tit. 4.
conſtitutionibus, lib. 1. tit. 2.

D

Decimis, primitiis, & oblationibus, lib. 3. tit. 13.
de deſponſatione impuberum, lib. 4. tit. 2.
digamis, lib. 1. tit. 12.
dolo & contumacia, lib. 2. tit. 6.

E

Electione & electi poteſtate, lib. 1. tit. 6.
Eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, lib. 2. tit. 7.
Exceptionibus, lib. 2. tit. 12.
Exceſſibus Prælatorum & ſubditorum, l. 5. tit. 6.

F

Filiis presbyterorum & aliis illegitimè natis, lib. 1. tit. 11.
Foro competenti, lib. 2. tit. 2.

H

Hæreticis, lib. 5. tit. 2.
Homicidio, lib. 5. tit. 4.

I

Iis quæ vi metúſve cauſa fiunt, lib. 1. tit. 20.
Immunitate eccleſiarum, cœmeteriorum & aliorum locorum religioſorum, lib. 3. tit. 23.
In integrum reſtitutione, lib. 1. tit. 21.
Iniuriis & damno dato, lib. 5. tit. 8.
Inſtitutionibus, lib. 3. tit. 6.
Iudiciis, lib. 2. tit. 1.
Iuramento calumniæ, lib. 2. tit. 4
Iureiurando, lib. 2. tit. 11
Iurepatronatus, lib. 5. tit. 19.

L

Litis conteſtatione, lib. 2. tit. 3.

M

Maioritate & obedientia, lib. 1. tit. 17.

N

Ne clerici vel monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant, lib. 3. tit. 24
Ne ſede vacante aliquid innouetur, lib. 2. tit. 8

O

Officio vicarij, lib. 1 tit. 13.
Officio & poteſtate iudicis delegati, lib. 1. tit. 14
Officio legati, lib. 1. tit. 15
Officio ordinarij, lib. 1. tit. 16.

P

Pactis, lib. 1. tit. 18.
Pœnis, lib. 5. tit. 9.
Pœnitentiis & remiſſionibus, lib. 5. tit. 10.
Poſtulatione Prælator. lib. 1. tit. 5
Præbendis & dignit. lib. 3. tit. 4
Præſcriptionibus, lib. 2. tit. 13
Priuilegiis, lib. 5. tit. 7
Procuratoribus, lib. 1. tit. 10

R

Rebus eccleſiæ non alienandis, lib. 3. tit. 9
Regularibus tranſeuntibus ad religionem, lib. 3. tit. 14
Regulis iuris, lib. 5
Religioſis domib. lib. 3. tit. 17
Reliquiis & veneratione ſanctorum, lib. 3. tit. 22
Renunciatione, lib. 1. tit. 7
Rerum permutatione, lib. 3. tit. 10.
Reſcriptis, lib. 1. tit. 3
Reſtitutione ſpoliatorum, lib. 2. tit. 5
Reſtitutione in integ. lib. 1. tit. 21

S

Schiſmaticis, lib. 5. tit. 3.
Sententia & re iudicata, lib. 5. tit. 14
ſententia excommunic. lib. 5. tit. 11.
ſepulturis, lib. 3. tit. 12
ſponſalibus & matrimoniis, lib. 4. tit. 1.
ſtatu regularium, lib. 3. tit. 16
ſumma trinitate & fide catholica, lib. 1. tit. 1
ſupplenda negligentia Prælator. lib. 1. tit. 8.

T

Temporibus ordinationum, lib. 1. tit. 9
Teſtamentis & vltimis voluntatibus, lib. 3. tit. 11
Teſtibus, & atteſtat. lib. 2. tit. 10

V

Verbor. ſignif. lib. 5. tit. 12
Vita & honeſtate clericor. lib. 2. tit. 1
Voto & voti redemptione, lib. 2. tit. 15
Vſuris, lib. 5. tit. 5
Vt lite pendente nihil innouetur, lib. 2. tit. 8

Finis Tabulæ titulorum.

TABVLA OMNIVM capitulorum Sexti Decretalium ſecundùm ordinem Alphabeti.

A

A B arbitris, de off. & pot. iud. del.
Abbate, de ſent. & re iud.
Abbates, de priuil.
Ab eo qui appell. de appell.
Ab eo qui contra, de elect.
Abſolutionis, de his quæ vi.
Accuſatur, de hæret.
Acollatione, de appell.
Actor qui, de do. & contum.
Ad apoſtolica, de ſentent. & re iudic.
Ad decimas, de reſt. ſpol.
Ad ſuccidendos, de ſchiſm.
Alma mater, de ſent. excomm.
Altercationis, de biga.
Animarum, de ſepult.
Appellatio, de appell.
Auaritia, de elect.
Auctoritate Martini, de conceſſio. præben.
Auctoritate ſedis, de priu.

B

Beneficium, de regularibus.

C

Clericis, de immun. eccl.
Clerici, de vita & honeſta. cleric.
clerici, de cler. coniuga.
collatio, de offic. leg.
commiſſa, de elect.
concertationi, de appell.
conſtitutionem, de ſent. excomm.
conſtitutionem, de verborum ſignificat.
conſtitutionem, de regularib.
conſtitutio, de elect.
conſuetudinem, de conſuetud.
conſuetudinem, de cleric. non reſiden.
contingit, de iureiurand.

contra

Contra Chriſtianos, de hæret.
Cordi nobis, de appell.
Cui de non, de præben.
Cum ſingula, de præb.
Cum in Eccleſia, de præb.
Cum de diuerſis, de priui.
Cum perſona, de priui.
Cum in multis, de reſcri.
Cum aliquib. de reſcr.
Cum æterni, de ſent. & re iu.
Cum ab vno, de ſentent. & re indic.
Cum quis, de ſepulturis.
Cum quis, de ſententia excomm.
Cum medicinalis, de ſententia excommunicationis.
Cum nullus, de temp. ord.
Cum appellationib. de appell.
Cum in tua, de conſuet.
Cum non deceat, de elect.
cum ex eo, de elect.
cum expediat, de electio.
cum quidam, de exceptio.
cum ex eo, de exceſſi. prælat.
cum C. laicus, de for. competen.
cum contumacia, de hæret.
cum ſecundùm leges, de hæret.
cum in poſitionibus, de iureiurand.
cum in generali, de offic. vic.
cum plures, de officio & poteſtate iud.
cum de beneficio, de præb.
cum in illis, de præb.
cum in Eccleſia, de præb.
cum Epiſcopus, de offic. ord.
cupientes, de elect.

D

Decet domum, de immun. Eccleſ.
Decernimus, de ſententia excommunicationis.
Decreuit, de hæret.
Degradatio, de pœnis.
Deliberatione, de offic. leg.
Deteſtanda, de conc. præb.
Delicto, de ſententia excomm.
Diſcretioni, de dec.
Diſpendia, de reſcript.
Diſpendiis, vt lit. pend.
Dudum, de præben.
Dudum, de rebus Eccleſiæ non alienandis.

E

Eccleſiæ de ſupp. neglig. prælatorum.
Eccleſia, de in inte. reſt.
Ei cui, de præben.
Eos qui, de ſententia excomm.
Eos qui, de temp. ordi.
Eos qui, de immu. Eccle.
Epiſcopali, de maio. & obed.
Epiſcopus, ne cle. vel mo.
Epiſcopum, de præſcri.
Epiſcoporum, de priui.
Et ſi capitulum, de inſtitut.
Et ſi pignorationes, de iniur.
Et ſi ſententia, de ſentent. & re iud.
Eum cui, de præb.
Eum qui, de eo qui mittitur in poſ.
Eum qui, de dolo & contum.
Eum qui, de præben.
Exceptionis, de lit. cont.
Ex eo quod, de elect.
Executor, de conc. præb.
Exigit, de cenſib.
Exiit, de verb. ſignif.
Ex ſponſalibus, de ſponſ.

F

Felicis, de pœnis.
Felicis, de cenſi.
Fideli, de ſum. trin.
Filij, de hæret.
Frequens, de reſt. ſpolia.
Fundamenta, de elect.

G

Generali, de elect.
Glorioſus, de reliq. & ven.
Grandi, de ſup. negl. præ.
Gratia, de reſcript.

H

Hac conſtitutione, de offic. & pote. iud. del.
Hi qui, de præb.
Hoc conſultiſſimo, de rebus Eccle. non alien.

I

In appellationis, de iure calumn.
Indemnitatibus, de elect.
Indulgentiæ, de pœn.
In electionibus, de elect.
In fidei, de hæret.
Inquiſitores, de hæret.
Ipſo iure, de reſcrip.
Is cui procuratio, de elect.
Is cui ab apoſtolica, de offic. & poteſtate.
Is cui eſt, de ſententia excomm.
Is cui conceditur, de præb.
Is qui mandat, de homicid.
Is qui contra, de elect.
Is qui, de fil. presby.
Is qui à procuratore, de procuratoribus.
Is qui habet, de ſepult.
Is qui in Eccleſia, de ſententia excom.
Is quis monaſterium, de reg.
Iudex, de officio & poteſtate iudicis delegat.
Iuris, de iudi.

L

Legatos, de offi. legati.
Legitima, de appell.
Licet Eccleſiarum, de præb.
Licet Epiſcopus, de præb.
Licet ab interlocutoria, de appellationibus.
Licet in officialem, de offic. vic.
Licet is, de procur.
Licet Romanus, de conſt.
Licet canon, de elect.
Licet pater, de ſepult.
Licet, de ſent. excomm.
Licet vobis, de priu.
Licet in tua, de rer. permut.
Licet mulieres, de iureiur.

M

Mandatum, de præb.
Mandato, de præb.
Mediatores, de teſtibus & atteſtationibus.
Mulieres, de iudi.

N

Ne aliqui, de hæret.
Ne aliqui, de priuil.
Ne captandæ, de con. præb.
Nedum, de cogn. ſpir.
Nemo deinceps, de elect.
Non eſt, de conſue.
Non indiſcretè, de procur.
Non poteſt, de præb.
Non putamus, de conſue.
Non ſolum, de appell.
Non ſolum, de regular.
Nulli licere, de elect.
Nullam, de iur. cal.
Nullus Epiſcopus, de tempo. ordin.
Nullus religioſus, de elect.

O

Officij, de offi. legati.
Ordinarij, de off. ord.

P

Pactum, de pact.
Paſtoralis, de cle. ægr.
Per catheciſmum, de cog. ſpir.
Per exemptionem, de priu.
Per hoc, de hæret.
Permittimus, de ætate & qualitate.
Perpetuo, de cenſib.
Perpetuo, de poſtul. præla.
Perpetuo, de elect.
Periculoſo, de ſtatu regu.
Pia, de except.
Poſtquam, de accuſ.
Prælatis, de homic.
Præſenti, de off. leg.
Præſenti, de off. ordi.
Præſenti, de præb.
Præſenti, de ſententia excomm.
Præſentium, de teſtibus & atteſtationibus.
Presbyteri, de capel. mon.
Præſidentes, de hæret.
Priuilegium, de verb. ſignificat.
Procuratori, de procur.
Procurator, de elect.
Pro humani, de homicid.
Prouida, de elect.

Q

Quàm ſit Eccleſiis, de elect.
Quamquam vſurarij, de vſur.
Quamquam in caſu, de elect.
Quamquam pedagiorum, de cenſ.
Quamuis non plures, de cognatione ſpirit.
Quamuis alicui, de offi. & poteſtate.
Quamuis ſuper caſſationib. de offi. ord.
quamuis pleniſſima, de præb.
quamuis tibi, de præb.
quamuis ad reorum, de pœn.
quamuis, de reſcr.
quamuis conſtitut. de elect.
quamuis procurator, de procu.
quamuis pactum, de pact.
qui ad agendum, de proc.
qui contra certam, de elect.
qui generaliter, de procu.
qui poſt votum, de regu.
qui pontificali, de offi. & poteſtate iudi.
quia plerique, de offic. ord.
quia ſæpe dubitatur, de præb.
quia nonnulli, de immun. Eccl.
quia per ambitioſam, de reſcr.
quia ſæpe contingit, de elect.
quia periculoſum, de ſent. excomm.
quia ex eo, de pact.
quia cunctis, de conceſ. præb.
quicunque, de ſententia excomm.

Quicunque hæreticos, de hær.
quod votum, de voto & vot. redempt.
quodam, de præb.
quoniam epiſcoporum, de hæret.
quoniã vt intelleximus, de imm. eccl.
quoniam epiſcopi, de priuil.
quoniam aliqui, de renunt.
quoniam electione, de elect.
quoniam ex conſtitutione, de conceſ. præb.
quoniam in baptiſmo, de ſentent. excommun.
quorundam, de elect.

R

Religioſus, de teſtam.
Religioſo, de ſententia excommunicationis.
Religioſi, de ſepult.
Religionum, de relig. dom.
Romana, de ſuppl. negl. præl.
Romana, de ſententia excommunicationis.
Romana, de teſtibus & atteſtationibus.
Romana, de cenſib.
Romana, de foro comp.
Romana, de offic. vica.
Romana, de offic. ord.
Romana, de pœnis.
Romana, de pœnitent.
Romana, de appell.

S

Sciant cuncti, de elect.
Sæculares, de foro comp.
Sæpe contingit, de temp. ord.
Si à iudice, de appell.
Si à ſubdelegato, de offic. & pot.
Si apoſtolica, de præb.
Si à ſede, de præb.
Si apoſtolica, de præb.
Si abbatem, de elect.
Si ad ſolum, de regul.
Si aduerſus, de in integ. reſt.
Si annum, de iudi.
Si ad epiſcopum, ne ſede vac.
Si beneficia, de præb.
Si clericos, de ſentent. excomm.
Si ciuitas, de ſententia excommun.
Si capitulo, de conceſ. præb.
Si compromiſſarius, de elect.
Si confirmationem, de elect.
Si contra vnum, de officio & poteſtate.
Si canonici, de offic. ord.
Si clericus, de præb.
Si cui, de elect.
Si cui, de præb.
Sicut nobis, de verborum ſignificat.
Sicut cum, de elect.
Si duo procuratores, de procuratoribus.
Si duo ex tribus, de officio & poteſtate.
Si de calumnia, de iur. calum.
Si delegatus, de offic. & pot.
Si eccleſiam, de conſec. eccl.
Si epiſcopus, de ſuppl. negl. prælatorum.
Si epiſcopus, de præb.
Si epiſcopus, de pœnitent.
Si epiſcopus, de offic. ord.
Si eo tempore, de reſcrip.
Si eo tempore, de elect.
Si electio, de elect.
Si ex tribus, de arbitr.
Si eum, de præb,
Si fortè, de elect.
Si gratiosè, de reſcript.
Si hi contra, vt lite pen.
Si iudex, de ſent. excom.
Si infantes, de diſpenſa impub.
Si is cum quo, de fil. preſbyt.
Si is cui, de præb.
Si is cui, de accuſa.
Si is ad quem, de inſtitu.
Si is cui, de off. & poteſt. iudic.
Si laicus, de iure patr.
Si motu, de præb.
Si oblato, de lit. conteſt.
Si papa, de priu.
Si pater, de teſt.
Si poſt præſtitum, de conſ.
Si propter, de reſcr.
Si pro te, de reſcr.
Si poſtquam, de ele.
Si pro clericis, de præb.
Si poſtquam, de præb.
Si pluribus, de præb.
Si pauper, de præb.
Si quando, de elect.
Si quem, de procur.
Si qui, de præſcr.
Si quis de iuſto, de elect.
Si religioſus, de elect.
Si ſententia, de ſententia excommunicationis.
Si ſoli, de conceſ. præb.
Si ſuper, de off. & pot. iud.
Si te, de renuntia.
Si tibi abſenti, de præb.
Si tibi conceſſo, de præb.
Solet, de ſent. excomm.
Statuimus, de ſentent. excommun.
Statuimus, de elect.
Statuimus de confeſſis.
Statuimus j. de offic. & poteſtate iud. deleg.
Statuimus ij. de off. & pot.
Statutum, de refor.
Statutum de elect.
Statutum de ſent. excomm.
Statutum ne cler. vel mona.
Statutum, de præb.
Statutum j. de hæret.
Statutum ij. de hæret.
Statuta, de hæret.
Statuto perpetuo, de dec.
Super eo, de hæret.
Super eo, de præb.
Suſceptum, de reſcr.
Suſcepti, de præb. & dign.

T

Tibi qui, de reſcript.

V

Vbi periculum, de elect.
Vbicunque, de pœnis.
Veniens, de verborum ſignific.
Venerabilibus, de ſententia excomm.
Volentes, de priuil.
Vſurarum, de vſur.
Vt apoſtolica, de priuil.
Vt animarum, de conſtitutionibus.
Vt circa, de elect.
Vt commiſſi. de hæret.
Vt inquiſitionis, de hæret.
Vt litigantes, de officio ordinarij.
Vt officium, de hæret.
Vt periculoſa ne cleric. vel monach.
Vt quæſtionibus, de arb.
Vt quis, de elect.
Vt ſuper, de appell.

FINIS.

CLEMENS Papa V. natione Gallus, prouincia Vaſconia, diœceſis Burdegalenſis, anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is non modò in concilio Viennenſi, ſed etiam ante & poſt ipſum concilium plurimas conſtitutiones edidit: quas, cùm & aſſidua occupatione, & morte præuentus in vnum collectas volumen, & ſub congruis titulis collocatas edere vt decreuerat, non potuiſſet. Ioannes XXII. eius ſucceſſor publicauit. Eas Ioannes Andr. Bononienſ. gloſſis illuſtrauit.

TABVLA TITVLORVM ET CAPITVLORVM CLEMENTINARVM.

TABVLA TITVLORVM Clementinarum ſecundum ordinem Alphabeti.

A

A *Etate & qualitate & ordine præficiendorum.l.1.tit.6.*
Appellationibus. l. 2. tit.12.

B

B *Aptiſmo & eius effectu, lib.3. tit.15.*

C

C *Auſa poſſeſſionis & proprietatis. lib.2.tit.3.*
Celebratione miſſarum. lib.3.tit.14.
Cenſib. exactionib. & procurationib. lib.3.tit.13.
Conceſſione præbendæ.lib.3.tit.3.
Conſanguinitate & affinit. l.3.tit.1.

D

D *Ecimis,primitiis,& oblationibus. l.3.tit.8.*
Dolo & contumacia.lib.2.tit.4.

E

E *Lectione & electi poteſtate. lib.1. tit.3.*
Exceptionib.lib.2.tit.10.
Exceſſib.prælat.lib.5.tit.6.

F

F *Oro competenti.lib.2.tit.2.*

H

H *Æreticis.lib.5. tit.3.*
Homicidio voluntario vel caſuali. l.5.tit.4.

I

I *Mmunitate eccleſiarum.l.3.tit.17.*
Iudæis & Sarracenis. l.5.tit.2.
Iudiciis.lib.2.tit.1.
Iure patronatus. lib.3.tit.12.
Iureiurando.lib.2.tit.9.

M

M *Agiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. l.5.tit.1.*

O

O *Fficio vicarij.lib.1.tit.7.*
Officio & poteſtate iudicis delegati. l.1.tit.8.
Officio iudicis ordinarij.lib.1.tit.9.

P

P *Oenitentiis & remiſſionibus. lib.5. tit.9.*
Pœnis.lib.5.tit.8.
Præbendis & dignitatibus. l.3.tit.2.
Priuilegiis, & exceſſibus priuilegiatorum. lib.5.tit.7.
Probationib.lib.2.tit.7.
Procuratorib.lib.1.tit.10.

R

R *Ebus eccleſiæ non alienandis. l.3. tit.4.*
Regularibus, & tranſeuntibus ad religionem.l.3.tit.9.
Religioſis domib.lib 3.tit.11.
Reliquiis & veneratione ſanctorum. lib.3.tit.16.
Renunciatione. lib.1.tit.4.
Rerum permutatione.lib.3.tit.4.
Reſcriptis. lib.1.tit.2.
Reſtitutione in integrum.l.1.tit.21.

S

S *Ententia & re iudicata. lib. 2. tit.11.*
Sententia excommunicationis. lib.5. tit.10.
Sepulturis.lib.3.tit.7.
Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum. lib.2.tit.6.
Statu monachorum. lib.3 tit.10.
Summa trinitate & fide catholica. lib.1.tit.1.
Supplenda negligentia Prælatorum. lib.1.tit.5.

T

T *Eſtamentis & vltimis voluntatibus.lib.2.tit.5.*
Teſtibus.lib.2.tit.8.

V

V *Erborum ſignific. lib.5.tit.11.*
Vita & honeſtate clericorum. l.3. tit.1.
Vſuris. lib.5.tit.5.
Vt lite pendente nihil innouetur. lib.2.tit.5.

TABVLA CAPITVLORVM Clementinarum, ſecundum ordinem Alphabeti.

A

A *Bbates, de reſcript.*
Ab eccleſia, de reſt.in int.
Abuſionib. de pœnit. & remiſ.
Ad compeſcendas, de ſeq. poſ.& fru.
Ad noſtrum, de cenſ.
Ad noſtrum, de hæret.
Appellanti, de appell.
Archiepiſcopo, de priuil.
Attendentes, de ſtat.monac.
Auditor, de reſcript.

C

C *Auſa beneficiali, de cap. poſſ. & prop.*
Cauſam electionis, de elect.
Cedit quidem, de Iudæis.
Conſtitutionem, de elect.
Cum à repulſione, de appell.
Cum conceſſa, de elect.
Cum de quibuſdam, de relig. dom.
Cum eccleſiæ, de ætat. & qualitat.
Cum ei quem, de conc.præb.
Cum ex eo, de ſent.excomm.
Cum illuſio, de renunt.
Cum Iudæi, de teſt.
Cum lite, ut lit.pendent.
Cum rationi, de elect.
Cum ſecundum ſtatuta, de pœnit. & remiſſ.
Cum ſit nimis, de magiſtr.
Cum ſit natura, de cenſ.
Cupientes, de pœnit.

D

D *Ignum prorſus, de celebrat.miſſ.*
Diœceſanis, de vit.& hon.cler.
Diſpendioſam, de iudic.
Dudum, de ſepult.

E

E *Os, qui de ſepult.*
Eos, qui de regular.
Eos, qui de conſang.& affin.
Et ſi, de reſcript.
Et ſi, de offic ordin.
Et frequentib. de ſent.excomm.
Et graui, de vſur.
Excommunicationis, de except.
Exiui de paradiſo, de verb.ſig.

F

F *Idei catholicæ, de ſumm.trin.*
Frequens, de exceſſ.præl.

G

G *Eneralem, de ætat.& qualit.*
Gratiæ, de reſcript.
Graui, de celebrat.miſſar.
Grauis, de ſent.excomm.

I

I *N pleriſque de elect.*
Inſtrumento, de procur.

Inter

Inter ſolicitudines, de magiſt.
Iudices, de offic. de leg.

L

Literis noſtris, de probat.
Literas, de reſcript.

M

Monaſteriorum, de reb. eccleſ. non alien.
Multorum, de hæret.
Multorum, de pœnit.

N

Ne conceſſione, de rer. perm.
Ne in agro. de ſtat. non.
Ne Romani, de elect.
Nolentes, de hæret.
Non poteſt, de procur.

P

Paſtoralis, de re iud.
Per literas, de præbend.
Plures ab vno, de iur. patr.
Præſenti conſtitutione, de cenſib.
Præſenti, de bapt. & eius effect.
Procuratorem, de procur.

Q

Quandiu, de appell.
Quamuis ſacris, de for. comp.
quamuis rigor. de appell.
quæ de eccleſiis, de offic. vicar.
quia contigit, de relig. dom.
quia regulares, de ſuppl. negl.
quod circa, de elect.
quoniam qui, de vit. & hon. cler.
quoniam ex conſtitutione, de immun. eccleſ.

R

Religioſi, de priuil.
Religioſi, de decim.
Religioſus, de procur.
Religioſis, de teſtam.
Romani, de iureiur.

S

Sæpè contingit, de verbor. ſignificat.
Si ante, de dol. & contum.
Si à iudicibus, de appell.
Si appellationem, de appell.
Si beneficiorum, de decim.
ſicut appellationem, de appell.
ſi de beneficio, de præb.
ſi dignitatem, de præb.
ſi dominum, de reliq. & ven. ſanct.
ſi duobus, vt lit. penden.
ſi furioſus, de homicid.
ſi iuxta, de præbend.
ſi plures, de præbend.
ſi quis ſuadente, de pœnis.
ſi Romanus, de præbend.
ſi ſummus, de ſententia excommunicationis.
ſi vna de reb. eccl. non alien.
ſtatutum, de elect.

T

Teſtibus, de teſti.

V

Vt calumniis, de re iudic.
Vt clericorum, de offic. iud. ord.
Vt conſtitutio, de iur. patr.
Vt profeſſores, de regular.
Vt ij qui, de ætat. & qual.

FINIS.

IOANNES Papa XXII. natione Gallus, patria Caturcenſis, ex prouincia Aquitania, anno 1316. Romanus Pontifex creatus eſt. Is præter conſtitutiones Clementis V. prædeceſſoris, multas quoque ſuas publicauit. Ad quas Zenzelinus de Caſſanis (quem alij Genzelinum vocant) vberes compoſuit commentarios.

TABVLA

TABVLA
EXTRAVAGANTIVM
VIGINTI IOANNIS XXII. TVM ETIAM
Titulorum & Capitulorum Extrauagantium communium per Alphabeti ordinem diſtincta.

INDEX TITVLORVM Extrauagantium xx. Ioannis xxii. iuxta ſeriem Alphabeticam.

C

Conceſſione præbendæ, & eccleſiæ non vacantis, tit.4
Crimine falſi. tit. 10

E

Electione & electi poteſtate, tit. 1

I

Iudæis & Sarracenis, tit. 8

M

Maioritate & obedientia, tit. 2

N

Ne ſede vacante aliquid innouetur, tit. 5

P

Pœnit. tit. 12
Præbendis & dignitatibus, tit. 3
Priuilegiis, tit. 1

R

Religioſis domib. tit. 7

S

Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, tit. 13

T

Torneamentis, tit. 9

V

Verborum ſignificatione, tit. 14
Voto, & voti redemptione, tit. 6

TABVLA CAPITVM Extrauagantium xx. Ioannis xxii. ſecundùm ordinem Alphabeti.

A

Ad apoſtolatus, tit. 4. de conceſ. præb. & eccl. non vac.
Ad noſtri apoſtolatus, tit. 11. de priuileg.
Ad conditorem, titul. 14. de verbor. ſignif.
Ad onus, tit. 1. de elect. & ele. pot.
Antiquæ, titul. 6. de vot. & voti redempt.

C

Copioſus in miſericordia, tit. 8. de Iud. & Sarracen.
Cum ad ſacroſancta. tit. 13. de ſent. excommun. ſuſpenſ. & interd.
Cum inter nonnullos, tit. 14. de verbor. ſignif.

D

Dierum creſcente malitia, titul. 12. de pœn.

E

Eccleſia Romana, titul. 2. de maio. & obed.
Execrabilis, titul. 3. de præbend. & dign.

P

Prodiens quaſi, tit. 10. de crim. fal.

Q

Quia in futurorum, tit. 9. de torneam.
Qui nonnunquam, tit. 14. de verbor. ſignifi.
Quirundam exigit. tit. 14. de verbor. ſignif.

S

ſancta Romana, tit. 7. de rel. dom.
ſedes Apoſtolica, tit. 4. de conc. præb. & eccleſ. non vac.
ſi fratrum titul. 5. ne ſed. vac. aliqu. inno.
ſuſcepti regiminis, titul. 1. de elect. & el. poteſt.

TABVLA TITVLORVM quinque librorum Extrauagantium communium ſecundum ordinem Alphabeti.

A

Auctoritate & vſu pallij, lib. 1

C

Celebratione miſſarum, lib. 3.
Cenſibus, exactionibus, & procurationibus, lib. 3
Conſuetudine, lib. 1
Crimine falſi, lib. 5

D

Decimis, lib. 3
Dilationibus, lib. 2
Dolo & contumacia, lib. 2

E

Electione, lib. 1
Emptione & venditione, lib. 3

F

Furtis, lib. 5

H

Hæreticis, lib. 5

I

Immunitate eccleſiarum, lib. 3
Iudiciis, lib. 2
Iudæis, lib. 5

M

Maioritate & obedientia, lib. 1

N

Ne ſede vacante aliquid innouetur, lib. 3

O

Officio cuſtodis, lib. 1
Officio delegati, lib. 1
Officio iudicis ordinarij, lib. 1

P

Pœnitentiis & remiſſionibus, lib. 5
Pœnis, lib. 5
Poſtulatione Prælatorum, lib. 1
Præbendis & dignitatib. lib. 3
Priuilegiis, lib. 5

R

Rebus eccleſiæ non alien. lib. 3
Regularibus & tranſeuntibus ad religionem, lib. 3
Religioſis domibus, lib. 3
Reliquiis & venerat. ſanctor. lib. 3

S

ſchiſmaticis, lib. 5
ſententia excommunicationis, lib. 5
ſepulturis, lib. 3
ſimonia, lib. 5

T

Treuga & pace, lib. 1

V

Vita & honeſtate cler. lib. 3

TABVLA OMNIVM Capitulorum Extrauagantium communem per Alphabeti ordinem.

A

Ad certitudinem, de ſent. excomm.
Ad cuiuſlibet, de præb. & dign.
Ad noſtrum, de reg. & tranſ. ad relig.

** *Ad*

Ad regimen,de præb. & dig.
Ad Romani,de præb.& dig.
Ad vniuerſalis,de treug.& pac.
Ambitioſæ, de reb.eccl.non alien.
Antiquorum,de pœn. & remiſ.

C

Cum deteſtabile , de ſimon.
cum Matthæus , de hæretic.
cum nonnullæ j. de præb.& dig.
cum nonnullæ ij. de præb. & dig.
cum præexcelſa,de rel.& ven.ſanct.

D

Debent ſuperiorib.de offic.iud.ordin.
declarationes , de decim.
deteſtandæ, de ſepult.
dignum arbitrantes,de Iudæis.
diſpendiis,de poſtul.præl.
diſcipulorum,de celeb.miſ.
diuina, de priuil.
diuinis, de pœnis.
docta ſanctorum,de vita & hon.cler.
dudum , de ſchiſmaticis.

E

Et ſi dominici j.de pœn.& rem.
Et ſi dominici ij. de pœn. & rem.
Et ſi deceat de maior.& obed.
Et ſi in temporalium,de præben.& dignitat.

Excommunicamus , de ſentent. excommunicationis.
Ex debito, de elect.
Execrabilis,de præb.& dig.
Ex eo, de hæret.
Exhibit. de priuileg.
Ex ſuperna, de præb. & dig.

F

Frequentes, de iudic.

G

Graue nimis,de rel. & ven.ſanct.

I

In delictorum de dilat.
Infidelis,de furtis.
Iniunctæ,de elect.
Inter cunctas,de priuil.

M

Malitiis,de auctor.& vſu pal.
Meruit de priuil.
Multa mentis,de Iudæis.

N

Nuper j. de præb.& dign.
Nuper ij.de præb.& dign.
Nuper iij. de præb.& dign.

O

Paſtoralis,re immun.eccl.
Piæ ſolicitudinis,de præb.& dig.
Poſtulaſti,de præb.& dig.
Prouide,de ſent.excomm.

Q

Quemadmodum,de pœn.& rem.
Quia cunctos,de offic.cuſt.
Quia nonnulli,de ſent.excomm.
Quod olim, de immu.eccl.

R

Ratio recta,de relig.dom.
Regimini j. de empt.& vend.
Regimini ij.de empt.& vend.
Rem non nouam,de dol.& cont.

S

ſaluator,de præb.& dig.
ſancta Romana,de elect.
ſanè in vinea,de ſimon.
ſedes Apoſtolica,de offic.deleg.
ſi religioſus,de elect.
ſpondent.de crimin.falſi.
ſuper cathedram,de ſepult.
ſupergentes,de conſue.
ſuſcepti ne ſed.vacan.

V

Vas electionis,de cenſi.&c.
Vas electionis,de hæret.
Viam ambitioſæ , de reg.& tranſ.ad rel.
Vices illius,de treug.& pac.
Vnam ſanctam,de maior.& obed.
Vnigenitus,de pœn. & rem.
Vt Prælatorum, de maior.& obed.
Vt quis,de offic.iud ord.

FINIS.

LIBER

LIBER SEXTVS
DECRETALIVM
BONIFACII PAPÆ VIII.

BONIFACIVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Doctoribus & ſcholaribus vniuerſis Bononiæ [a] *commorantibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.*

SACROSANCTÆ *Romanæ Eccleſiæ (quam imperſcrutabilis diuinæ prouidentiæ altitudo, vniuerſis diſpoſitione incommutabili prætulit Eccleſiis, & totius orbis præcipuum obtinere voluit magiſtratum) regimini præſidentes, curis ſollicitamur continuis, & aſsidua meditatione vrgemur: vt iuxta creditæ nobis diſpenſationis officium, ſubditorum commodis, in quorum proſperitate vtique proſperamur, ingi, quantum nobis ex alto conceſſum fuerit, ſollicitudinis ſtudio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipſorum* [b] *quiete labores, & noctes quandoque tranſigimus inſomnes, vt ſcandala remoueamus ab ipſis, & quas humana natura (nouas ſemper deproperans edere formas) lites quotidie inuenire conatur: nunc antiquorum* [c] *declaratione, nunc verò nouorum editione iurium, prout nobis eſt poſsibile, reprimamus.*

Sanè, cùm poſt volumen Decretalium à felicis recordationis Gregorio Papa nono prædeceſſore noſtro tam prouidè, quam vtiliter compilatum, nonnullæ ab eo & ab aliis Romanis Pontificibus ſucceſsiuè ſuper diuerſis dicerentur articulis editæ Decretales: de quarum aliquibus, an Decretales exiſterent, earúmque auctoribus dubitabatur ſolliciiè in iudiciis & in ſcholis: nos ad apicem ſummi Pontificatus ſuperna diſpoſitione vocati, ſuper hoc cum inſtantia requiſiti à multis [d], *ambiguitatem & incertitudinem huiuſmodi diſpendium pluribus afferentem* [e], *omnino tollere ac elucidare, quæ de Decretalibus ipſis teneri, quæve deberent in poſterum refutari, gratia ſuffragante diuina, pro vtilitate publica deſiderabiliter affectantes: per venerabiles fratres noſtros Guilielmum Archiepiſcopum Ebrudunenſ.* [f] *& Berengarium Epiſcopum Biterenſ. ac dilectum filium magiſtrum* [g] *Richardum de Senis, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium, iuris vtriuſque Doctorem, Decrecales huiuſmodi diligentius fecimus* [h] *recenſeri: & tandem pluribus ex ipſis (cum vel temporales, aut ſibiipſis, vel aliis iuribus contrariæ, ſeu omnino ſuperfluæ viderentur) penitùs reſe-*

---

a In vno manuſcripto ita, Paduæ commorantibus: in altero Vaticano ita, Bononiæ, Pariſiis, Aurelianiſque commorantibus. *b* eorum. *c* Optimus tex. ſecundum Doct. quod declarans non nouat ſimilis tex. in l. hæredes palam, §. ſed & ſi notam ff. de teſtamentis. Fon. *d* In dubio iuris, ſi princeps eſt præſens, conſulendus eſt: aliter non valet actus, vide l. cum de nouo, C. de legibus. *e* Aliàs, afferentes. *f* Ebredunenſ. *g* Doct. not. quòd Do. vocari poſſunt magiſtri, gl. 3. in Clem. cùm ſit. de ma. ego addo tex. in l. quibus præcipua, ff. de verb. ſig. Fon. *h* Nota, quòd poteſtas condendi legem, eſt delegabilis. Do. Fon.

catis: reliquas quibuſdam ex eis abbreuiatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multíſque correctionibus, detractionibus, & additionibus (provt expedire vidimus) factis in ipſis, in vnum librum: cum nonnullis noſtris conſtitutionibus (in quibus ad correctionem morum, ſubditorúmque [a] *quietem multa ſtatuuntur ſalubria, fructus vberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in iudiciis & extra, frequentata dubia deciduntur) redigi mandauimus, & ſub debitis titulis collocari.*

Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum conſuimus nuncupari: vt idem volumen ſenarium [b] *(qui numerus eſt perfectus) librorum, illo adiuncto numerum comprehendens, perfectam in* [c] *rebus agendis formam tribuat, & in moribus diſciplinam.*

Nec ſine cauſa morem prædeceſſorum noſtrorum (qui cum conſtitutiones aliquas promulgabant nouiter, eas mandabant ſub antiquarum ſerie ſituari) omiſimus in hac parte ſeruare: hoc [d] *enim fecimus, ne infinitos libros deſtrui, & alios non ſine maximis diſpendiis, laboribus & expenſis de nouo fieri oporteret.*

Vniuerſitati [e] *veſtræ igitur per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus librum huiuſmodi cum multa maturitate digeſtum, quem ſub bulla noſtra vobis tranſmittimus prompto ſuſcipientes affectu, eo vtamini de cætero in iudiciis & in ſcholis: nullas alias, præter* [f] *illas, quæ inferuntur, aut ſpecialiter reſeruantur in eo. Decretales aut Conſtitutiones, à quibuſcunque noſtris prædeceſſoribus Romanis Pontificibus poſt editionem dicti voluminis promulgatas recepturi vlterius, aut pro Decretalibus habituri.*

---

a Aliàs ita: Vtrorumque ſubditorum quietem. *b* Conſule Euclidem & alios Mathematicos, ex quibus intelliges, cur numerus ſenarius dicatur perfectus, adde Macrobium lib. 1. cap. 6. in ſomnium Scipionis. *c* Al. ita: In Eccleſiaſticis rebus agendis. *d* Hoc. *e* Nota text. hic iuncta ſuperſcriptione, quod Scholares & Doct. ſimul faciunt vniuerſitatem. Do. Philip. Fon. *f* Nota quòd dictio *Præter*, ſequens negatiuam includat. Do. hic Ro. conſil. 328. Fon.

DE SVM

INSTITVT. IVRIS
CANONICI,
QVIBVS IVS
PONTIFICIVM
SINGVLARI METHODO
LIBRIS IV. COMPREHENDITVR.

A Ioan. Pavlo Lancelotto Pervsino conſcriptæ: & in Aula Romana mandato Pont. Max. ab illuſtribus viris olim recognitæ.

Nunc primùm reiectis ad finem cuiuſque columnæ locis, vnde ſumpti ſunt.

PIO PONT. MAX.

IOAN. PAVLVS LANCELOTTVS IVRECONSVLTVS PERVSINVS SALVTEM.

PONTIFICII Juris Inſtitutiones proximis annis ſuperiorum Pontificum iuſſu & nos conſcripſimus, & ſummi viri caſtigarunt, qui quidem optandum ſanè erat, vt iis in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & ſcriptæ & recognitæ fuiſſent, vel ea ſaltem ratione quòd auctores ipſi munera nobis gratiora ac pretioſiora facere conſueuerint, & ſæpe tam quid, quàm à quibus accipiant, homines ſoleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum, vel alia quæcunque cauſa fieri non ſinit, illud certè nulla ratione committi debet, vt iuris ſcilicet Pontificij Inſtitutiones ſub alterius, quàm ipſius Pontificis nomine appareant, à quo Pontificia omnia iura emanant: velut enim ab Oceano deducta flumina in ipſum tandem refluunt, ita hoc, quicquid eſt operis, quodtotum de Romanorum Pontificum Conſtitutionibus deriuatum eſt, ad ipſum Romanum Pontificem, quaſi ad fontem proprium, redibit. Ad te autem eò iuſtiùs, quòd magnis aliis animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum paraſti, exactiſſimam adiunxiſti Iuris huius cognitionem. Vnde perbellè nunc accidit, vt quæ facultas optimum te meliorem reddit, & ad moderandam difficillimis temporibus Chriſtianam Rempubl. inſtructiorem, eam nunc tu contrà, cùm Ca-

nonum conditor euaſeris, beneficium reponens meliorem ſis redditurus: cuius rei non dubia iam apparent indicia, cùm ad reſtituendos antiquos Chriſtianorum mores atque hæreſes extirpandas, ſanctiſſimas quotidie Conſtitutiones edere non deſiſtas, quæ dubio procul Chriſtiano gregi non minus futuræ ſunt ſalubres in ipſis quæ iuris Pontificij, quod nunc tenemus, libros implent, ad illas autem Inſtitutiones hæ noſtræ gradum fortè rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas placido ac benigno animo: nam ſi ita contingere ſenſerimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. *te nobis diu incolumem, felicémque ſeruet.*

INDEX

INDEX TITVLORVM,

ET PRIMVM PRIMI LIBRI.

j. DE Iure Canonico.
ij. De Iure Diuino, Conſuetudine, & Conſtitutionibus.
iij. De Eccleſiaſticis Conſtitutionibus.
iv. De Iure perſonarum.
v. De Epiſcopis, & ſummo Pontifice.
vj. De Electione.
vij. Qui eligere, eligíve poſſunt.
viij. De Poſtulatione.
ix. De Confirmatione Electionis.
x. De Conſecratione.
xj. De receptione & authoritate pallij.
xij. De vita & honeſtate Prælatorum.
xiij. De officio Archidiaconi.
xiv. De officio Archipresbyteri.
xv. De officio Vicarij.
xvj. De Coadiutore.
xvij. De Corepiſcoporum vſu ſublato.
xviij. De Tranſlatione.
xix. De Renunciatione.
xx. De Depoſitione, ſeu Degradatione.
xxj. De Sacerdotibus in inferiori gradu conſtitutis.
xxij. De eis, qui in ſacris ſunt conſtituti.
xxiij. De iis, qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti.
xxiv. Communia tam maiorum, quàm minorum ordinum.
xxv. Qui promoueri non poſſunt.
xxvj. De Præbendis & aliis beneficiis.
xxvij. De Collationibus.
xxviij. De Inſtitutionibus, & Iure Patronatus.
xxix. De Clericis non reſidentibus.
xxx. De regularibus, ac Monachis.

SECVNDI LIBRI.

j. De Rerum diuiſione, atque illarum adminiſtratione.

ij. De Sacramentis.
iij. De Baptiſmo, & eius effectu.
iv. De Sacramento Chriſmatis.
v. De Pœnitentiis & Remiſſionibus.
vj. De Euchariſtia.
vij. De Extrema Vnctione.
viij. De Sacramento Ordinis.
ix. De Sacramento Matrimonij.
x. De Sponſalibus.
xj. De Nuptiis.
xij. Quæ Matrimonium impedire poſſunt.
xiij. De Triplici cognatione.
xiv. De clandeſtina deſponſatione.
xv. Qui matrimonium accuſare poſſunt vel contra illud teſtificari.
xvj. De Diuortiis.
xvij. De Rebus ſacris, ſanctis & Religioſis.
xviij. De conſtruendis conſecrandis, & reparandis Eccleſiis, & Altaribus.
xix. De Vnionibus Eccleſiarum.
xx. De immunitate Eccleſiarum & ſubiectione.
xxj. De Cenſibus, Exactionibus & Procurationibus.
xxij. De Capellis Monachorum.
xxiij. De Religioſis domibus.
xxiv. De Sepulturis.
xxv. De Canonica portione.
xxvj. De Decimis.
xxvij. De Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.
xxviij. De Peculio Clericorum, Relictis & Succeſſionibus eorum.

LIBRI TERTII.

j. De Iudiciis, & illorum diuiſione.
ij. De Procuratoribus.

iij. De Pactis, & Tranſactionibus.
iv. De Arbitriis.
v. De In ius vocando.
vj. De Dolo, & Contumacia, & in Poſſeſſionem miſſione.
vij. De Libelli conceptione, & oblatione.
viij. De Exceptionibus & Replicationibus.
ix. De Mutuis petitionibus.
x. De Reſtitutione ſpoliatorum.
xj. De Litis conteſtatione.
xij. De Iuramento calumniæ.
xiij. Vt lite pendente nihil innouetur.
xiv. De Probationibus.
xv. De Sententiis, & Re iudicata.
xvj. De Executione rei iudicatæ.
xvij. De Appellationibus.
xviij. De Reſtitutione in integrum.

LIBRI QVARTI.

j. De Accuſationibus, Denunciationibus & Inquiſitionibus.
ij. De Duplici purgatione.
iij. De Simonia.
iv. De Hæreticis, & Schiſmaticis, & Apoſt.
v. De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis
vj. De Furtis.
vij. De Vſuris.
viij. De Adulteriis, & aliis coniunctionibus illicis.
ix. De Crimine Falſi.
x. De Homicidio.
xj. De Iniuriis, & damno dato.
xij. De Eccleſiaſticis Cenſuris.
xiij. De ſententia Excommunicationis.
xiv. De Eccleſiaſtico interdicto.
xv. De Suſpenſione.

INSTI

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER PRIMVS INCIPIT.

Ioan. Paulus Lancelottus I. C. Peruſinus, Iuris Pontificij Candidatis, S.

PROOEMIVM.

LIBROS Iuris Pontificij diligenter intuentibus facilè apparebit, eos ad quandam imitationem illorum, qui in iure Ciuili extant, fuiſſe conſcriptos, atque digeſtos. Nam vt illi Romani Imperatoris, ſic hi Romani Pontificis authoritate potiſſimum nituntur: ac velut illi Romanorum Imperatorum conſtitutionibus, Senatus, aliorumque magiſtratuum placitis, & Iuriſconſultorum reſponſis conſtant, ſic in hoc Pontificum itidem Romanorum ſanctiones, ſacrorum Conciliorum decreta, & ſanctiſſimorum virorum haud diſſimili ordine congeſtæ ſententiæ conſpiciuntur: quæ omnia tam pari poſtmodum ſtudio poſteritas amplexa eſt, & tam eodem ſtylo interpretata, vt inter bonas artes nullæ prorſus ſint, quæ tanta ſimilitudine ſeſe inuicem contingant. Non parua hinc nos interdum cepit admiratio, quánam ratione contigerit, vt veluti Imperatorio nomine Cæſarei Iuris in certos libros redacta ſunt elementa, non ita etiam ad vſum ſtudioſæ iuuentutis ad ius Canonicum ab ipſis Pontificibus compoſitæ Inſtitutiones reperiantur, cùm id, ſi, vt quidem nunc eſt, contemplemur, ædificij cuiuſdam referat ſpeciem, ianuis atque omni propemodum aditu carentis, & vna hac tantum diſſimilitudine à iure Ciuili ſeiungatur. Accedit, quòd, cùm nemo, ſit mortalium qui gloriæ cupidine non tangatur, hoc non ſine magna ſua laude facturi videbantur. Sed Veteribus quidem facilè id ignoſci poterit, in iaciendis, & ſtruendis huius Iuris fundamentis videlicet occupatis, quaſi materiæ defectu impeditis: at Recentioribus, eius facultatis tractatibus ad iuſtum corpus excreſcentibus, Inſtitutiones inde elicere, & quaſi de rudi marmore ſtatuæ cuiuſdam effigiem ducere non difficile fuiſſet: & quæ noſtrorum eſt felicitas temporum, non modò in ea re illuſtrium virorum opera vti, verum etiam per ſe id præſtare nonnulli potuiſſent. Sed & horum quidem vitæ breuitate, quidam multiplicium hæreſium, bellorumque tam ciuilium, quàm externorum procellis facilè excuſari poſſunt. Quis enim in ſacri Apoſtolatus faſtigio vniuerſæ Eccleſiæ præſidem, atque orbem ipſum principum diſcordiis fluctuantem, bellorumque incendiis æſtuantem circumſpiciens, ad ocium literarium varie agitatum animum facilè poſſit appellere? Sed hoc nos parum aliquando perpendiſſe videri poſſumus: nam cùm in aula Romana difficilimis temporibus degeremus, de Inſtitutionibus iuris Canonici Pontificio nomine conſcribendi,

bendi, Iuſtiniani Imperatoris exemplo, ipſi Romano Pontifici ſuggeſsimus: & quamuis minùs fortè opportunè, de his tamen conſcribendis ab eodem mandatum accepimus, & quantum in nobis fuit, etiam expleuimus: ſiquidem intermiſſo ſuperioribus annis prælegendi ac patrocinandi munere, impensè operam dedimus, vt per nos huiuſmodi inſtitutiones componerentur, quæ, vt Pontificio nomine exirent, non indignæ iudicarentur: quod quidem ex ſententia nobis ceſsiſſe, ita locupletiſsimum ſummorum virorum probauit teſtimonium, vt illæ iamiam de manu Pontificis in manus veſtras venturæ crederentur. Sed vſque adeò poſtmodum, cùm Romæ ob eam vnam rem diu fuiſſemus, ſupremæ manus impoſitio differebatur, vt qui grauiſsimis, ac multiplicibus vndique ad ſedem Apoſtolicam confluentibus negociis admodum ſummum Pontificem, & natura ipſa (vt aiebant) valde cunctatorem diſtentum fuiſſe ignorauerit, magnam illo tempore incuria rerum harum incuriam fuiſſe facile ſuſpicari potuerit. Itaque diutius ſuſtinere non valentes in patriam conceſsimus, Pontifex paulò mox in fata. Sed hæc commentariolo ſufficiat nos aliquando fuiſſe complexos. Ergo ſi cui fortè audientiores viſi fuimus, qui tantam rem aggredi tam imbecilli auſi fuerimus, maximis auctoribus, atque adeò mandato ipſo Pontificio hanc temeritatis culpam redimere poſſumus: vel certè id non impunè tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impenſas, atque inuidorum obtrectationes, neſcio an dicam, fruſtrà ſubierimus, vtinam non amplius ſubituri. Sed hæc omnia æquiſsimo feremus animo, ſi, quod vehementer ſemper optauimus, noſtra hæc eiuſmodi ſit ſcriptio, quæ ſtudiis veſtris commoda videri poſsit, quod ſanè his temporibus futurum non deſperamus, quibus vt nonnullos fortè ſacroſancti Pontificij iuris ignoratione in errores aliquos, atque hæreſes faciliùs prolabi potuiſſe, ita nunc expeditiore quadam, eius tractatione non tam facilè iuuenum hoc iure imbutos animos aberraturos veriſimiliter exiſtimare debemus. Vnde quamuis non ijſdem, quibus inchoatus fuit auſpiciis, liber hic noſter in lucem prodeat, in communi ſaltem periculo non fuiſſe nos ocioſos, ſed quoquo modo tuliſſe opem, iuuabit. Accipite igitur priuati quidem hominis, Pontificio tamen mandato ad ius Canonicum & ſcriptas, & caſtigatas Inſtitutiones: Cumque eis nihil ſit comprehenſum, quod (ni fallimur) ſacris Canonibus penitus non conſentiat, ita exiſtimate, ſi de Pontificis manu eas accepiſſetis, fuiſſe id perinde futurum, ac ſi vobis vaſis aureis, ac longè ſplendidiſsimis menſis fuiſſent fercula ſubminiſtrata: nunc cùm de manu noſtra, ac ſi fictilibus illa quidem, atque exoticis, in ſapore tamen nullam fore differentiam.

CONCORDIA DISCORDANTIVM CANONVM

AC PRIMVM [1] DE IVRE DIVINÆ & humanæ conſtitutionis.

DISTINCTIO PRIMA.

1. pa. HVMANVM *genus duobus regitur, naturali videlicet iure, & moribus. Ius naturale eſt, quod in lege & Euangelio continetur, quo quiſque iubetur alij facere, quod ſibi vult fiari, & prohibetur alij inferre, quod ſibi nolit fieri. Vnde Chriſtus in Euangelio* a: [Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hæc eſt enim lex & prophetæ.]

Not. 1. ¶ Ac primum] *Hoc loco in manuſcriptis codicibus magna eſt varietas. Nam partim nulla eſt hoc loco inſcriptio: partim verò legitur,* De iure ſcripto & non ſcripto, & quod cui præponatur, & legum authoribus, & duorum malorum electione, ſiue diſpenſatione *Aut,* Ac primùm de iure conſtitutionis naturæ diuinæ, & humanæ. *Aut,* De iure naturę, & humanæ conſtitutionis, *quam Dominicus de Geminiano agnoſcit, & extat, in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut,* De iure naturæ & conſtitutionis, *quæ inſcriptio maximè videtur conuenire tractationi Gratiani, qui ſæpè ad hæc capita reuertitur, vt initio diſt. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 1. c. ſi quæ cauſæ, hunc totum locum indicans ſcribit:* Require in principio, vbi differentia ſignatur inter ius naturale, & ius conſtitutionis. *Veruntamen in hac tanta varietate, quæ, vt aliæ coniecturæ mittantur, argumento eſſe poteſt, nullam hic à Gratiano ipſo poſitam eſſe rubricam, ſatis viſum eſt retenta vulgata lectione cæteras indicare.*

¶ *Diuinæ leges natura, humanæ moribus conſtant.*

CAP. I. *Hinc* Iſid. *in 5. lib. Etymol. c. 2. ait.*

OMnes leges aut diuinæ ſunt, aut humanæ. Diuinæ natura, humanæ moribus cōſtant: ideóq; hęc diſcrepāt, quoniam aliæ aliis gentibus placent ¶ Fas lex diuina eſt: ius lex humana. ¶ Tranſire *b* per agrum alienum, fas eſt, ius non eſt.

Ex verbis huius authoritatis euidenter datur intelligi, in quo differant inter ſe lex diuina & humana, cùm omne quod fas eſt, nomine diuinæ vel naturalis legis accipiatur: nomine vero legis humanæ mores iure cōſcripti & traditi intelligātur. Eſt autē ius c *generale nomē, multas ſub ſe continens ſpecies.*

¶ *Ius genus. Lex autem ſpecies eſt.*

CAP. II. *Vnde in eod. lib. Etymolog. c. 3.* Iſid. *ait.*

IVs generale nomen eſt. Lex autem iuris eſt ſpecies. Ius autem eſt dictum, quia iuſtum eſt. Omne autem ius legibus & moribus conſtat.

a *Matt. 7.* b *per alienum) in Iſid. manuſc.*
c *Iſid. eod. c. 3. Iſid. ibid. Iuo. p. 4. c. 200.*

CAP. III. ¶ *Quid ſit Lex.*

LEx eſt conſtitutio ſcripta.

CAP. IV. ¶ *Quid ſit Mos.*

MOs eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo *a* tracta.

¶ *Apud Iſid. hæc antecedunt.* Mos eſt vetuſtate probata conſuetudo, ſiue lex non ſcripta. Nam lex à legendo vocata eſt, quia ſcripta eſt. Mos autem longa conſuetudo eſt, &c.

CAP. V. ¶ *Quid ſit Conſuetudo.*

COnſuetudo autem eſt ius quoddam moribus inſtitutum quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex. ¶ Nec differt, an ſcripta, an ratione conſiſtat, quando & legem ratio commendat. ¶ Porrò ſi ratione lex conſtat, lex erit omne iam quod ratione conſtiterit, duntaxat quod religioni conueniat, quod diſciplinæ cōgruat, quod ſaluti proficiat. Vocatur autem conſuetudo, quia in communi eſt vſu.

¶ *Cùm itaque dicitur: non differt vtrum conſuetudo ſcriptura vel ratione conſiſtat: apparet quòd conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus tantùm vtentium eſt reſeruata. Quæ in ſcriptis redacta eſt conſtitutio ſiue ius vocatur,* b *quæ verò in ſcriptis redacta non eſt, generali nomine conſuetudo videlicet appellatur. Eſt autem & alia diuiſio iuris, vt in eod. lib. 5. c. 4. teſtatur* Iſidor. *ita dicens.*

CAP. VI. ¶ *Quæ ſint ſpecies iuris.*

IVs *c* autem aut naturale eſt, aut ciuile, aut gentium.

CAP. VII. ¶ *Quid ſit Ius naturale.*

IVs naturale eſt commune omnium nationum, eô quod vbiq; inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliqua habetur, vt viri & fœminæ coniunctio, liberorum ſucceſſio & educatio, 1 communis omnium poſſeſſio, & omnium vna libertas, acquiſitio eorum quæ cœlo, terra, maríque capiuntur, item depoſitæ rei, vel commendatæ *d* pecuniæ reſtitutio, violentiæ per vim repulſio. ¶ Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, nunquam iniuſtum, ſed naturale æquúmque habetur.

1 ¶ Succeſſio] *In tribus codicibus manuſcriptis Iſidori, & aliquot Gratiani, legitur,* liberorū ſuſceptio & educatio *quæ lectio conuenit cum l. 1. ff. de iuſt. & iure, verſ. hinc deſcendit.*

a *tantundem) in orig. manuſcript. & aliquot Gratiani, Iſidor. ibid. Iuo ibidem. Pann. l. 2. c. 161. Tertullianus in libro de corona militis.* b *Quando ita ſimpliciter, vt ex nunc ſtatuitur, ſed ſi conſuetudo publica auctoritate in ſcriptis redigitur, auctoratur an dubitetur & alia probatione opus ſit, nihilominus conſuetudo eſt.* c *Ius autem naturale) orig. & aliquot Gratiani codices Iſidor. eod. cap. 4.*
d *al. commodatæ reſtitutio.*

Cap. VIII. ¶ *Quid ſit Ius ciuile.*

IVs *a* ciuile eſt, quod quiſque populus, vel quæque ciuitas ſibi proprium diuina humanáque cauſa conſtituit.

Cap. IX. ¶ *Quid ſit Ius gentium.*

IVs *b* gentium eſt ſedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captiuitates, ſeruitutes, poſtliminia, fœdera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Hoc inde *c* ius gentium appellatur, quia eo iure omnes ferè gentes vtuntur.

Cap. X. ¶ *Quid ſit Ius militare.*

IVs militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato egreſſio in hoſtem, vel pugnę commiſſio, item ſigno dato receptio: item flagitij militaris diſciplina, ſi locus deſeratur, item ſtipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor, veluti cùm corona, vel torques donantur, item prædæ deciſio, & pro perſonarum qualitatibus & laboribus *d* iuſta diuiſio, ac principis portio.

Cap. XI. ¶ *Quid ſit ius publicum.*

IVs *e* publicum, eſt in ſacris, & in ſacerdotibus, & in magiſtratibus.

Cap. XII. ¶ *Quid ſit Ius Quiritum.*

IVs *f* Quiritum eſt propriè Romanorum, quod nulli tenent, niſi Quirites, id eſt, Romani. ¶ In quo agitur de legitimis hæreditatibus, de cretionibus, 1. de tutelis, de vſucapionibus, quæ iura apud nullum alium populum reperiũtur, ſed propria ſunt Romanorũ, & in eoſdem ſolos conſtituta.

1 ¶ Cretionibus] *Antea legebatur*, vel curationibus, vel de cõtractibus. *Emendatũ eſt ex codic. Iſid. tam impreſſis quam manuſc. Quid autẽ ſit cretio, declarat Vlpian. in ſuis tit. c. 22. & ipſemet Iſid. eod. l. 5. Etym c. 24. & Alciat. 3. diſpunct. c. 7.*

DISTINCTIO II.

1. ps. C*Onſtat* g *autem ius Quiritum ex legibus, & plebiſcitis & ſenatuſconſultis, & conſtitutionibus principum, & edictis* h *ſiue reſponſis prudentum.*

Cap. I. ¶ *Quid ſit Lex.*

LEx *i* eſt conſtitutio populi, qua maiores natu ſimul cum plebibus aliquid ſanxerunt.

Cap. II. ¶ *Quid ſit plebiſcitum.*

PLebiſcita *k* ſunt, quæ plebes tantùm conſtituunt & vocantur *l* plebiſcita, quòd ea plebs ſciat, vt quòd ſciſcitatur, & rogat, vt fiant.

Cap. III. ¶ *Quid ſit Senatuſconſultum.*

SEnatuſconſultum *m* eſt, quod tantum ſenatores populis conſulendo decernunt.

Cap. IV. ¶ *Quid ſit Conſtitutio vel edictum.*

COnſtitutio, *n* vel edictum eſt quod Rex, vel Imperator conſtituit vel edicit *o*

Cap. V. ¶ *Quæ ſint Reſponſa prudentum.*

REſponſa *p* prudentum ſunt, quæ iuriſconſulti reſpondere dicuntur conſulentibus, vnde & reſponſa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri æquitatis, qui inſtitutiones *q* ciuilis iuris compoſitas ediderunt, quibus diſſidentium lites contentionéſque ſopirent.

Cap. VI. ¶ *Quæ ſint Tribunitiæ, vel conſulares leges.*

2. ps. QVædam *r* etiam leges dicuntur ab iis, qui condiderunt, vt Conſulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ. Nam & ſub Octauiano Cæſare ſuffecti conſules Papius, 1 & Poppæus legem tulerunt, quæ nominibus eorum appellatur Papia, Poppæa, continens patrum præmia pro ſuſcipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit, ne quis plus extraneis 2 in teſtamento legaret, quàm vt quarta pars ſupereſſet hæredibus, ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata eſt.

1 ¶ Papius] *Antea legebatur* Papius & Pompeius, *& paulò poſt*, Papia, & Pompeia. *Emẽdatum eſt ex manuſcript. exẽplaribus Iſid. Nã in impreſſis notauerat errorẽ Alciatus l. 3. diſp. 5. c. 3. In tabulis autẽ Capitolinis an. vrbis DCCLXI. ex Kal. Iul. ſuffecti cõſules numerãtur M. Pappius, Q. Poppæus.*

2 ¶ Extraneis] *Hæc dictio non eſt in Chronico Euſebij à D. Hieronymo latinitate donato, ac locupletato (vnde hæc videtur ſumpſiſſe Iſidorus) neque in l. 1. §. 2. ff. ad leg. Falcid. vbi referuntur propria verba ipſius legis. Eſt tamen apud Iſidorum etiam in codicibus manuſcriptis.*

Cap. VII. ¶ *Quæ ſit lex Satyra.*

SAtyra *a* 1 verò lex eſt, quæ de pluribus ſimul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quaſi ſaturitate: vnde & ſatyram ſcribere eſt poëmata varia condere, vt Horatij, Iuuenalis, & Perſij.

1 ¶ Satyra] *In aliquot Gratiani manuſcr. codicibus; & vno Iſidori legitur*, Satura. *de qua ita Feſtus:* Satura eſt cibi genus ex variis rebus conditum: & eſt lex multis aliis conferta legibus. Itaq; in ſanctione legum adſcribitur, néve per ſaturam abrogato, aut derogato *& alia quædã in hanc ſententiam.*

Cap VIII. ¶ *Quæ ſint Rhodiæ leges.*

RHodiæ *b*: leges naualiũ cõmerciorũ ſunt, ab inſula Rhodo cognominatę, in qua antiquitus mercatorũ vſus fuit.

DISTINCTIO III.

1. ps. O*Mnes hæ ſpecies ſæcularium legum partes ſunt. Sed quia conſtitutio alia eſt ciuilis, alia eccleſiaſtica, ciuilis verò forenſe, vel ciuile ius appellatur: quo nomine eccleſiaſtica conſtitutio appelletur, videamus. Eccleſiaſtica conſtitutio, canonis nomine cenſetur. Quid autem ſit canon,* Iſid. *in lib 6. Etym. c. 16. declarat, dicens.*

Cap. I. ¶ *Quid ſit Canon.*

CAnon græcè, Latinè regula nuncupatur.

Cap. II. ¶ *Vnde dicatur regula.*

REgula *c* dicta eſt, eo quòd rectè ducit, nec aliquando aliorſum trahit. Alij dixerunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam rectè viuendi præbeat, vel quod diſtortum, prauúmque *d* corrigat.

2. ps. ¶ *Porro canonum alij ſunt decreta Pontificum, alij ſtatuta Conciliorum. Cõciliorum verò alia ſunt vniuerſalia, alia prouincialia. Prouincialium alia celebrantur auctoritate Põtificis Romani, præſente videlicet Legato ſanctæ Romanæ Eccleſiæ: alia verò auctoritate patriarcharum, vel primatum, vel metropolitanorum eiuſdem prouinciæ. Hæc quidem de generalibus regulis intelligenda ſunt.*

¶ *Sunt autem quædam priuatæ leges tam eccleſiaſticæ quam ſeculares, quæ priuilegia appellantur. De quibus 5. lib. Etymol. c. 18.* Iſid. *ait.*

Cap. III. ¶ *Quid ſit Priuilegium.*

PRiuilegia ſunt leges priuatorum, quaſi priuatæ leges. Nã priuilegium inde 1 dictum eſt quod in priuato feratur.

¶ Priuilegium] *Cicero 3. de legibus habet:* Maiores noſtri in priuatos homines leges ferri noluerunt, id eſt enim priuilegium. *Verùm non ſemper eadem notione hanc vocem vſurpare ſolitam fuiſſe, Budæus, & alij notarunt.*

3. ps. *Officium verò ſæcularium, ſiue eccleſiaſticarum legum eſt, præcipere quod neceſſe eſt fieri* 1 *aut prohibere quod malum eſt fieri, vel permittere licita, vt præmium petere, vel etiam quædam illicita, vt dare libellum repudij, ne fiant grauiora. Vnde in eod. lib. c. 9 Iſid. ſcribit dicens.*

1 ¶ Fieri] *Quæ ſequuntur, in aliquot vetuſtis codicibus ſic habent: prohibere quod malum eſt fieri, permittere vel licita, vt præmium petere, vel etiam quædam, &c.*

Cap. IV. ¶ *Quod ſit officium legis.*

OMnis autem lex aut permittit aliquid, vt vir fortis petat præmium, aut vetat, vt ſacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut punit, vt qui cædẽ fecerit, capite plectatur: eius enim præmio, aut pœna vita moderatur huma-

a *Iſid. eod. l. c. 5.* b *Iſid. eod. l. c. 6.* c *& inde ius gentiũ quia eo]* *Orig.* d *laboris) Orig.* e *Iſid. eod l. c. 8. l. 1. §. Ius public. ff. de iuſt. & iur.* f *Iſid. ib. c. 9.* g *Ex Iſid. ib.* h *antea legebatur) ex dictis ſenatorum.* i *Iſid. eod. l. c. 10.* k *Iſid. ead. l. c. 11.* l *vocata ſcita) Orig.* m *Iſid. eod. l. c. 12.* n *Iſid. eod. l. c 13.* o *antea legebatur) edidit.* p *Iſid. eod l. c. 14.* q *al. conſtitut.* r *Iſid. ibid. c. 15.*

a *al. Satura. Iſidor. ibid. cap. 16.* b *5. Iſidor. 7.* c *Iſidor. ibid.* d *prauum quid) Orig.*

na, diuina 1 præcipit *a* vt [Diliges Dominum Deum tuum.]

1 ¶ Diuina] *Hinc vſque ad finem non ſunt in codicibus Iſidori: neque in aliquot exemplaribus Vaticanis Gratiani. In aliis verò, omiſſa voce* diuina *legitur* aut præcipit, vt diliges Dominum Deum tuum.

DISTINCTIO IV.

1. ps. C*Auſæ verò conſtitutionis legum eſt, humanam coërcere audaciam, & nocendi facultatem refrænare, ſicut in eod. lib. c.* 20. Iſid. *teſtatur dicens.*

Cap. I. *Quare leges factæ ſint.*

FActæ ſunt autem leges, vt earum metu humana coërceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi facultas.

2 ps. *Præterea in ipſa conſtitutione legum, maximè qualitas conſtituendarum eſt obſeruanda, vt contineant in ſe honeſtatem, iuſtitiam, poſſibilitatem, conuenientiam, & cætera quæ in eod. lib.* Iſidor. *enumerat dicens.*

Cap. II. *Qualis debeat eſſe Lex.*

ERit *b* autem lex honeſta, iuſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco temporique conueniẽs, neceſſaria, vtilis, manifeſta quoq; ne aliquid per obſcuritatem in captionem 1 contineat, nullo priuato commodo, ſed pro communi ciuium vtilitate conſcripta.

1 ¶ In captionem] *Antea legebatur,* in cautum captione. *Reſtituta eſt vera lectio ex codicibus Iſidori manuſcriptis l. 5. c. 21. & ex impreſſ. etiam l. 2. c. 10. vbi eadem ſcribuntur partimq; ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abeſt dictio,* cautum. *Simili verò locutione vtitur Paulus l. 5. ſent. tit.* 33. c. 2. Ne quis inquit, in captionem verborum in cauendo incidat.

3. ps. *Ideo autem in ipſa conſtitutione iſta conſideranda ſunt, quia cum leges inſtitutæ fuerint, non erit liberum iudicare de ipſis, ſed oportebit iudicare ſecundum ipſas.*

Cap. III. ¶ *De legibus tunc eſt iudicandum cùm inſtituuntur, non cùm inſtitutæ ſunt.*

Vnde Auguſtinus *ait in lib. de vera religione* c. 31.

IN *c* iſtis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent, cùm eas inſtituunt, tamen cùm fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit iudici, de ipſis iudicare, ſed ſecundùm ipſas. §

Leges inſtituuntur cùm promulgantur. firmantur, cùm moribus vtentium approbantur: Sicut enim moribus vtentiũ in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ ſunt, ita moribus vtentium ipſæ leges confirmantur. Vnde illud Teleſphori Papæ (qui decreuit vt generaliter clerici à quinquageſima 1 à carnibus & deliciis ieiunent) quia moribus vtentium approbatum non eſt, aliter agẽtes, trangreſſionis reos non arguit.

1 Quinquageſima] *Poſt hoc verbum in codicibus impreſſis ſequebatur* ieiunandi propoſitum ſuſciperent, & à carnibus, & deliciis abſtinerent: *ſed omnes ferè manuſcripti habent eo modo quo reſtitutum eſt*

Cap. IV. ¶ *Septem hebdomadibus à carne, & deliciis ante Paſcha clerici abſtineant.*

Teleſphorus *vrbis Romæ epiſcopus omnibus Epiſcopis epiſt.* 1.

STatuimus *d*, vt ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha omnes clerici in ſortem Domini vocati à carne *e* ieiunent, quia ſicut diſcreta debet eſſe vita clericorum à laïcorum conuerſatione, ita & in ieiunio debet eſſe diſcretio *& infra.* ¶ Has ergo ſeptem hebdomadas omnes clerici à carne & deliciis ieiunent, & hymnis & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctúque ſtudeant.

Cap. V. ¶ *Septimam hebdomadam Teleſphorus quadrageſimæ addit.*

Item Ambroſius *in lib. ſermonum* 1.

QVadrageſima ſex ſeptimanas habet, cui addidit Teleſphorus Pontifex ſeptimam hebdomadam, & vocatum eſt hoc tempus quinquageſima,

1 ¶ Sermonum] *Inuenti ſunt Romæ in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca Monaſterij S. Ambroſij ſermones aliquot manuſcripti, Ambroſij nomen omnes præferentes, inter quos eſt ſermo de ſexageſima, cuius initium eſt.* Adeſt tempus, *vnde hoc caput ſumptum eſt.*

Quod ſimiliter de eo capitulo eſt intelligendum, quod B. Gregorius *Auguſtino, Anglorum epiſcopo ſcribit dicens.*

Cap. VI. ¶ *A quinquageſima ieiunandi propoſitum ſumant, quos Eccleſiaſtici gradus dignitas exornat.*

DEnique *a* ſacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes quos dignitas eccleſiaſtici gradus exornat, à quinquageſima propoſitum ieiunandi ſuſcipiant, quò & aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adiiciant, & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſeruantiam ſicut loco, ita religione præcellant. De ipſa verò die dominica hæſitamus, quidnam dicendum ſit, cùm omnes laici & ſeculares illa die plus ſolito cęteris diebus accuratius cibos carnium appetant, & niſi noua quadam auiditate vſq; ad medias noctes ſe ingurgitent, non aliter ſe huius ſacri temporis obſeruationem ſuſcipere putant: quod vtique non rationi, ſed voluptati, immò cuidam mentis cæcitati adſcribendum eſt: vnde nec à tali conſuetudine auerti poſſunt, & ideo cum venia ſuo ingenio relinquendi ſunt: ne forte peiores exiſtant, ſi à tali conſuetudine prohibeantur. Vt enim ait Salomon *b*, [*Qui multũ emungit, elicit ſanguinem.*] *& poſt pauca.* ¶ Par autem eſt, vt quibus diebus à carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſemẽtinam *c* carnis trahunt originem, ieiunemus: à lacte videlicet, caſeo & ouis, *& poſt pauca.* ¶ Cæterum piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, vt hoc ei infirmitatis ſolatium, non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abſtinet nequaquam ſumptuoſiora marinarum belluarum conuiuia præparet. Vinum quoq; ita bibere permittitur *d*, vt ebrietatem omnino fugiamus: alioqui reſtat, vt omnia, quæ corpori libent, ſimiliter faciamus.

4 ps. *Hæc etſi legibus conſtituta ſunt: tamen quia communi vſu approbata non ſunt, ſe non obſeruantes trangreſſionis reos non arguunt, alioquin* e *hi non obedientes proprio priuarentur honore: cùm illi, qui ſacris neſciunt obedire canonibus, penitus officio iubeantur carere ſuſcepto: niſi forte quis dicat hæc non decernendo eſſe ſtatuta, ſed exhortando conſcripta. Decretum verò neceſſitatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem excitat.*

DISTINCTIO V.

1 ps. H*Æc quæ de priuilegiis, & cæteris infrà ſcripta ſunt, tam ſæcularibus, quàm eccleſiaſticis legibus conueniunt. Nunc* 1 *ad differentiam naturalis iuris, & cæterorum reuertamur. Naturale ius inter omnia primatum obtinet tempore, & dignitate. Cæpit enim ab exordio rationalis creaturæ, nec variatur tempore, ſed immutabile permanet.* ¶ *Sed cùm naturale ius in lege & Euangelio ſupra dicatur eſſe comprehenſum, quædã autem contraria his, quæ in lege ſtatuta ſunt, nunc inueniantur conceſſa, non videtur ius naturale immutabile permanere. In lege* f *namq; præcipiebatur,* vt mulier, ſi maſculum pareret, quadraginta: ſi verò fœminam, octuaginta diebus à templi ceſſaret ingreſſu: *nunc autem ſtatim poſt partum eccleſiam ingredi non prohibetur. Item* g *mulier, quæ menſtrua patitur, ex lege immunda eſſe reputabatur: nunc autem nec ſtatim intrare eccleſiam, nec ſacra cõmunionis myſteria percipere: ſicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, ſtatim poſt partum baptizari prohibetur.*

a *Iuo p.* 4. *c.* 168 *Pan. l.* 2. *c.* 142. b *Iuo p.* 4. *c.* 169. *Pan. l.* 2. c. 143. c *Iuo p* 4. *c.* 25. *Pan. l.* 2. *c.* 174. d *al. carne, & deliciis.*

a Iuo par. 4. *c.* 29. b *Prouerb.* 30. c *al. ſementinam.* d *al. præmittitur.* e *Ex Gregor. inf.* 25. *q.* 1. *hac conſona.* f *Leuit.* 12 g *Ibid.* 15.

Nunc autem ad doctrinam. *Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus & ex principio diſt. 15. vbi hoc repetitur.*

Cap. I. PALEA. I.

Vnde eidem Auguſtino Anglorum Epiſcopo Gregorius *a ſcribit, dicens.*

CVm enixa fuerit mulier poſt quot dies intrare eccleſiam debeat, teſtamenti veteris præceptione didiciſti: quia pro maſculo xxxiij. pro fœmina verò lxvj. diebus debet abſtinere: quod tamen ſciendum: quia in myſterio accipitur.

1 ¶ Palea] *De Paleis vniuersè in præfatione dictum eſt. Hæc verò, cui primum præponitur nomen Paleæ, habetur etiam in manuſcriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quatuor coniunctum eſt cum ſequenti capite.* Si mulier. *addita ad illius initium voce,* Nam: *quemadmodum apud Gregorium.*

Cap. II. ¶ *Mulier enixa gratias actura Eccleſiam intrare hora eadem non prohibetur.*

SI *b* mulier eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat Eccleſiam, nullo pondere peccati grauatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa eſt. In carnis autem commiſtione voluptas eſt: in *c* prolis verò partu dolor & gemitus. Vnde & ipſi primæ matri omnium dicitur: *d* [*In doloribus paries.*] Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare Eccleſiam, ipſam ei pœnam ſuam, in culpam deputamus.

¶ *Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eadem hora nihil prohibet baptizari.*

Cap. III. Idem *ad eundem.*

BAptizari *e* autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, ſi periculo mortis vrgetur, vel ipſa hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum eſt, nullo modo prohibetur: quia, ſicut ſancti myſterij gratia viuentibus, atque diſcernentibus cum magna diſcretione prouidenda eſt: ita quibus mors imminet, ſine vlla dilatione offerenda eſt: ne dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis myſterium quæritur, interueniente paululum mora, inueniri non valeat qui redimatur.

1 ¶ Quia ſicut] *Hinc vſque ad ver.* Ne dum. *addita ſunt ex B. Gregorio.*

¶ *Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad eius concubitum vir non accedat.*

Cap. IV. Item.

AD *f* eius verò concubitum vir ſuus accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur. Praua autem in coniugatorum moribus conſuetudo ſurrexit, vt mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eóſque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex ſola cauſa *g* incontinentiæ videtur inuentum: quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios ſuos ex praua conſuetudine aliis ad nutriendum tradent, niſi purgationis tempus prius tranſierit, *h* viris ſuis non debent admiſceri. quippe cum & ſine partus cauſa, cùm in conſuetis menſtruis detinentur, viris ſuis miſceri prohibeantur: ita vt morte lex *i* ſacra feriat, ſi quis vir ad menſtruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi Eccleſiam intrare non debet, quia ei naturæ ſuperfluitas in culpam non valet imputari, & per hoc quod inuita patitur iuſtum non eſt, vt Eccleſiæ ingreſſu priuetur: Nouimus *k* namque quod mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, poſt tergum Domini veniens, *a* veſtimenti eius fimbriam tetigit, atque ſtatim ab ea ſua infirmitas receſſit. Si ergo in fluxu ſanguinis poſita, laudabiliter potuit Domini veſtimentum tangere, cur quæ menſtruum ſanguinis patitur, ei non liceat Domini Eccleſiam intrare? *& infrà.* ¶ Si igitur benè præſumpſit, quæ veſtimentum Domini in languore poſita, tetigit; quod vni perſonæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ ſuæ vitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis myſterium in eiſdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præſumit, laudanda eſt; ſed ſi percipiat, non iudicanda. Bonarum quippe mentium eſt ibi etiam [aliquo *b* modo] culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt: quia ſæpe ſine culpa agitur quod venit ex culpa. Vnde etiam cùm eſurimus, ſine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum eſt, vt eſuriremus.

DISTINCTIO VI.

Q*Via verò de naturæ ſuperfluitate ſermo cœpit haberi, quæritur, an poſt illuſionem, quæ per ſomnum ſolet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat, vel ſi ſacerdos ſit, ſacra myſteria celebrare.*

¶ *De multiplici genere illuſionis.*

Cap. I. *De his ita ſcribit* B. Gregorius *c. Auguſt. Anglorum Epiſcopo, reſp.* 11.

TEſtamentum veteris legis hunc pollutum Domino dicit, & niſi lotum aqua etiam vſque ad veſperam *d* intrare Eccleſiam non concedat. ¶ Quod *e* tamen aliter intelligens populus ſpiritali, quaſi per ſomnium eum illudi reputat, qui tentatus immunditia veris 1 imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus eſt aqua, vt culpam cogitationis lachrymis abluat, & niſi prius ignis tentationis receſſerit, reum ſe quaſi vſque ad veſperam cognoſcat. ¶ Sed eſt in eadem illuſione valde neceſſaria diſcretio, qua *f* ſubtiliter penſari debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ ſuperfluitate & infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem, cùm ex naturæ ſuperfluitate & infirmitate euenerit, omnimodo hæc illuſio non eſt timenda: quia hanc animus neſciens pertuliſſe magis dolendus eſt, quàm feciſſe. Cùm verò vltra modum appetitus gulæ in ſumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vſque ad prohibitionem percipiendi ſacri myſterij, vel miſſarum ſolemnia celebrandi, cùm fortaſſe aut dies exigit, aut exhibere *g* myſterium pro eo, quod ſacerdos alius in loco deeſt, ipſa neceſſitas compellit. Nam ſi adſunt alij, qui implere myſterium valeant, illuſio per crapulam facta, à perceptione ſacri myſterij prohibere non debet, ſed ab immolatione ſacri myſterij abſtinere, *h* vt arbitror, humiliter debet, ſi 2 tamen dormientem turpi imaginatione illuſio non concuſſerit. Nam ſunt, quibus ita plerumq; illuſio naſcitur, vt eorum animus etiam in ſomno corporis poſitus, non fœdetur turpibus imaginationibus. ¶ Qua in re vnum ibi oſtenditur, quod ipſa mens rea non ſit tunc 3. ſed ſuo iudicio penitus libera, cùm ſe, etſi dormienti nihil meminit vidiſſe, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluuiem cecidiſſe. Si verò ex turpi cogitatione vigilanti oritur illuſio in mente dormientis, patet animo ſuus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa proceſſerit: quia *i* quod

---

a *cap. 10. ad interrogatiua Aug. Anglorum Epiſcopi.* b *Gregorius ibidem continenter. Beda l. 1. de hiſt. Angl. c. 27. Nicolaus ad conſulta Bulgarorum, cap. 68.* c *nam in prolis prolatione gemitus.*) *orig.* d *Gen. 3.* e *Greg. ibid. continenter. Bur. l. 4. cap. 32. Iuo. par. 1. cap. 62.* f *Gregor. ibid. continenter Nicolaus ad conſulta Bulg. cap. 68. Beda lib. 1. de hiſt. Angl. cap. 27. Iuo par. 8. cap. 88.* g *al. carnis incontinentia.* h *tranſierint*) *orig. 1.* i *Leuit. 15.* k *Matt. 9.*

a *al. humiliter veniens,* b *additæ ſunt iſtæ duæ voces ex B. Gregor. & Beda.* c *ex 11. interrogatione Auguſt. Anglorum Epiſcopi. Beda l. 1. hiſt. Anglor. cap. 27. Burch. l. 5. cap. 13. Iuo par. 2. cap. 52 Pann. l. 1. cap. 160. Polyc. l. 3. tit. 16.* d *al. veſperum.* e *paulo aliter in original. & apud cæteros collectores* f *al. quia. Iuo par. 9. cap. 111.* g *al. exhiberi.* h *al. abſtineri.* i *al. qui.*

cogitauit ſciens, hoc pertulit neſciens, & 4 propter talem pollutionem à ſacro myſterio ea die abſtinere oportet.

1 ¶ Veris] *In pleriſque codicibus B.Gregorij,& apud Bedam & in collectione conciliorum* Coloniæ 1530. *impreſſa, legitur* vanis:*in aliquibus verò B.Gregorij codicibus*, variis, *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2. ¶ Si tamen] *In codicibus.B.Gregorij, & apud Bedam eſt*, ſi tamen dormientis mentem turpis imaginario non concuſſerit.*In collectione verò Iſidori etiam manuſcripta*, ſi tamen animum dormientis turpes imaginationes concuſſerunt, *quem ſenſum retinet etiam lectio Pannormiæ: nam Burchardus,& Iuo parum ab originali diſcrepant.*

3 ¶ Non fit tunc, ſed ſuo.] *Omnia ferè Gratiani manuſcripta exemplaria habent*, vel ſuo:*Cæterùm magna hoc loco eſt inter cæteros collectores,& Bedam,& B.Gregorij codices varietas.In collectione Iſidori etiam manuſcripta eſt*, qua in re vnum ibi oſtenditur, ipſa mens non rea, nec tamen ſuo iudicio libera. *Verùm ob codicum varietatem nihil eſt in contextu mutatum.*

4 ¶ Et propter] *Hæc vſque ad finem, neque in codicibus B. Gregorij, neque apud Bedam, neque in tribus vetuſtis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, & Pannormiam, & Polycarpum.*

¶ *Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione ſolùm, ſed delectatione & conſenſu.*

CAP. II. PALEA. I.

SEd *a* penſandum eſt ipſa cogitatio vtrum in ſuggeſtione, an delectatione, vel (quod maius eſt) peccati conſenſu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu: ſuggeſtio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum; quia & *b* primò culpam ſerpens ſuggeſſit, Eua velut caro delectata eſt, Adam velut ſpiritus conſenſit. Et neceſſaria eſt magna diſcretio, vt inter ſuggeſtionem 2. delectationem, & conſenſum iudex ſui animus præſideat. Cùm enim malignus ſpiritus peccatum ſuggerit in mente, ſi nulla peccati delectatio ſequatur, peccatum omnimodo perpetratum non eſt: cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci: ſi autem etiam ad conſenſionem ex deliberatione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. In ſuggeſtione igitur peccati ſemen eſt, in delectatione fit nutrimentum, in conſenſu perfectio. Et ſæpe contingit, vt hoc quod malignus ſpiritus ſeminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat. Et cùm caro ſine anima delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec conſentiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe vehementer ingemiſcat. Vnde & ille cœleſtis exercitus præcipuus miles gemebat dicens c: [*Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ,& captiuum me ducentem in lege* d *peccati, quæ eſt in membris meis*] Si autem 3 captiuus erat, minime repugnabat, quapropter & captiuus erat,& repugnabat. Igitur legi mentis eius lex, quæ in membris eſt, repugnabat: ſi autem repugnabat, captiuus non erat. Ecce itaque homo eſt (vt ita dixerim captiuus,& liber: liber ex iuſtitia, quam diligit; captiuus ex delectatione quam portat inuitus.

1 ¶ Palea] *Abeſt hæc palea non ſolùm à primo & decimo Vaticanis, verum & ab aliis, quæ aliquot paleas habent. Rubrica autem abeſt ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, coniunctè ponitur cum ſuperiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Iuonem.*

2 ¶ Suggeſtionem] *Sic emendatum eſt ex originali, à quo parum diſcrepat Iuo: antea legebatur*, & neceſſaria eſt magna diſcretio inter ſuggeſtionem, & inter delectationem, atque conſenſum, iudicem ſui faciat animum præſidem *Burchardus*, iudicem ſui præſidere animum. *Reliqua ferè vt Gratianus. Apud Bedam verò*, & inter ſuggeſtionem, atq; delectationem, inter delectationem & conſenſum iudex ſui animus præſideat. *In collectione Iſidori*, & neceſſarium eſt magna diſcretione inter ſuggeſtionem, & delectationem atque conſenſum iudicem ſui prodere animum.

3 ¶ Si autem] *Magna etiam hoc loco codicum varietas eſt, breuiſſima, & ſatis integra lectio eſt in codice epiſtolarum B.Gregorij, olim Lutetiæ impreſſo.* Si autem captiuus erat, minimè pugnabat, ſed pugnabat, quapropter captiuus non erat. Ecce itaque.&c.

¶ *Quando ſit peccatum nocturnis imaginibus illudi.*

CAP. III ¶ *Item* Iſidorus *lib.* 3.*ſententiarum, de ſummo bono, c.* 6.

NOn *a* eſt peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur, ſed tunc eſt peccatum, ſi, antequam illudamur, cogitationis affectibus præuenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate geſſimus, ſæpe dormientibus in animo apparent, ſed innoxiæ ſi non concupiſcendo occurrunt. Qui nocturna illuſione polluitur, quamuis extra memoriam turpium cogitationum ſeſe præſentiat inquinatum, tamen hoc vt tentaretur, culpæ ſuæ tribuat, ſuámque immunditiam ſtatim fletibus tergat.

His itaque b *reſpondetur. In Lege,& in Euangelio naturale ius continetur, non tamen quæcunque in Lege & Euãgelio inueniuntur, naturali iuri cohærere probantur. Sunt enim in Lege quædam moralia præcepta, vt non occides: quædam myſtica, vtpote ſacrificiorum præcepta: vt de agno, & alia ſimilia his. Moralia mandata ad naturale ius ſpectant, atque ideo nullam mutabilitatem recepiſſe monſtrantur. Myſtica vero, quantum ad ſuperficiem, à naturali iure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam inueniuntur ſibi annexa, ac per hoc, etſi ſecundum ſuperficiem videantur eſſe mutata, tamen ſecundum moralem intelligentiam mutabilitatem neſcire probantur. Naturale ergo ius ab exordio rationalis creaturæ incipiens, vt ſupra dictum eſt, manet immobile. Ius verò conſuetudinis poſt naturalem legem exordium habuit, ex quo homines conuenientes in vnum, cœperunt ſimul habitare quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Cain* c *ciuitatem ædificaſſe legitur: quod cum diluuio* d *propter hominum raritatem fore videatur extinctum, poſtea à tempore Nemroth reparatum ſiue potius immutatum exiſtimatur, cùm ipſe ſimul cũ aliis alios cœpit opprimere: alij ſua imbecillitate eius ditioni cœperunt eſſe ſubiecti, vnde in Geneſi* e *legitur de eo* [Cœpit Nemroth robuſtus Venator eſſe coram Domino,] *id eſt* 1. *hominum oppreſſor & extinctor, quos etiam ad turrim ædificandam allexit.*

1 ¶ id eſt] *Gloſſa ordinaria ad iſtum locum ex Alcuino ita habet* id eſt, hominum oppreſſor, & extinctor: quos allexit, vt turrim contra Deum conſtruerent.

DISTINCTIO VII.

1 IVs autem conſtitutionis cœpit à iuſtificationibus, quas *Dominus tradidit Moſi* f, *dicens* [Si emeris ſeruum Hebræum, &c.]

¶ *De conditoribus legum.*

CAP. I. *Vnde* Iſidorus *lib.*5.*Etym.c.*1 *ait,*

MOyſes gentis Hebrææ primus omnium diuinas leges ſacris litteris explicauit. Phoronæus Rex Græcis primus leges, iudiciáque conſtituit. Mercurius Triſmegiſtus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmoniis iura ex Apollinis authoritate confinxit. Numa Pompilius qui Romulo ſucceſſit in regno, primus leges Romanis edidit. Deinde cum populus ſeditioſos *a* magiſtratus ferre non poſ-

a *Beda ibid Burch l.5.c.43.Iuo par.2.c.52.* b *al.cùm primam.* c *Rom.7.* d *al.legem.*

a *Iuop.* 9.*c.*112. b *al.ita.* c *Geneſ.*4. d *Geneſ.*7. e *Geneſ.*10. f *Exod.*12.

ſet, Decemuiros legibus ſcribendis creauit, qui leges ex libris Solonis in latinum ſermonem tranſlatas, xij. tabulis expoſuerunt.

Cap. II. *Nomina eorum, qui leges xij tabularum expoſuerunt.*

FVerunt *b* autem hi, App. Claudius, T. Genucius, P. Seſtius, Sp. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Poſthumius. Hi decemuiri legum conſcribendarum electi ſunt. Leges autem redigere in libris *c* primus conſul Pompeius inſtituere voluit, ſed non perſeuerauit obtrectatorum metu. Deinde Cæſar cœpit id facere, ſed ante interfectus eſt. Paulatim autem antiquæ leges vetuſtate, atque incuria obſoleuerunt *d*, quarum etſi nullus iam vſus eſt, notitia tamen neceſſaria videtur. Nouæ leges à Conſtantino Cæſare cœperunt, & reliquis ſuccedentibus: etántque permiſtæ, & inordinatæ. Poſtea Theodoſius minor *e* Auguſtus ad ſimilitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum conſtitutionum à Conſtantini temporibus ſub proprio cuiuſque Imperatoris titulo diſpoſuit, quem à ſuo nomine Theodoſianum vocauit.

DISTINCTIO VIII.

1. ps DIffert autem ius naturale f à conſuetudine, & conſtitutione. Nam iure naturali, omnia ſunt cōmunia omnibus, quod non ſolùm inter eos ſeruatum creditur, de quibus legitur g: [Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna] &c. verùm etiam præcedenti tempore à philoſophis traditū inuenitur. Vnde apud Platonē illa ciuitas iuſtiſſimè ordinata traditur, in qua quiſque proprios neſcit affectus. Iure verò cōſuetudinis, vel cōſtitutionis hoc meum eſt, illud alterius.*

Cap. I. ¶ *Iure diuino omnia ſunt communia omibus, iure verò conſtitutionis, hoc meum, illud alterius eſt.*

Vnde Auguſtinus *ait tract.6.ad c.1.Ioannis.*

QVo *h* iure defendis villas eccleſiæ 1? diuino, an humano? Diuinum ius in ſcripturis habemus, humanum ius in legibus Regum, Vnde quiſque poſſidet, quod poſſidet? nónne iure humano? Nam iure diuino [*Domini* i *eſt terra, & plenitudo eius.* [Pauperes, & diuites Deus de *k* vno limo fecit: & pauperes. & diuites vna terra ſupportat. Iure tamen humano dicitur *l*, hæc villa mea eſt, hæc domus mea, hic ſeruus meus eſt. Iura *m* autem humana iura Imperatorum ſunt; quare? Quia ipſa iura humana per Imperatores, & reges ſæculi Deus diſtribuit generi humano *Item ibidem paulò* inferius. ¶ Tolle 2. iura Imperatorum, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut, meus eſt ille ſeruus, aut domus hæc mea eſt? ſi autem, vt teneantur iſta ab hominibus, regum iura fecerunt, vultis, vt reticeamus leges, vt gaudeatis? *Item ibidem paucis interiectis.* ¶ Legantur leges *n*, vbi manifeſtè præceperunt Imperatores, eos *o* qui præter eccleſiæ catholicæ communionem vſurpant ſibi nomen Chriſtianū, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine eccleſiæ audeant poſſidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi, de iure humano agitur, & tamen Apoſtolus *p* voluit ſeruiri Regibus, voluit honerari Reges, & dixit [*Reges reueremini.*] Nolite dicere, quid mihi, & regi? Quid tibi ergo, & poſſeſſioni? Per iura Regum poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti quid mihi & Regi? Noli dicere poſſeſſiones tuas, quia ipſa *q* iura humana renunciaſti, quibus poſſidentur poſſeſſiones

a *al. ſeditioſius.* b *Iſidorus ibidem continenter.* c *al. libros.* d *exoleuerunt.) Orig. Iuo p.4.c.170. Pan.l.2.c.144.* e *al. iunior.* f *al. naturæ.* g *Act.4.* h *Anſel.l.12.c.62. Iuo p.3.c.194. Pann.l.2.c.63.* i *Pſal.23.* k *Gen.2.* l *dicit.) orig.* m *Iure ergo humano, iure Imperatorū: quare? Orig.* n *C.l.1.tit.15.c.4. & cod. The.l.16.tit.5.c.43.52.54* o *al. vt.* p *2.Pet.2.* q *ad ipſa.) Orig. & Im.*

1 ¶ Eccleſiæ] *Hæc dictio non eſt apud B. Auguſtinum. Nam ibi ait contra Donatiſtas, qui legibus Imperatorum villas ſibi ademptas, & Eccleſiæ catholicæ attributas eſſe querebantur. Quare, cùm Donatiſtæ dicerent,* villas noſtras tulerunt, fundos noſtros tulerunt, *vt eos ipſe conuincat, nullum ius in illis habuiſſe, aut habere: quibuſdam præpoſitis, addit iſta.* Quo iure defendis villas? diuino, &c. *Et infrà 11. q.1.c. ſi quæ cauſæ. vbi Gratianus citat initium huius capitis, iſta dictio,* Eccleſiæ, *non habetur. Eſt tamen apud Anſelmum, Iuonem, & in Pannormia locis indicatis.*

2 ¶ Tolle] *Quoniam gloſſa obſtitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcunq; addenda videbantur placuit integrum apponere locum B. Auguſtini. Apud ipſum igitur poſt ver.* humano. *antecedentis paragraphi, hæc ſequuntur:* Vultis legamus leges iuriſperitorum, & ſecundùm ipſas agamus de villis? Si iure humano vultis poſſidere, recitemus leges Imperatorum: videamus, ſi aliquid voluerint ab hæreticis poſſideri. Sed quis mihi eſt Imperator? ſecundùm ius ipſius poſſides terram. Aut tolle iura Imperatorum, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut meus eſt ille ſeruus, aut domus hæc mea eſt? Si autem vt teneantur iſta ab hominibus, iura acceperunt Regum, vultis recitemus leges, vt gaudeatis, quia vel vnum hortum habeatis, & non imputetis niſi manſuetudini columbæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere; leguntur enim leges manifeſtæ, vbi præceperunt Imperatores, &c.

2. pars. ¶ *Dignitate verò ius naturale ſimiliter præualet conſuetudini, & conſtitutioni. Quæcunque enim vel moribus recepta ſunt, vel ſcriptis comprehenſa, ſi naturali iuri fuerint aduerſa, vana & irrita habenda ſunt.*

Cap. II. ¶ *Aduerſus naturale ius nulli quidquam agere licet.*

Vnde Auguſtinus *ait lib.3.confeſſ.c.8.*

QVæ *a* contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diuerſitate vitanda ſunt, vt pactum inter ſe ciuitatis, aut gentis conſuetudine, vel, lege firmatum, nulla ciuis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars eſt ſuo vniuerſo non congruens. Cùm autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet, etſi nunquam ibi factum eſt, faciendum eſt; & ſi omiſſum, inſtaurandum eſt; & ſi inſtitutum non erat, inſtituendum eſt. Si enim Regi licet in ciuitate, cui *b* regnat, iubere aliquid, quod neque ante illum quiſquam, nec ipſe vnquam iuſſerat, & non contra ſocietatem ciuitatis eius obtemperatur, immò contra ſocietatem non obtemperatur. (Generale quippe pactum eſt ſocietatis humanæ obedire Regibus ſuis) quanto magis Deo regnatori vniuerſæ creaturæ ſuæ, ad ea quæ iuſſerit, ſine dubitatione ſeruiendum eſt? ſicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanæ maior poteſtas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

¶ *Caput hoc eſt ex epiſtola Nicolai, quæ incipit,* Epiſtolam Beatitudinis tuæ; *extátque vnà cum aliis eiuſdem, & aliorum Pontificum epiſtolis manuſcriptis Romæ, in Bibliotheca monaſterij Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatū eſt.*

Cap. III. ¶ *Radicitùs eſt euellenda pernicioſa conſuetudo.*

Item Nicolaus *Papa Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo.*

MAla conſuetudo, quæ non minùs quàm pernicioſa corruptela vitanda eſt, niſi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis aſſumitur, & incipiunt præuaricationes, & variæ *d* præſumptiones celerrimè non compreſſæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuò celebrari.

a *Iuo p.4.c.178.* b *al in qua.* c *Iuo p. 4. c. 203. Pan.L 2.c.28.* d *al. vanæ Sub perſona Liboſi Vagenſis.*

¶ *Veri tatis*

¶ *Veritati & rationi conſuetudo eſt poſtponenda.*

Cap. IV. *Item* Auguſtin.*lib.3.de baptiſmo, contra Donatiſtas.c.6.*

VEritate *a* manifeſtata cedat conſuetudo veritati,planè reſpondeo, quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere? *Item* b Nemo conſuetudinem rationi,& veritati præponat:quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit.

Cap. V. ¶ *Quælibet conſuetudo veritati eſt poſtponenda.*

Item Gregorius 1 *VVimundo,* c *Auerſano Epiſcopo.*

SI *d* conſuetudinem fortaſſis opponas,aduertendum quod Dominus dicit *e*,[*Ego ſum veritas & vita.*] Non dixit, Ego ſum cōſuetudo,ſed veritas.Et certè (vt beati Cypriani *f* Vtamur ſententia)quęlibet conſuetudo,quantumuis vetuſta,quātumuis vulgata veritati omnino eſt poſtponenda, & vſus qui veritati eſt contrarius,abolendus.

1 ¶ Gregorius] *In aliquot manuſcriptis, & apud Iuonem eſt,* Gregorius vij. *Et in huius Pontificatu Guidmundus Auerſanus Epiſcopus ſcripſit de corpore & ſanguine Domini contra Berengarium,qui liber extat.*

Cap. VI. ¶ *Veritate reuelata, conſuetudinem ſibi cedere oportet.*

Item Auguſtin.*lib.3. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap.5.*

QVi g contempta veritate præſumit conſuetudinem ſequi,aut circa fratres inuidus eſt & malignus,quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus eſt, cuius inſpiratione eccleſia eius inſtruitur. *& infra.* h In Euangelio *i* Dominus *Ego ſum,*inquit,*veritas:*non dixit,ego ſum conſuetudo.Itaque veritate manifeſtata, cedat conſuetudo veritati,*& infr.* Reuelatione facta veritatis cedat *k* conſuetudo 1 veritati,quia & Petrus *l*, qui prius circumcidebat, ceſſit Paulo veritatem prædicanti. *& infra.* m Cùm Chriſtus veritas ſit,magis veritatem,quam conſuetudinem ſequi debemus, quia 2 conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit.

1 ¶ Cedat conſuetudo,] *Apud B.Auguſtinum,& Iuonem,& in Pannormia legitur* cedat error *Sed verè B.Auguſtinus ex ipſiuſmet Zoſimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat,fuiſſe conſuetudinem.Ita enim reſpondet,* Noluit quidem iſte dicere, conſuetudinem, ſed errorem. Verumtamen,cùm dicit,quia & Petrus,qui prius circumcidebat,ceſſit Paulo veritatem prædicanti,ſatis indicat, quod aliud etiam de baptiſmo fieri ſolebat.

2 Quia conſuetudinem.] *Verba hæc vſque ad finem,apud Iuonem, & Gratianum ſatis commodè hic adnectuntur,repetita ex verbis Felicis,quæ referuntur ſupra c.veritate.*

Cap. VII. ¶ *Conſuetudo rationi fruſtra opponitur.*

Idem *in lib. 4. de baptiſmo, contra Donatiſtas.c.5.*

FRuſtra,inquit,*n* quidam,qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis obiiciunt,quaſi conſuetudo maior ſit veritate, aut non id ſit in ſpiritualibus ſequendum, quod in melius fuerit à ſpiritu ſancto reuelatum. ¶ Hoc *o* plane verum eſt,quia ratio, & veritas conſuetudini præponenda eſt. Sed cùm conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri.

---

a *Iuo p.4.c.208.Pann.l.2.c.165.Infra eadem,qui contempta.* b *Ibid. cap. 8.ſub perſona Felicis à Buſtacenis.* c *al. Guitmundo.* d *Iuo par.4.c.21. Pann.l.2.c.66:* e *Ioan.14.* f *Cyprianus in toto illo ſuo concilio.Sub perſona Caſti Siccenſis.* g.*Iuo p.4.c.234.* h *Ibid.cap.6 ſub perſona Liboſi Vagenſis.* i *Ioan.14.* k *ſup.ea.c.veritate.Ibid. cap.7.ſub perſona Zoſimi à Tharaſſa.* 1 *Gal.2.* m *Ibid. c.9.ſub perſona Honorati à Tucca ſup.ea.c.veritate.* n *Hic refert B.Auguſtinus verba B.Cypriani in epiſt.ad Iubaianum.Iuo p.2.c.94. & p.4.c.235.* o *Hic B.Auguſtinus reſpondet.*

Cap. VIII. ¶ *Rationem conſuetudo impedire non debet.*

Item Cyprianus *in epiſtola ad Pompeium contra epiſtolam Stephani.*

COnſuetudo,quæ apud quoſdam obrepſerat,impedire nō debet,quominus veritas præualeat,& vincat. Nam conſuetudo ſine veritate,vetuſtas erroris eſt:propter quod relicto errore,ſequamur veritatem, ſcientes, quia & apud Eſdram *a* veritas vicit,ſicut ſcriptum.[*Veritas manet, & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinet in ſæcula ſæculorum.*] Idem *in epiſt. ad Iubaianum,circa med.*

Ignoſci 1 poteſt ſimpliciter erranti, ſicut de ſeipſo dicit Apoſtol. Paulus *b* [*Qui primo,* inquit.*fui blaſphemus,& perſecutor,& iniurioſus: ſed miſericordiā merui, quia ignorans feci.*] Poſt inſpirationē verò, & reuelationem factam,qui in eo quod errauerat,perſeuerat; prudens & ſciens ſine venia ignorantiæ peccat: præſumptione enim atque obſtinatione quadam nititur,cum ratione ſuperetur.

1 ¶ Ignoſci] *Apud B. Cyprianum legitur,* ignoſci enim poteſt,*& his antecedunt ea quæ leguntur* ſupra,c.fruſtra.*vſque ad ver.* reuelatum.

Cap. IX. ¶ *Dei veritatem,non hominum conſuetudinem ſequi oportet.*

Idem *lib. 2. epiſt.3.ad Cæcilium.*

SI *c* ſolus Chriſtus audiendus eſt non debemus attendere,quid aliquis ante nos faciendum putauerit, ſed *d* quid qui ante omnes eſt Chriſtus,prior fecerit.Neq; enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, cùm per Eſaiam *e* prophetam Deus loquatur,& dicat.[*Sine cauſa autem colunt me,mandata & doctrinas hominum docentes.*] *Liquido igitur apparet, quòd conſuetudo naturali iuri poſtponatur.*

DISTINCTIO IX.

1 QVòd autem & conſtitutio naturali iuri cedat, multiplici authoritate probatur.

Cap. I. ¶ *Leges principum naturali iuri præualere non debent.*

PALEA I.

Ait enim Auguſtinus *ad Bonifacium Comitem, epiſt.50.*

IMperatores, quando pro falſitate contra veritatem conſtituunt malas leges,probantur bene credentes, & coronantur perſeuerantes : quando autem pro veritate contra falſitatem conſtituunt bonas leges,terrentur ſæuientes, & corriguntur intelligentes.

Quicunque 2 ergo *f* legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande ſupplicium. Quicunque verò legibus Imperatorum, quæ contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande præmium.

Nam & temporibus prophetarum omnes reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt quæ contra præcepta fuerant inſtituta, culpantur:& qui prohibuerunt, & euerterunt,ſuper aliorum merita laudantur.Et rex *g* Nabuchodonoſor, cùm ſeruus eſſet idolorum conſtituit ſacrilegam legem,*vt ſimulachrum adoraretur,* ſed eius impiæ conſtitutioni qui obedire noluerunt piè, fideliterque fecerunt.Idem *h* tamen rex diuino correctus miraculo, piam & laudabilem legem pro veritate conſtituit, vt quicunque diceret blaſphemiam in Deum *i* Sidrac, Miſac, & Abdenago, cum domo ſua penitus interiret.

1 ¶ Palea] *In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullæ,aut paucæ ſunt paleæ, hoc loco habetur tan:*

---

a *Eſdræ 3.c.4.* b *1.Timoth.1.* c *Anſel.l.9.c.6.* d *Matth.17.Hic eſt filius meus,&c.* e *Eſa.29.Matth.15.* f *Iuo p.4.c.148.Pann.l.2,c.145.* g *Dan.3.* h *Ibid.* i *Deum verū.)Orig.*

tum:

tum à verſic. Quicunque, *vſque ad verſ* Nam & temporibus. *In aliis autem in quibus ſunt, habetur integrum hoc caput, & ſine nota Paleæ. Eſt autem totum in eodem B. Auguſtini loco.*

2 ¶ Quicunque] *Commutatus etiam apud Iuonem, & in Panormia eſt ordo verborum B. Auguſtini, apud quem qui meretur præmium priore : qui ſupplicium, poſteriore loco ponitur.*

¶ *Principes tenentur & ipſi viuere legibus ſuis.*

Cap. II. Item *ex verbis* Iſidori *lib. 3. ſententiarum de ſummo bono, cap. 53.*

IVſtum *a* eſt principem legibus obtemperare ſuis. Tunc enim iura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſtimet, quando & ipſe illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri ſuis nec in ſe conuenit *b* poſſe damnare iura, quæ in ſubiectis conſtituunt. Iuſta eſt enim vocis eorum auctoritas, ſi quod populis prohibent, ſibi licere non patiantur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc non habetur: in aliis verò coniunctum eſt ſuperiori, & non habet rubricam.*

¶ *Scripturis canonicis tractatorum literæ deſeruiunt.*

Cap. III. *Idem* Auguſtinus *in prologo libri tertij de Trinitate.*

2. ps. NOli *c* meis literis quaſi canonicis ſcripturis inſeruire. Sed in illis, & quod non credebas, cùm inueneris, incunctanter crede: in iſtis autem quod certum *d* non habebas, niſi certum intellexeris, noli firmum *e* tenere.

¶ *In tractatorum opuſculis multa corrigenda inueniuntur.*

Cap. IV. Idem *ad Vincentium Victorem, lib. 4. de anima, & eius origine, c. 1.*

NEgare *f* non poſſum nec debeo, ſicut in ipſis maioribus *g* ita multa eſſe in tam multis opuſculis meis, quę poſſint iuſto iudicio, & nulla temeritate damnari.

¶ *In ſcriptis canonicis mendacia non admittuntur.*

Cap. V. Idem *ad Hieronymum, epiſt. 19.*

EGo *h* ſolis eis ſcriptorum *i*, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honorémque deferre, vt nullum eorum *k* ſcribendo erraſſe audeam credere: ac ſi aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe non ambigam. Alios autem lego vt quantalibet ſanctitate, doctrináque polleant *l*, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi 1 per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, perſuadere non potuerunt.

1 ¶ Mihi per alios] *Sic etiam in manuſcriptis, & in gloſſa. Apud B. Auguſtinum eſt,* mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, *nec multo ſecus apud Iuonem. Alias verò nonnullas varietates ſatis viſum eſt in margine indicare.*

¶ *Libris veterum Hebræa volumina, nouis Græca auctoritatem impendunt.*

Cap. VI. Idem 1.

VT veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda eſt, ita nouorum, Græci ſermonis normam deſiderat.

1 ¶ Idem] *Verba huius capitis ſunt B. Hieronymi ad Lucinium Bæticum epiſt. 28. ſed mutata non eſt inſcriptio ob gloſſam in ver. Græci.*

¶ *Nihil auctoritatis canonicis remanebit ſcripturis, ſi ad eas mendacia fuerint admiſſa.*

Cap. VII. *Idem* Auguſtinus *ad Hieronymum, epiſt. 9.*

SI *a* ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint vel *b* officioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur, cuius pondere contentioſæ falſitatis obteratur c improbitas?

¶ *Literis omnium epiſcoporum ſacra præponitur ſcriptura.*

Cap. VIII. Item *de baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 2. cap. 3.*

QVis neſciat ſanctam ſcripturam canonicam tam veteris, quam Noui Teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eámque omnibus poſterioribus epiſcoporum litteris ita præponi, vt de illa omnino dubitari, & diſceptari non poſſit, vtrum verum, vel vtrum rectum ſit quidquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit? Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cuiuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum epiſcoporum grauiorem auctoritatem, doctiorémque *d* prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deuiatum eſt?

¶ *Ex dictis quorumlibet Epiſcoporum contra diuina mandata calumniæ non colligantur.*

Cap. IX. Idem *ad Vincentium epiſt. 48. contra Donatiſtas.*

2. 15. NOli *e* frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata teſtimonia colligere velle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis, ſiue noſtrorum, ſicut Hilarij, ſiue 1. (antequam pars Donati ſepararetur,) ipſius vnitatis, ſicut Cypriani, & Agrippini: primò, quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis diſtinguendum eſt: non enim ſic leguntur, tanquam ita ex eis teſtimonium proferatur, vt contrà ſentire non liceat, ſicubi fortè aliter ſapuerint, quàm veritas poſtulat. In eo quippe numero ſumus, vt non dedignemur etiam nobis dictum *f* ab Apoſtolo accipere. [*Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque Deus vobis reuelauit.* 2.]

1 ¶ Siue antequam] *Antea legebatur* ſiue Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſepararetur. *Reſtituta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplaribus Gratia. & Iuone. Cyprianus, & Agrippinus multò ante Donati ſchiſma in Eccleſiæ vnitate deceſſerant: qua in re errauit auctor gloſſæ.*

2 ¶ Reuelauit] *Ita etiam originale, & Iuo, & aliquot editiones Noui Teſtamenti. Sed idem B. Auguſtinus in Ioannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi ferè ſemper legit,* reuelabit, *& explanat. Græcè eſt* ἀποκαλύψει.

¶ *Non debetur par auctoritas canonicis ſcripturis, & expoſitionibus earum.*

Cap. X. Idem *ad Fortunatianum, epiſt. 111.*

NEque *g* quorumlibet diſputationes, quamuis catholicorum, & laudatorum hominum, velut ſcripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat ſalua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare atque reſpuere, ſi fortè inuenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habet, diuino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis *h* ego ſum in ſcriptis aliorum quales *i* volo eſſe intellectores meorum.

¶ *Exemplis ratio ſana præfertur.*

Cap. XI. Idem *ad Marcellinum de ciuitate Dei lib. 1. c. 23.*

---

a *Burch. l. 15. c. 42. Iuo part. 16. cap. 43.* b *conuenit fruſtrare iura) orig.* c *Iuo par. 4. cap. 7. Pann. l. 2. c. 120.* d *al. certum habebas.) exemp.* e *al. firmiter retinere) orig.* f *Iuo par. 4. cap. 73.* g *moribus.) orig. & Iuo.* h *Iuo par. 4. c. 74. Pann. l. 2. cap. 119.* i *ſcripturarum libris.) orig. & Pann.* k *eorum auctorem inſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam.) orig. Iuo. & Pan.* l *præpollcant.) orig.*

a *Iuo p. 4. c. 215.* b *al. velut officioſa) orig. al. fuerint officioſa.* c *al. ſubruatur. Iuo p. 4. c. 227. Polyc. l. 3. tit. 21.* d *al. doctiorúmque.* e *Deuſdedit. p. 2. Anſ. l. 4. c. 58. Iuo p. 4. c. 236.* f *Phil. 3.* g *Iuo p. 4. c. 237.* h *al. Qualis.) orig. Ant.* i *al. tales. Polyc. l. 1. tit. 26.*

Sana

SAna quippe ratio etiam exemplis anteponenda eſt: cui quidem & exempla concordant; ſed illa, quæ tantò digniora ſunt imitatione, quantò excellentiora pietate.

Cùm ergo in naturali iure nihil aliud præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri, nihilque vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri, denique cùm in canonica ſcriptura nihil aliud quam in diuinis legibus inueniatur, diuinæ verò leges natura conſiſtant, patet, quod quæcunque diuinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ contraria probantur, eadē & naturali iuri inueniuntur aduerſa. Vnde quæcunque diuinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ, ſeu diuinis legibus poſtponenda cenſentur, eiſdem naturale ius præ ſe ferri oportet. Conſtitutiones ergo vel eccleſiaſticæ, vel ſæculares, ſi naturali iuri contrariæ probantur, penitus ſunt excludendæ.

DISTINCTIO X.

1. 15. C*Onſtitutiones verò principum Eccleſiaſticis conſtitutionibus non præeminent, ſed obſequuntur.*

¶ *Lex Imperatorum eccleſiaſtica iura diſſoluere non poteſt.*

CAP. I. *Vnde* Nicolaus *a* Papa *ſcribit Epiſcopis in concilio apud Conuicinum congregatis.*

LEge 1 Imperatorum non in omnibus eccleſiaſticis controuerſiis vtendum eſt, præſertim cùm inueniantur Euangelicæ, ac canonicæ ſanctioni aliquoties obuiare 2. *Item b* Lex *c* Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus. Imperiali iudicio non poſſunt eccleſiaſtica iura diſſolui. Ad quod oſtendendum, duorum horum *d*, ſcilicet Innocentij, & Gregorij ſatis ſufficiunt teſtimonia. Sanctus *e* quidem Innocentius in decretali epiſtola ſua ad Alexandrum Antiochenum epiſcopum ait: Nam quod ſciſcitaris, vtrum diuiſis imperiali iudicio prouinciis, vt duæ metropoles fiant, ſic duo metropolitani epiſcopi debeant nominari; non viſum *f* eſt ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei eccleſiam commutari, honoréſque, aut diuiſiones perpeti, [quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit Imperator] Beatus *g* autem Gregorius ſcribens ad Theoctiſtam patritiam, inter cætera. [Si, inquit religionis cauſa coniugia debere diſſolui dicantur: ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit; lex tamen diuina prohibuit.] Ecce quemadmodum imperiali iudicio non poſſunt eccleſiaſtica iura diſſolui Ecce qualiter, quod lex humana conceſſit, diuina lex prohibuit. ¶ Non quod Imperatorum leges (quibus eccleſia vtitur contra hæreticos, ſæpè contra tyrannos, atque contra prauos quoſque defenditur) dicamus penitus renuendas, ſed quòd eas euangelicis, apoſtolicis, atque canonicis decretis (quibus poſtponenda ſunt) nullum poſſe inferre præiudicium aſſeramus.

1 ¶ Lege.] *Caput hoc ſumptum eſt ex epiſtola Nicolaï, quæ extat in codice bibliothecæ Dominicanæ, de quo dictum eſt ſupra diſtinct.* 8. *c. mala. Titulus autem epiſtolæ, hic eſt.* Nicolaus ſeruus ſeruorum Dei, Reuerendiſſ. ac ſanctiſſ. cōfratribus noſtris metropolitanis epiſcopis, & cæteris diuerſarum prouinciarum, ac vrbium præſulibus, qui in Conuicinum villam publicam, ſecus ciuitatem Siluanectis conueniſtis. *Eadem epiſtola nuper impreſſa eſt in appendice bibliothecæ ſanctorum Patrum.*

2 ¶ Obuiare.] *Apud Nicolaum ſequitur continenter,* ad quod oſtendendum, &c. *Quæ autem apud Gratianum ſunt interiecta, non ſunt hoc loco in epiſtola, neque in Polycarpo, neque apud Anſelmum, ſed verba illa,* Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus, *à Burchard. & Iuone citantur ex decretis Pij Papæ, c. 3. habentur autem in capitularibus adiectis c. 17 reliqua autem habentur infrà in hoc eodem capite, §. ecce quemadmodum.*

CAP. II. ¶ *Nihil quod euangelicis regulis obuiet, Imperatori agere licet.*

Item Symmachus *a* Papa *in ſexta ſynodo Romana tempore Theodorici Regis.*

NOn *b* licet Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti aliquid contra diuina mandata præſumere, nec quidquam quod Euangelicis, propheticis, aut apoſtolicis regulis obuiet, agere.

CAP. III. ¶ *In Eccleſiaſticis cauſis regis voluntas ſacerdotibus eſt poſtponenda.*

Item Felix *c* Papa.

CErtum eſt hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt cùm de cauſis Dei agitur, iuxta ipſius conſtitutionem, regiam voluntatem ſacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre, & ſacroſancta per eorum præſules potiùs diſcere, quàm docere: eccleſiaſticam *d* formam ſequi, non huic humanitus ſequēda iura præfigere: neque eius ſanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla ſubmittere: ne, dum menſura cœleſtis diſpoſitionis *e* exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.

CAP. IV. ¶ *Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, conſtitutiones contraire non poſſunt.*

Item *f.*

COnſtitutiones *g* contra canones, & decreta præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius *h* ſunt momenti.

CAP. V. ¶ *Quæ ſacerdotum ſunt, regibus vſurpare non licet.*

Item Nicolaus Papa I. *in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem, cuius initium eſt, (Propoſueramus.)*

IMperium *i* veſtrum ſuis publicæ rei quotidianis adminiſtrationibus debet eſſe contentum, non vſurpare quæ ſacerdotibus Domini ſolùm conueniunt.

CAP. VI. ¶ *Tribunalia Regum ſacerdotali ſunt poteſtati ſubiecta.*

Item Gregorius Nazianzenus *in oratione ad ciues Nazianzenos angoris plenos, & Magiſtratum iratum.*

SVſcipitiſne libertatem verbi? libenter accipitis; quod lex Chriſti ſacerdotali vos ſubiicit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit? Dedit enim & nobis poteſtatem, dedit & principatum multò perfectiorem principatibus veſtris. Aut nunquid iuſtum vobis videtur, ſi cedat ſpiritus carni; ſi terrenis cœleſtia ſuperentur, ſi diuinis præferantur humana?

2. ps. *Ecce quod conſtitutiones principum eccleſiaſticis legibus poſtponendæ ſunt. Vbi autem Euangelicis, atque canonicis decretis non obuiarint, omni reuerentia dignæ habeantur.*

a *Iuo part.4.c.87.Pan.l.2.c.138.Anſ.l.1.c.97.Poly.1.tit.77.* b. *al. Idem.* c *In cap.adiectis, c.17.* d *Heroum. orig.* e *Burch.l 15.c.10.Iuo.16. cap. 11. Pann.l.2.139.Inn.1. epiſt.18. c.1.* f *vere viſum.) orig.*

g *Lib.9.reg.epiſt.c.9.Iuo p.4.c.187. Pann.l.2.c.140. ex c. adiectis, c.17.*

a *Et Calixtus epiſt.1.& Marcellinus in extrema ep.2.& in capitulis Hadriani c.76.ex quo citant.Burchard. & Iuo part.16.c.9. Deuſdedit p.1. & 3.* b *Burch.l.15. c.8. Iuo 4. c.231.& p.16. c.9. Pan.l.2.c.141.Polyc.l.6. tit.1.*

c *In exemplari Veronenſi eſt.] Felix 3.Anſel. l.4. c.11. Polyc.l.1.c.18.* d *al.eccleſiæ.* e *al. diſpenſationis.*

f *antea legebatur.] Idem.* g *Habetur in c.Hadriani, numer.39.Deuſdedit, part.1. & 3.* h *ſint.] orig.* i *Anſel. l.3.c.88.Burch.l.15.c.9.Iuo part.5 cap.38 & part.26. c.10. Polyc.l.1.c.fin.*

Cap. VII. ¶ *Leges Imperatorum in adiutorium Eccleſiæ* 1 *licet aſſumere* a.

Vnde Auguſtinus *ait in dialogo, id eſt, lib. 2. contra literas Petiliani, c. 58.*

SI *b* in adiutorium veſtrum etiam terreni imperij leges aſſumendas putatis, non reprehendimus. ¶ Fecit hoc Paulus *c*, cum aduerſus iniurioſos, ciuem Romanum ſe eſſe teſtatus eſt.

1 ¶ Eccleſiæ.] *Auctor huius rubricæ caput hoc ita accepit, quaſi hic agatur de legibus Imperatorum in fauorem eccleſiæ latis, cum ibi B. Auguſtinus Petiliano, & Donatiſtis hæreticis concedat, legibus Imperatorum ipſos in adiutorium ſuum, vti poſſe, modo id fallaciter non facerent: quod eos feciſſe conuincit.*

Cap. VIII. ¶ *Reges Pontificibus pro æternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent.*

Item 1. Nicolaus Papa I. *in epiſt. 7. ad Michaëlem Imperatorem.*

QVoniam *d* idem mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit propria 2. volens medicinali humilitate hominum corda ſurſum efferri, non humana ſuperbia rurſus in inferna demergi: vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus ſpiritalis actio à carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo *e militans Deo f minimè ſe negotiis ſæcularibus implicaret:* ac viciſſim non *g* ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſæcularibus implicatus.

1 ¶ *Huic capiti in codicibus impreſſis erat præpoſitus hic titulus.* Cyprianus Iulio Imperatori: *quod eſt contra omnem temporum rationem. In manuſcriptis omnibus excepto vndecimo Vaticano. abeſt dictio,* Imperatori, *quemadmodum & apud Iuonem. Nonum autem habet* Iuliano epiſcopo *aliud peruetuſtum,* Iubiano. *Cæterùm integrum hoc caput eſt in epiſtola Nicolaï ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit,* Propoſueramus; *ex quo refertur infra diſt. 96. c. cùm ad verum. vna cum aliis verbis eiuſdem epiſtolæ, ex quibus hæc pendent. Et ſumptum eſt ex Gelaſio in tomo de Anathematis vinculo.*

2. ¶ Propria.] *In originali eſt,* propriam volens medicinali humilitate ſurſum efferri. *Iuo habet vt Gratianus hic in pleriſque codicibus. In nonnullis tamen eſt,* propria volens medicinalis humilitate ſurſum efferri, *quemadmodum etiam infrà diſt. 96. cap. cum ad verum. Apud Gelaſium loco indicato legitur,* ſic actionibus propriis, dignitatibúſque diſtinctis, & officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, ſuos volens medicinali humilitate ſaluari, non humana ſuperbia rurſus intercipi, vt & Chriſtiani, &c.

Cap. IX. ¶ *Leges Imperatorum cuſtodiri oportet.*

Item Leo IV. *Lothario Auguſto.*

DE *h* capitulis, vel præceptis imperialibus veſtris, veſtrorúmque 1. Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis, & conſeruandis, quantum valuimus, & valemus Chriſto propitio, & nunc & in æuum *i* nos conſeruaturos modis omnibus profitemur. Et ſi fortaſſe quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, ſciatis eum pro certo mendacem.

1. ¶ Veſtrorúmque.] *Epiſtola hæc non eſt inuenta: & in iſtis verbis videtur ſubeſſe mendum, ex quo auctor gloſſæ errandi occaſionem ſumpſerit, qui Chriſtianis Imperatoribus huiuſmodi fuerant prædeceſſores Lotharij, attribuat illud, quod Iſidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores ſolitos fuiſſe appellari Pontifices, de qua re optimè Gelaſius in tomo de Anathematis vinculo, & infra diſt. 21. c. cleros. Apud Iuonem legitur,* veſtris, noſtrorúmque etiam Pontificum prædeceſſorum, *in Pannormia,* noſtris noſtrorúmque Pontificum, & prædeceſſorum. *Sed fortaſſe cætera quidem rectè apud Gratianum habent: tantummodo ante dictionem,* prædeceſſorum, *eſt addenda coniunctio, & quemadmodum eſt in Pannormia. Nam hoc ſignificabitur, Imperatores illos ſolitos fuiſſe edere capitula, adhibitis in conſilium Pontificibus regni, quod veriſſimum eſt. Omnino hæc, quæ à Leone ſcribuntur, ſpectare videntur ad capitula Caroli, & Ludouici, quæ Lotharius in vniuerſa Italia ſeruari mandauerat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita conſtituiſſe traditur.* Placuit nobis, vt capitula quæ excerpſimus de capitulari bon. mem. glorioſiſſimi Domini noſtri Caroli, & genitoris noſtri Ludouic. Imper. inuictiſſimi, his omnibus, & fidelibus noſtris, & ſanctæ Eccleſiæ in regno Italiæ conſiſtentibus per legem teneantur, & ſeruentur: & quicunque horum capitulorum contemptor extiterit, ſexaginta ſolidis componatur. *Id populo Romano, qui iure antiquo Romanorum vti prohiberetur, valde diſplicuit: ſicut ex c. fin. infra ead. diſt. colligi poteſt, diſſeminatúſque etiam rumor fuit eandem eſſe Pontificis ac populi ſententiam. De qua re Leo hac ſe epiſtola videtur purgare voluiſſe: & tamen poſtea pro conſeruando iure ciuili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentiùs egit: quod apparet ex dicto c. finali.*

Cap. X. ¶ *Legis auctoritate diſſoluitur, quod contra eam fit.*

Item Ioannes VIII. *Ludouico Imperatori.*

VIdes *a* fili chariſſime, quia quod contra leges accipitur per leges diſſolui meretur.

Cap. XI. ¶ *Leges principum, aut regulas patrum contemni non licet.*

Item Gelaſius *Rufino, & Aprili Epiſcopis.*

QVis * autem *b* leges principum, aut regulas patrum aut admonitiones paternas *c* dicat debere contemni, niſi qui impunitum ſibi tantum æſtimet tranſire commiſſum?

Cap. XII. ¶ *Leges Romanorum Principum ſeruandæ ſunt ab omnibus.*

Item *Theodorico regi.*

CErtum *d* eſt magnificentiam veſtram leges Romanorum principum, quas in negotiis hominum cuſtodiendas eſſe præcepit, multò magis circa *e* reuerentiam beati Petri Apoſtoli pro ſuę fœlicitatis augmento velle ſeruari.

Cap. XIII. ¶ *Romana lex nullius temeritate debet corrumpi.*

Item Leo IV. *Lothario Auguſto.*

VEſtram 1 flagitemus *f* clementiam, vt ſicut hactenus Romana lex viguit abſque vniuerſis procellis, & pro nullius perſona hominis reminiſcitur eſſe corrupta, ita nunc ſuum robur, propriúmque vigorem obtineat.

1 ¶ Veſtram.] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo petiit, conceſſiſſe. Nam in legibus Longobardicis, lib. 11. tit. 57. ſic habetur,* vt interrogetur populus Romanus qua lege vult viuere, *& ſequitur conſtitutio.*

Lotharius Imperator.

¶ Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege vult viuere, vt tali lege, quali lege viuere profeſſi ſunt, viuant: illíſque denuntietur, vt hoc vnuſquiſque, tam iudices, quàm duces, vel reliquus populus ſciat: quòd ſi offenſionem contra eandem legem fecerint, eidem legi, qua

a *al. aſſumi.* b *Iuo p. 4. c. 183. Pann. l. 2. c. 153.*
c *Act. 2.* d *Iuo p. 4. c. 188. inf. diſt. 96. c. cùm ad verum.*
e *2. Tim. 2.* f *al. & militans.* g *al. ne.* h *Iuo p. 4. cap. 176. Pann. l. 2. cap. 149.* i *al. æternum.*

a *Iuo p. 4. inf. diſt. 54. c. quis aut.* * *Iuo p. 4. c. 79. Pann. l. 2. c. 150.* b *al. aut.* c *al. modernas.* d *Iuo p. 4. c. 180 Pann. l. 2. c. 151.* e *al. propter.* f *Iuo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152.*

proſ

Profitentur viuere per diſpenſationem Pontificis, & noſtræ ſubiacebunt.

DISTINCTIO XI.

Cap. I. ¶ *Paruus vſus ratione ſuperatur, & lege.*

1. Q*Vod verò legibus conſuetudo cedat,* Iſidorus *a teſta-*
4s. *tur, dicens in ſynonymis, lib. 2.*

VSus auctoritati cedat: paruum vſum lex, & ratio vincat.

Cap. II. ¶ *Non poteſt ſtatutis Pontificum conſuetudo cuiuſquam refragari.*

Item Nicolaus Papa I. *Michaëli Imperatori.*

COnſequens eſt vt quod ab huius ſedis rectoribus plena auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediente occaſione, proprias tantùm ſequendo voluntates, remoueatur: ſed firmiter, atque inconcuſsè teneatur.

Cap. III. ¶ *A conſuetudine Romanæ Eccleſiæ membris diſſentire non licet.*

Item Iulius Papa *ad epiſcopos Orientales, epiſt. 1.*

NOlite *b* errare fratres mei chariſſimi Doctrinis *c* variis & extraneis nolite abduci. En, inſtituta Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum, canonéſque habetis: his fruimini, his circumdamini 1. his delectamini, his armamini, vt his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum iacula perſiſtere valeatis. Satis enim indignum eſt, quemquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri ſedem & ſequi videat, & docere. Multum enim conuenit, vt totum corpus eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, vbi Dominus eccleſiæ totius poſuit principatum.

1 ¶ His circumdamini.] *Locupletatus eſt hic locus ex originali, & Anſelm.*

Cap. IV. ¶ *Non poteſt vſus, & conſuetudo legem, & rationem vincere.*

Item Imperator Conſtantin *Aug. ad Proculum, lib. 8. Cod. tit. Quæ ſit longa conſuetudo.*

COnſuetudinis *e*, vſúſque longæui non vilis auctoritas eſt: verùm non vſque adeo ſui valitura momento, vt aut rationem vincat, aut legem.

2. 4s. *Cùm verò nec ſacris canonibus, nec humanis legibus conſuetudo obuiare monſtratur, inconcuſſa ſeruanda eſt.*

Cap. V. ¶ *Inuiolabilis eſt conſuetudo, quæ nec humanis legibus, nec ſacris canonibus obuiare monſtratur.*

Vnde ex dictis 1 Baſilij *f.*

ECcleſiaſticarum *g* inſtitutionum quaſdam ſcripturis, quaſdam verò Apoſtolica traditione per ſucceſſiones in miniſterio confirmatas accepimus: quaſdam verò conſuetudine roboratas approbauit vſus, quibus par ritus & idem vtriſque pietatis debetur affectus, vnde quis vel aliquantulum ſacrarum expertus ſcripturarum hæſitauerit? Si enim attentauerimus conſuetudines eccleſiæ, non per ſcripturas à Patribus traditas nihil æſtimare, quantum religio detrimenti ſit latura, intentè inſpicientibus liquido conſtabit. ¶ Quæ enim (vt inde ordiamur) ſcriptura ſalutiferæ crucis ſignaculo fideles docuit inſigniri? vel quæ trifariam digeſta ſuper panem & calicem prolixæ orationis, vel conſecrationis verba commendauit? Nam non modo, quod in Euangelio continetur, vel ab Apoſtolo inſertum eſt, in ſecretis dicimus: ſed & alia plura adiicimus, magnam quaſi vim commendantia *a* myſteriis. Quæ orientem verſus nos orare literarum forma docuit? Benedicimus fontem baptiſmatis oleo vnctionis. Huc accedit, quòd ter oleo inungimus, quos baptizamus, verbis abrenuntiare Sathanæ, & Angelis eius informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modum non pauca, niſi quia tacita, & myſtica traditione à Patribus eccleſiaſtico more, reuerentiori diligentia ſunt in myſteriis obſeruata ſilentio, quàm publicata ſcripto?

1 ¶ Ex dictis.] *Hoc caput antea citabatur ex* Auguſtino in lib. ex dictis Baſilij. *In codice Vercellenſi eſt:* vnde Auguſtinus ait, vel ex dictis Baſilij, *& retenta eſt poſterior pars huius diſiuncti, quoniam ita citant Burchardus, & auctor Pannormiæ. Iuo autem citat ex lib. Baſilij de ſpiritu ſancto, 27. quomodo in margine eſt indicatum. Cæterum, quoniam multis locis gloſſa obſtitit, ne emendaretur, neceſſarium viſum eſt integrum B. Baſilij locum & græcè & latinè afferre.*

ΤΩν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα. ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε καὶ κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται, εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν ὡς οὐ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα, τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα ὧν ὁ ἀπόστολος, ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες, εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως. καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον ἀπὸ ποίων ἐγγράφων, οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως, τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν τίς λόγος, γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐν ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ, καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι.

Id eſt, Dogmatum, & inſtitutionum, quæ in eccleſia ſeruata ſunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ literis conſignata eſt; alia verò ex Apoſtolorum traditione ad eos tranſmiſſa in myſterio recepimus. Quæ vtraque eandem vim ad pietatem habet: atque his nemo ſanè contradixerit, qui vel exigua legum eccleſiaſticarum peritia ſit præditus. Nam ſi aggrediamur ea, quæ non ſcripto ſed tantùm conſuetudine conſtant, repudiare imprudentes Euangelio & quidem in præcipuis ipſius partibus officiemus: vel potius ipſamet inſtituta ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli cauſa (vt quod primum, maximéque commune eſt,

---

a *In Synonymis cap. 16. quòd malis iuſſionibus non ſit obtemperandum. Iuo p. 4. c. 307. Pann. l. 2. c. 165 Sententia elicitur ex epiſt. cuius initium. Propoſueramus.*

b *Iuo p. 4. c. 211 Anſelm. l. 1. cap. 8. Poly. l. 1. c. 17.*

c *Heb. 13. Anſ. l. 5. c 4. Poly. l. 8. tit. 3.* d *tit. 53. l. 2.*

e *Iuo p. 4. 202. Pann. l. 2 c. 163.*

f *Baſilius in l. de ſpiritu ſancto. c. 27.*

g *Burch. l. 3. cap. 127. Iuo p. 4. c. 69 Pann. l. 2. cap. 159.*

---

a *al. conſummandis accommodantia.*] Burc.

primo

primo loco commemorem) eos, qui in Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine ſpem poſuerunt,figura crucis ſignati,ecquis ſcripto docuit:dum oramus , ad orientem ſolem conuerti, ecquæ nos literæ docuerunt? Verba inuocationis, cùm panis Euchariſtiæ,& calix benedictionis offertur, quis ex ſanctis Patribus ſcripta nobis reliquit ? Non enim iis contenti ſumus,quorum Apoſtolus,& Euangelium mentionem fecerunt ; ſed alia quoque cùm anteà,tum poſt,dicimus, vtpote quæ magnum momentum ad ipſum myſterium habeant, doctrina non ſcripta,ſed tradita eruditi. Benedicimus aquā baptiſmatis,& oleum vnctionis , atque illum ipſum præterea,qui baptizatur,èx qua ſcriptura ? nónne ex occulta , & myſtica traditione?Quid? ipſam olei vnctionem,quis ſermo ſcriptus docuit ? Quòd homo ter mergendus ſit, vnde accepimus.Abrenunciare Sathanæ,atque Angelis eius,& reliqua omnia,quæcunque in baptiſmo obſeruamus , quæ ſcriptura iuſſit? An non hæc ipſa maximè vulgata,ſed ſecreta doctrina, quam quieto, miniméque curioſo ſilentio Patres noſtri cuſtodierunt? probè quidem illi intelligentes,myſteriorum maieſtatem taciturnitate ſeruari.

CAP. VI. ¶ *Laudabilis eſt conſuetudo, quæ nihil fidei contrarium vſurpat.*

Item Pius Papa I. *in decretis, decreto ſeptimo.*

CONſuetudinem *a* laudamus , quæ tamen contra fidem catholicam nihil vſurpare dignoſcitur.

¶ *Verba huius capitis, quod antea tribuebatur B. Aug. leguntur in editione Conciliorum Colonienſi , tribus tomis inter decreta Pij I.decreto ſeptimo,& in epiſtola eiuſdem Pij ex codice ſexdecim librorum, lib.3. c.19. quam etiam citant Burchardus,Iuo,& auctor Pannormiæ:cuius tamen epiſtolæ omnia ferè verba habentur 1.lib. regeſti B. Gregorij (qui citatur in Polycarpo)epiſt.75. & ca,quæ ad hoc caput pertinent,referuntur infra diſt.12.c.nos conſuetudinem.*

CAP. VII. ¶ *Vbi auctoritas deficit,mos populi,& maiorum inſtituta pro lege ſeruantur.*

Item B. Auguſtinus *ad Caſulanum, epiſt.86.*

IN his *b* rebus,de quibus nihil certi ſtatuit diuina ſcriptura, mos populi Dei,& inſtituta maiorum pro lege tenēda ſunt. Et ſicut 1. præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores eccleſiaſticarum conſuetudinum coercendi ſunt.

1. ¶ Et ſicut.] *Hinc vſque ad finem ſunt in epiſtola indicata : ſed à Burchardo etiam, & Iuone , & in Pannormia referuntur.*

CAP. VIII. ¶ *Auctoritate, & traditione generali,vel ſpeciali, eccleſia regitur.*

Idem *in libro* c. *de fide Chriſtiana.*

CAtholica eccleſia per orbem terrarum diffuſa , tribus modis probatur exiſtere. Quidquid enim in ea tenetur, aut auctoritas eſt ſcripturarum,aut traditio vniuerſalis, aut certè propria,& particularis inſtitutio.Sed auctoritate tota conſtringitur, vniuerſali traditione maiorum, nihilominus tota:priuatis verò conſtitutionibus,& propriis informationibus vnaquæque pro locorum varietate , prout cuique viſum eſt , ſubſiſtit, & regitur.

CAP. IX. ¶ *Valet ad finem, Catholicæ auctoritas Eccleſiæ.*

Idem *in libro contra Manichæos.*

PAlam eſt, quod in re dubia , ad fidem valeat auctoritas Eccleſiæ Catholicæ , quæ ab ipſis fundatiſſimis ſedibus Apoſtolorum vſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet epiſcoporum ſerie , & tot populorum conſenſione firmatur.

¶ *Apud B. Auguſt.lib.11.contra Fauſtum Manichæum, c.2.legitur.* Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur)quid Eccleſiæ Catholicæ valeat auctoritas.quæ ab ipſis, &c. *Hanc verò epiſcoporum ſucceſſionem potiſſimùm in ſede Petri,& in libro contra epiſtolam Fundamenti, & in epiſt. 165.de ſchiſmate.Donatiſtarum meritò certiſſimum putauit Eccleſiæ Catholicæ indicium.*

CAP. X. ¶ *Ab Apoſtolicis inſtitutis non licet recedere.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos, epiſt. 4. cap.6.*

HOc *a* veſtræ indicimus charitati , vt ab Apoſtolicis inſtitutis nullo vlterius recedatur exceſſu , quia inultum poſt hoc eſſe non poterit ,ſi quiſquam Apoſtolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

CAP. XI. ¶ *Ab omnibus , ſeruari debet, quod Romana ſeruat Eccleſia.*

Item Innocentius I. *ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, epiſt.1.*

QVis *b* neſciat aut non aduertat,id quod à principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt,ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari ? nec ſuperinduci, aut introduci aliquid , quod aut *c* auctoritatem non habeat ; aut aliunde accipere videatur exemplum? præſertim cùm ſit manifeſtum,in omnem Italiam, Gallias,Hiſpanias,Africam,atque Siciliam, inſuláſque interiacentes, nullum inſtituiſſe eccleſias , niſi eos ,quos venerabilis Apoſtolus Petrus,aut eius ſucceſſores conſtituerunt ſacerdotes:aut legant , ſi in iſtis prouinciis alius Apoſtolorum inuenitur, aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam inuenitur,oportet eos hoc ſequi, quod eccleſia Romana cuſtodit ; à qua eos principium accepiſſe non dubium eſt : ne dum peregrinis ſermonibus *d* ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittere *e*. Sæpe dilectionem tuam ad vrbem veniſſe , ac nobiſcum in eccleſia conueniſſe, & quem morem vel in conſiderandis myſteriis , vel in cæteris agendis arcanis teneat , cognouiſſe 1. Quod ſufficere arbitraremur ad informationem eccleſiæ tuæ, vel reformationem, ſi prædeceſſores tui minus aliquid,aut aliter tenuerint , & ſatis certum haberemus ; niſi de aliquibus conſulendos nos eſſe duxiſſet:quibus idcirco reſpondemus : non quòd te aliqua ignorare credamus ; ſed vt maiori auctoritate tuos inſtituas, vel ſi qui à Romanæ eccleſiæ inſtitutionibus errant , aut commoneas,aut nobis indicare non differas ,vt ſcire valeamus,qui ſint,qui aut nouitates inducunt,aut alterius eccleſiæ,quàm Romanæ, exiſtimant conſuetudinem eſſe ſeruandam .

1 ¶ Cognouiſſe.] *Locus in originali conciliis quatuor tomorum inſerto,ſic habet,* cognouiſſe non dubium eſt. Quòd ſufficere informationem eccleſiæ tuæ,vel reformationem(ſi prædeceſſores tui minus aliquid, aut aliter tenuerunt) ſatis certū haberē; niſi de aliquibus conſulēdos nos eſſe duxiſſes; *Sed ob gloſſam ,præcipuè in ver.morem, non eſt mutatum.*

DISTINCTIO XII.

1. QVod *abſque diſcretione iuſtitiæ nulli agere licet.*
ps. CAP. I. ¶ *Nulli agere licet ſine diſcretione iuſtitiæ contra diſciplinam Romanæ Eccleſiæ.*

a *Burch.l.3.c.124.Anſ. l.4.c.42.Iuo p.4.c.66.Pann.l.2. c.157. Poly.l.3. tit.23.*

b *Anſel.l.4.c.43.Burch.l.3.c.126.Iuo p.4.c.68.Pann.l.2. c.158.Polyc.l.3.tit.23. c.fi.*

c *Hodie inter opera B. Auguſt.nullum extat hoc titulo. In epiſtola verò ad Ianuarium quæ eſt 118.c.1.& 2.hæc eadem ſententia copioſè exponitur.*

a *Anſ.l.1.c.45.Poly.l.2.tit.17.Baruch.l.3.c.125.*

b *Anſ.l.1.c.41.Iuo p.4.c,67.Poly.l.1.tit.17.& l.3.tit.24.*

c *al.auctoritatem debeat aliunde accipere vel exemplum.*

d *al. aſſertionibus.* e *al. amittere.*

Vnde

Vnde Calixtus Papa *primus omnibus epiſcopis ait in epiſtola prima ad Benedictum Epiſcopum.*

NOn *a* decet à capite membra diſcedere; ſed iuxta ſacræ ſcripturæ teſtimonium omnia membra caput ſequantur. Nulli verò dubium eſt, quòd Apoſtolica Eccleſia mater eſt omnium Eccleſiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et ſicut Dei filius venit facere voluntatem patris; ſic & vos voluntatem veſtræ impleatis matris, quæ eſt Eccleſia: cuius caput, vt prædictum eſt, Romana exiſtit Eccleſia. Quidquid ergo ſine diſcretione iuſtitiæ contra huius diſciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

CAP. II. ¶ *Apoſtolicis præceptis nullus ſuperbè reſiſtat.*
Item Gregorius 1 Papa *quartus.*

PRæceptis *b* Apoſtolicis non dura ſuperbia reſiſtatur: ſed per obedientiam, quæ à ſancta Romana Eccleſia *c*, & Apoſtolica auctoritate iuſſa ſunt, ſalutiferè impleantur; ſi eiuſdem ſanctæ Dei eccleſiæ, quæ eſt caput veſtrum, communionem habere deſideratis, *& poſt multa.* ¶ Non nouum aliquid præſenti iuſſione præcipimus; ſed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cùm nulli dubium ſit, quòd non ſolùm Pontificalis cauſatio *d*, ſed omnis ſanctæ 2 religionis relatio ad ſedem Apoſtolicam, quaſi ad caput Eccleſiarum, debeat referri, & inde normam ſumere, vnde ſumpſit exordium, ne caput inſtitutionis videatur omittere. Cuius auctoritatis ſanctionem omnes teneant ſacerdotes, qui nolunt ab Apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus vniuerſalem fundauit Eccleſiam, ſoliditate diuelli. Si quis hæc *e* Apoſtolicæ ſedis præcepta non obſeruauerit, percepti honoris eſſe hoſtis non dubitetur.

1 ¶ Gregorius.] *integrum hoc caput inuenitur in epiſtola Gregorij quarti vniuerſis Epiſcopis per Galliam, Germaniã, Europam & vniuerſas prouincias conſtitutis: quæ eſt in codice ſuprà citato Bibliothecæ monaſterij Dominicanorum. Initium verò eſt etiam in epiſtola Anaſtaſij II. ad Anaſtaſium Auguſtum c.6.*

2 ¶ Sanctæ religionis.] *Sic emendatum eſt ex ipſa epiſtola, & aliquot manuſcriptis Gratiani codicibus: inductis his vocibus,* ſpei Romanæ Eccleſiæ.

CAP. III. ¶ *Non eſt reſiſtendum conſuetudini, cui canonica non obſtat auctoritas.*
Item Leo IX. *Michaeli Epiſcopo Conſtantinopolitano, epiſt.1.c.29. & Nicolaus 1. epiſt.2 ad Photium.*

SCit *f* ſancta Romana eccleſia, quòd nihil obſunt ſaluti credentium diuerſæ pro loco, & tempore conſuetudines; ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus: vnde nil iudicamus eis debere, vel poſſe reſiſtere *g*. ¶ *Caput hoc confectum eſt ex duobus longè diuerſis locis. Nam vſq; ad verſ.* ſi illis, *ſumptum eſt ex prima epiſtola, ſeu libello Leonis IX. aduerſus inauditas præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani, & Leonis Acridani Epiſcoporum. c.29. vbi loquens de Romana eccleſia, ait:* Scit namq; quia nihil obſint ſaluti credentium diuerſę pro loco & tempore conſuetudines; quando vna fides per dilectionem operans bona, quæ poteſt, vni Deo commendat omnes; *& hæc ferè ab Iuone, & in Pannormia referuntur. Altera verò pars accepta eſt ex epiſtola ſecunda Nicolai ad Photium, quæ incipit,* Poſtquam Beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De conſuetudinibus, quas nobis opponere viſi eſtis, ſcribentes per diuerſas eccleſias diuerſas eſſe conſuetudines: ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas pro qua obuiare debeamus; nihil iudicamus, vel eis reſiſtimus.

a *Anſel.l.c.12. Polyc.lib.1.17.* b *Anſelm. l.1.c.20. Polyc.l.1.tit.17.* c *abeſt ab Orig. & aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus* d *al. accuſatio.* e *al. hoc præcepto ſedis Apoſtolicæ præcepta.*] *Orig. Iuo p.4.c.223. & p.5.c.44. Pan. l.2.c.155.* g *al. reſiſti.*

CAP. IV. ¶ *Conſuetudines, quæ fidei non officiunt, vt à maioribus traditæ ſunt, obſeruantur.*
Item Hieronymus *ad Lucinium, epiſt. 28.*

ILlud breuiter te admonendum puto, traditiones eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt, ita obſeruandas, vt à maioribus traditæ ſunt, nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubuerti.

CAP. V. ¶ *Traditiones à Patribus inſtitutæ, non ſunt infringendæ.*
Item Nicolaus *Hincmaro archiepiſcopo.*

RIdiculum *a* eſt, & ſatis abominabile dedecus, vt temporibus noſtris vel falsò inſimulari ſanctam Dei Eccleſiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus à Patribus ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium infringi patiamur.

¶ *Habetur in epiſtola ſcripta Hincmaro, & cæteris Archiepiſcopis, & Epiſcopis in regno Caroli eccleſias regentibus quæ extat in codice iam memorato Bibliothecæ Dominicanorum, & ex eo caput hoc locupletatum eſt. Nam antea breuius erat, vt etiam apud Iuonem & in Pan normia.*

CAP. VI. ¶ *Diuturni mores pro lege ſunt habendi.*
Item Iuſtinianus *Inſtitutionum lib.1. tit. 2.*

DIuturni *b* mores conſenſu vtentium approbati legem imitantur.

CAP. VII. ¶ *Quidquid contra longam conſuetudinem fit, reuocari oportet.*
Item Cod. lib. 8. tit. quæ ſit longa conſuetudo, l.1.

COnſuetudo *c* præcedens, & ratio, quæ conſuetudinem ſuaſit, tenenda eſt. Et quidquid 1. contra longam conſuetudinem fiet, ad ſolicitudinem ſuam reuocabit præſes prouinciæ.

1 ¶ Quidquid.] *In originali eſt,* & nequid contra longam conſuetudinem fiat, *ſed quoniam rubrica videtur magis conuenire lectioni, quæ eſt etiam apud Iuonem & in Pannormia, non eſt mutatum.*

CAP. VIII. ¶ *Immota permaneat conſuetudo, quæ contra fidem catholicam nihil vſurpare dignoſcitur.*
Item Gregorius *vniuerſis Epiſcopis Numidiæ, lib.1. epiſt.75.*

NOs *d* conſuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vſurpare dignoſcitur, immotam permanere concedimus ſiue de primatibus conſtituendis, ſiue de cæteris capitulis: exceptis iis, qui ex Donatiſtis ad epiſcopatum perueniunt: quos prouehi ad primatus dignitatem (etiam cùm ordo clericorum 1 eos ad locum eundem deferat) modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commiſſæ ſibi plebis *e* curam gerere, non autem etiam illos antiſtites, quos catholica fides in Eccleſiæ ſinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire.

1 ¶ Ordo clericorum.] *Sic etiam legitur in aliquot vetuſtis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorij codicibus: ſed auctor gloſſæ non videtur habuiſſe verbum* clericorum: *quemadmodum neque Iuo, neque pleraquè Gratiani manuſcripta exemplaria, neque aliquæ etiam B. Gregorij operum editiones.*

a *Iuo p.4.c.212. lib.2.c.156.* b *Iuo p.4.c.194. Pann.lib.2.c.160.* c *Iuo p.4.c.201. Pann.lib.2.c.162.* d *Supra diſt. 11.c. conſuetudinem:* e *tantummodo.*] *Orig.*

Cap. IX. ¶ *Non negantur quæ conſuetudinis ſunt.*
Item Gregorius *ad Maximum Salonitanum epiſcopum lib. 7. reg. epiſt. 81.*

QVemadmodum illicita perpetrari non patimur; ſic quę ſunt conſuetudinis, non negamus.

Cap. X. ¶ *Non locus conſuetudinem, ſed conſuetudo locum commendat.*

Item Gregorius *ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, reſp. 3.*

NOuit *a* fraternitas tua Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, in qua ſe meminit enutritam. Sed mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in Gallicorum *b*, ſiue in qualibet eccleſia aliquid inueniſti, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicitè eligas; & in Anglorum eccleſia, quæ adhuc in fide noua eſt, inſtitutione præcipua, quæ de multis eccleſiis colligere poteris *c*, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus *d* loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige: & hæc quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.

Cap. XI. ¶ *Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe conuincitur, indifferenter eſt habendum.*

Item Auguſt. *ad Ianuarium, epiſt.* 118. *cap.* 1.

ILla autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis conciliis, quorum eſt in eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata, atque ſtatuta retineri: ſicuti quòd Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cœlum, & aduentus de cœlo ſpiritus ſancti, anniuerſaria ſolennitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſeruetur ab vniuerſa, quacunque ſe diffundit, eccleſia. ¶ Alia *e* vero, quæ per loca terrarum, regionéſq; variantur, ſicuti eſt, quòd alij ieiunant ſabbato, alij verò non, alij quotidie communicant corpori, & ſanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi ſabbato tantum, & dominico, alibi tantum dominico, & ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt; totum hoc genus rerũ liberas habet obſeruationes. Nec diſciplina vlla eſt in his melior graui, prudentiq; Chriſtiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit eccleſiam, ad quamcunque fortè deuenerit. Quod *f* enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur *g*, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos viuitur, ſocietate ſeruandum eſt. Mater mea 1 Mediolanum me conſecuta, inuenit eccleſiam ſabbato non ieiunantem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego conſului de hac re beatiſſimæ memoriæ virum Ambroſium. At ille ait; cum Romam venio, ieiuno ſabbato: cùm Mediolani ſum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam fortè eccleſiam veneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi. Hoc, cùm matri renunciaſſem, libenter amplexa eſt.

1 ¶ Mater mea,] *In hoc capite, quemadmodum & in ſequenti, multa ſunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco vſq; in finem, quoniam verba B. Auguſtini aptè erant in epitomen redacta, nihil additũ eſt.*

2 pars. *Hoc autem de conſuetudine illa intelligendum eſt, quæ vel vniuerſalis eccleſiæ vſu, vel temporis prolixitate roboratur. Cæterum ſi pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ conſuetudines introducantur, inuenta opportunitate, reſecandæ ſunt potiùs quàm obſeruãdæ.*

a *Iuo p.2.c.80.* b *Gallicanorum.*] *Orig. Gallicana.*] *Iuo.* c *potuiſti.*] *orig.* d *bonis rebus*] *Orig.* e *ibid c.2.* f *Fere Idem, epiſt.119.c.18.* g *al. eſſe conuincitur.*

Cap. XII. ¶ *Reſecanda ſunt quæ neque auctoritate, neque moribus vniuerſitatis comprobantur.*
Vnde Auguſtinus *ſcribit ad inquiſitiones Ianuarij, epiſt.119.c.19.*

OMnia *a* talia, quę neque ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus continentur, nec in conciliis epiſcoporum ſtatuta inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſalis *b* eccleſiæ roborata ſunt, ſed diuerſorum locorum diuerſis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omnino nunquam inueniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt, vbi facultas tribuitur, ſine vlla dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamuis enim neque hoc inueniri poſſit quomodo contra fidem ſint; ipſam tamen religionem, quam pauciſſimis, & manifeſtiſſimis celebrationum ſacramentis miſericordia Dei eſſe liberam voluit, ſeruilibus oneribus *c* premunt, vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui etiam ſi tempus libertatis non agnouerint; legalibus tamen ſacramentis *d*, non humanis præſumptionibus ſubiiciuntur.

Cap. XIII. ¶ *Omnes prouinciæ e eundem in pſallendo modum teneant, quem metropolitanam ſedem f habere cognouerint.*

Item ex Concilio Toletano 11. *c.3.*

3. ps. DE iis, qui contra Apoſtoli *g* voluntatem circumferuntur omni vento doctrinę, placuit huic ſancto cõcilio, vt metropolitanæ ſedis auctoritate coacti, vniuſcuiuſque prouinciæ 1 ciues, rectoréſque eccleſiarum vnum, eundémque in pſallendo teneant modum: quem in metropolitana ſede *h* cognouerint inſtitutum; nec aliqua diuerſitate cuiuſque ordinis, vel officij à metropolitana ſe patiantur ſede diſiungi. Sic enim iuſtum eſt, vt inde vnuſquiſque ſumat regulas magiſterij, vnde honoris conſecrationem accipit, vt iuxta maiorum decreta ſedes, quæ vnicuique ſacerdotalis dignitatis eſt mater, ſit eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Abbatibus ſanè, indultis officiis, quæ iuxta voluntatem ſui epiſcopi regulariter illis implenda ſunt, cætera officia publica, id eſt, veſperas, matutinum, ſiue miſſam aliter, quam in principali eccleſia, celebrare non liceat ¶ Quiſquis autem horum decretorum violator extiterit, ſex menſibus communione priuatus apud metropolitanum ſub pœnitentiæ cenſura permaneat corrigendus, quatenus apud illum, & præteritæ tranſgreſſionis culpam lacrymis diluat, & neceſſariam officiorum doctrinam ſtudioſè addiſcat. ¶ Sub iſta ergo regula diſciplinæ, non ſolùm metropolitanus totius ſuæ prouinciæ pontifices vel ſacerdotes adſtringat, ſed etiam cæteri Epiſcopi ſubiectos ſibi eccleſiarum rectores obtemperare his inſtitutionibus cogant.

1 ¶ Prouinciæ ciues.] *In codice Lucenſi peruetuſto bibliothecæ Regis catholici, & in conciliis impreſſis, in margine legitur,* prouinciæ pontifices: *quæ dictio in fine huius capitis repetita, oſtendit hanc eſſe veram lectionem. Verùm in omnibus conciliorum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ciues.

Cap. XIV. ¶ *Ordo ſeruetur in matutinis, & veſpertinis officiis vnus & idem.*
Item Ex Concilio Bracharenſi 1. *cap.19.*

PLacuit *i* omnibus communi conſenſu, vt vnus atque idem pſallendi ordo in matutinis, vel veſpertinis officiis teneatur & non diuerſæ ac priuatæ, neque 1 monaſterio-

a *Iuo p.4.c.206. Pann. l.2.c.168.* b *al. vniuerſale.*] *Orig. Iuo, Pann.* c *al. adeo ſeruilibus operibus.* d *ſarcinis.*] *Orig.* e *al. prouinciales.* f *al. eccleſiam.*
g *Ephes.4.* h *al. eccleſia.* i *Sententia habetur, etiam in Toletano, 4.c.2*

rum

rum conſuetudines cum Eccleſiaſtica regula ſint permiſtæ.

1 ¶ Neque monaſteriorum.] *In concilio ipſo poſtremo Coloniæ excuſo abeſt vox*, neque. *In cæteris autem editionibus ſic legitur*, priuatæ monaſteriorum conſuetudines contra Eccleſiaſticas regulas ſint permiſtæ.

DISTINCTIO XIII.

1. ps. *ITem aduerſus naturale ius nulla diſpenſatio admittitur, niſi fortè duo mala ita vrgeant, vt alterum eorum neceſſe ſit eligi.*

Cap. I. ¶ *Minus malum de duobus eligendum eſt.* *Vnde* in Concilio Toletano 8.c.2.*legitur.*

DVo *a* mala licet ſint omnino cautiſſimè præcauenda, tamen ſi periculi neceſſitas ex his vnum perpetrare *b* compulerit, id debemus reſoluere, quod minori nexu noſcitur obligare *c* ¶ Quid autem ex his leuius, quidve ſit grauius, puræ *d* rationis acumine inueſtigemus. Enim dum peierare compellimur, creatorem quidem offendimus; ſed nos tantummodo maculamus. Cùm verò noxia promiſſa complemus, & Dei iuſſa ſuperbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipſos crudeliori gladio trucidamus. Illic *e* enim duplici culparum telo perimimur *f* hic *g* tripliciter iugulamur.

¶ *In ipſo concilij capite multa antecedunt, & ſequuntur, quæ perlegenda ſunt.*

Cap. II. ¶ *De eodem* *Item* Gregorius *in moralibus, in c.40.Iob.lib.32. c.18.19.& 20.*

NErui teſticulorum Leuiathan *h* perplexi ſunt; quia ſuggeſtionum *i* illius argumenta implicatis inuentis *k* illigantur vt pleroſque ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe fugere peccatum appetant, hoc ſine aliquo peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab vna valeant ſoluere, niſi in alia conſentiant ſe ligari. Quod meliùs oſtẽdimus, ſi qua ex conuerſatione hominũ illigationis huius exempla proferamus *l. & nonnullis* m *interiectis.* ¶ Ecce quidam dum mũdi huius amicitias appetit, cuilibet alteri ſimilem ſibi vitam ducenti, quòd ſecreta illius omni ſilentio cõtegat, ſe iureiurando cõſtringit. Sed is cui iuratum eſt, adulterium perpetrare cognoſcitur, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem qui iuſiurandum præbuit, ad mentem reuertitur, & diuerſis hinc inde cogitationibus impugnatur, atq; hoc ſilere reformidat ne ſilentio *n* adulterij ſimul & homicidij particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu ſe periurij obſtringat. Perplexis ergo teſticulorum neruis ligatus eſt: quia in quamlibet partem declinet, metuit ne à tranſgreſſionis contagione liber non ſit. ¶ Alius cuncta, quæ mundi ſunt, deſerens, atq; per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno ſe ſubdere regimini appetit: ſed eum, qui ſibi apud Deũ præeſſe debeat, minus cauta inquiſitione diſcernit: cui fortaſſe is, qui ſine iudicio legitur, cum præeſſe iam cœperit, agere *o* quæ Dei ſunt, prohibet; quæ mundi ſunt, iubet. Pẽſans itaq; ſubditus, vel quæ ſit culpa inobedientiæ, vel quod contagiũ ſecularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens, Deum in ſuis præceptis, deſerat, aut rurſus non obediens, Deum in electo priore contemnat, *& infra.* ¶ Alius penſare pondus honoris eccleſiaſtici negligens, ad locum regiminis præmiis aſcendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa reuocatur, dolétque ſe ad laborem cum culpa perueniſſe, & quàm ſit iniquum quòd amiſerit, ex ipſa fractus *a* difficultate cognoſcit. Reum igitur ſe cum impẽſis præmiis agnoſcens, vult adeptæ ſublimitatis locum deſerere, ſed timet, ne grauius delictum ſit ſuſcepti gregis cuſtodiam reliquiſſe vult ſuſcepti gregis curam gerere, ſed formidat, ne deterior culpa ſit, regimina paſtoralis gratiæ *b* empta poſſidere. Per honoris ergo ambitum, ligatum culpa hinc inde ſe conſpicit. Eſſe quippe ſine reatu criminis neutrum videt ſi aut ſuſceptus ſemel grex relinquatur, aut rurſum ſacra actio ſeculariter empta teneatur. Vndique metuit, & ſuſpectus latus omne pertimeſcit, ne aut ſtans in empto regimine non digne lugeat, quod non etiam deſerens 1 emendat, aut certe regimen deſerens, dum aliud flere nititur, rurſus aliud de ipſa gregis deſtitutione committat, *& infrà.*

2. pars. ¶ Eſt tamen quod ad deſtruendas Beemoth *c* verſutias ſubtiliter *d* fiat, vt dum mens inter minora, & maxima peccata conſtringitur, ſi omnino nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur: quia & qui murorum vndique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, vbi breuior murus inuenitur. Hinc Paulus *e* cùm quoſdam in eccleſia incontinentes aſpiceret, conceſſit minima, vt maiora declinarent, dicens; [*Propter fornicationem autem vnuſquiſq; vxorem ſuam habeat.*] Et quia tunc ſolùm coniuges in admiſtione ſine culpa ſunt, cùm non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipiẽda prole miſcẽtur, Vt hoc etiam, quòd conceſſerat, ſine culpa (quamuis minima) non eſſe monſtraret, illico adiunxit: [*Hoc f autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundum imperium.*] Non enim eſt ſine vitio: quod ignoſcitur, non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quod poſſe indulgeri præuidit. Sed cùm in dubiis conſtringimur, vtiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus. ¶ Itaque plerumque neruorum Beemoth iſtius perplexitas ſoluitur, dum ad virtutes maximas per commiſſa minora tranſitur.

1 ¶ Emendat.] *Hoc loco in originali videtur conſtructio verborum perturbata & reſtituenda ex Gratiano.*

DISTINCTIO XIV.

1. ps *VErùm hoc in vna eadémque perſona intelligitur. Cæterum an in diuerſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet vt committamus minora ne alij grauioribus implicentur, meritò quæritur.*

Cap. I. ¶ *Non ſunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alij grauiora committant.*

De his ita ſcribit Auguſt.*lib.Quæſt.ſuper Gen.c.42.*

QVod *g* ait Sodomitis Loth *h* [*Sunt mihi duæ filiæ, quæ nondum nouerunt viros: producam illas ad vos, vtimini illis quomodo placuerit vobis: tantum in viros iſtos ne faciatis iniquum.*] quoniam proſtituere volebat filias ſuas hac compenſatione, vt viri hoſpites eius nihil à Sodomitis tale paterentur, vtrum admittenda ſit compenſatio flagitiorum, vel quoruncunque peccatorum, vt nos faciamus mali aliquid, ne alius grauius malum faciat, an potius perturbationi Loth, non conſilio tribuendum ſit, quia hoc dixerit merito quæritur. Et nimirum periculoſiſſimè

a *Iuo p.12.c.16.Pann.l.8.c.119.* b *al.tentare.*] *al. temperare.* c *obligari.*] *Orig.Iuo, Pann.& Gra.* d *al.piæ.*] *al.pio*] *al.pietatis acumine.* e *al.Illinc.*] *Gra.* f *percutimur.*] *Orig.* g *al.hinc.*] *Gra.* h *Iob.40.al. per ſuggeſtionum.* k *al.inuentionibus.*] *Orig.* m *Ibid.c.19.* n *al.ſilendo.* o *agi.*] *Orig.*

a *fructus*] *Orig.* b *al.gregis.* c *Ibid.20.* d *vtiliter.*] *Orig. vt infra.* e *1. Cor. 7.* f *Ibid. 6.* g *Iuo p. 9. c. 119.* h *Gen.19.*

admittitur hæc compenſatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda eſt.

2. pars. *Conſuetudinis autem, vel conſtitutionis rigor nonnunquam relaxatur.*

CAP. II. ¶ *Quæ conſtitutiones valeant temperari, vel quæ non.*

Vnde Leo Papa *ait ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcop. epiſt. 90. ante cap. 1.*

SIcut *a* quædam ſunt, quæ nulla poſſunt ratione conuelli, ita multa ſunt, quæ aut pro neceſſitate temporum, aut pro conſideratione ætatum oporteat temperari: illa conſideratione *b* ſemper ſeruata, vt in iis, quæ vel dubia fuerint, aut obſcura, id nouerimus ſequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis ſanctorum Patrum inueniatur aduerſum.

DISTINCTIO XV.

1. ps. *QVoniam de iure naturali, & conſtitutione, vel conſuetudine hactenus diſſeruimus, differentiam, qua inuicem diſcernuntur, aſſignantes, nunc ad eccleſiaſticas conſtitutiones ſtylum vertamus, earum originem, & auctoritatem prout ex libris ſanctorum Patrum colligere poſſumus, breuiter aſſignantes.*

CAP. I. ¶ *Quo tempore cœperint canones generalium conciliorum.*

CAnones c generalium Conciliorum (vt Iſidorus ait lib. 6. etymol. c. 16.) à temporibus Conſtantini cœperunt. In præcedentibus namque annis perſecutione ſeruente, docendarum plebium minimè dabatur facultas. Inde Chriſtianitas in diuerſas hæreſes ſciſſa eſt: quia non erat licentia Epiſcopis in vnum conueniendi, niſi tempore ſupradicti Imperatoris. Ipſe enim dedit facultatem Chriſtianis, liberè congregari. Sub hoc etiam ſancti Patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarum conuenientes iuxta fidem Euangelicam & Apoſtolicam, ſecundum poſt Apoſtolos ſymbolum tradiderunt. ¶ Inter cætera autem concilia, quatuor eſſe ſcimus venerabiles ſynodos, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quaſi quatuor Euangelia, vel totidem paradiſi flumina. ¶ Harum prima Nicæna ſynodus cccxviij. Epiſcoporum Conſtantino Auguſto imperante, peracta eſt: in qua Arianæ perfidiæ condemnata blaſphemia, quam de inæqualitate ſanctæ Trinitatis idem Arius aſſerebat, conſubſtantialem Deo patri Deum filium eadem ſancto ſynodus per ſymbolum definiuit. ¶ Secunda ſynodus cl. Patrum ſub Theodoſio ſeniore Conſtantinopoli congregata eſt, quæ Macedonium, Spiritum ſanctum Deum eſſe negantem, condemnans, conſubſtantialem patri & filio Spiritum ſanctum demonſtrauit, dans ſymboli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum confeſſio in Eccleſiis prædicat. ¶ Tertia ſynodus Epheſina prima cc. Epiſcoporum ſub iuniore Theodoſio Auguſto, edita eſt, quæ Neſtorium, duas perſonas in Chriſto aſſerentem, iuſto anathemate condemnauit, oſtendens manere 1 in duabus naturis vnam Domini noſtri Iesv Chriſti perſonam. ¶ Quarta ſynodus Chalcedonenſis DCXXX ſacerdotum ſub Martiano Principe habita eſt, in qua Eutychem Conſtantinopolitanum abbatem, verbi Dei & carnis vnam naturam pronuntiantem, & eius defenſorem Dioſcorum, quondam Alexandrinum Epiſcopum, & ipſum rurſus Neſtorium cum reliquis hæreticis vna Patrum ſententia damnauit, prædicans eadem ſynodus Chriſtum Dominum de Virgine ſic natum, vt in eo ſubſtantiam diuinæ, & humanæ confiteamur naturæ. ¶ Hæ ſunt quatuor ſynodi principales, fidei doctrinam pleniſſimè prædicantes. Sed & ſi qua ſunt Concilia, quæ ſancti Patres ſpiritu Dei pleni ſanxerunt, poſt iſtorum quatuor authoritatem, omni manent ſtabilita vigore: quorum geſta in hoc opere condita continentur. ¶ Synodus autem ex græco interpretatur comitatus, vel cœtus. Concilij 2. verò nomen tractum eſt ex more Romano. Tempore enim in quo cauſæ agebantur, conueniebant omnes in vnum, communíque intentione tractabant. Vnde concilium à communi intentione dictum quaſi conſilium: conſilium, quaſi conſidium, *d* in l. literam tranſeunte, vel concilium dictum eſt à communi intentione: eò quòd in vnum dirigant omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorum ſunt: vnde qui ſibimet diſſentiunt, non agunt concilium, quia non conſentiunt in vnum. Cœtus verò conuentus eſt, vel congregatio, à coeundo, id eſt à conueniendo in vnum. Hinc etiam conuentus eſt nuncupatus, eò quòd ibi homines conueniunt in vnum: ſicut à conuentu cœtus dicitur, ſic & concilium à ſocietate multorum in vnum.

Caput hoc habetur etiam in conciliorum collectione Iſidori ante ipſius præfationem, non autem in codice bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen vſque ad verſiculum, Inter cætera, *ponitur etiam (quemadmodum & in aliis) ante initium concilij Nicæni.*

1 ¶ Manere.] *In pleriſque antiquis Gratiani exemplaribus, & Iſidori codice impreſſo, legitur, vt eſt emendatum. Sed in aliis eorundem manuſcriptis, & impreſſis Gratiani legitur,* manere in Chriſto duas naturas, & vnam Domini noſtri Ieſu Chriſti perſonam.

2 ¶ Concilij verò.] *Apud Iſidorum in lib. Etymol. locus hic mendosè legitur. Verùm in præfatione eiuſdem Iſidori editioni Pariſienſi conciliorum præpoſita, quæ cum aliquot codicibus collata eſt, ſic legitur.* Concilij verò nomen tractum ex communi intentione, eò quod in vnum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum ſunt: vnde & qui ſibimet diſſentiunt, non agunt Concilium, quia non ſentiunt vnum. Cœtus vero conuentus eſt, vel congregatio, à coeundo, id eſt, conueniendo in vnum: vnde & conuentus nuncupatus, quòd ibi homines conueniant. Sicut conuentus cœtus, vel concilium à ſocietate multorum in vnum. *In Gratiani codicibus ſunt multæ varietates, ex quibus ea lectio retenta eſt, quæ viſa eſt melior, quamuis adhuc aliquid fortaſſe deſideretur.*

CAP. II. ¶ *De auctoritate quatuor Conciliorum.*

De quatuor verò a conciliis ſcribit B. Gregorius *ita dicens. lib. 1. Regeſti, Epiſt. 24.*

SIcut ſancti Euangelij quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere, & venerari me fateor: Nicænum ſcilicet, in quo peruerſum Arij dogma deſtruitur: Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur: Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorij impietas iudicatur; Chalcedonenſe verò, in quo Eutychis, Dioſcorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione cuſtodio: quia in his velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cuiuſlibet 1 vitæ, atque actionis norma conſiſtit. ¶ Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epiſtola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena probatur, in quo Theodorus perſonam mediatoris, Dei & hominum in duabus ſubſtantiis ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe conuincitur, & in quo ſcripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu dementiæ prolata refutantur. Cunctas verò, quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas venerantur amplector: quia, a dum

a Pan. in prologo. c. 11. Ordo verborum non reſtitutus eſt. b conditione] Orig. e Pann. l. 2. c. 104.

a al. quoque.

vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe, & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere, quos *a* religant, aut *b* ligare, quos ſoluunt.

2 ¶ Cuiuſlibet. *Apud B. Gregorium legitur.* Et cuiuſlibet vitæ, atque actionis exiſtat, quiſquis eorum ſoliditatem non tenet, etiam ſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum, &c. *& in ſequentibus ſignificantur tria illa capitula, quorum occaſione nonnulli quintam Synodum non recipiebant.*

CAP. III. ¶ *Quæ c concilia ſancta Romana Eccleſia ſuſcipiat.*

De iiſdem etiam Gelaſius *in concilio habito Romæ cum 70. epiſcopis ſcribit dicens.*

SAncta *d* Romana Eccleſia poſt illas veteris teſtamẽti & noui ſcripturas, quas regulariter ſuſcipimus, etiam has ſuſcipi non prohibet: Sanctā ſynodum Nicænam CCCXVIII. Patrum, mediante Conſtantino Maximo Auguſto, in qua Arius hæreticus condemnatus eſt: Sanctam ſynodum Conſtantinopolitanam, mediante Theodoſio ſeniore Auguſto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit; Sanctam ſynodum Epheſinam, in qua Neſtorius damnatus eſt conſenſu beatiſſimi Papæ Cæleſtini, mediante Cyrillo Alexandrinæ ſedis antiſtite, & Arcadio Epiſcopo ab Italia deſtinato: Sanctam ſynodum Chalcedonenſem, mediante Martiano Auguſto, & Anatolio Conſtantinopolitano Epiſcopo, in qua Neſtoriana & Eutychiana hæreſes ſimul cum Dioſcoro, eiúſque complicibus damnatæ ſunt: ſed & ſi qua ſunt Concilia à ſanctis Patribus hactenus inſtituta, poſt *e* iſtorum quatuor auctoritatem & cuſtodienda, & recipienda decernimus, & mandamus 1. ¶ Iam nunc ſubiiciendum eſt de opuſculis ſanctorum patrum, quæ in eccleſia catholica recipiuntur. ¶ Opuſcula beati Cypriani martyris, & Carthaginenſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Athanaſij Alexandrini Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Gregorij Nazianzeni Epiſcopi. ¶ Itẽ opuſcula beati Baſilij Cappadociæ Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Ioannis Conſtantinopolitani Epiſcopi: ¶ Item opuſcula Theophili Alexandrini Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Hilarij Pictauienſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula B Ambroſij Mediolanẽſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula B. Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi. Item opuſcula B. Hieronymi Presbyteri. ¶ Item *f* opuſcula beati Proſperi viri religioſiſſimi. ¶ Item epiſtolam beati Leonis Papæ ad Flauianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum deſtinatam, cuius textum quiſpiam ſi vſque ad vnum iota diſputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema ſit. ¶ Item opuſcula, atq; tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo à ſanctæ Romanæ Eccleſiæ conſortio deuiauerunt, nec ab eius fideli *g* prædicatione ſeiuncti ſunt, ſed communionis ipſius, gratia Dei, vſque ad vltimum diem vitæ ſuæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item Decretales epiſtolæ, quas beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Romana, pro diuerſorum Patrum conſultatione, dederunt, venerabiliter ſuſcipiendæ ſunt. ¶ Item geſta 2 ſanctorum martyrum qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis irradiant. Quis ita *h* eſſe catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed gratia Dei, & adiutorio vniuerſa toleraſſe? Sed ideo ſecundùm antiquam conſuetudinem ſingulari cautela in ſancta Romana Eccleſia non leguntur, quia & eorum, qui conſcripſere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis *a* ſuperflua aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur: ſicut cuiuſdam Quirici *b*, & Iulitæ, ſicut Gregorij, aliorúmque huiuſmodi paſſiones, quæ ab hæreticis perhibentur conſcriptæ. Propter quod, vt dictum eſt, ne vel leuis ſubſannandi oriretur occaſio, in ſancta Romana Eccleſia non leguntur. Nos tamẽ cum prædicta Eccleſia omnes martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatiſſimus ſcripſit Hieronymus, cum omni honore ſuſcipimus. ¶ Item Actus beati Sylueſtri, Apoſtolicæ ſedis Præſulis, licèt eius, qui conſcripſit nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu multę hoc imitantur Eccleſiæ. ¶ Item ſcripta de inuentione S. Crucis Dominicæ, & alia ſcripta de inuentione capitis beati Ioannis Baptiſtæ, nouellæ quidem *c* reuelationes ſunt, & nonnulli eas catholici legunt. Sed cùm hæc ad catholicorum manus peruenerint, B. Pauli *d* Apoſtoli ſententia præcedat, [*Omnia probatè, quod bonum eſt, tenete.*] ¶ Item Ruffinus vir religioſus plurimos eccleſiaſtici operis edidit libros: nonnullas etiam ſcripturas interpretatus eſt: ſed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa ſentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum ſentire cognoſcimus & non ſolùm de Ruffino, ſed etiam de vniuerſis *e*, quos vir ſæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione *f* reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatiſſimus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus: reliqua autem omnia cum auctore ſuo dicimus eſſe renuenda. ¶ Item Chronicon *g* Euſebij Cæſarienſis, atque eiuſdem hiſtoriæ eccleſiaſticæ libros, quamuis in primo narrationis ſuæ libro tepuerit, & poſtea in laudibus, atque excuſatione Origenis ſchiſmatici vnum conſcripſerit librum: propter rerum tamen notitiam ſingularem, quæ ad inſtructionem pertinent, vſquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Oroſium virum eruditiſſimum collaudamus, quia valde nobis neceſſariam aduerſus Paganorum calumnias ordinauit hiſtoriam, miráque breuitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulij paſchale opus, quod heroicis deſcripſit verſibus, inſigni laude proferimus *h*. Item Iuuenci 3. nihilominus laborioſum opus non ſpernimus, ſed miramur.

¶ Cæterum, quæ ab hæreticis, ſiue ſchiſmaticis conſcripta, vel prædicata ſunt, nullatenus recipit Catholica, & Apoſtolica Eccleſia Romana. ¶ E quibus *i* pauca, quæ ad memoriam venerunt, & à catholicis vitanda ſunt, credimus eſſe ſubdenda. In primis Ariminenſem ſynodum à Conſtantio Cæſare, Conſtantini filio congregatam, mediante Tauro præfecto, ex tunc & nunc, & vſque in æternum confitemur eſſe damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Clementis, lib. 8. *k* apocryphum:

Actus nomine Andreæ Apoſtoli, apocryphi.
Actus nomine Philippi Apoſtoli, apocryphi.
Actus nomine Petri Apoſtoli, apocryphi.
Actus nomine Thomæ Apoſtoli, apocryphi.

Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euangelium nomine Thomæ Apoſtoli, quo vtuntur Manichæi, apocryphum, Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi Apoſtoli, apocryphum. Euangelium nomine Andreæ apoſtoli, apocryphum.

---

a *al. ligant.* b *al. religare,* c *al. Quas ſcripturas.*
d *Burch. l. 3. c. 220. Iuo p. 4. c. 64. Pann. l. a. c. 92. Polyc. l. 1. tit. 20* e *al. præter.* f *Anſel. 6. c. 193.*
g *fide, vel prædicatione.] Orig. & Burch. Nicolaus in epiſtola impreſſa ad Epiſcopos Galliæ, cuius initium. [Quamuis]*
h *al. Iſta.*

a *al. dictis.*] b *al. Cyrici.* c *quædam relationes.*] *Orig.*
d *1. Theſſ. 5.*
e *al. diuerſis orig.*
f *al religioſè.*
g *al. Chronica.*] *Orig.*
h *al. proferimus.*] *Orig.*
i *Burch. l. 3. c. 221. Iuo p. 4. c. 65 Pann. l. 2. c. 123.*
k *decem.*] *Orig.*

Euangelia, quæ falſauit Lucianus, apocrypha. Euangelia quæ falſauit Hyrcius *a*, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris, apocryphus. Liber de natiuitate Saluatoris, & de ſācta 4 Maria, & de obſtetrice Saluatoris, apocryphus. Liber qui appellatur Paſtoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticius *b* diſcipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur, theſaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur, de filiabus Adæ, vel *c* Geneſeos, apocryphus. Ocntimetrum de Chriſto Virgilianis compaginatum verſibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Theclę, & Pauli apoſtoli, apocryphus. Liber, qui appellatur, Nepotis, apocryphus. Liber, prouerbiorum, qui ab hæreticis cōſcriptus, & ſancti Xyſti *d* nomine ſignatus eſt, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli apoſtoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ apoſtoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur tranſitus *e* ſanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone poſt diluuium pugnaſſe perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur teſtamentum Iacob *f*, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia ſancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Iamnis, & Mambræ, apocryphus. Liber qui appellatur, ſortes Apoſtolorum, apocryphus. Liber Luſanæ *g*, apocryphus. Liber canonum Apoſtolorum, apocryphus. Liber Phyſiologos, qui ab hæreticis conſcriptus eſt, & B. Ambroſij nomine præſignatus, apocryphus, Hiſtoria Euſebij Pamphili, apocrypha. Opuſcula Tertulliani *h*, ſiue Africani, apocrypha. Opuſcula Poſthumiani, & Galli, apocrypha. Opuſcula Montani, Priſcillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuſcula omnia Fauſti Manichæi, apocrypha. *i*. Opuſcula alterius Clementis Alexandrini apocrypha *k*. Opuſcula Victorini Pictauienſis *l*, apocrypha. Opuſcula Fauſti Rhegienſis Galliarum, apocrypha. Opuſcula Frumenti *m*, apocrypha Epiſtola IESV ad Agbarum regem, apocrypha. Paſſio Georgij, apocrypha. Paſſio Cyrici, & Iulitæ, apocrypha. Scriptura quæ apellatur, contradictio Salomonis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non Angelorum, vt illi confingunt, ſed dæmonum magis artibus conſcripta ſunt, apocrypha. ¶ Hęc, & omnia his ſimilia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſātenus, Photinus, & Bonoſus & qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcœniſſimis ſequacibus, Apollinaris, Valētinus ſiue Manichæus, Fauſtus *n*, Sabellius, Arius, Macedonius, Nouatus, Sabbatius, Cæleſtius *o*, Donatus, Euſtathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus, & *p* Latienſis, Cœleſtinus, Maximinus, Priſcianus *q* ab Hiſpania, Lampedius, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Acacius Conſtantinopolitanus, cum conſortibus ſuis, nec non & omnes hæreſes, *r* quas ipſi, eorúmque diſcipuli, ſiue ſchiſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minimè retinentur, non ſolùm repudiata, verumetiam ab omni Romana, & Apoſtolica eccleſia, eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorúmque ſequacibus ſub anathematis indiſſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata. ¶ Cæterùm 5. qui libri in Eccleſiaſticis officiis per anni circulum à nonnullis legantur (quòd ritum illum Apoſtolica non reprobat ſed ſequitur eccleſia) pro fidelium ædificatione annotandum cenſuimus. Quidam, quòd in Septuageſima ponunt Pentateuchum 6 vſque in xv. diem ante paſcha, xv. die ponunt Hieremiam vſque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ *a* [*Quomodo ſedet ſola ciuitas, &c.*] & tres de tractatu ſancti Auguſtini 7. in Pſalm. 54. [*Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris.*] & tres de Apoſtolo, vbi ait in epiſtola ad Corinthios: [*Conuenientibus* b *vobis in vnum.*] Secunda lectio ſic incipit, [*Similiter & calicem poſtquā cœnauit.*] Tertia, [*De ſpiritalibus autem* c *nolumus vos ignorare fratres.*] In Paraſceue tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, & tres de tractatu ſancti Auguſtini in Pſalmum 63. [*Exaudi Deus orationem meam cum deprecor.*] & tres de Apoſtolo: vbi ait in epiſtola ad Hebræos *d*, [*Feſtinemus ingredi in illam requiem, &c.* Secunda lectio. [*Omnis namque Pontifex* e.] Tertia. [*De quo grandis nobis ſermo.*] In ſabbato ſancto tres lectiones de lamentatione Hieremię Prophetæ, tres de tractatu S. Auguſtini in eundem Pſalm. 63. [*Exaudi Deus orationem meam, cùm deprecor.*] & tres de Apoſtolo, vbi ait in epiſtola ad Hebræos, [*Chriſtus* f *aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum.*] Secunda lectio, [*Vbi enim teſtamentum eſt.*] Tertia, [*Vmbram enim* g *habens lex futurorum bonorum.*] in Paſcha, Domini homilias ad ipſum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In octauis 8. *h* Paſchæ ponunt actus Apoſtolorum, & epiſtolas canonicas, & Apocalypſin vſque in octauas i Pentecoſtes. In octauis Pentecoſtes ponunt libros Regum, & Paralipomenon vſque in Calendas Auguſti. In Dominica prima menſis Auguſti ponunt Salomonem vſque in Calendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Iob, Tobiam *k*, Heſter, Eſdram vſque in Calendas Octobris. In Dominica prima menſis Octobris ponunt librum *l* Machabæorum vſque in Calendas Nouembris. In Dominica prima menſis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores Prophetas vſque in Calendas Decembris. In Dominica prima menſis Decembris ponunt Eſaiam Prophetam vſque ad *m* Natiuitatem Domini. In Natali *n* Domini legunt primum de Eſaia tres lectiones. Prima lectio. [*Primo* o *tempore alleuiata eſt terra Zabulon, &c.*] Secunda, [*Conſolamini* p, *conſolamini*] Tertia, [*Conſurge* q, *conſurge.*] Deinde leguntur ſermones, vel homiliæ ad ipſum diem pertinentes. In natali ſancti Stephani homilia de ipſo die. In natali ſancti Ioannis ſimiliter. In natali Innocentium ſimiliter. In natali ſancti Sylueſtri ſimiliter. In octaua natalis Domini homilia de Ipſo die Dominica prima poſt Natiuitatem Domini ponunt epiſtolas Pauli vſque in Septuageſimam In Epiphania lectiones tres de Eſaia. Prima lectio incipit, [*Omnes* r *ſitientes*] Secunda, [*Surge* s *illuminare Hieruſalem.*] Tertia, [*Gaudens* t, *gaudebo in Domino.*] Deinde leguntur ſermones, vel homiliæ ad ipſum diem pertinentes.

---

a *al. Eſitius.*] *al. Heſychius.* b *al. Lentinus.*] *al. Lentius.*
c *abeſt ab Orig.* d *al. Sixti.* e *tranſitus, id eſt, aſſumptio.*] *Orig.* f *al Iob.*] [*Orig.* g *qui appellatur, laus Apoſtolorum.*] *Orig.* h *Tertulliani apocrypha. Opuſcula Lactantij. apocrypha. Opuſcula Africani, apocrypha.*] *Orig.*
i *Opuſcula Commodiani, apocrypha.*] *Orig.* k *Opuſcula Tatij, Cypriani, apocrypha. Opuſcula Arnobij, apocrypha.*] *Opuſcula Tyconij Apocrypha. Orig.* l *al. Pitabionenſis.* m *al. Frumenti cæci.*] *Orig.* n *Africanus*] *Orig.* o *al. Caliſtus.*
p *Iulianus Celanenſis, Cæleſtinus, &c.*] *Orig.*
q *Orig.*] *Priſcillianus ab Hiſpania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus, Vnicus, Lampetius.*
r *Hæretici, eorumque diſcipuli.*] *Orig. Burch. lib. 3. c. 222. Iuop. 4. c. 63. Pann. l. 2. c. 90.*

---

a *Thren.* 1. b 1. *Corinth.* 11. c 1. *Corinth.* 10.
d *Hebr.* 4. e *Hebr.* 5. f *Hebr.* 9.
g *Hebr.* 10. h *al. octaua.*
i *al. octauam.*
k *Iudith. Heſter.* [*Iuo,*
l *libros.*] *Iuo,*
m *aliter in naturalem.*
n *aliter. in vigilia natalis Domini.*] *Burchard. & Iuo, & ordo Romanus.*
o *Eſa.* 9. p *Eſa* 40. q *Eſa.* 52.
r *Eſa.* 55. s *Eſa.* 60. t *Eſa.* 61.

1 ¶ Mandamus.] *Poſt hoc verbum in Decreto Gelaſij ſequitur continenter:* Item opuſcula B. Cypriani, &c. *Sed Burchardus, & Iuo: & Pannormia vt Gratianus. Ac certè in toto hoc capite tot modis diſcrepant collectiones ab originali, vt ſatis certò ſtatui non poſſit, quæ vera & pura ſit Gelaſij lectio, nec magnopere ſit mirandum, ſi nonnulla ſint quæ difficultatem faciunt. Quamobrem quæ auxilio codicum tutò emendari poterant, ea ſunt emendata: cæteris locis partim indicatæ varietates, partim quoniam omnes indicare infinitum fuiſſet, labor hic ad libros adeundi accurato lectori eſt relictus.*

2 ¶ Item geſta.] *Hinc vſque ad finem capitis omnia abſunt à pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus adnotauit. Sunt tamen eiuſdem Gelaſij vſque ad verſic.* Cæterum qui libri, *& apud Burchardum, & Iuonem referuntur proximè poſt ſuperiora.*

3 ¶ Iuuenci.] *Antea legebatur,* Item Vincentij, *reſtituta eſt vera lectio ex Gelaſio, Burchardo, & Iuone. De quo Iuuenco meminit B. Hieronymus in Catalogo.*

4. ¶ De ſancta Maria.] *In collectione Iſidori legitur,* & de Maria, & de obſtetrice. *Apud Burchardum,* & de Maria, vel de Obſtetrice Saluatoris.

5 ¶ Cæterum.] *Hinc vſque ad finem, neque in collectione Iſidori, neque in vllo veteri codice Gratiani, eorum quæ collata ſunt inueniuntur. A verbo tamen,* in Septuageſima ponunt, *referuntur à Burchardo, & Iuone ſine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelaſio cum lxx. epiſcopis. Ferè autem omnia habentur ſparſim in libro, qui ordo Romanus nuncupatur.*

6 ¶ Pentateuchum.] *Apud Iuonem legitur,* Heptateuchum, *vt vltra quinque libros comprehendat librum Ioſue, & Iudicum, qua voce, ac librorum coniunctione Beatus Hieronymus ad Lucinium ſcribens, vtitur. Alij verò Heptaticum appellant, vt ſanctus Gregorius libro 7. in d. 2. epiſt. 48. & lib. 10. epiſt. 22. & alibi, & Rabanus in præfatione in Hieremiam, & ordo Romanus, c. de Septuageſima.*

7 ¶ In Pſalmum 54.] *ſic etiam apud Iuonem. In ordine Romano, c. de officiis diuinis à cœna Domini vſque in octauas Pentecoſtes, & apud Burchardum legitur,* in Pſalmum 63. *id eſt.* Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. *Itémque in cap. de ordine in nocte Paraſceues,* Tres de tractatu ſancti Auguſtini de Pſalmo 63.

8 ¶ In octauis.] *Ipſam diem octauam ſolitam fuiſſe: proferri nomine multitudinis, id eſt octauas, notabitur infrà de conſecratione, diſtinct. 3. c.* pronunciandum.

9 ¶ In Natali Domini.] *Burchardus, & Iuo habent* In Vigilia Natalis Domini, *& ita in ordine Romano, c. quod inſcribitur* In Chriſti nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in Eccleſia Romana ponuntur. *Pannormia autem habet vt Gratianus.*

DISTINCTIO XVI.

1. 15. APoſtolorum verò canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, ſicut quidam aſſerunt, dicuntur eſſe tranſlati ſunt quinquaginta.

1 ¶ Tranſlati.] *In titulo qui præponitur canonibus Apoſtolorum in collectione Iſidori, & in Concilio Stephani Papæ IV. (cuius magnam partem Deuſdedit, Cardinalis in ſua canonum collectione refert) pro voce,* tranſlati, *habetur,* prolati. *Dionyſius certè Exiguus nullam huius verſionis mentionem facit, & aliqui ſcriptores ſolent epiſtolas Clementis hoc modo citare,* ex dictis Petri Apoſtoli per Clementem prolatis. *vt auctor Polycarpi, & alij.*

CAP. I. ¶ *Apoſtolorum canones Apoſtolica reijciuntur auctoritate.*

Hos non recipiendos, ſed inter apocrypha deputatos, Iſidorus *ſcribit, dicens.*

CAnones 1 qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec ſedes Apoſtolica recepit, nec ſancti Patres illis aſſenſum præbuerunt, pro eo quòd ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur, quamuis in eis vtilia inueniantur, tamen ab auctoritate canonica atque Apoſtolica eorum geſta conſtat eſſe remota, atque inter apocrypha deputata.

1 ¶ *Caput hoc eſt in præfatione Iſidori ad collectionem Conciliorum, quæ ex bibliotheca Eccleſiæ Toletanæ deſcripta Romam miſſa eſt. Nam in illa quæ vulgatæ Iſidori collectioni, de qua initio dictum eſt, præponitur, contrarium potius videtur dici, & refertur infra c.* Placuit. *hac ead. diſt. ſi modo idem eſt Iſidorus.*

CAP. II. ¶ *Apoſtolorum canones ſunt recipiendi.*

Zepherinus *autem econtrà ſcribit Epiſcopis per Siciliam conſtitutis. epiſt. 1.*

SExaginta 1 ſententias *a* Apoſtoli præſcripſerunt *b*, cum aliis plurimis Epiſcopis, & ſeruandas cenſuerunt.

1 ¶ Sexaginta.] *Iuo etiam, & auctor Pannormiæ habent,* Sexaginta. *Itémque originale in margine. Sed in textu.* Septuaginta, *Polycarpus.* Quinquaginta.

CAP. III. ¶ *Exceptis quinquaginta capitulis, canones Apoſtolorum inter apocrypha deputantur.*

Item Leo 1 Papa *Nonus contra epiſtolam Nicetæ abbatis.*

CLementis *c* librum, id eſt, Petri Apoſtoli itinerarium, & Apoſtolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreuerunt orthodoxæ *d* fidei adiungenda.

1 ¶ Item Leo.] *Hoc caput ſumptum eſt ex reſponſione Humberti legati Leonis noni ad libellum Nicetæ Presbyteri, & Monachi contra Latinos editum, quæ Romæ in monaſterio ſanctæ Mariæ nouæ, & in multis bibliothecis extat manuſcripta. Merito autem potuit citari Leo IX. quòd eius auctoritate & iuſſione Humbertus legatus ſedis Apoſtolicæ ea ſcripſerit.*

CAP. IV. *Item* VI. Synodus, *cap. 2.*

PLacuit *e* huic ſanctæ ſynodo, vt amodo confirmata & rata ſint canonum Apoſtolorum 85. capitula.

Epiſtola 1 *Iſidori in capite canonum.*

Iſidorus 2 ſeruus Chriſti lectori ſuo conſeruo. ¶ Propter eorum auctoritatem cæteris conciliis præponimus canones, qui dicuntur Apoſtolorum, licet à quibuſdam apocryphi dicantur: quoniam plures eos recipiunt, & ſancti Patres eorum ſententias ſynodali auctoritate roborauerunt, & inter canonicas poſuerunt conſtitutiones. *Item infra* f. Primò quidem ordo, vt prædictum eſt, de celebrando concilio inſertus habetur, & poſtmodum canonum Apoſtolorum, ac primorum apoſtolicorum (id eſt, à ſancto Clemente vſque ad ſanctum Syluestrum) decretorum, atque diuerſorum conciliorum breuiarium interpolatur, ſequens ordinem ſuum.

1 ¶ Epiſtola.] *Hæc epiſtola ab Iuone vocatur præfatio in opus canonum, & eſt ea, quæ Iſidori nomine eſt præpoſita tomis conciliorum, licet in vetuſtiore editione, in qua prior eſt Iſidori collectio, nonnulla verba deſiderentur. Eſt autem confectum hoc caput ex duobus locis, illius præfationis Nam verba illa,* Propter eorum autoritatem, &c. *vſque ad verſ.* conſtitutiones. *non longe abſunt ab initio. Reliqua verò ſunt in extremo.*

2 ¶ Iſidorus ſeruus.] *In Pannormia eſt eodem modo.*

---

a *Iuo, p. 4. c. 107. Pan. l. 2. c. 105. Polyc. l. 3. tit. 20.* b *al. præfixerunt.] Orig.* c *Iuo p 4. c. 105. Pan. l. 2. c. 124.* d *al regulis orthodoxis al. regulis orthodoxiæ.] Iuo p. 4. cap. 106. Pann. l. 2. c. 125.* f *Iuo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 125.*

atque

atque apud Gratianum. Apud Iuonem, & in manuſcriptis collectionis illius codicibus eſt, Iſidorus Mercator ſeruus Chriſti conſeruo ſuo, & patenti fidei *a* in Domino ſalutem. *In vulgatis autem conciliorum editionibus,* Iſidorus peccator, ſeruus, &c.

Item cùm Hadrianus Papa ſextam ſynodum recipiat cum omnibus canonibus ſuis, cùm etiam ſancta octo vniuerſalia Concilia profeſſione Romani Pontificis ſint roborata, in ſexta b *autem ſynodo, ſiue in ſeptimo Concilio, Apoſtolorum canones ſint recepti & approbati: patet, quod non ſunt inter apocrypha deputandi.*

Cap. V. Sexta ſynodus *auctoritate Hadriani corroboratur.*

Vnde ſcribit Hadrianus Papa *Tharaſio Patriarchæ.*

SExtam 1 ſynodum *c* ſanctam recipio cum omnibus canonibus ſuis.

1 ¶ Sextam.] *Hoc habetur in ſecunda actione ſeptimæ ſynodi in epiſtola Hadriani ad Tharaſium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba ſynodicæ epiſtolæ à Tharaſio ad ſe miſſæ. Et hic Gratianus non refert propria eius epiſtolæ verba. In verſione enim Anaſtaſij bibliothecarij legitur,* Inuenimus autem in prædicta ſynodica epiſtola ſanctitatis veſtræ, poſt plenitudinem fidei & confeſſionem ſacri ſymboli, & omnium ſanctarum ſex ſynodorum, & de factis & de venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione digniſſimum contineri. Quare & eaſdem ſanctas ſex ſynodos ſuſcipio cum omnibus regulis, quæ iure, ac diuinitus ab ipſis promulgatæ ſunt. *Et hæc quidem poſtrema verba, ſunt etiam in illa ipſa Tharaſij epiſtola: quod ex concilio Græco, & noua interpretatione clarè apparet.*

Sed dubitatur de ea, an canones conſcripſerit: quod ex quarta actione ſextæ 2 *ſynodi facilè abſoluitur.*

2 ¶ Sextæ.] *In ſecundo & tertio vaticanis eſt,* ſextæ, aliàs ſeptimę, *& verè ſeptima eſt, ſed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

Cap. VI. *Sexta ſynodus canones conſcripſit.*

Ait enim Petrus *Epiſcopus Nicomediæ.*

HAbeo 1 librum *d* continentem canones ſanctæ ſextæ ſynodi. Patriarcha dixit. ¶ Quidam ſcandalizantur per ignorantiam pro canonibus iſtis, dicentes; nunquid ſexta ſynodus canones fecit? Sciant ergo, quoniam ſancta ſynodus ſexta ſub Conſtantino congregata eſt contra eos qui dicebant vnam operationem, & vnam voluntatem eſſe in Chriſto, in qua ſancti Patres illos, vt hæreticos anathematizauerunt, & orthodoxam fidem explanauerunt.

2. ps. ¶ Et ſoluta ſynodus eſt Conſtantini 14. anno. Poſt quatuor verò, aut quinque annos iidem ſancti Patres congregati ſunt, ſub Iuſtiniano filio Conſtantini, & prædictos Canones promulgauerunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim ſub Conſtantino in ſynodo fuerunt, iidem ipſi epiſcopi ſub Iuſtiniano iſtis canonibus ſubſcripſerunt. Oportebat enim vt ſynodus vniuerſalis canones Eccleſiaſticos promulgaret. *Item* e, ¶ Sancta ſexta ſynodus poſt promulgatam ab ea definitionem contra Monothelitas, Conſtantino Imperatore, qui eam congregauerat, non multo pòſt defuncto, & Iuſtiniano eius filio regnante pro eo. ¶ Eadem ſancta ſynodus diuinitus inſpirata, iterum Conſtantinopoli quarto, aut quinto anno congregata eſt, & canones num. 102. ad correctionem Eccleſiæ promulgauit.

1 ¶ Habeo librum.] *Verba ſunt Petri Epiſcopi Nicomediæ, ac Tharaſij patriarchæ Conſtantinopolitani, actione quarta, ſeptimæ ſynodi: quod quidem ipſi de centum ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Iuſtiniani Rhinotmeti ſecundo anno ſuæ reuocationis ad Imperium, editi ſunt. Verùm ex his ipſis verbis Tharaſij apparet, eos canones non eſſe proprios ſextæ ſynodi: quia fatetur poſt annos quatuor, aut quinque, quàm ea ſynodus fuerat abſoluta, canones illos fuiſſe editos, quo tempore certiſſimum eſt, neque eundem Romanum Pontificem, neque eoſdem epiſcopos fuiſſe. Quanquam in hac ratione temporis, potius credendum eſt diligentiſſimis chronologis Theophani, (cuius etiam verba quæ ad hunc locum pertinent ex originali Græco, quod in bibliotheca Vaticana extat, ſatis fideliter tranſlata leguntur apud Franciſcum Turrianum, libro de 6 7. & 8. ſynodo) & Anaſtaſio, & Georgio Cedreno, quàm Tharaſio. Illi enim non quatuor aut quinque vt Tharaſius, ſed vigintiſeptem annos à fine ſextæ ſynodi tempore Agathonis habitæ, vſque ad hanc huiuſmodi Decretorum editionem aſſerunt interceſſiſſe. Epiſcopos verò qui hos ediderunt, noluiſſe ipſos edere tanquam canones ſextæ ſynodi, ſed voluiſſe ſupplere, quod videbatur in quinta, ac ſexta ſynodo deeſſe, ipſamet illorum ad imperatorem allocutio teſtatur. Itaque noua dicenda eſt hæc Epiſcoporum coitio, ideóq; Græci illam, vt ſcribit Balſamon πενθέκτην, id eſt, quintam ſextam ſynodum appellant. Cæterum non fuiſſe omnes illos canones à Romana eccleſia receptos, duo viri rerum eccleſiaſticarum peritiſſimi, Anaſtaſius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis IX. Legatus apertè teſtantur. Humbertus quidem his verbis.* Non autem miror, ſi Agathoni Papæ, & ſanctis Patribus ſextæ ſynodi veſtra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupiſtis, aut finxiſtis capitula; cùm & ipſi Domino Iesv, & Apoſtolis eius imputetis figmenta. Vnde facientes ſextam ſynodum, ad deſtruendam hæreſin Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis nouas conſtitutiones congregatam, capitula, quæ nobis ſub eius auctoritate apponitis, omnino refutamus, quia prima & Apoſtolica ſedes, nec aliquando ea accepit, nec obſeruat hactenus. *Anaſtaſius vero in præfatione in ſeptimam ſynodum ad Ioannem IIX. Romanum Pontificem ita ſcripſit:* Ergo Regulas quas Græci in ſexta ſynodo perhibent editas, ita in hac ſeptima ſynodo principalis ſedes admittit, vt nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus vel decretis ſanctorum ſedis huius Pontificum, aut certò bonis moribus inueniuntur aduerſæ: quamuis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in cæterarum Patriarchalium ſedium, licet Græca vtantur lingua, reperiuntur archiuis; nimirum, quia nulla earum, cùm ederetur, aut promulgans, aut conſentiens, aut ſaltem præſens inuenta eſt. Quanquam eoſdem Patres illas Græcè promulgaſſe perhibeant, qui in ſexta ſynodo ſunt inuenti: ſed nullis certè probare poſſunt indiciis.

Ex his ergo colligitur, quod ſexta ſynodus hic congregata eſt, primò ſub Conſtantino, & nullos canones conſtituit: ſecundò ſub Iuſtiniano filio eius, & præfatos canones promulgauit.

Cap. VII. ¶ *Conſtitutiones* ſynodi ſextæ.

Vnde ſancti Patres in eadem ſynodo *ſecundò congregati, dixerunt.*

QVoniam 1 ſanctæ *a*, & vniuerſales ſynodi, quinta ſub Iuſtiniano Auguſto, ſexta ſub Conſtantino patre tuo Auguſto *b*, de myſterio fidei pleniſſimè diſputantes, canones non fecerunt, ſicut ceteræ quatuor vniuerſales ſynodi; propterea nos conuenientes in hanc Imperialem vrbem, ſacros canones conſcripſimus.

Item b. ¶ Placuit huic ſanctæ ſynodo, vt amodo confirmata, & rata ſint canonum Apoſtolorum lxxxv. ca-

---

a *al. fideli.* b *al. ſeptima ſynodo, ſiue concilio.*] *al. ſexta ſynodo ſiue in ſexto concilio* c *Iuo p.4. c. 122.*
d *Ex actione quarta ſeptimæ ſynodi Iuo, p.4. c.121.*
e *Ex ſexta actione ſeptimæ ſynodi.*

a *Iuo ſeptimam vocat. Iuo p.4.c.123.* b *In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo conuenerant, ad Iuſtinianum Imperatorem. c.2. eius ſynodi. ſupra ea cap. placuit. Iuo p.4.106. Iuo p.4.c.134. Pann. l.2. c.117.*

pitula,

pitula. *Item.* ¶ Confirmamus 3. & cæteros ſanctorum canones & ſynodos, id eſt, Nicænam, Ancyranam, Neocæſarienſem, Gāgrenſem, Antiochenam, Laodicenſem, Conſtantinopolitanam, & Epheſinam primam, Chalcedonenſem, Sardicenſem, & Carthaginenſem 4. & opuſcula Theophili Alexandrini epiſcopi & Dionyſij 5 Alexandrini epiſcopi & Petri Alexandrini epiſcopi & martyris, Gregorij Thaumaturgi Neocæſarienſis epiſcopi, Athanaſij epiſcopi Alexandrini, Baſilij Cæſareæ Cappadociæ epiſcopi, Gregorij Nyſſeni epiſcopi, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconienſis epiſcopi. Timothei Alexandrini epiſcopi, Gennadij *a* Conſtantinopolitani epiſcopi, Cyrilli Alexandrini epiſcopi, Cypriani Carthaginenſis epiſcopi & ſynodum 6. ſuam.

1 ¶ Quoniam.] *Emendata ſunt multa in hoc capite ex canone ſecundo eorum, qui ſextæ ſynodo tribuuntur, in quo indicantur concilia, & auctores canonum: quibus Græci vtebantur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum & Iuonem in ſummam redacta.*

2 ¶ De myſterio.] Græcè eſt, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διαγραψάντων μυστήριον, *id eſt,* fidei myſterium paternè declarantes.

3 ¶ Confirmamus.] *Iuo habet,* confirmamus ſanctorum Patrum canones, & ſynodos, &c. *Græcè eſt,* ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ἀπὸ τῶν ἁγίων, καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τουτέστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων, &c. id eſt, obſignando autem confirmamus & cæteros omnes ſacros canones qui à ſanctis, & beatis Patribus noſtris ſunt editi, id eſt, ab iis, qui Nicææ conuenerunt, &c.

4 ¶ Carthaginenſem.] *Apud Iuonem ſequitur,* Conſtantinopolitanā ſub Nectario, & opuſcula Theodoſij, al. Theophili, &c. *Græcè autem eſt,* καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου, *id eſt,* & totum, qui rurſus in hac à Deo cuſtodita, & imperiali vrbe conuenerunt ſub Nectario imperialis huius ciuitatis præſide, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit archiepiſcopus.

5. ¶ Et Dionyſij.] *In canone Græco vulgato ferè eſt, quemadmodum antea apud Gratianum,* Dionyſij Alexandrini epiſcopi, & martyris. *Sed apud Balſamonem, & Iuonem legitur quemadmodum reſtitutum eſt.* Dionyſij archiepiſcopi Alexandrinorum, Megalopolis, & Petri Alexandriæ archiepiſcopi & martyris. *Reliquas varietates per ſe accuratus lector notabit.*

6 ¶ Et ſynodum.] *In iſto canonis loco eſt error: quia illa ſynodus Cypriani probatur, in qua ipſe cum multis aliis Africæ epiſcopis putauit baptizatos ab hæreticis verum baptiſma non recepiſſe: cùm tamen B. Auguſtinus aſſerat aliam extitiſſe traditionem Apoſtolorum, & ipſam Cypriani ſententiam plenario totius orbis cōcilio excluſam fuiſſe teſtetur.*

Cap. VIII. ¶ *Auctoritate Romani Pontificis ſancta octo concilia roborantur.*

Item ex diutno 1. libro *profeſſio Romani Pontificis.*

SAncta *b* octo vniuerſalia concilia, id eſt, primum Nicænum, ſecundum Conſtantinopolitanum, tertium Epheſinum, quartum Chalcedonenſe, item v. Conſtantinopolitanum, & vi Item Nicænum vii. Octauum quoque Conſtantinopolitanum vſque ad vnum apicem immutilata ſeruare, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicauerunt & ſtatuerunt modis *c* omnibus ſequi, & prædicare quæque condemnauerunt, ore & corde condemnare profiteor.

1 ¶ Item ex diurno.] *Integram profeſſionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promouebatur, refert Deuſdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ ſeruatur in Bibliotheca Vaticana.*

a *al. Germani.* b *Iuo p.4. c.32. Pann. l.2. c.32.*
c *al. omnimodis.* [*Iuo.*

Cap. IX. ¶ *De temporibus conciliorum.*

Quo autem tempore ſexta ſynodus, & prima, ſecunda, tertia, quarta, & quinta congregata ſint, Beda *in libro de temporibus, c.65. ſcripſit, dicens.*

SExta *a* Synodus vniuerſalis Conſtantinopoli celebrata eſt, & græco ſermone conſcripta temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac reſidente piiſſimo principe Conſtantino intra palatium ſuum, ſimúlque legatis Apoſtolicæ ſedis, & epiſcopis 150. reſidentibus. ¶ Prima enim vniuerſalis ſynodus in Nicæa congregata eſt contra Arium 318. Patrum temporibus Iulij 1. Papæ, ſub Conſtantino principe. ¶ Secunda in Conſtantinopoli c.l. Patrum contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damaſi Papæ, & Gratiani principis, quādo Nectarius eidem vrbi eſt ordinatus epiſcopus. ¶ Tertia in Epheſo ducentorum Patrum contra Neſtorium Auguſtæ vrbis Epiſcopum ſub Theodoſio magno principe, & Papa Cæleſtino. ¶ Quarta Chalcedone dcxxx. Patrum ſub Leone Papa, temporibus Martiani Principis contra Eutychen nefandiſſimorum præſulem monachorum. ¶ Quinta *b* item Conſtantinopoli temporibus Vigilij Papæ ſub Iuſtiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

1 ¶ Iulij.] *Certum eſt ſynodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore Syluestri. Sed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt Bedam & alios erraſſe.*

Cap. X.

PRima 1 autem ſynodus in Nicæa cccxviij. Patrum contra Arium Alexandrinum presbyterum, qui tres gradus in Trinitate aſſerebat, patrem ſcilicet maiorem, filium minorem, Spiritum ſanctum creaturam, temporibus Conſtantini principis, & Sylueſtri Papæ Romani, Macharij Hieroſolymitani, Alexandri 2. Alexandrini; qui condemnata eadem hæreſi ſtatuerunt canones viginti, quorum auctor maximè præfatus *d* Alexander epiſcopus fuit. ¶ Secunda in Conſtantinopoli contra Macedonium, Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui negabat Spiritum ſanctum Deum eſſe; temporibus Gratiani & Theodoſij principum, Damaſi Papæ Romani, Cyrilli Hieroſolymitani, Nectarij 3 *e* Conſtantinopolitani, qui condemnata præfata hæreſi ſtatuerunt canones tres; quorum maximè auctor Nectarius Conſtantinopolitanus fuit. ¶ Tertia in Epheſo ducentorum Patrum contra Neſtorium Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui dicebat beatam Virginem Mariam non Dei ſed hominis tantummodo genitricem, vt aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis, temporibus Theodoſij principis *f* iunioris, Cœleſtini Papæ Romani, Iuuenalis Conſtantinopolitani epiſcopi, Cyrilli epiſcopi Alexandrini, qui duodecim capitula contra Neſtorij blaſphemiarum totidem capitula, auctore eodem ſancto Cyrillo anathematizando conſcripſerunt. ¶ Quarta in Chalcedone ſexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Conſtantinopolitanum abbatem, qui aſſerebat Chriſtum poſt humanam aſſumptionem, non ex duabus naturis exiſtere, ſed ſolam in eo diuinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuuenalis Hieroſolymitani, Anatolij Conſtantinopolitani, qui condemnata præſcripta hæreſi ſtatuerunt canones viginti ſeptem, quorum auctor maximè idem ſanctus Anatolius Conſtantinopolitanus epiſcopus fuit. ¶ Quinta in Conſtantinopoli contra

a *Iuo p.4. c.123. Pann. l.2. c.113.*
b *Pann. l.2. c.11.* c *Anſelm in prologum, in principio collectionis conciliorum.* d *Sanctus Alexander.*] *orig.*
e *deeſt in*] *orig.*
f *magni principis.*] *orig.*

Theodorum Mopſueſtenum, & omnes hæreticos,qui Theodorus dicebat, aliud *a* eſſe Dei verbum & aliud Chriſtum, & ſacram Virginem Mariam negabat Dei genitricem fuiſſe, temporibus Iuſtiniani principis, Vigilij Papæ Romani, Domini *b* Antiocheni, Eutychij Conſtantinopolitani, qui quatuordecim capitula anathematizando ſcripſerunt contra Theodori, & ſociorum eius blaſphemias. ¶ Sexta in Conſtantinopoli 150. Patrum contra Macharium Antiochenum epiſcopum, & ſocios eius, qui vnam voluntatem, & operationem in Chriſto falſa ſuſpicione aſſerebant, temporibus Conſtantini principis, Agathonis Papæ Romani, Georgij Conſtantinopolitani; qui condemnata hæreſi præfata, anathematizando ſcripſerunt nouem 4. capitula inferiùs annexa.

1 ¶ Prima.] *Caput hoc inuenitur & in recentioribus editionibus conciliorum, & in vetuſtiore Colonienſi Anno M. D. XXX. & in manuſcripta collectione, quam dictum eſt aſſeruari in bibliotheca Vaticana: ſed non in collectione, quæ eſt in bibliotheca monaſterij Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationem, quæ nomen Iſidori, mercatoris quidem in manuſcriptis, peccatoris autem in impreſſis præfert. Et ſanè in illa præfatione tantùm quatuor generalium ſynodorum mentio fit, ſexta verò poſt Iſidori Hiſpalenſis ætatem eſt habita.*

2 ¶ Alexandri.] *Apud Anſelmum eſt vt apud Gratianum, in originali,* Alexandri Conſtantinopolitani. *Sed integra videtur lectio ſi vtraque coniungatur. Nam & epiſcopus Conſtantinopolis, & epiſcopus Alexandriæ, tempore illius ſynodi, Alexandri nomine vocabantur.*

3 ¶ Nectarij.] *Antea legebatur quemadmodum etiã apud Anſelmum* Nectarij Alexandrini. *Emendatum eſt ex originali. Sed fortaſſe & hoc loco integra lectio hæc eſt,* Nectarij Conſtantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

4 ¶ Nouem.] *In loco citato ex collectione Iſidori legitur,* ſcripſerunt octo capitula, *& verba illa,* inferiùs annexa, *ibi non habentur. In conciliis deinde Coloniæ impreßis poſt actionem ſextæ ſynodi ex vetuſto codice monaſterij S. Bauonis, referuntur nouem capitula, & ante primum capitulum ſunt hæc verba,* ſcripſerunt nouem capitula inferiùs annexa, *quæ apud Anſelmum quoque habentur.*

Cap. XI. *c*

PRima 1. annotatio Ancyranæ ſynodi,quæ ante Nicænã fertur fuiſſe, ſed propter auctoritatem maiorem poſtponitur,in qua Patres xviij. ſtatuerũt canones xxiiij. *d* quorum auctor maximè, Vitalis Antiochenus epiſcopus extitit. ¶ Secunda Neocæſarienſis, quæ poſt Ancyranam, & ante Nicænam 2. legitur fuiſſe, in qua Patres ſexdecim ſtatuerunt canones xiv. *e* quorum auctor maximè Vitalis epiſcopus Salaminius *f* extitit. Tertia Gangrenſis,quæ poſt Nicænam legitur fuiſſe,in qua Patres xvij. ſtatuerunt canones xx. propter quaſdam neceſſitates eccleſiaſticas; maximè contra Euſtathium: qui dicebat, quòd nullus in coniugali ordine poſitus,nec vllus fidelis, qui non omnibus renũciaret,quæ poſſideret, ſpem apud Dominum haberet, & multa alia venenoſa,quæ enumerare longum eſt. ¶ Quarta Sardicenſis, in qua Patres ſexaginta 3. ſtatuerunt canones xxj. quorum auctor maximè Oſius Cordubenſis epiſcopus, & Vincentius Capuanus epiſcopus,& Ianuarius 4. Beneuentanus, & Calepodius Neapolitanus ſanctæ Romanæ eccleſiæ legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres xx x. *g* ſtatuerunt canones xxv. quorum maximè auctor Euſebius Palæſtinenſis epiſcopus extitit. ¶ Sexta Laodicenſis, in qua Patres xxxij. ſtatuerunt canones lxj. quorum auctor maximè Theodoſius epiſcopus extitit. ¶ Septima 5. Carthaginenſis in qua Patres ccxvij. *a* ſtatuerunt canones xxxiij. quorum auctor maximè Aurelius Carthaginẽſis epiſcopus, extitit. Etiam ſanctus Auguſtinus Hipponenſis epiſcopus in eadem ſynodo legitur fuiſſe temporibus Honorij Auguſti. ¶ Octaua Africana ſub Theodoſio minore Auguſto: in qua Patres ccxvij. recitauerunt, & firmauerunt canones cv. qui per diuerſa concilia Africanæ prouinciæ temporibus Aurelij Carthaginenſis epiſcopi leguntur eſſe conſcripti. ¶ Nona Arelatenſis, in qua Patres cc. *b* ſtatuerunt canones quatuor: quorum auctores maximè Sylueſter vrbis Romæ epiſcopus, & S. Marinus Arelatenſis epiſcopus extiterunt, temporibus Conſtantini Auguſti, ſicut quidam aſſerunt. ¶ Decima item Arelatenſis,in qua Patres xix. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè S. Cæſarius Arelatenſis epiſcopus extitit. ¶ Vndecima item Arelatenſis, in qua Patres xvj. ſtatuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatenſis in Vico Hortenſi in qua Patres xj. ſtatuerunt canones: quorum maximè auctor ſanctus Cæſarius Arelatenſis epiſcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatenſis, in qua Patres xix ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Sarpidius *d* Arelatenſis epiſcopus extitit. Quartadecima Arauſicenſis, in qua Patres xvj. *e* ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Hilarius epiſcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunenſis 6. in qua Patres xxvi. ſtatuerunt canones xxxix. quorum auctor maximè Cæſarius epiſcopus extitit. ¶ Sextadecima Agathẽſis,in qua Patres xxix. *f* ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Cæſarius epiſcopus extitit. ¶ Septima decima 7. Aurelianenſis,in qua Patres lxx. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Aurelius Arelatenſis epiſcopus extitit, temporibus Clodouei Regis *g*. ¶ Octauadecima item Aurelianẽſis,in qua Patres xxxi. ſtatuerunt canones, quorum auctor maximè Melanius Rhedonenſis epiſcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aurelianenſis, in qua Patres xxx. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè S. Albinus Andegauenſis epiſcopus extitit. ¶ Vigeſima Aruernenſis, in qua Patres xv. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Honoratus Brentenſis *h* epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimaprima Maticenſis *i*, in qua Patres xxi. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Priſcus Lugdunenſis epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimaſecunda item Maticenſis, in qua Patres lxxxvj. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè idem Priſcus Lugdunenſis epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimatertia Lugdunẽſis,in qua Patres xviij. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Philippus Vienenſis epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimaquarta item Lugdunẽſis,in qua Patres xx conſtituerunt canones, quorum auctor maximè idem Priſcus Lugdunenſis epiſcopus extitit *k*.

1 ¶ Prima.] *Maior pars huius capitis, id eſt, vſque ad finẽ verſiculi,* Nonadecima, *habetur in collectione Iſidori impreſſa, ante præfationẽ ipſius Iſidori: In Vaticana autẽ vſque ad finẽ verſiculi,* Vigeſimaprima. *Deuſdedit, & Anſelmus integrũ ante ſuas collectiones habent. Neque verò ſummula hæc eiuſdem Iſidori eſſe poteſt: nã neque præfationi ipſius, neq; collectioni reſpondet: in qua, vt cæteræ mittantur varietates, multa referuntur cõcilia Hiſpaniæ, quorũ nulla hîc mentio.*

2 ¶ Ante Nicænam.] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, & Deuſdedit, & Vatic. collectione. Nã antè legebatur,* Antiochenam

a *al. alium Deum eſſe verbum, & alium Chriſtum.*
b *al. Domini.* c *Deuſdedit, Cardinalis. Anſelmus in prolog. Ante eandem Iſidori collectionem.*
d *in Græco vulgato, & apud Balſamonem ſunt xxv.*
e *ibidem ſunt xv.*
f *al. Zelamitanus.*
g *al. xxx.*

a *al. ccxviij.*
b *abeſt numerus à collectione etiam Vaticana.*
c *al. Hortenſico.*
d *al. Sapardus.*] *al. Sæpidius.*
e *al. xxvi.*
f *al. xxxiv.*
g *Hactenus in collectione Iſidori impreſſa.*
h *al. Brinatenſis.*] *al. Bituricenſis.*
i *al. Matiſcenſis.*
k *Hactenus in collectione Iſidori Vaticana.*

chenam

chenam. *In collectione autem Iſidori impreſſa legitur quidem,* Nicænam, *ſed deeſt vox*, ante. *Sic autem legendum eſſe, quemadmodum eſt emendatum, oſtendunt verba, quæ ipſum Neocæſarienſe concilium antecedunt*, οἵτινες δεύτεροι μὲν εἰσὶ τῶν ἐν ἀγκύρᾳ, τῶν δ᾽ ἐν Νικαίᾳ πρεσβύτεροι, *id eſt*, qui canones poſteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis ſunt, *quo loco in collectione Iſidori impreſſa mendoſè eſt*, Et hi quidem canones ſecundi ſunt eorum, qui in Ancyra, & Cæſarea expoſiti ſunt, *redundat enim illud* & Cæſarea, *quare in recentioribus editionibus conciliorum omiſſum eſt. Similis error eſt in codice canonum Moguntino.*

3 ¶ Sexaginta.] *In codice canonum lx. epiſcopi reperiuntur ſubſcripſiſſe: ſed poſtea additur*, & cæteri, & ſubſcripſerunt omnes epiſcopi diuerſarum prouinciarum, vel ciuitatum, nu. cxx. *Socrates lib. 2 cap. 16. in eo concilio ex Occidentis partibus epiſcopos circiter ccc. conueniſſe dicit, ex Orientis verò lxxvj. qui etiam ſeceſſionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. c. 12. & Tripartita. Theodoretus autem lib. 2. c. 7. docet ex antiquis narrationibus epiſcopos ccl. conueniſſe. Omnino & in his, & Patrum, & canonum numeris multa ſunt emendata. Sed in multis etiam ſatis viſum eſt indicare varietates: nonnulla autem lectoris diligentiæ ſunt reſeruata.*

4 ¶ Et Ianuarius.] *Anſelmus habet vt Gratianus. In collectione indicata eſt*, & Vincentius Capuanus epiſcopus, & S. R. E Legatus extiterunt. *In Concilio ipſo c. 18. nominatur Ianuarius epiſcopus. In ſubſcriptione verò in codice canonũ, non nominatur, ſed tantùm Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calipodius Depolitanus legatus S. R. E.*

5 ¶ Septima.] *Hic numeratur tantummodo vnica ſynodus Carthaginenſis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferius xx. diſt. c. de libellis, dicetur.*

6 ¶ Epaunenſi.] *Ita emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & collectione Iſidori Vaticana. Nam antea legebatur,* Empanenſis. *Verumtamen in concilio Epaunenſi impreſſo nullus Cæſarius nominatur: ſed Auiti primùm eſt mentio.*

7 ¶ Septimadecima.] *Hic numerantur tria concilia Aurelianenſia, quorum hæc in conciliis impreſſis indicia inueniuntur. In quinto Aurelianenſi, ſubſcribit primo loco Aurelius Arelatenſis. In primo inter alios legitur nomen Melanij Rhedonenſis. In tertio ſubſcribit quarto loco Albinus epiſcopus Andegauenſis.*

Cap. XII. ¶ *Epiſtola Athanaſij poſtulantis capitula Nicæni Concilij.*

Sed quod Nicæna ſynodus xx. canones ſupra ſtatuiſſe dicitur, contrarium videtur ei, quod in epiſtola Athanaſij inuenitur. Scribit enim Athanaſius a *Alexandrinus epiſcopus Marco Papæ, ita dicens.*

SEptuaginta 1 Nicæni concilij capitula quæ de præfata ſynodo, iubente domino meo Alexandro, decreto omnium epiſcoporum attuli, quæ ſunt igne combuſta, optamus, vt à veſtræ ſanctæ ſedis auctoritate percipere per præſentes legatos mereamur. *Item* b. ¶ Præſentibus nobis octoginta capitula in memorata ſynodo tractata ſunt, quadraginta à Græcis, græca edita lingua; & quadraginta à Latinis, ſimiliter Latina edita lingua. Sed viſum eſt cccxviij. epiſcopis c Spiritu ſancto repletis, & maximè iam dicto Alexandro, & Apoſtolicæ ſedis Apocryſariis, vt decem capitula adunarentur aliis, atque congruis locis infererentur, & ad formam lxx. diſcipulorum, vel totius orbis terræ linguarum, ſeptuaginta tanti & tam excellentis concilij fierent capitula, quæ omnem Chriſtianorum informarent orbem.

1 ¶ Septuaginta.] *Ex his Athanaſij verbis conſtat, non omnes Nicænæ ſynodi canones aut Græcè, aut Latinè nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant qui non ſunt in his viginti, qui in manibus omnium verſantur. De qua re ſcribit Iſidorus in præfatione, conciliorum tomis inſerta. Et ex epiſtola quadam Gregorij decimi ad Regem Armeniorum cum Concilium Lugdunenſe indixiſſet (quam manuſcriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitiſſe. Sic enim ſcribit:* Quia verò multipliciter expedit vt in eiuſdem celebratione concilij, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celſitudinem regiam rogamus, & hortamur attentè, quatenus integrum Nicænum concilium, & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica litera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris, celeritate tranſmittas. *Tuneti quoque, & Alexandriæ inuenti ſunt octoginta canones Arabicè ſcripti, ſub nomine huius concilij, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua ſcripti penes eundem Cardinalem Sirletum ſunt, & nuper etiam in Latinam linguam conuerſi ſunt, & impreſſi.*

Quomodo ergo viginti tantùm capitula in Nicæna ſynodo ſtatuta dicuntur, cùm ſeptuaginta capitula (vt Athanaſius ſcribit) in ea ſtatuta monſtrentur? ¶ *His ita reſpondetur: Capitulorum Nicænæ ſynodi quædam in deſuetudinem abierunt: viginti tantum in Romana eccleſia habentur.*

Cap. XIII. ¶ *Nicæni Concilij viginti tantùm capitula habentur.*

Vnde Stephanus Papa *ſcribit, dicens Luythobio Epiſcopo Moguntino.*

VIginti a tantùm capitula Nicænæ ſynodi in ſancta Romana eccleſia habentur, ſed quo neglectu alia defecerint, ambiguum eſt. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno concilio eſſe inſerta.

¶ *Apud Iuonem p. 4 c. 232. habetur magis integrum hoc caput*, Capitula Nicæni concilij teſtimonio Athanaſij ſeptuaginta in figuram ſeptuaginta diſcipulorum ſcripta non dubitamus, à quibus viginti tantùm in eccleſia ſancta Romana, & quæ ſequuntur.

Cap. XIV. ¶ *Auctoritate Apoſtolica Sardicenſe Concilium recipitur.*

Sardicenſe quoque Concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Vnde idem ſcribit Clero b *Conſtantinopolitano.*

QVod c dicitis neque Sardicenſe concilium, neque decreta d alia vos habere ſanctorum Pontificum, non facile nobis facultas credendi tribuitur, maximè cùm Sardicenſe concilium, quod penes vos in veſtris regionibus, actum eſt, & omnis eccleſia recipit, qua ratione conuenerit e, vt hoc ſancta Conſtantinopolitana eccleſia abiiceret, & vt dignum eſt, non retineret?

DISTINCTIO XVII.

1. ps. GEneralia *concilia quorum tempore celebrata ſint, vel quorum auctoritas cæteris præemineat ſanctorũ auctoritatibus ſupra monſtratum eſt. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apoſtolicam ſedem eſt.*

Cap. I. ¶ *Abſque Romani Pontificis auctoritate ſynodus congregari non debet.*

a *In epiſtola Athanaſij, & vniuerſorum Ægypti epiſcoporum ad Marcum Papam: ſed copioſius, quam hic. Iuo p. 4. c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Anſel. l. 1. c. 59 Polyc. lib. 3. tit. 20.*
b *Ibidem paulo ſuperius.* c *Patrib.*] *orig.*

a *Iuo p. 4. c. 232. Pannorm. lib. 2 c. 107.* b *al. electo.*
c *Habetur in epiſtola 6. quæ prima ad Photium eſt. Iuo, p. 4. c. 135. Pannorm. lib. 2. c. 117. verſ. quod dicetis.*]
d *al. decretalia vos.* e *al. conuenerat.*

Vnde

Vnde Marcellus Papa *ſcribit Maxentio* 1.

SYnodum *a* epiſcoporum abſque huius ſanctæ ſedis auctoritate (quanquam quoſdam epiſcopos poſſitis congregare) non poteſtis regulariter facere. Neque vllum epiſcopum,qui hanc appellauerit Apoſtolicam ſedem, damnare,antequam hinc ſententia definitiua procedat.Nam ſi ſæculares in publicis iudiciis libellis vtuntur appellatoriis, quantò magis ſacerdotibus hæc eadem agere licet, qui ſuper illos ſunt? De quibus dictum eſt, *Ego b dixi, Dij eſtis.*]

1 ¶ Maxentio, *Antea legebatur*, Maxentio epiſcopo, *In tomis autem cõciliorum in epiſtolæ inſcriptione eſt*,ad Maxentium tyrannum, *ſed in principio Epiſtolæ eſt*, Marcellus Maxentio, *quæ lectio viſa eſt retinenda.*

2 ¶ Neque vllum epiſcopum. *Hinc vſque ad finem non habentur in aliquot manuſcriptis Gratiani exemplaribus.*

Cap. II. ¶ *Non eſt ratum concilium, quod auctoritate Romanæ Eccleſiæ fultum non fuerit.*

Item Iulius Papa *primus in Reſcripto contra Orientales pro Athanaſio c. xxix.*

REgula *c* veſtra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab Orthodoxis epiſcopis hoc concilium actum eſt,nec Romanæ Eccleſiæ Legatus *d* interfuit,canonibus præcipiẽtibus ſine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec vllum ratum eſt,aut erit vnquam concilium, quod non fultum fuerit eius auctoritate.

Cap. III. ¶ *Nullus vſurpet conceſſa Romanæ Eccleſiæ.*
Item Damaſus Papa I. *ad Stephanum,epiſt* 3.

HVic ſoli *e* ſedi *f* conceſſa nullus vſurpare ſine eius conſultu præſumat, qui non vult honore eccleſiaſtico indignus, vt contemptor, iudicari.

Cap. IV. ¶ *Abſque Apoſtolicæ ſedis auctoritate ſynodum particularem contra vniuerſalem aliquibus congregare non licet.*
Item Gregorius *g* 1.

NEc *h* licuit aliquando, nec licebit particularem ſynodum 2. congregare: ſed quoties aliqua de vniuerſali ſynodo aliquibus dubitatio naſcitur,ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem, aut ſponte ij,qui ſalutem animæ ſuæ deſiderant, ad Apoſtolicam *i* ſedem pro recipienda *k* ratione conueniant, aut ſi forte (ſicut de talibus *l* ſcriptum eſt *m*) [*Peccator cùm venerit in profundum malorum,contemnit.* ita obſtinati,& contumaces extiterint,vt doceri non velint, eos ab eiſdem Apoſtolicis ſedibus aut attrahi ad ſalutem quomodo neceſſe eſt, aut (ne aliorum perditio eſſe poſſint)ſecundùm canones per ſeculares comprimi *n* poteſtates.

1 ¶ Gregorius] *Hoc procul dubio eſt Pelagij, ſicut ab Anſelmo & Iuone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio huius argumenti, ad Apoſtolicas ſedes recurrendum eſſe,cùm inferiores epiſcopi,aut quiuis alij cognoſcere deſiderarent, quid in aliqua vniuerſali ſynodo eſſet conſtitutum,& valdè illos condemnandos, qui Apoſtolicis ſedibus non communicant,vt 23.q.5.c.non vos, &c. de Liguribus. Ex hoc autem capite,nec licuit.& c.iſtud 11.c 1. habetur integra epiſtola Pelagii, quemadmodum ab Anſelmo refertur. Verùm in Polycarpo citatur ex Gregorio,& in margine eſt additum*, ad Epiſcopos Mauritaniæ. *Atque in ſummariis capitum dictatus ipſius Papæ,qui habetur lib. 2. Regeſti Gregorij ſeptimi, inter cætera hoc eſt,* quòd nulla ſynodus abſque præcepto ſummi Pontificis debet generalis vocari.

2. ¶ Synodum.] *Apud Anſelmum,Iuonem,& in Polycarpo adduntur hæc,* ad iudicandum vniuerſalem ſynodum. *Hoc enim eſt,quod prohibetur hic à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia,aut animi peruerſitate adducti nolebant quintum concilium recipere. (Qua de re B. Gregorius lib.6.epiſt.53.& alibi ſæpè,)& particularem ſynodum vniuerſali,ac ſedium Apoſtolicarum auctoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius ſiue Gregorius, ne Epiſcopi poſſint diœceſanas, & Metropolitæ prouinciales ſynodos conuocare, ſed ne ipſas ad iudicandum vniuerſalem ſynodum congregent, atque eſt in rubrica emendatum.*

Cap. V. ¶ *Non eſt concilium,ſed conuenticulum,quod ſine ſedis Apoſtolicæ auctoritate celebratur.*
Item Pelagius Papa II. *Epiſcopis, qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Conſtantinopolitani, ep.1.c.1.*

MVltis *a* denuò Apoſtolicis & canonicis,atque eccleſiaſticis inſtruimur regulis, non debere abſque ſententia Romani Pontificis concilia celebrari. Quapropter, vt iam dictum eſt, rectè non concilium, ſed veſtrum conuenticulum, vel conciliabulum caſſatur, & quicquid in eo actum eſt, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte,vt nullius hortatu talia præſumatis,ſi Apoſtolicæ ſedis communione carere non vultis.*& infrà b*¶Si verò in qualibet prouincia ortæ fuerint quæſtiones, & inter ipſius prouinciæ epiſcopos diſcrepare cœperit ratio,atque inter ipſos diſſidentes non conueniat, ad maiorem tunc ſedem referantur. Et ſi illic facilè,& iuſtè non diſcernuntur,vbi fuerit ſynodus regulariter congregata, canonicè & iuſtè iudicentur. Maiores verò & difficiliores *c* quæſtiones (vt ſancta ſynodus ſtatuit,& beata conſuetudo exigit) ad ſedem Apoſtolicam ſemper referantur.

Cap. VI. ¶ *Prouincialia concilia ſine Romani Pontificis præſentia pondere carent.*
Item Symmachus Papa.

COncilia *d* ſacerdotum eccleſiaſticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præſentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt 1. Legiſtis *e* inſaniſſimi,aliquando in illis præter Apoſtolici apicis ſanctionem aliquid conſtitutum, & non de maioribus negotiis ad conſultationem *f*, ſi quid occurrerit, præfatæ ſedis arbitrio fuiſſe ſeruatum?

1 ¶ Perdiderunt.] *Hic in libello Ennodij in recentioribus editionibus eſt nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi, hoc tanquam abſurdum quidpiam obiicientium. Quibus Ennodius in ſequentibus verbis reſpondet,* Legite, &c.

2 p. ¶ [*Hinc etiam cùm auctoritas Theodorici Regis ex diuerſis prouinciis ad Vrbem Romam ſacerdotes conuenire præcepiſſet, vt ſanctum concilium indicaret de iis, quæ venerabili Papæ Symmacho, præſuli Apoſtolicæ ſedis ab aduerſariis ipſius dicebantur impingi, Liguriæ, & Æmiliæ, ſeu Venetiarum Epiſcopi ſuggeſſerunt ipſum, qui dicebatur impetitus, debere ſynodum conuocare ſcientes,quia eius ſedi, primum Petri Apoſtoli meritum, deinde ſecuta iuſſione g Domini, conciliorum venerandorum auctoritas ſingularem in eccleſiis tradidit poteſtatem,nec ante-*

a *Anſ.l.2.c.60.Iuo,p.4.c.140.Poly.l.1.c.al. tit.13.*
b *Pſal* 81. c *Anſelm.l.2.c.47. Polyc.lib* 1.c.13.
d *al.legatio.* e *ſanctæ.* f *Anſel.l.1.c.55.Polyc.l.1.c.17.*
g *al.Pelagius Papa Valeriano Patricio.* h *Iuo p.4.c.139. Anſ.l.12 c.43.Poly.l.1.c.14.* i *Apoſtolicas ſedes*] *Iuo* k *al. percipienda.* l *al.quibuſdam.* m *Prou.*19. n *al. opprimi.*

a *Anſel. l.1.c.36.Poly.lib.1.c.14.* b *Cap.* 3.
c *al.difficiles.* d *In lib. Enno.pro defenſione 4.& 5.ſynod. ſub Sym. Papa, Iuo p.4.c.142. Anſ.l.2.c.56. Poly.l.1.tit.7.*
e *al.Legite.* f *collationem*]*orig.Verba omnia ſumpta ſunt ex quarta ſynodo Romana ſub Symmacho.*
g *iuſſionem.*]*Vatic.cod. & Nicolaus ad Michaëlem Imp. pag.* 501.

dicta

dictæ ſedis antiſtitem minorum ſubiacuiſſe iudicio] & infrà [¶ Adhæc sereniſsimus Rex, Deo adſpirante reſpondit, ſynodalis eſſe arbitrij in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reuerentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere, committens etiam poteſtati Pontificum, vt ſiue propoſitum vellent audire negotium ſiue nollent, quod magis putarent vtile deliberarent, dummodo venerandi prouiſione concilij pax in ciuitate Romana daretur a: Epiſcopi verò in ſynodo reſidentes, congregata auctoritate eiuſdem Symmachi dixerunt: Symmachus Papa ſedis Apoſtolicæ præſul ab huiuſmodi oppoſitionibus b impetitus, quantum ad homines reſpicit, ſit immunis, & liber, cuius cauſam totam Dei iudicio reſeruamus.] & infrà. ¶ [De clericis verò memorati Papæ, qui ab Epiſcopo ſuo ante tempus contra regulas diſceſſerunt, & ſchiſma fecerunt, hoc fieri decernimus, vt c illi ſatisfacientes Epiſcopo ſui miſericordiam conſequantur & officiis Eccleſiaſticis ſe gaudeant reſtitui.] ibidem infra. ¶ [Laurentius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus huic ſtatuto noſtro, in quo totam cauſam Dei iudicio commiſimus, ſubſcripſit. Petrus Eccleſiæ Rauennatis Epiſcopus ſub eiſdem verbis ſubſcripſit, & poſt eum ſeptuagintaquinque Epiſcopi.] Illud de clericis pro pace in vrbe reformanda miſericorditer, & diſpenſatiuè factum dignoſcitur. ¶ Hoc quoque notandum eſt, quod in hoc Concilio, & in alia ſynodo Symmachi Papæ ante Rauennatem Epiſcopus Mediolanenſis ſubſcripſiſſe, & reſpondiſſe legitur: ex quo & ſedis prærogatiuam ante eum habere colligitur.

Cap. VII. Ait enim Gregorius primus, *lib. 7. reg. ep. 112. Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi.*

EPiſcopos d ſecundum ordinationis ſuæ tempus, ſiue ad conſidendum in Concilio, ſiue ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia re, ſua attendere loca decernimus, & ſuorum ſibi prærogatiuam ordinum vindicare.

Verum tempus ordinationis non ad Eccleſias, ſed ad perſonas refertur, ſicut ex conſuetudine Cardinalium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Epiſcoporum vniuſcuiuſque prouinciæ euidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

1\. §. *EPiſcoporum igitur Concilia, vt ex præmiſsis apparet, ſunt inualida ad definiendum, & conſtituendum, non autem ad corrigendum. Sunt enim neceſſaria Epiſcoporum concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etſi non habent vim conſtitutionis e, habent tamen auctoritatem imponendi, & indicendi, quod aliàs ſtatutum eſt, & generaliter, ſeu ſpecialiter obſeruari præceptum.*

Cap. I. PALEA I.

Ex Cabilonenſi Concilio, *cap. 6.*

PLacuit f, vt conſeruato Metropolitani primatu cæteri Epiſcopi ſecundum ſuæ ordinationis tempus alius alij deferat g locum.

1 ¶ *In peruetuſto Gratiani codice palea hæc eſt in extremo præcedentis diſtinctionis, conuenitque cum vltimo illius capite,* Epiſcopos. *Ex Cabilonenſi autem citant etiam cæteri collectores, extat verò in Bracarenſi primo, c. 24. & concordat cum c. 13. Concilij Mileuitani, & c. 53. Concilij Africani.*

Cap. II. ¶ *Bini Conuentus per ſingulos annos ab Epiſcopis celebrentur.*

Vnde Leo I. *ep. 82. c. 7. Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo.*

DE a Conciliis autem Epiſcopalibus non aliud indicimus, quàm ſancti Patres ſalubriter ordinarunt, vt ſcilicet bini conuentus per annos ſingulos habeatur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuerſos Eccleſiæ ordines naſci aſſolent, iudicetur: at ſi fortè inter ipſos, qui præſunt, de maioribus (quod abſit) peccatis cauſa naſcatur, quæ prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotij qualitate Metropolitanus curabit inſtruere, & ſi coram poſitis partibus nec tuo fuerit res ſopita iudicio ad noſtram cognitionem quidquid illud eſt, transferatur.

Cap. III. ¶ *Quo tempore concilia Epiſcoporum ſint celebranda.*

Item ex Nicæno Concilio *cap. 5.*

HAbeatur b ſemel Concilium ante dies quadrageſimæ, vt omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis mundum 1 ieiunium, & ſolenne Deo poſſit offerri: ſecundum verò agatur circa tempora autumni.

1 ¶ Mundum.] *Caput hoc eſt ex verſione, qua vſus eſt Iſidorus. In ea tamen hoc loco eſt.* Mundum ſolenne Deo munus, *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus eſt,* mundum, & ſolenne Deo munus. *Græce eſt,* ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ, *id eſt,* vt omni ſublata animi anguſtia munus purum Deo offeratur.

Cap. IV. ¶ *Ad morum correctionem, & controuerſiarum diſſolutionem bis in anno Epiſcopale Concilium fiat.*

Item ex Antiocheno Concilio, *cap. 20.*

PRopter c Eccleſiaſticas cauſas, & quæ exiſtunt, controuerſias diſſoluendas, ſufficere viſum eſt bis in anno per ſingulas prouincias Epiſcoporum concilium fieri, ſemel quidem poſt tertiam hebdomadam Paſchalis feſtiuitatis, ita vt in quarta hebdomada, quæ conſequitur, id eſt, media 1 Pentecoſte, concilium compleatur 2. Admoneant autem comprouinciales Epiſcopos ij, qui in amplioribus, id eſt, in metropolitanis ciuitatibus degunt. ¶ Secundum vero concilium Idib. Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi menſis, decimus 3 inuenitur. In ipſis autem Conciliis, & presbyteros, & diaconos præſentes eſſe oportet, & omnes quotquot ſe læſos exiſtimant, & ſynodicam expectare ſententiam. Nec liceat aliquibus apud ſemetipſos concilia ſine Metropolitanorum Epiſcoporum cõſcientia facere, quibus de omnibus cauſis conſtat permiſſum eſſe iudicium.

1 ¶ Id eſt, media.] *antea legebatur,* & in medio temporis inter Paſcha & Pentecoſten, *nec multo aliter apud Iuonem, id eſt,* medio temporis, &c. *Sed repoſita eſt hæc lectio ex pleriſque Gratiani exemplaribus, & collectione Iſidori, in qua eſt hæc eadem verſio. Nam cæteri collectores ſecuti potius videntur verſionem Dionyſij, quæ eſt in codice canonum: quamuis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habeant,* id eſt, medio Pentecoſtes *vel* in medio Pentecoſte, *vbi in verſione Dionyſij eſt,* ita vt quarta ſeptimana Pentecoſtes, *verbum planè è verbo. Græcè enim eſt,* ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς.

2 ¶ Compleatur.] *Vocem,* ἐπιτελεῖσθαι. *Dionyſius vertit,* conueniat.

3 ¶ Decimus.] *Prorſus ex Græco. Dionyſius autem quem Burchardus, & Iuo ſequuntur, habet,* Idibus Octobris, id eſt, quintodecimo die menſis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apoſtolorum 37. legitur ſecundam anni ſynodum celebrandam eſſe,* ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ, *id eſt,* duodecimo die hyberberetæi. *Non conuenire autem omnino Latinorum menſes cum Græcorum ſatis conſtat. Suidas quidem ſcribit*

a *Chriſtianis omnibus redderetur.*] *Orig. Ibidem inf.* b *al. propoſitionibus.*] Orig. c *vt eos ſatisfacientes Epiſcopo ſuo miſericordia ſubſequatur.*] Orig. d *Anſelm. lib. 6. c. 134.* e *al. conſtituendi.* f *Burchard. lib. 1. c. 55. Iuop. 5. c. 165. Pann. lib. 4. c. 20.* g *al. ſedendi deferat.*

a *Burchard. l. 1. c. 43. Iuop. 4. c. 241. Pann. l. 4. c. 13. Polyc. l. 3. tit. 19.* b *Polyc. l. 3. tit. 19.* c *Burch. l. 1. c. 44. Iuop. 5. c. 145. Pann. l. 4. c. 15 Polyc. l. 3. tit. 19.*

apud Macedonas hyperberetæum eundem eſſe qui October, Galenus autem Pergami eundem qui September.

Cap. V. ¶ *Semetipſos accuſant, qui vocati ad ſynodum, venire contemnunt.*
Item ex Concilio Laodiceno, *cap.* 40.

NOn *a* oportet vocatos Epiſcopos ad ſynodum, contemnere: ſed adire *b* debere, & aut docere, aut doceri quæ ſunt ad Eccleſiæ cæterorúmque correctionem vtilia: quod ſi contempſerint, ſeipſos videntur accuſare, niſi fortè pro infirmitate ire non poſſint.

Cap. VI. ¶ *Corripiantur Epiſcopi, qui ad Concilium vocati, venire contemnunt.*
Item ex Concilio Chalcedonenſi, *cap.* 19.

PEruenit *c* ad noſtras aures, quod in prouinciis conſtituta Epiſcoporum concilia minimè celebrentur. Hoc 1 ex eo probatur, quòd multæ, quæ correctione opus habent, Eccleſiaſticæ res negligantur. Statuit ergo hæc ſancta ſynodus ſecundum regulas Patrum bis in anno in vnum conuenire per ſingulas prouincias Epiſcopos, vbi ſingula 2. quæ emerſerint, corrigantur. Qui verò noluerint conuenire Epiſcopi conſtituti in ſuis ciuitatibus, & hoc maximè, cum ſui corporis ſanitate conſiſtentes, etiam ab omnibus aliis vrgentibus neceſſitatibus *d*, & inexcuſabilibus negotiis liberi ſunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

1 ¶ Hoc ex eo.] *In collectione Iſidori, vbi alioquin eadem videtur eſſe verſio legitur*, ex hoc probatur, quòd multę &c *itemque apud Iuonem, addita tamen particula*, & *Græcè eſt*, καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παρημελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. & propterea multæ ex rebus eccleſiaſticis quæ correctionis egent, negliguntur.

2 ¶ Vbi ſingula.] *Ita in collectione Iſidori: & apud Iuonem, & Anſelmum, Græcè eſt*: ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάζοι καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα, *quæ Dionyſius ſic vertit*: Quò *e* Metropolitanus Antiſtes probauerit, & corrigere ſingula, ſi qua fortaſſis emerſerint.

Cap. VII. ¶ *Canonicis ſubiaceat pœnis Metropolitanus, qui ſaltem ſemel in anno celebrare concilium negligit.*

Item ex Septima ſynodo, *c.* 6.

2, QVoniam *f* quidem regula eſt, quæ dicit, bis in anno
3 s. per ſingulas prouincias oportere fieri per conuentum epiſcoporũ regulares inquiſitiones; propter fatigationem, & vt opportunè 1 habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi ſunt, definierũt ſextę ſynodi ſancti Patres, omni excuſatione remota, omnibus modis ſemel in anno fieri, & deprauata corrigi. Hunc ergo canonem & nos renouamus: & ſi quiſquam Princeps inuentus fuerit hoc prohibere, communione priuetur: Si quis verò metropolitanorum hoc neglexerit agere abſque neceſſitate, vel vi, ſeu aliqua rationabili occaſione, canonicis pœnis ſubiaceat. Dum autem ſynodus agitur ſuper canonicis, & euangelicis negotiis, oportet congregatos epiſcopos in meditatione, & ſollicitudine fieri cuſtodiendorum diuinorum, & viuificorum Domini mandatorum, *& poſt pauca*. ¶ Porrò non habeat metropolitanus licentiam ex his, quæ defert epiſcopus ſecum, ſiue iumentum, ſiue aliam ſpeciem expetendi. Quod ſi hoc egiſſe conuictus fuerit, ſoluat quadruplum.

1 ¶ Et vt opportunè.] *Græcè eſt*: καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν, id eſt, Et quod non benè parati ſunt ad iter faciendum.

a *Burch. l.* 1. *c.* 47 *Iuo p.* 5. *c.* 157. b *al. abire.* c *Anſelm. l.* 6. *c.* 199. *Iuo p.* 4. *c.* 243. d *abeſt à collectione Iſidori* & *Iuone.* e *Ex verſione Anaſtaſij.* f *In concilio Nicæno c.* 5. *& Antiocheno, c.* 20. *Iuo p.* 5. *c.* 373. *ſup cod. c. habeat, & cap. propter.*

Cap. VIII. ¶ *Non cogatur presbyter ad ſacra concilia eulogias deferre.*
Item Leo IV. *ad Epiſcopos Britanniæ, c.* 3.

DE eulogiis ad ſacra concilia deferendis nihil inuenimus à maioribus terminatum: ſed ſicut vnicuiq; presbytero placuerit. Nam ſi conſtitutum fuerit illo in tempore benedictiones afferri, forſitan minùs libenter ad ſynodos occurrent, & magis venire obtrectabunt. Quæ vt arbitror, non ſunt rationabiliter quærendæ: non vltro delatæ, reſpuendæ.

¶ *Habetur hæc epiſtola Romæ manuſcripta, vt in indice dictum eſt.*

Cap. IX. ¶ *Sine graui neceſſitate epiſcopus ad ſynodum ire non tardet.*
Item ex concilio Carthaginenſi IV. c. 21.

EPiſcopus *a* ad ſynodum ire non tardet, niſi ſatis graui neceſſitate inhibeatur: ſic tamen vt in perſona ſua legatum mittat, ſuſcepturus ſalua fidei veritate, quidquid ſynodus ſtatuerit.

¶ *Similem ſententiam, & penè referunt eadem verba Burch. lib.* 1. *c.* 51. *& Polyc. l.* 2. *tit.* 16. *ex Felice.*

Cap. X. ¶ *Excuſatorias literas dirigant, qui grauati ad ſynodum ire non poſſunt.*
Item ex concilio Carthaginenſi V. c. 10.

PLacuit *b*, vt quotieſcunque congregandum eſt concilium epiſcopi, qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia grauiori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant, *& infrà*. ¶ Quòd ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas literatorie 1 conſcribant, niſi autem 2 rationem impedimenti ſui apud Primatem ſuum reddiderint, eccleſiæ ſuæ communione debent eſſe contenti.

1 ¶ Literatoriè.] *In conciliis impreſſis legitur*, in tractoria. *Dubitatum fuit, an legendum eſſet*, in tractatoria. *Nam epiſtola, quibus Imperatores, vel reges ſuos Præſides vocabant vel electionem aliquam concedebant, tractoriæ dicebantur. Sic in codice Theodoſiano, lib.* 8. *titulus ſextus eſt*, de tractoriis & ſtatiuis, *& ſic videtur emendandum in l. C* 12. *quamuis in impreſſis legatur*, de tractoriis, *quam vocem tractoriam, eadem ſignificatione Carolus Magnus in ſuis capitularibus vſurpauit, l.* 4. *c.* 30. *&* 69. *& eadem notione eſt in concilio Meldenſi c.* 71. *Sanctus quoque Auguſt. in l. poſt collationem contra Donatiſtas, c.* 24. *tractoriam pro epiſtola vocatoria vſurpat, his verbis*: Sic autem à Primate ſuo per tractoriam fuerunt euocati. *Atque in hoc canone, vbi de vocandis epiſcopis ad concilium agitur, vox iſta eſſet aptiſſima. Nam in concilio Africano, inſerto in codice canonum, cap.* 43. *vbi hoc idem reperitur, & cap.* 57 § *Alypius. in vetuſtis codicibus ſemper legitur*, tractoria, *vbi in impreſſis eſt*, tractoria, *& in Carthaginenſi Græco, cap.* 91. *eſt* ἡ συνοδική. *Verum idem B. Auguſt. vtitur dictione*, tractatoria, *in eam quæ nunc ſubiicitur, ſententiam. Loquens enim de epiſcopis, ſi vocati noluiſſent venire ad concilium, & ibi obiecta crimina purgare. epiſt.* 162. *ait*: Quod ſi non fecerint, ibi etiam eorum prauitas, & peruerſitas innoteſcet: miſſáque tractatoria ſuper eorum nomine per totum orbem terrarum, quacunque iam Chriſti eccleſia dilatata eſt, ab omnibus eccleſiis, eorum communio præcidetur. *In concione quoque ſecunda in Pſ.* 36. *eadem vox quater inuenitur: & epiſtola Syricii, quæ recitatur in concilio Teleptenſi, vbi vocatur tractatoria. Cuius mentionem faciens Innocentius in epiſtola ad Exuperium Toloſanum, c.* 1. *ait*: De his, & beatę recordationis viri Syricij epiſcopi monita euidentia cõmearunt; *quibus verbis videtur indicare non ad ſolos Africæ epiſcopos, ſed ad omnes prouincias miſſam fuiſſe illã Syricij tractatoriam. Ita Leo Papa ſecundus, poſtquam ſextum vniuerſale concilium finẽ habue-*

a *Anſel. lib.* 7. *c* 191. b *Anſel. lib.* 7. *c.* 188.

rat, breuem eius concilij ſummam ad Hiſpaniæ epiſcopos, vt ei ſubſcriberent, miſit: quam tractatoriam vocat, quæ Leonis II. epiſtolæ manuſcriptæ ex Hiſpania Romam ſunt miſſæ.

2 ¶ Niſi autem.] *In originali eſt*, vel ſi poſt aduentum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repentè forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum Primatem reddiderint, ab eccleſiæ communione debere eſſe contemptos. *In Africano, c. 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo eſt ferè vt apud Gratianum:* eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos. *Itemque in Carthaginenſi Græco:* Ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. *Similis quædā pœna imponitur in eodem cōcil. infrà diſt. 58 c. fin.*

Cap. XI. PALEA.

Item ex Concilio Turonenſi c. 2.

EPiſcopus *a* non debet abbatem cogere ad ſynodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat,

¶ *Hæc Palea abeſt ab illis tantum exemplaribus, in quibus pauciſſimæ reperiuntur, & refertur infra 18. q. 2. poſt c. fin. à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo & Iuone.*

Cap. XII. *A communione ſit alienus, qui ſynodo adeſſe contempſerit.*

Item ex Concilio Arelatenſi, *c. 19.*

SI *b* quis autem ſynodo adeſſe neglexerit, vel cœtum fratrum, antequam diſſoluatur concilium, crediderit deſerendum, alienum ſe à fratrum communione cognoſcat: nec eum recipi liceat, niſi in ſequenti ſynodo fuerit abſolutus.

Cap. XIII. ¶ *Vſque ad proximam ſynodum à communione abſtineat, qui à metropolitano vocatus, abſque graui neceſſitate ſynodo adeſſe neglexerit.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 35.*

SI *c* epiſcopus metropolitanus ad comprouinciales epiſcopos epiſtolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem ſummi Pontificis, aut ad ſynodum inuiter, poſtpoſitis omnibus (excepta graui infirmitate corporis, aut præceptione regia) ad conſtitutum diem adeſſe non differant. Quòd ſi defuerint (ſicut priſca canonum præcepit auctoritas) vſque ad proximam ſynodum à charitate fratrum, & eccleſiæ communione priuentur.

Cap. XIV. ¶ *A communione priuetur epiſcopus, qui à metropolitano vocatus ad ſynodum venire contemnit.*

Item ex Concilio Tarracenenſi, *c. 5.*

SI *d* quis epiſcoporum commonitus à metropolitano, ad ſynodum, nulla graui intercedente neceſſitate corporali, venire contempſerit (ſicut ſtatuta Patrum ſanxerunt *e*) vſque ad futurum concilium cunctorum epiſcoporum charitatis communione priuetur.

Cap. XV. ¶ *Presbyteri & diaconi & cuncti, qui ſe læſos exiſtimant, ad metropolitanam ſynodum conueniant.*

Item ex Concilio Martini 1 Papæ *f.*

PRopter eccleſiaſticas cauſas, & altercationum ſolutiones bene placuit per ſingulas prouincias bis in anno cōcilium fieri, conuocante metropolitano epiſcopo omnes prouinciales epiſcopos, ita vt ad concilium veniant *g* omnes presbyteri, & diaconi, vel hi 2. qui ſe læſos exiſtimant; vt in concilio cauſæ examinatæ ad iuſtum iudicium perducantur. Et ſi qui manifeſtè epiſcopi, vel presbyteri, aut diaconi inuenti fuerint in offenſa, ſecundùm rationem excommunicentur, quamdiu communi conſenſu de his placuerit dare ſententiam. Nulli autem epiſcopo liceat propria apud ſemetipſum concilia facere, præter eos, quibus metropole ſunt creditæ.

1 ¶ Martini,] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia ſumpta ſunt ex libro capitulorum Græcarum ſynodorum Martini epiſcopi Bracarenſis (antiquitus enim Epiſcopi Papæ dicebantur.) Hic enim, cùm eſſet Græcus, ad vtilitatem eccleſiarum Hiſpaniæ, vbi epiſcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit: & in nōnullis quædam addidit: in aliis verò aliqua detraxit: quemadmodum in hoc capite, quod ſumpſit ex concilio Antiocheno. c. 20. ſupra ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis conciliis in eum libellum retulit.*

2 ¶ Vel hi.] *In aliquot conciliorum editionibus legitur*, vt eorum, qui ſe læſos exiſtimant, in concilio cauſæ, &c.

Cap. XVI. PALEA I.

[*Item* ex concilio Bylon.]

ANnis ſingulis epiſcopus in ſua diœceſi ſynodum faciat de ſuis clericis, nec non abbatibus: & diſcutiat alteros clericos, & monachos.

Singuli vero epiſcoporum ſuis eccleſiis notificarè ſtudeant, quæ in conciliis ſtatuuntur.

1 ¶ Palea. *In nullo collatorum exemplarium habetur, ſed verſiculus*, ſinguli *coniunctus eſt præcedenti capiti:* Propter eccleſiaſticas, *ſuntque verba Gratiani.*

Cap. XVII. ¶ *Quæ in conciliis ſtatuuntur, ſinguli epiſcoporum ſuis eccleſiis notificent.*

Vnde in Concilio Toletano XVI. *c. 6.*

DEcernimus, vt dum in qualibet prouincia concilium agitatur, vnuſquiſque epiſcoporum admonitionibus ſuis intra ſex menſium ſpacia omnes abbates, presbyteros, diaconos, atque clericos, ſeu etiam omnem conuentum ciuitatis ipſius, vbi præeſſe dignoſcitur, nec non & cunctam diœceſis ſuæ plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus 1 coram eis pleniſſimè omnia referet, quæ eodem anno in concilio acta vel definita eſſe noſcuntur. *& infrà.* ¶ Quòd ſi quiſpiam hæc paruipendenda crediderit, ſententia excommunicationis duorum menſium curriculo perſiſtat vſquequaque multatus.

1 ¶ Quatenus.] *In duobus exemplaribus huius decimiſexti concilij Toletani, locus hic ita legitur:* quatenus coram eis publicè omnia reſerata, de his, quæ eodē anno in cōcilio acta, vel definita extiterint, pleniſſimè notiores efficiātur.

DISTINCTIO XIX.

1. 3 s. D*E epiſtolis verò decretalibus quæritur, an vim auctoritatis obtineant, cùm in corpore canonum non inueniantur. De his ita ſcribit* Nicolaus Papa *Archiepiſcopis, & epiſcopis per Gallias conſtitutis.*

Cap. I. ¶ *Decretales epiſtolæ vim auctoritatis habent.*

SI *a* Romanorum Pontificum decreto, cæterorum opuſcula tractatorum approbantur, vel reprobantur: ita vt, quod ſedes Apoſtolica probauit, hodie teneatur acceptum: & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur: quanto potius, quæ ipſa pro catholica fide profanis dogmatibus pro variis, & multifariis eccleſiæ neceſſitatib. & fidelium morib. diuerſo tempore ſcripſit: omni debent honore præferri, & ab omnib. prorſus in quibuſlibet opportunitatib. diſcretione vel diſpenſatione magiſtra reuerenter aſſumi? Quanquā quidam veſtrum ſcripſerint, haud illa decretalia priſcorum Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri

a *Burch. l. 8. c. 73. Iuo p. 7 c. 91.* b *Burch. l. 1. c. 50. Polyc. l. 2. tit. 15. Iuo p. 5. c. 160. ex concilio Spalenſi, vt Burch.*
c *Burch. l. 1. c. 49. Iuo p. 5. c. 159. Pann. l. 4. c. 17.*
d *Simile in Pannormia, l. 4. c. 18. ex Auernenſi.*
e *al. cenſuerunt.* f *Apud Martinum Bracarenſem epiſcopum in c. ſynod. Græc. c. 18. Polyc. lib. 3. tit. 17.*
g *procedant.*] *Orig.*

a *Iuo part 5. c. 33.*

deſcripta;cùm 1 ipſi,vbi hæc ſuæ intentioni ſuffragari conſpiciunt, illis differenter vtantur, & ſolùm nunc ad imminutionem ſedis Apoſtolicæ poteſtatis, & ad ſuorum augmentum priuilegiorum minus accepta eſſe perhibeant. *Itē infrà.* ¶ Si ideo non eſſe decretales epiſtolas priſcorum *a* Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adſcriptæ, ergo nec ſancti Gregorij,nec vllius alterius,qui ante vel poſt ipſum fuit,eſt aliquod inſtitutum,vel ſcriptum recipiendum, eò quòd in codice canonum non habeatur adſcriptum.Ergo doctrinam eorum,& ſanctiones,quæ ab omni lingua venerantur,quia in codice canonum non habentur adſcriptæ, de codicibus ſuis eradant. Vt quid vel membranas occupant, poſtquam non habentur acceptæ? Sed quare multum immoramur, cum nec ipſas diuinas ſcripturas veteris,& noui teſtamenti iam recipiemus,ſi iſtos duxerimus,audiendos? Etenim *b* neutrum horum in codice canonum eccleſiaſticorum habetur inſertum. Sed reſponſuri ſunt iſti,qui non ad obediendum potius quàm ad reſiſtendum ſemper ſunt parati, dicentes *c*,quod inter canones inueniatur capitulum ſancti Papæ Innocentij *, cuius auctoritate doceatur à nobis vtrumque teſtamentum eſſe recipiendum,quanquam in ipſis paternis canonibus nullum eorum ex toto contineatur inſertum.Quibus ad hæc aſſerendum *d* eſt, quoniam ſi vetus nouúmque Teſtamentum recipienda ſunt, non quod codici canonum ex toto habeantur annexa,ſed quòd de his recipiendis ſancti Papæ Innocentij prolata videatur eſſe ſententia, reſtat nimirum. quòd decretales epiſtolæ Romanorum Pontificum ſunt recipiendæ, etiam ſi non ſint codici canonum compaginatæ: quoniam inter ipſos canones vnum B Leonis *e* capitulum conſtat eſſe permiſtum, quo ita omnia decretalia cōſtituta ſedis Apoſtolicæ cuſtodiri mandantur, vt ſi quis in illa commiſerit, nouerit ſibi veniam denegari,Ait enim c. decimo *f* ſuarum decretalium, [Ne quid verò ſit, quod prætermiſſum à nobis fortè credatur, omnia decretalia conſtituta tā beatæ recordationis Innocentij,quàm omniū deceſſorum noſtrorum,quę de eccleſiaſticis ordinibus, & canonum promulgata *g* ſunt diſciplinis, ita à veſtra dilectione cuſtodiri mandamus, vt ſi quis in illa commiſerit,veniam ſibi deinceps nouerit denegari.] Dicendo verò [omnia decretalia conſtituta,] nullum de decretalibus conſtitutis prætermiſit, quod non mandauerit eſſe cuſtodiendum Et rurſus aſſerendo [omnium deceſſorum noſtrorum,]nullum pontificum Romanorum,qui ante ſe fuerunt, excepit, cuius ita non præceperit: decretalia conſtituta ab omnibus cuſtodiri,vt ſi quis in illa commiſerit,veniam ſibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil refert, vtrum ſint omnia necne decretalia ſedis Apoſtolicæ conſtituta inter canones Conciliorum immiſta,cùm omnia in vno corpore compaginari nō poſſint & illa eis interſint, quæ firmitatem his,quæ deſunt,& vigorem ſuum aſſignent, præſertim cùm ſynodalia geſta, inter quæ ipſi canones ſtatuti ſunt, in codice canonum non habeantur, ſed à nobis omni cultu debito venerentur. Conſonat autem huic beatiſſimo Papę Leoni ſanctus & facundiſſimus in decretis ſuis Papa Gelaſius *h*,ita inquiens; [Decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Roma pro diuerſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas decernimus.]In quo notandum eſt: quia non dixit [decretales epiſtolas,quæ inter canones habentur] nec tantum quas moderni Pontifices ediderunt,] ſed quas beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Roma dederunt] Dictis autem [diuerſis temporibus]etiam illa tempora vir

a *al ſanctorum.* b *al.etiam.* c *al.aientes. Innoc.PP.1.ad Exuperium,epiſt.3.c.vlt.* d *al.reſcrendum.* e *Leo Pap.2.epiſt.1.in fine.* f *al.quinto ſuorum decretalium.* g *al.ordinata.* h *Gelaſius Papa I.cum lxx epiſcopis. Habetur ſupra 15.diſt.c.ſancta Romana. §.item decretales.*

ſanctus comprehendit,cum crebreſcētibus paganorum perſecutionibus ad ſedem Apoſtolicam, deferri cauſas Epiſcoporum difficillimè permittebant. His ita diuina fauente gratia prælibatis, oſtendimus nullam differentiam eſſe inter illa decreta, quæ in codice *a* canonum habentur, ſedis Apoſtolicæ præſulum, & ea, quæ præ multitudine vix per ſingula voluminum corpora reperiuntur, cum omnia, & omnium deceſſorum ſuorum decretalia conſtituta, atque decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Romana dederunt, venerabilter fore ſuſcipiendas,& cuſtodiendas, eximios præſules,Leonem ſcilicet Gelaſium mandaſſe probauimus.

1 ¶ Cùm ipſi.] *Locus fuit emendatus ex ipſa epiſtola Nicolai, quæ Romæ manuſcripta habetur:& nuper impreſſa eſt in appendice bibliothecæ ſanctorum Patrum: vt dictum eſt ſupra diſt.10. c. leges, in qua epiſtola multa alia habentur ad epiſtolas decretales etiam antiquiſſimas pertinentia.*

Cap. II. ¶ *Omnes ſanctiones Apoſtolicæ ſedis irrefragabiliter ſunt obſeruandæ.*

Item Agatho Papa *omnibus Epiſcopis.*

SIc *b* omnes Apoſtolicæ ſedis ſanctiones accipiendæ ſunt, tanquam ipſius diuini Petri voce firmatæ ſint.

Cap. III. ¶ *Tolerandum eſt iugum,quòd à ſancta ſede imponitur,licet importabile videatur.*

Item ex capitulis 1 Caroli Imperatoris.

IN *c* memoriam B. Petri Apoſtoli honoremus ſanctam Romanam,& Apoſtolicam ſedem,vt quæ nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Quare ſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas: vt licet vix ferendum ab illa ſancta ſede imponatur iugum, tamen feramus,& pia deuotione toleremus.Si verò (quod nō decet)quilibet,ſiue ſit presbyter,ſiue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & noſtro miniſterio inſidiando, redarguatur falſam ab Apoſtolica *d* ſede detuliſſe epiſtolam, vel aliud quid,quod inde non venerit *e*, ſalua fide 2 & integra circa Apoſtolicum humilitate, penes epiſcopum ſit poteſtas, vtrum eum in carcerem,aut aliam detrudat cuſtodiā,vſquequo per epiſtolā, aut per idoneos ſuę partis legatos Apoſtolicam interpellet ſublimitatem,vt potiſſimum ſua ſancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iuſto ordine lex Romana ſtatuat definire, vt & is corrigatur,& cæteris modus imponatur..

1 ¶ Capitulis] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis,& Iuone. At Nauclerus vol.2.gen.28. narrat hoc eſſe vnum ex viginti tribus legum capitulis,quæ Carolus Magnus ad omnes ſuas prouincias miſit. Burchardus autem citat ex concilio Triburienſi, c.30.vbi etiam extat.*

2 ¶ Salua fide.] *Apud Burchardum eſt,*falſa fide, & non integra..

Cap. IV. *Quicquid Romana Eccleſia ſtatuit, vel ordinat, ab omnibus obſeruandum eſt.*

Item Sephanus *f* Papa.

ENimuerò, quia in ſpeculum, & exemplum ſancta Romana Eccleſia cui nos Chriſtus præeſſe voluit,propoſita *g* eſt,ab omnibus quidquid ſtatuit,quidquid ordinat, perpetuò,& irrefragabiliter obſeruandum eſt..

a *al.corpore.* b *Deuſdedit p.3.Poly.l.1.tit.17.Iuo p.4.c.238.* c *Extat in concilio Triburienſi.c 30. Burc.l.1.c.220.Iuo p.5.c.50.* d *al.Apoſtolico detuliſſe.* e *al.conuenerit.* f *al.Stephanus.* g *al.poſita eſt omnibus quidquid.*

Cap. V.

Cap. V. ¶ *A Pontificalibus ſit alienus officiis, qui Apoſtolicis non vult obedire præceptis.*
Item Gregorius IV.

NVlli *a* fas eſt vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium; quod veſtram ſequi oportet charitatem.

2. ps. ¶ Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto miniſterio fiat; nec de eius iudicio quiſquam poſtea curam habeat, quoniam iam damnatus à ſancta & Apoſtolica eccleſia, ac auctoritate ſua, de inobedientia, atque præſumptione à quoquam eſſe non dubitatur: quia maioris excommunicationis deiectione eſt abiiciendus *b*, cui ſanctę Eccleſię commiſſa fuerit diſciplina, qui non ſolùm præfatæ ſanctæ Eccleſiæ iuſſionibus parere debuit, ſed etiam aliis, ne præterirent, inſinuare. Sitque alienus à diuinis, & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis Apoſtolicis obtemperare *c*.

¶ *Caput hoc eſt in eadem epiſtola Gregory IV. ex qua ſumptum eſt cap. Decreto noſtro infra. 2. q. 6. Extat autem in codice ſæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ.*

Cap. VI. ¶ *Inter canonicas ſcripturas Decretales epiſtolæ connumerantur.*
Item Auguſtinus *de doctrina Chriſtiana, lib. 2. cap. 8.*

IN *d* canonicis ſcripturis Eccleſiarum catholicarum quãplurimum diuinarum ſcripturarum ſolertiſſimus indagator auctoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſint, quas Apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere epiſtolas. Tenebit igitur hunc modum in ſcripturis canonicis, vt eas, quæ ab omnibus recipiuntur eccleſiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioréſq; accipiunt, eis, quas pauciores, minoriſque auctoritatis eccleſiæ tenent. Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi (quamquam hoc inueniri vix poſſit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ *Caput hoc apud B. Auguſtinum loco indicato ſic habet:* In canonicis autem ſcripturis Eccleſiarum catholicarum quamplurium auctoritatem ſequatur: inter quas ſanè illæ ſunt, quę Apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in ſcripturis canonicis, vt eas, quæ ab omnibus accipiuntur eccleſiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero, quæ non accipiũtur ab omnibus, pręponat eas, quas plures, grauioréſque accipiunt, eis, quas pauciores minoriſque auctoritatis eccleſiæ tenent. Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi, (quanquam hoc *e* inueniri non poſſit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. *Quæ quidem B. Auguſtini ſententia non ad decretales Romanorum Pontificum, ſed ad canonicas, & ſacras referenda eſt.*

Cap. VII. ¶ *Miniſterij f diuini ſe exortem intelligat, qui à ſoliditate Petri recedit.*

Item Leo Papa I. *ad Epiſcopos Viennenſes, epiſt. 78.*

ITa *g* Dominus noſter Ieſus Chriſtus humani generis ſaluator inſtituit, vt veritas, quę antea legis, & prophetarum præconio continebatur, per Apoſtolicam tubam in ſalutem vniuerſitatis exiret: ſicut ſcriptum eſt *h* [*In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*] Sed huius muneris ſacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit; vt in beatiſſ. Petro, Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodã capite dona ſua, velut in corpus omne diffunderet: vt exortem ſe myſterij *a* intelligeret eſſe diuini, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere. Hunc enim in conſortium indiuiduæ vnitatis aſſumptum, id quod ipſe erat, voluit nominari, dicendo. [*Tu b es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*] vt ęterni ędificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri ſoliditate conſiſteret, hac eccleſiam ſuam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas poſſet appetere, nec portæ cõtra illã inferi præualerent. Verùm hanc petræ iſtius ſacratiſſimam firmitatem, Domino, vt diximus, ædificante, conſtructam, nimis impia vult præſumptione violare, quiſquis eius poteſtatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus ſuis, & id quod accepit à veteribus, non ſequendo

Hoc autem intelligendum eſt de illis ſanctionibus vel decretalibus epiſtolis: in quibus, nec præcedentium Patrum decretis, nec Euangelicis præceptis aliquid contrarium inuenitur. Anaſtaſius 1 *enim ſecundus fauore Anaſtaſij Imperatoris, quos Acacius poſt ſententiam in ſe prolatam ſacerdotes, vel Leuitas ordinauerat, ritè fungi acceptis officiis debere decreuit, ita inquiens.*

1 Anaſtaſius] *Minimè verum eſt ſenſiſſe Anaſtaſium, ordinatos ab Acacio poſt latam in ipſum ſententiam, ritè fungi acceptis officiis potuiſſe. Hoc enim duntaxat, inquit in capite ſequenti firmam eſſe ſacramenti gratiam ab Acacio traditam: quod veriſſimum eſt, ſicut & aliæ omnes ſententiæ quas in ea epiſtola ex B. Aug. Anaſtaſius accepit, veræ ſũt. Habetur autem hæc eadem Anaſtaſij Papæ II. epiſtola in corpore canonum, quod Romana eccleſia ſemper approbauit, vt infra diſtinct. 20. c. de libellis, eſt adnotatum. Itaque ſine cauſa reprehenditur hoc loco Anaſtaſius à Gratiano.*

Cap. VIII. ¶ *Nulla læſionis portio attingit eum, qui ab hæreticis iam damnatis ordinatur.*

Anaſtaſius II. *ad Anaſtaſium Auguſtum. epiſt. 1. c. 7. & 8.*

SEcundùm *c* eccleſiæ catholicæ conſuetudinem, ſacratiſſimum ſerenitatis tuæ pectus agnoſcat: quod nullum de his, quos baptizauit Acacius, vel quos ſacerdotes, ſiue leuitas ſecundum canones ordinauit, vlla ex nomine Acacij portio læſionis attingat, quo forſitan per iniquum tradita ſacramenti gratia minùs firma videatur. Nam & baptiſma (quod procul ſit ab Eccleſia) ſiue ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus peruenit illibatum: quia vox illa, quæ ſonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excluſit; qua declaratur, ac dicitur, [*hic eſt d, qui baptizat in Spiritu ſancto, & igne.*] Nam ſi viſibilis ſolis iſtius radij, cùm per loca fœtidiſſima tranſeunt, nulla contactus inquinatione maculantur: multò magis illius, qui iſtum viſibilem fecit, virtus nulla miniſtri indignitate conſtringitur. Nam & Iudas cùm fuerit ſacrilegus, atque fur, quidquid egit inter apoſtolos pro dignitate commiſſa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta ſenſerunt, declarante hoc ipſum Domino manifeſtiſſima voce. [*Scribæ e, inquit, & Phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim, & non faciunt.*] Quidquid ergo ad hominũ profectum quilibet in Eccleſia miniſter pro officio ſuo videtur operari, hoc totum contineri implente *f* diuinitatis effectu. Ita ille, per quem loquitur Chriſtus, Paulus *g* affirmat, [*Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit. Itaq;*

a *Polyc. l. 1. tit. 17. Anſ. l. 2. c. 21. Iuo l. 5. c. 11. & 349.* b *al. exigendus.* c *al. obedire.* d *Polyc. lib. 1. tit. 25. Anſ. l. 3. c. vlt & l. 6. c. 212.* e *facile.*] *Orig. Antuerp.* f *Myſterij.* g *Iuo p. 5. c. 6.* h *Pſal. 18.*

a *al. miniſterij.* b *Matth. 16.* c *In codice canonum, fol. 156. B. Polyc. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 62. Iuo p. 1. c. 151. Nicolaus ad conſulta Bulg. c. 15.* d *Ioann. 1. & 12.* e *Mat. 23.* f *al. implendo diuinitatis effectum.* g *1. Cor. 3.*

neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat, Deus.] Adeo autem non quæritur, quis, vel qualis prædicet, ſed quid *a* prædicet, vt *b* inuidos etiam bene Chriſtum prædicare affirmet: quo malo ipſe diabolus deiectus eſt, & hoc ipſe *c* prædicare non deſinit. Ideo ergo & hic, cuius nomen dicimus reticendum, malè bona miniſtrando ſibi tantum nocuit. Nam inuiolabile ſacramentum quod per illum datum eſt aliis, perfectionem ſuæ virtutis obtinuit. Quod *d* quidem generaliter verum eſt, niſi aliquorum in tantum ſe extenderet curioſa ſuſpicio, vt imaginentur prolato à Felice Papa iudicio, poſtea inefficaciter in ſacramentis, quæ Acacius vſurpauit, egiſſe; ac proinde eos metuere, qui vel in conſecrationibus vel in baptiſmate myſteria *e* tradita ſuſceperunt, ne irrita beneficia diuina videantur.

Quia ergo illicitè, & non canonicè, ſed contra decreta prædeceſſorum, & ſucceſſorum ſuorum hæc reſcripta dedit (vt probat Felix, & Gelaſius, qui Acacium, ante Anaſtaſium excommunicauerunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius, eundem Acacium poſtea damnauit) ideo ab Eccleſia Romana repudiatur, & à Deo percuſſus legitur fuiſſe hoc modo.

Cap. IX. ¶ *Anaſtaſius à Deo reprobatus, nutu diuino percuſſus eſt.*

ANaſtaſius 1 ſecundus *f*, natione Romanus fuit temporibus Theodorici Regis, eodem tempore multi clerici, & presbyteri ſe à communione ipſius abegerunt, eò quòd communicaſſet ſine concilio Epiſcoporum, vel presbyterorum, & cleri cunctæ Eccleſiæ Catholicæ, diacono Theſſalonicenſi, nomine Photino, qui communicauerat Acacio: & quia voluit occultè reuocare Acacium, & non potuit, nutu diuino percuſſus eſt.

1 ¶ Anaſtaſius.] *Caput hoc habetur quidem Tomo ſecundo conciliorum in vita Anaſtaſij: ſed eſſe omnino confictum, cùm ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifeſtè oſtenditur, quod Acacius (ſicut Nicephorus lib. 6. c. 12. & Euagrius lib. 3. c. 18. & ſequentibus, & clariſſimè Anaſtaſius bibliothecarius in Chronologia teſtantur) tempore Felicis III. obijt, cui ſucceſſit Gelaſius, & Gelaſio Anaſtaſius, qui initio epiſtolæ ſuæ & c. 1. ad Anaſtaſium Imperatorem, Acacium mortuum iam, & ante iudicem Chriſtum vnà cum Felice adſtare ſcripſit, vt Gelaſius quoque ante ipſum ſcripſerat, & habetur infra, 24. q. 2. c.* nec quiſquam. *quomodo ergo potuit Anaſtaſius de eo reuocando tractare qui iam obierat?*

Cap. X. ¶ *Quæ circa indiſciplinatos prælatos, vel ab eis geruntur, in irritum reuocentur.*

Hinc etiam de maximo 1 *Epiſcopo* in Conſtantinopolitana ſynodo *ſtatutum eſt, ſub Damaſc. Papa c. 6.*

PRopter totius indiſciplinationis eius doctrinam, quæ Conſtantinopoli orta eſt, ſtatutum eſt, ne Maximus fuiſſe, aut eſſe iam putetur Epiſcopus, neque hi, qui ab eo ſunt ordinati, qualemcunque gradum clericatus obtineant, omnibus ſcilicet, quæ circa eum vel ab eo geſta ſunt, in irritum reuocatis.

1 ¶ De Maximo.] *Ex verbis huius canonis, præſertim, Græcis, & interpretatione Balſamonis, ac vita Gregorij Theologi per Gregorium presbyterum deſcripta, & aliis ex locis (tametſi Theodorus videtur parum diligenter hoc tractaſſe) apparet hunc Maximum nunquam fuiſſe Epiſcopum, ac propterea rectè ſtatui nullum ab eo potuiſſe imprimi ordinis characterem, quod non erat de Acacio aſſerendum. Verba Græca huius canonis hæc ſunt.* περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι, ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων, id eſt, De Maximo cynico, déque iis rebus, quę nullo ordine circa ipsũ Conſtantinopoli geſtæ ſunt. Neque Maximũ aut fuiſſe, aut eſſe Epiſcopum, neque eos, qui ab ipſo ſunt ordinati, in vllo cleri gradu cẽſendos, omnibus, quę & in ipſo & ab ipſo facta sũt, infirmatis. *Ac de eodem Maximo, quòd nunquam fuerit Epiſcopus, eſt locupletiſſimum teſtimonium in epiſtola Hadriani Papæ, ſcripta Baſilio imperatori, quæ habetur actione prima octauæ ſynodi manuſcripta, quæ eſt penes Cardinalem Sirletum. Citans enim Leonem primum, ait:* Dicit enim altiſona tuba, ſanctus videlicet ſedis Apoſtolicæ Papa Leo, cuius ſententiam, quidquid vbique catholicum eſt, velut cæleſte miraculum celebrat, & veneratur oraculum, Cùm ſæpe quæſtio de male accepto honore naſcatur, quis ambigat nequaquam iſtis eſſe tribuendũ, quod non docetur fuiſſe collatum? Neque enim inter Photium mœchum, & Maximum cynicũ à ſynodo ſecunda damnatum, vel inter ordinationes huius & illius diſtinctionis aliquid eſſe cõuicimus.

a *al.* quem. b *Philip. 1.* c *al.* ipſo *c. 8.* d *Quod cùm ita ſit, aliquorum in tantum ſe extendit curioſa.*] *Orig.*
e *al.* miniſteria. f *Ex libro (vt in corpore conciliorum citatur) Pontificali. Iuo p. 14. c. 40.*

DISTINCTIO XX.

1 p̃s. D*Ecretales itaque epiſtolæ canonibus conciliorum pari iure exæquantur. Nunc autem quæritur de expoſitionibus* a *ſacræ ſcripturæ, an exæquentur, an ſubijciantur eis. Quo enim quiſque magis ratione nititur, eò maioris auctoritatis eius verba eſſe videntur. Plurimi autem tractatorum, ſicut pleniori gratia ſancti Spiritus, ita ampliori ſcientia aliis præcellentes, rationi magis adhæſiſſe probantur. Vnde nonnullorum Pontificum conſtitutis, Auguſtini, Hieronymi, atq; aliorum tractatorũ dicta videntur eſſe præfereda.*

2. p̃s. ¶ *Sed aliud eſt cauſis terminum imponere: aliud ſacras Scripturas diligenter exponere. In negotiis definiendis, non ſolum eſt neceſſaria ſcientia, ſed etiam poteſtas. Vnde Chriſtus dicturus Petro* b [Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c.] *prius dedit ſibi claues regni cœlorum: in altera parte dans ei ſcientiam diſcernendi inter lepram & lepram, in altera dans ſibi poteſtatẽ eiciendi aliquos ab Eccleſia, vel recipiendi. Cùm ergo quælibet negotia finem accipiant, vel in abſolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium, abſolutio verò vel condemnatio, non ſcientiam tantùm, ſed etiam poteſtatem præſidentium deſideret: apparet, quòd diuinarum tractatores ſcripturarum, etſi ſcientia Pontificibus præemineant, tamen, quia dignitatis eorum apicem non ſunt adepti, in ſacrarum quidem ſcripturarum expoſitionibus eis præponuntur: in cauſis verò definiendis ſecundùm poſt eos locum merentur.*

Cap. I. ¶ *Aliorum Scripturæ, Romanorum Pontificum decretis non ſunt præponendæ.*

Vnde Leo Papa IV. *ſcribit Epiſcopis Britanniæ.*

DE *c* libellis & commentariis aliorum non conuenit aliquem iudicare, & ſanctorum Conciliorum Canones relinquere, vel decretalium regulas, id eſt, quæ habentur apud nos ſimul cum *d* canonibus, quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis vtimur iudiciis, ſunt Canones 1 Apoſtolorum *e*, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinop. Epheſ. Chalcedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium 2. & cum illis regulæ præſulum Romanorum *f*, Syluestri, Syricij,

a *al.* expoſitoribus] b *Matth. 16.* c *In ſuo regeſto Deuſdedit p. 2. Poly. p. 3. tit. 20. Anſel. l. 3. cap. vlt. Iuo p. 4 cap. 72. Pannorm. l. 2. c. 118.* d *al.* cum illis *in canone.* e *al.* qui dicuntur *Apoſtolorum.* f *Apud Anſelmum, & Polycarpum, deſunt omnia Pontificum nomina.*

Innocen

Innocentij, Zozimi, Cæleſtini, Leonis, Gelaſij Hilarij, Symmachi, Hormiſdæ, Simplicij, & Gregorij iunioris. Iſti omnino ſunt, & per quos iudicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi ſimul iudicantur, & clerici. Nam ſi tale emerſerit, vel contigerit inuſitatum negotium, quod minimè poſſit per iſtos definiri: tunc ſi illorum, quorum meminiſtis, dicta, Hieronymi, Auguſtini, Iſidori, vel cæterorum ſimiliter ſanctorum doctorum ſimilium reperta fuerint, magnanimiter ſunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apoſtolicam ſedem referendum de talibus. Quam ob cauſam luculentiùs magna voce pronunciare non timeo: quia, qui illa, quæ diximus, ſanctorum Patrum ſtatuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, (ſiue ſit ille Epiſcopus, ſiue Clericus, ſiue laicus) non 3. indifferenter recipere conuincitur, nec Catholicam, & Apoſtolicam fidem nec ſancta quatuor Euangelia vtiliter, & efficaciter ad effectum a ſuum retinere, vel credere probatur.

1 ¶ Sunt Canones.] *Indicat canones, & regulas, ex quibus conſtat corpus, vel codex canonum, de quo in præfatione dictum eſt, quo Romani Pontifices, præſertim in iudiciis vtebantur, in quo codice ſunt canones tantùm, non ſynodalia geſta, vt ſuperius Nicolaus, in c. Romanorum, 19. diſt. ſcripſit.*

2 ¶ Carthaginenſium.] *In codice canonum vnica eſt ſynodus Carthaginenſis, continens canones triginta tres, qui ex variis conciliis Carthagine habitis, collecti fuerunt. Eos canones ſedes Apoſtolica videtur probaſſe, & vſa eis eſſe, quãdo in codicem canonum referendos curauit. Eoſdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis prætere a multis Africanarum ſynodorum coniunctos, in linguam ſuam verterunt, & hi ipſi ſunt, quos iiſdem numeris Anſelmus, Burchardus, & Iuo citant: quamuis Gratianus interdum quidem his vtatur, interdum vero ex ſingulis Carthaginenſibus conciliis canones accipiat, quod ſuis locis indicabitur. Et de hac vnica Carthaginenſi ſynodo intelligendum eſt, quod habetur ſupra diſt. 16. cap. prima annotatio. verſ. ſeptima, quod hic declarandum dilatum fuit.*

3 ¶ Non indifferenter.] *Anſelmus, Deuſdedit, & Gregorius presbyter in Polycarpo habent*, qui eandem indifferenter non recipit, ipſe ſe conuincit minimè catholicam, & Apoſtolicam fidem ad effectum ſuæ retinere ſalutis.

Cap. II. ¶ *Corripiendi ſunt qui decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non obſeruant.*

Item Nicolaus I. *Photio, in* b *epiſtola, cuius initium eſt,* [*Poſtquam beato Petro.*]

SI decreta Romanorum pontificum non habetis, de neglectu atque incuria eſtis arguendi. Si verò habetis & nõ obſeruatis de temeritate eſtis corripiendi, & increpandi.

Cap. III. ¶ *Ad quos ſit recurrendum, cùm ſacræ ſcripturæ auctoritas non occurrit.*

Item Innocentius 1 Papa.

DE quibus c cauſis nulla ſoluendi, ligandíque auctoritas in libris veteris Teſtamenti, 4. Euangeliorum¹, cum totis ſcriptis Apoſtolorum appareat, ad diuina recurre ſcripta Græca d. Si neque in illis canones 2 Apoſtolicæ ſedis intuere. Si nec in illis, ad catholicæ Eccleſiæ hiſtorias catholicas à doctoribus catholicis ſcriptas manum mitte. Si nec in illis, ſanctorum exempla perſpicaciter recordare. Quòd ſi omnibus his inſpectis, huius quæſtionis qualitas non lucidè inueſtigatur: ſeniores prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur quod à pluribus ſenioribus quæritur. Verus enim repromiſſor Dominus ait a, [*Si duo ex vobis, vel tres conuenient ſuper terram in nomine meo, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo.*]

1 ¶ Innocentius] *Caput hoc non eſt inter epiſtolas Innocentij primi, quæ multæ extant: neque verò Innocentij ſecundi eſſe poteſt, cùm ante ipſum ſcripſerint Burchardus, & Iuo à quibus hoc ipſum citatur.*

2 ¶ Canones.] *Verba hæc, quæ, apud Gratianum deerãt, ſunt apud Burchardum, & Iuonem, & Polycarpum, in quo Polycarpo habentur hoc ipſo loco, in quem ſunt reſtituta.*

a *al. profectum.* b *Eſt eadem epiſt. 6. ex qua ſumptum eſt quod dicitis, ſupra diſt. 16. Anſ. l. 3. c. 33.* c *Polyc. l. 7. tit. 3. Burch. l. 3. c. 128. Iuo p. 4. c. 70.*
d *Al. Græcè.*

DISTINCTIO XXI.

1. DEcretis ergo Romanorum Pontificum, & ſacris ca-
ps. nonibus conciliorum Eccleſiaſtica negotia, vt ſupra monſtratum eſt, terminantur. ¶ *Miniſtri verò ſacrorum canonum, & decretorum Pontificum ſunt ſummi Pontifices, & infra præſules, ac reliqui ſacerdotes, quorum inſtitutio in veteri Teſtamento eſt inchoata, & in nouo plenius conſummata.* ¶ *Summi enim Pontifices, & minores ſacerdotes à Deo ſunt inſtituti per Moyſen* b, *qui ex præcepto Domini, Aaron in ſummum Pontificem, filios verò eius vnxit in minores ſacerdotes. Poſtea verò Dauid, cùm miniſteria domus Domini ampliaret, ianitores, & cantores inſtituit. Porrò Salomon quendam modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati, ex obſeſſis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, exorciſtæ vocati ſunt, de quibus Dominus in Euangelio* c. [Si ego in Beelezebub eiicio dæmonia, filij veſtri (*videlicet exorciſtæ*) in quo eiiciunt?] *Hæc omnia in nouo Teſtamento Eccleſia imitata habet ianitores ſuos, quos oſtiarios appellamus. Pro cantoribus lectores & ſimul cantores inſtituit. Exorciſtas autem nomine antiquo & officio permanente recepit. Pro filiis verò Aaron, omnes infra ſummum Pontificem ſacerdotium adminiſtrantes ſunt conſecrati.* ¶ *Inter eos quædam diſcretio ſeruata eſt, vt alij appellentur ſimpliciter* Sacerdotes, *alij* Archipresbyteri, *alij* Chorepiſcopi, *alij* Epiſcopi, *alij* Archiepiſcopi, *ſeu* Metropolitæ, *alij* Primates, *alij* Patriarchæ, *alij* ſummi Pontif. ¶ *Horũ diſcretio à gentilibus maximè introducta eſt, qui ſuos flamines, alios ſimpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabãt. Simpliciter verò maiorum, & minorum ſacerdotũ diſcretio in nouo Teſtamento ab ipſo Chriſto ſumpſit exordiũ, qui duodecim Apoſtolos tanquam maiores ſacerdotes, & lxxij. diſcipulos quaſi minores ſacerdotes inſtituit. Petrũ verò quaſi in ſummũ ſacerdotem elegit, dum ei præ omnibus, & pro omnibus claues regni cœlorũ tribuit, & à ſe petra, Petri ſibi nomen impoſuit, atque pro eius fide ſe ſpecialiter rogaſſe teſtatus eſt, & vt cæteros cõfirmaret, ſibi iniunxit, dicens,* d [Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.] *Hanc eandem formam Apoſtoli ſecuti, in ſingulis ciuitatibus Epiſcopos, & presbyteros ordinauerunt. Leuitas autem ab Apoſtolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus* e. *Subdiaconos, & acolythos procedente tempore eccleſia ſibi conſtituit.*

Cap. I. ¶ *Vnde nomina Eccleſiaſticorum graduum ſumuntur.*

¶ *De his ita ſcribit* B. Iſidorus *lib. 7. Etymol. c. 12. nomina illorum, & nominum cauſas exponens, ita inquiens.*

CLeros f & clericos hinc appellatos credimus, quia Mathias g ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum. Κλῆρος enim Græcè, ſors Latinè, vel hæreditas dicitur. Propterea ergo dicti ſunt clerici, quia de ſorte domini ſunt: vel quia Domini partem habent. Generaliter autem clerici nuncupantur om-

a *Matth. 18.* b *Exod. 28. 1. Paral. 25. & 23.*
c *Luc. 11.* d *Luc. 22.* e *Act. 6.* f *De officiis lib. 2. c. 1. Rabanus de inſtit. cler. lib. 1. c. 2.* g *Act. 1.*

nes, qui in Eccleſia Chriſti deſeruiunt, quorum gradus, & nomina ſunt hæc: oſtiarius, pſalmiſta, lector, exorciſta, acolytus, ſubdiaconus, diaconus, preſbyter, epiſcopus. ¶ Ordo Epiſcop. quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, atq; Epiſcopis. Patriarcha, græca lingua, ſummus patrum interpretatur, quia primum, id eſt 1 Apoſtolicum retinet locum, & ideo, quia ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur, ſicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiſcopus græco dicitur vocabulo, quòd ſit ſummus Epiſcoporum, tenet enim vicem Apoſtolicam, & præſidet tam metropolitanis, quàm cæteris epiſcopis. Metropolitani autem à menſura ciuitatum vocantur: ſingulis enim prouinciis præeminent, quorum auctoritati, & doctrinæ *a* cæteri ſacerdotes ſubiecti ſunt, ſine quibus nihil reliquos agere licet epiſcopos: ſolicitudo enim totius prouinciæ ipſis commiſſa eſt. Omnes autem ſuperiùs deſignati ordines vno eodémque vocabulo Epiſcopi nominantur: ſed ideò priuato nomine quidam vtuntur, propter diſtinctionem poteſtatum, quam ſingulariter acceperunt. Patriarcha patrum princeps Ἄρχων enim princeps, inde Archiepiſcopus princeps Epiſcoporum, ſicut Metropolitanus à menſura ciuitatum. ¶ Epiſcopatus autem vocabulum inde ductum, quòd ille qui efficitur *b* Epiſcopus ſuperintendat, ſcilicet curam gerens ſubditorum: Σκοπεῖν enim Græcè, intendere dicitur. Epiſcopi autem Græcè, Latinè ſpeculatores interpretantur; nam ſpeculator eſt præpoſitus in Eccleſia, dictus eò quòd ſpeculetur, & perſpiciat populorum infrà ſe poſitorum mores, & vitam ¶ Pontifex princeps ſacerdotum eſt, quaſi via ſequentium. Ipſe & ſummus Sacerdos, ipſe & Pontifex maximus nuncupatur. Ipſe enim efficit ſacerdotes, atque leuitas, ipſe omnes ordines Eccleſiaſticos diſponit, ipſe, quid vnuſquiſque facere debeat oſtendit. Antea autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam maiorum hæc erat conſuetudo, vt Rex eſſet etiam Sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur. ¶ Vates à vi mentis appellatus eſt, cuius ſignificatio multiplex eſt: nam modò Sacerdotem, modò prophetam ſignificat, modò poetam. ¶ Antiſtes ſacerdos dictus eſt, quod antiſtat: Primus eſt enim in ordine Eccleſiæ, & ſupra ſe nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compoſitum ex Greco & Latino, quaſi ſacrum dans: ſicut enim rex à regendo, ita ſacerdos à ſacrificando vocatus eſt, conſecrat enim & ſacrificat. Sacerdotes autem gentilium flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat breuis virga, deſuper habens lanæ aliquid, quod cùm propter æſtum ferre non poſſent, filo tantum capita religare cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas erat. Vnde à filo, quo vtebantur, flamines dicti ſunt quaſi filamines. Verum feſtis diebus filo depoſito, pileum imponebant pro ſacerdotij eminentia. ¶ Preſbyter Græcè, Latinè ſenior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepita ſenectute, ſed etiam propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, preſbyteri nominantur, vnde 2 & apud veteres, iidem Epiſcopi, & Preſbyteri fuerunt: quia illud nomen dignitatis eſt, & non 3 ætatis. Ideo autem & preſbyteri ſacerdotes vocantur, quia ſacrum dant, ſicut Epiſcopi: qui licet ſint ſacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent: quia nec chriſmate frontem ſignant, nec paracletum Spiritum dant, quod ſolis deberi Epiſcopis, lectio Actuum *c* Apoſtolorum demonſtrat. ¶ Leuitæ ex nomine auctoris vocati. De Leui enim leuitæ exorti ſunt, à quibus in templo Dei myſtici ſacramenti miniſteria explebantur. Hi Græcè diaconi, Latinè miniſtri dicuntur, quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in diacono miniſterij *d* diſpenſatio habetur. ¶ Hypodiaconi Græcè, quos nos ſubdiaconos dicimus, qui ideo ſic appellantur, quia ſubiacent pręceptis, & officiis Leuitarum. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipſi ſuſcipiunt, & Leuitis ſuperponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos, Nathinæi vocantur. ¶ Lectores à Legendo, Pſalmiſtæ à Pſalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid ſequantur: iſti canunt, vt excitent ad compunctionem animos audientium: licet & quidam Lectores ita miſerabiliter pronuncient, vt quoſdam ad luctum, lamentationémque compellant. Iidem etiam & pronuntiatores vocantur, quod porro *a* annuncient. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, vt quamuis longè poſitorum aures adimpleant. ¶ Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte muſica, ſicut ea docti homines Latinè dicere potuerunt, Præcentor, & Succentor: Pręcētor, ſcilicet, qui vocem præmittit in cantu: Succentor autem, qui ſubſequenter canendo reſpondet. ¶ Concentor autem dicitur quia conſonat: qui autem non conſonat, nec concinit, nec cantor, nec concentor erit. ¶ Acolythi *b* Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum eſt Euangelium, aut ſacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum Sol eodem tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, vt ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur *c*, [*Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*] ¶ Exorciſtæ ex Græco in Latinum adiurantes, ſiue increpantes vocantur, inuocant enim ſuper catechumenos vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundũ, nomen Domini IESV, adiutantes per eum, vt egrediatur ab eis. ¶ Oſtiarij iidem, & ianitores, qui in veteri teſtamento electi ſunt ad cuſtodiam templi, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem oſtiarij quòd præſint oſtiis templi. Ipſi enim tenentes clauem, omnia intus, extráque cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & reiiciunt infideles.

1 ¶ Id eſt apoſtolicum.] *Antea legebatur* poſt Apoſtolicum. *Reſtituta eſt vera lectio non modò ex Iſidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, ſed ex ipſa ab Iſidoro allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinũ, Patriarchas propterea vocat, quia Apoſtolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epiſt. 37. ſcribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis;* Itaque cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen principatu ſola Apoſtolorum Principis ſedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius eſt. Ipſe enim ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere & præſentem vitam finire dignatus eſt: ipſe decorauit ſedem, in qua Euangeliſtam diſcipulum miſit: ipſe firmauit ſedem, in qua ſeptem annis, quamuis diſceſſurus, ſedit: *Atque hoc idem ait Anacletus c. ſacroſancta infrà, diſt. 22.*

2 ¶ Vnde & apud.] *Reſtituta hæc ſunt in locum ſuum, quo loco habentur apud ſanctum Iſidorum.*

3 ¶ Et non ætatis.] *In originali eſt,* hoc ætatis: *& ita apud Hieronymum in epiſt. 83. ad Oceanum, ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. II. ¶ *Romana Eccleſia à Chriſto primatum accepit.*

Item Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

2. IN *d* nouo Teſtamento poſt Chriſtum Dominum à Petro ſacerdotalis cœpit ordo: quia ipſi primò Pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicente ad eum. [Tu es Petrus *e*, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam

a *al. doctrinæ & poteſtati.*] *Orig.*
b *ſuperefficitur, ſuperintendat*] *Orig. & Rab.*
c *Act.* 8.
d *al. myſterij*

a *al. populo.*
b *Iuo part. 6. c. 8.*
c *Ioan* 1.
d *Anſ. l. 1. c. 1. Poly. l. 1. c. 1. Iuo p. 5. c. 1. Pann. l. 3. c. 80.*
e *Matth.* 16. *& vlt.*

meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cælorum.] Hic ergo ligandi, atque ſoluendi poteſtatem primus accepit à domino, primúſque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit. Cæteri verò Apoſtoli cum eodem pari conſortio honorem, & poteſtatem acceperunt, ipſúmque principem eorum eſſe voluerunt, qui etiam iubente Domino in toto orbe diſperſi Euangelium prædicauerunt. Ipſis quoque decedentibus, in locum eorum ſucceſſerunt Epiſcopi: quorum ordinatio prætaxato debet fieri ordine, & modo: quos qui recipit & verba eorum, Deum recipit: qui autẽ ſpernit eos: eum à quo miſſi ſunt, & cuius legatione funguntur, ſpernit: & ipſe indubitanter ſpernetur à Domino. *Videntes a autẽ ipſi Apoſtoli meſſem eſſe multam, & operarios paucos, rogauerunt dominũ meſsis, vt mitteret operarios in meſſem ſuam:* inde ab eis electi ſunt lxxij. diſcipuli: quorum typum gerunt Presbyteri, atq; in eorum locum ſunt conſtituti in Eccleſia.

Cap. III. ¶ *Primatum Romanæ Eccleſiæ non aliqua ſynodus, ſed Chriſtus inſtituit.*

Item Gelaſius vrbis Romæ Epiſcopus *omnibus orthodoxis.*

QVamuis b vniuerſæ per orbem Catholicæ Eccleſię vnus thalamus Chriſti ſint, ſancta tamen Romana, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia nullis ſynodicis conſtitutis, cæteris Eccleſiis prælata eſt, ſed Euangelica voce Domini, & Saluatoris noſtri primatum obtinuit. [*Tu es Petrus* c (inquiens) *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*] Cui data d eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli, vaſis electionis, qui non diuerſo (ſicut hæretici garriunt) ſed vno tempore, vno eodémq; die glorioſa morte cũ Petro in vrbe Roma ſub Cęſare Nerone agonizans coronatus eſt, & pariter ſupradictam ſanctam Romanam Eccleſiam Chriſto domino conſecrarunt, eámque omnibus vrbibus in vniuerſo mundo ſua præſentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Eſt ergo prima Petri Apoſtoli ſedes Romana Eccleſia, non habens maculam, neque rugam, nec aliquid huiuſmodi.

3 pars. *In his omnibus quantò gradus celſior, tantò maior auctoritas inuenitur. In maioribus ſiquidem eſt regendi, & iubendi poteſtas: in minoribus obſequendi neceſsitas.*

Cap. IV. ¶ *Inferiorum facta, ſuperiorum ſententiis obnoxia ſunt.*

Vnde Nicolaus Papa *ad Michaelem Imperatorem, in epiſtola, cuius initium eſt. [Propoſueramus.*

INferior ſedes ſuperiorem abſoluere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem conuenienter abſoluit. Hinc liquido peruidetur, quia quem non poteſt abſoluere, non poteſt iudicio inferior potiorem ligare. *& infrà.* Vnde propheta ait; [Nunquid gloriabitur ſecuris cõtra eum, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum, qui trahit eam;] His ita ex diuina ſcriptura, & probabilium Patrum doctrina commemoratis, ſole clarius exhibuimus, non poſſe quemquam qui minoris auctoritatis eſt, eum, qui maioris poteſtatis eſt, iudiciis ſuis addicere, aut propriis definitionibus ſubiugare.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Idem *eadem epiſtola.*

NOlite nos exiſtimare facta cuiuſcunque proximorum noſtrorum, quæ ſunt digna reprehenſione, velle defendere, ſed quòd ita velimus filios circa ſpiritualem patrem, & diſcipulos erga magiſtrum deuotos ac ſobrios eſſe vt nulla penitus temeritate ad eorum vitam (vt non dicam diiudicandam,) ſed nec ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant.

Cap. VI. ¶ *Inferiores Maioribus nec benedicere, nec maledicere poſſunt.*

Item Nicolaus Papa *eadem Epiſtola.*

DEnique a ſi in epiſtola legimus ad Hebræos b, quòd minor a maiore benedicitur: reſtat profectò vt exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hæc vtiq; prænoſcentes periculoſa tempora illi, qui ante nos fuerunt, prouidam in Eccleſiis conſuetudinem tradiderũt; hodiéq; in Romana Eccleſia, quæ magiſtra eſt omnium Eccleſiarum, impræter-miſſa c ſeruatur: ita vt nullus ſacerdos maiore ſuo non innuente d Conſacerdote cuilibet rei benedictionem e dare nitatur: ſed anterior ſtans ad pronuntiandam aliquam lectionem, benedictionem quidem poſtulat, ſed ei quilibet inferior non audet penitus benedicere. Cur hoc? numquid benedicere peccatum eſt? abſit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apoſtolus f, quia regnum Dei non poſſidebunt: ſed per hoc innuitur, quantæ cenſuræ fræno inferiores quique à ſuis præpoſitis iudicandis coërrendi ſunt, ſi his nec etiam benedicendi ius vllum penitus obtineant.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Idem *eadem epiſtola.*

NVnc g autem diuina inſpiratione non nos pigebit, nec nobis impoſſibile erit, oſtendere vobis (ſi tamen audire velitis) non poſſe quemquam ritè ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis ſunt, iudicialibus ſubmitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani Auguſtorum, Marcellinus Epiſcopus vrbis Romæ, qui poſtea inſignis martyr effectus eſt, adeò compulſus eſt à paganis, vt in templum eorum ingreſſus grana thuris ſuper prunas imponeret: cuius rei gratia collecto numeroſorum concilio Epiſcoporum, & inquiſitione facta, hoc idem Pontifex ſe egiſſe confeſſus eſt. Nullus tamen eorum proferre ſententiam in eum auſus eſt, dum ei ſæpiſſimè omnes perhiberent: Tuo ore iudica cauſam tuam, non noſtro iudicio. *Et iterum:* Noli, aiunt, audiri noſtro iudicio: ſed collige in ſinu tuo cauſam tuam. *Et rurſus:* Quoniam ex te, inquiũt, iuſtificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. *Et iterum dicunt:* Prima ſedes non iudicabitur à quoquam. *Idem in eadem.* ¶ Sed & cùm quidam tempore quodam contra Xiſtum Papam tentaſſent quædam mali h rumoris obiicere, & in concilio, cui & Valentinianus Auguſtus intererat, dictum fuiſſet: Non licere aduerſus Pontificem dare ſententiam, ſurrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium ſuum. Etenim nullus Pontificum minorum, vel inferiorum vrbium ſubactus iudiciis inuenitur.

Cap. VIII. ¶ *Maiores à minoribus iudicari non poſſunt.*

Idem Nicolaus *eadem epiſtola.*

SVbmittitur Ignatius minorum, inferiorum, & ſubiectorum deliberationibus, cùm ſacris Canonibus præcipientibus, & exemplis ſanctorum Patrum, ſemper, vbi eſt maior auctoritas, ſit eundum, & in omnibus controuerſiis, ad potioris ſedis iudicia actio i dirigatur. Quod non ſolùm à Catholicis, verùm etiam ab ipſis conſtat obſeruatum hæreticis. Alioquin acephalum liquet eſſe concilium, vbi de tanta perſona agitur, & maiorum non expectatur ſententia cũ nec in cauſa Cleri corũ inferioris gradus, ſolius Epiſcopi

a *Luc. 10. Matth. 9.* b *In decretis cum 70. Epiſcopis. Poly.l.1.tit.2. Anſ.l.1.c.69. Burch.l.3.c.220. Pann.l.2.c. 3.* c *Matth.16.* d *Inf.diſt.22.c.ſacroſancta ex Anacl.*

a *Anſel.l.7.c.144. Iuo p.5.c.17. & p.6.cap.355.*
b *Heb.7.* c *al. imprætermiſſe.*
d *al.iubente.*
e *al.benedicere nitatur.* f *Gal.5.*
g *Polyc.l.1.tit.20. Anſel. l.2.cap.67.al.76. Iuo p.5. cap.8. Pann.l.4.cap.6.*
h *al.non boni.*] *Orig.*
i *Orig.non habet.*

ſui iudicium tantum modò poſtulandum *a* ſit,

Cap. IX. ¶ *Minorum ſententiæ, maiores damnare non valent.*

Idem Nicolaus *ead.epiſt.*

IN *b* tantum hanc præſumptionē ſancti Patres apud Chalcedonem deteſtati ſunt, vt Diſcorum Alexandrinum Antiſtitem inter cætera, idcirco potiſſimum ſine vlla reſtitutione damnauerint, quia in contumacia 1 permanens erga primæ ſedis Romanæ priuilegium, reſipiſcere à ſuis ſuperſtitionibus, vt ſeruaretur à prima ſede Apoſtolica, noluit: & ponens * in cœlo os ſuum, & lingua eius tranſeunte ſuper terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictauit, ita vt in ſententia contra ipſum prolata, hoc videantur memorare præcipuè, dicentes; Quoniam ſecundis exceſſibus priorem iniquitatem valdè tranſcendit. Præſumpſit enim & excommunicationem dictare aduerſus ſanctiſſimū, & beatiſſimum archiepiſcopum magnæ Romæ Leonem.] Numquid ibi legitur inquiſitionem fuiſſe factam, vtrum iuſtè, an iniuſte ipſam Dioſcorus excommunicationem dictaſſet? non planè: ſed abſq; omni controuerſia hoc in eo vlti ſunt: quia cùm eſſet inferior, potiorem quibuſlibet conatus eſt laceſſere contumeliis, teſte Anatolio Conſtantinopolitano præſule: qui dicit *c* [Propter fidem non eſt damnatus Dioſcorus: ſed quia excommunicationem fecit domino archiepiſcopo Leoni.]

1 ¶ In contumacia.] *Hinc vſque ad verb.* ponens, *addita ſunt ex originali.*

DISTINCTIO XXII.

1. QVia ergo maior à minori iudicari non debet, videndum eſt, quæ inter cæteras Eccleſias, primum locū, quæ ſecundum vel tertium obtineat. Romana Eccleſia (ſicut ſupra dictum eſt) primum locum inter cæteras obtinet: Alexandrina ſecundum, Antiochena Eccleſia tertium ab ea locum accepit

Cap. I. ¶ *Romana Eccleſia cæterarum primatum tenet.*

Vnde Nicolaus Papa II. *ſcribit. Mediolanenſibus per Petrum Damianum legatum ſuum.*

OMnes *e* ſiue patriarchij cuiuſlibet apices, ſiue metropoleon primatus, aut epiſcopatuum cathedras, vel eccleſiarū cuiuſlibet ordinis dignitates inſtituit Romana eccleſia. Illam verò ſolus ille fundauit, & ſuper petram fidei mox naſcentis erexit, qui beato æternæ vitæ clauigero terreni ſimul & cæleſtis imperij iura commiſit. Non ergo quælibet terrena ſententia, ſed illud verbum per quod conſtructum eſt cælum, & terra; per quod deniq; omnia condita ſunt elementa, Romanam fundauit Eccleſiam. Illius certè priuilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium, quia quiſquis cuilibet Eccleſię ius ſuum detrahit, iniuſtitiā facit. Qui autem Romanæ Eccleſiæ priuilegium ab ipſo ſūmo omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæreſim labitur, & cùm ille vocetur iniuſtus, hic eſt proculdubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui aduerſus illam agit, quæ mater eſt fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis Eccleſiis prętuliſſe cognoſcitur *& infra.* ¶ Vnde & ipſe S. Ambroſius ſe in omnibus ſequi magiſtram ſanctam Romanā profitetur Eccleſiā.

Cap II. *Non* ¶ *ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Romana Eccleſia primatum accepit.*

a *al. præſtolandum.*
b *Poly.l.1.tit.20.Anſ.l.2.c.65.Iuo p.5.c.8.Pann.l.* 4. c 6. *&* 7. * *Pſal.*72.
c *In concilio Chalcedonen. actione* 5. d *inuior.] Anſ.*
e *Anſ.l.*1.*c.*63.*al.*64.

Item Anacletus *ſeruus Chriſti Ieſu ad omnes Epiſcopos. epiſt.* 3.*c.*3.

SAcroſancta *a* Romana, & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino ſaluatore noſtro primatum obtinuit: & eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas eccleſias, ac totum Chriſtiani populi gregem aſſecuta eſt: ſicut ipſe B. Petro Apoſtolo dixit *b*: [*Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*] Adhibita *c* eſt etiam ſocietas in eadem Romana vrbe beatiſſimi apoſtoli Pauli, vaſis electionis, qui vno die, vnoq; tēpore glorioſa morte cum Petro ſub principe Nerone agonizans coronatus eſt, & ambo ſanctam Eccleſiam Romanam conſecrauerunt, aliiſq; omnibus vrbibus in vniuerſo mundo ſua pręſentia, atq; venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus aſſidua apud Deum omnium Sanctorū effundatur oratio: his tamē verbis Paulus beatiſſimus Apoſtolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens. [*Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo in Euangelio filij eius: quòd ſine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis.*] ¶ Prima *e* ergo ſedes eſt cæleſti beneficio Romanæ Eccleſiæ quam (vt memoratum eſt) beatiſſimi Petrus, & Paulus ſuo martyrio conſecrarunt. Secunda autem ſedes apud Alexandriam, B. Petri nomine à Marco eius diſcipulo atq; Euangeliſta conſecrata eſt: quia 1 & ipſe in Ægypto primùm verbum veritatis directus à Petro prædicauit, & glorioſum ſuſcepit martyrium: cui venerabilis ſucceſſit Abilius. Tertia verò ſedes apud Antiochiam eiuſdem, id eſt, beati Petri apoſtoli nomine habetur honorabilis, quia illic, priuſquam Romam veniret, habitauit, Ignatium Epiſcopum cōſtituit; & illic primum nomen Chriſtianorum nouellæ gentis exortum eſt, *& poſt pauca. f* ¶ Inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio *g* poteſtatis, & licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino conceſſum eſt (& ipſi inter ſe idipſum voluerunt) vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis & Cephas 2 id eſt, caput & principiū teneret apoſtolatus, qui & eādem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliquis 3 epiſcopis tenendam tradiderunt. Et non ſolùm hoc in nouo teſtamento eſt conſtitutum, ſed etiam in veteri fuit; vnde ſcriptum *h* eſt: *Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius.* id eſt, primi inter eos fuerunt, *& poſt pauca.* ¶ Hæc verò Apoſtolica *i* ſedes; cardo, & caput (vt prętactū eſt) omnium eccleſiarum à Domino, & non ab alio eſt conſtituta, & ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctæ ſedis auctoritate omnes Eccleſiæ (Domino diſponente) reguntur.

1 ¶ Quia.] *Hinc vſque ad ver.* Tertia *addita ſunt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.*

2 Cephas.] *In Euangelio Ioannis cap.*1 *Cephas (quæ vox Syriaca eſt) exponitur* πέτρος *quod Græcè petram ſignificat: idque docet etiam Beatus Hieronymus in comment. epiſtolæ ad Galatas, capite* 2. *neque credendum eſt ignoraſſe Anacletum: ſed voluiſſe eam dictionem ad Græcam linguam eo tempore notiſſimam referre. Quod fecit Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi decima, in nomine Ieſus, non modo hebraicam, ſed etiam Græcam illi etymologiā tribuēs.*

a *Lib.*3.*de ſacramentis, c.*1.*In præfatione concilij Niceni. Polyc.l.*1.*tit.*2.*Anſ.l.*1.*c.*2.*&* 26.*Pann.l.*2. *c.* 2.
b *Matth.*16.
c *ſupra diſt.*21.*c.quamuis.* d *Rom.*1.
e *Pann.l.*4 *c.*5.
f *Poly.l.*1.*tit.*1.*Anſel.l.*1.*c.*7.*Burch.l.*1.*c.*149. *Iuo p.*5. *cap.*166.
g *al. diſcretio, & licet.*
h *Pſal.*98.
i *Poly.l.*1.*tit.*1.*Anſ.l.*1.*cap.*2.*Iuo p.*5.*cap.*178.*Burch.l.*1. *cap.*294.]

Atqui

Atqui hoc ipſum nomen Cephas, Optatus Afer, antiquus, & probatus auctor, quē Hieronymus, & Auguſtinus magni faciunt, libro ſecundo eodem modo, quo Anacletus, accepit, his vtens verbis: Igitur negare non potes, ſcire te in vrbe Roma, Petro primo cathedram epiſcopalem eſſe collatam: in qua ſederit omnium apoſtolorum caput Petrus: vnde & Cephas appellatus eſt. *Et Iſid. l. 7. Etym. c. 9. ſic de Petro loquitur:* Cephas dictus, eò quòd in capite ſit cōſtitutus Apoſtolorum. Κεφαλὴ enim græcè caput dicitur. *Verùm apud Burchardum, & Iuonem ſic habetur:* vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis Cephas, id eſt, vt Petrus principatum teneret Apoſtolatus.

3. ¶ Et reliquis.] *In originali eſt,* & reliquis apoſtoli Epiſcopis. *Hac auctoritate Alexandrina Eccleſia ſecundum à prima locum habere cenſetur. Sed poſtea in Conſtantinopolitana ſynodo eccleſia Conſtantinop. ſecundum à ſede Apoſtolica locum accepit.*

Cap. III. ¶ *Secundum à Romano Pontifice Conſtantinopolitanus obtinet locum.*

Vnde in eadem ſynodo, id eſt Conſtantinop. 1. c. 5. *ita conſtitutum eſt.*

CONſtantinopolitanæ *a* ciuitatis Epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum: propterea quòd ſit noua Roma.

¶ *Canon hic ex iis eſt, quos Apoſtolica Romana ſedes à principio, & longo poſt tempore non recepit: quod ex epiſtola 51. alias 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Conſtantinopolitanum, & aliis eiuſdem epiſtolis facilè eſt cuiuis cognoſcere: itemque ex duabus epiſtolis Leonis noni, vna aduerſus præſumptiones Michaelis, & Leonis, c. 28 altera ad eundem Michaelē. Sed multò clarius ex B. Gregorij epiſtola 31. l. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaſtaſium Antiochenum: atque ex epiſtola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem quæ incipit,* Propoſueramus. *Quanquam Conſtantinopolitani Epiſcopi, Imperatorum potentia freti, ſecundum locum Patriarchalium ſedium ſibi vſurparunt: idque tandem pacis, & tranquillitatis cauſa fuit ipſis conceſſum, ſicut in c. antiqua de priuileg. Innocentius Papa III. declarauit.*

Cap. IV. ¶ *Apoſtolicæ ſedi Conſtantinopolitanam conſtat eſſe ſubiectam.*

Item Gregorius *Ioanni Epiſcopo Syracuſano, lib. 7. epiſt. 63.*

DE *b* Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet ſedi Apoſtolicæ eſſe ſubiectam? quod & D. piiſſimus Imperator, & frater noſter Euſebius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus aſſiduè profitentur. Tamen ſi quid boni, vel ipſa, vel altera Eccleſia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus ſū. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primum exiſtimat, vt bona, quæ viderit, diſcere contemnat. *Idem eidem epiſt. 84.* Nam, quòd Primas Byzancenus, ſedi Apoſtolicæ dicit ſe ſubiici, ſi qua culpa in Epiſcopis inuenitur, neſcio quis *c* ei ſubiectus non ſit: cùm vero culpa non exigit, omnes ſecundùm rationem humilitatis æquales ſumus.

Hoc caput ſumptum eſt ex duabus epiſtolis eidem Ioanni Epiſcopo Syracuſano ſcriptis, ſed in epiſt. 63. ex qua accepta eſt prior pars, agitur de Conſtantinopolitana Eccleſia: in ſequenti verò 64 agitur de Primate Byzanceno prouinciæ Africæ, non autem Conſtantinopolitano, quod videntur & Gratianus, & Anſelmus apud quem eodem modo legitur, voluiſſe, adducti fortaſſe ſummula illa, quæ præpoſita eſt epiſtolæ Gregorij. Auctor quidem gloſſæ, quod Gratianum putauit ſenſiſſe, aperte expoſuit.

a *Ex priſca verſione. Poly. l. 2. tit. 22.* b *Anſel. l. 2. c. 66.*
c *al. ci Epiſcopus ſubiectus.*

Cap. V. ¶ *Conſtantinopolitanus Epiſcopus auctoritate Romani Pontificis deponitur.*

Item Gelaſius Papa I. *ad Fauſtum magiſtrum. legationis.*

QVa *a* traditione maiorum, Apoſtolicam ſedem in iudicium vocant? An ſecundæ ſedis Antiſtes, & tertiæ, cæterique benè ſibi conſcij ſacerdotes depelli debuerunt, & qui religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergo, ſi alios habent canones, quibus ſuas ineptias exequātur. Cæterùm iſti, qui ſacri, qui Eccleſiaſtici, qui legitimi celebrantur, ſedem Apoſtolicam ad iudicium vocare non poſſunt, & Conſtantinopolitanę ciuitatis Epiſcopus, quę vtique per canones inter ſedes nullum nomen accepit, in communionem reſidens perfidorum, non debuit ſubmoueri.

Cap. VI. *Conſtantinopolitana Eccleſia ſecundum à Romana obtinet locum.*

Item ex 6 ſynodo *ſub Iuſtiniano congregata, c. 36.*

REnouantes 1 ſancti Conſtantinopolitani decreta concilij, petimus *b*, vt Conſtantinopolitana ſedes ſimilia priuilegia, quę ſuperior 2 Roma habet, accipiat, nec non 3 in Eccleſiaſticis rebus magnificetur, vt illa; ſed hæc ſecunda poſt illam exiſtens, prius quàm Alexandrina ſedes numeretur, deinde Antiochena & poſt eam Hieroſolymitana.

Hinc datur intelligi, quòd Alexandrina Eccleſia de ſecunda facta ſit tertia, & Antiochena de tertia ſit quarta, niſi fortè quis duas contendat eſſe ſecundas, vt Conſtantinopolitanam, & Alexandrinam parem ſuæ dignitatis velit locum obtinere.

1 ¶ Renouamus.] *Hic agitur de illo quinto canone primæ ſynodi Conſtantinopolitanæ, de quo ſuprà eod. c. Conſtantinopolitanæ, dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos Canones, qui ſextæ ſynodo tribuuntur, videnda eſt notatio ad c. ſextum, ſupra 16. diſt.*

2 ¶ Superior.] *Ita habetur in aliquot vetuſtis exemplaribus, nam in vulgatis erat,* inferior, *Græcè eſt,* τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης: *id eſt,* antiquioris & ſenioris Romæ, *vt in c. proximo. Omnino autem caput hoc longè breuius eſt in hac verſione, quàm in græco exemplari, vno tantum loco copioſius, quod Antiochenam numerat ſedem: cuius in græco vulgato nulla mentio.*

3 ¶ Nec non.] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & græco, antea enim legebatur,* non tamen.

Cap. VII. ¶ *Quæ patriarchalium ſedium primum, vel deinceps teneat locum.*

Vnde in 8 ſynodo, *habita ſub Hadriano Papa II. can. 21.*

DIffinimus *c* neminem prorſus mundi potentum quemquam eorum, qui Patriarchalibus præſunt ſedibus inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare, ſed omni reuerentia, & honore dignos iudicare, præcipuè quidem ſanctiſſimum Papam ſenioris Romæ, dinceps autem Conſtantinopoleos Patriarcham, deinde verò Alexandriæ, ac Antiochiæ, ac Hieroſolymorum.

DISTINCTIO XXIII.

1. ps. *BReuiter quæ inter Eccleſiaſtica officia ſit differentia monſtrauimus. Nunc à ſummo incipientes, & vſque ad vltimum gradum deſcendentes, qualiter quiſque eorum debeat ordinari, ſanctorum auctoritatibus oſtendamus.*

Cap. I. ¶ *Decretum Nicolai Papæ de electione ſummi Pontificis.*

Vnde Nicolaus Papa II. *in conc. Lateranenſi.*

a *Iuo. p. 5. c. 9.* b ὁρίζομεν, *id eſt, ſtatuimus.*
c *Deuſdedit. p. 3. Anſel. l. 2. c. 72.*

In

IN *a* nomine Domini noſtri, & ſaluatoris Ieſu Chriſti Anno ab incarnatione eiuſdem M L I X. menſe Aprili, indictione xij. propoſitis ſacroſanctis Euangeliis præſidẽte quoque reuerendiſſimo *b*, ac beatiſſimo Nicolao Apoſtolico Papa in Baſilica Lateranẽſis patriarchij, quę cognominatur Conſtantiniana, conſidentibus etiam reuerendiſſimis Epiſcopis, abbatibus, presbyteris, diaconis, idem venerabilis Pontifex auctoritate Apoſtolica decernens de electione ſummi Pontificis, inquit. ¶ Nouit beatitudo veſtra, dilectiſſimi fratres & coepiſcopi, inferiora quoque membra Chriſti non latuit, defuncto piæ memoriæ Domino Stephano prædeceſſore noſtro, hæc Apoſtolica ſedes, cui auctore Deo, deſeruio, quot aduerſa pertulerit, quot denique per ſimoniacæ hæreſis trapezitas repetitis malleis, crebriſque tunſionibus ſubiacuerit, adeo, vt columna Dei viuentis iam iam penè videretur concuſſa nutare, & ſagena ſummi piſcatoris procellis intumeſcentibus cogeretur in naufragij profunda ſubmergi. Vnde, ſi placet fraternitati veſtræ debemus, auxiliante Deo, futuris caſibus prudenter occurrere, & eccleſiaſtico ſtatui, nec recidiua *c* (quod abſit) mala præualeant, præcauere. Quapropter inſtructi prædeceſſorum noſtrorum, aliorúmque ſanctorum Patrum auctoritate decernimus, atque ſtatuimus, vt obeunte huius Romanæ vniuerſalis eccleſiæ Pontifice, in primis Cardinales epiſcopi diligentiſſimè ſimul de electione tractantes, mox Chriſti *d* clericos Cardinales adhibeant: ſicque reliquus clerus & populus ad conſenſum nouæ electionis accedat, nimirum præcauentes, ne venalitatis morbus aliqua occaſione ſubrepat. Et ideo religioſiſſimi viri præduces ſint in promouenda Pontificis electione, reliqui autem ſequaces. Certus verò atque legitimus hic electionis ordo perpenditur, ſi perſpectis diuerſorum Patrum regulis, ſiue geſtis, etiã illa B. Leonis prædeceſſoris noſtri ſententia recolatur. [Nulla *e*, inquit, ratio ſinit, vt inter epiſcopos habeantur, qui nec à clericis ſunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus epiſcopis cum metropolitani iudicio conſecrati.] Quia verò ſedes Apoſtolica cunctis in orbe terrarum præfertur eccleſiis, atque ideo ſuper ſe metropolitanum habere non poteſt, Cardinales epiſcopi proculdubio metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum epiſcopum ad Apoſtolici culminis apicem prouehant. Eligatur autem de ipſius eccleſiæ gremio, ſi reperitur idoneus, vel ſi de ipſa non inuenitur, ex alia aſſumatur, ſaluo debito honore, & reuerentia dilecti filij noſtri Henrici, qui in præſentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, ſperatur, ſicut iam ſibi conceſſimus, & ſucceſſoribus illius, qui ab hac Apoſtolica ſede perſonaliter hoc ius impetrauerint. Quòd ſi prauorum, atque iniquorum hominum ita peruerſitas inualuerit, vt pura, ſyncera, atque gratuita fieri in vrbe non poſſit electio, Cardinales Epiſcopi cum religioſis clericis, catholiciſque laicis, licet paucis ius poteſtatis obtineant, eligere Apoſtolicæ ſedis Pontificem, vbi congruere viderint. Planè poſtquam electio fuerit facta, ſi bellica tempeſtas, vel qualiſcumque hominum conatus malignitatis ſtudio reſtiterit, vt is, qui electus eſt, in Apoſtolica ſede iuxta conſuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, ſicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam eccleſiam, & diſponendi omnes facultates illius: quod beatum Gregorium ante ſuam conſecrationem feciſſe cognouimus. Quod, ſi quis contra hoc noſtrum decretum ſynodali ſententia promulgatum, per ſeditionem, vel præſumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus ſeu inthronizatus fuerit, authoritate diuina, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum ſuis auctoribus, fautoribus, & ſequacibus à liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ ſeparatus abiiciatur, ſicut Antichriſtus, inuaſor, & deſtructor totius Chriſtianitatis: nec aliqua *a* ſuper hoc ei audientia reſeruetur: ſed ab omni Eccleſiaſtico gradu, in quocunque fuerat priùs, ſine retractatione deponatur: cui quiſquis adhæſerit, vel qualemcumque tamquam Pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præſumpſerit, pari ſententia *b* ſit mancipatus. Quiſquis autem huius noſtræ *c* decretalis ſententiæ temerator extiterit, & Romanam Eccleſiam ſua præſumptione confundere, & conturbare contra hoc ſtatutum tentauerit; perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; *& cum impiis, qui* *d* *non reſurgent in iudicio*, reputetur, omnipotentis iram contra ſe ſentiat, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli (quorum eccleſiam præſumit confundere) in hac vita, & futura furorem ſentiat, *fiat* *e* *habitatio eius deſerta, & in tabernaculis eius non ſit, qui inhabitet: fiant* *f* *filij eius orphani, & vxor eius vidua: commotus amoueatur ipſe, & filij eius, & mendicent, & eiiciantur de habitationibus ſuis: ſcrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius: orbis* *g* *terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa ſint ei contraria*, & omnium ſanctorum quieſcentium merita illum confundant, & in hac vita ſuper eum apertam vindictam oſtendãt. Obſeruatores autem huius noſtri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum apoſtolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis abſoluat.

¶ *Huius decreti integrum exemplum eſt in vetuſtiſſimo libro Abbatiæ monaſterij Farfenſis litteris Longobardicis ante annos pene quingentos ſcripto, & alibi.*

2. pars. *Epiſcopi verò, & cæteri ordines infra conſtituti, qualiter ordinari debeant ex auctoritate Carthaginenſis concilij quarti. c. 1. cui interfuit Auguſtinus tempore Honorij Auguſti, oſtendamus, ab eorũ examinatione incipientes.*

Cap. II. *Quomodo ſit examinandus, qui in Epiſcopum eligitur.*

QVi *h* epiſcopus ordinandus eſt, antea examinetur, ſi natura ſit prudens, ſi docibilis, ſi moribus temperatus, ſi vita caſtus, ſi ſobrius, ſi ſemper ſuis negotiis cauens, ſi humilis, ſi affabilis, ſi miſericors, ſi litteratus, ſi in lege Domini inſtructus, ſi in ſcripturarum cenſibus cautus, ſi in dogmatibus eccleſiaſticis exercitatus: & ante omnia, ſi fidei documenta verbis ſimplicibus aſſerat id eſt, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum Deum eſſe confirmans, totámque Trinitatis deitatem coeſſentialem, & ſubſtantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans, ſi ſingulas *i* quaſque in trinitate perſonas plenum Deum, & totas tres perſonas vnum Deum: ſi incarnationem diuinam non in Patre, neque in ſpiritu ſancto factam, ſed in Filio tantum credat, vt qui erat in diuinitate Dei Patris Filius, ipſe fieret in homine hominis matri filius: Deus verò ex patre, homo verò ex matre, carnem ex matris viſceribus habens, & animam humanam rationalem, ſimúlque in eo veritas vtriuſque naturæ, idem Deus homo, vna perſona, vnus filius, vnus Chriſtus, vnus Dominus creator omnium, quæ ſunt, & auctor, Dominus, & rector cum Patre, & Spiritu ſancto omnium creaturarũ: qui paſſus ſit vera carnis paſſione: mortuus vera corporis ſui morte; reſurrexit vera carnis ſuę reſurrectione *k* & vera animæ reſũptione, in qua veniet iudicare viuos

a *Pann. l. 3. c. 1.*
b *al. reuerentiſſimo.*
c *al. rediuiua. al. epiſcopi.*
d *inf. diſt. 62. Nulla ratio.*

a *al. aliquando.* b *al. ſententiæ.*
c *al. noſtr.* d *Pſalm. 1.* e *Pſalm. 68.*
f *Pſal. 108.* g *Sap. 5.*
h *Ordo Romanus p. 95. Burc. lib. 1. c. 8. Inop. 5. c. 62. Polyc. lib. 2. tit. 9.*
i *al. ſingulam quamque perſonam.*
k *al. receptione.*

&

& mortuos. Quærendum etiam ab eo, ſi noui & veteris teſtamenti id eſt legis, & prophetarum, & Apoſtolorum vnum eundémque credat auctorem, & Deum, ſi diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium factus ſit malus. Quærendum etiam ab eo, ſi credat huius, quam geſtamus, & non alterius carnis reſurrectionem, ſi credat iudicium futurum, & recepturos ſingulos pro his, quæ in carne geſſerunt, vel pœnas, vel præmia *a*, ſi nuptias non prohibeat *b*, ſi ſecunda matrimonia non damnet, ſi carnium perceptionem non culpet, ſi pœnitentibus reconciliatis communicet, ſi in baptiſmate omnia peccata, id eſt, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admiſſa ſunt, dimittantur, ſi extra eccleſiam catholicam nullus ſaluetur. Cùm in his omnibus examinatus, fuerit inuentus plenè inſtructus, tunc cum conſenſu clericorum, & laicorum, & conuentu totius prouinciæ Epiſcoporum, maximéque metropolitani vel auctoritate, vel præſentia ordinetur Epiſcopus. Suſcepto in nomine Chriſti Epiſcopatu, non ſuæ delectationi, nec ſuis motibus, ſed his Patrum definitionibus acquieſcat 1.

¶ *Caput hoc integrum extat in ordine Romano, additis ad initium his vocibus,* Statuta Eccleſiaſtica, *cui ſimilem titulum toti Carthaginenſi quarto Concilio eſſe præpoſitum in aliquot vetuſtis codicibus, teſtantur illi, qui tomos conciliorum ediderunt.*

1 ¶ Acquieſcat.] *Poſt hoc verbum tam in concilio, quàm in ordine ſequitur,* In cuius ordinatione etiam ætas requiratur, quàm ſancti Patres in præeligendis Epiſcopis conſtituerunt.

Cap. III. ¶ *Qualis eſſe debeat clericorum conuerſatio.*
Item Iſidorus *de eccleſiaſticis officiis, lib.*1.*c.*2.

3. ps. HIs *c* igitur lege Patrum cauetur, vt à vulgari vita ſecluſa, à mundi voluptatibus ſeſe abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant, priuata non tantum pudica, ſed & ſobria colant; vſuris nequaquam incumbant, neq; turpium occupationes locorum, fraudíſque cuiuſquam ſtudium appetant, amorem pecuniæ, quaſi materiem cunctorum criminum fugiant, & ſæcularia officia, negotiaq; abiiciant, honoris gradus per ambitiones non ſubeant: pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant, dolos & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non effreni lingua, aut petulanti, fluidóque *d* geſtu incedant, ſed pudorem & verecundiam mentis ſimplici habitu, inceſſúque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum ſicut & operum penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem *e* fugiant, contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant, caſtimoniam quoque inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant: aut certè vnius matrimonij vinculo fœderentur, ſenioribus quoque debitam obedientiam præbeant, neque vllo iactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant, poſtremò doctrinæ lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio iugiter *f* incumbant. Tales enim debent eſſe qui diuinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhibere, ſcilicet, vt dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis adminiſtrent.

Cap. IV. ¶ *Qui dignè ſacramenta tractare non poſſunt, ad miniſterium non eligantur diuinum.*

Item Clemens *ad Iacobum fratrem Domini, epiſt.*2.

TAles *g* ad miniſterium eligantur clerici, qui dignè poſſint dominica ſacraměta tractare. Melius eſt enim Domini ſacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.

Cap. V. ¶ *Si electo in epiſcopum aliqua obiiciuntur, quinque vel ſex Epiſcopi ad eius purgationem conueniant.*
Item ex concilio Carthaginenſi 3. c. 40.

ILlud *a* ſtatuendum eſt, vt quando ad eligendum Epiſcopum conuenerimus, ſi qua contradictio fuerit oborta (quia ſæpe talia facta ſunt apud vos) non præſumant ad purgandum eum qui ordinandus eſt, tres tantum *b*, ſed poſtulentur ad numerum ſupradictorum duo vel tres & in eadem plebe, cui ordinandus eſt, diſcutiantur primò perſonæ contradicentium: poſtremò illa etiam, quæ obiiciuntur, pertractentur, & cùm purgatus fuerit, ſub conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ ſanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignitatis *c* reſponſione. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Satis placet.

Cap. VI. ¶ *Vota ſuæ promiſſionis ſpondeant, quos eccleſiaſtica promouet diſciplina.*
Item ex concilio Toletano 11. c. 10.

QVamquam *d* omnes, qui ſacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adſtricti, expedibile tamen eſt, vt promiſſionis ſuæ vota ſub cautione ſpondeant, quos ad promotionis gradus eccleſiaſtica probat *e* diſciplina. Solet enim plus timeri, quod ſingulariter pollicetur, quàm quod generali ſponſione concluditur. Et ideo placuit huic ſancto concilio, vt vnuſquiſque, qui ad eccleſiaſticos gradus eſt adſcenſurus, non antè honoris conſecrationem accipiat, quàm placiti *f* ſui adnotatione promittat, vt fidem catholicam ſyncera cordis deuotione cuſtodiens, iuſtè, & piè viuere debeat, & in nullis operibus ſuis canonicis regulis contradicat, atque vt debitum per omnia honorem, atque obſequij reuerentiam præeminenti ſibi vnuſquiſque dependat, iuxta illud beati Leonis *g* Papæ edictum: [Qui ſe ſcit aliquibus eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe dependat.] Pœna etiam *h* iuxta eccleſiaſticæ conſuetudinis morem, & placitis talium inferenda *i*, & ab iis, qui tranſgreſſores fuerint, perſoluenda eſt.

Cap. VII. ¶ *Qualiter ordinetur Epiſcopus.*

Dehinc diſponitur, qualiter eccleſiaſtica officia ordinantur, in concilio Carthagin. 4. c. 2.

EPiſcopus *k*, cum ordinatur, duo Epiſcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem ſuper caput, & ceruicem eius, & vno ſuper eum fundendo benedictionem, reliquì omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput eius tāgant.

Cap. VIII. ¶ *Qualiter ordinetur presbyter.*

PResbyter *l* cùm ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput eius tenente, etiam omnes preſbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant. Sicut autem in die ſuæ ordinationis ſacerdos orario, vtroque humero ambitur, ita tempore conſecrationis, eodem orario debet vti inſtanter.

a *al. gloriam.* b *al. improbet.* c *Refertur in conc. Maguntin.* 1. *c.* 10. d *al. tumidoque greſſu.* e *al. viſitationes frequentiſſimas.* f *al. ingi.* g *Poly. l.* 4. *tit.* 31.

a *Et in concil. Afric. c.* 17. *Poly. l.* 2. *tit.* 8. *Anſ. l.* 6. *c.* 63. *Burch. l.* 1. *c* 6. *Iuo p.* 5. *c.* 60. *al.* b *tantum accedere.* c *al. dignationis.* d *Anſ. l.* 7. *c.* 28. e *al. prouehit.* f *al. placita ſibi.* g *epiſt.* 82. *ad Anaſtaſium Theſſ. epiſcopum.* h *al. tamen.*] *Orig.* i *al. inſerenda.* k *Ordo Romanus, pag.* 100. *Poly. l.* 2. *tit.* 9. *Anſ. l.* 6. *c.* 49. *al.* 55. *Iuo p.* 5. *c.* 124. *Pan. l.* 3. *c.* 18. l *Ex eod. concilio c.* 3. *Polyc. l.* 2. *tit.* 32. *Anſel. l.* 7. *c.* 58. *Iuo p.* 6. *c.* 12. *Pan. l.* 3. *c.* 33.

Cap.

Cap. IX. ¶ *Quod quiſque accepit tempore conſecrationis, ferat tempore oblationis.*

Vnde in concilio Bracharenſi 3.c.3.*legitur.*

ECcleſiaſtica, & antiqua inſtitutione præfixum nouimus vt omnis ſacerdos, cùm ordinatur, orario vtroq; humero ambiatur, ſcilicet, vt qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera & aduerſa, virtutum ſemper ornamento, vtroque circumſeptus appareat, humero. Qua ergo ratione tempore ſacrificij non aſſumit, quod ſe in ſacramento accepiſſe non dubitat? Proinde modis omnibus conuenit, vt quod quiſque percepit in conſecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione ſuæ ſalutis, ſcilicet, vt cum ſacerdos ad ſolennia miſſarum accedit, aut per ſe Deo ſacrificium oblaturus, aut ſacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quàm orario vtroque humero circumſeptus, ſicut & tempore ordinationis ſuæ dignoſcitur conſecratus, ita vt de vno, eodémque orario ceruicem pariter & vtrumque humerum premens ſignum in ſuo pectore præparet *a* crucis. Siquis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ ſubiaceat.

4. pars. *Dalmaticis autem, nec epiſcopis, nec diaconis abſque Apoſtolica licentia vti permittitur.*

Cap. X. ¶ *Abſq; Apoſtolica licentia Dalmaticis, nec epiſcopis, nec diaconis vti licet.*

Vnde Gregorius *Aregio epiſcopo Francorum, lib.7.epiſt.111.*

COmmunis *b* filius Petrus Diaconus nobis innotuit, quod fraternitas veſtra tempore, quo hic fuit, popoſcerit, vt ſibi & archidiacono ſuo vtendi dalmaticis licentiam præberemus. Sed qui ita hominum ſuorum infirmitate compulſus feſtinanter abſceſſit, vt nec ipſe mœror incumbens diutius (vt dignum erat, & res deſiderata poſcebat) ſineret permanere, & nos in multis implicitos, eccleſiaſticæ rationis conſideratio nouum hoc inconſultè, & ſubitò non permitteret indulgere; idcirco poſtulatæ rei prolongatus effectus eſt. Nunc verò charitatis tuæ bona reuocantes ad animum, huius auctoritatis noſtræ ſerie petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum, dalmaticarum vſu decorandos eſſe conceſſimus, eaſdémque dalmaticas dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco abbate deferente tranſmiſimus.

Cap. XI. ¶ *Qualiter ordinetur diaconus.*

DIaconus *c* dum ordinatur, ſolus epiſcopus: qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat, quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

5. Pars. *Quæritur autem, an poſt benedictionẽ manus preſbyterorũ, & diaconorũ chriſmatis liquore debeant perungi.*

Cap. XII. ¶ *Nec preſbyteris, nec diaconis in conſecratione, chriſmate manus perungere licet.*

De his ita ſcribit Nicolaus Papa *Raduplpho Archiepiſcopo Bituricen.*

PRæterea *d* ſciſcitaris, vtrum ſolis presbyteris, an & diaconis debeant, cum ordinantur, manus chriſmatis liquore perungi. Quod in ſancta hac Romana eccleſia, cui Deo auctore deſeruimus, neutris agitur. Sed & quia ſit à nouæ legis miniſtris actum, nuſquam (niſi nos fallat obliuio) legimus. Ergo ad B. Innocentij Papæ canonica decreta ſanctitatem tuam tranſmittimus, & quæ tibi ſint in conſecrationibus, & ordinibus *a* obſeruanda principia paginæ ad Decentium Eugubinum epiſcopum miſſæ, te affatim edocebunt.

Cap. XIII. PALEA.

EX 1 epiſtola *b* Simplicij Papæ Seuero & Florentino epiſcopis directa. Ad cognitionem noſtri examinis Cabrenſis diaconi relatu, peruenit de quibuſdam ipſius eccleſiæ clericis, quorum cùm vnus ad presbyterium, duo ad leuitarum miniſterium conſecrarentur, epiſcopus eorum, oculorũ dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantùm poſuiſſe, & presbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe: qui propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus iudicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præuentus. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt, ij, qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potius elogium acceperunt, ne ſibi licentiam talis vltra vſurpatio faciat, decreuimus, vt à gradu ſacerdotalis vel leuitici ordinis, quem peruersè adepti ſunt, depoſiti, æquo iudicio abiiciantur. Tales enim meritò iudicati ſunt remouendi; quia prauè inuenti ſunt conſtituti.

1 ¶ Ex epiſtola.] *Hæc palea in nullo manuſcripto exemplari eſt inuenta. Burchardus & Iuo ante hoc caput, quod incipit,* Ad cognitionem, *referunt aliud quoddã caput, quod incipit,* Relatio, *ex epiſtola Simplicij miſſa Equitio Florentio, (ſiue Florentino) & Seuero epiſcopis. Quamobrem inde poteſt huc eſſe tranſlatus titulus. Cæterum caput hoc à Burchardo citatur ex concilio Braca. ab Iuone in quinta quidem parte,* c 213. *ex Carhaginenſi, in ſexta verò,* c. 102. *ex Hiſpalenſi,* 2.*cap.*5.*quo etiam loco extat & ſequens caput,* Quotundam, *eſt quaſi huius ſumma.*

Item quæritur, an eorum ordinatio ſit rata habenda, quibus epiſcopus oculorum languore detentus manus imponit, & presbyter ſuper eos orationem dicit.

Cap. XIV. ¶ *Et ordinator, & ordinatus damnationis ſubeat pœnam, cùm epiſcopus manum imponit, & alius orationem dicit.*

De his ita ſtatutum eſt in concilio *c* Toletano.

QVorundam clericorum, dum vnus ad presbyterium, duo ad leuitarum miniſterium ſacrarentur, epiſcopus oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos impoſuiſſe tantum, & presbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt: ij, qui ſuperſunt, gradum ſacerdotij, vel leuitici ordinis, quem peruersè adepti ſunt, amittant,

Cap. XV. ¶ *Qualiter ſubdiaconus ordinetur.*

Item ex concilio Carthagi. 4.*c.*5.

6. pars. SVbdiaconus *e*, cùm ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de manu epiſcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu verò archidiaconi accipiat vrceolum cum aqua *f*, manile, & manutergium.

Cap. XVI. ¶ *Qualiter acolythus ordinetur.*

Item ex eodem concilio *c.*6

ACOlythus *g* cùm ordinatur, ab epiſcopo quidem doceatur qualiter in officio ſuo agere debeat: ſed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt ſciat ſe ad accendenda eccleſiæ luminaria mancipari: accipiat & vrceolum vacuum ad ſuggerendum vinum in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.

---

a *perſerat.*] *manuſc.* b *Anſ l.6.c.88.al.96.* c *Ex conc.Carth.4.c.ordo Romanus* 91.*col.2.Polyc. l. 2. tit.32. Anſ.l.7.c.52.al.60.Iuo p.6.c.13.* d *Pann.l.3.c. 31. Iuo p.6.c.121.Inno.Pap.1.epiſt.1.*

a *al.ordinationibus.* b *Ex conc.Hiſpalenſi.2.c.5.Burch. l.1.c.3.Iuo p.5.c.213.& 6.c.102.* c *In concil.Hiſpal.2.c.5.* d *Ordo Romanus p.91.Rabanus de inſtit.cler lib.1 c. 8. Iſidorus lib.2.offic.c.10.* e *Polyc.l.2.tit.32 Anſ.l.7.c.50.Iuo p. 6.c.14. Pann.l.3.c. 35.* f *al. aqua manili.* g *Polyc. ibi. Anſ lib.7.c.58.Iuo p.6 c.15.Pann.l.3.c.35.*

Cap. XVII. ¶ *Qualiter exorciſta ordinetur.*
Item ex eodem, *cap.7.*

EXorciſta *a* cùm ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſiue baptizatum, ſiue cathecumenum.

Cap. XVIII. ¶ *Qualiter lector ordinetur.*
Item ex eodem Concilio, *c.8.*

LEctor *b* cùm ordinatur, faciat de illo Epiſcopus verbum ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam, atque ingenium: poſt hæc ſpectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens ad eum: Accipe, & eſto relator *c* verbi Dei, habiturus, ſi fideliter, & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Dei miniſtrauerint *d*.]

Cap. XIX. ¶ *Qualiter oſtiarius ordinetur.*
Item ex eodem, *c.9.*

OStiarius *e* cùm ordinatur, poſtquàm ab archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuerſari, ad ſuggeſtionem archidiaconi tradat ei Epiſcopus claues Eccleſiæ de altario, dicens: [Sic age, quaſi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.]

Cap. XX. ¶ *Qualiter pſalmiſta ordinetur.*
Item ex eodem Concilio, *c.10.*

PSalmiſta *f*, id eſt cantor, poteſt abſque licentia Epiſcopi, ſola iuſſione presbyteri, officium ſuſcipere cantandi, dicente ſibi presbytero: [Vide, vt quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur quorum caput deſuper in modum ſphæræ raſum eſſe debet.

Cap. XXI. ¶ *Clerici comam nutrire prohibentur.*
Vnde Anicetus Papa, *Epiſcopis Galliæ.*

PRohibete *g* fratres per vniuerſas regionum veſtrarum Eccleſias, vt clerici iuxta Apoſtolum comam non nutriant, ſed deſuper caput in modum ſphæræ radant.

Cap. XXII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Agathenſi, *cap.20.*

CLerici *h* qui comam nutriunt, ab archidiacono etiamſi noluerint, inuiti detondeantur. Veſtimenta etiam, vel calceamenta eis, niſi quæ religionem deceant, vti, aut habere non liceat.

Cap. XXIII. ¶ *De eodem.*
Item Gregorius II. *in Concilio Romæ habito in Baſilica S. Petri, c.17.*

SI quis ex clericis relaxauerit comam, ſit anathema.

Cap. XXIV. ¶ *Quibus veſtibus monialis ſit induenda cùm conſecratur.*
Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c.11.*

SAnctimonialis *i* virgo, cùm ad conſecrationem ſuo *k* Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper vſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis.

Vaſa quoque ſacrata, & veſtimenta altaris mulieres Deo dedicatæ contingere, & incenſum circa altaria deferre prohibentur.

Cap. XXV. ¶ *Veſtimenta altaris, & vaſa ſacrata mulieres tangere prohibentur.*
Vnde Soter Papa *omnibus Epiſcopis Italiæ, epiſt.2.*

SAcratas *l* Deo fœminas, vel monachas ſacra vaſa, vel ſacratas pallas penes vos contingere, & incenſum circa altaria deferre perlatum eſt ad Apoſtolicam ſedem, quæ omnia reprehenſione plena eſſe, & vituperatione, nulli rectè ſapientum dubium eſt. Quamobrem huius ſanctæ ſedis auctoritate hæc omnia vobis reſecare funditus, quantò citiùs poteritis, cenſemus. Et ne peſtis hæc latiùs diuulgetur, per omnes prouincias abſtergi citiſſimè mandamus.

Cap. XXVI. ¶ *Sacrarium ſubdiaconis ingredi non licet.*
Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.21.*

NOn *a* oportet ſubdiaconos licentiam habere in ſacrarium, ſiue ſecretarium (quod Græci Diaconium appellant) ingredi, & contingere vaſa Dominica.

Cap. XXVII. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem, *cap. 22.*

MIniſtrum *b* non oportet vti orariis; nec hoſtias 1 derelinquere.

1 ¶ Hoſtias] *Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuſcriptis, eſt,* oſtia, *ſed ob gloſſ. non eſt reſtituta.*

Cap. XXVIII. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem, *c.23.*

NOn *c* oportet lectores, aut pſalmiſtas orariis vti, & ſic legere, aut pſallere.

Cap. XXIX. ¶ *Mulier in conuentu viros docere non permittitur.*
Item ex Concilio Carthagin. 4. *c.98. & 99.*

MVlier *d* quamuis docta, & ſancta, viros in conuentu docere non præſumat. Laicus autem præſentibus clericis (niſi ipſis rogantibus) docere non audeat.

Cap. XXX. ¶ *Miniſtris non ſacratis vaſa Dominica contingere non licet.*
Item ex Concilio Agathenſi, *c.66.*

NOn *e* oportet inſacratos miniſtros licentiam habere in ſacrarium (quod Græci diaconium appellant) ingredi, & contingere vaſa Dominica.

Cap. XXXI. ¶ *Cuilibet ex lectoribus vaſa ſacra altaris portare non licet.*
Item ex Concilio Bracarenſi, 1. *c.28.*

NOn *f* liceat cuilibet ex lectoribus ſacra altaris vaſa portare, nec aliis, niſi iis, qui ab Epiſcopo ſubdiaconi fuerint ordinati.

Cap. XXXII. ¶ *De eodem, vt clerici comam non nutriant.*
Item ex Concilio Martini Papæ, *c.41.*

NOn *g* liceat cuilibet miniſteria tangere, niſi ſubdiacono, aut acolytho in ſecretario vaſa Dominica. ¶ Nec oportet clericos comam nutrire, & miniſtrare: ſed attonſo capite, patentibus auribus, & ſecundum *h* Aaron, talarem veſtem induere, vt ſint in habitu ornato.

Cap. XXXIII. ¶ *Qualiter ſponſus & ſponſa ſint benedicendi.*
Item ex Concilio Carthagin. 4. *c.13.*

SPonſus *i* & ſponſa cum benedicendi ſunt à ſacerdote, à parentibus ſuis vel à paranymphis offerantur, qui cùm benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipſius benedictionis in virginitate permaneant.

---

a *Polyc.l.2.tit.32. Anſel.l.7.c.57. Iuo p.6.c.16. Pann.l.3.c.37.* b *Polyc.ibid. Anſel.l.7.c.55. Iuo p 6.c 17. Pann.l.3.c.38.* c *al. lector.* d *bene adminiſtrauerunt*]
e *Ordo Ro. Polyc.ibid. Anſel.l.7.c.54. Iuo p.6.c.18. Pann.l.3.c 39.* f *Polyc.ibid. Anſel.l.7.c.53. Iuo p.6. c.19. Pann.l.3.c.40.* g *Iuo p.6.c 46.* h *Iuo concor.p.6.c.265. & 378.*
i *Extra de vit. & ho.cle.c. ſi quis. Poly.l.4.tit.35. Burc.l.8.c.23. Iuo p.7.c.43.* k *al. ſui.* l *Polyc.l.3. tit.9. Anſel.l.7.c.240. Burch.l.3.c.215. Iuo p.2.c.72. & p.3. c.265.*

a *Anſelm.lib.7.cap.90 Iuo p.3.cap.105.*
b *Anſelm.lib.7.cap.88.* c *Anſelm.lib.7.cap.83. Infrà de conſc.diſtinct.4. cap. mulier. Burch. lib. 8. cap. 83. Iuo p.7.cap.101. & p.8.cap.324.* d *Ibid.cap.98.*
e *ferè idem ſupra ead. c. non oportet ſubdiaconos.*
f *Apud Mart. Bracar. infrà c. græc. ſynod. cap. 41. & cap.66. Iuo p. 6. cap.377.*
g *Ibidem cap. 66 Iuo p. 6. cap. 378.*
h *Exod.22.* i *Infrà 30. quæſt. 5. c. Sponſus Burch. l.9. cap.5. Iuo p. 8. cap.143.*

DISTINCTIO XXIV.

1. ℣s. *QValiter Epiſcopus ſit examinandus, & qualiter ipſe ſimul cum reliquis infra ipſum conſtitutis ſit ordinandus breuiter monſtratum eſt. Nunc autem videndum eſt de ſacerdotibus, & reliquis, an ſine examinatione ſint promouendi. De his ita ſcribit Paulus ad Timotheum* a: Manus nemini citò impoſueris, & nihil ſine præiudicio facias in alteram partem declinando.

CAP. I. ¶ *De eodem.*

Ex decretis Syluestri Papæ *in ſynodo Rom. c.9.*

NVllus *b* acolythorum vel ſubdiaconorum 1 rem conſecratam à presbytero aliis porrigat (quia aliud miniſter, aliud aſſiſtens) niſi tantum ſupportet, quod ei ſacerdos impoſuerit ſuo ore benedictum.

1 ¶ Vel ſubdiaconorum.] *Verba hæc non ſunt in ſynodo Romana ſub Syluestro, ſed habentur apud Burchardum, & Iuonem, & in iis Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus eſt hoc caput. Nam in antiquioribus non eſt: ſed poſt verſiculum,* declinando, *ſequitur continenter,* Nullus ordinetur.

CAP. II. ¶ *Ante probationem nullus ordinetur clericus.*

Item ex Concilio Carthagin. 3. *c.* 22.

NVllus *c* ordinetur clericus niſi *d* probatus fuerit, vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio.

CAP. III. ¶ *Ad miniſterium alicuius Eccleſiæ, clerici eiuſdem promoueantur.*

Item Gelaſius Papa *Cæleſtino Epiſcopo.*

PResbyteri *e*, diaconi, & vniuerſi clerici Stomenſis *f* ciuitatis petitorio nobis ſuggeſſere porrecto, in Eccleſia beati martyris Eleutherij Epiſcopi (quæ in ſupradicta ciuitatis Parochia 1 probatur eſſe conſtructa) presbyterum, qui conſtitutus fuerat, defeciſſe; atque in eius locum Iulianum diaconum ipſius Eccleſiæ pro celeritate ipſius loci quantocyus debere ordinari. Et ideo frater chariſſime, ſi de eius vita, vel moribus nihil eſt, quòd contra canonum veniat ſtatuta, ſupraſcriptum presbyterij honore decorabis, ſciturus, eum viſitatoris te nomine, non Cardinalis creaſſe Pontificis. Pariter etiam & Feliciſſimum Diaconum in eius Eccleſiæ miniſterio, ſi conuerſatio eius patitur, ſubrogabis, vt locus proceſſionis celeberrimus ad myſteriorum *g* conſecrationem nec ſacerdote indigeat, nec miniſtro.

1 ¶ Parochia.] *In omnibus antiquis codicibus tam impreſſis, quàm manuſcriptis ſic legitur: cuius vocis loco in recens impreſſis erat poſitum* parœcia, *ſed viſum eſt antiquam lectionem eſſe retinendam: præſertim cùm dictio hæc etiam græcè aptiſſimam habeat etymologiam.*

CAP. IV. ¶ *Metropolitanorum, & Epiſcoporum examine promoueantur Epiſcopi.*

Item ex Concilio Laodicen. *c.* 12.

EPiſcopi *h* iudicio metropolitanorum, & eorum Epiſcoporum, qui circumcirca ſunt, prouehantur ad Eccleſiaſticam dignitatem *i*, ij videlicet, qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei, quam rectæ conuerſationis exemplo.

2. ℣s *Cum itaque ſine examinatione nullus ſit ordinandus; quemadmodum, & quo tempore, ſacerdotum, & cæterorum infrà poſitorũ examinatio debeat fieri, conſiderandũ eſt.*

a *Epiſtola* 1.*c.*5. *paulo aliter in Orig.* b *Burch.l.*5. *c.* 34. *Iuo p.*2.*c.*43. c *Anſel.l.*7.*c.*89. d *non probatus vel.*] *Orig.* e *Anſel. l.*7.*c.*85.*al.*89.93. f *Storienſis.*] *Anſelm.* g *al. miniſteriorum.* h *Diſt.*61.*c. Epiſcopum &* 63.*c. non licet. Burch.l.*1.*c.*9.*Iuo p.*5.*c.*63. i *al. poteſtatem.*

CAP. V. ¶ *Qui ordinandi ſunt, feria quarta ad examinationem conueniant.*

De his in Concilio Nannetenſi *c.*11. *ita legitur.*

QVando *a* Epiſcopus ordinationes facere diſponit omnes, qui ad ſacrum miniſterium accedere volunt, feria quarta ante ipſam ordinationem euocandi ſunt ad ciuitatem, vna cum archipresbyteris *b*, qui eos repræſentare debent: & tunc Epiſcopus à latere ſuo eligere debet ſacerdotes, & alios prudentes viros gnaros diuinæ legis, & exercitatos in Eccleſiaſticis ſanctionibus qui ordinandorum vitã, genus, patriam, ætatem, inſtitutionem, locum, vbi educati ſunt, ſi ſint bene litterati, ſi inſtructi in lege Domini, diligẽter inueſtigent; ante omnia, ſi fidem catholicam firmiter teneant, & verbis ſimplicibus aſſerere queant. Ipſi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuſcunque muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt indignum, & minus idoneum ad ſacros gradus ſuſcipiendos, epiſcopi manibus applicent. Quod ſi fecerint, & ille, qui indignè acceſſit, ab altari remouebitur, & illi, qui donum ſancti Spiritus vendere conati ſunt, coram Deo iam condemnati, Eccleſiaſtica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & ſic ſabbato, qui probati inuenti ſunt, Epiſcopo repræſententur.

Aliàs autem, ſine clericorum videlicet Concilio, & populi teſtimonio, nullum Epiſcopus ordinare præſumat.

CAP. VI. ¶ *Sine clericorum ſuorum Concilio Epiſcopus clericos non ordinet.*

Vnde in Concilio Carthagin. 4.*c.*22. *legitur.*

EPiſcopus ſine Concilio *c* clericorum ſuorum clericos non ordinet, ita vt ciuium conniuentiam *d*, & teſtimonium quærat.

CAP. VII. ¶ *De eis, qui ſine examinatione ordinantur, & poſtea peccata ſua confitentur.*

De his ita legitur in Concilio Martini Papæ.

SI quis *e* presbyter, aut diaconus ſine aliqua examinatione ordinati ſunt, aut certè, cùm diſcuterentur crimino ſa peccata ſua confeſſi 1 ſunt, aut poſt ordinationem ab aliis detecti ſunt, abiiciantur ex clero. Similiter verò, & de vniuerſo ordine clericorum ſeruetur: Nam hoc ſibi, quod irreprehenſibile eſt, ſancta catholica defendit Eccleſia.

1 ¶ Confeſſi ſunt.] *In originali eſt,* confeſſi non ſunt, & poſt ordinationem, &c. *Verùm in Concilio Nicæno, c.*9. *vnde hoc caput videtur ſumptum, habetur ſine negatione, quemadmodum hic & infrà diſt.*81. *c. ſi quis ſine.*

3. ℣s. *Quæritur, quid fieri debeat de his, qui ſine examinatione prouecti ſunt.*

DISTINCTIO XXV.

2. ℣s. *QVod nullus ſine examinatione ordinandus ſit, breuiter demonſtratum eſt. Quid autem ad epiſcopum, quid ad vnumquemque inferiorem pertineat,* Iſidorus *Hiſpalenſis Epiſcopus in epiſtola ad Ludifredum* f *ſcribit, ita dicens.*

¶ *Integra hæc epiſtola habetur in codice bibliothecæ monaſterij Dominicanorum.*

CAP. I. ¶ *Quod Epiſcopi, & cæterorum ſit officium in Eccleſia.*

PErlectis *g* ſanctitatis tuæ literis gauiſus ſum, quod optatam ſalutem tuam carum relatu cognoui. De his autem, quæ in ſequentibus inſinuare eloquij tui ſer-

a *Burch.l.*2.*c.*1 *Iuo p.*6.*c.*21.*Polyc.l.*2.*tit.*29. b *al. presbyteris* c *al. conſilio.* d *aſſenſum, & conniuentiam.*] *Orig.* e *Apud Martinum Bracarenſem, c.*24. *Facit ad hoc cap. epiſt.*5. *Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum, &* 15.*q.*8. *Si quis presbyter.*] *Anſel.l* 8.*c.*13. f *al. Lantfredum.* g *Burch.l.*3.*c.*50. *Iuo part.*6.*c.*20. *Pann.l.*3.*c.*41.

mo

mo ſtuduit, gratias ago Deo quòd ſollicitudinem officij paſtoralis impendis, qualitérque Eccleſiaſtica officia ordinentur perquiris:& licet omnia prudentię tuæ ſint cognita; tamen,quia affectu fraterno me conſulis,ex parte, qua valeo, expediam, & de omnibus Eccleſiæ gradibus, quid ad quemque pertineat,eloquar. ¶ Ad oſtiarium namque pertinent claues Eccleſiæ, vt claudat,& aperiat templum Dei,& omnia quæ ſunt intus, extráque cuſtodiat: fideles recipiat; excommunicatos, & infideles excipiat *a* ¶ Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manúſque ſuper energumenos,& catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad acolythum pertinet pręparatio luminariorum in ſacrario: ipſe cereum portat: ipſe ſuggeſta *b* pro Euchariſtia, calices ſubdiaconis præparat. ¶ Ad Pſalmiſtam pertinet officium canendi, dicere benedictiones,laudes *c*, ſacrificium, reſponſoria,& quidquid pertinet ad canendi peritiam.¶ Ad lectorem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ vaticinarunt, populis prædicare. ¶ Ad ſubdiaconum pertinet calicem,& patenam ad altare Chriſti deferre,& leuitis tradere,eíſque miniſtrare;vrceolum quoque,& aquam *d*, manile,& manutergium tenere: epiſcopóque,& presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam præbere.¶ Ad diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus,quæ aguntur in ſacramentis Chriſti; in baptiſmo ſcilicet,in chriſmate,& patena & calice: oblationes quoque inferre,& diſponere in altario: componere etiam menſam Domini, atque veſtire,crucem ferre, & prædicare Euangelium, & Apoſtolum. Nam ſicut lectoribus vetus teſtamentum, ita diaconis nouum prædicare præceptum eſt: ad ipſum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum:ipſe præmonet aures haberi ad Deum: ipſe hortatur clamare 1: ipſe donat pacem, & ipſe annunciat. ¶ Ad presbyterum pertinet ſacramentum *e* corporis & ſanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad Epiſcopum pertinet baſilicarum conſecratio, vnctio altaris, & confectio chriſmatis. Ipſe prædicta officia, & ordines Eccleſiaſticos diſtribuit: ipſe ſacras virgines benedicit: & dum præceſſit vnuſquiſque in ſingulis,ipſe tamen eſt pręordinator in cunctis.¶ Hi ſunt ordines,& miniſteria clericorum, quæ tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi cura, & primicerij, ac theſaurarij ſolicitudine diuidūtur.¶ Archidiaconus enim imperat ſubdiaconis,& leuitis:ad quem iſta miniſteria pertinent, ordinatio veſtiendi altaris à leuitis,cura incenſi, & ſacrificij neceſſaria ſollicitudo; quis leuitarum Epiſtolam, & Euangelium legat, quis preces dicat ſeu reſponſoria *f* in dominicis diebus aut ſolennitatibus *g* decantet Sollicitudo quoque parochiarum 2 *h* & ordinatio, & iurgia ad eius pertinent curam: pro reparandis diœceſanis baſilicis ipſe ſuggerit ſacerdoti; ipſe inquirit parochias *i* cum iuſſione Epiſcopi, & ornamenta, vel res baſilicarum parochiarum *k*; geſta libertatum *l* Eccleſiaſticarum Epiſcopo idem refert; collectam pecuniam de communione ipſe accipit, & Epiſcopo defert,& clericis proprias partes idem diſtribuit. ¶ Ab Archidiacono nuntiantur Epiſcopo exceſſus diaconorum: ipſe denuntiat ſacerdoti in ſacrario ieiuniorum dies, atque ſolennitatum,& ab ipſo publicè in Eccleſia prædicatur 3. quando verò Archidiaconus abſens eſt, vicem eius diaconus ſequens adimplet. ¶ Archipresbyter 4 verò ſe eſſe ſub Archidiacono eiúſque præceptis,ſicut Epiſcopi ſui, ſciat obedire:& (quod ſpecialiter ad eius miniſterium pertinet) ſupra omnes presbyteros in ordine poſitos curam agere, & aſſiduè in Eccleſia ſtare; & quando Epiſcopi ſui abſentia contigerit, ipſe vice eius Miſſarum ſolennia celebret,& collectas dicat, vel cui ipſe iniunxerit. ¶ Ad primicerium pertinent acolythi, exorciſtæ, pſalmiſtæ, atque lectores:ſignum quoque dandum pro officio Clericorum,pro vitæ honeſtate, & officij meditandi,& peragendi ſollicitè, lectiones,benedictiones, pſalmum, laudes, offertorium, & reſponſoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus pſallendi *a* in choro pro ſolennitate temporum; ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam neceſſarium eſt pro reparatione baſilicarum, quæ ſunt in vrbe, ipſe denuntiat ſacerdoti: epiſtolas Epiſcopi pro diebus ieiuniorum parochitanis *b* per oſtiarios ipſe dirigat: clericos 5, quos delinquere cognoſcit, ipſe diſtringat: quos verò emendare non valet, eorum exceſſus ad agnitionem Epiſcopi deferat: baſilicanos *c* ipſe conſtituat,& matriculam *d* ipſe diſponat. Quando autem primicerius abſens eſt: ea, quæ prædicta ſunt ipſe exquirat, qui ei aut lege *e* proximus eſt, aut eruditione 6. ¶ Ad theſaurarium pertinet baſilicarum, & oſtiarij ordinatio *f*, incenſi præparatio,cura chriſmatis conficiendi, cura baptiſterij ordinandi, præparatio luminariorum in ſacrario,& in ſacrificiis *g*.

1 ¶ Clamare,] *In epiſtola B.Iſidori, & apud Iuonem legitur*, ipſe hortatur orare, ipſe clamat, & pacem ipſe annunciat.

2 ¶ Parochiarum.] *In epiſtola legitur*, Parochitanorum, *quemadmodum & paulò inferius: & vox iſta frequens eſt in antiquis exemplaribus Conciliorum Toletanorum.*

3 ¶ Prædicatur.] *Sic emendatum eſt ex manuſcript.Gratian.& originali. Antea legebatur*, prædicantur.

4 ¶ Archipresbyter.] *Hinc vſque ad verſ.* Ad primicerium. *non ſunt in ipſa epiſtola Iſidori, neque in Pannormia, neque apud Burch. & extra cap. 1. de offic. Archipresbyt. citatur ex Concilio Toletano.*

5 ¶ Clericos.] *In primo Vaticano eſt*, clericos vrbis, *& poſt verbum*, deferat, *additur*, cæteri enim qui ſunt extra vrbem, ad Archidiaconi curam pertinent, *quemadmodum & in nonnullis aliis exemplaribus.*

6 ¶ Eruditione.] *In originali eſt*, eruditione his explendis certus.

2. ℣s. *Ex hac epiſtola liquet, quid cuiuſque officij ſit. Eſt etiam alia diſtinctio Epiſcoporum, presbyterorum, diaconorum, quam facit* Clemens *in epiſtola ſua tertia, ita dicens.*

Cap. II. ¶ *Quid ab Epiſcopis, quid à presbyteris, quid à diaconis audire oportet.*

Audite *h* Epiſcopum attentiùs oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei: monita autem Vitæ à presbyteris inquirere, à diaconis verò ordinem diſciplinæ.

Sacerdos quoque vtrunque humerum orario ambit: diaconus verò ſiniſtrum tantùm, vt ad miniſterium expeditiùs diſcurrat.

Cap. III. ¶ *Quare leuita vnum tantùm humerum orario ambit.*

Vnde in Concilio Toletano 4. c.39.

Vnum *i* orarium oportet leuitam geſtare in ſiniſtro humero,propter quod orat, id eſt,prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, vt expeditiùs ad miniſterium ſacerdotale diſcurrat.

3. ℣s. *Nunc autem per ſingulos gradus ordine recurrentes, qui ex quibus ordinibus in quem gradum conſcendere poſſint*

a *al. eiiciat.* b *al. vaſa ſuggeſta.* c *laudis ſacrificium*] *Orig.* d *aquamanile.*] *Orig.* e *al. ſacrificium.*
f *al. reſponſorium.* g *Solennitatum.*] *Orig. Pann. Solennitatem*] *Burch. & Iuo.* h *Parochitanorum, Orig.*
i *Parochiam.* k *Parochitanorum;*] *Orig.* l *al. & libertatum.*

a *al. canendi.* b *al. Parochianis.* c *Baſilicarios.*
d *al. matriculas.*] *Orig. & manuſcript.* e *loco.*] *Orig.*
f *reparatio.*] *Orig.* g *præparatio ſacrificij.*] *Orig.*
h *Anſ.l 7.c.76.al.81.* i *Anſ.l 7.c.80.al.86.*

qui poſt lapſum valeant reparari, vel qui non; quibus culpis à proprio gradu mereantur deijci, quo accuſante, quibus teſtificantibus poſsint conuinci, cuius ſententia ſunt abſoluēdi, vel condemnandi breuiter conſideremus. ¶ Ac primùm à Pontificali gradu incipientes, qualem oporteat eum eſſe, qui in Epiſcopum eſt ordinandus diligenter inueſtigemus, Apoſtoli regulam ſecuti, quā in huiuſmodi re Timotheo, & Tito ſcribit, dicens. [Oportet a Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,] id b eſt, non obnoxium reprehenſioni. Hoc ad Timotheum. Ad Titum c autem [Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe] quod (vt Hieronymus ſcribit ad Oceanum d) idem eſt. Nomine autem criminis quodlibet peccatū intelligitur: vnde in eadem epiſtola Hieronymus dicit. [Res 1 contra naturam penè eſt, vt ſine peccato aliquis ſit: ſed talis eligatur, cuius comparatione cæteri grex dicantur.] In epiſtola verò ad Titum, crimen vocatur e criminale peccatum, vel criminalis infamia: vnde ibi 2 legitur. [Crimen eſt querela, id eſt, peccatum accuſatione & damnatione dignum.] Quod autem ſine criminatione iubetur eſſe, qui in Epiſcopum eligitur, non ante baptiſma, ſed poſt baptiſmum intelligendum eſt: vt à tempore videlicet baptiſmatis nullius criminis conſcientia mentem eius remordeat. 3. ¶ Criminis autem appellatio aliàs latè patet, complectens omne peccatum quod ex deliberatione procedit. Vnde Beda 4 ſuper epiſtolam Iacobi f [Peccata quæ ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit, & præcipit alterutrum confiteri, quia facilè dimittuntur: quæcunque verò fiunt ex deliberatione, non niſi per pœnitentiam. ¶ Hinc etiam Auguſtinus ait [nullum peccatum 5 eſt adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.] ¶ Aliàs autem ea demum ſignificat, quæ ſemel commiſſa ad damnationem ſufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt: quæ niſi ſæpius iterata, & in cōſuetudinem fuerint deducta, quamuis grauent poſt mortē, non tamen æternaliter perdunt: quia etſi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera, & capitalia non ſunt. Vnde Auguſtinus in homilia g de igne purgatorio, exponens verba Apoſtoli. [Si quis ſuper hoc fundamentum ædificauerit ligna, fœnum, & ſtipulam, &c.] Multi ſunt, qui lectionem iſtam malè intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur: dum credūt, quod ſi ſuprà h fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſsint purgari, & ipſi poſtea ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iſte, fratres cariſsimi, corrigendus eſt: quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dicit Apoſtolus i. [Ipſe k autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem] non capitalia ſed minuta peccata purgantur: de quibus, etſi non omnia, vel aliqua commemoranda ſunt, ne aliquis ſe inaniter excuſare conetur, & dicat ſe neſcire quæ ſunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamuis Apoſtolus capitalia plura commemorauerit, nos tamen ne deſperationem facere videamur, breuiter dicimus, quæ ſunt illa: ſacrilegiū, homicidium, adulterium, fornicatio, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, inuidia, auaritia: & ſi longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, ſi aſsidua ſit, in eorum numerum computantur. Quicunque enim aliquid m de iſtis peccatis in ſe dominari cognouerit, niſi dignè ſe emendauerit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogauerit, & à peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne de quo ait Apoſtolus purgari non poterit: ſed æterna illum flamma ſine vllo remedio cruciabit. Quæ autem ſint minuta peccata, licet omnibus nota ſint, tamen quia longum eſt, vt omnia replicentur, opus eſt, vt ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quàm neceſſe ſit, ad minuta peccata nouerit pertinere: quoties plus loquitur, quàm oportet aut plus tacet, quam expedit: quoties pauperes importunè petentes exaſperat: quoties cùm ſit ſanus corpore, aliis ieiunantibus prandere voluerit aut ſomno deditus tardius ad Eccleſiam ſurgit: quoties, excepto deſiderio filiorum, vxorem ſuam cognouerit: quoties in carcere clauſos, aut in vinculis poſitos tardius requiſierit: quoties infirmos tardius viſitauerit: diſcordes ad concordiam reuocare neglexerit: ſi plus aut proximum aut vxorem aut filium, aut ſeruū exaſperauerit, quàm oportet, ſi amplius fuerit blanditus, quā expedit: ſi cuicunque maiori perſonæ, aut ex voluntate, aut ex neceſsitate adulari voluerit, ſi pauperibus eſurientibus, nimium a delicioſa, vel ſumptuoſa conuiuia ſibi præparauerit: ſi ſe in Eccleſia, aut extra Eccleſiam fabulis otioſis (de quibus in die iudicij ratio reddenda eſt) occupauerit: ſi dum incautè iuramus, & cum hoc per aliquam neceſsitatem implere non poterimus, vtique periuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cum ſcriptum b ſit. [Neque maledici regnum Dei poſſidebunt.]

1 ¶ Res contra.] Sic ferè in gloſſa ordinaria ad vocem illam: reprehenſibilem, & eſt epitome quædam verborum B. Hieronymi in epiſtola ad Oceanum, explanantis locum Apoſtoli ad Timotheum, & Titum.

2 ¶ Vnde ibi.] Id eſt, non apud B. Paulum, ſed in gloſſa ordinaria, ad locum B. Pauli. Sumpta autem ſententia eſt ex B. Auguſtino ex tractatu 41. ad cap. 8. Ioannis: eiúſque verba habentur & apud Bedam ad eundem B. Pauli locum, & infrà diſt. 81. c. Apoſtolus primo

3 ¶ Remordeat.] Sequebatur in vulgatis: vnde Hieronymus ſcribit in eadem epiſtola ad Titum: quæ verba ſunt inducta, quoniam in nullo manuſcripto ſunt inuenta: habentur autem infrà ead. ante cap. primum.

4 ¶ Vnde Beda.] In commentariis ipſius ad c 5. epiſtolæ Iacobi, ad illa verba: confitemini alterutrum ſic legitur: In hac autem ſententia, illa debet eſſe diſcretio, vt quotidiana leuiáque peccata alterutrum coæqualibus confiteantur, eorumque quotidiana credamus oratione ſaluari: porro grauioris lepræ immunditiam iuxta legem ſacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iuſſerit purificare curemus.

5 ¶ Nullum peccatum.] In gloſſa ordinaria in cap. 11. 1. Corinth. ad ea verba: reus erit corporis & ſanguinis Domini, citatur hæc ſententia ex B. Aug. homilia 24. in Ioannem, in hæc verba: Nullum peccatum veniale eſt, dum placet, quantumcunque paruum: ſicut mortale, ſi verè diſplicet, nullum iudicatur.

Cap. IV. ¶ *Quæ ſunt venialia peccata, quæ poſt hanc vitam purgantur.*

Item Gregorius *Dialog. lib. 4. c. 39.*

QValis hinc quiſque egreditur, talis in iudicio præſentatur: ſed tamen de quibuſdam leuibus culpis eſſe ante iudicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo, quod veritas dicit c. [Quia ſi quis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſeculo remittetur ei, neque in futuro.] In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Quod enim de vno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen, vt prædixi, hoc de paruis minimíſque peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curæ familiaris, quæ vix ſine culpa vel ab ipſis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, ſciunt, aut in non grauibus rebus error

a 1. Timoth. 3. b Ex gloſſa interlineari ad eum locum.
c c. 1. d Epiſt. 83. & inf. ea c. primum. e & in gloſſ. ordinaria, ad locum epiſt. ad Tim. In gl. interlineari inf. diſt. 81. c. Apoſtolus 1. ead. c. 1. f Iacob vlt. g Sermone 4. de ſanctis ſiue 4. de animab. defunctorum. h 1. Cor. 3. i Ib. k Hic omittuntur aliquot B. Aug. verba. l vox iſta abeſt ab Orig. m aliqua.] Orig.

a Cibum non dederit, aut nimium, Orig.
b 1. Corinth. 6.
c Matth. 12.

ignorantiæ

ignorantiæ, quæ cuncta etiam poſt mortem grauant, ſi adhuc in hac vita poſitis minimè fuerint relaxata.

Cap. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Auguſtinus *in libro de vera & falſa pœnitentia, cap.* 18.

QVi *a* in aliud ſæculum diſtulit fructum conuerſionis, prius purgabitur igne purgationis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo grauis eſt. Excellit enim omnem pœnam, quam vnquam aliquis paſſus eſt in hac vita, vel pati 1 poteſt.

1 ¶ Vel pati poteſt.] *Hæc verba non ſunt in originali, neque infrà de pœn. diſt. 7. c. vlt. §. fin. vbi hoc idem recitatur. Aliàs autem ea tantum delicta ſignificat, quorum eſt perpetua infamia.*

Cap. VI. ¶ *A die baptiſmi ſine crimine debet inueniri, qui in Epiſcopum eſt ordinandus.*

Vnde Hieronymus *b ſcribit in eadem epiſtola ad Titum, cap.* 1.

PRimùm itaque ſine crimine iubetur eſſe *c* Epiſcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehenſibilem nominatum, non quod eo tantùm tempore, quo ordinandus eſt, ſine vllo ſit crimine, & præteritas maculas noua conuerſatione diluerit: ſed *d* quod ex eo tempore, quo in Chriſtum renatus eſt, nulla peccati conſcientia remordeatur. Quomodo enim poteſt præſes Eccleſiæ auferre malum de medio eius, qui in delicto ſimili corruerit? aut qua libertate corripere peccantem poteſt, cùm tacitus ſibi ipſe reſpondeat, eadem admiſiſſe, quæ corripit.

Ecce, qui ordinandus eſt in Epiſcopum, non ſolùm tempore ſuæ ordinationis, ſed etiam omni tempore poſt baptiſma à crimine immunis eſſe debet.

DISTINCTIO XXVI.

1. §s. SEquitur in vtraque epiſtola [*vnius e vxoris virum*] *poſt baptiſma videlicet, non ante baptiſmum.*

Cap. I. ¶ *Poſt baptiſmum debet eſſe monogamus, qui in Epiſcopum eſt ordinandus.*

Vnde Hieronymus 1 *ſcribit ad Oceanum, epiſt.* 83.

VNius vxoris virum, ideſt, monogamum poſt baptiſmum. Si enim & ante coniugem habuit, quæ obierit, non ei imputatur, cui prorſus nouo homini *f* nec ſtupra, nec alia, quæ ante fuerunt, iam obſunt.

1 ¶ Hieronymus.] *Sententiæ quidem huius, & ſequentis capitis ſunt Patrum, qui citantur, id eſt, Hieronymi, & Auguſtini: verba tamen ipſa potius videntur ſumpta ex collectaneis Bedæ, & ex gloſſa ordinaria huius quidem capitis in primam ad Timot. c. 3. ſequent. verò in epiſt. ad Titum, c. 1.*

Cap. II. ¶ *Qui ante baptiſmum habuerit vnam, & poſt baptiſmum aliam, ordinandus non eſt.*

Auguſtinus *verò contrà teſtatur, ſcribens* g *in epiſtola ad Titum.*

ACutius *h* intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum cenſuerunt: quia de ſacramẽto agitur, non de peccato 1. Nam in baptiſmo peccata omnia dimittuntur: & qui dixit. [*Si nupſerit virgo, non peccat.*] ſatis declarauit nuptias non eſſe peccatum. Propter ſanctitatem autem ſacramenti, ſicut fœmina, ſi cathecumena vitiata eſt, non poteſt poſt baptiſmum inter Dei virgines conſecrari: ita non abſurdè viſum eſt bigamum non peccaſſe, ſed normam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam. Et ſicut plures antiquorum patrum vxores, ſignificauerunt futuras ex omnibus gentibus Eccleſias vni verò ſubditas, id eſt, Chriſto: ita noſter antiſtes, id eſt, Epiſcopus vnius vxoris vir ſignificat ex omnibus gentibus vnitatem vni viro Chriſto ſubditam.

2. §s. ¶ Itaque ſicut duobus dominis ſeruire *a* ſic ab vno Deo apoſtatare, & in alterius ſuperſtitionem ire, non licet.

1 ¶ De peccato] *Sequebatur*, propter ſanctitatem ſacramenti, ſicut ſi fœmina, &c. *Reſtitutus eſt totus hic locus ex gloſſa ordinaria. Nam apud B. Auguſtinum, & reliquos collectores copioſior etiam eſt.*

Cap. III. ¶ *Bigamus probatur, qui ante baptiſmum habuerit vnam, & poſt baptiſmum alteram.*

Item Innocentius *Ruffo, & Euſebio, & cæteris Epiſcopis Macedon. epiſt. 22. c. 2.*

DEinde *b* ponitur, non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiſerit vxorem, ſi poſt baptiſmum fuerit aliam ſortitus, eámque primam videri, quæ nouo homini copulata ſit: quia illud coniugium per *c* baptiſmi ſacramentum cum cęteris criminibus ſit ablutũ *d*. Quod cùm de vna vtique dicitur, certè, ſi tres habuerit in vetere poſitus homine vxores, 2 erit ei, quæ poſt baptiſmum, quarta eſt: ſic interpretantibus prima, & virginis æquè nomen accipiet, quæ quarto ducta eſt loco. Quis (oro) iſtud non videat contra Apoſtoli eſſe præceptum, qui ait, vnius vxoris virum oportere *e* fieri ſacerdotem? Sed obiicitur, quòd in baptiſmo totum, quidquid in vetere homine geſtum eſt, ſit ſolutum. Dicite mihi (cum pace veſtra loquor) crimina tantum dimittuntur in baptiſmo, an & illa, quæ ſecundum Domini *f* præcepta, ac Dei inſtituta complentur? Vxorem ducere crimen eſt, an non eſt crimen? Si crimen eſt, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, vt crimina committerentur, in *g* paradiſo præcepit 3 cum ipſe eos benedixit. Si verò non eſt crimen, quia quod Deus inſtituit *h*, nefas ſit crimen appellari, & Salomon *i* addidit, [*Etenim à Deo præparatur viro vxor,*] quomodo creditur inter crimina eſſe dimiſſum, quod auctore Deo legitur conſummatum? Quid de talium filiis percenſetur? Numquid nõ erunt admittendi in hæreditatis conſortio *k*, quia ex ea ſuſcepti ſunt quæ ante baptiſmum fuit vxor, eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurij: quia non eſt legitimum matrimonium, niſi illud (vt vobis videtur) quod poſt baptiſmũ aſſumitur? Ipſe Dominus, cùm interrogaretur à Iudæis, ſi liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit *l* [*Quod ergo Deus iunxit, homo nõ ſeparet.*] At ne de his locutus eſſe credatur, qui 4 poſt baptiſmum ſortiuntur: meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis eſſe reſponſum. ¶ Quæro & ſollicitus quæro, ſi vna eadémque ſit vxor eius, qui antè catechumenus, poſtea ſit fidelis, filióſq; ex ea cùm eſſet catechumenus ſuſceperit: ac poſtea alios, cùm fidelis: vtrum ſint appellandi fratres, an non habeant poſtea defuncto patre, erciſcundæ hæreditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritualis creditur abſtuliſſe? Quòd cùm ita ſentire, atque iudicare abſurdum eſt quæ (malum) ratio eſt, hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritate roborari? cum

a *Infrà de pœnit. diſt. 7. c. vlt. §. fin.* b *In commentariis ad c. 1. c ſit, Orig.* [d 1. *Cor.* 5. e 1. *Tim* 3. *& Tit.* 1. *Beda, & Gl. ord.* 1. *Tim.* 3. *ad hæc verba* f *Gl. non habet.* g *In gloſſ. ordinaria in cap.* 1. *epiſtolæ ad Titum: ſumpta tamen ſententia ex B. Auguſt. in lib. de bono coniugali. c.* 18. h 28. *q.* 3. *c. acutius. Iuo p.* 8. *c.* 294 *Pann. lib.* 6. *c.* 66. *Anſ. lib.* 9. *c.* 59. *Poly. l.* 2, *tit.* 31. i 1. *Cor.* 7.

a *Matt.* 6. b *Burch. l.* 4. *c.* 98. *Iuo p.* 1. *c.* 292. *& p.* 8. *c.* 303. *Polyc. l.* 6. *tit.* 4. c *poſt*] *Orig.* d *al. ablatum.* e 1. *Tim.* 3. *ad Tit. c.* 1. f *legis.*] *Orig.* g *Gen.* 1. h *iunxit.*] *Orig.* i *Prou.* 19 28. *q.* 1. *Nunquid* k *al. conſortium.* l *Matth.* 19.

non poſſit inter peccata deputari,quod lex præcepit & Deus iniunxit?Nunquid ſi quis catechumenus virtutibus ſtuduerit,humilitatem ſecutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemoſynas fecerit, morti deſtinatos qualibet ratione eripuerit,adulteria exhorruerit,caſtitatem tenuerit,quæro ſi hæc, cùm fuerit factus fidelis, amittit; quia per baptiſmum, totum, quod vetus homo geſſerat, putatur auferri? Aſpiciamus gentilem hominem Cornelium *a* orationibus, atque eleemoſynis vacantem, angelum audientem per reuelationem,ipſúmq; 5 Petrum videntem; nunquid per baptiſmum hæc illi ablata ſunt, propter quæ ei baptiſmus videtur eſſe conceſſus? Si ita creditur, mihi credite,non modicum erratur:quia quidquid bene geſtum fuerit,& ſecúdùm præcepta legalia cuſtoditum,non poteſt facietibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum & quod peccatum non eſt,ſolui inter peccata, credi omnino non debet: eritque integrum æſtimare, aboleri non poſſe prioris nomen vxoris,cùm non dimiſſum ſit pro peccato,quod *b* ex Dei ſit voluntate completum.

1 ¶ Bigamus.] *Rubrica huius capitis,& ſequentis, quæ in codicibus impreſſis erant tranſpoſitæ, in ſuum locum ex aliquot manuſcriptis ſunt reſtitutæ.*

2 ¶ Homine vxores.] *Sic in omnibus manuſcriptis, & apud Burchardum,& Iuonem p.1. c.292. quamuis in originali,& apud eundem Iuonem p.8. cap.303. paulò aliter, & obſcurius legatur.*

3 ¶ Præcepit.] *In Orig. & apud cæteros collect. legitur:* in paradiſo cùm ipſe eos iungeret, benedixit.

4 ¶ Qui poſt baptiſmum.] *Apud Burchardum & Iuonem in prima parte legitur:* quæ poſt baptiſmum ſortiuntur. *Sed in originali,& apud Iuonem p.8.& in Pannormia, & infra 28.q.1.c.nunquid, hoc modo:* qui poſt baptiſmum vxores ſortiuntur.*Verùm ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

5 ¶ Ipſumque Petrum.] *Apud Innocentium in codice canonum,& Burchardum eſt:* atque eleemoſynis reuelationem, Petrúmque ipſum vidiſſe. *Apud ipſum Innocentium in tomis Conciliorum:* per reuelationem Angelum,Petrúmque ipſum vidiſſe. *Apud Iuonem:* Petrum ipſum reuelatione vidiſſe.

Cap. IV. ¶ *In Baptiſmate culpa dimittitur, non lex coniugij aboletur.*

Item Ambroſius *lib.1.de officiis, c. vlt.*

VNa *c* tantùm nec repetita nobis copula permittitur, & in ipſo coniugio lex eſt, non iterare coniugium (nec ſecundæ coniugis ſortiri coniunctionem. Quod pleriſque mirum videtur,cur etiam ante baptiſmum iterata 1 coniugia electioni muneris, & prærogatiuæ ordinationis impedimenta generent;cùm etiam delicta obeſſe non ſoleant,ſi lauacri remiſſa fuerint ſacramento. Sed intelligere debemus,quia in baptiſmo culpa dimitti poteſt,lex aboleri non poteſt. In coniugio non culpa ſed lex eſt. Quod culpæ eſt igitur, in baptiſmo relaxatur: quod legis eſt, in coniugio non ſoluitur. Quomodo autem poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe coniugia frequentauerit?

1 ¶ Iterata.] *Apud B. Ambroſium locus hic variè legitur.Nam in antiquis impreſſionibus habetur,*iterato coniugio. *in recentioribus vero* iterati coniugij, *itémque in Pannormia, apud Iuonem. In his tamen quæ ſequuntur, concordat,ſic legendo,* ad electionem muneris, & prærogatiuam ordinationis impedimenta generentur.

Ioannes etiam Baptiſta,dum Herodem ab inceſtu prohiberet,dicens: [Non *d* licet tibi habere vxorem fratris tui;] *euidenter oſtendit inter infideles coniugia eſſe. Vnde datur intelligi, quòd bigami dicuntur,non ſolùm,qui poſt baptiſma coniugia frequentant, ſed etiam qui ante baptiſmum vnam, & poſt baptiſmum alteram habuiſſe probantur. Bigamus*

a *Act.*10. b *al.quia.* c *Iuo p.*8.c.291. *Pann.l.*6. c.64.
b *Matth.* 14.

verò in ſacerdotem ordinari non debet: non quia deliquerit ſecundam accipiendo vxorem: ſed quia prærogatiua exutus eſt ſacerdotis.

Cap. V. ¶ *Non peccat bigamus, ſed prærogatiua ſacerdotis exuitur.*

Vnde Ambroſius *ad Vercellenſes, lib.*10. *epiſt.*82. *ait.*

QVi *a* ſine crimine eſt vnius vxoris vir, tenetur *b* ad legem ſacerdotij ſuſcipiendi. Qui autem iterauerit coniugium,culpam quidem non habet coinquinati, ſed prærogatiua exuitur ſacerdotis.

DISTINCTIO XXVII.

1\. ps. QVòd autem vnius vxoris vir Epiſcopus eſſe iubetur: quæritur,an de tempore ordinationis hoc ſit accipiendum,vt tempore ſuæ adminiſtrationis,eius poſſit copula fungi,quam vnicam,& virginem ſibi deſponſauit.

Cap. I. ¶ *Non ordinetur Diaconus, niſi caſtitatem fuerit profeſſus.*

Hoc Martinus *c* Papa *prohibet dicens.*

DIaconus qui eligitur,ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non poſſe in caſtitate permanere, hic non ordinetur. Quod ſi in ordinatione tacuerit,& ordinatus fuerit, & poſtea matrimonium deſiderauerit, alienus ſit à miniſterio, & vacet à clero.

Hac auctoritate datur intelligi, quòd illi,qui vxores habent,vel accipere volunt,nec diaconi,nec ſacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. ¶ Si verò Diaconus à miniſterio ceſſare voluerit, contracto matrimonio licitè poteſt vti. Nam etſi in ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit:tamen tanta eſt vis in ſacramento coniugij,quòd nec ex violatione voti poteſt diſſolui ipſum coniugium.

Cap. II. ¶ *Nubentes poſt votum non ſunt adinuicem ſeparandi.*

Vnde Auguſtinus 1 *in libro de bono viduitatis ad Iulianam viduam, c.*10.

2\. ps. QVidam *d* nubentes poſt votum aſſerunt adulteros eſſe. Ego autem dico,quòd grauiter peccent,qui tales diuidunt.

1 ¶ Auguſtinus.] *Verba propria huius capitis non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis.Omnino autem intelligendum hoc eſt de voto ſimplici, vt Gratianus in fine huius diſtinctionis exponit.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Theodorus *in pœnitentiali.*

SI *e* vir ſimplex 1 votum virginitatis habens adiungitur vxori,poſtea non dimittat vxorem,ſed tribus annis pœniteat.

1 ¶ Simplex.] *Abeſt vox iſta ab omnibus manuſcriptis, & infrà 27.q.1. c.ſi quis votum, etiam ab impreſſis. In aliquot tamen peruetuſtis, eſt gloſſa interlinearis.*

Cap. IV. ¶ *Damnabile eſt voventibus virginitatem, velle nubere.*

Hieronymus 1 *vero econtra ſcribit.*

VOuentibus *f* virginitatem, non ſolùm nubere,ſed etiam velle damnabile eſt.

1 ¶ Hieronymus.] *Gratianus hîc,& infrà 17.q.1.c. vouentibus. & Magiſter ſententiarum hoc tribuunt Hieronymo, apud quem non eſt inuentum. In gloſſa ordinaria* 1. *Tim.c.*5.*ad ea verba,* habentes damnationem, *refertur ex B. Auguſtino,cuius propria verba habentur infrà in c. nuptiarum 27.q.1. poſt principium.*

a *Iuo p* 8.c.290.*Pann.l.*6.c.63. b *al.teneatur* c *Apud Martinum Bracharenſem, c.*39.*Diſt.*28. *diaconi.Iuo p.*6. c.376.*Pan.l.*2.*l.*97. d *Infrà* 27.q.1.c.*nuptiarum.§.proinde.* e *Ibid.c.ſi quis votum.infrà* 17.q.1.c. *vouentib. Sent.*4. *diſt.*38. f *Iuo p.*7.c.124. *Pann.l.*3.c.192.

Cap. V ¶*Damnationem habebit, ſi nupſerit, quæ virginitatem vouit.*

Idem *contra Iouinianum, lib.* 1.

SI *a* nupſerit virgo, non peccat *b*, non illa virgo, quæ ſemet *c* Dei cultui dedicauit. Harum enim ſi qua nupſerit, habebit damnationem; quia *d* primam fidem irritam fecit.

Cap. VI. ¶ *Quæ ſanctimonialem ſe eſſe finxerat, nubere non valet.*

Item Nicolaus Papa *ad Albinum e Viennenſ. Eccleſiæ archiepiſcopum.*

QVod interrogaſti de fœmina, quæ poſt obitum mariti ſui ſacrum velamen ſuper caput ſuum impoſuit, & finxit ſe ſub eodem velamine ſanctimonialem eſſe, poſtea verò ad nuptias rediit: bonum mihi videtur, quia per hypocriſim Eccleſiaſticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto ſuo permanſit, vt pœnitentiam agat de illuſione nefanda & reuertatur ad id, quod ſpopondit, & in ſacro miniſterio *f* permaneat, quod inchoauit.

Cap. VII. PALEA.

NAm *g* ſi conſenſerimus, quòd omnia ſacramenta Eccleſiaſtica quiſque, prout vult, fingat, & non vere faciat, omnis ordo Eccleſiaſticus turbabitur, nec catholicæ fidei iura conſiſtunt, nec canones ſacri ritè obſeruantur. Quid enim profuit Simoni *h* Mago baptiſmum ſacrum fictè ſuſcipere, & in Chriſtianitate permanſurum ſe finxiſſe, cùm per Apoſtolum fraude eius detecta, quod ſibi futurum eſſet, pronunciatum fuit? Ait enim: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui, in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.] Ideo tales, niſi reſipiſcāt, ſpirituali gladio percutere cenſemus. *Non* 1 *enim fas eſt Spiritui Sancto mentiri*, ſicut Ananias, & Saphira mentiti ſunt, & ſtatim perierunt.

¶*Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur ſine nomine Paleæ,) eſt coniunctum ſuperiori, quemmandmodum & apud Burchardum, & Iuonem. In Pannormia autem eſt ſeiunctum.*

Cap. VIII. ¶*In ſacris ordinibus conſtituti non ducant vxores, & ſi duxerint, ſeparentur.*

Item Calixtus Papa II.

PResbyteris 1. diaconis, ſubdiaconis, & monachis concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi, & perſonas ad pœnitentiam redigi debere, iuxta ſacrorum canonum diffinitiones iudicamus.

1 ¶ Presbyteris.] *Hic canon inuentus eſt in Cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cuiuſdam concilij ab Vrbano ſecundo habiti, c.* 2. *ex eodem verò concilio ſunt canones, Alienationes,* 12. *q.* 2. *& Paternarum,* 24 *q.* 3.

¶ *Hic diſtinguendum eſt, quòd vouentium alij ſunt ſimpliciter vouentes, de quibus Auguſtinus, & Theodorus locuti ſunt: alij ſunt, quibus poſt votum, benedictio accedit conſecrationis, vel propoſitum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus ſcripſerunt.*

Cap. IX. ¶*Inceſtæ ſunt virgines, quæ poſt conſecrationem nubunt.*

Vnde idem Hieronymus *contra eundem Iouinianum libro primo ſcribens, ait.*

VIrgines, quæ poſt conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ.

a 1. *Corinth.* 7. b *peccauit.*] *Hier.* c *al. quæ ſemel.*
d 1. *Tim.* 5. e *Valdè variant hæc nomina in exemplaribus, & Burc. & Iuone, Burc. l.* 8. *c.* 47. *Iuo, p.* 7. *c.* 65. *&* 152. *Pann. lib.* 3. *cap.* 205. f *al miniſterio inchoauit.* g *Burch. & Iuo ibid. Pann. l.* 3. *c.* 206. h *Act.* 8. i *Act.* 5.

DISTINCTIO XXVIII.

1. ps. ECce *oſtenſum eſt, quòd nolentes vouere continentiam, nec ad ſubdianonatū, nec ad ſuperiores poſſunt gradus conſcendere. Vnde ad ſubdiaconatum accedentes, non ſine voto caſtitatis iubentur admitti, auctoritate* B. Gregorij, *qui ſcribens Petro ſubdiacono lib.* 1. *epiſtola* 42. *in fine ait.*

Cap. I. ¶ *Non fiat ſubdiaconus, qui ſe caſtè victurum non promiſerit.*

NVllum *a* facere ſubdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit, *& nonnullis interiectis.* Quia nullus ad miniſterium altaris accedere debet, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptū miniſterium fuerit approbata.

Cap. II. ¶*Subdiaconus, & ſuprà conſtituti, incontinentes, vxorem aut concubinam ducentes, Eccleſiaſtico beneficio, & officio careant.*

Item Innocentius ſecundus in concilio Rom. c. 5.

DEcernimus *b*, vt ij, qui in ordine ſubdiaconatus *c* & ſuprà vxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque Eccleſiaſtico beneficio careant. Cùm enim ipſi templum, vaſa Domini, & ſacrarium Spiritus ſancti debeant eſſe, & dici, indignum eſt eos cubilibus, & immunditiis deſeruire.

Cap. III. ¶ *Caſtè ſe victuros promittant in diaconos, vel presbyteros ordinandi.*

Item ex concilio Toletano 4. c. 25.

1. ps. QVando *d* presbyteri, aut diaconi per parochias conſtituuntur, oportet eos primum profeſſionem epiſcopo ſuo facere, vt caſtè, & purè *e* viuant ſub Dei timore, vt dum eos talis profeſſio obligauerit, vitæ ſanctę diſciplinam *f* retineant.

Cap. IV. ¶ *Qui longam corporis ſui continentiam non habet, in epiſcopum eligi non debet.*

Item Gregorius *Clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis, lib.* 8. *epiſt.* 40.

3. ps. PRiuſquam *g* ad nos ſcripta veſtra diſcurrerent *h*, Ioannem diaconum, qui ab altera parte electus eſt, paruulam habere filiam, ex quorundam relatione cognouimus. Vnde, ſi rationem voluiſſent attendere, nec alij eum eligere, nec ipſe debuerat conſentire. Nam qua præſumptione ad Epiſcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis ſui continentiam filiola 1 teſte conuincitur non habere.

2 Filiola.] *Sic emendatum eſt ex originali, Anſelmo, & Polycarpo, cùm antea legeretur,* filia. *Superius etiam dixerat,* paruulam filiam, *quibus vocibus regens incontinentiæ manifeſtè exprimitur.*

Cap. V. ¶ *Ad ſubdiaconatum acceſſuri continentiam profiteantur.*

Item ex concilio Toletano, 2. *c.* 1

4. ps. DE iis *i*, quos voluntas parentum à primis infantiæ annis clericatus 1 officio mancipauit, ſtatuimus obſeruandum, vt mox detonſi, vel miniſterio 2 Lectorum traditi, in domo Eccleſiæ ſub epiſcopali præſentia, à præpoſito ſibi debeant erudiri. At vbi octauum decimum ætatis ſuæ compleuerint annum, coram totius Cleri, plebiſque conſpectu, voluntas eorum de expetendo coniugio ab Epiſcopo perſcrutetur: quibus ſi gratia caſtitatis Deo inſpirante placuerit, & promiſſionem *k*

a *Inf. diſt.* 31. *c. ante triennium.* b *Pann. l.* 8. *cap.* 142.
c *diaconatus. Pann.* d *Burch. lib.* 2. *c.* 157. *Anſ. l.* 7. *c.* 106. *Iuo p.* 3. *c.* 130. *& p.* 6. *c.* 248. *Pannor. l.* 3. *c.* 22. e *al. piè.*
f *al. diſciplina retineat.*] *cod. regius.* g *Anſ. l.* 6. *ca.* 9. *al.* 16. *Polyc. l.* 2. *tit.* 2. h *al. recurrerent.*] *al. diſcurriſſent.*
i *Anſ. l.* 7. *c.* 42. k *al. profeſſionem.*

caſtimoniæ ſuæ abſque coniugali neceſſitate ſpoponderint ſeruaturos; hi tanquam appetitores arctiſſimæ viæ, leuiſſimo Domini iugo ſubdantur;ac primò ſubdiaconatus miniſterium habita probatione profeſſionis ſuæ à vigeſimo anno ſuſcipiant. Quòd ſi inculpabiliter, ac inoffensè vigeſimum quintum annum ætatis ſuæ peregerint,ad diaconatus officium, (ſi ſcienter implere poſſe ab Epiſcopo comprobantur) promoueri debent. Cauendum tamen eſt his, ne quando ſuæ ſponſionis immemores, ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos *a* concubitus vltra recurrant. Quòd ſi fortè fecerint,vt ſacrilegij rei *b* ab Eccleſia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus; ita vt cùm prouectæ ætatis in coniugio poſiti, renuntiaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpoponderint,ad ſacros ordines *c* adſpirent.

1 ¶ Clericatus.] *In omnibus editionibus,& duobus codicibus Vaticanis Conciliorum legitur,* in Clericatus officio, vel monachali [al. monachi] poſuit. *Sed in codice Lucenſi regio habetur eodem modo atque apud Gratianum.*

2 ¶Miniſterio Lectorum.] *In omnibus codicibus Conciliorum antè citatis(etiam Lucenſi) legitur,* miniſterio electorum. *Verùm in epiſtola prima Syricij ad Himerium,c.9. & Innocentij 24 c.5.(vbi de eadem ferè re agitur) eſt,* Lectorum miniſterio,ſeu officio.

Cap. VI. ¶ *In coniugio conſtitutus ad ſacerdotium aſſumi non debet.*

Item ex concilio Arelat. 2.c.2.

5. ps. ASſumi *d* aliquem ad ſacerdotium in coniugij vinculo conſtitutum non oportet; niſi fuerit promiſſa conuerſio.

Cap. VII. ¶ *Non ordinentur diaconi,qui caſtitatem non profitentur.*

Item ex eodem tertio.

PRæterea 1 placuit,vt deinceps non ordinentur diaconi, niſi qui prius conuerſionis propoſito profeſſi fuerint caſtitatem.

1 ¶Præterea.] *In Arelatenſibus quæ extant,hic ipſe penitus Canon non inuenitur. Sed ſententia habetur in tertio* c. 2. *in fine.*

¶ *Verùm illa priori auctoritate diaconis videtur permitti coniugium, cùm ad ſacerdotium tantùm coniugati prohibeantur aſſumi. Porrò ſequenti auctoritate videtur permitti ſubdiaconis, cùm de diaconis ſpecialiter præcipitur, vt ſine probatione caſtitatis non ordinentur.*

Cap. VIII. ¶ *Diaconi non prohibeantur à miniſterio,ſi in ordinatione dicunt ſe continere non poſſe.*

Hoc idem in Ancyrana ſynodo *videtur eſſe permiſſum, in qua,*c.10.*(al.9.)ſic ſtatutum eſt.*

DIaconi *e* quicunque,cùm ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt, dicentes, velle ſe habere vxores, nec poſſe ſe continere,hi ſi poſtea ad nuptias venerint,maneant in miniſterio; propterea quòd his Epiſcopus licentiam dederit. Quicunque ſanè tacuerunt,& ſuſceperunt manus impoſitionem,profeſſi continentiam, ſi poſtea ad nuptias venerint,à miniſterio ceſſare debebunt.

Cap. IX. ¶ *Presbyter ducens vxorem ab ordine deponatur.*

Item ex concilio Neocæſarienſi,c.1.

6. ps. PResbyter *f* ſi vxorem duxerit, ab ordine ſuo illum deponi debere:Quòd ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit,extra Eccleſiam abiici,& ad pœnitentiam inter laicos 1 redigi oportet.

a *al.abortiuos.* b *al.rei damnantur,& ab.*]*Orig.manuſcript.reg.* c *al.gradus.* d *Paulò aliter in Orig.*

e *Pann.lib.3 c.87.Polyc.lib.5.tit.31.* f *Burch. l.2.c.108. Iuo,p.6.c.185. Pann. lib.3.c.91.*

1 Inter laicos.] *Græcè legitur,* ἐξωθεῖσθαι τέλειον, ϗ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν: *quæ Dionyſ.exiguus vertit:*amplius pelli debet,& ad pœnitentiam redigi: *vbi nulla mentio fit pœnitentiæ inter laicos agendæ:de qua re copioſiùs dicetur inf.30. diſt.c.fin.*

Cap. X. ¶ *De eo,qui relictam cuiuſdam diaconi duxit vxorem.*

Item Gregorius *lib.11.epiſt.59.*

7. ps. QVia *a* ſunt culpæ,in quibus culpa eſt,relaxare vindictam, quærenda ſemper eſt veritas, vt inquiri debeat,vtrum accuſatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta ſubducat. Itaque, peruenit ad nos Fantinum *b* defenſorem vltionem exercere in Petrum latorem præſentium voluiſſe, pro eo quòd(quantum dicitur)relictã cuiuſdam diaconi,tempore,quo conductor fuit,marito tradiderit. Sed quoniam iſte coniugem diaconi aſſerit non fuiſſe,dicens, nec eam virginem *c* ad eum veniſſe:denique *d* nec religioſam mutaſſe veſtem, poſtquam ille in ordine ſacro promotus eſt; adiiciens etiam, priuſquam ad diaconum perueniret,& poſtea,praua illam opinione vixiſſe:Ideo fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum Dei, ſicut decet, timore cauſam hac ſubtili omnino inueſtigatione perquirat,vt,ſi in coniugio diaconi mulierem,de qua agitur, fuiſſe conſtiterit, & ſupraſcriptus lator memorato defenſori & rectori patrimonij, ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione ij,qui malè ſociati ſunt,diſiungantur. Si verò in eius cõiugio non fuit, memoratum Fantinum ex noſtro mandato commonere te volumus,vt ei facere nihil præſumat,nec falſa *e* illum accuſatio apud eum in aliquo prægrauet.

Cap. XI. ¶ *De vxore presbyteri, vel diaconi, ſi aliis ſe coniunxerit.*

Item ex concilio Aurelianenſi 1.c.15.

SI ſe cuiquam mulier duplici coniugio, presbyteri, vel diaconi relicta coniunxerit,aut *f* ſeparentur:aut certè,ſi in criminis *g* intentione perſtiterint,pari excommunicatione plectantur.

Cap. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex concilio Martini Papæ.

SI *h* qua vidua Epiſcopi,vel presbyteri,aut diaconi maritum acceperit; nullus clericus, nulla religioſa perſona *i* cum ea conuiuium ſumat,nunquam communicet: morienti tamen *k* ei ſacramenta ſubueniant.

Cap. XIII. ¶*Cuiuſdam Epiſcopi ordinatio differtur, quia vxorem habet,& filios.*

Item 1 Pelagius *Cethego patricio.*

8. ps. DE *l* Syracuſanæ vrbis antiſtite optaueramus in ipſo initio, gloriæ veſtræ deſideriis obedire, niſi nos multiplex ratio, ipſius non paucis temporibus ordinationem differre ſacerdotij coëgiſſet, ob hoc, quòd vel perſonæ qualitas(ſicut & vos meliùs noſtis) vel ſuperſtes vxor, aut filij (per quos Eccleſiaſtica ſolet periclitari ſubſtantia) noſtros animos diutius ab eius ordinatione ſuſpenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro penè anno diſtulimus, opinantes, quòd in melius Syracuſanorum prouenire poſſet electio, Sed quia in voluntatis ſuæ propoſito irreuocabiliter perſtiterunt, & nullus eſt alius in eadem reper-

a *Iuo par.9.c.126.* b *Iuo par. 6. c.84.* c *virginem illam.*]*Orig.* d *vt nec religioſam veſtem mutare præſumeret.*] *in Orig. & apud Iuonem.* e *eſt etiam apud Iuonem, non autem in Orig.* f *al.caſtigati,al. caſtitate ſeruata ſeparentur.* g *al.criminum.* h *Apud Martinum Brach. c.29.& Concil.Tol.1.c.18.* i *abeſt à Concilio.*

k *al.tantùm.* l *Anſelm.lib.6.c.42.al.46.Polyc.l.2.tit.1.*

tus

tus Eccleſia , niſi longioribus adhuc temporum differretur ſpatiis;ne paulò amplius inſanirent(ſicut filij noſtri magnifici viri prætoris teſtificatione didicimus) inter huiuſmodi ambiguitates illud conſultius iudicauimus faciendum , vt congrua prouidentia cauſam,propter quam principalis conſtitutio *a* habentem filios , & vxorem ad Epiſcopatus ordinem promoueri prohibet,ſalua diſpoſitione conſilij *b*, muniremus. Qua de re ſummo ſtudio ab eodem Syracuſanæ vrbis Epiſcopo,priuſquam à nobis contingeret ordinari,huiuſmodi exegimus cautionem, per quam & ſuam fateretur, quantula eſſet, præſentis temporis habita rerum deſcriptione,ſubſtantiam , & nihil vnquam per ſe , aut per filios,& vxorem, ſiue quamlibet propinquam , aut domeſticam,vel extraneam fortè perſonam de rebus vſurparet Eccleſiæ , & vniuerſa ſui Epiſcopatus quæſito tempore,Eccleſiæ ſuæ dominio ſociaret:nihil vltra id,quod modo ſcriptum eſt filiis ſuis,vel hæredibus relicturus.

1 ¶ Item Pelagius.] *Anſelmus , & auctor Polycarpi eadem epiſtola referunt hæc , quæ caput iſtud antecedunt.* Quod de ordinando Eccleſiæ Catinenſis epiſcopo, ſalubris electione iudicij fieri deſideraſtis, agnouimus:confeſtim ſequenti die eum iuxta morem diſcutientes,tertio,quo venit, die, epiſcopum conſecrauimus:ſimili quidem modo de Syracuſanæ , *& quæ ſequuntur. In Polycarpo tamen inſcriptio eſt.* Gelaſius Papa Ceto. *Iuo autem in epiſtola ad Hugonem archiepiſcopum Lugdunenſem quæ incipit,*Cauſam Beluacenſis,&c. *ita ſcribit.*Si enim Papa Gelaſius quondam Syracuſanæ vrbis electum,vxorem habentem, & filios interueniente Cethego patricio, &c.

¶*Ecce hac auctoritate electus in Epiſcopatū non prohibetur* 2 *habere vxorē,&filios.Eligi autem ad epiſcopatū non debet niſi aut ſacerdos,aut diaconus:ſubdiaconus verò non,niſi neceſſitate cogēte:ſiue ergo presbyter, ſiue diaconus,ſiue ſubdiaconus fuerit,apparet quòd in præfatis ordinibus conſtituti licitè c matrimonio vti poſsūt.*¶*Quia ergo auctoritate Greg.qui relictam diaconi,marito tradidit puniēdus eſt:item in Neocæſarienſi cōcilio presbyter ducens vxorem, non diaconus,iubetur deponi:item in Ancyrana ſynodo,diaconi,qui in ordinatione ſua dicunt ſe velle habere vxores , ſi poſtea venerint ad nuptias,non prohibentur à miniſterio:patet, quod nec diaconi,nec ſubdiaconi ſunt prohibendi à coniugio. Sed quod de electione obiicitur,verum quidem eſt in epiſcopatum non eligendum, niſi in ſacris ordinibus conſtitutum:ſed ipſum vxorem habere, & filios, non repugnat præmiſſis auctoritatibus de continentia clericorum.* ¶ *In laicali enim habitu, vel in minoribus conſtitutus potuit habere vxorem , & filios:& ſi poſtea ex conſenſu vxoris continentiam profeſſus,ſubdiaconatum,vel diaconatum,vel presbyterij gradum adeptus fuerat, attamen vxori,& filiis ipſum neceſſaria ſubminiſtrare oportebat.* ¶*Illud autē Gregorij duobus modis ſoluitur:vel quia Eccleſia illa,cui diaconus ille miniſtrauerat* d,*nondum continentiæ votum ſuſceperat in diaconis & reliquis miniſtris: vel quia(ſicut de electo in epiſcopum antea ſcriptum eſt) ante ſubdiaconatum memoratus diaconus eam in vxorem duxerat.*¶ *Illud autem Neocæſarienſis & Ancyranæ ſynodi, vel ex tempore,vel ex loco intelligitur.Ex tempore, quia nōdum erat introducta continentia miniſtrorum altaris. Ex loco,quia vtraq;ſynodus orientalis eſt , & orientalis Eccleſia non ſuſcipit generale votum caſtitatis:hoc tamen diligenti obſeruatione cuſtodit , vt poſt adeptum ſacerdotium , defuncta priore vxore, cum qua ſacerdos factus fuerat,ſi alteram duxerit,deponatur.*

2 ¶Non prohibetur,] *A pleriſque vetuſtis exemplaribus abeſt dictio,*non:*Retenta tamen eſt,quoniam hìc Gratianus in alterā partem diſputādo,ex canonibus prius citatis præ ſe fert hoc probare ſubdiaconis, diaconis atq; etiam presbyteris, non fuiſſe prohibitum vſum coniugij. Quod tamen qualiter accipiendū ſit, ipſe poſtea declarat à verſ.*Sed quod,*vſque ad verſ.* Illud autem.*Hac de re agetur etiam infra in notatione ad principium diſt.*31.

Cap. XIV. ¶*Presbyter cauſa religionis non contemnat propriam vxorem.*

Item opponitur illud quod legitur in canone Apoſtolorum, c. 6 al.5.

9. SI *a* quis docuerit ſacerdotem ſub obtentu religionis
ps. propriam vxorem contemnere,anathema ſit.

¶ *Gratianus refert ſenſum canonis, cæteri collectores ipſa etiam fere verba.*

Cap. XV.¶ *Anathema ſit,qui presbyterum coniugatum diſcernit à communione, nuptiarum occaſione.*

Item ex concilio Gangrenſi,c.4.

SI quis *b* diſcernit presbyterum coniugatum , tanquam occaſione nuptiarum quòd offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo ſe abſtinet anathema ſit.

¶ *Græcè eſt,* εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ προσφορᾶς μεταλαμβάνειν ἀνάθεμα ἔστω. *id eſt.*Si quis ſecernat ſe à presbytero,qui vxorem duxit tanquam non oporteat, illo liturgiam peragente,de oblatione percipere,anathema ſit.*quæ verſio non multum diſcrepat à verſione Dionyſij exigui.*

Cap. XVI. ¶ *Ab officio abſtineat presbyter non legalibus nuptiis detentus.*

Item ex ſexta ſynodo in Trullo,*c.*26.

10. PResbyterum *c* per ignorantiam non legalibus nuptiis
ps. detentum, cathedram quidem habere,ſed ab officio
1 abſtinere præcipimus:ſufficit enim huiuſmodi indulgentia ei:quia benedicere aliis eum qui vulnera ſua debet curare,conſequens non eſt. Benedictio enim, ſanctificationis traditio eſt. Qui verò hanc non habet propter delictum *d* ignorantiæ,quomodo aliis tradet?Non igitur publicè , neque priuatè benedicat ; nec corpus Domini diſpenſet aliis, nec alio modo miniſtret : ſed ſufficiat ei,quod præſidet : & imploret à Deo , vt dimittatur ei iniquitas ignorantiæ ſuæ. Manifeſtum eſt autem, quòd huiuſmodi non legitimæ nuptiæ ſoluentur,& nullatenus vir acceſſum habebit ad eam, propter quam ſacro miniſterio priuatus eſt.

1 ¶ Ab officio,] *Græcè eſt,* τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν, *id eſt,* à cæteris officiis.

Cap. XVII. ¶*De presbyteris non eſt laicis iudicandum.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c.*7.

11. COnſulendum *e* decernitis , vtrum presbyterum 1
ps. habentem vxorem debeatis ſuſtentare,& honorare: an à vobis proiicere.Ad quod reſpondemus; quoniam licet ipſi valdè,ſint reprehenſibiles : vos tamen Deum conuenit imitari:qui *f* ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos. Deiicere verò eum à vobis ideo non debetis,quoniā nec Iudam Dominus , cùm eſſet mendax diſcipulus, de numero Apoſtolorum eiecit.Verùm de presbyteris , vobis , qui laici eſtis,nec iudicandum eſt , nec de eorum vita quidpiam inueſtigandum,ſed Epiſcoporum iudicio , quidquid eſt , per omnia reſeruandum.

---

a *Nouella 6.& 123.ad princ.* b *al.concilij*
c *al.legitimè.* d *al,militauerat.*

a *Burch.l.1.c 78.Iuo p.5.c.184.Pan. l.3.c.113.* b *Burch. l.3.c.75.Iuo p.2.c.128.& part.3.c.158.*
c *Simile etiam in 3.canon.eiuſdem ſynodi,& apud Baſilium in epiſt.ad Amphilochium, c.27.*
d τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα.
e *Iuo p.2, c.82.Pann.l.5.c.12.* f *Matth 5.*

1 ¶Presbyterum.] *In vltimo cap. harum reſponſionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium multos apud ſe eſſe Græcos & Armenos, & alios, qui diuerſa docerent. Nondum enim à Romana ſede epiſcopum, aut presbyterum, acceperant. Quamobrem nihil mirandum ſi presbyter, de quo in hoc capite agitur, coniugatus erat.*

DISTINCTIO XXIX.

1. ps. *SEd notandum eſt, quòd ſecundum Iſidorum, pleraque capitula ex cauſa, ex loco, ex tempore, ex perſona conſideranda ſunt.*

Cap. I. ¶ *Ex tempore, loco, & perſona, & cauſa regulæ canonum intelliguntur.*

Ait enim Iſidorus.

SCiendum eſt, quòd pleraque capitula ex cauſa, ex perſona, ex loco, ex tempore conſideranda ſunt, quorum modi, quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur, cùm antè iudicant, quàm intelligant, antè inculpant, quàm iterando lecta perquirant

Cap. II. ¶ *Pro diuerſitate rerum temperantur regulæ ſanctorum.*

Hinc etiam Gregorius *ait.*

REgulæ *a* ſanctorum Patrum pro tempore, loco & perſona, & negotio, inſtante neceſſitate traditæ ſunt.

Cap. III. ¶ *Pro diuerſitate locorum, temporum, & hominum ſcripturæ intelligendæ ſunt.*

Item Hieronymus *in proœmio epiſtolæ ad Epheſios.*

NEceſſe eſt, vt iuxta diuerſitates locorum, & temporum, & hominum, quibus 1 ſcriptæ ſunt, diuerſas cauſas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Ioannes *b* in Apocalypſi ſua, ad ſeptem ſcribens Eccleſias, in vnaquaque earum ſpecialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat, ita & ſanctus Apoſtolus per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis: nec ad inſtar imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare.

1 ¶ Quibus ſcriptæ.] *Antea legebatur,* quibus diuerſæ ſcripturæ factæ ſunt, *Emendatum hoc eſt ex manuſcriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.*

DISTINCTIO XXX.

1. ps. *ILlud autem, quod in canone Apoſtolorum, & in Gangrenſi Concilio, & in ſexta ſynodo legitur, ex cauſa conſideratur, & ex tempore. Cauſa fuit hæreſis Manichæorum* 1. *quia coniugium deteſtabantur ſicut etiam quorundam ſuperſtitio multa in catholicorum deteſtationem introduxiſſe inuenitur, contra quos* in Gangrenſi Concilio *capitibus ſexdecim ſtatutum legitur.*

1 ¶ Manichæorum.] *Propriè Gangrenſis ſynodus ſtatuit contra Euſtathianos. vt ſupra diſt. 16. c. prima annotatio. Sed hunc errorem Euſtathiani hauſerant à Manichæis.*

Cap. I. ¶ *De multimoda ſuperſtitione hæreticorum, quos Gangrenſe Concilium anathematizauit.*

SI *c* qui filij parentes, maximè fideles, deſeruerint occaſione Dei cultus, hoc iuſtum eſſe iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, vt hoc ipſum 1 in eis venerētur, quòd fideles ſunt, anathema ſint *d.*

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus hæc omnia, quæ hîc citantur ex concilio Gangrenſi, vnico capite, & coniuncta oratione leguntur. Sunt autem ex priſca verſione Sed ea, quæ eſt Dionyſij exigui, longè magis reſpondet originali græco quamuis neque ipſa vſquequaque.*

1 Vt hoc ipſum.] *Græce eſt,* Προτιμᾶσθαι δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας. *Id eſt,* Quòd ſcilicet diuinus cultus apud ipſos omnibus rebus præferatur.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 17.

QVęcunque *a* mulier, religioni 1 iudicans conuenire, comam ſibi amputauerit, quam Deus ad velamen eius 2 & ad memoriam ſubiectionis illi dedit, tanquam reſoluens ius ſubiectionis, anathema ſit.

1 ¶ Religioni.] *Græcè eſt,* διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, *id eſt,* Ob eam, quæ exiſtimatur pietatis exercitatio; *quod Dionyſius vertit:* propter diuinum cultum, vt exiſtimat. *Græci enim religioſorum quos nos dicimus, vitam propriè* ἄσκησιν *nominabant. Burchardus & Iuo in par. 7. ſecuti ſunt verſionem Dionyſij, in octaua autem Iuo priſcam.*

2 ¶ Ad velamen eius.] *Hæc non ſunt in Græco originali, neque in verſione Dionyſij. Videntur autem ſumpta ex epiſt. 1. ad Corinth. c. 11.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 14.

SI qua * mulier derelicto viro diſcedere voluerit ſoluto vinculo coniugali, nuptias condemnando *b*, anathema ſit.

Cap. IV ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 10.

SI *c* quis propter Deum virginitatem profeſſus, in coniugio poſitos per arrogantiam vituperauerit, anathema ſit.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem *c. 9.*

SI *d* quis vel virginitatem, vel continentiam profeſſus 1. tanquam abominabiles nuptias iudicat; & non propter hoc ſolum, quòd continentiæ, & virginitatis bonum, ſanctum propoſitum eſt, anathema ſit.

1 ¶ Profeſſus. [*Hic erat additum,* in coniugio: *quod neq; eſt in canone græco, neq; etiam in latino, qui citatur infrà diſt. 31. c. quicunque, neque in multis manuſcriptis Gratiani codicibus.*

Cap. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 13.*

SI *e* qua mulier ſuo propoſito vtile iudicans, vt virili veſte vtatur, propter hoc virilem habitum imitetur 1. anathema ſit.

1 ¶Imitetur.] *Græcè legitur,* Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος ἀνδρεῖον ἀναλάβοι, *quæ Dionyſius exiguus aptè vertit,* & pro ſolito muliebri amictu virilem ſumit: *ſicque habet Burchardus, & ferè etiam Iuo.*

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.* 18.

SI quis *f* tanquam hoc continentiæ conuenire iudicans, die Dominico ieiunarit in eiuſdem 1 diei contemptum anathema ſit.

1 ¶in eiuſdem.] *In originali huius priſcæ verſionis eſt,* aut in eiuſdem diei contemptum: *quod in verſione Dionyſij, quam attulerunt Burchardus, & Iuo, iſtis vocibus videtur exprimi,* aut contumaciam, *al.* propter contumaciam. *Sed in græco vulgato nihil eſt, quod iſtis reſpondeat.*

---

a *Anſ. l. 4. c. 53.* b *Apocal. 1.* c *Iuo p. 8. c. 319.*
d *al. ſit.*

a *Burch. lib. 8. c. 62. Iuo p. 7. c. 80. & p. 8. c. 320.* * *Iuo p. 8. c. 229. & 317.*
b *al. contemnendo.*
c *Repetitur infrà diſt. 31. c. quicunque ex verſione Diony. Burc. l. 8. c. 64. Iuo p. 7. c. 82.*
d *& p. 8. c. 316. & hoc ſecundo loco ex hac eadem verſione. Burc. l. 3. c. 61. Iuo p. 7. c. 79.* e *Burch. lib. 8. c. 60. Iuo p. 7. c. 78.* f *Burch. l. 13. c. 219. Iuo p. 4. c. 51.*

Cap. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.19.*

SI quis *a* eorum, qui in propoſito ſunt continentiæ, propter neceſſitatem 1 corporalem ſuperbiat, & ieiunia communia putauerit contemnenda, totius Eccleſiæ perfectam in ſua conſcientia iudicans rationem, anathema ſit.

1 Propter neceſſitatem.] *Nihil mutatum eſt ob gloſſas: cæterùm multis modis diſcrepat à priſca verſione, & à Dionyſiana, quam ſecuti ſunt Burchardus, & Iuo. Priſca ſic habet:* Si quis eorum, qui in propoſito ſunt continentiæ, præter neceſſitatem corporalem, & ſuperbiens ieiunia communia totius Eccleſiæ putauerit contemnenda, perfectam in ſua conſcientia vindicans rationem, anathema ſit; *Dionyſiana autē hoc modo:* Si quis eorum, qui continentiæ ſtudent abſq; neceſſitate corporea, tradita in commune ieiunia & ab Eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſoluit, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit, *Quæ verſio in cæteris quidem partibus originali Græco vulgato ſatis reſpondet: ſed in poſtrema inſignis eſt varietas. Nam vbi Dionyſius habet*, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, *in Græco vulgato eſt*, ἀποκυρωῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, id eſt, nimirum perfecta, quæ in ipſo eſt, ratiocinatione, illa abrogante. *In manuſcriptis autem huius canonis exemplaribus partim eſt*, ὑποκυρωῦντος, *id eſt*, perfecta, in eo reſidente ratione, *partim*, ἐπικυρωῦντος, *id eſt*, perfecta, quæ in ipſo eſt, ratione ſibi auxilium ferente. *Optantur verò Euſtathiani (quos poſtea Bogomilici ſectati ſunt) qui ita ſtatuebant, peracto certo quodam ieiunio, ad eam ſe perfectæ vitæ, rationem perueniſſe, vt poſtea omnia ſibi eſſent indifferentia, nulliſque præceptis obligarentur, ſed ſoluti omnino, ac ſi ne peccare quidem poſſent, qua de re Balſamon in capitis huius interpretatione.*

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c.20.

SI *b* quis per ſuperbiam tanquam perfectum ſe exiſtimās, conuentus, qui per loca, & baſilicas ſanctorum martyrum fiunt, vel accuſauerit, vel etiam oblationes quæ ibidem celebrantur, ſpernendas eſſe crediderit, memoriáſque ſanctorum contemnendas, anathema ſit.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c 5.

SI quis *c* docet domum Dei contemptibilem eſſe debere, & congregationes, quæ in ea fiunt, anathema ſit.

Cap. XI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c.6.

SI quis *d* extra Eccleſiam priuatim populos congregans, contemnat Eccleſiaſticas ſanctiones 1. ipſámque Eccleſiam apud ſe ſine Concilio *e* Epiſcopi cum presbytero agat, anathema ſit.

1 ¶ Sanctiones.] *Poſt hoc verbum in priſca verſione iſta ſunt interiecta*, alitérque ea quæ ſunt Eccleſiæ, voluerit vſurpare non conueniente presbytero iuxta decretum Epiſcopi, ipſámque, *& cætera, quæ hic ſequuntur. Dionyſij autem verſio, quæ optimè reſpondet verbis Græcis, & refertur à Burchardo, hæc eſt.* Si quis extra Eccleſiam ſeorſum conuentus celebrat, & deſpiciens Eccleſiam, ea quæ ſunt Eccleſiæ, voluerit vſurpare, non conueniente presbytero iuxta decretum Epiſcopi anathema ſit.

Cap. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c.1.

SI *f* quis nuptias in accuſationem duxerit, & mulierem fidelem, ac religioſam cum viro ſuo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accuſandam, tanquam non poſſe coniugatos in regnum Dei, ingredi, anathema ſit.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c.2.

SI *a* quis carnem manducantem ex fide cum religione, præter ſanguinem, & idolo immolatum *b*, & ſuffocatum, crediderit condemnandum, tanquam ſpem non habentem, qui eam manducant, anathema ſit.

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c.15.

SI *c* quis dereliquerit proprios filios ſuos, & non eos aluerit, & (quod pietatis eſt 1) neceſſaria non præbuerit, ſed ſub occaſione continentiæ negligendos putauerit, anathema ſit.

1 ¶ Quod pietatis eſt.] *Longè fidelius Dionyſius:* & quod ad ſe pertinet, non ad pietatem diuini cultus informat. *Græcè eſt enim*, καὶ τὸ ἐσον ἐπ' αὐτῷ πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγει *ſubintelligitur autem particula negans, id eſt*, μὴ, *ex ſuperiore membro.*

Cap. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 2.

SI *d* quis virorum putauerit ſancto propoſito (id eſt continentiæ) conuenire, vt pallio vtatur, tanquam ex eo iuſtitiam habiturus: & reprehendat vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris *e* vtuntur, & alia veſte communi, quæ in vſu eſt, anathema ſit.

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap. vlt.*

2. 15. HÆc *f* autem ſcripſimus non abſcindentes eos, qui in Eccleſia Dei ſecundùm ſcripturas ſanctum propoſitum continentiæ eligunt: ſed eos, qui ſuſpiciunt habitum 1 eius, & in ſuperbiam efferuntur aduerſus eos, qui ſimplicius viuunt. Sed & hos condemnamus, qui ſe extollunt aduerſus ſcripturas, & Eccleſiaſticos canones, & noua introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur & continentiam cum caſtitate & religione Deo acceptiſſimam dicimus: & renunciationem ſæcularium negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus: & nuptiarum vinculum 2. quod ſecundùm caſtitatem *g* perdurat, honoramus; & diuites cum iuſtitia, & operibus bonis non abiicimus 3.

1 ¶ Eos, qui ſuſcipiunt habitum.] *Græcè eſt*, τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφάνειαν κατὰ τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ παρὰ τὰς γραφάς, καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντας: id eſt, qui ex inſtituto exercitationis huiuſmodi, capiunt occaſionem ſeſe efferendi, ſéque extollunt aduerſus eos, qui ſimplicius viuunt, & aduerſus ſcripturas, & Eccleſiaſticos canones introducunt nouitates.

2 ¶ Et nuptiarum vinculum.] *Græcè:* καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν *quæ Dionyſius vertit:* & nuptiarum caſtum vinculum.

3 ¶ Non abiicimus.] *Poſt hæc verba in Concilio ipſo proximè ſequuntur, quæ habentur infrà d.c. parſimoniam. diſt.41.*

Cap. XVII. ¶ *Anathematizatur, qui Manichæorum ſuperſtitiones ſequitur.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

SI *h* quis presbyter 1 propter publicam pœnitentiam à ſacerdote acceptam, abſque aliqua neceſſitate die Dominica pro quadam religione ieiunauerit, ſicut Ma-

a *Burc. l.13. cap. 5. Iuo p.4. cap.38.*
b *Pann. lib 2. cap.8.*
c *Burc. l 3. cap.94. Iuo p.3. c.84.*
d *Burc. l.3. cap.95.*
e *al. conſilio.*
f *infrà 31. diſt. cap. ſi quis nuptias ex verſione Dionyſij. Burc. l.8. c.61. Iuo p.7. c. 79.*

a *Iuo p.4. c.30.* b *al. immolatam, & ſuffocatam.*
b *Iuo p.8. c.318.* d *Burc. l.8. c.63. Iuo p.7. c.81.*
e *al. beris.*
f *Iuo p.8. cap.321.*
g *caſtitatem ſecum.*] *Orig. & Iuo.*
h *Apud Martinum Bracharenſem cap.57. Burch. l.13. c.20. Iuo p.4. c.52.*

nichęi, anathema ſit. Similiter quia 2. quod ab Apoſtolis traditum eſt, canon tenet antiquus: placuit, vt per omnes Dominicas, & per omnes dies Paſchæ vſque ad Pentecoſten *a*, non proſternant 3 ſe in oratione cauſa *b* humilitatis: ſed recto vultu ad Dominum fungãtur orationis officio, quia in his diebus gaudium reſurrectionis Domini celebramus. Si quis etiam 4 non pro abſtinentia, ſed pro execratione eſcarum à carne abſtineat, placuit ſancto cõcilio vt prægustet, & ſic, ſi vult abſtinere, abſtineat: ſi autem ſpernit, ita vt olera cocta cum carnibus non deguſtet, iſte non obediens, nec ſuſpicionem hæreſis à ſe remouens, deponatur de ordine clericatus.

1 ¶ Presbyter.] *Sequebatur*, vel diaconus. *Quæ ſublata ſunt, quoniam abſunt à pleriſque manuſcriptis, & originali. Cæterum Burchardus, & Iuo ſimilem canonem citant ex concilio Turonenſi, atque ita habent.* Si quis propter publicam pœnitentiam à ſacerdote acceptam, aut pro aliqua neceſſitate. *In aliquot Gratiani manuſcriptis eſt:* ſi quis præter publicam pœnitentiã, à ſacerdote acceptam abſque aliqua neceſſitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in c.18. concilij Gangrenſis, vnde hoc videtur Martinus ſumpſiſſe, nulla presbyteri ſit mentio, ſed vniuerſè pronunciatur, vt infrà ead. c. ſi quis tanquam.* Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico ieiunet, anathema ſit. *& verba:* abſque aliqua neceſſitate, *videntur huc importata ex c.19. eiuſdem concilij. Neque verò presbyteris huiuſmodi pœnitentiæ more laicorum imponebantur. c. illud cum ſeq. diſt.50. & c. ſi. verſ. nec enim 82. diſt. Sed quando in grauiſſima crimina publicè incurrebant, depoſiti peregrinari iubebantur, c. ſi quis ſacerdos. 30. q.1. c. ſacerdos, de pœn. diſt.6*

2 ¶ Similiter quia.] *Hoc ſumptum eſt ex canone vltimo concilij Nicæni.*

3 ¶ Non proſternant.] *In codice Lucenſi regio legitur:* non proſtrati, ſed erecto vultu ad dominum fungantur orationis officio.

4 ¶ Si quis etiam.] *Hoc ſumptum eſt ex concilio Ancyrano, c.13 al.14. & in eo mentio ſit presbyteri, ac diaconi.*

DISTINCTIO XXXI.

1. Gratianus. **T**Empus quoque quia nondum 1 erat inſtitutum, vt ſacerdotes continentiam ſeruarent.

1 ¶ Nondum.] *Quod ait hîc Gratianus fuiſſe tempus, quo nondum erat inſtitutum, vt ſacerdotes continentiam ſeruarent, in ſubdiaconis. (Nam & hi ſacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetque idem ſacerdotis nomen, atque in ſacris conſtitutus, vt infrà ad initium diſt.33. notaturque in gl 1. q.1. c. Qui per pecuniam) locum habere poteſt. Fuit enim tempus, cùm ſubdiaconi in aliquibus prouinciis, vt in Sicilia, continentiæ legibus non adſtringebantur: quod Gregorij locus, qui ſolus ad hanc rem confirmandam proximè à Gratiano citabitur, manifeſtè probat. Diaconis autem & presbyteris in Latina Eccleſia nunquam licuiſſe vxoribus, quas ante ſacros ordines duxerant, vti, ex canonibus, qui poſt primum in hac eadem diſt. citantur, & aliis multis, præſertim epiſt.2. Syricij ad Himerium Tarraconenſem, clarè demonſtratur.*

Cap. I. ¶ *Qui caſtitatem non promiſit, ab vxore ſua ſeparari non cogatur.*

Vnde Gregorius *ſcribit Petro ſubdiacono Siciliæ, lib.1 epiſt.42.*

ANte *d* triennium ſubdiaconi omnium eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, vt more Romanæ Eccleſiæ nullatenus ſuis vxoribus miſcerentur. Quod mihi durum, atque incompetens videtur, vt qui vſum eiuſdem continentiæ non inuenit, neque caſtitatem antè promiſit, compellatur à ſua vxore ſeparari, atque per hoc (quod abſit) deterius cadat. Vnde *a* videtur mihi, vt à præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, vt nullum ſubdiaconum facere præſumant, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit, quatenus præterita mala 1. quę per propoſitum mentis appetita non ſunt, violenter non exigantur, & futura cautè caueantur. ¶ Qui verò poſt eandem prohibitionem, quę ante triennium facta eſt, continenter cum ſuis vxoribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi ſunt, & vt in bono ſuo *b* permaneant exhortandi. ¶ Eos autem, qui poſt prohibitionem factam ſe à ſuis vxoribus continere noluerint, ad ſacrum ordinem nolumus promoueri: quia nullus debet ad miniſterium altaris accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.

1 ¶ Mala.] *Vox iſta abeſt à Polycarpo, & aliquot vetuſtis Gratiani codicibus.*

2. pars. *Cauſa verò huius inſtitutionis munditia ſacerdotalis fuit, vt liberè cunctis diebus orationi poſſint vacare. Si enim (vt c Paulus ait) ab vxoribus eſt ceſſandum, vt expeditius orationi vacemus: miniſtris vtique altaris, quibus quotidiana neceſſitas orandi incumbit, nunquam coniugali officio vacare permittitur.*

Cap. II. ¶ *Sacerdotibus ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur.*

Vnde Beda *in comment. ſuper Lucam, ad cap.1. ait.*

SAcerdotibus *d*, vt ſemper altari queant aſſiſtere, ſemper ab vxoribus continendum, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur,

Cap. III. ¶ *Qui diuinis ſacramentis inſeruiunt, continentes eſſe oportet.*

Item in concilio Carthaginenſi I,I. c.2.

EPiſcopos *e*, presbyteros, & diaconos ita placuit (vt decet ſacros antiſtites, ac Dei ſacerdotes) nec non & leuitas, vel qui ſacramentis diuinis inſeruiunt, continentes eſſe in omnibus.

Cap. IV. ¶ *Sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus ſuis miſceri non debent.*

Item Innocentius I. *Victricio Rothom. epiſcopo, epiſt.2. c.9.*

TEnere *f* debet omnino Eccleſia, vt ſacerdotes, & Leuitę cum vxoribus ſuis non miſceãtur, quia miniſterij quotidiani neceſſitatibus occupantur. Scriptum *g* eſt enim, [*Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter.*] Nam ſi priſcis temporibus anno vicis ſuæ de templo Dei ſacerdotes non diſcedebant (ſicut de Zacharia legimus *h*) nec domum ſuam omnino tangebant, quibus vtique propter ſobolis ſucceſſionem, vxoris vſus fuerat relaxatus, quia *i* ex alia tribu, & præterquam ex ſemine Aaron, ad ſacerdotium nullus accedere præcipiebatur. *k* quanto magis hi ſacerdotes, vel Leuitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſeruare debent, quibus vel ſacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, qua vel à ſacrificiis diuinis, vel à baptiſmatis officio vacent.

Cap. V. PALEA

NAm 1 ſicut *l* Paulus ad Corinthios *m* ſcribit, dicens. [Abſtinete vos ad tempus, vt vacetis orationi:] & hoc vtique laicis præcepit, multò magis ſacerdotes, quibus orandi, & ſacrificandi iuge ſacrificium *n* eſt, ſemper debebunt ab huiuſmodi conſortio abſtinere.

1 ¶ Nam ſicut.] *Hæc palea in duobus Vaticanis (in quibus ſolis reperitur) eſt coniuncta cum ſuperiori capite, quem* admo

a *al. quinquageſimam.* b *abeſt vox iſta ab origin.* c *Ibid. c.58.* d *Pann. l.3. c.89. Polyc. l.4. tit.31.*

a *ſuprà diſt.28. c. Nullum.* b *ſi*]. *Orig.* c 1. *Cor.7.* d *Pann. l.3. c.92.* e *infrà diſt.84. c. cum in præterito. Pann. l.3. c.95.* f *Raba. pe. c.29. Burch. l.2. c.118. Anſ. l.7. c.134. Inop. 6. c.94. & c.194. Pann. l.3. c.94* g *Leuit.11.* h *Luc.1.* i *Num.18.* k *al. præceptus fuerat.* l *Ibid. continenter. Anſ. l.7. c.132.* m 1. *Cor.7.* n *al. officium.*

admodum etiam in epiſtola Innocentij: & legitur, Nam ſi Paulus.*Sed.non eſt mutatum quoniam eſt initium capitis.*

Cap. VI. ¶*Qui ab vxoribus ſuis abſtinent, ad ſacrificia admittantur.*

Item *Exuperio Tholoſano Epiſcopo, epiſt.3.c.1.*

EOs 1 ad *a* ſacrificia fas ſit admitti, qui vel cum vxore non exercent carnale officium.

1 ¶Eos.] *Apud Innocentium,& inf. diſt. 82.c.Propoſuiſti,vbi hoc idem eſt repetitum,legitur,* neq; eos ad ſacrificia fas ſit admitti,qui exercent vel cũ vxore carnale conſortiũ.

Cap. VII. ¶*Sacerdoti,cui eſt ſemper orandum,matrimonio ſemper eſt carendum.*

Item Hieronymus *contra Iouinianum, lib.1.*

SI *b* laicus, & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali, ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt: ſi ſemper orandum eſt,ergo ſemper matrimonio carendum.

*Quòd autem Manichæorum cauſa de coniugio 1 ſacerdotum illud ſupradictum ſit,*ex Gangrenſi concilio *apparet,in quo cap.1. ſic ſtatutum legitur.*

1 ¶ De coniugio.] *Sequentem canonem Gratianus reſtringit ad coniugia ſacerdotum, cum tamen in eo damnentur illi,qui omnino nuptias vituperabant,nec volebant aliquem Chriſtianum etiam laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus propriè contra Manichæos,ſed contra quendam Euſtathium,qui hunc errorem cum aliis multis in Armenia diſſeminauerat. Eſt autem caput hoc idem cum capite, ſi quis nuptias,ſup.diſt.30.ſed ex alia verſione.*

Cap. VIII. ¶ *Anathema ſit,qui nuptias vituperat.*

SI *c* quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro ſuo fidelem,ac religioſam deteſtatur,aut culpabilem æſtimat, velut,quæ regnum Dei introire non poſſit,anathema ſit.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem,*c. 8. & 9.*

QVicunque *d* virginitatem cuſtodiens, aut continentiæ, ſtudens, vel vt horreſcens nuptias, nec propter hoc, quod bonum, & ſanctum eſt, nomen virginitatis aſſumit, anathema ſit.

3. pars. *Poteſt & aliter intelligi illud, quod in canone Apoſtolorum legitur,vt iſte ſit ſenſus capituli: [ſi quis docet ſacerdotem vxorem ſuam contemnere,]non quam vxorem in ſacerdotio accepit,ſed quam,dum adhuc eſſet laicus, vel in minoribus ordinibus conſtitutus ſibi copulauit,cum qua continentiam profeſſus eſt, cùm ad ſacros ordines aſcenderet, quam nullus debet contemnere hoc eſt,ab animo,& cura ſua abiicere,quin ei neceſſaria prouideat.*

Cap. X. ¶ *Miniſtris altaris cum Epiſcopis, & presbyteris eadem eſt lex continentiæ.*

Probatur hæc interpretatio auctoritate Leonis Papæ,*qui epiſt.90.c.3.ſcribens Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo ait.*

LEx continentiæ eadem eſt altaris miniſtris,quæ Epiſcopis,atque presbyteris qui cùm eſſent laici,ſiue lectores, licitè, & vxores ducere, & filios procreare potuerunt,ſed cùm ad prædictos peruenerunt gradus, & cœpit eis non licere,quod licuit:Vnde,vt de carnali fiat ſpiritale coniugium oportet eos nec dimittere vxores, & quaſi *e* non habeant, ſic habere,quò & ſalua ſit charitas, & ceſſent *f* opera nuptiarum.

a *Infr.diſt.82.c.propoſuiſti.Pann.l.3.c.95.*
b *Pan.l.3.c.96.* c *ſup.diſtinct.30 c.ſi quis nuptias ſup.diſtinct.30. c.ſi quis vel virginitatem ex alia verſione.Burc.l.8.c 61.Iuo p.7 c.79.*
d *ſupr.diſtinct.28.c.ſi quis.Burch.l. 2. c. 114. Anſ.l 7.c.135.& 6.c.204.Polyc.l.4.tit.31.Iuo p.6.c. 68. Pann. l.3. c.106.* e 1.Cor.1, f *al.ceſſet exercitatio nuptiarum.*

Cap. XI. ¶ *Epiſcopus vel presbyter vxorem propriam à cura ſua non abiiciat.*

Item Leo IX.1 *contra epiſtolam Nicetæ Abbatis.*

OMnino *a* confitemur non licere Epiſcopo, presbytero, diacono, ſubdiacono propriam vxorem cauſa religionis abiicere à cura ſua, ſcilicet, vt ei victum, & veſtitum largiatur; non vt cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic & ſanctos Apoſtolos legimus egiſſe, beato Paulo Apoſtolo *b* dicente: [*Nunquid non habemus 2 poteſtatem mulierem ſororem circumducedi,ſicut fratres Domini,& Cephas?*] Vide inſipiens, quia non dixit [nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem amplectendi?] ſed[circumducendi] ſcilicet vt de mercede prædicationis ſuſtentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale coniugium.

1 ¶Leo IX.] *Habetur in reſponſione Humberti ad libellum Nicetæ presbyteri & monachi aduerſus Latinos editum:quam reſponſionem cum nomine Leonis IX.cuius erat legatus,ſcripſerit,poteſt rectè nomine ipſius citari,ſicut multa ex Ennodij libro nomine Symmachi citata inueniuntur, ſupra diſt.12.c.concilia.& infr.40.diſtinct. c. non nos. & 8. diſt c.nemo rectè 8.qu. c.nonne,& 9.q.3 c.aliorum. Ac ſup. diſt.22.nomine Nicolai citatur caput,*omnes,*quod habetur in oratione Petri Damiani.*

2 ¶ Nunquid non habemus.] *Variæ ſunt huius loci interpretationes,quod inter alios B.Hieronymus in 1.lib.contra Iouinianum oſtendit.*

Hinc & illud Gregorij [Presbyter quidam]quod require inf.diſt.ſeq.c.penult. ¶ *Vt igitur ex his auctoritatibus apparet ſacerdotes vxoribus quas in laicali habitu,vel in minoribus ordinibus conſtituti ſibi legitimè copularunt, neceſſaria miniſtrare,debita verò reddere non valent.*

4.pars.¶*Sed obiicitur illud* Tripartitæ hiſtoriæ,*libro 2.c.14*

Cap. XII. ¶*Diſſuaſu Paphnutij Nicæna ſynodus non conſtituit, quòd presbyteri cum ſuis vxoribus non dormirent.*

NIcæna *c* ſynodus corrigere volens hominum vitam in Eccleſiis commorantium poſuit leges, quas canones vocamus,in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, vt Epiſcopi, presbyteri, diaconi,& ſubdiaconi 1 cum coniugibus,quas ante conſecrationem duxerant,non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confeſſor contradixit,honorabiles confeſſus nuptias,& caſtitatem eſſe dicens,cum propria coniuge concubitum,ſuaſitque concilio,ne talem poneret legem:grauem eſſe aſſerens cauſam, quæ in ipſis aut eorum coniugibus occaſio fornicationis exiſteret.Et hæc quidem Paphnutius (licet nuptiarum eſſet inexpertus)expoſuit:ſynoduſque laudauit ſententiam eius: & nihil ex hac parte ſanciuit:ſed hoc in vniuſcuiuſque voluntate, non in neceſſitate dimiſit.

1 ¶ Et ſubdiaconi.] *In aliquot vetuſtis codicibus, & in originali Socratis non ſunt duæ iſtæ voces. Sozomenus tamen lib.1. c. 22. habet tam Græcè, quàm in Latina vetere,& noua verſione,vt etiam Nicephorus.*

Cap. XIII. ¶ *Non in perpetuum,ſed tempore oblationis à complexu ſuarum vxorum ſacerdotes abſtineant.*

*Item.*Synodus ſexta,*c.13.lib.8.c.19.*

QVoniam 1 in *d* Romani ordine canonis eſſe cognouimus traditum, eos qui ordinati *e* ſunt diaconi, vel presbyteri, debere confiteri, quòd iam ſuis non copulentur vxoribus; nos antiquum ſequentes canonem Apoſtolicæ diligentiæ, & conſtitutiones, ſacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus, nullo

a *Pann.l.3.c.115.* b *1.Corinth.9.*
c *Pann.lib.3.c.85.* d *Pann.l.3.c.86,* e *ordinandi.] ſed ob gloſſam eſt mutatum.*

modo

modo cum vxoribus ſuis eorum connubia diſſoluentes;aut priuantes eos familiaritate adinuicem in tempore opportuno. Quicunque ergo diligens *a* inuentus fuerit in ſubdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut ſacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem aſcendere gradum pro vxoris ſuæ legitimæ cohabitatione.Nec etiam tempore ordinationis ſuæ profiteri cogatur; quòd abſtinere debeat à legali propriæ vxoris familiaritate, *Item infrà.* ¶ Oportet eos, qui altari miniſtrant, in tempore oblationis *b* ſanctorum continentes eſſe in omnibus; vt à Deo poſſint conſequi,quæ ſimpliciter poſtulant. ¶ Si quis igitur præſumpſerit contra Apoſtolicos canones aliquos presbyterorum, & diaconorum priuare contactu,& communione legalis vxoris,deponatur.Similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis cauſa vxorem ſuam expellit, excommunicetur: ſi verò in hoc permanſerit,deponatur.

1 ¶ Quoniam.] *Græcè ſic habetur:* ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν,*id eſt,*Quoniam In Romana Eccleſia loco canonis traditum eſſe cognouimus, &c. *Hanc verò Eccleſiæ Romanæ traditionem non ſolùm B.Hieronymus contra Iouinianum,Humbertus ſuprà citatus,& alij Latini ſcriptores defendunt, ſed etiam Balſamon in explanatione huius canonis ſatis apertè probat. Verùm de omnibus huiuſmodi canonibus, qui ſextæ ſynodo adſcribuntur, quid ſit ſentiendum, ad c. Habeo librum, diſt.16. ſatis explicatum fuit.*

Hoc autem ex loco intelligendum eſt. Orientalis enim Eccleſia (cui ſexta ſynodus regulam viuendi præſcripſit) votum caſtitatis in miniſtris altaris non ſuſcepit.

Cap. XIV. ¶ *Occidentalis, non orientalis Eccleſia caſtitatis obtulit votum.*

Vnde Stephanus Papa *ait in prima actione ſynodi,ab ipſo in Baſilica Lateranenſi congregatæ.*

5.
ps. Aliter *c* orientalium traditio habet Eccleſiarum, aliter huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Nam earum ſacerdotes,diaconi, atque ſubdiaconi matrimonio 1 copulantur:iſtius autem Eccleſiæ, vel occidentalium nullus ſacerdotum à ſubdiacono vſque ad Epiſcopum licentiam habet coniugium ſortiendi.

1 ¶ Matrimonio.] *Id eſt,poſſunt ſimul eſſe in ſacris ordinibus, & matrimonio iuncti. Nam neque illis, poſtquam ad ſacros ordines aſcendiſſent, licebat contrahere matrimonium.*

¶ *Similiter & capitulum Nicolai ex loco conſideratur, quia gens Bulgarorum* d *nouiter ad fidem conuerſa,propoſitum ſacræ religionis ex integro aſſumere nondum didicerat.* ¶ *Quòd autem in c.6.ſynodi,presbyter non legitimis* e *nuptiis detentus, punitur, non legales nuptiæ ſecundæ intelligendæ ſunt, à quibus auctoritate canonica ſacerdos quilibet debet eſſe immunis. illud autem Gangrenſis concilij:* [*Si* f *quis diſcernit presbyterum coniugatum,&c.*] *ſimiliter intelligendum eſt vel localiter traditum,vel coniugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinationis ſuæ duxerat. Illud quoque Martini* g *Papæ:*[*ſi ſubdiaconus ſecundam duxerit vxorem*] *non diſsimiliter intelligendum eſt. Primam enim vxorem ante ſubdiaconatum habere permittitur:qua defuncta, vel caſtitatem profeſſa, promouetur iſte ad ſubdiaconatum.Promotus autem,ſi ſecundas deſiderauit nuptias, ſententiæ Martini Papæ ſubiacebit.*

DISTINCTIO XXXII.

1.
ps. S*Eruanda eſt ergo continentia ab omnibus in ſacris ordinibus conſtitutis.*

Cap. I. ¶ *Neque etiam ſubdiaconis connubium conceditur.*

a *Lege,dignus.*]*ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*
b *al.tractationis.* c *Pann.lib.3.c.84.* d *ſupra 28.diſt.c.vlt.* e *ſupra 28.diſt.c.presbyterum.* f *ſupra 28.diſt.c.ſiquis.* g *inf.34.diſt.c.ſi ſubdiaconus,ex Martino Brachareſi.*

Vnde Leo Papa *ad Anaſtaſium, epiſt. 81. cap. 3. & 4. ait.*

OMnium *a* ſacerdotum tam excellens eſt electio,vt hæc, quæ in aliis membris Eccleſiæ vacant *b* à culpa in illis tamen habeantur illicita. Nam cùm extra clericorum ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietati,& procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec ſubdiaconis quidem cõnubium carnale conceditur,vt & qui habent,ſint tanquam non habentes,& qui non habent,permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine, qui quartus eſt à capite dignum eſt cuſtodiri,quantò magis in primo,vel in ſecundo, tertióve ſeruandum eſt,ne aut leuitico miniſterio,aut presbyterali honore aut epiſcopali excellentia quiſquam idoneus æſtimetur, qui ſe à voluptate vxoria 1 necdum frænaſſe detegitur.

1 ¶ Vxoria.] *Sic emendatum eſt ex epiſtola Leonis, & & cæteris collectoribus præterquam Iuone in part. 6. cap. 98. nam ibi eſt, vt antea apud Gratianum, luxuriæ. Ex iſto autem epiſtolæ loco oſtenditur eo quoque tempore in multis Eccleſiis eam fuiſſe conſuetudinem, vt ſubdiaconi à propriis vxoribus abſtinerent. Quod tamen ante B.Gregorium non erat generatim omnibus Eccleſiis præceptum,quippe cum in Sicilia aliter obſeruaretur,c. nullum ſupra diſt.28.&c.ante triennium diſt.31.*

Cap. II. PALEA.

Item Gregorius *Leoni Epiſcopo Catin.lib.3.epiſt.34.*

MVltorum *c* relatione comperimus,hanc apud vos olim conſuetudinem tenuiſſe, vt ſubdiaconi ſuis licitè miſcerentur vxoribus. Quod ne denuo quiſquam præſumeret à ſeruo Dei ſedis noſtræ diacono ex auctoritate noſtri deceſſoris eſt iſto modo prohibitum,vt eodem tempore,ij qui iam vxoribus fuerãt copulati, vnum è duobus eligerent,id eſt,aut à ſuis vxoribus abſtinerent, aut certè miniſtrare nulla ratione præſumerent. Et quantum dicitur,Speciosus tunc ſubdiaconus pro hac re ab adminiſtrationis ſe ſuſpendit officio, & vſque in obitus ſui tempus, notarij quidem geſſit officium,& à miniſterio,quod ſubdiaconum oportuerat exhibere,ceſſauit,*& poſt aliqua.* ¶ De cætero verò fraternitas tua ſit omnino ſollicita, vt quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inſpiciat,ne ſi vxores habent, miſcendi ſe cum eis licentia potiantur,ſed ad ſimilitudinem Apoſtolicæ ſedis, eos cuncta obſeruare ſua nihilominus diſtrictione conſtituat.

Cap. III. ¶ *Extra ſacros ordines conſtituti ducant vxores, & ab Eccleſia ſtipendia accipiant.*

Item Gregorius. *Auguſtino Anglorum epiſcopo cap. 2. ad ſecundam interrogationem.*

SI *d* qui verò ſunt clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſunt, ſortiri vxores debent, & ſtipendia ſua exterius accipere, quia & de eiſdem patribus de quibus præfati ſumus, nouimus ſcriptum *e*,quòd diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo ſtipendio cogitandum atque prouidendum eſt, & ſub Eccleſiaſtica regula ſunt tenendi, vt bonis moribus viuant, & canendis pſalmis inuigilent,& ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conſeruent.

Cap. IV. ¶ *Subdiacono vxorem ducere non licet.*

a *Burch.lib.1.cap.5.& lib.2.cap.148.Anſelm.lib.7.cap.137.& lib.6.cap.18.in fin.Iuo,part.5.c.59. & p.6.c, 98. & 221.Pannor.lib.2. cap. 100.* b *al.non vocantur ad culpam.*
c *inf.28.qu.2.Anſ.lib.7.cap.138.Polyc.lib.4.tit.31.*
d *inf.12.q.1.c.quia tua, §.ſi qui.Iuo, part. 6. c. 89. Pannorm.lib.3.cap.108.*
e *Act.2.*

Item

Item Nicolaus Papa *Odoni* a *Viennenſi Archiepiſcopo.*

De *b* illo clerico, Aluerico, nomine *c*, quem per ordines Eccleſiaſticos vſque ad ſubdiaconatum caſtè vixiſſe dicitis, cur veſtra auctoritate vxorem duxerit, miramur, eò quòd nulli vnquam (exceptis illis, quibus Eccleſiaſtica regula habere permittit) vxorem ducendi *d* licentiam damus.

Cap. V. ¶ *Non audiatur Miſſa presbyteri concubinam habentis.*

Item Nicolaus Papa *omnibus Epiſcopis.*

2. ps. NVllus *e* Miſſam audiat presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem. Vnde etiam ipſa ſancta ſynodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatuit dicens: Quicunque ſacerdotum, & diaconorum, &c.] *Sicut in ſubſequenti.* 1. *c. Alexandri II. continetur.*

1 ¶ Sicut in ſubſequenti.] *Hæc clauſula eſt Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proximè ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus II. in epiſt. quæ extat, omnibus Epiſcopis catholicis ſcripſit ſe in concilio, quod Romæ habuit* cxiij. *Epiſcoporum, hunc canonem edidiſſe, quem poſteà Alexander II. (vt ipſe etiam teſtatur in epiſt.* manuſcripta) in concilio à ſe habito iiſdem verbis repetiuit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai iunioris, & Alexandri.*

Cap. VI. ¶ *Non eſt audienda Miſſa presbyteri, qui concubinam habet.*

Item Alexander ſecundus.

PRæter *f* hoc autem præcipiendo mandamus, vt nullus Miſſam audiat presbyteri quem ſcit concubinam habere indubitanter, vel ſubintroductam mulierē. Vnde etiam ſancta ſynodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatuit, dicens. ¶ Quicunque ſacerdos, diaconus, ſubdiaconus poſt conſtitutum beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri ſanctiſſimi Papæ *g* Leonis, ac Nicolai de caſtitate clericorum, concubinam palàm duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, vt Miſſas non cantet, nec Euangelium, aut Epiſtolam ad Miſſam legat, neque in presbyterio ad diuina officia cum his qui præfatæ conſtitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab Eccleſia ſuſcipiat. ¶ Præcipientes etiam ſtatuimus, vt hi prędictorum ordinum, qui eiſdē prædeceſſoribus noſtris obedientes caſtitatem ſeruauerint, iuxta eccleſias, quibus ordinati ſunt, (ſicut oportet religioſos clericos) ſimul manducent, & dormiāt, & quiquid eis ab eccleſiis cōpetit, communiter habeant. Et rogantes, 1. monemus, vt ad Apoſtolicam, communem ſcilicet vitam, ſummoperè peruenire ſtudeant, quatenus perfectionem cum iis conſecuti, qui centeſimo *h* fructu ditantur, in cœleſti patria mereantur adſcribi. Deinde, vt decimæ & primitiæ, ſeu oblationes viuorum & mortuorum Eccleſiis Dei, fideliter reddantur à laicis, & vt in diſpoſitione Epiſcoporum ſint, quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.

1 ¶ Et rogantes.] *Hæc vſque ad verſ.* deinde, *addita ſunt ex epiſtola manuſcripta Alexandri, quorum aliqua etiam ſunt in concilio Nicolai, in quo eſt præterea ſequens verſic.* deinde. *qui in epiſt. Alexandri non eſt.*

3. pars. ¶ *Verum principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo, & Auguſtino* i *& cæteris, qui Chriſti ſacramenta neq; in bono neq; in malo homine fugiēda oſtēdunt, ſicut ſubſequens cauſa ſimoniacorum plenius demonſtrat. Sed Vrbanus II. in epiſtol. deſtinata præpoſito ſancti Iuuentij hanc cōtrarietatem determinat, dicens.* [*Ad hoc* 1 *verò quod ſubiungitur in eadem epiſtola, id eſt, vtrum ſit vtendum ordinationibus, & reliquis ſacramentis à criminoſis exhibitis vt ab adulteris, vel ſanctimonialium violatoribus, vel huiuſmodi? Ad hoc, inquam, ita reſpondemus. Si ſchiſmate, vel hæreſi ab Eccleſia non ſeparantur, eorundem ordinationes & reliqua ſacramenta, ſancta & veneranda, non negamus, ſequentes beatum Auguſtinum* a, *qui ſuper Ioannem de huiuſmodi tam copioſè quàm veraciter diſſerit. Ait enim* [*Baptizat ſeruus bonus ſiue ſeruus malus: non ſciat ſe ille qui baptizatur, baptizari, niſi ab illo, qui ſibi tenuit baptizandi poteſtatem*] *& paulò poſt:* [*Non horreat columba miniſterium malorum, reſpiciat Domini poteſtatem*] & infra [¶ *Attamen prædeceſſores noſtri Nicolaus & Gregorius à Miſſis ſacerdotum, quos tales reuera eſſe conſtiterit, fideles abſtinere decreuerunt, vt peccandi licentiam & cæteris auferrent, & huiuſmodi ad dignæ pœnitentiæ lamenta reuocarent. Scribit hæc prædeceſſor noſter Gregorius* b *Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci Carentanorum inter cætera:* [*Officium ſimoniacorum & in fornicatione iacentium ſcienter nullo modo recipiatis, & quantum poteſtis, tales à ſanctis miniſteriis* 2. *vt oportuerit, prohibeatis, &c.*] *Porrò ad hæc, quæ ſibi ſyllogiſticè in eadem epiſtola obiiciuntur, id eſt, ſi corpus & ſanguis Chriſti nō ſunt, & alia quæ prædiximus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agentibus obſunt? Ad hæc, inquam, ita reſpondemus, proprias quidem habent virtutis dignitates, vt præfatus Auguſtinus ait ſuper Ioannem contra Donatiſtas, ſed agentibus vel ſuſcipientibus eadem ſacramenta contra præfatorum Pontificum inſtituta (niſi forte ſola morte interueniente, vtpote ne ſine baptiſmate, vel communione quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, in tantum obſunt, vt vere* d *idololatræ ſint, cùm talibus & ordinationum, & ſacramentorum confectio, & aliter quam præmiſſum eſt, ſcienter ſuſceptio, vehementer à ſanctis canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel, Propheta.* [Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.] ¶ *Hæc de malis catholicis, qui intra Eccleſiam ſunt. Cæterùm ſchiſmaticorum & hæreticorū Sacramenta*, quoniam extra Eccleſiam ſunt, iuxta ſanctorum Patrum traditiones, ſcilicet Pelagij, Gregorij, Cypriani, Auguſtini* f, *& Hieronymi, formam quidem ſacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, niſi cùm ipſi, vel eorum ſacramentis initiati per manus impoſitionem ad catholicam redierint vnitatem. Sciendum verò, quod Canones Apoſtolorum, (quorum auctoritate orientalis, & ex parte Romana vtitur Eccleſia) & inſignis Cyprianus martyr, & lxxx. Epiſcopi cum eodem baptiſma hæreticorum lauacrum diaboli appellant. Stephanus* g *verò & Cornelius martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Auguſtinus* h *in lib. de baptiſmo eundem Cyprianum, & præfatos Epiſcopos ob hanc cauſam vehementer redarguunt, affirmantes baptiſma, ſiue ab hæretico, ſiue ſchiſmatico, Eccleſiaſtico more celebratum, ratum eſſe: & meritò: quia alia in baptiſmo, & alia in reliquis ſacramentis conſideratio eſt, quippe cùm & ordine prior, & neceſſarior ſit. Subito enim morituro, prius baptiſmate, quàm Dominici corporis communione, vel aliis ſacramentis conſulitur, & dum fortè catholicus non inuenitur, ſatius eſt ab hæretico baptiſmi Sacramentum ſumere, quàm in æternum perire. Et hanc ſententiam præſcriptorum Pontificum, Cornelij, Stephani & Auguſtini, ſecuti ſunt In-*

---

a *al. Adoni.* b *Iuo p.6.c.119.* c *al. Aluico.*
d *habendi.* e *In ſynodo Romana* 113. *Epiſcoporum in baſilica Conſtantiniana. Pann. l.3. c.135. in epiſt. proxima notat. indicata.* f *Pann. ibid. & lib.8. c.174.* g *Leo IX. in conc. Romano.* h *Matth.13.*
i *1,q.1. neque in homine.*

a *Tract.5. ad c.1. Ioannis, circa medium.* b *Gregor. VII. lib.2. reg. epiſt. 45.* c *myſteriis*] *Orig.* d *al. ferè.* e *1. Reg. 15.* Can.45.46. & 47.* f *lib.1. epiſt.12. ad Ianuarium, & epiſt. ad Iubaianum, quæ ante illius Concilium poſita eſt.*
g *In concil. Stephan. 1.*
h *Auguſt. lib.7. contra Donatiſtas.*

nocentius

nocentius a *Syricius* b, *Leo* c, *Anaſtaſius* *, *magnus Gregorius & omnis catholica Eccleſia.*

4. ps. ¶ *Prohibentur ergo de manibus talium ſacerdotum ſacramenta ſuſcipi, non quia ſint vera, quantum ad formam, & effectum: ſed quia dum huiuſmodi ſacerdotes ſe à populo contemptos viderint, rubore verecundiæ facilius ad pœnitentiam prouocentur.*

1 ¶ Ad hoc.] *Hinc vſque ad finem capitis omnia accepta ſunt ex epiſtola Vrbani II. L. Præpoſito ſancti Iuuentij apud Ticinum, quæ habetur in vetuſto Codice Bibliothecæ Vaticanæ, cuius epiſtolæ initium & magna pars habetur. infrà c. ſaluator 1. q. 3. atque in aliquot vetuſtis Gratiani codicibus eſt caput diſtinctum cum rubrica.* De eodem.

Cap. VII. ¶ *Qui vxorem ducere voluerit, ante ordinem ſubdiaconatus hoc faciat.*

Item ex ſexta Synodo, *cap* 6.

SI *d* quis eorum qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinem ſubdiaconatus faciat.

Cap. VIII. ¶ *Lectores aut vxores ducant, aut continentiam profiteantur.*

Item ex Concilio Carthag. III. *c.* 19.

LEctores *e*, cùm ad annos pubertatis venerint cogantur aut vxores ducere, aut continentiam profiteri.

Cap. IX. ¶ *Subdiaconos continentiam ſeruare oportet.*

Item Greg. *Bonifacio Epiſcopo Rhegino, lib. 3 ep. 5.*

SVbdiaconis *f* tuis hoc, quod de Siculis ſtatuimus, decernimus obſeruari, nec illam definitionem noſtram cuiuſquam ſinas contumacia aut temeritate corrumpi.

Cap. X. ¶ *Beneficio & officio careant, qui poſt diaconatum vxoribus vacant.*

Item Vrbanus II. *in ſynodo apud Melphiam. c.* 13.

EOs *g*, qui poſt ſubdiaconatum 1 vxoribus vacare volunt, ab omni ſacro ordine remouemus, officióque atque beneficio Eccleſiæ carere decernimus. Quòd ſi ab Epiſcopo commoniti non ſe correxerint, principibus indulgemus licentiam, vt eorum fœminas mancipent ſeruituti. Si verò Epiſcopi conſenſerint eorum prauitatibus, ipſi officij interdictione multentur.

1 ¶ Subdiaconatum.] *Antea legebatur*, diaconatum. *Sed emendatum eſt ex aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, & ex ipſo Concilio, cuius vnum exemplar eſt in bibliotheca Vaticana, & alterum miſſum eſt è Gallia. Diaconis enim nunquam in Latina Eccleſia legitur permiſſum fuiſſe coniugium, aut vſum ipſius, quos Syricius, & Innocentius ſemper eadem continentiæ lege cum Epiſcopis & presbyteris coniunxerunt. Subdiaconis quoque poſt B. Gregorium, & prohibitionem illam, quæ continetur in c. ante triennium. ſupra diſt. 31. eadem lex fuit conſtituta, quam Vrbanus II. hîc innouandam ſtatuit.*

Cap. XI. ¶ *Excludendi ſunt à ſuorum graduum dignitate ſubdiaconi, & deinceps, ſi continentes eſſe nolunt.*

Item *Dominico Patriarchæ Gradenſi.*

ERubeſcant *h* impij, & apertè intelligant iudicio Spiritus ſancti eos, qui in ſacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, ſubdiaconatu ſunt poſiti, niſi mulieres abiecerint, & caſtè vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifeſtis quidem loquimur: ſecretorum autem, & cognitor Deus, & iudex eſt.

a *Innoc. Victricio, epiſt. c. 1. 19.* b *Syricius Hymerio, c. 1.*
c *Leo de conſ. diſt. 4. c. hi de quibus.*] * *Anaſt. diſt. 19. c. 2.*
d *Extra de æta. & quali c. à multis. Pan l. 3. c. 102.*
e *Pann. l. 3. c. 111.* f *Pann. l. 3. c, 96.*
g *Pann. l. 3. c. 101.*
h *In c. à multis. §. erubeſcant. extr. de ætat. & qual. Pan. l. 3. cap. 103.*

Cap. XII. ¶ *Ad ſacros ordines non accedat, niſi virgo, aut probatæ caſtitatis.*

Idem *in Melphienſi ſynodo præſidens dixit*, c. 12.

NEmo *a* ad ſacrum ordinem permittatur accedere: niſi aut virgo, aut probatę ſit caſtitatis, & qui vſque ad ſubdiaconatum vnicam, & virginem vxorem habuerit.

Cap. XIII. ¶ *In tribus gradibus conſtituti etiam ab vxoribus abſtineant.*

Item in Concilio Carthaginenſi V. *c.* 3.

PLacuit *b* Epiſcopos, presbyteros, diaconos 1 ſecundùm priora ſtatuta 2 etiam ab vxoribus abſtinere: quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico remoueantur officio: cæteros verò clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundum vniuſcuiuſque Eccleſiæ conſuetudinem obſeruari debere.

1 ¶ Diaconos.] *Sequebatur*, ſubdiaconos, *quæ vox ſublata eſt, quoniam abeſt ab originali, & ab Africano, c. 37. & à Carthaginenſi Græco, c. 71. & infr. diſt. 84. c. cùm de quorundam: quamuis habeatur in Carthaginenſi codice canon. c. 5.*

2 ¶ Secundum priora ſtatuta.] *Græcè eſt*, κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον, *& Balſamon interpretatur*, tempore vicis ſuæ, *quod ab originali ſententia alienum eſt.*

Cap. XIV. ¶ *In minoribus ordinibus conſtituti vxorem ducant, niſi voto, aut religioſo habitu prohibeantur.*

Item Leo IX. *contra epiſtolam Nicetæ Abbatis.*

SEriatim *c*, & apertè proſequemur, quid ſancta Romana Eccleſia in gradibus clericorum agat. Clericos tantùm, oſtiarios, lectores, exorciſtas, acolytos, ſi extra votum, & habitum monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione ſacerdotali permittit, non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad ſubdiaconatum prouehi poterunt, quia nec laicus, non virginem ſortitus vxorem, aut bigamus ad clericatum poteſt aſcendere. Quòd ſi quis ex præfatis ordinibus deſiderat ad ſubdiaconatum aſcendere, nequibit hoc ſine conſenſu vxoris ſuæ: vt fiat de carnali deinceps ſpirituale coniugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur poſtea vxor iungi eidem marito ſuo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut poſt mortem illius.

Cap. XV. ¶ *Non liceat clericis alterius ſectæ vxorem accipere.*

Item ex Concilio Chalcedonenſ. *c.* 14.

QVoniam *d* in quibuſdam prouinciis conceſſum eſt lectoribus & pſalmiſtis vxores ducere, ſtatuit ſancta ſynodus, non licere cuiquam ex his accipere ſectæ *e* alterius vxorem.

Cap. XVI. ¶ *Non habitent cum clericis mulieres, niſi quæ naturali fœdere omnem ſuſpicionem excludunt.*

Item in Nicæno Concilio, *cap.* 3.

INterdixit *f* per omnia ſancta *g* ſynodus non Epiſcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino, qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi fortè aut matrem aut ſororem, aut amitam, aut etiam 1 eas idoneas perſonas, quæ fugiant ſuſpiciones.

1 ¶ Aut etiam.] *Græcè eſt*, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγεν. *id eſt*, vel eas tantum perſonas, quæ omnem fugerint ſuſpicionem.

a *In c. à multis extr. de ætat. & qualit. Pann. lib. 3 c. 104.*
b *Pann. lib. 3. c. 105.* c *Humbertus Cænomanenſ. legatus, Leonis IX in reſponſione contra Nicetam. Pann. l. 3. c. 107.*
d *Pann. l. 3 c. 10.* e ἑτερόδοξον.
f *Burch. l. 2. c. 109. Anſ. l. 7. c. 133. & 6. c. 102. Iuo p. 6. cap. 186. Pann. l. 3. c. 112.*
g *magna.*

Cap.

Cap. XVII. PALEA.

[*Item* Hieronymus a *ad Nepotianum de vitæ clericorum, & alibi.*

HOſpitiolum 1 tuum aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant: ¶ Quia non poteſt 2 toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum acceſſibus copulatur. ¶ Fœmina 3 conſcientiam ſecum pariter habitantis exurit. ¶ Nunquam de formis mulierum diſputes. ¶ Fœminæ nomen tuum nouerint 4, vultum neſciant. ¶ Fœminam, quam bene videris conuerſantem, mente dilige, non corporali frequentia 5. ¶ Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere.

1 ¶ Hoſpitiolum.] *Caput hoc habetur in multis manuſcriptis & ſine Paleæ nomine. Eſt autem collectum ex variis B. Hieronymi locis, in quibus de vitanda mulierum conſuetudine agitur.*

2 Non poteſt.] *In epiſtola ad Oceanum, quæ non putatur eſſe B. Hieronymi legitur,* Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.

3 ¶ Fœmina.] *Ibidem paulò ſuperius*: flammigero igne percutit fœmina conſcientiam pariter habitantis, exurítque fundamenta mentium.

4 ¶ Nouerint.] *Antea legebatur,* fœminæ nomen tuum neſciant. *Emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & ex epiſtola Hieronymi ad Ruſticum monachum.*

5 ¶ Frequentia.] *In epiſtola ad Oceanum eſt,* frequentes ornatu.

Cap XVIII. ¶ *Presbyter vxorem ſuam quaſi ſororem diligat, & quaſi hoſtem fugiat.*

PResbyter *b* quidam ſibi commiſſam regebat Eccleſiam cum magno timore Domini, qui ex tempore accepti ordinis presbyteram ſuam vt ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cauens, ad ſe propius accedere non ſinebat, eamque ſibi appropinquare nulla occaſione permittens, ab ea ſibi communionem funditus familiaritatis abſcidit.

Cap. XIX. ¶ *Viduæ, vel ſeniores presbyteræ appellantur.*

Presbyteram verò quam debeamus accipere, Laodicenſe Concilium, *c. 11. oſtendit, dicens.*

MVlieres 1. quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos viduæ ſeniores, vniuiræ, & matricuriæ appellantur, in Eccleſia tanquam ordinatas conſtitui non debere.

1 ¶ Mulieres.] *Sic habet priſca verſio Græcè*: περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβυτίδας ἤτοι προκαθημένας ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι, *id eſt*, Quod non oporteat eas, quæ presbyteræ, vel præſidentes dicuntur, in Eccleſia collocari, *quæ eſt Dionyſij verſio, præterquam in vltimis verbis. Ille enim habet*, Eccleſiis ordinari. *Et videndus eſt Balſamon ad eum locum.*

DISTINCTIO XXXIII.

1. E*Cce, quòd in ſacris ordinibus conſtituti vxores habere non poſſunt, vel ſi bigami aliqui fuerint inuenti, ad ſacros ordines aſcendere non valent. Sed quæritur, ſi quis præter vxorem concubinam habuerit, vtrum in ſacerdotem promoueri valeat? Talis à ſacris ordinibus auctoritate* canonum Apoſtol. *prohibetur: in quibus c. 17. ſic ſtatutũ legitur.*

Cap. I. ¶ *Secundis nuptiis poſt baptiſma copulatus, aut concubinam habens ad ſacrum ordinem conſcendere non valet.*

SI quis *c* poſt acceptum baptiſma ſecundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non poteſt fieri *d* Epiſcopus, non presbyter, aut diaconus, aut prorſus eorum, qui miniſterio 1 ſacro deſeruiunt.

a *In ep. ad Oceanum. Ib. In ep. ad Nepotianum, propè finem. In ep. ad Ruſt. In ep. ad Ocean. lib. 1. contra Iou.* b *Pan. l. 3. c. 114.* c *Anſel. l. 6. c. 143. Iuo p. 8. c. 187. al. 151.* d *al. eſſe.*

1 ¶ Miniſterio.] *Græcè,* τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, *id eſt,* qui ſunt in catalogo ſacerdotali

Deſeruientes ſacro miniſterio, intelliguntur ſubdiaconi qui calicem diacono offerunt, & acolyti, qui cum cereis diaconos præcedunt, vnde & ceroferarij dicuntur: qui etiam vinum & aquam præparando calici ſubminiſtrant. Concubina intelligenda eſt præter vxorem, vt iſte ſit ſenſus capituli: [Si quis poſt acceptum ſacrum baptiſma ſecundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:] diſtinguendum eſt, antequam vxorem duxerit, ſiue poſt mortem vxoris.

Cap. II. ¶ *Duarum Matronarum maritus poſt baptiſmum, clericus non ordinetur.*

Vnde B. Gregorius 1. *ait.*

MAritum *a* duarum poſt baptiſmum matronarum clericum non ordinandum, neque eum qui vnam quidem, ſed concubinam non matronam habuit, nec illum, qui viduam aut repudiatam, vel meretricem in matrimonium aſſumpſerit: nec eum, qui ſemetipſum quolibet corporis ſui membro indignatione aliqua, vel iuſto, vel iniuſto timore ſuperatus, truncauerit: nec illum qui vſuras accepiſſe conuincitur, aut in ſcena luſiſſe dignoſcitur: nec eum qui publica pœnitentia mortalia crimina defleuit *b*: neque illum, qui in furiam aliquando verſus inſaniuit, vel afflictione diaboli vexatus eſt: neque eum, qui per *c* ambitionem ad imitationem Simonis Magi *d*, pecuniam obtulerit *e*.

1 ¶ Gregorius.] *Hoc caput ſumptum eſt ex c. 72. libelli de Eccleſiaſticis dogmatibus qui inter opera B. Auguſt. editus eſt, atque ex eo alibi ſæpiſsimè ab ipſo Gratiano citatur. A Tritemio autem adſcribitur Alcuino, ab aliis Iſidoro. Sed plures & maioris auctoritatis Gennadio tribuunt, vt Valfridus. Strabo lib. de reg. eccl. c. 20. Petrus Lombardus ſent. 2. diſt. 8. S. Th. quodl. 12. a. 10. Platina in Symmacho, & alij.*

Cap. III. ¶ *Arreptitij, vel epileptici ſacris altaribus non miniſtrent.*

Item Pius Papa.

2. ps. COmmuniter *f* diffinimus, vt nullus de iis, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurſibus efferuntur, vel ſacris audeant altaribus miniſtrare, vel indiſcuſsè ſe ingerant ſacramentis diuinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dediti, ſine huiuſmodi paſſionibus in terram probantur eliſi; qui tamen & ipſi tamdiu erunt ab officij ſui ordine, & loco ſuſpenſi, quouſque vnius anni ſpatio per diſcretionem Epiſcopi inueniantur ab incurſu dæmonum liberati *g*.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

CLerici *h* qui in adoleſcentia à dæmonibus cognoſcuntur obſeſſi, ad ſuperiorem ſacri regiminis gradum aſcendere non poſſunt.

¶ *Simile quiddam habetur in Concilio Arauſic. 1. c. 16. Iuo citat Nicolaum Aluuino Iouanſi Archiepiſcopo, ad quem etiam fortaſſe ſcribitur c. quorundam, inf. diſt. 34.*

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius Papa, *epiſt. ad vniuerſos Epiſcopos per Lucaniam conſtitutos, c. 21.*

VSque 1 adeò ſanè comperimus illicita quæque prorumpere, vt dæmonibus, ſimilibúſque paſſionibus irretitis miniſteria ſacroſancta tractare tribuatur. Qui-

a *Anſel. l. 7. c. 22. al. 26. Iuo, p. 8. c. 295. Poly. l. 2. tit. 31.* b *defiet.*] *Orig.* c *al. pro ordinatione.* d *Act. 8.* e *offert.*] *Orig* f *Burch. l. 3. cap. 72. Iuo p. 2. c. 125. Poly. l. 4. tit. 31.* g *alieni.*] *cæteri collectores.* h *Iuo p. 11. c. 104.* i *Burch. l. 3. c. 20. Poly. l. 3. tit. 9. c. vlt. Iuo p. 2. c. 88. & p. 6. c. 40.*

bus

bus ſi in hoc opere poſitis, aliquid propriæ neceſſitatis occurrat, quis fidelium de ſua ſalute confidat, vbi miniſtros ipſos curationis humanæ, tanta proſpexerit calamitate vexari? Atque ideo neceſſario remouendi ſunt ne quibuſlibet, pro quibus Chriſtus eſt mortuus, ſcandalum generetur infirmis. Poſtremò ſi corpore ſauciatum fortaſſis, aut debilem nequaquam ſancta contingere lex *a* diuina permiſit, quantò magis doni cœleſtis diſpenſatores eſſe non conuenit (quod eſt deterius) mente perculſos?

Cap. VI. ¶ *Qui tempore baptiſmi vxores habent, ſi poſtea religioſè vixerint, clerici fieri non prohibentur.*

Item Innocentius Papa I. *Felici Epiſcopo Nucerino, epiſt. 4. cap. 4.*

3. ps. Laici *b*, qui habentes vxores baptizati ſunt, ac ſic ſe inſtituerunt, vt opinio illorum in nullo vacillet, aut vt clericis iuncti ſint, aut monaſteriis, ex quo baptizati ſunt, adhæſerint, ſi non concubinam, non pellicem nouerint, ſi in omnibus bonis operibus vigilauerint, non prohibentur huiuſmodi ad clericatus ſortem aſſumi.

4. ps. *Cæterum ante ſuſceptum ſacrum ordinem quoſdam legimus concubinam habuiſſe, quos tamen ſacri canones non reyciunt, ſi poſt ſacrum ordinem ab eius commiſtione ſeſe immaculatos cuſtodiunt.*

Cap. VII. ¶ *De quodam Epiſcopo, qui ante ſui Epiſcopatus apicem concubinam habuit.*

Vnde Gregorius *Andreæ Tarentino Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 44. ſiue cap. 83.*

Habuiſſe *c* te concubinam manifeſta veritate comperimus 1, de qua etiam contraria eſt quibuſdam nata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe iudicium, hoc tuæ conſcientiæ eligimus committendum. Quia de te, ſi in ſacro ordine conſtitutus eius te permiſtione eſſe recolis maculatum, ſacerdotij honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas accedere, ſciturus in animæ tuæ periculo *d* te miniſtrare, & Deo noſtro te ſine dubio reddere rationem, ſi huius ſceleris conſcius in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

1 ¶ Comperimus.] *Sequebatur*, & te illius criminis participationem habere, *quæ verba ſunt etiam in editione operum B. Gregorij Frobeniana. Verùm ſublata ſunt, quoniam abſunt, & ab aliis editionibus & ceteris collectoribus, & à Ioanne diacono lib. 3. n. 43. vitæ eiuſdem Gregorij, omninoque ſententiam perturbant.*

DISTINCTIO XXXIV.

1. ps. Domeſticarum quoque perſonarum immoderatam familiaritatem *Epiſcopum vitare oportet.*

Cap. I. ¶ *Etiam conſanguinearum immoderatam familiaritatem Epiſcopum vitare oportet.*

Vnde Nicolaus Papa *ad Albinum* e *Archiepiſcopum.*

Quorundam *f* relatione fidelium, noſtris auribus intimatum eſt, quòd Lanfredus Epiſcopus, qui & iuuenis eſſe dicitur, venationi ſit deditus: quod vitium plurimos etiam de clericali catalogo genere duntaxat Romanos, & Gallos irreuerenter implicat. Verum iſte (ſi ita eſt, vt audiuimus) meritò iuuenis dicitur, qui iuuenilibus deſideriis occupatus, nulla *g* grauitate conſtringitur, *& inf.* Nam (vt beatus dicit Hieronymus *h*) venatorem nunquam legimus ſanctum *& infrà.* Nihilominus autem de hoc Epiſcopo relatum eſt apoſtolatui noſtro, quod cum quadam filia ſua immoderatam teneat familiaritatem, & ob id mala fama ei orta ſit, pro qua re à ſanctitate tua, cæteriſq; coepiſcopis ſuis commonitus atque correptus eſt, ſed nullatenus emendatus: quę res in hoc maximè diſplicet, & magis ac magis deteriorem de ſe reddit opinionem, in quo beatitudinis tuæ, & cæterorum coepiſcoporum ſuorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam protoplaſti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam ſynodale cum Epiſcopis, & ſuffraganeis tuis conuocare concilium, & hunc ſalutaribus eloquiis Epiſcopum conuenire, atque illi paſtorali auctoritate præcipere, quatenus ab omnium beſtiarum vel volucrum venatione penitus alienus exiſtat, atq; ab immoderata filiæ ſuæ familiaritate ſemet omnino coerceat. Quòd ſi parere contempſerit, & tam pro venationis declinatione, quàm pro immoderata filiæ ſuæ conuerſatione vitanda vobis admonentibus obedire diſtulerit, à veſtro collegio excommunicatus abſcedat. Quod ſi in hoc contumax adhuc apparuerit, à miniſterio ceſſare debebit.

Cap. II. PALEA.

[*Ex* concilio 1 Aurelianenſi IV.]

Epiſcopum *a*, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum aut accipitres, aut huiuſmodi res habere non licet, Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate *b* ſæpius detentus fuerit; ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione 2 ſuſpendatur; ſi diaconus verò ab omni officio, & communione ſuſpendatur.

1 ¶ Aurelianenſi.] *Hæc Palea etiam in decretalibus tit. de cler. ven. c. 1. citatur ex concilio Aurelianẽſi, & in Pannormia ex c. 8. Sed in Aurelianenſibus, quæ extant, non eſt inuenta, Burchardus, & Iuo p. 6 c. 288. citant ex Meldenſi. Eadem verò ſententia eſt in Agathenſi, c. 55. (quod etiam citat Iuo p. 5. c. 366. & p. 13. c. 30.) & in Epaunenſi, c. 3.*

2 ¶ A communione.] *In decretalibus legitur* à communione ſi presbyter, duobus, ſi diaconus, ab omni officio ſuſpendatur. *Apud Burchardum eſt*, ſe à communione ſuſpendat, presbyter duobus; diaconus verò ab omni officio, & à communione ſuſpendatur: *neque multò aliter apud Iuonem, p. 6. & in concilio Epaunenſi. In Agathenſi autem, & apud Iuonem, p. 5.* Se à communione ſuſpendat, presbyter duobus menſibus ſe abſtineat: diaconus verò ab omni officio, & communione ceſſabit. *Verùm apud eundem Iuonem p. 13. ex Concilio item Agathenſi hoc modo legitur:* ſed à communione abſtineat *d*, presbyter duobus menſibus ſe abſtineat, diaconus verò ab omni officio, vel communione ceſſet.

Cap. III. PALEA.

Omnibus *e* ſeruis Dei venationes, & ſyluaticas vagationes *f* cum canibus, & vt accipitres, aut falcones habeant interdicimus.

¶ *Hæc etiam Palea habetur eod. tit. de cleric ven. c. 2. vbi ex eodem Concilio Aurelianenſi citatur, quemadmodum & apud Burchardum & Iuonem Sententia iiſdem penè verbis eſt in Synodo Francica ſub Zacharia Papa, quæ & Conciliorum tomis eſt inſerta, & habetur lib. 5. capitular. c. 2. & manuſcripta etiam inter epiſtolas Zachariæ in codice ſæpe memorato monaſterij Dominicanorum.*

Concubina autem hic ea intelligitur, quæ ceſſantibus legalibus inſtrumentis vnita eſt, & coniugali affectu aſci-

a *Leuit. 21.* b *Anſ. l. 7. c. 29. al. 34. Iuo p. 6. c. 95. Pann. l. 4. c. 45.* c *Burch. lib. 1. c. 195. Iuo p. 5. c. 310. Polyc. lib. 4 tit. 39.* d *al. periculum.*
e *al. Aluinum.* f *Iuo p. 5. c. 353.*
g *nulla ſenum grauitate.] Iuo.*
h *ad cap. 5. Michcæ. & in Pſalm. 90.*

a *Extra de cler. ven. c. 1. Burch. l. 2. c. 213. Iuo p. 3. c. 366. & p. 6. c. 288. & p. 13. c. 30. Pann. l. 3. c. 167.*
b *al. voluntate ſæpius detectus.*
c *al. vel.* d *al. ſuſpendat.* e *Extra de cler. ven. c. 2. Burch. l. 2. c. 214. Iuo p. 6. c. 289.*
f *al. fatigationes.*

ſcitur

ſcitur, hanc coniugem facit affectus concubinam verò lex nominat. De hac dicitur in Concilio Toletano 1. *c.* 17.

Cap. IV. ¶ *Qui non habet vxorem, ſed loco illius concubinam, à communione non repellitur.*

IS, qui *a* non 1 habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur: tamen *b* vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ ſit coniunctione contentus.

1 ¶ Is, qui non.] *Integer concilij canõ, qui apud Iuonẽ quoq; & in Pannormia refertur, eſt hic:* Si quis habens vxorem fidelis *c*, concubinã habeat, non cõmunicet. Cæterùm is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur: tamen *d*, vt vnius mulieris, aut vxoris aut concubinæ (vt ei placuerit) ſit coniunctione contentus. Aliàs viuens abiiciatur, donec deſinat, & ad pœnitentiam reuertatur. *Neq; verò omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur: De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur, nihil opus eſt referre. Certè Iuſtinianus nouella* 18. *c.* 5 *(vt eſt apud Iulianũ anteceſſorem) quaſdam concubinas comparat quodammodo vxoribus, quæ ſine dotalium tabularum ſolennitate ductæ fuerãt. Ad quod concubinarum genus referendum eſt, quod ſcribit B. Auguſtinus in lib. de bono coniugali, & refertur inf. 32. q. 2. c. ſolet. In quibus hæc tria erant neceſſaria: primùm, vt vterque eſſet ſolutus, deinde fides mutua, quod alteri non iungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent, tertium, vt vſq; ad mortem in ea vitæ coniunctione manendum ſibi proponerent. Et in his quidem ſcribit B. Auguſtinus poſſe aliquo modo dici, nuptias eſſe, & connubium: quamuis ſic habitam non audeat appellare vxorem: quia non interuenerant inſtrumenta dotalia, & alia quæ iure ciuili & canonico requirebantur, vt eſſet legitima vxor: quod habetur in prædicta nouella 18. & inf. 30. q. 5. c. aliter. Itaque huiuſmodi mulieres, cùm non eſſent vxores, vocabantur concubinæ: ſed ob illa tria, ac præcipuè, quod in affectu maritali permanere ſtatuerant, permittebatur ipſis communicare, habebanturq; tanquã vxores minùs ſolenniter ductæ. Et hoc eſt, quod hic, & in ſequenti capite dicitur, pro vxore, & loco vxoris habere concubinam: Idque Gratianus ipſe ad finem capitis antecedentis, § concubinæ. indicauit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiam ſi filiorum procreandorum cauſa haberentur, planè illicitus erat concubinatus: quod aſſerit idem B. Auguſtinus, c. audite, inf. ead. & in eodem lib. de bono coniugali. cap. concubina. inf. 32. q. 2.*

Cap. V. ¶ *De eodem.*
Item Iſidorus *de diſtantia* e *noui, & veteris Teſtamenti*

CHriſtiano *f* non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt, niſi vnam tantùm, aut vxorem, aut certè loco vxoris (ſi coniunx deeſt) concubinam.

Cap. VI. PALEA.

Ex dictis Auguſtini *in lib. 50. Homiliarum, Homilia xlix.*]

AVdite *g* chariſſimi membra Chriſti, & matris catholicæ Eccleſiæ filij. Quod dico competentibus 1. & fidelibus, audiant pœnitentes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus, & pœnitentibus. Audiant catechumeni, audiant omnes, omnes timeant, nemo contẽnat: ſit mihi in conſolationem veſter auditus, ne vobis ſit in teſtimonium dolor meus: Competentibus dico, fornicari vobis non licet: ſufficiãt vobis vxores. 2. audiat Deus, ſi vos ſurdi eſtis: audiãt angeli, ſi vos contemnitis, Concubinas vobis habere non licet: etſi non habetis vxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, & ducatis vxores: tantò magis damnatio vobis erit, ſi volueritis habere vxores & concubinas.

1 ¶ Competentibus.] *Hoc loco verba ſunt ex originali in ſuum ordinem reſtituta. Qui autem vocarentur Competẽtes, declarat B. Auguſtinus in ſermone ad Competentes, atque intelligi etiã poteſt ex eodem B. Auguſtino alibi, & ex aliis.*

2 ¶ Vxores.] *In hac præcipuè parte non ſunt relata propria verba B. Auguſtini: ſed nonnulla omiſſa, ac mutata. Nam ipſe ita ſcribit.* Sufficiant vobis vxores, aut nec vxores: concubinas vobis habere non licet: Audiat Deus, ſi vos ſurdi eſtis: audiant Angeli eius, ſi vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: ſi audiant Competentes, quod dico fidelibus, non habetis vxores, non licet vobis habere concubinas, quas poſtea ducatis vxores, quantò magis damnatio vobis erit, ſi habere volueritis & concubinas, & vxores, dimittatis.

3. ps. *Cæterum ſi non talis concubina fuerit, & ætas illius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur, apoſtolica conceſſione ad ordinem diaconatus prouehi poteſt.*

Cap. VII. ¶ *Qui poſt mortem vxoris habuerit de ancilla filios, diaconus fieri permittitur.*
Vnde Pelagius Papa *ſcribit Florentino* a *Epiſcopo.*

FRaternitatis *b* tuæ relatione ſuſcepta, eius latorem ſecundas quidem nuptias expertum non fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen eum *c* priori non ſeruaſſe coniugio deſignaſti. Et quamuis multa ſint, quę in huiuſmodi caſibus obſeruari canonicè iubeat ſublimitatis *d* auctoritas; tamẽ quia defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolùm merita, ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & ætas iſtius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur, vt ad diaconatum poſſit prouehi temporum, vt dictum eſt, condeſcendentes defectui, conceſſiſſe nos noueris, *& inf.* ¶ Micenam *e* vero ancillam eius, de qua ſe poſt tranſitum vxoris, filios habere confeſſus eſt, iubemus, vt tua diſpoſitione cuiquam monaſterio continentiam profeſſura tradatur 1.

1 Tradam.] *Apud Anſelmum ſequitur:* vt meliori ſorte ad quod promouetur officium, ſub bonæ poſſit famæ merito miniſtrare, nec aliqua opinionis eius maculandæ relinquatur occaſio: *neque multò aliter in Polycarpo.*

Hoc ex diſpenſatione miſericordiæ: cæterùm ex rigore diſciplinæ intelligitur illud Aurelianenſis 2. concilij.

2 Aurelianenſis.] *Hæc ad verbum habentur in concil. Gerundenſi, cap. 8.*

Cap. VIII. ¶ *Non admittatur ad clerum, qui præter vxorem, aliam cognouerit.*

SI quis de laicis poſt vxorem, aliam cuiuſcunque conditionis cognouerit mulierem, in clericum nullatenus admittatur.

4. ps. *Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregoriũ, & Innocentium ſcribitur, propter ſpem futuræ continentiæ conſtitutum creditur: quia difficile continentiam ſeruat, qui ſe illicito concubitu maculare non metuit. Vel* f *prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cognouerit maritali affectu: vel quia corrupta florem virginitatis amiſerit, vel quia meretricari non deſinit, licet in vxorem ducatur. Vtrumque enim impedimentum cuilibet præſtat, quominus ad ſacros ordines pertingere valeat.*

a *Iuo part. 8. c. 64. Pannorm. lib. 6. c. 49.* b *al. tantum.* c *al. fidelem.* d *al. tantum.* e *al. conſonantia.*
f *Iuo part. 8. c. 66. Pannor. l. 6. c. 50.* g *Burchard. lib. 9. c. 15. Poly. lib. 6. tit. 8. Iuo part. 8. c. 153. Pannorm. lib. 6. c. 43.*

a *al. Florentinæ.* b *Anſ. l. 7. c. 68. al. 73. Polyc. l. 2 tit. 1.* c *al. cum.* d *al. ſubtilitatis.* e *al. Micinam.*
f *al. &*

Cap. IX. ¶*Qui virginem non duxit vxorem, ad ſacros ordines non accedat.*

Vnde Hilarius Papa *in ſynodo Romana, c.2. ſcribit dicens.*

CVrandum *a* ergo *b* in primis eſt, ne ad ſacros ordines *c* (ſicut geſtis prioribus ante præſcriptum eſt) quiſquam, qui vxorem non virginem duxit, aſpiret.

Cap. X. ¶*Bigamus, vel pœnitens, corpore vitiatus, literas ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, clericus non fiat.*

Item Gregorius vrbis Romanæ præſul *Squilatino* d *Epiſ. lib.2.epiſt.25.*

PRæcipimus *e*, ne vnquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non eſt ſortitus vxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, vel pœnitentiæ *f*, vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium, ad ſacros ordines permittas accedere, ſed ſi quos huiuſmodi repereris, non audeas promouere.

Cap. XI. ¶*Non fiat ſacerdos, cuius vxorem euidenter conſtat adulterium admiſiſſe.*

Item in Neocæſarienſi concilio, *c* 8.

SI *g* cuius vxorem adulterium commiſiſſe, cùm eſſet laicus, euidenter fuerit comprobatum, ad miniſterium Eccleſiaſticum admitti non poteſt. Quòd ſi in clericatu iam eo conſtituto, adulterauit, dato repudio dimittere eam debet. Si verò retinere eius conſortium velit, non poteſt ſuſcepto miniſterio perfrui.

Cap. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex concilio Martini Papæ.

SI *h* laici vxor in adulterio fuerit deprehenſa, hic talis ad miniſterium Eccleſiaſticum nullo modo adducatur. Si autem poſt ordinationem alicuius clerici vxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipſa voluerit permanere, à miniſterio alienus ſit.

Præmiſſis auctoritatibus bigami, & qui virgines non ſunt ſortiti vxores, à ſacris ordinibus prohibentur Sed quæritur, ſi quis ante baptiſma viduam duxerit vxorem, an propterea ſit prohibendus à ſacris ordinibus.

Cap. XIII. ¶ *Qui ante baptiſma, ſeu poſt baptiſma viduam duxit vxorem, non admittatur ad clerum.*

De his ita ſcribit Innocentius Papa *Victricio Rothomagenſ. Epiſcopo, epiſtola 2.cap.5.*

SI *k* quis viduam (licet laicus) duxerit vxorem, ſiue ante baptiſmum, ſiue poſt baptiſmum, non admittatur ad clerum; quia eodem vitio videtur excluſus. In baptiſmo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris conſortium relaxatur *& inf.* *l* ¶Quòd ſi non putatur vxor eſſe computanda, quæ ante baptiſmum ducta eſt, ergo nec filij, qui ante baptiſmum geniti ſunt, pro filiis habeantur.

Cap. XIV. ¶*Qui ſecunda coniugia ſortitur, clericus non fiat.*

Prohibentur etiam bigami à quolibet ordine clericatus, iuxta illud Ambroſij, *epiſt. 82.ad Vercellenſem Eccleſiam.*

COgnoſcamus *m* non ſolùm hoc de epiſcopo, & presbytero Apoſtolum ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in

a *cauendum.*]*Orig.* b *Anſ.l.7.c.12.al.15.Pann.l.3 c.50.* c *Gradus.*]*Orig.* d *fortè.Scillacino.* e *Anſ.l.7.c 35.al. 43. Poly.l.2.tit.31.Iuo p.8.c.288.* f *al.pœnitentem. al. publicè pœnitentem, al.ſolenniter pœnitentem.* g *Anſ.l.7 c. 19.* h *Apud Martinum Bracharenſem, c 28.*
i *alicuius laici.*]*Orig.* k *Anſ.l.7.c.11.Iuo.p.6.c.55.*
l *c.6.eiuſdem epiſt.*
m *Iuo p.6, c.29.Pann.l.6.c.63.*

concilij *a* Nicæni tractatu addidiſſe, neq; clericum quemquam debere eſſe, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit.

5. ꝑs. *Similiter etiam viduarum mariti, vel ancillarum, vel meretricum clerici fieri non poſſunt.*

Cap. XV. ¶ *Spectaculis publicis mancipatam, vel eiectam, vel ancillam ducens vxorem, diaconus non fiat.*

Vnde in canonibus Apoſtolorum *c. 18.legitur.*

SI *b* quis viduam, aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quæ publicis ſpectaculis mancipantur: non poteſt eſſe Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui miniſterio ſacro deſeruiunt.

Cap. XVI. 6. ꝑs. ¶*Quæ ſit vidua, vel eiecta, vel meretrix.*

Quæ autem ſit vidua, quæ eiecta, vel meretrix, Hieronymus *epiſt. 128.ad Fabiolam de veſte ſacerdotali. oſtendit dicens.*

VIdua *c* eſt, cuius maritus eſt mortuus: Eiecta eſt, quæ à marito viuente proiicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

7. ꝑs. *Sed poſtea temporum defectui condeſcendens* Papa Martinus, *in minoribus ordinibus eos conſtitui permiſit, non regulam præfigendo* d, *dicens.*

Cap. XVII. ¶*Inter lectores, vel oſtiarios deputetur ſubdiaconus ſecundam ducens vxorem.*

SI ſubdiaconus ſecundam vxorem duxerit, inter lectores vel oſtiarios habeatur, ita vt Apoſtolum non legat.

Neceſſitate tamen exigente bigamus vſque ad Subdiaconatum poteſt promoueri.

Cap. XVIII. ¶*Viduam ducens vxorem ſubdiaconus ſi neceſſitas exigat, fieri poteſt. Vnde* Martinus Papa *ait.*

LEctor *e*, ſi viduam alterius, vxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut ſi fortè neceſſitas ſit, ſubdiaconus fiat, nihil autem ſuprà. Similiter, & ſi bigamus fuerit.

8. ꝑs. *Quibus autem propria coniugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conuiuiis intereſſe.*

Cap. XIX. ¶ *Nuptiarum conuiuiis presbyteri intereſſe non debent.*

Vnde in Agathenſi concilio, *c.39.legitur.*

PResbyteri *f*, diaconi, ſubdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia non eſt *1*, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, nec his cœtibus miſceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus corporum choreis, & ſaltationibus efferuntur, ne auditus, aut obtutus ſacris myſteriis *g* deputati turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

1 ¶Licentia non eſt.] *In codicibus impreſſis legebatur,* licentia modo non eſt, *Expuncta eſt dictio,* modo, *quæ neque in originali, neque in vetuſtis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Iuone, concilio Venetico, c. 11. (vbi hoc item repetitur) habetur. Ac presbyteris quidem nunquam, ne apud Græcos quidem, licuit ducere vxores.*

9. ꝑs. *Vidua verò intelligẽda eſt, ſi poſt ſolẽne fœdus nuptiarum, morte interueniente, à viro ſuo diuiſa fuerit. Cæterùm ſi antequam conueniant, fatali neceſſitate ab alterutro diuiſi fuerint, licet ex ſponſalibus vxor ſit appellata, non tamen poſt mortem ſponſi, etiam ſi in propria ſit ducta, & cum eo velata vidua appellatur, nec ex eius copula à ſacris ordinibus aliquis prohibetur.*

a *al.concilij Nicæni tractatus*]*Orig.* b *Iuo p.8.c.297.* c *Pan.l.6.c.68. Apud Martinũ Brach.c.44. Ex concil. Toletan.1.c.4.* d *Hæc verba, non regulam præfigendo, abſunt ab aliquot exemplaribus* e *Ibid.c.43. Ex concil. Tolet.1.c.3.*
f *Burch.l.2.c.134.Iuo p.6.cap.209. Polyc.lib.4.tit.31.*
g *al.miniſteriis.*

Cap. XX. ¶ *Qui cum alio velatam,non tamen illi nuptam,vxorem duxit,ſacerdos fieri non prohibetur.*

Vnde Pelagius Papa *ſcribit.*

VAlentino *a* clerico, cui mulier cum alio ante velata non tamen ei nupta,ſed virgo permanens,poſt mortem eius,cum quo velata erat ſponſa *b*,coniugali eſt copula ſoluta,quia iterum *c* velamen accepit, nullum in promouendo generetur obſtaculum,quia nihil eſt (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obuiet inſtitutis.

DISTINCTIO XXXV.

1. *A Quibus ordinibus bigami prohibeantur, & vtrum*
35. *reputentur bigami, qui ante baptiſmum habuerunt vnam & poſt baptiſmum alteram,& an liceat ſortiri vxores in ſacris ordinibus conſtitutis,multorum auctoritatibus breuiter monſtratum eſt.* ¶ *Sequitur autem in deſcriptione illa Apoſtolica* d,vt ſit ſobrius, *qui ordinandus eſt,*non vinolentus:*quod ex auctoritate veteris Teſtamenti introductum eſt. Miniſtri* c *enim templi prohibentur vinum, & ſiceram bibere,ne ebrietate grauentur corda eorum, & vt ſenſus eorum vigeat ſemper,& tenuis ſit,vel quia venter mero æſtuans facilè deſpumat in libidinem. Vnde Noe* f *in ebrietate nudauit femora: Loth,quem Sodoma non vicit, vina vicerunt.*

¶ *Quod tamen* g *vinolentus eſſe prohibetur,non ſemel,ſed frequenter vino repletus debet intelligi.*

Cap. I. ¶ *Diaconus, Presbyter, & Epiſcopus ebrietati,& aleæ deſeruientes,niſi deſierint, deponantur.*

Hinc etiam in canonibus Apoſtolorum, *Can.43.& 42.legitur.*

EPiſcopus,aut presbyter,aut diaconus,aleæ, atque ebrietati deſeruiens,aut deſinat, aut certè damnetur *h*. Subdiaconus, aut lector,aut cantor ſimilia faciens,aut deſinat, aut communione priuetur *i*.Similiter etiam laicus.

Cap. II. ¶ *Eſus carnium,& vini potus,poſt diluuium conceſſus legitur:poſt Chriſti aduentum inhibitus.*

Item Hieronymus *lib.1.contra Iouinianum.*

AB *k* exordio conditionis humanæ nec carnibus veſcebamur,nec dabamus repudium,nec præputia nobis eripiebantur in ſignum. Hoc curſu ad diluuium vſque peruenimus.Poſt diluuium autem cum datione legis, quam implere nullus potuit, carnes ingeſtæ ſunt ad veſcendum, & repudia conceſſa duritiæ, & cultellus circumciſionis appoſitus quaſi Dei manus plus in nobis creauerit, quã neceſſe eſt.Poſtquam autem Chriſtus venit in fine temporum, & ω reuoluit ad α,& extremitatem retraxit ad principium, nec repudium *l* nobis dare permittitur, nec circumcidimur *m*, nec comedimus carnes,dicente Apoſtolo *n*, *Bonum eſt vinum non bibere, & carnes non comedere.* Et vinum enim cum carnibus poſt diluuium dedicatum eſt.

Cap. III. ¶ *Alienum eſt à ſapiente potationibus & ebrietatibus vacare.*

Idem *l.2.contra Iouinianum.*

LVxurioſa *o* res vinum,& tumultuoſa ebrietas : omnis, qui cum his miſcetur,non erit ſapiens.

a *Simile 27.q.2.c.quod autem.§ item ſi ſponſæ Iuo p.6.c.113.* b *al.ſponſo.* c *al.interim.* d *1.Tim. 2. & in gl. ad eum locum habentur hæc omnia ex Hier.epiſt 83.*
e *Leuit.10 infra ea.c.venter* f *Gen.9.& 19.*
g *al.autem gl.interlinearis.1.Tim.3.*
h *καθαιρείσθω id eſt,deponatur.*
i *communione priuentur.* k *Burch.l.14.c.5.Poly.l.6.tit.18.Iuo.p.13.c.73.Pann.l.3.c.730.Rab.pæ.c.28.*
l *Matth.19.* m *Act.15.Galat.5.* n *Rom.12.*
o *Prou.20.*

Cap. IV. ¶ *Ignominioſum eſt ſacerdoti affluere deliciis, epulis,atque laſciuiis.*

Idem *in Michæam ad c.2.*

ECcleſiæ principes, qui deliciis affluunt, & inter epulas atque laſciuias pudicitiam ſeruare ſe credunt, propheticus *a* ſermo deſcribit,*quòd eiiciendi ſint de ſpatioſis domibus,lautiſq; conuiuiis,& multo labore epulis conquiſitis, & eiiciendi propter malas cogitationes,& opera ſua.* Et, ſi vis ſcire,quò eiiciendi ſunt:euangelium *b* lege:*in tenebras ſcilicet exteriores,vbi erit fletus, & ſtridor dentium.* An non confuſio,& ignominia eſt, Ieſum crucifixum, magiſtrum pauperum atque eſurientem, fartis prædicare corporibus? ieiuniorúmque doctrinam rubentes buccas, tumentiáque ora proferre?Si in Apoſtolorum loco ſumus,non ſolùm ſermonem eorum imitemur,ſed conuerſationem quoque, & abſtinentiam amplectamur.

Cap. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item *ad Oceanum,epiſt.83.*

VEnter mero æſtuans citò deſpumat in libidines : Vbi ebrietas,ibi libido dominatur,& furor.

Cap. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem *ad Nepotianum,de vita Clericorum.*]

VInolentum *c* ſacerdotem & Apoſtolus damnat,& vetus *d* lex prohibet. Sacerdotes qui miniſtrant *e* in templo Dei,prohibentur vinum,& ſiceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggrauentur corda eorum. Sicera Hebræo ſermone omnis potio nuncupatur,quæ inebriare poteſt.*& infrà f.*¶ Quidquid inebriat,& ſtatum mentis euertit, fuge ſimiliter vt vinum.Nolite,ait Apoſtolus *g* inebriari vino, in quo eſt luxuria.]*& ſuprà h.*¶ Qui altario deſeruiunt,vinum & ſiceram non bibant.Sponſa Chriſti 1 vinum fugiat vt venenum:vinum,& ebrietas incendium eſt.

1 ¶ Sponſa Chriſti.] *In epiſtola ad Euſtochium ſic habetur.* Hoc primum moneo,hoc obteſtor,vt ſponſa Chriſti vinum fugiat pro veneno,*& paulò poſt:*vinum & adoleſcentia duplex eſt incendium voluptatis.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item Proſper *de vita contemplatiua, lib.2.c.22.*

LVxuriam facit, & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

Cap. VIII. ¶ *In Paradiſo abſtinentia,poſt paradiſum edendi laſciuia incepit.*

Item Ambroſius *in lib.de Elia,& ieiunio, c.4.& 5.*

SExto die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtiis orta edendi poteſtas eſt, & vſus eſcarum, Vbi cibus cœpit,ibi finis factus eſt mundi::ibi *i* cœpit ſua incrementa neſcire, vbi *k* cœperunt diuina opera circa eum feriari. Quo indicio declaratum eſt, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos deſiit augere.*& infrà.*¶Et vt ſciamus nõ eſſe nouum ieiunium,primam illic legem conſtituit de ieiunio. *& infrà.* ¶Eouſque nemo præuaricari nouerat,vt adhuc orta non eſſet,quæ prima eſt præuaricatio. Indictum ieiunium, abſtinentiæ lex à Domino Deo:præuaricatio legis à diabolo:culpa per cibum, latebra poſt cibum:cognitio infirmitatis in cibo,virtus infirmitatis in ieiunio.*& infrà.*¶Serpens gulæ perſuadet,Dominus ieiunare decernit. Itaque gula de paradiſo regnantem expulit ; abſtinentia ad paradiſum

a *Michææ 2.* b *Matth.22.* c *ſuprà initio diſt.Hieron. in epiſtola ad Titum,ad c.1.in epiſtola ad Oceanum,*
d *Leuit.10.Numer.8.* e *altario deſeruiunt* [*Orig.*
f *Ad Nepotianum.* g *Epheſ.c 5.*
h *Ad Euſtochium,epiſt.22.* i *vbi*]*Orig.*
k *ibi.*]*Orig.*

reuocauit errantem, *& infra.* a ¶ In principio generis humani ignorabatur ebrietas: primùs Noë vineam plantauit: dedit naturam, ſed ignorauit potentiam. Itaque vinum nec ſuo pepercit auctori, *& infrà.* ¶ Sed illius ebrietas nobis ſuadet ſobrietatem. Semel enim inebriatus eſt Noë. Vbi enim malum ebrietatis agnouit, iumentum *b* ſuum ad remedium temperauit: non effudit ad vitium. ¶ Manebat, antequam vinum inueniretur, omnibus inconcuſſa libertas: nemo ſciebat à conſorte naturæ ſuæ obſequia ſeruitutis exigere Non eſſet hodie ſeruitus, ſi ebrietas non fuiſſet. Obrepſerat quidem iam fraternæ prælationis inuidia, manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia. Læſa pietas eſt, dum ridetur ebrietas Non illis itaque ſolis nocent vina, quos tentant, ſed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudâtur. ¶ Legimus *c* etiam quòd patrem Loth inebriauerint filiæ in monte, ad quem timentes incendium Sodomitarum confugerant & habitabant in ſpelunca. *& infrà.* *d* ¶ Fuit itaque ebrietas origo inceſti, peſſimæ regenerationis partus deterior. ¶ At non Abraham vina in ſuo conuiuio miniſtrabat: ſed immolabat vitulum, butyrum, & lac, etiam Angelis hoſpitibus exhibebat. Cœli dominum mundi agnoſcebat auctorem. Vinum ergo exhibere non poterat. Sed rectè illic deerat materia peccati, vbi erat remiſſio peccatorum. Denique annunciauit eum Ioannes *e*, *non manducans panem, neque bibens vinum.* Qui enim Chriſtum annuntiat, ab omni vitiorum incentiuo præſtare ſe debet alienum.

Cap. IX. ¶ *Triginta diebus à communione abſtineat clericus, quem ebrium fuiſſe conſtiterit.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap.* 41.

ANte ſ omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix eſt. Itaque eum quem ebrium fuiſſe conſtiterit (vt ordo patitur) aut triginta dierum ſpatio à communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.

DISTINCTIO XXXVI.

1. Oportet etiam ordinandum eſſe prudentem Quod contra eos notandum, qui ſub nomine ſimplicitatis excuſant ſtultitiam ſacerdotum.
Gratianus: Prudentem g autem Epiſcopum oportet intelligi non ſolum literarum peritia, verum etiam ſæcularium negotiorum diſpoſitione h.

Cap. I. ¶ *Illiterati & corpore vitiati non promoueantur ad clerum.*

Vnde in epiſtola Gelaſij Papæ *ad Epiſcopos per Lucaniam, cap.* 18. *&* 19.

ILliteratos *i*, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel 1 imminutos nullus præſumat ad clericatus ordinem promouere: quia literis carens ſacris non poteſt eſſe aptus officiis: & vitioſum nihil Deo prorſus offerri legalia *k* præcepta ſanxerunt. ¶ Similiter *l* qui ſeipſos abſcindunt.

1 Vitiatos, vel.] *Iſtæ duæ voces abſunt à pleriſque vetuſtis exemplaribus Gratiani & originali, cuius expreſſa eſt potius ſententia quam verba relata.*

Cap. II. ¶ *Ad ſummum ſacerdotium non aſpiret, qui diuinis ſtipendiis, vel diſciplinis non eſt eruditus.*

Item Zozimus Papa *epiſt. ad Iſichium Epiſcopum Salonitanum.*

QVi *m* Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non eſt imbutus, & temporum approbatione diuinis ſtipendiis eruditus, nequaquam ad ſummum Eccleſiæ ſacerdotium aſpirare præſumat: & non ſolùm in eo ambitio inefficax habeatur, verumetiam ordinatores eius careant eo ordine, quem ſine ordine contra præcepta patrum crediderant præſumendum.

Ecce quod ſacrarum literarum oportet Epiſcopum habere peritiam: vnde in veteri Teſtamento a *inter cætera ornamenta pontifex rationale ferebat in pectore, in quo ſcribebatur manifeſtatio, & veritas: quia in pectore pontificis manifeſta debet eſſe cognitio veritatis.* ¶ *Hinc etiam vectes* b, *quibus arca portabatur, iugiter annulis erãt inſerti, vt cùm arca eſſet portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus: quia prædicatores, per quos Eccleſia circumfertur, ſacris literis ſemper debent inſiſtere, ne tunc quærant diſcere, cùm ex officio alios debeant docere.* ¶ *Hinc etiam Dauid* c *prius ex gratia Spiritus ſancti donum ſcientiæ percepit, & poſtea adminiſtrationem regni aſſecutus eſt.* ¶ *Salomon* d *quoque non diuitias, non longa tẽpora huius vitæ, ſed ſapientiam à Deo petiit, & impetrauit.* ¶ *Hinc etiam Dominus prius ponit verba ſua in ore prophetæ, & poſtea conſtituit eũ ſuper gentes & regna, dicens ad Hieremiã* e [*Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna.*] ¶ *Hinc etiam Malachias* f *ait* [*Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiã, & legẽ requirent de ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.*] ¶ *Hinc etiam ſaluator* g *noſter prius in medio doctorum ſedit audiens illos, & interrogans, & poſtea prædicare cœpit, quia prius quiſque diſcere, & poſtea prædicandi officium vſurpare debet.* ¶ *Hinc etiam Salomon prius* h *ait* [tempus tacendi] *& poſtea* i [tempus loquendi,] *quia veritas prius tacendo diſcitur, & poſtea loquendo prædicatur.* ¶ *Hinc idem Dominus ait* k [*Qui audit, dicat: veni.* ¶ *Hinc etiam prius Apoſtolos docuit, deinde eos ad prædicandum miſit dicens* l. [Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes & ſimplices ſicut columbæ.] *Sic etiam poſt reſurrectionem prius illis ſenſum aperuit, & ſcripturas explanauit, & poſtea dixit* m *eis.* [Euntes in mundum vniuerſum, &c.] *Vnde, cùm* n *de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere, prius panes accipiens, fregit, & poſtea diſcipulis dedit, & per eos demum turbis appoſuit: quia ſacramenta legis, & prophetarum prius diſſerendo expoſuit, & poſtea eorum ſcientiam diſcipulis dedit, & per eos tandem illam fidelibus diſpenſauit.* ¶ *Hinc & Petrus, cùm rectoribus Eccleſiæ ſcriberet, ait* o: [Parati eſſe debetis reddere rationem omni poſcenti vos ſatisfactionem de ea fide & ſpe, quæ in vobis eſt.] ¶ *Hinc etiam Paulus* p *ſcribens ad Timotheum ait.* [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.] ¶ *Ex quibus omnibus liquidò colligitur, quod non ſufficit prælatis bona conuerſatio, & morum honeſtas, niſi addatur ſcientiæ doctrina.* ¶ *Vnde ſacerdotes* q *ingreſſuri tabernaculum, prius lauabantur in labro æneo, quod fecerat Moyſes ex ſpeculis mulierum.* ¶ *Hinc etiam in Canticis canticorum oculi per quos prælati Eccleſiæ intelliguntur, aſſimilantur columbis, quæ reſident iuxta fluenta pleniſſima.*

Cap. III. ¶ *Sacerdotis eſt legis ſcientiam habere, non bellis, ſed orationibus vacare.*

Hinc etiam Hieronymus 1. *in Leuit.*

SI quis vult pontifex non tam vocabulo eſſe, quàm merito, imitetur Moyſen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur *ſ* de eis? quòd non diſcedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt aut à Deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt

a *Ibid. c.* 9. b *Inuentum.*] *vera lectio.* c *Gen.* 19. d *Gen.* 18. e *Matth.* 15. f *Burc. l.* 14. *c.* 11. *Iuo p.* 13. *c.* 79. g *Gl. ordinaria.* 1. *Tim.* 3. h *al. diſpenſatione.* i *Burch. l.* 1. *c* 18. *Iuo p.* 6. *c.* 37. *&* 75. *Pann. lib.* 3. *c.* 46. k *Leuit.* 22. l *Ibid. c.* 19. m *infrà diſt.* 59. *c.* 1. *Anſ. l.* 6. *c.* 28. *Iuo p.* 5. *c.* 192.

a *Exod.* 28. *ex interpret. lxx.* b *Exod.* 15. c 2. *Regum* 5. d 3. *Regum* 3. 1. *Paralipom.* 1. e *Hierem.* 1. f *Malach.* 2. g *Lucæ* 2. h *Eccleſ.* 5. i *Eccleſ.* 3. k *Apoc.* 22. l *Matth.* 10. m *Marci* 6. n *Matth.* 14 o 1. *Petri* 3. p 1. *Tim. c.* 4. q *Exod.* 38. r *Cant.* 5. ſ *Leuit.* 8.

opera

Pontificis opera, vt, aut à Deo diſcat, legendo ſcripturas diuinas,& ſæpius meditando:aut populum doceat. Sed illa doceat,quæ à Deo ipſe didicerit, non ex proprio corde,vel humano ſenſu,ſed quæ Spiritus ſanctus docet. Eſt & aliud opus,quod facit Moyſes: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid *a* facit; orat, & donec ille orat, vincit populus eius: ſi relaxauerit, & dimiſerit *b* manus, populus eius vincitur,& fugatur. Oret ergo & ſacerdos Eccleſiæ indeſinenter,vt vincat populus,qui ſub ipſo eſt, hoſtes inuiſibiles Amalechitas,qui ſunt dæmones impugnantes eos,qui volunt piè viuere in Chriſto.

1 ¶ Hieronymus.] *Citatur ex B.Hieronymo, & extat in Homilia 6. Origenis in Leuiticum:quas quidem Homilias cum aliis multis B.Hieronymus Latinas fecit:ſed ita, vt noxia quæque detruncarit,vtilia tranſtulerit. Quod ipſemet ad Theophylum epiſt.62. ad Vigilantium epiſt.75. & in Prologo lib.2.in Michæam profeſſus eſt. Ac frequenter Gratianus ea,quæ ſunt Origenis, Hieronymi nomine citat, vel quia præcipui Eccleſiæ doctoris auctoritas majus pondus habet,vel quia Hieronymus eo,quo dictum eſt,modo vertendo, penè ſua fecerat.*

DISTINCTIO XXXVII.

I. PS. SEd quæritur, *an ſæcularibus literis oporteat eos eſſe eruditos. De his ita ſcribitur* in Concilio Carthaginenſi IV. *cap.16.*

CAP. I. ¶ *Libros gentilium non legat Epiſcopus.*

EPiſcopus *c* gentilium libros non legat: hæreticorum autem, pro neceſſitate, aut tempore.

CAP. II. ¶ *Reprehenduntur ſacerdotes, qui omiſſis Euangeliis comœdias legunt.*

Item Hieronymus *ad Damaſum Papam de filio prodigo, epiſt.146.*

SAcerdotes *d* Dei omiſſis Euangeliis, & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere *e*, & id,quod in pueris neceſſitatis eſt crimen, in ſe facere voluptatis.

CAP. III. ¶ *In vanitate,& obſcuritate ſenſus ambulant, qui ſæcularibus diſciplinis occupantur.*

Idem *ad c.4 epiſt.ad Epheſios,lib.2.comment.*

NOnne vobis videtur in *f* vanitate ſenſus,& obſcuritate mentis ingredi,qui diebus, ac noctibus dialectica arte torquentur? qui phyſicus perſcrutator oculos trans cœlum leuat,& vltra profundum terrarum,& abyſſi *g*, in quoddam inane demergitur? qui iambum ferit 1 qui tantum *h* metrorum ſyluam in ſuo ſtudioſus corde diſtinguit, & congerit? & (vt ad alteram partem tranſeam) qui diuitias per fas,& nefas quærit?qui adulatur regibus,hæreditates captat alienas,& opes congregat; quas in momento, cui ſit relicturus, ignorat?

1 ¶ Ferit.] *Antea legebatur,* iambum ſeruet *In originali autem impreſſo eſt,* iambum ſtruit. *Emendatum verò eſt ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentius de Iambo ſic ſcribit.*

Iambus ipſe ſex enim locis manet,
Et inde nomen inditum eſt ſenario;
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur;
Scandendo binos quod pedes coniungimus.

Ac de iiſdem ſenariis Iſidorus lib.1.Etymolog.c.38.ait: hos Græci,quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

a *Exod.17.* b *al. demiſerit.* c *Anſ.lib.7. c.202. Burchard.lib.1.c.95.Iuo p.4 c 160.& p.5. c.197. Pannor.lib.2. c.130.Polyc.lib.4.tit.7.* d *Iuo p.4.c.162.Pann.lib 2.c.131.* e *al. tenere in manibus.* f *Epheſ.4.*] g *al. abyſſi quoddam immane demergit.*] h *al. tantam.*

CAP. IV. ¶ *Qui ſcripturas ſacras malè intelligit, vel ſæculari ſapientia abutitur,vino inebriatur,& ſicera.*

Idem *lib.9. ad c.28 Eſaiæ.*

VIno inebriantur, quando ſcripturas ſanctas malè intelligunt, atque peruertunt:ſicera, quando ſæculari abutuntur ſapientia & dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula *a* ſunt appellanda,quàm phantaſmata,id eſt,vmbræ quædam, & imagines, quæ citò pereunt, atque ſoluuntur *Idem* b. ¶ Secundum tropologiam pſeudoprophetas eos debemus accipere:qui aliter ſcripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus ſanctus ſonat,& diuinos eos, qui coniecturamentis ſuæ,incerta futurorum,quaſi vera pronuntiant,abſque diuinorum auctoritate verborum. *Idem* c. ¶ Quicunque ſcripturas non ita intelligit,vt rei veritas habet, vuam acerbam comedit.

CAP. V. ¶ *Reprehenduntur Epiſcopi, qui filios ſuos ſæcularibus erudiunt literis.*

Idem *lib.3. ad cap.6. epiſt. ad Epheſ.*

LEgant *d* Epiſcopi, atque presbyteri, qui filios ſuos ſæcularibus literis erudiunt,& faciunt illos comœdias legere & mimorum turpia ſcripta cantare, de Eccleſiaſticis forſitan ſumptibus eruditos. Et quod in corbanam pro peccato virgo,vel vidua, vel totam ſubſtantiam ſuam effundēs quilibet pauper obtulerat,hoc in Calendariam ſtrenam, & ſaturnalitiam ſportulam,& minerale munus grammaticus, & orator,aut in ſumptus domeſticos, templi ſtipes, aut in ſordida ſcorta conuertit. Heli *e* ſacerdos, ipſe ſanctus fuit: ſed quia filios ſuos non erudiuit in omni diſciplina,& correctione,ſupinus cecidit, & mortuus eſt.

CAP. VI. PALEA.

[*Item* ex reſponſione Hadriani 1 Papæ *ad Carolum, cap.49.*]

OMnem *f* vim venenorum *g* ſuorum in dialectica diſputatione conſtituunt hæretici, quæ philoſophorū ſententia,definitur non aſtruendi vim habere, ſed ſtudium deſtruendi. Sed non in dialectica complacuit Deo ſaluum facere populum ſuum. Regnum enim Dei in ſimplicitate fidei eſt, non in contentione ſermonis.

1 ¶ Hadriani.] *Hoc caput antea tribuebatur Vrbano. Sed eſt in ſcripto Hadriani de imaginibus ad Carolum Magnum, c.49. & inde emendatum eſt. Eadem verò habentur apud B.Ambroſium lib.1.de fide ad Gratianum Imp.c 3.*

CAP. VII. ¶ *B. Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat.*

Item Rabanus *de preſſuris Eccleſiaſticis.*

LEgimus *h* de beato Hieronymo,quod cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo eſt correptus, eo quòd vir Chriſtianus paganorum figmentis intenderet.

Hinc etiam filius ille prodigus in Euangelio i *reprehenditur: qui de ſiliquis, quas porci manducabant, ventrem ſuum replere cupiebat.* ¶ *Hinc etiam Origenes* 1 *cinyphes, & ranas, & quibus Ægypti ſunt percuſſi vanam dialecticorum garrulitatem, & ſophiſtica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd non eſt ab Eccleſiaſticis ſæcularium literarum quærenda peritia. Sed contra legitur,quod Moyſes* k *& Daniel* l *omni ſcientia Ægyptiorum,& Chaldæorū eruditi fuerunt. Legitur* m *etiā,quod*

a *al. tendicula.* b *Hier.l.5.ad c.29.Ier.* c *Hier.l.6. comment.ad c.31.Ier.* d *Iuo p.4. cap.166.* e *1.Reg.2.* f *Iuo p.4. c.229.* g *al. inuentorum.* h *Ex Hieron. ad Euſtochium de cuſtod.virg.Iuo p.4.c.164.Pann.l.2.c.132.* i *Luc.15.* k *Act.7.* l *Dan.1.* m *Exod.3.& 11.*

præcepit Dominus filiis Iſrael, vt expoliarent Ægyptios auro, & argento, moraliter inſtruens, vt ſiue aurum ſapientiæ ſiue argentum eloquentiæ apud poëtas inuenerimus, in vſum ſalutiferæ eruditionis vertamus. ¶ *In Leuitico* a *etiam primitias* 2 *mellis, id eſt, dulcedinem humanæ eloquentiæ, Domino iubemur offerre.* ¶ *Magi* b *quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres philoſophiæ partes volunt intelligi. Denique (vt in expoſitione Pſalterij* 3 *Caſſiodorus teſtatur) omnis ſplendor rhetoricæ eloquentiæ, omnis modus poëticæ locutionis, quælibet varietas decoræ pronunciationis a diuinis Scripturis ſumpſit exordium.* ¶ *Hinc & Ambroſius* 4 *ait ſuper epiſtolam Coloſſenſium.* [*Omnis ratio ſcientiæ ſupernæ, vel terrenæ creaturæ, in eo eſt, qui eſt caput eorum & auctor: vt qui hunc nouit, nihil vltra quærat, quia hic eſt perfecta virtus & ſapientia: quidquid alibi quæritur, hic perfectè inuenitur. In Daniele, & Salomone oſtendit in fidelibus ſe totius auctorem ſapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Euangeliis, & Prophetis Aſtrologiam, Geometriam, & alia huiuſmodi: quæ ideo deſpecta ſunt à noſtris, quia nihil valent ad ſalutem, ſed mittunt in errorem, & dum his ſtudent, curam animæ non habent. Qui verò Chriſtum nouit, theſaurum ſapientiæ, & ſcientiæ inuenit, quia id nouit, quod vtile eſt.*]

1 ¶ Origenes.] *In Homilia 4. ad c. 7. Exodi, ranas quidem comparat poëtis: ciniphes autem dialecticis.*

2 ¶ Primitias] *Leuitici c. 2. prohibetur fermentum, ac mel adoleri in ſacrifieio Domini: primitiæ tamen eorum iubentur offerri, ſed non ſuper altare imponi. Vbi in gloſſa ordinaria mel exponitur gentilis eloquentia, ab Iſychio autem paganorum doctrina, cuius primitiæ ad imitationem B. Apoſtoli Pauli poſſunt Deo offerri.*

3 ¶ Caſſiodorus] *In prologo Pſalterij, c. 15. & ſequenti multis verbis Caſſiodorus diuinæ Scripturæ eloquentiam explicat, & commendat. Sed quæ affert in principio explanationis Pſalmi 6. valdè videntur his, quæ nunc referuntur, conuenire.*

4 Ambroſius.] *Ex B. Ambroſij principio expoſitionis c. 2. epiſt. ad Coloſſ. hæc ſummatim collecta ſunt, referunturque in gloſſa ordinaria, & ab Anſelmo ad idem caput ſecundum, cuius Anſelmi verbis, Gratiani verba magnoperè ſunt ſimilia.*

CAP. VIII. ¶ *Non prohibeantur clerici ſacras literas legere.*

Hinc etiam Bed. *lib. 2. Regum, c. 9. in Samuelis allegoricis expoſitionibus.*

TVrbat c acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis ſæcularibus literis omnimodo æſtimat prohibendos, in quibus *d* ſi qua inuenta ſunt vtilia, quaſi ſua ſumere licet. 1. Alioquin nec Moyſes, & Daniel ſapientia, vel literis Ægyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen ſuperſtitiones ſimul & delicias horrebant. Nec ipſe magiſter gentium aliquos verſus poëtarum ſuis vel ſcriptis indidiſſet, vel dictis.

2. §s. *Cur ergo legi prohibentur, quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed ſæculares literas quidam legunt ad voluptatem poëtarum figmentis & verborum ornatu delectati: quidam verò ad eruditionem eas addiſcunt, vt errores gentilium legendo deteſtentur, & vtilia quæ in eis inuenerint, ad vſum ſacræ eruditionis deuotè conuertant. Tales laudabiliter ſæculares literas addiſcunt. Vnde B.* e *Gregorius quendam Epiſcopum non reprehendit, quia eas didicerat, ſed quia contra Epiſcopale officium pro lectione Euangelica, Grammaticam populo exponebat.*

CAP. IX. ¶ *Sæculares literæ legendæ ſunt, ne ignorentur.*

Hinc etiam Ambroſius *ſcribit ſuper Lucam in explanatione proœmij.*

LEgimus *a* aliqua, ne negligantur 1. legimus, ne ignoremus, legimus, non vt teneamus, ſed vt repudiemus.

1 ¶ Negligantur.] *Sic etiam in Pannormia, ſed in originali, & in vno Gratiani manuſcr.* ne legantur. *Ibi enim agitur de pſeudoeuangeliis. Sed non eſt mutatum ob gloſſam.*

CAP. X. ¶ *Grammatica legenda eſt, vt per eam ſacræ Scripturæ intelligantur.*

Item Hieronymus *ad c. 1. epiſtolæ ad Titum.*

SI *b* quis artem grammaticam nouerit, vel dialecticam, vt rationem rectè loquendi habeat, & inter falſa & vera diiudicet, non improbamus 1. ¶ Geometria quoque, & Arithmetica, & Muſica habent in ſua ſcientia veritatem: ſed non eſt ſcientia illa, ſcientia pietatis. Scientia pietatis eſt, noſſe legem, intelligere prophetas, Euangelio credere, Apoſtolos non ignorare. ¶ Grammaticorum 2 autem *c* doctrina etiam poteſt proficere ad vitam, dum fuerit in meliores vſus aſſumpta.

1 ¶ Non improbamus.] *Abſunt iſtæ duæ voces ab original. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio epiſtolæ ad Titum*, & cognitionem veritatis, quæ eſt iuxta pietatem, *ita ſcripſit.* Eſt planè veritas, quæ non habet pietatem; & ſi quis grammaticam, &c.

2 ¶ Grammaticorum.] *Hæc non ſunt B. Hieronymi, ſed Iſidori lib. 3 de ſummo bono, c. 13. ex quo citat Iuo.*

CAP. XI. ¶ *Exemplo Danielis probatur non eſſe peccatum ſæcularibus literis erudiri.*

Item Hieronymus *in cap. 1. Danielis.*

QVi *d* de menſa Regis, & de vino potus eius nolunt *e* comedere, ne polluantur; vtique ſi ipſam ſapientiam atq; doctrinam Babyloniorum ſcirent eſſe peccatum, nunquam acquieſcerent dicere, quod non licebat. Diſcunt autem, non vt ſequantur, ſed vt iudicent, atque conuincant: quomodo ſi quiſpiam aduerſus mathematicos velit ſcribere imperitus mathematis, riſui pateat: & aduerſus Philoſophos diſputans, ſi ignoret dogmata philoſophorum. Diſcant ergo ea mente doctrinam Chaldæorum, qua & Moyſes *f* omnem ſapientiã Ægyptiorum didicerat. *Item* g. ¶ Si quando cogimur literarum ſæcularium recordari, & aliqua ex his diſcere, quæ olim omiſimus; non noſtræ eſt voluntatis, ſed, vt ita dicam, grauiſſimæ neceſſitatis; vt probemus ea, quæ à ſanctis prophetis ante ſæcula multa prædicta ſunt, tam Græcorum, quàm Latinorum, & aliarum gentium literis contineri.

CAP. XII. ¶ *Magiſtros & doctores Epiſcopi congruis locis conſtituant.*

Item ex ſynodo Eugenij 1. Papæ II.

DE *h* quibuſdam locis ad nos refertur, neque magiſtros, neque curam inueniri pro ſtudio literarum. Idcirco in vniuerſis Epiſcopis, ſubiectiſque pedibus, & aliis locis, in quibus neceſſitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, vt magiſtri & doctores conſtituantur: qui ſtudia literarum liberaliúmque artium dogmata aſſidue doceant: quia in his maximè diuina manifeſtantur, atque declarantur mandata.

1 ¶ Eugenij.] *Apud Anſelmum citatur ex ſynodo, habita Romæ in conſiſt. Lateran. à Beato* [. . . . .] *In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenij: ex quo etiam citat Iuo. Inuentum verò eſt in ſynodo Eugenij Papæ II & in ſynodo Leonis IV. quarum Synodorum, vt alibi dictum eſt, exemplaria ſunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam ſynodi à Gregorio VII. Romæ habitæ, talis cuiuſdam capitis hæc ponitur ſumma*, vt omnes Epiſcopi artes literarum in ſuis Eccleſiis doceri faciant.

---

a *Leuit. 2.* b *Matth. 2. Rab ad hunc locum Matth.* c *Iuo p. 4. c. 85. Pann. l. 2. c. 133.* d *al. quibus vbilibet inuenta vtilia.*] e *l. 9. reg. epiſ. 48. inſ. 86. diſt. c. cum multa.*

a *Pann. l. 2. c. 134.* b *Pan. l. 2. c. 135.* c *Iuo, p. 4. c 167. Pan. l. 2. c. 136.* d *Polyc. l. 4. tit. 7.* e *non vult.*] *Orig. & Poly. & ſic deinceps.* f *Act. 7.* g *Hier. in prolog. in Dan.* h *Iuo, p. 4. c. 214. Anſ. l. 7. c. 2. Poly. l. 4. tit. 22.*

Cap. XIII. ¶ *Auctoritatibus gentilium, eorum vanitas retunditur, atque conuincitur.*

Item Auguſtinus *contra Fauſtum Manichæum, lib.* 13. *cap.* 15. a

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliíve gentium vates, aut philoſophi prædixiſſe perhibeutur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam: non tamen ad iſtorum auctoritatem amplectendam. Quantum *b* enim diſtat de Chriſti aduentu inter prædicationem Angelorum, & confeſſionem dæmoniorum: tantum inter auctoritatem prophetarum, & curioſitatem ſacrilegorum.

Cap. XIV. ¶ *Ad intelligentiam ſacrarum Scripturarum ſæcularium peritiæ neceſſaria oſtenditur.*

Item Clemens Papa I. *epiſt.* 5. *ad ſuos diſcipulos.*

3. ps. RElatum eſt nobis, quod quidam in veſtris partibus commorantes, aduerſantur ſacris *c* doctrinis: & prout eis videtur, non ſecundum traditionem patris, ſed iuxta ſenſum ſuum, docere videntur. Multas enim quidam, vt audiuimus, veſtrarum partium ingenioſi *d* homines, ex iis, quæ legunt, veriſimilitudines capiunt. Et ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei cùm legitur, non ſecundùm propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi vnuſquiſque ſponte præſumpſit: ſed fieri non oportet. Non enim ſenſum *e*, quem extrinſecus adulteretis alienum, & extraneum debetis quærere; aut quoquo modo ipſum ſcripturarum auctoritate confirmare: ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus ſecundùm veritatē ſibi traditam ſeruauit, vt ipſe poſſit ea, quæ rectè ſuſcepit, competenter aſſerere. Cùm ex diuinis ſcripturis integram quis, & firmam regulam veritatis ſuſceperit, abſurdū non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus ſtudiis, quæ fortè in pueritia attigit, ad aſſertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vt vbi vera didicerit, falſa & ſimulata declinet.

Cap. XV. ¶ *Quare prohibetur Chriſtianus poëtica figmenta legere.*

Item Iſidorus *in lib.* 3. *ſententiarum de ſummo bono, cap.* 13.

4. ps. IDeo *f* prohibetur Chriſtianus figmenta legere poëtarum: quia per oblectamenta inanium fabularum mentem excitant ad incentiua libidinum. Non enim ſolùm thura offerendo, dæmonibus immolatur, ſed etiam eorum dicta libentiùs capiendo.

5. ps. *Vt itaque ex præmiſſis apparet, imperitia* g *ſacerdotibus ſemper eſſe debet aduerſa: quia cùm per ignorantiam cæcati* h *aliis ducatum præſtare cœperint, ambo in foueam cadunt: vnde dicitur in Pſalm.* i [Obſcurentur oculi eorum, nec videant: & dorſum eorum ſemper incurua.] *Cùm enim obſcurantur illi, qui præeunt, ad ferenda onera peccatorum facilè ſequentes inclinantur. Elaborandum eſt itaque ſacerdotibus, vt ignorantiam à ſe quaſi quandam peſtem abiiciant. Licet enim ſeruus* k *neſciens voluntatem domini ſui, & non faciens, dicatur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apoſtolus* l [Qui ignorat, ignorabitur.] *Quod de eo intelligendum eſt, qui noluit intelligere, vt bene ageret.*

Cap. XVI. ¶ *Vnde* Auguſtinus *ait in libro Quæſt. veteris, ac noui Teſtamenti, q.* 67.

NOn omnis ignorans immunis eſt à pœna. Ille enim ignorās poteſt excuſari à pœna, qui à quo diſceret, non inuenit. Iſtis autem hoc ignoſci petit, qui habentes à quo diſcerent, operam non dederunt: Huiuſmodi non licet ignorare: accipiant ergo veniam, ſi conuertantur.

¶ *Caput hoc in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus coniunctum eſt ſuperiori. Eſt autem reſponſio ad quæſtionem, quam præmiſit B. Auguſtinus his verbis:* Quid eſt, quod in carne poſitus Saluator *a*, ait: Pater ignoſce illis, non enim ſciunt, quid faciunt. Si enim neſciant, eſt, quod ignoſcitur? maximè cùm dicat *b* Rex Abimelech ad Deum: Nunquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans, immunis eſt, &c. *In extremo autem addita ſunt nonnulla ex ipſo beato Auguſtino, quò ſententia ſit integrior.*

DISTINCTIO XXXVIII.

1. ps. *CVm itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia ſit: ſacerdotibus eſt periculoſa.*

Cap. I. ¶ *Sacerdotibus maximè ignorantia vitanda eſt.*

Vnde in Concilio Tolet. IV. *cap.* 24. *legitur.*

IGnorantia *c* mater cunctorum errorum, maximè in ſacerdotibus Dei vitanda eſt, qui docendi officium in populis ſuſceperunt. Sacerdotes enim legere ſanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apoſtolus, dicens ad Timotheum *d* [*Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ:*] & *e* [*ſemper permane in his.*] Sciant igitur ſacerdotes ſcripturas ſanctas, & canones *f*, vt omne opus eorum in prædicatione, & doctrina conſiſtat: atque ædificent cunctos tam fidei ſcientia, quàm operum diſciplina.

Cap. II. ¶ *Officialem libellum ab Epiſcopo accipiant presbyteri, cùm ordinantur.*

Item ex eodem Tolet. IV. *cap.* 25.

QVando *g* presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem à ſuo ſacerdote accipiant, vt ad Eccleſias ſibi deputatas inſtructi ſuccedant: ne per ignorantiam etiam in ipſis diuinis ſacramentis offendant. Cùm verò ad Litanias, vel ad cōcilium venerint, rationem Epiſcopo ſuo reddant, qualiter ſuſceptum officium celebrent, vel baptizent.

Cap. III. ¶ *Inſcitia ſacerdotum nec excuſatione digna eſt, nec venia.*

Item Leo *Epiſcopus ad clerum, & plebem Conſtantinopolitanæ vrbis, epiſt.* 22.

SI *h* in laïcis vix tolerabilis videtur inſcitia, quanto magis in iis, qui præſunt, nec excuſatione digna eſt, nec venia?

Cap. IV ¶ *Canones non licet ſacerdotibus ignorare.*

Item Cæleſtinus *vniuerſis Epiſcopis per Apuliam, & Calabriam conſtitutis, epiſt.* 3.

NVlli ſacerdotum liceat canones *k* ignorare, nec quicquam facere, quod patrum poſſit regulis obuiare. Quæ enim à nobis res dignè *l* ſeruabitur, ſi decretalium norma conſtitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permiſſa, frangatur?

Cap. V. ¶ *Quæ ſint ſacerdotibus neceſſaria ad diſcendum.*

a *Sed ibi fuſius.* b *ibid. infrà.* c *al. ſanis.*
d *ſecundùm ingenium hominum.*] *Orig.* e *al. ſenſum extrinſecus alienum.* f *Iuo p.* 4. *c.* 176. *Pann. l.* 2. *c.* 137.
g *ex Greg. in lib.* 1. *paſtor. c.* 1. h *Matth.* 15. i *Pſal.* 35.
k *Luc.* 12. *Pſal.* 68.
l 1. *Cor.* 14.

a. *Luc.* 23. b *Geneſ.* 20. c *Burch l.* 1. *c* 100. *Iuo p.* 5. *cap.* 202. *Anſ. l.* 7. *c.* 144. d 1. *Tim.* 4. e *Ibid. inferius.*
f *Concil. Arel.* 4. *cap.* 3. g *Burc. l.* 2. *cap.* 57. *Anſ. l.* 7. *cap.* 113. *Iuo p.* 3. *cap.* 29.
h *Anſ. l.* 7. *cap.* 119. *Polyc. l.* 4. *tit.* 4. *Burch. l.* 2. *c.* 160. *Iuo p.* 6. *cap.* 251. i *Anſ. l.* 7. *cap.* 108. *Polyc. l.* 4. *tit.* 4.
k *al. ſuos canones.*
l *al. digna.*

Item ex dictis Auguſtini.

QVæ *a* ipſis ſacerdotibus neceſſaria ſunt ad diſcendum, id eſt, liber ſacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptiſterium, computus, canon pœnitentialis, pſalterium, homiliæ, per circulum anni Dominicis diebus, & ſingulis feſtiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus ſi vnum defuerit, ſacerdotis nomen vix in eo conſtabit: quia valde periculoſæ ſunt euangelicæ minæ: quibus dicitur *b* [*Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.*

¶ *Cæteri etiam Collectores Auguſtinum citant. Ferè autem omnia hæc habentur in pœnitentiali Bedæ, & in libro de officiis Eccleſiaſticis, & alibi.*

Cap. VI. ¶ *Quæ oportet ſcire eum, qui Epiſcopus eſt ordinandus.*

Item ex VII. Synodo, *cap.* 2.

OMnes *c* pſallentes repromittimus Deo: [*In d iuſtificationibus tuis meditabor, non obliuiſcar ſermones tuos.*] Quod omnes quidem Chriſtianos obſeruare ſaluberrimum eſt: ſed præcipuè hos, qui hierarchicam cōſecuti ſunt dignitatem. Vnde definimus omnem, qui ad Epiſcopatus prouehendus eſt gradum, modis omnibus pſalterium noſſe: vt ex hoc & omnis clerus, qui ſub ipſo fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à Metropolitano: ſi in promptu habeat legere ſcrutabiliter, & non tranſitoriè, tam ſacros canones, & ſanctum Euangelium, quàm diuini Apoſtoli librum. & omnem diuinam ſcripturam: atque ſecundùm mandata Dei conuerſari, & docere populum ſibi commiſſum. Subſtantia enim ſummi ſacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus tradita, id eſt, vera diuinarum ſcripturarum diſciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionyſius *e*. Quòd ſi diſceptauerit, & ita libenter facere, & docere minimè ſpoponderit, nullatenus conſecretur. Ait enim propheticè *f* Deus. [*Tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.*

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi. III. *cap.* 3.

PLacuit, vt ordinandis Epiſcopis, vel clericis priùs ab ordinatoribus ſuis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur: ne ſe aliquid contra ſtatuta concilij feciſſe pœniteat *g*.

Cap. VIII. ¶ *Sacræ ſcripturæ inhærentes non obſcurantur iniquitate mundana.*

Item Zepherinus Papa *epiſt.* 1. *ad Epiſcopos Siciliæ.*

SIcut ſtellas cœli non extinguit nox: ſic mentes fidelium, firmamento inhærentes ſanctæ Scripturæ, non obſcurat mundana iniquitas.

Cap. IX. ¶ *Ignorantia ſcripturarum, eſt ignorantia Chriſti.*

Item Hieronymus *ad Euſtochium in prœmio Comment. in Eſaiam.*

SI iuxta *h* Apoſtolum Paulum, Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia, & qui neſcit ſcripturas, neſcit Dei virtutem, eiúſque ſapientiam, ignoratio ſcripturarum, ignoratio Chriſti eſt.

Cap. X. ¶ *A Domino ſciuntur, vel ignorantur, qui ea quæ Dei ſunt, ſapiunt, vel ignorant.*

Item Gregorius *in paſtorali, p.* 1. *cap.* 1.

QVi, quæ Dei ſunt 1. ſapiunt, à Domino ſapiuntur: & qui ea quæ Dei ſunt neſciunt, à Deo neſciuntur. Paulo *i* atteſtante qui ait. [*Si quis ignorat, ignorabitur.*

a *Burc. l.* 2. *c.* 2. & *l.* 19. *c.* 8. *Anſ. l.* 7. *c.* 109. *Poly. l.* 4. *tit.* 31. *Iuo p.* 6. *c.* 22. *Pann. l.* 3. *c.* 24. b *Matth.* 15. c *Mutatus eſt periodi ductus. Iuo p.* 5. *c.* 372. d *Pſal.* 118. e *Cap.* 1. *Eccleſ. Hierarchiæ.* f *Oſeæ* 4. g *al. pœniteant.*] *al. aſſerant.*
h 1. *Cor.* 1. i 1. *Cor.* 14.

Idem a. Quicunque ſtultus eſt in culpa, erit ſapiens in pœna.

1 ¶ Dei ſunt.] *In loco indicato legitur:* Qui ea, quę ſunt Domini neſciunt, à Domino neſciuntur, Paulo atteſtante, &c.

Cap. XI. *Non qui aliquid neſcit, ſed qui putat ſe ſcire, quod neſcit, errare probatur.*

Item Auguſtinus, *in Enchiridio ad Laurentium. c.* 17.

2. ps. QVamuis *b* errare *c*, quanta poſſumus cura, cauendum ſit, nō ſolùm in maioribus, verumetiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errari, non tamen eſt conſequens, vt continuò erret, quiſquis aliquid neſcit: ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire, quod neſcit. Pro vero quippe approbat falſum, quod eſt erroris proprium. Verumtamen in qua re quiſque erret, intereſt plurimum. Nam in vna eadémque re, & neſcienti ſciens, & erranti non errans recta ratione præponitur. In diuerſis autem rebus, id eſt, cùm iſte ſcit alia, ille alia: & iſte vtiliora, ille minus vtilia: vel etiam noxia: quis non in eis, quæ ille ſcit, ei præferat neſcientem? ſunt enim quædam, quæ neſcire, quàm ſcire ſit melius.

3. ps. *Sed licet per ignorantiam Grammaticæ artis aliquid vitioſum proferant Epiſcopi, vel presbyteri, non tamen ideo à ſcholaſticis ſunt deſpiciendi: quia morum vitia magis, quam verborum ſunt præcauenda.*

Cap. XII. ¶ *Non contemnant ſcholaſtici Eccleſiaſticam ſimplicitatem.*

Vnde Auguſtinus *in libro de Catechizandis rudibus, c.* 9.

SEdulo *d* monendi ſunt ſcholaſtici 1. vt humilitate induti Chriſtiana, diſcant non contemnere, quos cognouerint morum vitia, quàm verborum amplius deuitare, & cordi caſto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre conſueuerant. & *infrà.* His etiam maximè vtile eſt, noſſe ita eſſe præponendas verbis ſententias, vt præponitur animus corpori. Ex quo fit, vt ita malle debeat veriores, quam deſertiores audire ſermones, ſicut malle debent prudentiores, quàm formoſiores habere amicos. Nouerint etiam non eſſe vocem ad aures Dei, niſi animi affectum. Ita enim non irridebunt, ſi aliquos antiſtites, & miniſtros Eccleſiæ fortè animaduerterint, vel cum barbariſmis & ſolœciſmis Deum inuocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbatéque diſtinguere, non quia iſta minimè corrigenda ſunt: vt populus ad id, quod planè intelligit, dicat, Amen: ſed quia *e* piè toleranda ſunt ab eis, qui didicerunt, vt ſono in foro, ſic voto in Eccleſia benedici. Itaque forenſis illa, nonnunquam fortè bona dictio: nunquam tamen benedictio dici poteſt.

1 ¶ Scholaſtici.] *Vox iſta abeſt ab originali. Sed in eo hæc præcedunt.* Sunt item quidam de ſcholis vſitatiſſimis grammaticorum, oratorúmque venientes: quos neque inter idiotas numerare audeas: neque inter illos doctiſſimos, quorum mens magnarum rerum eſt exercitata quæſtionibus. Hi ergo, qui loquendi arte cæteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, vt Chriſtiani fiant, hoc amplius, quàm illis illiteratis impartire debemus, quod ſedulo admonendi ſunt, vt humilitate, &c.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem, in præfat. Moral. ad fin.*

INdignum vehementer exiſtimo, vt verba cœleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati.

¶ *Hoc, & duo ſequentia capita abſunt à multis antiquis exemplaribus, neque gloſſam habent.*

a *Lib. Moralium* 15. *c.* 23. *mutato verborum ordine.*
b *Senten. l.* 3. *diſt.* 38. *c. illud.* e *al. error. q. p. c. cauendus.* [Orig. d *Iuo p.* 6. *c.* 383. e *tamen*] *Orig.*

Cap.

Cap. XIV. PALEA.

[*Item* Auguſtinus *de vera religione, c.49. & c.50.*]

LOcutio diuinarum ſcripturarum ſecundum cuiuſque linguæ proprietatem accipienda eſt. Habet enim omnis lingua, ſua quædam propria genera locutionum, quæ cùm in aliam linguam transferuntur, videntur abſurda.

Cap. XV. PALEA.

[*Item* Hieronymus *ad Pammachium, epiſt.52. cuius initium eſt: Chriſtiani interdum pudoris eſt.*]

ECcleſiaſtica interpretatio, etiamſi habet eloquij venuſtatem, diſſimulare eam debet, & fugere *a*, vt non otioſis philoſophorum ſcholis, paucíſque diſcipulis, ſed vniuerſo loquatur hominum generi.

Cap. XVI. ¶ *Propter opprobrium ſenectutis, à paruulis & minimis non erubeſcat diſcere Epiſcopus.*

Item Clemens Papa, *epiſt.3.*

NVllus Epiſcopus *b* propter opprobrium ſenectutis, vel nobilitatem generis à paruulis, vel minimis *c* eruditis ſi quid fortè eſt vtilitatis, aut ſalutis inquirere negligat. Qui enim rebelliter viuit, & diſcere atque agere bona recuſat, magis diaboli, quàm Chriſti membrum eſſe oſtenditur: & potius infidelis, quàm fidelis monſtratur.

DISTINCTIO XXXIX.

1. Is. ECce plenariè monſtratum eſt, quod ſacerdotes, oportet litterarum tam ſacrarum, quàm ſæcularium eſſe peritos. Nunc quæritur, an ſæcularium negotiorum oporteat eos habere peritiam. Hanc prælatis eſſe neceſſariam multis rationibus probatur. Debent namque prælati ſubditis non ſolùm ſpiritualia, ſed etiam carnalia ſubſidia miniſtrare, exẽplo Chriſti, qui turbas ſequẽtes non ſolùm verbo docebat, ſed etiam virtute ſanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Vt autem prælati hæc omnia plenè poſſint perficere, ſæcularium negotiorum oportet eos habere ſolertiam: vt eorum cautela & Eccleſiæ ſeruentur indemnes, & cuique neceſſaria pro ſuo modo miniſtrentur. Vnde quidam in Epiſcopum electus, à Beato Gregorio pro ſua ſimplicitate repellitur, ne eius occaſione res Eccleſiæ dilapidarentur.*

Cap. I. ¶ *Sæcularium negotiorum imperiti non ſunt in Epiſcopos ordinandi.*

Sic enim ſcribit Gregorius *clero & nobilibus Neapol. lib.8. epiſt. 40.*

PEtrus *d* diaconus, quem à vobis electum aſſeritis, omnino (vt dicitur) ſimplex eſt: & noſtis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce conſtitui: qui non ſolùm de ſalute animarum, verùm etiam de extrinſeca ſubiectorum vtilitate, & cautela ſciat eſſe ſollicitus.

DISTINCTIO XL.

1. Is. OPortet *e* quoque Epiſcopum eſſe ornatum, & hoſpitalem. Ornamenta Epiſcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à domino eis repromittuntur, cum dicitur. [Sacerdotes *f* eius induam ſalutari.] *Vnde in veteri g teſtamento variis veſtibus ex præcepto Domini ſacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet ſplendere vita Pontificis, vt gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit. Non enim loca, ſed vita & mores ſanctum faciunt ſacerdotem. Vnde ex ſuſcepto officio non licentiam peccandi, ſed neceſſitatem bene viuendi ſe nouerint aſſecutos.*

a *al. non fugere.* b *abeſt ab originali.* c *al. minus.* d *Anſ.l.6.c.13. Poly.l.2.tit.1.* e *1.Tim.3.* f *Pſal.131.* g *Exod.28.*

Cap. I. ¶ *Officium ſacerdotij non confert, ſed adimit peccandi licentiam.*

Vnde Symmachus Papa *ait.*

NOn *a* nos beatum Petrum, ſicut dicitis, à Domino cum ſedis priuilegiis, vel ſucceſſores eius, peccandi iudicamus licentiam ſuſcepiſſe. Ille perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ miſit ad poſteros. Quod illi conceſſum eſt pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par conuerſationis ſplendor illuminat. Quis enim ſanctum dubitet eſſe, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo ſi deſunt bona acquiſita per meritum, ſufficiunt, quæ à loci deceſſore præſtantur. Aut enim claros ad hæc faſtigia erigit: aut qui eriguntur, illuſtrat.

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, eſt in libro quem pro Symmacho Ennodius diaconus ſcripſit: iuréque Symmachi nomine citatur, quòd eum librum Symmachus, & vniuerſa quinta ſynodus pro cauſa Symmachi habita ſic approbarunt, vt parem ei cum ſynodis, & Apoſtolicis decretis auctoritatem tribuerint.*

Cap. II. ¶ *Filij ſanctorum ſunt, qui exercent opera eorum.*

Item Hieronymus *ad Heliodorum, epiſt.1.*

NOn *b* eſt facile ſtare loco Pauli, & tenere gradum Petri, iam cum Chriſto regnantium: quia hinc 1 dicitur, non ſanctorum filij ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum.

1 ¶ Quia hinc.] *Hæc vſque ad finem non ſunt inuenta apud B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex eius dictis, citant cæteri collectores.*

Cap. III. ¶ *Morum nobilitas, non loci, vel generis ſacerdotes notificet.*

Item Gregorius.

NOs *c* qui præſumus, non ex locorum, vel generis dignitate, ſed morum nobilitate innoteſcere debemus: nec vrbium claritate, ſed fidei puritate.

Cap. IV. ¶ *Non loca vel ordines, ſed merita nos Deo iungunt.*

Item Gregorius *ad Anaſtaſium presbyterum, lib.6. epiſt.29. vel c.193.*

NOn *d* loca vel ordines creatori noſtro proximos faciũt: ſed ei nos merita bona iungunt, aut mala diſiungunt.

Cap. V. ¶ *Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter deijcit.*

Item Ioannes Chryſoſtomus [*id eſt, auctor operis imperfecti in Matthæum, homilia 40. ad c.21.*]

2. ps. HOmo Chriſtianus fortiter cadit in peccato propter duas cauſas, aut propter magnitudinem peccati aut propter altitudinem dignitatis.

Cap. VI. ¶ *Damnatur Apoſtolicus, qui ſuæ & fraternæ ſalutis eſt negligens.*

Item ex dictis *e* Bonifacij 1 martyris.

3. Is. SI *f* Papa ſuæ, & fraternæ ſalutis negligens, deprehenditur inutilis, & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi, & omnibus, nihilominus innumerabiles populos cateruatim ſecum ducit, primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus *g*. Huius culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe iudicaturus, à nemine eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius: pro cuius perpetuo ſtatu vniuerſitas fidelium tantò inſtantius orat, quantò ſuam ſalutem poſt Deum ex illius incolumitate animaduertit propenſius pendere.

a *Polyc.l.3.tit.7.* b *Infrà 2. q. 7. c. non omnes. Polyc. l.3.tit.8. Burch.l.1.c.207. Iuo p.5.c.321.* c *Burch. lib.1. c.208. Iuo p. 5. 322. Poly. l.3. tit. 7.* d *Polyc.ibid.* e *al. geſta.* f *Iuo p.5. c.23.* g *al. vapulaturos.*

1 ¶ Dictis Bonifacij.] *Nauclerus Gen. 26. teſtatur hoc fuiſſe dictum Bonifacij martyris. Verum Deuſdedit presbyter Cardinalis, tit. Apoſtolorum in Eudoxia tempore Victoris Papæ III. libros quatuor de rebus Eccleſiaſticis compoſuit, qui in bibliotheca Vaticana ſeruantur. Et lib. 1. c. 231. ex geſtis (ſic habent etiam multi Gratiani codices, & Iuo.) Bonifacij martyris, & Archiepiſcopi Moguntini, ſedis Apoſtolicæ legati, hæc ſanctiſsimi illius viri de Romano Pontifice, ac ſede Apoſtolica verba refert, in quibus eſt hoc caput: & quidem ex antecedentibus & ſequentibus valde illuſtratur.* Sancta Romana Eccleſia priuilegio ſpecialis auctoritatis diuinitus, & humanitus caput omnium Eccleſiarum poſt Chriſtum Ieſum effecta, ſecundum Antiſtitis, vel rectoris ſui qualitatem, & valetudinem afficit totius Chriſtianitatis membra, vt illius incolumitati ſua reſpondeant incolumitate, & congaudeant: & nihilominus eius languoribus ſuo languore conſentiant: & ſicut eius gloria iuxta Apoſtolum *a* conglorificantur: ſic eius deiectione deiiciuntur, vt illud propheticum in eo præcipuè compleri deprehendatur. *Omne* b *caput languidum, & omne cor mærens, à planta pedis vſq; ad verticem, non eſt in eo ſanitas.*] Et reuera tanta reuerentia apicem præfatæ Apoſtolicæ ſedis omnes ſuſpiciunt, vt nonnullam ſanctorum canonum diſciplinam, & antiquam Chriſtianæ religionis inſtitutionem magis ab ore præceſſoris eius, quàm à ſacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantum explorant, vt ad eius arbitrium ſuam conuerſationem & ipſi remittant aut intendant. Quòd ſi, vt ſummopere ſibi, & omnibus expedit, zelo domus Dei ſine intermiſſione tabeſcens, fidelis diſpenſator & prudens exiſtens, Deo & hominibus, opere & ſermone irreprehenſibilem ſeſe conſeruare ſtuduerit: vt verè fatear, vniuerſum penè mundum ſecum attonitum, & ſollicitum poſt Deum currere facit, ex vtroq; ſexu populos diuerſæ profeſſionis, conditionis & ætatis cateruatim Domino ſuo ſuper omnia bona ipſius conſtituendus ducit. Si verò ſuę, & fraternæ ſalutis negligens deprehēditur, inutilis, & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus (quod magis officit ſibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos cateruatim ſecum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus: cuius culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe iudicaturus à nemine eſt iudicandus, niſi fortè deprehendatur à fide deuius: pro cuius perpetuo ſtatu vniuerſitas fidelium tantò inſtantius orat, quantò ſuam ſalutem poſt Deum ex illius incolumitate animaduertunt propenſius pēdere. Saluo enim diuinæ omnipotentiæ myſterio, vt dignum eſt, loco ab ipſo ſecundo, illud B. Iob *c* non incongruè aptari ſanctæ Romanæ Eccleſiæ poteſt. [*Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: & ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat ei: ſi continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſerit eas, ſubuertent terram.*] nec immeritò: cum ipſa ſpecialius in Petro cœli, terræque retentet habenas. Hæc cùm omnium fidelium in Chriſto ſpiritalis ſit mater, nemo debet renuere illius feriri diſciplina, vel emendari cenſura, iuxta illa prouerbia *d* Salomonis [*Ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo iugiter: qui enim abiicit diſciplinam, infelix eſt: & ſtultus homo deſpicit matrem ſuam.*] & rurſus *e* [*Eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem: & maledictio matris eradicat fundamenta*] illa vtique quę arrogant *f*, diuiſa à ſede illius cui dictum eſt. [*Tu* g *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam.*] & ſuper arenam concupiſcentiæ carnalis, ſeu humanæ præſumptionis, probantur poſita: curſus riui minimè proſperatur, ſi à ſuo fonte diuidatur.

Cap. VII. ¶ *Non ordines, ſed vitæ merita nos Deo commendant.*

Item Auguſtinus *ad Valerium, epiſt. 148.*

a 2. *Cor.* 1. b *Eſa.* 14. c *Iob.* c. 12. d *Prou.* 1. 6. 18.
e *Eccleſ.* 3. f *fortaſſe*] *arroganter.* g *Matth.* 16.

4. ANte *a* omnia peto, vt cogitet religioſa prudentia
15. tua, nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tempore facilius, & lætius, & hominibus acceptabilius Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio ſi perfunctoriè, atque adulatorie res agatur, ſed nihil apud Deum miſerius, & triſtius, & damnabilius. ¶ Item *b* nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laborioſius, periculoſius Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter Imperator iubet. Quis autem iſte ſit modus, nec à pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici, & eo tempore, quod diſcere cœperam, vis mihi facta eſt merito peccatorum meorum. Nam quid aliud exiſtimem neſcio, vt ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram.

Cap. VIII. ¶ *Corrumpitur, & ad terram ſacerdotium trahitur, niſi legaliter, & iuſtè ſeruetur.*

Item Iſidorus.

SIcut viri, & mulieris digna coniunctio vnum facit matrimonium, & ſicut duorum copulatio vnum perficit corpus: ita clericatus, & ſacerdotium vnum faciunt presbyterum, & electio & conſecratio vnum faciunt Epiſcopum: quæ omnia vnum efficiunt corpus: quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, niſi legaliter ſeruetur, niſi iuſtè viuendo laudetur.

Cap. IX. ¶ *Gratia non locus ſaluat animam.*

Item Ambroſius *lib. de paradiſo, c. 4.*

5. ILlud *c* autem animaduerte, quia extra paradiſum vir
15. factus eſt, & mulier intra paradiſum: vt aduertas, quòd non loci, non generis nobilitate, ſed virtute vnuſquique gratiam ſibi comparat. ¶ Denique extra paradiſum factus, hoc eſt in inferiore loco, vir melior inuenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc eſt in paradiſo facta eſt, inferior reperitur.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 6. reg. epiſt. 5. ſeu. c. 169.*

QVælibet *d* occulta loca ſine gratia Dei animam ſaluare non poſſunt, quod aliquando in ipſis quoque conſpicimus erratibus electorum. Nam Loth *e* in ipſa peruerſa ciuitate fuit iuſtus: in monte peccauit. Sed iſta cur dicimus, cùm maiora nouerimus? Quid enim paradiſo iucundius? quid cœlo ſecurius? & tamen homo ex paradiſo, & Angelus de cœlo peccando cecidit.

Cap. XI. ¶ *De eodem.*

Idem

ADam *f* primus homo pro peccato de paradiſo eiectus eſt: hoc, quia Dei nobilitatem à ſe deiecit, nobilitate loci priuatus eſt.

Primo libro B. Gregorij in Ezechielem, hom. 9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur: Quia autem loca mentem non muniunt, ipſe humani generis primus teſtatur parens, qui & in paradiſo cecidit.

Cap. XII ¶ *Non eſt verus ſacerdos omnis, qui nominatur ſacerdos.*

Item Ioannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti, in Matth. hom. 43. ad c. 23.*]

6. MVlti ſacerdotes, & pauci ſacerdotes, multi nomine,
ps. pauci opere. Videte ergo, quomodo ſedetis ſuper cathedram, quia non cathedra facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram, non locus ſanctificat hominem, ſed homo

a *Anſ. l. 6. c. 185. Iuo p. 6. c. 389.* b *Anſ. l. 6. c. 186.*
c *Quo loci illud aduerte.*] *Orig.* d *al. Quamlibet.*
e *Gen.* 19. f *Burc. l. 1. c. 206. Iuo p. 5. c. 320.*

locum, non omnis ſacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus ſacerdos. Qui *a* bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illa: qui male ſederit, iniuriam facit cathedræ, ideoq; malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedens, ſiquidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es, ſi autem bene docueris, & male vixeris, tui ſolius condemnator eris *b*. Nã bene viuendo, & bene docendo, populum inſtruis, quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & malè viuendo, Deum inſtruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem* c. ¶ Quicunq; deſiderauit *d* primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo, nec 1 inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit, nec vnuſquiſque eorum feſtinet, quomodo aliis maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur; quoniam non qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior: ſed qui fuerit iuſtior, ille maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus.

1 ¶ Nec inter.] *In loco indicato legitur*, vt inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamen, nec vnuſquiſque, &c. *Sed obſtitit gloſſa ne mutaretur.*

DISTINCTIO XLI.

1. ECce *quibus oporteat ſacerdotem eſſe ornatum moribus. Sed præterea oportet illum eſſe ornatum in exterioribus; habitu videlicet & inceſſu: habitu, vt nec fulgidis, nec ſordidis ſe veſtibus ornet. Vt enim ait Hieronymus* 1, *nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt, quod tam de veſtibus, quàm de cibis intelligendum eſt.*

1 ¶ Hieronymus.] *Ad Euſtochium de cuſtodia virg. ſic ſcribit*, nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ conueniunt Chriſtiano. *Ad Nepotianum quoque in eandem ferè ſententiam*, veſtes pullas æquè deuita vt candidas, ornatus vt ſordes pari modo fugiendæ ſunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

CAP. I. *Pro moribus eorum, cum quibus viuimus, etiam vti debemus alimentis.*

Vnde Auguſtinus *ait, lib.* 3 *de doctrina Chriſtiana c.* 10.

QVisquis e rebus prætereuntibus reſtrictius vtitur, quàm ſeſe habent mores eorum, cum quibus viuit, aut intemperãs 1, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis verò ſic eis vtitur, vt metas cõſuetudinis bonorũ, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus non vſus rerũ, ſed libido vtentis in culpa eſt. *& infrà.* ¶ Quid igitur locis, & temporibus, & perſonis conueniat, diligenter attendendum eſt, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim poteſt, vt ſine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, preti ſiſſimo cibo ſapiens vtatur inſipiens autem fœdiſſima gulę flamma in viliſſimum olus ardeſcat & ſanius *f* quiſque maluerit, more Domini *g*, piſce veſci, quam lēticula, more Eſau *h* nepotis Abrahę, aut hordeo, more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis ſunt pleræq; beſtiæ, quia vilioribus aluntur eſcis. Nam in omnibus huiuſmodi rebus non ex earum rerum natura, quibus vtimur, ſed ex cauſa vtendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum, quod facimus.

1 ¶ Intemperans.] *Apud ſanctum Auguſt. & Iuonem legitur*, temperans. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. II. ¶ *Non cibus, ſed appetitus in culpa eſt.*

Idem *ſuper epiſtolam Ioannis.*

DElicię quælibet, ſi abſque deſiderio percipiantur, non officiunt: & viles cibi appetenter accepti, impediunt profectum abſtinentiæ. Dauid *a* enim aquam male concupitam, effudit: & Helias *b* carnes comedit.

¶ *In operibus beati Auguſtini, aut impreſſis, aut manuſcriptis, quæ hactenus ad manus venerint, hæc non ſunt inuenta. Cæterùm apud Proſperum de vita contemplatiua, l. 2. c. 12. eadem ferè leguntur:* Nec deliciæ quælibet, ſi abſque deſiderio percipiantur, officiunt: & viles cibi plerumque abſtinentiæ profectum, ſi appetenter accipiantur, impediunt. Hinc eſt quod ſanctus Dauid aquæ in ſe concupiſcentiam caſtigauit; atque eam ſibi à ſuis oblatam, ne deſiderio ſuo ex ea ſatisfacere videretur, effudit: & ſancto Heliæ perceptio carnium non concupita non nocuit.

CAP. III. ¶ *Contra ſuæ infirmitatis conſuetudinem aliquibus cibis diuites vti non cogantur.*

Idem *de verbis Domini ſecundùm Matthæum, ſermon.* 5. c.

NOn cogantur diuites pauperum cibis veſci: vtantur conſuetudine infirmitatis ſuæ, ſed doleant aliter ſe non poſſe: ſi conſuetudinem mutant, ægrotant. Vtantur ſuperfluis, dent inopibus neceſſaria: vtantur pretioſis, dent pauperibus vilia.

CAP IV. ¶ *Æquanimitas tolerandi, non vſus vel abſtinentia cibi, iuſtitiam facit.*

Idem *lib. 2. quæſt. Euang. c.* 12.

QVod *d* dicit Dominus in Euangelio *e* [*Iuſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis.*] oſtēdit filios ſapientię intelligere, nec in abſtinendo, nec in manducãdo eſſe iuſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam, non ſe corrumpendi, atq; opportunè ſumendi, vel non ſumendi ea, quorum non vſus, ſed concupiſcentia reprehendenda eſt. Non enim intereſt omnino, quid alimentorum ſumas, vt ſuccurras neceſſitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi viuendum eſt. Neque quantum ſumas, intereſt multum: cùm videamus aliorum ſtomachum citiùs ſaturari; & eos tamen illi ipſi paruo, quo ſatiãtur ardenter, & intolerabiliter, & omninò turpiter inhiare: alios autem pluſculo quidem ſatiari, ſed tolerabilius inopiam perpeti, & vel ante ora poſitas epulas, ſi id in tempore opus ſit, cum tranquillitate aſpicere, neque tangere. Magis ergo intereſt, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atq; perſonæ ſuæ, & pro ſuæ valetudinis neceſſitate quis capiat, ſed quanta facilitate, & ſerenitate animi careat, cum his vel oportet, vel neceſſe eſt carere, vt illud in animo Chriſtiani compleatur, quod Apoſtolus *f* dicit. *Scio & minus habere: ſcio & abũdare: vbiq; & in omnibus imbutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati: omnia poſſum in eo, qui me confortat.*

CAP. V. ¶ *Temperantia ciborum, & veſtium, non diſſolutio eorum laudatur.*

Item ex concilio Gangrenſi, *c. vltimo.*

PArſimoniam *g* cum veſte humili non reprobamus: ſicut etiam ornatum præter corporis 1 diligentiam infucatum laudamus. Diſſolutos autem, & fractos in veſtibus inceſſus non recipimus: & domos Dei honoramus & conuentus, qui in his fiunt, tanquam ſanctos, & vtiles recipimus: pietatem in priuatis domibus non concludentes, ſed omnem locum in nomine Dei ædificatum honorantes: & congregationem in Eccleſia factam ad vtilitatem communem recipimus, & bona opera, quæ ſupra

a 1. *Petr.* 3. b *al. es.* c *Ibid. homilia* 35. *ad c.* 20.
d *al. deſiderat.* e *Iuo p.* 4. *c.* 24. *Pann. l.* 2. *c.* 195.
f *al. ſanus,* g *Luc.* 24. h *Gen.* 25.

a 2. *Reg.* 23. b 3. *Reg.* 17. c *ad illa verba.* [*petite, & dabitur vobis.*] *ſed paulo aliter.* d *Iuo p.* 4. *c.* 23.
e *Matth.* 11. *& Luc.* 7. f *Philip.* 4.
g *Iuo p.* 8. *c.* 32.

vires.

vires a in fratres pauperes, exercentur, ſecundum Eccleſiaſticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ conueniunt traditionibus Apoſtolicis, & ſanctarum ſcripturarum præceptis, in Eccleſia fieri exoptamus.

1 ¶ Præter corporis.] *Eſt ex priſca verſione. Græcè eſt,* δι' ἐπιμέλειαν μόνου τοῦ σώματος ἀπερίεργον, *id eſt*, propter corporis tantùm curam minimè ſuperuacaneam atque operoſam: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Supra vires.] *In priſca illa verſione eſt*, iuxta vires. *Dionyſiana habet, vt Grat. Græcè autem:* τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιΐας τῶν ἀδελφῶν τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας, *id eſt*, eximias, atque excellentes fratrum beneficentias, quæ ſecundùm traditiones per Eccleſiam in pauperes fiunt.

Cap. VI. ¶ *Sub ſpecie virtutis ſæpe ſe vitia ingerunt.*

Item Gregorius *Ioanni Conſtantinopolitano, lib.1. reg. epiſt.* 24

SÆpe ſe vitia eſſe virtutes mentiuntur, vt tenacitas, parſimonia, effuſio largitas, crudelitas, zelus iuſtitiæ, remiſſio, pietas velit videri.

Cap. VII. ¶ *Meritis fidei, & vitæ, non diuitiis, Epiſcopalis auctoritas quæritur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 4. *cap.*15.

EPiſcopus vilem ſupellectilem, & menſam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis ſuæ auctoritatem, fide, & vitæ meritis quærat. ¶ Hoſpitium *a* quoque non longè ab Eccleſia habeat.

Cap. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.*45.

CLericus *b* profeſſionem ſuam & habitu, & inceſſu probet: & ideo nec veſtibus, nec calceamentis decorem quærat.

Sicut ergo in cibis mores eorum, cum quibus viuimus, obſeruare monemur, ſic & de indumentis intelligendum eſt. Vt enim alibi c *dicitur,* [*Quiſquis contemptis his, cum quibus viuit, lautiora ſibi, vel auſteriora præ cæteris indumenta vel alimenta quærit, aut intemperans ſui, aut ſuperſtitioſus eſt. In inceſſu autem debet eſſe ſacerdos ornatus, vt grauitate itineris, mentis maturitatem oſtendat. Incompoſitio enim corporis (vt Auguſtinus* d *ait) inæqualitatem indicat mentis. Vnde hiſtoriographus* e *ille cùm eius mutabilitatem deſcriberet cuius conſcientia excita* f *curis mentem vaſtabat* g, *inter cætera hoc etiam notabile indicauit, dicens,*] *Citus modò, & modò tardus inceſſus.*

DISTINCTIO XLII.

1. ps. HOſpitalem verò ſacerdotem eſſe oportet, ne ſit in numero eorũ quibus in iudicio dicetur. [*Hoſpes* h *eram, & nõ ſuſcepiſtis me.*] *Qui enim apoſtolũ ſecutus alios ad hoſpitalitatem debet inuitare, quo modo hoſpitalitatis exhortator poterit eſſe, qui domum propriam hoſpitibus claudit? Si enim ſacerdos primum à ſeipſo & à domeſtica Eccleſia ſua debet exigere, quod poſtea populis imperet, ſi primùm imitando Chriſtum, ipſe debet facere, quæ poſtea populum doceat, neceſſe eſt, vt pauperes hoſpitio recipiat, quò ad hoſpitalitatem ſuo exemplo ſubditos attrahat. ¶ Ordinandus itaque ſacerdos ad memoriam reuocet, quomodo Abraham* i, *& Lot per hoſpitalitatis opera, Deo placuere, & Angelos hoſpitio meruerunt recipere, quomodo Angeli Sodomis hoſpitalem domum ingreſſi Loth cum familia ſua liberauerunt, quomodo clauſas domos cum hoſpitibus, ignis ingreſſus perdiderit, quomodo etiam ſecundùm Hieronymum* a, *aliena rapere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur: ac ſi per opera pietatis ſe inſtruat, vt & præſentia vitæ ſubſidia, & æternæ claritatis præmia à Deo percipiat: vtrumque enim pietati promittitur. ¶ Vnde Apoſtolus ſcribens ad Timotheũ* b *ait:* Exerce teipſum ad pietatem. Nam corporalis quidem exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem eſt vtilis ad omnia, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.] *Ab hac quiſquis alienus fuerit, in ſacerdotem ordinari non poterit. ¶ Si enim vidua* c *in Eccleſia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hoſpitio, quæ pedes ſanctorum non lauit, quæ omne opus bonum non eſt executa, multò magis ſunt prohibendi à ſacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Vnde* d *hoſpitalitatis opera deſpicientes*, in Gangrenſi concilio *excõmunicantur. Sic enim in eo ſtatutum eſt, c.*11.

Cap. I. ¶ *Non ſunt deſpiciendi, qui conuiuia pauperibus exhibent.*

SI e quis deſpicit eos, qui fideliter agapas, id eſt conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiuſcemodi vocationibus, paruipendens quod geritur, anathema ſit.

Hinc etiam Ioannes Euangeliſta in epiſtola ſua quendam Diotrephem excommunicat, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de Eccleſia eiiciebat. In hoſpitalitate autem non eſt habendus delectus perſonarum, ſed indifferenter quibuſcunque ſufficimus, hoſpitales nos exhibere debemus.

Cap. II. ¶ *In recipiendis hoſpitibus nulla debet eſſe diſtinctio.*

Vnde Ioannes Chryſoſtomus *in epiſt. ad Hebræos, hom.*11. *cap.*6.

2. ps. QVieſcamus ab hac abſurda curioſitate, & diabolica & peremptoria f. Si enim in clero ſe electum eſſe dicat, ſi ſacerdotem ſe nominet, ſcrutare: non enim ſine periculo in talibus indiſcuſſa communicatio eſt: circa maiora periculum vertitur, non enim das, ſed accipis. Si verò pro nutrimento poſtulat, nihil in his examines. Inquire, quomodo Abraham hoſpitalem ſe circa omnes oſtendebat. Si ſcrutator fuiſſet circa refugientes ad ſe, nunquam Angelos hoſpitio recepiſſet. Fortaſſis enim non putans eos Angelos eſſe, cum reliquis & hos repuliſſet. Sed quoniam omnes recipiebat, ſuſcepit & Angelos. Non enim ex vita eorum quos accipis, mercedem tibi retributurus eſt Deus, ſed ex volutate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex miſericordia, ex bonitate.

3. ps. *Sed licet ipſa conuiuia deſpicienda non ſint, non tamen in eccleſiis celebrari, nec clericos ad ea conuocatos ex eis partes ſibi tollere oportet.*

Cap. III. ¶ *Clerici ad agapem vocati partes ſibi non tollant.*

Vnde in Laodicenſi concilio, *c.*27.

NOn g oportet miniſtros altaris vel quoſlibet clericos 1 ad agapem vocatos, partes tollere propter iniuriam, 2. quæ ex hac occaſione Eccleſiaſtico ordini poſſit deputari.

1 ¶ Clericos.] *in concilio Græco, & priſca etiam verſione additur vel laicos.*

2 ¶ Propter iniuriam.] *Græcè eſt*, διὰ τὸ τὴν ὕβριν τῇ τάξει παρατρίβεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ, *id eſt*, eò quòd eccleſiaſtico ordini inuratur contumelia.

Cap. IV. ¶ *In locis Deo ſacratis nec comedere, nec accubitus ſternere liceat.*

a *Ibid.c.*14. b *Burchard.l.*2.*c.*209.*Iuo p.*6.*c.*284.*Anſel.l.*7.*c.*252. c *Supra ea c.quiſquis.* d *epiſt.*109.*ad Monachas* ⁊*habetur ſenſus.* e *Salluſt. de Catilina.* f *al.excitatam, al.exagitatam.* g *al.vexabat.* h *Matth.*25. i *Gen.*18. & 19. *Gl. ord. Gen.*19. *ex Alcuino.*

a *In regula Monachorum, c.de paupertate* b 1.*Tim.*4. c 1.*Tim.*5. 31.*q.*1.*c.quomodo.* d *al.Vnde quidam.* e *Burc.l.*19.*c.*124.*Iuo p.*15.*c.*136.*Anſel.l.*15.*c.*76. f *al. pernicioſa.* g *Anſel.l.*5.*c.*77. *Iuo p.*3.*c.*128.

Item ex eodem, c. 28.

4. NOn *a* oportet in baſilicis, ſeu in Eccleſiis agapē facere, & intus 1 manducare, vel accubitus ſternere.
pś.

1 ¶ Et intus.] *Græcè eſt,* καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ, *quod Dionyſius vertit,* nec intra domum Dei, *ſed apud Balſamonem abeſt vox,* Dei.

Cap. V. ¶ *Niſi neceſſitate coacti clerici in Eccleſia non conuiuentur.*

Item ex concilio Carthag. 3. c. 30.

NVlli *b* epiſcopi, vel clerici in Ecleſia conuiuentur, niſi forte tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiuſmodi conuiuiis, quantum poteſt fieri prohibeantur.

Cap. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex dictis beati Benedicti Abbatis.

ORatorium c hoc ſit, quod dicitur, nec ibi quidquam aliud geratur, vel condatur, quàm quod diuinis miniſteriis *d* conueniat.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *epiſt.* 109. *de regula monachorum.*

IN oratorio * præter orandi, & pſallendi cultum penitus nihil agatur, vt nomini huic & opera iugiter impenſa concordent.

DISTINCTIO XLIII.

1. P*Rædicus* e *quoque debet eſſe ſacerdos, vt & moribus & verbis pudorem indeſinenter exhibeat. Vnde in canticis canticorum* f *genæ ſponſæ, id eſt, prædicatores, turturi comparantur.* ¶ *Debet etiam gratiam docendi habere: quia, vt Hieronymus ait* g [*Innocens, & abſque ſermone conuerſatio, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nam latratu canum, & baculo* 1 *paſtorum, lupi ſunt arcendi.*] *In ipſa autem doctrina diſcretum oportet eſſe rectorem, ne aut tacenda proferat, aut proferenda taceat.*
pś.

1 Baculo.] *In epiſtola B. Hieronymi legitur.* baculóque paſtoris luporum rabies deterrenda eſt. *Sed Gloſſa ordinaria cum Gratiano concordat.*

Cap. I. ¶ *De diſcretione prædicationis, & ſilentij.*

Vnde Gregorius *par.* 2. *ſui paſtoralis, c.* 4. *ait.*

SIt rector diſcretus in ſilentio, vtilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant in errore derelinquit. Sæpe namque rectores improuidi, humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimeſcunt, & iuxta veritatis vocem *h* nequaquam iam gregis cuſtodiæ, paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum vice deſeruiūnt: quia veniente lupo fugiunt, dum ſe ſub ſilentio abſcondunt. Hinc namq; eos per prophetam *i* Dominus increpat, dicens [*Canes muti, non valentes latrare.*] Hinc rurſus queritur dicens *k* [*Non aſcendiſtis ex aduerſo, neq; oppoſuiſtis murū pro domo Iſrael, vt ſtaretis in prælio in die Domini.*] Ex aduerſo quippe aſcendere, eſt pro defenſione gregis, voce libera, huius mundi poteſtatibus contraire. Et in die Domini in prælio ſtare, eſt prauis decertantibus ex iuſtitiæ amore reſiſtere. Paſtorem

a *Burc. l.* 3. *c.* 82. *Iuo p.* 3. *c.* 32. *Anſ. l.* 5 *c.* 78 b *Bur. l.* 3. *c.* 83. *Iuo p.* 3. *c.* 74. c *In regu. B. Benedicti. c.* 52. *Bur. l.* 3. *c.* 81. *Iuo p.* 3. *c.* 71. d *al. laudib.* * *Senſus non verba Iſidor. Etym. l.* 15. *c* 4. e *Smaragd. in re. B. Benedicti. c.* 25. *Burc. l.* 3. *c.* 80. *Iuo p.* 3. *c.* 72. f *Cant.* 5. *ex gl. interli. ibi.*

g *Ad Oceanum. epiſt.* 83. *& gl. or. in* 1. *Tim.* 3. *in ver. doctorem.* h *Ioan.* 10. i *Eſa.* 56. k *Ezech.* 13.

l *Thren.* 2.

enim recta timuiſſe dicere, quid eſt aliud, quàm tacēdo terga præbuiſſe? qui nimirum ſi pro grege ſe obiicit, murum pro domo Iſraël hoſtibus opponit. Hinc rurſus delinquenti populo dicitur *l.* [*Prophetæ tui viderunt tibi falſa, & ſtulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent*] Prophetæ quippe in ſacro eloquio nonnunquam doctores vocantur, qui dum fugitiua eſſe præſentia indicant, quæ ſunt ventura manifeſtant: quos diuinus ſermo falſa videre redarguit, quia dum culpas corripere metuunt, incaſſum delinquentibus promiſſa ſecuritate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt: qui ab increpationis voce conticeſcunt. Clauis quippe apertionis eſt ſermo correptionis, quia increpatio culpam detegit quā ſæpe neſcit ipſe etiā, qui perpetrauit. Hinc Paulus ait *a* [*Vt potens ſit in doctrina ſana exhortari, & eos qui contradicūt, redarguere.*] Hinc per Malachiam *b* dicitur. [*Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt*] Hinc per Eſaiam *c* Dominus admonet, dicens [*Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam.*] Præconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit, vt ante aduentum iudicis, qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamando gradiatur, Sacerdos ergo, ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus? Hinc eſt enim, quòd ſuper paſtores prīmos in *d* linguarum ſpecie Spiritus ſanctus inſedit, quia nimirum, quos repleuerit, de ſe protinus loquentes facit. Hinc Moyſi præcipitur e, vt tabernaculum ſacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur, vt videlicet prædicationis voces habeat, ne ſuperni inſpectoris iudicium ex ſilentio offendat: ſcriptum quippe eſt vt audiatur ſonitus, quando ingreditur, vel egreditur ſanctuarium in conſpectu Dominī, & non moriatur. Sacerdos namq; ingrediens, vel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus non auditur, quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Aptè autem tintinnabula veſtimentis illius deſcribuntur inſerta. Veſtimenta enim ſacerdotis quid aliud, quàm recta opera debemus accipere? propheta teſtante, qui ait *f* [*Sacerdotes tui induantur iuſtitiam.*] Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, vt *g* vitæ viam cum linguæ ſonitu ipſa quoque bona opera ſacerdotis clament. Sed cùm rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur, attendat, ne ſi inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vulnere corda audientium feriantur: & cum fortaſſe ſapiens videri deſiderat, vnitatis compagem inſipienter abſcindat. Hinc namq; veritas dicit *h* [*Habete ſal in vobis & pacem habete inter vos.*] Per ſal quippe, verbi ſapientia deſignatur. Qui ergo loqui ſapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus 1 ait [*Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*] Hinc in ſacerdotis veſte iuxta diuinā *k* vocem tintinnabulis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica, niſi fidei vnitas deſignatur? Nam ſicut in malo punico, vno exterius cortice multa interius grana muniuntur, ſic innumeros ſanctæ Eccleſiæ populos vnitas fidei contegit, quos intus diuerſitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc, quod iam præmiſimus, per ſemetipſam veritas diſcipulis clamat l. [*Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos:* ac ſi figuratè per habitum ſacerdotis dicat, mala punica tintinnabulis iungite, vt per omne, quod dicitis, vnitatem fidei cauta obſeruatione teneatis. Prouidendum quoque eſt ſollicita intentione rectoribus, vt ab eis non ſolum praua nullo modo, ſed ne recta quidem nimiè & inordinatè proferantur: quia ſæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium, loquacitatis incauta importunitate leuigatur, & auctorem ſuum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ ſeruire auditoribus ad vſum profectus ignorat.

a *Ad Tit.* 1. b *Malach.* 2. c *Eſa.* 58. d *Act.* 2.
e *Exod.* 28. f *Pſal.* 131. g *al. ſi.* h *Mar.* 9. i *Rom.* 12.
k *Exod.* 28. l *Marc.* 9.

Vnde bene per Moyſen dicitur *a* [*Vir qui fluxum ſeminis patitur, immundus eſt.*] in mente quippe audientium, ſemen ſecuturæ cogitationis eſt qualitas auditæ locutionis, quia dum per aurem ſermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi ſapientibus prædicator egregius ſeminiuerbius *b* eſt vocatus. Qui ergo fluxum ſeminis patitur, immundus aſſeritur, quia multiloquio ſubditus, ex eo ſe inquinat: quod ſi ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda *c* potuiſſet: dúmque incautus per loquacitatem defluit, non ad vſum generis, ſed ad immunditiam ſemen effundit. Vnde Paulus quoque, cùm diſcipulum de inſtantia prædicationis admoneret, dixit *d.*[*Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, per aduentum ipſius, & regnum eius, prædica verbum, inſta opportunè, importunè:*] dicturus importunè præmiſit [opportunè,] quia ſcil. apud auditoris mentem ipſa ſua vtilitate ſe deſtruit, ſi habere importunitas opportunitatem neſcit.

Cap. II. ¶ *Porcis, & canibus ſacra non ſunt committenda.*

Item Clemens *epiſt. 3. in extremo.*

2. ps. IN mandatis *e* habemus, vt venientes ad ciuitatem diſcamus prius, quis in ea dignus ſit, vt apud eũ cibum ſumamus, quantò magis noſſe conuenit, quis, qualiſue ſit is, cui immortalitatis verba credenda ſunt; Solliciti enim, & valde ſolliciti eſſe debemus, ne *f* margaritas noſtras mittamus ante porcos. Sed & ob alias cauſas vtile eſt viri huius habere me notitiam. Si enim ſciam, quia in his, de quibus non poteſt dubitari, quòd bona ſint, emendatus eſt, & inculpabilis, hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi iuſtus, ſi mitis, & humanus (quæ vtique bona eſſe nullus ambigit) tunc conſequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona virtutum, etiã quod deeſt fidei, & ſcientiæ, conferatur: & in quibus maculari eius vita videtur, quæ eſt in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in iis, quę palàm ſunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de ſecretioribus, & remotis diuinæ ſcientiæ proloqui, ſed magis proteſtari, & conuenire eum, vt peccare deſinat, & actus ſuos à vitiis emendet. Quod ſi ingeſſerit ſe, & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus rectè agentem non oportet audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpondere, auditorum cauſa vtile non videtur: niſi fortè exiſtiment nos reſponſionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur, non intelligentium propoſitum noſtrum.

Cap. III. ¶ *Verba prædicationis perſecutoribus ſuis prælati non ſubtrahant.*

Item Anacletus, *epiſt. 1. omnibus Epiſcopis.*

3. ps. SCimus *g* autem multos ob id infeſtare doctores, vt eos perdant, & placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (inquantum vires ſuppetunt) à recta æmulatione, & bona intentione *h* recedere debent, ſcientes, quia beati *i*, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

Cap. IV. ¶ *Non eſt mundus à ſanguine ſubiectorum, qui Dei conſilium illis non annuntiat.*

Item Gregorius *Venantio, lib. 1. epiſt. 33.*

EPheſiis Paulus dicit *k.*[*Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine omnium veſtrum: non enim ſubterfugi, quo minus annuntiarem omne conſilium Dei vobis.*] Mundus ergo à ſanguine eorum non eſſet, ſi eis Dei conſilium annuntiare noluiſſet: qui cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo paſtor occidit.

a *Leuit. 15.* b *Act. 17.* c *al. corde.* d *2. Tim. 4.*
e *Matth. 10. Marc. 6.* f *Matth. 7.* g *Ino p. 5. c. 237.*
h *al. inſtitutione.* i *Matth. 5.* k *Act. 20.*

Cap. V. ¶ *Æternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui ſemen diuini verbi non ſpargit.*

Item Nicolaus *ad Michaëlem Imperatorem in epiſtola cuius initium eſt* [*Propoſueramus.*]

DIſpenſatio *a* eſt nobis cœleſtis ſeminis iniuncta: *væ* b *ſi non ſparſerimus: væ ſi tacuerimus.* Quòd cum electionis vas formidet & clamet, quantò magis cuilibet exiguo metuendum eſt? Proinde ſicut non leue diſcrimen incumbit Pontificibus ſiluiſſe pro diuinitatis cultu, & Eccleſiæ correctione quod congruit, ita his (quod abſit) non mediocre periculum eſt, qui cùm debeant parere, deſpiciunt.

4. ps. *Pariter* c *quoque obſeruare debet ſacerdos, ne indignis, & non intelligentibus ſecreta myſteria, ſua prædicatione reſerare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum vtilitatem, ſed ad ſui oſtentationem facit. Vnde in expoſitione*[Beati immaculati.] *dicitur:*[*Vitium eſt ſecreta myſteria vulgare indignis: quod fit vel loquacitate incauta, dum ſine iudicio volat irreuocabile verbum, vel adulatione, vt ei placeat, cui ſecreta reuelat, vel iactatione ſcientiæ, vt plura ſcire videatur.*] *In quibus omnibus profectò datur intelligi, quanta debeat eſſe diſcretio in prædicatione ſacerdotis: quæ ſi fortè caruerit, tanquam torto naſo, ſacerdotalis officij iudicatur indignus.*

DISTINCTIO XLIV.

1. ps. *CVm autem vinolentus eſſe prohibetur, gulæ intemperantiam nequaquam habere permittitur. Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Vtrumque enim inter opera tenebrarum Apoſtolus connumerat, ſcribens Romanis* d.[Non in commeſſationibus, & ebrietatibus,] *Ventris* e *namque ingluuies ad luxuriam prouocat facile, & omne opus bonum diſſoluit. Vnde venter & genitalia ſibimetipſis vicina ſunt: vt ex vicinitate membrorum cõfæderatio intelligatur vitiorum. Hinc etiam Nabuzardam* f *principem coquorum muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deſeruit, ædificia virtutum ad ſolum redigit. Sacerdos itaque de altari viuere, non luxuriari quærat, vt ait Hieronymus* g. [Tibi ô ſacerdos de altario viuere, non luxuriari permittitur. [*Sunt autem comeſſationes non ſolùm ſacerdotibus, ſed etiam laicis noxiæ: qui feſtiuos, & ſolennes dies non aliter ſe dignè celebrare putant, niſi comeſſationibus deſeruiant.*

Cap. I. ¶ *Non eſt vacandum comeſſationibus, & ebrietatibus.*

Vnde Auguſtinus *ſcribit ad Aurelium Epiſcopum, epiſt. 64.*

COmeſſationes *h*, & ebrietates ita conceſſæ, & licitæ putantur, vt in honorem etiam beatiſſimorum martyrum non ſolum per ſolemnes dies, (quod ipſum quis non lugendũ videat, qui hæc nõ carneis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidie celebrẽtur. *& poſt pauca:* Non ergo aſperè, quantũ exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur: magis docendo, quàm iubendo, magis monendo, quàm minando. Sic enim agendũ eſt cũ multitudine peccantium *i*. Seueritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi

a *Diſpenſatione nobis.*] *Orig.* b *1. Cor. 9.*
c *Gloſſa ord. ex Amb. ſer. 2. in Pſalm. 118. in ver.* [*Abſcondi eloquia tua.*] d *Rom. 13.*
e *Hier. in ep. ad Amandum, & Augu. de Temp. ſerm. 65. Greg. in paſtor. par. 3. c. 20.*
f *4. Reg. vlt. ſecundùm 70.* g *in Michæam, c. 3 in extremo.* h *Ino p. 13. c. 6.* i *abeſt ab Orig. Inone & aliquot manuſcriptis Gratiani.*

quid miramur, cum dolore fiat de ſcripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita prius mouebuntur ſpiritales aut ſpiritalibus proximi; quorum auctoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus cætera multitudo frangatur.

CAP. II. ¶ *Nulli clericorum aut continentium licet tabernas intrare.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.* 24.

NOn *a* oportet clericos ſeruientes 1 à presbyteris vſque ad diaconos, & deinceps ordinis Eccleſiaſtici omnes vſque ad miniſtros, aut lectores, aut exorciſtas aut oſtiarios, aut pſalmiſtas, aut etiam eos, qui in propoſito continentiæ ſunt, tabernas 2. intrare.

1 ¶ Clericos ſeruientes.] *Græcè eſt*, ἱερατικούς, *quod Dionyſius vertit*, ſacro miniſterio deditos: *quam verſionem concilium Aquiſgranenſe, Burchardus, & Iuo attulerunt.*

2 Tabernas.] *Sequebatur in impreſſis*, niſi cauſa neceſſitatis: *quæ ſunt expuncta, quia neq; in pleriſq; manuſcriptis, neque in Burchardo, & Iuone, neque in ipſo Concilio Laodicenſi, aut Aquiſgranenſi (vbi c 60. hoc idem reperitur) leguntur: videntur tamen accepta ex can. Apoſt.* 54.

CAP. III. ¶ *Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergaſterium habere voluerit.*

Item ex ſexta ſynodo, *cap.* 9.

NVlli clerico licet tabernam 1. aut ergaſterium habere. Si enim huiuſmodi tabernam ingredi prohibetur, quantò magis aliis miniſtrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut ceſſet, aut deponatur.

1 ¶ Tabernam aut ergaſterium.] *Græcè eſt.* καπηλικὸν ἐργαστήριον, *id eſt*, cauponariam tabernam.

CAP. IV. ¶ *Niſi neceſſitate compulſi clerici tabernas non ingrediantur.*

Item ex Concilio Carthagin. 3 *cap.* 27.

CLerici *b*, edendi, vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

CAP. V. ¶ *Corripiendus eſt Epiſcopus, qui conuiuiis occupatur.*

Item Gregorius *Natali Epiſcopo, lib.* 2. *reg. in dict.* 10. *epiſt.* 14.

2. p̄s. MVltis ab vrbe tua venientibus, frater chariſſime, didici, paſtorali cura derelicta, ſolis te conuiuiis occupatum: quæ audita non crederem, ſi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni ſtudeas, nequaquam exhortationi inuigiles, ſed ipſum quoque vſum Eccleſiaſtici ordinis ignores; hoc eſt in teſtimonium, quod eis, ſub quibus es poſitus, ſeruare reuerentiam neſcis.

CAP. VI. ¶ *De eodem.*

Idem *ad eundem l.* 2. *epiſt.* 37.

COnuiuia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè veſtra fraternitas *c* in ſuis epiſtolis laudat. Sed tamen ſciendum eſt, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla abſentium vita mordetur, nullus ex irriſione reprehenditur, nec in eis inanes ſæcularium negotiorum fabulæ, ſed verba ſacræ lectionis audiuntur: cùm non plus, quàm neceſſe eſt, ſeruitur corpori; ſed ſola eius infirmitas reficitur, vt ad vſum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque ſi vos in veſtris conuiuiis agitis, abſtinentium *d*, fateor, magiſtri eſtis.

a *Conc. Aquiſgran. c.* 60. *Burch. l.* 2. *c.* 131. *Iuo p.* 6. *c.* 205. b *Aquiſgran. conc.* 90. *Burch. l.* 2. *c.* 130. *Iuo p.* 6. *c.* 204. c *al. ſanctitas.* d *al. abſtinentia.*

CAP. VII. PALEA.

(*Item* ex Concilio Nannetenſi.

NVllus *a* presbyterorum, quando ad anniuerſarium diem, trigeſimum, aut ſeptimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacunque vocatione ad collectam presbyteri conuenerit, ſe inebriare vllatenus præſumat, nec precatus amore *b* ſanctorum, vel ipſius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel ſe aliena precatione ingurgitare; nec plauſus, & riſus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præſumat, aut turpia ioca, vel vrſo, vel tornatricibus ante ſe fieri *c* patiatur: nec laruas dæmonum ante ſe fieri conſentiat: quia hoc diabolicum eſt, & à ſacris canonibus prohibitum.

1 ¶ Dæmonum.] *Burchardus ait*, quas vulgo Talamaſcas dicunt.

CAP. VIII ¶ *De eodem.* PALEA.

QVando *d* autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis *e* prior illorum, verſum ante menſam incipiat, & cibum benedicat; & tunc ſecundùm ordinem ſedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de ſancta ſcriptura legat. Et *f* poſt refectionem ſimiliter ſanctum hymnum dicant, ad exemplum *g* Domini, ſicut in cœna feciſſe legitur: & ſic ſe contineant omnes presbyteri maximè in talibus locis, vt non vituperetur miniſterium illorum.

CAP. IX. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex eodem.

QVando *h* presbyteri per Kalendas ſimul conueniunt poſt peractum diuinum myſterium *i* ad neceſſariam collationem, non quaſi ad plenam refectionem, ſed quaſi ad prandium, ibi ad tabulas reſideant: ne per talia inhoneſta conuiuia ſe inuicem grauent: quia indecens eſt, & oneroſum; ſæpe etiam tardè ad Eccleſiam redeuntes maius damnum de reprehenſione conſequuntur, quod *k* de grauedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi *l* faciant. Nam de huiuſmodi conuentu Paulus Corinthios *m* reprehendit, qui inconuenienter cœnam Dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, id eſt, ad collationem verbi ſub occaſione conueniunt, & ex veritate *n* ventris cauſa coniunguntur, reprehenſibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus qui voluerint panem cum charitate in domo fratris ſui ſimul cum fratribus frangant, & ſinguli ſingulos bibere faciant; & maximè vltra tertiam vicem poculum non contingant, & ſic ad Eccleſias redeant.)

CAP. X. ¶ *Chriſtiani ex ſymbolis conuiuia non celebrent.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.* 55.

3. p̄s. NOn *o* oportet miniſtros altaris, vel quoſlibet clericos, aut etiam laïcos Chriſtianos ex ſymbolis [quæ vulgus *p* commeſſalia appellat] conuiuia celebrare.

CAP. XI. ¶ *Sacrarum ſcripturarum lectio ſacerdotalibus ſemper conuiuiis miſceatur.*

Item ex Concilio Toletano 3. *cap.* 7.

PRo *q* reuerentia Dei, & ſacerdotum, id vniuerſa ſancta conſtituit ſynodus, vt (quia ſolent crebrò menſis otioſæ fabulæ interponi) in omni ſacerdotali conuiuio lectio diuinarum ſcripturarum miſceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.

a *De conſec. diſt.* 5. *c. nullus. Burc. l.* 2. *c.* 161. *Iuo p.* 6. *c.* 252. b *al. in amore.* c *al. fieri permittat.* d *Burch. l.* 2. *c.* 162. *Iuo p.* 6. *c.* 253. e *Decanus, aut aliquis.* f *Burch.* g *Matt.* 26. h *Burc. l.* 2. *c.* 164. *Iuo p.* 6. *c.* 255. i *al. miniſterium.* k *al.* & l *al. cibi.* m 1. *Cor.* 11. n *al. ingluuietate.* o *Conc. Aquiſgr. c.* 83. *Rab. in pæ. c.* 27. p *Iſta ſunt addita loco cuiuſdam gloſſæ.* q *Burc. l.* 2. *c.* 169. *Iuo p.* 6. *c.* 260. *Rab. in pæn. c.* 28. *Apud Martin. Braca.*

CAP.

CAP. XII. ¶ *De confertis nec conuiuia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet.*

Item ex concilio Martini Papæ, c.61.*&* 66.

NOn *a* liceat ſacerdotes, vel clericos; ſed nec religioſos laicos conuiuia facere de conſertis.¶ Nec oportet clericos, vel laicos religioſos ante ſacram horam diei tertiam inire conuiuia,nec aliquando clericos,niſi hymno dicto comedere panem, & poſt cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergo laicis comeſſationes damnabiles ſunt, multò magis ſacerdotibus imputantur ad gehennam, venter enim pinguis (vt Hieronymus b *ait) craſſum ſenſum generat: cùm ſacerdotalis ſenſus contrà vigil eſſe debeat,& tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxij in ſacerdotes vngi non debent. Hi enim (vt ait Gregorius in moralibus) qui adhuc vitiorum bello ſubiacent, nequaquam per prædicationis vſum præeſſe magiſterio cæterorum debent.*

DISTINCTIO XLV.

1. ps. S*Equitur c (non percuſſorē.) Non enim oportet epiſcopum ita eſſe iraſcibilem,& perturbati ſenſus, vt percutiat, qui debet eſſe patiens: ſed ſequatur eum, qui dorſum poſuit ad flagella*

CAP. I. ¶ *Verborum correptione, non verberibus timeri debet Epiſcopus.*

Vnde Gregorius *ſcribit Ioanni Epiſcopo Conſtantinop. lib. 2. epiſt. 52.al.c.91.*

QVid *d* autem de Epiſcopis,qui verberibus timeri volūt, canones dicant,bene fraternitas veſtra nouit. Paſtores etenim facti ſumus,non percuſſores:& egregius prædicator dicit *e* [*Argue,obſecra, in omni patientia & doctrina.*] Noua verò,atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item in concilio Romano ſub Syluestro, c.17.

NEminem *f* quiſquam peccantem clericum cæde attingat,non presbyter,non diaconus,non Epiſcopus clericum,vel ſeruitorem Eccleſiæ ad cædem perducat. Sed ſi ita cauſa exigit clerici, triduo priuetur honore, vt pœnitens redeat ad matrem eccleſiam.

C. III. ¶ *Non aſperis, ſed blandis verbis,ad fidem ſunt aliqui prouocandi.*

Item Gregorius *Paſchaſio epiſcopò Neapolitano lib.11.epiſt.15.*

QVi ſyncera intentione extraneos à Chriſtiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non aſperitatibus debent ſtudere, ne quorum mentem reddita ad *g* planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduerſitas.Nam quicunq; aliter agunt, & eos ſub hoc velamine à conſueta ritus ſui volont cultura ſuſpendere, ſuas illi magis,quàm Dei cauſas probantur attendere. ¶ Iudæi *h* ſiquidem Neapoli conſiſtentes queſti nobis ſunt aſſerentes, quòd quidam eos à quibuſdam feriarum ſuarum ſolemnitatibus irrationabiliter nitantur arcere: ne illis ſit licitum feſtiuitatum ſuarum ſolennia colere: ſicut eis nunc vſque, & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obſeruare. Quòd ſi ita ſe veritas habet, ſuperuacuæ rei videntur operam dare *i*.Nam,quid vtilitatis eſt,quando, etſi contra longum vſum fuerint vetiti,ad fidem illi, & conuerſionem nihil proficit? Aut cur Iudæis,qualiter cæremonias ſuas colere debeant, regulas ponimus, ſi per hoc eos lucrari non poſſumus? Agendum ergo eſt,vt ratione potius, & manſuetudine prouocati,ſequi nos velint,non fugere,vt eos ex eorum codicibus oſtendentes, quæ dicimus, ad ſinum matris Eccleſiæ Deo poſſimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adiuuante,ad conuertendum accendat, & de ſuis illos ſolennitatibus inquietari denuo non permittat: ſed omnes feſtiuitates,feriáſque ſuas,ſicut hactenus tam ipſi,quàm parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt, liberam habeant obſeruandi,celebrandíque licentiam.

CAP. IV. ¶ *Non ſeueritate, ſed beneuolentia ſubditos prælati corripiant.*

Item Gregorius IV. *in epiſtola Epiſcopis per Galliam, & Germaniam conſtitutis.*

LIcet *a* plerumque accidant in ſacerdotibus,quæ ſunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia,quàm ſeueritas,plus cohortatio, quàm comminatio *b*, plus charitas,quàm poteſtas: cùm nemo noſtrûm ſine reprehenſione, aut ſine peccato viuat. Nam ſi Dominus, ſtatim poſt trinam negationem beatum Petrum apoſtolum præceptorem noſtrum iudicaſſet, non tantum ex eo fructum,ſicut fecit,recepiſſet. Expectandi ergo, atque corrigendi magis ſunt rectores Eccleſiæ,quàm ſtatim iudicandi: cùm maiora negotia,& difficiliores cauſarum exitus, ſanctorum patrum canones ſpiritu Dei conditi,& totius mundi reuerentia conſecrati, iubeant ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendi, noſtróque moderamine finiri. Vnde neceſſe eſt hæc, & alia Eccleſiaſtica quæque negotia poſt multarum experimenta cauſarum ſolicitiùs perſpici *d*, & diligentiùs præcaueri: quatenus per ſpiritum charitatis, & pacis omnis materies ſcandalorum, & præſumptio inuidorum 1 atque oppreſſio ſimplicium fratrum de Eccleſiis Domini auferantur. Et ſicut non vult quiſquam fratrum ſe aliorum iudicio prægrauari,ita non audeat alij inferre,quod ſibi non vult fieri.Iudæi non ſunt cogendi ad fidem, quam tamen ſi inuiti,ſuſceperint, cogendi ſunt retinere.

1 ¶ Inuidorum.] *In epiſtola Gregorij IV.(quæ eſt in ſæpe memorato codice bibliothecæ Dominicanæ) & aliquot vetuſtis exemplaribus.Gratiani legitur,* Iudæorum.

CAP. V. ¶ *Sicut non ſunt Iudæi ad fidem cogendi, ita nec conuerſi ab ea recedere permittuntur.*

Vnde in concilio Toletano 4.*c.56.ſtatutum eſt.*

DE *e* Iudæis autem præcipit ſancta ſynodus,nemini deinceps ad credendum vim inferri.[*Cui enim vult Deus, miſeretur,& quem vult indurat.*] Non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes,vt integra ſit forma iuſtitiæ. Sicut enim homo proprij arbitrij voluntate ſerpenti obediens periit,ſic vocante ſe gratia Dei, propriæ mentis conuerſione homo quiſque credendo ſaluatur.Ergo non vi,ſed liberi arbitrij facultate vt conuertantur,ſuadendi ſunt,non potius impellendi. Qui autem iampridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt venire (ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi principis Siſebuti) quia iam conſtat eos ſacramentis diuinis ſociatos baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate vnctos eſſe,& corporis;& ſanguinis Domini extitiſſe participes,oportet,vt fidem,quam etiam vi,vel neceſſitate ſuſceperunt,tenere cogantur,ne nomen Domini blaſphemetur, & fides quam ſuſceperunt,vilis,& contemptibilis habeatur.

a *apud Mart Brac.Burch.l.2.c.165.Iuo,p.6.c.256. c.66.*
b *Epiſt.ad Nepotianum,l.23.c.10.*
c *1.Tim.3.& ibi gl ordin.& Anſ.ex Hier. ad Oceanum.*
d *Io.Diac.l.3.c.9.Polyc.l.4.tit 9.* e *2.Tim.4.*
f *Nemo.*] *Orig.* g *al.planè.* h *Iuo p.13.c.105.*
i *al.adhibere.*

a *Infrà ead.cap.licet.Iuo,p.5.c.368.* b *al.commotio.*
c *Matth.26.* d *al.proſpici.*] *Orig.*
e *Burch.l 4 c.82.Iuo,p.1.c.276 & part.13.c.34. Pann.l.1.c.72.* f *Rom.10.*

CAP. VI.

Cap. VI. ¶ *Beneuolentia plus quàm ſeueritas erga corrigendos agat.*

Item Leo Papa *epiſt. 82. ad Anaſtaſium epiſcopum Theſſalonicenſem. c. 1.*

Licet *a* nonnunquam accedant, quæ in ſacerdotalibus ſunt reprehendenda perſonis, plus tamen erga corrigẽdos agat beneuolentia, quàm ſeueritas, plus cohortatio, quàm comminatio *b*, plus charitas, quàm poteſtas. Sed hi, qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Ieſu Chriſti, facilè ab hac lege diſcernuntur: & dum dominari magis, quàm conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbia, & quod prouiſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam.

Cap. VII. ¶ *Deiiciatur ab officio presbyter, & diaconus, & Epiſcopus verberibus timeri quærens.*

Item ex canone Apoſtolorum, c. 28. *iuxta priſcam verſionem.*

Epiſcopum *c* aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes: aut infideles iniquè agentes, & per huiuſmodi volentem timeri, deiici ab officio ſuo præcipimus, quia nuſquam nos docuit hoc Dominus. Econtrario verò ipſe *d* cum percuteretur, non repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.

Cap. VII. ¶ *Non verberibus, ſed verbis ſubditos Epiſcopi corripiant.*

Item ex concilio Bracarenſi 3. *c.* 6.

Cum beatus Apoſtolus *e* arguere, obſecrare, vel increpare in omni patientia præcipiat, extra hanc doctrinam nouimus quoſdam ex fratribus tantis cædibus in honoratos *f* ſubditos efferueſcere, quantas poterant latrocinantiũ promereri perſonæ. Et ideo, qui gradus iam Eccleſiaſticos meruerunt, id eſt, presbyteri, abbates, & leuitę qui exceptis grauioribus & mortalibus culpis, nullis debent verberibus ſubiacere, non eſt dignum, vt paſſim vnuſquiſque prælatus honorabiliora membra ſua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus ſubiiciat, & dolori: ne dum incautè ſubdita percutit membra, ipſe quoque debitam ſibi ſubditorum reuerentiam ſubtrahat, iuxta illud, quod quidam ſapiens dixit. [Leuiter *g* caſtigatus reuerentiam exhibet caſtiganti, aſperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec ſalutem.] Et ideo, ſi quis aliter, quàm dictum eſt, prædictos honorabiles ſubditos, licentia perceptæ poteſtatis elatus, malitia animi tantùm, crediderit verberandos, iuxta modum verberum, quæ intulerit, excommunicationis pariter & exilij ſententiam ſuſtinebit.

2. ps. *Salomon verò contrà admonet, dicens* h. [Percute filium tuum virga, & liberabis animã eius à morte.] *Hinc B. Gregorius * ſcribit in dialogo, B. Benedictum, quendam monachum virga percutiendo ſanaſſe, quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus* i *flagello facto de funiculis, malè verſantes in templo flagellauit, & de orationis domo eiecit. Hinc etiam Apoſtolus* k *fornicatorem illum ſatanæ corporaliter vexandum tradidit: & magum* l *illum corporali cæcitate damnauit. Hinc etiam in canonibus* m, *pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter verſantur, verberibus caſtigari iubentur. Virgines quoque, ſi religionis veſte depoſita, aliis ſe copulauerint, ergaſtulis retrudi præcipiuntur.*

a *ſupra ea. c. licet* 1. *Polyc. l.* 4. *tit.* 49. b *al. commotio.* c *Anſ. l.* 6. *c.* 159. *Poly. l.* 4. *tit.* 9. d 1. *Pet.* 2. e 2. *Timoth.* 4. f *ſic in codice regio.* g *Leniter.*] *Orig.* h *Prouerb.* 23. * *lib.* 2. *dial. c.* 4. i *Ioan.* 2. k 1. *Cor.* 5. l *Act.* 13. m *Siricius Papa epiſt.* 1. *c.* 6 *lib.* 20. *c.* 6. *ad. c.* 49. *Iob. paſt. p.* 2. *c.* 6. *l.* 1. *reg. epiſt.* 24.

Cap. IX. ¶ *Diſciplina non eſt ſeruanda ſine miſericordia, nec miſericordia ſine diſciplina.*

Hinc etiam Gregorius *in moralibus,* 20. *lib. p* 4. *c.* 6.

Diſciplina, vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. Sed circa ſubditos ſuos ineſſe rectoribus debet, & iuſtè conſolans miſericordia, & piè ſæuiens diſciplna. Hinc eſt, quòd ſemiuiui illius vulneribus, qui à Samaritano *a* in ſtabulum ductus eſt, & vinum adhibetur, & oleum, vt per vinum mordeantur vulnera; per oleum foueantur, quatenus vnuſquiſque, qui ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum ſananda foueantur. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeueritate, faciendumq; quoddam ex vtraq; temperamentum, vt neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neq; nimia benignitate ſoluantur. Hoc nimirum illa tabernaculi *b* arca ſignificat, in qua cum tabulis Virga ſimul & mãna eſt: quia cum ſcripturæ ſacræ ſcientia, in boni rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid *c* ait. [*Virga tua, & baculus tuus, ipſa me cõſolata ſunt.*] Virga etenim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat, ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæuiens: ſit pietas, ſed non plus, quàm expediat parcens. Intueri libet in Moyſi pectore miſericordiam cum ſeueritate ſociatam. Videmus amantem piè & ſtricte ſæuientem,

¶ Certe cùm Iſraëliticus populus ante Dei oculos pene inueniabilem contraxiſſet offenſam, ita vt eius rector audiret. [*Deſcende* d, *peccauit populus tuus.*] ac ſi ei diuina vox diceret: qui tali peccato lapſus eſt, iam meus non eſt, atque ſubiungeret. [Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam:] Ille ſemel & iterum pro populo, cui præerat, obicem ſe ad impetum Dei iraſcentis opponens, ait: [Aut dimitte eis hanc noxam: aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.] Penſemus ergo, quibus viſceribus eundem populum amauit, pro cuius vita de libro vitæ deleri ſe petiit. Sed tamen iſte, qui tanto eius populi amore conſtringitur, contra eius culpas pẽſemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim vt petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait *e* [*Ponat vir gladium ſuum ſuper femur ſuum*: ite & redite de porta vſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſq; fratrem, & amicum, & proximum ſuum: ceciderúntque in die illo quaſi viginti tria millia hominum.] Ecce qui vitam omnium etiam cum ſua morte petiit: paucorum vitam gladio extinxit. Intus arſit ignibus amoris: foris accenſus eſt zelo ſeueritatis. Tanta fuit pietas, vt ſe pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta ſeueritas, vt eos, quos diuinitus feriri timuerat, ipſe iudicij gladio feriret. Sic amauit eos, quibus præfuit, vt pro eis nec ſibi parceret: & tamen delinquentes ſic perſecutus eſt, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente proſterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, cauſam populi apud Deum precibus, cauſam Dei apud populum gladiis allegauit. Intus amans diuinæ iræ ſupplicando obſtitit: foris ſæuiens culpam feriendo conſumpſit. Succurrit citius omnibus oſtenſa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum ſuum citius exaudiuit agentem pro populo: quia vidit, quid ſuper populum acturus eſſet ipſe pro Deo. In regimine ergo populi

a *Luc.* 10. b *Heb.* 9. c *Pſal.* 22. d *Exod.* 23. e *Ibid.*

ergo populi vtrumque Moyſes miſcuit, vt ne diſciplina deeſſet miſericordię, nec miſericordia diſciplinę. Vnde hic quoque iuxta vtramque virtutem dicitur *a* (*Cumque ſederem quaſi rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.*) Sedere quippe, circumſtante exercitu, vigor eſt, ac diſciplina regiminis, mœrentium verò corda conſolari, miniſterium pietatis.

1 ¶ Viginti tria.] *Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorij, ſed in hæbreis, paraphraſi Chaldaica, verſione ſeptuaginta & vulgata, eſt:* tria millia.

Cap. X. ¶ *Iuſtè iudicans, miſericordiam cum iuſtitia ſeruat.*

Item Iſidorus *lib.* 3 *ſententiarum de ſummo bono c.* 54.

OMnis *b*, qui iuſtè iudicat, ſtateram in manu geſtat, & in vtroque penſo iuſtitiam & miſericordiam portat: ſed per iuſtitiam reddit peccanti ſententiam; per miſericordiam, peccanti temperat pœnam: vt iuſto libramine quædam per æquitatem corrigat: quædam verò per miſerationem indulgeat. Qui Dei iudicia oculis ſuis proponit, ſemper timens, & tremens in omni negotio formidat, ne de iuſtitiæ tramite deuians, cadat, & vnde non iuſtificatur, inde potius condemnetur.

Cap. XI. ¶ *Qui remittit, & corripit, vterque miſeretur.*

Item Auguſtinus *in Enchiridio, c.* 72.

ET *c* qui emendat verbere, in quem poteſtas datur, vel coërcet aliqua diſciplina, & tamen peccatum eius, quo ab illo læſus, aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, non ſolum in eo, quod dimittit, atque orat, verùm etiam in eo, quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat, quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, non voluntati, quia ſibi ipſis inueniuntur eſſe inimici.

Cap. XII. ¶ *De multiplici genere eleemoſynarum. Sunt enim multa genera eleemoſynarum, de quibus* Albinus *d ait.*

TRia *e* ſunt genera eleemoſynarum: vna corporalis, egēti dare, quidquid poteris: altera ſpiritualis, dimittere à quo læſus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

Cap. XIII. ¶ *Eleemoſynæ pecuniæ præfertur eleemoſyna cordis.*

Item Auguſtinus. *lib.* 50. *homil. homilia* 6.

DVæ *f* ſunt eleemoſynæ; vna cordis, altera pecuniæ. Eleemoſyna cordis eſt, dimittere ei, à quo læſus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando quęris, & non habes, indulge peccanti, quantum volueris, redundat tibi, *& infrà.* ¶ Eleemoſyna cordis multò maior eſt, quàm eleemoſyna corporis. *& infrà.* ¶ Charitatis eleemoſyna ſine ſubſtantia terrena ſufficit ſibi, illa verò quæ corporaliter datur, ſi non benigno corde tribuitur, omnino non ſufficit.

3. *ps. Ex his omnibus apparet, quòd nec lenitas manſuetudinis ſine rectitudine ſeueritatis, nec zelus rectitudinis ſine manſuetudine in prælatis debet inueniri. Percuſſores ergo, qui præmiſſis auctoritatibus ab epiſcopali officio remouentur, non quilibet corporaliter flagellantes ſed prætermiſſa manſuetudine ad verbera ſemper parati intelligendi ſunt qui per flagella non vitia corrigere, ſed timeri appetunt: quibus Petrus ſcribit* g [Ne ſitis dominantes in clero, ſed forma facti gregis ex animo.]

a *Iob.* 29. b *Burch. l.* 16. *c.* 25. §. *omnis.* c 4. *ſenten. diſt.* 15. d *al. Alcuinus.* e *Pann. l.* 2. *c.* 192. f *Pann. l.* 2. *c.* 193. g 1. *Pet.* 5.

Cap. XIV. ¶ *Manſuetudo & diſtrictio ab inuicem non ſeparentur.*

Hinc etiam Gregorius *ſcribit in moralibus. lib.* 19. *p.* 4. *c.* 23. a

SVnt namque nonnulli ita diſtricti, vt omnem etiam māſuetudinem benignitatis amittant: & ſunt nonnulli ita manſueti, vt perdant diſtricti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus vtraque ſummopere ſunt tenenda, vt nec in diſciplinæ vigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſum manſuetudine diſtrictionem deſerant diſciplinæ, quatenus nec à compaſſione pietatis obdureſcant: cùm contumaces corrigunt, nec diſciplinæ vigorem molliant, cùm infirmiorum animos conſolantur. Regat ergo diſciplinę vigor manſuetudinem, & manſuetudo ornet vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta.

Cap. XV. ¶ *Vera iuſtitia miſeris compatitur: delinquentibus indignatur.*

Item *homilia* 34. *in Euangel.*

VEra iuſtitia compaſſionem habet: falſa verò *b* dedignationem, quamuis & iuſti ſoleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud eſt, quod agitur typho ſuperbiæ, aliud, quod zelo diſciplinæ. Dedignantur *c* etenim, ſed non dedignantes, *& poſt pauca.* ¶ At contrà hi, qui de falſa iuſtitia ſuperbire ſolent, cæteros quoſque deſpiciunt, nulla infirmantibus miſericordia condeſcendunt, & quo ſe peccatores eſſe non credunt, eo deterius peccatores fiunt.

Cap. XVI. ¶ *Peccantes manſuetudine prouocentur, non auſteritate abiiciantur.*

Item Hieronymus *d. ad c.* 4. *Threnorum.*

REcedite, inquiunt, polluti; recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non *e* illuminat cæcum, non ſanat ægrotum, non curat infirmum, ſed magis occidit, atque in deſperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis, & manſuetudinis leuamentum ſtudent peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per auſteritatem in foueam perditionis nutantes propellere. Vnde doctor gentium *f* (*Factus ſum* inquit, *infirmus infirmis.*)

Cap. XVII. ¶ *In populum ira Dei deſæuit, cùm prædicator delinquentes palpat, non corripit.*

Item ex Origene, *homilia* 7. *in Ioſue.*

SEd illud non otioſè tranſmittendum eſt, quòd vno peccante ira Dei ſuper omnem populum venit. Hoc quando accidit? quando ſacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne forte malè de eis loquantur, ſacerdotalis ſeueritatis immemores nolūt complere quod ſcriptum *g* eſt. [*Peccantē coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant.*] & iterum *h* [*Auferte malum ex vobis ipſis:*] nec zelo Dei ſuccenſi imitantur Apoſtolum dicentem [*Tradidi huiuſmodi hominē Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat.*] Neq; illud Euāgelij *i* implere ſtudēt, vt ſi viderint peccantē; primò ſecretè conueniant: pòſt etiam duobus, vel tribus adhibitis *k* quod ſi contempſerit, & poſt hæc Eccleſiæ correctione non fuerit emendatus, de Eccleſia expulſum velut gentilem habeant, ac publicanum: & dum vni parcunt, vniuerſæ Eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ eſt bonitas? quæ

a *in c.* 29. *Iob c.* 16. b *al. iuſtitia.*] *Orig.* c *al. indignantur* d *Rabani ſunt, non Hieron. ij. commentar. Thren.* 4. e *Eſa.* 52. f 1. *Cor.* 9. g *Tim.* 5. h *Ibid.* i *Matth.* 18. k *al. arbitris.*

iſta miſericordia? vni parcere,& omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus. Sicut ex vna oue morbida vniuerſus grex inficitur, ſic vno fornicante, vel aliud quodcunque ſcelus committente, plebs vniuerſa polluitur.

Hinc etiam alibi a *dicitur.* [*Rectorem ſubditis pietas matrem, diſciplina verò patrem exhibeat.*]

4. pars. ¶ *Percuſſor quoque dicitur, qui ſermone inutili infirmorum conſcientiam vulnerat.*

CAP. XVIII. ¶ *Qui ſermone incauto conſcientiam percutit infirmorum, percuſſor vocatur.*

Vnde Anacletus Papa *epiſt. 2. ad epiſcopos Italiæ.*

SAnè percuſſor ille dicitur doctor, qui ſermone inutili conſcientiam percutit infirmorum. Ideo tenere vos,& omnes fideles oportet eum; qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem,vt potens ſit conſolari in doctrina ſana & contradicentes redarguere,& rectè viuentes, atque rectam fidem ruentes,conſolidare.

DISTINCTIO XLVI.

1. ps. SEquitur b [*Non litigioſum.*] *Nihil eſt enim impudentius arrogantia ruſticorum,qui garrulitatem auctoritatem putant, & parati ad lites, in ſubiectos tumidi intonant: quod ex arrogãtia,& ſuperbia prouenire manifeſtũ eſt.*

CAP. I. ¶ *Arrogantes neſciunt inferre humiliter, quæ docent.*

Vnde Gregorius *ſcribit in moralibus, lib. 33. p. 5. c. 12. ad c. 33 Iob.*

HOc habet proprium doctrina arrogantium, vt humiliter neſciant inferre, quod docent,& recta,quę ſapiunt, rectè miniſtrare non poſſint. In verbis enim eorum proditur,quòd cùm docent,quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere: eóſque quos docent,vt longe infra ſe poſitos, velut in imo reſpiciunt c quibus non conſulendo loqui,ſed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit d [*Vos autem cum auſteritate imperabatis eis,& cum potentia.*] Cũ auſteritate enim, & potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranquille ratiocinando corrigere, ſed aſpere inflectere dominando feſtinant. At contrà vera doctrina tantò vehementiùs hoc elationis vitium fugit per cogitationẽ e, quantò ardentiùs verborum ſuorum iaculis ipſum magiſtrum elationis inſequitur. Cauet enim,ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium ſacris ſermonibus inſectatur.

2. pars. *Ecce, quare litigioſi prohibentur in Epiſcopos ordinari. Eſt & alia cauſa huius prohibitionis. Litigioſi namq; vel adulationibus animos principum ſibi conciliant, vel fratribus ſuis detrahendo,infamiæ notam ingerunt, vel inter fratres diſcordiam ſeminando, ſeditionem nunquã facere ceſſant: quæ omnia in prælatis damnabilia eſſe probantur.*

CAP. II. ¶ *De iis, qui peccatoribus adulantur.*

Vnde Gregorius *ſcribit in moralibus, lib. 18. p. 4. c. 3. ad c. 27. Iob.*

SVnt nonnulli,qui dum malefacta hominum laudibus efferunt,augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: *Væ* f *qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis.*] Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollius quieſcatur. Quiſquis ergo male agentibus adulatur, puluillum ſub capite,vel cubito iacentis ponit,vt qui corripi ex culpa debuerat, in eo fultus laudibus molliter quieſcat. ¶ Hinc rurſum ſcriptum eſt: *Ipſe* g *ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.*] Parietis quippe nomine,peccati duritia deſignatur. Ædificare ergo parietem,eſt contra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruere. Sed parietem liniunt,qui peccata perpetrantibus adulantur, vt quod illi peruerſe agentes ædificant,ipſi adulantes quaſi nitidum reddant. ¶ Sed ſanctus vir ſicut mala de bonis non æſtimat, ita iudicare bona de malis recuſat,dicens a [*Abſit à me, vt iuſtos vos iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.*

CAP. III. ¶ *Adulator, vel proditor clericus ab officio degradetur.*

Hinc etiam in concilio Carthaginenſi. 4. *c. 56. legitur.*

CLericus b, qui adulationibus, & proditionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

CAP. IV. ¶ *Excommunicentur ab Epiſcopo, qui fratribus non probanda obiiciunt.*

Item ex eodem concilio, *c.* 55.

ACcuſatores fratrum Epiſcopus excommunicet, qui non probanda fratribus obiiciunt 1. Et ſi emendauerint vitium,recipiat eos ad communionem, non ad clerum.

1 ¶ Qui non probanda fratribus obiiciunt.] *Verba iſta neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.*

CAP. V. ¶ *Remoueatur ab officio clericus maledicus, ſcurra, & fratrum profectibus inuidens non promoueatur.*

Item ex eodem concilio, *c.* 57.

¶ *Rubrica hæc pertinet ſimul ad hoc caput, & ad duo ſequentia.*

CLericus c maledicus (maxime in ſacerdotibus) cogatur ad poſtulandam veniam, ſi noluerit, degradetur: nec vnquam ad officium abſque ſatisfactione reuocetur.

CAP. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem concilio, *c.* 60.

CLericum d ſcurrilem, & verbis turpibus ioculatorem, ab officio retrahendum cenſemus.

CAP. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.* 54.

CLericus e inuidens fratrum profectibus, donec in vitio eſt, non promoueatur.

CAP. VIII. ¶ *Non ſunt ordinandi, qui ſeditionibus vacant.*

Item ex eodem *c.* 67.

SEditionarios f ſtatuimus nunquam ordinandos clericos, ſicut nec vſurarios, nec iniuriarum ſuarum vltores.

CAP. IX. ¶ *Vſuras exigere clericis minimè licet.*

Item ex concilio Leodicenſi c. 5.

3. ps. NOn g licet fœnerari miniſtris altaris, vel in ſacerdotali ordine conſtitutis, vel vſuras, vel lucra, quæ ſeſcupla h dicuntur, accipere.

CAP. X. ¶ *Nec ſuo nomine, nec alieno clericus fœnerator exiſtat.*

Item Leo Papa *Epiſcopis per Campaniam, epiſt. 1. c. 4.*

SIcut i non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis clericorũ exercere fœnus attentet. Indecens eſt enim, crimẽ ſuum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc ſolum aſpicere k & exercere debemus, vt qui his miſericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum manſura tribuit, recipere valeamus.

a *Greg. paſto. 2. p. c. 6.* b *1. ad Tim. 3. & ibi gloſ. ordin. & Anſel. ex Hieronym. in epiſt. ad Oceanum.* c *al. deſpiciunt.* d *Ezech. 34.* e *al. cognitionem.* f *Ezech. 13.* g *Ibidem.*

a *Iob. 27.* b *Bur. l. 2. c. 176. Iuo p. 6. c. 267. Pan. l. 3. c. 173.* c *Bur. l. 10 c. 66. Iu. p. 11. c. 11. & p. 13. c. 66. Anſ. l. 7. c. 163.* d *Bur. l. 2. c. 172. Iuo p. 6. c. 263. & p. 11. c. 79. Pann. l. 3. c. 172.* e *Bur. l. 2. c. 16 Iuo p. 6. c. 35. Agath. conc. c. 69.* f *Bur. l. 2. c. 17. Iuo p. 6. c. 36.* g *Anſ. l. 7. c. 150.* h *al. ſeſquipla.* i *Bur. l. 2. c. 121. Iuo p. 6. c. 66.* k *al. accipere.*

DISTINCTIO XLVII.

1 15. *QVod autem in fine huius capituli, vſurarÿ ordinari prohibentur, inde eſt, quod vſuram exercentes, cupiditati deſeruire probantur: cupidi autem ab Apoſtolo* a *ordinari prohibentur: quia tales facilè à iuſto deuiarent.*

CAP. I. ¶ *Diaconus presbyter, & Epiſcopus exigens vſuras niſi deſierit, deponatur.*

Vnde in canonibus Apoſtolorum, c. 44. *legitur.*

s EPiſcopus *b*, aut presbyter, aut diaconus vſuras à debitoribus exigens, aut deſinat, aut certè deponatur.

CAP. II. ¶ *Vſuras exigens ſiue clericus, ſiue ſubiectus regulæ deiiciatur.*

Item ex concilio Nicæno, c. 17.

QVoniam *c* multi ſub regula conſtituti auaritiam, & turpia lucra ſectātur, oblitíque diuinę ſcripturę, dicentis: [*Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram,*] mutuum dantes cētesimas exigunt, iuſtè cenſuit ſancta, & magna ſynodus. vt ſi quis inuentus fuerit poſt hanc definitionem vſuras accipiens, aut *d* ex adinuentione aliqua, vel quolibet modo negotium tranſigens, aut hemiolia, id eſt, ſeſclupa 1 e exigens, vel aliquid tale prorſus excogitans turpis lucri gratia, deiiciatur à clero, & alienus exiſtat à regula.

1 ¶ Seſcupla.] *Hoc ſeſquialterum vſurarū genus, quamuis grauiſſimum, in frugibus humidis, vel arentibus Conſtantinus lege promiſerat, quæ nunc extat in codice Theodoſiano, lib. 2. tit. vlt de vſuris. l. 1 Eodem pertinet quod ſcribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem, lib. 6. c. 18. his verbis.* Solent in agris frumenti, & milij, vini, & olei, cæterarúmque ſpecierum vſuræ exigi, ſiue vt appellat ſermo diuinus, ſuperabundantiæ: verbi gratia, vt hiemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt, amplius partem mediam. *Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias vſuras clericis interdicunt, voluerunt etiam ſeſcuplam frugum expreſſe iiſdem interdicere. Poſtea verò in aliis conciliis, & à Romanis Pontificibus genus omne vſurarum tanquam iuri naturali, ac diuino contrarium, tam clericis, quàm laicis ſuis interdictum, quemadmodū apparet in Decretalibus, tit. de Vſur.*

CAP. III. ¶ *Temporalibus lucris deſeruientes, Deo nequaquam militare probantur.*

Hinc etiam Gregorius *in 19. lib. Moralium c. 25. in 29. c. Iob. ſcribit dicens.*

OMnes huius ſeculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cæleſtibus debiles. Nam pro temporali gloria vſque ad mortem deſudare appetunt, & pro ſpe perpetua, ne parum quidem in labore ſubſiſtunt: pro terrenis lucris quaſlibet iniurias tolerant, & pro cæleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſant: terreno iudici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt: in oratione verò coram Domino vel vnius horæ momento laſſantur: ſæpe nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitiis, atque honoribus tolerant: & earum rerum ſe abſtinentia cruciāt, ad quas adipiſcendas feſtinant, ſuperna autem laborioſè quęrere tantò magis diſſimulāt, quantò ea retribui tardius putant. ¶ Hi itaque quaſi aliarum arborum more deorſum vaſti ſunt, ſurſum anguſti: quia fortes in inferiora ſubſiſtūt, ſed ad ſuperiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarū deſignatur proficiens vita iuſtorum qui nequaquam ſunt in terrenis ſtudiis fortes, & in cœleſtibus debiles: ſed longius atq; diſtantius, ſtudioſos ſe Deo exhibent, quā ſeculo fuiſſe meminerunt. Nam cùm quibuſdam per prædicatorē noſtrū dicitur *a* [*Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem:*] eorum proculdubio infirmitati condeſcenditur, ac ſi eis apertiùs diceretur, ſi nequaquam amplius poteſtis, ſaltem tales eſtote in fructu bonorum operum, quales fuiſtis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat ſancta libertas aëris 1, quos in carne validos habuit vſus terrenæ voluptatis.

1. ¶ Aëris.] *Apud B. Gregorium legitur.* ſancta libertas hæredes: *vel,* ſancta libertas charitatis, quam in carne: *In vno autē exemplari Gratiani vaticano,* cæleſtis conuerſationis, *quod in gloſſa ad explanandā dictionē,* aëris, *affertur.*

CAP. IV. ¶ *Ad ſacros ordines vſurarÿ promoueri non debent.*

Item Gregorius *clero, & ciuibus Neapolitanis, lib. 8. epiſt. 40.*

DE *b* Petro inſuper ad nos perueniſſe cognoſcite, quod ſolidos dedit ad vſuram: quod vos oportet cum omni ſubtilitate perquirere: & ſi ita cōſtiterit, alium eligere, & ab huius vos perſona ſine mora ſuſpendite. Nam nos amatoribus vſurarum nulla ratione manus imponimus. Si verò ſubtili habita inquiſitione, hoc falſum eſſe patuerit (quia perſona eius nobis ignota eſt, & vtrum ita ſit de ſimplicitate eius, quod ad nos perlatum eſt, ignoramus) cum decreto à vobis facto, ad nos eū venire neceſſe eſt; vt vitam moréſq; illius ſolicitius inquirentes, ſenſum quoque pariter agnoſcamus, vt ſi huic iudicio aptus extiterit, veſtra in eo (adiuuante Domino) deſideria compleamus.

CAP. V. ¶ *Degradetur clericus qui vſuras accipere detegitur.*

Item ex concilio Eliberitano, c. 20.

SI *c* quis clericorum detectus fuerit vſuras accipere, placuit degradari, & abſtinere.

CAP. VI. ¶ *Nec implicari errore, nec cupiditate violari ſacerdotem oportet.*

Item Leo *Anatolio Epiſcopo Conſtantinopolitano epiſt. 51.*

2. ps. VIrum *d* catholicum, & præcipuè Domini ſacerdotem, ſicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente ſancta ſcriptura *e* [*Poſt concupiſcentias tuas non eas.*] Mens enim potentiæ *f* auida, nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſis, nec 1 pietati adhibere conſenſum.

3 ¶ Nec pietati.] *Hoc poſtremum orationis membrum abeſt ab originali: ſed habetur etiam apud Anſelmum.*

CAP. VII. ¶ *Qui cupiditatem à ſe non abſcindit, bonorum auctori inhærere non valet.*

Item Gregorius *lib. 7. epiſt. 100.*

BOnorum auctori inhærere aliter non valemus, niſi cupiditatem à nobis (quæ *g* omnium malorum radix eſt) abſcindamus.

CAP. VIII. ¶ *Auari eſt hominum bona inuadere, quorum neceſſitatibus ſubuenire valet.*

Item Ambroſius * *de eo, quod ſcriptum eſt in Euangelio* h [*Hominis cuiuſdam diuitis fructus vberes ager attulit.*]

SIcut *i* ij, qui per inſaniam mente tranſlati ſunt, non iam res ipſas, ſed paſſionis ſuæ phantaſias vident,

---

a 1. *Tim.* 3. b *Burc. l. 2. c. 119. Iuo p. 5. c. 195. & p. 13. c. 15. Pan. lib. 3. c. 157. inf. 14. q. 4. c. 8. ex alia verſione. Polyc. lib. 4. tit. 31. Rab. l. pæ. c. 32.*
c *Burc. l. 2. c. 129. Anſ. l. 7. c. 154 Iuo p. 6. c. 196. & p. 13. c. 8.* d *redundat iſta particula.*
e *al. ſeſquipla.*

a *Rom.* 6. b *Anſ. l. 6. c. 9. Poly l. 2. tit. 1* c *Iuo p. 13 c. 12. Pann. l. 3. c. 136.* d *Anſ. l. 7. c. 150.* e *Eccle.* 18. f *al. pecuniæ.* g 1. *Tim.* 6. * *Serm.* 18. h *Luc.* 12. i *Ex Baſilÿ homilia, ad eundem Euangelÿ locum.*

ita

ita etiam mens auari ſemel vinculis cupiditatis adſtricta, ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper reditus computat, gratius aurum intuetur, quàm ſolem *a*: ipſa eius oratio, & ſupplicatio ad Dominum, aurum quærit, *& poſt pauca.* ¶ Interdum etiam vſuræ arte nequiſſima, ex ipſo auro aurum naſcitur. Sed quid agis? Nec ſatietas vnquam, nec finis aderit cupiditati, *& infrà.* ¶ Sed ais: quid iniuſtum eſt, ſi cùm aliena non inuadam, propria diligentiùs ſeruo? O impudens dictum! Propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti: Quando in hanc ingreſſus es lucem, quando de ventre matris exiſti: quibus, quæſo, facultatibus, quibúſque ſubſidiis ſtipatus ingreſſus es? *& poſt pauca.* ¶ Proprium nemo dicat, quod eſt commune 1, quod plus quàm ſufficeret, ſumptum, etiam violenter obtentum eſt, *& infra.* Numquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia; vt tu quidem eſſes affluens, & abundans, aliis verò deeſſet, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu verò ſuſceptis Dei muneribus, etſi in ſinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, ſi tam multorum vitæ ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorum alimenta ſuum *b* non vſum, ſed abundantiam, & delicias facit? Neque enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundes, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis, & miſerorum redemptio eſt, & abſolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot *c* te ergo ſcias inuadere bona, quot *d* poſſis præſtare quod velis.

1 ¶ Commune.] *Apud beatum Ambroſium legitur,* Proprium nemo dicat, quod è communi plus quàm ſufficeret, ſumptum & violenter obtentum eſt, *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3. ps. *Neceſſe eſt etiam vt iſte qui ordinandus eſt,* [*ſuæ* e *domui ſit bene præpoſitus*] id eſt, *ſi in laici habitu vxorem habuit, vel filios, à vitiis ad virtutum ſtudia, & verbo, & exemplo prouocet, vt quòd poſtea præcepturus eſt populis, prius exigat à domeſticis. Vnde Apoſtolus* Epheſiis f *ſcribit, vt vxores ſuas ſicut ſua corpora diligant, & filios ſuos non ad iracundiam prouocent, ſed enutriant illos in omni diſciplina & correctione Domini. Vnde cùm Paulus ad Timotheum* g *ſcribens, dixiſſet.*] ſuæ domui bene præpoſitum [*ſtatim ſubiunxit,*] habentem filios ſibi ſubditos in omni caſtitate] [non h in accuſatione luxuriæ] *non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Vnde de beato Iob* i *legitur, quòd pro filiis ſuis quotidiana offerebat Deo ſacrificia, offerens holocauſta per ſingulos, quos tanta charitatis perfectione in vnum conſtrinxit, vt quiſque eorum in ſuo die conuiuium fratribus pararet, & ad epulandum ſecum tres ſorores ſuas pariter inuitaret. Quod quia Heli facere diſſimulauit, ac falſa pietate ſuperatus, delinquentes filios ferire noluit, (ſicut in libro Regum legitur) apud diſtrictum iudicem ſemetipſum cum filiis crudeli damnatione percuſſit: vnde ei diuina voce dicitur* k [Honoraſti filios tuos magis quàm me] *Hinc etiam Dauid erga filios benignitatem, non diſciplina ſeueritatem exercens, eorum iuuentutem experimento didicit pernicioſam, quorum pueritiã vaga licentia permiſit eſſe voluptuoſam. Vnus quippe eorum ſororem ſuam ſtupro corrumpens à fratre eius, Abſalone* l *ſcilicet, inter epulas, quas fratribus ſuis fraudulenter parauerat, obtruncatus eſt. Abſalon* m *verò poſtquam veniã a patre obtinuit, de regno illũ expulit, & ad concubinas eius ingreſſus eſt domum, per inuia deſerti patrem perſequens,*

a *ſolem videt.*] *Orig.* b *al. non ſuum.* c *al. tantorum.* d *al. quantis.* e *Hier. Oceano.* 1. *Tim.* 3. *& ibi gloſſator.* f *Epheſ.* 5. g 1. *Tim.* 3. h *Tit.* 1. i *Iob.* 1. k 1. *Reg.* 2. l 2. *Reg.* 13. m 2. *Reg.* 16.

quercui inhæſit, atque ita ſuſpenſus interiit a. *Hinc etiam Paulus ad Timotheum* b *ſcribit dicens.* Qui ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.] *Iure ergo, qui domui ſuæ neſcit præeſſe, in epiſcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua ſibi familior debet cura ineſſe, fidelis non eſt, quomodo in Eccleſia Dei (vbi tot ſunt, & alieni) ſollicitam diligentiam adhibet? vnde Hieronymus* c. [*Non enim* d *iuſtus polluitur ex vitiis filiorum, ſed libertas ab Apoſtolo Eccleſiæ principi reſeruatur, vt talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.*]

4. ps. *Quod tunc fiet, ſi non erit, quod ſibi imputetur. Cùm enim greſſus hominis à Domino dirigantur,* e *nec ſint* f, *in homine eius viæ: corripere quidem poteſt, corrigere autem non valet: pulſare poteſt, non aperire: manus comprimere non animum mutare.*

Cap. IX. ¶ *Bonorum hominum diſciplina mores immutare non valet.*

Vnde Auguſtinus *clero, & populo Hipponenſi, epiſt.* 137.

QVantumlibet vigilet diſciplina domus meæ, homo ſũ, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior ſit, quàm arca Noe *g* vbi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus eſt: aut melior ſit, quàm domus Abrahæ, vbi dictum eſt *h* [*Eiice ancillam, & filium eius:*] aut melior ſit: quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt *i* *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui,*] *& infra.* ¶ Similiter autem fateor charitati veſtræ coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo Deo ſeruire cœpi, quomodo difficile ſum expertus meliores, quàm qui in monaſteriis profecerunt, ita non ſum expertus peiores, quàm qui in monaſteriis ceciderunt *k*, ita vt hinc arbitrer, in Apocalyſi *l* ſcriptum [*Iuſtus iuſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc.*]

Cap. X. ¶ *Conuicia perditorum à via rectitudinis nos mouere non debent.*

Item Cyprianus *lib.* 1. *epiſt.* 3. *Cornelio Papæ.*

QVod ad nos attinet conſcientiæ noſtræ conuenit, frater, dare operam, ne quis culpa noſtra de Eccleſia pereat. ſi quis autẽ vltrò, & crimine ſuo perierit, & pœnitentiã agere, atque ad Eccleſiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos futuros credimus, qui conſulimus ſanitati, illos ſolos in pœnis remanſuros, qui noluerint conſilij noſtri ſalubritate ſanari. Nec mouere nos debent conuitia perditorum, quo minus à via recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apoſtolus inſtruat, dicens *m* [*Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.*]

DISTINCTIO XLVIII.

1. ps. PRohibentur etiam neophyti n *in epiſcopos ordinari, vt qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Epiſcopus; qui heri erat in theatro hodie non ſedeat in Eccleſia, qui veſpere erat in circo, hodie non miniſtret altario, qui dudum fuerat fautor hiſtrionum, hodie non ſit conſecrator virginum. Cauſa autem huius prohibitionis eſt ſecundùm Apoſtolum, ne elatus in ſuperbiam tanquam religio Chriſtiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus namque ſacerdos neſcit habere humilitatem, obſeruare modos perſonarum, vel ſe contemnere: non ieiunauit, non fleuit, non ſe correxit, non pauperi-*

a 2. *Reg.* 18. b 1. *Tim.* 5. c *In comm. ad c.* 1. *epiſt. ad Titum.* d *itaque.*] *Orig.* e *Pſal.* 36 f *Hierem.* 10. g *Gen.* 9 h *Gen.* 21. i *Malach.* 1. k *al. defecerunt.* l *Apoc.* 22. m *Galat.* 2. n 1. *Tim.* 3. *gloſſa ordina. ibid. & Hier. Oceano.*

bus erogauit.In arrogantiam (quæ eſt ruina diaboli) incidunt,qui puncto horæ nec dum diſcipuli fiunt magiſtri:& ſicut Innocentius a *ait [Miſerum eſt eum fieri magiſtrum, qui necdum didicit eſſe diſcipulus.]*

Cap. I. *Neophytus in Epiſcopum non eſt ordinandus*

Vnde in Nicæno concilio,c.2. *legitur.*

QVoniam *b* multa,ſiue per neceſſitatem,ſiue ex quacunque 1 cauſa,contra regulam geſta ſunt, ita vt homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati,vel inſtructi,ſtatim ad ſpiritualem baptiſmum veniſſent, & continuo, cum baptizati, etiam ad epiſcopatum, vel presbyterium prouecti ſunt;recte igitur viſum eſt de cætero nihil tale debere fieri Nam & tempore opus eſt, vt ſit catechumenus,& poſt baptiſmum multa probatione indiget. Euidens namque eſt apoſtolicum præceptum,dicens c.[*Non neophytum,ne forte elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli.*] Si verò præcedente *d* 2 tempore aliquod mortale 3 peccatum admiſerit,& conuictus duobus,vel tribus teſtibus fuerit, ceſſet à clero,qui huiuſmodi eſt. Si quis verò præter hæc fecerit,tanquam contraria ſtatutis ſancti *e* concilij gerens, ipſe præcipitabitur de ſtatu ſui cleri.

1 ¶ Quacumque cauſa.] *Græcè eſt:* ἢ ἄλλως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων: *quod Dionyſius vertit,* aut aliàs cogentibus hominibus.

2 ¶ Præcedente.] προϊόντος, *id eſt,*procedente,*ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Mortale.] *abeſt vox iſta à priſca verſione, Græcè eſt,* ψυχικόν τι ἁμάρτημα,*quod Dionyſius vertit,* delictum animæ.*Neophyti verò hodie appellantur, propoſitum ſacræ religionis nouiter aſſumentes.*

Cap. II. ¶ *Qui dicatur Neophytus.*

Vnde B. Gregorius *ſcribit Synagrio epiſcopo,& aliis epiſcopis,lib.7.* f *epiſt.* 100.

SIcut *g* neophytus tunc dicebatur, qui initio *h* 1 ſanctæ fidei erat eruditione plantatus; ſic modò neophytus habendus eſt, qui repentè in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores *i* ſacros irrepſerit. ¶ Ordinatè ergo ad ordines accedendum eſt.Nam caſum appetit,qui ad ſummi *k* loci faſtigia poſtpoſitis gradibus per abrupta quærit aſcenſum.Scimus autem quòd ædificati parietes nō prius tignorum pondus accipiunt, niſi à nouitatis ſuæ humore ſiccentur:ne ſi antè pondera,quàm ſolidentur,accipiant, cunctam ſimul fabricam ad terram deponant.

1 ¶ Initio ſanctæ.] *In lib.7. epiſt.* 100. *vbi habetur prior pars huius capitis vſque ad verſ.* Scimus autem, *legitur,* in ſanctæ fidei erat conuerſatione plantatus,*l.autem* 5.*epiſt.*51 *ſiue* c.95.)*vbi & eadem ferè iiſdē verbis habentur,ac præterea ſequens pars vſque ad finem legitur hoc loco,* qui adhuc nouiter erat plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

1. pars. ECce,*à quibus vitiis debeant eſſe immunes,qui in epiſcopū ſunt ordinandi.Qui enim interceſſores pro populo ad Deum parantur, neceſſe eſt,vt eius gratiam bene viuēdo mereantur. Vnde* Gregorius *ait in paſtorali:* ¶ *Sollicite formidandum,ne qui placare poſſe iram Dei creditur,hanc ipſe ex proprio reatu mercatur.Cuncti enim ex liquido nouimus; quia,cum is qui diſplicet,ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Qui ergo adhuc deſideriis terrenis adſtringitur, caueat, ne diſtricti iram iudicis grauius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ. Solerter ergo ſe quiſque metiatur, nec a locum regiminis aſſumere audeat,ſi in ſe adhuc vitium damnabiliter regnat:nec is,quem crimen deprauat proprium,interceſſor fieri appetat pro culpis aliorum.*

Cap. I. ¶ *Sacrificium Deo non offerat, qui vitiis eſt maculatus.*

Idem *in cod.paſtorali cod.c.*11.*continenter.*

HInc etenim ſuperna voce ad Moyſen dicitur. [Loquere *a* ad Aarō:homo de ſemine ſuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium eius.] Vbi & repentè ſubiungitur. [Si cæcus fuerit,ſi claudus,ſi vel paruo, vel grandi,& torto naſo,ſi fracto pede, vel manu,ſi gibbus,ſi lippus,ſi albuginem habens in oculo,ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel ponderoſus *b.*] Cæcus quippe eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conſpicit,quò greſſus operis porrigat *c*,neſcit.Hinc etenim prophetante Anna dicitur *d* [*Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit: & impij in tenebris conticeſcent.*]¶Claudus verò eſt, qui quidem,quò pergere debeat,aſpicit,ſed per infirmitatē mentis, vitæ viam perfectæ *e* non valet tenere,quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudine non erigitur,quò per deſiderium innititur,illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Hinc etenim Paulus dicit *f* [*Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris:vt non claudicans quis erret,ſed magis ſanetur.* ¶ Paruo autem naſo eſt. qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt.Naſo quippe odores, fœtoréſque diſcernimus. Rectè ergo per naſum diſcretio exprimitur:per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus.Vnde & in laude ſponſæ dicitur *g* [*Naſus tuus ſicut turris,quæ eſt in libano.*] quia nimirum ſancta Eccleſia,quę ex cauſis ſingulis tentamenta prodeant, per diſcretionem conſpicit,& ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed ſunt nonnulli,qui dum æſtimari hebetes nolunt,ſæpe ſe quibuſdam exquiſitionibus plus quàm neceſſe eſt exercentes,ex nimia ſubtilitate falluntur Vnde hic quoque ſubditur:[vel grandi & torto naſo.] Naſus enim grandis,& tortus eſt, diſcretionis ſubtilitas immoderata:quæ dum plus quàm decet, excreuerit,actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. ¶ Fracto autem pede, vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc,non vt claudus, ſaltem cum infirmitate teneat :ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. ¶ Gibbus verò eſt,quem terrenæ ſollicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad ſuperna reſpiciat;ſed ſolis his,quæ in infimis calcantur,intendat : qui & ſi quando aliquid ex bono patriæ cæleſtis audierit, ad hoc nimirum peruerſæ conſuetudinis pondere prægrauatus,cordis faciem non attollit:quia cogitationis ſtatum erigere non valet : quem terrenæ ſollicitudinis vſus curuum tenet.Ex horum quippe ſpecie pſalmiſta *h* dicit [*Incuruatus ſum, & humiliatus vſquequaque.*] Quorum culpam quoque per ſemetipſam veritas reprobans ait *i*, *Semen autem,quod in ſpinis cecidit, hi ſunt,qui audiunt verbum, & à ſollicitudinibus, & diuitiis,& voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum*] Lippus verò eſt,cuius quidem ingenium ad cognitionē veritatis emicat, ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt,ſed humore defluente infirmantes *k* palpebræ groſſeſcunt : quæ quia infuſione crebra atteruntur,etiam acies pupillæ vitiatur. Et ſunt nōnulli,quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat : qui

a *Epiſt.*12. *ad Aurelium.* b *Martinus Brach.epiſcopus cap.*22. c 1.*Tim.*3. d *al.procedente.*] *Orig.* e *al. magni.* f *Et lib.*5.*epiſt.*51.*Vigilio epiſcopo Arelatenſi.* g *Poly.l.* 2. *tit.*2. *Anſ.l.*6 *c.*26.*Iuop.*5:*c.*131.
h *al.in initio.* i *al.ordines.* k *al.ſumma.*

a *ne.*] *Orig.* b *hernioſus.*] *vulgata.* c *al.dirigat.*
d 1.*Reg.*2. e *al perfectè,* f *Hebr.*12. g *Cant.*7.
h *Pſal.*118. i *Luc.*8. k *infirmitate*]*Orig.*

videre

videre recta ſubtiliter per ingenitum poterant: ſed vſu prauorum actuum caligāt. Lippus itaque eſt, cuius ſenſum natura exacuit, ſed conuerſationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur *a* [*Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.*] Collyrio quippe oculos, vt videamus, inungimus, cùm ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciē medicamine bonæ operationis adiuuamus. ¶ Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur: quia arrogantia ſapientiæ, ſeu iuſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem ſibi iuſtitiæ, ſiue ſapientiæ tribuit, à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquā penetrat, quò ſe apud ſe per arrogantiam exaltat, ſicut de quibuſdam dicitur *b. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*] ¶ Iugem verò habet ſcabiē, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim feruor viſcerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio vſque ad operationem proſilit, nimirum feruor intimus, vſque ad cutis ſcabiem prorūpit, & foris iam corpus ſauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cùm dicebat *c* [*Tentatio vos non apprehendat, niſi humana.*] ac ſi apertè diceret. Humanum quidem eſt tentationem in corde perpeti: dæmoniacū verò eſt in tentationis certamine in operatione ſuperari. ¶ Impetiginem quoque habet in corpore, quiſquis auaritia vaſtatur in mente: quæ ſi in paruis non compeſcitur, nimirum ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & abſque occupati tædio excreſcens membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam, dum quaſi delectat, exulcerat: dum adipiſcenda quæque cogitationi obiicit, ad inimicitias accēdit: & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiā promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo deprauatur, & quaſi totum corpus exaſperat: quia per vniuerſa vitia animum ſupplantat, Paulo atteſtante, qui ait *d* [*Radix omnium malorum eſt cupiditas.*] Ponderoſus verò eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine grauatur in mente: qui nequaquam quidem vſque ad opus nefarium rapitur, ſed eius animus voluptate luxuriæ ſine vllo repugnationis obſtaculo delectatur. Vitium *e* quippe eſt ponderis, cùm humor viſcerum ad virilia labitur, quæ profectò cum moleſtia dedecoris intumeſcunt. Ponderoſus ergo eſt, qui totis cogitationibus ad laſciuiam defluens, pondus turpitudinis geſtat in corde: & quamuis praua non exerceat opera, ab his tamen non euellitur mente, nec ad vſum boni operis in aperto valet aſſurgere: quia grauat hunc in abditis pōdus turpe. ¶ Quiſquis ergo quolibet horum vitio ſubigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria deuaſtant. ¶ Quia igitur paucis ad magiſterium paſtorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimeſcat, oſtendimus, nunc is, qui ad illud digne peruenerit, in eo qualiter vincere debeat, demonſtremus.

1 ¶ Ne profectò.] *Sic etiam in originali impreſſo. In aliquot Gratiani manuſcriptis legitur,* Nec profectò diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria deuaſtant.

Cap. II. ¶ *Indoctus, terrena lucra ſectans, vitioſus ordinari non debet.*

Item Hieronymus a *ſuper Malachiam, ad c.* 1.

Sacerdotes nomen Domini deſpiciunt, & quantum ad ſe, panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt, quique dato munere ſacerdotium præſumunt. Panem quoque polluit, qui doctrinam Domini in populo malè diſpergit *b*, & qui honorat potentem & deſpicit pauperem, *& infrà.* ¶ (Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? &c.) ſuperius accuſati de panibus, nunc accuſantur de victimis. Cæcum animal offert, qui ordinat indoctum loco docti, magiſtrumque facit, qui vix diſcipulus eſſe poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentem locat, vtpote pedem in diuerſa ponentem, vnum in diuinis, alterum in carnalibus: cui poteſt inferri illud de libro Regum (Vſque quo claudicatis in duas partes?) Languidum offert, qui vitioſum habet pro religioſo, quique tardum & pigrum probat 1 patientem, dicens illum negligentiæ redarguendum. Indignum eſt enim dare Deo, quod dedignatur homo.

1 ¶ Probat patientem.] *Sic interpungitur etiam in manuſcriptis, & in gloſſa, cùm ita poſſet etiam diſtingui,* & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

DISTINCTIO L.

1. ps. *Ex præmiſſis auctoritatibus liquidò monſtratum eſt, quod variis criminibus irretiti in ſacerdotes ordinari non poſſunt. Nunc autem de eiſdem quæritur, vtrum poſt peractam c pœnitentiam, vel in propriis ordinibus remanere, aut ad maiores gradus conſcendere valeant. Multorum auctoritatibus, variis criminibus irretiti, à propriis ordinibus deiiciuntur, & ab acceſſu maiorum prohibentur.*

Cap. I. ¶ *Lapſi in ſuum ordinem reparari non poſſunt.*

Vnde Gregorius *ait Conſtantino Mediolanenſi Epiſcopo, lib.* 4. *epiſt.* 17. *ſiue c.* 61.

Si *d* lapſus ad ſuum ordinem reuertendi licentia conceditur, vigor canonicæ proculdubio frangitur diſciplinæ: dum pro reuerſionis ſpe, prauæ actionis deſideria quiſque concipere non formidat, *& poſt pauca.* ¶ Illud igitur præ omnibus ſtudere, vt lapſos, in ſacrum ordinem nullius vobis ſupplicatio aliquo modo reuocare ſuadeat: ne huiuſmodi non ſtatuta, ſed temporaliter dilata credatur eſſe vindicta.

Cap. II. ¶ *Qui poſt ſuam ordinationem labitur depoſitus permanebit.*

Item Martinus Papa I. *Amando Epiſcopo.*

Qui *e* ſemel poſt ſuam ordinationem in lapſum ceciderit, deinceps iam depoſitus erit, nullumque gradum ſacerdotij poterit adipiſci.

Cap. III. *Presbyter poſt lapſum nulla ratione in ſuo ordine reparari valet.*

Item Gregorius Papa, *Sabiniano Epiſcopo, lib.* 7. *epiſt.* 25.

Presbyterum *f* de quo nos fraternitas tua latoris præſentium legatione *g* conſuluit, nulla ratione in ſacro ordine poſt lapſum, aut permanere, aut reuocari poſſe cognoſcas. Circa quem tamen mitius agendum eſt: quia commiſſum facinus facili dicitur profeſſione confeſſus.

a *Apoc.* 3.
b *Roman.* 1.
c 1. *Corinth.* 10.
d 1. *Timoth.* 6.
e *Sic & Arnobius.*

a *Senſus aliqua ex parte.*
b *al. diſperſit.* c *al. actam.*
d *Anſ. l.* 8. *c.* 25. *& l.* 1. *c.* 13. *Iuo p.* 6. *c.* 89. *Pann. l.* 2. *c.* 14.
e *Pann. l.* 3. *c.* 141.
f *Anſ. l.* 8. *c.* 26. *Pann. l.* 3. *c.* 146.
g *al. relatione.*

Cap. IV. ¶ *Poſt perpetratum homicidium ſacerdotale officium miniſtrari non poteſt.*

Item Ioannes * VIII. *Cenomantico Vricenſi* † *Epiſcopo.*

MIror *a* minus doctam ſcientiam tuam ſacerdotem putare poſt perpetratum homicidium poſſe in ſacerdotio miniſtrare; immo (quod eſt ineptius) nobis ſuadere velle, vt ipſi tali præſumptioni præberemus aſſenſum. Quis enim tam demens, tamque peruerſi ſenſus, tale quid æſtimaret, vel poſt quantamcunque pœnitentiam concedendum, cum omnino ſit canonicæ diſciplinæ contrarium? Debet ergo ſacerdotio priuatus lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus ſaltem remediis curatus, ſalutis poſſit inuenire ſuffragium.

Cap. V. ¶ *Ad maiorem gradum Clericus prouehi non poteſt qui paganum occidit.*

Item Nicolaus Papa.

CLericum *b*, qui paganum occiderit, non oportet ad gradum maiorem prouehi, qui carere etiam debet acquiſito: homicida enim eſt. Nam cum diſcreti ſint milites ſæculi à militibus Eccleſiæ: non conuenit militibus Eccleſiæ militare ſæculo, per quod ad effuſionem ſanguinis neceſſe ſit peruenire.

Cap. VI. ¶ *Qui defendendo ſe, paganum occiderit ſacerdotali careat officio.*

Item Osbaldo Chorepiſcopo Quadrantino.

DE his clericis pro quibus conſuluiſti, ſcilicet qui ſe defendendo, paganum occiderunt, ſi poſtea per pœnitentiam emendati poſſint ad gradum priſtinum redire, aut ad altiorem conſcendere; ſcito nos nullam occaſionem dare, nec vllam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi. Verum ſi contigerit, vt clericus ſacerdotalis ordinis ſaltem paganum occiderit, multum ſibi conſulit, ſi ab officio ſacerdotali receſſerit: ſatiúſque eſt illi in hac vita Domino ſub inferiori habitu irreprehenſibiliter famulari, quàm alta indebitè appetendo, damnabiliter in profundum demergi.

Cap. VII. ¶ *Cadat ab officio Epiſcopus presbyter, aut diaconus capitale committens crimen.*

Item ex Concilio Agathenſi, c. 50.

SI Epiſcopus presbyter, aut diaconus capitale crimen commiſerit, aut chartam falſauerit, aut falſum teſtimonium dixerit, ab officij honore depoſitus in monaſterium detrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

Cap. VIII. ¶ *Qui homicidij facto, aut præcepto, aut conſilio poſt baptiſmum conſcius fuerit clericus non ordinetur.*

Item ex Concilio Martini *c* Papæ, c. 26.

SI *d* quis viduam, aut ab alio dimiſſam *e* duxerit, non admittatur ad clericatum. Quòd ſi irrepſerit, deiiciatur. Similiter, ſi homicidij, aut facto, aut præcepto, aut conſilio, aut defenſione 1 poſt baptiſmum conſcius fuerit, & per aliquam ſubreptionem ad clericatum venerit, deiiciatur, & in fine vitæ ſuæ *f* laicam communionem tantummodo recipiat.

1 ¶ Defenſione] *In codice Lucenſi regio (in quo ſunt etiã hæc capitula à Martino Bracarenſi Epiſcopo collecta) & apud Anſelmum, & in editione conciliorum tribus tomis, in margine legitur* aſſenſione, *cui lectioni conuenit quod legitur in concilio Triburienſi, c. 11. circa finem.*

* *Vide c. 29. infr.* † *al. Cannomoco Venetienſi.*
a *Inop. 6. c. 114. & p. 10. c. 51. Pann. l. 3. c. 153.*
b *Inop. 6. c. 120.* c *Apud Mar. Bra.*
d *Anſ. l. 7. c. 11. Ex c. 18. Apoſt.* e *al. reliſtam.*
f *al. ſuæ communionem recipiat.*

Cap. IX. ¶ *De ſacris ordinibus lapſi reparari non poſſunt.*

Item Gregorius *Ianuario Epiſcopo Calaritano, lib. 7. epiſt. 26.*

PErnenit ad nos, quoſdam de ſacris ordinibus lapſos, vel poſt pœnitentiam, vel ante, ad miniſterij ſui officium reuocari: Quod omnino prohibemus, & in hac re ſacratiſſimi quoq; canones contradicunt. Qui igitur poſt acceptum ſacrum ordinem lapſus in peccatum carnis fuerit, ſacro ordine ita careat, vt ad altaris miniſterium non accedat.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Idem *Venantio Lucenſi Epiſcopo, lib. 4. epiſt. 5. ſeu. c. 49.*

ACcedens *b* ad Gorgonam inſulam fraternitas veſtra diſcutiat id, quod ad nos de Saturnino presbytero 1 perlatum eſt. Peruenit namque ad nos, quia poſtquam pro crimine lapſus ſui à ſacerdotij ordine eſt deiectus, ad explendum miniſterium ſacerdotij præſumpſit accedere, & omnipotenti Deo Hoſtias immolare. Quod ſi ita factum fraternitas veſtra repererit, eum ſacri corporis & ſanguinis Dominici participatione priuatum in pœnitentiam redigat: ita vt vſque ad diem obitus ſui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus ſui tempore percipiat. Sin autem eum fraternitas tua talem pœnitentiam agere cognouerit, vt ei iuſtè ad recipiendam inter laicos communionem, & ante exitum, debeat miſereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus poteſtate: *& infrà.* c ¶ Præterea ad fraternitatis tuæ conſulta reſpondentes ſtatuimus, diaconum, & abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidiſſe, ad ſacrum ordinem non debere, vel poſſe vllo modo reuocari. Quem quidem ſacro ordine priuatum in pœnitentiam deputare te conuenit: cuius ſi poſtea actus, conuerſatióque, meruerit priorem inter alios monachos, vbi tu tamen decreueris, ſtandi locum obtineat. Subdiaconi quoque, quos ſimilis culpa conſtringit, ab officio ſuo irreuocabiliter depoſiti, inter laicos communionem accipiant. In portu autem Veneris, loco lapſi diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum verò presbyterum, vt nunquam ad ſacri ordinis miniſterium præſumat accedere, ſcriptis cauere decreuimus: ſed eum in inſula Gorgona, atque Capraria ſollicitudinem de monaſteriis gerere, & in eo, in quo eſt ſtatu, ſine cuiuſquam aduerſitate manere permittimus.

1 ¶ Presbytero.] *In vetuſto codice epiſtolarum B. Gregorij, & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur,* ex presbytero: *itemque inferius in hoc eodem capite:* Saturninum verò expresbyterum *ſine vt in impreſſis B. Gregorij,* ex presbytero. *Depoſitos enim presbyteros, expresbyteros, & eos, qui monaſteria deſeruerant, exmonachos appellabant, ſicut illi qui conſulatum, aut quæſturam geſſerant, exconſules, aut exquæſtores vocari ſoliti fuerunt.*

Cap. XI. ¶ *Loco lapſi alius ordinandus eſt.*

Idem *Martino Epiſcopo Rauennati, lib. 6. epiſt. 39 ſeu. c. 203.*

POſtquam *d* quemquam criminaliter abſcedentem *e*, in locum de quo lapſus eſt, nulla permittit ratio reuocari, & vltra *f* tres menſes Eccleſiam vacare pontifice, ſtatuta ſacrorum canonum non permittunt: ne cadente paſtore Dominicum gregem antiquus (quod abſit) hoſtis inſidiando dilaniet, fraternitas veſtra deprecationi eorum conſentire, & in loco lapſi debet Epiſcopum ordinare.

a *Polyc. l. 4. tit. 39. Anſ. l. 8. c. 20 Inop. 6. c 78. Pann. l. 3. c. 133.* b *Poly. ibid. Anſ. l. 8. c 21. Inop. 6. c. 83.*
c *Eodem lib. 4. epiſt. 16. ſeu. c. 60. Pann. l. 3. c. 135.*
d *Anſ. l. 8. c. 25.* e *al. cadentem.* f *diſt. 75. quoniam.*

Cap. XII.

Cap. XII. ¶ *Qui poſt ordinationem ſuam in lapſum ceciderit, ſacra myſteria non debet tractare.*

Item Martinus Papa I. *in epiſtola ad Amandum.*

SI poſt ordinationem ſuam quiſpiam in lapſum ceciderit, & præuaricationis peccato fuerit *a* deprehenſus obnoxius omnimodo prohibendum eſt, eum manibus lutulentis, atque pollutis myſteria noſtræ ſalutis tractare.

2. Pars. *Econtra exemplis & auctoritatibus probatur poſt actam pænitentiam proprios gradus licitè poſſe adminiſtrare, & ad maiores conſcendere, Maria* b *enim ſoror Aaron poſtquam lepra percuſſa eſt, quia in Moyſen murmurauerat, acta pænitentia, à peccato mundata, & ſanata eſt, & priſtinam gratiam prophetandi recepit. Aaron* c *autem poſt conflatum vitulum etiam in ſummum ſacerdotem conſecratus eſt. Dauid* d *poſt adulterium, & homicidium ſpiritum prophetiæ recepit, & in proprio* e *gradu permanſit. Achab* f *quoque poſt mortem Nabuthæ viri ſanctiſſimi per pænitentiam humiliatus, in regia ſede remanſit. Et vt prætereamus multa exempla veteris Teſtamenti. Petrus* g *negauit Chriſtum, & tamen poſtea princeps Apoſtolorum factus eſt: Paulus* g *Stephanum lapidauit, & tamen à Deo in Apoſtolum electus eſt. Multi quoque ab hæreſi ad vnitatem catholicæ fidei reuertentes, in ſuis ordinibus ſunt recepti: alij verò ad epiſcopalem etiam gradum ſunt promoti, vtpote Auguſtinus, & alij complures.*

Cap. XIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

IOannes *i* Chryſoſtomus à duabus ſynodis orthodoxorum Epiſcoporum fuit diiudicatus *k*, ſed iterum fuit reſtitutus. Marcellus Epiſcopus Ancyræ Galatiæ depoſitus fuit, ſed poſtmodum proprium recepit Epiſcopatum. Aſclepius diiudicatus à ſynodo, Eccleſiam ſuam poſtea recepit. Lucius Epiſcopus Adrianopolites damnatus à Papa Iulio, recepit Eccleſiam ſui Epiſcopatus. Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus depoſitus fuit, poſtea reconciliatus eſt Eccleſiæ ſuæ. Simili modo Polychronium eiuſdem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Pontificem Sixtus *l* Papa damnauit, & iterum ipſe eum reconciliauit. Innocentius Papa Photinum Epiſcopum damnauit, ſed poſtea eum in proprium locum reſtituit Eccleſiæ ſuæ. Miſenum 1 Epiſcopum *m* à Felice Papa damnatum Gelaſius Papa ſucceſſor illius reconciliauit *n*, & Eccleſiæ ſuæ reſtituit. Leontius, dum eſſet presbyter, depoſitus fuit, ſed poſtea in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius vero quartus Papa Theodoſium, quem Eugenius eius anteceſſor presbyterij honore priuauerat, ſanctæ Eccleſiæ Signinæ conſecrauit Epiſcopum. Ibas namque Epiſcopus diiudicatus fuit, ſed ſancta ſynodus canonica ſuam illi reſtituit Eccleſiam. Rothadum verò Epiſcopum ſanctæ Sueſſionenſis Eccleſiæ à ſynodo, cui Carolus interfuit condemnatum, & Sophronium *o* Placentinum Epiſcopum merito reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliauit.

¶ *Caput hoc à vetuſtioribus codicibus abeſt: in vulgatis inſcribebatur,* Item ex epiſtola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum: *quæ inſcriptio ſublata eſt, quoniam quæ in hoc capite tractantur, ex varijs hiſtoriis ſunt collecta, & aliqua longè poſt Cyrillum & Hieroſolymitanum, & Alexandrinum contigerunt. Neque apud Burchardum, & Iuonem vlla talis inſcriptio eſt, ſed tantum in Panormia.*

1 ¶ Miſſenum.] *Antea legebatur,* Nicænum. *Emendatum eſt ex Burchardo, Iuone, & c. Gregorius infrà 35. quæſt. 9. Atque in Pontificali Romano manuſcripto in vita Nicolai I. leguntur:* Sicut beatus Papa Felix Vitalem & Miſſenum Epiſcopos, qui in Petro Alexandrino hæretica fæce coinquinato, coacti conſenſerant, ſacerdotali gradu, Eccleſiaſtica imò communione priuauit.

---

a *al. deprehenditur.*] *Orig.* b *Num.* 12. 33. *q.* 2. *c. hoc ipſum.* c *Exod.* 32. d 2. *Reg.* 11. & 12. e *al. priſtino.* f 3. *Regum* 21. g *Matth.* 26. *Ioan.* 21. h *Act.* 7. & 9. i *Burc. l.* 1. *c.* 233. *Iuo in prologo, Panorm. in prologo, c.* 32. k *al. iudicatus.*
l *Sixtus Papa III.* m 35. *q.* 9. *c. Gregorius.*
n *al. & communicauit.*
o *al. Suffrenum.*] *vel Suffredum.*] *vt infra* 6. *q.* 3. *denique Suffredus.*

Cap. XIV. ¶ *Clerici poſt lapſum in ſuis ordinibus reparari poſſunt.*

Præterea Galixtus Papa I. *de huiuſmodi ſcribit ita, epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliarum.*

POnderet vnuſquiſque ſermones ſuos & quod ſibi loqui non vult, alteri non loquatur. Vnde bene ſacra *a* ait ſcriptura. (*Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.*] Nos enim tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus Nec præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neque ordinem corrumpamus. ¶ Sed *b* ſi aliquis lapſus quocunque modo fuerit, portemus *c* eum, & fraterno corripiamus affectu: ſicuti ait B. Apoſtolus *d*: (*Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.*) Porro ſanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permanſit. Beatus quoque Petrus amariſſimas lacrymas fudit, quando Dominum negaſſe pœnituit: ſed tamen Apoſtolus permanſit. Et Dominus per Prophetam *e* peccantibus pollicetur, dicens: (*Peccator in quacumque die conuerſus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordaber amplius.*) Errant *f* enim qui putant Domini ſacerdotes poſt lapſum, ſi condignam egerint pœnitentiam, Domino miniſtrare non poſſe, & ſuis honoribus frui, ſi bonam deinceps vitam duxerint, & ſuum ſacerdotium condignè cuſtodierint. Et ipſi, qui hoc putant, non ſolum errant, ſed etiam contra *g* traditas Eccleſiæ claues diſputare, & agere videntur: de quibus dictum *h* eſt. (*Quæcumque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cælo.*) Alioquin hæc ſententia aut Domini non eſt, aut vera eſt. ¶ Nos verò indubitanter tam Domini ſacerdotes, quàm reliquos fideles poſt dignam ſatisfactionem poſſe redire ad honores credimus: teſtante Domino per Prophetam *i* (*Nunquid* 1 *qui dormit, non adiiciet vt reſurgat?* Et Propheta *k* Dauid pœnitentiam agens dixit: (*Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.*) Ipſe namque poſt pœnitentiam, & alios docuit, & ſacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus ſanctæ Eccleſiæ: ſi lapſi fuerint, & condignam pœnitentiam Deo geſſeriut, vtrumque facere poſſe. Docuit enim quando dixit: (*Docebo* l *iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.*) Et ſacrificium Deo pro ſe obtulit, dum dicebat. Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus.) Videns enim Propheta ſcelera ſua mundata per pœnitētiam, non dubitauit prædicando, & Domino libando curare aliena, *& infrà.* ¶ Mundatur ergo homo à peccato, & reſurgit gratia Dei lapſus, & in priſtino manet officio iuxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, vt ſententia Euangelij *m* maneat in eo. (*Vade & amplius noli peccare.*) Vnde ait Apoſtolus *n* *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius. & infrà.* ¶ Sententiam, fratres, quæ miſericordiam vetat, non ſolùm tenere, ſed & audire, refugite: quia potior eſt miſericordia omnibus holocauſtomatibus, & ſacrificiis.

---

a *Tob.* 4. b *Burch. l.* 19. *c.* 42. *Iuo p.* 6. 48. c *non perdamus eum, ſed fra.*] *Orig.* d *Gal.* 6. e *Ezech.* 18.
f *Polyc. l.* 4. *tit.* 38. *Pau. l.* 3. *c.* 148. g *al. traditas Eccleſia claues deſpicere videntur.*] *infrà ex Auguſt. c. vt conſtitueretur.* h *Matth* 18. *Greg. lib* 7. *epiſt.* 53. i *Pſal.* 40. k *Pſal.* 50. l *Ibid.* m *Ioan.* 8. n *Rom.* 6.

De

a ¶ Nunquid.] *In epiſtola Calixti & apud collectores indicatos legitur:* numquid, qui credit, non adiiciet, vt reſurgat? & qui auerſus eſt, non reuertetur? *& alibi:* nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. *Quæ duæ ſententiæ habentur Hierem. 8. & Ezech. 33. Sed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

Cap. XV. ¶ *In priſtinum gradum poſt pœnitentiam reuocari poſſunt ſacerdotes.*
Item Hieronymus *ad c. 3. Malachiæ.*

ET *a* purgabit filios Leui: tempus *b* eſt enim vt iudicium incipiat à domo Dei,] & alibi c ſcribitur. [*A ſanctis meis incipite.*] In filiis autem Leui omnem ſacerdotalem intellige dignitatem. Si autem ſacerdotes purgandi ſunt, & colandi, vt purum aurum remaneat, & argentum: quid de cæteris eſt dicendum? Qui cùm emundati fuerint, & colati, tum offerent Domino iuſta ſacrificia, & placebit ſacrificium eorum, quod offerunt pro Iuda, & Hieruſalem, hoc eſt, pro iis, qui Dominum confitentur, & pacem eius mente conſpiciunt [ſicut dies ſæculi, & ſicut anni antiqui:] vt quomodo in principio placuerunt Deo, ſic poſt peccatum, & pœnitentiam placere incipiant, cum omni fuerint peccatorum ſorde purgati.

C. XVI. ¶ *Lapſi reparari poſſunt.*
Item Gregorius *Secundino lib. 7. epiſt. 53.*

QVia *d* ſanctitas tua hoc à nobis requiſiuit, vt ſibi de ſacerdotali officio poſt lapſum reſurgendi auctoritates ſcriberemus, dum ſe dicit de hoc canones diuerſos legiſſe, & diuerſas ſententias inueniſſe, aliàs reſurgendi, aliàs nequaquam poſſe: Ideo nos 1 generales ſynodos à Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quia ipſam ſequentes cæteræ in cunctis canonicis ſententiis vnanimiter concordant. Nos verò præcedentes patres ſequi debemus: qui auctore Deo à ſacra doctrina illorum non diſcordamus. A capite itaque incipientes vſque ad quartum altaris miniſtrum, hanc formam ſeruandam cognoſcimus, vt ſicut minorem maior præcedit in honore, ita & e in crimine, & quem maior ſequitur culpa, maiore plectatur vindicta, & ſic poſtea *f* pœnitentia credatur eſſe fructuoſa. ¶ Quid enim prodeſt triticum ſeminare, & fructum illius non colligere? aut domum conſtruere, & non illic habitare? Poſt dignam igitur ſatisfactionem credimus poſſe rediri ad honorem, *& infrà.* ¶ Ad fontem miſericordiæ recurrentes, Euangelij *g* proferamus ſententiam. [*Gaudeo,* inquit, *ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, magis quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.*] Et ouem perditam, 99. non errantibus relictis in deſerto *h*, humero pij paſtoris ad ouile reportatam, Dominus ipſe teſtatur. Si ouis perdita errans poſt inuentionem ad ouile humero reportatur, cur poſt pœnitentiam ad Eccleſiæ miniſterium lapſus non reuocetur? Sicut 2 in Apocalypſi *i* dicitur de miniſtro Eccleſiæ. [*Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.*] Quid enim eſt grauius, aut carnale delictum admittere ſine quo pauci inueniuntur, aut Dei filium iureiurando negare? In quo tamen hunc ipſum beatum Petrum Apoſtolorum principem ad cuius ſacrum corpus indigni ſedemus, lapſum eſſe cognoſcimus. Sed poſt negationem pœnitentia ſecuta eſt, & poſt pœnitentiam miſericordia data eſt, [quia poſtea ab Apoſtolatu eum non expulit, qui ante quidem ipſum ſe negare prædixit.

1 ¶ Ideo nos.] *In duabus editionibus epiſtolarum B. Gregorij legitur,* ideò generaliſſima, quæ à Nicæno concilio incipiunt cum reliquis quatuor inuenimus concordantia Nam & nos præcedentes, &c. *In vno manuſcripto codice eſt,* generaliſſime: *reliqua eodem modo. Apud Burchardum Iuonem, Pannormiam.* Nam nos generaliter, *cæteroqui parum à Gratiano diſcordant.*

2 ¶ Sicut.] *Hinc vſque ad verſ.* Quid enim, *in aliquot codicibus epiſtolarum excuſis, & duabus manuſcriptis. Burchardo, Iuone, & Rabano non habentur.*

a *Malach.* 3. b 1 *Petri* 4. c *Ezech.* 9.
d *Rab. in pœn. c.* 1. *Burc. l.* 19. *c.* 43. *Iuo p.* 6. *c.* 85. *Pann. l.* 3. *c.* 147. e *al. & crimine.* f *al & vindictæ, quæ poſt pœnitentiam.* g *Luc* 15. h *in deſerto abeſt ab orig.*
i *Apoc.* 2.

Cap. XVII. ¶ *Poſt acerrimam pœnitentiam lapſi reparantur.*
Idem *ſuper Ezechielem, Hom. 9. ad c.* 2.

QVid eſt hoc, quod prophetæ iacenti dicitur: [Sta ſupra pedes tuos, & loquar tecum.] Qui enim iacenti loquebatur, cur non ſe, niſi ſtanti promiſit eſſe locuturum? Sed ſciendum, quia alia ſunt, quæ iacentes, alia, quæ ſtantes audire debeamus. Iacenti enim dicitur, vt ſurgat ſtanti autem præcipitur, vt ad prædicationem proficiſci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confuſione iacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cùm iam in bono opere ſurgimus, cùm iam rectè ſtare cœperimus, dignum eſt, vt ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo propheta viſionem ſpiritualem vidit, & cecidit: cadens verò iam monitionis verbum ſuſcepit, vt ſurgeret: ſurgens autem præceptum audiuit, vt prædicaret. Nam qui adhuc ex ſuperbiæ vertice ſtamus, cùm iam de æternitatis timore aliquid ſentire cœperimus, dignum eſt, vt ad pœnitentiam cadamus. Et cùm infirmitatem noſtram ſubtiliter cognoſcentes, humiliter iacemus, per diuini verbi conſolationem ſurgere ad fortiora opera iubemur.

Cap. XVIII. ¶ *De eodem.*
Idem *lib. 8. Moral. c. 16. ad c. 28 Iob.*

FErrum de terra tollitur, cùm fortis propugnator Eccleſiæ à terrena, quam priùs tenuit, actione ſeparatur. Non ergo in eo debet deſpici, quod fuit: quia iam incipit eſſe, quod non fuit.

Cap. XIX. *Poſt condignam pœnitentiam, priſtina recipiuntur officia.*

Item Hieronymus *ad c. 3. Michææ.*

CVm exaudiero eos, dabo eis virtutem ſpiritus mei, & implebo eos iudicio meo, & fortitudine.] Animaduerte in præſenti loco poſſe docere aliquem poſt peccatum: ſi tamen vitia priſtina, pœnitentia digna diluerit. Vnde Dauid poſt adulterium, & homicidium loquitur in Pſal. *a* [*Asperges me hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.*] Nec ſua tantùm puritate contentus eſt; ſed infert [Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me:] cumque feceris [docebo, ait, iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.]

Cap. XX. ¶ *De eodem.*
Item Hieronymus *lib. 2. contra Iouinianum.*

IEſus *b* filius Ioſedech ſacerdos magnus, quãquam in typo præceſſerit Saluatoris, qui noſtra peccata portauit, & alienigenam ſibi ex gentibus copulauit Eccleſiam: tamen ſecundum literam poſt ſacerdotium ſordidatus inducitur, & ſtat diabolus à dextris eius: & candida illi deinceps veſtimenta redduntur.

Cap. XXI. ¶ *Per pœnitentiam clerici correcti gradum ſuum & dignitatem recipiant.*
Item ex Concilio Agathenſi, *c.* 2.

COntumaces *c* clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis corrigantur, & ſi qui prioris gradus elati ſuperbia communionem fortaſſe contempſerint, aut Eccleſiam frequentare, vel officium ſuum implere neglexerint, peregrina eius communio tribuatur: ita, vt cùm eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum ſuum, dignitatemque recipiant.

a *Pſal.* 50. b *Infrà de pœn. diſt.* 2. *ſi enim.* §. *Ieſus. Zachar.* 3. *Et capitular. lib.* 7. *c.* 211.
c *Iuo p.* 6. *c.* 366.

CAP. XXII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Martini Papæ, *c.* 17.

SI *a* quis presbyter, aut diaconus 1 inuentus fuerit aliquid de miniſteriis Eccleſiæ venundaſſe; quia ſacrilegium commiſit, placuit eum in ordinatione Eccleſiaſtica non haberi. In iudicio tamen epiſcopi dimittendum eſt, ſiue dignus ſit, ſiue indignus in ſuo recipi debeat gradu: quia multoties hoc ipſum, quod de ſacroſancto altario contaminatum eſt, in epiſcopi poteſtate dimiſſum eſt.

1 ¶ Diaconus.] *Sequebatur:* aut ſubdiaconus, *quæ duæ dictiones expunctæ ſunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Iuonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.*

CAP XXIII. PALEA 1
[*Item* Auguſtinus *ad Bonifacium.*]

BEne valet ſacerdotes reſtitui ad honorem ſuũ poſt peractam pœnitentiam: licet in hoc diuerſi diuerſa ſentiant, dicentes non poſſe reſtitui ad honorem. Sed ſic dictum eſt propter ſimulatas pœnitentias quorundam, & propter affectatas honorum dignitates.

1 ¶ Palea,] *In aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani hæ duæ paleæ non habentur, ſed poſt finem capitis,* ſi quis Presbyter, *ſequitur continenter,* Quomodo igitur: *ſunt tamen in multis, atq; in iis quidem, à quibus plerumq; paleæ abſunt. Ac videntur ſummæ quædam partim præcedentium capitum,* ponderet, *&* quia ſanctitas, *partim ſequentis,* vt conſtitueretur, *quod refertur ex Auguſtino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has paleas hæc eadem irrepere citatio.*

CAP. XXIV. PALEA.

SAcerdos quidem ſi cadit, valet, & habet reſtitutionis locum poſt dignam peractam pœnitentiam, in honorem ſuum propheta atteſtante *b*, qui ait [*Numquid qui cadit, non adiiciet, vt reſurgat?*] Et B. Gregorius hoc dicit ad Secundinum incluſum, amicum ſuum. Etiam ab ipſo propheta in hoc argumentum habemus: qui cùm poſt peractum adulterium, & homicidium perpetrauit, tamen poſtea peracta digna pœnitentia per Dei gratiam ad priſtinum officium reſtituitur.

3. pars. *Quomodo igitur huiuſmodi auctoritatum diſſonantia ad concordiã reuocari valeat, breuiter inſpiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, ſed timor vilitatis & amiſſio proprij gradus, & ambitio celſioris ad pœnitentiam cogit. Hos ſacri canones irrecuperabiliter* c *deiiciunt: quia qui ſimulatione pœnitentiæ, vel affectatione honoris à Deo non conſequitur veniam, nec ab Eccleſia reparationem meretur.*

CAP. XXV. ¶ *Quare conſtitutum eſt in Eccleſia, ne poſt pænitentiam quis ad clericatum redeat.*
Vnde Auguſtinus *ſcribit ad Bonifacium epiſt.* 30.

VT *d* conſtitueretur in Eccleſia, ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinę. Alioquin contra claues datas Eccleſiæ diſputabitur, de quibus dictũ eſt, [quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo.] Sed ne forte etiam de cæteris *e* criminibus, ſpe honoris Eccleſiaſtici animus intumeſcens ſuperbè ageret pœnitentiam, ſeueriſſime placuit, vt poſt actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo ſit clericus: vt deſperatione temporalis altitudinis, medicina maior, & verior eſſet humilitas. Nam & ſanctus Dauid de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore ſuo perſtitit. Et B. Petrum, quando amariſſimas lachrymas fudit, vtique Dominum negaſſe pœnituit, & tamen Apoſtolus manſit. Sed non ideo ſuperuacua putanda eſt poſteriorum diligentia, quia vbi ſaluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo ſalus totius muniretur: experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas, multorum experimenta morborũ. Verùm in huiuſmodi cauſis, vbi *a* per graues diſſenſionum ſciſſuras non huius, aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtrages iacent, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus malis ſanãdis charitas ſyncera ſubueniat.

CAP. XXVI. ¶ *Reparationis beneficium non niſi poſt pœnitentiam poteſt concedi.*
Item ex epiſtola cleri Romani *miſſa Papæ Cypriano.*

ABſit *b* à Romana Eccleſia vigorem ſuum iam profana facilitate dimittere, & neruos ſeueritatis euerſa fidei maieſtate diſſoluere, vt cùm adhuc non tantùm iaceant, ſed & cadant euerſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum vtique non profutura præſtentur, & noua per miſericordiam falſam vulnera veteribus tranſgreſſionis vulneribus imprimantur, vt miſeris ad euerſionem maiorem eripiatur & pœnitentia. Vbi enim poterit indulgentiæ medicina proficere *c*, ſi etiam ipſe medicus intercepta pœnitentia indulget periculis? ſi tantummodo operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non eſt curare, ſed, ſi dicere verum volumus, occidere.

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex originali.*

CAP. XXVII. ¶ *Impœnitentibus venia concedi non poteſt.*
Item Cyprianus *in ſermone de lapſis.*

SI *d* quis præpropera feſtinatione temerarius remiſſionem peccatorum dare ſe cunctis putat poſſe, aut audet Domini præcepta reſcindere, non tantum nihil prodeſt, ſed obeſt lapſis. Prouocaſſe eſt iram, non ſeruaſſe ſententiam: nec miſericordiam prius Dei deprecandam putare, ſed contempto Domino de ſua facultate præſumere, *& inf.* ¶ Mandant aliqua martyres fieri: ſi iuſta, ſi licita, ſi non contra ipſum Dominum à Dei ſacerdote facienda; ſi obtemperantis facilis, & prona conſenſio, ſi pœnitentis fuerit religioſa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri; ſed ſi ſcripta non ſunt in Domini lege, quæ mandant, ante eſt, vt ſciamus illos de Deo impetraſſe quod poſtulant, & tunc facere quod mandant. Neque enim ſtatim videri poteſt de diuina maieſtate conceſſum, quod fuerit humana pollicitatione promiſſum. Nam & Moyſes pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam cùm petiiſſet, accepit.

CAP. XXVIII. ¶ *Qui ſunt reparandi poſt lapſum, vel qui non.*
Item Iſidorus *ad Maſſanum* e *Epiſcopum.*

DOmino *f* ſancto, meritiſque beato fratri Maſſano Epiſcopo ſalutem. Quod in epiſtolis venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet quod in canone 1 Ancyrano, cap. XIX. legitur, poſt lapſum corporalem reſtaurandum honoris gradum poſt pœnitentiam; alibi verò legitur, poſt huiuſmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diuerſitas hoc modo ſoluitur. Illos enim ad priſtinos gradus redire

a *Apud Martinum Bracarenſem. Burch. lib.* 3. *c.* 179. *ex Bracarenſi. Iuo p.* 3. *c.* 173. *ex Martino, &* 240 *ex Bracarẽſi.*
b *Hier.* 8.* *Greg. l.* 7. *epiſt.* 53. c *al. irreparabiliter.* d *In c. adiectis, c.* 132. *Polyc. l.* 6. *tit.* 20. *Anſ. l.* 8. *c.* 3. *Iuo in prolog. & p.* 6 *c.* 386. *Pannor. in prolog. c.* 8. e *al delectis.*

a *inf.* 23. *q.* 4. *ipſa pietas. §. verùm.* b *extat inter opera B. Cypriani l.* 2. *epiſt.* 7. *Anſ. l.* 8. *c.* 20. c *al. procedere.* d *Anſ. lib.* 8, *c.* 32. e *al Maſonem al. Maſſenum.*] *Orig.* f *Anſ. l.* 8. *c.* 37. *Poly. l.* 4. *tit.* 39. *Iuo p.* 6, 397. *p.* 15. 57. *&* 86. *Burc. l.* 19. *c.* 43. *&* 73. *Pann. l.* 3. *c.* 149. *Rab. pœn. l.* 1. *c.* 1. *Conc. Neocæſar. c.* 1.

canones

canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præceſſit ſatisfactio, vel condigna peccatorum confeſſio, At contra hi, qui neque à vitio corruptionis *a* emendantur, atque hoc ipſum carnale delictum, quod admittũt vindicare quadam ſuperſtitioſa temeritate nituntur, nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita eſt determinanda ſententia, vt neceſſe ſit illos reſtaurari in locum honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem recepiſſe merentur diuinæ pietatis. Hi enim non immerito conſequuntur ademptæ *b* dignitatis ſtatum; qui per emendationem pœnitentiæ recepiſſe noſcuntur remedium vitæ. Id autem ne forte magis ambiguum, diuinæ auctoritatis ſententia confirmetur. Ezechiel *c* quidem propheta ſub typo præuaricatricis Hieruſalem oſtendit poſt pœnitentiæ ſatisfactionem priſtinum poſſe reſtaurari honorem. [*Confundere*, inquit, *ô Iuda & porta ignominiam tuam.*] & poſt paululum: [*Et tu*, inquit, *& filiæ tuæ reuertimini ad antiquitatem tuam.*] ¶ Quod dicit [Confundere] oſtendit poſt *d* peccati opus debere quemque erubeſcere, & poſt confeſſionem pro admiſſis ſceleribus verecundam frontem humi proſtratam demergere, pro eo quod dignum confuſione perpetrauerit opus. Deinde præcepit, vt poſt ignominiam, & deiectionem nominis ſui, ſiue dignitatis reuertatur ad ſuam antiquitatem. Ergo dum quiſque poſt opus confeſſionis ſuæ confunditur, atque ignominiam portans, depoſitionem ſuam cum humilitate luget, reuocari ſecundùm prophetam ad priorem ſtatum poterit. Item Ioannes *e* Euangeliſta Angelo Epheſi Eccleſiæ, inter cætera quædam ſimilia ſcribit. [*Memor eſto vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac; alioqui veniam tibi, & mouebo candelabrum tuũ de loco eius.*] ¶ Ecce 2. in quantum valui, concilij Ancyrani antiquam planè, & plenam auctoritatem ſacris teſtimoniis explanaui, oſtendens eum poſſe reſtaurari in proprio gradu, qui pœnitentiæ ſatisfactione nouerit propria delicta deflere. Qui verò negligit, nec luget quæ geſſit, & lugenda ſine vllo pudore religionis, vel timore iudicij diuini committit, eum nullo modo poſſe ad priſtinum gradum reſtaurari cognoſcas. In fine 3 autem huius epiſtolæ hoc adiiciendum putaui, vt *f* quotieſcunq; in geſtis conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius concilij magis teneatur ſententia, cuius aut antiquior, aut potior extat auctoritas.

1 ¶ *Sic habet hoc caput in epiſtola, quæ nuper vnà cum aliis Iſidori operibus eſt impreſſa Pariſiis, & ita inſcribitur,* Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi, epiſtola ad Maſſanum epiſcopum Domino ſancto, meritiſque beato, &c. *In epiſtola autem longiore, eodem argumento, & iiſdem pene verbis, (quæ & ibidem, & antea Antuerpiæ cum libris de ſummo bono, impreſſa eſt) non fit hoc loco mentio concilij Ancyrani ſed tamen in editione Pariſienſi titulus hic eſt,* Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi epiſtola de reſtituendis in priſtinam dignitatem clericis pœnitentibus, ſeu, Explanatio canonum aliquot Ancyrani concilij. *Veruntamen in canone illo xix. verſionis Dionyſij (qui apud Græcos, in aliis verſionibus xx. eſt) vbi legitur,* perfectionem conſequi, ſecundùm priſtinos gradus. *Græcè eſt,* κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας, *id eſt,* ſecundùm gradus, qui eò deducunt. *& Balſamon longè aliam ſententiam elicit, quam Iſidorus.*

2 ¶ Ecce.] *Hic in epiſtola longiore multa interiiciuntur.*

3 ¶ In fine.] *Hæc nunc leguntur in longiore epiſtola, non autem in alia, quam cæteroqui Gratianus videtur ſecutus.*

Quicunque igitur pro criminibus ſuis dignè Deo pœnitentiam obtulerint, auctoritate Gregorij & Auguſtini, & Hieronymi, & Iſidori gradum priſtinæ dignitatis recipere poſſunt. Qui autem non odio criminis, ſed timore vtilitatis, vel ambitione honoris falſas Deo pœnitentias offerunt in priſtini honoris gradum reparari minimè poterunt.

Cap. XXIX. ¶ *Diaconus aut presbyter in adulterio deprehenſi reparari non poſſunt.*

Sed obiicitur illud Hormisdæ Papæ, *qui ſcribit omnibus epiſcopis per vniuerſas prouincias.*

SI *a* quis 1 diaconus, aut presbyter poſt acceptam benedictionem leuiticam cum vxore ſua incontinens inuenitur, ab officio ſuo deiiciatur. ¶ Ecce manifeſtè conſtat quia ſecundum titulos antiquorum patrũ Sancto Spiritu 2. ſuggerente conſcriptos, & ſecundũ ſententias cccxviij. epiſcoporum, quas etiam Gallicani canones continere videntur, clerici in adulterio deprehenſi aut ipſi confeſſi, aut ab aliis conuicti ad honorem redire non poſſunt. Sed quia fortè nõ deſunt. quibus pro nimia pietate ſupraſcripta ſanctorum Patrũ ſeueritas minime placeat, ſciant ſe cccxviij, epiſcoporũ, qui fuerunt congregati in concilio Niceno, & reliquos ſtatuerunt canones, ſententias reprehendere, vel damnare. Sed fortè maior eſt in illis pietas, quàm in ſupraſcriptis cccxviij. epiſcopis? maior eſt in illis miſericordia, quàm in ſancto Ioanne *b* apoſtolico Papa? maior charitas, quàm in reliquis ſanctis ſacerdotibus, qui hoc *c* exemplo remedia eccleſiarum ſuis definitionibus deliberauerunt? Et ideò aut prompta *d* voluntate præceptis illorum conſentiant, aut ſi non fecerint, omnibus illis contrarios ſe, & inimicos eſſe cognoſcent. Quæ eſt iſta iuſtitiæ inimica benignitas, palpare criminoſos, & vulnera eorum vſque in diem iudicij incurata ſeruare? ¶ Quòd ſi eos duriſſimã pœnitẽtiam per plures annos videremus agere, tunc nos & ſaluti eorum poſſemus conſulere. & ſtatuta canonum deberemus temperare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec inſtantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum Dauid imitentur, qui dicit. [*Lauabo e per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo.*] & illud *f.* [*Cinerem tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miſcebã,*] nec eos ieiuniis vel lectionibus vacare videamus: poſſumus agnoſcere ſi ad priſtinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ ſuæ inimica ſecuritate permanerent, credentes quòd ſic eis, non acta pœnitentia digna, dimiſerit Deus, quomodo ſacerdotes induliſſe videntur. Verè, dico, quia illi ipſi, quibus cum periculoſa, & falſa miſericordia indulgere videmur, cùm ante Tribunal Chriſti pro tantis peccatis damnandi aduenerint, contra nos cauſam dicturi ſunt, dicentes, quòd dum aut aſperitatem linguæ eorum expauimus, aut falſa blandimenta, & periculoſas adulationes ipſorum libenter accepimus, in eiſdem permanere peccatis eis inutiliter indulgemus, aut ipſa peccata augere permittimus, non recolentes illud, quod in vetere teſtamento ſcriptum *g* eſt: quia vno peccante, contra omnes ira Dei deſæuiit.

1 ¶ Si quis.] *Hinc vſque ad verſ. Ecce, ſunt ex c. 23. concilij Arauſici, quod videtur citatum fuiſſe ab Hormiſda, ſiue alio quiſquis fuerit huius capitis auctor. Anſelmus quidem & ipſe Hormiſdam citat.*

2 Sancto Spiritu.] *Apud Anſelmum legitur,* à ſancto Ioanne Papa tranſmiſſos, & cccxviij. epiſcoporum ſententias, *quod videtur conuenire cum his, quæ paulò inferius*

a *al. corporis.* b *al. adeptæ.* c *Ezechiel. 16.*
d *al. poſt confuſionem, id eſt, peccati.* e *Apocal. 2.*
f *Infrà 33. q. 2. hoc ipſum.*

a *Arauſicum c. 23. & Aurel. 5. c. 4. Pann. l. 3. c. 98. Anſel. l. 11. c. 87.*
b *ſupra c. minor.*
c *al. pro exemplo & remedio. Anſ.*
d *al. prona.*
e *Pſal. 6.*
f *Pſal. 101.*
g *Num. 16.*

inferius habentur. Maior eſt in illis miſericordia, quàm in ſancto Ioanne Apoſtolico Papa.

Cap. XXX. ¶ *Difficile eſt poſt lapſum ad priſtinum gradum redire.*

Item Hieronymus *a.*

QVicunque *b* dignitatem diuini gradus non cuſtodiunt, contenti ſiant animam ſaluare. Reuerti enim in priſtinum gradum poſt lapſum *c* difficile eſt.

¶ *Simile quiddam priori parti huius capitis habetur in Can.27.*Baſilij *ad Amphilochium,& in Can.26 ſynodi in Trullo.*

Cap. XXXI. ¶ *Lapſus poſt pœnitentiam altario tantum miniſtret.*

Item Baſilius 1.

QVi * ſub gradu *d* ceciderit, poſt pœnitentiam contentus fiat baptizare,communionem infirmis dare, & altario tantummodo miniſtrare.

1 Baſilius.] *Iuo citat ex dictis Auguſtini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in epiſtola Baſilij ad Amphilochium Can.27. Sed propius etiam ad hanc ſententiam accedit Can.14. Concilij Aurelianenſis primi, & canon nonus Concilij Neocæſarienſis(qui habetur infra 15.q.8.c.qui admiſit.)præcipuè ſi hic legatur,quemadmodum in pleriſque Gratiani codicibus* communionem infirmis dare, non autem ſacrificare, & altario miniſtrare. *Similem quandam ſententiam refert ex nouella Leonis Balſamon ad canonem 21.ſynodi in Trullo.*

Cap. XXXII. ¶ *De ſacerdotibus,diaconis,& laicis, qui idolis thurificant.*

Item ex Concilio Ancyrano, c.1. *& ſequentibus.*

PResbyteros *e*,qui immolauerunt,& poſtea certamen iterum inierunt, ſi ex fide 1 luctati ſunt, & non ex compacto ad oſtentationem,vt caperentur, ipſi fecerunt: hos placuit honorem quidem ſedis propriæ retinere,offerre autem illis, & ſermonem ad populum facere, aut aliquibus ſacerdotalibus officiis fungi non liceat.¶ Diaconi ſimiliter,qui immolauerũt,poſtea verò iterum reluctati ſunt,aliàs *f* quidem honorem habere oportet: ceſſare autẽ debẽt ab omni ſacro miniſterio,ita vt nec panem,nec calicem offerant,nec Euangelium pronuncient 2. niſi fortè aliqui Epiſcoporum conſcij ſint laboris eorum, & humilitatis, & manſuetudinis,& voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere. Penes ipſos ergo erit de his poteſtas. ¶ Qui autem fugientes comprehenſi ſunt, vel à Domeſticis traditi, vel adeptis facultatibus ſuſtinere tormenta,aut in cuſtodiam truſi proclamauerunt ſe Chriſtianos eſſe, & vſque adſtricti ſunt, vt manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funeſtis ſacrificiis admouerent, aut aliquid polluti cibi per neceſſitatem ſumere cogerentur, confitentes iugiter ſe Chriſtianos eſſe, & luctum rei,quæ contigit, inceſſabiliter oſtendentes omni deiectione,& habitu,& humilitate,vitæ, hos velut extra delictum conſtitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si verò prohibiti ſunt ab aliquibus propter ampliorem cautelã,vel propter quorundam ignorantiam,ſtatim recipiantur.¶Hoc autem ſimiliter & de clericis,& de laïcis obſeruari conuenit.¶Perquiſitum eſt autem & illud, ſi poſſunt etiam laïci,qui in has neceſſitatis anguſtias inciderunt, ad clericatus ordinẽ promoueri. Placuit *g* ergo & hos, tanquam qui nihil peccauerunt, ſi & præcedens eorũ vita probabilis ſit,ad hoc officium prouehi.

¶ De his autem,qui negauerunt præter neceſſitatem aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid huiuſcemodi (quod factum eſt ſub tyrannide Licinij)placuit ſanctæ ſynodo,quamuis humanitate probentur indigni, tamen eis beneuolentiam commodari.

1 ¶ Si ex fide.] *Hic verba concilij ſunt in compendium redacta: omnino autem verſio Dionyſij quam attulerunt Burchardus & Iuo propius accedit ad verba Græca. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex verſionibus quas Gratianus videtur ſecutus.*

2 ¶ Nec Euangelium pronuncient.] *In verſione antiquiore eſt,*nec pronuncient,*in alia quam Burchardus attulit,*vel prædicando, *Græcè* κηρύσσειν: *quod propriè ſignificat Euangelium,& fidei doctrinam prædicare.*

Sed illud Hormiſdæ Papæ deſidioſos & negligentes, non verè pœnitentes reparari prohibet. ¶ *Illud autem Hieronymi fatetur hoc eſſe difficile non impoſſibile.* ¶*Baſilius autem circa delinquentes rigorem Iuſtitiæ ſeruandum oſtendit,quẽ circa pœnitentes alij relaxandum miſericorditer affirmant.* ¶ *Poſſunt & aliter diſtingui præmiſſæ auctoritates.Quorum enim crimina manifeſta ſunt, ante vel poſt ordinationem à ſacris ordinibus deiiciendi ſunt: quorum autem peccata occulta ſunt.& ſatisfactione ſecreta ſecundùm ſacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere poſſunt.*

Cap. XXXIII. ¶ *Non poteſt reſtitui in ſacerdotem, cuius crimen fuerit manifeſtum.*

Vnde Nicolaus Papa *Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis.*

SAcerdotes *a*, ſi in fornicationis laqueum ceciderint,& *b* criminis manifeſtus, ſiue oſtenſus fuerit actus,ſacerdotis non poſſunt habere honorem, ſecundùm canonicæ inſtitutionis auctoritatem.

Cap. XXXIV. ¶ *Qui valeant reparari poſt lapſum, vel non.*

Item Rabanus Archiepiſcopus *ſcribit ad Heribaldum, lib. Pœn. cap. 1.*

DE *c* his verò viſum eſt nobis ſcribendum,qui ſacros ordines habentes, ante vel poſt ordinationem contaminatos ſe eſſe in capitalibus criminibus confitentur. In quibus,vt mihi videtur,hæc diſtantia eſſe debet, vt hi, qui deprehenſi, vel capti fuerint publicè in periurio,furto,atque fornicatione, & cæteris huiuſmodi criminibus, ſecundùm canonum ſacrorum inſtituta, à proprio gradu decidãt:quia ſcandalum eſt populo Dei tales perſonas ſupra *d* ſe poſitas habere,quas vltra modum vitioſas eſſe conſtat. Nempe inde retrahuntur homines à ſacrificio Dei(ſicut *e* quondam, Heli filiis peccantibus, feciſſe leguntur) & rebelles hinc atque contrarij exiſtentes,eorum prauis exemplis quotidie peiores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abſcondite à ſe admiſſis,per occultam cõfeſſionem coram oculis *f* Dei, præſente etiam ſacerdote, qui eis indicturus eſt pœnitentiam, confitentur,& ſemetipſos grauiter deliquiſſe queruntur;ſi ſe per ieiunia 1.& eleemoſynas, vigiliáſque & ſacras orationes purgare certauerint, his etiam gradu ſeruato, ſpes veniæ de miſericordia Dei promittenda eſt.

1 ¶ Si per ieiunia.] *Sic etiam in manuſcriptis, & apud Iuonem, & Pannormiam. In originali autem legitur,* ſi veraciter pœnituerint, & ſe per ieiunia. *itémque Burchardus,qui cap.hoc citat ex Concilio Ilerdenſi.*

4. 15. *De lapſis etiam in hæreſim hoc conſeruandum eſt, vt ante ſententiam Concilij nullus eis communicet.*

---

a *al.ex dictis Hieronymi.*b *Poly.l.4.c 39 Burc.l.19.c.78 Iuo p.15. cap. 91.* c *poſt lapſum.*] *deſunt ferè in omnibus exemp.** *Burc.l.19.c.80.Iuo p.15.c.93.* d *à ſuo gradu.*
e *Burc. l.5. c.40.& 41.Iuo p.2.c.49.& 50.Poly.l.6.tit.12 c.2.* f *illum.*]*Priſca verſio.c.3.* g *Conc.Nicænum 1.c.11.*

a *Raba.pœn.c.1.In geſtis Concilij Vormacienſis,c.11.Vide Iuonem p.10.c.180.Pann.l.3.c.136.* b *al.aut.*
c *Burch.l.19.c.150. Iuo p.6.c.400. Pann.l.3. c. 152.*
d *al.ſuperpoſitas.* e *1.Reg.2.*
f *al. Angelis.*

Cap.

CAP. XXXV. ¶ *A communione abſtineant, qui lapſis ante reſtitutionem communicant.*

Vnde Cyprianus Papa *Antoniano ait inter cætera lib. 4. epiſt. 2.*

DE *a* eo autem *b*, quod ſtatuendum eſſet circa cauſam lapſorum, diſtuli, vt cùm quies, & tranquillitas data eſſet, & Epiſcopis in vnum conuenire indulgentia diuina permitteret, tunc communicato, & librato de omnium collatione conſilio, ſtatueremus, quid fieri oporteret. Si quis verò ante conſilium noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, lapſis temere communicare voluiſſet, ipſe à communicatione abſtineret.

5. ps. *Quod verò ſuprà de homicidis ſtatutum legitur* c, *intelligendum eſt, quando facultas effugiendi datur, nec neceſſitate clauduntur obſidionis. Cæterùm, cùm neceſſitate anguſtati effugere non poſſunt, ſi tunc homicidium admiſerint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni reddantur.*

CAP. XXXVI. ¶ *Poſt duorum annorum pœnitentiam, officio, & communioni reſtituantur clerici, qui in obſidionis poſiti neceſſitate, ſanguinem fuderunt.*

Vnde in Concilio Ilerdenſi, *cap. 1. legitur.*

DE his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt qui altario miniſtrant, & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine, etiam hoſtili ſe abſtineant. Quòd ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quàm communione corporis Domini priuentur, ita vt his duobus annis, vigiliis, ieiuniis, orationibus, & eleemoſynis pro viribus, quas Dominus donauerit, expientur: & ita demum officio, vel communioni reddantur: ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora prouehantur. Quòd ſi in definito tempore negligentiores circa ſalutem ſuam extiterint, protelandæ ipſius pœnitentiæ tempus in poteſtate maneat ſacerdotis.

Caſu quoque ſi clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex diſpenſatione remanere permittitur.

CAP. XXXVII. ¶ *Qui caſu homicidium facit, ex diſpenſatione in ordine ſuo permaneat.*

Vnde Vrbanus II. *ſcribit Guernerio Narbonenſ. Epiſcopo.*

CLerico *d* iaciente lapidem, puer dicitur interemptus: Nos pro amore tuo in ſuo ordine eum permanere permittimus, vt tamen ſemper in pœnitentia, & timore permaneat.

CAP. XXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus V *Sichiberto Corſicæ Epiſcopo.*

QVia *e* te quaſi obnoxium iudicas, eò quòd à Saracenis captus homines interfeciſſe videris, bene facis. Sed quoniam non tua ſponte id feciſſe cognoſceris, inde canonice nullo modo iudicaris.

Si verò ira presbyter commotus aliquem interfecit, etſi animum occidendi non habuerit, perpetuò tamen depoſitus erit.

CAP. XXXIX. ¶ *Perpetuo careat officio presbyter, qui ira commotus, licet extra animum aliquem interfecerit.*

Vnde Nicolaus Papa *ſcribit Hosbaldo Chorepiſcopo Quadrantino.*

STudeat *f* ſanctitas tua perſuadere Epiſcopo tuo, ſibi canonicum ſociare numerum collegarum, id eſt, ſex ex vicinis prouinciis fratres, & coepiſcopos ſuos: quibus tecum unctis, & decernentibus, diligenter inueſtigare, & omni niſu ſcrutari procurate, quatenus inuenire valeatis, vtrum percuſſione iam nominati presbyteri, an ceruicis fractione idem diaconus, vt fertur, extinctus eſt. Et ſi quidem à ſæpe fato presbytero non ad mortem percuſſus eſt, ſed ex equo cadens ceruice fracta interiit, ſecundùm arbitrium veſtrum pro percuſſione, incautè agenti presbytero pœnitentiam competentem indicite: & aliquanto tempore à Miſſarum ſolenniis ſuſpendatur, denuo poſt hæc ad ſacerdotale rediturus officium. Quòd ſi veraciter qualicunque percuſſione iſtius presbyteri, ille mortuus eſt diaconus, nulla hunc ratione miniſtrare ſacerdotis more decernimus: quoniam etſi voluntatem occidendi non habuit, furor tamen, & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodiit, in omnibus, ſed præcipuè in Dei miniſtris multipliciter inhibentur, atque vbique damnantur. Verùm ſi presbyter adeo veſtro ſtudio obnoxius *a* forte claruerit, præcipimus, vt tale beneficium ſibi Eccleſiæ ſuæ concedatur, quo & ipſe, & ſui ſufficienter poſſint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium.

1 ¶ Chorepiſcopo.] *Antea legebatur,* Coepiſcopo: *emendatum eſt ex omnibus, quæ collata ſunt, vetuſtis Gratiani exemplaribus, optiméque conuenit verbis Nicolai.*

CAP. XL. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Maticenſi 1. c. 6.

QVi *b* verò odij meditatione, vel propter cupiditatem, Iudæum, vel Paganum occiderit, quia imaginem Dei, & ſpem futuræ conuerſionis exterminat *c*, quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat.

1 ¶ Maticenſi.] *Burchardus, & Iuo citant ex Concilio Moguntino, in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile verò aliquid legitur in Concilio Vormacienſi, c. 27.*

CAP. XLI. ¶ *De eodem.* PALEA.

SI *d* quis homicidium fecerit, ſi Epiſcopus eſt, xv. annos pœniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vitæ ſuæ peregrinando finiat, presbyter xij. annis pœniteat: tres *e* ex his in pane, & aqua, & deponatur ſuperioris ſententia. Diaconus x. annis pœniteat, tres in pane, & aqua, & ad gradum cuiuſlibet ſacerdotij accedere non præſumat.

CAP. XLII. ¶ *Quinquennio à communione abſtineant, qui caſu homicidium faciunt.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 22. § eos verò.* f

EOs *g* verò, qui non voluntate, ſed caſu homicidium fecerint, prior quidem regula poſt ſeptem annorum pœnitentiam communioni ſociauit, ſecundùm gradus conſtitutos, hæc verò 1 humana *h* quinquennij tempus tribuit.

1 ¶ Hæc verò.] *Græcè* ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει, *id eſt,* Secunda verò quinquennij tempus explebit. *Atque ita ferè Burchardus, & Iuo ex Dionyſij verſione, & infrà ea c.* Si quis voluntate.

CAP. XLIII. ¶ *Quibus temporum ſpatiis à communione abſtineat, quæ voluntate, vel caſu ancillam ſuam interfecerit.*

Item ex Concilio *i* Eliberitano, *cap. 5.*

SI *k* qua fœmina zeli furore accenſa, flagellis verberauerit ancillam ſuam, ita vt infra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eò quòd incertum ſit, voluntate, an caſu occiderit, ſi voluntate, poſt ſeptem annos, ſi caſu poſt quinque annorum tempora (acta legitima pœnitentia) ad communionem placuit admitti. Quòd ſi intra tempora con-

---

a *Anſ. l. 8. c. 28.* b *al. tamen.* c *ſupra eadem c. clericum, & c. de his clericis, & c. miror.* d *Pann. l. 3. c. 154.* e *Pann. l. 3. c. 155.* f *Iuo p. 10. c. 24.*

a *al. noxius.*] *Iuo.* b *Burc. l. 6. c. 33. Iuo p. 10. c. 162.* c *al. extinxit.* d *Anſ. 11. c. 35.* e *al. quatuor.* f *Ex priſca verſione.* g *Ex Trib. c. 52. Poly. l. 6. tit. 10. Burc. l. 6. c. 15. Iuo p. 10. c. 25. &* 144. h *al. human.* i *Et in conc. Vormac. c. 39.* k *Rab. pæn. c. 14. Burch. l. 6. c. 19. Anſ. l. 11. c. 36. Iuo p. 10. c. 22. &* 148.

ſtituta

ſtituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

Cap. XLIV. ¶ *De his, qui voluntate, vel caſu homicidium faciunt.*

Item ex capitulis Martini Bracarenſis Epiſcopi, *cap.* 78.

SI *a* quis voluntariè homicidium fecerit ad ianuam Eccleſiæ Catholicæ ſemper ſubiaceat, & communionem in exitu vitæ ſuæ recipiat. Si autem non voluntariè, ſed caſu aliquod homicidium fecerit, prior canon ſeptem annis agere pœnitentiam iuſſit, ſecundus canon quinque mandauit.

Cap. XLV. ¶ *De eodem.*

Item ff. tit. de furtis. L. Qui ſaccum.

QVi *b* ſaccum habentem pecuniam ſurripuerit, furti actione, etiam ſacci nomine, tenetur, quamuis non ſit animus ſacci ſurripiendi.

Cap. XLVI. ¶ *De eodem.*

Contra animum non opus puniri lib.9.eod.tit. ad leg. Corn. de ſicar. exemplo ſacrarum literarum Diocletiani & Maximiani *colligitur.*

EVm, qui aſſeuerat homicidium ſe non voluntate, ſed caſu ſortuito feciſſe, cùm calcis ictu mortis occaſio præbita videatur, ſi hoc ita eſt, neque ſuper hoc ambigi poterit omni metu, ac ſuſpicione, quam ex admiſſæ rei diſcrimine ſuſtinet, ſecundùm id, quod adnotatione noſtra comprehenſum eſt, volumus liberari.

Cap. XLVII. PALEA.

Item Imperator Antoninus *C. ad leg. Cornel. de ſicar. l.* 1.]

FRater veſter rectius fecerit, ſi ſe præſidi prouinciæ obtulerit. Qui ſi probauerit, non occidendi animo hominem à ſe eſſe percuſſum, remiſſa homicidij pœna, ſecundùm militarem diſciplinam ſententiam proferet. Crimen enim contrahitur ſi & voluntas nocendi intercedat. Cæterum ea, quæ ex improuiſo, caſu potius quàm fraude accidunt, fato plerunque, non noxæ imputantur.

Cap. XLVIII. ¶ *De eodem.*

Hinc & Gelaſius c Papa.

QVantùm dicit iſte Placidus *d*, anno præterito dictum eſt de vxore illius, quia ſubitò inter caballos inuēta eſt, & dum traherentur caballi, colliſa eſt illa, & abortum fecit. ¶ Quod ſi ita eſt, fortè ſi caballos alienos tulerit, inde eſt culpabilis. Nam de muliere quæ caſu inter caballos confracta eſt, vbi voluntas illius non agnoſcitur pernicioſa fuiſſe, non poteſt, nec debet addici per leges.

Cap. XLIX ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

HI, qui arbores incidere videntur, ſi contigerit, vt cadēs arbor occiderit hominem, inculpabiles ſunt, atque innoxij, quia nec voluntate eorum, nec deſiderio, homicidium perpetratum eſt. Si verò aliqua culpa eorum vel neglectu, morientis hominis interitus cognoſcitur aduenniſſe, abiiciēdi ſunt à gradu, & in ſacro ordine nullatenus ſuſcipiendi.

Cap. L. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio VVormatienſi, *cap.* 29.

SÆpe *e* contingit, dum quis operi neceſſario inſiſtens arborem inciderit, vt aliquis ſubtus ipſam veniens deprimatur. Et idcirco, ſi voluntate, vel negligentia incidentis arborem factum eſt, vt homicida, pœnitentiæ debet omnino ſubmitti. Quòd ſi non voto, non incuria illius, non denique ſcientia contigit, ſed dum ille operi neceſſario fortaſſis incumberet, iſte inſperatus occurrens ſub arbore improuiſus deuenit, & ſub ipſa oppreſſus eſt, inciſor arboris non tenetur pro homicida.

a Iuo, *p.* 10. *cap.*39.
b *Pandect. lib.* 47.*tit.*2. *leg.*79.
c *al. Pelagius.*
d *al. Placidius.*
e *Burch. l.*6. *cap.*21. *Iuo p.*10. *c.*150.

Cap. LI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Tributienſi, *cap.*36.

[*Sed ibi copioſius.*]

SI *a* duo fratres in ſylua arbores ſucciderint, & appropinquante caſura ipſius arboris frater dixerit fratri, caue, & ille fugiens in preſſuram arboris inciderit, & mortuus fuerit, viuens frater innocens de ſanguine Germani diiudicetur.

Præmiſſis auctoritatibus, lapſis permittitur, vt poſt pœnitentiam in ſuis ordinibus reparari valeant, ad maiorem autem conſcendere poſt lapſum nulla eis auctoritate permittitur, immò penitus prohibetur.

Cap. LII. ¶ *Lapſi in ſuis ordinibus reparari poſſunt ſed non ad maiora conſcendere.*

Vnde in Ilerdenſi Concilio *cap.*5.*legitur.*

HI *b*, qui altario Dei deſeruiunt, ſi ſubito in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino reſpiciente, dignè pœnituerint, ita vt mortificato corpore, cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos proliziore tempore ab Eccleſiæ corpore ſegregare: ita tamen, vt ſic officiorum ſuorum loca recipiant, ne poſſint ad altiora officia vlterius promoueri. ¶ Quòd ſi iteratò 1 velut canes ad vomitum reuerſi fuerint, & veluti ſues in volutabris luti iacuerint 2. non ſolum dignitate officij careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu, non percipiant.

1 ¶ Quòd ſi iteratò.] *Hinc vſque ad finem abſunt in codicibus illis Gratiani, à quibus paleæ abeſſe ſolent. In alio autem hic propoſitum eſt nomen paleæ.*

2 ¶ Et veluti ſues in volutabris luti iacuerint.] *Hæc non leguntur in antiquis editionibus conciliorum, Colonienſi ac Pariſienſi, duobus codicibus Vaticanis, Lucenſi regio, neque infr.*15. *q.*8. *c. hi qui. Sunt tamen apud Iuonem, & in editione Colon.iiij.volum.*

Sed exemplo B. Petri (qui poſtquam trinæ negationis maculas confeſſione diluit amoris, non ſolùm in gradu ſui Apoſtolatus remanſit, verùm etiam in paſtorem totius Eccleſiæ à Chriſto inſtitui meruit) probantur lapſi poſt dignam pœnitentiam non ſolum propria officia retinere, ſed etiam ad maiora poſſe conſcendere. Quod autem beatus Petrus poſt negationem paſtor Eccleſiæ à Domino ſit inſtitutus, probatur auctoritate beati Gregorij, *qui in Homilia* c *Dominicæ reſurrectionis de eodem principe Apoſtolorum ſcribit, dicens.*

Cap. LIII. ¶ *Petrus poſt culpam negationis princeps Apoſtolorum à Domino eſt inſtitutus.*

COnſiderandum nobis eſt, cur omnipotens Deus eum quem cunctę Eccleſiæ præferre diſpoſuerat, ancillæ vocem pertimeſcere, & ſeipſum negare permiſit. Quod nimirum magnę actum eſſe pietatis diſpenſatione cognoſcimus vt is, qui futurus erat paſtor Eccleſiæ, in ſua culpa diſceret, qualiter aliis miſereri debuiſſent. Prius itaque eum oſtendit ſibi, & tunc propoſuit cæteris, vt ex ſua infirmitate cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret.

Cap. LIV. ¶ *Poſt negationem, in fide & gradu Petrus profecit.*

Item Ambroſius *in ſerm.* 47. *de fide Petri.*

FIdelior factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe defleuit; atque ideo maiorem gratiam reperit, quàm amiſit. Tanquam enim bonus paſtor tuendum gregem accipit, vt qui ſibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipſe interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Denique

a *Burc.l.*6.*c.*22.*Iuo p.*10.*c.*151. b 15.*q.*8.*c.hi qui.Rabanus pœ.c.*1.*Burc.l.*19.*c.*74.*Iuo p.*15.*c.*87. c *Hom.*21.*in Eu.*

pro

pro ſoliditate deuotionis, Eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait *a* Dominus [*Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*] Petra enim dicitur eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius corporis *b* Chriſtianitatis compagem, molémque contineat.

§. 4. *Item obijcitur, pœnitentes c ad ſacros ordines promoueri non debent: non ergo lapſi poſt pœnitentiam ad maiora pertingere poſſunt.*

CAP. LV. ¶ *Non ordinetur clericus ex pœnitentibus.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi IV. *c.* 68. *& 69 legitur.*

EX *d* pœnitentibus, quamuis ſit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Epiſcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem. Si autem ſciens Epiſcopus ordinauerit talem, etiam ipſe ab 1 Epiſcopatu ſuo ordinandi duntaxat poteſtate priuetur. Simili ſententiæ ſubiacebit Epiſcopus, ſi ſciens ordinauerit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam, vxorem habuit, aut ſecundam.

1 ¶ Ipſe ab.] *In originali legitur*, ipſe ab Epiſcopatus ſui ordinandi duntaxat poteſtate priuetur, *al.* ipſe Epiſcopatus ſui, *quemadmodum & apud Iuonem, p.* 15. *c.* 5.

CAP. LVI. ¶ *Bigamus, pœnitens, viduæ maritus, ſacræ militiæ ſe ingerens, ſine ſpe promotionis in ſuo ordine permaneat.*

Item Siricius Papa *Himerio Epiſcopo, epiſt.* 1. *c.* 15.

QVicunque *e* pœnitens, quicunq; bigamus, quicunq; viduæ maritus, ad ſacrã militiam indebitè, & incõpetenter irrepſerit, hac ſibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, vt in magno debeat computare beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis, in hoc, quo inuenitur ordine, perpetua ſtabilitate permaneat.

CAP. LVII. ¶ *Non prohibeatur à clero, qui preſſus languore per communionem pœnitentiæ benedictionem accepit.*

Item ex Concilio Gerundenſi *c.* 9.

SI *f* verò qui ægritudinis languore depreſſus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & poſtmodum reconualeſcens caput pœnitentię in Eccleſia publice non ſubdiderit, ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

CAP. LVIII. ¶ *Qui ad pœnitentiam agendam in monaſterio retruditur presbyter non ordinetur.*

Item Hormiſda Papa *omnibus Epiſcopis per vniuerſas prouincias conſtitutis.*

SI *g* ille, qui vltro petit pœnitentiam, quamuis eam perfectè agat, non poteſt Epiſcopus, aut presbyter ordinari, ita vt etiamſi per ignorantiam ordinatus fuerit, & poſtea conuincitur pœnitentiam accepiſſe, deiiciatur: ille ergo qui inuitus ad pœnitentiam agendam mittitur in monaſterium, (qui vtiq; nihil aliud, quàm pœnitens dicendus eſt) qua cõſcientia ad ſacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia quælibet contra auctoritatẽ ſedis Apoſtolicæ, vel 318. Epiſcoporum vel reliquorum canonũ conſtituta, obiiciat: quia quidquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum ſanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non ſolùm temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubito.

a *Matth.* 16. b *operis Chriſtiani.*] *Orig.* c *a .ſolenniter pœnitentes.* d *Poly. l.* 2. *tit.* 31. *Anſ. l.* 7. *c.* 20. *&* 23. *Burc. l.* 2. *c.* 35. *Iuo p.* 6. *c.* 136. *& p.* 15. *c.* 5. *Pann. l.* 3. *c.* 70. *&* 69.
e *Anſ. l.* 7. *c.* 17. 20. *&* 21. f *Is verò.*] *manuſcr. & Orig.*
g *Suprà c. ex pœnitentibus. Polyc. lib.* 2. *tit.* 31. *Anſelm. lib.* 7. *c.* 22. *& lib.* 11. *c.* 87.

CAP. LIX. ¶ *Bigamus vel quilibet poſt pœnitentiam ſacris non applicetur miniſteriis.*

Item Gelaſius vrbis Romæ Epiſc. *omnibus Epiſcopis per Lucaniam, &c. c.* 5.

NOn *a* confidat quiſquam Pontificum bigamos *b*, aut coniugia ſortientes ab aliis derelicta, ſiue quoslibet poſt pœnitentiam, vel ſine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ publicarúmque rerum nexibus implicatos, aut paſſim nulla temporis congruentis expectatione diſcuſſos, diuinis ſeruituros applicare miniſteriis *c*.

CAP. LX. ¶ *Pœnitentes nec etiam clerici fieri poſſunt.*

Item Innocentius *Agapito, & cæteris, epiſt.* 6.

CAnones *d* apud Nicæam conſtituti, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt.

Hoc non de quibuſlibet pœnitentibus intelligitur, ſed de illis tantum, qui poſt actam pœnitentiam ſecularis militiæ cingulum accipiunt. De quibus Innocentius Epiſcopus *ſcribit Victricio Rothomagenſi Epiſcopo, epiſt.* 2. *c.* 2.

CAP. LXI. ¶ *Non debet fieri clericus, qui poſt remiſſionem peccatorum, militiæ cingulum habuit.*

SI *e* quis poſt remiſſionem peccatorum, cingulum militiæ ſæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debet.

Poteſt & aliter intelligi. Eſt quædam pœnitentia f, *quæ ſolennis appellatur, quæ ſemel tantum in Eccleſia conceditur: de qua Ambroſius* g *ait,* [*Sicut vnum eſt baptiſma, ita vnica eſt pœnitentia.*] *Item* [*Non eſt ſecundus locus pœnitentiæ.*] *Meritò reprehenduntur* 1. *qui ſæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè agerent pœnitentiam, iterandam poſtea non putarent.*]

1 ¶ Reprehenduntur.] *Legebatur*, reperiuntur. *Emendatum eſt hic ex originali: quod tamen fieri non potuit, infra c. reperiuntur, de pœnit. diſt.* 3. *quia vox*, reperiuntur, *ibi eſt initium capitis.*

CAP. LXII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.* 54.

QVamuis *h* caute, & ſalubriter prouiſum ſit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel tantùm in Eccleſia concedatur, ne medicina 1 nimis vtilis, vilis habeatur: tamen quotidie peccantibus nunquam per pœnitentiam venia negatur.

1 ¶ Ne medicina.] *In aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani caput hoc eſt coniunctum ſuperiori. Locum enim D. Auguſtini ſuo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur* 1. Ne medicina vilis, minus vtilis eſſet ægrotis: quæ tanto magis ſalubris eſt, quantò minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis? &c.

Hæc autem pœnitentia quomodo imponenda ſit, in Agathenſi Concilio *legitur, in quo ſic ſtatutum eſt, c.* 15.

CAP. LXIII. ¶ *Quomodo pœnitentes ad pœnitentiam accedant.*

POenitentes *k* tempore quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum & cilicium ſuper caput à ſacerdote (ſicut vbique conſtitutum eſt) conſequantur Si

a *Anſ. l.* 7. *c.* 18. b *al. fas eſſe bigamos.* c *al. myſteriis.*
d *In concil. Nicæno, cap.* 10. e *Anſ. lib.* 7. *cap.* 13.
f *Lib.* 2. *de pœnit. cap.* 10. *De pœn. diſt.* 3. *cap. reperiuntur, & cap. fin. Hug. lib. de ſacram. p.* 14. *cap.* 4. g *Ambroſius. ibid.* h *Infrà. de pœn. diſt.* 3. *c. quamuis. Magiſter lib.* 4. *diſt.* 14. *c.* 3. *Iuo p.* 15. *c.* 24. i *Capitul. lib.* 5. *c.* 58 *& lib.* 7. *c.* 310.
k *Burch. l.* 19. *c.* 27. *Iuo p.* 15. *c.* 17.

autem

iutem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutauerint, abiiciantur: & niſi dignè pœnituerint, non recipiãtur. Iuuenibus etiam pœnitentia non facilè committenda eſt, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte poſitis non eſt negandum.

Cap. LXIV. ¶ *Quæ ſint ſeruanda in ſolemni pœnitentia.*

Item ex eodem 1.

IN *a* capite Quadrageſimæ omnes pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt, aut ſuſceperunt pœnitentiam, ante fores Eccleſiæ ſe repræſentẽt Epiſcopo ciuitatis, ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, reos ſe eſſe ipſo habitu, & vultu proteſtantes. Ibi adeſſe debent decani, id eſt, archipresbyteri parochiarum, & presbyteri 2 pœnitentium, qui eorum conuerſationem diligenter inſpicere debent, & ſecundùm modum culpæ pœnitentiam per præfatos *b* gradus iniungere. Poſt hæc in Eccleſiam introducant *c*, & cum omni clero ſeptem pœnitentiales pſalmos in terra proſtratus Epiſcopus cum lachrymis pro eorum abſolutione decantet: tunc reſurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam ſuper eos ſpargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris ſuſpiriis denuntiet eis, quòd ſicut Adam proiectus eſt de paradiſo, ita ipſi pro peccatis ab Eccleſia abiiciuntur: poſt hæc iubeat miniſtros, vt eos extra ianuas Eccleſiæ expellant: clerus verò proſequatur eos cum reſponſorio. [*In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, &c.*] vt videntes ſanctam Eccleſiam pro facinoribus ſuis timefactam, atque commotam, non paruipendant pœnitentiam. In ſacra autem Domini cœna rurſus ab eorum decanis, & eorum presbyteris Eccleſiæ liminibus repræſententur.

1 ¶ Ex eodem.] *Ex Agathenſi etiam citant Burchardus & Iuo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paſchalis Pontif. claruit) in libro ſuo, de pœnitentia publice non iteranda. In vno tamen manuſcripto Burchardi exemplari citatur in Pœnitentiali Romano. Sententia verò huius capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano à pag. 24. vſque ad 30.*

2 ¶ Et presbyteri. *Apud Burchardum legitur*, id eſt presbyteri.

¶ *Hanc pœnitentiam nulli vnquam clericorum agere conceditur, atque ideo huiuſmodi pœnitentes ad clerum admitti prohibentur.*

Cap. LXV. ¶ *Clericis non imponatur manus, tanquam pœnitentibus.*

Vnde in Carthaginenſi Concilio V. *cap. 11. ſtatutum eſt.*

COnfirmandum *e* eſt *f*, vt ſi quando presbyteri, vel diaconi in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint, qua eos à miniſterio neceſſe ſit remoueri: non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponatur, neque vnquam permittendum, vt rebaptizati ad clericatus gradum promoueantur.

Cap. LXVI. ¶ *Nec clerico pœnitentiam agere, nec pœnitenti ad clericatum accedere permittitur.*

Vnde in Carthaginenſi Concilio V. *cap. 11. ſtatutum eſt.*

ILlud *g* quoque nos par fuit prouidere, vt ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & poſt pœnitudinem, ac reconciliationem nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipiſci: quia quamuis ſint

a *Burch. lib. 19. c. 26. Iuo p. 15. c. 45.* b *al. præfixos.* c *al. introducat.* d *Gen. 3.* e *al. confirmatum.*] *Orig.*
f *Burch. l. 9. c. 72. Iuo p. 15. c. 25. Capit. 5. c. 66.* g *Anſel. l. 7. c. 22. Burch. l. 19. c. 49. Iuo, p. 6. c. 54. & p. 15. c. 65.*

omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum ſacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerunt vaſa vitiorum.

Cap. LXVII. ¶ *Presbyteris, & diaconis tanquam pœnitentibus non debeat manus imponi.*

Item Leo Papa *Ruſtico Narbonenſi, epiſt. 90. a c. 2.*

ALienum *b* eſt à conſuetudine Eccleſiaſtica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint cõſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi: quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit, ſecundùm quod ſcriptum eſt: [Sacerdos 1 ſi peccauerit, quis orabit pro eo? Vnde huiuſmodo lapſis ad promerendum miſericordiam Dei priuata eſt expetenda ſeceſſio 2. vbi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

1 ¶ Sacerdos.] *Vulgò ſæpè indicatur in margine locus iſte ex 1. Reg. 2. vt infr. de pœnitentia, diſt. 1. c. ſi ſacerdos, cùm tamen in eo ſcripturæ loco in vulgata legatur*, ſi autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? *Verùm & B. etiam Gregorius ad illum locum in morali interpretatione, talem ſententiam elicit*, Quis ei interceſſor remanet, cùm ille ſe tranſgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus eſt?

2 ¶ Seceſſio.] *Sic emendatum eſt ex antiquis codicibus, & epiſtola ipſa, & hãc lectionem habuit auctor gloſſæ, quod ex manuſcriptis gloſſis conſtat: idcirco & in ea emendandum. Antea legebatur*, eſt expetenda ſucceſſio.

Probantur etiam ex auctoritate Toletani Concilij I. *huiuſmodi pœnitentes ad clerum non admittendi: in quo, capite 2. ſic ſtatutum eſt.*

Cap. LXVIII. ¶ *Cauſa neceſſitatis ad clerum pœnitentes non admittantur.*

PLacuit *c*, vt pœnitentes non admittantur ad clerum, niſi tantùm ſi neceſſitas aut vſus exegerit, & tunc inter oſtiarios deputentur, vel inter lectores, ita vt euangelia, aut epiſtolam *d* non legant. ¶ Si qui autem ante ordinati ſunt diaconi, inter ſubdiaconos habeantur ita vt manum non imponant, nec ſacra contingant. Eum verò pœnitentẽ *e* dicimus, qui poſt baptiſmum, aut pro homicidio, aut pro diuerſis criminibus, grauiſſimiſq; peccatis publicam pœnitentiam gerens, ſub cilicio *f* diuino fuerit recõciliatus altario.

7. ps. *Apoſtatæ quoque ad clericatus officium admitti non debent.*

Cap. LXIX. ¶ *Ad clericatus officium non admittantur apoſtatæ.*

Vnde in Concilio Arelatenſi II. *c. 25.*

HI *g*, qui poſt ſanctam religionis profeſſionẽ apoſtatant, ad ſæcularem *h* redeunt conuerſationem, & poſtmodum pœnitentiæ remedia non requirunt, ſine pœnitentia communionem penitus non accipiãt. Quos etiam iubemus ad clericatus officiũ non admitti. Et quicunque ille ſit, poſt pœnitentiam ſæcularem habitum accipere non præſumat. Quòd ſi præſumpſerit, ab Eccleſia alienus habeatur.

DISTINCTIO LI.

1. ps. ECce, *quòd criminoſi, vel non verè pœnitentes, vel publicani pœnitentiam agentes, à ſacris prohibentur ordinibus. Adiecit quoque ſancta mater Eccleſia, vt curiales, aut poſt baptiſma* militantes, *aut in foro* decertantes *à ſacris prohibeantur.*

a *al 9.* b *Polyc. lib. 4. tit 39. Burch. lib. 19. c. 71. Iuo, p. 6. c. 67.* c *In cap. Martini Brach. c. 23. Polyc. l. 3. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Anſelm. l. 7. c. 31. Iuo, p. 6. c. 138 Pann. lib. 3. c. 61.* d *al. Apoſtolum.*] *Orig.* e *Expœnitentem.*] *in cap. Martini Brach.* f *al concilio.* g *Rab. pœnit. c. 33. Burch. lib. 19. c. 67. Iuo, p. 15. c. 81.* h *ſæculum redeunt.*] *Orig.*

Cap. I. ¶ *Poſt baptiſmum militantes, vel in foro decertantes, à ſacris prohibentur ordinibus.*

Vnde ait Innocentius Papa *Epiſcopis in Toletana ſynodo conſtitutis, epiſt. 24. c. 2.*

ALiquantos *a* ex his, qui poſt acceptam baptiſmi gratiã in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt, accitos ad ſacerdotium eſſe compergimus, è quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur: aliquãtos ex militia, qui cùm poteſtatibus obedierunt, ſæua *b* neceſſariò præcepta ſunt executi: aliquantos ex curialibus, qui dum parent poteſtatibus quæ ſibi ſunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem ſummi ſacerdotij perueniſſe, quorum omnium neminem, ne ad ſocietatem quidem ordinis clericorum oportuerat perueniſſe. Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus, aut ſcandala Hiſpaniẽſibus prouinciis, quibus mederi cupimus de ſtudio emendationis inducemus: idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas prouidere debebit, vt tantæ vſurpationi ſaltem nunc finis neceſſarius imponatur: eo videlicet conſtituto, vt quicunque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus ſuis deponantur.

Cap. II. ¶ *De quibus laicis aliqui ad clericatum non poſſunt peruenire.*

Idem *Felici Epiſcopo Nuceriano, epiſt. 4. c. 3.*

DEſignata *c* ſunt genera laicorum, de quibus ad clericatum peruenire non poſſunt, id eſt, ſi quis fidelis militauerit, ſi quis fidelis cauſas egerit, hoc eſt poſtulauerit, ſi quis fidelis adminiſtrauerit. De curialibus autem manifeſtà ratio eſt, quoniam etſi inueniantur huiuſmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam ſæpius à curia *d* repetuntur, cauendum ab his eſt propter tribulationem, quæ ſæpè de his Eccleſiæ prouenit.

Cap. III. ¶ *Non admittantur curiales ad clericale officium.*

Idem *Victricio Epiſcopo Rothomagenſi, epiſt. 2. c. 11.*

PRæterea *e* frequenter quidam ex fratribus noſtris, curiales, vel quibuſlibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt, quibus poſtea maior triſtitia, cùm de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de accito *f*. ¶ Conſtat enim eos in ipſis muneribus *g* etiam voluptates exhibere, quas à diabolo inuẽtas eſſe non dubium eſt, & ludorum, & mimorum *h* apparatibus, aut præeſſe, aut forſitan intereſſe. Sit certè in exẽplum ſollicitudo, & triſtitia fratrũ, quam ſæpe pertulimus. Imperatore præſente, cùm pro his ſæpiùs rogaremus, quàm ipſe nobiſcum poſitus cognouiſti: quibus *i* non ſolùm inferiores clerici ex curialibus, verùm etiam in ſacerdotio conſtituti ingens moleſtia, vt redderentur, inſtabat.

Cap. IV. ¶ *Non promoueatur ad diaconatum, qui poſt baptiſmum ad fidelem necandum accinctus fuerit.*

Item ex Concilio Toletano I. c. 8.

SI quis poſt baptiſmum militauerit, & chlamydem ſumpſerit, aut cingulum ad necandos fideles 1. etiamſi grauia non admiſerit, ſi ad clerum admiſſus fuerit, diaconij non accipiat dignitatem.

1 ¶ Ad necandos fideles.] *Verba hæc non ſunt in codice Lucenſi Regio.*

a *Quantos enim.*] *Orig. & per interrogationem.* b *ſeuera.*] *Orig.* c *Polyc. lib. 2. tit. 31. Anſelm. lib. 7. c. 10. Iuo p. 6. c. 95.* d *al. ad curiam.* e *Iuo p. 6. c. 349.* f *al. adſcitis.* g *al. muniis.* h *al. vel munerum.* i *al. ex quibus.*] *Orig.*

Cap. V. ¶ *A quibus debet eſſe immunis, qui in Epiſcopum ordinatur.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 18.*

QVi in aliquo crimine detecti ſunt, qui infamiæ notã aſperſi ſunt, qui ſcelera aliqua per publicam pœnitentiam ſe admiſiſſe confeſſi ſunt, qui in hæreſim lapſi ſunt, vel qui in hæreſi baptizati, aut rebaptizati eſſe noſcuntur, qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut deciſione, aliquid 1 minus habere noſcuntur, qui ſecundæ vxoris coniunctionem ſortiti ſunt, aut numeroſa coniugia frequentauerunt, qui viduam, vel à marito relictã duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas, aut fornicarias 2 habuerunt, qui ſeruili conditioni obnoxij ſunt, qui ignoti ſunt, qui neophyti, vel laici ſunt, qui ſeculari militiæ dediti ſunt, qui curiæ nexibus obligati ſunt, qui inſcij literarum ſunt, qui nondum ad triginta annos peruenerunt, qui per gradus Eccleſiaſticos non aſcenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui à deceſſoribus in ſacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps ſacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ ciuitatis elegit, vel auctoritas metropolitani, vel comprouincialium ſacerdotum aſſenſus non exquiſiuit. Quicunque ergo deinceps ad ordinem ſacerdotij poſtulatus, & in his, quæ prædicta ſunt, exquiſitus in nullo horum deprehenſus fuerit, & examinatus, probabili vita, & doctrina extiterit, tunc ſecundùm ſynodalia, vel decretalia conſtituta, cum omnium clericorum, vel ciuium voluntate, ab vniuerſis comprouincialibus Epiſcopis aut certè à tribus, in ſacerdotem die Dominica conſecrabitur, conniuentibus cæteris, qui abſentes ſunt, literis ſuis, & magis auctoritate, vel præſentia eius, qui eſt in metropoli conſtitutus. Epiſcopus autem comprouincialis ibi conſecrandus eſt, vbi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non niſi in ciuitate metropoli *a*, comprouincialibus ibidem conuenientibus. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum ſacerdotij indignus aſpirare contenderit, cum ordinatoribus ſuis adepti honoris periculo ſubiacebit.

1 ¶ Aut deciſione aliquid.] *Addita hæc ſunt ex Conciliis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis. In nouiſſima verò Coloniẽſi editione legitur,* vel defectione, *pro* vel deſectione.

2 ¶ Aut fornicarias.] *In codice Lucenſi Regio legitur,* ad fornicationes: *quod videtur intelligendum, de concubinis ad tempus adhibitis, vt ſup. diſt. 34. c. is qui eſt annotatum.*

DISTINCTIO LII.

QVi verò prætermiſſis aliquibus gradibus non ſuperbiæ, ſed negligentia ad maiorem aſcenderit, tamdiu à maioribus abſtineat, quouſq; congruo tẽpore prætermiſſos accipiat.

Cap. I. ¶ *De eo, qui ſubdiaconatus ordine poſtpoſito, diaconus & presbyter eſt ordinatus.*

Vnde Alexander II. *ſcribit Grimaldo* b *Conſtantinenſi* c *Epiſcopo.*

SOllicitudo *d* dilectionis tuæ ſtatuit conſulere, vtrum portator iſtarum literarum, diaconatus, & presbyteratus officium idoneus ſit peragere, nec ne; cùm ad id præpoſtero *e* curſu, ſubdiaconatus ordine poſtpoſito negligentia potiùs, quàm ſuperbia cognoſcatur aſcendiſſe: Vnde nos conſulendo charitati tuæ mandamus, vt ab officio ſacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum ieiunio ſubdiaconatus miniſterium ſibi ritè imponas, & ſic deinceps ad maiora officia eum redire concedas.

a *al. à.* b *Rainaldo. al. Rumaldo.* c *al. Conſtantienſi.* d *Iuo p. 6. c. 409.* e *al. præpropero.*

¶ In

¶ *In libro peruetuſto eſt epiſtola eiuſdem Alexandri ad Geruaſium Rhemenſem Archiepiſcopum : cui hoc idem conſilium dat, quod Rumaldo Conſtantienſi Epiſcopo ſe dediſſe narrat.*

DISTINCTIO LIII.

1. Gs. *CVriales autem, vt ſupra a ſcriptum eſt, ideo ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab Eccleſia repetuntur, plurima incommoda Eccleſia conſequitur: vel quia idem curiales non voto religionis, ſed vt officiorum ſuorum ratiocinia fugiant, ad Eccleſiam ſe transferunt.*

CAP. I. *Quare ſit conſtitutum, ne curiales ordinentur.*

Vnde Gregorius Papa *ſcribit lib 7. reg. epiſt. 11. Epiſcopis Siciliæ, de lege Mauritij Auguſti.*

LEgem *b* quam ſi piiſſimus Imperator dedit, ne fortaſſe hi, qui militiæ, vel rationibus ſunt publicis obligati, dum cauſarum ſuarum periculum fugiunt, ad Eccleſiaſticum habitum veniant, vel in monaſteriis conuertantur, veſtræ ſtudui fraternitati tranſmittere: hoc maxime exhortans, quod hi, qui ſeculi actionibus implicati ſunt, in clero Eccleſiæ præpropere ſuſcipiendi non ſunt: quia dum in Eccleſiaſtico habitu non diſſimiliter, quàm vixerant, viuunt, nequaquam ſtudēt ſæculum fugere, ſed mutare. Quod ſi etiam tales quoque monaſterium petunt, ſuſcipiendi nullo modo ſunt, niſi prius à ratiocinijs *c* publicis abſoluti fuerint. Si qui vero ex militantibus viris 1 in monaſteriis conuerti feſtinant non ſunt temerè ſuſcipiendi, niſi eorum vita fuerit ſubtiliter inquiſita. Et iuxta normam regularem debent in ſuo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum Deo auctore ſuſcipere.

1 ¶ Viris.] *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, & apud Iuonem legitur*, numeris, *vt ſignificentur milites in breuiculo, ſeu matricula deſcripti.*

DISTINCTIO LIV.

1. Gs. *SEruі autem ordinari prohibentur, niſi à propriis dominis libertatem legitimam conſequantur.*

CAP. I. ¶ *Seruus ad clericatus officium non promoueatur.*

Vnde Leo Epiſcopus *ſcribit epiſt. 1. omnibus Epiſcopis per Campaniam, &c.*

NVllus 1 Epiſcoporum *d* ſeruum alterius ad clericatus officium promouere præſumat, niſi fortè eorum petitio, aut voluntas acceſſerit, qui aliquid ſibi in eo vindicant poteſtatis. Debet enim eſſe immunis ab aliis, qui diuinæ militiæ eſt aggregandus, vt a caſtris dominicis, quibus nomen eius adſcribitur, nullis neceſſitatis vinculis abſtrahatur.

1 ¶ Nullus.] *Caput hoc videtur confectum ex titul qui in codice canonum præponitur primo decreto Leonis primi, ex hac parte poſteriore ipſius decreti, in qua exceptio c rum, quæ prius ſtatuit continetur: prior autem pars, quæ hic deeſt, habetur, infrà ead. c. admittuntur.*

CAP. II. ¶ *De ſeruili conditione nullus ad ſacros ordines deueniat.*

Item ex Concilio Triburienſi 1.

NVlli *e* de ſeruili conditione ad ſacros ordines promoueantur niſi priùs à propriis dominis legitimam libertatem conſequantur: cuius libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur, & ſi nullus contradixerit, ritè conſecrabuntur. Porro ſeruus non canonicè conſecratus, poſtquam de gradu ceciderit, eius conditionis ſit cuius ſuerat ante gradum.

1 ¶ Concilio Triburienſi.] *Huius capitis in conc. Tribur. c. 29. ſententia potius habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur conuenire cum iis, quæ ſcribuntur lib. 1. Capitul c. 88. de ordinatione ſeruorum. verſ. & quandocunque.*

CAP. III. PALEA.

[*Ex* Concilio Carthaginenſi 1 primo, c. 8.

MAgnus *a* Epiſcopus Aſtiagenſis dixit, quid dilectioni veſtræ videtur, procuratores, actores & executores, ſeu curatores pupillorum ſi debeant ordinari? Gratus Epiſcopus dixit: ſi poſt depoſita vniuerſa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude, cleri, ſi poſtulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatē negotiorum, vel officiorum ab aliquo ſine conſideratione fuerint ordinati, Eccleſia infamatur 2. Vniuerſi dixerunt, rectè omnia ſtatuit ſanctitas tua, ideoque ita eſt, & noſtra iſta quoque ſententia.

1 ¶ Carthaginenſi.] *In codicibus impreſſis citatur ex Moguntinenſi. Emendatum verò eſt ex Burchardo, Iuone, decretal. in c. vni. de oblig. ad ration.*

2 ¶ Eccleſia infamatur.] *Sic emendatum eſt ex concilio & decretal. & Burchardo, & Iuone. Antea legebatur*, ab Eccleſia infirmentur

CAP. IV. ¶ *Poſt donum libertatis famuli Eccleſiæ recipientur in clerum.*

Item ex Concilio Toletano IX. c. 11.

QVi *b* ex familiis Eccleſiæ ſeruituti deuocantur in clerum ab Epiſcopis ſuis, neceſſe eſt, vt libertatis percipiant donum: & ſi honeſtæ vitæ claruerint meritis, tunc demum maioribus fungantur officiis. Quos verò flagitij ſordidauerit incorrigibilis noxa, perpetua ſeruitus conditionis religet in catenam.

Qui autem ordinandi, à dominis ſuis libertatem conſequuntur, ab eorum patrocinio penitus debent eſſe alieni, vt in nullo eorum obſequiis inueniantur obnoxij.

CAP. V. ¶ *Ad clericatum ſuſcipiuntur qui nullo obſequio retento, à Dominis ſuis libertatem percipiunt.*

Vnde in Concilio Toletano IV. c. 72. *legitur.*

QVicunque *d* libertatem à dominis ſuis ita percipiunt, vt nullum ſibi in eis obſequium patronus retentet, iſti ſi ſinę crimine *e* ſunt, ad clericatus ordinem liberi ſuſcipiantur, quia directa manumiſſione abſoluti noſcuntur. Qui vero retento obſequio, manumiſſi ſunt, pro eo, quòd adhuc patroni ſeruituti tenentur obnoxij, nullatenus ſunt ad Eccleſiaſticum ordinem promouendi, ne quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis ſerui.

CAP VI. PALEA.

[*Ex* Concilio Toletano 1. c. 82.]

DE *f* ſeruorum ordinatione, qui paſſim ad gradus Eccleſiaſticos promouentur *g*, placuit omnibus cum ſacris canonibus concordari debere: & ſtatutum eſt, vt nullus Epiſcoporū deinceps eos ad ſacros ordines promouere præſumat, niſi priùs à dominis propriis libertatem conſecuti fuerint. Et, ſi quilibet ſeruus dominum ſuum fugiens, aut *h* per literas, aut adhibitis teſtibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus Eccleſiaſticos peruenerit, decretum eſt, vt deponatur: & dominus eius eum recipiat. Si vero auus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem prouincia filium genue-

a *diſt. 51. c. deſignata.* b *Iuo p. 10. c. 124.* c *al. actionibus. Orig.* d *Poly. l. 2. tit. 31. Anſ. l. 7. c. 28. Burch. l. 2. c. 22. in fi. Iuo p. 6. c. 64.* e *Polyc. ibid. Burch. l. 2. c. 21. Iuo p. 6. c. 41. Pann. l. 3. c. 48.*

a *Ext. de oblig ad ratio. c. non ordin. c. magnus. Burc. l 2. c. 36. Iuo p. 6. c. 137.* b *Iuo p. 6 c. 373.* c *al. famulis.* d *Polyc. l. 2. tit. 31. Burc. l. 2. c. 25. Iuo p 6. c. 126. Pann. l. 3. c. 46.* e *crimine capitali Orig. Capit. l. 1. c. 88.* f *Ext. de ſeru. non ordi. c. 2. Burch. l. 2 c. 31. Iuo p. 6. c. 132. Pann. l. 3. c. 163.* g *Indiſcretè promouebantur.] capitul.* h *aut latitans.*

rit,& ipſe filius ibidem educatus, & ad gradus Eccleſiaſticos promotus fuerit,& vtrum ſeruus ſit, ignotum *a* ſit, & poſtea veniens dominus illius legibus eum acquiſierit,ſancitum eſt, vt ſi dominus eius illi libertatem dare voluerit, in gradu ſuo permaneat. ¶ ſi verò eum catena ſeruitutis à caſtris dominicis abſtrahere voluerit,gradum amittat, qui iuxta ſacros canones, vilis perſona manens ſacerdotij dignitate fungi non poteſt.

1 ¶ Toletano.] *Sic etiam citatur apud Burchardum, & Iuonem. In Pannormia verò à verſic.* ſi quilibet ſeruus *citatur ex lib.1. Capitularium, vbi integrum extat hoc caput, atque etiam caput poſt hoc, ſecundum.* De rebus verò illorum.

Cap. VII. ¶ *Sine patroni conſenſu non ordinetur, qui patrocinio cuiuſlibet eſt obligatus.*

Item ex Concilio Martini Papæ [*id eſt, ex cap. Martini Epiſcopi Bracarenſis, c.46.*]

SI *b* quis obligatus eſt tributo ſeruili,vel aliqua conditione,vel patrocinio cuiuſlibet domus, non eſt ordinandus clericus: niſi probatæ vitæ fuerit, & patroni conſenſus acceſſerit.

Cap. VIII. PALEA.

[*Ex* Concilio Toletano 1. *c.2.*]

DE *c* rebus verò illorum, vel peculiari *d* qui à propriis dominis libertate donantur, vt ad gradus Eccleſiaſticos iure promoueantur,ſtatutum eſt, vt in poteſtate dominorum conſiſtat quidquid ante libertatem habuerunt, vtrum illis concedere, an ſibi retinere voluerint.

1 ¶ Toletano.] *Hæc palea in capitularibus habetur cõiunctè cum palea antecedente.* De ſeruorum. *ſed apud Burchardum, & Iuonẽ ex eodem Toletano ſeparatim referũtur.*

Cæterùm ſi à Dominis ſuis libertatem conſecuti non fuerunt, & ad Eccleſiaſticos ordines aliquo modo irrepſerint, presbyter peculij amiſſione mulctetur, diaconus verò, aut vicarium pro ſe præſtabit, aut in ſeruitutem reuocabitur: cæteri verò gradus non poſſunt quenquam à nexu ſeruitutis abſoluere.

Cap. IX. ¶ *Seruus ſi latenter irrepſerit ad ſacerdotium peculij amiſſione mulctetur.*

Vnde Gelaſius *ſcribit Martino* f, *& Iuſto Epiſcopis.*

EX *g* antiquis regulis, & nouella ſynodali explanatione comprehẽſum eſt, perſonas obnoxias ſeruituti,cingulo cœleſtis militiæ non præcingi. Sed neſcio vtrum ignorantia,an voluntate rapiamini,ita vt ex hac cauſa *h* nullus penè Epiſcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumſtrepit,vt ex hac parte nihil penitus putetur conſtitutum.¶ Actores *i* ſiquidem illuſtris viri filij noſtri Amandi grauiter conqueruntur homines ſuo iuri debitos, alios iam clericos,alios iam diaconos ordinatos,cum non ſolùm poſt modernum concilium (quod tantorum collectione *k* Pontificum ſub omnium ſaluberrimæ prouiſionis aſſenſu conſtat eſſe perfectum) huiuſcemodi perſonæ ſuſcipi non deberent: verùm etiam ſi qui fortè in diuinæ cultu militiæ antè fuerint ignorantia faciente, ſuſcepti:eliminati prorſus,& exuti religioſo priuilegio ad dominorum ſuorum poſſeſſiones iuſta debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres chariſſimi,eos,quos ſupradicti viri actores in clericatus officio monſtrauerint detineri diſcuſſos & obnoxios approbatos,cuſtodito legum tramite,ſine intermiſſione reſtituite:ita vt ſi quis iam ex his presbyter reperitur, in eodem gradu peculij ſui *a* amiſſione mulctatus maneat. Diaconus verò aut vicarium præſtet, aut ſi non habuerit ipſe reddatur. Reliqua verò officia ſciant neminem poſſe ab hac obnoxietate,ſi conuincitur,vindicari, quatenus hoc ordine cuſtodito, nec dominorum iura, nec priuilegia vlla ratione turbentur.

Cap. X. ¶ *Seruus clericus factus, ſeruituti obnoxius maneat.*

Idem *Herculentio, Stephano, & Iuſto Epiſcopis.*

FRequens *b* equidem, & aſſidua nos querela circumſtrepit de his pontificibus,qui nec antiquas regulas,nec decreta noſtra nouiter directa cogitantes,obnoxias poſſeſſionibus *c* obligatáſque perſonas venientes ad clericalis officij cingulum non refutant.¶Nuper *d* enim actores illuſtris fœminæ Placidæ, petitorij oblatione conqueſti ſunt, Sabinum Marcellanienſis,ſiue Cluſitanæ *e* vrbis antiſtitem, Antiochum ſeruum iuris patronæ ſuæ(abſentis dominæ occaſione captata) ad presbyterij honorem vſque perduxiſſe, eiúſque fratrem Leontium clericalis officij priuilegio decoraſſe. Et ideo, tres chariſſimi, inter ſupradictos actores, & eos,qui extremæ conditionis repetuntur obiectu,cognitionem vobis noſtra auctoritate deputamus. vt omni veritate diſcuſſa,ſi reuera, obiectam ſibi maculam,iuſtæ refragationis non poterunt ratione diluere Leonticum,clericũ, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad ſequendam conditionis ſuæ neceſſitatẽ modis omnibus reddi iubeatis, Antiochum verò, quia propter ſacerdotium reconciliari *f* non poteſt, ſi in ſua Eccleſia in hoc,in quo eſt,honore collocare deſiderat domina, non velut redditum ſibi habeat,ſed pro myſteriorum celebratione ſuſceptum.

1 ¶ Reddi iubeatis.] *In pleriſq; vetuſtis exemplaribus Gratiani, Anſelmo, Iuone, & Polycarpo legitur,* redhibete: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Cap XI. ¶ *De eodem.*

Idem *Rufino, & Aprili Epiſcopis.*

QVis *g* aut leges principum, aut patrum regulas,aut admonitiones modernas dicat debere contemni,niſi qui impunitum ſibi tantum æſtimet tranſire commiſſum? Actores ſiquidem filiæ noſtræ illuſtris, & magnificæ fœminæ Maximæ, petitorij nobis inſinuatione conqueſti ſunt, Sylueſtrum,atque Candidum originarios ſuos contra conſtitutiones, quæ ſupradictæ ſunt, & contradictione præeunte à Lucerino pontifice diacono ordinatos. Ideo, fratres chariſſimi, tantæ præuaricationis exceſſus noueritis ſagaciùs inquirendos,& ſi conſtiterit querelam veritate fulciri,continuo,qui contradictione præeunte non legitime ſunt creati, à ſacris officiis repellantur.

Cap. XII. ¶ *Nec ad religioſæ vitæ propoſitum, nec ad clericatus officium ſerui ſine dominorum conſenſu admittantur.*

Idem *Epiſcopis per Lucaniam, & c. epiſt.1. c.16.*

GEneralis *h* etiam querelæ vitanda præſumptio eſt, qua propemodum cauſantur vniuerſi paſſim ſeruos, & originarios, dominorum iura, poſſeſſionúmque 1 fugientes. ſub religione conuerſationis obtentu, vel ad monaſteria ſeſe conferre, vel ad Eccleſiaſticum famulatum, continentibus quippe præſulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus eſt amouenda pernicies, ne per Chriſtiani nominis inſtitutum, aut aliena peruadi, aut publica videatur diſciplina ſubuerti: præcipuè

a *ignorauerit.*] *capitul.* b *Ex conc. Tolet. c. 10.* c *Burc. l.2.c.23. Iuo p.6.c.38.* d *al. peculio.* e *vindicare.*] *capitul.* f *al. Martyrio.* g *Senſus in epiſt.ad Epiſcopos per Lucaniam, &c. c.16. Polyc. lib.2.tit.31. Anſelm. l.7.cap.29.* h *al. culpa.* i *Iuo p.6.c.353. Pann. l.3. cap.164.* k *al.* collatione.

a *al. ſui ſola.* b *Polyc. ibid. Anſ.l.7. cap.30.* c *al. poſſeſſoribus.* d *Iuo p.6. cap.354. Pann. l.3. c. 165.* e *al. Cuſillinatis.* f *al. tolli.* g *ſuprà* 10.c.11. *Iuſtin. nouel. conſt.123. circa fin. Deuſdedit p.4. Iuo p.6.c.104. & p.4.c.179. Pann.l.2. c.150.* h *Poly.l.4.tit.34. Anſelm.l.7.c.19.6. Iuo p.6.c.100.*

cùm nec ipſam miniſterij clericalis hac obligatione fuſcari conueniat dignitatem, cogatúrque pro ſtatu militantium ſibi, conditionéque iurgari, aut videri (quod abſit) obnoxia, Quibus ſollicita competẽter interdictione prohibitis, quiſquis *a* Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, vel eorum qui monaſteriis præeſſe noſcuntur, huiuſmodi perſonas apud ſe tenentes, non reſtituendas patronis, aut deinceps vel Eccleſiaſticæ ſeruituti, vel religioſis congregationibus putauerint applicandas, niſi voluntate forſitan dominorum ſub ſcripturæ *b* teſtimonio primitus abſolutas, vel legitima tranſactione conceſſas periculum ſe proprij honoris non ambigant, communioniſque ſubituros, ſi ſuper hac re cuiuſquam verax nos querela pulſauerit. ¶ Magnis quippe ſtudiis, ſecundùm B. Apoſtolum *c* præcauendum eſt, ne fides, & diſciplina Domini blaſphemetur. *idem* 2. ¶ Nihil perire credimus Eccleſiaſticis vtilitatibus, ſi, quæ ſunt aliena, reddantur.

1 ¶ Poſſeſſionúmque.] *Emendatum ſic eſt ex decreto Gelaſij, cùm antea legeretur,* poſſeſſionémque. *Nam Originarij non ſolùm dominis, ſed fundis, ac poſſeſſionibus addicti erant, l. quemadmodum, & l. originarios lib. 11. Cod. tit. de agricol. Ac propterea ſuprà in c. frequens, non eſt mutata vox,* poſſeſſionibus *quamuis in plerìſque vetuſtis codicibus legatur,* poſſeſſoribus.

2 ¶ Idem] *Hæc non ſunt inuenta apud Gelaſium, neque apud cæteros collectores habentur.*

3. ps. *Hoc tunc obſeruandum eſt, cùm dominus & ſeruus eiuſdem profeſſionis inueniantur. Cæterùm ſi Iudæus mancipium Chriſtianum emerit, iudiciis, vel Epiſcopi auctoritate, etiam eo inuito, ad libertatem debet perduci.*

Cap. XIII. ¶ *Ad libertatem perducantur mancipia Chriſtiana à Iudæis comparata.*

Vnde Gregorius *Libertino præfecto Siciliæ. lib. 2. epiſt. 37. ſeu cap. 76.*

MAncipia *d* Chriſtiana, quæcunque Iudæum comparaſſe paruerit, ad libertatem iuxta legum præcepta ſine omni ambiguitate perducite, ne, quod abſit, Chriſtiana religio Iudæis ſubdita polluatur.

Cap. XIV. ¶ *Officia publica Iudæis non ſunt committenda.*

Item ex Concilio Toletano III. c. 4.

NVlla officia publica Iudæis *e* iniungantur, per quæ eis occaſio tribuatur, Chriſtianis pœnam inferre. Si qui verò Chriſtiani ab eis Iudaiſmi ritu ſunt maculati, vel etiam circumciſi non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Chriſtianam.

De his autem, qui in fidelitate empti, ad gratiam baptiſmi venire deſiderant, quod fieri debeat, Gregorius Papa *ſcribit Fortunato Neapolitano Epiſcopo lib. 5. epiſt. 31. ſeu c. 131.*

Cap. XV. ¶ *In libertatem vindicentur ſerui, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.*

FRaternitatem *f* veſtram de his oportet eſſe ſollicitam. Et ſi de Iudæorum ſeruitio, non ſolùm Iudæus, ſed etiam quiſquam paganorum fieri voluerit Chriſtianus, poſtquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc ſub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Iudæorum venundandi facultas ſit, ſed is, qui ad Chriſtianam conuerti fidem deſiderat, defenſione veſtra in libertatem modis omnibus vindicetur. ¶ Hi *g* verò, quos huiuſmodi oportet ſeruos amittere, ne forſitan vtilitates ſuas irrationabiliter æſtimet impediri, ſollicita vos hæc conuenit conſideratione ſeruare; vt ſi paganos, quos mercimonij cauſa de externis *h* finibus emerint, intra tres menſes, dum emptor, cui *i* venditi fuerint, non inuenitur, fugere ad Eccleſiam fortè contigerit; & velle ſe fieri dixerint Chriſtianos, vel etiam extra Eccleſiam hâc talem voluntatem prodiderint: pretium eorum à Chriſtiano ſcilicet emptore percipiant. Si autem poſt præfinitos tres menſes quiſpiam huiuſmodi ſeruorum velle ſuum edixerit *a*, & fieri voluerit Chriſtianus, nec aliquis eum poſtmodum emerit *b* nec dominus qualibet occaſionis ſpecie audeat venundare, ſed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, ſed ad ſeruiendum ſibi dicitur *c* comparaſſe *d*.

Cap. XVI. PALEA.

[Idem *Ianuario Calaritano Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 9.*]

SI *e* quilibet Iudæorum ſeruus ad venerabilia loca confugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium ſuſtinere: ſed ſiue olim Chriſtianus, ſiue nunc fuerit baptizatus, ſine vllo Chriſtianorum 1 pauperum damno religioſo Eccleſiaſticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

1. ¶ Chriſtianorum.] *Ioannes Diaconus in vita S. Gregorij, lib. 4. n. 46. referens hanc epiſtolam, & Iuo p. 13. c. 102. habent hanc vocem: quæ tamen abeſt à codicibus epiſtolarum S. Gregorij tam impreſſis, quàm manuſcriptis, qui ſunt collati.*

Cap. XVII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Toletano XII. *cap. 9.*]

ET *f* ſi *g* Iudæorum ſerui necdum adhuc conuerſi, ad Chriſti gratiam conuolauerint, libertate donentur.

Cap. XVIII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Matiſconenſi I. *cap. 16.*]

PRæſenti 1 Concilio *h*, Deo auctore, ſancimus, vt nullum Chriſtianum mancipium Iudæo deinceps ſeruiat; ſed datis pro quolibet bono mancipio duodecim ſolidis, ipſum mancipium quicunque Chriſtianus, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſeruitium licentiam habeat redimendi. Et ſi Chriſtianus fieri deſiderat, & non permittitur, ſimiliter faciat, quia neſas eſt, quem Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, blaſphemum Chriſtianæ religionis in vinculis tenere Quod ſi acquieſcere his quæ ſtatuimus, quicunque Iudæus noluerit, quamdiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipium *i* ipſum cum Chriſtianis, vbicunque voluerit habitare.

1 ¶ Præſenti.] *Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo, & Iuone: in Concilio tamen ipſo paulo aliter habetur, & nonnulla deſunt.*

Cap XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *cap. 10.*

SI *k* ſeruus, abſente, vel neſciente domino, Epiſcopo tamen ſciente, quòd ſeruus ſit, diaconus, aut presbyter fuerit ordinatus, ipſo in clericatus officio permanente Epiſcopus eum domino duplici ſatisfactione compenſet. Si verò Epiſcopus eum ſeruum neſcierit, qui teſtimonium perhibent, aut eum ſupplicauerint ordinari, ſimili redhibitioni teneantur obnoxij.

Cap. XX. ¶ *De eodem.*

Item Conſtitutio noua.

SI *l* ſeruus ſciente, & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus, ex hoc ipſo, quod conſtitutus eſt, liber, & ingenuus erit. Sed ſi ignorante domino,

a *Iuo, p. 16. c. 47.* b *al. ſcriptionis.* c 1. *ad Tim. 6. 2. Pet. 2.* d *C. ne Iudæus Chriſtianum mancipium, §. nulla.* e *al. Iudæos opus eſt agere.* f *Ioan. diac. lib. 4. n. 47.* g *Polyc. l. 7. tit. 4.* h *al. extraneis.* i *Cui vendi debeant.*] *Orig.*

a *al. dixerit.* b *emere.*] *Orig. Ioan. diac. l. 4. c. 46.* c *intelligitur.*] *Orig.* d *al. reſeruaſſe.* e *Iuo p. 13. c. 102.* f *Burch. l. 4. c. 86. Iuo p. 1. c. 280.* g *Vt ſi*] *Orig.* h *Burch. l. 4. c. 88. Iuo p. 1. c. 282.* i *al. mancipio ipſi.* k *Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24: Iuo p. 6. c. 125:* l *Iuſtinian. de ſanctiſſ. Epiſcopis, §. ſi ſeruus, & in Auth. ſi ſeruus, de Epiſc. & cler. Auth. de Monachis, §. hinc autem.*

licet ei intra ſpatium vnius anni,& ſeruilem fortunam probare,& ſeruum ſuum accipere. Verùm etiam ſi legitimo probato experimento monachus efficiatur, euadit iugum ſeruitutis. Debent enim per triennium, antequam monachi efficiantur, in monaſterio permanere: poſtea verò ſi monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Epiſcopalis *a* enim ordo liberat à fortuna ſeruili, vel adſcriptitia, ſed non à curiali, ſiue officiali: nam & poſt ordinationem durat. Sed & ius patriæ poteſtatis ſoluit Epiſcopalis dignitas Adſcriptitios *b* verò in ipſis poſſeſſionibus clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti impoſitam ſibi agriculturam adimpleant.

¶ *Extat hoc caput ad verbum in epitomis nouellarum Conſtitutionum ab Irnerio deſcriptis, quæ poſt codicem poni ſolet, itemq́; in nouella* 123.*c.*26.*per Iulianum antecesſorem. Verba autem quæ addita erant titulo*, Leo Imperator omnibus Epiſcopis,*videntur illuc irrepſiſſe ex ſequenti titulo.*

Cap. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *omnibus Epiſcopis, epiſt.*1.*c.*1.

ADmittuntur *c* paſſim ad ordinem ſacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas ſuffragatur: & qui à dominis ſuis libertatem conſequi minimè potuerunt, ad faſtigium ſacerdotij (tanquam ſeruilis vilitas hunc honorem iure capiat) prouehuntur, *& inf.* Ab his itaque fratres chariſſimi, omnes veſtræ prouinciæ abſtineant ſacerdotes: & non tantùm ab his, ſed etiam *d* ab aliis originariis, vel qui alicui conditioni obligati ſunt, volumus temperari, niſi fortè eorum petitio, aut voluntas acceſſerit; qui aliquid ſibi in eos vindicant poteſtatis.

4. pars. *De ſeruis monaſterij quæritur, an Eccleſiaſticis officiis poſsint aggregari, an non. Sed famuli Eccleſiarum non ſunt ordinandi ſicut ſupra dictum eſt, niſi à propriis Epiſcopis libertatem conſequantur. Porrò ſeruus monaſterij libertatem conſequi non valet* 1, *non ergo ad clericatum ſibi accedere licet. Quod autem liber fieri non poſsit, probatur auctoritate* octauæ ſynodi, *in qua ſic ſtatutum legitur.*

1 ¶ Non valet.] *In primo Vaticano poſt hæc verba ſequitur:* qui enim ſunt monaſterij, in nullius ius tráſire poſſunt. Vnde nec abbas poteſt dicere, hoc meum eſt: non ergo, &c. *Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non eſt, quam apud Iſidorum Hiſpalenſem in reg. monach. c. de famil. vita.*

Cap. XXII. ¶ *Monaſterij ſeruum abbati, vel monacho non licet liberum facere.*

ABbati *e*, vel monacho monaſterij ſeruum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non poteſt. Nam ſicut etiam ſæculi leges ſanxerunt, non poteſt poſſeſſio alienari, niſi à proprio domino.

Hac auctoritate prohibentur ſerui adipiſci libertatem recedendi ab obſequio monaſterij: ſed non prohibentur nanciſci libertatem promouendi ad ſacros ordines. Poteſt enim in ſacris ordinibus conſtitutus, monaſterij obſequiis perpetuò deſeruire: ac ſic ſeruus monaſterij & libertatem adipiſci, & ſacris officiis aſſociari valet Vnde in alio capitulo præfatæ conſtitutionis hæc cauſa redditur. [*Iniuſtum* 1 *eſt enim, vt monachis rurale opus facientibus, ſerui eorum otio torpeant, ac deliciis affluant.*]

1 ¶ Iniuſtũ.] *Infrà* 17.*q.*4.*c.in venditionibus, verſ.iniuſtũ hoc ipſum citatur ex concilio Agathẽſi, vbi etiã extat, c.*56.

a *Tit. de ſanctiſſ. Epiſcopis, §. ſed & quidem. Auth. epiſtolis, de Epiſc & cleric. eod. Auth. ſed epiſtolis eod.*
b *Auth. adſcriptitios eod.* c *Anſ. l.*7.*c.*25.*Burch. l.*2.*c.*22.*Iuo p.*6,*c.*64. d *& ab aliis, qui aut originali, aut alicui.*] *Orig.* e *Iſidorus Hiſpal, in reg. monach. c. de fam. vita.*

5. pars. *Quod autẽ ſerui Eccleſiarũ (quo nomine etiam monaſterij ſeruos ſignificari intelligimus) ad ſacræ religionis propoſitum debeant aſſumi, auctoritate* Gregorij *probatur, qui in generali ſynodo reſidens* a *dixit.*

Cap. XXIII. ¶ *Si conuerſationis probatæ fuerit famulus Eccleſiæ, poteſt ordinari.*

MVltos *b* de *c* Eccleſiaſtica familia, ſeu ſæculari militia nouimus ad omnipotentis Dei ſeruitium feſtinare, vt ab humana ſeruitute liberi, in diuino ſeruitio valeant familiarius in monaſteriis conuerſari. Quos ſi paſſim dimittimus, omnibus fugiendi Eccleſiaſtici iuris dominium occaſionem præbemus. Si verò feſtinantes ad omnipotentis Dei ſeruitium incautè retinemus, illi inuenimur negare quædam, qui dedit omnia. Vnde neceſſe eſt, vt quiſquis ex iuris Eccleſiaſtici ſeruitute vel ſæcularis militiæ, ad Dei ſeruitiũ conuerti deſiderat, probetur prius in laico habitu conſtitutus. Et ſi mores illius, atque conuerſatio bono deſiderio illius teſtimonium ferunt, abſque vlla retractatione ſeruire in monaſterio omnipotenti Deo permittatur; vt à ſeruitio humano liber recedat, qui diuino amore diſtrictiorem ſubire appetit ſeruitutem. Si autem & in monaſtico habitu, ſecundùm Patrum regulas irreprehenſibiliter fuerit conuerſatus, poſt præfixa ſacris canonibus tempora, licenter iam ad quodlibet Eccleſiaſticum officium prouehatur: ſi tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in teſtamento veteri morte mulctantur.

Ecce quomodo ſerui ad clericatum aſſumi valeant, vel quomodo non admittantur. Liberti quoq; non ſunt promouendi ad clerum, niſi ab obſequiis ſui patroni fuerint abſoluti.

Cap. XXIV. ¶ *Abſque patroni aſſenſu liberti non promoueantur ad clerum.*

Vnde in Concilio Eliberitano, *cap.*80.

PRohibendum eſt vt liberti, quorum patroni in ſeculo fuerint, ad clerum non prouehantur.

DISTINCTIO LV.

1. ʃs. COrpore verò vitiati ſimiliter à ſacris officiis prohibentur.

Cap. I. ¶ *Qui de monaſterialibus diſciplinis ad clericale munus accedit & de laicis: antè acta eius vita examinetur.*

Vnde Gelaſius Papa *Epiſcopis per Lucaniam, & Brutios conſtitutis, epiſt.*1 *c.*2.*&* 3.*ſcribit dicens.*

PRiſcis *d* igitur pro ſui reuerentia manentibus conditis (quæ, vbi nulla vel rerum, vel temporum perurget anguſtia, regulariter conuenit cuſtodiri) eatenus Eccleſiis 1, quæ vel cunctis ſunt priuatæ miniſtris, vel ſufficientibus vſque adeo deſpoliatę ſeruitiis, vt plebibus ad ſe pertinentibus diuina munera ſupplere non valeant, tum inſtituendi, quàm promouendi clericalis obſequij ſic ſpatia diſpenſanda concedimus: Vt ſi quis monaſterialibus 2 diſciplinis eruditus ad clericale munus accedit; etiam de laicis antecacta eius vita requiratur. ¶ Ne *e* ſi aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adoleſcentia ſordidatus, vel corpore vitiatus, vel ſeruilis, vel Originarię conditionis, vel curiæ vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publica pœnitentia notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione diſcuſſus.

1 ¶ Eatenus Eccleſiis.] *Reſtitutus eſt hic locus ex epiſtola Gelaſij, & Iuone.*

a *al. præſidens.* b *Ex decretis B. Gregorij in extremo* 12. *lib. regeſti, & aliqua ex parte l.*4.*epiſt.*44.*Ioan. Diac. l.*2.*c.*16. *In conc. Tribur. c.*29.*Anſ. l.*7.*c.*184.*Polyc. l* 6..*it.*16.
c *al. ex.* d *Iuo p.*3.*c.*142 *&* 143. *Poly. l.*2.*tit.*31. *Anſ. l.*7.*c.*47. e *Ibid. c.*3. *inf. diſt.*77 *ſi quis.*

2 ¶ Mona

2 ¶ Monaſterialibus.] *Hic de induſtria videntur Gelaſij verba mutata, & in compendium redacta, integra autem referuntur. infrà diſt. 77. c. ſi quis. & ibi legenda.*

Cap. II. ¶ *Annuæ ſuſpenſioni ſubiaceat, qui præter canonum formam aliquem ordinat.*

Item ex Concilio Arelatenſi III. *cap.* 3.

NVllus pœnitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licet hoc iam propè omnium canonum inſtituta contineant, tamen ne cuiquam ſacerdotum ſupplicãtium (ſicut iam diximus) importunitas, vel ſuggeſtio iniqua ſubrepat: neceſſe fuit, vt nunc ſeueriorem regulam ſibi velint Domini ſacerdotes imponere. Et ideo, quicunque ab hac die contra ea quæ ſuperiùs ſunt comprehenſa, clericum ordinare præſumpſerit: ab ea die, qua ei potuerit hoc approbari, anno integro Miſſas *a* facere non præſumat. Quam rem ſi quis obſeruare noluerit, & contra conſtitutum fratrum faciens, Miſſas celebrare præſumpſerit: Eccleſiæ communione priuetur 1, & ab omnium fratrum communione *b* nouerit ſe alienum: quia dignum eſt, vt ſeueritatem Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſentiat, qui toties ſalubriter à ſanctis patribus inſtituta obſeruare contemnit.

1 ¶ Eccleſiæ communione priuetur.] *Hæc verba non ſunt in Concilio, & videntur idem ſignificare, ac ſequentia: ſunt tamen in vetuſtis quoque Gratiani codicibus.*

Cap. III. ¶ *Non ordinentur pœnitentes, vel illiterati.*

Item Hilarius ex Concilio Romano *ab ipſo habito, c.* 3. [*paulò tamen aliter.*]

POenitentes *c*, vel inſcij literarum, aut aliqua membrorum damna perpeſſi ad ſacros ordines aſpirare non audeant. Quiſquis autem talium conſecrator extiterit, factum ſuum ipſe diſſoluet.

Corpore autem vitiati intelliguntur non caſu, ſed propria voluntate abſciſſi.

Cap. IV. ¶ *Qui ſemetipſum abſciderit, non ordinetur.*

Vnde in canonibus Apoſtolorum, *c.* 22. *&* 23. *legitur.*

SI *d* quis abſcidit ſemetipſum [id eſt *e*, ſi quis amputauit ſibi virilia] non fiat clericus: quia ſui eſt homicida, & Dei conditionis inimicus. ¶ Si quis cùm clericus fuerit, abſciderit ſemetipſum, omnino damnetur: quia ſui eſt homicida.

Cap. V. ¶ *Non producantur ad clerum, qui ſeipſos abſcindunt.*

Item ex Concilio Arelatenſi II. *cap.* 7.

HI *f* qui ſe, carnali vitio repugnare neſcientes, abſcindunt, ad clerum peruenire non poſſunt.

Cap. VI. ¶ *Non eſt ordinandus, qui partem digiti volens ſibi abſcidit.*

Item Innocentius *ſcribit Felici Nuceriano Epiſcopo, epiſt.* 4. *cap.* 1.

QVi *g* partem cuiuſlibet digiti ſibiipſi volens abſcidit, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui verò caſu aliquo contigit dum aut operi ruſtico curam impendit, aut aliquid faciẽs ſe non ſponte percuſſit, hos canones præcipiunt & clericos fieri, & ſi in clero fuerint reperti, non abiici. ¶ In illis enim voluntas eſt iudicata *h*, quæ ſibi auſa fuit ferrum inijcere 1: in iſtis verò caſus veniam meruit.

1 ¶ Inijcere.] *In originali ſequitur*, quòd ſcilicet & alij facere dubitari non poſſit, in iſtis, &c.

a *al. celebrare.* b *al. charitate.* c *Anſ. l.* 7. *c.* 16. d *Ex priſca verſione.* e *iſta eſt gloſſa in vetere verſione. cap.* 23. f *Si qui.*] Orig g *In Concil. Tribur. c.* 33. *Polyc. c.* 2. *tit.* 31. *Burch. l.* 2. *c.* 14. *Iuo p.* 6. *c.* 58. *Anſ. l.* 7. *cap.* 35. *Pann. l.* 4. *c.* 43. h *al. vindicata.*

Similiter verò intelligendum eſt de iis, qui per languorem à medicis ſecantur, aut à barbaris abſcinduntur, aut à dominis caſtrantur.

Cap. VII. ¶ *Qui per languorem à medicis deſecatur, ad clerum valet admitti.*

Vnde in Nicæno Concilio, *cap.* 1. *legitur.*

SI *a* quis à medicis, propter languorem deſectus eſt, aut à barbaris exciſus, hic in clero permaneat. Si quis autem ſeipſum ſanus abſcidit, hunc & in clero conſtitutũ *b* abſtinere conuenit, & deinceps 1 nullum debere talium promoueri. Sicut autem hoc claret, quod de his, qui hanc rem affectant, audéntque ſemetipſos abſcindere, dictum ſit: ſic eos, quos aut barbari, aut domini caſtrauerunt, ſi inueniuntur aliàs *c* digniſſimi, tales ad clerum ſuſcipiat regula.

1 ¶ Et deinceps.] *His verbis nihil reſpondet in Græco vulgato codice: ſed optimè apud Balſamonem, quemadmodum & in Carthaginenſi 6. in Capitulis Nicænæ ſynodi à Teilone, & Thearifte verſis.*

Cap. VIII. ¶ *Licitè ordinetur Epiſcopus, qui per hominum inſidias eunuchizatur.*

Item ex canone Apoſtolorum xxj.

EVnuchus, ſi per inſidias 1 hominum factus eſt, vel ſi in perſecutione, eius ſunt amputata virilia, vel ſi ita natus eſt, & eſt dignus, fiat Epiſcopus 2.

1 ¶ Per inſidias.] ἐξ ἐπηρείας, id eſt, ex inſultu, & iniuria.

2 ¶ Epiſcopus.] *In Græcis exemplaribus non habetur vox iſta, & videtur ſubintelligi* κληρικός.

Cap. IX. ¶ *Non excluduntur à clero, qui à medicis, vel arbitris, vel à dominis ſuis caſtrantur.*

Item ex Mattino, *Bracarenſi Epiſcopo in Capitulis ſynod. Græc. c.* 21.

SI *d* quis pro ægritudine naturalia à medicis ſecta habuerit ſimiliter & qui à barbaris, aut dominis ſuis fuerint caſtrati, & moribus digni fuerint viſi, hos canon admittit ad clericatus officium promoueri. Si quis autem ſanus, non per diſciplinam religionis & abſtinentiæ, ſed per abſciſſionem plaſmati à Deo corporis exiſtimans poſſe à ſe carnales concupiſcentias amputari, caſtrauerit ſe; non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quòd ſi iam ante fuerit promotus ad clerum, prohibitus à ſuo miniſterio deponatur.

Cap. X. ¶ *Non prohibetur à ſacris ordinibus qui à medicorum inciſione claudus efficitur.*

Item ex Concilio Ilerdenſi.

SI *e* quis in infirmitate poſitus clericus, medicorum inciſione claudus efficitur, promoueri ad ſacros ordines eum non denegamus.

Cap. XI. ¶ *Non prohibetur à clero, qui digitum ſibi caſu abſcidit.*

Item Stephanus *Roberto Metenſi Epiſcopo.*

LAtor *f* præſentiũ Flauius *g* ſcilicet clericus ad ſanctam ſedem Apoſtolicã veniẽs detulit à te nobis directã epiſtolam qua indagare ſtuduiſti, eum à Normanis nuperrimè captũ ſiniſtræ manus digitum habere abſciſſum: ſciſcitãs, ſi ob hoc ad Eccleſiaſticũ ordinem valeat promoueri, annon. ¶ Quod & reperiẽtes, quia ſolertia tua magis ſuper hoc ſollicita à ſede Apoſtolica doceri flagitat, normã iuſtitiæ ſemper ſequi exoptãs, ſtudium tuæ ſanctitatis meritò collaudamus, reuerentiam tuam ſcire volentes, quoniam ſi ita eſt,

a *In Tribur. ib. Anſ. l.* 7. *c.* 36. *Polyc. ibid.* b ἐξεταζόμενον. c ἄλλως ἄξιοι. d *Iuo p.* 6. *c.* 374. *Pann. l.* 3. *c.* 56. e *Concordat Triburienſe c.* 33. *Burc. l.* 2. *c.* 15. *Iuo p.* 6. *c.* 34. *Pann. l.* 3. *c.* 42. f *Iuo p.* 6. *c.* 118. *Pann. lib.* 3. *cap* 42. g *al. Flauianus.*

quòd à Normanis digitum ipſum habeat abſciſſum ad promouendum (ſi aliàs dignus fuerit) nil ei nocebit: eo quòd quid de his, qui à dominis, vel medicis, ſiue à paganis non ſponte tale quid patiuntur, ſacri cenſeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

CAP. XII. ¶ *Tempore ſynceritatis dignitas accepta ſequente debilitate non adimitur:*

Item Gelaſius Papa *Palladio Epiſcopo:*

PRæcepta *a* canonum, quibus Eccleſiaſtica regitur diſciplina ſicut ad ſacerdotium debiles corpore non patiuntur venire: ita & ſi quis in *b* eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus, amittere non poteſt, quod tempore ſuæ ſynceritatis accepit.¶ Stephanus *c* ſiquidem presbyter petitorio nobis defleuit oblato, quod habetur 1 in ſubditis. Olim ſibi ante annos plurimos collatam presbyterij dignitatem, quam re vera immaculati corporis iudicio *d* ſuſcepiſſet: ſed nuper propter prouinciæ vaſtitatem (quam Thuſciæ præ omnibus Barbarorum feritas diuerſa ſectantium, & ambiguitas inuexit animorum) dum imminentes gladios euadere fugæ præſidio niteretur, acutis ſudibus occurrentia ſibi ſepta tranſiliẽs, interiores partes corporis inſeruiſſe ſuggeſſit, quæ vix adhibita curationė biennio potuiſſent abſtergi *e*. Et ideo, frater chariſſime, ſupradicto locum ſuum dignitatémque reſtitue, quatenus ſacroſancta myſteria, ſicut conſueuit, exerceat. Neque enim conuenit ob hoc auferri ante ſuſceptum ordinem, in quo poſtmodum in inualetudinem corporis caſu probatur ſaciente collapſus.

1 ¶ Quod habetur.] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc eſt vſitata forma in epiſtolis Romanorum Pontificum, vbi propria verba petitionum ſubiungunt. Antea legebatur:* quod haberet.

2. pars. *Hoc autem non de omnibus membris intelligendum eſt. Qui enim oculum caſu amiſerit, licet deſit voluntas: tamen ſacerdotium adipiſci non poteſt.*

CAP. XIII. ¶ *Non ſunt præſtanda iura ſacerdotij, cui oculus erutus eſt.*

Vnde Gelaſius *f* *ſcribit Rufino Epiſcopo.*

SI *g* Euangelica admonitio iracundiam nec vſque ad verbũ furentẽ proſilire permittit, ne ſi Racha fratri ſuo quis dixerit, reus ſit gehennę ignis: quali putamus pœna plectendum eſſe, qui non ſolùm pugno impiė percuſſit in Leuitici hominem officij miniſterio ſeruientem, ſed quaſi non ſufficeret ad cædem manus, ita (inſtigante ſe diabolo) raptus eſt, ad iracundiam, vt fuſte non ſolùm percuteret, ſed etiam erueret oculum fratris? Et quãuis huiuſmodi exceſſus grauiori eſſet pœna plectendus: bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyteri remouere. Hoc tamen ſollicitudinis tuæ ſit, vt locum ei pœnitentiæ conſtituas, & in aliquo eum monaſterio retrudas, laica tantummodo ſibi communione conceſſa. In loco autem illius alium te neceſſe eſt ordinare presbyterum. Nam *h* illi, cui erutus eſt oculus, non poſſunt ſecundùm canones ſacerdotij iura concedi. Neque enim aliquid ei prodeſt, quod oculum inuitus amiſit, cùm nec volens quiſquam oculum amiſiſſe credendus eſt, nec ſacratiſſimos canones aliquem caſum in amiſſione oculi, qui ad ſacerdotium adipiſcendum non impediret, ſuis excepiſſe regulis inuenimus: ſed hoc tantummodo ad prohibitionem ſuffeciſſe videmus patribus, vt qui careret oculo, ſacerdotij officium adipiſci non poſſit. Sed nec illi vllatenus quaſi in compenſationem iniuriæ ſacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam ſacerdotem proprium potuit iracundiam prouocare, vt & ille officium, in quo erat, amitteret, & iſte prouectus ſui perderet facultatem.

a *Anſ.l.7.c.39.Iuo p.6.c.107.Pann.l.3.c.55. Polyc.l.2. tit.31.* b *in eo actu.* c *Iuo.* d *al. indicio* e *al. abſtringi.* f *al.Pelagius.* g *Polyc.ibid.Anſ.l.11.c.169.Matth.5.* h *Iuo p.7.c 111.*

DISTINCTIO LVI.

1. PResbyterorum etiam filij ad ſacra officia non ſunt admittendi.
1. s.

CAP. I. ¶ *Filij presbyterorum à ſacris prohibentur officiis.*

Vnde Vrbanus Papa II. *ait.*

PResbyterorum *a* filios à ſacris altaris miniſtris remouemus: niſi aut in cœnobiis, aut in canoniis *b* religiosè probati fuerint conuerſati.

2. pars. *Sed hoc intelligendum eſt de illis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerint. Verùm ſi morum honeſtas eos commendabiles fecerit, exemplis, & auctoritatibus non ſolùm ſacerdotes, ſed etiam ſummi ſacerdotes fieri poſſunt.*

CAP. II. PALEA.

[*Vnde* Damaſus Papa *ſcribit.*]

OSius *c* Papa fuit filius Stephani ſubdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iucundi presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo faſciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Epiſcopi de ciuitate Hieroſolyma. Siluerius Papa filius Siluerij *d* epiſcopi Romæ. Deuſdedit Papa filius Stephani ſubdiaconi. Felix enim tertius, natione Afer, ex patre Epiſcopo Valerio natus eſt. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Complures etiam alij inueniuntur *e*, qui de ſacerdotibus nati Apoſtolicæ ſedi præfuerunt.

¶ *In aliquo vetuſto Gratiani codice adſcribitur hic nomen Paleæ. In decimo Vaticano, & aliis quibuſdam habetur coniunctè cum verbis ſuperioribus Gratiani, à verſic.* Felix enim tertius, *vſq; ad finem. In alio autem ſatis etiam emendato iſta eadem cohærent cum ſuperioribus: ſed poſt illa verba,* ex patre Gordiano presbytero originem duxit, vnde Damaſus Papa ſcribit. Deuſdedit Papa filius Stephani ſubdiaconi, Bonifacius Papa filius Iucundi presbyteri, Felicis presbyteri de titulo faſciolæ. Agapitus filius Gordiani presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori Epiſcopi de ciuitate Hieroſolyma, Siluerius Papa filius Hormiſdæ Epiſcopi Romæ, Complures etiam, &c. *Nec verò magnoperè mirandum eſt hæc omnia ex Damaſo citari, qui vixit ante iſtos, qui hic enumerantur. Liber enim qui Pontificalis dicitur, vbi hæc ſcripta ſuis locis leguntur, à Damaſo cœptus eſt ſcribi: ideoq; licet ab aliis multa deinde addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Iuo quidem eadem ferè iſta refert ex Geſtis Romanorum Pontificum: Omnino partem aliquam huius capitis, ſaltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipſo Gratiano ſcriptam eſſe conſtat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo huius diſtinctionis. Auctor verò Paleæ dum vnum per ſe caput conficere voluit, ordinem perturbauit: præſertim in receptione Felicis III. & illud Oſio temerè adiunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.*

CAP. III. ¶ *Vitia parentum filiis non imputantur.*

Hinc Auguſtinus *ait lib. de bono coniug. c. 16.*

VNdecunque *f* homines naſcantur, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum rectè colant, honeſti, & ſalui

a *In Concilio Claramontenſi c.25. & Melphienſi, & in Concilio Innoc.II.c.19. Sententia eſt in Concil. Lateranen. ſub Alex.III.p.19.c.2 Ex decretis Greg.VII. & Vrb.II.*
b *al.canonicis, al.canonicis regularibus.* c *Anſ.l 6.c.150. Iuo p.6.c.410.Pan.l.3 c.51.In Pontificali.* d *al.Hormiſdæ.*
e *Iuo in prologo, Pannorm.in prologo.c.30. & lib.3.c.52.*
f *Sent.4.diſtin.33.32. q.4.ſicut. §.vndecunque in fin Iuo in prologo, & p.6.c.415.Pannor.in prologo, c.29.*

erunt

erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine, Dei creatura eſt; & eo malè vtentibus malè erit, non ipſum aliquando malum erit. Sicut autem boni filij adulterorum, nulla eſt defenſio adulterij *a* ſic mali filij coniugatorum nullum eſt crimen nuptiarum.

Cap. IV. ¶ *De eodem:*
Item Ioannes Chryſoſtomus *homilia tertia in Matthæum.*

NVnquam *b* de vitiis erubeſcamus parentum, ſed vnum illud quæramus 1, & amplectamur, virtutem videlicet. Huiuſmodi enim etiamſi alienigenam quis habeat matrem, etiamſi fornicatione pollutam, vel quolibet huiuſmodi dedecore ſordidatam: nihil tamen de eius aut vilitate fuſcabitur, aut crimine polluetur, quòd ſi fornicatorem ipſum ad meliora conuerſum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, ſi propria virtute decoretur, parentum ſuorum non dedecoratur opprobriis. *Item infrà.* ¶ Non eſt omnino, nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde verè aut obſcurus aut clarus eſt: immò etiam (ſi quiddam 2 à communi opinione abhorrens dicendũ eſt) neſcio quomodo ille magis reſplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorſus alienis, ipſe tamen fuerit de virtute mirabilis.

1 ¶ Quæramus.] *In verſione quæ nunc vulgata eſt legitur*, atque omnibus ſtudiis aſſequamur nobilitari propriarum honore virtutum. *Græcè integer locus ita habet.* παιδεύων καὶ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἓν μόνον ἐπιζητεῖν τὴν ἀρετήν.

2 ¶ Si quiddam à communi.] *Sic eſt emendatum ex eo:* εἰ δὲ χρή τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν. *Antea legebatur, quemadmodum ferè & in vulgata verſione, & apud Iuonem*, vt conſideratius aliquid dicamus, & expreſſius.

Cap. V. ¶ *Non parentum, ſed propria culpa quemque condemnat.*

Item Hieronymus *in epiſtola ad Pammachium contra errores Ioannis Hieroſolymitani.*

NAſci *c* de adulterio, non eſt eius culpa, qui naſcitur, ſed illius qui generat. Quomodo in ſeminibus non peccat terra, quæ fouet, non ſemen quod in ſulcis iacitur, non humor, & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant, ſed verbi gratia, fur, & latro, qui fraude, & vi eripit ſemina: ſic in generatione hominum recipit terra, id eſt, vulua, quod ſuum eſt, receptum confouet, confotum corporat, corporatum in membra diſtinguit, & inter illas ſecretas vẽtris anguſtias Dei manus ſemper operatur, idémq; eſt corporis creator, & animæ. Noli *d* deſpicere bonitatem figuli tui, qui te plaſmauit, & fecit, vt voluit. Ipſe eſt Dei virtus, & Dei ſapientia, qui *e* in vtero virginis ædificauit ſibi domum. Iephte *f* inter viros ſanctos Apoſtoli voce humeratus meretricis eſt filius. Sed audi, Eſau de Rebecca, & Iſaac genitus, hiſpidus tam mente, quàm corpore, quaſi bonum triticum in lolium, auenáſque degenerat: quia non in ſeminibus, ſed in voluntate naſcentis cauſa vitiorum eſt, atque virtutum.

Cap. VI. ¶ *Iniquitates parentum filiis obeſſe non poſſunt.*

Item Auguſtinus *contra Fauſtum, lib. 22. c. 64.*

SPonſus *g* ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, ſuis congruens inuitatis, naſci etiam voluit de bonis & malis: quo exemplo diſcant fideles parentum ſuorum iniquitates ſibi obeſſe non poſſe.

a *al. adulteriorum.*] *Orig. ad illa verba, Iudas autem genuit, &c. Sent. ibidem.* b *Iuo p. 6. c. 414.* c *Iuo p. 6. c. 413.* d *Eccl. 33.* e *1. Cor. 1.* f *2. Iud. 11.* g *Matth. 22.*

¶ *Apud B. Auguſtinum lib. 22. contra Fauſtum, c. 64. ſic legitur.* Fideles enim eius venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipſius diſcere debuerunt, parentum ſuorum iniquitates ſibi obeſſe non poſſe. Proinde ſponſus ille ſuis congruens inuitatis, qui vocaturu erat ad nuptias bonos & malos, etiam naſci voluit de bonis & malis. *Et ex his compoſitum eſt hoc caput.*

Cap. VII. ¶ *Non aliena culpa, ſed propria aliquem ab eo quo fungitur, deiicit gradu.*
Item Gregorius *ad Columbum Epiſcopum Numidiæ, lib. 10. epiſt. 8.*

SAtis peruerſum, & contra Eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, vt fruſtra pro quorundam voluntatibus, quis priuetur, quem ſua culpa, vel facinus ab officij, quo fungitu, gradu non deiicit.

Cap. VIII. ¶ *Ex adulterinis nati coniunctionibus à ſacerdotio non prohibentur.*
Item Hieronymus.

DOminus *a* noſter Ieſus Chriſtus voluit, non ſolum de alienigenis, ſed etiam de adulterinis commiſtionibus naſci, nobis magnam fiduciam præſtans, vt qualicumque modo naſcamur, dum tamen eius veſtigia imitemur, ab ipſius corpore non ſeparemur, cuius per fidem membra effecti ſumus. Et ſicut ille verus eſt Pontifex ex adulterinis natus coniunctionibus, ita qualicunque ordine natus ſit aliquis, tantum *b* vt perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, ſitque litteratus, & vir vnius vxoris, nequaquam à ſacerdotio repellitur. Iudas *c* enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru ſua, & ex illo concubitu nati ſunt Phares, & Zaran: inde poſtea Salmon, qui fuit dux in deſerto: inde Obeth 1, inde quoque Booz *d*, inde poſtea Iſai. qui fuit pater Dauid. Ex illa ergo progenie origo ducitur Chriſti, qui verus ſacerdos eſt, ideóque ſi filij eius ſumus, quæ ipſe fecit, nos imitari debemus.

1 ¶ Inde Obeth.] *In primo capite Euangelij S. Matthæi, Booz dicitur genuiſſe Obeth.*

Cap. IX. ¶ *A populo Dei non ſeparat aliquem materna conditio, ſed propria culpa.*
Item Auguſtinus *de vnico baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 1. cap. 15.*

ISmaël *e*, vt ſepararetur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, ſed obfuit fraterna diſcordia, nec profuit poteſtas vxoris: cuius magis filius erat, quia per ipſius iura coniugalia, & in ancilla ſeminatus erat, & ex ancilla ſuſceptus.

3. pars. *Contrà* Bonifacius *martyr ſcribens Echeldobaldo Regi Anglorum.*

Cap. X. ¶ *Vitia parentum etiam ad poſteros transferuntur.*

SI *f* gens Anglorum (ſicut per iſtas prouincias diuulgatum eſt, & nobis in Francia, & in Italia improperatur, & ab ipſis paganis improperium eſt) ſpretis legalibus connubiis, adulterando, & luxuriando ad inſtar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit: de tali commiſtione meretricum æſtimandum eſt degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos & ad extremum vniuerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & nouiſſimè nec in bello ſæculari fortem, nec in fide ſtabilem, nec & honorabilem hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam: ſicut aliis gentibus Hiſpaniæ, & Prouinciæ, & Burgundiorum populis contigit, quæ ſic à Deo recedentes fornicatæ ſunt, donec iudex *g*, omnipotens talium criminum vltrices

a *Anſ. l. 6. c. 149. Polyc. l. 2. tit. 31.*
b *al. tamen.* c *Gen. 38.* d *Ruth. 4.*
e *Iuo p. 8. c. 61. Pann. l. 6. c. 47.* f *Iuo p. 8. c. 224.*
g *al. vindex.*

pœnas

pœnas per ignorantes 1 legem Dei, id eſt *a*, per Saracenos venire, & ſæuire permiſit.

1 ¶ Per ignorantes.] *In epiſtola B. Bonifacij martyris, (quæ vbi cum multis aliis extat manuſcripta in codice ſæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ) legitur:* per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos, &c. *cum qua lectione concordant aliquot vetuſta Gratiani exemplaria, & ferè etiam Iuo.*

CAP. XI. ¶ *Si religioſi inuenti fuerint filij ſacerdotum, ordinentur.*

Vnde Vrbanus *in fine ſuperioris capitis diſtinguendo ſubiunxit.*

Rubrica huius capitis abeſt ab aliquot vetuſtis (neque enim eſt capitis diſtinctio) & præponitur ſequenti capiti, Apoſtolica.

NIſi *b* aut in cœnobiis, aut in canoniis *c* religiosè probati fuerint conuerſari.

CAP. XII. ¶ *De eodem.*

Item Alexander II.

APoſtolica *d* auctoritate præcipimus vobis, vt ſi eum, qui ab Eccleſia electus eſt, altero digniorem eſſe, canonicamque eius electionem probaueritis, fulti noſtra auctoritate conſecretis. Nam, pro eo quod filius ſacerdotis dicitur, ſi cæteræ virtutes in eum conueniant, non recipimus.

Hoc autem, quod de filiis ſacerdotum dicitur, ex diſpenſatione Eccleſiæ introductum videtur: & quod ex diſpenſatione introducitur, ad conſequentiam regulæ trahi non poterit.

CAP. XIII. ¶ *Filij ſacerdotum non prohibentur ab Epiſcopatu, ſi cæteræ virtutes in eis inueniantur.*

Vnde Vrbanus Papa II. *ſcribit Bartholomæo Turon. Archiepiſcopo.*

COenomanenſem electum pro eo, quòd filius ſacerdotis dicitur, ſi cæteræ virtutes in eum conueniunt, non reiicimus, ſed, ſuffragantibus meritis patienter ſuſcipimus: non tamen, vt pro hoc regula in poſterum aſſumatur, ſed ad tempus Eccleſiæ periculo conſulitur.

Cùm ergo ex ſacerdotibus nati, in ſummos Pontifices ſuprà leguntur eſſe promoti, non ſunt intelligendi de fornicatione, ſed de legitimis coniugiis nati: quæ ſacerdotibus 1 *ante prohibitionem vbique licita erant & in Orientali Eccleſia vſque hodie eis licere probatur.*

Quòd autem vitium originis ſemini imputari negatur, videtur eſſe cõtrarium illi ſententia f [*Adulterorum filij abominatio ſunt Domino.*] *Sed ſicut ſupra dictum eſt de presbyterorum filiis: ita & hoc de filiis adulterorum intelligendum videtur: vt illi dicantur eſſe abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hæreditaria ſucceſſione deſcendunt. Similiter & illud Vrbani intelligendum eſt, quòd ipſe ſcribit Petronio Legionen. Epiſcopo.*

1 ¶ Sacerdotibus ante.] *Hîc oſtendit apertè Gratianus, ſe in ea fuiſſe opinione, aliquando in Latina Eccleſia presbyteris etiam licuiſſe vti coniugio, quod in Eccleſia Græcorum & olim, & nunc permiſſum eſt. Id verò minimè ita eſſe ſuperiùs initio diſt. 31. eſt annotatum. De illis verò, quos antea narrauit creatos fuiſſe ſummos Pontifices, dicendum eſt eos, antequam patres ipſorum vllo ſacro ordine eſſent decorati, fuiſſe generatos.*

CAP. XIV. ¶ *De eodem.*

QVia *g* ſimpliciter ad ſedem Apoſtolicam veniens humiliter peccatum confeſſus es, quod Pontificij tui videbatur officium impedire, videlicet, quòd ex matre non legitima procreatus ſis, quam viuente propria vxore pater tuus cognouiſſe dignoſcitur *h*: Nos Apoſtolicæ manſuetudinis gratia admonente, à cæteris, quæ ſacerdotium impediunt, criminibus, tam tui profeſſione, quàm fratrum teſtimonio, qui tecum ſunt, immunem te agnoſcentes, & vitam tuam religioſam audientes, ab huius peccati vinculo abſolutum in ſacerdotali officio confirmamus.

a *al. etiam.* b *ſupra ea, c. presbyterorum.* c *al. canonicis.* d *Anſ. l. 6. c. 29.* e *Arſ. l. 6 c. 29 Pan. l. 3. c. 53. ſup. c. Oſius.* f *Sap. 3. ſed paulò aliter.* g *Pann. l. 3. c. 54.* h *al. dicitur.*

DISTINCTIO LVII.

1. 15. ITem, *qui in ægritudine conſtitutus baptizatur, presbyter ordinari non debet.*

CAP. I. ¶ *Non ordinetur presbyter, qui in ægritudine conſtitutus baptizatur.*

Vnde in Neocæſarienſi Concilio, *c. 1. legitur.*

SI *a* quis in ægritudine conſtitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt: niſi fortè poſtea ipſius ſtudium & fides probabilis fuerit, aut *b* hominum raritas exegerit.

¶ *Quod canon hîc ſtatuit, videtur multò ante in Romana Eccleſia obſeruatum: quemadmodum ex epiſtola Cornelij Papæ de Nouatiano patet, cuius verba relata ab Euſebio Hiſtoriæ Eccleſ. lib. 6. c. 35. iſtuc ſpectantia, hæc ſunt.* Qui quidem, vbi Exorciſtarũ præſidio, ſpiritu illo malo eſſet liberatus, & poſt in tam grauem morbum, vt iam fermè mori putaretur, incidiſſet: in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfuſus baptiſmum accepit: *& paulo poſt, cùm de ipſius ordinatione agit, adiungit.* Qui quidem Epiſcopus, non ſolùm ab vniuerſo clero, ſed etiam à multis laicis veritus: quoniã minimè licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, ſicut huic contigerat, in clerum aſſumi: magnopere poſtulabat ſibi poteſtatem dari, huic ſoli manus in ſortem presbyterij imponendi.

DISTINCTIO LVIII.

1. ps. ITem *ex monachali habitu nullus aſſumitur ad Eccleſiaſticum officium, niſi fuerit oblatus voluntate proprij Abbatis.*

CAP. I. ¶ *Monachus non ordinetur clericus, niſi voluntate abbatis Epiſcopo fuerit oblatus.*

Vnde c Gregorius *ſcribit Mariano Epiſcopo Rauennati, lib. 7. epiſt. 18.*

NVllus ad Eccleſiaſticum officium ex monaſterio producatur monachus: niſi quem abbas loci admonitus propria voluntate obtulerit Epiſcopo.

CAP. II. ¶ *De eodem,*

Item ex *d* Concilio Carthaginenſi V. *c. 13.*

SI quis de alterius monaſterio repertum 1, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in ſuo monaſterio maiorem monaſterij conſtituere 2: Epiſcopus, qui hoc fecerit, à cæterorum communione ſeiunctus, ſuę tantum plebis communione contentus ſit, & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret.

1 ¶ Repertum.] *Græcè legitur:* ἐάν τις ἀπ᾽ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηταί τινα, id eſt, ſi quis ab alieno monaſterio receperit aliquem.

2 ¶ Conſtituere.] *Antea ſequebatur,* ſine licentia Abbatis monachorum: *quæ verba ſunt expuncta; quia abſunt à Concilio Carthag. & Africano, & pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus.*

DISTINCTIO LIX.

1. 15. ITem, *qui Eccleſiaſticis diſciplinis imbuti, & temporum approbatione diſcuſſi non ſunt, ad ſummum ſacerdotium non aſpirent.*

a *Poly. l. 2. tit. 31. Burc. l. 4. c. 43. Iuo p. 1. cap. 227. & p. 6. c. 101.* b *al. &* c *Paulò aliter.* d *& in Afric. c. 47.*

CAP. I.

Cap. I. ¶ *Non aſpiret ad ſummum ſacerdotium, qui Eccleſiaſticis diſciplinis non eſt imbutus.*

Vnde ait Zozimus Papa *ad Iſichium Salonitanum Epiſcopum, epiſt.* 1.

QVi *a* Eccleſiaſticis diſciplinis imbutus per ordinem non eſt, & temporum *b* approbatione diuinis ſtipendiis eruditus, nequaquam ad ſummum Eccleſiæ ſacerdotium aſpirare præſumat: & non ſolum in eo ambitio ineſficax habeatur; verùm etiam in ordinatores eius, vt *c* careant eo ordine, quem ſine ordine contra præcepta Patrum crediderant præſumendum.

Cap. II. ¶ *Ad ſacerdotale officium, nullus niſi per ſingulos gradus probatus accedat.*

Idem 1 *eadem epiſtola.*

SI *d* officia ſecularia principem locum, non veſtibulum actionis ingreſſis, ſed per ſingulos *e* gradus examinatis temporibus deferunt, quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, vt in cœleſti militia, quæ propenſius ponderanda, & ſicut aurum, repetitis ignibus exploranda, ſtatim dux eſſe deſideret, cùm tyro ante non fuerit, & prius velit docere, quàm diſcere? Aſſueſcat in Domini caſtris, in lectorum primitùs gradu diuini rudimenta ſeruitij, nec illi vile ſit exorciſtam, acolytum, ſubdiaconum, diaconum per ordinem fieri: nec hoc ſaltu, ſed ſtatutis maiorum ordinatione temporibus. Iam verò ad presbyterij faſtigium talis accedat, vt & nomen ætas impleat, & meritum probitatis ſtipendia antè acta teſtentur. Iure inde ſummi Pontificis locum ſperare debebit. Facit hoc nimia remiſſio conſacerdotum noſtrorum, qui pompam multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid ſibi dignitatis acquiri. Hinc paſſim numeroſa popularitas etiam his locis, vbi ſolitudo eſt, talium reperitur, dum *f* parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præſtare non poſſunt, diuinos Ordines largiuntur. Quod oportet diſtricti ſemper eſſe iudicij. Rarum enim eſt omne, quod magnum eſt.

1 ¶ Idem.] *Caput hoc antea tribuebatur Vrbano. Emendata eſt inſcriptio ex pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus, habetur enim in eadem epiſtola.*

Cap. III. ¶ *Cuiuſlibet meriti Laicus ad ſummum non aſpiret ſacerdotium.*

Item Gregorius *lib.7.reg.epiſt.* 110.

HOc *g* ad nos perueniſſe non diſſimili dignum deteſtatione complectimur, quòd quidam deſiderio honoris inflati, defunctis Epiſcopis tonſurantur, & fiunt repente ex laicis ſacerdotes: atq; inuerecundè religioſi propoſiti *h* ducatum arripiunt, qui nec eſſe adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quòd iſti ſubiectis præſtituri ſunt, qui antequam diſciplinatus limen attingant, tenere magiſterij locum non formidant? Qua de re neceſſe eſt, vt quamuis inculpati quiſque ſit meriti, ante tamen per diſtinctos ordines Eccleſiaſticis exerceatur officiis.

Cap. IV. ¶ *Non aſpiret ad ſummum ſacerdotium, qui Eccleſiaſticis diſciplinis non eſt imbutus.*

Item Cœleſtinus *Epiſcopis Galliarum, epiſt.2.c.3.*

ORdinatos 1 verò quoſdã, fratres chariſſimi, Epiſcopos, qui nullis Eccleſiaſticis ordinibus ad tantæ dignitatis faſtigium fuerint inſtituti, contra Patrum decreta, huius vſurpatione, qui ſe hoc recognoſcit feciſſe, didicimus, cum ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſimè cautũ eſt, debeat perueniri, vt minoribus initiati officiis ad maiora firmentur. Debet enim antè eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, vt poſſit docere, quod didicit: omnis vitæ inſtitutio hæc ad id, quò tendit, ſe ratione confirmat. Qui minimè litteris operam dederit, præceptor non poteſt eſſe litterarum. Qui non per ſingula ſtipendia creuerit, ad meritum ordinem ſtipendij non poteſt peruenire. Solum ſacerdotium inter iſta, rogo, vilius eſt, quod faciliùs tribuitur, cùm difficiliùs impleatur.

a *Anſ.l.6.c.28. Iuo p.5.c.102. ſuprà diſt.36.* b *temporis.*] *Orig.* c *al. ordinatores eius careant.* d *Anſ. lib.6.cap.28.* e *al. plurimos. Orig.* f *al. iuxta per parochias.* g *Anſ. l.6. c.32. Polyc.l.2.tit.1.* h *al. præpoſiti.* i *Burc. l.1. c.18. Iuo p.5.cap.72.*

DISTINCTIO LX.

1. ECce oſtenſum ex parte eſt, qui poſſint ad ſacerdotij ordines promoueri, & qui non. Nunc autem conſiderandum eſt, ex quibus ordinibus in Archipresbyterum, vel præpoſitum, vel Epiſcopum, vel Archiepiſcopum ſint eligendi.

Cap. I. ¶ *Archipresbyter, vel decanus, aut Archidiaconus, non niſi diaconus, aut presbyter ordinetur.*

De his ita ſtatutum eſt ex Concilio Vrbani Papæ celebrato Aluerniæ.

NVllus Epiſcopus in Eccleſia ſua, niſi diaconus ſit, Archidiaconum inſtituere, nec Archipresbyterum, aut decanum, niſi presbyteri ſint, ordinare præſumat. Quod vt diſtrictius teneatur, Apoſtolica auctoritate prohibemus, & interdicimus.

¶ *In capitibus manuſcriptis Concilij Claramontenſis habiti ab Vrbano II. (quæ non ſunt decreta ipſius Concilij, ſed ſummæ quædam ipſorum) in tertio hac leguntur, quæ ad præſentem canonem faciunt:* vt nullus fiat decanus niſi leuita.

Cap. II. ¶ *Nullus in præpoſitum, vel Archipresbyterum, niſi presbyter: nullus in Archidiaconum, niſi diaconus ordinetur.*

Item Calixtus Papa.

NVllus in præpoſitum, nullus in Archipresbyterum, nullus in decanum, niſi presbyter: nullus in Archidiaconum, niſi diaconus ordinetur.

¶ *Et rubrica, & caput emendata ſunt ex manuſcriptis codicibus.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius ſecundus *in Concilio Romano, c.*10.

INnouamus *a* autem, & præcipimus, vt nullus in Archidiaconum, vel decanum, niſi diaconus, vel presbyter ordinetur: Archidiaconi verò, vel decani, vel præpoſiti, qui infra ordines prænominatos exiſtunt, ſi inobedientes ordinari contempſerint, honore ſuſcepto priuentur: prohibemus autem, ne adoleſcentibus, vel infra ſacros ordines conſtitutis, ſed qui prudentia, & merito vitæ clareſcunt, prædicti concedantur honores.

Horum vnum propter procacitatem quorundam ſtatutum eſt qui nomen præpoſituræ adepti, officium contemnunt, nolentes fieri ſacerdotes: alias enim inane eſſet, cùm etiam in Epiſcopum eligi poſſint in ſubdiaconatu conſtituti, iuxta illud Vrbani 1 Papæ.

1 ¶ Vrbani.] *In c. à multis extra de ætate & qualit. tanquam decretum Vrbani primi citatur. Apud Iuonem verò, & in Pannormia ex ſynodo Beneuentana, quæ tempore Victoris tertij, cui Vrbanus ſecundus ſucceſſit, habita fuit: Nam Vrbanus primus centum, plus minus annis Nicænam ſynodum anteceſſit.*

Cap. IV. ¶ *Non eligatur in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus.*

NVllus *b* in Epiſcopum eligatur, niſi in ſacris ordinibus religioſè viuens fuerit inuentus. Sacros autem

a *Concordat Eugenius II. in Concil. Rhemenſi, c.6. Pann. l.8.c.140.* b *Iuo p.5. c.72. Pann.l.3.c.5.*

ordines

ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos ſiquidem ſolos *a* primitiua legitur habuiſſe Eccleſia: ſubdiaconos verò, quia & ipſi altaribus miniſtrant opportunitate exigente concedimus, ſi tamen ſpectatæ ſint religionis, & ſcientiæ. Quod ipſum non ſine Romani Pontificis, vel metropolitani licentia *b* fieri permittimus.

Alterum verò, vt in Epiſcopum, vel Archiepiſcopum, niſi in ſacris ordinibus non eligatur, propter dignitatem ordinis ſtatutum eſt.

1 ¶ Licentia.] *Sic mutatum eſt ex dicto cap. à multis: Iuone, & Pannormia, quamuis etiam in vetuſtis Gratiani codicibus legatur,* ſcientia.

DISTINCTIO LXI.

I. ITem laici non ſunt in Epiſcopos eligendi: ſed per ſingulos
gs. ordines prius ſunt probandi.

Cap. I. ¶ *Sacerdotes ex laicis non ſunt ordinandi.*

Vnde Gregorius *Brunichildæ reginæ Francorum, lib 7. reg. epiſt. 113.*

SAcerdotale *c* officium veſtris in partibus in tantam (ſicut didicimus) ambitionem perductum eſt, vt ſacerdotes ſubito, quod graue nimis eſt, ex laicis ordinentur.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Hormiſda Papa *Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, epiſt. 3. cap. 1.*

IN *d* ſacerdotibus eligendis curam oportet eſſe perſpicuã. Irreprehenſibiles enim eſſe conuenit, quos præeſſe neceſſe eſt corripiendis, *& infrà.* ¶ Longa debet vitam ſuam probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur eccleſię.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Idem *eodem loco continenter.*

NOn *e* negamus eſſe in laicis Deo placitos mores, ſed milites ſuos probatos ſibi quærunt inſtituta fidelium. Diſcere prius quiſque debet, antequam doceat, & exemplũ religioſæ conuerſationis de ſe potius aliis præſtare, quàm ſumere. Emendatiorem eſſe conuenit, populo, quem neceſſe eſt orare pro populo. Longa obſeruatione religioſus cultus tradatur, vt luceat: & clericalibus obſequiis erudiendus inſeruiat, vt ad venerandi gradus ſummam perductus, quis ſit fructus humilitatis oſtendat, *& infrà.* ¶ Nec tantum de laicis conſecrari inhibemus, ſed nec de pœnitentibus quidem quiſquam ad huiuſmodi gradum profanus temerator aſpiret. Satis illi poſtulanti ſit venia: qua conſcientia abſoluat reum, qui ſe peccata ſua populo ſcit teſte confeſſum. Quis enim quem paulò ante vidit iacentem, veneretur antiſtitem? Præferens memorandi *f* criminis labem non habet lucidam ſacerdotij dignitatem.

¶ *In pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori: quemadmodum eſt in ipſa Hormiſdæ epiſt.*

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa *ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum, epiſt. 12.*

MIſerum *g* eſt eum magiſtrum fieri, qui nunquam diſcipulus fuit, eum ſummum fieri ſacerdotem, qui nunquam in vllo gradu obſecutus fuerit ſacerdoti.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Leo Epiſcopus *ad Epiſcopos Africanos, epiſt. 85. al. 87. cap. 1.*

MIramur *h* tantum apud vos per occaſionem temporis impacati aut ambientium præſumptionem, aut tumultum valuiſſe popularem, vt indignis quibuſque, & longè extra ſacerdotale meritum conſtitutis, paſtorale faſtigium, & gubernatio Eccleſiæ crederetur. Non eſt hoc conſulere populis ſed nocere, nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen. Integritas enim præſidentium, ſalus eſt ſubditorum: & vbi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. ¶ Principatus 1 autem *a*, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiamſi moribus atque actibus non offendit, ipſius *b* tamen initij ſui eſt pernicioſus exemplo. Et difficile eſt, vt bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. ¶ Quòd ſi in quibuſlibet Eccleſiæ gradibus prouidenter, ſcienterque curandum eſt, vt in Domini domo nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum, quantò magis elaborandum eſt, vt in electione eius, qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini ſtatus, & ordo nutabit, ſi, quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Vbi eſt illa beati Pauli Apoſtoli per ſpiritum Dei miſſa præceptio? qua in perſona Timothei omnium ſacerdotum Chriſti numerus eruditur; & proinde vnicuique noſtrum dicitur [Manus *d* citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.] Quid 2 eſt *e* citò manum imponere, niſi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam *f* diſciplinæ ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis ille eſt, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut *g* enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum tenet *h* in eligendo ſacerdote iudicium; ita graui ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum. Non enim in cuiuſquam perſona prætermittendum eſt, quod inſtitutis generalibus continetur: nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit contra *i* diuinæ legis præcepta collatus, *& infrà.* ¶ Meritò ſanctorum Patrum venerabiles ſanctiones, cùm de ſacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuere, quorum omnis ætas, à puerilibus exordiis vſque ad perfectiores *k* annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet: vt vnicuique teſtimonium prior vita præberet, nec poſſet de eius prouectione dubitari; cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis pro actibus ſtrenuis celſioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris indignum eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documẽta non adiuuant: quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio diuinorum munerum, & cæleſtium dignitatum?

1 ¶ Principatus.] *In pleriſque manuſcriptis Gratiani codicibus legitur:* principatus, & cætera, & infra. Quod ſi, &c. *Id autem legitur:* principatus & cætera, & infra. Quod ſi, &c. *Id autem factum videtur, quia infrà* 1. q. 1. c. principatus. *citatur hic verſiculus, prout notatur in gloſſa, quæ in illis etiam vetuſtis exemplaribus eſt, in quibus aliæ gloſſæ non habentur.*

2 ¶ Quid eſt.] *Sic in iiſdem manuſcriptis legitur:* Quid eſt citò manus imponere, &c. & infra: Sicut enim *& in margine citatur.* infrà diſt. 78. quid eſt manus.

Cap. VI. ¶ *Non ſunt eligendi ad Epiſcopatum, niſi quos probabilis vita commendat.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap. 12.*

EPiſcopum *l* non oportet præter iudicium metropolitanorum, & finitimorum Epiſcoporum conſtitui ad Eccleſiæ principatum. Nec eligantur, niſi hi, quos

a *al. ſacros.* b *al. ſcientia.* c *Anſ. l. 6. c. 77. Poly. l. 2. tit. 1.* d *Poly. ibid. Anſ. l. 6. c. 22.* e *Anſ. ibid. Poly. ibid.* f *al. miſerandi.] Orig.* g *Poly. ibid. Anſ. lib. 6. c. 24.* h *Iuo p. 5. cap. 105.*

a *1. q. 1. c. principatus. Poly. ibid. Anſel. l. 6. c. 2.*
b *al. ipſo.* c *Anſ. l. 6. c. 35.* d *1. Tim. 1.* e *Infrà d. 78. quid eſt manus* f *al. obedientiam.* g *Poly. ibid.*
h *al. ſectatur.* i *de præuaricatione collatus.] Orig.*
k *al. prouectiores.*
l *Suprà diſt. 24. c. Epiſcopi.*

Multò

multo antè nota, probabiliſque vita commendat, & nihilominus, ſi in ſermone *a* fidei, & recta operatione per ſuam conuerſationem fuerint probati.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item Cæleſtinus *ad Epiſcopos Apuliæ, & Calabriæ, epiſt.3. cap. 2.*

QVid *b* proderit per ſingula clericos ſtipendia militaſſe, & omnem egiſſe in Dominicis caſtris ætatem, ſi hi, qui præfuturi ſunt, ex laicis requirantur? qui vacantes ſæculo, & omnem Eccleſiaſticū ordinem neſciētes, ſaltu præpropero *c* in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate tranſcendere, & in aliud vitæ genus (calcata reuerentia Eccleſiaſticæ diſciplinæ) trāſire? Talibus itaque, fratres chariſſimi, qui iuris noſtri, id eſt, canonum gubernacula cuſtodimus, neceſſe eſt obuiemus: hiſque fraternitatem veſtrā epiſtolis commonemus, ne quis laicum ad ordinem clericatus admittat, & ſinat fieri, vnde & illum decipiat, & ſibi cauſas generet, quibus reus conſtitutorum *d* decretalium fiat.

Cap. VIII. ¶ *Rudibus, & imperitis gubernacula Eccleſiæ non ſunt committenda.*

Item Leo *epiſt.85.al.87.c.1. ad Epiſcopos Africanos.*

STatuimus 1, ne *e* in aliquo Apoſtolica, & canonica decreta violentur, & ne his Eccleſia Domini regenda credatur, qui legitimarum inſtitutionum neſcij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis ſumere incrementum, ſed à ſummis volunt habere principium: cùm valde iniquum ſit, & abſurdum, vt imperiti magiſtris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis.

1 ¶ Statuimus.] *In epiſtola ipſa coniunguntur verba huius capitis cum extremis verbis capitis.* Miramur, *ſupra ead. hoc modo* quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio diuinorum munerum, & cœleſtium dignitatum ne in aliquo apoſtolica & canonica decreta violentur & his Eccleſia Domini, &c. *totaq́; oratio per interrogationem profertur.*

His omnibus auctoritatibus laici prohibentur in Epiſcopatum eligi.

2. pars. *Econtra Beatus Nicolaus ex laico electus eſt in Epiſcopum: beatus Seuerus ex lanificio aſſumptus eſt in Archiepiſcopum: B. Ambroſius, cùm nondum eſſet baptizatus, in Archiepiſcopum eſt electus ¶ Sed ſciendum eſt, quod Eccleſiaſticæ prohibitiones proprias habent cauſas, quibus ceſſantibus, ceſſant & ipſæ. Vt enim laicus in Epiſcopum nō eligeretur, hæc cauſa fuit, quia vita laicalis Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non erudita, neſcit exempla religionis de ſe præſtare aliis, quæ in ſeipſa experimento non didicit. Cùm ergo quilibet laicus merito ſuæ perfectionis clericalem vitam tranſcendit, exemplo beati Nicolai, & Seueri, & Ambroſij, cuius electio poteſt rata haberi.)*

Cap. IX.

Vnde ibidem Ambroſius *in epiſtola 82. ad Vercellenſes ait de ſeipſo.*

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in ſuperbiam. Sed ſi non deeſt humilitas competens ſacerdotio, vbi cauſa non hæret, vitium non imputatur. Itaque ordinationem meam occidentales Epiſcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori. Nam Gratianus (quod ſæpe facit) ſententiam potius beati Ambroſij aſſerre voluit, quàm ipſa omnino atq́; eodem ſeruato ordine verba referre: locus enim integer ſic habet.* Quum reſiſtebam, ne ordinarer, poſtremo cùm cogerer, ſaltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præſcriptio, valuit impreſſio: Tamen ordinationem meam occidentales Epiſcopi iudicio, orientales etiam exemplo probatunt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur ſuperbia. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis eſt: ſi non deeſt humilitas competens ſacerdotio, vbi cauſa non hæret, vitium non imputatur.

Cap. X. ¶ *Scholaſticus ex foro, aut ex adminiſtratione poſtulari poteſt Epiſcopus.*

Item obiicitur illud Sardienſis Concilij, c.13.

OSius *a* Epiſcopus dixit. Et hoc neceſſarium arbitror, vt diligentiſſimè tractetur: ſi fortè aut diues laicus 1. aut ſcholaſticus de foro 2 aut de *b* adminiſtratione Epiſcopus fuerit poſtulatus, vt non prius ordinetur, niſi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfunctus: & ita per ſingulos gradus (ſi dignus fuerit) aſcendat ad culmen Epiſcopatus.

1 ¶ Laicus.] *Abeſt vox iſta à concilio: ſed ob gloſſam non eſt inducta.*

2 ¶ De foro, aut de adminiſtratione.] *Græcè tantummodo eſt,* ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς.

3. ps. *Sed* c *aliud eſt poſtulari, aliud eligi. Poſtulatur nexibus curiæ adſtrictus ab Imperatore: clericus alterius ciuitatis à ſuo Epiſcopo: ſed non eligitur aliquis, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus. Fit enim electio cum ſolennitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati: poſtulatio verò ſimplici petitione. Quam diſtinctionem* B. Gregorius *innuit in regeſto* d *lib.2.epiſt.19. ſcribens Benenato Epiſcopo.*

Cap. XI. ¶ *Electio Epiſcopi debet fieri cum ſolennitate decreti, omnium ſubſcriptionibus roborati.*

EPiſcopus, dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti, ſubſcriptionibus omnium roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ſacrandus occurrat.

Sic beatus Ambroſius 1 ante ſuſceptum baptiſma ab Imperatore eſt poſtulatus, non electus.

1 Ambroſius.] *Quòd ſynodus elegerit Ambroſium, & non Imperator, oſtenditur in c. Valentinianus. infrà diſt.63. Ac de ſua electione ipſemet Ambroſius refert aliqua lib.1. offic.c.1. & de pœnit. lib.2. cap.8. & in epiſtola ad Vercellenſes.*

4. ps. *Item clerici alterius Eccleſiæ non ſunt præferendi in electione eis, qui bene militant in propria Eccleſia.*

Cap. XII. ¶ *Extranei emeritis in ſuis Eccleſiis, non præponantur.*

Vnde Cœleſtinus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.2. cap. 4.*

NEc *e* emeritis in ſuis Eccleſiis clericis peregrini, & extranei, & qui ante ignorati ſunt, ad excluſionem eorum, qui bene de ſuorum ciuium merentur teſtimonio, præponantur.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem ead. *epiſt. c.5.*

NVllus *f* inuitis detur Epiſcopus. Cleri 1 plebis & ordinis conſenſus, & deſiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de ciuitatis ipſius clero, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus) poterit reperiri. Primùm enim illi reprobandi ſunt, vt aliqui de alienis Eccleſiis meritò præferantur. Habeat vnuſquiſque fructum ſuæ militiæ in Eccleſia, in qua ſuam per omnia officia tranſegit ætatem. In aliena ſtipendia minimè alter obrepat: nec alij debitam alter ſibi vindicare audeat mercedem. Sit facultas clericis reſiſtendi, ſi ſe viderint prægrauari, & quos ſibi ingeri ex tranſuerſo agnouerint, non timeant refutare. Qui etſi non debitum præmium, vel liberum de eo, qui eos recturus eſt, debent habere iudicium.

a καὶ τῇ τοῦ ὀρθοῦ λόγου πολιτείᾳ. b *Nicol. ad Mich. Imper. in ep. quæ incipit, Principatum Poly. ibid. Anſ.l.7.c.33.* c *al. præpoſtero.* d *Conſtitutis decretalib.*] *Orig.* e *Polyc. ibid. Anſ.l.6.c.138. Iuo p.5.c.105. in fin.*

a *Burch.l.1.c.27. Iuo p.5.c.71.* b *al. ex adminiſtratore.* c *In ordine Romano.* d *Et alibi ſæpe, & infra ea, c. obitum.* e *Poly. ibid. Anſ l.6.c.15. Deuſdedit p.1:* f *Deuſdedit, ibid. Polyc. ibid. Anſ.l.6.c.21. Burc.l.1. cap.7. Iuo p.5. cap.61. Pann.l.3. c.7.*

3 ¶, Cleri.

1 ¶ Cleri.] *Hinc vſque ad verſ.* Tunc, *ſunt addita ex Orig. & referuntur infrà* 3. c. *cleri*.

CAP. XIV. PALEA.

IN *a* ordinatione præpoſiti illa ſemper conſideretur ratio, vt hic conſtituatur, quem ſibi omnis concors congregatio ſecundùm timorem Dei, ſiue etiam pars congregationis (quamuis parua) ſaniori conſilio elegerit. Vitæ autem merito & ſapientia eligatur, qui ordinandus eſt, etiamſi vltimus fuerit in ordine congregationis. Quòd ſi etiam omnis congregatio vitiis ſuis (quod abſit) conſentientem perſonam pari conſilio elegerit, & vitia ipſa aliquatenus in notitiam Epiſcopi, ad cuius diœceſin pertinet locus ipſe, vel *b* ad alios vicinos præpoſitos, vel Chriſtianos claruerint; prohibeant prauorum præualere conſenſum, & domui Dei conſtituant dignum diſpenſatorem

1 ¶ Palea.] *Hæc palea abeſt ab omnibus vetuſtis exemplaribus Gratiani, quæ ſunt collata. Extat autem in regula S. Benedicti, ex qua nonnulla ſunt emendata.*

CAP. XV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis, l. 8. reg. epiſt.* 40.

STudij *c* veſtri ſit, etiam alium, qui aptus ſit, prouidere vt *d* ſi fortè Petrus, quem à vobis electum aſſeritis, huic ordini non videatur idoneus, ſit, in quem *e* ſe veſtra declinare poſſit electio. Nam graue cleri illis erit opprobrium, vt ſi hic fortaſſe approbatus non fuerit, alium ſe dicant, qui eligi debeat, non habere.

CAP. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Barbaro Epiſcopo, lib.* 11. *epiſt.* 16.

OBitum *f* Victoris Panormitanæ ciuitatis antiſtitis directa relatio patefecit. Quapropter viſitationis deſtitutæ Eccleſiæ fraternitati tuæ operam ſolemniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouentionibus clericorum, reditu, ornatu, miniſteriiſque, vel quidquid eſt in patrimonio eiuſdem, à quoquam præſumatur Eccleſiæ. & ideo dilectio tua ad prædictam Eccleſiam properabit, & aſſiduis adhortationibus clerum, plebemque eiuſdem Eccleſiæ admonere feſtinet, vt remoto ſtudio, vno eodemque conſenſu talem ſibi præficiendum expetant ſacerdotem, qui & tanto miniſterio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus reſpuatur. Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolemnitate decreti, omnium ſubſcriptionibus roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ſacrandus occurrat. ¶ Commonemus *g* etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittat Eccleſia; niſi fortè inter clericos ipſius ciuitatis, in qua viſitationis impendis officium, nullus ad epiſcopatum dignus (quod euenire non credimus) potuerit inueniri: prouiſurus ante omnia ne ad hoc 1 cuiuſlibet conuerſationis, vel meriti laicæ perſonæ aſpirare præſumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum ordinis tui (quod abſit) incurras. Monaſteria autem ſi qua ſunt in ipſius conſtituta parochia, ſub tua cura, diſpoſitioneque, quouſque illic proprius fuerit ordinatus Epiſcopus eſſe concedimus.

1 ¶ Ne ad hoc.] *Similis clauſula eſt etiam eodem lib. proxima epiſtola* 17. *& lib.* 2. *indict.* 10. *epiſt* 19. *Benenato Epiſcopo, & epiſt.* 26. *Ioanni Epiſcopo Scyllaceno, & lib.* 7. *indict.* 2. *epiſt* 25. *Fortunato Epiſcopo Neapolitano Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epiſtolarum emendatus eſt hic locus, vt non multum diſcrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verum in recentioribus editionibus epiſtolarum B. Gregorii in epiſtola hic citata legitur.* ne ad id cuiuſlibet conuerſationis, vel meriti laicam perſonam aſpirare permittas.

CAP. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Eucarpo Meſſanenſi Epiſcopo.*

CAtinenſis *a* Eccleſiæ viſitationem tibi iniungimus, cuius Epiſcopum de hac luce tranſiſſe ſuſcepta cleri relatione didicimus. Impoſſibile enim eſt, vt nos in prouincia illa duntaxat in Syracuſanis partibus alij cuilibet cauſas quæ ad Deum pertinent, cõmittamus, niſi fortè talem per te Deus nunc in Catinenſi Eccleſia eligere voluerit, de cuius conſcientia poſſimus eſſe ſecuri, vt à te labores iſtos paulum remouere poſſimus. Mox ergo dilectio tua ad ſupradictam Catinenſem Eccleſiam pergat, & hominem de clero, qui nec vxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque ſuadeat: & ſtatim eum ad vrbem Romanam cum decreto, & teſtificatione relationis tuæ tranſmitte.

CAP. XVIII. ¶ *Qui in Epiſcopum eligitur, non ſit reus criminum, quæ ſacra lex morte punit.*

Item Gregorius *Paſſiuo Epiſcopo, lib.* 19. *epiſt.* 13.

BEne nouit fraternitas veſtra, quàm longo ſit tempore Aprutium *b* paſtorali ſollicitudine deſtitutum *c*: vbi diu quæſiuimus quis ordinari debuiſſet, & nequaquam potuimus inuenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus ſuis, in pſalmodiæ ſtudio, in amore orationis valdè laudatur, & religioſam vitam omnimodo agere dicitur: hunc volumus, vt fraternitas veſtra ad ſe faciat venire, & de anima ſua admoneat, quatenus in bonis ſtudiis creſcat. Et ſi nulla ei crimina, quæ per legis ſacræ regulam morte mulctanda ſunt, obuiant, tunc hortãdus eſt, vt vel monachus, vel à nobis ſubdiaconus fiat: & poſt aliquantum temporis, ſi Deo placuerit, ipſe ad paſtoralem curam debeat promoueri.

Cui autem viſitatio iniungitur, nihil de rebus eiuſdem Eccleſiæ à quoquam præſumi patiatur.

CAP. XIX ¶ *Non patiatur à quoquam præſumi de rebus Eccleſiæ cui eius fuerit iniuncta viſitatio.*

Vnde Gregorius *Gaudentio Epiſcopo, lib.* 4. *epiſt.* 12. *ſeu c.* 56.

QVoniam *d* Feſtus Capuanæ Eccleſiæ Epiſcopus in Romana ciuitate poſitus de hac luce migrauit, curæ nobis fuit (quæ vniuerſis Eccleſiis à nobis impenditur) ad fraternitatem tuam præſentia ſcripta dirigere, vt memoratæ Eccleſiæ viſitator accedas: ſic tamen, vt nihil de prouentionibus *e* clericorum, reditu, ornatu, miniſteriiſque, vel quidquid præfati loci eſſe patuerit, à quoquam præſumi patiaris, ſed omnem vigilantiam, atque cautelam circa clerum, plebemque eiuſdem Eccleſiæ exhibere te conuenit, vt in vigiliis, obſequióque Eccleſiaſtico ſedulò, ac deuotè debeant deſeruire.

DISTINCTIO LXII.

1\. BReuiter monſtratum eſt, ex quibus ordinibus in quos

§ ſ *gradus ſunt eligendi. Nunc videndum eſt, à quibus ſunt eligendi & conſecrandi. Electio, clericorum eſt* 1, *petitio plebis*

1 ¶ Eſt.] *In vulgatis codicibus ſequebatur*, conſenſus principis. *In manuſcriptis verò partium legitur*, conſenſus plebis, *partim* petitio plebis: *atque ita eſt emendatum.*

CAP. I. ¶ *Non ſunt habendi inter Epiſcopos, qui nec à clericis eliguntur, nec à plebibus expetuntur.*

Vnde Leo Papa *Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, epiſt.* 90. *al.* 92. *c.* 1.

NVlla *f* ratio ſinit, vt inter Epiſcopos habeantur, qui nec a clericis sũt electi, nec à plebibus expetiti, nec à pro-

a *Ex regula S. Benedicti, c.* 64. b *vel abbatibus, vel Chriſtianis vicinis claruerint.* c *Anſ. l.* 6. *c.* 13.
d *Vt ſi fortè huic ordini hic non videatur idoneus.*] *Orig.*
e *quo.*] *Orig.* f *Io. diac. l.* 3. *c.* 22. *Deuſdedit p.* 1. *Anſ. l.* 6. *c.* 26. g *Poly. ibid.*

a *Poly. ibi. Anſ. l.* 6. *c.* 44. b *Aprutium ciuitatem.*] *Orig.*
c *deſtitutam.* Orig. d *Anſ. l.* 5. *c.* 12. e *al. prouectionibus.*
f *Polyc. l.* 2. *tit.* 1. *Burc. l.* 1. *c.* 2. *Anſ. l.* 6. *c.* 75. *Iuo p.* 5. *c.* 65.

uincia

uincialibus *a* Epiſcopis cum metropolitani iudicio conſecrati. Vnde cùm ſæpè quæſtio de malè accepto honore naſcatur, quis ambigat nequaquam iſtis eſſe tribuēdum quod nec *b* docetur fuiſſe collatum? Si qui autem clerici ab iſtis pſeudoepiſcopis in eis Eccleſiis ordinati ſunt, &c. *Vt infrà in cauſa ſimoniacorum.*

Cap. II. ¶ *Populus non debet præire, ſed ſubſequi.*
Item Cœleſtinus Papa *ad Epiſcopos Apuliæ, & Calabriæ, epiſt. 3. c. 3.*

DOcendus *c* eſt populus, non ſequendus; nóſque ſi neſciunt, eos quid liceat, quídve non liceat, commonere, non his conſenſum præbere debemus. Quiſquis verò conatus fuerit tentare prohibita, ſentiat cenſuram ſedis Apoſtolicæ minimè defuturam. Quæ enim ſola admonitionis auctoritate non corrigimus, neceſſe eſt, vt per ſeueritatem congruentem regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quæ propriis rectoribus carent Eccleſias volumus innoteſcat, vt nullus ſibi aliqua ſpe forſitan blanditus illudat.

Niſi autem canonice electus fuerit, conſecrari non debet.

Cap. III. ¶ *Non conſecretur in Epiſcopum, niſi canonicè electus.*
Vnde Calixtus Papa II.

NVllus in Epiſcopum, niſi canonicè electum conſecret. Quod ſi præſumptum fuerit, & conſecrans, & conſecratus abſque recuperationis ſpe deponatur.

DISTINCTIO LXIII.

1. LAici verò nullo modo ſe debent inſerere electioni.

Ps. Cap. I. ¶ *Laici electioni Pontificum non ſe inſerant.*
Vnde Hadrianus Papa *in 8. ſynodo Conſtantinopoli ſub ipſo celebrata.*

NVllus *d* laicorum principum, vel potentum ſemet inſerat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuſlibet Epiſcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confuſio, vel contentio; præſertim cum nullam in talibus poteſtatem quenquam poteſtatiuorum, vel cæterorum laicorum habere conueniat. *& infr.* ¶ Quiſquis autem ſæcularium principum, & potentum, vel alterius dignitatis laicus aduerſos communem & conſonantem, atq; canonicam electionem Eccleſiaſtici ordinis agere tētauerit, anathema ſit, donec obediat, & conſentiat, quidquid Eccleſia de electione, & ordinatione proprij præſulis ſe velle monſtrauerit.

¶ *Hic citantur partes quædam vigeſimi ſecundi canonis octauæ ſynodi, ſub Hadriano Papa II. habitæ, & ab Anaſtaſio bibliothecario latinitate donata.*

Cap. II. ¶ *De eodem.*
Item ex octaua ſynodo, *actione prima.*

HAdrianus *e* Papa ſecundus (quod Nicolaus prædeceſſor eius diſpoſuerat) miſſos ſuos, Donatum ſcilicet Hoſtienſem Epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum Epiſcopum, & Marinum diaconum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ad Baſilium Imperatorem, & ad filios eius Conſtantinum & Leonem Auguſtos, Conſtantinopolim direxit, cum quibus & Anaſtaſius bibliothecarius Romanæ ſedis, vtriuſq; linguæ, Græcæ, & Latinæ peritus perrexit: & ſynodo congregata (quam octauam vniuerſalem ſynodum illuc conuenientes appellauerunt) exortum ſchiſma de Ignatij depoſitione, & Photij ordinatione ſedauerunt, Photium anathematizantes, & Ignatium reſtituentes. In qua ſic ſtatutum eſt: Conſecrationes *a*, & promotiones Epiſcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione, ac decreto Epiſcoporum collegij fieri ſancta hæc & vniuerſalis ſynodus diffinit, & ſtatuit: atque iure prumulgat neminem laicorum principum, vel potentum ſemet inſerere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cuiuſlibet Epiſcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confuſio vel contentio, præſertim cum in talibus nullam poteſtatem quemquam poteſtatiuorum, vel cæterorum laicorum habere conueniat: ſed ſilere, & attendere ſibi, vſque quo regulariter à collegio Eccleſiæ ſuſcipiat finem electio futuri Pontificis. Si vero quiſquam laicorum ad contractādum *b*, & cooperandum inuitatur ab Eccleſia, licet huiuſmodi, cum reuerentia, ſi fortè voluerit, obtemperare ſe aſciſcentibus Taliter enim dignum paſtorem ſibi regulariter ad ſuam Eccleſia *c* ſalutem promouet 1.

1. ¶ Promouet.] *Si hic addatur verbum*, Quiſquis, *ex capite antecedente, erit integer 22. canon. 8. ſynodi. In vulgatis ſequebatur vox*, clerus, *quæ in vetuſtioribus eſt gloſſa interlinearis.*

Cap. III. ¶ *Electioni Epiſcoporum Imperator intereſſe non debet.*
Item ex hiſtoria tripartita, *lib. 7. c. 8.*

VAlentinianus *d* Imperator veniens ab Oriente ad Heſperias partes (vt refert hiſtoria Eccleſiaſtica) mortuo Auxentio, Arianæ perfidiæ magiſtro, qui Mediolanenſem Eccleſiam, vt lupus dilaniauerat, cùm vellet catholicum, Deo ordinante, ibi conſecrare Epiſcopum, euocans Epiſcopos, hoc eis locutus eſt: Noſtis apertè, eruditi quippe diuinis, qualem oporteat eſſe Pontificem, & quod non deceat cum verbo ſolo, ſed etiam conuerſatione gubernare ſubiectos, & totius ſemetipſum imitatorem virtutis oſtendere, teſtémque doctrinæ conuerſationem bonam habere. Talem itaque in pontificali conſtituite ſede, cui & nos qui gubernamus imperium, ſyncerè noſtra capita ſubmittamus, & eius monita, dum tanquam homines deliquerimus, neceſſariò velut curantis medicamenta ſuſcipiamus. Hæc cùm dixiſſet Imperator, petiit ſynodus, vt magis ipſe decerneret ſapiens, & pius exiſtens. At ille, ſuper 1 vos eſt, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo ſplendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc ſacerdotes egreſſi, de Epiſcopali ſede tractabant, *& infrà.* ¶ Cùm autem ordinatione diuina Ambroſius nondum baptizatus, electus fuiſſet, exultans Imperator ait: Gratias ago tibi Domine Deus omnipotens, & ſaluator noſter, quoniam huic viro ego quidem commiſeram corpora, tu autem animas, & meam ſententiam oſtendiſti tuæ iuſtitiæ conuenire. Cúmque ſanctus Ambroſius contriſtaretur de hoc, quod acciderat (vt idem ipſe in ſuis epiſtolis *e* ſcribit) confortauit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te eligit, ſemper te adiuuabit, & ego adiutor, & defenſor tuus (vt meum ordinem decet) ſemper exiſtam.

1 ¶ Super vos.] *vera lectio eſt, ſupra nos*, μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς, *ſed ob gloſſam non eſt reſtituta.*

Cap. IV. ¶ *Auctoritate Apoſtolica, non regio fauore Epiſcopus eſt eligendus.*
Item Nicolaus Papa I. *Lothario Regi.*

POrrò ſcias, quia relatum eſt nobis, quòd quicunque ad Epiſcopatum in regno tuo prouehendus eſt, non niſi fauentem tibi permittas eligi. Idcirco Apoſtolica auctoritate ſub diuini iudicij obteſtatione iniungimus

a *al. comprouincialibus.* b *al. non.* c *Infr. 1. q. 1. c. ſi qui Polyc. l. 6. tit. 1. Burch. l. 15. c. 13. Iuo p. 16. c. 14. Deuſdedit. p. 1.* d *In Pontificali eſt mentio huius decreti. Anſel. l. 6. c. 23. & 72. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deuſdedit p. 1. infr. c. proximo. Poly. l. 2. tit. 3.* e *Anſel. l. 6. c. 23. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deuſdedit, p. 1. Polyc. l. 2. tit. 1.*

a *Promotiones & conſecrationes.*] *Orig.* b *al. concertandum.*] *Orig. & alij collect.* c *al. & Eccleſiæ.* d *Caput eſt collectoris arbitratu compoſitum.* e *In epiſt. ad Vercellenſes.*

tibi

tibi,vt in Treuerenſi vrbe & in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum ſuper hoc noſtro Apoſtolatui fiat.

Cap. V. ¶ *Ne recipiatur à comprouincialibus, qui regia ordinatione Epiſcopale culmen eſt adeptus.*

Item ex Concilio Pariſienſi, I. *c.8.*

SI *a* per ordinationem regiam honoris iſtius culmen peruadere aliquis nimia temeritate præſumpſerit, à comprouincialibus loci ipſius Epiſcopis *d* recipi nullatenus mereatur quem indebitè ordinatum cognoſcunt. Si quis de comprouincialibus recipere eum cõtra interdicta *e* præſumpſerit, ſit à fratribus omnibus ſegregatus, & ab ipſorum omnium charitate ſemotus.

Cap. VI. ¶ *De eodem*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.13.*

NOn *d* eſt permittendum turbis electionem eorum facere,qui ſunt ad ſacerdotium promouendi.

Cap. VII. ¶ *Irrita ſit electio Epiſcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta.*

Item ex 1 ſeptima Synodo, qu · eſt ſecunda Nicæna, 350. Epiſcoporum, *cap.3.*

OMnis electio Epiſcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta, irrita maneat, ſecundùm regulam e, quæ dicit. Si quis Epiſcopus ſecularibus poteſtatibus vſus, Eccleſiam per ipſos obtinuerit, deponatur & ſegregentur 2 ab Eccleſia omnes, qui illi communicant.]

1 ¶ Ex ſeptima.] *Citabatur antea ex ſecunda actione ſextæ ſynodi. Reſtitutus eſt locus ex Iuone.*

2 Et ſegregentur.] *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus eſt,* ſegregetur. *Sed pleriſque cum vulgata lectione conuenit. In canone 31. Apoſtolorum Græcè ſic legitur:* καθαιρεῖσθω ϰ ἀφοριζέσθω ϰ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες, *& infrà 16.q.c.7. Si quis Epiſcopus, vt hic idem canon ex alia refertur verſione,legitur :* & ſegregetur,omnéſque, qui illi communicant, *eodemq́ modo eſt apud Anſelmum. Verum in verſione Anaſtaſij bibliothecarij, quemadmodum apud Gratianũ, & conuenit cum verſione priſca,ac Dionyſiana.*

Cap. VIII. ¶ *Non eligantur à populo,qui ſunt promouendi ad clerum*

Item ex Concilio Martini *f* Papæ, *cap.1.*

NOn *g* licet populo electionem facere eorum,qui ad ſacerdotium promouentur: ſed in iudicio Epiſcoporum ſit, vt ipſi eum probent, ſi in ſermone & fide & ſpirituali vita edoctus ſit.

His omnibus auctoritatibus laici excluduntur ab electione ſacerdotum,atque iniungitur eis neceſſitas obediendi, non libertas imperandi

2. pars. *Contra verò ſcribit,* B Gregorius *Ioanni Epiſcopo primæ Iuſtinianæ Illiricæ,lib.4.epiſt.15.ſeu c.59.*

Cap. IX. ¶ *Voluntas principis in ordinatione Pontificis deſideratur.*

QVia *h* igitur ſuſcepta fratrum, & coepiſcoporum noſtrorum relatio ad locum vos ſacerdotij totius concilij vnito conſenſu,& ſereniſſimi principis voluntate declarat acceſſiri, gratias omnipotenti Deo creatori noſtro magna cum exultatione retulimus qui vitam actúſque veſtros ita de præteritis fecit eſſe probabiles,vt omnium vos quod eſt valde laudabile, faceret placare iudicio. Quibus nos quoque in perſonam fraternitatis tuæ per omnia conſentimus: atque omnipotentem Dominum deprecamur,vt charitatem veſtram, ſicut ſua gratia elegit, ita in omnibus ſua protectione cuſtodiat.

Cap. X. ¶ *Clerus & populus Pontificis electioni interſint.*

Item Gregorius *Ioanni ſubdiacono, lib.2. Indict.11. epiſt 30. ſeu cap.69.*

QVantò *a* Apoſtolica ſedes Deo auctore,cunctis prælata conſtat Eccleſiis, tantò inter multiplices curas, & illa nos valdè ſollicitat, vbi ad conſecrandum antiſtitem, noſtrum exſpectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopo,ſua nobis relatione clerus innotuit, in electione ſe filij noſtri Conſtantij diaconi ſui vnanimiter conſ.nſiſſe Sed quoniam eadem non fuit ſubſcripta relatio, ne quid quod ad cautelã pertinet, omittamus,huius idcirco præcepti auctoritate ſuffultum Genuæ te proficiſci neceſſe eſt Et quia multi illis Mediolanenſium coacti barbarica feritate conſiſtunt, eorum te voluntates oportet conuocatis eis in commune perſcrutari.Et ſi nulla eos diuerſitas ab electionis vnitate diſterminat, ſi quidem in prædicto filio noſtro Conſtantio omnium voluntates, atque conſenſum perdurare cognoſcis,tunc eum à propriis Epiſcopis,ſicut antiquitatis mos exigit, cum noſtræ auctoritatis aſſenſu ſolatiante & auxiliante Domino,facias conſecrari,quatenus huiuſmodi ſeruata conſuetudine & Apoſtolica ſedes proprium vigorem retineat, & à ſe conceſſa aliis ſua iura non minuat.

Cap. XI. ¶ *In electione Epiſcopi populus debet adeſſe.*

Item Gelaſius Papa *Philippo, & Geruntino* b *Epiſcopis*

PLebs *c* Diotrenſis data nobis petitione defleuit, diu ſe ſine rectoris proprij gubernatione diſpergi. Ac ſicut aſſeritur, is qui à vobis iam probatus dicitur,à paucis & tenuibus putatur electus cùm ad vos *d* pertineat vniuerſos aſſidua admonitione compellere,vt omnes in vnum,quem dignum ſacerdotio viderint, & ſine aliqua reprehenſione, conſentiant. Et ideo fratres chariſſimi diuerſos ex omnibus ſæpe dicti loci parochiis presbyteros, diaconos,& vniuerſam turbam vos oportet ſæpius conuocare, quatenus non prout cuilibet libuerit ſed concordantibus animis talem,vobis admonentibus, ſibi quærant ſola diuinitatis attentione perſonam, quam nulla contrarietas, à conſtitutis poſſit reuocare præſcriptis.

Cap. XII. ¶ *De eodem*

Item Stephanus *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Romano Archiepiſcopo Rauennati.*

NOſſe *e* tuam fraternitatem volumus ad noſtras aures fore peruentum,Immolenſem Epiſcopum ab hac luce migraſſe, in cuius ſucceſſoris electione, populi diuiſionem proueniſſe audiuimus. Quod quia ſæpe contingere ſolet (quærentibus ſingulis quæ *f* ſua ſunt,non quæ Ieſu Chriſti)non adeo miramur. Verumtamen in hoc tuam plurimũ oportet adhiberi ſollicitudinem: vt conuocato clero & populo talis ibi eligatur per Dei miſericordiam, cui ſacri non obuient canones. Sacerdotum quippe eſt electio, & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt, quia docendus *g* eſt populus non ſequendus.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Ioanni Rauennati Archiepiſcopo.*

EPiſcopos per Æmiliam non conſecres,niſi poſt electionem cleri, & populi.

a *Iuo p.5.c.123.Pann.l.3 c.9.* b *al. Epiſcopus:* c *al. indicta.] Orig.* d *Burc.l.2.c.8.Iuo p.6. c.28.Anſel.l.6. c.38.al. 43.Deuſdedit p.1.& 4.* e *Can. Apoſt.31.infrà 16.q.7.c. ſi quis.Iuo p.5.c.120 Anſ.l.6.c.8.Burc.l.3.c.109.Deuſdedit, ibid* f *Apud Martinum Bracharenſem, c. 1.* g *Sup. diſt. 28.Epiſcopi.& diſt.61. Epiſcopum Burch.l.1.c.10.Iuo p.64. Anſ.l.6.c.8.al.12.* h *Anſelm.l.6.c.95.*

a *Anſ.l 6.c.26.Polyc l.1.tit.5.* b *al. Gerontio.* c *Anſ. l.5.c.50.* d *al. nos.* e *Anſ.l.6.c.36.* f *Philipp.2.* g *Suprà 62. diſt. c. docendus.*

¶ *In*

¶ *In vetuſto codice Mutinenſi ſex concilij Romæ habiti referuntur capitula quorum ſecundum eſt hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuſcripto in geſtis Nicolai primi.*

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Iuliano Epiſcopo Grumentino.*

LIteras *a* charitatis tuæ ſuſcepimus, quibus ſignificas, Latinum diaconum tuum ad Epiſcopatum Eccleſię Marcellianenſis à clero, & omnibus, qui illic conueniunt, poſtulari, *& infrà.* ¶ Sed nunc & hoc dicimus, vt ſi eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis eſſe cognoſce, & ſi poteſt, ante diem ſanctum feſtinet occurrere, vt vel ſabbato ipſo noctis magnæ poſt baptiſmum cum Dei gratia valeat ordinari.

Cap. XV. ¶ *Ex ſacra* 1 *principis quis ordinatur.*

Item Laurentio Epiſcopo Centumcellenſi.

PRincipali *b* deuotiſſimorum militum, qui illic in ciuitate Centumcellenſi conſiſtunt, relatione ad nos directa, ſacram inſinuant ſe clementiſſimi principis impetraſſe, quę eis presbyterum, diaconum, & ſubdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuam, vt perſonas ipſas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid cōtra canones commiſiſſent, & ſi eos inculpabiles repereris, & vitæ ipſorum laudabile teſtimonium videris, veniente mediana ſeptimana *c* Paſchę, ſi Dominus voluerit, & ſi vixerimus, vnumquemque per officia, quæ prędiximus, non differas promouere.

1 ¶ Ex ſacra.] *Emendata eſt hæc rubrica, vt indicet illum, de quo agitur, fuiſſe ad petitionem imperatoris ordinatum, ſacra enim epiſtolam Imperatoris ſignificat.*

Cap. XVI. ¶ *Papa rogat Auguſtos, vt Reatinam Eccleſiam cuidam electo dignentur concedere.*

Item Leo quartus *Lothario, & Ludouico Auguſtis.*

REatina Eccleſia, quæ per tot temporum ſpatia paſtoralibus curis deſtituta conſiſtit, dignum eſt, vt brachio amplitudinis veſtræ ſubleuetur, ac gubernationis regimine protegatur. Vnde ſalutationis alloquio præmiſſo, veſtram manſuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili diacono eandem Eccleſiam ad regendum concedere dignemini; vt veſtra licentia accepta, ibidem eam, Deo adiuuante, conſecrare valeamus Epiſcopum. Sin autem in prędicta Eccleſia nolueritis *d*, vt præficiatur Epiſcopus, Tuſculanam *e* Eccleſiam, quæ vidoata extitit, illi veſtra ſerenitas dignetur concedere, vt conſecratus à noſtro præſulatu Deo omnipotenti, veſtróque imperio grates peragere valeat.

Cap. XVII. ¶ *Regio præcepto ab Apoſtolico Colonus Reatinæ Eccleſiæ ordinatur Epiſcopus.*

Item *Ritæ Comitiſſæ.*

NObis dominus Imperator, & imperatrix per ſuas epiſtolas dixerunt, vt Colonum Reatinæ Eccleſiæ, quę paſtoris officio per longa iam tempora deſtituta videbatur Epiſcopum facere deberemus, ſicut & fecimus.

Cap. XVIII. ¶ *Imperatoris epiſtola in electionis confirmatione deſideratur,*

Item Stephanus *Guid[illegible] Comiti.*

LEctis *f* ſagacitatis veſtræ apicibus, qui defuncto Eccleſię Reatinæ, antiſtite, clerum & plebem eiuſdem Eccleſiæ elegiſſe ſibi futurum antiſtitem, nobiſq; conſecrandum veſtro ſtudio directum eſſe, ne ipſa Eccleſia diu ſine proprio conſtet paſtore, fatebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipſum electum vnanimitate *g* & canonica ipſius Eccleſiæ electione, vt mandaſtis, tam citiſſimè ordinare omiſimus, quòd imperialem nobis, vt mos eſt, abſolutionis minimè detulit epiſtolam. Pro qua ſcilicet re ambiguum eſt nobis: ideo voluntati veſtræ in hoc parere diſtulimus, ne auguſtalis animus duriſſimè, hoc quocunque modo perciperet. Sed ſcientes Eccleſiam Dei ſine proprio diu paſtore non debere conſiſtere, gloriæ veſtræ mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, vt veſtra *a* ſolertia imperiali, vt priſca conſuetudo dictat, percepta licentia, & nobis quemadmodum vos ſcire credimus, imperatoria directa epiſtola, tunc voluntati veſtræ de hoc parebimus, eundem electum Domino adiuuante, conſecrabimus: quod, chariſſime fili, moleſtè nullo modo ſuſcipias.

Cap. XIX. ¶ *Clericorum, & ciuium voluntate metropolitanus eſt ordinandus.*

Item Leo Papa I. *ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, epiſt.* 82. *al.* 84. *c.* 6.

MEtropolitano *b* defuncto, cùm in loco eius alius fuerit ſubrogandus, Prouinciales Epiſcopi ad ciuitatem metropolim *c* conuenire debebunt, vt omnium clericorum, atque ciuium voluntate diſcuſſa, ex presbyteris eiuſdem Eccleſiæ, diaconus optimus ordinetur.

Cap. XX. ¶ *Cum clero, & populo Archipresbyteri fiat electio.*

Item Iſidorus *in lib. officiorum.*

SI in plebibus archipresbyteri obierint aut pro aliquo reatu exinde eiecti fuerint, archidiaconus, quanto ocyus proficiſcatur illuc, & cum clericis, & populis *d* ipſius plebis electionem faciat, quatenus dignus paſtor domui Dei conſtituatur, & dum ordinatur, eius prouidentia ipſa plebs cuſtodiatur.

Cap. XXI. ¶ *Electus in Romanum Pontificem non ordinetur, niſi eius decretum Imperatori primum præſentetur.*

Item ex geſtis Romanorum Pontificum.

AGatho *e* natione Siculus, cuius legatione fungens Ioānes Epiſcopus Portuenſis, Dominico die octauarum Paſchæ in Eccleſia ſanctæ Sophiæ publicè Miſſas coram principe, & patriarcha latinè celebrauit, hic ſuſcepit diualem *f* ſecundùm ſuam poſtulationem, per quam releuata quantitas, quæ ſolita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda *g*, ſic tamen, vt ſi contigerit poſt eius tranſitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, niſi prius decretum generale introducatur in regiam *h* vrbē, ſecundùm antiquam conſuetudinem, vt cum eius ſcientia, & iuſſione debeat ordinatio prouenire *i*. ¶ Item *k* Vitalianus natione Signienſis direxit reſponſales ſuos cum ſynodica epiſtola iuxta conſuetudinem in regiam vrbem ad piiſſimos Principes ſignificans de ordinatione ſua.

Cap. XXII. ¶ *Imperator ius habet eligendi Pontificem.*

Item in hiſtoria Eccleſiaſtica.

HAdrianus *l* Papa Romam venire Carolum regem ad defendendas res Eccleſiæ poſtulauit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obſedit: ibique relicto exercitu in ſancta Reſurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorificè ſuſceptus eſt. Poſt ſanctam verò Reſurrectionem reuerſus Papiam, cepit Deſiderium regem: deinde Romam reuerſus, conſtituit ibi ſynodum cum Hadriano Papa in Patriarchio Lateranenſi, in Eccleſia ſancti Saluatoris: quæ ſynodus celebrata eſt à CLIII. Epiſcopis religioſis & Abbatibus. Ha-

a *Infra diſt.* 76. *vlt. Poly. l.* 2. *tit.* 29. *Anſel. l.* 6. *c.* 60. *Iuo p.* 6. *c.* 112. b *Anſ. l.* 7. *c.* 94. c *al. hebdomadæ.* d *al. volueritis.* e *al. Aſculanam.* f *S. Antoninus parte* 2. *tit.* 16. *c.* 1. §. 1. g *al. vnanimi.*

a *al. vt à veſtra.* b *Anſ. l.* 6. *c.* 19. *al.* 15. *Iuo p.* 5. *c.* 348. *Deuſdedit p.* 1. c *al. Metropolitanam* d *al. presbyteris.* e *In Pontificali Vaticano, in decretis Agathonis, & Tomo* 2. *conc. decretis eiuſdem.* f *iuſſionem.*] *Orig.* g *al. faciendi.* h *al. regia vrbe.* i *al. perſeuerari.* k *In Pontificum geſtis, Vitaliani Papæ.* l *Pan. l.* 8. *c.* 134.

H driauus

drianus autem Papa cum vniuerſa ſynodo tradiderunt Carolo ius, & poteſtatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam ſedem, Dignitatem quoque patriciatus eis conceſſerunt. Inſuper archiepiſcopos, & epiſcopos per ſingulas prouincias ab eo inueſtituram accipere diffiniuit: & vt niſi à rege laudetur, & inueſtiatur, epiſcopus à nemine conſecretur: & quicunque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodauit, & niſi reſipiſceret, bona eius publicari præcepit.

C. XXIII. ¶ *Electio Romani Pontificis ad ius pertinet Imperatoris.*
Item Leo Papa.

IN *a* ſynodo 1 congregata Romæ in eccleſia ſancti Saluatoris. Ad exemplum B. Hadriani Apoſtolicæ ſedis, antiſtitis, qui domino Carolo victorioſiſſimo regi Francorum, & Longobardorum, Patriciatus dignitatem, ac ordinationem Apoſtolicæ ſedis, & inueſtituram epiſcoporum conceſſit: ego quoque Leo epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, cum toto clero ac Romano populo conſtituimus, & confirmamus, & corroboramus, & per noſtram Apoſtolicam auctoritatem concedimus, atque largimur domino Othoni primo regi Teutonicorum, eiúſque ſucceſſoribus huius regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi ſucceſſorem, atque ſummæ ſedis Apoſtolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc archiepiſcopos ſeu epiſcopos, vt ipſi ab eo inueſtituram accipiant, & conſecrationem, vnde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus, & archiepiſcopis conceſſit: & vt nemo deinceps cuiuſque dignitatis, vel religioſitatis eligendi vel patricium, vel Pontificem ſummæ ſedis Apoſtolicæ, aut quemcunque epiſcopum ordinandi habeat facultatem abſque conſenſu ipſius Imperatoris (quod tamen fiat abſque omni pecunia) & vt ipſe ſit patricius & rex. Quod ſi à clero, & populo quis eligatur epiſcopus niſi à ſupradicto rege laudetur, & inueſtiatur, non conſecretur. Si quis contra hãc regulam, & Apoſtolicam auctoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi ſubiacere decernimus: & niſi reſipuerit, irreuocabili exilio puniri, vel vltimis ſuppliciis affici.

1 ¶ in ſynodo.] *Initium huius capitis videtur eſſe iſtud:* Ad exemplum, &c. *verba autem, quæ antecedunt ipſa quoque pertinere ad titulum, vt integer titulus ita habeat,* Leo Papa in ſynodo congregata Romæ in eccleſia Sancti Saluatoris. *Eſt autem Leo octauus, de quo multa ſcribit Luitprandus fine libri ſexti, & S. Antoninus part. 2. tit. 16. c. 16.*

CAP. XXIV. ¶ *Præcepto principum, Maximo remittitur, quòd abſque auctoritate Apoſtolica ordinatur.*
Item Gregorius *lib. 4. reg. epiſt. 34. ſeu c. 78. ad Conſtantiam Auguſtam.*

SAlonitanæ *b* ciuitatis epiſcopus me, ac reſponſali meo neſciente, ordinatus eſt: & facta res eſt, quæ ſub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eundem præuaricatorem, qui inordinatè ordinatus eſt, protinus miſi, vt omnino Miſſarum ſolẽnia celebrare nullo modo præſumeret, niſi priùs à sereniſſimis dominis cognoſcerem, ſi hoc fieri ipſi iuſſiſſent. Quod ei ſub excommunicationis interpoſitione mandaui. Qui *c* contempto me, atque deſpecto, in audaciam quorundam ſecularium hominum, quibus denudata ſua eccleſia, præmia multa præbere dicitur, nunc vſque Miſſas facere præſumit, atque ad me venire ſecundùm iuſſionem dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me neſciente ordinatus eſt, hoc, quòd in ordinatione ſua me, vel reſponſalem meum præmittere præſumpſit, ita ex corde laxaui, ac ſi me auctore fuiſſet ordinatus. Alia verò peruerſa illius, ſcilicet mala corporalia, quæ cognoui, vel quia cum pecuniis eſt electus, vel quia excommunicatus Miſſas facere præſumſit, propter Deum irrequiſita relinquere non poſſum, *& infrà.* ¶ Et ſi ad me diu venire diſtulerit, in eo exercere diſtrictionem canonicam nullo modo ceſſabo.

a *Pann. l. 8. c. 136.* b *Poly l. 1. tit. 5.* c *al. &*] *Orig.*

CAP. XXV. ¶ *In electione epiſcoporum principis deſideratur aſſenſus.*
Item ex concilio Toletano xij. *c. 6.*

CVm *a* longè latéque diffuſo tractu terrarum, commeantiũ impeditur celeritas nuntiorum, quo aut non queat regis auribus decedentis præſulis tranſitus innoteſci, aut de ſucceſſore moriẽtis epiſcopi libera principis electio pręſtolari, naſcitur ſæpè & noſtro ordini de relatione talium difficultas, & regiæ poteſtati, dum conſultũ noſtrum pro ſubrogandis pontificibus ſuſtinet, innumeroſa *b* neceſſitas. Vnde placuit omnibus pontificibus Hiſpaniæ, atque Gallicæi *c*, vt ſaluo priuilegio vniuſcuiuſque prouinciæ, licitum maneat deinceps Toletano pontifici, quoſcunque regalis poteſtas elegerit, & iam dicti Toletani epiſcopi iudicium dignos eſſe probauerit in quibuſlibet prouinciis, & in præcedentium ſedibus præficere præſules, & decedentibus epiſcopos eligere ſucceſſores; ſic tamen, vt quiſquis ille fuerit ordinatus, poſt ordinationis ſuæ tempus infra trium menſium ſpatium proprij metropolitani præſentiam viſurus accedat.

Electiones quoq; ſummorum Pontificum, atque aliorum infra præſulum, quondam Imperatoribus repræſentabantur: ſicut de electione B. Ambroſij, & B. Gregorij legitur. Quibus exemplis, & præmiſſis auctoritatibus liquidò colligitur, laicos non eſſe excludendos ab electione, neq; principes reiiciendos ab ordinatione eccleſiarum. Sed quod populus iubetur electioni intereſſe, non præcipitur aduocari ad electionẽ faciendam, ſed ad conſenſum electioni adhibendũ. Sacerdotum d *enim (vt in fine ſuperioris capituli Stephani Papæ legitur) eſt electio: & fidelis populi eſt humiliter conſentire. Deſiderium ergo plebis requiritur, vt clericorum electioni concordet. Tunc enim in Eccleſia Dei ritè præficitur antiſtes, cùm populus pariter in eum acclamauerit quem clerus communi voto eligerit.*

CAP. III. ¶ *Plebis non eſt eligere ſed electioni conſentire.*
Vnde Cæleſtinus Papa *ait ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 2. c 5.*

CLeri *e*, plebis, & ordinis conſenſus, & deſiderium requiratur.

CAP. XXVII. ¶ *De eodem.*
Item Leo I. *ad Epiſcopos Viennenſis prouinciæ, epiſt. 87. al. 89. [ſed paulò aliter, & copioſiùs.]*

VOta ciuium, teſtimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum in ordinationibus ſacerdotum expectantur, *& inf.* ¶ Per pacem, & quietem ſacerdotes, qui præfuturi ſunt, poſtulentur: teneatur ſubſcriptio clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus, & plebis.

3. pars. *Principibus verò, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum atque aliorum Epiſcoporum referendas, vſus, & conſtitutio tradidit pro ſchiſmaticorũ, atque hæreticorũ diſſenſionibus, quibus nonnunquam Eccleſia Dei concuſſa periclitabatur: Contra quos legibus fideliſſimorum Imperatorum frequenter Eccleſia munita legitur.* ¶ *Repræſentabatur ergo electio Pontificum catholicorum principibus, vt eorum auctoritate roborata nullus hæreticorum, vel ſchiſmaticorum auderet contraire, & vt ipſi principes tanquã deuotiſſimi filij in eum conſentirent quem ſibi in pa-*

a *Dum.*] *Orig. in quo hæc oratio pendet ab alio principio.* b *al. iniurioſa.* c *al. Galliæ.* d *Supra ead. c. noſſe.*
e *ſuprà diſt. 61. c. nullus, Poly. l. 2. tit. 31. & cæteri, vt ſuprà.*

trem eligi viderent, vt ei in omnibus ſuffragatores exiſterent, ſicut Valentinianus a beato Ambroſio ſuprà legitur dixiſſe. [*Noli timere, quia & Deus, qui te elegit ſemper te adiuuabit, & ego adiutor, & defenſor tuus, vt meum ordinem decet, ſemper exiſtam.*

CAP. XXVIII. ¶ *Præſentibus legatis Imperatoris ordinetur Pontifex Romanus.*

Vnde Stephanus Papa *ſtatuit, dicens.*

QVia *b* ſancta Romana Eccleſia, cui auctore Deo, præſidemus, à pluribus patitur violẽtias, pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia abſque Imperiali notitia Pontificis fit conſecratio, nec canonico ritu, & conſuetudine ab Imperatore directi interſunt nuntij, qui ſcandala fieri vetent: volumus, vt cùm inſtituendus eſt Pontifex, conuenientibus Epiſcopis, & vniuerſo clero, eligatur præſente ſenatu, & populo, qui ordinandus eſt, & ſic ob omnibus electus, præſentibus legatis imperialibus conſecretur, nullúſque ſine periculo ſui iuramenta, vel promiſſiones aliquas noua adinuentione audeat extorquere, niſi quæ antiqua exigit conſuetudo, ne vel Eccleſia ſcandalizetur, & imperialis honorificentia minuatur.

4. ps. *Verùm, quia Imperatores quandoq; modum ſuum ignorantes, non in numero conſentientium, ſed primi diſtribuentium, immò exterminantium eſſe voluerunt: frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapſi catholicæ matris Eccleſiæ vnitatem impugnare conati ſunt, ideo ſanctorum Patrum ſtatuta aduerſus eos prodierunt, vt ſemet electioni non infererent, & quiſquis eorum ſuffragio Eccleſiam obtineret, anathematis vinculo innodaretur: ſicut ſcriptura quoque diuina dicit, quod Ezechias c diſſipauit excelſa, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos, & fregit ſerpentem æneum quem fecit Moyſes, videlicet, quia illum ſerpentem Deus fieri iuſſerat, ne ſerpentina morte populus interiret, ideo ipſe populus colere, & venerari eum cœperat, & idcirco deſtruxit iſte quē iubente Deo fecerat ille. Ac per hoc magna auctoritas iſta eſt habenda in Eccleſia, vt ſi nonnulli ex prædeceſſoribus noſtris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt eſſe ſine culpa, & poſtea vertuntur in errorem, & ſuperſtitionem ſine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate à poſteris deſtruantur. Poſtremò præſentibus legatis Imperatorum, & inconſultis electiones Romanorum Pontificum leguntur celebratæ, & tandem iidem Imperatores religioſo mentis affectu præfatis priuilegiis renunciauerunt, multa inſuper donaria Eccleſiæ conferentes.*

CAP. XXIX. ¶ *Inconſultis legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligitur.*

Vnde Gregorius 1 ſcribit.

CVm *d* Hadrianus ſecundus ad Romanum Pontificatum ab Eccleſia Dei genitricis Dominæ noſtræ, quæ dicitur ad præſepe, traheretur ad Lateranenſe Patriarchium, certatim à clero, & proceribus & plebe deportatus eſt. Quod audientes miſſi Ludouici imperatoris moleſtè tulerunt, indignati ſcilicet, quod dum præſentes eſſent, non fuerunt inuitati, nec optatæ à ſe futuri præſulis electioni intereſſe meruerunt. Qui accepta ratione, quod non cauſa contemptus Auguſti, ſed futuri temporis proſpectu omiſſum hoc fuerit (ne videlicet legatos principum in electione Romanorum præſulum expectandi, mos per huiuſmodi fomitem inoleſceret) omnem indignationem medullitus ſedauerunt, & ad ſalutandum electum etiam ipſi humiliter acceſſerunt. 2.

1 Gregorius.] *Hoc antea citabatur ex Gregorio quarto, cuius eſſe non poteſt, cùm Hadrianus ſecundus de quo hic mentio fit poſterior ſit Gregorio quarto. In Pontificalibus verò manuſcriptis inter geſta Hadriani ſecundi, itemq; in collectione manuſcripta decretorum Romanorum Pontificum in decretis eiuſdem Hadriani ſecundi habetur.*

2 ¶ Acceſſerunt.] *In iiſdem Pontificalibus hæc continenter ſequutur:* Audiens hoc Ludouicus Imperator Chriſtianiſſimus, mox Imperialem ſcribens epiſtolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregiſſent officio præſulem collaudauit: per quam epiſtolam videlicet innotuit, nulli quidpiam præmij fore pro conſecratione Romani Pontificis quoquomodo pollicẽdum: cùm ipſe hanc non ſuorum ſuggeſtione. ſed Romanorum potius vnanimitate ardentiſſimè cuperet prouenire, maximè, cùm reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana eccleſia, vel deperire quidquam ſe diceret anhelare.

CAP. XXX. *Electio Romanorum Pontificum à Ludouico conceditur Romanis.*

Item pactum conſtitutionis Imperatoris primi Ludouici *cum Romanis Pontificibus.*

EGo *a* Ludouicus Imperator Auguſtus ſtatuo: & concedo per hoc pactum confirmationis noſtræ tibi beato Petro principi Apoſtolorum, & per te vicario tuo domino Paſchali ſummo Pontifici, & vniuerſali Papæ, & ſucceſſoribus eius in perpetuum ſicut à prædeceſſoribus noſtris vſque nunc in veſtra poteſtate & ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis Romanam ciuitatem cum ducatu ſuo, & ſuburbanis, atque viculis *b* omnibus & territoriis eius montanis, & maritimis littoribus, & portubus ſeu cunctis ciuitatibus, caſtellis, oppidis, ac villis in Thuſciæ partibus. *Item infrà.* ¶ Quando diuina vocatione huius ſacratiſſimæ ſedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno noſtro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo ſub noſtra poteſtate conſtitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè, aut priuatim veniendi, aut electionem faciẽdi, nullúſque in ciuitatibus aut in territoriis ad Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli poteſtatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præſumat: ſed liceat Romanis cum omni veneratione, & ſine qualibet perturbatione honorificam ſuo Pontifici exhibere ſepulturam, & eum, quem diuina inſpiratione, & beati Petri interceſſione omnes Romani vno conſilio, atque concordia ſine qualibet promiſſione ad Pontificatus ordinem elegerint, ſine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico conſecrare, & dum conſecratus fuerit ¶ legati ad nos, vel ad noſtros ſucceſſores reges Francorum dirigantur, qui inter nos, & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem ſocient.

CAP. XXXI. ¶ *Electio, & conſecratio Romani Pontificis non niſi iuſtè, & canonicè fiat.*

]*Item* Leo quartus *Lothario, & Ludouico Auguſtis.*]

PALEA.

INter c nos & vos pacti ſerie ſtatutum eſt, & confirmatum, quòd electio, & conſecratio futuri Romani Pontificis non niſi iuſtè, & canonicè fieri debeat.

CAP. XXXII. ¶ *Ab Imperatore vel nuntiis eius electioni Romani Pontificis nullum obſtaculum generetur.*

[*Item conſtitutio* 1 primi Henrici, & primi Othonis *cum Romanis Pontificibus.*

PALEA.

COnſtitutio *d* primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Vt nullus miſſorum noſtrorum cuiuſcunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus. *Item*, in electione Romanorum Pontificum, neque liber, neque ſeruus ad hoc venire præſumat, vt illis

a *ſuprà c. Valentinianus.* b *Pann. l. 3. c. 1. §. Stephanus Papa.* c *Reg. 18.* d *Iuo p. 5. c. 56.*

a *S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 2. Volater. l. 3. Anſ. l. 4. c. 35. Iuo p. 5. c. 51.* b *al. villulis.* c *S. Antoninus ibid. Iuo p. 5. c. 14.* d *Anſ. l 4. c. 37. & l. 6. c 7. Iuo p. 5. c. 52 In legi. Longob. l. 5. tit. de Pontific l. 3.* [*abeſt à Gratian. & Iuo.*]

Romanis, quos ad hanc electionem per conſtitutionem ſanctorum Patrum antiqua admiſit conſuetudo, faciat aliquod impedimentum. Quòd ſi quis contra hanc noſtram conſtitutionem [facere] præſumpſerit exilio tradatur.

1 ¶ Conſtitutio.] *Ex antiquo exemplari Gratiani reſtitutus eſt hic titulus, in quo exemplari poſt titulum iſtum, interpoſita rubrica incipit caput.* Vt nullus, &c *vt etiam apud Iuonem. Verùm, quia receptum eſt, vt initium huius capitis ſit à dictione,* Conſtitutio. *relicta ſunt hæc verba etiam in principio ipſius. Extat verò hoc capitulum in vetuſtis quoque exemplaribus, in quibus paleæ eſſe non ſolent.*

CAP. XXXIII. ¶ *Iuramentum Othonis, quod fecit domino Papæ Ioanni.*

Item conſtitutio Othonis.

TIbi *a* domino Ioanni Papæ ego Rex Otho promittere, & iurare facio per Patrem & Filium, & Spiritum ſanctū, & per lignum hoc viuificæ crucis, & per has reliquias ſanctorum, quòd ſi permittente domino Romam venero, ſanctam Romanam Eccleſiam & te rectorem ipſius exaltabo ſecundùm poſſe meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipſum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo conſilio aut meo conſenſu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, ſine tuo conſilio: & quidquid de terra ſancti Petri ad noſtram poteſtatem peruenerit, tibi reddam: & cuicunque Italicum regnum commiſero, iurare faciam illum, vt adiutor tui ſit ad defendendum terram ſancti Petri ſecundum ſuum poſſe. Sic me Deus 1 adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

1 ¶ Sic me Deus.] *Addita hæc ſunt ex Centio Camerario, in cuius libro habentur multæ formæ iuramentorum, & extat manuſcriptus Romæ.*

CAP. XXXIV. ¶ *Liberum ſit clero, & populo, de propria diœceſi Epiſcopum eligere.*

Item primo libro capitulorum *b* *Caroli, & Ludouici Imperatorum, cap. 84.*

SAcrorum *c* canonum non ignari, vt in Dei nomine ſancta Eccleſia ſuo liberius potiretur honore, aſſenſum ordini Eccleſiaſtico præbuimus, vt ſcilicet Epiſcopi per electionem cleri, & populi ſecundum ſtatuta canonum de propria diœceſi, remota perſonarum, & munerum acceptione, ob vitæ meritum, & ſapientiæ donum eligantur, vt exemplo, & verbis ſibi ſubiectis vſquequaque prodeſſe valeant.

Ex Conſtitutionibus his, & pacto Ludouici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illis renuntiaſſe priuilegiis, quæ de electione ſummi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem eius Leo Papa Othoni primo Regi Teutonicorum fecerat. Cùm ergo præmiſſis auctoritatibus cunctis liqueat electionem clericorum tantummodo eſſe, quæritur quorum ſit ipſa electio, an clericorum maioris Eccleſiæ tantum, an etiam aliorum religioſorum, qui in eadem ciuitate fuerint. Sed (ſicut in breuiatione canonum Fulgentij Carthaginenſis Eccleſiæ diaconi inuenitur) in ſeptimo capitulo d *Nicæni Concilij, & in Gangrenſi ſtatutum eſt, vt ad eligendum Epiſcopum ſufficiat Eccleſiæ matricis arbitrium. Nunc autem ſicut electio ſummi Pontificis non à Cardinalibus tantùm, verùm etiam ab aliis religioſis clericis auctoritate Nicolai* e *Papæ eſt facienda, ita & Epiſcoporum electio non à canonicis tantùm, ſed etiam ab aliis religioſiſſimis clericis, ſicut* in generali ſynodo Innocentij *f* Papæ Romæ habita, *conſtitutum eſt. Ait enim.*

a *S. Antoninus p.2.tit.16.c.1. §.16. in medio. Anſ. l.1. c.90. & l.4.c.36.* b *al. capitularium.* c *Anſ.l.6.c.6.* d *al. ſeptimo Niceno Concilio.* e *Nic.2. al.1. in Concil. Rom. c.1.* f *Innoc. 2. c.28.*

CAP. XXXV. ¶ *Abſque religioſorum virorum conſilio canonici maioris Eccleſiæ Epiſcopum non eligant.*

OBeuntibus ſanè Epiſcopis, quoniam vltra tres menſes vacare Eccleſiam ſanctorum Patrum prohibēt ſanctiones, ſub anathematis vinculo interdicimus, ne canonici de ſede Epiſcopali ab electione Epiſcoporum excludant religioſiſſimos viros, ſed eorum cōſilio honeſta & idonea perſona Epiſcopus eligatur: Quòd ſi excluſis iiſdem religioſis electio fuerit celebrata quod abſque aſſenſu eorum, & conniuentia factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quæritur ſi vota eligentium in duas ſe diuiſerint partes, quis eorum alteri ſit præferendus. De his ita ſcribit Leo *Epiſcopus ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, epiſt. 82. al. 84. c. 5. [ſed paulò aliter.]*

CAP. XXXVI. ¶ *Cùm vota eligentium in duas ſe diuiſerunt partes, quis ſit præferendus alteri.*

SI *a* fortè [quod 1 nec reprehenſibile, nec irreligioſum iudicamus] vota eligentium in duas ſe diuiſerint partes, metropolitani iudicio is alteri præferatur, qui maioribus & ſtudiis iuuatur, & meritis tantum vt nullus inuitis, & non petentibus ordinetur, ne ciuitas *b* Epiſcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

1 ¶ Quod nec reprehenſibile, nec irreligioſum iudicamus. *Hæc verba quæ à cæteris collectoribus non referuntur, non ſunt inuenta apud Leonem: ſed apud Gregorium, ex quo referuntur infra 8. q. 1. c. nec nouum.*

DISTINCTIO LXIV.

1. 15. HInc *conſiderandum eſt, à quibus, vel quo tempore ſacri ordines ſunt tribuendi, vel quibus in locis patriarchæ, primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Chorepiſcopi, & reliqui ſacerdotes ſint ordinandi. A quibus ordinentur Epiſcopi,* in Nicæno primo *Concilio definitum eſt, in quo ſic legitur, c. 4.*

CAP. I. ¶ *Ab omnibus comprouincialibus Epiſcopi ordinentur.*

EPiſcopi *c* ab omnibus, qui ſunt in prouincia ſua, debent ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vt aliqua vrgente neceſſitate, vel itineris longitudine, certè tres Epiſcopi debent in vnum congregari, ita vt etiam cæterorum, qui abſentes ſunt conſenſum in literis teneant, & ita faciant ordinationem. Poteſtas ſanè vel confirmatio pertinebit per ſingulas prouincias ad metropolitanum Epiſcopum.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

ORdinationes *d* Epiſcoporum auctoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Epiſcopis ſunt celebrandæ, *& infrà.* ¶ Quod ſi ſimul omnes conuenire minimè poterunt, aſſenſum tamen ſuis apicibus 1 præbeant, vt ab ipſa ordinatione animo non deſint.

1 ¶ Apicibus.] *In epiſtola eſt*, precibus. *Apud Iuonem & Burchardum*, precibus & ſcriptis.

CAP. III. PALEA.

[*Ex Concilio* Arauſicano *primo, c. 21.*]

DE 1 abiectione *e* eius, quem duo præſumpſerint ordinare Epiſcopi in noſtris *f* prouinciis, placuit de præſumptoribus, vt ſicubi contigerit duos Epiſcopos tertium ordinare *g* & ipſe 2, & auctores damnabuntur quo cautius ea, quæ ſunt antiquitus inſtituta, ſeruentur.

a *Poly.l.2.tit.1. Anſ.l.6. c.19. Iuo p.5.c.347. Pann.l.3. c.6.* b *al. plebs inuita.* c *In Conc. Nicæno, 1.c.3. Anſ.l.6.c.4. & 54. Iuo p.5.c.117. Burch.l.1.c.27. concordat.* d *Diſt. 75. c. ordinationes. Anſ.l.6.c.53. Burch.l.1.c.15. Iuo p.5. c. 69. Pann.l.3.c.12. & 17. Poly.l.2.tit 6.* e *Burch.l.1.c.30. Iuo p.5. cap. 141. Pann. l. 3. cap. 20.* f *al. veſtris* g *al. conſecrare.*

1 ¶ *In Concilio ipſo hoc eſt initium huius capitis*, Duo ſi præſumpſerint ordinare Epiſcopum, &c. *ac deinde tota res plenius exponitur. Apud cæteros verò collectores eodem fere modo habes, atque hic: & in multis vetuſtis Gratiani codicibus abeſt.*

2 ¶ Et ipſe.] *Sic emendatum eſt ex Originali, & cæteris collectoribus. Antea legebatur,* & Epiſcopi, & auctores.

Cap. IV. ¶ *Cæteris aſſentientibus cum tribus prouincialibus ordinetur Epiſcopus.*

Item Anicetus *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ.*

COmprouinciales *a* Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, cæteris conſentientibus, à tribus, iuſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopis.

Cap. V. ¶ *Non ordinetur Epiſcopus extra conſcientiam Metropolitani.*

Item Innocentius Papa *ad Victricium Epiſcopum Rothomagen. Epiſt. 2. c. 1.*

EXtra *b* conſcientiam Metropolitani Epiſcopi nullus audeat ordinare Epiſcopum. Integrum enim eſt iudicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Nec vnus Epiſcopus ordinare præſumat Epiſcopum, ne furtiuum præſtitum beneficium videatur. Hoc enim & Synodus Nicœna conſtituit, atque definiuit.

Cap. VI. ¶ *Epiſcopi à ſuo Metropolitano, & ipſe ab eiſdem conſecretur.*

Item Gelaſius *vniuerſis per Dardaniam conſtitutis.*

2. ps. QVia *c* per ambitiones illicitas non pudet quoſdã Eccleſiarum iura turbare, ac priuilegia, quæ Metropolitanis, vel prouincialib. Epiſcopis decreuit antiquitas temeraria præſumptione peruadere, propter quod etiam communionis Apoſtolicæ deſiderant diſſidium tenere, quò ſcilicet ab eius auctoritate diuiſi, vel impunè proprias vſurpationes exerceant, non reſpicientes, quia æterno iudici rationem tam de Catholicæ ſynceritatis iniuria, quàm de traditionum præiudiciis paternarũ, non ſine perpetuæ ſint damnationis interitu reddituri, ſi in hac obſtinatione permanſerint, charitatem veſtram duximus inſtruendam, vt vos omnes in commune fratres, ſiue per Dardaniam, ſiue per quamque contiguam Prouinciam conſtituti, qui vos ſub Metropolitanis veſtris eſſe meminiſtis, & ab eiſdem ſubſtitui decernentes *d*, ſicut vetus conſuetudo depoſcit, vnanimiter ſtatuatis antiſtites, & viciſſim ſi Metropolitanus humanæ cõditionis ſorte deceſſerit, à Cõprouincialibus Epiſcopis, ſicut forma tranſmiſit, ſacrari modis omnibus cenſeatis: nec quemquam ſibi, quod vobis antiqua diſpoſitione conceſſum eſt, patiamini vindicare: quatenus & inter ipſas aduerſantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenus cuſtodire ceſſetis: ſicut perſecutionum tempore diuerſarum Patres noſtros conſtanter feciſſe non dubium eſt.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini *Papæ.*

3. ps. EPiſcopum *e* oportet maximè quidem ab omni Concilio conſtitui. Sed ſi hoc pro neceſſitate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnnibus tres eligantur *f*, & omnium præſentium, vel abſentium ſubſcriptiones teneantur, & ſic poſtea ordinatio fiat. ¶ Huius autem rei poteſtas in omni prouincia ad metropolitanum pertineat Epiſcopum.

Cap. VIII. ¶ *Non erit Epiſcopus, qui præter Metropolitani ſententiam fuerit ordinatus.*

Item ex Concilio Nicæno 1. c. 6.

ILlud *g* generaliter eſt clarum, quòd ſi quis præter ſententiam Metropolitani fuerit factus Epiſcopus hunc magna Synodus diffiniuit Epiſcopum eſſe non oportere.

a *Poly. l. 2. tit. 8. Burc. l. 1. c. 28. Pan. l. 3. c. 10. Iuo p. 5. c. 139.*
b *Poly. ibi. Iuo p. 5. c. 133. Anſ. l. 6. c. 56.* c *Anſ. l. 6. 41. al. 39. ex Gelaſio ad Natalem Epiſcopum prope idem.* d *decedentes.] Vera lectio.* e *In c. Mart. Brac. c. 4. ex conc. Nicen. c. 4.* f *al. alligatur.* g *Anſ. l. 5. c. 42. Deuſd. p. 1.*

DISTINCTIO LXV.

1. ps. COmprouincialium *Epiſcoporum vniuerſaliter deſideratur conſenſus in ordinatione Epiſcopi. Quod ſi aliqui animoſitate ducti contradicere voluerint, obtinet ſententia plurimorum.*

Cap. I. ¶ *Si cæteris conſentientibus ordinationi Epiſcoporum, duo vel tres contradicant, obtineat ſententia plurimorum.*

Vnde in Nicæno Concilio, *c. 6.*

SAnè ſi communi omnium conſenſus 1 rationabiliter probato ſecundùm Eccleſiaſticam regulam, duo, vel tres animoſitate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum ſententia Sacerdotum.

1 ¶ Conſenſu. *Græcè legitur,* ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ καὶ κατὰ κάνονα ἐκκλησιαστικὸν: *quod Dionyſius vertit,* decreto rationabili, & ſecundum Eccleſiaſticam regulam comprobato.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

NOn *a* debet ordinari Epiſcopus abſque conſilio & præſentia *b* Metropolitani Epiſcopi. Adeſſe autem oportet omnes, qui ſunt in Prouincia Sacerdotes, quos per ſuam debet epiſtolam Metropolitanus conuocare. Et quidem ſi omnes occurrerint *c*, bene; ſi autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non conuenerint, præſentiam ſui per epiſtolas faciant, & ſic omnium facto conſenſu ordinationem Epiſcopi fieri oportet. Si autem aliter, præter quod terminatum eſt à nobis, fuerit factum, talem ordinationem nihil valere decernimus.

2 pars. ¶ Si autem ſecundùm Canones ordinatio Epiſcopi fuerit facta, & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit plurimorum conſenſus obtineat.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 19. g*

EPiſcopus non eſt ordinandus ſine conſilio, & præſentia Metropolitani Epiſcopi, cui melius erit, ſi ex omni Prouincia congregantur Epiſcopi. Quod ſi fieri non poteſt, hi qui adeſſe non poſſunt, propriis literis conſenſum ſuum de ipſo deſignent, & tunc demum poſt plurimorum ſiue per præſentiam, ſiue per literas conſenſum, ſententia conſona ordinetur. Quod ſi aliter, quàm ſtatutum eſt, fiat, nihil valere huiuſmodi ordinationem. ¶ Si verò etiam ſecundùm definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias, & domeſticas ſimultates, his contemptis, ſententia de eo obtineat plurimorum. ¶ *Verbis græcis multò melius reſpondet altera verſio, quæ Dionyſij eſt, ideoque illa conſulenda.*

Si autem prouinciam Primatem habere conſtiterit, nec etiam à Metropolitano abſque eius conſcientia Epiſcopum conſecrare licebit.

Cap. IV. ¶ *Abſque Primatis conſenſu Metropolitanus Epiſcopum non ordinet.*

Vnde Leo Papa 1. *Anaſtaſio Epiſcopo epiſt. 82. al. c. 6.*

DE *c* perſona autem conſecrandi Epiſcopi, & de Cleri, plerìſq; conſenſu, Metropolitanus Epiſcopatus ad fraternitatem tuam referat, quódque in Prouincia bene placuit, ſcire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandam tua quoque confirmet auctoritas. Quæ rectis diſpoſitionibus nihil moræ, aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diu deſit cura paſtorum.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 2. c. 12.

PLacet omnibus 1, vt inconſulto Primate cuiuſlibet

a *In c. Martini Brac. c. 3. ex concil. Antiochen. c. 19.*
b *al. conſcientia* c *al. concurrerint.* d *C. 18.*
e *Deuſdedit, p. 5. c. 348.*

Prouinciæ, tam facilè nemo præſumat, licet cum multis Epiſcopis, in quocunque loco ſine eius, vt dictum eſt, præcepto Epiſcopum ordinare. ¶ Si autem neceſſitas fuerit, tres Epiſcopi, in quocunque loco ſint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Epiſcopum.

Cap. VI. ¶ *Vnicuique Eccleſiæ proprius honor ſeruetur.*

Item ex Concilio Nicæno, *cap.6.*

MOs *a* antiquus perdurat *b* in Ægypto, vel Lybia, & Pētapoli, vt Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem; quandoquidem & Epiſcopo Romano parilis 1 mos eſt. ¶ Similiter autem & apud Antiochiam, cæteráſque Prouincias honor ſuus vnicuique ſeruetur Eccleſiæ.

1 ¶ Parilis.] *Græcè legitur* ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν, *id eſt*, quoniam & Romæ Pontifici hoc vſitatum eſt. *Quibus verbis nulla paritas Romani, & Alexandrini Patriarchatus inducitur, vt quidam malè interpretati ſunt. De qua re optimè Nicolaus primus in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit,* Propoſueramus, *ſic ſcripſit,* Nicæna Synodus nouerat Romanæ Eccleſiæ omnia Domini ſermone conceſſa: Si omnia ergo defuit nihil, quod non illi conceſſerit. Denique ſi inſtituta Nicænæ Synodi diligenter inſpiciantur, inuenietur profectò quia Romanæ Eccleſiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum: ſed potiùs ex eius forma, quod Alexandrinæ Eccleſiæ tribueret, particulariter ſumpſit exemplum. *Hactenus Nicolaus. Statutum igitur fuit ita in Alexandrina Eccleſia obſeruandum, quia ſic fieret in Romana.*

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap.7.*

QVoniam mos antiquus obtinuit, & vetuſta traditio, vt Æliæ, id eſt, Hieroſolymorum *c* Epiſcopo honor deferatur, habeat conſequenter honorem, manente tamen Metropolitanæ ciuitati propria dignitate.

Qui vero à Comprouincialibus ſuis cum Metropolitani licentia fuerit ordinatus, infra conſtituta tempora eius ſe repræſentet aſpectibus.

Cap. VIII. ¶ *Metropolitano ſe repræſentet nuper factus Epiſcopus.*

Vnde in Taraconenſi Concilio, c.5. *legitur.*

SI quis in Metropolitana ciuitate non fuerit Epiſcopus ordinatus, poſtquam ſuſcepta benedictione per Metropolitani litteras honorem fuerit Epiſcopi adeptus: id optimum eſſe decernimus, vt poſtmodum ſtatuto tempore, id eſt, impletis duobus menſibus ſe Metropolitani ſui repræſentet aſpectibus, vt ab illo monitis Eccleſiaſticis inſtructus pleniùs quid obſeruare debeat, recognoſcat. Quòd ſi fortè hoc implere neglexerit, in Synodo increpatus à fratribus corrigatur. Et ſi fortè infirmitate aliqua ne hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc ſuis litteris Metropolitano indicare procuret.

3. ps *His auctoritatibus datur intelligi, quòd Epiſcopi à Comprouincialibus ſuis debeant ordinari. Sed quæritur, ſi in Prouincia plurimi Epiſcopi fuerint* d, *& contigerit fortè vnum remanere Epiſcopum, quid fieri debeat. Ille, quia ſolus eſt, ordinare non poteſt Epiſcopum, Comprouinciales enim non habet, cum quibus Epiſcopum conſecrare valeat. Cùm ergo talis neceſſitas fuerit, quid faciendum ſit.* in Sardicenſi Concilio *definitur, in quo, c.5. ſic ſtatutum legitur.*

Cap. IX. ¶ *Si fortè vnus tantùm in Prouincia remanſerit Epiſcopus ad conſecrationem Epiſcopi de vicina Prouincia conuocentur.*

SI e fortè in Prouincia vnum tantum contigerit remanere Epiſcopum, ſuperſtes Epiſcopus conuocet Epiſcopos vicinæ Prouinciæ, & cum eis ordinet Comprouinciales ſibi Epiſcopos. Quod ſi facere neglexerit, populi conueniant Epiſcopos Prouinciæ vicinæ, & illi prius commoneant Epiſcopum, qui in eadem Prouincia commoratur, & oſtendant, quod populi petant ſibi Epiſcopum rectorem, & doceant iuſtum eſſe, vt veniat 1 ipſe, & cum eis ordinet Epiſcopum. Quod ſi literis conuentus tacuerit, & diſſimulauerit nihilque reſcripſerit, tunc ſatisfaciendum eſt populis, vt conueniant ex vicina Prouincia Epiſcopi, & ordinent Epiſcopum.

Capitulum hoc, quomodo refertur à Gratiano, præcipuè in priore parte, neque cum Latino, quod geminum eſt in tomis Conciliorum, multóque minus cum Græco Canone conuenit: quin etiam apud Burchardum, & Iuone variè legitur. Huius verò Concilij Canones à Latinis latinè, & à Græcis græcè à principio ſcriptos fuiſſe Nicolaus Papa Photio ſcribens in epiſtola, quæ incipit, Innumerabilem, *his verbis indicat.* Quomodo autem non eſſe apud vos Sardicenſes Canones tu ſolus aſtruere poteris, quando non ſolum à Latinæ, verùm etiam cum aliis à Græcæ linguæ hominibus ſtatuti ſunt, & promulgati? Qua de re credibile non eſt, quod ibi diffinitum eſt, vnumquemque ipſorum minimè propriæ linguæ tradidiſſe. *Dionyſius quoque exiguus in epiſtola ad Stephanum Epiſcopum, qua ei ſuam Græcorum Canonum interpretationem obtulit, Sardicenſe Concilium à Principio inter Latinos Latinè editum fuiſſe his verbis ſignificat.* Tunc ſancti Chalcedonenſis Concilij decreta ſubdentes, in his Græcorum Canonum finem eſſe declaramus, ne quid præterea notitiæ veſtræ credamur velle ſubtrahere. Statuta quoque Sardicenſis Concilij, atque Africani, quæ Latinè ſunt edita, ſuis à ſe numeris cernuntur eſſe diſtincta.

¶ Vt veniat ipſe.] *Tam in Concilio, quod eſt in codice Canonum, quam quod in collectione Iſidori, & apud Burchardum, & Iuonem legitur,* vt & ipſi veniant, & cum ipſo ordinent Epiſcopum *Græcus autem Canon ita habet.*

ΟΣιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου, χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι· ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραμείνηται, μήτε μὴν ἀντιγράψοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γίνεσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, *id eſt*, Oſius Epiſcopus dixit. Si qua in Prouincia, in qua plurimi ſunt Epiſcopi, contigerit vnum Epiſcopum morari abſentem, neque is propter negligentiam quandam conuenire voluerit, neque Epiſcoporum creationi conſentire, populi verò congregati poſtulent eum, quem ipſi expetunt, Epiſcopum conſtitui: primùm oportet Epiſcopum illum qui abſens moratur, admoneri litteris Primatis Prouinciæ (nimirum Epiſcopi Metropolitani) de populorum poſtulato: Paſtorem ſibi dari petentium: rectè autem ſe habere puto, eum quoque, vt interſit, expectari *a* Quòd ſi neque per litteras rogatus affuerit, ac ne reſipuerit quidem, ſatisfaciendum populi voluntati eſt Conuocari autem oportet ex vicina etiam Prouincia Epiſcopos ad Metropolitani Epiſcopi creationem.

a *Anſel.l.4 c.46.Polyc.l.2.tit.21.* b *perduret.*] κρατείτω. c *al. Hieroſolyma.* d *al. non fuerint.* e *Burc.l.1.c.26. Iuo p.5.c.107.*

a *Al. admitti.*

DISTINCTIO LXVI.

1. ps. ARchiepiſcopus autem ab omnibus ſuæ Prouinciæ Epiſcopis debet ordinari.

CAP. I. ¶ *Ab omnibus ſuffraganeis ſuis Archiepiſcopus ordinetur.*

Vnde Anicetus Papa *in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ.*

ARchiepiſcopus 1 ab *b* omnibus ſuæ Prouinciæ Epiſcopis ordinetur *& infrà* 2. ¶ Illud tamen quod de Archiepiſcopi conſecratione prædictum eſt, atque præceptum, id eſt, vt omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illi præeſt, ab omnibus Epiſcopis quibus præeſt, debet conſtitui. Sin aliter præſumptum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit eius ſecus acta ordinatio.

1 ¶ Archiepiſcopus.] *Hæc prior pars in epiſtola ipſa, & apud cæteros collectores fuſiùs exponitur.*

2 ¶ *Hic in epiſtola cum multa alia ſunt interiecta, tum* c. Comprouinciales *ſupra diſt.* 64.

De Epiſcopis autem non ordinandis à paucioribus, quàm tribus Epiſcopis, Anacletus *epiſt.* 2. *ad Epiſcopos Italiæ ſcribit dicens.*

CAP. II. ¶ *Epiſcopus non minus, quàm à tribus Epiſcopis ordinetur.*

POrrò & c Hieroſolymitarum primus Archiepiſcopus beatus Iacobus, qui iuſtus dicebatur, & ſecundùm carnem, Domini nuncupatus eſt frater à Petro, Iacobo, & Ioãne Apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet ſuis dãtibus formam vt non minus, quàm à tribus Epiſcopis, reliquiſque omnibus aſſenſum præbentibus, vllatenus Epiſcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

1. ps. PResbyteri verò, & Chorepiſcopi ab vno Epiſcopo ordinari poſſunt.

CAP. I. ¶ *Sacerdotes ab vno Epiſcopo poſſunt ordinari.*

Vnde Anacletus *epiſt.* 2. *ad Epiſcopos Italiæ.*

REliqui *d* Sacerdotes à proprio ordinentur Epiſcopo, ita vt ciues & alij Sacerdotes aſſenſum præbeant, & ieiunantes ordinationem celebrent. Similiter & Diaconi ordinentur. Cæterorum autem graduum diſtributioni trium veracium teſtimonium, cum Epiſcopi ſcilicet approbatione, ſufficere poteſt.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item in Hiſpalenſi Concilio ſecundo, *c.* 6. *legitur*

2. ps. EPiſcopus Sacerdotibus, ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt, ſolus auferre non poteſt.

DISTINCTIO LXVIII.

1. ps. QVæritur de illis, qui ordinantur ab his, quos non conſtat fuiſſe Epiſcopos, an ſint iterum conſecrandi, an non. *Quòd verò conſecrandi non ſint probatur auctoritate* Greg. *qui ſcribens Ioanni Rauennati Epiſcopo, l.* 2. *ep.* 32. *ait.*

CAP. I. ¶ *Semel conſecratus, iterum conſecrari non debet.*

SIcut *e* ſemel baptizatus iterum baptizari non debet: ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem iterum Ordine non debet conſecrari. Sed ſi quis forſitan cum leui culpa ad Sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo ſeruari

a *Sic Iuſtin nouel.* 131. *in prin.* b *Extra de tem ord. c. fi. Archiep. Pol. l.* 2 *tit.* 8. *Anſ. l.* 6. *c.* 39. *Burc. l.* 1. *c.* 28. *Iuo p.* 5. *c.* 139. *Pan. l.* 3. *c.* 10. c *Idem reperitur in ep. Aniceti. Polyc. ib. Anſ. l.* 6. *c.* 53. *Burc. l.* 1. *c* 15. *Iuo p.* 5. *c.* 139. *Pan. l.* 3. *c.* 17. d *Polyc. ibid. Anſ. l* 6. *c.* 53 15. *q.* 7. *c.* 6. *& cap. Epiſcopus.* e 4. *ſen. diſt.* 25 *B. Polyc. l.* 2. *tit.* 35. *Anſ. l.* 7 *c.* 104. *Pann. lib.* 3. *c.* 76. *Iuo p.* 6. *c.* 82.

CAP. II. ¶ *De Presbyteris qui ordinantur ab eis, quos conſtat Epiſcopos non fuiſſe.*

Contrà Gregorius III. *ad Bonifacium Epiſcopum, epiſt.* 2. *ſcribens teſtatur.*

PResbyteri *a*, quos ibidem reperiſti, ſi incogniti fuerint illi, qui *b* ordinãt, & dubium eſt eos Epiſcopos fuiſſe, an non, qui eos ordinauerunt: ſi bonæ actionis, & catholici viri ſunt, ipſi Presbyteri, & in miniſterio Chriſti, omníque lege ſancta edocti, ab Epiſcopo ſuo benedictionẽ presbyteratus ſuſcipiant, & conſecrentur: & ſic miniſterio fungantur.

Quod ergo conſecratus, in eodem ordine iterum conſecrari prohibetur, de eo intelligendum eſt, qui conſecratus eſt ab illo, quem certum erat conſecrandi ius habere. Qui autem ab illo conſecratur, quem non conſtat ius conſecrandi habuiſſe, iterum conſecrandus eſt: quia ſi ille conſecrandi ius non habuit, iſte ex olei effuſione nil conſecrationis accepit. Et quia in ipſo ordine conſecratus non erat, nunc quaſi primum ad conſecrationem veniens ab Epiſcopo ſacerdotalem benedictionem & conſecrationem conſequitur. Si autem ius conſecrandi habuit, in prima vnctione conſecutus eſt conſecrationem: in ſecunda verò non reiteratur conſecratio, ſed ſola vnctio, ſicut de quo dubium eſt, an ſit baptizatus, vel non, debet baptizari: qui ſi prius baptizatus non fuerat, conſequitur gratiam baptiſmi, ſi autem baptizatus erat: nihil accepit in ſecunda vnctione c: nec pertinet hoc ad reiterationem baptiſmi, ſed ad cautelam ſalutis. Hoc de Eccleſiis conſecrandis ſimiliter obſeruandum eſt.

CAP. III. *Non debet iterum conſecrari Eccleſia ſemel conſecrata.*

Vnde in Nicæno concilio *legitur.*

ECcleſiis *d* ſemel conſecratis Deo non iterum debet conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione aut cuiuſcunque ſemine fuerint pollutæ, quia ſicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. ſemel baptizatus, non debet iterum baptizari, ita nec locus Deo dicatus eſt iterum conſecrandus, niſi propter eas cauſas, quas ſuperiùs nominauimus: ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eam conſecrarunt.

2. pars. *Inter Epiſcopos, & Chorepiſcopos autem hæc eſt differentia, quòd Epiſcopi non niſi in ciuitatibus, Chorepiſcopi etiam in vicis ordinari poſſunt: Epiſcopi formatas tribuunt, Chorepiſcopi non niſi commendatitias, & pacificas dare valent. Epiſcopi ius conſecrandi habent, Chorepiſcopi tantùm minores ordines tribuunt, Leuiticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præſtare.*

CAP. IV. ¶ *In quibus Chorepiſcopi ab Epiſcopis differant.*

De his ita ſcribit Leo I. *ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ, epiſt.* 86. *al.* 88.

QVamuis *e* Chorepiſcopis, & Presbyteris plurima cum Epiſcopis miniſteriorum communis ſit diſpoſitio, quædam tamen auctoritate veteris legis quædam nouellis, & Eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita nouerint: ſicut eſt Presbyterorum & Diaconorum, aut Virginum conſecratio, ſicut conſtitutio altaris, ac benedictio, vel vnctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec Eccleſias, vel altaria conſecrare licet, nec per impoſitionem manuum, fidelibus baptizatis *f*, vel conuerſis hæreticis *g* paracletum Spiritum S. tradere, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publicè quidem in Miſſa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere. Hæc enim omnia illicita ſunt Chorepiſcopis.

a *Anſ. l.* 7. *c.* 110. *Iuo p.* 6. *c.* 117. b *à quibus fuerint ordinati.*] *orig.* c *lotione* d *De conſecra. diſt.* 2. *c. eccleſia.* e *Iuo p.* 6. *c.* 72. *Anſ. c.* 7. *c.* 122. *Poly. l. a. tit* 26. f *baptizandis.*] *Orig. & Iuo.* g *ex hæreſi.*] *Orig.*

qui ad exemplum,& formam lxxij. *a* Diſcipulorum eſſe noſcuntur, vel Presbyteris, qui eandem geſtant figuram: quoniam quanquam conſecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent.

3. ps. *Hi verò propter inſolentiam ſuam, qua officia Epiſcoporum ſibi vſurpabant, ab Eccleſia hodie prohibiti ſunt.*

Cap. V. ¶ *Ordo Chorepiſcoporum à ſacra Sede reprobatur.*
Vnde Damaſus Papa *ait ad Epiſcopos Africæ, ep.* 4.

CHorepiſcopi *b* tam ab hac ſacra Sede, quàm à totius orbis fuerunt Epiſcopis prohibiti. Nimis ergo eorum inſtitutio improba, nimis eſt praua, quia vt hi de ſummo Sacerdotis miniſterio aliquid præſumant, omni auctoritate caret, *& infrà.* ¶ Nam non amplius, quàm duos ordines inter diſcipulos Domini eſſe cognouimus, id eſt, duodecim Apoſtolorum, & ſeptuaginta *c* Diſcipulorum. Vnde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus: Et quod ratione caret, extirpari neceſſe eſt.

4. ps. ¶ Quòd autem *d* Epiſcopi non ſint, qui minus, quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet: quoniam. vt bene noſtis, prohibitum à ſanctis eſt Patribus, vt qui ab vno, vel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt.

Cap. VI. ¶ *Apoſtolorum in Eccleſia locum Epiſcopi teneant.*
Item Vrbanus ſecundus.

QVorum vices in Eccleſia habeant Epiſcopi, & quis eis hanc dignitatem dare debeat, ſanctus Auguſtinus oſtēdit, inquiens. [Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filij. Quid eſt pro *e* Patribus tuis nati ſunt tibi filij? Patres miſſi ſunt Apoſtoli: pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi: conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totum mundum, vnde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum. Non ergo te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas. Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos Principes ſuper omnem terram.] & infrà. [Filios genuit Eccleſia, conſtituit eos pro Patribus ſuis Principes ſuper omnem terram.]

DISTINCTIO LXIX.

1. ps. *TOnſura verò Clerici de manu Abbatis ſuſcipi poteſt, ſi eidem Abbati manus impoſitio ab Epiſcopo facta noſcatur.*

Cap. I. ¶ *Abbates, quibus ab Epiſcopo manus imponitur, aliquos tonſurare poſſunt.*
Vnde in ſeptima Synodo *cap.* 14. *legitur.*

QVoniam *f* videmus, ſine manus impoſitione à paruula ætate tonſuram Cleri quoſdam accipientes, nondúmq; ab Epiſcopo manus impoſitione percepta ſuper ambonem irregulariter in collecta legentes, præcipimus amodo id minimè fieri. Idipſum quoque obſeruandum eſt etiam inter Monachos.

2. ps. ¶ Lectoris autem manus impoſitione *g* licentia eſt Abbati ſolummodo in proprio Monaſterio faciendi, ſi duntaxat eidem Abbati manus impoſitio facta noſcatur ab Epiſcopo [ſecundum *h* morem præficiendorum Abbatum,] dum conſtet illum eſſe Presbyterum. ¶ Simili etiam modo ſecundum antiquam conſuetudinem Chorepiſcopos præceptione oportet Epiſcopi promouere lectores.

a *al.* 71. b *Poly. ibid. Anſ. l.* 7. *c.* 123. c *al.* 72. d *al. nim.* e *In Pſal.* 44. f *Ino p.* 5. *c.* 176. g *al. impoſitionem.* h *Hæc non ſunt in Græco Canone.*

Cap. II. ¶ *Non exorcizent, qui ab Epiſcopo prouecti non ſunt.*
Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.* 26.

NOn oportet exorcizare eos, qui necdum ab Epiſcopis ſunt promoti *a*, neque in Eccleſiis, neque in domibus.

DISTINCTIO LXX.

1. ps. *AB Epiſcopis alterius ciuitatis Clericus ordinari non poterit, nec etiam à proprio abſolutè ordinandus eſt: abſoluta enim ordinatio* Chalcedonenſi Concilio *prohibetur, & vacuam habere manus impoſitionem præcipitur: in quo ſic ſtatutum eſt, Canone* 6.

Cap. I. ¶ *Nemo ordinandus eſt abſolutè.*

NEminem *b* abſolutè ordinari Presbyterum, vel Diaconum, vel quemlibet in Eccleſiaſtica ordinatione conſtitutum, niſi 1 manifeſtè in Eccleſia ciuitatis, ſiue poſſeſſionis, aut in Martyrio, aut in Monaſterio, qui ordinetur, mereatur ordinationis publicatæ vocabulum. Eos autem, qui abſolutè ordinantur, decreuit ſancta Synodus vacuam habere manus impoſitionem, & nullum tale factum 2 valere ad iniuriam ipſius, qui eum ordinauit.

1 ¶ Niſi manifeſtè.] *Græcè legitur* εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ μαρτυρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, *hoc eſt,* niſi propriè in Eccleſia ciuitatis, vel pagi, aut Martyrio, aut Monaſterio, qui ordinatur, pronuntietur. *In ordine autem Romano fit mentio talis pronuntiationis, Epiſcopi nomine per Archidiaconum factæ.* De titulo S. Stephani eligimus Petrum ad lectorem ad eundem titulum.

2 ¶ Nullum tale factum.] *Græcè:* μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, *id eſt,* nunquam poſſe operari.

Cap. II. ¶ *Irrita ſit ordinatio ſine titulo facta.*
Item ex Concilio Vrbano II. *habito Placentiæ.*

SAnctorum *c* Canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuò perſeueret. ¶ Omnino autem in duabus aliquem titulari non liceat, ſed vnuſquiſque in qua titulatus eſt, in ea tantùm canonicus habeatur. Licet enim Epiſcopi diſpoſitione, vnus diuerſis præeſſe poſſit Eccleſiis, Canonicus tamen præbendarius, niſi vnius Eccleſiæ in qua conſcriptus eſt, eſſe non debet. ¶ Si quæ tamen capellæ ſunt, quæ ſuis redditibus Clericos ſuſtentare non poſſunt, ea cura ac diſpoſitio Præpoſito maioris Eccleſiæ, cui capellæ ſubditæ eſſe videntur, immineat, & tam de poſſeſſionibus, quàm de Eccleſiaſticis capellarum officiis ipſe prouideat.

In eodem etiam Concilio antiquis nouem præfationibus decima addita eſt, quæ ita ſe habet. [*Æquum & ſalutare, & te in ven. vel aſſumpt. beatæ Mariæ collaudare, benedi. & prædi. quæ, & vnigenitum tuum S. S. obumb. concep. & virginitatis gloria permanente lumen æter. mundo effudit, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.*]

DISTINCTIO LXXI.

1. ps. *DE Clericis verò non ordinandis ab Epiſcopo alterius ciuitatis,* in Sardinenſi Concilio, *c.* 18. *& 19. ſtatutum eſt, in quo Ianuarius Epiſcopus dixiſſe legitur.*

C. I. ¶ *Clerici ab Epiſcopo alterius ciuitatis non ordinentur.*

ILlud quoque ſanctitas veſtra ſtatuat, vt nulli Epiſcopo liceat alterius ciuitatis Eccleſiaſticum hominem ſollicitare, & in ſua diœceſi Clericum ordinare. Vniuerſi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus ſolent naſci diſcordiæ, & ideò prohibet omnium ſentētia, ne quis hoc facere audeat. ¶ Oſius *d* Epiſcopus dixit. Et hoc vniuerſi conſtituimus, vt

a *al. prouecti.* a *Anſ. l.* 7. *c.* 305. *Polyc. l.* 1. *tit.* 31. *Burc. l.* 2. *c.* 6 *Ino p.* 6. *c.* 26. *Pann. l.* 3. *c.* 27. c *S. Antonius p.* 2. *c.* 1, *§.* 22. d *c.* 19.

qui

quicunque ex alia Parochia voluerit alienum miniſtrum ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, & ſine voluntate ordinare, non ſit rata ordinatio eius.

1 ¶ Hominem.] *In Concilio Latino legitur:* Eccleſiaſticum miniſtrum ſollicitare, & in ſuis Parochiis Clericum, &c. *infrà ead.c.Primatus.(vbi huius Canonis ſententia videtur referri)legitur,* vt nemo alterius plebis hominem vſurpet. *Græcè autem caput iſtud, quod in Latino decimum eſt, non habetur.*

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, epiſt.2.c.7.*

DE *a* aliena Eccleſia ordinare Clericum nullus præſumat *b*, niſi eius Epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit.

Cap. III. ¶ *Qui ſine Epiſcopi conſenſu ordinatur, irrita ſit eius ordinatio.*

Item ex Nicæno Concilio, *c.16. in fin.*

SI *c* quis auſus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in ſua Eccleſia ordinare, cùm non habeat conſenſum illius Epiſcopi, à quo receſſit Clericus: irrita ſit huiuſmodi ordinatio.

Cap. IV. ¶ *Clericus vnius Eccleſiæ in alia non ordinetur.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c.20.

CLericos *d* in ſuis Eccleſiis conſtitutos, ſicut iam diffiniuimus, non liceat in alterius ciuitatis Eccleſiis ordinari: ſed quieſcant in ea, in qua ab initio miniſtrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex neceſſitate ad alias Eccleſias migrauerunt. Si verò quicunque Epiſcopus poſt definitionem iſtam ad alium Epiſcopum pertinentem Clericum ſuſceperit, placuit ſanctæ Synodo, & eum, qui ſuſcepit, & eum, qui ſuſceptus eſt, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipſe Clericus reuertatur ad propriam Eccleſiam.

Cap. V. ¶ *Apoſtolica permiſſione vnius Eccleſiæ Clericus in altera valeat ordinari.*

Item Gregorius *Fortunato Epiſcopo Neapolitano, lib.5. epiſt.11. ſeu c.111.*

FRaternitatem *c* tuam à nobis petiiſſe recolimus, vt Gratianum Eccleſiæ Venafranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ cardinandum. 1 Et quoniam nec Epiſcopum, cui obſecundare, nec propriam habet Eccleſiam, hoſte ſcilicet prohibente, quo ſuum debeat miniſterium exhibere: petitionem tuam non præuidimus differendam. Idcirco ſcriptis tibi præſentibus cum neceſſariò duximus concedendum, habituro licentiam Diaconum illum, noſtra interueniente auctoritate, Eccleſiæ tuæ, Deo propitio conſtituere Cardinalem.

1 ¶ Cardinandum.] *Antea legebatur,* ordinandum *Emendatum eſt ex ipſa epiſtola. Cardinare verò ſeu, Cardinalem cōſtituere, (quod eſt in fine huius capitis) ita videtur B.Gregorius accepiſſe, vt Canonicam tranſlationem ſignificet. Nam cùm tempore S.Gregorij Canon ſextus Concilij Chalcedonenſis accuratè obſeruaretur, vt nullo modo daretur alicui locus in Eccleſia (qui nunc titulus vocatur) niſi ſimul ad eum locum ordinaretur, cùm aliquis iam ordinatus, neceſſitate aliqua in aliam Eccleſiam transferebatur, vt in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deſeruiret, in ſecunda dicebatur incardinari, quod ex iſto nunc indicato loco patere poteſt, & ex lib.3.epiſt.14. & alibi. Quod etiam in Epiſcopis B.Gregorius faciebat, lib.2.ind.10. epiſt.6. & epiſt.25. (quod refertur infrà 7.q.1.c.relatio. De hac re Ioannes Diaconus li.2.c.8.11. & 16. Gregorium verò Ioannes VIII. & facto ipſo, vocabulo in eadem natione accepto, eſt imitatus, quod ex aliquot manuſcriptis ipſius epiſtolis conſtat.*

a *Pann l.3.c.64.* b *al.vſurpet.* C. *Burch.lib.1.c.109.Iuo p.5.c.11.ex alia verſione.* d *Anſ.l 6.c.123.& l 7.c.109.Iuo p.6.c.361.* e *Io.Diac.l.3.c.20.Poly.l.1.tit.7.Anſ.l.7.c.80.*

Cap. VI. ¶ *Sine literis Epiſcopi ſui in aliqua Eccleſia Clericus non ſuſcipiatur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi I. c.5.

PRimatus *a* Epiſcopus *b* Vegeſelitanus dixit. Suggero ſanctitati veſtræ, vt ſtatuatis non licere Clericum alienum ab aliquo ſuſcipi ſine literis Epiſcopi ſui, neque apud ſe retinere, nec Laïcum vſurpare ſibi de plebe aliena, vt ea obtineat *c* ſine conſciētia eius Epiſcopi, de cuius plebe eſt. Gratus Epiſcopus dixit. Hæc obſeruantia pacem cuſtodit. Nam & memini in ſanctiſſimo Concilio Sardicenſi ſtatutum, vt nemo alterius plebis himinem vſurpet: Sed ſi fortè erit neceſſarius, petat à collega ſuo, & per conſenſum habeat.

Cap. VII. ¶ *Sine literis commendatitiis Clericus extra ſuam Eccleſiam non miniſtret.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.13.*

EXtraneo *d* Clerico, & Lectori extra ciuitatem ſuam ſine commendatitiis literis proprij Epiſcopi nuſquam penitus liceat miniſtrare.

Cap. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex ſermones S. Auguſtini *ad populum.*

HOrtamur *e* Chriſtianitatem veſtram iuxta ſanctorum Canonum inſtituta, vt in Eccleſiis à vobis fundatis aliunde veniens Presbyter non ſuſcipiatur, niſi à veſtrę fuerit Eccleſiæ conſecratus Epiſcopo, aut ab eo per commendatitias literas ſuſcipiatur.

Cap. IX. ¶ *Abſque formata Clerici peregrini non ſuſcipiantur.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c.7.*

NVllum abſque formata 1, quam Græci epiſtolam dicunt, peregrinum Clericorum ſuſcipi oportet.

¶ Formata.] *Græcè eſt,* μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων., *quod Dionyſius vertit,* nullus peregrinorum ſine pacificis, id eſt, commendatitiis ſuſcipiatur epiſtolis, *atque ita Burch. & Iuo habent.*

DISTINCTIO LXXII.

D*Imiſſorias verò literas Epiſcopus niſi rogatus, non tribat, ſicut ſtatutum eſt in Synodo habita Romæ.*

Cap. I. ¶ *Niſi eodem petente, nulli dimiſſoriæ literæ præſtentur.*

Vnde Leo Papa *ait.*

EPiſcopus *f* ſubiecto ſibi Sacerdoti, vel alij Clerico, niſi ab ipſo poſtulatus, dimiſſorias non faciat, ne ouis quaſi perdita, aut errans inueniatur.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.21.*

CLericum *g* alienum, niſi concedente eius Epiſcopo, nemo audeat vel retinere, vel promouere in Eccleſia ſibi credita. Clericorum autem nomen etiam Lectores, & Pſalmiſtæ, & Oſtiarij retinent *h*.

Cap. III. *In vna Eccleſia ordinatus, in alia non ſuſcipiatur* i.

Item ex Concilio Mileuitano, c.15.

PLacuit *k*, vt quicunque in vna Eccleſia vel ſemel eligitur 1. ab alia Eccleſia ad Clericatum non teneatur.

1 ¶ Eligitur.] *In Cōcilio Mileuitano eſt,* vel ſemel legerit: *itemque in Concilio Cartaginēſi Græco c.91.* κἂν ἅπαξ ἀναγνῶ *in Africano autem, c. 67.* vel ſemel ſuſcepto officio legerit.

a *al.primatus.* b *Burc.l.2 c.43.Iuo p.6 144.Anſ.l,6.c.124.* c *ordinet.]orig.* d *Burc.l.2. c.139. Anſ.l.7.c.162. Pol.l.4. tit.3.*
e *Burch.l.5.c.30.Iuo p.16.c.31.*
f *Anſ.l.6.c.122.* g *Burc.l.2 c.41.Iuo p.6 c.14.*
h *al.retineant.* i *al.teneatur.* k *Conc Africanum. c.37.*

DISTIN.

DISTINCTIO LXXIII.

1. QValiter a verò commendatitia, vel dimiſſoria, ſeu pars formata epiſtola faciēda ſit videndū eſt. Debēt namq; literæ Græcè interponi in ea epiſtola, & nō ſine cauſa. Græca enim elementa literarum, numeris etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci Sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epiſtolis Canonicis, quas mos Latinus formatas vocat, aliqua fraus falſitatis temerè præſumeretur, hoc à Patribus cccxviij. Nicææ Congregatis ſaluberrimè inuentum eſt, & conſtitutum, vt formatæ epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem: id eſt, vt aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, & Filij, & Spiritus S. hoc eſt, π, υ, α: quæ elementa octogenarium, & quadringenteſimum, & primum ſignificant numerum. Petri quoq; Apoſtoli prima litera, id eſt, π, quæ numerum octoginta ſignificat: eius quoq; qui ſcribit Epiſcopi b prima litera; cui ſcribitur, ſecunda litera; accipientis, tertia litera; ciuitatis quoq; de qua ſcribitur, quarta; & indictionis, quæcunque eſt illius c temporis, numerus aſſumatur. Atque ita his omnibus Græcis literis, quæ, vt diximus, numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam quæcunque fuerit collecta, ſummam epiſtolæ teneat: hanc qui ſuſcipit, omni cum cautela requirat expreſſè d. Addat præterea ſeparatim in epiſtola etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui ſecundùm Græca elementa ſignificat ἀμὴν.

Cap. I. ¶ *Exemplar formatæ epiſtolæ, quæ in* Nicæna Synodo *à cccxviij. Patribus facta eſt.*

IN e nomine Patris π. & Filij υ & Spiritus ſancti α. Vualterio Spirenſi Epiſcopo Ego Burchardus ſanctæ VVormatienſis Eccleſiæ deuotus, gregis Chriſti famulus in Deo vero ſummæ felicitatis beatitudinem. Cùm ſancta Catholica Eccleſia prompta ſit ſequi documenta Euangelica f, quæ dicunt [Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, accipiet mercedem Prophetæ: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet, &c.] & Apoſtolus g iubeat hoſpitalitatem ſectari, & neceſſitatibus ſanctorum virorum communicare, tamen propter eos, qui cauteriatam habent ſuam conſcientiam, dicentes ſe eſſe ſimplices, cum ſint aſtutia diabolica repleti, & pro opere pietatis dicunt ſe de loco ad locum tranſire, cùm ſint, ſua malitia faciente, fugitiui, & dicunt ſe eſſe Miniſterio ſacro inſertos, cùm non ſint; ſtatutum eſt à ſanctis Patribus, neminem Clericum alienū, & ignotum recipi ab aliquo Epiſcopo & inthronizari in ſua Eccleſia, niſi habeat à proprio Epiſcopo Epiſtolam, quæ in Canonibus nominatur formata. ideo notum facimus fraternitati h veſtræ, quòd præſens frater noſter harum literarum portator, nomine Hermanus i, non pro ſua nequitia expulſus eſt à nobis, ſed poſtulantibus fratribus eò quòd ex familia noſtra fuit, & noſter baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in k cornu altaris canonicè, & ordinauimus eum ad gradum Presbyterij Cui etiam has dimiſſorias, ſiue commendatitias literas facimus, & eum ad veſtram dilectam fraternitatem dirigimus: vt in veſtra Parochia ſub veſtro ſacro regimine, & defenſione conſiſtere valeat. Ego inquam Burchardus humilis Epiſcopus in nomine Patris l & Filij & Spiritus S. & in vnitate ſanctæ Eccleſiæ, in qua Petro datum eſt ius ligandi atque ſoluendi, abſoluo Hermanum Presbyterum de ciuitate VVormatienſi indictione x licentiam do vobis inthronizandi eum in quacunque Eccleſia vultis veſtræ Parochiæ. ¶ Hanc ergo epiſtolam Græcis literis hinc inde muniri decreuimus, & annulo noſtræ Eccleſiæ firmare cenſuimus. Fraternitatem veſtram Chriſtus nobis incolumnem conſeruet 1. π. υ. α. π. β. ε. ζ. ξ. ἀμὴν. Data VVormatiæ idibus Martij, anno Dominicæ Incarnationis M. XII. Indictione X

1 ¶ Conſeruet.] *In hoc & ſequenti capite ea tantum ſunt emendata, quæ exemplarium auxilio reſtitui poterant. Cæterum quæ hoc loco ſequuntur, etiam apud Burchardum ſunt deprauata. Facile autem reſtitui poſſunt ex regulis initio diſtinctionis traditis. Quibus quidem regulis optimè reſpondet exemplum ab Iuone collatum p. 6. c. 435. ſi literæ in extremo 434. capitis poſitæ, ponantur loco earum quæ in ipſo 435. afferuntur. Addita enim illis dictione, ἀμὴν, reſultat numerus ibi notatus, id eſt, IↃCCLXXVIII. Bene etiam procedit exemplum c. 434. ſi vbi nunc ſumma eſt 1539. fiat 1459. ſatis ſit locum indicaſſe.*

Cap. II. ¶ *Incipit epiſtola formata à cccxviij Epiſcopis, & ab* Attico 1 *Conſtantinopolitanæ vrbis Epiſcopo tradita.*

SAnctiſſimo a in Chriſto fratri ſumma dulcedine charitatis amplectendo. A. illius ciuitatis Epiſcopo, υ. illius Eccleſiæ præſul. perpetuæ beatitudinis optat in Chriſto ſalutem. π. υ. α. π. De Cætero nouerit ſancta fraternitas veſtra, quòd iſte Clericus Hermannus nomine, noſtra in Parochia inſtructus, ac detonſus, paruitatem noſtram rogauit, quatenus illi commendatitias literas conſcriberemus, quibus veſtræ celſitudini commendatus, ſub tuitione veſtri regiminis degere poſſet: cuius voluntati conſentientes, ſecundùm Canonicam auctoritatem literas ei dimiſſorias dedimus, per quas & ipſi concedimus, vt ſub veſtro magiſterio diuinæ ſeruituti inſiſtens, ſuæ deſeruiat vtilitati, & vobis licentiam tribuimus, vt, ſi dignum eum iudicaueritis, ad ſacros Ordines promoueatis. Commendatum ergo eum curæ veſtræ ſuſcipite, & noſtris ex partibus abſolutum in veſtrarum ouium numero cuſtodite. Quas literas, vt vigore veritatis firmatæ, indubitanter à vobis ſuſcipiantur, literis Græcis, vt Canonica docet auctoritas, confirmare ſategimus. Sancta Trinitas veſtram beatitudinem ad regimen ſanctæ ſuæ Eccleſiæ perpetualiter bene valere concedat, ἀμὴν 2. vel ſic σ. & ϑ. (quæ eandem ſummam exprimunt) indictione x Continet hæc formata epiſtola ſummam numeri M CCCXV. b Υ. Græcam in nomine illius primam ponimus, quia Græci eam in quibuſdam locis pro, u, conſonante ponunt, ſicut eſt Δαυὶδ & εὐαγγέλιον.

1 ¶ Ab Attico] *Antea legebatur,* Abbatibus *Reſtitutus eſt locus ex coniectura (quod perrarò factum eſt) quoniam euidenti ratione nitebatur.*

2 ¶ ἀμὴν, vel ſic. σ. *infrà.* ϑ.] *Addita ſunt hæc ex aliquot vetuſtis exemplaribus & vtriſque iſtis notis idem numerus nonageſimus nonus ſignificatur. In Codicibus verò impreſſis vel nihil erat, vel dictio,* Amen. *Latinè ſcripta in qua nulla eſt numeri ſignificatio.*

DISTINCTIO LXXIV.

1. QVæritur de his, qui ab Epiſcopis ſuis promoueri c contemnunt, an inuiti ſint ſublimandi, an non. pars.

Cap. I. ¶ *Annuæ ſuſpenſioni ſubiaceat Epiſcopus, qui inuitum ordinare præſumit.*

De his ita ſtatutum inuenitur in Concilio Aurelianenſi III. *cap.* 7.

EPiſcopus, qui inuitum, aut reclamantem præſumpſerit ordinare, annuali pœnitentiæ ſubditus Miſſas facere non præſumat.

a *Ex Attico ad finem Concilij Chalcedonenſis. Anſ. l. 6 cap. 121. Iuo, p. 6. c. 334* b *al. epiſtolam.* c *al. id.* d *al expreſſam.* e *Burch. l. 2. cap. 227. Iuo, p. 6. cap. 434. ſimile quiddam multoq; magis, cap. 435.* f *Matt. 10.* g *Rom. 12.* h *al. paternitati.* i *Ecmanus*] *Burch.* k *al. ω. l. al. Patris π. & Filij υ. & Spiritus S. α. Iuo p. 6. cap. 434. ſimile.*

a *Anſ. l. 6. c. 121.* b *al. M.CCCXXV.* c *al. Ordinari.*

Cap.

CAP. II. ¶ *Nullus promoueatur inuitus.*

Item Gregorius *Natal. Epiſcopo Salonitano, in lib. 1. reg. epiſt. 19.*

GEſta *a*, quæ nobis in Concilij veſtri confecta ſecretario direxiſtis, in quibus Archidiaconus Honoratus addicitur *b*, plena eſſe cognouimus ſemine iurgiorum: cum vno eodémque tempore vna perſona nolens ad Sacerdotij Ordinem prouehitur, quæ tanquam immerita à Diaconatus Officio remouetur. Et ſicut iuſtum eſt, vt nemo creſcere compellatur inuitus, ita cenſendum puto ſimiliter, ne quiſquam inſons ab Ordinis ſui miniſterio deiiciatur iniuſtè.

CAP. III. ¶ *Qui ab Epiſcopis ſuis promoueri contemnunt, à locis ſuis deiiciantur.*

Contra inuenitur c. in Concil. Carthag. *cap.31.*

SI 1 qui *d* Clerici ab Epiſcopis ſuis promoueri contempſerint, nec illic maneant vnde recedere noluerunt.

1 ¶ Si qui.] *Verba huius capitis ſunt titulus ſequentis capitis,* Placuit *qui eſt proprius Canon trigeſimus primus Concilij Carthaginenſis in Codice Canonum, & apud Græcos.*

CAP IV. ¶ *De eodem.*

PLacuit *e*, vt quicunque Clerici, vel Diaconi pro neceſſitatibus 1 Eccleſiaſticarum *f* rerum non obtemperauerint Epiſcopis ſuis volentibus eos ad honorem ampliorem in Eccleſia ſua promouere, nec illic miniſtrent in ſuo gradu vnde noluerunt recedere.

1 ¶ Pro neceſſitatibus.] *Græcè eſt*, διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν *id eſt,* ob quaſdam cogentes cauſas ſuarum Eccleſiarum.

CAP. V. ¶ *Poſteriores prioribus Epiſcopi non præponant.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap.23.*

EPiſcoporum etiam, quorum vita non reprehenditur, poſteriorem priori nullus præponat, niſi fortè ſuperbia elatus, quod pro neceſſitate Eccleſiæ Epiſcopus iuſſerit, implere contemnat.

2. pars. ¶ Sanè ſi officium Archidiaconatus *h* propter ſimpliciorem naturam implere, aut expedire nequiuerit, ille loci ſui nomen teneat, & ordinationem 1 Eccleſiæ, quem elegerit Epiſcopus præponendum.

1 ¶ Et ordinationem.] *Quamuis in recentioribus Conciliorum editionibus Colonienſibus legitur,* & ordinationi Eccleſiæ, quam elegerit Epiſcopus, præponatur: *tamen in vetere Colonienſi, duobus Pariſienſibus, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis eſt eodem modo, atque apud Gratianum.*

CAP VI. ¶ *In quo loco quiſque ordinatus eſt, inuitus teneri non debet.*

Item Gregorius *Ioanni Epiſcopo Syracuſano, lib.11. epiſt 34.*

QVorundam ad nos relatione peruenit, Coſmam, qui ex Monacho Monaſterij ſanctæ Luciæ à deceſſore veſtro memorandæ *i* memoriæ Maximiano in Eccleſia Syracuſana factus Subdiaconus, atque à vobis in poſſeſſione, quæ Iuliana dicitur, Presbyter eſt ordinatus, ita nimia triſtitia & loci qualitate vehementer afflictum, vt vitam ſibi pœnam exiſtimet, & contritionis *k* ſuæ fugam quærat auxilium. Et ideo, quia tales erga ſubiectos noſtros debemus exiſtere, quales nobis, ſi ſubiecti fuiſſemus, noſtros volueramus eſſe præpoſitos, magnæ benignitatis eſt, ſi eum in Eccleſiam vbi Subdiaconi functus eſt officio, ſanctitas veſtra reducere, atque illic Presbyterum voluerit conſtituere Cardinalem. Quod & facere quantum arbitramur, debetis, ſi tamen nihil eſt, quod iuſte contra ipſum animos veſtros exaſperet. Si verò aliqua culpa eſt, ſuis nobis hoc epiſtolis veſtra fraternitas vt ſcire poſſimus, inſinuet.

3. pars. *Verum illud Gregorij de his intelligendum eſt, qui non cauſa neceſſitatis, ſed cauſa ingratitudinis callidè ab Epiſcopis ſuis promoueri queruntur. Illud autem Carthaginenſis Concilij de his intelligitur, qui nolunt obtemperare Epiſcopis ſuis, propter neceſſitatem Eccleſiæ volentibus eos ad altiora promouere. Hanc diſtinctionem* ex decreto Simplicij Papæ *quilibet corroborare valet, qui ſcribens Ioanni Epiſcopo Rauennati, epiſt. 2. ait inter cætera.*

CAP. VII. ¶ *Non eſt aliquis inuitus ad Epiſcopatum pertrahendus.*

VBi *a* iſta didiciſti, quæ in fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Gregorium, non dilectione *b*, ſed inuidia perpetraſti; quem inexcuſabili violentia pertrahi ad te paſſus es, atque vexari, vt ei honorem tantum, non per animi tranquillitatem; ſed per amentiam, ſicut dicendum eſt, irrogares? Neque enim talia potuiſſent fieri ſanitate Concilij. Nolumus exaggerare, quod geſtum eſt, ne cogamur iudicare, quod dignum eſt. Nam priuilegium meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. *& infrà.* c ¶ Denuntiamus autem quòd ſi poſthac quidquam tale præſumpſeris, & aliquem ſeu Epiſcopum, ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum, inuitum facere fortè credideris, ordinationes tibi Rauennatis Eccleſiæ, vel Æmilienſis noueris auferendas.

CAP. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Antonino Subdiacono, lib. 2. epiſt. 16. indict. x.*

HOnoratus *d* Archidiaconus Eccleſiæ Salonitanæ à ſanctæ memoriæ deceſſore meo, miſſa ſupplicatione popoſcerat, vt ab antiſtite ſuo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morem nullatenus cogeretur. Hoc enim fieri ſibi non prouehendi gratia, ſed cauſa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc iam ſanctæ memoriæ deceſſor noſter ſcriptis ſuis Natali fratri, Coepiſcopóque noſtro interdixerat, ne prædictum Honoratum Archidiaconũ inuitum proueheret, néve dolorem conceptę ingratitudinis diutiùs in corde retineret. Cúmque & à nobis hæc eidem ſummoperè fuerint interdicta, non ſolùm mandata Dei negligens, ſed & ſcripta noſtra contemnens, præfatum Archidiaconum quaſi ad fortiorem honorem prouehens, conatus eſt arte callida degradare. Vnde actum eſt vt eo de Archidiaconatus loco ſummoto, alium aſciſceret qui eius obtemperare moribus potuiſſet. Quem Honoratum Archidiaconũ arbitramur antiſtiti ſuo aliunde diſplicere non potuiſſe, niſi quod cum vaſa ſacra ſuis dare parentibus prohibebat. Quam cauſam ſubtili voluimus, & tunc ſanctæ memoriæ deceſſor meus, & nunc ego indagatione diſcutere, ſed ipſe ſuorum ſibi actuum conſcius, perſonam ad iudicium poſtpoſuit deſtinare. Proinde experientiam tuam præſentis pręcepti auctoritate diximus fulciendam, quatenus conueniẽs in Salona, Natalem fratrem Coëpiſcopúmque noſtrum ſaltem tot ſcriptis admonitum ſtudeat adhortari, vt ſupra memoratum Archidiaconũ in ſuo ſtatim loco ſuſcipiat. Quòd ſi facere hoc contumaciter, vt conſueuit, forte diſtulerit, vſum ei pallij, qui ab ſede conceſſus eſt, ex auctoritate ſedis Apoſtolicæ contradices *e*. Quem ſi etiam amiſſo pallio adhuc in eadem pertinacia perſeuerare perſeceris: dominici quoque corporis, & ſanguinis eundem antiſtitem participatione priuabis.

Adhibenda eſt etiam diſciplina, qua nolentes promoueri ad ſacros Ordines, ad obediẽdum Epiſcopis ſuis prouocentur.

---

a *Polyc. l. 2. tit. 33. Iuo, p. 6. c. 79.* b *al. adducitur* c *Ino Codice Canonum.* d *Iuo p. 6. c. 42.* e *Burc. l 2 c. 17. Iuo, p. 6. c. 42. Anſ. l 6. c. 103.* f *al. Eccleſiarum non obtemperauerint.* g *al. ne.] Orig.* h *al. Archidiaconus.* i *al. venerandæ.* k *al. contriſtationis.*

a *Polyc. l. 2. tit. 33. Anſ. l. 6. c 66 & 67. Burch. l. 1. c. 20. Iuo p. 5. c. 140.* b *al. electione.* c *11. q. 3. c. priuilegium 25. q. 2. c. denunciamus autem. Anſel. l. 7. cap. 75.* e *al. contradicite.] Orig.*

In

In minoribus ſiquidem ordinibus conſtituti paulatim per ſingulos gradus ſunt prouehendi, vt contemnentes ſuis obedire Epiſcopis, doleant ſibi eſſe Prælatos, quos priùs habebant ſubiectos.

CAP. IX. ¶ *Cùm maiores ordinari contempſerint de minoribus promoueantur ordinibus.*

Vnde Gelaſius *ſcribit Victori Epiſcopo* a.

CONſuluit *b* dilectio tua de ſuorum promotione Clericorum, perhibens quòd Diaconi ad Presbyterij gradũ (quo Eccleſiam tuam memoras indigere) venire detrectant. Quapropter quia inuitos fieri Eccleſiaſtica moderatio, grauitaſque non patitur, vt ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa poteſt perficere *c*, ſi quos *d* habes vel in acolytis, vel Subdiaconis maturiores ætate, & quorũ ſit vita probabilis, hos in Presbyteratum ſtudeas promouere, vt qui in ſuis ordinibus proficere noluerint, reddãtur ſuis inferioribus poſt minores *e*, ipſáq; commoda Presbyteri propenſius, quàm Diaconi conſequantur: vt hac ſaltem ratione conſtricti & honorem, quem refugerant appetere nitantur, & quæſtum.

DISTINCTIO LXXV.

1. ps. T*Empus autem cõſecrationis, ſicut in Ordine Romano habetur, ad Epiſcopi benedictionem non eligitur. Omni enim tempore benedicuntur; dummodo ieiuni, & hora tertia benedictionem accipiant.*

CAP. I. ¶ *Ordinationes Epiſcoporum qua hora fieri debeant.*

Vnde Anacletus Papa *ſcribit ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 1. in Principio.*

ORdinationes *f* Epiſcoporum auctoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadẽ fuerint Prouincia, Epiſcopis ſunt celebrandæ. Qui ſimul conuenientes, ſcrutinium diligenter agant, ieiuniúmq; cum omnibus celebrent precibus, & manus in ſanctis Euangeliis, quæ prædicaturi ſunt imponẽtes, Dominica die, hora tertia orantes, ſacráq; vnctione, exemplo *g* Prophetarum *h*, & Regum capita eorum, more Apoſtolorum, & Moſis vngentes: quia omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto: cuius virtus inuiſibilis, ſancto chriſmati eſt permiſta: & hoc ritu ſolemnem celebrent ordinationem.

2. pars. *Tempus autem conſecrationis, trium menſium ſpatio clauditur: vltra quod, niſi neceſſitate cogente, Epiſcoporum conſecrationes poſt electionem differri non licet.*

CAP. II. ¶ *Vltra tres menſes non differatur Epiſcoporum ordinatio.*

Vnde in Chalcedonenſi Concilio, *cap. 25. legitur.*

QVoniam *i* quidam Metropolitanorum, ſicut ad nos perlatum eſt, negligunt creditos ſibi greges, & differunt ordinationes facere Epiſcoporum, placuit ſanctæ Synodo intra tres *k* menſes fieri ordinationes Epiſcoporum, niſi forte inexcuſabilis neceſſitas coëgerit, tempus ordinationis *l* amplius protelari: Si autem quis 1 Epiſcoporum hæc non obſeruauerit, ipſum debere Eccleſiaſticæ condemnationi ſubiacere: reditus verò eiuſdem viduatæ Eccleſiæ integros reſeruari apud œconomum eiuſdem Eccleſiæ placuit.

1 ¶ Si autem quis.] *Sic etiam in priſca verſione: Græcè eſt:* εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι ὑποκεῖσθαι αὐτὸν (al. αὐτῷ) ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ *quæ aliter interpres vertit.* Quòd ſi hoc minimè fecerit, correptioni Eccleſiaſticæ ſubiacebit. *De Metropolitano enim loquitur.*

3. Pars. *Cæterorum verò ordinationes non niſi in temporibus certis, & diebus, maximè Sacerdotum & Leuitarum fieri debent, veſpera videlicet ſabbati, vel manè diei Dominicæ continuato ieiunio.*

CAP. III. ¶ *Ordinationes Presbyterorum, vel Leuitarum qua hora fieri debeant.*

Vnde Zepherinus Papa *ſcribit ad Epiſcopos Ægypti, epiſt. 2.*

ORdinationes *a* Presbyterorum, Leuitarúmque tempore congruo, multis coram aſtantibus, ſolemniter agite, & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus prouehite, vt de eorum ſocietate, & adiumento plurimùm gaudeatis.

CAP. IV. ¶ *Presbyteri & Leuitæ, qua hora ordinandi ſunt.*

Item Leo Epiſcopus *Dioſcoro, Alexandrino Epiſcopo, epiſt. 79. c. 1.*

QVod *b* à Patribus noſtris propenſiore cura nouimus eſſe ſeruatum, à vobis quoque volumus cuſtodiri, vt non paſſim diebus omnibus ſacerdotalis, vel Leuitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati eius noctis, quæ luceſcit in prima ſabbati exordia *c* conſecrandi eligantur, in quibus his, qui conſecrandi ſunt, ieiunis, & à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi manè, ipſo dominico die, continuato ieiunio ſabbati, celebretur: à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quod *d* ad diem Reſurrectionis (ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur) pertinere non dubium eſt.

CAP. V. ¶ *Quare die Dominico Sacerdotum ordinationes celebrentur.*

Idem eodem c.

4. ps. QVòd 1 die *e* Dominico ordinationes Sacerdotum celebrentur, non tantùm ex conſuetudine, ſed etiam ex Apoſtolica nouimus venire doctrina, Scriptura manifeſtante, quòd cùm Apoſtoli *f* Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus ſancti ad Euangelium gẽtibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes impoſuerunt eis manus: vt intelligamus, quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis ſacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo piè & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum Sacerdotum formam per Eccleſias, quibus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſeruaueris, vt his qui conſecrandi ſunt, nunquam benedictio *g*, niſi in die Dominicæ Reſurrectionis tribuatur, cui à veſpera ſabbati initium conſtat aſcribi, & tantis diuinarum diſpenſationum *h* myſteriis eſt conſecrata, vt quidquid eſt à Domino inſigniùs conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium; in hac per Reſurrectionem Chriſti, & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

1 ¶ Quòd die.] *Sumptum eſt caput hoc ex eodem loco, vnde & antecedens, mutato tamẽ verborum ordine & nõnullis initio adiectis. In ipſa enim epiſtola poſt vltima verba præcedentis capitis ſequitur continenter.* Nã præter auctoritatem cõſuetudinis, quam ex Apoſtolica nouimus venire doctrina: etiam ſacra Scriptura manifeſtat, quòd cùm Apoſtoli, &c.

a *al. Epiſcopo Alexandrino.* b *Anſ. l. 7 c. 102. Iuo p. 6. c. 106. Polyc. l. 2. tit. 31.* c *al. proficere.* d *al. quia ſcilicet ſi quos. Iuo p. 6. c. 43.* e *al. poſteriores.* f *ſup. diſt. 64. ordinationes Epiſcoporum. Burch. l. 1. c. 25. Iuo p. 5. c. 69. Anſ. l. 6. c. 53. Pann. l. 3. c. 22. Polyc. l. 2. tit. 6.* g *al. Prophetarum exemplo Regum capita perungentium, eos mores, &c.* h *De Prophetis 3. Reg. 19. De Moſe Exod. 29. De Regibus, 1. Reg. 10.* i *Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 24. Anſ. 6. c. 40. Iuo p. 5. c. 135.* k *ſupr. diſt. 50. c. 11.* l τῆς ἀναβολῆς.

a *Polyc. l. 2. tit. 22. Anſ l. 6. c. 43. Burch. l. 2. c 3. Iuo p. 6. c. 23. & 27.* b *Poly. ibid. Anſel. l. 7. c. 44. Iuo p. 6. c. 76.* c *exordia deligantur, hoc eſt, ſub lege diuini officij ſubſtituantur.*] *orig.* d *quam.*] *orig.* e *Iuo p. 6. c. 70. Pann. l. 3. c. 3.* f *Act. 13.* g *al. benedictiones tribuantur.*] *orig.* h *diſpoſitionem.*

Cap. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in ordine Romano, *cap. de gradibus Eccleſiæ.*]

QVando *a*, & vbi libitum fuerit, vſque ad ſubdiaconatus officium ordinantur clerici: diaconi verò, atque preſbyteri nunquam *b* niſi in publica ordinatione.

Cap. VII. ¶ *De temporibus ordinationis.*

Item Gelaſius *c ad Epiſcopos per Lucaniam, epiſt. 1. cap. 13.*

5. 15. ORdinationes *d* presbyterorum, & diaconorum, niſi certis temporibus, & diebus exerceri non debent, id eſt, quarti menſis ieiunio, ſeptimi, & decimi, ſed etiam quadrageſimalis initij, ac medianæ *e* hebdomadæ, & ſabbati ieiunio circa veſperam nouerint celebrandas: nec cuiuſlibet vtilitatis cauſa, ſeu presbyterum, ſeu diaconum his præferre, qui ante ipſos fuerint ordinati.

DISTINCTIO LXXVI.

1. 15. QVibus temporibus ieiunia celebranda ſint, Calixtus Papa *determinat: ſcribens Benedicto Epiſcopo epiſt. 1.*

Cap. I. ¶ *Quibus temporibus ieiunia celebrentur.*

IEiunium *f*, quod ter in anno apud nos celebrare didiciſti, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, vt ſicut annus per quatuor voluitur tempora: ſic & nos quaternum ſolenne agamus ieiunium per anni quatuor tempora.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Moguntino I. *c. 34. [ſed ibi fuſius, hic ſummatim.]*

COnſtituimus *g*, vt quatuor tempora anni ab omnibus communi ieiunio obſeruentur: id eſt, in menſe Martio, hebdomada prima; in Iunio, ſecunda; in Septembri, tertia; in Decembri, quarta.

¶ *Auctor Micrologi 24. & 25. de hoc ipſo Moguntini Concilij canone diſputans, aperte ait hoc ex ignoratione traditionis Eccleſiaſticæ fuiſſe profectum. Vnde Leo Papa ait,* Huius obſeruationis, &c. *quod refertur infrà ead. diſt. c. 6. Et ne quis occaſione horum Conciliorum Germanicorum deciperetur, Gregorius ſeptimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem renouauit. De qua re in Concilio Claremontenſi Vrbani ſecundi, canone primo ſic ſtatuitur.* Primum ieiunium quatuor temporum ſemper fiet prima hebdomada quadrageſimæ, ſecundum in hebdomada Pentecoſtes abſque genuum flexione cum Alleluia, & Gloria in excelſis Deo, & veſtibus ſolennibus fiet: tertium plena hebdomada ante æquinoctium autumnale: quartum plena hebdomada ante Natalem Domini vigilia eiuſdem accepta. *Et idem reperitur in altero Concilio Placentiæ poſtea habito, quod eſt in bibliotheca Vaticana, & citatur infrà ead. c. ſtatuimus.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Selegunſtæ *habito, c. 2.*

DE *h* ieiunio autem incerto quatuor temporum, hanc certitudinem ſtatuimus, vt ſi Calendæ Martiæ in quarta feria, ſiue antea euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. ¶ Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam aut ſextam, aut ſabbatum diſtenduntur, in ſequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo, ſi Calendæ Iunij in quarta feria, aut antea euenerint, in ſubſequenti hebdomada ieiunium celebretur: & ſi in quinta, aut ſexta feria, aut ſabbato contigerint, ieiunium in tertiā hebdomadam reſeruetur. ¶ Et hoc ſciendum eſt, quòd ſi quando ieiunium menſis Iunij in vigilia Pentecoſtes ſecundum prædictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit, ſed in ipſa hebdomada ſolemni Pentecoſtes [quia vigilia 1 ſimul, & ieiunium celebrari non debent; & tunc, propter ſolemnitatem Spiritus ſancti, diaconi dalmaticis induantur, & Alleluia cantetur, & flectamus genua, non dicatur. ¶ eodem modo de Septembris ieiunio conſtitutum eſt, vt ſi Calendæ Septembris in quarta feria euenerint, aut antea, ieiunium in tertia hebdomada celebretur: & ſi in quinta aut ſexta, aut ſabbato contigerint, in quarta hebdomada ieiunandum erit. ¶ In Decembri verò illud obſeruandum erit, vt in proximo ſabbato ante vigiliam Natalis Domini celebretur ieiunium, quia ſi vigilia in ſabbato euenerit, ſimul vigiliam, & ieiunium celebrare non conuenit.

1 ¶ Quia vigilia.] *Hæc vſque ad verbum* debent, *non ſunt in ipſo Concilio impreſſo ex Burchardo: eadem verò ſententia reperitur in fine capitis.*

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Contrà Vrbanus *in Concilio Placentino, c. 15.*

STatuimus *a* etiam, vt ieiunium quatuor temporum hoc ordine celebretur: primum in initio Quadrageſimæ: ſecundum in hebdomada Pentecoſtes: tertium verò in Septembri: quartum in Decembri more ſolito fiat.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa, *ſermone primo de ieiunio Pentecoſtes.*

IGitur *b* poſt ſanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis reſurgentis, ac deinde in cœlos aſcendentis exigimus, póſtque acceptum ſancti Spiritus donum, ſalubriter, & neceſſariè conſuetudo eſt ordinata ieiunij, vt ſi quid fortè inter ipſa feſtiuitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præſumpſit, hoc religioſæ abſtinentiæ cenſura caſtiget.

Cap. VI. ¶ *De eodem.*

Idem *ſermone viij. de ieiunio decimi Menſis.*

HVius *c* obſeruantiæ vtilitas, dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis præcipuè eſt conſtituta ieiuniis: quæ ex doctrina ſancti Spiritus ita per totius anni circulum diſtributa ſunt, vt lex abſtinentiæ omnibus ſit aſcripta temporibus. Siquidem ieiunium vernum in Quadrageſima, æſtiuum in Pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hyemale autem in hoc qui eſt decimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum eſſe præceptis, & verbo Dei ad eruditionem noſtram omnia elementa ſeruire, dum per ipſius mundi cardines, quaſi per quatuor Euangelia inceſſabili tuba diſcimus, quod & prædicemus, & agamus.

2. pars. *Primum verò menſem quartum ſeptimum, & decimum, non Hebræorum ratione, ſed noſtra debemus accipere. Primus enim menſis apud illos eſt Aprilis, quartus Iulius, ſeptimus October, decimus Ianuarius. In quibus, & præterea in quinto menſe, qui eſt Auguſtus, quæ fuerit eis cauſa ieiunij,* Hieronymus *in commentariis ad c. 8. Zachariæ exponit, dicens.*

Cap. VII. ¶ *Quare in ſupraſcriptis menſibus ieiunia lex imperauit.*

IEiunium *d* quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi (ἀπὸ κοινοῦ enim ſubauditur menſis) domui Iudæ, & Hieruſalem, in dies feſtos vertetur & gaudium: veritatem tantum Deus quærit, & pacem. In hoc loco noſtrorum multi multa dixerunt, & inter ſe diſſonantia & paucis interiectis. ¶ Cogimur igitur ad Hebræos

a *Anſ. l. 7. cap 61.* b *al. non.* c *Et Gregorius II. epiſt. 3.* d *Polyc. l. 2. tit. 28. Anſ. l. 7. c. 45. Iuo p. 6. c. 74. Pann. l. 3. c. 25.* e *mediana quadrageſima die ſabbati ieiunio.] Orig.* f *Polyc. l. 3. tit. 25. Iuo p. 4. c. 27. Pann. l. 2. c. 175.* g *Capitul. 5. c. 86. Burc. l. 13. c. 2 Iuo p. 4. c. 35. Pann. lib. 2. c. 180.* h *Burchardus in fine. Iuo p. 4. c. 33. Pannorm. lib. c. 181.*

a *Poly. l. 3 tit. 25.* b *Polyc. ibid.* c *Polyc. ibid.* d *Polyc. ibid.*

recurrere, & ſcientiæ veritatem de fonte magis, quàm de riuulis quærere, *& paulò poſt.* ¶ Ieiunium quarti menſis, qui apud Latinos vocatur Iulius, die ſeptima, & decima eiuſdem menſis illud arbitrantur, quando deſcendens Moyſes *a* de monte Sina tabulas legis abiecit atq; confregit, & iuxta Hieremiam *b* muri primùm rupti ſunt ciuitatis. In quinto menſe, qui apud Latinos appellatur Auguſtus, cùm propter exploratores terræ ſanctæ ſeditio eſſet in populo, iuſſi ſunt montem non aſcendere, ſed per quadraginta annos longis à *c* terra ſancta circumire diſpendiis, vt exceptis duobus, Chaleb *d*, & Ioſue, omnes in ſolitudine caderent. In hoc menſe & à Nabuchodonoſor *e*, & multa poſt ſæcula à Tito & Veſpaſiano templum Hieroſolymis incenſum eſt, atque deſtructum: capta vrbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Iudæorum: aratum templum in ignominiam gentis oppreſſæ à Tito Annio Rufo. In ſeptimo verò, qui apud nos appellatur October, ſicut ſuprà diximus, occiſus eſt Godolias, & Iudæ tribus, ac Hieruſalem reliquiæ diſſipatæ. Legamus Hieremiam *f*. Menſe decimo (qui apud nos Ianuarius dicitur, eò quod ianua anni ſit, atque principium) Ezechiel *g* in captiuitate poſitus audiuit, & cunctus populus captiuorum quinto menſe tēplum eſſe ſubuerſum: quod pleniſſimè in eodem propheta cognoſcimus. Hoc eſt igitur omne quod dicitur, Dies planctus, & ieiuniorum, quos hactenus habuiſtis in luctum, ſciatis vobis (quia cogitaui, vt benefaciam Hieruſalem, & domui Iuda) in lætitiam, & gaudium, & ſolennitates eſſe vertendos: ita duntaxat, ſi veritatem diligatis, & pacem. Iuxta anagogen, quia tunc ieiunamus, quando *h* ſponſus aufertur à nobis, & non meremur eius habere præſentiam; cum reuerſus fuerit Dominus ad nos, & cogitauerit, vt benefaciat nobis; omnis triſtitia vertetur in gaudium, & fames priſtina ſermonis Dei, præſentiâ doctrinarum eius & cœleſtis panis ſaturitate penſabitur.

3. pars. *Non autem videntur ieiunia quarti menſis poſſe celebrari ante diem Pentecoſtes. A die enim Dominica Reſurrectionis vſque in diem Pentecoſtes non inducuntur obſeruanda ieiunia.*

CAP. VIII. ¶ *De eodem.*

Vnde Ambroſius *in eiuſdem diei ſermone 61. qui ſic incipit.*

SCire debet 1 ſanctitas veſtra. Per hos quinquaginta dies nobis eſt iugis, & continuata feſtiuitas: ita vt hoc omni tempore neque ad obſeruandum inducamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccedamus *i & infrà.* ¶ Inſtar ergo Dominicæ, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes iſti dies, velut dominici deputantur. Reſurrectio enim Dominica eſt. Nam in Dominica reſurgens Saluator reuerſus ad homines eſt, & poſt Reſurrectionem tota quinquageſima cum hominibus commoratus eſt. Æqualis ergo eorum neceſſarium vt eſſet feſtiuitas, quorum æqualis eſſet & ſanctitas *k*. Sic enim diſponit Dominus, vt ſicut eius paſſione quadrageſimæ ieiuniis contriſtaremur: ita eius Reſurrectione in quinquageſimæ feriis lætaremur. Non igitur ieiunamus in quinquageſima, quia in his diebus nobiſcum Dominus commoratur. ¶ *Item in Apologia Dauid* l. Hunc numerum (quinquageſimum videlicet) læti celebramus poſt Domini paſſionem, remiſſo culpæ totius debito, chirographo *m* quoque euacuato, ab omni nexu liberi, & ſuſcipimus aduenientem in nos gratiam Spiritus ſancti: die Pentecoſtes vacante ieiunio laus dicitur Deo, Alleluia cantatur.

1 ¶ Scire debet.] *In multis manuſcriptis exemplaribus à capite* ieiunium, *vſque ad* c. poſt Paſcha, *in aliquot etiam vſque ad vltimum, nulla eſt diſtinctio capitum. Tanquā enim vnico contextu continentur multæ auctoritates à Gratiano citatæ: Ideo verba iſta:* ſcire debet ſanctitas veſtra, *cohærent cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capitis, atque ita legendum.* Vnde Ambroſius in eiuſdem diei ſermone 61. qui incipit. Scire debet ſanctitas veſtra, *ac deinde ſubiungendum*, Per hos quinquaginta, &c. *Suo enim modo aptauit hunc locum Gratianus. Nam apud beatum Ambroſium paulò aliter habetur.*

Neceſſariò ergo Eccleſia conſtituit, vt poſt diem Pentecoſtes ieiunia celebrentur. Sed quòd in illis quinquaginta diebus ieiunandum eſſe negatur, ex obſeruantiæ neceſſitate intelligitur.

CAP. IX. ¶ *De eodem.*

Vnde idem Ambroſius *in eiuſdem diei ſermone 60. qui ſic incipit*

NOſſe credo 1 vos fratres: Non minore lætitia celebramus diem Pentecoſtes, quàm ſanctum Paſcha curauimus. Tunc enim, ſicut modo fecimus, ieiunauimus ſabbato: vigilias celebrauimus: orationibus pernoctantes *a* inſtitimus: vnde neceſſe eſt, ſimilem obſeruantiam *b* ſimilis lætitia ſubſequatur.

1 ¶ Noſſe credo.] *Idem euenit in hoc capite, quod in ſuperiore eueniſſe notatum eſt. Cohæret enim cum ſuperioribus, prima ſermonis periodo quaſi in ſummam redacta.*

Obſeruantia verò ſimilis dicitur quoad factum, non quoad neceſſitatem.

CAP. X. ¶ *De eodem.*

Vnde Iſidorus *lib. 1. de Eccleſiaſticis officiis, cap. 42.*

POſt Paſcha vſque ad Pentecoſten licet traditio Eccleſiarum abſtinentiæ rigorem prandiis relaxauerit, tamen ſi qui Monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt, non ſunt prohibendi, quia Antonius, & Paulus, & cæteri Patres antiqui etiam his diebus in eremo leguntur abſtinuiſſe, neque ſoluiſſe abſtinentiam, niſi tantùm die Dominico.

CAP. XI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Lucinium epiſt. 28.*

VTinam *c* omni tempore ieiunare poſſimus, quod in Actibus * Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Dominico Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes feciſſe legimus, *& infrà.* Nec hoc dico, quòd Dominicis *d* diebus ieiunandum putem &, cōtextas quinquaginta *e* diebus ferias auferam, ſed vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu: & præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur.

CAP. XII. ¶ *Sabbato magno poſt horam baptiſmi Epiſcopus valet ordinari.*

Item Pelagius Papa *Petro Epiſcopo Pentino.*

DIlectionis *f* tuæ ſcripta ſuſcepimus: quibus ſignificas Latinum Eccleſiæ Grumentinæ diaconum ad Epiſcopatum Marcellionenſis Eccleſiæ, ſiue Cluſitanæ *g* ab omnibus fuiſſe electum: quod iam ante hoc tempus retuliſti, & iuſſimus, vt veniret, credentes eos de perſona eiuſdem ab Epiſcopo ſuo dimiſſorias accepiſſe. Quòd ſi modo fecerunt, facite eum velociter ad vrbem Romam occurrere, vt ſi Deus iuſſerit, in ſabbato magno poſt horam baptiſmi ordinetur. Quòd ſi ante memoratum diem non occurrerit, cogetur vſque ad quarti menſis ieiunia ſuſtinere.

a *Exod.* 32. b *Hierem.* 52. c *ad terram ſanctam.*] *Orig.* d *Num.* 14. e 4. *Reg.* 25. *Hier.* 39. *&* 41. f *Hierem.* 52. g *Ezech.* 33. h *Ioan.* 16. i *ſuccidamus.*] *Orig. & aliquot Gratiani exemplaria vetuſta, & recentes editiones.* k *ſic quantitas.*] *Orig.* l *cap.* 8. m *Coloſ.* 2.

a *Pernoctanter.*] *Orig.* b *ſimilis obſeruantia ſimilem lætitiam ſubſequatur.*] *Orig.* c *Polyc. l.* 3. *tit.* 23. * *Act* 13. 20. *&* 27. d *al. feſtiuis.* e *al. ſexaginta*] *Orig.* f *ſuprà diſt.* 63. *c. literas. Poly. l.* 2. *tit.* 28. *Anſ. l.* 6. *c.* 59. g *al. Cuſilinatis.*

DISTINCTIO LXXVII.

1. 15. *His a temporibus ſecundum Anacletum, Zephyrinum, Gelaſium, & Pelagiū, Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi ſunt ordinandi. Metropolitanus autem iuxta Leonem ex presbyteris eiuſdem Eccleſiæ vel ex diaconis optimus ordinetur. Ex monachis autem, vel laicis nullus, niſi per gradus Eccleſiæ, debet ad ſummum ſacerdotium peruenire.*

CAP. I. ¶ *Non niſi per diſtinctos gradus quiſquam ad ſacerdotium aſpiret.*

Vnde Caius Papa *Felici Epiſcopo, epiſt. vnica in extremo.*

ILlud *b* nos ſtatuentes, vobis, & omnibus ſeruare mandamus, vt ad ordines Eccleſiaſticos ſic aſcendāt in Eccleſia, qui ordinari merentur, id eſt, ſi quis Epiſcopus eſſe meretur: ſit primum oſtiarius, deinde lector, poſtea exorciſta, inde ſacretur acolytus, demum verò ſubdiaconus, deinde diaconus, & poſtea presbyter, & exinde, ſi meretur, Epiſcopus ordinetur.

CAP. II. ¶ *Quæ interualla temporis in ſingulis gradibus ſeruanda ſint.*

Vnde Zozimus *Epiſcopus vrbis Romæ ait ad Iſychium, epiſt. 1. c. 3.*

IN ſingulis gradibus hæc tempora ſunt obſeruanda, ſi ab infantia 1 Eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, vt inter lectores & exorciſtas quinquennio teneatur, exinde acolytus, vel ſubdiaconus XIV. annis fiat, & ſic ad benedictionem diaconatus, ſi meretur, accedat: in quo ordine quinque annis, ſi inculpatè ſe geſſerit, hærere debebit. Exinde ſuffragantibus ſtipendiis per tot gradus datis propriæ fidei documentis, presbyterij ſacerdotium poterit promereri. de quo loco (ſi eum exactior ad bonos mores vita perduxerit) ſummum Pontificatum ſperare debebit, & *infrà.* ¶ Defenſores etiam Eccleſiæ qui ex laicis fiunt, ſupradicta obſeruatione teneantur, ſi meruerunt eſſe in ordine clericatus.

1 ¶ Si ab infantia.] *Prior hæc huius capitis pars ſummatim refertur. Integer locus ſic habet.* Si ab infantia Eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, inter lectores vſque ad vigeſimum ætatis annum continuata obſeruatione perduret. Si maior iam, & grandæuus acceſſerit, ita tamen vt poſt baptiſmum ſtatim ſe diuinæ militiæ deſideret mancipari, ſiue inter lectores, ſiue inter exorciſtas quinquennio teneatur, exinde acolytus, vel ſubdiaconus quatuor annis, & ſic ad benedictionem, &c. *Ac ſanè in vno etiam peruetuſto Gratiani codice, & apud Rabanum, lib. 1. c. 13. de inſtit. cleric. legitur:* quatuor annis, *non* quatuordecim. *Sed ob gloſſas nihil mutatum, additumve eſt.*

CAP. III. ¶ *De eodem.*

Item Syricius Papa *ad Hymerium Tarraconenſem, epiſt. 1. c. 9.*

QVicunque *c* itaque ſe Eccleſiæ vouerit obſequiis à ſua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet miniſterio ſociari. Qui ab acceſſu adoleſcentię vſque ad vigeſimum 1 ætatis annum, ſi probabiliter vixerit, vna tantum, & ea, quam virginem communi per ſacerdotem benedictione percepit, vxore contentus, acolytus, & ſubdiaconus eſſe debebit, poſteáque ad diaconij gradum (ſi ſeipſum primitus, continentia præeunte, dignum probauerit) accedat. Vbi ſi vltra 2 quinque annos laudabiliter miniſtrauerit, congruè presbyterium conſequatur. Exinde poſt decennium Epiſcopalem cathedram poterit adipiſci: ſi tamen per hæc tempora integritas vitæ, ac fidei eius fuerit probata. Qui *d* verò iam ætate grandæuus, melioris propoſiti cōuerſatione prouocatus, ex laico, ad ſacram militiam peruenire feſtinat, deſiderij ſui fructum non aliter obtinebit, niſi eo, quo baptizatur, tempore ſtatim lectorum, aut exorciſtarum numero ſocietur, ſi tamen eum vnam habuiſſe, vel habere, & hanc virginem accepiſſe conſtet vxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolytus, & ſubdiaconus fiat, & ſic ad diaconatū (ſi per hæc tempora dignus iudicatus fuerit) prouehatur. Exinde iam acceſſu temporum, presbyterio, vel Epiſcopatui, ſi eum clerici, ac plebis euocauerit electio, non immeritò ſocietur.

1 ¶ Vigeſimum.] *In pleriſque vetuſtis exemplaribus, & Gratiani & epiſtola, atque apud Iuonem legitur,* trigeſimū: *ſed in epiſtola Zozimi, quæ relata eſt in antecedente notatione,* Vigeſimum.

2 ¶ Vltra.] *Sic legitur in omnibus manuſcriptis, & in originali ipſo. In vulgatis erat,* intra.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex ſexta ſynodo, *c. 15.*

SVbdiaconus *a* non minor viginti annorum ordinetur. ¶ Si quis verò in aliquo ordine ſacerdotali præter conſtituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item ex concilio Carthaginenſi III. *c. 4.*

PLacuit *, vt ante viginti quinque annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur, & vt lectores populum non ſalutent.

CAP. VI. ¶ *Minoribus xxv. annis leuitica non præſtetur benedictio.*

Idem in concilio Agathenſi, *c. 16. & 17.*

EPiſcopus *b* benedictionem diaconatus minoribus, quàm xxv. annorum penitus non committat. ¶ Sanè ſi coniugati iuuenes conſenſerint ordinari, etiam vxorum voluntas ita requirenda eſt, vt ſequeſtrato manſionis cubiculo, religione promiſſa, poſteaquam pariter conuerſi fuerint, ordinentur. ¶ Presbyterum verò, vel Epiſcopum, ante triginta annos, id eſt, antequam ad viri perfecti ætatem perueniat, & diaconos ante viginti quinque nullus metropolitanorum ordinare præſumat: ne per ætatem (quod aliquoties euenit) aliquo errore culpentur.

CAP. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex concilio Toletano IV. *c. 19.*

IN *c* veteri lege ab anno vigeſimo quinto leuitæ in tabernaculo ſeruire mandantur: cuius auctoritatem in canonibus & ſancti Patres ſecuti ſunt. Nos & diuinæ legis & conciliorum præcepti immemores, infantes, & pueros leuitas facimus ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ: ideóque ne vlterius fiat à nobis, & diuina lege *d*, & canonicis admonemur *e* ſententiis, vt vigintiquinque annis ætatis leuitæ conſecrentur, & à triginta presbyteri ordinentur.

CAP. VIII. ¶ *Per quæ interualla temporum ordinetur, qui de Monachis in clericatum eligitur.*

Item Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam, epiſt. 1. c. 3.*

SI *g* quis de religioſo propoſito, & diſciplinis monaſterialibus eruditus ad clericale munus accedat, in primis eius vita præteritis acta temporibus inquiratur, ſi nullo graui facinore probatur infectus, ſi ſecundam non habuit fortaſſis vxorem, nec à marito relictam ſortitus oſtenditur, ſi pœnitentiam 1 publicam fortaſſis non geſſit, nec vlla cor-

a *Epiſt. 82. Anaſtaſio.* b *Anſ. l. 7. c. 49. Rabanus de inſtit. cler. l. 2. c. 13.* c *Iuo p. 6. c. 91. & 92.* d *Ibid. c. 10.*

a *Ex conc. Carthag. codicis, can. 16. Burch. l. 2. ca. 11. Iuo p. 6. c. 31. Pann. lib. 3. c. 30. Polyc. lib. 2. tit. 7.* * *Anſ. l. 7. c. 96. Iuo p. 5. c. 365. Burch. lib. 2. c. 9.* b *Iuo, p. 6. c. 19. Pann. lib. 3. c. 28. Polyc. lib. 2. tit. 27.* c *Burch. lib. 2. c. 12. Iuo p. 6. c. 32. Pann. lib. 3. c. 31.* d *Num. 8.*
e *in codice regio,* admonemus exemplis f al. *ſed.*
g *ſuprà diſtinct. 55. c. 1. Anſ. l. 7. c. 47. Iuo p. 3. c. 143.*

poris

poris parte vitiatus apparet, ſi ſeruili, aut originariæ non eſt conditioni obnoxius, ſi curiæ iam probatur nexibus abſolutus, ſi aſſecutus eſt literas, ſine quibus vix fortaſſis oſtiarij poſſit implere miniſterium.

1 ¶ Si pœnitentiam] *Hinc vſque ad finem addita ſunt ex epiſtola ipſa, vt melius percipiatur nexus ſequentis capitis. Nam poſt verbum,* miniſterium, *continenter apud Gelaſium ſequitur:* vt his omnibus quæ ſunt prædicta, fulcitur, continuo lector, &c.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item eodem capite, & ſequenti.

Monachus 1 verò nouitius ſi morum honeſtate fulcitur, continuo lector vel notarius, aut certè defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat acolytus: maximè ſi huic ætas etiam ſuffragatur. ſexto menſe ſubdiaconi nomen accipiat, ac ſi modeſtæ conuerſationis, honeſtæque voluntatis exiſtit, nono menſe diaconus, completóque anno ſit presbyter: cui tamen quod annorum interſtitia fuerant collatura, ſancti propoſiti ſponte ſuſcepta doceatur præſtitiſſe deuotio. ¶ Si *a* verò laicus quiſpiam Eccleſiaſticis eſt aggregandus officiis, tantò ſollicitius in ſingulis quæ ſuperius comprehenſa ſunt, huiuſmodi decet examinari perſonam, quantum inter mundanam, religioſamque vitam conſtat eſſe diſcriminis: quia vtique conuenientia Eccleſiæ miniſteria reparanda *b* ſunt non inconuenientibus meritis ingerenda: tantóque magis quod ſacris aptum poſſit eſſe ſeruitiis, in eorum quærendum eſt inſtitutis, quantum de tempore, quo fuerant hæc aſſequenda, decerpitur vt morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior conſuetudo non contulit, ne *c* per occaſionem ſupplendæ penuriæ clericalis, vitia potius diuinis cultibus intuliſſe *d*, non legitimæ familiæ Domini computemur procuraſſe compendia. Quorum promotionibus, ſuper anni metas, ſex menſes nihilominus ſubrogamus: quoniam ſicut dictum eſt, diſtare conuenit inter perſonam diuino cultui deditam, & de laicorum conuerſatione venientem. Quæ tamen catenus indulgenda credidimus, vt Eccleſiis 2 ab hac occaſione ceſſantibus, canonum paternorum vetus forma ſeruetur.

1 ¶ Monachus] *Quomodo hic locus in originali habeat proxima ſuperiore notatione indicatum eſt.*

2 ¶ Vt Eccleſiis.] *Hæc multò plenius à Gelaſio exponuntur:* Vt illis inquit, Eccleſiis, quibus infeſtatione bellorum, vel nulla penitus, vel exigua remanſerunt miniſteria, renouentur: quatenus his, Deo propitio, reſtitutis in Eccleſiaſticis gradibus ſubrogandis canonum paternorum vetus forma ſeruetur, nec contra eos vlla ratione præualeat, quod pro accidentis defectus remedio prouidetur, non aduerſus ſcita maiorum noua lege proponitur, cæteris Eccleſiis ab hac occaſione ceſſantibus, quas non ſimili clade vaſtatas priſtinā faciendis ordinationibus conuenit tenere ſententiam.

DISTINCTIO LXXVIII.

1. ps. Qua verò ætate ſacerdotes ordinari debeant, Bonifacius 1 Papa *diffiniuit dicens.*

1 ¶ Bonifacius.] *Cæteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud* Martinum *Bracarenſem Epiſcopum in capitul. Græc. ſynod. c. 20. ex Neocæſarienſ. c. 11.*

Cap. I. ¶ *Ante annos triginta presbyter non ordinetur.*

Si *a* quis triginta ætatis ſuæ annos non impleuerit nullo modo presbyter ordinetur, etiamſi valde ſit dignus.

a *Ibid. c. 4.* b *al. deputanda.* c *al. nec.*
d *al. intuliſſe iudicemur.* e *Polyc. lib. 2. tit. 20. Burchar. l. 2. c. 10. Ivo p. 6. c. 30. Pannorm. lib. 3. c. 29.*

Cap. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in nouellis in Authentica *de ſanctiſſ. Epiſcopis. §. clericos apud Iulian. Antec. conſt. 123. c. 19.*

Nemo * presbyter conſecretur, qui minor triginta annis ſit: nemo diaconus fiat, qui minor viginti quinque annis ſit: nemo lectoribus connumeretur, qui minor xviij. annis fuerit: nemo inter diaconiſſas conſecretur ſacroſanctæ Eccleſiæ, quæ minor ſit xl. annis, vel ad ſecundum matrimonium peruenerit.

Cap. III. ¶ *Non eſt ordinandus, niſi longo ſit probatus examine.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos Africanos, epiſt. 85. c. 1.*

Quid *a* eſt manus cito imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ *b*, ante experientiam diſciplinæ, ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis ille, qui non meruit ordinari?

Cap. IV. ¶ *Ante triginta annorum ætatem presbyter non ordinetur.*

Item ex concilio Neocæſarienſi, c. 11.

Presbyter *c* ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quamuis ſit probabilis vitæ: ſed obſeruet vſque ad praſinitum tempus. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt, & tunc prædicauit.

Hoc regulare eſt, vnde & Chriſtus & Ioannes Baptiſta, & Ezechiel, & nonnulli prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetaſſe, vel prædicaſſe. Verùm, quia Hieremias d, & Daniel e ante iuuenilē ætatem ſpiritum prophetiæ accepiſſe leguntur. Dauid & Salomon in adoleſcentia vncti inueniuntur, Ioannes etiā Euangeliſta f, *cùm adhuc eſſet adoleſcens, à Domino in Apoſtolum electus, & cum aliis ad prædicandum miſſus inuenitur. Paulus* g *quoque Apoſtolus in adoleſcentia Domino electus, & ad prædicandum miſſus aſſeritur, Eccleſia ſimiliter, neceſſitate exigente nonnullos, ante triginta annos ordinare conſueuit.*

Cap. V. ¶ *Neceſſitate exigente xxv. annorum presbyteri ordinentur.*

Vnde Zacharias Papa, *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. 6. cuius initium* [*Benedictus Deus.*]

Si triginta annorum non reperiuntur, & neceſſitas expoſcit, & viginti quinque annis & ſupra leuitæ, & ſacerdotes ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

1. 15. Apoſtolicus autem non niſi à Cardinalibus, & religioſis clericis eſt inthronizandus.

Cap. I. ¶ *De eo, qui ſine concordi Cardinalium electione inthronizatur.*

Vnde Nicolaus Papa II. *ait in epiſtola, quæ ſynodum à ſe Romæ habitam refert, c. 1.*

Si *h* quis 1 Apoſtolicæ ſedi ſine concordi, & canonica electione Cardinalium eiuſdem Eccleſiæ, ac deinde ſequentium religioſorum clericorum inthronizatur, non Papa vel Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur.

1 ¶ Si quis.] *Verba Nicolai in epiſtola, quæ in voluminibus conciliorum impreſſis poſt decreta Nicolai I. habetur, hæc ſunt.* Primo namque inſpectore Deo eſt ſtatuum, vt electio Romani Pontificis in poteſtate Cardinalium Epi-

* *Poly. l. 2. tit. 27.* a *ſup. diſt. 61. c. miramur. ver. quid eſt cito.*
b *al. laboris.* c *Anſel. l. 6. c. 34. Ivo p. 5. c. 105. Poly. l. 2. tit. 27. Anſ. l. 7. c. 95. Pann. l. 3. c. 27. S. Greg. in Ezechielem. Hom. 2.*
d *Hierem.*
e *Dan. 1.* f *Matth. 4.* g *Actor. 17. 9.*
h *Poly. lib. 2. tit. 4. Anſ. l. 6. c. 1. infrà ead. c. ſi quis pecuniæ.*

ſcoporum

porum ſit, ita vt ſi quis Apoſtolicæ ſedis ſine præmiſſa, icordi, & canonica electione eorum, ac deinde ſequenn ordinum religioſorum clericorum, & laicorum conſu inthronizatur, &c. *Idem ferè habetur ad finem illius odi, & refertur infra, c. ſi quis pecunia.*

p. II. ¶ *Papa ſuperſtite, eo inconſulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.*

Item Symmachus Papa *in ſynodo Romana prima, cap. 3. & 5.*

SI quis *a*, Papa 1 ſuperſtite, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo fauorem præſtare conuincitloci ſui honore, vel communione priuetur. Si quis preſer 2, aut diaconus, aut clericus Papa incolumi, & eo inſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu comdare, aut pyttacia promittere, aut ſacramentum præbere tauerit, aut aliquod certè ſuffragium polliceri, vel de cauſa priuatis conuenticulis factis deliberare, atque deiere, loci ſui dignitate, atque *b* communione priuetur, *infrà* c. Propter occultas fraudes, & coniurationum ſeas inſidias, quas huius ſententia diſtrictionis conſequid, ſi quis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia um, qui contra hanc ſynodum de Pontificali egerint ami, & rationabili probatione conuicerit, particeps actohuiuſmodi non ſolùm purgatus ab omni culpa ſit, ſed m remuneratione, quæ non indigna ſit, ſubleuetur. Vnia ſynodus, &c.

¶ Si quis Papa.] *Initium hoc vſque ad verſiculum,* Si presbyter, *eſt caput ſecundum ſuggeſtionis Fulgetij Arliaconi Romanæ Eccleſiæ: quod vna cum tribus aliis calis, in tomis Conciliorum præcedit primam, vel ſecundam dum ſub Symmacho, cum hac inſcriptione:* Capitula priſynodi Romanæ ſub Symmacho Papa. *In codice verò onum prænotantur his verbis:* Tituli decretorum Papæ mmachi numero quatuor.

¶ Si quis presbyter.] *Hæc ſunt propria verba capitis 3. s ſynodi, quod eſt ſecundum in codice canonum.*

Cap. III. ¶ *In Apoſtolatus culmen nullus, niſi ex Cardinalibus promoueatur.*

Item ex Concilio Stephani Papæ III. [*Deuſdedit addit, habito in baſilica Conſtantiniana, Act. 3.*

Portebat c, vt hæc ſacroſancta domina noſtra Romana Eccleſia (iuxta quod à B. Petro, & eius ſucceſſoribus inutum eſt) ritè ordinaretur, & in Apoſtolatus culmen s de Cardinalibus presbyteris, aut diaconis conſecrar.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem.

Vllus *f* vnquam laicorum, neque ex alio ordine præſumat, niſi per diſtinctos gradus aſcendens Diaconus, aut byter Cardinalis factus fuerit, ad ſacri Pontificatus hoem promoueri.

In Pontificalibus manuſcriptis vno Vaticano, & altei Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo dum ipſius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc tentia. Tunc allatis ſacratiſſimis canonibus, eiſque lilò perſcrutatis, prolata eſt ſententia ab eodem ſacerdoConcilio, ſub anathemate interdicentes, ne vllus vnm præſumat laicorum, neque ex alio ordine, niſi per dictos gradus aſcendens, Diaconus, aut presbyter Cardis factus fuerit, ad ſacri Pontificatus honorem promo: & alia plura, quæ canonica indigebant correctione, in em Concilio ſtatuerunt emendanda.

Burc. l. 1. c. 223. Iuo, p. 5. c. 336. Poly. l. 1. tit. 4. Anſ. l. 6. b *al. vel, c. 5.* c *Poly. ibid.* d *al. perſequitur.* e *Deuſit p. 1. Anſ. l. 6. c. 25 Poly. l. 1. tit. 4.* f *Deuſdedit ibid. y. ibid. Anſ. l. 6. c. 24 S. Ant. l. 3. c. 24.*

Cap. V. ¶ *Anathematizetur Epiſcopus, Monachus, vel laicus Romanam Eccleſiam inuadens, & in gradum filiorum eius prorumpens.*

Item ex eodem.

iij. SI *a* quis ex Epiſcopis, vel presbyteris, vel monachis, vel laïcis contra Canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta prorumpens, in gradum filiorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, id eſt, presbyterorum Cardinalium, & Diaconorum ire præſumpſerit, & hanc Apoſtolicam ſedem inuadere quilibet ex ſupradictis tentauerit, & ad ſummum Pontificalem honorem aſcendere voluerit, ipſi, & ſibi fauentibus fiat perpetuum anathema, *& infrà.* ¶ Si quis reſiſtere præſumpſerit ſacerdotibus, atque primatibus Eccleſiæ, vel cuncto clero ad eligendum ſibi Romanum Pontificem ſecundùm canonicam *b* traditionem, anathema ſit.

¶ *Deuſdedit presbyter Cardinalis tituli Apoſtolorum in Eudoxia, p. 2. c. 131. refert multa ex ſynodo habita à Stephano tertio, in quibus hoc integrum continetur.*

Cap. VI. ¶ *Anathema ſit, qui canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præſumpſerit.*

Item ex Concilio Leonis Papæ IV.

iiij. SI *c* quis ex Sacerdotibus, ſeu primatibus nobilibus, ſeu cuncto clero ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, electioni Romani Pontificis contradicere præſumpſerit, ſicut in Concilio Bonifacij, & Stephani Papæ legitur ſtatutum, anathema ſit.

Cap. VII. ¶ *Nullius Epiſcopi fiat electio, niſi poſt diem tertium depoſitionis alterius.*

Item ex Concilio Bonifacij Papæ III.

2. ps. NVllus *d*, Pontifice Romano viuente, aut Epiſcopo ciuitatis ſuæ præſumat loqui, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis eius, adunato clero, & filiis Eccleſiæ: & tunc electio fiat.

3. Pars. *Sed quæritur, ſi duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus ſit? De his ita ſcribit* Honorius Auguſtus *ad Bonificium Papam.*

Cap. VIII. ¶ *Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati.*

SI *e* duo fortè contra fas temeritate concertantium *f* fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus ſacerdotē, ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero Clericorum, noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuerſitatis conſenſus elegerit.

4. pars. *Hoc autem capitulum* g *non de eo intelligendum eſt, qui vno per apoſtaſiam ordinato, à Cardinalibus, & religioſis Clericis Apoſtolicæ ſedi inthronizatur, etiamſi ille apoſtaticus ita Cathedram B. Petri violenter tenuerit, vt canonica electio in vrbem fieri non valeat.*

Cap. IX. ¶ *De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonica electione ordinatur.*

Vnde Nicolaus Papa II. *in Concilio Romano* h *ſtatuit, dicens.*

v. SI *i* quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, ſeu militari tumultu, ſine concordi, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Epiſcoporum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum clericorum fuerit Apoſtolicæ ſedi inthronizatus, non Apoſtolicus, ſed apoſtaticus

---

a *Deuſdedit ib. Anſ. l. 6. c. 26. & 27. In Pontificali Rom. manuſcr.* b *al. hanc canonicam.* c *Deuſdedit ibid. Anſ. l. 6. c. 28.* d *In Pontific. Rom. manuſcr. Anſ. lib. 6. cap. 211. Deuſdedit p. 1.* e *In tomis Conciliorum inter epiſtolas Bonif. inf. diſt. 97. c. Victor Honorius.* f *certantes.*] Orig. g *Anſ. l. 6. c. 17.* h *In fin.* i *ſupra ferè idem diſt. ea, c. ſi quis Apoſtolicæ. Anſ. l. 6. c. 16. Poly. lib. 1. tit. 4. Iuo p. 4. c. 8.*

habeatur

poris parte vitiatus apparet, ſi ſeruili, aut originariæ non eſt conditioni obnoxius, ſi curiæ iam probatur nexibus abſolutus, ſi aſſecutus eſt literas, ſine quibus vix fortaſſis oſtiarij poſſit implere miniſterium.

1 ¶ Si pœnitentiam] *Hinc vſque ad finem addita ſunt ex epiſtola ipſa, vt melius percipiatur nexus ſequentis capitis. Nam poſt verbum,* miniſterium, *continenter apud Gelaſium ſequitur:* vt his omnibus quæ ſunt prædicta, fulcitur, continuo lector, &c.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item eodem capite, & ſequenti.

MOnachus 1 verò nouitius ſi morum honeſtate fulcitur, continuo lector vel notarius, aut certè defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat acolytus: maximè ſi huic ætas etiam ſuffragatur. ſexto menſe ſubdiaconi nomen accipiat, ac ſi modeſtæ conuerſationis, honeſtæque voluntatis exiſtit, nono menſe diaconus, completòque anno ſit presbyter: cui tamen quod annorum interſtitia fuerant collatura, ſancti propoſiti ſponte ſuſcepta doceatur præſtitiſſe deuotio. ¶ Si *a* verò laicus quiſpiam Eccleſiaſticis eſt aggregandus officiis, tantò ſollicitius in ſingulis quæ ſuperius comprehenſa ſunt, huiuſmodi decet examinari perſonam, quantum inter mundanam, religioſamque vitam conſtat eſſe diſcriminis: quia vtique conuenientia Eccleſiæ miniſteria reparanda *b* ſunt non inconuenientibus meritis ingerenda: tantóque magis quod ſacris aptum poſſit eſſe ſeruitiis, in eorum quærendum eſt inſtitutis, quantum de tempore, quo fuerant hæc aſſequenda, deceptitur vt morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior conſuetudo non contulit, ne *c* per occaſionem ſupplendæ penuriæ clericalis, vitia potius diuinis cultibus intuliſſe *d*, non legitimæ familiæ Domini computemur procuraſſe compendia. Quorum promotionibus, ſuper anni metas, ſex menſes nihilominus ſubrogamus: quoniam ſicut dictum eſt, diſtare conuenit inter perſonam diuino cultui deditam, & de laicorum conuerſatione venientem. Quæ tamen catenus indulgenda credidimus, vt Eccleſiis 2 ab hac occaſione ceſſantibus, canonum paternorum vetus forma ſeruetur.

1 ¶ Monachus] *Quomodo hic locus in originali habeat proxima ſuperiore notatione indicatum eſt.*

2 ¶ Vt Eccleſiis.] *Hæc multò plenius à Gelaſio exponuntur:* Vt illis inquit, Eccleſiis, quibus infeſtatione bellorum, vel nulla penitus, vel exigua remanſerunt miniſteria, renouentur: quatenus his, Deo propitio, reſtitutis in Eccleſiaſticis gradibus ſubrogandis canonum paternorum vetus forma ſeruetur, nec contra eos vlla ratione præualeat, quod pro accidentis defectus remedio prouidetur, non aduerſus ſcita maiorum noua lege proponitur, cæteris Eccleſiis ab hac occaſione ceſſantibus, quas non ſimili clade vaſtatas priſtinã faciendis ordinationibus conuenit tenere ſententiam.

DISTINCTIO LXXVIII.

1. QVa verò ætate ſacerdotes ordinari debeant, Bonifa-ps. cius 1 Papa *diffiniuit dicens.*

1 ¶ Bonifacius.] *Cæteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud* Martinum *Bracarenſem Epiſcopum in capitul. Græc. ſynod. c. 20. ex Neocæſarienſ. c. 11.*

Cap. I. ¶ *Ante annos triginta presbyter non ordinetur.*

SI e quis triginta ætatis ſuæ annos non impleuerit nullo modo presbyter ordinetur, etiamſi valde ſit dignus.

a *Ibid. c. 4.* b *al. deputanda.* c *al. nec.*
d *al. induliſſe iudicemur.* e *Polyc. lib. 2. tit. 20. Burchar. l. 2. c. 10. Iuo p. 6. c. 30. Pannorm. lib. 3. c. 29.*

Cap. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in nouellis in Authentica *de ſanctiſſ. Epiſcopis. §. clericos apud Iulian. Antec. conſt. 123. c. 19.*

NEmo * presbyter conſecretur, qui minor triginta annis ſit: nemo diaconus fiat, qui minor viginti quinque annis ſit: nemo lectoribus connumeretur, qui minor xviij. annis fuerit: nemo inter diaconiſſas conſecretur ſacroſanctæ Eccleſiæ, quæ minor ſit xl. annis, vel ad ſecundum matrimonium peruenerit.

Cap. III. ¶ *Non eſt ordinandus, niſi longo ſit probatus examine.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos Africanos, epiſt. 85. c. 1.*

QVid *a* eſt manus cito imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ *b*, ante experientiam diſciplinæ, ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis ille, qui non meruit ordinari?

Cap. IV. ¶ *Ante triginta annorum ætatem presbyter non ordinetur.*

Item ex concilio Neocæſarienſi, *c. 11.*

PResbyter *c* ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quamuis ſit probabilis vitæ: ſed obſeruet vſque ad præfinitum tempus. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt, & tunc prædicauit.

Hoc regulare eſt, vnde & Chriſtus & Ioannes Baptiſta & Ezechiel, & nonnulli prophetarum non legũtur ante hoc tempus prophetaſſe, vel prædicaſſe. Verùm, quia Hieremias e & Daniel e ante iuuenilẽ ætatem ſpiritum prophetiæ accepiſſe leguntur. Dauid & Salomon in adoleſcentia vncti inueniuntur, Ioannes etiã Euangeliſta f, cùm adhuc eſſet adoleſcens, à Domino in Apoſtolum electus, & cum aliis ad prædicandum miſſus inuenitur. Paulus g quoque Apoſtolus in adoleſcentia Domino electus, & ad prædicandum miſſus aſſeritur, Eccleſia ſimiliter, neceſſitate exigente nonnullos ante triginta annos ordinare conſueuit.

Cap. V. ¶ *Neceſſitate exigente xxv. annorum presbyteri ordinentur.*

Vnde Zacharias Papa, *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. 6. cuius initium* [*Benedictus Deus.*]

SI triginta annorum non reperiuntur, & neceſſitas expoſcit, & viginti quinque annis & ſupra leuitæ, & ſacerdotes ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

1. APoſtolicus autem non niſi à Cardinalibus, & reli-ps. gioſis clericis eſt inthronizandus.

Cap. I ¶ *De eo, qui ſine concordi Cardinalium electione inthronizatur.*

Vnde Nicolaus Papa II. *ait in epiſtola, qua ſynodum à ſe Romæ habitam refert, c. 1.*

SI *h* quis 1 Apoſtolicæ ſedi ſine concordi, & canonica electione Cardinalium eiuſdem Eccleſiæ, ac deinde ſequentium religioſorum clericorum inthronizatur, non Papa vel Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur.

1 ¶ Si quis.] *Verba Nicolai in epiſtola, quæ in voluminibus conciliorum impreſſis poſt decreta Nicolai I. habetur hæc ſunt.* Primo namque inſpectore Deo eſt ſtatutum, vt electio Romani Pontificis in poteſtate Cardinalium Epi-ſcoporum

* *Poly. l. 2. tit. 27.* a *ſup. diſt. 61. c. miramur. ver. quid eſt cito*
b *al. laboris. c. Anſel. l. 6. c. 34. Iuo p. 5. c. 105. Poly. l. 2. tit. 27 Anſ. l. 7. c. 95. Pann. l. 3. c. 27. S. Greg. in Ezechielem. Hom. 2*
d *Hierem.*
e *Dan. 1.* f *Matth. 4.* g *Actor. 17. 9.*
h *Poly. lib. 2. tit. 4. Anſ. l. 6. c. 1. infrà cad. c. ſi quis pecuniæ*

ſcoporum fit, ita vt ſi quis Apoſtolicæ ſedis ſine præmiſſa, concordi, & canonica electione eorum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum clericorum, & laicorum conſenſu inthronizatur, &c. *Idem ferè habetur ad finem illius ſynodi, & refertur infra, c. ſi quis pecunia.*

Cap. II. ¶ *Papa ſuperſtite, eo inconſulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.*

Item Symmachus Papa *in ſynodo Romana prima, cap. 3. & 5.*

2. ps. SI quis *a*, Papa 1 ſuperſtite, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo fauorem præſtare conuincitur, loci ſui honore, vel communione priuetur. Si quis preſbyter 2, aut diaconus, aut clericus Papa incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pyctacia promittere, aut ſacramentum præbere tentauerit, aut aliquod certè ſuffragium polliceri, vel de hac cauſa priuatis conuenticulis factis deliberare, atque decernere, loci ſui dignitate, atque *b* communione priuetur, *& infrà* c. Propter occultas fraudes, & coniurationum ſecretas inſidias, quas huius ſententia diſtrictionis conſequitur *d*, ſi quis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia eorum, qui contra hanc ſynodum de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione conuicerit, particeps actionis huiuſmodi non ſolùm purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remuneratione, quæ non indigna ſit, ſubleuetur. Vniuerſa ſynodus, &c.

1 ¶ Si quis Papa.] *Initium hoc vſque ad verſiculum,* Si quis presbyter, *eſt caput ſecundum ſuggeſtionis Fulgētij Archidiaconi Romanæ Eccleſiæ: quod vna cum tribus aliis capitulis, in tomis Conciliorum præcedit primam, vel ſecundam ſynodum ſub Symmacho, cum hac inſcriptione:* Capitula primæ ſynodi Romanæ ſub Symmacho Papa. *In codice verò canonum prænotantur his verbis:* Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.

2 ¶ Si quis presbyter.] *Hæc ſunt propria verba capitis 3. ipſius ſynodi, quod eſt ſecundum in codice canonum.*

Cap. III. ¶ *In Apoſtolatus culmen nullus, niſi ex Cardinalibus promoueatur.*

Item ex Concilio Stephani Papæ III. [*Deuſdedit addit, habito in baſilica Conſtantiniana, Act.* 3.

OPortebat c, vt hæc ſacroſancta domina noſtra Romana Eccleſia (iuxta quod à B. Petro, & eius ſucceſſoribus inſtitutum eſt) ritè ordinaretur, & in Apoſtolatus culmen vnus de Cardinalibus presbyteris, aut diaconis conſecraretur.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem.

NVllus *f* vnquam laicorum, neque ex alio ordine præſumat, niſi per diſtinctos gradus aſcendens Diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacri Pontificatus honorem promoueri.

¶ *In Pontificalibus manuſcriptis vno Vaticano, & altero Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo ſynodum ipſius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentia.* Tunc allatis ſacratiſſimis canonibus, eíſque liquidò perſcrutatis, prolata eſt ſententia ab eodem ſacerdotali Concilio, ſub anathemate interdicentes, ne vllus vnquam præſumat laicorum, neque ex alio ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacri Pontificatus honorem promoueri: & alia plura, quæ canonica indigebant correctione, in eodem Concilio ſtatuerunt emendanda.

a *Burc. l.* 1. *c.* 223. *Iuo, p.* 5. *c.* 336. *Poly. l.* 1. *tit.* 4. *Anſ. l.* 6. *c.* 1. b *al. vel, c.* 5. c *Poly. ibid.* d *al. perſequitur.* e *Deuſdedit p.* 1. *Anſ. l.* 6. *c.* 25. *Poly. l.* 1. *tit.* 4. f *Deuſdedit ibid. Poly. ibid. Anſ. l.* 6. *c.* 24. *S. Ant. l.* 3. *c.* 24.

Cap. V. ¶ *Anathematizetur Epiſcopus, Monachus, vel laïcus Romanam Eccleſiam inuadens, & in gradum filiorum eius prorumpens.*

Item ex eodem.

iij. SI *a* quis ex Epiſcopis, vel presbyteris, vel monachis, vel laïcis contra Canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta prorumpens, in gradum filiorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, id eſt, presbyterorum Cardinalium, & Diaconorum ire præſumpſerit, & hanc Apoſtolicam ſedem inuadere quilibet ex ſupradictis tentauerit, & ad ſummum Pontificalem honorem aſcendere voluerit, ipſi, & ſibi fauentibus fiat perpetuum anathema, *& infrà.* ¶ Si quis reſiſtere præſumpſerit ſacerdotibus, atque primatibus Eccleſiæ, vel cuncto clero ad eligendum ſibi Romanum Pontificem ſecundùm canonicam *b* traditionem, anathema ſit.

¶ *Deuſdedit presbyter Cardinalis tituli Apoſtolorum in Eudoxia, p.* 2. *c.* 131. *refert multa ex ſynodo habita à Stephano tertio, in quibus hoc integrum continetur.*

Cap. VI. ¶ *Anathema ſit, qui canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præſumpſerit.*

Item ex Concilio Leonis Papæ IV.

iiij. SI c quis ex Sacerdotibus, ſeu primatibus nobilibus, ſeu cuncto clero ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, electioni Romani Pontificis contradicere præſumpſerit, ſicut in Concilio Bonifacij, & Stephani Papæ legitur ſtatutum, anathema ſit.

Cap. VII. ¶ *Nullius Epiſcopi fiat electio, niſi poſt diem tertium depoſitionis alterius.*

Item ex Concilio Bonifacij Papæ III.

2. ps. NVllus *d*, Pontifice Romano viuente, aut Epiſcopo ciuitatis ſuæ præſumat loqui, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis eius, adunato clero, & filiis Eccleſiæ: & tunc electio fiat.

3. Pars. *Sed quæritur, ſi duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus ſit? De his ita ſcribit* Honorius Auguſtus *ad Bonifacium Papam.*

Cap. VIII. ¶ *Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati.*

SI e duo fortè contra fas temeritate concertantium *f* fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus ſacerdotē, ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero Clericorum, noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuerſitatis conſenſus elegerit.

4. pars. *Hoc autem capitulum* g *non de eo intelligendum eſt, qui vno per apoſtaſiam ordinato, à Cardinalibus, & religioſis Clericis Apoſtolicæ ſedi inthronizatur, etiamſi ille apoſtaticus ita Cathedram B. Petri violenter tenuerit, vt canonica electio in vrbem fieri non valeat.*

Cap. IX. ¶ *De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonica electione ordinatur.*

Vnde Nicolaus Papa II. *in Concilio Romano* h *ſtatuit, dicens.*

v. SI *i* quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, ſeu militari tumultu, ſine concordi, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Epiſcoporum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum clericorum fuerit Apoſtolicæ ſedi inthronizatus, non Apoſtolicus, ſed apoſtaticus

a *Deuſdedit ib. Anſ. l* 6. *c.* 26. *&* 27. *In Pontificali Rom. manuſcr.* b *al. hanc canonicam.* c *Deuſdedit ibid. Anſ. l.* 6. *c.* 28. d *In Pontific. Rom. manuſcr. Anſ. lib.* 6. *cap.* 211. *Deuſdedit p.* 1. e *In tomis Conciliorum inter epiſtolas Bonif. inf. diſt.* 97. *c. Victor Honorius.* f *certantes.*] Orig. g *Anſ. l.* 6. *c.* 17. h *In fin.* i *ſupra ferè idem diſt. ea, c. ſi quis Apoſtolicæ. Anſ. l.* 6. *c.* 16. *Poly. lib.* 1. *tit.* 4. *Iuo p.* 4. *c.* 8.

habeatur, liceátque Cardinalibus Epiſcopis, cum religioſis, & Deum timẽtibus Clericis, & Laicis inuaſorem etiam cum anathemate, & humano auxilio, & ſtudio à ſede Apoſtolica repellere, & quem dignum iudicauerint, præponere. Quod ſi hoc intra vrbem perficere nequiuerint, noſtra auctoritate Apoſtolica congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & vtiliorem Apoſtolicæ ſedi perſpexerint, conceſſa ei auctoritate regendi, & diſponendi res ad *a* vtilitatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſecundùm quod ei melius videbitur iuxta qualitatem temporis, quaſi iam omnino inthronizatus ſit.

5. pars. *Electio verò Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædeceſſoris fieri debet.*

Cap. X. ¶ *Si Papa de electione ſui ſucceſſoris ante decernere non potuerit.*

Vnde Symmachus Papa *ait in Synodo Romana prima*, c. 4.

SI *b* tranſitus Papæ (quod abſit) inopinatus euenerit, & de ſui electione ſucceſſoris (vt ſuprà placuit) non potuit ante decernere, ſiquidem in vnum totius inclinauerit *c* Eccleſiaſtici Ordinis electio, cõſecretur electus Epiſcopus. Si autem, vt fieri ſolet, ſtudia cœperint eſſe diuerſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum, ſic tamen, vt Sacerdotio careat, qui captus promiſſione, non recto iudicio de electione decreuerit. Synodus dixit, placet, &c.

6. pars. *Sicut ſupra monſtratum eſt electio ſummorum Sacerdotum à Cardinalibus, & religioſis Clericis fieri debet, electio verò eorum, iudicio diuino reſeruata eſt.*

Cap. XI. ¶ *Summorum Pontificum electionem ſibi Dominus reſeruauit.*

Vnde Anacletus Papa *ait ad Epiſcopos Italiæ epiſt.* 2. c. 2.

ELectionem *d* verò ſummorum 1 Sacerdotum ſibi Dominus reſeruauit, licet electionem eorum bonis Sacerdotibus, & ſpiritualibus populis conceſſiſſet.

1 ¶ Summorum.] *Sequebatur,* Pontificum vel ſacerdotũ. *Sublatæ ſunt duæ priores voces, quia neque in Originali, neque apud Iuonem, neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus leguntur.*

DISTINCTIO LXXX.

1. ps. LOca verò, in quibus Primates, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri ſunt ordinandi, hæc ſunt ſecundùm Lucium Papam, & Clementem atque Anacletum.

Cap. I. ¶ *In quibus locis Primates, vel Patriarchæ debeant ordinari.*

Ait enim Lucius Papa.

VRbes *e*, & loca, quibus primates præſidere debent, non à modernis, ſed etiam multis ante aduentum Chriſti ſunt ſtatutæ temporibus: quarum Primates etiam gentiles, pro maioribus etiam negotiis appellabant. ¶ In ipſis verò vrbibus poſt Chriſti aduentum Apoſtoli, & ſucceſſores eorum, Patriarchas vel Primates poſuerunt ad quos Epiſcoporum negotia (ſalua in omnibus Apoſtolica auctoritate) & maiores cauſæ, poſt Apoſtolicam ſedem ſunt referendæ.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Clemens Papa *ad Iacobum, epiſt.* 1.

IN *f* illis verò ciuitatibus, in quibus olim apud Ethnicos *primi* g *flamines* eorum, atque primi legis Doctores erãt, Epiſcoporum primates poni, vel patriarchas B. Petrus præ-

cepit, qui reliquorum Epiſcoporum cauſas, *a* & maiora, quoties neceſſe foret negotia in fide agitarent, & *paulò poſt.* ¶ In illis autem ciuitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant *Archiflamines*, quos tamen minores tenebant, quàm memoratos Primates, Archiepiſcopos inſtitui præcepit, & *infrà.* ¶ in ſingulis verò reliquis ciuitatibus ſingulos, non binos, vel ternos, aut plures Epiſcopos conſtitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum nomine, quia matres ciuitatum non tenent, ſed Epiſcoporum tantùm vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipſos Apoſtolos par inſtitutio fuit: ſed vnus omnibus præfuit.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *b epiſt.* 3. c. 2.

EPiſcopi *c* non in caſtellis, aut modicis ciuitatibus debent conſtitui: ſed Presbyteri per caſtella, & modicas ciuitates, atque villas debent ab Epiſcopis ordinari, & poni: ſinguli tamen per ſingulos titulos ſuos. Et Epiſcopus non ab vno, ſed à pluribus debet Epiſcopis ordinari, & vt dictũ eſt, non ad modicam ciuitatem, ne vileſcat nomen Epiſcopi: ſed ad honorabilem vrbem titulandus, & denominandus eſt. Presbyter verò ad qualemcunque *d* locum, vel Eccleſiam in eo conſtitutam eſt præficiendus.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos Africæ, epiſt.* 85. c. 2.

ILlud *e* ſanè, quod ad ſacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum ſtatuta ſeruari, vt non in quibuſlibet locis, neque quibuſlibet caſtellis, & vbi ante nõ fuerunt, Epiſcopi conſecrentur: cùm vbi minores ſunt plebes, minoréſque conuentus, Presbyterorum cura ſufficiat: Epiſcopalia autem gubernacula non niſi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus oporteat præſidere: ne, quod ſanctorum Patrum diuinitus inſpirata decreta vetuerunt, viculis, & poſſeſſionibus, vel obſcuris, & ſolitariis municipiis tribuitur Sacerdotale faſtigium.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, c. 57.

NOn debere in vicis, & villis *f* Epiſcopos ordinari, ſed Viſitatores 1, id eſt, qui circumeant, conſtitui: hos autẽ, qui antehac ordinati ſunt, nihil agere cenſemus ſine conſcientia Epiſcopi ciuitatis. Similiter etiam Presbyteri nihil ſine præcepto, & conſilio Epiſcopi agant.

1 ¶ Sed viſitatores.] *In codice Græco impreſſo legitur* ἢ περιοδευτὰς *in tribus autem manuſcriptis*, ἀλλὰ περιοδευτάς.

2. pars. ¶ *Sedes autem Epiſcoporum non longo interuallo debent diſiungi, vt ad conſecrationem ſui Comprouincialis ſine difficultate poſſint occurrere.*

Cap. VI. ¶ *Epiſcopales non longo interuallo à ſe debent diſiungi.*

Vnde Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, reſponſo octauo.*

FRaternitatem *g* tuam ita volumus in Anglia Epiſcopos ordinare, vt ipſi ſibi Epiſcopi longo interuallo minimè diſiungantur: quatenus nulla ſit neceſſitas, vt in ordinatione alicuius Epiſcopi conuenire non poſſint. Nam Epiſcoporum ordinatio ſine aggregatis tribus, vel quatuor Epiſcopis geri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

1. ps. HÆc de ordinãdis, & ordinatoribus, atq; de ſingulorũ graduũ diſtinctionibus, & officiis dixiſſe nos ſufficiat. Verũ quia aliquãtulũ diffuſiùs in his immorati ſumus, quædã

a *al. in.*] b *Deeſt. ibid. Poly. ibid. Anſ. lib.* 6. *c.* 1. *Pann lib.* 3. *c.* 2. c *al. conuenerit.* d *Iuo p.* 5. *c.* 138.
e *Extat apud Stephanum I. epiſt.* 1. *c.* 5. *Anſ. lib.* 6. *c.* 118.
f *Leo IX. epiſt.* 5. *Polyc. lib.* 2. *tit* 22. *Burch. lib.* 1. *c.* 155. *Anſ. lib.* 6. *c.* 113. g *al. Archiflamines.*

a *Iudicia.*] *Orig.* b *Idẽ eſt Clementis in epiſt. proximè citata.* c *Burch. l.* 1. *c.* 4. *Iuo, p.* 5. *c.* 58. & 93. d. *quemcunque.*] *Orig.* e *Poly. l.* 2. *tit.* 23. *Burc. l.* 2. *c.* 31. *Iuo p.* 5. *c* 107. & 143. *ext. de priuil. c.* 1. f *al. caſtellis.* g *Pann. l.* 3. *c.* 36.

præcedentibus cohærentia ſub epilogo ad memoriam ſubiiciamus. Debet ordinandus in Epiſcopum (vt Apoſtolus a ſcribit) eſſe ſine crimine, id eſt ſine peccato mortali: quod non ſolùm de Epiſcopo, ſed etiam de quolibet electo ad aliquam præpoſituram Eccleſiæ oportet intelligi.

Cap. I. ¶ *Sine crimine & graui peccato debet eſſe, qui ordinatur Epiſcopus.*

Vnde Auguſtinus *ſcribit tractatu* 41. *ad c.* 8. *Ioannis.*

APoſtolus *b* Paulus quando elegit ordinandos Presbyteros, vel Diaconos, & quicunque ordinandus eſt ad præpoſituram Eccleſiæ, non ait, ſi quis ſine peccato eſt, (hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur) ſed ait [ſi quis ſine crimine eſt] ſicut eſt homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, ſacrilegium, & cætera huiuſmodi *Item c.* ¶ Crimen autem eſt peccatū graue accuſatione, & damnatione digniſſimum.

2. pars. *Quolibet itaque horum implicatus ordinari non debet, vel ſi iam ordinatus ante tempus, vel poſt tempus ſuæ ordinationis aliquod eorum admiſiſſe conuincitur, ſuſcepti gradus officio priuabitur.*

Cap. II. ¶ *Monitoris perſonam non rectè ſuſcipit qui verbis, non operibus docet.*

Vnde Symmachus Papa *ait.*

NEmo rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentię conuerſatione demonſtrat.

Cap. III. ¶ *Careat ordine, quem præſtat, qui indignum ſublimare non metuit.*

[*Item* Cœleſtinus *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.* 2. *c.* 3.

TAntis Daniel grauatus teſtimoniis, tanta facinorum accuſatione pulſatus, ſacrarum, vt dicitur, Virginum pollutus inceſtis, Epiſcopus aſſeritur ordinatus. Et, vt in noſtri libellis ſcrinij continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in Pontificij dignitatem, hoc tempore, quo ad cauſam dicendam, miſſis à nobis literis vocabatur, obrepſit. Sacro nomini abſit iniuria. Facilius eſt, vt hanc dignitatem tali dando, ipſe amiſerit Ordinator, quàm eam obtineat ordinatus. Cui conuicto ſociabitur, qui ſibi eum credidit, largiendo Pontificium, ſociandum. Qualis enim ipſe ſit, quiſquis tales ordinauerit, oſtendit..

Cap. IV. ¶ *Non recipit ordo Eccleſiaſticus eum, qui ſine examinatione, vel poſtea confeſſus ordinatur.*

Item ex Concilio Nicæno, *cap.* 9.

SI *d* qui ſine examinatione promoti Presbyteri ſunt, & poſtea examinati, confeſſi ſunt peccata ſua, & cùm confeſſi fuiſſent, contra regulam venientes homines eis manus impoſuerunt, hos Eccleſiaſticus Ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehenſibile eſt, ſancta *e* defendit Eccleſia.

Cap. V. ¶ *Lapſi per ignorantiam, aut contemptu ordinantium, ordinati deiiciantur.*

Item eiuſdem Concilij, *cap.* 10.

QVicunque ex his, qui lapſi ſunt, per ignorantiam ſunt ordinati, vel contemptu 1 eorum, qui eos ordinauerunt, hoc non præiudicat regulæ Eccleſiaſticæ. Cùm enim compertum fuerit, deponuntur.

1 ¶ Contemptu.] *Græcè eſt in Concilio vulgato,* ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισάντων, *id eſt,* vel etiam iis antea ſcientibus qui ordinauerunt.

Cap. VI. ¶ *Alienus fiat à miniſterio, qui illud, viuendo illicitè, polluit.*

Item Innocentius *ad Maximum, & Seuerum, epiſt.* 5.

MAximinianus *a* filius *b* noſter agens in rebus huiuſmodi, qualem querelam detulerit, libelli eius ſeries annexa declarat. Qui zelo fidei, & diſciplinæ ductus non patitur Eccleſiam pollui ab indignis Presbyteris, quos in presbyterio filios aſſerit procreaſſe. Quod nō licere exponerem, niſi noſſem veſtram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres chariſſimi, libelli, qui ſubiectus eſt, tenore perſpecto, eos, qui talia perpetraſſe dicuntur, iubebitis in medio collocari, diſcuſſiſque obiectionibus, quæ ipſis Presbyteris impinguntur, ſi cōuicti fuerint, à Sacerdotali remoueantur officio (quia qui ſancti non ſunt, ſancta tractare non poſſunt,) atque alieni efficiantur à miniſterio, quod viuendo illicitè, polluerunt.

Cap. VII. ¶ *Cuilibet ab ordine depoſito, Epiſcopi prouidentia, locus pœnitentiæ deputetur.*

Item Eugenius Papa.

SAcerdos *c*, aut quiuis alius in ordine Eccleſiaſtico prouectus, ſi in eo ſcelere inuenitur, quo abiiciendus comprobatur, depoſitus, prouidentia Epiſcopi bene prouiſo loco conſtituatur, vbi peccata lugeat, & vlteriùs non committat.

Cap. VIII. ¶ *Retrudantur in Monaſterium Presbyteri, qui pœnitentiam agere contemnunt.*

Item ex Concilio Moguntino.

DIctum *d* eſt nobis Presbyteros propter ſuam negligentiam canonicè degradatos, & ſæculariter gradu amiſſo viuere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Vnde ſtatuimus vt gradu amiſſo, agendæ pœnitentiæ gratia, in Monaſterium 1, aut in Canoniam regularem mittantur. ¶ Si vero hoc fieri cauſa qualibet prohibuerit, vbicunque ſint, pœnitentiam agere non deſiſtant. Si autem amiſſo gradu ſæculariter viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab Eccleſiæ communione ſeparentur.

1 ¶ In Monaſterium.] *In Concilio Cabiloncnſi, vbi hic Canon habetur (licet Burchardus etiam, & Iuo ex Moguntino citent) & apud cæteros collectores legitur,* in Monaſterio aut Canonico, aut Regulari: *in vno autem peruetuſto Gratiani codice,* in Monaſterio iuxta Canonicam regulam.

Cap. IX. ¶ *Mutatio loci aliquando valet conuerſis ad pœnitentiam.*

Item Iſidorus, *ſententiarum de ſummo bono, lib.* 2. *c.* 10.

VAlet interdum conuerſis pro animæ ſalute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus Congruum eſt enim inde etiam corporaliter auelli, vbi quiſque illecebris deſeruiuit. Nam locus, vbi quiſque prauè vixit, hoc in aſpectu mentis apponit, quod ſæpè ibi vel cogitauit, vel geſſit.

Cap. X. ¶ *Clericus adulteraſſe conuictus, vel confeſſus, in Monaſterium detrudatur.*

Item ex tertia Synodo Aurelianenſi, *cap.* 7.

1. SI *e* quis Clericus adulteraſſe aut confeſſus, aut conuictus fuerit, depoſitus ab officio, communione conceſſa, in Monaſterium, toto vitæ ſuæ tempore, detrudatur.

a *Ad Tit.* 1. b *Beda ad Tit.* 2. *Ad Tit.* 1. & 1. *Tim.* 3.
c *Auguſt. ibid. ſupra diſt.* 25. *c. vnum orarium. Ex libello Ennodij pro defenſione ſynodorum Romanarum.*
d *Rab. lib. pœn. c.* 1. *Burc. l.* 2. *c.* 13. *Iuo p.* 6. *c.* 33. *Anſ. l.* 8. *c.* 33. *ſupra diſt* 24. *c. vlt.*
e *al. catholica.*] *ſic in epiſt.* 1. *Cali.* 1.

a *al. Maximilianus.*
b *Poly. l.* 4. *tit.* 39. *Anſ. l.* 8. *c.* 15. *Iuo p.* 6. *c.* 96.
c *Anſ. l.* 5. *in princ.*
d *In Concil. Cabiloncnſi, cap.* 30. *Burch. lib.* 2. *cap.* 191. *Iuo p.* 6. *cap.* 136.
e *Iuo p.* 8. *cap.* 185. *Pann. lib.* 3. *cap.* 143.

Cap. XI. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Conſtantino defenſori.*

ROmanus *a* Eccleſiæ Theanenſis clericus crimine adulterij, quod admiſiſſe perhibetur, à clericatus ordine depoſitus in monaſteriū hic in vrbe Romana ad agendam pœnitentiam ex noſtra iuſſione detruſus eſt.

Cap. XII. ¶ *In crimine captus Presbyter, vel Diaconus deponatur, non tamen communione priuetur.*

Item ex canone Apoſtolorum xxv.

PResbyter *b*, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto, aut homicidio 1 captus eſt, deponatur: non tamen communione priuetur 2. Dicit enim ſcriptura [Non *c* vindicabit Dominus bis in idipſum.

1 ¶ Aut homicidio.] *Hæc dictio non eſt in canone 25. Apoſtolorum. Sed in Concilio Triburienſi, cùm Patres illi ita dixiſſent*, legimus in canonibus Apoſtolorum, quòd Epiſcopus, Presbyter, & Diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus eſt, deponatur: *hinc argumentantur iidem multò magis ſtatuendum eſſe de homicida: quæ fortaſſe cauſa fuit quamobrem à Gratiano, & aliis collectoribus ea dictio huic canoni adiecta ſit. In canone autem 32. Baſilij idem ſtatuitur de clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expoſitum erat in canone 3.*

2 ¶ Priuetur.] *In codicibus impreſſis ſequebatur*, ſi paruerit ſententiæ, *quæ verba ſunt expuncta, quia neq; in originali, neq; in vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur.*

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Item.

ij. SI *d* quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus poſt Diaconij gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Eccleſia proiectus, inter laïcos 1 agat pœnitentiam.

¶ *Proprius auctor huius capitis eſt inuentus: ſed ſimile habetur in Concilio Neocæſarienſi, c.1. & in capitulis Martini Bracarenſis, c.27.*

1 ¶ Inter laïcos. *Hæ duæ dictiones non leguntur in c.1. Concilij Neocæſarienſis citato ſuprà diſt.28. c. presbyter (vt ibi notatum eſt) neque in capitulo Martini Bracarenſis.*

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Arelatenſi I. *c.* 11. *&* 14.

SI *e* Diaconus, aut Presbyter crimen capitale commiſerit, ſimul & ab officio, & à communione pellatur. Si verò pro reatu ſuo ſe ab altaris communione ſub pœnitentis profeſſione ſubmouerit, his quoque ſi alij defuerint, & cauſa certa neceſſitatis exoritur *f* poſcentem baptiſma liceat baptizare.

Cap. XV. ¶ *Non ingrediantur Eccleſiam Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui in fornicationis crimine iacent.*

Item Gregorius VI. *omnibus per regnum Italicum, & Teutonicorum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.*

iij. SI *g* qui ſunt Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, qui in crimine fornicationis iaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & S. Petri auctoritate, Eccleſiæ introitum, vſque dum pœniteant, & emendent. Si qui verò in ſuo peccato perſeuerare maluerint, nullum veſtrûm officium eorum audire præſumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, teſtante Domino per prophetam *h* [Maledicam, inquit, benedictionibus veſtris.] Qui verò huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatū incurrit, Samuele teſtante, & B. Gregorio *a* adſtruente. [Peccatum ariolandi eſt non obedire, & quaſi ſcelus idololatriæ non acquieſcere.] Peccatum igitur paganitatis incurrit, quiſquis dum Chriſtianum ſe aſſerit, ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit.

¶ *In regeſto epiſtolarum Gregorij VII. non eſt inuenta hæc epiſtola, in qua ſint omnia prorſus verba huius capitis. Sunt tamen in eo multa, quæ huius Decreti faciunt mentionem, lib.1. epiſt.30. Epiſcopo Salzburgenſi, & lib.2. epiſt. 61. Leodicenſi Epiſcopo, & ſequenti epiſtola Sicardo Aquilegienſi. De quo decreto, vt ipſum exequi omnino curarent, eodem lib.2. epiſt. 69. Burchardo Halberſtatenſi Epiſcopo, & epiſt ſequenti, Annoni Colonienſi Archiepiſcopo diligentiſſimè ſcribit, & lib.3. epiſt.3. Sigifredo Archiepiſcopo Moguntino idem mandat, & lib.4. epiſt.10. Comitiſſæ Flandrienſi, & ſequenti, Comiti de eadem re ſcribit. Inter decreta etiam Innocentij II. fit iſtius decreti mentio. Verùm propria verba huius capitis vſq; ad verſic.* Qui verò huic ſaluberrimo, *Marianus Scotus refert in fine ſuorum Chronicorum. Sequentia autem verba valde ſunt ipſi Gregorio VII. familiaria.*

Cap. XVI. ¶ *Officio, & beneficio priuetur Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus fœminam accipiens, vel acceptam retinens.*

Item Alexander II. *Epiſcopis, & Regi Dalmatiarum.*

iiij. SI *b* quis amodo Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus fœminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, vſque dum ad ſatisfactionem veniat: nec in choro pſallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus Eccleſiaſticis habeat.

Cap. XVII. ¶ *De eodem.*

Idem *in clero Mediolanenſi.*

v. SI *c* quis Sacerdotum, vel Diaconorum, vel Subdiaconorum officium contumaciter deſerēs fœminam ſibi potius eligit, ſicut ſponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob præuaricationem dimittere cogatur etiam inuitus beneficium.

Cap. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *populo Mediolanenſi.*

EOs *d* etiam, qui vt fornicari eis liceat, diuinum officium derelinquunt, & à Deo recedentes, diabolo & operibus eius ſeruiunt; ſicut ſe iuſtiſſimè ab officio alienos faciunt, ita beneficio Eccleſiarum priuatos eſſe adiudicamus.

Cap. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Lucius Papa.

MIniſtri *e* altaris Presbyteri, ſiue Diaconi ad Dominicales eligantur officia, qui continentiam ſeruent. ¶ Si verò poſt ordinationem ſuam miniſtros contigerit propriæ vxoris inuadere cubile, ſacrarij non intrent limina, neque ſacrarij 1 portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiant, neque ad Domini corporis portionem *f* accedant, neque propinent 2, neque ſine maioris natu auctoritate minora gerant officia: vrceum ſanè ad altare, vel calicem ne ſuggerant.

1 ¶ Sacrarij.] *In epiſt.2. Clementis (vnde caput hoc ſumptum videri poteſt, & vnde citat Iuo) legitur*, ſacrificij: *in vno autem vetuſto Gratiani codice*, ſacri.

2 ¶ Neque propinent.] *In epiſtola Clementis eſt:* nec aquam ſacerdotibus porrigat ad manus, oſtia forinſecus claudat, minora gerat officia, vrceum, ſiue calicem ad

a *Pann. l.3. c.144.* b *In Conc. Tribur. c.11. Rab. lib. pœnit. c.1. Anſ. l.11. c.29. Burc. l.2. c.189. Iuo p.6. c.234. Polyc. l.4. tit 31.* c οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. *ſupra diſt.28. c. presbyter.* d *Anſ. lib.1. c.31.* e *Iuo p.6. c.368. & p.5. c.18. c.15.* f *al. ſit.* g *Anſ. l.6. c.277 Pan. l.3. c.134.* h *Malach.1.*

a *Iuo p.5 c.36. lib. 35. Moral. cap.12. 8. q.1. cap. ſciendum.* b *Pann. lib.3. cap.1[illegible].* c *Pann. lib. 3. cap. 139.*
d *Pann. l.3. c.140. Habetur in epiſt.2. Clementis ad Iacobum fratrem Domini.*
e *Anſelm. l.8. cap.2. Polyc. lib.4. tit.31. Iuo p.6. cap.87.*
f *al. portationem.*

altare non ſufferat *a*: *Apud Iuonem vero*: Sed aquam tantùm Sacerdotum manibus porrigat, oſtia forinſecùs claudat, minora geſtet officia: vrceum ſanè ad altare ſuggerat.

Cap. XX. ¶ *Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur.*

Item.

3. CLericus *b* ſolus ad fœminæ tabernaculum non ac-
15. cedat, nec properet ſine maioris natu Sacerdotis iuſſione 1: nec ſolus Presbyter cum ſola fœmina fabulas miſceat. Nec Archidiaconus ſub prætextu humilitatis, aut officij frequentet inter domicilia matronarum: aut fortè per Clericos, aut domeſticos *c* matronæ mandet aliquid *d* ſecretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur & illa à liminibus arceatur Eccleſiæ.

1 ¶ Iuſſione.] *In epiſtola Clementis ſequitur,* Nec Presbyter ſolus cum ſola adiungatur: ſed duobus adductis teſtibus viſitet infirmam: nec ſolus cum ſola fœmina fabulas miſceat, nec Archidiaconus, aut Diaconus ſub prætextu officij humilitatis frequentet, &c.

Cap. XXI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem.]

SEd *e* ſi fortè aliqua interceſſio fuerit, Epiſcopo ſuggeratur. Et ſi talis eſt, ad quam debeat ire pio interuentu, ipſe pergat: ſin autem, de latere ſuo dirigat 1, cum duobus, aut tribus teſtibus. Nemo tamen cum extranea habitet fœmina, niſi proxima, aut ſoror fuerit. Et hoc cum magna ſollicitudine fiat. Non *f* enim ignoramus malitias Satanæ.

Hæc Palea in plerìſque vetuſtis exemplaribus habetur coniuncta capiti antecedenti.

a ¶ Dirigat.] *In epiſtola S. Clementis ſequitur:* cum duobus ac tribus, qui hoc ſanare *g* debeant. Sanè ad viſitandum mulierem infirmam nullus Clericus ingrediatur, niſi cum duobus aut tribus. Nemo tamen, &c.

Cap. XXII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Ex decreto* 1 Eugenij Papæ.]

SI *h* quiſpiam Sacerdotum, id eſt, Presbyter, vel Diaconus *i*, vel Subdiaconus de quacunque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus, poſt primam, ſecundam, & tertiam admonitionem 2 inueniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conuerſari, excommunicetur: fœmina verò canonicè iudicetur.

1 ¶ Ex decreto.] *Hic Canon in Concilio Romano primùm ab Eugenio ſecundo editus, & poſteà à Leone quarto etiam in Concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. clerico. & mul. Et in plerìſque vetuſtis exemplaribus eſt ſine nomine.*

1 ¶ Admonitionem.] *In eodem Canone ſequitur,* Metropolitani, vel alterius Epiſcopi, aut eius, cui ſubiacere videatur.

Cap. XXIII. ¶ *Simul cum mulieribus Sacerdotes habitare non licet.*

Item Gregorius.

2. OPortet *i* Sacerdotes, quibus Domini populus com-
25 miſſus eſt, cum magna animi conſtantia vigilare ſuper Dominicas oues, ne lupinis morſibus, id eſt, Diaboli ſtimulis lanientur. ¶ Neque enim hoc ſilere debeo, quod cum graui animi triſtitia dico: Sacerdotes cum fœminis habitare conſpicio: quod nefarium eſt dicere, vel audire, & contra ſanctorum Canonum ſancita Vbi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hoſtis ſtimuli non deſunt. Ideóque admonendi ſunt, vt non antiqui hoſtis decipiantur fraude, quatenus iuxta Apoſtoli *a* vocem non vituperetur miniſterium noſtrum. Cauere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, vt mundas valeamus ad dominum leuare manus: ſcriptum *b* eſt enim [Sãcti eſtote, quoniam ſanctus ego ſum Dominus Deus veſter] Si quis verò præſumpſerit aliter agere, Sacerdotij honore priuetur. Vnde omnimodo cauendum eſt, fratres, ne fallamus populum, & illud Prophetæ *c* dictum impleatur in nobis. [Sacerdotes mei contaminant ſancta, & reprobant legem] quos & alius Propheta *d* increpat, dicens: [O vos Sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixiſtis, in qua te fallimus nomen tuum? quibus reſponſum eſt. offerentes ad altare meum panes pollutos. Non *e* eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris, quia polluti eſtis.

Cap. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item *Symmacho defenſori, lib* 1. *Reg. Indict.* 9. *epiſt.* 50.

VOlumus *f* vt Sacerdotes *g* prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuerſentur: excepta duntaxat matre, ſorore, vel vxore, quæ caſtè regenda eſt.

Cap. XXV. ¶ *De eodem.*

Idem *lib.* 7. *epiſt.* 39.

LEgitur *h*, quod B. Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit *i* dicens: quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet eſſe inſtructio.

Cap. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex VII. Synodo.

IN *k* omnibus obſeruare conuenit, vt certus quis, & certo tẽpore, & certo loco, & certis perſonis vel apparere Clericus, vel loqui debeat mulieribus, & excludatur omnis nefanda ſuſpicio. Certè ſolùm & ad ſolam accedere nulla religionis ratio permittit. Meliùs *l* eſt enim duos eſſe ſimul, quàm vnum. Simul enim & fidelibus, & tutiùs res geritur [Væ *m* enim vni, quia ſi ceciderit, non eſt qui erigat eum.]

¶ *Caput hoc etiam in aliquot manuſcriptis citatur ex ſeptima Synodo in cuius ſanè poſtremo capite aliqua huc ſpectantia habentur. Cæterùm in plerìſque citatur ex octaua, & ſententia videtur ſumpta ex c.* 83. *Aſceticorum B. Baſilij, cuius regulas, ſub nomine octauæ Synodi, ſæpe citari alibi notatum eſt.*

Cap. XXVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. c. 17.

CVm omnibus omnino Clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, ſed ſolæ matres, auiæ, & materteræ, amitæ, ſorores, & filiæ fratrum, aut ſororum & quæcunque ex familia domeſtica neceſſitate, etiam antequam ordinarentur, iam cum eis habitabant, vel ſi filij eorum iam ordinatis parentibus, vxores acceperunt, aut ſeruis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere neceſſitas fuerit.

Cap. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, c. 30.

NOn oportet miniſtros altaris, vel etiam Clericos quoſlibet, aut continentes ſe, aut omnem omnino Chriſtianum cum mulieribus lauacra habere communia. Hæc eſt enim apud gentiles prima reprehenſio.

Cap. XXIX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *ad Ianuarium Epiſcopum Caralitanum, lib.* 3. *epiſt.* 26.

ARchidiaconum tuum, vt audio, habitare cum mulieribus prohibuiſti, & nunc vſque in ea prohibitio-

---

a *al. ſuggerat.* b *Clemens Papa ibidem paulò inferiùs. Iuo p* 6. *c.* 89. *Anſ. l.* 7. *c.* 147. *Poly. l.* 4. *tit.* 3. c *al domeſticos eius.* d *al. ſecreti aliquid.* e *Clemens ibidem continenter. Poly. ibid.* f 2. *Cor.* 2. g *al. ſcire.*
h *Poly. l.* 4. *tit.* 31. *Anſ. lib* 8. *c.* 9. *ex pœn. Romano.*
i *Iuo p.* 6. *c.* 76. *Polyc. lib.* 4. *tit.* 31.

a 2. *Cor.* 6. 1. *Tim.* 1. b *Leuit.* 20. c *Soph.* 3. *ſecundùm* 70
d *Malach.* 1. *ſecundùm* 70. e *Ibidem.* f *Iuo p.* 6. *c.* 81.
g *Sacerdotes qui in Corſica commorantur.*] *Orig.*
g *Apud Poſidonium in vita Auguſtini.*
i *al. conſueuerit.* k *Iuo, p.* 6. *c.* 77.
l *Eccleſ.* m *Ibidem.*

ne deſpiceris, qui niſi iuſſioni tuæ paruerit, eum ſacro ordine volumus eſſe priuatum.

Cap. XXX. ¶ *Venundentur ab Epiſcopo, quæ appetunt conſortia Clericorum illicita.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.* 42.

QVidam *a* Clerici legitimum non habentes coniugium, extranearum mulierum, vel ancillarum ſuarum interdicta ſibi conſortia appetunt. Ideo quæ coniunctæ taliter cum Clericis ſunt, ab Epiſcopo auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos ſua libidine infecerunt.

Cap. XXXI. ¶ *Non habitent fœminæ cum Clericis, niſi quas neceſſitudo excuſat.*

Item Syricius Papa *Himerio Epiſcopo, epiſt.* 1. *c.* 12.

FOeminas *b*, non alias eſſe patimur in domibus Clericorum, niſi eas tantùm, quas propter ſolas neceſſitudinum cauſas habitare cum iiſdem Synodus Nicæna permiſit.

Cap. XXXII. ¶ *Niſi maiorum iuſſione ad fœminarum domicilia Clerici non accedant.*

Item Ex Concilio Africano, *cap.* 5.

CLerici *c*, vel continentes ad viduas, vel virgines, niſi ex iuſſu, vel permiſſu Epiſcoporum, aut Presbyterorum nõ accedant Et hoc non ſoli faciant, ſed cum Conclericis, vel cum quibus Epiſcopus aut Presbyter iuſſerit Nec ipſi Epiſcopi, & Presbyteri ſoli habeant acceſſum ad huiuſmodi fœminas, ſed vbi aut Clerici præſentes ſunt, aut graues aliqui Chriſtiani.

Cap. XXXII. ¶ *Epiſcopi prouideant, ne occaſione temporalium, Clericorum familiaritatibus virgines ſocientur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap.* 102.

AD *d* reatum Epiſcopi pertinet, vel Presbyteri, qui Parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſa adoleſcentiores viduæ, vel ſanctimoniales Clericorum familiaritatibus ſubiiciantur.

Cap. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem c. 103.

VIduæ *e*, quæ ſtipendio Eccleſiæ ſuſtentantur, tam aſſiduæ in Dei opere eſſe debent, vt meritis, & orationibus ſuis Eccleſiam adiuuent.

DISTINCTIO LXXXII.

1. ps. GEneraliter etiam pauperibus, & iis, qui ſuis manibus laborare non poſſunt, Epiſcopus neceſſaria prouideat.

Cap. I. ¶ *De eodem.*

Vnde in Concilio Aurelianenſi I. *c.* 18. *legitur.*

EPiſcopus pauperibus, vel infirmis, qui, debilitate facientе, non poſſunt ſuis manibus laborare, victum, & veſtitum (inquantum *f* ſibi poſſibile fuerit) largiatur.

Cap. II. ¶ *Qui voluptatem officio præpoſuerit, modis omnibus ſubmoueatur.*

Item Innocentius *Exuperio Toloſano Epiſcopo, epiſt.* 3. *cap.* 1.

1. ps. PRopoſuiſti *g*, quid de his obſeruari debeat, quos in Diaconij miniſterio, aut in officio Presbyterij poſitos, incontinentes eſſe, aut fuiſſe, generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum manifeſta eſt diſciplina, & beatæ recordationis viri Syricij Epiſcopi monita euidentia cõmearunt, vt incontinentes, in officiis talibus poſiti, omni Eccleſiaſtico honore priuarentur, nec admittantur ad tale miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri. Eſt enim vetus admodum ſacræ legis auctoritas, iam inde ab initio cuſtodita, quòd in templo, anno vicis * ſuæ habitare præcepti ſunt ſacerdotes, vt ſeruientes ſacris oblationibus, puros *a* & ab omni labe purgatos ſibi vindicent diuina miniſteria, neq; eos ad ſacra *b* officia fas ſit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale conſortium, quia ſcriptum eſt: [Sancti *c* eſtote, quia ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter.] Quibus vtique propter ſobolis ſucceſſionem, vxoris vſus fuerat relaxatus: quia ex *d* alia tribu, & præterquam ex ſemine Aaron, ad ſacerdotium nullus fuerat præceptus accedere. Quò *e* magis hi Sacerdotes, vel Leuitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſeruare debent, quibus vel ſacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, qua vel à ſacrificiis diuinis, vel baptiſmatis *f* officio vacent. Nam ſi B. Paulus Apoſtolus *g* ad Corinthios ſcribit, dicens: Abſtinete vos ad tempus, vt vacetis orationi, & hoc vtique Laicis præcepit, multò magis Sacerdotes, quibus & orandi, & ſacrificandi iuge officium eſt, ſemper debebunt ab huiuſmodi conſortio abſtinere: qui *h*, ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcentia 1 quo pudore vel ſacrificare vſurpabit aut qua conſcientia, quóve merito exaudiri ſe credit, cùm dictum *i* ſit. [Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum.] Sed fortaſsè hoc licere credit, quia ſcriptum *k* eſt [vnius vxoris virum.] Non dixit hoc 2, vt permaneret in concupiſcentia generandi, ſed propter incontinentiam futuram, Neque enim integros corpore nõ admiſit qui ait *l* [Vellem autẽ omnes ſic eſſe, ſicut & ego.] Quod & apertiùs declarat dicens *m*: [Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem iam non eſtis in carne: ſed in ſpiritu.] Et [habentem *n* filios] non, generantem dixit. Sed ea planè diſpar, & diuerſa ſententia eſt. Nam ſi ad aliquos forma illa Eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Syricio ad prouincias commeauit, non probatur *o* perueniſſe, his ignorantibus *p* venia non negabitur: ita vt de cætero penitus incipiãt abſtinere: & ita gradus ſuos, in quibus inuenti fuerint, retentent, vt eis non liceat ad potiora conſcendere: quibus in beneficio eſſe debet, quòd hunc ipſum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam à Syricio deteguntur *q*, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmouendi: quia poſt admonitionem cognitam, præponendam arbitrati ſunt voluptatem.

1 ¶ Concupiſcentia] *Emendatus & locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola Innocentij quemadmodum & multa alia in hoc capite, vbi per gloſſam licuit. In epiſtola autem Syricij, quæ refertur in Concilio Teleptenſi (ita enim pro Tellenſi legendum videtur) ſic legitur.* Quid faciet? excuſabit? quo pudore? qua mente vſurpabit? qua conſcientia, quo merito hic exaudiri ſe credit?

2 ¶ Non dixit hoc.] *In originali ſic legitur:* non ad permanentem in concupiſcentia generandi hoc dixit.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Syricius Papa *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, epiſt.* 1. *c.* 7.

PLurimos *r* Sacerdotes Chriſti, atque Leuitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de coniugibus propriis, quàm etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimen ſuum hac præſcriptione defendere, quia in veteri Teſtamento ſacerdotibus, ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt

a *Anſ. l.* 7. *c.* 148. *Poly. l.* 4. *tit.* 31. b *Poly. l.* 4 *tit.* 31. *Burc. l.* 2. *c.* 110. *Iuo, p.* 6. *c.* 52. & 187. *Anſ. l.* 7. *c.* 149. *c.* 3. c *Concil. Carthag. III. c.* 25. *Anſ. l.* 7 *c.* 151. d *Poly. l.* 4. *tit.* 37. *Burc. l.* 8. *c.* 55. *Iuo, p.* 7. *c.* 73. e *Polyc. ibid. Iuo, p.* 8. *c.* 327.

f *al. poſſibilitas habuerit.*] *Orig.* g *Iuo p.* 6. *c* 57. *Pann. l.* 3. *c.* 137. *Anſ. l.* 8. *c.* 8. *Polyc. lib.* 4. *tit.* 31. *inf. c. ſeq.*

* *Lucæ* 1. 1. *Paralip.* 24 a *al. puri, & purgati.* b *al. ſacrificia. ſuprà diſt.* 31. *c. eos.* c *Leuit.* 11. & 20. d *Num.* 18. e *Quanto.*] *Orig.* f *al. orationis.* g 1. *Cor.* 2. h *al. quia.* i *Tit.* 1. k 1. *Tim.* 3. l 1. *Cor.* 7. m *Rom.* 8. n 1. *Tim.* 3. o *al. probabitur.*] *Orig.* p *al. ignorationis.* q *al. detegentur.* r *Iuo, p.* 6. *cap.* 50. *Polyc. lib.* 4. *tit.* 31.

ſecta

ſectator libidinum præceptórque vitiorum, ſi æſtimat, quòd in lege Moyſis paſſim ſacris Ordinibus à Deo noſtro laxata ſunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta ſanctorum, præmonet, dicens *a*. [Sancti eſtote, quia & ego, ſanctus ſum Dominus Deus veſter.] Cur etiam procul à ſuis domibus, anno vicis *b* ſuæ, in templo habitare iuſſi ſunt ſacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus poſſint carnale exercere commercium, vt conſcientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus, etiam expleto deſeruitionis ſuæ tempore, vxorius vſus ſolius ſucceſſionis cauſa fuerat relaxatus: quia non ex alia, niſi ex tribu Leui, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*
Idem *paulò inferius.*

QVia *c* aliquanti, de quibus loquimur, vt tua ſanctitas retulit, ignorantia *d* ſe lapſos eſſe deflent: his hac cōditione miſericordiam dicimus non negandam, vt ſine vllo honoris augmento, in hoc, quo deiecti ſunt, quandiu vixerint, officio perſeuerent: ſi tamen poſthac continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi verò, qui illiciti priuilegij excuſatione nituntur, & ſibi aſſerunt veteri hoc lege conceſſum, nouerint ſe ab omni Eccleſiaſtico honore, quo indignè vſi ſunt, Apoſtolicæ Sedis auctoritate deiectos, nec vnquam poſſe veneranda attrectare myſteria quibus ſe ipſi, dum obſcœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præſentia cauere nos præmonent in futurum, ſi quilibet Epiſcopus, Presbyter, atque Diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inuentus, iam nunc ſibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obſeratum. quia ferro neceſſe eſt, vt abſcindantur *e* vulnera, quæ fomentorum nō ſenſerint medicinam.

¶ *Caput hoc in aliquot manuſcriptis Gratiani exemplaribus coniunctum eſt ſuperiori.*

3. Pars. ¶ *Qui autem propter peccata iubentur deponi, poſt condignam pœnitentiam in ſuo ordine poterunt reparari.*

Cap. V. ¶ *Quæ pœnitentia ſit imponenda Sacerdoti, qui de fornicatione conuictus fuerit.*
Vnde in Concilio Hybernenſi 1.

PResbyter *f* ſi fornicationem fecerit, quanquam ſecundùm Canones Apoſtolorum debeat deponi, tamen iuxta auctoritatem B. Papæ Sylueſtri, ſi in vitio non perdurauerit, ſed ſua ſponte confeſſus adiecit, vt reſurgat, decem annis in hunc modum pœniteat: tribus quidem menſibus priuato loco à cæteris remotus pane, & aqua à veſpera in veſperam vtatur, tantùm autem diebus Dominicis, & præcipuis feſtis modico vino, & piſciculis, atque leguminibus recreetur ſine carne, & ſanguine, ouis, & caſeo 2: ſacco indutus humi adhæreat, die ac nocte iugiter miſericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus menſibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo ſcandalum patiatur. Nec enim *g* debet Sacerdos publicè pœnitere, ſicut laïcus. Poſtea aliquantiſper reſumptis viribus, vnum annum, & dimidium in pane, & aqua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis feſtis, in quibus vino & ſanguine *h* ouis, & caſeo, iuxta Canonicam menſuram vti poterit. Finito primo anno & dimidio corporis & ſanguinis Domini, ne indureſcat, particeps fiat, & ad pacem veniat pſalmos cum fratribus in choro vltimus canat, ad cornu altaris non accedat, iuxta beati Clementis *i* vocem, minora gerat officia. Deinde verò vſq; ad impletionem ſeptimi anni, omni quidem tempore, exceptis Paſchalibus diebus, tres legitimas ferias in vnaquaque hebdomada io pane & aqua ieiunet. ExPleto ſeptimo anni circulo, ſi ſui confratres apud quos pœnituit, eius condignam pœnitentiam conlaudauerint, Epiſcopus in priſtinum honorem, iuxta B. Calixti Papæ *a* auctoritatem, eum reuocare poterit. Sanè ſciendum eſt, quod ſecundam feriam vnum pſalterium canendo, aut vnum denarium pauperibus dando (ſi opus *b* eſt) redimere poterit. Finitis autem ſeptem annis, deinde vſque ad finem decimi anni ſextam feriam (nulla interueniente redemptione) obſeruet in pane & aqua. Eadem quoque pœnitentia erit Sacerdoti, de omnibus aliis peccatis, & criminibus, quæ eum in depoſitionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur oneroſum, ſi Sacerdos poſt lapſum dignè, vt ſupra dictum eſt, pœnitens, ad priſtinos redeat honores.

1 ¶ Hybernenſi.] *Caput hoc citabatur ex Concilio Gangrenſi, in quo non legitur. Emendatum eſt ex Polycarpo, & alio libro manuſcripto peruetuſto, in quo libro ſunt multi Canones pœnitētiales, & hic refertur ex Theodoro Archiepiſcopo Hybernenſi.*

2 ¶ Et caſeo.] *In vulgatis ſequebatur,* vtatur: *quæ vox ſublata eſt auctoritate omnium ferè exemplarium Gratiani manuſcriptorum, & Polycarpi, & libri manuſcripti in ſuperiore notatione indicati.*

DISTINCTIO LXXXIIII.

1. ps. PRouidendum *c quoque ne is qui ad ordinandum eligitur, etſi à proprio vitio videatur alienus conſentiendo alienis inquinetur. Vt enim Symmachus Papa ait: non eſt grandis differentia, an lethum inferas, an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm poſſit, non excludit.*

Cap. I. ¶ *Suſpendatur Epiſcopus ab officio, Clericorum ſuorum fornicationi conſentiens.*
Hinc Gregorius VII. *ait in Reg. lib. 6. c. 12 Romanæ Synodi, celebratæ Anno Domini* 1080. *al.* 1078.

SI *d* quis Epiſcopus fornicationem Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum 1, vel crimen inceſtus in ſua parochia, pretio interueniente, vel precibus conſenſerit, vel commiſſum, ſibique compertum auctoritate officij ſui non impugnauerit, ab officio ſuſpendatur.

1 ¶ Subdiaconorum.] *Additū hoc eſt ex originali, & Anſelmo, quemadmodum & paulò poſt verba illa,* ſibique compertum. *Notum autem eſt à tempore Gregorij I. Subdiaconos eadem lege continentiæ, qua Presbyteros, adſtrictos fuiſſe.*

Cap. II. ¶ *Maximè Eccleſiam lædit, qui ſub nomine ſanctitatis delinquit.*
Item Gregorius *prima parte paſtoralis, c. 2.*

NEmo *e* quippe in Eccleſia nocet amplius, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere præſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerētia ordinis peccator honoratur. Epiſcopus 1 itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus eſt canis impudicus, quàm Epiſcopus.

1 ¶ Epiſcopus.] *Hæc non ſunt ibi apud B. Gregorium, Similia citantur, infrà 2. q. 7. c. qui nec regiminis, ex Auguſtino (cui etiam reliqua huius capitis antea tribuebantur) & ex eodem à Burchardo, & Iuone citantur. Cæterùm iidem Collectores, Burchardus quidem lib. 1. c. 13. Iuo autem p. 5. c. 67. referunt aliqua ex Origene, quæ cum his aliquantulum conueniunt.*

a *Leuit. 20.* b *Luc. 1.*
c *Poly. ibid. Iuo p. 6. c. 50. §. quia.*
d *Ignoranter.] Orig.* e *excidantur.] Orig.*
f *Poly. l. 4. tit. 39. Can. Apoſt. 25.* g *al. etiam.*
h *Al. ſanguine.* i *Epiſt. 2.*

a *Epiſt. 2.* b *operarius.] Polyc.*
c *In libello Ennodij.* d *Anſl. 6. c. 177.*
e *Poly. l. 4. tit. 1. Burch. l. 1. c 209. Iuo p. 5. c. 323. Burch. l. 1. c. 203. Iuo p. 5. c. 317. ex Gregorio.*

Cap. III. ¶ *Qui non reſiſtit erroribus, conſentit.*
Item Innocentius.

ERror *a* cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas, cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe cum poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.

Cap. IV. ¶ *Non prodeſt ſuo errore non pollui, qui alieno conſentit.*
Item Pius *epiſt. 1. ad omnes Chriſti fideles.*

QVid enim prodeſt illi ſuo tempore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?

Cap. V. ¶ *Qui non occurrit, conſentit erranti.*
Item Gregorius 1.

COnſentire *b* videtur erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

1 ¶ Gregorius.] *In epiſtolis impreſſis B. Gregorij non habentur Verùm lib. 7. epiſt. 117. Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi poſt ea verba,* qui non reſtiterit, *in regeſto manuſcripto peruetuſto, & in Polycarpo, vbi ipſa epiſtola integra refertur, hæc ſequuntur.* Nam conſentire videtur erranti, qui corrigenda, vt reſecari debeant, non occurrit. Quia vero, &c.

Sicut autem aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari.

Cap. VI. ¶ *Miſerrimus Epiſcopus qui malorum laudibus gloriatur.*
Vnde Anacletus Papa *epiſt. 1. Epiſcopis omnibus.*

NIhil *c* illo eſt paſtore miſerius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus ſi placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo paſtorum placere lupis, & gregibus ouium poteſt. Perdit enim labiorum 1 memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut *d* artium in ſuo quoque opere inuenitur mater inſtantia: ita nouerca eruditionis eſt negligentia.

1 ¶ Labiorum.] *In epiſtola Anacleti legitur*, laboris *apud Anſelmum, & in vna ex vetuſtis codicibus Gratiani,* laborum, *vnde potuit irrepſiſſe mendum: quod tamen ob gloſſam non eſt ſublatum.*

2. Pars *Quanquam e ſacerdotem tam à ſuis quàm ab alienis criminibus oportet eſſe immunem, tamen ſi aliorſum ſeſe habuerit, non ideo verba ſuæ prædicationis debent contemni. Sicut enim* Hieronymus *ait, vt lixiuium per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur, ita bona doctrina per malum doctorem, animas credentium lauat à ſordibus peccatorum.*

DISTINCTIO LXXXIV.

1. ps. *SOllicitum quoque & vigilantem oportet eſſe Epiſcopum circa confeſſionem pauperum, releuationem oppreſſorum, tuitionem Monaſteriorum. Quod ſi facere neglexerit, aſperè corripiendus eſt.*

Cap. I. ¶ *Corripiatur Epiſcopus, qui circa officium ſuum negligens extiterit.*
Vnde Gregorius *Anthemio ſubdiacono Campaniæ, lib. 11. epiſt. 29.*

PEruenit ad nos, fratrem, & Coëpiſcopum noſtrum Paſchaſium ita deſidem, negligentémque in cunctis exiſtere: vt in nullo, quia eſt Epiſcopus, agnoſcatur: adeò vt neque Eccleſia ipſius, neque Monaſteria, ſiue filij Eccleſiæ, vel oppreſſi pauperes *f* eius erga ſe dilectionis ſtudium ſentiant, nec aliquam ſupplicantibus ſibi *g* in quibus iuſtum eſt opem defenſionis accommodet, & (quod adhuc dici eſt grauius) conſilia ſapientum, & recta ſuadentium nulla patiatur ratione ſuſcipere, vt quod per ſe nequit attendere, ab altero ſaltem poſſit addiſcere, *& infrà.* a ¶ Quod ſi ita eſt, non ſine culpa tua eſſe cognoſcas, qui eum obiurgare, atque coërcere, vt dignum eſt, diſtuliſti. Quia ergo hoc totum non ſolùm ipſum reprobat, ſed etiam ad Sacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium: volumus vt eum coram aliis Sacerdotibus, & *b* quibuſdam de filiis ſuis nobilibus conteſtari pro hac re debeas, & hortari. Si verò (quod non credimus) poſt hanc adhortationem noſtram ſolito adhuc more negligens eſſe tentauerit, ad nos eſt modis omnibus tranſmittendus, vt hic poſitus diſcere poſſit, quid vel qualiter ſecundum Dei timorem agere conueniat ſacerdotem.

Cap. II. ¶ *De eodem.*
Idem *ad eundem eod. lib. epiſt. 33.*

NVnciatum eſt nobis, Campaniæ Epiſcopos ita negligétes exiſtere, vt immemores honoris ſui neque erga Eccleſias, neque erga filios ſuos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel Monaſteriorum ſollicitudinem gerant, ſeu in oppreſſorum, & pauperum ſe tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate præcipimus, vt eis à te conuocatis, & noſtro illos mandato diſtrictè commoneas: quatenus deſides vlteriùs eſſe non debeant: ſed ſacerdotalem ſe habere zelum, & ſollicitudinem opere doceant, atque ita in his, quæ eos iuſtè ſecundum Deum agere conuenit, vigilantes exiſtent, vt nullum nos de eis denuo murmur exaſperet. Si quem verò eorum poſt hæc negligentem eſſe cognoueris, ad nos eum ſine aliqua excuſatione tranſmitte: vt quàm ſit graue, nolle ab his, quæ reprehenſibilia, & valde vituperanda ſunt, corrigi, regulari in ſe valeat diſtrictione ſentire.

1. Pars. *Quod autem de munditia caſtitatis ſacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuſlibet altari ſeruientibus intelligendum eſt.*

Cap. III. ¶ *Qui ſacramentis diuinis inſeruiunt, continentiam in omnibus ſeruent.*
Vnde in Carthaginenſi Concilio II. *d. c. 2. Aurelius Epiſcopus dixiſſe legitur.*

CVm e in præterito Concilio de continentiæ & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres conſcriptione *f* quadam caſtitati per conſecrationes nexi ſunt. Epiſcopos, inquam Presbyteros, & Diaconos ita placuit, vt condecet ſacroſanctos Antiſtites, & Dei Sacerdotes, nec non & Leuitas, vel qui ſacramentis diuinis inſeruiunt, continẽtes eſſe in omnibus, quo poſſint ſimpliciter, quod à Deo poſtulant, impetrare: vt quomodo Apoſtoli docuerunt 1, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus 2. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt. Omnibus placet, vt Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi vel *g* qui ſacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab vxoribus abſtineant. Ab omnibus dictum eſt: Placet, vt in omnibus, & ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, qui altario deſeruiunt.

1 ¶ Docuerunt.] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* exẽplo, *quod eſt ſublatum: quia neque in ipſo ſecundo Carthaginenſi, aut impreſſo, aut manuſcripto, neque in vnico codice Canonum, cum quo Græcus Canon conuenit, neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus habetur, & ex gloſſa videtur tranſlatum in textum.*

2 ¶ Cuſtodiamus.] *In codice Canonum c. 5. vnici Carthaginenſis ſequuntur hæc,* Fauſtinus Epiſcopus Eccleſiæ Potẽtinæ Prouinciæ Piceni, Legatus Eccleſiæ Romanæ dixit, Placet, vt Epiſcopi, &c. *quæ in recentioribus Colonienſibus Conciliorum editionibus ſcripta ſunt aliis characteribus. Verùm*

a *Deuſdedit p. 2. Eleutherius Papa ad Galliæ Prouincias, & Orientales, in epiſt. ad Iulium, & Ægypti in epiſt. ad Felicem II.* b *Poly. 4. tit. 31.* c *Anſ. l. 6. c. 154. Iuo, p. 5. c. 237. in fine.* d *al. ſicut autem.* e *Burc. l. 1. c. 20. ex dictis Hiero. Iuo p. 5. cap. 318.* f *al. vel pauperes.* g *his.] Orig.*

a *Paulo plenius apud B. Gregorium.* b *vel. Orig. Ibidẽ paulo inferiùs.* c *al. ad* d *In Carthag. Canon. c. 3. & 4.*
e *Diſt. 1. Epiſcopos diſt. 31. c. aliter.* f *al. conſtrictione caſtitatis per.* g *al. &.*

in

in priſca Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & codicibus Vaticanis legitur, quemadmodum apud Gratianum.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Charthaginenſi, *c.5.c.3.*

CVm *a* de quorundam Clericorum, quamuis erga vxores proprias incontinentia referretur, placuit Epiſcopos, & Presbyteros, & Diaconos ſecundum priora *b* ſtatuta etiam ab vxoribus continere, quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico remoueantur officio: cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundùm vniuſcuiuſque Eccleſiæ conſuetudinem obſeruari debere 1.

1 ¶ Debere.] *In codicibus impreſſis hæc ſequebantur*, contra Martinus Papa [ſi lector viduam dixerit] vt ſupra legitur. Sed illud vbi neceſſitas vrget. *Quæ ſunt expuncta, quia in vetuſtis codicibus, aut non habentur, aut ſunt adſcripta in margine.*

3. Pars. *Similiter, quòd monogamus Epiſcopus eſſe iubetur, etiam ad reliquos ordines Eccleſiaſticos deriuari oportet.*

Cap. V. ¶ *Laica ſit tantum communione contentus Clericus, viduam, aut ſecundam ducens vxorem.*

Vnde Sicilius Papa *Himerio Tarraconen. Epiſcopo, epiſt.1.c.11.*

QViſquis *c* Clericus, aut viduam, aut certè ſecundam cõiugem duxerit, omni Eccleſiaſticæ dignitatis priuilegio mox nudetur, laica ſibi tantum communione conceſſa. Quam ita demum poterit poſſidere, ſi nihil poſtea, propter quod hanc perdat, admittat.

4. Pars. *Presbyterorum verò nomen, quanquam à ſenectute ſit ſumptum, magis tamen maturitatem indicat ſapientiæ, quàm caniciem corporis.*

Cap. VI. ¶ *Presbyteri ſeniores dicuntur non tam ætate, quàm ſapientia.*

Vnde Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

POrrò *d* Moyſi præcipitur, vt eligat Presbyteros [id eſt, ſeniores.] Vnde & in prouerbiis dicitur. [Gloria ſenum canicies.] hæc *e* verò canicies ſapientiam deſignat, de qua ſcriptum eſt [Canicies hominum prudentia eſt.] Cumque nongentos amplius annos ab Adam vſque ad Abraham vixiſſe homines legerimus, nullus alius prius appellatus eſt Presbyter, id eſt ſenior, niſi Abraham, qui multò paucioribus vixiſſe annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam Presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

1. ps. HOſpitalitas *f verò vſque adeò Epiſcopis eſt neceſſaria, vt ſi ab ea inueniantur alieni, iure prohibeantur ordinari.*

Cap. I. ¶ *Hoſpitalitatem neſciens non fiat Epiſcopus.*

Vnde Gregorius *ſcribit Ioanni Epiſcopo, lib.12. epiſt.6.*

ARchidiaconum *g* Florentinum Eccleſiæ Anconitanæ, qui ad Epiſcopatum fuerat electus, Scripturæ quidem ſacræ ſcientiam habere. ſed ita ætatis ſenio iam confectum accepimus, vt ad regiminis officium non poſſit aſſurgere: adiicientes etiã ita illum tenacem exiſtere, vt in domo eius amicus ad charitatem nunquam introeat. Ruſticus autem Diaconus eiuſdem Eccleſiæ, qui ſimiliter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur: ſed, quantum aſſeritur, pſalmòs ignorat, Florentinum verò Diaconum Eccleſiæ Rauennatis, qui ab omnibus electus dicitur, ſollicitum eſſe nouimus: ſed qualis ſit interius, omnino non ſcimus. Ideóque fraternitas tua vnà cum fratre, & Coëpiſcopo noſtro Armenio ſupraſcriptæ Eccleſiæ Anconitanæ viſitatore illuc feſtinet accedere, & diligenter de moribus *a* ſingulorum requirere, ſi de nullo ſibi ſunt crimine conſcij, quod eos ad hoc officiũ vetet accedere. Pariter etiam requirendũ eſt, ſi hoc, quod de præfato Archidiacòno dictum eſt, quia nunquam amicus domum eius ingreſſus eſt, ſi ita ſe veritas habeat, & vtrum ex neceſſitate, an ex tenacia *b* talis ſit: aut ſi ita ſenex eſt, vt ad regendum non poſſit aſſurgere, vel ſi tactis ſacroſanctis Euangeliis (ſicut nobis nunciatum eſt) iuſiurãdum præbuerit, nunquam ſe ad Epiſcopatum accedere. Sed & de Ruſtico Diacono, quantos pſalmos minus teneat, perſcrutãdum eſt. Florentio autem Diacono Rauennati, ſi uullum, ſicut dicimus, crimen eſt, quod obſiſtat, apud Epiſcopum eius agi neceſſe eſt, vt ei debeat ceſſionem concedere: non tam ex noſtro mandato, vel dicto, ne contra ſuam voluntatem eum cedere *c* videatur.

DISTINCTIO LXXXVI.

1. ps. DOctorem *autem Epiſcopum oportet eſſe, ne inferiorum culpa in eum refundatur, qui docendi officium accepit, quod exequi neſcit, vel negligit.*

Cap. I. ¶ *Negligentiæ Rectorum imputantur culpæ Inferiorum.*

Vnde Leo *Epiſcopus ſcribit Aquilegienſi Epiſcopo, epiſt.3.& 84.ſeu.86.*

INferiorum *d* culpæ ordinum, ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides, negligentéſque Rectores, qui multam ſæpe nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem 1 diſſimulant adhibere medicinam.

1 ¶ Auſteriorem. *Sic legitur in epiſtola 84. Verum in epiſtola tertia eiuſdem Leonis legitur,* neceſſarium. *Reliqua vtrobique eadem ſunt.*

Cap. II. ¶ *Homines ſunt diligendi, peccata odio habenda.*

Item Leo Epiſcopus *Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, epiſt.90. ſeu 91. in princ.*

ODio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi: tolerentur infirmi: & quod in peccatis ſeuerius caſtigari neceſſe eſt, non ſæuientis plectatur animo, ſed medentis.

Cap. III. ¶ *Qui negligit emendare, quod valet, facientis culpam habet.*

Item Ioannes VIII.

FAcientis *e* culpam proculdubio habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Scriptum *f* quippe eſt [Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, participes iudicantur. ¶ Et *g* libat Domino proſpera, qui ab afflictis pellit aduerſa. Et negligere, cùm poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo conſenſionis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Et probat odiſſe ſe vitia, qui condemnat errantes Nec relinquit ſibi locum deuiandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus innocentiæ gradus eſt odiſſe nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate conſenſum. Et nihil prodeſt alicui non puniri proprio, qui puniendus eſt alieno peccato.

¶ *Caput hoc ex variis ſententiis hinc inde collectis confectum eſt. quarum prima vſque ad verſ.* emendare, *ſumpta eſt ex epiſtola beati Gregorij 114 lib.7. indict.2. Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum.*

a *In eod.ca.ca.25. In Africa.c.7 diſt.32.c, placuit.*
b *al. propria.* c *Anſ.l.7.c.7. Iuo p.6.c.51.* d *Anſ. l.7.c.96. Burc l.2.c.5. Iuo p.6.c.29.* * *Prou.29.* e *al. hic.*
f *Io. Diac.l.3.c.11.* g *al. Florentinum. al. Florentium Archidiaconum.*

a *al. de vita, & moribus.* b *al tenacitate.*
c *al. concedere in recentioribus editionibus.*
d *Anſ.l.6.c.155* e *Grego. l.7 reg. epiſt.114. indict.2.*
f *Rom.1.* g *Pelagius 2. epiſt.3 Eleutherius ſupra diſt.83. c. error. 2.q.7. negligere. & 23.q.3.c. quo poteſt. I. Iuo p.6.c.115.*

2. Pars. *Si autem in corripiendo quis modum exceſſerit, non à ſubditis, ſed à Domino veniam petat.*

CAP. IV. ¶ *Veniam à ſubditis non petat, qui corripiendo modum exceſſerit.*
Vnde Auguſtinus *de vita* 1 *Clericorum.*

QVando *a* neceſſitas diſciplinæ, minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam, ipſi *b* modum vos exceſſiſſe ſentitis, non à vobis exigitur, vt ab eis veniam poſtuletis: ne apud eos, quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimia ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui nouit etiam eos, quos plus iuſto fortè corripitis, quanta beneuolentia diligatis.

1 ¶ De vita.] *Inter opuſcula B. Auguſtini anno Domini 1481. Parmæ impreſſa, ſunt tres ſermones de communi vita Clericorum, ex quibus in vulgatis tomis operum B. Auguſt. tomo decimo referuntur duo ſub numero 52. & 53. ad fratres in eremo. Tertius autem cum epiſtola 109. omnino conuenit, ſed qua in epiſtola diriguntur ad viros. Ex iſtis tribus ſermonibus de communi vita Clericorum multa capita accepit Gratianus (vt ſuis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.*

3. Pars *In doctrina verò ſacræ Scripturæ, auctoritatem debet Epiſcopus præferre, non ſæcularium litterarum peritiam oſtentare. Non enim Epiſcopalis officij eſt grammaticam exponere, ne laudes Iouis perſonent ore Pontificis.*

CAP. V. ¶ *Sacram Scripturam non Grammaticam debet Epiſcopus exponere.*
Vnde Gregorius *ſcribit Deſiderio Epiſcopo, lib. 9. epiſt. 48.*

CVM *c* multa nobis bona de veſtris fuiſſent ſtudiis nunciata, ita cordi noſtro nata eſt lætitia, vt negare ea, quæ ſibi fraternitas veſtra concedenda popoſcit, minimè valeremus. Sed poſt hoc peruenit *d* ad nos (quod ſine verecundia memorare non poſſumus) fraternitatem tuam Grammaticam quibuſdam exponere. Quam rem ita moleſtè ſuſcepimus, ac ſumus vehementiùs aſpernati, vt ea quæ priùs dicta fuerint, in gemitum & triſtitiam verteremus: quia in vno ſe ore cum Iouis laudibus Chriſti laudes nō capiunt. Et quàm graue, nefandúmque ſit Epiſcopis, canere, quod nec Laïco religioſo conueniat ipſe conſidera.

4. Pars *Liberalem quoque neceſſitatem patientibus ſacerdotem eſſe oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen Epiſcopi.*

CAP. VI. ¶ *Sine liberalitate inane portatur nomen Epiſcopi.*
Vnde Gregorius *ſcribit, lib. 5. epiſt. 29. ſeu c. 129. Secundino ſeruo Dei inter cætera.*

FRatrem noſtrum Marinianum Epiſcopum verbis. quibus vales excita: quia obdormiſſe eum ſuſpicor, *& infrà.* ¶ Dic ergo ei cum loco mutet & mentem Non ſibi credat ſolam lectionem & orationem ſufficere, vt remotus ſtudeat ſedere, & de manu minimè ſanctificare: ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus concurrat, alienam inopiā ſuam credat: quia ſi hæc non habeat, vacuum Epiſcopi nomen tenet

5. Pars. ¶ *In ipſa autem liberalitate modus adhibendus eſt rerum, & perſonarum, rerum vt non omnia vni, ſed ſingulis quædam præſtentur, vt pluribus prodeſſe poſſimus, iuxta illud Prophetæ* e [Diſperſit, dedit pauperibus:] *perſonarum vt primùm iuſtis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines ſunt, ſed quia peccatores.*

CAP. VII. ¶ *Immane peccatum eſt res ſuas donare hiſtrionibus.*
Vnde Auguſtinus *tract. 10. ad c. 16. Ioannis.*

DOnare res ſuas hiſtrionibus vitium eſt immane, non virtus. Et ſcitis de talibus quàm ſit frequens fama cum laude: quia ſicut ſcriptum eſt: † [laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.

CAP. VIII. ¶ *Grauiter delinquunt qui venatori aliquid donant.*
Item *in Pſ. 102. ad verſ.* [*Faciens miſericordias*]

QVi *a* venatoribus donant, quare donant? dicant mihi, quare donant venatori? Hoc in illo amant *b* in quo nequiſſimus eſt, hoc in illo paſcunt, hoc in illo veſtiunt: ipſam nequitiam publicam *c* ſpectaculis omnium. Qui donant hiſtrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? nunquid non & ipſis hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani.

CAP. IX. ¶ *De eodem.*
Idem *ibidem paulò inferiùs*

QVi *d* venatoribus donant, non homini donant, ſed arti nequiſſimę. Nam ſi homo tantum eſſet, & venator non eſſet, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

CAP. X. ¶ *De eodem.*
Idem *in Pſ. 147.*

VIdent *e* homines venatorem, & delectantur: væ miſeris, ſi non ſe correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur: videbunt Saluatorem, & contriſtabuntur.

CAP. XI. ¶ *De eodem.*
Item Hieronymus *f. in Pſ. 90. ad verſ.* [*Sperabo in Domino.*]

ESaü *g* venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in ſcripturis ſanctum aliquem venatorem, piſcatores inuenimus ſanctos.

CAP. XII. ¶ *De eodem.*
Idem Ambroſius *in homilia 33. de Quadrageſima.*

QVid *h* prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriare venatoribus? abſtinere cibis, errare peccatis.

CAP. XIII. ¶ *De eodem.*
Idem *ibidem paulò inferiùs.*

AN *i* putatis illum ieiunare, fratres, qui primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat, non beatorum Martyrum loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus, ſyluáſque perluſtrat? ſeruulos, inquam, ſecum pertrahit, fortaſſe magis ad Eccleſiam feſtinantes: & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena, neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſeruorum.

CAP. XIV. ¶ *Quæ ſunt in liberalitate ſeruanda.*
Item Ambroſius *lib. 1. de officiis, c. 30*

NOn 1 ſatis *k* eſt bene velle, ſed etiam benefacere. Nec ſatis eſt iterum benefacere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. *& infrà.* ¶ Perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commendatur, vt *l* primum opereris circa domeſticos fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcat, ſi in cauſam ceciderit, aut captiuitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adiuues: ſi ſit in carcere, & pœnis, & ſuppliciis propter debitum aliquod iuſtus excrucietur, (nam etſi omnibus debetur miſericordia, tamen iuſto ampliùs) ſi tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri, non eſt leue peccatum 2.

1 ¶ Non ſatis.] *Hinc vſque ad c. ſi quid verò in aliquos.*

---

a *Iuo p. 6. c. 384.* b *in ipſis.] Orig.* c *Burc. l. 1. c. 97. Iuo p. 4. c. 161. & p. 5. 199.* d *ſupra diſt. 37. c. 81.*
e *Pſal. 111.*

* *Iuo p. 11. c. 4.* † *Pſal. 9.*
a *Iuo p. 13. c. 31.* b *al. amat.] Orig. & ſic deinceps.*
c *al. publicant.]* d *Iuo ibid.* e *Iuo p. 13. c. 32.*
f *Inter opera adſcripta Hieronymo, tomo 8.*
g *Iuo p. 13. c. 33.* h *Iuo p. 13. c. 34.* i *Iuo ibid.*
k *Anſ. lib. 13. c. 28. Polyc. l. 5. tit. 20.* l *Gal. 6.*

vetuſtis

vetuſtis Gratiani exemplaribus, & apud Anſelmum eſt vnicum caput.

2 ¶ Non eſt leue peccatũ.] *Verba hæc non ſunt ibi apud Ambroſium, ſed tamen apud Anſelmum, & in Polycarpo.*

Cap. XV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

Dominus *a* non *b* vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi fortè, vt Heliſæus *c*, qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit: vt nulla cura teneretur domeſtica, ſed relictis omnibus in diſciplinam ſe propheticam daret.

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem continenter.*

Est *d* probanda illa etiam liberalitas, vt proximos ſeminis tui nõ deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati: non tamen, vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu poſſes conferre inopibus: cauſam enim 1 natura præſtat non gratia. Neque enim propterea te Domino dicaſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras: & pretio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe parum poſcere: pretium *e* tuum quærunt: vitæ tuæ fructum adimere contendunt: & accuſant *f*, quòd eos diuites non feceris: cùm te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede.

1 ¶ Cauſam enim.] *Apud B. Ambroſium legitur,* cauſa enim præſtat, non gratia, *itémque apud Anſelmum, & in Polycarpo. Sed vetuſti Codices Gratiani, & Gloſſa cum impreſſis concordant. Alia autem nonnulla ex ipſo Ambroſio ſunt emendata.*

Cap. XVII. ¶ *De eodem.*

Item *ibidem paulò inferiùs.*

Conſideranda *g* eſt etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iam nõ queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptiùs: tum ſi quis ex diuitiis cecidit in egeſtatem: & maximè, ſi non vitio ſuo, ſed aut latrociniis, aut proſcriptione *h*, aut calumniis quæ habebat, amiſit.

Cap. XVIII. ¶ *De eodem.*

Item *lib. 2. officiorum, c. 21.*

Pulchra 1 etiam *i* liberalitas eſt in ipſo quoque pauperis dato menſuram tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quidquid ex affectu puro, & ſyncero promitur, hoc eſt decorum: non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias. Et maximè ſacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum honore *k* congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini reſplẽdeat: impenſas miſericordiæ conuenientes frequentare: quantum oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed cõpetentia, &c. *Idem* l ¶ Compatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorum, quantũ poſſumus, iuuemus, & plus interdum, quàm poſſumus. Melius eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam, vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus vaſa myſtica, vt captiuos, redimeremus.

1 ¶ Pulchra etiam.] *Apud B. Ambroſium legitur:* pulchra liberalitas erga ipſos quoque pauperes menſuram tenere. *Sed apud Anſelmum, & in Polycarpo habetur vt apud Gratianum, & adeſt Gloſſa in voce,* dato.

a *al. Deus.*] *Orig.* b *Poly ibid. Anſ. ibid.*
c *3. Reg. 19.* d *Anſ. ibid. Poly. ibid.* e *al. præmium.*
f *al. accuſat.*] *Orig. & ſic deinceps.* g *Poly. ibid Anſ. ibid.*
h *al. præſcriptione.* i *Poly. ibid. Anſ. ibid.*
k *decore.*] *Orig.* l *eod. lib. c. 28.*

Cap. XIX. ¶ *De eodem:*

Idem *ad c. Luca, in verſ.* [*Generatio viperarum.*]

In *a* ſingulis quoque generibus hominum conueniens tribuit ſanctus Baptiſta Ioannes reſponſum vnum omnibus, ita: publicanis ne vltra præſcriptum exigant militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant, docens idcirco ſtipendia conſtituta militiæ, ne dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta propria ſingulorum, miſericordia *b* communis eſt vſus. Ideo commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel vrbanus, diues, & pauper, omnes in commune admonentur, vt conferant non habenti. Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt. Et ideo omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, ne veſtimentis, alimentíſque ſuis parcam. Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſeruetur, vt non ſibi vnuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet, cum paupere partiatur.

Cap. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad c. 18. Lucæ.*

Cæterùm Dei traditio eſt, vt priùs paſcas parentes. Nam ſi iuxta *c* diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte grauior eſt? Quo loco inſolentem Dominus infrænat iactantiam, &c.

Cap. XXI. ¶ *De eodem.*

Ibidem *in libro de officiis* 1.

Paſce *d* fame morientem. Quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteras, ſi non pauiſti, occidiſti.

1 ¶ De officiis.] *Caput hoc non eſt inuentũ apud B. Ambroſium. ſed apud Anſelmum, & in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Vrbinas Eremita in Milleloquio, quod collegit ex dictis B. Ambroſij, affert hunc locum ex eodem Ambroſio in libro de alendis pauperibus, qui liber hactenus deſideratur.*

Cap. XXII. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in commentarijs ad Galatas,* c. 6. *in verſ.* Alter alterius.

Qui clementiam non habet, nec indutus eſt viſcera miſericordiæ, & lacrymarum, quamuis ſpiritalis ſit, non adimplet *e* legem Chriſti.

6. Pars. *Similiter etiam oportet Epiſcopum non eſſe percuſſorem, id eſt, non ad vindictam facilem.*

Cap. XXIII. ¶ *Ad vindictam Epiſcopus facilis eſſe non debet.*

Vnde Gregorius *ſcribit Ioanni Epiſcopo Panormitano, libro vndecimo, epiſt. 49.*

Si *f* quid verò de quocunque Clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſtè poſſit offendere, facilè non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: ſed præſentibus Senioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda & tunc ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.

Cap. XXIV. ¶ *De quodam Epiſcopo, qui antequam Miſſarum ſolemnia celebraret, die Dominico ad exarandam meſſem cuiuſdam profectus eſt.*

Idem *Ianuario Epiſcopo, lib. 6. indict. 2. epiſt. 1.*

Tanta *g* nequitia ad aures meas de tua ſenectute peruenit vt eam niſi adhuc humanitus penſaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi eſt, quòd Dominico die, priuſquam Miſſarum ſolemnia celebrares:

a *Singulis quoque.*] *Orig.* b *al. miſericordiæ.* c *Matt. 15. Leuit. 20. Exod. 21.* d *Anſ. l. 13. c. 28 Poly. l. 6. tit. 20. D. T. 1. 2. q. 32. art. 5.* e *adimplebit.*] *Orig.* f *15 q. 7. ſi quid.* g *1. q. tanta. Burch. l. 1. c. 197. Iuo p. 2. c. 78. & p. 5. c. 312.*

ad

ad exarandum meſſem latoris præſentium perrexiſti,& poſt exarationem eius,Miſſarum ſolemnia celebraſti:poſt Miſſarum ſolemnia etiam terminos poſſeſſionis illius iudicare minimè timuiſti. Quod factum quæ pœna debeat inſequi, omnes qui audiunt, ſciunt. Dubij autem de tanta hac peruerſitate fueramus, ſed filius noſter Cyriacus Abbas à nobis requiſitus,dum eſſet Caralis,ita ſe cognouiſſe perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur *a* vt aliquando reſipiſcas miſer ſenex,atque à tanta te leuitate morum, & operum peruerſitate compeſcas *b*. Quanto morti vicinior efficeris, tantò fieri ſollicitior, atque timidior debes. Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat iaculanda: ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute nouimus, interim tacemus. Eos verò,quorum conſilio hæc egiſti,in duobus menſibus excommunicatos eſſe decernimus: ita tamen, vt ſi quid eis intra duorum menſium ſpatium humanitus aduenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum conſiliis cautus exiſte. Te quoque ſollicitè cuſtodi,ne ſi eis in malo diſcipulus fueris, quibus in bono magiſter eſſe debuiſti,nec ſimplicitati tuæ vlterius, nec ſenectuti parcamus.

7. Pars. *Vel percuſſor eſſe perhibetur, ne videlicet propriis manibus aliquem cædat.*

CAP. XXV. ¶ *Non licet Epiſcopo propriis manibus aliquem cædere.*

Vnde in Agathenſi 1 Concilio *legitur.*

NOn c licet Epiſcopo manibus ſuis aliquem cædere. Hoc enim alienum à Sacerdote eſſe debet.

1 ¶ Agathenſi.] *Hoc caput non habetur in Agathenſi, quod extat, Burchardus & Iuo citant ex Decretis Bonifacij Papæ. Habetur autem in nouellis Conſtit. 13. c. 16. apud Iulianum Anteceſſ. Nō diſsimilis etiam Canon. 28. Apoſtolocum, quem interpretatur Synodus Conſtantinopolitana, quæ prima, & ſecunda dicta eſt, c. 9.*

8. Pars. *Prohibetur etiam Epiſcopus turpis lucri eſſe cupidus, ne aliquo inhoneſto negotio victum, vel cætera ſibi neceſſaria quærat. Quod generaliter de omnibus diuino cultui mancipatis, id eſt Clericis, & Monachis intelligi oportet.*

CAP. XXVI. ¶ *Qui connumerantur in Clero, turpibus lucris non inſeruiant.*

Vnde in Chalcedonenſi Concilio, *c. 5. legitur.*

PEruenit *d* ad ſanctam Synodum,quia de iis, qui in Clero connumerantur,quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum poſſeſſionum conductiones,& cauſas ſæculares *e* ſuſcipiunt; & à ſacris quidem officiis ſe per deſidiam ſeparant, ad domos autem ſæcularium concurrunt, & ſubſtantiarū eorum gubernationes auaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decreuit ergo ſancta,& magna Synodus,neminem horum deinceps hoc eſt, Epiſcopum, ſiue Clericum, aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſæcularibus procurationibus; niſi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſiue curationes inexcuſabiles attrahuntur, aut cui ciuitatis ipſius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quæ indefenſæ ſunt,& earum perſonarum, quæ maximè Eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis verò tranſgreſſus fuerit hæc præcepta, correctioni Eccleſiaſticæ ſubiaceat.

DISTINCTIO LXXXVII.

1. ps. V*Iduis autem & orphanis Eccleſiæ præſidiū implorantibus Epiſcopi debent adeſſe: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.*

a *al. hortamur, aliquando reſpice.* b *al. compeſce.*
c *Burch. l. 1. c. 202. Iuo p. 5. c. 316.* d *Burch. l. 2. c. 145. Iuo p. 6. c. 218.* e *al. ſæcularium.*

CAP. I. ¶ *Implorantibus patrocinium Epiſcopi debent adeſſe.*

Vnde Gelaſius *Gerontio* a, *& Petro Epiſcopis.*

LIcet omnibus de nobis ſperantibus non debeamus, inquantum poſſumus,nos negare, plus tamen viduarum, & orphanorum cauſas,& impenſiùs ducimus exequendas: quas tueri à nobis, vel ab omnibus diuina manifeſtat aſſertio.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Idem *Anaſtaſio Epiſcopo.*

DEfenſionis propriæ deſolatis auxilio,& qui ſuis actibus adeſſe *b* pro ætatis infirmitate non poſſunt, exoratum Pontificem decet ſubuenire:quia pupillis 1 tuitionem etiam diuinitas iuſſit impendi. Et ideo Maximo & Ianuario, Clericalis officij (qui ſe ſolatio parentum, vel propinquorum aſſerunt deſtitutos) auxilium ex noſtra delegatione præſtabis:vt aduerſus improbitates aduerſariorum ſuorum protecti, tuæ executionis anniſu noxia commenta non ſentiant.

1 ¶ Pupillis.] *In codicibus impreſsis ſequebatur,* & viduis. *quæ voces expunctæ ſunt, quia abſunt à pleriſque vetuſtis Et quæ antecedunt, ac ſequuntur, oſtendunt agi hic tantum de pupillis.*

CAP. III. ¶ *De eodem.*

Idem *Leontio, & Petro Epiſcopis.*

QVіſquis in negotiis ſuis noſtri nominis interceſſione ſperat ſibi remedia poſſe conferri;prona nos conuenit animoſitate præſtare.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *Honorio Epiſcopo.*

DIuinæ retributionis memor ad Pontificalem conſcientiam non ambigas pertinere,egentium commodis piam ſollicitudinem non negare.

CAP. V. † *Tueatur Eccleſia, quos in ſui defenſione ſuſcipit.*

Idem *Fortunato Epiſcopo.*

IRreligioſum *c* prorſus, & execrabile iudicamus, ſi quiſquam 1 vel extraneos in ſua tuitione ſuſceptos, non omni fide,& tota animi ſui educauerit ſanctitate. At cū Olympius Diaconus dilectionis tuæ, Felici, & Olympij ſuggeratur auunculus, eóſque paruulos tutelæ vice ſuſceperit nutriendos, vltra latrocinium eſſe iudicamus, quòd eos boniſculis *d* parentum (ſicut aſſerunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra leges, & iura vendendo.

1 ¶ Quiſquam] *In vulgatis codicibus ſequitur vox,* Clericos, *quæ in aliquot manuſcriptis, & apud Iuonem non habetur, ideóque ſublata eſt. Nō enim his Clericos cum Laicis, ſed extraneos cum ſanguine iunctis comparat.*

CAP. VI. ¶ *Confugientes ad Eccleſiam extrahere non licet.*

Item ex Concilio Arauſiaco 1. c. 5. *& ſequentibus.*

EOs *e*,qui ad Eccleſiam confugerint tradi non oportere: ſed loci ſancti reuerentia, & interceſſione defendi. ¶ Si quis autem mancipia Clericorum pro ſuis mancipiis ad Eccleſiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes Eccleſias diſtrictiſſima damnatione feriatur. ¶ In Eccleſia quoque manumiſſos, & per teſtamentum Eccleſiæ commēdatos, ſi quis in ſeruitutem, & obſequium, vel ad colonariam conditionem reuocare tentauerit, animaduerſione Eccleſiaſtica coërceatur *f*.

a *al. Leontio.* b *al. prodeſſe.* c *Iuo p. 6. c. 109.*
d *al. bonuſculis. Rabanus pœn. c. 22. Burch. lib. 3. c. 195.*
e *Iuo p. 1. c. 112 Ibidem, c. 107. Iuo p. 3. c. 154. & 245. Pannor. l. 2. c. 84.*
f *Coreecbitur*] *Orig.*

CAP. VII.

Cap. VII. ¶ *In libertate Eccleſia tueatur libertos.*
Item ex Concilio Agathenſi, *c.* 29.

Libertos *a* legitimè à dominis ſuis factos, Eccleſia, ſi neceſſitas exegerit, tueatur: quos ſi quis ante audientiam aut peruadere, aut expoliare præſumpſerit, ab Eccleſia repellatur.

Cap. VIII. ¶ *A ſacerdotibus defendantur liberti, ne in ſeruitutem reuocentur.*
Item ex Concilio Toletano 4. *c.* 71.

Liberti, qui *b* à quibuſcunque manumiſſi ſunt, & Eccleſiæ patrocinio condemnati exiſtunt, ſicut regulæ antiquorum Patrum conſtituerunt ſacerdotali defenſione à cuiuſlibet inſolentia protegantur, ſiue in ſtatu libertatis eorum, ſiue in peculio, quod habere noſcuntur.

Cap. IX. ¶ *Expoſitos defendat Eccleſia, ſi quis eorum calumniator extiterit.*
Item ex Concilio Arelatenſi 2. *c.* 32.

3 ps. SI *c* expoſitus ante Eccleſiam cuiuſcunque fuerit miſeratione collectus, conteſtationis ponat *d* epiſtolam, vt ſi is, qui collectus eſt, intra decem dies quæſitus agnitúſque non fuerit, ſecurus habeat, qui collegit. Sanè, qui poſt prædictum tẽpus calũniator extiterit, vt homicida, Eccleſiaſtica diſtrictione damnabitur, ſicut Patrum ſanxit auctoritas.

DISTINCTIO LXXXVIII.

1. ps. PRohibentur ergo Clerici cupiditatis negotia ſuſcipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere.

Cap. I. ¶ *De eodem.*
Vnde Melchiades 1 Papa.

DEcreuit *e* ſancta Synodus nullum deinceps Clericum aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſæcularibus ſe miſcere, niſi propter curam pupillorum, [& *f* orphanorum] ac viduarum, aut ſi fortè Epiſcopus ciuitatis Eccleſiaſticarum rerum ſollicitudinem habere præcipiat. Vbi liquidò patet quia alia ſunt negotia ſæcularia, alia Eccleſiaſtica. Nonne Moyſes *g* in ſæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis vrgebatur? *& infrà.* Sic & Iacob *h* aſcendentes, & deſcendentes Angelos vidit: quia videlicet rectores Eccleſiæ non ſolum Deo contemplando ſuperna appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Et Domini Sacerdotes horum facta imitantur, & ſe cuſtodiunt, & ſubditorum onera portant.

1 ¶ Melchiades.] *Caput hoc habetur in ſcripto de primitiua Eccleſia & munificentia Conſtantini, quod in antiquis Conciliorum voluminibus continenter ſequitur poſt decreta Melchiadis (quamuis in recentioribus Conciliorum Neocæſarienſe ſit interpoſitum) & ex illa coniunctione fortaſſe factum eſt, vt hoc quoq; ſcriptum olim decretis Melchiadis annumerari ſolitum eſſet, cùm tamen in eo de Nicæno Concilio, & aliis, quæ poſt Melchiadem geſta ſunt, mentio fiat: quod ex capite, ad futuram, infra 12. q. 2. apparet.*

Cap. II. ¶ *De eodem.*
Item Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam, c.* 17.

COnſequens *i* eſt, vt illa quoque de Piceni partibus nuper ad nos miſſa relatio nuntiauit, non prætereunda putaremus: id eſt plurimos clericorum negotiatonibus inhoneſtis, & lucris turpibus imminere *a*, nullo pudore cernentes Euangelicam lectionem, qua ipſe Dominus *b* negotiatores è templo verberatos flagellis aſſeritur expuliſſe, nec Apoſtoli verba recolentes, quibus ait *c.* [Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.] Pſalmiſtam *d* quoque Dauid ſurda diſſimulantes aure, cantantem. [Quoniam non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini.] Proinde huiuſmodi aut ab indignis poſthac quæſtibus nouerint abſtinendum, & ab omni cuiuſlibet negotiationis ingenio, vel cupiditate ceſſandum: aut in quocunque gradu ſint poſiti, mox à clericalibus officiis abſtinere cogantur, quoniam domus *e* Dei, domus orationis & eſſe debet, & dici, ne per *f* officia negotiationis potius ſit latronum ſpelunca.

Cap. III. ¶ *In ſacris ordinibus conſtitutus ſæculares curas aſſumere non debet.*
Item ex ſeptimo Canone Apoſtolorum.

j. EPiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus nequaquam ſæculares curas aſſumat, ſin aliter, deiiciatur.

Cap. IV. ¶ *Epiſcopus ſæcularibus cauſis occupari non debet.*
Item Gregorius *Romano defenſori, lib.* 8. *epiſt.* 11.

PErlatum *g* eſt ad nos Reuerendiſſimum Fratrem noſtrum Baſilium Epiſcopum, velut vnum de laïcis in cauſis ſæcularibus occupari, & prætoriis inutiliter deſeruire. Quæ res quoniam & ipſum vilem reddit, & reuerentiam ſacerdotalem annihilat: ſtatim vt experientia tua hoc præceptum ſuſceperit, eum ita ad reuerendum diſtricta executione compellat, quatenus ei illic te inſiſtente quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat: ne ſi quolibet modo eum ibidem ampliùs moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos grauiter incipias eſſe culpabilis.

Cap. V. ¶ *Teſtamentorum tuitionem, & curam rei familiaris Epiſcopus non ſuſcipiat.*
Item ex Concilio Carthaginenſi 4. *cap.* 18.

ij EPiſcopus *h* tuitionem teſtamentorum non ſuſcipiat.

Cap. VI. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem, *c.* 20.

iij. EPiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet, ſed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem, *c.* 17.

iiij. EPiſcopus *i* gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum non per ſeipſum, ſed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.

Cap. VIII. ¶ *Ratiociniorum cauſas Clericus ſuſcipere non debet.*
Item Gregorius *Quertino Expræfecto, epiſt.* 30. *lib.* 10.

INutile, & valde laborioſum eſt, hominem litteratum, ratiociniorum cauſas aſſumere, & in eis ſe, quod non expedit, obligare.

Cap IX. ¶ *Fugiendus eſt Clericus negotiator.*
Item Hieronymus *ad Nepotianum de vita Clericorum.*

NEgotiatorem Clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili glorioſum quaſi quandam peſtem fuge.

a *Iuo p.3.c.159. & p.16.c.51. Pann.l.2.c.82.* b *Burc.l.3. c.186. Iuo p.6. cap.246. & p.16. cap 52. Pann. l.2. cap 83. lib.6.c.142* c *Concil. Vaſenſe 1.c.9. Burch.l.3.c.201. Iuo p.3.c.152. Poly.l.3.tit.13.* d *al. ponatur epiſtola.* e *In ſcripto de primitiua Eccleſia, & munificentia Conſtantini ex Concilio Chalcedon. c.* 3. f *abſunt iſtæ duæ voces ferè ab omnibus manuſcriptis.* g *Exod.* 33. h *Gen.*28. i *Concil. Aquiſgranen.c.93.14.q.4.c.Clerici. Poly.l.4. tit.31.*

a *al. inhiare.* b *Matth.*21. c 2 *Tim.*2. d *Pſal.*70. *vide infrà. quoniam.* e *Luc.*19. f *ne officina negotiationis, & ſpelunca potius ſit latronum.] Orig.* g *Anſ.l.6. c.179.* h *Poly. l.4. tit.5.* i *Polyc. ibid.*

Cap. X.

Cap. X. ¶ *Clerico negotiari non licet.*

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum Veteris, & Noui Teſtamenti, c.* 127.

FOrnicari *a* omnibus ſemper non licet: negotiari verò aliquando licet, aliquando non licet. Antequã enim Eccleſiaſticus quis ſit, licet ei negotiari: facto iam, non licet.

Cap. XI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Ioannes Chryſoſtomus *ſuper Matthæum,* [*id eſt, Auctor operis imperfecti, hom* 38. *ad c.* 21. *Matth.*]

EIiciens *b* Dominus vendentes, & ementes de templo, ſignificauit, quia homo mercator vix, aut nunquam poteſt Deo placere. Et ideo nullus Chriſtianus debet eſſe mercator, aut ſi voluerit eſſe, proiiciatur de Eccleſia Dei, dicente Propheta. *c* [Quia non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini.] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & ſe commendare, ſine maliloquio eſſe non poteſt: (neceſſe eſt enim vt iſti malè loquantur de illo, & illi malè de iſto.) ſic qui emit, & vendit, ſine mendacio, & periurio eſſe non poteſt. *& paucis interiectis.* ¶ Sed eſt nec ſtabilis ſubſtantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim ſi triticum, aut aliud *d* tale cernas in cribro: dum huc & illuc iactatur, grana omnia paulatim deorſum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, niſi ſtercus ſolum, ſic de ſubſtantia negotiatorum nouiſſimè nil remanet, niſi ſolum peccatum. Sed omnes homines videntur eſſe mercatores. Oſtendam ergo, quis non eſt negotiator, vt qui talis non fuerit, eum intelligas eſſe negotiatorem. Quicunque rem comparat, non vt ipſam rem integram, & immutatam vendat, ſed vt materia ſibi ſit inde aliquid operandi, ille non eſt negotiator. Qui autem comparat rem, vt illam ipſam integram, & immutatam dando lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei eiicitur. Vnde ſuper omnes mercatores plus maledictus eſt vſurarius. Ipſe namque rem datam à Deo vendit, non comparatam, vt mercator, & poſt fœnus rem ſuam repetit, tollens aliena cum ſuis, mercator autem non repetit rem venditam. Ad hoc dicit aliquis: Qui agrum locat, vt agrariam recipiat, aut domum, vt penſiones recipiat, nónne eſt ſimilis ei, qui pecuniam dat ad vſuram? Abſit. Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vſum diſpoſita eſt, niſi ad emendum. Secundò, quoniam agrum habens arando accipit ex eo fructum, habens domum, vſum manſionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum, ſuum vſum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quaſi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia repoſita nullum vſum capit. Tertiò ager, vel domus vtendo veteraſcit. Pecunia autem cùm fuerit mutata, nec minuitur, nec veteraſcit. [Et menſas nummulatorum ſubuertit.] Pecunia ſpiritualiter homines intelligũtur, quia ſicut nummi habent charagma Cæſaris, ſic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum ſolidus, qui non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt, ita & homo, qui non oſtendit in ſe imaginem Dei, reprobus æſtimatur. Vnde Eſaias *e* dicebat ad Hieruſalem [Pecunia tua reproba eſt, caupones tui miſcent vinum cum aqua, &c.] Ideò ergo menſas nummulariorum euertit, ſignificans, quia in templo Dei non debent eſſe nummi, niſi ſpirituales, id eſt, qui Dei imaginem, non diaboli portant. Aut certè menſas nummulariorum Sacerdotum dicit ſcripturas. Nouo enim teſtamento ſuccedente priori, euerſæ ſunt ſcripturæ illorum.

¶ *Hæc Palea (quemadmodum & ſequens) eſt in aliquot vetuſtis exemplaribus, in quibus Paleæ raro habentur. Eſt autem ſumpta ex auctore operis imperfecti (cuius multæ ſententiæ partim reiicienda, partim in bonam partem interpretandæ ſunt) & quidem multis locis de induſtria, quod ibi plenius, hic in ſummam redactum eſt, incolumi ferè ſententia. Quamobrem ea tantum mutata, aut locupletata ſunt, quæ valdè conducere viſum eſt. Quod etiam in ſequenti capite eſt obſeruatum.*

a *In o p.* 8. *c.* 89. *Pann. l.* 7. *c.* 26. b *Paulò aliter.* c *Pſal.* 70. d *aliquam bladi ſpeciem.*] e *Eſa.* 1.

Cap. XII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex verbis Auguſtini [*hinc inde collectis, & in ſummam redactis ad Pſ.* 70. *verſ. Quoniam non cognoui.*]

QVoniam non cognoui literaturam.] Aliqui codices habent [negotiationes:] in quo diuerſitas interpretum ſenſum oſtendit, non errorem inducit. Ergo ſi propterea iſte tota die laudem Dei dicit, quia non cognouit negotiationes, corrigant ſe Chriſtiani, non negotientur. Sed ait mihi negotiator. Affero ex longinquo merces, mercedem laboris mei, vnde viuam, peto: dignus *a* eſt operarius mercede ſua. De mẽdacio, de periurio agitur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotior. Poſſem enim dicere, tanto emi, tanto vendam: ſi placet, eme. Quomodo ergo reuocas à negotiatione? omnes artifices mentiuntur, ſutores, agricolę. Vis, vt optem carum tempus, vt poſſim vendere annonam, quam ſeruaui? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum eſt, quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas ſacrilegãs, & incantationes quærunt? omnia iſta hominum, non rerum peccata ſunt. Quære ergo Epiſcope (dicit mihi negotiator) quomodo Pſalmiſtam intelligas, & noli me prohibere à negotiatione: negotiatio enim me non facit malum, ſed iniquitas mea, & mendaciũ meum. Quæramus ergo negotiatores, qui præſumunt gloriari ex ſuis operibus, ſi ſunt contra illam gratiam, quam hic Pſalmiſta commendat, vt nemo de ſuis operibus glorietur. Et ſicut contra Medicos ſuperbos ſalutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum eſt *b* [tota die ſalutem tuam, ſic cõtra negotiatores de operibus ſuis gloriãtes vigilat hoc, quod dictum eſt *c* [os meum annuntiabit iuſtitiam *d* tuam] Vnde & Dominus expulit illos de templo volentes ſuam iuſtitiam ſtatuere ignorantes iuſtitiam Dei. Meritò dictum negotium, quia negat otium, quod malum eſt, neque quærit veram quietem, quæ eſt Deus.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Caſſiodorus *in eundem pſalmum* 70. *in eundem verſiculum.*

QVid eſt aliud negotium, niſi quæ poſſint viliùs comparari, cariùs velle diſtrahere? *& infrà.* Negotiatores *e* ergo illi abominabiles exiſtimantur, qui iuſtitiam Dei minimè cõſiderantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces ſuas plus periuriis onerando, quàm pretiis. Tales eiecit Dominus de templo dicens. *f* [Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.]

Cap. XIV. ¶ *Nomine Sacerdotis careat, qui Dei miniſtros à ſuis auocat officiis.*

Item Cyprianus *ad Clericum & plebem Furnitanorum, lib.* 1. *epiſt* 9.

2\. ps. NEque *g* apud altare Dei meretur nominari in Sacerdorum prece, qui ab altari Sacerdotes, & miniſtros voluit auocare. Et ideo Victor, cum contra formam nuper in Concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum Presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt, quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Eccleſia frequentetur: vt Sacerdotum Decretum religioſè, & neceſſariè factum ſeruetur à nobis.

a *Luc.* 10. b *Pſalm.* 87. c *Pſalm.* 70. d *iuſtitiam tuam, id eſt, non meam, &c.*] *Aug.* e *al. negotiari.* f *Ioan.* 2. g *In o p.* 5. *cap.* 339.

DISTIN

DISTINCTIO LXXXIX.

1\. *Domui a quoque ſuæ oportet epiſcopum bene eſſe præpoſitum, vt quædam inde quodammodo futuræ diſpenſationis argumenta ſumantur. In diſpenſatione verò Eccleſiæ hanc regulam obſeruandam nouerit, vt nulli quantumlibet exercitatæ perſonæ duo ſimul officia committat: neque ſecularibus viris res eccleſiaſticas gubernandas committat.*

Cap. I. ¶ *Vni perſonæ duo non committantur officia.*
Vnde Gregorius 1 *ſcribit omnibus Epiſcopis.*

Singula *b* Eccleſiaſtici iuris officia ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim committi iubemus. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita in Eccleſiæ corpore ſecundùm veridicam Pauli * ſententiam, in vno eodemque ſpiritu alij conferendum eſt hoc officium, alij committendum eſt illud: neque vni quantumlibet exercitatæ perſonæ vno tempore duarum rerum officia committenda ſunt: quia ſi totum corpus eſt oculus, vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diuerſa officia, & robur corporis ſeruat, & pulchritudinem repræſentat: ita varietas perſonarum per diuerſa nihilominus officia diſtributa & fortitudinem & venuſtatem ſanctæ Dei Eccleſiæ manifeſtat. Et ſicut indecorum eſt, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium, ſimúlque turpiſſimum, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem non fuerint diſtributa.

1 ¶ Gregorius.] *Caput hoc à collectoribus ita citatur, quaſi ſint verba alicuius epiſtolæ B. Gregorij. Verum à Ioanne diacono lib. 2. vitæ eiuſdem ſancti Pontificis, num. 54. ſic referuntur.* Singula Eccleſiaſtici iuris officia ſingulis quibuſque perſonis ſingillatim committi debere dicebat aſſerens, quia ſicut in vno, &c. *Ex eo autem nonnulla ſunt emendata.*

Cap. II. ¶ *Quilibet Epiſcopus Vicedominum, & Oeconomum habeat.*
Item Gregorius *Anthemio Subdiacono, lib. 9. epiſt. 66.*

2\. 1 Volumus *c* vt frater noſter Paſchaſius, & Vicedominũ ſibi ordinet, & Maiorem domus: quatenus poſſit vel vel hoſpicibus ſuperuenientibus, vel cauſis, quæ eueniunt, idoneus & paratus exiſtere. Si verò & negligentem eum proſpicis, & ea quæ diximus, implere differentẽ; omnis Clerus eius adhiberi debet, vt communi conſilio ipſi eligant, quorum perſonæ ad ea, quæ prædiximus valeant ordinari.

Hinc 1 *colligi poteſt Archidiaconi electionem à cuncto Clero ſi Epiſcopus negligens, vel differens fuerit, canonicè fieri poſſe. Officium Vicedomini eſt, epiſcopatum* d *diſponere.*

1 Hinc] *Verba hæc vſque ad verſ.* officium, *à pleriſque abſunt vetuſtibus exemplaribus.*

Cap. III. ¶ *Quod ſit officium Vicedomini.*
Vnde Gregorius *Clementinæ patriciæ, lib. 1. epiſt. 11. poſt alia.*

Diaconum *e* verò Anacolium, quem ad nos dirigi poſcitis, hoc nos facere non poſſe, cauſæ magis modus, quàm rigoris auſteritas fecit. Vicedominum enim eum conſtituimus, cuius arbitrio epiſcopium commiſimus diſponendum.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*
Item ex concilio Chalcedonenſi, c. 26.

Quia *f* in quibuſdam Eccleſiis, ſicut ad nos peruenit, ſine Oeconomo Epiſcopi res eccleſiaſticas tractant, placuit omnes Eccleſias habentes Epiſcopos etiam œconomum habere de proprio clero, qui gubernet Eccleſiæ res cum arbitrio ſui Epiſcopi: vt non ſine teſtimonio ſit gubernatio ipſarum rerum Eccleſiaſticarum, & ex hoc eueniat res eiuſdem Eccleſiæ diſpergi, & ſacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si verò quis hoc non obſeruauerit, diuinis ſubiaceat regulis.

¶ *Hic idem canon refertur infr. 16, q. 7. c quoniam in quibuſdam ex verſione Dionyſij. Hic enim eſt ex priſca, quæ extat ex collectione Iſidori.*

Cap. V. ¶ *Secularibus viris res Eccleſiaſticæ non committantur.*
Item Gregorius *Ianuario Caralitano Epiſcopo, lib. 7. epiſt. 66.*

Indicatum eſt *a* nobis, quòd Laicis quibuſdam curam veſtri patrimonij commiſeritis, *b* qui poſtmodum in ruſticorum veſtrorum deprecationibus, atque fatigationibus fuerint deprehenſi, & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quaſi ſuæ ditionis, quippe veſtræ non ſuppoſiti curationi, poſtponant, vobiſque deſpiciant actum ſuorum reddere rationem. Quod ſi ita eſt, diſtrictè à vobis diſcuti conuenit, atque inter eos, Eccleſiæque veſtræ ruſticos cauſam examinare ſubtilius. Et quidquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus ſtatuta reddere compellantur. De cætero verò cauendum à fraternitate veſtra eſt, ne ſæcularibus viris, atque non ſub regula noſtra degentibus, res eccleſiaſticæ committantur, ſed probatis de veſtro officio Clericis. In quibus, ſi quid reperiri poterit prauitatis, vt in ſubditis, emendare quod illicitè geſtum fuerit, valeatis. quò videlicet apud vos habitus ſui officium magis conuenienter adminiſtrent, quàm accuſent.

1 ¶ Atque fatigationibus.] *In pluriſque manuſcriptis legitur,* atque ex fatigationibus, *in editionibus epiſtolarum B. Gregorij,* atque per hoc & fatigationibus: *in vno autem vetuſto earumdem epiſtolarum codice,* atque per hoc ex fatigationibus.

2 ¶ Quò videlicet.] *Apud B. Gregorium legitur*, quos apud vos habitus ſui magis officium commendet, quàm excuſet.

3 Pars. *Propinquis etiam, vel fauore ſibi coniunctis eccleſiaſtica officia Epiſcopus committere non audeat.*

Cap. VI. ¶ *Eccleſiaſtica officia non committat Epiſcopus propinquis, vel facinore coniunctis.*
Vnde in Toletano Concilio, 10. c. 3 *legitur.*

Decenter omnibus placet, & in præſenti tale reſcindere factum, & non eſſe de cætero faciendum. Quicunque *c* igitur Pontificum deinceps aut ſanguine propinquis, aut fauore perſonis quibuſcunque ſibi coniunctis *d* talia lucra *e* commendare tentauerit, ad ſuum nefandæ præſumptionis excidium, & quod iuſſum fuerit, deuocetur in irritum, & qui ordinauerit, annuæ excommunicationi ſubiaceat. Quæ verò ablata fortaſſe fuerint, ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.

Porrò ipſa officia quare ita ſint diſtinguenda, & non vni perſonæ omnia committenda, ex auctoritate Gregorij & Bonifacij Papæ *datur intelligi, qui ſic aiunt.*

¶ *Caput hoc penè iiſdem verbis legitur in epiſtola Bonifacij ſecundi ad Eulalium, & Gregorij primi ad Epiſcopos Galliarum, lib. 4. epiſt. 52. Sic quoque in aliis epiſtolis B. Gregorij multa leguntur, quæ in ſcriptis ſuperiorum Pontificum habentur.*

Cap. VII. ¶ *Graduum, & Ordinum diſtributio, Eccleſiaſticam vnitatem conſeruat.*

Ad hoc diſpenſationis *f* diuinæ prouiſio gradus diuerſos, & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores

a 1. *Tim.* 3. b *Polyc. lib.* 4. *tit.* 23. *Anſel. l.* 7. *c.* 108. *Iuo p.* 6 *c.* 344. * *Rom.* 12. c *Poly. l.* 4. *tit.* 2. *Anſ. lib.* 6. *c.* 145. d *Epiſcopium.* e *Anſ. l.* 7. *cap.* 77. f 16. *q.* 7 *quoniam in quibuſdam, Anſ. l.* 6. *c.* 143. *Poly l.* 4. *tit.* 22. *Deuſdedit p.* 4.

a *Anſ. l.* 6. *c.* 146. b *committentes.*] *Orig.*
c *Nam quiſquis.*] *Orig.* d *deuinctis.*] e *al. loca.*
f *al. diſpoſitionis.*

minoribus

minoribus dilectionem impenderent, vera *a* concordia fieret, & ex diuerſitate contextio, & recte officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neque enim vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. Quia verò, quæque creatura in vna, eadémque qualitate *b* gubernari, vel viuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſunt Angeli, & ſunt Archangeli, liquet, quia nō ſunt æquales, ſed in poteſtate, & ordine (ſicut noſtis) differt alter *c* ab altero.

DISTINCTIO XC.

Gratian. L*Itigioſus quoque prohibetur ordinari, quia qui ſua poteſtate diſcordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes diſſidentium prohibetur recipere nequaquam litigandi facilitate alios ad deſſidium debet prouocare.*

CAP. I. ¶ *Clerici diſcordes deiiciantur, vel reuocentur ad concordiam.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi IV. *c. 59. legitur.*

DIſcordantes *d* Clericos Epiſcopus vel ratione, vel poteſtate ad concordiam trahat: inobedientes Synodus per audientiam damnet.

CAP. II. ¶ *Diſſidentium fratrum, in Eccleſia oblationum dona non recipiantur.*

Item ex eodem, *c. 93. & 94.*

OBlationes diſſidentium fratrum neque in ſacratio, neque in gazophylacio recipiantur. *Similiter f.* ¶ Dona eorum, qui pauperes opprimunt, à ſacerdotibus refutanda ſunt.

CAP. III. ¶ *Extra Eccleſiam eſſe probatur, qui pacem cum proximo non habet.*

Item Cyprianus *de vnitate Eccleſiæ.*

NEque *g* ad Cain munera reſpexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli diſcordiam non habebat. Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum, cùm collecti fuerint, opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiā colliguntur? Tales etiamſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta, nec ſanguine abluitur. Inexpiabilis, & grauis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur.

CAP. IV. ¶ *Murmurantes à fratrum vnitate alieni efficiantur.*

Item ex octaua Synodo.

ALienus ſit à fratrum vnitate, qui murmurat, & opus eius abiiciatur, qui murmurans 1 extiterit: ne pœnam murmurantium incurrat: de qua Apoſtolus *h* dicit. [Neque murmuraueritis, ſicut quidam murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Iuxta 2. menſuram itaque operis peccator (quod in hac ſententia Apoſtoli plenius declaratur) ſacerdotis iudicio pœniteat.

In libello B. Baſilij de inſtitutis monachorum Rufino interprete (qui nuper Coloniæ cum regula B. Benedicti eſt impreſſus) cap. 42. in vltima reſponſione habetur prima pars huius capitis vſque ad verſ. abiiciatur.

1 ¶ Qui murmurans.] *Eiuſdem libelli, c. 56. penultima interrogatio ſic habet.* Si verò etiam quis murmuret propter eſcam, quæ erga eum ſententia ſeruabitur? Reſp. Ea, quæ circa eos, qui murmurauerunt in deſerto. Dicit enim Apoſtolus [neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.]

2 ¶ Iuxta.] *Hæc pars non habetur in eo Baſilij loco. Apud Burchardum verò & Iuonem (à quibus citatur ex Concilio Moguntino) ſic legitur*, iuxta menſuram, opuſque peccati, quia in hoc ſententia, &c.

CAP. V. ¶ *Corripiantur, qui rixas & contentiones amant.*

Item ex eodem.

SI *a* quis monachus 1 *b* contentiones, vel rixas amauerit, vel manifeſtum conuicium fratri intulerit, iuxta arbitriū Rectoris, modumq; peccati, diuturna expietur pœnitentia. *Item c.* ¶ Qui contentioſus, aut murmurans extiterit: ſecundum arbitrium Prioris tamdiu 2 pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat.

1 ¶ Si quis Monachus.] *Hanc priorem partem Burchardus, & Iuo citant ex Concilio Agathenſi, in quo etiam habetur ex Codice librorum ſexdecim, lib. 5. cap. 22. abeſt autem ferè vbique, etiam in multis Gratiani exemplaribus, vox* Monachus.

2 ¶ Tamdiu.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui citant hanc partem poſteriorem ex Moguntino: habetur autem in libro ſententiarum Patrum, c. 96. ex ſtatutis ſeniorum) legitur*, ita pœniteat, qualiter culpæ qualitas extat.

CAP. VI. ¶ *Diſſidentes Epiſcopi ad concordiam redire cogantur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 25.*

DIſſidentes *d* Epiſcopos, ſi non timor Dei, Synodus reconciliet.

CAP. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 26.*

STudendum *e* eſt Epiſcopis, vt diſſidentes fratres, ſiue Clericos, ſiue Laicos, ad pacem magis, quàm ad iudicium coërceant *f.*

CAP. VIII. ¶ *Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt.*

Item ex eodem, *cap. 94.*

EOrum *g*, qui pauperes opprimunt, dona à Sacerdotibus ſunt refutanda.

CAP. IX. ¶ *A cœtu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contemnunt.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 31.*

PLacuit *h* etiam, vt (ſicut plerumque fit) quicunque odio, aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem reuocari diuturna *i* obſtinatione nequiuerint, à ſacerdotibus ciuitatis primitus arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de Eccleſiæ cœtu iuſtiſſima excommunicatione pellantur.

CAP. X. ¶ *Inediis maceretur acerrimis, qui fratri ſuo reconciliari noluerit.*

Item Fabianus Papa.

SI *k* quis contriſtatus noluerit reconciliari fratri ſuo, ſatiſfaciente eo, qui contriſtauit, acerrimis maceretur inediis, vſque dum gratanti animo ſatisfactionem recipiat.

CAP. XI. ¶ *Epiſcopi ad pacem firmiter tenendam viciſſim ſibi conſilium, & auxilium præſtent.*

Item Innocentius II.

2. ps. PRæcipimus *l*, vt Epiſcopi ad ſolum Deum & ſalutem populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſemota, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium

a *vna concordia fieret ex diuerſitate contextio.*] *Orig.* b *æqualitate. Bon.* c *al. vnus.* d *Burch. l. 2. c. 215. Iuo, p. 6. c. 250.* e *Burch. l. 4. c. 38. & 39. Iuo, p. 2. cap. 47. & 48.* f *Infrà, c. eorum.* g *Burch. l. 10. c. 52. & 54 Iuo, p. 13. c. 53. & 55. Ex Concilio Moguntino.* h 1. *Cor.* 10.

a *In regula Iſidori, c. 17. Burc. l. 10. c. 62. Iuo, p. 13. c. 63.* b *abeſt à multis exempl.* c *In l. ſententiarum Patrum, c. 96. ex ſtatutis ſeniorum. Burc. l. 10. c. 53. Iuo, p. 13. c. 54.* d *Burc. l. 1. c. 62. Iuo p. 5. c. 172.* e *Burc. l. 2. cap. 101. Iuo, p. 5. c. 203.* f *cohortentur.*] *vera lectio.* g *Sup. ca. oblationes. Burc. l. 5. c. 39. Iuo p. 2. c. 48.* h *Burch. l. 10. c. 61. Iuo, p. 13. c. 62.* i *al. diuina intentione.* k *Burc. l. 10. c. 59. Iuo, p. 13. c. 60. ex Fabiano.* l *In Concil. Lateranen. c. 9. extra de treuga, & pace, c. 1. §. præcipimus, ex Alex. 3.*

filium

ſilium,& auxilium præbeant:neque hoc alicuius amore,vel odio prætermittant. Quod ſi quis in hoc Dei opere tepidus inuentus fuerit,damnum propriæ dignitatis incurrat.

Cap. XII. ¶ *Expellendi ſunt à communione fidelium,qui ſibi inuicem reconciliari noluerunt.*

Item Victor Papa *ad Afros epiſt.* 2.

PErlatum *a* eſt ad ſedem Apoſtolicam, aliquos veſtrum nocere fratribus *b* velle, & vt cadāt, decertare:ſimiliter in Sacramentis diſcrepare:& ob id contentiones,& æmulationes fieri inter vos: à quibus diſſenſionibus vos auertere, & in his omnibus concordare,& opem ferre viciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere citò neglexeritis, & viciſſim reconciliari non ſtudueritis,ab Apoſtolicæ ſedis,& totius Eccleſiæ communione vos pelli non dubitetis.

DISTINCTIO XCI.

1. ps. QVi autem turpi lucro, vel inhoneſto negotio victum ſibi quærere prohibentur,de oblationibus Eccleſiæ ſtipendia conſequantur, proprio artificiolo, c vel agricultura (exemplo Apoſtoli d, qui de labore manuum viuebat) ſibi neceſſaria inueniat: ita tamen, vt occaſione ſui operis vigiliis Eccleſiæ non deſit. Quod abſque inæqualitate ſui corporis nulli impunè conceditur.*

Cap. I. ¶ *Corripiantur Clerici, qui officiis matutinis,vel veſpertinis ſe ſubtrahunt.*

Vnde Pelagius *e* Papa.

ELeuterius *f* frater, & Coëpiſcopus noſter queritur Clericos ſuos ſibi contra Canones ſuperbire,& id,quod nobis iubentibus facta in ſcrinio cautione promiſit, vt quotidianis diebus vigiliæ in eius celebrarentur Eccleſia, illis contemnentibus implere non poſſe, ſed magis vnumquemque ſuis (poſtpoſito Eccleſiæ ſeruitio) vacare negotiis. Et ideo experientia tua eos, quos tibi eſſe contenderit contumaces, debita obiurgatione compeſce, & modis omnibus, vigiliis vacare compelle.

Cap. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Nannetenſi.]

PResbyter *g* mane,matutinali officio expleto,penſum ſeruituris ſuæ,canendo primam,tertiam,ſextam,nonámque perſoluat:ita tamen vt poſtea horis competentibus, & ſignis deſignantibus iuxta poſſibilitatem aut à ſe,aut à ſcholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis, infirmis viſitatis,ſi voluerit,ad opus rurale exeat ieiunus,vt iterum neceſſitatibus peregrinorum, & hoſpitum, ſiue diuerſorum commeantium,infirmorum quoque,atque defunctorum ſuccurrere poſſit vſque ad ſtatutam horam pro qualitate temporis,& opportunitate *h*. *Item ex dictis S.Benedicti.i* ¶Propheta dicente. [Septies in die laudem dixi tibi:] qui ſeptenarius ſacratus numerus à nobis ſic implebitur,ſi matutinæ,primæ,tertiæ, ſextæ, nonæ, veſperæ, completoriique tempore noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus: quia de his dixit Propheta *k* [Septies in die laudem dixi tibi.] Nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait [Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Ergo his temporibus referamus laudes creatori noſtro ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ.

a *Pann.l.8.c.147.Poly.l.4.tit.13.* b *al.fratres.*
c *al.artificio.* d *Act.2.& 1.Corinth.4 1.Theſſ.2.& 2.Theſſ.3.* e *al.Gelaſius* f *Anſ.l.7.c.165.* g *extra de cele. Miſ.cap.1.ex Agathenſ.Burch.l.2.c.104.Iuo p.6.c.181. ex Nannetenſ.* h *al.opportunitatis.*
i *In reg.S.Benedicti,c.16.Burch.l.2.c.105.Iuo p.6.c.212.*
k *Pſalm.118.*

Cap. III. ¶ *Sine officij detrimento,artificiolo ſibi Clericus neceſſaria quærat.*

Item in Concilio quarto Carthaginenſi,*c.52.& 49.*

CLericus *a* victum, & veſtimentum ſibi artificiolo, vel agricultura,abſque officij ſui dumtaxat detrimento, paret *b*:*Item* c.¶Clericus, qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate vigiliis *d* deeſt,ſtipendio priuatus 1 excommunicetur.

1 ¶ Priuatus] *In poſtrema Colonienſi Conciliorum editione legitur*, priuetur. *Sed in vetuſtioribus Colonienſibus, duabus Pariſienſibus, exemplaribus duobus huius Concilij manuſcriptis Vaticanis,& vno Sorienſi Regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap* 51. 53. *&* 58. 50.

CLericus *e*,quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo victum quærat.*Item* f. ¶Omnes Clerici,qui ad operandum validi ſunt & artificiola, & literas diſcant. Qui verò non emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulant, ab officio ſuo degradentur. Interemptores 1 autem ab officio declinantes, vel negligentiùs agentes,ab officio ſuo remoueantur.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex multis capitibus Carthaginenſis quarti non ſuo ordine diſpoſitis.*

1 ¶ Interemptores.] *In exemplaribus Concilij etiam manuſcriptis legitur,* Clericum inter tentationes ab officio ſuo declinantem, vel negligentiùs agentem, ab officio ſuo remouendum. *Contra enim in Canone 42. iubet,* Clericum, inter tentationes officio ſuo incubantem, gradibus ſublimandum. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. De tentationibus verò,ob quas(præter tyrannorum perſecutionem) aliqui Clerici officium ſuum deſerebant,agit B. Ambroſius,ep.17.*

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, 1. *cap.* 30.

CLerici verò,qui ad opus ſanctum adeſſe contempſerint, ſecundùm arbitrium Epiſcopi Eccleſiaſticam ſuſcipiant diſciplinam.

DISTINCTIO XCII.

1. §. CVm autem ad Eccleſiam venerint,corde magis,quàm voce Deo cantandum meminerint.

Cap. I. ¶ *Corde,non voce tantùm Deum laudare debemus.*

Vnde Hieronymus *lib.2 comment.ad c.5.epiſtolæ ad Epheſios.*

CAntantes *g*, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.] Audiant hæc adoleſcentuli:audiant ij, quibus pſallendi in Eccleſia officium eſt: Deo non voce, ſed corde cantandum: nec in tragœdorum modum guttur, & fauces dulci medicamine leniendæ *h* ſunt,vt in Eccleſia Theatrales moduli audiantur,& cantica,ſed in timore, in opere, in ſcientia ſcripturarum.

Ab officio autem cantandi, & pſallendi Diaconi inueniuntur exempti:ne dum vocis modulationi ſtudent, altaris miniſteria negligant.

Cap. II. ¶ *Cantandi officium Diaconi ſibi non vſurpent.*

Vnde Gregorius *lib.4. epiſt.44. ſeu c.88. & lib.12. poſt finem epiſtolarum in Concilio ab ipſo habito.*

IN *i* ſancta Romana Eccleſia dudum conſuetudo eſt valde reprehenſibilis exorta, vt quidam ad ſacri altaris miniſterium 1 cantores eligantur, & in Diaconatus ordine conſtituti, modulationi vocis inſeruiant, quos ad

a *Burch.l.2.c.303.Iuo p.7.c.80.* b *al.apparet.* c *cap.29.*
d *diſt.92.c.8.* e *Burch.l.2.c.102.Iuo,p.6 c.179. & 180.*
f *c.53 c.88. Burch.l.2.c.210.Iuo,p.6. c.285.Burch.l.2.c.51.c.50.* g *Anſ.l.7.c.70. Eph.5.* h *al.colliniendas, vt.*
i *Anſ.l.7.c 59. Poly.l.4.tit.3.Iuo p.2.cap.70.*

prædicationis officium, & eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat. Vnde fit plerumque, vt ad ſacrum miniſterium, dum blanda vox quæritur, quæri congrua vita negligatur, & cantor miniſter Deum moribus ſtimulet, cùm populum vocibus delectat. Qua de re præſenti Decreto conſtituto, vt in hac ſede ſacri altaris miniſtri cantare non debeant, ſolúmque Euangelicæ lectionis officium inter Miſſarum ſolennia exoluant: pſalmos verò, ac reliquas lectiones cenſeo per Subdiaconos, vel ſi neceſſitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit, anathema ſit.

1 ¶ Miniſterium. *In impreſſis ſequebatur,* conſtituti, *quæ vox expuncta eſt, quoniam neq; in vetuſtis Gratiani exemplaribus eſt, neque apud B. Gregorium, neque apud alios Collectores, & videtur addi in gloſſa ad verſic.* miniſterium, *quæ etiam gloſſa non eſt inter vetuſtiores.*

2. ps. *A quibus ordinandos oporteat eſſe immunes breuiter monſtratum eſt. De quorum verò manibus ordines ſuſcipere debeant, facilè patet. Sacerdos enim, & cuncti infrà ipſum conſtituti ab Epiſcopis ſuis debent ordinari.*

Cap. III. ¶ *Qui non ſunt ordinati ab Epiſcopo, in pulpito non pſallant, neque legant.*

Vnde in Concilio Martini Papæ *legitur.*

NOn *a* liceat in pulpito pſallere, aut legere, niſi qui ab Epiſcopo lectores ſunt ordinati.

De Epiſcopis autem à quibus vel in quibus locis ordinari debeant, ſupra definitum eſt.

3. ps. ¶ *Nunc autem quæritur de his, qui ordinati, à parochiis ſuis non recipiuntur, vel pro aliqua cauſa eas adire noluerint, an in alterius Parochia Epiſcopale poſſint officium celebrare. De his in* Concilio Martini Papæ *b ſic ſtatutum eſt.*

Cap. IV. ¶ *Sacerdotis tantùm officium gerat Epiſcopus, quem ſua Parochia non recipit.*

j. SI *c* quis ordinatus Epiſcopus 1, pro contentione 2 populi, aut pro aliqua ratione, non pro ſua culpa in Parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit; hunc oportet honorem Sacerdotij tantummodo contingere, ita vt de rebus Eccleſiæ, in quam venit *d*, nihil ſibi præſumat, ſuſtineat autem, quòd de ea ſanctum Concilium iudicare voluerit.

1 ¶ Epiſcopus] *In vulgatis ſequebatur,* ad Parochiam, cuius eſt electus: *quæ inducta ſunt auctoritate manuſcriptorum, & Originalis, ac cæterorum Collectorum.*

2 ¶ Contentione.] *In duobus vetuſtis exemplaribus Gratiani, & vno Conciliorum Regis Catholici legitur,* contemptione.

Cap. V. ¶ *De Epiſcopo ordinato, quem ſua Parochia non recipit.*

Item ex Concilio Antiocheno, *cap.* 18.

ij. SI *e* quis Epiſcopus ordinatus ad Parochiam cuius *f* eſt electus, minimè acceſſerit, non ſuo vitio, ſed quòd eum aut populus vetet 1, *g* aut propter aliam cauſam, non tamen eius vitio perpetratum, hic & honoris ſit, & miniſterij particeps: dummodo rebus Eccleſiæ, vbi miniſtrare cognoſcitur, in nullo moleſtus exiſtat. Quem etiam obſeruare 2 conuenit, quidquid Synodus perfecta 3 Prouinciæ iudicando decreuerit.

1 ¶ Vetet.] *διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν,* eo quòd populus recuſet.

2 ¶ Obſeruare.] *ἐκδέχεσθαι, id eſt,* expectare & ſuſcipere.

3 ¶ Perfecta.] *Antea legebatur,* perfectæ *Reſtituta eſt vera lectio ex Originali, & Burchardo, & Iuone. Quid autem ſit Synodus, quæ hîc perfecta, & in paulò poſt ſequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. ſi quis Epiſcopus, tertio.*

a *In capitulis Martini Bracarenſis c.* 45. b *Cap. Martini Bracarenſis, c.* 10. c *Vide Pelag* 11. *in epiſt. ad Benignũ. Polyc. l.* 2. *tit.* 13. *Iuo p.* 5. *c.* 151. d *al.* conuenit. e *In epiſt. Poly. ib. Burc. l.* 1. *c.* 141. *Iuo p.* 5. *c.* 152. f *al.* cui. g *al.* vitet.

Cap. VI. ¶ *A ſua Parochia non recepti aliis moleſtiam non inferant.*

Item ex Concilio Ancyrano, c. 28.

SI *a* qui Epiſcopi ordinati ſunt, nec recepti ab illa Parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare Parochias, & vim præſulibus earum inferre, ſeditiones aduerſus eos excitando; hos abiici *b* placuit. Quod ſi voluerint in Presbyterij ordine, vbi prius fuerant vt Presbyteri reſidere, non abiiciantur à propria dignitate. Si autem ſeditiones commouent ibidem conſtitutis Epiſcopis, Presbyterij quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione *c* notabiles.

Cap. VII. ¶ *Communione priuetur Epiſcopus qui ſibi commiſſam Eccleſiam adire neglexerit.*

Item ex Concilio Antiocheno, *cap.* 17.

iij. SI *d* quis Epiſcopus per manus impoſitionem epiſcopatum acceperit, & 1 ſibi commiſſum miniſterium ſubire neglexerit, nec acquieuerit ire ad Eccleſiam ſibi cõmiſſam; hunc oportet communione priuari, donec ſuſceperit coactus officium aut certè de eo aliquid integra decreuerit eiuſdem Prouinciæ Synodus Sacerdotum.

1 Et ſibi.] *Ita etiam Burchardus, & Iuo. Sed in verſione Dionyſij, quam in cæteris partibus referunt, legitur:* & præeſſe populo conſtitutus miniſterium ſubire, &c. quod ad verbum de Græco expreſſum eſt.

Cap. VIII. ¶ *Sine Concilio integri ordinis vacantem Epiſcopus vacans Eccleſiam non adeat.*

Item ex eodem, *cap.* 16.

iiij. SI *e* quis Epiſcopus vacans in Eccleſiam non habentem Epiſcopum ſurripiens populos ſine Concilio integri ordinis irruerit etiamſi populus, quem ſeduxit, deſideret illum; alienum eum ab Eccleſia eſſe oportet. Integrum autem, & perfectum Concilium dicimus illud, cui Metropolitanus 1 Epiſcopus interfuit.

¶ *Hæc verſio quam & Gratianus, & Burchardus, & Iuo ſequuntur, eadem ferè eſt atque illa Martini Bracarenſis. Dionyſiana verò longè magis accedit ad verba Græca.*

1 ¶ Metropolitanus.] *Addendum eſt,* Metropolitanus, etiam. *Sic enim Græcè, καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.*

4. ps. *Quod autem ſupra Clerici ſe vigiliis f ſubtrahentes excommunicari iubentur, de his intelligendum eſt, qui ab Epiſcopo frequenter admoniti, negligentiam ſuam corrigere contemnunt.*

Cap. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus, qui ab Epiſcopo commonitus, matutinis, vel veſpertinis horis adeſſe neglexerit.*

Vnde in Concilio Martini Papæ *legitur.*

v. SI *g* quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus Eccleſiæ deputatus ſi intra ciuitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo Eccleſia eſt, & ad quotidianum pſallendi officium *h* matutinis, vel veſpertinis horis ad Eccleſiam non conuenerit, deponatur à clero, ſi tamen caſtigatus veniam ab Epiſcopo per ſatisfactionẽ voluerit promereri.

DISTINCTIO XCIII.

1. ps. O*Bedientiam autẽ inferiores ordines i ſuperioribus debent. Sũmo enim Põtifici ea debetur ab omnibus obediẽtia, vt nihil liceat ei cõmunicare, cui pro actibus ſuis ini-*

a *Poly. ibi Burch. l.* 1. *c.* 36. *Iuo p.* 5. *c.* 147. b *ἀφορίζεσθαι, id eſt, ſegregari.* c *ἐκκηρύκτους, id eſt, abdicatos.* d *Poly. l.* 2. *tit.* 12. *Burc. l.* 1. *c.* 37. *Iuo p.* 5. *c.* 188. e *Apud Mart. Bracar. cap.* 9. *Burch. l.* 1. *cap.* 139. *Iuo p.* 5. *c.* 150. f *ſup. diſt.* 91. *c. Clericus victum.*

g *In cap. Martini Bracar c.* 64. *ex Tolet.* 1. *c.* 5.

h *al. ſacrificium.* i *al. vitet.*

micus

micus ipſe extiterit: nec in Eccleſia eſſe poterit, qui eius cathedram deſerit.

Cap. I ¶ *Cui pro actibus ſuis Apoſtolicus inimicatur, communicare non debemus.*

Vnde beatus Apoſtolorum Princeps Petrus in ordinatione Clementis *populum alloquens inter cætera ait.*

SI a inimicus eſt iſte Clemens alicui pro actibus ſuis, vos nolite expectare, vt ipſe vobis dicat, cum illo nolite amici eſſe: ſed prudenter obſeruare debetis, & voluntati eius abſque communione obſecundare, & auertere vos ab eo, cui ipſum ſentitis aduerſum: ſed nec loqui his, quibus ipſe non loquitur: vt vnuſquiſque, qui in culpa eſt, dum cupit omnium veſtrum amicitias ferre *b*, feſtinet citius reconciliari ei, qui omnibus præeſt & per hoc redeat ad ſalutem, cũ obedire cœperit monitis præſidentis. Si verò quis amicus fuerit his, quibus ipſe amicus non eſt, & locutus fuerit his, quibus ipſe non loquitur, vnus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare Dei Eccleſiam volunt, & cum corpore vobiſcum eſſe videatur, mente & animo contra eſt. Et eſt multò nequior hoſtis hoc, quàm illi qui foris ſunt, & euidenter inimici ſunt. Hic enim per amicitiarum ſpeciem, quæ ſunt inimica, gerit, & Eccleſiam diſpergit, ac vaſtat. Ideóque 1 chariſſimi his Apoſtolicis inſtitutis vos monentes inſtruimus, vt effecta certior charitas veſtra ſollicitius deinceps agere ſtudeat, & cautiùs, ne peruerſi, & infideles homines lædendi fideles, ac beneuolos habeant facultatem.

1 ¶ Ideóque.] *Hinc vſque ad finem ſunt in Fabiani tantummodo epiſtola. Quamobrem ex ipſo potiſſimum videtur Gratianus cætera etiam ſumpſiſſe.*

Cap. II. ¶ *A nullo debet ſuſcipi quem Romana depoſuit Eccleſia.*

Item Gregorius *lib. 5. epiſt. 26 ſeu c. 126.*

MIratus valde ſum, quia in tanto Salonitanæ Eccleſiæ Clero, vel populo, vix duo ex ſacris Ordinibus inuẽti ſunt, frater ſcilicet, & Coëpiſcopus noſter Paulinus, & dilectiſſimus filius meus Honoratus Archidiaconus eiuſdem Eccleſiæ, qui communicare Maximo Sacerdotium rapienti, minime conſentirent, & ſe Chriſtianos eſſe cognoſcerent. Debuiſtis enim filij chariſſimi penſare Ordines veſtros: & quem Sedes Apoſtolica repellebat, repulſum cognoſcere, vt prius, ſi poſſet, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei veſtra dilectio communicaret, ne particeps obligationis exiſteret.

Cap. III. ¶ *Non eſt in Eccleſia, qui cathedram Petri non ſequitur.*

Item Cyprianus *de vnitate Eccleſiæ.*

QVi c cathedram Petri, ſuper quam *d* fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe non confidat.

¶ *Apud Cyprianum Romæ impreſſum hæc leguntur.* Hanc Eccleſiæ vnitatem qui nõ tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur, & reſiſtit, in Eccleſia ſe eſſe confidit? *Verùm in Vaticana bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, eſt etiam aliud, in quo tantùm opuſcula quædam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo Codice, itémque in altero integro Monaſterij S. Saluatoris Bononiæ ſunt verba hæc, quæ à Gratiano, & Iuone afferuntur. At ſanè paulo ante, Cyprianus hanc ipſam Petri cathedram eſſe oſtenderat, vnde vnitas Eccleſiæ penderet.*

Epiſcopi verò, qui Apoſtolicæ ordinationi ſubiacent, etiam hanc reuerentiam debent, vt ſeſe ſingulis annis, Apoſtolorum liminibus repræſentent.

Cap. IV. ¶ *Singulis annis Apoſtolorum limina viſitent Epiſcopi, qui ordinationibus Apoſtolicis ſubiacent.*

Vnde Anacletus & Zacharias Papa.

IVxta *a* ſanctorum Patrum, & Canonum inſtituta, omnes Epiſcopi, qui huius Apoſtolicæ Sedis ordinationi ſubiacent, qui propinqui ſunt annuè circa *b* Idus Maij ſanctorum Principum Apoſtolorum Petri & Pauli liminibus præſentẽtur, omni occaſione ſepoſita. Qui verò de longinquo iuxta chirographum ſuum impleant. Qui autem huius conſtitutionis contemptor extiterit, præterquam ſi ægritudine fuerit detentus, ſciat ſe Canonicis ſubiacere ſententiis.

¶ *Hic eſt Canon quartus Synodi Romæ habitæ ſub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nõ nulla ſunt in hoc capite emendata.*

2. pars. *Reliqui verò in Eccleſia minores ſemper debent maioribus ſubeſſe, ſicut* Synodo Romana *S. Syluestri, c. 7 legitur.*

Cap. V. ¶ *Minores maioribus obedientiam exhibeant.*

AC Subdiacono vſque ad Lectores omnes ſubditi ſint Diacono Cardinali Vrbis Romæ in Eccleſia repræſentantes ei honorem. Porrò Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolytus, Acolyto Exorciſta, Exorciſtæ Lector, Lectori Oſtiarius, Oſtiario Abbas 1, Abbati Monachus in omni loco repræſentent obſequium, ſiue in publico, ſiue in gremio Eccleſiæ.

¶ *Caput hoc & apud Gratianum, & in ipſius Synodi editionibus videtur valde mendoſum: Burchardus & Iuo ſic habent.* A ſubdiacono vſque ad Lectorem, omnes ſubditi ſint Diacono Cardinali Vrbis Romæ, in Eccleſia honorem repræſentantes tantùm. Pontifici verò Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Acolytus, Exorciſta, Lector, Abbas, Monachus in omni loco repræſentantem obſequium, ſiue in publico, ſiue in gremio Eccleſiæ. *Verùm ob magnam Codicum varietatem, & propter gloſſas, ac Doctorum dicta nihil ferè in textu mutatum eſt.*

1 ¶ Abbas.] *De Abbate, & Monacho in Synodi editionibus nulla mentio eſt.*

Cap. VI. ¶ *Quod ſit officium Diaconorum.*

Item ex epiſt. 1. Clementis *d ad Iacobum Fratrem Domini.*

DIaconi Eccleſiæ tanquam oculi ſint Epiſcopi, oberrantes, & circumluſtrantes cum verecundia actus totius Eccleſiæ, & perſcrutantes diligentiùs, ſi quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum eſſe peccato, vt referant hæc ad Epiſcopum, & *infrà* 1. ¶ Sed & de peregrinis ſimiliter Epiſcopo ſuggerant, refouendis, & cætera his ſimilia; quæ ad cultum Eccleſiæ, & diſciplinam eius pertinent, Diaconis curæ ſint.

1 ¶ Et infrà.] *Sic legitur in pleriſque manuſcriptis. In vulgatis legebatur,* & ita, *alia verò nonnulla verba reſtituta ſunt ex Originali:*

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *eadem epiſtola.*

SAcerdotes e verò B. Petrus ſal terræ, & mundi lumen docens præcipit in ſplendore bonorum operum Patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait *f* Beati eſtis, cùm maledixerint vobis homines, & rel.] & iterum. [vos eſtis ſal terræ.

a *Clemens epiſt. 1. Anacletus epiſt. 1. Alex. epiſt. 1. Fabian. epiſt. 1. Cõc. Valen. 1. c. 6. 2. q. 3. c. 15. Iuo p. 14. c. 22. Anſ. l. 1. c. 6. Poly. l. 1. tit. 16.* b *al. habere.] al. gratiam reparare.*
c *Anſ. l. 21. c. 11. Iuo p. 5. c. 36.*
d *al. quem.*

a *Leo epiſt. 4. c. 7. Polyc. l. 4. tit. 25. Anſ. l. 6. c. 164.*
b *al. Idibus Maij.* c *Burc. l. 2. c. 224. Iuo p. 6. c. 299. Anſ. l. 7. c. 65.* d *Et l. 2. conſti. c. 49.* e *Anſ. l. 7. c. 67.*
f *Matth. 5.*

Cap. VIII. ¶ *Hi non ſunt habendi Clerici, qui Epiſcopali prouidentia non gubernantur.*

Item ex Concilio Pariſienſi.

NVlla *a* ratione Clerici, aut Sacerdotes habendi ſunt, qui ſub nullius Epiſcopi diſciplina, & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos, id eſt, ſine capite priſca Eccleſiæ conſuetudo nominauit.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex epiſt. 3. Clementis.

QVi ſuis Epiſcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi exiſtunt. Porrò ipſi à Deo donum ſummi muneris conſequuntur, qui per iuſtitiæ, & præceptorum eius ſemitas incedentes doctoribus ſuis, qui rectè Epiſcopi intelliguntur, libenter obediunt.

Cap. X. *Illi in Deum ſcandalizantur, qui ſuo non obediunt Epiſcopo.*

Item Anacletus *epiſt.* 1.

ILle *b* proculdubio ſcandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui eius ſcādalizat Epiſcopum, vel Sacerdotem,

Cap. XI. ¶ *Septem debent eſſe Diacoi in vnaquaque ciuitate.*

Item Euariſtus *ad Epiſcopos Africanos, epiſt.* 1.

DIaconi *c* (qui quaſi oculi videtur eſſe Epiſcopi) in vnaquaque ciuitate, iuxta Apoſtolorum conſtituta, ſeptem debent eſſe, qui cuſtodiant Epiſcopum prædicantem ne aut ipſe Epiſcopus *d* ab inſidiatoribus quoquo modo infeſtetur, au lædatur à ſuis, aut verba diuina, detrahendo aut inſidiando, polluantur, vel deſpiciantur, ſed veritas ſpirituali redoleat feruore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet.

Cap. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Neocæſarienſi, c. 14.

DIaconi *e* ſeptem eſſe debent ſecundùm regulam, quamuis 1 magna ſit ciuitas. Regulæ autem auctoritas iſta eſt, quòd & liber Actuum Apoſtolorum idem inſinuat.

1 ¶ Quamuis magna.] *Antea legebatur,* quamuis nō magna. *Emendatum ex Canone Græco, (qui etiam recitatur in ſexta Synodo, c. 16.) & ex vulgatis etiam verſionibus. In Canonibus primæ Nicænæ Synodi, qui ex Arabico in Latinū conuerſi nuper editi ſunt, Canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia, quem fortaſſe Canonem ſignificauit Andreas Coloſſenſis ſeptima actione Synodi Florentinæ.*

3. pars. *Vt igitur ex præmiſsis apparet, Diaconi debent obedientiam Presbyteris, ſicut Presbyteri Epiſcopis. Sed Diaconi ſuperbiētes Sacerdotibus æquari, vel potiùs præferri quærebant: contra quorum inſolentiam multorum auctoritates manauerunt, eorum ſupercilium reprimētes, atque vt Sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.*

Cap. XIII. ¶ *Nihil eorum quæ ſunt decreta primis ordinibus, vindicent Diaconi.*

Vnde Gelaſius 1 Papa *ait.*

DIaconos *f* propriam conſtituimus ſeruare menſuram, nec vltra tenorem, paternis Canonibus deputatū quippiam tentare permittimus: Nihil eorum ſuo miniſterio penitus applicare; quæ primis ordinibus propriè decreuit antiquitas. Abſque Epiſcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, niſi prædictis fortaſſis ordinibus *g* longius conſtitutis, neceſſitas extrema compellat. Quod & Laïcis Chriſtianis facere plerumque conceditur *& infrà.* ¶ Sacri corporis prærogationem *h* ſub conſpectu Pontificis, ſeu Presbyteri, (niſi his abſentibus) ius non habeant exercendi.

a *Concordant conci. Mogunt ſub Carolo, c* 22. *Burch. l.* 2. c. 226. *Iuo p.* 6. *c.* 301 b *Iuo p.* 6. *c.* 245. c *Poly. l.* 2. *tit.* 38. *Anſ. l.* 7. *c.* 69. d *abeſt ab Orig.* e *Ex priſca verſione. Orto. Ro. c.* 9. *Conc. Aquiſgr. c.* 641. f *Poly. l.* 3. *tit.* 10. *Anſ. l.* 7. *c.* 63. *Burch. l.* 4 *c.* 57. *Iuo p.* 1. *c.* 252. *& p.* 6. *c.* 69.

g *al. officij.*] *Orig. c.* 10. *in medic.*

h *al. erogationem.*

1 ¶ Gelaſius.] *Sic eſt in pleriſque manuſcriptis, & apud Burch. & Iuonem. Nam in impreſsis erat,* Pelagius.

Cap. XIV. ¶ *Inferiores Presbyteris ſe Diaconi cognoſcant.*

Item ex Concilio Nicæno, *c.* 14. *ſeu* 18.

PEruenit *a* ad ſanctum Concilium, quod in locis quibuſdam & ciuitatibus Presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, vt qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, his qui offerunt, corpus Chriſti porrigant. Sed & illud innotuit, quod quidam Diaconi etiam ante Epiſcopos Sacramenta 1 ſumunt. Hæc ergo omnia amputentur: & in ſua Diaconi menſura permaneant: ſcientes, quòd Epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo poſt Presbyteros gratiam ſacræ Communionis accipiant, aut Epiſcopo, aut Presbytero porrigente Sed nec ſedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia ſi hoc fiat, præter regulam, & ordinem probatur exiſtere. Si quis autem etiam poſt has definitiones obedire noluerit, à miniſterio ceſſare debebit.

¶ *Prior pars huius capitis vſque ad verſ.* amputentur, *eſt ex priſca verſione in Canone quarto decimo. Reliqua verò pars eſt ex verſione Dionyſij, in Canone* 18. *quam quidem totam afferunt, & Codex Canonum, & Burchardus, & Iuo.*

1 ¶ Sacramenta ſumunt.] *Græcè eſt,* τ̃ εὐχαριςίας ἅπτωνται, *quod Dionyſius vertit,* oblata contingant, *quamquam Burchardus, & Iuo hoc vno ferè loco diſcrepantes habent, ille quidem,* ſacra oblata contingant, *hic verò,* ſacram oblationem contingant.

Cap. XV. ¶ *Diaconus honorem exhibeat Presbytero, & ipſe ab inferioribus honoretur.*

Item ex Concilio Laodicenſi, c. 20.

j. NOn *c* oportet Diaconum coram Presbytero ſedere: ſed iuſſione Presbyteri ſedeat: ſimiliter autem Diaconus honorem habeat à ſequentibus, id eſt, à Subdiaconis, & omnibus Clericis.

Cap. XVI. ¶ *Calicem benedicere, & panem dare, Diaconis non licet.*

Item ex eodem, c. 25.

ij. NOn oportet Diaconos 1 panem dare nec calicem benedicere.

1 ¶ Diaconos [*In vetuſtioribus priſcæ verſionis editionibus eſt,* Diaconum. *Græcè eſt* ὑπηρέτας, *quod Dionyſius vertit,* Subdiaconus, *& ſic habetur in Concilio Aquiſgranenſi.*

Cap. XVII. ¶ *Sicut Epiſcopis, ita & Presbyteris Diaconi miniſtrent.*

Item ex Concilio Carthaginenſi quarto 1. 37.

DIaconi *d* ita ſe Presbyteri, ſicut Epiſcopi miniſtros eſſe cognoſcant.

1 ¶ Quarto.] *Caput hoc cum duobus ſequentibus habetur in Concilio quarto Carthaginenſi, & in codicibus Gratiani etiam monuſcriptis, itémque apud Anſelmum tituli huius capitis erat additum.* Carthaginenſi 4. cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios, *quod minimè cōuenire oſtendunt Acta ſextæ Synodi Carthaginenſis. ad quam Zozimus Fauſtinum Potentinæ Eccleſiæ Epiſcopum, Philippum, & Aſellum Legatos miſit. Nam quarta habita eſt Honorio iiij. & Eutychiano coſſ. ſexta verò Honorio xij. & Theodoſio xiij. coſſ. id eſt, anno vigeſimo poſt. Quo anno (prout ex Africano Concilio can.* 70. *& ſequentibus apparet) contra Pelagij & Cæleſtij hæreſim quædā ſunt definita, cùm Cæleſtius ad Zozimum Papam appellaſſet: quod ex nonnullis manuſcriptis Zozimi & Epiſcoporum Africæ ad ipſum epiſtolis, quæ in bibliothec*

a *In Aquiſg c.* 41. *Burch. l.* 5. *c.* 26. *Iuo p.* 2. *c.* 36.

b *& in Agath. c.* 65. *& Aquiſg. c.* 77.

c *Anſ. l.* 7. *c.* 65. *Burc. l.* 2. *c.* 221. *Iuo p.* 6. *c.* 196. *Aquiſg. c.* 78. d *Poly. l.* 2. *tit.* 39. *Anſ. l.* 7. *c.* 63.

Va

Vaticana ſeruantur, demonſtratur. Quare cùm Zozimus in Pontificatu duos tantùm annos, & menſes aliquot vixerit, neceſſarium eſt multò ante ipſius Pontificatum quartam ſynodum Carthaginenſem habitam fuiſſe.

Cap. XVIII. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem, *cap.* 38.

PRæſente *a* presbytero Diaconus Euchariſtiam corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, iuſſus eroget.

Cap. XIX. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem *cap.* 39. & 40. & 41.

DIaconus *b* ſedeat quolibet loco, iubente presbytero. Item Diaconus in conuentu Presbyterorum interrogatus loquatur. Alba verò tempore oblationis tantùm, vel lectionis vtatur. *c*

Cap. XX. ¶ *Diaconi presbyteris ſe ſuperiores non cognoſcant.*
Item ex Concilio Toletano 4. *cap.* 38.

NOnnulli *d* Diaconi in tantam erumpunt ſuperbiam, vt ſeſe presbyteris anteponant, atque in primo choro ipſi priores ſtare præſumant, Presbyteris in ſecundo choro conſtitutis. Ergo, vt ſublimiores ſe e Presbyteros agnoſcant, tam hi, quàm illi in vtroque 1 conſiſtent.

1 ¶ In vtroque.] *Licet in vulgatis Gratiani codicibus legatur,* in vtroque ordine, *& in tomis Conciliorum impreſſis,* in vtroque choro: *tamen in vetuſto codice conciliorum Regis Catholici, & pleriſque vetuſtis Gratiani, etiam impreſſis neutra vox habetur.*

4. ps. *Compagis f verò calciari abſque Apoſtolici licentia diaconis non permittitur, ſicut nec mappulis vti abſque eiuſdem auctoritate quibuſlibet clericis conceditur.*

Cap. XXI. ¶ *Abſque Apoſtolica licentia Diaconi compagis vti non præſumant.*
Vnde Gregorius *Ioanni Epiſcopo Syracuſano, lib.* 7. *epiſt* 28. *indict. prima.*

PEruenit *g* ad nos, Diaconos Eccleſiæ Catinenſis calceatos compagis procedere præſumpſiſſe: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, niſi ſolis tantummodo Diaconis Eccleſiæ Meſſanenſis, quibus olim à prædeceſſoribus noſtris non dubitatur eſſe conceſſum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis auſus non eſt leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas veſtra ſubtilitate perquirat: & ſi 1 ita, ſicut ad nos peruenit, inuenerit verum eſſe, vtrum vel à ſe, vel alicuius hoc auctoritate præſumpſerint, nobis ſubtiliter innoteſcat: vt cognita veritate, quid fieri debeat, diſponamus. Nam ſi negligenter ea, quæ malè vſurpantur, omittimus, exceſſus viam aliis aperimus.

1 ¶ Et ſi ita.] *Hic & paulò inferius addita ſunt aliquot verba ex originali.*

Cap. XXII. ¶ *Mappulis Clerici ſine Apoſtoli licentia vti non debent.*
Item *Ioanni Rauennati Epiſcopo, lib.* 2. *epiſt.* 54. *ſeu cap.* 93.

ILlud *h* autem, quod pro vtendis à clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, à noſtris eſt clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc vnquam alij cuilibet Eccleſiæ conceſſum fuiſſe, nec Rauennates Clericos illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum ſua conſcientia præſumpſiſſe; nec ſi tentatum eſſet, ex furtiua vſurpatione ſibi præiudicium generari. Sed etiam, ſi in qualibet Eccleſia hoc præſumptum fuerit, aſſerunt emendandum, quod non conceſſione Romani Pontificis, ſed ſola ſurreptione præſumitur *i*.

a *Polyc. ibid. Anſ. l. 7. c. 66. Burch. l. 4. cap.* 13. *Iuo, p.* 2. b *Anſ. ibid.* c *al. induatur.* d *Burch. l,* 2. *c.* 222. *Iuo, p.* 6. *c.* 297. e *al. ſibi.* f *Ioann. diac. l. 4. c.* 8. g *Anſ. l. 7. cap.* 74. h *Ioan. diac. l. 4. c.* 2. *Anſ. l. 7. c.* 168. i *al. præſumi.*

Cap. XXIII. ¶ *Sicut in miniſterio, ita in diſpenſatione ſine Diacono Epiſcopus non viuat.*

Item Hieronymus *a de ſeptem ordinibus Eccleſiæ, cap.* 5.

5. p. DIaconi *b* ſunt, quos in Apocalypſi *c* legimus, ſeptem Angeli Eccleſiarum: hi ſunt ſeptem candelabra aurea: hi voces tonitruorum, & *infrà.* ¶ Virtutum operatione præclari, humilitate præditi, & quieti. humiles Euãgelizantes pacem, annuntiantes bona, diſſenſiones, & rixas, & ſcandala reſecantes, docẽtes *d*, ſoli Deo colloquentes, in *e* templo nihil de mundo penitus cogitantes, dicentes patri, & matri, non noui *f* vos, & filios ſuos non agnoſcentes & *paulò poſt.* ¶ Sine hoc Sacerdos nomen 1 *g* non habet, ortum non habet, officium non habet. Hic miniſter Dei dicitur, quia ſcriptum eſt. [Quis *h* maior eſt, qui miniſtrat, an cui miniſtratur?] Et ſicut in Sacerdotio miniſtratio *i*, ita in miniſtro eſt Sacramenti diſpenſatio, & *paulò poſt.* ¶ Sacerdotibus etiam propter præſumptionẽ non licet de menſa Domini tollere calicem; niſi eis traditus fuerit à Diacono, & *paucis interiectis.* ¶ Ita enim Deus noſter omnipotens vniuerſa diſpoſuit, vt qui maiorem ſe eſſe crediderit, minor ſit; & qui videretur minor, maior exiſteret. Denique quàm hoc verum ſit, ipſe perpende. Leuitæ inferunt oblationes in altari. Leuitæ componunt menſam Domini: Leuitæ cum ſacerdotibus, dum ſacramenta benedicunt *k*, aſſiſtunt: Leuitæ ante ſacerdotes orant, vt ſi diſtinctio locorum creditur, etiam in altari Dei videant ſibi Epiſcopi, ſi ſuperbi ſunt, diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, maiores ſe eſſe in eo quòd ſunt humiles, cognoſcant. Tunc demum *l*, vt aures habeamus ad Dominum, Diaconus acclamat: ipſe prædicat, ipſe hortatur, ipſe commonet, adſtantibus Sacerdotibus, ne leuiter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aſpicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic ordini, tantùm per Dominum fuiſſe conceſſum *m*, vt non ſolus Sacerdos in templo totum agere, & implere videatur, & *infrà.* ¶ Nunc autem ex quo in Eccleſiis, ſicut in Romano imperio, creuit auaritia; periit lex de Sacerdote, & viſio de Propheta. Singuli quique per *n* potentiam Epiſcopalis nominis, quam ſibi ipſi illicitè abſque Eccleſia vindicarunt, totum, quod Leuitarum eſt, in vſus ſuos redigunt, nec hoc ſibi, quod ſcriptum *o* eſt, vindicant; ſed cunctis auferunt vniuerſa. Mendicat infelix Clericus in plateis: & ciuili *p* operi mancipatus publicam à quolibet depoſcit alimoniam *q*. Et quidem ex eo deſpicitur cunctis ſacerdotale officium, dum miſericordia deſolatus, iuſtè putatur ad hanc ignominiam deueniſſe, & *infrà.* ¶ Solus incubat bonis *r*, ſolus miniſterio vtitur, ſolus vniuerſa ſibi vindicat; ſolus partes inuadit alienas, ſolus occidit vniuerſos, & *paulò poſt.* ¶ Hinc propter Sacerdotum auaritiã odia conſurgunt: hinc Epiſcopi accuſantur à Clericis, hinc principium *ſ* litis, hinc detractionis *t* cauſa, hinc origo criminis. Etenim ſi vnuſquiſque ita in hoc *u* mundo viſibili aliquid poſſidere iubetur, vt ſua tantum poſſeſſione contentus ſit, ac res non inuadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non ſubiectorium *x* aliquod, non ſamulos, non fructus, quantò magis, qui Eccleſiæ Dei præeſt, debet ita in omnibus ſeruare iuſtitiam, vt ſibi hoc tantùm vindicet, quod ſui iuris eſſe

a *Inter opera B. Hieron. tom. 4. vel. 9.* b *Polyc. l. 2. tit.* 39. *Anſ. l. 7. c.* 72. c *Apoc.* 1. d *abeſt ab Orig.*
e *Deut.* 33. f *al. nouimus.* g *al. nomen habet.*
h *Marc.* 10. i *conſecratio.*] *vera lectio.* k *al. benedicuntur.* l *deinde.*] *Orig.* m *Ezech.* 7. n *pro potentia.*] *Orig.*
o *al. adſcriptum.* p *al. ſeruili.* q *al. eleemoſynam.* r *diuitiis.*] *Orig.* ſ *al. principium litis.*
t *deſolationum cauſæ.*] *Orig.* u *hunc mundum viſibiliter poſſid.*] *Orig.*
x *al. ſubiectorum*] *al. ſubiunctorum.*

cognoſcit?aliena non rapiat?aliena non contingat?æqualem ſe cæteris faciat?& ſicut ſine his in miniſterio non viuit,ita in diſpenſatione non viuat? ¶ Certè,vt ipſe noſti,qui viſibiliter in hoc mundo ius inuadit alienum,accuſatur à paupere,damnatur à iudice: Ita & in Eccleſia Dei,cùm vnuſquiſque ſtipendia ſua perdit, clamat ad Deum, exauditur à Chriſto:nec differtur in hac parte vltionis ſententia,ſi non redduntur vniuerſa.Moderatio enim Dei *a*,ac pietas ſolum noſtrum reditum quærit, ac nos cupit ſua longa *b* bonitate ſaluari. Sed ſi non conuertimur, ſi duri corde ſumus, ſi in peccatis vſque ad mortem illicitè perduramus,aſſidue peccantium,ſicut ſcriptum eſt,Deus non miſeretur.

1 ¶ Nomen non habet.] *Sic etiam in Originali, ſed in multis Gratiani manuſcriptis,& apud Anſelmum eſt,* nomen habet,officium non habet.

6.pars.*Hoc capitulo Sacerdotum auaritia reprehenditur, Diaconorum dignitas,ſiue officium commendatur.Sed quia, vt ſupra dictum eſt,Diaconi,inſolcſcentes etiam Presbyteris ſe præferendos arbitrati ſunt, contra eorum ſupercilium ſcribit* Hieronymus *ad Euagrium Epiſcopum, epiſt.*85.*tomo* 2.

Cap. XXIV. ¶ *Diaconi Presbyteris debent ſubeſſe.*

Legimus *c* in Eſaia *d* [Fatuus fatua loquetur.] Audio quemdam in tantam erupiſſe vecordiam, vt Diaconos Presbyteris,id eſt,Epiſcopis anteferret.Nam cum Apoſtolus perſpicue doceat eoſdem eſſe Presbyteros,quos Epiſcopos, quid *e* patitur menſarum, & viduarum miniſter, vt ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur? Quæritis auctoritatem? Audi teſtimonium [Paulus *f*, & Timotheus ſerui Chriſti Ieſu omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu,qui ſunt Philippis,cum Epiſcopis & Diaconis.] Vis & aliud exemplum?in Actibus *g* Apoſtolorum ad vnius Eccleſiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur: [Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos,vt regeretis Eccleſiam Domini, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.] Ac ne quis contentioſè in vna Eccleſia plures Epiſcopos fuiſſe contendat,audi & aliud teſtimonium, in quo manifeſtiſſimè comprobatur eundem eſſe Epiſcopum atque Presbyterum.[propter *h* hoc reliqui te in Creta,vt quæ deerant,corrigeres,& cōſtitueres Presbyteros per ciuitates,ſicut & ego tibi mandaui: Si quis eſt ſine crimine,vnius vxoris vir,filios habeat fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, quaſi Dei diſpenſatorem.] Et ad Timotheum *i* [Noli negligere gratiam,quæ in te eſt,quæ tibi data eſt per prophetiam 1 per impoſitionem manuum presbyterij.] Sed & Petrus *k* in prima Epiſtola [Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter, & teſtis paſſionum Chriſti,& futuræ gloriæ,quæ reuelanda eſt,particeps,regite gregem Chriſti, & inſpicite non ex neceſſitate, ſed voluntariè iuxta Deum.]Quod quidem Græcè ſignificantiùs dicitur ἐπισκοποῦντες, id eſt, ſuperintendentes, vnde & nomen Epiſcopi tractum eſt.Parua tibi videntur tantorum virorum teſtimonia?Clangat tuba Euangelica,filius *l* tonitrui,quem Ieſus amauit plurimum,qui de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta potauit. Presbyter *m* Electæ dominæ, & filiis eius, quos ego in veritate diligo.] Et in alia *n* epiſtola [Presbyter Caio chariſſimo, quem ego diligo in veritate.] Quòd autem poſtea vnus electus eſt, qui cæteris præponeretur in ſchiſmatis remedium factum eſt, ne vnuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Euangeliſta vſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper vnum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum,Epiſcopum nominabant:quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat,aut Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium nouerint, & Archidiaconum vocent.Quid enim facit excepta ordinatione,Epiſcopus,quod Presbyter non faciat? Nec altera Romanæ Vrbis Eccleſia, altera totius orbis exiſtimanda eſt: & Galliæ,& Britanniæ, & Africa, & Perſis, & Oriens, & India, & omnes Barbaræ nationes vnum Chriſtum adorant, vnam obſeruant regulam veritatis. Si auctoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe. Vbicunque fuerit Epiſcopus, ſiue Romæ, ſiue Eugubij,ſiue Conſtantinopoli, ſiue Rhegij, ſiue Alexandriæ, ſiue Tanis, eiuſdem meriti,eiuſdem eſt & Sacerdotij. Potentia diuitiarum, paupertatis humilitas vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit: cæterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt. ¶ Sed dicis,quomodo Romæ teſtimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi præfers vnius Vrbis conſuetudinem? Quid paucitatem,de qua ortum eſt ſupercilium,in leges Eccleſiæ vindicas?Omne,quod rarum eſt plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretioſius eſt. Diaconos paucitas honorabiles,Presbyteros turba contemptibiles facit. Cæterùm etiam in Eccleſia Romæ Presbyteri ſedent,& ſtant Diaconi, licet paulatim increbreſcētibus vitiis inter Presbyteros abſente Epiſcopo, ſedere Diaconum viderim,& in domeſticis conuiuiis benedictiones *a* Presbyteris date. Diſcant, qui hoc faciūnt, non ſe rectè facere, & audiant Apoſtolos:[Non *b* eſt dignum,vt relinquentes verbum Dei, miniſtremus menſis.] Sciant quare Diaconi conſtituti ſint. Legant Acta Apoſtolorum: recordentur conditionis ſuæ. Presbyter,& Epiſcopus aliud ætatis,aliud dignitatis eſt nomen,Vnde & ad Titum,& ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi dicitur: de Presbyteris omnino reticetur: quia in Epiſcopo & Presbyter continetur. Qui prouehitur, de maiori ad maius prouehitur. Aut igitur ex Presbytero ordineturDiaconus,vt Presbyter minor Diacono cōprobetur,in quem creſcit ex paruo:aut ſi ex Diacono ordinatur Presbyter,nouerit 2 ſe laicis maiorem, Sacerdotibus eſſe minorem.

1 ¶ Per prophetiam.] *Sic in vulgata editione, & Græcè* διὰ προφητείας*: ſed hic apud B.Hieronymum,* prophetiæ.

2 ¶Nouerit ſe] *In Originali eſt,* Nouerit ſe lucris minorē, ſacerdotio eſſe maiorem.*Quò etiam pertinet quod idem Hieronymus ad caput vltimum Ezechielis ſcribit.* Leuitarum multitudinē intelligere ſe à ſacerdotali gradu eſſe diſiunctam, & ad decutiendam ſuperbiam miniſtrorum, qui ignorantes humilitatem ſtatus ſui vltra Sacerdotes, hoc eſt Presbyteros intumeſcunt,& dignitatem non merito,ſed diuitiis æſtimant. *Verùm ob gloſſam non eſt mutatum.*

Cap. XXV. ¶ *De eodem.*

Item Cyprianus *lib.*2.*epiſt.*9.

Dominus *c* noſter ipſe Ieſus Chriſtus Rex, & Iudex, & Deus noſter vſque ad paſſionis diem ſeruauit honorem Pontificibus,& Sacerdotibus,quamuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Chriſti ſeruaſſent. Nam cùm leproſum emundaſſet,dixit illi: [Vade, & monſtra te Sacerdoti & offer donum.] Humilitate ea. quæ nos quoque eſſe humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat,quem ſciebat eſſe ſacrilegum. Item ſub ictu paſſionis cùm alapam accepiſſet, & ei diceretur, [Sic *e* reſpondes Pontifici?nihil ille contumelioſè locutus eſt in perſonam Pontificis: ſed magis innocētiam ſuam tutatus eſt, dicens: [Si malè locutus ſum,exprobra de malo: ſi autem bene,quid me cædis?] Quæ omnia ab eo ideò facta ſunt,humiliter atque patienter,vt nos humilitatis, ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim ſacerdotes veros legitimè,& plenè honorari,dum circa falſos

a *Dei preces,ac ſolum.*] *Orig.* b *abeſt ab Orig.* c *Poly ibidd.Anſ l.*7 *c.*87. d *Eſai.*32. e *al.qui patiatur.*
f *Philip.*1. g *Act.*20 h *Act.Tit.*1. i 1.*Tim.*4 k 3.*Pet.*5. l *Marc.*3. m 2.*Ioan.* n 3.*Ioan.*

a *Al.benedictionem coram Presbyteris.* b *Act.*6.
c *Iuo p.*5.*c.*355. d *Luc* 5. e *Ioan.*18.

Sacer

Sacerdotes ipſe talis extitit a. Meminiſſe autem Diacon[1] debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & præpoſitos b Dominus elegit: Diacones autem poſt aſſenſum Domini in cœlos Apoſtoli ſibi conſtituerunt, Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere cōtra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit, poſſunt & contra nos audere Diaconi, à quibus fiunt.

7. pars. *Hoc autem quod de Diaconorum minoritate dicitur, vbique ſeruandum eſt, niſi cùm locum Diaconus habuerit, aut proprij Patriarchæ, aut ſui Metropolitani.*

Cap. XXVI. ¶ *Diaconus Sacerdotibus non præferatur, niſi locum Metropolitani obtineat.*

Vnde in ſexta Synodo, *cap. 7. legitur.*

PRæcipimus c ne Diaconus (quamuis etiam in dignitate, hoc eſt, in officio quolibet Eccleſiaſtico ſit) ante Presbyterum ſedeat: niſi cùm locum habuerit proprij Patriarchæ, aut Metropolitani ſui pro aliquo capitulo. Tunc enim ſicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præſumpſerit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repulſus, vltimus omnium fiat in ordine ſuo.

DISTINCTIO XCIV.

1. SVbdiacono etiam ſummus Patriarcha vices ſuas committere valet.

Cap. I. ¶ *Etiam Subdiaconis vices ſuas Apoſtolica committit Eccleſia.*

Vnde 1 Gregorius *ad Epiſcopos Siciliæ libro* 1. *epiſt.* 1. *ait.*

VAldè d neceſſarium eſſe perſpeximus, vt ſicut prædeceſſorum noſtrorum fuit iudicium, ita vni, eidémque perſonæ omnia committamus, vt vbi nos præſentes eſſe non poſſumus, noſtra per eum, cui præcipimus, repræſentetur auctoritas. Quamobrem Petro ſubdiacono ſedis noſtræ, intra prouinciam Siciliam vices noſtras, Deo auxiliante, commiſimus. Nec enim de eius actibus dubitare poſſumus, cui Deo auxiliante totum noſtræ Eccleſiæ noſcimur patrocinium e commiſiſſe.

1 ¶ Gregorius.] *Reſtituta eſt in ſcripto ex Polycarpo. Nam antea legebatur,* Symmachus Papa.

2. pars. *Legatum verò Apoſtolicæ Sedis quicunque impedierit, vſque ad ſatisfactionem excommunicetur.*

Cap. II. ¶ *Excommunicetur, qui legatum Sedis Apoſtolicæ impedire tentauerit.*

Vnde Alexander Papa I. f *epiſt.* 2. *omnibus Epiſcopis.*

SI g quis autem legationem 2 impedit, nō vnius, ſed multorum profectum auertit h. Et ſicut multis nocet, ita à multis arguendus eſt, & bonorum ſocietate priuandus i: Et quia Dei cauſam impedit, & ſtatum conturbat Eccleſiæ: ideò ab eius liminibus arceatur. Ab omnibus itaque k talis eſt cauendus, & non in communionem fidelium, vſque ad ſatisfactionem recipiendus.

2 ¶ Legationem.] *In epiſtola ipſa, Concilio Triburienſ. & apud Burchardum additur,* veſtram. *Ea enim legatio videtur ſignificari, quia Apoſtolos, & Epiſcopos pro Chriſto fungi docuit beatus Paulus* 2. *Corinth. c.* 5.

3. pars. *Archidiaconus verò, quamuis ex officio ſuo Clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigenda inuenit, Epiſcopo nuntiare, tamen dominationem ſuper eos exercere & cēſum ab eis exigere prohibetur.*

a *al. exiſtit.* b *al. Presbyteros.* c *Iuo p.* 6. *c.* 123.
d *Poly. l.* 4. *tit.* 14. *Anſ. l.* 1. *c.* 26. e *al. patrimonium.*
f *Conc. Triburienſe c.* 9. g *Burch. lib.* 1. *cap.* 37.
h *al. euertit.* i *al. arcendus.* k *al. quoque.*

Cap. III. ¶ *Archidiaconi ſuper Presbyteros iuriſdictionem non exerceant.*

Vnde in Cabilonenſi Concilio, *cap.* 15. *legitur.*

DIctum a eſt, quòd in pleriſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros Parochianos quamdam exercent dominationem, & ab eis cenſum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis pertinet ordinem. ¶ Si enim iuxta Apoſtoli b ſententiam, Epiſcopi non debent eſſe dominantes in clero, ſed forma facti gregis ex animo; multò minus facere iſti hoc debent, ſed contenti ſint regularibus diſciplinis c & teneant propriam menſurā: & quod ab Epiſcopis eis iniungitur, hoc per Parochias ſuas exercere ſtudeant, nil per cupiditatem & auaritiam præſumentes.

DISTINCTIO XCV.

1. ps. QVod autem Sacerdotes ſuprà iubentur Epiſcopis tanquam ſubditi obedire, non ita intelligendum eſt, quaſi non liceat eis, præſentibus Epiſcopis ſacra myſteria celebrare (ſicut Epiſcopali ſupercilio quidam ab his volebāt Presbyteros prohibere:) ſed quia Presbyteri Pontificibus tanquam filij parentibus debent obedire. Baptizatos etiam Chriſmate eis tangere conceditur.

Cap. I. ¶ *Vbi Epiſcopi deſunt, baptizatos in frontibus Presbyteri chriſmate tangant.*

Vnde Gregorius *ſcribit Ianuario Epiſcopo Caralitano, lib. 3. epiſt. 26. indict. 12.*

PEruenit c quoque ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod presbyteros chriſmate tangere in fronte eos, qui baptizati d ſunt, prohibuimus. Et nos quidem ſecundum vſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus. Sed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos e chriſmate tangere debeant, concedimus.

Supra Leo Epiſcopus contra. [*Quamuis Chorepiſcopis, &c.*

Cap. II. ¶ *Vltra ſuum modum Presbyteri tendere non præſumant.*

Item Gelaſius *Papa Epiſcopis per Lucaniam, &c.*

PResbyteros vltra ſuum modum tendere prohibemus, nec Epiſcopali faſtigio debita ſibimet audacter aſſumere, non conficiendi chriſmatis, non conſignationis Pontificalis adhibendæ ſibimet arripere facultatem.

Sed iſtud Gregorij pro ſcandalo ſedendo ſemel conceſſum legitur. Illud autem Leonis Papæ & Gelaſij, vſu approbante præualuit, niſi fortè vbi aliquorum conſuetudo hoc admiſit, vt in abſentia Epiſcopi extrema neceſſitate cogente, ex conceſſione Gregorij Presbyteri baptizatos in fronte liniant. ¶ Prohibitio verò Leonis, & Gelaſij in eo caſu intelligatur, cùm Epiſcopi præſentes ſunt, vel cùm non cogit vltima neceſſitas. Oleo verò ſanctificato permittitur eis vngere infirmos. Vnde Iacobus f *ait* [*Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ,* [*qui orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum.*]

2. ps. ¶ *Sed quæritur, an Epiſcopis liceat eodem oleo vngere infirmos: vel ſi impœnitentibus huiuſmodi vnctio ſit concedenda.*

Cap. III. ¶ *Oleo ſanctificato non prohibetur Epiſcopus infirmos tangere.*

De his verò ſcribit Innocentius Papa *ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, epiſt. 1. c. vlt.*

ILlud g ſuperfluum videmus adiectum, vt de Epiſcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium eſt.

a *Iuo p.* 3. *c.* 134. b 1. *Pet.* 5. c *De conſecr. diſt.* 4. *Presbyteri baptizatos.* d *baptizandi.*] *Orig. Polyc. l.* 3. *tit.* 10. *Mag.* 4. *ſenten. diſt.* 7. *c.* 1.
e *baptizandos.*] *Orig.* f *Iac.* 5.
g *Alcuinus de diuinis officiis, p.* 94. *Conc. VVormacien. c.* 72. *Iuo p.* 2. *c.* 75.

Nam idcirco de Presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non poſſunt. Cæterùm ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe viſitandum: & benedicere, & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cuius eſt ipſum chriſma conficere. Nam non 1 pœnitentibus iſtud infundi non poteſt quia genus eſt Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur poſſe concedi? His ergo frater chariſſime omnibus, quæ tua dilectio voluit à nobis exponi prout potuimus, reſpondere curauimus.

1 ¶ Non pœnitentibus.] *In epiſtolis Innocentij tam impreſſis, quàm manuſcriptis (licet aliter teſtetur auctor gloſſæ) in Concilio VVormacienſi, in quo hoc idem repetitur apud Alcuinum & Iuonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur ſine negatione. Et in gloſſa (vt eſt in antiquis exemplaribus) vtraque lectio exponitur.*

3. ps. *Chriſma verò à ſuis Epiſcopis ad Baptiſmi ſanctificationem presbyteri petant.*

CAP. IV. ¶ *Chriſma ſingulis annis à proprio petatur Epiſcopo.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi 4. *cap.* 36.

PResbyteri *a* qui per diœceſes Eccleſias regũt, non à quibuſlibet Epiſcopis, ſed à ſuis. nec per iuniorem Clericum, ſed omni anno 1 aut per ſeipſos, aut per illum, qui ſacrarium tenet, ante Paſchæ ſolemnitatem chriſma petant.

¶ *Huic capiti rubrica eſt præpoſita ex aliquot vetuſtis exemplaribus.*

1 ¶ Omni anno.] *Verba hæc non ſunt in editionibus Conciliorum Colonienſibus duobus, & quatuor tomis impreſſorum, neque infrà de conſecr. diſt. 4. vbi hoc idem, ſed ex Concilio apud Valentias, refertur. Verùm & in Colonienſi priſca, ac trium tomorum, & duobus Pariſienſibus, duobuſq; codicibus Vaticanis habentur. Et in c. literis de conſec. diſt. 3. à Fabiano Papa ſingulis annis nouũ chriſma fieri præcipitur.*

CAP. V. ¶ *Presbyter idem eſt qui Epiſcopus, ac ſola conſuetudine præſunt Epiſcopi Presbyteris.*

Item Hieronymus *ad caput primum epiſtolæ ad Titum, ad ea verba* [*& conſtituas.*]

OLim *b* idem *c* erat Presbyter, qui & Epiſcopus. Et antequã Diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis. [Ego *d* ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ] communi Presbyterorum Concilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam verò vnuſquiſque eos, quos baptizauerat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, vt vnus de Presbyteris electus ſuperponeretur *e* cæteris ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur: *& paulò poſt:* ¶ Sicut ergo Presbyteri ſciũt ſe ex Eccleſiæ cõſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos, ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quàm diſpenſationis *f* Dominicæ veritate Presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regere.

CAP. VI. ¶ *Coram Epiſcopis, Presbyteris docere licet.* g

Idem *ad* h *Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum de ſeptem gradibus Eccleſiæ.*

ECce ego 1 dico, præſentibus Epiſcopis ſuis, atque aſtantibus in altari Presbyteros poſſe Sacramenta conficere. *& infrà.* ¶ Sed quia ſcriptum eſt *k* Presbyteri duplici honore honorentur, maximè qui laborant in verbo Domini, prædicare eos decet, vtile eſt benedicere, congruum confirmare, conuenit reddere communionem, neceſſe eſt viſitare infirmos, orare pro inualidis, atque omnia Dei Sacramenta complere. *& infrà.* ¶ Nemo hinc Epiſcoporum inuidia diabolicæ tentationis inflatus, iraſcatur in templo, ſi Presbyteri interdum exhortentur plebem, ſi in Eccleſiis prædicent, ſi plebibus, vt ſcriptum eſt, benedicant. Etenim abnuenti mihi iſta ſic dicam: qui non vult Presbyteros facere, quæ iubentur à Deo dicat, quis maior eſt Chriſto? aut quid corpori eius, aut ſanguini poterit anteponi? Si Presbyter Chriſtum conſecrat, cum in altario Dei Sacramenta benedicat, benedicere populo non debet, qui Chriſtum etiam meruit conſecrare? *& paulò poſt.* ¶ Circa 2 Laicos, ac mulieres, iubentibus vobis, ô inuictiſſimi Sacerdotes, Presbyter Dei benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet cõfidentiam prædicandi, truncatus eſt omni parte virtutum, ſolùm Presbyteri nomen habet, plenitudinem, ac perfectionem quæ conſecrationi eius competit, non retentat. ¶ Quis hic rogo, ô Sacerdotes, honor veſter eſt vt damnum *a* gibbi *b* inferatis? Quoniam cùm paſtoribus per potentiam veſtri aufertur Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas creſcit in gregibus: ac Dominici 3 patrimonij dina conquiritis, dum ſoli vultis in Eccleſia potentari. *& paucis interiectis.* ¶ Presbyteri ab initio, vt legimus, negotiorum iudices eſſe mandati ſunt, Presbyteri intereſſe ſacerdotum Concilio *c*: quoniã & ipſi Presbyteri, vt legimus, Epiſcopi nuncupantur, ſecundum quod ſcriptum eſt ad 4 Epiſcopum. [Noli *d* negligere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyteri. & alibi *e* ad maiores natu [Qui vos poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.] *& infrà.* ¶ Sed oderunt hoc Sacerdotes ſuperbi in Presbyteris nomen, qui nolunt eſſe hoc, quod Chriſtus, qui diſcipulorum pedes lauit *f*: qui baptizatus *g* eſt à Ioanne, licet baptizandum ſe Ioannes à Domino proclamaret. Propterea hęc ſcribo, vt ſi præteriti temporis error non poteſt iam reuocari, vel ad præſens in Eccleſiis ſeruetur humilitas, vt Presbyteri hoc in Eccleſiis ſuis faciant, quod Romæ, ſiue quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hiſpania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perſeuerat, quod in cœlis fit (quod maius eſt) vbi ſedes Angelorum *h* legitur eſſe diſpoſitas.

1 ¶ Ecce ego.] *Principium huius capitis longè aliter legitur in libello de ſeptem gradibus, & additur negatio.* Nec ego dico præſentibus Epiſcopis, atq; aſtantibus altari Presbyteros poſſe Sacramenta conficere: ſed ſi fortè vſus exegerit, vt veniẽtes ad Eccleſiã Sacerdotes eiſdem horis, quibus aut oblatio parata non ſit, aut non poſſit offerri, non debere Epiſcopum repudiare Euchariſtiam Presbyterorum, &c.

2 ¶ Circa Laicos.] *In libello ſic legitur,* tamen credendum eſt ſummi Sacerdotis iudicio, & hoc faciendum, quod iuſſerit circa Laicos, & mulieres. Iubentibus vobis iniuſtiſſimè Sacerdotibus, non rectè presbyter Dei, benedictionis &c.

3 ¶ Ac Dominici.] *Ibidem eſt,* ac Deo noſtro non patrimonij ſui damna conquiritis, dum ſoli vultis in Eccleſia potentari?

4 ¶ Ad Epiſcopum. *Hoc loco longè plenior eſt ratio in libello, & pro hac auctoritate Apoſtoli ad Timotheum, multa alia afferuntur.*

CAP. VII. ¶ *Epiſcopi & Clerici inuicem ſibi honorem adhibeant.*

Item *ad Nepotianum epiſt.* 1.

STa *i* ſubiectus Pontifici tuo, & quaſi animæ parentẽ ſuſcipe, *& paulò poſt.* ¶ Sed Epiſcopi Sacerdotes ſe eſſe nouerint, non dominos, honorẽt Clericos quaſi Clericos, vt & ipſis à Clericis quaſi Epiſcopis honor deferatur. ¶ Scitum eſt illud oratoris Domitij: Cur ego te, inquit, habeam vt Prin-

a *De conſ. diſt. 4. presbyteri. Burc. l. 4. c. 76. Iuo p. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101.* b *Anſ. l. 7. c. 127 Polyc. l. 2. tit. 39.* c *Idem ergo eſt Presbyter.] Orig.* d *1. Cor. 1.* e *ſupponeretur.] Orig.* f *diſpoſitionis.] Orig.* g *al. non licet.* h *Inter opera Hier. tom. 4. vel 9.* i *Anſ. l. 7. c. 128.* k *1. Tim. 5.*

a *Gregique. vera lectio.* b *2. Tim. 3.* c *conſilio.] Orig.* d *1. Tim. 4.* e *Act. 20.* f *Ioan. 13.* g *Matth. 3.* h *eorum.] Orig.* i *Anſ. lib. 7. c. 121.*

cipem, cùm tu me non habeas vt Senatorem? ¶ Quod Aaron & filios eius, hoc Epiſcopũ, & Presbyteros eſſe nouerimus. ¶ Vnus Dominus, vnum templum, vnum ſit etiam miniſterium. ¶ Recordemur ſemper, quid Apoſtolus Petrus *a* præcipiat Sacerdotibus. [Paſcite eum qui in vobis eſt gregem Domini, prouidentes non coacti, ſed ſpontaneè, ſecundum Deum, neq; vt turpis lucri gratia, ſed voluntariè, neq; vt dominantes in clerum, ſed forma facti gregi *b* ex animo, vt cùm apparuerit princeps paſtorum percipiatis immarceſſibilem gloriæ coronam. ¶ Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam Eccleſiis tacere Presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui: quaſi aut inuideant, aut non dignentur audire.] Et ſi alij, inquit Apoſtolus Paulus *c* fuerit reuelatum ſedenti, prior taceat, *& paulò poſt.* ¶ Gloria *d* patris eſt filius ſapiens.] Gaudeat Epiſcopus iudicio ſuo, cum tales Chriſto elegerit Sacerdotes.

Cap. VIII. ¶ *Presbyteri Epiſcopos non præcedant, ſed comitentur, vel ſubſequantur.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.* 56.

NOn oportet Presbyteros ante ingreſſum Epiſcopi ingredi, & ſedere in tribunalibus, ſed cum Epiſcopo ingredi, niſi fortè aut ægrotet Epiſcopus, aut in peregrinationis commodo 1 eum abeſſe conſtiterit.

1 ¶ In peregrinationis commodo.] *Sic priſca verſio: ſed Dionyſius longè propius ad verba Græca*, niſi forſitan infirmitate detineatur, aut proficiſcatur Epiſcopus. πλὴν εἰ μὴ ἀσθενοίη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Cap. IX. ¶ *Epiſcopus non dominum, ſed collegam ſe Presbyterorum cognoſcat.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap.* 34.

EPiſcopus in quolibet loco ſedens ſtare Presbyterum non patiatur.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap.* 35.

EPiſcopus *e* in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat. Intra domum verò collegam ſe Presbyterorum eſſe cognoſcat.

Cap. XI. ¶ *Sine præcepto Epiſcopi Presbyter non ſignet infantes.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

PResbyter *f* præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi ab Epiſcopo fuerit illi præceptum.

Cap. XII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Neocæſarienſi 1, *cap.* 13.

PResbyteri * iuris, in Eccleſia *g* ciuitatis, Epiſcopo præſente, vel Presbyteris ipſius vrbis: offerre non poſſunt, nec panem ſacrificatum 2 dare, calicémque porrigere. Si verò abſentes hi fuerint, & ad dandam orationem 3 vocentur, ſolidare debebunt.

1 ¶ Neocæſarienſi.] *Antea citabatur ex Gennenſi. Reſtituta eſt inſcriptio ex cæteris collectoribus. Eſt autem hæc ferè Dionyſii verſio.*

2 ¶ Sacrificatum] *Alibi vbique legitur*, ſanctificatum *Græcè eſt in Concilio impreſſo*, ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ. *Sed apud Balſamonem* ἄρτον εὐχῆς, *id eſt*, panem myſticæ precationis.

3 ¶ Ad dandam orationem. καὶ εἰς εὐχὴν κληθῇ μόνος, δίδωσιν, *id eſt*, & ſolus ad myſticam precationem vocatus fuerit, dat.

a 1. *Petr.* 5. b *al. gregis.* c 1. *Cor.* 14. d *Prou.* 10. *&* 13.
e *Iuo p.* 5. *c.* 337. f *In capi. ul. Mart. Brac. c.* 52. *de conſec. diſt.* 4. *c. omni tempore.* * *Mart. Brac. c.* 56. *Anſ. l.* 7. *c.* 188. *Burc. l.* 5. *c.* 44 *Iuo p.* 2. 53. g ἐν τῷ κυριακῷ.

DISTINCTIO XCVI.

1. ILlud *a autem Honorij Augusti, quod de electione* ps. *ſummi Pontificis ſupra conſtituiſſe legitur, nullius eſſe momenti probatur: cùm non ſolum de ordinibus, ſed nec etiã de rebus Eccleſiaſticis legatur aliquando laïcis attributa diſponendi facultas. Vnde quæcunque à Principibus in ordinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus decreta inueniuntur, nullius auctoritatis eſſe monſtrantur.*

Cap. I. ¶ *De rebus Eccleſiaſticis diſponendi, laïcis nulla facultas relinquitur.*

Vnde Symmachus *Epiſcopus Catholicæ Eccleſiæ vrbis Romæ ſynodo præſidens dixit.*

BEne *b* quidem fraternitas veſtra Eccleſiaſticis legibus obſecuta ſub diuini timore iudicij, quæ erant ſtatuenda, definiuit, & ad iuſtitiæ cumulum peruenit, dum ſufficienter vniuerſa complectitur: nec adiectione indiget plenitudo, maxime de Clericis, quos amor dominationis inuaſit, & iugum diſciplinæ Eccleſiaſticæ fecit reſpuere: *& paulò poſt.* ¶ Quorum exceſſus enarrare difficile eſt: vnum tamen quod occurrit, venerando ordini veſtro intimare non differo. Dixerunt inter alia ſcripturam quandam illuſtris memoriæ Baſilium, quaſi pro Eccleſiaſticæ amore ſubſtantiæ, conſcripſiſſe, in qua nullus Romanæ Eccleſiæ, nec interfuit, nec ſubſcripſit antiſtes, per quem potuiſſet ſortiri legitimam firmitatem. Ne verò ego inde diſputem, vnde *c* poteſt veſtrum iudicare Concilium, requiratur, & deferatur in medium, vt ex lectione cognoſcatis, cuiuſmodi poſſit habere ſubſtantiam. Sancta ſynodus reſpondit: deferatur in medium, vt cuiuſmodi ſit, poſſit agnoſci. Et dum diceret. Hormiſda Diaconus recitauit. [Cùm in *d* Mauſoleo 1, quod eſt apud B. Petrum Apoſtolum, reſideret *e* ſublimis, & eminentiſſimus vir præfectus prætorio, atque patritius, agens etiam vices præcellentiſſimi Regis Odoacris, Baſilius dixit. Quanquam ſtudij veſtri *f*, & religionis interſit, vt in Epiſcopatus electione concordia principaliter ſeruetur Eccleſię: ne tamen *g* per occaſionem ſeditionis, ſtatus ciuitatis *h* vocetur in dubium, admonitione *i* beatiſſimi viri Papæ noſtri Symmachi *k* Simplicij, quam ante oculos ſemper habere debemus, hoc nobis meminiſtis ſub obteſtatione fuiſſe mandatũ, vt propter illum ſtrepitum, & venerabilis Eccleſiæ detrimẽtum, ſi eum de hac luce tranſire contigerit, non ſine noſtra conſultatione, cuiuſlibet celebretur electio.] Hæc cùm legerẽtur, Creſconius Epiſcopus ciuitatis Tudertinæ Eccleſiæ, ſurgens è conſeſſu dixit. [Hic perpendat ſancta ſynodus, vtrũ *l* prætermiſſis *m* perſonis religioſis, quibus maximè curæ eſt de tanto Pontifice, electionem laïci in ſuam redegerint poteſtatem, quod contra canones eſſe manifeſtum eſt.] Item Hormiſda Diaconus legit. [Nam & cùm quid confuſionis atque diſpendij venerabilis Eccleſia ſuſtineret, miramur prætermiſſis nobis quiddam de rebus Eccleſiæ fuiſſe tentatum, cùm etiam Sacerdote noſtro ſuperſtite nihil ſine nobis debuiſſet aſſumi. Quare ſi amplitudini veſtræ *n* vel ſanctitati placet incolumia omnia quæ ad futuri antiſtitis electionem reſpiciunt, religioſa veneratione ſeruemus, hanc legem ſpecialiter præferentes, quam nobis, hæredibúſque noſtris Chriſtianæ mentis deuotione ſancimus: ne vnquam prædium, ſeu ruſticum, ſeu vrbanum, vel ornamenta, aut

a *Supra diſt.* 69. *c. ſi duo.* b *In ſynod. Rom.* 3. *ſub Symmacho, c.* 1. *& ſeq.* c *ſed vt poſsit.*] *Orig.* d *In vnum apud beatum.*] *Orig. ibid. c.* 2.
e *reſediſſent. ſublimi.*] *Orig. Verb. Baſilij.*
f *noſtri.*] *Orig.* g *al. ne per.* h *al. ciuilitatis.*
i *al. tamen admonitione.*
k *abeſt dictio Symmachi*] *ab Orig. ſed auctor caſus & gloſſæ habuit.* l *al. vtrum.*
m *al. prætermiſſas perſonas religioſas.*] *codex cano. Verba Baſilij.* n *veſtræ ſanctitatis.*

miniſtro

miniſteria Eccleſiarum, quæ non ſunt, vel quæ ex quibuſlibet titulis vel Eccleſiarum iure peruenerint, ab eo, qui nunc Antiſtes ſub electione communi fuerit ordinandus, & illis qui futuris ſæculis ſequentur, quocunque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis verò aliquid eorum alienare voluerit, inefficax, atque irritum inducetur ſitque facienti, vel conſentienti, accipientique anathema. ¶ Maximus Epiſcopus Bletanæ Eccleſiæ dixit. Modo ſancta Synodus dignetur edicere, ſi licuit Laïco homini anathema in ordinem Eccleſiaſticum dictare: aut ſi potuit Laïcus Sacerdoti anathema dicere, & contra Canones, quod ei competebat conſtituere. Dicite, vobis quid videtur. De me licuit Laïco legem dare? Sancta *a* Synodus dixit, Non licuit, & adiecit lege ſequentia. Hormiſda Diaconus legit: [Et is qui prædium ruſticum, vel vrbanum iuris Eccleſiaſtici fuerit conſecutus, nouerit ſe nulla lege vel præſcriptione munitum, ſed ſiue is, qui alienauerit, ſiue qui eum ſequetur *b*, voluntate contraria prædium huiuſmodi alienatum reuocare 2 voluerit, id cum fructibus reſtituat, quos *c* illic fuerit conſecutus] ¶ Hæc cùm legeret Stephanus Epiſcopus Venuſinæ Eccleſiæ, ſurgens è conſeſſu dixit, Perlegatur. Hormiſda Diaconus legit. [Qua 3 pœna *d* placuit accipientis etiam hæredes afficere. In qua re cuilibet Clericorum contradicendi libera ſit facultas. Iniquum eſt enim, & ſacrilegij inſtar, vt quæ vel pro ſalute, vel pro requie animarum ſuarum *e* vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ, pauperum cauſa contulerit, aut certè reliquerit, ab his, quos hæc maximè ſeruare conuenerat, in alterum *f* transferatur. Planè quæcunque in gemmis, vel auro, atque argento: nec non & veſtibus minùs apta vſibus, vel ornatui videbuntur Eccleſiæ, quæ ſeruati, ac diu manere non poſſunt, ſub iuſta æſtimatione vendantur, & erogationi *g* religioſæ proficiant ¶ Cùmque lecta fuiſſet, Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis Eccleſiæ dixit. [Iſta ſcriptura nullum Romanæ ciuitatis potuit obligare Pontificem. quia non licuit Laïcos ſtatuendi in Eccleſia, præter Romanum Pontificem, habere aliquam poteſtatem: quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi: maximè cum nec Papa Romanus ſubſcripſerit, nec alicuius ſecũdùm Canones Metropolitani legatur aſſenſus ¶ Petrus Epiſcopus Rauennatis Eccleſiæ dixit. [Scripturam, quæ in noſtra congregatione vulgata eſt, nullis eam viribus ſubſiſtere manifeſtum eſt, quia nec Canonibus cõuenit, & à Laïca perſona concepta videtur, maximè quia in ea nullus præſul Sedis Apoſtolicæ, interfuiſſe, vel propria ſubſcriptione firmaſſe monſtretur. ¶ Eulalius Epiſcopus Syracuſanæ Eccleſiæ dixit. [Scripturam quæ in ſacerdotali Concilio recitata eſt, euidentiſſimis documentis conſtat eſſe inualidam: Primùm, quod cõtra Patrum regulas à Laïcis quamuis religioſis [quibus nulla de Eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi legitur vnquam attributa facultas] facta videtur: deinde quod nullius Præſulis Apoſtolicæ ſedis ſubſcriptione firmata docetur Quod ſi cuiuſlibet prouinciæ Sacerdotes intra terminos ſuos Concilio habito, quidquid ſine Metropolitani *h* ſui auctoritate tentauerint, irritum eſſe debere ſancti Patres ſanxerunt: quantò magis, quod in Apoſtolica Sede, nõ *i* exiſtente Præſule, (qui meritò *k* B. Petri Apoſtoli per vniuerſum orbem primatum obtinens Sacerdotij, ſtatutis ſynodalibus conſueuit tribuere firmitatem) à Laïcis (licet cõſentientibus aliquantis Epiſcopis, qui tamen Pontifici, à quo conſecrati *l* probantur, præiudicium inferre non potuerunt) præſumptum fuiſſe cognoſcitur, viribus carere non dubium eſt, nec poſſe inter Eccleſiaſtica vllo modo ſta-

a *Verba Baſilij.* b *al. conſequenter.*
c *al. qui illud.* d *c.3. Baſilij verba.*
e *al. ſuorum.* f *al. alienationem.*
g *al. erogatio religioni proficiat.*
h *infrà 9. q.3. c.2.* i *al. nunc.*
k *al. prærogatiua.*
l *al. conſecrari.*

tuta cenſeri. Sancta Synodus dixit: Licet *a* ſecundùm proſecutionem venerabilium fratrum noſtrorum, Laurentij, Petrij, Eulalij, Creſconij, Maximi, vel Stephani: nec apud nos incertum habetur hanc ipſam ſcripturam nullius eſſe momenti: veruntamen etiamſi aliqua poſſet ratione ſubſiſtere, modis omnibus in Synodali conuentu prouida beatitudini veſtræ ſententia eneruari conueniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret, præſumendi quibuſlibet Laïcis, quamuis religioſis, vel potẽtibus in quacunque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de Eccleſiaſticis facultatibus, quarum ſolis Sacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſſa docetur.

1 ¶ Cùm in Mauſoleo.] *Hoc initium ſcripturæ Baſilij in tomis Conciliorum & Codice Canonũ ſic habet,* Cum in vnũ apud B. Petrum Apoſtolum reſediſſent, ſublimis, &c. *Omnino autem multæ ſunt huius capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis Conciliorum editionibus, & in Codice Canonũ: ex quibus eæ tantum partim indicatæ, partim notatæ ſunt, quæ maioris ponderis ſunt viſæ.*

2 ¶ Reuocare.] *Sic eſt emendatum ex omnibus Concilij exemplaribus & impreſſis, & manuſcriptis, cùm antea legeretur,* retinere.

3 ¶ Qua pœna.] *In omnibus editionibus Conciliorum legitur,* Quam pœnam placuit accipientis hæredes, prohæredéſque reſpicere. *In Codice verò Canonum manuſcripto non eſt dictio,* prohæredéſque.

Cap. II. ¶ *Imperatores ad fidem confirmandam, non potentiam oſtendendam Synodo intereſſe debent.*

Vnde ſexta actione Chalcedonenſis Concilij *Martianus Imperator dixit inter cætera.*

NOs *b* ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, exemplo religioſiſſimi Principis Conſtantini Synodo intereſſe voluimus, vt inuenta veritate, non vltra multitudo prauis doctrinis attracta diſcordet.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item ex eadem ſexta actione, *in fine.*

QVædam *c* capitula ſunt, quæ ad honorem veſtræ reuerentiæ vobis ſeruauimus, decorum eſſe iudicantes à nobis hæc regulariter potius firmari per Synodum, quàm noſtra lege ſanciri.

Cap. IV. ¶ *Synodi conuentui Imperatores intereſſe non conuenit, niſi vbi de fide agitur.*

Item Nicolaus Papa *in epiſtola ad Michaëlem Imp. quæ incipit* [*Propoſueramus.*]

VBinam *d* legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros Synodalibus conuentibus interfuiſſe, niſi forſitan in quibus de fide tractatum eſt, quæ vniuerſalis eſt, quæ omnium communis eſt, quæ non ſolùm ad Clericos, verùm etiam ad Laïcos, & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos?

Cap. V. ¶ *De præſulibus diuinarum rerum, qui humanis rebus præſunt, iudicare non poſſunt.*

Idem *in eadem epiſtola.*

DEnique *e* hi, quibus tantùm humanis rebus, & non diuinis præeſſe permiſſum eſt, quomodo de his, per quos diuina miniſtrantur, iudicare præſumant, penitus ignoramus.

Cap. VI. ¶ *Nec etiam Imperator iura Pontificis, nec Pontifex iura Regia vſurpet.*

Idem *paulò inferius.*

CVm ad *f* verum 1 ventum eſt, vltra ſibi nec Imperater iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Impe-

a *al. Licet.* b *Anſel. l.3. c.107.*
c *Anſ. ibid. Deuſdedit p.3.*
d *Anſ. l.1. c.75.* e *Anſ. ibid.*
f *Supra diſt.10. c. quoniam. Anſ. ibid.*

catorium

ratorium vſurpauit: quoniam idem mediator Dei,& hominum homo Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humana ſuperbia rurſus in infernum a demergi, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent,& Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur, quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo militans b Deo minimè ſe negotiis ſæcularibus implicaret, ac viciſſim non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſæcularibus implicatus.

1 ¶ Ad verum.] *Poſt vltima verba capitis antecedentis ſequitur continenter in eadem Nicolai epiſtola.* Fuerunt hæc ante aduentum Chriſti, vt quidam typicè Reges ſimul & Sacerdotes exiſterent. Quod ſanctū Melchiſedech c fuiſſe ſancta prodit hiſtoria, quodque in membris ſuis diabolus imitatus: (vtpote qui ſemper quæ diuino cultui conueniunt, ſibimet tyrannico ſpiritu vindicare contendit) vt pagani Imperatores iidem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum eſt, eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi, &c. *Nihil autem mutatum eſt, & ob gloſſam, & quoniam eſt initium capitis. Nonnulla verò alia huc pertinentia notata ſunt ſupra diſtinct.* 10. c. *quoniam.*

Cap. VII. ¶ *A ſæculari poteſtate Pontifex prorſus nec ſolui, nec ligari valet.*
Idem *in eadem paucis interiectis.*

SAtis d euidenter oſtenditur, à ſæculari poteſtate nec ligari prorſus, nec ſolui poſſe Pontificem, quem conſtat à pio Principe Conſtantino (quod longè ſuperiùs memorauimus) Deum appellatum: nec poſſe Deum ab hominibus iudicari manifeſtum eſt. Sed & Theodoſius minor 1 ſanctæ Synodo ſcribens Epheſinæ primæ, dixit. [Deputatus eſt igitur Candidianus magnificentiſſimus Comes ſtrenuorum domeſticorum tranſire vſque ad ſanctiſſimam Synodum veſtram, & in nullo quidem iis, quæ faciendæ ſunt de piis dogmatibus quæſtiones, ſeu potius expoſitiones, communicare. Illicitum namque eſt eum, qui non ſit ex ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporū, Eccleſiaſticis intermiſceri tractatibus e] *& poſt pauca.* ¶ His itaq; manifeſtè repertis, apparet comminiſtrum noſtrum Ignatium per imperialem tantummodo ſententiam nullo modo potuiſſe prorſus expelli. In cuius damnatione, quia Præſulum quoque aſſenſus eſt ſubſecutus, apparet id cauſa fuiſſe patratum adulationis, non legitimæ ſanctionis.

1 ¶ Theodoſius minor.] *Verba hæc ſunt accepta ex Epiſtola Theodoſij, ac Valentiniani Imperatorum Synodo Epheſinæ per Candidianum miſſa, quæ eſt in extremo primæ actionis ipſius Synodi. In verſione antiqua, quæ ſeruatur in Bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita eſt, eadem planè hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optimè conueniunt cum Græcis.*

Cap. VIII. ¶ *Facta Pontificum Imperator iudicare non debet.*
Idem *Ludouico Imperatori.*

IN f ſcripturis narratur Conſtantinus Imperator dixiſſe. Verè ſi propriis oculis vidiſſem Sacerdotem Dei aut aliquem eorum, qui Monachico habitu circumamicti ſunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem g,& cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.] In quibus deſideratiſſime fili, neceſſario commonemini, vt quemadmodum fide & religione, ac honoris parilitate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque deuotione æquiparari. nihilominus anhelatis, ita vt in nullo inferior eo, ſed potior inueniamini poſt illius exempla, qui talem ſe exhibuit ante alia a prorſus exempla. Sed hoc quidem diximus cautos nos reddere cupientes, vt ſi de Domini Sacerdotibus, qui iure Patres dicuntur, aliquid contigerit nos audire, quod confuſionem piis mentibus ingerat, non infrunitum, ſed pudoratos filios Noe * imitantes paternam de reliquo verecundiam contegatis, vt affluenti, quemadmodum & illi, benedictione repleri, moderante Domino mereamini.

Cap. IX. ¶ *Regum, & Principum, Patres & Magiſtri Sacerdotes eſſe cenſentur.*
Item in epiſtola Gregorij VII. *ad Hermannum Metenſem Epiſcopum, lib.* 8. *epiſt.* 21.

QVis b dubitet Sacerdotes Chriſti Regum,& Principum, omniumq; fidelium Patres & Magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, à quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe, & ſolui.

Cap. X. ¶ *Auctoritas ſacra Pontificum & Regalis poteſtas, huius mundi gubernacula regunt.*
Item Gelaſius Papa *Anaſtaſio Imperatori.*

DVo 1 ſunt c quippe Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas ſacra Pontificum & Regalis poteſtas. In quibus tantò grauius pondus eſt Sacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regibus d hominum, in diuino ſunt reddituri examine rationē. [*& poſt pauca.* ¶ Noſti itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi poſſe e voluntatem.] ¶ Talibus igitur inſtitutis, talibúſque fulti auctoritatibus plerique Pontificum, alij Reges, alij Imperatores excommunicauerunt. Nam ſi ſpeciale aliquod de perſonis principum requiratur exemplum: beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem, (quia conſenſit, vt ſanctus Ioannes Chryſoſtomus, à ſua ſede pelleretur) excommunicauit 2. B. Ambroſius f, licet ſanctus, non tamen vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus pro culpa, quæ aliis Sacerdotibus non adeo grauis videbatur, Theodoſium magnum Imperatorem excommunicans, ab Eccleſia excludit: qui etiam in ſuis ſcriptis oſtendit, quòd aurum nō tam pretioſius ſit plumbo, quàm Regia poteſtate ſit altior dignitas Sacerdotalis, hoc modo circa principium ſui Paſtoralis ſcribens. Honor, fratres,& ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgori compares,& principum Diademati, lōgè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares; quippe cùm videas Regum colla, & principum ſubmitti genibus Sacerdotum; & oſculata eorum dextera, orationibus eorum credant ſe communiri.]

1 ¶ Duo ſunt.] *Caput hoc ſumptum eſt ex eadem epiſtola Gregorij VII. ex qua antecedens: & ab hoc vſque ad verbum* voluntatem, *ſunt verba ipſius Gelaſij ex epiſtola quæ habetur impreſſa, citata à Gregorio VII.*

2 ¶ Excommunicauit.] *Si hic interponatur caput,* Alius, item. *inf.* 5. q. 6. *hæc pars epiſtolæ integra habetur.*

Cap. XI. ¶ *Imperatores debent Pontificibus ſubeſſe, non præeſſe.*
Item Ioannes Papa.

SI g Imperator Catholicus eſt, (quod ſalua pace ipſius

a *al. inferna.* b 2 *Tim.* 2. c *Gen.* 14. d *Anſel l.* 1. c. 71. *Ruffinus in Hiſtoria lib.* 1. c. 2.
e σχήμασιν. f *Habentur aliqua eadem epiſt. ad Michaëlem Anſ. lib* g *explicaſſem, & cooperuiſſem eum*] *Nicetas in epiſt. ad Mich.*

a *al. talia.* * *Geneſ.* 9. b *Anſel. l.* 1. c. 84. *Iuo p.* 5. c. 378. *Panor. l.* 5. c. 108. c *In eadem epiſt. Gregorij ſeptimi Cap. lib.* 5 c. 167. *Concil. Pariſ. lib.* 1. c. 3. *Polyc. lib.* 1. *tit.* 2. *Anſ l.* 1. c. 73. *Pann. l.* 5. c. 109.
d *regiminibus.* e *al. velle.* f *Ambroſius de dignit. Sacerdot.* c. 2. g *Poly. l.* 1. *tit.* 19. *Anſ. l* 4. c. 122. *ex Ioanne* 8.

dixerimus),

dixerimus) fillus eſt non præſul Eccleſiæ: quod ad religionem competit, diſcere ei conuenit, non docere: habet priuilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrandis legibus publicis diuinitus conſecutus eſt, vt eius beneficiis non ingratus contra diſpoſitionem cœleſtis ordinis nil vſurpet. Ad ſacerdotes enim Deus voluit, quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, non ad ſæculi poteſtates, quas, ſi fideles ſunt, Eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus voluit eſſe ſubiectas. Non ſibi vindicet alienum ius, & miniſterium, quod alteri deputatum eſt. ne contra eum tendat abrumpi, à quo omnia conſtituta ſunt, & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam conſecutus eſt poteſtatem. Non à legibus publicis, non à poteſtatibus ſæculi, ſed à Pontificibus, & ſacerdotibus omnipotens Deus Chriſtianæ religionis clericos, & ſacerdotes voluit ordinari, & diſcuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Chriſtiani ſubdere debent executiones ſuas Eccleſiaſticis præſulibus non præferre.

Cap. XII. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius *ad Epiſcopos Orientales.*

NVnquam *a* de Pontificibus, niſi Eccleſiam iudicaſſe: non eſſe humanarum legum de talibus ferre ſententiam, abſque Eccleſiæ principaliter conſtitutis Pontificibus, obſequi ſolere Principes Chriſtianos decretis Eccleſiæ, non ſuam præponere poteſtatem, Epiſcopis caput ſubdere principem ſolitum, non de eorum capitibus iudicare.

Cap. XIII. ¶ [*De eodem*] PALEA.

j. COnſtantinus* Imperator coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidentalibus Apoſtolico conceſſit. Nam in geſtis B. Syluestri (quæ beatus Papa Gelaſius in Concilio lxx. Epiſcoporum è Catholicis legi commemorat, & pro antiquo vſu multas hoc imitari dicit Eccleſias) ita legitur.

¶ *Apud Anſelmum lib.4. pro rubrica capitis 32. hæc habentur.* Quòd Conſtantinus Imperator Papæ conceſſit coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus: *In principio verò eiuſdem capitis 32. hæc leguntur,* In geſtis beati Syluestri, &c. *vſque ad finem huius, & ſeq paleæ, quemadmodum etiam in collectione Deuſdedit.*

Cap. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

j. COnſtantinus 1 Imperator *b* quarta die ſui Baptiſmi priuilegium Romanæ Eccleſiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romano Sacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut iudices Regem. In eo priuilegio ita inter cætera legitur. [Vtile 2 iudicauimus vnà cũ omnibus Satrapis noſtris, & vniuerſo ſenatu optimatibúſque meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ imperio ſubiacenti, vt ſicut beatus Petrus in terris Vicarius filij Dei eſſe videtur conſtitutus, ita & Pontifices, qui ipſius principis Apoſtolorum gerunt vices, principatus poteſtatem, amplius, quàm terrena imperialis noſtræ ſerenitatis manſuetudo habere videtur, conceſſam à nobis, noſtróque imperio obtineant, eligentes nobis ipſum principem Apoſtolorum, vel *c* eius Vicarios firmos apud Deum eſſe patronos. Et ſicut noſtram terrenam imperialem potentiam, ſic eius ſacroſanctam Romanam Eccleſiam decreuimus veneranter honorari, & amplius quàm noſtrum imperium, & terrenum thronum, ſedem ſacratiſſimam B. Petri glorioſè exaltari: tribuentes ei poteſtatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam imperialem. Atque decernentes ſancimus, vt principatum teneat tam ſuper quatuor præcipuas ſedes, Alexandrinam, Antiochenam *a*, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quàm etiam ſuper omnes in vniuerſo orbe terrarum Eccleſias Dei: & Pontifex, qui pro tempore ipſius ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ extiterit, celſior, & princeps cunctis ſacerdotibus totius mundi exiſtat, & eius iudicio, quæque ad cultum Dei, vel fidei Chriſtianorum ſtabilitatem procuranda fuerint, diſponantur. *& infrà.* ¶ Eccleſiis beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli pro continuatione *b* luminariorum poſſeſſionum prædia contulimus, & rebus diuerſis eas ditauimus, & per noſtram imperialem iuſſionem ſacram tam in Oriente, quàm in Occidente, vel etiam Septentrionali, & Meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Græcia, Aſia, Thracia, & Italia, vel diuerſis inſulis noſtra largitate ei *c* conceſſimus, ea prorſus ratione, vt per manus beatiſſimi patris noſtri Syluestri ſummi Pontificis, ſucceſſorúmque eius omnia diſponantur. *& infrà.* ¶ Beato *d* Syluestro patri noſtro, ſummo Pontifici, & vniuerſalis vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius ſucceſſoribus Pontificibus, qui vſque in finem mundi in ſede beati Petri erunt ſeſſuri, de præſenti contradimus palatium imperij noſtri Lateranenſe, deinde diadema, videlicet coronam capitis noſtri, ſimúlque phrygium *e* nec non & ſuperhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circumdare aſſolet collum: verum etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta, ſed & dignitatem imperialium præſidentium equitum 3. conferentes etiam & imperialia ſceptra, ſimulque cuncta ſigna, atque blanda *f*, & diuerſa ornamenta imperialia, & omnem proceſſionem imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ. Viris autem reuerendiſſimis clericis in diuerſis ordinibus eidem ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientibus illud culmen, ſingularitate, potentia, & præcellentia habere ſancimus, cuius ampliſſimus noſter Senatus videtur gloria adornari, id eſt, patritios 4. atq; conſules effici, nec non & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et ſicut imperialis militia ornatur; & ita clerum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia officiis diuerſis, cubiculariorum nempe, & oſtiariorum, atque omnium excubitorum ornatur, ita & ſanctam Romanam Eccleſiam decorari volumus. Et vt ampliſſimè Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, clericorum eiuſdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ manipulis & linteaminibus, id eſt candidiſſimo colore decorari equos ita & equitare, Et ſicut noſter ſenatus calceamentis vtitur cum vdonibus 5, id eſt, candido linteamine illuſtratis, ſic vtantur & clerici, vt ſicut cœleſtia, ita terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipſi ſanctiſſimo Patri noſtro Syluestro, & ſucceſſoribus eius ex noſtro indicto, & vt quem placatus 6 proprio conſilio clericale voluerit, & in religioſorum numero Clericorum connumerare, nullus ex omnibus præſumat ſuperbè agere. Decreuimus itaque & hoc, vt ipſe, & ſucceſſores eius diademate, videlicet corona, quam ex capite noſtro illi conceſſimus, ex auro puriſſimo, & gemmis pretioſis vti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore B. Petri geſtare. Ipſe verò beatiſſimus Papa, quia ſuper coronam Clericatus, quam gerit ad gloriam B. Petri, omnino ipſa ex auro non eſt paſſus vti corona, nos phrygium candido *g* nitore ſplendidum reſurrectionem Dominicam deſignans, eius ſacratiſſimo vertici manibus noſtris impoſuimus, & tenentes frænum equi ipſius pro reuerentia B. Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus.

a *In originali hæc pendent ex ſuperioribus. Polyc. ibid. Anſ. lib.6.c.157.* * *Anſ. lib.4.c.32. Deuſdedit lib.4.c.1.*
b *In edicto Conſtantini, quod eſt poſt. concil. Neocæſarienſe. Anſelmus lib.4.c.32. Deuſdedit ibidem.*
c *al. & eius ſucceſſores.*

a *Antioch. Alex.*] *Orig. Impreſſum.*
b *al. concinnatione.*
c *al. eis libertatem conceſsimus.*
d *Iuo p.5. c.49. Pann. l.4. cap. 1.*
e *al. phrygium, id eſt, mitram.*
f *Suidas in hoc verbo βάνδα.*
g *al. candidi nitoris ſplendidam.*

fratrem

ſtatuentes eodem phrygio omnes eius ſucceſſores ſingulariter vti in proceſſionibus, ad imitationem Imperij noſtri. Vnde vt Pontificalis apex non vileſcat, ſed magis quàm terreni imperij dignitas, gloria *a* & potentia decoretur, ecce tam palatium noſtrum, vt prædictum eſt, quàm Romanam Vrbem, & omnes Italiæ, ſeu Occidentalium Regionum Prouincias, loca, & ciuitates, præfato beatiſſimo Pōtifici noſtro Syluestro vniuerſali Papæ contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & à ſucceſſoribus eius per hanc diualem noſtram, & pragmaticum conſtitutum decernimus diſponenda, atque iuri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ concedimus permanſura. Vnde congruum perſpeximus noſtrum Imperium, & regni poteſtatem in Orientalibus transferri regionibus, & in Bizantiæ Prouinciæ optimo loco, nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic conſtitui Imperium, quoniam vbi principatus Sacerdotum, & Chriſtianæ Religionis caput ab Imperatore cœleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt, vt illic Imperator terrenus habeat poteſtatem. Hæc verò 7 omnia, quod per hanc noſtram Imperialem ſacram, & per alia diualia decreta ſtatuimus, atque confirmauimus, vſque in finem mundi illibata, & inconcuſſa permanere decernimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obteſtamur per hoc noſtrum Imperiale conſtitutum omnes noſtros ſucceſſores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, ampliſſimum Senatum, & vniuerſum populum in toto orbe terrarum nunc & in poſterum, cunctis retro temporibus Imperio noſtro ſubiacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc aut infringere, aut in quoquam conuellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus ſubiaceat innodatus, & ſanctos Dei, Principes Apoſtolorum Petrum & Paulum ſibi in præſenti, & in futura vita ſentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum Diabolo, & omnibus deficiat impiis. Huius verò imperialis decreti noſtri paginam propriis manibus roborantes, ſuper venerandum corpus B. Petri Principis Apoſtolorum poſuimus. Datum Romæ 3. Calend. Aprilis, Domino noſtro Flauio Conſtantino Auguſto quater, & Gallicano v.c. Coſſ.

¶ *Hæc palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ paleæ eſſe non ſolent.*

1 ¶ Conſtantinus.] *Verba hæc vſque ad verſ.* in eo priuilegio, *non ſolùm habentur apud Anſelmum, & Deuſdedit, ſed etiam in geſtis beati Syluestri in his, quæ à Conſtantino per octo dies poſt Baptiſmum acta referuntur.*

2 ¶ Vtile] *Hinc vſque ad finem ſumpta ſunt ex geſtis, ſeu actis ſancti Syluestri, in quibus multa procedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantùm videntur relata, quæ in collectionibus Anſelmi, & Deuſdedit habetur. Titulus proprius huius partis in geſtis ipſis eſt huiuſmodi.* Priuilegium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quod conſtituit D. Conſtantinus Auguſtus ſancto Syluestro Epiſcopo vrbis Romæ, & omnibus ſucceſſoribus eius vſque in perpetuum, & obtulit ſuper corpus B. Petri Apoſtoli. *De quo item priuilegio Leo IX. in epiſt. 1. ſeu libello aduerſus inauditas præſumptiones Michaëlis Conſtantinopolitani, & Leonis Acridani Epiſcoporum, c. 13. ſic loquitur:* Pauca ex priuilegio eiuſdem Conſtātini manu cum cruce aurea ſuper cœleſtis clauigeri venerabile corpus poſito ad medium proferemus. *De iiſdem geſtis ſiue actis Gelaſius in Concilio lxx. Epiſcoporum (& refertur ſupra diſt. 15. in c. ſancta Romana) ſic loquitur, vt ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Vſuardi in feſto S. Syluestri legitur,* cuius actus clari habentur. *Inueniūtur verò etiam hodie peruetuſtis litteris deſcripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatiæ Nonantulæ: quorum interpres in proœmio hæc ait:* Hiſtoriographus noſter Euſebius Cæſariæ Paleſtinæ vrbis Epiſcopus cùm hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcriberet, prætermiſit ea quæ in aliis opuſculis ſunt, vel quæ ſe meminit retuliſſe. Nam viginti libros omnium penè Prouinciarum paſſiones Martyrum, Epiſcoporum, & Confeſſorum, & ſacrarum Virginum, ac mulierum continere fecit. Deinde ſecutus & ab Apoſtolo Petro, omnium Epiſcoporū nomina, & geſta conſcripſit, & earum vrbium, quæ arcem Pōtificatus per Apoſtolicas ſedes tenere noſcuntur, vt vrbs Roma, Antiochia, Hieroſolyma, Epheſus, & Alexandria. Harum vrbium Epiſcoporum omnium præteritorum nomina vſque ad tempus ſuum, & geſta Græco ſermone conſcripſit. Ex quo numero vnum Epiſcoporum vrbis Romæ ſanctum Syluestrum me de Græco in Latinum transferre præcepiſti, Domine ſancte, ac beate pater. *Quibus verbis quicunque ſit auctor iſtius proœmij: eadem geſta ab Euſebio Græcè ſcripta fuiſſe clarè profitetur. Quæ etiam in vetuſtiſſimis Pontificalibus & codicibus, in quibus Sanctorum vitæ ſunt deſcriptæ, in vita beati Syluestri referuntur. Partem horum actorum (quod ad baptiſmum Conſtantini, & imagines Sanctorum Petri & Pauli ſpectat) refert Hadrianus Papa in epiſtola Conſtantino Imperatori, & matri Irenæ ſcripta, quæ in ſecūda actione ſeptimæ vniuerſalis Synodi habetur. Ipſum autem priuilegium ferè integrum refert Leo IX. loco ſuperius indicato, & Theodorus Balſamon in Photij nomocanonem, tit. 9. c. 1. quanquam aliis in rebus (quòd Græci plerunq; ſolent) Romanæ Eccleſiæ non ſatis æquus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitarunt Anſelmus, Deuſdedit, Iuo locis notatis: Quò ea pertinent, quæ Petrus Damianus in diſceptatione Synodali inter regium Aduocatum, & Romanæ Eccleſiæ defenſorem ſcripſit.* Lege, inquit, Conſtantini Imperatoris edictum, vbi Sedis Apoſtolicæ conſtituit ſuper omnes in orbe terrarum Eccleſias Principatum. Nam poſtquam ſupra corpus B. Petri baſilicam fundator erexit, poſtquam Patriarchium Lateranenſe in beati Saluatoris honore conſtruxit, mox per Imperialis reſcripti ſeriem Romanæ Eccleſiæ conſtituit dignitatem, vbi nimirum beato Syluestro ſuiſque ſucceſſoribus obtulit, vt regali more, & aurea corona plecterentur in capite, & cæteras regij cultus inſulas vſurparent. Verum beatus Sylueſter ornamenta, quæ ſacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios vſus aſſumpſit: coronam verò, vel cætera, quæ magis ambitioſa, quàm myſtica videbantur, omiſit. Cui etiam Conſtantinus Lateranenſe palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo iure conceſſit, regnum Italiæ iudicandum tradidit. Nam & ipſius Regis hæc verba ſunt: Vnde congruū, inquit, proſpeximus noſtrum Imperium, & Regni poteſtatem orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina Prouincia in optimo loco nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic conſtitui Imperium: quoniam, vbi principatus Sacerdotum, & Chriſtianæ Rligionis caput ab Imperatore cœleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt, vt illic Imperator terrenus habeat poteſtatem. *De hac eadem reſcribit Ado Viennenſis in commentario ætatis ſextæ, & Gotfredus Viterbienſis in Chronicis, part. 5. cap. 2.*

3 ¶ Præſidentium equitum.] *Græcè eſt apud Balſamonem,* καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλογῶν, *id eſt,* & dignitates imperialium equorum.

4 ¶ Id eſt, patricios.] *Locus hic Græcè ſic habet,* καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλοτάτην, καὶ μεγαλοσύνην ἧ κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ κόνσουλοι ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, *id eſt,* & illam habere celſitatem, atque amplitudinem, qua ornatus eſt magnus noſter ſenatus, ſiue patritij & conſules, ſiue, hypati & reliquæ dignitates.

5 ¶ Cum vdonibus.] *Græcè totus hic locus habet paulò aliter,* καὶ ὡς ὑμετέρα σύγκλητος φέρει ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, ἵνα καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ γήϊνα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, *id eſt,* Et quemadmodum ſenatus noſter fert calceos ſeu ſandalia cum linteis albis, ità etiam Eccleſiaſtica, ſicut terreſtria ad Dei laudem.

6. ¶ Quem placatus. ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ ὑπαρέσον γενέσθαι κληρικός, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι μήτις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν

a. al. & gloriæ potentiæ.

ποδίζειν τῦτῳ, *id eſt*, vt ſi quis ex Senatu ſponte ſua, quódq; ita ipſi libeat, voluerit fieri Clericus, & in ſanctorum Clericorum numerum adſcribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

7 ¶ Hæc verò omnia.]. *Hîc quoque eſt magna verborum varietas, ſed eadem ferè ſententia.*

Cap. XV. ¶ *Imperialis auctoritas religioſa diſpenſatione menſuram non mutat.*

Item Gelaſius *ad Epiſcopos Dardaniæ.*

SIcut quamuis parua ciuitas prærogatiuam præſentis regni non minuit, ſic imperialis præſentia menſuram diſpenſationis religioſæ non mutat, *& infrà.* ¶ Semper 1 eſt effectum in ſacerdotali Concilio de Sacerdotibus iudicia prouenire. Nam qualeſcunque Pontifices ſint, etſi errore humanitus accidente, non tamen contra religionem vllatenus excedentes: nullatenus videantur à ſæculari poteſtate poſſe percelli.

1 ¶ Semper.] *Mutatus eſt à Collectore orationis ductus, ne quæ antecedunt, recitanda eſſent.*

Cap. XVI. ¶ *Eccleſias reſtaurare contritas, non Pontifices perſequi, boni Principis eſt.*

Item Marcellus Papa *Maxentio* 1.

BOni *a* Principis eſt, ac religioſi *b*, Eccleſias contritas, atque conciſſas reſtaurare, nouas ædificare, & Dei Sacerdotes honorare, atque tueri. Vnde ſanctos Apoſtolos, eorúmque ſucceſſores ſub diuina conteſtatione conſtituiſſe legimus, non debere fieri perſecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominico, neque expellere æterni Regis diſpenſatores.

1 ¶ Maxentio.] *In impreſſis addebatur,* Epiſcopo, *quæ vox abeſt ab omnibus manuſcriptis.*

DISTINCTIO XCVII.

1. ps. HOc *Capitulo potenter oſtenditur, quòd nec Imperatori, nec cuilibet Laïco licet decernere, vel de electione Pontificis* c, *vel de rebus Eccleſiaſticis. Quæcunque autem ab eis conſtituta fuerint, pro infectis habenda ſunt: niſi ſubſcriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Vnde illud Honorij Auguſti, vt ſupra* d *dictum eſt, vanum eſſe videtur, quod contra auctoritatem ſacrorum Canonum de electione ſummi Pontificis decernere tentauerit. Sed ſicut ex eodem Capitulo habetur, Eccleſiæ precibus Imperator in preſumptores valet decernere: ſicut pro defenſione fidei quondam decreuiſſe leguntur, ne hæretici aliquid nomine Eccleſiæ poſſiderent. Ab ea autem non inuitati nomine de rebus Eccleſiaſticis aliquid diſponendi non habent facultatem. Honorius verò Auguſtus non ſua auctoritate, ſed B. Bonifacio ſupplicante, Eccleſiaſticæ quieti conſulere, & concertantem ambitione punire curauit.*

Cap. I. ¶ *Epiſtola Bonifacij ad Honorium Auguſtum.*

Vnde idem Bonifacius Epiſcopus *ſupplicationis epiſtolam Honorio Auguſto deſtinauit, dicens.*

ECcleſiæ *e* meæ, cui Deus noſter meum Sacerdotium, vobis res humanas regentibus deputauit, nos cura conſtringit: nec cauſis eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detineat, propter conuentus, qui à Sacerdotibus vniuerſis, & Clericis, & Chriſtianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Chriſtianiſſimi Principis deſim. Si enim ſecus, quàm oporteat, eueniat, non vos id facere, qui cuncta æqua moderatione componitis, ſed nos per noſtram tacentem *a* deſidiam videbimur, quod ciuitatis quietem, & Eccleſiæ pacem peruertere valeat, admiſiſſe. Cùm enim humanis rebus diuinæ cultor Religionis Domino fauente prouideas *b*: noſtra culpa erit, ſi non id ſub veſtra gloria (quam certum eſt diuinis ſemper rebus animo promptiore fauiſſe) firmo, & ſtabili iure cuſtodiatur, quod per tot annorum ſeriem, & ſub illis etiam Principibus obtinuit, quos nulla noſtræ Religionis cura conſtrinxit, id eſt, vt licita 1 ſeruentur & ſub veſtræ imperio clementiæ minimè, quæ ſunt illicita, formidentur. ¶ Ipſa enim Eccleſia deuotionem tuam Chriſtianiſſime Imperator, meo *c* quidem ſermone, ſed ſuo venerabili appellat affectu *d*, quam Chriſtus Deus noſter, veſtri fidus rector & gubernator Imperij, vni deſponſatam ſibi, & intactam Virginem ſeruat, ne in eam aliquos patiamur inſidiantium procellarum fluctus illidi: & quietam faciem tempeſtatis inſolitæ tumore turbari, glorioſiſſimè, & tranquilliſſimè Imperator Auguſte *e* Ipſe ergo (quæ vni deſponſata, noſtra *f* tamen mater eſt) Eccleſia, hac pietatem veſtram legatione, quam ſuis Sacerdotibus commiſit, appellat, præterita, præſentiáque repetit. Vobis, inquit, religiosè imperantibus 2 creuit meus, qui modo tuus eſt, populus, tam fidus Deo, quàm tibi, qui es Princeps Chriſtianus. Ecce enim inter ipſa myſteria, inter preces ſuas, quas pro veſtri felicitate dependit Imperij, teſte (apud quem, & de cuius Sede agitur) ſancto Petro, ſollicitis pro religionis obſeruantia vocibus clamat, cum ſollicita petitione miſcetur oratio, ne humanas 3 res ſolito tentatore occultè ſollicitante ſemel euulſa diſcordia diſtrahat. Angeretur pluribus, Princeps Chriſtianiſſime, Mater Eccleſia, niſi apud te ſuarum eſſet cura *g* cauſarum, & niſi in oppreſſionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tua, diuino cultu pariter cum Imperio ſemper florente, viciſſet. ¶ Habet refugium, pium tuæ manſuetudinis animum cum ſuæ Religionis veneratione coniunctum: cùm quidquid huic proficiat, vos agatis, & cõferatis Fratribus, & Conſacerdotibus meis, probatiſſimis viris, à me, & ab omnibus (qui Eccleſiam faciunt *h*) legatis: quibus (precamur) ſacræ cauſam Religionis proſequentibus in vrbe veſtræ manſuetudinis hoc animo, quo poſtulatis annuitis, in perpetuum ſtatui vniuerſalis Eccleſiæ conſulatis.

1 ¶ Id eſt, vt licita.] *In epiſtola ipſa legitur,* id eſt, vt fidens vtar licitis.

2 ¶ Imperantibus.] *Additis aliquot ex epiſtola vocibus, emendatus eſt hic locus,* creuit qui modo tuus eſt, populus.

3 ¶ Ne humanas.] *In pleriſque vetuſtis legitur,* ne hos in varias res ſolito, &c. *In Originali verò* ne [*aliàs* vos] in varias res ſemel euulſa diſtrahat à cultu ſolito, tentatore ſollicitante, diſcordia.

Cap. II. ¶ *Reſcriptum* Honorij *ad Bonifacium Papam.*

VIctor Honorius, inclytus, triumphator, ſemper Auguſtus ſancto ac venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione ſuſcepimus: quibus recenſitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd ſanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideo reuerentibus venerabilibus viris gaudium noſtrum, ſacrorum apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, vt quotidianis orationibus Apoſtolatus tuum ſtudium, ac votum ſuum circa ſalutem, atque Imperium noſtrum dignetur impendere.

a *Anſ.l.6.c 192.* b *al. regis.* c *al. Pontificum.* d *Diſtin.79 fol.10.* e *Epiſt. ad Honorium.*

a *al. tacentes.* b *al. præſideas.* c *al. non meo.* d *al. affatu.* e *al. ſemper Auguſte.* f *al. veſtra.* g *al ſecura.] Orig.* h *faciunt iſtiuſmodi.] Orig.*

pendere. Illud autem pietatis noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce, quod ſanctimonia tua de Eccleſiarum, aut populi perturbatione ſollicita eſt. Quæ ne aliqua ratione poſſit euenire, ſatis clementia noſtra credidit eſſe prouiſum. Denique Beatitudine tua prædicante, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus peruenire, vt ſi quid ſortè religioni tuæ (quod non optamus) humana ſortè contigerit, ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum. Ac ſi *a* duo, *vt ſuprà. Et infrà.* ¶ Vnde id obſeruandum eſt, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex ſerenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid ſeditioſis conſpirationibus tentare conentur: cùm certum ſit, nulli partium ſua ſtudia profutura.

2. pars. *Sine ſignatis apicibus non eſt mos Romanæ Eccleſiæ vndecunque legationem ſuſcipere* 1.

1 ¶ Suſcipere.] *In vulgatis ſequebatur*, neque mittere: *quæ abſunt à vetuſtis, neque conueniunt cum his, quæ ſequenti capite afferuntur.*

Cap. III. ¶ *Romana non conſueuit Eccleſia ſine ſignatis apicibus legationem vndecunque ſuſcipere.*

Vnde Nicolaus Papa.

NObiliſſimus vir atque ſtrenuus veſtræ ſublimitatis legatus licet nullam epiſtolam iuxta conſuetudinem à vobis noſtro Pontificio detuliſſet, licet nunquam Apoſtolicæ Sedis modus *b* fuerit abſque ſignatis apicibus vndecunque legationem ſuſcipere: Nos tamen vos in illo honorantes eiuſque grauitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoſcentes aſſertiones, nihilominus eum, & ſicut decuit, ſuſcepimus. & ei, ſicut honeſtum fuit, credidimus.

DISTINCTIO XCVIII.

QVæ circa ordinandos ſint obſeruanda, quæ in eorum electione diligenter ſint conſideranda, multorum auctoritatibus monſtrata ſunt. Sed quia veritas rei nonnunquam obſcuratur mutatione Prouinciæ, decretum eſt ſacris canonibus, vt peregrini, niſi quinque vel eo amplius ſuorum Epiſcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

Cap. I. ¶ *Niſi quinque Epiſcoporum literis, deſignatum tranſmarinum hominem ad Clericatum nullus ſuſcipiat.*

Vnde Sylueſter Papa *generali Concilio c præſidens dixit.*

NVllus *d* aliqua ratione tranſmarinum hominem penes vos *e* in Clericatus gradus ſuſcipiat, niſi quinque [aut *f* eo amplius] Epiſcoporum deſignatus ſit chirographis.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius I. *vrbis Romæ Epiſcopus ad omnes Germaniæ, aut Burgundiæ Epiſcopos, epiſt. 1. c. 2.*

TRanſmarinos *g* homines in Clericatus honorem *h* nemo ſuſcipiat, niſi quinque, aut eo amplius Epiſcoporum chirographis ſint deſignati: quia multa per ſubreptionem ſolent euenire.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Romanæ Eccleſiæ præſul Squillatino Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 25.*

AFros paſſim, vel incognitos peregrinos, ad Eccleſiaſticos ordines tendentes nulla ratione ſuſcipias: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati, peregrini verò plurimi etiam in minoribus ordinibus conſtituti fortiores 1 de ſe prætendiſſe honores ſæpe probati ſunt.

1 ¶ Fortiores.] *Sic legitur in vetuſtis Gratiani & B. Gregorij codicibus: verùm in Frobeniana, ac Lugdunenſi eiuſdem B. Gregorij operum editione,* ad fortiores prætendiſſe honores.

Cap. IV. ¶ *Non ſunt promouendi ad Clerum, qui peregrè fuerint baptizati.*

Item ex Concilio Eliberitano, *cap. 24.*

OMnes *, qui peregrè *a* fuerint baptizati, eò quod eorum minimè ſit cognita vita, placuit ad Clerum non eſſe promouendos in alienis Prouinciis.

a *Diſt. 79 ſi duo.* b *al. mora* c *in fin. epilogi Concilij Romani ſub Sylueſtro. ſed paulò aliter.* d *Polyc l. c. 24. tit. 1. Anſ. l. 7. c. 23.* e *al. nos.* f *abſunt ab originali & aliquot Gratia. codicibus.*
g *Poly. ibid. Anſ. l. 7. c. 25. Iuo p. 6. c. 351.*

DISTINCTIO XCIX.

1. ps. *DE primatibus autem (quorum ſuprà mentionem fecimus) quæritur, quem gradum in Eccleſia obtineant, an in aliquo à Patriarchis differant, quam obedientiam Archiepiſcopi eis debeant. Primates, & Patriarchæ diuerſorum ſunt nominum, ſed eiuſdem officij. Ab Archiepiſcopis autem, quoties neceſſe fuerit, Epiſcopi ad Primates appellant: ſed à Primatibus ad Archiepiſcopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam Primatibus Archiepiſcopi in omnibus, quæ ſibi ab eis iuſtè fuerint imperata.*

Cap. I. ¶ *Quæ obedientia ſit exhibenda Primatibus, & Patriarchis.*

Vnde Anacletus Papa *ait ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

PRouinciæ *b* multo ante Chriſti aduentum tempore diuiſæ ſunt maxima ex parte, & poſtea ab Apoſtolis, & B. Clemente prædeceſſore noſtro ipſa diuiſio eſt renouata. Et in capite Prouinciarum (vbi dudum Primates legis *c* ſæculi erant, ac prima iudiciaria poteſtas, ad quos, qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis neceſſe erat qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permiſſum non erat, confugiebant pro oppreſſionibus, vel iniuſtitiis ſuis, ipſóſque appellabant, quoties opus erat, ſicut in lege eorum præceptum erat:) ipſis quoq; in ciuitatibus, vel locis noſtros *d* Patriarchas, vel Primates, qui vnam formam tenent, licet diuerſa ſint nomina, leges diuinæ, & Eccleſiaſticæ poni, & eſſe iuſſerunt, ad quos Epiſcopi ſi neceſſe fuerit, confugerent, eóſque appellarent: & ipſi Primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ verò Metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebãt (licet maiores *e* comitibus eſſent) haberent Metropolitanos ſuos, qui prædictis iuſtè obedirent Primatibus, ſicut & in legibus ſæculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur.

Hoc caput integrum reperitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epiſt. 35. Rothomagenſi, Turonenſi, ac Senonenſi Archiepiſcopis ſcripta, ex qua & Originali nonnulla ſunt reſtituta.

Cap. II. ¶ *Non vocentur Primates, niſi qui primas Sedes tenent.*

Item Anicetus *ad Epiſcopos Galliæ.*

2. ps. NVlli *f* Archiepiſcopi Primates vocentur, niſi illi, qui primas tenent ciuitates *g*, quarum Epiſcopos Apoſtoli, & ſucceſſores Apoſtolorum regulariter Patriarchas, & Primates eſſe conſtituerunt: niſi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur, cui neceſſe ſit propter multitudinem eorum *h*, primatem conſtitui. Reliqui verò, qui alias Metropolitanas ſedes adepti ſunt, non Primates, ſed Metropolitani nominentur.

* *Iuo p. 6. c. 332.* a *al. in peregrinatione.* b *Iuo p. 5. c. 3. Pan. l. 4. c. 24.* c *al. leges.* d *al. noſtris.* e *al. maiorum comitum.* f *Polyc. l. 1. tit. 21. Iuo p. 5. c. 54. Pann. l. 4. c. 25.* g *al. ſedes.* h *al. Epiſcoporum.*

Cap.

Cap. III. ¶ *Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum, vel ſummus Sacerdos.*

Item ex Concilio Africano, *cap.6.*

PRimæ *a* ſedis Epiſcopus non appelletur princeps Sacerdotum, vel ſummus Sacerdos, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus.

3. pars. *Vniuerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.*

Cap. IV. ¶ *Nec etiam Romanus Pontifex vniuerſalis eſt appellandus.*

Vnde Pelagius II. *epiſt. omnibus Epiſcopis illicitè à Conſtantinop. conuocatis, &c.*

NVllus *b* Patriarcharum vniuerſalitatis *c* vocabulo vnquam vtatur: quia ſi vnus *d* Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cęteris derogatur. Sed abſit hoc, abſit à fidelis cuiuſquam mente, hoc ſibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter charitas veſtra neminem vnquam ſuis in epiſtolis vniuerſalem nominet, ne ſibi debitum ſubtrahat, cùm alteri honorem defert indebitum.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Eulogio Patriarchæ Alexandrino, lib.7.epiſt.30.indict.1.*

ECce *e* in præfatione epiſtolæ, quam ad meipſum, qui prohibui direxiſtis, ſuperbæ appellationis verbum, vniuerſalem me Papam dicentes imprimere curaſtis. Quod peto, dulciſſima mihi ſanctitas veſtra vltra non faciat: quia vobis ſubtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro proſperari, ſed moribus, nec honorem eſſe deputo, in quo Fratres meos honorem ſuum perdere cognoſco. Meus honor eſt, Fratrum meorum ſolidus vigor. Tunc ego verè honoratus ſum, cùm ſingulis quibuſque honor debitus non negatur. Si enim vniuerſalem me Papam veſtra ſanctitas dicit, negat ſe hoc eſſe, quod me fatetur vniuerſum. Sed abſit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

¶ *Apud B.Gregorium hæc ſequuntur.* Et quidem in ſancta Chalcedonenſi Synodo, atque poſt à ſubſequentibus Patribus hoc deceſſoribus meis oblatum veſtra ſanctitas nouit. Sed tamen nullus eorum vti hoc vnquam vocabulo voluit, vt dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerēt omnium, apud omnipotentem Deum, cuſtodirent ſuum. *Quàm rem etiam pleniùs exponit, lib.4. epiſt.32. Refert autem B.Thomas in opuſculo contra errores Græcorum, totam illam Synodum ſancto Leoni ſic acclamaſſe,* Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus, & Oecumenicus, id eſt vniuerſalis Patriarcha per multos annos viuat. *Et Leo IX. Michaëli Conſtantinopolitano Archiepiſcopo de hac eadem appellatione ſcribens ait,* Licet magno Leoni prædeceſſori noſtro, & ſucceſſoribus ipſius hoc ſancta decreuit Chalcedonenſis Synodus. *Sed in multis quoque libellis, qui actione tertia eiuſdem Synodi habentur, hæc eſt inſcriptio,* Sanctiſſimo ac Beatiſſ. vniuerſali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni. *Et in Codicibus multarum epiſtolarum ad Romanos Pontifices, quæ manuſcriptæ in Vaticana bibliotheca ſeruantur (quarum multa exempla ſunt penes priuatos) ad Hormiſdam Papam pluſquam trecenti Archimandritæ, ac Monachi ſecundæ Syriæ ſic ſcribunt,* Sanctiſſimo, ac beatiſſ. orbis terræ Patriarchæ Hormiſdæ cōtinenti ſedem principis Apoſtolorū Petri, deprecatio, & ſupplicatio minimorum Archimandritarum, & cæterorum Monachorum ſecundæ Syriæ. *Et in media ferè epiſtola,* Quoniam Chriſtus Deus noſter principem Paſtorum, & doctorem, & medicum animarum conſtituit vos noſtrum ſanctum Angelum, dignum eſt paſſiones, quæ nobis contigerunt exponere, &c. *Auitus quoq; Galliæ Epiſcopus ad eundem Hormiſdam ſic ſcribit:* Dum religionis ſtatui, & plenis Catholicæ fidei regulis perſpicitis conuenire, vt gregem per tota vobis vniuerſalis Eccleſiæ membra commiſſum, peruigil cura me adhortationis informat. *Et Ioannes Epiſcopus Neapolitanus ad eundem.* Decenter ad veſtras orationes concurro, vt iuxta conſuetudinem Apoſtolicæ Sedis veſtræ cunctarum Eccleſiarum curam, & Nicopolitanorum habere dignemini, ſecundùm antiquam ſpecialem diſpoſitionem veſtram. *Et in breuiario Liberati cap.22. Epiſcopus Pataræ hæc Imperatori de Syluerio Papa, ait,* multos eſſe in hoc mundo Reges, & nō eſſe vnum, ſicut ille Papa eſt ſuper Eccleſiam mundi totius. *Et Regino Germanus lib.11. Chronicorum de Nicolao primo loquens, ſæpè illum vocat vniuerſalem Pontificem. Sed iſtius dictionis,* vniuerſale, *duæ ſunt notiones, quod Innocentius III. lib 2.epiſt.206. (quæ incipit,* Apoſtolicæ ſedis) *Patriarchæ Conſtantinop. ſcribens, exponit his verbis,* Dicitur enim vniuerſalis Eccleſia, quæ de vniuerſis conſtat Eccleſiis, quæ Græco ſermone Catholica nominatur, & ſecundùm hanc acceptionem vocabuli Eccleſia Romana non eſt vniuerſalis Eccleſia, ſed pars vniuerſalis Eccleſiæ, prima videlicet, & præcipua: velut caput in corpore, quoniam in ea plenitudo poteſtatis exiſtit, ad cæteras autem pars aliqua plenitudinis deriuatur. Et dicitur vniuerſalis Eccleſia illa vna, quæ ſub ſe continet Eccleſias vniuerſas. Et ſecundùm hanc nominis rationem Romana tantum Eccleſia vniuerſalis nuncupatur: quoniam ipſa ſola ſingulari priuilegio dignitatis cæteris eſt prælata, ſicut & Deus vniuerſalis Dominus appellatur (non quaſi iam diuiſus in ſpecies aut ſpecialiſſimas, aut etiam ſubalternas) quoniam omnia ſub eius dominio continentur. Eſt enim vna generalis Eccleſia, de qua veritas inquit ad Petrum, [Tu *a*, es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo Eccleſiam meam.]

DISTINCTIO C.

1. EPiſcopo *autem ordinare ante pallium acceptum nec*
2. *Archiepiſcopo, nec Primati, nec Patriarchæ licet* *Quod ex auctoritate Pelagij Papæ (licet minus euidenter) datur intelligi.*

Cap. I. ¶ *Intra tres menſes fidem ſuam exponere, & pallium poſtulare à Romana Eccleſia quiſque Metropolitanus ſtudeat.*

Ait enim Pelagius Papa.

QVoniam *b* quidam Metropolitanorum fidem ſuam ſecundùm priſcam conſuetudinem ſanctæ Sedi Apoſtolicæ exponere detrectantes, vſum pallij neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur, placuit, vt quiſquis Metropolitanus vltra tres menſes conſecrationis ſuæ ad fidem ſuam exponendam palliúmque ſuſcipiendum ad Apoſtolicam ſedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate, ſitque Metropolitanis aliis licentia, poſt ſecundam & tertiam commonitionem, viduatis Eccleſiis cum Concilio Romani Pontificis, ordinando *c* Epiſcopos ſubuenire. Si *d* verò conſecrandi Epiſcopi negligentia prouenerit, vt vltra tres menſes Eccleſia viduata conſiſtat, communione priuetur, quouſque aut loco cedat, aut ſe conſeruandum offerre,

a *Et Carthag.3.c.29. Polyc.l.2.tit.26. Burch.l.1.c.2. Iuo p.5.c.57.* b *Polyc.l.2.tit.25. Anſ.l.6.c.130.*
c *al. hoc tam profano vocabulo.*] Orig.
d *al. ſummus.*] Orig. *Ioan.Diac. l.5.c. vlt.*
e *Polyc. l.2. tit.26. Anſel.l.6. c. 131.*

a *Matth. 16.* b *Polyc.l.2.tit.10. Burch.l.1.c.25. Anſ. l.6.c.91. Iuo, p.5.c.136. Pann.l.1.c.11.* c *al. Epiſcopo.* d *Innoc. III. lib.1. epiſt.117.* e *al. præbere.*

non

non differat. Quod ſi vltra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam Eccleſiam, neque ibi neque alibi conſecrationis donum percipiat: imò Metropolitani ſui iudicio cedat.

¶ *Burchardus, Anſelmus & auctor Pannormiæ citant ex decret. Damaſi. Iuo verò citat, vt Gratianus, itemque Innocentius III. lib. 1. epiſt. 117. Bituricenſi Archiepiſcopo (quæ incipit*, Ne ſi vniuerſi) *refert paragraphum*, Si verò conſecrandi, *ex eodem Pelagio.*

Cap. II. ¶ *Honor pallij non detur, niſi meritis exigentibus, & fortiter poſtulanti.*

Item Gregorius Papa *Brunnichildæ Reginæ, lib. 2. epiſt. 5.*

2. ps. Priſca *a* conſuetudo obtinuit, vt honor pallij, niſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat.

Cap. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

Idem *Ioanni Corinthiorum Epiſcopo, lib. 4. epiſt. 55. ſeu cap. 99.*

Nouit * ſanctitas *b* tua, quia priùs pallium, niſi dato commodo, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto Concilio ante corpus B. Petri Apoſtolorum principis, tam de hoc, quàm de *c* ordinationibus aliquid accipere, ſub diſtricta interdictione vetuimus. Oportet ergo, vt neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros Ordines conſentiatis, vel permittatis adduci.

¶ *Hæc palea habetur in pleriſque vetuſtis exemplaribus.*

3. pars. *Cauſarum verò merita accipienda ſunt, vt & is, qui poſtulat, mereatur accipere, & fidei ſuæ profeſſionem prius iuramento confirmet, & Apoſtolicis decretis, atque Synodalibus ſtatutis ſe obediturum nihilominus caueat. Pallio autem non niſi certis diebus, & intra Eccleſiam ad Miſſarum ſolemnia cuiquam Metropolitano vti licebit.*

Cap. IV. ¶ *Niſi poſt conſuetam fidei profeſſionem pallium dari non debet.*

Vnde Ioannes Epiſcopus *Vuliberto* 1 *Agripinenſi Epiſcopo.*

Optatum *d* tibi pallium nunc conferre nequiuimus: quia fid i tuæ paginam minus, quàm oporteat, continere reperimus: cùm videlicet in ea nullam ſanctarum vniuerſalium Synodorum, in quibus fidei noſtræ ſymbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum conſtitutorum ſecundùm morem feceris mentionem: ſed nec illam propria ſubſcriptione munieris, nec aliquem, qui hanc iureiurando firmaret, miſeris.

1 ¶ Vuliberto.] *Reſtitutum eſt hoc nomen ex Anſelmo. Nam antea erat,* Giliberto: *Nam Regino in ea ætate, qua Ioannes octauus Romanæ Eccleſiæ præfuit, meminit Vuliberti Epiſcopi Agripinenſis: & inter epiſtolas Ioannis Papæ octaui, quæ in Bibliotheca Vaticana ſeruantur, eſt epiſtola alterius arg ad eundem, & Deuſdedit refert integram eiuſdem Ioannis epiſtolam ad eundem Vulibertum.*

Cap. V. ¶ *Qui pallium deſiderat accipere, prius à ſe remouere illicita promittat.*

Item Gregorius *Aregio Epiſcopo Francorum, lib. 7. epiſt. 111.*

In *e* ea Synodo, quam contra ſimoniacam hereſim per fratrem, & Coëpiſcopũ noſtrum Syagrium decreuimus congregari, ſanctitatem veſtrã volumus intereſſe atque eidem fratri ita pallium, quod tranſmiſimus, tribui, ſi prius, ſe promiſerit illicita, quæ prohibuimus, per definitionem Synodicam à ſancta Eccleſia remouere. De qua Synodo omnem nobis ſubtiliter Ordinem tuam fraternitatem volumus ſcriptis diſcurrentibus nunciare, vt ipſe, cuius nobis ſanctitas valde experta eſt, nos reddas de omnibus certiores.

Cap. VI. ¶ *Non niſi ad Miſſarum ſolemnia Archiepiſcopo vti pallio licet.*

Idem *Virgilio Epiſcopo Arelatenſi, lib. 4. epiſt. 51. ſeu c. 95.*

4. ps. Pallium *a* tibi tranſmiſimus, quo fraternitas tua intra Eccleſiam ad ſola Miſſarum ſolemnia vtatur.

Cap. VII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item *Ioanni Rauennati Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 54. ſeu c. 93. indict. 11.*

Non *b* multum temporis interuallum eſt, quòd quædam nobis de tua fraternitate fuerunt nunciata, de quibus vobis, veniente illuc Caſtorio notario ſanctæ, cui Deo auctore præſidemus, Eccleſiæ, ſubtiliter nos indicaſſe meminimus. Peruenerat namque ad nos quædam in Eccleſia veſtra, contra conſuetudinis, atque humilitatis 1 tramitem geri, quæ ſola, vt bene noſtis, eſt officij Sacerdotalis erectio. Quæ, ſi ſapientia veſtra manſuetè, vel cum Epiſcopali ſuſcepiſſet ſtudio, non de illis accendi debuerat, ſed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

1 ¶ Humilitatis.] *Reſtitutus eſt hic locus ex ipſa epiſtola. Antea enim legebatur,* contra vtilitatem Eccleſiæ, & conſuetudinis tramitem geri: quæ ſola vt bene noſtis, eſt officij Sacerdotalis ereptio.

Cap. VIII. ¶ *De eodem.*

Item *Ioanni Epiſcopo Rauennati, in eadem epiſtola.*

Contra *c* morem quippe Eccleſiaſticum eſt, ſi non patientiſſimè toleratur, (quod à vobis abſit) etiam iniuſta correctio *d, & infrà.* ¶ Illud frater chariſſimè tibi non putamus ignotum, quòd penè de nullo Metropolitano in quibuſlibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum tempus, vſum ſibi pallij vindicaſſe Et quòd bene hanc conſuetudinem generalis Eccleſiæ noueritis, veſtris nobis manifeſtiſſimè ſignificaſtis epiſtolis: quibus præceptum beatæ memoriæ deceſſoris noſtri Ioannis Papæ nobis in ſubditis tranſmiſiſtis annexum, continens omnes conſuetudines ex priuilegio prædeceſſorum noſtrorum conceſſas, vobis, Eccleſiæque veſtræ debere ſeruari. Confitemini igitur aliam eſſe generalis Eccleſiæ conſuetudinem, poſtquam ea, quæ vos geritis, vobis ex priuilegio vindicatis Nulla ergo vobis in hac re, vt arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam tua eſt fraternitate ſeruandus, aut ſi tuæ Eccleſiæ aliquid ſpecialiter dicis eſſe conceſſum, præceptúmve à prioribus Romanæ vrbis Pontificibus, quòd hæc Rauennati Eccleſiæ ſunt conceſſa, à vobis oportet oſtendi Quòd ſi hoc non oſtenditur, reſtat, poſtquam talia agere neque conſuetudine generali, neque priuilegio vindicas, vt vſurpaſſe te comprobes quod feciſti *& infrà.* ¶ Decorari pallio volumus, forſan moribus indecori, dum nihil in Epiſcopali ceruice ſplendidius fulget, quàm humilitas Oportet igitur fraternitatem tuam, ſi honores ſuos ſibi quibuſlibet argumentis ſtabili propoſuit mente defendere aut generalitatis vſum ex non ſcripto ſequi, aut ex ſcriptis *e* priuilegiis ſe tueri. Quod ſi poſtremò nihil horum eſt, aliis Metropolitanis huius te præbere nolumus præſumptionis exemplum.

5. pars. *Priuilegia quoque cum vſu pallij ſemper debent concedi.*

---

a *Anſ. lib. 6. c. 9. Polyc. l. 2. tit. 24. Ioan. Diac. l. 5. c. 5.* * *Anſ. lib. 6. c. 50. Polyc. l. 2. tit. 1.* b *al. fraternitas veſtra.*] *orig.* c *1. q. 1. 2. de Ordinationibus.* d *Anſ. lib. 6. c. 92.* e *Anſ. l. 6. c. 90.*

a *Anſ. lib. 6. c. 98.* b *Anſ. lib. 6 c. 87.* c *Anſ. lib. 6. c. 95. Polyc. lib. 2. tit. 20.* d *al. correptio.* e *al. ſcripto priuilegio.*

Cap. IX. ¶ *Cum vſu pallij aliqua priuilegia debent concedi.*

Vnde idem Gregorius *Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi, lib.7. epiſt* 112.

RAtionis *a* ordo omnino nos admonet vt cum vſu pallij aliqua ſimul,ſicut diximus,largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento cura quoque ſollicitudinis debet accreſcere,vt cultui veſtium,actionis quoque ornamenta conueniant,oportet,vt enixiùs in cunctis ſe ſtudiis veſtra fraternitas exerceat,& circa 1 ſubiectorum actus ſit cura vigilans, vt veſtrum illis exemplum inſtructio, & vita magiſtra ſit.

1 ¶ Et circa.] *Locupletatus eſt hic locus ex Originali.*

Cap. X. ¶ *Vſus pallij conceditur, & antiqua priuilegia innouantur.*

Idem *Ioanni Epiſcopo primæ Iuſtinianæ Illyricæ, lib. 4. epiſt.15. ſeu c.59.*

PAllium *b* vobis ex more tranſmiſimus,& vices vos Apoſtolicæ Sedis agere iterata innouatione decernimus.

Cap XI. ¶ *De eodem.*

Idem *Epiſcopis Epiri, lib.5.epiſt.7.ſeu c.107.indict.14.*

SCriptorum *c* veſtrorum inſinuatio,fratres chariſſimi,patefecit Andream fratrem noſtrum Nicomedianæ ciuitatis Epiſcopum,Deo propitio, ſolemniter ordinatum, *& infrà.* ¶ Supraſcripto igitur Andreæ fratri, & Coëpiſcopo noſtro pallium nos direxiſſe agnoſcite,atque priuilegia,atque cuncta conceſſiſſe, quæ prædeceſſores noſtri eius prædeceſſoribus contulere.

a *Polyc.l.2.tit.21.Anſ.l.6.c.86.* b *Anſ.lib.6.c* 100.
c *Anſ.lib. 6.c.200.*

DISTINCTIO CI.

IN *vna autem prouincia duo Metropolitani eſſe non debent:ſicut* in Chalcedonenſi Concilio,*c.12.ſtatutum eſt.*

Cap. I. ¶ *Duo Metropolitani in vna & eadem prouincia eſſe non debent.*

PEruenit *a* ad nos,quòd quidem præter Eccleſiaſticas ordinationes affectantes potentiam, per pragmaticum ſacrum 1 vnam Prouinciam in duas diuidant,ita vt ex hoc inueniantur duo Metropolitani Epiſcopi in vna eadémque Prouincia eſſe. Statuit ergo ſancta Synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Epiſcopo, eos vero qui aliud tale attentauerint,cadere de proprio gradu.

1 ¶ Pragmaticum ſacrum. *Verſiones priſcæ, & Dionyſianæ habent*, per pragmaticam formam: *Græcè autem eſt* διὰ πραγματικῶν, *quod in eodem capite paulò poſt dicitur* διὰ γραμματικῶν, *id eſt,per literas Imperiales.*

Hactenus de electione, & ordinatione Clericorum tractauimus. Nunc ad ſimoniacorum ordinationes tranſeamus. Et vt facilè liqueat, quid ſuper hac hæreſi, ſanctorum Patrum decreuit auctoritas, cauſa deducatur in medium: cuius negotium, & de ſcienter à Simoniacis conſecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, contineat.

a *Polyc.lib.1.tit.24.Iuo p.5.c.145.Burch.lib.1.c.35.*

DECRETI PRIMÆ PARTIS FINIS.

DECRETI PARS SECVNDA.

CAVSA I.

Q*Vidam habens filium, obtulit eum ditiſſimo cœnobio: exactus ab Abbate, & à fratribus decem libras ſoluit, vt filius ſuſciperetur, ipſo tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Creuit puer, & per incrementa temporum, & officiorum ad virilem ætatem, & Sacerdotij gradum peruenit. Exinde ſuffragantibus meritis in Epiſcopum eligitur, interueniente obſequio,& paternis precibus, data quoque pecunia cuidam ex conſiliariis Archiepiſcopi, conſecratur iſte in Antiſtitem,neſcius paterni obſequij & oblatæ pecuniæ. Procedente verò tempore nonnullos per pecuniam ordinauit: quibuſdam verò gratis benedictionem Sacerdotalem dedit: tandem apud Metropolitanum ſuum accuſatus, & conuictus ſententiam in ſe damnationis accepit.*

1. q. *Hic primum quæritur, an ſit peccatum emere ſpiritualia.*
2. q. *Secundò,an pro ingreſſu Eccleſiæ ſit exigenda pecunia,vel ſi exacta fuerit, an ſit perſoluenda.*
3. q. *Tertiò, an ingreſſum,vel præbendas Eccleſiæ emere ſit ſimoniacum.*
4. q. *Quartò, an iſte ſit reus criminis, quod eo ignorante pater admiſit.*
5. q. *Quintò, an liceat ei eſſe in Eccleſia, vel fungi ea ordinatione, quam paterna pecunia eſt aſſecutus.*
6. q. *Sextò, an illi qui ab eo iam ſimoniaco ignoranter ordinati ſunt,abiiciendi ſint,an non.*
7. q. *Septimò, ſi renuncians ſuæ hereſi ſit recipiendus in Epiſcopali dignitate, vel non.*

QVÆSTIO I.

1. ps. Q*Vòd autem ſpiritualia emere peccatum ſit, probatur multorum auctoritate.*

Cap. I. ¶. *Simoniaci gratiam non præſtant, quam vendere quærunt.*

Ait enim Leo Papa.

GRatia 1 ſi *a* non gratis datur, vel accipitur, gratia non eſt Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quæ maximè in Eccleſiaſticis Ordinibus operatur, non accipiunt.Si autem non accipiunt,non habent:ſi autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare poſſunt Quid ergo dant? profectò,quod habent: quid autem habent? ſpiritum vtique mendacij. Quomodo hoc probamus?quia ſi ſpiritus veritatis(teſtante *b* ipſa veritate,de qua procedit) gratis accipitur, proculdubio ſpiritus mendacij eſſe conuincitur,qui non gratis accipitur.

1 ¶ Gratia.] *Simillima primis verbis huius capitis habentur in epiſtola Leonis primi Nicetæ Aquilegienſi Epiſcopo ſcripta,quæ eſt 84. Loquens enim de gratia ait,*quæ niſi

a *Deuſdedit in tract.de ſimonia.* b *Matth.10.*

gratis detur,non eſt gratia,ſed merces. *Reliqua apud ipſum non ſunt inuenta.*

Cap. II. ¶ *Inaniter Sacerdos dicitur, quicunque ſimoniacè ordinatur.*

Item Gregorius *Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi, lib. 7. epiſt.* 110.

QVicunque *a* ſtudet pretij datione ſacrum Ordinem mercari,dum non officium,ſed nomen attendit, Sacerdos non eſſe,ſed dici tantummodo inaniter concupiſcit.

¶ *Caput hoc ex Originali eſt emendatum , & locupletatum.*

Cap. III. ¶ *Spolietur honore, qui Eccleſiam per pecuniam obtinet.*

Item ex regeſto.

PResbyter *b* ſi per pecuniam Eccleſiam obtinuerit , non ſolùm Eccleſia priuetur , ſed etiam Sacerdotij honore ſpolietur : quia altare, & decimas,& Spiritum S. emere, vel vendere,ſimoniacam hæreſim eſſe,nullus fidelium ignorat.

Non eſt inuentum in regeſto B. Gregorij , vnde videtur citari, ſimilia habentur apud Gregorium VII. lib.6.reg. in indice Concilij eo anno habiti,& in Concilio Turonenſi ſub Carolo Magno,c.15.in Remenſi,c 21.Moguntino ſub Rabano, c.12. & altero Moguntino ſub Arnulpho, c.5. & infrà ead.qu.3.c.altare quod ibi citatur ex Paſchali.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius I. *dicta epiſt.*110.*lib.*7.

BEnedictio *c* illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc,vt fiat hæreticus,promouetur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori, & præter epiſtolam* 110. *indicatam, eadem ſententia habetur lib.4.epiſt.55 & lib.5.epiſt* 107.*Epiſcopis Epiri.*

Cap. V. ¶ *Partem habebit cum Simone,qui contra ſimoniacos vehementer non exarſerit.*

Item in eodem.

QViſquis *d* per pecuniam ordinatur,ad hoc vt fiat hæreticus promouetur. Quiſquis ergo contra ſimoniacam, & neophytorum hæreſim pro officij ſui loco vehementer non exarſerit, cum eo ſe non dubitet habiturum portionem,qui priùs commiſit hoc piaculare flagitium.

¶ *Verba prorſus ipſa huius capitis non ſunt inuenta in epiſtolis B.Gregorij. Verum Paſchalis Papa II. (vt eſt apud Iuonem, ac Polycarpum) citat hæc ex ipſo beato Gregorio: ac ſimillima prioris partis huius capitis ſunt lib. 4. epiſt. 55. & 56. poſterioris verò partis lib.10.epiſt.23. Victori Epiſcopo.Et Ioannes Diaconus lib.3. c.4.ſcribit generalem ſententiam à B. Gregorio contra ſimoniæ & neophytorum hæreſim prolatam , in epiſtola Victori ſcripta contineri. Capitulum 24. Concilij Meldenſis ab Iuone p 5. c.75. citatum, partim conuenit cum ipſa epiſtola Victori ſcripta,& partim cum iis, quæ Iuo & Polycarpus citant ex Paſchali,& cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæreſi è Gallia eiicienda Gregorius lib. 4. epiſt 51. ſcribit Virgilio Arelatenſi , & lib.7.epiſt.110.Syagrio. & aliis Epiſcopis Galliæ.*

Cap. VI. ¶ *Simonis damnatio dantem & accipientem pariter inuoluit.*

Item Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam conſtitutos epiſt.*1. *c.*26.

QVos *a* conſtiterit indignos meritis , ſacram mercatos eſſe pretio dignitatem conuictos oportet arceri , non ſine periculo facinus tale perpetrantes , quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis , quam ſacra lectio * teſtatur, inuoluit.

Cap. VII. ¶ *Anathematis ſententia damnatur , qui ſimoniacè ordinatur.*

Item Ambroſius 1 *in libro paſtorali.*

REperiuntur *b* quàm plurimi negotio *c* muneris perituri, mercari velle gratiam Spiritus S. dum vile pretium donant,vt Pontificalis ſublime culmen accipiant,obliti verborum Petri,qui dixit ad Simonem. [Pecunia *d* tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti per pecuniam poſſideri.] Proinde, quia & vſitatum eſt tantum malum,& maiorum frequenter conſtat mucrone ſucciſum,nos quoque huic vulneri cancroſo ignitum (quod ſupereſt adhuc) iniicimus ferrum, decernentes omnino,vt quicunque deinceps propter accipiendam Sacerdotij *e* dignitatē quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe, ex eodem tempore ſe nouerit anathematis opprobrio condemnatum , atque à participatione Chriſti corporis & ſanguinis alienum : ex quo illum conſtat execrabile Chriſto perpetraſſe,flagitium. Quòd ſi aliquis extiterit,qui accuſet,ille,qui hunc Ordinem munerum fuerat datione lucratus,& ſuſcepto honoris gradu priuetur,& in Monaſterio ſub perenni pœnitentia retrudatur *f*. Illi verò, qui hac cauſa munerum acceptores extiterint, ſi Clerici fuerint , honoris amiſſione mulctentur : ſi verò Laïci,anathemate perpetuo condemnentur.

1 ¶ Ambroſius.] *Caput hoc in libro paſtorali B.Ambroſij vnde citatur, non eſt inuentum. Habetur tamen in Concilio Toletano VIII. c.3.quem Canonem integrum Anſelmus lib.6. c.85. partem verò ipſius Iuo p.5. c.83. ex dicto Concilio citant.*

Cap. VIII. ¶ *Damnatur Epiſcopus , qui per pecuniam ordinationem facit.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi.*g*, c.2.

SI *h* quis Epiſcopus per pecuniam Ordinationem fecerit, & ſub pretio redegerit gratiam , quæ vendi non poteſt, ordinaueritque per pecuniam Epiſcopum Chorepiſcopum, Presbyterum,aut Diaconum,vel quemlibet de his,qui connumerantur in Clero, aut promouerit per pecunias diſpenſatorem,aut defenſorem,vel manſionarium,vel quemquam omnino , qui ſubiectus eſt regulæ, pro ſuo turpiſſimi lucri commodo , is , qui hoc attentaſſe probatus fuerit, proprij gradus periculo ſubiacebit , & qui Ordinatus eſt , nihil ex hac Ordinatione , vel promotione, quæ eſt per negotiationem facta proficiat,ſed ſit alienus à dignitate,vel ſollicitudine, quam pecuniis acquiſiuit. Si quis verò mediator tam turpibus , & nefandis datis , vel acceptis extiterit, & ipſe, ſiquidem Clericus fuerit,proprio gradu decidat:ſi verò Laïcus, aut Monachus, anathematizetur.

Cap. IX. ¶ *A Sacerdotio eſt alienus , qui per pecunias ordinat , vel ordinatur.*

Item ex octaua 1 Synodo.

QVi *i* per pecunias quemquam conſecrauerit vel ab alio conſecratus eſt,alienus à Sacerdotio fiat.

---

a *Poly.l.2.tit.1. Anſ.l.6.c.79.* b *Infrà ead.q.3.c.altare*
c *Infrà c.cum liqueat. in fin. Polyc. ibid. Anſ. l.6 c.80. Burc.l.1.c.21 Iuo p.5.c 75.&* 112.
d *Concil. Mel. c.42. Deuſdedit p.7. Polyc. l.2. tit.1. Iuo p.1.c.84.& p.5.c.75. Anſ.l.6 c 77.*

a *Poly.l.7.tit.6. Deuſd. p.2. Burc.l.1.c 22.Iuo p.5.c.76.*
* *Act.8.* b *Anſ.l.6.c.85.* c *al.negotiatione.* d *Act 8.*
e *al.diuini doni.* f *al retigetur.* g *c.97 circa medium infrà ead.* h *Poly.l.2.tit.37. Anſ.l.5.c.88. Burch.l.1.c 112. Iuo p.5.c.118. Pann.l.3.c.118.*
i *Nouell.6.c.1.& nou.123.c.3. apud Iulianum antecessorem. Anſ.l.6.c.7.Iuo p.5.c.121.*

1 ¶ Octaua.] *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc citatur ex ſeptima Synodo, in qua capitulo quinto refertur Canon trigeſimus Apoſtolorum ad hanc rem faciens In epiſtola autem Taraſij ad Adrianum Papam, (quæ in exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & aliis, eſt in fine ipſius ſeptimæ Synodi) refertur canon vigeſimus ſecundus Synodi, quæ in Trullo, his verbis* Eos, qui per pecunias ordinati ſunt, ſiue Epiſcopi, ſiue quicunque Clerici, & non ſecundum probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus, ſed & illos, qui hos ordinaſſe noſcuntur. *Extat etiam hac de re epiſtola Baſilij ad Epiſcopos ſibi ſubiectos.*

Cap. X. ¶ *Nec ordinari, nec promoueri in Eccleſia Dei per pecuniam aliquis valet.*

Item Calixtus Papa.

SAnctorum Patrum exempla ſequentes, & officij noſtri debito innouantes, ordinari quemquam per pecuniam in Eccleſia Dei, vel promoueri, auctoritate Sedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Eccleſia ordinationem, vel promotionem taliter acquiſierit, acquiſita prorſus careat dignitate.

Eſt Calixti ſecundi, qui paulò ante Gratianum vixit, & aliquot Conciliis à ſe habitis contra Simoniam, & inueſtituras Eccleſiarum, quas Germanici Imperatores vſurpauerunt, multa decreuit: de quibus Abbas Vrſpergenſis ab anno Domini M. C. XVIII. in quo electus eſt Pontifex, vſque ad annum M. C. XXIV. accuratè ſcribit.

Cap. XI. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Nazianzenus.

QVi ſtudet donum Dei pretio mercari, in Sacro Ordine nulla ratione de cætero permanere, aut reuocari poſſe dubium non eſt. Talis à communione omnibus modis abſcindatur. Nam Spiritus ſancti donum pretio comparari, quid aliud eſt, quàm capitale crimen, & ſimoniaca hæreſis? quod quàm deteſtabiliter in vtroque teſtamento vindicatum ſit, multorum exemplis facilè apparet. Giezi gratiam ſanitatis Naaman *a* Syro vendidit, eandem gratiam ſanitatis, Heliſæo vindicante, leproſus factus amiſit. Iudas *b* omnium redemptorem vendidit, mox laqueo ſuſpenſus eandem redemptoris c gratiam non obtinuit, & meritò, quia nemo poteſt retinere, quod vendidit. Simon *d* etiam magus cùm eandem Spiritus ſancti gratiam emere vellet, damnationis ſententiam à Petro audiuit. Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.] Dominus etiam vt vendentes, & ementes huius gratiæ expertes oſtenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimiſit, ſingulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo venditores, & emptores ſuos gratia Spiritus S. conſtat deſtitutos eſſe, & vacuos. Quos enim Chriſtus *e* eiecit de templo, nunquid Spiritus Chriſti faciet ſibi templum?

In operibus B. Gregorij Nazianzeni quæ multa Græcè, & Latinè extant, nihil tale repertum eſt Habentur autem ſimilia in epiſtola Taraſij ad Hadrianum.

Cap. XII. ¶ *Simoniaci Sacerdotes eſſe non poſſunt.*

Item Gregorius.

QVicunque *f* ſacros Ordines vendunt, aut emunt, Sacerdotes eſſe non poſſunt. Vnde ſcriptum eſt [r] anathema danti, anathema accipienti, hoc eſt, ſimoniaca hæreſis.] Quomodo ergo, ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare, alios poſſunt? & cùm in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere, vel accipere poſſunt? Qui maledictus eſt, benedicere quomodo poteſt?

a 4. Regum 5. b *Matth.* 27.
c *al.* redemptionis. d *Act.* 8.
e *Ioan* 2. f *Deuſdedit, p.* 4 *ex Paſchalis infrà c. Placuit.*

Deuſdedit in tractatu contra Simoniacos refert hoc ex epiſtola Paſchalis Papæ ſecundi ad Mediolanenſes.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Syagrio, & aliis Epiſcopis, lib.* 7. *epiſt.* 110

CVm *a* liqueat hanc hæreſin ante omnes 1 radice peſtifera ſubrepſiſſe, atque in ipſa origine ſua, Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur, quia benedictio *b* illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc, vt fiat hæreticus, promouetur?

1 ¶ Omnes.] *Antea legebatur,* omnia *ſed gloſſa videtur magis conuenire lectioni reſtitutæ: quæ eſt in aliquot manuſcriptis, & ipſo Originali.*

Cap. XIV. ¶ *Qui pretio ordinat, lepram, non officium confert.*

Item Ambroſius *de miniſteriis, ſeu de dignitate Sacerdotali, c.* 5.

CVm *d* ordinaretur Epiſcopus, quod dedit, aurum fuit, quod perdidit, anima fuit: cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit: quod dedit, lepra fuit.

Cap. XV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

GRatiam *e* cùm ordinareris, non ſuſcepiſti, quia gratuitò eam non meruiſti.

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *l.* 4. *ad c.* 4. *Lucæ.*

CItò *f* turpem ſequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animúmque malè quæſita commaculat, *& paulo poſt.* ¶ Vides, quia facto auctoris ſucceſſio damnatur hæredis Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterij *g*, & gratiæ vindicta cœleſtis tranſit ad poſteros. ¶ Denique *h* Moabitæ, & cæteri non intrabunt Eccleſiam vſque ad tertiam & quartam generationem, tamdiu videlicet (vt ſimpliciùs interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis ſucceſſio generationis aboleret. Sed cùm illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam 1 generationem videntur eſſe mulctati, profecto durior videtur eſſe ſententia, qua Giezi ſemen vſque in æternum pro cupiditate habendi, Prophetica auctoritate damnatur (præſertim cùm Dominus noſter Iesvs Christvs per lauacri regenerationem omnibus remiſſionem dederit peccatorum 2) niſi *i* vitiorum magis, quàm generis ſemen intelligas. Sicut enim qui *k* filij promiſſionis ſunt æſtimantur in ſemen bonum, ita etiam qui filij erroris ſunt, æſtimantur in ſemen malum. Nam & Iudæi *l* ex patre diabolo, non vtique carnis ſucceſſione, ſed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari Giezi lepram cum diuitiis ſuis poſſident, & malè quæſita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm theſaurum criminum, congregarunt æterno ſupplicio, & breui fructu.

1 ¶ In quartam] *Antea legebatur,* in tertiam & quartam: *Sed & à B. Ambroſio, & ab vno vetuſto Gratiani codice abeſt vox,* tertiam, *Deuteronomij autem* 23. *Idumæorum quidem, & Ægyptiorum filij permittuntur tertia generatione intrare in Eccleſiam Domini, ſed de Moabitis ſic ſcribitur.* Ammonites, & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini in æternum.

2 ¶ Peccatorum.] *Sequebatur,* cur ergo Giezi ſemen in æternum damnatur? *quæ apud Beatum Ambroſium non habentur.*

2 pars. *Quia ergo auctoritate Leonis Papæ ſimoniaci non*

a *Ioan. Diac. l* 3. *c.* 4 *Poly. l.* 2. *tit.* 1. *Burc. l.* 1. *c.* 121. *Deuſdedit p.* . *Iuo p.* 5 *c.* 75. b *ſupra c* benedictio c *myſteriis.*
d *Deuſdedit. p.* 2. *Iuo p.* 5 *c.* 93. e *Iuo, ibid. Deuſded t, ib.*
f *Iuo p* 5. *c.* 132. g *al. miniſterij.* h *Deuſdedit, p* 2.
i *al. niſi vt vitiorum.* k *Rom.* 9. l *Ioan.* 8.

niſi

niſi ſpiritum mendacij accipiunt, ſecundùm Gregorium apud ſimoniacos Sacerdotium non ſubſiſtit 1, *benedictio eorum in maledictionem cõuertitur, apud eos manet anathema danti & accipienti, cùm ſancti non ſint, nec in Chriſti corpore conſtituti, cùm ſint maledicti, nec ſanctificare alios poſſunt, nec corpus Chriſti tradere, vel accipere, nec benedicere aliis valent: ſecundùm* a *Ambroſium verò anathematis opprobrio condemnantur, atque à participatione corporis & ſanguinis Chriſti alienantur, cùm accipiatur aurum, & lepra detur, cùm inexpiabilis ſit culpa venditi myſterij* b, *ſecũdùm Chalcedonenſe Concilium, ex tali ordinatione nihil proficere iudicantur, ſecundùm Gelaſium Simonis damnatione inuoluũtur, ſecundùm Gregorium Nazianzenum in ſacro ordine permanere, aut renouari nulla ratione poſſunt, ab Heliſæo lepra perfunduntur, à Petro in perditionem damnantur, à Chriſto verò de templo eiiciuntur, quid aliud ſimoniacus ſimoniaco in ſua ordinatione poteſt conſeruare, niſi quod* Innocentius * *de cæteris hæreticis teſtatur, dicens: epiſtola* 18. *ad Alexandrum, c.*3.

1 ¶ Non ſubſiſtit.] *Simoniaci recipiunt quidem characterem, ſed ſunt ipſo facto ſuſpenſi. Ita ratione habita vſus, verè dici poteſt ipſorum Sacerdotium non ſubſiſtere, ac propterea rectiſſimè B. Gregorius l.10. epiſt.33. Victori Epiſcopo ſcribens, ſimoniacam ordinationem vocat illicitam, & effectu carentem.*

Cap. XVII. ¶ *Qui ſpiritus perfectionem non habent ipſam dare non poſſunt.*

QVi c perfectionem ſpiritus, quam acceperant, perdiderunt, non eius dare plenitudinem poſſunt (quæ maximè operatur in ordinationibus) quam per ſuam perfidiam perdiderunt, *& iterum.* ¶ Qui honorem non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante: ſed damnationem, quam habuit, per prauam manus impoſitionem dedit.

¶ *In hoc capite non referuntur ipſa prorſus verba Innocentij, quæ tamen habentur partim infra ead. c. Arianos, partim in capite nunc ſequenti,* ventum eſt, *in verſiculo,* Sed è contrario.

Cap. XVIII. ¶ *Simoniacus per prauam manus impoſitionem, non benedictionem, ſed damnationem præſtat.*

Idem *Ruſo, & aliis Epiſcopis, epiſt.22.c.3.*

VEntum d eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate longiorem exigit diſputationem Cùm nos dicamus ab hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manus impoſitionem habere caput, vbi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, qua poſſit recipere ſanitatem. Quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta ſine cicatrice eſſe non poterit, atque vbi pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt, illico ordinationis honorem locum habere non poſſe decernimus. Nam ſi vt legitur *c*, quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia, ac puritas conſueuit accipere? ¶ Sed econtrariò aſſeritur, eum, qui *f* honorem amiſit, honorem dare nõ poſſe, nec illum aliquid accepiſſe: quia nihil in dãte erat, quod ille poſſit accipere Acquieſcimus, & verum eſt certè, quia quod non habuit, dare non potuit Damnationem vtique, quam habuit, per prauam manus impoſitionem dedit, & qui particeps effectus eſt damnato, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non poſſum. ¶ Sed *f* dicitur g vera, ac iuſta legitimi Sacerdotis benedictio auferre omne vitium, quod à vitioſo fuerat iniectum. Ergo ſi ita eſt, applicentur ad ordinationem ſacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei: quia benedictione ordinationis crimina, vel vitia putantur auferri: nullus ſit pœnitentiæ locus: quia id poteſt præſtare ordinatio, quod longa ſatisfactio præſtare conſueuit. Sed noſtræ lex Eccleſiæ eſt, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſunt, per manus impoſitionem laïcam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatus honorem vel exiguum ſubrogare.

3. pars. *Sed obiicitur: alij hæretici à fide exorbitant, ſimoniaci autem etſi gratiam Spiritus ſancti venalem putant, tamen à fide alieni non ſunt: atque ideo, quod ab Innocentio de cæteris hæreticis decernitur, non valet de his conſequenter intelligi. His ita reſpondetur. Simoniaci etſi fidem tenere videantur, infidelitatis tamen perditioni ſubiiciuntur.*

Cap. XIX. ¶ *Simoniaci fidei integritatem non habent.*

Vnde B. Ambroſius *in l.2. de pœnit. c.4. aduerſus Nouatianos ſcribit dicens.*

PEtrus *a* Simoni, qui magicæ artis conſuetudine deprauatus; putaſſet, quòd gratiam Chriſti per impoſitionem manus, atque infuſionem Spiritus ſancti compararet pecunia, ait *b* [Non eſt tibi pars, neque ſors in hac fide: quia cor tuum non eſt rectum apud Deum, &c.] Vides quòd hunc magica vanitate blaſphemantem in Spiritum ſanctum, Apoſtolica auctoritate condemnet, & eò magis, quia puram conſcientiam fidei non habebat 1.

1 ¶ In hac fide.] *Vulgata editio habet,* in ſermone iſto, *Græcè eſt,* ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

Cap. XX. ¶ *Simoniacus infidelis eſſe probatur.*

Item Gregorius *lib.9. epiſt.53. ad Theodoricum Regem.*

CVm c omnis auaritia idolorum ſit ſeruitus, quiſquis hanc, & maximè in dandis Eccleſiaſticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni ſubiicitur, etiamſi tenere fidem, quam negligit 1, videatur.

1 ¶ Quam negligit.] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis exemplaribus, & Originali. In vulgatis enim legebatur,* fidem verbis, quam negat facto, videatur.

Cap. XXI. ¶ *Simoniacorum hæreſis cæteris damnabilior eſſe probatur.*

Item ex. epiſt. Tharaſij Conſtantinopolitani Epiſcopi *miſſa Papæ Hadriano.*

EOs *d* qui per pecunias manus impoſuerunt, vel imponunt, Petrus diuinus Apoſtolus (cuius cathedram ſortita eſt ſanctitas veſtra) tanquam Simonem magum deponit, *& infrà.* ¶ Tolerabilior eſt enim Macedonij, & eorum, qui circa ipſum ſunt, Spiritus ſancti impugnatorum impia hæreſis. Illi enim creaturam, & ſeruum Dei Patris, & Filij, Spiritum ſanctum delirando fatentur: Iſti verò eundem Spiritum efficiunt ſuum ſeruum. Omnis enim dominus, quod habet, ſi vult, vendit, ſiue ſeruum, ſiue aliquid aliud eorum, quæ poſſidet. Similiter & qui emit, dominus eius volens eſſe, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui ſancto, æqualiter peccantes his, qui blaſphemauerunt, dicentes *e* Chriſtum in Beelzebuh eiicere Dæmonia: atque vt verius dicamus, Iudæ comparantur proditori, qui Iudæis Dei occiſoribus Chriſtum vendidit *f*.

a *Sup.c.reperiuntur.* b *al.miniſterii.* * *adde c.97 circa medium infrà eadem.c. Anſ.l.6 c.73. Epiſt.22. c.2. ad Epiſcopos Macedoniæ in fine: adde c.73.97. & 98.inf.ead.*

d *Polyc.l.2.tit.31. & l.7.tit.5. Anſel l.6.c.73.al 70. Iuo p.6.c.59 Pann.l.3. c.130. inf. ead. Arianos.* e *Num. 19. Leuit 15. & Aggei 2.* f *Sup.qui perfectionem, verſ. qui.honorem, eadem epiſt.c.4.* g *Iuo p.6.c.60.*

a *Iuo in procœmio. Pann.l.3.tit.5.cap.17.*

b *Act.8.* c *Anſ. l.13.c.44.* d *Anſ.l.6.c.86.al.75. Deuſdedit.p.2.* e *Matth.12.* f *Matth.26.*

Cùm ergo Spiritus ſanctus conſubſtantialis ſit Chriſto, eiuſdem omnino & ipſi portionis erunt. Et proculdubio in eis non eſt gratia Spiritus ſancti, id eſt, Sacerdotij ſanctitas. Nam quod non acceperunt non habent. Ait enim Petrus a Simoni. [Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone iſto, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri.] *& ſuprà.* ¶ Nam & viceſimuſnonus Canon ſanctorum Apoſtolorum, & actus eorundem, & tertius, & quartus liber regnorum alienum omnino à Sacerdotio pronunciant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore, ſiue ante manus impoſitionem, ſiue in ipſa manus impoſitione, ſiue poſt. Accipere enim eſt quandocunque accipere.

¶ *Caput hoc eſt pars epiſtolæ Taraſij ad Hadrianum. Sed commutata eſt aliquot locis ſeries verborum, & epitome quædam adhibita, quemadmodum & apud Anſelmum. Integra habetur manuſcripta poſt ſeptimam Synodum in Vaticana bibliotheca, & in Græcis eius Synodi codicibus, & in Latina ex verſione Anaſtaſij bibliothecarij. Extat etiam Latinè impreſſa apud Balſamonem. Sed in ea verſione, aut interpretis, aut exemplaris, quod ſecutus eſt, vitio, flagitioſum mendum ineſt. Nam vbi Taraſius Hadrianum mirificè laudat, interpres reprehendentem inducit his verbis.* Fraterna ergo veſtra Sacerdotalis ſanctitas, quæ non iure, nec ex Dei voluntate Pontificale munus adminiſtrat, magna laborat infamia, *quamuis cùm alia multa, tum proximè ſequentia verba manifeſtè repugnent: in quibus eum vocat virum deſideriorum ſpiritus, & aliis preclaris titulis ornat. Exemplaria quidem Græca Vaticana, & ſeptimæ Synodi, & ipſius Balſamonis optimè habent. Quare neceſſarium viſum eſt priorem epiſtolæ partem cùm Græcè, tum noua cum verſione afferre. Reliqua ex Balſamone impreſſo peti poterunt.*

Τῷ τὰ πάντα ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Ταράσιος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι. ἔτι σφετερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθ᾽ ὑποτεταγμέναις χρήσεσιν ὑπό τε γραφικῶν ῥητῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας, ὑπηρέται τοῦ πνεύματός εἰσιν, οὐχὶ πρᾶται τοῦ πνεύματος. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν δίδοσθαι τοῖς παρ᾽ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα εἰληφότες. a εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαγορεύουσι τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως b. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται, ἀλλ᾽ οὖν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ Θεῷ δουλεύειν δύναται, καὶ μαμωνᾷ ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ Θεοῦ βοῶντος, [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ] αὖθίς τε ἐπαναφέροντος, [ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.] ψόφῳ τοῦ τῆς σιωπῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πάσι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἵνα μετὰ παῤῥησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν, καθαροί ἐσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πάνυ γε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων, ἢ χειροτονηθέντων, Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ καὶ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τοὺς τοιούτους καθελόντος. τούτου ἕνεκεν οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀοιδίμων πατέρων νομίμως κανονικῶς ἐκτεθέντα. καὶ εἴ τι τούτων παρεβάθη ὑπό τινων, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ὑμῶν ἀδελφικὴ ἀρχιερατικὴ ἁγιωσύνη ἐνθέσμως καὶ κατὰ Θεοῦ βούλησιν πρυτανεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαβόητον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν [ζῶ ἐγὼ, ἀλλ᾽ ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω.] οἶδας γὰρ ἄνερ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλόν ἐστι Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ᾽ αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκεῖνοι γὰρ κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληροῦντες, οὗτοι ἑαυτῶν, ὡς δοκοῦσι, δοῦλον αὐτὸν ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὃ, τι ἂν ἔχει, εἰ βούλοιτο, πιπράσκει, εἴτε οἰκέτην εἴτε ἕτερον ὧν κέκτηται. ὡσαύτως δὲ ὁ ἀγοράζων δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου, διὰ τιμῆς ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται. οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι καταβιβάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν Χριστὸν ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, παρεικάσαιεν Ἰούδᾳ τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου τὸν κύριον ἀπεμπολήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιον ἐστὶ Χριστῷ Θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς πάντως δηλονότι ἔσονται μερίδος, ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, πρόδηλον γὰρ, οὐδαμῶς, ἀναμφιλέκτως οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤτοι a ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία. καὶ ὃ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήτωσαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦτο ἐπιτηδεύσαντα οὕτωσι λέγοντος, (οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ.) εἰ γὰρ ἀπεμπολεῖται ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία, ἄρα b ἄπεστιν παρ᾽ αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή. προστίθησι κατ᾽ αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικὸν, ἐγκρατῆ, νηφάλεον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πράττου, καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. οἱ οὖν ὑποκείμενοι ἀπόλεκτοι χρυσοῦ ἀλλότριοι πάντῃ τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται, τὸν ποτὲ δόντα ἢ λαβόντα ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβεῖν γάρ ἐστι τὸ λαβεῖν ὅτε δήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προσβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφορίζουσι c ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

Fratri, & comminiſtro vſquequaque ſanctiſſimo, & beatiſſimo Domino Hadriano Papæ veteris Romæ.

Taraſius *indignus Epiſcopus Conſtantinopolis nouæ Romæ in Domino S.*

MVltipliciter, multiſque modis ex Euangelio, & Apoſtolorum, patrumque præceptis docemur, in ſanctificatione Sacerdotij mores ab auaritia longè alienos præſtare; neque in vllius Sacerdotalis viri ordinatione

a *Act.* 8. b ἀξίας.

a εἰ οὖν. b ἄρα. c ἀφορίζουσι.

aurum, argentúmve accipere, aut aliud quidpiam nobis vindicare: quod ſententiæ ex diuinis Scripturis, & Patrum doctrinis infra ſubiectæ demonſtrabunt. Qui enim manus imponunt, miniſtri ſunt Spiritus, non venditores Spiritus. Nam cùm gratis gratiam Spiritus acceperint, gratis etiam iis, qui ab ipſis accipiunt, dare iuſſi ſunt ex voce Domini hac ipſa libertate, poteſtatéque accepta. Quòd ſi quis eam auro emiſſe conuictus fuerit, hunc ex Sacerdotali ordine *a* excidiſſe pronunciant, quanquam nomine Sacerdotium ſortitus eſt, ſed in eum falsò nomen iſtud conferri re ipſa comprobatur. Nemo *b* enim poteſt Deo & mammonæ ſeruire, prout ex Euangelio didicimus. Et quoniam audiuimus Deum per os Prophetæ c clamantem. [Sacerdotes loquimini ad cor Hieruſalem] rurſúſque *d* minantem, ac dicentem. [Si ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina, & populus ſe non cuſtodierit, venerítque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram,] huius igitur, quæ ex ſilentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos ſunt, Eccleſiarum præfectis annuntiamus, ita vt fidenter diuinum Apoſtolum *e* imitantes, dicamus, mundi ſumus à ſanguine eorum, qui tranſgrediuntur Canonicas conſtitutiones, & multò magis eorum, qui ob pecunias ordinauerunt, aut ordinati ſunt: quippe cum Petrus, diuinus ille Apoſtolus, cuius & Cathedram ſortita eſt fraterna veſtra ſanctitas, hos depoſuerit, vt Simonum Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, ſeruantes, ac retinentes ea quæ à ſanctis, & omniquaque benedictis Apoſtolis, & ab inclytis Patribus noſtris Canonicè ſunt tradita. Et ſi quid horum ab aliquibus violatum eſt, auerſamur. Fraterna igitur veſtra ſummo Sacerdotio congruens ſanctitas, legitimè & aptè ad voluntatem Dei Sacerdotalem ſanctificationem adminiſtrans, celebrem adepta eſt gloriam. Dixit enim per Prophetam *f* primus & magnus Pontifex Chriſtus. [Viuo ego, niſi eos, qui me glorificant glorificabo.] Noſti enim ô vir eorum deſideriorum, quæ Spiritus ſunt, longè tolerabiliorem eſſe Macedonij, & eorum, qui ab illo, ſancti Spiritus impugnatorum hæreſim. Nam cùm illi ſanctum Spiritum Dei, & Patris creaturam, & ſeruum nugentur, hi ſuum ipſorum, quantum putant, ſeruum ipſum faciunt. Omnis enim Dominus quidquid habet cum libuerit, vendit, ſiue famulum, ſiue aliquid aliud ex his, quæ poſſidet. Similiter & qui emit, volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, ſanctum deprimunt Spiritum, æquè peccantes, atque illi, qoi Chriſtum in Beelzebub eiicere dæmonia ore blaſphemo dicebant, vel, vt veriùs dicam, Iudæ proditori ſunt ſimiles, qui Dei interfectoribus Iudæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur Spiritus S conſubſtantialis eſt Chriſto Deo noſtro, perſpicuum omnino eſt, eos in eadem parte, ac ſorte numerandos eſſe, vt demonſtrauimus. Quòd ſi non venditur, quemadmodum certè non venditur, compertiſſimum quoque eſt in iſtis ſancti Spiritus gratiam non eſſe, aut Sacerdotij ſanctificationem. Et quod non acceperunt, non habent. Meminerint ſancti Petri ad eum, qui id procnrat, hoc modo dicentis *g* [Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto.] Nam ſi venditur Sacerdotij dignitas, ſuperuacua igitur apud ipſos eſt honeſtæ vitæ inſtitutio, & puritatis, virtutíſque cultus: ſuperuacuus apud ipſos & Paulus diuinus Apoſtolus, docens *h* oportere Epiſcopum eſſe ſine crimine, temperantem, modeſtum, aptum ad docendum, continentem, ſobrium, inſiſtentem fideli ſecundùm doctrinam ſermoni, vt potens ſit & exhortari in doctrina ſana, & contradicentes refellere. Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd Sacerdotium venditur, & emitur. Subiectæ igitur ſententiæ ex ſanctis collectæ alienum omnino à Sacerdotio pronunciant eum, qui quocunque tempore dederit, vel acceperit, ſiue ante ordinationem, ſiue in ordinatione, ſiue poſt ordinationem. Accipere enim eſt, quandocunque accipere. Sed & omnes Eccleſiaſticas promotiones, in quibus pecunia interuenit, irritas eſſe iubent.

Cap. XXII. ¶ *Et qui dat, & qui accipit vt ordines ſacri præſtentur, anathema ſit.*

Item ex Concilio Bracarenſi II. *c.3.*

PLacuit *a*, vt de ordinatione Clericorum, Epiſcopi munera nulla accipiant: ſed ſicut ſcriptum eſt, * quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo pretio gratia Dei, & impoſitio manuum venundetur: quia antiqua definitio Patrum ita de Eccleſiaſticis ordinationibus ſtatuit, dicens *b*. [Anathema ſit danti, & accipienti.] Propterea, quia aliquanti multis ſceleribus obruti *c*, ſancto altario indignè miniſtrantes, non hoc, teſtimonio bonorum actuum, ſed perfuſione munerum obtinent, oportet *d* non per gratiam munerum, ſed per diligentem prius diſcuſſionem, deinde per multorum teſtimonium Clericos ordinare.

Ex illa auctoritate B. Ambroſij, & Gregorij patet, quod Simoniaci (ſicut & alij hæretici) à fide exorbitant, & ideò conſequenter de illis intelligitur, quod de aliis decernitur.

4. pars. ¶ *Item opponitur quod prophetia donum Spiritus ſancti eſt: hæc* e *autem in veteri Teſtamento à ſanctis Prophetis vendi conſueuerat. Vnde Saul* f *ad Samuelem pro vaticinio expetendo non niſi cum munere ire præſumpſit. Vxor* g *etiam Hieroboam ad hominem Dei non niſi cum munere acceſſit. Item Chriſtus* h *à Iuda venditus auriculam ſerui ſanauit. Exemplo itaque Saulis, & vxoris Hieroboam patet, quod donum Spiritus ſancti emere, vel vendere non eſt peccatum. Exemplo Chriſti liquet quòd Spiritus S. etſi iniuſtè à Simoniacis venalis putetur, virtutis tamen ſuæ non obliuiſcitur, nec deſinit effectum ſuæ gratiæ etiam venditus præſtare. Sed de prophetia* B. Hieronymus *in caput* 3. i *Michææ competenter ſoluit, malos tantum accepiſſe, non bonos denuncians.*

Cap. XXIII. ¶ *Mali Prophetæ, non boni prophetiam vendebant.*

IVdices, inquit, eius in muneribus iudicabant, & Sacerdotes eius in mercede reſpondebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant, & ſuper Dominum requieſcebant, dicentes. Nónne Dominus in nobis eſt? non venient ſuper nos mala. Idcirco propter vos Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem, vt cuſtodia pomarij erit.] Nemo ambigit Hieruſalem propter ſcelera, quæ in hoc capitulo deſcribuntur, fuiſſe ſubuerſam. *& infrà.* ¶ Poterat vtique Petrus Simoni Mago vendere, quod petebat, imò poterat ſimulare vendentem (Spiritus *k* enim ſanctus nec venundari, nec emi poteſt,) ſed oblatam pecuniam cum offerente damnauit, *& paulò poſt.* ¶ Nec quenquam moueat illud, quod in primo Regum *l* libro *m* legimus, Saulem volentem ire ad Samuelem dixiſſe puero ſuo, ad eum ſe ire non poſſe, quia pretium quod offerret pro vaticinio, non haberet, & puerum reſpondiſſe. [Ecce inuenta eſt in manu mea quarta pars ſicli pecuniæ, & dabo viro Dei, & annunciabit nobis viam noſtram.] Non enim ſcriptum eſt, quòd Samuel acceperit, aut quòd illi obtulerint: quin potius à Propheta paſcuntur, & inuitantur ad prandium

a *al. dignitate.* b *Matth.*5. c *Eſa.*40.
d *Ezech.*33. e *Act.*20. f *1.Reg.*2. g *Act.*8.
h 1.*Tim.*3.*& Tit.*1.

a *Iuo p.*5.*c.*128. * *Matth.*10. b *ſupra c. quicunque.*
c *al. obnoxij.* d *oportet ergo.*] *Orig.* e *al. hos.*
f 1.*Reg.*9. g 3.*Reg.*14. h *Luc.*22. i *Michææ* 3. *ſecundum* 70. k *Act.*8. l *al. regnorum.* m 1.*Reg.*6.

Sed fac eum accepiſſe: ſtipes magis æſtimandæ ſunt tabernaculi, quàm munera prophetiæ. ſiclus enim viginti obolos habet, & quarta pars ſicli, quinque ſunt oboli. Et noſtri igitur Sacerdotes, ſi volunt vendere prophetiam, & columbas in Cathedris ſuis proponere, quas Dominus flagello ſubuertit, quinque tantum obolorum ſint mercede contenti: qui vtinam non pretia villarum, ſed quinque obolos acciperent. ¶ Hoc ipſum ſonat, & in tertio *a* regnorum libro, quòd vxor Hieroboam infirmante filio pergit ad Achiam hominem Dei, & defert ei decem panes 2. & cruſtulam, & vas mellis, quia hæc magis 3 in ſumptum Prophetæ, quàm muneri prophetiæ reputanda ſunt. Licèt potuerint hi, qui ad ariolos ire conſueuerant (quia multi diuini, & arioli erant in Iſraël) mala conſuetudine æſtimaſſe idipſum etiam de Prophetis, & voluiſſe ſanctis viris offerre, quod diuinis offerre conſueuerant. ¶ Vnde 4. in quarto *b* libro Regum *c* legitur, [quòd Heliſæus venit Damaſcum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annunciaueruntque ei dicentes. Venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaelem: Tolle tecum munera, & vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eum dicens, ſi euadere de infirmitate hac potero. Iuit ergo Azael in occurſum eius habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci, onera quadraginta camelorum.] Sed non eſt credendum accepiſſe: ſicut de eodem Heliſæo legitur *d*, quod Naaman mundatus à lepra obtulit ei munera dicens. [Obſecro, vt accipias benedictionem à ſeruo tuo. At ille reſpondit. Viuit Dominus ante quem ſto, quia non accipiam. Cúmque vim faceret, penitus acquieuit.]

¶ *Caput hoc in vno vetuſto exemplari coniunctum eſt ſuperiori, & loco primæ dictionis*, iudices, *legitur*, Duces, *quemadmodum eſt apud B. Hieronymum in verſione 70.*

1 ¶ Quinque tantum obolorum ſint mercede contenti, qui.] *Iſta omnia abſunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetuſtioribus, præter dictionem*, qui. *Sed non ſunt expuncta quia ſententiæ non officiunt.*

2 ¶ Decem panes.] *Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet*, panes, & vuas paſſas, & vaſculum mellis. *In Græca autem vulgata, & cruſtula, & vuæ paſſæ commemorantur*, ἄρτας *inquit*, ϗ κολλύρια τοῖς τέκνοις αὐτοῦ ϗ σταφύλας.

3 ¶ Quia hæc magis.] *Iſta vſque ad verſ.* Licèt, *non habentur hic apud B. Hieronymum, ſed loco eorum hæc* Dicitur enim, quid ſecum illa portauerit: & tamen propheta non ſcribitur accepiſſe, quippe cùm & corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit, licèt. &c.

4 ¶ Vnde in quarto.] *Hæc vſque ad finem non ſunt inuenta apud B. Hieronymum.*

CAP. XXIV. ¶ *Quòd diuinatio in bonum non accipitur.*

Idem *in eodem capite.*

NVnquam diuinatio in Scripturis in bonam partem accipitur. [Non *e* eſt augurium in Iacob neque diuinatio in Iſraël.] Videbantur ſibi quidam eſſe Prophetæ: ſed quia pecuniam accipiebant, prophetia ipſorum facta eſt diuinatio.

Hoc etiam caput in aliquot vetuſtis eſt coniunctum ſuperiori & legitur vt in Originali Nunquam enim.

Cùm ergo ſecundùm Hieronymum boni Prophetæ non munera prophetiæ accipiebant, ſed ſtipes tabernaculi: malis autem, qui accipiebant, prophetia, quæ Dei erat donum, in diuinationem, quæ diabolica eſt, conuertebatur, quid aliud colligitur, niſi quod Simoniacis (quod ſuperius dictum eſt) nulla ſpiritualis gratia cooperatur? Cum enim in Sacramentis, neque qui plantat f *neque qui rigat, ſit aliquid: ſed qui incrementum dat, Deus, quis operatur in eis, ſi Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, ſed eſt otioſus? item, quod dicitur* a *de Chriſto, quod ſicut Chriſtus venditus auriculam reſtituit Malcho, & fecit miracula, ſic & Spiritus S. poſſit vendi, & in ipſa venditione ſuam gratiam operari, non valet hæc ſimilitudo. Non enim hoc operatur Spiritus S. ſpiritualiter in perfidis mercimoniis auaritiæ, quod Chriſtus geſſit corporaliter certi myſterij cauſa ad exemplum patientiæ. Si enim omniſaria eſt ſimilitudo, cùm credatur poſſe vendi, ſicut Chriſtus, credatur etiam Spiritus S. poſſe crucifigi: quod impoſſibile eſt. Poteſt etiam intelligi (vt à ſimilitudine non recedamus) quòd ſicut Chriſtus venditus non venditori, vel ementi, ſed eis, qui neſcientes aderant, dona ſuæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in Cruce ſupplicauit, ſic & Spiritus S. non vendenti, vel ementi, ſed his, qui de manibus eorum, ignorantia ducti, Sacramenta Dominica accipiunt, ſuæ gratiæ effectum largiri probatur. Item obiicitur, quòd etiam malum ſit Eccleſiaſtica emere, tamen ſæpe ſiniſtra principia ad felices perueniunt exitus. Vt Iacob* b *per ſupplantationem peruenit ad benedictionem, vt ſeges, quæ leproſa manu ſeritur, munda tamen metitur, vt ex adulterino concubitu pulchra ſoboles naſcitur, ſic & pecunia, quæ per ſimoniam acquiritur, felicem habet exitum. cum pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum Simoniacis patrocinatur.*

CAP. XXV. ¶ *Quæ male inchoantur principio, non peraguntur bono exitu.*

Ait enim Leo Epiſcopus *ad Mauros Epiſcopos, epiſt. 85. al. 87.*

PRincipatus *c* quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit: etiamſi moribus, atque actibus non offendit: ipſius *d* tamen initij ſui eſt pernicioſus exemplo. Et difficile eſt, vt bono peragantur exitu, quæ mala ſunt inchoata principio.

CAP. XXVI. ¶ *Non ſuperædificatur bonum opus, vbi Chriſtus fundamentum non eſt.*

Item Gregorios *Antiocheno Epiſcopo, lib. 7. epiſt. 47. indict. 2.*

CVm Paulus dicat *e* [Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.] conſequenter probatur, quia vbi Chriſtus non eſt fundamentum, nullum boni operis eſt ſuperædificium.

¶ *Apud B. Gregorium ſic legitur.* Prædicator autem egregius, [dicit fundamentum. &c.] Quiſquis ergo cum dilectione Dei, & proximi, fidei, quæ in Chriſto eſt, firmitatem tenet, eundem Ieſum Chriſtum Dei & hominis filium apud ſe poſuit fundamentum. Sperandum ergo eſt, quòd vbi Chriſtus fundamentum eſt, bonorum quoque operum ſequatur ædificium.

CAP. XXVII. ¶ *Non poteſt fieri eleemoſyna ex pecunia ſimoniacè acquiſita.*

Idem *Syagrio, & aliis Epiſcopis, l. 7. epiſt. 110.*

NOn *f* eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus recipitur: quia qui hac intentione malè accipit, vt quaſi bene diſpenſet, grauatur potius, quàm iuuatur. 1 *& paulò poſt.* ¶ Vnde etiam illud certum eſt, quia etſi Monaſteria, aut Xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro ſacris ordinibus datur, conſtruantur, mercedi non proficit: *& paulò poſt.* ¶ Ne ergo ſub obtentu eleemoſynæ cum peccato aliquid ſtudeamus accipere, apertè ſacra Scriptura nos prohibet, dicens *g* [Hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere.] Quidquid enim in Dei Sacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat

a 3. *Reg.* 14. b 4. *Reg.* 8. c *al. Regnorum.*
d 4. *Reg.* 5. e *Num.* 23. f 1. *Cor.* 3.

a *Luc.* 22. *Ioan.* 18. b *Geneſ.* 27.
c *Anſ. l.* 7. *c.* 87 *diſt.* 61. *miramur.* d *al. ipſo.* e 1. *Cor.* 3.
f *Ioan. Diac. Poly. l.* 2 *tit* 1. *c. Anſ. l.* 5. *c.* 39. *Pann. l.* 2. *c.* 254. *Iuo p.* 5. *c.* 112. g *Prou.* 22.

iracun

iracundiam, ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt *a* [Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus.] Qui ergo malè tollit, vt quaſi bene præbeat, conſtat ſine dubio, quia dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem *b* dicitur. [Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi victimat filium in conſpectu patris.] Quantus autem dolor patris ſit, perpendamus, ſi in eius conſpectu filius victimetur. Et hinc facilè cognoſcimus, quantum apud Deum dolor exaſperatur, quando ei ſacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum eſt, dilectiſſimi fratres, ſub obtentu eleemoſynæ, peccata ſimoniacæ hæreſeos perpetrare. Nam aliud eſt propter peccata eleemoſynas facere: aliud propter eleemoſynas peccata committere *c*. 2. *& poſt pauca.* ¶ Quiſquis ergo Sacerdotium non ad elationis pompam, ſed ad vtilitatem adipiſci deſiderat: prius vires ſuas cum hoc, quod eſt ſubiturus, onere metiatur, vt ſi impar eſt, abſtineat, & ad id cum metu etiam, cui *d* ſe ſufficere exiſtimat, accedat.

1 ¶ Iuuatur.] *Si hîc interponatur caput, Eleemoſyna, infrà 14 q. 5. erit integer hic locus.*

2 ¶ Committere.] *Hic apud B. Gregorium interiiciuntur. c. Hoc quoque diſt. 59. & c. Sicut Neophytus. diſt. 48.*

CAP. XXVIII. ¶ *Paſtor ſimoniacus nullam ouibus præbet medicinam.*

Item *Theodorico, & Theoberto* e *Regibus Francorum l. 7. epiſt.* 114.

FErtur *f* Simoniaca *g* hæreſis (quæ prima contra Dei Eccleſiam diabolica plantatione ſubrepſit, & in ipſo ortu ſuo, zelo *h* Apoſtolicæ vltionis percuſſa atque damnata eſt) in regni veſtri finibus dominari: cùm in Sacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, beato Iacobo atteſtante, qui ait *i* [fides ſine operibus mortua eſt.] Quæ enim opera eſſe valeant Sacerdotis, qui honorem tanti ſacramenti conuincitur obtinere per præmium? *& poſt pauca.* ¶ Hinc igitur non ſolum in ordinatoris, & ordinati animam lethale vulnus infligitur, verum etiam excellentiæ veſtræ regnum *k*, Epiſcoporum culpa (quorum magis interceſſionibus iuuare debuerat) prægrauatur. Si enim dignus is Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur, reſtat vt, nihil ſibi in Eccleſiaſticis honoribus grauitas, nihil defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum vltoris, is, qui fortaſſe fuerat vlciſcendus, adducitur: atque hinc Sacerdotes non proficere: ſed perire potius inducantur. Vulnerato namque paſtore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis ſe hoſtilibus feriendum exponit? aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cuius graui peſte radix infecta eſt? Maior ergo metuenda eſt illis fortè calamitas, vbi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam prouocant, quàm per ſemetipſos populis placere debuerant.

Cùm ergo ſecundùm Leonem Simonia non bono peragatur exitu, ſecundùm Gregorium nullum boni operis ſequatur ædificium, nec ſit putanda eleemoſyna, quæ ex pretio ſimoniæ erogatur pauperibus, vulnerato paſtore medicina non adhibeatur curandis ouibus, de infecta radice fructus non producatur, maior etiam calamitas in futuro metuatur, de tam ſiniſtro principio, quis felix exitus ſperatur?

CAP. XXIX. ¶ *Simoniacorum Sacramenta effectu gratiæ carent.*

Hinc etiam Auguſtinus *ait:*

SIcut eunuchus fuit, qui * Ioſeph comparauit, ita qui gratiam mercatur, viuum ſemen non habet ſiccis genitalibus. Sic quoque ignis *a* ſacrificij, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis ſub aqua vixerat, extinctus eſt Antiocho Iaſoni vendente Sacerdotium: quod ſignificat Spiritus S. ignem non lucere in ſimoniacis *b* Sacramentis.

Quid in his ſimilitudinibus B. Auguſtinus notare voluit: niſi quia Sacramenta Simoniacorum (ſicut & cæterorum hæreticorum) licèt ſint vera quantum ad formam: inania tamen, & falſa ſunt, quantum ad effectum, cùm non poſſint in cordibus hominum gignere, vel accendere cœleſtem gratiam?

5. pars. ¶ *Sed obiicitur illud* Auguſtini *contra hæreticos tractatu 5. ſuper Euangelium Ioannis.*

CAP. XXX. ¶ *Siue bonus, ſiue malus ſit miniſter, per vtrumque effectus gratiæ confertur.*

SI *c* iuſtus fuerit miniſter, computo eum cum Paulo, qui gloriam ſuam non quærit dicens. [Ego *d* plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.] Qui verò fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo computatur: ſed non contaminatur donum Chriſti, quia per illum 1 purus fluuius tranſit, & venit ad fertilem terram. Scio quia lapis ex aqua fructum ferre non poteſt: &, ſi per lapideos canales tranſit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generatur, ſed tamen, hortus plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus Sacramenti vt lux pura ab illuminandis excipitur, ſed per immundos tranſiens non coinquinatur.

¶ *Ab initio huius capitis vſque ad verſ.* donum Chriſti. *Algerus l. 3. c. 5. citat ex B. Auguſtino, cuius tamen propria verba habentur infrà de conſecr. diſt. 4. ea. aliud §. ſi fuerit.*

1 ¶ Quia per illum.] *Apud B. Auguſtinum tract. 5. legitur:* Quod per illum fluit, purum eſt, quod per illum tranſit liquidum, venit ad fertilem terram, puta, quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus Sacramenti ita eſt, vt lux: & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundum tranſeat, non inquinatur.

CAP. XXXI. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Vincentium Donatiſtam, epiſt.* 48.

EX *e* Catholica Eccleſia ſunt omnia Dominica Sacramenta: quæ ſic habetis, & datis, quemadmodum habebantur, & dabantur, etiam priuſquam inde exiretis.

CAP. XXXII. ¶ *De eodem.*

Idem *de baptiſmo contra Donatiſtas, l. 5. c. 29.*

SIc *f* autem *g* Deus adeſt Sacramentis, & verbis ſuis, per qualeſlibet adminiſtrentur, & Sacramenta Dei vtique recta ſunt, ſicut *h* mali homines, quibus nihil proſunt, vbique peruerſi ſunt.

CAP. XXXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 4. de bapt. contra Donatiſtas, c. 12.*

NEc *i* foris ergo, ſicut nec intus quiſquam, qui ex parte *k* diaboli eſt, poteſt vel in ſe, vel in quoquam maculare Sacramentum, quod Chriſti eſt.

a *Prou. 3.* b *Eccl. 34.* c *al. perpetrare.* d *al. qui.*
e *al. Theodeberto.* f *Poly. ib. Anſ. l. 6. c. 78. Iuo p. 5. c. 111.*
g *al. Simoniacam hæreſim.* h *al. telo.* i *Iac. 2.*
k *al. regimen veſtrorum Epiſcoporum.*

* *Gen. 19.* a *2. Malach. & 4.* b *al. Simoniacorum.*
c *Infrà de conſ. diſt. 4. c. aliud Algerus l. 3. c. 5. Anſ. l. 9. c. 30. Poly. l. 3. tit. 10.* d *1. Cor. 3.* e *Algerus l. 3 c. 9. Deuſdedit in tract. de Simoniacis. Poly. l. 3. tit. 10.* f *al. ſi.*
g *Algerus l. 3. c. 2. Iuo p. 1. c. 117.* h *al. &* i *Algerus ibi. Deuſdedit in tractatu de Simoniacis. Anſ. l. 9. c. 48. Polyc. ibid.* k *al. patre diabolo.*

CAP. XXXIV.

CAP. XXXIV. ¶ *Sacramenta quæ non mutantur, Catholicis, & hæreticis communia probantur.*
Idem *ad Emeritum, epiſt.*164.

SAcramenta *a*, quæ non mutaſtis, ſicut habetis, approbantur à nobis: ne fortè cùm veſtram prauitatem corrigere volumus, illis myſteriis Chriſti, quæ in veſtra prauitate depꝛauata non ſunt, ſacrilegam faciamus iniuriam. Neque enim & Saul *b* deprauauerat vnctionem, quàm acceperat, cui vnctioni tantum honorem rex Dauid pius Dei ſeruus exhibuit.

CAP. XXXV. ¶ *De eodem.*
Idem *ad Donatiſtas.*

SIcut ficti veraciter, non fictè recipiunt, nec eorum baptiſma reprobatur, ſic & illa, quæ ſchiſmatici, vel hæretici, ſi non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera Eccleſia, cùm ad nos veniunt, non emendamus, ſed potius approbamus.

¶ *Verba ipſa prioris partis huius capitis vſque ad verſ.* reprobatur, *non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum: ſed habetur ſententia li.*1. *de baptiſmo contra Donatiſtas c.*12. *Reliqua autem huius capitis pars eſt in eod. lib. c.*13.

CAP. XXXVI. ¶ *Non fugiantur Sacramenta Dei, à quocunque miniſtrentur.*
Idem *contra literas Petiliani, l.*5. *c.*19.

NEque *c* in homine bono aliquis Dei Sacramenta fugiat, neque in homine malo.

¶ *Libro tertio contra literas Petiliani, vnde videtur ſumptum eſſe hoc caput, ſic legitur.* Nemo glorietur, nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat, nec in homine malo. *Hoc autem caput ſignificatur ſupra diſt.* 32. *c. præter §. verùm principia.*

CAP. XXXVII. ¶ *Hominum malitia Sacramenta non profanat.*
Idem *de baptiſmo contra Donatiſtas, l.*6. *c.*41.

NOnne Sodomitæ ethnici erant, id eſt, Gentiles? Peiores ergo erant Iudæi, quibus Dominus dicit *d* [Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij, quàm vobis.] & quibus Propheta *e* dicit [Iuſtificaſtis Sodomam] id eſt, in comparatione veſtri *f* iuſta facta eſt. Numquid tamen ideo Sacramenta diuina, quæ apud Iudæos erant, talia erant quales ipſi erant: quæ Dominus quoque ipſe percepit, & ad ea celebranda leproſos *g*, quos mundauerat, miſit, & ea Zachariæ *h* miniſtranti Angelus adſtitit, eumque in templo ſacrificantem exauditum eſſe nuntiauit. Hæc eadem Sacramenta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis peioribus, quàm ſint ethnici, quandoquidem Sodomitis in malitia prælati ſunt: & tamen illa Sacramenta erant in vtriſque integra, atque diuina: Nam & ipſi Gentiles, ſi quid diuinum, & rectum in doctrinis ſuis habere potuerunt, non improbauerunt ſancti noſtri *i*, quamuis illi per ſuas ſuperſtitiones, & idololatriam, & ſuperbiam, cæteróſque perditos mores deteſtandi eſſent, & niſi corrigerentur, diuino iudicio puniendi.

CAP. XXXVIII. ¶ *Sacramenta mali habere poſſunt, licèt virtutem Spiritus ſancti habere non poſſint.*
Idem *l.*3. *c.*16.

MVltæ *k* autem operationes ſunt Spiritus ſancti, quas Apoſtolus, cùm quodam loco, quantum ſufficere arbitratus, commemoraſſet, ita concluſit *l* [Omnia autem hæc operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.] Cùm ergo aliud ſit Sacramentum, quod habere etiam Simon *a* magus potuit, aliud prophetia *b*, quæ in malis hominibus etiam fieri ſolet, vt in Saul, aliud operatio eiuſdem Spiritus, quam niſi boni habere non poſſunt, ſicut eſt finis præcepti, charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, quodlibet hæretici, & ſchiſmatici accipiant, charitas, quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum eſt Catholicæ vnitatis, & pacis: nec eſt in omnibus, quia nec eius ſunt omnes.

CAP. XXXIX. ¶ *Licèt Sacramenta mali miniſtrent, remiſſionem peccatorum non præſtant.*
Idem *eod. lib. c.*18.

REmiſſionem *d* peccatorum *e* auari non dant: quæ per orationes Sanctorum, id eſt, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, ſi ad eius pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret *f* Dominus. [Si cui dimiſeritis peccata, remittuntur illi, ſi cui tenueritis, tenebuntur.] Fortis quidem nec ligari aliquid poteſt, nec ſolui, vbi non ſit qui aut ligare poſſit, aut ſoluere: ſed ſoluitur, qui cum columba fecerit pacem, & ligatur qui cum columba non habet pacem, ſiue apertè foris ſit, ſiue intus eſſe videatur.

Si ergo Sacramenta in modum lucis ab immundis coinquinari non poſſunt: ſi in modum puri fluuij per lapideos canales ad fertiles areolas perueniunt, patet, quòd Simoniaci ſacramentum vnctionis ſibi quidem inutiliter & perniciosè habent, aliis autem vtiliter, & ſalubriter eandem vnctionem adminiſtrant. Sicut ergo ſunt vera, ſacramenta hæreticorum quantum ad formam, ita ſunt vera, & non inania quantum ad effectum.

6. pars. ¶ *Sed notandum eſt, quòd Sacramentorum alia g ſunt neceſſitatis, alia dignitatis. Quia enim neceſſitas non habet legem, ſed ipſa ſibi facit legem, illa Sacramenta, quæ ſaluti ſunt neceſſaria, quia iterari non poſſunt, cùm ſint vera, auferri, vel amitti non debent: ſed cùm pœnitentia rata eſſe permittuntur. Illa verò Sacramenta, quæ ſunt dignitatis niſi dignè fuerint adminiſtrata, ita vt digni dignè à dignis promouebantur, dignitates eſſe deſinunt, non vt minuatur veritas Sacramenti, ſed vt ceſſet officium adminiſtrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.*

Loco, vt ait Leo *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, epiſt.*90. *c.*1.

CAP. XL. ¶ *De his, qui à pſeudoëpiſcopis ordinantur.*

SI *h* qui Clerici ab iſtis Pſeudoëpiſcopis in eis Eccleſiis ordinati ſunt, qui ad proprios Epiſcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum conſenſu, & iudicio Præſidentium facta eſt, poteſt rata haberi, ita vt in ipſis Eccleſiis perſeuerent: Aliter autem vana eſt habenda ordinatio, quæ nec loco fundata eſt, nec auctoritate munita.

¶ *Caput emendatum eſt, ac locupletatum ex ipſa epiſtola, & refertur ſupra diſt.*62. *c.*1. *§. ſi qui.*

Ecce aliquis à Pſeudoëpiſcopis ordinatus, ſi locum ſuæ ordinationis mutauerit, vana eſt, & ſine adminiſtratione erit talis ordinatio.

Tempore, vt ait Innoc. *epiſt.*22. *c.*5. *de ordinatis à Bonoſo.*

CAP. XLI. ¶ *Quæ pro neceſſitate conceduntur, eâdem ceſſante ceſſabunt.*

QVod *i* pro neceſſitate temporis ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate, debet vtique ceſſare pariter quod vrgebat: quia alius eſt ordo legitimus, alia vſurpatio, quam 1 ad præſens fieri tempus impellit.

a *Algerus l.*3. *c.*9. *Poly. tit.*10. b 1. *Reg.*24. & 26.
c *ſupra diſt.*12. *præter hoc, §. verù principia. Iuo p.*10. *c.*75.
d *Matth.*10. e *Ezech.*16. f *al. veſtra Sodoma iuſtificata eſt.* g *Luc.*17. h *Zach.*1. i *al. viri.* k *Polyc. l.*3. *tit.*10. *Anſ. l.*9. *c.*29. l 1. *Cor.*12.

a *Act.*8. b *al. operatio Spiritus quæ in m. h. e. f. ſ. ſicut Saul habuit prophetiam: aliud, &c.*] *Orig.* c 1. *Tim.*1. 1. *Pet.*4. d *Remiſſam*] *Orig.* e *Poly. ibid. Anſ. l.*9. *c.*33.
f *Ioan.*20. g *adde c.*26. *infrà ead.* h *ſupra diſt.*62. *c.*1. *Burc. l.*1. *c.*11. *Iuo p.*5. *c.*65. i *Iuo in prologo fo.*3 *Pan. c.*19. *in prologo inf. ca. q.*7. *c. quod pro remedio.*

1 ¶ Quam ad præſens.] *Hæc ſunt addita ex Innocentio, cuius verba in hoc capite in ſummam redacta, infra autem q. 7. c. quod pro remedio plenius referuntur.*

Ergo aliquis alio tempore ab eo, qui Bonoſo ſimilis ſit ordinatus ceſſabit ab adminiſtratione, quæ pro neceſſitate illius temporis fuit permiſſa.

Item promotione, vt ait Leo *epiſtola tertia ad Iulianum* a *Aquilegienſem.*

CAP. XLII. ¶ *Qui ab hæreticis redeunt ſine ſpe promotionis in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

SI *b* quis hæreticæ communionis contagione ſe macularit 1, hoc in magno habeat beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis in quo inuenitur ordine, permaneat.

1 ¶ Macularit.] *Hic apud B. Leonem, cùm alia verba ſunt interiecta, tum ſaluberrimum infrà q. 7. caput enim hoc eſt quaſi ſumma quædam, quemadmodum, & c. omnis, infra eadem; tametſi illud paulò plenius ſit.*

Ecce ſi Clericus vel ordinatione, vel quolibet Sacramento hæreticis communicat, ceſſans à promotione vix in ſuo ordine perſeuerat. Non eſt enim de Sacramento hoc, vt de cæteris. Cætera enim vel ad culpas abſoluendas dantur, vt Baptiſmus, & Pœnitentia, vel pro culpis non in æternum ſed ad horam negantur, vt Euchariſtia, quæ in articulo mortis pœnitenti etiam de nefariis peccatis conceditur: Hoc ſolum non ſolùm pro culpa, ſed etiam pro infamia interdicitur c, & pro imminuta munditæ ſuæ, vel extrinſecæ, vel intrinſecæ perfectionis prærogatiua, vt bigamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis qualibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen Baptiſmus, vel Euchariſtia non negatur. Poteſt etiam talis cætera Sacramenta adminiſtrare qui iſtud ſolum non valet conferre.

CAP. XLIII. ¶ *De Epiſcopis qui talem conſecrant, qualem conſecrare non licet.*

Vnde Leo *ait ad Epiſcopos Africæ, epiſt. 85. al. 87. c. 2.*

SI *d* qui Epiſcopi talem conſecrauerint Sacerdotem, qualem non liceat, etiamſi aliquo modo damnum proprij honoris euaſerint, ordinationis tamen ius vlterius non habebunt: nec e illi vnquam ſacramento intererunt, quod, neglecto diuino iudicio immeritò præſtiterunt.

Ecce cùm honoris periculum euadant, vt cætera Sacramenta Sacerdotaliter adminiſtrare permittantur, ab hoc ſolo non modò pro hæreſi, vel pro qualibet maiori culpa, ſed etiam pro negligentia remouentur. In quibus omnibus ſollicitè notandum eſt, quòd Sacramentum Sacerdotalis promotionis præ cæteris omnibus accuratè, & dignè dandum, vel accipiendum eſt: quia niſi ita collatum fuerit, eò deſinet eſſe ratum, quo non fuerit ritè perfectum. Cætera enim Sacramenta vnicuique propter ſe dantur, & vnicuique talia fiunt quali corde, vel conſcientia accipiuntur. Iſtud ſolum non propter ſe ſolùm, ſed propter alios datur: & ideo neceſſe eſt, vt vero corde, mundáque conſcientia, quantum ad ſe, ſumatur; quantum ad alios verò, non ſolùm ſine omni culpa, ſed etiam ſine omni infamia propter ſcandalum fratrum: ad quorum vtilitatem, non ſolùm vt præſint, ſed etiam vt proſint, Sacerdotium datur.

CAP. XLIV. ¶ *Simoniaci rei ſunt infidelitatis eorum, qui à ſe ſcandalizantur.*

Vnde Hieronymus *ad c. 3. Michææ.*

HI, quoſcunque de aſſeclis ſuis ordinant, Clericos, & vitam eorum in ſcandalum populis exponentes, rei ſunt infidelitatis eorum qui ſcandalizantur.

Reuera enim qui ab hoc eliguntur, vt cæteris præſint, ſicut præordinantur dignitate, ſic præeminere debent ſanctitate. Alioquin cur cæteris præferuntur, qui nulla meritorum gratia à cæteris aſſumuntur? Hinc etiam Symmachus *Laurentio Mediolanenſi Epiſcopo poſt 6. Synodum Romanam.*

CAP. XLV. ¶ *Sicut honore, ita ſcientia quiſque præcellere debet.*

VIliſſimus *a* computandus eſt, niſi præcellat ſcientia, & ſanctitate, qui eſt honore præſtantior.

7. pars. *Patet ergo illud Auguſtini (Sacramenta videlicet Chriſti per hæreticos miniſtrata ſuo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, ſed de Sacramento baptiſmi.*

CAP. XLVI. ¶ *Baptiſmus ſiue per bonum, ſiue malum miniſtretur, reiterari non debet.*

Vnde idem Auguſtinus *ait tract. 5. in Ioannem.*

DEdit *b* baptiſmum Iudas, & non baptizatum eſt poſt Iudam; dedit Ioannes, & baptizatum eſt poſt Ioannem, quia qui datus eſt à Iuda, baptiſmus Chriſti erat, qui autem à Ioanne datus eſt, Ioannis erat. Non Iudam Ioanni, ſed baptiſmum Chriſti, etiam per Iudæ manus datum, baptiſmo Ioannis etiam per manus Ioannis dato rectè præponimus. *& paulò poſt.* ¶ Quos baptizauit Ioannes, Ioannes baptizauit: quos autem baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit: Sic ergo quos baptizauit ebrius 1, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, ſi baptiſma Chriſti erat, Chriſtus baptizauit. *Item paucis interiectis.* ¶ Quod Sacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur.

1 ¶ Ebrius.] *Addita, ſublata, & emendata ſunt nonnulla in hoc capite ex Originali, non tamen vox iſta ob gloſſam. Legendum eſt enim, ebrioſus.*

CAP. XLVII. ¶ *De eodem.*

Idem *de baptiſmo contra Donatiſtas, l. 4. c. 4.*

SIcut *c* vrgeri videor, cùm mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit peccata: ſic & ego vrgeo, cùm dico, ergo qui cœleſtia mandata non ſeruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis, non factis ſæculo renuncians dimittit peccata? ſi per vim Sacramenti Dei, ſicut & ille, ita & ille. Si per meritum ſuum, nec ille, nec ille. Illud enim Sacramentum & in malis hominibus Chriſti eſſe cognoſcitur. In corpore autem vnicæ *d* columbæ, incorruptæ, ſanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille inuenitur Vt ſi cuius 1 manus eſſet arida, verum quidem eſſet membrum, quamuis ſine ſanguine, & inefficax eſſet, & mortuum: ſic & fides, cùm ſit vera, tamen ſine *e* operibus mortua eſt. *Item paulò poſt.* ¶ Sic ergo in hæreſi baptizatus in nomine ſanctæ Trinitatis, tamen non fit templum Dei, ſi ab hæreſi non receſſerit, quomodo neque in auaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, ſi ab auaritia *f* non recedat, quæ eſt idolorum ſeruitus.

1 ¶ Vt ſi cuius.] *Verba hæc vſque ad verſ. item in vulgatis B. Auguſtini codicibus, eo loco non leguntur, neque apud cæteros collectores.*

8. ps. *Ex his itaque verbis apparet baptiſma, quod ab hæreticis tribuitur, virtute ſua remiſſionem conferre peccatorum.*

Sed idem Auguſtinus *è contra teſtatur l. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas c. 1. dicens:*

CAP. XLVIII. ¶ *Baptiſma Chriſti, etſi nulla peruerſitate violetur, apud hæreticos tamen caret affectu.*

ETiam corde tardiores, quantum exiſtimo intelligunt: baptiſmum Chriſti nulla peruerſitate hominis, ſiue dantis, ſiue accipientis poſſe violari. Sed 1 quia aliud eſt Sacramentum

a *al. Ianuarium.* b *Inf. ead. c. omnis, & q. 7. c. ſaluberrimum.* c *al. interdum etiam pro.* d *25. q. c. ſi qui Epiſcopis. Anſ. l. 6 c 74. Iuo p. 6. c. 107.* e *nec ei Sacramento.] Orig.*

a *Viliſſimis comparandus. Orig.* b *ſupra c. ex Catholica, & c. iuſtus.* c *Alg. l. 3. c. 10. Polyc. l. 3 tit. 10. Anſ. l. 3. c. 35. Iuo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94.* d *Eph 5.* e *Iac. 2.* f *Coloſ 3.*

mentum ab effectu Sacramenti, cùm eos, qui in ipſa vnitate Eccleſiæ perditè viuunt, conſtet remiſſionem peccatorum nec dare, nec habere poſſe, quia non malignis, ſed bonis filiis dictum eſt: [Si cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei, ſi cui tenueritis, tenebuntur:] patet ergo hæreticos tantum dare, vel accipere Sacramentum Baptiſmi, & non dare remiſſionem peccatorum.

1 ¶ Sed quia aliud.] *Hinc vſque ad finem, verbis B. Auguſtini in ſummam redactis, ſententia tamen incolumis. Integer locus habetur de conſecra. diſt. 4. Quomodo. §. Non ob aliud.*

CAP. XLIX ¶ *De eodem.*

Idem *in ſermone vndecimo de verbis Domini, de blaſphemia in Spiritum ſanctum.*

CORporalia Sacramenta quæ portant, & celebrant etiam ſegregati ab vnitate corporis Chriſti, formam poſſunt exhibere pietatis: Virtus verò pietatis inuiſibilis & ſpiritalis ita in eis non poteſt eſſe, quemadmodum ſenſus non ſequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

¶ *In aliquot vetuſtis codicibus hoc, & ſequens caput ſunt coniuncta ſuperiori.*

CAP. L. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *in lib. de initiandis rudibus.*

NOn *a* ſanat baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed polluit 1: quia in *b* diluuio aquarum multarum ad Dominum non approximatur, quia, vt per Apoſtolum dicitur c. [Quidquid non eſt ex fide, peccatum eſt:] & ipſis qui faciunt, & quibus faciunt, non ſolùm non prodeſt, ſed ad iudicium eſt.

1 ¶ Polluit.] *Hucuſque Ambroſius. Sed Algerus l. 3. c. 1. referens hunc locum addit, vſque ad verſ.* approximatur, *ac deinde c. 33. citans etiam eundem librum B. Ambroſij adiungit reliqua huius capitis vſque ad finem.*

CAP. LI. ¶ *Per manus impoſitionem confirmentur, qui ab hæreticis baptiſma accipiunt.*

Item Leo *ad d Nicetam Aquilegienſem Epiſcopum, epiſt. 77 al. 79. c. 7.*

HI, e qui baptiſmum ab hæreticis acceperunt, cùm baptizati antea non fuiſſent, ſola inuocatione Spiritus ſancti per impoſitionem manuum confirmandi ſunt, quia formam tantum baptiſmi ſine ſanctificationis virtute ſumpſerunt. Et hanc regulam, vt ſcitis, ſeruandam omnibus Eccleſiis prædicamus, vt lauacrum ſemel initum nulla iteratione violetur, dicente *f* Apoſtolo. [Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.] Cuius oblatio nulla iteratione temeranda eſt: ſed vt diximus, ſola ſanctificatio ſancti Spiritus inuocanda eſt: vt quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis Sacerdotibus conſequatur.

9. pars. *Sed notandum eſt, quòd hæretici, vt Ariani, & Sabelliani, quorum alij inæqualitatem, alij indiſcretionem perſonarum confitebantur, baptiſma non in forma Eccleſiæ, ſed ſuæ peruerſitatis miniſtrabant. ¶ De his ſpecialiter Ambroſius locutus eſt, dicens [non g ſanat baptiſmus perfidorum, &c.] ſed etiam, vt rebaptizentur, & reordinentur,* in Concilio Nicæno, *c. 19. ſtatutum eſt.*

CAP. LII. ¶ *Rebaptizentur, & ordinentur, qui de Paulianiſtis, & Cataphrygis ad Eccleſiam redeunt.*

SI quis confugerit ad Eccleſiam Catholicam de Paulianiſtis, & Cataphrygis 1, ſtatutum eſt rebaptizari eos omnino debere. Si qui verò Clerici erant apud eos, ſiquidē inculpati fuerint, & irreprehēſibiles rebaptizandi ſunt. & rurſus etiam ab Epiſcopo Eccleſiæ Catholicæ ordinentur. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehenſi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa Diaconos 2, & de omnibus, qui in eodem Clero inueniuntur, eadem forma ſeruabitur.

1 ¶ Cataphrygis.] *Legitur hæc dictio in priſca verſione, quæ eſt in varis exemplaribus collectionis Iſidori impreſſis, ac manuſcriptis: ſed non eſt in Canone Græco, neque in verſione Dionyſij, aut aliis recentioribus. Quod autem & iſti baptizandi ſunt, traditum eſt in Concilio Laodiceno, c. 8. in Synodo ſeptima, ſeu ſecunda Nicæna, c. 7. & infr. de conſecr. diſt. 4. hi verò, quod eſt Gregorij.*

2 ¶ Diaconos.] *Græce eſt,* περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων, *id eſt,* De diaconiſſis, & de his omnino, qui in canone connumerantur.

CAP. LIII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *ad Epiſcopos Macedoniæ, epiſt. 22. c. 5.*

PAulianiſtæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti minimè baptizabant, & Nouatiani iiſdem tremendis venerandíſque nominibus baptizant, nec apud iſtos de vnitate poteſtatis diuinæ, hoc eſt Patris, Filij, & Spiritus ſancti quæſtio aliquando mota eſt.

Alij formam Eccleſiæ in baptizando ſeruant. Sed dum ab eis baptizantur, qui in hæreſi, vel ſchiſmate eis communicant, Sacramentum quidem baptiſmi ab eis accipiunt, virtutem verò non conſequuntur, quam ſine fide nullus conſequi poteſt. Vnde de Domino dicitur a *quòd in patria ſua non poterat facere ſignum propter incredulitatem eorum.*

CAP. LIV. ¶ *Dum verbum accedit ad elementum fit Sacramentum.*

Vnde Auguſtinus *tract. 80. ad c. 15. Ioannis, & ſermone de cataclyſmo, c. 3. initio.*

DEtrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. *& infrà.* ¶ Vnde iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur Nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud virtus manens.

De his etiam, qui in hæreſi, vel ſchiſmate baptizantur, ſcribit Aug. *lib. de fide ad Petrum Diaconum, c. 36. dicens.*

CAP. LV. ¶ *Extra Eccleſiam baptizati perniciem ſibi cumulant, ſi ad Eccleſiam non redierint.*

FIrmiſſimè *b* tene, & nullatenus dubites extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perniciem. Tantum enim valet Eccleſiaſticæ ſocietatis communio *c* ad ſalutem, vt baptiſmo non ſaluetur, cui non ibi datur, vbi oportet vt detur.

CAP. LVI. ¶ *Infirma ſunt dona, quæ præter vnitatem Eccleſiæ habentur.*

Idem *tractatu 13. ad c. 3. Ioannis.*

TEneamus fratres mei vnitatem. Præter vnitatem, & qui facit miracula, nihil eſt. In vnitate enim erat populus Iſraël, & non faciebat miracula: præter vnitatem erant magi Pharaonis, & faciebant *d* ſimilia Moyſi. Populus Iſraël, vt dixi, non faciebat miracula. Qui erant ſalui apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus *e* Apoſtolus reſuſcitauit mortuum. Simon magus fecit multa. Erant ibi multi Chriſtiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed vnde gaudebant? quia *f* nomina eorum erant ſcripta in cœlo.

CAP. LVII. ¶ *Baptiſma ſemel traditum non eſt reiterandum.*

Item Leo *ad Nicetam Epiſcopum, epiſt. 77 al. 79. c 7.*

HAnc *g* regulam, vt ſcitis ſeruandam omnibus Eccleſiis prædicamus, vt lauacrum ſemel initum nulla iteratione violetur, dicente *h* Apoſtolo [vnus Dominus,

a *Alg. l. 3. c. 1. & 13.* b *Pſal. 32.* c *Rom.* d *adde c. 97. inf. ead.* e *Polyc. c. 3 tit. 10. Infrà ad c. hanc regulam.* f *Epheſ. 4.* g *Sup. c. non ſanat.*

a *Luc. 4.* b *Alger. l. 3. c. 12.* c *vnitas.] Orig.* d *Exod. 7.* e *Actor. 9. & 8.* f *Luc. 10.* g *Sup. ead. c. hi. qui.* h *Epheſ. 4.*

nus,

nus, vna fides, vnum baptiſma.] Cuius ablutio nulla iteratione temeranda eſt: ſed, vt diximus, ſola ſanctificatio ſancti Spiritus inuocanda eſt, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis Sacerdotibus conſequatur.

10. pars. *Nemo in hæreſi, vel ſchiſmate conſtitutus intelligendus eſt. Cæterum ſi cum fidei integritate, & animi puritate de manu hæreticorum in forma Eccleſiæ aliquis baptiſma acceperit, tunc impletur illud Auguſtini [per a lapidem canalem aqua tranſit ad areolas] & iterum [ſpiritualis virtus Sacramenti, &c.*

Cap. LVIII. ¶ *Etiam per malos boni colliguntur.*
Idem *ſermone vndecimo de verbis Domini, de blaſphemia in Spiritum ſanctum.*

SPiritus *b* ſanctus in ſancta Eccleſia, etiam iſto tempore, quo velut granum *c* cum palea trituratur, ſic operatur, vt nullius veram confeſſionem aſpernetur, nullius ſimulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, vt etiam per eorum miniſterium probos colligat.

Ecce quando d *ab hæreticis baptiſma cum ſua virtute accipitur: cuius tam neceſſaria adminiſtratio eſt, vt nec etiam à Paganis datum poſſit reiterari. Vnde in Eccleſiaſtica hiſtoria* e *legitur, quod Alexander Epiſcopus Alexandriæ; cùm Petri Martyris ſolemnia celebraret, poſt expleta Miſſarum Sacramenta vidit ſuper oram maris puerorum ludum imitantium, vt fieri ſolet, Epiſcopum, & gerentium ea, quæ in Eccleſia geri mos eſt. Mox eos ad ſe perduci iubet, & quid egiſſent, percunctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à ſe eſſe quoſdam cathecumenos confitentur per Athanaſium puerum, qui illis fuerat Epiſcopus ſimulatus. Vbi ex reſponſis eorum vidit ſecundùm Religionis noſtræ ritum cuncta conſtare, ſtatuit, illis quibus integris interrogationibus, & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum non debere, ſed adimplere ea, quæ Sacerdotibus mos eſt.*

Cap. LIX. ¶ *De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur.*

Hinc etiam Iſidorus *ait.*

SI *ſ*quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari, & ipſe vlterius non ordinetur. Sed Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licèt paganus ſit qui baptizat.

¶ *Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Iſidori: ex qua citandi formula ſolet indicari non eſſe propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæſtio, vel falſa alicuius opinio recitari, cui deinde in poſteriore parte opponatur vera.* Sed Romanus, &c. *quæ infra etiam de conſecrat. diſt. 4. c.* Romanus. *citatur x Iſidoro. Idque clarius lib. 5. capitularium, c. 4. exponitur his verbis:* Si quis baptizatus eſt à Presbytero non baptizato, & ſancta Trinitas in ipſo baptiſmo inuocata fuit, baptizatus eſt, ſicut Sergius Papa dixit, impoſitione verò manus indiget. Gregorius Epiſcopus Romanus, & Ioannes Sacellarius ſic ſenſerunt.

Cap. LX. PALEA.

SI *g* Presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum 1.

¶ *Hæc Palea & locis indicatis, & in collectione, quæ eſt in tomo tertio Conciliorum poſt decreta Alexandri tertij, & c. 1. de Presbytero non baptizato, citatur ex Concilio apud Compendium.*

1 ¶ Iterum.] *Sequebatur,* & omnes, quos prius baptizauit: *quæ ſunt expuncta, quia non habentur in d. c. 1. de Presbytero non baptizato, neque in c. veniens, eod. tit. vbi refertur, licèt habeantur in aliis locis indicatis.*

Quòd autem cætera Sacramenta ab hæreticis miniſtrari non poſſint, teſtatur Hieronymus *in Aggæum Prophetam cap. 2.*

Cap. LXI. ¶ *Non placent Deo quæ ab hæreticis offeruntur.*

SIc *a* populus 1 iſte hæreticorum omnium eſt in conſpectu meo, dicit Dominus, omne quod fecerint, quòd mihi obtulerint, vel 2 vota, vel pro ſalute, vel pacifica, vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocauſtum, ſiue eleemoſynas, ſiue ieiunia, ſiue victus continentiam, & corporis caſtitatem, contaminata erunt in conſpectu meo. Quamuis enim ſancta videantur ſpecie ſui, quæ offeruntur à talibus: tamen, quia tacta ſunt ab eo, qui pollutus in anima eſt, omnia polluentur.

1 ¶ Sic populus.] *In Originali igitur,* ſic populus iſte, & ſic gens iſta, Iudæorum videlicèt, atque gentilium, & hæreticorum omnium, &c.

2 ¶ Vota.] *Ibidem habetur,* vel vota pro ſalute, *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Cap. LXII. ¶ *De eodem.*
Item *in Amos Prophetam, &c.*

ODit *b* Deus ſacrificia hæreticorum, & à ſe proiicit, & quotieſcunque ſub *c* nomine Domini fuerint congregati, deteſtatur fœtorem eorum, & claudit nares ſuas.

Cap. LXIII. ¶ *De eodem,*
Idem *in Oſeæ, c. 6.*

ILli offerunt panem ſacrilegum, & dant eleemoſynas, & ſectari videntur humilitatem. Quæ ego, ſi verè fiant, holocauſta interpretor. Cùm autem ſcientiam Dei reliquerint, fruſtra truncato capite fidei, cætera membra habere ſe iactant.

Cap. LXIV. ¶ *Sine fide, & charitate Euangelium habetur, nec proſunt aliqua bona.*
Idem *in epiſtolam ad Gal. c. 1.*

MArcion, & Baſilides, & cæteræ hæreticorum peſtes non habent Dei Euangelium, quia non habent Spiritum S. ſine qua humanum fit Euangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis Scripturarum eſſe Euangelium, ſed in ſenſu, non in ſuperficie, ſed in medulla, non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis.

Cap. LXV. ¶ *De eodem.*
Idem *ad c. 5. eiuſdem epiſtolæ.*

VIdeo quantum bonum ſit charitatis. Si ita Martyrium fecerimus *d*, vt noſtras velimus ab hominibus reliquias honorari: ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi, ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram vſque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona victoriæ.

Cap. LXVI. ¶ *Hæreticorum benedictio, maledictio eſt.*
Item ex Concilio Laodicenſi, *c. 32.*

NOn *e* oportet hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis ſunt maledictiones, quàm benedictiones.

Cap. LXVII. ¶ *Neque cum hæreticis, neque cum ſchiſmaticis licèt orare.*
Item ex Concilio Martini Papæ, *c. 70.*

NOn *f* liceat Clericis, vel Laïcis ab hæreticis eulogias accipere, quia maledictiones ſunt magis quàm benedictiones: neque liceat aut cum hæreticis, aut cum ſchiſmaticis orare.

a *ſupra ead. c. ſi iuſtus.* b *Inf. ea c. ſi ita fit. Iuo p. 2. c. 104.* c *area.] Orig.* d *al. quomodo* e *lib. 10. c. 14.* f *Cap. li. 5. c. 4. Burch. l. 4. c. 100. Alge. l. 3. c. 6. Iuo p. 1. c. 294. Pann. l. 1. c. 97. Magiſter l. 4. diſt. 5. in pr.* g *Extra c. 1. de Presbytero non baptizat. lib. 6. cap. 93. Burch. l. 4. c. 74. Iuo p. 1. c. 268. Pann. l. 1. c. 96.*

a *al. ſi.* b *Alger. l. 3. c. 12. Deuſdedit p. 2. Anſ. l. 3. c. 48.* c *antea legebatur.] in nomine.* d *al. ferimus.* e *Deuſdedit p. 2. & 4. Burc. l. 3. c. 259. Iuo p. 3. c. 260.* f *In c. Martini Bracar.*

Cap.

Cap. LXVIII. ¶ *Extra Eccleſiam non ſunt vera ſacrificia.*

Item Leo *ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, epiſt* 48.*c*.2

IN *a* Eccleſia Dei, quæ corpus Chriſti eſt, aliter nec rata ſunt Sacerdotia,nec vera Sacrificia,niſi in noſtræ proprietate naturæ verus nos Pontifex reconciliet,& verus immaculati agni ſanguis emendet.

Cap. LXIX. ¶ *Impiorum manibus diuina ſacramenta ſe ſubducunt.*

Item *Leoni Auguſto epiſt.*73.

MAnifeſtum eſt per crudeliſſimam,inſaniſſimámque ſæuitiam *b* in Alexandrina Sede omnium cœleſtium Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificij oblatio: defecit chriſmatis ſanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia ſe ſubtraxere myſteria.

Cap. LXX. ¶ *Sacramenta extra Eccleſiam miniſtrari poſſunt, ſalutem verò conferre non poſſunt.*

Item Beatus martyr Cyprianus *in epiſtola* c *contra hæreticos.*

SI quis,inquit,de Eccleſia,hæretica præſumptione exierit, à ſemetipſo damnatus eſt. Cùm huiuſmodi, ſecundùm Apoſtolum *d*,nec cibum quidem ſumere debemus.Declaratur hoc in libro regnorum *e*, vbi cùm homo Dei ad Hieroboam miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atque vltionem futuram prædiceret; panem quoque apud illum *f* edere,& aquam bibere vetaretur. Quod cùm non cuſtodiſſet, diuina ſententia inde rediens, morſu Leonis in itinere interiit. ¶ Et audet quiſquam dicere aquam baptiſmi ſalutarem,& gratiam cæleſtem communem cum hæreticis *g* eſſe poſſe, cum quibus nec terreſtris cibus,nec ſæcularis potus debet eſſe communis?Conſtat autem oleum,vnde baptizati vnguntur, ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omnino non poſſe, vbi ſpes nulla eſt, & fides falſa, vbi omnia per mendacium geruntur Nam hæreticus *h* ſimiarum more, quæ cùm homines non ſint,humana tamen imitantur, vult Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem ſibi, & veritatem vindicare,quando ipſe in Eccleſia non ſit.Benedicit à Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus: Deum inuocat blaſphemus, Sacerdotium adminiſtrat profanus,ponit altare ſacrilegus.Ad hæc omnia accedit & illud malum,vt Antiſtes diaboli audeat Euchariſtiam facere, quando nec ſanctificari oblatio illic poſſit,vbi Spiritus S. non ſit,nec cuiquam Dominus per eius orationes,& preces proſit, qui Dominū ipſe violauit. Si enim qui Eccleſiam contemnunt,& ethnici, & publicani habentur,multo magis vtique rebelles,& hoſtes, falſa altaria, & illicita Sacerdotia, & ſacrificia ſacrilega, & nomina adulterata fingentes, inter ethnicos,& publicanos neceſſe eſt computentur: quos omnes conſtat à charitate atque ab vnitate Eccleſiæ receſſiſſe.Ergo omnia quęcunque faciunt hæretici,carnalia ſunt,& inania,& falſa, ita vt nihil eorum,quæ illi geſſerint,à nobis probari debeat.Non ſtatim ſuſcipienda ſunt,& aſſumenda,quæ iactantur in Chriſti nomine,ſed quæ geruntur in Chriſti veritate.Quomodo enim perficere quæ agūt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo poſſunt,qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur?¶ Quare,qui hæreticis *a* & ſchiſmaticis patrocinantur,cenſura 1 diuina in eorum probantur facinore & pœnis non ſolum duces & auctores,ſed etiam participes deſtinari, niſi ſe à communione malorum ſeparauerint, præcipiente per Moyſem Domino,ac dicente *b* [Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum & nolite tangere ab omnibus,quę ſunt eis,ne ſimul pereatis in peccatis eorum] Et quod comminatus per Moyſem Dominus fuerat, impleuit, vt quiſque ſe à Chore, & Dathan,& Abyron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolueret: ſicut etiam per Oſee *c* Prophetam Spiritus S. conteſtatur,& dicit. [Sacrificia eorum tanquam panis luctus: omnes,qui manducant ea,contaminabuntur:]docens ſcilicet,& oſtendens omnes omnino cum auctoribus ſupplicio coniungi, qui fuerint eorum peccato contaminati.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex variis locis epiſtolarum Beati Cypriani,& Concilij ab ipſo habiti,interdum immutatis,& in ſummam redactis,quæ in margine ſunt indicata.*

1 ¶ Cenſura] *In epiſtola ipſa ſic habetur.* Fruſtra contendunt baptizari, & ſanctificari illic aliquem ſalutari baptiſmo poſſe,vbi conſtet baptizantem baptizandi licentiam non habere.Atque vt magis intelligi poſſet,contra eiuſmodi audaciam,quæ ſit cenſura diuina, inuenimus in tali facinore non ſolùm duces & auctores, ſed & participes pœnis deſtinari, &c.

Cap. LXXI. ¶ *Vera ſacrificia non niſi in fide Eccleſiæ celebrantur.*

Item Auguſtinus *lib.ſententiarum*] *per Proſperum Aquitanicum Epiſcopum Regien.collectarum,c* 15.

EXtra Catholicam Eccleſiam non eſt locus veri ſacrificij.

Cap. LXXII. ¶ *De manu hæreticorum communio non eſt recipienda.*

Item Gregorius d *in* 3.*lib.dialog.c.*31.*ait de Ermenigildo rege Leouigildi* e *filio.*

SVperueniente *f* Paſchalis feſtiuitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianum Epiſcopum miſit,vt ex eius manu,ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano Epiſcopo venienti exprobrauit,vt debuit, eiúſque à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit.

Cap. LXXIII. ¶ *Sacerdotes hæreticorum,Chriſti honoribus non habentur digni.*

Item Innocentius g *ad Alexandrum Epiſcopum. epiſt.*18.*cap* 3.

ARianos *h* præterea,cæteræque huiuſmodi peſtes 1,quia eorum Laicos conuerſos ad Dominum,ſub imagine pœnitentiæ,ac ſancti Spiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus, non videtur Clericos eorum cum ſacerdotij, aut miniſterij cuiuſpiam ſuſcipi debere dignitate. Quoniam quibus ſolum baptiſmum ratum eſſe permittimus (quod vtique in nomine Patris,& Filij,& Spiritus S.perficitur) nec Spiritum S.eos habere ex illo baptiſmate,illiſque myſteriis arbitramur. Quoniam cùm à Catholica fide eorum auctores deſciſcerent perfectionem Spiritus,quam acceperant,amiſerunt *i*, nec dare eius plenitudinem poſſunt, quæ maximè in ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam potius, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. Propter *k* quod fieri non poteſt,vt eorum profanos

a *Lanfran. in l.de Euchariſtia. Alger.l.*1.*c.*10.*Iuo p.*2. *c.*0.*Anſ.l.*9.*c.*40. b *al.veſaniam.*

c *l* 1.*epiſt.ad Magnum,vbi declarat locum Pauli ad Titum* 3.4.*ſent.diſt.*25.

d *Tit.*3.1.*Cor.*5.*Ibid.Paulo infrà.*

e 3.*Reg.*13. f *illos.*] *Orig.*

g *Schiſmaticis.*] *Orig.l.*1. *epiſt.*12. *& in Conc.ipſius* c.1. *ſub perſona Cæcilij.Alger.l.*3.*c.*1.*Idem ad Iubaianum.*

h *Nouatianus.*] *Orig. Ex Concilio, eod.loco. Ex epiſt.*7. *l.*1. *ad Epictetum. Ex eadem epiſtola ad Magnum. Ibidem Paulò ſuperius.Ex Concilio.c.*4.*Ex ead.epiſt.*12.*ad Iubaianum.Ex eadem ad Magnum.*

a *Nouatione ſiue cæteris eiuſmodi ſchiſmaticis.*] *Orig.*

b *al.Num.*16. c *Oſee* 9. d *adde c.*97.*infra ead.*

e *al.Liuigildi.* f 24.*q.*1.*c.fi.§.ſuperueniente.Deuſd.p.*2.

g *adde c.*97.*infra ead.* h *Anſ.l.*9.*c.*18.*Pann.l.*3.*c.*129.

i *ſupra cad. cap. qui perfectionem. Innocentius Epiſcopis Macedoniæ,epiſt.*22. *c.*3.

k *al.Quomodo fieri poteſt.*

ſacer

Sacerdotes, dignos Chriſti honoribus arbitremur, quorum laïcos imperfectos, vt dixi, ad ſancti Spiritus percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recepimus. *Item a* ¶ Si, vt legitur: *b* [Qui tetigerit 2 immundum, immūdus erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia, ac puritas conſueuit accipere? *& infrà.* ¶ Qui particeps effectus eſt damnati *c*, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non poſſum.

1 ¶ Peſtes.] *Antea ſequebatur,* deteſtamur: *quod eſt ſublatum: quia neque eſt in vetuſtis codicibus, neque in ipſa epiſtola, neq; apud Anſelmum, aut in Pannormia habetur.*

2 ¶ Qui tetigerit.] *In epiſtola eſt,* quod tetigerit immundus: *ſed ob gloſſam eſt mutatum, atque huius etiam lectionis ſententia habetur iiſdem indicatis Scripturæ locis.*

Ex eo autem, quod manus impoſitio iterari præcipitur, Sacramentum non eſſe oſtenditur.

CAP. LXXIV. ¶ *Manus impoſitio non eſt Sacramenti iteratio.*

Vnde Auguſtinus *lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 16.*

MAnus *d* impoſitio non ſicut baptiſmus, repeti non poteſt. Quid enim eſt aliud, niſi oratio ſuper hominem?

Cùm ergo Innocentius ſolum baptiſma hæreticis ratum eſſe permittat, cùm Gregorius ſacrilegam vocet conſecrationem Arianorum, cùm Cyprianus quæcunque ab hæreticis fiunt, carnalia, & inania, & falſa iudicet, cùm Hieronymus omnia quæ ab eis offeruntur, contaminata in conſpectu Dei aſſerat, cùm Leo extra Eccleſiam nec rata Sacerdotia, nec vera ſacrificia eſſe teſtetur, patet, quòd Sacramenta Eccleſiaſtica præter baptiſma, vt ſupra dictum eſt, ab hæreticis miniſtrari non poſſunt.

CAP. LXXV. ¶ *Qui in baptiſmo ſanctus eſt, ad altare peccator non erit.*

Item obiicitur illud Hieronymi *e aduerſus Luciferianos.*

SIcut *f* Chriſtus eſt, qui baptizat, ita Chriſtus eſt, qui ſanctificat. Vnde oro te, vt aut ſanctificandi licentiam ei tribuas, cuius baptiſma probas: aut reprobes eius baptiſma, quem non putas eſſe Sacerdotem. Neque enim poteſt fieri, vt qui in baptiſmo ſanctus eſt, ſit ad altare peccator.

¶ *Initium huius capitis vſq; ad verſ.* oro te. *non eſt eo loco apud B. Hieronymum. Eſt tamen apud Algerum, lib. 3. c. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex iis quæ ſequuntur, eodem modo habentur, atque apud Gratianum, licet apud B. Hieronymum aliter legantur.*

Sed hoc de peccatore 1 tantum Catholico, non de hæretico intelligendum eſt. Quidquid enim cum fide catholica pro officio ſuo facit licet indignus, tamen diuina gratia cooperante ratum eſſe creditur. Alioquin ſi de hæreticis dictum intelligeretur, ipſe ſibi contrarius eſſet, cùm dicat ad c. 5. Amos: g [Sacrificia eorum odit Dominus] & alibi in perſona Domini.

1 ¶ Peccatore.] *B. Hieronymus eo loco argumentatur, vt ſolent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, vt conſtituat, ac ſanciat aliquid, ſed tantum vt aduerſarium modeſtum reddat. Nam poſtquam illum eò adduxit, vt ſe non amplius aduerſarium, ſed diſcipulum profiteatur, tunc veriſſimā ei rationem exponit, cur Eccleſia Epiſcopos recipiat, qui in Ariminenſi Concilio imprudentes hæreticis conſenſerant.*

CAP. LXXVI. ¶ *Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit.*

MAledicam *h* benedictionibus veſtris] hoc eſt, quidquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

¶ *Hæc ſunt in gloſſa interlineari ad eum Malachiæ locum ex Hieronymo.*

1. pars. *Hoc ergo intelligendum eſt de hæretico: illud autem aduerſus Luciferianos de Eccleſiaſtico peccatore. De quo* Auguſtinus 1 *ait in libro de corpore Domini.*

1 ¶ Auguſtinus.] *Caput hoc etiam ab Algero l. 3. c. 8. citatur ex Auguſtino in libro de corpore Domini: ſed Poſſidius in indiculo operum B. Auguſtini nullam huius libri mentionem facit, & ad verbum (excepto vltimo verſiculo) hæc leguntur in libro Paſchaſij Abbatis de Corpore & ſanguine Domini, c. 12. ex quo etiam libro ſunt c.* iteratur, *cum ſequentibus, infra de conſecrat. diſt. 2.*

CAP. LXXVII. ¶ *Boni & mali Sacerdotes æquè Corpus Chriſti conficiunt.*

INtra *a* Catholicam Eccleſiam in myſterio *b* corporis, & Sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti, *& infrà.* ¶ Si enim in merito eſſet Sacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret. Nunc autem ſicut ipſe eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt qui per Spiritum ſanctum hanc ſuam efficit carnem, & transfundit in ſanguinem. Credendum 1 eſt enim, quòd in verbis Chriſti Sacramenta conficiantur. Cuius prius creantur imperio, eius vtique verbo recreantur ad melius.

1 ¶ Credendum.] *Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paſchaſij verba, c. 15. hæc ſunt:*] Cuius ergo potentia creata ſunt priùs, eius vtiq; verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicuius rei, aut recreator, niſi vnus Deus catholicè prædicatur. Propterea veniendū eſt ad verba Chriſti, & credendū, quod in eiuſdem verbi iſta conficiātur.

CAP. LXXVIII. *De eodem.*

Item Auguſtinus *lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, c. 10.*

OMnia *c* Sacramenta cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus: ſicut & verbum Dei *d*. Vnde dictum *e* eſt [Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.]

CAP. LXXIX ¶ *De iis qui ſanctis malè vtuntur.*

Item *in pſalm. 103. verſ. Qui tegis.*

PRophetauit & Saul malus rex, & tunc prophetauit, cùm Dauid ſanctum perſequeretur, *& infrà.* ¶ Non ergo ſe iactent, qui fortè ſine charitate habuerint hoc munus Dei ſanctum: ſed videant, qualem rationem habituri ſunt cum Deo qui ſanctis non ſanctè vtuntur. Ex his erunt, qui dicturi ſunt *f* [in nomine tuo prophetauimus] Non illis dicetur, mentimini: ſed dicetur,] Non noui vos, &c.

¶ *In tractatu 7. in epiſtolam Ioannis ſunt aliqua quæ ad ſententiam huius capitis referri poſſunt, atque inde antea citabatur. Sed ipſa prorſus verba ſunt loco indicato.*

Spiritum ergo prophetiæ dicendi ſunt habuiſſe, non meritum.

CAP. LXXX. ¶ *Quiſque non tam ſanctificatur ex hoſtiis, quàm pro peccato polluitur.*

Item Hieronymus *in cap. 2. Aggæi.*

O Propheta, qui altari tantum extructo, & domo mea diruta hoſtias mihi offers in altari, & victimis eius ſanctificari te putas, ſcito quoniam ſanctum quidem eſt, quod offertur in altari: ſed non tam ſanctificaris ex hoſtiis quàm ex mortuis operibus pollueris.

¶ *Apud B. Hieronymum ſic legitur:* ô popule, qui altari tantum extructo, & diruta domo mea hoſtias mihi offers in altari, & victimis eius, & carnibus te ſanctificari putas: ſcito non tam ſanctificari te ex hoſtiis, quæ templo diruto tibi prodeſſe non poterunt, quàm contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quod negligis, & tuam magis domum, quam meam extruere conatus es. Sanctum quidem

a *Inf. ead. c. ventum eſt.* b *Num. 19. Leuit. 22.*
c *al. damnato.* d *Polyc. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 14.*
e *Tomo ſecundo.* f *Alger. l. 3. c. 10.* g *al. Oſee 9.*
h *Senten. 4. diſt. 19. Mal. 2.*

a *De conſec. diſt. 2. vtrum.* b *al. miniſterio. Mag. 4. ſent. diſt. 13. Alg. l. 1. c. 21. & l. 3. c. 8.* c *ſupra ead. c. per Eſaiam. §. hoc pene. Alg. l. 3. c. 11.* d *Dei teſtatur.*] *Orig.*
e *Matth. 13.* f *Matth. 7.*

eſt

eſt quod offertur in altari : ſed non tam ſanctificatis ex hoſtiis , quàm ex eo, quod in conuallibus habitas , & interes mortuis operibus, pollueris. *In duobus etiam Gratiani vetuſtis codicibus legitur*, ò popule : *Verùm idem Hieronymus continuo iſta eadem per anagogen aptat Eccleſiaſtico viro.*

CAP. LXXXI. ¶ *Contra Spiritum ſanctum verbum dicitur, cùm ex diſperſione nunquam reditur.*

Item Auguſt. *in lib. de verbis Domini , ſerm.* 31.

ITa *a* ſit *b* verbum contra Spiritum ſanctum, cùm ex diſperſione ad congregationem nunquam venitur , quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum ſanctum. Ad quam congregationem etiamſi per malum Clericum , ſed tamen Catholicum miniſtrum , reprobum, & fictum ſi aliquis acceſſerit corde non ficto , in ipſo Spiritus 1 ſanctus *c* operatur remiſſionem peccatorum , qui in ſancta Eccleſia ita operatur, vt reprobos ſugiat, & tamen per eorum miniſterium probos colligat.

1 ¶ Spiritus ſanctus.] *Hoc loco conciſè refertur ſententia B. Auguſtini, pleniùs autem ſupra ead. c. Spiritus ſanctus.*

CAP. LXXXII. ¶ *Non meritis hominum, ſed virtute Spiritus ſancti peccata remittuntur.*

Item *in ſermone de remiſſione peccatorum.*

VT euidenter hoc oſtenderet Dominus, à Spiritu ſancto quem donauit fidelibus ſuis, dimitti peccata, non meritis hominum , quodam loco ſic ait *d* reſurgens à mortuis [Accipite Spiritum ſanctum,] & continuò ſubiecit, [Si cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei] hoc eſt Spiritus dimittit, non vos. Proinde 1 ſicut is, quem Sacerdos tolerat in Eccleſia, eſt tamen extra Eccleſiam, & extra corpus, cuius caput eſt Chriſtus, ſi ei oſtiarius non aperuerit 2: ita non ideo extra Eccleſiam eſt , & non eſt de corpore , ſi quis paſtoris præiudicio compellitur foris eſſe.

1 ¶ Proinde.] *Verba ipſa huius partis non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum. Simillima habentur apud Origenem hom.* 14. *ad c.* 24. *Leuitici, & referuntur inf.* 24. *q.* 3. *cum aliquis. & c. ſi quis non recto.*

2 ¶ Aperuerit.] *In nonnullis vetuſtis codicibus legitur,* aperuerit, *in aliis*, aperiat, *ab vno autem abeſt negatio.*

CAP. LXXXIII. ¶ *Dominus non merita perſonarum ſed Sacerdotum officia conſiderat.*

Item Ambroſius *de iis qui initiantur myſteriis.* c. 5.

CVm *e* Scriptura tibi teſtetur, quod ad Hieroboam *f* preces, ignis deſcendit de cœlo , & rurſus precante Helia ignis eſt miſſus, qui ſacrificia *g* conſumeret: datur 1 intelligi, quòd Deus non merita perſonarum conſiderat , ſed officia Sacerdotum, *& paulò poſt.* ¶ Ignis illis viſibilis mittebatur, vt crederent : nobis inuiſibilis operatur , qui credimus. *& paucis interiectis.* ¶ Crede ergo adeſſe Dominum Ieſum inuocatum precibus Sacerdotum , qui ait *h* [Vbi fuerint duo vel tres, ibi & ego ſum.]

1 ¶ Datur intelligi.] *In originali non ſunt hæc verba. Sed cùm antecedentia pendeant ex ſuperioribus , hic noua incipit periodus.* Non merita perſonarum conſideras, ſed officia Sacerdotum , *nonnullæ autem aliæ varietates, & quidem non minimi ponderis in margine ſunt indicatæ.*

CAP. LXXXIV. ¶ *Non merita Sacerdotum, ſed virtus diuina Sacramenta ſanctificat.*

MVlti ſæcularium hominum, cùm plus Sacerdotum vitã, quàm ſuam diſcutiunt in magnum contemptionis diuinorum Sacramentorum crimen incurrunt. Magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, feſtucam *a* tenuem in aliorum conſpiciunt oculis: quam dum incautè feſtinant auellere , erroris in foueam delabuntur : minus quidem conſiderantes , quòd non eos Sacerdotum vita læderet, ſi ipſi humiliter bonis Sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum hypocritarum more plus illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias diiudicant, ſpernunt ſancta monita, & ſpiritualia dona. Vnde fit, vt non ſolùm ab eis dicta reſpuant, ſed (quod eſt deterius) diuina etiam myſteria contemnant, vt nec corporis communionem , aut Sanguinis Domini Ieſu Chriſti eorum miniſterio confectam aſſumant : putantes hanc minus eſſe ſanctificatam , ſi illorum fiat officio , quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. ¶ Heu in quàm magnum laqueum incidunt , vt diuina , & occulta myſteria plus ab aliis ſanctificata poſſe fieri credant : cùm vnus idémque Spiritus ſanctus in Eccleſia diffuſa per totum orbem terrarum incomprehenſibiliter ea myſteria , & occultè , atque inuiſibiliter & operando ſanctificet, & benedicendo *b* benedicat. ¶ Myſterium 1 itaque fratres ob hoc dicitur, quòd ſecretam, & reconditam habeat diſpenſationem: ſacrificium autem, quaſi ſacrum factum : quia prece myſtica conſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ Paſſionis , *& infrà.* ¶ Sacramentum verò eſt in aliqua celebratione , cùm res geſta ita ſit , vt aliquid ſignificare intelligatur , quod ſanctè accipiendum eſt. Sunt autem Sacramenta, Baptiſma, Chriſma, Corpus & Sanguis Chriſti: quæ ob id Sacramenta dicuntur , quia ſub tegumento corporalium rerum virtus diuina ſecretiùs ſalutem eorundem *c* Sacramentorum operatur. Vnde & à ſecretis virtutibus, vel ſacris Sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuosè penes Eccleſiam fiunt , quia ſanctus in ea manens Spiritus eorundem Sacramentorum latenter operatur effectum. Cuius panis , & calicis Sacramentum Græcè Euchariſtia dicitur, Latinè bona gratia interpretatur Et quid melius Corpore , & Sanguine Chriſti ? ¶ Vnde ſiue per bonos, ſiue per malos miniſtros contra Dei Eccleſiam diſpenſetur , Sacramentum tamen eſt, quia Spiritus ſanctus myſticè illud viuificat, qui quondam Apoſtolico in tempore viſibilibus apparebat *d* operibus. Nec bonorum meritis diſpenſatorum amplificatur , nec malorum attenuatur : quia *e* [neque qui plantat , eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus *f*.] Hoc de Corpore , & Sanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti , hoc etiam de Baptiſmate , & Chriſmate ſentiendum eſt, & tenendum : quia virtus diuina ſecretiùs operatur in eis, & diuina ſolummodo hæc eſt virtus , ſiue poteſtas , non humanæ efficaciæ. Polluimus 2 itaque *g* panem , id eſt, Corpus Chriſti, quando indigni accedimus ad altare, & ſordidi mundum ſanguinem bibimus , *& infrà.* ¶ Maledicam 3 , inquit, benedictionibus veſtris, hoc eſt, iis, quæ nunc meis benedictionibus poſſidetis , ſeu quidquid à vobis benedicitur , maledicam : vel quoniam 4 non benedicunt ſanctis ex vero corde : vel quia iniquè agunt , benedicuntur ab eis, adulantúrque peccatoribus , dummodo diuites ſint.

¶ *Caput hoc collectum eſt partim ex ſententiis B. Gregorij , partim ex verbis ipſis BB. Iſidori & Hieronymi.*

1 ¶ Myſterium itaque.] *Hæc vſque ad verſic.* hoc de corpore , *ſunt apud Iſidorum non tamen eodem prorſus ordine.*

2 ¶ Polluimus.] *Sumptum ex B. Hieronymo in Commentariis ad cap. primum Malachiæ in illis verbis* , & dicitis , in quo polluimus, &c.

a *Ino p.* 2. *c.* 104. b *dicitur.*] *Orig.* c *Sup. ead. Spiritus ſanctus.* d *Ioan.* 20. e *Alger. l.* 3. *cap.* 10. f *al. Hieroboal. Orig. Ambroſ. ſed Scriptura , Hieroboam.* g *Sacrificium conſecrauit.*] *Orig.* h *Matth.* 18.
i. 4. *ſenten. diſt.* 13.

a *Matth.* 7. b *al. ſanctificando. Iſidorus lib.* 6. *Ety. c.* 19.
c *al. eandem.* d *al viſibiliter.*
e 1. *Corinth* 3. f *Hactenus Iſidorus.*
g *Hieronym. in c.* 1. *Malachiæ. Idem in c.* 3.

3 ¶ *Ma*

3 ¶ Maledicam.] *Apud eundem ad c.2.ſic habetur, &* maledicam,inquit,benedictionibus veſtris,hoc eſt,quæ nūc meis benedictionibus poſſidetis:ſiue quidquid à vobis benedicitur,à me maledictum erit,& maledicam illis,ſubaudi, benedictionibus veſtris: quoniam noluiſtis intelligere quæ dicūtur,hoc eſt enim quod dicitur]non poſuiſtis ſuper cor.]

4 ¶ Quoniam.] *Sumptum eſt ex eodem loco paulò inferius: vbi hæc leguntur,*vel certè,quia ad ſacerdotes propriè mandatum eſt, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem, quando non benedicunt ſanctis ex vero cordis affectu,ſicut Iſaac Iacob, & Iacob Patriarchis, & Moyſes duodecim tribubus:ſed per dulces ſermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium, & qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulantúrque peccatoribus dummodo diuites ſint,atque eorum vitiis blandiuntur.

Cap. LXXXV. ¶ *Non ſacerdotum vitam, ſed quæ docent, & miniſtrant, conſiderare debemus.*

Item Fabianus Papa *Epiſcopis orientalibus, epiſt.2.*

Significaſtis *a* inſuper pleroſque attendere,multos in ipſis honoribus Eccleſiaſticis non congruenter viuere ſermonibus,& Sacramentis,quæ per eos populis miniſtrantur. O miſeros homines, qui hos intuendo, Chriſtum obliuiſcuntur:qui & multo ante prædixit, vt legi Dei potius obtemperetur,quàm imitandi videantur illi,qui *b* ea,quæ dicunt, non faciunt: & traditorem ſuum tolerans vſque in finem, etiam ad euangelizandum cum cæteris miſit. Nam Apoſtoli talem conſuetudinem non habuerunt,nec habendam docuerunt.

Cap. LXXXVI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori, in epiſt. quæ incipit* [*Propoſueramus.*]

NOn c quales Sacerdotes Domini ſint, ſed quid de Domino loquantur, eſt vobis magnopere præuidendum: nec in vicariis B.Petri Apoſtoli vobis eſt attendendum, qui ſint: ſed qui pro correctione Eccleſiarum, quid pro ſalute veſtra ſatagant.Nec enim illos inferiores dicetis ſcribis, & Phariſæis ſedentibus ſuper cathedram Moyſi, de quibus Dominus præcepit,dicens:[Quæcunque dixerint vobis,obſeruate,& facite,ſecundum opera verò eorum nolite facere.]Ergo Imperator conſidera,ſi illos dixit audiendos, qui ſuper cathedrā Moyſi ſedebant,quantò potius his,qui ſuper cathedram Petri reſident,eſſe exiſtimetis obaudiendum?

Cap. LXXXVII. ¶ *Sacerdotum immunditia, Sacramēta non polluit.*

Item Auguſtinus *contra literas Petiliani, lib. 2. c.22.*

DOminus *d* declarauit in vno cœtu hominum eadem Sacramenta ſumentium, aliquorum immunditiam mundis obeſſe non poſſe, *& infrà.* ¶ Petilianus dixit:At ſi quiſquam carmina Sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde Sacerdos eſt, quòd ore ſacrilego carmen publicat Sacerdotis?Auguſtinus reſpondit.* Ita.iſtud dicis quaſi modò quæramus,quis ſit verus Sacerdos,& non quid ſit verum baptiſma. Vt enim ſit quiſque verus Sacerdos oportet,vt non ſolo Sacramento,ſed iuſtitia quoq; induatur, ſicut ſcriptum eſt e [Sacerdotes tui induantur iuſtitia.] Qui autem ſolò Sacramento Sacerdos eſt, ſicut fuit Pontifex Caïphas perſecutor vnius & veriſſimi Sacerdotis, quamuis ipſe non ſit verax quod dat tamen verum eſt,ſi non det ſuum, ſed Dei. *Item pauloinferius.*¶[Dixit quidam ex ipſis proprius eorum propheta: Cretenſes *f* ſemper mendaces,malæ beſtiæ, ventres pigri, teſtimonium hoc verum eſt.] Si ergo Apoſtolus ne ſcio cuius alienigenæ teſtimonium, quia verum comperit, etiam ipſe atteſtatus eſt, cur nos apud quemlibet inuenerimus,quod Chriſti eſt, & verum eſt,etiamſi ille, apud quem inuenitur,peruerſus, & fallax eſt, non diſcernimus vitium, quod homo habet, & veritatem, quam non ſuam,ſed Dei habet?& dicimus, Sacramentum hoc verum eſt, ſicut ille ait,teſtimonium hoc verum eſt? Nunquid ideo dicimus, etiam ipſe homo verax eſt,quia dicimus Sacramentum hoc verum eſt?*& paulò poſt.* ¶ Vos autem neceſſe eſt, vt ſemper erretis, quamdiu propter hominum vitia, Dei Sacramenta violatis,aut nos propter Dei Sacramēta,quę in nobis *a* violare nolumus, etiam veſtri ſchiſmatis ſacrilegium aſſumere putatis. *Item.* ¶ Baptiſmi *b* ergo puritas à puritate,vel immunditia conſcientiæ, ſiue dantis,ſiue accipientis omnino diſtincta eſt. *Item.* ¶ Memento *c* ergo Sacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quò illa vel omnino non ſint,vel minus ſancta ſint. *Item.* ¶ Quæro *d*,ſi non habebat Saul e Sacramenti ſanctitatem, quid in eo Dauid venerabatur?ſi autem habebat innocentiam, quare innocentem perſequebatur?Nam eum propter ſacroſanctam vnctionem & honorauit viuum,& vindicauit occiſum.Et quia vel panniculum ex eius veſte præſcidit,percuſſo corde trepidauit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat ſanctitatem, non vitæ ſuæ 1 (nam hoc ſine innocentia nemo poteſt)ſed Sacramenti Dei,quod & in malis hominibus ſanctum eſt, *Item.* ¶ Nos *f* dicimus tale cuique ſacrificium fieri,qualis accedit, vt offerat, & qualis accedit,vt ſumat:& eos de ſacrificiis talium manducare,qui ad illa tales accedunt quales & illi ſunt: Itaque ſi offerat Deo malus,& accipiat inde bonus, tale cuique eſſe, qualis quiſque fuerit, quia & illud ſcriptum *g* eſt, [Omnia munda mundis.] Per hanc ſententiam veridicam,& catholicam etiam vos Optati ſacrificio non eſtis polluti, ſi facta eius diſplicebant vobis. Nam vtique panis illius, panis luctus erat, ſub cuius iniquitatibus,Africa tota lugebat: ſed panem luctus omnibus vobis communem eſſe, omnium veſtrum malum ſchiſmatis facit. *Item.* ¶ Gratias *h* Deo quia tandem confeſſus es poſſe valere inuocatum nomen Chriſti ad aliorum ſalutem, etiamſi à peccatoribus inuocetur.Hinc ergo intellige, cum Chriſti nomen inuocatur, non obeſſe aliorum ſaluti aliena peccata.

1 ¶ Vitæ ſuæ.] *Sequebatur,* ſed vnctionis:*quæ voces abſunt ab omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus,licet in codicibus etiam B.Auguſtini impreſſis legantur.*

Cap. LXXXVIII. ¶ *Etiam per malum miniſtrum dona Dei ad eos perueniunt, qui cum fide accipiunt.*

Idem *in pſalmum* 10. *in verſ.* [*Iuſtus autem quid fecit.*

CHriſtus i quid fecit vobis, qui traditorem ſuum tanta patientia pertulit, vt ei primam *k* Euchariſtiam confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam, ſicut cæteris Apoſtolis, traderet? Quid vobis fecit Chriſtus,qui eundem traditorem ſuum quem diabolum nominauit, qui ante traditionem Domini, nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere,cùm cæteris diſcipulis ad prædicandum regnum cœlorum miſit, vt demonſtraret dona Dei peruenire ad eos, qui cum fide accipiunt,etiamſi talis ſit per quem accipiunt, qualis Iudas fuit?

Cap. LXXXIX. ¶ *Sacramentis, Epiſcopi malitia non nocet.*

Item Gregorius.

NOn nocet malitia Epiſcopi,neque ad baptiſmum infantis,neque ad Eccleſiæ conſecrationem:quia baptiſma à

a *Aug.in hom.50.de pœn.c* 13. b *Matth.*23. c *Anſ. l.6.c.75.Iuo p.5.c.18.* d *Algerus,l.3.c.*11 *Iuo,p.2.c* 98 *& 99.* * *Einſdem l.c.30.* e *Pſal.*131. f *Ad Tit.c.*1.

a *al.vobis.* b *Eod.l.cap.*25. c *Ibid.c.*47. d *Ibid.c.*48. e 1.*Reg.*10.*&* 24. f *Ibid c.*52. g *Tit.*1. h *Ibid.c.*54. i *Iuo p.2.c.*105. *Ioan.*13.*&* 12. k *Matth.*10.

M Deo.

Deo datur, non ab homine venit, ſic & Euchariſtia, & omnia, quæcunque in altari ponuntur, non ab homine, ſed à Deo ſanctificationem accipiunt.

Sed obiicitur illud Hieronymi *in Sophoniam, c.3.*

CAP. XC. ¶ *Non verba, ſed merita Sacerdotum Euchariſtiam faciunt.*

SAcerdotes *a*, qui Euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem Domini populis eius diuidunt, impiè agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam, imprecantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe tantùm ſolemnem orationem, & non Sacerdotum merita, de quibus dicitur *b* [Et Sacerdos, in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino.]

CAP. XCI. ¶ *Tantò facilius Sacerdotes exaudiuntur, quantò apud Deum ſunt digniores.*

Item Alexander *epiſt.2.*

IPſi *c* Sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia ſuis precibus, & oblationibus ea delent, atque conſumunt: qui quantò digniores fuerunt, tantò faciliùs pro neceſſitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

CAP. XCII. ¶ *Non adeſt Sacramentis Spiritus ſanctus, quæ per criminoſos miniſtrantur.*

Item Gelaſius *Elpidio Epiſcopo.*

SAcroſancta *d* Religio, quæ Catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reuerentiam vindicat, vt ad eam quilibet, niſi pura conſcientia, non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini myſterij conſecrationem cæleſtis ſpiritus inuocatus *e* adueniet, ſi Sacerdos, & *f* qui eum adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus reprobetur?

CAP. XCIII. ¶ *Manus immunda, tacta inquinat, non mundat.*

Item Gregorius *in regeſto l.1. epiſt.24.*

NEceſſe *g* eſt, vt eſſe munda ſtudeat manus, quæ diluere ſordes curat: ne tacta quæque deterius inquinet, ſi ſordida ipſa ſtercoris *h* lutum tenet: ſcriptum *i* namque eſt [Mundamini, qui fertis vaſa Domini.] Domini etenim vaſa ferunt, qui proximorum animas ad interiora *k* perducendas, in conuerſationis ſuæ exemplo ſuſcipiunt.

CAP. XCIV. ¶ *Æquè ſeruandum eſt verbum Chriſti, & corpus Chriſti.*

Item Auguſtinus *l.50. homiliarum, hom.26.*

INterrogo *l* vos fratres, vel ſorores: dicite mihi, quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc vtique dicere debetis, quòd non ſit minus verbum Dei, quam corpus Chriſti? Et ideo, quanta ſollicitudine obſeruamus, quando nobis corpus Chriſti adminiſtratur, vt nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat, tanta ſollicitudine obſeruemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro pereat: quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quam ille, qui corpus Chriſti in terram cadere negligentia ſua permiſerit.

CAP. XCV ¶ *De eodem.*

Item *l.4. de Trinitate, c.14.*

NEque *m* poteſt id ritè offerri, niſi per Sacerdotem iuſtum, & ſanctum, nec niſi ab eis accipiatur, quod affertur, pro quibus offertur, atque id ſine vitio ſit, vt pro vitioſis mundandis poſſit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro ſe offerri ſacrificium Dei volunt.

a *Ino p.2 c.110.* b *Leuit.21.* c *Ino p.2.c.69.& p.6.c.45.*
d *Ino p.2.c.90.& p.6.c.110.* e *al.aduocatus.*
f *al.etiam.* g *Et Pannor.p.2.c.2.* h *al.inſequens.*
i *Eſa.52.* k *al.interna ſacrificia.*] *al.in æterna ſacrificia.*
l *Ino p.2.c.106.* m *Ino p.2.c.107.*

Cùm vita Sacerdotum Euchariſtiæ neceſſaria eſſe dicitur, non conſecrationi, ſed effectui intelligendum eſt. Non enim effectum ſalutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potius completur in eo illud Apoſtoli: [*Qui* a *manducat corpus Domini, & eius ſanguinem bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit.*] *Ergo contra eos qui crebra oblatione ſacrificij ſe putant poſſe mundari, non ceſſantes impiè agere in legem Dei, intelligitur illud eſſe dictum Hieronymi* b. *Quòd verò Sacerdos, etiamſi malus ſit tamen pro officio ſuæ dignitatis gratiam transfundat hominibus, teſtatur* Auguſtinus *in lib.q. veteris teſt.c.11.*

CAP. XCVI. ¶ *Sacerdotes nomen Domini inuocant, Dominus autem benedictionem præſtat.*

DIctum *c* eſt à Deo in Numeris *d* ad Moyſem, & Aaron Sacerdotes: Vos ponite nomen meum, ſuper filios Iſraël: ego Dominus benedicam eos: (vt gratiam traditio per miniſterium ordinantis transfundat hominibus: nec voluntas Sacerdotis obeſſe, at prodeſſe poſſit: ſed meritum benedictionem poſcentis. ¶ Quanta autem ſit dignitas Ordinis Sacerdotalis, hinc aduertamus. Dictum eſt enim de nequiſſimo Caïpha interfectore Saluatoris, inter cætera. [Hoc *e* autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet princeps Sacerdotum anni illius, prophetauit.] Per quod oſtenditur ſpiritum gratiarum non perſonam ſequi aut digni, aut indigni, ſed ordinationem traditionis, vt quamuis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus: vt officium miniſterij exhibeat. Dei autem eſt, effectum tribuere benedictionis.

Quòd verò per hæreticos Sacramēta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anaſtaſij Papæ qui ordinationem Acacij, quamuis hæretici, ita ratam approbat, vt etiam eis, quos poſt damnationem ſuam baptizauit, vel ordinauit, in nullo ream perſonam nocuiſſe aſſerat. Sed hoc 1 *eum illicitè & non canonicè, immò contra decreta ſuorum prædeceſſorum feciſſe probant Felix, & Gelaſius, qui Acacium ante Anaſtaſium excommunicauerunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius eundem Acacium damnauit. Vnde etiam ab Eccleſia Romana repudiatur, & à Deo fuiſſe percuſſus legitur in geſtis Romanorum Pontificum hoc modo* [*Anaſtaſius* f *ſecundus natione Romanus, &c. Require retrò in tractatu decretalium epiſtolarum.*

1 ¶ Sed hoc eum.] *Supra diſt.19 c.* Anaſtaſius, *oſtenſum eſt immeritò reprehenſum eſſe Anaſtaſium, & veriſima eſſe quæ ipſe de Acacio ſcripſit, & decreuit.*

CAP. XCVII. ¶ *Qui recedit ab Eccleſia, nec baptiſma nec ius dandi amittit.*

Item obiicitur illud Auguſtini *l.2. contra epiſt. Parmeniani c.1. 3.*

QVod *g* quidam dicunt, Baptiſma, quod 1 accepit, non amittit, qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi quod accepit amittit, multis modis apparet fruſtrà, & inaniter dici. ¶ Primò, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi amittere poſſit Vtrumque enim Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrũque homini datur illud, cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur: ideoque in Catholica vtrumque non licet iterari. ¶ Nam * ſi quando ex ipſa parte venientes etiã præpoſiti pro bono pacis, correcto *h* ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt, etſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent, quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi *i*, ſed ſicut baptiſmu

a *1.Corinth.* b *Sup.ea.Sacerdotes.* c *Ino p.2.c.100.Pan l.3.c.79.* d *Num.6.* e *Ioan.11.* f *Sup.diſt.19.c.7.*
g *Sent.4 diſt.25.Alg.l.3.c.10.Pann.l.1.tit.2.c 80.* *Ino p.2.c.97.Pann.l.8.c.77.* h *al.correpti.* i *al.ordinati.*

in eis, ita ordinatio manſit integra, quia in præciſione fuerat vitium (quod vnitate *a* pacis eſt correctum) non in Sacramentis, quæ vbicunque ſunt, ipſa vera ſunt. Et cùm expedire hoc videatur Eccleſiæ, vt præpoſiti eorum venientes ad Catholicam ſocietatem, honores ibi ſuos non adminiſtrent, non eis tamen ipſa ordinationis Sacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, ſed ipſi Sacramento fiat iniuria, *& infrà.* ¶ Sicut autem habent in baptiſmo, quod per eos dari poſſit, ſic in ordinatione ius dandi: vtrumque quidem ad perniciem ſuam, quamdiu charitatem non habent vnitatis: ſed tamen aliud eſt, prorſus non habere, aliud pernicioſè habere, aliud, ſalubriter habere. Quidquid non habetur, dandum eſt, cùm opus eſt dari: quod verò pernicioſè habetur, per correctionem depulſa pernicie, agendum eſt, vt ſalubriter habeatur. Quamquam, etſi Laïcus aliqua *b* pereuntis dederit neceſſitate compulſus, quòd cùm ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio, an piè quiſquam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt. Si autem neceſſitas vrget, aut nullum, aut veniale delictum eſt. Sed, etſi nulla neceſſitate vſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non poteſt dici non datum, quamuis rectè dici poſſit illicitè datum. Illicitam ergo vſurpationem corrigit reminiſcentis, & pœnitentis affectus. Quòd ſi non correxerit, manebit ad pœnam vſurpatoris quod datum eſt vel eius, qui illicitè dedit, vel eius, qui illicitè accepit: non tamen pro non dato habebitur. Neque 2 vllo modo per deuotum militem, quod à priuatis vſurpatum eſt, ſignum regale violabitur. ¶ Si enim aliqui furtim, & extraordinariè non in monetis publicis aurum, vel 3 argentum percutiendo ſignauerint, cùm fuerit deprehenſum, nónne illis punitis, aut indulgentia liberatis, cognitum regale ſignum theſauris regalibus cogetur inferri? *& paulò poſt.* ¶ Si forte illum militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad Clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa: & impetrata iam venia militare cœperit, numquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur? ac non potius agnitus approbatur? An fortè minùs hærent Sacramenta Chriſtiana, quàm corporalis hæc nota, cùm videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur? *& paulò poſt.* ¶ De iis, qui ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant, & dare poſſint, & quin pernicioſè habeant, pernicioſéque tradant extra vinculum pacis. *& infrà.* Neutri Sacramento iniuria facienda eſt. *& infrà.* ¶ Sicut non rectè habent, qui ab vnitate diſcedunt, ſed tamen habent, & ideo redeunti c non redditur: & ſic etiam non rectè dat, qui ab vnitate diſcedit: ſed tamen dat; & ideo, quod ab eo accepit venienti ad vnitatem non iteratur. *& infrà.* ¶ Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat, ſic venienti repetendum non eſt, quod etiam foris accepit. Vnde conſequenter intelligitur peruerſitatem hominum eſſe corrigendam, ſanctitatem autem Sacramentorum in nullo peruerſo eſſe violandam. Conſtat enim eam in peruerſis, & ſceleratis hominibus, ſiue in eis, qui intus ſunt, ſiue in eis, qui foris ſunt, impollutam, atque inuiolabilem permanere, & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipſis eſt, dicuntur: cùm illa polluta permaneant: ſed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad iudicium, *& infrà* ¶ Quomodo *d* Catholici non clarificant Deum, qui promiſſa eius nullis hominum ſceleribus, quominus impleantur, impedire poſſe confidunt? qui Sacramenta eius tam debita veneratione proſequuntur, vt ea, ſi etiam ab indignis tractata fuerint, illis ſua peruerſitate damnatis, illa intemerata ſanctitate permanere demonſtrentur.

a *al. vnitatis pace.* b *aliqui pereunti.*
c *adde c. 151. infrà ead.* d *Exod. 2. lib. c. 19.*

1 ¶ Quod accepit.] *Sic etiam Algerus, licet paulò aliter habeat Originale.*

2 ¶ Nec vllo modo.] *Hæc vſque ad verbum*, violabitur, *addita ſunt ex Originali: ex quo etiam aliis locis caput hoc locupletatum eſt.*

3 ¶ Vel argentum.] *In codicibus B. Auguſtini impreſſis ſequitur*, ſed æs, *in duobus autem manuſcriptis Vaticanis*, vel æs

12. pars. *Ex his verbis Auguſtini conſtat, in omnibus tam apoſtatis, quàm hæreticis, vel damnatis permanere Chriſti Sacramenta vera, quantum ad ſe, & ſancta, & niſi pœnitentia, vel indulgentia ſubuentum fuerit, ad damnationem vſurpatoris peruenient, vel habentis, vel dantis, vel accipientis. Quid ergo prodeſt, quòd vera, & ſancta ſunt, cùm vſurpatores ſuos æquè perimant, ac ſi eſſent mala, & noxia? Craſſus aurum ſitiuit, & aurum bibit: æquè periit vero auro, ſicut vero veneno. Item* a *aurum æquè verum eſt in arca furis, ſicut in theſauris regis. Sed à fure, quia illicitè habetur, illicitè datur vel accipitur: à rege autem licitè habetur, licitè datur, & accipitur: ideo ipſe fur, & communicator furti (niſi fortè de conſcientia furti ſe purgauerit) vt perhibet Gelaſius ad Anaſtaſium imperatorem, vterque iuſtè & dignè damnabitur.* ¶ *Opponitur autem huic ſententiæ Auguſtini: poteſtas dandi baptiſmum, & ius conſecrandi Dominicum corpus, & largiendi ſacros ordines, plurimum inter ſe differunt. Suſpenſo enim, vel depoſito Sacerdote, nulla ei relinquitur poteſtas ſacrificandi. Sacramentum tamen baptiſmi non ſolum Sacerdote depoſito, vel Laïco Catholico, verùm etiam ab hæretico, vel pagano ſi miniſtratum fuerit nulla reiteratione violabitur, nulla autem ratio ſinit, vt inter Sacerdotes habeantur, qui de manibus Laïci, vel pagani oleum ſacræ (imò execrandæ) vnctionis aſſumunt. Non ergo conſequenter colligitur, vt ſi recedentibus à fide ius baptizandi relinquitur, poteſtas etiam diſtribuendi ſacros Ordines relinquatur, quamuis vtrumque à conſecratione proueniat. Degradatus enim Epiſcopus poteſtatem largiendi ſacros Ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amiſit.* ¶ *Sed* 1 *ne Auguſtinum in hac ſententia penitus reprobemus, intelligamus aliud eſſe poteſtatem diſtribuendi Ordines ſacros: aliud eſſe executionem illius poteſtatis. Qui enim intra vnitatem Catholicæ Eccleſiæ conſtituti, Sacerdotalem, vel Epiſcopalem vnctionem accipiunt, officium, & executionem ſui officij ex conſecratione adipiſcuntur. Recedentes verò ab integritate fidei, poteſtatem acceptam Sacramento tenus retinent, effectu ſuæ poteſtatis penitus priuantur: ſicut coniugati ab inuicem diſcedentes, coniugium ſemel initum non diſſoluunt: ab opere tamen coniugali inueniuntur alieni.* ¶ *De his ergo, qui accepta Sacerdotali poteſtate ab vnitate Catholicæ Eccleſiæ recedunt, loquitur Auguſtinus, non de illis, qui in ſchiſmate vel hæreſi poſiti Sacerdotalem vnctionem accipiunt. Alioquin eſſet contrarius Chalcedonenſi* b *Concilio, in quo ordinati à Simoniacis in nullo proficere iudicantur, & Innocentio, qui ordinatos à cæteris hæreticis, per prauam manus impoſitionem ſo am damnationem, & capitis vulnus aſſecutos teſtatur.* ¶ *Quamuis poſſit generaliter dici, Sacramenta, quæ apud hæreticos non aliter, quàm in Eccleſia Dei celebrantur, vera & rata eſſe, quantum ad ſe, falſa verò, & inania, quantum ad effectum, & in iis, à quibus malè tractantur, & in illis, à quibus malè ſuſcipiuntur. Nec mirum. Ipſa enim ſalus noſtra buccellam* c *Iudæ dedit: ſtatim cum buccella non bonus, ſed malignus ſpiritus intrauit, quare? non quia bonus non daret bonum: ſed quia malus malè accepit bonum: ſicque bonum effectum bonum non habuit, quia, vbi illud faceret, non inuenit.*

a *Al. l. 3. c. 12.*
b *ſuprà ead. c. ſi quis Epiſcopus* 8. *ſuprà ead. c. qui perfectionem* 16.
c *Ioan. 13.*

¶ *Item Dominus* a *in patria ſua præſens, & verus affuit: non per malum miniſtrum, ſed per ſeipſum nihil potuit, quia fidem non inuenit, pro perſidia aliorum non caruit ſua veritate, ſed effectus boni virtute.* ¶ *Quod, vt planè in omnibus Sacramentis oſtenderet, bis eſt tranſfiguratus, cum eſſet in carne. In vna transfiguratione ſicut ſol, apparuit mirabilis, vt fides credentium augeretur ad contemplandam cæleſtem gloriam ſuper ſe eleuatam. In altera, vt peregrinus* c, *& incognoſcibilis de ſe dubitantibus ire longiùs ſe finxit, & ne agnoſceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? niſi, vt quia per fidem non erat in cordibus eorum, longiùs ſe ab eis recedere oſtenderet, & quia ipſum non credebant eſſe, quod erat, viderent & eum alium, quàm erat? Ecce in vtraque viſione ſua erat præſentia, & veritas: ſed in vna exercebatur fides vt magis crederent, quam credebant: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoſcerent, quod videbant. Sacramentum ergo Corporis & Sanguinis ſui aliis eſt ad ſalutem, aliis ad iudicium. Fides etiam, quamuis ſit vera, tamen ſine* d *operibus mortua eſt. Sic & omnes decem virgines* e *æqualiter erant virgines: ſed ex his quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Æqua erat virginitatis veritas, ſed pre eiuſdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiam eſt æs* f *ſonans aut cymbalum tinniens, martyrium, vel eleemoſyna, quam neſcit charitas. Si verò cæcus cæco lucernæ miniſtret veritatem: neuter tamen ideo magis ſuam illuminat cæcitatem. Sic & malus miniſtrat malo vera Sacramenta, ſed non ideo dona ſpiritualia, quia malis eorum meritis Spiritus S. impeditur: ne in eis, quod ſuum eſt, operetur. Vnde Innocentius* g, *cùm hæreticorum baptiſma concedat eſſe ratum: non tamen ex illo baptiſmate concedit haberi Spiritum ſanctum. Et Leo* h *hos, qui formã baptiſmatis acceperunt, non ſinit rebaptizari: ſed iubet Spiritum S. quem ab hæreticis nemo accipit, per eius inuocationẽ, & manus impoſitionem à Catholicis Sacerdotibus conſequi. Sciendum verò eſt, quòd Sacramenta hæreticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falſa, & inania, non quantũ ad ſe, cùm ſint ſancta, & vera etiam ab hæreticis celebrata, ſed quia cùm illicitè dantibus perfidis ſint ad iudicium, illicitè ab eis accipientibus non conferunt Spiritum S. Irrita, & non vera dicuntur, quia quod promittunt, & conferre creduntur non tribuunt: & ideo damnanda, vt ea dare, vel recipi ab hæreticis non approbetur, ſed interdicatur. Non enim quantum ad ſe polluta ſunt: quamuis ab hæreticis pollui dicantur. Vnde Gregorius* i *communionem Arij vocat execrationẽ, & Innocentius* k *vocat Bonoſi ordinationem, damnationem: non quòd ita in ſe ſint, ſed quia malè dantibus, vel accipientibus id efficiunt. Sed etiam Hieronymus in Oſee* l *ſacrificia eorum panem luctus vocat, non quantum ad ſe, ſed quantum ad effectum: quod ipſemet oſtendit, ſubiungens. [Quicunque comederit ex eo, contaminabitur, quia ſibi ad iudicium ſumet.]*

1 ¶ Sed ne Auguſtinum.] *Hic Gratianus ita videtur loqui de B. Auguſtino, quaſi ipſius hac in re ſit dubia, aut incerta ſententia: cum tamen nemo ipſo meliùs, ac fuſiùs in libro contra Donatiſtas rem hanc expoſuerit, omninoq́ cum Chalcedonenſi Concilio, & Innocentio concordet.*

CAP. XCVIII. ¶ *Sacramenta quamuis obſint indignè tractantibus, proſunt tamen dignè ſumentibus.*

Hinc etiam Auguſtinus *lib. 2. contra epiſt. Parmeniani, c. 5.*

PEr *m* Eſaïam *n* Dominus dicit [Facinoroſus, qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canem occidat, & 1 qui coquit ſimilaginem, quaſi ſanguinem porcinum, & qui offert thus in memoriam quaſi blaſphemus.] *& paucis interiectis.* ¶ Quilibet vbilibet offert ſacrificium in tali *a* corde, vel factis hoc *b* vt mereatur audire, perniciem ſibi infert, non illis bonis, qui accipiunt ab eis Sacramenta eadem, qui ſecundum Prophetam Ezechielem *c* gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamuis non ſe inde corporaliter ſeparent. *& infrà d.* ¶ Sacrificia impiorum eis ipſis oberunt, qui offerunt impiè. Nam vnum atque idem ſacrificiũ propter nomen Domini, quod inuocatur, & ſemper ſanctum eſt, & tale cuique ſit, quali corde ad accipiendum acceſſerit. [Qui *e* enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit.] non ait, aliis, ſed, ſibi, *& infrà. f* ¶ Hoc penè in omnibus talibus quæſtionibus intelligendum admonemus, ſcilicet quia omnia Sacramenta cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus. *& infrà. g* ¶ Spiritus ſanctus in Eccleſiæ propoſito, vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus non eſt, operetur per eum Spiritus ſanctus, & ad eius mercedem in ſalutem ſempiternam & eorum regenerationem, vel ædificationem, qui per eum ſiue conſecrantur, ſiue euangelizantur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſſimè ſcriptum *h* eſt [Spiritus enim ſanctus, diſciplinæ effugiet fictum] deeſt quidem ſaluti eius, vt auferat ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu: miniſterium tamen eius non deſerit, quo per eam ſalutem operatur aliorum.

1 ¶ Et qui coquit.] *Apud B. Auguſtinum legitur,* & qui ſimilaginem quaſi ſanguinem porcinum, & qui offert thus, quaſi benedicat idolo, *& ſic etiam Iuo, niſi quòd habet,* & qui ponit ſimilaginem, *ſicut etiam B. Auguſtinus contra literas Petiliani l. 2. cap. 15. Lectioni græcæ vulgata optimè reſpondet verſio B. Hieronymi ſecundùm LXX.* iniquus autem, qui immolat vitulum, quaſi percutiens virũ, ſacrificans de grege, qui occidit canem: qui offert ſimilam, quaſi qui ſanguinem ſuillum: qui dat thus in memoriale, quaſi blaſphemus. *Vulgata autem latina ex Hieronymo ſecũdum Hebræum exemplar ſic habet:* Qui immolat bouẽ, quaſi qui interficiat hominem, quaſi qui ſanguinem ſuillũ offerat, qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat idolum *i.*

Conſtat ergo, vt Innocentius k *ait, de cæteris hæreticis ordinatos à ſimoniacis per prauam manus ſimoniacæ impoſitionem vulneratum habere caput.* ¶ *Sed obiicitur, quòd in ordinatione ſimoniacorum hoc ſolum reprehenſibile inueniatur, quod gratia Spiritus S. ſub pretio redigi putetur: alioſum autem in omnibus integra forma Sacramentorum ſeruetur. Cum ergo illicita Sacramenti vſurpatio per pœnitentiã correcta fuerit, vt gratia Spiritus S. gratuita, & non venalis exiſtimetur, integer debet adeſſe vnctionis effectus: Immo etiamſi non ſequatur pœnitentia, licet ſimoniacè tamen renera conſecratus reputetur: ſicut illi, qui quandam non niſi pretio dato, nec ad ſacri Baptiſmi regenerationem, nec ad ſanctæ communionis participationem admittebantur, licet ſimoniacè, tamen non ideo minus baptizati, vel ſacræ communionis participes reputati ſunt. Sed hoc tantum* l *ſacris Canonibus conſtitutum eſt, ne de cætero Sacramenta Chriſti ſimoniaco diſtribuantur.*

CAP. XCIX. ¶ *A baptizandis, vel conſignandis pretia non exigantur.*

Vnde Gelaſius *ad Epiſcopos per Lucaniam, epiſt. 1. cap. 7.* m.

BAptizandis *n*, conſignandíſque fidelibus Sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuſlibet impoſitis exagitare cupiant renaſcentes: quoniam, quod *o* gratis accipimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil à

a *Matth. 13.* b *Matth. 17.* c *Luc. 24.* d *Iac. 2.* e *Matth. 25.* f *1. Cor. 13.* g *ſupra ea. c. Arianos 73.* h *ſupra ea c. hi, qui.* i *ſupra ea. c. ſi peruenientẽ 71.* k *c. qui perfectionem 17. c. ventum 18.* l *In c. 9. Oſeæ.* m *Iuo p. 2. c. 87.* n *Eſa. 66.*

a *tale.] Orig.* b *al. hæc.* c *Ezech. 9.* d *eod. l. contra epiſt. Parm. 6.* e *1. Cor. 11.* f *eod. l. 2. c. 10.* g *Ibi. c. 11.* h *Sap. 1.* i *al. idola.* k *ſupra c. qui perfectionem 17.* l *al. tamen.* m *Cap. 6. c. 180.* n *Burch. l. 4. c. 71. Iuo p. 1. c. 73. & 265.* o *Matth. 10.*

prædi

prædictis prorſus excipere moliantur, quæ vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis ſuæ cauſas adire deſpiciant: certum habentes, quod qui prohibita deprehenſi fuerint admiſiſſe, vel commiſſa non potiùs ſua ſpontè correxerint, periculum ſubituri proprij ſint honoris.

Cap. C. ¶ *A percipiente gratiam a communionis pretium exigi non debet.*

Item ex ſexta Synodo, *cap.* 23.

NVllus Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui ſacram diſpenſat communionem, à percipiente gratiam 1 communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neq; pro pretio gratiam Spiritus ſancti damus, ſed dignis munere ſine defraudatione participare concedimus. Si quis verò eorum, qui connumerantur in Clero, ab eo cui ſacram Communionem diſpenſat, aliquod pretium exegerit, deponatur, ſicut imitator ſimoniacæ fraudis.

1 ¶ Gratiam.] *Sic etiam Iuo. In vno vetuſto Gratiani codice, eſt*, gratia communionis, *quod Græcæ lectioni magis conuenit:* παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολοὺς, ἢ εἶδος τὸ οἱονοῦν, *id eſt*, ab eo qui percipit communionem, eiuſmodi participationis gratia obolos, vel aliam quamuis ſpeciem exigat. *Sunt etiam aliæ nonnullæ varietates non magni ponderis.*

Cap. CI. ¶ *Munera inuiſibilis gratiæ quæſtibus non ſunt comparanda.*

Item ex Concilio Toletano XI. *cap.* 8.

QVidquid c inuiſibilis gratiæ conſolatione 1 tribuitur, nunquam 2 quæſtibus, vel quibuſlibet præmiis venundari penitus debet, dicente d Domino [Quòd gratìs accepiſtis, gratis date.] Et ideo quicunque deinceps in Eccleſiaſtico ordine conſtitutus, aut pro baptizandis, conſignandíſque fidelibus, aut collatione chriſmatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (niſi 3 voluntariè oblata) pro huiuſmodi ambitione ſuſceperit, equidem, ſi ſciente loci Epiſcopo tale quidquam à ſubditis perpetratum fuerit, idem Epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubiaceat, pro eo, quòd 4 ſcita mala contexit, & correctionem neceſſariam non adhibuit. Sin autem ſuorum quiſpiã, eodem neſciente, pro ſupradictis quodcunque capitulis accipiendum eſſe ſibi crediderit, ſi Presbyter eſt, quatuor menſium excommunicatione plectatur; ſi Diaconus, trium; Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus ſeruiens, & 5 competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus eſt.

1 ¶ Conſolatione.] *In Conciliis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis, duobus ipſorum codicibus Vaticanis, vno Regis Catholici, & apud Iuonem legitur* collatione: *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

2 ¶ Nunquam quæſtibus.] *Eodem codice Regio legitur*, nummorum quæſtu, vel quibuſlibet præmiis venundari penitus non debet: *in aliis verò ſupra citatis*, nunquã quæſtu.

3 ¶ Niſi.] *Ab eodem codice Regio abeſt dictio iſta*, niſi. *ita vt in his caſibus voluntarias etiam oblationes prohibeat: ſicut de baptiſmo in Concilio Eliberitano eſt conſtitutum, infrà ead. c. emendari, & de ſacris ordinationibus in Concilio Trid. ſeſſ. 21. c. 1. In aliis tamen codicibus eſt ipſa dictio*, niſi.

4 ¶ Quòd ſcita.] *Antea legebatur*, in conſcientia mala. *Emendatum eſt ex codice Regio, & Iuone: in Conciliis verò impreſſis variè legitur.*

5 ¶ Et competenti.] *In vulgatis legebatur*, pro arbitrio competenti pœna; *ſublatæ ſunt voces*, pro arbitrio, *quia in vetuſtis exemplaribus, in Conciliis impreſſis, & manuſcriptis, & apud Iuonem non habentur, neque auctor gloſſæ agnoſcit.*

¶ *Emendata eſt inſcriptio ex aliquot vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat*, ex Carthaginenſi quarto, *in quo non habentur.*

Cap. CII. ¶ *Nihil à Sacerdotibus exigatur pro balſamo, quod in Chriſmate ponitur.*

Item ex Concilio Bracarenſi, 2. c. 4.

PLacuit, vt nullus Epiſcoporum pro modico balſami, quòd benedictum pro baptiſmi Sacramento per Eccleſias datur, quia ſinguli *a* tremiſſem pro ipſo exigere ſolent, nihil vlterius exigatur, ne fortè, quod pro ſalute animarum per inuocationem ſancti Spiritus conſecratur, ſicut Simon *b* magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venumdantes damnabiliter venumdemur.

Cap. CIII. ¶ *Non eſt aliquid exigendum ab iis, qui infantes ſuos ad baptizandum adducunt.*

Item ex eodem, *cap.* 7.

PLacuit, vt vnuſquiſque Epiſcopus per Eccleſias ſuas hoc præcipiat, vt hi, qui infantes ſuos ad baptiſmum offerũt, ſi quid voluntariè pro ſuo offerunt voto, ſuſcipiatur ab eis. Si verò per neceſſitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios à baptiſmo retrahunt: qui ſi fortè, dum differuntur, ſine gratia baptiſmi de hac vita receſſerint, neceſſe eſt, vt ab illis eorum perditio requiratur, quorum ſpolia pertimeſcentes, à baptiſmi gratia ſe retraxerunt.

Cap. CIV. ¶ *Qui baptizatur, nullos nummos in concham mittit.*

Item ex Concilio Elibertino, c. 48.

EMendari placuit, vt qui baptizantur (vt fieri ſolebat) nummos in concham non mittant: ne ſacerdos, quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur. Neque pedes eorum lauandi ſunt à Sacerdotibus, vel Clericis.

Cap. CV. ¶ *Pro perceptione baptiſmi, vel chriſmatis aliquid exigi non debet.*

Item ex Concilio Triburienſi.

DIctum c eſt ſolere in quibuſdam locis pro perceptione Chriſmatis nummos dari, ſimiliter pro baptiſmo, & communione. Hoc ſimoniacæ hæreſis ſemen deteſtata eſt ſancta Synodus, & anathematizauit, & vt de cætero nec pro ordinatione, nec pro chriſmate, vel baptiſmo, vel pro balſamo, nec pro ſepultura, vel communione quidpiam exigatur, ſtatuit; ſed gratis dona Chriſti gratuita diſpenſatione donentur.

Cap. CVI. ¶ *Non pro dedicandis baſilicis, vel pro cæteris Sacramentis Eccleſiæ conferendis aliquid exigi debet.*

Item ex Concilio Cabilonenſi *tempore Caroli Magni, c.* 16.

STatuimus *d*, vt ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt, ita etiam pro balſamo, ſiue luminaribus emendis, nihil Presbyteri chriſma accepturi dent. Epiſcopi itaque de facultatibus Eccleſiæ balſamum emant, & luminaria ſinguli in Eccleſiis ſuis concinnanda prouideant.

13. ps. *Sicut ergo hæc Sacramenta licet ſimoniacè miniſtrentur, tamen benedictionis effectum conferunt accipienti: ſic & Sacerdotibus vnctio, licet ſimoniacè miniſtrètur, ſuo tamen non debet carere effectu. Sed, ſicut ſupra* e *dictum eſt, illa Sacramenta ſunt neceſſitatis, hæc dignitatis, & ideo*

a *al. gratiæ.* b *Iuo p.* 2. 4. 20. c *Iuo, p.* 1. *c.* 37. *& p.* 5. *c.* 116. d *Matth.* 10.

a *al. à ſingulis tremiſſes exigi.*] *al. ſinguli tremiſſes exigi.*
b *Act.* 8. c *Bur. l.* 4. *c.* 101. *Iuo p.* 1. *c.* 2. 95. d *Bur. l.* 4 93. *Iuo p.* 1. *c.* 287. *Pan. l.* 1. *c.* 98. e *ſup. c remiſſionẽ* 39. §. *ſed notãdum.*

 priuile

priuilegia illorum non poſſunt generare communem legem iſtorum. Habent ergo ſimoniaci vulneratum caput per ſimoniacæ manus prauam impoſitionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excuſat ignorantia, nec attractionis violentia: qui ab illis ordinantur, quos indubitanter ſciunt eſſe ſimoniacos, ſiue ſimoniacè, ſiue non ſimoniacè ordinentur ab eis. Vt enim diſtinguit Nicolaus Papa, alij ſimoniacè ordinantur à ſimoniacis, alij ſimoniacè à non ſimoniacis, alij non ſimoniacè à ſimoniacis. Hanc diſtinctionem innuit Nicolaus Papa *ſecundus ſcribens omnibus Epiſcopis.*

Cap. CVII. ¶ *De triplici genere ſimoniacorum*

STatuimus *a* decretum de ſimoniacis tripartita hæreſi, id eſt de ſimoniacis ſimoniacè ordinatoribus, vel ordinatis, & de ſimoniacis ſimoniacè à non ſimoniacis, & de ſimoniacis non ſimoniacè à ſimoniacis. ¶ Simoniaci ſimoniacè ordinati, vel ordinatores ſecundum Eccleſiaſticos Canones à proprio gradu decidant. Simoniaci quoque ſimoniacè à ſimoniacis ordinati, ſimiliter ab officio malè accepto remoueantur. ¶ Simoniacos aut non ſimoniacè à ſimoniacis ordinatos, miſericorditer per manus impoſitionem pro temporis neceſſitate in officio concedimus permanere.

Sed hoc intelligendum eſt de iis, qui ordinantur à Simoniacis, quos ignorabant eſſe ſimoniacos. Hoc facit ſimoniacos non reatus criminis, ſed ordinatio ſimoniaci.

Cap. CVIII. ¶ *De iis, qui non ſimoniacè à ſimoniacis ordinantur.*

De quibus Vrbanus Papa *in Concilio Placentino, c. 3. & 4. ait.*

SI *b* qui à ſimoniacis non ſimoniacè ordinati ſunt, ſi quidem probare potuerint ſe cùm ordinarentur, neſciſſe eos ſimoniacos eſſe & ſi tunc pro Catholicis habebantur in Eccleſia, talium ordinationes miſericorditer ſuſtinemus: ſi tamen eos laudabilis vita commendat. Qui verò ſcienter ſe à ſimoniacis conſecrari (immo execrari) permiſerint, eorum conſecrationem omnino irritam eſſe decernimus.

1 ¶ Et ſi tunc.] *Antea legebatur*, & quòd tunc, *quaſi onus id probandi incumberet volenti ſe purgare. Emendatum verò ex duobus manuſcriptis iſtius Concilij exemplaribus.*

Cap. CIX. ¶ *De eo, qui ordinatur ab illo, quam ſcit ſimoniacum eſſe.*

Idem Nicolaus iunior. *Hoc idem* Alexander ſecundus.

DE cætero ſtatuimus *c* vt ſi quis in poſterum ab eo, quem ſimoniacum eſſe non dubitat, ſe conſecrari permiſerit, & conſecrator, & conſecratus non diſparem damnationis ſententiam ſubeant, ſed vterque depoſitus pœnitentiam agat, & priuatus propria dignitate perſiſtat.

¶ *Verba huius, & ſequentis ca.* erga ſimoniacos, *ſunt in Epiſtola Nicolai ſecundi, in qua Concilium à ſe habitum refert: atque ea repetiuit Alexander ſecundus in epiſtola* d *omnibus Catholicis Epiſcopis directa, quæ habetur Romæ manuſcripta in tribus peruetuſtis Codicibus.*

Cap. CX. ¶ *Simoniacis in dignitate ſeruanda, nulla eſt impendenda miſericordia.*

Item *paulò ſuperius.*

ERga *e* ſimoniacos nullam miſericordiam in dignitate ſeruanda habendam eſſe decernimus; ſed iuxta Canonum ſanctiones, & decreta ſanctorum Patrum, eos omnino damnamus, ac deponendos eſſe, Apoſtolica auctoritate ſancimus.

Subaudiendum eſt, niſi violenter attracti fuerint. De his enim & quibuſlibet hæreticis violenter ordinatis ait Innocentius *ad Epiſcopos Macedoniæ epiſt. 22. c. 5.*

Cap. CXI. ¶ *De iis, qui inuiti ad hæreticorum ordinationem trahuntur.*

COnſtat multos vim paſſos, atque inuitos, attractos, repugnantéſque ab hæreticis ordinatos, ſed huiuſmodi aliquis, ſi poſt ordinationem talem non interfuit, cùm illi conficerent Sacramenta, ſi communioni eorum participatus non eſt, ſi ſtatim diſcedentibus illis 1 peſſimo conciliabulo eorum *a* abrenuntiauit, & ad Eccleſiam rediit *b*, iſte talis poteſt habere colorem aliquem excuſationis. Cæterum qui poſt menſem, aut ampliùs redierunt, cùm ſe conſiderarent ab hæreticis ordinatos, quamuis nihil ab eis acceperunt rei ſunt vſurpatæ dignitatis.

1 ¶ Illis.] *In editione trium tomorum legitur*, diſcedens de eius peſſimo, *editio quatuor tomorum, & codex Canonum habet vt Gratianus: multa autem in hoc capite collector arbitratu ſuo aptauit.*

Tales plerumque intuitu pietatis reformat Catholica manus impoſitio cum ſatisfactione & medicina pœnitentiæ: ſed damnationem ſimoniacorum, eorum, qui eis conſenſerunt, legimus: medicinam verò authenticam ex hac hæreſi nominatim non legimus: niſi quòd, ſicut vſurpatum eſt in Nouatianis, vel Donatiſtis, minoribus vtique hæreticis, nō canonicè ſed ex intuitu pietatis, ita etiam ex his poſſe fieri intelligimus, ideò etiam, quia alìorſum per omnia, orthodoxam habent fidem, niſi quòd Spiritum ſanctum credunt venalem. Et, vt ait beatus Auguſtinus, hæretici, cum redierint qua parte ſe abſciderint ab Eccleſia, curentur, qua verò parte adhæſerint, cognoſcantur.

Cap. CXII. ¶ *Qui ab hæreſi ad Eccleſiam redeunt, in quo inueniuntur ordine, ex beneficio perſeuerent.*

Hinc & Leo *Iannario* 1 *Aquilonienſi, epiſt. 3.*

OMnis cuiuſlibet ordinis Clericus, qui Catholicam deſerens vnitatem, hæreticæ, vel ſchiſmaticæ coniunctionis contagione ſe maculauerit, ſi ad Eccleſiam redierit cum legitima ſatisfactione, & erroris ſui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis, in quo inuenitur ordine permaneat.

1 ¶ Ianuario.] *Sic etiam citatur inf. ead. q. 7. c. ſaluberrimum, & ſic habetur in manuſcriptis Leonis codicibus, quãuis in excuſis ſit*, Iuliano. *Cæterùm verba ipſa epiſtolæ referuntur in dicto c. ſaluberrimum, & ex parte, ſupra ead. c. ſi quis hæreticæ. Nam hic ſententia potius aſſertur.*

De his autem, qui ordinantur ſimoniacè à non ſimoniacis (vtpote illi qui data pecunia Archidiacono, vel conſiliariis Epiſcopi, Epiſcopo ignorante, hoc efficiunt vt de manu eius ſacros Ordines accipiant) ita ſcribit Gregorius VII. *lib. 6. Reg. in ſynodo Romæ habita, anno Domini* 1078. *die 9. Nouembris, c. 5.*

Cap. CXIII. ¶ *Ordinationes, quæ ſimoniacè fiunt, falſæ iudicantur.*

ORdinationes *d*, quæ interueniente pretio, vel precibus, vel obſequio alicui perſonæ ea intentione impenſo, vel quæ non communi conſenſu cleri, & populi ſecundum Canonicas ſanctiones fiunt, & ab iis, ad quos conſecratio pertinet, non comprobantur falſas *e* eſſe diiudicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per oſtium, id eſt, per Chriſtum intrant; ſed, vt ipſa veritas teſtatur, fures *f* ſunt, & latrones.

11. ps. *Quia ergo ſimonia tripliciter in capitulo notatur, videndum eſt, quot modis pretium in hac hæreſi detur.*

---

a 4. *ſentent. diſtinct. 25. Pann. l. 3 c. 127.* b *Magiſter ibid.* c *C. 4.* d *Iuo p. 5. c. 79 Pannorm. l. 2. c. 126.* e *Magiſter ibid. Deuſded. p. 2. Iuo p. 2. c. 79. Pan. l. 3. c. 125.*

a *Eodem.*] *Orig. id eſt, Bonoſo.* b *ſupra ead. ca quod quidã 89 verſ. ſed ſicut.* c *Sup ead. ca. ſi quis hæretica, & inf. ea. q. 7. c. ſaluberrimum. Polyc. l. 7. tit. 5. Pann. l. 3. c. 131.* d *Poly. l. 2. tit. 38. Iuo p. 5. c. 81.* e *irritas.*] *Orig. & Poly.* f *Ioan. 10.*

Cap. CXIV.

CAP. CXIV. ¶ *De multiplici genere ſimoniacorum.*

Hoc beatus Gregorius *in Euangeliorum tractatu hom 4. in fine exponit, dicens.*

SVnt *a* nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis ſolummodo retributionem quærunt. ¶ Hi nimirum, quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt: quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum expetunt fauoris. Vnde bene, cùm iuſtum virum deſcribere Propheta *b*, ait. [Qui excutit manus ſuas ab omni munere.] Neque enim dicit, qui excutit manus ſuas à munere, ſed adiunxit [ab omni:] quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obſequio eſt ſubiectio *c* indebitè impenſa. Munus à manu pecunia eſt. Munus à lingua, fauor. Qui ergo ſacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non ſolùm nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit.

CAP. CXV. ¶ *Æternam damnationem inueniet, qui quolibet munere ad ſacros Ordines accedit.*

Idem *in regeſto.*

SI quis neque ſanctis pollens moribus, vel neque à Clero, populóque vocatus, vel pulſatione coactus, impudenter Chriſti Sacerdotium iam quolibet facinore pollutus, iniuſto cordis amore, vel ſordidis precibus oris, ſiue comitatu, ſiue manuali ſeruitio, ſiue fraudulento munuſculo Epiſcopalem ſeu Sacerdotalem, non lucro animarum, ſed inanis gloriæ, auaritia fultus dignitatem acceperit, & in vita ſua non ſpõte reliquerit, eúmque inſperata 1 mors pœnitentem non inuenerit proculdubio in æternum peribit.

1 ¶ Inſperata.] *In aliquot vetuſtis Gratiani codicibus legitur*, in aſpera mors pœnitentia.

CAP. CXVI. ¶ *Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.*

Hinc idem Gregorius *Ioanni Corinthiorum Epiſcopo lib.4. epiſt.55. ſeu c.99. ſcribit.*

DE *d* ordinationibus aliquid accipere ſub diſtricta interdictione vetuimus. Oportet ergo, vt neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros Ordines conſentiatis, vel permittatis adduci.

CAP. CXVII. ¶ *Nec pretio, nec prece, nec gratia, nec ſupplicatione aliqui ad ſacros Ordines accedant.*

Item *vniuerſis Epiſcopis per Elladem e prouinciam conſtitutis, eod. lib. epiſt.56. ſeu c.100.*

QVibuſdam *f* narrantibus agnoui, quòd in illis partibus nullus ad ſacrum Ordinem ſine commodi datione peruenit. Quòd ſi ita eſt flens dico, gemens denuntio, quia cùm Sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu ſtare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio *g*, quid redemptor noſter per ſemetipſum fecerit: quia ingreſſus in templum cathedras vendentium columbas euertit. Columbas quippe vendere eſt, de Sancto ſpiritu (quem ſibi conſubſtantialem Deus omnipotens per impoſitionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, vt prædixi, innuitur, quid ſequatur: quia, qui in templo Dei columbas vendere præſumpſerunt, eorum, Deo iudice, cathedræ ceciderunt. ¶ Qui videlicet error in ſubditis cum augmento propagatur. Nam ipſe quoque, qui ad ſacrum ordinem perducitur, iam in ipſa prouectus ſui radice vitiatus paratior eſt aliis vendere, quod emit. Et vbi eſt, quod ſcriptum eſt? [Gratis *a* accepiſtis, gratis date. Et cùm primo contra ſanctam Eccleſiam ſimoniaca hæreſis ſit exhorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum, quem quis cum pretio ordinat, prouehendo agit, vt hęreticus fiat? Ideóque hortamur, vt nullus veſtrum denuo hoc fieri patiatur, ſed neque gratia alicuius, neque ſupplicatione aliquos ad ſacros Ordines audeat promouere, niſi eum, quem vitæ, & actionis qualitas ad hoc dignum eſſe monſtrauerit. Nam ſi aliter factum denuo ſenſerimus, diſtricta, & Canonica illud noueritis vltione compeſci.

CAP. CXVIII. *Ad Epiſcopalem honorem nullus per ambitum accedat.*

Item Symmachus *ad Cæſarium, epiſt.1.c.5.*

NVllus *b* itaque per ambitum ad Epiſcopalem honorem permittatur accedere. Nam cùm hic exceſſus in laïca conuerſatione culpetur quis dubitat, quin religioſis, & Deo ſeruientibus incutiat opprobrium?

CAP. CXIX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Adeodato Epiſcopo, lib. 2. indict.11. epiſt.48.*

EStote ergo præcipué in ordinatione ſolliciti, & ad ſacros Ordines *c* niſi prouectiores ætate, & mũdos opere nullatenus admittatis, ne fortè ſemper eſſe deſinant, quod immature eſſe feſtinant Eorum enim, qui in ſacro ſunt Ordine collocandi, prius vitam, moréſque diſcutite: & vt dignos huic officio adhibere poſſitis, non vobis potentia, aut ſupplicatio quarumlibet ſubrèpat perſonarum. Ante omnia autem cautos vos eſſe oportet, vt nulla proueniat in ordinatione venalitas: ne (quod abſit) & ordinatis, & ordinantibus periculum magis immineat. Si quando igitur de his tractari neceſſe eſt, graues, expertóſque viros conſiliis *d* veſtris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione penſate.

¶ *Caput hoc duobus locis, vbi viſum eſt expedire, locupletatum eſt ex originali.*

CAP. CXX. ¶ *Neque fauore, neque venalitate ad ſacros Ordines quiſquam promoueatur.*

Idem *Columbo Epiſcopo, lib.2. indict.1. epiſt.47.*

PVeri *e* ad ſacros Ordines nullatenus admittantur, ne tantò perículoſius cadant, quantò citius conſcendere ad altiora feſtinant. Nulla ſit in ordinatione venalitas: potentia, vel ſupplicatio perſonarum nihil aduerſus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, ſi ad ſacros Ordines quiſquam non merito, ſed ex fauore (quod abſit) aut ex venalitate prouehitur.

Econtra idem Gregorius *quibuſdam ſupplicantibus, vnum acolytum, & alterum Diaconum legitur ordinaſſe. ſicut ipſe ſcribit l.7 indict.1. epiſt.2. Petro 1 Epiſcopo Corſicæ inter cætera.*

1 ¶ Petro] *In codicibus impreſſis* Epiſtola *vnde caput hoc ſumptum eſt, ſcribitur* Chryſantho Epiſcopo. *Verùm in codice peruetuſto Vatican earundem epiſtolarum, inſcribitur* Petro Epiſcopo per Corſicam. *Anſelmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum Epiſcopum Alexandriæ de Corſica legitur epiſtola alia quinto libro c.121. quamuis ſit fortaſſe mendum in voce.* Alexandriæ, *& ſcribendum videatur*, Aleriæ.

CAP. CXXI. ¶ *Epiſcopo interueniente, Papa quemdam acolytum ordinauit.*

LAtorem *f* præſentium per interceſſionem *g* ſanctitatis

a *Anſ.l.6.c.83. Burc.l.1.c.13. Iuo p.5.c.86. Pann.l.3.c.101.* b *Eſa.33* c *al. ſeruitus.* d *ſupra diſt. 110. c. nouit. Anſ.l 6.c.90. Poly.l.2.tit.1.* e *al. Heledam.*

f *Et eod.l.ep.51. & 55. & 5. epiſt.7. Burc.l.2.c.21. Iuo p.5. cap.* g *Matth.21.*

a *Matth.10.* b *Anſ.l.6.c.6.*
c *al. Ordines aſpirare, niſi.*] *Orig.* d *al. conſilij veſtri.*
e *Anſ.l.7.c.46.* f *Anſ.l.7.c.79.*
g *al. pro interceſſione.*

veſtræ acolytum fecimus, quem ad obſequia veſtra tranſmiſimus, vt ſi in lucrandis animabus amplius ſeruierit proficere amplius poſſit.

Cap. CXXII. ¶ *Quiſquis in Romana Eccleſia ſacrum ordinem acceperit, ab ea vlterius egredi non poterit.*

Idem *Heliæ Presbytero, & Abbati lib.4. epiſt.30. ſeu cap.74*

Filium *a* veſtrum *b* Epiphanium mandaſtis, vt ad ſacrum ordinem prouehere deberemus, vobiſque tranſmittere. Sed in vno vos audiuimus: in alio autem minimè audire potuimus. Diaconus quidem factus eſt. Sed quiſquis ſemel in hac Eccleſia ordinem *c* acceperit, egrediendi ex ea vlterius licentiam non habet. Si ergo vos videre non potuit, hac ex re conſolationem habeo, quia in filio veſtro requieſco.

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ: falſe diiudicantur, ſed hæ demum quæ precibus ordinandi, vel eius amici, non ſpirituali, ſed carnali affectu porrectis fiunt, cùm alias futura non eſſent: quas non charitas interueniens, ſed ambitio ſupplicans torquet. Non ſolùm autem Clericos cuiuſlibet Epiſcopi ſummus Pontifex in Eccleſia Romana valet ordinare, verumetiam opportunitate exigente Monachos, & quoſlibet Clericos conuocare poteſt, & inuitare.

Cap. CXXIII. ¶ *De eodem.*

Vnde Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori in epiſt. quæ incipit* [*Propoſueramus.*]

Per *d* principalem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli poteſtatem, ius habemus non ſolùm Monachos, verumetiam quoſlibet Clericos de quacunque diœceſi, cùm neceſſe fuerit, ad nos conuocare, atque Eccleſiaſticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

15. ps. *Quolibet ergo munere interueniente falſa diiudicatur ordinatio. Sicut autem pretio interueniente ſacri Ordines non ſunt tribuendi, ita nec reſtituendi. Vt enim ait B. Ambroſius, ſacri Ordines nec pretio ſunt emendi, nec redimendi.*

Cap. CXXIV. ¶ *Pretio interueniente, Sacerdotale officium non reſtituatur.*

Hinc etiam Gregorius VII. *ait l.6. reg. in Concilio habito anno Domini* 1078. *Pontificatus ſui 6. cap.10.*

Nvllus *e* Epiſcopus grauamen, ſeu ſeruile ſeruitium ex vſu contra Eccleſiaſticam normam Abbatibus, ſeu Clericis ſuis imponat: vel interdictum Sacerdotale officium pretio interuenire reſtituat. Quod ſi fecerit, officij ſui periculum ſubeat.

Qui autem pecuniam accipiunt, vt ordinandis ſacros Ordines non tribuant, vel vt canonicæ electioni aſſenſum non præbeant, aut Eccleſiis ædificandis vel conſecrandis lapidem benedictum, vel conſecrationem ſubtrahant, multis argumentis acceptæ pecuniæ rei, & infames eſſe probantur.

Cap. CXXV. ¶ *Sacrilegi ſunt iudicandi, qui Eccleſiam Dei non permittunt regulariter ordinari.*

Ait enim Paſchalis ſecundus

Svnt quidam, qui vel violentia, vel fauore non permittunt Eccleſias regulariter ordinari. Hos etiam decreuimus vt ſacrilegos iudicandos.

Cap. CXXVI.

¶ *Codicis lib. 9. ad legem Iuliam repetundarum. Impp.* Gratian. Valentin. & Theodoſius.

Ivbemus *f*, & hortamur, vt ſi quis fortè honoratorum, decurionum, poſſeſſorum, poſtremò etiam colonorum, à cuiuſlibet ordinis iudice fuerit aliqua ratione concuſſus, ſi quis ſcit de iure venalem fuiſſe ſententiam, ſi quis pœna vel pretio remiſſam, vel vitio cupiditatis ingeſtam, ſi quis poſtremo quacunque de cauſa improbum iudicem potuerit approbare, is vel adminiſtrante eo, vel poſt adminiſtrationem depoſitam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet, cum probauerit, & victoriam reportaturus, & gloriam.

Cap. CXXVII. ¶ *De eodem.*

Item in digeſtis lib.3. tit. de calumniatoribus a *l.1.* [Vlpianus *lib.10. ad Edictum.*

In eum, qui vt calumniæ cauſa negotium faceret, vel non faceret, pecuniam dicetur *b* accepiſſe, intra annum 1 vtilem, in quadruplum eius pecuniæ, quam accepiſſe dicetur, poſt annum ſimpli *c* in factum actio competit.

¶ *In hac, ſequentibus legibus quæ ex ff. citantur, repoſiti ſunt tituli ex vetuſtis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valde conueniunt.*

1 ¶ Vtilem.] *Hæc dictio non eſt in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis, ſed ob gloſſam non eſt ſublata.*

Cap. CXXVIII.

Ibidem lib.47. tit.13. l.3. de concuſſione. Macer. *lib.1. publicorum iudic.*

Concuſſionis iudicium publicum non eſt. Sed ſi ideo pecuniam quis accepit, quod crimen minatus ſit, poteſt iudicium publicum eſſe ex ſenatuſconſultis, quibus pœna legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint, quíve ob accuſandum, vel non accuſandum, denunciandum, vel non denunciandum teſtimonium, pecuniam acceperint.

Cap. CXXIX. PALEA.

[*Ibidem lib.48. tit.11. ad legem Iuliam repetundarum, l.3.* Macer. *lib.1. pub. iudic.*]

Lege Iulia repetundarum tenetur, qui cùm aliquam poteſtatem haberet, pecuniam ob iudicandum, vel non iudicandum 1 decernendúmve acceperit: [Venuleius Saturnius l. vel quo. eod. tit.] vel quo magis, aut minus quid ex officio ſuo faceret.

1 ¶ Vel non iudicandum.] *Sic etiam in Digeſtis vulgatis, ſed à Pandectis Florentinis abſunt iſtæ voces. Eſt autem Palea iſta ferè in omnibus vetuſtis exemplaribus Gratiani: & à cap.* ſunt quidam *vſque ad finem quæſtionis nulla eſt diſtinctio capitum.*

Cap. CXXX. ¶ *De eodem.*

Idem *eod. tit. l.6.*

Eadem lege tenetur, qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium pecuniam acceperit 1. *& poſt pauca.* ¶ Lege Iulia repetundarum cauetur, ne quis ob militem legendum mittendúmve, æs accipiat, néve quis ob ſententiam in ſenatu, conſilióve publico dicendam pecuniam accipiat, vel ob accuſandum vel non accuſandum. ¶ Macer. lib.1. pub. iudic. l.7. Lex Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem arbitrúmve dandum, mutandum, iubendúmve, vt iudicet néve ob non dandum, non mutandum, non iubendum, &c. néve ob litem æſtimandam, iudiciúmve capitis, pecuniæve faciendum, vel non faciendum aliquid accipiat, *& infrà.* ¶ Hodie ex lege Iulia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerumque vel exilio puniuntur, vel etiam durius, prout admiſerint. Venuleius eod. tit. l.6. Hac lege damnatus teſtimonium publicè dicere, aut iudex eſſe poſtularéve prohibetur.

1 ¶ Accepetit.] *In Pandectis ſequitur verſiculus,* Hac lege damnatus. *qui exponitur in fine huius capitis.*

QVÆSTIO II.

2. ps. *Sequitur ſecunda quæſtio qua quæritur, an pro ingreſſu monaſterij, pecunia ſit exigenda: vel exacta perſoluenda. Hoc vtrumque licite geri, vtriuſque teſtamenti ſerie comprobatur. Legitur enim in 1.* d *lib. Reg. quod Anna detulit ſecum Samue-*

a *Anſ. l.7. c.78.* b *noſtrum.*] *Orig.* c *al. ſacrum ordinem.* d *infrà 9. q.3. c.1. per principalē. Anſ. l.1. c.75 & l.2. c.14.* e *Poly. l.4. tit.21.* f *Tit.27. l.4. In cod. Theo. li.9. eo. tit.*

a *Tit.6.* b *al. detegitur.* c *al. in ſimplum.* d *1. Reg.1.*

lem

lem, poſtquam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphoræ vini ad domum Domini in Silo. ¶ *In actibus* a *verò Apoſtolorum legitur, quòd multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: nec aliquid eorum, quæ poſſidebant quiſquam proprium eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia, & ſinguli vendebant prædia ſua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apoſtolorum: quorum vnus, Ananias* b *nomine, dum partem ſibi reſeruaret, cum vxore ſua Sapphira, ſententia maledictionis accepta ante pedes Apoſtoli cecidit mortuus.* ¶ *Hinc liquido apparet, quòd ingreſſuri monaſterium ſua debent offerre rectoribus: nec aliter ſunt recipiendi, niſi ſua obtulerint. Sed aliud eſt, ſua ſponte offerre, aliud exacta perſoluere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, ſed ſponte munera Sacerdotibus obtulit. Credentes ſua ſponte offerebant Apoſtolis, vt indigentium neceſſitatibus deſeruirent, quæ inſtante perſecutione infidelium, eis poſſidere non licebat. Ananias quoq; non ideo damnatus eſt, quia ſua nollet offerre: ſed quia Spiritui S. mentitus, pretia eorum, quæ Apoſtolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergo his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingreſſuris aliquid exigere, ſed ſponte oblata ſuſcipere; quia illud damnabile eſt, hoc verò minimè.*

CAP. I. ¶ *Pro dedicandis Eccleſiis nihil exigatur.*
Vnde in Concilio Bracarenſi c. II c. 5. *legitur.*

PLacuit *d*, vt quoties ab aliquo fidelium ad conſecrandas Eccleſias Epiſcopi inuitantur, non quaſi ex debito munus aliquod à fundatore requirant: ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuatur: ſi verò aut paupertas illum, aut neceſſitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen vnuſquiſque Epiſcoporum meminerit, vt non priùs dedicet Eccleſiam, niſi antea dotem baſilicæ & obſequium ipſius per donationem chartulæ confirmatum *e* accipiat. Nam non leuis culpa eſt iſta temeritas, ſi ſine luminariis, vel ſine ſubſtantiali ſuſtentatione eorum, qui ibidem ſeruituri ſunt, tanquam domus priuata conſecratur Eccleſia.

CAP. II. ¶ *Ab iis, qui ad conuerſionem accedunt, nihil eſt exigendum, nec pretio aliquis ad conuerſionem eſt inuitandus.*
Item Bonifacius *vrbis Romæ Epiſcopus ſcribit omnibus Caralitanæ Eccleſiæ Cœnobitis.*

QVàm pio mentis affectu, fratres chariſſimi, veſtræ deſtitutioni Romana compatiatur Eccleſia, vobis fortaſſis eſt incognitum, ſed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem veſtræ quòd idoneum demus reſponſum, Deum teſtificor, ipſa quoque me dubitatio reddit anxium, & ineptum. Nuſquam *f* enim legimus Domini diſcipulos, vel eorum miniſterio conuerſos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu prouocaſſe: niſi fortè de pauperum alimento quis inconcinnè proponat, quorum nulli, cuiuſcunque profeſſionis eſſet, victualia negabantur: Scimus *g* equidem, quòd omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum, à quo bonæ voluntatis donum accipit, qui ſancto deliberationis arbitrio gratis Deo ſeruire diſponit. Reſtat ergo, vt qui pro aliqua Eccleſiaſtica ſuſceptione munus accipit, donum Dei, quod à patre luminum deſcendere debuit, vendat: munus autem largiens importunus emat. Quid autem de diuini doni venditoribus, vel emptoribus conſequatur, concludi neceſſe non eſt. ¶ Cauete ergo fratres, quàm ſit ambiguum quod petiiſtis conſilium: quod quidem ſecundùm veſtræ voluntatis propoſitum nulla inuenimus ratione cōfirmatum. Verumtamen, ſi veſtræ neceſſitati adeò eſt opportunus, quem reperiſtis *a*, dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conuentio, nullàque veſtræ Eccleſiæ fiat diſtractio, accedat, gratis Deo ſeruire incipiat, ſuique regiminis deuotè geſtet obſequium: & poſtmodum vos quaſi ſubſidij gratia, aliqua ſuæ Eccleſiæ munera largiri fratrum ſolatio Romana permittit Eccleſia.

¶ *B. Thomas citat hoc caput 2. 2. q. 100. in fine articuli tertij, & rem, quam ibi tractat, ſola huius capitis auctoritate conſtituit.*

CAP. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Vnde* Vrbanus Papa *in Concilio apud Melfiam, cap. 12.*]

NVllus *b* Abbas pretium ſumere, vel exigere ab eis, qui ad conuerſionem veniunt, aliqua pacti *c* occaſione præſumat. Regulam antiquam ſequens, nulli vnquam de ordinationibus aliquid omnino accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitionem ſimulatio inuenit, appellatione paſtelli. Quia enim 1 ordinando Epiſcopo, Pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem eius epiſtolam notarius ſcribit.

¶ *In nonnullis vetuſtis exemplaribus, in quibus paucæ ſunt paleæ, habetur caput hoc vſque ad verſ.* Regulam: *Reliqua verò ſunt B. Gregorij locis indicatis.*

1 ¶ Quia enim] *In pleriſque exemplaribus, quæ habent hanc paleam, non ſunt iſtæ duæ voces. Verùm apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & coniungitur cum iis, quæ in ſequenti capite afferuntur, hoc modo,* Quia enim ordinando Epiſcopo Pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autē eius epiſtolam notarius ſcribit, ſicut Pontificem non decet, &c.

CAP. IV. ¶ *Ab ordinando non debet aliquid exigi, ſed nec voluntariè oblata reſpui oportet.*

Item Gregorius *in Regeſti lib. 4. epiſt. 44. ſiue c. 88. in Synodo Romæ habita.*

SIcut *d* Epiſcopum non decet manum, quam imponit vendere, ita miniſter, vel notarius non debet in ordinatione eius vocem ſuam, vel calamum venundare. *& paulò poſt.* ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito *e*, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo cauſa, dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non *f* ex ambientis petitione proceſſit.

Auctoritate Bonifacij patenter oſtenditur, quòd ſicut nullus pretio eſt inuitandus ad conuerſionem, ita nulli, pecuniæ interuentu, Eccleſiæ largiri oportet ingreſſum. Auctoritate verbis Gregorij datur intelligi, quod pro ingreſſu Eccleſiæ non licet pecuniam exigere, ſed ſpontaneè oblatam licet ſuſcipere.

2. pars. *Item apponitur illud* Apoſtoli 1. *ad Timoth. c. 5.*

CAP. V.

VIduas honora, quæ verè viduæ ſunt. [*Quæ autem non ſunt verè viduæ, id eſt, quæ ſuis, vel parentum opibus ſuſtentari poſſunt, non recipiantur*] vt Eccleſia ſufficiat iis, *quæ verè viduæ ſunt.*

---

a *Act. 4.* b *Act. 5. & in VVormac. c. 3. ferè idem.* d *Burc. l 3. c. 37. Iuo* [illegible] e *al. confirmatam.* f *al. nunquam. Iac. 1.*

a *al. cepiſtis.* b *Anſ. l 6. c. 91. Pann. l 3. tit. 2. c. 7. Iuo p. 5. c. 103. Poly. l. 2. tit. 2. B. Gregorius lib. 4 epiſt. 44. & l. 12. poſt epiſt.* c *placiti.*] *Orig.* d *extra de ſimonia c. 1 Poly.*] *Anſ.*] *ibid. Iuo.*] e *al. pacto.* f *ex accipientis ambitu non proceſſit.*] *Orig.*

¶ *Caput*

¶ *Caput hoc in multis vetuſtis codicibus eſt coniunctum ſuperiori.*

CAP. VI. ¶ *Qui ſumptibus propriis ſuſtentari poteſt, ab Eccleſiæ ſtipendia non accipiat.*

Item Hieronymus *ad Damaſum Papam.*

CLericos *a* autem illos conuenit Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuis ſuſtentari poſſunt; ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium, iudicium ſibi manducant & bibunt.

¶ *Infra etiam 16. q. 1. c. fi. citatur ex Hieronymo. Ac ſimilia habentur in regula Monachorum ex dictis Hieronymi, in c. de paupertate, & in gloſſa ordinaria ad c. 5. prima ad Timotheum ex Hieronymo.*

CAP. VII. ¶ *Quibus ſua ſufficiunt, Eccleſiæ alimentis non ſuſtententur.*

Item Proſper *de contemplatiua vita, lib. 2. c. 9. & 10.*

PAſtor *b* Eccleſiæ iis, quibus ſua ſufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud ſit habentibus dare, quam perdere. Nec illi, qui ſua poſſidentes dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis quidem dicit per Prophetam c Spiritus Sanctus [Peccata populi mei comedunt.] Sed ſicut nihil habentes proprium, non peccata, ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt: ita poſſeſſores non alimenta, quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiunt.

Verùm his auctoritatibus prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi, non illi, qui quondam fuerunt diuites, poſteà verò omnia reliquerunt, vt d *Petrus & Matthæus, & Paulus, aut pauperibus diſtribuerunt, vt Zachæus* e, *aut Eccleſiæ rebus adiunxerunt ſicut illi* f, *qui prædia ſua vendentes, ponebant pretia ante pedes Apoſtolorũ, vt eſſent omnia communia, ſed illi, qui in domibus parentum reſidentes, vel ſua relinquere nolentes, Eccleſiaſticis facultatibus paſci deſiderant.*

CAP. VIII. ¶ *Qui ſua relinquere non vult, non debet ſumptibus Eccleſiæ ſubſtentari.*

De quibus in eodem libro Proſperi, c. 10. *ſubinfertur.*

SI *g* quis propter hoc non vult ſua relinquere, vt habeat vnde viuat, vt quid accipit vnde rationem reddat? vt quid peccatis alienis ſua multiplicat? *Idem ibidem paulò ſuperiùs.* ¶ Non eſt meum dicere, quali peccato cibos pauperum præſumendo ſuſcipiunt, qui Eccleſiam, quam iuuare de propriis facultatibus debuerāt, ſuis expenſis inſuper grauant, propter hoc fortaſſis in congregatione viuentes, ne aliquos pauperes paſcant, ne aduenientes excipiant, aut ne ſuum cenſum expenſis quotidianis imminuant. ¶ Quòd ſi aliquid de fructibus ſuis Eccleſiæ, velut pro ipſa expenſa ſua contulerint, non ſe præferant inani iactantia illis, quos nihil habentes paſcit, & veſtit Eccleſia, quia perfectior eſt ille, qui ſe mundi rebus expoliat, aut *h* qui cum nihil habuerit, nec habere deſiderat, quàm ille, qui ex multis, quæ poſſidet, Eccleſiæ aliquid præſtat, ac ſe de eo, quod præſtiterit, forſitan iactat.

Ecce, qui prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi. Illi verò, qui omnia ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adiungunt, & ab Eccleſia laudabiliter ſuſcipiendi ſunt, & eius opibus ſuſtentandi.

a 16. *q. 1. cap. fin.* b *in Concil. Aquiſgr. c. 107. Proſper. ibid. c. 10* c *Oſeæ 4* d *Matth. 4.*
e *Luc. 19.* f *Act. 4.* g *& in Concil. Aquiſgr. ibid.*
h *al. &*

CAP. IX. ¶ *Qui ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adiungunt, laudabiliter Eccleſiaſtica diſpenſant.*

Vnde in eodem libro *a, cap. 11. legitur.*

SAcerdos, cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non ſolùm ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit à populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta: quia omnia ſua aut parentibus 1 reliquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adiunxit, & ſe in numero pauperum, paupertatis amore conſtituit, ita vt vnde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tanquam pauper voluntarius viuat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut natiuitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ neceſſaria, ſiue in domibus ſuis, ſiue in congregatione viuentes accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, ſed cogit viuendi neceſſitas. *& infrà.* b c. 14. ¶ De talibus dicere videtur Apoſtolus c [Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, & qui in altario deſeruiunt, cum altario participant.] Qui niſi hoc de contemptoribus facultatum ſuarum vellet intelligi, nunquam ſecutus adiungeret: [Ita & Deus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.] De Euangelio viuunt qui nihil propriũ habere volunt, qui nec habent, nec habere aliquid concupiſcunt, non ſuorum, ſed communium poſſeſſores. Quid eſt aliud de Euangelio viuere, niſi laborantem inde, vbi laborat, neceſſaria vitę percipere? Apoſtolus tamen, qui ſic Euangelium prædicauit, vt nec de Euangelio viueret, ſed neceſſaria ſibi ſuis manibus miniſtraret, de ſe confidenter eloquitur. [Ego autem nullo horum vſus ſum.] Et quare hoc dixerit, ſecutus aperuit dicens. [Expedit mihi mori magis, quàm vt gloriam meam quis euacuet.] Euacuare dicit gloriam ſuam, ſi ab eis, quibus prædicabat, voluiſſet accipere vitæ temporalis *d* expenſam. Nolebat quippe in re præſenti laboris ſui fructum, ſed in futuro recipere.

1 ¶ Aut parentibus.] *In aliquot manuſcriptis Gratiani legitur*, aut pauperibus reliquit. *in vetuſto autem Proſperi codice & in Concilio Aquiſgranenſi legitur*, quia omnia ſua aut reliquit aut Eccleſiæ rebus adiunxit. *Sed quoniam multa exemplaria Gratiani, & Proſperi habent vulgatam lectionem, nihil eſt mutatum.*

CAP. X. ¶ *Iuxta meritum laboris, Eccleſiaſtica ſtipendia Sacerdotes diſtribuant.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 36.*

CLerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilantérque deſeruiunt, ſtipendia ſanctis laboribus debitè ſecundùm ſeruitij ſui meritum per *e* ordinationem Canonum à Sacerdotibus conſequantur.

Multorum 1 *auctoritatibus luce clariùs conſtat, quod ab ingreſſuris Monaſterium non licet pecuniam exigere, ne & ille, qui exigit & ille, qui ſoluit, Simoniæ crimen incurrat.*

1 ¶ Multorum.] *In vulgatis codicibus huic.* § Multorum. *præponebatur hic titulus.* Item ex Concilio Vrbani Papæ habito Aluerniæ, *qui ſublatus eſt, quoniam abeſt ab omnibus vetuſtis exemplaribus collatis, & in pleriſque hic §. eſt initium ſequentis tertiæ quæſtionis.*

QVÆSTIO III.

SEd adhuc obiicitur, quòd qui ingreſſuri monaſterium pecunias tribuant, non propoſitum religionis, ſed participationem ſtipendiorum Eccleſiæ emunt. Temporalia ergo non ſpiritualia ementes, nequaquam ſimoniaci habendi ſunt. ¶ His itaque reſpondetur. Non ſolum qui temporalia, ſed etiam, qui temporalia eis annexa pretio accipiunt, vel

a *Et in Aquiſgr. c. 108.* b *In Aquiſgr. c. 111.*
c *1. Cor. 9.* d *al. corporalis.* e *al. vel.*

tribuunt

tribuunt a, *Simoniaci iudicantur. Vnde Malachias* b *loquens ex perſona Domini.* [*Quis eſt, inquit in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuitò? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.*] *Oſtia claudere non eſt ſacri muneris officium, ſed tantùm ſibi adiunctum.*

CAP. I. ¶ *De iis qui ſacros Ordines munerum acceptione diſpenſant.*

Item Gregorius *ſcribit vniuerſis Epiſcopis Hiſpanis.*

AVdiuimus dilectiſſimi, quod nos audiſſe oportuit: ſed audiſſe profectò non libuit: quoſdam ſcilicet eſſe ſacrorum Ordinum profeſſores: qui ſub munerum datione, vel acceptione, Dei Eccleſias, vel earum ſibi beneficia vſurpant. Quod quidem ſcelus vos non iamdudum acriter correxiſſe vehementer admiramur. Iuſte enim vterque corripiendus eſt, & ſanctæ liminibus Eccleſiæ ſubmouendus, & qui pro Eccleſiæ ambitu munera largitur, & qui vt Eccleſiam adeat, quidquam præſumit accipere. Iſte quippe donum Dei demere, hic autem præſumit vendere. A ſacrilegio quoque hoc facinus non diſpar dixerim: cùm id, quod ſponte & ſacro deliberationis arbitrio gratis, fieri debuit, ſub pecuniæ pactione cauſatur Quare fratres chariſſimi quæ taliter facta ſunt, curiosè refellite, infecta prohibete, veſtriſque iuſſionibus reſiſtentes digno anathematis vinculo percutere non dubitate.

CAP. II. ¶ *De iis, qui Eccleſias, vel Eccleſiaſtica vendunt*

Item *Rothomagenſi Epiſcopo, & Gallicis omnibus.*

SI quis dator, vel acceptor, Dei Eccleſias, vel Eccleſiaſtica beneficia (quæ quidam præbendas vocãt) ſub pecuniæ interuentu ſuſceperit, ſiue dando emerit, ſiue accipiendo vendiderit à Simonis non excluditur perditione. Sed ſi perſeuerans fuerit, perpetua mulctetur damnatione. Nam qui ſub Religionis obtentu Deo famulari voluerit, ſi quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuſtè receperit, reſtituere: & quidquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

CAP. III. ¶ *Ab officio ſuſpendatur Epiſcopus beneficia, vel Eccleſiaſtica officia vendens.*

Item Gregorius VII. *Papa lib.6.reg.in Synodo, c.4*

SI quis Epiſcopus præbendas Archidiaconatus præpoſituras, vel aliqua Eccleſiaſtica officia vendiderit, vel aliter, quàm ſtatuta ſanctorum Patrum præcipiunt, ordinauerit, ab Eccleſiæ officio ſuſpendatur. Dignum eſt enim, vt ſicut gratis Epiſcopatum accepit, ita membra eiuſdem Epiſcopatus gratis diſtribuat.

CAP. IV. ¶ *Nec altaria, nec præbendas Epiſcopis vendere licet.*

Item ex Concilio Vrbani Papæ *habito Aluerniæ.*

QVæſitum eſt de Epiſcopis, qui altaria Monaſteriis data frequenter redimi compellebant pecunia: quia quidam Simoniacæ prauitatis vſus in Galliarum partibus iam diutius inoleuit, vt Eccleſiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos altaria nuncupantur) Monaſteriis datæ, ſæpius ab Epiſcopis ſub palliata auaritia vendãtur: mortuis nimirum, ſeu mutatis Clericis, quos perſonas d vocant. Nos auctore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex Miniſteriis Eccleſiaſticis propellentes, hoc vlteriùs fieri auctoritate Apoſtolica prohibemus, ſicut etiam præbendas omnes venumdandas interdicimus. Porro quæcunque altaria, vel decimas ab annis triginta, & ſupra, ſub huiuſcemodi redemptione poſſediſſe Monaſteria noſcuntur, quietè deinceps, & ſine moleſtia qualibet eis poſſidenda firmamus. ¶ Saluo vtique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem altaribus habere ſoliti ſunt.

In ſummis Capitulorum Concilij Claromontenſis habiti Aluerniæ (de quibus ſupra ad c.2. diſtinct.60. dictum eſt) cap. 6. hæc leguntur, quæ ad caput hoc videntur ſpectare. Vt altaria Congregationibus Canonicorum, vel Monachorum per perſonas data, mortuis perſonis, libera redeant in manus Epiſcoporum, niſi fuerint illis per e orum ſcripta, vel priuilegia confirmata.

a *Hæ voces* [*vel tribuunt*] *abſunt à pleriſque manuſcr.*
b *Mar.2.* c *Poly.c.2.tit.4.* d *al.perſonatos.*

CAP. V. ¶ *Quidquid data, vel promiſſa pecunia in ſacris Ordinibus acquiritur, irritum habeatur.*

Item 1 in Concilio Placentino, *c.1.& 2.*

EA, quæ à ſanctis Patribus de Simoniacis ſtatuta ſunt, nos quoque & iudicio ſancti Spiritus, & Apoſtolica auctoritate firmamus. Quidquid ergo vel in ſacris Ordinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus, vel data a, vel promiſſa pecunia acquiſitum eſt, nos irritum eſſe, & nullas vnquam vires habere cenſemus.

1 *Antea legebatur.* Item Gregorius. *Sed in aliquot vetuſtis rectè eſt,* Idem, *nimirum Vrbanus II. in cuius Synodo hæc habentur.*

CAP. VI. ¶ *Quidquid poſſidetur, nomine pecuniæ intelligitur.*

Item Auguſtinus *de diſciplina Chriſtiana, vel de dono diſciplinæ, c.1.* b

TOtum, quidquid homines poſſident in terra, omnia quorum domini ſunt, pecunia vocatur: ſeruus, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum eſt, pecunia dicitur, *& infra.* ¶ Ideo autem pecunia vocata eſt, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.

CAP. VII. ¶ *Qui Eccleſiaſtica beneficia emerit, Eccleſias quoque emere probatur.*

Item Paſchalis Papa.

SI c quis obiecerit non conſecrationes emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus 1 deſipere probatur. Nam cum corporalis 2 Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nulla proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter viuit, quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit. Nullus 3 igitur emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum: nec paſtellum, nec paſtum antea, vel poſtea pro huiuſmodi ſoluat

1 ¶ Penitus.] *Deuſdedit, & Anſelmus legunt,* videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus ſapere.

2 ¶ Corporalis Eccleſia.] *Deuſdedit ſic habet,* cùm corporalis Eccleſiæ Epiſcopus, vel Abbas ſine rebus, &c. *Reliqui collectores, & vetuſti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.*

3 ¶ Nullus igitur] *Deuſdedit, Polycarpus, Iuo, & codex manuſcriptus Decretorum Pontificum (in quo integra ferè Paſchalis epiſtolæ, vnde caput hoc acceptum eſt, refertur) non habent hæc verba: ſed poſt verbum* derelinquit, *continenter ſubiungunt,* Quam tamen obiectionem ſacer Chalcedonenſis Canon penitus exterminat, &c. *Auctor verò eius capitis, ac totius illius epiſtolæ eſt Paſchalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epiſtola Paſchalis eſt poſt decreta Hadriani II cum decreta Paſchalis ſecundi ſint poſt Vrbanum ſecundum, eo planè ordine, quo ſibi ſucceſſerunt: quod etiam ex ſequenti capite indicatur.*

a *al.data, vel accepta, vel promiſſa.* b *C.2.*
c *Deu dedit p.2. Magiſter lib.4. diſt 25. Polyc.lib.7 tit.6. Anſelmus lib.13.c.33. Iuo part.2.cap.84. Pannorm. lib.3. c.123.*

CAP.

Cap. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Vrbanus II. *Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio L.* a *præpoſito Eccleſiæ ſancti Iuuentij apud Ticinum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

SAluator *b* prædicit in Euangelio *c* circa finem ſæculi Pſeudochriſtos, & Pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere,& fideles ſuos in mundo multas habituros preſſuras,ſed tamen portas inferi aduerſus Eccleſiam non præualituras. Proinde(quia vt ait Apoſtolus *d* oportet hæreſes eſſe,vt qui probati ſunt,manifeſti fiant)oportet nos cum Propheta *e* ex aduerſo conſurgere,& murum opponere pro domo Iſraël, & cum eodem Apoſtolo *f* per multas tribulationes intrare in regnum Dei: quoniam non *g* ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. ¶ Igitur, quia innotuiſti nobis, quòd tibi obiicitur, vtrum vendere Eccleſiaſticam rem ſimoniacum ſit, hoc ſimoniacum eſſe patenter colligitur ex hoc, quod beatus Apoſtolus ait *h* Simoni. [Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ: quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri; Donum quippe Dei Spiritus ſanctus, & donum Dei eſt res ipſi Eccleſiæ oblata. Et ſi bene animaduertis,Simon magus, qui ad fidem fictè acceſſit non Spiritum ſanctum propter Spiritum ſanctum 1, quo ipſe erat indignus (quoniam, vt ſcriptum *i* eſt, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed ideo, quantum in ipſo erat, emere voluit, vt ex venditione ſignorum quæ per eundem fierent,multiplicatam pecuniam lucraretur, Nec Apoſtolus emptionem Spiritus ſancti (quam bene fieri non poſſe nouerat) ſed ambitionem quæſtus talis, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus, in eodem Simone exhorruit,& maledictionis iaculo percuſſit. Quiſquis *k* igitur res Eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus,& à fidelibus Deo donantur,quæ ab eodem gratis accipiuntur, & Deo gratis dari debent) propter ſua lucra vendit,vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecunia exiſtimat. Ideo, qui eaſdem res non ad hoc ad quod inſtitutæ ſunt,ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt, cùm principalis intentio Simonis fuerit ſola pecuniæ auaritia, id eſt, idololatria, vt ait *l* Apoſtolus Paulus. Alioquin,cur ſancta Synodus Chalcedonenſis DCXXX. Epiſcoporum *, procuratorem, vel defenſorem Eccleſiæ, vel quenquam regulæ ſubiectum adeò per pecuniam ordinari prohibet,vt interuentores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quòd eoſdem ſimoniacos iudicet? Quòd ſi præfati milites *m* Eccleſiæ ob huiuſmodi ſcelus taliter percellantur, nemo ſapiens negabit non militantes Eccleſiæ multo damnabiliùs ob hanc cauſam, id eſt, emptionis, vel venditionis, debere percelli. Sed & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis 2 de conſecratione affirmat, quòd quiſquis *n* eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non prouenit, neutrum inuenditum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem Eccleſiæ vendit, vel emit, ſimoniacum eſſe intelligitur *o*. Nomine verò procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, vt verbi gratia, præpoſitum,œconomum, vicedominum: defenſoris nomine aduocatum, ſiue caſtaldum, & iudicem: in ſubiecto verò regulæ Archipresbyterum. Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum officio. Quod verò Spiritum ſanctum, quantum in ſe eſt, vendat, vel emat, qui præpoſituram, vel aliquid huiuſmodi vendit, vel emit, audi Auguſtinum *a* ſuper Ioannem. [O quot 3 præpoſituras fecerunt. Alterum præpoſitum habet Carthagine Primianus,alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum habent in Numidia illi & illi,quos iam nec nominare ſufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam *b*: vnuſquiſq; laudat Præpoſitum 4 ſuum, quòd vendit, &c.] Ecce venerabilis Auguſtinus de præpoſituræ diſtractione agens nomine columbæ ſancti Spiritus venditionem, vel emptionem accipit, ſicut & omnes huius Euangelici capituli tractatores. Penſandum verò eſt, qua pœna multentur, qui iam Deo, & Eccleſiæ ſuæ oblata vendunt, vel emunt: ſi cum flagellis à Dei templo eiecti ſunt, qui quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebant Si de offerendorum venditoribus, vel emptoribus dictum *c* eſt: Vos feciſtis domum Patris mei, domum negotiationis,& ſpeluncam latronum, quid dicetur de Eccleſiæ iam oblatorum venditoribus, vel emptoribus? Et ne quis ſanus obiiciat meritò hoc Dominum tam acerbè vindicaſſe,quia tunc illa in Dei templo vendebantur, Eccleſiaſticæ verò res modò extra templum, attende ſuperiùs Auguſtinum non determinantem locum venditionis,vel emptionis præpoſitorum,ſed tantùm indefinitè dicentem. [Circuit aliquis emere columbam, vnuſquiſque præpoſitum ſuum laudat,quod vendit]non adiiciens,in templo,vel extra templum. Hæc circa venditores, vel emptores rerum ſacrarum ſufficiant

¶ *Integram epiſtolam Vrbani II. dilecto filio L. Præpoſito Eccleſiæ B. Iuuentij apud Ticinum refert Deuſdedit in ſua collectione.*

1 ¶ Propter Spiritum ſanctum.] *Additæ ſunt hæ duæ voces,& totus hic locus emendatus ex ipſa epiſtola,quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Paſchalis] *Antea legebatur*, Paſchaſius libro de conſecratione, *reſtitutus autem eſt locus ex vetuſtis codicibus,& Originali. Citatur enim hic, quod habetur in capite antecedente ex epiſtola Paſchalis Papæ.*

3. ¶ O quot præpoſituras.] *Apud B. Auguſtinum (cuius multi vetuſti codices hoc loco collati ſunt)legitur,* ô quot propoſita fecerunt:alterum propoſitum, &c. *Apud Vrbanum verò vbique eſt,* propoſta & propoſtum.

4 ¶ Præpoſitum ſuum.] *Apud B. Auguſtinum dicitur.* vnuſquiſque ad propoſitum ſuum laudat, quod vendit. *In epiſtola verò Vrbani,* vnuſquiſque propoſtum ſuum laudat, quod vendit, *Nomine autem propoſiti apud B Auguſtinum interdum ſignificari ſectam quandam conſtat ex 2. lib. contra Creſconium, c. 56.*

Cap. IX. ¶ *Miniſtri, & ſeruitores Eccleſiæ abſque vlla venalitate ab Epiſcopis ordinentur.*

Item Alexander II *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Lucenſis Eccleſiæ Clero, & populo ſalutem perpetuam.*

EX *d* multis temporibus hoc deteſtabile malum intra veſtram Eccleſiam inoleuiſſe cognouimus, vt nulli vnquam Clerico, quamuis religioſo, quamuis ſcientia & moribus prędito Eccleſiaſticum beneficium concederetur,niſi ei qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet: fiebátq;Eccleſia,& res eius ita venalis,veluti quęlibet terrena,& vilis merx à negotiatoribus ad vendendum expoſita.Quod malũ quàm deteſtabile,quantũ Deo, ſanctiſq; ſit cõtrarium, & ſacri Canones docent,& ferè omnibus manifeſtũ exiſtit. ¶Chalcedonenſe *e* namque Cõcilium vnum ex principalib. ſimili pœna condemnat eos, qui Eccleſiæ beneficium in-

a *Lucio.*] *Anſ. Deuſdedit p.2.* b *Anſ.l.5. cap.42.* c *Matt.24.* d *1.Cor.11.* e *Ezech.13.* f *Actor. 14.* g *Rom.8.* h *Act.8.* i *Sap.1.* k *inf. c.res Eccleſiæ 12.* l *Coloſſ.3* * *C.2.* m *al. militantes.* n *ſupra ead.cap.ſi quis.* o *al. intelligit.*

a *Tract.10. in ca. 2. Ioannis.* b *Ioan. 2.* c *Matth.21.* d *Deuſd.p.2.* e *C.2 ſupra ead.q.3.c.ſi quis Epiſcopus.*

teruento

retentu pecuniæ acquirunt, & eos, qui ſacram manus impoſitionem (per quam Spiritus S. confertur) mercati dignoſcuntur. Vtroſque enim auctoritate inexpugnabili, illos à beneficio, iſtos à ſacro ordine iubet expelli. Vnde humani generis redemptor omnes ementes, & vendentes de templo eiiciens, cathedras vendentium columbas euertit nummulariorum effudit æs, præcepti ſui auctoritate denuncians, & dicens *a*[Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.] Illud quoque in eodem facto ſollicitè conſiderate, quòd per totum textum ſancti Euangelij nuſquam reperitur Dominum tanta ſeueritate, tam diſtricta cenſura iuſtitiæ peccantes corripuiſſe, cùm non ſolùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello *b* de funiculis verberans omnes eliminauit de templo, apertè demonſtrans, quòd tales negotiatores, non ſicut cæteri peccatores ſunt corripiendi, ſed à templo Dei, id eſt, à ſancta Eccleſia longius ſunt proiiciendi. Nam ſicut per columbarum venditores illi denotantur, qui ſacram manus impoſitionem vendere conantur, ſic per numularios, Eccleſiaſtici beneficij venditores deſignantur, qui domum Dei, teſte Euangelio, ſpeluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexander ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus (imò miniſter indignus) tot & tanta mala in multis Eccleſiis, & maximè in Lucenſi Eccleſia, ex *c* iniqua concupiſcentia fieri conſpiciens, ne ſanguis iniquorum à diſtricto iudice de manu noſtra requiratur, illa extirpare, & penitus eradicare decreuimus. Conſtituimus itaque, & præſenti decreto firmamus (ſicut olim noſtri deceſſores feciſſe noſcuntur) vt nullus deinceps Epiſcoporum, beneficium Eccleſiæ (quod quidam canonicam *d*, vel præbendas ſeu etiam ordines *e* vocant) pro aliquo pretio, vel munere Clericis audeat vnquam conferre: ſed omnes miniſtros, & ſeruitores Eccleſiæ gratis, & abſque vlla venalitate in ſancta Eccleſia ſtudeant ordinare. Nec eligant in domo Domini qui maiores ſacculos pecuniæ conferant, ſed eos, qui moribus, & diſciplina, atque ſcientia diuites, pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare Eccleſiam. Conſtituimus, & eodem modo firmamus, vt nullus cuiuſcunque gradus Clericus pro Eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Eccleſiarum, vel donariis Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendũ, quia (teſte ſcriptura 1) qui *f* aliquid malè accipit, vt quaſi bene diſpenſet potius grauatur, quàm iuuatur. Quod ſi aliquis diuinorum præceptorum, & animarum ſalutis immemor, præfatum beneficium Eccleſiæ, iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario auſu præſumpſerit, ſicut in Chalcedonenſi Concilio definitum eſt, gradus ſui periculo eum ſubiacere decernimus: nec miniſtrare poſſit Eccleſiæ, quam pecunia venalem fieri concupiuit, & inſuper terribili anathematis mucrone perfoſſus (niſi reſipuerit) ab Eccleſia Dei, quam læſit, modis omnibus abſcindatur.

¶ *Extat integra hæc epiſtola in bibliotheca Vaticana poſt librum Anſelmi Lucenſis.*

1 ¶ Teſte ſcriptura.] *Hic referuntur verba ipſa beati Gregorij ex epiſtola ad Syagrium, quæ habentur ſupra ead. q. 1. ca.* non eſt putanda.

Cap. X. ¶ *Qui dona Dei vendunt, vel emunt, pariter à Deo damnantur.*

Item Gregorius *Homilia xxxix.*

VEndentes *g*, & ementes templo eliminat Chriſtus, quia vel eos, qui pro munere impoſitionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritus emere nituntur, damnet. *Item infrà* ¶ Vendentes in templo ſunt, qui hoc, quod quibuſdam iure competit, ad præmium largiuntur. Iuſtitiam enim vendere, eſt hanc pro præmij acceptatione *a* ſeruare. Ementes verò in templo ſunt, qui dum hoc perſoluere proximo, quod iuſtum eſt, nolunt, dúmque rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis pretio *b* emunt peccatum.

Cap. XI. ¶ *Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum ſunt.*

Item Beda *ad c. 2. Ioannis.*

NOn *c* ſolùm venditores ſunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui ſacros ordines largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt, verùm ij quoque qui gradum vel gratiam in Eccleſia ſpiritualem quam Domino largiente perceperunt, nõ ſimplici intentione, ſed cuiuſlibet humanæ cauſa retributionis exercent contra illud Petri *d* *Apoſtoli* [Qui loquitur, quaſi ſermones Dei, qui miniſtrat, tanquam ex virtute, quã adminiſtrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum.] Quicunque ergo tales ſunt, ſi nolunt veniente Domino de Eccleſia auferri, auferant iſta de actibus ſuis, ne faciant domum Dei, domum negotiationis.

Cap. XII. ¶ *Quæ ex conſecratione proueniunt, in ſuum ius vi, vel munere nemo conuertat.*

Item ex epiſtola Vrbani Papæ.

REs Eccleſiæ, quæ ex conſecratione proueniunt, in ſuum ius, vel vi, vel aliquo munere aliquem conuertere non debere, docens ſanctus Vrbanus *e* ait, [Quiſquis 1 res Eccleſiaſticas) quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dare debent) propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecunia poſſideri exiſtimat.]

1 ¶ Quiſquis.] *Hæc ſunt ex epiſtola Vrbani II. Quæ refertur ſupra c. ſaluator. Verba autem antecedentia nuſquam reperta ſunt: quamuis ſimilia quædam diſſimili tamen ſententia, legantur in epiſtola B. Vrbani I. In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus caput hoc ſic citatur.* Item Beda ex epiſtola Vrbani Papæ: *quod non cohæret.*

Cap. XIII. ¶ *Simoniacus eſt Epiſcopus, qui decimas, & oblationes Laïcis, non Clericis diſtribuit.*

Item Gregorius VII.

PEruenit *f* ad nos fama ſiniſtra, quòd quidam Epiſcoporum non Sacerdotibus propriæ diœceſis decimas atque Chriſtianorum oblationes conferant, ſed potius laïcalibus perſonis, militum videlicet, ſiue ſeruitorum, vel (quod grauius eſt) conſanguineis. Vnde ſi quis amodo Epiſcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti tranſgreſſor, inter maximos hæreticos, & inter antichriſtos non minimus habeatur: & ſicut Nicæna Synodus de ſimoniacis cenſuit, & qui dat Epiſcopo, & qui recipiunt ab eo laïci ſiue pretio, ſiue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

¶ *Infra etiam 16. q. 7. peruenit, citatur caput hoc ex Gregorio. Ac ſanè Lambertus Schafenburgenſis narrat Epiſcopum quendam Banbergenſem Eccleſiam illam contra excommunicationem, & priuationem Gregorij VII. fauore militum quibus multa largiebatur per aliquod tempus retinuiſſe, & in ipſius Gregorij regeſto, l. 6. epiſt. 5. ſimile quiddam reprehenditur in Gerimanno Epiſcopo Metenſi.*

Cap. XIV. ¶ *Spiritum ſanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit.*

Item Paſchalis II.

ALtare *g*, & decimas per pecuniam dare, & Spiritum ſanctum vendere, ſimoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat.

a *Matth. 21.* b *Ioan. 2.* c *Ezech. 3.* d *al. canonicas.* e *al. ordinationes.* f *ſupra ead. q. 1. c. non eſt putanda. 27.* g *Iuo p. 5. c. 88. Pann. l. 3. c. 119.*

a *al. acceptione.* b *al. præmio.* c *Iuo p. 5. c. 97. Pann. l. 2. c. 124.* d *1. Pet. 4.* e *infrà ead. c. ſaluator 1.* f *Infrà 16. q. 7. c. peruenit. Polyc. l. 4. tit. 11.* g *Polyc. l. 3. tit. 11.*

¶ Suprà

¶ Suprà ead.q.1.c.Presbyter.] *Hoc idem tribuitur Gregorio quod hic Paſchali ſecundo. Et fortaſſe Paſchalis hoc, vt multa alia, accepit à Gregorio VII. quæ ipſe innouauit. In Polycarpo lib.3.tit.11.citatur ex Concilio Toletano.*

CAP. XV. ¶ *Careat honore malè acquiſito, qui Eccleſiaſtica beneficia pro pecunia inuenire tentauerit.*

Item Innocentius II. *in Synodo Romana, c.2.*

SI *a* quis præbendas, vel prioratum, ſeu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam Eccleſiaſticam, ſeu quodlibet Sacramentum Eccleſiaſticum, vtpote chriſma, vel oleum ſanctum, & conſecrationes altarium, vel Eccleſiarum, interueniente execrabili ardore auaritiæ per pecuniam comparauerit, honore malè acquiſito careat, & emptor atque venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur: & nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicuius conſuetudinis ante, vel poſt à quoquam aliquid exigatur, vel ipſe date præſumat, quoniam ſimoniacum eſt: ſed liberè, & abſque diminutione aliqua, collata ſibi dignitate, atque beneficio 1 perfruatur.

1 ¶ Beneficio.] *Ex duobus manuſcriptis huius Concilij exemplaribus in vno ſic legitur, in altero verò,* officio.

De ſecunda & tertia quæſtione quid Sacri Canonici diffiniant, auctoritatibus hinc inde in medium deductis patefactum eſt.

QVÆSTIO IV.

1. pS. NVnc *ergo de quarta quæſtione eſt pertractandum, an paternum crimen huic imputetur, quod eo ignorante conſtat admiſſum. Quòd ignorantia hunc excuſet, multorum auctoritatibus probatur.*

CAP. I. ¶ *Alienum crimen neſcientem non maculat.*

Ait enim Auguſtinus, *epiſt 48. ad Vincentium.*

NVllius crimen maculat neſcientem.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item *in epiſtola.*

QVis locus innocentiæ relinquitur, ſi alienum crimen maculat neſcientem?

¶ *Verba B. Auguſtini ſunt hæc:* Quis locus innocentiæ reſeruatur, ſi crimen eſt proprium, neſcire alienum?

CAP. III. ¶ *De infantibus, qui ab hæreticis baptizantur.*

Item in Africano *b* Concilio, *c.34. legitur.*

PLacuit *c* de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur, ne quod non ſuo fecerunt iudicio, cùm ad Eccleſiam Dei ſalubri propoſito fuerint conuerſi, parentum illos error impediat, quominus promoueantur ſacri altaris miniſtri.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item in eodem, *c.14.*

QVi *d* apud Donatiſtas paruuli baptizati ſunt, nondum ſcire valentes erroris eorum interitum, & poſtea quam ad ætatem rationis capacem peruenerunt, agnita veritate, falſitatem eorum abhorrentes, ad Eccleſiam Dei Catholicam per vniuerſum mundum diffuſam, ordine antiquo per manus impoſitionem recepti ſunt, tales ad ſuſcipiendum munus Clericatus non debet impedire nomen erroris.

CAP. V. ¶ *Conſanguineorum maleficia in nullo Clericis obſunt, niſi conſcij fuerint.*

Item Leo IV. *e Ebrunio, & Adelfrido Epiſcopis.*

QVia præſulatus noſtri (quod bene noſtis) magiſterium non ſolùm de Sacerdotum, verum etiam de ſæcularium vtilitatibus debet eſſe ſollicitum, propterea fraternitatem veſtram ſcire volumus, hunc præſentem Presbyterum ad Sedem Apoſtolicam veniſſe, nobiſque violentiam, & excommunicationem ſuam per ordinem retuliſſe: quòd etiam ſine iuſto legis tramite illi ſua fuiſſet ablata Eccleſia, ſimiliter indicauit: quam alius dato munere Sacerdos zelo ductus inuidiæ vſurpare præſumpſit. Inde parentes eius magno dolore compulſi Presbyterum illum, qui ſuam tenebat Eccleſiam, mox comprehenderunt, & ei oculos eruerunt. Tamen ipſe ſæpe dictus Sacerdos dicit, quòd abſque ſua voluntate, & ſine eius Concilio hoc ſit peractum. Quod ſi ita eſt, vt ipſe nobis ſuo ore teſtatus: nobis magnopere prouidendum eſt, vt ſi Canonicè ipſe excommunicatus non eſt, Canonica ſuper eum fiat remiſſio.

CAP. VI.

Digeſtis a *tit.* de pœnis, *l. crimen.*

CRimen, vel pœna paterna nullam maculam filio infligere poteſt. Namque vnuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubiicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur. Idque diui fratres Hierapolitanis reſcripſerunt.

CAP. VII. ¶ *Perfidia parentum filiis obeſſe non debet.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.60.*

IVdæi baptizati, ſi poſtea præuaricantes in Chriſtum qualibet pœna damnati extiterint, à rebus eorum fideles filios excludi non oportebit: quia ſcriptum *b* eſt [Filius non portabit iniquitatem patris.]

CAP. VIII. ¶ *Non imputantur peccata parentum iis, qui ab eis perſonaliter diuiſi probantur.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium, epiſt.23.*

IAm *c* itaque cùm homo in ſeipſo eſt, ab eo, qui genuit eum, alter effectus, peccato alterius ſine ſua conſenſione non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum: quia vnus erat cum illo, & in illo, à quo traxit: quando, quod traxit, admiſſum *d* eſt. Non autem trahit alter ab altero, quando ſua vnoquoque propria vita viuente iam eſt, vnde dicatur *e* [Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.] Vt autem poſſit regenerari per officium voluntatis alienæ, cùm offertur conſecrandus, facit hoc vnus ſpiritus, ex quo regeneratur oblatus.

CAP. IX. ¶ *Ei qui imitatur, impietas alterius nocet.*

Hinc etiam Gregorius *in lib.6. Moralium, c.8. in c.35. Iob.*

HOmini *f*, qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iuſtitia tua.] Humana impietas ei nocet, quem peruertendo inquinat: & rurſus eum adiuuat noſtra iuſtitia, quem à prauis actionibus mutat. Nocere enim vel iuuare neſciunt ea, quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non poſſunt

Econtra Dominus ad Moyſen g: [*Ego ſum Deus zelotes, qui viſito peccata patrum in filios vſque in tertiam, & quartam generationem,*] *licèt non inæqualitate iudicij, ſed magnitudine Clementiæ Auguſtinus aſſerit hoc dictum, ita dicens:* [*In tertia, & quarta generatione peccatum patrum ſe Dominus comminatur in lege filiis redditurum, non inæqualitate iudicij, vt alij peccent, & alij puniantur, ſed magnitudine clementiæ: dū ſemper expectat ad pœnitentiam, & quod in prima generatione delinquitur, non prius corrigit, & emendat, niſi & tertia, & quarta generatio venerit.*] *Cùm ergo de baptizatis ab hæreticis Innoc.* h *ſcribit.* [*Lex eſt Eccleſiæ iis, qui ab hæreticis baptizati ſunt, per manus impoſitionem Lai-*

a *Pann.l.8.c.138.ex Cabilonenſi.*
b *Et Carthag.3.c.48.* c *Paulò aliter in Originali.*
d *Deuſdedit p.2.* e *al.tertius.*

a *Lib.48.tit.19.lib 26.* b *Ezech.38.* c *Inop 6.c.417.*
d *al.admiſſum.* e *Ezech.18.* f *Iob.c.35.* g *Exod.20.*
h *ſupra q.1.c.ventum.18.*

cam

cam tantùm communionem præbere, nec ex his aliquem in Clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare:] patet, quòd *infantes, qui ab hæreticis baptizati ſunt, ſola excuſat ignorantia, vt iuxta illud Africani* a *Concilij ad ſuſcipiendum Clericatus officium non eos impediat nomen erroris.*

CAP. X. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *ſcribit ad Auxentium Epiſcopum, epiſt.* 75.

NOn imputantur filiis peccata parentum, quæ poſt eorum natiuitatem à parentibus committuntur: nec pro peccatis parentum ſpiritali pœna filij ſunt plectendi.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus, & caput hoc, & ſequentia vſque ad finem quæſtionis coniuncta ſunt ſuperiori. Nam ſententiis hinc inde acceptis, verba ferè de ſuo (quod ſæpè facit) in his Gratianus affert. Et huius quidem partis ſententia eſt apud B. Auguſtinum loco indicato. Verba autem ipſa referuntur infrà* 24. *q.* 1. *c. ſi habet.*

Officio autem, vel beneficio Eccleſiæ priuari ſpiritualis pœna eſt: non igitur hac ex peccato patris premeretur filius. Item ſi excuſatur, qui ignoranter à Simoniaco ordinatur, vt ſupra in c. Vrbani legitur, & iſte excuſandus eſt, qui per ignorantiam Simoniacè ordinatur.

2. pars. *Sed obiicitur illud* b Gregorij 1.

1 Gregorij.] *In aliquot vetuſtis codicibus legitur,* Auguſtini. *Anſelmus vero citat ex Alexandrino ſecundo.*

CAP. XI. ¶ *Eccleſia quæ pactione conſecratur.*

ECcleſia c, quæ pactione conſecrata fuerit, potius execrata, quàm conſecrata dici debet.

Item peccato ciuium theſauri Hiericho anathematizati leguntur. Vnde Acham d, *qui regulam auream, & quædam alia pretioſa furatus eſt, de anathemate dicitur tuliſſe.* ¶ *Item peccato Amalechitarum, animalia eorum iuſſa ſunt interfici: quibus quia Saul pepercit, audiuit à Samuele* e [*Neſcis, quia peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere?* [*Item peccato Ægyptiorum* f *poſſeſſiones eorum grandini traditæ, iumenta, & primogenita eorum, morte conſumpta ſunt.* ¶ *Item peccato Iſraëlitarum, arca* g *Domini Philiſtæis tradita eſt. Si ergo quæ ſenſu carent, vt Eccleſia, altare, arca Domini, lapides Hiericho, vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine deuaſtantur, ſi ea quæ vim intelligendi non habent, vt animalia Ægyptiorum, & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte, patet, quod nullum excuſat ignorantia criminis maxime cum ex eo vtilitas defe273 ratur ignoranti: veluti ſi quiſpiam de latrocinio, & rapina filio ſuo ignoranti diuitias congreget, non excuſat filium ignorantia, quin poſt mortem patris cogatur reddere male acquiſita.* ¶ *Item peccato Acham* h *plebs Iſraëlitica in manibus hoſtium tradita eſt.* ¶ *Item peccato filiorum Heli* i, *populus in manus Philiſtinorum corruit.* ¶ *Peccato quoque plebis* k *electi eorum ſæpe impediti, & tandem cum eis Prophetæ ducti ſunt captiui.*

3. pars. *His ita reſpondetur. Inſenſibilia, & irrationabilia peccato hominum vel execrantur vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, ſed cauſa Sacramenti, vt theſauri Hiericho, & animalia Amalechitarum. Hiericho enim Luna interpretatur, & ſignificat mundum iſtum. Amalechitæ interpretantur lingentes ſanguinem, & ſignificant cupidos, & auaros, & dæmonas. Iſraëlitæ interpretantur viri videntes Deum, & ſignificant multitudinem ſanctorum. Lapides ergo, & theſauri Hiericho anathematizantur, animalia Amalechitarum interfici iubentur ad examinandam cupiditatem Iſraëliticæ plebis, & vt ſignificaretur, quòd muri vitiorum, & huius mundi theſauri, qui per lapides & theſauros Hiericho deſignantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarum intelliguntur, non debent tranſire in ſortem ſanctorum. Animalia verò Ægyptiorum, & poſſeſſiones eorum & primogenita grandine, & morte conſumpta ſunt, vt in illis punirentur, quorum fœlicitate lætabantur: & vt daretur intelligi, quod mundus peribit, & concupiſcentia eius. Sed & terra a Iſraëlitarum in ſalſuginem verſa eſt, & ſegetibus eorum imbres aduerſi ſunt, animalia eorum ſterilitate, & morbo confecta ſunt, vt auctorem ſuum, quem per beneficia cognoſcere noluerunt, ſaltem inter ſupplicia ſentirent. In deteſtationem verò peccati pecunia Simonis damnata eſt, cui dictum* b *eſt,* [*Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri In deteſtationẽ quoque eiuſdem criminis altare, & Eccleſia, quæ per Simoniam conſecrantur, non tam conſecrari, quàm execrari dicuntur: quia qui interuentu pecuniæ oleum conſecrationis effundit, non conſecrare, ſed execrare dicendus eſt. Hine eſt quod B. Gregorius* c *Eccleſias ab Arianis conſecratas iterum conſecrari præcepit: quia ſanctificationem conſecrationis, quæ non niſi in fide Trinitatis perficitur, præſtare non poterant qui fide carebant. Arca verò & Prophetæ peccato ſuorum ciuium hoſtibus traditi ſunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti ſunt, non in pœnam criminis ſed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc paſſi ſunt.* ¶ *Item populus qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hoſtium traditus eſt, ſignificat ſubditos corporaliter flagellari, vt inter ipſa flagella, peccata Prælatorum feriantur: ſicut Acham forte deprehenſus lapidibus obrutus eſt.*

Sic & nauicula d *Ionæ periclitatur, vt fugitiuus forte deprehenſus fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis Prælatorum deprauatur vita ſubditorum, vt prælatis ſubditi fauentes ad malum cum eis ſimul corruant: ſicut filij Iſraël diu portantes peccata Sacerdotum, tandem cum eis ceciderunt in manibus hoſtium. Item Dauid* e *populum numerauit: quo peccato gladius Domini deſæuiit in populum. Sed in lata gente gloria regis eſt, in diminutione contritio principis. Qui ergo de numeroſitate ſuæ gentis ſuperbiuit, iure in eius diminutione punitus eſt.*

¶ *Item paruulos Sodomitarum* f *non excuſauit ignorantia quin pro paterno ſcelere cœleſti igne conſumerentur: ſed igne hoc pœna illis diminuta eſt, quibus ſucceſſio paterni ſceleris eſt adempta. Pariter etiam demonſtratum eſt peccatis parentum paruulos aliquando corporaliter flagellari. Illud idem intelligendum eſt de paruulis qui peccato Dathang, & Abiron, viui deſcenderunt ad inferos.*

¶ *Item Cham* h *peccante, Chanaam filius eius maledicitur. Giezi* i *delinquente, lepra tranſmittitur ad poſteros, Iudæis* k *clamantibus* [*Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros etiam reliquiæ eorum pœnæ mortis Chriſti addictæ ſunt. Achab* l *quoque peccante poſteri eius regni ſolium amiſerunt, & qui de eius ſemine in regno Iudæ nati ſunt, vſque ad purgatam labem illius familiæ, à genealogia Domini ſunt excluſi. Odium quoque Eſau (vt Malachias* m *teſtatur) tranſiuit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quod ignorantia peccati non excuſat aliquem.* ¶ *Sed his exemplis non probantur teneri peccato aliorum, niſi imitatores nequitiæ eorum. Quicunque enim de ſemine Eſau, & cæterorum apud Deum conuerſi paternam malitiam deteſtati ſunt, non odium, ſed Dei clementiam experti ſunt.*

CAP. XII.

Item vt Ambroſius *ait ſermone* 11.

TVrbatur n nauicula Petri, in qua erat Iudas: quia qui ſuis meritis erat firmus, turbatus eſt alienis.

a *ſuprà ea. qui apud* 4. b *ſupra c. q.* 1. *ſi qui à Simoniacis.* c *Arſ. l.* 5. *c.* 20. d *Ioſue* 6. e 1. *Reg.* 15. f *Exod.* 9. g 1. *Reg.* 4 h *Ioſue* 7. i 1. *Reg.* 4. k *Pſal.* 77.

a *Pſal.* 106. 1. *Ioan.* 2. b *Actor.* 8. c *De conſ. diſt.* 1. *c. Arianorum.* d *Ionæ.* 1. e 1. *Reg. vlt. Prou. ſecundum* 70. f *Gen.* 19. g *Num.* 16. h *Gen.* 9. i 1. *Reg.* 5. k *Matth.* 27. l 3. *Reg.* 21. *Hieron. ad cap.* 1. *Matth.* m *Malach.* 1. n *Inf.* 24. *q.* 1. *c. non turbatur.*

Huius

Huius etiam capitis ſententia ſumpta eſt ex ſermone 11. Ambroſij, & lib. 5. c. 1. comment. ad c. 5. Lucæ. Ipſa autem verba habentur inf. 24. q. 1. c. non turbatur.

Ignorabat autem Petrus peccatum Iudæ. Non ergo ignorantia excuſauit illum. Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio ſed corporalis perſecutio intelligitur: quia meritis malorum nonnunquam adeò premuntur boni, vt eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus ſimoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data eſt. Non ergo poteſt probari iſte reus criminis, cuius non habuit conſcientiã.

4. ps. Notandum quoque eſt, quod non omnis ignorantia aliquem excuſat. Eſt enim ignorantia, alia facti, alia iuris. Facti, alia eſt eius facti, quod oportuit eum ſcire: alia, quod non oportuit eum ſcire. Quod non oportuit eum ſcire ſicut Apoſtolus a ait: [Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam, & vultis ire, quidquid vobis appoſitum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum eſt, nolite comedere.] Ecce quod vocatum ad cœnam non oportuit ſcire carnes ſibi appoſitas fuiſſe idolis immolatas. Quod oportuit eum ſcire, ſicut ignorantia Iudæorum, & reliquorum infidelium, qui ea, quæ à Prophetis de Chriſto fuerunt pronuntiata, adhuc ignorant eſſe completa, vnde à Iudæis adhuc exſpectatur venturus. Hæc neminem excuſat. ¶ Item ignorantia iuris, alia naturalis, alia ciuilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis eſt. Ius verò ciuile aliis permittitur ignorare, aliis non. Iuris ciuilis ignorantia nemini obeſt in damno vitando, ſi negotium inde contigerit, vt ſi minor pecuniam dederit filio familias, repetit: in maiore verò quaſi delictum eſt. ¶ Item ſi ſucceſſionem etiam tibi maiori delatam cum alio, ſine iudice diuidas putans teſtamentum iure ſubnixum cùm non eſſet, ſolidam ſucceſſionem obtinebis: vel ſi id, quod nullo iure debuiſti, aut iure naturali non debuiſti, ſed ciuili, tanquam ex chirographo ſoluas, aut promittas, repetis: non ita, ſi delictum. Nam ſi putat rem ſuã ſibi per legem licere rapere, incidit in conſtitutionem 1 illam, Codicis lib. 8. b titulo, vnde vi.

1 ¶ Conſtitutionem.] In pleriſque vetuſtis codicibus legitur, incidit in conſtitutionem, ſi quis in tantam, reliqua vacant.

In hoc autem non fuit ignorantia iuris, ſed facti, & illius, quod non oportuit eum ſcire. A reatu ergo criminis eum ignorantia excuſat paterni delicti: quod etſi oportuiſſet eum ſcire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat.

Cap. XIII. PALEA.

[Imperator Valentinianus Auguſtus.]

SI quis in tantam furoris audaciam peruenerit, vt poſſeſſionem rerum apud fiſcum, vel apud quoſlibet homines conſtitutarum, ante euentum c iudicialis arbitrij violenter inuaſerit, dominus quidem conſtitutus, poſſeſſionem, quam abſtulit, reſtituat poſſeſſori, & dominium eius d rei amittat: Sin verò alienarum rerum, poſſeſſionem inuaſit, non ſolùm eam poſſidentibus reddat, verum etiam æſtimationem earundem rerum reſtituere compellatur.

QVÆSTIO V.

1. QVòd verò quinto loco quæritur, an liceat ei eſſe in
1s. Eccleſia vel fungi ordinatione, quam paterna pecunia eſt aſſecutus, auctoritate Vrbani definitur, qui ſcribens de ſimoniacis, ait inter cætera in Concilio Placentino, c. 5. & ſeqq. itemque in Concilio Romano.

Cap. I. ¶ De paruulis, qui cupiditate parentum, Eccleſias emunt.

QVicunque f ſane cupiditate parentum, cùm adhuc paruuli eſſent, Eccleſias, vel Eccleſiarum partes 1 per pecunias adepti ſunt, poſtquàm ea omnino dimiſerint, ſi canonicè in eis viuere voluerint pro magna miſericordia ibidem eos eſſe concedimus: neque pro hoc facto à ſacris ordinibus remouemus, ſi aliàs digni inueniantur. ¶ Illi a verò, qui per ſeipſos, cùm iam maioris eſſent ætatis, nefanda ducti cupiditate eas emerunt; ſi in aliis Eccleſiis canonicè viuere voluerint, ſeruatis propriis ordinibus pro magna miſericordia ibi eos miniſtrare permittimus. Quòd ſi ad alias fortaſſis tranferri non potuerint, & in eis canonicè viuere promiſerint, minoribus contenti ad ſacros ordines non accedant, ſalua tamen in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate. ¶ Si b qui tamen ante emptionem catholicè ordinati ſunt, cùm ea, quæ emerunt, dimiſerint, & vitam canonicam egerint, in ſuis gradibus permittantur: niſi fortè eiuſmodi Eccleſia ſit, vbi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel ſingularem, vel Præpoſituræ 2 locum in emptis Eccleſiis eos habere non patimur.

1 ¶ Partes.] In Concilio ipſo legitur, beneficia, ſed ob gloſſam non eſt emendatum.

2 ¶ Præpoſituræ.] In Concilio ſubiungitur, vel officij.

2. pars. Hoc autem eum non in præiudicium canonis, ſed ex miſericordiæ diſpenſatione dixiſſe, ex epiſtola eiuſdem, colligitur, miſſa Vitali Presbytero in hæc verba.

Cap. II. ¶ In dignitate ſeruanda ſimoniacis miſericordia poteſt impendi ſi eos vita commendat.

EOs, qui Eccleſiam emerunt, ſi perſona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet vt in Canoniis c, vel Monaſteriis regulariter viuat in ſui honoris officio, miſericorditer condeſcendendo. miniſtrare concedimus, abſque tamen ſanctorum Canonum præiudicio.

¶ In libro manuſcripto decretorum Pontificum hic Canon citatur ex Nicolao ad Vitalem Presbyterum Prunienſem.

3. ps. Ex hac itaque auctoritate colligitur, quod ignorantia tales excuſat à reatu criminis, vt ſupra dictum eſt, non à fructu emptionis, cùm in Eccleſiis, quas parentum pecunia adepti ſunt, non niſi poſtquam eas omnino dimiſerint, & ex miſericordia, ibidem eis eſſe concedatur. In quo patet, quod etſi illis ignorantibus ſimoniæ peccatum ſit admiſſum, fructũ tamen paternæ emptionis reportare non poſſunt. Quòd verò à crimine excuſentur hinc patet, quia pro hoc facto à ſacris ordinibus non remouentur. Si enim illius criminis participes eſſent, ad ſacros ordines conſcendere non poſſent. Illud idem intelligendum eſt de eo, qui per pecuniam eſt adeptus Sacerdotij dignitatem, non Epiſcopo, ſed cuidam ex principibus eius datam: vtroque tamen, ordinatore videlicet & ordinato, hoc ignorante.

Cap. III. ¶ De quodam pro quo incuria parentum pecuniam dedit, non Epiſcopo, ſed vni Principum eius.

Vnde Vrbanus II. ſcribit Alberto Metenſi Epiſcopo.

PRæſentium portitorem, quem parentum incuria per pecuniam non Epiſcopo, ſed cuidam Principum eius datam, inuitum Sacerdotij dignitatem obtinuiſſe ſignificaſti, licet ſancti Canones deponendum eſſe teſtentur, tamen quia culpam iſtam neſciens, & coactus commiſit, & quia ab eodem ordine vt deponeretur, ſupplicauit vltroneus, ex conſideratione diſcretionis (quæ mater eſt omnium virtutum) magis quàm ex rigore Canonum, miſericordiæ viſcera adhibendo, ipſum in eodem ordine eſſe fraternitati tuæ conſulimus: ita tamen, vt ſi d Eccleſia illa cui deſeruit e Sacerdotum penuriam non patitur, ſuſpenſus à Sacerdotali officio permaneat. Quòd ſi fortè Eccleſiæ vtilitas exegerit, vt curam regiminis aſſumat, liceat ei ex conceſſione Epiſcopi, fratrúmque obedientia Sacerdotali officio fungi.

a 2. Cor. 10. b tit. 4. lib. 7. c al. aduentum. d al. eiuſdem. e al. alienam poſſeſſionem. f Anſ. lib. 7. c. 109. C. 5.

a C. 6. b C. 7. c al. canonicis. d al. quia. e al. deſeruiunt.

QVÆ

QVÆSTIO VI.

QVid verò de his fieri debeat, qui ignoranter à ſimoniacis ordinati ſunt (quod ſexto loco quæſitum eſt) ſupra, in capitulo videlicet Vrbani a *quod ſic incipit.* [Si qui à ſimoniacis, *&c.*] *requiratur. Nunc autem de illis quæritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt: ſed pro electione, vel vt decretum electionis fiat, vel vt ſubſcriptione firmetur, vel vt electioni non reſiſtatur, aliquibus præmia largiuntur: an eorum electio vitioſa ſit iudicanda. Non enim videntur Spiritus ſancti donum emere, qui non pro conſecratione, ſed pro electione munera largiuntur, cùm nullius ſpiritualis gratiæ aliquos faciat electio participes. Sed ſicut Eccleſiaſticarum rerum emptores ſimoniaci iudicantur, quia Eccleſiaſticis officiis ita adiunctæ ſunt, vt alterum ſine altero alicui non proueniat: ita quia per electionem venitur ad conſecrationem, perinde ſimoniacus habetur, qui pro electione præmia largitur, ac ſi pro conſecratione munera dediſſet.*

CAP. I. ¶ *De iis, qui muneribus ordinationem faciunt.*

Vnde Symmachus *ſcribit Cæſario Epiſcopo epiſt.* 1. *c.* 5.

SI *b* quis autem Epiſcopatum deſiderat, data pecunia potentes perſonas minimè ſuffragatrices adhibeat: nec ad decretum ſibi faciendum Clericos, vel ciues ad ſubſcribendum adhibito cuiuſlibet generis timore compellat, vel præmiis quibuſlibet exhortetur.

CAP. II. ¶ *Simoniacus eſt, qui, vt eligatur, præmia largitur.*

Item Gregorius *Salonæ* c *conſiſtentibus. lib.* 5. *epiſt.* 26.

EGo *d* autem & veſtræ dilationi prouidens, & meæ animæ omnipotentis Dei iudicium pertimeſcens, eiuſdem Maximi cauſam ſubtiliter exquiri deſidero: ſi nullis criminibus preſſus, quæ ſacro ordini contradicunt, ſi non per ſimoniacam hæreſim, id eſt, præmia, quibuſdam ſe eligentibus præbendo, ad ſacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum interceſſor erit, ſi non obligatus de ſuis, ad locum interceſſionis venerit.

CAP. III. ¶ *Sicut ordinatio, ſic electio, vel conſenſus ſine venalitate debet præferri.*

Item Gregorius *Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi, & aliis Epiſcopis. lib.* 7. *epiſt.* 110.

SIcut *e* is, qui inuitatus tenuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus: ſic qui vltro ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exteriùs, interiùs ad profunda deſcendat? itaque fratres chariſſimi, in ſacerdotibus ordinandis ſinceritas vigeat: ſit ſimplex ſine venalitate conſenſus, pura præferatur electio, vt *f* ad ſumma 1 Sacerdotij non ſuffragio venditorum prouectus, ſed Dei credatur eſſe iudicio.

1 ¶ Summa.] *In vulgatis codicibus legebatur,* ad ſummum Sacerdotij, vel Pontificij. *Emendatus verò eſt hic locus ex originali, Anſelmo, Polycarpo, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus.*

Si autem pecunia promiſſa fuerit, vel ſoluta, electo, vel ordinato penitus ignorante, nec eo modo ad electionem, vel ordinationem peruenerit, ei nullatenus obeſſe videtur: nec ad reatum criminis pertinet, cuius conſcientiam non habuit, nec ad electionis, vel ordinationis ceſſationem, ad quam aliàs non per prauam illorum cupiditatem perueniſſe docetur.

a *ead. q.* 1. b *Polyc. l.* 2. *tit.* 1. *Anſ. l.* 6. *c.* 69. c *al. Salonis.*
d *Anſ. l.* 6. *c.* 76. *Polyc. l.* 2. *tit.* 4.
e *Anſ. l.* 6. *c.* 79. *Poly.* 2. *tit.* 1.
f *Anſ. l.* 6. *c.* 80.

QVÆSTIO VII.

1. ps. NVnc autem de ſeptima quæſtione tractandum eſt, an renuncians ſuæ hæreſi ſit recipiendus in epiſcopali dignitate.

CAP. I. ¶ *Qui redeuntes ab hæreſi, in ſuis ordinibus recipiantur.*

De his ita ſcribit Cyprianus, *lib.* 2. *epiſt.* 1.

SI *a* qui presbyteri, aut diaconi, qui vel in Eccleſia Catholica prius ordinati fuerint, & poſtmodum perfidi, ac rebelles contra Eccleſiam ſteterint; vel apud hæreticos à Pſeudoepiſcopis, & Antichriſtis contra Chriſti depoſitionem profana ordinatione promoti ſint, & contra altare vnum, atque diuinum, ſacrificia foris falſa, ac ſacrilega offerre conati ſint; eos quoque hac conditione ſuſcipi conuenit 1 cùm reuertuntur, vt communicent Laici, *b* & ſatis habeant, quod admittuntur ad pacem, qui hoſtes pacis extiterint, nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis, & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint.

1 ¶ Conuenit.] *In Originali non eſt verbum iſtud, ſed loco ipſius, hæc huic capiti antecedunt.* Addimus planè, & adiungimus frater chariſſime, conſenſu, & auctoritate communi, vt etiam ſi qui presbyteri, &c. *Multa verò in hoc capite ex ipſo B. Cypriano ſunt emendata.*

CAP. II. ¶ *De iis qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæreſi, in ſuis ordinibus recipiuntur.*

Item ex ſeptima ſynodo c.

SI *d* quis 1 omnem traditionem Eccleſiaſticam ſcriptam, vel non ſcriptam violat, anathema ſit. ¶ Omnis * Epiſcopus 2. vel Presbyter, aut Diaconus conuictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit, a Sacerdotio cadit. ¶ Sed dicunt fortaſſe quidam, quia pœnitentiam agimus pro peccato. & Deus indulget illud. Ita & ego dico, quia omnem pœnitentiam recipit Deus, & indulget per pœnitentiam peccata, quæ iam facta ſunt. Noui enim quod Dauid fornicatorem & homicidam per pœnitentiam receperit Deus, & quòd dixerit de *e* eo [Inueni virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.] Noui rurſus eundem audientem *f* à Deo [Non ædificabis mihi domum, quia vir ſanguinum es.] Scio Manaſſi *g* per confeſſionem dimiſſam impietatem ſuam. Scio meretrices, *h* & telonarios per pœnitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante 3 baptiſmum peccauit, Sacerdotibus connumeratum. Scio *i* quoſdam, dum eſſent in mundo, in multa fornicatione manſiſſe, monachos verò factos quaſi luminaria mundi reſplenduiſſe, nullum tamen ad ſacerdotium aſcendiſſe. Quod etſi 4 raro contigit, nulla tamen lex Eccleſiæ fuit. Nouimus peccatricem prius Mariam: *k* poſt conuerſionem, quamuis ſancta, & caſta, tamen inter diaconiſſas non eſt computata. Sed quid hoc dico? Sequens ſanctos Apoſtolos, *l* & venerabiles patres *m* cum omni fiducià clamo. Qui per ſimoniam ordinatus eſt, ſiue Epiſcopus, ſiue Presbyter, ſiue Diaconus alienus eſt à ſacerdotio: neque enim venalis eſt gratia Spiritus ſancti Caïphæ traditio, & adinuentio Simonis, à ſancto ſacerdotio eſt aliena. ¶ Etſi in fornicationem lapſus eſt aliquis poſt baptiſmum, in ſacerdotium non recipitur. Canones *n* enim hoc prohibent. Si quis verò cum hoc peccato ad ſacerdotium prouectus eſt, cognitus degradetur. *Item paulò pòſt.* ¶ Epiſcopum, qui per

a *Deuſdedit par.* 1. *&* 4 *Anſ. l.* 8. *c.* 39. b *al. laicis,* c *Ex actione* 1. *in* 7. *anathematiſ.* d *Deuſdedit p.* 2. *Iuo p.* 3. *c* 198.
* *Ex epiſt. Taraſij ad Ioannem. Iuo p.* 5. *c.* 121. *Anſel. l.* 6. *c.* 87.
e *Act.* 13. f 1. *Paral.* 22. *&* 1. *Paral.* 28. g 2. *Paral.* 33.
h *Matth.* 21. *Mar.* 7. *Luc.* 5. i *Can.* 30. *Apoſt.* k *Ioan.* 11.
l *Act.* 8. m *Can.* 16. *Apoſt.* n *Conc. Neocæſ. c.* 9. 15. *q.* 8. *c.* 1. *Poly. c.* 6. *tit.* 2.

pecuniam ordinatus eſt, confiteor, quia per pœnitentiam recipitur. Deus enim bonus eſt in omnibus, & aperta viſcera eius omni homini pœnitenti. Sed quoniam iuxta Apoſtolum, *a* oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, quicunque per pecuniam, vel ordinauerit aliquem, vel ordinatus eſt, ab omni Sacerdotio alienus ſit. ¶ Taraſius 5 Patriarcha *b* dixit. Quicunque per pecuniam vel ordinant, vel ordinauerunt, vel ordinati ſunt Epiſcopi, vel Presbyteri vel Diaconi, vel quilibet de numero ſacerdotali, repellantur omnino à ſacerdotali honore; ſicut Simon magus à Petro. Quicunque 6 per pecuniam *c* diſpenſationem, vel curam ſortiti ſunt Monaſteriorum vel Eccleſiarum. vel religioſarum domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorum, cum depoſitione expellantur à diſpenſatione illa, & cura. Qui poſt baptiſmum cadens in fornicationem ordinatus eſt, ſi poſtmodum confeſſus fuerit, ceſſet à miniſterio, ſi verò conuictus ab aliquo, deponatur omnino. Similiter percuſſor Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per ſe, vel per aliquem alium quaſi per hoc timeri volens, deponatur. *Item.* ¶ Qui per ſæculares poteſtates *d* ordinatus fuerit, aut Eccleſiam obtinuerit, deponatur: ſi vero 7 religioſam domum, expellatur.

1 ¶ Si quis.] *Caput hoc ex magna parte collectum eſt ex variis locis ſeptimæ Synodi, ſed non ex verſione Anaſtaſij bibliothecarij, qua alioqui ſæpe vti ſolet Gratianus. Initium quidem eſt in actione prima anathematiſmo ſeptimo.*

2 ¶ Omnis Epiſcopus.] *Hinc vſque ad verſ.* Taraſius Patriarcha, *ſumpta ſunt ex epiſtola Taraſij ad Ioannem, Presbyterum, omiſſis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epiſtola in verſione Anaſtaſij eſt poſt actiones, & Canones ſeptimæ Synodi: ſed in noua verſione impreſſa in tomis Conciliorum eſt ante ipſam Synodum.*

3 ¶ Ante baptiſmum.] *Hoc quidem loco perſpicuum erratum eſt quod auctori gloſſæ negotium exhibuit.* οὐδένα δὲ τούτων εἰς ἱερωσύνην ἀριθμηθέντα, εἰ μήπω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦτο πέπραχεν. *id eſt,* neminem verò horum in ſacerdotio adnumeratum, niſi ſi fortè ante baptiſmum hoc admiſit.

4 ¶ Etſi raro.] *Longè plenius in noua verſione.* Quòd ſi autem id ſemel, atque iterum factum eſt, non tamen confeſtim legem in Eccleſia præſcribit. *Græcè eſt,* εἰ δὲ καὶ σπανίως γέγονε, οὐ νόμος ἐκκλησίας τοῦτο.

5 ¶ Taraſius.] *Hæc videntur ſumpta ex epiſtola Taraſij ad Hadrianum (de qua dictum eſt ſupra q.1 ad c.* eos qui.) *aut ex quinto capite ſeptimæ Synodi: quibus locis refertur Canon trigeſimus Apoſtolorum.*

6 ¶ Quicumque per pecuniam.] *Hæc habentur etiam nouella 123.c.24. apud Iulianum anteceſſorem.*

7 ¶ Si verò religioſam.] *Hæc non ſunt in canone Apoſt.*

CAP. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Meldenſi, c.43.]

CAuendum *e* eſt, & ſummopere ſtudendum, *f* ac per virtutem Chriſti ſanguinis interdicendum & Epiſcopis, & Regibus, & omnibus ſublimioribus poteſtatibus, atq; cunctis fautoribus, & electoribus quorumcunque, atque conſenſoribus, ſeu ordinatoribus in gradu Eccleſiaſtico, vt nemo per ſimoniacam hæreſim, regiminis locum obtineat, quacunque factione, calliditate, promiſſione, ſeu commoditate, aut datione per ſe, aut per ſubmiſſam *g* perſonam.

a 1.*Tim.*3. b *in epiſt. Taraſij ad Hadrianum, & in* 7. *Synod.cap.*5 *ex canone Apoſt.*20. c *In ea epiſt. & cap.*5. *ex Concil. Chalced. cap.*2. *nouel.*123.*c.*24. *apud Iulianum anteceſſ. Concil Neocæſ.c.*9. *Can.*26. *al.*28. *Apoſt.* d *dict.*63. *omnis elect. Can. Apoſt.*29. *al.*1. *& in ſept. Synod.c.*3. e *Et copioſius in ſchedis, de quib.* 12.*q.*2. *precariæ. Burch.l.*1 *c.*21. *Iuo p.*5.75. f *al. præcauendum* g *al. emiſſam.*

CAP. IV. ¶ *Qui redeuntes ab hæreticis recipi poſſunt, vel non.*

Item in eadem *Synodo ſeptima, actione prima.*

2. 15. COnuenientibus apud Nicæam Bithyniæ, & conſidentibus Petro Archipresbytero, & Petro Presbytero, & Abbate Monaſterij ſancti Sabæ, locum tenētibus Hadriani Papæ, & Taraſio Archiepiſcopo Conſtantinopolis, & Ioanne, & Thoma apocriſiariis Apoſtolicarum ſedium Orientalium, & cæteris Epiſcopis, Epiſcopi Siciliæ dixerūt. Dignum eſt, 1 vt de futuris inquiramus. ¶ Item Baſilius Epiſcopus Ancyræ dixit. Conſtitutio 2 Eccleſiaſtica habet canonice tradita ab antiquo à ſanctis Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum, ſanctis Patribus noſtris, & magiſtris, & ſanctis vniuerſalibus ſex Synodis, & localibus Synodis orthodoxis, vt qui ab aliqua hæreſi reuertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem Catholicæ Eccleſiæ, ſcripto negare debeāt hæreſim ſuam, & confiteri Catholicam fidem. ¶ Item Taraſius Patriarcha dixit: Videtur vobis, vt ſedes ſuas recipiāt, qui ab hæreſi reuertuntur. ¶ Religioſiſſimi monachi dixerūt: ſicut receperunt vniuerſales ſex Synodi ab hæreſi reuertentes, ita & nos recipimus. ¶ Sancta Synodus dixit: placet omnibus nobis. Et iuſſi ſunt Baſilius Epiſcopus Ancyræ, & Theodorus Epiſcopus Myrorum *a* ciuitatis, & Theodoſius Epiſcopus Amorij ſedere in gradibus, & in ſedibus ſuis. ¶ Item Conſtātinus 3 Epiſcopus Cypri dixit: non oportet nos, qui Epiſcopi ſumus, indigere doctrina, ſed aliorū eſſe Doctores. ¶ Item Taraſius Epiſcopus dixit: malorum 4 doctorū mala eſt doctrina. Eccleſia de malis doctoribus ſacerdotes non recipit. ¶ Item Ioannes 5 Apocriſiarius Orientalium ſediū. dixit: Hæreſis ſeparat omnem hominem ab Eccleſia. ¶ Item Taraſius Epiſcopus dixit: Ecce multi canonici libri, & Synodici, & paterni lecti ſunt: & ab hæreſi reuertentes docuerunt nos recipere, ſi aliqua 6 alia cauſa non eſt in eis. ¶ Item Petrus 7 Apocriſiarius Papæ dixit: Romæ exulatus eſt Macharius hæreticus à ſancta ſexta Synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi pater noſter Benedictus. Papa, & quotidie mittebat ad eum Bonifacium Conſiliarium ſuum, & inſtruebat eum commonitoriis verbis ex diuina Scriptura, & nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebat, vt eum reciperet in ordine ſuo. ¶ Item Taraſius Epiſcopus *b* dixit: Quid dicitis de Anatolio? nonne etiam in quarta Synodo factus eſt Princeps? & ecce ab ipſo Dioſcoro ordinatus eſt. Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hæreticis ordinati ſunt, ſicut & Anatolius receptus eſt. ¶ Item: Verè vox *c* Dei eſt, quoniam non moriuntur filij pro patribus: ſed vnuſquiſque in peccato ſuo morietur: addatur, quoniam ex Deo eſt ordinatio. ¶ Item Taraſius Patriarcha dixit: audiamus paterna mandata Quid igitur? Oportet recipere ab hæreticis ordinatos? Sancta Synodus dixit, audiuimus domine, & oportet nos recipere. ¶ Taraſius Patriarcha dixit: Plures eorum, qui in ſexta Synodo conuenerunt, à Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro ordinati ſunt, qui fuerunt Principes hæreſeos Monothelitarum: quoniam iſti continuatim *d* in Conſtantinopolitana ſede ſederunt: & ab vltimo eorum, Petro ſcilicet, vſque ad ſextam 8 Synodum non fuerunt plures quàm duodecim anni. Thomas verò, & Ioannes, & Conſtantinus ab hæreticis illis Archiepiſcopi facti ſunt, & tamen propter hoc non ſunt reprobati. ¶ Sancta Synodus dixit: Hoc manifeſtum eſt. ¶ Conſtantinus Epiſcopus Cypri dixit: ſufficienter oſtenſum eſt, quod ab hæreticis venientes recipiendi ſunt. Si verò quis ſponte ad hæreticum vadit, & accipit ordinationem, non recipiatur. ¶ Item Taraſius Patriarcha dixit: Et ego reſuto eos, qui ob huiuſmodi cauſam ad fidei ſubuerſionem ordinati ſunt: & maximè cùm præſentes eſſent

a *al. Miron.* b *al. patriarcha* c *Ezech.*18.4. *Reg.*4. d ἀμοιβαδόν.

ortho

orthodoxi Epiſcopi, à quibus poterãt ordinari Sic eſt enim paternus intellectus. Si verò 9 Synodali conſonantia fuerit, & vnitas Eccleſiarum de orthodoxi, qui præſumpſerint ab immundis hæreticis ordinari, depoſitioni ſubiaceant. Sancta Synodus dixit: hoc eſt iuſtum iudicium.

¶ *Hoc etiam caput collectum eſt ex variis locis primæ actionis eiuſdem ſeptim. Synodi, omninóque operæpretium eſt integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.*

1 ¶ Dignum eſt.] *Locus hic eſt poſt recitationem nominum Epiſcoporum qui conuenerant: ſed valde conciſè refertur: quod in aliis etiam locis huius capitis euenit.*

2 ¶ Conſtitutio.] *Verba, quæ proximè huic parti antecedunt, ſunt hæc,* ἀπὸ λιβέλλου ἀνέγνω οὕτως, *id eſt, vt interpretatur Anaſtaſius*, ex libello legit ita. *Non enim ſententiam dicit nunc Baſilius, ſed abiurat hæreſim, in quam cum aliis lapſus fuerat: quam abiurationem vna cum profeſſione Catholicæ fidei oportuit ipſum ex libello, quod nunc etiam in more poſitum eſt, recitare. Libellus verò hic incipit*, Conſtitutio, &c.

3 ¶ Conſtantinus.] *Poſt receptionem Baſilij, Theodori, & Theodoſij acceſſerunt alij Epiſcopi, qui in eandem hæreſim lapſi, admitti ſe à ſancta Synodo eodem modo poſtulabant, & cùm vnus ipſorum excuſationis gratia, dixiſſet, ſe à malis magiſtris ſeductũ fuiſſe, Conſtantinus Epiſcopus Conſtantiæ, quæ in Cypro eſt, hoc ei exprobrauit. Exprobratio Græcè ſic habet,* ἔδει ὑμᾶς ἐπισκόπους ὄντας μὴ διδασκαλίας δεῖσθαι, ἀλλὰ διδασκάλους εἶναι ἑτέρων, *quæ ſic Anaſtaſius vertit*, Oportebat vos, cùm eſſetis Epiſcopi, diſcendi nullam neceſſitatem habere: ſed magiſtros eſſe potius aliorum.

4 ¶ Malorum.] *Cum Hypatius, & alij Epiſcopi, qui à ſancta Synodo admitti petebant, dixiſſent, à malis magiſtris malas ſe doctrinas accepiſſe, reſpondens ei Taraſius Patriarcha, inquit:* ἐπειδὴ εἴπατε, κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα, ἡ ἐκκλησία ἐκ κακῶν διδασκάλων ἱερεῖς δέχεσθαι οὐ θέλει, *id eſt*: Quandoquidem dixiſtis, malorum doctorum malæ diſciplinæ, Eccleſia, vt ex malis doctoribus ſacerdotes admittat, non facilè adducitur. *Ex quo apparet Taraſium non contradicere Conſtantino, vt auctor gloſſæ putauit.*

5 ¶ Item Ioannes.] *Poſt recitata verba Taraſij, cùm in Synodo dubitaretur, an etiam hi, ſicuti tres priores recepti erant, ſtatim eſſent recipiendi, Ioãnes Apocriſiarius Patriarcha Antiochiæ, & Conſtantin. Epiſc. Conſtantiæ Cypri petierunt, vt Canones, & SS. Patrum libri eò ſpectantes legerentur, vt maturius poſſet conſtitui, quomodo redeuntes ab hæreſi ad Eccleſiam Catholicam eſſent recipiendi, & cùm de octauo canone primæ Nicænæ Synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) diſſereretur, Ioannes hæc eſt interlocutus.*

6 ¶ Si aliqua alia cauſa.] *Græcè eſt*, καὶ ἐάν τις αἰτία πονηρὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς, *quæ Anaſtaſius vertit*, niſi forte in eis maligna fuerit noxa reperta, *& paulò poſt*, ſi non eſt in illis aliqua cauſa nefaria.

7 ¶ Petrus.] *Poſt multos canones lectos, & multas SS. Patrum auctoritates recitatas, cùm Taraſius ex illis collegiſſet, ab hæreſi reuertentes eſſe recipiendos in Catholica Eccleſia. Petrus legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.*

8 ¶ Vſque ad ſextam.] *Græcè eſt*, ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἔτη πλέον οὐ διῆλθον ἢ δεκαπέντε, *id eſt*, vſque ad ſextam Synodum non interceſſerunt anni plures, quàm quindecim.

9 ¶ Si vero Synodalis.] *Græcè legitur*, εἰ δὲ ἡ συνοδικὴ ἐκφώνησις γένηται, καὶ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν χειροτονεῖσθαι, τῇ καθαιρέσει ὑποπεσεῖται, *Quæ Anaſtaſius vertit*: Si autem Synodica promulgatio, & concordia Eccleſiarum cauſa orthodoxiæ facta fuerit, qui præſumpſerit à profanis hæreticis ordinari, depoſitioni ſuccumbet.

3. pars. ¶ *Ex hac auctoritate datur intelligi, quod qui ab ciuitate Catholicæ fidei in hæreticorum ſocietatem trãſierit, vt de manibus eorum Eccleſiaſticæ dignitatis ſacramenta percipiat: vel qui contemptis orthodoxis ab hæreticis ordinari deſiderauerit, & ſi poſtea ſuæ abrenuncians hæreſi ad Eccleſiam redierit, officio tamen accepto fungi non poterit. Auctoritate verò Cypriani* a *prohibentur ab adminiſtratione Eccleſiaſtica, qui intra Catholicam Eccleſiam ordinati ad fidei impugnationem dilabuntur.* ¶ *Porrò ſimoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei ſubuerſionem: nec intra Eccleſiam Catholicam ordinati aduerſus fidem armantur. Quamuis enim nonnullos per pecuniam ordinẽt: non tamen fidem impugnant, nec gratiam Spiritus ſancti venalem prædicant. Vnde veraci pœnitentia, cùm hæreſim ſuam deteſtati fuerint præmiſſis auctoritatibus non prohibentur recipi in ſuis gradibus. Verumtamen capitulo illo Nicænæ Synodi*, b *ſi quis per pecuniam, &c. & illo alio ſeptimæ Synodi*, c *ſi quis omnem traditionem, &c. & Innocentij, & aliorum* d *multorum auctoritatibus irreparabiliter damnari iubentur.*

Cap. V. ¶ *In ordine malè accepto ſimoniaci pœnitentiam agere non poſſunt.*

Hinc etiam Leo IV. *Epiſcopis Britanniæ.*

Requiritis e de iis, qui turpiſſimo lucro columbas in tẽplo Domini vendere non pertimeſcunt, & ſua facta improba temeritate, Simonis hæreſi cõiungunt, vtrum poſſint in ordine pœnitentiam agere, an tantummodo extra ordinẽ, & ſacerdotalem fieri gradum. Quod nos quidem conuictis & iis, qui tã deteſtabile nefas (quod iam multis eſt dãnatũ Cõciliis) peregiſſe noſcuntur, nulla poſſumus pœnitẽtia ſubuenire, & tot ſpiritualibus Patribus obuiare, ſed in illorum patrum me ſententia conuenire omnibus certum ſit.

¶ *Epiſtolæ huius Leonis quarti ad Epiſcopos Britanniæ magna pars, (in qua etiam eſt hoc caput) habetur in codice peruetuſto.*

4. pars. ¶ *Niſi rigor diſciplinæ quandoque relaxetur ex diſpenſatione miſericordiæ. Multorum enim crimina ſunt damnabilia, quæ tamen Eccleſia tolerat pro tempore, pro perſona, intuitu pietatis, vel neceſſitatis, ſiue vtilitatis, & pro euentu rei. Pro tempore. ſicut* Gelaſius, *qui cùm neceſſitate temporis viderit Italicam Eccleſiam propter belli famiſque incurſionem ferè omnium Clericorum officio deſtitutam, adeò vt pleriſque populis ſubſidia regendarum deeſſent animarum, conceſſit de Monachis vel de Laicis Clericos aſſumi, ita dicens Epiſcopus per Lucaniam, epiſt. 1. c. 1.*

Cap. VI. ¶ *Pro temporum neceſſitate Apoſtolicæ ſedis decreta temperantur.*

Neceſſaria f rerum diſpenſatione conſtringimur, & Apoſtolicæ ſedis moderamine conuenimur ſic canonum paternorum decreta librare, & retro Præſulum, deceſſorumque noſtrorum præcepta metiri, vt quæ præſentium neceſſitas temporum in reſtaurandis Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibita diligenti conſideratione (quantum poteſt fieri) temperemus.

Item Priſcis igitur, &c. [*Require ſupra in tractatu ordinandorum*] *Item* Innocentius g Papa *cum pro neceſſitate temporis, ne nimium ſcandalum eſſet in Eccleſia, ordinatos à Bonoſo hæretico ſuſciperet, ait in decretis ſuis, epiſt. 22. ad Epiſcopos Maced. c. 5.*

Cap. VII. ¶ *Ceſſante neceſſitate debet ceſſare quod vrgebat.*

Qvod pro remedio, ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus nõ fuiſſe. *& infra.* ¶ Quod ergo neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante h neceſſitate, debet vtique ceſſare pariter quod vrgebat: quia aliud i eſt ordo legitimus, aliud quod vſurpatio ad præſens fieri tẽpus impellit.

1 ¶ Quia aliud] *In originali, & apud Iuonẽ, & in multis manuſcriptis Gratiani legitur*, alius eſt ordo legitimus, alia vſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.

a *Supra ead. ſi qui presbyteri.* b *Forte ſupra ea. qui. 1. qui per pecunias. aut. q. 7. c. ſi quis omnem, §. quicunque per pecuniam.* c *ſup. ead. q. 7. ſi quis q. 3. c. vlt. q. 1. c. Arrianos* d *q. 1. c. ſi quis confugerit & c. qui ſtudet: & c. ſi quis Epiſcopus per pecuniam.* e *Iuo, p. 5. c. 115.* f *Poly. l. 7. tit. 15. Anſ. l. 2. c. 34. Iuo, p. 3. c. 141.* g *diſt. 55.* h *ſup. ead. q. 1. quod pro neceſſitate. Iuo in prolog.*

Similiter diſpenſatione etiam in Nicæno Concilio *c.8. de Nouatianis ſtatutum eſt, vt ad Eccleſiam redeuntes ordinentur.*

CAP. VIII. ¶ *Iterum ordinentur, qui ex Nouatianis ad Eccleſiam redierint.*

SI qui voluerint venire ad Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam ex Nouatianis, placuit ſancto Concilio, vt 1 ordinentur, & ſic maneant in Clero. Ante omnia autem hanc ab eis confeſſionem per ſcripturam exigi oportet, vt fateantur ſe communi conſenſu Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſtolicæ ſtatuta obſeruaturos.

1 ¶ Vt ordinentur.] *Græcè eſt,* ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ *quod Dionyſius vertit*, vt impoſitionem manus accipientes ſic in Clero permaneant *At Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus in actione prima, ſeptimæ Synodi poſt recitationem iſtius* Canonis *: iſtam vocem,* χειροθεσία, *interpretatur benedictionem, non ordinationem.*

CAP. IX. ¶ *Iuramentum à ſchiſmate redeuntium.*
Item Gregorius *lib.10.reg.epiſt.31.*

QVoties *a* cordis oculus nube erroris obductus, ſupernæ illuſtrationis lumine fit ſerenus, magna cautela nitendum eſt, ne latenter auctor ſchiſmatis irruat, & ab vnitatis radice eos, qui ad eam reuerſi fuerant, telo iterum erroris abſcindat. Et ideo poſtquam ego 1 ille ciuitatis illius Epiſcopus, comperto diuiſionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona, & ſpontanea voluntate ad vnitatem ſedis Apoſtolicæ diuina gratia duce reuerſus ſum, & ne non pura mente, ſed ſimulata reuerſus exiſtimer, ſpondeo ſub ordinis mei cauſa, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te ſancto Petro Apoſtolorum principi, atque eius Vicario beatiſſimo Gregorio, vel ſucceſſoribus ipſius, me nunquam quorumlibet ſuaſionibus vel quocunq; alio modo ad ſchiſma de quo Redẽptoris noſtri miſericordia liberante ereptus ſum, reuerſurum; ſed ſemper me in vnitate ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis per omnia permanſurum. Vnde iurans dico per Deum omnipotentem, & hæc ſancta quatuor Euangelia, quæ in manibus meis teneo & ſalutem *b* dominorum noſtrorum Rempublicam gubernantium, me in vnitate, ſicut dixi, Eccleſiæ Catholicæ & communione Romani Pontificis ſemper & ſine dubio permanere. Quod ſi (quod abſit) aliqua excuſatione, vel argumento ab hac me vnitate diuiſero, periurij reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cum auctore ſchiſmatis habeam in futuro ſæculo portionem. Hanc autem profeſſionis, promiſſioniſque meæ chartulam notario illi cum conſenſu Preſbyterorum, & Diaconorum, atque Clericorum, qui me in hac vnitate obligãtes, in ſuprascriptis omnibus prona ſimul voluntate ſecuti, atque propiis manibus ſubſcripturi ſunt, ſcribendã dictaui, & propria manu ſubſcribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & Conſulibus ſupra ſcriptis. Subſcriptio Epiſcopi illius. Ego ille, Epiſcopus ciuitatis illius, huic confeſſioni promiſſionique meæ, præſtito de conſeruandis ſupraſcriptis omnibus ſacramento, ſubſcripſi.

1 ¶ Ego ille.] *Repoſita eſt antiqua nota,* ille, *ex codicibus epiſtolarum B. Gregorij impreſſis, ac manuſcriptis, quæ quidem nota in hoc capite multoties repetitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exemplaribus erat N. Aliqua vero alia, quæ parum ab Originali diſcrepabant, nihil cauſæ viſum eſt, cur mutarentur.*

CAP. X. ¶ *Qui extra Eccleſiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad Eccleſiaſticam militiam non admittantur.*

QVi *a* in qualibet ætate alibi, quàm in Eccleſia Catholica aut baptizati, aut rebaptizati ſunt, ad Eccleſiaſticam militiam prorſus non *b* permittantur accedere. Quibus ſatis eſſe debet, quod in Catholicorum numero ſunt recepti. Quoniam de ſuo ordine, & communione videbitur ferre iudicium, quiſquis hoc violauerit inſtitutum, vel, qui non remouerit eum, quem ex *c* eius cœtu ad miniſterium Clericale obrepſiſſe cognouerit.

Pro perſona: ſicut B. Gregorius *ſcribens Ianuario Epiſcopo, lib.7. indict.2.epiſt.1.ait.*

CAP. XI. ¶ *Rigor canonum pro perſona aliquando relaxatur.*

TAnta *d* nequitia ad aures meas de tua ſenectute peruenit, vt eam niſi adhuc humanitus penſaremus, fixa iam maledictione feriremus, *& infrà.* ¶ Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat iaculanda: ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute nouimus, interim tacemus.

Pietatis intuitu: ſicut de illiteratis, e *& corpore vitiatis* Gelaſius *ait Epiſcopis per Lucaniam, epiſt.1 c.18.*

CAP. XII. ¶ *Canonum decreta pietatis intuitu nonnumquam relaxantur.*

SI qui, vel temeritate propria, vel incuria præſidentium tales antè ſuſcepti ſunt; in his, in quibus conſtituti ſunt, locis eatenus perſeuerent, vt nihil vnquam promotionis accipiant, ſatiſque *f* habeant hoc ipſum ſibi pro nimia miſeratione conceſſum.

Neceſſitatis intuitu ſicut Hilarius Papa, *qui cùm de quodam Epiſcopo præter notitiam atque cõſenſum Metropolitani ordinato loqueretur, ne in vtroque graue ſcandalum fieret, ait in epiſtola ſua ad Aſcanium, & vniuerſos Epiſcopos Tarraconenſis prouinciæ.*

CAP. XIII. ¶ *Neceſſitatis cauſa quædam in Eccleſia tolerantur.*

QVoniam quidquid ab alterutra parte eſt indicatum, omni videmus peruerſitate confuſum, temporum neceſſitate perſpecta, hac ratione decernimus ad veniam pertinere quod geſtum eſt, vt nullus 1 deinceps præter notitiam atque conſenſum Metropolitani ordinetur *g* Antiſtes.

1 ¶ Nullus.] *Hoc loco verba Hilarij ſummatim referuntur.*

CAP. XIV. ¶ *De eodem.*
Item Innocentius *Epiſcopis Macedoniæ, epiſt.22. c.6.*

QVoties à populis, aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, multum ſolet tranſire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio, & de reliquo maxima ſolicitudine præcauendum.

CAP. XV. ¶ *Ex diſpenſatione quædam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat.*
Item ex epiſtola Cyrilli *miſſa Maximo Diacono Antiocheno.*

DIdici *h* à diligendo mihi Paulo Monacho, quia recuſat pietas tua vſque hodie communionem reuerendiſſimi Epiſcopi Ioannis amplecti, pro eo, quod quidam in Antiochena Eccleſia malè adhuc cum Neſtorio vel ſentiant, vel iam ſenſerint quidem, ſed forſitan reſipuerint. Probet igitur tua modeſtia, vtrùm aliquando hi, qui dicuntur colligi, nudè, ac irreuerenter cum Neſtorio ſentiant, & inuicem col-

a *Anſelm. l.6. c.161. Polyc. l.7. tit.8.* b *al. ſalutem gentium, atque illuſtrium dominorum.*] *al. gentiumque illuſtrium.*] *Anſelm.*

a *Anſel. l.7. c.17. Burch. l.4. c.193. Iuop.1. c.293.* b *ne vnquam.*] *Orig.* c *ex eis ad miniſ.*] *orig.* d *Supra diſtin.86. tanta Burch. l.1. c.197. Iuop.2. c.78. & p.5. c.312.* e *Supra diſt.36.* illiteratos. f *Ante c.1.* g *conſecretur.*] *Orig.* h *In prima actione ſeptimæ Synodi. Iuo in prolog. Pann. in prol. c.23.*

loquantur

loquantur: licet aliquando cauteriatam habuerint conſcientiam, colligantur autem nunc acta pœnitentia ſuper iis, in quibus ſubrepti ſunt: quamuis confiteri fortaſſe uereantur exceſſum *& infra*. *a* ¶ Vt autem non æſtimemur amare contentionẽ, amplectamur Epiſcopi reuerẽdiſſimi Ioannis communionem, indulgentes ei; & cauſa diſpenſationis eius negotium non ſubtilius vel diſtrictius, ſiue vehementius erga ſe recognoſcat agitari. Diſpenſationis enim gratia, ſicut dixi, eget negotium multum.

¶ *Hæc epiſtola beati* Cyrilli *refertur in actione prima ſeptimæ Synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento verſatur, ac prudentiſſimè ſcripta eſt, multa autem in hac verſione corrigenda fuiſſent, placuit Græcam ipſam epiſtolam cum interpretatione noua afferre.*

Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Μαξίμῳ διακόνῳ Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

Ἔμαθον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μονάζοντος Παύλου, ὅτι παραιτεῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐλαβέστατον Ἰωάννην, διὰ τὸ τινὰς ἐν τῇ Ἀντιοχένῃ ἐκκλησίᾳ ἢ φρονοῦντας ἔτι τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ πεφρονηκότας μὲν, ἀποσχομένους δὲ ἴσως εἶναι. δοκιμαζέτω τοίνυν τὸ σὸν ἐπιεικὲς, πότε οἱ λεγόμενοι συνάγεσθαι, γυμνῶς, καὶ ἀναισχύντως τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ λαλοῦσι ἑτέροις, ἢ κεκαυτηριασμένην μὲν ἐσχήκασι πότε τὴν συνείδησιν, συνάγονται δὲ νῦν μεταμεληθέντες ἐφ᾽ οἷς συνηρπάγησαν, αἰσχυνόμενοι δὲ ἴσως ὁμολογεῖν τὸ πταῖσμα. συμβαίνει γὰρ τινὰ τοιαῦτα περὶ τοὺς ἀπατηθέντας γίνεσθαι. κἂν εἴδῃς συντρέχοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνηστικάκει περὶ τῶν παρελθόντων. βουλόμεθα γὰρ μᾶλλον ἀρνουμένους αὐτοὺς ὁρᾶν, ἢ ἀναισχύντῳ γνώμῃ συναγορεύοντας τῆς Νεστορίου κακίας. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τιμᾶν τὸ φιλόνεικον, ἀσπασώμεθα τὴν πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον. Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, περὶ τοὺς μεταγινώσκοντας· οἰκονομίας γὰρ, ὡς ἔφην, δεῖται τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris noſtri Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini *ad Maximum Diaconum Antiochenum admonitio.*

COgnoui ex dilecto Monacho Paulo pietatem tuam vſque ad hunc diem recuſare communionem religioſiſſimi Epiſcopi Ioannis: eò quòd aliqui ſunt in Eccleſia Antiochena, qui vel adhuc cum Neſtorio ſentiunt, vel ſenſerunt quidem, nunc autem ab eo fortaſſe abſtinent. Perpendat igitur æquitas tua, vtrum tandem, qui dicuntur conuenire, palam, atque impudenter Neſtoriana & ſentiant, & cum aliis etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conſcientiam, nunc autem ideo conueniant, quòd ipſos pœnituerit erratorum, quibus ſimul abrepti fuerant, pudeat autem fortaſſe lapſum ſuum fateri. Solet enim fere tale quiddam iis, qui decepti ſunt, vſu venire. Quòd ſi illos nunc ad rectam fidem conuerſos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Neſtorij vitia. Cæterùm, ne videamur contentionis cupidi, religioſiſſimi Ioannis communionem amplectamur, indulgentes ei atque vt conueniens in his rebus moderatio teneatur, non nimium diligenter in eos, qui reſipiſcunt, inquirentes. Res enim, vt dixi, magnæ eget moderationis.

¶ *In eandem ſententiam ſcribit Ioanni Antiocheno Patriarchæ, in epiſtola, quæ habetur tomo 5. act. Concilij Epheſini nuper Ingolſtadij impreſſi his verbis:* Optamus autem, vt omnes res ſuas agant, neque turbas Eccleſiis per Chriſti gratiã, doctorumq; videlicet agentiũ prudentiã vtcunq; iam ſedatas denuo excitent, neq; vel ſibiipſis, vel aliis negotia faceſſant. Cæterùm ſi ſunt, qui à Neſtorio aliquãdo ſteterũt, nunc verò ex animo reſipiſcentes à nugis illis diſcedere, mutatáque voluntate rectam, inculpatamque fidem complecti cupiunt, eos placidè ſuſcipere oportet, nec cuiquam illorum, præteritorum gratia, conuicium facere: ne qua ratione anſa quibuſdam præbeatur, vt cunctantius ad meliora feſtinent.

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*
Idem *ad Gennadium Presbyterum, & Archimandritam.*

DIſpenſationes *a* rerum nonnunquam cogunt parum quidem à debito quoſdam foras exire vt maius aliquid lucri faciant, Sicut enim ij, qui mare nauigant, tempeſtate vrgente, nauíque periclitante anxiati quædam exonerant, vt cætera ſalua permaneant: ita & nos cùm non habemus ſaluandorum omnium negotiorum 1 penitus certitudinem, deſpicimus ex iis quædam, ne cunctorum patiamur diſpendia 2.

1 ¶ Negotiorum.] *Græcè eſt,* οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἐξῇ τὸ λίαν ἀκριβὲς περισώζειν, παρῶμεν τινά. *id eſt*]: Sic & nos in negotiis vbi non licet exquiſitiſſimam illam rationem ſeruare deſpicimus quædam.

2 ¶ Diſpendia.] *Omiſit hic Gratianus ex hac epiſtola ea referre quæ ad præpoſitam quæſtionem maximè faciunt. Sũt autem hæc, quæ Iuo etiam recitat.* Et hæc ſcribo cognoſcẽs, quòd pietas tua triſtetur in ſanctiſſimum, & Dei cultorem fratrem; & comminiſtrum noſtrum Proclum Epiſcopum, eò quòd admiſerit in communionem Æilienſium Hegumenũ, quem quidem, Eccleſiæ leges, Palæſtinæ præpoſitum non nouerunt, *& infrà.* ¶ Igitur ne refugiat pietas tua ſanctiſſimi, & Deo amiciſſimi Procli Epiſcopi communionem. Vna enim fuit cura mihi, & ſanctitati eius, diſpenſationis modus nulli ſapientium diſplicuit. *Vocem tuam,* hegumenon, *i. præpoſitum videtur ſuppleſſe Anaſtaſius, vt exprimeret locutionem Græcam,* τῶν αἰλιεσίων, aut fortaſſe illam in ſuo codice habuit.

Vtilitatis intuitu ſicut in Meldenſi Concilio, c. 64. *prohibetur de filiis virginum vi raptarum, & ſic ad coniugium raptorum applicatarum.*

Cap. XVII. ¶ *Vtilitatis intuitu quædam in Eccleſia tolerantur.*

TAli coniugio generati, Eccleſiaſticis ordinibus non applicentur: niſi forte eos aut maxima Eccleſiæ vtilitas, vel neceſſitas poſtulet, vel euidens meritorum prærogatiua commendet.

Huic Petrus b *concordans ait.* [*In veritate comperi, quia non eſt acceptor perſonarum Deus, &c.*

¶ *Pro euentu etiam rei quædã in Eccleſia tolerantur ſicut* Leo *in decretis ſuis de Laicis ſubitò contrà decreta Canonũ ordinatis* Epiſcopis *ait, epiſt.* 85. *al.* 87. *c.* 1. *Epiſcopis Africæ.*

Cap. XVIII. ¶ *Laicis qui contra decreta canonum ad Epiſcopatum promouentur, ex miſericordia ſuſceptum officium relinquitur.*

EXigunt 1 cauſæ, vt non ſolùm in tales præſules, ſed etiã in ordinatores eorum vltio competens proferatur. Sed circumſtant nos, hinc manſuetudo clementiæ, hinc cenſura iuſtitię vt credamus quædam delicta vtcumque toleranda, quædam verò penitus amputanda. Illos ergo, quorum prouectio hoc tantùm reprehẽſionis incurrit, quòd ex Laicis ad officium Epiſcopale delecti ſunt, locum ſuum tenere permittimus, non præiudicantes Apoſtolicæ ſedis ſtatutis, nec beatorum Patrum regulas ſoluentes quia remiſſio peccati non dat licentiam delinquendi, nec quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit amplius impunè committi: ne 2.

a *Iuo ibid. Pann. ibid. c.* 24.

a *Ead. act.* 1. *ſeptimæ Synodi ex verſione Anaſtaſij. Ius in prolog. Pann. in prolog. c.* 25. b *Act.* 10.

quod ad tempus pia lenitate conceſſimus, iuſta poſthæc vltione plectamus.

1 ¶ Exigunt cauſæ.] *In ipſa epiſtola Leonis hæc antecedunt,* Cùm ergo inter vos tantum valuerint aut ſtudia populariũ aut ambitus ſuperborum, vt non ſolùm Laicos, ſed etiam ſecũdarum, (*ſic enim rectè legitur in epiſtolis cum aliis beati Leonis operibus Coloniæ impreſſis, non* ſæcularium *vt in tomis Conciliorum*) vxorum viros aut viduarum maritos ad officium cognoſcamus paſtorale prouectos, nónne aptiſſimæ exigunt cauſæ, vt Eccleſiæ, in quibus iſta commiſſa iudicio ſeueriore purgentur, & non ſolùm in tales præſules, &c. *Eſt verò caput hoc multis locis in ſummam redactum, omiſſa narratione delictorum illorum, quibus minimè ſanctiſſimus ille Pontifex ignoſcit.*

2 ¶ Ne, quod ad tempus.] *Hæc, quæ repetuntur infra c. Donatum, ſumpta ſunt ex ſecundo capite eiuſdem epiſtolæ.*

Cap. XIX. ¶ *Donatiſtæ, & Nouatiani, quamuis reprehenſibiliter ordinati, tamen ex neceſſitate tolerantur.*

Idem *ibidem initio, c.3.*

MAximum quoque ex Laico, licet reprehenſibiliter, ordinatum, tamen ſi Donatiſta iam non eſt, & à ſpiritu ſchiſmaticę prauitatis alienus, ab Epiſcopali, quàm quoquo modo adeptus eſt, non repellamus dignitate: ita vt & ipſe libello ad nos directo *a* Catholicum ſe eſſe manifeſtet.

Cap. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *in eadem epiſt. c.3.*

DOnatum autem Salicinenſem *b* ex Nouatiano cum ſua vt comperimus plebe conuerſum, ita Dominico volumus gregi præſidere, vt libellum fidei ſuæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Nouatiani dogmatis damnet errorem, & pleniſſimè confiteatur Catholicam veritatem. Quæ c enim nunc certatum remiſimus conſideratione cauſarum, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne, quod ad tempus pia lenitate conceſſimus, iuſta poſt hæc vltione plectamus.

Cap. XXI. ¶ *Redeuntes ab hæreſi poſt publicam profeſſionem in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

Item *Ianuario* d *Epiſcopo Aquilegienſi, epiſt.3.*

SAlubertimum e enim, & ſpiritualis medicinæ vtilitate pleniſſimum eſt, vt ſiue Presbyteri, ſiue Diaconi, aut cuiuſlibet ordinis Clerici, qui ſe correctos videri volunt, atque ad Catholicam fidem, quam iampridem amiſerant, rurſum reuerti ambiunt, prius errores ſuos, & ipſos auctores errorũ damnari à ſe ſine ambiguitate fateantur: vt ſenſibus prauis etiam peremptis nulla ſperandi ſuperſit occaſio, ne vllum membrum talium poſſit ſocietate violari: cùm per omnia illis profeſſio propria cœperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, vt in magno habeant beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis in quo inueniuntur ordine, ſtabilitate perpetua maneant, ſi tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

Cap. XXIII. ¶ *Ab hæreſi redeuntes, hæreſim, & eius auctores publicè deteſtentur.*

Item ex concilio Martini Papæ, c.3.

SI *f* quis Epiſcopus, ſiue alicuius Epiſcopi Presbyter, aut Diaconus in alicuius hæreſis opinionem offenderit, & ob hanc cauſam fuerit excommunicatus, nullus Epiſcopus eum in communionem recipiat, niſi prius in communi Concilio, porrecto fidei ſuæ libello, ſatisfaciat omnibus, & ita liberam ſuam teneat purgationem Hoc idem & de fidelibus laicis ſit decretum, ſi in aliqua hæreſis opinione fuerint nominati.

5. pars. *Ecce quibus de cauſis quædam in Eccleſia tolerantur, quæ eiſdem ceſſantibus pia ſeueritate vindicantur. Quando autem toleranda ſint, quando reſecanda,* Gelaſius Papa *diſtinguit, dicens Epiſcopis per Lucaniam, ep. 1. c.11.*

Cap. XXII. ¶ *Quando in Eccleſia aliqua ſint toleranda.*

ETſi illa nonunquam ſinenda ſunt, quæ, ſi cæterorum conſtet integritas, nocere ſola non valeant: illa tamen ſunt magnopere præcauenda, quæ recipi, niſi manifeſta decoloratione non poſſunt. Ac, ſi ea ipſa, quæ nullo detrimẽto aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum temporumque cogit intuitus, vel acceleratæ prouiſionis reſpectus excuſat, quãtò magis illa nullatenus mutilanda ſunt, quæ nec vlla neceſſitas, nec Eccleſiaſtica prorſus extorquet vtilitas?

Aliquando enim pro neceſſitate, vel vtilitate Eccleſiæ mutilantur, & laxantur præcepta canonica.

6. pars. ¶ *Breuiter oſtendimus, qui reuertentes ab hæreſi, in ſuis ordinibus valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de iis, qui ab hæreticis ordinati ſunt, ſi ad vnitatem Catholicæ matris Eccleſiæ redierint, vtrum in eodem ordine iterum valeant ordinari. Semel enim conſecratus (vt ait B. Gregorius)* a *iterum conſecrari non debet.* ¶ *Item ſacramenta quæ ab hæreticis in forma ab Eccleſiæ miniſtrantur (ſicut Auguſtinus teſtatur) reiterari non debent, ne non homini ſed ſacramento videatur iniuria fieri.* ¶ *Sed illud Gregorij* b *de his intelligitur, qui conſecrationem ſacerdotalem, vel Epiſcopalem acceperunt: qui aut per manus impoſitionem cum ad Eccleſiam redeunt, effectum ſuæ vnctionis* c *accipiunt, aut ab eius adminiſtratione perpetuò ceſſare iubentur. Similiter illud Auguſtini de eadem myſtica vnctione, & de ſacramento baptiſmatis intelligitur. Sunt autem in Eccleſia alij ordines, qui ſine ſacramentali vnctione, ſola Epiſcopi benedictione, cum quadam vaſorum, vel indumentorum diſtributione præſtãtur vt ſunt Leuitæ, & cæteri infrà eos conſtituti. Hi quamuis ab hæreticis ordinentur, tamen ad Eccleſiam redeuntes in eodem ordine (ſi aliàs digni fuerint) ab Eccleſia ordinentur: nec fiet in eis reiteratio muneris, cùm ab hæreticis nihil doceatur eis fuiſſe collatum.*

Cap. XXIV. ¶ *Redeuntes ſunt ordinandi.*

Vnde Vrbanus II. *ſcribit Petro Piſtorienſi Epiſcopo, & Ruſtico Abbati vallis Vmbroſæ.*

DAibertum *d* à Nezelone 1. licet ſimoniaco, non ſimoniacè eiuſdem confeſſione reperimus in diaconum ordinatum: & B Innocentij Papæ ſententia conſtat declaratum, quod Nezelon (quem conſtat ab hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit ei, qui manus impoſuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damaſi e Papæ teſtimonio roborati, qui ait, Reiterari oportet, quod malè actum eſt; Daibertum ab hæreticis corpore, & ſpiritu digreſſum, atque vtilitatibus Eccleſiæ pro viribus inſudantem, ex integro (Eccleſiæ neceſſitate ingruente) Diaconum conſtituimus. Quod non reiterationem exiſtimari cenſemus, ſed tantùm integram Diaconij dationem: quoniam, vt prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

1 ¶ Nezelone.] *Marianus Scotus in vita Gregorij VII. mentionem facit Archiep. Magdeburg. hoc nomine appellati*

Cap. XXV. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus Papa, *epiſt.4. de Chorepiſcopis.*

PEr illicitam *f* manus impoſitionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepiſſe, habebant: & vbi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt medicinam adhibere, qua infixa ſanetur macula: id eſt, reiterare neceſſe eſt, quòd legitimè actum, aut collatum minime probatur 1. Nam quomodo honorem poſſit retinere, qui ab illo acceperit qui poteſtatem dare legitimè non habuit, inuenire non poſſum.

a *al. edito.* b *ad Seminacenſem.* c. *Ibid. c.* 2. d *al. Iuliano. Idem epiſt.* 83. *ad Septimium. Anſ. l.12.c.39. Iuo, p.6. c 95.* e *q. cuiuſlibet.* f *In capitulis Martini Brac.*

a *ſupra diſt.68.c.1.* b *ſupra ea.q.1. quod quidam.* c *al. ordinationis.* d *Pann.l.3.c.81.* e *ſupra 1.q.1. ventum.* f 9. *q.* 1. *per illicitam.*

¶ Probatur

1 ¶ Probatur.] *In Originali hæc adduntur*, ſi perfectum eſſe debebit.

Cap. XXVI. ¶ *Item lib. 9. Cod. tit.* a *ad legem Iuliam repetundarum.* Impp. Theodoſius, ac Valentinianus *A. A. Florentino.*

7. ps. SAncimus eiuſmodi viros ad Prouincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia non ambitione, vel pretio, ſed probatæ vitæ, & amplitudinis tuæ *b* ſolent teſtimonio promoueri: ita ſanè, vt quibus hi honores per ſedis tuæ, vel per noſtram fuerint electionem commiſſi, iurati inter geſta depromant, ſed pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quidpiam, neque daturos vnquam poſtmodum fore, ſiue per ſe, ſiue per interpoſitam perſonam in fraudem legis ſacramentique aut donationis, venditioníſve titulo, aut alio velamento cuiuſque contractus: & ob hoc (exceptis ſalariis) nihil penitus tam in adminiſtratione poſitos, quàm poſt depoſitum officium pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quàm gratuito meruerint, accepturos. Et licet neminem diuini timoris, contemnendo iuſiurandum, arbitremur immemorem, vt ſaluti propriæ vllum commodum anteponat, tamen vt ad ſalutis timorem etiam neceſſitas periculi ſubiungatur, ſi quis auſus fuerit præbita Sacramenta negligere, non modò aduerſus accipientem, ſed etiã aduerſus dantẽ, accuſandi cunctis tanquam publicum crimen, concedimus facultatem, quadrupli pœna eo, qui conuictus fuerit, modis omnibus feriendo.

Cap. CXXVII. ¶ *De eodem.*

Item Paſchalis Papa.

PAtet ſimoniacos, veluti primos, & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus reſpuendos, & ſi commoniti non reſipuerint, *ab* exteris poteſtatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis quaſi pro nihilo reputantur.

¶ *In tribus vetuſtis exemplaribus poſt caput* ſancimus, *omiſſa inſcriptione Paſchalis, & capite iſto*, Patet, *ſequuntur continenter ſubiecta Gratiani verba*, His breuiter, &c.

His breuiter præmiſſis ad ea veniamus, quæ Eccleſiæ ſeueritate diſciplinæ parata eſt vlciſci, oſtendentes, quibus accuſantibus, vel teſtificantibus quilibet ſint conuincendi, quo iudice quiſque debeat condemnari, vel abſolui ſi cauſa vitiata fuit, quo remedio poſſit ſubleuari, ſi accuſatores defecerint, an reus ſit cogendus ad purgationem. Et vt facilius pateat quod dicturi ſumus, exemplum ponatur ſub oculis, in quo auctoritates hinc inde controuerſantes diſtinguantur, & quid ſanctorum Patrum ſentiat auctoritas, liquidò intimetur.

CAVSA II.

QVidam Epiſcopus de lapſu carnis à Laïco impetitur. Duo Monachi, vnus Subdiaconus, & duo Leuitæ aduerſus ipſum teſtimonium ferũt, A Metropolitano ſuo ſentit ſe prægrauari. In ipſa ventilatione cauſæ tres ex teſtibus deficiũt, ſiue promiſſione decepti c. *ſiue Canonica examinatione reprobati. Expoliatur tamen Epiſcopus, quia crimen eius notorium erat.*

q. 1. *Hìc primùm quæritur, an in manifeſtis iudiciarius ordo ſit requirendus.*

2. *Secundò, an expoliatus ab aliquo ſit iudicandus.*

3. *Tertiò, qua pœna ſint feriendi, qui in accuſatione, vel teſtificatione defecerint.*

4. *Quartò, an duorum teſtimonio, ſit condemnandus.*

5. *Quintò, ſi deficientibus accuſatoribus ſit cogendus ad purgationem.*

6. *Sextò, ſi remedium ſit dandum ei, qui cauſa dilationis vocem appellationis exhibuerit.*

7. *Septimò, ſi Laïci Monachi, vel quilibet inferiorum ordinum in accuſatione maiorum ſint audiendi.*

8. *Octauò, quomodo debeat fieri accuſatio, an in ſcriptis, an ſine ſcriptis.*

a *Tit. 17. le. 6.* b *al. ſua.* c *al. illecti.*

QVÆSTIO I.

1. ps. *QVod autem nullus ſine iudiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus multis probatur.*

Cap. I. ¶ *Damnari non valet, niſi aut conuictus, aut ſponte confeſſus.*

De eo namque ait Aug. *hom.* 50. *de vtilitate pœnitentiæ.*

NOs *a* in quenquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut conuictum, aut ſponte confeſſum.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Conſtantinus Imperator.

IVdex* criminoſum diſcutiens non antè ſententiam proferat capitalem, quàm aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes teſtes conuincatur.

¶ *Habetur caput hoc Cod. Theod. l. 9. tit. 40. in legis primæ interpretatione, itemque in capitulis Hadriani, c. 57. & C. 5. cap. 156.*

Hoc 1 *idem teſtatur Auguſtinus, & eiſdem verbis.*

1 ¶ Hoc.] *Abſunt iſta ab vno ex peruetuſtis exẽplaribus.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 8. epiſt* 50.

SIcut *b* ſine iudicio quemquam nolumus condemnari, ita quæ iuſtè 1 diffinita fuerit, nulla patimur excuſatione differri.

1 ¶ Iuſtè. *Abeſt vox iſta ab Originali In vno autem manuſcripto Gratiani eſt*, iuſta ſunt diffinita ſententia.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item Eleutherius *Epiſcopus ad Epiſcopos Galliæ.*

NIhil *c* [contra *d* quemlibet accuſatum] abſque legitimo, & idoneo accuſatore fiat. Nam & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Iudam furem eſſe ſciebat: ſed quia non eſt accuſatus, ideo non eſt eiectus.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Felix Papa I. *ad Paternum Epiſcopum.*

PRimates *e* accuſatum diſcutientes Epiſcopum, non ante ſententiam proferant damnationis, quàm Apoſtolica 1 freti auctoritate, aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes, & canonicè *f* examinatos regulariter teſtes conuincatur. Aliter irritam eſſe cenſemus, & iniuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcirco à Synodo retractandam, ita vt oppreſſis ab omnibus in cunctis ſubueniatur cauſis.

1 ¶ Apoſtolica freti auctoritate.] *Hæc addita ſunt ex epiſtola Felicis & Zepherini. Nam damnari Epiſcopi ſine conſenſu & auctoritate Romani Pontificis nec tunc poterant, nec tunc poſſunt 3. q. 6. c. diſcutere, & alibi.*

Cap. VI. ¶ *Multi per tolerantiam ſuſtinendi ſunt, quamuis ſententia diuini iudicij ſint condemnati.*

Item decreuit Zepherinus Papa, † *Item* Auguſt. 1.

VNus ex vobis me traditurus eſt. ¶ Bene dixit *g*, ex vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim eſt, à quibus per iudiciariã poteſtatem confeſſus, aut conuictus, excluſus nõ eſt. A me verò, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certiſſimè noui, ſeparatus & diuiſus eſt. Tale enim eſt, ac ſi diceret, etſi ego eum per occulti iudicij ſententiam damnatũ habeo, vos tamen adhuc illum per tolerantiam ſuſtinete.

1 ¶ Auguſt.] *Sic in multis vetuſtis exemplaribus quamuis verba huius capitis apud S. Auguſt non ſunt inuenta.*

Cap. VII. ¶ *Nullum ſeruetur iudicium, niſi rationabiliter habitum.*

Item Gregorius *Ioanni defenſori eunti in Hiſpaniam, lib.* 11. *epiſt.* 50.

IN primis *h* requirendum eſt de perſona Presbyteri dilectiſſimi *i* fratris, & Coepiſcopi noſtri Ianuarij,

a *Sup ca. multi.* * *In capitulis per Hadrian. collectis. c. 57. Cap. 3 c 156. Burc. l. 16. c. 6. Pan. l. 4. c. 111.* b *Anſ. l. 3. c. 30.* c *Anſ. l. 3. c. 54. Polyc l. 5. tit. 1 Pan. l. 4. c. 115.* d *abſunt iſta ab Orig.* e *Et Zepherinus ep. 1. ad Epiſcopos Siciliæ vſque ad verſ. aliter. Anſ l. 3. c. 68. Burc. l. 1. c. 157 Iuo p 5. c. 245 & 147. Pan l. 4. c. 13. 11. q. 3. irritam.* f *abeſt ab epiſt. Zepherini.* † *Zepherinus loco proximè indicato.* g *Matth. 26.* h *Anſ. l. 8. c. 93.* i *forte legendum, & dilectiſſimi.*

& ſi ita ſe veritas habet, ſicut eiuſdem Epiſcopi petitio continet, in Eccleſia, atque in loco ſuo, modis omnibus idem presbyter reuocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipſum cauſa aliqua mota, ſiue probata eſt, ſubtiliter ipſo præſente, & pro ſe rationem reddente, quærendum eſt & genus cauſæ, & modus probationis, vt ex hoc colligere valeas, vtrum adhuc in exilio 1 demorari, an certè in Eccleſia ſua, & officio ſuo debeat reuocari. ¶ De Epiſcopi ſupradicti perſona hoc ſtatuendum eſt, vt ſi nulla contra eum criminalis cauſa, quæ exilio vel depoſitione digna eſt, mota ſiue probata eſt, is qui eo ſuperſtite Epiſcopus peruersè, ac contra Canones in Eccleſia eius ordinari præſumpſit, Sacerdotio priuatus, ab omni Eccleſiaſtico miniſterio repellatur. Qui etiam eidem dilectiſſimo Ianuario fratri, & Coepiſcopo noſtro tradendus eſt, vt ab ipſo in cuſtodia habeatur; aut certè ab eo ad nos per omnia tranſmittatur. Epiſcopi verò, qui eum ordinauerunt, vel ordinationi eius conſentientes interfuerunt, ſex menſibus Dominici corporis & ſanguinis communione priuati, agere pœnitentiam decernantur in monaſterio, & ſupradictus Ianuarius loco, & ordini ſuo modis omnibus reformetur. Si verò communione priuatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem Epiſcopi in præiudicium 2 condemnationis, vel depoſitionis memorati Epiſcopi, ſe metu iudicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſua ſponte faſſi fuerunt, & tempus eis abbreuiandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si verò ille, qui locum eius inuaſit, de hac fortaſſe luce migrauit, & alter eſt ordinatus, quia leuioris *a* culpæ videtur (cùm non quaſi iſti ſuperſtiti, ſed ſucceſſiſſe defuncto videatur) Epiſcopatus illi officium in illa Eccleſia tantummodo interdicatur, vt in alia Eccleſia, quæ ſacerdote vacauerit, ſi electus fuerit, poſſit eſſe Epiſcopus, ad Malachitanam tamen Eccleſiam nunquam aliquo modo reuerſurus. ¶ Glorioſus autem Comitiolus, quidquid prædictus Epiſcopus per violentiam, atque inſecutionem ipſius expendiſſe, vel damnum pertuliſſe dato Sacramento firmauerit, eidem Epiſcopo reſtituere compellatur. *b* Si *c* autem aliter, quàm ante fati Epiſcopi petitio continet, actum eſſe forſitan perhibetur, ſubtiliter quærendum eſt, & veritate cognita, cum Dei timore, quod iuſtitiæ ordo ſuaſerit iudicandum. ¶ Quia ergo Stephanus Epiſcopus odio *d* ſui quædam ficta, & de falſis ſe capitulis accuſatum, neque aliquid ordinabiliter factum, ſed iniuſtè ſe aſſerit condemnatum, diligenter quærendum eſt primò ſi iudicium ordinabiliter eſt habitum, id eſt *e*, ſi alij accuſatores atque alij teſtes fuerunt. Deinde cauſarum qualitas eſt examinanda, ſi digna exilio, vel depoſitione fuit, ſi eo *f* præſente, qui accuſatus eſt ſub iureiurando contra eum teſtimonium dictum eſt, ſi ſcriptis actum eſt, vel ſi ipſe licentiam reſpondendi, & defendendi ſe habuit. Sed & de perſonis accuſantium, ac teſtificantium ſubtiliter quærendum eſt, cuius conditionis cuiúſve opinionis, aut ne inopes ſint, aut ne fortè aliquas contra prædictum Epiſcopum inimicitias habuiſſent, & vtrum teſtimonium ex auditu dixerunt, aut certo ſe ſcire ſpecialiter teſtati ſunt, ſcriptis iudicatum eſt, & partibus præſentibus ſententia recitata eſt. Quod ſi fortè hæc ſolenniter acta non ſunt, nec cauſa probata eſt, quæ exilio, vel depoſitione digna ſit, in Eccleſiam ſuam modis omnibus reuocetur. Hi verò, qui eum contra Dei timorem & canonum ſtatuta condemnauerunt, excommunicati in Monaſterium ad agendam pœnitentiam ſex menſibus mittendi ſunt, ita ſanè, vt ſi cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, viatici benedictio non negetur. Ipſe autem, qui eo viuente locum eius temerariè ambiuit, priuatus Sacerdotio ab omni miniſterio Eccleſiaſtico repellatur, atque idem dilectiſſimo fratri, & Coepiſcopo noſtro tradatur, vt eum aut ipſe ad nos tranſmittat, aut apud ſe in cuſtodia habeat. Epiſcopi verò, qui eum ordinare præſumpſerunt, vel peruerſæ ipſius ordinationi præbuere conſenſum, iidem communicatione priuati, ſex menſibus ad agendam pœnitentiam in Monaſterio deputentur. Si autem Epiſcopi in præiudicium condemnationis, vel depoſitionis memorati Stephani ſe metu iudicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſua ſponte profeſſi fuerint, tempus eis abbreuiandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si igitur is, qui prædicti Stephani locum inuaſit, fortaſſe defunctus eſt, atque alius in Eccleſia eius Epiſcopus ordinatus eſt illud de eo ſtatuendum eſt, quod ſuperius de cauſa fratris, & Coepiſcopi noſtri Ianuarij diximus. ¶ Quod fortè aliqua de obiectis contra memoratum Stephanum Epiſcopum probata ſunt, aliqua verò doceri minimè potuerunt, cauta omnino conſideratione penſandum eſt, vtrum leuiora capitula, an certè grauiora probata ſint, vt ex eis qualiter definitionem tuam formare debeas poſſis ſcire. ¶ Glorioſus verò Comitiolus, ſi ſupraſcriptus Epiſcopus innocẽs eſſe claruerit, quidquid de rebus eius, vel Eccleſiæ ipſius tulit, ei ſine aliqua reſtituat dilatione. Sed & quæcunque ſe in perſecutionem, ac violentiam eius expendiſſe, vel damnum idem Epiſcopus pertuliſſe iurauerit, idem memoratus Glorioſus Comitiolus reddat ac ſatisfaciat. Si autẽ Epiſcopum antedictum talem culpam commiſiſſe conſtiterit (quod abſit) &c. *vt infra a in cauſa Monachorum*. De perſona Presbyteri, &c. *vt infra in cauſa*. Clericus aduerſus Clericum. *Et infra in eadem epiſtola LIV. vndecimi libri.* De perſona Ianuarij Epiſcopi ſciendum eſt, grauiter omnino, & contra leges eſſe actum, vt violenter de Eccleſia traheretur; dum ſi quamlibet iniuriam à quocunque Epiſcopus paſſus fuerit in Eccleſia, iniuriãtem lex capitali pœna percutiat, & ſicut maieſtatis reum omnibus det accuſandi illum licẽtiam, vt huius legis ſeries loquitur. Codicis *b* lib j. tit. vj. conſtitutione decima. Si quis in hoc genus ſacrilegij proruperit, vt in Eccleſias Catholicas irruens, Sacerdotibus, & miniſtris, vt ipſi cultui, locoque aliquid importet iniuriæ, &c. *& infra in eadem epiſtola*. De perſona Stephani Epiſcopi hoc attendendum eſt, quia nec inuitus ad iudicium trahi, nec ab Epiſcopis alieni Concilij debuit iudicari, *& infrà*. ¶ Contra hæc ſi dictum fuerit, quia Metropolitanum habuit, nec Patriarcham, dicendum eſt, quia à ſede Apoſtolica (quæ omniũ Eccleſiarum caput eſt) hæc cauſa audienda, ac dirimenda fuerat: ſicut & prædictus Epiſcopus petiiſſe dignoſcitur, qui Epiſcopos alieni Concilij iudices habuit omnino ſuſpectos. Quia ergo ſententia non à ſuo iudice dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis huius tenor oſtẽdit libro Codicis ſeptimo, &c. *infra*. ¶ Quòd autem dicitur à ſeruis ſuis accuſatus, ſciendum eſt, qui audire minimè debuerunt *& infra*. ¶ Si verò de crimine *c* maieſtatis dicitur accuſatus, nec ipſum de eo credendum fuit, ſi vita, vel opinio eius talis ante nõ extitit. *& infra*. ¶ Quòd autem dicit idem Epiſcopus, quia ſe abſente, aliqui ſint viliſſimi teſtes exhibiti, hoc ſi verum eſt, nullius eſſe momenti lege noſcendum eſt, *& infra*. ¶ Teſtes autem quales, vel cuius opinionis ad teſtimonium admittendi ſunt, plurimæ leges oſtendunt, quæ penè nulli habentur incognitæ, quæ etiam ſanciunt, vt viliſſimis teſtibus ſine corporali diſcuſſione credi non debeat. ¶ Quod autem dicitur, quia nihil ſcriptis iudicatum eſt, legendus eſt titulus xliv. libri vij. Codicis, quia ſcriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur, atque præcipitur, vt ſententia, quæ ſine ſcripto dicta fuerit, nec nomen quidem ſententiæ habere mereatur.

1 ¶ Exilio.] *In vulgatis ſequebatur*, vel deportatione, *quæ voces ſublatæ ſunt, quia neque in vetuſtis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.*

2 ¶ Si autem Epiſcopi in præiu.] *Hæc vſq; ad verſ.* Quòd ſi fortè, *addita ſunt ex epiſtola: quẽadmodũ & paulò inferius* d

a *al. leui culpa.* b *al. condemnetur.* c *Iuo p. 6. cap. 343. Pann. c. 4. c. 82.* d *al. in odio ſuo.* e *al. aut ſi alij accuſatores, alij teſtes fuerunt.* f *al. aut ſi.*

a 16. *q. 6. c. ſi Epiſcop. 11. q. 1. de perſona ex Greg. l. 11. epiſt. 54.* b *al. ſi quis. Cod. de Epiſc. & Cleric. Cod. Theodoſ. l. 16. tit. 2. c. 31. 17. q. 4. ſi quis ſuadente.* c *Si verò dictum fuerit quòd de hoc accuſatus eſt, quod ad maieſtatis crimen attinet. Orig.*

verbo

verbo, dilatione, *vſque ad verſ.* Si autem Epiſcopum, *vt orationis curſus ſit expeditior. Nam Gratianus referebat ſe ad ſuperiora, in quibus habentur ſimilia, hoc modo,* &c. vt ſupra de cauſa Ianuarij Epiſcopi. *Quorum autem capitum initia citantur . inferioribus cauſis, ea ſic relicta ſunt, quemadmodum ı ıtea ſe habebant, vt modus citandi Gratiano vſitatus agnoſcatur.*

Cap. VIII. ¶ *Vltima ſententia debet de ſcripto proferri.*

Item Codicis libro ſeptimo, titulo de ſententiis ex breuiculo recitandis. Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus *A A A.*

STatutis generalibus iuſſimus, vt vniuerſi iudices, quibus reddendi iuris in Prouinciis permiſimus facultatem, cognitis cauſis vltimas definitiones de ſcripti recitatione proferant. Huic adiicimus ſanctioni, vt ſententia, quæ dicta fuerit, cùm ſcripta non eſſet, nec nomen quidem ſententiæ habere mereatur, nec ad reſciſſionem perperam decretorum, appellationis ſolennitas requiratur.

¶ *In duobus vetuſtis codicibus hoc, & ſequens caput non habentur, & hanc legem Codicis B. Gregorius in præcedenti capite manifeſtè indicauerat.*

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio apud S. Medardum, *Hincmarus Rhemorum Archiepiſcopus dixit.*

LEgum *a* Eccleſiaſticarum conſuetudo, & auctoritas talis eſt, vt in cauſis geſtorum ſemper ſcripturam requirant, adeò, vt qui ad ſacrum fontem accedit, ſuum dare nomen præcipiatur. Qui ad ſummum Sacerdotium prouehitur decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à ſuis ordinatoribus literas accipere iubetur Qui etiã ab Eccleſiaſtica ſocietate quolibet exceſſu diſcinditur, libelli inſcriptione aut recipitur, aut eiicitur. Sed & 1 qui accuſatur, aut excommunicatur, ſeu reconciliatur, per ſcripturam accuſari, vel reconciliari iubetur. Et ſic in cæteris huiuſmodi in tantùm ſcriptura depoſcitur, vt ſicut beatus Gregorius *c* in commonitorio ad Ioannem defenſorem ex Romanis legibus*ſumens ſcribit: Sententia, quæ ſine ſcripto profertur, nec nomen ſententiæ habere mereatur. *d*

1 ¶ Sed & qui.] *In originali eſt*, ſed qui accuſatur vel excommunicatur, reconciliatus per ſcripturam accuſari, vel reconciliatus commendari iubetur, & ſic, &c.

Cap. X. ¶ *Reſtituendus eſt, quem neque conuictum, neque confeſſum conſtat eſſe eiectum.*

Item Nicolaus Papa *Girardo* e *Turonenſi Archiepiſcopo.*

NOtum *f* ſit tuæ fraternæ charitati, quòd iſte Presbyter pauper, nomine Chriſtophoros de ſua anguſtia ad noſtram clementiam lacrymabiliter ſit conqueſtus: dicens ſe falſis criminibus impetitum, & ab Eccleſia ſua non conuictum, neque confeſſum irrationabiliter fuiſſe eiectum. Nam, vt ipſe refert, tua diligentia per tres vices inquiſitione facta, nulla in ſe neq; de fornicationis crimine, neque de homicidij conſenſione, 1 (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa: niſi quia ſuæ paupertatis cauſa, quæ petebantur, aut conſentire noluit, aut implere non potuit. Quæ ſuus tamen æmulus vltroneus egit, qui iniuſtè illius Eccleſiam præripuit. Idcirco magnopere monemus reuerentiam tuam, vt etiam quæ, te forte ignorante, gieziaca cupiditate peracta eſſe videntur, tuæ fraternitatis cenſura cleri emendatione corrigantur: ſcilicet reſtituendo Eccleſiæ propriæ iam dictum Sacerdotem, atque ei reddendo tua pietate priſtinum, quem perdidit, honorem, & nullatenus canonica inſtituta alicuius temeritate contemni permittas: quia facientem & conſentientem par pœna conſtringit.

1 ¶ Conſenſione.] *Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis exemplaribus. Nam antea legebatur*, confeſſione. *Iuo autem habet*, conſenſu.

Cap. XI. ¶ *Antequam cauſa probetur, aliquis excommunicari non debet.*

Item *de libro conſtitutionum.*

NEmo *a* Epiſcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam Eccleſiaſtici Canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduerſus eam *b* excommunicauerit aliquem, ille quidem qui excommunicatus eſt, maioris Sacerdotis auctoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicauit, in tantum abſtineat tempus ſacroſancta communione, quantum maiori Sacerdoti viſum fuerit, vt quod iniuſtè fecit, ipſe iuſtè patiatur.

Cap. XII. ¶ *Incerta, & dubia iudicari non poſſunt.*

Item Ambroſius *in epiſtola* 137. *ad clerum, & vniuerſam plebem Hipponenſem.*

NOmen c Presbyteri propterea non auſus ſum de numero collegarum eius vel ſupprimere, vel delere, ne diuinæ poteſtati, ſub cuius examine cauſa adhuc pendet, facere viderer iniuriam, ſi illius iudicium meo vellem iudicio præuenire: quod nec in negotiis ſæcularibus iudices faciunt, quando cauſæ dubitatio ad maiorem poteſtatem refertur, vt pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in Epiſcoporum Concilio conſtitutum eſt, nullum Clericum, qui nondum conuictus ſit, ſuſpendi à communione debere, niſi ad cauſam ſuam examinandam ſe non præſentauerit.

Cap. XIII. ¶ *Nec ſuſpicionis arbitrio, nec ante verum, & iuſtum iudicium aliquis condemnetur.*

Item Melchiades Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.*

PRimo *d* ſemper ante omnia diligenter inquirite, vt cum iuſtitia, & veritate definiatis: neminem condemnetis ante verum, & iuſtum iudicium: nullum ſuſpicionis arbitrio iudicetis: ſed primum probate, & poſtea charitatiuam *e* proferte ſententiam: & quod *f* vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

Cap. XIV. ¶ *Qui ab accuſatione prohibeantur, & qui recipiantur.*

Item ff. lib. xlviij. tit. g *de accuſationibus, & inſcriptionibus, l. Qui accuſare.*

PRohibentur accuſare alij propter ſexum, vel ætatem vt mulier, vt pupillus. Alij propter Sacramentum, vt qui ſtipendium merent. Alij propter magiſtratum poteſtatémve: in qua agentes ſine fraude in ius vocari *h* non poſſunt. Alij propter delictum proprium, vt infames. Alij propter turpem quæſtum, vt qui duo iudicia aduerſus duos reos ſubſcripta habent, nummóſve ob accuſandum, vel non accuſandum acceperint. Alij propter conditionem ſuam, vt

a *Extra de libelli oblat. c. 1. Burc. l. 2 c. 197. Iuo p. 6. c. 269.*
b *Libellari ſcriptione.*] *Orig. c Supra ea in primis. Cod. l. 7. tit. 44.* d *meretur. Orig.* e *al. Airardo.* f *Iuo, p. 6. c. 429.*

a *Apud Iulianum Anteceſſorem nouel.* 123. *c.* 15. 24. *q.* 3. *de illicita: Iuo p. 5. c. 371. & p. 14. c. 42.* b *al. ea.* c *Iuo p. 6. c. 88.* d *Poly. l. 1. tit. 8. Pan. 4. c. 11. 15.* e *al. charitate.*
f *Tob. 4.* g *tit. 2. l. 8.* h *al. euocari.*

libertini i contra patronos. Alij propter ſuſpicionem calumniæ, vt illi, qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt. Nonnulli propter paupertatem, vt ſunt, qui minus, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen omnes, ſi ſuam iniuriam exequantur, mortémve propinquorum defendant, ab accuſatione non excludūtur. Liberi, libertique non ſunt prohibendi ſuarum rerum defendendarum gratia de facto parentum, patronorūve queri, puta *b* ſi dicant, vi ſe de poſſeſſione ab his expulſos: ſcilicet non vt crimen vis eis intendant, ſed vt poſſeſſionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus eſt de facto matris queri, ſi dicat ſuppoſitum ab ea partum, quò magis cohæredem haberet: ſed eam ream lege Cornelia facere permiſſum ei non eſt. ¶ Ab alio * delatum alius deferre non poteſt: ſed eum qui abolitione publica, vel priuata interueniente, aut deſiſtente accuſatore de reis exemptus eſt, alius deferre, non prohibetur. ¶ Mulierem propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem audiri à præfecto annonæ deferentem Diui Verus *c* & Antoninus reſcripſerunt. Famoſi quoque accuſantes ſine vlla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui cauſas alienas deferre non poſſunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accuſationem admittendi ſunt. Serui quoque deferentes audiuntur.

His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quòd nullus eſt condemnandus, niſi iudicio ordinabiliter habito aut conuincatur, aut reum ſe ipſe confiteatur. Verùm hæc de illis intelligenda ſunt, quorum crimina ſunt occulta: cæterum, quæ manifeſta ſunt, iudiciarium ordinem non requirunt.

Cap. XV. ¶ *Sine accuſatione, manifeſta iudicentur.*
Vnde Ambroſius.

MAnifeſta, accuſatione non indigent.

¶ *Iuo in epiſtola ad Hugonem, quæ incipit*, Litteras V.P. *ſic ait:* Manifeſta autem accuſatione non indigere teſtatur beatus Ambroſius ſuper epiſtolam ad Corinthios, ita dicens de eo qui cum nouerca [Iudicis non eſt, &c.] *vt infra c. de manifeſta.*

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*
Item Nicolaus Papa *Ludouico Regi in epiſtola, quæ incipit* [*Syllabarum.*]

QVæ *d* Lotharius Rex nepos veſter facit, accuſatore non indigent. Manifeſta quippe ſunt (teſte *e* Apoſtolo) opera carnis, fornicatio, immunditia, &c.

¶ *Sumptum eſt ex epiſtola, quæ habetur in codice ſæpe memorato monaſterij Dominicanorum, in qua hæc præcedunt.* Accuſatorem autem habere Lotharium non niſi illum, qui accuſator fratrum in Apocalypſi appellatur, & opera eius, quæ & ipſa eiuſdem antiqui hoſtis inſtinctu patrantur, profectò comperimus. Quæ verò Lotharius Rex, &c.

In manifeſtis f enim calliditate accuſantium non opprimitur reus, nec tergiuerſatione proprium crimen celatur, cùm culpa ſua oculis omnium ſponte ſe ingerat: atque ideo in talibus iudiciarius ordo non requiritur: qui ideo inſtitutus eſt, vt nec innocentia inſidiis pateret aduerſantium, nec culpa delinquentium ſententiam effugeret iuſti examinis.

Cap. XVII. ¶ *Ordinem iudiciarium manifeſta non deſiderat cauſa.*
Vnde Stephanus Papa V. *Leoni Epiſcopo Theanenſi.*

DE *g* manifeſta & nota pluribus cauſa non ſunt quærendi teſtes, vt ſanctus Ambroſius in epiſtola ad Corinthios dixit, de fornicatore ſententiam exponens Apoſtoli. *a* [Iudicis, inquit, non eſt ſine accuſatore damnare: quia & Dominus Iudam, cùm fur eſſet, ſciebat: ſed quia non eſt accuſatus, minimè abiecit. [Vt tolleretur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.] Cognito opere iſto pellendum illum fuiſſe de cœtu fraternitatis Apoſtolus cenſuit. Omnes enim crimen eius ſciebant, & non arguebant. Publicè enim nouercam ſuam loco vxoris habebat: in qua te neque teſtibus opus erat, neque tergiuerſatione aliqua poterat tegi crimen.] *& paulò poſt.* [Abſens facie, præſens autem auctoritate Spiritus, qui nuſquam abeſt, iam iudicaui vt præſens eum, qui hoc admiſit, tradi ſatanæ in interitum carnis.]

¶ *Extat integra hæc epiſtola in collectione Canonum ſine auctoris nomine in Vaticana bibliotheca.*

3. ℣s. *Sed ſciendum eſt, quòd eorum, quæ manifeſta ſunt, alia ſunt nota iudici, & incognita aliis, alia ſunt manifeſta aliis, & occulta iudici, quædam verò ſunt nota iudici, & aliis. Quæ iudici tantùm nota ſunt, ſine examinatione ferri non poſſunt: quia dum accuſatoris perſona aſſumitur, iudiciaria poteſtas amittitur. In vna enim eadémque cauſa nullus ſimul poteſt eſſe accuſator & iudex.*

Cap. XVIII. ¶ *Quando aliqui ſunt corrigendi, quando tolerandi.*
Item Auguſtinus *in homilia de pœnitentia (quæ eſt 50.) cap.* 12.

MVlti *b* corriguntur, vt Petrus: multi tolerantur, vt Iudas: multi neſciuntur donec *c* veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum. *& infra.* ¶ Nos verò à communione prohibere quemquam non poſſumus (quamuis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis) niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo, ſiue ſæculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nominatum, atque conuictum. Quis enim ſibi vtrumque audeat aſſumere, vt cuiquam ipſe ſit accuſator, & iudex? Cuiuſmodi regulam etiam Paulus Apoſtolus in eadem ad Corinthios epiſtola breuiter inſinuaſſe intelligitur, cùm quibuſdam commemoratis criminibus, Eccleſiaſtici iudicij formam ad omnia ſimilia ex quibuſdam daret: Ait *d* enim [Scripſi vobis in epiſtola non commiſceri fornicariis. Non vtique fornicariis huius mundi, aut auaris, aut raptoribus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe.] Non enim poſſunt homines in hoc mundo viuentes, niſi cum talibus viuere: nec *e* eos poſſunt lucrifacere Chriſto, ſi eorum colloquium conuictumque vitauerint. Vnde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus comedens, [Non *f* eſt opus, inquit, ſanis medicus, ſed malè habentibus. Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.] Et ideo ſequitur Apoſtolus, *g* & adiungit. [Nunc ſcripſi vobis non commiſceri. Si quis frater nominatur in vobis, aut fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec quidem cibum ſimul ſumere. Quid enim mihi de his, qui foris ſunt iudicare? Nónne de his, qui intus ſunt, vos iudicatis? De his autem, qui foris ſunt, Deus iudicabit. Auferte malum à vobiſipſis] Quibus verbis ſatis oſtendit non temere, aut quomodolibet, ſed per iudicium auferendos eſſe malos ab Eccleſiæ communione: vt ſi per iudicium auferri non poſſunt, tolerentur potius, ne peruersè malos quiſq; *h* euitando, ab Eccleſia ipſe diſcedens, eos, quos, fugere videtur, vinciat *i* ad gehennam. Quia & ad hoc nobis ſunt in Scripturis ſanctis exempla propoſita: velut in *k* meſſe, vt palea ſufferatur vſque ad vltimum ventilabrum: vel intra *l* illa retia, vbi piſces boni cum malis vſque ad ſegregationem, quæ futura eſt in littore, id eſt, in fine ſæculi, æquo animo tolerentur. Non enim contrarium eſt huic loco id,

a *al. liberti. lege* 10. *lege* 11. b *al. veluti.* * *lege* 13. c *al. Seuer. repoſita hic ſunt aliquot verba ex Pandectis Flor.* d *Anſ. l.* 12. *c.* 35. e *Gal.* 5. f *Vide ſupra c. manifeſta.* g *Iuo p.* 6. *c.* 431. *Pann. l.* 4. *c.* 117. *Ambr. ad c.* 5.

a 1. *Cor.* 23. *q.* 4 *ſi quis.* b *Beda.* 1. *Cor.* 5. *Anſ. l.* 3. *c.* 70. *Poly. l* 7. *tit* 7. c 1. *Cor.* 4. d 1. *Cor.* 5. e 23. *q.* 4. *c. infideles.* f *Matt.* 9. g 1. *Cor.* 5. h *c. quouſque.* i *al. mittat.* k *Matth.* 3. l *Matth.* 13.

quod

quod alio loco dicit Apoſtolus *a* [Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? ſuo Domino ſtat aut cadit.] Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio: ſed potius ex lege Dei ſecundùm ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro confeſſum, ſiue accuſatum, atque conuictum. Alioquin illud cur dixit? [Si quis frater nominator aut fornicator, aut idolis ſeruiens, &c.] niſi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quemquam, cùm ſententia ordine iudiciario, atque integritate profertur? Nam ſi nominatio ſola ſufficit, multi damnandi ſunt innocentes, quia ſæpè falsò in *b* quoquam crimina nominantur ¶ Non ergo illi, quos monemus agere pœnitentiam, quærant ſibi comites ad ſupplicium, ne gaudeant, quia plures inuenerint. Non enim propterea minus ardebunt, quia cum multis ardebunt.

Cap. XIX. ¶ *Peccatum, quod tantùm iudici notum eſt., ab eo damnari non valet.*

Idem *ſermone 16. de verbis Domini.*

SI peccauerit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Quare? quia peccauit in te. Quid eſt [In te peccauit?] Tu ſcis, quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit, quando in te peccauit, ſecretum quære, cùm corrigis, quod in te peccauit. Nam ſi ſolus noſti, quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor. Attende, quemadmodum vir iuſtus Ioſeph e tanto flagitio, quod de vxore fuerat ſuſpicatus, tanta benignitate pepercit: antequam ſciret, vnde illa conceperat, quam grauidam ſenſerat, & ſe ad illam non acceſſiſſe nouerat. Reſtabat itaque certa adulterij ſuſpicio: & tamen, quia ipſe ſolus ſenſerat, ipſe ſolus ſciebat, quid de illo ait Euangelium? [Ioſeph autem, cùm eſſet vir iuſtus, & nollet eam diuulgare.] Mariti dolor non vindictam quæſiuit: voluit prodeſſe peccāti, non punire peccantem. [Cùm, inquit, nollet eam diuulgare, voluit eā occultè dimittere.] *& infrà.* ¶ Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccātur coram omnibus. Ipſa verò corripienda ſunt ſecretius, quæ peccātur ſecretius. Diſtribuite tēpora, & cōcordat Scriptura Sic agamus & ſic agendum eſt, non ſolùm, quando in nos peccatur, ſed etiam quando peccatur ab aliquo, vt ab altero neſciatur, in ſecreto debemus corripere. *& paulò poſt.* ¶ Nouit enim neſcio quem homicidam Epiſcopus, & alius illum nemo nouit. Ego nolo *d* illum publicè corripere, & tu quæris inſcribere? Prorſus nec prodo nec negligo: corripio in ſecreto: pono ante oculos eius Dei iudicium, terreo cruentam conſcientiam, perſuadeo pœnitentiam. Hac charitate præditi eſſe debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos, quod quaſi non corripiamus: aut putant nos ſcire quod neſcimus, aut putant nos tacere, quod ſcimus. Sed forte quod ſcis, & ego ſcio: ſed non coram te corripio, quia curare volo, non accuſare. ¶ Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant: aliquando nobis produntur ab vxoribus ſuis, plerumque zelantibus; aliquando maritorum ſalutem quærentibus Non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia oſtendentes homini in tali peccato conſtituto, ſauciámque gerenti conſcientiam, illud vulnus eſſe mortiferum.

4. pars. *Quando verò crimen eſt notum aliis, & non iudici, nec tunc ſine examinatione feriendum eſt. quia in crimen, ſibi occultum iudex ſententiam ferre non debet.*

Cap. XX. ¶ *Sententia non præcipitanter ferenda eſt.*

Vnde Euariſtus Papa *a ait epiſt.1.*

DEus omnipotens, vt nos à præcipitatæ ſententiæ prolatione compeſceret, cùm omnia *b* nuda, & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priuſquam manifeſtè agnoſceret, quæ dicebantur. Vnde ipſe ait *c* [Deſcendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non eſt ita, ſciam] Deus omnipotens, cui nihil eſt abſconditum, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam antequam fiant, non ob aliud hæc, & alia multa (quæ hîc prolixitatem vitantes non inſeruimus) per ſe inquirere dignatus eſt, niſi, vt nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis, & iudicandis negotiis eſſemus, & ne mala quorumque prius quiſquam præſumat credere, quàm probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites ſimus, aut temere, indiligentérque indiſcuſſa quæque quoquo modo iudicemus, dicente veritatis voce [Nolite *d* iudicare, vt non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, *& reliqua.*] Nam mala audita nullum moueant: nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam vmquam credat: ſed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum mala quorum clamor ad cœlum vſque peruenerat, omnia ſciens prius, nec credere, nec iudicare voluit, quàm ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligenter inueſtigans, quæ audierat, opere veraciter cognoſceret, multò magis nos humani, *e* & peccatores homines, quibus incognita ſunt occulta iudicia Dei, & hæc præcauere, & nullū *f* ante veram iuſtámque probationem iudicare, aut damnare debemus, manifeſtè Apoſtolo dicente Paulo *g* [Tu quis es qui iudicans ſeruum alienum? ſuo enim Domino ſtat, aut cadit,]

5. pars. *Quando autem crimen notum eſt iudici, & aliis, aliquando reus inficiatur factum: veluti ſi quis negaret interfeciſſe eum, quem ſub oculis iudicis in conſpectu multorum interfecit. Hic, quia ſe reum negat, ſine examinatione ferri non poteſt. Aliquando euidentia ipſa operis reum eſſe teſtatur, quando opere publico crimen ſuum confitetur: tunc poſt ſecundam, & tertiam correctionem ſine examinatione damnandus eſt, ſi incorrigibilis extiterit. In hoc itaque vltimo caſu intelligenda eſt auctoritas illa Ambroſij, h & Nicolai [Manifeſta accuſatione non indigent.] Fornicator enim ille in quem ſine examinatione, ſententia Apoſtolica proceſſerat, publicè coram omnibus nouercam ſuam pro vxore habebat. Lotharius quoque de quo Nicolaus ſcribit ſimiliter publicè vxorē ſuam dimiſerat, & aliam ſuperduxerat.*

Cap. XXI. ¶ *Sine accuſatione, manifeſta ferienda ſunt.*

Vnde idem Nicolaus Papa *ſcribit Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam conſtitutis.*

SCelus, *k* quòd Lotharius Rex (ſi tamen rex veraciter dici poſſit, qui nullo ſalubri regimine corporis appetitus refrænat, ſed lubrica eneruatione magis illicitis eius motib. cedit) in duabus fœminis, Thietberga ſcilicet, & Gualdrada commiſit, omnibus manifeſtum eſt. ¶ Sed & dudum Epiſcopos Thiergan-

a *Rom.14.* b *iniquóque crimine.] Beda in c.5.1.ad Cor.* c *Matth.1.* d *al. volo.] orig.*

a Et *Gregorius l.Mor.19.cap:25.& in conc.Tribur.c.2. Anſelm. l.3.c.67.Poly.l.7.tit.1.Burch.l.11.c.9. Pann.l.4. cap. 116. Iuo pag. 5. cap. 240* b *Hebr. 4.* c *Geneſ. 18.* d *Matth. 7.*

e *al.qui ſumus homines, & peccatores quibus.* f *30.q.5. c.nullum ante.* g *Rom. 14.* h *Supra ea. manifeſta.* i *ſupra eadem c.quæ Lotharius* k *Iuo p.8.c.326. Regino omnia hac refert lib.2.Chron.num.875.*

dum

dum & Gunterium in tali facto eum habuiſſe tutores atque fautores penè totus nobis orbis vndique ad limina ſeu ſedem confluens Apoſtolicam referebat, *& infrà.* ¶ gitur decernente nobiſcum, ſancta Synodo, in præſentia depoſiti, & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque à regimine Epiſcopatus alienati indubitanter exiſtunt.

QVÆSTIO II.

QVòd *autem expoliatus ante iudicem ſtare non poſſit, multis auctoritatibus probatur.*

CAP. I. ¶ *Ante litem conteſtatam poſſeſſori cuncta ſunt reſtituenda.*

Ait enim Ioannes Papa I. *a ad Zachariam Archiepiſcopum.*

ANtiquitus *b* decretum eſt, vt omnes poſſeſſiones, & omnia ſibi ſublata, atque fructus cunctos ante litem conteſtatam perceptos Epiſcopus, vel Primas poſſeſſori reſtituat.

1 ¶ Perceptos.] *In vetuſtis exemplaribus, & epiſtola Ioannis, itémque Euſebij eſt,* perceptor vel Primas poſſeſſori reſtituat.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

OMnes *c* leges tam Eccleſiaſticæ, quàm vulgares, & publicæ præcipiunt, vt omnia ſibi ablata reſtituantur ei, qui ſuis eſt rebus expoliatus.

CAP. III. ¶ *Nullus debet accuſari, dum ſuis rebus fuerit ſpoliatus.*

Item. Stephanus Papa, *epiſtola ſecunda.*

NVllus *d* Epiſcoporum, dum ſuis fuerit rebus expoliatus aut à ſede propria, qualibet occaſione pulſus, debet accuſari, aut à quoquam poteſt ei crimen objci, priuſquam integerrimè reſtauretur, & omnia, quæ illi ablata quocunque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipſe propriæ ſedi, & priſtino ſtatui regulariter reddatur: ita vt omnes poſſeſſiones & cuncta ſibi iniuſtè ablata, atque fructus omnes ante cœptam accuſationem, Primates, & Synodus Epiſcopo, de quo agitur, funditus reſtituant.

¶ *Caput hoc ſuæ integritati ex originali eſt reſtitutum.*

CAP IV. ¶ *Nec conuocari ad Synodum, nec in aliquo debet iudicari ſpoliatus.*

Item Euſebius *e fratribus conſtitutis per Alexandriam & Ægyptum, epiſt.* 2.

IN *f* ſcripturis veſtris reperimus, quoſdam Epiſcopos veſtris in partibus à propriis ouibus accuſatos: aliquos videlicet ex ſuſceptione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quoſdam ſuis eſſe rebus expoliatos, quoſdam verò à propria ſede pulſos. Quos ſciatis nec ad Synodum comprouincialem, nec ad generalem poſſe vocari, nec in aliquo iudicari, antequam cuncta, quæ ei ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum redintegrentur.

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item Iulius Papa *in epiſtola ad Orientales, c.* 35 *&* 8.

NVllus *g* poteſt conuocari, aut iudicari, antequam omnia ſibi ablata, & omnia iura ei in integrum reſtituantur: quia non habet priuilegium, quo poſſit exui iam nudatus.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex decretis Iulij trigeſimo quinto, & octauo, verbis tamen mutatis, & alio modo diſpoſitis.*

a *Et Euſeb. Papa epiſt.* 2. b *Pann. l.* 4. *c.* 47. c 33. *q.* 2. *hiſtoria. ſ. hæc omnes. In præfatione Iſid. in collectionem ſuam.*
d *Burc. l.* 1. *c.* 1. 141. *&* 142. *Iuo p.* 5. *c.* 155. *&* 156. *Concor. Pann. l.* 4. *c.* 49. e *Et in decretis Ioannis l.* f *Anſ. l.* 3. *c.* 44. *Iuo p.* 5. *ca.* 249. *Pann. l.* 4. *c.* 45. g *Burc. l.* 1. *c.* 144. *Iuo p.* 5. *c* 257. *Pann. l.* 4. *ca.* 46. *Ca.* 6. *c.* 287.

CAP. VI. ¶ *De eodem.*

Item Zephyrinus Papa *a ad Epiſcopos Ægypti, epiſt.* 2.

PRæceptum ergo eſt in antiquis ſtatutis, Epiſcopos eiectos atque ſuis rebus expoliatos Eccleſias proprias recipere, & primò ſua omnia eis reddi, & demum, ſi quis eos iuſtè accuſare voluerit, æquo periculo facere: iudices eſſe decernentes, Epiſcopos recta ſapientes, & in Eccleſia conuenientes, vbi teſtes eſſent ſingulorum qui oppreſſi videbantur: nec prius eos reſpondere debere, quàm omnia ſua eis, & Eccleſiis eorum, legibus integerrimè reſtituantur.

QVÆSTIO III.

1. Ps. QVa *autem pœna feriendi ſint, qui in accuſatione deficiunt, Canonum cenſura definit. Pœnam enim illati criminis cum diſpendio exiſtimationis accipient.*

CAP. I. ¶ *De ijs qui non probanda obyciunt.*

Vnde Caius 1 Papa. *b*

SI quis circa huiuſmodi perſonas non probanda detulerit, auctoritate huius ſanctionis intelligat ſe iacturam infamiæ ſuſtinere, vt damno pudoris, & exiſtimationis diſpendio diſcat ſibi alienæ verecundiæ impunè inſidiari ſaltem de cætero non licere.

1 Caius.] *Sic eſt in plериſque vetuſtis, & habetur hoc caput in epiſtola vnica ipſius, in qua proximè hic antecedunt verba capitis,* Si quis Epiſcopus, *infra ead. q.* 7. *In vulgatis autem hic citabitur Gelaſius*

CAP. II. ¶ *Si accuſator in accuſatione defecerit, talionem recipiat.*

Item Damaſus Papa *ad Stephanum Archiepiſcopum, Epiſt.* 3.

CAlumniator, ſi in accuſatione defecerit, talionem recipiat.

¶ *Verba ipſa Damaſi referuntur infrà* 4. *q.* 4. *c. nullus introducatur.*

CAP. III. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Hadriani Papæ *in capitulis ab ipſo collectis* 1 *c.* 52. *in medio.*

QVi *c* non probauerit, quod objcit, pœnam quam intulerit, ipſe patiatur.

CAP. IV. ¶ *De his, qui falſis criminibus aliquem impetunt.*

Idem 1.

SI *d* quis Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec 2 in fine dandam ei communionem cenſemus.

1 ¶ Idem.] *Sic eſt in pleriſque vetuſtis codicibus. In vulgatis autem legebatur.* Item Damaſus Papa. *Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani, c.* 92. *& in concilio Eliberitano, c.* 75. *Iuo citat ex Carthaginenſi. Et in tomis conciliorum adiungitur Carthaginenſi tertio.*

2 ¶ Nec in fine.] *Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantum canone, ſed etiam in aliis. Quam ob cauſam, atque etiam ob gloſſam nihil eſt mutatum. Apud Hadrianum tamen eſt,* niſi in fine dandam ei non eſſe communionem. *Apud Iuonem,* non niſi in fine dandam ei eſſe communionem.

2. pars. *Aliud eſt accuſationem non implere, & aliud eſt, conuicium non probare. Illud enim nulli ſine abolitione, hoc omnibus licet.*

CAP. V. ¶ *Conuicium non eſt pro accuſatione habendum.*

Vnde Fabianus Papa *ad Hilarium Epiſcopum, epiſt.* 3.

a *Et in capitulis Hadr. c.* 2. *Iuo p.* 1. *c.* 240. *Pan. l.* 4. *c.* 43.
b *In c. Hadriani. c.* 24. *in epiſt. Sixti tertij, cod. The. l.* 10. *tit.* 2. *c.* 51. c 4. *q.* 4. *nullus introducatur. Et ex Fabiano infra* 3. *q.* 6. 1. *& ex Sixto inf. ca. q.* 8. *qui crimen.* d *Anſ. l.* 3. 92. *Iuo p.* 6. *c.* 40. *Burc. l.* 2. *c.* 195.

Siqui

SI *a* quis iratus crimen aliquod cuilibet temerè obiecerit, conuitium non eſt pro accuſatione habendum : ſed permiſſo tractandi ſpatio id, quod iratus dixit, per ſcripturam ſe probaturum eſſe fateatur, vt fortaſſe reſipiſcens, quæ præ iracundia dixit, iterare, aut ſcribere noluerit, non vt reus criminis teneatur.

3. pars. *Sed aliud eſt crimen illatum non poſſe probare,* 1 *aliud aliqua promiſſione accuſationem deſerere. Huic enim qui promiſſione* 2 *deceptus accuſationem deſerit, venia datur : illi verò, qui crimen illatum probare non voluerit, infamia irrogatur.*

1 ¶ Probare.] *In plerisque exemplaribus ſequitur :* quia falſum eſt aliud, &c. *Sed in emendatioribus ea verba vel nõ habentur, vel alia manu ſunt addita*

2 ¶ Promiſſione.] *Non eſt ſimpliciter dicendum illis, qui pro aliqua promiſſione deſerunt accuſationem ſemper veniam dari Nam in Paulo de quo in ſubiecto capite loquitur B. Gregorius, aliæ aderant cauſæ, quæ in ipſa epiſtola exponuntur, his verbis :* tamen quia plus eſſe conuenit nos miſericordes, quàm diſtrictos, hanc ei culpam ignoſcimus atque eum in ordine locóque ſuo recipiendum eſſe cenſemus. Nam ei à tempore prolatæ ſententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam huius poſſe culpæ ſufficere, *& inferiùs in eadem epiſtola refert aliqua à prædicto Paulo in vtilitatem Eccleſiæ facta quæ etiam mouere B. Gregorium potuerunt, vt erga eum eſſet clementior. Erant autem in ipſo capite multa B. Gregorij verba omiſſa, quorum nonnulla viſa ſunt addenda.*

CAP. VI. ¶ *De eo, qui promiſſione illectus accuſationem deſerit.*

Vnde beatus Gregorius *ſcribit Ioanni Epiſcopo Corinthiorum, l. 4. epiſt. 50. ſeu c. 94.*

PAulum *b* itaque Diaconum quamuis culpa ſua vehementer confundat, quòd deceptus promiſſione ab accuſatione nuper depoſiti quondam Epiſcopi ſui deſtiterit, tamen hanc ei culpam ignoſcimus.

Omnis 1 igitur, qui crimen objicit, ſcribat ſe probaturum. Reuera ibi ſemper cauſa agitur, c vbi crimen admittitur : & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

1 ¶ Omnis.] *Hinc vſque ad finem in vetuſtioribus, ac melioribus Gratiani codicibus non leguntur; nec ſunt Gregorij ſed Fabiani & Hadriani Pontificum : quæ infrà, q. 8. c. Qui crimen, & 3. q. 6. c. 1. citantur ex Fabiano, & c. fi. ex capitulis Hadriani.*

CAP. VII. ¶ *De iis, qui accuſationem deſerunt, vt Eccleſiaſticos Ordines accipiant.*

Item Gregorius *eadem epiſtola.*

EVphemium, *d* atque Thomam, qui pro deſerenda accuſatione Epiſcopi 1 ſui ſacros Ordines acceperũt ; eiſdem ſacris priuatos ordinibus eſſe, atque ita, ſicut ſunt depoſiti, volumus permanere.

2 ¶ Epiſcopi ſui] *Hæc verba in eo epiſtolæ loco non ſunt. ſed ex iis, quæ antecedunt, innuitur, eum à quo Euphemius, & Thomas ideo ordinati fuerunt, vt ab ipſius accuſatione deſiderent, fuiſſe proprium illorum Epiſcopum.*

Hinc colligitur Clericorum infamiam per Romanum Pontificem aboleri poſſe contra illud Gelaſij. Quãquam animas per pœnitentiam ſaluare poſſimus, infamiam tamen abolere non poſſumus, [contra illud Stephani qui cùm cauſas enumeraſſet, ex quibus infamia irrogatur. Hos omnes, inquit, ſub nota perpetuæ infamiæ ad pœnitentiam ſuſcepimus.] Vel non fiunt infames lege Canonum omnes, quos leges ſæculi infames pronunciant, cum Paulus e *Diaconus qui nõ impetrata abolitione ab accuſatione deſtiterat, hac auctoritate dignitatem officij ſui recuperauerit, quem Senatusconſultum* a *Turpilianum infamem pronuntiat. Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctus nubit: cum matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori, & iure poli, mortuo* b *viro mulier ſoluta eſt à lege viri, & nubat, cui vult. Sed idẽ Stephanus econtra ſcribit dicens: [Infames dicimus, quoſcũque leges ſæculi infames pronuntiant.] Sed illud Gelaſij, & Stephani* c *[Quamquam animas, &c.] & [Sub nota perpetuæ infamiæ, &c.] de illis intelligitur quibus per iudicem ciuilem infamia irrogatur : quoniam ſicut examinatio & caſtigatio, ita & in integrum reſtitutio non niſi ad ciuilem iudicẽ ſpectat. De ea verò quæ intra tempus luctus nubit, non eſt contrarium ei, quod Stephanus ait infames dicimus, &c.] Cùm enim leges ſæculi præcipuè in matrimonio ſacros Canones ſequi non dedignentur, non videntur pronunciare infamẽ, quæ Apoſtolica, & Canonica auctoritate non illicitè nubit.*

4. pars. ¶ *Notandũ eſt quoque quod aliud eſt, cùm aliquem pœnituerit criminaliter accuſaſſe, & inſcriptionem feciſſe, ſi ab innocente fuerit abſolutus : aliud, ſi pecuniam à nocente acceperit, vt à probatione eius, quod obiecerat, deſiſtat.*

CAP. VIII. ¶ *De eo quem pœnitet criminaliter accuſaſſe.*

Vnde in libro capitularium, *c. 175. legitur.*

SI *d* quẽ pœnituerit accuſaſſe criminaliter, & inſcriptionem feciſſe de eo, quod probare non potuerit, ſi ei cum accuſato innocente conuenerit inuicem ſe abſoluant. Si verò iudex eum, qui accuſatus eſt, criminoſum eſſe cognouerit, & inter reum, & accuſatorem per obreptionem 1 conuenerit de colludio, pœnam accipiat legibus conſtitutam.

1 ¶ Per obreptionem.]. *Apud Iuonem legitur,* factum per corruptionem conſenſum de colludio pœnam excipiat legibus conſtitutam. *Sed in interpretatione leg. primæ, quæ eſt in Codice Theodoſiano, hoc modo,* per corruptionem de abſolutione reatus conuenerit, is, qui reus probatur, remoto colludio pœnam excipiat legibus conſtitutam.

5. pars. ¶ *Notandum quoque eſt, quòd ſicut Digeſt.* e *lib. 48. titulo, de abolitionibus criminum, l. prima, legitur. [Accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubijcitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere: præuaricari vera crimina abſcõdere : tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Calumniatoribus* f *pœna legitimè* g *irrogatur. Sed non vtique qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquiſitio arbitrio cognoſcentis committitur : qui reo abſoluto, de accuſatoris incipit conſilio quærere, qua mente ductus ad accuſationem proceſſerit: & ſi quidem iuſtum eius errorem reperit, abſoluit eum: ſi verò in euidenti calumnia eum deprehendit, legitimã pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipſis verbis pronuntiationis manifeſtatur. Nam ſi quidem ita pronunciauerit, non probaſti, pepercit ei: ſin autem pronunciauerit, calumniatus es, cõdemnauit eum & quamuis nihil de pœna ſubiecerit: tamen legis poteſtas aduerſus eum exercebitur. Nam vt Papinianus reſpondit facti quidem quæſtio in arbitrio eſſe iudicantis : pœnæ verò perſecutio non eius voluntati mandatur: ſed legis auctoritati reſeruatur. Si autem* 2 *interloquendo dixerit, Titius temere accuſaſſe videtur, non calumniatorem pronuntiauit. Temeritas enim facultatis veniam continet, & inconſultus calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet.] Vlpianus libro 47 tit. de præuaricatoribus, l. prima. [¶ Præuaricator eſt quaſi varicator, qui diuerſam partem adiuuat prodita cauſa ſua. Quod nomẽ Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui præuaricatur, ex vtraque parte conſtitit,* g *quinimo ex altera. Is autem præuaricator propriè dicitur, qui publico iudicio accuſauerit. Cæterum aduocatus non propriè : præuaricator dicitur.*

a *Cod. Theo l 9 tit. 1. l. 1. in interpretatione, & in cap. l. 7. c. 364. & in epiſt. Sixti tertij c. 3. & in c. Hadriani c. 51.* b *Poly. l. 1. tit 9. Anſ. l 3. c. 113.* c *al. agatur.* d *Anſ. l. 8. c. 36. Iuo p. 6. 13. omnia hæc ex Calixto, in cuius ſecunda epiſtola habentur.* e *Sup. proxime antecedenti cap.*

a *l. 1. ff. ad Senatuſconſ. Turpilianum.* b *1. Corinth. 7.* c *6. q. 1. infames, & in c. Hadriani, c. 22.* d *Theod. lib. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione. Iuo p. 16. c. 251.* e *Titul. 26. ad ſenatuſc. Turpilianũ.* f *al. lege Rhemja, al. Memmia.* g *al. conſiſtit.*

Quid

Qui i igitur de eo fiet? Siue priuato iudicio ſiue publico præuaricatus eſt, hoc eſt, prodiderit cauſam, hic extra ordinem ſolet puniri. ¶. Sciendum a eſt, quod hodie iis, qui præuaricati ſunt, pœna iniungitur extraordinaria.] & infra. ¶. Accuſator b de præuaricatione conuictus, poſtea ex lege non accuſat. ¶ In c omnibus cauſis (præterquàm in ſanguine) qui delatorem corrumpit, pro victo habetur.] & infrà l. 48. tit. de abolitionibus criminum. ¶ [Præuaricatorem d eſſe eum oſtendimus, qui contulit e cum reo, & tranſlatitiè munere accuſandi defungitur, eò quòd proprias quidem probationes diſſimularet, falſas verò rei accuſationes admitteret. ¶ Si qui autem ab accuſatione circa abſolutionem deſtiterit, punitur. Abolitio priuatim à præſidibus f poſtulari ac impetrari ſolet: item pro tribunali, non de plano: nec præſes hanc cognitionem alteri demandare poteſt. Si plura crimina idem eidem intulerit, ſingulorum abolitionem debet petere, alioqui, prout quid admiſerit, g eius nomine ſenatuſconſulti pœnam patietur.] & titulo eodem. [Deſtitiſſe h eum accipimus, qui in totum animum agendi depoſuit, non qui diſtulit accuſationem; ſed qui permiſſu Imperatoris i ab accuſatione deſtitit, impunitus eſt.] Abolitio enim pœnam remittit, infamiam non tollit. Vnde Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. lib. 9 C. eod. titul. de generali abolitione dixiſſe leguntur. ¶ [Indulgentia, k Patres conſcripti, quos liberat, notat: nec infamiam criminis tollit, ſed pœnæ gratiam facit. Si autem, reſtituo te in integrum, princeps, dixerit, infamiam tollit. Vnde in eodem lib tit. de ſententiam paſſis, & reſtitutis, cuidam deportato in inſulam Imperator Antoninus dixiſſe legitur: [Reſtituo te in integrum prouinciæ tuæ.] & adiecit. [Vt autem ſcias, quid ſit in integrum reſtituere, reſtituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus cæteris.]

1 ¶ Calumniatoribus pœna legitimè irrogatur.] Hæc verba licet in collatis Gratiani manuſcriptis exemplaribus non habebantur, tamen quia ſunt etiam in Pandectis, non ſunt expuncta.

2 ¶ Si autem interloquendo.] Hactenus retulerat Gratianus verba Iuriſconſulti. Hinc autem vſque ad verſ. oportet, refert tantummodo ſententiam.

QVÆSTIO V.

¶ Quintam ponit poſt tertiam, quia harum quæſtionum ſimillimum eſt argumentum.

1. ps DEficientibus verò accuſatoribus, reus nō videtur eſſe cogendus ad purgationem. Sicut enim rei poſſeſſor deficiēte actore titulum ſuæ poſſeſſionis probare non cogitur, ita qui impetitur, ad innocentiam ſuam probādam cogendus eſſe non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelij, & Triburiēſis Cōcilij Sacerdotes iurare prohibētur, niſi pro recta fide.

Cap. I. ¶ Iuramentum à ſacerdotibus non eſt exigendum.

Ait enim Cornelius epiſt. ſecunda ad Rufum Epiſcopum Orientalem.

SAcramentum l hactenus à ſummis 1 Sacerdotibus, vel Dei miniſtris exigi, niſi pro fide recta, minimè cognouimus: nec ſponte eos iuraſſe reperimus.

¶ In vetuſtis codicibus caput hoc coniunctum eſt cū duobus ſequentibus, quæ ſunt ex eadem epiſtola Cornelij Papæ.

1 ¶ Summis.] Sic habet Originale. Sed Burchardus & Iuo in quinta parte, ab Epiſcopis, & reliquis ordinibus exigi, Idem verò Iuo in parte 12. à ſummis Sacerdotibus, vel reliquis Dei miniſtris.

Cap. II. ¶ De eodem.

Idem paulò inferius.

NOs a Sanctorum exempla ſequentes, ſanctorum Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum iura firmamus, & ſacramenta incauta fieri prohibemus.

Cap. III. ¶ De eodem.

Idem ibidem.

NOs ſacramentum Epiſcopis neſcimus oblatum, nec vnquam fieri debet. 1

1 ¶ Debet.] Sequebatur, niſi pro recta fide, quæ ſublata ſunt: quia in optimis manuſcriptis, neque in ipſa epiſtola hoc loco habentur, ſed ſup. ead. c. 1.

Cap. IV. ¶ Si quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum querimoniam habeat, Epiſcopo præcipiente terminetur.

Item ex Concilio Triburienſi, c. 21.

SI b quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus cōtra Preſbyterum aliquam habet querimoniæ controuerſiam, Epiſcopo præcipiente c ſine perſonarum acceptione finiatur, & Laicus per iuramētum d (ſi neceſſe ſit) ſe expurget: Presbyter verò vice iuramenti, e per ſanctam conſecrationem interrogetur, f quia Sacerdotes ex leui cauſa iurare non debent. Manus enim per quam corpus, & ſanguis Chriſti conficitur, iuramento polluetur? abſit: cùm Dominus in Euangelio diſcipulis ſuis (quorum vicem nos indigni in ſancta gerimus Eccleſia) dicat: [Nolite g omnino iurare, Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non. Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.]

2. Pars. ¶ Verùm his auctoritatibus non omnimoda iuramenta prohibentur fieri à Sacerdotibus: ſed tantum incauta, & ea, quæ pro qualibet cauſa temporali iudicio offeruntur. Cum autem populari infamia ſacerdotes opprimuntur, tunc ad innocentiæ ſuæ aſſertionem iuramenta debent offerri.

C. V. ¶ Sacerdos à populo accuſatus, iuramento innocentiam ſuam aſſirat.

Vnde Gregorius Papa tertius ad Bonifacium, epiſt. 1. h

PResbyter, i vel quilibet Sacerdos, ſi à populo accuſatus fuerit, & certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, iuſiurandum in medio erit, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda & aperta ſunt omnia.

C. VI. ¶ De Leone Epiſcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit.

Item ex regiſtro Gregorij lib. 2. indict. x. epiſt. 23. ad Iuſtinum Prætorem. 1

HAbet k hoc proprium antiqui hoſtis inuidia, vt quos in prauorum actuum perpetratione (Deo ſibi reſiſtente) deiicere non valet, opiniones eorum falſa ad præſens ſimulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra Sacerdotale propoſitum de Leone fratre, & Coëpiſcopo noſtro ſiniſter rumor aſperſit, vtrum vera eſſent, diſtricta diutius fecimus inquiſitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam inuenimus. Sed ne quid videretur omiſſum, quod noſtro potuiſſet dubium cordi remanere, ad Beati Petri ſacratiſſimum corpus diſtricta eorum ex abundanti fecimus ſacramenta præbere. Quibus præſtitis magna ſumus exultatione gauiſi, quòd huiuſmodi experimento innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria veſtra prædictum virum cum omni charitate ſuſcipiat, & reuerentiam ei, qualem ſacerdoti decet, exhibeat, ne qua in cordibus remaneat, de his quæ ſunt iam purgata dubietas. Sed

a l. 2. Sciendum. b l. 5. Accuſator. c l. fin. eod. tit. d d. l. 1. ad Senatuſconſ Turpilia. §. præuaricatorem. e al. concludit. f al. præſide. g al. amiſerit. h l. 13. deſtitiſſe i al. accuſatione. k tit. 43. l. 3. & in cod. Theod. l. 9. tit. 38. tit. 51. l. 1. §. reſtit. l Burch. l. 1. c. 193. Iuo p. 15. c. 509. & p. 12. c. 71.

a Iuo p. 12. c. 77. b Burc. l. 2. c. 182. Iuo p. 6. c. 21. Pann. l. 5. c. 10. c al. regente. d al. præ iuramento. e al. præ iuramentis. f al. conſtringatur. g Matth. 5. h & l. 7. c. 281. i Anſ. l. 3. c. 79. Burc. l. 2. c. 186. Iuo p. 6. c. 231. Pann. l. 5. c. 9. k Poly. l. 6. tit 11. Anſ. l. 6. c. 162. Burch. l. 1. c. 194. Iuo p. 5. c. 309. Pann. l. 5. c. 5.

ita

ita ſupra ſcripto vos Epiſcopo deuotiſſimè oportet in omnibus adhærere, vt congruè decenterque Deum in eius perſona, cuius miniſter eſt, videamini honorare.

a ¶ Prætorem.] *In Codicibus Gratiani eſt.* Imperatorem *in epiſtola excuſſa legitur,* Iuſtino Presbytero, *emendatum verò eſt ex duobus vetuſtis codicibus epiſtolarum, & Polycarpo, eſtque idem Iuſtinus ad quem ſcripta eſt ſecunda epiſtola primi libri, in libris etiam impreſſis incorrupta inſcriptione.*

Cap. VII. ¶ *Quomodo beatus* Gregorius *Mennam Epiſcopum iuramento purgari fecit.*
Item ex eodem *ad Brunichildam Reginam Francorum, lib. 11. epiſt. 8.*

MEnnam *a* verò reuerendiſſimum *b* Fratrem, & Coëpiſcopum noſtrum, poſtquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo inuenimus culpabilem eſſe, qui inſuper ad ſacratiſſimum corpus Petri Apoſtoli ſub iureiurando, ſatisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant, ſe demonſtrauit alienum, reuerti illuc purgatum, abſolutúmque permiſimus: quia ſicut dignum erat vt ſi in aliquo reus exiſteret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum non fuit, vt eum adiuuante innocentia diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus. ¶ Purgationem 1 tamen *c* ante te duobus ſibi Sacerdotibus iunctis, vbi accuſator ceſſauerit, eundem ex ſe præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nulla canonica ſanctione fultam legem, feruentis ſcilicet, ſiue frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum aut cuiuſlibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc ſunt omnino ficta inuidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare, immò Apoſtoli auctoritate prohibemus firmiſſimè.

1 ¶ Purgationem.] *Hic erat grauiſſimus error. Coniunctè enim hæc legebantur cum ſuperioribus, quæ Brunichildæ ſunt ſcripta quaſi purgatio Presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epiſtola B. Gregorij, ex qua prior pars huius capitis eſt accepta: Verùm Iuo p. 10. c. 15. & Pann. l. 5. c. 8. citant hoc ex epiſtola Alexandri ſecundi Raynaldo Cumano Epiſcopo, cuius epiſtolæ initium eſt infrà eadem c.* ſuper cauſa. *Et hic verſiculus,* Purgationem, *continenter legendus eſt poſt extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non eſt: ſed additum eſt in margine nomen Alexandri ſecundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi Auctoris gloſſe. Nuſquam enim Romani Pontifices huiuſmodi cauſas mulieribus leguntur commiſiſſe.*

Cap. VIII. ¶ *De maximo Salonitano Epiſcopo, qui Sacramento ſeipſum purgauit.*
Item Gregorius *Caſtorio Notario Rauennæ, lib. 7. indict. 2. epiſt. 80.*

QVantò *d* à nobis credi tibi, & neceſſarias vides cauſas iniungi, tantò te ſtrenuum debes & ſollicitum exhibere. Proinde, ſi Maximus Salonitanus præſtito Sacramento firmauerit ſe ſimoniaca hæreſi non teneri, atque de aliis ante corpus ſancti Apollinaris tantummodo requiſitus, innoxium ſe eſſe reſponderit, & de inobedientia ſua pœnitentiam, (ſicut deputauimus) egerit, volumus, vt ad conſolandum illum, epiſtolam, quam ad eum ſcripſimus (vbi ei & gratiam noſtram, & communionem nos reddidiſſe ſignauimus) experientia tua dare debeat, quia ſicut in contumacia perſiſtentibus ſeueros nos eſſe conuenit, ſic iterum humiliatis, & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*
Idem *Mariniano Epiſcopo Rauennæ lib. 7. epiſt. 79.*

QVæ de cauſa Maximi ſint agenda, ex epiſtolis, quas ad vos ante tranſmiſimus, agnouiſtis. Sed quia qualis de hac re fraternitatis veſtræ voluntas ſit, ac magis petitio, à præſentium latore Caſtorio chartulario noſtro renuntiante cognouimus: ideo, ſi idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario noſtro, de ſimoniaca hæreſi præſtito ſe Sacramēto purgauerit, atque de aliis ante corpus ſancti Apollinaris (vt ſcripſimus) tantummodo requiſitus liberum ſe eſſe reſponderit, cauſam ipſius, fraternitatis veſtræ, de eo, quod excommunicatus Miſſarum ſolemnia agere præſumpſerit, iudicio committimus, qua debeat pœnitentia, talis culpa purgari. Et ideo quidquid vobis ſecundùm Deum placet, ſecuri diſponite, nec aliquod de nobis dubium habeatis. Nam quidquid à vobis de hac cauſa fuerit ordinatum, nos & gratè ſuſcipimus, & libenter admittimus.

Cap. X. ¶ *Qualiter Sixtus ſemetipſum purgauit.*
Item Sixtus Papa III. *epiſt. ad Orientales Epiſcopos, c. 1.*

MAndaſtis, *a* vt ſcriberem vobis, qualiter inſtans iurgiū contra me ſuſcitatum ſit, vel à quo, vt veſtro adminiculo pelleretur, & cauſa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Baſſo, & iniuſtè perſequi. Quod audiens Valentinianus Auguſtus, noſtra auctoritate Synodum congregari iuſſit. Et facto Concilio cum magna examinatione ſatisfaciens omnibus (licet euadere ſatis aliter potuiſſem) ſuſpicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgaui, me ſcilicet ſuſpicione, & æmulatione liberās, ſed non aliis, qui noluerint, aut ſpontè hoc non elegerint, faciendo *b* formam, exemplúmque dans.

Cap. XI. ¶ *De cauſa Guillandi Presbyteri.*
Item Alexander *Raynaldo Cumano Epiſcopo.*

SVper *e* cauſa Guillandi Presbyteri tui de morte Epiſcopi ſui, prædeceſſoris tui, infamati, in medium conſuluimus: itaque circumſtantium fratrum vnanimi aſſenſu tuæ dilectioni reſcribimus, præfatum Guillandum Presbyterum ante te præſentandum, vbi ſi certi accuſatores defuerint, tunc dictante iuſtitia ſine omni controuerſia Presbyter, quæcunque ob hoc iniuſtè amiſit, ac Sacerdotium accipiat, & integra beneficia. 1.

1 ¶ Beneficia.] *In epiſtola hoc loco ſequitur verſi.* purgationem *ſuprà ea. c.* Mennam *vt ibi notatum eſt.*

Cap. XII. *De purgatione Clericorum, ſi conuinci non potuerint.*
Item ex Concilio Agathenſi.

SI *d* legitimi accuſatores crimina 1 Sacerdotis probare non potuerint, & ipſe negauerit, tunc ipſe cum ſeptem ſociis ſui *e* ordinis (ſi valet) à crimine ſemetipſum expurget. Diaconus verò, ſi eodem crimine accuſatus fuerit, cum tribus ſemetipſum excuſet.

1 ¶ Crimina.] *Apud cæteros Collectores legitur:* ſi autem accuſatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifeſtis indiciis probare contenderint, & ipſe, &c.

Cap. XIII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio *f* Ilerdenſi.

PResbyter *g* ſi à plebe ſibi commiſſa, mala opinione infamatus fuerit, & Epiſcopus legitimis teſtibus approbare non potuerit, ſuſpendatur *h* vſque ad dignam ſatisfactionem: ne populus fidelium in eo ſcandalum patiatur. Digna verò ſatisfactio eſt (ſicut 1 à maioribus conſtitutum eſſe docetur) quando ſiue

a *Polyc ibid. Burch. l. 5. c. 196. Iuo p. 5. Pann. l. 5. c. 6. Alex. II. Reginaldo Epiſcopo.* b *al. reuerentiſſimum.* c *Iuo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8.* d *Poly. l. 2. tit. 37.*

a *Nic. epiſt. 7 ad Michaëlem.* b *al. faciendi.* c *Pann. l. 5. c. 7. Iuo p. 10. c. 16. & in epiſt. ad Vildebertum Cænomanenſem.* d *ext. de purg. can. c. ſi quis Presbyter. Burch. l. 2. c. 181. Iuo p. 6 c. 226. Pann l. 5. c. 1.* e *al. ſuis eiuſdem ordinis.* f *c. 18. infra eadem.* g *Burc. l. 1. c. 184. Iuo p. 6. c. 2. 9. Pann. l. 5. c. 9.* h *al. ſuſpendatur ab officio Presbyter. vſque.*

ſecundùm.

ſecundùm canones, ſiue ad arbitrium Epiſcopi ſeptem ſibi collegas adiungit, & iurat in ſacroſancto a Euangelio coram poſito, quòd crimen ſibi illatum non perpetrauit. Et hac ſatisfactione purgatus, ſecurè deinceps ſuum exequatur officium

1 ¶ Sicut à maioribus conſtitutum.] *Hoc loco ſicut & paulò inferius plura ſunt verba, apud cæteros collectores.*

2 ¶ Sacroſancto.] *Apud eoſdem legitur*, in ſacro coram poſito Euangelio, *quò facit cap. teſtimonium, in verſ. nemo Clericum, infrà* 1.q.1.

Cap XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Syluester Papa

ACcuſatum *a* ſimoniacum neceſſe habuimus ſummopere per ſcripturam prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebrare debuiſſet, donec quid eſſet verius potuiſſemus cognoſcere.

¶ *Citatur hic ex Sylueſtro, fere idem eſt in decre. tit. de ſimo.c accuſatum, & ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum ſcriptis, quæ extent, tale aliquid eſt inuentum. In regeſto B. Gregorij l.5. epiſt.3. Maximo præſumptori Eccleſiæ Salonitanæ hæc leguntur.* Peruenit itaque ad nos, quòd per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus Sed & alia de te multa hic dicta ſunt, de quibus vnum quàm maximè fuit, propter quod neceſſe habuimus te ſummopere per ſcripta noſtra prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebrare debuiſſes, donec quid eſſet, verè potuiſſemus addiſcere *Et ex hac epiſtola videri poteſt accepta hæc palea, &c. accuſatum, &c. quoties, extra de ſimo. Nam initium ipſius epiſtolæ eſt,* Quoties contra, &c.

Cap. XV. PALEA.

Item ex Concilio Triburienſi.]

NObilis homo, vel ingenuus, ſi in Synodo accuſatur, & negauerit, ſi eum conſtiterit fidelem eſſe, cum duodecim ingenuis ſe expurget: ſi antea deprehenſus fuerit in furto, aut periurio, aut falſo teſtimonio, ad iuramentum non admittatur, ſed (ſicut qui ingenuus non eſt) ferventi aqua, vel candenti ferro ſe expurget.

¶ *Burchardus etiam citat ex Concilio Triburienſi, c.10. & in Triburienſi illo, quod extat impreſſum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.*

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*

item Hincmarus *Rhemorum Epiſcopus.*

SI *b* mala fama de Presbytero exierit, & accuſatores ac teſtes legales defuerint, *c* ne contra Apoſtolum, *d* infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, néve ſecuriores Presbyteri exiſtentes licentius in peccatum prolabantur, ſecundùm decreta maiorum cum denominatis ſibi vicinis Presbyteris, quos ſcimus ſe nolle peierare, ſacramento famam purget.

¶ *In Concilio Rhemenſi Troſleiano 9.c. refertur Synodus ab Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo habita, in qua habetur hoc caput.*

¶ Secundùm decreta.] *In Synodo legitur,* ſecundùm decretum Gregorij Iunioris ſit iuſiurandum in medio, & habeat malæ famæ presbyter in Sacramento purgationis ſuæ cum teſtem, quem habebit & iudicem.

Cap. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *Aquileienſi Patriarchæ, & Mantuano Epiſcopo.*

QVoties frater noſter Tridentinus Epiſcopus in noſtra præſentia de ſimonia ſit impetitus, prudentiam veſtram latere non credimus: cuius cauſa tandem in noſtra præſentia ventilata producti ſunt aduerſus eum accuſatores viua *e* voce, & ſcripto aſſerentes, quòd Eccleſiam S Petri de Pado, *f* Presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis frumenti, *g* quos ab eiuſdem Eccleſiæ Laicis acceperit. Verùm quoniam nec accuſatores, nec teſtes ſecundum formam canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta in cauſa ipſa procedere potuerunt, communi fratrum noſtrorum concilio iudicamus, vt tertia manu ſui ordinis, & quatuor *b* Abbatum & religioſorum ſacerdotum de ſupradicta ſimonia in veſtra præſentia ſe debeat expurgare. Porrò purgationis tenor erit huiuſmodi Idem Epiſcopus ſuper ſancta Euangelia primùm iurabit, quòd pro Eccleſia ſancti Petri de Pado presbytero Paulo danda, neque ipſe per ſe. neque per ſubmiſſam perſonam, neque alius pro eo, ſe ſciente, pretium receperit. Deinde verò purgatores ſuper ſancta Dei Euangelia iurabunt, quòd ſicut ipſi credunt, verum iurauit. Nos itaque cauſæ huius ſeriem committentes prudentiæ veſtræ, mandamus vobis, vt congruo loco in vnum conuenire curetis, & ita cauſam iuxta præſentium tenorem præſtante Domino reſtauretis, quatenus & omnis de cætero huius quæſtionis ſcrupulus auferatur, & vtrique parti ſua iuſtitia conſeruetur Si quis verò de vobis, certa præpediente, cauſa intereſſe non poterit, voſque adeſſe poteritis idem iudicium terminate. Quòd ſi prædictus frater noſter A prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate noſtra prædictum officium & Tridentinam Eccleſiam reſtituite. Hanc autem purgationem ante proximam purificationem beatæ Mariæ Virginis adimplere iubemus

¶ *Caput hoc extat in decret. tit. de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed viſum eſt ibi eſſe mendum, vt III. ſit poſitum pro II. Nam collector Decretalium, ſolet in Pontificibus hunc ordinem obſeruare, vt eos qui anteceſſerunt prius citet, Ita, cùm ibi hoc caput habeat ante aliquot canones Alexandri, ac Lucij tertij, qui præceſſerunt Innocentium III. non videtur huic poſſe tribui: quanquam habeatur etiam eidem aſcriptum inter opera ipſius poſt ſermones, & in Conciliis, quæ in quatuor tomos ſunt diuiſa, tomo tertio. A pleriſque manuſcriptis Gratiani codicibus, etiam iis, in quibus paleæ eſſe ſolent, totum iſtud caput abeſt. A verſiculo autem*, Nos itaque, *vſque ad finem abeſt ab omnibus.*

In præmiſſis auctoritatibus ſubintelligitur, ſi reus ſe purgare voluerit, vt ſacri Canones modum, non neceſſitatem purgandi accuſato imponant: ſicut apparet ex fine capituli Sixti Papæ, *& auctoritate Leonis, qui data purgatione ait de ſeipſo.*

Cap. XVIII. ¶ *De Leone qualiter ſe purgauit.*

AVditum *b* eſt, fratres chariſſimi, qualiter mali omnes in me grauia crimina cōfinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex S.R.E. purifico me in conſpectu veſtro coram Deo & Angelis eius: qui iſtas criminoſas, & ſceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetraui, nec perpetrari iuſſi. Hoc autem faciens, non legem præſcribo cæteris, qua id facere cogantur.

¶ *Caput hoc eſt Leonis Tertij. Tota verò hiſtoria falſæ accuſationis & purgationis ipſius refertur in vetuſtis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus p.2. hiſt. titul.14. cap.1. §.8. de qua etiam in re meminit Marianus Scotus, & Aymonius lib.4. cap 90. Apud Burchardum & Iuonem plenius eſt hoc caput, atque hæc viſa ſunt notatu digna.* Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. à nemine iudicatus neque coactus, ſed ſpontanea mea voluntate purifico me in conſpectu veſtro coram Deo & Angelis eius, qui conſcientiam meam nouit, & beato Petro principe Apoſtolorum, in cuius conſpectu conſiſtimus, quia iſtas criminoſas, & ſceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetraui, vel perpetrari iuſſi: Teſtis eſt mihi Deus, in cuius iudicium venturi ſumus, & in cuius conſpectu conſiſtimus. Et hoc propter ſuſpiciones malas tollendas mea ſpontanea voluntate facio, non quaſi in canonibus inuentum ſit, aut quaſi ego hanc conſuetudinem,

a *extra de pur. can.c* 1. *Burch.l.*19. b *Iuop.*6.*c.*420.
c *al. defecerint.* d 2.*Corinth.*6. e *al. vna.* f *al. Paio.*
g *al. farina.*

a *al. quarta manu.* b *Burchar. l.*1.*c.*198. *Iuop.*5.*c.*313.
*Pan.l.*5.*c.*4.

aut

aut decretum in ſancta Eccleſia ſucceſſoribus meis, nec non & fratribus, & Coepiſcopis noſtris imponam, ſed vt melius à vobis abſcindatis rebelles cogitationes.

Ecce qualiter ſummus Pontifex ſemetipſum purgat, nec tamen cæteris neceſſitatem purgandi præſcribit. Vnde datur intelligi, quòd ſatisfactio purgationis in voluntate conſiſtit accuſati, non arbitrio iudicis. Sed cùm in Ilerdenſi a Concilio Presbyter iubeatur ſuſpendi vſque ad dignam ſatisfactionem, cùm etiam decreto Leonis in arbitrio ponatur Epiſcopi, quota manu ſacerdos purgare ſe debeat, patet quòd ad purgationem cogendus eſt, nec in ſua voluntate, ſed in arbitrio iudicis conſiſtit.

Cap. XIX. ¶ *Qualiter Sacerdotes ſe purgare debeant.*

Vnde Leo Papa *ſcribens ad Carolum Regem ait.*

OMnibus *b* vobis viſu aut auditu notum eſſe non dubitamus, quòd ſæpiſſimè, ſuadente antiquo hoſte, Sacerdotibus crimina diuerſa obiiciantur. Sed qualiter *c* ex eis ab his rationabilis examinatio, & ſatisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ Domini genitoris veſtri *d* Pepini, ſiue priſcis temporibus à ſanctis patribus, & reliquis bonæ deuotionis hominibus ſæpiſſime ventilatum fuerit, non tamen pleniter, & ad liquidum definitum reperire minimè quiuimus. Noſtris quippe temporibus idipſum, à ſanctis Epiſcopis & reliquis Sacerdotibus, & cæteris Eccleſiaſticæ dignitatis miniſtris veſtris *e* in regnis, ſeu in aliis Deo degentibus, nobiſque vnà cum eis agentibus, ſæpiſſimè propter multas & nimias reclamationes quæ ex hoc ad nos ex diuerſis partibus venerunt, ventilatum eſt. Sed qualiter conſultum Domini & Patris noſtri Leonis Apoſtolici, cæterorumque Romanæ Eccleſiæ Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ſiue Orientalium, & Græcorum Patriarcharum, & multorum Sanctorum Epiſcoporum, & Sacerdotum, nec non & noſtrorum 1 Epiſcoporum, omniumque cæterorum Sacerdotum, ac Leuitarum auctoritate, & conſenſu atque reliquorum fidelium, & cunctorum conſiliariorum noſtrorum conſultu definitum eſt, vos *f* omnes vtriuſque ordinis miniſtros ſcire volumus. Statutum eſt namque ratione, & neceſſitate, ac auctoritate prædicta conſultu omnium, vt quotieſcumque cuiquam Sacerdoti crimen imponitur, ſi ipſe accuſator talis fuerit, vt recipi debeat (quia quales ad accuſationem Sacerdotum admitti debeant, in Canonibus pleniter expreſſum eſt) ſi autem, vt dictum eſt, ille accuſator, qui canonicè eſt recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & annorum teſtium approbare in conſpectu Epiſcoporum poterit, canonicè diiudicetur: & ſi culpabilis inuentus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum ſupraſcripto prætexto approbare ipſe accuſator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipſe ergo Sacerdos, ſi ſuſpicioſus, aut incredibilis ſuo Epiſcopo, aut reliquis ſuis Conſacerdotibus, ſiue bonis & iuſtis de ſuo populo, vel de ſua plebe hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta ſuſpicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel ſeptem bonis, ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ (qui duodecim Epiſcopos in ſua purgatione habuit) vel eo ampliùs, ſi ſuo Epiſcopo 2 viſum fuerit, aut neceſſe propter tumultum populi ineſſe proſpexerit, & cum aliis bonis & iuſtis hominibus ſe ſacramento coram populo ſuper quatuor Euangelia dato purgatum Eccleſiæ reddat. Si quis autem ſcire deſiderat, quales teſtes ad accuſationem Sacerdotum recipi debeant, & quidquid *g* de accuſatione faciendum ſit, pleniter in Canonibus reperire poterit.

¶ *Apud Collectores caput hoc ita refertur, quaſi acceptum ſit ex aliqua decretali epiſtola Leonis ad Carolum. Verùm ex libro quinto Capitularium, (vbi hoc* *ipſum eſt cap. 34.) atque ex ipſa etiam orationis forma ſatis conſtat editum fuiſſe hoc Capitulare nomine Caroli Magni, ipſo Leone tertio conſulto, & cum conſilio multorum Epiſcoporum. Quod tamen pius Princeps, quia ſibi iuriſdictionem in Presbyteros arrogaſſe videbatur, libro ſeptimo Capitularium, c. 281. emendauit, ita ſcribens:* Omnibus vobis, tam præſentibus, quam & futuris ſcire cupimus, quia de conſultu Sedis Apoſtolicæ, & omnium noſtrorum Epiſcoporum, ac reliquorum Sacerdotum, atque maximè cunctorum fidelium noſtrorum de criminatorum purgatione Sacerdotum cauſam tractauimus, eamque cum teſtibus (ſicut in anteriori Capitulari noſtro continetur) fieri decreuimus: quoniam neſciebamus eamdem cauſam, à Beato Gregorio Papa eſſe definitam. Nam cùm VVormatiæ generalem conuentum habuiſſemus, allata eſt nobis à Riculfo Magontiacenſi Metropolitano epiſtola Beati Gregorij Papæ, in qua inter cætera continebantur hæc: [De Presbytero verò, vel quolibet Sacerdote, à populo accuſato, ſi certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, iuſiurandum erit in medio, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda, & aperta ſunt omnia, ſicque maneat in proprio gradu.] Iſta verò omnia, quia vires noſtras excedunt in iudicio Epiſcoporum iuxta Canonicam ſanctionem definienda relinquimus, vt hæc, quando orta fuerint, ita definire ſatagant, vt nec ſecundùm ſæculum iuſtam reprehenſionem, nec penes Dominum (quod abſit) damnationem, ſed æternæ beatitudinis, ipſo auxiliante, qui omnia infucata præſtat, præmia conſequantur.

1 ¶ Noſtrorum Epiſcoporum.] *In vulgatis legebatur:* noſtrorum Romanorum Epiſcoporum. *Sed vox,* Romanorum, *abeſt non modò à Capitulari, ſed etiam à vetuſtioribus Gratiani Codicibus, & ab Iuone Pannormia autem habet* [noſtrorum Epiſcoporum, omniumque Romanorum Sacerdotum.

2 ¶ Qui duodecim.] *Hæc vſque ad verſ.* habuit, *ſunt etiam apud ceteros Collectores, ſed non in Capitulari.*

3. pars. *Iuramento verò, candentis ferri, vel feruentis aquæ purgatio non eſt adiicienda.*

Cap. XX. ¶ *Candentis ferri, & feruentis aquæ iudicium in Eccleſia fieri prohibetur.*

Vnde Stephanus quintus *Humberto a Epiſcopo Moguntino.*

COnſuluiſti *b* de infantibus, qui in vno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, vtrùm ferro candente, aut aqua feruente, ſeu alio quolibet examine parentes ſe purificare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt namque, & proteſtandi parentes, ne tam tenellos ſecum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet proueniente ſuffocentur, vel opprimantur: vnde ipſi homicidij rei inueniantur. Nam ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorquere à quolibet ſacri nõ cenſent Canones: & quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta verò, & incognita illi ſunt relinquenda, qui *c* ſolus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur talis reatus ſe noxios, tua eos caſtiget moderatio: quia ſi ille, qui conceptum in vtero per abortum deleuerit homicida eſt, quanto magis, qui vnius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit?

Hæc autem vtrùm ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantùm quæ hic prohibita eſſe videntur, pertineat, non immeritò dubitatur propter ſacrificium zelotypiæ; &

a *Supr. ea Presbyter ſi à plebe ca. ſeq.* b *c. 4. c. 34. Iuo p. 6. c. 419. Pann. l. 4. c. 3.* c *al. quoniam qualiter.* d *al. noſtri.] cap.* e *al. noſtris.] cap.* f *vobis omnibus.] cap.* g *al. quid.*

a *al. Lamberto.* b *Iuo p. 10. c. 27.* c *1. Reg. 8.*

illud Gregorij a [Si vir, qui frigidæ naturæ eſſe dicitur, per verùm iudicium probare potuerit vxorem ſuam nunquam ſe cognouiſſe, ſeparetur ab ea.]

CAP. XXI.

IN libro namque Numerorum b legitur Dominum præcepiſſe c Moyſi, vt loqueretur filiis Iſraël, & diceret eis [Vir, cuius vxor errauerit, maritumque contemnens, dormierit cũ altero viro, & id maritus deprehendere nequiuerit, ſed latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inuenta in ſtupro, ſi ſpiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: nõ fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, & oblatio inueſtigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & ſtatuet coram Domino, aſſumetque aquã ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumque ſteterit mulier in cõſpectu Domini, diſcooperiet caput eius & ponet ſuper manus illius ſacrificium recordationis, & oblationẽ zelotypiæ. Ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execratione maledicta congeſſit, adiurabitque eam, & dicet: ſi non dormiuit vir alienus tecum, & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non nocebunt te aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta cõgeſſi. Si autem declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & cõcubuiſti cum altero viro, his maledictionibus ſubiacebis. det te Dominus in maledictionem, & exemplum cunctorum in populo ſuo: putreſcere faciat tuum femur, & tumens vterus tuus dirumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumeſcente putreſcat femur tuum. Et reſpondebit mulier, amen, amen. Scribetque Sacerdos iſta maledicta in libello, & delebit ea aquis amariſſimis, in quas maledicta congeſſit, & dabit ei bibere: quas cùm exhauſerit, tollet Sacerdos de manu eius ſacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud corã Domino, imponetque illud ſuper altare: ita duntaxat, vt prius pugillum ſacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat ſuper altare, & ſic potum det mulieri aquas amariſſimas. Quas cum biberit ſi polluta eſt, & contempto viro adulterij rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus 1 verò abſque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam. Quòd ſi polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.

4. pars. ¶ Sed quælibet huiuſmodi purgatio videtur eſſe inhibita, tùm in præmiſſa auctoritate Stephani Papæ dicitur [ſpontanea confeſſione, &c.]

¶ Capiti huic in vulgatis erat præpoſitum nomen Paleæ: ſed in omnibus, quæ collata ſunt, manuſcriptis habetur ſine vllo nomine paleæ, & quidem coniunctum cum præcedenti capite. Ac certè verſiculus, Sed quælibet, videtur indicare locum hunc Numerorum ab ipſo Gratiano recitatum fuiſſe.

1 ¶ Maritus verò.] Hæc vſque ad verſ. quod ſi ſunt huc tranſpoſita ex extremo eiuſdem quinti capitis Numerorum.

CAP. XXII. ¶ In nouo Teſtamento, monomachia non recipitur.

Item ex Decretis Nicolai Papæ.

MOnomachiam d verò in lege non aſſumimus, quàm præceptam fuiſſe non reperimus: quia licet quoſdam iniiſſe legerimus, ſicut Sanctum Dauid, & Goliam ſacra prodit hiſtoria e, nuſquam tamen, vt pro lege teneatur, alicubi diuina ſanxit auctoritas: cùm hoc, & huiuſmodi ſectantes, Deum ſolummodo tentare videantur.

¶ Epiſtola ſcripta Carolo Regi patruo Lotharii, (ex qua caput hoc eſt acceptum) extat Romæ in Codice ſæpe citato Monaſterij Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cùm ſcire vellet an Theuperga ſiue Thietberga (vt vocat Rhegino) ipſius vxor adulteriũ patraſſet, voluiſſe duos homines monomachiam committere: ita vt, ſi ille, qui partes Theupergæ tueretur, caderet, ipſa plane adulterij conuicta cenſeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hæc non eſſe legitimam rationem probandi crimina (quamuis in Longobardicis conſtitutionibus, & in Capitularibus habeatur) ſed potius nihil aliud eſſe quàm Deum tentare. Addit verò denegatam fuiſſe à Lothario Theupergæ iuſtam purgationem, his verbis, ſed de adulterio illa coram miſſi noſtri præſentia purgare ſe voluit, ſed ipſe non annuit. Totam hãc hiſtoriam deſcribit Rhegino lib. 2. Chronic. Ex his verò oſtenditur rubricam huius capitis apud Gratianum nimis eſſe generalem, quippe cùm Nicolaus hoc tantùm velit demonſtrare, non eſſe vtendum monomachia ad purgationem.

5. pars. Contra in Concilio VVormatienſi, c. 15.

CAP. XXIII. ¶ Si furta in Monaſterio fiunt, iudicio Monachi ſe expurgent.

SÆpe a contingit, vt in Monaſteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorantur. Idcirco ſtatuimus, vt quando ipſi fratres de talibus ſe expurgare debuerint b, Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipſe Abbas præceperit, præſentibus fratribus: & ſic expleta 1 Miſſa omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.

1 ¶ Sic expleta.] In hoc capite addita ſunt nonnulla verba ex Concilio, quæ à Collectoribus videbantur omiſſa. Sed hoc loco ſatis viſum eſt, varietatem indicare. Nam in Concilio ipſo ſic legitur, ſic in vltima Miſſæ celebratione, pro expurgatione ſua corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti percipiant, quatenus ita inde innocentes ſe eſſe oſtendant.

CAP. XXIV. ¶ Quicumque de adulterio accuſatur, probabili indicio ſe expurget.

Item in Salegunſtadienſi Concilio c. 7.

INterrogatum c eſt, ſi duo de adulterio inculpati fuerint, & vnus profitetur, & alter negat, quid inde agendum ſit? Decretum eſt à Sancto Concilio, vt ille, qui negauerat, probabili ſe indicio expurget, & qui profeſſus fuerit, dignam pœnitentiam agat.

CAP. XXV. ¶ Cùm plures de adulterio accuſantur, & vnus cæteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, ſi ipſe in iudicio ceciderit.

Item in eodem, c. 14.

STatuit d quoque Sancta Synodus vt ſi duo de adulterio accuſati fuerint, & ambo negauerint, & orant ſibi concedi, vt alter illorum vtroſque diuino purget iudicio, ſi vnus in hoc ceciderit e, ambo rei habeantur.

CAP. XXVI. ¶ Pro ſingulis Miſſa celebretur, qui de aliquo crimine accuſantur.

Item in Concilio VVormatienſi, c. 10.

SI f Epiſcopo, aut Presbytero cauſa criminalis, hoc eſt, homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro ſingulis Miſſam celebrare 1 debet, & communicare, & de ſingulis ſibi imputatis innocentem ſe oſtendere. g Quod ſi non fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur.

1 ¶ Celebrare.] In Concilio, & apud Burchardum, & Iuonem ſequitur: & ſecretam publicè dicere.

Illud verò, quod Sixtus, & Leo in fine ſuæ purgationis addiderunt, ex eorum exemplo intelligendum eſt: exemplo enim ſuæ ſatisfactionis noluerunt cæteris præſcribere legem purgandi.

QVÆSTIO V.

1. QVod verò quarto loco quærebatur, an duorũ teſtimonio Epiſcopus ſit condẽnandus, multorũ auctoritate
4 s.

a 33. q. 1. c. 1 & 2. b al Numeri. c Num. 5. d Burch. l. 9. c. 51. Iuo p. 2. c. 187. e 1. Reg. 10.

a Burch. l. 11. c. 66. b al. debeant. c Burch in fine operis. Iuo p. 15. c. 173. d Burch. ibid. Iuo p. 15. c. 150. e al. acciderit. f Burch. l. 2. c. 199. Iuo, p. 6. c. 172. g al. reddere.

probatur.

probatur. Sicut enim in Euangelio Ioānis a legitur, ait Chriſtus ad Iudæos] In lege b veſtra ſcriptū eſt, quoniam duorū hominū teſtimoniū verum eſt.] Hinc conſequenter contra eos argumentatur, dicens. [Si duorum hominum teſtimonium verum eſt, quare teſtimonium meum & patris nō accipitis?] Item Paulus in epiſtola ad Corinthios c [In ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum.] Item in epiſtola ad Hebræos d] [Quis præuaricans legem Moyſi duobus, vel tribus teſtibus conuictus, ſine miſeratione lapidabitur e.]

CAP. I. ¶ *Quot teſtibus quiſque Clericorum conuinci debeat.*

Item ex Concilio Bracharenſi 2. c.8.

PLacuit, f vt ſi quis aliquem Clericorum in accuſatione g fornicationis impetit, ſecundùm præceptum Pauli Apoſtoli, duo, vel tria teſtimonia requirantur ab illo. Quod ſi non potuerit datis teſtimoniis approbare quod dixit, excommunicationem accuſati accuſator accipiat.

2. pars. *Ex præmiſſis itaque colligitur, quòd duorum, vel trium teſtimonio Epiſcopus cōuinci, & damnari poteſt. Porrò* Sylueſter Pap. *in* h *generali Synodo reſidens è contrà dixit.*

CAP. II. ¶ *Quot teſtibus Epiſcopus, vel Presbyter vel reliqui Clerici ſunt conuincendi.*

PRæſul non damnabitur niſi cum i lxxij. teſtibus: nec præſul 1 ſummus à quoquam iudicabitur, quoniam ſcriptum eſt k [Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.] Presbyter autem Cardinalis l niſi cum xliv. m teſtibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis vrbis Romæ, niſi cum xxvij. teſtibus n non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, exorciſta, lector, oſtiarius, non niſi ſeptem teſtibus condemnabitur. Teſtes autem, & accuſatores ſine aliqua ſint infamia.

1 ¶ Nec præſul ſummus.] *Ex Concilio Romano ſub Sylueſtro, & cæteris locis indicatis (excepta Pānormia) addita ſunt hæc vſque ad ver.* [Presbyter. *Ac mirandum eſt de auctore gloſſæ, qui putauit Pontificem maximum minore numero teſtium poſſe condemnari, quàm Diaconum Cardinalem, atque oſtiarium: cùm tamen ipſe Pontifex à generali ſaltem Præſulis nomine minimè eſſet excludendus.*

CAP. III. ¶ *Epiſcopi nonniſi lxxij. teſtibus condemnandi ſunt.*

Item Leo Quartus *in epiſtola Epiſcopi Britanniæ.*

NVllam o damnationem Epiſcoporum vnquam eſſe cenſemus, niſi aut ante legitimum numerum Epiſcoporum (qui fit per duodecim Epiſcopos) aut certè probata ſententia per lxxvij. teſtes idoneos, qui tales ſint, qui & accuſare poſſint. ¶ Et prius ad ſacra Chriſti quatuor Euangelia ſacramenta præſtent, quod nihil falſum depromant: ſicut 1 nobis Beatus Sylueſter tradidit, & Romana Sancta videtur tenere Eccleſia. ¶ Et ſi inter eos, quos damnandos eſſe dixerint homines, fuerit Epiſcopus, qui ſuam cauſam in præſentia Romanæ ſedis Epiſcopi petierit audiri, nullus ſuper illum definitiuam præſumat dare ſententiam: ſed omnino eum audiri decernimus.

1 ¶ Sicut nobis. *Hinc vſque ad dictionem,* Eccleſia, *non leguntur in epiſtola Leonis manuſcripta: habentur tamen apud Iuonem.*

Sed hoc vel ſpeciali priuilegio de Clericis Romanæ Eccleſiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorūdam, qui cùm non ſint ſpectatæ vitæ, & ſcientiæ, in accuſationem miniſtrorum Dei repentè proſiliunt. Quorum verò vita adeò laudabilis eſt, vt omnibus imitāda appareat, de quorum aſſertione, nulla dubitatio naſci poterit, eorum teſtimonio duorum, vel trium teſtium quilibet iure conuinci & damnari poterit.

a *Ioan.*8. b *Deut.*17. c 2.*Cor.*13. d *Hebr.*12.
e *al. lapidabatur.* f *Burch.l.*2.*c.*202.*Iuo,p.*6.*c.*276.*Pan. l.*4.*c.*97. g *al. macula fornicationis.* h *In epilogo Concilij Romani ſc.*3. i *al. in.* k *Matt.*10.*& Luc.*6. l *abeſt ab orig.*
m *al. lxiv.* n *al. xxxvi. teſtibus.* o *In cap. Hadriani, c.*75. *In Conc. Mogunt.*2.*c.*12.*C.l.*1.*c.*139 *Pan.l.*4.*c.*91.*Poly.l.*5.*tit.*1.*Deuſdedit, p.*3. *Iuo, p.*5.*c.*116.*Zepherinus epiſt.*1.

QVÆSTIO VI.

1. SEquitur ſexta quæſtio, qua quæritur, quo remedio cauſa vitiata ſubleuetur. & ſi remedium illud ſit dandum ei, qui cauſa dilationis vocem appellationis exhibuerit. Cauſa verò vitiata remedio appellationis ſubleuari poterit.

CAP. I. ¶ *Cauſæ vitiatæ remedium appellationis ſubueniat.*

Vnde Fabianus Papa *ad Hilarium* Epiſcopum, *epiſt.*3.*c.*3.

LIceat * appellatori vitiatam cauſam remedio appellationis ſubleuare.

CAP. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem *paulò ante.*]

APpellationem a non debet afflictio vlla aut detentionis iniuriare cuſtodia.

CAP. III. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *epiſt.*1. *in fine.*

OMnis b oppreſſus liberè Sacerdotum (ſi noluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur: ſed ab his fulciatur & liberetur. Si autem difficiles cauſæ, aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem ſedem referantur. Et ſi illic facilè diſcerni c non poterunt, aut iuſtè terminari, vbi fuerit ſummorum congregata congregatio 1, (quæ per ſingulos annos bis fieri ſolet, & debet,) iuſtè, & Deo placitè coram Patriarcha, aut Primate Eccleſiaſtica negotia 2 & coram patritio ſæcularia iudicentur negotia in commune. d

1 ¶ Congregatio.] *In vulgatis ſequebatur,* ſub Metropolitano: *quæ ſublata ſunt, quia in nullo manuſcripto neque in originali habentur, & in ſequentibus verbis exponitur, coram quibus ſit habendum Concilium.*

2 ¶ Eccleſiaſtica negotia.] *In epiſtola legitur,* primate Eccleſiaſtico, & coram patritio ſæcularia, &c.

CAP. IV. ¶ *Quiſquis pulſatus fuerit, Apoſtolicam ſedem appellet.*

Item Sixtus Papa *epiſt.* 2. *omnibus rectoribus Eccleſiæ ſcribit, dicens.*

SI e quis veſtrum pulſatus fuerit in aliqua aduerſitate; licenter hanc Sanctam, & Apoſtolicam Sedem appellet, & ad eam, quaſi ad caput, ſuffugium habeat, ne ipſe innocens damnetur, aut Eccleſia ſua detrimentum patiatur.

CAP. V. ¶ *In grauioribus cauſis pulſati Apoſtolicam Sedem appellent.*

Item Grato 1 *epiſtola prima.*

OMnes f Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent Sedem, atque ad eam, quaſi ad matrem confugiant.

1 ¶ Grato.] *Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis (nam in vulgatis erat,* Item Gregorius) *quamquam in tomis Conciliorum hæc epiſtola tribuatur Sixto Secundo: illa verò ex qua caput antecedens, Sixto Primo.*

CAP VI. ¶ *Ab omnibus appelletur ad Romanam Eccleſiam.*

Item Marcellus Papa, *epiſt.*1.*ad Epiſcopos Antiochenæ Prouinciæ.*

AD g Romanam Eccleſiam omnes Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, quaſi ad caput

* *Et in decretis Sixti III. c.*3.*Cod. Theo, l.*2.*tit. de appell. in inter. le.*15. a *Anſ.l.*2.*c.*11.*& l.*3.*c.*88.*Lib.*7 *c.*333.*Bur. l.*1.*c.*148.*Pan.l.*4. *c.*121. b *Sixtus ibi Poly. l.*1.*tit.*7.*Anſ. l.*2.*c.*11. c *al. decerni.* d *al. communi.* e *Iuo p.*5.*c.*3.*Anſ.l.*2.*c.*8. f *Iulius Papa epiſt.*2.*ad orientales, c.*2. *Burch.l.*1.144. *Iuo p.*5.*c.*257.*Pann. l.*4 *c.*124.*Anſ.l.*2.*c.*12. g *Poly. tit.*7.*Anſ.l.*2 *c.*7.*Pan.l.*4.*c.*125.*Iulius ibi. c.*4. *In ca. Hadr. c.*6.

ſuffugere eámque appellare debent, vt inde accipiant tuitionem atque 1 conſecrationem. Quod omnibus minimè conuenit denegare Epiſcopis: ſed abſque vlla cuſtodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione liberè ire concedatur.

1 ¶ Atque conſecrationem.] *In originali eſt*, vt inde accipiant tuitionem & liberationem, vnde acceperunt informationem, atque conſecrationem, *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Cap. VII. ¶ *Qui à proprio Metropolitano ſe grauari putauerit, maiorem ſedem appellet.*

Item Victor *ad Theophilum Alexandrinum, epiſt.* 1. *c.* 3.

SI *a* quis putauerit ſe à proprio Metropolitano grauari, apud Patriarcham, vel Primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ iudicetur Sedem.

Cap. VIII. ¶ *Ad Romanam Eccleſiam, quaſi ad matrem appelletur ab omnibus.*

Item Zepherinus *b vrbis Romæ Epiſcopus, epiſt.* 1.

ij. AD *c* Romanam Eccleſiam ab omnibus, maximè tamen ab oppreſſis appellandum eſt, & concurrendum quaſi ad matrem, vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à ſuis oppreſſionibus releuentur: quia non poteſt, nec debet mater obliuiſci filium ſuum.

Cap. IX. ¶ *Quoties aliquis appellauerit, audientia ſibi non denegetur.*

Item Iulius Papa *in decretis, ſiue in reſcripto ad Orientales*, c. 21.

PLacuit, vt à quibuſcunque iudicibus Eccleſiaſticis ad alios iudices Eccleſiaſticos (vbi eſt auctoritas maior) fuerit prouocatum, audientia non negetur.

Cap. X. ¶ *Iniuſtè damnati, reſtitutionem, & oppreſſi auxilium à Romana Eccleſia debent habere.*

Item c. 30.

IDeo huic Sanctæ Sedi præfata priuilegia ſpecialiter ſunt conceſſa, tam de congregandis Conciliis, & iudiciis, ab reſtitutionibus Epiſcoporum, quàm & de ſummis Eccleſiarum negotiis, vt ab ea omnes oppreſſi auxilium, & iniuſtè damnati reſtitutionem ſumant: Et talia ab improbis ne præſumantur abſque vltione, nec exerceantur abſque damnatione.

2. pars. *Cùm ergo Zepherinus dicat ab omnibus eſſe appellandum, maximè tamen ab oppreſſis, & Marcellus ſcribat. [Omnes Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, appellare debent,] patet, quòd accuſato (ſiue grauetur, ſiue non) vox appellationis non eſt deneganda. Quidam tamen ita diſtinguunt, vt [volentes] ad conſecrandos, [neceſſitatem patientes] ad oppreſſos referant, vt ſit ſenſus, omnes, qui voluerint à Romana Eccleſia conſecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare, qui cuſcumque in ſuis oppreſſionibus neceſſe fuerit ad eam ſuffugere. Similiter vocem appellationis exhibeant, vt iſti tuitionem, & illi conſecrationem ab ea accipiant. Similiter & illud Zepherini diſtinguitur. [Ab omnibus eſt appellandum ad Romanam Eccleſiam.] intelligendum eſt, qui ab ea obſecrationem voluerint accipere, vel qui à Prælatis ſuis aliquam iniuriam paſſi fuerint, maximè tamen ab oppreſſis. Secundùm primam interpretationem, oppreſſi intelliguntur aliqua iniuria affecti: iuxta ſecundam verò, oppreſſi dicuntur à iudice iniuſtè condemnati. Secundùm hanc diſtinctionem, quia in aliquibus negotiis non ad releuandum, ſed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.*

Cap. XI. ¶ *De cauſa appellationis cognoſcere non licet, niſi ei, ad quem appellatur.*

Sed cum Gregorius *ſcribat omnibus per diuerſas prouincias.*

DEcreto *a* noſtro veſtram rogantes charitatem mandamus, vt ſi aliquis (quod non optamus) ſuorum æmulorum, Aldricum Cœnomanenſis Eccleſiæ Epiſcopum accuſare damnabiliter attentauerit, vt 1. honoretur B. Petri Apoſtolorum Principis memoria, Eccleſiæque Romanæ, cui præſedit priuilegium, noſtri nominis auctoritas: liceat illi poſt auditionem Primatum diœceſeos (ſi neceſſe fuerit) nos appellare, & noſtra auctoritate, aut ante nos, aut ante Legatos noſtro *b* ex latere miſſos iuxta Patrũ decreta ſuas exercere, atque diffinire actiones: nulluſque illum ante hæc iudicet, aut iudicare præſumat. Sed ſi quid (quod abſit) graue, intolerandumque ei obiectum fuerit, noſtra erit expectanda cenſura, vt nihil priùs de eo, qui ad ſinum Sanctæ Eccleſiæ Romanæ confugit, & eius implorat auxilium, decernatur, quam ab eiuſdem Eccleſiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices ſuas ita aliis impertiuit Eccleſiis, vt in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. *& infrà.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam ſecus præſumptum fuerit, ab officio Cleri ſubmotus, auctoritatis *c* Apoſtolicæ reus ab omnibus iudicetur: ne lupi, qui ſub ſpecie ouium ſubintrauerunt, beſtiali ſæuitia quoſque audeant lacerare: & quod ſibi fieri nolunt, aliis inferre præſumant.

1 ¶ Vt honoretur.] *Hinc vſque ad ver* auctoritas, *addita ſunt ex ipſa epiſtola quæ extat in bibliotheca Dominicana, & videtur eſſe Gregorij Quarti, ex qua etiam ſumptum eſt caput, Nulli fas, diſtinct.* 19. *& apud Iuonem vtrũque caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (vt ex catalogo Epiſcoporum Eccleſiæ Cœnomanenſis colligitur) mentio eſt in Concilio apud Sanctum Medardum, quod paulo poſt Gregorium Quartum habitum fuit. Itaque defenſio ipſi à Gregorio præſtita profuit.*

Cap. XII. ¶ *Iudicia appellantium ab eis ſunt audienda, ad quos appellatur.*

Item cùm Virgilius Papa *in epiſtola ad Eleutherium, c. vlt. dicat.*

QVi *d* ſe ſcit aliis eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem eſſe ſibi prælatum. Ipſa namque Eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis Eccleſiis, vices ſuas credidit largiendas, vt in partem ſint vocatæ ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Vnde omnium appellantium Apoſtolicam Sedem Epiſcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia cauſarum eidem Sanctæ Sedi reſeruata eſſe liquet; præſertim cùm in his omnibus eius ſemper ſit expectandum conſultum: cuius tramiti ſi quis obuiare tentarit Sacerdotum, cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eandem Sanctam Sedem nouerit redditurum.

Reſtitutum eſt caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antea verò tribuebatur Iulio, in cuius etiam epiſtola prima habetur prior pars huius capitis vſque ad ver. ipſa namque (*quemadmodum & apud Leonem epiſt.* 84. *quod refertur ſupra diſt.* 23. *c. quamquam & in c. ſequenti, qui ſunt:) & etiam ſententia cæterarum partium.*

Cap. XIII. ¶ *De Rhemenſi Archiepiſcopo, qui appellantem Romanam Sedem iudicare eſt auſus.*

Item cùm Nicolaus Papa *in Hincmarum Rhemenſem Archiepiſcopum inuehatur, qui Rhotandum e Epiſcopum appellantem Apoſtolicam Sedem damnare auſus eſt; ita dicens.*

ARguta *f* ſapientia tua, vtinam in bono accepta, fomitem iudicij, & materiam depoſitionis aduer-

---

a *Poly. ibid. Bur. l.* 1. *c.* 144. *Pann. l.* 4. *c.* 126. *Iuo. p.* 5. *c.* 257. *Anſ. l.* 2. *c.* 6. b *In epiſt. Lucij* 1. *& in Conc. Carth.* 3. *c.* 10. *In cap. Hadriani.* c *Anſ. l.* 3. *c.* 88. *Iuo p.* 6. *c.* 326. *ex Lucio.*

a *Poly.* 1. *tit.* 7. *Iuo, p.* 5. *c.* 349. *Anſel. l.* 2. *c.* 19. b *al. noſtros,* c *al. iniuriarum reus.* d *Anſ. l.* 2. *c.* 20. *Poly. l.* 1. *tit.* 14. e *al. Rothaldum. In appendice bibliothecæ Sanctorum Patrum.* f *Anſ. l.* 2. *c.* 67.

fas

ſus Rhotandum aſſumpſit, & ab itinere Apoſtolicæ Sedis remouit, *a* & continuatim Apoſtolicam Sedem appellantem damnauit,& carcerali cuſtodiæ mancipauit.*& infrà.* *b* ¶ Priuilegia tamen Apoſtolicæ Sedis vos obliuioni tradere nullatenus debuiſtis, quibus venerādi Canones iudicia totius Eccleſiæ ad hanc deferri iubent.*& infrà* ¶ Hæc quippe nos in Rhotando idcirco noueritis operatos, vt priuilegia Sedis Apoſtolicæ, quæ malè à vobis violata videbantur, & à nobis tot impenſis laboribus, veſtra reſiſtente contumacia, recuperari non poterant, auctoritate Apoſtolica,& cana 1 Patrum deliberatione priſtino tandem genio, & proprio decorarentur honore.

1 ¶ Cana.] *Cùm antea legeretur*, Canonica, *emendatum ſic eſt ex epiſtola ipſa, quæ habetur manuſcripta, & nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ: & in lib. Ennodij pro Symmacho legitur,* Cana miracula, & Canum genium, *iuxta illud Virgilij.*

Cana fides, & Veſta, & Remo cum fratre Quirinus,
Iura dabant.

Cap. XIV. ¶ *Quiſque eam obedientiam maioribus exhibeat,quam ab inferioribus deſiderat.*

Item Leo Papa *ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, epiſt. 82.al.84.*

QVi ſcit ſe quibuſdam eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam,quam exigit,etiam ipſe dependat: & ſicut non vult grauis oneris ſarcinam ferre: ita non audeat alij importabile pondus imponere. Diſcipuli enim ſumus humilis & mitis magiſtri dicentis, *c* [Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.]

Patet ergo, quòd nulli appellanti ſunt induciæ denegandæ. Cæterùm,ſi cauſa fruſtratoriæ dilationis appellauerit, à iudice,ad quem prouocatum fuerit,condemnabitur. Tempus verò appellationis eſt ante datam,vel poſt datam ſententiam. Quoties enim quis ſe grauari ſenſerit, liberè poteſt appellare.

Cap. XV. ¶ *Qui grauatur à proprio Metropolitano, Primatem, aut vniuerſalis Eccleſiæ ſedem appellet.*

Vnde Sixtus *d* Papa II. *epiſt.1.ad Gratum Epiſcopum ait.*

SI *e* quis putauerit ſe à proprio Metropolitano grauari, apud Primatem Diœceſeos, aut penes vniuerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Papam iudicetur.

Cap. XVI. ¶ *Romanam Sedem appellet, qui iudicem ſuſpectum habet.*

Item Felix Secundus *ad Epiſcopos in Alexandrina Synodo congregatos, c.19.*

QVoties *f* Epiſcopi ſe à ſuis Comprouincialibus, vel à Metropolitano putauerint prægrauari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent Sedem ad quam eos abſque vlla detentione, aut ſuarum rerum oblatione libere liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellauerint Eccleſiam,aut ab ea ſe audiri propoſuerint,nullus eos aut excommunicare, aut eorum ſedes ſurripere,aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, ante quàm eorum cauſa Romani Pontificis auctoritate finiatur. Quòd ſi aliter à quoquam præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit.

Cap. XVII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Iulius Papa *in reſcripto ad Epiſcopos Orientales, c.30.*

IDeo *g* huic Sanctæ Sedi præfata priuilegia ſpecialiter conceſſa ſunt, vt ab ea omnes auxilium oppreſſi, & iniuſtè damnati reſtitutionem ſumant.

a *al.reuocauit.*] *orig.* b *Anſ.l.2.c.85.* c *Matth.11.*
d *Et Victor.epiſt 1.& Iulius ſup.ead. c. ſi quis putauerit. 1.ſup.c.7.* e *Poly.l.1.tit.6.Anſ.l.2.c.9.& 11.Pan.l.4.c.126.*
f *Anſ.l.2.c.66.* g *Sup.ead.c.ideo.*

¶ *Eſt ſumma quædam capitis recitata ſup. ead.c.ideo, & habetur in vetuſtis exemplaribus in quibus Paleæ eſſe non ſolent.*

Oppreſſi, & ſe prægrauari putantes intelliguntur ante datam ſententiam: iniuſtè damnati poſt datam ſententiam.

Cap. XVIII. ¶ *Ante exitum cauſæ per appellationem recedere licet.*

Vnde Eutychianus *vrbis Romanæ Epiſcopus ſcribit Epiſcopis per Siciliam, epiſt.2.c.1.*

NOn *a* ita in Eccleſiaſticis agendum eſt negotiis ſicut in ſæcularibus. Nam in ſæcularibus legibus,poſtquam vocatus quis venerit,& in foro decertare cœperit,non licet ei ante peractam cauſam recedere.In Eccleſiaſticis verò,dicta cauſa, recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægrauari viderit.

3.pars. *Qui verò ex contumacia iudicibus obtemperare noluerit, communione priuetur.*

Cap. XIX. ¶ *Excommunicetur, qui iudicibus ſuis obtemperare non vult.*

Vnde in Concilio Mileuitano, *c.24.*

QViſquis *b* probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare iudicibus, cùm hoc primæ Sedis Epiſcopo fuerit probatum,det literas,vt nullus ei communicet Epiſcoporum, donec obtemperet.

Item quòd poſt datam ſententiam appellari poſſit, Fabianus Papa *teſtatur,dicens Hilario Epiſcopo,epiſt. 3.c.2.*

Cap. XX. ¶ *Non denegetur appellatio ei, quem in ſupplicium ſententia deſtinauit.*

LIceat *c* etiam in criminalibus cauſis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem ſupplicio *d* ſententia deſtinarit.

Quod paulò ante idem *affirmat eod.cap.*

Cap. XXI. ¶ *Ante datam ſententiam liceat alicui appellare.*

SI *e* quis iudicem aduerſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat.

4.pars. *Poſt datam verò ſententiam, qui appellare voluerit,intra quinque dies appellet, & intra eoſdem à quo prouocauit, literas dimiſſorias accipiat, & intra eoſdem, ad quem appellauit, iter arripiat.*

Cap. XXII. ¶ *Poſt latam ſententiam intra quod tempus quiſque appellare debeat.*

Vnde in Theodoſianis 1 *legibus ſic ſtatutum inuenitur.*

PRopter *f* ſuperfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel reuocandis ſententiis liberum habere arbitrium videantur,& tempora appellationis, & pœnæ conſtitutæ ſunt, vt quicumque apud iudicem, qui cauſam eius audiuit,appellare, & ad alium iudicem appellare *g* voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipſis quinque diebus ad iudicem, ad quem prouocauerit, ſine aliqua diſſimulatione perueniat: & ipſe dies quo accepit litteras, in his quinque diebus ſpecialiter computetur. Quod ſi longius iter ſit,exceptis his quinque diebus ſpatium dierum, quo iter agi poſſit computetur.

1 ¶ Theodoſianis.] *Hoc, & quatuor ſequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodoſianis, habentur lib. 5. ſententiarum Iulij Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has ſententias coniunctas fuiſſe cum Codice Theodoſiano, ſeu breuiario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur ſe volumen non ex ſolo Theodoſiano Codice, ſed ex variis libris collegiſſe, &*

a *Anſ l.3.c.73.Poly.l.5.tit 1.Iuo p.6.c.126.Pan.l.4.c.100.*
b *Pan. l.4.c.133.* c *Cod.Theod.l.11.tit.30.in interp.l.10. Anſ.l.2.c.11.Burc.l.1.c.148.Iuo p.5.c.261.Pan.l.4.c.121.*
d *in ſupplicium.* e *Iuo p.5.n.248.Anſ. ibid. Burch. ibid. Pan.l 4 c.120.* f *In ſententiis Iulij Pauli cũ interpre. Aniani l.5.tit.33.c.1.Iuo p.5.c.281.Pan.l 4.c.127.* g *al. prouocare.*

in legum collectione, atque interpretatione Epiſcoporum præcipue opera vſum fuiſſe.

Cap. XXIII.

Habita *a* dinumeratione xx. millium diurnorum per ſingulos dies, computetur.

¶ *Caput hoc abeſt à vetuſtioribus Gratiani codicibus, & ab Originali, & Iuone, & Pannormia, vno autem Gratiani valde emendato, eſt in margine ſuperioris capitis tanquàm gloſſa quædam.*

Cap. XXIV. ¶ *A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimiſſoriæ litteræ dirigantur.*

Item, ib dem *tit.34.*

Ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, dimiſſoriæ litteræ dirigantur, quæ vulgò Apoſtoli appellantur, quarum *c* poſtulatio, & acceptio intra quinque dies ex officio finienda *d* eſt. [¶ Iſta etiam ſuperius ſub titulo de cautionibus, & pœnis appellationum interpretata ſunt.] ¶ Qui intra ſtatuta tempora dimiſſorias non poſtulauerit, vel acceperit, vel reddiderit, præſcriptione ab agendo ſubmouetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

Cap. XXV. ¶ *De his, qui cauſa dilationis appellant.*

Item ibidem *tit.35.c.2.*

Qvicumque *f* non confidentia iuſtæ cauſæ, ſed cauſa offerendæ moræ, ne contra eum ſententia proferatur, appellauerit, vel ſi de facto ſuo confeſſus, ne addicatur *g*, appellare voluerit, huiuſmodi appellationes non recipiuntur.

Cap. XXVI. ¶ *Cùm poſſeſſor appellat, dum euentus cauſæ dubius eſt, poſſeſſionis fructus ſequeſtrentur.*

Item ibidem *tit.36.c.1.*

Qvoties *b* poſt auditam cauſam iudicij poſſeſſor appellat, fructus poſſeſſionis, de qua agitur, dum ſecundæ audientiæ euentus dubius eſt, meritò ſequeſtrantur. Nam ſi petitor appellauerit, hoc ab eo poſtulari non poteſt: quia non poteſt ſequeſtrari, quod non habet. Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, penſiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, ſi de naui agatur, deponi ſolent.

Cap. XXVII. ¶ *Iniuſte appellans omnino puniendus eſt.*

Item ibidem *tit.7. c.1.*

Omnino I puniendus *i* eſt, vt quoties iniuſta appellatio pronuntiatur ſumptus, quos dum ſequeretur aduerſarius impendit, reddere cogatur, non ſimplos, ſed quadruplos.

I ¶ Omnino puniendus.] *In ſententiis Pauli legitur,* omnimodo probandum eſt, &c. *Sed quia eſt initium capituli, & de huiuſmodi punitione multa ſunt à Doctoribus adnotata, non eſt mutatum. Tantummodo ductus orationis eſt emendatus, addita particula,* vt.

Præmiſſis auctoritatibus intra quinque dies poſt datam ſententiam cuique appellare permittitur. Quod poſtea Iuſtinianus in conſtitutionibus ſuis corrigens intra decem dies appellationis remedium cuique dandum decreuit, dicens.

Cap. XXVIII. ¶ *Intra decem dies remedium appellationis conceditur.*

Imperator Iuſtinianus *k* Auguſtus.

Anteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc circa appellationes facientes, & in præſenti ad huiuſmodi beneficium peruenire duximus eſſe neceſſarium. Antiquitate etenim cautum erat, vt ſi quis per ſe litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: ſin autem per procuratorem cauſa ventilata ſit, & in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia inuenimus hoc ſatis eſſe damnoſum. Plures enim homines ignaros legum ſubtilitatis, & putantes in triduum eſſe prouocationes porrigendas, in promptum periculum incidiſſe & biduo tranſacto cauſas perdidiſſe. Vnde neceſſarium duximus huiuſmodi rei competenter mederi: Et ſancimus omnes appellationes, ſiue per ſe ſiue per procuratores, ſeu per defenſores, vel curatores & tutores ventilentur, poſſe intra decem dierum ſpatium à recitatione ſententiæ enumerandum iudicibus ab his, quorum intereſt offerri, ſiue magni, ſiue minores ſunt, excepta videlicet ſublimiſſima prætoriana præfectura, vt liceat homini intra id ſpatium pleniſſime deliberare, ſiue appellandum ei ſit, ſiue quieſcendum; ne timore inſtante opus appellatorium frequentetur, ſed ſit omnibus inſpectionis copia, quæ & indiſcuſſos hominum calores poteſt refrenare ¶ Ad hæc ſancimus, ſi quando lis ſperatur inferri in noſtrum conſiſtorium, ſi forte contigerit Imperatoriam maieſtatem occupatam publicis cauſis ex mundanis prouiſionibus, non poſſe conuocare partes, quatenus cauſa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim virium eſt litigantium, ſi culmen Imperatorium occupetur? vel quis tantæ eſt auctoritatis, vt nolentem principem poſſit ad conuocandos patres, cæteroſque proceres coarctare? Sed ſi quid tale euenerit, cauſa intacta permaneat, donec Imperator ſua ſponte motus, & conuocari proceres iuſſerit, & litem inferri patiatur & omnia ſecundum morem procedere ¶ Illud etiam in tertio capitulo diſponendum eſt, quod antiquitas bene ſtatuit, nouitas autem neglexit. Cùm enim veneranda vetuſtatis auctoritas ita magiſtratus digeſſerit, vt alij maiores alij medij, alij minores ſint, & appellationes à minoribus iudicibus non ſolùm ad maximos iudices remitterentur, ſed ad ſpectabilium iudicum tribunal. quatenus & ipſi ſacro auditorio adhibito litem exercerent, nouitas autem hoc dereliquerit, euenit, vt ſuper minimis cauſis maximi noſtri iudices inquietentur: & homines propter minimas cauſas magnis fatigentur diſpendiis, vt forſitã totius litis æſtimatio ad ſumptus iudiciales non ſufficeret. Ideoque ſancimus, ſi quando ex Ægyptiaco tractu vel adiuncta ei vtraque Lybia prouocatio ſperatur vſque ad decem librarum auri quantitatem non in hanc regiam vrbem eam venire, ſed ad præfectum Auguſtalem, qui audiat, & cauſam dirimat vice ſacri cognitoris, nulla ei penitus poſt diffinitiuam ſententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Aſiana diœceſi, vel Pontica tale aliquid emerſerit vſque ad prædictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros ſpectabiles, comites forte, vel proconſules vel prætores, vel moderatores, quibus ſpecialiter eaſdem lites peragendas deputauimus remittantur: quatenus & hi ad ſimilitudinem præfecti Auguſtalis, vice ſacri cognitoris intercedant & cauſas ſine ſpe quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant decidendas: Orientalem autem tractum cauſas appellatione ſuſpenſas, & vſque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum ſpectabilem comitem Orientis mittere, ſimili modo audientiam, & finem eis impoſiturum. Illo videlicet obſeruando, vt viri ſpectabiles duces, vel alij ſpectabiles iudices non ad alios eadem ſpectabilitate decoratos iudices ſuas tranſmittant appellationes in litibus, quantæcumque ſint quantitatis (cùm nõ oporteat ad compares iudices appellationes referri, ſed à minori iudicio in maius tribunal aſcendere:) ſed ad Illuſtriſſimam præfecturam illorum appellationes, cuiuſcumque ſint quãtitatis (vt dictum eſt) dirigantur, quæ *a* vnà cum viro excel-

a *ff.ſi quis cau.l.1.* b *Iuo p.5.c.282.Pann.l.4.c.128.*
c *al.quorum.* d *al.facienda.* e *Sunt verba interpretis.*
f *Ex interpretatione. Iuo, p.1.c.283 Pann.l.4.c.129.*
g *antea legebatur abiiciatur, vel obiiciatur.* h *Ex interpretatione Iuo p.5.c.284.Pann.l.4.c.130. Ex Paulo ibidem.*
i *Iuo p.1.c.285.Pan.l.4.c.131. Ex Paulo.* k *Nouella 23. apud Iulianum anteceſſorem.*

a *qui. orig.*

ſe

ſo pro temporè quæſtore eas dirimat, vtroque officio ſub miniſtrante, id eſt, tam ex ſacris ſcriniis more ſolito, quàm præfectorio. Ita tamen hæc ſancimus, vt nec à ducibus, vel aliis ſpectabilibus iudicibus (quibus forte, etſi priuati ſint: Imperialis maieſtas cauſas iniunxerit) appellatio ad memoratos ſpectabiles iudices currat, ne cauſa non gradatim procedere, ſed perperam videatur: ſed à præſidibus quidem prouinciarum, & iudicibus à nobis datis, ſi non ſint ſpectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referetur. Si autem vel illuſtres ſint dati à nobis iudices, (quibus apices dignitatum ſuper ſpectabilitatem ſunt) vel duces, qui omnimodo ſpectabilitate ſunt decorati, vel hi, qui à principe delegati ſunt, ſpectabilem habeant dignitatem, eorum appellationes ſub quacumque quantitate in hanc regiam vrbem ad competentes antiquo more iudices referuntur: omnibus aliis, quæ in appellationibus ſtatuta ſunt, vel ab antiqua proſapia, vel ab auctoritate anteriorum conſtitutionum, vel à noſtra humanitate, intactis, illibatiſque cuſtodiendis.

Cap. XXIX. ¶ *Quando appellandum ſit primò, vel ſecundò.*

Item *lib.49. digeſt. tit. quando appellandum ſit, lege 1. §. biduum.*

Biduum, vel triduum appellationis ex die ſententiæ latæ computandum erit ¶ Quid ergo, ſi ſententia fuerit ſub conditione dicta, vtrum ex die ſententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an verò ex die, quo conditio ſententiæ extitit? Sane quidem non eſt ſub conditione ſententia dicenda. Sed ſi fuerit dicta, quid fiet? Et eſt vtile ſtatim tempora ad appellandum computari debere. ¶ Quod in ſententiis receptum *a* eſt, vt vel altera die, vel tertia prouocetur, hoc etiam in cæteris obſeruandum eſt, ex quibus ſententia quidem non profertur, appellari tamen oportere, & poſſe ſupra relatum eſt, *vt* 1 *cum quis ad tutelam, vel ad ciuilia munera nominatur, & eius excuſatio non admittitur.* ¶ Dies autem iſtos, in quibus appellandum eſt, ad aliquid vtiles eſſe, oratio diui Marci voluit, ſi forte eius à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Ait enim: is dies ſeruabitur, quo primò facultas adeundi erit. Quare ſi forte ſtatim poſt dictam ſententiam copiam ſui non fecerit is, qui pronunciauit (vt fieri aſſolet) dicendum eſt nihil nocere appellatori. Nam vbi primùm copiam eius habuerit prouocare poterit. Ergo ſi ſtatim ſe ſubduxit, ſimili modo ſubueniendum eſt. Quid igitur, ſi conditio horæ effecit, vt ſe reciperet? Si fortè dicta ſit ſententia iam ſuprema hora, vtique non videbitur ſe ſubtraxiſſe. ¶ Adeundi autem facultatem ſemper accipimus, ſi in publico ſui copiam fecit. Cæterum ſi non fecerit, an imputetur alicui, quod ad domum eius non venerit, quodque in hortos non acceſſerit, & vlterius quod ad villam ſuburbanam? Magiſque eſt vt non debeat imputari. Quare ſi in publico eius adeundi facultas non fuit, melius dicetur facultatem non fuiſſe adeundi. ¶ Si quis ipſius quidem, à quo appellauit, adeundi facultatem non habuerit. *vt* 2 *ei libellos daret*, eius autem, quem appellauit, habeat copiam videndum eſt, vt *b* ei præſcribi poſſit, quòd eum non adierit Et hoc iure vtimur, vt ſi alterius adeundi fuerit copia, præſcriptio locum habeat. In propria cauſa biduum accipitur. Propriã cauſam ab aliena quemadmodum diſcernimus? Et palam eſt eam propriam eſſe cauſam cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet *& infrà.* ¶ Si aduerſus abſentem fuerit pronuntiatum, biduum vel triduum, ex quo quis ſcit computandum eſt, non ex quo pronunciatum eſt. Quòd autem dicitur abſentem poſſe prouocare, ex quo ſcit, ſic accipit *a*, ſi non in cauſa per procuratorem defenſus eſt. Nam ſi ille non prouocauit, difficile eſt, vt hic audiatur. ¶ Si quem *b* in inſulam deportandum adnotauerit præſes Prouinciæ, & imperatori 3 ſcripſerit, vel deportetur, videamus, quando ſit prouocandum, vtrum cùm Imperator *c* reſcripſerit *d* vt deportetur, an cùm ei ſcribitur. Et putem tunc eſſe appellandum, cum recipi eum præſes iubet, ſententia 4 prolata, Imperatori ſcribendum, vt deportetur. Cæterum verendum eſt, ne ſerò ſit, vt nunc prouocetur, cùm Imperator inſulam ei aſſignauerit. Comprobata enim ſententia præſidis, tunc ſolet inſulam aſſignare. ¶ Rurſus illud verendum eſt, ſi mendaciis apud principem onerauit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi viam prouocandi. Quid ergo eſt? Rectè dicetur humanitate ſuggerente, vt & hoc, & illo tempore non fruſtra prouocaretur: quia non aduerſus principem, ſed aduerſus iudicis calliditatem prouocauit, *& infrà.* ¶ Illud quoque videamus, ſi cùm Imperatori ſcriberetur, exemplum literarum litigatori editum ſit, neque is appellauerit, & poſtea contra eum reſcriptum ſit, an appellare à literis pridem ſibi editis poſſit? 5 quia, *e* qui tunc non appellauit, vera eſſe quæ ſcripta ſunt, conſenſiſſe videtur; nec eſt audiendus, ſi dicat euentum ſacri reſcripti ſe ſuſtinuiſſe.

a *al præceptum.* b *al. an.*

1 ¶ Vt cum quis.] *Hinc vſque ad verſ.* non admittitur, *non ſunt in Pandectis: ſed quia ſuperius in eadem lege ſententia ipſorum exprimitur, non ſunt expuncta, ſed deſcripta aliis characteribus.*

2 ¶ Vt ei libellos daret.] *Verba hæc non ſunt in Pandectis ſed ob gloſſam non ſunt inducta.*

3 ¶ Imperatori ſcripſerit.] *Sic eſt emendatum ex Pandectis. Antea legebatur,* Imperator reſcripſerit.

4 ¶ Sententia prolata.] *Hæc vſque ad verſ.* Cæterum, *ſunt addita ex Pandectis.*

5 ¶ Poſſit.] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* certè non poteſt: *quæ neque in vetuſtis, neque in Pandectis habentur.*

Cap. XXX.

Item Vlpianus *lib.49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, leg. prima.*

Non ſolent audiri appellantes, niſi hi, quorum intereſt, vel quibus mandatum eſt, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur. Sed etſi mater 1 cùm filij rem ſententia verſam animaduerteret, prouocauerit, pietati dans, dicendum eſt & hanc audiri debere, & ſi litem præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio defendere non poteſt. ¶ *Scæuola lib.4 regularũ.* f Ante ſententiam appellari poteſt, ſi quæſtionem in ciuili negotio habendam iudex interlocutus ſit, vel in criminali, ſi contra leges hoc faciat ¶ *Macer lib.1. de appellationibus, l.4.* Eius, qui ideo cauſam agere fruſtratur, quòd dicit ſe libellum Principi dediſſe, & ſacrum reſcriptum expectare, audiri deſiderium prohibetur: & ſi ob eam cauſam prouocauerit, appellatio eius recipi ſacris conſtitutionibus vetatur.

1 ¶ Mater.] *Ante breuius legebatur,* ſed etſi mater ex pietate prouocauerit, dicendum, &c. *Multa verò alia in hoc, & ſequenti capitulo ex ipſis Pandectis ſunt emendata.*

Cap. XXXI. ¶ *De dimiſſoriis libellis.*

Item Martianus *lib.2. de appellationibus, tit.* g *de libellis dimiſſoriis, l. vnica.*

Poſt appellationem interpoſitam litteræ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, ſiue principem, ſiue quem alium, quas literas dimiſſorias, ſiue Apoſtolos appellant.

a *al accipimus.* b *al. quidem.* c *In principio eiuſdem legis primæ.* d *al. ſcripſerit.* e *l. vt eo. tit.* f *l.2. ibid.* g *lib.49. digeſt. tit.6.*

Senſus autem litterarum talis eſt: appellaſſe puta, Lucium Titium à ſententia illius, quæ inter illos dicta eſt. Sufficit autem petiiſſe intra tempus dimiſſorias inſtanter, & ſæpius: vt & ſi non accipiat, id ipſum conteſtetur. Nam inſtantiam repetentis *a* dimiſſorias conſtitutiones deſiderant. Æquum eſt igitur, ſi per eum ſteterit, qui debeat dare literas, quominus det, ne hoc accipienti noceat. *Vlpianus lib.*4. b *de appellationibus, titulo, nihil innouari appellatione interpoſita, lege vnica* Appellatione interpoſita, ſiue ea recepta fuerit, ſiue non, medio tempore nihil nouari oportet.] *& infrà.* ¶ Si quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellauerit, propter quædam non, vtrum differenda pœna eius ſit, an non, quæritur Et ſi quidem grauiora ſunt crimina, ob quæ appellatio interpoſita eſt, leuius autem id, propter quod non appellauit, recipienda eſt omnino appellatio, & differenda pœna Si vero grauiorem ſententiam meruit ex ea ſpecie, ex qua non eſt appellatum, omnimoda pœna imponenda eſt.

Forma Apoſtolorum hæc eſt. Ego ille, S. Bononienſis Eccleſiæ Epiſcopus, te Presbyterum Rolandum, Capellanum S. Apollinaris, ad Apoſtolicam Sedem, quam appellaſti, ab obſeruatione mei iudicij his Apoſtolis dimitto. Forma verò appellantis ante ſententiam hæc eſt. Ego Adelinus S. Rheginæ Eccleſiæ miniſter (licet indignus) ſentiens me prægrauari à Domino Gualterio S. Rauennatis Eccleſiæ Archiepiſcopo, Romanam Sedem appello, & Apoſtolos peto ¶ *Si verò poſt datam ſententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi. Ego A. S. Rheginæ Eccleſiæ miniſter (licet indignus) ſententiam Domini G. S. Rau. Eccleſiæ Archiepiſcopi iniuſte in me latam pridie Kal. Maij, Anno Dom. Incarn.* M.c.xli.1.*indict.*4.*Romanam Sedem appello, & Apoſtolos peto.* ¶ *Si autem vnus, vel duo pro pluribus appellare voluerint, ſic appellabunt. Ego P. & G. Syndici Canonicorum S. B. E. ſentientes nos prægrauari, vel contra ſententiam, &c. Romanam Sedem appellamus, & Apoſtolos poſtulamus. Et huiuſmodi appellationes in ſcriptis fieri debent.*

1 ¶ M.cxlj. *In vulgatis erat,* M.clxj. *qui numerus, vt rectè in gloſſa dicitur, conſtare non poteſt. Quod hinc etiam confirmatur, quia quarta indictio, de qua hic eſt mentio, non conuenit cum anno illo. In manuſcriptis autem cum varia ſit lectio, hæc viſa eſt melior, quæ notarum tantùm tranſpoſitione reſtitui potuit, & quarta indictio cum hoc anno concurrit. Ad iudicium autem alterius fidei, Catholico appellare non licet.*

CAP. XXXII. ¶ *Excommunicetur Catholicus, qui committit cauſam ſuam iudicio alterius fidei.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi quarto, *c.*7.

CAtholicus, c qui cauſam ſuam, ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam, ad iudicium alterius fidei iudicis prouocat, excommunicetur.

6. pars. *Notandum verò eſt, quòd quidam iudices ſunt, à quibus appellari non oportet.*

CAP. XXXIII. ¶ *A quibus prouocari non licet.*

Vnde in Concilio Mileuitano, *c.*24. *legitur.*

A Iudicibus, quos communis conſenſus elegerit, non liceat prouocare.

Quòd de arbitris intelligendum eſt. Iudicum enim alij ſunt ordinarij, alij arbitrarij. Ordinarij verò ſunt, qui ab Apoſtolico, vt Eccleſiaſtici, vel ab Imperatore, vtpote ſæculares, legitimam poteſtatem accipiunt. Arbitrarij ſunt, qui nullam poteſtatem habentes, cum conſenſu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, vt eorum ſententiæ ſtetur. Horum alij ſunt ordinarij & arbitrarij, alij arbitrarij tantum. Ordinarij & arbitrarij ſunt, qui legitimam poteſtatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non ſunt ſuæ ditioni ſuppoſiti. Ab his etſi, vt arbitrarij a ſedeant, & non vt ordinarij priuilegio tamen ordinariæ dignitatis grauatus aliquis appellare valebit.

a *al.* petentis. b *eod. l.*38. *tit.*7. c *Et in Africa c.*59. *In epiſt. Nic.*1. *Iuo p.*6.*c.*365. *Pan. l.*4.*c.*132.

CAP. XXXIV. ¶ *A iudicibus qui eliguntur communi conſenſu prouocare licet.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi III. *c.*10.

SAne, *b* ſi ex conſenſu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm conſtitutum eſt, liceat 1 prouocari.

1 ¶ Liceat.] *Hunc canonem citat Gratianus (quod ipſemet aperte profitetur) vt oſtendat ab huiuſmodi iudicibus licere appellari. Verùm in Concilio Carthaginenſi tam impreſſo, quàm manuſcripto cum variis exemplaribus collato, & vnico codice Canonum etiam impreſſo, ac manuſcripto, & Græco, quod cum ipſo concordat, & Africano, vbi hoc repetitur, & apud Iuonem legitur*, non liceat. *Et quæ in ipſo Canone antecedunt, & referuntur infra ea. c.* hoc etiam *oſtendunt omnino cum negatione legendum eſſe.*

CAP. XXXV. ¶ *Qui de Epiſcoporum iudiciis queruntur, à vicinis Epiſcopis audiantur, vel ab aliis, ex conſenſu eorum à quibus.*

Item ex Concilio Mileuitano, *c.*22.

PLacuit, vt Presbyteri, d Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici in cauſis quas habuerint, ſi de iudiciis Epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini Epiſcopi eos audiant, & inter eos quidquid eſt, finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu Epiſcoporum ſuorum Quod ſi ab eis prouocandum putauerint, non prouocent, niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates Prouinciarum ſuarum. Ad tranſmarina autem qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communione ſuſcipiatur.

Niſi forte 1 *Romanam Sedem appellauerint. Is autem qui appellauerit, ad eum, à quo appellauit, remitti non debet.*

1 ¶ Niſi fortè.] *Hæc in antiquis codicibus ſcribuntur tanquam Gratiani verba. Et ad hanc ſententiam demonſtrandam affert ſequens caput ex Concilio Sardicenſi.*

CAP. XXXVI. ¶ *De eodem.*

Vnde in Sardicenſi Concilio, *c.*7.

SI e quis Epiſcopus accuſatus fuerit & iudicauerint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum deiecerint, ſi appellauerit, qui deiectus fuerit, & confugerit ad beatiſſimum Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum, & voluerit ſe 1 audiri, ſi iuſtū putauerit, vt 2 renocetur, vel renouetur examen, ſcribere Epiſcopis dignetur his, qui in finitima, & propinqua prouincia ſunt, vt ipſi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd 3 ſi is, qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua mouerit Epiſcopum Romanum, vt de latere ſuo Presbyteros mittat erit in poteſtate eius, & quid velit, & quid æſtimet. Et ſi decreuerit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis iudicent, vt etiam habeant auctoritatem perſonæ illius, à quo deſtinati ſunt, erit in eius arbitrio Si verò crediderit ſufficere Epiſcopos, 4 vt negotio terminum imponant, faciat quod ſapientiſſimo conſilio ſuo iudicauerit.

1 ¶ Se audiri.] *Græce eſt,* ἢ βούληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, *id eſt,* ſi Romanus Epiſcopus voluerit ipſum audire.

2 ¶ Reuocetur, vel.] *Hæc abſunt à Concilio tam impreſſo, quàm manuſcripto, cum variis exemplaribus collato & legitur tantummodò* renouetur, *quemadmodum Græcè eſt,* ἀνανεωθῆναι, *& ſic refertur à Nicolao, & Iuone, ſed ob gloſſam non ſunt inducta.*

3 ¶ Quod ſi is, qui rogat.] *Græcè eſt,* εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, *id eſt,* Si quis autem poſtulet & rurſus negotium ſuum audiri, *vt ſit ſecunda appellatio, quæ etiam*

a *al.* arbitri. b *& Afric. c.*89. *Iuo, p* 6. *c.*363.
c *& Afric. c.*92. d 11.*q.*3. *Presbyteri. e Nicol. in epiſt. ad Michaëlem, quæ incipit Propoſueramus*] *in epiſt. ad Epiſcopos apud Conuicinum congregatos. Iuo p* 5. *c.*87. *Concil. Afri. c.*102.

etiam ſignificatur in capite, Gaudentius, *quod apud Græcos proxime antecedit huic capiti.*

4 ¶ Epiſcopos.] *Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuſcriptis, quemadmodum & apud Iuonem,* comprouinciales, *quæ vox non eſt in concilio, neque apud Nicolaum, Græcè legitur* καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, *id eſt,* & ipſius Epiſcopi ſententiam. *Balſamon tamen videtur legiſſe,* τῶν ἐπισκόπων, *& primum interpretatur de Epiſcopis Prouincialibus, deinde de aliis.*

Arbitrarij tantùm ſunt, qui nullam legitimam poteſtatem acceperunt, à quibus appellari non licet, quia eis imputandum eſt, quòd ſibi tales elegerunt. Si verò ſententia eorum, à quibus appellatur, ſoluta fuerit, 1 nil eis oberit, niſi fortè vel inimicitia, vel pecunia deprauati iniuſtam probentur tuliſſe ſententiam.

1 ¶ Fuerit.] *Sequebatur in vulgatis,* per eum, ad quem appellatum eſt: *quæ ſunt expuncta, quia in vetuſtis codicibus non habentur.*

Cap. XXXVII. ¶ *Cùm per appellationem ſententia ſoluitur, non debet obeſſe ei, qui non iniquo animo iudicauit.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi III. *c. 10. legitur.*

7. pſ. HOc etiam *a* placuit, vt à quibuſcumque iudicibus Eccleſiaſticis ad alios iudices Eccleſiaſticos, vbi eſt maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi conuinci non potuerint, vel iniquo *b* animo iudicaſſe, vel aliqua cupiditate, aut gratia deprauati.

Quæritur autem de eo, à quo appellatur, an ſit euocandus in teſtimonium apud eum, ad quem appellatur, ſuper negotio, cuius cognitionem ſuſcepit.

Cap. XXXVIII. *c* ¶ *Clericus non deuocetur in teſtimonium illius cauſæ, cuius primum cognitionem ſuſcepit.*

De hoc ita ſtatutum eſt in Concilio Carthaginenſi,* V. c. 1.

STatutum *d* eſt, vt qui fortè in Eccleſia quamlibet cauſam iure Apoſtolico Eccleſiis impoſito agere voluerit, & forſaſſe deciſio Clericorum vni parti diſplicuerit, non liceat Clericum in iudicium ad teſtimonium deuocari eum, qui præſes *e* vel cognitor fuit, & nulla ad teſtimonium dicendum Eccleſiaſtici *f* cuiuſlibet perſona pulſetur.

Ab eis quoque ad quos prouocatum fuerit (ſicut in Africano Concilio *c. 63. legitur) vlterius prouocare non licet.*

Cap. XXXIX. ¶ *Non liceat prouocari ab his, ad quos prouocatum fuerit.*

SI autem prouocatum fuerit, eligat qui prouocauerit, iudices, & cum eo & ille, contra quem prouocauerit, vt ab ipſis deinceps nulli liceat prouocare.

Poſt ſecundam prouocationem intelligendum eſt: tertiò enim in vna eademque cauſa ſuper eiſdem capitulis prouocare non licet. Vnde in 7. g lib. Codicis titulo, ne liceat in vna eademque cauſa tertio prouocare, lege vnica. Imperator Iuſtinianus ſcribit. [Si quis in quacumque lite iterum prouocauerit, non liceat ei tertio in eadem lite ſuper eiſdem capitulis prouocatione vti, vel ſententias excellentiſſimorum præfectorũ prætorio retractare, licentia danda litigatoribus, arbitrio dato, ipſius audientiam qui eum dedit, ante litis conteſtationem innocare, & huiuſmodi petitionis minimè prouocationis vim obtinente.] ¶ Cùm autem in cauſa capitali, vel ſtatus interpretatum fuerit, non per procuratores, ſed per ſeipſos appellantes cauſam ſuam agere oportet.

Cap. XL. ¶ *Appellationem in cauſa capitali, vel ſtatus interpoſitam, per procuratorem exequi non licet.*

Vnde Hadrianus Papa *ait in capitulis à ſe collectis, c. 44.*

a *Iuo p. 6. c. 363. Pan. l. 4. c. 133.* b *inimico.] vera lectio.* c *Iuo p. 6. c. 230.* * *Et in Afric. c. 26.* d *al. ſtatuendum. Orig.* e *al. cognitor. vel præſens.] orig.* f *al. Eccleſiaſtici cuiuſlibet ordinis.* g *Tit. 70 in Cod. Theod. In lib. 5. ſent. Pauli, tit. 35. c. 1. in interpret. c. l. 7. c. 337.*

SI *a* quando in cauſa capitali, vel cauſa ſtatus interpellatum fuerit, non per exploratores, *b* ſed per ſeipſos eſt agendum.

Tempus autem exequendæ appellationis annus eſt, vel ſi iniuſta cauſa interceſſerit, biennium.

Cap. XLI. ¶ *De eodem.*

Vnde in Authenticis, *l. conſt. 11. collat. 5. legitur.*

EI, qui appellat, impertitur annus, intra quem, ſecundùm ſe communiter cum aduerſario litem exequatur, aut ſi iuſta cauſa interceſſerit, alius annus indulgeatur: quo tranſacto, lite non completa, rata manet ſententia. ¶ Appellatione ceſſante, cum vnus menſis ſupereſt ex biennio, licet victori ingredi, vt reus quæratur, quo ſiue inuento, ſiue non, ſuas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel reſcindatur ſententia omni caſu abſentes expenſis *c* condemnando ſecundùm tempora fatalium dierum. Neutro verò concurrente poſt ſecundum fatalem permaneat ſententia rata. *Conſtitut. 2. in collat. 4.* d ¶ Sed lis, quæ ſperatur in conſiſtorium Principis inferri, abſque damno motæ manet intacta, donec ipſe faciat eam introduci, & à Proceribus ſecundùm morem dirimi.

Si verò is, qui appellauit pœnitentia ductus ab appellatione deſiſtere voluerit, non prohibetur: ſicut in 7. lib. Codicis, tit. de appellat. lib. 28. Impp. Arcadius, & Honorius ſtatuiſſe leguntur. ¶ Si 1 quis libellos appellatorios ingeſſerit, ſciat ſe habere licentiam arbitrium commutandi, & ſuos libellos recuperandi: ne iuſtæ pœnitudinis humanitas amputetur. ¶ Eſt autem, quando appellationem interponi non eſt neceſſe. In eodem namque libro, & eod. tit. l. 7. iidem Impp. decreuerunt. ¶ Nominationes vero libellis, vel edictis factæ, citra concilium e publicum, non valent, de quibus nec appellare neceſſe eſt, ſi ſolennitas deeſt.

8. pars. *Diffinitiua* f *quoque ſententia, quæ condemnationem, vel abſolutionem non continet, pro nulla habetur. ¶ Itẽ ſententia* g *citra ſolitum ordinem iudiciorum à præſide prolata, auctoritatem rei iudicatæ non obtinet. ¶ Item ſi* h *ſententia lata fuerit contra res prius iudicatas, à quibus prouocatum non eſt, ſententiæ auctoritatẽ non obtinebit, & ideo appellare non eſt neceſſe. ¶ Item ſi* i *ſententia contra ius ſcriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuiſſe, & teſtamentum iure feciſſe dicitur, nullas vires obtinet, nec contra eam eſt neceſſarium auxilium prouocationis. ¶ Si* k *vero contra ius litigatoris ſententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. impleuiſſe, ac per hoc teſtamentum iure feciſſe pronunciatur, ad prouocationis remedium oportet confugere. ¶ Itẽ ſi* l *plures iudices dati ſunt, & vnus tantùm ex eis pronunciaſſe proponitur, non videtur appellandi neceſſitas fuiſſe, cùm ſententia firmitatẽ iure non obtineat. ¶ Itẽ cùm certa* m *ratione, & fine iudices mulctare poſſunt, ſi aliter contra ſtatutum legis modum mulctam irrogauerint, quod cõtra ius geſtum videtur, firmitatẽ non tenet, & ſine appellatione poteſt reſcindi. ¶ Venales* n *quoque ſententias, quæ in mercedem à corruptis iudicibus proferuntur, etiam citra interpoſitæ prouocationis auxilium infirmas eſſe decretum eſt. ¶ Item ſi,* o *propter infirmitatem ætatis ad honorẽ, ad quem nominatus es inhabilem te eſſe probaueris, prætermiſſa appellatione, iniqua nominatio remouebitur. ¶ Sunt etiam quorum appellationes non recipiuntur. Non* p *enim poteſt recipi eius appellatio, qui per contumaciam abſens, cum ad agendam cauſam vocatus eſſet, negotio prius ſummatim perſcrutato, condemnandus eſt.*

¶ Nullus q *etiã homicidarũ, veneficorũ, maleficorũ, adulterorum, item quoq; eorum, qui manifeſtam violentiam com-*

a *Anſ. l. 3. c. 88.* b *procuratores.] vera lectio. C de temp. & repar. appellat. Auth. ei qui, l. 7. tit. 63.* c *al. in expenſis.* d *ſup. ea. anteriorum, C. eo tit. auth ſed & his, l. 1.* e *al. conſilium.*

f *l. 3. C. de ſent. & interloc.* g *l. 3 prolatam. C. de ſent* h *Le. 2. C. quando prouocare non eſt neceſſe* i *Le. 2 ſi cum ibid.* k *Ead. le. 5. quod ſit.* l *Le. 4 ibid.* m *Le. 5.* n *Le. 7.* o *Le. 8 ſi pater.*

p *Le. 1. c. quorum appell. non recipiunt.* q *Le. obſeru. c. eod.*

miſerunt

miſerunt, argumẽtis conuictus, teſtibus ſuperatus, voce etiam propria vitium, ſceluſque confeſſus audiatur appellans (& hoc in notoriis.) ¶ In occultis autem, ſi a teſtibus productis, inſtrumentis prolatis, aliiſque argumentis præſtiis ſententia contra eum lata ſit, & ipſe, qui condemnandus eſt, aut minimè voce ſua confeſſus ſit, aut formidine tormentorum territus contra ſe aliquid dixerit, prouocandi licentia ei non denegatur. Nulli b quoque Officialium à ſententia proprij iudicis prouocatio tribuatur, niſi in eo tantùm negotio, quod ciuili ratione ſuper patrimonio forte apud proprium iudicẽ incheauerit. ¶ Quoties etiam fiſcalis c calculi ſatisfactio poſtulatur, aut tributum expoſcitur, aut publici, vel etiam priuati debiti euidentis, & conuicti redhibitio flagitatur, appellatione excluſa neceſſario in contumacem vigor iudiciarius exercetur. ¶ Ab d executione ſententiæ appellari non poteſt, niſi fortè executor ſententiæ modum iudicationis excedat. ¶ Si quis etiam auſus fuerit prouocare, ne e voluntas defuncti teſtamento ſcripta referetur, vel ne ij, quos ſcriptos patuerit hæredes, in poſſeſſionem mittantur & is, cuius de ea re notio erit, appellationẽ receperit, & iudex, qui tam ignauam conniuentiam adhibuerit, & litigator, qui tam importunè appellauerit, viginti libris argenti mulctentur. ¶ De f poſſeſſione etiã, & eius momento ſi cauſa dicatur (quæ ſententia interlocutoria appellatur) quamuis prouocatio interpoſita fuerit, tamen lata ſententia ſortiatur effectum. ¶ Quandoque g vnam, & eandem plures ſimul reportant condemnationem, nec diuerſitas factorum ſeparationem accipit: quo caſu ſi omnes appellauerint, & vno ex his agente eorum appellatio iuſta pronunciata fuerit emolumentum victoriæ etiam ad alios pertinebit. Si h autem vnus tantùm appellauit, eiuſque appellatio iuſta pronunciata eſt, ei quoque prodeſt, qui non appellauit. Quòd ſi ætatis auxilio vnus contra ſentẽtiam reſtitutionem impetrauerit, maiori qui ſuo iure non appellauit, hoc reſcriptum non prodeſt. ¶ Iudicibus i autem non ſolum ſuſcipienda appellationis neceſſitas videtur impoſita, verùm etiam xxx. dierum ſpatia ex die ſententiæ definita ſunt, intra quæ geſta vna cum relatione litigatoribus conuenit præſtari. ¶ Similiter k arbiter appellationem ſuſcipere, & relationem dare compellitur, ſi delegatus fuerit. ¶ Litigatoribus l verò copia eſt etiam non ſcriptis libellis illico voce appellare, cum res iudicata popoſcerit, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis. ¶ Ab m eo autem qui de appellatione cognoſcit, non poteſt fieri recurſus ad iudicem, à quo fuerit prouocatum. Quapropter remittendi litigatores ad Prouincias remotam ſibi occaſionem, atque excluſam penitus intelligant, cùm ſuper omni cauſa interpoſitam prouocationem, vel iniuſtam tantùm liceat pronunciare, vel iuſtam. ¶ Hæc omnia in vij. lib. Codicis inuenies, à tit. de appellationibus, vſque ad tit. ne liceat in vna eademque cauſa.

1 ¶ Si quis libellos.] Hinc vſque ad finem huius capitis varias leges Codicis Gratianus refert, quarũ nõ retulit eadẽ omnino verba: ſed quæ ad quæſtionem ſuam facere iudicauit.

QVÆSTIO VII.

1. ps. QVod verò Laïci in accuſatione Epiſcoporum non ſint audiendi Euariſtus Papa teſtatur, dicens Epiſcopis per Ægyptum, epiſt. 2.

Cap. I. ¶ *Laïci in Epiſcoporum accuſationem non ſunt recipiendi.*

NOn n eſt à plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accuſãdus Epiſcopus, licet ſit in ordinatus: quia pro meritis ſubditorum diſponitur à Deo vita rectorum, & infrà. ¶ Ideo iſta dico, quia inſidiator bona ſæpiſſimè ſolet conuertere in malum, & in electis ponit maculam.

a §. ſicut ead l. b L. e. 3. c L. 4. d L. 5. e L. 6. f L. vnica C. ſi de momen. poſſ. g L. 1. C. ſi vnus ex pluribus appell.
h L 2. eod. tit. ibid. i L. iudicibus. 24 C. de appellat.
k L. ſi appellationem, in fi. C. de ſententiis & interlocut.
l L. litigatoribus eod. m L. Eos, qui, eod. n Anſ. l. 3. c. 11. Iuo p. 5. c. 240. Pann. l. 4. c. 37.

Cap. II. ¶ *Laïcus clericum non accuſet.*

Item Silueſter Papa in epilogo Concilij Romani.

NVllus a Laïcus audeat Clerico crimen inferre.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Marcellinus Papa ad Epiſcopos Orientales, epiſt. 1.

LAïco non licet quemlibet Clericum accuſare.

Cap. IV. ¶ *Anathematizatus Sacerdotes accuſare non poteſt.*

Item Iulius Papa in decretis, c. 36.

IN b ſancta Nycæna Synodo ſtatutum eſt, vt nemo anathematizatus c in noſtra ſuſcipiatur accuſatione: nec illi qui nos in ſua nolunt recipere querela, vel accuſatione, cùm nos ſuper illos ſciamus à Domino conſtitutos, non illos ſuper nos: & ſicut maior non poteſt à minore iudicari, ita nec obligari, d quia ratum eſt omne, quod magnum eſt. Portamus onera omnium, qui grauantur: quinimo hæc portat in nobis B. Apoſtolus Petrus, cuius vice fungimur legatione, cuius regula informamur, quatenus eius fulti auxilio ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur aduerſis.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Euſebius ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 1.

LAïcos e non accuſare Epiſcopos hactenus obſeruatum, & conſtitutum eſt: quia eiuſdem non ſunt conuerſationis, & oppido eis quidem infeſti exiſtunt, quippe cùm vita eorum & conuerſatio debeat eſſe ſecreta, & à Laïcorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum caſtitatem, & grauitatem nolunt imitari, maximè cùm nec hi eos in ſuis volunt recipere accuſationibus.

Cap. VI. ¶ *Nec Clerici in accuſatione Laïcorum, nec Laïci in accuſatione Clericorum ſunt ſuſcipiendi.*

Item Fabianus Papa ad Epiſcopos Orientales, epiſt 2.

SIcut f Sacerdotes, vel reliqui Clerici à ſecularium Laïcorum excluduntur accuſatione, ita illi ab iſtorum ſunt excludendi, & alienandi criminatione: & ſicut iſti ab illis, ita illi ab iſtis non recipiãtur: quoniam ſicut Domini Sacerdotum ſegregata debet eſſe conuerſatio ab eorum conuerſatione, ita & litigatio: quia ſeruũ Domininõ oportet litigare.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Moguntino.

DEcretum g eſt, vt Presbyteri ſuos plebeios h & accuſare, & atteſtimoniare poſſint. Si autem neglexerint, ſui gradus periculo ſubiacebunt.

¶ *Caput hoc abeſt à pleriſque antiquis exemplaribus Gratiani, neque hîc rectè collocatur: ſed extat apud Burchardum, qui pro voce,* plebeios, *habet,* plebeſanos.

Cap. VIII. ¶ *Laïci Clericos accuſare non debent.*

Item Clemens ad Iacobum, epiſt. 1.

SAcerdotes, & reliqui Eccleſiæ miniſtri, omneſque plebes Epiſcopos ſuos diligere debent, & eorum præceptis obedire, etiam ſi ipſi aliter (quod abſit) agant, niſi in fide errauerint.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ad eundem Epiſcopum, epiſt. 2.

QValis condemnatio eis immineat, qui in patres peccant, ſcriptura diuina oſtendit, Si enim Cham i, quia non operuit pudenda patris, maledictus eſt, multò ampliori condemnatione digni ſunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Perſonæ inferiorum Ordinum in Superiorum accuſationem recipiendæ non ſunt.

a Bur. l. 1. c 151. Anſ. l. 3. c. 24. Iuo p. 5. c. 164. b 11. q. 1. Clericum, §. nec Laïco. c al. anathema. d al. colligari.
e Cle. 1. epiſt. 1. f Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p 6. c. 320. Pann. l. 4. c. 61. 2. Timot. 2. g Burc. l. 16. c. 7.
h al. plebeſanos. i Gen. 9.

Cap. X.

Cap. X. ¶ *Minores non debent accuſare maiores.*

Vnde Syluester Papa *in epilogo Concilij* a *Romani.*

CLericus aduerſus Exorciſtam, Exorciſta aduerſus Acolytum, Acolytus aduerſus Subdiaconum, Subdiaconus aduerſus Diaconum, Diaconus aduerſus Presbyterum, Presbyter aduerſus Epiſcopum accuſationem dare, aut 1 teſtimonium ferre non valet.

1 ¶ Aut teſtimonium ferre.] *Hæc non ſunt in originali, neque in aliis locis indicatis, ac totus etiam ordo in enumeratione eſt immutatus: ita enim in Concilio, & apud cæteros.* Fecit hos gradus in gremio Synodi, vt non Presbyter aduerſus Epiſcopum, &c.

Cap. XI. ¶ *De eodem.*

Item Zephetinus Papa *ad Epiſcopos Siciliæ, epiſt.* 1.

MAiorum *b* quiſpiam minorum accuſationibus non impetatur.

¶ *In Originali, quemadmodum & apud Iuonem eſt,* nec ſummorum quiſpiam minorum accuſationibus impetatur, aut diſpereat.

Cap. XII. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *epiſt.* 3.

SEmen ia *c* Cham filij Noë damnantur, qui ſuorum Doctorum, vel præpoſitorum culpam produnt, ſeu Cham *d*, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtrauit.

Cap. XIII. ¶ *Oues Paſtorem ſuum (niſi à fide exorbitauerit) non poſſunt accuſare.*

Item Euſebius Papa *ad Epiſcopos* e *Alexandriæ, epiſt.* 2.

OVes *f*, quæ Paſtori ſuo commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere (niſi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus accuſare poſſunt: quia facta Paſtorum oris gladio ferienda non ſunt, quamquam rectè *g* reprehendenda videantur.

2. pars. *His auctoritatibus probatur, quòd ſubditi, ſiue ſint Laici, ſiue Clerici, Prælatos ſuos accuſare nō poſſunt. Verùm de criminoſis, & de infamibus hoc intelligendum eſt, qui vitam ſuorum Prælatorum parati ſunt reprehendere, non imitari: quod ex verbis* Anacleti *datur intelligi, qui ait.*

Cap. XIV. ¶ *Quare Laici in accuſatione Epiſcoporum non audiantur.*

LAici in accuſatione Epiſcoporum audiendi non ſunt, quia oppidò eis quidam infeſti ſunt, & indignum eſt, vt ab eis accuſentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari.

¶ *Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen ferè verba habentur in epiſt. Euſebij. ſupra eadem. c. Laicos.*

Cap. XV. ¶ *Sacerdotes non niſi à viris idoneis, & probatis accuſari poſſunt.*

Item Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt.* 2.

i. ACcuſatio *h* quoque eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, nō niſi ab idoneis, & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus & ſceleribus carēt, fieri debet: quia Dominus ſacri ſui corporis tractatores à vilibus reprobis, ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit: ſed ipſe proprio flagello peccantes Sacerdotes à templo eiecit *i*. Vnde liquet, quod ſummi Sacerdotes, id eſt, Epiſcopi à Deo ſunt iudicandi non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lacerandi, ſed potius ab omnibus fidelibus portandi: ipſo Domino exemplum dante quando per ſeipſum, & non per alium vendentes & ementes eiecit de tēplo. *& paulò poſt.* ¶ Nullus enim (vt reor) inuenitur inter nos, qui velit ſuum ſeruum ab alio quam à ſe iudicari. Quòd ſi præſumptum fuerit, aut multa ipſe indignatione iraſcitur, aut potius vltionem quærit ſuper eum. *& infrà.* ¶ Vnde & Dominus per Prophetam *a* inquit: [Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.] *& paulò poſt.* ¶ Si detractores quorumcumque grauiter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt: *b* multò magis laceratores, & detractores, atque accuſatores memoratorum Dei famulorum, atque perſecutores damnantur, & in barathrum (niſi ſe correxerint, & per eorū ſatiſfactionem condignam egerint pœnitentiam) indubitanter cadunt, & vindicibus flammis exuruntur. *& infrà.* c ¶ Hæc & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli ſtatuerunt, ne facile commouerentur, aut lacerarentur vel accuſarētur columnæ Sanctæ Dei Eccleſiæ, quæ Apoſtoli, & ſucceſſores eorum non immeritò dicuntur. Sed ſi quis aduerſus eos, vel Eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis ſtudio, vt familiari colloquio commoniti ea ſanent, quæ ſananda ſunt, & charitatiuè emendent, quæ iuſtè emendanda agnouerint. Si autem aliqui eos, priuſquam hoc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumpſerint, excommunicentur, & minimè abſoluantur, antequam per ſatiſfactionem (vt iam dictum eſt) condignam egerint pœnitentiam, quoniam iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius legatione funguntur.

Cap. XVI. ¶ *Communione priuetur, qui publicè* d *aduerſus Epiſcopum conqueritur, priuſquam familiariter cum conuenerit.*

Item Alexander *epiſt.* 1. *c.* 3.

SI *e* quis erga Epiſcopum, vel actores Eccleſiæ quamlibet querelam iuſtam ſe habere crediderit, non prius primates, aut alios iudices adeat, quàm ipſos, à quibus ſe læſum æſtimat, conueniat familiariter, & non ſemel, ſed ſæpiſſimè, vt ab eis, aut ſuam iuſtitiam accipiat, aut iuſtam excuſationem. *& infrà.* ¶ Si autem ſecus egerit, ab ipſis & ab aliis communione priuetur, tamquam Apoſtolorum Patrumque aliorum contemptor.

Cap. XVII. ¶ *Niſi opinione diſcuſſa, non audiantur accuſatores Epiſcoporum.*

Item Euariſtus Papa *Epiſcopis per Ægyptum, epiſt* 2.

SI *f* qui ſunt vituperatores, aut accuſatores Epiſcoporum, vel reliquorum Sacerdotum non oportet eos à iudicibus Eccleſiæ audiri, antequam eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſcientia, quóve merito ſi pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate iſta præſumpſerint, nec ne.

Cap. XVIII. ¶ *Maiores natu non accuſent, niſi qui ſint rectæ fidei, & conuerſationis.*

Item Calixtus Papa *ad Epiſcopos Galliæ. epiſt.* 2.

QVærendum *g* eſt in iudicio, cuius ſit conuerſationis, & fidei is, qui accuſat, & is qui accuſatur, quoniam hi, qui non ſunt rectæ conuerſationis, ac fidei, & quorum vita eſt accuſabilis, & quorum fides, vita, & libertas neſcitur, non permittuntur maiores natu accuſare. Neque viles perſonæ in eorum recipiantur accuſatione.

Cap. XIX ¶ *Abſque duobus, vel tribus teſtibus non recipiantur Epiſcoporum accuſationes.*

Item Sixtus Papa II. *ad Epiſcopos Hiſpaniæ, epiſt.* 2.

ij. ACcuſatio *h* Epiſcoporum non eſt facile recipienda, dicente *i* Domino [Non ſuſcipies vocem mendacij.]

---

a *Ca. l.* 1. *c.* 139. *in Concil. Moguntino, ſub Arnulpho, c.* 12. *Polyc. l.* 5. *tit.* 1. *Bur. l.* 1. *c.* 151. *Iuo p.* 5. *c.* 264.

b *Iuo p.* 5. *c.* 245. c *Iſidorus l.* 3. *ſent. c.* 39. *infr. ead. c. plerumque Anſ. l.* 3. *c.* 37. *Deuſdedit p.* 3. *Iuo p.* 5. *c.* 239.

d *Geneſ* 9. e *Et in* 5. *Synodo ſub Symmacho & Gregor. paſt. p.* 3. 5. f *Polyc. l.* 5. *tit.* 1. *Anſ. l.* 3. *c.* 44. *Burc. l.* 139. *Iuo p* 5. *c.* 258. *Pann. l.* 4. *c.* 39. g *al. rectè.* h *Deuſdedit p.* 4. *Anſ. l.* 3. *c.* 31. *Iuo p.* 4. *c.* 238. *Pann. l.* 4. *c.* 58. i *Ioan.* 2.

a *Zach.* 2. b *vadunt.*] *Orig.* c *In ca. Hadriani, c.* 2. *& l.* 6. *Capit. c.* 187. *Pann. l.* 5. *c.* 34. d *al. primati.*

e *Refertur multis verbis omiſſis. Anſ. l.* 3. *c.* 85. *Bur. l.* 1. *c.* 132. *&* 144. *Iuo, p.* 5. *c.* 242. *Pann. l.* 4. *c.* 35.

f *Pann. l.* 4. *c.* 59. g *Steph.* 1. *epiſt.* 2. *c.* 10. *Con. Car.* 4. *c.* 96. *Burc. l.* 1. *c.* 171. *Pann. l.* 8. *c.* 57. *Iuo p.* 5. *c.* 289.

h *Mutatus eſt verborum ordo.* i *Exod.* 23.

mendacij.] & Apoſtolus inquit *a* aduerſus Presbyterum inſcriptionem non recipiendam abſque duobus, vel tribus idoneis teſtibus. Si hæc de Presbyteris, vel cæteris fidelibus ſunt præcauenda, quantò magis de Epiſcopis?

CAP. XX. ¶ *Pro ſola conuentione Epiſcopi non ſubmoueatur aliquis à communione.*

Item ex Concilio Aurelianenſi Primo, *c.*8.

SI quis ab Epiſcopo ſuo, vel de Eccleſia, vel de proprio iure aliquid crediderit repetendum, ſi nihil conuicij, aut criminationis obiecerit, eum pro ſola conuentione à communione Eccleſiæ non liceat ſubmoueri.

CAP. XXI. ¶ *Quare ſubditi Prælatos ſuos reprehendere non poſſunt.*

Item Euariſtus Papa, *epiſt.*2.

SVnt nonnulli, qui præpoſitos ſuos peruerſè reprehendunt, ſi vel parum ipſis moleſti extiterint.

Ex his omnibus datur intelligi, quod illi ab accuſatione remouentur, qui non affectione charitatis, ſed prauitate ſuæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt. ¶ *Quòd verò præmiſſis auctoritatibus criminoſi prohibeantur ab accuſatione Prælatorum, teſtatur* Auguſtinus *in lib. Soliloquiorum ita dicens.*

CAP. XXII. ¶ *Non omnes ſubditi, ſed criminoſi tantùm prohibentur accuſare Prælatos.*

PRæſumunt Prælati non debere ſe reprehendi, vel accuſari, pro eo, quòd Canones non eos paſſim conſtituunt accuſandos. Quod tamen negatur ſolis criminoſis, cùm de reprehendendo veritas ipſa conſtituat. *b* [Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.

Opponitur huic diſtinctioni. Ipſi Sacri Canones diſtinguunt, in quo caſu Paſtores ſint accuſandi à ſubditis, dicentes: [*Oues* c *Paſtores ſuos non accuſent, nec reprehendant, niſi à fide exorbitauerint.*] *Ecce in quo caſu ſunt accuſandi à ſubditis, in aliis autem minimè.*

3. pars. *Huic oppoſitioni reſpondetur ſic. Diſtinctio illa Canonum de criminoſis, & infamibus intelligitur: Oues enim criminoſæ, & infames Paſtorem ſuum accuſare, vel reprehendere non poſſunt, niſi à fide exorbitauerit. Cæterùm ſi à fide exorbitauerit, tanta eſt labes illius criminis, quòd ad eius accuſationem, & ſerui aduerſus dominum, & quilibet criminoſi, & infames aduerſus quemlibet admittuntur.*

CAP. XXIII. ¶ *Infames & hæretici, homines bonæ famæ accuſare non poſſunt.*

Vnde Dionyſius Papa *ad Seuerum Epiſcopum, epiſt.*2.

ALieni *d* erroris ſocium, vel à ſui voluntariè propoſiti tramite recedentem, aut Sacris Patrum regulis, & conſtitutionibus non obedientem ſuſcipere non poſſumus, nec debemus: nec impetere rectè credentes, vel Sanctorum Patrum ſanctionibus obtemperantes permittimus: quia infames omnes eſſe cenſemus, qui ſuam aut Chriſtianam præuaricantur legem, aut Apoſtolicam, vel regularem libenter poſtponunt auctoritatem.

¶ *In multis vetuſtis exemplaribus rubrica huius capitis ſic habet,* Infames accuſare poſſunt hæreticos. *In aliis verò nonnullis.* Infames non poſſunt accuſare Catholicos.

CAP. XXIV. ¶ *Chriſtianos accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt, qui fidem acceptam deſeruerunt.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.*63.

NOn poteſt erga homines eſſe fidelis, qui Deo extiterit infidus. Iudæi ergo, qui dudum Chriſtiani effecti ſunt, & nūc Chriſti fidem præuaricati ſunt, ad teſtimonium dicendum admitti non debent, quamuis eſſe ſe Chriſtianos annuntient: quia ſicut in fide Chriſti ſuſpecti ſunt, ita & in teſtimonio humano dubij habentur. Infirmari ergo oportet eorum teſtimonium, qui in fide falſi docentur, nec eis eſt credendum, qui veritatis à ſe fidem abiecerunt.

CAP. XXV. ¶ *Hæretici Iudæi vel pagani Chriſtianos accuſare non poſſunt.*

Item Caius Papa *Felici Epiſcopo.*

PAgani, *a* vel hæretici, ſiue Iudæi non poſſunt Chriſtianos accuſare, aut vocem eis infamationis inferre. ¶ *Verba epiſtolæ ſunt,* Primò quidem ſcias paganos, & hæreticos non poſſe Chriſtianos accuſare, &c.

In hoc capite decernitur, vt hæretici non impetant rectè credentes. Vnde è contra intelligitur, quòd hæretici ab hæreticis impeti poſſunt. Item à tramite ſui propoſiti voluntariè recedentes, non poſſunt impetere ſeruantes limitem ſuæ profeſſionis. Ex hoc datur intelligi, quòd recedentes à ſuo propoſito, ſimiliter recedentes criminari poſſunt. Item non obedientes ſanctionibus SS. Patrum, non poſſunt accuſare obtemperantes ſacris Conſtitutionibus. In quo ſimiliter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accuſare licet. Vnde generaliter colligitur, quòd in accuſatione æqualitatis fidei, & cōuerſationis inter accuſantem & accuſatum ſemper conſideranda eſt, vt is qui accuſat, vel par, vel ſuperior inueniatur.

CAP. XXVI ¶ *Hæreticus hæreticum accuſare, & contra eum teſtificari poteſt.*

Item Nouellarum conſtit. *nouella* 45. *in fine.*

SI *b* hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum teſtem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidam etiam hæretici teſtimonium valeat: contra orthodoxum autem ſolius orthodoxi teſtimonium valeat.

¶ Orthodoxis autem litigantibus, ad teſtimonium nulli hæretico pateat aditus.

¶ *Sed quæritur, ſi flagitioſiſſimus Catholicus poſſit conuenire hæreticum de alio crimine, quàm de hæreſi? Huic quæſtioni ita reſpondetur. In quo hæreticus inferior eſt, videlicet in regula fidei, in eo à malo Catholico accuſari poteſt. In quo autem ſuperior fuerit, videlicet in conuerſatione vitæ, in eo à flagitioſiſſimo conueniri poteſt.* ¶ *Item quod dicitur, Paſtores pro ſuis actibus magis ſunt tolerandi, quàm corripiendi dupliciter intelligitur, vel quia à criminoſis tolerandi ſunt, & non corrigendi: vnde ibi ſubinfertur, quia ſæpe* c *pro meritis ſubditorum deprauatur vita rectorum. Quorum ergo merito (Deo permittente) vita rectorum deprauatur, ab eis potius ſunt tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia ſunt quidam, qui ſæpe deſeruntur publicis documentis, & crimen, quod intendunt, probare non valent.*

CAP. XXVII. ¶ *Quæ publicis documentis probari non poſſunt toleranda ſunt.*

De quibus in homilia d *de pænitentia, c.*12.

Auguſtinus *ait.*

PLerumque 1 boni viri propterea ſufferunt aliorum peccata, & tacent, quia ſæpe deſeruntur publicis documētis, quibus ea, qui ipſi ſciunt, iudicibus probare non poſſunt.

1 ¶ Plerumque.] *In aliquot vetuſtis codicibus legitur,* plerique, *quemadmodum & apud Bedam, & in Originali, cuius tamen non ipſa prorſus verba hic referuntur.*

4. pars. *De his etiam illud Anacleti intelligitur* [*ſententia* e *Cham filij Noë damnantur, qui ſuorum Doctorum, vel Præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham: qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtrauit.*] *Hac enim auctoritate ſubditi non prohibentur ab accuſatione, ſed à proditione. Aliud eſt enim prodere, aliud accuſare. Prodit, qui non probanda defert; accuſat, qui reo præſente crimen iudici offert probaturus quod intendit. Cham ſolus vidit pudenda patris, & idem per eum intelliguntur, qui cùm ſoli ſint conſcij criminum ſuorum Prælatorum, atque ideo accuſare non poſſunt, vitam tamen eorum infamando,*

a 1.*Timoth.*5. b *Ioan.*18. c *ſup.* c. *oues.* d *Infra* 3.*q.*4.*c. alieni.*] *in Decretis Iulij, c.*18. *Anſ.l.*3.*c.*65.*Polyc.l.*5.*tit.*1. e *Inc p.*13.*c.*96.

a *Anſ.l.*3.*c.*36. *Pan.l.*4.*c.*63. b *Apud Iulianum anteceſſ.*156.*Iuo p.*16.*c.*231.*Pan.l.*5.*c.*28.
c *ſup.c.non eſt à plebe, &c. accuſatio.* d *l.*50. *hom.*50. *c.*12. *Beda,* 1.*Cor.*5. e *ſup.c.ſententia.*

aliis

aliis ridendam offerunt. ¶ *Item obiicitur, quòd ſubditi etiã religioſi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt. Legitur enim in Exodo* a, *quod Maria ſoror Aaron, quæ prima poſt tranſitum maris rubri ſumpto tympano hymnum cantare meruit, poſtea murmurans in Moyſem, eò* b *quòd Æthiopiſſam duxerat in vxorem, à Domino lepra percuſſa eſt.* ¶ *Item in lib.* c *Regum legitur, quòd cùm Dauid fugeret à facie Saul, latuit in ſpelunca: in quam cùm Saul diuertiſſet ad purgandum ventrem, Dauid præcidit oram chlamydis eius, quod ſe feciſſe poſtea grauiter doluit, & vehementer pœnituit. Saul* d *à Domino erat reprobatus, & ex inuidia Dauid perſequebatur, vt eum morti traderet. Dauid erat vir humilis, & mitis, Sauli à Domino ſubſtitutus, per Samuelem vnctus in regẽ: ſed tamẽ, quia præcidit oram chlamydis Saul, grauiter fleuit, cum à Saule ſola adminiſtratione vnctionis ſuperaretur. Vnde datur intelligi, quòd ſubditi quamuis religioſi ſint, Prælatos ſuos criminoſos accuſare non poſſunt. Nam* e *per Saulem, qui ventrem purgabat, Prælati intelliguntur, qui malitiam ſuam corde conceptam in opus producunt.* ¶ *Item legitur in libro* f *Regũ, quòd cùm arca Domini reduceretur de Gabaa in Hieruſalem, bobus recalcitrantibus arca inclinata eſt: cui dum Oza Leuita manum adhiberet, vt eam erigeret, à Domino percuſſus interiit. Per arcam Prælati intelliguntur, per Ozam ſubditi, per inclinationem arcæ caſus intelligitur Prælatorum, per illum qui manum adhibuit, intelligũtur reprehẽdentes, vel accuſantes vitam Doctorum, qui à Domino percuſſi intereunt.* ¶ *His ita reſpondetur. Verum eſt per arcam ſignificari Prælatos, & per Ozam ſubditos. Illud verò falſum eſt, quòd per inclinationẽ arcæ caſus ſignificetur Prælatorum.* ¶ *Aliud eſt enim inclinari, vel deſcendere, aliud cadere. Legitur* g *enim quòd Saluator noſter ſe inclinauerit, ſicut quando digito ſcribebat in terra, & de montibus frequenter deſcenderit, in quos aſcenderat, vel vt pernoctaret in oratione, vel vt diſcipulos in monte altiora doceret præcepta, vel vt turbas fugiens, ex altitudine mentis eas reſpicere, & liberè poſſet docere. Inclinatio vel deſcenſio humilitatem ſignificat, qua ſpirituales nonnunquam carnalibus condeſcendunt, & eorum infirmitati compatiuntur, iuxta illud Apoſtoli* h, *[Quis infirmatur, & ego infirmor?] Hos etiam ſignificauerunt Angeli, quos* i *Iacob vidit in ſcala deſcendentes. De his etiam per Prophetam* k *dicitur. [Inclinauit cælos, & deſcẽdit.] Per arcam ergo inclinatam intelliguntur Prælati, qui ſubditorum culpam miſericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Vnde bene dicitur, quòd bobus recalcitrantibus arca inclinata eſt. Boues quippe recalcitrantes ſubditos ſignificant ſuis Doctoribus non obediẽtes, quibus dum Prælati compatiuntur, quaſi bobus recalcitrantibus arca inclinatur. Leuita qui manũ adhibuit ſignificat illos, qui miſericordiæ compaſſionẽ in Prælatis ſuis reprehendunt, eoſque in ſeueritatis amaritudinẽ erigere volũt. Vnde bene Leuita iſte Oza dicitur. Oza quippe robuſtus dicitur. Illi enim robuſti dicũtur, qui cum de ſua iuſtitia præſumunt, miſericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Vnde à Domino percuſſi intereunt, quia* l *iudicium ſine miſericordia erit illis, qui nolunt facere miſericordiam delinquẽtibus: Cui per Salomonem* m *dicitur. [Noli eſſe nimis iuſtus, quia eſt iuſtus qui perit in iuſtitia ſua.] Sic & illud Moyſis intelligitur. Per Moyſẽ enim Prælati intelliguntur, per Æthiopiſſam peccatores deſignantur. Moyſes Æthiopiſſam vxorem ducit, cùm quilibet prædicator peccatorem ſibi copulat, vt ex eo ſobolem bonorum operũ Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, id eſt, ſubditi reprehendunt, lepra peccati inficiuntur. Vel per Mariam ſynagoga intelligitur, quæ in Moyſem, id eſt, in Chriſtũ murmurauit, quia Æthiopiſſam, id eſt, Eccleſiam de gentibus ſibi copulauit, quos lepra perfidiæ, & erroris ſordidos fecit. Nõ* n *ergo his auctoritatibus ſubditi prohibentur ab accuſatione ſuorũ Prælatorum, ſed mouetur, ne reprehẽdant miſericordem cõpaſſionem eorum.* ¶ *Item* a *per Saulem Prælati intelligũtur, & per Dauid ſubditi. Saul purgans ventrem eos ſignificat, qui malitiam corde conceptam foras in opus producunt. Sed in præciſione chlamydis nõ ſignificatur* 1 *niſi reprehenſio peccati. Per chlamydem enim regni poteſtas intelligitur. Hanc præcidit, qui Prælatum ſententia damnationis ferit. quod nulli ſubditorũ licet. Facta enim Paſtoris, oris gladio, id eſt, ſententia damnationis, à ſubditis feriẽda non ſunt. Hinc eſt, quod Hieronymus ait ſuper Marcum de Pontifice, qui ſcidit veſtimenta ſua. Sciſſio veſtis, ſciſſionem ſignificat Sacerdotij, quod in proximo erat ſcindendum, & auferendum Iudæis. Vel per Dauid ſignificantur, qui nequitiã ſuorum Prælatorum videntes, maiora eorum peccata contemnunt, minima verò & leuia, & quaſi extremã oram chlamydis præcidẽtes, reprehendere & lacerare ſatagunt. Vel quia Saul ſolus diuertit in ſpeluncam, in qua Dauid* 2. *ſolus latebat.* ¶ *Item ſuper hoc poteſt intelligi, quod de* b *Cham dictum eſt, qui ſolus vidit pudenda patris quæ non cooperuit, ſed ridenda monſtrauit. Hac itaque auctoritate non inhibetur ſubditis accuſare Prælatos, ſi* c *accuſabiles fuerint. Itẽ probatur, quod ſubditi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt, etiam ſi religioſi fuerint. Infames enim ſunt eo ipſo, quòd ſuorum Doctorum vitam reprehendere conantur. Infames etiam fiunt (vt Canonum tradit auctoritas) omnes, qui in Patres armantur, & qui Doctorum ſuorum vitam reprehẽdunt, vel accuſant. Nullus autẽ infamis* d *in accuſatione Prælatorum eſt audiendus, niſi forte à fide exorbitauerit, vt ſupra dictum eſt. Cum ergo ſubditi eo ipſo, quod in accuſationem Prælatorum proſiliunt, infames efficiantur, infamibus autem copia accuſandi denegetur, patet quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare nõ poſſunt.* ¶ *His ita reſpondetur: nõ omnes Prælati pro Prælatis habentur. Nomen enim non facit Epiſcopum, ſed vita.*

1 ¶ Non ſignificatur.] *In aliquot vetuſtis exemplaribus legitur,* non ſignificatur reprehenſio peccati: *in aliis verò nonnullis,* ſignificatur reprehenſio peccati.

2 ¶ Dauid ſolus.] *Primo Regnorum, c. 24. legitur.* Porrò Dauid, & viri eius in interiore parte ſpeluncæ latebant.

Cap. XXVIII. ¶ *Quem ætas, non vita ſeniorem facit, grauiter eſt increpandus.*

Vnde Gregorius e *Ianuario Epiſcopo ſcribit, lib. 7. indict. epiſt. 1.*

Paulus f dicit [*Seniorem ne increpaueris.*] Sed hæc eius regula in eo g ſeruanda eſt, cùm culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem ſenior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta interpretatione feriendus eſt. Nam ſcriptum *h* eſt [*Laqueus iuuenum omnes vos,*] & rurſus Propheta *i* dicit [*Maledictus* 1 *puer centum annorum.*

1 ¶ Maledictus puer.] *In codicibus B. Gregorij partim iſto ferè modo legitur, partim verò,* & peccator centum annorum maledictus eſt, *quemadmodum & apud Ioannem Diaconũ, & in vulgata, niſi quòd hæc habet* nõ, eſt *ſed,* erit. *Septuaginta autem, vt eſt apud B. Hieronymum habuerunt, &* qui moritur peccator centenarius, maledictus erit.

Cap. XXIX. ¶ *Dignitas non facit Epiſcopum, ſed vita.*

Item Hieronymus *ad Heliodorum, epiſt. 1. de Laude vitæ ſolitariæ.*

Non omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Attẽdis Petrum: ſed & Iudã conſidera. Stephanũ ſuſcipis: ſed & Nicolaum reſpice. *& infrà.* ¶ Non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Cornelius *k* centurio adhuc ethnicus dono S. Spiritus mundatur, Presbyteros Daniel *l* puer iudicat, *& infrà* ¶ Nõ eſt facile * ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Chriſto regnantium. *& infrà* ¶ Infatuatum *m* ſal ad nihilũ prodeſt, niſi vt proiiciatur foras, & à porcis conculcetur.

a *Exod.* 15. b *Num.* 12. c *Reg.* 24. d 1. *Reg.* 16. e *Gloſ. ordinaria.* f 2. *Reg.* 6. g *Ioan.* 8. h 2. *Corinth.* 11. i *Gen.* 28. k *Pſal.* 17. l *Iac.* 2. m *Eccl.* 7. n *Gregor. paſt. p.* 3. *c.* 5.

a *Nicolaus in epiſt.* 7. *ad Michaëlem.* b *ſup. ea. ſententia.* c *ſup. c. oues ad c.* 14. d *c.* 13. *ſup. ea.* e *Ioan. Diaconus l.* 3. *q.* 32. f 2. *Tim.* 5. g *al. tunc.* h *Eſa.* 42. i *Iſa.* 65. k *Act.* 10. l *Dan.* 13. * *ſup. diſt.* 40. *non eſt facile.* m *Luc.* 14.

CAP. XXX. ¶ *Non Epiſcopi nomen, ſed vita reuerentiam meretur.*

Item Auguſtinus *tractatu 6. in c. 1. Ioannis.*

NOn omnis qui dicit, pax vobiſcum, quaſi columba eſt audiendus. *& infra.* a ¶ Coruí de morte paſcuntur: Hoc columba non habet: de frugibus terræ viuit, innocens eius victus eſt

CAP. XXXI. ¶ *Docti ab indoctis; Clerici à Laicis quandoque meritò reprehenduntur.*

Item Beda *ad c. 2. epiſtolæ ſecundæ Petri.*

SEcuti *b* ſunt viam Balaam & Boſor, qui mercedem iniquitatis amauit: correptionem verò habuit ſuæ veſaniæ. Subiugale mutũ in hominis voce *c* loquens prohibuit Prophetæ inſipientiã.] Plerunque hæretici tam ſtulta dogmata, tam execranda proferunt Sacramenta, vt etiam hebetũ ſenſus, & paganorum, & qui ratione diuinæ agnitionis omnimodo carent, illorum deteſtetur inſaniam, & illorum diſtorta, & Deo contraria itinera ſanius ſapiendo redarguat. Et (quod peius quia frequentius eſt) nõnunquam multi Catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, vt etiã docti ab indoctis, à Laicis Clerici meritò redarguãtur: *d* qui iure comparantur Prophetæ, qui verbis aſinæ, contra naturam loquentis, corripitur, nec tamen à propoſito praui itineris retardatur. Quibus etiam aptiſſimè nomen congruit ciuitatis, de qua Balaam veniſſe perhibetur. Boſor namque carneus, ſiue in tribulatione 1 interpretatur. Neque enim alia maior cauſa luxurioſis exiſtit, verbum veritatis amore pecuniç, vel deſiderio rerum temporalium adulterare, quàm quòd carnis ſe concupiſcentiæ mancipauerunt. *& infrà. f* ¶ Sed & nomen ipſius Balaam, qui vanus populus, ſiue præcipitans eos interpretatur, talibus conuenit. Qui enim agnitam veritatis viam ſponte ipſi deſerunt, quid niſi vanus ſunt populus? Quid, niſi in præcipitium ſuos mergunt auditores, quibus non ſalutaria, quæ corrigant, ſed quæ illos delectant, erronea prædicant? de quibus bene ſubditur [Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſeruatur.

1 ¶ Tribulatione.] *Sequebatur,* poſitus, *quæ dictio ſublata eſt, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum hebraicorum interpretatione habetur.*

Quia ergo non g *omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi, Presbyteri à Daniele puero iudicantur, ſal infatuatũ à porcis conculcatur, & qui dicit: Pax vobiſcum, plerunque non columba, ſed coruus reputatur, patet quòd non ſemper pro officio, atque* h *auctoritate perſonæ ab accuſatione eſt ceſſandum: immò contra prauos eſt agendum, cùm omnis perſona criminaliter peccans alteretur, & (vt ita dicam) legibus capite minor cenſeatur. Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati, tam in pœna, quàm in culpa.*

CAP. XXXII. ¶ *Qui ſuſceptum officium non adminiſtrat non eſt Epiſcopus, ſed canis impudicus.*

Vnde Auguſtinus *ait.*

QVi *i* nec regiminis in ſe rationem habuit, nec ſua delicta derterſit, nec filiorum crimen correxit, canis impudicus dicendus eſt magis, quàm Epiſcopus.

¶ *Caput hoc apud B. Auguſtinum, ex quo citatur, non eſt inuentum Burchardus & Iuo citant ex Gregorio, & eadem ferè verba ipſe quoque Gratianus ſup. diſt. 23. ſubnectit capiti,* Nemo quippe, *quod eſt Gregorij. Simile quiddam Burch. l. 1. c. 18. & Iuo p. 5. c. 67 aſſerunt ex Origene.*

Quibus ergo Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, Epiſcopi, ſenioris, nónne & priuilegium eſt auferendum dignitatis, vt poſſint à ſubditis reprehendi? Vnde ſcriptura diſſimulans priuilegium prauæ ſenectutis, ait [Maledictus k] *non ſenior, ſed [puer centum annorum,] Apparet ergo, quòd hi ex accuſatione prælatorum infames ſiunt, qui eorum vitam reprehendere, & lacerare conantur, qui locum ſui regiminis non nomine tantùm ſed vita, & moribus tenent. Alij autem potius laudabiles ſiunt ex accuſatione Prælatorum ſuorum, quàm infames. Item, quod dicitur [Maiorum* a *quiſpiam minorum accuſationibus non impetatur,] minores intelligendi ſunt, non dignitate, ſed vita.*

a *Et ibi gloſſ. ordin.* b *2. Petr. 2. Num. 22.* c *al. mutum hominis.* d *al. lacerentur.* e *al. magis.* f *ibid.* g *ſup. c non omnes, & c. non omnis.* h *al. vel* * *Ioan. 8.* i *Burc. l. 1. c. 203. Iuo p. 5. c. 315.* k *ſup. ead. Paulus.*

CAP. XXXIII. ¶ *Maiores & minores non dignitate, ſed vita intelligi oportet.*

Vnde Hieronymus *ait de Paulo ſuper epiſtolam ad Galatas.*

PAulus *b* Petrum reprehendit: quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

¶ *Caput hoc, quod citatur in pleriſque exemplaribus ex B. Hieronymo, & in aliquot ex B. Auguſtino, in neutrius libris inuentum eſt: ſed in gloſſa ordinaria ad ea verba ipſius epiſtolæ ad Galatas:* In faciem eius reſtiti, *additur hæc interlinearis explanatio,* quod non auderet, niſi ſe non imparem ſentiret. *Et in commentariis B. Ambroſij in illum eundem locum hæc leguntur.* Nam quis eorum auderet Petro primo Apoſtolo, cui claues regni cœlorum Dominus dedit, reſiſtere, niſi alius talis, qui fiducia electionis ſuæ ſciens ſe non imparem, conſtanter improbaret, quod ille ſine conſilio fecerat?

Hoc non de officio Eccleſiaſticæ dignitatis, ſed puritate vitæ, & ſanctitate conuerſationis intelligitur: ſolus enim Petrus inter Apoſtolos primatum gerebat.

CAP. XXXIV. ¶ *Non Epiſcopi nomen, ſed vita maiorem facit.*

Hinc Auguſtinus *ait ad Hieronymum, epiſt. 19. prope finem.*

QVanquam ſecundùm honorum vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus maior Presbyterio ſit, tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt.

CAP. XXXV. ¶ *Epiſcopi licet pares ſint meritis, gradu tamen differunt dignitatis.*

Idem *lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 1.*

PVto, *c* quòd ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad Martyrij coronam. Cæterùm magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus Principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia, vna tamen eſt Martyrum gloria. *Item infra.* ¶ Cùm Petrus à Paulo poſteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo cuſtodito *d* ad martyrium promouetur *e*, quanto facilius & fortius, quod per vniuerſæ Eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt, vel vnius Epiſcopi auctoritati, vel vnius Prouinciæ Concilio præferendum eſt?

CAP. XXXVI. ¶ *Non in honore, ſed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri.*

Idem *tractatu 30. in Ioannem in fine.*

QVeritur pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre: Seruamus honorificentiam, quæ debetur patri à filio, quæ deficit à filio. Non æquamus filium patri in honore, ſed præponimus, ſi bonam cauſam habet: filium æquamus patri in veritate: & ſic tribuimus honorem debitum, vt non perdat æqualitas *f* meritum.

CAP. XXXVII. ¶ *Æquales fuerunt meritis (licet gradu differentes) Petrus & Paulus.*

Item Auguſtinus *ſermone 66. de natali Petri & Pauli.*

BEati Petrus & Paulus eminent inter vniuerſos Apoſtolos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt: verùm inter ipſos, quis cui præponatur, incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione, & ſimili eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad martyrij

a *Sup. ead. c. maiorum.* b *Gal. 2.* c *Iuo p. 5. c. 24.* d *al. cuſtoditus.* e *al. prouehitur,* f *al. æquitas.*

tyrij gloriam perueniſſe. ¶ Non enim ſine cauſa factum putamus, quòd vna die, vno loco in vnius tyranni tolerauere ſententiam. Vna die paſſi ſunt, vt ad Chriſtum pariter peruenirent: vno in loco ne alteri Roma deeſſet, ſub vno perſecutore, vt æqualis crudelitas vtrunque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute. Et in quo tandem loco iidem martyrium pertulerunt? in Vrbe Roma, quæ principatum, & caput obtinet nationum: ſcilicet vt vbi caput ſuperſtitionis erat, illic caput quieſceret ſanctitatis, & vbi gentilium principes habitabant, illic Eccleſiarum Principes morarentur.

¶ *Sermo vnde hoc caput ſumptum eſt, inter ſermones B. Ambroſij eſt 66. inter ſermones B. Auguſtini de Sanctis, vigeſimus ſeptimus, & apud Maximum Taurinenſem, quintus in feſto eodem, qui num. 54. eſt.*

5. pars. *Item pœnitentes, bigami, Sacerdotes accuſare non poſſunt. Vnde generaliter colligitur, quòd quicumque Sacerdotes non ſunt, vel eſſe Sacerdotes non poſſunt, in Sacerdotes accuſationem, vel teſtificationem proferre non poſſunt.*

Cap. XXXVIII. ¶ *Qui Sacerdotes eſſe non poſſunt, Sacerdotes accuſare non valent.*

Vnde Fabianus *ait epiſt. 2 ad Epiſcopos Orientales.*

IPſi Apoſtoli, & eorum ſucceſſores olim ſtatuerunt, vt Sacerdotes Domini non accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis non ſunt nec eſſe poſſunt.

Cap. XXXIX. ¶ *Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non valent, qui ad Sacerdotium prohibentur eligi.*

Item Damaſus Papa *ad Stephanum Archiepiſcopum, epiſt. 3. c. 3.*

TEſtes 1 abſque *b* vlla infamia, aut ſuſpicione, vel manifeſta macula, & veræ fidei plenitudine 2 inſtructi eſſe debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere iubet diuina auctoritas. ¶ Quoniam *c* Sacerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eundem non debent, nec poſſunt prouehi honorem.

1 ¶ Teſtes. *Damaſi verba hæc ſunt,* Accuſatores enim Epiſcoporum, & teſtes, ſuper quibus rogitaſtis, abſque vlla infamia, aut ſuſpicione, &c. *ſicque referuntur à Burchardo & Iuone. Pannormia autem habet vt Gratianus.*

2 ¶ Plenitudine.] *In epiſtola ipſa legitur,* pleniter. *Burchardus verò & Iuo habent,* vera fide pleniter.

Sic & illud Sylueſtri intelligitur. [Laicus d *non accuſet Clericum, &c] id eſt, qui in inferiori gradu conſtituti ad ſuperiorem aſcendere non poſſunt, in ſuperioribus agentes accuſare non debent.*

¶ *Ecce oſtenſum eſt, quid reſpondeatur auctoritatibus, & argumentis, quibus ſubditi ab accuſatione Prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonſtrandum eſt, quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contra reſpondeatur à Prælatis. Chriſtus, qui erat paſtor paſtorum, ouibus ſuis, de quibus ait* e *[Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël. &c. inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait* f*. Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.] Item* g *[Quis ex vobis arguet me de peccato?] At quicumque ad teſtificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur, ad eundem accuſandum admitti poſſunt. Cum ergo oues, vt aduerſus paſtorem ſuum teſtimonium ferant, & vt ipſum (ſi poſſunt) reprehendant, admittantur, patet quòd ſubditi poſſunt accuſare Prælatos ſuos. ¶ His ita reſpondetur. Chriſtus quãuis eſſet paſtor ſuarum ouium quas verbo & exemplo paſcebat, tamen quantum ad officiorum diſtributionem, (ex qua hodie in Eccleſia alij præſunt aliis, vnde quidam Prælati, quidam ſubditi vocantur) in populo ſuo* h *paſtorale officium nõ gerebat. Myſtica enim & viſibili vnctione nec in Regem, nec in Sacerdotem vnctus erat: quæ ſolæ duæ perſonæ in populo illo prælaturæ nomen ſibi vindicabant. ¶ Non ergo ex hac auctoritate ſubditi probantur admittendi in accuſatione Prælatorum, ſed tantùm oſtenditur, quòd auditores eos reprehendere poſſunt, & in eos teſtificari, qui cum officia Eccleſiaſtica non habeant, verbo tamen & exemplo quoſcumque valent, lucrari Deo ſatagunt. Reſpondetur & aliter. Aliud eſt, quod de rigore cogimur ſeruare diſciplinæ, aliud quod admittitur ex perfectionis conſideratione, Chriſtus ad ſe arguendum Iudæos admiſit perfectione humilitatis, non ſeueritate iuris. Si enim legis rigore eſſent admiſſi, hac auctoritate criminoſi, & infames in accuſatione religioſorum eſſent recipiendi, cùm eſſent ſceleratiſſimi, qui de Chriſti nece tractantes, innocentem condemnare volebãt. Hoc ergo exemplo Prælati non coguntur recipere ſubditos in accuſatione ſui, ſed permittuntur. ¶ Item Paulus* a *Petrum reprehendit, qui princeps Apoſtolorum erat. Vnde datur intelligi, quòd ſubditi poſſunt reprehendere Prælatos ſuos, ſi reprehenſibiles fuerint. Sed hoc facilè refellitur, ſi vnde ſit reprehenſus, aduertitur. Petrus cogebat gentes iudaizare, & à veritate Euangelij recedere, cum Iudæis gregem faciens, & à cibis gentilium latenter ſe ſubtrahens. Par autem in ſe eſt, à fide exorbitare, & alios exemplo, vel verbo à fide deiicere. Ergo hoc exemplo non probantur Prælati accuſandi à ſubditis, niſi forte à fide exorbitauerint, vel alios exorbitare coëgerint. ¶ Item cùm* b *Petrus intraſſet ad Cornelium, conqueſti fratres ſunt qui erant in Iudæa, & reprehenderunt, quòd ad gentilem diuertiſſet. Ecce, quòd Prælati iure poſſunt reprehendi à ſubditis.*

Cap. XL. ¶ *Petrus à fidelibus interrogatus cur ad gentes intraſſet, non ex poteſtate reſpondit, ſed humiliter rationem reddidit.*

Sed huic oppoſitioni B. Gregorius *reſpondit, dicens Theoctiſtæ patritiæ, lib. 9. epiſt. 39.*

PEtrus poteſtatem regni acceperat, & tamen idem *c* Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intraſſet, non ex poteſtate officij, (qua poſſet dicere, oues Paſtorem ſuum non accuſent: nec reprehendant:) ſed ex ratione diuinæ virtutis, qua gentiles acceperant Spiritum ſanctum reſpondit.

¶ *Operæpretium fuerit ad ipſum B. Gregorium adire: copioſè enim exponit, quæ hîc à Gratiano conciſè referuntur.*

2. pars. *Cùm ergo Petrus potuit ex officio repellere querelas, ſed noluit, non hoc exemplo Prælati coguntur ſuſcipere reprehenſionem ſubditorum. Ex hac etiam humilitatis diſpenſatione intelligitur illud* Leonis Quarti, *Ludouico Auguſto dictum.*

¶ *Apud Iuonem huius capitis hæc eſt inſcriptio.* Quòd in præſentia legatorum Imperatoris Leo Papa cauſam ſuam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

Cap. XLI. ¶ *Imperiali iudicio Apoſtolicus ſe emendare promittit, ſi quid erga ſubditos iniuſtè commiſit.*

NOs *d*, ſi incompetenter aliquid egimus, & ſubditis iuſtæ legis tramitem non conſeruauimus, veſtro ac miſſorũ veſtrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam ſi nos, qui aliena debemus corrigere peccata peiora committimus, certè non veritatis diſcipuli, ſed (quod dolentes dicimus) erimus præ cæteris erroris magiſtri. Inde magnitudinis veſtræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc quæ diximus, perquirenda miſſos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum ſi veſtra præſens fuiſſet imperialis gloria) diligenter exquirant, & non tantùm hæc ſola, quæ ſuperius diximus, quærimus, vt examuſſim exagitent, ſed ſiue minora, ſiue etiam maiora illis ſint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus in poſterum nihil ſit, quod ab eis indiſcuſſum, vel indiffinitum remaneat.

a *Anſ. l. 3. c. 47. Poly. l. 5. tit. 1.* b *Mutata eſt verborum ſeries. Poly. ibi. Burc. l. 1. c. 172. Iuo p. 5. c. 290. Pan. l. 4. c. 186.*
c *Anſ. l. 3. c. 41. Sup. ca ſacerdotes.* d *Sup. ea nullus laicus.*
e *Matth. 15.* f *Ioan. 18.* g *Ioan. 8.* h *al. illo.*

a *Galat. 2.* b *Act. 13.* c *Act. 11.* d *Iuo p. 5. c. 12.*

6. pars

6. ps. ¶ *Item, cùm* a *Balaam ariolus iret ad maledicendum populum, Angelus Domini aſinæ, cui inſidebat, in via ſe oppoſuit, euaginatoque gladio eam ab itinere compeſcuit, quam dũ iſte verberibus affligeret, in vocem prorupit, & Prophetæ veſaniam redarguit. Si ergo animal mutum Angelica virtute, Prophetæ inſipientiam reprehendit, multo magis ſubditi poſſunt, accuſare Prælatos ſuos. ¶ His ita reſpõdetur. Verum eſt quòd per aſinam ſubditi ſignificãtur, & per Balaam Prælati: non tamen hoc exẽplo probantur Prælati accuſandi à ſubditis. ſed ſubditis tantum forma datur humiliter renitendi Prælatis, ſi fortè eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque aſinam vrgens, vt ad maledicendũ populo Dei cum veheret, ſignificat eos, qui verberibus, & cruciatibus à ſubditis exigunt, vt eis in malo fautores, & coadiutores exiſtant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet prædicator, euaginato gladio, apertè ſcilicet prædicato timore, & horrore futuræ vindictæ, à conſenſu alienæ malitiæ illos reuocat, licet eis in huiuſmodi vocẽ conqueſtionis prorumpere, & Prælatis ſuis dicere, cur nos verberibus affligitis? cur nobis iniuſtè iraſcimini? nunquid vobis inobedientes aliquando fuimus? niſi tunc cùm ad malum cogimur? videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergo hinc Prælati probantur accuſandi à ſubditis. ¶ Item cùm Dauid* b *adulterium, & homicidium commiſiſſet, miſſus eſt à Deo Nathan Propheta, vt eum redargueret. Ecce, quòd Prælati ſunt arguẽdi, & reprehendẽdi à ſubditis. ¶ Sed notãdum eſt, quòd duæ ſunt perſonæ, quibus mundus iſte regitur, Regalis videlicet, & Sacerdotalis. Sicut Reges præſunt in cauſis ſæculi, ita Sacerdotes in cauſis Dei: Regum eſt corporalem irrogare pœnam, Sacerdotum ſpiritualem inferre vindictam. Dauid ergo etſi ex regali vnctione Sacerdotibus, & Prophetis præerat in cauſis ſæculi, tamen ſuberat eis in cauſis Dei. Vnde* c *reges à Prophetis, & Sacerdotibus vngebantur, & eorum oblatione peccata regum expiabãtur. ¶ Sicut* d *ergo Ozias à Domino lepra percuſſus eſt, quia Sacerdotum officia vſurpare voluit, ſic Sacerdotibus, & Prophetis regũ vſurpare officia non licuit. Nathan ergo Propheta cùm regẽ redarguit, ſuũ eſt executus officiũ, in quo erat Rege ſuperior, nõ vſurpauit Regis officiũ, in quo erat Rege inferior, monuit eũ, vt per pœnitentiam peccata ſua expiaret, non tulit in eũ ſentẽtiã, qua tanquã adulter, & homicida morti addiceretur. ¶ Sic & beatus Ambroſius Theodoſium,* e *& beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excõmunicauit, & ab Eccleſiæ ingreſſu probibuit. Sicut enim non ſine cauſa index gladiũ portat, ita non ſine cauſa claues Eccleſiæ Sacerdotes accipiunt. ¶ Ille* f *portat gladiũ ad vindictã malefactorũ, laudẽ verò bonorum: iſti habent claues ad excluſionẽ excõmunicandorum* g*, & reconciliationẽ pœnitentium. Hoc ergo exemplo ſubditi probantur reprehẽdẽdi à Prælatis, non Prælati à ſubditis. ¶ Item, Daniel* h *nulla legitima poteſtate functus, iudices à populo cõſtitutos, de falſo teſtimonio conuicit, & conuictos damnauit. Conſtat ergo, quòd nullam poteſtatẽ habẽtes poſſunt redarguere dignitatibus ſublimatos. ¶ His ita reſpondetur, Miracula (& maximè veteris Teſtamẽti) ſunt admirãda, nõ in exẽplũ noſtræ actionis trahenda. Multa enim cõcedebãtur tũc, quæ nũc penitus prohibentur. Tunc enim Samuel* i *Agag pinguiſſimũ regem Amalech in fruſta diuidendo conſcidit: nũc nulli Eccleſiaſticorũ iudicium ſanguinis agitare licet. Tũc Phinees* k *Iudæũ coëuntem cum Madianita interfecit, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiam: hodie Sacerdotibus in perniciẽ ſui officij verteretur. Exemplo ergo Danielis nõ ſolũ accuſandi, vel redarguẽdi, ſed etiã iudicãdi poteſtatẽ ſubditi ſibi in Prælatos vindicarẽt, ſi illud in argumẽtũ noſtræ actionis liceret aſſumi, quod nulla vnquam auctoritate permittitur. Magis ergo ex hoc facto datur intelligi, quòd in nouiſſimis temporibus ſuſcitaret Deus ſpiritũ pueri iunioris, illius videlicet, de quo per Prophetã* l *dicitur, Puer natus eſt nobis [& iterum,] Ecce puer meus qui iudices iniquitatis, Scribas ſcilicet, & Phariſæos falſis criminibus Suſãnã, id eſt, Eccleſiã accuſantes, & reã adulterij pronũtiantes eò quòd Chriſtũ ſequeretur, cõuinceret, & cõdẽnaret. ¶ Itẽ Hieronymus* 1 *refert libro virorum illuſtrium, quòd Damaſus Papa à ſubditis de adulterio accuſatus, cum quadraginta* a *duobus Epiſcopis ſe purgauit. ¶ Itẽ Symmachus* b *Papa in Romana Synodo dignitate ſua expoliatus, prius ſtatui ſuo reddi decernitur, vt tũc veniret ad cauſã, & ſi ita rectè videtur, accuſantiũ propoſitionibus reſponderet. Digna res viſa eſt maximo numero Sacerdotũ, quæ mereiur effectũ: & cum poſtmodũ ordinaretur, quomodo eſſet accuſãdus præfatus Papa, vt cauſã diceret, occurrebat: ſed ab æmulis eſt impeditus.*

1 ¶ Hieronymus.] *In catalogo B. Hieronymi, aut aliis ipſius libris nihil tale legitur: in vetuſtis tamen Pontificalib. in vita Damaſi hoc refertur.*

Cap. XLII. ¶ *Redarguendi ſe licentiam B. Gregorius aliis præſtat.*

Item Gregorius *ait de ſeipſo.*

SI c quis ſuper his nos arguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit, veniat ad ſedem Apoſtolicam, quò omnia Eccleſiaſtica negotia, de quibus quæſtio habetur, confluere iuſſa ſunt: vt ibi ante confeſſionem S. Petri mecum iuſtè decertet, quatenus inibi vnus ex nobis ſententiam ſuſcipiat ſuam.

¶ *Eſt Gregorij quarti in epiſt. citata ſupra ea. q. 6 c. decreto noſtro, & diſt. 19. nulli fas in qua epiſt. cùm multa dixiſſet de priuilegiis, & primatu Romanæ Eccleſiæ, iſta adiungit.*

Ex his omnibus colligitur, quod ſubditi poſſunt reprehendere, & accuſare Prælatos ſuos. Sed ſicut de Chriſto dictum eſt, quando Iudæis dixit. Si malè locutus ſum, &c. ita de iſtis intelligẽdum eſt, quòd ſuo exemplo Prælatis dederunt facultatẽ recipiendi ſubditos in accuſationem ſui. ſed nõ coëgerũt.

Cap. XLIII. ¶ *De eodem.*

Item.

PAulus *d* Dyaclinæ *e* ciuitatis Epiſcopus accuſatur à ſubditis de lapſu carnis: conuincitur, deponitur, alius loco eius ſubſtituitur.

¶ *Hoc an ex diſpenſatione accuſati, an ex rigore iuris ſit factum ex regeſto* Gregorij *ad Ioannem Epiſcopum primæ Iuſtinianeæ, lib. 10. epiſt. 35. poteſt deprehendi, vbi ait.*

¶ *Verba ſunt Gratiani, qui proponit ſummã ſequẽtis capituli, quod ſæpe facere ſolitum eſſe multis locis eſt notatum.*

Cap. XLIV. ¶ *Paulus Dyaclinæ* f *ciuitatis Epiſcopus ſubditorum accuſatione conuictus deponitur.*

LAtor *g* Nemeſion ad nos veniens indicauit, quòd Paulus Dyaclinæ *h* ciuitatis Epiſcopus inter alia mala in corporali crimine lapſus à ſuis Clericis accuſatus: & conuictus, Epiſcopali ſententia depoſitus eſt, poſtea cum auxilio ſæcularium veniens, Epiſcopatum more prædonis ingreſſus eſt: ablatiſque rebus Eccleſiæ dilectiſſimum Nemeſion latorem præſentium ſibi ſubſtitutum, ab eo Epiſcopatu proiecit, & ad ſummam iniuriam, ac necem penè perduxit. Fraternitas itaque veſtra hæc omnia curet addiſcere, & quæcunquæ Eccleſiæ abſtulit, omni mora, vel excuſatione ceſſante reddere compellat. Si verò nihil Eccleſiæ, ſed proprium ſe dixerit abſtuliſſe (quamuis graue, & iniquum fuerit, vt non à vobis, vel à Metropolitano eius hoc petierit, ſed temerario auſu agere præſumpſerit) verumtamen ſi quid proprium tulit, ſub fraternitatis veſtræ debet examine conſtare, ſi verum eſt. Sed & illud diligenter quærendum eſt ſi quid malè de rebus dilapidauit Eccleſiæ, vt ex eo quod nunc abſtulit, illud reformare, ac ſatisfacere modis omnibns compellatur.

In hoc capite non referuntur ipſa omnino verba Gregorij (quod à Burchardo & Iuone fit) ſententia tamen ſatis expreſſa eſt.

a *Num. 22.* b *2. Reg. 12.* c *2. Reg. 6.* d *2. Paral 26.* e *Theod. hiſtor. Eccl. l. 5. c. 17. Niceph. l. 13. c 34.* f *Rom. 13. 1. Pet. 2.* g *al. excommunicatorum.* h *Dan. 13.* i *1. Reg. 15.* k *Num. 23.* l *Eſa. 9. & 42.*

a *al. XLIV* b *Initio 4. Synodi ſub Symmacho.* c *Poly. l. 1. tit. 18. Anſ. l. 2. c. 20.* d *Burc. l. 1. c. 182. Iuo, p. c. 398.* e *al. Docleatinæ.* f *al. Docleatinæ.* g *Burc. l. 11. 192. Iuo, p. 5. c. 298.* h *al. Docleatinæ.*

Hoc edicto a *non in accuſatores, vel depoſitores vlciſcitur, ſed in depoſitum vlterius proſequitur, vt ſi vltra ad Epiſcopatum aſpirare tentauerit, modis omnibus repellatur, & ad agendum pœnitentiam perennem in monaſterium detrudatur. Quem ergo Gregorius ad Epiſcopatum aſpirantem omnibus modis repellit, quem graui pœnitentiæ ſubijcit, patet non ſua diſpenſatione, ſed Canonum cenſura à ſubditis eſſe accuſatum, & conuictum. Et vt iam non exemplis, ſed legibus agamus, videndum eſt, quid* Gregorius *ſcribat Innocentio* 1, *& reliquis Epiſcopis Sardiniæ, l.7. indict.2. epiſt.8. ita dicens.*

1 ¶ Innocentio.] *In Originali impreſſo eſt,* Vincentio, atque quamplurimis Epiſcopis. *In vetuſto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina Epiſcoporum, ad quos hæc epiſtola ſcribitur, hoc ordine:* Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori Epiſcopis Sardiniæ.

Cap. XLV. ¶ *Quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare poſſunt.*

METropolitanum veſtrum in aliquo poſtponere non præſumatis, excepto ſi (quod non optamus) cõtra eundem habere vos aliquid cauſæ contingat, vt ob hoc ſedis Apoſtolicæ iudicium petere *b* debeatis.

Cap. XLVI. ¶ *Vitam Prælatorum ſubditi nulla diſsimulatione negligant.*

Item vniuerſis Epiſcopis Concilij Bizacij *lib.10. epiſt.37.*

SIcut (inquit) laudabile diſcretúmque eſt, reuerentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita rectitudinis, & Dei timoris eſt, ſi qua inter *c* eos correctione indigent, nulla diſſimulatione poſtponere, ne totum (quod abſit) corpus incipiat morbus inuadere, ſi languor non fuerit curatus in capite. Quædam 1 enim ad nos de Clementino Primate veſtro perlata ſunt, quæ quoniam ita grauia ſunt, vt tranſire indiſcuſſa vllo modo non debeant, fraternitatem veſtram hortamur, vt cum omni ſollicitudine, ac viuacitate mentis indagare multis modis debeatis illata, & ſi ſunt, vt audita ſunt, vltione Canonica referentur. ¶ Admonemus autem, vt non cuiuſquam perſonæ gratia, non fauor, non quodlibet blandimentum quenquam veſtrum, vel ad diſcutiendum, quæ nobis nunciata ſunt, molliat, vel à veritate excutiat: ſed ſacerdotaliter ad inueſtigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam ſi quis in hoc piger, aut negligens eſſe præſumpſerit dictis criminibus apud Deum ſe nouerit eſſe participem, cuius zelo ad perſcrutandas ſubtiliter nefandi cauſas facinoris non mouetur.

1 ¶ Quædam. [*Et hîc ſummatim referuntur verba B. Gregorij. Quare pauca tantùm quædam ſunt addita, quæ neceſſaria videbantur.*

Hæc ſi quis ſpecialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit, audiat quid Gelaſius *C.xxviij.* 1 *dicat omnibus Clericis* d *cuiuſcunque Ordinis, ita ſcribens.*

1 ¶ *C.xxviij.*] *Hîc citatur numerus capitum, vt eſt in codice Canonum, de quo in præfatione dictum eſt.*

Cap. XLVII. ¶ *Clerici exceſſus ſui Epiſcopi auribus deferant Romani Pontificis.*

QVapropter nec clericorum quiſpiam ſe Apoſtolicæ *c* offenſæ futurum confidat immunem, ſi in his, quæ ſalubriter ſequenda Apoſtolica deprompſit *f* auctoritas, ſiue Epiſcopum, ſiue Presbyterum, ſiue Diaconum viderit excedentem, non protinùs ad aures *g* Romani Pontificis deferre curauerit, probationibus dumtaxat competenter exhibitis, vt tranſgreſſionis vltio fiat, & cæteris interdictio delinquendi. Sin *a* verò, modis omnibus erit vnuſquiſque Pontificum Ordinis, & honoris ſui eliſor, ſi cuiquam Clericorum vel Eccleſiæ totius auditui hæc putauerit ſupprimenda.

Cap. XLVIII. ¶ *De eodem.*

Idem.

SI *b* quid in Eccleſia damni, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ auctoritate 1 prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, mox noſtris auribus relatione ſignate, vt quid fieri debeat, cenſeamus.

1 ¶ Auctoritate.] *Abeſt iſta dictio à plerisque vetuſtis exemplaribus, & ab aliis collectoribus, qui etiam Gelaſium citant.*

Cap. XLIX. ¶ *Clerici, aut Laici ſine examinatione ad Epiſcoporum accuſationem non admittantur.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi *c.21.*

CLericos *c*, aut Laicos accuſantes Epiſcopos, aut Clericos paſſim 1, & ſine probatione, ad accuſationem non recipiendos decernimus, niſi prius eorum diſcutiatur exiſtimationis 2 opinio.

1 ¶ Paſſim] ἁπλῶς, καὶ ἀδοκιμάστως: *quæ Dionyſius vertit,* temerè, atque indifferenter, *poſſuntque etiam coniungi cum ſequenti membro. Id verò copioſè exponitur in Concilio Conſtant.1. c.6.*

2 ¶ Exiſtimationis opinio.] ἡ ὑπόληψις, *id eſt, exiſtimatio.*

Cap. L. ¶ *Quælibet perſona Epiſcopos, aut alios accuſans, monſtranda documentis inferat.*

Item ex Synodo Romana.

SI *d* quis Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Epiſcopos (quia alibi non oportet) à qualibet perſona fuerint accuſati, quicũnque fuerit ille, ſiue ſublimis vir honoris, ſiue vllius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, nouerit docenda 1 probationibus, monſtranda documentis ſe debere inferre.

1 ¶ Docenda.] *Sic apud Sixtum tertium, & in capitulari: apud Caium verò, & Hadrianum paulò aliter, quemadmodum & aliis locis huius capitis nonnullæ, ſed non magni ponderis, ſunt varietates.*

Cap. LI. ¶ *Sacerdotes non accuſent, qui ad eundem ordinem prouehi non poſſunt.*

Item Damaſus Papa, *Stephano Archiepiſcopo, epiſt.1. c.3.*

SAcerdotes *e* (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eundem non debent, nec poſſunt prouehi honorem.

Cap. LII. ¶ *Niſi irreprehenſibiles in maiorum accuſatione non recipiantur.*

Item Iginus Papa, *epiſt.1.*

CRiminationes *f* maiorum natu per alios non fiant, niſi per ipſos, qui crimina intendunt, ſi tamen ipſi digni, & irreprehenſibiles apparuerint, & actis publicis docuerint omni ſe ſuſpicione carere, & inimicitia, atque irreprehenſibilem fidem habere, ac conuerſationem ducere.

Colligitur itaque ex his omnibus, quod ſubditi in accuſatione Epiſcoporum ſunt admittendi. Nunc videndum eſt, an Monachi in accuſatione Epiſcoporum ſint audiendi. Hadrianus Papa *g in Capitulis, c.31. videtur eos ab accuſatione remouere dicens.*

---

a *al. dicto.* b *al. iudicium requiratis.* c *al. in eis.* d *Gelaſius Epiſcopis per Lucaniam, & Brutium, & Siciliam conſtitutis, epiſt.1. c.30.* e *al. huius.* f *al. prompſimus.* g *al. noſtras.*

a *al. Sui verò modis omnibus erit vnuſquiſque Pontificum ordinis & honoris eliſor.* b *Iuo p.3. c.151. Anſ. l.7. c.161. Polyc. l.3. tit.12. & l.4. tit 18.* c *Anſ. l.3. c.115.* d *In c. Hadriani c.24. Caius in epiſt. ad Felicem, c.2. Sixtus III. Epiſcopis Oriental. c.2 Lib.7. capitul. c.438.* e *ſupra ead. c. teſtes. verb. Sacerdotes. Polyc. l.5. tit. Bur. l.1. c.172. Iuo p.5. c.290.* f *Item Lucius Papa epiſt. unic. Iuo p.6. c.326.* g *Itẽ Stephanus epiſt.2. & Melchiades epiſt. unic. Cap. l.7. c.322.*

C. LIII. ¶ *Monachi ſacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt.*

PLacuit *a* eorum accuſandi ſacerdotes, & tetificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis 1, ſed diuinis vocibus mortuos eſſe ſcimus: quia vocem *b* funeſtam interdici *c* potius, quàm audiri oportet.

1 ¶ Non humanis.] *In epiſtola Stephani eſt*, quos humanis & diuinis vocibus damnatos, vel mortuos eſſe cognoſcimus. *In epiſtola autem Melchiadis eſt, quemadmodum hic reſtitutum eſt ex vetuſtis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani: ſed ſubiungitur.* Quoniam infidelis homo mortuus eſt in corpore viuente. *& fortaſſe ſignificatur locus Matth.* 8. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos: *aut locus Pauli*, 1. *Tim.* 5. viuens mortua eſt: *Quamobrem quod propriè pertinet ad homines infames, maximiſque flagitiis obnoxios (vt eſt infrà, 3. q. 5. canonica,) non bene videtur hic referri ad Monachos: ſed minimè id malitioſè factum eſt, cum Gratianus monachus eſſet.*

Item in concilio Chalcedonenſi, *c.* 4. *præcipitur, vt Eccleſiaſticas actiones Monachi attrectare non præſumant.*

CAP. LIV. ¶ *Monachi in accuſatione non ſunt audiendi.*

Item Pelagius II *Epiſcopis Italiæ.*

NVllus *d* Monachus talia vnquam arripiat, nec ſæcularia, aut Eccleſiaſtica negotia perturbare præſumat: quia mortua in talibus vox eſt eorum.

Sed aliud eſt, quod ex præſumptione aſſumitur temeritatis, aliud, quod ex neceſsitate geritur charitatis. Monachi enim ex præſumptione Epiſcopos accuſare non poſſunt; ex charitate poſſunt. Vnde & in canonibus præcipitur, vt cubicularij e Epiſcopi ſint vel religioſi Clerici, vel electi Monachi, vt de eius vita teſtimonium dicere poſsint.

7 pars. ¶ *Item illud* Eleutherij Papæ *in Epiſt. ad Galliæ prouincias, omnibus generaliter dicitur.*

CAP. LV. ¶ *Conſentire conuincitur, qui cù poſſit, peruerſis negligit obuiare.*

NEgligere *f*, cùm poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.

CAP. LVI. ¶ *Quantum ex vita merito quis Eccleſiam ædificat, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtat.*

Item Hieronymus *g tam de ſe, quàm de aliis Monachis in primo prologo Bibliæ* 1. *ſcribit, dicens.*

SAncta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt: & quantum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtat.

1 ¶ Bibliæ.] *In plerisque vetuſtis Gratiani codicibus legitur* bibliothecæ.

CAP. LVII. ¶ *Subditi vitia Prælatorum reprehendere ſtudeant.*

Item Gregorius *h.*

ADmonendi ſunt ſubditi, ne plus quàm expedit, ſint ſubiecti: ne cùm ſtudent plus quàm neceſſe eſt, hominibus ſubiici, compellantur vitia eorum venerari.

¶ *Collecta eſt hæc ſententia ex verbis B. Gregorij tertia parte paſtoralis, admonitione decima octaua, vbi de elatis & humilibus loquitur.*

CAP. LVIII. ¶ *Clerici ſiue electi Monachi ſint Cubicularij Epiſcopi.*

Item Generali ſynodo *præſidens dixit, c.* 2.

CVm *t* paſtoris vita eſſe diſcipulis ſemper debeat in exẽplo, plerunque clerici, qualis in ſecreto ſit vita ſui pontificis, neſciunt, quam, vt dictum eſt, ſæculares pueri ſciunt. De qua re præſenti decreto conſtituto, vt quidam ex clericis, vel etiam ex Monachis electi miniſterio cubiculi *a* pontificalis obſequantur, vt is, qui in loco regiminis eſt, tales *b* habeat teſtes, qui vitam eius in ſecreta conuerſatione videant, qui ex viſione ſedula exemplum profectus ſumant.

CAP. LIX. ¶ *Prauos in ſua ſocietate Epiſcopus habere non debet.*

Item *Virgilio Epiſcopo Arelatenſi, lib* 9. *epiſt.* 49.

PEruenit ad nos fratrem, & Coëpiſcopum noſtrum Serenum Maſſilienſem prauos homines omnino in ſocietate ſua recipere, ita denique vt presbyterum quendam, qui poſt lapſum in ſuis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod à vobis ſubtiliter requirendum eſt. & ſi ita cõſtiterit, curæ vobis ſit noſtra hoc ſic vice corrigere, vt & qui talem recipit, non familiaritate fouere, ſed dicat potius vltione comprimere: & qui receptus eſt, idem diſcat cum lacrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare.

CAP. LX. ¶ *Viros boni teſtimonij ſemper Epiſcopi ſecum habeant.*

Item Paſchalis Papa.

EPiſcopi lectioni, & orationi vacent, & ſemper ſecum Presbyteros, & Diaconos, aut alios boni teſtimonij clericos habeant, vt ſecundùm Apoſtolum *c* & ſanctorum Patrum inſtituta poſſint irreprehenſibiles inueniri.

Item Ioannes Baptiſta *d*, *cùm duceret eremiticam vitam Scribas, & Phariſæos, Sacerdotes, & Leuitas Iudæorũ ad ſe veniẽtes aſpera increpatione redarguit.* ¶ *Item e ex canonibus definitur* [*Illi ſacerdotes accuſare poſſunt, qui ad eundem gradum conſcendere valent.*] *Cùm ergo Monachi ad Sacerdotij gradũ laudabiliter pertingere valeant, patet, quod & ipſi ſacerdotes liberè accuſare poſſunt.*

QVÆSTIO VIII.

1. ps. D*E accuſatione verò, qualiter fieri valeat, in omnibus apertè decernitur.*

CAP. I. ¶ *Accuſatio ſemper fiet in ſcriptis. Ait enim* Calixtus Papa *e ad Epiſcopos Galliæ, Epiſtola ſecunda.*

ACcuſatorum *f* perſonæ nunquam recipiantur ſine ſcripto: nec abſente eo, quem accuſare voluerint, quibuſlibet accuſare permittatur.

¶ *In epiſtola Calixti, itemque apud Burchardum, & Iuonem ſic habetur*, Rimandæ ſunt enucleatim perſonæ accuſatorum, quæ ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem nunquam recipiantur: quia per ſcripturam nullus accuſare, vel accuſari poteſt, ſed propria voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, cuicumq; *g* accuſatori credatur. *Quorum verborum bona pars refertur infrà, 3. q. cap. abſente.* 1. *quod ſumptum eſt ex hoc eodem epiſtolæ loco.*

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Cod. *lib.* 4. *tit. de probationibus, l. fin.*

SCiant *h* cuncti accuſatores eam ſe rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita ſit ideneis teſtibus, vel inſtructa apertiſſimis documentis, vel indiciis, ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

a *Anſ. l.* 3. *c.* 88. *Iuo p:* 16. *c.* 332. *Pann. l.* 5. *c.* 45. b *Cod. l. pen. qui accuſ. non poſſunt* c *al. intercidi.* d 16. *q.* 1. *qui verè Anſ. l.* 3. *c.* 63. *Polyc. l.* 4. *tit.* 34. e *infra ead. c. cum paſtoris.* f *ſupra diſt.* 83. *c. error. & diſtin.* 86. *c. facientis.* g *Ad Paulinum.* h *lib* 4. *reg. c.* 88. *& poſt. lib.* 11. i *Anſ. lib.* 6. *c.* 134. *Polyc. l.* 8. *tit.* 5.

a *Cap.* 54. *ſupra ead Im.* b *habeat tales, qui vitam.*] *Orig.* c 1. *Tim.* 3. d *Luc.* 5. *ſupra. ead, ca. ſacerdotes.* e *Et Stephanus, epiſt.* 2. 11. f 3. *q.* 9. *c. abſentem. Burch. lib. c.* 171. *Iuo p.* 5. *c.* 289. g *al. quiſquam accuſator credatur.* h *Cod. de accuſationibus. l.* 9. *tit.* 2. *l. vlt. God. Theodoſ. l.* 9. *tit.* 1. *c.* 18.

CAP. III.

C. III. ¶ *Accuſatio ſemper debet fieri in ſcriptis.*

Item Eutychianus *a* Papa *Epiſcopis Siciliæ, epiſt.* 2.

QViſquis *b* ille eſt, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inſcriptionis arripiat, cuſtodiæ ſimilitudinem 1 (habita tamē dignitatis æſtimatione *c*) patiatur. nec impunitam fore ſibi nouerit licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicij. *& infrà. d* ¶ Qui verò ad ſortilegos, magóſque concurrerint, nullatenùs ad accuſationem ſunt admittendi.

1 ¶ Cuſtodiæ ſimilitudinem.] *In Originali impreſſo eſt,* cuſtodiat ſimilitudinem, habita tamen dignitatis æſtimatione patiatur, nec ſorte ſibi nouerit, &c. *itemque apud Hadrianum, niſi quod habet:* Nec ſibi fore nouerit. *itémque apud Iuonem, & in aliquot vetuſtis Gratiani codicibus, in quorum vno eſt,* habitæ tamen dignitatis. *In Pannormia autem legitur:* Cuſtodiat ſimilitudinem ſupplicij, habita tamē dignitatis æſtimatione. Nec ſorte ſibi nouerit, &c. *In codice eſt eadem lectio quæ hîc retenta eſt.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus III. *in epiſt. ad Epiſcopos Orientales,* c. 4.

QVi *c* crimen obiicit, ſcribat ſe probaturum. Reuera 1 ibi ſemper cauſa agatur, vbi crimen admittitur. Et qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

1 ¶ Reuera.] *Addita eſt hæc clauſula ex Originali, quæ eſt etiam apud Fabianum. infra* 3. *q.* 6. *c.* 1.

C. V. ¶ *De eodem.*

Sed Stephanus Papa *contra videtur ſcribere, dicens, epiſt.* 2. *c.* 4.

PEt *f* ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiatur, ſed propria voce (ſi legitima, & condigna accuſatoris perſona fuerit) præſente videlicet eo, quem accuſare deſiderat, quia nullus abſens, aut accuſari poteſt, aut accuſare.

Sed Caliſtus Papa *præcipit vt accuſator præſente eo, quem accuſat, in ſcriptis iudici accuſationem offerat, & propria voce literas ſuæ accuſationis legat. Stephanus g antè prohibet, ne abſens aliquem per epiſtolam accuſare audeat.*

2. pars. ¶ *Quæ verò ſit forma accuſationis, & qui modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digeſtis, libro* h *de publicis iudiciis, titulo de accuſationibus, & inſcriptionibus lege* 3. *oſtendit, dicens: Libellorum inſcriptionis conceptio talis eſt. Conſul, & dies. Apud illum prætorem, vel proconſulem Lucius Titius profeſſus eſt ſe Mæniam, lege Iulia de adulteriis* i, *ream deferre, quòd dicat eā cum Caio Seio in ciuitate illa, domo illius, menſe illo, conſulibus illis, adulterium commiſiſſe. Vtique enim & locus deſignandus eſt, in quo adulterium commiſſum eſt, & perſona, cum qua admiſſum dicitur, & menſis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum* k *cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem, neque horam inuitus comprehendet. Quòd ſi libelli inſcriptionū legitimè ordinati non fuerint, rei nomen aboletur: & ex integro repetendi reum poteſtas fiet.* ¶ *Item ſubſcribere debebit is: qui dat libellum* l, *ſe profeſſum eſſe, vel alius pro eo, ſi literas neſciat. Sed etſi aliud crimen obiiciat, veluti quòd domum ſuam præbuit, vt ſtuprum materfamilias pateretur, quòd adulterum deprehenſum dimiſerit, quod pretium pro comperto ſtupro acceperit, & quid ſimile, idipſum* a *libello comprehendendum erit. Si accuſator deceſſerit, aliave quæ* b *cauſa eum impedierit, quo minus accuſare poſſit, & ſi quid ſimile eſt, nomen rei aboletur, poſtulante reo, idque & lege Iulia de vi, & Senatuſconſultis* c *cautū eſt, ita vt liceat alij ex integro repetere reum, ſed intra quod tempus, videbimus. Et vtique xxx. dies vtiles obſeruādi ſunt.*

a *in ea. Hadriani, c.* 6. b *Polyc. lib.* 5 *tit.* 1. *Iuo p.* 6. *c.* 332. c. *al. exiſtimatione.* d *Pannorm. lib.* 4. *c.* 76. *In cap. Hadr. c.* 67 *inf.* 3. *q.* 5. *conſtituimus. Iuo p.* 6. *c.* 333. *Et Fabianus Epiſc.* 3. *inf.* 3. *q.* 6 *c.* 1. e *ſup.* 2. *q.* 3. *c.* 3. *&* 6. *Burch. l.* 16. *c.* 3. *Ex Concil. Arauſic. Pann. l.* 3. *c.* 375. *Polyc. l.* 5. *tit.* 1. f *Burch. l.* 1. *c.* 177. *Anſel. l.* 3. *c.* 56. g *Iuo p.* 5. *c.* 293. *& p.* 5. *c.* 323. *Pan. l.* 4. *c.* 53 *&* 55. h *In vulgatis legebatur l.* 1. i *al. leg. Iulia adulterij ream.* k *abeſt à pandectis Florentinis.* l *ad libellos.*

CAVSA III.

QVidam Epiſcopus à propria ſede deiectus eſt, petit reſtitui: poſt reſtitutionem ducitur in cauſam, inducias poſtulat, tandem ad eius accuſationem procedit quidam non legitimè coniunctus, & duo infames, & tres religioſi, accuſatores teſtes de domo ſua producunt, & alios ſibi inimicos extra ſuam prouinciam, reus criminoſo iudici offertur ab vno tantùm audiendus, & iudicādus. Quidam de accuſatoribus & teſtibus abſentes per epiſtolam illum accuſare, & in eum teſtificari contendunt: cùm multa capitula ei obiicerentur in primo accuſatores deficiunt: demum accuſatio in accuſatorem vertitur.

1 Hic primùm quæritur, an reſtitutio danda ſit quibuſlibet expoliatis.
2 Secundò de induciis, an poſt reſtitutionem tantùm, an etiā poſt vacationē ad cauſam quibuſlibet concedendæ ſint.
3 Tertiò, quo ſpatio menſium vtrique ſint concedendæ.
4 Quartò, an infames, & non legitimè coniuncti, ad accuſationem ſint admittendi.
5 Quintò, an teſtes de domo accuſatorum ſint producendi, vel inimicorum vox ſit audienda.
6 Sextò, an extrà prouinciam reus ſit producendus.
7 Septimò, an ſit audienda eius ſententia, quem cum reo par inficit malitia.
8 Octauò, an ab vno tantùm Epiſcopus ſit audiendus, vel iudicandus.
9 Nonò, an accuſatores, vel teſtes in abſentem vocem accuſationis, vel teſtificationis exhibere valeant.
10 Decimò, an deficientes in primo capitulo, ſint admittendi ad ſequentia.
11 Vndecimò, an accuſato liceat accuſationem in accuſatorem vertere.

QVÆSTIO I.

QVòd reſtitutio quibuſlibet danda ſit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Expoliatis vel eiectis omnia ſunt redintegranda.*

Ait enim Caius Papa *epiſt. vnica ad Felicem Epiſcopum, cap.* 3.

EPiſcopis *d* ſuis rebus expoliatis, vel à propriis ſedibus eiectis, omnia, quæ eis ablata ſunt, legibus ſunt redintegranda: quia priuſquàm hoc fuerit factum, nullum crimen eis obiici poteſt.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Fabianus *epiſt.* 2. *Epiſcopis Orientalibus.*

EPiſcopi *e*, ſi à propriis ſedibus, aut Eccleſiis ſine auctoritate Romani Pontificis 1 expulſi fuerint, antequàm ad Synodum vocentur, proprius locus & ſua omnia eis redintegranda ſunt. Nulla enim permittit ratio dū ad tempus eorum bona, vel Eccleſia, atq; res ab æmulis aut à quibuſcumque detinentur, vt aliquid illis obiici debeat. Nec quicquam poteſt eis quoquo modo quilibet maiorum vel minorum obiicere, dum Eccleſiis, rebus, aut poteſtatibus carent ſuis.

1 ¶ Sine auctoritate Romani Pontificis.] *Sunt hæc verba etiam apud Anſelmum, licet non ſint expreſſa in Originali.*

a *al. & ipſum libellis.* b *aliáve cauſa.* c *al. ſenatuſconſulto.* d *Mutatis verbis ſed incolumi ſententia. Anſ. l.* 1. *c.* 46. e *Anſ. l.* 3. *c.* 50.

cuius hîc ſententia potius, quàm ipſamet verba referuntur, vſque ad verſ. Nulla.

Sed notandum eſt, quòd reſtitutionis ſententia ſola non ſufficit, niſi præſentialiter omnia iudicis officio reſtituantur, vt eiectus, vel ſpoliatus etiam naturalem poſſeſſionem recipiat, ſiue animo ſuo, & corpore ſuo. Cuncta quoque, quæ ſibi ablata fuerant, reuocanda ſunt.

C. III. ¶ *De eodem.*

Vnde Ioannes a *vrbis Romæ Epiſcopus ſcribit Zachariæ Archiepiſcopo: epiſt.* 1.

REdintegranda *b* ſunt omnia expoliatis, vel eiectis Epiſcopis præſentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco 1 vnde abſceſſerant funditus reuocanda, quacunque conditione tẽporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia *c* maiorum, aut per quaſcunque iniuſtas cauſas, res Eccleſiæ, vel proprias, aut ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur ante accuſationem 2. aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & reliqua.

1 ¶ In eo loco.] *Apud Ioannem, & Symmachum legitur,* & in eorum vnde abſceſſerunt, poteſtatem funditus reuocanda. *Apud Euſebium verò,* in eorum vnde abſceſſerunt, loca funditùs reuocanda.

2 ¶ Ante accuſationem.] *Hæc vſque ad finem addita ſunt ex Originali, quibus oratio abſoluitur, & quorum pars in fine huius quæſtionis à Gratiano reperitur.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Euſebius *Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus, epiſt. 2. ad Ægyptios.*

ij. REdintegranda *d* ſunt omnia expoliatis, vel eiectis Epiſcopis, &c. *vſque* funditus reuocanda, *eodem modo*, vt ſuprà.

C. V. ¶ *Non eſt ſacerdos ſed ſchiſmaticus, qui fratrum ſe ſubtrahit obſequiis.*

Item Alexander Papa, *epiſt. 1. in princip.*

NVlli dubium eſt, quia boni à malis ſemper perſequuntur, & tribulantur. Propter quod humiliemur, *e* ſub potenti manu Dei, vt liberet nos in tempore tribulationis. Nam, ſicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, ſic diabolus non ceſſat circumire, & quærere, quos ex fidelibus perdat, & maximè illos quos ardentiores in ſeruitio Saluatoris, eique familiares inuenerit. Familiares dico eos, quos ſibi ſacrari, & in ordine Apoſtolatus conſtitui voluit. Ipſi enim pro populo interpellãt, & populi *f* peccata comedunt, quia precibus ſuis, & oblationibus ea delent, atque conſumunt. *& infrà.* ¶ Qui autem ex veſtro collegio fuerit, & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit, magis ſchiſmaticus, quàm ſacerdos eſſe probabitur. Ecce (inquit Propheta) *g* quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnũ.] Illi verò in vnum non habitant, qui à fratrum ſolatio ſe ſubtrahunt, aut (quod deterius eſt) fratribus inſidias præparant, aut laqueos ponunt, *& in fine epiſt.* 3. Dominum crucifigunt, qui eum in ſacerdotibus ſuis perſequuntur, quia crux à cruciatu dicitur. Magnum verò cruciatum ſuſtinet, qui vim patitur.

C. VI. ¶ *Excommunicentur, qui opprobrium, & calumniam inferunt ſacerdotibus.*

Item Fabianus Papa *epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientales.*

DEus ergo, Fratres, ad hoc præordinauit vos, & omnes, qui ſummo Sacerdotio funguntur, vt iniuſtitias remoueatis, & præſumptiones abſcindatis, & in Sacerdotio laborantibus ſuccurratis, opprobriis & calamitatibus eorum locum non præbeatis, ſed ei qui calumniam, & opprobrium patitur, adiutorium feratis: illum vero, qui calumniam, vel opprobrium facit, abſcindatis, & Domino in ſuis Sacerdotibus opem feratis.

Patet ergo, quod expoliati priùs ſunt præſentialiter reſtituendi, antequam ad cauſam ſint vocandi. Sed obiicitur vbi non fuit legitima inſtitutio, ibi non poteſt eſſe reſtitutio. Non enim probatur deſtitutus, qui priùs nõ fuit inſtitutus: ac per hoc non reſtaurationem poſtulare poteſt. Illi ergo, quorum electio vitioſa eſt, vel qui à clero non ſunt electi, vel à populo expetiti, vel qui per ſimoniam irrepſerunt, non ſunt habendi inter Epiſcopos: & ideò, ſi à ſedibus, quas tenere videbantur, expulſi fuerint, non poſſũt reſtitutionem petere, antequam vocentur ad cauſam. Vnde ſuprà a *in tractatu ordinandorum* [*Si quis pecunia, vel gratia ſeu populari, vel militari tumultu, &c.*] *Sed hoc in eo tantũ caſu intelligitur, quo Apoſtolica ſedes per violentiam occupatur: quo caſu iudex non inuenitur, cuius officio ille Apoſtaticus poſſit excludi. In aliis autem locum non habet, cùm violenta poſſeſſio, niſi per iudicis ſententiam, violento detentori detrahi non poſſit. Si autem verus Dominus bello non continuato, ſed reuocato, vi illum de poſſeſſione eiecerit, iudicis auctoritate prædoni poſſeſſionem reſtituet. Si ergo Epiſcopi à ſedibus, quas quomodo tenere videbantur, non per iudicem, ſed violenter eiecti fuerint, poſt eiectionem reſtituendi ſunt ante regularem ad Synodum vocationem.*

QVÆSTIO II.

1. DE *induciis autem poſt reſtitutionem præſtandis, &*
ſ. *quo ſpatio temporis concedendæ ſint ſcribit* Ioannes Papa b *epiſt. 1. ad Zachariam Archiepiſcopum dicens.*

C. I. ¶ *Secundùm tempus expoliationis conceduntur induciæ reſtitutionis.*

QVanto *c* tempore expoliati, vel expulſi eſſe videbuntur, antequàm ad Synodum conuocentur, ſub eodem ſpatio temporis eis induciæ indulgeantur.

C. II. ¶ *Dum poſſeſſiones, vel res Epiſcopi detinentur, aliquid ſibi obiici non poteſt.*

Item Pelagius Papa II. *Epiſcopis Italiæ.*

CVm *d* Eccleſiæ alicuius Epiſcopi, aut poſſeſſiones, vel rus ab æmulis eius, vel à quibuſcumque aliis non ita ſponte detinentur, aliquid illi non debet aut poteſt à quoquam ante redintegrationem omniũ rerum ſuarum obiici. Sed prius illi legibus redintegranda ſunt omnia, & poſteà tempore à Patribus definito ſunt negotia ventilanda.

C. III. ¶ *Ante litem conteſtatam violenter ablata reſtituantur.*

Item Stephanus Papa V. 1 *Girardo Leodienſi.*

OPortet, vt primùm vos tam de inuaſis ciuitatibus, & Monaſteriis, & manſis, quàm de reliquis, generaliter rebus redinueſtiri faciatis: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

1 ¶ Papa V.] *Addita eſt hæc vox ex vetuſtis codicibus, & reſtituta vox,* Leodienſi, *cùm anteà legeretur,* Laodicenſi. *Nam manſi, de quibus in ſubiecto capite agitur, oſtendunt non ad Græcum Epiſcopum ſed Germanum, vel Gallum hæc fuiſſe ſcripta.*

C. IV. ¶ *Deiiciantur à clero, & infames fiant, qui loca expulſorum adulterina fœditate inuaſerunt.*

Item Euariſtus Papa, *epiſt. 2.*

AVdiuimus *e* quoſdam à vobis infamatos, & dilaceratos

a *Et Euſebius epiſt. 2. & in Synodo Romano ſub Symmacho.* b *Anſ. l. 3. c. 51. & 44.* c *al. virtute.* d *Anſ. ibidem.* e 1. *Pet. 5.* f *Oſeæ 4.* g *Pſal. 132.* h *Suprà 1. ipſi ſacerdo-* B *urch. l. 29. Iuo p. 5. c. 229.*

a *ſupra diſt. 79. ſi quis pecunia.* b *Et Euſebius, epiſt. 2.* c. *inf. ead. c. prius ipſa prorſus verba.* d *Anſ. l. 3. c. 63.* e *Polyc. l. 2. tit. 11. Burch. l. 1. c. 140. Iuo p. 5. c. 245. Anſ. l. 3. c. 45.*

ecratos Epiſcopos, ac è ciuitatibus propriis pulſos (quia alibi Epiſcopi cõſtitui non poſſunt, niſi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis, ipſis viuentibus conſtitutos. Ideò hæc vobis ſcribimus, vt ſciatis hoc fieri non licere, ſed proprio s reuocari, & integerrimè reſtitui debere. Illos verò qui adulterina fœditate ſponſas ſuas, (quas & vxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus) tenent, eiici vt adulteros, atque infames fieri, eóſque ab Eccleſiaſticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduerſus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius ſanctæ Sedis terminandum.

C. V. ¶ *Induciæ ſex menſium eiectis, vel expoliatis præſtentur.*
Item Caius *a* *epiſtola prima ad Felicem.*

Electis, vel expoliatis, poſt integram reſtitutionem anniuerſariæ induciæ, vel ſex menſium indulgendæ ſunt.

C. VI. ¶ *Poſt reſtitutionem induciæ præſtandæ ſunt.*
Item Euſebius *b* Papa, *epiſt.* 2.

PRius ergo oportet omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & Eccleſias, quæ eis ſublatæ ſunt, cum omni priuilegio ſibi *d* reſtitui, & poſtmodùm non ſub anguſti temporis ſpatio, ſed tantum temporis ſpatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe videntur, antequàm ad Synodum conuocentur.

C. VII ¶ *De eodem.*
Item Felix Papa II. *in reſcripto ad Epiſcopos Ægypti, c.* 8.

TAmdiu *c* in ſede propria pacificè, & poteſtatiuè cuncta diſponens reſideat, quamdiù expulſus, vel expoliatus ſuis carere viſus eſt rebus

C. VIII. *Ante reſtitutionem aliquis ad cauſam vocari non debet.*
Item Felix Papa I. *epiſt.* 2. *ad Epiſcopos Galliæ.*

SI *f* Epiſcopus ſuis fuerit, aut Eccleſiæ ſibi commiſſæ rebus expoliatus, aut (quod abſit, quod alienum ab omnibus eſſe debet fidelibus) à ſede propria eiectus, in detentione aliqua à ſuis ouibus fuerit ſequeſtratus, tunc 1 canonicè ante in priſtinum ſtatum reſtituatur, cum omni priuilegio ſui honoris, & ſua omnia, quæ inſidiis inimicorum ſuorum ei ablata fuerãt, legibus redintegrentur. ¶Non *g* enim conuocari poterit, vel præiudicari, niſi ipſe pro ſua neceſſitate (minimè tamen iudicandus) aduenire ſponte elegerit. Nullatenus ergo à quoquam reſpondere cogatur, antequàm integerrimè omnia, quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat poteſtati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur. Præſul verò cum omni honore ſtatui priſtino reddatur, & ipſe diſpoſitis, ordinatíſque liberè, ac ſecurè diù ſuis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel quinque, vel ſex, aut ſeptem menſes, iuxta quod poſſibilitas ei fuerit, & non ante conuocatus ad tempus in Concilio legitimo & canonico, veniat ad cauſam, & ſi ita iuſtè videtur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat.

1 ¶Tunc canonicè] *In Originali ſic legitur*, tunc canonicè, (antequam in priſtino ſtatu reſtituatur, cum omni priuilegio ſui honoris, & ſua omnia, quæ inſidiis inimicorum ſuorum ei ablata fuerunt, legibus redintegrentur) nec conuocari, nec iudicari poterit, niſi ipſe &c. *Nec multò ſecus habent Iuo & Pannormia, niſi quòd loco*, antequàm, *legunt vt Gratianus*, ante.

2. pars. *Quòd ſi malè viuendo facultates Eccleſiæ diſperſit Epiſcopus ab eius patrimonio, quouſque de dilapidatione rerum Eccleſiaſticarum cognoſcatur, ſubmouendus eſt: exemplo tutorum & curatorum, qui dum fuerint ſuſpecti, à tutela, vel cura remouentur, donec de ſuſpecto cognoſcatur.*

CAP. IX. ¶ *A*[illegible] *adminiſtratione remoueantur, qui res Eccleſiæ malè viuendo diſpergunt.*
Vnde Pelagius Papa *Petro Presbytero.*

QVia ea, quæ de fraudibus Maximiliani 1 flebili ad aures noſtras ſupplicum relatione venerunt, non facilè ſecundum veritatem agnoſci poterunt, niſi facultas Eccleſiæ, quam in vſus ſuos malè conuertendo diſperſit, ab eius poteſtate, donec cauſa cognoſcatur, ſeponatur: idcircò nos eum & à ſupradictæ Eccleſiæ patrimonio volumus interim ſubmoueri, & in veſtro, diſcuſſionis ipſius tempore, moderamine detineri.

1 ¶Maximiliani.] *In vulgatis ſequebatur*, Presbyteri. *Quæ vox inducta eſt: quia in nullo vetuſto codice Gratiani ex iis, qui collati ſunt, habetur. Gratianus autem caput, hoc de Epiſcopo, non de Presbytero accepit.*

QVÆSTIO III.

1. gs. QVòd verò poſt vocationem venient ad iudicium, induciæ negandæ non ſint, Felix Papa, *in epiſtola ad fratres Ægypti, c.* 8. *teſtatur dicens.*

C. I. ¶ *Venienti ad iudicium, induciæ non negentur.*

CVm *a* accuſatus ad iudicium venerit: ſi voluerit, & neceſſe fuerit 1, induciæ ei petenti à Patribus conſtitutæ abſque impedimento concedantur, & iudices à ſe electi ſibi tribuantur.

1 ¶ Et neceſſe fuerit.] *Hæc addita ſunt ex epiſtola ipſa, Iuone, & Pannormia, habenturque infrà eadẽ cap. induciæ* 2.

C. II. ¶ *Quot menſium induciæ Epiſcopis præſtandæ ſint.*
Item ex eadem *epiſt. ad fratres Ægypti, c.* 9.

DE induciis *b* verò *c* Epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diuerſas à Patribus regulas inuenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum *d* machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia Epiſcoporum, atque amicorum quærenda, annum & *e* ſex mandauerunt menſes concedi. Quidam autẽ annum, in quo plurimi concordant. Minùs verò quàm 6. menſes non reperi: quia & laicis hæc indulta ſunt, quantò magis Domini ſacerdotibus? *& infrà f.* ¶ Induciæ namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, vt accuſati ſe præparare, & vniuerſos communicatores in prouinciis poſitos conuenire, & teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant.

C. III. ¶ *De induciis præſtandis.*
Item Eleutherius Papa *epiſt. ad Galliæ prouincias.*

j. INduciæ *g* non modicæ ad inquirendum dandæ ſunt, ne aliquid præproperè agi à quacunque parte videatur: quia per ſubreptionem multa proueniunt.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item Damaſus Papa *epiſt.* 3. *ad Stephanum Archiepiſcopum.*

ij. INduciæ *h* accuſatis in criminalibus cauſis *i* ſex menſium, vel eo ampliùs ſi neceſſe fuerit, concedendæ ſunt.

2. pars *Spatium verò dilationum, ſicut in lib.* 3. *Codicis, titul.* 11. *de dilationibus inuenitur, hac* K *ratione mode-*

a *In vulgata legebatur, Gelaſius.* b *Et Ioan.* 2. *epiſt.* 1 *ſuprà ea. c. quanto.* c *Iuo p.* 5. *c.* 249. *Anſ. l.* 3. *c.* 44. d *al. ſuo.*
e *Pann. l.* 4. *c.* 50. *Polyc. ibid. Anſ. l.* 3. *c.* 53. f *Pann. l.* 4. *c.* 52. *Anſ. l.* 3. *c.* 84. g *Iuo p.* 5. *c.* 248. *Pann. l.* 4. *c.* 44.

e *Iuo p.* 6. *c.* 335. *Pann. l.* 4. *c.* 98. *Anſ. l.* 3. *c.* 55. b *al. iudiciis.* c *Anſ. l.* 3. *c.* 118. & 119. *Polyc. l.* 5. *tit.* 3. *Burch. l.* 1 *c.* 180. *Iuo p.* 40. *c.* 296. d *antea legebatur, imperitorum.* e *aut ſex.*] *Orig.* f *Pannorm. l.* 4. *c.* 102. *Burch. l.* 16. *c.* 32. *Iuo p.* 6. *c.* 317. g *Pann. l.* 4. *c.* 103. *Anſ. l.* 3. *c.* 57. h *Anſ. l.* 2. *c.* 76. *Iuo p.* 5. *c.* 178. *Pann. l.* 4. *c.* 101. i *al. Epiſcopis.* K *l.* 1. §. *quid hac ratione.*

randum eſt,vt ſi ex ea prouincia,vbi lis agitatur,vel perſona, vel inſtrumenta poſcentur,non ampliùs quàm tres menſes,indulgeantur. Si verò ex continentibus prouinciis, ſex menſes exſpediri iuſtitiæ eſt. In transmarina autem dilatione nouem menſes computari oportebit. Iudicantes autem 1 *hac ratione non ſibi conceſſum intelligant dandæ dilationis arbitrium : & eandem dilationem (ſi rerum vrgentiſſima ratio flagitauerit, & neceſſitas deſideratæ inſtructionis exegerit) nō facilè ampliùs quàm ſemel,nec vlla trahendi arte ſciant eſſe tribuendā. ¶ Ei autem dilatio penitùs eſt denegāda,qui reſcriptum ad extra ordinarium iudicem deportauerit.* a *Illi* b*autē qui in iudicium vocatur,danda eſt ad probanda* c *precum mendacia, vel proferēda aliqua inſtrumenta,vel teſtes, quoniam inſtructus eſſe nō potuit,qui præter ſpem ad alienum iudicium trahitur. ¶ Cùm* d *verò ad appellationem, conſultationémve à principe reſcriptum fuerit,ſiue ſit primo iudicio petita dilatio, & ea tributa non ſit,ſiue nec petita quidem,eam dari cuiquā non licebit eadem ratione, qua nec in iudiciis quidem cognitionum imperialium dilatio tribui ſolet. ¶ A iudice procedēte dilationem non conuenit poſtulari, etiamſi vtraque parte præſente tribuatur,cùm non aliàs, niſi cauſa cognita, indulgeri queat,& cognitio cauſæ non interpellatione plenaria, ſed conſiderante* e *magis iudice legitimè colligatur, vt ſi fortè dilationis petitio fuerit improbata, ſuſcepta quæſtio per ſententiam iudicis dirimatur.* [*Conſtitutione ſeptima,in collatione ſeptima. ¶ Libellum* f *verò non aliàs actor dirigat,niſi priùs & in ipſum, quem dicit obnoxium, & in negotij executorem exponat cautionem, ſe vel intra duos menſes litem conteſtaturum,vel omne damnum ei, qui conuenitur, contingens reſtituturum in duplum.*] *In coll.5. conſt.6.*

3. pars [*Offeratur* g *ei,qui vocatur ad iudicium libellus,& exinde præbitis ſportulis, data fideiuſſione xx. dierum gaudeat induciis,quibus deliberet, cedátne, an contendat, atque iudicine alium ſociari* h *petat,an recuſet eum : niſi ille ſit is, quem ipſe alio recuſato iam petierit. Denique præſens interrogetur,an hoc tempus litis tranſierit,quod non modo* i *ex ipſius reſponſione,ſed etiam ex libelli ſubſcriptione manifeſtetur,quā in initio facere debet. Litis ergo conteſtatio contra hoc indultum* k *habita pro nihilo eſt* l.] *Ibidem* [*¶ Quod* m *fieri non debet, niſi actor ſatiſdederit certam promittens quantitatem ſe daturum, ſi litem non exequatur, aut exequens non vincat cauſam. Si igitur poſt tempus à ſe conſtitutum intra decem dies reo præſente nō occurrat,dimittatur reus exacto eo quod promiſſum eſt : & ſi quid circa litem plus impendiſſe cum taxatione iudicis iurauerit. Exceptio* n *fori* 2 *dilatoria eſt,atq; ideò in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias* o *autem exceptiones,vt ſunt præſcriptiones longi temporis,ſufficit in initio litis conteſtari.*

1 ¶ Iudicantes autem.] *In codice Iuſtiniani legitur.* Quod ita conſtitutum iudicantes ſentire debebunt, vt in hac ratione, &c.

2. Exceptio fori.] *Poſtrema hæc pars abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus. In vno autem eſt in margine, cum hoc titulo,* gloſſa Ioannis. *Eadem autem verba leguntur infrà ead.q 6.c.ſi quis Epiſcoporum.§. exceptio,& ibi ſunt in omnibus antiquis codicibus.*

QVÆSTIO IV.

QVòd verò infames,& non legitimè coniuncti ad accuſationem admitti non debeant,& qui generaliter ab accuſatione remouendi ſint,multorum auctoritatibus claret.

a *al.reportauerit.* b *ibid.lege 5 ſed mutata eſt verborum ſeries.* c *improbanda.*] Orig. d *Lege 5 .mutatis quibuſdam vocibus.* e *al.conſidente.* f *Cod.de litis conteſtat.auth.libellum.* g *Cod. de litis conteſt.at. auth offeratur.* h *Iulianus anteceſſor nouella 52.c.3.* i *al.mox.* k *priuilegium.*] Orig. l *al.ducenda eſt.*] Orig. m *Cod.de dilationibus.auth.quod fieri c.* n *Ex Cod.de excep.l.vlt.& l.8.* o *Infrà ea.q.6.cap.ſi quis Epiſcoporum. Suprà 2. 7. cap.alieni. ex Dionyſio.*

C. I. ¶ *Infames,eos qui ſunt bonæ famæ, accuſare non poſſunt.*
Ait enim Iginus Papa, *epiſt.2.*

ALieni *a* erroris ſocietatem *b* ſectantem,vel à ſui propoſiti tramite recedentem, aut Apoſtolicæ Sedis iuſſionibus inobedientem ſuſcipere non poſſumus, nec impetere rectè credentes, vel ſanctorum Patrum iuſſionibus obtemperantes permittimus c, quia inter fideles & infideles magna debet eſſe diſcretio.

C. II. ¶ *Qui legem ſuam ſponte tranſgreditur, ante ſuam reuerſionem rectè agentes accuſare non poteſt.*
Item Anacletus Papa *in prima decretali.*

BEatus *d* prædeceſſor noſter Clemens, vir Apoſtolicus, & Spiritu Dei plenus,vnà cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit,dicens. Accuſandi,& teſtificandi licentia denegetur his,qui Chriſtianæ religionis,& nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Tranſgreſſores enim ſponte legis ſuæ, eiúſque violatores, & recedentes, apoſtatæ nominantur. Omnis enim apoſtata refutandus eſt ante reuerſionem ſuam, non in accuſatione rectè agentium, aut teſtimonio ſuſcipiendus eſt.

C. III. ¶ *A ſuo propoſito diſcedentes ſunt infames.*
Item Pius Papa, *epiſt.1.*

SI *e* quis *f* verò à ſuo propoſito retrorſum exorbitauerit, & iuſſum Apoſtolicæ Sedis libenter tranſgreſſus fuerit, infamis efficitur. Reprobari ergo oportet eorum redargutiones,qui in recta fide ſuſpecti ſunt. Fides autem,& conuerſatio primum ſcrutanda eſt,& deinde *g*, qui irreprehenſibiles apparuerint, ſunt recipiendi, & non priùs.

C. IV. ¶ *Inceſtuoſi & non legitimè coniuncti, ſacerdotes & legitime coniunctos accuſare non poſſunt.*
Item Calixtus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.2. c.4.*

COnſanguineorum *h* coniunctiones, nec legitimæ ſunt, nec manere poſſunt, ſed ſunt repellendæ, *& infrà, c.5.* ¶ Quiſquis ergo non legitimè coniunctus, vel abſque dotali titulo,ac benedictione ſacerdotis conſtat copulatus, ſacerdotes,vel legitimè coniunctos criminari,vel in eos teſtificari minimè poteſt, quoniam omnis inceſti macula pollutus, infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolùm ergo hi reiiciendi ſunt, & infames efficiuntur, ſed etiam omnes eis conſentientes. ¶ Similiter de raptoribus,vel eis qui ſeniores impetunt,fieri cenſemus. Hos ergo leges ſæculi interficiunt,ſed nos miſericordia præeunte ſub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus.

C. V. ¶ *Qui ſunt recipiendi in accuſatione.*
Idem *in eadem epiſtola.*

COnſpiratores *i* in nullius accuſatione ſunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox vllum nocere, vel accuſare *k* poteſt.

a *Iulius in reſcript.ad Orient.c.16.Polyc.lib.tit.17. Anſelm.lib.2.cap.16.&lib.1.cap.9.Pannor.lib.4.c.70.& 88.* b *al.ſocium à ſui propoſiti. al. ſocietate maculatum, vel à ſui.* c *al.permittimur.*]Orig. d *Anſelmus lib.3.c.9.Pann.l.4. c.60.* e *Anſelmus lib.3.c.4.* f *al.Si quis à ſuo vero propoſito.* g *al. denuo.* h *Burchardus lib.7.c.1. Iuo p.9. c.23.* i *Iuo,par.6.c.364.* k *al. lædere.*

CAP. VI.

Cap. VI. ¶*De eodem.*

Item Stephanus Papa, *epiſt.2.*

NVllus *a* anathematizatorum *b* ſuſcipiatur, nec à quoquam credantur, quæ ab eis dicuntur, vel conſcribuntur. Eos *c* dico anathematizatos eſſe, quos Epiſcopi ſuis ſcriptis anathematizauerunt, aut eorum ſtatuta anathematizant.

Cap. VII. ¶*Anathematizati fideles accuſare non poſſunt.*

Item Fabianus Papa, *epiſt.1 ad Eccleſiæ miniſtros.*

OMnes *d*, quos ſanctorum Patrum ſtatuta tam præter itis quàm futuris temporibus anathematizant, ſubmouemus, & ab omni accuſatione fidelium alienamus.

Cap. VIII. ¶*Clericus, qui Epiſcopum accuſauit, infamis efficitur.*

Item Stephanus Papa, *epiſt.2.c.8.*

CLericus verò, qui Epiſcopum ſuum accuſauerit, aut ei inſidiator extiterit, non eſt recipiendus, quia infamis effectus eſt, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi ſeruiturus.

Cap. IX. ¶*Infames, & exules fiant, qui Epiſcopos perſequuntur.*

Item Alexander Papa, *epiſt.1.c.1.*

HI *e* qui Epiſcopos ſuos 1 perſequuntur, & amouere nituntur iniuſtè contra Apoſtolicam auctoritatem, etſi à morte prohibentur, dicente Domino * [Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat,] perpetua tamen notantur infamia, & exilio digni iudicantur finitimo, de quibus à temporibus Apoſtolorum, & infra iſta tenemus, atque decreta habemus, quibus eorum accuſandi Epiſcopos, vel teſtificandi in eos vocem obſtruimus, quos non humanis, ſed diuinis actibus mortuos eſſe ſcimus.

1 ¶Suos.] *Vox iſta abeſt à pleriſque manuſcriptis & Originali, ſed ob gloſſam non eſt ſublata.*

Cap. X. ¶*Detractores, & inimicorum auctores Epiſcopos non accuſent.*

Item Zepherinus Papa. *epiſt.1. ad Epiſcopos Siciliæ.*

DEtractores *f* (qui diuina auctoritate eradicandi ſunt,) & auctores *g* inimicorum ab Epiſcopali ſubmouemus accuſatione, vel teſtimonio.

Cap. XI. ¶*Infamis, vel ſacrilegus religioſum Chriſtianum accuſare non poteſt.*

Item Eutychianus Papa, *ad Epiſcopos Siciliæ.*

NVlli 1 vnquam infami, atque ſacrilego de quocumque negotio liceat aduerſus religioſum Chriſtianum, (quãuis humilis, ſeruiliſque perſona ſit) teſtimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inſcriptione Chriſtianum impetere.

Notandum verò quòd aliud ſit excommunicatio, & aliud anathematizatio.

Cap. XII. ¶*Aliud eſt excommunicatio, aliud anathematizatio.*

Vnde Ioannes Papa VIII. *ſcribit cuidam Epiſcopo.*

ENgeltrudam *i* vxorem Boſonis noueris non ſolùm excommunicatione quæ à fraterna ſocietate ſeparat, ſed etiam anathemate, quod ab ipſo Chriſti corpore (quod eſt Eccleſia) recidit, crebrò percuſſam eſſe.

¶*Epiſtola hæc Ioannis VIII. non eſt inuenta. Verùm* Nicolaus *I. in Concilio à ſe Romæ habito, de Metenſi Synodo penitus abolenda, c. vltim. narrat hanc Engeltrudam bis à ſe fuiſſe anathemate percuſſam. Cuius mulieris flagitia, ob quæ iuſtiſsimè hanc pœnam tulit, refert Regino lib.2. Chronicorũ. Potuit autem tempore Ioannis octaui viuere hæc fœmina quoniã Hadrianus II. qui inter Nicolaum I. & Ioan. VIII. interceſsit, quintum ſui Pontificatus annum non impleuit. Vnde datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi ſunt non ſimpliciter à fraterna ſocietate, ſed etiam à corpore Chriſti (quod eſt Eccleſia) omnino ſeparati.*

a *Pann.l.4.c.71. al. anathema.*] *Orig.* b *al. eos quoque dico*] *orig.* d *Anſ.l.3.c.16. Polyc.l.5. tit.* 1. e *Anſel.l.* 3. *c.* 79. *l. Ezech.*33. f *Anſ.l.* 3. *c.* 55. *Iuo p.*5.*c.*345. g *al. actores.* h *Anſ.l.5.c.25. Burch.l.16.c.11. Iuo p.6.c.333. Pann.l.4.c.92* i 11.*q.*3. memo *Epiſcoporum. Iuo p.14.c.51.*

QVÆSTIO V.

QVòd verò teſtes de domo accuſatorum producendi non ſint & quòd vox inimicorum non ſit audienda, multorum auctoritatibus probatur.

Cap. I. ¶*Conſanguinei, & familiares aduerſus extraneos teſtimonium non dicant.*

Ait enim Calixtus Papa, *epiſt.2. ad Epiſcopos Galliæ.*

COnſanguinei *a* accuſatoris *b* aduerſus extraneos teſtimonium non dicant, nec familiares, vel de domo prodeuntes: ſed ſi voluerint, & inuicem conſenſerint, inter ſe parentes tantummodo teſtificentur, & non in alios.

Cap. II. ¶*Nuper inimici, accuſatores, vel teſtes eſſe non poſſunt.*

Item Anacletus Papa *epiſt.2.c.4.*

ACcuſatores *c*, & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternam diem, aut nudius tertius inimici fuerint, ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe vlciſci velint. Inoffenſus igitur accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, & non ſuſpectus.

Cap. III. ¶*De eodem.*

Item Symmachus Papa, *in quinta Synodo Romana ſub ipſo habita.*

ACcuſatoribus *d* verò inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut ſuſpecti ſunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, ne læſi vlciſci ſe velint. *& infrà.* ¶Si quis hæc, quæ hodie in hac ſancta Synodo prohibita ſunt, infringere præſumpſerit, aut voluntariè tranſgredi tentauerit, ſi clericus eſt, gradu proprio penitus careat: ſi verò Monachus, aut Laicus fuerit, communione priuetur: & ſi non emendauerit vitium, anathemate feriatur. Secretas verò inſidias, vel manifeſtas Pontificibus à quibuſcunque illatas, vel ea, quæ huius ſanctæ Synodi ſententia complectitur, ſi quis ad Eccleſiæ pertulerit notitiam potiatur honore: & hi qui aduerſa eis moliuntur (ſicut à ſãctis Patribus dudum ſtatutum eſt, & hodie ſynodali, & Apoſtolica auctoritate firmatur) penitus abiiciantur, & exilio (ſuis omnibus ſublatis) perpetuò tradantur.

Cap. IV. ¶*Qui non poſſunt eſſe accuſatores, vel teſtes.*

Item Pontinianus *ſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus epiſt.2. omnibus Chriſtianis,*

SVſpectos *e*, aut inimicos, aut facilè litigantes, & eos, qui non ſunt bonæ conuerſationis, aut quorum vita eſt accuſabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accuſatores eſſe, & teſtes, & anteceſſores noſtri Apoſtoli 1 prohibuerunt, & nos eorum auctoritate ſubmouemus, atque futuris temporibus excludimus.

1 ¶Apoſtoli.] *Sic eſt emendatum ex Vaticanis codicibus. Antea enim legebatur,* Apoſtolici, *Originale autẽ impreſsũ ſic habet,* & anteceſſores noſtri Apoſtolica repulerunt auctoritate. & nos ſubmouemus, atque futuris, &c.

a *Anſ.l.3.c.58. Polyc.l.5.tit.1.* b *accuſatores.*] *Orig.* c *Burch l.1.c.171. Iuo p.5.c.289. Pann.l.4.c.85.* d *Ambroſ. Syagrio, epiſt.94. Anſ.l.3.c.1. Burch.l.3.c.152. Iuo p.5.c.23, Pann.l.8. c.84.* e *ſupra 2.q.7.c. quærendum. Polyc. ibid Anſ.l.3.c.16.*

CAP. V. ¶ *Ab accuſationibus clericorum repellantur, quos leges ſæculi non admittunt.*

Item Euſebius *Epiſcopis Galliarum, epiſt.* 1.

DE *a* accuſationibus clericorum, ſuper quibus mandaſtis, ſcitote à tempore Apoſtolorum in hac ſancta Vrbe ſeruatum eſſe, accuſatores, & accuſationes, quas exterarum conſuetudinum leges non aſciſcunt, à clericorum accuſatione ſubmotas. *& infrà.* ¶ Idcirco & nos ſequentes *b* Patrũ veſtigia, pro ſaluatione ſeruorum Dei, quaſcumque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam ſubmouemus, & nullæ accuſationes à iudicibus audiantur Eccleſiaſticis, quæ legibus ſeculi prohibentur.

CAP. VI. ¶ *Alienigenæ, & quos diuinæ voces mortuos appellant, Epiſcopos accuſare non poſſunt.*

Item Pelagius Papa II. *Epiſcopis Italiæ.*

CAnonica *c* ſanctorum Patrum ſtatuta (ne columnæ ſanctæ Eccleſiæ vacillent) ſequentes, ac roborantes, omnes infames, cunctoſque ſuſpectos, vel inimicos, & eos, qui non ſunt eorum gentis, vel quorum fides, vita & libertas neſcitur, & qui non ſunt bonæ conuerſationis, vel quorum vita eſt accuſabilis, ab omni accuſatione Epiſcoporum funditus ſubmouemus. Similiter & omnes, quos diuinæ leges mortuos appellant, ſubmouendos eſſe ab eadem accuſatione, & publicæ pœnitentiæ ſubmittendos iudicamus.

CAP. VII. ¶ *A clericis repelluntur, accuſationes, quas leges ſæculi non aſciſcunt.*

Item ex Synodo Romana, *habita ſub Hadriano* d *Papa.*

ACcuſationes *e*, & accuſatores, atque eorum *f* negotia, quæ ſæculares non aſciſcunt leges, diuina ac ſynodica funditus à clericis repelli auctoritate cenſemus: quia indignum eſt ſuperiores pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati deſpiciunt.

¶ *Caput hoc, &c. Neminem infrà ead. q. 6. quæ citantur ex Synodo Romana extant in capitulis Hadriani, ex autem expreſſius etiã appellantur Synodi nomine infrà 5 q. 3. in princip.*

CAP. VIII. ¶ *Nec ſeruus, nec libertus, nec infamis Epiſcopos accuſare præſumant.*

Item Stephanus *Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus omnibus Epiſcopis, epiſt. 2. de accuſationibus ſacerdotum c. 3.*

ij. ACcuſatores *g*, & accuſationes, quas ſæculi leges non recipiunt, & anteceſſores noſtri prohibuerunt, & nos ſubmouemus. Nullus enim alienigena, aut accuſator fiat eorum, aut iudex. Vnde & de Loth *h* ſcriptum eſt: [Ingreſſus es vt aduena, numquid vt iudices?] Accuſator autem noſtrorum *i* nullus ſit ſeruus, aut libertus, nullaque ſuſpecta perſona, aut infamis.

CAP. IX. ¶ *Infames, qui ad ſortilegos, & diuinos concurrunt, nec accuſatores, nec teſtes eſſe poſſunt.*

Item Euſebius Papa k, *epiſt. 3. ad Epiſcopos Thuſciæ.*

COnſtituimus *l* iterum firmantes cana Patrum ſtatuta, cum omnibus, qui nobiſcum ſunt Epiſcopis, ſicut dudum decretum reperimus vt homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, inceſti, venefici, ſuſpecti, crimino-ſi, domeſtici, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falſum teſtimonium dixerunt, ſeu qui ad ſortilegos *a* diuinoſque *b* concurrerunt, ſimileſque eorum nullatenus ad accuſationem, vel ad teſtimonium ſint admittendi, quia infames; & iuſte repellendi, quia funeſta eſt vox eorum.

CAP. X. ¶ *Suſpecti, aut gratioſi ad accuſationem non admittantur.*

Item Iulius Papa *in reſcripto ad Orientales, c. 33.*

SImiliter *c* in iam præfixa Synodo eſt decretum, ne ſuſpecti, aut infames, aut criminoſi, aut gratioſi, vel calumniatores, vel affines, aut ſcelerati, aut facilè litigantes ſuſcipiantur accuſatores, vel tales, qui omni carent ſuſcipione.

CAP. XI. ¶ *Qui inimicitiis ſtudet vel facile litigat, nec accuſator, nec teſtis eſſe poteſt.*

Item Felix Papa II. *epiſt. 1. c. 14.*

NVllus *d* ſeruus, nullus libertus, nullus infidelis *e*, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui inimicitiis ſtudet, nullus qui frequenter litigat, & ad accuſandum, vel detrahendum eſt facilis, nulla infamis perſona, vel omnes, quos ad accuſanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur Epiſcopos accuſare.

CAP. XII. ¶ *Familiares ſuſpecti, de domo prodeuntes non recipiantur in accuſatione.*

Item Calixtus Papa, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.*

iij. ACcuſatores *f* vel teſtes ſuſpecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam conſanguinei accuſatoris aduerſus extraneos teſtimonium dicant: quia propinquitatis *g*, & familiaritatis, ac donationis affectio veritatem impedire ſolet. Amor carnalis, & timor, atque auaritia plerunque ſenſus hebetant humanos, & peruertunt opiniones, vt quæſtum pietatem putent, & pecuniam, quaſi mercedem prudentiæ.

CAP. XIII. ¶ *Qui inimici, vel ſuſpecti ſunt, & qui odio quoſlibet inſequuntur, ab accuſatione remoueantur.*

Item Pelagius *h* Papa II. *epiſt. 1. c. 4.*

OMnes *i*, qui aduerſus Patres armantur, vt Patrum inuaſores, & mactatores, infames eſſe cenſemus, *& infrà* ¶ Horum ergo vitiorum auctores vel patratores, non ſunt in accuſatione Pontificum recipiendi, ſed penitus repellendi: quoniam iubent canonica decreta Patrum, vt accuſatio, vel teſtimonium eorũ, qui odio quoſlibet proſequuntur, vel qui inimici, aut ſuſpecti habentur, nullo modo recipiantur.

CAP. XIV. ¶ *De eodem,* PALEA.

[*Item* Paſchalis Papa.]

NVlli *k* Epiſcoporum ab accuſatione ſua repellere liceat, quos 1 antequam ab eis impeteretur, à ſua communi familiaritate neglexerit ſeparare.

¶ *In vno peruetuſto exemplari Gratiani, à quo pleræque Paleæ abſunt, caput hoc habetur, non hic, ſed ſuprà 2. q. poſt c. B. Petrus & Paulus, vbi etiam citatur ex Paſchali* 11.

1. ¶ Quos antequam.] *In eodem codice legitur,* quos & antequam ab eis impeterentur, à ſua communi familiaritate neglexerint ſeparare. *In aliis verò nonnullis, in quibus hæc Palea habetur, hoc loco legitur,* quos antequam ab eis ſe impetendos cognoſcerent, à ſua, &c. *In decretalibus autem non multò ſecus,* antequam ſe ab eis impetendum cognoſceret, à ſua, &c.

a *Anſ. l. 3. c. 26.* b *ſupra q. 1. nos ſequentes.* c *Anſ. l. 3. c. 59.* d *In Cap Hadriani, c* 1 *c. Concor. Damaſus epiſt. ad Stephanum.* e *Anſ. l. 3. c. 20.* f *ca. [Orig. Conc. Theleſphorus epiſt: vnica, c. 4. Iulius in reſcript. ad Orient. c. 5. Poly. ibidem Anſ. l. 3. c. 18.* g *Iuo p. 5 c. 257. & 6. c. 327.* h *Geneſ. 9.* i *veſtrorũ.] Orig.* k *& in Cap. Hadriani. c. 67.* l *Polyc. ibi. Anſ. l. 3. c. 199.*

a *al. ſacrilegos.* b *ſupra 2 q. 8 quiſquis,* c *Poly. ibid. Anſ. l. 3. c. 21.* d *Anſ. l. 3. c. 52.* e *infidus.] Orig.* f *Polyc. ibid Anſel. l. 31. c. 17. Bur. l. 1. c. 171. Iuo p. 5, c. 289.* g *ſupra cod. conſanguinei.* h *antea legebatur, Gelaſius.* i *Proculus ad Dominum in act. 14. concil. Chal. Anſ. l3. c. 6.*

K *extr. de accuſ. c nulli.*

Quid

Quod verò inimici ab accuſatione prohibeantur, inde eſt, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi ſolet. Sed cùm Athanaſius à ſuæ cathedræ reddi præcipitur, quia de inimicitia ſui Patriarchæ conqueſtus eſt, patet quod etſi manifeſta crimina alicuius ſint, non tamen condemnandus eſt accuſatione inimici.

Cap. XV. ¶*Qui inimici ſunt, iudices, eſſe non poſſunt.*

Vnde Nicolaus Papa *ſcribit Michaeli Imperatori in epiſtola quæ incipit* [*Propoſueramus.*]

QVòd *b* ſuſpecti, & inimici iudices eſſe non debeant, & ipſa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. ¶Namque quid gratius, & amabilius dare quis inimico poteſt, quàm ſi ei ad impetendum commiſerit, quem lædere forte voluerit? Quod prouidè Conſtantinopolitana Synodus canonum ſuorum ſexto 1 dignoſcitur prohibere capitulo. *& infrà.* ¶Veniamus ergo & ad ſanctam Chalcedonenſem Synodum, & quid nobis de Athanaſio Parænorum Epiſcopo referat, audiamus. Is enim antiſtes tertio euocatus ad ſynodum, quia non occurrit, à Patriarcha ſuo canonicè condemnatus extiterat: ſed ſolùm, quia cùm vocaretur ad Synodum quòd inimicus ſuus eſſet ipſe, qui iudicabat: clamauit, à ſancta Chalcedonenſi Synodo *d* ad cauſas illata, ſibi examinandas reſeruatur: & niſi denuo conuincatur, recipere Eccleſiam propriam iudicatur. Quòd ſi Athanaſius à Patriarcha ſuo depoſitus, quia de inimicitia ipſius conqueſtus eſt, iteratò ad iudicium renouandum dirigitur, etſi 2 manifeſta ſibi officiant crimina, tamen ſuæ reddi Eccleſiæ præcipitur, quantò magis Ignatius, qui non à Patriarcha, ſed ipſe potius exiſtens Patriarcha minimè debuit Eccleſia propria (inimicis, & ſuſpectis iudicibus decernentibus) expoliari? *& paulò poſt:* ¶Veniat & facundiſſimus noſter Papa Gelaſius hæreticorum expugnator fortiſſimus, & quod de Conſtantinopolitanis Epiſcopis more ſolito tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis ediſſerat. ¶[Quæro, inquit, tamen ab his iudicium, quod prætendunt, vbinam poſſit agitari? an apud ipſos: vt iidem inimici ſint, & teſtes, & iudices? Sed tali iudicio, nec humana debent committi negotia.] Quòd ſi iudicio, vbi iidem ſunt inimici, qui iudices, nec humana debent committi negotia: quanto minus diuina, id eſt, Eccleſiaſtica? Qui ſapiens eſt, intelligat. ¶Et reuera hinc Iuſtinianus Imperator pius legibus ſuis promulgaſſe dignoſcitur, dicens. [Liceat *f* ei, qui ſuſpectum iudicem putat, antequam lis inchoetur, eum recuſare, vt ad alium recurratur. Nam quodammodo naturale eſt ſuſpectorum iudicum inſidias declinare, & inimicorum iudicium ſemper velle refugere.] ¶Hinc S. Athanaſius inimicorum ſæpe declinauit inſidias: hinc S. Ioannes os aureum, concilij contra ſe congregati renuit intrare collegium.

1 ¶Sexto.] *Hic Canon eſt ſextus Concilij Conſtantinopolitani primi apud Græcos, qui in Conciliis in quatuor volumina coniectis (nam ab aliis editionibus abeſt) tomo primo bis affertur, primùm in Concilio ipſo Conſtantinopolitano, deinde in libello ſynodicarum conſtitutionum. De quo capitulo & aliis canonibus huius Concilij ſupra diſt. 21. eſt notatum, & infra 4. q. 1. c. quod autem aliquid dicetur.*

2 ¶Etſi manifeſta.] *Vera lectio eſt,* & niſi manifeſta ſibi officiant crimina, ſuæ reddi Eccleſiæ præcipitur, *eſtq́; idem, quod antea retulerat ex ipſo Concilio,* & niſi denuo conuincatur recipere Eccleſiam propriam iudicatur

Verùm non eſt emendatum ob gloſſam, & quia Gratianus ex verbis ſequentibus manifeſtè oſtēdit, falſa lectione ſe vſum eſſe: qui etiam, quod hic dicitur de inimicitia iudicis, ad accuſatoris inimicitiam tranſtulit. Nec vec verò (quod ex tota illa actione 14. facilè conſtat) Athanaſius in ea cauſa erat actor, qui reſtitutionem peteret,) quippe cum licet, in Concilio Antiocheno depoſitus, poſtea tamen per Dioſcorum Epiſcopatum recuperaſſet, tuncque poſſideret) ſed Sauinianus, qui poſt Athanaſij depoſitionem in eius locum à Metropolitano, & comprouincialibus Epiſcopis ſuffectus, ab eodem Dioſcoro eiectus fuerat, ideoque reſtitui ſibi Epiſcopatum petebat. In ipſo autem Concilio Chalcedonenſi ſtatutum fuit, vt (quando Athanaſius diceret ſe ad Concilium Antiochenum ter vocatum, ideo non veniſſe, quòd Dominus eo tempore Patriarcha Antiochenus ſibi inimicus eſſet) Sauinianus quidem maneret in epiſcopatu, interim verò cauſa Athanaſij apud Maximum tunc Antiochiæ Patriarcham ageretur, atque intra octo menſes cognoſceretur, an Athanaſius crimen depoſitione dignum commiſiſſet, ac, niſi commiſiſſe conſtaret, ſuus illi Epiſcopatus redderetur. Ex quo toto facto Nicolaus partem illam accepit, quæ ad rem ſuam optime faciebat.

Patet ergo quòd etſi manifeſta ſint crimina alicuius, tamen accuſatione inimici condemnandus non eſt.

a al. *Anaſtaſius.* b al. *Quia.* c *Iuo p.* 5 *c.* 55. d *actio.* 24. *in fi.* e *In commonitorio ad Fauſtū.* f *C. de iudiciis. l. apertiſſimi*

QVÆSTIO VI.

1. **E***Xtra prouinciam autem reus nullatenus eſt producendus.*

Cap. I. ¶*Vbi crimen admittitur, ibi cauſa ventiletur.*

Vnde Fabianus Papa *ſcribit Hilario Epiſcopo. epiſt.* 3. *c.* 4.

IBi ſemper cauſa agatur, vbi crimen admittitur, & *a* qui non probauerit, quod obiicit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

Cap. II. ¶*Accuſatus non niſi in foro ſuo audiatur.*

Idem *eadem epiſt. c.* 2.

SI *b* quis Epiſcoporum ſuper certis accuſetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui ſunt in prouincia ſua, Epiſcopis: quia non oportet accuſatum alibi, quàm in foro ſuo audiri.

Exceptio fori dilatoria eſt: atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones (vt ſunt præſcriptiones longi temporis) ſufficit in initio litis conteſtari.

Cap. III. ¶*De eodem.*

Idem Fabianus *ibidem.*

PVlſatus *c* ante ſuum iudicem cauſam dicat, & ante non ſuum iudicem pulſatus, ſi voluerit, taceat. Pulſatis verò, quoties appellauerint, induciæ dentur.

Hoc autem quod de loco dictum eſt, tunc intelligendum eſt cùm veritas cauſæ non niſi in loco admiſſi criminis deprehendi poteſt: aut niſi altera pars iudicium maioris perſonæ interpellauerit, ſiue declinando iudicium, ſiue reuelando ſententiam.

Cap. IV. ¶*Intra prouinciam, & à comprouincialibus tantum cauſa eſt audienda.*

Vnde Stephanus *ſanctæ & Apoſtolicæ atque vniuerſalis Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus ſcribit omnibus Epiſcopis, epiſt.* 2. *c.* 7.

VLtra *d* prouinciarum *e* terminos accuſandi licentia non progrediatur: ſed omnis accuſatio intra prouinciam audiatur, & à comprouincialibus terminetur, niſi tantum *f* ad Apoſtolicam ſedem fuerit appellatum.

a *ſup.* 2. *q.* 3. *qui non probauerit. & q.* 8. *qui crimen & infrà ea. c. fi. & Cyprianus l.* 1. *ep.* 3. *Poly. l.* 5. *tit.* 1. *Anſ l.* 3. *c.* 77. b *Burch. l.* 1. *c.* 147. *Iuo p. c.* 5. 260. *Cap. l.* 7. *ca.* 367. *Poly. l.* 1. *tit.* 7. c *Iuo p.* 6. *c. Pan. l.* 4. *c.* 123. *In codic. Theo. lib.* 9. *tit.* 1. *l.* 10. d *Anſ. l* 3. *c.* 47. *Pann. l.* 5. *c.* 33. e *al. prouinciæ.* f *al. tamen.*

Cap.

CAP. V. ¶ *A comprouincialibus accuſatus, vel iudicatus, Apoſtolicam Sedem appellet.*

Item Sixtus *a* Papa I I. *epiſt.*1.*ad Græcum Epiſcopum.*

ACcuſatus, *b* vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus licenter appellet, & adeat Apoſtolicæ Sedis Pontificem, qui aut per ſe, aut per Vicarios ſuos eiuſdem retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus: qnoniam quãquam comprouincialibus *c* Epiſcopis accuſatis cauſam Pontificis ſcrutati liceat, non tamen diffinire *d* inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt.

CAP. VI. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus Papa *Stephano Archiepiſcopo, epiſt.*3. *c.*2.

DIſcutere *e* Epiſcopos, & ſummas Eccleſiaſticorum negotiorum cauſas, Metropolitano vnà cum omnibus ſuis comprouincialibus (ita vt nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotiis) licet: ſed diffinire eorum, atque Eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, vel damnare Epiſcopos abſque huius ſanctæ Sedis auctoritate minimè licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & eius fulciri auxilio oportet.

Caput hoc in aliquot vetuſtis exemplaribus non habetur, neque in ipſum adeſt gloſſa.

CAP. VII. ¶ *Comprouinciales, & Metropolitani Epiſcoporum cauſam audire, ſed diffinire non poſſunt.*

Item Eleutherius Papa *ſcribens ad Galliæ Prouincias, c.*1.

QVamuis *f* liceat apud comprouinciales, *g* & Metropolitanos, atque Primates Epiſcoporum ventilare accuſationes, & criminationes, non tamen licet diffinire 1 ſine huius ſanctæ Sedis auctoritate, ſicut ab Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus multorum conſenſu Epiſcoporum iam diffinitum eſt. Nec in eorum Eccleſiis aut præponantur, aut ordinentur, antequam hîc eorum iuſtè terminentur negotia. Reliquorum verò Clericorum cauſas apud Prouinciales, & Metropolitanos, ac Primates & ventilare, & iuſtè finire licet.

1 ¶ Diffinire.] *In epiſtola ipſa ſequitur,* ſecus quàm prædictum eſt: reliquorum verò, &c. *Superiùs verò hæc prædicta fuerant,* finitiua Epiſcoporum tantùm iudicia huc deferantur, vt huius ſanctæ Sedis auctoritate finiantur, ſicuti ab Apoſtolis, *vſque ad verbum,* Reliquorum.

CAP. VIII. ¶ *Ante Apoſtolicam cenſuram in cauſis Epiſcoporum non eſt diffinitiua ferenda ſententia.*

Item Leo Epiſcopus *Vrbis Romæ Anaſtaſio Epiſcopo Theſſalonicenſi, epiſt.*82 *al* 84 *c.*1.

MVltum ſtupeo, frater chariſſime, ſed & plurimum doleo, quòd in eum, de quo nihil amplius iudicaueras, *h* quàm quòd euocatus adeſſe differret, & excuſationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoueri: præſertim cùm etſi tale aliquid meretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua conſulta reſcriberem. *& infrà* ¶ Sed etiamſi quid graue, intolerádúmque geſſiſſet, noſtra expectanda erat cenſura, vt nihil prius ipſe decerneres, quàm quid nobis placeret, agnoſceres. Vices enim noſtras ita tuæ credidimus charitati, vt in partem ſis vocatus ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Vnde, ſicut multum nos ea, quæ à te piè ſunt curata, lætificant, ita nimirum ea quæ perperam ſunt geſta, contriſtant.

a *Et Iulius in reſcri. ad orient.c* 3. b *Poly.ibid. Anſ. l.* 3.*c.*82.*Bur.l.*1.*c.*176.*&* 144.*Iuo p.*5, *c.*4.257. *Pann. l.*4.*c.* 125. c *al. à comprouincialibus.* d *al. diffiniri.* e *Anſ.l.*1.*c.* 61.*Bur.l.*1.*c.*176.*Iuo p.*5.*c.*295. f *Iuo p.*5 *c* 516. *Pann. l.*4. *c.*134.*&* 136. g *al. Prouinciales.* h *al. iudicaueris.*

CAP. IX. ¶ *Præter ſententiam Romani Pontificis, nec Concilia celebrari, nec Epiſcopum damnari oportet.*

Item Iulius Papa *Orientalibus Epiſcopis, epiſt.*3.

DVdum à ſanctis Apoſtolis, ſucceſſoribúſque eorum in antiquis *a* decretum fuerat ſtatutis, quæ hactenus ſancta & vniuerſalis Apoſtolica tenet Eccleſia, non oportere præter ſententiam *b* Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Epiſcopum damnari, quoniam ſanctam Romanam Eccleſiam Primatem omnium Eccleſiarum eſſe voluerunt: & ſicut beatus Petrus Apoſtolus primus fuit omnium Apoſtolorum, ita & Eccleſia ſuo nomine conſecrata (Domino inſtituente) prima, & caput ſit cæterarum, & ad eam, quaſi ad matrem, atque apicem omnes maiores Eccleſiæ cauſæ, & iudicia Epiſcoporum recurrant, & iuxta *c* eius ſententiam terminum ſumant: nec extra Romanum quidquam ex his debere decerni Pontificem.

2. pars. *Aliquando* d *inconſulto Romano Pontifice plerique Epiſcoporum damnati inueniuntur, & alij in eorum locum ſubrogati, quorum damnationem, & ſubrogationem pro bono pacis ex diſpenſatione toleraſſe legitur Eccleſia.*

CAP. X. ¶ *Quorundam Epiſcoporum depoſitionem extra conſcientiam Romani Pontificis factam, pro pace tolerauit Eccleſia.*

Vnde Ioannes Papa *Salomoni tertio & vltimo Regi Britonum.*

HÆc quippe eſt ordinatio Dei Patris tui, & hæc eſt lex Eccleſiæ Matris tuæ, videlicet, vt omnes Epiſcopos regni tui ad Turonenſem Archiepiſcopum mittere non detrectes, ipſiúſque iudicium poſtulare non dedigneris. Ipſe enim eſt Metropolitanus, & omnes Epiſcopi tui regni, ſuffraganei eius ſunt: ſicut conſcriptiones prædeceſſorum meorum euidenter oſtendunt: qui prædeceſſores tuos, quia illos ab ipſius cura ſubtraxerant, fortè inuectione corripere ſtuduerunt, quamuis nec noſtra ſcripta ſuper hac re miſſa deeſſe videantur. Cúmque coram deſignato Turonicæ Eccleſiæ præſule, & integro numero collegarum id eſt, duodecim Epiſcoporum celebrato conuentu fuerint eiecti Epiſcopi regulariter examinati, apparueritque, quòd canonicè fuerint eiecti, ipſis in ſua deiectione manentibus, qui in locis eorum conſecrati ſunt, potuerunt vtique Epiſcopatus honore potiri. Quòd ſi Epiſcopi eiecti inſontes fuerint declarati, his amotis, qui illis ſubrogati ſunt, Eccleſias ſuas ipſi recipiant. Nam cùm anteceſſores mei Præſules eiectionem eorum Epiſcoporum, qui ab Eccleſiis ſuis repulſi ſunt, nec admiſerunt, nec approbauerunt, nec ipſos, qui eis ſubrogati 1 poſt ſunt, viuentibus illis, legitimos Epiſcopos dixerunt. Sanè, ſi ad Turonenſem fortè Archiepiſcopum mittere præfatos Epiſcopos dedignaris, ſtude duos Epiſcopos de expulſis, & duos de ſubrogatis vnà cum Eccleſiæ tuæ legato ad Apoſtolicam B. Petri ſedem tranſmittere: vbi digna examinatione præmiſſa, qui legitimi Epiſcopi ſunt, appareant, & ſuas Eccleſias irregulariter non amittant. Nihil enim quod aliud in præſenti negotio diffinite. Quia verò magna, quis ſit Metropolitanus, apud Britannos contentio eſt, licet nullius memoria teneat vos in veſtra regione vllam habuiſſe Metropolitanam Eccleſiam, tamen ſi libet (poſtquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium noſtrum Carolum Regem glorioſum conſtituerit) facilè hoc poteritis aduertere. Quod ſi adeo contentioſè creditis agere, ad noſtrum Apoſtolatum deſtinare contendite, quatenus noſtro libramine, quæ fuerit apud vos antiquitus Archiepiſcopalis Eccleſia, luce clarius innoteſcat: & deinceps omni ambiguitate reciſa, quam ſequi Epiſcopi veſtri debeant incun-

a *præfatis. Orig. C. l.*6. *c.*288. b *in vulgatis legebatur,* conſcientiam. c *al. eiúſque iuſta ſententia.* d *Regino lib.*2.*Chr.*

ſtanter agnoſcant Neque enim in Eccleſias Dei per diſcordias Regum, diuiſionis aliqua pati damna neceſſe eſt, cùm (quantum ex ſe eſt) pacem quam prædicant, ſeruare ſtudeant inuicem, & in omnes.

1 ¶ Subrogati poſt ſunt.] *Sic reſtitutum eſt ex aliquot vetuſtis & valde emendatis codicibus. Ante legebatur*, ſubrogari poſſunt.

4. Pars. *Aliàs autem irrita erit Epiſcoporum ſententia, & à Synodo retractanda.*

CAP. XI. ¶ *Damnatio iniuſta irrita eſt, & à Synodo retractanda.*

Vnde Felix Papa I. *epiſt.* 1. *ad Paternum.*

IRritam *a* eſſe cenſemus & 1 iniuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam, ita vt oppreſſis ab omnibus, in cunctis ſubueniatur cauſis.

1 ¶ Et iniuſtam.] *Sic in Originali, & antecedit vox*, aliter *: ſed in decretis Iulij, & in Concilio Carthaginenſi quarto (vnde citatur infrà 11.q.3. c. irritam) in capitulis Hadriani, & apud Anſelmum eſt*, irritam eſſe iniuſtam Epiſcoporum damnationem, &c. *Quæ lectio videtur magis conuenire.*

Quòd autem Metropolitanum ſuum contemnere, & aliorum iudicium alicui expetere non liceat, Sixtus *b* Papa III. *teſtatur in epiſt. ad Orientales Epiſcopos*, c. 3. *dicens.*

CAP. XII. ¶ *Peregrina iudicia ſunt ſubmouenda.*

PEregrina iudicia (ſalua in omnibus Apoſtolica auctoritate) generali ſanctione prohibemus; quia indignum eſt, vt ab extraneis c iudicentur, qui comprouinciales, & à ſe electos debent habere iudices, niſi fuerit appellatum.

C. XIII, ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *d* Papa, *epiſt.* 2. *c.* 3.

LEges Eccleſiæ Apoſtolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia ſubmouemus. Vnde & Dominus mentionem faciens Loth, *e* per Moyſen loquitur dicens: [Ingreſſus es quidem (inquiunt) vt aduena, numquid vt iudices?]

C. XIV. ¶ *Nulli liceat aliarum prouinciarum iudicium expetere.*

Item Innocentius *f* Papa *ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, epiſt.* 2. *c.* 3.

NOn *g* liceat cuiquam (ſine præiudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui 1 in omnibus cauſis reuerentia, & auctoritas debetur) relictis his ſacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſias nutu diuino gubernant ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum Epiſcoporum iudicia expetere, *h* vel pati. Quòd ſi quis præſumpſerit, & ab officio cleri ſubmotus, & iniuriarum reus ab omnibus iudicetur.

1 ¶ Cui.] *In epiſtola & Marcelli, & Innocentij legitur*, ſine præiudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui *i* in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri : *quamuis à poſtrema Conciliorum in quatuor tomis editione abſint illæ duæ voces*, ſine præiudicio : *quemadmodùm, & paulò inferiùs iſtæ*, vel aliarum prouinciarum Epiſcoporum iudicia expetere, vel *pati*: *quæ tamen habentur in aliis locis indicatis.*

Reuerentia autem, quæ Apoſtolicæ debetur Eccleſiæ, & eius auctoritas intelligenda eſt, cùm vel ad ipſam appellatum fuerit, vel ab ea iudices electi conceduntur. Vnde Sixtus Papa cum diceret [*comprouinciales & à ſe electos debent habere iudices*] *ſtatim ſubiungit* [*niſi fuerit appellatum.*]

CAP. XV. ¶ *Abſque Apoſtolicæ Sedis decreto extraneos Iudices adire non poſſumus.*

Item Anacletus Papa, *epiſt.* 1. *c.* 3.

VNaquæque *b* Prouincia tam iuxta Eccleſiæ, quàm iuxta ſæculi leges, ſuos debet iuſtos, & non iniquos habere Iudices, & non extraneos, *c* niſi Apoſtolicæ Sedis huius decreuerit auctoritas.

CAP. XVI. ¶ *Niſi per appellationem alterius prouinciæ Iudices adire non oportet.*

Item ex Romana *d* Synodo.

NEminem *e* exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad Comitatum oportet, niſi ad relationem Iudicis, ad quem 1 fuerit appellatum, ita vt actor rei forum ſequatur. & *infrà.* ¶ Illa, 2 quæ ſunt per vnamquamque prouinciam, ipſius Prouinciæ Synodus diſpenſet, ſicut in Nicæno conſtat decretum eſſe Concilio.

¶ Vltra prouinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur. Omnis accuſatio intra prouinciam audiatur, & à comprouincialibus terminetur, niſi 3 Prælatus ſit, qui accuſatur.

1 ¶ Ad quem fuerit appellatum.] *Hæc ſunt addita ex Hadriano, epiſtola Synodica Felicis, & Iuone.*

2 ¶ Illa quæ.] *Hinc vſque ad finem in capitulis tantùm Hadriani ſunt inuenta.*

3 ¶ Niſi Prælatus ſit, qui accuſatur.] *Verba hæc neque in capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur: in aliis verò, loco ipſorum, ſunt hæc*, niſi ad ſedem Apoſtolicam fuerit appellatum.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus.

SI quis clericus ſuper quibuſlibet criminibus accuſatus fuerit, in prouincia, in qua conſiſtit ille, qui accuſatur, ſuas exerceat *f* actiones: nec exiſtimet *g* eum accuſator ſuus alibi, aut longius ad iudicium pertrahendum *h*.

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epiſtola Pontificum huius nominis eſt inuentum. In aliquot vetuſtis exemplaribus eſt tantùm*, Item, *vt videatur citari eadem Synodus Romana, quæ in ſuperiori capite, id eſt, quæ continetur in capitulis Hadriani. Iuo autem par.* 6. *c.* 318. *citat ex Eleutherio: cap. autem* 329. *citat ex Felice primo.*

C. XVIII. ¶ *Vbi crimen admittitur, ibi cauſa ventiletur.*

Item ex decreto Hadriani Papæ.

QVi crimen obiicit, ſciat *k* ſe probaturum. Re vera *l* ibi cauſa agatur, vbi crimen admittitur.

QVÆSTIO VII.

1. ps. *QVòd Iudex eſſe non poſſit, quem cum reo par aut maior macula inficiat, multis auctoritatibus probatur.*

a *Et in decretis Iulij, c.* 27. *Ca. Hadriani, c.* 58. 11. *q.* 3. *c. irritam ex Cartha.* 2. *c.* 28 *Anſ. l.* 3. *c.* 69. b *Et inter decreta Higini c.* 4. *in epiſt.* 2. *Felicis inter decreta Iulij, c.* 16. *In c. Hadriani, c.* 19. *in adiectis capitul.* c *al. externis. Poly. l.* 5. *tit.* 1. *Anſ. l.* 13. *c.* 76. d *Burc. l.* 1. *c.* 147. *Iuo p.* 5. *c.* 260. & *p.* 6. *c.* 341. e *Gen.* 19. f *Et Marcellus epiſt.* 1. *in codice Canonum inter decreta Innocentij. Capitularium l.* 6. *c.* 287. g *Anſ. l.* 2. *c.* 52. & 3. *c.* 70. h *al. experiri.* i *al. cuius.*

a *Suprà ead. c. peregrina.* b *Anſ. l* 3. c *al externos.* d *In c. Hadriani, c.* 5. 8. & 10. *Felix I. epiſt.* 2. *Iuo p.* 5 *c.* 248. & *p.* 6. *c.* 331. e *Supra ead. c. vltra. Infr.* 5. *q.* 4. *c. duodecim.* §. *Item Hadrianus. Eleutherius ad Galliæ prouin. Felix I. epiſt.* 1. *in decretis Iulij, c.* 25. *In c. Hadriani, c.* 7. *Iuo p.* 6. *c.* 318. & 329. f *al exerat.* g *al. æſtimet.* h *al. protrahendum.* i *In. cap. Hadriani c.* 52. & *ſup. ea. cap. ibi ſemper ex Fabiano.* k *al ſcribat. l.* 16. *c.* 3. *Iuo p.* 6. *c.* 324. *Panmor. lib.* 4 *c.* 75.

CAP I.

C. I. I*nfames, Iudices eſſe non poſſunt.*

Dicit enim ſancta Romana *a* Synodus.

INfamis perſona, nec procurator eſſe poteſt, nec cognitor.

Tria ſunt, quibus aliqui impediuntur, vt iudices non fiant: [*Naturà, vt ſurdus, & mutus, & qui perpetuo furioſus eſt, & impubes: quia iudicio caret. Lege, qui Senatu amotus* b *eſt. Moribus, fœmina, & ſerui: non quia non habeant iudicium, ſed quia receptum eſt, vt ciuilibus officiis non fungantur.*

¶ *Prior pars huius capituli vſque ad verſ.* cognitor *habetur in epiſtola ſecunda Felicis primi: in qua refert Synodum à ſe habitam: quod in principio epiſtolæ commemorat his verbis:* Nos verò ad ſupplementum veſtrum fratres, & Coëpiſcopos noſtros vocauimus ampliùs quàm ſeptuaginta, cum quibus hæc, quæ ſubtùs habentur inſerta, regulariter tractanda decreuimus. *Eadem pars habetur in Capitulis Hadriani, quæ (vt ſuperiùs ead. q. 5. c. accuſationes, adnotatum eſt) nomine Romanæ Synodi interdum citâtur. Reliqua verò huius capitis videntur eſſe Gratiani, ſumpta tamen fore ad verbum ex l. cùm præter, verſi. quidam enim ff. de iudiciis, quemadmodũ & in ſequenti capite multa colliguntur ex variis legibus Digeſtorum, & Codicis. Quamobrem in antiquioribus codicibus omnia hæc vſque ad c. qui ſine peccato, coniunctè habentur.*

Verumtamen, ſi ſeruus, dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam dixit, quamuis poſteà in ſeruitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.

CAP. II.

In Digeſtis c. *tit. de poſtulando.*

INfames *d* non poſſunt eſſe procuratores, vel patroni cauſarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui poſtulare prohibentur ¶ Eſt autem poſtulare, deſiderium ſuum, vel amici ſui in iure apud eum, qui iuriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere. ¶ Nam, vt præmiſimus, non poſtulantium tres ordines ſunt. Quidam prohibentur omninò poſtulare, vel propter ætatem, vt minores decem & ſeptem annis, vel propter caſum, vt ſurdus, qui prorsùs non audit. Alij prohibentur, ne pro aliis poſtulent, vel propter ſexum, vt fœminæ; vel propter caſum, vt vtroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis, vt ij, qui corpore ſuo muliebria paſſi ſunt, niſi forte vi prædonum, vel hoſtium ſtuprati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ *e* cauſa publico iudicio ſunt damnati, vel qui operas ſuas locauerunt, vt cum beſtiis depugnarent in arena, pro aliis poſtulare prohibentur. His perſonis pro ſe allegare permittitur, pro aliis poſtulare prohibetur: niſi forte tutelam impúberum, vel curam adoleſcentium non affectatam, ſed neceſſariam adminiſtrent Pro his enim quorum curam gerunt, eis poſtulare conceditur. Alij enim omnes, qui vt infames notantur, niſi pro ſe, & pro certis perſonis, poſtulare non poſſunt, niſi in integrum reſtitutionem acceperint.

¶ Permittitur *f* autem eis poſtulare pro parente, pro patrono, patronáve, liberis, parentibúſque patroni, patroneque: pro liberis etiam ſuis, fratribus & ſororibus, vxore, ſocero, ſocru, genero, nuru, vitrico, nouerca, priuigno, priuigna, pupillo, pupilla, furioſo, furioſa, fatuo, fatua, muto, ſurdo, prodigo, & adoleſcente. ¶ Item *g* pro iis, quibus propter infirmitatem curatores dari ſolent, & qui negotiis ſuis aliquo perpetuo morbo ſupereſſe non poſſunt. ¶ Omnes *a* autem, qui non ſponte, ſed neceſſario funguntur officio, ſine offenſa edicti poſtulare poſſunt, etiamſi ij ſint, quibus non ipſis, pro ſeipſis poſtulare, permittitur. ¶ Affinitates *b* vero non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, ſed præſentes. Nurus & generi appellatione, & ſoceri, & ſocrus, & vlteriores, quibus [*pro*] præpoſitio ſoleat accedere, continentur.

2. pars. ¶ Arcentur *c* etiam à profeſſione aduocatorum (*ſicut in ſecundo libro Codicis, titulo de poſtulando inuenitur*) qui ſub nomine honorariorum ex ipſis negotiis, quæ tuenda ſuſceperint, emolumentum ſibi certæ partis, cum graui damno litigatoris, & deprædatione poſcentes, inueniuntur. ¶ Item *d* ſi quis adeò procax fuerit, vt non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patiatur. Prætereà non licet aduocato vllum contractum inire, vllam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex induſtria iurgium protrahere.

¶ Apud vrbem Romanam etiam honoratis, qui hoc putauerint eligendum, eovſque liceat orare, quovſque maluerint, videlicet, vt non ad turpe compendium, ſtipemque deformem hæc arripiatur occaſio. Nam ſi lucro pecuniáque capiantur, veluti degeneres inter viliſſimos numerabuntur. ¶ Si *e* verò in vno adiutorio duo tantum præ cæteris fuerint, vel plures, quorum fama ſit hilarior, in iudicantis officio ſit, vt par cauſidicorum diſtributio fiat, & exequetur partibus auxilium ſingulorum. ¶ Si *f* quis verò monitus à iudice, ea excuſatione, quæ nequeat comprobari, cuicumque parti patrocinium denegauerit, careat foro: ſciat etiam numquam ſibi ad agendum copiam poſſe reſtitui, ¶ Si *g* quis autem ex litigatoribus detectus fuerit ſeparatim tractaſſe cum plurimis, & aduerſario ſuo tali fraude ſubtraxiſſe paris defenſionis copiam, oſtendet proculdubio iniquam à ſe litem foueri, & auctoritatem iudiciariam à ſe eluſam experietur. ¶ Item, quamuis illi, qui cauſam *h* fiſci egiſſent, prohibeantur aduerſus fiſcum patrocinium præſtare, tamen hodie etiam aduerſus fiſcum patrocinium poſſunt exhibere priuatis, dum eam cauſam declinent ſuſcipere, quem tractauerant, dum fiſci aduocati fuerint. ¶ Item ſi *i* contra patrem pupilli cauſam egiſti, tutor vel curator datus, eamdem cauſam defendere non prohiberis. ¶ Cognitores verò ex officio *k* intelliguntur, non ex arbitrio Nihil *l* enim refert, is qui arbitrium ſuſcipit, an ſit integræ famæ, an ignominioſus. ¶ Filius *m* etiam in re patris, arbiter eſſe poteſt. Nam & iudicem eum eſſe poſſe plerìſque placet. Si *n* quis verò iudex ſit, arbitrium recipere eius rei, de qua iudex eſt, & in ſe compromitti iubere prohibetur lege Iulia: & ſi ſententiam dixerit, non eſt danda pœnæ perſecutio. Seruus *o* arbiter eſſe non valet: libertinus poteſt. ¶ Porrò infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per ſententiam, veluti cùm Iudex pronuntiat, iniuriam *p* feciſti, hæreditatem expilaſti, calumniatus es. Aliquando genere pœnæ: ſicut illi, qui damnantur in *q* opus publicum, qui priſtinum quidem ſtatum obtinent, ſed damno infamiæ etiam poſt impletum tempus ſubiiciutur. Aliquando genere pœnæ, & delicti declarati per ſententiam, veluti dum fuſtibus *r* cæſo per præconem dicitur ἐσυκοφάντησας, id eſt, calumniatus

---

a *In Ca. Hadriani, c. 5. & in 2. epiſt. Felicis. Anſ. l. 3. c. 7. Poly. l. 5. tit. 1.* b *motus.*] *Orig. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. cap. 78.* c *lib. 8. tit. 1.* d *ex l. 1. ff. de poſtulando. verbis alio modo aptatis.* e *al. calumnia publici iudicij.*
f *Ex l. 2. & 3. eod.* g *Ex l. 4. & 5.*

a *Ex l. 6.* b *Ex l. 3. eod.* c *tit. 6. lib. 5.* d *l. 6. §. 1. Cod. eod.* e *l. 7. C. eod.* f *ibid. verſ. ſi quis verò.* g *ibid: verſ. ſi quis autem.* h *Ex l. 2. C. de aduocat. fiſci.* i *l. hi, qui fiſci. ff. de poſtul.* k *l. 3. in fin. ff. de arbitrio.* l *Ex l. Padius. ff. de recept. arb.* m *l. 5. l. 6. ff. de arbit.*
n *l. 9. §. 2. ibidem.*
o *l. 9. in pr.* p *l. decuriones. C. ex quibus cauſis infr. irrog.*
q *l. 6. Cod. ead.*
r *l. 8. l. 17. Cod.*

es. Aliquando ipſo genere facti, vt exercentes improbum *a* fœnus, & illicitè exigentes vſuras vſurarum, & mulier, quæ intra *b* tempus, quo moris eſt lugere maritum, contrahit matrimonium, & qui ſciens eam vxorem duxerit.

Idem teſtatur Felix Papa, *& eiſdem* c *verbis.* ¶ *Item in Euangelio,* d *qui trabem geſtat in oculo, probatur non poſſe educere feſtucam de oculo fratris ſui.* ¶ *Item Dauid in libro Pſalmorum.* e [*Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum? &c.* ¶ *Item Gregorius.* f *Cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur.*

¶*Caput hoc (quemadmodum in ſuperiori notatione ſignificatum eſt) in vetuſtioribus exemplaribus non eſt ſeiunctum à ſuperiori, & eſt collectio variarum legum facta à Gratiano. Sed quoniam pleraque verba ſunt ipſorummet auctorum, & in vulgatis eſt diſtinctum caput, ideo iiſdem characteribus impreſſum eſt quibus cætera auctorum capita.*

¶Nihil enim refert.] *verba legis, ex quibus hunc, & verſiculum,* ſeruus arbiter, *Gratianus accepit, ſunt hæc.* Pædius libro nono, & Pomponius libro trigeſimo tertio ſcribunt, parui referre, ingenuus quis, an libertinus ſit, integræ famæ quis ſit arbiter, an ignominioſus. In ſeruum Labeo compromitti non poſſe, libr. vndecimo ſcribit, & eſt verum.

Cap. III. ¶ *Qui aliorum vitia puniunt, ſua prius corrigere ſtudeant.*

Idem *in moralibus, lib.* 14. *in Iob cap.* 15.

3. QVi *g* ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapides mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt, quòd cùm tribus *h* Beniamin in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſraël vlciſci iniquitatem voluit, ſed tamen ſemel, & iterum in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto enim *i* Domino, ſi ad vlciſcendum ire debuiſſet, iuſtum eſt, [vt *k* iret,] qui iuxta diuinæ vocis imperium pertexit, & ſemel, & ſecundò perdidit, & tunc demum peccatricem tribum valdè feriens penè funditus extinxit. Quid eſt, quòd in vltionem ſceleris inflammatur, & tamen prius ipſe proſternitur? niſi quod prius ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpæ feriantur, vt ipſi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant.

Cap. IV. ¶ *Ille de vita alterius iudicet, qui non habet in ſeipſo quod puniat.*

Item Ambroſius *ſuper* [*Beati immaculati*] *ſermone* 20. *ad verſ.* [*Miſerationes tuæ Domine.*]

IVdicet *l* ille de alterius errore, qui non habet quod in ſeipſo condemnet, iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit punienda; ne cùm de alio iudicat, in ſe ferat ipſe ſententiam. Iudicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla offenſione, nulla leuitate *m* ducatur, *& poſt pauca.* ¶ Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis: ſed iuxta leges, & iura pronunciat, ſtatutis *n* iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert: ſed ſicut audit, ita iudicat, & ſicut ſe habet negotij natura, decernit obſequitur legibus, non aduerſatur, examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite iudices ſæculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſynceritatem. *& paulò poſt.*] ¶ Qui iudicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod legum eſt, *& poſt pauca.* ¶ In iudicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quàm obedientia voluntatis.

Cap. V. ¶ *Grauatus criminibus iudicare non valet.*

Item Gregorius *a præfationis, in Iob. c.* 3. *al.* 6.

IN grauibus peccatis quis poſitus, dum ſuis premitur, aliena non diluit. ¶ Cuncti enim liquidò nouimus, quia cum is diſplicet, qui ad intercedendum mittitur: irati animus proculdubio ad deteriora prouocatur. ¶ Scriptum *b* quippe eſt, [Victimæ impiorum abominabiles Deo ſunt, vota iuſtorum placabilia.] Neque enim in omnipotentis Dei iudicio, quid, *c* ſed à quo datur inſpicitur. ¶ Hinc eſt enim, quod ſcriptum *d* eſt: [Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius nõ reſpexit.] Dicturus quippe, quia Dominus reſpexit ad munera, præmiſit ſollicitè, quia reſpexit ad Abel. Ex qua re patenter oſtenditur, quia nõ offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt. ¶ [Dona 1 quippe *e* iniquorũ nõ probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes eorum, nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.] ¶ *Item* Longè *f* eſt Dominus ab impiis, & orationes iuſtorum exaudiet.

1 ¶ Dona.] *Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: ſunt tamen Eccleſ. cap.* 34. *& repetuntur infrà* 14. *q.* 5. *c. ſcriptum.*

Cap. VI. ¶ *Primùm noſmetipſos, deinde proximos debemus corrigere.*

Item Beda *in c.* 8. *Ioannis de iudicio adulteræ.*

POſtulatus Dominus iudicare de peccatrice, non ſtatim dat iudicium, ſed prius inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra, ac ſic demum quàm obnixè rogatur, indicat, nos videlicet typicè inſtituens, vt cùm quælibet proximorum errata conſpicimus, non hæc ante reprehendendo iudicemus, quàm ad conſcientiam noſtram humiliter reuerſi, digito eam diſcretionis ſolerter exculpamus, & quid in ea conditori placeat, quidve diſpliceat, ſedula examinatione dirimamus, iuxta illud Apoſtoli, *g* [Fratres, ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c.] *& infrà.* ¶ Qui *h* ſine peccato eſt veſtrum, id eſt, primò vos ipſi iuſtitiam legis implete; & ſic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

Cap. VII. ¶ *Sacerdos primùm ſua peccata, deinde aliena detergat.*

Item Auguſtinus *ad quendam Comitem.*

SAcerdos, *i* vt ſapiens: & perfectus medicus, primùm ſciat curare *k* peccata ſua, & poſtea aliena vulnera detergere, & ſanare, & non publicare.

Item in Euangelio] *ſal infatuatum ad nihilum vtile eſſe dicitur, niſi vt proijciatur foris, & ab hominibus cõculcetur.* ¶ *Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminoſus, alterius criminis iudex eſſe non poteſt, & ſeipſum condemnat, dũ in alterius crimen ſententiam profert. Sed obijcitur: Saul* m *cum à Domino eſſet reprobatus, populum Dei iudicabat, & eius iudicium vniuerſus populus expetebat. Item, Dauid cùm eſſet adulter, & homicida, interrogatus à Propheta, ſententiã in diuitem dedit, qui ouem pauperis rapuit, dicens* n [*Iudicium mortis eſt viro huic.*] *Item Salomon cum amore mulierculararum Deos gentium coleret, tamen vniuerſa plebs Iſraëlitica ad eius iudiciũ confluebat. Sic & Achab* o *quãuis coleret Baal, tamen decem tribus iudicabat. Multi etiã alij tam in veteri teſtamento, quàm in nouo inueniuntur, quorum vita cùm eſſet blaſphemabilis, tamen eorum ſen-*

a *l.* 20 *Cod. eod.* b *l.* 15. *Cod. eod.* c *Sup. q.* 5. *nullus ſeruus, ſed non eiſdem verbis.* d *Matth.* 7. e *Pſal.* 49. f *Homil.* 12. *in Euang.* g *Ioan.* 8. h *Iud.* 20. i *autem* [illegible] k *abſunt illæ duæ voces ab Originali.* l *Anſ. lib.* 3. *c.* 34. m *al. nouitate. Orig.*] n *ſcitis.* [*Orig.*]

a *Paſt. p. c.* 11. b *Prou.* 15. *q.* 5. *ſcriptum eſt, ex ep.* 126. *l.* 7. *ad Recaredum Regem.* c *quid datur.*] *Orig.* d *Gen* 14. e *Eccleſ.* 34. f *Prou.* 15. g *Gal.* 6. h *Ioan.* 8. i *Anſ. l.* 7. *c.* 101. k *al diluere.* l *Matth.* 5. m 1. *Reg.* 15. n 3. *Reg.* 1. o 3. *Reg.* 16.

tentia

tentia, quia ex officio ſuo ſeruata iudiciarij ordinis integritate proceſſit, inuenitur ſeruata. Unde & Dominus ait in Euangelio a [*Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, &c.*] *Hinc liquidò conſtat, quòd mali paſtores, dum ſententia iuſti examinis aliorum crimina feriunt, ſibi ipſis nocent, dum ſine exemplo ſuæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: ſubditis verò proſunt, ſi eorum increpatione correcti, vel ſententia coërciti, vitam ſuam in melius commutare didicerint. Ac per hoc dum ab Eccleſia tolerati fuerint, eorum iudicium ſubterfugere non licet.*

¶ *In vetuſta impreſſione epiſtolarum S. Auguſtini extat epiſtola longiſſima ad Iulianum Comitem, in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo, ſub titulo de ſalutaribus documentis, in cuius libelli c. 52. hoc eſt caput.*

QVÆSTIO VIII.

QVòd autem *Epiſcopus ab vno tantùm audiri, vel* b *iudicari nō debeat*, Zepherinus Papa *teſtatur epiſtola prima ad Epiſcopos Siciliæ, dicens.*

Cap. I. ¶ *Epiſcopus non niſi à pluribus audiatur, & iudicetur.*

ACcuſatores e Epiſcoporum omni careant ſuſpicione, quia columnas ſuas Dominus firmiter ſtare voluit, non à quibuſlibet agitari. ¶ Nullum namque eorum ſententia à non ſuo iudice dicta conſtringat; quia & leges ſæculi id ipſum fieri præcipiunt, *vt Codice, libro ſeptimo. titulo de de ſententiis & interlocutionibus omnium iudicum; lege penultima.* 1 [Cuius in agendo quis obſeruat arbitrium, eum habere etiam contra ſe iudicem in eodem negotio non dedignetur.] ¶ Iudices d duodecim quilibet Epiſcopus accuſatus (ſi neceſſe fuerit) eligat, à quibus eius cauſa iuſtè iudicetur. Nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur, quàm ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocato e ad ſuorum primò conuentum Epiſcoporum, per eos eius cauſa iuſtè audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis verò eius cauſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, vt ibidem terminetur. Nec antea finiatur (ſicut ab Apoſtolis, vel Succeſſoribus eorum olim ſtatutum eſt) quàm eius auctoritate fulciatur. *& paulò ſuperiùs.* ¶ Abſens f verò nemo iudicetur. Niſi 2 ex contumacia abſens fuerit: quia & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

1 ¶ Vt Codice.] *Hinc vſque ad verſ.* Iudices *non ſunt in epiſtola Zepherini, neque in vetuſtis Gratiani codicibus.*

2 ¶ Niſi ex contumacia abſens fuerit.] *Hæc abſunt à pleriſque manuſcriptis, & epiſtola ipſa, & Anſelmo, & Iuone, infrà verò eadem q. 9. c. Abſens, habentur tāquam Gratiani verba.*

Cap. II. ¶ *A quot Epiſcopis audiatur Epiſcopus, qui in reatum inciderit.*

Item Felix Epiſcopus *dixit in Concilio Carthaginenſi*, II. *c.* 10.

SVggero ſecundum g ſtatuta veterum Conciliorum, vt ſi quis Epiſcopus (quod non optamus h) in reatum aliquem incurrerit. & nimia neceſſitas ei fuerit non poſſe plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim audiatur Epiſcopis.

1 ¶ Epiſcopis.] *Quæ hoc loco in capite decimo Concilij Carthaginenſis ſecundi adduntur, referuntur infrà* 15. *q.* 7. *c. Felix, & ibi notabitur varietas.*

a *Matth.* 3. b *al. &* c *Anſ. l.* 2. *c.* 38. *Iuo p.* 5. 245. d 5. *q.* 4. *duodecim iudices. Anſ. l.* 3. *c.* 45. e *al. vocatur.* f *Inf. ead. qu.* 9. *abſens. Anſ. l.* 3. *c.* 61 g 15. *q.* 7. *Felix in Conc. Triburien. c.* 10. *Anſ. l.* 3. *c.* 46. *Burch. l.* 1. *c.* 149. *Iuo p.* 5. *c.* 262. h *al. opinamur.*

QVÆSTIO IX.

1. DE *accuſatoribus verò, vel teſtibus, quòd in abſentem vocem accuſationis, vel teſtificationis exhibere non valeant, multorum auctoritatibus liquet.*

ps.

Cap. I. ¶ *Niſi reo præſente accuſator non audiatur.*

Ait enim Teleſphorus Papa *epiſtola vnica.*

ACcuſatori a omnino non credi decernimus qui abſente aduerſario cauſam ſuggerit, ante vtriuſque partis iuſtam diſcuſſionem.

Cap. II. ¶ *Abſente aduerſariò ſententiam ferre non licet.*

Item Eleutherius Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ.*

CAueant b iudices Eccleſiæ, ne abſente eo, cuius cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit: immo etiam & cauſam in Synodo pro facto dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiatur.

Cap. III. ¶ *Reo abſente accuſator non audiatur.*

Item Calixtus Papa, *epiſtola ſecunda, ad Epiſcopos Galliæ.*

ABſente c eo, quem accuſare voluerit quiſpiam, d accuſatori non credatur, quia ſine ſcripto difficilè per ſcriptum autem numquam recipiatur: quia per ſcripturam nullus accuſare, vel accuſari poteſt; ſed propria voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, ſuam quiſque agat accuſationem

Cap. IV. ¶ *Quæ in abſentes geruntur, omnino euacuentur.*

Item Cornelius Papa *ad Ruſum, epiſt.* 2. *c.* 2.

OMnia, e quæ aduerſus abſentes in omni negotio aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino euacuentur: quoniam abſentem nullus addicit, nec vlla lex damnat.

Cap. V. ¶ *Non iudicetur qui præſentialiter non accuſatur, vel conuincitur.*

NOn oportet quemquam iudicari, vel damnari, priuſquam legitimos habeat præſentes accuſatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

Cap. VI. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus *ad Stephanum Archiepiſcopum, epiſt* 3. *c.* 8.

HAbetur f quoque in decretis ſanctorum Patrum ſancitum, non fore canonicum, quemquam Sacerdotum iudicare, vel damnare, antequam accuſatores canonicè examinatos præſentes habeat, locúmque defendendi accipiat, id eſt, inducias Eccleſiaſticas ad abluenda crimina.

Cap. VII. PALEA.

[*Item* Damaſus *ibidem commemorat.*]

NEc g extra propriam 1 fiat prouinciam primo h diſcuſſionis accuſatio, ſine Apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri: quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in qua & imperialiter 1 pariter ſtatuta concinunt Criminum, inquiunt, diſcuſſio ibi agenda eſt. vbi crimen admiſſum eſt. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in Canonibus præcipitur. [Quæcunque negotia in ſuis locis, vbi orta ſunt finienda ſunt] & reliqua talia, & his ſimilia: ſalua tamen in omnibus Apoſtolica auctoritate, vt nil in his definiatur, priuſquam ei

a *Anſ. l.* 3. *c.* 12. *&* 97. *In reſcripto Iu vi. c.* 25. *In Conc. Cartha.* 4. *c* 30. *In ep. Hadr. c.* 53. *In ca. l.* 7. *c.* 219. *Burc. l.* 16. *c.* 4. b *Anſ. l.* 3. *c.* 27 *Iuo p.* 6. *c.* 319. c *Sap.* 2. *q.* 8. *c.* 1. *Anſ. l.* 3. *c.* 55, *Burc. l* 1. *c.* 171. *Iuo p.* 5. *c.* 289. d *al. cuicunque accuſatori* e *Anſ. l.* 1. *c.* 62. f *Anſ. l.* 2. *c.* 39. *Iuo p.* 6 *c.* 347. g *Anſ. & Iuo ibid.* h *al. primo.* i *Cod. vbi de cri. agi opor. l.* 1. *& in eod. Th. l.* 9. *tit.* 1. *in expoſitione legis* 2.

placere cognoſcantur, qua omnes ſuffultos eſſe oportet.

1 ¶ Propriam.] *Sic eſt emendatum ex epiſtola ipſa, Anſelmo, & Iuone. Antea legebatur*, Nec extra patriam fiat prouinciam. *Addita autem & nonnulla ſunt ex epiſtola.*

Cap. VIII. ¶ *De eodem*,

Item *ad Epiſcopos Italiæ epiſt.6.*

QVi *a* accuſare alium elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

Cap. IX. ¶ *De eodem*,

Item ex Concilio Toletano *b* VI. c 11.

DIgnum *c* eſt, vt innocens vita nulla maculetur pernicie accuſatorum: ideo ſi quis *d* à quolibet criminatur, non ante accuſatus ſupplicio detur, quàm accuſator præſentetur, atque legum, & canonum ſententia exquiratur. Quod ſi indigna ad accuſandum perſona inuenitur, ad eius accuſationem non iudicetur *e*, niſi 1 vbi pro capite regiæ maieſtatis cauſa verſatur.

1 ¶ Niſi] *Hæc ſunt addita ex Originali.*

Cap. X. ¶ *Sententia feriatur, qui cauſæ ſuæ negligit adeſſe.*

Item Bonifacius Papa *ad Gallos, epiſt.2.*

DEcernimus *f* veſtram *g* debere intra prouinciam eſſe iudicium, & congregari Synodum ante diem Calendarum Nouembrium; vt ſi adeſſe voluerit, præſens, ſi confidit, ad obiecta reſpondeat: ſi verò adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentia non lucretur. Nam manifeſtum eſt, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato iudicio purgandi ſe occaſione non vtitur. Nihil enim intereſt, vtrum in præſenti examine non 1 omnia quæ dicta ſunt comprobentur, cùm ipſa quoque pro *h* confeſſione procurata totius conſtet abſentia.

1 ¶ Non enim.] *In Originali, & apud cæteros collectores & in vno peruetuſto Gratiani codice eſt*, omnia *: ſed quia idem ſenſus elicitur, & adeſt gloſſa, non eſt mutatum.*

Cap XI. ¶ *Abſentes nec accuſari, nec iudicari poſſunt.*

Item Felix Papa i *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt 2.*

ABſente aduerſario non audiatur accuſator, nec ſententia abſente alia parte, à iudice dicta, vllam obtineat firmitatem.

Cap. XII. ¶ *Altera parte abſente, definitiua non feratur ſententia.*

Item Nicolaus Papa k *Gallioni Archiepiſcopo Senenſi.*]

REuera iuſtus mediator non eſt, qui vno litigante, & altero abſente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmiſſis, volumus, & Apoſtolica auctoritate monemus, vt ſi presbyter, de quo agitur, poſt excommunicationem ſuam, Apoſtolicam ſedem adire voluerit, nullus iter eius impedire præſumat.

Cap XIII. ¶ *In abſentem non eſt ferenda ſententia.*

Item Zepherinus Papa *ad Epiſcopos Siciliæ epiſt.1.*

ABſens *m* verò nemo iudicetur: quia & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

a *Anſ.l.3.cap.51.Iuo p.6.348* b *Et in Vuormatienſi.c.42.* c *Burch.l.16.c.5.* d *al.quiſquis.* e *al. decidetur.*] *al.deputetur.* f *al.Decreuimus Anſel.l.3.c.38 Burch l 1 c.161.Iuo p 5.c. 271.& p.6.c.338.* g *al.veſtrum.* h *Ante legebatur* [*profeſſio ex procurata*] i *& in c.Hadria.c... For;c. l 5.tit. 1.Anſ.l.3.c.7.Iuo p.5.c.243 & p.6 c.333.Pann l 4.c.54* K *Sententia habetur in epiſt.* [illegible] *ad* [illegible] *ſcopos, qu*[illegible] *Conci*[illegible] *num conuenerant, nuper impreſſa.* l *al. Senonenſi.* m *2.q.8.c.1.Burch.l.16.c.13.Anſ.l.3.c.62.Iuo p.5.c.245.*

Niſi fuerit abſens ex contumacia. Pro præſenti namque cum contumacia haberi facit.

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Gallioni Senenſi a Archiepiſcopo.*

INdicas Hermannum *b* Epiſcopum ſuper quibuſdam frequenter fuiſſe accuſatum: pro quibus (quia ex parte ipſius, perſona deeſt) nos vni parti ad diſcrimen alterius credere proculdubio non poſſumus: quamuis nec vſque adhuc, qui fuerint illi exceſſus, dixeris, nec vtrum ſanæ mentis erat idem antiſtes, nec ne, cùm ipſos exceſſus perpetrabat, euidenter oſtenderis: ſatiuſque arbitramur, quamlibet interim infirmitatem ad pœnam peccati, quam ad ipſum pertinere peccatum, cui magis conſulendum ſit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.

Cap. XV. ¶ *Teſtes non dicant teſtimonium, niſi de his, quæ præſentialiter, & veraciter nouerunt.*

Item Calixtus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.2.*

TEſtes *c* per quamcumque ſcripturam teſtimonium non proferant, ſed præſentes de his, quæ nouerunt, & viderunt, veraciter teſtimonium dicant. Nec de aliis cauſis vel negotiis dicant teſtimonium, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur.

2. pars. *De his etiam, qui audierunt, ſi ad hoc conuocati ſunt in ciuili cauſa teſtimonium dicere poſſunt, vt in Authenticis coll.7.tit.de teſtibus legitur.* ¶ *Si debitum ſit, & probatio ſolutionis proferatur à litigantibus per teſtes ſine ſcriptura, tunc ſuſceptibilem eam apud Iudicem eſſe volumus, dum ad hoc ipſum teſtes aſſumantur, vt perhibeant teſtimonium pro facienda ſolutione, aut pro memoria alicui iam factæ ſolutionis & pro confeſſione eius, qui pecuniam accepit. Hæc autem inania, & ex tranſitu perhibita teſtimonia (vt ſi propter aliud opus adueniens, audiuit aliquem dicentem, ſe accepiſſe ab aliquo aurū aut debere alicui) nulla ratione valere cēſemus*

3. pars. *Simul autem neceſſe eſt vt videant. Quod ſi alius vno, alius alio tempore viderit, diuerſitas temporum eorum teſtimonium non admittit.*

Cap. XVI. ¶ *Non admittuntur ad teſtimonium, quos non eodem tempore negotio interfuiſſe conſtiterit.*

Vnde Leo Papa.

NIhilominus quoque puniendi ſunt teſtes, qui ad calumniam aliquid teſtificantur, nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quot temporum quidem diuerſitas ſimul inter fuiſſe prohibuit.

Cap. XVII. ¶ *Ad ſeriem geſtorum teſtis ex ſuo nihil adiiciat.*

Item Ambroſius *in libro de Paradiſo, c.12*

PVra, *d* & ſimplex 1 teſtimonij ſeries intimanda eſt. Plerumque teſtis, dum aliquid ad ſeriem geſtorum ex ſuo adiicit, totam teſtimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum eſt.

1. ¶ Simplex.] *Integer locus B. Ambroſii eſt*, Pura; & ſimplex mandati forma ſeruanda, teſtimonij ſeries intimanda eſt.

Cap. XVIII. ¶ *Abſens per alium nec accuſare, nec accuſari poteſt.*

Item Felix Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 1.*

ABſens *e* per alium accuſari, aut accuſare non poteſt, nec affinis teſtis admittitur

4. Pars. ¶ *Niſi in crimine iniuriarum, in quo illuſtris perſona etiam per procuratorem intendere, & excipere poteſt ſeruatis cæteris ſolēnitatibus, vt Cod. tit. de iniuriis, leg. vltim.*

a *al. Senonenſi.* b *al. Herimmannum.* c *Burch.lib.1.c.27. Anſelm.l.3.c.55.Iuo p 5.c.289.Pann l.4.c.93.& Nouella. 56. non iiſdem omnino verbis.* d *Pann.l.3.c.58.* e *Poly.l.5.tit.1.Iuo p.5.c.248.& p.c.531.*

Cap. XIX.

Cap. XIX. ¶ *Reo abſente libellus accuſationis fruſtra offertur.*

Item Pelagius Papa *Sindulæ* 1 *magiſtro militum.*

CHartæ, quas dedit nobis Lucidius, ſi illo tempore aduerſarius ipſius illic præſens fuiſſet, validæ erant. Sed quia aduerſario abſente geſta, quæ nobis recenſuit,facta leguntur,talia reges non recipiunt.

1 ¶Sindulæ.] *Iuo p.8.c.67.refert aliud quoddam caput epiſtolæ à Pelagio ad Sindulam magiſtrum militiæ ſcriptæ.*

Cap. XX. ¶*Teſtes corporaliter præſtito iuramento teſtimonium dicant.*

Idem *Decorato patricio.*

HOrtamur, vt ſub timore Domini conſuetam conſcientiæ veſtræ ſynceritatem in hoc quoque negotio conſeruantes,omnem perſonis, quæ veritatem cauſæ iſtius ſcire poſſunt, faciatis amputari formidinem, & veſtris præſentari conſpectibus,tactis ſacroſanctis Euangeliis,præbito etiam legaliter ſacramento, quæ in veritate rerum nouerunt, profeſſione ſuæ teſtificationis aperiant,vt patefactis omnibus,quæ ſecundum leges, & iuſtitiam cenſenda ſunt cognoſcatis,& competentem *a* legibus,& veritati terminum detis

Cap. XXI. ¶*Accuſator,& accuſatus ſimul debent adeſſe.*

Item Nicolaus Papa *Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo.*

NEceſſe eſt ſecundùm ſacrarum Scripturarum documenta,ac ſecundùm iuſtitiæ tramitem & accuſatum, & accuſatorem ſimul adeſſe,& vnam partem,quantacumque, & qualicumque,prædita ſit auctoritate,ſic prorſus audiri,vt alteri parti nullum præiudicium irrogetur.

QVÆSTIO X.

QVòd verò deficientes 1 *in primo Capitulo non ſint admittendi ad ſequentia,*ex concilio Carthaginenſi *b* ſeptimo *confirmatur,in quo ſic cap.tertio ſtatutum legitur.*

1 ¶Deficientes.] *In vulgatis codicibus legebatur,*teſtes deficientes:*ſed expuncta eſt vox,*teſtes,*quæ abeſt à pleriſq; vetuſtis codicibus.Quæ enim in hac quæſtione afferuntur ,non ad teſtes,ſed ad accuſatores pertinent. Et ſuperius initio cauſæ in propoſitione huius quæſtionis decimæ,nulla eſt mentio teſtiu*

Cap. I. ¶*Qui in primo capitulo deficit,ad cætera non admittatur.*

PLacuit, *c* & quotieſcumque clericis ab accuſatoribus multa crimina obiiciuntur,& vnum ex his,de quo prius egerint , probare non valuerint, ad cætera iam non admittantur.

Probatur illud idem auctoritate Arelatenſis concilij ſecundi,*in quo ſic c.24.diffinitum eſt.*

Cap. II. ¶*Qui falſa fratribus obiiciunt,vſque ad exitum non communicent.*

EOs, qui falſa fratribus capitula *d* obieciſſe conuicti fuerint,placuit vſque ad exitum non communicare, (ſicut magnaSynodus ante conſtituit)niſi digna ſatisfactione pœnituerint.

Cap. III. ¶*Qui,quod obiicit,probare non valet,de cætero ad arguendum non admittitur,niſi propriam cauſam ciuilem duntaxat aſſerere voluerit.*

Item Felix Papa *in ſecunda decretali Epiſcopis Galliæ.*

SI *e* accuſatorum perſonæ in iudicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum Epiſcopos 1 de cætero non admittantur, niſi proprias cauſas aſſerere (non tamen criminales,vel Eccleſiaſticas) voluerint.

1 ¶Epiſcopos de cætero.] *Voces iſtæ abſunt ab omnibus vetuſtis codicibus,& cæteris locis indicatis. Auctor tamen caſus eas habuit,& ponderauit.*

Cùm ergo qui falſa fratribus obiiciunt,vſq; ad exitum vitæ à communione prohibeantur,cùm illi,qui in Epiſcoporū iudicio culpabiles inueniuntur,ad arguendum de cætero admitti prohibeantur,apparet,quòd in primo capitulo deficientes,tamquam falſorum obiectores ad ſequentia procedere non valent.

QVÆSTIO XI.

1. AB *accuſato verò accuſationem in accuſatorem verti,* ps. *multorum auctoritatibus prohibetur.*

Cap. I. ¶*Accuſati,niſi prius ſe purgauerint. alios accuſare non poſſunt.*

Ait enim Stephanus Papa, *epiſt.2.c.7.*

j. NEganda *a* eſt accuſatis licentia criminandi , priuſquam ſe crimine,quo premuntur,exuerint : quia non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni , qui criminibus implicati ſunt , niſi ſe prius probauerint innocentes, quoniam periculoſa eſt , & admitti non debet rei aduerſus quemcunque profeſſio.

Cap. II. ¶*De eodem*,

Lib.9.Codicis,titulo b *orim*., *l* 19 *Impp*,Valentinianus,Valens, & Gratianus, AAA.

ij NEganda *c* eſt accuſatis (qui non ſuas, ſuorumque iniurias perſequuntur *d*)licentia criminandi in pari vel minori,priuſquam ſe crimine , quo premuntur,exuerint,ſecundùm ſcita veterum iuris conditorum : ita tamen , vt & ipſi inſcriptiones contra eos etiam pendente accuſatione deponere poſſint.

Cap. III. ¶*De eodem.*

Item ex decreto Hadriani *e* Papæ.*c.33.*

NOn eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicantur,niſi ſe prius probauerint innocentes : quia periculoſa eſt , & admitti non debet rei aduerſus quemcunque profeſſio *f*.

Hoc autem intelligendum eſt in pari,vel minori crimine: Cæterum ſi de maiori crimine eum accuſare voluerit (veluti ſi accuſatus de fornicatione , de periurio,de homicidio , vel ſimonia , vel quolibet alio huiuſmodi crimine accuſatorem ſuum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. ¶*Aliquando enim criminalis quæſtio præiudicat ciuili,aliquando criminali.*1,*Vnde in lib* 3 *codicis,tit,de ordine iudiciorum,lege quarta , legitur.* ¶*Ciuili quæſtione g intermiſſa ſæpe fit,vt de crimine iudicetur,quod,vtpote maius , minori meritò præfertur.*

1 ¶Aliquando criminali.] *Antea legebatur,*aliquando ciuilis criminalis,*expuncta eſt dictio,*ciuilis,*auctoritate veterū codicum.Nā hic tantùm agitur,quando cauſa criminalis ciuili,aut criminali præiudicat.In ſequenti autem c.5.*aliquādo ciuilis,*exponitur , quando ciuilis, & ciuili & criminali præferatur.*

Cap. IV.

Item lib 9.Cod.tit.h *Qui accuſ. non poſſunt.l.*1.

PRius eſt,vt criminibus , quæ tibi,vt grauiora ab aduerſario tuo obiiciuntur, cædis atque vulnerum reſpondeas, & tunc ex euentu cauſæ iudex æſtimabit,an tibi permittendum ſit eundem accuſare, tametſi prior inſcriptionem depoſuiſti.

2. pars *Aliquando ciuilis præiudicat ciuili , aliquando*

a *al.conuenientem.* b *Et Afric.c.97.* c *Rab.in pœn.c Burchard l.2.c.198.Iuo p.6.c.271.Pann.l.4.64.Capit.l.6.c.241.& Arelatenſe* 1.c.14. d *al.capitalia. Arelat.5.c.14.* e *Inf.6.q.1.ſi accuſatorum.In capit.Hadriani. c.4Capit.l.5.c.242.Anſ.l.3.c,86.Iuo p.6.c.418.*

a *In cod.Theod.l.9.tit.1.leg.12 Bur.l.1.c.64.Anſ.l.3.c.74.Iuo p.5.c.274.Pann.l.4.c.* 67. b *titulo,qui accuſare non poſſunt.* c *l.neganda.Inf.non eſt credendum.* d *al.exequuntur* e *In c.Hadriani,c.35 Anſ.l.3.c.92. Sup.c.neganda.* 1. f *al.confeſſio.tit.8.l.4.* g *diſceptatione.* h *tit.n*

criminali

criminali. Sicut enim in ſeptimo lib. Codicis, tit. de a *ordine cognitionum, l. ſi de hæreditate, legitur.* ¶ *Si de hæreditate & libertate controuerſia eſt, prius agi cauſa libertatis debet.*] *Item lege ſequenti.* b ¶ *Si crimen aliquod inferatur ei,* 1 *qui ingenuus eſſe dicitur, ante liberalis cauſa ſuo ordine agi debet, cognitionem ſuam præſide præbente: quoniam neceſſe eſt anteſciri, ſi delictum probatum fuerit vtrum vt in liberum, an vt in ſeruum conſtitui eporteat iudicium.*] *Item.*

3. pars. ¶ [*Qui* c *confitetur ſe pati controuerſiam ſtatus, fruſtra poſtulat ſibi dari poteſtatem accuſandi eum, qui ſe ſuum dominum eſſe fatetur.*

3. ps. ¶ *Cauſa* d *verò liberali terminata, ſi ſeruus pronuntiatus fuerit, dominum ſuum accuſare non poterit*] Codicis l. 9. tit. 1. l penultima. ¶ [*Si quis ex familiaribus, vel ex ſeruis cuiuſlibet domus, cuiuſcunque criminis delator, atque accuſator emerſerit, eius exiſtimationem, caput, atque fortunas petiturus, cuius familiaritati, vel dominio inhæſerit, ante exhibitionem teſtium, atque examinationem iudicij, in ipſa expoſitione criminum atque accuſationis exordio, vltore gladio feriatur. Vocem enim funeſtam intercidi oportet potiùs, quàm audiri. Maieſtatis autem crimen excipimus.*] *Similiter l. vltima* ¶ [*Si* e *liberti accuſatores manumiſſorum, hæredumve eſſe præſumpſerint, eodem quo ſerui ſupplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.*

1 ¶ Ei qui ingenuus eſſe dicitur.] *In lege ipſa eſt,* quã ingenuam eſſe dicis. *Mulierem enim alloquitur. Quære paulo etiam inferius, vbi apud Gratianum legitur,* vtrum vt in liberum, & ingenuum, an vt in ſeruum, *in lege eſt,* vtrum vt in liberam, & ingenuam, an vt in ancillam, *Duas etiam quas proxime recitat leges Gratianus ſuo modo in ſummã redegit.*

CAVSA IV.

Qvidam *in excommunicatione conſtitutus, Epiſcopum accuſare diſponit, & adoleſcentem infra decimum & quartum ætatis annum ad aſſertionem ſuæ cauſæ adducit: prohibitus ab accuſatione, adoleſcentem accuſatorem, & ſe teſtem facit, adoleſcentis perſonam accuſatoris & teſtis gerere cupit: die ſtatuta ad iudicium electorum iudicum Epiſcopus minime occurrit à communione ſuſpenditur: tandem renouato iudicio accuſator culpabilis in accuſatione inuenitur: demum ad aſſertionem propriæ cauſæ procedit.*

1 *Hic primùm quæritur, an in excommunicatione conſtitutus alium accuſare valeat.*
2 *Secundò, an infrà decimumquartum annum in criminali cauſa teſtari quis poſſit.*
3 *Tertio, an ab accuſatione prohibitus, perſonam teſtificantis poſſit aſſumere.*
4 *Quartò, an idem poſſit eſſe accuſator & teſtis.*
5 *Quintò, an die conſtituta non occurrens, à communione ſit remouendus.*
6 *Sextò, ſi in Epiſcoporum iudicio accuſatoris perſona culpabilis inuenta fuerit, an ad aſſertionem propriæ cauſæ de cætero ſit admittenda.*

QVÆSTIO I.

De *prima quæſtione ſic ſtatutum legitur in primo & ſecundo capite* Concilij Carthaginenſis f ſeptimi, *cui interfuit Fauſtinus Romanæ Eccleſiæ legatus.*

Cap. I. ¶ *Ad accuſationem non admittatur, qui in excommunicatione perſeuerat,*

Diffinimus g eum recte ad accuſationem non admitti, qui poſtquam excommunicatus fuerit, in ipſa adhuc excommunicatione conſtitutus, ſiue ſit clericus, ſiue laicus accuſare voluerit. ¶ Omnes etiam infamiæ maculis aſperſi, id eſt, hiſtriones ac turpitudinibus ſubiectæ perſonæ, hæretici etiam, ſiue pagani, ſiue Iudæi ab accuſatione prohibentur.

1 ¶ Ab accuſatione prohibentur.] *A Concilio abſunt hæc verba: ſubintelliguntur enim illa ex principio capitis,* ad accuſationem non admittuntur.

Cap. II. ¶ *Hæretici probantur, qui ſchiſmate, vel excommunicatione ab Eccleſia ſunt ſeparati.*

Item Nicolaus Papa *in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem, cuius initium eſt* [*Propoſueramus.*]

Qvòd autem hi, qui à iam fato fratre, & comminiſtro noſtro Ignatio depoſiti, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam aduerſus eum damnationem intorquere potuerint, ex prolato 1 ſecundæ vniuerſalis Synodi capitulo declaratur, cùm dicitur [Si verò Eccleſiaſticum fuerit crimen, quod Epiſcopo illatum extiterit, tunc probari oportet accuſantium perſonas, vt primò quidem hæreticis non liceat, accuſationes contra orthodoxos Epiſcopos pro Eccleſiaſticis negotiis facere.] Sed ne hos hæreticos eſſe denegetis, audite ſequentia.] Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim 2 ab Eccleſia proiecti ſunt, quàm qui poſt hæc à nobis anathematizati ſunt.] Porrò ſi adhuc nec ſic creditis, audite quod ſubditur. [Præter hos autem (aiunt) & eos, qui fidem ſanam ſimulant confiteri, ſchiſmaticos 3 etiam, & eos, qui ſeorſum à communicantibus nobis Epiſcopis collectas faciunt Deinde verò, & ſi quidam ab Eccleſia ſuper cauſis quibuſdam reprehenſi fuerunt, & proiecti, aut excommunicati, ſiue ex clero, ſiue ex laicali ordine nec his licere accuſare Epiſcopum, antequam proprio crimine primitus exuantur Similiter autem & eos, qui ſub accuſatione priori conſiſtunt, non ante eſſe acceptabiles in accuſatione Epiſcopi, aut aliorum clericorum quàm innoxios ſemetipſos illatorum ſibi oſtenderint criminum. Quid autem periculi regulæ huius immineat contemptoribus, non ignoratis.

1 ¶ Ex prolato.] *Nicolaus hîc citat canonẽ, qui apud Græcos eſt ſextus Concilij primi Conſtantinopolitani, cuius canonis priorem partem paulò ſuperius in eadem epiſtola recitarat & ſignificatur ſupra. 3. q. 5. cap. fin. Eo autem loco. Nicolaus, de iſto capitulo hæc verba addiderat.* Quod tamen non apud nos inuenitur, ſed apud vos haberi perhibetur. *Nam non modo hic canon neq; in verſione Dionyſij, neque in priſca habetur. ſed de omnibus illius Concilij canonibus hæc ſcribit B. Gregorius ad Eulogium lib. 6. epiſt. 31.* Romana autem Eccleſia eoſdem canones, vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eandem Synodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum.

2 ¶ Olim ab Eccleſia.] *Statuitur in hac parte canonis, perinde pro hæreticis habendos eſſe Macedonianos, & Eudoxianos, qui in iſto primo Conſtantinopolitano Concilio damnabantur, atque habendi erant Paulianiſtæ, & Ariani, quos olim Nicæna Synodus à catholica Eccleſia abſciderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc ſententia pronuntiatur, quod putauit auctor gloſſæ.*

3 ¶ Schiſmaticos etiam.] *Ita in epiſtola Nicolai, & apud Iuonem, Græcè autem eſt,* πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. *id eſt,* Præterea verò & illos, qui fidem quidem ſanam ſimulant confiteri, ſchiſma autem faciunt, & aduerſus regulares noſtros Epiſcopos conuentum habent: *vt nihil mirandum ſit, iſtos etiam pro hæreticis cenſeri, quemadmodum & Balſamon interpretatur. Simulant enim tueri fidem, quam oppugnant.*

a tit. 19. l. 2. b *Ibid. l. 3.* c *Ex. l. 1. & 4. alio modo aptatis verbis.* d *Iuo p. 61.* e *Iuo ibid. c. 62.* f *in Africano, ca. 95. & 96.* g *Iuo p. 14. c. 69 Pann. l. 4. c. 72. Iuo p. 15. c. 5. C. l. eiuſdem VIII. Can. & c. 69. Africani.*

a *Anſ. l. 1. c. 70.*

QVÆSTIO II. & III.

1. SEcunda autem, & tertia quæſtio eodem Concilio Carthaginenſi ſeptimo, *a vno eodemque capitulo quarto terminantur.*
ps

Illud verò eſt huiuſmodi.

Cap. I. ¶ *Qui ab accuſatione repelluntur, aut ad annum 14. nondum peruenerint, teſtes eſſe non poſſunt.*

TEſtes *b* autem ad teſtimonium non admittendos eſſe cenſemus, qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, vel etiam, quos ipſe accuſator de domo ſua produxerit. Ad teſtimonium autem infra annos quatuordecim ætatis ſuæ non admittantur.

Cap. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Maticenſi, c c.6.

PLacuit *d* ſancto Conuentui, vt teſtes ad teſtimonium dicendum pretio non conducantur, & vt quique optimi, & fideliores in teſtimonium aſſumantur: vt is, contra quem teſtimonium *e* ferre debent, nullam eis poſſit afferre *f* calumniam, & vt nullus teſtimonium dicat, niſi ieiunus.

2. ps. *Item in criminali cauſa*

¶ [*Produci teſtis non poteſt, qui ante in eum reum teſtimonium dixit. ſicut in 22. lib. ff. tit. de teſtibus lege 23. g inuenitur.*

Item tit. eod. ob carmen. §. ſi teſtes.

Cap. III.

SI teſtes omnes eiuſdem honeſtatis, & exiſtimationis ſint, & negotij qualitas, ac iudicis motus cum his concurrat, ſequenda ſunt omnino *h* teſtimonia. Si verò ex his quidam eorum *i* aliud dixerunt, (licet in pari *k* numero) credendum quidem eſt, ſed quod naturæ negotij conuenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ ſuſpicione carent: confirmabitque iudex motum animi ſui ex argumentis, & teſtimoniis, quæ rei aptiora, & vero proximiora eſſe compererit. Non enim ad multitudinem reſpici oportet, ſed ad ſynceram teſtimoniorum fidem, & teſtimonia quibus potius lux veritatis aſſiſtit. *Item lege 2. ff. eod.* ¶ In teſtibus *l* fides, dignitas, mores, grauitas examinanda eſt: & ideo teſtes, qui aduerſus fidem teſtationis ſuæ vacillant, audiendi non ſunt. Item l.3. ¶ Teſtium fides diligenter examinanda eſt: ideoque in perſona eorum exploranda erunt in primis cōditio cuiuſque, vtrum quis decurio, an plebeius ſit, & an honeſtæ, & inculpatæ vitæ, an verò quis notatus, & reprehenſibilis, an locuples, vel egens ſit, vt lucri cauſa quid facile admittat, vel an ei inimicus ſit, aduerſus quem teſtimonium fert, vel amicus ei pro quo teſtimonium dat. Nam ſi careat ſuſpicione teſtimonium, vel propter perſonam, à qua fertur, quòd honeſta ſit, vel propter cauſam, quòd neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ cauſa fiat, admittendum eſt. *Item eadem lege paulò inferius.*

3. pars. ¶ Lege Iulia de vi cauetur, ne hac lege in reum teſtimonium dicere liceat ei, qui ſe ab eo, parentéve eius liberauerit, quive impubes erit, quive iudicio publico damnatus erit, quive eorum in integrū reſtitutus non erit, quive in vinculis, cuſtodiave publica erit, quive ad beſtias, vt depugnet, ſe locauerit, quæve palàm quæſtum faciat, feceritve, quive ob teſtimonium dicendum, vel non dicendum, pecuniam accepiſſe iudicatus, vel conuictus erit. *Item l.4.* ¶ Lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur, ne inuito denuntietur, vt teſtimonium litis dicat aduerſus ſocerum, generum, vitricum, priuignum, ſobrinum, ſobrinam, ſobrinove natum, eoſve, qui priore gradu ſint. ¶ Item, ne liberto ipſius, liberorumve eius, parentum viri, vxoriſve. ¶ Item, *a* vt nec patroni, patronæve aduerſus libertos, neque liberti aduerſus patronum cogantur teſtimonium dicere. ¶ Cùm *b* autem excipitur, ne gener, aut ſocer inuitus teſtimonium dicere cogatur, generi appellatione ſponſum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item ſoceri, ſponſæ patrem. *Item lege 6.* Idonei non videntur eſſe teſtes, quibus imperari poteſt, vt teſtes fiant. *Item lege 7.* Serui reſponſo tunc credendum eſt, cùm alia probatio ad eruendam veritatem non eſt. *Item lege 8.* Inuiti *c* teſtimonium dicere non coguntur ſenes, valetudinarij, vel milites, vel illi, qui cum magiſtratu reip. cauſa abſunt, vel quibus venire non licet. *Item lege 19.* ¶ Publicani etiam teſtimonium non dicunt inuiti. ¶ Item is, qui non detrectandi teſtimonij cauſa aberit. ¶ Item is, qui exercitui præbenda *d* conduxerit. Sed nec pupillis teſtimonium denuntiari poteſt. *Item lege 20.* ¶ In teſtimonium accuſator citare non debet eum qui in iudicio publico reus erit, aut qui minor viginti annis erit. *Item leg. 21.* ¶ Ob carmen famoſum damnatus, inteſtabilis fit. *Item* * Si rés exigat, non tantùm priuati, ſed etiam magiſtratus, ſi in præſenti ſint, teſtimonium dicant. Prætor quoque teſtimonium dare debet in iudicio adulterij cauſa. Si autem ea rei conditio ſit, vt arenarium teſtem, vel ſimilem perſonam admittere cogamur, ſine tormentis teſtimonio eius credendum non eſt. *Item l.24.* ¶ Teſtes eos, quos accuſator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l.25.* ¶ Patroni quoque in cauſa, cui patrocinium præſtiterunt, teſtimonium non dicant, quod & in executoribus negotiorum obſeruandum eſt. *Item l.16.* ¶ Qui falsò *e* vel variè teſtimonia dixerunt, vel vtrique parti prodiderunt, à iudicibus competenter puniantur. *Item l.17.* ¶ Pater & filius, qui in poteſtate eius eſt, item duo fratres, qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt, teſtes vtrique in eodem teſtamento, vel eodem negotio fieri poſſunt. quoniam nihil nocet ex vna domo plures teſtes alieno negotio adhiberi. *Item leg. 15* ¶ Hermaphroditus *f* an ad teſtimonium *g* adhiberi poſſit, qualitas inualeſcentis ſexus oſtendit. *Item l.9.* ¶ Teſtis idoneus pater filio, aut filius patri non eſt. *Item l.10.* ¶ Nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur. *Item l.11.* ¶ Ad fidem rei geſtæ faciendam etiam non rogatus teſtis intelligitur. *Item l.12.* ¶ Vbi numerus teſtium non adiicitur, *h* etiam duo ſufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. *Item l.3.* ¶ In *i* teſtibus conſiderandum eſt, qui ſimpliciter viſi ſunt dicere, vtrum vnum, eundemque, & præmeditatum ſermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore veriſimilia reſponderint. *Item paulò inferius.* ¶ Sæpe ſine publicis monumentis cuiuſque rei veritas deprehenditur, aliàs numerus teſtium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs veluti conſentiens fama confirmat rei, de qua quæritur fidem. Non ergo ad vnam probationis ſpeciem cognitionis ſtatim iudex alligare debet, ſed ex ſententia animi ſui exiſtimare, *k* quid aut credat, aut parum ſibi probatum opinetur. *Item paulò inferius.* ¶ Alia eſt auctoritas præſentium teſtium, alia teſtimoniorum, quæ recitari ſolent. *Item Codicis lib 4. titul. 1 de teſtibus. l.1.* ¶ Soli teſtes ad ingenuitatis probationem non ſufficiunt, niſi inſtrumentis, & argumentis adiuuentur. *Item l.2.* ¶ Etiam iure ciuili domeſtici teſtimonij fides improbatur

---

a *& in Afri.c.98.* b *C.l.7.c.101. Rabanus in pœni. c.1. Burc.l.16.c 10.Iuo,p.6.c.364.Pan.l.4.c.83.*
c *al. Manticenſi.* d *extra de teſtib.c.1. Bur. l.16.c.35.*
e *teſtimoniare.* f *al. inferre infamiam.*
g *Tit.5 l.produci.* h *al. omnia.* i *abeſt ab Orig.*
k *al. impari.*] *Orig.* l *teſtimoniis.*] *Orig.*

a *Et*] *Orig. Ibid. ex l.5.* b *In legibus, quibus excipitur, &c.*] *Orig.* c *l. inuiti. 2.*] *mutata eſt enim verborum ſeries.*
d *qui quid exercitui præbendum conduxerit.*] *Orig.* * *Ibid. ſed paulò aliter.* e *al. falſa, vel varia.*] *Orig.*
f *L. Repetundarum.* g *teſtamentum.*] *Orig.*
h *al. admittitur.* i *L. teſtium. §. iis magis, ſed paulò aliter.*
k *al. æſtimare.* l *Tit. 20.*

Item.

Item l.3. ¶ Sola atteſtatione *a* prolatam, nec aliis legitimis adminiculis cauſam approbatam, nullius eſſe momenti certum eſt. *Item l.4.* ¶ Eos teſtes ad veritatem adiuuandam adhiberi oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem religioni iudiciariæ debitam poſſint præponere, *Item l.5.* ¶ Parentes, & liberi inuicem aduerſus ſe nec volentes ad teſtimonium admittendi ſunt. *Item l. 6.* ¶ Qui *b* intendit ſuæ intentioni, proprias debet afferre probationes, non petere aduerſarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos 1 ſibi negotium fiat. *Item l.7. c* Serui neque pro domino, neque aduerſus dominum, ſed pro facto ſuo interrogari poſſunt. *Item l. 8. d* Iuriſiurandi religione teſtes priùs, quàm perhibeant teſtimonium, coarctentur, 2 & honeſtioribus potiùs teſtibus fides habeatur. Vnius verò teſtimonium nemo iudicum in quacumque cauſa facilè patiatur admitti: immò vnius teſtis reſponſio omninò non audiatur, etiamſi præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l.9.* Omnibus in re propria dicendi teſtimonij facultatem iura ſubmouerunt. *Item l. 10.* Liberti *e* teſtes ad cauſas poſtulantur alienas, ſi ſocij, & participes criminis non dicantur, ſed fides ab iis notitiæ poſtuletur. Venturis *f* ad iudicium, per accuſatorem, vel ab iis, per quos fuerant poſtulati, ſumptus competentes miniſtrentur, etiamſi in pecuniaria cauſa ab alterutra parte teſtes producendi ſint. *Item l. 11.* Liberti *g* aduerſus patronos ſponte prodire non audeant, ſed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur. *Item l. 13.* Si quis teſtibus vſus fuerit, iidémque teſtes aduerſus eum in alia lite producantur, non licebit ei perſonas eorum excipere, niſi oſtenderit inimicitias inter ſe & illos poſteà emerſiſſe, ex quibus teſtes repelli leges præcipiunt: non adimenda ſcilicet ei licentia ex ipſis depoſitionibus teſtimonium eorum arguere. Sed & ſi liquidis probationibus datione, vel promiſſione pecuniarum eos corruptos eſſe oſtenderit, etiam eam allegationem integram ei ſeruari oportet.

In hoc capite varias leges Digeſtorum, & Codicis ita refert Gratianus, vt interdum eadem prorſus afferat verba, interdum verò mutet, ac transponat, & in ſummam redigat. Ac plura quidem ſunt ex Originali emendata, niſi vbi Gratianus de induſtria mutauerat.

1. ¶ Per quos.] *In vulgatis legebatur,* per quæ. *Emendatum verò eſt ex manuſcriptis, & lege ipſa, in qua agitur de exhibitione teſtium, non autem de editione inſtrumentorum.*

2. ¶ Coarctentur.] *Sic in aliquot manuſcriptis: quæ lectio cum his verbis legis,* arctati præcipimus, *magis conuenit, quàm vox,* coërceantur, *quæ erat in impreſſis.*

Sed obiicitur illud beati Bricij, h *qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus eſt. Sed miracula diuina ſunt admiranda, non in exemplum humanæ actionis trahendæ.*

QVÆSTIO IV.

I. pars. DE *quarta verò quæſtione* Fabianus Papa, *epiſt.1. ad Epiſcopos Orientales conſtituit, dicens.*

Cap. I. ¶ *Accuſator & teſtis, vel iudex aliquis ſimul eſſe non poteſt.*

j. NVllus i vmquam præſumat accuſator ſimul eſſe & iudex vel teſtis: quoniam in omni iudicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe, id eſt, iudices electos, accuſatores idoneos, 1 defenſores congruos, atque teſtes legitimos. Iudices 2 autem debent vti æquitate, teſtes veritate, accuſatores intentione ad amplificandam cauſam, defenſores extenuatione ad minuendam cauſam.

1 ¶ Idoneos.] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Iuonem hic locus ita habet,* iudices electos, & accuſatores, ac defenſores, atq; teſtes. *Verùm, quia voces illæ,* idoneos, congruos, legitimos, *ſunt in omnibus vetuſtis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil eſt mutatum.*

2 ¶ Iudices autem.] *Hæc neque in epiſtola ſunt neque apud alios Collectores, niſi in Pannormia.*

Cap. II. ¶ *Quilibet in cauſa duas perſonas gerere non valet.*

Item Damaſius Papa, *epiſt 3. c.7.*

ij. NVllus *a* introducatur perſonaliter, ſed accuſatores, & accuſati æqua audiantur ratione, iuſta quod geſtorum ordo exigit Accuſatores verò, & Iudices non iidem ſint, ſed per ſe accuſatores, per ſe iudices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, vnuſquiſque in ſuo ordinabiliter ordine.

2. pars. ¶ Nam inſcriptio primò ſemper fiat, vt talionem calumniator recipiat, quia ante inſcriptionem nemo debet iudicari, vel damnari, cùm & ſæculi leges hæc eadem retineant.

Vt Codice libro nono, titulo de accuſationibus inſcriptionibus, l.7. & Codice eodem libro de Adulteriis, l.6. & titulo de Abigeis, l. vnica. ¶ *Aliquando etiam ſine inſcriptione accuſatio fieri poteſt.* [*Ea enim, quæ per Officiales* b *præſidibus denuntiatur, & circa ſolemnia accuſationū poſſe perpendi incognitū non eſt.*] ¶ *Item Codice de adulteriis, l.6.* c *Si maritus iure mariti, hoc eſt, intra ſexaginta dies vtiles adulterium vxoris ſuæ accuſare voluerit, quam ex ſuſpicione ſola ream facere vellet, non continetur vinculo inſcriptionis. Item C. de Abigeis. l. vnica.* [*Abacti animalis accuſatio non ſolùm cum inſcriptionibus, ſed etiam ſine obſeruatione præponitur.*] ¶ *Item Cod. de accuſa. l.8.* [*Si quis ſe iniuriam ab aliquo paſſum putauerit, & querelam deferre voluerit, non ad ſtationarios decurrat, ſed præſidialem adeat poteſtatem, aut libellos offerens, aut querelas ſuas apud acta deponens.*] ¶ *In* 1 *aliis autem criminalibus cauſis dignum eſt, vt inſcriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis tempúſque deſignent, vt alterutram partem digna legum terrere poſſit auctoritas.*

1 ¶ In aliis autem.] *Lex 16. Cod. de accuſ. ſic habet,* in cauſis criminalibus, *cætera verò eodem planè modo atque à Gratiano inferuntur.*

2 ¶ Auctoritas.] *In vulgatis hic repetebatur verſiculus,* Inſcriptio, *ex capitulo Damaſi: ſed abeſt à vetuſtioribus codicibus, & fruſtrà repetitur.*

De domo etiam iudicis accuſator, vel teſtis produci non debet, ne in cauſam ſuſpicionis incidat iudex.

Cap. III. ¶ *Suſpicionis incidet in crimen Iudex, de cuius domo, vel accuſator, vel teſtis producitur.*

Vnde Nicolaus Papa, *ad Michaëlem Imp. epiſtola, cuius initium eſt.* [*Propoſueramus.*]

COntra ritum Eccleſiaſticum, contráque venerandas leges producitur accuſator de Imperialibus ædibus, & cui imperari poteſt, ad falſum dicendum teſtimonium, adhibetur. Fiunt ſuſpecti Iudices, & mercenarij, & lupi cuſtodes, qui videbantur eſſe paſtores.

¶ *Caput hoc emendatū eſt ex ipſo Originali Romæ impreſſo.*

---

a *Teſtatione.*] *Orig.* b *C. nimis graue.*] *mutata verborum ſerie.* c *Paulò aliter.* d *Paulò aliter.* e *Le. quoniam liberi.* f *Paulò aliter.* g *L. Libertorum, aliquibus verbis prætermiſſis.* h *Sulpitius Seuerus l.3. vita S. Martini.*
i *Anſ. l.3. c.75. Burc. l.16. c.15. Iuo p.6. c.321. Pan. l.4. c.81.*

a *Poly l.5. tit.1. Burch. l.16. c.51. Pann. l.4. c.80. Iuo p.6. c.337.* b *officium.*] *Orig.* c *Ea quidem. C. de accuſat. & inſcri.*

QVÆSTIO V.

DE *quinta verò quæſtione* in Concilio Carthaginenſi, *a* III. *c.8.ſic inuenitur definitum.*

CAP. I. ¶ *Non eſt à communione ſuſpendendus, qui die ſtatuta ad cauſam venire non potuit.*

QVisquis *b* Epiſcoporum accuſatur ad Primatem prouinciæ ipſius cauſam deferat accuſator. Nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam 1 electorum iudicum, die ſtatuta, literis euocatus minimè occurrerit, hoc eſt, intra ſpatium menſis ex ea die, qua eum literas accepiſſe conſtiterit. Quòd ſi *c* aliquas veras neceſſitatis cauſas probauerit, quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, cauſæ ſuæ dicendæ intra alterum menſem integram habeat facultatem. Verùm tamdiù poſt menſem ſecundum non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad Concilium vniuerſale 2 occurrere voluerit, vt vel ibi cauſa eius terminetur, ipſe in ſe damnationis ſuæ ſententiam dixiſſe iudicetur. Tempore ſane, quo non communicat, nec 3 in ſua Eccleſia, vel parochia communicet. Accuſator autem eius, ſi nunquam diebus cauſæ dicendæ defuerit, à communione non remoueatur. Si verò aliquandò defuerit ſubtrahens ſe reſtituto in communionem Epiſcopo, remoueatur à communione accuſator: ita tamen, vt nec ipſi adimatur facultas cauſæ peragendæ, ſi ſe ad diem occurrere non noluiſſe, *d* ſed non potuiſſe probauerit.

1 ¶ Electorum iudicum] *Iſtæ duæ voces abſunt ab editione Colonienſi Conciliorum in quatuor tomis.*

2 ¶ Vniuerſale.] *In Concilio ipſo additur*, anniuerſalium *quod in Africano Concilio*, c.62. *oſtenditur de vniuerſali Concilio Africæ eſſe intelligendum.*

3 ¶ Nec in ſua Eccleſia.] *Sic in cæteris Conciliorum editionibus, & codice Canonum, & apud cæteros collectores. Sed in editione quatuor tomorum eſt*, nec in ſua plebe communicet. *Græcè* c.19.*legitur*, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ, *id eſt*, neque in propria Eccleſia, nec in parochia communicabit

QVÆSTIO VI.

SExta *verò quæſtio eodem ſeptimo capitulo* Concilij Carthaginenſis tertij *terminatur, in quo ſequitur.*

CAP. I. ¶ *In ciuili, & proprio dumtaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in Epiſcopi accuſatione culpabilis inuenitur.*

ILlud *e* verò placuit, vt cùm agere cœperit in Epiſcoporum iudicio, ſi fuerit accuſatoris perſona culpabilis, ad arguēdum *f* non admittatur, niſi proprias cauſas, non tamen Eccleſiaſticas, vel 1 criminales aſſerere *g* voluerit.

1 ¶ Vel criminales.] *Abeſt hoc à Concilio, & cæteris collectoribus, ſed retentum eſt ob caſum, & reperitur in c. ſi accuſatorum.*

CAP. II. ¶ *Propriam cauſam agere valet, cui accuſare non licet.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 7.*c. prope finem*

OMnibus, *h* quibus accuſatio denegatur, in cauſis propriis accuſandi licentia non eſt deneganda.

a *Et Felix Epiſc.2.ad EpiſcoposGalliæ.* b *Anſ.l.3.c.122. Bur.l.1.c.160.Iuo p.5.c.270.Pann.l.4.c.106.* c *Inf.5.q.3.ſi ærrotans.* d *al.voluiſſe.* e *Anſ l.3.c.121.Burch.ibid. Iuo ibidem.Pann.ibidem.* f *al.ad accuſandum, vel agendum.* g *al.dicere.* h *Iuo p.16.c.54.*

CAP. III. ¶ *In accuſatione Epiſcoporum deficiens, ciuiliter tantùm experiri poterit.*

Item Felix Papa, *omnibus Epiſcopis per Galliæ prouincias conſtitutis, epiſtola ſecunda.*

SI *a* accuſatorum perſonæ in iudicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias cauſas aſſerere, non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas voluerint.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis*, *c.5.*

QVod ſi accuſatorum perſonæ in iudicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur niſi proprias cauſas habuerint, non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas.

CAVSA V.

IN *infamiam cuiuſdam Epiſcopi carthula accuſationis occultè conſcribitur: tandem accuſator procedit in publicum. Epiſcopus autem ſemel literis euocatus, cauſæ ſuæ die ſtatuta adeſſe non valens per procuratorem iudici ſe præſentauit, abſque Synodali audientia damnatur. Demùm iudicio per appellationem renouato, de accuſatoris inimicitia Epiſcopus conqueritur: tandem in ipſa probatione deficit accuſator.*

1 *Primò, quæritur, qua pœna ſit feriendus, qui famoſum libellum clanculo ſcribens, probare negligit quæ literis mandauit.*

2 *Secundò, quoties ſit vocandus ad cauſam, antequàm ſententiam damnationis accipiat* b.

3 *Tertiò, an per procuratorem cauſam agere valeat, qui per ſeipſum cauſæ adeſſe non poteſt.*

4 *Quartò, an abſque Synodali audientia ſit damnandus.*

5 *Quintò, an ideò aliquis habendus ſit inimicus, quia crimen alterius indicat.*

6 *Sextò, qua pœna ſit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet.*

QVÆSTIO I.

DE *prima quæſtione* Hadrianus Papa *ſcribit in Capitulis*, c c.49.*al.*50.*dicens.*

CAP. I. ¶ *Flagelletur, qui ſcripta in alterius famam neglexerit probare.*

QVi *d* in alterius famam publicè 1 ſcripturam, aut verba contumelioſa confinxerit, & repertus ſcripta non probauerit, flagelletur: & qui ea prius inuenerit, rumpat, ſi non vult auctoris facti cauſam incurrere.

1 ¶ Publicè.] *Hadrianus, Capitulare Caroli, & Iuo habent*, in publico.

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *l.5. epiſt.39.ſiue c.130.*

QVidam *e* maligni ſpiritus conſilio repletus, contra Caſtorium Notarium, ac reſponſalem noſtrum nocturno ſilentio in publico 1 ciuitatis loco conteſtationem poſuit in eius crimine loquentem, mihíque etiam de facienda pace callidè contradicentem. 2 Et quia quiſquis veraciter loquitur ſemetipſum innoteſcere non debet formidare, oportet, vt publicè exeat, & quæcunque in conteſtatione ſua loqui præſumpſit, oſtendat. Quòd ſi non exierit, neque publicè confeſſus fuerit, quis ille ſit, qui hoc agere præſumpſit, vel conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei, & Domini noſtri IESV CHRISTI ſpiritu definimus, vt ſancti eius corporis, ac ſanginis participatione priuatus ſit. Si verò, quia latet, & quoniam neſcitur, teneri ad diſciplinam *f* non valet, ſi tanti mali conſcios, etiam prohibitus, corpus, ac ſanguinem Domini percipere præſumit.

a *3.q.10. c.fin.Iuo p.6.c.418.* b *al.exciperit.* c *Capit.l.7. c.561.* d *Anſ.l.5.c.77. Iuo p.4.156.& p.16.c.235.* e *6.Iuo p.6.c.381.* f *al diſciplina.] Orig.*

anathema

anathematis vltione percuſſus 3 ſit, vt fallax, ac peſtifer à ſanctæ Eccleſiæ corpore ſit diuiſus. *& infrà.* Sin autem in eadem ciuitate egreſſus ad publicum potuerit docere, quæ dixit, vel certè ſciens ſe non poſſe quæ ſcripſit, oſtendere, errorem ſuum fuerit, apertè confeſſus, Dominici corporis ac ſanguinis participatione non ſit priuatus, neque à corpore ſanctæ Eccleſiæ alienus exiſtat.

1 Publico] *Hæc vox abeſt à manuſcriptis, & originali, & Iuone: ſed ob caſum eſt retenta, & in aliquot vetuſtis eſt gloſſa interlinearis.*

2 ¶ Contradicentem] *Quæ ſequuntur vſque ad verſiculum* Quod ſi. *addita ſunt ex ipſa epiſtola, & referuntur etiam ab Iuone.*

3 Percuſſus ſit] *Antea legebatur,* percutiatur: *ſed cùm ea, quæ antecedunt, ipſo facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc eſt, quemadmodum multa ex epiſtola ipſa. Apud Iuonem verò legitur,* anathematis vltione percuſſus, vt fallax, &c.

Cap. III ¶ *Anathematizentur, qui famoſos libellos in Eccleſia ponunt.*

Item in Concilio Eliberitano, c. 52.

SI *a* qui inuenti fuerint famoſos libellos in Eccleſia ponere, anathematizentur.

Item Codice lib. 9. titulo de famoſis libellis, lege vnica. Impp. Valentinianus, & Valens AA. ¶ *Si quis famoſum libellum domi ſiue in publico, vel quocumque loco ignarus receperit, aut corrumpat prius quàm alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Sin verò non ſtatim eaſdem chartulas vel corruperit, vel igne conſumpſerit ſed vim eorum manifeſtauerit, ſciat ſe quaſi auctorem huiuſmodi delicti capitali ſententiæ ſubiugandum.] & infra. Huiuſmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.*

QVÆSTIO II.

V*Ocatio autem eius, qui impetitur, non ſemel, ſed bis & tertio per congruum ſpatium rationabilibus ſcriptis fieri debet.*

Cap. I. ¶ *Vocatio ad Synodum eius, qui impetitur, & in ſcriptis, & per ſpatium fiat congruum.*

Vnde Damaſus Papa *Stephano Archiepiſcopo epiſt. 3. ſcribit, dicens.*

VOcatio *b* ad Synodum iuxta decreta Patrum canonica eius, qui impetitur, rationabilibus 1 ſcriptis per ſpatium fieri debet congruum atque canonicum: quia niſi canonicè vocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conuentum quacunque neceſſitate, niſi ſponte voluerit, nullatenus ſuis reſpondebit inſidiatoribus.

1 ¶ Rationabilibus ſcriptis,] *In epiſtola Damaſi loco horum verborum legitur,* tam ſua præſentia, quàm & ſcriptis, atque apocriſariis, *verùm Anſelmus, Burchardus, author Polycarpi. & Iuo cum vulgata lectione conueniunt.*

Cap. II. ¶ *Quibus temporum ſpatiis reus vocetur ad cauſam.*

Item Sylueſter Papa.

PRæſenti *c* decreto cenſemus, vt in primis paternaliter *d* vocentur, & per ſeptem dies expectentur, nullius Eccleſiaſticæ rei interdicta licentia. Huic verò expectationi iterum addantur ſeptem dies, interdicta Eccleſiam intrandi licentia, & omnia diuina officia audiendi. Poſt verò addantur duo dies, quibus à pace, & communione ſanctæ Eccleſiæ ſint ſuſpenſi. Deinde verò iterum aliis duobus diebus ſub eadem expectatione deportentur 1 Quibus verò vno die ſuperaddito, omni expectatione veluti iam deſperata reus mox anathematis gladio feriatur.

1 ¶ Deportentur.] *Antea legebatur,* expectentur *Emendatum eſt ex Polycarpo, Anſelmo, & vetuſtis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hæc eſt gloſſa interlinearis;* id eſt, expectentur.

Cap. III. ¶ *Nullius accuſatio per perſcripta ſuſcipiatur.*

Item Damaſus Papa *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 6.*

RElatum *a* eſt ad ſedem Apoſtolicam, vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps in omni terrarum orbe fieri Apoſtolica auctoritate prohibemus, & quod nuper factum eſt, abſque vlla retardatione corrigere *b* curamus, nec *c* vnquam prius per ſcripta eorum, qui accuſantur, cauſam diſcutere liceat, quam per querelantium inſtitutionem *d* vocati canonicè ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter, & intelligat, quæ ei obiiciuntur. *& infrà.* ¶ Leges enim ſæculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes. Vnde canonica Patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſimè clamant, nec accuſationes, nec teſtimonium *e* vllum per ſcripta poſſe proferre, nec de aliis negotiis quicunque teſtimonium dicant, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter, & qui *f* alium accuſare elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque *g* eſt, ne ira quemquam ſubripiat, *h* faciatque citius omne, quod non licet.

Cap. IV. ¶ *Vi, aut timore eiecti, aut ſuis rebus expoliati ab Synodum non vocentur.*

Item Felix Papa II. *Athanaſio, & omnibus orientalibus Epiſcopis, epiſt. prima, c. 3.*

SI *i* primates, accuſatores Epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minimè potuerint, tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonicè conuocatam, non intra anguſta tempora canonicè conuocent, & non priùs, quàm eis per ſcripta ſignificet, quid eis opponitur, vt ad reſponſionem præparati adueniant. Nam ſi aut vi, aut timore eiecti, aut ſuis rebus expolitati fuerint, nec canonicè vocari ad Synodum poſſunt, nec reſpondere æmulis debent, antequam canonicè reſtituantur, & ſua omnia legaliter reddantur.

His auctoritatibus euidentiſſimè datur intelligi, quòd niſi quis canonicè vocatus fuerit, etiam ſi aliqua occaſione ad Synodum veniat, ſuis nullatenus cogitur reſpondere inſidiatoribus. Canonica autem vocatio eſt, quando ſeruato dierum interſtitio, ſecundùm auctoritatem beati Silueſtri, cauſæ ſuæ, literis adeſſe iubetur, quibus, quid ei obiiciatur, auctoritate Felicis Papæ *ſignificari oportet.*

QVÆSTIO III.

Q*Vod autem per procuratorem ſuum cauſam agere valeat, qui impeditus cauſæ ſuæ adeſſe non valet, auctoritate* Romanæ Synodi, *quæ tempore* Hadriani *k* *Papæ celebrata eſt, probari videtur, in qua c. 5. ſic ſtatutum legitur.*

Cap. I. ¶ *Pro ſe legatum ad Synodum mittat, quem grauis neceſsitas premit.*

SI *l* ægrotans fuerit Epiſcopus, aut aliqua eum grauis neceſſitas detinuerit, pro ſe legatum ad Synodum mittat, nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam, electorum iudicum die ſtatuta

a *Cap. lib. 6. c. 243 Poly. l. 3. tit. 21. Anſ. l. 3. c. 89. Iuo, p. 3. c. 251 & 4 c. 154. Burch. l. 3. c. 99.* b *Poly. l. 5. tit. 1. Anſ. l. 3. c. 50 Burch. l. 1. c. 156 Iuo p. 5. c. 266.* c *Poly. l. 5. tit. 3. Anſ. l. 3. c. 120.* d *al. perſonaliter.*

a *Anſ. l. 2. c. 48. Poly. l. 5. tit 1.* b *corrigi rogamus] Orig. c 11. q. 3. c. eorum qui.* d *al. inſtitutiones* e *teſtimonia.] Orig.* f *3 q. 9. qui accuſare.* g *al. quoque.* h *al. cuiquam ſubrepat.* i *Burchard. l. 1. 2. 221. Iuo p. 5. c. 335.* K *In cap. Hadriani, c. 5 & Felix I. epiſt. 2.* l *Poly. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 51. Iuo p. 6. 16. Pann. l. 4. c. 19. 4. q. 5. c. vnico.*

litteris euocatus, minimè occurrerit, hoc eſt, (niſi aliena *a* præoccupauerit neceſſitas) infra duorum, vel trium menſium ſpatium, & eò amplius, prout cauſa dictauerit.

Codicis l.9.tit.de accuſat.& inſcrip.l.3. Imp. Alexander Auguſt. ¶ [*Reos capitalium criminum abſentes etiam per procuratorem defendi leges publicorum iudiciorum permittunt*] ¶ Ecce, *quod Epiſcopus impeditus, & cauſæ ſuæ adeſſe non valens, legatum pro ſe iubetur ad Synodum mittere. Sed legatus iſte non ad cauſam agendam, ſed ad neceſſitatem Synodo exponendam mittitur qua impeditus Epiſcopus Synodo præſentiam ſuam exhibere non valuit. Cauſam autem (maxime criminalem) nulli, niſi per ſe agere licet.*

Cap. II. ¶ *Criminaliter accuſans, vel accuſatus per ſe experiatur.*

Vnde Hadrianus Papa *in capitulis, c.38. ait.*

IN *b* criminalibus cauſis nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt, nec accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur.

Cap. III. ¶ *In omnibus cauſis, præter quàm in criminalibus, Epiſcopi, & ſacerdotes pro ſe aduocatum habeant.*

Item Anacletus Papa.

QVia Epiſcopus, vniuerſique ſacerdotes ad ſolam laudem Dei bonorumque operum actiones conſtituuntur, debet vnuſquique eorum tam pro Eccleſiaſticis, quàm etiam pro ſuis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere aduocatum, non malæ famæ ſuſpectum, ſed bonæ opinionis, & laudabilis artis, inuentum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant,

Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in Cōcilio Eugenij Papæ ſecundi tempore Ludouici, ac Lotharij Imperatorum habito, c.19 Quod etiam à Leone quarto eſt repetitum. Ex quo canone Lotharius, lib.2. legum Longobardi. tit.de aduocatis, & Vicedominis, octauum capitulare cōpoſuit

QVÆSTIO IV.

Q*Vòd autem abſque Synodali audientia damnari non debet, auctoritate* Iulij Papæ c *probatur, qui epiſt. 1. ait.*

Cap. I. ¶ *Niſi in legitima Synodo Epiſcopus iudicari, vel audiri non debet.*

NVllus Epiſcopus niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica auctoritate conuocata ſuper quibuſdam *d* criminationibus pulſatus audiatur, vel *e* iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præſumptum à quibuſdam fuerit, in vanum deducatur, quod egerint, nec inter ſtatuta 1 Eccleſiaſtica vllo modo reputetur.

1 ¶ Statuta.] *Abeſt hæc dictio ab Originali, & cæteris locis indicatis.*

Cap. II. ¶ *Epiſcopus accuſatus à duodecim audiatur, cauſæ verò finis ad ſedem Apoſtolicam deferatur.*

Item Zepherinus *Vrbis Romæ Archiepiſcopus, epiſtola prima Epiſcopis Siciliæ.*

DVodecim *f* iudices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, à quibus eius cauſa iuſtè iudicetur: nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur, quàm ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocatus *g* ad ſuorum primò conuentum Epiſcoporum per eos eius cauſa iuſtè audiatur & rationabiliter diſcernatur. Finis verò eius cauſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, vt ibidem terminetur: nec antea finiatur, (ſicut ab Apoſtolis, vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt] quàm eius auctoritate fulciatur.

Quòd verò abſque ſynodali audientia Epiſcopus damnari prohibetur, ſine præiudicio Romanæ ſedis oportet intelligi, quæ ſua auctoritate, quoſque valet damnare, vel damnatos abſoluere. Vnde Gelaſius Papa [*Ipſi ſunt canones*] *infrà cauſa nona,* [*Sententia a excommunicationis notatus.*] ¶ *Item Hadrianus, c.8.* [*Saluo Romanæ Eccleſiæ in omnibus primatu, manifeſtum eſt, quòd illa, quæ ſunt per vnumquamque prouinciam, ipſius prouinciæ Synodus diſpenſet: ſicut in Nicæno conſtat decretum eſſe Concilio. Cùm verò accuſatus ad Concilium venerit quicquid conſidentium conſultationibus agitur, aut ab accuſantium parte proponitur, non contentioſis vocibus, ſed mitiſſima verborum relatione proferatur.*

Cap. III. ¶ *In cognitione cauſarum contentioſi locum non habeant.*

Vnde in Toletano Concilio XI.c.1. *legitur.*

IN loco benedictionis conſidentes Domini ſacerdotes nullis debent aut indiſcretis vocibus perſtrepere, aut quibuſlibet tumultibus perturbari, *b* nullis etiam vanis fabulis vel riſibus agi, & (quod deterius eſt) obſtinatis diſceptationibus tumultuoſas voces effundere. [Si quis enim, vt Apoſtolus *c* ait. putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio:] cultum enim ſuum iuſtitia perdit, quando ſilentia iudicij obſtrepentium turba *d* confundit, dicente Propheta. *e* [Erit cultus iuſtitiæ ſilentium.] Debet ergo quidquid aut conſultationibus *f* conſidentium agitur, aut ab *g* accuſantium parte proponitur, ſic mitiſſima verborum relatione proferri, vt nec contentioſis vocibus ſenſus audientium turbent, nec iudicij *h* vigorem de tumultu eneruent. Quicunque ergo in conuentu Concilij hæc, quæ præmiſſa ſunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel riſibus Concilium conturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum, quò præcipitur, *i* [Eiice deriſorem, & exibit cum eo iurgium,] & cum omni dedecore de confeſſione *k* abſtractus, à communi cœtu ſecedat, & trium dierum excommunicationis ſententiam perferat.

QVÆSTIO V.

N*Vnc autem quæritur, an ſit aliquis iudicandus maleuolus, quia crimen alterius indicat. De hoc ſcribit* B. Auguſtinus *ſerm.l.3.de communi vita clericorum, ſeu regula tertia, dicens.*

Cap. I. ¶ *Magis nocet, qui crimen celat, quàm qui amabiliter indicat.*

NOn vos iudicetis eſſe maleuolos, quando crimen alterius indicatis. Magis quippe innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros quos indicando corrigere poteſtis; tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet ſecari, nonne crudeliter à te ſiletur, ac miſericorditer indicatur? quanto ergo potius debes *m* manifeſtare crimen, ne deteriùs putreſcat in corde?

Cap. II. ¶ *Nec qui parcit, eſt amicus, nec qui verberat, inimicus,*

a *alia.*] *Orig.* b *Anſ.l.3.c.88. Pann.l. 4. c. 36.* c *Et in c. Hadriani, c.3. Capitular.l. 6. c. 287.* d *al. quibuſuis.* e *al. id. eſt.* f *3.q.8.c.1. Poly.l.5.tit.4. Anſ.l.3.c.46. Iuo, p.5.c.245.* g *al vocato.*

a *eſt initium cauſæ nonæ. Supra, 3 q.6. neminem. Anſelmus. in princ. Iuo, p.6. c. 245.* b *al. perturbare.* c *Iac. 1.* d *al. turbo alit. quando ſilentium perit, & iudicium obſtrepentiū turba confundit.*] e *Eſa. 32.* f *aliter collationibus.* g *aliter à cauſantium.* h *al. iudicium.* i *Prouerb. 22.* K *in vulgatis legebatur, confeſſione, & al. conceſſione.* l *Idem epiſt. 109.* m *eum debes manifeſtare, ne &c. Orig.*

Idem

Idem *ad Vincentium Donatiſtam, & Rogatiſtam, epiſt.48.*

NOn *a* omnis, qui parcit, [amicus eſt, nec omnis, qui verberat inimicus. Meliora ſunt vulnera amici, quam voluntaria oſcula inimici. Melius eſt cum ſeueritate diligere, quam leuitate decipere. ¶ Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat, quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. ¶ Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus moleſtus ambos amat. Quis nos poteſt amplius amare, quàm Deus? Et tamen nos non ſolùm docere ſuauiter, verùm etiam ſalubriter terrere non ceſſat. Fomentis lenibus, quibus conſolatur, ſæpè etiam mordaciſſimum medicamentum tribulationis adiungens, exercet fame Patriarchas, *b* etiam pios, & religioſos; populum contumacem pœnis grauioribus agitat; non aufert ab Apoſtolo *c* ſtimulum carnis tertiò rogatus, vt virtutem in infirmitate perficiat. *& infrà.* ¶ Noueris 1 aliquando furem auertendis pecoribus pabulum ſpargere, aliquando Paſtorem flagello ad gregem pecora errantia reuocare.

1 ¶ Noueris.] *Apud B. Auguſtinum legitur,* & noueris, *pendéſque hæc pars ex ſuperiore periodi parte,* & putas nullam vim adhibendam eſſe homini, &c.

CAP. III. ¶ *Non odio habetur, ſed diligitur, qui caſtigatur & corripitur.*
Item ex ſermone 84. Ambroſij, *qui ſic incipit.* [*Amarior fortaſſe.*]

NOn oſculatur ſemper pater filium, ſed & aliquando caſtigat. Ergo, quando caſtigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas, quæ dulciores ſunt, cùm amariſſimè *d* inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio, quam blanda remiſſio. Vnde ait Propheta *e* [Dulciora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici.]

Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert vtilitati fraternæ, qui crimen accuſando, vel indicando perſequitur, quam qui celando fouere nititur. Euſebius *autem Papa contra ſtatuere videtur, dum aliorum crimina ſponte confitentes in Epiſcoporum accuſatione recipi prohibet, dicens epiſt. prima ad Epiſcopos Galliæ.*

CAP. IV. ¶ *Ad accuſationem non admittantur aliorum crimina ſponte confitentes.*

ILli, *f* qui aut in fide catholica, aut inimicitia ſuſpecti ſunt, ad pulſationem Epiſcoporum non admittantur: quia veritatem profeſſionis infidelitas, & inimicitia impedire ſolet. Nec illi credendi ſunt, aut admittendi, quia aliorum ſponte crimina confitentur: & ideò replicanda eſt ſollicitè veritas, quam ſponte prolata in illis vox habere non poteſt. Hanc diuerſis cruciatibus è latebris ſuis religioſus *g* tortor exigere debet, vt dum pœnis corpora ſubiiciuntur, quæ geſta ſunt, fideliter, & veraciter exquirantur.

CAP. V. ¶ *De eodem.*
Item *in Prouerbis, c.11.*

QVi ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum. *Item infrà c.26.* Quæ viderũt oculi tui, ne proferas in iurgio cito, ne poſteà emendare non poſſis, cùm dehoneſtaueris amicum tuum.

Sed aliud eſt ex charitate aliorum crimina deferre, vt quos ſecreta admonitione corrigere non poſſumus, conuictos iudicis ſententia corripiat: atque aliud inſidiando falſa obiicere, vel inſultando vera facilè exprobrare. Illud verò charitatis, hoc autem impietatis eſt officium. Vnde in eiſdem prouerbiis, c 12. dicitur. [*Verba impiorum inſidiantur ſanguini os iuſtorum liberabit eos.*] *& infrà* [*qui quod nouit, loquitur index* 1 *iuſtitia eſt: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.*] *Item* ¶ [*Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem teſtis eſt repentinus, cõcinnat linguam mendacij. Item c.13.* ¶ [*Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodiet animam ſuam: qui autem conſideratè* a *loquitur, ſentiet mala.*] *& infrà.* [*Verbum mendax iuſtus deteſtabitur: impius autem confundit, & confundetur.* [*Item Auguſtinus in Pſal.37.* [*Si aliquando* 2 *humana infirmitate pedes noſtri in aliquod peccatum moueantur, inſurgunt linguæ iniquiſſimorum inimicorum, cùm fuiſſet miſerendum, irrident impij, vnde dolent pij.*]

1 ¶ Iudex.] *Sic in Bibliis etiam Compluti, & Antuerpiæ impreſſis. Sed in nonnullis manuſcriptis habetur* Index. *Græcè autem* ὃ ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀναγγέλλει δίκαιος, ὁ δὲ μάρτυς τῶν ἀδίκων δόλιος, *id eſt,* clarum teſtimonium dat iuſtus, teſtis autem iniuſtorum doloſus.

2 ¶ Si aliquando.] *Hic verſiculus videtur ſumptus partim ex verbis B. Auguſtini, partim ex gloſſa marginali, & interlineari in eumdem locum ex eod.* B. Auguſtino & Caſſiodoro.

QVÆSTIO VI.

1. Q*Vi autem, quod intulit, probare non valet, puniendus eſt.*

CAP. I. ¶ *Puniatur, qui aliis falſa intulerit.*
Vnde Hadrianus Papa *ait in Capitulis,* b *c. 41.*

OMnis *c* qui aliis falſa intulerit, puniatur & pro falſitate ferat infamiam.

CAP. II. ¶ *De eodem,*
Item Gregorius Papa 2.

Q*Vi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere quam ſi probaſſet, reus vtique ſuſtineret.*

¶ *Hic Gratianus partem ſequentis Capituli quaſi quandam per ſe ſententiam, quòd non raro ſolet, proponit.*

CAP. III. ¶ *Qua pœna feriatur, qui crimen illatum non probat.*
Item *in regeſto.*

QVia *d* iuxta canonicas Patrum ſententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quã ſi probaſſet, reus vtique ſuſtineret, ac per hoc, quia Subdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impoſitionem manus (qua carere non potuiſſet) non habuit, nõ ſolùm 1 Sacerdotio, ſed officio caruit, tamquam reuera infamis meruit verberibus caſtigari. Nam cui cum tribus teſtibus, veluti laico crimen, quodlibet approbatur, non eſt mirũ quod obiecit dum probare non ſufficit, ſi corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex iuris ſimilitudine ſubiugatur. Quod enim eſſet diacono gradum amittere, hoc fuit ſubdiacono famæ plenitudine caruiſſe. ¶ *In regeſto B. Gregorij hæc non ſunt inuenta, ſed habentur nomina in vita ipſius à Ioan diacono ſcripta. lib.4.c.31 Is enim poſtquam citauit epiſtolam 66. libri noni. Anthemio ſubdiacono ſcriptam, inde iſta colligit.* Idcirco Gregorius non probantem quod obiecerat ſubdiaconum officio iubet priuari, quia iuxta canonicas Patrum ſententias, qui calumniam, &c. *vſque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Ioan. Diacono ſumptum eſt, ita in Decretalibus caput primum, tit. de calumniat. ex ipſa Gregorij ad Anthemium epiſtola eſt acceptum.*

1 ¶ Solùm.] *Vox iſta abeſt ab Originali, ſed ob gloſſam non eſt inducta.*

Codice libro primo, tit. de Epiſcopis, & Clericis lib.8. Imperator Theodoſius. 2. pars. ¶ *Preſbyteri citra iniuriam quæſtionis teſtimonium dicant, ita tamen, vt falſa*

a 23.q.4. *nimium.* §. *non omnis. Prouer.27.* b *Gen. 42.* c 2.*Cor.2.* d *al. amarius.* e *Prouer.27.* f *Anſ.l.3.c.25.* g *rigoroſus.*] *Orig.*

a *inconſideratus eſt ad loquendum.* [*vulg. in verſic. quia dixi.* b *c.l.2.c.277.* c *Anſ.l.3.c.93.* d *Ioan. Diac. lib.4. vitæ B. Greg. c.31.*

non ſimulent. Cæteri verò Clerici, qui eorum a deinde gradum vel ordinem ſequuntur, ſi ad teſtimonium dicendum petiti fuerint, prout leges præcipiunt, audiantur: vt ſalua tamē ſit litigatoribus falſi actio, ſi fortè Presbyteri, qui ſuo nomine ſuperioris teſtimonium dicere citra aliquam corporalem iniuriam ſunt præcepti, hoc ipſo quod nihil metuant, vera ſuppreſſerint. Multò magis enim pœna digni ſunt, quibus quamplurimum honoris per noſtram iuſſionem delatum eſt, ſi occultè c inueniantur in crimine. ¶ *Item conſtitutione tertia coll. nona* d. ¶ *Presbyteri, ſeu diaconi ſi falſum teſtimonium dixerint, ſi quidem in re pecuniaria, diuino miniſterio duntaxat per tres annos ſeparati, monaſterio tradantur, ſi in criminali, Clericatus honore nudati, legitimis pœnis ſubiiciantur. Cæteri verò Clerici communi* 1 *iure ab officio Eccleſiaſtico pulſi ſine delectu cauſæ legitimè coërceantur.*

1 ¶ Communi.] *Hæc omnia verba,* communi iure ab officio Eccleſiaſtico pulſi, *abſunt à manuſcriptis, ſunt tamen in tranſlatione, quæ habetur in Codice. Nec verò Gratianus ipſa omnia verba aut veteris interpretationis, aut Iuliani, aut Irnerij retulit. Quare operæ pretium fuerit nouellam ipſam græcam & vulgatas interpretationes conſulere: exſtant enim aliquæ varietates non contemnendæ.*

Cap. IV. *Ad ſanctæ communionis miniſterium* e *non accedat, qui crimen illatum non probat.*

Item Gregorius *Ianuario Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 24.*

3. ps. EPiphanium Presbyterum quorumdam ſacerdotum f literis criminaliter accuſatum, cuius nos, vt valuimus diſcutientes cauſam, nihilque in eo obiectorum reperientes, vt ad locum ſuum reuerteretur, abſoluimus. Criminis ergo eius auctores te volumus perſcrutari: & niſi qui eaſdem tranſmiſit epiſtolas, paratus fuerit hoc, quod obiecit canonicis, atque diſtrictiſſimis probationibus edocere, nullatenus ad ſanctæ miniſterium g communionis accedat.

1 ¶ Epiphanius.] *In epiſtola hæc antecedunt.* Præterea noſtri latorem præſentium Epiphanium Presbyterum quorundam, &c.

Cap. V. ¶ *Qua pœna delator ſit feriendus.*

Item ex decreto Hadriani Papæ h, c 49.

DElatori i autem lingua capuletur, aut conuicto caput amputetur. ¶ Delatores autem ſunt, qui inuidia produnt alios.

Habetur inter Capitula Hadriani, c. 40. allatum, quantum coniicere licet, ex legibus ſæcularibus. Nam in Codice Theod. lib. 10. tit. 10. l. 2. ferè idem, in libro autem 7. c 360. prorſus idem habetur.

Cap. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item ex* Concilio k Eliberitano.]

DElator l ſi quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fuerit proſcriptus, vel interfectus, placuit non 1 niſi in fine accipere communionem. Si leuior cauſa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, poſt quinquennij tempora admittatur ad baptiſmum.

1 ¶ Non niſi.] *In Concilio ipſo, & Capitularibus legitur,* nec in fine: *quod in multis eiuſdem Concilij decretis reperitur. Quomodò autem hic, & apud Burchardum, atque Iuonem legitur, conuenit Canoni 13. Nicæni Concilij, in quo ſic ſtatutum eſt.* De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularíſque ſeruabitur, ita, vt ſi quis egreditur è corpore, vltimo & neceſſario viatico minimè priuetur. *Hanc controuerſiam copioſè explicat Innoc. I. epiſt. l. 3. c. 2. Exuperio Epiſcopo Toloſano.*

---

a *aliter eum.* b *aliter ſub.* c *aliter ſi in occulto inueniatur crimen.* d *Cod. eod. tit. Authentica ſeq. Presbyteri. Nouella 123. §. Reuerendiſſimis.* e *aliter myſterium.* f *Sardorum.* g *aliter myſterium.* h *In Capit. Hadriani, p. 49.* i *Capit. l. 7. c. 360. Anſelmus l. 3. c. 38.* k *Capit. l. 6. c. 244.* l *Burchardus l. 6. c. 27. Iuo, p. 10. c. 156.*

Cap. VII. ¶ *Qui innocentem falſo crimine maculauerit, Sacerdotis arbitrio pœna diuturna purgetur.*

Item ex octaua Synodo a.

SI quis falſum dixerit, vel perſonam innocentis falſo crimine maculauerit: iuxta Sacerdotis arbitrium diuturna pœnitentia expurgetur.

¶ *Capiti huic in vulgatis erat præpoſitum nomen Paleæ quod ſublatum eſt auctoritate omnium vetuſtorum exemplarium, quotquot collata ſunt. Extat autem in regula monachorum B. Iſidori c. 17.*

Cap. VIII. ¶ *A communione coërceatur vel ſæcularis, vel Laicus, qui Eccleſiam, vel Clericum per calumniam fatigauerit.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 32.*

SI b quis verò ſæcularium per calumniam Eccleſiam, aut Clericum c fatigare tentauerit, & conuictus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & à catholicorum communione, niſi dignè pœnituerit, coërceatur d.

CAVSA VI.

DVO *fornicatores, & infamia notati, quemdam religioſum Epiſcopum de ſimonia accuſare nituntur: reus alterius prouinciæ Archiepiſcopi iudiciū expetit: tandem in probatione deficit accuſator, eius cogitur ad ſuæ innocentiæ aſſertionem.*

1 *Hic primùm quæritur, an crimine irretiti, vel infamia notati ad huiuſmodi* e *accuſationem ſint admittendi.*
2 *Secundò, ſi Epiſcopus in eos accuſationem vertere voluerit, an ſimplici aſſertioni ſuæ ſit fides habenda.*
3 *Tertiò, ſi liceat ſibi expetere iudicium Archiepiſcopi alterius prouinciæ.*
4 *Quartò, cuius iudicium ſibi ſit expetendum, ſi circa ſuam ſententiam Epiſcopos ſuæ prouinciæ diſcordare contigerit.*
5 *Quintò, ſi in probatione deficit accuſator, an reus ſit cogendus ad probationem ſuæ innocentiæ.*

QVÆSTIO I.

QVod autem crimine irretiti alios accuſare non poſſunt *Anacletus Papa teſtatur, epiſt. 2. Epiſcopis Italiæ dicens.*

Cap. I. ¶ *A criminoſis Sacerdos accuſari non permittitur.*

SI ſacerdos ſine crimine eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accuſari, aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quàm ab iis, qui ſine crimine ſunt, & iuxta 1 electionem ſacerdotes ordinari poſſunt, & tales per omnia inueniuntur, quales ſacerdotes eligi iubentur.

1 ¶ Iuxta electionem.] *Sic in omnibus collatis manuſcriptis Codicibus, præterquàm in vno, in quo eſt,* iuſta electione. *In vulgatis erat,* iuxta electionem canonicam. *In epiſtola autem ipſa ſic legitur,* & iuxta electionem, ſi neceſſitas fuerit, aut ipſi volendo Domino ſeruire elegerint, ſacerdoteſque ſine crimine fieri, & ordinari poſſint, & tales per omnia fuerint, quales eligi ſacerdotes iubentur.

Cap. II. ¶ *Infames, & qui culpis exigentibus ad Sacerdotium promoueri non poſſunt, ſacerdotes non accuſent.*

Item Hadrianus Papa *in Capitulis, c. 21.*

OMnes f verò infames eſſe dicimus, quos leges ſæculi infames appellant, & omnes, qui culpis exigentibus ad

---

a *In regula Iſidori, c. 17.* b *Anſ. l. 3. c. 116. Burc. l. 15. c. 5. Iuo p. 6. c. 362. & p. 6. . 6* c *Clerum.] Orig.* d *al. arceatur.* e *al. huius.* f *Poly. l. 5. tit. 1.*

ſacer

ſacerdotium non poſſunt prouehi. Indignum eſt enim, vt illi eos accuſent, qui eſſe non poſſunt, quod ipſi ſunt: quoniam ſicut maiores à minoribus non iudicantur, ita nec criminari poſſunt.

CAP. III. ¶ *Infames ſunt qui regnum Dei conſequi non valent.*

Item Fabianus Papa *epiſt.* *ad Epiſcopis Orientalibus.*

ILli, qui illa peccata perpetrant, de quibus Apoſtolus *a* ait. [Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei nõ conſequentur] valde cauendi ſunt & ad emendationem, ſi voluntariè noluerint, compellendi, quia infamiæ maculis ſunt aſperſi, & in barathrum delabuntur, niſi eis Sacerdotali auctoritate ſubuentum fuerit. ¶ Similiter & illi, de quibus ipſe ait *b*, [Cum huiuſcemodi hominibus nec cibum ſumere,] quia infamia ſunt notati, antequam Sacerdotali auctoritate ſanentur, & in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ redintegrentur: quia, qui extra nos ſunt, nobiſcum cõmunicare non poſſunt.

CAP. IV. ¶ *Ante ſatisfactionem excommunicati ad accuſationem non admittantur.*

Item Fabianus, *epiſt.1.*

ij OMnes *c* illi ſunt ab accuſatione repellendi, quos Apoſtolus commemorat. dicẽs *d*. [Cum eis nec cibum ſumere, & ante ſatisfactionem Eccleſiæ non ſunt ſuſcipiendi.

CAP. V. ¶ *Sacerdotes non niſi à coæqualibus accuſari debent.*

Item Clemens Papa, *Iacobo Hieroſolymorum* 1 *Epiſcopo, epiſt.1.*

BEatus *e* Petrus homicidas, & adulteros & cunctos criminalibus nexibus alligatos. & qui eis coæquales nõ erant, ab Epiſcoporum *f* vexatione, & accuſatione dicente *g* Domino, prohibebat, & non niſi coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat, *& paulò poſt.* ¶ Infames etiam omnes, & quos Primates, & leges ſæculi non ſuſcipiunt, ſed & Laicos ab eorum accuſatione, & vexatione ſemper repelli debere rogabat, & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam ſuperiorem, ſanctioréemque, ac diſcretam à ſæcularibus, & Laicis hominibus eſſe & ſpirituales quoſque atque Sacerdotes ſuper carnales, ac Laicos ſemper conſtituendos docebat, quoniam pro minimo nobis eſſe debet, vt à talibus arguamur, & iudicemur, vel ab humano die. Maiores *h* verò à minoribus nec accuſari, nec iudicari vllatenùs poſſe dicebat: quoniam non ſolùm hoc diuinas, ſed & leges ſæculi inhibere docebat.

1 ¶ Hieroſolymorum.] *Anteà erat,* Metropolitano, *Emendatum eſt ex pleriſque manuſcriptis Codicibus. Nam & Clemens in epiſtola ſic ipſum Iacobum vocat.*

CAP. VI. ¶ *Qui criminoſus fuerit, Sacerdotes accuſare non poteſt.*

Item Hadrianus Papa, *in Capitulis, c.68.*

iij. QVi *i* crimen intendit, agnoſcendum eſt, ſi ipſe ante non fiat criminoſus: quia periculoſa eſt, & admitti non debet rei aduerſus quemcunque profeſſio. *& infrà c.72.* ¶ Teſtes autem ſine aliqua ſint infamia, vxores, & filios habentes, & Chriſtum omninò prædicantes.

Non ſolùm autem criminoſi, ſed etiam quilibet alij ab accuſatione Epiſcoporum repelluntur.

CAP. VII ¶ *Deo non placet, qui ſeruos ſuos accuſat.*

Vnde Anacletus Papa, *epiſt. 1. ait.*

SI omnia in hoc ſæculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendiis, qui ſolem certat facibus adiuuare Ideò ſi aliquis putat ſe Deo in hoc placere, quod ſeruos ſuos accuſat, & vt meliores fiant, dicit ſe hoc agere in vanum laborat, & plus inuidiæ ſtimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adiectione non indiget, nec vlla requirit commendationis augmenta.

CAP. VIII. ¶ *Populus ſacerdotes arguere, vel increpare non valet.*

Item Teleſphorus *a epiſtola vnica, c.3.*

SAcerdotes *b* qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi: atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus ſe Domini populus benedici, ſaluari & inſtrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. Populus enim ab eis docendus eſt, & corripiendus, non ipſi ab eo: quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, & *infrà.* ¶ Dei *d* ergo accuſat ordinationem, qui eos, qui ab eo conſtituuntur ſacerdotes, accuſat, vel damnari cupit. *Idem infrà.* ¶ Hi, qui 1 non ſunt idonei, non ſuſcipiantur ad accuſationem: omnes, qui aduerſus Patres armantur, infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt, non reſpuendi, aut inſidiandi.

1 ¶ Hi qui.] *In aliquot vetuſtis codicibus eſt caput diſtinctum à ſuperiore.*

CAP. IX. *De eodem.*

Item Pius Papa *e epiſt. 1.*

OVes *f* paſtorem ſuum non reprehendant, plebs Epiſcopum non accuſet, nec vulgus eum arguat: quoniam non *g* eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſeruus ſupra Dominum. Epiſcopi autem à Deo ſunt iudicandi, qui eos ſibi oculos elegit. Nam à ſubditis, aut prauæ vitæ hominibus non ſunt arguendi, vel accuſandi, aut lacerandi. *& infrà.* ¶ Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quantò minùs in ſuſpicionem debet venire fidelis homo, vt dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult? quia omnis ſuſpicio potiùs repellenda eſt, quàm approbanda, vel recipienda.

Ipſa autem detractio, licet ex vitio detrahentium, tamen iuſto Dei iudicio nonnunquam aduerſus bonos excitatur; vt quos vel domeſtica præſumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet.

CAP. X. ¶ *Ne quis de ſe præſumat, linguæ malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur.*

Vnde Ambroſius *ad c.22. Lucæ*

¶ *Rubrica hæc non valde conuenit ſubiecto capiti, & piè eſt interpretanda, nam ſimili locutione vtitur Dauid 2. Reg. 16. loquens de Semei.*

IMitare Petrum tertiò alibi *h* dicentem [Domine tu ſcis, quia diligo te.] Etenim, quià tertiò negauerat, tertiò confitetur: ſed negauit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideò dicta ſunt, vt ſciatis, neminem iactare ſe debere. Nam ſi Petrus lapſus eſt, quia dixit *i* [Et ſi alij ſcãdalizati fuerint in te, ſed non ego,] quis alius iure de ſe præſumat? Denique & Dauid, quia dixerat *k* [Ego dixi in mea abundantia non mouebor in æternum;] eam ſibi iactantiam obfuiſſe profitetur, dicens: [Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.]

CAP. XI. ¶ *Vt boni ſalubriter humilientur, linguæ malorum contra eos inſurgunt.*

Item Gregorius *lib.9. epiſt 39. ad Theotiſtam patriciam.*

SVnt plurimi qui vitam bonorum ampliùs, quàm debent, laudant: & ne qua elatio de laude ſurrepat,

a *Gal.5.* b *1. Cor.5.* c *Anſ.l.3.c.1.* d *1. Cor.5.* e *Ioan. 8. Anſ. ibid.* f *eorum.] Orig.* g *docente.] Orig.* h *1. Cor.4.* i *Anſ.l.3.c.88. ſuprà 3.q.11. neganda.*

a *Et Iulius in decr c.10,* b *Anſ.l.3.c.22. Iuo par.6.c.314.* c *Matt.10.* d *Iuo p.6.c.315.* e *Et Cornelius epiſt.1.* f *Poly lib.5.tit.1. Iuo p.5.243. Pann.l.4.c.36.* g *Luc.6.* h *Ioan.21.* i *Mar.14.* k *Pſal.29*

permitti

permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem & obiurgationem prorumpere, vt ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur. Hinc eſt ergo, quod Doctor gentium ſe in prædicatione currere teſtatur per infamiam, & bonam famam, qui etiam dicit *a* [Vt ſeductores & veraces.]

Verùm b *hac auctoritate prohibentur ſpirituales à carnalibus accuſari, non carnales à ſpiritualibus. Quod ex verbis eiuſdem datur intelligi, quibus in eodem Capitulo* 1 *ſubiungit dicens.*] *Capite* c *langueſcente faciliùs reliqua corporis membra inficiuntur, ſicut ſcriptum* d *eſt.* [*Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vſque ad verticē non eſt in eo ſanitas.*] *Quapropter manifeſtum eſt, diabolum (qui ſicut Leo* e *rugiens circuit, quærens quem poßit deuorare) cordibus plebeium ſuadere, vt Doctoribus atq; Paſtoribus ſuis detractiones irrogent, vel eos accuſent, vt plebes langueſcentes (non tenentibus Paſtoribus fræna eorum) laſciuiant, atque in ima ruant, vt ſaltem ſic periclitari poßint. Multùm verò diſtant damna morum à damnis rerum temporalium, cùm iſta extra non ſint, illa verò in nobis.*] *& infrà* f. [*Peius* 2 *malum fore non exiſtimo, quam Chriſtianos ſuis inuidere ſacerdotibus.*

1 ¶ Capitulo.] *Quæ ſubiungit Gratianus,* capite langueſcente, &c. *ſunt in epiſt.* 5. *Anacleti, & apud Iſidorum de ſummo bono, lib.* 3. *c.* 38.

2 ¶ Peius.] *Sunt in prima epiſt. Alexandri I.*

CAP. XII. ¶ *Deo rectè famulantes perſequi non licet.*

Hinc etiam Felix II. *ait Epiſcopis in Alexandrina Synodo congregatis.*

QVieſcite (inquit ſancta & magna Nicæna Synodus,) & nolite perſequi eos, qui rectè *g* Deo famulantur, & ſynceta voluntate ſuperni *h* Dei mandata cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubiugantur, quia nec decet, nec ordo patitur, vt iniqui, & carnales ſpirituales perſequantur.

CAP. XIII. ¶ *Subditi Prælatos ſuos accuſare non debent.*

Item Anterus 1 Papa, *epiſt. vnica.*

EX *i* merito plebis nonnunquam Epiſcopi deprauantur, quatenus procliuius cadant, qui ſequuntur. Capite langueſcente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores *k* ſunt, qui vitam, moréſque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiáque diripiunt. Caueat vnuſquiſque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. [Sedens (inquit *l*) aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo: Et aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, &c.] Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiántque ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta, quæ de aliis loquuntur, ſua ſententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert. Officij ſingulorum ſit, dilectiſſimi, non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam, nec quid in cuiuſquam domo agatur, alia domus per eos *m* vnquam nouerit. Habeant omnes ſimplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantententur inſidiis.

1 ¶ Anterus.] *Sic reſtitutum eſt ex pleriſque vetuſtis. Nam anteà erat,* Gregorius. *Confectum autem caput hoc eſt magna ex parte ex Anacleti ſententiis in epiſt.* 3.

a 2. *Corinth.* 6. b *Euſebius in epiſt. ad Galliæ Epiſcopos.* c *Infra eadem cap. ex merito.* d *Eſai.* 1. e 1. *Petri* 5. f *Paulò aliter in Originali impreſſa.* g *al. Deo perfectè miniſtrant.* h *al. ſuperna.* i *Anacletus epiſt.* 3. *Iſidorus lib.* 3. *de ſummo bono, cap.* 58. *Suprà ead. C. ſunt plurimi.* k *Infrà eadē, deteriores & 9. quæſt.* 3. *facta.* l *Pſal.* 49. *Hieronymus ad Nepotianum ſimile.* m *vos*] *Orig.*

CAP. XIV. ¶ *Sapiens nocere non cupit.*

Item Lucius Papa, *a epiſt.* 1. *vnica, Epiſcopis Galliæ, & Hiſpaniæ ſcribens.*

SApiens non eſt omnis, qui nocet.

CAP. XV. ¶ *Raptoribus deteriores ſunt Epiſcoporum detractores.*

Item Anacletus Papa, *epiſt.* 3.

DEteriores *b* ſunt, qui Doctorum vitam, moréſque corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum, prædiáque diripiunt. Ipſi enim ea, quæ extra nos licet noſtra ſint, auferunt, noſtri autem detractores & murum corruptores noſtrorum: ſiue qui aduerſus nos armātur, propriè noſipſos diripiunt 1, & ideò iuſtè infames ſunt, & merito ab Eccleſia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis ſæpè Paſtores deprauantur Eccleſiæ, vt procliuius corruant, qui ſequuntur.

1 ¶ Diripiunt.] *Anteà legebatur,* noſipſos decipiunt. *Emendatum eſt in Iſidoro lib.* 3. *de ſummo bono, c.* 38. *Anacleti verba, quantum coniici poteſt, referente, & optimè conuenit cum iis, quæ antecedunt. Verum in duobus antiquis exemplaribus epiſtolarum Anacleti, altero Vaticanæ, altero Florentinæ bibliothecæ, habetur,* non nos, ſed propriè ſeipſos decipiunt.

CAP. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Alexander Papa, *epiſt.* 3.

SVmma c iniquitas eſt, fratres, detrahere, & accuſare. Vnde ſcriptum *d* eſt: [Omnis, qui detrahit fratri ſuo homicida eſt: omnis homicida non habet partem in regno Dei.]

Patet ergo, vt præmiſſum eſt, quod carnales, prohibentur ab accuſatione ſpiritualium, non ſpirituales ab accuſatione carnalium.

1. pars. *Cum itaque criminoſi, & infames ab accuſationibus prohibeantur, videndum eſt, quos Canonum ſacra auctoritas infames appellet.*

CAP. XVII. ¶ *Quæ perſonæ infames habeantur.*

De his Stephanus e *Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus ſcribit Hilario, epiſt.* 1. c. 1. *dicens.*

INfames *f* eſſe eas perſonas dicimus quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id eſt, omnes, qui Chriſtianæ legis normam abiiciunt, & ſtatuta Eccleſiaſtica contemnunt, ſimiliter fures, ſacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; ſepulchrorum quoque violatores, & Apoſtolorum, atque ſucceſſorum eorum, reliquorúmque Patrum ſtatuta libenter violantes, & omnes, qui aduerſus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur: ſimiliter & inceſtuoſos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis *g* fugientes, & qui indigna ſibi petunt loca tenere, aut facultates Eccleſiæ abſtrahunt iniuſtè; & qui fratres calumniantur, aut accuſant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant & omnes anathematizatos, vel pro ſuis ſceleribus ab Eccleſia pulſos, & omnes, quos Eccleſiaſticæ, vel ſæculi leges infames pronunciant. Hi nimirùm *h* omnes, nec ſerui ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigami, nec iſti qui curiæ deſeruiunt, vel non ſunt integri corpore, aut ſanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes ſanctorum decretis exiſtunt, aut furioſi manifeſtantur, hi omnes, inquam, nec ad ſacros gradus debent prouehi, nec iſti nec liberti, neque ſuſpecti, nec rectam fidem, vel dignam; conuerſationem non habentes ſummos Sacerdotes poſſunt accuſare 1.

a *Et Cornelius Papa epiſt.* 2. *Iuo p.* 5. *c.* 194. b *ſupra ead. cap. ex merito. Burchar. lib.* 1. *cap.* 138. *Deuſdedit par.* 3. *Iuo par.* 5. *c.* 239. *Anſ. lib.* 3. *c.* 11. c *Anſ. l.* 6. *c.* 137. d 1. *Ioan.* 3. e 2. *q.* 4. *c.* 7. *ſuprà.* f *Poly. l.* 5. *tit.* 1. *Deuſdedit par.* 3. *Anſ. l.* 3. *c.* 5 *Burch. l.* 1. *c.* 173. *Iuo* 5. *c.* 291. *Pan. lib.* 4. *c.* 66. g *hæc vox abeſt ab Orig.* h *paulò aliter in Originali.*

1 ¶ Accuſa

1 ¶ Accuſare.] *In vulgatis codicibus ſequebatur*, nec ad accuſationem, ſeu ad teſtimonium nullatenus iuſtè poſſunt recipi. *quæ ſunt expuncta, quoniam abſunt à manuſcriptis (vno excepto) & originali, & Burchardo, & Iuone. In Panormia tamen hæc poſtrema pars poſt verbum* manifeſtantur *ſic habet*; Hi omnes nuſquam ad ſacros gradus debent prouehi, nec ad accuſationem, ſeu ad teſtimonium vllatenus iuſtè poſſunt recipi.

Cap. XVIII. ¶ *Infamis efficitur, qui ſciens peierare præſumit.*
Item Fabianus Papa.

5. ps. QVicumque *a* ſciens peierauerit, quadraginta dies in pane, & aqua & ſeptem ſequentes annos pœniteat, & numquam ſit ſine pœnitentia, & numquam in teſtimonium recipiatur, communionem tamen poſt hæc percipiat.

Cap. XIX. ¶ *Accuſatores b, & perſonas, quas leges ſæculi non admittunt, Eccleſiaſticæ quoque repellunt.*

Item Euſebius Papa, *epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ.*

NOs *c* ſequentes Patrum veſtigia pro ſaluatione ſeruorum Dei, quaſcumque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam ſubmouemus: & nullæ accuſationes à iudicibus audiantur Eccleſiaſticis, quæ legibus ſæculi prohibentur.

Sed licet infames ab accuſatione Epiſcoporum prohibeantur, non tamen iſti ab huiuſmodi d *accuſatione prohibendi ſunt. Hæreticos namque accuſare infamibus non prohibetur, vt ſupra patuit in ea* e *cauſa, vbi de accuſatione minorum aduerſus maiores diſputatum eſt.*

Cap. XX.
Item.

CVm maiores ſcientia & moribus à minoribus accuſari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores à maioribus, ab huius ergo 1 accuſatione non ſunt hi prohibendi, cùm hæreticus catholico minor ſit. Sed hoc an generaliter accipiendum ſit, *Auguſtinus* non *f* definiuit lib. 4. de baptiſmo contra Donatiſtas, c. 5. dicens.

¶ *Caput hoc in pleriſque vetuſtis exemplaribus coniunctū eſt ſuperiori. Quare conijcere licet hæc eſſe verba Gratiani.*

1 ¶ Ab huius ergo.] *Locus hic emendatus eſt ex manuſcriptis. In impreſſis legebatur*, ab accuſatione huiuſmodi ſunt prohibendi: *ex qua lectione vix apta ſententia elici poterit.*

Cap. XXI. ¶ *Dubium eſt, an ſciens auarus, an neſciens hæreticus grauius peccet.*

QVæro ergo, quis peccet grauius, an qui neſciens in hæreſim incurrerit, an qui ſciens ab auaritia, id eſt, ab idololatria non receſſerit? Secundùm quidem illam regulam, qua peccata ſcientium peccatis ignorantium præponuntur, auarus cum ſcientia vincit in ſcelere. Sed ne fortè hoc fiat, facit in hæreſi ſceleris ipſius magnitudo, quod facit in auaritia ſcientis admiſſio, vt hæreticus neſciens auaro ſcienti coæquetur. *Item c. 20. eiuſdem libri.* Vtrum autem catholicū peſſimis moribus alicui hæretico, in cuius vita, præter id, quòd hæreticus eſt, non inueniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare ſententiam.

4. pars *Verùm hoc Auguſtini, & illud de infamium accuſatione, de his intelligendum eſt, quos conſtat eſſe hæreticos, non de his, qui ſe negant in hæreſim lapſos. Hic autem in omnibus religioſus apparens, dum ſe negat hæreticæ communionis aliquando macula infectum, infames, atque alios huiuſmodi à ſua accuſatione ipſe repellit.* ¶ *Hæc licet ratione niti videantur, exemplo tamen læſæ maieſtatis vana intelliguntur: ad cuius accuſationem dum ſocius initæ factionis admittitur, non quæritur, an cogitare contra animam principis ſit maieſtatem lædere, ſed an aliquis de nece eius tractauerit.*

Cap. XXII.
Vnde Impp. Arcadius & Honorius *in nono libro Codicis, tit. ad legem Iuliam maieſta l. 5. ſcripſiſſe leguntur.*

SI quis *a* cum militibus vel priuatis, vel barbaris etiam ſceleſtam inierit factionem, aut factionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illuſtrium, qui conſiliis, & conſiſtorio noſtro interſunt, ſenatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuſlibet poſtremò, qui nobis militat, cogitauerit (eadem enim ſeueritate voluntatem ſceleris, qua effectum puniri iura voluerunt,) ipſe quidem, vtpote maieſtatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fiſco noſtro addictis. Filij verò eius, quibus vitam imperiali ſpecialiter lenitate concedimus (paterno enim debent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt hæreditarij criminis exempla metuuntur *a*) à materna, vel auita, omnium etiam proximorum hæreditate, ac ſucceſſione habeantur alieni, teſtamentis extraneorum nihil capiant, ſint perpetuò egentes, & pauperes, infamia eos paterna ſemper comitetur, ad nullos vnquam honores, nulla ſacramenta perueniant, ſint poſtremò tales, vt his perpetua egeſtate ſordentibus, ſit & mors ſolatium, & vita ſupplicium. Denique iubemus etiam eos notabiles eſſe ſine venia, qui pro talibus vnquam apud nos interuenire tentauerit. *& infrà.* ¶ Sanè, ſi quis ex his in exordio initæ factionis, ſtudio veræ laudis accenſus, initam prodiderit factionem, præmio, & honore à nobis donabitur. Ipſe verò, qui vſus fuerit factione ſi vel *c* ſerò tamen incognita adhuc conſiliorum arcana patefecerit, abſolutione tantum ac venia dignus habebitur.

¶ *Hoc & ſequens caput in vetuſtis exemplaribus ſunt coniuncta antecedenti, quare nec rubricas habent.*

Porrò ſimoniæ accuſatio ad inſtar publici criminis læſæ maieſtatis procedere debet, ſicut Leo Imperator in lib. 1. Codicis d *decreuiſſe legitur, tit. de Epiſcopis & cler. l. ſi quemquam. Quod de accuſatione, non de pœna intelligi oportet.*

Cap. XXIII.

Vnde Impp. Valenti nianus, Valens & Gratianus AAA. *lib. 9. Cod. tit.* e *ad l. Iul. maieſt. l. nullus.*

NVllus omnino, cui inconſultis, ac neſcientibus nobis fidicularum tormenta inferuntur, militiæ, vel generis, aut dignitatis vti defenſione prohibeatur, excepta tantum maieſtatis cauſa, in qua ſola omnibus æqua conditio eſt.

Sed cū omnes illi aſſumātur in hac accuſatione ſimoniæ, qui poſſunt accuſare de crimine maieſtatis, conſtat, quod ſicut ibi non dubitatur de crimine maieſtatis, ſed an reus commiſerit illud, ſic & hic non negatur hæreſis, ſed impetitur accuſatus, an commiſerit hæreſim.

---

a *Polyc. lib. 6. tit. 11. Burch. lib. 12. c. 8. Iuo, p. 12. c. 65.* b *al. Accuſationes.* c *3. q. 5. de accuſationibus. § idcirco. Anſ. lib. 3. cap 25.* d *al huius.* e *al. eadem 2. q. 7. per totum.* f *al. Auguſtinus definiuit.*

a *Quiſquis.] Orig. & eſt initium legis.* b *al. metuentur.* c *al. ſi vera.* d *Tit. 3. l. 29.* e *Tit. 8. l. 4.*

QVÆSTIO II.

QVod autem quæritur, ſi Epiſcopus in accuſatorũ accuſationem vertere voluerit. an ſuæ ſimplici aſſertioni fides ſit adhibenda facile ſoluitur, ſi ſanctorum Patrũ auctoritas diligenter inſpiciatur. Vt enim ſancti Patres definiunt, nullius a perſonæ quamtumlibet exercitatæ confeſſioni fides eſt adhibenda, niſi competentes probationes adhibeat.

CAP. I. ¶ *Epiſcopus alicui crimen obiiciens, in Synodo probet, quod obiicit.*

Vnde in Carthag. concilio IV. *c.* 29. *legitur.*

EPiſcopus, ſi clerico, vel laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in Synodum.

Sed obiicitur. Si ſe ſolum alieni ſceleris conſcium nouerit, probare illud teſtibus non valet. Quid ergo tunc ſibi faciendum ſit ex Concilio Vaſenſi I. *c.* 8. *ſic diffinitur.*

CAP. II. ¶ *Epiſcopus non proferat, quod probare non poteſt.*

SI *b* tantum Epiſcopus alieni ſceleris ſe conſcium nouit, quamdiu probare non poteſt, nihil proferat, ſed cũ ipſo ad compunctionem eius ſecretis correptionibus elaboret. Quòd ſi fortè correptus pertinacior fuerit, & ſe communioni publicæ ingeſſerit etiam ſi Epiſcopus in redarguendo illo, quem reum iudicat, probatione deficiat, indemnatus, (licet ab iis, qui nihil ſciunt, ſecedere ad tempus pro perſonæ maioris auctoritate iubeatur,) ille tamen, quamdiu nihil probari poteſt, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanebit.

1 ¶ Indemnatus.] *In Originali legitur*, indemnatus, licet, ab his, qui nihil ſciunt, ſecedere ad tempus pro perſona maius auctoritatis iubeatur, illo, quamdiu probari nihil poteſt in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanente.

CAP. III. ¶ *De Epiſcopo. qui ſibi ſoli dicit aliquem crimen ſuum fuiſſe confeſſum.*

Item ex Concilio Africano c, *c* 99. *&* 100.

PLacuit *d* vt ſi quando Epiſcopus dicit aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque ille neget *e*, non putet ad iniuriam ſuam Epiſcopus pertinere, quòd illi ſoli non creditur. Et ſi ſcrupulo propriæ conſcientiæ ſe dicit noganti nolle communicare 1, quamdiu excommunicato non communicauerit ſuus Epiſcopus, eidem Epiſcopo ab aliis non communicetur Epiſcopis, vt magis caueat Epiſcopus, ne dicat in quemquam, quod aliis documentis conuincere non poteſt.

1 ¶ Communicare.] *Sic in* Carth. VII. *c.* 5. *cui ad verbum reſpondet hoc caput In Africano autem, hîc ſequitur*, ſecretè tamen *f* interdicat ei communionem, donec obtemperet. *quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba* Quandiu, &c. *ſunt initium capitis centeſimi.*

QVÆSTIO III.

IVdicium verò Archiepiſcopi alterius prouinciæ alicui expetere non licet

CAP. I. ¶ *Alterius parochianum alicui iudicare non licet.*

Vnde Gregorius *ait reſponſ.* 9. *ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum.*

SCriptum eſt in lege, *g* [*Per alienam meſſem trãſiens falcẽ mittere nõ debet ſed manu ſpicas conterere, & manducare*

Falcem ergo iudicij mittere non potes in eam ſegetem, quæ alteri videtur commiſſa: ſed per effectum *a* boni operis frumenta Dominica vitiorum ſuorum paleis expolia, & in Eccleſiæ corpus monendo, & perſuadendo, quaſi mandendo, conuerte.

CAP. II. ¶ *Quot ciuitates vnaquaque prouincia habet.*

Item Pelagius Papa II. *epiſt.* 1. *omnibus Epiſcopis.*

SCitote *b* certam prouinciam eſſe, quæ habet decem aut vndecim ciuitates, & vnum regem, & tótidem minores poteſtates ſub ſe, & vnum Metropolitanum *c*, alioſque ſuffraganeos *d* x. vel xj. Epiſcopos iudices: ad quorum iudicium omnes cauſæ Epiſcoporum, & reliquorum ſacerdotum, ac ciuitatum referantur, vt ab his omnibus iuſtè conſona voce diſcernantur *e*, niſi ad maiorem auctoritatem fuerit ab iis, qui iudicandi ſunt, appellatum. Vnde non oportet, vt degradetur, vel dehonoretur vnaquæque prouincia: ſed apud ſemetipſam habeat iudices, ſacerdotes, & Epiſcopos, ſingulos videlicet ſecundum ordines ſuos, & quicunqne cauſam habuerit, à ſuis iudicibus iudicetur, & non ab alienis *f*, id eſt, à ſuæ iuſtis iudicibus prouinciæ, & non ab extraneis, niſi (vt iam eſt prælibatum,) à iudicandis *g* fuerit appellatum.

CAP. III. *Non aliorum. ſed primatis ſui iudicio quiſque ſe ſubiiciat Epiſcopus.*

Item Nicolaus Papa.

DEnique Suffredus *h*, ſi tale in ſe crimen nouerat, quo tectè poſſet Epiſcopatu priuari, vel infirmitate ſe ſentiebat forſitan prægrauari, qua impeditus nullis poſſet proximis ſua prælatione prodeſſe, primatis ſui debuerat & non aliorum diœceſeos antiſtitum præſtolari iudicium. Quod ſi quælibet ambiguitas, vel aliqua fortaſſe ſuper eius examinatione, vel epiſcopatus abrenunciatione oborta fuiſſet cõtentio, ex more ad Apoſtolicam ſedem referri conuenerat, & noſtra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omiſſum 1 hactenus dolemus, dilectiſſimam mihi gloriam veſtram vehementer efflagito, vt iam dictus Suffredus Epiſcopus proprio reſtituatur, epiſcopio: & ſi quid reprehenſione dignum geſſit, poſtea vel correctione, vel digna animaduerſione definietur.

1 ¶ Omiſſum.] *Locus hic emendatus eſt ex pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus.*

Eſt tamen caſus, in quo Epiſcopus alterius parochianum excommunicare valet.

CAP. IV. ¶ *Quando Epiſcopus alterius parochianum excommunicare valet.*

Vnde in Concilio apud Compendium, *c.* 5.

PLacuit *i* pro communi vtilitate, & inſtante neceſſitate vt nullus Epiſcoporum grauiter ferat, ſi eius parochianum pro deprædationis cauſa alter Epiſcopus excommunicauerit.

CAP. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Meldenſi, *c.* 2.]

DE *k* illis autem, qui intra parochiam beneficium aut hæreditatem habent. & alterius Epiſcopi parochiani ſunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinam, & deprædationes peragunt, placuit, vt excommu-

a 35. *q.* 5 *c. vlt.* b *Iuo p.* 5. *c.* 365. b *&* Carth. 7. *c.* 5. d *Burc. l.* 12. *c.* 127. *Iuo p.* 5. *c.* 363. e *neget, & pænitere noluerit, non putet, &c. Africanũ.* f *abeſt ab aliquot exemplaribus* g *Deut.* 23.

a *affectum.*] b *Poly. libro* 5. *tit.* 1. *Anſ. lib.* 6. *c.* 107. *Pann. lib.* 4. *c.* 24. c *Epiſcopum*] *Orig.* d *ſuffragatores.*] *Orig.* e *al. decernantur.* f *al. externis.* g *al. iudicatis.* h *vide ſupra diſtin.* 50. *c.* 13. i *Burch. lib.* 1. *cap.* 12. *Iuo par.* 14 *cap.* 82. K *Extra. de rap. cap.* 1. *Burch. lib.* 11. *cap.* 45. *Iuo par.* 15. *cap* 109.

nicentur

nicentur, nec ante ex parœcia exeant, quàm, quæ perpe-trarunt, dignè emendent. Quorum excommunicatio ſeniori eorum, & proprio Epiſcopo ſignificanda eſt, ne eos recipiat *a*, antequàm illuc redeant, vbi rapinam *b* fecerunt, & ibi omnia pleniter emendent.

QVÆSTIO IV.

PORRÒ *cuius iudicium ſibi expetendum ſit, ſi Iudices electi inter ſe diſcordare cœperint*, in Concilio Antiocheno, c. 14. *ſic inuenitur diffinitum,*

CAP. I. ¶ *A quo ſit ferenda ſententia, quando comprouinciales Epiſcopi diſcordant.*

SI *c* quis Epiſcopus criminaliter *d* in iudicio Epiſcoporum fuerit accuſatus, contingat autem Epiſcopos prouinciæ, qui conuenerint, diuerſas habere ſententias, & alios quidem innocentem eum pronunciare, alios reum, propter huiuſmodi controuerſiam amputandam placuit ſanctæ Synodo Metropolitanum 1 Epiſcopum alterius prouinciæ vicinæ aduocari & aliquantos cum eo Epiſcopos alios, qui pariter reſidentes, quæcunque fuerint, dirimant quæſtiones: propter hoc, vt firmum ſit iudicium, quòd ab vnius prouinciæ Epiſcopis fuerit promulgatum.

¶ *Caput hoc in multis etiam vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodiceno. In vno tamen perantiquo eſt ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat, & eſt antiqua verſio.*

1 ¶ Metropolitanum.] *Græcum exemplar hic valdè diſſentit ab hac verſione. Nam ex his verbis colligitur Conciliũ vnius prouinciæ, in quo neceſſe eſt adeſſe proprium Metropolitanum, poſſe aduocare vicinæ prouinciæ Metropolitanum, cũ aliquot Epiſcopis. Quod Martinus etiam Bracarenſis in ſequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græcè verò locus ita habet :* ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον. *Quod Dionyſius, quemadmodum etiam eſt in Codice Canonum ſic vertit:* Sanctæ Synodo placuit vt Metropolitanus Epiſcopus à vicina prouincia iudices alios cõuocet, qui controuerſiam tollant, vt per eos ſimul, & per comprouinciales Epiſcopos, quòd iuſtum viſum fuerit, approbetur. *Ac ſanè, quod Metropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri eſſent, vix videtur conuenire.*

CAP. II. ¶ *Quando Iudices electi de ſententia inter ſe diſcordes extiterint, de vicina prouincia Archiepiſcopus aduocetur.*

Item ex Concilio Martiui Papæ, [*id eſt, Epiſcopi Bracarenſis*, c. 13.]

SI quis Epiſcopus in aliquibus accuſationibus iudicatur, & viderit ipſos Epiſcopos, qui in prouincia ſua ſunt, inter ſe iudicio diſcrepare, & alij videantur eum, qui iudicatur, iuſtificare, alij condemnare, pro definitione huius diſſenſionis, hoc placuit ſancto Concilio, vt de prouincia vicina alter Metropolitanus conuocetur Epiſcopus, vt per eum confirmetur, quòd ſecundùm rectum placuerit Canonem.

Niſi eadem prouincia primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per Metropolitanum terminari non valet, referenda ſint.

a *al. recipiant.* b *al. rapinas.* c *Burch. l. 1. c. 150 Iuo par. 5. c. 163.* d *al. de aliquibus cauſis criminalibus.*
e *In capitulis Synod. Græc. cap. 13.*

CAP. III. ¶ *Primati deferantur negotia, quæ Metropolitanus explicare non valet.*

Vnde Bonifacius Papa, *Epiſcopis* 1 *Galliæ.*

SI *a* inter Epiſcopos eiuſdem Concilij dubitatio emerſerit de Eccleſiaſtico iure, vel de aliis negotiis, primùm Metropolitanus eorum cum aliis in Concilio conſiderans rem diiudicet, & ſi non acquieſcat vtraque pars iudicatis, tunc Primas regionis inter ipſos audiat, & quod Eccleſiaſticis Canonibus, & legibus veſtris conſentaneum ſit, hoc definiat, & nulla pars calculo eius valeat contradicere.

1 ¶ Epiſcopis.] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis Codicibus, Burchardo, Iuone, & Polycarpo: Anteà erat,* populis. *Simillima verò huic capiti leguntur Nouella 225. c. 34. apud Iulianum anteceſſorem.*

CAP. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Alexander Papa.]

SI *b* Metropolitanus à quocunque comprouinciali Epiſcopo 1 in cauſa propria appellatus eum audire diſtulerit, in proxima Synodo negotij ſui habeat licentiam exercendi, & quidquid per *c* iuſtitiam à comprouincialibus ſuis fuerit ſtatutum, debet cuſtodiri.

1 ¶ Epiſcopo.] *Burchardus, & Iuo addunt,* bis fuerit in cauſa, &c.

Sed ſi omnium comprouincialium concordi ſententia fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis cenſura.

CAP. V. ¶ *Epiſcopus, qui ab Epiſcopis ſuæ prouinciæ conſonam ſententiam reportauerit, ab aliis iudicari non poterit.*

Vnde in Antiocheno Concilio, *cap. 15. legitur.*

SI quis Epiſcopus criminaliter accuſatus ab omnibus, qui ſunt intra prouincium, Epiſcopis, acceperit *d* vnam, conſonámque ſententiam, ab aliis vlterius iudicari non poterit, ſed manere circa enm oportet tanquam conuenientem, quæ ab omnibus prolata eſt, firmam, ratámque ſententiam.

Subintelligendum verò eſt, niſi ad Iudicem maioris auctoritatis fuerit prouocatum. Tunc enim per appellationem ſoluta ſententia firmitatem non obtinet.

CAP. VI. ¶ *Semel definitum retractari non licet, niſi vbi maior auctoritas fuerit.*

Vnde Nicolaus Papa, *ait in epiſt. ad Carolum Regem, cuius initium,* [*Numquam dolorem generat.*]

QVod *e* bene ſemel definitum eſt, & interpoſitis iuramentis deliberatum, nulla debet iteratione (niſi fortaſſis vbi fuerit maior auctoritas) retractari.

CAP. VII. ¶ *In renouatione iudicij, B. Petri memoria eſt habenda.*

Item ex Concilio Sardicenſi, c. 4.

OSius *f* Epiſcopus dixit: Quòd ſi aliquis Epiſcopus adiudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, vt iterum iudicium renouetur, ſi vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribatur vel ab his, qui examinauerunt, vel etiam ab aliis Epiſcopis, qui in prouincia proxima morantur, Romano Epiſcopo. Et *g* ſi iudicauerit renouandum eſſe iudicium renouetur, & det Iudices. Si autem probauerit talem cauſam, vt ea non refricentur, quæ acta ſunt, quæ decreuerit Romanus Epiſcopus, confirmata erunt Si hoc ergo omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

a *Poly. l. 5 tit. 6. Burch. l. 1. c. 57. Iuo p. 6. c. 107. Pann l. 4 c. 12.* b *Burch. l. 1. c. 59. Iuo p. 5. c. 269* c *al. propter* d *al. exceperit.* e *Burch. l. 9 c. 49 Nicol. Epiſcopis qui in Concilium conuenerunt.* f *Aſcl. 2. c. 77.*
g *Paulò aliter in Græca.*

QVÆ-

QVÆSTIO V.

QVod autem deficiente accuſatore non ſit reus cogendus ad probationem, auctoritate Gregorij *probatur, qui lib. 5. epist. 25. a ſcribens Maximo ait.*

Cap. I. ¶ *Onus probationis reo non incumbit.*

QVòd autem poſtulas, vt illuc perſonam dirigere debeamus qua *b* de his, quæ dicuntur, poſſit eſſe probatio, eſſet vtcunque excuſabile, ſi vmquam ratio ei, qui accuſatur, neceſſitatem probationis imponeret. At poſtquàm non tibi ſed accuſantibus hoc onus incumbit, ad nos, ſicut præfati ſumus, dilatione ceſſante venire non deſinas.

Item accuſatus non negationem, ſed exceptionem probare debet, Codicis lib. 4. tit. c *de probationibus l. actor.*

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Accuſator *d*, quod aſſeuerat, probare ſe non poſſe profitendo, reum neceſſitate monſtrandi contrarium non adſtringit, cùm per rerum naturam, factum negantis probatio nulla ſit.

Hoc autem ſeruandum eſt, quando reum publica fama non vexat. Tunc enim auctoritate eiuſdem Gregorij *propter ſcandalum remouendum, famam ſuam reum* e *purgare oportet.*

CAVSA VII.

QVIDAM Epiſcopus longa ægritudine f *grauatus, alium ſibi ſubſtitui rogauit, cuius precibus ſummus Pontifex annuit, & quod rogauerat, ei conceßit. Poſteà verò conualuit idem Epiſcopus, & quod priùs fecerat, cupit reſcindi: aduerſus eum, qui ſibi ſucceſſerat* g *quæſtionem mouet, ſuámque cathedram tamquam ſibi debitam repoſcit.*

1 *Hic primum quæritur, vtrum viuente Epiſcopo alius poßit in eadem Eccleſia ordinari.*

2 *Secundò, an iſte valeat repoſcere cathedram, quam ſua interceßione aliter accepit.*

QVÆSTIO I.

1. ps. *QVod autem viuente Epiſcopo alius ſuperponi, aut ſuperordinari nō poßit, ex Concilio apud* h *Aruerniam celebrato definitum eſt, in quo legitur [vt nullus viuente Epiſcopo, alius ſuperponatur, aut ſuperordinetur* Epiſcopus, *niſi forſitan in eius locum, quem capitalis culpa deiecerit.*

1 ¶Aruerniam.] *Burchardus etiam, & Iuo citant ex Aruernenſi, c. 13. extat autem in Aurelianenſi quinto, c. 12.*

Cap. I. ¶ *Pro moleſtia corporis ſuo honore non priuetur Epiſcopus.*

Item ex regeſto Gregorij Papæ. *lib. 9. epiſt. 41. ad Anatolium Conſtantinopolitanum diaconum.*

SCripſit *i* mihi tua dilectio, piiſſimum Dominum noſtrum reuerendiſſimo fratri meo Ioanni primæ Iuſtinianeæ Epiſcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere ſuccedi: ne fortè, dum Epiſcopi iura eadem ciuitas non habet, (quod abſit) ab hoſtibus pereat. Et quidē nuſquam Canones præcipiunt, vt pro ægritudine Epiſcopo ſuccedatur: & omninò iniuſtum eſt, vt ſi moleſtia corporis irruit, honore ſuo priuetur ægrotus. Atque ideò hoc per nos fieri

a *Sen. c. 125.* b *qua præſente.] Orig.* c *tit. 19. l. 23.*
d *Actor. Orig.* e *5. 2. q. 5. c. quanto, & c. qua de cauſa.*
f *al. inualetudine.]* g *al. acceſſerat.* h *In Concilio Aurelianenſi V. c. 12. Burch. l. 1. c. 186. Iuo p. 5. c. 302.* i *Polyc. l. 2. tit. 17. Anſ. l. 6. c. 201. Bur. l. 1. c. 186. Iuo p. 5. c. 304. Poly. l. 2. tit. 19.*

nullatenùs poteſt, ne peccatum in mea anima ex eius diſpoſitione veniat. Sed ſuggerendum eſt, vt ſi is, qui eſt in regimine, ægrotat, diſpenſator illi requiratur talis, qui poſſit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine Eccleſiæ (ipſo non depoſito) ac in cuſtodia ciuitatis implere, vt nec omnipotens Deus offendatur, neque ciuitas inueniatur eſſe neglecta.

¶*Caput hoc emendatum, & locupletatum eſt ex Originali.*

Cap. II. ¶*Flagellatis à Domino, afflictio addi non debet.*

Item *lib. 2. epiſt. 5. ad Candidum Epiſcopum.*

CVm *a* percuſſio corporalis imminet, vtrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur: & ideò non debet à nobis addi flagellatis afflictio: ne nos culpæ (quod abſit) offenſa reſpiciat.

¶*In Decretalibus tit. de Cler. ægrotan. c. 1. aſſertur initium tantummodò huius capitis, & ex ipſo, quid agendum ſit definitur.*

Cap. III. ¶ *Infirmitatis cauſa loco ſuo quis priuari non debet.*

Item Gregorius *lib. 3. epiſt. 13. Maximiano* 1. *Epiſcopo Syracuſano*

PRæſentium latoris Adeodati querelam, qui ſe à ſui Preſbyteratus loco incongrue dicit expulſum, licèt ſubditæ tibi textus petitionis explanet, tamen paulò latiùs iudicauimus, apertiúſque retexēdam. Aſſerit namque à Quintiano fratre & Coëpiſcopo noſtro in loco ſuo pro quibuſdam ſe ſuis ordinādis negotiis relaxatum, ægritudiníſque cauſa per duorum menſium ſpatium ſuæ ſe Eccleſiæ defuiſſe: Cuius rei occaſionem captantem prædictum fratrem noſtrum, aliū loco eius illic Presbyterum ordinaſſe. Hortamur itaque fraternitatem tuam, vt cauſam eius ſòllicitè perquiras, diſtrictéque diſcutias, & ſi manifeſtæ ægritudinis, ſicut dicitur, cauſa Eccleſiæ ſuæ eum defuiſſe repereris, nullum ei ex ordinatione alterius Presbyteri permittas præiudicium generari: ſed in locum ſuum ſine aliqua eum fac dubietate reſtitui, *& infrà.* ¶Illud autem charitatem tuam ſpecialiter admonemus, vt ſi vera fuerit huius ſuggeſtio, atque in ſuum fuerit ordinem reſtitutus, de Presbytero, qui in loco eius ordinatus eſt, ſubtiliter, diſtrictéque debeas eſſe ſollicitus. Et, ſi quidem ſine datione aliqua ad eumdem ordinem peruenerit, vt in ſimoniacam hæreſim non potuiſſet incidere in alia quacunque vacante Eccleſia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod auertat Dominus) fuerit tale repertum, ipſo etiam Presbyteratus priuetur ordine, quem non cauſa replendæ neceſſitatis Eccleſiæ, ſed ſola comprobatur ambitione ſuſcepiſſe.

1 ¶Maximiano.] *Sic eſt emendatum ex Originali, tam impreſſo, quàm manuſcripto: Nam antea erat,* Clementino Epiſcopo, Primati Bizanceno.

Cap. IV. ¶ *Pro infirmitate, vel ægritudine Pontifices non ſunt abiiciendi, nec in eorum locum alij ſubſtituendi.*

Item Nicolaus Papa *Aluino* b *Iannenſi Archiepiſcopo.*

POntifices *c*, qui aliqua occupantur infirmitate, vel ægritudine, abiiciendi non ſunt, nec alios in loco eorum conſecrari oportet, niſi ex hac fuerint luce ſubtracti. Quod ſi de miniſterio ſibi conceſſo conqueruntur, quæ licita ſunt Sacerdotes expleant. In his verò, quæ his præſumere non licet, vicinorum vſque ad recipiendam ſanitatem Epiſcoporum auxilia ſubrogentur: & hoc cum cautelæ ſtudio peragatur, ne per neceſſitatis occaſionem præſumptionis pullulet ambitio. Epiſcopos verò, qui Dominici gregis ſuſceperunt curam, atque ſollicitudinem, ab adminiſtratione eorum

a *Ext. de Cleric. ægrotan. c. 1.* b *al. Albino Viennenſi.*
c *Iuo p. 5. c. 352.*

diſco

diſcedere non oportet, vt accepti talenti pulchritudo non deleatur,ſed certamine *a* eorum ſalubriter augeatur, & triplicetur fructus *b*.

CAP. V. ¶ *Viuente Epiſcopo alius ſibi ſuccedere non valet.*

Item ex *lib.4 epiſt 2.Cypriani Epiſcopi,& martyris ad Antonium.*

FActus c Cornelius Epiſcopus de Dei,& Chriſti eius iudicio,de clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc affuit,ſuffragio, & de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio 1,cùm nemo ante ſe factus eſſet,cùm Fabiani locus,id eſt,cùm locus Petri,& gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret: quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſione firmato, quiſquis iam Epiſcopus fieri voluerit,foris fiat neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem. Quiſquis ille fuerit, multum de ſe licet iactans,& ſibi plurimum vindicans, profanus eſt,alienus eſt,foris eſt. Et cum poſt primum ſecundus eſſe non poſſit,quiſquis poſt vnum,qui ſolus eſſe debeat,factus eſt,non iam ſecundus ille,ſed nullus eſt.

1 ¶ Collegio.] *Sic legitur in codicibus Cypriani impreſſis, & manuſcriptis, & Polycarpo. Ac ſimilis fere locutio eſt in ſequenti capite, & 23.q. 8. ſi quis membrorum. Antea erat:* conſenſu.

CAP. VI. ¶ *Non eſt Epiſcopus qui in locum viuentis irrepſerit.*

Item *in eadem epiſtola inferius.*

NOuatianus 1 Epiſcopus *d* non eſt, qui Cornelio Epiſcopo in Eccleſia à ſedecim Coëpiſcopis facto,adulter, atque extraneus Epiſcopus fieri à deſertoribus per ambitum nititur: & cùm ſit à Chriſto vna Eccleſia per totum mundum in multa membra diuiſa, item Epiſcopatus vnus Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus, ille poſt Dei traditionem, poſt connexam, & vbique coniunctam catholicæ Eccleſiæ vnitatem,humanam conatur *e* Eccleſiam facere, & per plurimas ciuitates nouos Apoſtolos ſuos mittit,vt quædam recentia inſtitutionis ſuæ fundamenta conſtituat: cúmque iampridem per omnes prouincias,& per vrbes ſingulas ordinati ſint Epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura probati, in perſecutione proſcripti, ille ſuper eos creare alios pſeudoëpiſcopos audet: quaſi poſſit, aut totum orbem noui conatus obſtinatione peragrare, aut Eccleſiaſtici corporis compaginem,2 diſcordiæ ſuæ ſeminatione reſcindere, neſciens ſchiſmaticos ſemper inter initia feruere, incrementa vero habere non poſſe:nec augere,quòd illicitè cœperint, ſed ſtatim cum praua ſua æmulatione deficere. *& infrà.* ¶ Qui ergo nec vnitatem ſpiritus,nec coniunctionem pacis obſeruat,& ſe ab Eccleſiæ vinculo,atque à ſacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi,nec poteſtatem poteſt habere, nec honorem, qui Epiſcopatus, nec vnitatem voluit tenere,nec pacem.

1 ¶ Nouatianus.] *Rectè aptatum eſt à collectoribus hoc initium,ne ſuperiora etiam afferenda eſſent.[Nam apud Cyprianum ſic legitur poſt multa:* Niſi ſi Epiſcopus tibi videtur,qui Epiſcopo in Eccleſia.&c.

2 ¶ Corporis compaginem.] *Sic emendatum ex aliquot vetuſtis, & Anſelmo, & ipſo Originali: antea enim legebatur,* ordinis compagem.

CAP. VII. ¶ *Non eſt in Eccleſia,qui cum Epiſcopo pacem non habet.*

Idem *ad Florentium Puppianum,eodem l.4.epiſt.9.*

SCire *f* debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo,& ſi quis cum Epiſcopo non ſit,in Eccleſia non eſſe: & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt,& latentes apud quoſdam communicare ſe credunt;Quando Eccleſia *a*,quæ catholica vna eſt,ſciſſa non ſit,neque diuiſa.

CAP. VIII. ¶ *Suo iure quis cedere non debet.*

Idem *ad Iubaianum.*

QVàm periculoſum ſit in diuinis rebus, vt quis cedat iure ſuo, & poteſtate, Scriptura ſancta declarat, cum in Geneſi Eſau *b* primatus ſuos inde perdiderit; nec recipere id poſtmodum potuerit, quod ſemel ceſſit.

CAP. IX. ¶ *Perditionem ſibi aquirunt,qui ab Epiſcopis recedentes, vnitatem Eccleſiæ ſcindunt.*

Item *Lib.1.epiſt.6.ad Magnum.*

DEnique quàm ſit inſeparabile vnitatis ſacramentum,& quàm ſine ſpe ſint, & perditionem ſibi maximam de indignatione Dei atquirant,qui ſchiſma faciunt, & relicto Epiſcopo alium ſibi foris Pſeudoepiſcopum conſtituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura diuina, vbi à *c* tribu Iuda, & Beniamin decem tribus ſciſſæ ſunt, & relicto rege ſuo *d*,alterum ſibi foris conſtituerunt. [Et *e* indignatus eſt, inquit], Dominus in omne ſemen Iſraël,& dimouit eos, & dedit eos in direptionem, donec abiiceret eos à facie ſua; quia diſſipatus eſt Iſraël à domo Dauid, & conſtituerunt ſibi regem Hieroboam,filium Nabat.] Indignatum eſſe Dominum dicit,& eos in perditionem dediſſe, quòd ab vnitate diſſipati eſſent, atque alterum ſibi regem conſtituiſſent. Et tanta indignatio Domini extitit aduerſus illos,qui ſchiſma fecerant, vt etiam cum *f* homo Dei ad Hieroboam miſſus eſſet,qui ei peccata ſua exprobraret,atque vltionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non cuſtodiſſet, & contra præceptum Dei prandiſſet, ſtatim diuinæ cenſuræ maieſtate percuſſus eſt,vt inde regrediens, impetu, ac morſu leonis in itinere necaretur. *& paucis interiectis.* ¶ Satiat ad huc in Euangelio ſuo Dominus & maiorem intelligentiæ lucem manifeſtat,quòd iidem qui ſe tunc à tribu Iuda, & Beniamin ſciderant, & Hieroſolymis derelictis Samariam ſeceſſerant,inter profanos,& gentiles computarentur. Nam, cùm primùm diſcipulos ſuos in miniſterium ſalutis mitteret,mandauit,& dixit *g* [In viam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne introieritis.] Ad Iudæos prius mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addendo autem & ciuitatem Samaritanorum debere omitti,vbi erant ſchiſmatici,oſtendit ſchiſmaticos gentilibus adæquari. *& poſt pauca.* ¶ Quod *h* vero eumdem,quem nos Deum patrem, eundem filium Chriſtum, eumdem Spiritum Sanctum noſſe dicuntur,nec hoc adiuuare tales poteſt. Nam *i* & Core,& Dathan, & Abiron cum ſacerdote Aaron, & Moyſe eundem Deum nouerant:pari lege,& religione viuentes, vnum, & verum Deum, qui colendus, atque inuocandus fuerat, inuocabant: tamen quia loci ſui miniſterium tranſgreſſi contra Aaron ſacerdotem, qui ſacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vindicauerunt, diuinitus percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata eſſe, & proficere ſacrificia irreligioſè, & illicitè contra ius diuinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoque ipſa,in quibus incenſum illicitè fuerat oblatum,ne in vſu de cætero eſſent ſacerdotibus, ſed potius indignationis, & vltionis diuinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent,iuſſu Domini conflata, atque igne purgata, in

---

a al. certamen. b *abeſt à multis.* c *Poly.l.7.tit.4. Anſ.l.6.c.58.Iuo p.5.c.359.* d *Anſ.l.6.c.59.* e *conetur.*] *Orig.* f *Iuo p.5.c.360.*

2 *al.Eccleſia catholica quæ vna.* b *Gen.25.c3.Regum.1 a.* d *abeſt.ab Orig.* e *4.Reg. 17.* f *3.Reg 18.* g *Matth. 12.* h. *infrà,24.q.1.c.didicimus.§.quod verò* i *Num.16.*

lamin

laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, ſecundum quod loquitur Scriptura diuina *a*: [Memoriale, inquit, filiis Iſrael, vt non accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominum, vt non ſit, ſicut Core.] Et tamen illi ſchiſma non fecerant, nec foras egreſſi, contra Dei ſacerdotes impudenter, atque hoſtiliter rebellauerant. Quod nunc hi Eccleſiam ſcindentes,& contra pacem, atque vnitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & primatum aſſumere, & baptizandi,atque offerendi licentiam vindicare conantur.

1 ¶Satiat adhuc.] *Antea legebatur*, Sed adhuc. *Emendatum eſt ex vetuſtis Codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco ſecuta eſt. Hoc verbo vtitur etiam in libro de opere, & eleemoſ. nis ſic ſcribens.* Deprecationes ſolas parumvalere niſi factorum, & operum acceſſione ſatientur. *Ita enim habent vetuſti codices, & cæteræ editiones præter Romanam, in qua operarum culpa eius verbi loco, poſitum eſt*, adiuuentur.

Cap. X. ¶*Non eſt defendendus, qui viuentis locum inuadit.*

Item Leo IV. *Vernoni Duci Britanniæ.*

NOn furem, nec latronem, qualem Gillandum *b* eſſe ſentimus in Nannetica ſede, qui viuentis (quod non licuit) locum non timuit vſurpare, pro cuiuſcumque muneris donis vltra debes defenſare.

Cap. XI. ¶*Non licet Epiſcopo Eccleſiam ſuam dimittere.*

Item Euariſtus Papa, *epiſt. 2. omnibus Epiſcopi.*

SIcut *c* vir non debet adulterare vxorem ſuam, ita nec Epiſcopus Eccleſiam ſuam, id eſt, vt illam dimittat, ad quā ſacratus eſt, abſque ineuitabili neceſſitate, aut Apoſtolica, vel regulari mutatione, vt alteri ſe ambitus cauſa coniungat Et ſicut vxori non licet dimittere virum ſuum, vt alteri ſe, viuente eo, matrimonio ſociet, aut eum adulterer, licet fornicatus ſit vir eius, ſed iuxta Apoſtolum *d* aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere innupta: ita Eccleſiæ non licet dimittere Epiſcopum ſuum, aut ab eo ſe ſegregare, vt alterum, viuente eo, accipiat: ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat: id eſt, alterum Epiſcopum, ſuo viuente, non accipiat, ne fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Si vero adulterata fuerit, id eſt, ſi ſe alteri Epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterum Epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit, vel deſiderauerit, per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur Epiſcopo. aut innupta permaneat. *& paulò poſt.* ¶Epiſcopum *e* verò oportet opportunè, & importunè, atq; ſine intermiſſione Eccleſiam ſuam docere, eamque prudenter regere, & amare, vt à vitiis ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reuerentia eius doctrinam debet ſuſcipere, eumque amare, & diligere, vt legatum Dei, & præconem veritatis.

Ecce his auctoritatibus patenter oſtenditur, quòd Epiſcopo viuēte alius ſuperordinari non poteſt, nec etiam pro eius ægritudine. Sed illud f Gregorij intelligendum eſt, quando ille, qui ægrotat, alium ſibi ſubſtitui non rogat. Cæterum, quando aliquis vel ſeneſtute, vel infirmitate grauatus ſuſceptum officiū adminiſtrare non valet, ſi alium ſibi ſubſtitui petierit, rationabiliter fieri poteſt. Vnde in eodem capitulo g ſequitur. [Si verò idem Ioannes 1 fortaſſe pro moleſtia ſua petierit, vt ab Epiſcopi honore debeat vacare, eo petitionem ſcripto dante, concedendum eſt: aliter autem facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo non audemus.] Hinc etiam B. Auguſtinus Epiſcopo ſuo nondum defuncto, ſed ſenectute grauato, cathedram Epiſcopalem ſuſcepit.

1 ¶Si verò idem Ioannes.] *Hæc ſunt in regeſto B. Gregorij, lib. 9. epiſt. 41. & ſequuntur poſt cap. ſcripſit, ſupra ead.*

a *Ibid.* b *al. Giſtardum.* c *Poly. l. 1. tit. 8. Burc. l. 1. c. 7. Anſ. l. 6. c. 102. Iuo p. 5. c. 282.* d *1. Cor. 7.* e *Bur. l. 1. c. 189. Iuo p. 5. c. 305.* f *ſupra ea. c. ſcripſit.* g *l. 9. reg. epiſt. 41.*

Cap. XII. ¶ *Auguſtinus non tam ſucceſſit. quam acceſſit.*

Vnde in epiſt. Paulini vnica *ad Romanianum legitur.*

NOn *a* autem tantum hoc ſcribimus gratulandum, quòd Epiſcopatum Auguſtinus acceperit, ſed quòd hanc Dei gratia curam meruerint Africanæ Eccleſiæ, vt verba cœleſtia Auguſtini ore perciperent, qui ad maiorem Dominici muneris gratiam nouo more prouectus, ita conſecratus eſt, vt non ſuccederet in cathedra Epiſcopo, ſed accederet. Nam incolumi Valerio Hipponenſis Eccleſiæ Epiſcopo, Coepiſcopus Auguſtinus eſt.

Hoc idem probatur auctoritate B. Gregorij, *qui Ariminenſi Epiſcopo dolore capitis laboranti, alterum ſubrogauit, ita ſcribens in 7. lib. regeſti ſui, ind. 2. epiſt. 49. ad Marinianum Epiſcopum Rauennæ.*

Cap. XIII. ¶ *Epiſcopo grauato infirmitate, alius ſubrogari poteſt.*

QValiter *b* ordinati à nobis ſacerdotis, corporis, qua noſtis, impediente moleſtia, Ariminenſis Eccleſia paſtorali hactenus ſit regimine deſtituta, dudum fraternitas veſtra cognouit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti ſæpius hortaremur, vt ſi de eadem capitis, qua detinebatur, moleſtia melioratum ſe eſſe ſentiret, ad ſuam, auxiliante Domino, reuerteretur Eccleſiam, datis induciis in hoc quadriennio expectatus eſt. Quem, dum monitu cleri, ciuiumque illinc venientium, noſque precibus vrgentium *c* inſtantius hortaremur, vt ſi valeret, cum eis auxiliante Domino remearet, data in ſcriptis ſupplicatione nos petiit, vt quia ad eiuſdem Eccleſiæ regimen, vel ſuſceptum officium pro eadem, qua detinetur, moleſtia aſſurgere nullatenus poſſet, Eccleſiæ ipſi ordinare Epiſcopum deberemus. Vnde, quia cunctarum Eccleſiarum iniuncta nos ſollicitudinis cura conſtringit, ne diutius gregi fidelium deſit cuſtodia paſtoralis, illorum precibus, huiuſque ex ſui impoſſibilitate renunciatione compulſi, viſum nobis eſt eidem Ariminenſi Eccleſiæ debere Epiſcopum ordinari: & datis ex more præceptis, clerum plebemque eiuſdem Eccleſiæ non deſtitimus admonere, quatenus ad eligendum ſibi Antiſtitem concordi prouiſione concurrant. Hortamur igitur, vt fraternitas veſtra eum, quem vno conſenſu elegerint, ſicut & ipſi à nobis popoſciſſe noſcuntur, ad ſe faciat reuocari: quem cauta ex omnibus examinatione diſcutite, & ſi ea, in eo, quæ in textu heptateuchi 1 morte multata ſunt, minime Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium perſonarum relatione eius vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina, veſtræ quoque addita teſtificationis Epiſtola, deſtinate: quatenus eidem à nobis Eccleſiæ Domino diſponente conſecretur antiſtes.

1 ¶Heptateuchi.] *Apud B. Gregorium in hac epiſtola, & in multis aliis locis legitur*, Eptatici, *ſicut eſt etiam in Burchardo & Iuone, & aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus Et de hac voce notatum eſt ſuprà diſt. 15. c. ſancta Romana. in verſ. Pentateuchum.*

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem regeſto, lib. 11. epiſt. 7. ad Eleutherium Epiſcopum.

QVamuis *d* triſte nobis ſit valde, quod loquimur atque fraterna nos compaſſio flere potius vrgeat, quàm aliquid de auditis definire permittat, ſuſcepti tamen ſollicitudo regiminis cor noſtrum inſtanti pulſat aculeo, magna nos Eccleſiis cura proſpicere, & ne qua earum poſſit

a *Beat. Auguſtin epiſt. 34. & 110. adde c. 16. in fi. inf. à eadem* b *Burchardus lib. 1. c. 189. Iuo p. 5. c. 105.* c *al. arguentium.* d *Burchard. lib. 1. c. 191. Iuo p. 5. c. 307.*

tilit

vtilitas deperire, quod geri debeat, Deo auctore, diſponere. Peruenit igitur ad nos quibuſdam referentibus quemdam Epiſcopum ita paſſionem capitis incurriſſe, vt quod mente alienata agere ſoleat. gemitus & fletus audire ſit. Ne ergo languente paſtore, grex (quod abſit) inſidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Eccleſię ipſius vtilitates depereant, cauta nos neceſſe eſt prouiſione tractare. Et ideò, quia viuentem Epiſcopum ab officio ſuo neceſſitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco eius (niſi recuſante eo) nulla ſinit ratio ordinari: ſed ſi interualla ægritudinis habere eſt ſolitus, ipſe data petitione non ſe vlterius ad hoc miniſterium intellectum habere, nec ad alia officia ſubuertente infirmitate poſſe fateatur aſſurgere, & alium loco ſuo expetat ordinandum. Quo facto omnium ſolemniter electione, alter qui dignus fuerit Epiſcopus ſolenniter ordinetur: ſic tamen, vt quovſque eumdem Epiſcopum in hoc ſæculo vita tenuerit, ſumptus ei debiti de eadem Eccleſia miniſtrentur. Enim verò ſi nullo tempore ad ſanæ redit mentis officium, perſona fidelis, ac vitæ probabilis eſt eligenda, quæ ad regimen Eccleſiæ idonea poſſit exiſtere, atque de animarum vtilitate cogitare, inquietos ſub diſciplinæ vinculo reſtringere, Eccleſiaſticarum rerum coram gerere, & maturum, atque efficacem ſe in omnibus exhibere: qui etiam ſi Epiſcopo, qui nunc ægrotat, ſuperſtes extiterit, loco eius debeat conſecrari.

2. pars. *Ne autem huiuſmodi paßionibus Sacerdotibus ſubitò occupatis, cœptum officium inexpletum remaneat, inſtitutum eſt, vt ſacerdos ſiue pſallens, ſiue ſacrificans alios ſecum habeat, qui ſi huiuſmodi caſus interueniat, inchoata miniſteria perficere valeant.*

CAP. XV. ¶ *Quiſque ſacrificans Sacerdotem ſibi vicinum habeat, qui cœpta ſacramenta expleat ſi ei aliqua neceßitas ingruerit.*

Vnde in Concilio Toletano IX. *c.* 14.

ILlud 1 diuini *a* oraculi monentis ſinguli præcauentes, quo ſcribitur *b* [Væ ſoli quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem,] ſummoperè verendum nobis eſt, & cauendum, ne horis illis, atque temporibus quibus Domino pſallitur, vel ſacrificatur, vnicuique diuinis ſingulariter officiis inſiſtenti, pernicioſa paſſio vel corporis qualibet inualetudo occurrat, quæ aut corpus ſubrui faciat aut mentem alienatione vel errore confundat. Pro huiuſmodi ergo caſibus præcauentes, neceſſarium duximus inſtituere, vt vbi temporis vel loci ſiue Cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis *c* illic canens Deo, atque ſacrificans poſt ſe vicini ſolaminis adiutorem: vt ſi aliquo caſu ille, qui officia impleturus accedit, *d* turbatus fuerit, vel ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat qui eius vicem exequatur intrepidus. *Sed ſi* 2 *hic ſacrificanti frequenter acciderit, tunc omnimodo ab oblatione prohibeatur.*

1 ¶ Illud.] *In Conciliis impreßis legitur.* Et illud. *In Codice verò Lucenſi Regio,* Væ illud. *In duobus autem Vaticanis,* Vt illud *: & ſic eſt infrà de conſec. diſt.* 1. *c.* vt illud, *& apud Burchar. & Iuonem.*

2 ¶ Sed ſi hoc.] *Hæc ſunt impreſſa aliis characteribus, quia non ſunt in Concilio Toletano, neque in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus. In Codice perantiquo ſunt gloſſæ ad verbum,* vicem, *& poſt verbum,* prohibeantur, *additur,* vt infra ead. q. 2. c in literis tuis *Apud Burchardum verò, & Iuonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & infrà de conſ. loco citato, horum verborum loco leguntur hæc,* & officium incœptum adimpleat.

CAP. XVI. ¶ *Si Sacerdos neceßitate præoccupatus fuerit, cœpta ſacramenta per alium expleantur.*

Item in Concilio Toletano 7. *c.* 2.

NIhil *a* contra ordinis ſtatutum temeritatis auſu præſumatur, neque illa, quæ ſumma veneratione cenſentur, vel minimo præſumptionis actu 1 ſoluantur, cùm ad hoc 2. tantum fieri iuſſa ſunt, ne interrupta noſcantur, vel languoris prouentu robore ſalutis priuetur natura. Non ergo fragilitati ſolùm conſulitur humanæ, ſed etiam 3 ſacro honori myſteriorum Dei prouida cauetur ſollicitudine. Cenſuimus ergo conuenire, vt cùm à ſacerdotibus Miſſarum tempore ſancta myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis acciderit quilibet euentus, quo cœptum nequeat conſecrationis expleri myſterium, ſit liberum Epiſcopo vel Presbytero alteri conſecrationem exequi officij cœpti. Non enim aliud ad ſupplementum initiatis myſteriis competit, quàm aut incipientis aut ſubſequentis completa 4 benedictio Sacerdotis; quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfectionis ordine compleantur. Cùm enim ſimus omnes vnum in Chriſto, nihil contrarium perſonarum diuerſitas format: vbi efficaciam proſperitatis vnitas fidei repræſentat. Quod etiam cōſultum cuncti ordinis Clerici indiuiduum 5 ſibi eſſe non ambigant, ſed vt præmiſſum eſt, præcedentibus libenter alij pro complemento ſuccedant. Ne tamen, quod naturæ languoris cauſa conſulitur, in præſumptionis perniciem conuertatur, nullus poſt cibum, potúmque quemlibet minimum ſumptum Miſſas facere, nullus abſque prouentu patentis moleſtiæ miniſter, vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præſumat omninò relinquere. Si quis hæc temerare præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.

1 ¶ Actu] *Sic eſt emendatum ex Codice Regio. nam in impreßis Conciliorum Codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem eſt,* tactu.

2 ¶ Cùm ad hoc tantùm.] *Magna eſt hoc loco varietas. In Codice Regio legitur,* cùm ad hoc tantùm quaqua fieri iuſta ſunt interrupta noſcuntur; ne languoris, &c. *Apud Burchardum:* Cùm adhuc tantùm fieri iuſſa ſunt, nec interrupta noſcuntur, ne languoris &c. *Apud Iuonem,* cùm hoc, *&* nec languoris, *cætera eodem modo.*

3 ¶ Sed etiam ſacro.] *Hic quoque magna varietas. In Codice regio plenior eſt oratio,* ſed etiam honori myſteriorum Dei prouidetur abundè, dum ab offenſionis caſu procuratur etiam caueri ſollicitè.

4 ¶ Completa benedictio.] *Sic reſtitutum eſt ex Codice Regio, cum quo aliquot editiones conueniunt, multaq́ etiam alia in hoc capite emendata.*

5 ¶ Indiuiduum.] *In Codice regio eſt,* indultum.

6. Pars. *Ecce, quòd Epiſcopo petente, precibus etiam populi, infirmitate grauato alius poßit ſubrogari, patenter monſtratur. Senectute autem grauato, non ſucceſſor, ſed coadiutor dari debet, qui ei decedenti in locum regiminis ſuccedat. Sic Auguſtinus dicitur* b *acceßiſſe, non ſucceßiſſe Hipponenſium Epiſcopo.*

CAP. XVII. ¶ *Senectute grauato coadiutor eſt dandus, qui morienti ſuccedat.*

Hinc etiam Zacharias Papa *ſcribit Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo.*

PEtiiſti, vt cum noſtro conſulto pro ſuperueniente tibi ſenectute, atque corporis imbecillitate, ſi poteris inuenire alium in eadem ſede, in qua præes, pro tui perſona debeas collocare. Nos verò, adiuto e Deo, conſilium præbemus tuæ ſanctitati, vt pro ſalute animarum rationabilium fautore Chriſto ſedem, quam obtines, Moguntinæ Eccleſiæ nequaquam relinquas. Sin verò Dominus dederit iuxta petitionem tuam hominem perfectum qui poſſit ſollicitudinem habere, & curam pro ſalute animarum, pro tui perſona

a *De conſ. diſt.* 1. *c. vt illud Burch. l.* 3. *c.* 73. *Iuo p.* 3. *c.* 126. b *Eccl.* 4. c *al. ille.* d *al. accedet.*

a *Burch. l.* 3. *c.* 70. *Iuo p.* 2. *c.* 124. b *Sup. ead. c. non autem. &* 8. *q.* 1. *c.* 1. *infrà*

ſona illum ordinabis Epiſcopum,eritque in Euangelio tibi credito, & miniſterio Chriſti portando in omni loco requirens, & confortans Eccleſiam Dei. *Item ad eundem epiſt. vlt.* ¶ Si eundem diuina voluerit clementia poſt tui diem tranſitus ſupereſſe,ſi eum aptum cognoueris,& in tua voluntate fuerit diffinitum ea hora, qua te de præſenti ſæculo migraturum cognoueris præſentibus cunctis, tibi ſucceſſorem deſigna,vt huc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alij patimur, quod tibi charitate cogente largiri cenſuimus. *Item ibidem paulò ſuperius.* ¶ De eo autem, quòd tibi ſucceſſorem conſtituere dixiſti,vt te viuente in tuo loco eligatur Epiſcopus, hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem Eccleſiaſticam regulam, vel inſtituta Patrum eſſe mõſtratur, ſed volumus,vt tibi miniſtret,& ſit in Euangelium Chriſti adiutor. *& infrà.* ¶ Nimis enim reprehenſibile eſſe manifeſtum eſt, vt te viuente tibi alium ſubſtituamus: ſed hoc commonemus,vt quandiu te diuina iuſſerit clementia ſupereſſe, ſine intermiſſione orare non ceſſes,vt tibi Deus illum ſucceſſorem concedat, qui ei poſſit eſſe placabilis,& populum irreprehenſibiliter regere valeat.

¶ *Prior pars huius capituli vſque ad verſ.* Item ſi eundem, *ſumpta eſt ex epiſtola Zachariæ Papæ cuius initium eſt,* Sacris liminibus: *quæ extat Romæ manuſcripta in bibliotheca Dominicana, quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B.Bonifacij,ſed ex codice parum emendato.Reliqua habentur in epiſtola vltima in tomis conciliorum.*

CAP. XVIII. ¶ *Non ſucceſſor, ſed coadiutor viuenti Epiſcopo datur.*

Item Pelagius Papa *clero Narnienſi a.*

QVia frater,& Coëpiſcopus noſter Ioannes Eccleſiaſticæ vtilitatis ſtudio ſuadente, & naturæ ſuæ ſimplicitate laudabili conſideratione tractata,ob hoc,quòd ſe in gerendæ patrimonij gubernandi cura, vel in diſciplina Eccleſiaſtica conſeruanda minimè fatetur idoneum.Conſtituti preſbyteri ad hæc explenda ſibi expoſcit adhiberi perſonam: vt ea,quæ ſunt neceſſaria, competenti diſponente ſollicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præſenti vobis iuſſione præcipimus, vt ſeruata primo in loco Epiſcopo memorato reuerentia,quam vos conuenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad diuini cultus obſequium pertinent, vel quæ Eccleſiaſticæ vtilitatis peragere cura ſuaſerit,præbeatis obedientiam Conſtituto competentem, in nullo diſpoſitionibus eius ſpiritu contumaci reſultantes: immo competenti vigilantiæ veſtræ ſtudio, quæ pro Eccleſiaſtica vtilitate gerenda Conſtitutus monuerit, adimplentes: vt his ita diſpoſitis, & conſueta vobis ſtipendia miniſtrentur,& quæcunque in præfatæ Eccleſiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis ſunt neceſſaria compleantur.

Illud verò Cypriani b *de hæreticis intelligendum eſt, qui Catholicorum Eccleſias ſibi vſurpare contendunt.* ¶ *Illud verò Euariſti* c *Papæ tunc intelligendum eſt, quando nec ineuitabilis neceſſitas (perſecutorum videlicet) nec Apoſtolica, aut regularis mutatio, ſed ambitio ſola Epiſcopum de Eccleſia ad Eccleſiam tranſire cogit. Vnde eum in principio ſui capituli diceret, [Epiſcopus non debet dimittere Eccleſiam ſuam,] ſubſequenter adiunxit. [Abſque ineuitabili neceſſitate,aut Apoſtolica, vel regulari mutatione, & alteri ſe ambitus cauſa coniungere.]*

4. pars. *Ambitionis enim cauſa, quicunque Eccleſiæ ſuæ mediocritate deſpecta,ad maiorem Eccleſiam tranſire voluerit, debet reuocari ad propriam. Quòd ſi redire contempſerit, careat aliena, & propia.*

CAP. XIX. ¶ *Epiſcopus, vel quilibet Clericus relicta ſua Eccleſia non debet ad aliam tranſire.*

a al.Nauarienſi. al. Narinenſi. b *Sup.cap.factus, & cap. Nouatianus.* c *Sup.ead. ſicut vir.*

Vnde in Nicæno Concilio *a, c.15. legitur.*

NOn oportet Epiſcopum,vel reliquos ordines de ciuitate ad ciuitatem migrare:non Epiſcopus non Presbyter, non Diaconus tranſeat. Si quis autem poſt definitionem ſancti, & magni Concilij tale quid agere tentauerit, & ſe huiuſmodi negotio mancipauerit,hoc factum prorſus in irritum ducatur,& Eccleſiæ reſtituatur, cuius fuit Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus.

¶ *Ex duobus codicibus collectionis Anſelmi in vno emendatiore caput hoc ita habet,vt verba hæc,* Quod non oporteat Epiſcopum,vel reliquos ordines demigrare, *ſit rubrica. & capitulum hoc modo incipiat.* Vt de ciuitate ad ciuitatem, non Epiſcopus non Presbyter, non Diaconus tranſeat. *In altero verò eadem rubrica eſt nigris litteris ſcripta, & eſt initium capituli, vnde videtur caput hoc eſſe concinnatum, quemadmodum eſt apud Gratianum, ſalua ſententia ipſius canonis.*

CAP. XX. ¶ *In Monaſterio deputetur Epiſcopus, qui in Eccleſia ſua reſidere contemnit.*

Item Gregorius *Anthemio Subdiacono, lib. 5. epiſt. 23. ſiue c. 123.*

PEruenit *b* ad nos Pimenium Amalphitanæ ciuitatis Epiſcopum in Eccleſia ſua reſidere eſſe non contentum, ſed foris per diuerſa loca vagari. *& infrà.* ¶ Idcirco hac tibi auctoritate præcipimus,vt ſupradicto Epiſcopo interminari non deſinas, quatenus hoc de cætero facere non præſumat: ſed in Eccleſia ſua ſacerdotali more reſideat. Quem ſi fortè non emendari poſt tuam interminationem cognoueris, in Monaſterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare: vt quid facere debeas, noſtra iterum præceptione cognoſcas.

CAP. XXI. ¶ *Epiſcopo nulli conceditur, principalem cathedram relinquere, & ad aliam Eccleſiam ſe transferre.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *c c. 5.*

PLacuit *d*,vt nemini ſit facultas,relicta principali Cathedra, ad aliquam Eccleſiam in Diœceſi conſtitutam ſe conferre, vel in re propria diutius, quàm oporteat, conſtitutum, curam, vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

CAP. XXII. ¶ *Interceſſori Cathedram, cui datus eſt, tenere non licet.*

Item ex eodem *Carthaginenſi V. e c. 8.*

COnſtitutum eſt, vt nulli interceſſori licitum ſit cathedram, cui interceſſor datus eſt, quibuſlibet populorum ſtudiis,vel ſeditionibus retinere: ſed dare operam,vt intra annum eiſdem Epiſcopum prouideat. Quod ſi neglexerit, anno expleto *f* interuentor alius tribuatur.

CAP. XXIII. ¶ *Excommunicentur clerici, qui relicta ſua Eccleſia ad eam redire noluerint.*

Item ex Concilio Nicæno *c. 16.*

SI *g* qui verò ſine reſpectu agentes, & timorem Dei ante oculos non habentes, neque Eccleſiaſtica ſtatuta cuſtodientes,receſſerint ab Eccleſia ſua ſiue Presbyter,ſiue Diaconus, vel in quocumque Eccleſiaſtico ordine poſiti fuerint, hi non debent ſuſcipi in alia Eccleſia, ſed cum omni neceſſitate cogantur,vt redeant ad Eccleſiam ſuam. Quod ſi permanſerint,excommunicari eos oportet.

a *Et in Aquigſran c.43. Anſ.l.6.c.112. Burch. l.2.c.97. Iuo.p.6.c.174.* b *Anſ.l.6.c.178.* c *Et in Africano, c.83.* d *Anſ.l.6.c.176.* e *Et in Africano, c.41.* f *al.exempto.* g *Anſel.l.7 c.107.Burc.l.2.c.98.Iuo,p.6.c.175.*

CAP.

CAP. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Antiocheno *a*, *cap.* 3.

1. SI quis Presbyter, vel Diaconus, vel quilibet Clericus, deſerta ſua Eccleſia, ad aliam tranſeundum eſſe crediderit, & ibi paulatim tentet, quo migrauit, perpetuo manere, vlterius miniſtrare non debet, præſertim, ſi ab Epiſcopo ſuo ad reuertendum fuerit exhortatus. Quòd ſi poſt euocationem ſui Epiſcopi, non obedierit, ſed inobediens perſeuerauerit, omni modo ab officio ſuo deponi debere, nec aliquando ſpem reſtitutionis habere: ſi verò propter hanc culpam depoſitum, alius Epiſcopus ſuſceperit, & ipſe à communi Synodo pœnam merebitur increpationis, 1 tanquam Eccleſiaſtica iura diſſoluens.

1 ¶ Increpationis.] *Græcè eſt,* ἐπιτιμίας τυγχάνειν, *quod in aliis verſionibus eſt*, arguatur, *vel* coërceatur, *vel* puniatur.

CAP. XXV. ¶ *Non licet Epiſcopo Eccleſiam ſuam relinquere, & ad aliam tranſire.*

Item ex eodem *Antiocheno, c.* 21.

EPiſcopum *b* de Diœceſi ad Diœceſim alteram non debere tranſire, neque ſi ſeipſum ingeſſerit, neque ſi à populis fuerit violenter attractus *c*, neque ſi etiã hoc ei ab Epiſcopis ſuadeatur: manere autem eum debere in Eccleſia Dei, quam ab initio ſortitus eſt, & non ab ea alibi demigrare, ſecundùm regulam ſuper hoc olim à Patribus conſtitutam.

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.* 5.

PRopter *d* eos Epiſcopos, ſiue Clericos, qui de ciuitate ad ciuitatem tranſeunt, placuit definitiones datas à ſanctis Patribus habere propriam firmitatem.

CAP. XXVII. ¶ *Alienæ plebes ab Epiſcopo non vſurpentur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.* 20.

PLacuit, vt à nullo Epiſcopo vſurpentur plebes alienæ, nec aliquis Epiſcoporum ſupergrediatur in Diœceſi collegam ſuum.

CAP. XXVIII. ¶ *Alienos Clericos ordinare, & altaria conſecrare, Epiſcopo non licet.*

Item Anacletus.

EPiſcopus in Diœceſim alienam ad alienos Clericos ordinandos, vel conſecranda altaria irruere non debet. Quod ſi fecerit, amotis his, quos ordinauit, altaris tamen conſecratione manente, tranſgreſſor canonum vno anno à Miſſarum celebratione ceſſabit.

CAP. XXIX. ¶ *Diebus ſolemnibus Clericus Eccleſiæ ſuæ deeſſe non debet.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c* 64.

1. ps. SI quis in Clero conſtitutus ab Eccleſia ſua diebus ſolemnibus defuerit, id eſt, Natiuitate Domini, Epiphania, Paſcha, vel Pentecoſte, dum potius ſecularibus *e* lucris ſtudet, quàm ſeruitio Dei parere, conuenit, vt triennio à communione ſuſpendatur. ¶ Similiter diaconus, vel Presbyter ſi per tres hebdomadas ab Eccleſia ſua defuerit, huic damnationi ſuccumbat.

CAP. XXX. ¶ *Remouendus eſt Epiſcopus ab Eccleſia, cui irrepſerit, & ad ſuam cogendus eſt redire.*

Item Hilarius Papa *Epiſcopis Tarracon. c.* 3.

REmoto *f* ab Eccleſia Barcinonenſi, atque ad ſuam remiſſo Irenæo Epiſcopo, ſedatis per Sacerdotalem modeſtiam voluntaribus, quæ per ignorantiam Eccleſiaſticarum legum deſiderant, quod non licet, obtineret talis protinus de Clero proprio Barcinocenſibus ordinetur Epiſcopus, qualem te præcipuè frater Aſcani oportet eligere, & decet conſecrare: ne ſi fortè aliter *a* factum ſit, non ſine obiurgatione tui maximè nominis retundat noſtra præceptio, quod ad iniuriam Dei (à quo ſpecialiter Sacerdotalium eſt gratia dignitatum) didicerimus admiſſum.

CAP. XXXI. ¶ *Qui alienam cathedram appetit, ab ea expulſus etiam propria careat.*

Item Leo Epiſcopus *vrbis Romæ Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo, epiſt.* 82. *al.* 84. *c.* 8.

SI *b* quis Epiſcopus mediocritate ciuitatis ſuæ deſpecta, adminiſtrationem celebrioris loci ambierit, & ad maiorem plebem ſe quacunque ratione tranſtulerit, non ſolùm à cathedra quidem pellatur aliena, ſed carebit & propria: vt nec illis præſideat, quos per auaritiam concupiuit, nec illis, quos per ſuperbiam ſpreuit. Suis igitur terminis contentus ſit quiſque, ne ſupra menſuram iuris ſui affectet augeri.

CAP. XXXII. ¶ *Vtraque careat Eccleſia, qui contemptu minoris Eccleſiæ ad maiorem aſpirat.*

Item ex Concilio Meldenſi *c.* 30.

SI quis *c* de ordine Sacerdotali, contemptu minoris Eccleſiæ ambitioſè & improbè ad potiorem aſpirauerit, *d* canonica erga eum definitio conſeruetur, hoc 1 eſt, vtraque careat.

1 ¶ Hoc eſt, vt vtraque careat.] *Hæc non ſunt in Meldenſi impreſſo, habentur tamen apud cæteros quoque Collectores.*

Qui verò pretio Eccleſiam vacantem ingreſſus fuerit ab officio ſuo deponendus eſt, ſicut in Rothomagenſi Concilio *legitur.*

CAP. XXXIII. ¶ *Deiiciatur à Clero, qui muneribus Eccleſiam acquirere tentat.*

SAncitum eſt *e* atque omnibus modis prohibitum, vt ſi quis Presbyter inuentus fuerit alicui Clerico, vel Laïco munera dare, vel dediſſe, aut aliam pecuniam tribuere, vt alterius Presbyteri Eccleſiam ſurripiat, 1 aut vacantem pretio redimat, pro hac cupiditate, ſeu præſumptione turpis lucri gratia deiiciatur à Clero & alienus exiſtat à regula.

1 ¶ Surripiat, aut.] *Addita ſunt iſtæ duæ voces ex Burchardo. Nam veniente Presbytero poſſeſſore non poteſt dici vacans Eccleſia. In lib.* 7. *Capitularium, c.* 206 *eſt verbum* ſurripiat, *ſed deeſt alterum membrum,* aut vacantem pretio redimat. *Iuo & auctor Pannormiæ habent vt antea Gratianus,* Eccleſiam vacantem pretio redimat.

5. pars. *Quòd verò communi conſilio, atque aliorum vtilitate mutationes Epiſcoporum fieri poſſint, & in Eccleſiis, à quibus receſſerint, eis viuentibus alii ſubſtitui valeant.* Anterus Papa *demonſtrat epiſtola ſeptima ſcribens Epiſcopis Bæticæ, & Toletanæ prouinciæ.*

CAP. XXXIV. ¶ *Neceſſitatis, vel vtilitatis cauſa Epiſcoporum mutationes fieri poſſunt.*

MVtationes *f* Epiſcoporum ſcitote communi vtilitate, atque neceſſitate fieri licere, ſed non propria *g* cuiuſquam voluntate, aut dominatione. Petrus ſanctus, magiſter noſter, & princeps Apoſtolorum, de Antiochia vtilitatis cauſa tranſlatus eſt Romam, vt ibidem potius proficere poſſet. Euſebius quoque de quadam parua ciuitate, Apoſtolica auctoritate mutatus eſt

a *Et in Chalced. c.* 20. *In Aquiſgran. c.* 71. *Anſ. l.* 7. *c.* 170. b 9. *q.* 2. *nullum Bur. l.* 1. *c.* 72. *Iuo p.* 5. *c.* 179. c ἀναγκαζόμενον. d *Sup. ead. non oportet. Ex Nicæna Synodo. lib. c.* 6. *c.* 236. *Bur. l.* 1. *c.* 164. *Iuo p.* 5. *c.* 173. *In Aurelian.* 3. *c.* 15. e *al. ſingulari lucro.* f *Anſ.* 6. *c.* 109.

a *al. ſimiliter.* b *Poly. l.* 1. *tit.* 9. *Anſ. l.* 6. *c.* 104. *Burch. l.* 1. *c.* 74. *Iuo p.* 5 *c.* 103. c *Burch. l* 3. *c.* 48. *Iuo p.* 3. *c.* 5*a*. *Pann. l.* 3. *c.* 45. d *al. aſpirare contenderit.* e *In C. l.* 7 *c.* 206 *Burch l.* 1. *c.* 114. *Iuo p.* 3. *c.* 90. *Pann. l.* 5. *c.* 49 f *Poly. l.* 1. *tit.* 9. *Anſ. l.* 6. *c.* 49. *Burch. l.* 1. *c.* 77. *Iuo p.* 5. *c.* 133. *Pann. l.* 3. *c.* 69. g *al. non libitu cuiuſquam, aut damn. Plura ſunt verba in Orig.*

Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate, in qua ordinatus erat, electione ciuium propter doctrinam, vitamque bonam quam habebat, [auctoritate 1 huius ſanctæ ſedis, & communi Epiſcoporum, & reliquorum ſacerdotum, ac populorum conſilio tranſlatus eſt Epheſum. Non enim tranſit de ciuitate ad ciuitatem, nec transfertur de minori ad maiorem, qui hoc non ambitu nec propria voluntate facit, ſed aut vi à propria ſede pulſus aut neceſſitate coactus, aut vtilitate loci, aut populi, non ſuperbè, ſed humiliter ab aliis tranſlatus, & inthronizatus eſt. *& infrà* ¶ Nam ſicut Epiſcopi habent poteſtatem ordinare regulariter Epiſcopos, & reliquos Sacerdotes, ſic quoties vtilitas, aut neceſſitas coëgerit, ſupradicto modo & mutare, & inthronizare poteſtatem habent: [non tamen ſine ſacroſanctæ Romanæ ſedis auctoritate & licentia.] *& infrà.* ¶ Alia enim *a* eſt cauſa vtilitatis, & neceſſitatis, alia auaritiæ, ac præſumptionis, aut propriæ voluntatis

1 ¶ Auctoritate huius ſanctæ ſedis, &c.] *Hæc verba non leguntur in epiſtola Anteri, neque in Pannormia, neque apud Burch. & Iuonem. Sunt tamen apud Anſelmum, & in Polyc. & vetuſtis Gratiani exemplaribus. Idem quoque eſt de verbis illis propè finem capitis,* non tamen ſine ſacroſanctæ Romanæ ſedis auctoritate & licentia: *quæ propter hanc cauſam virgulis ſunt incluſa.*

CAP. XXXV. ¶ *Cauſa neceſſitatis mutationes Epiſcoporum fieri poſſunt.*

Item Pelagius Papa II. *Benigno Archiepiſcopo, epiſt. 2.*

SCias *b* frater dilectiſſime, aliud eſſe cauſam neceſſitatis, & vtilitatis, aliud cauſam præſumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat ſedem, qui non mutat mentem, id eſt, qui non cauſa auaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel ſuæ delectationis *c* migrat de ciuitate ad ciuitatem, ſed cauſa neceſſitatis, aut vtilitatis mutatur. Nam plurimorum vtilitas vnius vtilitati aut voluntati præferenda eſt. Aliud eſt enim mutare, & aliud mutari. *& infrà.* ¶ Nam aliud eſt ſponte tranſire, & aliud eſt coactè aut neceſſitate venire. Vnde non iſti mutant ciuitates, ſed mutantur: quia non ſpontè, ſed coactè hoc agunt. *& infrà.* ¶ Non ergo bene intelligunt Eccleſiaſticas regulas, qui hoc negant cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis fieri poſſe, quoties communis vtilitas, aut neceſſitas perſuaſerit.

CAP. XXXVI. ¶ *Chriſtum negare conuincitur, qui neceſſitatem patientibus miſericordiam non impendit.*

Idem *in eadem epiſtola paulò inferius.*

OMnis, qui gemebat, & vexabatur à *d* Saul, fugiebat, & veniebat ad Dauid,] Si ergo piiſſimus atque iuſtiſſimus Dauid ſciret peccatum eſſe, perſecutionem fugientes, & tranſeuntes de loco ad locum, & de ciuitate ad ciuitatem recipere: tales nequaquam reciperet, nec ſecum teneret, nec in aliis ciuitatibus eos collocaret. Qui enim perſequuntur Domini Epiſcopos, eóſque de ciuitatibus ad ciuitates tranſire compellunt, non eos tantùm perſequuntur, quantum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cuius legatione funguntur: Nec ipſi in hoc peccant, quoniam non ſponte ſed coactè hoc agunt: ſed illi, qui eos perſequuntur: nec ipſis Epiſcopis hoc imputari poteſt, ſed illis, qui eos hoc agere cogunt. *& infrà.* ¶ Qui autem negant miſericordiam faciendam fugientibus, ac neceſſitatem patientibus, ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia, & veritas. *& infrà.* ¶ Negat miſericordiam neceſſitatem patientibus, qui populis indigentibus diuinis miniſteriis *e*, & non habentibus proprium Epiſcopum, qui eos inſtruat cauſa vtilitatis atque neceſſitatis, ex alia ciuitate, licet minor ſit, in eam, quæ non habet Epiſcopum doctiorem, vel vtiliorem, meliori conſilio, non ſponte tranſeuntem, ſed maiorum exhortatione mutare *a*, aut Epiſcopum eiectum, & perſecutionem patientem cauſa vtilitatis, aut neceſſitatis inthronizari non permittit.

CAP. XXXVII. ¶ *Non ambitione, ſed Synodali auctoritate, de Eccleſia ad Eccleſiam Epiſcopus tranſeat.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. c. 27.

EPiſcopus *b* de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non tranſeat, nec quiſquam inferioris Ordinis Clericus. Sane, ſi vtilitas Eccleſiæ faciẽdum popoſcerit, decreto pro eo Clericorum, & Laïcorum Epiſcopis porrecto, in præſentia Synodi transferatur, nihilominus alio in locum eius Epiſcopo ſubrogato. Inferioris verò gradus Sacerdotes, vel alij Clerici conceſſione ſuorum Epiſcoporum poſſunt ad alias Eccleſias tranſmigrare.

CAP. XXXVIII. ¶ *In proprio gradu Epiſcopi, vel Presbyteri in aliena ſuſcipiantur Eccleſia.*

Item ex eodem Carthaginenſi, *cap.* 33.

EPiſcopi vel Presbyteri, ſi cauſa viſitandi ad Eccleſiam alterius Epiſcopi venerint, in gradu ſuo ſuſcipiantur, & tam ad verbum faciendum, quàm ad oblationem conſecrandam inuitentur.

CAP. XXXIX. ¶ *Eccleſia vnius Epiſcopi ab alio diſponi non debet.*

Item Calixtus Papa *omnibus Galliarum Epiſcopis epiſt. 2. cap. 3.*

SIcut *c* alterius vxor nec adulterari ab aliquo, vel iudicari, aut diſponi, niſi à proprio viro, eo viuente, permittitur, ſic nec vxor Epiſcopi, *d* quæ eius Eccleſia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo viuente, abſque eius iudicio, & voluntate alteri *e* iudicari, vel diſponi, aut eius concubitu frui, id eſt, ordinatione, conceditur. Vnde ait Apoſtolus. *f* [Alligata eſt vxor legi, quandiu vir eius viuit: eo verò defuncto ſoluta eſt à lege viri.] Similiter & ſponſa Epiſcopi (quia ſponſa, vxórque eius dicitur Eccleſia) illo viuente, ei eſt alligata: eo verò defuncto, ſoluta eſt. [Et * cui voluerit, nubat, tantùm in Domino,] id eſt, regulariter. Si enim eo viuente alteri nupſerit adultera iudicabitur. Similiter & ille, ſi alteram ſponte duxerit, adulter exiſtimabitur, & communione priuabitur. Si autem perſecutus fuerit in ſua Eccleſia, fugiendum illi eſt ad alteram, eíque eſt aſſociandus dicente Domino *g*: ſi vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Si autem vtilitatis cauſa fuerit mutandus, non per ſe hoc agat, ſed fratribus inuitandus, & auctoritate huius ſanctæ ſedis faciat, non ambitus, cauſa vtilitatis aut 1 neceſſitatis.

1 ¶ Aut neceſſitatis.] *Hæc non ſunt in ipſa epiſtola, ſed habentur apud Anſelmum. Neceſſitas autem præbet iuſtam cauſam tranſlationi ſupra ea. c. ſcias.*

6. Pars. *Hoc non ſolùm de Epiſcopis verumetiam de quibuſlibet Eccleſiæ miniſtris intelligitur, ne videlicet in locum viuentis alter obrepat.*

CAP. XL. ¶ *Deponatur, qui locum alterius inuadere non timet.*

Vnde B Gregorius *ſcribit Natali Salonitano Epiſcopo de eo, qui in Archidiaconatum alterius ſe promoueri conſenſerat, lib. 2. indict. 10. ep. 14. & 16.*

EVm *h*, qui contra iuſtitiæ regulam in Archidiaconatum alterius ſe prouehi conſenſit, ab eiuſdem

a *al. quoque.* b *Poly. l. 1. tit. 9. Anſ. l. 6. c. 97.* c *al. electionis.*] *al. dilectionis.* d 1. *Reg.* 12. e *myſteriis.*

a *al. mutari.* b *Iuo p. 5. c. 325. Pann. l. 3. c. 70.* c *Polyc. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 6. c. 10.*] *Burch. l. 3. c. 49.* *Iuo p. 3. c. 53. & p. 5. c. 101.* d *al. Epiſcopi, vel presbyt.*] e *al. ab altero diiudicari.*] f 1. *Cor* 7. * *ibid.* g *Matth.* h *Iuo p. 5. c. 342. Iuo p. 5. c. 357.*

Archi

archidiaconatus honore deponimus. Quia ſi vlterius in loco eodem miniſtrare præſumpſerit, ſe participatione communionis ſacræ nouerit eſſe priuatum.

CAP. XLI. ¶ *In vna Eccleſia duo prælati eſſe non debent.*

Item Hieronymus *ad Ruſticum monachum, epiſt.* 4.

IN apibus princeps *a* vnus eſt; grues vnam ſequuntur ordine litterario: Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma, vt condita eſt, duos fratres ſimul habere reges non potuit, & parricidio dedicatur. In *b* Rebeccæ vtero Eſau & Iacob bella geſſerunt: ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi, ſinguli archiepresbyteri, ſinguli archidiaconi, & omnis ordo Eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur.

6. pars. *Ecce in quibus caſibus Epiſcopo viuente, alius poteſt ei ſubſtitui: Quanquam ſecundùm rei veritatem non viuente Epiſcopo talis probetur ſuccedere. Tranſlatus enim ab vna ciuitate ad aliam, deſinit eſſe Epiſcopus illius ciuitatis, à qua transfertur: atque ideo, qui huic ſuccedit, non viuente, ſed defuncto quodammodo Epiſcopo, probatur ſubſtitui. Sed inter eum qui hoſtilitatis neceſſitate, & eum qui vtilitatis cauſa transfertur, hoc intereſt, quod illi, qui metu hoſtilitatis ad aliam tranſit ſi priorem contigerit aliquando ab hoſtibus liberam fieri, ad eandem illum redire oportet.*

CAP. XLII. ¶ *Qui metu hoſtilitatis ad alium locum tranſierit poſtea ad ſuam Eccleſiam redire oportet.*

Vnde Gregorius Papa *ſcribit Ioanni Epiſcopo Scyllatino c lib.2. indict. 10. epiſt. 25.*

PAſtoralis *d* officij cura nos admonet, deſtitutis Eccleſiis proprios conſtituere Sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant paſtorali ſollicitudine gubernare. Propterea te Ioannem ab hoſtibus captiuatæ Liſſitanæ ciuitatis Epiſcopum in Scyllatina Eccleſia Cardinalem neceſſe duximus conſtituere Sacerdotem: vt ſuſceptam ſemel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas: & licèt à tua Eccleſia ſis hoſte imminente depulſus, aliam, quæ paſtore vacat, Eccleſiam debes gubernare: ita tamen, vt ſi ciuitatem illam ab hoſtibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem ſtatum contigerit reuocari, ad eam, in qua prius es ordinatus, Eccleſiam reuertaris: ſin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac, in qua à nobis incardinatus 1 es, debeas Eccleſia permanere.

1 ¶ Incardinatus.] *Supra diſtin.* 71. *c. fraternitatem. de huius vocis notione eſt notatum.*

Qui verò vtilitatis cauſa transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Eſt etiam alius caſus, in quo Epiſcopus viuenti Epiſcopo ſubſtituitur. Cum enim aliquis relicta priori cathedra ſua authoritate ad aliam tranſierit ſi alius ei ſubſtitutus fuerit, licet ille prioris Eccleſiæ Epiſcopus eſſe non deſierit, ſubſtitutus tamen Epiſcopatum habebit.

CAP. XLIII. ¶ *De ſacerdotibus, qui relictis ſuis Eccleſiis ad alias migrarunt.*

Vnde Damaſus *vrbis Romæ Epiſcopus ſcribit ad Paulinum Antiochenum dicens.*

EOs *e* ſacerdotes, qui ab Eccleſiis ad Eccleſias migrarunt tamdiu à noſtra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint ciuitates, in quibus primitus ſunt conſtituti. Quòd ſi quis alius alio tranſmigrante, in locum viuentis ordinatus eſt, tamdiu vacet ſacerdotij dignitate, qui ſuam deſeruit ciuitatem, donec ſucceſſor eius quieſcat in Domino.

a *princeps ſunt.*] *Orig.* c *Geneſ.* 25. c *al. Squillaceno.* d *Ioa. diac. l.* 3. *c.* 15. *Polyc. l.* 1. *tit.* 8. & *l.* 2. *tit.* 14. *Anſ. l.* 6 *c.* 99. *Burc. l.* 1. *c.* 123. *Iuo p.* 5. *c.* 223. e *Polyc. l.* 1. *tit.* 9. *Anſ. l.* 9. *c.* 95. *Ioan. Diacon. in vita B. Gregor. l.* 3. *c.* 7. *Anſ. l.* 6. *c.* 98.

Epiſcopalium etiam ſedium mutationes, metu hoſtilitatis interueniente nonnunquam fieri ſolent.

CAP. XLIV. ¶ *Neceſſitate temporis Epiſcopalium ſedium mutationes fieri poſſunt.*

Vnde Gregorius *ſcribit Ioanni Epiſcopo Vellitrano, lib.* 2. *epiſt.* 11.

TEmporis *a* qualitas admonet, Epiſcoporum ſedes, antiquitus certis ciuitatibus conſtitutas, ad alia quæ ſecuriora putamus, eiuſdem diœceſis loca tranſponere, quò & habitatores nunc *b* degere, & barbaricum poſſint periculum faciliùs declinare. Propterea te Ioannem fratrem coëpiſcopum noſtrum Vellitrenſis ciuitatis, ſedemque tuam in loco quondam *c* Arenata ad ſanctum Andream Apoſtolum præcipimus exinde tranſmigrari: quatenus ab hoſtilitatis incurſu liberior exiſtere valeas, & illic conſuetudinem 1 ſolennium feſtiuè diſponas.

1 ¶ Conſuetudinem.] *Apud Ioannem Diaconum legitur* conſuetudine ſolenni feſta diſponas. *Apud Burchardum & Iuonem*, conſuetudinem ſolennium feſtorum. *In variis B. Gregorij epiſtolarum editionibus*, conſuetudinum ſolennium feſta diſponas.

8. pars. *Item cùm aliquis cauſa humilitatis Apoſtolica cōceſſione de Epiſcopali ſede ad monachalem deſcenderit ſubiectionem, alius loco eius ſubrogari poterit, ille verò ad pontificatum reſurgere nequaquam vlterius valebit.*

Vnde in quinta 1 *actione* Conſtantinopolitanæ Synodi *CCCLXXXIII. Patrum, ſub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus, Apocriſarij Papæ dixerunt.*

CAP. XLV. ¶ *Epiſcopus, qui cauſa humilitatis Monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet.*

HOc *d* nequaquam apud nos habetur, vt quicunque de Pontificali ordine ad Monachorum, id eſt, pœnitentium deſcenderit vitam, vlterius poſſit ad Pontificatum reuerti. *Item.* ¶ Præcepit ſancta Synodus, vt quicunque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam, & ad pœnitentiæ deſcenderit locum, nequaquam iam ad pontificatum reſurgat. Monachorum enim vita ſubiectionis habet *e* verbum, & diſcipulatus, non docendi, vel præſidendi vel paſcendi alios.

¶ *Hæc Synodus ſub Ioanne octauo extat Græca in Vaticana bibliotheca. Cuius Synodi tres tantum canones cum explanatione Balſamonis editi ſunt Lutetiæ, & apud ipſum inſcribitur, Synodus in templo ſapientia habita ſub Photio Patriarcha. In ſecundo autem trium illorum capitulo habetur ſententia huius capitis: viſum autem eſt, vt omnia meliùs percipiantur, locum hunc Græca & cum noua interpretatione eſſe aſcribendum.*

Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπε. πῶς ὑμῖν δοκεῖ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγόντων χώραν, ἄρα εἰς ὑποταγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες δύνανται ἔτι οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμνιαρχίας ἔχεσθαι; οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ τοῦ πρεσβυτέρας Ῥώμης εἶπον, τοῦτο παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν. οὐδὲ σώζεται: ὅστις γὰρ ἐὰν ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τουτέστι τὴν τῶν μετανοούντων καταριθμηθῇ χώραν, οὐ δύναται ἔτι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἑαυτῷ διεκδικεῖν ἀξίωμα. Βασίλειος, καὶ Ἠλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, οὐδὲ παρ' ἡμῖν ἐφωράθη τοῦτο ποτὲ γινόμενον, τοὐναντίον μὲν οὖν μονάζοντες προήεισαν εἰς ἀρχιερέας, ὑπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχοὺς κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μένειν οὐ δύνανται. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν, ὁρισθήτω δὲ περὶ τούτου κανών, πολλάκις γὰρ δὴ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως

a *Burc. l.* 3. *c.* 89. *Iuo p.* 3. *c.* 179. *Pann. l.* 2. *c.* 37. b *al. ſecurè*, c *al. quem Harenata ad S. Andream Apoſtolum dicunt.* d *Iuo p.* 7. *c.* 149. e λόγον ἔχει.

ϑέσεως ταύτης, τῶν μὲν λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γινομένους τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ οὐ συγκατατιθεμένων ἐπὶ τούτῳ. οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, ἐκτεθήτω κανών. ἁγία σύνοδος εἶπεν ἔτι δὲ ἀξιοῦμεν ἐκτεθῆναι κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας, καὶ ἀπονοίας ἐλθόντων λαϊκῶν, ὥστε ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς θεοῦ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν, καὶ τὰ λοιπά.

Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπεν. εἰ κελεύει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες, καὶ λαβὼν Πέτρος, ὁ θεοφιλ. στατος διάκονος, καὶ πρωτονοτάριος ἀνέγνω. εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο, ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος, καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν ὥρισεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσειε κατελθεῖν βίον, καὶ τὸ τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἔχουσι λόγον καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. διὸ καθὼς προείρηται, θεσπίζομεν. μηκέτι τινα τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ, καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων, καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν μεταβιβάζειν. εἰ δὲ τις τοῦτο τολμήσας πράξει μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ οὐκ ἔτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ διὰ τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπαναστρέψει.

Photius Patriarcha dixit. Quid cenſetis de iis, qui ex Antiſtitum ordine ſeipſos in monachorum locum conferunt, Num qui ſeipſos ſubiectos eſſe voluerunt, poſſunt adhuc iidem idem in gregem imperium tenere? Sanctiſſimi locum tenentes antiquioris Romæ dixerunt. Id apud nos minimè fit, neque in more eſt poſitum. Quicunque enim ex Antiſtitum ordine monachorum, id eſt, pœnitentium ordini adnumeratus fuerit, is Antiſtitis dignitatem nõ poteſt ſibi amplius vindicare Baſilius, & Helias locum tenentes Orientalium ſedium dixerunt: neque apud nos id vnquam eueniſſe obſeruatum eſt. Nam contrà quidem monachi ad Antiſtitum ordinem prouehuntur, at qui ex Antiſtitibus, ad monachos deſcendunt hi Antiſtites manere non poſſunt. Sancta Synodus dixit: de hac etiam re canon conſtituatur. Nam & apud nos ſæpe hac de cauſa dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi Antiſtites, quo minùs cùm monachi facti fuerint, Antiſtitum muneribus fungantur: nonnullis verò hanc ſententiam minimè probantibus. Sanctiſſimi locum tenentes dixerunt: feratur canon. Sancta Synodus dixit. Præterea verò æquum ducimus ferri canones de laicis illis, qui eò inſaniæ ac ſuperbiæ deuenerunt, vt Antiſtites vel ſacerdotes Dei verberent, aut cuſtodiæ tradant, & reliqua. ¶Photius Patriarcha dixit. Si veſtra ſanctitas iubet, legantur canones: eoſque in manus ſumens Petrus Deo amiciſſimus Diaconus, & protonotarius legit. Quamuis hucuſque nonnulli Antiſtites ad monachorum habitum deſcendentes, conati ſint in Antiſtitum faſtigio manere, cumque id facerent, ea res neglecta eſt. Sancta tamen, & œcumenica hæc Synodus hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges, quæ de ſtatu Eccleſiaſtico ſunt, reuocans, ſtatuit, vt ſi quis Epiſcopus, ſiue quis alius Antiſtitis dignitatem obtinens, ad vitam monaſticam deſcendere, & pœnitentiæ locum implere voluerit, hic Antiſtitis dignitatem amplius non retineat Monachorum enim inſtituta ad obedientiæ, ac diſciplinæ rationem pertinent, minimè verò ad magiſterij, vel præfecturæ: atque eorum ſunt, qui non alios paſcere ſed paſci profiteantur. Quocirca quemadmodum dictum eſt, decernimus, ne quis poſthac eorum, qui in Antiſtitum catalogo ſunt, atque in paſtorum numero cenſentur, in eorum, qui paſcuntur, ac pœnitentiam agunt, locum ſe transferat. Quòd ſi quis poſt promulgationem, ac notitiam huius quæ nunc pronũtiatur, ſententiæ, id facere auſus fuerit, quando ipſe ſeipſum Antiſtitis gradu priuauit, priſtinam, quam factis contempſit, dignitatem amplius non recuperabit.

Hoc ad pœnitentiam agendam, non ad quietem ſeruandam quibuſdam conceditur.

1 ¶In quinta] *Apud Iuonem par.7 c.149.pro indice huius capituli leguntur hæc,* Ex actione quintæ Synodi Conſtantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum, ſub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus. *Initium verò ipſius capitis eſt.* Apocriſarij Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.

CAP. XLVI. ¶*Pro infeſtationibus malorum non licet Epiſcopo gregem relinquere.*

Vnde Liberius Papa *ſcribit omnibus Epiſcopis, epiſt. 2.*

SVggeſtum *a* nobis eſt, quòd pro præteritis laboribus, & infeſtationibus, nonnulli veſtrum aſſignatas ſibimet & à Deo commiſſas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, Eccleſias, & pro ouibus ſibi commiſſis laborare negligant, & monaſteriorum ſe quieti contradere feſtinent, & vacationem ab Epiſcopatus laboribus eligere, & in ſilentio, atque otio vitam degere magis appetant, quàm in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente Domino *b* [Beatus, qui perſeuerauerit vſque in finem.] Vnde namque eſt beata perſeuerantia, niſi virtute patientiæ? quoniam ſecundùm Apoſtolicam *c* prædicationem, [Omnes, qui volunt in Chriſto piè viuere, perſecutionem patiuntur.] Ideo fratres chariſſimi, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere. Conſiderate namque, quanta pro abſolutione noſtra, & liberatione creator, dominuſque, & redemptor noſter pertulerit, quibuſve ſe contumeliis afficiendum tradiderit, vt nos à vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret. Attendite *d* itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus ſanctus conſtituit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit proprio ſanguine, vt non ſit, qui vos decipiat, aut ſeducat in ſubtilitate ſermonis, vt plebes vobis commiſſas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & vt vos ſolummodo ſaluetis, & filios orphanos relinquatis.

CAP. XLVII. ¶*In perſecutionibus Epiſcopus Eccleſiam ſuam non deſerat.*

Item Nicolaus Papa *Humifrido Morinenſis Eccleſiæ Epiſcopo.*

SCiſcitaris itaque per Guldagarium presbyterum, virum, cùm à Normannis de Epiſcopio depellaris, debeas de cætero in monaſterio conuerſari. In quo ſcias chariſſime frater, quòd, ſi perniciosum eſt proretam in tranquillitate nauim deſerere, quantò magis in fluctibus? Vbi non dicimus, quòd perſecutorum non fugiamus (maximè paganorum) inſidias, cùm ad tempus ſæuiunt & ob multitudinem delictorum noſtrorum nocendi facultatem diuinitus aſſequuntur: præſertim cùm eis prodire vltro non debeamus, & multos Prophetas, & Apoſtolos, ipſumque Dominum huiuſmodi fugiſſe inſecutores luce clarius conſtet: ſed quòd præcipuè nos qui tanquam arietes ducatum gregibus præbemus, immo qui & horum paſtores ſumus, Deo auctore cum eis in periculis pro viribus perſiſtere pro certo conueniat: & cùm tranquillitas reddita diuina fuerit pie-

a *Polyc.l.4.tit.15.* b *Matth.10.* c *2.Timoth.3.* d *Act.10.* e *Ioan.8.*

tate

ate, ſopitáque furentium infeſtatio, mox gregem require, & in vnum colligere, & eius animos cœleſtis patriæ pace, ac potiſſimum ſecuritate prædicata ſurſum erigere debemus. Et tamdiu ſuper eorum cautela oportet nos eſſe ſollicitos, vt ſi Dei iudicio præſentis temporis commoda fortaſſis amittunt, futuræ vitæ ſe ſperent gaudia abſque ambiguitate percipere ſempiterna.

Cap. XLVIII. ¶*Non eſt reprobatio, ſed virtutis probatio bonorum aduerſitas.*
Item Gregorius *lib.7. epiſt.126. ad Recaredum Regem.*

ADuerſitas, quæ bonis votis obiicitur, probatio virtutis eſt, non iudicium *a* reprobationis Quis enim neſciat, quàm proſperum fuit, quòd beatus Paulus Apoſtolus *b* prædicatutus ad Italiam veniebat? & tamen veniens naufragium pertulit: ſed nauis cordis in maris fluctibus integra ſtetit.

9.pars. *Hoc tunc ſeruandum intelligitur, quando inter ſubditos aliqui inueniuntur, quibus Prælatorum vita proficiat: quando nec ſpecialiter Prælatus quæritur, nec per alios tuta poteſt eſſe Eccleſiæ ſalus, ne ſi deſerere incipiat, quibus prodeſſe poteſt, dicatur de eo. [Mercenarius* c *autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & deſerit oues, & fugit.] Cùm verò ſpecialiter quæritur, fugiat* d *exemplo Chriſti, qui à facie Herodis fugit in Ægyptũ: fugiat* e *exemplo Pauli, qui à fratribus per murum ſubmiſſus eſt in ſporta. Vnde Auguſtinus* 1 *ait* f *Fugiat miniſter Chriſti, ſicut ipſe Chriſtus in Ægyptum fugit: fugiat & qui ſpecialiter quæritur, dum per alios firma eſt Eccleſiæ ſalus. [Hinc etiam ait Dominus diſcipulis.] Si* g *vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. [Hinc etiam idem* h *abſcondit ſe, & exiuit de templo, quando Iudæi lapides tulerunt, vt iacerent in eum. Hinc etiam Auguſtinus* i *ait de eodem in Pſal.54.] Ecce elongaui fugiens, illud tangit, quòd Chriſtus vitabat perſequentes, vt occaſionem iræ demeret, & manebat in deſertis orans, in quo docebat nos in ſecreto conſcietiæ orare, & quieſcere, cùm à malis premimur. Cùm verò nõ Prælatorũ tantùm, ſed totius Eccleſiæ ſalus quæritur, fides impugnatur neceſſe eſt, vt ex aduerſo aſcendãt, & in die belli ſeipſos murũ* k *opponant pro domo Domini, & animas* l *ſuas ponant pro ouibus ſuis, vt exemplo ſuæ paſſionis accendant, quos ſermone doctrinæ diutiùs confirmare non valent. Et hoc quidem de manifeſtis perſecutionibus. Eſt & aliud genus perſecutionis, in quo Apoſtolus laborabat, dicens* m. *[Quis infirmatur, & ego non infirmor? qui ſcandalizatur, & ego non vror? &c.] Hinc Auguſt.* n *in Pſal.101. [Oſſa, id eſt, fortes quorum frixorium ſunt, qui ſcandalizantur: tantum enim frigitur bonus, quantum amat.] Hinc idem in Pſal.30. [Iraſcitur iuſtus pro peccatis palearum, non tamen odit, in quo extingueretur oculus:* venter *pro interioribus, quæ turbantur, quando nec corripi poſſunt impij, quibus non* o *clamat*, quia defecit in dolore vita, *videns proficere quod prædicat.* ¶ *Hinc idem ait* p *in Pſal.69. vtrumq; hoc genus perſecutionis diſtinguens, [vox tribulatorum Chriſto, id eſt, martyrum inter paſſiones periclitantium, ſed de capite præſumentium. Cùm illis vox omnis iuſti, cui ex charitate, abundãs iniquitas etiam Chriſtianorum eſt paſſio: vt Loth corporalem perſecutionem à nullo in Sodomis ſuſtinuit, ſed à malis factis eorum, cum* q *quibus habitabat. Eſt ergo perſecutio iuſti, vel à leone in impetu, vel à dracone in inſidiis, vnde omnes clamant,* Deus in adiutorium meum intende.] ¶*Cùm autem vitiis ſubditorũ Prælatus affligitur, aliquando omnium eſt vna, & inſatiabilis obſtinatio, aliquando mali inueniuntur bonis admiſti. Quando boni ſimul cum malis habitant, non ſunt deſerendi boni propter malos: ne peruersè malos euitando vincamus, quos fugimus, ad gehennam,* a *ſed potiùs mali tolerentur propter bonos. Vnde Gregorius* b *[Abel eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet:] ferrum quippe noſtræ mentis ad acumen non poteſt peruenire veritatis, niſi hoc alterius eraſerit lima prauitatis. Hinc etiam Auguſtinus* c *] Tu bonus tolera malum, &c. infrà, de* tolerãdis *malis in prima* 2 *cauſa hæreticorum.] idem ait.] Maius malum in ſeparatione bonorum committimus, quàm in coniũctione malorum fugimus, & infrà.* ¶*Tali non imputat Deus ſua peccata quia non fecit: non aliena, quia non approbauit: non negligentiam, quia nõn tacuit: non ſuperbiam, quia in vnitate permanſit.* ¶*Hinc idem* d *in Pſal.54.* [Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ? *non ait ſicut coruo. Columba à moleſtis quærit auolare, ſed dilectionem nõ amittit, & ſemper gemit. Sic bonus vult ſeparare ſe corpore, non amore, ab his, quibus non poteſt prodeſſe. & infrà.* ¶ *Sed aliquando ligatur, non viſco cupiditatis: ſed cura, & officio, vt deſerere non poſſit, niſi ſoluatur. Quod ſi non ſoluitur, tunc dicat,* Cupio *e* diſſolui, & eſſe cum Chriſto: Sed manere in carne neceſſe eſt propter vos: *& ſic eſt meritum ex deſiderio.* ¶Ecce elongaui fugiens, *non loco, ne rumpatur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admiſcet, vt Iudam Apoſtolis] quem* f *quamuis ſciret furem eſſe, tamen ad prædicandum miſit, & ei Euchariſtiam dedit, docens in Eccleſia tolerari malos, nec obeſſe bonis malorum conſortia. Quandò verò omnium ſubditorum eſt obſtinata malitia, nec prodeſt eis Prælatorum præſentia, tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia ſemper in deterius proficiat, & iſti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu poſſent inuenire. Sic B. Benedictus deſeruiſſe legitur, quos in necem ſuam vnanimiter viderat conſpiraſſe.*

1 ¶ Vnde Auguſtinus.] *Multa in hac diſputatione citat Gratianus ex Auguſtino. quorum ſententia quidem apud illum habetur, ſed verba ipſa ſunt in gloſſa ordinaria locis indicatis. De hac verò quæſtione, quando liceat Epiſcopo recedere ab Eccleſia ſua, differit B. Auguſtinus, epiſt. 180. Honorato Epiſcopo ſcripta.*

2 ¶In prima cauſa.] *Indicat cauſam vigeſimam tertiam, in qua primum de hæreticis ex propoſito agitur: qui mos citandi habetur etiam 1 q.7. c. neceſſaria & alibi.*

Cap. XLIX. ¶*Quando liceat Prælatis ſubditos deſerere, vel non.*
Hinc etiam B. Gregorius *Petro Diacono interroganti, an liceat Prælato gregem ſemel ſuſceptum deſerere, lib.2. Dial.c.3. reſpondit, dicens.*

IBi adunati æquanimiter portandi ſunt mali, vbi inueniuntur aliqui, qui adiuuentur, boni. Nam vbi omnimodo de bonis fructus deeſt, ſit aliquando de malis labor ſuperuacuus *g*: maximè ſi è vicino cauſæ ſuppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. *& paulò pòſt.* ¶ Sæpè agitur in animo perfectorum, quod ſilentio prætereundum non eſt: quia cùm laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator *h*, qui diſſolui cupit, & cum Chriſto eſſe, cui *i* viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, qui paſſionum certamina non ſolùm ipſe appetiit, ſed ad toleranda hæc, & alios accendit, Damaſci *k* perſecutionem paſſus, vt poſſit

a *al. iudicium.* b *Act.27.* c *Ioan.10.* d *Matt.2.* e *Act. 9.* f *Gloſ. ordin. ad c.11. 2. ad Cor. in fin. ex Aug, epiſt.180. ad Honoratum.* g *Matt. 10.* h *Ioan.8.* i *Gloſ. Ordin. ex Caßiod.* k *Exech.13.* l *Ioan.10.* m *2.Cor 11.* n *Gloſ. ordin. ex Auguſt. ad ver. [& oſſa mea ſicut in frixorio.] & Beda 2.Cor.12.* o *non clamat clarè, ſed intus ingemiſcit.]*
p *Gloſ. ordin. Eadem ex eodem in præfatione Pſal.*
q *cui non fuit dictum, vt non ibi habitaret. Gloſ. ordin,*

a *al. veniamus ad gehennam.* b *lib.2. Mor. c.29. & l.9. reg. epiſt.30. 23 q.4 tu bonus.* c *Gloſ. ordin. in c.6. ad Cor. in fin. ex Auguſt. ſerm. 18. de verb. Domini.* d *Gloſ. ordin ex Auguſt.* e *Philip.1.* f *Gloſ. interlinearis ex Aug. 12. Pſal. 54. 23. q.4. tu bonus.* g *vacuus.] Orig.* h *Philipp.* i *2.Cor. 11.* k *Act. 9.*

euadere, mutum, funem, ſportámque quæ fuit ſéque latenter deponi voluit. Numquid *a* Paulum mortem dicimus timuiſſe, quam ſe ipſe pro amore Ieſu teſtatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem ſibi fructum adeſſe conſpiceret ad grauem*b* laborem ſe alibi cum fructu ſeruauit: fortis etenim præliator Dei teneri intra clauſtra noluit, certaminis campum quæſiuit.

Multorum auctoritatibus apparet, quando viuentibus Epiſcopis alij poßint ſubſtitui, & quando non.

QVÆSTIO II.

QVòd autem iſte valetudine recepta ſuam poßit repetere cathedram, nulla auctoritate ratum habetur. Celebrationem verò ſacrificiorum, ſi c *infirmitatis cauſa dimiſerit, valetudine recuperata exequi non prohibetur.*

CAP. I. ¶ *De quodam Presbytero, qui caduco morbo laborabat.*

Vnde Alexander ſecundus *ſcribit Gebonardo Viuarienſi* d *Archiepiſcopo.*

IN e tuis litteris continebatur ſic. Hic Clericus ordinem habet Presbyterij: ſed quia caduco morbo laborat, & ipſi in præſentiarum hoc agnouimus, non auſi fuimus concedere ſibi, vt offerret, vel Miſſam celebraret. Quia verò languor in culpa non eſt, ſuper hac re auctoritatis noſtræ decreto conſulendo deliberauimus. Conſulimus itaque, vt ſi frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione, & Miſſarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim eſt, & periculoſum, vt in conſecratione Euchariſtiæ morbo victus epileptico cadat. Si verò Dei miſericordia conualuerit (quandoquidem non culpa, ſed infirmitas eſt in cauſa) eum ſacrificare iam non interdicimus.

CAP. II. ¶ *A regimine ſuſpendatur Eccleſiæ, qui in terram frequenter eliditur.*

Item Gelaſius *Ruſtico, & Fortunato Epiſcopis.*

NVper Foropopulenſis *f* Eccleſiæ Clerici, vnà cum Sabino Epiſcopo, & Pelagio, & Laïcis propria ſuggeſtione retulerunt, præſulem ſuum graui quadam neceſſitate vexari, cuius eum dicerent incurſione frequenter eliſum. Quod ne ſcandalum fidelibus videretur ingerere, & Eccleſiam Dei vbique poſitam hac offenſione turbare, præcipuè, cùm eodem ipſo volente huc ſe perrexiſſe firmarent, ad dilectionem veſtram ſcripta direximus, vt Eccleſiæ, cuius rector tali caſu tenetur aſtrictus, viſitationem congruam reddatis. Verùm, quia nunc idem venit huc Pontifex, falſaque omnia de ſe iactata, diſſeminat, ſub diuini contemplatione iudicij, veſtræque conſcientiæ, exiſtimationiſque reſpectu, rerum fide ſolertiſſimè perquiſita, ſi aliquando ſcilicet, vel in domo, vel in proceſſione, vel in alio quocumque loco probatur repentè collapſus, vocéſque dediſſe confuſas, & ſpumas ore iactaſſe, quanta fieri poteſt examinatione quæratur. Quod tamen, ſiue non poſſit aliquorum factum teſtificatione firmari, ſiue numquã contigiſſe dicatur, non putandum eſt poſſe ſufficere, ſed certum, manifeſtúmque documentum, quia de tanta re non ſegnius agendum eſt. Faciat rem tuam dilectio, frater Ruſtice, ſui moris, & aptam magno Pontifici, vt eum triginta 1 diebus tecum eſſe conſtituas, eúmque carnibus indifferenter vti neceſſaria probatione compellas.

1 ¶ Triginta.] *In duobus vetuſtis Codicibus legitur,* octuaginta.

a *al. nummum.* b *graui labore ad laborem. Orig.*
c *al. quam.* d *al. Viennenſi.* e *Ino p. 6. c. 405.*
f *al. Foropopilienſis.*

CAVSA VIII.

QVIDAM Epiſcopus agens in extremis, ſucceſſorem ſibi ex teſtamento inſtituit: inde ſuorum amicorum patrocinio in eumdem Epiſcopatum eligitur: poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ Canonicis iuramentum præbuit: accuſatur de ſimonia tanquam munus ab obſequio præſtiterit, ante tempus ſententiæ à Clericis ſuis derelinquitur. ſine litteris Apoſtolicis a *ad Eccleſiam ſuam reuertitur Epiſcopus.*

1 *Hic primùm quæritur, an liceat Epiſcopo ſibi ſucceſſorem inſtituere.*
2 *Secundò, an amicorum patrocinia in electione debeant conualeſcere.*
3 *Tertiò, an ſit habendus ſimoniacus, qui poſt electionem huiuſmodi iuramentum Canonicis præſtat.*
4 *Quartò, an liceat Clericis ante ſententiæ tempus ab Epiſcopo ſuo diſcedere.*
5 *Quintò, an ſine literis Apoſtolicis* b *debeat redire ad propriam Eccleſiam.*

QVÆSTIO I.

1. § 1. *QVòd autem Epiſcopo ſucceſſorem ſibi inſtituere liceat, ex verbis Zachariæ* c *Papæ coniicitur, quibus Moguntino Archiepiſcopo permiſit adiutorem ſibi ſtatuere, qui ei defuncto in plenitudinem poteſtatis ſuccederet.* ¶ *Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis. [Si* d *tranſitus Papæ inopinatus euenerit, vt de ſui electione ſucceſſoris non poſſit ante decernere, &c.] Apparet, quod Epiſcopi ſucceſſores ſibi inſtituere poſſunt.* ¶ *Item exemplo B. Petri illud idem probatur, qui B. Clementem ſibi ſucceſſorem inſtituit.*

CAP I. ¶ *Quod Petrus Linum, & Cletum adiutores ſibi aſciuit, ſed Clementem ſucceſſorem.*

Vnde Ioannes Tertius *ſcribit Epiſcopis Germaniæ, & Galliæ, epiſtola vnica, c. 2.*

SI e Petrus princeps Apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit Linum & Cletum, non tamen poteſtatẽ Pontificij, aut ſoluendi aut ligandi eis normam tradidit, ſed ſucceſſori ſuo ſancto Clementi, qui Sedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem Pontificalem, tradente ſibi B. Petro, tenere promeruit. Linus verò, & Cletus miniſtrabant exteriora, Princeps autem Apoſtolorum Petrus verbo, & orationi inſiſtebat.

CAP. II. PALEA

VNde ipſe Clemens in epiſtola f *ad Iacobum Hieroſolymitanorum miſſa, inter cætera ſcribit, quòd Petrus adhuc viuens Clementem in Epiſcopum elegit.*

¶ Simon Petrus in ipſis diebus, quibus vitæ finem ſibi præſenſit, apprehenſa manu mea repentè conſurgens in auribus totius Eccleſiæ, hæc protulit verba: * Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado: quem præ cæteris expertus ſum Deum colentem, hominibus diligentem, caſtum, diſcendi ſtudiis deditum, ſobrium, benignum, iuſtum, patientem, & ſcientem ferre nonnullorum, etiam ex his, qui in verbo Dei inſtituuntur, iniurias.

Sed in Antiocheno Concilio, *hoc omninò fieri prohibetur in quo c. 23. ſic ſtatutum legitur.*

CAP. III. ¶ *Epiſcopo ſucceſſorem ſibi conſtituere non liceat.*

j. EPiſcopo g non licere pro ſe alterum ſucceſſorem ſibi conſtituere, licet ad exitum vitæ perueniat. Quod ſi

a *al. Apoſtolicis.* b *al. Apoſtolici.* c *Sup. 7. q. 1. petiiſti.*
d *Diſtinct. 79. ſi tranſitus.* e *Anſ. l. 1. c. 55. Poly. l. 1. tit. 1.*
f. *Anſ. l. 1. c. 3 Clemens epiſt. 1.* **Omittũtur hic aliqua verba.*
g *Poly. l. 2 tit. 7. Anſ. l. 6. c. 57. Burc. l. 1. c. 185. Ino 5. c. 301.*

tale

tale aliquid factum fuerit, irritum ſit huiuſmodi conſtitutum. Seruetur autem ius Eccleſiaſticum, id continens, non oportere aliter fieri, niſi cum Synodo, & iudicio Epiſcoporum 1, qui poſt obitum quieſcentis poteſtatem habent, eum qui dignus extiterit promouere.

1 ¶Epiſcoporum.] *In Codicibus Gratianis etiam manuſcriptis ſequebatur*, & electione Clericorum: *quæ ſunt expuncta, quia neque in Originali, neque apud cæteros Collectores leguntur.*

Cap. IV. *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ, a c. 8.

ij. Epiſcopo *b* non liceat ante finem vitæ alium in loco ſuo conſtituere ſucceſſorem. Si quis autem hoc vſurpare tentauerit talis conſtitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, niſi cum conſilio, & iudicatu Epiſcoporum, qui poſt exitum prædeceſſoris poteſtatem habent dignũ eligere.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Hilarius Papa *in Synodo Romana* c c. 5.

Plerique Sacerdotes *, in mortis confinio conſtituti, in locum ſuum feruntur alios deſignatis nominibus ſubrogare: vt ſcilicet non legitima expectetur electio, ſed defuncti gratificatio pro populi habeatur aſſenſu. Quod, quàm graue ſit, æſtimate. Atque 1 ideo ſi placet, etiam hanc licentiam generaliter de Eccleſiis auferamus: ne, quod turpe dictu eſt, homini quiſquam putet deberi, quod Dei eſt. Ab vniuerſis acclamatum eſt: Hæc præſumptio numquam fiat. Quæ Dei ſunt, ab homine dari non poſſunt.

1 ¶Atque ideo.] *Hæc vſque ad verſi.* Ab vniuerſis: *addita ſunt ex ipſo Concilio Anſelmo, Polycarpo & Iuone.*

Cap. VI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Titum*, d *c. 1.*

Moyſes amicus Dei, cui *e* facie ad faciem Deus locutus eſt, potuit vtique ſucceſſores principatus filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem: ſed extraneus de alia tribu eligitur Ieſus: vt ſciremus principatum in populos non ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ. At nunc cernimus plures hanc rem beneficium facere, vt non quærant eos in Eccleſia erigere columnas, quos plus cognoſcant Eccleſiæ prodeſſe: ſed quos, vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauerit, & (vt deteriora taceam) qui vt Clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Cap. VII. ¶ *De eadem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c. 16.*

Apoſtolica *f* auctoritate prohibemus, ne quis Eccleſias, & præbendas præpoſituras, capellanias, *g* aut aliqua Eccleſiaſtica officia hæreditario iure valeat vindicare, aut expoſtulare præſumat. Quod ſi quis improbus aut ambitionis reus attentare præſumpſerit, debita pœna mulctabitur, & poſtulatis carebit.

His omnibus auctoritatibus prohibentur Epiſcopi ſucceſſores ſibi inſtituere. Sed aliud eſt de ſui ſucceſſoris electione cũ fratribus deliberare: aliud eſt ex teſtamento, tanquam ſuæ dignitatis hæredem ſibi quærere. Illud fieri permittitur: hoc autem penitùs prohibetur. Illud autem B. Petri Apoſtoli ab illis valet in argumentum aſſumi, qui tales ſibi ſubſtituunt, qualem ſibi ſucceſſorem B. Petrus quæſiuit. Verùm quia officium non vitæ, ſed ſanguini cœpit deferri, atque ad Epiſcopatum tales quiſque ſucceſſores quærere cœpit, qui vel odioſi populis, vel à plebe docendi inuenirentur: idcirco ſacris Canonibus ſtatutum eſt, ne quiſquam ſibi ſui officij quærat ſucceſſorem: ſed populi electione quæratur, qui eorum vtilitati dignè deſeruiat qui illorum vtilitatem, non ſua lucra quærat, qui Chriſto ſemen velit ſuſcitare, non ſibi diuitias congregare. Quod qui facere contempſerit, iure ab Eccleſia repudiatur.

a *Id eſt, in Capitulis Martini Bracarenſis*, c. 8. b *Burc. l. 1. c. 187. Iuo p. 5. c. 303.* c *vtiq; ex Concilio Spalenſi.* * *Poly. l. 2 tit. 18. Anſ. l. 5. c. 56. Iuo p. 5. c. 104.* d *In Commen. ad ea verba* [& *conſtituas per ciuitates Presbyteros.*] e *Exod. 33. Num. 27.* f *Pan. l. 8. c. 152.* g *al. capellas.*

Cap. VIII. ¶ *Qui ſibi, & Eccleſiæ prodeſt, vtroque pede calceatus intelligitur.*

Vnde Auguſtinus *contra Fauſtum Manichæum, lib. 32. c. 10.*

1. ps. Olim iuſſus *a* eſt frater præmortui fratris vxorem ducere, vt non ſibi, ſed illi ſobolem ſuſcitaret, eiúſque vocaret nomine, quod inde naſceretur. Quod ſi recuſaret, diſcalceatus vno pede conſpui ſolebat in faciem. Nunc Euangelij quiſque prædicator ita debet in Eccleſia laborare, vt defuncto fratri, id eſt, Chriſto ſuſcitet ſemen, qui pro nobis mortuus eſt: & quod ſuſcitatum fuerit, eius nomen accipiat. At vero qui electus ab Eccleſia miniſterium euangelizandi 1 renuerit, ab Eccleſia ipſa meritò, dignéque contemnitur. Qui enim & ſibi prodeſt, & Eccleſiæ, bene intelligitur vtroque pede calceatus. Vnde *illud.* [Quàm ſpecioſi *b* pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona.] Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, diſcalceati illius non figuratum ſignificabit, ſed in ſe impletum portabit opprobrium.

¶*Hic verba B. Auguſtini, & in ſummam redacta, & interdum mutata ſunt, quod aliis etiam locis eſt adnotatum.*

1 ¶Euangelizandi.] *Sequebatur in vulgatis*, & baptizandi: *quæ ſunt expuncta, quia in manuſcriptis non leguntur, ſicut neque in Originali.*

Cap. IX. ¶ *Locus regiminis ſicut deſiderantibus eſt negandus, ita fugientibus eſt offerendus.*

Item Gregorius Papa *in regeſto, lib. 6. epiſt. 5. ſiue cap. 169. Cyriaco Epiſcopo.*

In *c* ſcripturis *d* veſtis vos magnoperè requiem quæſiſſe narratis: ſed per hoc ad paſtoralem ſollicitudinem vos congruè veniſſe oſtenditis: quia ſicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus. ¶Et ſicut ſcriptum eſt *e*. [Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:] & rurſus idem prædicator egregius dicit. Si vnus *f* pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt: & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit: & Paſtori ſanctæ Eccleſiæ dicitur *g*. [Simon Ioannis amas me? Paſce oues meas:] ex quibus verbis colligitur, quia ſi is, qui valet omnipotentis Dei oues renuit paſcere, oſtendit ſe Paſtorem ſummum minimè amare. Si enim vnigenitus Patris pro explenda vtilitate omnium de ſecreto Patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum, nos quid dicturi ſumus, ſi ſecretum noſtrum præponimus vtilitati proximorum? ¶Quoties itaque nobis ex corde appetenda eſt, & tamẽ pro multorum lucro aliquando poſtponenda. Nam, ſicut toto deſiderio debemus occupationem fugere; ita, ſi deſit, qui prædicet, occupationis onus libenti neceſſe eſt humero *h* ſubire. Quod ex duorum Prophetarum opere docemur, quorum vnus prædicationis officium vitare conatus eſt, & alter appetiit. Nam mittenti ſe Domino Hieremias *i* reſpondit dicẽs: [A, a, a, Domine Deus neſcio loqui, quia puer ego ſum.] Et cum omnipotens Deus perſonam ad prædicandum quæreret, dicens. [Quem mittam, & quis ibit nobis?] vltrò ſe obtulit Eſaias *k* dicens. [Ecce ego: mitte me.] En ab vtriſque exterius diuerſa vox prodiit, ſed non à diuerſo dilectionis fonte manauit. Duo quippe ſunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi. Per actiuam

a *Deut. 25.* b *Eſa. 52. Rom. 10.* c *Iuo p. 5. c. 350.* d *al. ſcriptis.* e *Heb. 5. Num. 25.* f *2. Corinth. 5.* g *Ioan 21.* h *al. animo.* i *Hiere. 1.* k *Eſa. 6.*

igitur

igitur vitam prodeſſe proximis cupiens Eſaias, officium prædicationis appetiit. Per contemplatiuam verò Hieremias amori conditoris ſui ſedulò inhærere deſiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter vnus appetiit, hoc laudabiliter alter expauit: iſte, ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille, ne damna ſtudioſi operis tacendo ſentiret: ſed hoc in vtriſque eſt ſubtiliter intuendum, quia & is, qui recuſauit, plenè non reſtitit: & is, qui mitti voluit, ante ſe per altaris calculum purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quiſquam ſacra miniſteria audeat, aut quem ſuperna gratia elegit, ſub humilitatis ſpecie ſuperbè contradicat.

CAP. X. ¶ *Locus deiectionis in voto, dignitatis ſemper ſit in neceſſitate.*

Idem *in Moralibus, lib.35.c.13.ad c.42.Iob*

SCiendum ſummoperè eſt, quòd obedientia aliquando, ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt: aliquando autem, ſi de ſuo aliquid non habuerit, minima. Nam cùm huius mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur, is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Neque enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ proſpera libidini propriæ ambitionis ſeruit. Rurſus cùm mundi deſpectus præcipitur, cùm probra adipiſci, & contumeliæ iubentur, niſi ex ſeipſo animus hæc appetat, obedientia ſibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita deſpecta ſunt, inuitus nolénſque deſcendit. *& paulò ſuperiùs. a* ¶ Obedientia *b* quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quiſque Deum citius placat, quantò ante eius oculos repreſſa arbitrij ſui ſuperbia, gladio præcepti ſe immolat. Quo contra, ariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta ſit virtus obediētiæ demonſtretur. Ex aduerſo igitur melius oſtenditur, *c* quid de eius laude ſentiatur. Si enim. [Quaſi ariolandi peccatum eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere,] ſola eſt, quæ fidei meritum poſſidet obedientia *d*: ſine qua quiſque infidelis eſſe conuincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur.

CAP. XI. ¶ *Qui præeſſe, & non prodeſſe deſiderat, epiſcopari non debet.*

Item Auguſtinus *lib.19.de Ciuit.Dei, c.19.*

QVi e Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Exponere voluit, quid ſit Epiſcopatus: quia nomen eſt operis, non honoris. Græcum eſt enim, atque inde dictum vocabulum quod ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, ſuperintendit, curam eorum ſcilicet gerens, ἐπὶ quippe, ſuper; σκοπὸς verò intentio eſt. Ergo Epiſcopos 1, ſi velimus, Latinè ſuperintendentes poſſumus dicere: vt intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Itaque à ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibetur, quòd ad laudabile pertinet otium. Locus verò ſuperior, ſine quo Regi populus non poteſt, etſi ita teneatur, atque adminiſtretur, vt decet, tamen non decenter appetitur. Quamobrem otium ſanctum quærit charitas veritatis: negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis: quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati: ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem: ſed nec ſic omnimodo veritatis delectatio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuauitas, & opprimatur 2 iuſta neceſſitas.

1 ¶ Epiſcopos.] *Apud S. Auguſtinum, & Anſelmum legitur,* ἐπισκοπεῖν, ſi velimus, Latinè ſuperintendere poſſumus dicere.

a c. 12. b 1.Reg.15. c *Ibidem.* d *abeſt ab Origin.* e *Anſ.l.6.c.28.2.Tim 3.*

2 ¶ Opprimatur.] *In Originali eſt,* & opprimat iſta neceſſitas: *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

CAP. XII. ¶ *Pro ingenio diſcentium doctor moderetur verba doctrinæ.*

Item Petrus *a.*

3. OPortet eum, qui docet, & inſtruit animas rudes, eſſe talem, vt pro ingenio diſcentium ſemetipſum poſſit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo præcipuè apprimè eſſe eruditus, & doctus, irreprehenſibilis, maturus, pauidus *b*: ſicut ipſi probaſtis *c* fore hunc Clementem poſt me.

CAP. XIII ¶ *Qui omnibus præeſt ſingulos releuare contendat.*

Item eiſdem *d.*

CLemens, tanquam qui omnibus præeſſe te noueris, ſingulos, prout potueris, iuua, & ſingulos releua, qui & ſingulorum onus & ſollicitudinem portas.

CAP. XIV. ¶ *Contra Chriſtum faciunt, qui gratia, non meritis gradum Eccleſiaſticum tribuunt.*

Item Hieronymus *ad Titum e, c.1.*

QVi *f* vos ſpernit, me ſpernit. Ex quo manifeſtum eſt eos, qui Apoſtoli lege contempta, Eccleſiaſticum gradum non meritò voluerint alicui deferre, ſed gratia, contra Chriſtum facere, qui qualis in Eccleſia Presbyter conſtituēdus ſit, per Apoſtolum ſuum in ſequentibus executus eſt.

CAP. XV. ¶ *Ad Sacerdotium non eligatur, niſi qui cæteris & ſanctior, & doctior habetur.*

Item Hieronymus *g in libro Leuitici.*

LIcet ergo Dominus de conſtituendo principe præcepiſſet *h*, & Dominus elegiſſet, tamen conuocatur etiam Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote, & præſentia populi, vt ſciāt omnes, & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminētior, ille eligitur ad Sacerdotium, & hoc aſtante *i* populo, ne qua poſtmodum retractio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Hoc eſt autem, quod & Apoſtolus *k* præcepit in ordinatione ſacerdotis, dicens. [Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt.] Ego tamen, & amplius aliquid video in eo, quod dicit, quia conuocauit Moyſes omnem Synagogam: & puto, quòd cōuocare Synagogam hoc ſit, colligere omnes animi, & in vnum congregare virtutes: vt cùm ſermo de ſacerdotalibus ſacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ ſint, vt nihil in eis ſapientiæ, nihil ſcientiæ, nihil deſit induſtriæ: ſed abſit omnis multitudo ſenſuum, adſit omnis congregatio ſanctarum cogitationum: vt quid ſit Pontifex, quid vnctio, quid *l* indumenta eius, conferens intra ſacrarium cordis ſui, poſſit aduertere.

¶ *In hoc, & duobus ſequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus, harum homiliarum interpres. Quod cur fieri potuerit, ſuprà diſtinct. 36. c. ſi quis, eſt adnotatum.*

CAP. XVI. ¶ *Populi gubernatio diuinæ electione præſtetur.*

Idem *m ex libro Numerorum.*

SI ergo tantus ille, ac talis Moyſes non permittit *n* iudicio ſuo de eligendo principe populi, de conſtituendo ſucceſſore, quis erit, qui audeat, vel ex plebe, quæ ſæpè cla-

a *In epiſt. Clementis ad Iacobum.* b *al. impauidus.* c *al. probabitis.* d *in ead. epiſt.* e *In Comment. ad ea verba [& conſtituas per ciuitates.* f *Luc.10.* g *Origenes homil.6. ad c.8. Leuitici.* h *Leuit.8.* i *al. atteſtante.* k *1.Timot.3.* l *al. quæ.* m *Origenes homil.22. ad c.27.Num.* n *permittit.*

moribus

moribus ad *a* gratiam,aut ad pretium fortaſſe excitatis,moueri ſolet:vel ex ipſis etiam ſacerdotibus,quis erit, qui ſe idoneum ad hoc iudicet, niſi ſi cui oranti, & petenti à Domino reueletur? ſicut & Deus dicit ad Moyſem *b* [Aſſume ad temetipſum Ieſum filium Naue , hominem , qui habet ſpiritum Dei in ſemetipſo, & impones manus tuas ſuper eum,& ſtatues eum coram Eleazaro ſacerdote : & præcepta ei dato in conſpectu totius ſynagogæ , & præcipe de ipſo coram eis; & dabis claritatem tuam ſuper illum,vt audiant illum filij Iſraël.] Audis euidenter ordinationem Principis populi tam manifeſte deſcriptam , vt pene expoſitione non egeat?Nulla hic populi acclamatio , nulla conſanguinitatis ratio,nulla propinquitatis habita contemplatio eſt. Propinquis agrorum,& prædiorum relinquatur hæreditas. Gubernatio populi illi tradatur,quem Deus elegerit, homini ſcilicet tali,qui habet,ſicut ſcriptum audiſtis,in ſemetipſo ſpiritum Dei , & præcepta Dei in conſpectu eius ſunt , & qui Moyſi valde notus,& familiaris ſit:id eſt,in quo ſit claritas legis & ſcientia vt poſſint eum audire filij Iſraël.

Cap. XVII. ¶*Non ex fauore,ſed ex iudicio debet venire electio.*

Item Gregorius *clero,& ciuibus Neapolitanis, lib.7.epiſt.40.*

NEc nouum,nec reprehenſibile eſt,in eligendo Epiſcopo populi ſe vota in duas partes diuidere : ſed graue eſt,quando in huiuſmodi cauſis non ex iudicio, ſed ex ſolo fauore venit electio.

Cùm autem gubernatio populi ei tradi iubetur,quem Deus elegerit,intelligit quòd aliquando quibuſdam traditur , quos Deus non elegerit.

Cap. XVIII. ¶*Non ex arbitrio Dei aliquando datur princeps Eccleſiæ.*

Vnde Hieronymus.*d*

4. ps. AVdacter fortaſſis aliquid dicimus:tamen quod ſcriptum eſt,dicimus.Non ſemper Princeps populi *e* , & Eccleſiæ iudex per Dei arbitrium datur : ſed prout merita noſtra depoſcunt. Si mali ſunt actus noſtri , & operamur malignum in conſpectu Domini, dantur nobis Principes ſecundum cor noſtrum,Et hoc tibi de ſcripturis probabo.Audi namque quod Dominus dixit *f* [Fecerunt ſibi regem , & non per me:principem , & non per conſilium meum.] Et hoc dictum videtur de Saul illo , quem vtique ipſe Dominus elegerat, & regem fieri iuſſerat. Sed quoniam non ſecundùm voluntatem Dei , ſed ſecundùm peccatoris populi meritum fuerat electus , negat eum cum ſua voluntate,vel conſilio conſtitutum.Tale ergo aliquod intelligamus etiam in Eccleſiis fieri:`quòd pro meritis populi,aut in verbo , & opere potens à Deo tribuitur rector Eccleſiæ : aut ſi malignum faciat populus in conſpectu Domini , 1 talis Eccleſiæ iudex datur , ſub quo famem *g* & ſitim populus patiatur:non famem panis , neque ſitim aquæ,ſed famem audiendi verbum Domini.

1 ¶Domini.] *In vulgatis ſequebatur*,& tales perſeuerent, *quæ ſunt inducta auctoritate manuſcriptorum , homiliæ ipſius,& gloſſæ ordinariæ.In vno autem manuſcripto ſunt gloſſa interlinearis.*

Cap. XIX ¶*Non ſunt filij ſed mercenarij,qui honorem ab hominibus appetunt.*

Item Auguſtinus *tractatu 46.ad c.10. Ioannis.*

SVnt *h* in Eccleſia quidem præpoſiti , de quibus Paulus Apoſtolus dicit [ſua *i* quærentes , non quæ Ieſu Chriſti] Quid eſt [ſua quærentes?] non Chriſtum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes , temporalia commoda ſectantes, lucris inhiantes,honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à præpoſito , & propter hæc ſeruitur Deo , quiſquis talis eſt,mercenarius eſt,& inter filios ſe non computet.

Non ergo qui præficiuntur,ſemper cæteris meliores intelliguntur.

Cap. XX. ¶*Ex electione non præficiuntur epiſcopi , ſed comprobantur.*

Vnde Hieronymus *ad Titum* a,*c.1.*

ILlud inferendum eſt aduerſum eos,qui de Epiſcopatu intumeſcunt,& putant ſe non diſpenſationem Chriſti , ſed imperium conſecutos:quia non ſtatim omnibus his meliores ſint,quicunque Epiſcopi non fuerint ordinati, & ex eo, quod ipſi electi ſunt, ſe magis exſtiment comprobatos : ſed intelligant propterea *b* quoſdam à ſacerdotio remotos,quia eos vitia liberorum impedierint : ſi autem peccata filiorum iuſtum ab Epiſcopatu prohibent,quantò magis vnuſquiſq; ſe conſiderans,& ſciēs,quia potētes potenter tormēta patientur,retrahet ſe ab hoc,non tam honore,quàm onere,& aliorum locum , qui magis digni ſunt,non ambiet occupare.

Cap. XXI. ¶*Pro gradu ſui officij quemque meliorem eſſe oportet.*

Item eiuſdem *ad Titum* c,c.3.

QValis enim ædificatio erit diſcipuli , ſi ſe intelligat magiſtro eſſe maiorem?Vnde non ſolùm Epiſcopi , preſbyteri,& diaconi debent magnopere prouidere,vt cunctum populum,cui præſident,conuerſatione , ſermone & ſcientia præcedant,verùm etiam & inferior gradus,exorciſtæ,lectores,æditui,acolyti 1,& omnes omnino , qui domui Dei ſeruiunt : Quin vehementer Eccleſiam Chriſti deſtruit,meliores laicos eſſe,quàm clericos.

1 ¶ Acolyti.] *Eſt hæc dictio in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus,quæ tamen apud B.Hieronymum non legitur.*

Cap. XXII. ¶*Populus iudicabit Epiſcopum ſua officia non agentem.*

Idem *ad Titum* d,c.1.

VEreor,ne quomodo Regina *e* Auſtri , veniens à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis , iudicatura eſt homines temporis ſui,& viri Niniuitæ acta pœnitentia ad prædicationem Ionæ condemnabunt eos , qui maiorem Iona Saluatorem audire contempſerunt ; ſic plurimi in populis Epiſcopos iudicent,ſubtrahentes ſe ab Eccleſiaſtico gradu, & ea quæ Epiſcopo non conueniunt exercentes.

Cap. XXIII. ¶*Qui clericos ſuos non corrigit populum corrigere non valet.*

Item Ambroſius *in increpatione ad populum,ſerm.83.*

QVid autem ego vos arguo, cùm poſſitis me vno ſermone conuincere? conuincor enim,cùm in hac parte clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim poſſum corrigere filios,cùm fratres emendare non poſſum?aut qua fiducia ſuccenſeam laicis , cùm è conſortibus pudoris verecundia conticeſcam ? Ego autem fratres non de omnibus loquor:ſunt certè quidam deuoti,ſunt & alij negligentes Ego neminem nomino: conſcientia ſua vnumquemque conueniat.

Cap. XXIV. ¶*Epiſcopo ad ſalutem non ſufficit moribus,& vita populo adæquari.*

Item Beda *ſuper Matthæum* f.

a *al. aut gratia,aut pretio fortaſſe excitata.* b *Num.* 27. c *Anſ.l.6.c.9.Polyc.l.2.tit.1.Sup.ſi ergo.* d *Origenes hom. 4.in lib.Iudicum,& gloſſa ordin.ad c.4.Iudic.* e *ali. populo* f *Oſee* 8. g *Amos.* 8. h *Anſ.l.7.c.146.* i *Phil.2.*

a *In comment ad eum locum.* [*Si quis eſt ſine crimine.*] b *Sap.6.* c *In comment.ad locum,* [*Nemo te contemnat.*] d *In commen.ad ea verba,*[*Sed hoſpitalem.*] e *Matth* 12. f *Simile quiddam author oper. imperfect.in Matth.hom.40.*

Nec

NEc ſufficere nobis ad ſalutem arbitremur, ſi turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide vel actibus adæquemur, quibus ſacris litteris vnica eſt credendi pariter & viuendi regula a præſcripta.

Ne ergo (vt ſupra dictum eſt) tales ſui officij ſucceſſores aliquis ſibi quæreret, prohibentur Epiſcopi alterum pro ſe ſucceſſorem ſibi ſtatuere, ac deſignatis nominibus in locum ſuum ſubrogare.

QVÆSTIO II.

Q*Vod autem amicorum patrocinia in aliquorum electione conualeſcere non debeant, auctoritate beati* Gregorij Papæ *probatur, qui in ſecundo libro Regeſti, indict. 11. epiſt. 22. ſeu c. 61. ſcribit Antonio ſubdiacono dicens.*

Cap. I. ¶ *In electione Epiſcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia conualeſcant.*

ILlud b quidem præ omnibus tibi curæ ſit, vt in hac electione nec datio quibuſcunque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum patrocinia conualeſcant. Nam, ſi quorumdam patrocinio fuerit quiſquam electus, voluntatibus eorum, cùm fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigente, compellitur: ſicque fit, vt res illius minuantur Eccleſiæ, & ordo Eccleſiaſticus non ſeruetur. Talem ergo, te admonente, perſonam debent ſibi eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deſeruiat, ſed vita, ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inueniri,

Cap. II. ¶ *In electione antiſtitis communi vtilitati, non ſuo lucro quiſque proſpiciat.*

Idem *ad Clerum Mediolanenſem, lib. 2 Indict. 11. epiſt. 29. ſeu c. 68.*

DIlectiſſimi c filij, officij noſtri cenſura commoniti ſuademus, vt in hac ſuſcipiendi antiſtitis cauſa nullus veſtrum, neglecta vtilitate communi, ſuo lucro proſpiciat; ne, ſi quiſquam propria commoda appetit, friuola æſtimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam ſibi perſonam examinat mens, quam cupiditas ligat. Penſantes igitur, quæ cunctis expediunt, ei quem vobis diuina gratia prætulerit, integerrimam ſemper in omnibus obedientiam præbete. Iudicari namque à vobis vltra non debet ſemel prælatus: ſed tantò nunc ſubtiliter iudicandus eſt, quantò poſtmodum iudicandus non eſt.

QVÆSTIO III.

Q*Vòd autem ſimoniacus habendus non ſit, qui poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ iuramentum præſtitit facile probatur. Aliud eſt enim ante electionem iuramentum facere, vel ſe facturum paſciſci ad hoc vt eligatur: aliud eſt, nulla præcedente conuentione poſt electionē huiuſcemodi iuramentum offerre. Illud ab officio tanquam munus impenſum deiicit: hoc autem conſecrando nullum impedimentū generat. De priore caſu ſcribit* Pelagius Papa *Clero Catinenſi.*

Cap. I. ¶ *Qui in Epiſcopum eligitur, de rebus Eccleſiaſticis aliquam ſecuritatem nulli faciat.*

TAlia d quidem iamdudum ad fratrem, & coëpiſcopum noſtrum Eucarpum de viſitatione Catinenſis Eccleſiæ ſcripta direximus, vt in eis iudicium noſtrum potuiſſetis agnoſcere. Verumtamen, quia quoſdam ibi non ſana intentione; ſed prauis ſtudiis diſſenſiones ſuſcitare, veſtra etiam relatione cognouimus, qui ſcientes ſe ad Epiſcopatum nec ætate, nec ſcientia, nec vitæ meritis poſſe perduci, ad hoc tantummodo inquietare Eccleſiam volunt, vt ſibi de his, quæ ex ipſa præſumpta ſunt impunitatem futurus promittat Epiſcopus, & fiat rapinæ ſecuritas, Epiſcopatus ambitio hoc etiam vos duximus commonendos, vt decretum in Elpidium diaconum factum, & ſubſcriptum ab omnibus, quos veſtra relatio deſignauit, ad nos cum prædicti viſitatoris epiſtola, & cum eodem diacono maturetis, Deo propitiante perducere. *& poſt pauca.* ¶ Cùm igitur huc filius noſter magnificus vir, Leo prætor veniſſet, retulit nobis de ſingulis, quæ ibi mota ſunt, & quomodo vota prope totius ciuitatis in Elpidio diacono concordarent. Vnde quia de memorati viri teſtimonio dubitare omnino non poſſumus, idcirco, ſicut dictum eſt Elpidium diaconum ad nos facite properare, nec expectetis vlterius, vt admonitio ad eum noſtra debeat deſtinari. a Quem b tamen hoc per veſtram dilectionem in præſenti iuſſione ſpecialiter admonemus, ne cui ſe aliquid dare, vel daturum eſſe promittat, ſed neque de Eccleſiaſticis præteritis cauſis aliquam ſecuritatem cuiquam audeat facere, ſiue promittere, aut quaſi factus Epiſcopus ea quæ direpta ſunt non repetat, ſed apud eos. à quibus direpta ſunt, permanere liberè patiatur: ſciens, quòd ſi tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omnino permittitur valere ipſa promiſſio, & cum iudicij noſtri, quod de ipſo habuimus, damno, paſtoralis conſecrationis ordinem promereri non poterit. *De Secundo verò caſu in geſtis* Vrbani ſecundi *legitur.*

Cap. II. ¶ *Poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ licet electo iuramentum præſtare.*

ARtaldus Arelatenſis 1 Epiſcopus, Narbonenſis Eccleſiæ ſuffraganeus, Romam conſecrandus ad dominum Papam Vrbanum venit: ſuus quippe Archiepiſcopus eum conſecrare nolebat, quoniam poſt electionem ſuā propter bona Eccleſiæ conſeruanda canonicis iurauit. Conſecratus itaque eſt à domino Papa Vrbano, ante purgatus huiuſmodi iuramento. De iuramento, quòd canonicis noſtræ Eccleſiæ feci poſt electionem, nullam conuentionem ante, vt eligeret, feci. Narbonenſis verò Archiepiſcopus, nullius, præter id, criminis cauſa, conſecrationem noſtram omiſit, me ſciente, neque mihi criminis conſcius ſum, propter quod à ſacra c me vnctione repellat.

1 ¶ Arelatenſis.] *In manuſcriptis etiam ſic habetur. Sed viſum eſt ſubeſſe mendum, quia hic Epiſcopus vocatur ſuffraganeus Archiepiſcopi Narbonenſis: in Concilio autem ſecundo Arelatenſi, Arelate refertur ad prouinciam Viennenſem. Et quamuis Guilielmus Durandi in ſpeculo de auctor. & vſu pallij, hoc citet, vt oſtendat Arelatenſem Archiepiſcopū ſubeſſe Narbonenſi: tamen Ioannes Andreæ in notis ad illum locum expreſſe ſcribit, in hoc capitulo non agi de Arelatenſi Archiepiſcopo. Et probabile eſt, pro Electenſi, ſeu Elatenſi, qui verè eſt ſuffraganeus Archiepiſcopi Narbonenſis, corruptè ſcriptum fuiſſe,* Arelatenſis.

QVÆSTIO IV.

Q*Vòd autem clericis ante ſententiæ tempus ab Epiſcopo diſcedere non liceat, probatur auctoritate* Symmachi 1 Papæ, *dicentis.*

1 ¶ Symmachi.] *Citatur libellus Ennodij, nomine Symmachi Papæ, cuius reddita eſt ratio ſup. diſt. 31. c. omnino, & 40. c. non nos.*

Cap. I. ¶ *Ante tempus ſententiæ non licet clericis ab Epiſcopo ſuo diſcedere.*

NOnne d directa ſunt verba canonum, 1 Quicunque clericorum ab Epiſcopo ſuo ante ſententiæ tempus pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtum eum manere cenſuram? *& infrà.* ¶ Lex Eccleſiaſtica

a *ſup. Apoſtolica.* b *Polyc. l. 2. tit. 3 Iuop. 5. c. 129.* c *Polyc. ibid. Iuop. 5. c. 130.* d *Anſ. l. 6. c. 40. Poly. l. 2. tit. 3.*

a *al. iterari.* b *Emendatum eſt hic locus ex Anſelmo, & Polycarpo.* c *al. ſacerdotio me repellat.* d *Iuo p. 6. c. 340. & 341.*

pontifi.

pontificem ab aliis accuſatum priuſquam ſub luce obiecta conſtiterint, exigit non relinqui.

1 ¶ Canonum.] *Sic emendatum eſt ex vetuſtis codicibus, Ennodio ipſo, & Iuone, cum prius legeretur,* Decreti. *Citare autem Ennodius voluit canones, qui ante Symmachum de hac re editi erant. Qui verò in gloſſa citantur ſunt ex epiſtolis Pontificum Symmacho poſteriorum.* In Carthaginenſi quidem Concilio *inſerte in codice canonum eſt vndecimus canon, qui citatur infra, 11.q.3.c. ſi quis presbyter, & decimus nonus relatus ſup.4.q.5.c.quiſquis Epiſcoporum, & vigeſimus quartus citatus ibidem c. placu. c, ad quod, & præcipuè ad primum videtur ſpectaſſe Ennodius.*

QVÆSTIO V.

Sine litteris Apoſtolicis a Epiſcopus accuſatus, & à ſancta ſede vocatus, ad ſuam non reuertatur Eccleſiam.

Cap. I. ¶ *A ſede Apoſtolica vocatus Epiſcopus ad domum non reuertatur, niſi purgatus, & Apoſtolicis litteris inſtructus.*

Vnde Sixtus Papa *I. ait epiſt.2.c.3.*

QVilibet *b* fratrum pulſatus, atque ab hac ſancta ſede vocatus, cùm ſe nobis repræſentauerit, ad Eccleſiam tamen non prius reuertatur, quàm literis Apoſtolicis, vel formatis pleniter inſtructus, atque purgatus ſit, ſi fuerit vnde: vt poſtquam domum reuerſus fuerit, cognoſcant vicini ſui, qualiter ſuam aliorumque cauſam hic finierit: quatenus eam abſque ambiguitate vlla nuntiare, & prædicare omnibus poſſit. Ab hac enim ſancta ſede à ſanctis Apoſtolis tueri, defendi, & liberari Epiſcopi iuſſi ſunt: vt ſicut eorum diſpoſitione, ordinante Domino, primitus ſunt conſtituti, ſic huius ſanctæ ſedis (cuius diſpoſitioni eorum cauſas, & iudicia ſeruauerunt) protectione, futuris temporibus ſint ab omnibus peruerſitatibus ſemper liberi. Vnde culpantur ij, qui aliter circa fratres egerint, quàm huius ſedis rectoribus placere cognouerint.

CAVSA IX.

SEntentia excommunicationis notatus quidam Archiepiſcopus, aliquot clericos alterius Metropolitani ordinauit: quendam capellanum ſui ſuffraganei, illo incõſulto, depoſuit, atque aliũ in loco eius ordinauit.

1. *Hic primum quæritur, an ordinatio, quæ ab excommunicatis facta eſt, aliquo modo poſſit rata haberi.*
2. *Secũdo, an liceat Epiſcopo, Archiepiſcopo, Primati, vel Patriarchæ clericos alterius ſine propriis litteris ordinare.*
3. *Tertiò, an Archiepiſcopus clericos ſuffraganei ſui, illo inconſulto, damnare valeat vel damnatos abſoluere.*

QVÆSTIO I.

QVod ordinatio, quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam conſecratio appellanda ſit, teſtatur Gregorius *lib.3.epiſt.20.dicens.*

Cap. I. ¶ *Non poteſt appellari conſecratio, quæ fit ab excommunicatis.*

NOs *c* conſecrationem dicere nullo modo poſſumus, quæ ab excommunicatis hominibus eſt celebrata.

Cap. II. PALEA.

EXcommunicati illicitè manus imponunt: qui poteſtatem ordinandi non habent. Vbi autem illicita eſt manus impoſitio, vulnus infligitur. Vnde reiterari neceſſe eſt, quod minimè probatur eſſe collatum.

¶ *Hæc & ſequens Palea abſunt à pleriſque vetuſtis exemplaribus habentur tamen in vno valde emendato, in quo paucæ haberi ſolent. Prior autem hæc videtur eſſe ſumma quædam ſequentis.*

Cap. III. PALEA.

[*Vnde* Damaſus Papa *epiſt.4.ait.*]

PEr *a* illicitam manus impoſitionem vulneratum caput illi qui videbantur aliquid accepiſſe, habebant, & vbi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt medecinam adhibere, qua infixa ſanetur macula, id eſt, reiterari neceſſum eſt, quod legitimè actum, aut collatum minimè probatur, ſi perfectum eſſe debebit. Nam quomodo honorem poſſit retinere, qui ab illo acceperat, qui poteſtatem dare legitimè non habuit, inuenire non poſſum.

Sed excommunicati b hîc intelligendi ſunt, qui in ipſa ſua ordinatione pœnam excommunicationis contraxerunt, qui nũquam in numero Catholicorum fuerunt. Cæterum qui inter Catholicos prius deputati ſunt, ſi poſtea excommunicationis ſententia notati fuerint, ordinationes tamen eorũm ab Eccleſia miſericorditer tolerantur.

Cap. IV. ¶ *Ordinationes ab excommunicatis, non ſimoniacè factæ, ex miſericordia tolerantur.*

Vnde Vrbanus Papa ſecundus *ſcribit, dicens.*

AB *c* excommunicatis, quondam tamen Catholicis Epiſcopis ordinatos ſi quidem non ſimoniacè ordines ipſos acceperunt, & ſi ipſos Epiſcopos ſimoniacos non fuiſſe conſtiterit, ad hæc, ſi eorum religioſior vita & doctrinæ prærogatiua viſa fuerit promereri, pœnitentia indicta, quam congruam duxeris, in ipſis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad ſuperiores autem conſcendere non concedimus, niſi neceſſitas, vel vtilitas maxima flagitauerit, & ipſorum ſancta conuerſatio promeruerit.

Sed & illud Gregorij d de nominatim excommunicatis intelligitur, quorum ordinationes ſunt irritæ, ſi eorum damnatio non erat ordinandis incognita.

Cap. V. ¶ *Qui nominatim excommunicati ſunt: & qui aliorum ſedes inuadunt, alios ordinare non poſſunt.*

Vnde idem Vrbanus *ait in Synodo Placentina, c.9. & ſequentibus.*

ORdinationes, *e* quæ ab hæreſiarchis nominatim excommunicatis factæ ſunt & ab eis, qui Catholicorum adhuc viuentium Epiſcoporum ſedes inuaſerunt, irritas eſſe iudicamus; niſi probare valuerint, ſe cùm ordinarentur, eos neſciſſe damnatos. ¶ Qui *f* verò ab Epiſcopis quondam catholicè ordinatis, ſed in ſchiſmate à Romana Eccleſia ſeparatis conſecrati ſunt, eos, nimirum, cum ad Eccleſiæ vnitatem redierint, ſeruatis propriis ordinibus, miſericorditer ſuſcipi iubemus: ſi tamen vita, & ſcientia eos commendat. ¶ Amodo *g* verò, quicunque à prædictis ſchiſmaticis, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ aduerſariis ſe ordinari permiſerit, nullatenus hac venia dignus habeatur. ¶ Quamuis *h* autem miſericordiæ intuitu magnaque neceſſitate cogente, hanc in ſacris ordinibus diſpenſationem conſtituerimus, nullum tamen præiudicium ſacris canonibus fieri volumus ſed obtineant proprium robur, & ceſſante neceſſitate illud quoque ceſſet quod pro neceſſitate factum eſt. Vbi enim multorum ſtrages iacet, ibi ſubtrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt 1 addatur amplius charitati.

1 ¶ Vt addatur, &c.] *Hæc ſunt addita ex Concilio ipſo. Electio quoq; niſi à Catholicis facta fuerit, irrita eſſe probatur.*

a *al. Apoſtolici.* b *Anſ.l.2. c. 8.* c *Poly.l.2.tit.37.Iuo p. 6.74. & p.5.c.134.*

a *ſup.1.q.7.per illitam.* b *ſup.ca.nos conſecrationem.* c *Anſ.l.12 c.74.Iuo p.6.c.406.* d *ſup.ca.nos conſecrationem* e *Poly.lib.7.tit.16.& lib.2.tit.38. C.9.& 10.* f *C. 11.* g *C.13.*

Cap.

CAP. VI. ¶ *Irrita ſit electio, quæ non à Catholicis facta probatur.*

Vnde Gregorius *ſcribit Mediolanenſibus, lib. 8. epiſt. 65.*

NOs *a* in hominem qui non à Catholicis *b* eligitur, nulla præbemus ratione conſenſum: nec, ſi alicuius præſumptionis vſurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem illum ſacerdotis ſuſcipimus.

QVÆSTIO II.

1. Q*Vòd autem Epiſcopus, vel quilibet ſuperiorum clericos alterius ſine propriis litteris ordinare non debeat.* Calixtus Papa *ſcribit epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ dicens.*

CAP. I. ¶ *Alterius Eccleſiæ parochianum nullus iudicare præſumat.*

NVllus *c* alterius terminos vſurpet, nec alterius parochianum iudicare, vel ordinare, *d* aut excommunicare præſumat: quia talis iudicatio, vel ordinatio aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires vllas habebit: quoniam nullus alterius iudicis, niſi ſui, ſententia tenebitur, aut damnabitur. Vnde & Dominus loquitur, dicens *e*, Ne trangrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.

CAP. II. PALEA.

[*Vnde* 1 Vrbanus Papa.]

PLacuit *f* vt deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri Sacerdoti recipere ad pœnitentiam ſine eius conſenſu, cui prius ſe commiſit, niſi per ignorantiam *g* illius, cui pœnitens prius confeſſus eſt. Qui verò contra hæc ſtatuta facere præſumpſerit, gradus ſui periculo ſubiacebit.

1 ¶ Vnde.] *Antea erat,* Idem, *hoc eſt Calixtus: quia, cùm Palea hæc nondum eſſet inſerta, ſequebatur ca.* nullus Primas, *quod eſt Calixti. Hanc autem paleam citat Gratianus ex Vrbano ſecundo, infra de pœnit. diſt. 6. c. fin.*

CAP. III. ¶ *In alterius Parochia, niſi eo vocante, nulli aliquid agere licet.*

Item Calixtus *epiſt. 2.*

NVllus *h* Primas, nullus Metropolitanus, nullúſque reliquorum Epiſcoporum, alterius adeat ciuitatem, aut ad poſſeſſionem accedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius Epiſcopi eſt Parochiæ) ſuper cuiuſquam diſpoſitione, niſi vocatus ab eo, cuius iuris eſſe dignoſcitur, aut quidquam ibi diſponat, vel ordinet, aut iudicet, ſi ſui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præſumpſerit, damnabitur, & non ſolùm illi, ſed cooperatores, eíque conſentientes: quia ſicut ordinatio ita eis & iudicatio, & aliarum rerum diſpoſitio prohibetur. Nam qui ordinare non potuerit, qualiter iudicabit? nullatenus proculdubio iudicabit, aut iudicare poterit.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Nannetenſi, *cap. 1.*

IN *i* Dominicis, vel feſtis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, plebem interrogent, ſi alterius Parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Miſſam velit audire. Quem ſi inuenerint, ſtatim ab Eccleſia abdi cant, & ad ſuam Parochiam redire compellant.

¶ *Hoc & ſequens caput abſunt à ſex vetuſtioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In cæteris autem habentur ſine nomine Paleæ quemadmodum & in excuſis.*

a *Polyc. l. 2. tit. 1* b *Catholicis, & maximè à Longobardis.*] *Orig.* e *Anſ. l. 6. c. 120. Iuo p. 14. c. 72. & p. 5. c. 236.* d *abeſt ab Orig.* c *Deut. 19. Prou. 22.* f *ſen. 4. diſt. 21. c. De pœnitentia, diſt. 6. c. fin.* g *al. pro ignorantia.* h *Polyc. l. 2. tit. 24. Burc. l. 1 c. 66. Anſ. l. 6. c. 119. Iuo p. 5. c. 101 Pan. l. 4. c. 28. infra. c. Epiſcopum. ver. nam ſi.* i *ext. de Paroch. c. 2. Burc. l. 2. c. 92. Iuo p. 1. c. 122.*

Extat autem vtrumq; in Concilio Nannetenſi, & ex eo citatur hoc primum in Decretalibus, tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo, & Iuone, ſicq; emendatum eſt, cùm antea citaretur ex Concilio Meldenſi.

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem Concilio Nannetenſi a, *c. 2.*

NVllus Presbyter, aut 1 Diaconus alterius plebanum *b* (niſi in itinere fuerit vel placitum ibi habuerit) ad Miſſam recipere audeat.

1 ¶. Aut Archidiaconus.] *Iſtæ duæ voces neque in Concilio, neque in capitularibus, neq; apud Burchardum leguntur.*

CAP. VI. ¶ *Ad ordinationem Clericorum, vel Eccleſiarum alterius Epiſcopi, niſi ab eodem inuitatus non accedat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Antiocheno, *cap. 13.*

NVllum *c* Epiſcoporum audere debere ex alia Prouincia ad aliam tranſitum facere, & ordinare aliquos in Eccleſiis, aut proferre ad ſacrum miniſterium, Nec *d* ab aliis illuc trahatur Epiſcopis: niſi fortè per litteras rogatus abierit, non ſolùm à Metropolitano, ſed & ab his, qui cum eo ſunt, omnibus ipſius prouinciæ Epiſcopis. Quòd ſi nullo inuitante inordinatè ſuperueniat, & aliquos, vel ordinare præſumpſerit, vel quoſlibet actus illi Eccleſiæ competentes, qui ad ſe minimè pertinent, vſurpare tentauerit, vacua quidem & inania erunt omnia, quæ geſſerit, ipſe verò huius indiſciplinati auſus, & irrationabilis cœpti dignas cauſas expendat, *e* tamquam depoſitus à ſancta Synodo, & propter huiuſmodi præſumptionem iam prædamnatus.

¶ *Hæc eſt priſca verſio. Dionyſij autem interpretatio, quæ & Conciliorum tomis eſt inſerta, & à Burchardo, & Iuone affertur, aptius exprimit ſententiam Canonis Græci. Tamen, quoniam neque ipſa omnibus locis omnino reſpondet, viſum eſt verba Græca noua cum verſione apponere.*

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέχοιτο. εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χωροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ, καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Nullus Epiſcopus audeat ab vna prouincia in aliam tranſire, & in Eccleſia aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ, *f* nec ſi alios vna ſecum adducat, niſi accitus venerit per litteras Metropolitani, & eorum, qui cum illo Epiſcoporum, in quorum regionem accedat. Quod ſi nemine vocante inordinatè aduenerit, vt aliquos ordinet, ac negotia Eccleſiaſtica ad ſe minimè pertinentia conficiat, irrita quidem ſunto, quæ ab eo geſta fuerint: verùm & ipſe ſuæ imprudentiæ, & iniqui incœpti iuſtam pœnam ſubeat, hinc iam à ſancta Synodo depoſitus.

CAP. VII. ¶ *Ad ordinationem Eccleſiæ quæ ſibi commiſſa non fuerit, minimè accedat Epiſcopus.*

Item ex eodem *Antiocheno, cap. 22.*

EPiſcopum *g* non debere in alienam irruere ciuitatem, quæ probatur non eſſe ſubiecta, neque in regionem, quæ

a *Et in cap. l. 1. c. 153. Burch. l. 2. c. 91.* b *al. plebeſanum.*] *al. parochianum.* c *Burch. l. 1. c. 108. Iuo p. 5. c. 210. & ſimile p. 5. c. 108. ex epiſtola Bonifacij.* d *al. Nec alios illuc attrahat Epiſcopos.* e *al. excipiat.* f *id eſt ſacri miniſterij.* g *Burch. l. 1. c. 41. Iuo p. 5. c. 178.*

ad eius curam minimè noſcitur pertinere, ad aliquid: ordinandum neque Presbyteros aut Diaconos conſtituere, ad alios 2 Epiſcopos pertinentes, niſi fortè cum voluntate, & teſtimonio 3 propriæ regionis Epiſcopi. Quod ſi *a* quiſpiam, horum quid tale facere voluerit, irrita quidem erit huiuſmodi ordinatio, & quæ malè 4 vſurpauerit, à Synodo arguantur, Nam 5 ſi ordinare non potuerit, nullatenus ad alios pertinentes iudicare præſumat.

1 ¶ Ad aliquid.] *In hoc etiam Canone Dionyſij verſio purior eſt: hic autem habet* ſuper ordinatione cuiuſquam, *quod Græcè eſt* ἐπὶ χειροτονίᾳ τινός *id eſt*, vt quempiam ordinet.

2 ¶ Ad alios Epiſcopos. *Eodem ferè modo Dionyſius Græcè legitur*, εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους, in locis alteri Epiſcopo ſubiectis.

3 ¶ Et teſtimonio.] *Græcè tantum eſt*, μετὰ γνώμης, *quod Dionyſius vertit*, cum conſilio & voluntate.

4 ¶ Et quæ malè.] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplaribus, & ex cæteris editionibus Conciliorum præter hanc poſtremam quatuor tomorum, Dionyſius habet*, & ipſe coërceatur à Synodo, *quòd Græcè eſt*, καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν, *id eſt*, & ipſe puniatur à Synodo.

5 ¶ Nam ſi] *Tota hæc clauſula in Græco Canone, cuius tria exempla i manuſcripta collata ſunt, minimè habetur: ſed & priſca verſio & Dionyſiana habent. Similis ſententia legitur ſup. c. nullus Primas.*

Cap. VIII ¶ *Non accedant Epiſcopi ad Eccleſias, quæ ſunt extra eorum Diœceſim.*

Item ex Synodo Conſtantinopolitana prima, *c.* 2.

EPiſcopi, qui extra Diœceſim ſunt, ad Eccleſias, quæ extra terminos eorum ſunt, non accedant, neque confundant, & permiſceant *b* eccleſias. Secundùm 1 regulas ſtatutas, Alexandriæ quidem Epiſcopi ea, quæ ſunt in Ægypto, tantummodo gubernent, Orientales autem Epiſcopi ſolius Orientis curam gerant ſeruatis tamen honoribus primatus Eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicœnæ Synodi continētur. Sed & Aſianæ Diœceſis Epiſcopi ea, quæ ſunt in Aſia, & quæ ad Aſianam tantummodo Diœceſim pertinent, gubernent. Ponti autem Epiſcopi Ponticæ tantùm Diœceſis habeant curam. Thraciæ verò ipſius tantummodò Thraciæ.

1 ¶ Secundùm.] *Mutata eſt interpunctio, vt magis reſpondeat: Græco Canoni* ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. *quod Dionyſius vertit*, Sed iuxta Canones Alexandrinus Antiſtes, &c. *In editione autem Conciliorum in tribus tomis deerunt hæc verba*, ea quæ ſunt in Ægypto tantummodo gubernent, Orientales autem Epiſcopi.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 3.

NOn inuitati Epiſcopi vltra Diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel quibuſcumque diſponendis Eccleſiaſticis cauſis, ſeruata regula, 1 quæ ſupra ſcripta eſt de vnaquaque Diœceſi. Manifeſtum namque eſt, quod per ſingulas quaſque Prouincias Prouincialis Synodus adminiſtrare, & gubernare omnia debeat, ſecundùm ea, quæ ſunt in Nicæa definita.

1 ¶ Seruata regula] *Ita in omnibus editionibus huius priſcæ verſionis: ſed in Græco Canone hic eſt initium periodi, & quæ ſequuntur ex ipſo pendent, quemadmodum Dionyſius vertit.* ſeruata verò quæ ſcripta eſt de gubernationibus *b* regula, manifeſtum eſt, quòd illa, quæ ſunt per vnamquamque prouinciam, ipſius prouinciæ Synodus diſpenſet, &c.

2. pars. *His auctoritatibus prohibentur quilibet Epiſcopi Clericos alterius ordinare. Sed quæritur, ſi contingat eos aliquibus Sacros Ordines diſtribuere, an Ordinati ab Epiſcopis ſuis in propriis Ordinibus recipi poſſint.*

a *ſup. nullus primus.* b. περὶ τῶν διοικήσεων.

Cap. X. ¶ *Clerici ab Epiſcopo alterius Parochiæ ordinati, à proprio in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

De his ita ſcribit Vrbanus Papa *Hugoni Lugdunenſi Archiepiſcopo.*

LVgdunenſis *a* Parochiæ *b* Clericos, quos contra ſtatuta Canonum ab alterius Parochiæ Epiſcopis ordinatos literarum tuarum ſignificatione monſtraſti, cum graduum ſuorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit, ſi eos aliàs Canonicè, & ſine prauitate aliqua ordinatos conſtiterit: ſi tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perſpexeris promereri. Legimus *c* quippe S. Epiphanium Epiſcopum ex Diœceſi S. Ioannis Chryſoſtomi quoſdam Clericos ordinaſſe: quod ſanctus vir omnino non feciſſet, ſi ei *d* detrimentum fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, iniuncta, ſatisfactionis gratia, propter Eccleſiam, quam oſtenderunt, congrua pœnitentia miſerationis intuitu in ſuo quemque honore recipies, ſalua in omnibus Sanctorum Canonum diſciplina.

QVÆSTIO III.

QVòd autem *Archiepiſcopus Clericos ſui ſuffraganei, illo inconſulto damnare valeat, vel abſoluere, ſic videtur poſſe probari. Sicut totius Epiſcopatus Eccleſiæ in poteſtate ſunt Epiſcopi, ſic & Eccleſiæ totius Archiepiſcopatus ad Diœceſim pertinent Archiepiſcopi. Vocantur enim Epiſcopi à Metropolitano in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Sic quippe vices eis impertit, vt poteſtatem ſuam ſibi non adimat. Vnde & ſine eius conſilio nihil eis agere licet, ſicut in Concilio* Martini Papæ *e legitur, c.* 4.

CAP. I. ¶ *Nec Epiſcopi ſine Metropolitani conſenſu, nec ille ſine eorum conſenſu aliquid agere debet.*

I. PEr ſingulas prouincias oportet Epiſcopos cognoſcere Metropolitanum *f* ſuum, & ipſum primatus curam ſuſcipere: nihil autem agere reliquos Epiſcopos præter eum, ſecundùm quod antiquitus à patribus noſtris conſtitutum cōtinetur in Canone. *g* Propter quod Metropolitanus Epiſcopus nihil præſumptiuè aſſumat *h* abſq; conſilio cæterorū.

Cap. II. ¶ *Sine Metropolitani conſcientia contra ſuam Diœceſim nihil agat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c.* 9.

ij. PEr ſingulas prouincias Epiſcopos ſingulos ſcire oportet, Epiſcopum Metropolitanum, qui præeſt curam & ſollicitudinem totius prouinciæ ſuſcepiſſe. Propter quod ad Metropolitanam ciuitatem ab his qui cauſas habent, concurratur. Quapropter placuit eum, & honore præcellere, & nihil vltra ſine ipſo reliquos Epiſcopos agere, ſecundùm antiquum Patrum noſtrorum Canonem, niſi hoc tantùm, quod vnicuique Eccleſiæ per ſuam Diœceſim competit. Vnumquemque *i* enim Epiſcopum oportet habere ſuæ Diœceſis poteſtatem, vt regat, & gubernet ſecundùm competentem ſingulis reuerentiam, & prouidentiam gerat omnis regionis, quæ ſub ipſius eſt ciuitate: ita vt etiam ordinare ei Presbyteros & Diaconos probabili iudicio liceat, & de ſingulis ipſius regionis cauſis cum moderatione, & pondere diſceptare. Vltra autem nihil agere permittitur circa Metropolitani Epiſcopi conſcientiam 1: nec Metropolitanus ſine cæterorum aliquid gerat conſilio ſacerdotum.

a *Iuo p.* 6. *c.* 412. b *al. Eccleſiæ.* c *Socrates l.* 6. *Hiſt. c.* 12. & 13. *Triper. l.* 10. *c.* 11. *Nice. l.* 13. *c.* 13. d *al. eis.* e *In capitulis Martini Bracharenſis*, c. 4. f *al. Primatum Metropolitani Epiſcopi.* g *Apoſt. can.* 34. h *al ſibi aſſumat.* i *Apoſt. can.* 34.

1 ¶ Con

1 ¶ Conſcientiam.] *Græcè eſt, δίχα τοῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῶν τῆς λοιπῶν γνώμης. Itaque eadem voce γνώμης vtitur canon, tam in conſenſu Metropolitani, quàm ſuffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum verſione noua.*

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας, ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἢ ταῦτα μόνα, ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ τῇ ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

Epiſcopos, qui in vnaquaque prouincia ſunt, noſſe oportet eum, qui Metropoli præeſt, vniuerſæ quoque prouinciæ curam ſuſcipere, eò quod in Metropolin vndique conueniunt omnes, quicumque negotia habent. Quapropter placuit, & honore ipſum præcellere, & reliquos Epiſcopos nihil aliud a ſine ipſo facere (ſecundùm veterem, qui viguit, Patrum noſtrorum Canonem) quàm ea ſola, quæcumque ad cuiuſque parochiam, ſubiectaſque parochiæ regiones pertinent. In cuiuſque enim Epiſcopi poteſtate eſſe, propriam ipſius parochiam, vt eam adminiſtret pro ea, quæ cuique conuenit, integritate, & vniuerſæ regioni, quæ ſuæ ciuitati ſubiecta eſt proſpiciat, conſulatque: ita vt & Preſbyteros, Diaconoſque ordinet, & ſingula quæque cum iudicio explicet. Præterea verò nihil quidquam facere aggrediantur ſine Metropolitani Epiſcopi; neque ipſe ſine reliquorum ſententia.

Niſi fortè Epiſcopi ipſi œconomos in Eccleſia ſua ordinare contempſerint.

Cap. III. *Metropolitanus conſtituat œconomos, quos Epiſcopus habere neglexerit.*

Vnde in ſeptima Synodo, c. 11. *legitur.*

CVm *b* ſimus debitores omnes ſacras regulas cuſtodire, & eam, quæ dicit, in vnaquaque Eccleſia œconomos eſſe debere, modis omnibus inuiolabilem cuſtodire debemus. Et, ſi quidem vnuſquiſque Metropolitanus in ſua Eccleſia conſtituerit œconomum, benè vtique eſt. Sin autem, ex auctoritate propria Conſtantinopoleos Epiſcopis licentia eſt præponendi œconomos in eius Eccleſia. Similiter & Metropolitanis, ſi Epiſcopi, qui ſub eis ſunt, non ſategerint œconomos ſtatuere in ſuis Eccleſiis. Idipſum autem ſeruandum eſt etiam in monaſteriis.

Probatur illud idem exemplo Apoſtoli, qui fornicatorem Corinthium impœnitentem ſatanæ tradidit: poſtea pœnitentem Eccleſiæ reconciliauit, hoc tantùm ſcribens Corinthiis in prima c, & ſecunda epiſtola, vt excommunicato non communicarent, & reconciliato ſocia charitate copularentur. Sed contra probatur auctoritate multorum.

Cap. IV. ¶ *Metropolitanus ſine Epiſcoporum conſenſu, vel præſentia alicuius eorum non audiat cauſas.*

Ait enim Higinus Papa d, *epiſt. 1. c. 2.*

a ἀυτόν. b *Ivo p. 3 c. 374 Conc. Chalced. c. 26. ſup diſt. 89. quæ in quibuſdam, & infr. 16. q. 6 quoniam in quibuſdam.* c *1. Cor. 5. 2. Cor. 1.* d *& Iulius c. 4.*

SAluo e in omnibus Romanæ Eccleſiæ priuilegio nullus Metropolitanus abſque ceterorum omnium comprouincialium Epiſcoporum inſtantia, aliquorum audiat cauſas f quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conſpectu eorum omnium ventilatæ, & ipſe, ſi fecerit, coërceatur à fratribus.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item Anicetus Papa *Epiſcopis Galliæ, c. 1.*

ARchiepiſcopus nihil de Epiſcoporum cauſis, aut de aliis communibus, iuxta ſtatuta c Apoſtolorum, abſque cunctorum illorum agat conſilio, nec ille, niſi quantum ad ſuas parochias pertinet, ſine ſuo: quoniam tali gaudet concordia Altiſſimus, & gloriatur in membris ſuis.

Cap. VI. ¶ *De eodem.*

Item in eadem *epiſt. c. 3.*

SI *d* autem aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit, & ſine omnium comprouincialium præſentia, vel conſilio Epiſcoporum, aut eorum, aut alias cauſas, (niſi eas tantùm, quæ ad propriam ſuam parochiam pertinent) agere, aut eos grauare voluerit, ab omnibus diſtrictè corrigatur, nec talia deinceps præſumere audeat. Si verò incorrigibilis, eiſque inobediens apparuerit, ad hanc Apoſtolicam Sedem, cui omnia Epiſcoporum iudicia referri e præcepta ſunt, eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant.

Cap. VII. ¶ *De eodem.*

Item Calixtus Papa *f Epiſcopis Galliæ, epiſt. 2. c. 3.*

NVllus *g* Primas, vel Metropolitanus diœceſani Eccleſiam, vel parochiam aut aliquem de eius parochia præſumat excommunicare, vel iudicare, vel aliquid agere, abſque eius conſilio, vel iudicio: ſed hoc obſeruet, quod ab Apoſtolis, ac Patribus, & prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum, & à nobis confirmatum: id eſt, ſi quis Metropolitanus Epiſcopus (niſi quod ad ſuam ſolummodo propriam pertinet parochiam) ſine conſilio, & voluntate omnium Comprouincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit, & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum. Sed quidquid de Prouincialium Coëpiſcoporum cauſis, eorumque Eccleſiarum, & Clericorum atque ſæcularium neceſſitatibus agere, aut diſponere neceſſe fuerit, hoc communi *h* conſenſu Comprouincialium agatur Pontificum, nec aliquo dominationis faſtu, ſed humillima atque concordi adminiſtratione, ſicut Dominus ait. [Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare.] & alibi *k* [Qui maior eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.] Similiter, & ipſi Comprouinciales Epiſcopi cuncta cum eius conſilio (niſi quantum ad parochias proprias pertinet) agant, iuxta ſanctorum conſtituta Patrum *& infrà.* ¶ Vt vno animo, vno ore concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſæcula.

Cap. VIII. ¶ *In ſuffraganei parochiâ nihil abſque eius Conſilio Metropolitanus agat.*

Item Nicolaus Papa *Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo.*

COnqueſtus *l* eſt Apoſtolatui noſtro frater noſter Sigedodus Archiepiſcopus Narbonenſis, quod Clericos ſuos eo inuito ad iudicium tuum ver[illegible] las, & de rebus ad Eccleſiam ſuam per[illegible]

a *Burc. l. 1. c. 61. Ivo p. 1. c. 99. & 174* [illegible] c *can. Apoſt* 34. d *Poly. l. 2. tit. 24.* [illegible] *Pan. l. 4. c. 26.* e *al. terminare.* f *Concor. L*[illegible] *.3.* g *Poly. ibid. l. 1. c. 69. Ivo p. 5. c. 10. & p.* [illegible] *.4. c. 27. Anſ. l. 3. c. 88.* h *al. cum omnium.* i [illegible] *Matth. 23.* k *Ivo, p. 5. c. 56. Pan. l. 4. c. 29.*

inconſulto

inconſulto, quaſi iure patriarchatus tui diſponas: cùm hoc nec antiquitas (cui Patres ſanxerunt reuerentiam) habeat, & auctoritas ſacrorum canonum penitus interdicat: niſi forte pro cauſis, quæ apud ſe terminare non poſſunt, ad te quaſi ad Patriarcham ſuum prouocauerint, vel ſi Epiſcopus ſuus deceſſerit, res Eccleſiæ ſuæ iudicio tuo diſpenſare voluerint. Primates enim, vel Patriarchas nihil priuilegij habere præ cæteris Epiſcopis, niſi quantum ſacri canones concedunt, & priſca conſuetudo illis antiquitus contulit, definimus: ita vt ſecundùm Nicænas regulas ſua priuilegia ſeruentur Eccleſiis: præterquam ſi Apoſtolica ſedes aliquam Eccleſiam, vel ipſius Rectorem quolibet ſpeciali priuilegio decreuerit honorare.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item Beda *ſuper Apocalypſim* [*& Angelo Eccleſiæ Epheſi ſcribe.*]

EPiſcopo ſcribit, de cuius manu peccata ſubditorum requirit, ne ſine eius conſenſu ſubditos iudicare debeat.

¶ *In gloſſa ordinaria ſic legitur*, & Angelo. id eſt, Epiſcopo ſcribit: de manu cuius peccata ſubditorum requirit, & ſine cuius conſenſu ſubditos iudicare non præſumit ipſe Ioannes.

Sola enim Romana Eccleſia ſua auctoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur.

Cap. X. ¶ *Apoſtolicæ ſedis iudicium à nemine eſt retractandum*

Vnde Nicolas Papa *ad Michaelem Imperatorem in epiſtola, cuius initium* [*Propoſueramus.*]

PAtet *b* profectò ſedis Apoſtolicæ (cuius auctoritate maior non eſt) iudicium à nemine fore retractandum: neq; cuiquam de eius licere iudicare iudicio: iuxta quod 1 Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Epiſcopis per Theſſaliam cõſtitutis, ſcribens, ait. [Nemo vnquam Apoſtolico culmini (de cuius iudicio non licet retractare) manus obuias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe voluit iudicari:] & beatus Papa Gelaſius *c.* [Nec de eius iudicio (id eſt Romanæ Eccleſiæ) canones vnquam præcéperũt iudicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolui, cuius potius ſequenda decreta mandauerunt.]

Caput hoc apud cæteros etiam Collectores, multis verbis omiſſis, in ſummam quandam redactum eſt

1 ¶ Innocentius. *In epiſtola Nicolai, & apud reliquos Collectores eſt*, Bonifacius. *Verum neque in Bonifacij, neque in Innocentij Epiſtolis inuentum eſt quod hic affertur. In ea verò epiſtola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epiſtola Bonifacij ad Epiſcopos per Theſſaliam.*

Cap. XI. ¶ *Ab aliis damnatos, vel excommunicatos Apoſtolica ſoluit auctoritas.*

Item Athanaſius *Patriarcha Papæ Felici ſecundo* d.

FVit *e* ſemper veſtræ ſanctæ Apoſtolicæ ſedi licentia iniuſte damnatos, vel excommunicatos poteſtatiuè ſua auctoritate reſtituere & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt, Apoſtolico punire priuilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognouimus actum temporibus.

Cap. XII. ¶ *De eodem,*

Item *ibidem paulò inferius.*

ANtiquis *f* regulis ſancitum *g* eſt, vt quidquid (quamuis in remotis, aut in longinquo poſitis prouinciis) ſuper Epiſcoporum querelis, aut accuſationis ageretur, non prius tractandum, vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum, vt huius auctoritate, iuxta 1 quod fuiſſet faciendum, pronunciatio infirmaretur, aut firmaretur,

1 ¶ Iuxta quod.] *Iuo legit.* iuxta quod fuiſſet, pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur. *In corpore Conciliorum*, iuſta quæ fuiſſet pronunciatio, &c.

Cap. XIII. ¶ *Prima ſedes nullius iudicio ſubiaceat.*

Item Innocentius Papa. *a*

NEmo iudicabit primam ſedem iuſtitiam 1 temperare deſiderantem. Neque enim ab Auguſto, neq; ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur.

¶ *In omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed ferè eadem habentur in Concilio Romano, ſub Syluestro, c. 20. & ex ipſo citant indicati Collectores.*

1 ¶ Iuſtitiam temperare deſiderantem,] *Sic etiam in Panormia ex Syluestro. Sed in vulgata Concilij editione eſt*, quoniam omnes ſedes à prima ſede iuſtitiam deſiderant temperari.

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*

Item Symmachus Papa.

ALiorum *b* hominum cauſas Deus voluit homines terminare, ſed ſedis iſtius Præſulis ſuo, ſine quæſtione, reſeruauit arbitrio. Voluit beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantum debere innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inuiolatam exhibere conſcientiam. Nolite æſtimare eas animas inquiſitionis *c* non habere formidinem, quas Deus præ cæteris ſuo reſeruauit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore ſubſidium, quando ipſorum factorum vtitur eo teſte, quo iudice. Dicas forſitan, omnium animarum talis erit in illa diſceptione conditio: replicabo, vni dictum *d*, [Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.] Et rurſus ſanctorum voce patet, Pontificum dignitatem ſedis eius, factam toto orbe venerabilem: dum illi, quidquid fidelium eſt vbique, ſubmittitur: dum totius corporis caput eſſe deſignatur. De hac mihi videtur dictum per prophetam. *e* Si hæc humiliatur: ad cuius confugietis auxilium? & vbi relinquetis gloriam veſtram?

Cap. XV. ¶ *De eodem.*

Item Anterus Papa *Epiſcopis prouinciarum Bæticæ, & Toletanæ.*

FActa *f* ſubditorum iudicantur à nobis: noſtra verò iudicat Deus. *& infrà.* ¶ Deteriores *g* ſunt qui vitam, moreſque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt.

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius Papa *ad Fauſtum legatum.*

IPſi *h* ſunt canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad huius ſedis examen voluere deferri. Ab ipſa verò nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt: ac per hoc illam, de tota Eccleſia iudicare; ipſam ad nullius commeare iudicium: nec de eius vnquam præceperunt iudicio iudicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolui, cuius potius decreta ſequenda mandarunt.

Cap. XVII. *De eodem.*

Idem *omnibus Epiſcopis.* i

CVncta *k* per mundum nouit Eccleſia, quòd ſacroſancta Romana Eccleſia fas de omnibus habeat iudicandi,

a *Gloſſ. ord. ad eum locum Apoc.* 2. b *Anſ. l. 4. c. 75. Iuo p. 5. c. 19. Pan. l. 4. c. 21.* c *Infrà ea. ipſi ſunt* [§. *nec de eius.* d *In omnis Con.* e *Iuo p. 5. c. 15.* f *Iuo ibid.* g *al. cenſitum.*

a *Sylueſter in Conc. Romano, c. 20. Poly. l. 1. tit. 16. Deuſdedit p. 3. Anſ. l. 1. c. 19. & l. 4. c. 39. Pann. l. 4. c. 5.* b *In lib. Ennodij. Poly. ibid. Anſ. l. 1. c. 24. Iuo p. 5. c. 10. Pann. l. 4. c. 8.* c *al. de inquiſitionibus.* d *Matt.* 16. e *Eſa.* 10. f *Poly. c. ibi. Anſ. l. 1. c. 53.* g *Supra, 6. q. 1. c. 10. ex merito. 3. cum ſeq. Nicol. ad Michaëlem epiſt. 7. Anſ. l. 2. c. 56. Iuo p. 5. c. 9.* h *Sup. ea patet in fin.* i *In epiſt. ad Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos.* k *Poly. l. 1. ti. 8. Anſ. l. 1. c. 47. & l. 3. c. 16. & 24. Pan. l. 4. c. 4. 7.*

neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum eſt, ab illa autem nemo eſt appellare permiſſus. ¶Sed nec illa præterimus, quòd Apoſtolica ſedes ſine illa Synodo præcedente, & ſoluendi, quos Synodus iniquè damnauerat & damnandi, nulla exiſtente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem & hoc nimirum pro ſuo principatu, quem beatus Petrus Apoſtolus Domini voce & tenuit ſemper, & tenebit.

¶*Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epiſtola Gelaſij ad Epiſcopos per Dardaniam: ſed non eodem ordine compoſita. Caput autem ſequẽs, in quo multa huius ipſius capitis verba continentur, in eadem epiſtola eodem prorſus modo habentur. Itaque fieri poteſt, vt ex alia epiſtola caput hoc ſumptum ſit, quæ non extet: aut Gratianus hæc duo tamquã diuerſa capitula referat, quòd apud antiquiores etiam Collectores diſtincta repererit. In epiſtola etiam Nicolai ad Epiſcopos Galliæ, quæ nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ, hoc citatur ex Gelaſio.*

CAP. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Epiſcopis per Dardaniam conſtitutis.*

CVncta per mundum nouit Eccleſia, quoniam quorumlibet ſententiis ligata Pontificum, ſedes beati Petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi, vtpote quæ de omni Eccleſia fas habeat iudicandi &c.

CAP. XIX. *De eodem.*

Item Sixtus Papa ſecundus *Hiſpanorum Epiſcopis, epiſt. 2. c. 4.*

FRatres *a*, quos timore terreno iniuſtè damnauiſtis, ſcitote à nobis iuſtè eſſe reſtitutos: quibus ex ſancti Petri & Apoſtolica auctoritate omnia, quæ eis ablata ſunt, integerrimè reddi præcipimus, ſi non vultis & vos & principes veſtri à collegio noſtro, & membris Eccleſiæ ſeparari.

CAP. XX. ¶ *Cuiuſlibet Eccleſiæ clericos Papa valet ordinare.*

Item Stephanus Epiſcopus *Gualberto Patriarchæ.*

NVnc *b* verò iteratò tibi ſcribimus, nolentes alicuius Eccleſiæ priuilegium infringere, licet Apoſtolica prærogatiua poſſimus de qualibet Eccleſia clericum ordinare: deſine iam cuiuſpiam zelo Cumenſis 1 Eccleſiæ Antiſtitem protelare: quia ſi protelaueris, & eum conſecrare iam toties monitus non maturaueris, proculdubio ad nos veniens, conſecratus abibit.

1 ¶Cumenſis.] *Sic etiam Anſelmus, ſed apud Iuonem plenius* Deſine iam cuiuſpiam zelo eiectum à clero, & expetitũ à populo Lintuardum Cumenſi Eccleſiæ antiſtitẽ protelare

CAP. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori in epiſtola, cuius initium [Propoſueramus.]*

PEr c principalem beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, de qua ſupra partim expoſuimus poteſtatem, ius habemus, non ſolùm monachos, verùm etiam quoſlibet clericos de quacumq; diœceſi, cùm neceſſe fuerit, ad nos conuocare, atque Eccleſiaſticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

Sed aliud eſt, quod ex temeritate aſſumitur præſumptionis, aliud quod ex neceſſitate geritur charitatis. Cùm ſuffraganei Archiepiſcoporum ſubditis ſuis ad malum fauere cœperint, atque circa eorum correctiones, negligentes extiterint, tunc licet metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare & reconciliãdos abſoluere. Cùm verò Epiſcopos zelo diuinæ charitatis accenſi bonos verbo & exemplo ædificant, & malorum vitia aſpera increpatione redarguunt, abſque talium Conſilio non licet metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel diſponere. Vnde in fine capituli Martini Papæ *non ſimpliciter dictum eſt [nihil agat] ſed cum determinatione [nil præſumptiuè aſſumat abſq; eorum conſilio] vt vitiũ præſumptionis videatur improbatum non officium charitatis Sic & Apoſtolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, ſua auctoritate illum damnauit. Ioannes verò, quia Epiſcopum Epheſiorum vidit paratum ad corrigenda vitia ſubditorum, ſine eius auctoritate* b *illos corrigere noluit: ſed illum tantum de eorum correctione admonuit.*

a *Anſ. l. 2. c. 25. Poly. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 192. Iuo p. 5. c. 247.* b *Anſ. l. 6. c. 31. Iuo p. 5. c. 31.* c *ſup. 1. q. 1. Anſ. l. 1. c. 81 & l. 5. c 14.*

CAVSA X.

QVidam laicus baſilicam à ſe factam à diœceſana lege ſegregare quærit: Epiſcopus Eccleſiam cum omni dote ſua ad ſuam diſpoſitionem pertinere contendit: tandem euincit Epiſcopus, & per parochias militibus comitatus crudeliter deſæuit, quæ Eccleſiæ ſunt, tamquam ſibi debita, vſurpare contendit

1. *Modò primùm quæritur, an baſilica cum omni dote ſua ad Epiſcopi ordinationem pertineat.*
2. *Secundò, an res Eccleſiarum Epiſcopis vſurpare liceat.*
3. *Tertiò, quid nomine cathedratici à ſuis ſacerdotibus exigere valeat.*

QVÆSTIO I.

1. DE *prima quæſtione ſic definitur* in Concilio Ilerdenſi, *cap. 3.*

¶S.

CAP. I. ¶*Baſilica, quæ conſecratur, à diœceſana lege non ſegregatur.*

SI ex laicis quiſpiam à ſe factam baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam eam ſub monaſterij ſpecie, vbi congregatio non colligitur, 1 à diœceſana lege audeat ſegregare.

1 ¶ Colligitur] *In Concilio impreſſo, ac manuſcripto ſequitur,* vel regula ab Epiſcopo non conſtituitur,

CAP. II. ¶*Eccleſiæ cum dotibus ſuis in Epiſcopi poteſtate conſiſtant.*

Item ex Concilio Toletano 3. c. 19.

SIc quidam contra omnem auctoritatem Eccleſias, quas ædificauerint, poſtulant conſecrare, vt dotem, quam eidem Eccleſiæ contulerint, cenſeant ad Epiſcopi ordinationem non pertinere Quod factum taliter 1 in præterito corrigatur, vt & in futuro, ne fiat, prohibeatur: ſed omnia ſecundùm conſtitutionem antiquam, ad Epiſcopi ordinationem, & poteſtatem pertineant.

1 ¶Taliter.] *Sic eſt in antiquioribus editionibus, & duobus Vaticanis Conciliorum codicibus: ſed in Colonienſi quatuor tomorum editione, & in codice Lucenſi Regio, & in Concilio Vormatienſi, & Moguntino, & in Pannormia hoc modo,* quod factum, & in præteritum diſplicet & in futuro prohibetur.

CAP. III. ¶*Eccleſiæ, & omnia iura eorum ad ordinationem Epiſcopi pertinent.*

Item ex Concilio ſecundo Cabilonenſi.

DEcretum c eſt, vt omnes Eccleſiæ cum dotibus ſuis, & decimis & omnibus ſuis 1 in Epiſcopi poteſtate conſiſtant, atque ad ordinationem ſuam ſemper pertineant.

1. ¶Suis.] *In vulgatis ſequebatur,* iuribus, *quæ vox abeſt ab omnibus collatis manuſcriptis, Apud Iuonem, & Burchardum eſt,* omnibus rebus ſuis.

CAP. IV. ¶*Vnaquaque parochia* [illegible] *iſc*[illegible] *uiſione regatur.*

a *Supra ca*[illegible] *per ſingulas. 1. S*[illegible] *6 & 55. & in*
b *Supra, E*[illegible] *iſcop.* c *E*[illegible] *ir*[illegible] *Moguntin ſub Arnulph*[illegible] *um. In Treil. c. 6. Burch. l. 3 c. 20. Iuo p 3.*[illegible] *2.* c *Burch. l. 3. cap. 146. Iuo p. 3. cap. 211.*

Item

Item Leo Papa quartus, *in epiſtola ad Epiſcopos Britanniæ c.2.*

REgenda *a* eſt vnaquæque parochia ſub prouiſione, ac tuitione Epiſcopi per ſacerdotes, vel cæteros clericos, quos ipſe cum Dei timore prouiderit, cui iure pertinere videtur, & circumire, vt ſibi neceſſarium viſum fuerit Eccleſiaſtica vtilitate cogente.

Cap. V. *Iudicio & poteſtate Epiſcopi res Eccleſiaſticæ gubernentur.*

Item ex Concilio Antiocheno c.24.

QVæcumque 1 res Eccleſiæ ſunt, conuenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia prouidet, a que iudicat, gubernari, & diſpenſari cum iudicio & poteſtate Epiſcopi, cui totius plebis animæ videntur eſſe commiſſæ.

1. ¶ Quæcunque. [*Græcè ſignificantius*, τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ συλλατεσθαι δεῖν καλῶς ἔχει *id eſt*, recte habet quæ Eccleſiæ ſunt, ipſi Eccleſiæ ſeruari oportere.

Cap. VI. ¶ *Baſilicarum conditores in rebus Eccleſiarum nullam poteſtatem ſe habere cognoſcant.*

NOuerint *b* conditores baſilicarum, in rebus, quas eiſdem Eccleſiis conferunt, nullam ſe poteſtatem habere ſed iuxta canonum inſtituta, ſicut Eccleſiam, ita & dotem eius ad ordinationem Epiſcopi pertinere.

Cap. VII. ¶ *De eodem*

Item ex Concilio Aurelianenſi.1.c.17.

DE *c* his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicunque fideles obtulerint antiquorum canonum ſtatuta ſeruentur vt omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his tamen, quæ altario acceſſerint, tertia pars fideliter Epiſcopis deferatur.

Cap. VIII. ¶ *De his, quæ in altario deferuntur, medietatem ſibi vindicet Epiſcopus.*

Item ex eodem.c.16.

ANtiquos canones relegentes, priora ſtatuta credimus renouanda: vt de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem ſibi Epiſcopus vindicet, & medietatem ſibi diſpenſandam ſecundùm gradus clerus accipiat, tam de propriis prædiis, quàm de omni commoditate in Epiſcoporum poteſtate durantibus.

Cap. IX ¶ *De Epiſcopis, qui diœceſim ſuam viſitare contemnunt, & ad redimendas manſiones, quæ viſantibus debentur, clericos cogunt.*

Item ex Concilio Toletano.

RElata *d* eſt coram ſancta Synodo querimonia plebium, quod ſint quidam Epiſcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum ſuas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt vt manſiones, quibus in profectione vti debuerant, aliquo e pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia, negligentiæ & auaritiæ ſanctæ Synodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque, ne quis vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt ſollicitiores ſint Epiſcopi de ſuis gregibus viſitandis.

¶ *In libro manuſcripto priuilegiorum Eccleſiæ Toletanæ refertur hoc tanquam caput 15. quarti Concilij Toletani: ſed in duobus ipſius exemplaribus ex Hiſpania miſſis, non habetur. Burchardus, & Iuo citant ex Concilio Triburienſi tempore Arnulphi regis.*

Cap. X. ¶ *Annuis vicibus Eccleſiæ ab Epiſcopis viſitentur*

Item ex Concilio Tarraconenſi.c.8.

DEcernimus, *a* vt antiquæ conſuetudinis ordo ſeruetur, & annuis vicibus ab Epiſcopo diœceſes viſitentur, &, ſi qua forte baſilica fuerit reperta deſtituta, ordinatori 1 eius reparari præcipiatur, quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, vt accipiatur ab Epiſcopis, nouimus eſſe ſtatutum.

1 ¶ Ordinatori,] *In exemplaribus Concilij impreſſis, & manuſcriptis, apud Burchardum, & Iuonem legitur,* ordinatione ipſius: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum. Reliqua verò ex iiſdem ſunt emendata. Burchardus autem, & Iuo addunt præterea in extremo,* in principibus nouimus ſtatutum.

2.pars. *Si autem Epiſcopus inualetudine impeditus, diœceſes ſuas per ſemetipſum viſitare non poterit, viſitationis officium committat aliis.*

Cap. XI. ¶ *Inualetudine grauatus Epiſcopus, viſitationis officium aliis committat.*

Vnde in Concilio Toletano quarto, *c. 35. legitur.*

EPiſcopum, *b* per cunctas diœceſes, parochiaſque ſuas per ſingulos annos ire oportet, vt exquirat, quo vnaquæque baſilica in reparatione ſui indigeat. Quod ſi ipſe aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus id explere nequiuerit, presbyteros probabiles aut diaconos mittat, qui reditus baſilicarum, & reparationes, & miniſtrantium vitam inquirant.

3.pars. *Viſitantes autem Epiſcopi, quid à clericis ſuis exquirere debeant, & quid eos docere,* in Concilio Bracharenſi ſecundo, *c 1. ſic ſtatutum legitur.*

Cap. XII. ¶ *Quæ viſitantes Epiſcopi à clericis ſuis exquirere debeant.*

PLacuit *c* omnibus Epiſcopis, vt per ſingulas Eccleſias Epiſcopis & per diœceſes ambulantes primum diſcutiãt clericos, quomodo ordinem Baptiſmi teneant, vel Miſſarum, & qualiter quæq; officia in Eccleſia peragant. Et, ſi recte quidem inuenerint, Deo gratias agant: ſin autem minimè, docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, ſicut antiqui canones iubent, vt ante viginti dies Baptiſmi, ad purgationem exorciſmi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino *d* catechumeni ſymbolum, quod eſt [Credo in Deum patrem omnipotentem] ſpecialiter doceantur. Poſtquam ergo in his ſuos clericos diſcuſſerint, vel docuerint Epiſcopi, alia die, conuocata plebe ipſius Eccleſiæ, doceant illos, vt errores fugiant idolorum, vel diuerſa crimina id eſt, homicidium, adulterium, periurium, falſum teſtimonium, & reliqua peccata mortifera, & quod nolunt ſibi fieri alteri ne faciant, & vt credant reſurrectionem omnium hominum, & diem iudicij, in quo vnuſquiſque ſecundum opera ſua recepturus ſit. Et ſic poſtea Epiſcopus de Eccleſia illa proficiſcatur ad aliam.

Cap. XIII. ¶ *Oblationes Eccleſiæ Laicis vſurpare non licet.*

Item Hieronymus *in epiſtola* e *ad Damaſum Papam de oblationibus altaris.*

4. ps. QVia *f* ſacerdotes pro omnibus orare debent 1 quorum eleemoſynas, & oblationes accipiunt, qua fronte præſumunt Laici oblationes, quas Chriſtiani pro peccatis ſuis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cùm ipſi non debeant ex 2 officio ſuo pro populo orare. Ob hoc, Papa glorioſè, mittere oportet illos præſumptores in excommunicationem perpetuam, vt & cæteri metum habeant, & amplius hæc in Eccleſia ne fiant.

1 ¶ Debent.] *In vulgatis, & in epiſtola impreſſa legitur,*

a 12 *p.1.præcipimus.*] ex *Can. Apoſt.41.* b *Poly.l.3.tit.12. Burch.l.3.c.103. Iuo p.3.c 235. Pan.l.2.c.4.* c *Poly. l.3 tit. 11. Burc.l.3.c.136. Iuo p.3.c.202. Pan.l.2.c.61.* b *al. Delata Burch.l.1.c.29. Iuo p.5.c.141.* e *al. alio.*

a *Burchardus l.3.c.33. Iuo p.c.38.* b *Burch.l.1.c 87. Iuo p.5.c.192.* c *Burchardus.l.1.c.83 Iuo p.1.c. 75. & p.c. 193. De conſec. diſt. 4. Ante viginti.* d *al. omnes.* e *Tomo 4.* f *Poly.l.3. tit.3.*

ſolent: *ſed in pleriſque manuſcriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo,* debent. *Sic etiam Lupus in regula Monachorum ex Hieronymi ſcriptis collecta c. de contemplatione, oratione, & lectione,* Sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum eleemoſynas, oblationéſque recipiunt.

2 ¶ Ex officio ſuo.] *Hæc abſunt à pleriſque Codicibus Gratiani, & epiſtola ipſa, & Polycarpo.*

CAP. XIV. ¶ *Minimè auferantur à Laïcis oblationes altaribus, vel crucibus factæ.*

Item Calixtus Papa ſecundus 1.

SAnctorum *a* Patrum Canonibus conſona ſancientes, oblationes de ſacratiſſimo & reuerendiſſimo altari B. Petri & Saluatoris, & ſanctæ Mariæ rotundæ, aut aliis Eccleſiarum altaribus ſiue crucibus, à Laicis auferri penitùs interdicimus, & ſub diſtrictione anathematis prohibemus: & Eccleſias à Laïcis incaſtellari, aut in ſeruitutem redigi auctoritate Apoſtolica prohibemus.

1 ¶ Secundus.] *Additum hoc eſt ex pleriſque vetuſtis. Neque verò primus eſſe poteſt, cuius tempore nondum Pantheon vocabatur templum ſanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud beatæ Mariæ & omnibus ſanctis dicauit.*

CAP. XV. ¶ *Eccleſiarum oblationes ſub Laïcorum dominio non detineantur.*

Item Damaſus Papa.

HAnc *b* conſuetudinem, quæ contra ſanctam Eccleſiam Catholicam augeri *c* videtur omninò interdicimus, vt nullo modo vnquam oblationes, quæ intra ſanctam Eccleſiam offeruntur, ſub dominio Laicorum detineantur: ſed tantummodo Sacerdotibus, qui quotidie Domino ſeruire videntur, liceat comedere, & bibere: quia in vetere teſtamento prohibuit *d* Dominus panes ſanctos comedere filiis Iſraël, niſi tantummodo Aaron, & filiis eius: qui panes longè erant ab iſtis panibus, qui nunc in ſancta Eccleſia offeruntur: quia illi ſub vmbra legis erant, qui vero modo ſub gratia Spiritus ſancti, toto mundo Euangelico coruſcante. lucidiores eſſe videntur. Qua fronte, aut qua conſcientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis ne dum pro aliis Deo preces offerre? quia prauum eſt, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ ſuæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur. Quia omnibus ſanctis Patribus, noſtriſque prioribus placuit hanc ſanctionem fieri, & nos ſimiliter in eiſdem perſiſtere volumus, vt nullus audeat irritum facere hoc, quod conſtitutum eſt, ſi in perpetua damnatione noluit perſiſtere. Si quis verò contra hanc regulam noſtram, & contra regulam ſanctorum cccxviij. Patrum, qui in Nicæno Concilio hoc conſtituerunt, temerarius præſumptor fuerit, & de cætero oblationes de ſacris Eccleſiis auferre molitus fuerit, ſub anathematis vinculo ſit colligatus, & condemnatus. Reſponderunt omnes, fiat, fiat.

Præmiſſis auctoritatibus, Eccleſiæ omnibus rebus ſuis ad Epiſcopi ordinationem pertinere monſtrantur, & tam Eccleſiæ, quàm oblationes, & facultates earum, à Laicorum diſpoſitione probantur eſſe immunes.

QVÆSTIO II.

1. *SEd cùm in Epiſcoporum poteſtate facultates Eccleſiæ*
ps. *conſtitutæ eſſe dicantur, poteſtas diſpenſandi intelligenda eſt, non diſtrahendi, vel dilapidandi.*

CAP. I. ¶ *Res Eccleſiæ aliquo modo Epiſcopis alienare non licet.*

Vnde in Agathenſi Concilio, *c. 7. legitur.*

CAſellas, vel mancipiola Eccleſiæ, Epiſcopi (ſicut priſca Canonum præcipit auctoritas) vel vaſa miniſterij quaſi

a *Poly. l. 3. tit. 9.* b *Poly. ibid.* c *al. vrgere.* d *1. Reg. 21.*

commendata fideli præpoſito, integro Eccleſiæ iure poſſideant, id eſt, neque vendere, neque per quoſcumque contractus res, vnde pauperes viuunt, alienare præſumant 1.

1 ¶ Præſumant.] *In aliquot melioribus Gratiani Codicibus poſt hoc verbum ſequitur.* §. quod ſi neceſſitas, *vſque in finem,* (*qui nunc habetur infrà ead. ad finem Paleæ* huiuſmodi) *& ſic legit, quia caſum ſcripſit.*

Codicis lib. 1. tit. de ſacroſanctis Eccleſiis. lege [*ſancimus nemini*] *Imp. Iuſtinianus* [*excepta videl. cauſa captiuitatis.*]

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Impp. Leo & Anthemius.

EA *a* enim, quæ ad Beatiſſimæ Eccleſiæ iura pertinent, vel poſthac forte peruenerint, tamquam ipſam ſacroſanctam & religioſam Eccleſiam, intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri.

Conſtitutio noua.

Hoc *b* ius porrectum eſt ad omnem venerabilem locum, omnéque collegium, quod actio pia conſtituit, vt nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuò ſeruetur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo prædictis locis applicantur. In cæteris eatenùs excipitur, ſi debitum vrget ¶ Præterea *c*, ſi habeat ſuperflua vaſa, cùm debitrix ſit, nec aliunde ſoluere valet, ne quid immobile alienetur, vel diſtrahatur ea geſtis habitis coram eo, cuius eſt loci ordinatio, integra, vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cuilibet alij vendantur. Qui autem hæc acceperit contra *d* hanc obſeruationem, iiſdem pœnis ſubiaceat, quæ *e* in rebus immobilibus proditæ ſunt: ſi autem debitum ex mobilibus ſolui non valet, primo res immobiles ſpecialiter dentur pignori, quarum fructus creditor ſibi reputet tam in ſortem quàm in vſuras, vſque ad quartam centeſimæ. Quòd ſi nolit creditor ita accipere, tunc ordinator domus apud eum, à quo ordinatur, habitis abſque diſpendio geſtis, iuret, (maiore parte ibidem ſeruientium conſentiente) & debitum vrgere *f*, nec ex mobilibus ſolui poſſe. Quo ſubſecuto, per viginti dies rem Eccleſiæ venalem eſſe publicè notum ſit, vt plus offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur, & hoc inſcribatur, nihil eſſe factum in ea re ad damnum diuinæ domus. Emptore verò non inuento, res æſtimata diſtrictè creditori detur in ſolutum, addita in pretio vniuerſæ æſtimationis decima parte, & accedente conſenſu ordinatoris & maioris partis ibidem ſeruientium. Sit tamen ea res mediocris inter cæteras, inſpecta ipſius qualitate & quantitate, & onere. Et is creditor hic intelligatur, qui quod credidit, probat in vtilitatem diuinæ domus proceſſiſſe. ¶ Sicut *g* autem alienatio rerum Eccleſiæ interdicitur, ita prohibetur, ne qua ſterilis ei detur poſſeſſio, aut alioquin oneroſa, veluti fiſcalium nomine, vel onere. ¶ Item *h* prædium propter onus fiſcale inutile alienatur geſtis, vt ſuprà conficiendis, eodem iuramento præſtito: id eſt, quod alia de cauſa non alienatur, niſi vt immunitas eiuſdem venerandæ domus ſeruetur. ¶ Sed & *i* permutare principi licet pro re maiore, meliore, vel æquali, ſi reſp. hoc expoſcit, & pragmatica forma ſuper hoc præcedente. ¶ Item ſibi inuicem rectè permutant cum vtriuſque indemnitate, eorum ſcilicet conſenſu interueniente, qui ſuprà referuntur. 2. pars. Perpetua *k*

a *tit. 1 le. 17. tit. 2. le. iubemus. ver. ſcientes* b *eo. tit. authen. hoc ius Iulianus antec. conſt. 7. c. 1* c *authen. præterea. eod. tit. Iulianus conſtit. 120. § fin.* d *al. citra.* e *authen. hoc ius.] ſuprà citat.* f *al. exiſtere.* g *Auth. ſequenti.* h *Item prædium Auth. ſed & permutare. Burch. l. 3. 165. Iuo p. 3. c. 184.* i *Auth. ſequenti. Iul. nouel. 54. Iuo p. 3, c. 189.* k *Auth. perpetua.*

quoque

quoque emphyteuſis in his permittitur rebus, ſi res in eorum geratur præſentia, quibus hoc adſignatur lege iurantibus his quorum intereſt, ex eo contractu nihil ad læſionem diuinæ domus effici:ſoluto reditu ipſius rei, qui fuit, cùm diuino iuri dedicaretur, non minuendo, niſi in ſextam partem:aut ſi ob cladem deminuta fuerit, tunc pro conſtante nunc penſione in emphyteuſim detur. Quòd ſi res pretioſa quidem eſt, parum tamen, aut nihil præſtat penſionum, res ſubtiliter æſtimanda eſt; vt ex hac penſio iuſta conſtituatur. Ea tamen ſola dentur in emphyteuſim, quæ ad hoc congrua videntur œconomo, & aliis gubernatoribus. ¶ Qui *a* rem huiuſmodi conductam, vel in emphyteuſim acceptam fecerit deteriorem, aut emphyteuticum canonem per biennium non ſoluerit, hac lege repelli poteſt, vt tamen ſoluat totius temporis penſionem & id in quo rem læſit, reſarciat, non repetiturus, ſi quid impendit nomine meliorationis. ¶ Si *b* quas verò ruinas habent memoratæ diuinæ domus, quas reædificare non valent, & hæ in emphyteuſim dentur perpetuam, emphyteuta vſuro materia habitationis depoſitæ domus, vt penſio diminuatur in tertiam partem ab ea, quæ ſtantibus adhuc ædificiis colligebatur. aut prius eo reædificante, ex additis illis per æſtimationem penſionibus, medietas detur religioſæ domui. Nam priore caſu, ab initio emphyteuſis præſtanda eſt penſio. ¶ Qui *c* verò res iam dictas non gratuito alienationis titulo citra formam legis accepit, rem quidem cum omni incremento medij temporis reſtituat: eius autem quod dedit, nullam actionem contra venerabilem locum, ſed aduerſus eum, qui alienauit, habet. Donatarius autem & rem cum omni cauſa, & fructum reſtituat, & aliud tantundem. Creditor quoque reſtituta re pignorata, crediti actionem contra ſolum pignoris datorem habeat. Emphyteuſis acceptor. & ab ea cadat. nec, quod dedit repetat: immò ſtatim ſoluat, quod ſoluturus eſſet vnoquoque anno, ſi iure contraxiſſet ¶ Sed melius dicitur omnino denegandas eſſe actiones huiuſmodi acceptori. Imp. Leo. ¶ Si œconomus *d* Eccleſiæ proſpexerit expedire, vt deſideranti cuiquam certarum poſſeſſionum atque prædiorum (vrbanorum ſcilicet, ſiue ruſticorum) ad ius Eccleſiaſticum pertinentium, temporalis vſusfructus poſſeſſio pro ipſius petitione præſtetur, tunc eius temporis, quod inter vtroſque conuenerit, ſiue in diem vitæ ſuæ ab eo, qui deſiderat, poſtuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat œconomus, atque conſcribat, per quæ & tempus, intra quod hoc præſtari placuerit, ſtatuatur, & manifeſtum ſit, quod quiſque acceperit ad inuicem.

Cap. III. PALEA.

Hviuſmodi *e* beneficij gratia, præſtando quidem Eccleſiaſtici prædij pro tempore, vſumfructum, poſt ſtatutum autem tempus, & placitum *f* ipſorum redituum proprietate ad dominium & ius Eccleſiaſticum recurrente firmiter: ita ſcilicet, vt ſiue completo ſpatio, quod fuerit inter eos conſtitutum, ſeu mortis ſuæ tempore (ſi hoc quoque conuenerit) is, qui poſſeſſionem Eccleſiaſticam, & certorum redituum vſum fructum habendi gratia interueniente pacto ſuſceperit, non minus, quàm alterius tantæ quantitatis, quantam acceperat, reditus cum ipſorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorumque colonis, & mancipiis Eccleſiæ derelinquat: Niſi enim hac conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus non valere. ¶ Nam hæc *g* vſus præſtatio locum habet in omni domo religioſa. Quo finito, res vtraque pleno iure perueniat in dominum iam dictam, nec tributis quidem grauata maioribus ſit ea res, quæ datur inuicem, & eiuſdem reditus ſit. ¶ Quibuſcunque *a* modis hoc ius aliis permittitur, interdicitur certis perſonis res huiuſmodi accipere, vt œconomo eiuſque cognatis. Quod ſi neceſſitas compulerit, vt pro Eccleſiæ neceſſitate, aut vtilitate, vel in vſufructu, vel in directa venditione aliquid diſtrahatur, apud duos, vel tres comprouinciales, vel vicinos Epiſcopos cauſa, qua neceſſe ſit vendi, primitus comprobetur, vt habita diſcuſſione ſacerdotali, eorum ſubſcriptione *b* quæ facta fuerit venditio, vel tranſactio, corroboretur Aliter facta venditio, vel tranſactio non valebit *& infrà*. ¶ Minus verò vtiles poſſeſſiones peregrinis, vel clericis, ſaluo Eccleſiæ, in vſum praſtari permittimus,

In aliquot vetuſtis exemplaribus, in quibus paucæ ſunt paleæ, continenter poſt vltima verba ſuperioris capitis ſequuntur ſine vlla diſtinctione verba huius, quemadmodum & in ipſa lege codicis. In duobus autem vetuſtiſſimis, in quibus fere nullæ ſunt paleæ, deeſt prior pars huius capitis, vſque ad verſ. completo ſpatio. *Cætera verò leguntur coniunctè cum ſuperioribus, vſque ad verſ.* quòd ſi neceſſitas. *Nam hic verſiculus, in iiſdem exemplaribus, non hoc loco, ſed ſupra ead. c.* caſellas habetur, vt ibi eſt notatum.

1 ¶ Nam.] *Hæc vox non eſt in authentica, & in vetuſtis Gratiani codicibus pro iſta voce eſt,* N. C. *& ſignificatur,* nouella conſtitutio.

Cap. IV. ¶ *Eccleſiaſticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.*

Item ex Concilio Mediomatricis. c.

j. Precariæ *d* à nemine de rebus Eccleſiaſticis fieri præſumantur: niſi quantum de qualitate conuenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Eccleſiæ, in ſuo tantum qui dederit, nomine. ſi res proprias & Eccleſiaſticas vſufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus Eccleſiaſticis triplum fructuario vſu in ſuo tantum quis *e*, nomine ſumat: quia ſic eas quemque tractare oportet, vt rerum Eccleſiaſticarum diſpenſatorem, non vt propriarum largitorem 1 ¶ Decreuit *f* etiam ſancta Synodus, & Imperialis auctoritas denuntiauit, vt à nulla poteſtate quis cogatur facere prerariam de rebus propriè Deo & ſanctis eius dicatis, cum ratio & vſus obtineat neminem, cui *g* non vult, contra vtilitatem, & rationem cogi 2, de proprio facere beneficium. ¶ Nec *h* communicationes rerum, vel mancipiorum Eccleſiaſticorum quælibet perſona ſine licentia, & conſenſu regio *i* facere præſumat.

¶ *Citatur hic canon ex Concilio Mediomatricis: à Burchardo autem, & Ivone ex concilio Belluacenſi præter vltimum verſiculum,* Nec commutationes, *quem citant ex Matiſcenſi. In concilio etiam Meldenſi, cap. 23. refertur ex eodem Concilio Belluacenſi. Extat in capitularibus editis anno quarto regni Caroli regis, & Ludouici Imperatoris filij in villa Coloniæ, cap. 37. non eſt autem mutatus titulus, quia potuit idem in omnibus illis Conciliis reperiri: quod in Germanicis & Gallicis quæ extant, ſæpe factum cognoſcitur. Aliquid etiam de precariis habetur in concilio Rhemenſi c. 36. & 37 & in Concilio Moguntino ſub Arnulpho, cap. 20.*

1 ¶ Largitorem.] *in Concilio Meldenſi, & capitularibus poſt hoc verbum ſequitur continenter,* & à nulla poteſtate quis cogatur, & c. *ſine verbis illis hic interiectis, quorum ta-*

---

a *Authen, qui rem. eod tit.* b *Authen. ſi quas* c *Authen qui res. Iuo p.* 3. 2. 185. d *cod, tit. le. iubemus* §. *ſanè omnis.* e *ibidem continuo.* f *al. placitum temporum proprietate.* g. *Authen. Hæc vſus. eod. tit.*

a *Authen. quibuſcunque in conc. Agathenſi, cap.* 7. b *al. proſcriptione.* c *In Concilij Meldenſi, c.* 22. *in adiectis capituli, c.* 37. d *Poly, l. c. tit.* 14. *Burch. l.* 3. *c.* 167. *Iuo p.* 3. *c.* 228. e *al. quiſquis:* 2. *Burch. l.* 3. *c.* 168. *Iuo p.* 3. *c.* 220. g *al. qui.* h *Burch. l. c.* 233 *Iuo p.* 3 *c.* 233. i *religionis Iuo.*

men ſimilia aſſeruntur à Burchardo & Iuone ad verſ. Nec commutationes.

2. ¶ Cogi.] *Sic in omnibus vetuſtis codicibus Gratiani, & adeſt gloſſa. ſed in Concilio Meldenſi, & Capitulari, & apud Burchardum, & Iuonem eſt*, præſtitum.

CAP. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex concilio Belluacenſi. a

iij. PRecariæ de quinquennio in quinquennium ſecundùm antiquam conſuetudinem & auctoritatem renouentur.

CAP. VI. ¶ *De eodem.* PALEA,

[*Item* ex Concilio Carthaginenſi 1.]

DE b precariis, quæ à rectoribus Eccleſiarum irrationabiliter fiebant, & ſe, ſuoſque ſucceſſores pœna graui obligabant, vt facta ipſorum nequiuiſſent diſſoluere, præcipimus, vt nemo ſucceſſor in anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus: ſed ſuæ prouidentiæ ſit conceſſum vt ſi anteceſſor eius res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad ius Eccleſiæ eiuſdem reuocentur,

1 ¶ Carthaginenſi.] *Etiam in Decretalibus, tit. de precariis, citatur ex Concilio Carthaginenſi: ſed in nullo ipſorum eſt inuentum: potuit eſſe alicuius illarum prouinciarum Concilij: extat autem in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 8. l. 2.*

CAP. VII. ¶ *Res Eccleſiæ diſpenſandi poteſtatem habeat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Martini Papæ, c. 16.

8. gs. EPiſcopus c habeat poteſtatem in rebus Eccleſiæ, vt diſpenſet neceſſitatem habentibus cum omni reuerentia, & timore Dei. Participare etiam eum oportet, quæ neceſſaria ſunt. Si tamen ipſe, aut qui cum eo ſunt fratres indiguerint aliquo, vt neceſſitatem nullo modo patiantur, ſecundùm ſanctum Apoſtolum dicentem d [Victu, & tegumento, his contenti ſumus.] Si autem res Eccleſiaſticas Epiſcopus in ſuas voluntates vſurpare voluerit, & loca Eccleſiæ, & fructus agrorum non cum presbyterorum, vel diaconorum conſilio contaminauerit e, aut fratribus, vel filiis, vel quibuſcumque propinquis ſuis dederit poteſtatem, vt per eos latenter lædantur res Eccleſiæ, tunc oportet obnoxium eſſe Concilio: ſin autem 1 Epiſcopus, vel qui cum eo ſunt, presbyteri, aut diaconi accuſentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu 2 Eccleſiæ veniunt, in ſinus ſuos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt, hos corripi oportet, ſecundùm quod ordinatum fuerit à ſancto Concilio

1 ¶ Sin autem] *In capitulis habetur*, ſimiliter: *ſed melior videtur lectio duorum vetuſtorum Gratiani codicum*, ſin aliter: *propius enim accedit ad Græcam Concilij Antiocheni, cap. 25. vnde hoc ſumptum eſt:* εἰ δὲ καὶ ἄλλως *id eſt*, ſi autem & aliter, *vt infra 12. q. 2 c* Epiſcopus.

2 ¶ Actu.] *Hæc vox in ſimili re habetur infra, 12. q. 2. Vulteranæ.* Vulteranæ Eccleſiæ actus, vel patrimonium: *Græcè eſt* ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς, *id eſt*, vel etiam ex qualibet alia cauſa, & occaſione Eccleſiaſtica.

4. pars. *Si verò contra hanc prohibitionem aliquam f de rebus Eccleſiæ Epiſcopum vendere contigerit, & res ipſa Eccleſiæ reſtauranda, & ipſe gradu ſuo deiiciendus decernitur.*

CAP. VIII. ¶ *De Epiſcopo, qui nulla neceſſitate res Eccleſiæ vendit.*

Vnde in eodem Concilio Martini Papæ, c. 14. *legitur.*

SI g quis Epiſcopus nulla Eccleſiaſticæ rationis neceſſitate compulſus, in clero 1 ſuo, aut vbi fortè non eſt presbyter, de rebus Eccleſiaſticis aliquid præſumpſerit vendere, & res ipſas Eccleſiæ propriæ reſtaurare cogatur, & in concilio Epiſcoporum deiiciatur auditus, & 2 conuictus, & tanquam furti, aut latrocinij reus ſuo priuetur honore.

1 In clero ſuo.] *In codice Lucenſi regio legitur*, inſcio Clero

2 ¶ Et conuictus.] *Hæ duæ voces non ſunt in capitulo Martini, neque apud Burchardum, neque apud Iuonem parte tertia. Parte autem quinta abeſt præterea vox*, auditus: *vetuſtis tamen omnibus Gratiani codicibus conuenit cũ vulgatis*

a *Meldenſi. c. 22. in fi. ext. de precariis, c. 1. Burc. l. 3. c. 169. Iuo p. 3. c. 230. ext. de precariis.* b *In c. Martini Brachatenſis ex conc. Antioch. c. 25.* c *12. q. 1. Epiſcopus Eccleſiaſticarum.* d *1. Tim. 6.* e *ita minauerit.*] *codex regius.* f *al. aliqua.* *In iiſdem capit.* g *Burc. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 181. Iuo p. 3. c. 172. & 242. & p. 5. c. 3. 29.*

QVÆSTIO III.

1. ps. QVid verò nomine cathedratici Epiſcopus exigere debeat, in ſecundo Concilio Brachatenſi 2 capitulo ſecundo legitur.

CAP. I. ¶ *Præter honorem cathedratici nihil Epiſcopus per diœceſes exigat,*

PLacuit, vt nullus Epiſcoporum per ſuas diœceſes ambulans, præter honorem cathedræ ſuæ, id eſt, duos ſolidos, aliud aliquid per Eccleſias tollat: neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in Eccleſiis parochialibus requirat: ſed illa tertia pars pro luminaribus Eccleſiæ, vel reparatione ſeruetur, & ſingulis annis Epiſcopo inde ratio fiat. Nam ſi tertiam partem illam Epiſcopus tollat, lumen, & ſarta tecta abſtulit Eccleſiæ. Similiter & parochiales clerici ſeruili more in aliquibus operibus Epiſcopo a ſeruire non cogantur: quia ſcriptum b eſt [Neq; vt dominantes in clero.]

CAP. II. ¶ *Baſilicarum reparationi proficiat tertia, quam Epiſcopus accipere conſueuerat.*

Item ex Concilio Emeritenſi, c. 16.

PRiſcis quidem c canonibus erat decretum; vt Epiſcopus de parochianis d Eccleſiis tertiam conſequeretur e, cui ſua pleniſſimè ſufficere 1 poſſunt: Placuit huic ſancto Concilio, vt nullus prouinciæ Luſitanæ Epiſcopus ſententiæ huius terminum excedat nec à qualibet parochiana Eccleſia tertiam auferre præſumat: ſed quæ 2 exinde conſequi poterat, totum in reparatione baſilicarum proficiat,

1 ¶ *Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuſcriptis corruptè citabatur ex Concilio Merech. Eſt autem in Emeritenſi, c. 16. cuius Concilij duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. miſſa ſunt. Huius Concilij, & capitis meminit Innocentius tertius in epiſtolis Romæ impreſſis, lib. 2 Epiſtola Petro Compoſtellano ſcripta, his verbis:* Emeritenſe verò Concilium authenticum eſſe multis rationibus aſtruebas, tum quia cum aliis Conciliis continetur in libro, qui corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobauit, tum quia de ipſo Concilio ſumptum eſt caput.] Priſcis quidem canonibus.] quod continetur in corpore Decretorum.

1 ¶ Sufficere poſſunt.] *Sublata eſt negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab vtroque exemplari Concilij & vetuſtis Gratiani codicibus abeſt: & hoc modo magis conuenit cum ratione legis.*

2 ¶ Sed quæ exinde.] *In exemplaribus Concilij legitur.* Sed quæque exinde conſequi potuerat, totum in reparatione ipſarum baſilicarum proficiat.

CAP. III. ¶ *Non accipiant Epiſcopi tertiam partem, niſi dirutas Eccleſias reparare voluerint.*

Item ex Concilio Toletano, 16. c. 4.

VNio noſtræ congregationis f decernit, atque inſtituit, vt tertias, quas antiqui canones de parochiis ſuas habendas Epiſcopis cenſuerunt, ſi eas exigendas crediderint, ab ipſis Epiſcopis dirutæ Eccleſiæ reparen-

a *al. Epiſcopi.* b *1. Pet. 5.* c *al. quippe.* d *al. parochianis.* e *ſequeretur.*] *Orig.* f *al. adunationis.*

tur

tur. Si vero eas maluerint cedere, ab earumdem Eccleſiarum cultoribus ſub cura & ſollicitudine ſui Pontificis, reparatio eiſdem eſt adhibenda baſilicis. Quòd ſi omnes Eccleſiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint, ſecundùm antiquorum Canonum inſtituta, ſi tertias ſibi debitas vnuſquiſque Epiſcopus aſſequi voluerit, facultas illi omnimoda erit: ita videlicet, vt citra ipſas tertias nullus Epiſcoporum quidpiam pro regiis inquiſitionibus à parochianis *a* Eccleſiis exigat, nihilque de prædiis ipſarum Eccleſiarum cuiquam cauſa ſtipendij dare præſumat. ¶Sed & hoc neceſſariò inſtituendum deligimus, vt plures Eccleſiæ vni nequaquam committantur Presbytero: quia ſolus per totas Eccleſias nec officium valet perſoluere, nec populis ſacerdotali iure occurrere, ſed nec rebus earum neceſſariam curam impendere, ea ſcilicet ratione, vt Eccleſia, quæ vſque ad decem habuerit mancipia, ſuper ſe habeat ſacerdotem: quæ verò minùs decem mancipia habuerit, aliis coniūgatur Eccleſiis. Si quis ſanè Epiſcoporum hanc noſtram conſtitutionem paruipenderit, ſpatiis duorū menſium ſe nouerit excommunicatione mulctari 1.

Caput hoc eſt pars quarti Canonis Concilij 16. Toletani, cuius duo exemplaria miſſa ſunt ex Hiſpania: ex quibus nonnulla ſunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum verò eſt Concilium hoc Æra DCCXXXI. cum illud Emeritenſe habitum fuerit Æra DCCIV.

1 ¶Mulctari.] *In concilio ſequitur*, ita nempe, vt poſtquàm ab excommunicationis interdicto ad ordinis ſui remeauerit locum, cunctas huius Canonis ſanctiones modis omnibus ſtudeat adimplere.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius *Creſconio illuſtri.*

Illud *b* te volumus modis omnibus cuſtodire, ne quis Epiſcoporum Siciliæ de parochiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici ampliùs quàm duos ſolidos præſumant accipere, neque compellere Presbyteros, aut Clerum parochiarum ſuarum ſupra vires ſuas eis conuiuia præparare.

Cap. V ¶ *Baptizandis numerus non imponatur, nec cathedraticum vltra vetuſtum morem exigatur.*

Item Gelaſius Papa *Fabiano Epiſcopo.*

Nec numerus baptizandis iuſtè creditur imponendus, cum quanti petierint, vel ad regenerationem feſtinauerint, non ſint pro alterius voluntate repellendi. Et ideò frater chariſſime, huiuſmodi ſuperfluam conſtitutionem modis omnibus remouebis, vt vnuſquiſq; aut in vicina ſibi Eccleſia, aut in electa pro ſuæ mentis baptizetur arbitrio. Cathedraticum etiam non ampliùs quàm vetuſti moris eſſe conſtiterit, ab eius loci Presbytero noueris exigendum: & de his, quæ die dedicationis fuerint offerentium deuotione collata, conſuetudinem, quæ generaliter omnibus Eccleſiis eſt præſcripta ſeruabis.

2. pars. *Cathedraticum, quod his auctoritatibus Epiſcopis permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem oblationum, quæ etiam pro varia Eccleſiarum conſuetudine ex præmiſſis auctoritatibus Epiſcopo debetur, intelligendum eſt: nec illa pars oblationum omnium generaliter intelligenda eſt, ſed vel anniuerſaria dedicationis, vel quorumdam etiam ſolemnium dierum prout inter Epiſcopum & Sacerdotem tempore dedicationis conuenerit. De his verò Epiſcopis, qui per parochias ſuas crudeliter deſæuiunt, ſic eſt ſtatutum* in tertio Concilio Toletano, c. 20.

Cap. VI. ¶*Vltra morem antiquum à parochianis Presbyteris, Epiſcopi nil exigant.*

Quia *c* cognouimus Epiſcopos per parochias ſuas non ſacerdotaliter ſed crudeliter deſæuire, & dum ſcriptum ſit *a*, [forma eſtote gregi, neque vt dominantes in Clero,] exactiones diœceſi ſuæ, vel damna infligant: ideo cenſemus (excepto quod veterum conſtitutiones à parochiis habere iubent Epiſcopos) vt alia, quæ illis hucuſque præſumpta ſunt, denegentur, hoc eſt, neque in angariis Presbyteri, aut Diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus, ne videamur in Eccleſia Dei exactores potiùs, quàm Dei Pontifices nominari. Hi vero Clerici, tam locales, quam diœceſani, qui ſe ab Epiſcopo grauari cognouerint, querelas ſuas ad Metropolitanum deferre non differant, & Metropolitanus non moretur eiuſmodi præſumptiones coërcere *b*.

Cap. VII. *A parochianis ſtipendia non niſi cum charitate Epiſcopi exigant.*

Item ex Concilio Cabilonenſi 2. c. 14.

Cauendum eſt, ne cùm Epiſcopi parochias ſuas peragrant, quandam damnoſam erga ſubditos ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant, nec (quod abſit) cum charitate, ſed cum quadam iudiciaria inuectione *c* ſtipendia ab eis exigant. Obſeruandum etiam modis omnibus, vt ſi quando eis peragrandæ parochiæ neceſſitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potiùs, quàm in deprædandis & ſpoliandis hominibus, & ſcandalizandis fratribus operam dent. Et ſi quando eis ad peragendum miniſterium ſuum à fratribus, aut ſubditis aliquid accipiendū eſt, hoc ſummoperè obſeruare debent, ne quem ſcandalizent, aut grauent. Tanta ergo in hac re diſcretio tenenda eſt, vt & verbi Dei prædicator, vbi proprij ſumptus deſunt, à fratribus accipiat, & item fratres illius potentia non grauentur, exemplo Apoſtoli Pauli *d*, qui, ne quem grauaret, arte & manibus victum quærebat.

Cap. VIII. ¶ *Vltra duos ſolidos à parochianis Eccleſiis Epiſcopus non præſumat accipere.*

Item ex Concilio Toletano ſeptimo, c. 4.

Inter cætera denique, quæ communi conſenſu nos conferre competenter oportuit, querimonia etiam parochialium *e*, Presbyterorum Galliæ 1 prouinciæ ſolertiſſimè diſcernere decuit, quas contra Pontificum ſuorum rapacitates neceſſitas, vt comperimus tandem compulit in publicum examen deferri. Hi enim Pontifices, vt euidens inquiſitio patefecit, indiſcreto moderamine parochianas *f* Eccleſias prægrauantes, dum in exactionibus ſuperflui *g* frequenter exiſtunt, pene vſque ad examinationem extremæ virtutis quaſdam baſilicas perduxiſſe probantur. Ne ergo fiat de cætero, quod conſtat hactenus inordinatè præſumptum, non ampliùs quàm duos ſolidos vnuſquiſque Epiſcoporum præfatæ prouinciæ per ſingulas diœceſis ſuæ baſilicas iuxta Synodum Bracharenſem annua illatione ſibi expetat inferri: monaſteriorum tamen baſilicis ab hac ſolutionis *h* penſione ſeiunctis. ¶Cùm verò Epiſcopus diœceſim viſitat, nulli præ multitudine oneroſus exiſtat, nec vnquam quinquagenarium 2 numerum euectionis excedat, aut ampliùs, quàm vna die per vnamquamque baſilicam remorandi licentiam habeat. Quicumque verò Pontificum eorumdem aliter quam decernimus agendum præſumpſerit, correptioni procul dubio canonum ſubiacebit, tamquam conſtitutorum ſynodalium tranſgreſſor, & priſcorum Patrum edictorum *i* corruptor.

a *al. parochianis.* b *Iuo p. 3. c. 136.* c *Iuo p. 3. c. 137.*

a 1. *Petr. 5.* b *al. diſtrictè coërcere.* c *al. inuectione.* d 2. *Theſſ. 1.* e *al. parochianorum. Anſ. l. 7. c. 196.* f *al. parochitanas.* g *al. ſuperfluis frequẽtes. Sup ea placuit.* h *al ſolutione penſionis. Burch. l. 1. c. 86. Iuo p. 5. c. 92.* i *al. dicti.*

1 ¶ Galliæ.] *In Concilis impreſsis & aliquot Gratiani exemplaribus legitur,* Galliciæ. *In aliis autem, & emendatioribus, atque in codice Conciliorum Lucenſi regio habetur,* Gallicanæ prouinciæ. *Nam eo tempore Archiepiſcopus Narbonenſis, & eius prouinciæ Epiſcopi ad Synodos Toletanas conueniebant, quod ex ſubſcriptionibus Toletani tertij apparet. In eo enim Nigetius Narbonenſis Metropolitanus, Sergius Epiſcopus Carcaſſonenſis & Nebridius Epiſcopus Agathenſis, & procuratores Magalonenſis & Nemauſenſis Epiſcoporum ſubſcribunt. Eiuſdem quoque Metropolitani, & ipſius prouinciæ Epiſcoporum ſubſcriptiones in quarto & ſexto Toletanis Conciliis impreſsis leguntur, vt illæ quæ in manuſcriptis habentur, omittantur.*

2 ¶ Quinquagenarium.] *In variis editionibas huius Concilij legitur,* quinarium. *Verùm in Codice Lucenſi regio, vno Vaticano, & altero Bibliothecæ Dominicanæ manuſcriptis & vetuſtis exemplaribus Gratiani & Burchardo, & Iuone eſt* quinquagenarium. *Et hanc lectionem ſecutus eſt Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, c. cùm Apoſtolus, extra, de cenſi. & exact.*

Cap. IX. ¶ *Sacerdotes ab Epiſcopis ſuis vltra modum non grauentur.*

Item Gregorius *Epiſcopis Siciliæ, lib. 11. epiſt. 20.*

RElatum eſt nobis ſanctæ memoriæ deceſſoris mei temporibus per ſeruum Dei Diaconum, qui tunc Eccleſiaſtici patrimonij curam geſſit, fuiſſe diſpoſitum, vt ſacerdotes per vniuerſas veſtras diœceſes, conſtituti, quoties ad conſignandos infantes egredimini, vltra modum grauari minimè debuiſſent Summa enim præfixa fuerat, vobis, vt audio conſentientibus, quæ ab eiſdem ſacerdotibus pro labore Clericorum dari debuiſſet. Atque hoc quod tunc placuit ſicut nunc dicitur, minimè cuſtoditur. Vnde fraternitatem veſtram admoneo, vt ſubiectis veſtris non graues ſtudeatis exiſtere.

Cap. X. ¶ *Secundum loci mediocritatem Epiſcopis conuiuia parentur.*

Item Pelagius *Creſconio Illuſtri.*

ILlud *a* magnitudinem tuam minimè volumus ignorare quod Syracuſanæ ciuitatis Epiſcopus inter alia, quæ in cautionum ſuarum pagina ſpopondit, hoc etiam ſpecialiter ſub interpoſitione pœnæ legitimè promiſiſſe legitur, numquam ſe à quolibet ſuæ Diœceſis Presbytero vltra duos ſolidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occaſionem quidquam in eius ſe diſpendio eſſe geſturum. Quod magnitudo tua, non ſolùm à prædicto Epiſcopo, ſed de omnium Epiſcoporum Siciliæ perſonis competenti ſollicitudine cuſtodire non deſinat, nec ipſa quoque prandia enormia fieri, ſed ſecundùm mediocritatem vniuſcuiuſcumque loci Epiſcopo ad conſignationem venienti ſuſceptionis præparari conuiuium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna volumus, aut qualibet ratione permittimus.

CAVSA XI.

CLericus aduerſus Clericum quæſtionem de prædiis agitauit. quem ad ciuilem iudicem producere voluit: reus non niſi ante iudicem Eccleſiaſticum ſtare volebat: actor verò potentia ciuilis iudicis illum à poſſeſſione ſua deiecit. Quo audito, Epiſcopus eum ab officio ſuſpendit. ille contempta Epiſcopi ſententia, officium ſuum adminiſtrauit. Hoc comperto Epiſcopus ſine ſpe reſtitutionis in eum ſententiam dedit.

1 *Hic primùm quæritur, vtrum Clericus ante ciuilem iudicem ſit producendus.*

2 *Secundò, ſi producendus non eſt, an hæc culpa ſit digna ſuſpenſione.*

3 *Tertiò, ſi digna non fuerit, an contemptorem ſententiæ ſui Epiſcopi irreparabiliter oporteat deponi.*

a *Anſ. l. 6. c. 171. Poly. l. 4. tit. 21.*

QVÆSTIO I.

1, ps. QVòd *Clericus apud ſæculares iudices accuſandus non ſit*, Caius Papa *epiſtola ad Felicem Epiſcopum, c. ſecundò ſcribit, dicens.*

Cap. I. ¶ *Apud ſæcularem iudicem nullus Clericus conueniatur.*

NEmo vmquam Epiſcopum apud iudicem ſæcularem aut alios *a* Clericos accuſare præſumat

Cap. II. PALEA.

NVllus *b* Iudicum, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum vllum, aut iuniores *c* Eccleſiæ ſine licentia *d* Pontificis per ſe diſtringat, aut condemnare præſumat. Quod ſi fecerit, ab Eccleſia cui iniuriam irrogare dignoſcitur, tamdiu ſit ſequeſtratus, quovſque reatum ſuum agnoſcat, & emendet

¶ *Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani Codicibus ex iis, qui hanc Paleam habent, & in Decretalibus, tit. de foro competenti, c. 2. citatur ex Concilio Pariſienſi, c. 10. Verùm in Concilio Rhemenſi Treſleiano. c. 6. refertur ex Capitularibus, in quibus habetur bis, id eſt, l. 6. c. 154. & l. 7. c. 139. Simile quid legitur in Concilio Aurelianenſi 4. c. 20. & Antiſsiodorenſi, c. 43.*

CAP. III. ¶ *De eodem.*

Item Marcellinus *e* Papa, *epiſt. 2.*

ij. CLericum 1 cuiuſlibet *f* ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullus præſumat ad ſæcularem *g* iudicem attrahere: nec Laico *h* quemlibet Clericum liceat accuſare.

1 ¶ Clericum.] *In epiſtola Marcellini ſecunda, & Concilio Aurelianenſi 3. vbi hoc repetitur, & in Pannormia ſic legitur.* Clericus cuiuſlibet ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullum præſumat, &c. *Verùm ob gloſſas, & citationes doctorum nihil eſt mutatum.*

CAP. IV. ¶ *Ab eis quiſque iudicandus eſt, quos ſibi iudices elegerit.*

Item ex Nicæno Concilio.

IVdices *i* autem alij eſſe non debent, quàm quos ipſe, qui impetitus, elegerit, aut quos ſuo cum conſenſu hæc ſancta Sedes, aut eius Primates auctoritate huius ſanctæ Sedis delegauerint.

¶ *In Concilio Nicæno hodie Canon hic non habetur: ſed fuiſſe olim plures Canones illius Concilij ſupra diſtinct. 6. cap.* ſeptuaginta *eſt adnotatum Quorum partem refert Iulius in reſcripto contra Orientales vbi numero 30. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.*

CAP. V. ¶ *Ad ſæcularia iudicia nullus Clericus eſt pertrahendus.*

COntinua *k* lege ſancimus, vt nullus Epiſcoporum, vel eorum, qui Eccleſiæ neceſſitatibus ſeruiunt, ad iudicia ſiue ordinariorum, ſiue extraordinariorum iudicum pertrahatur. Habent illi ſuos iudices, nec quidquam his publicis eſt commune cum legibus. *Item.* ¶ Conſtantinus *l* Imperator præſidens 1 in ſancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cùm querelam quorumdam conſpiceret coram ſe delatam, ait. Vos à nemine diiudicari poteſtis. quia ad Dei ſolius iudicium reſeruamini.

1 ¶ Præſidens.] *Quàm humiliter ibi ſe geſſerit Conſtantinus docent Euſebius 2. lib. de vita ipſius, c. 10. Socrates, l. 1. c. 5. Theodoretus l. 1. c. 7.*

a *al. reliquis.* b *Extra de foro compet. c. 2. Cap. lib 6 c. 154. & l. 7. c. 139. Burc. l. 16. c. 22.* c *al minores.* d *al. ſcientia. al. permiſſu.* e *Et in Concilio Aurelian. 3. c. 31.* f *Anſ. l. 3. c. 22. Pan. l. 4. c. 31.* g *al. ſæculare iudicium.* h *2. q 7. Laico*
i *Poly l. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 19.* k *In eod. Theod. l. 6. tit. de Epiſc. aud. c. vlt. Anſ. l. 3. c. 109. Poly. l. 1. tit. 19.* l *al. 2. qui futuram. & 11. q. 1. Sacerdotibus. Hiſt. Eccleſiaſt. l. 10. c. 2. Ruffino auctore.*

CAP. VI. ¶ De

Cap. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Matiſconenſi *l.c.8.*

ij. NVllus *a* Clericus alium Clericum ad iudicem ſæcularem accuſare, aut ad cauſam dicendam trahere quocumque modo præſumat: ſed omne negotium Clericorum, aut 1 in Epiſcopi ſui, aut Presbyterorum cum Archidiaconi præſentia finiatur. Quod ſi quis Clericus hoc adimplere diſtulerit, ſi minor fuerit, vno minus de quadraginta ictus *b* accipiat, ſi verò honoratior, triginta dierum incluſione mulctetur.

1 ¶ Aut in Epiſcopi ſui.] *In Concilio Matiſconenſi legitur,* aut in Epiſcopi ſui, aut in Presbyteri, aut in Archidiaconi præſentia finiatur: *Verùm in prima collectione Decretalium Bernardi, tit. de foro competenti, c.2. caput hoc refertur eodem modo atque in hac Palea.*

Cap. VII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Marcellinus 1. *epiſt. ſecunda ad Epiſcopos Orientales.*

QVæcumque *c* contentiones inter Chriſtianos ortæ fuerint, ad Eccleſiam deferantur, & ab Eccleſiaſticis viris terminentur. Et ſi 2 obedire noluerint, quouſque obediant, à liminibus Eccleſiæ excludantur.

1 ¶ Item Marcellinus.] *In vulgatis citabatur ex Bonifacio Epiſcopo Galliæ, ſed in aliquot vetuſtis legitur,* Marcel. *Eſt enim hoc caput in ſecunda epiſtola Marcellini, & ipſi tribuit Iuo: ſequens autem eſt, quod in vetuſtis Gratiani exemplaribus, & à Burchardo, & Iuone citatur ex Bonifacio ad Epiſcopos Galliæ, vt ibi etiam dicetur.*

2 ¶ Et ſi obedire.] *Hæc vſque ad finem non leguntur in ipſa epiſtola: ſunt tamen apud Burchardum & Iuonem.*

Cap. VIII. ¶ *Neque pro ciuili, neque criminali cauſa Epiſcopus apud ciuilem iudicem producatur.*

Item Bonifacius *ad Epiſcopos Galliæ.*

iij. NVllus *d* Epiſcopus, neque pro ciuili neque pro criminali cauſa apud quemuis iudicem, ſiue ciuilem, ſiue militarem producatur, vel exhibeatur. Magiſtratus enim, qui hoc iubere auſus fuerit, amiſſionis cinguli condemnatione plectetur.

¶ *Hoc adſcribebatur Marcello: ſed vt dictum eſt in proxima ſuperiore notatione, in vetuſtis Codicibus Gratiani & apud Burchardum & Iuonem p.5.c.278. tribuitur Bonifacio, & ſic eſt mutatum. Ferè eadem habentur apud Iulianum anteceſſorem, Nouel. 124. cap.10. quod in aliis quæ nomine Bonifacij citantur, ſolet euenire. Et Iuo eadem parte, c.369. hoc ipſum caput citat ex libro conſtitutionum, additis nonnullis verbis, quæ ſunt apud Iulianum.*

Cap. IX. ¶ *Quilibet Clericus non eſt in publico examinandus.*

Item Sylueſter Papa *in Synodo Romana c.14.*

TEſtimonium *e* Clerici aduerſus Laicum nemo recipiat: nemo enim *f* Clericum quemlibet in publico examinare præſumat, niſi in Eccleſia.

¶ *In Synodo Romana ſub Sylueſtro, c.14. & in Pannormia legitur eodem modò, atque apud Gratianum, ac proptereà nihil eſt mutatum. Verùm in Epilogo eiuſdẽ Concilij habetur,* Teſtimonium laici aduerſus Clericum nemo recipiat. *Et eodem modo legitur in Capitulis Hadriani, c.71. in Concilio Triburienſi, c.4. & ex ipſo apud Burchardum & Iuonem.*

Item Codicis lib.1. tit. de Epiſcopis & Clericis Imp. Theodoſius. [*Nec honore, nec legibus Epiſcopus ad teſtimonium dicendum flagitetur.*] ¶ *Item dixit*] *Epiſcopum ad teſtimonium dicendum admitti non decet. Nam & perſona dehonoratur, g & dignitas Sacerdotis excepta* h *confundetur.*

Nouella conſtitutio a.

[*Epiſcopus non flagitetur ad teſtimonium iureiurando,* 1 *ſed Euangeliis tantum coram poſitis.* ¶ *Item* [*Sed* b *iudex mittat ad eum ex ſuis miniſtris, vt propoſitis ſacroſanctis Euangeliis, ſecũdum quod decet Sacerdotes, dicat quæ nouerit.*

1 ¶ Iureiurando.] *Dictio hæc non eſt in nouella. Et verba Græca, quæ ad hoc faciunt, ſunt hæc,* οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέστω τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγενέσθαι ὅπι τῷ νέμειν μαρτυρίαν, *id eſt.* Præterea nulli magiſtratuum licebit Dei amantiſſimos Epiſcopos cogere, vt perhibendi teſtimonij cauſa in ius prodeant.

Cap. X. ¶ *Clericus ad ciuilem iudicem Clericum perducens, anathema ſit.*

Item Sylueſter *in Epilogo Concilij Romani.*

SI quis Clericus accuſans Clericum in curiam introierit, anathema ſit.

Subaudiendum eſt, ſi publicorum iudiciorum cognitionem petierit: Epiſcopale namque iudicium nihil obeſt ab Imperatore poſtulare.

Cap. XI. ¶ *Proprio priuentur honore, publici iudicij cognitionem ab Imperatore poſtulantes.*

Vnde in Carthaginenſi Concilio VIII. *c. legitur.*

PLacuit, vt quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Epiſcopale iudicium ab Imperatore poſtulauerit nihil ei obſit.

Sic & ſequentes auctoritates intelligendæ ſunt, quibus Clericorum cauſas non niſi Clerici cognoſcere iubentur.

In antiquis etiam Codicibus citatur Carthaginenſe octauum, quo nomine videtur ſignificari Concilium Mileuitanum, in quo caput hoc extat. c.19.

Cap. XII. ¶ *A ſæculari iudice Clericus non eſt audiendus.*

Vnde Gelaſius Papa *ſcribit Ezechiæ* d *Comiti.*

CHriſtianis gratum ſemper debet eſſe, quòd ab omnibus poſcitur dignitate præſtandum: quia Deo ſeruientibus beneficium negare non conuenit. Sylueſter e itaque atque Fauſtinianus, qui ſe à cunabulis Clericos confitentur, à Theodora ſe opprimi per violentiam conqueruntur; quia dicunt ſe ingenuos: atque Deo auctore, priſtinæ conditionis nexibus abſolutos in ſortem deterrimę iterum ſeruitutis addici, & per auctoritatem regiam contra leges publicas, cùm clericali cingulo tenerentur adſtricti, per Archidiaconum vrbis Grumentinæ eſſe conuentos, cùm conſtet eum, qui cœleſtem militem pulſat, nõ niſi eius forum debere ſectari. Et ideò dilecte fili, dependo ſalutationis affatu, ſupradictos clericos tibi commendo, vt ſi ad delegatorum iudicium eorum aduerſarij f venire contempſerint, ſublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut ſurreptio, aut inimica legibus violentia neceſſitatis imponat: quia, qui iudicium refugit apparet, eum de iuſtitia diffiſum.

CAP. XIII. ¶ *Non niſi ad Epiſcoporum iudicium Clericus vocetur.*

Idem *Criſpino,* g *& Sabino Epiſcopis.*

SYlueſter h, & Fauſtinianus Eccleſiæ Grumentinæ Clerici, lacrymoſa nobis inſinuatione conqueſti ſunt, libertatem ſibi Domini ſui benignitate conceſſam, hæredum eius oppreſſione pulſari, ſibique in Clericatus officio pene à cunabulis ſeruientibus, etiam manumiſſore viuente, in eodẽ actu nihilominùs conſtitutis, diuinis miniſteriis *i* impendere

a *Burch.l.16.c.21.* b *al. ictibus.* c *Bur.l.3.c.139. Iuo p.3. c.205.* d *Auth. nullus Epiſcopus. Cod. de Epiſc. & Clericis. Burc.l.1.c.68. Iuo p.5.c.278. & 160.* e *Burch.l.2.c.204. Iuo p.6 c.278.* f *al. etiam Pann.l.4 c.89. tit.3.l.7. & in cod. Thed. 11. tit.9. ibid.* g *al. inhonoratur.* h *al. exempta.*

a *Nouel.123.§. præterea nulli. apud Iulianum nouel. 123 c.9.* b *Auth. ſed iudex. Cod de Epiſcopis & Cler.* c *In Mileuitano, c.19. & in Afric.71.* d *al. Zeic.* e *Inf. ead. Sylueſter.* f *al. aduerſaria venire contempſerit.* g *al. Criſpo.* h *Anſ.l.6.c.108.* i *myſteriis.*

ſeruitium

ſeruitium non licere, cum (petitionem veritas ſubſequatur) contra patris, & auctoris ſui factum venientibus, vt indignis, hæreditas legibus auferatur, nec eis liceat hæreditatem capientibus contra auctoris ſui proſilire iudicium. Et ideo fratres *a* chariſſimi, quoniam ſe etiam ab Archidiacono dictæ Eccleſiæ queruntur oppreſſos, qui per eorum abſentiam moderatoris iudicium promiſit eos eſſe ſecutos, calcatis omnibus rationibus, *b* & contra leges diuinas, & publicas pulſatis, forum ſuum putauit auferri in veſtro iudicio, quiſquis ille eſt, qui Clericum laceſſit, adueniat, vt Eccleſiæ iura, quæ vetuſti Principes aſſidua ſanctione firmauerunt, impetitis Clericis non negentur.

CAP. XIV. ¶ *Ante iudicem ciuilem Sacerdotes non accuſentur.*

Item Alexander *omnibus orthodoxis, per diuerſas prouincias Chriſto Domino famulantibus, epiſt. 1. c. 1.*

RElatum eſt ad huius ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis apicem (cui ſummarum diſpoſitiones cauſarum, & omnium negotia Eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt) quaſi ad caput, ipſo dicente Principi Apoſtolorum Petro (Tu es *c* Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam) quod quidam æmuli Chriſti, eiuſque ſanctæ Eccleſiæ inſidiatores, Sacerdotes Dei ad iudices publicos accuſare præſumant: cùm magis Apoſtolus *d* Chriſtianorum cauſas ad Eccleſias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter præuaricantes prœuaricati ſunt in Deum ſuum, & non obediunt præceptis eius.

CAP. XV. ¶ *Actor forum rei ſequatur.*

Item Pelagius *Beneſeſto Defenſori.*

EXperientiæ *e* tuæ præſenti auctoritate mandamus, vt in cauſis, in quibus quælibet Eccleſiaſtici officij perſona loco petitoris exiſtit, quenquam Laicum pulſatura, apud ſuę prouinciæ iudicem ſuas proponere actiones non deſerat. In iis verò negotiis, in quibus Eccleſiaſtici officij perſona pulſatur, totius ſubmoto pulſationis obſtaculo ad Epiſcopi vel Presbyterorum, in loco vbi quæſtio vertitur, conſtitutorum, occurrat indifferenter examen.

CAP. XVI. ¶ *De eodem.*

Item *f Sergio Cancellario.*

SI quiſquam Clericus, ſiue inferioris, ſiue potioris gradus petitor exiſtat, & contra laicam perſonam ſuas dirigat actiones, iſte modis omnibus non alibi, quàm apud prouinciæ iudicem negotium ſuum dicturus occurrat. Si quis autem laicus Clericum cuiuſcunque gradus duxerit eſſe pulſandum, ad Epiſcoporum iudicium in eadem ciuitate, vel territorio conſtitutorum, proponat eas, quas ſe habere exiſtimat actiones. Quem ordinem legibus per omnia conuenientem, atque conſentaneum demonſtrari, illa regula manifeſtat, quæ præcepit actorem forum ſemper ſequi pulſati. Clericis verò pulſatis in *g* Epiſcopali iudicio forum competere, principalium quoque ſanctionum deſignat auctoritas.

CAP. XVII. ¶ *Epiſcopo non permittente apud ſæcularem iudicem Clericus pulſari non debet.*

Item in Concilio Agathenſi, *c. 32. legitur.*

CLericum *h* nullus præſumat apud ſæcularem iudicem Epiſcopo non permittente, pulſare: ſed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, vel *i* proponat: nec audeat criminale negotium in ſæculari iudicio proponere.

¶ *In Concilio Agathenſi. c. 32. in prima parte legitur,* Clericus nec quenquam præſumat, &c. *& poſterior eiuſdem capitis pars (quæ habetur ſupra 5. q. 6. c. fin.) in qua quaſi ex aduerſo, agitur de laicis qui Eccleſiam, vel Clerum vexant, oſtendit in priore dictum eſſe de Clericis, qui ſine permiſſu Epiſcopi ſui Laicos pulſarent, & cum Originali cõcordat Iuo.*

CAP. XVIII. ¶ *Clericus ſuo inobediens Epiſcopo, depoſitus curiæ tradatur.*

Item Pius Papa, *epiſt. 2.*

SI *a* quis Sacerdotum, vel reliquorum Clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut inſidias ei parauerit, aut contumeliam aut calumniam, aut 1 conuitia intulerit, & conuinci potuerit, mox depoſitus 2 curiæ tradatur, & recipiat 3 quod iniquè geſſit.

1 ¶ Aut conuitia intulerit.] *Sic etiam in vetuſtis, & apud Anſelmum, & Polycarpum. ſed in epiſtola ipſa, & apud Iuonem non habentur iſta verba.*

2 Depoſitus.] *Abeſt iſta dictio ab Originali, & Iuone.*

3 ¶ Et recipiat.] *In epiſtola, Polycarpo, & apud Anſelmum legitur,* Qui autem facit iniuriam, recipiat hoc, quod iniquè geſſit.

CAP. XIX. ¶ *Principali cogatur auctoritate qui plebem inuaſam non vult deſerere.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *b* III. *c. 18.*

PEtimus, vt dignemini dare fiduciam, qua *c* neceſſitate ipſa cogente, liberum ſit nobis rectorem prouinciæ ſecundum ſtatuta glorioſiſſimorum Principum aduerſus illum adire, qui 1 plebem quam inuaſerat, vſque hodie commonitus, ſecundùm quod ſtatutum fuerat, relinquere contemnit, vt qui miti admonitioni ſanctitatis veſtræ acquieſcere noluit, & emendare illicitum, auctoritate iudiciaria protinùs excludatur. Aurelius Epiſcopus dixit. Seruata forma diſciplinæ, non æſtimabitur appetitus, ſi à veſtra charitate modeſtè *d* conuentus, recedere detrectauerit, cùm fuerit, ſuo contemptu, & contumacia faciente, etiam auctoritate iudiciaria conuentus. Honoratus & Vrbanus Epiſcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt, Iuſtum eſt, Placet.

1 ¶ Qui plebem.] *Hæc vſque ad ver.* contemni, *ſunt à Collectore ex verbis in eodem capite præcedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda eſſent.*

CAP. XX. ¶ *A principibus corrigantur, quos Eccleſia corrigere non valet.*

Item Gregorius Papa.

ISTud *e* eſt quod à vobis popoſcimus, & nunc iterùm poſtulamus, vt Paulinum Aquileienſem Pſeudoepiſcopum, & illum Mediolanenſem Epiſcopum ad clementiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigatis, vt & iſte, qui Epiſcopus eſſe nullatenùs poteſt, quia contra omnem canonicam conſuetudinem factus eſt alios vltra non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præſumpſit, canonum vindictæ ſubiaceat.

¶ *Hoc capitulum in Polycarpo refertur ſine auctoris nomine: in lib. autem ſeptimo, titulo quinto ſimile quiddam refertur ex Gelaſio ad Ioannem magiſtrum militum, ſed in eo libro ſæpè pro Pelagio, ſcribitur Gelaſius. Anſelmus quidem integram epiſtolam Pelagij refert, cuius prior pars eſt hoc caput, poſterior verò cap. nec licuit, ſupra diſt. 17.*

CAP. XXI. ¶ *Proprium gradum amittant Clerici coniurantes, vel conſpirantes.*

Item in Concilio Chalcedonenſi *f c. 18.*

COniurationumq́ & conſpirationum crimen (quod apud Grecos dicitur φρατρία,) publicis etiam legibus certum eſt penitus inhiberi. Hoc multò magis in ſancta Dei Eccleſia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui verò Clerici, vel monachi inuenti fuerint coniurantes, aut conſpirantes, aut phratrias, vel factiones componentes aliquas ſuis Epiſcopis, aut

---

a Sup. ead. Chriſtianis. b *abeſt à multis.* c *Matth. 16.* d *1. Cor. 6.* e *Poly. l. 3. tit. 2.* f *al. Idem.* g *Sup. 3. q. 7. neminem.* h *Iuo p. 6. c. 367. infra ead. Clericum nullus.* i *al. nec.*

a *Poly. l. 4. tit. 34. Anſ. l. 9. c. 17. Iuo p. 5. c. 243.* b *Et in Afric. c. 15.* c *al. quoniam.* d *al. modeſtius* e *Anſ. l. 12. c. 42. Poly. l. 1. tit. 15.* f *Et in Vormacienſi, c. 74.* g *Infra ead. ſi qui Clerici.*

clericis aliis, omnino cadant de proprio gradu.

Cap. XXII. ¶ *Clerici conſpirantes proprio amiſſo gradu, retrudantur in carcerem: cæteri excommunicentur.*

Item Calixtus Papa *Epiſcopis Galliæ, epiſt. 2.*

Conſpirationum *a* crimina veſtris in partibus vigere audiuimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare nobis manifeſtum eſt: cuius criminis aſtutia non ſolùm inter Chriſtianos, abominabilis eſt, ſed etiam inter ethnicos, & ab cæteris legibus prohibita. Et idcircò huius criminis reos non ſolùm Eccleſiaſticæ, ſed etiam ſæculi damnant leges: & non ſolùm conſpirantes, ſed etiam conſentientes eis. Anteceſſores verò noſtri cùm plurima turba Epiſcoporum, quicumque eorum in Sacerdotali honore ſunt poſiti aut exiſtunt Clerici, honore quo vtuntur, carcere *b* præceperunt: cæteros verò communione priuari, & ab Eccleſia extorres fieri iuſſerunt, omnéſque ſimul vtriuſque ordinis viros infames eſſe cenſuerunt, & non ſolùm facientes, ſed & eis conſentientes.

Cap. XXIII. ¶ *Clerici aut monachi coniurantes, proprio priuentur honore.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c. 18.*

Si qui Clerici, aut monachi reperti fuerint coniurantes *c*, aut conſpirantes, aut inſidias ponentes Epiſcopis, aut Clericis *d*, gradu proprio penitùs abiiciantur.

Hic Canon eſt pars Canonis 18. Concilij Chalcedonenſis qui paulò ante c. coniurationem, integer ex alia refertur verſione.

Cap. XXIV. *De eodem*

Item ex Concilio Toletano.

Si *e* Clerici aut Monachi inuenti fuerint conſpirantes, aut per coniurationem calumniam machinantes Epiſcopis, vel Clericis, proprium amittant gradum.

¶ *Iuo etiam, & auctor Polycarpi citat ex Toletano: ſed in nullo eſt inuentum, & eſt idem Canon cum priore, verbis, tantùm mutatis.*

Cap. XXV. *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi III. *c. 1.*

2. Si quis Clericorum (vt nuper multis locis per ſuperbiam, diabolo inſtigante, actum fuiſſe perpatuit) rebelli auctoritate ſe in vnum coniuratione intercedente collegerint &, aut ſacramenta inter ſe data aut carthulam conſcriptam fuiſſe patuerit, nullis excuſationibus hæc præſumptio elabatur *f* ſed redetecta, cùm in Synodum ventũ fuerit, in præſumptores iuxta perſonarum & ordinum qualitatem, à Pontificibus, qui tunc in vnum collecti fuerint, vindicetur: quia ſicut charitas ex præceptis diuinis *g* corde, non carthulæ conſcriptione, vel coniurationibus eſt exhibenda, ita quæ *h* ſupra ſacras admittuntur ſcripturas, auctoritate & diſtrictione pontificali ſunt reprimenda.

Cap. XXVI. ¶ *Inter Clericos & Laicos cauſæ exortæ, ab Epiſcopis audiantur.*

Item Innocentius Papa *ad Victricium Rothomagenſem epiſt. 2. c. 3.*

Si *i* quæ cauſæ vel contentiones inter Clericos, vel 1 inter Laicos & Clericos, tam ſuperioris ordinis, quàm etiã inferioris fuerint exortæ: placuit, vt ſecundùm Synodum Nicænam, congregatis omnibus *k* eiuſdem prouinciæ Epiſcopis, iudicium 2 terminetur.

1 ¶ Vel inter.] *Sic in editione Conciliorum tribus tomis.* *In illa autem quatuor tomorum abſunt hæc*, vel inter Laicos & Clericos, *in Gratiani Codicibus legebatur*, contentiones inter Clericos & Laicos.

2 ¶ Iudicium.] *In aliquot editionibus ipſius epiſtolæ, apud Anſelmum in capitularibus & in epiſtola Nicolai Epiſcopis Galliæ, in appendice Sanctorum Patrum, in qua caput hoc refertur, legitur*, iurgum.

Cum ergo his omnibus auctoritatibus Clerici ante ciuilem iudicem denegentur producendi, (cùm niſi priùs depoſiti, vel nudati fuerint) curiæ non ſint repræſentandi patet, quòd ad ſæcularia iudicia Clerici non ſunt pertrahendi.

2 pars. *His ita reſpondetur. Clerici ex officio Epiſcopo ſunt ſuppoſiti: ex poſſeſſionibus prædiorum Imperatori ſunt obnoxij. Ab Epiſcopo vnctionem, decimationes, & primitias accipiunt: ab Imperatore verò prædiorum poſſeſſiones naniſcuntur. Vnde* Auguſtinus *ait ſuper Ioannem.* [*Quo a iure villas defendis? diuino, an humano?*] *require in principio, vbi differentia ſignatur inter ius naturale, & ius conſtitutionis. Quia ergo, vt prædia poſſideantur, Imperiali lege factum eſt, patet, quòd Clerici ex prædiorum poſſeſſionibus Imperatori ſunt obnoxij.*

Cap. XXVII. ¶ *Imperatori tributum Eccleſiæ denegare non debet.*

Item Ambroſius *contra Auxentium, in oratione detrahendis baſilicis.*

Si *b* tributum petit Imperator, non negamus, agri Eccleſiæ, ſoluunt *c* tributum. Si agros deſiderat Imperator poteſtatem habet vindicãdorum. *Ac paucis interiectis.* ¶ Tollat eos, ſi libitum eſt: Imperatori non dono, ſed non nego.

Cap. XXVIII. ¶ *Poteſtatibus tributa non ſunt deneganda.*

Idem *in commentariis ad c. 5. Lucæ, lic. 4. c. penult,*

Magnum quidem eſt, & ſpirituale documentum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus poteſtatibus, docentur debere eſſe ſubiecti: ne quis conſtitutionem terreni Regis putet eſſe ſoluendam. Si enim cenſum *d* Dei filius ſoluit, quis tu tantus es, qui non putes eſſe ſoluendum?

Item Apoſtolus e: [*Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit*] *item Petrus f Apoſtolus generaliter omnibus fidelibus ſcribit:*] *Eſtote ſubditi dominis veſtris ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus, tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

Cap. XXIX. ¶ *De ſæcularibus negotiis Epiſcopus cognoſcere non debet.*

Item ex epiſt. 1. Clementis *ad Iacobum fratrem Domini.*

Te *g* quidem oportet irreprehenſibiliter viuere, & ſummo ſtudio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abiicias: ne fideiuſſor exiſtas: ne aduocatus litium fias: néve in vlla aliqua occupatione prorſus inueniaris mundialis negotij occaſione perplexus. Neque enim iudicem, aut cognitorem ſæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Chriſtus: ne præſocatus præſentibus hominum curis, non poſſis verbo Dei vacare, & ſecundùm veritatis regulam ſecernere bonos à malis. Iſta namque opera, quæ tibi minùs congruere ſuperiùs expoſuimus, exhibeant ſibi inuicem vacantes 1 Laici: & te nemo occupet ab his ſtudiis, per quæ ſalus omnibus datur.

1 ¶ Vacantes Laici.] *In epiſtola Clementis legitur*, diſcentes. id eſt, Laici: *ſed Gratianus etiam infra poſt paleam*, clericus nullum *eodem modo legit atque hic.*

Cap. XXX. ¶ *In his, quæ ad communis vitæ vſum pertinent, Laici ſibi inuicem operam dent.*

Item ibidem *continenter.*

a *Poly. l. 4. tit. 30. Anſ. l. 8. c. 18. Burch. l. 10, c. 64. Iuo p. 11 c. 85 & p. 6. c. 346.* b *al. cadere.* c *Sup. ead. coniurationum. Poly. l. 4. tit. 34. Burc. l 10. c. 68. Iuo p. 12 c. c. 87.* d *al. Conclericis.* e *Poly. ibid. Burc. l. 10. c. 69. Iuo p. 12. c. 83. Anſ. l. 8. c. 18.* f *al. præualeat. al. præualetur.]* g *al. Dominicis.* h *al. quod amittitur, eſt reprimendum.* i *Cap. l. 6. c. 187. Anſ. l. 3. c. 53. 15.* k *abeſt à nonnullis Conciliorum editionibus.*

a *Diſt. 8. quo iure.* b *l. 5 epiſtolarum poſt epiſt. 32.* c *al. ſoluant.* d *Mar 12.* e *Rom. 13.* f *1. Pet. 2.*
g *Inducitur Petrus loquens Clementi.*

Sicut

SIcut enim tibi impietatis crimen eſt,neglectis verbi Dei ſtudiis ſollicitudines ſuſcipere ſæculares : ita & vnicuiq; laicorum peccatum eſt,niſi inuicem ſibi etiam in his , quæ ad communis vitæ vſum pertinent , operam fideliter dederint. Te verò ſecurum facere ex his , quibus non debes inſtare, *a* omnes communiter elaborent. Quòd ſi fortè à ſemetipſis hoc laici non intelligunt , per diaconos edocendi ſunt , vt tibi ſolius eccleſiæ ſollicitudines derelinquant.

Ex his omnibus datur intelligi,quòd in ciuili cauſa clericus ante ciuilem iudicem conueniendus eſt. Sicut enim eccleſiaſticorum legum eccleſiaſticus iudex eſt adminiſtrator, ita & ciuiliũ non niſi ciuilis debet eſſe executor. Sicut enim ille ſolus habet ius interpretandi canones, qui habet condendi eos : ita ille ſolus ciuilium legum debet eſſe interpres , qui eis ius , & auctoritatem impertit. In criminali verò cauſa non niſi ante Epiſcopum eſt clericus examinandus.Et hoc eſt illud,quod legibus & canonibus ſupra definitum eſt,vt in criminali videlicet cauſa ante ciuilem iudicem nullus clericus producatur,niſi fortè cum conſenſu Epiſcopi ſui , veluti quando incorrigibiles inueniuntur, tunc detracto eis officio, curiæ tradendi ſunt.

CAP. XXXI. ¶*Qui Epiſcopo inſidiatur,ſemotus à clero curiæ tradatur.*

Vnde Fabianus Papa *ait epiſt.2 Epiſcopis Orientalibus.*

STatuimus *b*,vt ſi quis clericorum ſuis Epiſcopis infeſtus, aut inſidiator fuerit,eoſque criminari voluerit *:* aut conſpirator fuerit , mox ante examinatum iudicium ſubmotus à clero,curiæ tradatur, cui diebus vitæ ſuæ deſeruiat , & infamis abſque vlla reſtitutionis ſpe permaneat.

Quia ergo iſte non in criminali,ſed in ciuili cauſa clericũ ante ciuilem iudicem produxit,non eſt iudicandus transgreſſor canonum , nec eſt dicendus pertraxiſſe reum ad iudicem non ſuum, quia de ciuili cauſa non niſi iudex ciuilis cognoſcere debet.

3.pars. *E contra ea,quæ in actoris defenſione dicta ſunt , veriſimilia quidem videntur , ſed pondere c carent. Sacris enim canonibus,& forenſibus legibus,tam in ciuili quàm in criminali cauſa clericus ad ciuilem iudicem pertrahendus negatur.*

CAP. XXXII. ¶ *Fratres apud presbyteros iudicentur.*

Vnde in epiſtola prima Clementis *ad Iacobum legitur.*

SI *d* qui ex fratribus negotia habent inter ſe apud cognitores ſæculi non iudicentur:ſed apud presbyteros Eccleſiæ,quidquid illud eſt,dirimatur.

CAP. XXXIII. ¶*Nullus clericus propter aliquam cauſam intret curiam.*

Item Syluester Papa *in epilogo Concilij Romani.*

4. NVllus *f* clericus,vel diaconus , vel presbyter propter quamlibet cauſam intret in curiam , nec ante iudicem ciuilem cauſam dicere præſumat.

1 ¶Ciuilem.] *In epilogo Synodi Romanæ ſub Syluestro,vnde hoc videtur ſumptum,legitur,* cinctum, *cingulo enim milites,ac magiſtratus ab Imperatore donabantur.*

CAP. XXXIV. ¶*Eccleſiaſticum,non forenſe iudicium pœnitens expetat*

Item Leo Papa *ad Ruſticum epiſt.90. al 92.c 9.*

ALiud *g* quidem eſt , debita iuſtè repoſcere,aliud,propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet etiam à multis licitis abſtinere , dicente Apoſtolo *h*[Omnia mihi licent,ſed non omnia expediunt.]Vnde ſi quis pœnitens habet cauſam, quam negligere fortè non debeat , melius expedit Eccleſiaſticum, quam forenſe iudicium.

Non ait propter criminalem tantũ 2.ſed generaliter propter quamlibet cauſam,tam ciuilem,quàm criminalem intelliges.

CAP. XXXV. ¶*Cuicunque licet ſacroſancta ſedis Antiſtitis iudicium eligere.*

Vnde Theodoſius Imperator *a.*

QVicunq; litem habens,ſiue poſſeſſor,ſiue petitor fuerit vel in *b*initio litis,vel decurſis temporum curriculis,ſiue cùm negotium peroratur , ſiue cùm iam cœperit promi ſententia , iudicium elegerit ſacroſanctæ ſedis *c* Antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione : etiamſi alia pars reſtragatur, ad Epiſcoporum *d* iudicium cum ſermone litigantium 1 dirigantur.

1 ¶Dirigantur.] *In Cod.Theodoſiano,l.16.tit de Epiſcopali iudicio.l.1.quæ repetitur.l.6.Cap.c.281.& in Concilio tertio Valentini,ſub Lothario, & apud Iuonem , & Anſelmum ſequuntur hæc :* Multa enim quæ in iudicio captioſæ præſcriptionis iuricula non patiuntur,inueſtigat,& promit ſacroſanctæ religionis auctoritas , *ac ſtatim adnectitur c.ſequens* Omnes itaque cauſæ.

CAP. XXXVI.

Item ibidem.

OMnes *e* itaque cauſæ,quæ vel prætorio iure , vel ciuili tractantur,Epiſcoporum ſententiis terminatæ,perpetuo ſtabilitatis iure firmentur, nec vlterius liceat retractare negotium,quod Epiſcoporum ſententia deciderit. ¶Teſtimonium etiam,ab vno licet Epiſcopo perhibitum,omnes iudices indubitanter accipiant ; nec alius audiatur , cùm teſtimonium *f* Epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum , illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto ſalubri aliquando cenſuimus:hoc perpetua lege firmamur , malitioſa litium ſemina comprimentes.

Hæc ſi quis antiquata contendat,quia in Iuſtiniani codice non inueniuntur ita inſerta , per Carolum *renouata cognoſcat,qui in ſuis Capitularibus,l 6.c.281. ait inter cætera.*

CAP XXXVII.

VOlumus *g*,atque præcipimus , vt omnes ditioni noſtræ, Deo auxiliante,ſubiecti , tam Romani, quàm Franci, Alemani,Bauari,Burgundiones, Saxones, Turingi , Friſones, Galli, Britones , Longobardi Guaſcones , Beneuentani,Gothi,Hiſpani,cæterique nobis ſubiecti omnes , quocunque videantur legis vinculo conſtricti , vel conſuetudinario more connexi , hanc ſententiam , quam ex ſextodecimo Theodoſij Imperatoris libro,capitulo videlicet vndecimo ad interrogata Ablauij Ducis illi,& omnibus reſcriptam 1 ſumpſimus , & inter noſtra capitula pro lege tenendam conſultu omnium fidelium noſtrorum,tam de clericorum,quàm & laicorum poſuimus,lege *h* cuncti perpetua teneant id eſt,Quicunque litem habens, ſiue poſſeſſor, ſiue petitor fuerit, &c. [vt ſupra.]

1. ¶ Reſcriptam ſumpſimus.] *Sic eſt emendatam ex capitulari. Antea legebatur,*per ſcipturam miſimus.

CAP. XXXVIII ¶*Presbyter apud Epiſcopum tantum iudicari debet.*

Item Gregorius *lib.11.epiſt.54.Ioanni defenſori eunti in Hiſpaniam,monendo dicit.*

DE *i* perſona presbyteri hoc attendendum eſt , quia ſi quam cauſam habuit , non ab alio teneri, ſed

a *vocare.*] *Orig.* b *Anſ.l.7.cap.159 Poly.l.4.tit. 31.* c *al. pondere veritatis.* d *Poly.l.5.tit.1.Iuo p.6.c.345.Anſ.l.6.c. 158.* e *Et in conc.ipſo,16.* f *Pann.l.4.ca.30.* g *Infrà de pan. diſt.1.c.aliud.* h *1.Cor.6.*

a *Cod.Theodoſ.l.16.de Epiſcopali iudicio.l.1.§. quicunque extr de iudic.c.nouit.Capit.l.6.c.281 Anſ.3 .c.108.Iuop.16. c.312.* b *al.inter initia.* c *al.legis.* d *al.Epiſcopum cum e Capit.ibi. Anſ.ibid.Iuo ibid. Pan.l. 5.c. 23.* f *al.teſtimonio.* g *Anſ.ibid.* h *lege cunctis perpetuò tenendam.*] *Orig.ſupra ead. ca.quicunque.* i *Anſ.l.3.c.95.Nouella 123.§.ſi.quis contra.*

Epiſcopus ipſius adiri debuit: ſicut nouella conſtitutio manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis, & Deo amabilibus, ac reuerendiſſimis Epiſcopis, Clericis, & Monachis, [Imp. Iuſtinianus Auguſtus Petro glorioſſimo præfecto 1 prætorio. Si quis contra aliquem Clericum, aut monachum, aut diaconiſſam, aut monaſtriam, aut aſcetriam habeat aliquam actionem, doceat *a* prius ſanctiſſimum Epiſcopum, cui horum vnuſquiſque ſubiacet. Ille verò cauſam inter eos diiudicet. Et ſi quidem vtraque pars his, quæ iudicata ſunt, non acquieuerit 2, iubemus per loci iudicem hæc *b* executioni perfectè mandari, &c.] Ne *c* verò obiiciatur, quia de Clerico hoc loquitur non de Presbytero, ſciendum eſt, quia ſuperius in eadem conſtitutione lib. Cod. 1. *d* legitur appellatione Clericorum etiam Presbyteros, & Diaconos contineri. Verba autem legis ita ſunt.] Presbyteros autē & diaconos, & Subdiaconos, Cantores, & Lectores, quos omnes Clericos appellamus, & reliqua

1 ¶ Præfecto prætorio.] *Græcè eſt,* μαγίςρῳ θείων ἡμῶν ὀφφικίων, *id eſt,* magiſtro diuinorum noſtrorum officiorum.

2 ¶ Non acquieuerit] *in Authentica de ſanctiſſ. Epiſcopis, & apud Iulianum abeſt negatio.*

CAP. XXXIX. ¶ *Clericus Clericum ad publica iudicia non pertrahat.*
Item Gregorius *lib. 9. epiſt. 32. Romano defenſori Siciliæ.*

PEruenit ad nos, quod ſi quis contra Clericos quoſlibet cauſam habeat deſpectis eorum Epiſcopis, eoſdem Clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod ſi ita eſt, quia valdè conſtat eſſe incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, vt denuò hoc facere non præſumas: ſed ſi quis contra quemlibet Clericum cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat, vt aut ipſe cognoſcat, aut certe ab eo iudices deputentur, aut ſi forte ad arbitros eundum eſt, partes ad eligendos *e* iudices ab ipſo executio deputata compellat. Si quis verò Clericus, vel Laicus contra Epiſcopum cauſam habuerit, tunc te interponere debes, vt inter eos, aut ipſe cognoſcas, aut certè te admonente ſibi iudices eligant. Nam ſi ſua vnicuique Epiſcopo iuriſdictio non ſeruatur, quid aliud agitur, niſi vt per nos, per quos Eccleſiaſticus cuſtodiri debuit ordo, confundatur?

CAP. XL. ¶ *A Laicis iudicibus Clerici non ſunt opprimendi.*
Idem *Ianuario Epiſcopo Caralitano lib. 3. epiſt. 6*

FRatris & Coëpiſcopi noſtri Felicis & Cyriaci Abbatis relatione cognouimus, quòd in Inſula Sardinia Sacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam miniſtri ſui deſpiciant: dúmque ſolùm ſimplicitati à vobis ſtudetur, quantum videmus diſciplina negligitur.

CAP. XLI. ¶ *Sacerdotes à Regibus ſunt honorandi, non iudicandi.*
Idem *Gregorius Mauritio Imperatori, lib. 4. epiſt. 31. ſeu c. 75.*

SAcerdotibus *f* autem non ex terrena poteſtate dominus noſter citius indignetur, ſed excellenti conſideratione propter eum, cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis *g* eloquiis Sacerdotes aliquando Dij, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moyſen de eo, qui ad iuramentum deducendus eſt, dicitur *h*: [Applica illum ad Deos, id eſt, ad Sacerdotes. Et rurſus ſcriptum eſt:] Diis non detrahes ſcilicet Sacerdotibus

a adeat.] Orig. b *al. hoc.* c *In eadem Nouel §. Presbyteros, apud Iulianum, c. 30.* d *al. L. 1. c. id eſt, c. 51. Nouellæ. Auth. de ſan. iſſ. Epiſcopis. Presbyteros.* e *eligendum iudicem.] Orig.* f *Nicol. epiſt. 7. ad Michaëlem Imp. c. 36.* g *Exod. 22.* h *ibidem.*

Et Propheta *a* ait: [Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.] Quid ergo mirum, ſi illos veſtra pietas dignetur honorare, quibus in ſuo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipſe etiam appellat Deus? Eccleſiaſtica quoque hiſtoria teſtatur: quia cùm piæ memoriæ Conſtantino *b* Principi, ſcripto oblatæ acuſationes contra Epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant Epiſcopos conuocans, in eorum conſpectu libellos quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dij eſtis, à vero Deo conſtituti: Ite, & inter vos cauſas veſtras diſcutite: quia dignum non eſt, vt iudicemus Deos. In qua tamen ſententia ſibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præſtitit ex reuerentia impenſa. ¶ Ante eum quippe pagani in rep. principes fuerunt, qui verum Deum neſcientes, Deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum ſacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, ſi Chriſtianus Imperator veri Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum pagani, vt prædiximus, principes honorem impendere Sacerdotibus nouerunt, qui Diis ligneis, & lapideis ſeruiebant? Hæc 1 ergo non tantùm ſpecialiter, quantum generaliter pro omnibus aſſerimus ſacerdotibus: quoniam adhuc neſcimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus ſit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit *c*: [Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, & reliqua. Nam ſunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortaſſe, quæ vos laudatis, ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.]

1 ¶ Hæc ergo.] *Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum epiſtola cuius initium,* propoſueramus: *ſed in Originali pro iſtis hæc leguntur.* Hæc ergo pietati dominorum, non pro me, ſed pro cunctis ſacerdotibus ſuggero. *Et multis interiectis, quæ hic non referuntur, ſubdit.* Nam adhuc neſcimus, quis ſibi, qualis ſit, & Paulus egregius prædicator, &c. *præſtátque omninò integrum illum locum legere Apoſtolicæ libertatis plenum.*

CAP. XLII. ¶ *Qua pœna feriatur Clericus Clericum ad ſæcularia iudicia pertrahens.*
Item ex Concilio Mileuitano.

INſolita *d* præſumptio vſque adeò illicitis auſibus additum patefecit, vt Clericis Conclericos ſuos, relicto Pontifice ſuo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde ſtatuimus hoc de cætero non præſumi. Si quis hoc præſumpſerit facere, conuentus 1 & cauſam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

¶ *In Concilio Mileuitano, quod habetur nihil tale extat. Ex ipſo tamen citatur etiam ab Innocentio III in c. ſi diligēti, extra de foro compet. Habetur autem in Toletano 3. c. 13.*

1 ¶ Conuentus.] *Dictio iſta in nullo Concilij exemplari aut impreſſo aut manuſcripto eſt inuenta.*

CAP. XLIII. ¶ *Clericus apud ciuilem iudicem iudicari non debet.*
Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c. 9.*

2. PLacuit enim *e*, vt quiſquis Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, ſeu Clericorum, cùm in Eccleſia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis cauſa fuerit commota, ſi derelicto Eccleſiaſtico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiamſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat. Et hoc in criminali actione. In ciuili verò perdat, quod euicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit. Siquidem 1 ad eligendos iudices iniquè de Eccleſiæ conſortio iudicat, qui de vniuerſa Eccleſia malè ſentiendo, de iudicio ſæculari poſcit auxilium: cùm priuatorum Chriſtia-

a *Malac. 2.* b *Sup. ead. c. continua. §. item Conſtantinus. B. Auguſt. epiſt. 66.* c *1. Cor. 4.* d *In Tolet. 3. c. 13. Et in Concil. apud Palatium Vermis habito, c. 18.* e *Iuo p. 5. c. 362. §. item placuit.*

norum cauſas Apoſtolus *a* etiam ad Eccleſiam deferri, atque determinari præcipiat.

1 ¶Siquidem.] *In cæteris Conciliorum editionibus,& vno Vaticano codice legitur,* ſi quidem ad eligendos iudices ſibi de Eccleſiæ conſortio dubitat,velleque Eccleſiæ conſortium iudicat,qui de vniuerſa,&c.*In recentiore autem quatuor tomorum editione hoc modo,*cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio iudicat qui de vniuerſa,&c.*eodemque ferè modo eſt in codice Lucenſi Regio, & refertur in Concilio apud Palatium Vormis habito,c.18.*

Cap. XLIV. ¶*Clericus non accuſetur,niſi ante Eccleſiaſticum iudicem.*

Item ex eodem.

De *b* diuerſis ordinibus Eccleſiæ ſeruientibus, ſi quis in cauſam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium Eccleſiaſticum,debet periclitari.

¶ *Eſt ſumma capituli præcedentis, & in Conciliis olim Coloniæ ac Lutetiæ impreſſis duobus,exemplaribus Vaticanis, & Codice canonum omnino eſt loco ſummæ, nec multo aliter apud Iuonem p.6.c.262.*

Cap. XLV. ¶*Qui cum clerico litigium habet, Epiſcopum ipſius adeat.*

Item conſtitutione 74.c.1.

2. Si *c* quis cum clerico ligitium habuerit, ſiquidem de cauſa pecuniaria adeat prius Epiſcopum, cuius iudicio clericus ſuppoſitus eſt.Ille enim ſine damno,& ſine dilatione competentem finem liti impoſiturus eſt. Si autem noluerit 1 Epiſcopus litem dirimere, tunc ad ciuilem iudicem diſceptatio cauſæ perueniat. Vbi autem Epiſcopus cauſam dirimere vult,ſine ſcriptura omnia procedant, & diffinitiua ſententia ſine ſcriptis ab eo proferatur. 2 ¶Quòd ſi de criminali 3 cauſa litigium emerſerit, tunc competentes iudices in hac ciuitate,vel in prouinciis interpellati, conſentaneum legibus terminum cauſæ imponant: ita tamen, vt diſceptatio litis duorum menſium ſpatium non excedat, à litis conteſtatione numerandum. 4. *Item* ¶ In criminalibus verò cauſis numquam ſine ſcriptura procedere debet. Non aliter autem puniatur clericus,niſi obnoxius repertus, ſacerdotio nudatus fuerit ab Epiſcopo ſuo vel clericatus honore. Sin autem crimen Eccleſiaſticum eſt, tunc ſecundùm canones ab Epiſcopo ſuo cauſæ examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiuſmodi cauſis habentibus.

1 ¶Noluerit.] *Ita etiam apud Iulianum, & Iuonem, & ſic legit auctor gloſſæ: ſed in nouella ipſa Iuſtiniani additur,* vel non potuerit.

2 ¶Proferatur.] *In nouella ipſa ſequuntur hæc,* niſi fortè partes voluerint, vt in ſcriptis ea inſeratur. Quod ſi, &c. *Apud Iuonem loco dictionis,*proferatur *eſt,*inſeratur, *quod ſuſpicionem facit,intermedia ſcriptoris vitio deeſſe.*

3 ¶ De criminali.] *In nouella Iuſtiniani additur,* ciuili tamen.

4 ¶Numerandum.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſicul.*Non aliter,*neque in nouella, neque apud Iulianum,aut Iuonem, neque in vetuſtis Gratiani codicibus habentur:ſed ob doctorum citationes non ſunt expuncta.*

Cap. XLVI. ¶*Clericus aduerſus clericum negotium habens ſecularia iudicia non exerceat.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c.9.

Si *d* clericus aduerſus clericum habeat negotium, non relinquat ſuum Epiſcopum, & ad ſecularia iudicia non concurrat:ſed prius negotium agitetur apud proprium Epiſcopum:vel certè 1 ſi fuerit negotium *e* ipſius Epiſcopi,apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur negotium. ¶Si quis verò contra hæc fecerit, canonum ſubiaceat correptionibus.¶ Et ſi clericus aduerſus ſuum, vel alium Epiſcopum habeat cauſam, apud audientiam Synodi prouinciæ eius conquiratur. ¶Si verò contra ipſius prouinciæ metropolitanum Epiſcopum Epiſcopus ſiue clericus habeat controuerſiam,pergat ad ipſius diœceſis Primatem, aut certè ad Conſtantinopolitanæ regiæ ciuitatis ſedem, vt eorum ibi negotium exquiratur *a*,

1 ¶Vel certè ſi fuerit.] *Græcè eſt,*ἤγουν γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ᾽ οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλονται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω *id eſt,*vel certè ex ipſius Epiſcopi ſententia,apud eos, quos vtraque pars voluerit, ea quæ ad iudicium pertinent, agitentur *Nec longè aliter vertit Dionyſius cuius verſionem attulerunt Burchardus,& Iuo,& Innocentius extra de foro comp.c 1. Sententia verò,quæ hoc loco ex priſca verſione elicitur,habetur paulò poſt in verſic* Et ſi clericus aduerſus ſuũ. *Quare non bene hic inculcatur,ſed ob gloſſam non eſt mutatũ*

Cap. XLVII. PALEA.

Item ex Concilio Agathenſi c.32.

3. Clericum *b* nullus præſumat apud ſæcularem iudicem Epiſcopo non permittente pulſare Sed ſi pulſatus fuerit,non reſpondeat nec proponat, nec audeat criminale negotium iudicio ſæculari proponere. ¶*Abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus,& fruſtrà hic repetitur,quod planè idem habetur,ſup.ead.c.*Clericum nullus.*De lectionis autem veritate ibi notatum eſt*

Ex his omnibus datur intelligi, quòd clericus ad publica iudicia nec in ciuili,nec in criminali cauſa eſt producendus, niſi fortè ciuilem cauſam Epiſcopus decidere noluerit,vel in criminali,ſui honoris cingulo eum nudauerit. ¶Illud c autẽ quod in Epiſtola Clementis dictum eſt, [*Non cognitorem, ſæcularium negotiorum te vult Deus eſſe,*] *ex Epiſcopali vnctione intelligendum eſt.Non enim in Epiſcopum vngitur,vt cognitor ſæcularium negotiorum reſideat, ſed vt procurator animarum, & diſtributor ſpiritualium exiſtat. Prohibetur ergo ſæcularibus negotiis occupari, non ad tempus ſequeſter fieri.Vel ſæcularia iudicia,non de rebus ſecularibus,ſed ſecularium virorum intelligenda ſunt.Iudicia de rebus ſecularibus,ſecularia appellantur,iuxta illud Apoſtoli* d [*Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis,contemptibiles,qui ſunt in Eccleſia,conſtituite:*] *Iudicia verò ſæcularium,ſæcularia appellantur, iuxta illud Apoſtoli in Epiſtola Clementis: quod ex ſubſequentibus datur intelligi, cùm dicitur* e [*Hæc opera, quæ tibi minus congruere diximus, exhibeant ſibi inuicem vacantes laici.*] *Prohibentur ergo clerici à cognitione negotiorum ſæcularium virorum,non ſæcularium cauſarum.Negotia quippe clericorum ſiue criminalia ſiue ciuilia fuerint, non niſi apud Eccleſiaſticum iudicem ventilanda ſunt.*

Cap. XLVIII. ¶*Non niſi in foro ſuo audiatur clericus.*

Vnde Hadrianus Papa *c.*35.

Clericus *f*,ſiue Laicus,ſi crimine,aut lite pulſatus fuerit, non alibi,quàm in foro ſuo prouocatus audiatur.

Cap. XLIX. ¶*De eodem*

Idem *ibid.c.*40.

In *g* clericorum cauſa,huiuſmodi forma ſeruetur,ne quenquam eorum ſententia à non ſuo iudice dicta conſtringat *Res verò in litigio poſita ante legitimum cognitionis euentum in nullam debet omnino transferri perſonam.*

a 1.*Cor.*6. b *Iuo ibid initio capitis.* c *Nouella* 83.*apud Iulianum.Iuo.p.*6.*c.*427 *& p.*16.*c.* 150. d *ext. de foro comp. c. Polyc.l.*4.*tit.*31.*Burc.l.*2.*c.*183.*Iuo p.*6.*c.*228. e *al.iudicium*

a *al.terminetur,* b *ſup.ead.clericum nullus.Iuo p.*6.*c.*367. c *ſup,ead.te quidem.* d 1 *Cor.*6. e *ſup. ead. te quidem.* f *In c.Hadriani,c.*35.*Anſ.l.*3.*c.*88. g *Anſ. ibid. Deuſdedit* [illegible]

Cap. L. ¶ *In nullam tranferatur perſonam res in litigio poſita ante cognitionis euentum.*

Vnde Gelaſius Papa *Quingeſio* 1 *Epiſcopo.*

QVia res in litigio poſita in nullam tranferri poteſt omnino perſonam donec legitimæ cognitionis euentu, cui potius debeatur iudiciaria diſceptatione poſſit agnoſci, ex eadem re quiſpiam non ſinatur exigere penſiones: ſed in eodem ſtatu, re eadem poſita, in quo videtur (ſicut dictum eſt) ante conſtituta, *a* quiſquis ſibi putat quidpiam poſſe competere, iuridico pulſet examine præiudiciis omnibus inde ſubmotis.

1 ¶ Quingeſio.] *In antiquis exemplaribus partim eſt iſta vox, partim* Lucio *partim* L. *partim* Quinquageſimo.

QVÆSTIO II.

QVòd b *verò culpa illa ſuſpeſione digna ſit, ex capitulo illo Mileuitani Concilij liquido cõſtat. Si enim communione priuandus eſt, qui clericum ad ciuilem iudicem crediderit pertrahendum, multò magis ſuſpenſione dignus eſt, qui ſui Epiſcopi iudicium interpellantem ad iudicium ſæculare pertrahere non dubitauit.*

QVÆSTIO III.

SEd *ponatur, quòd hæc culpa ſuſpenſione digna nõ fuerit, quæritur, vtrum ſit deponendus, qui officium contra prohibitionem Epiſcopi celebrare auſus eſt. Sed quod ſententia Epiſcopi, ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda ſit,* Gregorius *homilia 26. in Euangelia teſtatur, dicens.*

Cap. I. ¶ *Timenda eſt ſententia paſtoris.*

SEntentia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt.

Ipſa prorſus B. Gregorij verba leguntur. infra. cad. c. non ſolùm verſ. vtrum iuſtè.

Cap. II. ¶ *A ſuo Epiſcopo excommunicatus, non eſt ab alio recipiendus.*

Item ex Concilio Antiocheno, c c. 6.

SI *d* quis à proprio Epiſcopo excommunicatus eſt, non eum prius ab aliis debere ſuſcipi, niſi aut à ſuo fuerit receptus Epiſcopo, aut Concilio facto, Epiſcopis 1 occurrat, & reſpondeat, & ſi Synodo ſatisfecerit, quod e ſtatuerit ſub alia ſententia eum recipi. Quod etiam circa laicos, & preſbyteros & diaconos, & omnes, qui in Clero ſunt, conuenit obſeruari.

1 ¶ Epiſcopis.] *Apud auctores indicatos prior tantum pars huius canonis refertur, & ex verſione Dionyſij: quæ etiam in toto hoc loco longè melior eſt. aut certè (inquit) ad Synodum, quæ congregatur, occurrens pro ſe ſatisfaciat, & perſuadens Concilio, ſententiam ſuſcipiat alteram. Græce enim eſt,* πείσας τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν.

Cap. III. ¶ *Excommunicationis meretur ſententiam, qui excommunicatis communicat.*

Item Nicolaus Papa *ad Lotharium Regem in Epiſtola cuius initium* [*Audito.*]

PRæcipuè *f* Gualdradæ pellicis tuæ, & iamdudum à te repudiatæ communionem declina: excommunicata eſt enim & vſque ad præſentiam noſtram ab omni Chriſtianorum conturbernio ſequeſtrata. Quamobrem cauendum eſt, ne cum ea pari mucrone percellaris ſententiæ, ac pro vnius mulierculæ paſſione vinctus, & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis Prælati delinquunt: ac per hoc ipſi crudelius, quàm cæteri puniuntur, vt ait beatus Gregorius [Scire enim Prælati debent, quia ſi peruerſa vnquam perpetrant, tot morribus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Vnde neceſſe eſt, vt tanto ſe cautius à culpa cuſtodiant, quantò per praua, quæ faciunt, non ſoli moriuntur. *& infrà,* ¶ Cæterùm præcaue, ne quando nobis ſecundùm Domini præceptum duos, aut tres teſtes adhibeamus, immò verò, ne hoc ſanctæ Eccleſiæ dicamus, & (quod non optamus) de cætero fias cunctis ſicut *a* ethnicus, & publicanus.

¶ *Sumptum eſt caput hoc ex epiſtola Nicolai, quæ incipit,* Audito reuertente miſſo veſtro, *& extat Romæ in monaſterio Dominicanorum: eſt autem quaſi in epitomen redactum, multis verbis omiſſis. Huius epiſtola bonam partem refert Regino l. 2. Chronicorum.*

Cap. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Sardicenſi *b. c.* 17.

SI c Epiſcopus quis forte iracundus (quod eſſe non debet) citò & aſperè commoueatur aduerſus presbyterum, ſiue diaconum ſuum, & exterminare eum de Eccleſia voluerit, prouidendum eſt, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habet poteſtatem is, qui abiectus eſt, vt Epiſcopos finitimos interpellet, & cauſa eius audiatur ac diligentiùs tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti Et ille Epiſcopus, qui aut iuſtè, aut iniuſtè eum abiecit, patienter accipiat vt negotium diſcutiatur: vt vel probetur ſententia eius à plurimis, vel emendetur. Tamen, priuſquam omnia diligenter, & fideliter examinentur, eum qui fuerit à communione ſeparatus, ante cognitionem nullus alius debet præſumere, vt communioni ſociet.

¶ *Canon hic eodem ferè modo refertur in Concilio Africano, c. 101. vſque ad verſ.* Tamen. *Sed Græcus Sardicenſis, qui eſt decimuſquartus, paulò copioſior eſt, & aliquot locis diuerſa etiam ſententia. Propterea viſum eſt verba Græca cum verſione noua apponere.*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ δὲ παρόν με κινοῦν, ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως κατὰ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόως τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερεῖσθαι. πάντες εἰρήκασιν ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν, καὶ ἀξιοῦν ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως, ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν.

Oſius Epiſcopus dixit. Quod autem me vndequaque commouet, tacere non debeo. Si quis Epiſcopus exiſtat ad iracondiam procliuis (quod quidem à tali viro longè abeſſe debet) & cito aduerſus presbyterum, vel diaconum commotus, ex Eccleſia quemlibet eiicere voluerit, prouidendum eſt, ne is repente condemnatur, & communione priuetur. Omnes dixerunt. Qui eiicitur, facultatem habeat confugiendi ad Epiſcopum metropolis eiuſdem prouinciæ: ſin autem metropolitanus abſit, finitimum adeuddi, ac rogandi, vt ipſius cauſa diligenter cognoſcatur Minimè enim decet aures non præbere

a *al. conſtitutam litem.* b *Sup. q. 1. molita.* c *Et in Aquiſgran. c. 72.* d *Burc. l. 12. c. 37.* e *al. ſatisfecerit ſtatuimus, Iuo p. 14. c. 27. &* 101. *Pann. l. 5. c. 101. Deuſdedit p. 4.* f *Anſ. l. 3. c. 65. Regino Chron. l. 2. Paſtor. p. 3. 6. 5.*

a *Matth. 18.* b *Et in Afric. c. 101.* c *Polyc. l. 7. tit. 1. Anſ. l. 1. c. 71. Iuo p. 14. c. 127.*

præbere rogantibus. Et ille vero Epiſcopus, qui iure, vel iniuria iuſtum eiecit, generosè ferre debet cauſam cognoſci, ipſiuſque ſententiam vel confirmari, vel corrigi. Verùm, priuſquam diligenter, ac fideliter ſingula quæque examinata fuerint, qui communionem nòn habet, ante cauſæ cognitionem non debet ſuo ſibi iure communionem vindicare.

Cap. V. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Carthaginenſi II. *c.* 8.

SI *a* quis presbyter ab Epiſcopo 1 ſuo correptus fuerit, debet vtique apud vicinos Epiſcopos conqueri, vt ab ipſis eius cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo Epiſcopo reconciliari. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbia (quod abſit) inflatus, ſecernendum ſe ab Epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At 2 ſi querimoniam 3 iuſtam habuerit aduerſus Epiſcopum, inquirendum eſt. *b*

1 ¶ Epiſcopo.] *In ſecundo Carthaginenſi c. 8. cum Alipius proponit, ita legitur,* Si quis fortè presbyter ab Epiſcopo ſuo correptus, aut excommunicatus, &c *Sed cùm ab vniuerſis Epiſcopis canon fertur, loco Epiſcopi affertur nomen præpoſiti, & in Carthaginenſi codice canonum, c.* 11. *legitur,* à præpoſito ſuo correptus. *Græcè eſt,* ἐν τῇ διαγωγῇ ἢ αὐτοῦ καταγνωσθῇ *id eſt,* in ſua *c* vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Iuoni conuenit cum Gratiano.*

2 ¶ At ſi. *In codice canonum, & Carthaginenſi Græco, & apud Collectores nihil hic eſt interiectum. Verùm in exemplaribus Concilij impreſſis, & manuſcriptis ante iſtam clauſulam, hæc inſeruntur:* Nihilominus, de ciuitate, & de congregatione, in qua fuerit, longius repellatur, ne vel ignorantes, vel ſimpliciter viuentes ſerpentina fraude decipiat: quoniam ſecundùm Apoſtolum *d* Eccleſia vna eſt, vna fides, vnum baptiſma. Et ſi querimoniam, &c.

3 ¶ At ſi querimoniam.] *Locus hic ita habet apud Burchardum & Iuonem* Si querimoniam iuſtam aduerſus Epiſcopum non habuerit inquirendum erit. *Græcè eſt.* σκοπουμένου, μήποτε ἔχει τῷ ἐπισκόπῳ μέμψιν ἔχοι δικαίαν. id eſt, hoc conſiderato, nunquid aduerſus Epiſcopum iuſtam habeat expoſtulationem.

Cap. VI. ¶ *De his qui damnati à Synodo ſacra miniſteria contingunt.*
Item ex Concilio Antiocheno *e, c.* 4.

§. SI quis Epiſcopus damnatus 1 à Synodo, vel presbyter aut diaconus à ſuo Epiſcopo auſi fuerint aliquid de miniſterio ſacro contingere, ſiue Epiſcopus iuxta præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter, aut diaconus, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis: ſed & communicantes ei omnes abiici de Eccleſia oportet, *f* & maximè, ſi poſtquam didicerint aduerſum memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint.

1 ¶ Damnatus.] *Græcè eſt,* καθαιρεθείς, *id eſt,* depoſitus.

Cap. VII. ¶ *Sine ſpe ſit reconciliationis, qui excommunicatus communicare præſumit.*
Item ex Concilio Martini Papæ *g, c.* 37.

iiij. SI quis Epiſcopus in Concilio excommunicatus fuerit ſiue presbyter aut diaconus à ſuo Epiſcopo, & poſt excommunicationem præſumpſerit, ſiue Epiſcopus ille aut presbyter, aut diaconus facere oblationem, vel matutinum aut veſpertinum ſacrificium, quaſi in officio ſuo agere ſicut prius non liceat ei nec in alio Concilio ſpem reconciliationis habere, nec vltra recolligi: *a* ſed etiam eos, qui ei communicauerint, omnes ab Eccleſia reſpui, maximè eos, qui ſciebant, eum eſſe deiectum. Si autem permanſerit turbans, & concitans Eccleſiam per forinſecam 1 poteſtatem, oportet eum ſicut ſeditionarium ab omni plebe expelli.

1 ¶ Forinſecam.] *In aliquot Gratiani & Concilij codicibus eſt,* forasticam. *In canone quinto Concilij Antiocheni, vnde hoc ſumptum eſt legitur,* διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας: *quæ Dionyſius vertit,* per poteſtates exteras,

Cap. VIII. ¶ *De Epiſcopis, qui innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicant.*
Item ex Concilio Agathenſi *b. c.* 3.

EPiſcopi *c*, ſi ſacerdotali moderatione poſtpoſita innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicare præſumpſerint, aut ad gratiam baptiſmatis 1 feſtinantes fortaſſe recipere noluerint, à vicinis Epiſcopis eiuſdem *d* prouinciæ literis moneantur: & ſi parere *e* noluerint, communio illis vſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis denegetur: 2 ne forte propter excommunicationis *f* peccatum excommunicati longo tempore morte præueniantur.

1 ¶ Baptiſmatis.] *Sic etiam in manuſcriptis & Doctores eam vocem agnoſcunt. Verùm ab omnibus editionibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, tam in Concilio Agathenſi, quàm in Vormatienſi, c.* 14. *(vbi caput hoc repetitur) & à Burchardo, & Iuone abeſt ea dictio. Et cùm hic de excommunicatis agatur, videtur eſſe locus eis tantum qui ſunt baptizati, & ad gratiam, id eſt, reconciliationem cum ſuo Epiſcopo feſtinant.*

2 ¶ Denegetur] *Sic habet Iuo, & Pannormia, & antiquiores Conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque huic ſimile, quod legitur ſupra 6. q. 2. c. fin. ſed in recentioribus editionibus eſt* non denegetur.

Cap. IX. ¶ *De his qui tempore ſuæ excommunicationis communicare præſumunt.*
Item ex Concilio Africano.

PLacuit *g* vniuerſo Concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſiue Epiſcopus, ſiue quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communicare *h* præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis iudicetur ſententiam protuliſſe.

¶ *In Concilio, quod hodie inſcribitur Africanum caput hoc non habetur: ſed in Carthaginenſi inſerto in codice canonum, & in Græco. c. 29. c. 29. & refertur in quinta Synodo, ſeſſione 7. in epiſt. Virgilij.*

Cap. X. ¶ *Deponantur Epiſcopi qui excommunicatis communicant.*
Item Nicolaus Papa.

TEugualdum *k* Treuerenſem, & Primatem Belgicæ prouinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Archiepiſcopos, coram nobis. & ſancta Synodo ſub geſtorum *l* inſinuatione, qualiter cauſam Lotharij regis, & duarum mulierum eius, Theibergæ ſcilicet. & Gualdradæ recognouerint, & iudicauerint. ſcriptum ſuper hoc propriis manibus roboratum offerentes, nihil ſe plus, vel minus, aut aliter egiſſe, ore proprio multis coram poſitis affirmantes & ſententiam, quam à ſede Apoſtolica in Engeltrudem vxorem Buſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Thado. & cæteri coepiſcopi noſtri petiuerant emitten-

a *Burch. l. 2. c. 194. Iuo p. 6 c. 239. Anſ. l. 12. c. 33. Polyc. l. 7. tit. 1.* b *al. erit.* c *al. in ſua conuerſatione condemnatus.* d *Ephe. 4* e *Et Aquiſgr. c. 47. extra, de cler. exc. depo. c. 1. & 2. Nic. Papa epiſt.* 8 *Pol. c. ibid. Burch. l. 1. c. 199. Iuo p. 3. c. 362. Anſ. l. 12. c. 6.* f *abeſt à mitis.* g *In capitulis Martini Bracharenſis,*

a *al. reconciliari.* b *Et in Vormat. c. 14.* c *Burc. l. 11. c. 11. Iuo p. 14 c. 16. & 81. Pan. l. 5. c. 128* d *al. cuiuslibet.* e *al. parcere.* f *al. excommunicatori.*] *vera lectio. 6. q. 2. c. fin. omnino aliter apud Burch. & Iuonem, c. 81.* g *Burch. l. 1. c. 200. Iuo p. 5. c 314. Anſ. l. 12. c. 27, Polyc. l. 7. tit. 1.* h *al. communionem.* i *In Synodo Romana, c. 2.* k *al. Thietgaudum, Iuo p. 8. c. 226,* l *al ſuggeſtorum.*

dem,

o , & nos diuino ſucceſi zelo ſub anathematis atteſta-one canonicè protuleramus , publicè ſe viua a voce vio-ſe confitentes : in quibus omnibus inuenimus exceſſiſſe, æquitatis normam nequiter temeraſſe , omni iudicamus cerdotij officio manere penitus alienos, ſancti Spiritus iu-cio, & B.Petri per nos auctoritate, Epiſcopatus exutos re-mine conſiſtere a definientes. Prædictis autem depoſitis entiam concedimus Eccleſiam ingrediendi , & commu candi, ſicut laici , & loquendi ſuas vtilitates , non autem rbas concitandi , vel ſcandalum ſollicitandi, illis tribui us facultatem. Quantum autem ad Epiſcopale miniſte-um ſpecialiter pertinet, nulla eis ſit licentia contingendi: ut nos cum ſancta Synodo iam decreuiſſe conſtat.

¶ *Caput hoc Iuo citat ex Nicolao Epiſcopis & Archie-copis per Galliam, Italiam, Germaniam , atque vniuerſas uincias conſtitutis. In qua Epiſtola videtur retuliſſe, quid Concilio à ſe Romæ habito, de Metenſi Synodo penitus olenda, & depoſitione Thietgandi & Guntharij ſtatutum erit. De quo quidem Concilio, & horum Epiſcoporum depo-ione, Regino lib.2. Chronicorum accurate hoc ſcribit.* Inte-a Thietgandus , & Guntharius Archiepiſcopi Romam ofecti ſunt, ea animi intentione, vt Regem innoxium præ-cto facto demonſtrarent , ac ſe cum cæteris Coepiſcopis cleſiaſtica atque Apoſtolica exercuiſſe decreta : ſtultitiæ idem elogio decorandi , qui illam Petri ſedem aliquo auo dogmate fallere poſſe arbitrati ſunt, quæ nec ſe feſel-, nec ab aliqua hæreſi vnquam falli potuit. Itaque cùm in æſentiam Nicolai Papæ veniſſent , libellum obtulerunt , quo continebantur geſta ſynodalia, quæ in Mediomatrico be, & Aquis ab eis ſtatuta fuerant. Qui cùm à notario co-n omnibus recitatus eſſet, interrogauit Pontifex , ſi hæc ipta verbis confirmarent? Reſponderunt , inconueniens deri, vt quod propriis manibus roborauerant , verbis firmare mallent. Et ſic nec repulſa , nec admiſſa eorum ertione, iuſſi ſunt ire ad hoſpitia ſua , quouſque reuoca-ntur. Paucis interpoſitis diebus ad Synodum , quam Papa ngregauerat, ſunt accerſiti : vbi eorum damnata & ana-ematizata ſunt ſcripta , & ipſi omnibus adiudicantibus iſcopis, presbyteris, & diaconis, ſunt depoſiti, & omni Ec-eſiaſtica dignitate priuati.

1 ¶Conſiſtere.] *In ſecund. capite Concilij locus hic ita ha-t,* conſiſtere: Diffinientes, quòd ſi iuxta præcedentem con-etudinem tanquam Epiſcopi auſi fuerint aliquid de ſacro niſterio contingere , nullo modo liceat eis , nec in alia nodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis. d & communicantes eis, omnes abiici de Eccleſia & ma-nè, ſi poſteaquam didicerint aduerſus memoratos prola-m fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint , *ſunt verba ſumpta ex capite, ſi quis Epiſcopus damnatus orà eadem, ex Concilio Antiocheno.*

Cap. XI. ¶ *Clerici & laici, qui non obediunt Epiſcopis infames efficiuntur.*

Item Clemens *epiſt.3. omnibus Coepiſcopis.*

I autem vobis Epiſcopis , non obedierint omnes presby-teri, diaconi, ac ſubdiaconi, & reliqui clerici , omneſque incipes, tam maioris ordinis, quàm inferioris, atque reli-i populi , non ſolùm infames , ſed & extorres à regno ei, & conſortio fidelium, ac à liminibus ſanctæ Dei Eccle-e alieni erunt.

Cap. XII. ¶*In Chriſtum peccat, qui veritatis doctorem contriſtat.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.* b

QVicunque contriſtauerit doctorem veritatis , peccat in Chriſtum, & patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit.

a *al. vna.* b *Clemens epiſt. ad Iacobum , & Alexander epiſt.1. & in Conc. Aquiſgr. c.9.*

Cap. XIII. ¶*Simulata virtutum affectione* a, *obedientia Epiſcopo non denegetur.*

Item Ambroſius *lib.2. de officiis, c.24.*

V. SI quis verò non obediat Epiſcopo, extollere atque exaltare ſeſe deſiderans, quærens etiam obumbrare merita Epiſcopi ſimulata affectione *b* doctrinæ , aut humilitatis, aut miſericordiæ, is à vero deuius ſuperbit: quoniam veritatis e eſt regula , vt nihil facias commendandi tui cauſa, quo minor alius fiat: neque ſi quid boni habeas, id ad deformationem alterius , & vituperationem exerceas ¶Non defendas improbum: & ſancta indigno committenda *c* non arbitreris. ¶Neque iterum arguas *d* & impugnes eum, cuius crimen non deprehenderis.

Cap. XIV. ¶*Epiſcopo non obediens, dæmonum ore diſcerpitur.*

Item Anterus Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.*

ABſit, vt quidquam ſiniſtrum de his arbitremur *e* , qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus: qui claues regni cælorum habentes , ante *f* iudicij diem iudicant. Veteri *g* quidem lege habetur : quicunq; ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus , lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore. *h* Nunc verò inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur, & eiectus ab Eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.

Cap. XV. ¶*Quibus Papa eſt inimicus, his nec loqui debemus.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.*

SI inimicus eſt iſte Clemens *i* alicui pro actibus ſuis, vos nolite expectare, vt ipſe vobis dicat, &c. *vt ſuprà in tractatu ordinandorum vbi agitur de obedientia minorum erga maiores.*

Cap. XVI. ¶ *Excommunicatus eſt, qui excommunicatis communicat.*

Item Fabianus Epiſcopus, *epiſt.1.*

SIcut *k* Apoſtoli ſtatuerunt dicentes : [Cum excommunicatis non eſt communicandum : & ſi quis cum excommunicatis, aduerſando *l* regulas, ſcienter ſaltem 1 in domo ſemel locutus fuerit, vel orauerit , ille communione priuetur.]

1 ¶Saltem.] *In Epiſtola Fabiani eſt,* ſcienter pſallat in domo, aut ſimul locutus, &c. *Sed lectio Gratiani videtur magis conſentire cum canone Apoſtolico,* εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω. *quæ Dionyſius vertit ,* Si quis cum excommunicato, ſaltem in domo, ſimul orauerit , iſte communione priuetur.

Cap. XVII. ¶*De eodem.*

Item Calixtus Papa *epiſt.2. c.2.*

EXcommunicatos *m* quoſcunque *n* à ſacerdotibus, nullus recipiat ante vtriuſque partis iuſtam examinationẽ: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut oſculo communicet; nec Aue eis dicat: quia quicunq; in his , vel aliis prohibitis , ſcienter excommunicatis communicauerit iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubiacebit.

a *al. affectatione.* b *al. affectatione.* c *al. committenda arbitreris.* d *al, vrgeas. Hieronymus ad Heliodorum* e *loquar*] *Orig.* f *quodammodo ante.*] *Hieronym.* g *Deuteron.* 17. h *in mucrone.*] *Hieronym.* i *Clemens epiſt.1. Anſ. lib.1. c. 5. Iuo par.14. c.22. diſtinct.9. ſi inimicus. Ca. apoſt. 11. Burch. lib. 1. c.55. Pan. lib.5. c.95.* k *Poly. l.7. tit.1. Anſ. lib.12. c. 14.* l *al. auertendo* m *Burch. lib. 11. c. 38. Iuo par. 14. c.13 & 102.* n *al. quoſque.*

præbere rogantibus. Et ille vero Epiſcopus, qui iure, vel iniuria iuſtum eiecit, generosè ferre debet cauſam cognoſci, ipſiuſque ſententiam vel confirmari, vel corrigi. Verùm, priuſquam diligenter, ac fideliter ſingula quæque examinata fuerint, qui communionem nòn habet, ante cauſæ cognitionem non debet ſuo ſibi iure communionem vindicare.

Cap. V. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Carthaginenſi II. *c.*8.

SI *a* quis presbyter ab Epiſcopo 1 ſuo correptus fuerit, debet vtique apud vicinos Epiſcopos conqueri, vt ab ipſis eius cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo Epiſcopo reconciliari. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbia (quod abſit) inflatus, ſecernendum ſe ab Epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At 2 ſi querimoniam 3 iuſtam habuerit aduerſus Epiſcopum, inquirendum eſt. *b*

1 ¶ Epiſcopo.] *In ſecundo Cathaginenſi c.*8. *cum Alipius proponit, ita legitur,* Si quis fortè presbyter ab Epiſcopo ſuo correptus, aut excommunicatus, &c *Sed cùm ab vniuerſis Epiſcopis canon fertur, loco Epiſcopi affertur nomen præpoſiti, & in Carthaginenſi codice canonum, c.* 11. *legitur,* à præpoſito ſuo correptus. *Græcè eſt,* ἐν τῇ διαγωγῇ ἢ αὐτοῦ καταγνώσθη *id eſt,* in ſua c vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Iuoni conuenit cum Gratiano.*

2 ¶ At ſi. *In codice canonum, & Carthaginenſi Græco, & apud Collectores nihil hic eſt interiectum. Verùm in exemplaribus Concilij impreſſis, & manuſcriptis ante iſtam clauſulam, hæc inſeruntur:* Nihilominus, de ciuitate, & de congregatione, in qua fuerit, longius repellatur, ne vel ignorantes, vel ſimpliciter viuentes ſerpentina fraude decipiat: quoniam ſecundùm Apoſtolum *d* Eccleſia vna eſt, vna fides, vnum baptiſma. Et ſi querimoniam, &c.

3 ¶ At ſi querimoniam.] *Locus hic ita habet apud Burchardum & Iuonem* Si querimoniam iuſtam aduerſus Epiſcopum non habuerit inquirendum erit. *Græcè eſt.* σκοπουμένου μή τι τε ἔχῃ τῷ ἐπισκόπῳ μέμφιν ἔχει δικαίαν. id eſt, hoc conſiderato, nunquid aduerſus Epiſcopum iuſtam habeat expoſtulationem.

Cap. VI. ¶ *De his qui damnati à Synodo ſacra miniſteria contingunt.*
Item ex Concilio Antiocheno *e*, c.4.

§. SI quis Epiſcopus damnatus 1 à Synodo, vel presbyter aut diaconus à ſuo Epiſcopo auſi fuerint aliquid de miniſterio ſacro contingere, ſiue Epiſcopus iuxta præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter, aut diaconus, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis: ſed & communicantes ei omnes abiici de Eccleſia oportet, *f* & maximè, ſi poſtquam didicerint aduerſum memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint,

1 ¶ Damnatus.] *Græcè eſt,* καθαιρεθείς, *id eſt,* depoſitus.

Cap. VII. ¶ *Sine ſpe ſit reconciliationis, qui excommunicatus communicare præſumit.*
Item ex Concilio Martini Papæ *g*, c.37.

iiij. SI quis Epiſcopus in Concilio excommunicatus fuerit ſiue presbyter aut diaconus à ſuo Epiſcopo, & poſt excommunicationem præſumpſerit, ſiue Epiſcopus ille aut presbyter, aut diaconus facere oblationem, vel mutationem aut veſpertinum ſacrificium, quaſi in officio ſuo agere ſicut prius non liceat ei nec in alio Concilio ſpem reconciliationis habere, nec vltra recolligi: *a* ſed etiam eos, qui ei communicauerint, omnes ab Eccleſia reſpui, maximè eos, qui ſciebant, eum eſſe deiectum. Si autem permanſerit turbans, & concitans Eccleſiam per forinſecam 1 poteſtatem, oportet eum ſicut ſeditionarium ab omni plebe expelli.

1 ¶ Forinſecam.] *In aliquot Gratiani & Concilij codicibus eſt,* foraſticam. *In canone quinto Concilij Antiocheni, vnde hoc ſumptum eſt legitur,* διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας: *quæ Dionyſius vertit,* per poteſtates exteras,

Cap. VIII. ¶ *De Epiſcopis, qui innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicant.*
Item ex Concilio Agathenſi *b. c.*3.

EPiſcopi *c*, ſi ſacerdotali moderatione poſtpoſita innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicare præſumpſerint, aut ad gratiam baptiſmatis 1 feſtnantes fortaſſe recipere noluerint, à vicinis Epiſcopis eiuſdem *d* prouinciæ literis moneantur: & ſi parere *e* noluerint, communio illis vſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis denegetur: 2 ne forte propter excommunicationis *f* peccatum excommunicati longo tempore morte præueniantur.

1 ¶ Baptiſmatis.] *Sic etiam in manuſcriptis & Doctores eam vocem agnoſcunt. Verùm ab omnibus editionibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, tam in Concilio Agathenſi, quàm in Vormatienſi, c.*14. (*vbi caput hoc repetitur*) *& à Burchardo, & Iuone abeſt ea dictio. Et cùm hic de excommunicatis agatur, videtur eſſe locus eis tantum qui ſunt baptizati, & ad gratiam, id eſt, reconciliationem cum ſuo Epiſcopo feſtinant.*

2 ¶ Denegetur.] *Sic habet Iuo, & Pannormia, & antiquiores Conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque huic ſimile, quod legitur ſupra 6. q.*2. *c. fin. ſed in recentioribus editionibus eſt* non denegetur.

Cap. IX. ¶ *De his qui tempore ſuæ excommunicationis communicare præſumunt.*
Item ex Concilio Africano.

PLacuit *g* vniuerſo Concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſiue Epiſcopus, ſiue quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communicare *h* præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis iudicetur ſententiam protuliſſe.

¶ *In Concilio, quod hodie inſcribitur Africanum caput hoc non habetur: ſed in Carthaginenſi inſerto in codice canonum, & in Græco. c.*29. *c.* 29. *& refertur in quinta Synodo, ſeſſione 7. in epiſt. Virgilij.*

Cap. X. ¶ *Deponantur Epiſcopi qui excommunicatis communicant.*
Item Nicolaus Papa.

TEugualdum *k* Treuerenſem, & Primatem Belgicæ prouinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Archiepiſcopos, coram nobis & ſancta Synodo ſub geſtorum *l* inſinuatione, qualiter cauſam Lotharij regis, & duarum mulierum eius, Theibergæ ſcilicet & Gualdradæ, recognouerint, & iudicauerint. ſcriptum ſuper hoc propriis manibus roboratum offerentes, nihil ſe plus, vel minus, aut aliter egiſſe, ore proprio multis coram poſitis affirmantes & ſententiam, quam à ſede Apoſtolica in Engeltrudem vxorem Buſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Thado. & cæteri coepiſcopi noſtri petierant emitten-

a *Burch. l.*2. *c.*194. *Iuo p.*6 *c.*239. *Anſ. l.*12. *c.*35. *Polyc. l.*7. *tit.*1. b *al. erit.* c *al. in ſua conuerſatione condemnatus.* d *Ephe.*4 e *Et Aquiſgr. c.*47. *extra, de cler. exc. miniſtr. c.* 1. *&* 2. *Nic. Papa epiſt.* 8 *Polyc. ibid. Burch l.*1. *c.*199. *Iuo p.*3. *c.*362. *Anſ. l.*12. *c.*6. f *abeſt à multis.* g *In capitulis Martini Bracharenſis,*

a *al. reconciliari.* b *Et in Vormat. c.*14. c *Burc. l.*11. *c.*11. *Iuo p.*14 *c.*16. *&* 81. *Pan. l.*5. *c.*128 d *al. cuiuslibet.* e *al. parcere.* f *al. excommunicatori.*] *vera lectio* 6. *q* 2. *c. fin. vnde aliter apud Burch. & Iuonem, c.*81. g *Burch. l.*1. *c.*200. *Iuo p.*5. *c* 314. *Anſ. l.*12. *c.*27, *Polyc. l.*7. *tit.* 1. h *al. communionem.* i *In Synodo Romana, c.*2. k *al. Thietgandum, Iuo p.*8. *c.*226. l *al ſuggeſtionem.*

dam,

do, & nos diuino ſuccenſi zelo ſub anathematis atteſtatione canonicè protuleramus, publicè ſe viua *a* voce violaſſe confitentes: in quibus omnibus inuenimus exceſſiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni iudicamus ſacerdotij officio manere penitus alienos, ſancti Spiritus iudicio, & B. Petri per nos auctoritate, Epiſcopatus exutos regimine conſiſtere a definientes. Prædictis autem depoſitis licentiam concedimus Eccleſiam ingrediendi, & communicandi, ſicut laici, & loquendi ſuas vtilitates, non autem turbas concitandi, vel ſcandalum ſollicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad Epiſcopale miniſterium ſpecialiter pertinet, nulla eis ſit licentia contingendi: ſicut nos cum ſancta Synodo iam decreuiſſe conſtat.

¶ *Caput hoc Iuo citat ex Nicolao Epiſcopis & Archiepiſcopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque vniuerſas prouincias conſtitutis. In qua Epiſtola videtur retuliſſe, quid in Concilio à ſe Romæ habito, de Metenſi Synodo penitus abolenda, & depoſitione Thietgandi & Guntharij ſtatutum fuerit. De quo quidem Concilio, & horum Epiſcoporum depoſitione, Regino lib. 2. Chronicorum accurate hoc ſcribit.* Interea Thietgandus, & Guntharius Archiepiſcopi Romam profecti ſunt, ea animi intentione, vt Regem innoxium prædicto facto demonſtrarent, ac ſe cum cæteris Coepiſcopis Eccleſiaſtica atque Apoſtolica exercuiſſe decreta: ſtultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri ſedem aliquo prauo dogmate fallere poſſe arbitrati ſunt, quæ nec ſe fefellit, nec ab aliqua hæreſi vnquam falli potuit. Itaque cùm in præſentiam Nicolai Papæ veniſſent, libellum obtulerunt, in quo continebantur geſta ſynodalia, quæ in Mediomatrico Vrbe, & Aquis ab eis ſtatuta fuerant. Qui cùm à notario coram omnibus recitatus eſſet, interrogauit Pontifex, ſi hæc ſcripta verbis confirmarent? Reſponderunt, inconueniens videri, vt quod propriis manibus roborauerant, verbis infirmare mallent. Et ſic nec repulſa, nec admiſſa eorum aſſertione, iuſſi ſunt ire ad hoſpitia ſua, quouſque reuocarentur. Paucis interpoſitis diebus ad Synodum, quam Papa congregauerat, ſunt accerſiti: vbi eorum damnata & anathematizata ſunt ſcripta, & ipſi omnibus adiudicantibus Epiſcopis, presbyteris, & diaconis, ſunt depoſiti, & omni Eccleſiaſtica dignitate priuati.

1 ¶Conſiſtere.] *In ſecund. capite Concilij locus hic ita habet,* conſiſtere: Diffinientes, quòd ſi iuxta præcedentem conſuetudinem tanquam Epiſcopi auſi fuerint aliquid de ſacro miniſterio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis. Sed & communicantes eis, omnes abiici de Eccleſia & maximè, ſi poſteaquam didicerint aduerſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint, *& ſunt verba ſumpta ex capite, ſi quis Epiſcopus damnatus ſuprà eadem, ex Concilio Antiocheno.*

Cap. XI. ¶ *Clerici & laici, qui non obediunt Epiſcopis infames efficiuntur.*

Item Clemens *epiſt. 3. omnibus Coepiſcopis.*

SI autem vobis Epiſcopis, non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac ſubdiaconi, & reliqui clerici, omneſque principes, tam maioris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi, non ſolùm infames, ſed & extorres à regno Dei, & conſortio fidelium, ac à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt.

Cap. XII. ¶*In Chriſtum peccat, qui veritatis doctorem contriſtat.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.* b

QVicunque contriſtauerit doctorem veritatis, peccat in Chriſtum, & patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit.

a *al. vna.* b *Clemens epiſt. ad Iacobum, & Alexander epiſt. 1. & in Conc. Aquiſgr. c. 9.*

Cap. XIII. ¶*Simulata virtutum affectione a, obedientia Epiſcopo non denegetur.*

Item Ambroſius *lib. 2. de officiis, c. 24.*

V. SI quis verò non obediat Epiſcopo, extollere atque exaltare ſeſe deſiderans, quærens etiam obumbrare merita Epiſcopi ſimulata affectione *b* doctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ, is à vero deuius ſuperbit: quoniam veritatis e eſt regula, vt nihil facias commendandi tui cauſa, quo minor alius fiat: neque ſi quid boni habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas ¶Non defendas improbum: & ſancta indigno committenda *c* non arbitreris. ¶Neque iterum arguas *d* & impugnes eum, cuius crimen non deprehenderis.

Cap. XIV. ¶*Epiſcopo non obediens, dæmonum ore diſcerpitur.*

Item Anterus Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.*

ABſit, vt quidquam ſiniſtrum de his arbitremur *e*, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus: qui claues regni cælorum habentes, ante *f* iudicij diem iudicant. Veteri *g* quidem lege habetur: quicunq; ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus, lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore. *h* Nunc verò inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur, & eiectus ab Eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.

Cap. XV. ¶*Quibus Papa eſt inimicus, his nec loqui debemus.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.*

SI inimicus eſt iſte Clemens *i* alicui pro actibus ſuis, vos nolite expectare, vt ipſe vobis dicat, &c. *vt ſuprà in tractatu ordinandorum vbi agitur de obedientia minorum erga maiores.*

Cap. XVI. ¶ *Excommunicatus eſt, qui excommunicatis communicat.*

Item Fabianus Epiſcopus, *epiſt. 1.*

SIcut *k* Apoſtoli ſtatuerunt dicentes: [Cum excommunicatis non eſt communicandum: & ſi quis cum excommunicatis, aduerſando *l* regulas, ſcienter ſaltem 1 in domo ſemel locutus fuerit, vel orauerit, ille communione priuetur.]

1 ¶Saltem.] *In Epiſtola Fabiani eſt,* ſcienter pſallat in domo, aut ſimul locutus, &c. *Sed lectio Gratiani videtur magis conſentire cum canone Apoſtolico,* εἰ' τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω. *quæ Dionyſius vertit*, Si quis cum excommunicato, ſaltem in domo, ſimul orauerit, iſte communione priuetur.

Cap. XVII. ¶*De eodem.*

Item Calixtus Papa *epiſt. 2. c. 2.*

EXcommunicatos *m* quoſcunque *n* à ſacerdotibus, nullus recipiat ante vtriuſque partis iuſtam examinationẽ: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut oſculo communicet; nec Aue eis dicat: quia quicunq; in his, vel aliis prohibitis, ſcienter excommunicatis communicauerit iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubiacebit.

a *al. affectatione.* b *al. affectatione.* c *al. committenda arbitreris.* d *al. vrgeas. Hieronymus ad Heliodorum* e *loquar*] *Orig.* f *quodammodo ante.*] *Hieronym.* g *Deuteron.* 17. h *mucrone.*] *Hieronym.* i *Clemens epiſt. 1. Anſ. lib. 3. c. 5. Iuo par. 14. c. 22. diſtinct. 9. ſi inimicus. Ca. apoſt. 11. Burch. lib. 1. c. 55. Pan. lib. 5. c. 95.* k *Poly. l. 7. tit. 1. Anſ. lib. 12. c. 14.* l *al. auertendo* m *Burch. lib. 11. c. 38. Iuo par. 14. c. 13 & 102.* n *al. quoſque.*

CAP. XVIII. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *in regula monachorum,c.*18.

Cvm *a* excommunicato neque orare,neq;loqui,(niſi quæ ad eandem excommunicationem pertinent) nec veſci liceat.Si quis enim 1 cum eo aut palam, aut abſconsè locutus fuerit, ſtatim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.

¶ *Prior pars huius capituli vſque ad verſ.*Si quis enim,*habetur in regula ſancti Iſidori(quæ miſſa eſt ex Hiſpania)* c. 18.*ex qua citat hoc Smaragdus,in expoſitione regulæ S.Benedicti,c.*26.*excepta tamẽ iſta clauſula,*niſi quæ ad eandem excommunicationem pertinent,*quæ neque in regula B.Iſidori legitur,neque apud Smaragdum. Eſt tamen apud Burchardum,& Iuonem.*

1 ¶Si quis enim.] *Hæc vſque ad finem refert Smaragdus ex quodam magiſtro monachorum,quod notabitur infrà ead. c ſi quis frater.*

CAP. XIX. ¶ *De eodem,*

Item ex Concilio Carthag IV.*c.*73

QVi *b* communicauerit , vel orauerit cum excommunicato,ſi clericus,deponatur, ſi laicus 1 eſt,excõmunicetur.

1 ¶Si laicus.] *Ita apud Burchardum.& Iuonem p.* 14.*c.* 108.*& in Pannormia. Sed in Concilio ipſo cum variis codicibus collato,& apud Iuonem eadem parte;c.*28.*legitur*, ſiue clericus,ſiue laicus excommunicetur.

CAP. XX. ¶ *Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palam,& publicè annuncientur.*

Item ex decreto Honorij Papæ.

CVræ *c* ſit omnibus Epiſcopis , excommunicatorum omnino *d* nomina tam Epiſcopis vicinis, quàm ſuis parochianis pariter indicare , eaque in celebri loco poſita præ e foribus Eccleſiæ cunctis conuenientibus inculcare , quatenus in vtraque diligentia,& excommunicatis,vbique Eccleſiaſticus aditus *f* excludatur,& excuſationis cauſa omnibus auferatur.

¶*Burchardus etiam.Anſelmus,& Iuo p.*14.*c.*113.*citant ex decretis Honorij:Sed idem Iuo eadem parte,c.* 65.*hoc ipſum tribuit Ioanni octauo in Concilio apud Rauennam.*

2.pars. *Verùm hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim pœnam dupliciter ſubimus,& dum reatum incurrimus,& dum ſententia notamur*

CAP. XXI. ¶ *Duobus modis aliquis ſatanæ traditur.*

Vnde Hieronymus *in lib. Iud. homil.*2.

AVdi *g* denique Apoſtolum dicentem de eo qui peccauerat.[Tradidi *h*,inquit, huiuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis,vt ſpiritus ſaluus fiat.]Vides ergo, quia nõ ſolùm per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum , ſed & per eos,qui Eccleſiæ præſident & poteſtatem habent non ſolùm ſoluendi, ſed etiam ligandi,traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis ſuis à Chriſti corpore ſeparantur. Et vt mihi videtur, dupliciter etiã nunc traduntur homines , de Eccleſia in poteſtatem diaboli Vno modo quo ſuperius diximus, cùm delictum eius manifeſtum fit Eccleſiæ,& per ſacerdotes deEccleſia pellitur,vt notatus ab omnibus erubeſcat, & conuerſo conueniat illi illud , quod ſequitur , [vt *i* ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri IESV Chriſti.] Alio autem modo quis traditur diabolo, cum peccatum eius manifeſtum non ſit hominibus:Deus autem qui videt in occulto,perſpiciens eius mentem,& animam , vitiis ac paſſionibus ſeruientem, & in corde eius non *a* ſe diligi,ſed aut auaritiam , aut libidinem,aut iactantiam,aut aliа huiuſmodi : iſtum talem ipſe Dominus tradit ſatanæ. Quomodo eum tradit ſatanæ ? Diſcedit à mente eius , & auertit ſe,& refugit à cogitationibus eius malis, & deſideriis indignis , & relinquit domum cordis eius vacuam.

¶ *In hoc & ſequenti capite citatur B.Hieronymus, quod ipſe has Origenis homilias Latinas fecit , ſicut etiam ſuprà diſt.*36.*c.ſi.quis,eſt adnotatum.*

Cum ergo per ſententiam qui nominatus fuerit,cum eo communicare non debemus.Cùm autem ſolo reatu, occultè excõmunicationis contraxerit pœnam:non eſt ab eius communione ceſſandum. Vnde Dominus b *in Euangelio tunc demum peccatorem dixit habendum ſicut ethnicum & publicanum, cùm Eccleſiam audire contempſerit. Apoſtolus* c *quoque non ait,ſi quis frater eſt fornicator , ſed* [*ſi quis frater nominatur fornicator, &c.*] *ſententiæ nominationem intelligens Hinc etiam Vrbanus Papa II.Guitmundo Epiſcopo.* [*Sanè quod ſuper Ricardo ,*] *Require in cauſa* d. *Quidam Epiſcopus in hæreſim lapſus.*[*Hinc etiam Chriſtus in Euangelio zizania dixit eſſe toleranda vſque ad meſſem.*]

CAP. XXII. ¶*Mali à bonis penitus ſeparari non poſſunt.*

Hinc etiam Hieronymus.

NOlite *e* recedere à Domino in hodierno *f* die :] hoc eſt,donec ſæculum ſtat:oſtendat ergo mihi, quomodo Hiebuſæus, donec ſæculum ſtat , habitet cum filiis Iuda in Hieruſalem : quippe cùm ne ipſi quidem filij Iuda habitent in Hieruſalem. Ideo ergo nec iſtud verum eſſe poterit, quòd Hiebuſæi cum Iudæis habitent in Hieruſalem , quandoquidem ne ipſi quidem habitant in ea.Sed nos intelligamus hæc ſpiritaliter,aſſumentes Euangelij parabolam, quæ dicit de *g* zizaniis [Sinite vtraque creſcere : ne fortè cum vultis eradicare zizania , eradicetis ſimul cum ipſis etiam triticum.] *& infrà.*¶ Audi ergo ſcripturam *h* dicentem,quia non potuerunt filij Iuda diſperdere Hiebuſæos:ſed habitauerunt cum ipſis vſque in hodiernum diem in Hieruſalem Vnde deprecor vos, qui fideles eſtis , vt ita vitam veſtram, & conuerſationem ſeruetis,ne in aliquo vel ipſi ſcandalum patiamini , vel aliis ſcandalum faciatis:ſed ſit vobis ſummi ſtudij ſummæque cautelæ,ne quis in hanc ſanctam congregationem veſtram pollutus introeat:ne quis Hiebuſæus habitet vobiſcum. Vides ergo,quia dicit ſcriptura , quòd non potuerunt eiicere filij Iuda Hiebuſæos de Hieruſalem. Hiebuſæus autem interpretatur conculcatio.Ergo,quia non poſſumus eiicere iſtos, qui nos conculcant,eos ſaltem,quorum poſſumus,quorum peccata manifeſta ſunt , eiiciamus. Vbi enim peccatum non eſt euidens , eiicere de Eccleſia neminem poſſumus:ne fortè eradicantes zizania, eradicemus ſimul cum ipſis etiam triticum. Mouet me tamen quod dixit,quia non potuerunt eiicere Hiebuſæos , id eſt, eos,qui interpretantur conculcatio : & ideo videamus , qui ſunt in Eccleſia conculcantes. Illi ſine dubio de quibus dicit Dominus in Euangeliis. *i* [Nolite mittere ſanctum canibus , neque margaritas veſtras ante porcos , ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi eliſdant vos.]Iſte eſt ergo Hiebuſæus conculcatio:qui indigni *k* audiunt verbum Dei ; & cum audierunt, neque vt infideles diſcedunt,neque permanent,vt fideles:ſed percepta myſteriorum notitia , & fidei noſtræ ſecretioribus ſcrutatis , conuerſi poſtmodum impugnant nos , & contradictionibus ſuis corda noſtra diſrumpunt , conculcantes verbi Dominici margaritas , & orna-

a *Pan.l.*5.*c* 94.*Can.*2.*poſt.*11.*Poly.ibi.Bur l.*11.*c.*31.*&* 32.*Anſ.l.*12.*c.*16.*Iuo p.*14.*c.*65.*&* 96. b *Poly.ibid.Anſ. l.* 12.*c.*18.*Burch.l.*11.*c.*44.*Iuo p.*14.*c.*28.*&* 108. *Pann.l.*5.*c.* 99. c *Poly.ibid.Anſ.l.*13.*c.*32 *Bur.l.*11.*c.*59.*Iuo p.*14.*c.*65. *&* 113. d *al. omnium.* e *pro.* f *al.auditus.* g *Origenes homil.*2.*ad cap* 2.*Iudicum.* h 1.*cor.*3. i *Ibidem.*

a *non ſolùm amorem ſæculi,ſed.*] *Orig.* b *Matth.* 18.*c.*1. *Corinth.*5.*Vide inf.ead.c. Ad menſam.*]*in notatione.* d 24. *q.*2.*ſanè quod.* e *Malach.*3.*Origenes hom.*25.*ad c.*15. *Ioſue.* f *al vſque in hodiernum diem.* g *Matth.*13. h *Ioſ.*15. i *Matth.*7.

menta

menta fidei maculantes. De iſtis ergo dicitur, quia non potuerunt filij Iuda eiicere Hiebuſæum de Hieruſalem vſque in hodiernum diem.

Cap. XXIII. ¶ *Porcis & canibus ſancta non ſunt committenda.*

Item idem *ſuper duodecim a Prophetas.*

QVando ergo vir Eccleſiaſticus, & prudens atque intelligens, multas impietates in ea, quæ vocatur domus Dei, eſſe cognouerit, & non ſolùm multas, ſed & fortes, & quæ opprimere poſſint iuſtitiam, & in tantum doctorum rabiem proceſſiſſe, vt accipiant pretium in iudicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque deuitent in portis, & audire contemnant, taceat in illo tempore, ne det b ſanctum canibus, & ne mittat margaritas ante porcos, qui conuerſi conculcent eas & imitetur Hieremiam c dicentem [Solus ſedebam, quia amaritudine repletus ſum:] & illud in Pſal. d [Singulariter ſum ego, donec tranſeam.]

Cap. XXIV. ¶ *Cum Pagano comedere, ſed cum excommunicato minimè licet.*
Item Ioannes Chryſoſtomus, c. 11. *epiſt. ad Hebræos.*

AD menſam quippe Paganorum ſi volueris ire, ſine vlla prohibitione permittimus. *& infrà.* ¶ [Si e enim quis frater, inquit, nominatur inter vos.] fratrem in hoc loco omnem fidelem ſimpliciter intellige, non monachum tantum. Quid autem eſt quod facit fraternitatem, niſi lauacrũ regenerationis, quod facit poſſe vocari Deum patrem? *& infra.* ¶ Si quis inquit, nominatus 1 fuerit frater fornicator, aut auarus, aut ebrioſus, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.] Cùm autem de Paganis ageret, non ita: ſed [Si quis vos vocauerit ex infidelibus, (paganos ſignificans) & vultis ire, omne quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebrioſus, &c.] O quanta integritas f. Nos autem non ſolùm non fugimus ebrioſos, ſed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

1 ¶ Nominatus.] *Gratianus putauit Chryſoſtomum eo modo interpretari iſtam vocem, quo ferè interpretatus eſt. Auguſtinus, ſuper 2. q. 1. c. multi. Locus integer Græcè ſic habet.*

Καὶ οὐδὲ τὸν Παῦλον δέδοικας, εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαι, εἰ βουλοίμεθα, ἀκωλύτως συγχωροῦντα ἀπελθεῖν, εἰς δὲ τὰς τῶν πλεονεκτῶν οὐδὲ βουλομένοις ἐῶντα. ἐὰν γὰρ τὶς ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ, φησί. ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μονάζοντα. τί γὰρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν ἀδελφότητα; τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, τὸ δυνηθῆναι καλέσαι πατέρα τὸν θεόν. ὥστε ὁ μὲν κατηχούμενος, κἂν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφός. ὁ δὲ πιστός, κἂν κοσμικὸς ᾖ, ἀδελφός ἐστιν. εἴ τις, φησίν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. οὐδὲ γὰρ ἴχνος τότε μοναζόντων ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικοὺς διελέγετο ὁ μακάριος οὗτος, ἐάν τις, φησίν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων οὕτως, ἀλλ᾽ ἐάν τις ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τοὺς ἕλληνας λέγων) καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ, φησί, μέθυσος, βαβαί, πόση ἡ ἀκρίβεια; ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐ φεύγομεν τοὺς μεθύοντας, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτούς, μετέχοντες τῶν παρ᾽ g αὐτῶν, *id eſt*, Et neque Paulum veritus es, ad menſam quidem Græcorum ſi voluerimus ire, non prohibentem: ad menſam autem auarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem. (Nam ſi h quis, inquit, qui frater nominatur inter vos) fratrem hoc loco dicens omnem fidelem ſimpliciter, non monachum tantùm. Quid autem eſt, quod facit fraternitatem? lauacrum regenerationis: id quod poſſumus Deum vocare patrem. Proinde, qui cathecumenus eſt, etiamſi monachus ſit, non eſt frater: qui verò fidelis eſt, etiamſi ſæcularis ſit, frater eſt. [Si quis, inquit, qui frater nominatur.] Neque enim veſtigium tunc monachi erat: ſed omnia ad ſæculares loquebatur tunc B. Paulus. [Si a quis, inquit, qui frater nominatur, fuerit fornicator, aut auarus, aut ebrioſus, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.] Cùm autem de Græcis ageret non ita, ſed [Si quis vocat vos infidelium. [Græcos ſignificans [& vultis ire, omne, quod vobis apponitur, manducate.] Si quis, inquit, qui frater nominatur, ſit ebrioſus.] Papæ quãta diligentia! Nos autem non ſolùm non fugimus ebrioſos, ſed etiam abimus ad eos, vnà ſumpturi quæ ab ipſis.

Euidenter itaque ex præmiſſis apparet, quod eorum communionem vitare non cogimur, qui ſententia notati non ſunt. Sed ipſius ſententiæ notatio multipliciter intelligitur. ¶ *Aliquando enim arcetur quis à liminibus Eccleſiæ, & à communione corporis & ſanguinis Chriſti, vel teſte conſcientia, iuxta illud Apoſtoli.* b *[Probet ſe homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indignè manducat & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit.] Item illud Proſperi facilius ſibi Deum placabãt, &c.] require infrà cauſa xxxiij. Maleficiis impeditus, q. 1. de pœnitentia. Vel ſententia Eccleſiaſtica: ſicut pænitentes, quibus tempore præfinito beneficium reconciliationis impenditur. Hæc ſententia excommunicatio vocatur: quia à communione corporis & ſanguinis Chriſti notatũ prohibet: ſicut & ab Adam eſu ligni vitæ excõmunicatus eſt, Domino dicente* c *Videte, ne fortè ſumatis de ligno vitæ.] Qua ſententia non ſeparatur quis à conſortio fidelium. Eſt & alia ſententia, quæ anathema vocatur: qua quiſque ſeparatur à conſortio fidelium, de qua ſuprà [Cum excommunicatis nolite communicare.]* ¶ *Hanc diſtinctionem licet cuique aduertere ex auctoritate Ioannis Papæ [Engeltrudem vxorem Boſonis, &c.] require ſuprà* d. *In cauſa [Quidam Epiſcopus à propria ſede deiectus.] Item ex auctoritate eiuſdem [Si quis domum Dei violauerit, &c.] require infrà in cauſa xvij. [Quidam Presbyter infirmitate grauatus.]* ¶ *Item ex auctoritate Sylueſtri Papæ [Præſenti decreto cenſemus, &c.] require ſuprà in cauſa. In infamia cuiuſdam Epiſcopi.] Iuxta igitur hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa auctoritas Innocentij Papæ II. [Si quis ſuadente diabolo, &c.] vt infrà in cauſa [Quidam Presbyter.] vt iuxta etymologiam vocabuli, anathemati, id eſt, ſeparationi ſubiaceat, qui in edictum illud inciderit, qui à corpore & ſanguine Chriſti, & ab ingreſſu Eccleſiæ ſe alienum facit: qui impias manus in Clericum iniicere auſus fuerit, qui etiam à nullo Epiſcoporum abſolui, id eſt, more pœnitentium reconciliari poterit, niſi primùm Apoſtolico conſpectui ſe repræſentare curauerit.* ¶ * *Illud autem Petri de Clemente. [Si inimicus eſt iſte Clemens, &c.] de ſententia notatis intelligendum eſt, ſicut & illud Vrbani. Quibus Epiſcopi non communicant, &c. [vt infrà in eadem cauſa. Cæterùm falſum eſſet illud Vaſenſis* e *Concilij ſecundi] Si tantùm Epiſcopus alieni ſceleris ſe conſcium nouit. Item & illud [Placuit, vt ſi quando Epiſcopus, &c.] require ſuprà in cauſa. [Duo fornicatores, & infamia notati.]*

Cap. XXV. *Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant.*
Item Gregorius *Clero, & Populo Salonitano* 1.

1 ¶ Salonitano.] *In regeſto B. Gregorij lib.* 5. c. 1. 48. *leguntur hæc verba in epiſt.* 48. *ſcripta Clero nobilibus, ac populo Iadcræ conſiſtentibus. al.* Iadertino.

ROgo, hortor, & moneo, vt à prohibitæ vos communionis conſortio per omnia ſuſpendatis: ne cui-

a *Hier. in Amos Prophetam, c.* 5. *circa medium.* b *Matt.* 7. c *Hier.* 15. d *Pſal.* 49. e 1. *Corinth.* 5. f *al. diligentia.* ἀκρίβεια. g *in Veronenſi eſt* πρὸς. h. 1. *Corinth.* 5.

a 1. *Cor.* 10. b 1. *Cor.* 11. c *Gen.* 3. d *ſuprà ead. multis capitibus habetur ſententia.* 3. q. 4. c. *fin.* 17. q. 4. *quiſquis.* & *idem ſi quis domum.* 5. q. 2. c. 2. 17. q. 4. * *ſuprà ead.* e 6. q. 2. c. 2.

T 2 quam

quam Sacerdoti, ſupraſcripto Maximo communicantia contra animam ſuam quiſquam veſtrum communicare præſumat.

Cap. XXVI. ¶ *Nullus Clericorum vel Laicorum ad domum excommunicati accedat.*

Item ex Concilio Toletano primo, c. 15.

vj. SI *a* quis Laicus abſtinetur, ad hunc, vel ad domum eius, vel Clericorum, vel religioſorum nullus accedat. Similiter & clericus ſi abſtinetur, à clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui, aut conuiuari fuerit deprehenſus, etiam ipſe abſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui eiuſdem Epiſcopi ſunt, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abſtinetur, ſiue Laico quolibet, ſiue clerico,

3. pars. *Sed hoc ſpecialiter in his, qui excommunicatis nominatim communicant. Vnde Vrbanus* [*Sanè quòd ſuper Richardo, &c.*] *infrà b in cauſa.* [*Quidam Epiſcopus in hæreſim lapſus.*] *Item Nicolaus Papa in cap.*] *Excellentiſſimus Rex Carolus &c.*] *Infrà circa finem huius cauſæ.*

CAP. XXVII. ¶ *Sententia paſtoris timenda eſt, licet iniuſtè liget.*

Item Vrbanus *omnibus Epiſcopis c. 5.*

QVibus *c* Epiſcopi non communicant, non communicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. Valdè enim eſt timenda ſententia Epiſcopi, licet iniuſtè liget.

CAP. XXVIII. ¶ *Excommunicationis contrahit pœnam, qui excommunicatis communicat.*

Item ex octaua Synodo

vij. SI quis frater aut palàm, aut abſconsè cum *d* excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communione, ſtatim cum eo excommunicationis coutrahat pœnam

¶ *Canon hic neque habetur in octaua Synodo quæ habita fuit tempore Nicolai primi, neque in alia, quæ & ipſa nominatur octaua ſub Ioanne octauo celebrata, quæ in bibliotheca Vaticana ſeruantur. Multa verò, quæ à Gratiano ex octaua Synodo citantur, in regulis Baſilij, Iſidori, & aliis ſcriptis ad monachos pertinentibus inuenta ſunt. Hoc quidem ſuprà ead. c.* cum excommunicato, *fuit tributum Iſidoro quemadmodum etiam à Burchardo, & Iuone. Sed Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, c. 26. cum antea giſſet de monacho, à ſuo Præpoſito excõmunicato, hæc ſcribit valdè ſimilia.* Hinc quidam magiſter monachorum ait: Si quis verò frater, aut palàm, aut abſconsè cum eo fuerit locutus, aut coniunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam.] *quæ lectio conuenit cum lectione Burchardi & Iuonis.*

CAP. XXIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. c. 7.

QVi *e* merito facinorum ſuorum ab Eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo Epiſcopo, aut Presbytero, vel clerico fuerint in communione ſuſcepti, etiam ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens 1 ſui Epiſcopi regulare iudicium.

1 ¶ Refugiens.] *In Concilio cum multis impreſſis, & manuſcriptis codicibus collato legitur,* refugiens: *apud Burchardum verò, & Iuonem,* refugientibus, *quod conuenit cum canone Græco, qui eſt nonus: omnia verò hæc verba,* refugientes ſui Epiſcopi regulare iudicium, *in recentioribus Conciliorum editionibus non ſunt hoc loco, ſed poſt verſ.* ſuſcepti. *A Sorienſi autem codice Regis Catholici omninò abſunt.*

CAP. XXX. ¶ *Qui ſententiam Epiſcopi put at eſſe iniuſtam recurrat ad Synodum.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. c. 66.

CLericus qui Epiſcopi circa ſe diſtrictionem iniuſtam putat, recurrat ad Synodum.

CAP. XXXI. ¶ *Vincula Eccleſiaſtica non ſunt contemnenda.*

Item Ioannes Chryſoſtomus, *homil. 5. ad c. 2. epiſt. ad Hebræos.*

ij. NEmo *a* contemnat vincula Eccleſiaſtica. Non enim homo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

CAP. XXXII. ¶ *Satanæ traditur, qui ab Eccleſia excommunicatur.*

Item Auguſtinus *de verbis Apoſtoli ſermone 98.*

OMnis *b* Chriſtianus, dilectiſſimi, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur *c*: quomodo? ſcilicet, quia extra Eccleſiam diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus: ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab Eccleſiaſtica communione remouetur. Vnde illos, quos tunc Apoſtolus Satanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat.

¶ *Sic etiam citat Iuo p. 14. c. 50. ſed p. 2. 94. coniunctè cum multis aliis verbis videtur citare ex libris de vnico baptiſmo.*

CAP. XXXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *tractatu 27. ad c. 6. Ioannis.*

NIhil ſic debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt membrum eius. Si non eſt membrum eius, non vegetatur ſpiritu eius. Quiſquis autem, inquit Apoſtolus *d*, ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.

Item Hieronymus 1. [*Quorum e remiſeritis peccata, &c.*] *id eſt, quibus Eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis ianua regni cœleſtis clauſa erit.*

1 ¶ Hieronymus.] *Hæc non ſunt inuenta apud Hieronymum ſed in epiſt. 2. Eutychiani quem citat Iuo.*

CAP. XXXIV. ¶ *Vicini Epiſcopi audiant eos qui de iudiciis Epiſcoporum ſuorum queruntur.*

Item ex Concilio Mileuitano *f*, c. 22.

PResbyteri *g*, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in cauſis quas habuerint ſi de iudiciis Epiſcoporũ ſuorum queſti fuerint, vicini Epiſcopi eos audiãt, & inter eos, quidquid eſt, finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu Epiſcoporum ſuorum. Quòd ſi & ab eis prouocandũ putauerint, non prouocent niſi ad Africana Concilia vel ad Primates prouinciarum ſuarum Ad tranſmarina autem qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communione ſuſcipiatur

¶ *Huic capiti in vulgatis Codicibus præpoſitum erat nomen Paleæ: ſed in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem ſuprà, 2. q. 6. c. placuit.*

CAP. XXXV. ¶ *Iniuſta Epiſcoporum damnatio irrita eſſe cenſetur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. c. 28.

IRritam *h* eſſe iniuſtam *i* Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam.

CAP. XXXVI. ¶ *Qui cauſæ ſuæ adeſſe, & innocentiam ſuam aſſerere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat.*

Item ex Concilio Carthag. V. *k* c. 16.

RVrſus conſtitutum eſt, vt quoties Clericis conuictis, vel 1 confeſſis in aliquo crimine vel propter eorum, quori

a *Iuo par.* 14. c. 30. b 24. *b.* 2. c *Polyc. lib. 6. tit. 1. Anſ. lib. 6. c. 145. & lib. 12. c. 25. Burch. lib. 11. c. 1. Iuo par. 14. c. 64.* d *Suprà ead. cum excommunicato. Burch. lib. 11. c. 32. Iuo par. 14. c. 95.* e *Polyc. lib. 7. tit. 1. Burch. lib. 11. c. 43. Iuo p. 24. c. 28. & 107. Pan. l. 5. c. 98.*

a *Iuo p. 14. c. 48. Pan l. 5. c 88.* b *Iuo p. 22. c. 94. & p. 14 c. 50.* c *al. traducitur. 1. Tim. 1. Cor. 5.* d *Rom. 8.* e *Matt 16. Iuo p. 14 c. 53.* f *Et Afric. 92.* g 2 *q. 6. placuit Presbyteri.* h 3. *q. 6. Irritam ex Felice.* i *al. & iniuſtam.* k *&* *in Afric. c. 46. & Vormac. c. 71, Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 2 c. 182. Iuo p. 6. c. 232.*

verecundiæ parcitur, vel propter Eccleſiæ opprobrium, aut inſolentem inſultationem hæreticorum, atque gentilium, ſi fortè cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si verò intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſteà penitùs audiatur.

1 ¶Vel.] *In omnibus locis indicatis legitur,* &c. *Sed manuſcripta Gratiani exemplaria, concordãt cum vulgatis. In aliquibus tamen eſt,* conuicti Clerici vel confeſſi. *Apud Iuonem verò legitur,* vt aliquoties Clerici conuicti, & confeſſi, *& vocem,* aliquoties, *habet etiam Burchardus.*

CAP. XXXVII. ¶ *Audientiam ſibi negat, qui excommunicationis cauſam agere intra annum differt* a.

Item Gelaſius.

QVicumque *b* intra anni ſpatium ciuiliter, ſiue publicè cauſam ſuam coram ſuis excommunicatoribus nõ peregerint, ipſi ſibi aditum audientiæ clauſiſſe videãtur. Quòd ſi obſtinato animo ſine communione defuncti fuerint, nos eorum cauſam, iuxta B. Leonis *c* prædeceſſoris noſtri ſententiam, diuino iudicio reſeruantes, quibus viuis non communicauimus *d*, nec mortuis communicare debemus.

CAP. XXXVIII. PALEA.

QVi * verò excommunicato ſcienter communicauerit, & amodo ſaltem in domo ſimul orauerit, atq; latebras *e*, quominùs ad ſatisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore pœnitẽtiam accipiat, corporis & ſanguinis Domini communione priuatum ſe eſſe cognoſcat.

CAP. XXXIX. ¶ *Tardius recipiatur ad veniam, qui Sacerdote iubente de Eccleſia exire contemnit.*

Item ex Concilio Hilerdenſi, *c.* 10.

QVi *f* iubente Sacerdote pro qualicumque culpa ab Eccleſia exire contempſerit, pro noxa contumaciæ *g* tardius recipiatur ad veniam.

Sed quæritur, ſi ante damnati abſolutionem Epiſcopum mori contigerit, vtrum damnatus poſtea valeat abſolui.

CAP. XL. ¶ *A ſucceſſore ſoluatur, qui poſt mortem Epiſcopi remanet ligatus.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio Epaunenſi, *c.* 28.

ij. SI *h* Epiſcopus ante damnati abſolutionem obitu rapiatur, correctum aut pœnitentem ſucceſſori licebit abſoluere.

Præmiſſis auctoritatibus, quibus iniuſtæ ſententiæ vſque ad examinationem vtriuſque partis parere iubemur, ita reſpondetur. Gregorius non dicit ſententiam iniuſtè latam eſſe ſeruandam, ſed timendam, ſicut & Vrbanus. Timenda eſt ergo, id eſt, non ex ſuperbia contemnenda. Reliquæ verò auctoritates de excommunicatis loquuntur, qui vel vocati ad Synodum venire contempſerunt, vel calliditatibus aduerſantium occurrere neſcientes, iniuſtam ſententiam à iudice reportauerunt, vel qui neglectu ſuæ vitæ ſiniſtram de ſe opinionem naſci permittentes, ſententiam in ſe exceperunt. Hos ſiquidem ſolos excommunicationis ſententia ferire licet.

CAP. XLI. ¶ *Quibus culpis exigentibus aliquis ſit communione priuandus.*

Vnde in Meldenſi Concilio, *c.* 56,

NEmo *a* Epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa communione priuet Eccleſiaſtica. Sub anathemate 1 autem ſine conſcientia Archiepiſcopi, aut Coëpiſcoporum, nullum præſumat ponere, niſi vnde Canonica docet auctoritas: quia anathema eſt æternæ mortis damnatio & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

2 ¶Sub anathemate,] *In Concilio Meldenſi, & adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici legitur,* Anathema autem ſine conſenſu Archiepiſcopi, aut Coëpiſcoporum, prælata etiam Euangelica admonitione, nulli imponat. *Cæteri autem collectores parum à Gratiano diſcrepant.*

CAP. XLII. ¶ *Pro paucis, & leuibus cauſis nullus communione priuetur.*

Item ex Concilio Aruernenſi.

NVllus Sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro paruis, & leuibus cauſis à communione ſuſpendat: præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri ab Eccleſia iuſſerint committentes.

¶ *In Concilio Aruernenſi, quod extat, non habetur, ſed in Aurelianenſi IV. c.* 2. *& in Vormatienſi, c.* 13.

CAP. XLIII. ¶ *Pro his tribus criminibus quilibet communione priuetur.*

Item ex Concilio Triburienſi.

CErtùm b eſt pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere: cùm ad Synodum canonicè vocatus venire contemnit: aut ſi poſtquam illuc venerit, ſacerdotalibus reſpuit obedire præceptis: aut ſi ante finitam cauſæ ſuæ examinationem à Synodo abire *c* præſumit.

4. pars. *De his inquam, & huiuſmodi præmiſſæ auctoritates loquuntur, non de iniuſtè ſuſpenſis. Quòd autem iniuſtæ ſententiæ parendum non ſit, multis auctoritatibus probatur. Quarum prima eſt illa* Hieronymi d, *ſuper Matthæum lib.* 3.

CAP. XLIV. ¶ *Sententia Paſtoris reum, vel innocentem non conſtituit, vel facit.*

QVomodo *e* Sacerdos mundum leproſum non facit, Epiſcopus, vel Presbyter, nõ alligat eos, qui inſontes ſunt, nec ſoluit noxios: ſed pro officio ſuo cum peccatorum varietates audierit, ſcit qui ligandus ſit, qui ſoluendus.

¶ *Variè hic locus legitur apud collectores. Apud B. Hieronymum ſic habet:* Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur, vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tũc à ſacerdote immundi fiant: non quò ſacerdotes leproſos faciant, & immundos; ſed quò habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere qui mundus, quíve immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & hìc alligat, vel ſoluit Epiſcopus, & Presbyter, non eos qui inſontes ſunt, vel noxij, ſed pro officio ſuo, cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quíve ſoluendus.

CAP. XLV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Auguſtinus *ſuper Matthæum.*]

RIdiculum eſt, vt eum mundum eſſe dicamus, qui vinculis peccatorum ſuorum ligatus eſt, propter hoc ſolùm, quòd Epiſcopus dicitur habere huiuſmodi poteſtatem, vt ſoluti ab eo, ſoluti ſint in cœlo, & ligati in

a *al. diſſimulat.* b *Polyc. ibd Anſ. l.* 2. *c.* 24. *Burch. l.* 11 *c.* 47. *Iuo p* 14. *c.* 111. *Pann. l.* 5 *c.* 130. c 24. *q.* 2. *c.* 1. d *al. mortuis communicare non poſſumus.* * *Polyc. ibid. Anſ. ibid.* e *al. latebras defenſionis.* f *Burc. l.* 11. *c.* 48. *Iuo p.* 14. *c.* 112. *ex eiuſdem Gelaſij decretis.* g *al. contumeliæ.*
h *Burch l.* 11. *c.* 50. *Iuo p.* 14. *cap.* 114. *Pann. l.* 5. *c.* 121.

a *Et in adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici. Burc. l.* 11. *c.* 10. *Iuo p.* 14. *c.* 80. *Pann. l.* 5. *c.* 93. b *al. Decretum. Polyc. l.* 7. *tit.* 5. *Burc. l.* 11. *c.* 74. *Iuo p.* 14. *c.* 122. *Pann. l.* 5. *c.* 122. c *al. profugit abire.* d *In commen. ad c.* 16. e *Polyc, l.* 7. *tit.* 3. *Anſ. l.* 7. *c.* 150. *Iuo p.* 14. *c.* 7. *Pann. l.* 5. *c.* 86.

terris, ligati ſint in cœlo. ſi: ergo irreprehenſibilis, qui alterum ligat, aut ſoluit.

Cap. XLVI. ¶ *Non eſt petenda ſolutio, cùm iniquè fertur ſententia.*

Item Gelaſius Papa *Epiſcopis Orientalibus* a, *de damnatione* 1 *Dioſcori.*

CVi *b* eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua eſt, ſed ſi iniuſta eſt, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Eccleſiam eius neminem poteſt iniqua grauare ſententia. Ita ergo ea ſe non abſolui deſideret, qua ſe nullatenus perſpicit obligatum.

1 ¶ Damnatione Dioſcori.] *Sic etiam in manuſcriptis. Apud Iuonem eſt:* Communione Acacij vitanda.

Et Dioſcorus quidem in Chalcedonenſi Synodo, & à ſancto Leone primo damnatus eſt, Acacius autem à Felice tertio, & Gelaſio ipſo.

Cap. XLVII. ¶ *Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur iniuſtè.*

Item Auguſtinus *de ſummo bono.* c

SEcundùm *d* Catholicam fidem, & ſanam doctrinam, & intelligentibus perſpicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere poteſt quiſquam, nec natura Dei nocere iniuſtè cuiquam, vel nocere iniuſtè *e* patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apoſtolus *f*) recepit illud quod nocuit.

Cap. XLVIII. ¶ *Iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia.*

Idem *ſermone* 16. *de verbis Domini.*

CÆpiſti *g* habere fratrem tuum tanquam publicanum: ligas illum in terra: ſed vt iuſtè alliges, vide. Nam iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia. Cùm autem correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terra: cum ſolueris in terra, ſolutus erit & in cœlo.

1 ¶ Cùm autem.] *Emendatus, & locupletatus eſt hic locus ex Originali, Iuone, & Pannormia.*

Cap. XLIX. ¶ *Temeritas iudicandi non ei, qui iudicatur, ſed iudici nocet.*

Idem *de ſermone Domini in monte, lib.* 2. *c.* 29.

TEmerarium *h* iudicium plerumque nihil nocet ei, de quo temere iudicatur. Ei tamen, qui temere iudicat, ipſa temeritas neceſſe eſt vt noceat.

Cap. L. ¶ *Non obeſt homini iniuſta ſententia.*

Idem *ad Clerum Hipponenſem, epiſt.* 137.

QVid *i* obeſt homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, ſi de libro viuorum non eum delet iniqua conſcientia?

Cap. LI. *De eodem.*

Item *in libro contra Secundinum Manichæum, cap.* 1.

SEnti *k* de Auguſtino, quidquid libet: ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet.

Cap. LII. ¶ *Quos conſcientia iuſtificat, aliorum maledicta non timeant.*

Item Gregorius *Conſtantino Mediolanenſi Epiſcopo, l.* 6. *epiſt.* 14. *ſeu cap.* 178.

IN *l* cunctis, quæ in hac vita aduerſa proueniunt, ſola eſt, ſicut noſtis, omnipotentis Dei diſtrictio penſanda, atque ad cor ſemper proprium recurrendum, vt nullius nos ibi lingua implicet, vbi conſcientia non accuſat. Quem enim conſcientia defendit, & inter accuſationes liber eſt: & liber, vel ſine accuſatione eſſe non poteſt, ſi ſola, quæ interius addicit *m*, conſcientia accuſet. De veſtra igitur ſanctitate abſit à Chriſtianorum iudicio, ea quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicunque modulo ſuſpicionis adduci: quia ex ſacri eloquij teſtimonio tenemus, vt maiora mala 1, cùm forſitan dicuntur, niſi probata, credi non debeant, ſed probata citius vlciſci, & *infrà.* ¶ Hæc igitur dixi, vt nimiæ eſſe leuitatis oſtenderem, ſi quis mala grauia credere ſtudeat, quæ probari non poſſunt. Vnde ſanctitas veſtra debet mentem ſuam à maledicorum hominum rumoribus, atque obtrectatione diſiungere, & ſola, quæ æternæ vitæ ſunt, atque ad vtilitatem ſubditorum proficiunt, cogitare.

1 ¶ Maiora mala.] *Sic emendatum eſt ex Originali, & Nicolao. & ſæpe in hac Epiſtola repetitur,* mala grauia. *Antea legebatur,* mala maiorum.

Cap. LIII. ¶ *Fruſtra damnatur ab homine, quem Deus iuſtificat.*

Item Auguſtinus *in Pſal.* 36. *concione* 3. *ad verſ.* [*Nec damnabit eum.*]

ET *a* ſi ad tempus 1 damnaris ab homine, & dixit ſententiam Proconſul in Cyprianum, alia eſt ſella terrena, aliud tribunal cœlorum. Ab inferiore accepit ſententiam, à ſuperiore coronam.

1 ¶ Et ſi ad tempus.] *Apud B. Auguſtinum, de diuino iudicio agentem, ſic legitur.* Quando ergo ventum fuerit ad illud iudicium, non eum damnabit: & ſi ad tempus videtur damnari ab homine, & ſi dixit ſententiam.

Cap. LIV.

Idem *in Pſal.* 37. *ad verſ.* [*Quoniam in te ſperaui.*

CVſtodi *b* intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimit, cauſam tuam. Præualebit *c* in te falſum teſtimonium ſed apud homines. Nunquid apud Deum valebit, vbi cauſa tua dicenda eſt? Quando Deus iudex erit, alius teſtis, quàm conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem, & conſcientiam tuam noli timere, niſi cauſam tuam.

Cap. LV. ¶ *Non hominum linguas, ſed conſcientias curare debemus.*

Item Gregorius Papa *Palladio Presbytero, lib.* 8. *epiſt.* 45.

INter verba laudantium, ſiue vituperantium, ad mentem ſemper recurrendum eſt: & ſi in ea nō inuenitur bonum, quod de nobis *d* dicitur, magnam triſtitiam generare debet: & rurſum ſi in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam proſilire. Quid enim, ſi homines *e* laudent, & conſcientia nos accuſet? aut quæ debet eſſe triſtitia, ſi omnes accuſent, & ſola conſcientia liberos nos eſſe demonſtret? Habemus Paulum dicentem *f* [Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.] Iob *g* quoque dicit [Ecce in cœlo teſtis meus] Si ergo eſt nobis teſtis in cœlo, teſtis in corde, dimittamus ſtultos foris loqui, quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi quod in puluerem ſufflant atque in oculos ſuos terram excitant? vt vnde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant. Vocandi tamen etiam ſunt ipſi, aut tranquillè admonendi, eiſq; ſatisfieri modis omnibus debet: ſcientes, quid de Iudæis veritas dicit *h* [ne fortè ſcandalizemus eos.] Si autem ſatisfieri ſibi ex veritate noluerint, habes conſolationem, quam in ſancto Euangelio conſpicias. Cùm enim Domino dictum fuiſſet. [Scis *i*, quia Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt:] reſpondit *k* [Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum.] Paulus quoque Apoſtolus admonet, dicens *l*: [Si fieri poteſt, quod ex vobis

a *Sententia habetur aliqua ex parte in tomo Gelaſij de anathematis vinculo.* b *Iuo p.* 14. *c.* 8. c *l.* 3. *de natura boni. c.* 39. d *Iuo p.* 14. *c.* 9. e *impunè veſtra lectio.* f *Col.* 3. g *Iuo p.* 14. *c.* 5. *Pan. l.* 5. *c.* 83. h *Iuo p.* 14. *c.* 10. i *Poly. l.* 7. *tit.* 1. *Iuo p.* 14. *c.* 11. k *Iuo p.* 14. *c.* 12. l *Nicolaus epiſt.* 2. *ad Michaëlem Imper.* m *al.* audit

a *Iuo p.* 14. *c.* 13. b *Iuo p.* 14. *c.* 14. c *al.* præualuit. *Et in epiſt. Sixti III.* d *al.* vobis e *al.* omne. f 2. *Cor.* 1. g *Iob.* 16. h *Matth.* 17. i *Matth.* 17. k *Matth.* 15. l *Rom.* 12.

eſt,

eſt cum omnibus hominibus pacem habentes.) Dictucus quippe (Cum omnibus pacem habentes,) quia hoc difficile eſſe proſpexit, præmiſit, (ſi fieri poteſt.) Sed tamen adiunxit, quod poſſit fieri, cùm dixit (quod ex vobis eſt.) Quia ſi nos in mente charitatem erga odientes ſeruare cupimus, etſi illi nobiſcum pacem non habent, nos tamen cum illis ſine dubio habemus.

¶Quid enim.] *Addita ſunt nonnulla ex epiſtola B. Gregorij. & partim etiam Sixti tertij, in qua idem ferè repetitur. Hoc inter eos obſeruandum eſt, qui parati ſunt ſuſpicari, quod non vident, parati ſemper reprehēdere, nunquam imitari: apud alios autem conſcientia eſt neceſſaria nobis, fama illis.*

CAP. LVI. ¶ *Conſcientia nobis, & fama proximis eſt neceſſaria.*

Vnde Auguſtinus *lib. de bono viduit. c. 22.*

NOn *a* ſunt audiendi, ſiue viri ſancti, ſiue fœminæ, quando reprehenſa in aliquo negligentia ſua, per quam fit, vt in malam veniant ſuſpicionem, vnde ſuam vitam longè abeſſe ſciunt, dicunt ſibi coram Deo ſufficere conſcientiam: exiſtimationem hominum non ſolùm impudenter, verùm etiam crudeliter contemnentes, cùm occcidant *b* animas aliorum, ſiue blaſphemantium viam Dei, (quibus ſecundùm ſuam ſuſpicionem, quaſi turpis, quæ caſta eſt, diſplicet vita ſanctorum) ſiue etiam cum excuſatione imitantium, non quod vident, ſed quod putant. Proinde quiſquis à criminibus flagitiorum, atq; facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi benefacit: quiſquis autem etiã famam, & in alios miſericors eſt. Nobis.n. neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.

CAP. LVII. ¶ *Apud Deum maledicitur, qui moribus diſſonam profert ſententiam.*

Item Hieronymus *ſuper c epiſt. ad Philemonem*

SI *d* quis dixerit iuſtum iniuſtum, & iniuſtum iuſtum, abominabilis vterque apud Deum eſt. Similiter, qui ſanctum dicit eſſe non ſanctum, & rurſum non ſanctum aſſerit ſanctum, abominabilis apud Deum.

CAP LVIII. ¶ *Chriſtum violat, qui ſanctum non ſanctum, vel non ſanctum ſanctum eſſe crediderit.*

Idem *ibidem paulò ſuperius*

iv. SI quis hominem, qui ſanctus non eſt, ſanctum eſſe crediderit, & Dei eum iunxerit ſocietati, Chriſtum violat, cuius corporis omnes membra ſumus, *& infrà.* ¶ Omnes credentes, ſecundùm Apoſtolum *e.* Chriſti corpus efficiuntur. Qui in Chriſti corpore errat & labitur, aſſerēs membrum eius vel ſanctum eſſe, cùm non ſit, vel non ſanctum eſſe, cùm ſit, vide quali crimini obnoxius fiat. [Væ (ait Eſaias) *f* qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.] Dulce puto eſſe ſanctimoniam: amarum, quod ſanctimoniæ contrarium eſt.

CAP. LIX. ¶ *Æternum væ maledictionis inueniet qui bonos malos, & malos bonos dixerit.*

Item Eſaias, *cap. 5.*

VÆ *g* qui dicitis, malum bonum, & bonũ malum, ponentes tenebras lucem, & lucem teneras. *& paulò ſuperius.* ¶Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam: & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termino: & deſcendetunt fortes eius, & populus eius, & ſublimes, glorioſiq; eius ad eum: & incuruabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi ſublimium deprimentur: & exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus ſanctus ſanctificabitur in iuſtitia.

CAP. LX. *Ligandi, ſoluendique poteſtate ſe priuat, qui hanc iniuſtè exercet.*

Item Gregorius *homil. 26. in Euang.*

IPſe *a* ligandi atque ſoluendi poteſtate ſe priuat, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubiectorum moribus exercet.

CAP. LXI. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

IVdicare *b* de ſubditis dignè nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſua vel odia, vel gratiam ſequuntur.

CAP. LXII. ¶ *Non eſt vera præſentis abſolutio, niſi ſequatur arbitrium interni c iudicis.*

Idem *ibidem paulò inferiùr.*

TVnc vera eſt abſolutio præſidentis, cùm Interni *d* ſequitur arbitrium iudicis. Quòd benè quatriduani mortui reſuſcitatio illa ſignificat: quæ videlicet demonſtrat, quia prius mortuum Dominus ſuſcitauit, & viuificauit, dicens *e*: [Lazare veni foras] & poſtmodum is, qui viuens fuerat egreſſus, à diſcipulis eſt ſolutus, ſicut ſcriptum eſt.

CAP. LXIII. ¶ *Priuilegio meretur exui, qui eodem abutitur.*

Idem *in regeſto.*

PRiuilegium *f* omnino meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

In regeſto B Gregorij, ex quo citatur, non eſt inuentum. Habetur autem in epiſt. 2. Simplicij Papæ, cui etiã Nicolaus I in epiſt ad Hincmarum, cuius initium eſt. Epiſtola beatitudinis tuæ. *& Burchardus, & Iuo, & aliquot vetuſta Gratiani exemplaria tribuunt: ſuprà etiam diſt. 74. c. vbi S. nam priuilegium, citatur ex eodem Simplicio. Simile eſt quod B. Auguſtinus ſermone de tempore 247 ſcribit.* Iudicio enim legum, iure ab obtenta dignitate deiicitur, qui priuilegio ſibi conceſſo abutitur.

CAP. LXIV. ¶ *Is, in quem Canonica non fertur ſententia pœnam non debet ferre canonicam.*

Item Gregorius *Antonio Subdiacono, lib. 2. indict. 11. epiſt. 9.*

NOn debet is pœnam ſuſtinere canonicam, in cuius damnatione non eſt canonica prolata ſententia.

Ex his datur intelligi, quòd iniuſta ſententia nullum alligat apud Deum, nec apud Eccleſiam eius aliquis grauatur iniqua ſententia, ſicut ex g Gelaſij capite habetur. Non ergo ab eius communione abſtinendum eſt, nec ei ab officio ceſſandum, in quem cognoſcitur iniqua prolata ſententia. Cur ergo capitula Carthaginenſis, & Africani, atque aliorum Conciliorum, prohibent iniuſtè damnatum in communione recipi ante h iudicij examinationem? cur & illud in Concilio Moguntinenſi *ſtatutum eſt?* i

CAP. LXV. ¶ *Qui damnatur à Synodo, quomodò in ſecunda innocens reparetur.*

EPiſcopus *k*, Presbyter aut Diaconus à gradu ſuo iniuſtè deiectus, ſi in ſecunda Synodo innocens reperiatur *l*, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altari de manibus Epiſcoporum: ſi Epiſco-

a 12. q. 1. nolo, vt aliquis b *al. occidunt.* c *Ad locum, [Gratias ago Deo meo.]* d *Iuo p. 14. l. 6. Pann. l. 5. c. 85. Præner. 17. ſecundùm 70.* e *Roman. 12. 1. Corinth. 6.* f *Eſa. 5.* g *Eod. c.*

a *Infrà ead. plerunque. Polyc. l. 7. tit. 1. Iuo p. 14. c 3 Pann. l. 5. c. 79.* b *Iuo ibid. Pann. l. 5. c. 80.* c *al. æterni.* d *æterni.] Orig. ſuprà ead plerumque. Iuo ibid. Pann. l. 5. c. 18.* e *Ioann. 11.* f *Simplicius Papa epiſt. 1. Anſ. l. 5. c. 3. Burch. l. 1. c 29. Iuo par. 5. c. 149.* g *Supra ead. cui eſt.* h *Suprà ead. ſi Epiſcopus.) & (Placuit)* i *In Toletano IV c. 27.* k *Burc. l. 2. c. 92. Anſ. l. 8. c. 27. Polyc. l. 2. tit. 36. Iuo p. 5. c. 367. & p. 6. c. 237. Pann. l. 5. c. 80.* l *inueniatur.*

pus eſt orarium, annulum, & baculum: ſi presbyter, orarium, & planetam: ſi Diaconus, orarium, & albam; ſi Subdiaconus, patenam, & calicem Sic & reliqui gradus in reputatione ſua recipiant ea, quæ cùm ordinarentur, perceperant.

¶ *Hoc habetur in Concilio Toletano IV. c. 27. ex quo citant Iuo p. 7. c. 367. & Polycarpus l. 2. tit. 36. Idem tamen Iuo par. 6. c 237. & Burchardus tribuunt Concilio Moguntino: auctor autem Pannormiæ, & Moguntine, & Toletano.*

3. Pars. *Si ergo iniuſtè deiecti, nec etiam per Epiſcopos reparari poſſunt, niſi de manibus eorũ recipiant quæ amiſerant, quomodo ſua auctoritate cuiq; licet iniuſtè ligatis communicare, & eis, non petita abſolutione ſua celebrare officia, ſicut Gelaſius videtur ſentire? Ad hoc reſpondendum eſt quod ſententia aliquando eſt iniuſta ex animo proferentis, iuſta verò ex ordine & cauſa: aliquando eſt iuſta ex animo & cauſa, ſed non ex ordine: aliquando iuſta ex animo & ordine, ſed non ex cauſa. Cùm autem ex cauſa iniuſta fuerit, aliquando nullum in eo omnino, qui accuſatur delictum eſt, quod ſit damnatione dignum: aliquando non eſt in eo illud, ſupra quod fertur ſententia, ſed ex alio notandus eſt. Ex animo eſt iniuſta, cum aliquis ſeruata integritate iudiciarij ordinis in adulterum, vel in quemlibet criminoſum, non amore iuſtitiæ ſed liuore odij, vel pretio, aut fauore aduerſariorum inductus, ſententiam profert. Vnde Beda ſuper epiſtolam Iacobi ait. ¶ [Ira a enim viri iuſtitiam Dei non operatur:] quia qui iratus in aliquem ſententiam profert etſi ille quantum ad ſe, iuſtam reportet ſententiam: iſte tamen, qui non amore iuſtitiæ, ſed liuore odij in eum ſententiam dedit, iuſtitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.*

CAP. LXVI. ¶ *Sententia iuſtitiæ non eſt pro præmio ferenda.*

Item Gregorius.

QVi *b* rectè iudicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat; quia iuſtitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis malè vtuntur, qui iuſtè pro temporali lucro iudicant. Tales quippe ad veritatem, non iuſtitiæ defenſio, ſed amor præmij *c* prouocat: quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim à iuſtitię defenſione recedunt. Acceptio nummorum *d*, præuaricatio veritatis eſt. Vnde & pro iuſto dicitur. Qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitabit.

¶ *Apud B. Gregorium non eſt inuentum: ſed apud Iſidorum, l. 3. de ſumm. bon. cap. 58. quem citant Burchardus, & Beda in ſcintillis.*

CAP. LXVII. ¶ *In Præpoſitorum operibus ſibi totum ratio vindicat.*

Item Gregorius *lib. 8. epiſt. 12. ad Guidiſcalcum.*

ILla *e* Præpoſitorum ſollicitudo vtilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vindicat. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quidquam agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem m ns redeat. Nam commotionis tempore iuſtum omne *f* putat quod fecerit.

CAP. LXVIII. ¶ *Grauiter delinquit, qui ex ira ſententiam profert.*

Item Ambroſius *libro de ſancto Ioſeph, c. 13.*

IRa ſæpe etiam innocentes in crimen abducit: quia dum iuſto amplius iraſcimur, & volumus alienũ coërcere peccatum, grauiora peccata committimus. Ideo Apoſtolus *g* ait. [Non vos ipſos vindicate chariſſimi: ſed date locum iræ, hoc eſt, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Vnde Dominus *h* IESVS dimittens, ad Euangelizandum diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga, id eſt, vt & incentiua litis, & inſtrumenta eriperet vltionis.

a *Mutatis verbis, ſed ſalua ſententia. Iac. 1.* b *Iſidorus ſententiarum de ſummo bono lib 3. c. 58. Beda in ſcintillis. c. 71. Burch. lib. 16. cap. 28.* c *al. pecuniæ.* d *al. munerum. Eſa. 33.* e *Burch. l. 15. c. 29. Iuo p. 16. c. 30.* f *al. ira.* g *Rom. 12.* h *Luc. 9.*

CAP. LXIX. ¶ *Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum eſt.*

CVm apud Theſſalonicam ſeditione exorta, quidam vir ex militaribus impetu fuiſſet populi furentis extinctus, Theodoſius repentini nuncij atrocitate ſuccenſus, ad ludos Circenſes inuitari populum, eique ex improuiſo circumfundi milites, atque obtruncari paſſim vt quiſque occurriſſet, gladio iubet, & vindictam dari, non crimini, ſed furori: ob hoc, cùm à ſacerdotibus Italiæ argueretur, agnouit delictum, culpámque cum lacrymis profeſſus, publicam pœnitentiam in conſpectu totius Eccleſiæ egit *a*, & in hoc ſibi tempus aſcriptum abſque regali faſtigio patienter impleuit Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adiecit. Lege ſanxit in poſterum, vt ſententiæ principum ſuper animaduerſione prolatæ, in diem vigeſimum ab executoribus differrentur, quò locus miſericordiæ, vel, ſi res tuliſſet, pœnitentiæ non periret.

CAP. LXX. ¶ *In dictandis ſententiis rectores nullo furore ducantur.*

Item ex b *dictis Gregorij.*

SVmmoperè *c* præcauere debent rectores Eccleſiarum, & qui publica iudicia exercent, vt in dictandis ſententiis nullatenus leuitate, aut furore ducti ſint præcipites, ſed cauſis prius diligenter ventilatis. cùm res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc diuina, & humana lex reſoluatur *d* & tunc ſecundum quod ibi conſtitutum eſt, remota perſonarum acceptatione, definitiua proferatur ſententia. Hinc eſt, quòd Moyſes *e* querelas populi ſemper ad Dominum tabernaculum ingreſſus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat, iudicia proponebat: nimirum nos inſtruens, vt non ex corde noſtro, ſed ex præcepto diuino cõdemnationis, vel iuſtificationis ſententiam proferamus.

¶ *De non præcipitanda ſententia, leguntur nonnulla apud Gregorium, lib. 19. Mor. cap. 23 ad ea verba Iob,* Cauſam, quam neſciebam diligentiſſimè inueſtigabam, & lib. 12. *regeſt. epiſt. 26. & alibi.*

CAP. LXXI. ¶ *Iuſtum iudicium vendi non poteſt.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium epiſt. 54.*

NOn *f* licet iudici vendere iuſtum iudicium, etſi licet aduocato vendere iuſtum patrocinium: & iuriſconſulto rectum conſilium.

¶ *Propria verba B. Auguſtini referuntur infrà, 14. q. 5. c. fin. verſic. ſed non ideo.*

CAP. LXXII. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *lib. 3. de ſummo bono, c. 58.*

PAuper *g* dum non habet quod offerat, non ſolùm audire contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur Citò violatur auro iu .itia, nullamque reus pertimeſcit culpam quam redimere nummis exiſtimat.

Huic itaq; ſententiæ, quæ non amore iuſtitiæ, ſed ex alia qualibet cauſa fertur in quenquam, humiliter obediendũ eſt.

CAP. LXXIII. ¶ *Non recipiantur ab aliis, qui ſuorum Epiſcoporum contrahunt offenſam.*

Vnde in Nicæno *h* Concilio, *c. 5.*

SEruetur *i* iſta ſententia, vt hi, qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiratur ſanè, ſi forte ex aliqua indignatione *k* animi aut

a *al. exegit.* b *al Gregorius.* c *Burch. l. 16. c. 1. Anſe. l. 13. c. 25.* d *reuoluitur.* e *Exod. 33.* f *ſupra 14. q 5. c. fin. Iſid. ibid. cap. 59.* g *Burch. l. 16. c. 82.* h *Et in Aquiſgr. cap. 42.* i *Burch. l. 11. c. 39. Iuo p. 14. cap. 100. Polyc. l. 7. tit 1.* k μικροψυχία.

ſonici

contentione, aut qualibet tali commotione a Epiſcopi ſui abſteoti b ſint. & infrà. ¶ Vt ita demum hi qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſas meritò contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati, ſimiliter habeantur, quouſque Epiſcopo 1 ſuo viſum fuerit humaniorem circa eos ferre ſententiam.

1 ¶ Epiſcopo ſuo.] *In priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori, & huic valdè ſimilis eſt, legitur,* quouſque in communi, vel ipſi Epiſcopo ſuo: *nec multò aliter in altera vulgata verſione. Græcè eſt,* μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ, *id eſt,* quouſque communi Epiſcoporum videatur.

Item ſententia eſt iniuſta ex ordine, quando non ſeruato iudiciali ordine, quilibet pro ſua culpa damnatur.

CAP. LXXIV. ¶ *Res dubia non definiatur certa ſententia.*

Vnde Gregorius *ſcribit Conſtantio Mediolanenſi Epiſcopo, lib. 8. epiſt. 30.*

GRaue ſatis eſt, & indecens, vt in re dubia certa detur c ſententia.

CAP. LXXV. ¶ *Non credantur, quæ certis indiciis non demonſtrantur.*

Item Auguſtinus *in libro de pœnitentia,* d c. 1.

QVamuis e vera ſint quædam, non tamen iudici ſunt f credenda, niſi certis iudiciis demonſtrentur.

CAP. LXXVI. ¶ *Antequam examinentur, aliqui non iudicentur.*

Item Damaſus Papa *epiſtola ſexta.*

EOrum, g qui accuſantur, cauſas diſcutere non licet, priuſquam canonicè vocati ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter, h & intelligat quæ ei obiiciuntur. Quod bene, & per ſapientiam i Salomonis 1 dicitur: [Antequam ſcruteris, ne reprehendas, Intellige prius, & tunc increpa. Antequam audieris, ne reſpondeas.] Et licet apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio, veruntamen oportet ab his, qui dati k ſunt ad eorum examinationem, ordinem ſeruari.

1 ¶ Salomonis.] *Citat librum ſapientiæ Sirach, id eſt, Eccleſiaſticum, nomine Salomonis. Et ſic citatur etiam à B. Gregorio, 1 q. non eſt putanda, & à Cypriano lib. 3. ad Quirinum, c. 20. & à Clemente Alexandrino Stromatum lib. 7. & ab Origene hom. 18. in Numeros, & Hilario in pſal. 67. & ab aliis Patribus: cuius rei rationem reddidit B. Auguſtinus, l. 2. de doct. Chriſtiana, c. 8. & alibi.*

CAP. LXXVII. ¶ *Qui falſum de alio profert, & is qui crimina credit, vterque eſt reus.*

Item ex octaua Synodo.

NOn l ſolùm ille reus eſt, qui falſum de alio profert, ſed & is, qui aurem citò criminibus præbet.

¶ *De hac inſcriptione octaua Synodi, notatum eſt ſup. eadem q. 3. c. ſi quis frater.*

6 pars. *Cùm ergo ſententia ex ordine iniuſta eſt, nec tunc ab ea recedendum eſt: quinetiam antequam ſententia daretur in eum, pro qualitate reatus ſui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando, vt adulter ſententiam pro ſacrilegio reportet, cuius reatum in conſcientia non habet. Hæc ſententia etſi iniuſta ſit, quia non eſt in eo crimen ſuper quod lata eſt ſententia, tamen iuſtè ab eo reportata eſt, quia ex reatu adulterii iam diu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gregorii* m *[Sententia paſtoris, &c.] iuſtam ſententiam vocat, quando crimen ſubeſt, ſuper quod fertur: iniuſtam, quando illud non ſubeſt. quæ tamen timenda. vel ſeruanda eſt, quia ex alio iam dudum damnandus erat. Vnde cum permiſiſſet Gregorius,* a *[Vtrum iuſtè an iniuſtè obliget Paſtor, Paſtoris tamẽ ſententia gregi timenda eſt] ſubſecutus adiecit. [Ne is, qui ſubeſt, & cũ iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autẽ qui ſub manu Paſtoris eſt, ligari timeat vel iniuſtè, nec Paſtoris ſui iudicium temere reprehendat: ne, etſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ nõ erat, fiat.] ¶ Aliquando nullum ſubeſt crimen, & tamen vel odio iudicis, vel factione inimicorum oppoſitum ſibi ſententiam damnationis in ſe excipit.*

CAP. LXXVIII. ¶ *Quot modis humanum iudicium peruertitur.*

Vnde Gregorius *ait.*

QVatuor modis peruertitur humanum iudicium: timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pertimeſcimus: cupiditate dum præmio animum b alicuius corrumpimus: odio, dum contra quemlibet aduerſarium c molimur: amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus.

¶ *Apud Gregorium non eſt inuentum: ſed apud Iſidorum (quem citat Burchardus) & paulò etiam plenius: & ſequitur nonnullis interiectis poſt caput qui rectè ſup. ea.*

Quàm verò graue ſit odio, vel amicitia, vel metu, vel munere, vel quolibet modo iudicium peruertere, teſtatur. Hieronymus *in* d *Amos, c. 6. dicens.*

CAP. LXXIX. ¶ *De iis, qui aliquo modo iudicium peruertunt.*

QVicunque aut conſanguinitate, aut amicitia, & econtrario vel hoſtili odio, vel inimicitiis in iudicando ducitur, peruertit iudicium Chriſti, qui eſt iuſtitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

CAP. LXXX. ¶ *De iis, qui metu poteſtatis veritatem occultant.*

Item Auguſtinus *ad Caſulanum.*

QVisquis e metu cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat: iram Dei ſuper ſe prouocat: quia magis timet hominem, quàm Deum. *& poſt pauca.* ¶ Vterque f reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

¶ *Caput hoc non eſt inuentum apud B. Auguſtinum, cuius poſteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Auguſtini. Simillima leguntur in eodem lib. tertio. c. 59.*

CAP. LXXXI. ¶ *De eodem.*

Item.

iij. NEmo peritorum, aut prudentium putet, quod minus ſit periculum in verbis, lingua mentiendo, quàm manibus ſanguinem fundendo. Melius eſt autem pro veritate pati ſupplicium quàm pro adulatione recipere beneficium.

CAP. LXXXII. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa II. *epiſt. 1. Benigno Archiepiſcopo.*

VNicuique prouidendum eſt, ne aliquem iniuſtè perſequatur, iudicet, vel puniat: ne Ieſum perſequatur, iudicet, vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falſum teſtimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur.

a ἀηδία. b *al. excommunicati.* ἀποσυνάγωγοι. c *al dicatur.* d *al. pœnitentiæ medicina.* e *Iuo p. 5. c. 247. Pann l. 4. c. 114.* f *facile ſunt. Orig. Aliquot verbis mutatis.* g *Anſ. l. 3. c. 51* h *al. veritatem.* i *Eccleſ. 1. ſecundum, 70.* k *al. deputati* l *Iſidorus l. 3. de ſum. bono c. 59.* m *Sup. ea. c. 1.*

a *Hom. 26. in Euan. Iſidorus l. 3. de ſum. bono. c. 48. Burch. lib. 16. c. 28.* b *al. muneris alicuius corrumpitur.] Iſido.* c *al. aduerſa.* d *Similia apud Iſidorum eo. l. 3. c. 57. & apud B. Hier. in Amos, c. 6. ad illud. [Quoniam conuertiſtis in amaritudinem.]* e *Deuſdedit p. 1. Burch. l. 16. c. 16.* f *Extra de crim. falſi, cap. 1.*

CAP.

CAP. LXXXIII. ¶ *Qui falſum teſtimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant ſceleris participes ſunt.*

Vnde Beda *ad* a *c.14. Marci.*

ABiit *b* Iudas ad ſummos Sacerdotes,& conſtituerunt ei pecuniam ſe daturos.] ¶ Multi hodie ſcelus Iudæ,quia Dominum ac magiſtrum, Deúmque ſuum pecunia vendiderint,velut immane, & neſarium exhorrent : nec tamen cauent. Nam cùm pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profectò, quia veritatem pro pecunia negant,Deum pecunia vendunt.Ipſe enim dixit:*c* Ego ſum veritas.) Cum ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant,Deum produnt : quia Deus *d* charitas eſt. Qui ergo charitatis & veritatis iuſſa ſpernunt , Deum vtique,qui charitas eſt,& veritas, produnt :maximè cùm non infirmitate , vel ignorantia peccant , ſed in ſimilitudinem Iudæ quærunt *e* opportunitatem , qualiter arbitris abſentibus, mendacio veritatem,virtutem crimine mutent.

CAP. LXXXIV. ¶ *Chriſtum negat qui peruerſis ſe ſocium facit.*

Item Hieronymus *in epiſtolam ad Titum,* c.1. *in extremo.*

EXiſtimant quidam in eo tantum Chriſtum negari , ſi in perſecutione quis à gentilibus comprehẽſus, ſe renuerit eſſe Chriſtianum. Sed ecce Apoſtolus *f* omnibus , quæ peruerſa ſunt,factis, Deum aſſerit denegari. Chriſtus ſapientia eſt,iuſtitia,veritas,ſanctitas fortitudo.Negatur per inſipientiam ſapientia,per iniquitatem iuſtitia, per mendacium veritas,per turpitudinem ſanctitas,per imbecillitatem animi, fortitudo Et quotieſcumque vincimur à vitiis atque peccatis, toties Deum negamus : & è contrario, quoties bene quid agimus , Deum confitemur. Nec arbitrandum eſt in *g* die iudicij,illos tantum à Dei filio denegandos,qui in martyrio Chriſtum denegarunt,ſed *h* & illos omnes , quorum opere,vel ſermone,vel cogitatione Chriſtus negatus negat, vel confeſſus confitetur. De hac puto confeſſione, & diſcipulis præcepit . dicens. *i* (Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria , & vſque ad extremum terræ.)

CAP.LXXXV. ¶ *Qui Chriſtianum ſe negat , Chriſtum negare conuincitur.*

Item Auguſtinus *tract.*113. *ad cap.*18. *Ioannis.*

§. NOn ſolùm abnegat Chriſtum , qui *k* dicit eum non eſſe Chriſtum : ſed ille etiam, qui cùm ſit , negat ſe eſſe Chriſtianum. Dominus *l* enim non ait Petro , diſcipulum meum (te negabis , ſed (me negabis.) Negauit ergo ipſum, cùm negauit eſſe eius diſcipulum Quid autem aliud iſto modo , quàm ſe negauit eſſe Chriſtianum ? *Item* 1. *tract.66.* Timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita eſt confiteri Chriſtum , tanta mors eſt negare Chriſtum. An Apoſtolus Petrus (ſicut eum quidam fauore peruerſo excuſare nituntur) Chriſtum non negauit , quia interrogatus ab ancilla , hominem ſe neſcire reſpondit ?

1 Item) *In duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus hoc eſt aliud caput , & rubricam habet,* De eodem. *eſt enim ex tract.66. in Ioan.*

CAP. LXXXVI. ¶ *Veritatem prodit , non ſolùm qui pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam qui veritatem non liberè prædicat.*

Item Ioannes Chryſoſtomus, (*id eſt auctor operis imperfecti , in Matth hom.* 5.

NOlite *a* timere eos , qui occidunt corpus :) ne forte propter timorem mortis non liberè dicatis quod audiſtis , nec fiducialiter prædicetis omnibus , quod in aure ſoli audiſtis Sic ergo ex his verbis oſtenditur, quòd non ſolùm ille proditor eſt veritatis , qui tranſgrediens veritatem , palam pro veritate mendacium loquitur : ſed etiam ille qui non liberè veritatem pronunciat,quam liberè pronuntiare oportet, aut non liberè veritatem defendit , quam liberè defendere conuenit,proditor eſt veritatis. Nam ſicut ſacerdos debitor eſt , vt veritatem, quam audiuit à Deo, liberè prædicet ; ſic laicus debitor eſt,vt veritatem quam audiuit quidem à ſacerdotibus probatam in Scripturis , defendat fiducialiter. Quod ſi non fecerit , proditor eſt veritatis. [Corde c enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.]

Hæc ſententia potius iudicem lædit , quam eum, in quem temerè fertur.

CAP. LXXXVII. ¶ *Iniuſtè aliquem anathematizans, ſibi non aliis nocet.*

Vnde Auguſtinus *ait.*

ILlud c planè non temerè dixerim quòd ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus iniuſtè. potius ei oberit,qui facit,quàm qui hanc patitur iniuriam.Spiritus enim ſanctus habitans in ſanctis, per quem quiſque ligatur, aut ſoluitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas *d* in cordibus noſtris , quæ non agit perperam. Pax 1 Eccleſiæ *e* dimittit peccata, & ab Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata , non ſecundum arbitrium hominum, ſed ſecundùm arbitrium Dei. Petra enim tenet , petra dimittit : columba tenet,columba dimittit: vnitas tenet,vnitas dimittit.

1 ¶ Pax.) *Hæc pars (nam ſuperior non eſt inuenta apud B. Auguſtinum)ex ipſo eſt emendata, & nonnihil aucta.*

Item Salomon f (*ſicut auis in incertum volans, & paſſer quolibet vadens : ſic maledictum fruſtra prolatum,venit ſuper eum, qui miſit illud.*)

CAP. LXXXVIII. ¶ *Cuius vita officio non congruit, alios ligatus ſoluit.*

Item Gregorius Papa *hom.26.in Euangelia.*

PLerumque contingit vt hic iudicis *g* locum teneat, cuius ad locum vita minimè concordat : ac proinde ſæpe agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſoluat, ſæpe in ſoluendis , ac ligandis ſubditis ſuæ voluntatis motus,non autem cauſarum merita ſequatur.Vnde fit,vt ipſe *h* ligãdi,*i* aut ſoluendi poteſtate ſe priuet.*& infra.*¶ Sæpe fit, vt erga quemlibet proximũ odio , vel gratia moueatur paſtor Iudicare *k* autem dignè de ſubditis,&c.Vnde rectè per Prophetam *l* dicitur. (Mortificabant animas,quæ non moriebantur, & viuificabant animas, quæ non viuunt.) Non morientem quippe mortificat , qui iuſtum damnat : & non victurum viuificare nititur, qui reum à ſupplicio abſoluere conatur. Cauſæ ergo penſandæ ſunt, & tunc ligandi, atque ſoluendi poteſtas exercenda. Videndum eſt,quæ culpa præ-

a *Et ad* c.26. *Matth.* b *Mar.*14.*Matth.*26. c *Ioan.*14. d 1.*Ioan.*4. e *Matth.*26. f *Tit.*1. g *Matth.*10, h *al. ſed per omnia opera, ſermones,cogitationes* Chriſtus *vel negatus, &c.* i *Actor.*1. k *Luc.*22. l *Luc.*11.

a *Matth.*10. b *Rom.*10. c *Arſ.l.*12.*c.*67.*Poly.l.*7.*tit.*1. *ſine authoris nomine.* d *Rom.*5. e *Aug de baptiſmo contra Donatiſtas,l.*3.*c.*18. f *Prou.*26 *ſed paulo aliter.* g *al. iudicij. Iuo p.*14.*c.*3.*Pan.l.*5.*c.*78.79.*&* 80. h *al. hac ipſa.* i *Supra cad.ipſe ligandi,* k *ſupra ead.iudicare.* l *Ezech.*13.

cessit

ceſſit *a* & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſoluat. Tunc *b* enim vera eſt abſolutio, &c *& infrà.* ¶ Ex qua conſideratione intuendum eſt quod illos nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſoluere.quos auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam viuificare.*& infrà.*¶Veniat itaque foras mortuus, id eſt, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras ſoluant diſcipuli: vt Paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. ¶Hæc de ſolutionis ordine breuiter dixerim,vt ſub magno moderamine paſtores Eccleſiæ, vel ſoluere ſtudeant, vel ligare.

CAP. LXXXIX. ¶ *Viribus caret ſententia iniuſte prolata.*
Item Calixtus Papa *epiſt.1.ad Benedictum Epiſcopum.*

INiuſtum *c* iudicium & definitio iniuſta, regio metu, aut iuſſu,aut cuiuſcumque Epiſcopi, aut potentis à iudicibus ordinata,vel acta non valet. ¶Homini religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere malè loquendo, niſi etiam eas extinguere bene loquendo ſtuduerit. ¶ Melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio.

CAP. XC. ¶*Præmium meretur, qui iniuſtè maledicitur.*
Item Auguſtinus *ſuper Pſal.111. ad verſ. [Faciens miſericordias Dominus.]*

QVi iuſtus eſt, & iniuſtè maledicitur, præmium illi redditur

Hic etſi,vt dictum eſt,non teneatur ligatus apud Deum, ſententiæ parere debet:ne ex ſuperbia ligetur,qui prius ex puritate conſcientiæ abſolutus tenebatur.

7. pars. *Idem eſt, quando contra æquitatem ſententia fertur,veluti quando ſubditi non poſſunt cogi ad malum.ſcientes obedientiã non eſſe ſeruandam Prælatis in rebus illicitis.*

CAP. XCI. ¶ *Non eſt obediendum Epiſcopo:qui pro hæreticis Miſſam canere iubet.*
Vnde Eutychianus 1 Papa *ait.*

SI *d* quis, Epiſcopus aut Abbas Presbytero, aut monacho ſuo iuſſerit, Miſſas pro hæreticis 2 cantare, non licet, & non expedit obedire eis.

1 ¶ Eutychianus.] *Burchardus & Iuo referunt ex Eutychiano ſimul caput hoc,&c.ſi quis.24.q.1. quod tamen Gratianus citat ex Iulio.*

2 ¶ Hæreticis,] *Cæteri collectores addunt,*mortuis, *quam vocem hic auctor gloſſæ ſupplenit.*

CAP. XCII. ¶ *Præceptis non obedire multoties expedit.*
Item Auguſtinus.

NOn *e* ſemper malum eſt non obedire præcepto: cùm enim Dominus iubet ea, quæ ſunt contraria Deo, tunc ei obediendum non eo.

¶ *Huius capitis partim verba ipſa, partim ſententia habentur apud B. Ambroſium, lib. de Paradiſo, c.6.*

CAP. XCIII. ¶ *De eodem.*
Item Hieronymus *in epiſt.ad Titum,* 1. *c* 2.*ver.* [*Serui dominis ſuis ſubditi ſint.*]

SI dominus ea iubet,quæ non ſunt aduerſa Scripturis ſanctis ſubiiciatur ſeruus domino. Si verò contraria præcipit, magis obediat ſpiritui,quàm corporis domino.*& infrà c.3.* ¶Si bonum eſt,quod præcipit Imperator, & Præſes iubentis obſequere voluntati:ſi verò malum,reſponde ei illud de Actibus Apoſtolorum *a* [Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.] Hoc ipſum & de ſeruis intelligamus apud dominos, & de vxoribus apud viros, & de filiis apud parentes,quòd in illis tantùm debeant dominis,viris,parentibus eſſe ſubiecti,quæ contra Dei mandata non veniunt.

1 1 Titum.]*Sic emendatum ex Polycarpo, cùm antea citaretur,*ad Epheſios.*emendato etiam, & nonnihil locupletato ipſo capite ex Originali.*

CAP. XCIV. *Non ſunt audiendi, qui contra Deum aliquid iubent.*
Idem Ambroſius.

IVlianus *b* Imperator, quamuis eſſet apoſtata habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites:quibus cùm diceba, producite aciem pro defenſione reipublicæ,obediebant ei.Cùm autem diceret eis, producite arma in Chriſtianos, tunc agnoſcebant Imperatorem cœli.

¶*Infrà eadem c.*Imperatores §. Iulianus,*habetur hæc ſententia: fortaſſeque ex eo loco mutatis verbis, confectum eſt hoc capitulum.*

CAP. XCV. ¶*Non iubet aliqaid iniuſtum,qui Deum timere probatur.*
Item Fabianus Papa,*epiſt.2.omnibus Epiſcopis.*

QVi omnipotentem Deum metuit, nec contra Euangelium, nec contra Apoſtolos,nec contra Prophetas, vel ſanctorum Patrum inſtituta aliquid vllo modo agere conſentit.

CAP. XCVI. ¶*Et qui peccat,& qui peccanti conſentit,vterque reus eſt.*
Item Nicolaus Papa *Lothario Regi.*

ITa *e* corporis tui cedere motibus conſenſiſti. & relaxatis voluptatum habenis temetipſum in lacum miſeriæ, & in lutum fæcis prohibitum deiceciſti, vt qui poſitus fueras ad gubernationem populorum, effectus ſis ruina multorum. Probat hocThiegualdi,*d* & Guntharij dudum Epiſcoporum legitimus caſus: qui pro eo, quòd te minimè competenter erudierunt, quinimmò quia præuaricationem tuam tegere argumentis ſuis, & ſub quadam iuſtitiæ ſpecie fucatis quibuſdam exquiſitis inuentionibus æquitatem obruere ſtuduerunt, noſtra ſunt Apoſtolica depoſiti auctoritate, & ab omni Epiſcopatus regimine regulariter ſequeſtrati.

CAP. XCVII. ¶*De eodem.*
Item Auguſtinus *ſerm.6.de verbis Domini.*

QVi *e* reſiſtit poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit. Sed quid *f* ſi illud iubeat,quod non debeas facere?Hinc ſanè contemne poteſtatem, timendo poteſtatem. Ipſos humanarum legum *g* gradus aduertite. Si aliquid iuſſerit curator, nonne faciendum eſt,tamen ſi cõtra Proconſul *h* iubeat,non vtiq; contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſeruire. Nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prælata eſt. Rurſus ſi aliquid ipſe Proconſul iubeat, & aliud iubeat Imperator, numquid dubitatur illo contempto,illi eſſe ſeruiendum?Ergo ſi aliud Imperator, & aliud Deus, quid iudicatis? Solue tributum: eſto mihi in obſequium: rectè, ſed non in idolio. In Idolio prohibet. Quis prohibet? Maior poteſtas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic iam tibi aſſumenda eſt fides tua tanquam *i* ſcutum,in quo poſſis omnia ignita iacula inimici extinguere

¶ *Emendatum & locupletatum eſt caput hoc ex ipſo Originali.*

CAP. XCVIII. ¶*De eodem.*
Item *Donatiſtis, epiſt.* 66.

IMperatores, *k* ſi in errore eſſent, (quod abſit) pro errore ſuo contra veritatem leges darent, per quas iuſti

a *Abeſt ab Orig.* b *ſup ead. tunc vera.* c 25.*q.1. omne* §.*iniuſtum.ex Marcellino,in c.Hadr.c.78.ea l.5.c.251.Bur.* 15.*c.8.Anſ.l.3.c.84.Iuo p.5.c.235.& p.16.c.9.* d *Poly.l.7. tit.5.Burch.l.19.c.105.Iuo p.15.c.117.* e *Anſ.l.13.c.26.Poly.l.1.tit.vlt.*

a *Act.5.* b *Infra,ea.Imperatores §.Iulianus.* c *Iuo p.8. c.227.Pſal.39.* d *Sup.ea.Teugaldum.* e *Beda Rom.11. Poly.l.2.tit.27.Rom.3.* f *ſed ſi ori.* g *al.verum.* h *al.Proconſulem.* i *Epheſ.6.* k *Sup.diſt.9.c.1. Poly.ibid.*

& proba

& probarentur & coronarentur, non faciendo quod illi iuberent, quia Deus prohiberet. Sicut iuſſerat Nabuchodonoſor *a*, vt aurea ſtatua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt. Quando autem Imperatores veritatem tenẽt, pro ipſa contra errorem iubent. Quod quiſquis contempſerit, ipſe ſibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum ſortem *b* non habebit, quia hoc facere noluit, quod ei per cor Regis ipſa veritas iuſſit: ſicut ipſe Nabuchodonoſor poſteà miraculo ſalutis trium puerorum commotus, atque mutatus, pro veritate contra errorem edictum propoſuit, vt quicumque blaſphemarent Deum Sidrac, Miſac, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in diſperſionem. Et non vultis, vt aliquid tale contra vos iubeant Imperatores Chriſtiani, cùm ſciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Chriſtum exſufflari? *Idem in Pſalmis*.c. ¶ Iulianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant, niſi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat, vt idola colerẽt, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciẽ, contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali: & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.

Cap. XCIX. ¶ *Per obedientiam bonum deſerere, malum verò numquam facere licet.*

Item Gregorius, c.12.*lib*.35.*in Iob.*

Qvid ergo mirum, ſi homo peccator ſe obedientiæ in præſentis vitæ breuitate ſubiicit, quando hanc mediator Dei & hominum tenuit, tenendam præcepit, & cum obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum verò eſt, quòd numquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti. Neq; enim in Paradiſo arbor mala extitit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit: ſed vt melius per obedientiæ meritum homo bene conditus creſceret, dignum fuerat, vt hunc, etiam à bono prohiberet, quatenùs tantò verius hoc, quod ageret, virtus eſſet, quantò & à bono ceſſans auctori ſuo ſe ſubditum humilius exhiberet.

1 ¶Tenuit, & tenendam præcepit.] *Hæc abſunt à pleriſque manuſcriptis, & ab Originali. Simile quiddam legitur apud B. Auguſtinum, ſerm.5. ad fratres in eremo.* Nec mirum inquit, ſi nos peccatores obedientię ſubiicimur, quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte non deſeruit, & ei ſe ſubiecit, qui per omnia erat patri æqualis.

Cap. C. ¶ *Apud Deum maledicitur, qui peccantibus conſentit.*

Item Iſidorus.

Qvi *d* conſentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima. Hinc etiam quidam ſanctiſſimus Pater ait. Si quis peccantem defendit, acrius quàm ille, qui peccauit, coërceatur. Hinc & alius Pater ait. Si quis alterius errori conſenſerit, & illi conſilium dederit, vt ſe tardius humiliet, ſciat ſe cum illo ſimili modo iudicandum culpabilem.

¶*Prima pars huius capituli vſque ad vocem*, ſeueriſſima, *habetur in regula B. Pachomij, Romæ edita. Totum verò extat apud Smaragdum in expoſitione regulæ B. Benedicti. c. 69. Citat autem Baſilium, quemadmodum & Burchardus, & Iuo: & ſenſus eſt in regulis ipſius Baſilij breuioribus, regula ſeptima.*

Cap. CI. ¶ *Non eſt obediendum, quod contra Deum præcipitur.*

Item Iſidorus.

Si is, qui præeſt, fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitum eſt, facere iuſſerit, vel, quod præceptum eſt, præterierit, aut præterire mandauerit, ſancti Pauli *a* Apoſtoli ſententia ei ingerenda eſt, dicentis. [Etiamſi nos, aut Angelus de cœlo euangelizauerit vobis, præterquam quod vobis euangelizauimus, anathema ſit.] *Idem*. [Si quis 1 prohibet vobis, quod à Domino præceptum eſt, vel rurſus impecat fieri, quod Dominus prohibet, execrabilis ſit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem*. ¶Is, qui præeſt, ſi præter voluntatem Dei, vel præter quod in ſanctis Scripturis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tamquam falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur.

¶ *In regulis breuioribus B. Baſilij, c.114. & 303. ſimillima leguntur hiſce omnibus, quæ in hoc capite continentur.*

1 ¶Si quis prohibet.] *In lib. B. Baſilij de inſtitutis Monachorum. Rufino interprete fere eadem habentur, c.4. quemadmodum vltimus verſ.* is qui præeſt. *ibid. c.16.*

Cùm ergo ſubditi excommunicantur ideo, quia ad malum cogi non poſſunt, tunc ſententiæ non eſt obediendum: quia iuxta illud Gelaſij b [*Nec apud Deum, nec apud Eccleſiam eius, quemquam grauat iniqua ſententia.*]

8. §s. *Quòd autem ſuprà, communicantes excommunicatis de Eccleſia abiici iubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum eſt.*

Cap. CII. ¶ *De his qui cum excommunicatis communicant.*

Vnde Nicolaus Papa *Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo.*

Excellentiſſimus *c* Rex Carolus Apoſtolatum noſtrum conſuluit, qui agendum ſit de his, qui communicãt, cum his, qui cum Engeltrude *d* ſæpè damnata fœmina communicant: quoniam eam cum communicatoribus ſuis, & fautoribus pari vinculo anathematis conſtat eſſe adſtrictam. Quapropter nunc beatitudini tuæ iniungimus, vt ſuper hoc noſtra auctoritate fretus, curam de his ſumere ſtudeas: quia docta diuinitùs ſanctitas tua valdè nouit, aliud eſſe ex neceſſitate, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex ſtudio delinquitur, iſtudque poſterius duobus prioribus diſtrictius eſſe puniendum: idcirco ſolerter inuigilet, & cauta diſcretione ſingulorum modos diiudicet: quatenùs qui ex neceſſitate, aut ignorantia delinquunt, auctoritate noſtra per te abſoluantur: ſi tamen ipſa eorum ignorantia, vel neceſſitas vera, & non ſimulata, vel non ex voluntate proceſſerit, quia vt bene noſti, plerique ſunt, qui poſſunt quidem, ſed nolunt recta noſſe. Vnde Pſalmiſta *e* de huiuſmodi [Noluit, inquit, intelligere, vt bene ageret.] Illos autem qui ſtudio ſuo obligantur, & contemptu interdicta noſtra poſtponunt, non niſi digna ſatisfactione præueniente volumus à te prorſus abſolui.

Cap. CIII. ¶ *De iis, qui ſine culpa excommunicatis communicant.*

Item Gregorius VII. *lib*.5. *Regeſti in Concilio Romæ habito.*

Qvoniam *f* multos peccatis noſtris exigentibus pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim etiam neceſſitate, deuicti miſericordia, anathematis ſententiam ad tempus, prout poſſumus, opportunè temperamus. Apoſtolica itaque au-

a *Daniel*.3. b *al frontem* c *In Pſal*.124.*ad ver. Quoniam non derelinquis.*] *Beda ad Eph*.6. d *Smaragdus c*.69. *Anſl*.12.c.5. *Burch.l*.11.c.46. *Iuo p*.14.c.124.

a *Gal*.5. b *Supra cap. cui eſt illata* c *Iuo p*.10.c.46. *Pann.l*.5.c.106. d *B.Greg.l*.34..*mor.cap*.16. e *Pſal*.35. f *Iuo p*.14.c.43. *Pann.l*.5.c.125.

ctoritate

ctoritate ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus: videlicet vxores, liberos, ſeruos, ancillas ſeu mancipia, necnon ruſticos ſeruientes, & omnes alios, qui nō adeò curiales ſunt, vt eorum conſilio ſcelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, ſiue illos qui communicant cum eis, qui excommunicatis excommunicant. Quicunque autem orator ſiue peregrinus, aut viator in terram excommunicationum deuenerit, vbi non poſſit emere, vel non habeat vnde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis non *a* in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa dare aliquid voluerit, non prohibemus.

CAP. CIV. ¶ *De Bonifacio, qui excommunicatis, & 1 Pſeudoepiſcopis ſe non communicaturum iurauit.*

Item Bonifacius Martyr *Zachariæ Papæ in epiſt. quæ incipit* [*Paternæ.*]

ANteceſſor *b* prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus miſit, ſacramento me conſtrinxit, vt Canonicis, & iuſtis Epiſcopis, & Preſbyteris, in verbo, facto, conſenſu, aſtipulator fierem, & adiutor, (quod cùm diuina gratia adimplere ſtudui:) falſos autem ſacerdotes, hypocritas, & ſeductores populorum vel corrigerem ad viam ſalutis, vel declinarem, & abſtinerem à communione ipſorum: quod ex parte ſeruaui, & ex parte cuſtodire, & implere non potui: ſed ſpiritualiter impleui ſacramentum, quia in *e* conſenſum, & in conſilium eorum non venit anima mea, corporaliter autem ab eis omninò abſtinere non potui. Dum enim veniſſem ad Principem Francorum cogente Eccleſiarum neceſſitate, non tales ibi reperi, quales volui: ſed tamen in ſancta communione corporis Chriſti illis non communicaui.

1 ¶ Et Pſeudoepiſcopis] *Hic in aliquot vetuſtis anteà legebatur,* excommunicatis à Pſeudoepiſcopis.

¶ *Epiſtola, in qua habetur capitulum hoc, edita eſt per Laurentium Surium in vita S. Bonifacij Legati Germaniæ, & Martyris. Emendatior autem extat manuſcripta Romæ in Bibliotheca monaſterij Dominicani.*

CAP. CV. ¶ *Excommunicatis non communicat, qui eis animo non conſentit.*

Item Zacharias Papa *Bonifacio Martyri in epiſt. cuius initium eſt,* [*Benedictus Deus.*]

QVòd *d* prædeceſſor noſter beatæ memoriæ Gregorius, huius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ præſul, dum ad prædicandum verbum Euangelij tuam miſiſſet fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit antè eſſe munitam: *e* ita vt orthodoxos Epiſcopos, Presbyteros, vel quoſcumque reperire potuiſſes in verbo exhortationis perfectos, ampliùs confirmares & eis cōmunicares (quod & factum eſt.) ſi quos verò ſeductores Epiſcopos, aut Pſeudopresbyteros, vel quoſque à recto fidei tramite deuiantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio: quòd te, ſolatiante Deo, vſque ad præſens ſpiritualiter ſeruaſſe confeſſus es: vel, ſi omninò propter principalem, & humanum fauorem gentis Francorum, dum ad eos acceſſiſſes, corporaliter abſtinere non voluiſti, cogente Eccleſiarum Dei neceſſitate, attamen in eorum conſilio & conſenſu communionis anima tua non eſt coinquinata. Itaque propter hoc, quod cum eis conuerſatus es, non conſentiens iniquitati eorum, nullum tibi eſt detrimentum coram Deo.

¶ *In epiſtola præcedunt hæc verba,* Suggeſſit itaque ſancta fraternitas tua in ſuis apicibus, quòd prędeceſſor noſter, &c.

a *al. in ſuſtentationem, non ſuperbiæ.* b *Iuo p.2.c.95.* c *Gen.43.* d *Iuo p.2.c.96.* e *al. monitam.*

9. Pars. *Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic eſt.*

CAP. CVI. ¶ *Modus, & forma excommunicationis.*

DEbent *a* duodecim Sacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis, vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epiſtola per parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & cauſam excommunicationis.

Apud Burchardum, & Iuonem ea, quæ in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex Concilio Rothomagenſi. In collectione verò Canonum incerti auctoris manuſcripta, iiſdem verbis quibus hic, refertur ex Zacharia Papa.

CAP. CVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Arauſico.

CAnonica *b* inſtituta, & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores 1 auctoritate Dei & iudicio ſancti Spiritus à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus, quoadvſq; reſipiſcant, & Eccleſiæ Dei ſatisfaciant.

1 ¶ Violatores.] *In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetuſtis Gratiani Codicibus ſequitur. N. Ab aliis tamen Gratiani exemplaribus, & ab Iuone abeſt nota iſta.*

CAP. CVIII. ¶ *Modus reconciliationis excommunicatorum*

Item ex eodem.

CVm *c* aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus veniam poſtulat, & emendationem promittit, Epiſcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas Eccleſiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo qui eum hinc inde circumſtare debent. 1 Et ſi ille terræ proſtratus veniam poſtulat, & de futuris cautelam ſpondet, tunc Epiſcopus apprehenſa manu eius dextera, in Eccleſiam illum introducat, & communioni Chriſtianæ reddat, & ſeptem Pſalmos pœnitentiales decantet cum iſtis precibus, Kyrie eleiſon: Pater noſter. Saluum fac ſeruum tuum. *Oratio,* Præſta quæſumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cuius integritate deuiauerat peccando, admiſſorum veniam conſequendo, reddatur innoxius, per, &c.

1 ¶ *Debent.*] *Apud Burchardum, qui etiam ex Concilio Arauſico citat, hæc ſequuntur.* Vbi etiam adeſſe debent illi, quibus iniuria, vel damnum illatum eſt, *& multa alia, quæ omnino perlegenda ſunt.*

10. pars. *Presbyteris verò qui excommunicati ſacrum miniſterium contingere præſumunt, quæ pœnitentia ſit imponenda,* Ioannes VIII. *Clero & ordini Salonitano* d *ſcribens, definit, dicens.*

CAP. CIX. ¶ *Quæ ſit pœnitentia Sacerdotum, qui excommunicati ſacrum miniſterium contingere præſumunt.*

DE *e* illis Presbyteris, qui tempore ſanctiſſimi prædeceſſoris noſtri domini Papæ Nicolai excommunicati ſacrum miniſterium *f* contingere præſumpſerunt, ipſi in ſe damnationis (ſicut ſacri Canones ſtatuerunt) ſententiam intulerunt. Tamen, quia miſeratio Apoſtolica veniam ſolet præſtare correctis, ob multitudinem miſericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, vt ſancta communione ſaginati ſtudeant tribus continuis annis per hebdomadam omni 1 ſecunda, & quarta, & ſexta feria à 2 vino, & à carne penitùs

a *Burch. l.1.c.3. Iuo p.14.c.76.* b *Burc. li.11.c.7. Iuo p.3.c.436.* c *Burch. l.18.c.8.* d *al. Salernitano.* e *Iuo p.14.c.55. Pannorm. l.5.c.104.* f *al. myſterium.*

ieiunare,

ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere.

1 ¶Omni ſecunda.] *Apud Iuonem, & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur*, omni ſecunda, & ſexta feria. *in vno autem*, omni quarta & ſexta feria.

2 ¶ A vino.] *In Pannormia eſt*, aut à vino, aut à carne: *apud Iuonem*, à vino aut aceto.

Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati pœnitentiam accipiant.

CAP. CX. *Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant.*

Vnde Vrbanus II. *Genebaldo* a *Conſtantienſi Epiſcopo.*

SAnctis *b* quippe Canonibus cautum conſtat, vt qui excommunicatis communicauerit, excōmunicetur. Ipſius c tamen pœnitentiæ, atque abſolutionis modos eo moderamine decernimus, vt quicumque ſeu ignorantia, ſeu timore, ſeu neceſſitate negotij cuiuſquam maximi & maximè neceſſarij eorum ſe conuictu, ſalutatione, oratione, oſculatione *d* contaminauerint, cum minoris pœnitentiæ medecina ſocietatis noſtræ participationem *e* ſortiantur Eos verò, qui aut ſpontaneè, aut negligenter inciderint, ſub ea volumus diſciplinæ coërcitione *f* ſuſcipi, vt cæteris metus incutiatur.

CAVSA XII.

QVidam Clerici propria relinquere volunt: de ſuis & Eccleſiæ rebus teſtamentum conficiunt. de rebus Eccleſiæ nonnulla largiuntur.

1 *Modò primùm quæritur, vtrum liceat Clericis proprium habere.*

2 *Secundò, an res Eccleſiæ, quæ ab eis datæ ſunt, poßint conſtare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt.*

3 *Tertiò, ſi ante tempus ordinationis ſuæ, qui nihil habere videbantur, & poſt ordinationem aliqua inueniſſe noſcuntur, an poßint ea relinquere quibus voluerint: an non.*

4 *Quartò, ſi de ſuis & Eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcuntur, an vtrique communiter, an ſingulariter Eccleſiæ vel Sacerdoti, iure proueniant.*

5 *Quintò, ſi teſtamenta liceat eis conficere.*

QVÆSTIO I.

1.) ps. *CLericos nihil poßidere, multis auctoritatibus iubetur* g.

CAP. I. ¶*Impuberes, & adoleſcentes in vno conclaui manentes probatißimo ſeniori deputentur.*

Ait enim Toletanum Concilium quartum, *cap.* 23.

OMnis *b* ætas ab adoleſcentia *i* in malum prona eſt. Nihil enim incertius, quàm vita adoleſcentium. Ob hoc conſtituere oportuit, vt ſi qui in clero impuberes, *k* aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in vno conclaui atrij commaneant *l*, vt lubricæ ætatis annos, non in luxuria, ſed in diſciplinis Eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum diſciplinæ, & teſtem vitæ habeant ¶Quod ſi aliqui ex his pupilli exiſtunt, ſacerdotali tutela foueantur: vt & vita eorum à criminibus intacta ſit, & res ab iniuria improborum. Qui autem his præceptis reſultauerint, monaſteriis deputentur, vt vagantes animi, & ſuperbi ſeueriori regula diſtringantur.

a *al. Gebehardo.* b *Iuo p.* 14. *c.* 45. *Pann. l.* 6. *c.* 17. c *al. ipſi.* d *al. oſculóve.* e *al. participium.* f *al. coërcione.* g *al. approbatur.* h *Anſ. l.* 7. *c.* 1. i *Gen.* 6. *&* 8. *Prouerb.* 30. k *al. puberes.* l *al. commorentur.*

CAP. II. ¶*Omnibus Clericis communis eſt vita ſeruanda.*

Item Clemens *in epiſt.* 5.

DIlectiſſimis *a* fratribus, & condiſcipulis, Hieroſolymis cum dilectiſſimo fratre Iacobo Coëpiſcopo habitantibus, Clemens Epiſcopus. Communis vita, fratres, omnibus neceſſaria eſt, & maximè his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumq; diſcipulorum imitari volunt. ¶Communis enim vſus omnium, quę ſunt in hoc mūdo, omnibus eſſe hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc ſuum eſſe dixit, & alius illud, & ſic inter mortales facta diuiſio eſt. ¶ Denique Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait, communia debere eſſe amicorum omnia. [In omnibus 1 autem ſunt ſine dubio & coniuges.] Et ſicut non poteſt, inquit, diuidi aër, neque ſplendor ſolis: ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habēdum, diuidi debere: ſed habenda eſſe communia. Vnde & Dominus per Prophetam *b* loquitur, dicens: [Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, &c.] ¶ Iſtius enim conſuetudinis more retento, etiam Apoſtoli, c eorúmque diſcipuli, vt prædictum eſt, vnà nobiſcum & vobiſcum communem viam duxere. Vnde vt bene noſtis, erat multitudinis eorum cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorum, aut noſtrum de his quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed omnia illis & nobis erant communia: nec quiſquam egens erat inter nos. ¶Omnes autem, qui domos, vel agros poſſidebant, vendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes Apoſtolorum *d* (ſicut nobiſcum quidam veſtrûm cognouerunt, & viderunt:) & diuidebantur ſingulis, provt cuique opus erat. ¶ Ananias autem vir auſterus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati ſunt ambo. Cætera quæ de talibus cognouimus & vidimus, nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt. Quapropter hæc vobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apoſtolorum obedire præcipimus: quia hi, qui mandata eorum poſtponunt, non ſolùm rei, ſed extorres fiunt. Quæ non ſolùm vobis cauenda, ſed & omnibus prædicanda ſunt. *& infrà.* ¶Vnde conſilium dantes, veſtram prudentiam hortamur, vt ab Apoſtolicis regulis non recedatis: ſed communem vitam ducentes, & ſcripturas ſacras rectè intelligentes, quæ Domino vouiſtis, adimplere ſatagatis.

1 ¶In omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges.] *Verba hæc abſunt ab Originali, in recentioribus Conciliorum editionibus impreſſo, & duobus ipſius manuſcriptis Codicibus, vno Vaticano, altero bibliothecæ S. Marci Florentiæ, & ab Anſelmo. Hanc verò ſententiam à Platone acceptam, hæretici quidam volebant in Chriſtianam religionem inuehere. Ita enim ſcribit Epiphanius hæreſi* 32. Primùm quidem, quòd ipſe Epiphanes cum patre ſuo & ſectæ Antiſtite Carpocrate, ac ſodalibus eius, communes eſſe hominum vxores ſanciuit, ex Plat. de repub. libris occaſionem nactus, & propriam concupiſcētiam perficiens. *Verùm apud veteres etiam Chriſtianos hanc vxorum communionem vehementer damnari ſolitam, Tertullianus in Apologetico euidenter teſtatur his verbis.* Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter vxores. In illo loco conſortium ſoluimus, in quo ſolo cæteri homines conſortium exercent, qui non amicorum ſolummodo matrimonia vſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſimè ſubminiſtrant, ex illa credo maiorum, & ſapientiſſimorum diſciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis qui vxores ſuas amicis communicauerunt, &c.

CAP. III. ¶ *Iuxta Eccleſiam Clericorum clauſtra conſtituantur.*

Item Eugenius Papa II. & Leo IV. *c.* 7.

a. *Anſ. ibid.* b. *Pſal.* 132. c *Act.* 5. d *Act.* 5.

Neceſſa.

NEceſſaria *a* etenim res exigit, vt iuxta Eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus clerici diſciplinis Eccleſiaſticis vacent. Itaque omnibus vnum ſit refectorium, ac dormitorium, ſeu cæteræ officinæ ad vſus clericorum neceſſariæ. Miniſtri verò poſt Epiſcopum ſuper eos eligantur, quorum vita, atque doctrina illos potius exornet, quàm dehoneſtet.

Eſt caput ſeptimũ Concilij Romæ ab Eugenio II. primùm habiti, & poſtea à Leone IV. innouati Antea citabatur Leo IX.
Nec in atrio Eccleſiæ alia ædificia, niſi clericorũ ponantur.

CAP. IV. ¶ *Nec in atrio Eccleſiæ niſi clericorum ædificia ponantur.*
Vnde Nicolaus Papa. *b*

NVlla *c* ædificia in atrio Eccleſiæ ponantur, niſi tantum clericorum.

¶ *Ferè eadem leguntur in Concilio Salegunſtadienſi, c. 12. quod habetur in fine collectionis Burchardi & refertur ab Iuone p. 15.*

CAP. V. ¶ *Clericus nihil ſeculare poßideat.*
Item Hieronymus *ad Nepotianum.*

CLericus, *d* qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ, interpretetur primò vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim κλῆρος græcè, ſors latinè appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Dominus ſors, id eſt, pars clericorum eſt. Quia autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet. vt & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino Qui Dominum poſſidet, & cum propheta *e* dicit: [Pars mea Dominus,] nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus: verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſuppellectilem, cum iſtis partibus Dominus fieri pars eius non dignatur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras tribus: ſed quaſi leuita, & ſacerdos viuo de decimis, & altari ſeruiens, altaris oblatione ſuſtentor. Habens *f* victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.

CAP. VI. ¶ *Nihil præter Deum debet curare, qui in eius ſortem eligitur.*
Item Ambroſius *de fuga ſæculi, c. 2.*

CVi portio Deus eſt, nihil debet curare, niſi Deum: ne alterius impediatur neceſſitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, atque huic noſtro officio decerpitur. Hæc enim vera eſt ſacerdotis fuga, abdicatio domeſticorum, & quædam alienatio chariſſimorum: vt ſuis ſe abneget, qui ſeruire Deo elegerit. *g*]

CAP. VII: ¶ *Clericis, & Deo deuotis, nec cauſas agere, nec aliquid proprium habere licet.*
Item Hieronymus *ad quendam ſuum Leuitam, de duobus generibus hominum.*

DVo ſunt genera Chriſtianorum. Et autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit: vt ſunt clerici, & Deo deuoti, videlicet conuerſi, κλῆρος enim græcè, latinè ſors. Inde huiuſmodi homines vocantur clerici, id eſt, ſorte electi. Omnes enim Deus in ſuos elegit. Hi namque ſunt reges, id eſt, ſe, & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc deſignat corona in capite. Hanc coronam habent ab inſtitutione Romanæ Eccleſiæ in ſignum regni, quod in Chriſto exſpectatur. Raſio verò capitis, eſt temporalium omnium depoſitio. Illi *a* enim victu & veſtitu contenti, nullam inter ſe proprietatem habentes, debent habere omnia communia. Aliud verò genus eſt Chriſtianorum, vt ſunt laici λαὸς enim græcè, eſt populus latinè. His licet temporalia poſſidere, ſed non niſi ad vſum. Nihil enim miſerius eſt, quàm propter nummum Deum contemnere. His conceſſum eſt vxorem ducere, terram colere, inter virum & virum iudicare, cauſas agere, oblationes ſuper altari apponere, decimas reddere: & ita ſaluari poterunt, ſi vitia tamen benefaciendo euitauerint.

CAP. VIII. ¶ *Clerici nihil proprium poßideant.*

Item Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, reſponſionum c. 1. & 2.*

QVia *b* tua fraternitas monaſterij regulis erudita, ſeorſum non debet fieri *c* à clericis ſuis in Eccleſia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta eſt; hanc debet inſtituere conuerſationem, quæ in initio naſcentis Eccleſiæ fuit patribus noſtris: in quibus nullus eorum ex iis, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat; ſed erant illis omnia communia. ¶ Si *d* qui verò ſunt clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe non poſſunt continere, ſortiri vxores debent, & ſtipendia ſua exterius accipere: quia & de eiſdem patribus, de quibus præfati ſumus, nouimus ſcriptum, *e* [quòd diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat.] De eorum ergo ſtipendio cogitandum, atq; prouidendum eſt: & ſub Eccleſiaſtica regula ſunt tenendi: vt bonis moribus viuant, & canendis pſalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conſeruent. Communiter *f* autem viuentibus iam de faciendis portionibus, vel exhibenda hoſpitalitate, & de implenda miſericordia nobis quid erit loquendum? cùm omne, quod ſupereſt, in cauſis piis, ac religioſis erogandum eſt: Domino & magiſtro omnibus dicente. [Quod *g* ſupereſt, date eleemoſynam, ecce omnia munda ſunt vobis.]

CAP. VIII. ¶ *Clericis omnia communia eſſe debent.*

Item Vrbanus Papa *omnibus Catholicis, epiſtola vnica, c. 1.*

SCimus *h* vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes *i* Chriſtianos viguit. & adhuc gratia Dei viget: & maximè inter eos, qui in ſortem Domini ſunt electi, id eſt, clericos: ſicut in actibus legitur Apoſtolorum *k* [Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia.] *& infrà.* ¶ Quicunque *l* veſtrum communem vitam ſuſceptam habet, & vouit ſe nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem ſuam irritam faciat: ſed hoc, quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi acquirat: quoniam ſatius eſt non vouere, quàm votum, prout melius poteſt, non perficere. Grauius enim puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quàm illi, qui vitam ſine voto finierunt aut ſine fide mortui ſunt, & tamen bona egerunt opera,

a *Anſ. l. 7. c. 5. & l. 5. c. 2.* b *In conc. Salegunt. c. Iuo p. 15. c. 178.* d *Deuſdedit p. 3. Anſ. l. 7. c. 2. Iuo p. 6. c. 1.* e *Pſal. 15.* f *1. Tim. 6.* g *geſtit.] Orig.*

a *Aug ſer. 21. ad fratres in eremo.* b *Ioan. diac. in vita. l. 2. c. 37.. Anſ. l. 7. c. 3.* c *al viuere.* d *32. diſt. ſi qui verò. Reſp. 2.* e *Actor. 4.* f *al. Communi autem vita.* g *Luc. 11.* h *Anſ. l. 7. c. 4. Iuo p. 3. c. 139.* i *al. bonos.* k *Act. 4.*
l *In ead. epiſ. 16.*

CAP.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *in ſermone de* 2 *communi vita clericorum.*

NOlo vt aliquis de vobis inueniat malè viuendi occaſionem. Prouidemus enim bona, vt ait Apoſtolus, b non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conſcientia noſtra ſufficit nobis: propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis, Tenete quod dixi, atque diſtinguite. Duæ res ſunt, conſcientia & fama. Conſcientia neceſſaria eſt tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt. *& infrà.* c ¶ Nulli liceat in ſocietate noſtra habere aliquid proprium: ſed ſi forte aliqui d habent, nulli licet; & qui habuerint, faciunt quod non licet. *& infrà.* Enthecam nobis habere non licet. Non enim Epiſcopi eſt ſeruare aurum, & à ſe reuocare mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, vt plures triſtes relinquamus: quia, quod poſſimus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergo enthecam *& infrà* e ¶ Qui habere voluerit proprium, & de proprio viuere, & contra iſta præcepta facere, parum eſt: vt dicam, non mecum manebit, ſed nec Clericus erit. Dixeram enim, & ſcio me dixiſſe, quòd ſi nollent ſuſcipere vitam ſocialem mecum, non illis tollerem clericatum: ſed ſeorſum manerent, ſeorſum viuerent: quomodo noſſent, Deo viuerent: & tamen ante oculos poſui, quantum malum ſit à propoſito cadere. Malui enim habere cœcos, vel claudos, quàm plangere mortuos. Qui enim hypocrita eſt, mortuus eſt. Quomodo ergo quicunque voluiſſet extra manere & de ſuo viuere, non tollerem ei clericatum: ita modò, quia placuit illis, Deo propitio, ſocialis hæc vita, quiſquis cum hypocriſi vixerit, quiſquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt inde faciat teſtamentum; ſed delebo eum de tabula clericorum. *Item ſuprà* f Qui 1 non vult mecum manere, & in communi viuere, habeat libertatem; ſed videat, vtrum habere poſſit felicitatis hæreditatem. g

¶ *Initium huius capitis vſque ad Verſ.* Qui habere voluerit, *legitur in ſermone* 2. *de communi vita clericorum, ſeu* 52. *ad fratres in eremo. cætera verò partim in ſermone* 53. *ad fratres in eremo, ſiue ſerm.* 3. *de communi vita clericorum, partim in eodem* 52. *ſiue* 2. *de quibus ſermonibus adnotatum eſt ſuprà, diſt.* 86. *Partem huius capitis refert Beda in comment.* 1. *Cor. c.* 9. *ſub hoc titulo,* Ex ſermone de vita & moribus clericorum.

1 ¶ Qui non vult.] *In ſermone ipſo præcedit c. certè ego. infrà, eodem, & paucis interiectis ſequitur,* qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.

Cap. XI. ¶ *Non licet habere proprium iis qui ſuis renuntiant, & communiter viuere ſpondent.*

Idem *ſermone tertio* h *de communi vita clericorum.*

NOn dicatis aliquid proprium: ſed ſint vobis omnia communia, *& infrà* ¶ Quicunque autem in tantum progreſſus fuerit malum, vt occulte ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipiat ſi hoc vltrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque conuincitur, ſecundum arbitrium presbyteri, vel præpoſiti grauiùs emendetur. *& infrà* ¶ Cùm 1 huius noſtræ congregationis fratres non ſolùm facultatibus, ſed voluntatibus propriis in ipſa ordinationis ſuſceptione renuntiauerint, & ſe per promiſſam obedientiam penitus aliorum poteſtati, & imperiis in Chriſto, & pro Chriſto ſubdiderint; certum 2 eſt eos nihil habere, poſſidere, dare, vel accipere debere ſine Superioris licentia. Quòd a ſi propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primò quidem Priori inſinuetur, & ſic ſuſcipiatur, ſi ipſe mandauerit De quo tamen nihil fiat aliud, niſi quod Priori placuerit.

¶ *Caput hoc ſumptum eſt ex ſermone* 3. *de communi vita clericorum, in qua regula B. Auguſtini continetur, ac repetitur epiſt.* 109. *ſed in ea ad monachas oratio conuertitur.*

1 ¶ Cum huius noſtræ.] *Hæc vſque ad verſ.* certum eſt. *non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum.*

2. ¶ Certum.] *Hæc habentur in prima regula, c.* 4.

Cap. XII. *De eodem.*

Idem *tractatu* 50. *ad c.* 12 *Ioannis.*

EXemplum Domini accipe conuerſantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli miniſtrauerunt, niſi quia Eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat? Quare furem admiſit, niſi vt eius Eccleſia fures patienter toleret?

Cap XIII. ¶ *Eccleſiarum Præpoſiti, rerum diſpenſatores efficiuntur.*

Item Proſper b *de vita contemplatiua, lib.* 2. *c.* 9.

EXpedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ ſunt, ſed communes Eccleſiæ facultates: & ideo quiſquis omnibus, quæ habuit, dimiſſis, aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cum Præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator. Deinde ſanctus Paulinus, vt ipſi melius noſtis, ingentia prædia, quæ fuerunt, ſua vendita pauperibus erogauit: ſed cùm factus eſſet Epiſcopus, non contempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſimè, diſpenſauit. Quo facto ſatis oſtendit & propria debere propter perfectionem contemni, & ſine impedimento perfectionis poſſe Eccleſiæ facultates, quæ c ſunt profectò communes poſſideri. Quid ſanctus Hilarius? nonne & ipſe omnia bona ſua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit: is tamen cùm merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quæ illa tunc habebat Eccleſia, nō ſolùm poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliauit. Iſti d ergo tam ſancti, tam perfecti pontifices, factis euidenter clamant, poſſe, & debere fieri, quod fecerunt. Qui vtique homines tam ſæcularium, quàm diuinarum rerum ſine ambiguitate doctiſſimi, ſi ſcirent res Eccleſiæ debere contemni: nunquam eas debuerant, qui omnia ſua reliquerant, retinere e.

Cap. XIV. ¶ *Diaconi, vel quælibet religioſæ perſonæ regularem vitam ducere cogantur.*

Item Gregorius *Felici Epiſcopo de Acropoli, lib.* 3. *epiſt.* 29.

QVoniam f Velina, Buxentina, & Blandina Eccleſiæ, quæ tibi in vicino ſunt conſtitutæ, ſacerdotis noſcuntur vacare regimine, propterea fraternitati tuæ earum ſolenniter operam viſitationis iniunximus, illud præ omnibus commonentes, vt vbi præfatarum Eccleſiarum ſiue diœceſeos earum, vel diaconi, vel religioſæ perſonæ inuentæ fuerint diſtrictè, canoniceque viuant.

Cap. XV. ¶ *Quare in primitiua Eccleſia prædia vendebantur.*

Item Melchiades Papa.

FVturam g Eccleſiam in gentibus Apoſtoli præuidebant: idcirco prædia in Iudæa minimè ſunt adepti, ſed pretia tantummodo ad fouendos egentes. At verò

a *Ser.* 52. *ad fratres in eremo. In conc. Aquiſgr. c.* 112. *Anſ. l.* 7. *c.* 6. b *Ro.* 12. *&* 2. *Cor.* 8. c *Beda* 2. *Cor.* 8. 11. *q.* 3. *non ſunt audiendi.* d *aliquid*] *Orig.* e *Inſ.* 2. *q. vobis enim. Ser.* 53. f *Serm.* 53. *in extremo.* g *al. æternitatem.* h *Et epiſt.* 109. *ad monachas.*

a *In prima regula, c.* 4. b *& in Con. Aquiſg. c.* 35. c *Quæ ſunt profectò communia.*] *Orig.* d *Addita ex Orig. hæc clauſula.* e *al. ſuſcipere.* f *Anſel. l.* 7. *c.* 7. g *Poly. l.* 1 *tit.* 19. *Burch. l.* 3. *c.* 2. *&* 5. *Iuo p.* 3. *c.* 4. *&* 7. *Pann. l.* 2. *c.* 3.

cum

cum inter turbines, & aduerſa mundi ſuccreſceret Eccleſia, eouſque peruenit, vt non ſolum Gentes, ſed etiam Romani principes, qui penè totius orbis Monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti, & baptiſmi Sacramenta concurrerent. E quibus vir religioſiſſimus Conſtantinus, primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per vniuerſum orbem, ſub ſuo degentes imperio, non ſolum fieri Chriſtianos, ſed etiam fabricare Eccleſias, & prædia tribuere poſſe conſtituit. Denique idem præfatus Princeps donaria immenſa cōtulit, & fabricam templi primæ ſedis beati Petri Principis Apoſtolorum iuſtituit: adeo, vt ſedem imperialem, quam Romani Principes poſſederant, relinqueret, & beato Petro, ſucceſſoribúſque *a* ſuis profuturam concederet. Idem verò præſidens *b* in ſancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata eſt, cùm querelam quorundam conſpiceret coram ſe delatam, ait: Vos à nemine diiudicari poteſtis: quia ſolius Dei iudicio reſeruamini. Dij etenim vocati eſtis: & idcirco non poteſtis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tempore, & deinceps, viri religioſiſſimi, non ſolùm poſſeſſiones & prædia, quæ poſſederant, ſed etiam ſemetipſos Domino conſecrarunt, ædificantes baſilicas in ſuis fundis in honorem ſanctorum Martyrum per ciuitates, ac Monaſteria innumera, in quibus cœtus Domino ſeruientium conueniret.

¶ *Cæteri etiam collectores Melchiadem citant: quod conſtare non poſſe rectè animaduertit auctor gloſſæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænæ Synodi: quo tempore (vt ex ipſa Synodo, Euſebio & cæteris hiſtoricis apparet) iam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in ſcripto de primitiua Eccleſia, & munificentia Conſtantini: quod in collectione Iſidori, Lutetiæ bis impreſſa, ſequitur ſtatim poſt decreta Melchiadis, quemadmodum ſupra, diſt. 88. ad c. decreuit, adnotatum eſt.*

Cap. XVI. ¶ *Quare prædia fidelium, hodie ab Eccleſia non alienentur.*

Item Vrbanus Papa, *epiſtola vnica*, *c.* 1.

VIdentes *c* autem ſummi Sacerdotes, & alij, atque Leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis poſſe conferre, ſi hæreditates, & agros, quos vendebant, Eccleſiis, quibus præſidebant, Epiſcopi traderent; eo quod ex ſumptibus eorum, tam præſentibus, quàm futuris temporibus plura, & elegantiora miniſtrare poſſent fidelibus communem vitam *d* ducentibus, quàm ex pretio ipſorum: cœperunt prædia, & agros, quos vendere ſolebant, matricibus Eccleſiis tradere, & ex ſumptibus eorum viuere. ¶ ipſæ verò res in ditione ſingularum Parochiarum Epiſcoporum (qui locum tenent Apoſtolorum) erant. & ſunt vſque adhuc & futuris ſemper debent eſſe temporibus. E quibus Epiſcopi, & fideles diſpenſatores eorum omnibus communem vitam degere volentibus, miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout melius potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. ¶ Ipſæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infrà c* 3. ¶ Memoratis ergo augmentationibus, ac cultibus in tantum Eccleſiæ, quibus Epiſcopi præſident, Domino adminiculante creuerunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus, vt nullus ſit in eis communem gerens *e* vitam, indigens: ſed omnia neceſſaria ab Epiſcopo, ſuiſque miniſtris percipit. ¶ Ideo, ſi aliquis extiterit modernis, aut futuris temporibus, qui hæc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur.

Cap. XVII. *De eodem.*

Item Auguſtinus *f tract.* 62. *in Ioannem.*

HAbebat *g* Dominus loculos, & à fidelibus oblata conſeruans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta, vbi intelligeremus, quod præcepit, non *a* cogitandum eſſe de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptum, vt nihil pecuniæ ſeruetur à ſanctis: ſed ne Deo pro iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur.

2. ps. *His omnibus auctoritatibus claret, quòd Clericis nullo modo licet habere quid proprium: quod ſi habuerint, non Clerici erunt non tamen Clericatus eis tollendus eſt.*

Cap. XVIII. ¶ *Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium.*

Vnde Auguſtinus *in ſerm.* 2. *b de communi vita Clericorum.*

CErtè ego ſum, qui ſtatueram, ſicut noſtis, nullum ordinare Clericum, niſi qui mecum vellet manere: aut ſi vellet recedere à propoſito, rectè illi tollerem Clericatum; quia deſereret ſanctæ ſocietatis promiſſum, cœptumque conſortium. Ecce in conſpectu Dei, & veſtro, muto conſilium. Qui volunt habére aliquid proprium, quibus non ſufficit Deus, & Eccleſia ſua, maneant vbi volunt, & vbi poſſunt non eis aufero Clericatum: nolo habere hypocritas. Malum enim eſſe quis neſciat? Malum eſt cadere à propoſito: ſed peius eſt ſimulare propoſitum. *& poſt pauca.* ¶ Si non *d* ſeruat ſanctitatem foris, dimidius cecidit: ſi verò intus habuerit ſimulationem, totus cecidit. Nolo vt habeat neceſſitatem ſimulandi. Scio quomodo homines ament Clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere.

Econtrà ſunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere non ſolùm aliis, ſed etiam Epiſcopis.

Cap. XIX. ¶ *De rebus propriis, vel acquiſitis Epiſcopi hæredibus ſuis derelinquant.*

Vnde in Concilio Agathenſi, *c.* 48. *legitur.*

EPiſcopi de rebus propriis, vel acquiſitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus ſuis, ſi voluerint, derelinquant. Quidquid verò de prouiſione ſuæ Eccleſiæ fuerit, ſiue de agris, ſiue de fructibus, *e* ſiue de oblationibus, omnia in iure Eccleſiæ reſeruare cenſuimus.

Cap. XX. ¶ *De eodem.*

Item ex Conſilio Martini Papæ, *g c.* 15.

MAnifeſta autem debent eſſe, quæ ad Eccleſiam pertinent, his qui circa ipſos ſunt, Presbyteris, & Diaconis: vt ſi Epiſcopo contigerit inopinatus tranſitus, res Eccleſiæ nullo modo poſſint minui, & perire, neque res propriæ Epiſcopi importunitatem patiantur pro rebus Eccleſiæ: vt nec Eccleſia incurrat damnum, nec Epiſcopus in ſuis rebus pro rebus Eccleſiæ proſcribatur.

CAP. XXI. ¶ *De eodem.*

Item ſtatutum eſt in Canonibus Apoſtolorum, *c.* 40. *vbi legitur.*

SInt *h* manifeſtæ res propriæ Epiſcopi, (ſi tamen habeat proprias) & manifeſtæ Dominicæ: vt poteſtatem habeat de propriis moriens Epiſcopus ſicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec ſub occaſione Eccleſiaſticarum rerum ea, quæ Epiſcopi eſſe probantur intercidant. Fortaſſis enim aut vxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut ſeruos. Et iuſtum eſt hoc apud Deum & homines, vt nec Eccleſia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis, nec Epiſcopus, vel eius propinqui ſub obtentu Eccleſiæ proſcribantur, & in cauſas incidant, qui ad eum pertinent, morſque eius iniuriis malæ famæ ſubiiciatur.

1 ¶ Móſque eius.] *Ante legebatur*, mortiſque eius in-

a *al. ſuiſq; præſulibus.* b 11. q. 5. c *Anſel.* 7. *c.* 6. *Burc. l.* 3. *c.* 3. *Iuo p.* 3 c. 5. d *al. fidem.* e *al. eligens.*] *al. degens.* f *Et Beda ad c.* 13. *Io. & ibi gloſſa Ordin.*
g *Anſ. l.* 5. *c.* 31 *Polyc. l.* 3. *tit.* 24.

a *Matth.* 6. b *aliter* 52. *ad fratres in eremo.* c *Anſ. l.* 3. *c.* 8. d *Si ſeruat.*] *Orig.* e *aliter frugibus.* f *al. omnia iure.*
g *In c. Martini Bracharenſ ex can.* 4. *Concil. Antiocheni, vt his, ſed ſalua ſententia.* h. *Anſ. l.* 6. *c.* 169.

V. iuſtitiæ

iuriis infamentur. *Reſtitutus eſt locus ex priſca verſione, cui totum reliquum caput conuenit. Græcè eſt,* καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις a περιβάλλεσθαι, *id eſt,* & eius mors maledictis vndique appetatur.

CAP. XXII. ¶ *Ex rebus Eccleſiæ Epiſcopus, ſi indiget ſibi, & ſuis neceſſaria ſumat.*
Item in eiſdem Canonibus, c.41.

EX his autem, quibus Epiſcopus indiget (ſi tamen indiget) ad ſuas neceſſitates, & peregrinorum fratrum vſus & ipſe percipiat, vt nihil ei 1 poſſit omnino deeſſe. Lex *b* enim Dei præcipit, vt qui altario deſeruiunt, paſcantur de ipſo.

1 ¶ Ei poſſit:] *Legitur etiam,* eis poſſit. *Nam & in Græcis codicibus partim eſt* αὐτῷ *partim* αὐτοῖς.

CAP. XXIII. ¶ *Res Eccleſiaſticas Epiſcopus diſpenſet.*
Item ex Concilio Antiocheno, c *c*. 25.

EPiſcopus *d* Eccleſiaſticarum rerum habeat poteſtatem ad diſpenſandum erga omnes, qui indigent, cum ſumma reuerentia, & timore Dei. Participet autem ipſe quibus indiget (ſi tamen indiget) tam in ſuis quàm in fratrum, qui ab eo ſuſcipiuntur, neceſſariis vſibus profuturis; ita vt in nullo qualibet occaſione fraudentur, iuxta ſanctum Apoſtolum *e* ſic dicentem. [Habentes victum, & tegumentum, his contenti ſimus.] Quòd ſi contentus iſtis minimè fuerit, conuertat autem res Eccleſiæ in ſuos vſus domeſticos, & eius commoda, vel agrorum fructus, non cùm Presbyterorum conſcientia, Diaconorumque pertractet, ſed horum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filiiſque committat, vt per huiuſmodi perſonas occultè 1 res lædantur Eccleſiæ, Synodo prouinciæ pœnas iſte perſoluat. Si autem & aliter accuſetur Epiſcopus, aut Presbyteri, qui cum ipſo ſunt, quòd ea quæ pertinent ad Eccleſiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet Eccleſiaſtica facultate ſibimet vſurpent, ita vt ex hoc affligantur quidem pauperes, criminationi vero, & blaſphemiis tam ſermo prædicationis, quàm ij qui diſpenſant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, ſancta Synodo id quod condecet, approbante.

1 ¶ Occultè res.] *In verſione Dionyſij legitur,* vt per huiuſmodi perſonas occultè cæteri *f* lædantur fratres Eccleſiæ, *& concordat cum alia antiqua verſione, quæ & ipſa eſt in tomis Conciliorum*, vt per eorum ſecretam diligentiam Eccleſiaſtici lædi videantur. *Græcè in codicibus qui lecti ſunt, habetur,* εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας, *id eſt,* vt ex his rationes Eccleſiæ latenter lædantur.

CAP. XXIV. ¶ *Res Eccleſiæ ſint in Epiſcopi poteſtate.*

Item in Canonibus Apoſtolorum, c.41.

PRæcipimus, *g* vt in poteſtate ſua Epiſcopus Eccleſiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretioſiores *h* illi ſunt creditæ, *i* multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita vt poteſtate eius, indigentibus omnia diſpenſentur per Presbyteros & Diaconos, & cum Dei timore, & omni ſollicitudine *k* miniſtrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c *vt ſupra.*

Cùm ergo in Concilio Agathenſi, & Martini, & Canonibus Apoſtolorum dicatur: [*Sint manifeſtæ res propriæ Epiſcopi,*] *cùm in eiſdem Canonibus, & in Concilio Antiocheno præcipiatur, vt* l *Epiſcopus participet res* m *Eccleſiæ, ſi tamen indiget, nònne patenter oſtenditur, quod Epiſcopus habeat libere propria? Dicendo enim* [*ſi indiget rebus Eccleſiæ*] *notat eum habere propria, quæ fortaſſe ſuis neceſſitatibus non ſufficiunt. Quomodo ergo Clericus, ſi proprium habere voluerit, Clericus non erit? & Epiſcopus habens propria, non ſolùm non deſinit eſſe Epiſcopus, verum etiam cunctas Eccleſiaſticas facultates in ſua iubetur habere poteſtate.* ¶ *Sed notandum eſt Epiſcopos Orientales vxores habere, & filios: quoſdam autem ex noſtris partibus, cùm in laïcatu ſiue in minoribus ordinibus conſtituti, habeant vxores, & filios ſiue morte vxoris interueniente, ſiue continentia pari voto ſeruata, ad ſacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad ſuos, & ſuorum vſus. Qui autem ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla eſt eis excuſatio proprietatis: niſi fortaſſe retinendo ſua, à ſumptibus Eccleſiæ abſtineant. Quod fieri poſſe* Proſper. *de vita contemplatiua, l.2. c.12. teſtatur, dicens.*

CAP. XXV. ¶ *De eis, qui tam infirmi ſunt, vt ſuis rebus renuntiare non poſſint.*

ILli autem, qui tam infirmi ſunt, vt poſſeſſionibus ſuis renuntiare non poſſint, ſi ea quæ accepturi erant, diſpenſatori relinquant nihil habentibus conferenda, ſine peccato poſſident ſua: quia & ipſi quodammodo ſua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori, vel ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiunt.

De rebus verò Eccleſiæ quæritur, an liceat eas per præbendas diuidi, vt annuos reditus quiſque ſibi ſpecialiter vendicet. [*Hoc non poſſe fieri, argumento & auctoritate probatur. Clerici ſucceſſores eorum ſunt de quibus dicitur* a. [*Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna.*] *Neceſſe eſt ergo, vt eorum ſequantur vitam quorum in Eccleſia gradum adminiſtrabant. Non ergo aliquid proprium ſibi vindicabunt, ſed erunt eis omnia communia.*

CAP. XXVI. ¶ *Res Eccleſiæ quaſi communes Epiſcopus diſpenſet.*
Item Vrbanus Papa *ait in epiſtola vnica, c.2.*

RES *b* Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed vt communes, & Domino oblatæ, cum ſummo timore non in alios, quàm in præfatos vſus ſunt fideliter diſpenſandæ.

CAP. XXVII. ¶ *Non liceat Epiſcopo res Eccleſiarum in propri. vſus conuertere.*
Item ex Synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c. 16.

NVlli Epiſcoporum liceat res mobiles, aut immobiles de ſubiectis plebibus, aliiſque piis locis in proprio vſu habere: ne maiores enormiter locupletentur, & minores tali facto pauperes inueniantur. Contra agens, Canonica auctoritate coarctatus exiſtat.

Si ergo res Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed quaſi communes habendæ ſunt: cùm de communi nullus dicat, hoc meum eſt, nec de rebus Eccleſiæ hæc eſt mea, poteſt aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium, ſed c *erant illis omnia communia. His ita reſpondetur. Sicut perfectione charitatis manente, ſecundùm diſcretionem Eccleſiarum, diſtributio ſit Eccleſiaſticarum facultatum, dum aliis poſſeſſiones huius Eccleſiæ ad diſpenſandum committuntur, ex quibus, licet res Eccleſiæ omnibus debeant eſſe communes, primùm tamen ſibi & ſuæ Eccleſiæ deſeruientibus neceſſaria ſubminiſtret,* d *reliqua, quæ ſuperſunt, fidelium vſibus miniſtraturus: ita & præbendæ Eccleſiarum eadem charitate manente piè & religiosè poſſunt diſtribui, ne tunc rebus Eccleſiæ, vt propriis, ſed vt communibus vtilitatibus deſeruituris: vt ex his, quæ ſibi aſſignata ſunt, primùm ſibi neceſſaria percipiat: ſi qua verò ſuis neceſſitatibus ſuperſunt, in communes vſus Eccleſiæ expendat.*

a δυσφημίαις. b 1.*Cor.*9. c *Et in Pariſienſi Conc.l.*1.*c.*15 d *Anſ.l* 6.*cap.* 163. e 1.*Tim* 6. f *al. cæteræ lædantur Eccleſiæ.* g *Anſ.l.*6,*c.*150. h *pretioſæ.*]*Orig.* i πιστευτέον, *id eſt credendæ.* k ἀκεραιότητος, *id eſt, integritate.* l *Sup. ead. c. ex his autem.* m *al. rebus.*

a *Act.*4. b *Anſ.l.*5.*c.*35.*Poly,l.*6.*tit.*15. c *Act.*4. d *al. Epiſcopus ſubminiſtrat.*

CAP. XXVIII.

CAP. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Vnde Auguſtinus *ad Bonifacium Comitem epiſt.* 50.

SI *a* priuatum *b* poſſidemus, quòd nobis ſufficiat, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum: quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vſurpatione damnabili vindicamus.

Oſtenſum eſt, quomodo liceat Clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res Eccleſiæ per præbendas diuidi poſſint.

QVÆSTIO II.

1. ps. NVnc *quæritur, ſi ſacerdotes aliqua de rebus Eccleſiæ dediſſe noſcuntur, an his, qui eas acceperunt, aliqua firmitate conſtabunt. Quòd res Eccleſiæ nullo modo diſtrahi poſſint, & diſtractæ poſſideri, multis auctoritatibus probatur.*

CAP. I. ¶ *Eccleſiæ pecunias auferens velut homicida damnatur.*

Ait enim Stephanus Papa.

QVi *c* Chriſti pecunias, & Eccleſiæ aufert, fraudat, & rapit, vt homicida in conſpectu iudicis deputabitur.

¶ *In epiſtolis Stephani primi, quæ extant, caput hoc non habetur: ſed in epiſtola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo, & Iuone, & in Concilio Triburienſi, & infra ead. c. qui abſtulerit. Idem etiam legitur apud Lucium Papam.*

CAP. II. ¶ *Quidquid de ſacratis vaſis vel miniſterij à quolibet Clerico vſurpatum fuerit, Eccleſiæ reſtituatur.*

Item Pelagius *Hoſtilio Epiſcopo.*

AVguſtino noſtræ ſedis Notario ſuggerente didicimus, quod ei dilectio tua directis apicibus indicaſſet, quoſdam de clero tuo, & maximè Parochiarum ad te pertinentium non pauca ſacrata vaſa, vel miniſteria diſtraxiſſe, & aliqua huiuſmodi perpetraſſe, quæ à religioſo aliena ſunt propoſito. Charitatem verò tuam (vt hoc competenti ſollicitudine debeat inſequi, vel vlciſci) noſtræ præceptionis auctoritate cupis communiri. Qua de re præſentibus mandamus affatibus, vt competentis viuacitatis inſtantia, quidquid de ſacratis vaſis vel miniſteriis à quolibet Clericorum vſurpatum, vel diſtractum fuiſſe compereris, ſine cuiuſquam moræ interuentu exigere non dimittas, & Eccleſiaſticis vſibus reformare.

CAP. III. ¶ *Quidquid Domino conſecratur, ad ius pertinet Sacerdotum.*

Item Bonifacius *d* Papa.

NVlli *e* liceat ignorare, omne, quod Domino conſecratur, ſiue fuerit homo, ſiue animal, ſiue ager, vel quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum Domino erit, & ad ius pertinebit ſacerdotum. Propter quod inexcuſabilis erit omnis qui a Domino, & Eccleſia, cui competunt, aufert, vaſtat, inuadit, vel eripit, & vſque ad emendationem, Eccleſiæque ſatisfactionem, vt ſacrilegus iudicetur: & ſi emendare noluerit, excommunicetur.

CAP. IV. ¶ *Excommunicationi ſubiaceat, qui Eccleſiaſtica prædia inuadit.*

Item Gregorius VII. *l.* 6. *Regeſti, in Concilio, c.* 1.

QVicumque *f* militum, vel cuiuſcumque ordinis, vel profeſſionis perſona, prædia Eccleſiaſtica à quocumque rege, ſeu ſæculari principe, vel ab Epiſcopis inuitis ſeu Abbatibus, aut aliquibus Eccleſiarum rectoribus ſuſceperit, vt inuaſerit, vel de rectorum deprauato, ſeu vitioſo conſenſu tenuerit, niſi eadem prædia Eccleſiis reſtituerit, excommunicationi ſubiaceat.

CAP. V. ¶ *Sacrilegij crimen incurrit, qui prædia Eccleſiaſtica vexat.*

Item Pius Papa, *epiſt.* 2.

PRædia *a* diuinis vſibus tradita, quidam humanis applicant vſibus, & Domino, cui tradita ſunt, ea ſubtrahunt, vt ſibi *b* inſeruiant. Quapropter ab omnibus illius vſurpationis contumelia depellenda eſt: ne prædia vſibus ſecretorum cœleſtium dicata, à quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quiſquam præſumpſerit, vt ſacrilegus habeatur.

CAP. VI. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *c epiſt.* 1.

QVi *d* abſtulerit aliquid patri, vel matri, dicitque hoc peccatum non eſſe, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creauit: mater verò noſtra, Eccleſia, quæ nos in Baptiſmo ſpiritualiter regenerauit. Ergo, qui *e* Chriſti pecunias & Eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida eſt.

CAP. VII. ¶ *Quadruplum reſtituat, qui res Eccleſiæ inuadit.*

Item Ioannes Papa I. *ad f Zachariam Archiepiſcopum.*

IN antiquis Eccleſiæ ſtatutis decretum eſt, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, ſed cum multiplicatione omnia reſtituat. Vnde & in Euangelio *g* ſcriptum eſt: [Quod ſi aliquid defraudaui, reddo quadruplum.] Et in legibus *h* ſæculi cautum habetur: [Qui rem ſurripit alienam, &c.] *vt infrà in auctoritate Euſebij Papæ.*

CAP. VIII. ¶ *Pro tenore ſæcularium legum puniantur inuaſores rerum Eccleſiaſticarum.*

Item Gregorius *ad Conſtantiam reginam Galliæ, l.* 4. *epiſt.* 33. *ſeu c.* 77.

CVm *i* deuotiſſimam *k* dominam ſciam de cœleſti vita, atque *l* remedio animæ ſuæ ſedulo cogitare, culpam me committere vehementer exiſtimo, ſi ea, quæ pro timore omnipotentis Domini ſunt ſuggerenda, ſilueto, & te ſanctiſſimam de Eccleſiaſtica pace ſedulo non commonuero. Nimis me Iuliani fratris, & Coëpiſcopi noſtri proclamatio nuper contriſtauit, maximè cùm villæ ſuæ, videlicet Eccleſiæ à nequiſſimis prædonibus ſint deprædatæ, atque nocturnis incendiis more furum combuſtæ: & dum iidem maligni iuxta noſtri prædeceſſoris Bonifacij decreta pro violata 1 emunitate illud emendare noluerint, dum & ſæculi leges ita ſe habere voluerint, lege vulgari teſte, in qua ſic ſcribitur. *m* [Si quis manu armata vſque ad quatuor homines in vicum alterius ad malefaciendum venerit, ille, qui prior eſt, pro illicita præſumptione componat ſolidos nongentos: ſequaces verò eius, vnuſquiſque ſolidos octoginta. Si verò incendium fecerint, ibi nouies tantum componant: ſi prædam verò, in quadruplum reſtituant.

¶ *Initium huius capitis vſque ad verſ. ſiluero, eſt acceptum ex epiſtola indicata. Reliqua non ſunt inuenta.*

1 ¶ Violata.] *Hæc dictio abeſt à pleriſque vetuſtis, & hic, & in ſequenti capite, vbi in vulgatis eſt,* emunitas violata.

a *Et inf.* 23. *q.* 7. *quòd autem*] §. *ſi autem priuatim.*
b *priuatim, quæ nobis ſufficiant poſſidemus*] *Orig.*
c *Anacletus epiſt.* 1. *c.* 2. *Lucius c.* 6. *In Concilio Trib. c.* 7. *Burc. l.* 11. *c.* 18. *Iuo p.* 14. *c.* 88. d 6. *c.* 303. *al. Ex decretis Bonifacij Papæ.* e *Poly l.* 6 *tit.* 15. *Burch. l.* 11. *c.* 17. *Iuo p.* 14. *c.* 87. *Pan. l.* 5. *c.* 113. f *Poly. l.* 6. *tit.* 15.

a *Poly. ibid. Anſ. l* 5. *c.* 36. *Iuo p.* 13. *c.* 39. b *al. ſuis vſibus.*
c *Et in epiſt. Lucij c.* 6. d *Poly. ibid. Bur. l.* 11. *c.* 18 *Iuo p.* 14. *c.* 88. e *Sup. ea. c. qui Chriſti.* f *Et in epiſt.* 2. *Euſebij Papæ ad Ægyptios, & in decret Iulij, c.* 1. *& Symmach. in* 5. *Synodo.*
g *Luc.* 19. h *infra ea. in legib.* i *Burc. l.* 11. *c.* 25. *Iuo p.* 13. *c.* 36. k *sereniſſimam.* l *al. patriæ atque animæ ſuæ vita ſedulo.* m *lib.* 1. *legum Longobard. tit. de aggreſſ. in vic. fact. leg.* 3.

CAP. IX. ¶ *De eodem.*

SI *a* ſæculi leges talem iuſtitiam habere voluerunt, lex diuina cuc inferior eſſe debebit? cùm ipſius veritatis præſentia à Zachæo collaudatum ſit, vt ſi aliquem defraudarat, in quadruplum reſtitueret? Et quia ſummum in rebus bonum eſt, iuſtitiam colere, ac ſua cuique iura ſeruare, & in ſubiectos non ſinere quod poteſtatis eſt, fieri, ſed quod æquum eſt, cuſtodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus ſtudere;) eapropter excellentiæ veſtræ, menſe Nouembri præſentis anni, ſecunda indictione, Petrum fratrem & Coepiſcopum noſtrum à gremio S. R. E. transmittemus, vt fratribus eiuſdem prouinciæ in vnum congregatis, immunitas violata, & præſumptio, & ſacrilegium Canonica auctoritate, & veſtra regia dignitate talem terminum accipiant, ne poſthac membra diaboli, filij nequam in ſancta Eccleſia, te etiam ibi regnante, talia præſumant.

¶ *In pleriſque vetuſtis Codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem caput hoc eſt coniunctum ſuperiori.*

CAP. X. ¶ *Eccleſiæ res ſurripiens, in decuplum reſtituat, quod abſtulit.*

Item Euſebius Papa *epiſt.* 2.

IN *c* legibus ſæculi cautum habetur. [Qui rem ſurripit alienam, illi, cuius res direpta eſt, in vndecuplum, *d* quæ ſublata ſunt, reſtituat.] Et in lege diuina *e* legitur [Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus. Amen.] Talia *f* ergo non præſumantur abſque vltione, nec exerceantur abſque ſua damnatione. Proinde 1 ſi quis Eccleſiaſticas oblationes, & quod Deo conſecratum eſt rapuerit, vel conſenſerit facientibus, vt ſacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum reſtituat; & canonicè pœniteat.

1 ¶ Proinde.] *Hinc vſque ad finem non ſunt in epiſtola Euſebij, neque apud Ioannem aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum, & Iuonem p.13.c.37. & in Polycarpo interpoſitis etiam aliquot verbis, quæ in epiſtola habentur poſt verſ.* damnatione.

Contra Gregorius *ſcribit, c.4. reſponſionum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum*, de his, *qui furtim auferunt aliquid de Eccleſia.*

CAP. XI. ¶ *Sine augmento ſibi ablata Eccleſiam recipere oportet.*

FRaternitas *g* tua ex perſona furis penſare poteſt, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes ſubſidia, furtum perpetrant: & ſunt alij, qui hac in re inopia delinquunt. Vnde neceſſe eſt, vt quidam damnis, quidam verò verberibus, & quidam diſtrictius, quidam verò leuius corrigantur. Et cùm paulò diſtrictius agitur, ex charitate agendum eſt, & non ex furore: quia ipſi hoc præſtatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. *& infra.* ¶ Addis etiam quo augmento ea, quæ furto de Eccleſiis abſtulerunt, reddere debeant. Sed abſit, vt Eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

Verùm illud Euſebij de legum ſeueritate: illud h *Gregorij de Eccleſiaſtica manſuetudine dictum intelligitur.*

CAP. XII. ¶ *Non ſunt alienanda in Epiſcopatu acquiſita.*

Item Gregorius *lib.10. epiſt.42. Deuſdedit* i *Epiſcopo Mediolanenſi.*

REs *k* in Epiſcopatu acquiſitas, Sacerdotibus nulla eſt alienandi licentia

a *Burch. & Iuo ibid. Luc.*19. b *Et Symmachus in* 3. *Synodo. & Ioan.*1. *Epiſt.*1. c *ſupra ea in antiquis. Polyc.l.*8. *tit* 15. d *al. Decuplum.* e *Deut.*27. f *Anſ.l.*5. *c.*41. *Burch. l.*11. *c* 27. *Iuo p.*13. *c.*37. *& p.*5 *c.*249. *& p.*3. *c.*149. *Pan.l.*4 *c* 47. g *Poly.l.*6. *tit.*16. *Iuo p.*13. *c.*5. h *al. iſtud.* i *al. Deodato.* k *Infrà, e a. q.*5. *c. nulli.*

CAP. XIII. ¶ *Vaſa ſacra, niſi pro redemptione captiuorum non ſunt alienanda.*

APoſtolicos, *a* & paternos Canones renouans hæc ſancta, & vniuerſalis Synodus, diffiniuit neminem prorſus Epiſcopum vendere, vel vtcumque alienare cimelia & vaſa ſacrata, excepta cauſa olim ab antiquis Canonibus ordinata, videlicet 2 pro redemptione captiuorum: ſed nec tradere ſalaria Eccleſiarum in emphyteutica pacta, nec alias ruſticas poſſeſſiones venundare, ac per hoc Eccleſiaſticos reditus lædere: quos ad propriam vtilitatem, & ob eſcam pauperum, & peregrinorum ſuſtentationem eſſe decernimus. 3. *& paulò poſt* ¶ Quiſquis autem apparuerit poſt hanc diffinitionem noſtram contrarium quid huic ſanctæ, ac vniuerſali Synodo agere, deponatur vt præuaricator diuinarum legum, & præceptorum: caſſata videlicet omnino, quæ facta eſt in ſcriptis, vel ſine ſcriptis ab Epiſcopo venditione, vel emphyteutica traditione, vel alia qualibet alienatione, cimeliorum ſcilicet & ſalariorum locorum. Qui verò emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimeliis, vel ſalariis, & non reſtituerit Eccleſiæ iterum quæ Eccleſiæ ſunt, vel non dederit ad incidendum chartam venditionis, vel emphyteuſeos, ſit anathema vſque dum fecerit quod ab hac ſancta, & vniuerſali Synodo confirmatum eſt. ¶ Si autem Epiſcopus conuictus fuerit conſtruxiſſe Monaſterium de reditibus Eccleſiaſticis, tradat ipſum eidem Eccleſiæ Monaſterium.

1 ¶ Octaua.] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, cum antea legeretur*, ſexta *Eſt autem Canon decimuſquintus Synodi octauæ, habitæ tempore Hadriani Papæ ſecundi contra Photium, ex verſione Anaſtaſii bibliothecarij.*

2 ¶ Videlicet pro redemptione.] *In Concilio ipſo, & apud Anſelmum legitur*, quæ accipiuntur in redemptionem captiuorum.

3 ¶ Decernimus.] *In ipſo Canone ſequuntur hæc.* Omnem verò Eccleſiaſticarum rerum poteſtatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: Eccleſiaſtica loca, quæ per reditus fiunt, & inſuper propriam rerum diſpoſitionem diſtribuere, ac committere, ſeu conferre quibuſcumque voluerit, & iudicauerit, iuxta propriam poteſtatem, ac dominatum. Quiſquis autem apparuerit, &c.

CAP. XIV. ¶ *Pro redemptione captiuorum ſacra vaſa non prohibentur alienari.*

Item Gregorius *lib.6. epiſt.*35. *ſeu c.*199. *Domino Epiſcopo Meſſanenſi.*

ET ſacrorum Canonum, & legalia *b* ſtatuta permittunt, miniſteria Eccleſiæ pro captiuorum eſſe redemptione vendenda.

CAP XV. ¶ *Res Eccleſiæ licitè impenduntur pro redemptione captiuorum.*

Idem *Demetrio, & Valeriano Clericis Firmanis, lib.7 indict.2. epiſt.*14.

SAcrorum *c* Canonum ſtatuta, legalis permittit auctoritas licitè res Eccleſiaſticas in redemptionem captiuorum impendi Et ideo quia edocti à vobis ſumus ante annos ferè xviij. virum reuerendiſſimum quendam Fabium Epiſcopum Eccleſiæ Firmanæ libras xj argenti de eadem Eccleſia pro redemptione veſtra, ac patris veſtri Paſſiui, fratris & Coepiſcopi noſtri, tunc verò Clerici, nec non matris veſtræ, hoſtibus impendiſſe, atque ex hoc quandam formidinem vos habere, nec hoc, quod datum eſt, à vobis quolibet tempore repetatur, huius præcepti auctoritate ſuſpicionem veſtram prorſus id mus auferendam; conſtituentes nullam vos exinde hæredeſque veſtros quolibet tempore repetitionis

a *Anſ.l.*6. *c.*17. b *Le. Sancimus. cod. de Sacroſ. Eccleſ. Anſ.l.*5. *c.*42. c *Iuo p.*3. *c.*145.

ıleſtiam ſuſtinere, nec à quoquam vobis aliquam obiici æſtionem.

CAP. XVI. ¶ *Res Eccleſiæ deſolatæ non præponantur captiuis.*
Item *lib. 5 epiſt. 35. ad Dominum Epiſcopum.*

ſcut *a* omninò graue eſt, fruſtrà Eccleſiaſtica miniſteria venundare, ſic iterùm culpa eſt, imminente huiuſmodi ceſſitate res maximè deſolatæ Eccleſiæ captiuis ſuis præ- nere,& in eorum redemptione ceſſare.

2. §s. *Quæ verò pœnitentia huiuſmodi inuaſoribus atque edonibus, qui vaſa ſacra, & reliqua diuino cultui dedica- arripiunt, & quaſi profana contrectant, ſit indicenda,* colaus Papa, *definit ſcribens Frontario Archiepiſcopo rdegalenſi.*

CAP. XVII. ¶ *Inuaſoribus rerum Eccleſiaſticarum, quæ pœnitentia ſit imponenda.*

DE viro neſando, Burgando nomine, qui rabie inſana commotus, diabolicis ſe irretire laqueis non dubitauit, ue gentilium more per abrupta itinera, & compita infi- ns vobis in veſtræ Eccleſiæ villa, vnà cum Clericis veſtris nentibus, & populum ſalubribus inſtruere dogmatum nitis decertantibus, panéque ſpiritualis verbi vacua ho- num corda reficientibus, atque laudabile propriæ ſalutis ſiderium habentibus, ſancta Apoſtolorum Petri, & Pauli ina viſitare, collectis malitiæ ſuæ ſequacibus, & iniqui- is complicibus nefarias inuaſiones, & deprædationes vio- tas inferre dæmoniaco auſu præſumpſit: &, vt epiſtolæ ſtræ textus eloquitur, ſacrum altare, ſacráque Dominici poris & ſanguinis vaſa, inſuper & ſanctum chriſma pol- is arripere manibus, quaſi vilia, & ad vſum communem a præſumpſit, dilectio nos veſtra conſuluit, ſi ipſe, vel qui n eo in tam impio, & iniquo ſcelere fuerunt, ad pœniten- n quandoque gratia tracti *b* diuina venire voluerint, quo pœnitentiæ vinculo conſtringatis, noſtræ inſtitutionis ſuram expoſcere curaſtis. De quibus (ſi tamen ita eſt) emus, cùm ad pœnitentiam reuerti accelerauerint, vno o extra Eccleſiam Dei conſiſtere, cuius ſacratiſſima vaſa ra ritum fidei Chriſtianæ diripiendo auferre non dubita- unt. Secundò verò anno ante fores Eccleſiæ ſine com- nione maneant. Tertio verò anno Eccleſiam Dei ingre- ntur, & inter audientes aſtent ſine oblatione, non man- cantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natalis, & ſurrectionis Dominicæ Dies. Quarto præterea anno (ſi prioribus tribus eorum fructuoſus fuerit pœnitentiæ la- r) communioni fidelium reſtituantur: totáque mentis in- tione ſpondentes, talia ſe vlterius numquam facturos, rpus & ſanguinem Domini ſuſcipere mereantur, & vſque ſeptimum annum tribus in hebdomada diebus ſine eſu nium, & vini potatione maneant pœnitentes.

¶ *Caput hoc alibi non eſt inuentum, quàm in collectione nonum incerti auctoris.*

CAP. XVIII. ¶ *Res Eccleſiæ Epiſcopus vſurpare, vel alienare non præſumat.*
Item in Concilio Leonis Papæ quarti

MOnemus, *c* & irrefragabiliter affirmamus, vt nullus Epiſcoporum, vel Sacerdotum rem tituli ſui vſur- e præſumat: ſed neque ſalarium à Chriſtianis, ſanctis lo- oblatum cauſa amicitiæ, vel timoris aut muneris pertẽ- auferre: ne Eccleſia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui ere præſumpſerit Epiſcopus, vel Sacerdos, Canonicam e dubio ſubeat vltionem, & quod Eccleſiæ iniuſtè abla- n eſt, reddere compellatur; ita vt deinceps nullas vires his ad litigandum, vel poſſidendum habere poſſit.

a *Iuo p. 3. c. 176.* b *al. tacti.*
c *Deuſdedit p. 4. Polyc. l. 4. tit. 12.*

CAP. XIX. ¶ *Epiſcopo, vel Abbati res Eccleſiæ alienare non licet.*
Item ex ſeptima Synodo, *c. 12.*

QVisquis *a* Epiſcopus vel Abbas inuentus fuerit de ſalariis 1 Epiſcopij, vel Monaſterij transferre quidquam in Principum manus, vel etiam alij perſonæ conferre irritum ſit quod datum eſſe conſtiterit, ſecundum Canonem *b* ſanctorum Apoſtolorum, qui dicit: [Omnium Eccleſiaſticarum rerum Epiſcopus habeat ſollicitudinem, & diſpenſet eas, tamquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare 2 quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei ſunt. Quòd ſi pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur: ſed non ſub horum occaſione, quæ ſunt Eccleſiæ, defraudentur.] Quòd ſi excuſationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum exiſtere, nec ſic Principibus, qui per loca illa ſunt, tribuatur ager, vel locus: ſed Clericis, vel agricultoribus. ¶ Quòd ſi calliditate vſus fuerit, & à Colono, vel à Clerico emerit Princeps agrum, irrita ſit venditio, & reſtituatur Epiſcopo vel monaſterio: & Epiſcopus, vel Abbas hoc faciens abiiciatur, Epiſcopus 3 quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio tamquam qui diſpergit quæ non collegit.

¶ *Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anſelmum citabatur,* ex hiſtoria Euſebij Epiſcopi Cæſarienſ. *Iuo verum auctorem citauit. Verſio autem eſt Anaſtaſij bibliothecarij, ex cuius Codicibus manuſcriptis nonnulla ſunt emendata.*

1 ¶ Salariis.] *Græcè eſt,* ἐκ τῶν αὐτουργιῶν, *pro qua voce in Pariſienſi Græcorum Canonum editione legitur in rubrica,* ἐκ τῶν προαστείων, *id eſt,* ſuburbanis, *quaſi ſuburbana vocentur autourgia, quod ipſius poſſeſſoris manibus colantur. Balſamon tamen eos agros interpretatur, qui per ſe ipſi ſine magna cultura fructum ferre poſſunt, vt ſylua, & alia huiuſmodi.*

2 ¶ Fraudare.] σφετερίζεσθαι, *id eſt,* ſibi vindicare, & ſuum facere.

3 ¶ Epiſcopus quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio.] *Hæc ad ſententiæ integritatem addita ſunt ex ipſo Canone.*

CAP. XX. ¶ *Prædia Eccleſiæ non liceat Papæ alienare.*
Item Symmachus Papa in Synodo tertia, c *cap. 4. & ſequentibus vſque ad nonum.*

NOn *d* liceat Papæ prædium Eccleſiæ alienare aliquo modo pro aliqua neceſſitate, nec in vſumfructum 1 rura dare: niſi tantummodo domos quæ in quibuſlibet vrbibus non modica impenſa ſuſtentantur. Qua lege omnes cuſtodes aſtringantur, vt donator, accenſator, venditor honorem perdat. Et qui ſubſcripſerit, anathema ſit cum eo, qui dedit, vel recepit, niſi reſtituatur. Liceat etiam quibuſlibet Eccleſiaſticis perſonis contradicere, & cum fructibus alienata repoſcere. Quod 2 non modò in Apoſtolica ſeruandum eſt Eccleſia, verum etiam vniuerſis Eccleſiis per prouincias quidem dicitur conuenire.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex pluribus capitibus Synodi Romanæ tertiæ ſub Symmacho, in epitomen tamen redactis:*

1 ¶ In vſumfructum.] *In Conciliorum editionibus partim legitur,* ſed nec in vſufructuario iure aliquibus dare liceat, *partim,* ſed in vſumfructum iura aliquibus, &c *quemadmodum & in Codice Canonum impreſſo. Nam in vetuſto manuſcripto eſt,* ſed nec vſufructuario aliquibus dari liceat. *Item verò ſignificare vſufructuarium, & vſumfructum ſcribit Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, c. 59. his verbis,* vſumfructum dicit, quod nos dicimus vſufructuarium.

a *Poly. 6. tit. 13. Anſ. l. 6. c. 184. Iuo p. 5. c. 275.* b *Can. Apoſt. 9.* c *Et in Concil. Pariſ. l. 1. c. 17.* d *Anſ. l. 4. c. 29.*

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

SI *a* ſæculi leges talem iuſtitiam habere voluerunt, lex diuina cur inferior eſſe debebit? cùm ipſius veritatis præſentia à Zachæo collaudatum ſit, vt ſi aliquem defraudarat, in quadruplum reſtitueret? Et quia ſummum in rebus bonum eſt, iuſtitiam colere, ac ſua cuique iura ſeruare, & in ſubiectos non ſinere quod poteſtatis eſt, fieri, ſed quod æquum eſt, cuſtodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus ſtudere;) eapropter excellentiæ veſtræ, menſe Nouembri præſentis anni, ſecunda indictione, Petrum fratrem & Coepiſcopum noſtrum à gremio S. R. E. transmittemus, vt fratribus eiuſdem prouinciæ in vnum congregatis, immunitas violata, & præſumptio, & ſacrilegium Canonica auctoritate, & veſtra regia dignitate talem terminum accipiant, ne poſthac membra diaboli, filij nequam in ſancta Eccleſia, te etiam ibi regnante, talia præſumant.

¶ *In plerisque vetuſtis Codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem caput hoc eſt coniunctum ſuperiori.*

Cap. X. ¶ *Eccleſiæ res ſurripiens, in decuplum reſtituat, quod abſtulit.*

Item Euſebius Papa *epiſt.* 2.

IN c legibus ſæculi cautum habetur. [Qui rem ſurripit alienam, illi, cuius res direpta eſt, in vndecuplum, *d* quæ ſublata ſunt, reſtituat.] Et in lege diuina *e* legitur [Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus. Amen.] Talia *f* ergo non præſumantur abſque vltione, nec exerceantur abſque ſua damnatione. Proinde 1 ſi quis Eccleſiaſticas oblationes, & quod Deo conſecratum eſt rapuerit, vel conſenſerit facientibus, vt ſacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum reſtituat; & canonicè pœniteat.

1 ¶ Proinde.] *Hinc vſque ad finem non ſunt in epiſtola Euſebij, neque apud Ioannem aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum, & Iuonem p.* 13. *c.* 37. *& in Polycarpo interpoſitis etiam aliquot verbis, quæ in epiſtola habentur poſt verſ.* damnatione.

Contra Gregorius *ſcribit, c.* 4. *reſponſionum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, de his, qui furtim auferunt aliquid de Eccleſia.*

Cap. XI. ¶ *Sine augmento ſibi ablata Eccleſiam recipere oportet.*

FRaternitas *g* tua ex perſona furis penſare poteſt, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes ſubſidia, furtum perpetrant: & ſunt alij, qui hac in re inopia delinquunt. Vnde neceſſe eſt, vt quidam damnis, quidam verò verberibus, & quidam diſtrictius, quidam verò leuius corrigantur. Et cùm paulò diſtrictius agitur, ex charitate agendum eſt, & non ex furore: quia ipſi hoc præſtatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. *& infra.* ¶ Addis etiam quo augmento ea, quæ furto de Eccleſiis abſtulerunt, reddere debeant. Sed abſit, vt Eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

Verùm illud Euſebij de legum ſeueritate: illud h Gregorij de Eccleſiaſtica manſuetudine dictum intelligitur.

Cap. XII. ¶ *Non ſunt alienanda in Epiſcopatu acquiſita.*

Item Gregorius *lib.* 10. *epiſt.* 41. *Deuſdedit* i *Epiſcopo Mediolanenſi.*

RES *k* in Epiſcopatu acquiſitas, Sacerdotibus nulla eſt alienandi licentia

Cap. XIII. ¶ *Vaſa ſacra, niſi pro redemptione captiuorum non ſunt alienanda.*

APoſtolicos, *a* & paternos Canones renouans hæc ſancta, & vniuerſalis Synodus, diffiniuit neminem prorſus Epiſcopum vendere, vel vtcumque alienare cimelia & vaſa ſacrata, excepta cauſa olim ab antiquis Canonibus ordinata, videlicet 2 pro redemptione captiuorum: ſed nec tradere ſalaria Eccleſiarum in emphyteutica pacta, nec alias ruſticas poſſeſſiones venundare, ac per hoc Eccleſiaſticos reditus lædere: quos ad propriam vtilitatem, & ob eſcam pauperum, & peregrinorum ſuſtentationem eſſe decernimus 3. *& paulò poſt* ¶ Quiſquis autem apparuerit poſt hanc diffinitionem noſtram contrarium quid huic ſanctæ, ac vniuerſali Synodo agere, deponatur vt præuaricator diuinarum legum, & præceptorum: caſſata videlicet omnino, quæ facta eſt in ſcriptis, vel ſine ſcriptis ab Epiſcopo, venditione, vel emphyteutica traditione, vel alia qualibet alienatione, cimeliorum ſcilicet & ſalariorum locorum. Qui vero emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimeliis, vel ſalariis, & non reſtituerit Eccleſiæ iterum quæ Eccleſiæ ſunt vel non dederit ad incidendum chartam venditionis, vel emphyteuſeos, ſit anathema vſque dum fecerit, quod ab hac ſancta, & vniuerſali Synodo confirmatum eſt. ¶ Si autem Epiſcopus conuictus fuerit conſtruxiſſe Monaſterium de reditibus Eccleſiaſticis, tradat ipſum eidem Eccleſiæ Monaſterium.

1 ¶ Octaua.] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, cum antea legeretur,* ſexta *Eſt autem Canon decimusquintus Synodi octauæ, habitæ tempore Hadriani Papæ ſecundi contra Photium, ex verſione Anaſtaſii bibliothecarij.*

2 ¶ Videlicet pro redemptione.] *In Concilio ipſo, & apud Anſelmum legitur*, quæ accipiuntur in redemptionem captiuorum.

3 ¶ Decernimus.] *In ipſo Canone ſequuntur hæc.* Omnem verò Eccleſiaſticarum rerum poteſtatem habentes & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: Eccleſiaſtica loca, quæ per reditus fiunt, & inſuper propriam rerum diſpoſitionem diſtribuere, ac committere, ſeu conferre quibuſcumque voluerit, & iudicauerit, iuxta propriam poteſtatem ac dominatum. Quiſquis autem apparuerit, &c.

Cap. XIV. ¶ *Pro redemptione captiuorum ſacra vaſa non prohibentur alienari.*

Item Gregorius *lib.* 6. *epiſt.* 35. *ſeu c.* 199. *Domino Epiſcopo Meſſanenſi.*

ET ſacrorum Canonum, & legalia *b* ſtatuta permittunt miniſteria Eccleſiæ pro captiuorum eſſe redemptione vendenda.

Cap XV. ¶ *Res Eccleſiæ licitè impenduntur pro redemptione captiuorum.*

Idem *Demetrio, & Valeriano Clericis Firmanis, lib.* 7 *indict.* 2. *epiſt.* 14.

SAcrorum c Canonum ſtatuta, & legalis permittit auctoritas licitè res Eccleſiaſticas in redemptionem captiuorum impendi Et ideo quia edocti à vobis ſumus ante annos ferè xviij. virum reuerendiſſimum quendam Fabium Epiſcopum Eccleſiæ Firmanæ libras xj argenti de eadem Eccleſia pro redemptione veſtra, ac patris veſtri Paſſiui, fratris & Coepiſcopi noſtri, tunc verò Clerici, nec non matris veſtræ, hoſtibus impendiſſe, atque ex hoc quandam formidinem vos habere, ne hoc, quod datum eſt à vobis quolibet tempore repetatur, huius præcepti auctoritate ſuſpicionem veſtram pr[illegible] id mus auferendam; conſtituentes nullam vobis exinde hæredeſque veſtros quolibet tempore repetitionem

a *Burch. & Iuo ibid. Luc.* 19. b *Et Symmachus in* 3. *Synodo. & Ioan.* 1. *Epiſt.* 1. c *ſupra ea in antiquis. Polyc. l.* 8. *tit* 15. d *al. Decuplum.* e *Deut.* 27. f *Anſ. l.* 5. *c.* 41. *Burch. l.* 11. *c* 27. *Iuo p.* 13. *c.* 37. *& p.* 5 *c.* 249. *& p.* 3. *c.* 149. *Pan. l.* 4 *c* 47. g *Poly. l.* 6. *tit.* 16. *Iuo p.* 13. *c.* 5. h *al. iſtud.* i *al. Deodato.* k *Infrà, e a. q.* 5. *c. nulli.*

a *Anſ. l.* 6. *c.* 17. b *Le. Sancimus. cod. de Sacroſ. Eccl. Anſ. l.* 5. *c.* 42. c *Iuo p.* 3. *c.* 145.

moleſtiam ſuſtinere, nec à quoquam vobis aliquam obiici quæſtionem.

CAP. XVI. ¶ *Res Eccleſiæ deſolatæ non præponantur captiuis.*

Item *lib. 5 epiſt. 35. ad Dominum Epiſcopum.*

SIcut *a* omninò graue eſt, fruſtrà Eccleſiaſtica miniſteria venundare, ſic iterùm culpa eſt, imminente huiuſmodi neceſſitate res maximè deſolatæ Eccleſiæ captiuis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare.

2. ⁊s. *Quæ verò pœnitentia huiuſmodi inuaſoribus atque prædonibus, qui vaſa ſacra, & reliqua diuino cultui dedicata arripiunt, & quaſi profana contrectant, ſit indicenda,* Nicolaus Papa *definit ſcribens Frontario Archiepiſcopo Burdegalenſi.*

CAP. XVII. ¶ *Inuaſoribus rerum Eccleſiaſticarum, quæ pœnitentia ſit imponenda.*

DE viro neſando, Burgando nomine, qui rabie inſana commotus, diabolicis ſe irretire laqueis non dubitauit, atque gentilium more per abrupta itinera, & compita inſidians vobis in veſtræ Eccleſiæ villa, vnà cum Clericis veſtris manentibus, & populum ſalubribus inſtruere dogmatum monitis decertantibus, panéque ſpiritualis verbi vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ ſalutis deſiderium habentibus, ſancta Apoſtolorum Petri, & Pauli limina viſitare, collectis malitiæ ſuæ ſequacibus, & iniquitatis complicibus nefarias inuaſiones, & deprædationes violentas inferre dæmoniaco auſu præſumpſit: &, vt epiſtolæ veſtræ textus eloquitur, ſacrum altare, ſacráque Dominici corporis & ſanguinis vaſa, inſuper & ſanctum chriſma pollutis arripere manibus, quaſi vilia, & ad vſum communem apta præſumpſit, dilectio nos veſtra conſuluit, ſi ipſe, vel qui cum eo in tam impio, & iniquo ſcelere fuerunt, ad pœnitentiam quandoque gratia tracti *b* diuina venire voluerint, quo eos pœnitentiæ vinculo conſtringatis, noſtræ inſtitutionis cenſuram expoſcere curaſtis. De quibus (ſi tamen ita eſt) iubemus, cùm ad pœnitentiam reuerti accelerauerint, vno anno extra Eccleſiam Dei conſiſtere, cuius ſacratiſſima vaſa extra ritum fidei Chriſtianæ diripiendo auferre non dubitauerunt. Secundò verò anno ante fores Eccleſiæ ſine communione maneant. Tertio verò anno Eccleſiam Dei ingrediantur, & inter audientes aſtent ſine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natalis, & Reſurrectionis Dominicæ Dies. Quarto præterea anno (ſi his prioribus tribus eorum fructuoſus fuerit pœnitentiæ labor) communioni fidelium reſtituantur: totáque mentis intentione ſpondentes, talia ſe vlterius numquam facturos, corpus & ſanguinem Domini ſuſcipere mereantur, & vſque ad ſeptimum annum tribus in hebdomada diebus ſine eſu carnium, & vini potatione maneant pœnitentes.

¶ *Caput hoc alibi non eſt inuentum, quàm in collectione Canonum incerti auctoris.*

CAP. XVIII. ¶ *Res Eccleſiæ Epiſcopus vſurpare, vel alienare non præſumat.*

Item in Concilio Leonis Papæ quarti

3. ⁊s. MOnemus, *c* & irrefragabiliter affirmamus, vt nullus Epiſcoporum, vel Sacerdotum rem tituli ſui vſurpare præſumat: ſed neque ſalarium à Chriſtianis, ſanctis locis oblatum cauſa amicitiæ, vel timoris aut muneris pertẽtet auferre: ne Eccleſia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præſumpſerit Epiſcopus, vel Sacerdos, Canonicam ſine dubio ſubeat vltionem, & quod Eccleſiæ iniuſtè ablatum eſt, reddere compellatur; ita vt deinceps nullas vires pro his ad litigandum, vel poſſidendum habere poſſit.

a *Iuo p. 3. c. 176.* b *al. tactl.*
c *Deuſdedit p. 4. Polyc. l. 4. tit. 12.*

CAP. XIX. ¶ *Epiſcopo, vel Abbati res Eccleſiæ alienare non licet.*

Item ex ſeptima Synodo, *c. 12.*

QVisquis *a* Epiſcopus vel Abbas inuentus fuerit de ſalariis 1 Epiſcopij, vel Monaſterij transferre quidquam in Principum manus, vel etiam alij perſonæ conferre irritum ſit quod datum eſſe conſtiterit, ſecundum Canonem *b* ſanctorum Apoſtolorum, qui dicit: [Omnium Eccleſiaſticarum rerum Epiſcopus habeat ſollicitudinem, & diſpenſet eas, tamquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare 2 quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei ſunt. Quòd ſi pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur: ſed non ſub horum occaſione, quæ ſunt Eccleſiæ, defraudentur.] Quòd ſi excuſationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum exiſtere, nec ſic Principibus, qui per loca illa ſunt, tribuatur ager, vel locus: ſed Clericis, vel agricultoribus. ¶ Quòd ſi calliditate vſus fuerit, & à Colono, vel à Clerico emerit Princeps agrum, irrita ſit venditio, & reſtituatur Epiſcopo vel monaſterio: & Epiſcopus, vel Abbas hoc faciens abiiciatur, Epiſcopus 3 quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio tamquam qui diſpergit quæ non collegit.

¶ *Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anſelmum citabatur*, ex hiſtoria Euſebij Epiſcopi Cæſarienſ. *Iuo verum auctorem citauit. Verſio autem eſt Anaſtaſij bibliothecarij, ex cuius Codicibus manuſcriptis nonnulla ſunt emendata.*

1 ¶ Salariis.] *Græcè eſt,* ἐκ τῶν αὐτουργιῶν, *pro qua voce in Pariſienſi Græcorum Canonum editione legitur in rubrica,* ἐκ τῶν προαστείων, *id eſt,* ſuburbanis, *quaſi ſuburbana vocentur autургia, quod ipſius poſſeſſoris manibus colantur. Balſamon tamen eos agros interpretatur, qui per ſe ipſi ſine magna cultura fructum ferre poſſunt, vt ſylua, & alia huiuſmodi.*

2 ¶ Fraudare.] σφετερίζεσθαι, *id eſt,* ſibi vindicare, & ſuum facere.

3 ¶ Epiſcopus quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio.] *Hæc ad ſententiæ integritatem addita ſunt ex ipſo Canone.*

CAP. XX. ¶ *Prædia Eccleſiæ non liceat Papæ alienare.*

Item Symmachus Papa in Synodo tertia, c *cap. 4. & ſequentibus vſque ad nonum.*

NOn *d* liceat Papæ prædium Eccleſiæ alienare aliquo modo pro aliqua neceſſitate, nec in vſumfructum 1 rura dare: niſi tantummodo domos quæ in quibuſlibet vrbibus non modica impenſa ſuſtentantur. Qua lege omnes cuſtodes aſtringantur, vt donator, accenſator, venditor honorem perdat. Et qui ſubſcripſerit, anathema ſit cum eo, qui dedit, vel recepit, niſi reſtituatur. Liceat etiam quibuſlibet Eccleſiaſticis perſonis contradicere, & cum fructibus alienata repoſcere. Quod 2 non modò in Apoſtolica ſeruandum eſt Eccleſia, verum etiam vniuerſis Eccleſiis per prouincias quidem dicitur conuenire.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex pluribus capitibus Synodi Romanæ tertiæ ſub Symmacho, in epitomen tamen redactis:*

1 ¶ In vſumfructum.] *In Conciliorum editionibus partim legitur*, ſed nec in vſufructuario iure aliquibus dare liceat, *partim*, ſed in vſumfructum iura aliquibus, &c *quemadmodum & in Codice Canonum impreſſo. Nam in vetuſto manuſcripto eſt*, ſed nec vſufructuario aliquibus dari liceat. *Item verò ſignificare vſufructuarium & vſumfructum ſcribit Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, c. 59. his verbis*, vſumfructum dicit, quod nos dicimus vſufructuarium.

a *Poly. 6. tit. 13. Anſ. l. 6. c. 184. Iuo p. 5. c. 275.* b *Can. Apoſt. 9.* c *Et in Concil. Pariſ. l. 1. c. 17.* d *Anſ. l. 4. c. 29.*

2 ¶ Quod

2 ¶ Quod non modo.] *In ipſa Synodo longè aliter habetur.* Cuius autē conſtitutionis legem in Apoſtolica tantum volumus ſede ſeruari, vniuerſis Eccleſiis per prouincias ſecundum animarum conſiderationem, quem propoſito religionis conuenire rectores earum viderint, more ſeruato.

CAP. XXI. ¶ *Qui res Eccleſiaſticas vendit ad altare non audeat accedere.*

Item in Synodo ſexta.

INdignè *a* ad altare Dei properare permittitur, qui res Eccleſiaſticas audet inuadere, aut iniuſtè 1 poſſidere, aut iniqua, vel iniuſta defenſione in eis perdurat. *& paulò pòſt.* ¶ Debet tamen eſſe prouiſio, vt vindictam admonitio 2 præcedat, & res vſurpatas iniuſtè qui abſtulit, aut iniuſtè ablatas retinet, æquitate patrocinante, legibus reſtituat. Quod ſi neglexerit, & neceſſitas compulerit, demum prædonem ſacerdotalis diſtrictio maturata percellat. *& infrà.* ¶ Valdè *b* iniquum ergo & ingens ſacrilegium eſt, vt quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute, vel requie animarum ſuarum vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit aut certè reliquerit, ab iis quibus hæc maximè ſeruari conuenit, id eſt, Chriſtianis & Deum timentibus hominibus, 3 & ſuper omnia à Principibus, & primis regionum in aliud transferre, vel conuerti permittatur. Proptereà qui hæc non præuiderit, & aliter quàm ſcriptum eſt, prædia Eccleſiis tradita petierit, vel acceperit, aut poſſederit, vel 4 iniuſtè defenderit, aut retinuerit, niſi cito ſe correxerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: ſitque accipienti, & danti, & poſſidenti anathema. & inſtitutæ pœnæ contubernium aſſiduum. Nec aliquo ſe ante tribunal Chriſti obſtaculo muniat, qua religioſis animabus ad ſubſtantiam pauperum derelicta, contra fas, ſine aliqua pietatis conſideratione diſpergit.

1 ¶ Aut iniuſtè.] *In Synodo legitur,* aut iniuſtè, id eſt, ſine licentia Epiſcopi poſſidere.

2 ¶ Admonitio.] *In Synodo additur,* manifeſta.

3 ¶ Hominibus.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſ.* in aliud, *Addita ſunt ex Synodo.*

4 ¶ Vel iniuſtè dederint, aut retinuerint.] *Addita ſunt iſta: ſicque omnia, quæ in vſurpatione huiuſmodi rerum accidere ſolent, exponuntur.*

CAP. XXII. ¶ *Excommunicentur, qui Principum auctoritate res inuadunt Eccleſiæ.*

Item Nicolaus Papa *Adoni Viennenſi Archiepiſcopo in epiſtola, cuius initium.* [*Quia ſanctitatis veſtræ.*

DE c rebus, quæ ſemel Deo contributæ, atque dicatę ſunt, & poſteà ſub occaſione conceſſionis Principum, à quibuſdam inuaduntur, atque diripiuntur, ſancimus, vt priùs conſulatis Principem, ad reſecandam tam præſumptiuam factionem, & cognoſcendum, vtrum illius ſit conceſſio, an inuaſoris præſumptio. Quòd ſi Principis inordinata fuerit largitio, ipſe ſit Princeps pro emendatione redarguendus. Si autem inuaſoris declaratur præſumptio, vſque ad emendationem, excommunicationis ſit vindicta coërcendus.

¶ *Extat epiſtola hæc in libro ſæpè citato bibliothecæ Dominicanæ: in qua reſpondet Nicolaus ad nonnullas quæſtiones ab Adone* d *ſibi propoſitas.*

CAP. XXIII. ¶ *De rebus Eccleſiæ non eſt aliquid alienandum.*

Item Gelaſius *Iuſtino Archidiacono, & Fauſtino* e *defenſori*

f. ¶ VObis *f* enim, & famæ veſtræ conſultum duximus, vt Pontificis veſtri loco, vobiſcum ab eodem aliquis ſubrogetur, qui eius nomine pariter vniuerſa diſponat: quatenùs omnia prædia ad veſtrum reuocetis ſtudium, nec cuiquam Clerico pro portione ſua aliquod ſolum Eccleſiæ putetis eſſe deputandum: ne per incuriam, & negligentiam minuatur: ſed omnis penſionis ſummam ex omnibus prædiis ruſticis, vrbaniſque collectam, ad Antiſtitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad cauſas, vel expenſas accidentium neceſſitatum opus eſſe perſpicitur, vt de medio ſequeſtretur, & quatuor portiones, vel de fidelium oblatione, vel de hac fiant modis omnibus penſione: ita, vt vnam ſibi tollat Antiſtes, aliam Clericis pro ſuo iudicio, & electione diſpertiat, tertiam pauperibus ſub omni *a* conſcientia faciat erogari: fabricis verò quartam, quæ competit ad ordinationem Pontificis, erogatione veſtra decernimus eſſe penſandam. Si quid fortè ſub annua remanebit expenſa, electo idoneo ab vtraque parte cuſtode, tradatur enthecis: vt ſi maior emerſerit fabrica, ſit ſubſidio, quod ex diuerſi temporis diligentia potuerit cuſtodiri: aut certè ematur poſſeſſio, quæ vtilitates reſpiciat communes.

CAP. XXIV. ¶ *Diuini muneris participatione priuetur, qui Eccleſiaſtica priuilegia calcat.*

Idem *Maiorico, Sereno, & Ioanni Epiſcopis.*

QVi *b* & diuinis, & humanis legibus in ciuili damnatione calcatis, & reuerentia religionis abiecta, vel Eccleſiaſtica priuilegia calcare contendunt, vel vbilibet in pauperum proſilire diſpendium, nec huiuſmodi, ſaltem commoniti, conuictique nequitiam ſopire conſentiunt, atque illata ſacris rebus detrimenta ſarcire; merito diuini muneris participatione ſunt priuandi, vt huius perceptione careant, quod ſacrilegis auſibus habuere deſpectui. Cæleſtinus verò Presbyter fratris & Coëpiſcopi noſtri Sereni, qui contra Pontificale iudicium, contràque Apoſtolicæ Sedis mandata prorumpens, ſupradictis communionem ſacram miniſtrare præſumpſit; cùm non potuerit ignorare ſententiam proprij Sacerdotis, ab officio protinùs Eccleſiaſtico pellatur: vt nullus Eccleſiæ miniſtrorum contra Pontificalia inſtituta venire contendat.

CAP. XXV. ¶ *De eodem.*

Idem *eiſdem Iuſtino* 1 *Archidiacono, & Fauſtino defenſori.*

VVlteranæ c Eccleſiæ actus, vel patrimonium, quod hactenùs comperimus deſtitutum, poſt damnationem Euchariſti, quo fuerat deprauante diſperſum, curæ veſtræ decreuimus eſſe delegandum: vt diligentia (qua vos pro vtilitatibus Eccleſiæ exiſtimamus eſſe vigilantes) prædia culturæ reſtituatis antiquæ, & reuocetis, ſi qua ſunt vendita, aut donata mancipia. Poſſeſſiones etiā quas ab Eumancio, & Opilione Epiſcopis, vel cæteris quouis iure videritis teneri (quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento,) nihilominùs reuocentur. Sit emptoribus ad eum recurſus qui præſumpſit aliquid de Eccleſiæ rebus illicita venditione diſtrahere, ita vt penſiones annuas ad Pontificem deferatis, cui priuilegia ſua integra conuenit omni ratione ſeruari, vt eius diſpenſatione portiones prouenīant conſuetæ, ita vt portionem quartam quæ ad eos pertinet, ſua Pontifex ordinatione diſtribuat, prout cuiuſque locum, meritúmque cognoſcit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum eſt, vt Clericis quartam eroget pro conſideratione ſuæ electionis Antiſtes. Fabricarum etiam portio Epiſcopo ſciente & diſponente, veſtra erogatione pendatur: quatenùs nihil penitùs in detrimentum alicuius rei patiamini generari.

a *Iuo p.3.c.182.* b *16.q.1.in Canonibus §. valdè.*
c *Iuo p.3.c.152.* d *al. Odone* e *al. Fauſto.*
f *Deuſdedit p.3.c.53.*

a *al. omnium.* b *Iuo p.3.c.150. & p.4 c.135.*
c *Volateranæ. Iuo p.3.c.153.*

1 ¶ Iuſtino

1 ¶ Iuſtino, &c.] *Antea legebatur.*Idem eiſdem.*Emendatum eſt,& poſita iſtorum virorum nomina ex Iuone: ad quos etiam ſcriptum eſt ſuperius penultimum caput, vobis enim. Nec verò hæc, quæ nunc afferuntur, pertinere poſſe ad Epiſcopos, quibus proximè præcedens caput ſcribebatur, indicant non modo quæ à Gratiano hic referuntur, ſed etiam apertius verba, quæ apud Iuonem poſt vltima huius capitis ſequuntur.* Si verò in Eccleſiæ veſtræ damnum aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, &c.

CAP. XXVI. ¶ *Redituum & oblationum duæ portiones Clericis committantur.*

Idem *Clero, & ordini, & plebi Brunduſij.*

CONceſſo *a* vobis, quem petiſtis, Antiſtite, fratre iam & Coepiſcopo meo Iuliano, neceſſarium fuit (eodem ad Eccleſiam ſuam mox remiſſo) ad vos noſtra ſcripta pariter deſtinari: quibus agnoſceretis eidem fuiſſe præceptum, ne vnquam ordinationes præſumat illicitas, *& infrà.* ¶ Reditus, & oblationes fidelium in quatuor partes diuidat: quarum vnam ſibi ipſe retineat: alteram Clericis pro officiorum ſuorum ſedulitate diſtribuat, fabricis tertiam: quartam pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam: quarum rationem diuino eſt redditurus examini.

¶ *Epiſtola Gelaſij, in qua eſt hoc caput, miſſa eſt cum aliis ex Hiſpania. Eadem verò inter epiſtolas Gregorij II. impreſſas eſt tertia, Clero, & plebi Turingiæ ſcripta. Talis quædam epiſtola, ſed breuior, refertur in libro, qui inſcribitur Ordo Romanus, & Formata Epiſcopo danda nuncupatur.*

CAP. XXVII. ¶ *De oblationibus fidelium quot portiones fiant, & quæ cuique proueniat.*

Idem *in epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam, & Brutios, c.29.*

QVatuor *b* autem tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cuiuſlibet Eccleſiæ facultas admittit (ſicut dudum rationabiliter eſt decretum) conuenit fieri portiones: quarum ſit vna Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus ſicut Sacerdotis intererit integram miniſtris Eccleſiæ memoratam dependere quātitatem, ſic Cleros vltra delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter nouerit expetendum. Ea verò, quæ Eccleſiaſticis ædificiis attributa ſunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat inſtauratio manifeſta ſanctorum: quia nefas eſt ſi ſacris ædibus deſtitutis, in lucrū ſuum Præſul impendia his deputata conuertat. Ipſam nihilominus adſcriptam pauperibus portionem quamquam diuinis rationibus ſe diſpenſaſſe monſtraturus eſſe videatur: tamen iuxta quod ſcriptum eſt *c* [Vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt] oportet etiam præſenti teſtificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Quapropter *d* nec Clericorum quiſpiam, &c.

CAP. XXVIII. ¶ *De reditibus oblationum, & redituum Eccleſiæ quatuor portiones Presbytero diſpenſandæ credantur.*

Item Simplicius Papa *Florentino, & Equitio, & Seuero Epiſcopis, epiſt.3.*

DE *e* reditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium quid deceat neſcienti nihil licere permittat: ſed ſola Epiſcopo ex his vna portio remittatur: duæ Eccleſiaſticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, à Bonagro *a* Presbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur: vltima inter ſe Clericis pro ſingulorum meritis diuidatur. *& infra.* ¶ Cui, *id eſt, Gaudentio*, hoc ſpecialiter præcipimus, vt tres portiones, quas triennio *b* dicitur ſibi tantummodo vindicaſſe, reſtituat.

¶ *Addita ſunt in hoc capite aliquot verba ex Originali, quæ ad ſententiam facere aliquid videbantur.*

CAP. XXIX. ¶ *De reditibus Eccleſiæ, etiam nouiter quæſitis, quarta pars Clericis erogetur.*

Item Gregorius *Maximiano Epiſcopo Syracuſano, c lib.3. epiſt.11.*

COgnouimus *d* de reditibus Eccleſiæ nouiter acquiſitis Canonicam diſpoſitionem quartarum minimè prouenire, ſed Epiſcopos locorum diſtribuere tantummodo quartam antiquorum redituum, nunc verò quæſita ſuis vſibus retinere. Quam rem *e* prauam ſubintroductamque conſuetudinem fraternitas tua viuaciter emendare feſtinet: vt ſiue de præteritis reditibus, ſiue de his, quæ obuenient, *f* vel obuenientibus quartæ ſecundùm diſtributionem Canonicam diſpenſentur. Incongruum namque eſt vnam, eandemque Eccleſiæ ſubſtantiam duplici quodammodo iure cenſeri, id eſt, *g* vſurpationis, & Canonum.

CAP. XXX. ¶ *De ſtipendio Eccleſiæ quatuor debent fieri portiones.*

Idem *Auguſtino Epiſcopo Anglorum in reſp. ad primam interrogationem.*

MOs eſt *h* Apoſtolicæ Sedis ordinatis Epiſcopis præceptum tradere, vt de omni ſtipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, vna videlicet Epiſcopo, & familiæ eius propter hoſpitalitatem, & ſuſceptionem, alia clero, tertia verò pauperibus, quarta Eccleſiis reparandis.

CAP. XXXI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Toletano.]

SAncimus omnibus Epiſcopis curam Laicorum inſtare vt ſi quos in fide Chriſti inuenerint, nimio affectu diligant. Inſuper confirmamus, vt ſi aliqua ab ipſis accipiant dona, ſtatim in quatuor diuidant partes: ita vt prima pars ſecundùm 1 Apoſtolorum præcepta, titulorum, nec non cœmeteriorum reſtaurationibus diligenter attribuatur, ſecunda Clericis tertia cunctis pauperibus. quarta verò aduenis.

¶ *Caput hoc (quod in omnibus vetuſtis exemplaribus, exceptis duobus, & ſine Paleæ nomine habetur, & gloſſam habet) in nullo Toletano Concilio aut impreſſo, aut in manuſcripto inuentum eſt. In collectione Canonum incerti auctoris, quæ aſſeruatur in Vaticana bibliotheca, tribuitur Silueſtro: quamuis in Synodo Romana ſub ipſo habita, cap.4. paulo aliter hæ partes aſſignentur, id eſt; vt in præcedentibus huic capitibus.*

1 ¶ Secundùm Apoſtolorum præcepta.] *In ea collectione non ſunt hæc verba. In vno vetuſto Gratiani Codice eſt,* ſecundùm Apoſtolorum præcepta.

CAP. XXXII. ¶ *Omnes Presbyteri ſecundùm iuſſionem Epiſcopi res Eccleſiæ diſpenſare ſtudeant.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.22.*

5. ps. STatuimus *i* (quod omnes Canones 1 iubent) vt ciuitatenſes, ſiue Diœceſani Presbyteri, vel Clerici, ſaluo iure Eccleſiæ, rem Eccleſiæ, ſicut permiſerunt Epiſcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præſumant. Quod ſi fecerint, vel fecerunt, & facta venditio non valebit, & de facultatibus, ſi quas habent:

a *Anſ.l.6.c.43.* b *Ee in Concil.Pariſienſi,l.1.c.15.Poly.l.3.tit.11.Anſ.l.5.c.68. Burc.l.3.c.137. Iuo p.3.c.20.Pann.l.2.c.7.* c *Matth.5.* d *2.q.7.quapropter.* e *Anſ.l.5.c.66.*

a *al.ab Onagro.* b *al.per triennium.* c *Ioannes Diac.l.4.n.34.* d *Anſ.l.5.c.70.* e *al.ob rem.* f *al.nunc obuenerunt, vel obuenerint* g *addita ex Orig.* h *Anſ.l.5.c.64.Pan.l.2.c.8.* i *Poly.l.3.tit.12.*

proprias, indemnem Eccleſiam reddant, & communione priuentur.

1 Canones] *Reſtituta eſt hæc vox ex Originali. Antea legebatur*, Epiſcopi. *In Polycarpo autem tantum eſt*, quod omnes iubent.

CAP. XXXIII. ¶ *De Clericis, qui documenta Eccleſiæ ſupprimunt, aut aduerſariis tradunt.*

Item ex eodem Concilio, c.26.

SI *a* quis de Clericis documenta, quibus Eccleſiæ poſſeſſio firmatur, aut ſupprimere, aut negare, aut aduerſariis fortaſſe tradere, damnabili, & punienda obſtinatione præſumpſerit, quidquid, per abſentiam documentorum, damni Eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi etiam qui in damno Eccleſiæ impiè ſollicitati, à traditoribus aliquid acceperint, ſuperiori *b* ſententia teneantur.

CAP. XXXIV. ¶ *Epiſcopus hæredem non habens, non alium, quam Eccleſiam ſibi hæredem inſtituat.*

Item ex eodem, c.33.

EPiſcopus, *c* qui filios, aut nepotes non habuerint 1 aliam quam Eccleſiam non relinquat hæredem. Si quid de Eccleſia non in Eccleſiæ cauſa, aut neceſſitate præſumpſerit, quod diſtraxit aut donauit: irritum habeatur. Qui verò filios habet, de bonis, quæ relinquit, ab hæredibus eius, indemnitatibus Eccleſiæ conſulatur.

1 ¶ Non habuerit.] *In Originali impreſſo, & manuſcripto, & in Polycarpo legitur*, non habens alium, quàm Eccleſiam reliquit hæredem, ſi quid, &c. *& ad hanc lectionem propius accedunt verba Hiſpalenſis Concilij primi, c.1. ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. XXXV. ¶ *Qui in clero conſtituti ſunt, de rebus Eccleſiæ nihil alienare præſumant.*

Item ex eodem, c.49.

DIaconi, *d* vel Presbyteri in parochia conſtituti, de rebus Eccleſiæ ſibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res ſacratæ Deo eſſe noſcuntur. Similiter Sacerdotes nihil de rebus Eccleſiæ ſibi commiſſæ (vt ſuperius comprehenſum eſt) alienare præſumant. Quod ſi fecerint, conuicti in Concilio, & ab honore depoſiti, de ſuo aliud tantum reſtituant, quantum viſi ſunt præſumpſiſſe. 1 *& infra.* ¶ Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Eccleſia ſibi commiſſa facere voluerint, actus Eccleſiæ proſequi iubemus. Quod ſi facere contempſerint, placuit eos ad proprium reuerti ſeruitium.

1 ¶ Præſumpſiſſe.] *Si hic interponas c. ſi quis qualibet, infra, eadem. habebis integrum Canonem 49. ipſius Concilij Agathenſis.*

CAP. XXXVI. ¶ *De poſſeſſione Eccleſiaſtici iuris quidquid à Presbytero diſtrahitur, inane habeatur, & vacuum*

Item ex eodem c. c.53.

QVidquid *f* parochiarum Presbyter de Eccleſiaſtici iuris poſſeſſione diſtraxerit, inane habeatur & vacuum vindicatione 1 comparantis, & actione vendentis.

1 ¶ Vindicatione.] *Sic etiam in recentioribus Conciliorum editionibus. In aliis, & duobus etiam Vaticanis Codicibus legitur*, Venditore comparantis, *apud Iuonem*, Vendicione comparantis. *In Epaunenſi, vbi hoc videtur repeti*, In venditorem comparantis actione vertenda.

a *Infra, ead. ſi quis de Clericis. Burch. l.3 c.183. Iuo p 3. c.156.* b *aliter pari. & in Hiſpalen.* 1 c.1. c *Poly l 3 tit.12.* d *Iuo p.3 c.161.* e *in Epaunenſi, c.12.* f *Iuo p.3 c.102.*

CAP. XXXVII. ¶ *Alienationes factæ ab intruſis, & ordinationes ſine conſenſu Clericorum, irritæ ſunt.*

Item Vrbanus Papa.

ALienationes omnium per intruſionem, ſeu canonicè electorum ſub Epiſcopi nomine, aut Abbatis, qui ſecundùm Eccleſiæ ſuæ vſum conſecrandus eſt, alienationes dico quocumque modo factas, nec non & ordinationes perſonarum ab eiſdem ſine communi conſenſu Clericorum Eccleſiæ, ſiue per ſimoniam itidem factas, irritas iudicamus. ¶ Illud etiam per omnia interdicimus, vt nullus Clericus præbendam ſuam, ſeu beneficium aliquod Eccleſiarum aliquo modo alienare præſumat. Quod ſi præſumptum olim fuit, vt aliquando fuerit, irritum erit, & vltioni Canonicæ ſubiacebit.

¶ *Poſt collectionem Anſelmi in Codice perantiquo, habetur fragmentum cuiuſdam Concilij Vrbani ſecundi, in cuius initio hæc leguntur.* Alienationes, quæ ſpecialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, ſeu fortè Philippum vbilibet de poſſeſſionibus Rauennatis exarchatus factæ ſunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intruſionem, ſeu canonicè electorum ſub Epiſcopi nomine, vel Abbatis.... Eccleſiæ ſuæ conſecrandus eſt, alienationes quocumque modo factas, *& cætera vſque ad finem huius capitis ſine nulla varietate.*

CAP. XXXVI. ¶ *Epiſcopo defuncto, vel adhuc in ſupremis agente de rebus Eccleſiæ nihil eſt vſurpandum.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *a* c.16.

HÆc huius placiti conſtitutione inter nos cenſura placuit cuſtodiri, vt defuncto Antiſtite, vel etiam adhuc in ſupremis agente, nullus Clericorum cuiuſlibet ordinis, officij, gradusve ſit quidquam de domo præſumat, vel quod de vtilitate inſtrumenti domus eſſe cognoſcitur, id eſt, mobilis, & immobilis rei Eccleſiaſticæ conetur inuadere, nihil furto, 1 nihil dolo ſupprimens, auferens, atque abſcondens. Sed is, cui domus commiſſa eſt, ſubiunctis 2 ſibi vno, vel duobus fideliſſimis Clericis, omnia vſque ad tempus Pontificis ſubſtituendi debeat conſeruare, & his, qui in domo inueniuntur, Clericis conſuetam alimoniam adminiſtrare. Subſtitutus autem Antiſtes ſuſceptæ 3 ſedis commoda ordinabit, velut Deus imperabit: vt eis vti cum his debeat, quos cognouerit diſciplinæ, & charitati prædeceſſoris ſui fideliter paruiſſe. Quod ſi quiſquam poſt hæc cuiuſlibet ordinis (vt ſuperius dictum eſt) Clericus quacumque occaſione, de omni facultate quidpiam probatus fuerit abſtuliſſe, vel forſitan dolo aliquo ſuppreſſiſſe, reus ſacrilegij prolixiori anathemate condemnetur, vt vix quoque peregrina ei communio concedatur: quia durum eſt, vt hi, quos conſtat in ſeruitio Domini cum primæ ſedis Antiſtite deſudaſſe, ab his, qui ſuarum rerum incubatores, *b* vel vtilitatibus ſeruientes, atque vacantes fuiſſe noſcuntur, deſpecti aliquatenus crucientur.

1 ¶ Nihil furto.] *In Codice Lucenſi regio ſequitur*, nihil vi.

2 ¶ Subiectis ſibi.] *In Conciliorum editionibus ſequitur*, cum Concilio: *& in Codice regio additur*, Clerici: *fortaſſe autem legendum*, cum Concilio cleri.

3 ¶ Suſceptæ ſedis.] *In eodem regio Codice eſt*, ſuſcepta ea, prout deceſſor ſuus ordinauit, vel vt Deus imperauit.

CAP. XXXIX. ¶ *Epiſcopi qui nihil Eccleſiæ conferunt famulos eius libertate non donent.*

Item ex Concilio Toletano.

ET, *c* ſi illi, qui nulla ex rebus ſuis pauperibus Chriſti diſtribuunt, æterni iudicis voce in futuro condemnabun-

a *Concor. Concilium Valent. c.2.* b *aliter incubitatores atque vagantes fuiſſe.* c *Burch. l.3 c.186. Iuo p.3. c 249*

tur, quantò magis ij, qui auferunt pauperibus quod non dederunt? Quapropter Epiſcopi, qui nihil ex ſuo proprio Eccleſiæ Chriſti compenſauerunt, hanc diuinam ſententiam metuant, & liberos *a* ex familia Eccleſiæ ad condemnationem ſuam facere non præſumant. Impium enim eſt, vt qui res ſuas Eccleſiæ Chriſti non contulerit, damnum inferat & ius Eccleſiæ alienare contendat. Tales ergo liberos *b* ſucceſſor Epiſcopus abſque vlla oppoſitione ad ius Eccleſiæ reuocabit: quia eos non æquitas, ſed improbitas abſoluit.

CAP. XL. ¶ *De Clericis, qui documenta Eccleſiæ ſupprimunt, aut negant, aut aliis damnabiliter tradunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi.

SI *c* quis de Clericis documenta quibus Eccleſiæ poſſeſſio firma tenetur, aut ſupprimere, aut negare, aut auertere, aut fortaſſe tradere, damnabili, & punienda obſtinatione præſumpſerit, quidquid pro abſentia documentorum damni Eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat.

¶ *Hoc idem citatur ſuprà, ead. c. ſi quis de Clericis, ex Concilio Agathenſi, in quo habetur. Non eſt autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianenſi, quod non extet, eſſe repetitum.*

CAP. XLI. *Miniſtris Eccleſiæ de rebus eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopi permiſſu nihil alienare licet.*

Item ex Concilio Aurelianenſi III. *cap.* 23.

ABbatibus *d* Presbyteris, cæteriſque miniſtris de rebus Eccleſiaſticis, vel ſacro miniſterio alienare, vel obligare abſq; permiſſu, & ſubſcriptione Epiſcopi ſui nihil liceat. Quod qui præſumpſerit, degradetur communione conceſſa: & quod temere præſumptum, aut alienatum eſt, ordinatione Epiſcopi reuocetur.

CAP. XLII. ¶ *Res Eccleſiæ quæ abſente Epiſcopo diſtrahuntur, ad ius Eccleſiaſticum reuocentur.*

Item ex Synodo Ancyrana, *c.* 15.

SI *e* qua de rebus Eccleſiæ, cùm Epiſcopus non eſt, Presbyteri vendiderint, placuit reſciſſo contractu ad ius *f* Eccleſiaſticum reuocari. In iudicio autem erit Epiſcopi conſtitutum *g*, ſi pretium debeat recipi, nec ne: propterea quòd ſæpe contingit diſtractarum rerum reditus ampliorem ſummam pro accepto pretio reddi 1.

1 ¶ Reddi] *Sic in quibuſdam exemplaribus Priſcæ verſionis. In aliis verò eſt*, reddidiſſe. *Græcè legitur*, διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πραγμάτων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμήν, *id eſt*, propterea quòd ſæpè rerum venditarum reditus malus pretium his ipſis reddiderit. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. XLIII. ¶ *Poſt mortem Epiſcopi res ad eum pertinentes Clerici non recipiant.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi *h*, *c.* 22.

NOn liceat Clericis poſt mortem Epiſcopi ſui rapere res pertinentes ad eum: ſicut iam præcedentibus regulis conſtitutum habetur. Si verò fecerint, periclitari ſe nouerint in proprio gradu.

CAP. XLIV. ¶ *Reſcindantur precariæ, & commutationes ab inuaſoribus factæ.*

Item ex Concilio Mediomatricis, c. 1.

PRecariæ *k*, & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his, qui loca Epiſcoporum occupauerant, reſcindantur, & cum auctoritate Eccleſiaſtica, vel ciuili, ſi faciendæ ſont, fiant.

a *al. libertos ex familiis.* b *al. libertos.* c *Iuo p.* 3 *c.* 56.
d *Lib.* 7. *Cap. c.* 275. *Polyc. l.* 3. *tit.* 21. e *Anſ. l.* 6. *c.* 161.
f ἀνακαλεῖσθαι τὸ κυριακόν. g *al. ſi conſtitutum pretium.*
h *Et in Aquiſgra. c.* 88. i *In Meldenſi, c.* 22.
k *Burc. l.* 3. *c.* 166 *Iuo p.* 3. *c.* 227. *ex Belluacenſi.*

¶ *Quod hic ex* Concilio *Mediomatricis citatur, in Concilio Meldenſi refertur ex Concilio Belluacenſi, ex quo etiam citant Burchardus & Iuo. Sed quia in Conciliis Gallicis, & Germanicis ſæpè eadem repetuntur, non eſt mutata inſcriptio. In adiectis capitularibus quæ ex Gallia ſunt habita, inter cætera leguntur quædam capitula excepta à domino Rege Carolo & Principibus ſuis ex his capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderunt Epiſcopi in Synodis, &c. Quorum capitulorum vnum eſt hoc,* vt precariæ & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his, qui loca Epiſcoporum occupauerant, reſcindantur, & cum auctoritate Eccleſiaſtica, vel ciuili denuo, ſi fienda, fiant.

CAP. XLV. ¶ *Pro labore inuentarij nihil accipiant œconomi de rebus Eccleſiæ.*

Vnde Gregorius a *Maximiniano Syracuſano Epiſcopo, lib.* 3. *epiſt.* 11.

CHaritatem tuam commonere curauimus, vt ſi quiſpiam Epiſcoporum de hac luce migrauerit, vel (quod abſit) pro ſuis fuerit remotus exceſſibus, conuenientibus œconomis 1, cunctiſque Clericis *b* prioribus, atque in ſui præſentia inuentarium Eccleſiæ rerum facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, ſubtiliter deſcribantur: nec (ſicut antea fieri dicebatur) ſpecies quædam, aut aliud quodlibet de rebus Eccleſiæ, quaſi pro faciendi inuentarij labore tollatur. *& infra.* ¶ Viſitatores Eccleſiarum Clericique eorum, qui cum ipſis per non ſuæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod laboris ſui capiant te diſponente ſubſidium. Iuſtum namque eſt, vt illi *c* conſequantur ſtipendium, qui *d* pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium

1 ¶ Oeconomis.] *Sic etiam in omnibus vetuſtis: ſed in Originali tam impreſſo: quam manuſcripto legitur*, hierarchicis. *Ioannes Diaconus.* hieraticis.

CAP. XLVI. ¶ *Excommunicentur Laici, qui morientium Clericorum audent bona diripere.*

Item ex Concilio Vrbani Papæ *Aluerniæ celebrato.*

DE Laicis quæſtio facta eſt, qui morientibus Epiſcopis, ſiue aliis Clericis res defunctorum inuaſas, Eccleſiæ, pauperibuſque ſubripiunt. Contra quos commune totius Concilij anathema prolatum eſt, ipſo Papa huiuſmodi ſententiam promulgante. Si quis poſt interdicti præſentis cognitionem Epiſcoporum, ſeu Presbyterorum, aut aliorum Clericorum res inuaſerit, vſque ad ſatisfactionem excommunicetur. ¶ Epiſcoporum verò deficientium res per Archipresbyterorum, ſeu Archidiaconorum manus aut ſecundùm mortuorum iudicium pro ipſorum ſalute in eleemoſynas diſpenſentur, aut ſucceſſori qui futurus eſt, reſeruentur. Idipſum de Presbyterorum, ſeu Clericorum aliorum rebus per Epiſcopum, vel ſupra dictas perſonas, aut cui deficientes commiſerint, fiat. Si quis autem aduerſus iſta præſumpſerit, anathema ſit.

¶ *In titulis capitulorum Concilij Claremontenſis. (quod Aluerniæ celebratum) eſt titulo penultimo hæc leguntur & ad caput hoc ſpectãtia* Ne aliquis Clericus res Epiſcoporum, vel Clericorum vel in vita, vel poſt mortem eorum diripiat, vel in vſus proprios conſerat. Quòd ſi quis fecerit, anathema ſit & dictum eſt ab omnibus, fiat.

CAP. XLVII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranenſi. cap.* 4.

ILlud *e* quod in ſacro Chalcedonenſi Concilio conſtitutum eſt, irrefragabiliter conſeruari præcipimus: vt videlicet decedentium bona Epiſcoporum à nullo omnino hominum diripiantur: ſed ad opes Eccleſiæ, & ſucceſſoris ſui in libera œconomi, & Clericorum permaneant po-

a *Ioannes Diac. l.* 3. *c.* 23 b *al. cleri.* c *al. illis.* d *al. quo.*
e *Sup. ead. non liceat. Pan. l.* 8. *c.* 141.

teſtate.

teſtate. Ceſſet igitur de cætero illa deteſtabilis, & ſæua rapacitas. Siquis autem amodo hoc attentare præſumpſerit, excommunicationi ſubiaceat. Qui vero morientium Preſbyterorum, vel Clericorum bona rapuerunt, ſimili ſententiæ ſubiaceant.

1 ¶ Morientium.] *In vulgatis ſequebatur*, Epiſcoporum: *quæ vox & à vetuſtis, & ab ipſo Concilio manuſcripto abeſt. & fruſtra repeteretur. Sunt autem ex Originali addita paulò ſuperius aliquot verba.*

¶ *Hoc non ſolùm de Laicis, vtrùm etiam de Metropolitanis, & quibuſlibet aliis Clericis intelligendum eſt: ſicut* in ſexta Synodo, *c.35. legitur.*

CAP. XLVIII. ¶ *Res Epiſcopi morientis Metropolitano non licet inuadere.*

NOn liceat alicui Metropolitano, mortuo Epiſcopo, qui ſub eo eſt, aut res eius, aut Eccleſiæ ſuæ auferre, ſed ſint ſub cuſtodia Cleri Eccleſiæ defuncti Epiſcopi, vſque dum alius ordinetur Epiſcopus. Si verò Clerici in Eccleſia non fuerint, tunc Metropolitanus illibata omnia Epiſcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Sicut autem res Eccleſiæ nulli vſurpare licet, ita Eccleſiæ alienas inuadere non permittitur.

CAP. XLIX. ¶ *Aliena Eccleſiæ non licet inuadere.*

Vnde Gregorius, *lib.2. epiſt.43. ad Bonifacium Epiſcopum.*

SIcut Eccleſia proprias res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore inuadere alienas non oportet.

His omnibus auctoritatibus perſpicuè monſtratur, quòd nulli Sacerdotum res Eccleſiaſticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu Sacerdotis facultates Eccleſiæ acceperit, nullo iure eas vindicare poterit: ſed potius cogetur reſtituere quòd illicitè accepit. Sed notandum eſt, quod quibuſdam cauſis exigentibus, res Eccleſiæ diſtrahi poſſunt. Cauſa enim neceſſitatis cum conſilio Clericorum, vel vt meliora proſpiciant, res Eccleſiæ à Sacerdotibus diſtrahi poſſunt.

CAP. L. ¶ *Niſi cauſa neceſſitatis, nec Epiſcopo rem Eccleſiæ ſuæ vſurpare licet.*

Vnde in Africano Concilio *a legitur.*

NOn *b* habenti neceſſitatem, nec Epiſcopo licet matricis Eccleſiæ 1 rem ſui tituli vſurpare.

¶ *Gratianus citat hoc ex Concilio Africano, & ſequens ex Carthaginenſi. Sed in vnico Carthaginenſi inſerto in Codice Canonum, hoc quidem eſt pars poſterior, ſequens verò prior capitis eiuſdem, quod eſt vltimum, id eſt, xxxiij. & Burchardus, & Iuo integrum caput referunt* ex *Carthaginenſi:*

1 ¶ Eccleſiæ.] *In Codice Canonum, & apud Burchardum ſequitur*, nec Preſbyterorum: *apud Iuonem verò legitur*, nec Epiſcopo liceat rem matris Eccleſiæ ignorante Concilio, vel Presbyteris, ſuis titulis vſurpare. *Poſt ſequens autem caput apponetur integer Canon Græcè, noua cum verſione.*

CAP. LI ¶ *Non Presbyteri ignorantibus Epiſcopis, nec Epiſcopi ignorante Concilio rem Eccleſiæ vendant.*

Item ex Concilio Carthaginenſi vnico, *cap. vltimo.*

PLacuit, vt *c* Presbyteri non vendant rem Eccleſiæ, vbi ſunt conſtituti, neſcientibus Epiſcopis ſuis, quomodo nec Epiſcopis liceat vendere prædia Eccleſiæ inconſulto Concilio, vel cuncto 1 Presbyterio ſine vlla neceſſitate.

1 ¶ Vel cunctò.] *In Canone vnici Carthaginenſis legitur*, vel Presbyteris ſuis. Non habente ergo neceſſitatem, &c. *vt proximo ſuperiore capite, quemadmodum apud Burchardum etiam, & Iuonem, licet ipſi legant,* habenti: *Græcè autem ita totus Canon habet.*

Ὁμοίως ἤρεσεν ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται. ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ οὔσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος.

Similiter placuit, vt Presbyteri præter ſuorum Epiſcoporum ſententiam non vendant rem Eccleſiæ, in qua conſecrantur: quemadmodum neque Epiſcopis licet prædia Eccleſiæ vendere inſciente Synodo, vel propriis Presbyteris. Ergo niſi adſit neceſſitas, neque Epiſcopo liceat abuti re aliqua ex titulo Eccleſiaſticæ matricis.

CAP. LII. ¶ *Niſi vt meliora proſpiciat, rem Eccleſiæ non licet diſtrahere Epiſcopo.*

Item ex epiſtola Leonis Papæ, *vniuerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis.*

SIne *a* exceptione decernimus, ne quis Epiſcopus de rebus Eccleſiæ ſuæ quidquam donare, vel commutare, vel vendere audeat; niſi fortè aliquid horum faciat, vt meliora proſpiciat, & cum totius Cleri tractatu atque conſenſu id eligat, quod non ſit dubium profuturum Eccleſiæ. *& infrà,* ¶ Epiſcopus rebus Eccleſiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis vtatur. Irrita enim Epiſcoporum venditio & commutatio rei Eccleſiaſticæ erit abſque conniuentia 1 & ſubſcriptione Clericorum.

1 ¶ Conniuentia.] *Antea legebatur*, abſque omnium conniuentia. *Inducta verò eſt dictio*, omnium; *quia neque in vetuſtis exemplaribus, neque in Decretalibus, c.1. de his, quæ fiunt à præl. neque apud cæteros collectores habetur. Apud Iuonem, qui citat Concilium Carthagin. IV. & in Pannormia, qui Leonem ex Concilio apud Valentias, loco iſtius vocis,* conniuentia, *eſt,* collaudatione.

Item domus vrbium, vel caſtrorum, quæ Eccleſiæ plus incommodi, quàm vtilitatis afferunt, licet Rectoribus Eccleſiarum (ſicut in ſuperiori capitulo Symmachi, [Non liceat Papæ, &c.] continetur) vendere, vel commutare.

CAP. LIII. ¶ *De eodem.*

Item; ſicut in Agathenſi Concilio *b*, c.45. *legitur.*

6. ps. TErrulas *c*, aut vineolas exiguas, & Eccleſiæ minus vtiles, aut longè poſitas & paruas, & Epiſcopus ſine conſilio fratrum (ſi neceſſitas fuerit) diſtrahendi habeat poteſtatem.

¶ *Capitulum hoc in aliquot vetuſtis Codicibus eſt coniunctum ſuperiori.*

Seruos quoque fugitiuos, qui reuocati retineri non poſſunt: ſimiliter Epiſcopis diſtrahere licet.

CAP. LIV. ¶ *Alienentur fugitiui, qui retineri non poſſunt.*

Vnde in eodem Concilio, *c.46. legitur.*

FVgitiui *d* domos ſuas, aut familias deſerentes, qui etiamſi reuocati fuerint, non poſſunt teneri, ſimili ratione ab Epiſcopo, ſi voluerit aut ſi ita illi meruerint, diſtrahantur.

CAP. LV. PALEA.

[*Item* ex Concilio *apud Tanſiacum* e, c.2.]

INiuſtum *f* videtur, & impium, vt mancipia, quæ fideles viri, ſeu fœminæ pro redemptione *g* animæ ſuæ Deo, & ſanctis eius conſecrauerint, cuiuſcumque muneris pretio, vel commutationis commercio iterum in ſæcularem ſeruitutem redigãtur: cùm Canonica auctoritas ſeruos fugitiuos tantummodo diſtrahi permittat. Et ideo omnes rectores Eccleſiarum ſummopere caueant, ne vnius eleemoſyna, alterius peccatum fiat: & eſt abſurdum, vt Eccleſiaſtica di-

a *Et in Moguntino ſub Rabano, c.8.* b *Burch. l.3. c.178. Iuo p.3. c.239.* c *Burch. ibid. Iuo ibid.*

a *Anſ. l.5. c.69 & l.6. c.189.* b *In Conc. Carthag. 4. c. 31. Ibid. c.32. & ext. de his, quæ fiunt à præl. c.1.* c *Iuo p.3. c.231. Pan. l.2. c.86. ſupr. ead.* d *Iuo p.3. c.160.* e *al. Cariaſicum.* f *Ext. de rerum permut. c. iniuſtum. Burch. l.3. c.174.* g *al. remedio. Iuo p.3. c.235.*

gnitate

gnitate ſeruus decedens, humanæ obnoxius ſit ſeruituti.

¶ *A Burchardo, & Iuone citatur ex Concilio apud Cariſiacum, in Decretalibus verò tit. de rerum permut. ex Concilio apud Syluanectum. Et habetur hæc Palea in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus.*

7. pars. *Item ſi rectores Eccleſiæ de rebus propriis tantumdem Eccleſiæ reſtituere voluerint, Eccleſiaſticas facultates liberè dare poſſunt, & conſtabunt his, quibus datæ fuerint, perpetua firmitate,*

Cap. LVI. ¶ *Alienatio de rebus Eccleſiæ, quomodo rata eſſe poterit.*

Vnde in Agathenſi Concilio, *c.49. legitur.*

SI *a* quis qualibet *b* conditione de rebus Eccleſiæ aliquid alienare præſumpſerit, ſi de ſuo proprio tantum Eccleſiæ contulerit, quantum viſus eſt abſtuliſſe, tum demum illud licebit.

8 pars. *Item ſi ſeruos Eccleſiæ libertate Epiſcopus donauerit, ea, quæ in manumiſſione data illis fuerint, perpetua firmitate tenebunt, ſi tamen quantitatem Canonibus præfixam data non exceſſerint.*

Cap. LVII. ¶ *De eodem*

Vnde in eodem Concilio, *c.7. legitur.*

SI *c* quos de ſeruis Eccleſiæ bene meritos, ſibi 1 Epiſcopus libertate donauerit, collatam libertatem à ſucceſſoribus placuit cuſtodiri, cum hoc quod eis manumiſſor in libertatem contulerit. Quod tamen iubemus viginti ſolidorum numerum *d*, & modum in terrula, & vineola, & hoſpitiolo tenere. Quod ampliùs datum fuerit, poſt manumiſſoris mortem Eccleſiæ reuocetur.

1 ¶ Sibi.] *Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum, & duobus Codicibus Vaticanis. Sed apud Iuonem, & in vno vetuſto Gratiani exemplari abeſt dictio, ſibi.*

Sed notandum eſt, quod ſerui Eccleſiarum manumitti non poſſunt, retento Eccleſiaſtico patrocinio: niſi fortè manumiſſor duos eiuſdem meriti, & eiuſdem peculij Eccleſiæ conferre voluerit.

Cap. LVIII. ¶ *De Epiſcopo, qui non retento patrocinio, ſeruos Eccleſiæ manumittit.*

Vnde in Concilio Toletano IV. *c.67. legitur.*

EPiſcopus *e*, qui mancipium iuris Eccleſiæ, non retento Eccleſiaſtico patrocinio, manumitti deſiderat, duo meriti eiuſdem, & peculij coram Concilio Eccleſiæ, cui præeminet, per commutationem ſubſcribentibus Sacerdotibus offerat, vt rata, & iuſta inueniatur diffinitio commutantis. Tunc etiam liberam manumiſſionem ſine patrocinio Eccleſiæ concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere diſponit, iam iuri proprio acquiſiuit. Huiuſmodi * autem liberto aduerſus Eccleſiam, cuius iuris extitit, accuſandi, vel teſtificandi denegetur licentia. Quod ſi præſumpſerit, placet, vt ſtante commutatione in ſeruitutem propriæ Eccleſiæ reuocetur, cui nocere conatur.

Libertus enim (niſi venia impetrata) patronum in ius vocare non permittitur. Vnde in l. 2. Digeſtorum, tit. de in ius vocando. l. fi. ¶ [Si ſine venia edicti impetrata libertus patronum in ius vocauerit, ex querela patroni, vel f ſupradictam pœnam, id eſt, quinquaginta aureos dat: vel à Præfecto vrbis g quaſi inofficioſus caſtigatur, ſi inopia dignoſcitur laborare.] ¶ Si verò à collegio quis manumiſſus fuerit, non ſingulis, ſed vniuerſitati reuerentiã debet. Vnde in eodem lib. tit. eodem, l. ſed ſi hac. ¶ Qui h manumittitur à corpore aliquo, vel collegio, vel ciuitate, ſingulos in ius vocabit. Nam non eſt illorum libertus, ſed reipublicæ honorem habere debet. ¶ Et ſi aduerſus rempublicam vel vniuerſitatem velit experiri, veniam edicti petere debet, quamuis actorem eorum conſtitutum in ius ſit vocaturus.] Si verò ingenuum Princeps facit, patrono reuerentiam non debet. ¶ In a criminali verò cauſa, ſi libertus patronum in ius vocauerit, caput eius & fortunas petiturus, ante litis exordium capite puniendus eſt. Crimen verò læſæ maieſtatis excipitur, vel ſi patronam illicito ſerui concubitu vti deprehenderit, quo caſu, etiam ſeruo cum munere libertatis dominã accuſare permittitur: ſicut Cod. lib. 3. tit. de muneribus, quæ ſe propriis ſeruis iunxerunt l. vnica. Imperator Conſtantinus conſtituiſſe legitur. [Si qua cum ſeruo occultè rem habere detegitur, capitali ſententiæ ſubiugetur, tradendo ignibus verberone. Sitq; omnibus facultas crimen publicum arguendi: ſit officio copia nunciandi: ſit etiam ſeruo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur,] In patronos etiam teſtificari non poſſunt, niſi in quibuſdam caſibus, in quibus etiam ſerui in Dominos torqueri iubentur.

CAP. LIX. ¶ *De eodem.*

Vnde in libro eo. Codicis, *tit. de quæſtionibus, l.* b *prima Imp. Antoninus & Verus.*

QVæſtionem de ſeruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati cenſus accuſationibus, & crimine maieſtatis, quod ad ſalutem Principis pertinet. ¶ In cæteris autem, quamquam ea, quæ ſeruus contra dominum dixit, iudicaturi ſententiam formare non debeant, tamen, ſi aliis quoque probationibus fides veritatis inueſtigetur, præſcriptionis inuidia euaneſcit. ¶ In pecuniariis verò cauſis ex inopia 1 probationum ſeruos contra dominum poſſe interrogari manifeſtum eſt.

¶ *In aliquot vetuſtis Codicibus hoc caput coniunctum eſt ſuperiori.*

1 ¶ Ex inopia.] *In antiquis Codicibus Gratiani legitur,* nec inopia, *& ſic videtur etiam legiſſe auctor gloſſæ. In antiquiore etiam editione Codicis Iuſtiniani, tit. de quæſtionibus, l. quæſtionem eodem modo habet, eamdémq; lectionem ſecutus eſt auctor illarum gloſſarum, & in Baſil. tit.* 10. *de quæſtio. eadem eſt lectio. Sed quia in Codice ab Haloandro edito legitur,* ex inopia. *& in l. Diuus, ff de quæſtionibus, videtur ſtatutum, ex inopia probationum etiam in cauſis pecuniariis poſſe torqueri ſeruos, nihil eſt mutatum.*

Cap. LX. ¶ *De eodem.*

Item *ibidem, l. ſecunda.*

INſolitum eſt, & graue exemplo, audiri ſeruos aduerſus tutores, vel matrem dominorum ſuorum, niſi tutelæ agatur.

Si verò libertus ſua auctoritate à patrocinio Eccleſiæ receſſerit, ſi admonitus redire contempſerit, in ſeruitutem reuocabitur.

CAP. LXI. ¶ *De libertis Eccleſiæ, qui ab eius patrocinio diſcedunt.*

Vnde in Concilio Toletano IV. *c.70. legitur.*

LIberti *c* Eccleſiæ, qui ab eius patrocinio diſcedentes quibuſlibet perſonis adhæſerunt, ſi admoniti redire contempſerint, manumiſſio eorum irrita ſit: quia per inobedientiæ *d* contemptum ingrati actione tenentur.

Cap. LXII. ¶ *Reuocentur in ſeruitutem Eccleſiarum liberti, qui contra eius libertatem ſuperbiunt.*

Item in Concilio Hiſpal. II. *c.8.*

OCtaua diſcuſſio agitata eſt de quodam Heliſæo ex familia Agabrenſis Eccleſiæ; qui ab Epiſcopo ſuo traditus libertati, de libertate confeſtim ad contumaciæ

a *Iuo p.3.c.161* b *al. pro qualibet.* c *Iuo p 16.c.50.* d *al. numeri modum.* e *Polyc.l.3.tit.13.Burch.l.3.c.176. Iuo p.3.c.237.* * *Iuo p.16.c 65.* f *al. vel quinquaginta aureorum pœnam dat.]* g *al. vrbi.* h *leg. 10. §. qui non amittitur.*

a *Ex l. ſi quis ex familiaribus. C. qui accuſ. non poſ. tit. 11.* b *tit. 41. l. 1.* c *Burch.l.3.c.184. Iuo p.3.c.344.* d *al. obedientiæ.*

morbum

morbum tranſiliuit: ſicque per ſuperbiam non ſolùm eiuſdem Epiſcopi veneficis *a* artibus ſalutem lædere voluit, ſed etiam patronam Eccleſiam libertatis immemor prædemnauit. Aduerſus quem ingrati actio, Canonum, & legum auctoritate, iuſtè dirigitur: ſcilicet, vt immeritæ libertatis damno mulctatus, ad ſeruitutis nexum reuocetur. Talium enim ſtatus, qui contra Epiſcopum ſuum, vel patronam Eccleſiam nituntur, decidi potiùs, quam conſeruari conuenit: vt quorum libertas pernicioſa eſt, ſit ſalutifera ſeruitus: & qui ſuperbiire nouerunt adepta libertate 1, proditi, diſcant obedire ſubiecti.

1 ¶ Adepta libertate.] *Magna hoc loco eſt varietas in vetuſtis Gratiani Codicibus. Nam partim concordant cum hac vulgata, partim habent,* adempta libertate proditi, *partim,* adepta libertate præditi, *vt Concilium ipſum impreſſum, & manuſcriptum, etiam in Codice Lucenſi regio. Apud Iuonem verò legitur,* adepta libertate elati, perdita diſcant obedire ſubiecti.

Cap. LXIII. ¶ *A patrocinio non diſcedant Eccleſiæ liberti ad Sacros Ordines promoti.*

Item ex Concilio Toletano III. *c.6.*

DE *b* libertis ante hoc præcipit ſancta Synodus, vt ſi qui Presbyteri, vel Diaconi 1 ab Epiſcopis facti ſunt ſecundum modum, quo Canones antiqui dant licentiam, ſint liberi: & tamen à patrocinio Eccleſiæ tam ipſi, quàm ab eis progeniti non recedant. ¶ Ab aliis quoq; libertati traditi & Eccleſiis commendati, patrocinio Epiſcopi colligantur, & ne cuiquam donentur, à Principe hoc Epiſcopus poſtulet.

1 ¶ Presbyteri vel Diaconi.] *In Conciliis Coloniæ quatuor tomis impreßis, & in Codice Lucenſi regio legitur.* De liberis autem id Dei præcipiunt Sacerdotes, vt ſi qui ab Epiſcopis &c. *nulla Presbyterorum, aut Diaconorum mentione facta.*

Ne verò longinquitate temporis obſcuretur conditio originis tempore ſuæ manumißionis ſcribant liberti profeßionem, qua ſe profiteantur de familia eſſe Eccleſiæ, & ab eius obſequio ſe numquam receſſuros.

Cap. LXIV. ¶ *Profeßionem ſuæ conditionis liberti Eccleſiæ faciant.*

Vndè in Concilio Toletano VI. *c.9.legitur.*

LOnginquitate *d* ſæpè fit temporis, vt non pateat conditio originis. Vnde iam decretum eſt in anteriori 1 vniuerſalis Concilij Canone, vt profeſſionem ſuam liberti Eccleſiæ debeant facere: qua profiteantur ſe & de familiis Eccleſiæ eſſe *e*, & eius obſequium numquam relicturos. Vnde his quoque nos adiicimus, vt quoties curſum vitæ ſacerdos impleuerit, & de hac vita migrauerit, mox cùm ſucceſſor eius aduenerit, omnes liberti Eccleſiæ, vel ab eis progeniti chartulas ſuas in conſpectu omnium debeant ipſi ſubſtituto Pontifici publicare, & profeſſiones ſuas in conſpectu Eccleſiæ renouare: quatenus ſtatus ſui vigorem & illi obtineant, & obedientia eorum Eccleſia non careat. Si autem aut ſcripturas libertatis ſuæ intra annum ordinationis noui Pontificis manifeſtare contempſerint aut profeſſiones renouare noluerint, vacuæ & inanes chartulæ ipſæ remaneant & illi origini ſuæ redditi, ſint perpetuò ſerui.

1 ¶ In anteriori.] *Significatur Canon.69 Concilij Toletani quarti, qui proximo cap. refertur. Nam quartum illud Toletanum, quod fuit pleniſſimum, in ſequentibus Toletanis vocari ſolet vniuerſale Concilium, vt in 5. c. 2. & 7. & in 6. Concilio c.1.3.7. & 18. Et in principio ipſius quarti Concilij Epiſcopi aiunt,* quoniam generale Concilium agimus.

a *al.maleficis.* b *Iuo p.16.c.66.* c *al.Epiſcopali leguntur.* d *Infrà ead.proxima.* e *al.manumiſſo.*

Cap. LXV. ¶ *Nec liberti, nec eorum poſteri à patrocinio diſcedant Eccleſiæ.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.69.*

LIberti *a* Eccleſiæ (quia numquam moritur eorum patrona) à patrocinio eiuſdem numquam diſcedant, nec poſteritas quidem eorum, ſicut priores Canones decreuerunt. Ac ne fortè libertas *b* eorum in futura prole non pateat, ipſaque poſteritas naturali ingenuitate obnitens, ſeſe ab Eccleſiæ patrocinio *c* non ſubtrahat, neceſſe eſt, vt tam hi liberti, quàm ab eis geniti *d* profeſſionem Epiſcopo ſuo faciant: per quam ex familia Eccleſiæ libertos effectos ſe eſſe fateantur, eiuſque patrocinium non relinquant: ſed iuxta virtutem ſuam obſequium ei, vel obedientiam præbeatur.

Pro remuneratione etiam impenſi obſequij res Eccleſiaſticæ vtiliter poſſunt donari.

Cap. LXVI. ¶ *Quæ de rebus Eccleſiæ in remunerationem obſequij præſtantur, rata permaneant.*

Vnde in Concilio Toletano IV. *c.36.legitur.*

QVicumque Epiſcopi ſuffragio cuiuſlibet aliquid Eccleſiaſticæ vtilitatis prouiderint, & pro eo quodcumq; commodum in remunerationem promiſerint, promiſſi ſolutionem eos exoluere oportebit: ita vt id ad Concilium prouinciale deferatur *e*, vt eorum conniuentia confirmetur, quia (Sicut Paulus ait) *f* dignus eſt operarius mercede ſua.

Cap. LXVII. ¶ *Serui Eccleſiarum in eorum dominium transferri poſſunt, qui Eccleſiaſticis vtilitatibus deſeruiunt.*

Item Gregorius *lib.2. indict.18. Thedoro Conſiliario.*

ECcleſiaſticis *g* vtilitatibus deſudantes, Eccleſiaſtica dignum eſt remuneratione gaudere, vt qui ſe voluntariis obſequiorum neceſſitatibus ſponte ſubiiciunt, dignè noſtris prouiſionibus conſolentur. Quia igitur te 1 Theodorum, virum eloquentiſſimum, Conſiliarium noſtrum, mancipiorum cognouimus miniſterio deſtitutum, ideo puerum nomine Acoſimum natione Siculum, iuri, dominióque tuo dari, tradique præcipimus: quem quoniam traditum ex noſtra voluntate iam poſſides, huius te neceſſe fuit ſcripti *h*, pro futuri temporis teſtimonio, ac robore largitatis, auctoritate fulciri: quatenùs Domino protegente, ſecurè cum ſemper, & ſine vllius retractationis ſuſpicione, quippe vt dominus, valeas poſſidere. 2.

1 ¶ Te.] *Addita eſt vox iſta, & cætera ſunt emendata ex Originali, vt intelligatur eumdem eſſe cui ſcribitur, & cui fit donatio.*

2 ¶ Poſſidere.] *Apud B.Gregorium hæc ſequuntur.* Neque enim quemquam fore credimus, qui tam paruam largitatem pro tua ibi deuotione conceſſam deſideret, vel tentet vllo modo reuocare: cum vno eodemque tempore & verecundum ſit à deceſſoribus bene geſta reſoluere, & verecundum ſit docere cæteros in ſua quandoque reſolutoriam proferre largitate ſententiam.

Miſerationis quoque intuitu ſerui Eccleſiarum libertate donari poſſunt

Cap. LXVII. ¶ *Miſerationis, & pietatis intuitu ſerui Eccleſiarum poſſunt manumitti.*

Vnde Gregorius *Montanæ* i, *& Thomæ lib.5. epiſt.12. ſeu c.112.*

CVm Redemptor noſter, totius conditor creaturæ, ad hoc propitiatus humanam voluerit carnem aſſu-

a *Polyc.l.5.tit.12.Burch l.3 c.185.Iuo p.3.c.245.* b *al. libertinitas.* c *al patrocinio ſubtrahat.* d *al progeniti.* e *al.deductum eorum conſenſu confirmetur.* f *1.Timoth.5.* g *Polyc.l.5.tit.3.* h *abeſt ab Orig.* i *al.Montano.*

mere

mete, vt diuinitatis ſuæ gratia dirupto, quo tenebantur captiui, vinculo ſeruitutis, priſtinæ nos reſtitueret libertati, ſalubriter agitur, ſi homines, quos ab initio natura liberos protulit, & ius gentium iugo ſubſtituit ſeruitutis, in ea, qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideo pietatis intuitu, & huius rei conſideratione permoti, vos Montanam *a*, atque Thomam famulos S.R.E. cui, Deo adiutore, deſeruimus, liberos ex hac die, ciueſque Romanos efficimus, omneque veſtrum vobis relaxamus ſeruitutis peculium 1, *& infrà.* ¶ Hanc autem manumiſſionis paginam Patario Notario ſcribendam dictauimus, & propria manu vnà cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconis pro pleniſſima firmitate ſubſcripſimus, vobiſque tradidimus. Actum in vrbe Romana.

1 ¶ Peculium.] *In vetuſto Codice epiſtolarum B. Gregorij bibliothecæ Vaticanæ legitur*, periculum.

Item ſerui Eccleſiarum publicis angariis non debent fatigari.

Cap. LXIX. ¶ *Serui Eccleſiarum publicis angariis non fatigentur.*

Vnde in Concilio Toletano III. c.21. *legitur.*

ECcleſiarum 1 ſeruos *b*, & Epiſcoporum, vel omnium Clericorum à iudicibus, vel actoribus publicis in diuerſis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne Concilium à pietate glorioſiſſimi Domini noſtri popoſcit, vt tales deinceps auſus inhibeat: ſed ſerui ſupraſcriptorum officiorum in eorum vſibus vel Eccleſiæ laborent. Si quis verò iudicum, aut actorum: Clericum, aut ſeruum Clerici, vel Eccleſiæ, in publicis, ac priuatis negotiis occupare voluerit, à communione Eccleſiaſtica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

1 ¶ Eccleſiarum.] *In cæteriis huius Concilij exemplaribus impreſſis, manuſcriptis, quæ collata ſunt, & apud Iuonem legitur quemadmodum apud Gratianum: præterquam in editione quatuor tomorum, & Codice Lucenſi regio, in quibus initium capitis 21. ſic habet.* Quoniam cognouimus in multis ciuitatibus Eccleſiarum ſeruos, & Epiſcoporum, vel o.c.a.i.v.a.p. in diuerſis angariis fatigari, omne Concilium, &c. *Et hic quidem nulla facta eſt mutatio: alia verò, in quibus omnes Conciliorum Codices concordant, ſunt emendata.*

Item pro alimonia pauperum, pro redemptione captiuorum res ſacras diſtrahi licet.

Cap. LXX. ¶ *Res ſacræ quibus ex cauſis alienari debeant.*

Vnde Ambroſius *ait lib.2. de officiis, c.28.*

AVrum *c* Eccleſia habet non vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus. Quid opus eſt cuſtodire, quod nihil adiuuat? Aut ignoramus *d*, quantum auri, atque argenti de templo Domini Aſſyrij ſuſtulerunt? Nonne melius conſtat Sacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis. Nonne dicturus eſt Dominus, cur paſſus es tot inopes fame emori? Et certè habebas aurum, vnde *e* miniſtraſſes alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium *f* ſunt, nec *g* redempti, ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, vt vaſa viuentium ſeruares, quàm metallorum. His non poſſet reſponſum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deeſſet? Reſponderet, aurum ſacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captiuorum eſt: & verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur quod ſanguis eius operatus eſt. *& poſt pauca.* Nemo enim poteſt dicere cur pauper viuit? nemo poteſt queri, quia captiui redempti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia templum Dei ædificatum eſt. Nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquiis ſpatia laxata ſunt. Nemo poteſt dolere, quia in ſepulturis Chriſtianorum requies defunctorum eſt. In tribus generibus vaſa Eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet: opus eſt. vt de Eccleſia myſtici poculi forma non exeat: ne ad vſus nefarios ſacri calicis myſterium transferatur. Ideo intra Eccleſiam primùm quæſita ſunt vaſa, quæ initiata non eſſent: deinde comminuta. poſtremò conflata, per minutas erogationes diſpenſata egentibus, captiuorum quoque pretiis profecerunt. Quòd ſi deſunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur, in huiuſmodi vſus, quos ſupra diximus, arbitror omnia piè poſſe cõuerti.

Cap. LXXI. ¶ *Non parietes templi ornare, ſed pauperibus prouidere, gloria Epiſcopi eſt.*

Item Hieronymus *ad Nepotianum* a *de vita Clericorum.*

GLoria Epiſcopi eſt pauperum inopiæ *b* prouidere, ignominia ſacerdotis eſt propriis ſtudere diuitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem ſaturare ventrem poteram, nunc ſimilam, & mella faſtidio. *Item paulò inferius.* ¶ Multi ædificant parietes, & columnas Eccleſiæ ſubtrahunt *c*, marmora nitent, auro ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur, & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Neque verò mihi aliquis opponat diues in Iudæa templum, menſam, lucernas, thuribula, patellas, ſcyphos mortariola, & cætera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino, quando Sacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio *d* peccatorum: quanquam hæc omnia præceſſerint in figura, ſcripta autem ſunt propter nos, in quos fines ſæculorum deuenerunt. Nunc verò cum paupertatem domus ſuæ pauper Dominus dedicarit, portemus *e* crucem *f*, & diuitias lutum putabimus. *Item ibidem in extremo.* Amico, *g* quidpiam rapere, furtum eſt: Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt: & accepiſſe, quod pauperibus erogandum ſit, & eſurientibus plurimis, vel cautum eſſe velle, vel timidum, aut, quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. *Item eiuſdem ad Paulinum* h, *de inſtitutione Monach.* ¶ Crates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, cùm ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit: neque putauit ſe ſimul poſſe & virtutes, & diuitias poſſidere. Nos ſuffarcinati auro Chriſtum pauperem ſequimur, & ſub prætextu eleemoſynæ priſtinis opibus incubantes, quomodo poſſumus aliena fideliter diſtribuere, qui noſtra timidè reſeruamus? Plenus venter facilè de ieiuniis diſputat. Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt.

Item largitate etiam Epiſcopi ſtipendium de rebus Eccleſiæ Clericis dare licet: cuius profeſſio ſub precariæ nomine fieri debet.

Cap. LXXII. ¶ *Qui beneficium ab Eccleſia accepit, eius profeſſionem nomine precariæ faciat.*

Vnde in Concilio Toletano VI. c.5.

SÆpe *i* fit, vt proprietati originis obſiſtat longinquitas temporis. Quapropter prouidentes decernimus, vt ſi quis Clericorum 1 ſtipendium de rebus Eccleſiæ, cuiuſquam Epiſcopi percepit largitate, ſub precariæ nomine debeat

a *al. Montanum.* b *Lib.6. Capit. c 290. Iuo p.3. c.13.* c *Poly l.6. tit 20. Iuo p.3. c.180. Anſ. l.13. c.28.*
d *4. Reg.24.* e *al. vt.* f *in vulgatis legebatur, in captiuitatem ducti.]* g *nec redempti? Cur tot ab hoſte.] Orig.*

a *Epiſt.2.* b *al. oueib:* c *ſubſtruunt. veræ lectio.*
d *al. redemptio.* e *al. cogitemus.* f *1. Cor.10.*
g *13.q.2.c.10.* h *Epiſt.13.* i *Iuo p.6. c.372.*

pro

profeſſionem ſcribere: vt nec per tentionem *a* diuturnam præiudicium afferat Eccleſiæ & quæcumque in vſu perceperit, debeat vtiliter laborare: vt nec res diuini iuris videatur aliqua occaſione negligi, & ſubſidium ab Eccleſia, cui deſeruiunt, percipere poſſint Clerici Quod ſi quis eorum contempſerit facere, ipſe ſe ſtipendio ſuo videbitur priuare.

1 ¶ Clericorum.] *In Codice Conciliorum Lucenſi regio ſequitur*, vt aliarum quarumlibet perſonarum.

Religionis quoque intuitu ea, in quibus Eccleſiæ detrimentum non patitur, monaſteriis tradi poſſunt.

Cap. LXXIII. ¶ *Licet religionis intuitu res Eccleſiæ alienare.*

Vnde in III. Toletano Concilio, *c.4. legitur.*

SI *b* Epiſcopus vnam de parochianis Eccleſiis ſuis monaſterium dicare voluerit: vt in ea Monachorum regulariter congregatio viuat, hoc de conſenſu Concilij ſui habeat licentiam faciendi. Qui etiam ſi de rebus Eccleſiæ pro eorum ſubſtantia aliquid, quod detrimentum Eccleſiæ non exhibeat, eidem loco donauerit, ſit ſtabile. Rei enim bonæ ſtatuendæ ſanctum Concilium dat conſenſum.

Cap. LXXIV. ¶ *Non vltra quinquageſimam partem rerum Eccleſiæ, monaſterio, quod conſtituit Epiſcopo licet, conferre.*

Item ex Toletano IX. c 5.

BOnæ *c* rei dare conſultum *d*, & præſentis habetur vitæ ſubſidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quiſquis itaque Epiſcoporum in Parochia ſua monaſterium conſtruere forte voluerit, & hoc ex rebus Eccleſiæ, cui præſidet, ditare decreuerit, non amplius ibidem, quàm quinquageſimam partem dare debebit: vt hac temperamenti æquitate ſeruata, & cui tribuit, competens ſubſidium conſerat, & cui tollit, damna grauia non infligat. Ad Eccleſiam verò quæ monaſticis non informabitur regulis, aut quam pro ſuis magnificare *e* voluerit ſepulturis, non amplius quàm centeſimam partem cenſus Eccleſiæ, cui præſidet, ibidem conferre licebit: ea tamen cautela ſeruata, vt vnam tantummodo, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem *f* aſſumat.

Cap. LXXV. ¶ *Iure proprietatis res Eccleſiæ monaſteriorum ædificiis tradere licet.*

Item Gregorius *lib.2. indict.11. epiſt.17. Gratioſo Subdiacono.*

REligioſam *g* vitam eligentibus congrua nos oportet conſideratione proſpicere, ne cuiuſquā neceſſitatis occaſio, aut deſides faciat, aut robur (quod abſit) conuerſationis infringat. Idcirco præſenti tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum poſitam in hac vrbe, regione quarta, iuxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum iuris S.R.E. cui auctore Deo præſidemus, in qua Campana quondam vxor 1 Patritij manſiſſe dignoſcitur, ſimul & hortum atque hoſpitia, quæ intra eandem domum ianua concludit, Floræ *h* Abbariſſæ debeas tradere proprietatis iure proculdubio poſſidendam: in qua domo monaſterium Virginum (vbi cum Congregatione ſua habitare poſſit) Chriſto queat adiuuante conſtituere: & *i* tam ipſa, quàm quæ in eius loco, honoreque ſucceſſerit, prædictam domum, & hortum cum omnibus ad ſe pertinentibus (ſicut diximus) quieto, inconcuſſoque iure à nobis pietatis conſideratione conceſſa valeat poſſidere.

1 ¶ Vxor] *In aliquot epiſtolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non eſt iſta dictio. In vetuſto autem Vaticano epiſtolarum Codice legitur*, quondam patritiæ.

a *al. retentionem.* b *Ivo p.3. c.168.* c *Ivo p.3. c.170.* d *al. conſilium.* e *al munificare.* f *al. remunerandam.* g *Anſel.l.5.c.33.* h *antea legebatur, eidem.* i *al. vt. Orig.*

Ecce oſtenſum eſt, quomodo res Eccleſiæ ſine culpa dari poſſint, & conſtare his, quibus datæ fuerint.

QVÆSTIO III.

1. 1.s. NVnc quæritur ſi ante tempus ſuæ ordinationis nihil habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ poſt ordinationem ſuam inueniſſe noſcuntur.

Cap. I. ¶ *De his qui primùm nihil habentes, tempore ſuæ adminiſtrationis aliqua acquirunt.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio Carthaginenſi *a* III. *cap.49.*

PLacuit *b* vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & temporè Epiſcopatus, vel Clericatus ſui agros, vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant tanquam rerum Dominicarum inuaſionis crimine teneantur, niſi admoniti Eccleſiæ eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis propriè aliquid liberalitate alicuius, vel ſucceſſione cognationis obuenerit, faciant inde, quod eorum propoſito congruit. Quòd ſi à ſuo propoſito retrorſum exorbitauerint, honore Eccleſiaſtico indigni tanquam reprobi, iudicentur.

Cap. II. ¶ *De miniſtris, qui nulla Eccleſiæ occaſione, ſed ſui vtilitate, aliqua acquirunt.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.4.*

QVicumque de ſacerdotibus, vel miniſtris pro ſui vtilitate, atque amicitia, vel præſtatione, aut quocunque modo, aut per ſcripturæ ſeriem aliquid meruerint à quolibet percipere, in rebus Eccleſiæ non poterit numerari: ſed quod exinde voluerint facere, ipſorum voluntatis arbitrio ſubiacebit. Quod ſi hoc poſt eorum mortem inordinatum fortaſſe remanſerit, Eccleſia cui præfuit, vel miniſter extitit, hoc ſibi in perpetuum vindicabit.

Ecce quòd illa, quæ non ex officio Eccleſiaſtico, ſed ex aliqua præſtatione ſuæ vtilitatis lucratus eſt, poteſt dare quibus voluerit.

2. pars. *Sed quæritur de his, quæ ſibi communiter cum Eccleſia, vel ſequeſtratim pro remedio animæ offeruntur, vel de tertia parte, quam de rebus Parochialium Eccleſiarum ſibi debitam accepit, ſi ea poterit dimittere quibus voluerit.*

Cap. III. ¶ *De Pontificibus, quibus ab extraneis, vel cum Eccleſia, vel ſequeſtratim aliquid dimittitur.*

De his ita diffinitur in Concilio Agathenſi, *cap.6.*

POntifices *d*, quibus in Summo Sacerdotio conſtitutis ab extraneis *e* aliquid, aut cum Eccleſia, aut ſequeſtratim aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ ſuæ, non pro commodo ſacerdotis offerre probatur) non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum Eccleſiæ inter facultates Eccleſiæ computabunt: quia iuſtum eſt, vt ſicut Sacerdos habet quod Eccleſiæ dimiſſum eſt, ita & Eccleſia habeat, quòd relinquitur ſacerdoti ¶ Sanè quidquid per fideicommiſſum aut ſacerdoti, aut Eccleſiæ fortaſſe dimittitur, cuicumque alij poſtmodum profuturum id inter facultates ſuas Eccleſia computare, aut retinere non poterit.

a *Et in Moguntino ſub Rabano, c.8.* b *Burchardus lib.3. c.120. Ivo par.3.c.96. Pan.l.2.c.52.* c *al. teneantur obnoxii.* d *Extra de teſtam.c.requiſiſtis Burch.lib.3.c.217. Ivo p.5. c.331.* e *al. extraneis duntaxat.*

CAP. IV.

CAP. IV. ¶ *Epiſcopus tertiam partem ſibi debitam Eccleſiæ relinquere poterit.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.6.*

EPiſcopus *a*, ſi tertiam partem, quam de rebus parochialium Eccleſiarum ſanctione paterna ſibi debitam nouit, aut ipſi Eccleſiæ, cuius res eſſe patebit, aut alteri Eccleſiæ, quam elegit, conferre decreuerit, & licitum maneat, & irreuocabile robur eius ſententia ſtat.

QVÆSTIO IV.

QVòd autem quæritur, ſi de ſuis & Eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcuntur, cui proueniant, ita diffinitur in eodem Concilio Toletano IX. *c.4.*

CAP. I. ¶ *De his, qui de ſuis, & Eccleſiæ rebus aliqua acquiſiuiſſe noſcuntur.*

SAcerdotes *b*, vel quicumque illi ſunt, quibus Eccleſiaſticarum rerum cura commiſſa eſt, quæcunque adminiſtrationis ſuæ tempore emerint, ſi de rebus propriis vel vile, vel carum habuerint, ad Eccleſiæ nomen cui præſunt, chartarum conficere inſtrumenta procurent: non enim conuenit, vt Eccleſia, quem ſuſcepit extraneum efficiat in alieno diuitem, & in ſuo retineat fraudatorem. ¶ Hi verò qui ſuarum rerum noſcuntur habere compendium, ex omni re, quam poſt ordinationis ſuæ diem viſi ſunt acquiſiſſe, ſiue nulla, ſiue aliqua ſint inſtrumenta confecta compenſatione 1 tam iuris ſui, quàm Eccleſiaſticarum rerum habita, ſi ſe vtriuſque quantitas exæquauerit, inter Eccleſiam & decedentis hæredes æquo iure conquiſitio pertinebit.

1 ¶ Compenſatione.] *In Concilio ipſo, cum vetuſtis exemplaribus collato, legitur,* compenſata tam iuris ſui, quàm Eccleſiaſticarum rerum habitudine

Si quis verò pro compendio ſuarum rerum, Eccleſiæ rebus detrimentum intulerit, vel ſi occaſione rerum Eccleſiaſticarum in rebus propriis detrimentum paſſus fuerit, viciſſim qui lucrum ſentiunt, detrimentum patientibus reſarciant.

CAP. II. ¶ *Reſarciantur detrimenta Sacerdoti, vel Eccleſiæ quæ alterius occaſione aliter ſenſerit.*

Vnde in Concilio Bracharenſi III. *c.8 legitur.*

QVicumque ſub hoc neglectu res diuinas laborare diſtulerit, placito ſpeciali diſtringendus eſt, qualiter ſi de rebus, ſeu augmentis Eccleſiæ, quæſtum laboribus ſuis propriè auxit, & ex hoc Eccleſiaſticis rebus, aut neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, quidquid in rebus Eccleſiæ minuit, illi reſtituat, ex cuius rebus, atque ſuffragiis ſuos conuictus fuerit ampliaſſe labores. Quòd ſi aliquid pro vtilitatibus Eccleſiæ, aut ſubſtantiæ expendit, aut diſpendij, vel perditionis quidpiam pertulerit, ſi hoc comprobari potuerit, totum illi à rebus Eccleſiæ eiuſdem reformabitur, pro cuius vtilitate id expendiſſe probatur.

Si verò de rebus Eccleſiæ tantummodo aliqua acquiſiſſe noſcuntur, & ad nomen Eccleſiæ inſtrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare.

CAP. III. ¶ *De his, quæ Sacerdotes emunt, ad Eccleſiæ nomen ſcripturam faciant.*

Vnde in Agathenſi Concilio, *c.54. legitur.*

PResbyter *c*, dum diœceſim tenet de his, quæ emerit, ad Eccleſiæ nomen ſcripturam faciat, aut ab eius, quam tenet, Eccleſiæ ordinatione diſcedat.

¶ *Caput hoc ab Ivone etiam & auctore Pannormiæ citatur ex Agathenſi, in quo extat. In Decretalibus verò, tit. de pecul. Cler. ex Concil. Arelatenſi, & apud Burchardum, & in prima collectione Decretalium ex Concilio Arauſico.*

a *Iuo p.3.c.171* b *Iuo p.3.c 169.* c *Ext. de pecul. Cler. c. Præsbyter. Burch. l.3.c.129. Iuo p.3.c.95. Pann. l.2.c.51.*

QVÆSTIO V.

TEſtamenta verò non licet eis conficere, niſi de rebus propriis.

CAP. I. ¶ *Quomodò de rebus Eccleſiæ liceat teſtari Sacerdotibus.*

Vnde Gregorius *ſcribit Deuſdedit* 1 *Epiſcopo* a, *l. 10. epiſt. 42.*

NVlli dubium eſt, quia ſicut Sacerdotibus res in Epiſcopatu acquiſitas nulla eſt alienandi licentia, ita de his, quas ante habuerint, quidquid iudicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem tuam tempore, quo ad nos fuit, queſtam eſſe recolimus, quod quædam mobilia 2 quæ Conſtantius deceſſor veſter Luminoſæ ancillæ Dei, filiæ fratris ſui, teſtamenti ſerie, legati titulo reliquit iam Epiſcopus acquiſiſſet, decreuiſſeque nos, vt ſi hoc conſtaret, nullum ex his Eccleſia veſtra præiudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & moleſtiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei ſine cognitione de his, quæ poſſidet, quidquam auferre.

1 ¶ Deuſdedit.] *Antea legebatur,* Lucidio. *Reſtituta eſt inſcriptio ex Originali, quæ inſcriptio integra eſt ſuprà ead. q.2.c. res in Epiſcopatu. Illud enim caput hoc continetur.*

2 ¶ Mobilia.] *In Originali impreſſo, & manuſcripto eſt,* immobilia, *ſed non eſt mutatum propter Doctorum ſcripta nonnulla verò alia ſunt emendata.*

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Idem *l.4. epiſt.22. ſeu c.66. Cypriano Diacono.*

OBitum Theodori Epiſcopi dilectionem tuam iam credimus cognouiſſe Sed quia ipſe teſtamentum dicitur condidiſſe, ſubtiliter te (ne quid de rebus Eccleſiæ ſuæ conſumpſiſſet) oportet inquirere. Et ſiquidem eum exinde aliquid incongruè minuiſſe didiceris, ita age, vt res ipſæ ab eo cuius intereſt, modis omnibus reparentur.

CAP. III. ¶ *Quæ Monaſteriis ab Epiſcopo conferuntur, reuocari non debent.*

Item Gregorius *Mariniano Epiſcopo Rauennati, l.5. epiſt 1 ſeu c.101.*

QVia Ioannes quondam deceſſor tuus 1, dum viueret, ſæpiùs à nobis expetiit, vt ea, quæ in Monaſterio illo contulerat, quod iuxta Eccleſiam S. Apollinaris ipſe conſtruxerat noſtra debuiſſemus auctoritate firmare, & nos facturos hoc eſſe promiſimus, fraternitatem veſtram neceſſariò duximus adhortandam, vt nihil de his, quæ illic contulit, atque conſtituit aliquomodo patiatur imminui: ſed omnia firma ſtudeat ſtabilitate ſeruari. Huius igitur Monaſterij, & collatorum illic rerum, quia in teſtamento, quod condidit, feciſſe noſcitur mentionem, ſciendum vobis eſt, non ea nos ideò confirmaſſe, quoniam ſupremam eius ſequimur voluntatem: ſed quia ei hoc (ſicut diximus) viuenti promiſimus. Hæc itaque ſi ſollicitè fraternitas veſtra implere feſtinet quatenùs & quæ in ſuprascripto Monaſterio conſtituit, & à nobis ſunt firmata, ſeruentur, & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per teſtamentum ſuæ decreuit Eccleſiæ, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

1 ¶ Ioannes quondam deceſſor tuus.] *Hæc verba non ſunt hoc loco apud B. Gregorium, ſed ex ſuperioribus huc cōportata.*

CAP. IV. ¶ *Quæ ante ſuam ordinationem, vel poſt, hæreditaria ſucceſſione acquiſiuit Epiſcopus, cui vult, derelinquat.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi.

¶ *Sic etiam citant Burchardus, & Iuo, & in Hiſpalenſi primo habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Se integrum caput habetur in Concilio Pariſienſi. l.1 c.14. & in Capitularibus, l.5.c.175. profertur inter alia decreta Cōcilij Pariſienſis.*

FIxum *c* abhinc, & perpetuò manſurum eſſe decreuimus, vt Epiſcopus rebus ſui iuris, quas aut ante

a *al. Deodato.* b *ſupra ea.q.2.c. res in Epiſcopatu. Poly. l.4. tit.19.* c *Burch. l.1.c.214. Iuo p.5.c.328.*

Epiſc-

Epiſcoporum, aut certè in Epiſcopatu hæreditaria ſucceſſione acquiſiuit, ſecundùm auctoritatem canonicam quidquid vult faciat, & cui vult eas conferat. Poſtquam autem Epiſcopus factus eſt, quaſcunque res de facultatibus Eccleſiæ, aut ſuo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparauerit, decreuimus, vt non in propinquorum ſuorum, ſed in Eccleſiæ, cui præeſt, iura deueniant.

De rebus verò Eccleſiaſticis teſtari licet Epiſcopo, ſi tantundem de propriis reſtituat.

CAP. V. ¶ *Quomodo poſſunt eſſe rata, quæ de Eccleſiæ proprietate teſtamento legantur.*

Vnde in Agathenſi *a* Concilio, *c.* 51. *ſtatutum eſt.*

SI *b* Epiſcopus condito teſtamento aliquid de Eccleſiaſtici iuris proprietate legauerit, aliter non valebit niſi tantundem de iuris proprij facultate ſuppleuerit.

2. pars. *Sed ſi Epiſcopus, vel quilibet ex gradu Eccleſiaſtico inteſtatus defunctus fuerit, nec aliqui inuenti fuerint, qui iure cognationis ſuccedant, Eccleſia ſua ei ſuccedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus eius præſumere.*

CAP. VI. ¶ *Epiſcopo inteſtato Eccleſia ſuccedat in integrum.*

Vnde in Tarraconenſi Concilio, *c.* 12. *ſtatutum eſt.*

SIcubi defunctus fuerit Epiſcopus inteſtatus: poſt defunctionem eius 1 à Presbyteris, & Diaconis de rebus ipſius inuentarium fideliter conſcribatur, à minimo vſque ad maximum, id eſt, de vtenſilibus, vel de omni ſupellectile: ita tamen, vt ſi quis exinde vel præſumpſiſſe aliquid, vt occultè fuerit tuliſſe conuictus, ſecundùm furti tenorem reſtituat vniuerſa.

1 ¶ Defunctionem eius.] *Anteà legebatur,* hanc diffinitionem. *Emendatum eſt ex variis Conciliorum editionibus, & duobus Codicibus Vaticanis: & quemadmodùm nonnulla alia. In Codice autem Lucenſi regio legitur,* poſt diſpoſitionem eius.

CAP. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi.

QVicumque *c* ex gradu Eccleſiaſtico ſine teſtamento, & ſine cognitione deceſſerit, hæreditas eius ad Eccleſiam vbi deſeruiuit, deuoluatur. Similiter de Sanctimonialibus.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant capitulum hoc ex Concilio Triburienſi, cui præfuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Simillima leguntur apud Iulianum anteceſſorem nouella* 131. *c.* 18.

CAVSA XIII.

DIœceſiani cuiuſdam baptiſmalis Eccleſiæ cladibus bellorum preſſi, hoſtili metu compulſi, domicilia ſua tranſtulerunt in aliam diœceſim: prædia tamen antiqua non deſierunt colere: cœperũt perſoluere decimas illi Eccleſiæ, in cuius diœceſim tranſierunt: & apud eam ſibi elegerũt ſepulturas. Tranſactis quinquaginta annis, Clerici, quibus quondam perſoluerant decimas, cœperunt mouere quæſtionem in eos, qui ab iſtis accipiunt d *primitias, & decimas: veniunt ad cauſam.*

1 *Modò primùm quæritur, ſi illi quorum domicilia ſunt in diœceſi huius baptiſmalis Eccleſiæ, debeant perſoluere decimas illi Eccleſiæ, & celebrare ſuas exequias apud eam Eccleſiam, in qua quondam hæc fiebant à parentibus eorum.*

2 *Secundò, an præſcriptione temporis, ius percipiendi decimas, & funerandi tollatur.*

a *Et in Epaunenſi, c.* 17. b *Burchardus l.* 1. *c.* 212. *Iuo par.* 5. *c* 326. c *Burchardus l.* 2. *c.* 207. *Iuo p.* 6. *c.* 282.
d *al. acceperunt,*

QVÆSTIO I.

1. ps. *QVòd priori Eccleſiæ hæc omnia iure perſoluenda ſint, actores his argumentis probare contendunt. Conſtat vnamquamque baptiſmalem Eccleſiam habere diœceſim ſibi legitimè aſſignatam, ſicut & parochiales Eccleſiæ habent parochias ſibi diſtributas.*

CAP. I. ¶ *Singuli Sacerdotes proprias debent habere Eccleſias.*

Vnde Dionyſius Papa *Seuero Epiſcopo, epiſt.* 2.

ECcleſias *a* ſingulas ſingulis Presbyteris dedimus: parochias, & cœmeteria eis diuiſimus: & vnicuique ius proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terminos aut ius inuadat: ſed ſit vnuſquiſque ſuis terminis contentus, & taliter Eccleſiam, & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus ſibi commiſſis rationem reddat; & non iudicium, ſed gloriam pro ſuis actibus accipiat.

In diœceſi autem deſignata quæcunque prædia coluntur, prouentus decimationum baptiſmali Eccleſiæ aſſignatus debet ſolui.

Quia ergo & prædia hæc, intra terminos noſtræ diœceſis continentur, & prouentus decimationum nobis legitimè aſſignatus, noſtræ Eccleſiæ perſoluendus eſt.

2. pars. *His ita reſpondetur. Decimæ* b *à Deo conſtitutæ ſunt per Moyſem, vt perſoluerentur à populo filiis Leui pro miniſterio in quo deſeruiebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filij Leui decimas, niſi ab eis, pro quibus offerebãt preces, & ſacrificia. Quia ergo nos ſeruimus Domino in tabernaculo, offerendo pro iſtis preces, & ſacrificia, & ipſi debent nobis perſoluere decimas, & primitias. ¶ Item, cùm decimæ darentur filiis Leui non electione offerentis perſoluebantur, vt contempto Leuita, qui ſecum erat, ipſe eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum* c *eſt. [Leuita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas.] Ideo ex ſingulis tribubus ciuitates ad habitandum acceperunt: vt vnaquæque tribus illis perſolueret decimas, qui ſecũ erant. Nam Moyſes præcepit filiis Iſraël (ſicut legitur* d *in Deuteronomio) In loco quem elegerit Dominus Deus veſter, vt ſit nomen eius in eo, illuc omnia, quæ præcipio conferetis, holocauſta, & hoſtias, & decimas, ac primitias manuum veſtrarum, & quidquid præcipuũ eſt in muneribus veſtris, quæ vouiſtis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro, vos, & filij, & filiæ veſtræ, famuli & famulæ, atq; Leuita, qui in vrbibus veſtris commoratur. Neque enim habet aliã partem, atque poſſeſſionem inter vos] & infrà. ¶ [Decimam frumenti, vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia quæ voueris, & ſponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedet ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus & famula, atque Leuita, qui manet in vrbibus tuis.] Quia ergo nos intra muros vrbis iſtorum ſedemus, & eis habitatione iuncti ſumus, ritè ab eis decimas accipimus. Item ait Propheta* e *[Producens fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominum.] Fœnum, & herba ex terra producitur: ſed quibus? iumentis irrigantibus eam, id eſt, hominibus colentibus eam* f, *& in hoc ſeruientibus ipſi. Item Apoſtolus* g. *[Communicet autẽ is, qui catechizatur verbo ei qui ſe catechizat in omnibus bonis,] Hoc Galatis. Corin.* h *autẽ probat ſpecialiter ſibi deberi ſumptus, qui ei ſpiritualia miniſtrauit, dicens. Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnũ eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Item* i *[Si alij poteſtatis*

a *Polyc. lib.* 4. *tit.* 31. *Burchar. l.* 3. *c.* 43. *Iuo p.* 3. *c.* 47. *Arſ. l.* 5. *c.* 73. *Pann. l.* 2. *c* 42. b *Num.* 18. c *Deut.* 14. *&* 16.
d *Deut.* 12. e *Pſal.* 103. f *al. eum.* g *Galat.* 6.
h 1. *Cor.* 9. i *Ibidem.*

veſtræ

veſtræ participes ſunt, quare non potius nos?] *Item.* [*Quis plãtas vineam, & de fructu eius non edit?*] *Nos plantauimus vineam, & vos vultis fructus eius edere? Item præcepit* a *Dominus per Moyſem, ut nemo mittat falcem in alienam meſſem. Hæc meſſis noſtra eſt, & vos vultis falcem in eam mittere? Item* b. [*Non alligabis os boui trituranti.*] *Nos ſumus boues triturantes: vos vultis alligare os noſtrum, & de noſtra tritura victum vobis quæritis? Item Apoſtolus* c. [*Qui altario ſeruiunt, de altario viuant.*] *Sed nunquid de eo, cui non ſeruiunt? Item* [*Qui in ſacrario operantur, cum ſacrario participant.*] *Sed nunquid cum illo, in quo non operantur? Nos ſeruimus altario: vos ei participare vultis? nos verò vacuos, & inanes dimittere quæritis? Item Apoſtolus* d [*Laborantem agricolam oportet primũ accipere de fructibus ſuis:*] *vos autem è contra quæritis? Nos ſumus agricolæ laborantes: vos primum vultis percipere de fructibus noſtris? immò non primum: quia nec vltimum nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes paulatim ſerpitis, & totum vſurpare contenditis: vt pro vobis videatur dictum, fruſtatim lupus comedit agnum. Item.* e [*Quis militat ſtipendiis ſuis vnquam? quis paſcit gregem, & de lacte eius non edit?*] *Nos militamus: & vos ſtipendia noſtræ militiæ vobis quæritis. Nos gregem paſcimus: & vos lac eius & lanam accipere vobis vultis. Sapere eſt, de alieno labore victum quærere, ſi* f *ſapere eſt, velle quod non poſſis.* ¶ *Item Dominus dixit* g *diſcipulis ſuis,* [*In quamcunque domum intraueritis, in eadem manete edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt. Cùm autem intraueritis, primum dicite, pax huic domui.*] *Nos domum hanc ingreſſi ſumus, & ei pacem obtulimus: vos autem quaſi otioſi alieno cibo paſti gaudetis? Videte, ne in vos vertatur illud.* [*Vide,* h *quid faciat otium, & cibus alienus.*] *Item Propheta.* i [*Sumite pſalmum, & date tympanum. Iſti à nobis ſumunt pſalmum, & vos ab eis quæritis tympanum.*] ¶ *Itẽ Leo quartus.* [*De* k *decimis non tantum nobis, ſed etiam maioribus noſtris iuſto ordine viſum eſt plebibus tantum, vbi ſacroſancta baptiſmata dantur, debere dari.*] ¶ *Quibus autem plebibus debentur? illis à quibus baptiſma accipiunt, an aliis? Nos eos baptizamus, & vos ab eis decimas ſumitis? Honeſta iſta interpretatio eſt: vtinam inueniatis, qui ſic pro vobis interpretentur. Quia ergo nos rigamus populum hunc, imbrem doctrinæ ei miniſtrantes, quia colimus eum vomere Prædicationis, corda eius ad fidem aperientes, ſi non vultis ſinere,* l *vel patiamini nobis eum fructificare* m. *& qualia vobis fieri non vultis nobis inferre cauete: ne* n *ſi pergitis dicere, quæ vultis, audiatis, quæ non vultis.*

3. Pars. *Ad hæc, Callida quidem, & multiplici argumentatione iura noſtra auferre contenditis: ita, vt ſi fides verbis adhiberetur, non verba pro verbis, ſed res pro verbis reportaretis. Sed Deo propitio, ſi verba dediſtis, verba recipietis.* ¶ *Arguitis nos, quòd ea, quæ vobis debentur, ſubripere quærimus, quia noſtra perſequimur. Sapienti quidem & Philoſophico ore prolata ſententia: ſuum perſequi eſtne aliena rapere? vnde ad vos hæc ſententia manauit, niſi quia tanto ardore noſtra concupiſcitis, vt veſtra putetis vobis auferri cùm nos noſtra conſequimur? Vnde, cùm cauſa noſtra debitum finem ſortita fuerit, exclamabitis: ah miſer, crucior tantum* o *bolum eſſe ereptum ex faucibus. Sed videte, ne damnum effuſi vnguenti vobis recompenſare quæratis. Conſtituiſtis vos plantatores vinearum, foſſores agrorum, trituratores arearum, rigatores camporum, & multa alia huiuſmodi officia vobis aſſumpſiſtis: & debita vobis obſequia à nobis ſubtrahi conqueſti eſtis. Sed nos non negamus quod veſtrum eſt. Boui trituranti paleæ, & tegumẽta ſeruantur. Sint hæc vobis, & grana nobis relinquite: Paſtinatores vinearum foſſores agrorum, rigatores camporum, trituratores arearum diurna mercede accepta, prouenientes fructus dominis relinquunt. Vos ergo recepta mercede veſtri operis in quotidianis oblationibus, & aliis obſequiis, quæ pro ſpiritualibus, quæ à vobis accipiunt quotidie deferuntur, prouenientes fructus decimationum, & primitiarum nobis relinquite.* ¶ *Item præcepit Dominus diſcipulis ſuis, vt comederent, & biberent ea, quæ apud auditores ſuos erant, ſed non iuſſit eis, vt dominos de domibus ſuis eiicerent, & rebus ſuis ſpoliarent. Non facile inuenietis, qui tales hoſpites libenter ſuſcipiant. Mus in pera ignis in ſinu, ſerpens in gremio malè ſuos remunerant hoſpites. Vnde in prouerbiis dicitur.* [*Qui* a *ſerpentem in ſinu ſuo nutrit, percutietur ab eo.*] *Tales inueniatis vobis hoſpites, quales nobis eſſe vultis. Nõ ſufficit vobis edere & bibere quæ in domo noſtra ſunt, dum quotidianos fructus oblationum percipitis, ex quibus victum & veſtitum habeatis: quibus cum Apoſtolo* b *debetis eſſe contenti: ſed non vultis quia imitationes eius non eſtis: ſed potius nos de domo noſtra expellere, & rebus noſtris nos penitus expoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. Vt autẽ vniuerſaliter omnia colligãtur, cuncta, quæ pro vobis inducta ſunt ſiue de laborante agricola ſiue de eo, qui ſuis ſtipendiis non militat, ad hunc articulum deſcrimus, vt fructum veſtri operis, quem à Deo recipere contenditis in oblationibus, & quotidianis obſequiis iſtorum, recipiatis: decimationes verò eorum, quæ nobis debentur, intactas nobis relinquite: ne dum quæritis vſurpare, quod veſtrum non eſt, iuſta animaduerſione etiam illud cogamini amittere, quod vobis aliquo modo videbatur competere. Quòd autem hæ decimationes nullo iure vobis debeantur, facilè probamus. Dicitur enim in quodam Concilio.* [*Si* c *quis Laicus, vel Clericus ſiue vtriuſque ſexus perſonæ proprietatis ſuæ loca, &c.*] *ſicut in eodem capitulo in cauſa Monachorum notata inueniũtur. Si ergo Laicus, vel Clericus, vel quælibet perſona loca ſuæ proprietatis vendens, aut donans prouentum decimationum ab Eccleſia cui legitimè aſſignatus eſt, nullo modo poteſt abſtrahere; nec iſti de diœceſi ad diœceſim tranſeuntes decimas ſuorum prædiorum, quæ intra terminos noſtræ Parochiæ continentur, nobis auferre poſſunt. Quantum enim ad ius percipiendarum decimarum attinet, idem eſt poſſeſſorem de diœceſi ad diœceſim tranſire, quod poſſeſſionem de diœceſano ad diœceſannum ttansferre.*

QVÆSTIO II.

1. ps. *AD hæc decimationes iſtæ, & ſi iure vobis debentur, vt aſſeritis, tamen triennalis obiectio vobis ſilentium imponit. Omnis enim poſſeſſio tricennaria præſcriptione tollitur, vel quadragenaria (ſicut poſſeſſiones religioſarum domorum) vel centenaria, ſicut prædia S.R.E.*

CAP. I. ¶ *Quæ triginta annis ab Epiſcopis poſſidentur, iure ab eis vindicantur.*

Vnde Gelaſius Papa *ait Epiſcopis Siciliæ, epiſt.2.c.2.*

FAcultates *d* Eccleſiæ, nec non & diœceſes, ſi quæ ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, iure ſibi vendicent, quod triennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum principum ita emanauit auctoritas, vt vltra xxx. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excluſit

At illi è contra. Cuius auctoritate nobis ſilentium imponitis, eiuſdem auctoritate veſtra ora claudimus. Ait enim idem Gelaſius [*Nulla præſumptione ſtatum parochiarum, &c.*] *Si ergo temporalis obiectio diœceſim ſemel conſtitutam diuellere non poteſt, patet; quòd nec vobis patrocinabitur, vt ſtatutum parochiæ noſtræ mutantes, decimationes nobis quondam legitimè aſſignatas, vindicabili vſurpatione vobis vindicetis.* ¶ *Quomodo autem diſtinguendæ ſunt hæ auctoritates, in cauſa monachorum inuenietur.*

2. pars. *Nunc autem quæritur de iure funerandi: quæ harum Eccleſiarum habeat ius tumulandi iſtos. Sicut* Hiero-

a *Deut.23.* b *Deut.25.* c *1 Cor.9. ſed paulò aliter.* d *1.Timoth.2.* e *1.Cor.9.* f *Terentius.* g *Luc.10.* h *Terentius.* i *Pſal.80.* k *16.q.1. de decimis.* l *al. ſaltem patimini.* m *Tob.4. Matth.7.* n *Terentius.* o *Terentius.*

a *extr. de Iudæis, c. etſi citatur hoc tanquam vulgare prouerbiorum, Serpens in gremio.]* b *1.Timot.6.* c *16.q.1 ſi quis laicus.* d *16.q.3.c.2.§. illud etiam. Anſ.l.5.c.19. Burch.l.2.c.149. Pan.l.2.c.63. 16.q.3. licet in regulis, 16.q.4.*

nymus *a ſcribit, coniugati in vno ſepulchro videntur eſſe ponendi. Ait enim.*

Cap. II. ¶ *In ſepulchro parentum ſuorum filij ſunt collocandi.*

EBron *b* dicitur eſſe ciuitas quatuor 1 virorum quia in ea ſepulti ſunt tres patriarchæ in ſpelunca duplici cum tribus vxoribus ſuis, id eſt, Abraham & Sara, Iſaac & Rebecca, Iacob & Lia, præter ipſum Adam & Euam vxorem ſuam. Tobias *c* dicit ad filium ſuum [Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: & cùm ipſa compleuerit tempus ſuum, ſepelias eam iuxta me in vno ſepulchro, *Ibid.* ¶ Quos *d* coniunxit vnum coniugium, coniungat ſepulchrum: quia vna caro eſt; & quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.

1 Quatuor.] *Sic emendatum eſt, cum antea legeretur,* trium *Sic enim legitur apud B. Hieronymum in quæſtionibus hebraicis in Geneſim, de locis hebraicis, & in epitaphio Paulæ. Ac dictio hebraica ſignificat quatuor, & quatuor Patriarchæ hîc numerantur, qui ibi ſepulti ſunt: Abraham, Iſaac, Iacob, & Adam cum vxoribus ſuis.*

Cap. III.

Item Auguſtinus. *e.*

3. p̄s. VNaquæque *f* mulier ſequatur virum ſuum, ſiue in vita ſiue in morte *Item Gregorius.* ¶ Soror B. Benedicti ſepulta eſt in ſepulcho quod ipſe ſibi præparauerat: vt quorum mens vna fuit ſemper in Domino, eorum quoque corpora, ſepultura non ſeparet.

¶ *In plerisque vetuſtis caput hoc coniunctum eſt ſuperiori, nec ipſa prorſus auctorum verba afferuntur.*

Item, Ioſeph g *moriens in Ægypto, rogauit fratres ſuos, vt tempore viſitationis ſuæ oſſa ſua ſecum deferrent, & in ſepulchro patrum ſuorum ea collocaret.* ¶ *Item, Dictum.* h *eſt Prophetæ, qui contra præceptum Domini comederat in Bethel: [Non inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrum tuorum.]* ¶ *Item De nonnullis legitur in libro Regum [obiit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, hoc eſt in ſepulchro patrum ſuorum* ¶ *Item. In nouo Teſtamento. B. Philippus legitur ædificaſſe ſibi ſepulchrum, in quo ipſe & filiæ eius quieuerunt.* ¶ *Item. Beatus* i *Seuerus Rauennatum archiepiſcopus tumulum fieri iuſsit, in quo ſe, & vxorem, & filiam collocauit.* ¶ *His omnibus exemplis colligitur, quòd in ſepulchris parentum corpora filiorum collocanda ſunt. Quia ergo parentes iſtorum apud priores Eccleſias ſepulti ſunt, & hi apud eaſdem debent tumulari.* ¶ *Econtra, Adam,* k *vt aſſeritis, in ciuitate Arbeæ tumulatus eſt. Sed nunquid omnes filij eius ſepulti ſunt ibi? tanta multitudo humani generis tam breui tumulo non tam facilè poſſet includi.* ¶ *Item Abraham* l *ibi ſepultus eſt. Sed nunquid Iſmael, & Madai, & alij, quos de Cethura genuit ibi ſepulti ſunt? Itē Iſaac ibi ſepultus eſt: Sed nunquid Eſau cum eo tumulatus eſt?* ¶ *Item Iacob ibi collocatus eſt. Sed nūquid aliquis filiorū eius præter Ioſeph ibi ſepultus eſt? Rathel quoq; nō in Ebrō ſed iuxta Bethleem tumulata legitur. Exēplo igitur iſtorum liquet, quòd liberum eſt filiis ſepeliri in ſepulchris patrum ſuorum, & liberum eſt eis alibi pro locorum & temporum opportunitate corpori ſuo hoſpitium inuenire. Non ergo hoc exemplo iſti coguntur ſepeliri in ſepulchris patrum ſuorum.* ¶ *Item quæ legibus definita ſunt, mutare non licet. Quæ autem legibus expreſſa non ſunt, arbitrium ſequuntur humanæ voluntatis. At legibus definitum eſt, quibus decimæ ſint perſoluendæ, & ideo danti mutare non licet, Vbi autem quiſque tumulandus ſit legibus expreſſum non eſt, & ideo in voluntate tumulandi conſiſtit.*

a *in quæſt. Hebraicis in Geneſim, & de locis hebraicis.* b *Polyc. l. 8 tit. 5. Burch. l. 3. c. 160. Iuo p. 3 c. 223.* c *Tob. 4. & 14 Burch. l. 3. c 161. Iuo p. 3 c. 224.* d *Matth. 19.* e *Aliquid ſimile 9. confeſſ. c. 11. ex ſententia aliquando matris ſuæ.* f *Poly. ibid. Burch. l. 3. c. 162. 163. Iuo p. 3. c. 225. & 226.* g *Geneſ. 50.* h *3. Reg. 13.* i *Rufinus hiſt. eccl. l. 3. c. 31. & in vi. SS. 20. 1. & in pomærio Eccleſiæ Rauennatis.* k *Gen. 25.* l *Geneſ. 35. 49. & 50.* m *in vulgatis legebatur, Bethel.*

Cap. IV. ¶ *Vltima voluntas defuncti ſeruari debet.*

Vnde B. Gregorius *ait.*

VLtima *a* voluntas defuncti modis omnibus conſeruari debet.

¶ *Sententia huius capituli habetur lib. 3. epiſt. 9. in verbis quæ referūtur. infra* 15. q. 1. admonete *itemq; li. 9. epiſt. 20.* Neceſſe eſt, inquit, vt ſi impletum hoc fuerit, defuncti diſpoſitio conſeruetur. *Sic enim in manuſcriptis: licet in vulgatis ſit,* diſpoſitio conſeruetur.

4. pars. *Quod de libero, & non de ſeruo intelligendum eſt. Seruus enim teſtamenti paginam condere non poteſt.*

Cap. V. ¶ *Seruus teſtamentum facere non poteſt.*

Vnde Gelaſius Papa *ſcribit Honorio Epiſcopo.*

ILlud *b* etiam ſynceritatem tuam volumus non latere; ad nos fuiſſe perlatum, quòd ampliatus conductor (quod non ſolùm ſeruum conſtat eſſe Eccleſiæ, ſed ita eius rationibus à multis temporibus implicatum, vt etiamſi eſſet ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) auſu temerario molitus fuerit condere paginam teſtamenti: cuius omne peculium Eccleſiaſtico iuri legibus non dubitetur obſtrictum. Quapropter his præſumptionibus vice noſtra, tua fraternitas contradicat: nec fieri prorſus aliqua ſurreptione permittat. Ac, ſi eidem quidquam humanitus forte contigerit, quia grandæuus eſſe memoretur mox eius ſine dilatione ſubſtantiam præcipiat humanitas *c* tua filiis eius duntaxat quibus patrimonium probatur eſſe commiſſum, ſub fidei deſcriptione contradi, donec vniuerſis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernaſſe cognoſcitur, partes Dominicas reddere cogantur indemnes.

5. pars. *Quia ergo ſecundùm Gregorium vltima voluntas defuncti conſeruanda eſt, pro ipſorum voluntate corpora eorum ſunt tumulanda, non pro arbitrio veſtræ diſpoſitionis.*

Cap. VI. ¶ *Vbi quiſque decimas perſoluerit, ibi ſepulturam eligere debet.*

Item in Triburienſi concilio *legitur,*

VBicunque *d* temporum, vel locorum facultas tulerit, apud maiorem Eccleſiam, vbi ſedes eſt Epiſcopi, ſepulturæ celebrentur. Si autem propter temporis, vel loci aſperitatem hoc difficile fuerit viſum, apud Eccleſiam, in qua religioſorum canonicorum, vel monachorum, vel ſanctimonialium religioſa congregatio communiter degerit, ſepeliatur. Si autem & hoc ineptum viſum fuerit, vbi quis decimas perſoluebat viuus, ibi ſepeliatur & mortuus.

¶ *In Triburienſi impreſſo c. 15. habetur eadem ſententia, ſed non iiſdem omnino verbis expreſſa.*

Quia ergo decimam nobis perſoluebat viuus, & apud nos ſepeliendus eſt mortuus. Item. ſi quis de prouincia ad prouinciam tranſiret, & ibi domicilium ſibi collocaret, liber factus à ditione prioris iudicis, iuriſdictioni illius iudicis ſubiiceretur, in cuius prouincia ſedem ſibi eligeret. Quia ergo iſti à veſtra diœceſi in noſtram tranſierunt, liberi à veſtra ditione noſtro iuri ſubiiciuntur. Noſtrum eſt ergo ius funerandi eos.

Sed obiicitur illud Melchiadis Papæ.

Cap. VII. ¶ *Propria temeritate ſepulturam parentum relinquere non licet.*

PLacuit per omnia magno concilio, vt nullus proprij arbitrij temeritate aliam Eccleſiam, niſi cui vſus antiquorum parentum canonica inſtitutione ſubiacere prohibetur, ſepulturæ cauſa adire procuret niſi infirmitatis cauſa præpeditus, in aliam fuerit regionem quolibet negotio pro-

a *16. q. 1. admonete.* b *Iuo p. 16. c. 11.* c *al. vnanimitas.* d *16. q. 1. vbicunque. Burch. l. 3. c. 237. Iuo p. 3. c. 278.*

greſſus

greſſus. Ad hæc, ſi quis Prælatus contra hoc agere ſatagit, Eccleſiaſtico vinculo ſe ſubdi cognoſcat.

Sed aliud eſt ex temeritatis ſuperbia vſum antiquorum parentum non ſequi, atque aliud, rationabili occaſione nouam ſibi ſepulturam eligere. Contra Melchiadis Papæ auctoritatem nititur, qui ſuperbia, vel odio ductus, ſiue vanis perſuaſionibus, aut variis munuſculis illectus, ſepulturã parentum ſuorum ſequi contemnit. 1 *Secundum Gregorium autem liberam habet voluntatẽ, qui certæ rationis cauſa, nouum ſuo corpori quærit hoſpitium.* ¶ *Vel vt quidam diſtingunt, libera eſt vltima voluntas cuiuſque non in ſepultura ſibi eligenda, ſed in teſtamento conficiendo. Vnde teſtamentum appellatur, quia eo quiſque libere teſtatur, quod poſt ſuũ deceſſum de propriis rebus fieri velit.* ¶ *Sed non videtur libera teſtatoris voluntas, cùm ſecundùm Auguſtinum pro* a *numero filiorum debeat fieri teſtamentaria diſtributio facultatum: veluti, ſi quis habet vnũ filium, Chriſtum putet alterum: ſi verò duos, Chriſtum faciat tertium: & ſic per ordinem. Et ſecundùm Leonem, quiſque medietatem* b *eorum, quæ Chriſto teſtatur, Eccleſiæ iubetur relinquere, apud quam fidei Sacramenta ſuſcepit. Sed illud* Auguſtini *non eſt iubentis, ſed dehortantis, nè quis iratus filium ſuum exhæredaret, atque totum Chriſto relinqueret.*

Ait enim in ſerm.2. c *de vita Clericorum.*

1 ¶ Sequi contemnit.] *In duobus exemplaribus Gratiani Vaticanis ſequitur.* Ait Leo Epiſcopus, &c. *& ponitur integrum caput,* relatum, *extra tit. de ſepult. quod etiam refertur ab Iuone p.7. c.150. & ab Anſel. l.5. c.55. & in Polyc. l.4. tit. 34. ex Leone nono. Verùm in aliis duobus vetuſtis, & valdè emendatis hoc idem caput ponitur poſt verſic.* Sacramenta ſuſcepit. *Et certè verba iſta*, & ſecundum Leonem, &c. *indicant alicubi hanc Leonis auctoritatem à Gratiano eſſe relatam.*

Cap. VIII. ¶ *Pro numero filiorum pars hæreditatis Deo offeratur.*

SI *d* quis iraſcitur filio ſuo, & moriens exhæredat eum, ſi viueret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio ſuo volo vt habeat pacem, cuius appeto hæreditatem? Sed planè ſic faciat, quod ſæpe hortatus ſum. Vnum filium habet, putet Chriſtum alterum: duos habet: putet Chriſtum tertium: decem habet, Chriſtum vndecimum faciat & ſuſcipio.

Hac nimirum auctoritate menſura teſtatori præfigitur, non quam cogatur exoluere: ſed quam prohibetur tranſcendere.

6.pars. *Oblationes defunctorum qui reddere noluerit, excommunicetur.*

Cap. IX. ¶ *Excommunicentur, qui defunctorum oblationes Eccleſiis negant.*

Vnde in Carthaginenſi Concilio IV. *c.95.*

QVI *e* oblationes defunctorum aut negant Eccleſiis, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

Cap. X. ¶ *Vt infideles eiiciantur ab Eccleſiis qui defunctorum oblationes retinent.*

Item ex Concilio Vaſenſi I. *c. 4.*

QVi *f* oblationes defunctorum retinent, & Eccleſiis tradere demorãtur, vt infideles ſunt ab Eccleſia abiiciendi: quia vſque ad inanitionem fidei peruenire certum eſt hanc pietatis diuinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum ſuorum plenitudine, & pauperes conſueta alimoniâ, & neceſſaria ſuſtentatione fraudantur. Hi enim tales quaſi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei, habendi ſunt. Vnde & quidam Patrum hoc ſcriptis ſuis inſeruit, congruente ſententia, qua ait [Amico *a* quidpiam rapere, furtum eſt: Eccleſiam verò fraudare, ſacrilegium.]

Cap. XI. ¶ *Qui oblata Eccleſiis, aut teſtamento relicta retinere præſumpſerint, excommunicentur.*

Item ex concilio Agathenſi, *c.4*

CLerici, *b* vel ſæculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut teſtamento relictas retinere perſtiterint, aut id, quod ipſi donauerint Eccleſiis vel Monaſteriis crediderint auferendum, ſicut ſancta Synodus conſtituit, velut necatores pauperum, quovſque reddant, excludantur Eccleſiis. ¶ Si quis autem Clericus furtum Eccleſiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

7.pars. *Item quæritur, an pro ſepultura mortuorum aliquid ſit exigendum.*

Cap. XII. ¶ *Pro ſepultura nihil muneris exigendum eſt.*

De his ita ſcribit Gregorius c *lib.7. regeſti. indict.2. epiſt.55. Ianuario Epiſcopo Sardiniæ.*

QVeſta *d* eſt nobis Nereida fœmina clariſſima, quòd ab ea centum 1 ſolidos pro filiæ ſuæ ſepultura fraternitas veſtra velit *e* exigere. *& infrà.* ¶ Hoc autem vitium & nos poſtquàm, Deo auctore, ad Epiſcopatus honorem acceſſimus, de Eccleſia noſtra omninò vetuimus; & paruam denuò conſuetudinem nequaquam vſurpari permiſimus: memores, quia dum Abraham *f* à filiis Ephron, 2 hoc eſt, à filiis Seor, ſepulchri terram pretio ad humandum corpus coniugis poſtularet, præmium accipere renuit: ne commodum videretur de cadauere conſecutus. Si ergo tantæ conſiderationis paganus vir fuit, quantò magis nos, qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Vnde ne hoc auaritiæ vitium vel in alienis denuò tentari præſumatur, admoneo. Sed ſi quando aliquem in Eccleſia veſtra ſepeliri conceditis, ſiquidem parentes ipſius proximi, vel hæredes pro luminaribus ſponte quid offerre voluerint, accipi non vetamus. Peti verò aliquid, aut exigi omninò prohibemus: ne (quod valde irreligioſum eſt) aut venalis fortaſſe (quod abſit) dicatur Eccleſia, aut vos de humanis videamini moribus gratulari, ſi ex eorum cadaueribus ſtudeatis quærere quolibet modo compendium 3.

1 ¶ Centum.] *Dictio iſta abeſt à nonnullis exemplaribus Gratiani, & epiſtolarum B. Gregorij. Sed quia in aliis earũdem Codicibus etiam manuſcriptis legitur, non eſt inducta.*

2 ¶ Ephron.] *Locus hic variè legitur In epiſtolis B Gregorij, magis recepta lectio hæc eſt,* à filiis Emor, hoc eſt. Ephron filio Seor *& Gen. 23. habetur,* intercedite pro me apud Ephron filium Seor.

3 ¶ Compendium.] *Poſt hoc caput in duobus antiquis exẽplaribus recitantur duo Vrbani ſecundi, quæ placuit hîc afferri, ne planè interirent, quod alibi non facilè inueniuntur, & vnum eorum citatur extra de ſepul. certificari.* Vrbanus II. Gothfredo Magalonenſi Epiſcopo.

¶ Mortuorum, qui in Monaſteriis ſepeliri deſiderant, aut omnino iuxta prædeceſſoris noſtri Leonis decretum, partem eleemoſynarum mediam, aut iuxta diſpenſationem noſtram in Lateranenſi Concilio promulgatam, partem tertiam parochialibus Eccleſiis ſtatuimus derelinquendam. Idem eidem.

Capellanos quoque Monachorum, ſicut reliquos parochiæ tuæ Clericos, debitam tibi obedientiam perſoluere volumus.

a *Inf. c. proximo.* b *Extit. de ſepult. c. relatum.* c *Sine ſerm.26. ad fratres in eremo. Omittuntur autem verba aliquot.* d *In Concil. Aquiſ.112. Iuo p.3. c.1. 178.* e *Burch. l.1. c.142. Iuo p.3. c.206.* f *Deuſdedit p.4. Iuo p.3. c.155.*

a *Sup* 12. *q.2. gloria.* b *Burch. l.3. c.140. ex Concilio apud Valentias. Iuo p.3. c.206. Pann. l.3. c.5.* c *Et in Concilio Meldenſi, c.72.* d *Poly. l.8. tit.5. Iuo p. 3. c.101.* e *al. non erubeſcat.* f *Gen.23. Ara.7.*

CAP. XIII. ¶ *Etiam coacti de ſepultura pretium non debemus accipere.*

[*Item* Hieronymus *in quæſt. Hebr. ad c.23. Gen.*

POſtquam *a* pretio victus eſt Ephron, vt ſepulchrum venderet argento, licet cogente Abraham, vau littera, quæ apud illos pro o legitur, ablata de eius nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran: ſignificante ſcriptura, non eum fuiſſe conſummatæ, perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. ¶ Sciant igitur, qui ſepulchra venditant, nec coguntur, vt accipiant pretium, ſed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum: cum etiam ille reprehendatur occultè, qui inuitus acceperit.

CAP. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c.16.*

IN *b* Eccleſiaſtico *c* namque libro ſcriptum eſt. [Mortuo non prohibeas gratiam, ſciens, quoniam omnes moriemur,] & item *d* [omnia quæ de terra ſunt in terram conuertuntur.] Quid terra terram vendis? memento, quoniam terra es, & in terram ibis, 1 & quoniam mors tibi futura eſt: appropiat, & non tardat. Recordare, quoniam non hominis eſt terra: ſed vt Pſalmiſta *e* commemorat. [Domini eſt terra, & qui habitant in ea.] Si terram vendis, inuaſione alienæ *f* rei reus teneberis Gratis accepiſti à Deo: gratis da pro eo. Quare interdictum ſit omnibus omnino Chriſtianis, terram mortuis vendere, & debitam ſepulturam denegare: niſi forte proximi, & amici defuncti propter nomen, *g* & redemptionem animæ viri gratis aliquid dare velint.

1 ¶ Ibis.] *In Codicibus vulgatis erat,* reuerteris, *& ſequebantur hæc,* & alibi de homine dictum eſt: terram geris, & in terram conuerteris, qui de terra ſumeris: *quæ ſunt expuncta: quia abſunt à pleriſque vetuſtis, & ab Originali.*

CAP. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Varenſi.

PRæcipiendum *h* eſt ſecundùm canonum auctoritatem, vt de ſepulchris, & hominibus ſepeliendis nihil muneris exigant: niſi fortè qui ſepelitur, viuens iuſſerit Eccleſiæ, in cuius atrio ſepelitur, aliquid de ſuis rebus tribuere aut etiã poſt mortem ipſius, illi quibus commiſſum eſt eius eleemoſynam facere, de rebus illius aliquid ſponte dare voluerint: & tamen nullatenus à Presbyteris Eccleſiæ *i* illius aliquid exigatur, ſiue ab illis, qui locis, & villis *k* præſunt. ¶ Prohibẽdum eſt etiam ſecundum maiorum inſtituta, vt in Eccleſia nullatenus ſepeliantur, ſed in atrio, aut in porticu, aut in *l* exhedris Eccleſiæ. Intra Eccleſiam verò & propè altare, vbi corpus & ſanguis Domini conficitur, nullatenus ſepeliantur.

¶ *Extat in Concilio Nannetenſi, cap 6. ex quo citatur à Burchardo, & Iuone: ſed quia potuit eſſe repetitum in aliquo Varenſi, ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In epitome quidem Conciliorum eſt in Vaſenſi, c.3.*

CAP. XVI. ¶ *A ſacris locis non iuuantur poſt mortem, quibus peccata non ſunt dimiſſa.*

Item Auguſtinus.

2. ps. QVibus *m* peccata dimiſſa non ſunt, à ſacris locis poſt mortem adiuuari non poſſunt, quia, quos peccata grauiora deprimunt, ſi in ſacris locis ſe ſepelire faciunt, reſtat, vt de ſua præſumptione iudicentur. quia eos ſacra loca non liberant, ſed culpa temeritatis accuſat.

a *Pann l.2 c 26.* b *Iuo p.3.c.215.* c *Eccl.7.* d *Eccl.40. Gen.3.* e *Pſ.23.* f *al. Dominicæ.* g *al. nomen Domini.*
h *Burc.l.3.c 59 Iuo p.3 c.222.* i *al. illis aliquid.* k *al. vidis.* l *al. extra Eccleſiam.* m *Polyc. l.3. tit.5. Burch. l.3. c.152. Iuo p 3.c.14. in Concil. Tribur. c.17.*

¶ *Caput hoc à Burchardo etiam & Iuone citatur ex Auguſtino. & nonnihil ad hanc rem faciens habetur in libro de cura agendæ pro mortuis. c.1. ſed videtur confectum ex duobus locis, lib.4. Dialog. B. Gregorij, vno quidem in c 51. altero autem in c.53. quod refertur in Conc. Tribur. c.17. Nam cap. quidem 51. cùm narraſſet quandam ſanctimonialem, quæ in Eccleſia ſepulta fuerat, viſam fuiſſe ibi cremari, ex eo colligit.* Qua ex re apertè datur intelligi, quia hi, quibus peccata dimiſſa non fuerint, ad euitandum iudicium ſacris locis poſt mortem valeant. *In c. autem 53. cùm memoraſſet corpus cuiuſdam Valentini e ſepulchro per dæmones fuiſſe extractum, & extra Eccleſiam proiectum, hæc ſubiungit.* Ex quo Petre collige, quia his, quos peccata grauia deprimunt, ſi in ſacro loco ſepeliri ſe faciant, reſtat, vt etiam de ſua præſumptione iudicentur: quatenus eos ſacra loca non liberent: ſed etiam culpa temeritatis accuſet.

CAP. XVII. ¶ *Quibus proſit in Eccleſia ſepeliri.*

Item Gregorius a *l.4 Dial. c.50.*

CVm grauia *b* peccata non deprimunt, hoc prodeſt mortuis, ſi in Eccleſia ſepeliantur, quod eorum proximi, quoties ad eadem ſacra loca veniunt, ſuorum, quorum ſepulchra aſpiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad abſolutionem potius, quàm ad maiorem damnationis cumulum, eorum corpora in Eccleſiis ponuntur.

CAP. XVIII ¶ *Qui ſepeliantur in Eccleſia.*

Item ex Concilio Moguntino I. *c.52.*

NVllus *c* mortuus intra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles Laici.

Quid verò mortuis proſit iuxta Eccleſiam ſepeliri, quidve ad eos perueniat. Auguſtinus *in lib. de agenda cura pro mortuis, capitulo oſtendit, dicens.*

CAP. XIX. ¶ *Quare mortui iuxta Eccleſiam ſepeliantur.*

NOn *d* æſtimemus *e* ad mortuos pro quibus curam gerimus, peruenire, niſi quod pro eis ſiue altaris, ſiue orationum, ſiue eleemoſynarum ſacrificiis ſolemniter ſupplicamus. Quamuis non pro quibus fiunt, omnibus proſint: ſed his tantum quibus dum viuunt, comparatur vt proſint. Sed quia non diſcernimus, qui ſint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere: vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia poſſint & debeant peruenire. Melius enim ſupererunt iſta eis, quibus nec obſunt nec proſunt, quàm eis deerunt, quibus proſunt. ¶ Diligentius tamen facit hoc quiſque pro neceſſariis ſuis, quo *f* pro illo fiat ſimiliter à ſuis. ¶ Corpori autem humando quidquid impenditur, non eſt præſidium ſalutis, ſed humanitatis officium, ſecundum affectum, quo nemo *g* vnquam carnem ſuam odio habet. Vnde oportet, vt quam poteſt, pro carne proximi curam gerat, cùm ille receſſerit, qui gerebat. *h* Et ſi hæc faciunt, qui carnis reſurrectionem non credunt, quantò magis debent facere, qui credunt? vt corpori mortuo, ſed tamen reſurrecturo, & in æternitate manſuro impenſum eiuſmodi officium, ſit etiam quodammodo eiuſdem fidei teſtimonium. ¶ Quòd verò quiſque apud memoriam Martyrum ſepelitur, hoc tantum mihi videtur prodeſſe defuncto. vt commendans eum etiam Martyrum patrocinio affectus pro illo ſupplicationis augeatur.

Econtra Hieronymus *in epiſtola ad Galat. cap.6. ad ea verba vnuſquiſque ſuum.*]

CAP. XX. ¶ *Poſt mortem orationes viuentium mortua damnatis non proſunt.*

a *Nic. ad conſulta Bulgarum. c.99.* b *Quos.] Orig. Po.v. ibid. Burch. l.3. c.33. Iuo p.3. c.216.* c *Burch. l.3. c.233. Iuo p.1. c.274.* d *Iuo p.2. c.113.* e *al. exiſtimemus.* f *al. quod.*
g *Epheſ.5.* h *al. regebat.*

IN præſenti ſæculo ſcimus ſiue orationibus, ſiue conſiliis inuicem poſſe nos coadiuuari. Cùm autem ante tribunal Chriſti venerimus, non Iob, non Daniel, neç Noë rogare poſſe pro quoquam, ſed vnumquemque portare onus ſuum.

¶ *Verba Hieronymi ſunt hæc.* Obſcure licet, docemur per hanc ſententiolam nouum dogma quod latitat, dum in præſenti ſæculo ſumus, ſiue, &c.

Verùm hoc de impœnitentibus accipiendum eſt, de quibus Propheta a *dicit: Non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ: & ideò frater non redimet eum, ſed laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. De aliis autem intelligi non poteſt.*

Cap. XXI. ¶ *In pœnitentia defunctis bona proſunt viuentium.*

Vnde Gregorius Papa II. *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. vltima.*

PRo *b* obeuntibus quippe conſuluiſſe dignoſceris, ſi liceat oblationes offerre: ſancta ſic tenet Eccleſia, vt quiſque pro ſuis mortuis verè Chriſtianis offerat oblationes, atque Presbyter eorum memoriam faciat. & quamuis omnes peccatis ſubiaceamus, congruit, vt Sacerdos pro mortuis catholicis memoriam faciat & intercedat, non tamen pro impiis (quamvis Chriſtiani fuerint) tale quid agere licebit.

Cap. XXII. ¶ *Animæ mortuorum quatuor modis ſoluuntur.*

Item c.

ANimæ 1 defunctorum quatuor modis ſoluuntur, aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus ſanctorum, aut charorum eleemoſynis, aut ieiunio cognatorum. ¶ Curatio verò funeris, conditio ſepulturæ, pompa exequiarum, magis viuorum ſolatia ſunt, quàm ſubſidia mortuorum. Si aliquid prodeſt impio ſepultura pretioſa, oberit pio vilis, aut nulla. *& infrà.* ¶ Nec ideò tamē contemnenda, & abiicienda ſunt corpora defunctorum, maximeq; iuſtorum, ac fidelium. *& infrà.* ¶ Vbi & illud ſalubriter dicitur, quanta poſſit eſſe remuneratio pro eleemoſynis, quas viuētibus, & ſentientibus exhibemus; ſi neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officij, diligentiaque perſoluitur.

1 ¶ Animæ.] *Horum verborum vſque ad verſ.* curatio. *nullus auctor inuentus eſt. Ea Burchardus citat ex dictis Origenis. Iuo ex dictis Gregorij.*

Cap. XXIII. ¶ *Ante diem iudicij, ſacrificiis, & eleemoſynis mortui iuuantur.*

Item Auguſtinus *in Enchiridio c.109. & 110.*

TEmpus *d*, quod inter hominis mortem, & vltimam reſurrectionem interpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet, ſicut vnaquæque digna eſt vel requie, vel ærumna pro eo, quod ſortita eſt in carne dum viueret. Neq; negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt. Sed hæc eis proſunt, qui cùm viuerent, vt hæc ſibi poſteà poſſent prodeſſe, meruerunt. ¶ Eſt enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat iſta poſt mortem; nec tam malus, vt ei non proſint iſta poſt mortem. Eſt verò talis in bono, vt iſta non requirat: & eſt rurſus talis in malo, vt nec his valeat cùm hæc vita tranſierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam, vel grauari *& poſt pauca.* ¶ Cùm ſacrificia altaris, ſiue quarumcumque eleemoſynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarū actiones ſunt: pro non valde malis propitiationes ſunt: pro valde malis, etſi nulla ſint adiumenta mortuorum, qualeſcumque viuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, vt ſit plena remiſſio, aut certe, vt tolerabilior fiat ipſa damnatio.

9. pars. *De obſeruatione autem tertij, ſeptimi, trigeſimi, vel quadrageſimi diei quæritur, vnde exordium ſumpſerit.*

Cap. XXIV. ¶ *Quare recepti dies in mortuorum commemoratione ſeruentur.*

Ambroſius *in lib. de obitu Theodoſij Imperatoris dicit ferè in principio.*

QVia *a* alij tertium 1 diem, alij trigeſimū, alij ſeptimum, alij quadrageſimum obſeruare conſueuerunt, quid doceat lectio, conſideremus *b*. [Defuncto, inquit, Iacob, præcepit Ioſeph pueris ſuis ſepultoribus vt ſepelirent eum, & ſepelierunt ſepultores Iſraël, & repleti ſunt ei quadraginta dies. Sic enim dinumerantur dies ſepulturæ. Et luxit eum Iſraël 2 ſeptem diebus.] Hæc ergo ſequenda ſolemnitas, quàm præſcribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio c ſcriptum eſt. [Quia planxerunt filij Iſraël Moyſem diebus triginta & conſummati ſunt dies luctus. Vtraque ergo obſeruatio habet auctoritatem, qua neceſſarium pietatis impletur officium.

1 ¶ Alij tertium.] *Apud Ambroſium legitur.* Quia alij tertium diem, & triceſimum, alij ſeptimum, & quadrageſimum. *Verùm in Miſſalib. Romanis tam antiquis, quàm recentioribus, & Ambroſianis nulla eſt mentio diei quadrageſimi, neque in c. nullus ſup. diſt 44. & infra de conſec. diſt. 5. ex Concilio Nannetenſi. Eſt tamen frequens apud Græcos.*

2 ¶ Iſraël ſeptem.] *Codices B. Ambroſij habent.* & luxit eum Ægyptus ſeptuaginta diebus: *quemadmodum habet editio 70. & vulgata. Sed tamen viſa eſt ferri poſſe lectio hæc quæ eſt in omnibus etiam Gratiani manuſcriptis: quoniam paulò poſt in eodem c. 50. Gen. Hæc adduntur de Ioſeph, & cæteris filiis Iſraël* Veneruntque ad aream Adad, quæ ſita eſt trans Iordanem: vbi celebrantes exequias, planctu magno atque vehementi impleuerunt ſeptem dies.

10 pars. *Lugere autem, & triſtari tam pro noſtra, quàm pro aliorum morte* Cyprianus *prohibet, dicens in ſermone de mortalitate.*

Cap. XXV. ¶ *Nec pro noſtra, nec pro aliorum morte triſtari debemus.*

QVàm præpoſterum eſt, quamque peruerſum, vt cum Dei voluntatem fieri poſtulemus, quando euocat nos, & accerſit de hoc mundo Deus, non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus: obnitimur & reluctamur: & peruicacium more ſeruorum ad cōſpectum Domini cum triſtitia, & mœrore perducimur exeuntes iſtinc neceſſitatis vinculo, non obſequio voluntatis: & volumus ab eo præmiis cœleſtibus honorari, ad quem venimus inuiti. *Idem paulò inferiùs.* ¶ Nobis quoque ipſis minimis & extremis quoties reuelatum eſt, quàm frequenter, atque manifeſtè de Dei dignatione præceptum eſt, vt conteſtarer aſſidue, & publice prædicarem, fratres noſtros non eſſe lugendos, accerſione *d* Dominica de ſæculo liberatos cùm ſciamus non eos amitti, ſed præmitti, recedentes præcedere, vt proficiſcentes, & e nauigantes ſolent.

Cap. XXVI. ¶ *Ex puſillanimitate mortuos lugere contingit.*

Item Ioannes Chriſoſtomus *hom. 26. in c. 11. epiſt. ad Hebræos.*

VBicumque *f* ſepeliamur, Domini eſt terra, & plenitudo eius. Omninò fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare, & lamentari eos, qui de hac vita decedunt, ex puſillanimitate contingit.

a *Ez.* 18. b *Poly l.8. tit.7* c *al. idem. Polyc. l.8. tit.6. Burc. l.19. c.112. Iuo p.15. c.124. Aug. de cura pro mortuis. c.2. & 1. de ciuit. c.12. & 13.* d *Sent. 4. diſt. 45. Anſ. l.7. c.170.*

a *Poly. l.8. tit.7. Anſ. l.7. c.169.* b *Gen. 50.* c *Deut. 34.* d *al. accerſitione.* e *al. vt.* f *Pſal. 23*

Hoc autem ex deſperatione futuræ reſurrectionis intelligitur. Vnde & Apoſtolus non ſimpliciter ait a: [*Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini*] *ſed addidit,* [*ſicut & cæteri qui ſpem non habent.*] *Pietatis namque affectu, & humanitatis intuitu mortuos lugere non prohibemur: ſicut nonnullos ſanctorum, aliorum exequiis pias lacrymas impendiſſe legimus.*

CAP. XXVII. ¶ *Qui ſpem futuræ reſurrectionis habent de mortuis triſtari non debent.*

Hinc etiam Anaſtaſius Papa, *epiſt. 2. ad Nerianum.*

HAbent *b* forſitan illi iuſtam longi doloris excuſationem, qui vitam alteram neſciunt, qui de hoc ſæculo ad melius eſſe tranſitum non confidunt. Nos autem, qui nouimus, qui hoc credimus, & docemus, contriſtari nimium de obeuntibus non debemus: ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc magis nobis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt, contra hoc, quod quiſque prædicat, torqueri 1 mœſtitia, dicente Apoſtolo c. [Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent.

1 ¶ Torqueri.] *Sic eſt emendatum ex epiſtola B. Gregorij, in qua hoc idem habetur. In epiſtola Anaſtaſij legitur,* contra quod quiſque prædicator queritur, iuſtitiam amans, dicente, &c. *In Codicibus autem Gratiani etiam manuſcriptis videbatur miſta eſſe lectio ex vtraque hoc modo,* cōtra hoc, quod quiſque prædicat quærere, iuſtitiam amans, dicente, &c.

CAP. XXVIII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Toletano III. *c. 22.*

QVi diuina vocatione ab hac vita recedunt, cum Pſalmis tantummodò, & pſallentium vocibus debent ad ſepulchra deferri. Nam 1 funebre *d* carmen, quòd vulgò defunctis cantari ſolet, vel in pectoribus ſe, aut proximos, aut familias cedere omninò prohibemus. Sufficiat autem, quod ſpe reſurrectionis, Chriſtianorum corporibus famulatus diuinorum impenditur canticorum. Prohibet enim nos Apoſtolus e noſtros lugere defunctos, dicens: [De dormientibus autem nolo vos contriſtari, ſicut & cæteri qui ſpem non habent.] Et Dominus *f* non fleuit Lazarum mortuum, ſed ad vitæ huius plorauit ærumnas reſuſcitandum. Si autem *g* poteſt hoc Epiſcopus omnes Chriſtianos prohibere, agere non moretur. Religioſis *h* tamen omninò aliter fieri non debere cenſemus. Sic enim Chriſtianorum per omnem mundum humari oporter corpora defunctorum.

1 ¶ Nam funebre.] *Hinc vſque ad verſ.* ſufficiat. *addita ſunt ex Originali, vt intelligatur, quæ illa ſint, quæ in hoc Canone prohibentur.*

De mortuis etiam quæritur, vtrum ſciant ea, quæ hic à viuis geruntur. Eſaias i ex perſona populi afflicti. [*Abraham pater noſter neſciuit.*] Auguſtinus *quoque in libro de agenda cura pro mortuis, illud idem teſtatur, dicens, c. 15.*

CAP. XXIX. ¶ *Mortui ex ſe neſciunt, quid hic à viuis geratur.*

FAtendum eſt, neſcire quidem mortuos, quid hîc agatur, ſed dum hîc agitur, poſteà verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidē omnia, ſed quæ ſinuntur indicare, qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Poſſunt & ab Angelis, qui rebus quæ aguntur hîc, præſto ſunt audire aliquid mortui, quod vnumquemque illorum audire debere iudicat, cui cuncta ſubiecta ſunt. & *infrà.* ¶ Multi 1 quoque ad viuos, aliquos ex mortuis venire credunt, ſicut è contrariò Paulum ex viuis in Paradiſum raptum eſſe diuina ſcriptura teſtatur.

1 ¶ Multi quoque.] *Apud B. Auguſtinum ſic legitur.* Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, ſi è contrario Paulus ex viuis raptus eſt, diuina ſcriptura teſtatur. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum. Veritatem verò ſuæ ſententiæ confirmat B. Auguſtinus aliquot aliis exemplis ſcripturæ ſacræ: quare ex textu deprauato auctor gloſſæ errandi occaſionem ſumpſit.*

• 12. pars. *De his autem, qui in patibulis ſuſpenduntur, quæritur, an iuxta Eccleſias ſint ſepeliēdi. De quibus* in Moguntinenſi *a* Concilio II. *ſub Rabano, c. 27. ita ſtatutum eſt.*

CAP. XXX. ¶ *Non eſt deneganda communio his, qui in patibulis ſuſpenditur.*

QVæſitum *b* eſt ab aliquibus fratribus de his, qui in patibulis ſuſpenduntur pro ſuis ſceleribus poſt confeſſionem Deo peractam, vtrum cadauera eorum ad Eccleſias deferenda ſint, & oblationes pro eis offerendæ, & Miſſæ celebrandæ, an non. Quibus reſpondimus, ſi omnibus de peccatis ſuis, puram confeſſionem agentibus, & dignè pœnitentibus communio in fine ſecundum Canonicum iuſſum danda eſt, cur non 1 eis, qui pro peccatis ſuis pœnam extremam perſoluunt? Scriptum c eſt enim. [Non vindicat Deus bis in idipſum.]

1 ¶ Cur non eis.] *Reſtitutus eſt hic locus ex ipſo Concilio Moguntino, & Vvormacienſi, inductis aliquot verbis, quæ potius perturbabant, quàm illuſtrarent.*

CAP. XXXI. PALEA.

FVres *d*, & latrones, ſi in furando, aut deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non orandum. Si comprehenſi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint, communionem 1 eis non negamus.

1 ¶ Communionem.] *Antea legebatur,* confeſſionem. *Emendatum verò ſic eſt ex Burchardo, Iuone & Decretali: quibus locis hoc idem citatur ex Concilio Triburienſi, & in eo, quod extat, habetur ſententia c. 31. copioſius expoſita: vbi etiam Diaconi nulla fit mentio, ſed ita dicitur,* Deoque & Sacerdoti.

CAP. XXXII. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item ex Concilio Aurelianenſi.)

SI e fur, aut latro captus in præda, abſque occiſione poteſt comprehendi, & tamen interficitur, quia ad Imaginem Dei creati, & in nomine eius baptizati ſont, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent Eccleſiam. Lanea veſte induti ab eſcis, & potibus, qui interdicti ſunt, a thoro, à gladio, ab equitatu ſe abſtineant. In tertia, quinta feria, & ſabbatho, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, paruiſque piſciculis, cum mediocri cereuiſia viciſſim vtantur, & temperatè. Sin autem à veridicis comprobator teſtibus, quod ſine odij meditatione ſe, ſuaque liberando, Diaboli membra interfecerint, & 1 capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus, niſi ipſi voluerint aliquid, quod humanitatis eſt, facere. At ſi Presbyter eſt, non deponatur: cunctis tamen diebus vitæ ſuæ pœnitentiam agat.

¶ *Sic in omnibus Codicibus, in quibus eſt hæc Palea, & apud Burchardum, & Iuonem, & in Decretali: ex quibus ſunt multa emendata, & magni ponderis.*

1 ¶ Et capi non poterant.] *Loco iſtorum verborum in Codicibus Gratiani erāt hæc,* & pariter pœniteant, *quæ videntur pugnare cum proximè ſequentibus,* pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus. *Reſtitutus autem eſt locus ex cæteris collectoribus.*

a 1. *Theſſ.* 4. b *Et in regeſto B. Gregorij, l. 7. epiſt. 111. Anſ. l. 7. c. 17. Burch. l. 19. c. 129. Iuo p. 15. c. 139.* c 1. *Theſſ.* 4. d *al. funeris precamen* e 1. *Theſſ.* 4. f *Ioan.* 11. g *al. enim.* h *al. Aſ religioſis.* i *Eſa.* 63.

a *Et in Vuormatienſi c. vlt.* b *Burch. l. 11. c. 76. Iuo p. 14. c. 124. Pann. l. 5. c. 22.* c *Naum primo, ſecundum 70.* d *Extra de fur. c. 2. In Triburienſi, c. 31. Poly. l. 6. tit. 16. Burch. l. 11. c. 59. Iuo p. 13. c. 45.* e *Sentētia habetur extra eod. c. 2. Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 60. & l. 19. c. 5. interfect. ſ fur. Iuo p. 13. c. 46.*

CAVSA

CAVSA XIV.

CAnonici a cuiuſdam Eccleſiæ quæſtionem mouēt de prædiis: teſtes ex fratribus ſuis producunt: negotiatoribus pecuniam crediderunt: vt ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

1 *Hic primum quæritur, an liceat eis ſua repetere.*
2 *Secundo, an illi teſtes ſint audiendi.*
3 *Tertiò, an illud ſit vſuras exigere.*
4 *Quartò, an liceat Clericis, vel Laicis à quolibet vſuras expetere.*
5 *Quintò, an eleemoſynæ de vſuris fieri poſſint.*
6 *Sextò, an vſurarij pœnitentiam agere valeant, niſi, quod malè acceperunt, reſtituant.*

QVÆSTIO I.

QVòd autem ſua repetere non poſſint, facilè videtur poſſe probari. Ait enim Dominus in Euangelio b. [*Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.*] *Quia ergo iſti iter perfectionis arripiunt, non licet eis ſua habere. Multò ergo minus licet eis repetere: quia non debet repeti, quod poſſideri non licet.* ¶ *Item* c [*Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium.*] ¶ *Item Apoſtolus in epiſt. ad Corinthios.*d [*Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis, omnino peccatum eſt in vobis.*] ¶ *Item Gregorius* e *exponens* [*omnia mihi licent: ſed ego ſub nullius redigar poteſtate,*] *inquit.* [*Cùm mens concepta deſideria ſubſequitur, ſeruire rebus conuincitur, quarum amore ſuperatur.*]

Cap. I. ¶ *Pro rebus tranſitoriis Epiſcopus prouocatus non litiget.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV *c.19.*

EPiſcopus nec prouocatus pro rebus tranſitoriis litiget.

Quia ergo generaliter perfectis prohibetur in iudicio contendere. patet, quòd iſtis non licet ſtare coram iudice. ¶ *His ita reſpondetur. Prohibetur perfecto in iudicio ſtare, captando lucrum, ſed non euitando damnum. Vel aliter. Aliud eſt ſua poſſidere: aliud eſt communium procuratorem eſſe. Canonici non poſſident ſua: quia res Deo oblatæ non ſunt alicuius. Vtuntur enim rebus Eccleſiæ, non vt ſuis, ſed tanquam ad diſpenſandum ſibi creditis. Vnde Proſper in lib. de vita contemplatiua.* [*Sacerdos* f *cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, &c.*] *require in cauſa eius, à quo pro ingreſſu monaſterij pecunia exigebatur.* ¶ *Sicut ergo iſti non ſua poſſident, ita nec ſua repetunt, ſed res Eccleſiæ, quarum procurationem gerunt. Similiter, quòd in iudicio prohibentur contendere, ſic intelligendum eſt, videlicet, vt non ſibi ſtent coram iudice, ſed aliis. Aliis autem coram iudice aſtitiſſe, & pro eis iudicem interpellaſſe nonnullos ſanctorum legimus. Hi autem non ſibi ſtant, ſed pauperibus, quorum neceſſitatibus profutura repetunt: & ita non prohibentur ſtare coram iudice.* ¶ *Illud verò Euangelij.* [*Si quis abſtulerit tibi tunicam, &c.*] *non eſt præcipientis ſed exhortantis.*

Cap. II. ¶ *Peccat qui vltra debitum exigit, non qui ſibi debita repoſcit.*

Vnde Auguſt. *lib. 19. contra Fauſtum, c.25.*

QVod debetur, etſi benignè dimittitur, non tamen iniquè repetitur. Peccat autem, qui exigit vltra debitum. ideoque lex modum figens, pœnam talionis inſtituit. Sed tu eò longe es à peccato iniuſti exactoris, quò omnino non exigis debitum: ideóque bonus magiſter g ait. Qui te percutit in vnam maxillam, præbe ei & alteram; præſertim ne cogamur & ipſi reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

In aliquot vetuſtis exemplaribus capitulum hoc coniunctū eſt ſuperiori, & confectum eſt ex verbis B. Aug. l. 19. contra Fauſtum, c. 25. hinc inde acceptis & interdum etiam immutatis. Quare præſtat integrum illud caput perlegere.

Sic & cætera accipias.

Cap. III. ¶ *De eodem*

Item *in lib. de ſancta virginitate* 1. *c. 14. &* 15.

QViſquis *a* præceptis non obtemperat, reus eſt, & debitor pœnæ. *& paulo pòſt,* b ¶ Præcepto Domini non obedire, peccatum eſt: conſilio ſi vti nolueris, minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrabis. *Item Hieronymus* c *lib. 1. contra Iouinianum,* Quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, neceſſe eſt fieri: ſi non fiat, pœnam habet. *& infrà.* ¶ Vbi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: vbi præceptum, neceſſitas eſt ſeruientis.

1 ¶ Virginitate.] *Reſtituta eſt citatio ex Polycarpo. Antea citabatur* ex ſermone Domini in monte.

2 ¶ Seruientis.] *Sequebantur hæc verba*, vt obediat, vel imperantis, vt ei obediatur, *quæ ſunt expuncta, auctoritate Codicum vetuſtorum, & Originalis.*

QVÆSTIO II.

DE eo autem, quod quæritur, an de ſuis fratribus teſtes producere poſſint, multis auctoritatibus videtur eſſe prohibitum. Leges enim tam ſacrorum Canonum, quàm ſæcularium principum prohibent aduerſus aliquem, d *teſtem de ſua domo produci. Contra ſe enim quiſque teſtari poteſt, pro ſe verò minimè. Quia ergo iſti producuntur, vt pro ſeipſis teſtimonium ferant. (Non enim vtilitatis ſuæ Eccleſiæ ſe penitus immunes arbitrantur futuros,) patet, quod eorum vox in talibus non eſt audienda. Sed diſtinctio* e *hæc & teſtium examinatio in criminalibus cauſis ſeruanda eſt: in ciuilibus autem non vſquequaque. In criminali enim cauſa non licet teſtem de propria domo produci, in ciuili autem Prælatis Eccleſiæ licet.*

Cap. I. ¶ *Clerici pro ſua Eccleſia teſtimonium ferre poſſunt.*

Vnde Paſchalis II. *Guidoni Archiepiſcopo Viennenſi, Apoſtolicæ Sedis legato ſcribit, dicens.*

SVper prudentia tua plurimùm admiramur, quòd in negotio beati Stephani, Clericorum iſtorum acceptare nolueris teſtimonium. Diuerſæ namque ſunt ſpecies cauſarum: nec in omnibus cauſis crimina agitantur. In criminibus f ſiquidem accuſatorum, & teſtium illa diſtrictio obſeruanda eſt, quæ in Canonibus continetur; ne qui ad probationem domeſtici aſſumantur. Cæterùm in poſſeſſionum, vel huiuſmodi negotiis, hi potiſſimùm aſſumendi ſunt, qui eadem negotia tractauerunt, de quorum auditu & viſu hæſitatio eſſe non debeat. Si ergo iidem Clerici idonei ſunt ad aſſertionem cauſæ illius, nullatenùs remoueantur: ſed ſicut aliis litteris deliberatum eſt, inter S. Ioan. & S. Stephani Canonicos, lis illa pleniùs decidatur.

Poteſt etiam intelligi aliter. Domeſtici ad probationem non admittantur, vt pro his videlicet, quorum ſunt domeſtici, teſtimonium ferant. Hi autem (ſicut ſupra de actoribus dictū eſt) non pro domeſticis, ſed pro Eccleſia, quæ mater eſt omnium pauperum, teſtimonium dicant. In conficiendis autem inſtrumentis ſæcularium negotiorum Presbyteri non vocentur ad teſtimonium: ſed ſi caſu contractui eos interfuiſſe contigerit, iubente Epiſcopo teſtimonium dicant.

Cap. II. ¶ *In conficiendis inſtrumentis Sacerdotes ad teſtimonium non vocentur.*

Vnde in Synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. *ſtatutum eſt, c. 13.*

QVamquam g Sacerdotum teſtimonium credibilius habeatur, tamen ipſi in ſæcularibus negotiis pro teſtimonio, aut conficiendis inſtrumentis non rogentur: quia eos in talibus rebus eſſe non conuenit Si autem a euentu aliquo cauſæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint,

a *al. Clerici.* b *Matth. 19. Luc. 18. Mar. 10.* c *Matth. 5.* d 1. *Cor. c. 6.* e *L. 5. moral. c. 8. ad 3. c. Iob.* f *Sup. 1. q. 2. c. Sacerdos.* g *Luc. 6. Matth. 5.*

a *Poly. l. 1. tit. 24.* b *Cap. 15.* c *In vulgatis erat Greg. in epiſt. ad Iouinianum.* d *al. extraneum* e *al. diſtrictio.* f *al. criminalibus.* g *Polyc. l. 4. tit. 31.*

vbi nullæ idoneæ ſæcularium inueniantur perſonæ;ne veritas occultetur,& malus vt bonus æſtimetur, in prouidentia proprij Epiſcopi ſit,vt aut coram ſe & competentibus iudicibus,aut aliter honorificè veritatem *a* attollant

1 ¶ Pro teſtimonio.] *Sic eſt emendatum ex Concilio Eugenij II.& Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur*, pro conficiendis inſtrumentis ad teſtimonium non rogentur.

2 ¶ Et ſi autem.] *In Conciliis ipſis,& Polycarpo legitur*, ſi enim euentæ cauſæ aliquid viderint, &c.

QVÆSTIO III.

QVòd autem præter ſummam emolumenta ſectari, ſit vſuras exigere, Auguſtini *auctoritate probatur, qui in Pſal.* 36.*ad verſ.* [*Tota die*] *ſcribit,dicens.*

CAP. I. ¶ *Qui plus, quàm dederit, accipit, vſuras expetit.*

SI *b* fœneraueris homini, id eſt, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quàm dediſti, expectes accipere, non pecuniam ſolam , ſed aliquid plus quàm dediſti, ſiue illud triticum ſit,ſiue vinum,ſiue oleum,ſiue quodlibet aliud,ſi plus,quàm dediſti expectas accipere,fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.

CAP. II. ¶ *Quidquid ſupra datum exigitur, vſura eſt.*

Item Hieronymus *ſuper c Ezechielem, lib.*6. *ad cap.*18.

PVtant *d* quidam vſuram tantum eſſe in pecunia. Quod præuidens ſcriptura diuina omnis rei auffert ſuperabundantiam , vt plus non recipias , quàm dediſti. *Item ibid.* ¶ Alij pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diuerſi generis : & non intelligunt vſuram appellari,& ſuperabundantiam , quidquid illud eſt , ſi ab eo, quod dederint, plus acceperint.

CAP. III. ¶ *Quidquid ſorti accedit, vſura eſt.*

Item Ambroſius *in lib.de Tobia, c.*84.

PLerique *e* refugientes præcepta legis , cùm dederint pecuniam negotiatoribus : non in pecunias vſuras exigunt: ſed de mercibus eorum , tanquam vſurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant , quid lex *f* dicat. [Neque vſuram, inquit,eſcarum accipies,neque omnium rerum.] *Item paulò pòſt* ¶ Et eſca vſura eſt quod velis ei nomen imponas,vſura eſt.*Item paucis interiectis.* ¶ Si quis inſtaurandum conuiuiū putat, ad negotiatorem mittit, vt abſynthiaci *g* 1 cupellam ſibi gratis deferat : ad cauponem dirigit,vt Picenum viuum, aut Tyriacum *h* requirat : ad lanium, vt hilam *i* ſibi procuret, ad alium, vt poma ſibi adornet.

1 ¶ Abſynthiaci.] *De hoc vino, quod tardam coactionem accelerat, ideoque inſtaurandis conuiuiis aptum eſt,meminit Dioſcorides lib.* 5.*c* 49. *Lampridius de Heliogabalo inquit*, & roſato atque abſynthio *k* vulgus ad bibendum inuitauit. *De hoc Alcianus parer.l.*7.*c.vlt.*

CAP. IV. ¶ *Quando amplius, quàm debetur, exigitur, vſura eſt.*

Item ex Concilio Agathenſi.

VSura *l* eſt , vbi amplius requiritur , quàm datur. V. g. ſi dederis ſolidos decem,& amplius quæſieris : vel dederis frumenti modium vnum, & ſuper aliquid exegeris.

Ecce euidenter oſtenditur , quòd quidquid vltra ſortem exigitur vſura eſt.

a *al teſtificentur.* b *Sent.*2.*diſt.*37. *Iuo p.*13.*c.*17. c *Et ibi gl.ordi.* d *Sent.ibid.Iuo p.*13 *c.*18.*Pan.l.*3.*c.*160. e *Iuo p.*13.*c.*26. f *Deut.*23. g *al.abſynthiati,aut abſynthiato.* l *Cap.l.*2.*c.*225.*Burc.l.*2.*c.*126.*Iuo p.*6.*c.*200.*Pan.l.*3.*c.*161.

QVÆSTIO IV.

QVòd verò nec Clericis , nec Laicis liceat vſuras exigere, *probatur auctoritate Gelaſij, & aliorum.*

CAP. I. ¶ *A quæſtibus negotiationis Clerici abſtineant*

Ait enim Gelaſius Papa , *ſcribens Epiſcopis per Lucaniam, & Siciliam, c.*17.

CLerici *a* aut ab indignis quæſtibus nouerint abſtinendum, & ab omni cuiuſlibet negotiationis ingenio . vel cupiditate ceſſandum,aut in quocunque gradu ſint poſiti,ſi ceſſare 1 noluerint , mox à clericalibus officiis abſtinere cogantur.

1 ¶ Si ceſſare noluerint. ¶ *Hæc non ſunt in epiſtola , neque referuntur ſup.diſt.*88.*conſequens,ſed non ſunt expuncta ob gloſſam.*

CAP. II ¶ *Excommunicentur miniſtri , qui fœnerantur.*

Item ex Concilio Agathenſi I. *quod confirmauit Papa Syluester , c.*12.

MIniſtri *b*, qui fœnerantur,placuit iuxta formam diuinitus datam eos à communione abſtinere.

CAP. III. ¶ *Qui volunt eſſe in Clero, à ſtudio negotiationis abſtineant.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c.*2.

CAnonum *c* ſtatutis firmatum eſt, vt quicunque in Clero eſſe voluerit , emendi vilius, vel vendendi carius ſtudio non vtatur. Quod certe ſi voluerit exercere , cohibeatur à Clero.

CAP. IV. ¶ *Alienetur à Clero, vſuras, aut ſuperabundantiam exigens.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c.*62.

j. SI quis oblitus timorem Domini,& ſanctam Scripturam, quæ dicit *d* [Pecuniam ſuam non dedit ad vſuram] poſt hanc cognitionem magni 1 Concilij fœnerauerit, & centeſimas exegerit , aut ex quolibet negotio turpe lucrum quæſierit, aut per diuerſas ſpecies vini, vel frugis,vel cuiuſlibet rei emendo, vel vendendo aliqua incrementa ſuſceperit, de gradu ſuo deiectus alienus habeatur à Clero.

1 ¶ Magni Concilij.]*Sic loquitur Martinus Bracharenſis : quoniam hanc ſententiam accipit ex c.* 17. *Concilij Nicæni. quod citatur.infr.eod c quoniam & in duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus, poſt hoc continuò illud ſubiungitur.*

CAP. V. ¶ *Pro pecunia , quàm Clericus mutuo dedit, iuſto pretio ſpecies accipere poteſt..*

Item ex Concilio Tarraconenſi,*c.*3.

ij. SI *e* quis Clericus ſolidum in neceſſitate præſtiterit, hoc de vino , vel frumento accipiat, quod mercandi cauſa tempore ſtatuto decretum fuerit venundari. Cæterùm ſi ſpeciem non habuerit neceſſariam, ipſum, quod dedit, ſine illo augmento recipiat.

CAP. VI. ¶ *Clericus non accipiat plus quàm commodauit.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *f c.*13.

NVllus *g* Clericorum amplius recipiat,quàm cuiquam recommodauerit : ſi pecuniam , pecuniam accipiat : ſpeciem tandem , quantum dederit accipiat : & quidquid aliud tantum quantum dederit, accipiat.

CAP. VII. ¶ *Etiam Laicis vſura damnabilis eſt.*

Item Leo Papa *epiſt.*1.*c.*3.

a *Diſt.*88.*conſequens.§.proinde Iuo p.*13.*c.*28. b *De miniſtris.*]*Orig.Iuo p.*13.*c.*10. c *Burch.l.*2 *c.*122. *Iuo p.*13.*c.*13.*& p.*6.*c* 197.d *Pſ.*14.c *Iuo p.*6 *c.*369 *& p.*13.*c.*14.*Pan.l.*3 *c.*169. f *In vulgatis erat, Agathenſi* 3. g *Arſ.l.*7. *c.*15. *Burch. l.*2.*c.*114.*Iuo p.*6.*c.*198. *& p.*13.*c.*9.*Pan.l.*2.*c.*158.*Rab.panit. c.*32.*& Concil.Aquiſg.c.*62.*Polyc.l.*4.*tit.*31.

Ncc

NEc *a* hoc quoque prætereundum eſſe diximus, quoſdam lucri turpis cupiditate captos, vſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere. Quod nos non dicam in eos, qui ſunt Clericali officio conſtituti, ſed in Laicos cadere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos qui fuerint confutati, decreuimus, vt omnis peccandi opportunitas adimatur.

Cap. VIII. ¶ *Eiiciantur à Clero turpia lucra ſectantes.*
Item ex Nicæno Concilio, *b c.17.*

QVoniam multi Clerici auaritiæ cauſa turpia lucra ſectantes, obliti ſunt diuini præcepti, quo dictum eſt: *c* Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.] fœnerantes, centeſimas exigunt; ſtatuit hoc ſanctum Concilium, vt ſi quis inuentus fuerit poſt hanc definitionem vſuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra ſectari, vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplum dare, omnis, qui tale aliquid conatus *d* fuerit ad quæſtum, deiiciatur à Clero, & alienus ab Eccleſiaſtico habeatur gradu.

¶ *Sup. diſt 47. hic ibidem Canon affertur ex verſione Dionyſij, qui nunc ex priſca quæ eſt in collectione Iſidori.*

Cap. IX. ¶ *Turpe lucrum ſequitur, qui minus emit, vt plus vendat.*
Item Iulius Papa.

QVicunque *e* tempore meſſis, vel vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, verbi gratia de duobus denariis comparat modium vnum, & ſeruat vſque dum vendatur denariis quatuor, aut ſex, aut ampliùs, hoc turpe lucrum dicimus.

¶ *Caput hoc apud Burchardum, & Iuonem p.6.c.261. & in Pannormia citatur ex decretis Iulij Papæ vſurariis miſſis. Verùm idem Iuo p.13.c.21. citat ex Capitularibus, quorum lib.1.c.131. habetur.*

Cap. X. ¶ *Rapinam facit, qui vſuram accipit.*
Item Ambroſius *in lib. de bono mortis, c.12*

SI quis vſuram acceperit, rapinam facit, vita non viuit.

Cap. XI. ¶ *Non minus crudelis eſt, qui pauperem trucidat fœnore, quàm qui diuiti aliqua rapit.*
Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt. 54.*

QVid *f* dicam de vſuris, quas etiam ipſæ leges, & iudices reddi iubent? aut crudelior eſt, qui ſubtrahit aliquid, vel eripit diuiti quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc atque huiuſmodi malè vtique poſſidentur: & vellem, vt reſtituerentur, ſed non eſt, quo iudice repetantur. Iam verò ſi prudenter intueamur, quod ſcriptum *g* eſt. [Fidelis hominis totus mundus diuitiæ ſunt: infidelis autem, nec obolus:] nonne omnes qui ſibi videntur gaudere licitè conquiſitis, eiſque vti neſciunt, aliena poſſidere conuincimus? Hoc enim certè alienum non eſt, quod iure poſſidetur: hoc autem iure, quod iuſtè: & hoc iuſtè, quod bene. Omne igitur, quod male poſſidetur, alienum eſt: male autem poſſidet, qui male vtitur.

Porrò, à quo vſuræ exigendæ ſint, Ambroſius *teſtatur, dicens in lib de Tobia, c.15.*

Cap. XII. ¶ *Ab illo vſuram exigere poſſumus, cui iure nocemus.*

AB *h* illo vſuram exige, cui meritò nocere deſideras: cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicantur vſuræ, quem bello vincere facile non poteſt. De hoc citò potes centeſima vindicare te. Ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vſuram flagitat: ſine gladio ſe de hoſte vlciſcitur, qui fuerit vſurarius exactor inimici. Ergo vbi ius belli, ibi etiam ius vſuræ.

a *Burch. l.2.c.123. Anſ.l.7.c.149. Iuo p.6. c.65.* b *& in Aquiſgran.c 40. diſt.47. quoniam multi Burch. l.2.c.12. Iuo p.13.c.8.* c *Pſ.14.* d *al. commentus.* e *Cap.l.1.c.131. Poly.ibid. Burch.l.2.c.127. Iuo p.6.c 201. p.13.c.21. Pan.l.3.c.161.* f *Poly.l 6.tit.20.* g *Prou.17.* h *ibi inquit: Orig. Iuo p.23. c.37.*

QVÆSTIO V.

1. QVòd verò eleemoſynæ non ſint faciendæ ex fauore,
‡s. vel vſuris, nec ex quolibet malè acquiſito, Auguſtinus *teſtatur in libro de verbis Domini, ſerm 35.*

Cap. I. ¶ *De vſuris eleemoſynæ fieri non poſſunt.*

NOlite *a* velle eleemoſynas facere de fœnore, & vſuris.

Cap. II. ¶ *Oblatio de rapina reprobatur à Deo.*
Item Eccleſiaſtici 34.

IMmolans *b* ex iniquo, oblatio eſt maculata, *& infrà.* Dona iniquorum, non probat altiſſimus, nec reſpicit in oblatione iniquorum: nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Panis egentium, vita pauperis eſt Qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum. Qui effundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt.

Cap. III. ¶ *Non eſt aliquid rapiendum diuitibus, vt detur egenis.*
Item Auguſtinus *in lib.50. homiliarum, hom.7.*

FOrtè aliquis hoc ſecum cogitat, & dicit, multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidi, non habebo peccatum, ſi ſuũ illis abſtulero, & pauperibus dedero. Vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, ſi ego eleemoſynas dedero. Etiam in hac re parcat vnuſquiſque animæ ſuæ: quia huiuſmodi cogitatio ex diaboli calliditate ſuggeritur. Nam etiamſi totum tribuat pauperibus, quod abſtulerit, addit potius peccata, quam minuat.

CAP. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item Hieronymus.]

NEmo qui *c* rapit moriens, ſi habet vnde reddat, ſaluatur. Si eos, quorum fuit, inuenire non poterit, Eccleſiæ, vel pauperibus tribuat.

¶ *Hæc & ſequens Palea abſunt à pleriſque vetuſtis, etiam in quibus cætera eſſe ſolent. In vno autem habentur ſuprà, ead q.4. poſt c.* ſi quis vſuram.

Cap. V. ¶ *De eodem.* PALEA.
[*Item* Ambroſius.]

RApinam emere non licet, niſi ea intentione, vt cui eſt oblata, reddatur.

Cap. VI. ¶ *Furtum committit, qui inuentum non reddit.*
Item Auguſtinus *in lib.50.* d *homiliarum, hom 9.*

SI *e* quid inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti: quantum potuiſti, feciſti Quia plus non inueniſti, ideo non plus rapuiſti. Qui alienum negat, ſi poſſet, & tolleret. *& paucis interiectis.* Deus cor interrogat, non manum.

CAP. VII. ¶ *Qui de rebus conceßis, & benè quæſitis eleemoſynam impendit, illa placet Deo.*

Item Gregorius *lib.7 epiſt.110. ad Siagrium.*

ELeemoſyna *f* redemptoris noſtri oculis illa placet, quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate congeritur, ſed quæ

a *Iuo p 13 c.16.* b *immolantis. Orig.* c *al. in rapina moriens.* d *Et ſerm.12. de verbis Apoſt.* e *Poly. l.6. tit.16.* f *Poly.l.2. tit.1. Pan.l.2.c 191.*

de

de rebus conceſſis, & bene acquiſitis impenditur.

¶ *In epiſtola B. Gregorij, verbis huius capitis proponuntur verba capitis, non eſt putanda, ſupra,* 1.q.1.

CAP. VIII. ¶ *Peccat, qui rem inuentam non reddit.*
Item Hieronymus *in lib.* a *Leuitici.*

MVlti ſine peccato putant eſſe ſi alienum, quod inuenerint, teneant, & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Diſcant ergo peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inuenta non reddat.

CAP. IX. ¶ *Bonus vſus non iuſtificat iniuſtè quæſita.*
Item Auguſtinus *lib. de bono coniugali, c.*14.

NEque enim ſi agris iniquè, ac perperam inuaſis, ita quiſque *b* vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemoſynas faciat, ideo rapinam iuſtificat ¶ Neque ſi alius ruri paterno, vel iuſtè quæſito auarus incumbat, ideo culpanda eſt iuris ciuilis regula qua poſſeſſor legitimus factus eſt ¶ Nec tyrannicæ factionis peruerſitas laudabilis erit, ſi regia clementia tyrannus ſubditos tractet ¶ Nec vituperabilis ordo regiæ poteſtatis, ſi rex crudelitate tyrannica ſæuiat. Aliud eſt namque iniuſta poteſtate iuſtè velle 1 vti: & aliud eſt iuſta poteſtate iniuſte velle vti.

1 ¶ Velle vti.] *Poſt hæc verba apud B. Auguſtinum ſequitur c. concubinæ, infrà,* 32. *q.*2.

CAP. X. ¶ *Cùm alterius detrimento alteri ſubuenire non licet.*
Item Ambroſius *lib.*3. *de officiis, c.*9.

DEnique ſi non poteſt ſubueniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum iuuari, quàm grauari alterum. Ideoque in cauſis pecuniariis interuenire non eſt Sacerdotis: in quibus non poteſt fieri quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam interceſſoris beneficio ſe victum arbitratur. Sacerdotis eſt igitur nulli nocere, prodeſſe velle omnibus: poſſe autem ſolius Dei eſt.

CAP. XI ¶ *Eleemoſynæ, & ſacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex ſcelere.*
Item Gregorius *in regeſto lib.*7. *indict.*2. *epiſt.*126. *Recaredo regi.*

SCriptum *c* eſt: *d* [Victimæ impiorum abominabiles Deo: vota iuſtorum placabilia:] neque enim in Omnipotentis Dei iudicio, quod datur, ſed à quo detur, inſpicitur. Hinc eſt enim quod ſcriptum eſt. *e* [Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & munera eius non reſpexit.] Dicturus quippe, quia Dominus reſpexit ad munera, præmiſit ſollicitè, quia reſpexit ad Abel. Ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt 1. [Dona *f* quippe iniquorū non probat altiſſimus: nec reſpicit in oblationes eorum nec in multitudine ſacrificiorū, eorum propitiabitur peccatis.] Itē, [Longè *g* eſt Dominus ab impiis: & orationes iuſtorum exaudiet.]

1 ¶ Placuerunt.] *Hucuſque B. Gregorius, ſicut ſupra,* 3.*q.*7.*c. in granibus eſt notatum.*

2. pars *Cōtra in Exodo* h *legitur, quòd filij Iſraël exituri de Ægypto à vicinis ſuis acceperunt mutuo vaſa aurea & argētea, ex quibus poſtea ædificauerunt tabernaculum Domino. His reſpondet* Auguſtinus i *in lib. quæſt. Exodi, q.*39.

CAP. XII. ¶ *Non licet aliena rapere exemplo Iſraëlitarum, ſpoliantium Ægyptios.*

DIxit *k* Dominus ad Moyſem: [Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vaſa aurea, & argentea, & veſtem.] Non hinc quiſquam ſumendum exemplum putare debet ad expoliandum iſto modo proximum. Hoc enim Deus iuſſit, qui nouerat, quid quemque pati oporteret. Nec Iſraëlitæ furtum fecerunt: ſed Deo iubenti miniſterium præbuerunt.

3. pars. *Itē obiicitur. Aliena rapere non eſt contra præceptū. Nullo ſiquidem Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita vſurpatio rei alienæ intelligitur.*

CAP. XIII. ¶ *Maioris pœnæ eſt violenter aliquid eripere, quàm furari.*
Vnde Auguſtinus *in eodem lib.q.*71.

POenale *a* eſt occultè auferre: multò maioris pœnæ eſt viſibiliter eripere. Auferre ergo nolenti ſiue occultè, ſiue palàm, habet præceptum ſuum Furti 1 enim nomine benè intelligitur omnis illicita vſurpatio rei alienæ Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit: ſed vtique furti nomine in lege veteris Teſtamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum ſignificauit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur.

1 ¶ Furti enim.] *Hæc ſunt verba B. Auguſtini, licet mutato orationis ductu: quæ autem antecedunt, apud ipſum non ſunt inuenta. Integer locus B. Auguſtini de furto, & mœchia, habetur infrà,* 32.*q.*4.*c.meretrices.*

His auctoritatibus probatur, quod neque ex rebus inuentis neque ex malè conquiſitis eleemoſynam quiſquam facere poteſt.

4.pars. *Sed* Auguſtinus *contra teſtatur ſerm.*35. *de verbis Domini dicens.*

CAP. XIV. ¶ *De malè acquiſitis bonum fieri poteſt.*

QVi *b* habetis de malo facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Eſto bonus tu, qui bonum facis de malo, & cum cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus Nummi tui conuertuntur in bonum, tu autem remanes malus?

Sed hoc multipliciter intelligitur Facit enim de malo bonum, qui reddit quod illicitè abſtulit. Nomine etiam mali, cura, & ſollicitudo mortalium exprimitur. De malo ergo bonum facit, qui pauperibus diſpenſat, quod cum labore, & ſollicitudine acquiſiuit, iuxta illud Euangelij. c [*Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.*] *Vel ex malo acquiritur, quod ex turpi cauſa poſſidetur: veluti cùm Mathematicus ex arte, quam docet vel ex futuris quæ prænuntiat, nonnulla lucratur. Quæ verò de malo ſic acquiruntur, in bonum poſſunt conuerti. De peccato etiam aliqua nonnumquam acquiruntur, quæ pauperibus iuſtè erogantur.*

CAP. XV. ¶ *Quæ malè acquiruntur, aliquando benè poſſunt expendi.*
Vnde Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.* 54.

NOn *d* ſanè quidquid ab initio ſumitur, iniurioſè aufertur. Nam plerique nec medico volunt reddere honorem ſuum, nec operario mercedem: nec tamen hæc quæ ab initio accipiunt, per iniuriam accipiunt, quæ potius per iniuriam non darentur. Sed *e* non ideo debet iudex vendere iuſtum iudicium, aut teſtis verum teſtimonium, quia vendit Aduocatus iuſtum patrocinium, Iuriſperitus verum conſilium. Illi enim inter vtramque partem ad examen *f* adhibentur: iſti ex vna parte conſiſtunt. Cùm autem iudicia, & teſtimonia, quæ nec iuſta, nec vera vendenda ſunt, iniqua, & falſa venduntur: multò ſceleratius vtique pecunia ſumitur, quia ſceleratè etiam quamuis à volentibus datur Ille tamen ſolet tanquam malè ſibi ablatam pecuniam repetere, qui iuſtum iudicium emit: quoniam venale eſſe non debuit. Qui verò pro iniquo iudicio dedit, vellet quidem repetere, niſi timeret, vel puderet emiſſe. Sunt aliæ perſonæ inferioris loci, quæ ab vtraque parte non inſolenter accipiunt, ſicut Officialis, & qui *g* amouetur: & cui admouetur

a *Orig.hom.*4 *ad c.*6.*Leuit.* b *al.quiſquam.* c 3.*q.*7.*in granib.* d *Prou.*15. e *Gen.*4. f *Eccl.*34 g *Prou.*15. h *Exod.*3. i *tam. aliter in Orig.* k *Burch.l.*11.*c.*53. *Iuo p.*13 *c.*2.

a 32.*q.*4.*meretrices.Sent.*3.*diſt.*37.*Burc.l.*11.*c.*4.*Iuo p.*13.*c.*3.*Poly.l.*6.*tit.*16.*Anſ.l.*11.*c.*109. b *Iuo p.*13 *c.*16.
c *Luc.*16. d *Polyc.l.*6.*tit.*20. e *Sup.*11 *q.non licet.*
f *examina.* g *à quo.*] *Orig.*

officium

officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatē, repeti ſolent: data 1 per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent: magiſque reprehendimus, qui talia inuſitate repetiuerunt, quàm qui ea de more ſumpſerunt: quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis vel inuitantur huiuſmodi commodis, vel tenentur. ¶ Iſti, ſi viam vitæ mutauerint, aut excellentioris conſcenderint ſanctitatis gradum, faciliùs ea, quæ hoc modo acquiſierunt, tanquam ſua pauperibus largiuntur, quam eis, à quibus accepta ſunt, tanquam aliena reſtituant. Qui verò contra ius ſocietatis humanæ, furtis rapinis, calumniis, oppreſſionibus, inuaſionibus abſtulerit, reddenda potius, quam donanda, cenſemus, Zachæi *a* publicani Euangelico exemplo.

1. ¶Data per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent.] *Addita ſunt hæc ex originali, ſine quibus ſequentia non ſatis conſtabant.*

QVÆSTIO VI.

1. Q*Vod verò pœnitentia agi non poſsit, niſi res aliena*
15. *reddatur, teſtatur* Auguſtinus *ad Macedonium, epiſtola* 54.

Cap. I. ¶*Pœnitentia non agitur, ſi aliena res non reſtituatur.*

SI *b* res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed, vt dixi, cùm reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit, ſiue alios patiendo malos, ſiue ipſe viuendo: nec aliud habet, vnde reſtituat. ¶ Huic certè non poſſumus dicere redde quod abſtuliſti, niſi eum habere credimus & negare. Vbi quidem ſi aliquos ſuſtinet cruciatus à repetente, 1 dũ exiſtimatur habere quod reddat, nulla eſt iniquitas: quia etſi non eſt, vnde reddat *c* ablatam pecuniam, meritò tamen, dum eam per moleſtias corporales reddere *d* compellitur peccati, quo male ablata eſt, pœnas luit. ¶ Sed inhumanum non eſt, etiam pro talibus intercedere, tamquam pro reis criminum, non ad hoc, vt minime reſtituantur aliena; ſed ne fruſtra homo in hominem ſæuiat. *& paulò poſt.* ¶ Illud verò fidentiſſime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc interuenit, ne male ablata reſtituat, & qui ad ſe confugientem (quantum honeſte poteſt) ad reſtituendum non compellit, ſocium eſſe fraudis, & criminis. Nam miſericordius opem noſtram talibus ſubtrahimus, quàm impēdimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adiuuat 2, ac non potius ſubuertit, atque opprimit. Sed nunquid ideo nos aut exigere, aut ad exigendum tradere vel poſſumus, vel debemus? Agimus quantum Epiſcopalis facultas dat, *e* & humanum quidem nonnunquam, ſed maximè, ac ſemper diuinum iudicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos nouimus, & male abſtuliſſe, & vnde reddant, habere arguimus, increpamus obteſtamur, *f* quoſdam clam quoſdam palam ſicut diuerſitas perſonarum diuerſam videtur poſſe recipere *g* medicinam.

1 ¶Repetente.] *Sic eſt emendatum ex codice Epiſtolarum Vaticano, & editione Antuerpiana, cum antea legeretur,* repente.

2 ¶Adiuuat.] *Quæ ſequuntur emendata ſunt ex codicibus Epiſtolarum impreſsis & manuſcriptis. Antea legebatur,* qui ad peccandum adiuuat, ac non potius adiuuat, ſed obuiat ſubuertendo atque opprimendo *Gloſſa autem optimé conuenit in vocem,* adiuuat, *ſuo loco poſitam.*

2. pars. *Si verò rem alienam quis conſecrauerit, non eandem, ſed æſtimationem eius reſtituere debet.*

a *Luc.* 19. *Sequitur apud B. Auguſt, c. quid dicam, ſup. ea q.* 4. b *Poly. l.* 6. *tit.* 10. *Iuo p.* 13. *c.* 4. *& p.* 15. *c.* 25. c *al. luat* d *al. red hib. re.* e *datur.*] *Orig.* f *& deteſtamur.*] *Orig.* g *al. vel e accipere.*

Cap. II. ¶*Qui rem alienam conſecrat, eius æſtimationem reſtituat.*

Vnde Gregorius *lib.* 7. *indict.* 2. *epiſt.* 58. *Fantine defenſori.*

COmperimus nullam extitiſſe cauſam, pro qua res Iudæorum 1 potuiſſent rationabiliter occupari; atque eas eſſe inconſulte, ac temere conſecratas. Idcirco experientiæ tuæ præcipimus, vt quia, quod ſemel conſecratum eſt, in eis non valet vltra reſtitui, ſtudij tui ſit, vt ipſe Epiſcopus debeat pretium dare.

1 ¶Iudæorum.] *Repoſita eſt hæc dictio ex epiſt. B. Gregorij, vt intelligatur faciliùs quo referantur ea, quæ in hoc capite continentur, ac nonnulla etiam alia ſunt emendata.*

3. pars. *Pro malis autem apud principes Eccleſia debet intercedere, non eos temerario auſu defendere.*

CAP. III. ¶ *Eccleſia pro malis intercedat, non eos temerario auſu defendat.*

Vnde Gregorius *Romano defenſori, lib.* 7. *indict.* 2 *epiſt.* 24.

HI *a* qui in furtis publicis implicati ſunt, à nobis non videantur iniuſte defendi, ne opinione malé agentium ex indiſcretæ defenſionis auſu in nos vllo modo transferamus: ſed quantum decet Eccleſiam, admonendo, & verbum interceſſionis adhibendo, quibus valetis, ſuccurrite: vt & illis opem feratis; & opinionem ſanctæ Eccleſiæ non inquinetis.

¶ *Infrà,* 23. *qu.* 5. *c. reos. refertur ſumma huius capitis, cùm hic ſint propria verba B. Gregorij.*

4. pars. *Furtum autem non tam in quantitate rei, quàm in affectu furantis conſideratur.*

Cap. IV. ¶ *Non ſolùm in maioribus furtum committitur ſed etiam in minoribus.*

Vnde Hieronymus *in epiſtolam ad Titum, ad c.* 2.

FVr *b* autem non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus iudicatur. Non enim id, quod furto ablatum eſt ſed mens furantis attenditur, Quomodo in fornicatione nõ idcirco diuerſa ſit fornicatio, ſeu mulier ſit pulchra, aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula aut opulenta, ſed qualiſcunque illa fuerit, vna eſt fornicatio; ita & in furto, quantumcumque quis abſtulerit, furti crimen incurrit.

¶*Referuntur verba B. Hieronymi, nonnullis tamen omiſſis, & mutatis, quemadmodum etiam apud Burchardum, & Iuonem.*

CAVSA XV.

Q*Vidam ſacerdos* c *in crimen carnis lapſus eſſe perhibetur, antequam ſacerdotalem benedictionem conſequeretur. Poſtquam verò ſacerdotium adeptus eſt, in furorem verſus quemdam interfecit. Recuperata verò ſanitate, apud Epiſcopum accuſatur ab ea cum qua lapſus eſſe dicitur. Epiſcopus autem die Dominico cauſam examinat. Sacerdos inficiatur crimen ſibi illatum: quorundam clericorum ſibi patrocinia quærit: illi verò non ſine pretio ſibi patrocinantur: tandem Epiſcopus confeſsionem quæſtionibus extorquet: demum ſolus & abſq; Synodali audientia illum ſententia ferit*

1. *Quæritur autem antea, quæ mente alienata fiunt, ſint imputanda.*
2. *Secundò, an pro impenſis patrociniis liceat clericis munera exigere,*
3. *Tertiò, an ex mulieris confeſsione iſte ſit condemnandus.*
4. *Quartò, an die Dominico eius cauſa ſit ventilanda.*
5. *Quintò, an ſibi neganti purgatio ſit deferenda.*
6. *Sextò, an eius confeſsio cruciatibus ſit extorquenda.*

a *Polyc. l* 6 *tit.* 16. b *al. furtum. Polyc. ibid. Burch. l, c.* 11 55. *Iuo p.* 13. *c.* 41. c *al. clericus.*

7. *Septimò*

7. *Septimò, an abſque Synodali audientia Epiſcopus valeat dotem damnare.*

8. *Octauo ſi ſponte confeſſus, aut ab aliis conuictus fuerit, quod ante ordinationem peccauerit, an ſuſcepti ordinis officium exequi liceat.*

QVÆSTIO I.

1. ps. *QVòd autem ea, quæ alienata mente fiunt, non ſint imputāda, facilè videtur poſſe probari. Peccata namq; alia penes voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur conſiſtere. Eſt autem voluntas (vt ait Auguſtinus lib.* 1. a *retractat.c.15.) animi motus cogente* 1 *nullo ad aliquid vel non imitandum* 2 *vel adipiſcendum. Quod propterea dictum eſt, vt hac definitione volens à nolente diſcerneretur.* ¶ *Ex voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis propoſito cōmittuntur. Porrò infirmitas alia eſt animi, alia carnis. Infirmitas animi, eſt ignorantia. Carnis infirmitas eſt concupiſcentia. Ex vtraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam. Vnde in quibuſdam ignorātibus dictum eſt.* b *[Si quis ignorat, ignorabitur. Tales illi erant, de quibus Chriſtus ait* c *Apoſtolis. [Extra ſynagogam facient vos. quia arbitrabuntur obſequium ſe præſtare Deo.] De eiſdem etiam Apoſtolus* d *ſcribit in epiſtola ad Romanos. [Teſtimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam] Nullum tamen eorum in ſua perfidia perſeuerantem hæc ignorantia excuſat. Ex carnis infirmitate procedunt, quæ naturæ languore fiunt: quæ niſi imputarentur ad pœnam nequaquam Apoſtolus lege carnis grauatus diceret. [Infelix* e *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? &c.] ſiue ergo penes voluntatem, ſiue penes infirmitatem peccata conſiſtant, ſemper imputantur ad pœnam. Cui ſententiæ illud Auguſtini de vera religione,* f *c.14. contrarium videtur. [Vſque adeò peccatum, voluntarium malum eſt, vt nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. & hoc quidem adeò manifeſtum eſt, vt nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat. Quare aut negandum eſt peccatum committi: aut fatendum eſt voluntate committi.] Sed hoc non genaraliter de omnibus peccatis intelligendum eſſe, idem Auguſtinus in lib.1. retractat.c.13.* g *oſtendit dicens. [Vſque adeò peccatum, voluntariū malum eſt, vt nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. Poteſt videri falſa hæc definitio: ſed ſi diligenter diſcutiatur, inuenietur eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati.* h *Quamuis & illa, quæ non;* 3 *immeritò non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à neſcientibus, vel à coactis perpetrantur, non omninò poſſint non* i *voluntaria dici.] Idem in eodem libro c.15. [Definitio peccati quàm diximus peccatū eſt, voluntas retinendi, vel conſeqēndi, quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt, abſtinere, propterea vera eſt, quia id definitum eſt quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati.*

1 ¶ [Cogente nullo] *Hæc ſunt addita ex B. Auguſtino, vt verba ſequentia melius intelligantur.*

2 ¶ [Imitandum.] *Apud B. Auguſtinum in lib. de duabus animabus, & in lib.1. retractationum legitur*, amittendum: *ob gloſſam tamen non eſt mutatum: ſed ſublata eſt priori loco vox* imitandum, *quæ abeſt etiam à manuſcriptis Gratiani Codicibus. Nam in vulgatis erat,* ad aliquid imitandum, vel non imitandum.

3 ¶ [Non immeritò.] *In libris B. Auguſtini impreſſis legitur*, immeritò.

Cap. I. ¶ *Non ſunt peccata nolentium niſi neſcientium.*

Idem *lib.4 Quæſtionum, q.24. ad c.15. Numerorum.*

---

a *Et in l. de duabus animabus, c.10. Sent.2. diſt.47.*
b *1.Cor.14.* c *Ioan.16.* d *Rom.10.* e *Rom.7.* f *Sent.2. diſt 35.* g *Et in l. de duabus animabus, c.11.* h *hic omittuntur aliquot verba.* i *ſine voluntate committi.] Orig.*

MEritò quæritur, quæ ſint in ipſa peccata nolentium, vtrum quæ à neſcientibus comittuntur, an etiam poſſit rectè dici peccatum eſſe nolentis. quod facere compellitur. Nam & hoc contra voluntatem facere dici ſolet: ſed vtique vult, propter quod facit: tamquam 1 ſi peierare nolit: quod tamen facit, cùm vult viuere, ſi ſcilicet quiſquam, niſi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult viuere; Et ideo non per ſeipſum appetendo, vt falſum iuret ſed vt falſum iurando viuat. Quod ſi ita eſt, neſcio vtrum poſſint dici iſta peccata, nolentium, qualia hic dicuntur expianda, Nam ſi diligenter conſideratur, forte ipſum peccare nemo velit, ſed propter aliud ſit, quod vult qui peccat. Omnes quippe homines. qui ſcientes faciunt, quod non licet, vellent licere, Vſque adeò ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum, ſed propter illud, quod ex eo conſequitur. Hæc ſi ita ſe habent, non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium, quæ diſcernuntur à peccatis nolentium.

1 ¶ [Tanquam ſi peierare nolit, quod tamen facit.] *Hæc non ſunt in vulgatis codicibus B. Auguſtini.*

Cap II.

ff tit de iniuriis. *l.3.* a

ILlud relatum peræque eſt: eos qui iniuriam pati poſſunt, & facere poſſe: ſanè ſunt quidam, qui facere non poſſunt, vt puta furioſus, & impubes, qui doli capax non eſt Namque hi iniuriam pati ſolent, non facere. Cùm enim iniuria ex affectu facientis conſiſtat, conſequens erit dicere hos, ſiue conuitium dicant, iniuriam feciſſe non videri. Itaque pati quis iniuriam, etiamſi non ſentiat, poteſt: facere nemo, niſi qui ſcit ſe iniuriam facere, & ſi neſciat, cui faciat. Quare ſi quis per iocum percutiat, aut dum certat, iniuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum cæciderit *b*, dum putat ſeruum ſuum, in ea cauſa eſt, ne iniuriarum teneatur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus à capite:* meritò, *vſque ad cap.* mulier *nulla eſt diſtinctio capitulorum.*

Itaque, vt ex præmiſſis apparet, ſiue ex voluntate, ſiue ex infirmitate peccata procedant, palam eſt illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Eſt enim languor naturæ, qui carnis concupiſcentia appellatur: quæ verius animæ infirmitas dici poteſt: ſed ideò carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corruptæ c *carnis coniunctione. Porrò alia eſt infirmitas quæ propriè carnis dicitur: qua elementorum, ſeu humorum concordia turbata, ipſa caro afficitur, & tandem diſſoluitur. Similiter animi infirmitas duplex eſt. Vnà quæ vitium appellatur, qua anima à Deo ſeparatur: vt eſt ira, odium, & alia huiuſmodi. Alia infirmitas animi, quæ cum ipſa non ſit peccatum, eſt tamen pœna, & cauſa peccati, vt eſt obliuio, & ignorantia. Furor autem, cùm non ſit peccatum eſt tamen pœna peccati: vt febris: & cæteræ paſſiones, quas propriè carnis dicimus eſſe: quarum motus, id eſt, ea quæ illis perturbationibus fiunt: nulli imputantur ad pœnam.* ¶ *Sed obiicitur de Lamech, qui cum cæcus eſſet, Cain interfecit: nec eum excuſauit cæcitatis infirmitas. Vnde dictum eſt* d *[Septuplum vltio dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies ſepties.] Sed cæcitas ignorantiæ ſimilis eſt.* ¶ *Ex vtraque enim quædā fiunt quæ imputantur: quædam verò minimè. Cæcus namque ſi debitum ſuæ vxori ſe credens reddere, alienam polluit, non eſt reus adulterij. Si autem ludo, vel exercitatione virium. vel venatione iaculorum mittens aliquem perimat, quia ab eo penitus hoc debet eſſe alienum, homicidij reus habetur. Mens verò alienata furore, cùm ſui compos non ſit, eorum quæ admittit, reatum non contrahit: quia facultatem deliberandi non habuit. Vnde pupillo & furioſo in maleficiis ſubuenitur: vt non eis imputentur ad pœnam, quæ ex mentis deliberatione non proceſſerunt.* 1. *Quòd non ſolùm humanis, ſed etiam diuinis legibus noſcitur approbatum.*

1 ¶ [Proceſſerunt.] *Hoc loco in vulgatis erant interiecta hæc verba*, ff. titulo, de iniuriis. Illud relatum require

---

a *Lib. 47. digeſt. tit. 10.* b *al. acciderit.* c *al. coniunctæ carnis corruptione.* d *Gen.4.*

ſuprà

ſupra, *quæ abſunt à manuſcriptis, ideóque inducta.*

CAP. III.

Ait enim Auguſtinus *de paruulis, in lib. de fide ad Petrum Diaconum, c.30.*

FIrmiſſimè *a* tene, & nullatenus dubites exceptis illis, qui pro nomine Chriſti, ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis ſuis fuerit per pœnitentiam, fidemque conuerſus, & per Sacramentum fidei, & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus. Et maioribus quidem neceſſarium eſſe & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem Catholicam ſecundùm regulam veritatis tenere, & Sacramentum Baptiſmatis accipere: paruulis verò, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere poſſunt, Sacramentum fidei, quod eſt ſanctum Baptiſma, quandiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem.

Ex eo autem quod in fine huius auctoritatis dicitur. [Quamdiu ſcilicet, rationis eorum ætas capax eſſe non poteſt] euidenter datur intelligi, nulli poſt Baptiſmum peccata imputari, ſiue ſit adultus ſiue impubes, niſi rationis ſit capax. Vnde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Auguſtino in eod. lib. c.3. redditur, quare ſua facta eis non imputentur: [Animalia igitur, inquit præſentis ſeculi curſum, atque ornatum ſecundùm creatoris incomprehenſibilem peragunt voluntatem, quæ de ſuis factis nullam rationem reddituri ſunt, quia rationabilia non ſunt. Nunquid b *enim de bobus cura eſt Deo? Homines verò, quia rationales facti ſunt & de ſe, & de omnibus rebus, quas in vſum vitæ præſentis acceperunt, rationem reddituri ſunt Deo: & pro ſuorum actuum qualitate recipient aut pœnam aut gloriam.] Sacræ tamen legis authoritate animalia iubentur interfici, non propter conſcientiam peccati, ſed quia refricant memoriam facti.*

CAP. IV. ¶ *Non propter culpam, ſed propter memoriam facti pecus occiditur, ad quod mulier acceſſerit.*

Vnde Auguſtinus *ſuper Leuiticum ad c.19.q.74.*

MVlier, *c* quæ acceſſerit ad omne pecus, & vult aſcendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus: morte moriantur: rei ſunt] ¶ Quæritur, quomodo ſit reum pecus, cùm ſit irrationale, nec vllo modo legis capax. *& infra.* ¶ Pecora inde credendum eſt iuſſa interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam.

2. pars. *De furioſis autem euidentiſſimè ſcribit* Auguſtinus *in lib. quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, q.2. in fine ita dicens.*

CAP. V. ¶ *Culpa non neceſſitate, ſed voluntate reum conſtrinxit.*

ALiquos *d* ſcimus ſubito dementes factos, fuſte, ferro, lapidibus, morſibus multis nocuiſſe: quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtria, & iudiciis *e* oblatos, minimè reos factos: eo quòd non voluntate, ſed impellente vi neſcio qua hæc geſſerint neſcientes. Quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit quid faciat?

CAP. VI. ¶ *Reus voluntate, non neceſſitate conſtringitur*

Item Ambroſius *in Hexameron, f in tractatu primi diei.*

ILla cauenda ſunt, quæ ex noſtra voluntate prodeunt, delicta iuuentutis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorùm igitur nos ſumus domini, horum principia extrinſecus non requiramus, nec deriuemus in alios: ſed agnoſcamus ea, quæ propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere, ſi volumus, huius electionem mali nobis potius debemus quàm aliis aſcribere. Ideo etiam in iudiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos culpa ſtringit, pœna condemnat. Neque enim ſi per furorem aliquis innocentem peremit, obnoxius morti eſt: quinetiam ipſius diuinæ *a* legis oculo, ſi quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis ſpem, refugit facultatem, vt poſſit euadere. Hoc igitur de eo, quod propriè malum videtur, dictum ſit. Mala enim non ſunt niſi quæ crimine mentem implicant, & conſcientiam ligant. Cæterum pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo ſapiens mala dixerit, nec in malorum ſorte numerauit: quia nec 1 contraria iſtis in bonis habentur maximis, quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

a *Iuo p.1.c.30.* b *1.Corinth.* c *Iuo p.9.c.108. Leuit.20.* d *Iuo p.13.c.92.* e *al. iudicibus.* f *Lib.1.c.8.*

1 ¶ Nec contraria iſtis.] *Emendatum eſt ex Originali: Nam antea legebatur:* quia neceſſaria iſta in bonis, &c. *In multis tamen antiquis finis huius capituli eſt in verbo,* numerauerit.

CAP. VII. ¶ *Veniam habent, quæ ignorantes ebrij committunt.*

Idem *in libro de Patriarchis, cap.6. lib. de Abraham.*

SAnè diſcimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cauere non poſſumus. Nam quæ ſobrij cauemus per ebrietatem ignorantes committimus. *& paulò poſt.* ¶ Neſciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgent: iacent ſepulti: ideoque, ſi qua per vinum deliquerint, apud ſapientes iudices venia quidem facta donantur, ſed leuitatis damnantur *b* auctores

CAP. VIII. ¶ *Inobedientia, vel concupiſcentia non habet culpam in corpore non conſentientis.*

Item Auguſtinus *in l.1. c de Ciuitate Dei, c.25.*

SI concupiſcentia, 1 vel inobedientia quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noſtræ voluntatis legem, quaſi lege ſua mouetur, quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis?

1 ¶ Concupiſcentia vel.] *In Originali legitur.* Quod ſi illa concupiſcentialis inobedientia.

CAP. IX. ¶ *Loth non de inceſtu, ſed de ebrietate culpatur.*

Item *lib.22. contra Fauſtum, c 44.*

INebriauerunt *d* Loth filiæ eius, & ſe neſcienti miſcuerūt. ¶ Quapropter culpandus eſt quidem: non tamen, quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas.

CAP. X. ¶ *Non trahitur ad culpam, niſi ductus propria voluntate.*

Item Ambroſius *lib.1. de Iacob, & vita beata, c.3.*

NOn eſt, quòd cuiquam noſtram aſcribamus ærumnam, 1 niſi noſtræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commiſſa ſequitur delictorum inuidia, quam *e* in alios deriuamus. Voluntarium ſibi militem legit Chriſtus: voluntarium ſeruum ſibi diabolus auctionatur. 2 Neminem iugo ſeruitutis aſtrictum poſſidet, niſi ſe prius peccatorum ære ei vendiderit.

1 ¶ Ærumnam.] *Apud B. Ambroſium legitur,* culpam, *ſe ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Auctionatur.] *In vulgatis Codicibus ſequebatur,* & acquirit iuri ſuo: *quæ ſunt expuncta, quoniam abſunt à manuſcriptis, & Originali.*

CAP. XI. ¶ *Miniſter Dei eſt, qui inuitus homicidium facit.*

a *Deut.4. & 19.* b *al. notantur.] Orig.* c *Et l.2. contra Iulian. in fi.* d *Iuo p.9.c.115. Gen.19.* e *al. quod in alios deriuemus.] Orig.*

Ne-

NEc is, qui inuitus aliquod fecerit homicidium, extra miniſterium eſt. Siquidem lex ait *a* de eo: [Quia Deus dedit eum in manu eius.] Manus ergo eius, inſtrumenti modo, diuinæ vltioni miniſterium præbuerunt. Leuites igitur miniſter remiſſionis eſt. Percuſſor autem, qui tamen non ex diſpoſitione, ſed præter voluntatem fecerit homicidium, diuinæ miniſter eſt vltionis. ¶ Illud quoq; ſpectat quia cum interficitur impius, Chriſtus infunditur, & vbi abominatio aboletur, ſanctificatio conſecratur, 1 quia Dominus dixit: *b* [In ea die, qua interfecero omne primogenitum Ægypti, ſanctificabo mihi omne primogenitum Iſraël.] Quod non ad vnum diem afflictionis Ægypti referes, ſed ad omne tempus 2.

1 ¶ Conſecratur.] *apud B. Ambroſium legitur, cõgregatur.*
2 ¶ Omne tempus.] *Poſt hæc in Originali ſequitur c. cùm renuntiatur, infrà 32. q. 1.*

Cùm itaque qui inuitus hominem interfecerit, miniſter Dei ſit, cùm innocentem furore perimens, morti nequaquàm obnoxius ſit, cùm ſubitò dementes, eorum, quæ faciunt, reatum minimè geſtent, patet hunc Sacerdotem homicidij reum non eſſe: vnde nec Sacerdotio priuari debet.

Obiicitur autem illud, quod eſt in pœnitentiali Theodori. *c*

CAP. XII. ¶ *In ſe reuerſus pœnitentiam agat, qui inſaniens aliquem occidit.*

j. SI *d* quis inſaniens aliquem occiderit, ſi ad ſanam mentem peruenerit, leuior ei pœnitentia imponenda eſt.

¶ *In Concilio Vuormatienſi, & apud Burchardum, & Iuonem hæc ſequuntur,* quàm ei qui ſana mente tale quid commiſerit.

Sed hoc forte de eo intelligitur, quem propria culpa ad furorem perduxit. ¶ *Item obiicitur. Sunt quædam, quæ etſi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt ſacramenti ſignaculum. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen abeſt ad Eccleſiæ munus accipiendum. Sic quæ mente aliena fiunt, etſi non imputentur ad pœnam, tamen ſacri muneris executionem impediunt.*

CAP. XIII. ¶ *Innocens eſt, qui non iratus, ſed propter diſciplinam caſu aliquem interfecit.*

Vnde Hieronymus *ait e.*

ij. SI quis non iratus, ſed propter diſciplinam, palmam alicui dederit, euentu occiderit, ſicut fieri ſolet, quantum ad gratiam, innocens eſt: quia voluntatem, non opus requirit. Quantum autem ad legem, reus eſt: quia opera requirit. ¶ Item ſi ſ in perſecutione virgo fuerit oppreſſa, repellitur lege: quia opus inſpicit, non voluntatem: in gratia autem quaſi virgo ſuſcipitur: quia non opera quærit, ſed voluntatem.

Verba huius capitis vſque ad verſ. Item ſi in perſecutione, *leguntur in homil. 28. operis imperfecti, ad c. 11. Matthæi. Reliqua autem & ferè eadem ibi leguntur, & ſimillima in com. B. Hieronimi in idem 11. c. Matth. Ipſa autem prorſus B. Hieronimi verba referuntur infrà 32. q. 5. c. de pudicitia. verſ. finge.*

Sicut ergo, qui propter diſciplinam caſu homicidium facit, quantum ad legem reus eſt, quantum ad gratiam innocens: ſic iſte Sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantum ad culpam innocens eſt, quantum ad ſuſcepti muneris executionem reus probatur. ¶ *His ita reſpondetur. Non omnia, quæ ordinandum impediunt, ordinatum deiiciunt.* ¶ *Non enim poteſt ad Sacerdotium prouehi, qui aliquando inſaniuit. Verumtamen ſi poſt Sacerdotium furere cœperit, non ideò Sacerdotio carebit: niſi forte nunquam ad ſanæ mentis officium illum redire contingat.* ¶ *Sicut g de quodam Epiſcopo Gregorius ſcribit in regeſto ad Eleutherium Epiſcopum.* [*Quamuis triſte ſit vobis, &c.*] *vt ſupr. in cauſa.* [*Longa inualetudine grauatus.*]

a *Exod. 21. Deut. 19.* b *Num. 3.* c *In Conc. Vuormacienſ. c. 28.* d *Burch. l. 6. c. 25. Iuo p. 10. c. 154.* e *Auctor operis imperf. in Matthæum, hom. 28.* f *32. q. 5. de pudicitia.* g *q. 1. quamvis.*

QVÆSTIO II.

P*Ro impenſis verò patrociniis* in Tarraconenſi Concilio *Clerici exigere munera prohibentur: in quo ſic ſtatutum legitur, cap. 10.*

CAP. I. ¶ *Pro patrociniis impenſis Clericus munera exigere non debet.*

OBſeruandum quoque decreuimus, ne quis ſacerdotum, vel Clericorum, more ſæcularium iudicum, pro impenſis patrociniis munera audeat accipere, *a* niſi fortè in Eccleſiis gratuitò oblata: quæ non fauore muneris videantur accepta, ſed collatione deuotionis illata. Quod ſi quis iſta *b* probatur accipere; veluti exactor fœnoris, aut vſurarũ poſſeſſor, ſecundum ſtatuta Patrum ſe nouerit degradandum.

Hoc autem de illis intelligendum eſt, qui Canonicam vitam profeſſi, regulariter ſe victuros propoſuerunt. Generali namque Eccleſiæ conſuetudine receptũ eſt, & moribus approbatum, vt Clerici more aduocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigãt, & pro impenſis ſuſcipiant.

QVÆSTIO III.

T*Ertiò quæritur, an ex mulieris confeſſione iſte ſit condemnandus. In quo primò videndum eſt, an mulier Sacerdotem accuſare valeat. Quod ſacris Canonibus omnino videtur eſſe prohibitum. Generaliter c enim ſtatutum eſt ex decretis Fabiani PP. vt Sacerdotes Domini nõ accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis nõ ſunt, nec eſſe poſſunt. Mulieres autẽ non ſolùm ad Sacerdotiũ, ſed nec etiam ad Diaconatum prouehi poſſũt. Vnde nec Sacerdotes accuſare, nec in eos teſtificari valent. Legibus quoque cautum eſt, vt ob verecundiam ſui ſexus mulier apud prætorem pro alio non intercedat: niſi forte ſuas, vel ſuorum iniurias perſequi voluerit. Hæc d autem, quæ nec ſuas, nec ſuorum iniurias perſequitur, ad hãc accuſationem admitti non debet* ¶ *E contra qui iudicis perſonam gerere valet, ab accuſatoris officio nõ remouetur. Mulieres autem in vetere teſtamento populum iudicaſſe, quicumq; librum Iudicum legerit, ignorare non poteſt. Non itaque ab accuſatione remoueri poſſunt, quas etiam iudicis perſonam frequenter geſſiſſe conſtat: nec vlla ſerie diuinarum ſcripturarum ab accuſatione prohibentur.* ¶ *His ita reſpondetur. In veteri lege e multa permittebantur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita ſunt. Cùm enim mulieribus olim permitteretur populum iudicare, hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apoſtolo f eis indicitur verecundari, viro ſubdditas eſſe, in ſignum ſubiectionis velatum caput habere. Quæ ergo his omnibus viro ſubiecta eſſe oſtenditur, cui pro alio poſtulare non conceditur, ad accuſationem admittenda non videtur. Econtra quamquam paſſim, & indifferenter ad accuſationem mulier non admittatur, ſunt tamen quædam crimina, quorum accuſationem mulier ſubire non prohibetur.*

CAP. I.

¶ *Vnde* in libro Codicis nono, *tit 11. l. 12. Imp. Diocletianus ſcribit, g dicens.*

DE crimine, quod publicorum fuerit iudiciorum, mulieri accuſare non permittitur, niſi certis ex cauſis, id eſt ſi ſuam, ſuorumque perſequatur iniuriam ſecundùm antiqui *h* iuris ſtatuta tantùm, de quibus ſpecialiter eis conceſſum eſt non exactum ſubſcriptione, Vnde aditus præſes prouinciæ in primis examinabit, an tale ſit crimen, cuius accuſationem mulier ſubire non prohibeatur.

a *al. exigere.* b *al. ita.* c *2. q. 7. ſicut Sacerdotes.* d *ff. de reg. iur. l. fœmina.* e *Iud. 4.* f *Eph. 5.* g *tit. qui accuſare non poſſunt.* h *al. antiquitus ſtatuta.*

CAP. II.

CAP. II.

Item in libro digeſtorum, *Paulus l.2. de adulteriis, a tit. de teſtibus l.18.*

EX eo quod prohibet lex Iulia de adulteriis teſtimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur etiam mulieres in iudicio teſtimonium *b* dicendi ius habere. *Item Digeſtis, titulo de accuſationibus, & inſcriptionibus, l.2.* c ¶ Non eſt permiſſum mulieri publico iudicio quemquam reum facere: niſi ſcilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ & eorum filij, filiæve, nepotis, neptiſve mortem exequatur.

CAP. III.

Papinianus *lege 2. eod.tit.*

CErtis de cauſis conceſſa eſt mulieribus publica accuſatio: veluti ſi mortem exequantur eorum, earúmque, in quos ex lege publicor. iud. teſtimonium inuitæ non dicunt. ¶ Idem & in lege Cornelia teſtamentaria ſenatus ſtatuit: ſed & de teſtamento paterni liberti, vel materni mulieribus publico iudicio dicere permiſſum eſt. ¶ Pupillis ex conſilio tutorum patris mortem: item pupillæ aui ſui mortem exequi conceſſum eſt lege teſtamentaria. Nam & de patris quidem teſtamento pupillis agere diuus Veſpaſianus permiſit. Sed etſi non exhibeantur tabulæ, per interdictum poſſunt experiri. *Codice de iis qui accuſare poſſunt, d vel non, lege quarta* Imp. Alex. Dionyſio. Vxor tua, ſi conſobrini ſui necem vindicandam exiſtimat, adeat præſidem prouinciæ. *In Digeſtis ad legem Iuliam Maieſtatis lege 8. Papinianus lib. 2. reſponſorum.* e ¶ In quæſtionibus læſæ Maieſtatis etiam mulieres audiuntur. ¶ Et coniurationem denique Lucij *f* Catilinæ Fuluia mulier detexit, & M. Tullium conſulem iudicio ſuo inſtruxit.

Quæcunque verò perſona ad accuſationem publicorum iudiciorum, vel læſæ maieſtatis admittitur, eadem accuſationem ſimoniæ ſubire non prohibetur.

CAP. IV. ¶ *Læſæ maieſtatis, & publicorum iudiciorum, & ſimoniæ accuſatio æqualiter proponitur.*

Vnde in primo lib. Codicis *Imp. Leo Armaſio præfecto Prat. leg.29. g*

SAnè *h* quiſquis hanc ſanctam, & venerandam antiſtitis ſedem pecuniæ interuentu ſubiiſſe, aut ſi quis, vt alterum ordinaret vel eligeret, aliquid accepiſſe detegitur, ad *i* inſtar publici criminis, & læſæ maieſtatis accuſatione propoſita, à gradu ſacerdotij retrahatur. Nec ſolùm hoc deinceps honore priuari, ſed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: vt eos, quod facinus par coinquinat, & æquat, vtroſque ſimilis pœna comitetur.

Cùm autem ſacris Canonibus accuſationes omnino ſubmoueantur, quia quas leges ſæculi non aſciſcunt: è diuerſo videntur admittendæ, quæ legibus ſæculi non prohibentur. Verùm hoc non infertur Quicumque enim Clericorum ſacris Canonibus nuptias contrahere prohibentur, & legibus Imperatorum. Non autem conſequenter omnium copulam leges admittunt, quorum coniunctionem ſacri Canones non prohibent: legibus 1 *enim ſoli cantores, & lectores:* Canonibus *autem etiam Acolythi vxores ducere poſſunt. Quamuis* k *igitur ſacris Canonibus ſubmoueantur accuſationes, quas leges ſæculi non adſciſcunt, non ideo conſequenter recipiuntur, quaſcumque principum leges admittunt.* ¶ *Sed (ſicut circa huius operis initium præmiſſum eſt) toties legibus Imperatorum in Eccleſiaſticis negotiis vtendum eſt, quoties ſacris Canonibus obuiare non inueniuntur.* ¶ *Vnde aut ſpecialiter ſacris Canonibus mulier ab accuſatione læſæ maieſtatis, & ſimoniæ oſtendatur prohibita: aut præmiſſis rationibus ad huiuſmodi accuſationem admittenda prohibetur. Nec quiſquã diſtinguere quærat ad aliorum, non ad ſacerdotũ accuſationem in hoc caſu ſimoniæ mulieres eſſe admittendas. Cùm enim generaliter legibus hoc eis permiſſum inueniatur, niſi quis ſpecialiter aliqua lege hoc prohibitum oſtenderit, eius diſtinctio locum non habebit. Verùm, cum contra generales regulas quædam crimina ſpecialiter excepta ſint, in quibus mulieri accuſare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur: patet, quod huius accuſatio dupliciter infirmatur, & quia dũ de ſe confitetur, ſuper alienum crimen ei credi non oportet.*

1 ¶ Legibus enim.] *Diſcrepantia hæc legum, & canonum vera non eſt. Sed fortaſſe in hanc opinionem venit Gratianus ex quibuſdam verbis nouellæ vigeſimæ ſecundæ, quæ in vulgatis authenticis habetur, colla.* 4. *tit. de nuptiis.* §. ſed & ſi quis inter reuerendiſſimos conſtitutus, clericos, (vltra lectorem aut cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias hunc ex noſtra conſtitutione cadere ſacerdotio cõſtituimus, atque volumus. *Iulianus autem anteceſſor eadem nouella 22. n.27. illud,* ſupra lectorem, & cãtorem, *exponit,* veluti ſubdiaconus, & diaconus. *Hos autem canones etiam nuptiis prohibent. Et Leo in ca.* lex continentiæ, *ſup. diſt.* 31. *fere iiſdem vſus eſt, quibus Iuſtinianus in nouella, & nomine lectorum omnes minores ordines ſignificauit.*

CAP. V. ¶ *Rei profeſſio aduerſus quemlibet admitti non debet.*

Vnde Iulius Papa *a ſcribit in decretis, c.18. dicens.*

NEmini *b* (præterquam 1 de crimine læſæ maieſtatis) de ſe confeſſio credi poteſt *c* ſuper crimen alienum: quoniam eius atque omnia rei profeſſio periculoſa eſt, & admitti aduerſus quemlibet non debet.

1 ¶ Præterquam de crimine læſæ maieſtatis.] *Hæc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, præter quam apud Anſelmum.*

Quia ergo iſta de ſe confitetur, ſuper alienum crimen ei credi non oportet, ſed contra eã ſua confeſſio interpretanda eſt.

QVÆSTIO IV.

QVòd verò die Dominico nec Epiſcopo, nec presbitero cauſam aliquam ventilare liceat, in Tarraconenſi Concilio, *prohibetur, quo ſic ſtatutum eſt, c.4.*

CAP. I. ¶ *Miniſtri Eccleſiæ die Dominico cauſas ventilare non debent.*

NVllus *d* Epiſcoporum aut præsbyterorum, vel clericorum die Dominico propoſitum cuiuſcumque cauſæ negotium audeat ventilare, *e* niſi hoc tantum vt Deo ſtatuta ſolemnia peragant. Cæteris verò diebus, conuenientibus perſonis illa, quæ iuſta ſunt, habent licentiam iudicandi, excepto *f* criminali.

CAP. II. ¶ *Solemnibus diebus, & legitimorum ieiuniorum ſæcularia placita non agantur.*

Item ex concilio apud Erphesfurt 1 habito *præſente rege Henrico.*

PLacita *g* ſæcularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis feſtis, ſeu etiam in his diebus, in quibus legitima ieiunia celebrantur, ſecundum canonicam conſtitutionem minimè fieri decernimus. Inſuper etiam ſancta ſynodus decreuit, vt nulla iudiciaria poteſtas licentiam habeat ſua auctoritate Chriſtianos ad placitum bannire in ſupradictis diebus, id *h* eſt, ſeptem dies ante Natalem Domini vſque in octauas Epiphaniæ, & à Quinquageſima vſque in octauas Paſchæ, & ſeptem dies ante natiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ: quatenus adeundi Eccleſiam, orationibuſque vacandi liberius habeatur facultas.

a *al. Digeſt.22.tit.5.* b *al. teſtimonij.* c *lib.48.tit.2.lib.1.* d *lib.6.tit.1.l.vxor.* e *lib.48.tit.4.l.in quæſt.* f *al. Sergij.* g *tit.3.de Epiſcop.& Cler.l.ſi quenquam.* h *Cùm ſane ſi quis.*] *Orig.* i *al. inſtar.* k *Diſt.10.c.1.*

a *Et Dionyſius, epiſt.2.* b *Anſ. l. 3.c.75. Iuo p.5.c.288. Pann.l.4.c.69.* c *al. oportet.*] *al. debet.* d *Iuo p.4.c.22.* e *al. iudicare.* f *al. excep̃tis criminalibus negotiis.* g *Burch. l. 13.c.21. Iuo p.3.c.53.* h *&*] *fortaſſe.*

1 ¶ Eph

1 ¶ Ephesfuit.] *In vulgatis legebatur,* Epheſum , *quaſi hoc eſſet decretum aliquod Concilij Epheſini , habiti tempore Cæleſtini Papæ, & Theodoſij iunioris. Hoc verò eſt Germanicum Concilium habitum præſente Henrico rege, prout etiã apud Burchardum, & Iuonem dicitur. Et codices Gratiani manuſcripti habent, quemadmodum eſt reſtitutum. In hoc autem oppido petit Bonifacius à Zacharia Papa conſtitui Epiſcopum, & impetrauit. Quod apparet ex prima epiſtola Bonifacij ad Zachariam, & vltima Zachariæ ad Bonifacium.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c.* 64.

NVllus Epiſcopus , vel infra poſitus die Dominico cauſas iudicare præſumat.

QVÆSTIO V.

PVrgationem *verò negantí eſſe præſtandam ,* Stephanus *ſcribit Leoni Epiſcopo Theanenſi.*

Idem eſt titulus in c. de manifeſta. ſup. 2. *q.*1.

Cap. I. ¶ *Diaconus ſi de crimine conuinci non poterit, apud Epiſcopum ſe ipſum ſecreto purificet.*

DE *b* crimine ſibi illato Diaconus tuus veriſſimè fatebatur ſe eſſe immunem. Verumtamen ſi ſuſpicio habetur, & accuſatores idonei reperiuntur, & tales teſtes, quales ſacri Canones ſanciunt , accito tecum certo Epiſcoporum numero veniant accuſatores, vocetur & ipſe Aldericus Diaconus : & ſi negauerit, ventiletur cauſa canonicè : & ſi vel ſponte confeſſus , vel legitimis teſtibus fuerit approbatus, canonica feriatur ſententia. Qui ſi nec ſpontè confitetur, nec accuſatores, & teſtes legitimi reperti fuerint , & mala fama crebruerit, non publico examine, ſed coram te, & aliquantis Reuerendiſſimis Presbyteris, & Diaconis tuæ Eccleſiæ ſecreto iuramento ſe purificet. Et tu deinceps boni teſtimonij eum annuntia : & compeſce, & commone Eccleſiæ tuæ filios, ne Sacerdotem Dei vlterius infamare præſumant, timentes, quòd Cham *c* maledictus eſt, qui patris verenda deriſit.

Cap. II. ¶ *Non eſt ſpoliandus Presbyter, vel Diaconus, niſi ſponte confeſſus, vel legitimè conuictus fuerit.*

Item Nicolaus *Salomoni Conſtantienſi Epiſcopo.*

PResbyter , *d* aut Diaconus , quem aſſeris crimina nolle publicè confiteri , ſed velle cum Sacramento defendere ſe, & ſi tamen notum ſit Epiſcopo eſſe ſcelus ab ipſo perpetratum , non poteſt per aliquam pœnitentiam Sacerdotali, vel Diaconali officio potiri , ſed mirandum eſt , ſi ipſe confeſſus non fuerit , quo modo notum poſſit eſſe Epiſcopo ſcelus ab ipſo perpetratum, niſi accuſatore fortè idoneo per teſtes idoneos approbante. Vnde ſi examinante Epiſcopo cauſam Presbyteri , vel Diaconi non fuerit per teſtium approbationem Presbyter , *e* vel Diaconus fortè conuictus, non eſt ſcelus Epiſcopo legitimè manifeſtum, niſi ſua ſponte ſcelus ipſe confiteatur. Quod niſi fecerit interim non videmus ſuo debere Presbyterum, vel Diaconum officio priuari. Sola ergo ſpontanea confeſſio, & Canonicus numerus, qualitas teſtium (decernentibus Epiſcopis , & accuſatore, quod obiecerat, comprobante, Clericũ priuat proprio gradu.

QVÆSTIO VI.

QVòd verò *confeſſio cruciatibus extorquenda non ſit,* Alexander Papa *teſtatur, ſcribens omnibus orthodoxis, epiſt.*1. *cap.*2.

Cap. I. ¶ *Miniſtrorum confeſſio non ſit extorta, ſed ſpontanea.*

SI *a* quandoque à Sacerdotibus, & auctoribus 1 Eccleſiæ, quædam ſcripturæ quoquomodo per metum , aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel vt ſe liberare poſſint, quocumque ab eis conſcriptæ, aut roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, vel nocumentum valere *b* cenſemus : neque vllam eos infamiam , vel calumniam , aut à ſuis ſequeſtrationem bonis vnquam, Deo auctore, & ſanctis Apoſtolis , eorúmque ſucceſſoribus ſuſtinere permittimus. Confeſſio verò in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet , *& infrà.* ¶ Omnis enim confeſſio, quæ fit ex neceſſitate , fides non eſt. *& paulò poſt.* ¶ Confeſſio ergo in talibus non extorqueri debet , ſed potius ſponte profiteri. Peſſimum enim eſt de ſuſpicione aut extorta confeſſione quemquam iudicare: cùm magis ſit inſpector cordis Dominus, quàm operis, *& paucis interiectis.* ¶ Non poteſt autem humano condemnari examine, quem Dominus ſuo reſeruauit iudicio. Si omnia namque in hoc ſæculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberent. *Item multò ſuperius.* ¶ Eſt etiam & ad hanc ſanctam ſedem perlatum (quod pudet dicere , & non ſolùm Sacerdotali , ſed etiam omni Chriſtiano nomini eſt inimicum) quòd nonnulli Epiſcupos, vel Sacerdotes aut metu compellant, aut vi extorquent aut fraude decipiunt , aliquas confeſſionis ſuæ in alteram partem, quàm debeant, litteras ſcribere, aut pro ſuarum non requiſitione cauſarum , *c* aut (quod deterius eſt) pro alieni erroris ſecta ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare, atque confiteri Aliquos dicunt carceribus & ergaſtulis retrudi , *d* vt ſaltem his territi inſidiis deuient Domini Sacerdotes , & ſuis faueant voluntatibus *Item vbi ſuprà.* ¶ Confeſſio verò in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet , ipſo atteſtante qui ait. [Ex *e* corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blaſphemiæ, & cætera, quæ ſunt adhæc pertinentia.] ¶ Nec tantum attendenda ſunt, quæ fiunt, quantum quo animo fiant. *& paulò poſt.* ¶ Amplius autem reſpicit Deus ad cogitationes, & ſpontaneas voluntates, quàm actus, qui per ſimplicitatem fiunt.

1 ¶ Auctoribus.] *Iuo habet,* ſi Sacerdotibus, & vel actoribus Eccleſiæ , *quemadmodum etiam in eadem epiſtola dicitur,* ſi quis erga Epiſcopum, vel actorem Eccleſiæ, *& refertur ſup.* 2. *q.* 7. *ſi quis erga : Hoc autem loco in epiſtola legitur :* ſimiliter ſi huiuſmodi perſonis quædam ſcripturæ, &c. *præceſſerant autem cùm multa alia , tùm quæ referuntur in hoc eodem capite , in verſic.* Eſt etiam & ad hanc. *Confectum enim eſt hoc caput ex locis epiſtolæ hinc inde ſumptis, ordine non ſemper ſeruato.*

2 ¶ Literas ſcribere.] *Hæc abſunt ab Originali. Sufficiunt enim illa, quæ ſequuntur :* ſcripturas facere. *Sed ob gloſſam non ſunt expuncta.*

Cap. II. ¶ *Apoſtolica auctoritas , penitus illicita in irritum deducit iuramenta.*

Item Nicolaus Papa *Epiſcopis Galliæ.*

AVctoritatem *f* venerabilium prædeceſſorum noſtrorum ſecuti , & nominatim beatiſſimi Papæ , & Martyris 1 Alexandri Quinti à beato Petro, ab omnibus iuramentis *g* & cuiuſcumque modi obligationibus, quibus illi ſeſe coacti violentia impiorum obligauerant , abſoluimus : & ne illa ſeruentur, vetuimus tam præfatum Archiepiſcopum Treuerenſem , quàm eius præpoſitum , & omnes , qui tunc temporis capti ſe illis quoquomodo obligauerunt : neque vllam eos proinde infamiam, vel calumniam, aut à ſuis bonis ſequeſtrationem vnquam auctore Deo, & ſanctis Apoſtolis, & noſtris prædeceſſoribus ſuſtinere permittimus : ſicut per Prophetam Dominus dicit : *h* [Diſſolue colligationes

a *Burch.l.*1.*c* 112. *Iuo p.*5. *cap.* 204. b *Iuo p.* 6. *c.* 460. c *Gen.* 9. d *Iuo p.*6. *c.* 122. e *al. ille presbyter.*

a *Iuo p.*5.*c.*241. *Pan.l.*4 *c.*118. b *al. prouenire.* c *rerum.* d *recludi.*] *Orig. Sup. in hoc eod. c.* e *Matth.*15. f *Poly. l.*6. *tit.*11. g *al. iuramentis illis.* h *Eſa.*58.

impietatis. [Quin etiam præfato fratri noſtro, filiiſque Treuerenſis Eccleſiæ illiuſque defenſoribus hæc in mãdatis damus, vt ſpirituali ſimul & materiali gladio tamdiu malignos illos eorumq; fautores inſequantur, quovſque cum integritate poſſeſſiones, vel quæcumque res Eccleſiaſticæ hoc facto, vel quocumque pacto diſtractæ, ſed direptæ ſunt, reuocentur.

1 ¶ Alexandri.] *Nicolaus citat epiſtolam Alex. 1. de qua re notatum eſt ſuprà, diſt. 19. ſi Romanorum,*

2. pars. *A fidelitatis etiam iuramento Romanus Pontifex nonnullos abſoluit, cùm aliquos à ſua dignitate deponit.*

Cap. III. ¶ *Pontificalis auctoritas à iuramento fidelitatis nonnullos abſoluit.*

Vnde Gregorius Papa.

ALius *a* item Romanus Pontifex, Zacharias ſcilicet, Regem Francorum, non tam pro ſuis iniquitatibus quàm pro eo, quod tantæ poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit: & Pipinum Caroli magni Imperatoris patrem in eius locum ſubſtituit, omneſque Francigenas à iuramento fidelitatis, quod illi fecerant, abſoluit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit ſancta Eccleſia, cùm milites abſoluit à vinculo iuramenti, quod factum eſt his Epiſcopis, qui Apoſtolica auctoritate à Pontificali gradu deponuntur.

In manuſcriptis eſt, vt in vulgatis, Gelaſius Papa Anaſtaſio Imperatori. *Cuius Gelaſij eſſe non poteſt. Zacharias enim & Carolus vixerunt. Habetur autem in regeſto Gregorij 7. lib. 8. epiſt. 21. Hermanno Metenſi Epiſcopo ſcripta, quàm refert Iuo. In qua quidem epiſtola paulò ante multa ex epiſtola Gelaſij Anaſtaſio Imperatori ſcripta afferuntur.*

Cap. IV. ¶ *Excommunicatis vinculo fidelitatis non tenemur obnoxij.*

Item Gregorius VII. b *Romanæ Synodo præſidens dixit.*

NOs *c* ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate, aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolica auctoritate à ſacramento abſoluimus: & ne eis fidelitatem obſeruent, omnibus mòdis prohibemus: quovſque 1 ipſi ad ſatisfactionem veniant.

1 ¶ Quovſque, &c.] *Verba hæc non ſunt in Codice manuſcripto Vaticano.*

Cap. V. ¶ *Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus ſeruare cogitur.*

Item Vrbanus II. *Epiſcopo Vauicenſi.*

IVratos *d* milites Hugoni Comiti, ne ipſi quamdiu excommunicatus eſt, ſeruiãt, prohibeto. *e* Qui ſi ſacramenta prætenderint, moneantur *f* oportere Deo magis ſeruire, quàm hominibus. Fidelitatem enim quam Chriſtiano Principi iurarunt, Deo eiuſque ſanctis aduerſanti, eorum præcepta calcanti, nulla cohibentur auctoritate perſoluere.

QVÆSTIO VII.

1. ps. ABſque *Synodali verò audientia Sacerdotem damnari* in Hiſpalenſi ſecundo Concilio, *cui Iſidorus interfuit, c. 6. prohibetur.*

Cap. I. ¶ *Sine Concilij examinatione Presbyter, vel Diaconus non deiiciatur.*

SExta actione comperimus, Fragitanum Cordubenſis Eccleſiæ Presbyterum iniuſtè olim à Pontifice ſuo deiectum, & innocentem exilio condemnatum. Quem rurſus ordini ſuo reſtituentes, id denuò aduerſus præſumptionem noſtram 1 decreuimus, vt iuxta priſcorum Patrum Synodalem ſententiam nullus noſtrũ ſine Concilij examine quemlibet Presbyterum, vel Diaconum deiicere audeat. Nam multi ſunt, qui indiſcuſſos poteſtate tyrannica, non auctoritate Canonica damnant. Et ſicut nonnullos gratia fauoris ſublimant, ita quoſdam odio, inuidiaque permoti humiliãt, & ad leuem opinionis auram condemnant, quorum crimen non approbant. Epiſcopus *a* enim Sacerdotibus, ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt: ſolus auferre non poteſt. Si enim hi, qui in ſæculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſeruitutis nexum non reuoluuntur, niſi publice apud prætoris, ac præſidis tribunal in foro fuerint accuſati, quantò magis hi, qui diuinis altaribus conſecrati honore Eccleſiaſtico decorantur? Qui profectò, nec ab vno damnari, nec vno iudicante poterunt honoris ſui priuilegiis exui: ſed præſentati Synodali iudicio, quod Canon de illis præceperit definiri.

a *Greg. 7 l. 8. reg. Iuo p. 5. c. vlt.* b *lib. 5. regeſti.* c *Pann. l. 5. c. 110.* d *Pann. l. 5. c. 111.* e *al. prohibeto.* f *Act. 5.*

1 ¶ Reſtituentes.] *Sic eſt emendatum ex Codicibus Conciliorum impreſſis, & manuſcriptis. Sic enim apertiùs declaratur illum canonicè à Concilio eſſe reſtitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata,* reſtitutum eſſe comperimus.

2 ¶ Noſtram] *Antea legebatur,* veſtram. *In recentioribus autem Conciliorum editionibus eſt* nouam. *Emendatum eſt ex antiquioribus editionibus, & duobus Codicibus Vaticanis, & Lucenſi regio, quemadmodùm & paulò poſt,* nullus noſtrum, *cum antea eſſet,* nullus veſtrum. *Modeſti enim & religioſi Epiſcopi ſibi etiam mutuunt. Alia verò quædam ſunt ex iiſdem Codicibus emendata.*

Cap. II. ¶ *Cauſas Clericorum Epiſcopus nonniſi cum ſenioribus Eccleſiæ audiat.*

Item Gregorius *Ioanni Epiſcopo Pannormitano. lib 11. epiſt. 49.*

SI *b* quid de quocumque Clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſtè poſſit offendere, facilè non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: ſed præſentibus ſenioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda & tunc, ſi qualitas rei popoſcerit, Canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.

Cap. III. ¶ *A quot Epiſcopis Presbyteri, vel Diaconi ſunt audiendi.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 1 primo, *c.* 11.

SI quis tumidus, vel contumelioſus extiterit in maiorem natu, vel aliquam cauſam habuerit, à tribus vicinis Epiſcopis, ſi diaconus 2 eſt, qui arguitur: ſi Presbyter, à ſex: ſi Epiſcopus, à duodecim conſacerdotibus audiatur. Vniuerſi Epiſcopi dixerunt: Contemptus debet contumaciæ, & ſuperbiæ in omnibus frangi. Cauſæ *c* verò pro perſonis *d* ab his ſtatuto numero audiantur.

1 ¶ Carthaginenſi.] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis Codicibus. Nam in vulgatis erat,* Agathenſi primo, *cùm vnicum dumtaxat Agathenſe memoretur.*

2 ¶ Si Diaconus eſt.] *In vulgatis Conciliorum editionibus legitur,* ſi Diaconus eſt, arguatur Presbyter, &c.

Cap. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi ſecundo, *c.* 10.

FElix Epiſcopus Selemſelitanus dixit. Etiam hoc adiicio ſecũdùm *e* ſtatuta veterum Conciliorum, vt ſi quis Epiſcopus (quod non optamus *f*) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas, non poſſe plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim Epiſcopis audiatur, & à ſex Presbyter, 1 & à tribus Diaconus cum proprio ſuo Epiſcopo.

1 ¶ Presbyter.] *Sic legitur in Concilio, quod eſt in Codice Canonum, c. 12. & græco, & duobus codicibus Conciliorũ Vaticanis: & vno alio perantiquo, & concordat cum ſeq. capite.*

a *Suprà ead. Epiſcopus.*] & *ſuprà diſt. 67. Epiſcopus.*
b *diſt. 86. ſi quid.* c *al. cauſa audiatur.* d *al. perſonis ſtatuto.* e *3. q. 8. ſuggero. Anſ. l. 3. c. 121. Burch. l. 1. c. 149. Iuo p. 5. c. 262.* f *al. opinamur.*

In editionibus autem Conciliorum Pariſienſibus, ac Colonienſibus habetur, & à ſex Presbyteris, & tribus diaconis, *quemadmodum, & in multis Gratiani manuſcriptis.*

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi tertio, *c. 8.*

SI *a* autem Presbyteri, vel diaconi fuerint accuſati, adiuncto ſibi ex vicinis locis proprius *b* Epiſcopus legitimo numero collegarum, quos ab eodem accuſati petierint, id eſt, vnà ſecum in Presbyteri nomine 1 ſex, in diaconi tribus, ipſorum cauſas diſcutiat, *c* eadem dierum, *d* & dilationum, & à communione remotionum, & diſcuſſione perſonarum, inter accuſatores, & eos, qui accuſantur, forma ſeruata. Reliquorum autem Clericorum cauſas etiam ſolus Epiſcopus loci agnoſcat, & finiat.

1 ¶ Nomine.] *Sic in cæteris Codicibus impreſſis, & manuſcriptis, præterquam in editione Colonienſi quatuor tomorum, in qua habetur*, presbyteri nomine quinque, in diaconi duobus

CAP. VI. ¶ *Abſque præſentia Clericorum nullius cauſam Epiſcopus audiat.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi quarto, *c. 23. legitur.*

1. EPiſcopus *c* nullius cauſam audiat abſque præſentia ſuorum Clericorum: alioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi Clericorum præſentia confirmetur.

CAP. VI. ¶ *Niſi in Synodo canonice vocati Sacerdotes damnari poſſunt.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi ſecundo, *c. 6.*

2. EPiſcopus *f* Sacerdotibus, ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt, auferre ſolus non poteſt. Si enim hi, qui in ſæculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſeruitutis iugum non *g* reuocatur, niſi publice apud prætoris, ac præſidis tribunal in foro fuerint accuſati: quantò magis hi qui diuinis altaribus conſecrati, honore Eccleſiaſtico decorantur? Qui profectò nec ab vno damnari, nec vno iudicante poterũt honoris ſui priuilegiis exui: ſed præſentati Synodali iudicio, quod Canon de illis præceperit, definiri.

QVÆSTIO VIII.

DE *vltima verò quæſtione ſic ſtatutum eſt* in Concilio Neoceſarienſi, *c. 9 & 10.*

CAP. I. ¶ *Presbyter, qui ante ordinationem confitetur ſe corporaliter lapſum poſtea non offerat.*

QVi *b* admiſit corporale peccatum, & hic poſteà Presbyter ordinatus eſt, ſi confeſſus fuerit, quòd ante ordinationem ſuam peccauerit, non quidem offerat: maneat autem *i* in aliis officiis propter 1 eius ſtudij vtilitatem. Nam cætera peccata cenſuerunt plurimi etiam ordinatione priuari. 2 Quòd ſi de his non fuerit confeſſus, nec ab aliquibus poteſt manifeſte conuinci, huic ipſi de ſe poteſtas eſt committenda. Similiter & ſi diaconus in eodem culpæ genere fuerit inuolutus, ſe à miniſterio cohibebit.

1 ¶ Propter eius ſtudij vtilitatem.] *Græcè eſt*, διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν, *id eſt*, propter ſtudium ac diligentiam, quam cæteroquin adhibet.

2 ¶ Priuari.] *Græcè legitur*, τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι *id eſt*, manus impoſitionem dimitti, *quemadmodùm fere vertit Dionyſius, cuius verſionem cæteri collectores attulerunt, hac tamen clauſula omiſſa. Nam hæc verſio, quam Gratianus affert, eſt priſca, quæ eſt in collectione Iſidori. Ita ex his verbis longe alia elicitur ſententia atque auctor gloſſæ putarit.*

CAP. II. ¶ *Deſeruientes altario ſi carnis fragilitate deliquerint, Epiſcopi arbitrio ſubiaceant.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c 5.*

HI *a* qui altario Dei deſeruiunt, ſi ſubitò in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino reſpiciente dignè pœnituerint, ita vt mortificato corpore cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab Eccleſiæ corpore ſegregare: ita tamen, vt ſic officiorum ſuorum loca recipiant, ne poſſint ad altiora officia vlterius promoueri. Quod ſi iterato velut canes ad vomitum reuerſi fuerint, & veluti ſues in volutabris luti iacuerint, non ſolùm dignitate officij careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu non percipiant.

CAP III. ¶ *Ex miniſtris Eccleſiæ geniti, in ſeruitutem deuocentur eiuſdem.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c. 10.*

CVm *b* multæ ſuper incontinentia *c* ordinis Clericorum hactenus emanauerint ſententiæ Patrum, & nullatenus ipſorum reformari quiuerit correctio morum, vſque adeo ſententiam iudicantium protraxere commiſſa culparum, vt non tantum ferretur vltio in actores ſcelerum, verùm & in progeniem damnatorum. Ideoque quilibet ab Epiſcopo vſq; ad ſubdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ deteſtãdo connubio in honore conſtitui filios procreauerint: illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, Canonica cenſura damnentur. Proles autem aliena, *d* pollutione nata, non ſolùm hæreditatem *e* numquam accipiet, ſed etiam in ſeruitutem eius Eccleſiæ, de cuius ſacerdotis vel miniſtri ignominia nati ſunt iure, perenni manebunt.

CAP IV. ¶ *Qui confitetur ſe ante ordinationem peccaſſe, non ſacrificet: conuictus autem deponatur.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c. 35.*

SI *f* quis Presbyter ante ordinationem peccauerit, & poſt ordinationem confeſſus fuerit, quòd ante peccauerit, non offerat, ſed tantùm, pro religione nomen Presbyteri portet. Si autem non ipſe confeſſus, ſed ab alia publice fuerit conuictus, nec hoc ipſum habeat, vt nomen Presbyteri portet. Similiter & de Diaconis obſeruandum eſt, vt ſi ipſi confeſſi fuerint, ordinem ſubdiaconi accipiant *g*.

CAP. V. ¶ *De manu Sacerdotis, qui ab Eccleſia toleratur, licitè ſacramenta ſumuntur.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c. 71.*

SCiſcitantibus *h* vobis, ſi à Sacerdote, qui ſiue deprehenſus in adulterio, ſiue de hoc ſola fama reſperſus eſt, debeatis communionem ſuſcipere, nec ne, reſpondemus. Non poteſt aliquis, quantumcumque pollutus ſit, Sacramenta diuina polluere; quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtunt: nec poteſt ſolis radius per cloacas, & latrinas tranſiens, aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiſcumque Sacerdos ſit, quæ ſancta ſunt, coinquinare non poteſt. Idcircò ab eo, vſque quo iudicio Epiſcoporum reprobetur, communio percipienda eſt: quoniam mali bona adminiſtrando ſe tantummodò lædunt: & cerea 1 fax

a *Anſ. l. 3. c. 124. Burch. l. 2. c. 205. Iuo p. 6. c. 280.* b *cum proprio Epiſcopo.* c *al. diſcutiant.* d *al. dierum dilatione.* e *Burc. l. 1. c. 144. Iuo p. 5. c. 214.* f *Suprà, ead. cap. ſexta actione, & diſt 67. Epiſcopus.* g *al. nexum non reuoluuntur.* h *Rabanus lib. pœn. c. 1. Poly. l. 4. tit. 39. Burch. l. 2. c. 49. Iuo p. 6. c. 150. Pann. l. 3. c. 151. Cai. 10, ibid.* i *al. tamen.*

a *Diſt. 50 hi qui altario, Rabanus l pœnit. c. 1. Burch. l. 19. c. 74 Iuo p. 15. c. 87.* b *Iuo p. 6. c. 425,* c *al. innocentia.* d *al. tal.* e *al. hæreditatem parentum.* f *In cap. Martin. Brachar. Ex Conc. Neocæſar. c. 9. & 10. Burch. l. 2. c. 48. Iuo p. 6. c. 149. Pann. l. 3. c. 159.* g *al. retineant.* h *Extra de cohab. Cler. & mul. c. veſtra duxit. Iuo p. 2. c. 83. Pann. l. 5. c. 13.*

accenſa

acccenſa ſibi quidem detrimentum præſtat, aliis verò lumen tenebris adminiſtrat: & vnde aliis commodum exhibet, inde ſibi diſpendium præbet Sumite ergo intrepidi ab omni ſacerdote Chriſti myſteria: *a* quia *b* omnia fide *c* Chriſti purgantur. Fides *d* eſt enim, quæ hunc mundum vincit: & quia non dantis, *e* ſed accipientis ſit, dicente *f* beato Hieronymo: 2 (Ad credendum in anima omni baptiſmus eſt perfectus: & in omni ſacerdote corpus Chriſti eſt perfectum) ¶ Qui ruſus ſacræ ſcripturæ *g* cōcordans ait: (Priuſquam audias, ne iudicaueris quemquam: atque ante probationem accuſationis illatæ neminem à tua communione ſuſpendas: quia non ſtatim, qui accuſatur, reus eſt, ſed qui conuincitur, criminoſus.

1 ¶ Et cerea.) *Ante legebatur, &c. Reſtitutum eſt ex originali, ex quo alia etiam ſunt emendata, & addita.*

2 ¶ Hieronymo.) *Eſt in epiſtola de ſeptem gradibus, quemadmodum & quod ſequitur*, priuſquam audias, &c. *eſt ibidem ſuperius.*

CAVSA XVI.

QVidam Abbas habebat parochialē Eccleſiam: inſtituit ibi monachum, vt officium celebraret populo: poſſedit eam per quadraginta annos ſine aliqua interpellatione: tandem querela aduerſus Abbatē mouetur à Clericis baptiſmalis Eccleſiæ, in cuius diœceſi parochiana Eccleſia conſiſtebat.

1. *Hìc primùm quæritur, vtrum monachis liceat populis officia celebrare, pœnitentiam dare, & baptizare.*
2. *Secundò ſi contigerit eos capellam habere Epiſcopi beneficio, an ab eis ſint inſtituendæ, an ab Epiſcopis.*
3. *Tertiò an iura Eccleſiarum proſcriptione tollantur.*
4. *Quartò ſi Eccleſia aduerſus Eccleſiam præſcribat, an etiā monaſterium aduerſus Eccleſiam præſcribere poſſit.*
5. *Quintò ſi capellam in ſuo territorio ædificatam iure territorii ſibi vindicare valeat.*
6. *Sextò ſi Archipresbyter, vel Epiſcopus ſua auctoritate, nō iudiciaria ſententia capellam illam irrepſerit, an cadat à cauſa: vt Eccleſia, cui præſidet, non vltra habeat ius repoſcendi, quod ſuus paſtor illicitè vſurpauit.*
7. *Septimò quæritur ſi laici capellam tenebant (vt quibuſdā moris eſt) & in manibus Abbatis eā refutauerint, & ordinandam tradiderint, an conſenſu Epiſcopi, & Clericorum Abbas poſſit eam tenere.*

QVÆSTIO I.

1. ps. QVòd monachi officia populis celebrare non poſſint, *multis auctoritatibus probatur: quarum* prima eſt illa ſanctæ Nicænæ ſynodi, *qua dicitur.*

¶ *Caput hoc neque in prima Nicæna ſynodo, neque in ſecunda hodie habetur.*

CAP. I. ¶ *Monachorum conuerſatio ab omnibus debet eſſe diſcreta.*

PLacuit *h* omnibus reſidentibus in ſancta Nicæna ſynodo, vt monachorum conuerſatio, & vita ſecundum etymologiam nominis ab omnibus diſcrepet. Monachus enim græcè latinè ſingularis dicitur. Vnde monachum per omnia ſingulariter agere oportet Quamobrem firmiter, & inſolubiliter omnibus præcipimus, vt aliquis monachus pœnitentiam nemini tribuat, niſi ſibi inuicem, vt iuſtum eſt: mortuum non ſepeliat, niſi monachum in monaſterio ſecum morantem: vel ſi fortuito quemquam aduenientium fratrum ibi mori contigerit.

CAP. II. ¶ *Monaſterii diſtrictionem, & Eccleſiaſticum miniſterium quilibet ſimul tenere non poteſt.*

a *al. miniſteria.* b *Actorum* 15. c *al in fide.* d 1. *Ioan.* 3. e *al. dantis meritum.* f *In Epiſtola de ſeptem gradibus tomo* 4. g *Eccleſ.* 11. h *Anſ. l.* 5. *c.* 66. & 6 *c.* 214. *Poly. l.* 4. *tit.* 38.

Item Gregorius *Ioanni Rauennati Epiſcopo, lib.* 4 *Epiſt.* 1.

NEmo *a* poteſt & Eccleſiaſticis obſequiis *b* deſeruire, & in monaſtica regula ordinatè perſiſtere: vt ipſe monaſterij diſtrictionem teneat, qui quotidie in monaſterio *c* Eccleſiaſtico cogitur permanere.

CAP. III. ¶ *Monachi, qui ad clericatum promouentur, à priori propoſito diſcedere non debent.*

Item Innocentius *ad Victricium, Epiſt.* 2. *c.* 10.

DE *d* monachis, qui diu morantes in monaſteriis, ſi poſtea ad clericatus ordinem peruenerint, ſtatuimus non debere eos à priore propoſito diſcedere. *e*

Si ergo [ſicut Innocentius definit] à ſuo propoſito eis diſcedere non licet: & ſicut Gregorius teſtatur, in monaſtica regula deuotè perſiſtere, & Eccleſiaſticis obſequiis ſimul deſeruire non poſſunt patet, quod parochianis Eccleſiis monachi præfici non poſſunt.

CAP. IV. ¶ *Monachus non habet officium docentis, ſed plangentis.*

Item Hieronymus *ad Riparium Presbyterum, aduerſus Vigilantium.*

MOnachus *f* non docentis, *g* ſed plangentis habet officium: qui vel ſe, vel mundum lugeat, & Domini pauidus præſtoletur aduentum.

CAP. V. ¶ *In populari frequentia monachi eſſe non debent.*

Idem *ad Paulinum, de inſtitutione monachi, Epiſt.* 13.

SI *h* cupis eſſe, quod diceris, monachus, id eſt, ſolus, quid facis in vrbibus, quæ vtique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum? & *infrà.* ¶ Habeto ſimplicitatem columbę ne cuiquam machineris dolos, & ſerpētis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multum diſtat in vitio, vel decipere poſſe, vel decipi. Chriſtianum, *i* quem ſenſeris tibi aut ſemper, aut crebro de nummis loquentem (excepta eleemoſyna, quæ indifferenter omnibus patet) inſtitorem potius habeto, quàm monachum. Præter victum & veſtitum, & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem canes comedant,

CAP. VI. ¶ *Monachus paſcitur, Clerici paſcunt.*

Idem *ad Heliodorum de laude vitæ ſolitariæ epiſt.*

ALia *k* cauſa eſt monachorum, alia clericorum Clerici paſcunt oues, ego paſcor: illi de altario viuunt, mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad altare non defero, & *infrà.* ¶ Mihi ante Presbyterum ſedere non licet. Illi, ſi peccauero licet me tradere *l* ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu.

CAP. VII. ¶ *Non licèt aliquid monachis agere ſine Presbyterorum conſilio.*

Idem *ad Ruſticum.*

ECcleſia *n* habet ſenatum cœtum Presbyterorum, ſine quorum conſilio nihil monachis agere licet Roboam *o* filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire Presbyteros ſuos, Senatum quoque Romani habebant, cuius conſilio cuncta agebant: & nos habemus ſenatum noſtrum cœtum Presbyterorum.

¶ *Apud B. Hieron. in cōmentariis ad c.* 3. *Eſaiæ, vnde hoc caput videtur acceptum, hæc leguntur* Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire Preſ-

a *Iuo p.* 3. *c.* 18 b *al. officiis.* c *al. obſequio.* d *Poly. ibid. Anſ l.* 5 *c.* 67. e *al. deuiare* f *Poly. ib. Anſ. l.* 7. *c.* 128. *Iuo p.* 7. *c.* 128. g *al. doctoris. Pann. l.* 3. *c.* 176 h *Iuo p.* 7. *c.* 2. *Pann. l.* 3. *c.* 175 i *al. decipi Chriſtianum. Quem.*] *orig* k *Poly. ibi. Anſel.* 7. *c.* 125. l 1. *Corin.* 12. m *Habetur in comm ad c.* 3. *Eſaiæ* n *Deuſdedit p.* 5. o 3. *Reg.* 14.

byteros, *& paulò inferius.* Senatus quoque conſulta dicuntur, & principes quondam Romani conſules appellati ſunt, vel à conſulendo ciuibus, vel ab agendo cuncta conſilio. Et nos habemus in Eccleſia Senatum noſtrum, cœtum Presbyterorum.

Cap. VIII. ¶ *Secundum etymologiam nominis ſolitariam vitam ducat Monachus.*

Item Eugenius Papa.

ij. PLacuit *a* communi noſtro Concilio, vt nullus Monachorum pro lucro terreno de Monaſterio exire nefandiſſimo auſu præſumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de baptiſmo accipere, neque baptizare, neque infirmũ viſitare, neque mortuum ſepelire, neque ad Eccleſiam ſæcularem tranſire, neque aliis qualibuſcunque negotiis ſeſe implicate: ſed clauſtro ſuo contentus: quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine Monaſterio Monachus. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat. quia mundo mortuus eſt, Deo autẽ viuit. *b*

¶ Agnoſcat nomen ſuum. Monos enim Græcè, Latinè eſt vnus: achos græcè Latinè triſtis ſonat. Inde dicitur, id eſt vnus triſtis. Sedeat ergo triſtis, & officio vacet.

¶ *Anſelmus etiam citat ex decretis Eugenij, & ex eodem habetur in vetuſto Decretorum libro.*

Cap. IX. ¶ *Abſque Epiſcoporum conſenſu Epiſcopalia iura Monachi non vſurpent.*

Item Paſchalis II. *Victori Bononienſi Epiſcopo.*

PErtuenit *c* ad nos (vnde valde miramur) quod quidam Monachi, & Abbates in parochia veſtra contra ſanctorũ Patrum decreta, Epiſcopalia iura, & officia ſibi arroganter vindicant: videlicet pœnitentiam, remiſſionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & Eccleſias: cùm abſque proprij Epiſcopi licentia, vel Apoſtolicæ ſedis auctoritate hoc nullatenus præſumere debeant: ſicut in Chalcedonenſi Concilio de huiuſmodi à ſanctis Patribus cautum eſt, & ſub anathematis vinculo Monachis omnibus prohibitum. Mandamus *d* itaque dilectioni tuæ, vt eos conuenias, & ne talia deinceps præſumant, omnino prohibeas.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Item Calixtus Papa II.

INterdicimus etiam Abbatibus, & Monachis publicas pœnitentias dare, infirmos viſitare, & vnctiones facere, & Miſſas publicas cantare. Chriſma, & oleum, conſecrationes altarium, ordinationes *e* Clericorum ab Epiſcopis accipiant, in quorum parochiis manent.

Cap. XI. ¶ *Monachi intra clauſtra morantes, Clericorum officia exterius non miniſtrent.*

Item Alexander II.

IVxta *f* Chalcedonenſis tenorem optimi Concilij Monachis quamuis religioſis ad normam ſancti Benedicti intra clauſtrum morari præcipimus: vicos, caſtella, ciuitates peragrare prohibemus: & à populorum prædicatione omnino ceſſare cenſuimus: niſi fortè quis de ſuæ animæ ſalute ſollicitus, vt eorum habitum aſſumat, eos intra clauſtrum conſulere voluerit.

Cap. XII. ¶ *Monachi, qui ſunt in ciuitatibus, Epiſcopo debent eſſe ſubiecti.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c. 4.

QVi *g* verè puréque ſolitariam eligunt vitam, digni ſunt conuenienti honore. 1. *& infrà.* ¶ Eos verò, qui per ciuitates ſingulas, ſeu poſſeſſiones in Monaſteriis ſunt, placet nobis Epiſcopo eſſe ſubiectos, & quieti operam dare atq; obſeruare ieiunia, & orationes, in locis, in quibus ſemel ſe Deo deuouerunt, permanentes & neque 2 communicare Eccleſiaſticos, *h* neque ſeculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria Monaſteria: niſi fortè iubeantur propter vrgentes neceſſitates ab ipſius ciuitatis Epiſcopo. Et neminem ſeruorum ſuſcipi in Monaſterium, vt ſit cum eis Monachus niſi cum domini proprij licentia. *a* Prætereuntem verò hæc, decreuimus extra communionem eſſe, ne nomen Domini blaſphemetur. ¶ Conuenit verò ciuitatis Epiſcopo curam, ſollicitudinemque neceſſariam Monaſteriis exhibere.

1 ¶ Honore.] *Sequitur continenter c Quidam Monachorum infra 18. q 2. quod ex eadem priſca verſione atque caput hoc.*

2 ¶ Et neque communicare.] *Græcè eſt*, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἐπικοινωνεῖν, *id eſt*, neque Eccleſiaſtica, neque ſæcularia negotia turbare, vel in ſe immiſcere.

His ita reſpondetur. Auctoritas illa Nicænæ Synodi prohibet Monachos de Monaſteriis exire, & per capellas mortuorum ſepulturas celebrare: confluere videlicet more Clericorum ad cuiuſlibet exequias celebrandas. Cæterum ſi apud Monaſterium aliquis ſemetipſum tumulari voluerit, non eſt prohibendus.

Cap. XIII. ¶ *Miſſæ celebrari, & mortui ſepeliri in Monaſterio non prohibentur.*

Vnde Gregorius *ſcribit Ioanni Epiſcopo de vrbe veteri lib. 1. epiſt. 12.*

AGapitus Abbas Monaſterij S. Gregorij, *b* inſinuauit nobis plurima ſe à veſtra ſanctitate grauamina ſuſtinere: quòd in eodem Monaſterio Miſſas prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicas ſepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur ſuſpendi, & ſepeliri ibidem mortuos, Miſſas celebrari, nulla vlterius habita contradictione, permittas.

CAP. XIV. ¶ *Non ſunt ceſſandæ piæ voluntates defunctorum.*

Item *Ianuario Caralitano Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 9.*

ADmonere te volumus, ne piæ viuorum aut defunctorum voluntates tua (quod abſit) remiſſione caſſentur.

CAP. XV. ¶ *Teſtatoris arbitrium ſeruari oportet.*

Item Gelaſius Papa.

COnſideratio *c* Eccleſiaſticæ vtilitatis hoc poſtulat, ex iuſta diſpoſitione 1 teſtatoris ſeruandum arbitrium.

1 ¶ Diſpoſitione.] *In vetuſtis exemplaribus legitur*, diſpenſatione.

Cap. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi, c 15.

VBicunque *d* facultas rerum, & opportunitas temporum ſuppetit, &c. (ſicut in eodem capite ſuprà legitur in cauſa eorum, qui de diœceſi ad diœceſim tranſierunt.)

¶ *In aliquot vetuſtis Codicibus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori.*

Ecce his auctoritatibus patet, quòd ſi quis apud Monaſterium ſepulturam ſibi eligere voluerit, liberè à Monachis poteſt ſepeliri. Vnde liquidò colligitur prohibitionem illam Nicænæ Synodi propter improbitatem circumuagantium eſſe factam.

Cap. XVII. ¶ *Monachi, qui ſine licentia Epiſcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

Vnde in Chalcedonenſi Concilio c. 23 *legitur.*

QVidam Monachi nihil habentes ſibi iniunctum à proprio Epiſcopo interdum verò etiam illi qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad regiam ciuitatem Conſtantinopolitanam: & in ea perturbationes tranquillitati Eccleſiaſticæ inferunt, & diuerſorum domos corrumpunt. Statuit igitur ſancta Synodus, hos primùm cõmoneri, 1 vt exeant à regia ciuitate: deinde eos inuitos deiici, ac inde per

a *Anſ. l. c. 75. & l. 6. c. 213.* b *al. viuus* c *Anſ. l. 5. c. vlt.* d *Infra ead. qui verè.* e *al. ordines* f *Iuo p. 7. c. 151.* g *Concor. Ca. l. 5. c. 25. Poly. l. 3. tit. 1. & l. 4. tit. 34. Anſel. l. 5. c. 54.* h *al. Eccleſiaſticis. Iuo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174.*

a *al. conſcientia.*] παρὰ γνώμην. b *al. Georgij Poly. ibid Anſ. l. 5. c. 66. Hic aliquot epiſtolæ verba omittuntur.* c *13. q. 2. vltima.* d *13. q. 2. vbicunque.*

defenſorem

defenſorem compelli, vt ad ſua loca redeant.

1 ¶ Commoneri.] *In hac potiſſimum poſtrema parte videtur de induſtria verſio priſca in epitomen redacta. Integer canon ſic habet.*

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες, καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσί τε οἴκους τινῶν. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως· εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

¶ Peruenit ad aures ſanctæ Synodi, nonnullos Clericos & Monachos, quibus nihil proprio Epiſcopo commiſſum eſt, quibúſque interdum etiam ab eo communione eſt interdictum, ad regiam Conſtantinopolim ſe conferentes, diu in ea morari, tumultus excitantes, & ſtatum Eccleſiaſticum perturbantes, ac domos nonnullorum ſubuertere. Statuit igitur ſancta Synodus, huiuſmodi homines primùm quidem per defenſorem ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ admoneri, vt ex regia ciuitate exeant: deinde verò, ſi impudenter agentes iiſdem negotiis hærere perſeuerauerint, ipſos etiam inuitos per eundem defenſorem eiici, & ad propria reuerti loca.

CAP. XVIII. ¶ *Monachi circumuagantes per defenſores ſunt compellendi.*

Item Pelagius Papa *Paulino Solitario.* a

PRobinum Pharix, 1 & Milianum, atque Probinianum, *b* vel alios pſeudomonachos Ioanni defenſori præcipimus, vt eos debeat detinere: quatenus, ſi quam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere, ad nos, vt informentur, debeant exhiberi. Certè, ſi ſola obſtinatione, ab Eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi, in Reatina *c* (ſicut petiſti) inſula vt exulent, prædicto defenſori duximus iniungendum.

1 ¶ Pharix.] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo & Polycarpo, cum antea legeretur,* Samariæ. *Eſt autem Pharia ciuitas Dalmatiæ.*

CAP. XIX. ¶ *Nullus monachus præter Domini Sacerdotes audeat prædicare.*

Item Leo Papa *ad Theodoritum Epiſcopum Cypri, epiſt. 61 al. 63.*

ADiicimus *d* illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorundam Monachorum religionis *e* veſtræ verbo mandaſtis per vicarios noſtros, & hoc ſpecialiter ſtatuentes, vt præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſiue Monachus ſiue laïcus ille ſit, qui cuiuſlibet ſcientiæ nomine glorietur.

Ecce in hoc capite & vitium eſt expreſſum, & generali conſtitutione euacuatum. Quod verò pœnitentiam dare prohibentur, inde eſt, quia nulli Sacerdotum licet alterius parochianum ligare, vel ſoluere. Monachi autem, & ſi in dedicatione ſui Presbyteratus (ſicut & cæteri Sacerdotes) baptizandi, prædicandi, pœnitentiam dandi, peccata remittendi, beneficiis Eccleſiaſticis perfruendi ritè poteſtatem accipiant, vt amplius, & perfectius agant ea, quæ Sacerdotalis officij eſſe ſanctorum Patrum conſtitutionibus comprobantur: tamen executionem ſuæ poteſtatis non habent, niſi à populo fuerint electi, & ab Epiſcopo cum conſenſu Abbatis ordinati. Eccleſiaſticas verò, atque ſæculares actiones attrectare prohibentur, vt non præſumant ſibi patrocinio cauſarum, niſi ab Epiſcopo commoniti fuerint, nec ſæcularibus cauſis occupentur, vt reſideant cognitores dirimendarum litium.

a *al. Salonitano.*] *al. Solatino.* b *al. Probianum Poly. l.4. ti.14. Anſ.l.7 c.197.* c *fortaſſe Kythymna.* d *Burch. l.2.c.158.* e *al. regionis.*

CAP. XX. ¶ *Monachus defenſor fieri non debet.*

Vnde Pelagius *ſcribit Antoniæ Patriciæ, & Deciæ.*

DE *a* præſentium portitore, quod defenſor factus non eſt nulla vobis animi moleſtia ſit: quia verè ſatis amariſſimum habeo de iſto propoſito ad illud *b* officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ à Monachis Deo promiſſa ſunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim eſt illius habitus, & iſtius officij diuerſitas. Illic enim quies, oratio, labor, manuum: at hîc cauſarum cognitio, conuentiones, actus publica litigia, & quæcumque vel Eccleſiaſtica inſtituta, vel ſupplicantium neceſſitas poſcit. Faciat autem Deus, vt tales ſint hi, qui vel à nobis in iſto habitu nutriuntur, vel in monaſteriis creſcunt, vt prouecta ætate & vita probata non ad litigiorum officia, ſed ad Sacerdotium valeant promoueri.

Gelaſius tamen (ſicut in tractatu de promotionibus Clericorum inuenitur, in capitulo illo, Monachus c nouitius &c. permittit illos diſpenſatione fieri defenſores.

2. pars. ¶ *Quòd verò Sacerdotalium officiorum poteſtatem habeant, teſtatur* Ambroſius *dicens.*

CAP. XXI. ¶ *Clericorum officia celebrare Monachi Presbyteri non prohibeantur.*

DOctos, ac probos Monachos, Presbyteri honore dedicatos, baptizare, prædicare, pœnitentiam date, debita miſeris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum viuorum & mortuorum portione iuſta perfrui debere, moderata diſpenſatione cõmendamus: vt iuſta Apoſtolum *d* de altario, cui ſeruiunt, viuentes per obſequium Dominicæ plebis panem & vinum immaculata benedictione transforment in corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Apud B. Ambroſium nihil tale eſt inuentum: & videtur auctoris alicuius longè recentioris.

CAP. XXII. ¶ *Beneficiis Eccleſiaſticis Monachus Presbyter liberè perfruatur.*

Item Innocentius Papa.

SI Monachus ad Clericatum promoueatur, beneficia ei pleniter, & annonæ, & decimæ donentur, abſque vlla minoratione, & dilatione, vt quantò melius poſſit, iuxta poſſibilitatem ſuam, quando neceſſitas extiterit, ad opera Eccleſiaſtica, & ipſam reſtaurandam Eccleſiam adiutorium faciat.

CAP. XXIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius.

MOdetamine *e* Apoſtolicæ auctoritatis decernimus, vt monahi, ſi Presbyterij honore dedicati ſunt, cum ligandi, ſoluendique poteſtate decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro viuis, & pro defunctis, portionem iuxta *f* Canonem ad ſuam, proximorumque vtilitatem, meritò perfectioris iuſtitiæ non minus, quàm cæteri Sacerdotes laudabiliter ſibi vindicent.

CAP. XXIV. ¶ *Clericorum officia Monachi Presbyteri liberè adminiſtrent.*

Idem.

EX *g* auctoritate huius decreti (quod Apoſtolica moderatione, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum) Sacerdotibus Monachis Apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſoluere.

CAP. XXV. ¶ *Monachi Presbyterij honore decorati, poteſtatem habent ligandi & ſoluendi.*

Item ex Decreto Bonifacij Papæ.

a *Iuo p.7.c.23.* b *al. aliud.* c *diſt.77. c.vlt.* d *1.Cor.9.* e *Anſ.l.7. in fin.* f *al. iuſto canone.* g *Anſ. ibid.*

SVnt *d* nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſſimè quidem, zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes Monachos, quia mũdo mortui ſunt, & Deo viuũt, Sacerdotalis officij potentia indignos: neque pœnitentiam, neque Chriſtianitatem largiri, neque abſoluere poſſe per Sacerdotalis officij diuinitus ſibi iniunctam poteſtatem: ſed omnino labuntur. *& infrà.* ¶ Neque enim beatus Benedictus, Monachorum præceptor almificus, huius rei aliquo modo fuit interdictor: ſed eos ſæcularium negotiorũ edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apoſtolicis documentis, & omnium ſanctorum Patrum inſtitutis non ſolùm Monachis, ſed etiam Canonicis maximopere imperatur. *b* [Nemo 1 enim militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Nos verò tantorum patrum inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus à Sacerdotibus Monachis ligandi ſoluendique officium Deo operante dignè adminiſtrari, ſi eos dignè contigerit hoc miniſterio ſublimari, *& infrà.* ¶ Decertantes igitur Monaſticæ poſſeſſionis Presbyteros Sacerdotalis potẽtiæ arcere officio, omni modo præcipimus, vt ab huiuſcemodi nefandis auſibus reprimantur in poſterum. quia quantò quiſque eſt celſior tantò eſt & in his potentior.

¶ *Caput hoc cum nonnullis aliis miſſum eſt ex Hiſpania, deſcriptum ex vetuſto Codice Monaſterii Populeti: cuius hic, eſt titulus* Ex Concilio Bonifacij Papæ, qui quartus à beato Gregorio: quomodo Monachis liceat cum Sacerdotali officio vbi, & vbi miniſtrare.

1 ¶ Nemo enim.] *Hæc ſcripturæ ſententia abeſt à Codice Populeti, & Polycarpo, & Iuone.*

Hinc omnibus auctoritatibus perſpicuè monſtratur, Monachos poſſe pœnitentiam dare, baptizare, & cætera Sacerdotalia officia licitè adminiſtrare, quòd verò populi electione, Epiſcoporum inſtitutione, & Abbatis conſenſu poteſtatem ſuam exequi valeant, Hieronymi, & Gregorij auctoritate probatur.

CAP. XXVI. ¶ *Dignè in Monaſterio viuens, per populi electionem ad Clericatum poterit promoueri.*

Ait enim Hieronymus *ad Ruſticum Monachum, epiſt.4.*

SIc viue in Monaſterio, vt Clericus eſſe merearis. *& infrà.* ¶ Multo 1 tempore diſce, quæ poſtmodum doceas: inter bonos ſemper ſectare meliores. Quod ſi populus, vel Epiſcopus te in Clericum elegerit, age ea, quæ Clerici ſunt.

1 ¶ Multo tempore.] *Alia eſt verborum ſeries, & Clarior apud B. Hieronymum.* Cùm ad perfectam, inquit, ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex ciuitatis in clerum elegerit, agito quæ Clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores: *& infrà.* Multo tempore diſce quod doceas.

CAP. XXVII. ¶ *Ad ordinem Clericatus promoueri Monachi poſſunt.*

Idem *ad eundem eadem epiſtola ſuperius.*

SI *c* Clericatus te titillat deſiderium, diſcas quod poſſis docere, & rationabilem Chriſto hoſtiam offeras: ne miles ante, quàm tyro, ne prius magiſter ſis, quàm diſcipulus. ¶ Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ iudicare de Clericis, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quidpiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum ſuum: quem ſi tenueris, quomodo tibi in eo viuendum ſit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit ¶ Nunc Monachi incunabula, moreſque diſcutimus, & eius Monachi, qui in liberalibus ſtudiis eruditus, in adoleſcentia iugum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primumque tractandum eſt, vtrum ſolus, an cum aliis in Monaſterio viuere debeas. Mihi quidem placet, vt habeas ſanctorum contubernium: ne ipſe te doceas, & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es.

CAP. XXVIII. ¶ *In loco, quo Abbas iudicauerit, Monachus eligatur, & ab Epiſcopo Sacerdos ordinetur.*

Item Gelaſius Papa.

SI quis Monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito, ſacerdotio dignus videatur, & Abbas, ſub cuius imperio regi Chriſto militat, illum fieri Presbyterum petierit ab Epiſcopo 1 debet eligi, & in loco, quo indicauerit, ordinari omnia, quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, el Epiſcopi electione prouidè, ac iuſte acturus.

1 ¶ Epiſcopo.] *In duobus vetuſtis Codicibus legitur ipſo.*

CAP. XXIX. ¶ *Tempore maturitatis, Eccleſiaſticis Monachi promoueantur ordinibus.*

Item Syricius Papa *ad Himerium, epiſt.1.c.13.*

MOnachos *a* quoquè, quos tamen morum grauitas, & vitæ, ac fidei inſtitutio ſancta commendat, Clericorum officiis aggregari & optamus & volumus: ita vt, qui intra triceſimum ætatis annum ſunt digni in minoribus, per gradus ſingulos creſcente tempore promoueantur ordinibus: & ſic ad Diaconatus, vel Presbyterij inſignia maturæ ætatis conſecratione perueniant: nec ſtatim ſaltu ad Epiſcopatus culmen aſcendant: niſi in eadem, quæ ſingulis dignitatibus ſuperius præfiximus, tempora fuerint cuſtodita.

CAP. XXX. ¶ *Eccleſiaſtica officia nec auida elatione Monachi ſuſcipiant, nec blandiente deſidia reſpuant.*

Item Auguſtinus *ad Eudoxium, epiſt.81.*

VOs *b* autem fratres exhortamur in Domino, vt propoſitum veſtrum cuſtodiatis, & vſque ad finem perſeueretis ac ſi quam operam veſtram mater Eccleſia deſiderauerit, nec elatione auida ſuſcipiatis, nec blandiente deſidia reſpuatis: ſed miti corde obtemperetis Deo, cum manſuetudine portantes eum, qui vos regit, qui *c* dirigit mites in iudicio, qui docet manſuetos vias ſuas. nec veſtrum otium neceſſitatibus Eccleſiæ præponatis: cui parturienti ſi nulli boni miniſtrare vellent, quomodo naſceremini, non inueniretis.

CAP. XXXI. ¶ *Gelaſius* d *quendam Ruffinum Monachum iubet Sacerdotem fieri & in quadam baſilica ordinari.*

Item Pelagius Papa *Bono Epiſcopo Sauinati.*

IN e parochia tua, baſilica S. Laurentij, quæ in poſſeſſione filij & conſiliarij noſtri, viri magnifici Theodori fundata eſt, officium Presbyterij deeſſe cognouimus. Et quia præfatus filius noſter nobis retulit, ſe inueniſſe Ruffinum quendam Monachum, olim ſibi vita, religione, & moribus comprobatum, & hunc poſtulat ibi Presbyterum cõſecrari (quod ſubito fieri nos prorogata *f* obſeruantia non acquieuimus) ideo dilectio tua his litteris acceptis, ſabbato veniente faciat eum Diaconum: & ſi Deus voluerit, & vixerimus, mediana hebdomada Presbyterum faciemus: quatenus ſuperueniente Paſchali feſtiuitate, ſacra miniſteria in memorata baſilica à perſona competenti valeant adimpleri.

a *Anſ. ibid. Poly. l.4. tit.34. Iuo p.7. c.22.* b 2.*Tim.*2. c *Iuo p.7. c.4.*

a *Poly. l.2. tit.31. Anſel.7. c.101. Iuo p.6. c.53.* b *Pan. l.3. c.179.* c *Pſ.24.* d *Pelagius.* e *Poly. l.2. tit.31. Anſ. l.7. c.96. ex Gelaſio.* f *al. prærogata.*

Cap. XXXII. ¶ *Qui de Clerico Monachus efficitur, proprio Epiſcopo ordinante poterit eligi, & conſecrari.*

Item Gregorius *lib.1.regeſti,epiſt.*40.

SI quem à Clericatu in monaſticam contigerit venire conuerſationem, ſi talis vitæ monachus fuerit vt Epiſcopus, cui antea militauerat, eum dignum Sacerdotio prouideat: in loco, quo iudicauerit, eligi poterit, & ordinari.

¶ *Verba ipſa B.Gregorij hæc ſunt.* Si quos autem â Clericatu in monachicam conuerſationem venire contigerit, non liceat eis ad eamdem, vel aliam Eccleſiam, quarum pridem milites fuerant, ſua voluntate denuo remeare: niſi talis vitæ monachus fuerit, vt Epiſcopus, cui antea militauerat, Sacerdotio dignum præuiderit, vt ab eo debeat eligi, & in loco, quo iudicauerit, ordinari.

Cap. XXXIII. ¶ *Sine teſtimonio Abbatis ad Clericatus officium Monachi non eligantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.*27.

MOnachi *a* vagantes, ad officium Clericatus (niſi eis teſtimonium Abbas ſuus dederit) nec in ciuitatibus nec parochiis ordinentur. 1 *& infrà.* ¶ Si enim neceſſe fuerit Clericum de monachis ordinari, cum conſenſu & voluntate Abbatis præſumat Epiſcopus.

1 ¶ Ordinentur.] *In Conc. ipſo ſequitur c fin.infrà.*20.*q* 4.

Cap. XXXIV. ¶ *Cùm Abbatis voluntate Monachi ordinentur, quos pro vtilitate Eccleſiæ Epiſcopus ordinare voluerit.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c.*3.

CVm pro vtilitate Eccleſiæ aliquos Monachorum Epiſcopus probauerit in Clericatus officio promouendos, cum Abbatis voluntate debent ordinari. Ea verò, quæ in iure Monaſterij de facultatibus offeruntur, nullo diœceſana lege ab Epiſcopis contingantur.

Cap. XXXV ¶ *Sine Abbatis Imperio Eccleſiaſtica miniſteria Monachi celebrare non præſumant.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c.*11.

MOnachi à monaſterio foras egredientes, ne aliquod miniſterium Eccleſiaſticum præſumant agere, prohibemus: niſi forte cum Abbatis imperio. Similiter vt nullus eorum, id eſt, Monachorum, forenſis negotij ſuſceptor, vel executor exiſtat, niſi quod Monaſterij expoſcit vtilitas, Abbate ſibi nihilominùs imperante.

Talis eſt rubrica in pleriſque vetuſtis. Nam in vulgatis erat. Sine Abbatis imperio ad Clericatus officium monachi non eligantur.

Cap. XXXVI. ¶ *Ad Clericatus militiam non eligantur deſertores Monaſteriorum*

Item Auguſtinus *ad Aurelium epiſt.*76.

LEgi *b* epiſtolam benignitatis tuæ de Donato, & fratre eius, & quid reſponderem, diu fluctuaui. Sed tamen etiã atque etiam cogitanti, quid ſit vtile ſaluti eorum, quibus in Chriſto nutriendis ſeruimus: nihil mihi aliud occurrere potuit, niſi non eſſe iſtam viam dandam ſeruis Dei, vt ſe facilius putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores. & ipſis enim facilis *c* lapſus, & ordini Clericorum fit indigniſſima iniuria, ſi deſertores Monaſteriorum ad militiam Clericatus eligantur, cum ex eis, qui in Monaſterio permanent, non tamen niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſoleamus: niſi fortè (ſicut vulgares dicunt malus choraula, bonus ſymphoniacus eſt, ita iidẽ ipſi vulgares de nobis iocabuntur, dicentes, malus Monachus, bonus Clericus eſt. Nimis dolendum: ſi ad tam ruinoſam ſuperbiam Monachos ſurrigamus, & tam graui contumelia Clericos dignos putemus, in quorum numero ſumus: cùm aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, ſi adſit ei ſufficiens continentia, & tamen deſit inſtructio neceſſaria, aut perſonæ regularis integritas. Sed de iſtis credo arbitratæ ſit beatitudo tua, noſtra voluntate (vt ſuis potius corregionalibus vtiles eſſent) de Monaſterio receſſiſſe, ſed falſum eſt: ſponte abierunt, ſponte deſeruerunt, nobis, quantum potuimus, pro eorum ſalute renitentibus.

3 pars. *His omnibus auctoritatibus monſtratur, quòd Monachi qui ſunt à populo electi, & ab Epiſcopo conſenſu ſui Abbatis ſunt ordinati, legitimè poteſtatem ſuam exequi valent. Illud verò Gregorij: Nemo a poteſt obſequiis Eccleſiaſticis deſeruire, &c.] de illis intelligendum eſt, qui in numero Cardinalium, vel Epiſcoporum ordinati, monaſterij ſui diſpenſationem ſibi reſeruare contendunt.*

Cap. XXXVII. ¶ *Pro Abbatis, vel Monachi promotione, nullo modo grauentur Monaſteria.*

Vnde idem Gregorius *ſcribit Mariniano Epiſcopo Rauennati, lib* 6.*epiſt.*40 *ſeu.c* 204.

NE pro *b* cuiuſlibet Monachi aut Abbatis promotione, onus fortaſſe aliquod Monaſteria ſuſtineant: ſtudendum vobis eſt, vt ſi quiſpiam Abbatum, aut Monachorum ex quocumque Monaſterio ad Clericatus officium, vel ordinem ſacrum receſſerit, non illic aliquam habeat vlterius, vt diximus, poteſtatem.

Cap. XXXVIII. ¶ *Qui Eccleſiis quoquomodo militant, Abbates monaſteriorum eſſe non poſſunt.*

Idem *Maximo Syracuſano Epiſcopo. lib.*3.*epiſt.* 11.

PResbyteros, *c* Diaconos, cæteroſque cuiuſlibet ordinis Clericos, qui Eccleſiis quoquomodo 1 militant Abbates per monaſteria eſſe *d* non permittas: ſed aut admiſſa 2 Clericatus militia monaſticis non prouehantur ordinibus, aut ſi in Abbatis loco permanere decreuerint, Clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim congruum eſt, ſi cùm vnum ex his præ ſui magnitudine diligenter quis non poſſit explere, ad vtrumque iudicetur idoneus.

1 ¶ Quoquomodo.] *Hæ voces abſunt ab Originali impreſſo, & manuſcripto.*

2 ¶ Admiſſa.] *Sic in vetuſtis quoque Codicibus Gratiani, & epiſtolarum B.Gregorij & cæteris earumdem editionibus præter antiquam Pariſienſem, in quo, & apud Anſelmum legitur,* aut omiſſa Clericatus militia, monachicis promoueantur ordinibus.

Hoc vel generaliter, vel ſpeciali priuilegio dictum poteſt intelligi ſicut & de quodam Monaſterio in regeſto Gregorij *legitur hoc modo.*

CAP. XXXIX. ¶ *De quodam Xenodochio, cuius Abbas ad Epiſcopatum eligi prohibetur.*

HInc eſt etiam, quòd Xenodochium, atque e Monaſterium, quod in eodem Francorum regno conſtitutum eſt, quia per ambitiones, & contentiones quorumdam non canonice tractabatur, à peruerſitate malorum liberare cupiens præcepit, vt ſine regali prouiſione, *f* & Monachorum electione nullus ibi Abbas aliqua vmquam, ſubreptione introduceretur. Præcepit etiam, vt eiuſdem monaſterij Abbas numquam ad Epiſcopatum eligeretur: ne fortè occaſione Epiſcopatus, abbatia aliquid detrimẽti pateretur. Quod priuilegium ita eſt illius Eccleſiæ, vt communem legem regibus vel Abbatibus omninò dare non poſſit. Non enim quod vni ſigillatim conceditur, ſtatim omnibus conuenit.

a *Iuo p.*3.*c.*157. b *Iuo p.*7.*c.*7.
c *al. facilior. Pann.l* 3. *c.*:8*c.*

a *Sup. ea. c. nemo.* b *al. per promotionem.* c *Anſ. l.* 7. *c.*163. *Poly.l.*3.*tit.*15. d *fieri.*] *Orig.* e *al ſeu.*
f *al. prouidentia.*

¶ *Auctor huius capitis refert conſtitutionem B. Gregorij de Abbate xenodochij in ciuitate Auguſtodunenſi, quæ habetur lib. 21. regeſti, epiſt. 10l*

Superiori auctoritate non prohibentur Abbates, Sacerdotes fieri: cùm B. Benedictus iubeat Abbatem fratribus egredientibus, & regredientibus Benedictionem dare. quod non niſi Sacerdotum eſt. Lectionem quoque Euangelij ſimiliter Abbati ad legendum tribuit, quam ſubſequenti oratione legere ſimiliter Sacerdotalis officij eſt.

Sed tales Sacerdotes, vel diaconos fieri prohibet qui in Eccleſiaſtica militia cogantur iugiter permanere. ¶ *Item illud Hieronymi ad Riparium Pretbyterum.* [*Monachus* a *non docentis ſed plangentis habet officiũ*] *& ad Heliodorũ. Alia* b *cauſa eſt Monachi, alia Clerici. & ad Ruſticum.* c [*Sine Concilio Presbyterorum Monachis nihil agere licet.*] *non ita generaliter intelligendum eſt, vt nulli monachorum liceat docendi officium aſſumere: ne B. Gregorium, aut Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, B. quoque Martinum, innumeros etiã quos de Monachica conuerſatione ad ſummum Sacerdotij gradum ſcriptura teſtatur eſſe promotos, cogamur negare officium docendi habuiſſe aut in die conſecrationis ſuæ aſſeramus eos à priori propoſito diſceſſiſſe: quod (vt Innocentius teſtatur) nulli facere licet. Voluit ergo Hieronymus diſtinguere inter perſonam Monachi & Clerici, oſtendens, quid cuique ex proprio officio conueniat.* ¶ *Aliud enim conuenit cuiq; ex eo, quod Monachus eſt: aliud ex eo, quod Clericus eſt. Ex eo, quod Monachus eſt, ſua, & aliorum peccata deflendi habet officium: ex eo, quod Clericus, docendi, & paſcendi populum.* ¶ *Monachos verò vſq; ad tempus Euſebij, Zozimi, & Syricij, Monachos ſimpliciter, & non Clericos fuiſſe, Eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria. Idem etiam Hieronymus* 1 *refert Monachos Scythiæ* d *conueniſſe in vnum, vt Sacerdotem ſibi inuenirent, qui eis Miſſarum ſolemnia celebraret.*

1 ¶ Hieronymus.] *Io. Andreæ ait eſſe in epiſt. de oper. & humil. Monachorum. In tomo autem II. operum ipſius beati Hieronymi, in epiſt. 60. qui eſt Epiphanij ad Ioannem Hieroſolymitanum, ab eo latinè reddita, legitur Epiphanium ordinaſſe Presbyterum Monachis poſcentibus, qui eis Domini Sacramenta conficeret. Erat autem Monaſterium in diœceſi Ioannis.*

Cap. XL. ¶ *Omnes Clerici, vel Monachi tutelæ immunitatem habere debent.*

Item Leo Auguſtus *lib. 1. codicis, de Epiſcopis & Clericis, lege* 40.

GEneraliter ſancimus, omnes viros reuerendiſſimos, Epiſcopos, nec non Presbyteros, ſiue Diaconos, & Subdiaconos, & præcipuè Monachos, licet non ſint Clerici, immunitatem ipſo iure omnes habere tutelæ, ſiue teſtamentariæ, ſiue datiuæ, ſiue legitimæ, & non ſolùm tutelæ eſſe eos expertes, ſed etiam curæ: non ſolùm pupillorum, & adultorum, ſed & furioſi, & ſurdi, & muti, & aliarum perſonarum, quibus tutores, vel curatores à veteribus legibus dantur Eos tamẽ Clericos, & Monachos huiuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas Eccleſias, vel Monaſteria permanent, non diuagantes, neque circa diuina miniſteria deſides: cùm propter hoc ipſum beneficiũ eis indulgemus, e vt aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhæreant. Et hoc non ſolùm in vetere Roma, vel in hac regia ciuitate, ſed in omni terra, vbicumque Chriſtianorum nomen excolitur, obtinere ſancimus. *Nouarum etiam collationum, & ſordidorum munerum immunitatem acceperunt. Vnde Conſtantinus cunctis ſcribit Clericis tit. eodem,* f *lege prima.* Iuxta ſanctionem, quam dudum 1 meruiſſe perhibemini fundos, & mancipia veſtra nullus nouis collationibus obligabit: ſed vacatione gaudebitis. *Item Imp. Honorius & Theodoſius cod. lib. tit. de ſacroſ. Eccleſiis, lege* 5. ¶ Placet rationabilis Concilij tenore perpenſo; diſtricta moderatione præſcribere à quibus ſpecialiter neceſſitatibus ſingularum vrbium Eccleſiæ habeantur immunes. Prima quippe illius vſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia vſibus cœleſtium ſecretorum dedicata, ſordidorum munerum fæce vexentur, nil extraordinariũ abhinc, ſuperindictamve flagitetur: nulla tranſlationis *a* ſollicitudo ſignetur, *b* poſtremo nihil præter Canonicam illationem, 2 niſi quam aduentitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit, eius functionibus adſcribatur Si quis contrauenerit, poſt debitæ vltionis acrimoniam quæ erga ſacrilegos promenda eſt, exilio deportationis perpetuo *c* ſubdatur.

¶ *In codice Iuſtiniani hæc lex ipſi Iuſtiniano tribuitur, non Leoni.*

1 ¶ Meruiſſe.] *In codice Iuſtiniani legitur,* meruiſtis & vos, & mancipia, &c. *In Theodoſiano,* meruiſſe perhibemini & vos, & mancipia &c.

2 ¶ Illationem.] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* niſi quam ſi aduentitiæ. *In codice Iuſtiniani vulgato legitur,* & quàm aduentitiæ. *In manuſcripto, & Haloandri non eſt copul. In codice Theodoſiano,* quod aduentitiæ. *In pleriſque vetuſtis Gratiani,* præterquam aduentitiæ. *Dictio vero,* ſi *abeſt ab omnibus, & ideo inducta.*

Hoc idem datur intelligi de verbis B. Syluestri, qui obedientiam minorum erga maiores aſſignans, ait: [*Abbas Oſtiario, Monachus Abbati ſit ſubditus*] *ſupra in tractatu ordinandorum. Oſtendit* d *ergo Hieronymus, quòd ſimpliciter Monachis nihil liceat agere ſine Conſilio Presbyterorũ. Nec officium docendi ſibi aſſumere liceat auctoritate Clericorum, niſi fortè ſint diuina gratia intus commoniti: ſicut B. Gregorius* e *refert in dialogo de B. Benedicto: qui homines montis Caſſini ad fidem adduxit, & aram Apollinis quæ erat ibi erecta ſubuertit: & de* f *quodam Equitio, cui Angelus in ſomnis apparuit, & eum ad prædicandum miſit: qui cùm de vitio linguæ conquereretur. Angelus phlebotomo linguam eius tetigit, & totum illud vitium curauit. Quod verò Hieronymus ſeipſũ talibus connumerat, tale eſt, quale illud Apoſtoli ad Philippenſes:* g [*Quicunq; imperfecti* h *ſumus, hoc ſentiamus. ſeipſum imperfectis connumerans. Hinc idem Hieronymus alibi ait:* i [*Natus in paupere domo, & tugurio ruſticano.*] *& infra.* [*Nos ſuffarcinati auro ſe famelicum faſtidientibus mella, pauperem diuitibus connumerans ſupra vbi agitur de Clericis, quia propria relinquere nolunt. c. Gloria.* k *Epiſcopi.* ¶ *Ecce ſufficienter monſtratum eſt, quòd monachis Presbyterij honore decoratis, à populo electis & ab Epiſcopo inſtitutis, eadem liceant, quæ & aliis Sacerdotibus. Probatur hoc etiã ex ſimilitudine conſecrationis. Non enim in conſecratione eorum aliud dicitur, & aliud in conſecratione aliorum. Vtriſque enim in commune à Domino benedictionẽ infundi Epiſcopus obnixè depoſcit. Et dum conſecrat, cunctis Sacerdotibus ſigillatim dicit.* [*Conſecrentur, & ſanctificentur Domine manus iſtæ, vt quidquid conſecrauerint, conſecratum ſit, & quæcumque benedixerint benedicta ſint.*] *Ecce communis eſt benedictio: vnde igitur diuortium? Sicut ergo in benedictione vtrique communem nanciſcuntur poteſtatem, ita vt inſtitutione communiter aſſequuntur poteſtatis executionem. Cæterùm abſque Epiſcoporum licentia non ſolùm Monachis, ſed etiam omnibus generaliter Clericis, poteſtatis executio interdicitur.*

Cap. XLI. ¶ *Sacerdotalia ſine permiſſu Epiſcoporum non agant Presbyteri*

Vnde Clemens *epiſtola* 3.

CVnctis *l* fidelibus, & ſummopere omnibus Presbyteris & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt, vt nihil abſque Epiſcopi proprij licentia agant: nõ vtique Miſſas ſine eius iuſſu quiſpiam Presbyterorum in ſua parochia agat:

---

a *Sup. ead. Monacus.* b *Sup. ead. talia cauſa.* c *Sup. ead. Eccleſia.* d *al. Scotiæ* e *al. indulgeamus.* f *Et in cod. Theo. lib. 6. tit. 11. c. 8. ex Conſtantio Aug. & in Theod. ibid. c. 49.*

a *al. tranſlatione.*] *al. tranſlationum.* b *al. ſignatur.* c *al. perpetuæ multetur.* d *diſt 93. A Subdiacono.* e *Li. 2. dial. c. 8.* f *Lib. 1. c. 4.* g *Philip. 3.* h *Apud Apoſtolũ legitur perfecti.* i *In epiſt. ad Nepotianum. In epiſt. ad Paulinum.* k 12. *q. 2 gloria.* l *Burch. l. 2. c. 93. Ivo p. 2. c. 123. & p. 6. c. 90.*

4. pars.

non baptizet, nec quidquam abſque eius permiſſu faciat.

4.pars. *De his verò qui intra monaſterij clauſtra conſiſtunt, quibus populus ad regendũ non committitur, quæritur, vtrum dare, vel accipere decimas debeant. In quibus hæc diſcretio ſeruanda eſt, vt de agris & vineis, quæ ad proprium ſtipendiũ coluntur docimas ſibi retineant. Si enim decimæ à populo filiis Leui reddebantur pro miniſterio, quo domino deſeruiebant in tabernaculo, offerendo ſacrificia, & holocauſta pro populo: patet quod monachi de propriis prædiis non magis, quam alij ſacerdotes decimas ſoluere coguntur. Sed dicitur quòd prædia monachorum ſiue pretio ſint empta ſiue pro ſalute animarum oblata, antequam in ius eorum venirènt, baptiſmalibus Eccleſiis ſiue quibuſlibet aliis primitias, & decimas perſoluebant, illæ autem Eccleſiæ ſuo iure priuari non poſſunt.*

CAP. XLII. ¶ *Qui res ſuas alicui delegauerit, decimationum prouentum priori Eccleſiæ auferre non poterit.*

Vnde in Moguntinenſi Concilio *ſtatutum inuenitur.*

ij. SI *a* quis laicus, vel clericus, vel vtriuſque ſexus perſona proprietatis ſuæ loca, vel res alicui dare delegauerit, decimationũm prouentum priori Eccleſiæ legitimè aſſignatum inde abſtrahere nullam habeat poteſtatem. Quod ſi facere tentauerit, talis traditio irrita prorſus ducatur, & ipſe ad emendationem Eccleſiaſtica coërceatur cenſura,

CAP. XLIII. ¶ *Antiquiores Eccleſiæ nec decimis, nec vlla poſſeſſione priuentur.*

Item ex Concilio Cabilonenſi.

ECcleſiæ *b* antiquitus conſtitutæ, nec decimis, nec vlla poſſeſſione priuentur, ita vt nouis oratoriis tribuantur.

CAP. XLIV. ¶ *Antiquiores Eccleſiæ propter nouas iuſticiam ſuam non perdant.*

Item ex Concilio Vuormacienſi.

QVicunque *c* voluerit in ſua proprietate Eccleſiam ædificare, & conſenſum, & voluntatem Epiſcopi habuerit, in cuius parochia eſt, licitum ſit. Verumtamen omnino prouidendum eſt Epiſcopo, vt aliæ Eccleſiæ antiquiores propter nouas ſuam iuſtitiam, aut decimam non perdant, ſed ſemper ad antiquiores Eccleſias perſoluatur.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex Concilio Vuormacienſi, c.6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hanc rem faciens.*

Decimas autem baptiſmalibus Eccleſiis perſoluendas. Leo Papa *d* IV. ¶ *affirmat dicens.*

CAP. XLV. ¶ *Baptiſmalibus Eccleſiis decimæ dari debent.*

DE *e* decimis iuſto ordine non tantum nobis, ſed etiam maioribus noſtris viſum eſt plebibus tantùm, vbi ſacroſancta baptiſmata dantur, debere dari.

¶ *Iuo ferè eadem citat ex Gelaſio, ſed Anſelmus & Polycarpus ex Leone. vt Gratianus.*

Si ergo f nulli licet decimationum prouentum à priori Eccleſia tui aſſignatus fuerat, abſtrahere ſi ius antiquioris Eccleſiæ nouis tribuendum non eſt, ſi decimæ tantummodo baptiſmalibus Eccleſiis dandæ ſunt patet, quòd monachi ex propriis prædiis decimas dare coguntur. Sed & illa auctoritas Moguntinenſis Concilij de venditore, vel donatore loquitur, definiens, quòd ille, qui vendit, aut donat, non poteſt prouentum decimationum illi Eccleſiæ detrahere, cui prius legitimè fuerat aſſignatus. Monachi autem decimas, & primitias non auctoritate vendentis, vel donantis, ſed auctoritate eiuſdem Concilij, & Paſchalis Papæ detinent à quibus definitum eſt vt monachi de propriis prædiis decimas non perſoluant.

CAP. XLVI. ¶ *Non perſoluant de propriis prædiis abbates, & Epiſcopi decimas.*

Sic enim in Moguntinenſi *a* Concilio *ſtatutum eſt.*

QVeſti *b* ſunt præterea quidam fratres, quòd eſſent aliqui Epiſcopi, & Abbates, qui decimas non ſinerent dari ad *c* Eccleſiam, vbi illorum coloni Miſſas audiunt. Proinde decreuit ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi, & abbates de agris & vineis quæ ad ſuum, vel fratrum ſtipendium habent, decimas ad Eccleſias 1 deferri faciant: familiæ *d* verò eorum ibi dent decimas ſuas, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totum anni circulum Miſſas audiunt.

¶ *Caput hoc in nullo Concilio Moguntino, quod extet habetur, ſed in Cabilonenſi, vnde citant Burchardus & Iuo. In libro Vaticanæ bibliothecæ, in quo ſunt duo Concilia Vrbani ſecundi, Placentinum, & Melphienſe: hæc etiam leguntur.* Perlatum eſt ad ſanctam Synodum, quòd ſint quidem Epiſcopi, & abbates, qui colonos ad ſe pertinentes non ſinant decimas dare ad Eccleſias, vbi Miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decreuit ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi, & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad ſuum, vel fratrum vſum laborant, decimas ſibi pro benedictione, vel hoſpitum ſuſceptione habeant, familiæ verò ibi dent decimas ſuas, vbi per totum anni circulum Miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur.

1 ¶ Suas.] *Vox iſta abeſt ab ipſo Concilio, & cæteris collectoribus, ſunt etiam nonnullæ aliæ varietates, quæ indicatæ ſunt in margine.*

CAP. XLVII. ¶ *De propriis laboribus Monachi, & Canonici decimas minimè ſoluere cogantur.*

Item Paſchalis II.

DEcimas *e* à populo ſacerdotibus, ac Leuitis eſſe reddendas diuinæ legis ſanxit *f* auctoritas. Cæterum à monachis, ſiue clericis communiter viuentibus nulla ratio ſinit vt milites, aut Epiſcopi, aut perſonæ quælibet decimas de laboribus, ſeu nutrimentis ſuis propriis extorquere debeant. Vnde B. Gregorius ſic ait [Communi *g* vita viuentibus iam de faciendis portionibus vel exhibenda hoſpitalitate, & adimplenda miſericordia nobis quid erit loquendum? Cùm omne quod ſupereſt, in cauſis piis ac religioſis erogãdum ſit dicente *h* Domino) quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.

5.pars. *Quod autem dicitur, quòd antiquiores Eccleſiæ propter nouas, nec decimis, nec vlla poſſeſſione priuentur, non ita intelligendum eſt, vt nullo modo credatur licere epiſcopo aliquã partem poſſeſſionũ, vel decimationũ vnius Eccleſiæ alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Epiſcopatus in vnum poteſt redigere, ita & vnus proprio conſentiente Epiſcopo in duos poteſt diuidi, vel etiã metropolitanæ inuito quælibet Eccleſia ab eius iuriſdictione Apoſtolica eximi auctoritate.*

CAP. XLVIII. ¶ *Duos Epiſcopatus in vnum redigere Apoſtolica poteſt auctoritas.*

Vnde Gregorius Papa *ſcribit Benenato Epiſcopo. lib. 2. epiſt. 31.*

ET *i* temporis qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam, atque Miſenatem 1 vnire debeamus Eccleſias, quoniam nec longo itineris ſpatio à ſe ſeiunctæ ſunt nec (peccatis facientibus) tanta populi multitudo eſt vt ſin-

2 13.q.1.c.vlt. Burch.l.3.c.241. Iuo p.3.vlt. Arelat.3.c.20. Capitul.l.2.c 36. Mogunt.3. ſub Arnulpho.c. 22. & ſub Carolo.c.41. & in Rhemenſi Troſleiano. Deuſdedit p.3. b Bur.l.3.c.9. Iuo p.3.c.12. c Burc.l.3.c.7 Iuo p.3.c.9. d 31.q.1. Eccleſias.§. Item Leo. e Polyc.l.3.tit.1. Deuſdedit p.3. Anſ.l.5.c.53. Iuo p.3.c.151. f ſup.ead. ſi quis laicus.

a *In Cabilonenſi ſub Carolo Magno c.19.* b *Anſ.l.5 c.57 Bur.l.3.c.132. Iuo p.3.c.198. Pann l.2.c.59.* c *al. Eccleſiis vbi illi coloni.* d *al. familia det.* e *Deuſdedit p.3.* f *Num.18.* g *communiter autem viuentibus.] in Orig. Gregorij cum aliis etiam in verborum varietatibus.* h *Luc.11.* i *Anſ.l.6.c.108. Polyc.l.3.tit.35.*

guios

gulos ſicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani caſtri Sacerdos curſum vitæ huius expleuit, vtraſque nos Eccleſias præſentis auctoritatis pagina vniſſe, tibique commiſiſſe cognoſce, propriumque vtrarumque Eccleſiarum ſcito te eſſe Pontificem. Et ideò te, quæcumq; tibi de earum patrimonio, vel Cleri ordinatione, ſiue promotione, iuxta Canonum ſtatuta viſa fuerint ordinare, atque diſponere, habebis vt proprius re vera Sacerdos liberam ex noſtræ auctoritatis conſenſu, atque permiſſione licentiam. Vbi verò commodiùs, atque vtilius eſſe perſpexeris, ibi habitato: ita ſanè, vt alteram Eccleſiam, cui corporaliter præſens non es, ſollicita, prouidentique cura diſponas, quatenus diuina illic myſteria *a* ſolemniter auxiliante Domino peragantur.

1 ¶ Miſenatem.] *Sic emendatum eſt ex vetuſto codice B. Gregorij: quamuis in vulgatis, ſicut etiam apud Gratianum, eſſet,* Muſitanam.

CAP. XLIX. ¶ *Duos Epiſcopatus in vnum redigere Apoſtolica valet auctoritas.*

Item *b Ioanni Epiſcopo Veliterno, lib. 2. epiſt. 35.*

POſtquam *c* hoſtilis impietas diuerſarum ciuitatum ita (peccatis facientibus) deſolauit Eccleſias, vt reparandi eas, ſpes nulla, populo deficiente, remanſerit, maiori valde cura conſtringimur, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquiæ plebis nullo paſtoris moderamine gubernatæ, per inuia fidei hoſtis callidi rapiantur (quod abſit) inſidiis. Huius ergo rei ſollicitudine ſæpe commoti, hoc noſtro ſedit cordi conſilium, vt vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideoque fraternitati tuæ curam gubernationemque Trium abernenſium 1 Eccleſiæ prouidimus committendam quam tuæ Eccleſiæ aggregari, vnirique neceſſe eſt: quatenus vtrarumque Eccleſiarum Sacerdos rectè, Chriſto adiutore poſſis exiſtere: quæque tibi de eius patrimonio vel Cleri ordinatione, ſeu promotione vigilanti, ac Canonica viſa fuerint cura diſponere: quippe vt Pontifex proprius liberam habeas *d* ex præſenti noſtra permiſſione licentiam.

1 ¶ Triumtabernenſium.] *In vulgatis legebatur,* Treuerenſium. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, & Originali, & Ioann. Diacono. Nam vt is teſtatur, hæc epiſtola ſcripta eſt Ioanni Epiſcopo Veliterno. Oppidum autem Triumtabernarum Velitris vicinum eſt.*

CAP. L. ¶ *Non habeant Epiſcopum diœceſes, quæ numquam habuerunt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *e* II. *c.* 5.

FElix *f* Epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiamſi hoc placet, ſanctitati veſtræ inſinuo, vt diœceſes, quæ numquam Epiſcopos habuerunt *g* non habeant, & illa diœceſis, quæ aliquando habuit, habeat proprium 1 Secundùm autẽ hanc proſecutionem 2 ſanctitas veſtra æſtimet, quid fieri debeat. Ab vniuerſis dictum eſt, Placet.

1 ¶ Proprium] *In Concilio ſequuntur hæc.* Et ſi accedente tẽpore, creſcente fide Dei populus multiplicatus deſiderauit proprium habere rectorem, eius videlicet voluntate, in cuius poteſtate eſt diœceſis conſtituta, habeat Epiſcopum.

2 ¶ Proſecutionem:] *Emendatus eſt hic locus ex Originali impreſſo, & manuſcripto Nam antea legebatur.* Secundùm hanc perſecutionem ſanctitatis veſtræ eſt æſtimare.

CAP. LI. ¶ *Niſi cum voluntate Epiſcopi diœceſes, quæ ab eo retinentur, non recipiant proprios Epiſcopos.*

Item ex Africano Concilio, *h c.* 20.

MVltis *a* Conciliis hoc ſtatutum eſt à cœtu ſacerdotali, vt plebes, quæ in diœceſibus ab Epiſcopis retinentur, quæ Epiſcopos numquam habuerunt, non niſi cum voluntate eius Epiſcopi, à quo tenentur, proprios accipiant rectores. 1

1 ¶ Rectores] *In Concilio Africano, & Carthaginenſi ſequitur,* id eſt Epiſcopos: *quod additur etiam in gloſſa.*

CAP. LII. ¶ *Apoſtolica auctoritas à iuriſdictione Archiepiſcopi Epiſcopos valet eximere.*

Item Gregorius *Ioanni Epiſcopo Lariſſæo, lib. 2. indict. 11. epiſt. 7. ſeu c. 46.*

FRater *b* noſter Hadrianus Thebanæ ciuitatis Epiſcopus ad Romanam vrbem veniens, lachrymabiliter eſt conqueſtus de quibuſdam capitulis, ſe à fraternitate tua, nec non à Ioanne primæ Iuſtinianæ *c* Epiſcopo non legitimè, neque canonicè condemnatum. *& infrà.* ¶ De nequiſſimo autem, damnandóque eius iudicio aliàs ſumus iuuante Domino, tractaturi, Hadrianum verò Epiſcopum reperimus, & tuo contra Sacerdotales mores odio laboraſſe, & nullo iure pecuniariis in cauſis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuiſſe ſententia. Quia igitur & ab antefato Ioanne primæ Iuſtinianæ Epiſcopo contra ius, canoneſque depoſitus, honoris ſui gradu carere non potuit in ſua eum reformari Eccleſia, atque in propriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cùm oportuiſſet te ex eo Dominici corporis communione priuari, quòd admonitione *d* ſanctæ memoriæ deceſſoris noſtri contempta (per quam eum, Eccleſiámq; eius de tuæ iuriſdictione poteſtatis exemit) rurſus in eis aliquid tibi iuriſdictionis ſeruare præſumpſeris, tamẽ nos humaniùs decernentes, communioniſque tibi Sacramentum interim conſeruantes, decernimus, vt fraternitas tua ab eo, Eccleſiaque eius omnes ante habitæ ſuæ poteſtatem iuriſdictionis abſtineat: & ſecundùm ſcripta deceſſoris noſtri, ſi qui cauſa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria aduerſus præfatum Hadrianum conſacerdotem noſtrum potuerit euenire, vel per eos, qui noſtri ſunt, vel fuerint in vrbe regia reſponſales, ſi mediocris eſt quæſtio, cognoſcatur: vel huc ad Apoſtolicam Sedem, ſi ardua eſt, deducatur: quatenus noſtræ audientiæ ſententia dedicatur Quòd ſi contra hæc, quæ ſtatuimus quolibet tempore, ſeu qualibet occaſione, vel ſurreptione venire tentaueris, ſacra ſcias te communione priuatum; nec eam te excepto vltimo vitæ tuæ tempore niſi conceſſu Romani Pontificis decernimus iuſſione percipere. 1 *& paulò pòſt.* ¶ Res autem ſiue ſacras, ſiue aliàs mobiles, immobileſque eius Eccleſiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præſentibus annectimus litteris) ſine aliqua ei dilatione fraternitas tua reſtituat. De quibus, ſi qua inter vos quæſtio vertitur, volumus, vt apud reſponſalem noſtrum in vrbe regia ventiletur.

1 ¶ Percipere.] *Hic in epiſtola interiicitur cap. hæc* e *conſona. infrà* 23. *q.* 1.

Si autem necdum in diœceſi alicuius Epiſcopi illa loca aſſignata fuerint, ex rigore Apoſtolicæ Sedis proprium Epiſcopum accipiant.

CAP. LIII. ¶ *Vbi multitudo fidelium excreuit, ibi Epiſcopi ſunt ordinandi.*

Vnde Gregorius iunior *ſcribit Bonifacio Epiſcopo, epiſt.* 1.

PRæcipimus, vt iuxta ſacrorum Canonum ſtatuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apoſtolicæ Sedis debeatis ordinare Epiſcopos: pia tamen contemplatione, vt non vileſcat dignitas Epiſcopatus.

Sicut duo Epiſcopatus ſupraſcripto modo in vnũ poſſũt redigi & vnus in duos vales diuidi, ſic etiã Epiſcopus de baptiſmalibus,

---

a *al. miniſteria,* b *Ioannes Diaconus, l.* 3. *c.* 15. c 7. *q.* 1. *temporis qualit. u. Anſ. l* 5. *c.* 24 *Poly. l.* 1 *tit.* 9. d *al. habebis.* e *Et in Toletano* 12. *c.* 4. f *Burch. l.* 1. *c.* 33. g *al. acceperunt.* h *Et in Carthagin.* 3. *c* 42.

a *Burc. ibid.* b *Anſ. l.* 6 *c.* 125. *Poly. l.* 1. *tit.* 7 c *al. Iuſtinianæ vrbis.* d *al. poſt admonitionem contemptam* e *al. hæc.*

&

& Parochianis Eccleſiis facere poteſt cum conſenſu ſuorum Clericorum. Quod cùm factum fuerit, illa pars populi, quæ nouis Eccleſiis ſuppenitur, à iure prioris Eccleſiæ abſoluitur. Hoc niſi fieri poſſet multitudo Eccleſiarum ad paucitatem redigeretur. Plures autem baptiſmales Eccleſias in vna terminatione facere poteſt.

CAP. LIV. ¶ *In vna terminatione plures baptiſmales Eccleſiæ eſſe non poſſunt.*

Vnde in Toletano concilio *legitur.*

PLures *a* Baptiſmales Eccleſiæ in vna terminatione eſſe non poſſunt: ſed vna tantummodo cum ſuis *b* capellis. Et ſi contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes vtrarumque diſcernant: & ſi non conuenerint: Dei iudicio diſcernatur.

¶ *Caput hoc in nullo Toletano eſt inuentum. Burchardus & Iuo citant ex Concilio Aquiſgrannenſi.*

6. pars. Ius ergo Eccleſiarum ita interpretandum eſt, vt niſi Epiſcopo diſponente aliis Eccleſiis fuerit aſſignatum, in nullo priorum redituum diminutionem patiantur.

CAP. LV. ¶ *Communione priuetur, qui decimas, vel oblationes extra Epiſcopi conſcientiam tenere voluerit.*

Vnde Anaſtaſius *c* Papa.

STatuimus *d* vt ſi quis oblationes Eccleſiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra Baptiſmalem Eccleſiam dare voluerit præter conſcientiam Epiſcopi, vel eius, cui huiuſcemodi officia commiſſa ſunt, nec cum eorum voluerit, agere conſilio, bannum noſtrum componat, & communione priuetur.

Cùm addit, [Extra conſcientiam Epiſcopi,] intelligendum reliquit, quòd Epiſcopo conſentiente aliis Eccleſiis dari poſſunt.

CAP. LVI. ¶ *Iuxta diſpoſitionem Epiſcopi decimæ diſtribuantur.*

Item e.

IN *f* ſacris Canonibus præfixum eſt, vt decimæ iuxta Epiſcopi diſpoſitionē diſtribuantur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis ſuas habent baſilicas, contempta Epiſcopi diſpoſitione, non ad Eccleſias, vbi Baptiſmum, & prædicationem, & manus impoſitionem, & alia Chriſti Sacramenta percipiunt, decimas ſuas dant: ſed vel propriis baſilicis, vel aliis 1 Eccleſiis pro ſuo libitu tribuūt. quod omnimodè diuinæ legi, & ſacris Canonibus conſtat eſſe contrarium. Vnde 2 veſtram poteſtatem, vt eos corrigatis, expetimus.

1 ¶ Aliis Eccleſiis] *In Concilio Ticinenſi, vnde hoc capitulum videtur acceptum, legitur,* ſuis Clericis: *Apud Anſelmum verò,* ſuis Eccleſiis.

2 ¶ Vnde veſtram.] *Verba hæc referuntur ad Imperatorem Ludouicum I I. qui illi Synodo interfuit. Quare in ea ſequitur,* ſacra docet, &c.

Cùm autem reprehenduntur, quia contempta Epiſcopi diſpoſitione hoc faciunt, intelligitur, quòd ſi Epiſcopo diſponente hoc fecerint, irreprehenſibiles inueniantur.

CAP. LVII. ¶ *Anathema ſit, qui præter Epiſcopi conſcientiam decimas: & oblationes diſpenſare voluerit.*

Item Symmachus Epiſcopus *Eccleſiæ g Catholicæ vrbis Romæ dixit in Synodo ſexta Romana*

IN *h* Canonibus in Gangrenſi Eccleſia, Apoſtolica auctoritate conditis de fructuum oblationibus, quæ miniſtris Eccleſiæ debentur & de his quæ in vſus pauperum conferuntur ſcriptum habetur. [Si quis oblationes 1 Eccleſiæ accipere, vel dare voluerit præter Epiſcopi conſcientiam, vel eius, cui huiuſcemodi ſunt officia commiſſa, nec cum eius voluerit agere conſilio anathema ſit.] Et iterum in eodem Concilio Gangrenſi. [Siquis oblata Deo dederit, vel acceperit præter Epiſcopum, vel eum, qui conſtitutus eſt ab eo ad diſpenſandam miſericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema ſit.] Valde iniquum ergo, & ingens ſacrilegium eſt, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute, vel requie animarum ſuarum vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit aut certè reliquerit, ab his, à quibus hæc maximè ſeruari conuenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à principibus, & primis regionum in aliud transferri, vel conuerti. *& infrà.* ¶ Generaliter *a* verò, quicunque res Eccleſiæ confiſcare, aut competere, aut peruadere periculoſa ſua infeſtatione præſumpſerit, 2 niſi ſe certiſſimè per Eccleſiæ, de qua agitur, ſatiſfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res Eccleſiæ, iuſſu, vel largitione principum, vel quorundam potentum, aut quadam inuaſione, aut tyrannica poteſtate retinuerint, & filiis, vel hæredibus ſuis (vt à quibuſdam iam factum audiuimus) quaſi hæreditarias reliquerint, niſi citò res Dei admoniti à Pontifice agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim eſſe cenſemus, vt cuſtodes potius chartarum, quàm defenſores rerum creditarū (vt præceptū eſt) iudicemur. *& infrà.* ¶ Ferro enim abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non ſentiunt. ¶ Similiter & illi extorres debent fieri ab Eccleſia, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur dicente *b* Domino [Auferte malum ex vobis.] Vniuerſa Synodus ſurgens acclamauit. Vt ita fiat, rogamus Dictum eſt octies. iſta ſeruētur; precamur. Dictum eſt decies Vt in perpetuum maneant, & veſtra auctoritate firmentur. Dictum eſt duodecies. Exaudi Chriſte, Symmacho Papæ vita, Dictum eſt duodecies.

1 ¶ Oblationes Eccleſiæ.] *In Concilio ipſo Gangrenſi legitur,* ſi quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiā accipere. &c.

2 ¶ Niſi ſe.] *Hæc vſque ad verſic.* Similiter, *ſunt addita ex Symmachi Synodo.*

3 ¶ Iſta ſeruentur.] *Item hæc vſque ad verſic.* Exaudi.

CAP. LVIII. ¶ *Eadem plectuntur pœna, qui Eccleſiæ res, & bona Epiſcoporum inuadunt.*

Item in eadem Synodo.

SImiliter *c* & hoc ad omnium Eccleſiarum notitiā veſtra cunctorum exhortatione, & iudicio cenſemus peruenire, & ab omnibus firmiter teneri, quia Epiſcoporū res, Eccleſiæ non dubitantur eſſe, ſi in eorum facultatibus ſimili fuerit crudelitate graſſatum, peruaſores rerum memoratarum prædictæ canonum diſtrictionis feriantur vindicta vt qui moribus propriis, ac nulla conſcientiæ caſtigatione corriguntur, ſaltem Eccleſiaſticæ, & Canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

CAP. LIX. ¶ *Res Eccleſiæ principum auctoritate diſtribui non poſſunt*

Item ex lib. I. Capitulorum Caroli, & Ludouici Imperatorum, c. 85.

QVia *d* iuxta ſanctorum Patrum traditionē nouimus res eccleſiæ vota eſſe fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non ſolùm habita conſeruare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Vt *e* autem ab Eccleſiaſticis 1 de diuidendis 2 rebus Eccleſiæ ſuſpicionem dudum conceptam amoueremus, ſtatuimus, vt neque noſtris, neque filiorum, & Deo diſpenſante ſucceſſorum noſtrorum temporibus, qui noſtram, vel primogenitorum noſtrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, vllam penitus diuiſionem, aut iacturam patiatur.

1 ¶ Eccleſiaſtici.] *Sequebatur,* officiis, *quæ vox neque*

a *Burch. l. 3. c. 22. Iuo p. 3. c. 27.* b *al. ſubditis.* c *Cap. l. 6. c. 285. & l. 7. c. 7* d *Anſ. l. 5 c. 45.* e *In Concil. Ticinenſi. c. 11.* f *Anſ. l. 5. c. 46.* g *Et in Aquiſgra. ſub Pipino, c. 26.* h *Deuſdedit p. 4. Anſ. l. 5. c. 44. Cap. 7. Gangren. Cap. l. 7. c. 7. In Gangren. c. 8. Burch. l. 3. 144. & 145. Iuo p. 3. c. 209. & 210. 11. qu. 2. indignè.*

a *Iuo p. 3. c. 148.* b *Deut. 13. & 1. Cor. 5.* c *Iuo p. 3. c. 148.* d *Deuſdedit p. 5. Anſ. l. 4. c. 43.* e *al. tamen vt.*

in

in vetuſtis, neque in ipſo capitulari eſt. Refertur enim ad homines, non ad officia.

ꝛ¶ Diuidendis.] *In capitulari impreſſo legitur* non diuidendis. *In capitulis autem manuſcriptis, quæ ab Epiſcopis prouinciarum Rhemenſis ac Rhotomagenſis Ludonico Rege miſſa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia.* Quia verò Carolus princeps, Pipini Regis pater, qui primus inter omnes Frãcorum Reges, ac principes, res Eccleſiarum ab eis ſeparauit, atque diuiſit, pro hoc ſolo maximè eſt æternaliter perditus Nam S. Eucherius Aurelianenſis Epiſcopus, qui in Monaſterio S. Trudonis requieſcit, in oratione poſitus ad alterum ſæculũ raptus & inter cætera, quæ Domino ſibi oſtendente conſpexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo eius ductore reſponſum eſt: quia ſanctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumque res abſtulit, & diuiſit, ante illud iudicium anima & corpore ſempiternis pœnis deputatus eſt, & recepit ſimul cum peccatis ſuis pœnas propter peccata omniũ, qui res ſuas, & facultates in honore & amore Domini ad ſanctorum loca in luminaribus diuini cultus, & alimoniis ſeruorum Chriſti, ac pauperum pro animarum ſuarum redemptione tradiderant. Qui in ſe reuerſus S. Bonifacium & Fuldradum Abbatem Monaſterij S. Dionyſij, & ſummum capellanum Regis Pipini ad ſe vocauit, eiſque talia dicens in ſignum dedit, vt ad ſepulchrum illius irent, & ſi corpus eius ibidem non reperiſſent, ea quæ dicebat, vera eſſe concrederent. Ipſi autem pergentes, ad prædictum Monaſterium, vbi corpus ipſius Caroli humatum fuerat, ſepulchrumque ipſius aperientes, viſus eſt ſubitò exiiſſe Draco, & totum illud ſepulchrum interius inuentum eſt denigratum, ac ſi fuiſſet exuſtum. Nos autem illos vidimus, qui vſque ad noſtram ætatem durauerunt, atque viderunt. Quod cognoſcens filius eius Pipinus Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio legatus Apoſtolicæ Sedis Gregorius nomine. Nam & Synodum ipſam habemus, & quantumcunque de rebus Eccleſiaſticis, quas pater ſuus abſtulerat, potuit, Eccleſiis reddere procurauit. Et quoniam res Eccleſiis, à quibus ablatæ erant, reſtituere propter concertationem, quam cum VValfaro Aquitanorum principe habebat, non præualuit; precarias fieri ab Epiſcopis exinde petiit, & nonas, & decimas ad reſtaurationes terrarum, & de vnaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam, vnde res erant beneficiatæ (ſicut in libro capitulorũ regum habetur) dari conſtituit, vſque dum ipſæ res ad Eccleſiam reuenerint. Vnde & Dominus Carolus Imperator adhuc in regio nomine conſtitutus, edictum fecit, vt nec ipſe, nec filij eius, neque ſucceſſores, huiuſmodi res agere attentarent. Quod manu ſua firmauit, cui plenitudinem babemus. & de quo capitulum exceptum in libro capitulorum eius, quicũque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hanc etiam relationem & in ſcripturis habemus, & quidam noſtrûm etiam viua voce Dominum Ludouicum Imperatorem patrem veſtrum referre audiuimus. *Huius hiſtoriæ mẽtio etiam eſt in vita B. Eucherij Epiſcopi Aurelianenſis, & B. Rhigoberti Archiepiſcopi Rhemenſis. Qualis verò eſſet huiuſmodi Eccleſiaſticorum bonorum diuiſio, quam Carolus Martellus induxit. Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, cod. lib. 1. Capitularium, ante capitulum iſtud 83. ſic exponitur.* Tempore Hadriani Papæ, & Caroli Magni Imperatoris, quando Paulinus Epiſcopus tenuit vices Apoſtolicæ Sedis, in Aquis fuit factum iſtud capitulum propter hoc, quia Laici homines ſolebant diuidere Epiſcopia, & Monaſteria ad illorum opus, & non remanſiſſet vlli Epiſcopo, nec Abbati, nec Abbatiſſæ, niſi tantum, vt velut Canonici, & Monachi viuerent.

Cùm ergo præter conſcientiam Epiſcopi, vel eius, cui officia huiuſmodi commiſſa ſunt, quilibet prohibetur oblationes Eccleſiæ diſtribuere, liquidò apparet, quòd cum Epiſcopi conſenſu, quibuſlibet Eccleſiis poſſint diſtribui.

Huic interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani Concilij IV. *c. 32.*

CAP. LX. ¶ *Nihil de iure ſuæ Diœceſis Epiſcopi præſumant auferre.*

CONſtitutum *a* eſt à præſenti Concilio Epiſcopos Diœceſes ſuas ita regere, vt nihil ex earum iure præſumant auferre: ſed iuxta priorum auctoritatem Conciliorum, tam de oblationibus, quàm de tributis, *b* ac frugibus tertiam conſequantur. Quod ſi amplius quidpiam ab eis præſumptum extiterit, per Concilium reſtauretur, appellantibus aut ipſis conditoribus, aut certe propinquis eorum, ſi iam illi à ſæculo diſceſſerunt.

CAP. LXI. ¶ *Poſſeßiones Eccleſiæ derelictas nulli ſit alienandi licentia.*

Item Symmachus Papa *ad Cæſarium fratrem, c. 1.*

POſſeſſiones, *c* quas vnuſquiſque Eccleſiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuſlibet titulis, atque diſtractionibus, vel ſub quocumque argumento non patimur: niſi fortè aut Clericis bonorum *d* meritorum, aut Monaſteriis religionis intuitu, aut certè pereginis, ſi neceſſitas largiri ſuaſerit: ſic tamen, vt hæc ipſa non perpetuò, ſed temporaliter perfruantur.

Sed illud Toletani Concilij ita intelligendum eſt, vt Epiſcopi præter quartam, vel etiam quæ ſecundùm locorum diuerſitates eis debetur, nihil contingant.

CAP. LXII. ¶ *A Clericis, & piis locis vltra ſtatuta patrum aliquid Epiſcopus non exigat.*

Vnde in Concilio Leonis Papæ IV. *c. 26. ſtatutum eſt.*

NVlli *e* Epiſcoporum liceat à ſubiecto Sacerdote, vel alio quolibet Clerico, & piis locis dationes vltra ſtatuta patrum exigere, aut ſuper *f* poſita in angariis inferre. Sed cùm optimus ſit perſpector, ita proſpiciat *g* vt vniuerſæ ſibi oues commiſſæ à ſe maximè alantur, atque in neceſſitatibus adiuuentur, non illicitis exactionibus *h* opprimantur, quia Dominus paſcere, & docere nos docuit, & omnibus miniſtrare, non terrenis lucris, vel auaritiis delectari.

CAP. LXIII. ¶ *De reditibus Eccleſiæ quarta pars Clericis eſt diſtribuenda.*

Item Gregorius *Leoni Epiſcopo Catanenſium* i *lib. 7 epiſt. 8.*

AD *k* hoc locorum gradus rationis ordo diſtinxit & iudicia eſſe conſtituit, vt nec præpoſiti in opprimendos ſe fruſtra valeant occupare ſubiectos; nec ſubiectis iterum contra ſuos præpoſitos effrenata ſit reſultandi licentia, *& infrà.* ¶ Volumus igitur, vt quidquid Eccleſiæ tuæ ex reditu, vel quolibet alio titulo fortaſſis acceſſerit, quartam exinde portionem ſine diminutione aliqua debeas ſegregare, atque tam ſecundùm Dei timorem Presbyteris, Diaconis, ac Clero (vt tibi viſum fuerit) diſcretè diuidere.

CAP. LXIV. ¶ *Epiſcopus turpis lucri gratia nihil à Monachis, vel Clericis ſuis exigere debet.*

Item ex ſeptima Synodo, *c. 4.*

PRædicator *l* veritatis Paulus, *m* diuinus Apoſtolus, ac ſi canonem ponens Epheſiorum Presbyteris, immò verò, & omni ſacratæ multitudini *n* ita

a *Burch l. 3. c. 203. Iuo p. 3. c. 255.* b *al. decimis tributis.*
c *Poly. l. 3. tit. 12. Anſ. c. 47.* d *al. bonorum meritis.*
e *Polyc. l. 4. tit. 21. Anſ. l. 6. c. 166.* f *in vulgatis erat* [*ſuppoſita.*] g *al. perſpiciat.* h *al. exactis dationibus.*
i *al. Catinenſi.* k *Anſ. l. 5. 67* l *Anſ. l. 6. c. 165 Polyc. l. 4. tit. 1.* m *Act. 20.* n *al. plenitudini.* πληρώματι.

fiducia

fiducialiter perhibuit: [Argentum & aurum: aut veſtem nullius concupiui. Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, beatius exiſtimans *a* dare, quàm *b* accipere] Propter quod & nos edocti ab eo, definimus Epiſcopum nullatenus turpis lucri gratia excogitare 1 ad excuſandas excuſationes in peccatis expetere aurũ, vel argentum, aut aliam ſpeciem ab Epiſcopis, vel Clericis, vel Monachis, qui ſub ipſo sũt. Ait enim c Apoſtolus. [Iniqui regnum Dei non poſſidebunt: nec debent filij theſaurizare parentibus, ſed parentes filiis.] & inf. Præcepit enim *d* Petrus Apoſtolorum ſummus [paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum: non turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in Cleris, ſed forma facti gregis. Et cùm apparuerit princeps Paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.]

¶ *Caput hoc antea citabatur ex ſexta Synodo. Eſt autem in ſeptima ex verſione Anaſtaſij, ex qua nonnulla hic ſunt addita, dempta, emendata.*

1 ¶ Excogitare:] *Verba Græca*, ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον προφασιζόμενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἀπαιτεῖν χρυσὸν *ſic clarius verterentur*, ſtatuimus ne vllo modo turpis lucri gratia in mentem veniat Epiſcopo excuſanti excuſationes in peccatis poſcere aurum, &c.

Illud autem, quod in fine capituli Symmachi ponitur. [Hæc ipſa non perpetuò, ſed temporaliter perfruantur.] ad perſonales tantùm poſſeſſiones Clericorum videlicet & pauperum, non ad monaſteriales referendum eſt.

7. pars. *Quàm verò ſit graue apud Deum decimas, & oblationes, ac primitias Sacerdotibus non ſoluere, auctoritate Hieronymi, & Auguſtini apparet.*

CAP. LXV. ¶ *Reus apud Deum habetur, qui decimas Sacerdotibus non ſolueret.*

Ait namque Hieronymus *in comment. ad c. 3. Malachiæ.*

REuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit *e* Dominus exercituum: & dixiſtis, in quo reuertemur? Si affiget homo Deum, quia vos configitis me: & dixiſtis, in quo configimus te in decimis, & primitiis. In penuria vos maledicti eſtis: & me configitis gens tota] Nunc ſequamur ordinem prophetiæ. Quia mihi non reddiſtis decimas, & primitias, idcirco in fame, & penuria maledicti eſtis: & vos me ſupplantatis, atque priuatis gens tota.] Pro 1 gente, quæ in Hebraico ſcribitur גוי annum lxx. tranſtulerunt, ἔτος pro ἔθνος, & eſt ſenſus. Ecce annus expletus eſt, nihil in meos theſauros, ſed in veſtra horrea comportaſtis: & pro decimis & primitiis, *f* quæ parua erant, ſi à vobis darentur, vbertatem poſſeſſionum veſtrarum, & omnem frugum abundantiam perdidiſtis. Vt autem ſciatis me hoc iraſcente perfectum, quia fraudaſtis me parte mea, hortor vos, atque commoneo, vt inferatis decimas in horrea, *g* hoc eſt, in theſauros tẽpli, & habeant Sacerdotes; atque leuitæ, qui nulli miniſtrant, cibos, & probate me ſi non tantas pluuias effudero, vt cataractæ cœli apertæ eſſe credantur: [Et effundam vobis benedictionem vſque ad abundantiam.] Verbum effuſionis, nomen largitatis oſtendit. Sed fieri poteſt, vt agros irrigantibus pluuiis ſit quidem fertilitas, verùm aut locuſta, aut brucus, aut ærugo, aut eruca deſtruant, & labores hominum pereant. Propterea iungit, & dicit. [Et increpabo pro vobis deuorantem] locuſtam videlicet, & reliqua, quæ diximus, Et non corrumpet fructum terræ veſtræ] & *infrà*. ¶ Si quãdo fames, & penuria, & rerum omnium egeſtas opprimunt mundum, ſciamus hoc ex Dei ira deſcendere, qui in pauperibus, ſi non accipiant eleemoſynam, fraudari ſe loquitur: & ſuas 2 poſſeſſiones poſſumus decimas, & primitias interpretari. ¶ Si quis doctus & eruditus legem Dei, poteſt cæteros erudire, non debet ſuæ aſſignare prudentiæ, ingenióque, quod poſſidet: ſed gratias agat primùm Deo, qui cuncta largitur: deinde Sacerdotibus eius, ac magiſtris, à quibus doctus eſt. Si enim non egerit gratias, ſed ſibi ſcientiam vindicauerit, in penuria maledicetur. Quod ſi intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos à Deo eruditus eſt, humiliauerit ſe & in horreum Dei intulerit cibos, hoc eſt, Scripturæ ſanctæ alimenta in Eccleſia pópulis miniſtrauerit, ſtatim aperientur ſuper eum cataractæ cœli, & effundetur pluuia ſpiritalis: & mandabit Deus nubibus ſuis, vt pluant ſuper eum imbrem: & abundantia rerum omnium perfruetur.

1 ¶ Pro gente.] *Hæc vſque ad verſ.* Ecce annus, *addita ſunt ex B. Hieronymo ad ſententiæ integritatem.*

2 ¶ Et ſuas.] *In Originali ſic legitur*, fraudari ſe loquitur, & ſua pórtione priuari. Poſſumus decimas, & primitias etiam ſic interpretari. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Alia verò quædam emendata ſunt.*

CAP. LXVI. ¶ *Quod decimæ Sacerdotibus ſunt tradendæ.*

Item Auguſtinus *ſerm. 219. de tempore.*

DEcimæ *a* tributa ſunt egentium animarum. Quòd ſi decimas dederis: non ſolùm abundantiã fructuum recipies, ſed etiam ſanitatem corporis, & animæ conſequeris Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem Deus enim noſter, qui dignatus eſt totum dare, decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam: ſed ſi tardius dare peccatum eſt, quantò peius eſt non dediſſe? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Cùm enim decimas dando & terrena, & cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei iuſtiſſima conſuetudo: vt ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti. Benefacere ſemper Deus paratus eſt: ſed hominum malitia prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur: & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit. Et quanti pauperes in locis, vbi ipſe habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint, tantorũ homicidiorum reus ante tribunal æterni iudicis apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatã ſuis vſibus reſeruauit. Qui ergo ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat decimam: etiam de nouem partibus ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus.

Caput hoc confectum eſt ex locis B. Auguſt. in ſerm. 210. (qui eſt primus Dominicæ xij. poſt feſtum Trinitatis) & ſerie verborum, & verbis ipſis ſæpe mutatis, eodemque modo apud Anſelmum habetur.

CAP. LXVII. ¶ *Seipſum condemnat, qui Euangelizantibus neceſſaria ſubtrahit.*

Item Hieronymus *in comm. ad c. 3. epiſtolæ ad Titum, in fin.*

APoſtolicis viris, & Euangelizatoribus Chriſti in neceſſariis vſibus nolle tribuere, ſterilitatis ſeipſum eſt condemnare

CAP. LXVIII. ¶ *Liberum eſt Clericis, decimas Monachis concedere.*

Quòd autem decimæ Epiſcoporum conſenſu Monachis licitè tribuantur, B. Hieronymus *Damaſo Papæ ſcribit, dicens.*

QVoniam quidquid habent Clerici, pauperum eſt, & domus illorum omnibus debent eſſe communes, ſuſceptioni peregrinorum, & hoſpitum inuigilare debent, maximè curandum eſt illis, vt de decimis & oblationibus, cœ-

a *exiſtimantes.*] *Orig. In ſcriptura autem citat tanquam ſententiam Domini.* b *Pſal* 140. c 1. *Corinth.* 6. 2. *Cor.* 12. d 1. *Pet.* 5. e *Malac.* 3. f *al. primitiuis.* g *al. horrea mea.*

a *Anſ. l.* 5. *c.* 34. *Polyc. l.* 3. *tit.* 11.

nobiis

nobiis, & xenodochiis, qualem voluerint & potuerint ſuſtentationem impendant. Liberum eſt enim Monachis, & ſpiritualibus viris Deum timentibus & colentibus decimas, & oblationes cunctaque remedia concedere, & de iure ſuo in dominium illorum, & vſum transferre, nec tam in pauperibus paupertatem, quam religionem attendere. Quod autem beatitudo tua quæſiuit, vtrum vſus decimarum & oblationum ſæcularibus prouenire poſſit, nouit veſtra ſanctitas omnino non licere, proteſtantibus hoc diuinis auctoritatibus paternorum Canonum. Quamobrem, ſi aliquando fuerint ab his malè detenta, quæ diuini iuris eſſe noſcuntur, & in vſum tranſierint Monachorum, & ſeruorum Dei, Epiſcopo tamen loci illius præbente conſenſum, conſtabant eis omnia perpetua firmitate, & ſtabilitate ſubnixa. ¶ Clericos a autem illos conuenit Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur. Quia autem bonis parentum, & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium iudicium ſibi manducant & bibunt.

¶ *Supra etiam 1. q. 2. c. Clericos, pars huius capitis citatur ex B. Hieronymo, in cuius, quæ extant, ſcriptis nihil huiuſmodi inuentum eſt.*

De prædiis autem, quæ à colonis eorum coluntur, ſic definitum in Moguntino Concilio, [Quæſiti ſunt præterea, &c.] ſuprà ead.

QVÆSTIO II.

1. DE *capellis verò quæ ab eis poſſidentur, quòd per eorum inſtitutionem à Sacerdotibus ſint gubernandæ,* Ioannes Papa *probat, ſcribens Iſaac Syracuſano Epiſcopo.*

CAP. I. ¶ *Presbyteri in Monaſteriorum Eccleſiis per Abbates inſtituantur.*

VIſis literis charitatis veſtræ, quibus ſatis perpenditur, quanto ſtudio huic ſanctæ Sedi reuerentiam exhibetis, non modice gauiſi ſumus. Nunc itaque ſuper ea, quæ conſuluiſtis, vt chariſſimo fratri benignè diſcretum conſilium damus. Delegauit enim nobis pia manſuetudo veſtra, vtrum Eccleſiæ pro quiete Monachorum à ſanctis Conciliis, Catholiciſque Epiſcopis eis traditæ, per Sacerdotes ab eis ordinatos & inueſtitos debeant inſtitui. Addit quoque fraternitas tua litem, & ſeditionem inter Clericos, Monachoſque ex hac cauſa non modicam eſſe ortam: quod inſtigatione verſuti hoſtis eſſe factũ nemo ambigat. Habet b enim mille nocendi modos, nec ignoramus aſtutias eius. Conatur namque à principio ruinæ ſuæ vnitatem Eccleſiæ reſcindere, charitatem vulnerare, ſanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere, & perturbare. Dolet enim ſatis, & erubeſcit charitatem, quam in cœlo nequiuit habere, homines conſtantes ex lutea materia tenere in terra. Vnde oportet (quantum fragilitati noſtræ conceditur) vt omnes aditus nocendi eius verſutiæ diligentiſſimè muniamus: ne mors ingrediatur per portas noſtras. Conſilio itaque multorum fratrum diligenter exquiſito decreuimus, vt amodo Eccleſiæ Monachis traditæ per ſuos Sacerdotes inſtituantur. Diuinæ enim leges habent, & ſæculares, vt cuius eſt poſſeſſio, eius fiat inſtitutio: & ſi in dando, quod maius eſt, facilis fuit charitas, ſit facilior in cõcedendo, quod minus eſt, ſancta largitas. Maius enim fuit poſſeſſionem dare, quàm ſit inueſtituram concedere. Quo modo poſſeſſoris iura cognoſcentur, & ſuarum c rerum ſibi tributa reddentur, vbi quod ſuum eſt, per alterum datur, & cum voluerit, aufertur: Humani moris eſt illum vereri, cuius iudicio & volũtate nunc erigitur, nunc deprimitur. Vnde fit, vt in partem Epiſcopi ad ſeruiendum Sacerdos procliuior fiat: & ſic Epiſcopus quod ſanctè & religioſè dederat, quaſi ſimulata auctoritate ad ſe trahat. a Sic itaque priuatur mercede, quam conſecuturus fuerat: tùm quia ficta charitate aufert, quod dederat, tùm quia prauorum Sacerdotũ diſcordias, & ſciſſuras amantium, lites, & diſſenſiones inter Epiſcopos ſeminãtium, verbis nimis factus credulus, quod prius fucate moliebatur lucrari, poſt detecta fraude conatur quadam vſurpatione ex toto auferre. Quorum auertentes b calliditates, & hoſtis verſuti ſuaſiones, deinceps omnibus licentiam Monachis damus ſuarum Eccleſiarum inueſtitores fieri: ita tamen vt iudicio Synodi, ſi contra Sacerdotium agere præſumpſerint multentur & felici mucrone Epiſcopi Sacerdotum piacula reſecentur.

¶ *Caput hoc eſt cum aliis, quæ ex antiquo Codice Monaſterij Populeti ſunt habita: ex cuius Codicis exemplo, & vetuſtis Gratiani aliqua ſunt emendata.*

Hac auctoritate Monachis conceditur inueſtitura ſuarum Eccleſiarum. Sed videtur contraire Vrbanus Papa II. *dicens.*

Poſt hæc verba in exemplaribus, in quibus non ſunt paleæ, ſequitur c. ſanè. In quatuor autem his interpoſitis paleis nihil de Monachis agitur, & hæc prior eſt in Concilio Moguntino primo, cap. 38. & ſententia reperitur in 2. c. 10 & in 3. c. 17.

CAP. II. PALEA.

ADmonemus c, atque præcipimus, vt decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipſe Deus dari conſtituit quia timendum eſt, vt quiſquis Deo debitum ſuum ſubtrahit, d ne forte Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua.

CAP. III. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item Nicolaus Papa II *epiſt. vnic. c. 5.*

PRæcipimus, vt decimæ & primitiæ, ſeu oblationes f viuorum & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur à Laicis: & vt in diſpoſitione Epiſcoporum ſint: quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.

CAP. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item Leo Papa.

NVllus decimas ad alium pertinentes accipiat.

CAP. V. PALEA.
Item Ambroſius *ſerm. 1. de Quadrageſima.*

NAm qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini non ſtudet reddere, quod iniuſte ab eo abſtulit, non timet adhuc Deum, & ignorat, quid ſit vera pœnitentia, veràque confeſſio. Iſte talis homo non poteſt veram g facere eleemoſynam.

¶ *Habetur in ſerm. 1. de Quadrageſima, cuius initium. Ecce nunc, qui cum aliis B. Ambroſij nomen præferentibus ſeruatur in bibliotheca Vaticana, ac Monaſterij Mediolanenſis eiuſdem B. Ambroſij.*

CAP. VI. ¶ *Abbates abſque Epiſcopi conſilio in Parochialibus Eccleſiis Presbyteros non ordinent.*

Item Vrbanus II.

SAne quia Monachorum quidam Epiſcopis ius ſuum auferre contendunt, ſtatuimus, ne in Parochialibus Eccleſiis, quas tenent, abſque Epiſcoporum conſilio, Presbyteros collocent: ſed Epiſcopi Parochiæ curam cum Abbatum conſenſu Sacerdoti committant: vt eiuſmodi Sacerdotes de populi quidem cura Epiſcopis rationem reddant: Abbati verò pro rebus temporalibus ad Monaſterium pertinentibus debitam ſubiectionem exhibeant: & ſic ſua cuique iura ſeruentur. *Idem.* ¶ In Parochialibus Eccleſiis Presbyteri per

a 1. *q. 2. Clericos. In regula Monachorum, c. de paupertate habentur quædam ſimilia.* b *1. Cor.* c *al. ſuorum ſibi.*

a *al. retrahat* b *al. aduertentes.* c. *Burch. l. 3 c. 131. c. Iuo p. 3. c. 107. Pan. l. 2 c. 57.* d *al. abſtrahit.* e *diſt. 32. præter hoc §. deinde.* f *al. quæcunque oblationes.* g *al. bonam.*

Epiſcopos

Epiſcopos inſtituantur, *a* qui eis reſpondeant de animarum cura: & his, quæ ad Epiſcopum pertinent.

CAP. VII. ¶ *Quorumque monachorum Eccleſiæ, Epiſcoporum ſubdantur regimini.*

Item ex Concilio apud Fauentiam habito.

STatuendum nobis eſt, quatenus Eccleſiæ quorumcumque monachorum in ſingulis parochiis ſitæ, Epiſcoporum, vt decet diuinitus ſubdantur regimini; eiſque debita obſequia exhibeant.

Ecce Vrbanus Papa prohibet inueſtituras parochialium Eccleſiarum per monachos fieri, quas Ioannes Papa eis conceſſit. Sed illud Ioannis Papæ intelligendum eſt de illis capellis, quæ cum omni iure ſuo ab Epiſcopis monachis conceduntur. Iſtud autem Vrbani intelligitur de illis, quas Abbates in propriis prædiis ædificant in illis, vel in caſtellis ſuis.

QVÆSTIO III.

¶ *Videtur contra ordinis rationem, vt inter ſecundam & tertiam quæſtionem quinta ſit poſita. Et in omnibus antiquis exemplaribus exceptis duobus peruetuſtis, in ſecunda quæſtione ſunt omnes hi canones, quibus conſtat quinta quæſtio: deinceps ſequitur tertia & quarta cum ſuis capitulis, vt in vulgatis codicibus tùm verba Gratiani, quæ in vulgatis codicibus tùm verba Gratiani, quæ in vulgatis habentur initio ſextæ quæſtionis, & conſuetudo faciunt quintam quæſtionem, reliqua verò ſextam. Verùm hanc, quia nunc tractatur, eſſe quintam quæſtionem ex propoſitione initio cauſæ factã perſpicuum eſt. Et potuit Gratianus ideo ordinem nunc mutare, quia argumentum quintæ quæſtionis valde coniunctum eſt iis, quæ in fine ſecundæ allata erant. Quam ob cauſam, ac præterea ob auctoritatem illorum duorum codicum, & receptum vſum citandi hos canones ſub quinta quæſtione, viſum eſt nihil eſſe mutandum.*

T*Ales, etſi ius territorij habeant tamen poteſtatem gubernandi populum, & ſpiritualia miniſtrandi non habent Quod etiam de Epiſcopo intelligendum eſt.*

CAP. I. ¶ *Epiſcopus qui in alterius diæceſi Eccleſiam ædificat eius conſecrationem ſibi vindicare non valet.*

Vnde Nicolaus Papa *ait.*

SI quis *b* Epiſcoporum alienæ ciuitatis territorio pro quacunque ſuorum opportunitate Eccleſiam ædificare diſponit, nõ præſumat dedicationem facere, quæ illius eſt in cuius territorio Eccleſia aſſurgit: Ædificatori verò Epiſcopo hæc gratia reſeruetur, vt quos deſiderat Clericos in re ſua ordinari: ipſos ordinet is, cuius territorium eſt: vel ſi ordinati iam ſunt ipſos habere acquieſcat: & omnis Eccleſiæ ipſius gubernatio ad eum, in cuius ciuitatis territorio Eccleſia ſurrexit, pertinebit.

¶ *Anſelmus citat ex Arauſico: in cuius* 10. *cap. ferè idẽ legitur*

CAP. II ¶ *Baſilicæ nouiter conditæ, ad Epiſcopum pertinent cuius conuentus eſſe conſtiterit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.* 34.

POſſeſſio *c* territorij conuentum non adimit: ideoque Baſilicæ quæ nouè conditæ fuerint, ad eum proculdubio pertinebunt Epiſcopum, cuius conuentus eſſe conſtiterit.

¶ *Canon.* 34. *Concilij quarti Toletani ſic habet.* Sicut diœceſim alienam triennalis poſſeſſio tollit: ita territorij conuentum non adimit, &c. *vt infrà ead. q.* 3. *ſicut diæceſim*

CAP. III. ¶ *Ædificatori Epiſcopo in diæceſi alterius Eccleſiam conſecrare non licet.*

Item Gregorius *lib.* 11. *epiſt.* 19. *ad Ioannem ſubdiaconum.*

LAtor *a* præſentium Ioannes frater, & Coëpiſcopus noſter 1 indicauit nobis, quod quidam Emperantius Epiſcopus auſu temerario in diœceſi ipſius oratorium conſtruxerit: idque ſine præcepti auctoritate contra morem præſumpſerit dedicare. Miſſaſque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum ſumma te celeritate *b*, ac diſtrictione conuenit emendare nec vlterius tale aliquid attentare permittas.

1 ¶ Noſter.] *Hoc loco in epiſtola ipſa interiiciuntur multa Quod de iure ordinandi, non poſſidendi intelligendum eſt. His auctoritatibus facilè perpendi poteſt, quòd ſiue Abbates, ſiuè Epiſc. in ſuis caſtellis vel villis Eccleſiã ædificauerint, non ideo Epiſcopo, in cuius diæceſi fuerint, conuentus adimitur: & ideo ſacerdotes, iuxta illud Vrbani, & Nicolai, in eis non niſi per Epiſcopos, cum conſenſu tamen & electione ædificantium, ordinari poſſunt.*

QVÆSTIO IV.

1\. Q*Vòd autem præſcriptione temporis omnia iura tollantur, probatur auctoritate* Chalcedonenſis Concilij, & Gelaſij Papæ, & Toletani Concilij: *Prima hæc eſt.*

CAP. I. ¶ *Ruſticanæ parochiæ apud Epiſcopos, qui eas poſſident triginta annis ſine violentia permaneant immobiles.*

PEr *c* ſingulas Eccleſias 1 parochias ruſticanas, ſiue 2. in poſſeſſionibus, manere immobiles apud eos qui eas retinent, Epiſcopos decernimus: & maxime, ſi ſine violentia eas iam per triginta annos tenentes gubernauerunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio *d* liceat eis, qui ſe dixerint læſos propter eas, mouere apud Synodum prouinciæ certamen.

¶ *Caput hoc eſt in priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori atque ex ea cum duabus Vaticanis eiuſdem collectionis codicibus collata emendatum.*

1 ¶ Eccleſias.] *Apud Balſamonem in codicibus manuſcriptis legitur* καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, *id eſt*, in vnaquaque prouincia, *Sed in Græco canone vulgato*, καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν.

2 ¶ Siue in poſſeſſionibus.] *Græcè eſt*, ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ τὰς ἐγχωρίας, *id eſt*, parochias, quæ in ruribus, aut quæ in vicis, & pagis ſunt.

CAP. II. ¶ *Triginta annis ab Epiſcopis poſſeſſa, immobiles permaneant diœceſes.*

Item Gelaſius *epiſt.* 2. *ad Siculos, c.* 2.

PRæſulum *e* noſtrorum auctoritas emanauit, vt facultates Eccleſiæ Epiſcopi ad regendum habeant poteſtatem: ita tamen, vt viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon & Clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc etiam eis ſtatuimus dari, quod hactenus decretum eſt, reliquum ſibi Epiſcopi vindicent, vt ſic, vt antea diximus, peregrinorum atque captiuorum largitores eſſe poſſint. *Idem ibid c.* 2. ¶ Illud *f* etiam annecti placuit, vt ſi, quod abſit, facultates Eccleſiæ necnon diœceſes ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, iure ſibi vindicent, quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanauit auctoritas.

CAP. III. ¶ *Territorij poſſeſſio conuentum non adimit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.* 34.

SIcut *g* diœceſim alienam tricennalis poſſeſſio tollit, ita territorij 1 conuentum non adimit 2.

a *al conſtituantur.* b *Anſel. l.* 5. *c.* 9. c *ſupra ead. q.* 3. *ſicut diæceſim. Burc. l.* 3. *c.* 147. *Iuo p.* 3. *c.* 213.

a *Anſ. l.* 5. *c.* 27. *Poly. l.* 1. *tit.* 13. b *celebritate.*] *Orig.* c *In Chalc.* 17. *& in ſexta Syn. c.* 25. *Poly. l.* 3 *ti.* 12. *Anſ. l.* 5. *c.* 26. *Bur. l.* 3. *c.* 148. *Iuo p.* 3, *c.* 106. *Pan. l.* 2. *c.* 64. d *al altercatio.* e *Polyc. l.* 3 *tit.* 12. *Iuo p.* 3. *c.* 147. f 13. *q.* 2. *c.* 1. *Iuo p.* 3. *c.* 144. *Burc. l.* 3. *c.* 149. *Pan. l.* 2. *c.* 65. g *ſup. ead. q.* 5? *poſſeſſio. Pol. l.* 3. *t.* 12. *Anſ. l.* 5. *c.* 27. *Bur. l.* 3. *c.* 147. *Iuo p.* 3. *c.* 212.

1\. Ter

1 Territorij.] *In vulgatis ſequebatur,* poſſeſſio: *quæ abeſt à vetuſtis, à Burchardo, & Pannormia, & codicibus Conciliorum impreſsis, & manuſcriptis.*

2 ¶ Non adimit.] *Sic in editionibus Conciliorum Colonienſibus, & codice regio, & vetuſtis Gratiani exemplaribus, & in Pannormia. Verùm in duabus editionibus Conciliorum Pariſienſibus, & apud Iuonem habetur,* non admittit, *& in duobus Vaticanis, & apud Burchardum,* non admittit.

CAP. IV. ¶ *Triennalis poſſeſsio intra vnam prouinciam ſeruari debet.*
Item ex eodem, c. 33.

QVicumque *a* Epiſcopus alterius Epiſcopi, diœceſim per triginta annos ſine aliqua interpellatione poſſederit, quamuis 1 ſecundùm ius legis, eius non videatur eſſe diœceſis, admittenda non eſt contra eum actio repoſcendi. Sed hoc intra vnam prouinciam 2: extra verò, nullo modo, ne dum diœceſis defenditur, prouinciarum termini confundantur.

1 ¶ Quamuis.] *In Concilio impreſſo cum manuſcriptis collato legitur.* Quia ſecundùm ius legis, eius videtur eſſe diœceſis, admittenda non eſt, &c. *Iuo autem in tertia parte etiā clarius poſt verſ* poſſederit, *ſic habet,* eam teneat: quia ſecundùm ius legis, eius videtur eſſe diœceſis, & admittenda non eſt, &c. *Burchardus autem,* quamuis ſecundùm ius legis eius videtur eſſe diœceſis. *In Pannormia verò quemadmodum apud Gratianum.*

2 ¶ Prouinciam.] *Auctor gloſſæ interpretatur,* id eſt diœceſim: *& in variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* parochiam, *qua voce ſæpè diœceſis ſignificatur, vt in Canone Apoſtolorum* 14. Epiſcopo non liceat alienam parochiam propria relicta peruadere: *& in Concilio Antiocheno, c. 21. vocem* παροικίας, *alij verterunt parochiam, alij diœceſim, omninoque in Toletanis hæ voces confunduntur, vt Toletano 3. c. 20. & Toletano 4. c. 32. & 35. Bracharenſi 2. c. 2. Et in huius capitis initio vox* diœceſis, *partem quamdam, id eſt, parochiam, ſignificat. Verùm in codice Conciliorum Lucenſi regio, & vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Pannormia, & apud Iuonem, par. 5. in margine eſt,* prouinciam.

2. pars. *Ecce his auctoritatibus probatur, quòd poſſeſsionis, & gubernationis iura præſcriptione tolluntur.*

Sed idem Gelaſius *contrà teſtatur, ſcribens Maximo & Euſebio Epiſcopis.*

CAP. V. ¶ *Status parochiarum nec præſumptione, nec temporis præſcriptione mutari poteſt.*

LIcet *b* in regulis contineatur antiquis parochias vnicuique Eccleſiæ priſtina diſpoſitione deputatas nulla poſſe ratione conuelli, ne per conſuetudinem peſſimam, exempli mali temeritate creſcente; vniuerſalis confuſio naſceretur: tamen etiam decretis noſtris ante non multum temporis deſtinatis, omnia iuſſimus, quæ taliter fuerant inuaſa, reſtitui. Sed quia temeritas peruadentium legem ſibi poſſe putat generari, ſi ſceleri ſuo pertinaciam retentionis adiungat, ea, quæ inter fratrem & Coepiſcopum noſtrum Conſtantinum Anuſcanæ 1 Eccleſiæ ſacerdotem, & inter nuntios *c* directos ab Anconitano pontifice decreuimus per vos impleri cupimus, tunc formam in cæteris cognitionibus, quæ ſit ſequenda, perſcripſimus. Nulla *d* igitur præſumptione ſtatum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate durauit, patimur immutari: quia nec negligentia pontificis, nec temporalis obiectio (quia per incuriam fortè generatur) neque ignauia faciente conſenſus adhibitus, nec ſubrepente *e* ſupplicatione præceptio diuellere poteſt ſemel diœceſim conſtitutam ex qua ſemper ad regenerationem, atq; conſignationem plebs deuota conuenit. Territorium a etiam non facere diœceſim, olim noſcitur ordinatum.

1 ¶ Anuſcanæ.] *In vetuſtis codicibus varie legitur, id eſt,* Canuſcanæ, Camuſcanæ, Tamuſcanæ.

1 ¶ Territorium.] *Hæc referuntur etiam ab Anſelmo licet non ab Iuone.*

Hoc multipliciter diſtinguitur. Sunt quædam diœceſes quæ certis limitibus diſtinctæ ſunt: hæ nullo modo præſcribi poſſunt. Aliæ verò quæ non ſunt certis limitibus diſtinctæ, & de quibus certa definitio non olim præceſſit, præſcriptione tolluntur.

CAP. VI. ¶ *Limitis poſſeſsio præſcribi non poteſt.*
Vnde Innocentius Papa.

INter *a* memoratos fratres noſtros Fulgentium Aſtigitanum, & Honorium Cordubenſem Epiſcopos diſcuſſio agitata eſt propter Parochiam baſilicæ cuiuſdam, quam horum alter Cellanenſem 1 alter Rhegienſem aſſeruit. Et quia inter vtraſque partes hactenus limitis actio ventilata *b* eſt, cuius quamuis vetuſta retentio, nullum iuris preiudicium affert: *c* ideo ne in dubium vltra inter eos noſtra deuocaretur ſententia, prolatis canonibus Synodalia decreta perlecta ſunt. Quorum auctoritas præmonet ita oportere inhiberi cupiditatem, vt ne quis terminos alienos, vſurpet, ob hoc placuit inter alternas partes inſpectores *d* viros mittendos, ita 2 vt diœceſis poſſidentis (ſi tamen baſilicam veris ſignis limes præfixus monſtrauerit) Eccleſiæ, cuius eſt ius *e* retentionis ſit æternum dominium. Quod ſi limes legitimus eandem baſilicam non includit, *f* & tam longi temporis probatur obiecta Præſcriptio appellatio præſentis *g* Epiſcopi non valebit: quia illi tricennalis obiectio ſilentium imponit. Hoc enim & ſæcularium principum edicta præcipiũt, & præſulum Romanorum decreuit auctoritas. Sin vero intra metas tricennalis temporis extra alienos terminos baſilicæ iniuſta retentio reperitur, repetentis Epiſcopi iuri ſine mora reſtituetur.

¶ *Caput hoc extat in Concilio Hiſpalenſi 2. c. 2. & ex eo Burchardus citat.*

1 ¶ Cellanenſem.] *In Concilio impreſſo, ac manuſcripto agitur Celticenſem: & Plinius lib. 3. c. 1. inter oppida conuentus Hiſpalenſis numerat Celticam.*

2 ¶ Ita vt diœceſis.] *In Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ita vt, ſi in diœceſi poſſidentis ſitam baſilicam veteribus ſignis limes præuiſus, (al. peruiſus) monſtrauerit Eccleſiæ, &c. *itemque in codice Lucenſi regio, niſi quod loco dictionis,* præuiſus, *habetur,* præfixus.

CAP. VII. ¶ *Spatia, quæ definita fuerint, tempore præſcribi non poſſunt.*
Idem Gelaſius Papa, *Iuſto Epiſcopo.*

DIlectio *h* tua ſtudeat quæſita omnium fideliter rerum veritate, vt ſi de ſpatiis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa proceſſerit, intemerata ſeruetur: alioqui ſi nihil vnquam conſtiterit terminatum, tunc de præſcriptione temporum, ſi qua pars confidit præbeat ſacramentum: vt tamen de iis, quæ hactenus poſſediſſe probatur, *i* iuſiurandum ſinatur offerre.

3. pars. *Poteſt etiam aliter diſtingui. Quæ quiſque ſua auctoritate vſurpat, quia nullo titulo poſſidere incipit. præſcribere non poteſt, & in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gelaſij.* [*Temporalis obiectio, quæ per incuriam forte generatur, non poteſt diuellere diœceſim ſemel conſtitutam.*] *Intelligendum eſt, ſi nullo titulo, ſed ſola vſurpatione eam poſſidere cœperit, tunc temporalis obiectio actori ſilentium imponit.*

a *Polyc. l. 3. tit. 12. Anſ. l. 5. c. 28. Burch. l. 1. c. 67. Iuo p. 3. c. 131. & p. 5. c. 175 Pann. l. 2. c. 67.* b *Iuo p. 3. c. 97.* c *al. & directos.* d *Anſ. l. 5. c. 15.* e *al. ſubripiente.*

a *In Conc. Hiſpalenſi 2. c. 2. Poly. l. 6. tit. 10. Bur. l. 1 c. 69. Iuo p. 3. c. 99.* b *al. vendicata.* c *al. afferret ideoq.* d *al. inſpectionis.* e *al. iuſta retentio.* f *al. concluſit.* g *al. epetentis.* h *Iuo p. 1. c. 135. & p. 6. c. 105. Pannor. l. 2. c. 69.* i *al. perhibetur.*

CAP

Cap. VIII. ¶ *Debent priuilegia xxx. annis poſſeſſa immobiliter obſeruari.*

Vnde Gelaſius Papa *a* *ait.*

PLacuit *b* huic ſanctæ magnæque Synodo, vt res, & priuilegia, quę Dei Eccleſiis ex longa conſuetudine pertinent, & ſiue à diuæ recordationis Imperatoribus, ſiue ab aliis Dei cultoribus in ſcriptis donata, & ab eis per annos xxx. poſſeſſa ſunt nequaquam à poteſtate præſulum eorum quæcunque perſona ſæcularis per poteſtatem ſubtrahat, aut per argumenta quælibet auferat: ſed ſint omnia in poteſtate, ac iuſſu *c* præſulis Eccleſiæ, quæcumque intra xxx. annorum ſpatium ab Eccleſiis poſſeſſa fuiſſe noſcuntur. Quiſquis ergo ſæcularium 1 contra præſentem definitionem egerit, tanquam ſacrilegus iudicetur, & donec ſe correxerit, & Eccleſiæ propria priuilegia, ſeu res reſtituerit, anathema ſit.

¶ *Quod hic tribuitur Gelaſio, habetur in Synodo octaua habita ab Hadriano II. c. 18. & ea citatur apud Anſelmum, & Polycarpum. Sed manuſcripti codices Gratiani concordant cum vulgatis.*

1 ¶ Sæcularium.] *In vulgatis legebatur,* Quiſquis ergo Clericorum & ſæcularium. *Sed abſunt illæ duæ voces,* Clericorum vel, *ab aliquot vetuſtis, & ab ipſo Concilio manuſcripto. In Concilio impreſſo legitur.* Qui contra fecerit, vt ſacrilegus iudicetur, & donec talia priuilegia, &c.

Cap. IX. ¶ *Repeti non poſſunt, quæ xxx. annis quietè poſſidentur.*

Idem *Epiſcopus Dardaniæ inter cætera inquit.*

POſt *d* quingentos annos conſtituta Chriſti quoſdam audio velle ſubuertere, cùm xxx. annorum lex hominum non poſſit abrumpi.

¶ *Caput hoc non legitur in epiſtola Gelaſij, quæ extat ad Epiſcopos per Dardaniam. Nicolaus I. in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cuius initium eſt.* Quamuis ſingularum, *nuper vt dictum eſt, impreſſa in appendice Bibliothecæ citat ex epiſtola Gelaſij ad orientales. Deuſdedit Cardinalis, & Anſelmus abſolutè Gelaſium citant.*

4. pars. *Item ſi de rebus Eccleſiæ controuerſia mota eſt, & definitio ſubſecuta, etſi iniuſta ſit, tamen quia non ſua, ſed definientis auctoritate poſſidere cæpit, tricennalis præſcriptio petitori ſilentium imponit: ita tamen, vt ſupputatio præſcriptionis non à tempore definitionis, ſed à deceſſu definientis exordium ſumat.*

Cap. X. ¶ *Vita irritè diſponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.*

Vnde in Toletano Concilio IX. *c. 8. ſtatutum eſt.*

SI Sacerdotes *e*, vel miniſtri, dum gubernacula Eccleſiarum adminiſtrare videntur, contra Patrum ſanctiſſimas ſanctiones de rebus Eccleſiæ definiſſe aliqua dignoſcuntur, non ex die, quo talia ſcribendo decreuerunt, ſed ex quo talia moriendo definita reliquerunt, ſupputationis ordo ſubſtabit. Numquam enim 1 poterit ad tricennium *f* temporis pertinere vita irritè hoc iudicantis: quia ſtatus contractuum initia non ſumpſit ab origine æquitatis.

1 ¶ Nunquam enim.] *Sic in vetuſtis etiam codicibus Gratiani, & in codice Conciliorum Lucenſi regio. In duobus Vaticanis eſt quidē dictio* tricennium, *ſed in cæteris verbis aliqua varietas. In cōciliis verò impreſſis legitur,* Nunquā enim ad triennium tēporis pertinebit poteſtas irritum (al. irritè.) hoc iudicātis, *& ab aliquibus editionibus abeſt vox;* poteſtas.

5. pars. *Item ea, quæ beneficiis poſſidentur, ſiue quæ metu hoſtilitatis interueniente diutius poſſeſſa fuerint, præſcribi non poſſunt.*

a *In ſynod. 8. ſub Hadriano II. c. 18.* b *Polyc. l. 3. tit. 12. Anſel. lib. 4. c. 20. abeſt ab Orig.* c *al. vſu.* d *Anſ. l. 4. c. 27. Deuſdedit p. 1.* e *al. Sacerdos vel miniſter.*] *Orig. & ſic conſequenter.* f *al. triennium.*] *Orig.*

Cap. XI. ¶ *Quæ in beneficiis poſſidentur, præſcribi non poſſunt.*

Vnde in Agathenſi *a* Concilio, *c. 59. definitum eſt.*

CLerici *b* quilibet quantacunque diuturnitate temporis de Eccleſiæ remuneratione aliqua poſſederint, in ius proprium præſcriptione temporis non reuocentur *c*; dummodo pateat Eccleſiæ rem fuiſſe: ne videantur 1 etiam Epiſcopi tempore adminiſtrationis prolixæ, aut precarias, cum ordinati ſint, facere non debuiſſe, aut diu retentas facultates in ius ſuæ proprietatis poſſe tranſcribere.

1 ¶ Ne videantur.] *In Concilio impreſſo, & apud Iuonem legitur,* ne videantur Epiſcopi adminiſtrationes prolixas aut precatorias, cum ordinati ſunt facere debuiſſe *d*. *In Epaunenſi autem locus manifeſtè corruptus eſt.*

Cap. XII. ¶ *Quæ humanitatis intuitu aliquibus præſtantur, præſcribi non poſſunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *cap. 25.*

SI *e* Epiſcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas Clericis, aut Monachis, vel quibuſlibet 1 præſtiterit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiamſi longa tranſiſſe annorum ſpatia comprobentur, nullum Eccleſia præiudicium patiatur: nec ſæcularis legis præſcriptio, quæ Eccleſiæ aliquid impediat, opponatur

1 ¶ Vel quibuſlibet.] *Hæ voces ſunt etiam apud Anſelmum, ſed abſunt à Concilio impreſſo, & manuſcripto.*

Cap. XIII. ¶ *Temporalis præſcriptio non obiicitur, vbi hoſtilitatis metus interuenerit.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cui interfuit Iſidorus cap. 1.*

6. pars. PRima actione Theodulphi Malacitanæ Eccleſiæ antiſtitis ad nos oblata precatio eſt, aſſerentis antiquam eiuſdem vrbis parochiam militaris quondam *f* hoſtilitatis diſcrimine fuiſſe deciſam, & ex parte aliqua ab Eccleſiis Aſtigitanæ, Eliberitanæ, atque Ægabrenſis vrbium eſſe retentam. Pro qua re placuit, vt omnis parochia, quam antiqua ditione ante militarem hoſtilitatem retinuiſſe Eccleſiam ſuam quiſque comprobaret, eius priuilegio reſtitueretur. Sicut enim per legem mundialem iis, quos barbarica feritas *g* captiua neceſſitate tranſuexit, poſtliminio reuertentibus redditur antiqua poſſeſſio, non aliter & Eccleſia receptura eſt parochiam, quam ante tenuit cum rebus ſuis; ſiue ab aliis Eccleſiis poſſideatur, ſiue in cuiuſlibet poſſeſſionem transfuſa ſit. Non enim erit obiicienda præſcriptio temporis, vbi neceſſitas intereſt hoſtilitatis

Cap. XIV. ¶ *Temporis non currit præſcriptio, vbi furor hoſtilitatis incumbit.*

Item Ioannes Papa VIII. *Paulo Epiſcopo fungenti legatione in Germania, & Pannonia.*

POrrò *h*, ſi de annorum numero forte quis cauſatur, ſciat quia inter Chriſtianos & eos, qui vnius fidei ſunt, numerus certus affixus eſt. Cæterùm, vbi paganorum, & incredulorum furor in cauſa eſt, quantalibet prætereant tempora, iuri non præiudicant Eccleſiarum: quæ corporalia neſcientes arma, ſolum Dominum, & propugnatorem ſuum, quando ei placuerit miſereri, patienter expectant. Verùm ſi annorū prolixitas in talibus impediat, Deus ipſe reprehendendus eſt: qui poſt quadringentos, & triginta annos filios Iſrael *i* de duriſſima ſeruitute Pharaonis, & fornace ferrea liberauit, ſed ipſe per ſe noſter redemptor fuit, qui humanum genus poſt tot annorum millia de inferni clauſtris eripuit.

a *Et in Epaunenſi. c. 18.* b *In op. 3. c. 166.* c *al. vocentur.* d *al. non debuiſſe.* e *Anſ. l. 5. c. 87.* f *al. quodam.* g *al. ſeueritas,* h *Poly. l. 1. tit. 11. Deuſdedit p. 1. Anſ. l. 2. c. 23.* i *Deut. 4.*

7. pars. *Tolluntur etiam præſcriptione illæ diœceſes, quas propriis Epiſcopis negligentibus, alij ab hæreſi ad fidei integritatem reuocauerunt.*

CAP. XV. ¶ *Si qui Epiſcopi diœceſes ſuas lucrari Deo negligunt, poſt triennium eis conſtabunt Epiſcopis, quorum ſtudio fidei ſunt reconciliata.*

Vnde in Africano *a* Concilio, *cap* 88. *legitur.*

PLacuit *b*, vt quicunque Epiſcopi negligunt loca ad ſuam cathedram pertinentia in Catholicam vnitatem lucrari, conueniantur à diligentibus vicinis Epiſcopis, vt id agere non morentur. Quod ſi intra ſex menſes à die conuentionis non effecerint qui potuerit ea lucrari, ad ipſum pertineant; ita ſanè 1, vt ſi ille, ad quem pertinuiſſe videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, vt impunè ibi ſint, & ſuam diligentiam fuiſſe præuentam, vt eo modo eius cura ſollicitior *c* vitaretur *d*, cùm hoc iudices Epiſcopi cognouerint, ſuæ cathedræ loca reſtituantur *e*.

1 ¶ Ita ſanè.] *Græcus Canon in emendatis codicibus hoc loco ſic habet.*

Οὕτως μὲν τοι, ἵνα ἐὰν ἐκεῖνος πρὸς ὃν δείκνυνται ἀνήκειν οἱ τόποι, ἐπίτηδες διάτινα οἰκονομίαν ἔδοξεν ἀμελεῖν, τοῦτο δὲ αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς παραδέξασθαι, καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἑτέρου προελήφθη ἢ τινι εἰ καταχρήσατο, τοὺς αὐτοῖς αἱρετικοὺς πλέον ἐνάγοιεν, τοῦτο μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων διαγινωσκομένου. *Id eſt*, Ita ſanè, vt ſi ille, ad quem hi pertinere oſtenduntur, de induſtria ad rem commodiùs tractandam negligenter agere viſus fuerit, id probantibus hæreticis, vt ſine tumultu reciperentur, atque interea ſuam diligentiam alius occuparit, qua quidem ſi vſus eſſet, ipſis hæreticis maius damnum attuliſſet, cum hoc iudicantes Epiſcopi cognouerint, &c.

Poteſt etiam aliter intelligi præſcriptio illa longi temporis, qua Gelaſius negat ſtatum parochiarum poſſe mutari. Longũ enim tempus ſicut ex legibus habetur decennium, vel vicennium intelligitur. Huius ergo longi tẽporis præſcriptio auctoritate Gelaſij, & ſæculariũ legum Eccleſiis obiici non poteſt.

8. pars. *Præſcriptionum aliæ ſunt introductæ odio petentis, & fauore poßidentis: aliæ tantum odio petentis. Qui enim bona fide, & iuſto titulo rem præſentis per decennium, abſentis verò per vicenniũ tenuerit, perpetua exceptione tutus erit, non ſolùm aduerſus alios, ſed etiam aduerſus creditores, quibus res ipſa obligata fuerat, etiam aduerſus verum dominum. Si verò aliquo caſu à poſſeßione ceciderit, etiam aduerſus verum dominum utiliter rem vindicare poterit. Si autem nullo titulo, bona tamen fide per tricennium rem alicuius poſſederit, ſimili gaudebit præſidio. Bona verò fides non ad tractum medij temporis, ſed ad initium poſſeßionis refertur. Sufficit enim in initio cuiq; bona fide poßidere cœpiſſe, etiam ſi medio tempore ſcientiam f rei alienæ habuerit. Hæ præſcriptiones introductæ ſunt fauore poßidentis, & odio petentis: quia lex fauet his, qui bona fide & iuſto titulo, vel bona fide tantum poßident: odit autem, & punit circa rem ſuam negligentes. ¶ Quòd ſi mala fide rem alienam quis poßidere cœperit, poſt xxx. annos aduerſus omnem petentem exceptione tutus erit. Si verò aliquo caſu à poſſeßione ceciderit, actionem non habebit: quia hæc præſcriptiõ non fauore malæ fidei poſſeſſoris, ſed odio tantum rem ſuam perſequi negligentis introducta eſt. Si autem res ad creditorem ſuum, vel ad dominum peruenerit, detentionis commodum habebit: ſi verò ad alium, creditor, vel 1 alius dominus aduerſus eum experiri poterit: nec ſibi proderit exceptio medij 2 temporis poſſeſſori: quia non ab eo habuit cauſam poßidendi. Quòd ſi violenter poſſeßio ad eos peruenerit, malæ fidei poſſeſſor indiſtinctè poſſeßionis commodum recipiet. ¶ Hæc de præſcriptionibus decennij, vel vicennij, vel tricennij intelligenda ſunt, ſi ſine interruptione poſſeſſa probentur. Quòd ſi per naturalem detentionem poſſeßio interrupta fuerit, à die recuperatæ poſſeßionis noui triginta anni in omnibus præſcriptionibus 3 numerabuntur. Si per litis conteſtationem, ab vltimo die litigij, quadraginta anni computabuntur. Quòd ſi ab eo, qui in cauſa præſcribendi erat, poſſeßionem aliquis nanciſcatur, tempus præcedens cum ſuæ poſſeßionis tempore continuare poterit.* [*Is* a *autem, cuius res præſcribitur, ſi litem conteſtari non poterit, vel propter aduerſarij abſentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cùm neminem tutorem, vel curatorem habeat, vel quia in magna poteſtate conſtitutus eſt, intra conſtituta tempora præſidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat, & ſic temporis interruptionem faciat. Si autem præſidem adire non poterit ſaltem ad Epiſcopum locorum, vel defenſorem ciuitatis eat, & ſuam manifeſtare voluntatem in ſcriptis deproperet. Quòd ſi præſes, vel Epiſcopus, vel defenſor abfuerit, liceat ei publicè proponere, vbi domicilium habet poſſeſſor, ſeu cum tabulariorum ſubſcriptione: vel ſi ciuitas tabularios non habeat, cum trium teſtium ſubſcriptione, & hoc ſufficiat ad omnem temporalem interruptionem ſiue triennij, ſiue longi temporis, ſiue triginta, vel quadraginta annorum ſit. ¶ Hæc de præſcriptionibus inter priuatos. Cæterùm aduerſus loca religioſa, non niſi quadraginta annorum præſcriptio currit. Vnde in authenticis.* ¶ [*Quas* b *actiones tricennalis præſcriptio excludit, ſi loco religioſo competant, quadraginta annis excluduntur.*] *Et in nouellis.* [*Neq; decennij, vel vicennij, &c.*] *In Canonibus verò Eccleſia aduerſus Eccleſiam triginta annis, Monaſterium aduerſus Eccleſiam non niſi quadraginta annis præſcribere permittitur. Quòd ſi priuatus primitias, & decimas ſiue cum titulo, ſiue ſine titulo poſſederit, nulla temporis præſcriptione tutus eſſe poterit. Quæ* c *enim ab initio de iure ſortiri effectum non poſſunt, tractu temporis non conualeſcunt. Vnde ſi liber homo longo tempore pro ſeruo detineatur, etiam ſi quadraginta annorum curricula exceſſerint, ſola temporis longinquitate libertatis iura minimè mutilabuntur. Ad hæc Eccleſia 4 reipublicæ: primitiæ, & decimationes ciuilium functionum inſtar obtinent. ¶ Porrò publicæ fũctiones præſcribi non poſſunt.*

1 ¶ Vel alius dominus.] *In duobus vetuſtis exemplaribus non eſt dictio*, alius, *in vno autem legitur*, vel alius ſcilicet dominus.

2 ¶ Medij temporis poſſeſſoris.] *A vetuſtis codicibus partim abeſt dictio*, temporis; *partim dictio*, poſſeſſoris.

3 ¶ In omnibus præſcriptionibus.] *Hæ voces in aliquot manuſcriptis non ſunt.*

4 ¶ Eccleſia reipub.] *Emendatum eſt ex manuſcriptis. Nam antea legebatur*, Eccleſia, reſpublica *Omittit autem interdum, & mutat nonnulla verba Gratianus earum legum, quas refert.*

CAP. XVI

Vnde in 7 lib. d Codicis, *tit. de triginta, vel quadraginta annorum præſcriptione, Imp. Anaſtaſius.*

IVbemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum ſine quadam legitima interpellatione poſſederint, de poſſeſſione quidem rei, ſeu dominio nequaquam remoueri: ſanctiones autem, ſeu ciuilem Canonem, vel aliam quampiam publicam, collationem impoſitam eis dependere compelli, nec huic parti cuiuſcunque temporis præſcriptionem oppoſitam admitti.

¶ *In pleriſque vetuſtis exemplaribus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori.*

¶ *Sic etiã prædia, ſiue ſint priuati ſiue Eccleſiæ, poſſunt præſcribi. Prouentus primitiarũ, & decimationum præſcriptione tolli non poſſunt: etiãſi à Rom. Pontif. quilibet laicus ſuper his*

a *Et in Mileuit. c. 24. & in Carthag. Græco*, ρκβ.
b *Burch. l. 1. c. 68. Iuo p. 8. c. 176.* c *al. ſolertior.* d *al. vacaretur.* e *al. reſtituant.* f *al. conſcientiam.*

a *l. vlt. Cod. de Epiſcopali audien. l. vt perfectius. Cod. de annor. except.* b *Cod. de ſacroſancta Eccleſia, Auth. quas actiones. Nouella* 131. *§. pro temporalibus. & eadem apud Iulianum, c. 6. inf cad. q. 4. c. fin.* c *Digeſt. de reg. iur. l. quod initio.* d *tit. 39. lib. 6.*

reſcriptum

reſcriptum impetrauerit. ¶ *Reſcripta* a *enim quæ cõtra ius ſcriptum impetrata fuerint, niſi talia ſint, quæ illis, quibus data fuerint, proſint, & nulli obſint, nullius momenti eſſe cenſentur.* ¶ *Item. Decimæ* b *Deo mandante Sacerdotibus, & Leuitis ſeparatæ ſunt, vt de ſorte Domini viuerent, qui in eius ſorte connumerantur. Non ergo cuiuſquam priuilegio Laicis concedi poſſunt: ne diuinis mandatis auctoritas humana præiudicium inferat. Vnde Impp. Valentinianus, & Theodoſius* c.

¶ *Vniuerſas terras, quæ à colonis, ſeu emphyteuticariis dominici iuris, reipublicæ vel iuris ſacrorũ templorum in qualibet prouincia venditæ, vel vllo alio pacto alienata ſunt, ab his, qui perperam, atque contra leges eas detinent, nulla longi temporis præſcriptione officiente, iubemus reſtitui, ita vt nec pretium quidem iniquis comparatoribus repoſcere liceat.*

9. pars. *De præſcriptionibus verò longi temporis in authenticis inuenitur collatione octaua, conſtitutione ſexta.* ¶ *Quas* d *actiones aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis, præſcriptio excludit ſi loco religioſo competunt, quadraginta annis clauduntur, vſucapione, & quadriennij præſcriptione ſuum locum habentibus* 1.

1 ¶ Habentibus.] *In pleriſque vetuſtis exemplaribus ſequitur*, ſed ſola præſcriptione xxx. annorum, &c. *In vna autem hæc ſequuntur.* Huius ergo longi temporis præſcriptio auctoritate Gelaſij, & ſæcularium legum Eccleſiis obiici non poteſt: ſed ſola præſcriptio xxx. annorum &c. *Cod. autem de ſacroſan. Eccl. fin. locus auth. ita habet.* Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennalis præſcriptio excludit, hæ ſi loco religioſo competant, quadraginta annis excluduntur, vſucapione trienníj, vel quadriennij præſcriptione in ſuo robore durantibus ſola Romana Eccleſia gaudente centum annorum ſpatio, vel priuilegio.

11. pars. *Sed ſola præſcriptio xxx. annorum, & deinceps: à qua tamen præſcriptione priuilegia Romanæ Eccleſiæ ſunt excluſa: quæ non niſi centum annorum ſpatio præſcribi poſſunt.*

CAP. XVII. ¶ *Priuilegia Romanæ Eccleſiæ non niſi centum annorum præſcriptione tolluntur.*

Vnde Ioannes octauus *ſcribit Ludouico Regi.*

NEmo e de annorum numero reſultandi ſumat fomentum: quia ſanctæ Romanæ (cui Deo auctore ſeruimus) Eccleſiæ priuilegia, quæ in firma Petri ſtabilitatis petra ſuſcepit, nullis temporibus anguſtantur, nullis regnorum portionibus præiudicantur. Sed venerandæ Romanæ leges diuinitùs per ora piorum principum promulgatæ, rerum eius præſcriptionem non niſi per centum annos admittunt.

QVÆSTIO V.

O*Stenſum eſt, quando Eccleſia aduerſus Eccleſiam præſcribere poſſit. Nunc videndum eſt ſi Monaſterium aduerſus Eccleſiam præſcribere valeat. Quod* Vrbanus Papa II. *prohibuit, dicens.*

CAP. I. ¶ *Tricennio temporis aliquid præſcribere Abbates, vel Monachi non valent.*

POſſeſſiones Eccleſiarum, & Epiſcoporum tricennales f, Abbates, vel monachos habere omnimodis prohibemus.

Sed ſi eis tollitur tricennalis poſſeſſio, à B. Gregorio conceditur eis quadragenalis præſcriptio.

a 25. q. 2. *reſcripta. ex l. reſcripta Cod. de precibus Imp. offerendis Sup. ead. q. 2. decimas.* b *Num. 18.* c *Cod. l. 7. tit. 38. l. 2. Anſel. l. 4. c 38.* d *Cod. de ſacroſancta Eccleſia, l. fin Nouella 131. vt ſuprà.* e *Anſ. l. 4 c. 45.* f 13. q. 2. c. 1.

CAP. II. ¶ *Quadraginta annorum præſcriptio religioſis domibus conceditur.*

Ait *enim Petro Subdiacono, lib. 1. epiſt. 9.*

VOlumus *a* accedentem te ad Panormitanam ciuitatem, quæſtionem ipſam tali ratione diſcutere (dominio rei apud poſſeſſorem, ſicut hactenus poſſeſſum *b* eſt, videlicet permanente) vt ſi monaſterium præfatum ſancti Theodori fines, de quibus cauſatio mota eſt, inconcuſſos c quadraginta annis poſſediſſe repereris, nullam deinceps (etiamſi quid ſanctæ Romanæ Eccleſiæ competere potuit) patiaris ſuſtinere calumniam: ſed quietem eorum inconcuſſam omnibus modis procurare. Sin verò actores *d* Eccleſiæ non eos poſſediſſe quadraginta annis inconcuſſo iure monſtrauerint, ſed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuiſſe quæſtionem eorumdem finium, electis arbitris tranquillè, & legaliter ſopiatur.

CAP. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Nouellis Iuſtiniani, *Nouel. 131.*

NEque e decennij, neque vicennij, vel xxx. annorum præſcriptio, ſed ſola xl. annorum curricula religioſis domibus opponatur, non ſolùm in cæteris rebus, ſed etiam in legatis, & hæreditatibus.

Hic neque Nouellæ, neque Iuliani antecessoris, neque capitularis propria omnino verba referuntur.

Sicut ergo religioſis domibus ex lege non niſi quadragenaria eſt obiicienda præſcriptio, ita & auctoritate Gregorij aduerſus alias Eccleſias præſcribere poſſunt eodem ſpatio temporis.

QVÆSTIO VI.

1. pars. Q*Vòd autem ea, quæ Eccleſiæ debentur, rectores* f *eiuſdem ſua auctoritate iudiciis præmiſsis repetere non valeant,* B. Gregorius *teſtatur, lib. 4. c. 88. dicens.*

Capitulum hoc ſumptum eſt ex Concilio à B. Gregorio habito, quod in regeſto ipſius bis habetur, ſemel l. 4. poſt epiſt. 34, iterùm poſt librum 12. eiuſdem regeſti.

CAP. I. ¶ *Iudicio, non manibus, res Eccleſiæ defendantur.*

COnſuetudo *g* noua in Eccleſia hac, & valde reprehenſibilis erupit, vt cùm rectores eius patrimonij vrbana, vel ruſtica prædia iuris illius competere poſſe ſuſpicantur, fiſcali more titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus exiſtimant, non iudicio, ſed manibus defendant: & cùm per prædicatores ſuos veritas dicat: *Nihil* h *per contentionem*;] etiam ipſum litigioſæ contentionis malum tranſcenditur *i*: & res quælibet, cum æſtimatur Eccleſiæ poſſe competere, per vim tenetur. Proinde præſenti decreto conſtituto vt ſi quis Eccleſiaſticorum vnquam titulos ponere ſiue in ruſtico, ſiue vrbano prædio ſua ſponte præſumpſerit, anathema ſit. Et reſponderunt omnes, Anathema ſit. ¶ Is autem, qui Eccleſiæ præeſt, ſi hoc vel ipſe fieri præceperit, vel ſine ſua præceptione factum digna punire animaduerſione neglexerit, anathema ſit. Et reſponderunt omnes, anathema ſit.

2. pars. *Quod autem quiſquis ſua auctoritate, quod ſibi deberi putat, vſurpat, nec per iudicem repoſcit, cadat à cauſa,* ex auctoritate Mileuitani *k* Concilij *habetur, in quo ita ſtatutum legitur,* c. 21

a *Anſ. l. 5. c. 75.* b *al. poſſeſſ. Iuo p. 3. c. 146.* c *inconcuſſis*] *Orig.* d *al. auctores ſanctæ Eccleſiæ* e *Apud Iulianum ead. Nouel. c. 6. & 5. c. 236.* f *al. actores.*] *al. auctores.* g *Poly. l 4. tit. 8.* h *Philip. 2.* i *al. tranſcendente.* k *Et in Afric. c. 87.*

CAP. II. ¶ *Cauſæ detrimentum patiatur Epiſcopus, qui Eccleſias ſuas ab alio detentas, propria auctoritate quærit adire.*

PLacuit *a*, vt quicumque Epiſcopi quaſcumque Eccleſias vel plebes, quas ad ſuam cathedram exiſtimant *b* pertinere, non ita repetierint, vt cauſas ſuas Epiſcopis iudicantibus agant, ſed alio retinente irruerint, ſiue volentibus, ſiue nolentibus plebibus cauſæ ſuæ detrimentum patiantur. Et quicumque hoc iam fecerint, ſi nondum eſt inter Epiſcopos finita contentio, ſed adhuc inde contendunt, ille inde diſcedat, quem conſtiterit prætermiſſis iudicibus c Eccleſiaſticis fuiſſe. Nec *d* ſibi quiſque blandiatur, ſi à Primate, vt retineat literas impetrarit: ſed ſiue habeat literas ſiue non habeat, conueniat eum qui tenet, & eius litteras accipiat: vt eũ appareat pacificè tenuiſſe Eccleſiam ad ſe pertinentem. Si autem ille aliquam quæſtionem retulerit, per Epiſcopos iudices cauſa finiatur, ſiue quos eis Primas e dederit, ſiue quos ipſi vicinos 1 ex conſultu Primatis 2 elegerit.

1 ¶ Vicinos.] *Anteà legebatur*, vicini. *Emendatum eſt ex editionibus Conciliorum Colonienſibus, vno Codice Vaticano, Sorienſi regio, Burchardo, & Iuone. In exemplari etiam antiquo Concilij Carthagineñſis Græci 121. legitur* γειτνιῶντας *vbi in impreſſo eſt*, γειτνιῶντες.

2 ¶ Ex conſultu Primatis.] *Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum vetuſtioribus codice Sorienſi regio, & duobus Vaticanis. Sed in recẽtiore Colonienſi quatuor tomorum editione, & apud Burchardum & Iuonem eſt*, vicinos ex conſenſu delegerint: *itemque in Concilio Africano in omnibus editionibus.*

3. pars. *E contrà* Gregorius *Ioanni defenſori eunti in Hiſpaniam ſcribit lib. 11. epiſt. 50. dicens.*

CAP. III. ¶ *Delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ conuerti non poteſt.*

SI *f* Epiſcopum talem culpam admiſiſſe conſtiterit (quod abſit) vt conſtet eum non irrationabiliter fuiſſe depoſitum, eadem eius depoſitio confirmetur, & Eccleſiæ res ſuæ omnes reſtituantur, quæ ablatæ claruerint, quia delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non eſt conuertẽdum. Si enim vt dicunt, Comitiolus defunctus eſt ab hærede eius, quæ iniuſtè ab illo ablata ſunt, ſine excuſatione reddantur.

CAP. IV. ¶ *In perſonam delinquentis, non in facultates eius vltio procedat.*

Idem *Petro Subdiacono lib. 1 epiſt. 42.*

COgnouimus *g*, quòd ſi quis ex familia culpam fecerit Eccleſiæ 1, non ipſum *h* ſed in eius ſubſtantiam *i* vindicatur. De qua re præcipimus, vt quiſquis culpam fecerit, in ipſum *k* quidem, vt dignum eſt, vindicetur, à communione 2 autem eius omninò abſtineatur.

1 ¶ Eccleſiæ.] *Hæc vox abeſt à pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus & duobus epiſtolarum B. Gregorij (quamuis ſit in impreſſis) & Ioanne Diacono, & Iuone.*

2 ¶ A communione.] *Sic etiam legitur in Frobeniana editione operum B. Gregorij: ſed in cæteris editionibus, & apud Diaconum & Iuonem*, à commodo, *quæ vox in epiſtola ſæpè repetitur ad ſignificandas facultates ipſas Quare hæc ſtatim ſubduntur*, niſi fortè parum aliquid, quod in vſu executoris, qui ad eum tranſmiſſus fuerit proficere poſſit.

CAP. V. ¶ *Res eorum, qui ex Clero labuntur, ſimul cum ipſis Monaſterio tradantur.*

Idem *in eadem epiſtola.*

DE *a* lapſis Sacerdotibus, vel Leuitis, vel quolibet ex Clero obſeruare te volumus, vt in rebus eorum nulla contaminatione miſcearis: ſed pauperrima regularia Monaſteria require, quæ ſecundùm Deum viuere ſciuntur *b* & in eiſdem Monaſteriis ad pœnitentiam lapſos trade: vt res lapſorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipſi ex rebus illorum ſubſidium habeant, qui de correctione eorum ſollicitudinem gerunt: Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, vt eorum ſtipendium. qui in pœnitentiam dati fuerint, ſufficienter debeat procurari. ¶ Si qui vero ex familia Eccleſiaſtica Sacerdotes, vel Leuitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alij lapſi fuerint dari eos in pœnitentiam voluimus; ſed res eorum Eccleſiaſtico iuri non ſubtrahi. Ad vſum tamen ſuum accipiant, vnde ad pœnitendum c ſubſiſtant ne ſi nudenter, locis in quibus dati fuerint, oneroſi ſint.

CAP. VI. ¶ *Inutilis Sacerdos Eccleſiam ſuam dignitate non priuat.*

Item Leo Quartus *d Carolo Regi.*

SI *e* fortaſſis (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur, Eccleſia tamen, cui permittente Domino præſumus, non inutilis, ſed caput, principiumque omnium meritò ſimul ab omnibus vocatur.

CAP. VII. ¶ *Poſſeſſiones Monaſterij pro peccato Abbatis Epiſcopo tollere non licet.*

Item in Moguntinenſi Concilio.

EPiſcopo *f* non licet poſſeſſionem Monaſterij tollere, quamuis Abbas peccauerit, ſed ſubiiciat 1 eum poteſtati Abbatis alterius Monaſterij.

1 ¶ Subiiciat.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur*, mittat eum in aliud Monaſterium in poteſtatem alterius Abbatis.

CAP. VIII. ¶ *Quæ Sacerdotes dederunt, ſubſequentes Pontifices nullatenus auferre præſumant.*

Item Gelaſius.

ILlud *g* ſtatuendum cenſuimus, vt quaſcumque munificentias Clericis, aut ſibi ſeruientibus de rebus Eccleſiæ in vſum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint Sacerdotes, ſubſequentes Pontifices nullatenus auferre præſumant. Si quid tamen culpæ extiterit, pro qualitate perſonarum, vel regularum præcedentium Canonum in perſona habeatur, non in facultate diſtrictum.

Sic ergo delictum perſona in damnum Eccleſiæ conuerti non poteſt quia procurator conditionem Eccleſiæ poteſt facere meliorem, non deteriorem, ſi peccato Abbatis poſſeſſiones Monaſterij auferri non licet, quomodo delictum Epiſcopi vertetur in damnum Eccleſiæ, vt inde detrimentum cauſæ ſuæ patiatur? Sed detrimentum cauſæ pati non ſic accipiendum, vt Eccleſia ſuo iure priuetur, ſed potiùs, quia Clericis coram ſuo iudice ſtantibus, Epiſcopus iacebit, & pro iniuria ſua multabitur, ſi propria habuerit.

QVÆSTIO III.

1. ps. QVod *autem Eccleſias de manu Laicorum nec Abbati, nec alicui accipere liceat, omnium Canonum testatur auctoritas. Generaliter enim tam Eccleſia, quàm res Eccleſiarum in Epiſcoporum poteſtate conſiſtunt. Laici autem nec ſua, nec Epiſcoporum auctoritate decimas, vel Eccleſias poſſidere poſſunt. Vnde Epiſcopi ſiue beneficio ſiue pretio Eccleſias, vel decimas Laicis dederint domũ orationis, domum negotiationis, & ſpeluncam latronũ faciunt. Vnde poſt*

a *Poly. l. 3. tit. 12. Burch. l. 1. c. 70. Iuo p. 5. c. 177.* b *al. æſtimant.* c *al. iudicis.* d *Burch l. 1. c. 145. Iuo p. 5. c. 258.* e *al. Primates dederint.* f *2. q. 1. in primis. §. ſi autẽ Epiſcopum.* g *Ioan. Diac. in vita. l. 2. n. 62. Iuo p. 16. c. 81.* h *al. ipſo.* i *al. ſubſtantia.* k *al. ipſo.*

a *Anſ. l. 8. c. 1. Iuo p. 6. c. 380. & p. 15. c. 20.* b *al. ſciunt.* c *al. pænitentiam.* d *fortaſſe, tertius.* e *Iuo p. 5. c. 21. Burc. l. 8. c. 88. Iuo p. 7. c. 106.* g *Anſ. l. 6. c. 172.*

euerſionem

euerſionem Cathedræ à cœtu fidelium ſegregati, æterno verbere à Domino a *flagellabuntur.*

Cap. I. ¶ *Decimæ à Laicis non poſſideantur.*

Vnde Gregorius VII. *ait in Concilio Lateranenſi, c. 7. lib. 6. regeſti.*

DEcimas *b*, quas in vſum pietatis conceſſas eſſe Canonica auctoritas demonſtrat, à Laicis poſſideri Apoſtolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuſlibet perſonis eas acceperint, niſi Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oporteat autẽ 1 congruentius, nos decimas, & primitias, quas iure Sacerdotum eſſe ſancimus, ab omni populo accipere. quas fideles Domino præcipiente offerunt, iuxta illud vaticinium Malachiæ c Prophetæ. Inferte omnem decimationem in horreum meũ, vt ſit cibus in domo mea.] Has verò decimas ſub manu Epiſcopi fore cenſemus: vt ille, qui cæteris præeſt, omnibus iuſtè diſtribuat, nec cuiquam perſonæ honorabilius exhibeat, vnde alij ſcrupuloſo corde moueantur: ſed ſint omnia communia: quia inhoneſtum videtur, vt alij, Sacerdotes habeant, alij verò detrimentum patiantur: ſed ficut vna eſt fides catholica, ita neceſſe eſt, vt ille qui prouiſor eſt loci, quamuis multæ ſint Eccleſiæ, omnibus tamen fideliter diſtribuat.

¶ *Eſt Canon ſeptimus Concilij à Gregorio VII. Romæ in Laterano habiti anno Domini* 1078. *quod habetur l. 6. regeſti eiuſdem Gregorij. Eundem Canonem repetiuit Innocentius II. In Concilio à ſe Romæ habito, c. 9. Vtrumque Concilium extat in bibliotheca Vaticana.*

1 ¶ Oporteat autem.] *Quæ ſequuntur vſque ad finem, in neutro Concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anſelmum habentur.*

Cap. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

Vnde Vrbanus II.

COngregato *d* apud Claromontenſem vrbem multorum Epiſcoporum Synodali conuentu, propoſita nobis eſt à quibuſdam eorum quæſtio de Eccleſiis, vel de Eccleſiaſticis poſſeſſionibus à Clericis, vel monachis vſque in præſentiarum, inconſultis Epiſcopis, acquiſitis. Nos autem vſi ſaniori conſilio eorumdem Epiſcoporum, condeſcendentes, pro tempore, prouidentéſque Eccleſiaſticæ paci, vel quia aliter abſque ineuitabilis ſcandali periculo huiuſmodi quæſtio non poterat procedere; Apoſtolica auctoritate decreuimus, vt ea quæ à Clericis, vel Monachis, vel à quibuſcumq; perſonis, prout potuerint, vſque hodie fuerint acquiſita, rata perenniter & inconcuſſa permaneant: hoc tamen tenore, ne in poſterum inconſultis Epiſcopis talia præſumant.

¶ *Caput hoc in Conciliis Vrbani non eſt inuentum. Habetur autẽ in prima collectione Decretalium Bernardi Papienſis, tit. de capellis Monachorum, ex eodem Vrbano citatum.*

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius VII.

PEruenit *e* ad nos fama ſiniſtra, quod quidam Epiſcoporum non Sacerdotibus propriæ diœceſis, decimas, atque Chriſtianorum oblationes conferant, ſed potiùs laicalibus perſonis, militum videlicet, ſiue ſeruitorũ, vel (quod grauius eſt) etiam conſanguineis. Vnde ſi quis amodo Epiſcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti tranſgreſſor, inter maximos hæreticos, & antichriſtos non minimus habeatur. Et ſicut Nicæna Synodus de ſimoniacis cenſuit, & qui dat Epiſcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, ſiue pretio, ſiue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

¶ *In vulgatis Codicibus huic capiti erat præpoſitum nomen Paleæ: ſed habetur in omnibus manuſcriptis. Refertur autem planè eiſdem verbis 1. q. 3. peruenit, & de eo ibi notatum eſt. In Policarpo poſitum eſt longè copioſius, & citatur ex Concilio Africano.*

Cap. IV. ¶ *Fideliter decimas dat, qui omnium ſuorum decimas ſoluit.*

Item Ambroſius *in ſermone Quadrageſimæ cuius initium* [*Ecce nunc tempus*]

QVicumque recognouerit *a* in ſe, quod fideliter non dederit decimas ſuas, modò emendet, quòd minùs fecit. Quid eſt fideliter decimas dare? niſi vt nec peius, nec minùs aliquandò Deo offerat, aut de grano ſuo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipſa venatione ſua.

In ſermonibus ſæpe citatis, qui B. Ambroſio inſcripti in bibliotheca Vaticana, & monaſterij Mediolanenſis ſeruantur, ſermone 1. de Quadrageſima, habetur hoc capitulum.

Cap. V. ¶ *Excommunicentur, qui Sacerdotibus decimas dare nolunt.*

Item ex Concilio Rothomagenſi.

OMnes *b* decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur *c* boues 1, & oues, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt; quidquid decimũ venerit, ſanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod *d* mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur.] Sed quia modò multi inueniuntur, decimas dare nolentes; ſtatuimus, vt ſecundùm Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, & ſecundò; & tertiò. Qui ſi non emendauerint, anathematis vinculo feriantur vſque ad ſatisfactionem, & emendationem congruam.

¶ *Hic etiam auctoritate veterum codicum inductum eſt nomen Paleæ.*

1 ¶ Boues.] *Hæc vſque ad verſ.* ſed quia, *in aliquot vetuſtis Codicibus non habentur. Sunt tamen etiam apud cæteros collectores.*

Cap. VI. ¶ *Veterum exemplo decimæ ſoluantur.*

Item ex Concilio Moguntinenſi.

DEcimas *e* Deo, & Sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Iacob promiſſis inſinuat: deinde lex ſtatuit, & omnes ſancti Doctores commemorant.

Non autem decimæ ſunt redimendæ à populo, ſi aliter dare eas noluerint.

Cap. VII. ¶ *Decimæ non ſunt à populo redimendæ.*

Vnde in eodem Concilio *legitur.*

DEcimas *f*, quas populus dare non vult, niſi quolibet munere ab eo redimantur, ab Epiſcopis prohibendum eſt, ne fiat.

¶ *Burchardus, & Iuo citant ex Concilio Mediomatricis. habetur in Capitularibus l. 5. c. 46. & in legibus Longobardicis lib. 3. tit. de decimis.*

a *Matth. 21.* b *Polyc. l. 3. tit. 11. Anſ. l. 5. c. 55. Pan. l. 8. c. 145. Deuſdedit lib. 3.* c *Mal. 3.* d *In collect. 1. c. de capel. Mon.* e *ſup. 1. q. 3. peruenit. Polyc l. 3. tit. 11.*

a *al. recognouit.* b *Burch. l. 3. c. 130. Iuo p. 3 c. 196. Pan. l. 2. c. 58. Leuit. 27.* c *omnium decimarum bouis, & ouis, &c.* d *al. & quod mutat, & quod mutatum eſt.* e *Burch. l. 3. c. 133. Iuo p 3. c. 199. Pann. l. 2. c. 60. Lib. 5. Capit. c. 46. & in leg. Longobard. l. 3. tit. de decimis.* f *Burch. l. 3. c. 134. Pann. l. 2. c. 62.*

Cap. VIII. ¶ *Quia decimæ Deo non redduntur, indictio fiſci acceſſit.*

Item Auguſtinus *lib.*50.*homiliarum, hom.*48.

MAiores noſtri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modò autem, quia diſceſſit deuotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas: modò autem, totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus.

Cap. IX. ¶ *Columbas vendit, qui Eccleſiam indiſciplinatis committit.*

Item Origenes *homil.*15. *ad c.*21.*Matthæi*

ET hoc diximus ſecundùm ſimplicem intellectum. Iuxta moralem autem talia dicemus: & primùm quidem de templo, de quo per prophetam *a* dixit Deus. [Domus mea, domus orationis vocabitur.] Ergo ſecundùm corporalem circumciſionem carnis, & ſecundùm corporalis legis feſtiuitates, & ſacrificia conſequenter, & templum Dei æſtimabatur, quod ex lapidibus inſenſatis erat conſtructum: primùm quidem à Salomone, deinde reparatum ab Eſdra, poſtea verò poſt Chriſti aduentum à Romanis deſtructum: & illa æſtimabatur domus orationis: qua deſtructa, neceſſe eſt, vt Iudæi, quaſi non iam habentes domum orationis, iam non habeant priuilegium ſpeculationis Dei, nec poſſint ſecundùm legem Deo ſeruire. ¶ Hoc ergo facto, omnia Chriſtus eiecit in myſterio ſpiritualium actuum ſuorum, & tunc viſibiliter fecit quod ſemper inuiſibiliter agit, eiiciens vendentes de templo, & menſas nummulariorum euertens, & cathedras vendentium columbas ad correptionem populi: vt non pro 1 mundanis feſtiuitates in nomine Dei celebrēt, nec emptionibus, & venditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent emere, & vendere, ſed orationibus vacare, qui congregantur quaſi in domo orationis. ¶ Nunc autem arbitror templum Dei ex lapidibus viuis conſtructum, eſſe Eccleſiam Chriſti. Sunt autem multi in ea, non, ſicut decet, viuentes ſpiritualiter, ſed ſecundum carnem militantes: qui & domum orationis de lapidibus viuis conſtructam faciunt ſpeluncam eſſe latronum actibus ſuis, non Eccleſia Dei dignis, ſed ſpelunca latronum. Qui enim conſiderat in multis Eccleſiis talium Chriſtianorum peccata, qui arbitrantur quæſtum eſſe pietatem & cùm deberent de Euangelio viuere, ſecundùm quod viuere decet ſeruos Dei, hoc non faciunt, ſed diuitias, & multas poſſeſſiones acquirunt, nónne dicet ſpeluncam latronum factam eſſe ſub illis Eccleſiam? vt rectè dicat Chriſtus ad eos propter diſſipationē Eccleſiæ ſuæ. [Quæ *b* vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?] Item ipſe per Oſeæ *c* tali modo: [Væ mihi, quoniam factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe: & ſicut qui racemum in vindemia, cùm nōn ſunt *d* botri ad manducandum primogenita. Væ c animæ meæ: quia periit timoratus à terra: & qui corrigat, in hominibus non eſt.] Et cùm intellexeris Ieſum dicentem talia, & lugentem peccata noſtra, aſpice ſimul & illud quod in Euangelio ſcribitur. [Cum vidiſſet Hieruſalem, fleuit ſuper eam, & dixit, quia ſi cognouiſſes, & tu.] Et ſi rationabiliter fleuit ſuper Hieruſalem, & rationabilius flebit ſuper Eccleſiam, ædificatam quidem, vt eſſet domus orationis, factam autem propter turpia lucra & luxus quorundam (quod vtinam non eſſet) principum populi, ſpeluncam latronum. *& infrà.* Et arbitror conuenire verbum de venditoribus columbarum eis, qui tradunt Eccleſias auaris, & tyrannicis & indiſciplinatis, & irreligioſis Epiſcopis, aut Presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellauit Euangeliſta euerſas eſſe ab Ieſu. Et vtinam audirent hæc cum dicent ic *a* admonitione ſcripturæ, qui gloriantur de cathedris Moyſi, in *b* quibus ſedent, & vendunt omnes Eccleſias columbarum, & tradunt eas talibus præpoſitis, ad quos rectè dicatur à Domino per Hieremiam Prophetam *c* [Principes populi mei me non cognouerunt. Filij enim ſunt inſipientes, & non intelligentes: ſapientes ſunt ad malefaciendum, benè autem facere neſciunt.]

1 ¶ Pro mundanis.] *Apud Origenem legitur*, vt non pro mundi feſtiuitatibus in nomine Dei emptionibus, & venditionibus vacent. *Et hoc quidem propter gloſſam mutatum non eſt: multa verò alia partim ex Originali, partim ex vetuſtis codicibus ſunt emendata, & locupletata.*

Cùm ergo Eccleſiæ, & oblationes earum non conſiſtant, niſi in poteſtate Epiſcoporum: patet profectò, quod non ſunt ab alio recipiendæ, quàm de manu eorum.

Cap. X. ¶ *Omnes baſilicæ ad eum pertinent Epiſcopum, in cuius territorio poſitæ ſunt.*

Vnde in Aurelianenſi Concilio I. *c.*19. *ſtatutum eſt.*

OMnes *d* baſilicæ, quæ per diuerſa loca conſtructæ ſunt, vel quotidie conſtruuntur, placuit ſecundùm priorum Canonum regulam, vt in eius Epiſcopi poteſtate conſiſtant, in cuius territorio poſitæ ſunt.

Cap. XI. ¶ *Archidiaconus, Archipresbyter, Præpoſitus, vel Decanus, nec officia, nec beneficia Eccleſiaſtica ſine conſenſu Epiſcopi tribuat.*

Item Calixtus *e* Papa.

NVllus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, ſiue Præpoſitus, ſiue Decanus animarum curam, vel præbendas Eccleſiæ ſine iudicio, vel conſenſu Epiſcopi alicui tribuat: imo, ſicut ſanctis Canonibus conſtitutum eſt, animarum cura, & pecuniarum Eccleſiaſticarum diſpenſatio in Epiſcopi iudicio & poteſtate permaneat. Si quis verò contra hoc facere, aut poteſtatem, quæ ad Epiſcopum pertinet, ſibi vindicare præſumpſerit, ab Eccleſiæ liminibus arceatur.

Cap. XII. ¶ *De manu Laici Epiſcopatus, vel Abbatia ſuſcipi non debet.*

Item Gregorius VII *in f generali Synodo præſidens dixit, c.*1.*&* 2.

SI quis *g* deinceps Epiſcopatum, vel Abbatiam de manu alicuius Laicæ perſonæ ſuſceperit, nullatenus inter Epiſcopos, vel Abbates habeatur: nec vlla ei, vt Epiſcopo, ſeu Abbati, audientia concedatur. Inſuper ei & gratiam B. Petri, & introitum *h*, Eccleſiæ interdicimus, quouſque locum, quem ſub crimine 1 tam ambitionis, quàm inobedientiæ (quod eſt ſcelus idololatriæ) cepit, reſipiſcendo non deſerit. Similiter etiam de inferioribus Eccleſiaſticis dignitatibus conſtituimus. *Item c.*2. ¶ Si quis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quilibet ſæcularium poteſtatum, aut perſonarum inueſtituram *i* Epiſcopatuum, vel alicuius Eccleſiaſticæ dignitatis dare præſumpſerit, eiuſdem ſententiæ vinculo ſe eſſe ſciat obſtrictum.

1 ¶ Sub crimine.] *Antea legebatur*, ſub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua ſcelus idololatriæ cœpit. *Emendatum eſt ex Concilio ipſo, & Anſelmo. Et eſt locutio valdè familiaris Gregorio VII. ex primo Regum cap.*15.

a *Eſa.* 56 *Matth.*21. b *Pſal.*29. c *Micchæam.*] *Orig. & eſt Michææ*, d *al. ſit botrio.*] *Orig.* e *Luc.*19.

a *Matth.*23. b *decenti.*] *Orig.* c *Hie.*4. d *Polyc.l.*5.*tit.*12. *Burch.l.*3.*c.*8. *Iuo p.*3.*c.*10. e *al. ex Concilio Rothomagenſi.* f *Lib.*6 *regeſti eiuſdem.* g *Anſ.l.*6.*c.*73. *Deuſdedit p.*1. h 1.*Reg.*15. i *inueſtituras.*] *Orig.*

CAP. XIII. ¶ *Excommunicationi ſubiaceat, nec inueſtituræ ſumat fructum, qui de manu laici Eccleſiam ſuſceperit.*

Idem *ibidem c.3.*

QVoniam *a* inueſtituras Eccleſiarum contra ſtatuta ſanctorum patrum à laicis perſonis in multis partibus cognouimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Eccleſia (imo ruinam ſanctæ religionis) oriri, ex quibus Chriſtiana religio conculcatur, decernimus, vt nullus clericorum inueſtituram Epiſcopatus, vel Abbatiæ vel Eccleſiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicuius laicæ perſonæ viri, vel fœminæ ſuſcipiat. Quòd ſi præſumpſerit, recognoſcat inueſtituram illam Apoſtolica auctoritate irritam eſſe, & ſe vſque ad condignam ſatisfactionem excommunicationi ſubiacere.

CAP. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Canone Apoſtolorum 31.

SI *b* quis Epiſcopus ſæcularibus poteſtatibus vſus, Eccleſiam per ipſos obtineat, deponatur, & ſegregetur, omneſque qui illi communicant.

¶ *De hoc Canone notatum eſt ſupra diſt. 63. omnis electio. in verſ. ſegregetur.*

CAP. XV. ¶ *De eodem*

Item ex Chronico Anaſtaſij bibliothecarij.

SAnè Theſſalonicenſi Epiſcopo communicante ob metum Imperatoris Anaſtaſij Timotheo Conſtantinopolitano Epiſcopo, quem *c* Concilium Chalcedonenſe anathematizauerat, quadraginta Epiſcopi Illyrici, & Græciæ conuenientes in vnum per profeſſionem in ſcriptis factam, vt à proprio Metropolitano, diſceſſerunt ab eo, & Romam mittentes, Romano communicare in ſcriptis profeſſi ſunt, *& paulò poſt.* *d* ¶ Cum 1 Dioſcorus (*iunior*) manus impoſitionem accepiſſet receſſerunt multitudines populorum *e* dicentes, quia niſi ſecundùm quod ſanctorum continent Apoſtolorum canones fiat, non recipietur Epiſcopus. Principes enim inthronizauerant eum.

Caput hoc acceptum eſt ex Chronico Anaſtaſij bibliothecarij in iis, quæ de Anaſtaſio Imperatore narrat: multaque ex ipſo originali ſunt emendata.

1 ¶ Cùm dioſcorus.] *Hæc eſt altera lectio à priore, & ipſa facta non canonicè & poteſtate laica: nam prior eſt Timothei ad ſedem Conſtantinopolitanam: hæc verò poſterior Dioſcori iunioris ad Alexandrinam. Vtraque verò à bibliothecario copioſè exponitur.*

CAP. XVI. ¶ *Excommunicetur, qui per laicos Eccleſias obtinet.*

Item Paſchalis Papa II.

SIſquis Clericus, Abbas, vel Monachus per laicos Eccleſias obtinuerit, ſecundùm ſanctorum Apoſtolorum Canones, & Antiocheni 1 Concilij capitulum, excommunicationi ſubiaceat.

¶ *Capitis huius, & ſequentis ſenſus eſt in fragmento manuſcripto Concilij apud Guardaſtallum à Paſchali habiti anno Domini 1116. quod in bibliotheca Vaticana ſeruatur. Nauclerus etiam gen. 36. narrat Paſchalē apud Trecas Concilium habuiſſe: vbi inter multa ſententiam de libera Paſtorum electione, & de coercenda laicorum in Eccleſiaſticas dignitates præſumptione iuxta prædeceſſorum ſuorum decreta promulgarit*

1 ¶ Antiocheni.] *In Concilio Antiocheno nihil expreſsè ſtatuitur contra eos, qui per laicos obtinent dignitates Eccleſiaſticas. Verum c. 23 præcipitur, vt in Epiſcopo eligendo ſeruetur ius Eccleſiaſticum: nempe, vt non eligatur Epiſcopus, niſi cum Synodo, & iudicio Epiſcoporum: quibus verbis laici videntur excludi. In Synodo autem Nicæna, ſecunda, c. 3. repetitur, & confirmatur Canon Apoſtolorum.*

a *Poly. l. 2. tit 4. Anſ. l. 6. c. 73.* b *Diſt. 63. c. omnis electio. Deuſdedit. p. 1. Burch. l. 3. c. 109. Iuo p. 3. c. 85. & p. 5. c. 119.* c *qui.*] Orig. d *Deuſdedit p. 1.* e *al. ruſticorum.*] orig. f *Can. Apoſto. 31.*

CAP. XVII. ¶ *Qui per laicos Eccleſias obtinet, & qui manus imponit, communione priuetur.*

Idem.

COnſtitutiones ſanctorum Canonum ſequentes ſtatuimus, vt quicunque Clericorum ab hac hora in antea inueſtituram Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticæ dignitatis de manu laica acceperit, & ipſe, & qui ei manum impoſuerit, gradus ſui periculo ſubiaceat, & communione priuetur.

CAP. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem.

NVllus *a* laicorum Eccleſias, vel Eccleſiarum bona occupet, vel diſponat, Qui verò ſecus egerit, iuxta beati Alexandri 1 capitulum ab Eccleſiæ liminibus arceatur.

1 ¶ Alexandri.] *In epiſtola Alexandri Papæ primi nihil legitur, quod ad hanc rem pertineat. Verùm in epiſtola Alexandri II. in qua Synodum à ſe habitam repetit (quæ epiſtola ex vetuſto codice deſcripta, Romam ex Hiſpania miſſa eſt) hæc inter alia habentur.* Decimæ, & primitiæ ſeu viuorum & mortuorum oblationes Eccleſiis Dei fideliter reddantur à laicis: & vt in diſpoſitione Epiſcoporum ſint: quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur. *quod ferè eſt idem cum c. præcipimus ſupra ead. q. ex Nicolao II.*

CAP. XIX. ¶ *De eodem.*

Idem.

SIcut Domini veſtimentum ſciſſum non eſt: ſed de eo ſortiti ſunt, ita nec Eccleſia ſcindi debet: quia in vnitate tota conſiſtit. In poteſtatem ergo proprij Epiſcopi Eccleſiæ reducantur, & ab ipſo (ſicut ſacris canonibus cautum eſt) ordinentur, Alioquin & Eccleſiæ ipſæ, & Clerici earundem diuinis deſtituantur officiis.

CAP. XX. ¶ *Nullus Clericus per laicos Eccleſiam obtineat.*

Item Alehander Papa II.

PEr laicos nullo modo quilibet Clericus, vel Presbyter obtineat Eccleſiam nec gratis nec pretio, Nullus habitum Monachi ſuſcipiat, ſpem aut promiſſionem habens, vt Abbas fiat. Nullus Presbyter duas habeat Eccleſias.

¶ *Habetur in eadem epiſtola Alexandri II. paulò ſuperius in c. nullus laicorum citata. Nam ſtatim poſt verſ. ſeparentur, ſequitur,* & vt per laicos, &c.

CAP. XXI. ¶ *Singuli Epiſcopi ſuos habeant œconomos.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c. 26.

QVoniam *b* in quibuſdam Eccleſiis, vt rumore competimus, præter *c* œconomos Epiſcopi facultates Eccleſiaſticas tractant, placuit omnem Eccleſiam habentem Epiſcopum, habere œconomum de Clero proprio, qui diſpenſet res Eccleſiaſticas ſecundùm ſententiam proprij Epiſcopi: ita vt Eccleſiæ diſpenſatio præter teſtimonium 1 non ſit: & ex hoc diſpergantur Eccleſiaſticæ facultates; & ſacerdotio maledictionis 2 derogatio procuretur. Quòd ſi hoc minimè fecerit, diuinis conſtitutionibus ſubiacebit.

1 ¶ Teſtimonium.] *In vulgatis ſequebatur,* Epiſcopi, *quæ vox inducta eſt auctoritate manuſcriptorum, & originalis ex verſione Dionyſij, quæ concordat cum priſca, & Græcis verbis. Alia etiam nonnulla ſunt emendata.*

2 ¶ Maledictionis.] *Græcè eſt,* καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι *Quod in priſca verſione eſt,* & ſacerdotali dignitati obtrectatio generetur,

a *Poly. lib. 2. tit. 4.* b *Diſtin. 89. quia in quibuſdam Anſ. l. c. 143.* c *al. non per.*] δίχα οἰκονόμων *ſine œconomis.*

Cap. XXII. ¶ *Laici non ſunt conſtituendi œconomi, ſed ex proprio Clero eligendi.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cui interfuit Iſidorus c.9.*

IN *a* nona actione didicimus quoſdam ex noſtro collegio contra mores Eccleſiaſticos, laicos habere in rebus diuinis conſtitutos œconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, vt vnuſquiſque noſtrum ſecundùm Chalcedonenſium *b* patrum decreta, ex proprio Clero œconomum ſibi conſtituat. Indecorum eſt enim laicum vicarium eſſe Epiſcopi, & ſæculares in Eccleſia iudicare. In vno enim eodemque officio non debet diſpar eſſe profeſſio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente c Moyſe Non arabis in boue ſimul & aſino: id eſt, homines diuerſæ profeſſionis in officio vno non ſociabis. Vnde & oportet nos & diuinis libris, & ſanctorum patrum obedire præceptis, conſtituentes, vt hi, qui in adminiſtrationibus Eccleſiæ pontificibus ſociantur, diſcrepare non debeant, nec profeſſione, nec habitu. Nam cohærere, & coniungi non poſſunt, quibus & ſtudia, & vota diuerſa ſunt. Si quis autem Epiſcopus poſthac Eccleſiaſticam rem, aut per laicalem procurationem adminiſtrandam elegerit, aut ſine teſtimonio œconomi gubernandam crediderit, verè vt contemptor Canonum & fraudator Eccleſiaſticarum rerum, non ſolùm Chriſto de rebus pauperum iudicabitur reus, ſed etiam Concilio manebit obnoxius.

Cap. XXIII. ¶ *Non habeat laicus aliquid ſtatuendi in Eccleſia facultatem.*

Item in Synodo Romana tertia Symmachi Papæ, c, 3.

NOn *d* placuit laicum ſtatuendi in Eccleſia (præter Papam, Romanam) habere aliquam poteſtatem: cui e obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi.

Cap. XXIV. ¶ *Eccleſiaſticas facultates laici diſponere non poſſunt.*

Item ibidem Eulalius *f* Epiſcopus *Syracuſanæ Eccleſiæ dixit.*

LAicis *g* quamuis religioſis, nulla de Eccleſiaſticis facultatibus 1 aliquid diſponendi legitur attributa facultas.

1. ¶ Facultatibus.] *Ante legebatur*, dignitatibus *Emendatum eſt ex originali, (vt ſupra, diſt. 96. Bene quidem.) epiſtola Stephani primi, & decreto Paſchalis II. manuſcripto quibus locis hoc idem repetitur.*

Cap. XXV. ¶ *Laicus ſacrilegus habetur, qui diſpoſitionem, vel dominationem rerum Eccleſiaſticarum vſurpat.*

Item Calixtus Papa.

4. SI quis Principum, vel aliorum laicorum diſpoſitionem, ſeu dominationem *h* rerum, ſiue poſſeſſionum Eccleſiaſticarum ſibi vindicauerit, vt ſacrilegus iudicetur.

¶ *Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non eſt inuentum. Habetur in decretis Paſchalis II. manuſcriptis, c. 5. ſed non eſt mutatum nomen Calixti quia Pontifices iſti, qui iiſdem ferè temporibus fuerunt, frequenter eadem decreta ſuorum anteceſſorum repetebant.*

Cap. XXVI. ¶ *In Eccleſia, quam quis ædificat, nihil ſibi præ cæteris vindicet.*

Item Gelaſius Papa *Senecioni Epiſcopo.*

5 PIæ i mentis ampleƈtenda deuotio eſt, qua ſe k Iulius nobis in re Iuliana *l* ſui iuris fundaſſe perhibetur Eccleſiam. quam in honorem ſancti Viti confeſſoris eius nomine cupit conſecrari. Hanc igitur frater chariſſime ſi ad tuam diœceſim pertinere non ambigis) ex more conuenit dedicari, collata primitus donatio ne ſolenni, quam miniſtris Eccleſiæ deſtinaſſe ſe præfati muneris teſtatur oblator ſciturus ſine dubio præter proceſſiones aditum, qui omni Chriſtiano debetur, nihil ibidem ſe proprij iuris habiturum.

Cap. XXVII. ¶ *De eodem.*

Idem

FRigentius *a* verò *b* petitoria nobis inſinuatione ſuggeſſit, in re ſua, quod Sxtilianum vocatur, baſilicam ſe ſanctorum Michaelis Archangeli, & Martini confeſſoris pro ſua defenſione *c* fundaſſe. Et ideò frater chariſſime, ſi ad tuam pertinet parochiam, benedictionem ſupra memoratæ baſilicæ ſolemni veneratione depende Nihil tamen ſibi fundator ex hac baſilica nouerit vindicandum, niſi proceſſionis aditum, qui Chriſtianis omnibus in commune debetur.

Cap. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Clemens *epiſt.2. ad Iacobum.*

ECcleſias *d* per congrua, & vtilia facite loca: quas diuinis precibus ſacrare oportet, & in ſingulis 1 ſacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari.

1 ¶ Et in ſingulis.] *Addita ſunt hæc vſque ad verſ.* quos *ex Originali.*

Cap. XXIX. ¶ *Laici presbyteros de Eccleſiis non eiiciant.*

Item Leo IV. *e Carolo regi.*

COntra *f* ſanctorum patrum cenſuras videtur exiſtere, ſi ſæcularis, vel laicus Presbyteros ab Eccleſiis, in quibus tempore ordinationis eorum nominati 1, vel introducti fuerint, videtur *g* expellere. Si verò fundatores Eccleſiarum ad inopiam vergere cœperint, ac eiſdem Eccleſiis temporalis vitæ ſuffragia percipiant.

1 ¶ Nominati.] *In vetuſtis exemplaribus, & apud Iuonem legitur,* dominati. *vt ſignificet recitationem nominis eius, qui promouebatur, & Eccleſiæ, ad quam ordinabatur: de qua dictum eſt ſupra diſt. 70. c. neminem Erat autem hæc canonica aſcriptio, & inſtitutio ad aliam Eccleſiam, & non ſimplex nominatio prout auctor gloſſæ accepit.*

Cap. XXX. ¶ *Fundatores Eccleſiarum, ſi inopes cœperint eſſe, ab eiſdem alimenta accipiant.*

Vnde in Toletano Concilio IV. c, 37 *legitur.*

QVicunque fidelium deuotione propria de facultatibus ſuis Eccleſiæ aliquid contulerint, ſi forte ipſi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Eccleſia ſuffragium vitæ pro temporis vſu percipiant.

Si ergo Eccleſiaſticas facultates diſpenſandi poteſtatem non habent laici, multò minus Eccleſias ipſas quibuſlibet ad regendum committere, vel aliis auferre valent ¶ *Hic autem diſtinguendum eſt, quid iuris fundatores Eccleſiarum in eis habeant, vel quid non. Habent ius prouidendi. & conſuiendi, & ſacerdotem inueniendi, ſed non habent ius vendendi, vel donandi, vel vtendi, tanquam propriis.*

Cap. XXXI. ¶ *Hæredes eius qui Eccleſiam conſtruxit & ipſi pro ea ſollicitudinem gerere debent.*

Vnde in Canonibus inuenitur Concilio Toletano IX c.1

FIliis, vel nepotibus, ac honeſtioribus propinquis eius, qui conſtruxit, vel ditauit Eccleſiam, licitum ſit hanc bonæ intentionis habere ſolertiam, vt ſi ſacerdotem, ſeu miniſtrum aliquid ex collatis rebus præuiderint; defraudare aut commonitionis honeſtæ conuentione compeſcant, autem,

a *Burch. l. 1. c. 89. p. 5. c. 195* b *Cap. proximo ſuperiore.* c *Deut. 22.* d *ſup. diſt. 96. bene quidem. Deuſdedit p. 1. & 4. Anſ l. 5. & 9.* e *al. quos.* f *Et epiſt. 2. Stephani I. c. 9. & in decretis Paſchalis II. manuſcrip.* g *Polyc. l. 6. tit. 1 Deuſdedit p 4.* h *al donationem.* i *Anſ. l. 5. c 9.* k *al. Senilius.* l *al. Iuniniana.*

a *Polyc. l. 3. tit. 12 Anſ. l. 5. c. 11.* b *al. qua.* c *al deuotione.* d *De conſ. diſtinct. 1. Eccleſias.* e *al. tertius.* f *Deuſdedit p. 4. Iuo p. 3. c. 102.* g *al. nititur.*

Epiſcopo, vel iudici corrigenda denuntient. Quod ſi talia Epiſcopus agere tentet, Metropolitano eius hæc inſinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant. ¶ Ipſis tamen hæredibus in eiuſdem rebus non liceat, quaſi iuris proprij poteſtatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere nec violentiam quamcumque præſumere: ſed hoc ſolùm in ſalutarem ſollicitudinem adhibere, quod aut nullam *a* noxam operatio nocens attingat, aut multam, *b* vel aliquam partem ſalutaris mercedis *c* aſſumat. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præſumpſerit. & malè rapta cum confuſione reſtituet, & excommunicationis annuæ ſententiam ſuſtinebit.

CAP XXXII. ¶ *Fundatores Eccleſiarum ordinandos in eis Epiſcopo offerant.*

Item ex Concilio Toletano 9. c.2.

DEcernimus, vt quamdiu fundatores Eccleſiarum in hac vita ſuperſtites extiterint, pro eiſdem locis curam permittantur habere ſollicitam, atque rectores idoneos in eiſdē baſilicis iidem ipſi offerant Epiſcopis ordinandos. 1 Quòd ſi tales forſitan non inueniantur ab eis, tunc, quos Epiſcopus loci probauerit Deo placitos, ſacris cultibus inſtituat, cum eorum conniuentia ſeruituros. Quod ſi ſpretis 2 eiuſdem fundatoribus rectores ibidem præſumpſerit Epiſcopus ordinare, & ordinationem ſuam irritam nouerit eſſe, ad verecundiam ſuam alios in eorum loco (quos iidem ipſi fundatores condignos elegerint ordinari.

1 ¶ Ordinandos.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſ.* Quod ſi ſpretis. *addita ſunt ex ipſo Concilio.*

2 ¶ Spretis.] *Sic etiam legitur in Codice Lucenſi regio: ſed in Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis.* Quod ſi ſuperſtitibus.

CAP. XXXIII. ¶ *A Dominio conſtructoris Monaſterium non eſt auferendum.*

Item ed Romana Synodo Eugenij II. & Leonis IV *c.* 21.

MOnaſterium. vel oratorium canonicè conſtructum à Domino conſtructoris eo *d* inuito non auferatur, liceatque illi Presbytero, cui voluerit, pro ſacro officio illius diœceſis cum conſenſu Epiſcopi, ne malus exiſtat, commendare.

CAP. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Papa *lib.* 7. *ind.* 1. *Secundino Epiſcopo Taurominitano.*

RAtionis *e* ordo non patitur, vt Monaſterium contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum quis debet vindicare.

¶ *Apud Anſelmum & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipſa autem epiſtola pendet oratio ex ſuperioribus, & ſic legitur.* Quia rationis ordo non patitur, vt monaſterium ipſum, & maximè contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum, præſertim Laica perſona ſubducat. aut aliquod ſibi id ius debeat vindicare. *Et cùm inquit,* ab eorum diſpoſitione. *ſignificat Monachos, de quibus, ſuprà dixerat.*

Prouidentia tamen, & admonitione Epiſcopi à fundatoribus Eccleſiæ honorari debent.

CAP. XXXV. ¶ *Epiſcoporum prouidentia à fundatoribus Eccleſiæ honorentur.*

Vnde Gregorius.

COnſiderandum *f* eſt de Eccleſiis, quæ inter cohæredes diuiſæ ſunt, quatenus ſi ſecundum prouidentiam, & admonitionem Epiſcopi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare 1 faciant. Sin autem hoc contradixerint, in Epiſcopi poteſtate maneat, vtrum eas conſiſtere permittat, aut reliquas inde auferre velit.

¶ *In Capitularibus, & legibus Longobardicis, & apud Burchardū & Iuonem, qui & ipſi citant in decretis Gregorij Papæ, ſic habetur.* De Eccleſiis, quæ inter cohæredes diuiſæ ſunt, conſiderandum eſt, quatenus, &c. *quæ quoniam ſententiam clariorem reddunt, viſa ſunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatum Capitul. initium mutaretur. Anteà legebatur,* Conſiderandum eſt quatenus, &c.

1 ¶ Honorare.] *In vulgatis Longobardicis eſt,* honores faciant.

CAP. XXXVI. ¶ *Reliquiæ auferantur Eccleſiis, ſi plures hæredes de eis contenderint.*

Item ex Concilio Tributienſi, *a* c.32.

SI *b* plures hæredes contenderint, de communi Eccleſia auferri iubeat Epiſcopus reliquias ſacras, & Eccleſiam claudi, donec communi conſenſu, & conſilio Epiſcopi ſtatuant ibi Presbyterum, & vnde viuat.

4 pars. *Vt ergo ex his auctoritatibus colligitur, de manu Laicorum Eccleſiæ recipiendæ non ſunt, niſi cum conſenſu Epiſcoporum, iuxta illud* Concilij Moguntini primi *c* ſub Carolo, c.27.

CAP. XXXVII. ¶ *Non liceat Laicis Pretbyteros de Eccleſia eiicere.*

LAici *d* Presbyteros de Eccleſiis non eiiciant, neque *e* in eis conſtituant ſine conſenſu Epiſcoporum ſuorum.

CAP. XXXVIII. ¶ *Abſque Epiſcoporum conſenſu Laici Presbyteros de Eccleſiis non eiiciant.*

Item ex Concilio Colonienſi II. c.42.

INuentum *f* eſt, quòd multi, arbitrij ſui temeritate, & (quod eſt grauius) ducti cupiditate, Presbyteris quibuſlibet abſq; conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dant, vel auferunt. Vnde oportet, vt Canonica regula ſeruata, nullus abſque conſenſu Epiſcopi ſui cuilibet Presbytero Eccleſiam det: quàm ſi iuſtè adeptus fuerit, hanc nonniſi graui culpa ſua, & coram, Epiſcopo Canonica ſeueritate amittat.

Sicut ergo auctoritate Hieronymi decimas malè poſſeſſas à laicis, Epiſcopo conſentiente licet Monachis de manu laicorum recipere, & eas perpetuæ ſtabilitate tenere: ſic & Eccleſias à Laicis malè detentas cum conſenſu Epiſcoporum licet Monachis ad ordinandum accipere, & eis in perpetuum prouidere.

CAP. XXXIX. ¶ *Sine voluntate Epiſcoporum decimas, vel Eccleſias à Laicis Monachi non ſuſcipiant.*

Vnde Vrbanus *g* Papa II.

DEcimas, & Eccleſias à Laicis Monachi non ſuſcipiant abſque conſenſu & voluntate Epiſcoporum. Quod ſi aliter præſumptum fuerit canonicæ vltioni ſubiaceant.

CAP. XL. ¶ *Nulli liceat in ius ſuum Monaſterium conuertere, alij tamen ad ordinandum tradere illud valet.*

Item ex decreto Syluestri *h* Papæ.

NEmini *i* Regum, aut cuiquam hominum in proprium *k* ius liceat monaſterium tradere, niſi ad aliud monaſterium, vel commutare, niſi cum alio monaſterio, vel quo-

a *al. in nullam.* b *al. in multam.* c *al merces.* d *al inuito.* e *Anſ. l 5. c.8. Poly. l.3. tit. 12.* f *lib.5. Ca. c.44. & in legib. Longob. lib.3. tit. de Epiſcopis, & Clericis. l.44. Anſ. l.5. c.8. Burch. l.3. c.41. Iuo p.3. c.45.*

a *Sed ibi copioſius.* b *Anſ. l.5. c.71. Burch. l.3. c.40.*
c *Et ſimile, c.42. ex Conc. Mediomatricis, itemque Iuo p.3. c.46. In ca. l.5. c.82.* d *Bur. l.3. c.111. Pan l.2. c.47. Iuo p.3. c.87.* e *al. neque conſtituat.* f *Burc. l.3. c.112. Iuo p.3. c.88. Pann. l.2. c.46.* g *ſup. ead q.2. c.28. Iuo p.3. c.27. Anſ. l.5 c.90.* k *al. proprium liceat.*

cumque

cumque commercio a vendere. 1 Quod ſi factum fuerit, non valebit:ſed ipſum Monaſterium in priſtinum reformetur ſtatum.

¶ *In Capitularibus ſic habetur.* Nemini Regum, aut cuiquam hominum liceat Monaſterium tradere,vel commutare, vel quocumque commercio vendere.

1 Vendere.] *In locis indicatis hæc ſequuntur.* Hoc etiam diuina, & Apoſtolica, atque Canonica ſub anathematis pœna ſanxit auctoritas.

CAP. XLI. ¶ *Epiſcopi,& fratrum conſilio Monaſterium ad meliorandum alij ſupponere nullus prohibeatur.*

Item ex b decreto Bonifacij.

5. ps. SI c quis vult Monaſterium ſuum ad meliorandum in alium locum ponere,fiat cum conſilio Epiſcopi,& fratrum ſuorum: & dimittat Presbyterum in priori loco ad miniſteria Eccleſiæ.

CAP. XLII. ¶ *Publicæ pœnitentiæ ſubiiciantur. qui circumueniendo aliquos tondere præſumunt.*

Item ex Concilio d Moguntinenſi.

6. COnſtituit e ſanè ſacer iſte conuentus,vt Epiſcopi, ſiue Abbates,qui non in fructum animarum, ſed in auaritiam, & turpe lucrum inhiantes,quoſlibet homines circumueniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione ſurripuerunt, pœnitentiæ Canonicæ, vtpote turpis lucri ſectatores, ſubiaceant. Hi verò, qui illecti comam depoſuerunt in eo, quòd cœperunt, perſeuerare cogantur: res verò eorum hæredibus reddantur.

¶ *Caput hoc à Burcardo etiam & Iuone recitatur ex Moguntino, & multò plenius, eodemque planè modo, quo nunc legitur in Cabilon.2. c.7.*

CAP. XLIII. ¶ *Sine voluntate fratrum aliquem de ſuis propinquis Abbas ſibi ſubſtituere non valet.*

Item ex Concilio f Toletano.

COngregatio g debet ſibi eligere Abbatem poſt Abbatis ſui mortem, vel eo viuente, ſi ipſe diſceſſerit, vel peccauerit. Epiſcopus enim non debet Abbatem violenter retinere in loco ſuo. Ipſe autem non poteſt aliquem ordinare de ſuis propinquis vel amicis ſine voluntate fratrum.

CAVSA XVII.

QVidam Presbyter infirmitate grauatus fieri velle Monachum dixit: Eccleſiam,& beneficium in manu aduocati renuntiauit. Poſtquam conualuit, mox ſe futurum Monachum negauit, & Eccleſiam, & beneficium repoſcit.

1 *Hic primùm quæritur, vtrum reus voti teneatur, an liceat ei à propoſito ſui cordis diſcedere.*

2 *Secundò, an Eccleſia,& beneficium ei reddenda ſint,quæ prius libera voluntate refutauit.*

3 *Tertiò, ſi contigiſſet eum ſe, & ſua Monaſterio tradidiſſe, an licentia Abbatis liceret ei ad propria h redire.*

4 *Quartò,ſi ſine licentia Abbatis retrò abierit, an ſua ſibi ab Abbate reddenda ſint.*

QVÆSTIO I.

1. ps. Q*Vod à voto diſcedere non liceat, multis auctoribus probatur. Ait enim Propheta:* i [*Vouete,& reddite Domino Deo veſtro.*]

a *al commento.*] *al.commodo.* b *al.ex eod.* c *Poly.l.3. tit.12.Burc.l.3.c.26.Iuo p.3.c.31.* d *In Cabilo.2.c.7.20.q.3. conſtituit.* e *Burc.l.8.c.93.Iuo p.3.c.111.* f *al.ex eodem.*] *3. Moguntino.* g *Burch. l.8.c.86.Iuo p.7. c.104.* h *al.priora.* i *Pſal. 75.*

CAP. I. ¶ *Quæ Deo vouentur, neceſſariò reddantur.*

Item Auguſtinus.

SVnt quædam, quæ etiam non vouentes debemus: quædam etiam, quæ niſi vouerimus, non debemus: ſed poſtquã ea Deo promittimus,neceſſario reddere conſtringimur.

¶ *Huius Capituli ipſa omninò verba non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum, ſed ferè eadem habentur apud Caſſiodorum in pſal. 75. ad verſi. vouete, quem citat gloſſa ordinaria ad eum locum.*

CAP. II. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus a.

VOuentibus b virginitatem non ſolùm nubere,ſed etiam velle, damnabile eſt.

CAP. III. ¶ *Dignus eſt ſupplicio qui ſeipſum Deo ſubtrahit à voto rediens.*

Item Gregorius *in regeſto,lib.1.epiſt.33.ad Venantium.*

ANanias c pecunias Deo vouerat,quas poſt diabolica victus perſuaſione ſubtraxit.Sed qua morte multatus eſt, ſcis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos,quos dederat, nummos Deo abſtulit, conſidera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, ſed d temetipſum, Deo omnipotenti (cui te ſub monachali habitu deuoueras) ſubtraxiſti.

CAP. IV. ¶ *Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recuſant.*

Idem *ſuper Ezechielem lib.1.homil.3.*

QVi bona agunt, ſi meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perſeuerent, in conſpectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. *Item paulò ſuperius.* ¶ Sunt qui cuncta relinquere, & Dei ſeruitio ſe ſubdere, & fræno caſtitatis ſe reſtringere deliberant: ſed cum poſt caſtitatem alios cecidiſſe conſpiciunt, ſe retrahendo, meritum perdunt.

Si ergo poſt votum quiſque neceſſariò cogitur ſoluere, quod vouit;ſe vouentibus non ſolùm nubere, ſed etiam velle,damnabile eſt: patet,quòd Sacerdos iſte ad executionem ſui voti, cogendus eſt,& non ſolùm non fieri, ſed etiã velle monachum non fieri, ſibi damnabile eſt. Quòd verò inter vouentes iſte computandus ſit,patet ex verbis Auguſtini,e dicentis: [Dixi confitebor,&c.] Magna pietas Dei eſt,vt ad ſolam promiſſionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat ore,& tamen Deus iam audit in corde. Votum enim pro opere reputatur.] Sicut ergo Propheta inter vouentes reputatur, quia dixit, Ego confitebor: ſic iſte inter eoſdem computandus eſt, quia dixit,fiam Monachus. His ita reſpondetur. Aliud eſt, propoſitum corde concipere & etiam ore enuntiare, aliud eſt, ſubſequenti obligatione ſe reum voti facere. Quia 1 *ergo iſte propoſitum ſui cordis ore ſimpliciter enuntiauit, non autem Monaſterio, aut Abbati ſe tradidit, nec promiſſionem ſcripſit, nequaquam reus voti habetur.*

1 ¶ Quia ergo.] *In pleriſque vetuſtis exemplaribus hic eſt initium quæſtionis ſecundæ.*

QVÆSTIO II.

CAP. I. ¶ *Non cogitur aliquis in Monaſterio manere, niſi profeſſionem fecerit in manu Abbatis.*

Vnde Alexander Papa *ſecundus ait.*

GOnſadus f Presbyter quondam in infirmitate feruore paſſionis preſſus, Monachum ſe fieri promiſit: non tamen monaſterio, aut Abbati ſe tradidit, nec promiſſionem

a *Aug.de bono viduitatis,c.9.& gloſſa ord.ad c.5.1.Tim.* b *Sup.d.27.vouentibus. inf.27.p.1.nuptiarum. Senten 4. diſt. 37.* c *Act.5.* d *Senſus ſummatim redditus.* e *Sent.4. diſt. 16. Aug.Caſſiodorus & gloſſa Ord. in pſal.31. infrà de pœn.diſt.1.c.5.* f *Iuo p.6.c.428.& copioſius Pann.l.3.c.183.*

ſcripſit: ſed beneficium Eccleſiæ in manu aduocati refutauit. At poſtquam conualuit, mox ſe Monachum negauit fieri. Quapropter quia & B. Benedicti regula, & præcipuè Patris, & prædeceſſoris noſtri S. Gregorij Papæ Canonica inſtitutio interdicit Monachum ante vnius anni probationem effici, iudicamus, & auctoritate Apoſtolica præcipimus, vt præfatus Presbyter beneficia 1 & altaria recipiat, habeat, & quietè retineat.

1 ¶ Beneficia.] *In vetuſtis exemplaribus, & apud Iuonem (apud quem caput hoc copioſiùs habetur) legitur* beneficium: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Cap. II. ¶ *Vxor poſt propoſitum continentiæ ducta dimitti non debet.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium Comitem, epiſt.* 70.

NOs *a* nouimus, nos teſtes ſumus, quòd omnes actus publicos quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium ſanctum conferre, atque in ea vita viuere, in qua ſerui Dei Monachi viuunt. Cùm ergo te eſſe in hoc propoſito gauderemus, nauigaſti, vxorémque duxiſti. Si coniugem non haberes diceremus tibi quod & Tubunis diximus, vt in ſanctitate continentiæ viueres: ſed, vt te ad iſtam vitam non exhorter, impedimento coniunx eſt: ſine cuius conſenſione continenter tibi non licet viuere, quia & ſi tu poſt illa tua verba Tubunenſia ducere non decebas, illa tamen nihil eorum ſciens innocenter tibi, & ſimpliciter nupſit.

¶ *Confectum eſt hoc caput ex verbis B. Auguſtini, epiſt. 70. ſed in epitomen redactis. Iuo autem integrè refert.*

Ecce iſte corde concepit ſe Monachum fieri, & ore pronunciauit ſe velle in otium ſanctum conferre, non tamen poſtea coactus eſt ſuſcipere quod corde concepit, & ore pronunciauit. Auctoritas illa Alexandri ſecuta inſtitutionem B. Gregorij, & B. Benedicti, probandis annum indulget, ſed notis: ignotis verò triennium conceditur.

Cap. III. ¶ 1 *Ante probationem triennij nullus in monaſterio ſuſcipiatur.*

Vnde ex Decreto Bonifacij.

SI *b* quis incognitus Monaſterium ingredi voluerit, ante triennium Monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos, aut ſeruus, aut libertus 2 colonus *c* quæratur à domino ſuo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit: fide tamen accepta de impunitate Si autem intra triennium non fuerit requiſitus, poſtea quæri non poteſt, niſi ſit tam longe, quod inueniri non poſſit. Sed 3 tantùm ea, quæ in Monaſterium adduxerit dominus ſerui accipiat.

1 ¶ *Caput hoc etiam in Pannormia citatur à Bonifacio. A Burchardo autem & Iuone, & in plerìſque vetuſtis exemplaribus Gratiani tribuitur Concilio Toletano. Sed in nullo eorum, quæ impreſſa, aut manuſcripta habentur, inuentum eſt, eadem tamen ferè ſunt in capitularibus, & apud Iulianum anteceſſorem nouella 123. c. 52.*

2 ¶ Libertus.] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis. & ex locis indicatis, quam lectionem habuit etiam auctor gloſſæ. Antea legebatur, liber.*

3 ¶ Sed tantùm.] *Hæc addita ſunt ex locis indicatis.*

QVÆSTIO III.

Q*Vòd autem quæritur, an poſt traditionem ſit ei fas cum licentia Abbatis ad propria* d *redire, facilè monſtratur non poſſe fieri. Ipſum enim redire crimìnoſum eſt. Qui autem manifeſto facinori deſinit obuiare, cùm poteſt, conſentit. Hic autem non ſolùm obuiat, ſed etiam permittẽdo fautor exiſtit. Non ergo licet Abbati dare licentiam alicui retrò abeundi: nec illi licet vtiq. retrorſum abire, quia ex quo ſemel ſe Abbati ſubiecit, abſque eius permiſſione nihil agere poteſt.*

a *Iuo p. 7. c. 9. & 10. & p. 8. c. 16.* b *Nouel. 5. c. 2. & apud Iulianum anteceſ. nouel. 123. c. 52. C. 4. 5. cap. 227. Burch. l. 8. c. 10. Iuo p. 7. c. 41. Pann. l. 3. c. 184.*]
c *al. vel colonus.* d *al. priora.*

QVÆSTIO IV.

1. S*I autem ſine licentia Abbatis de Monaſterio diſceſſerit, quæritur, vtrum ſua ſint ei reddenda, an non. Sed poſſeſſiones, & res Eccleſiæ traditas quolibet modo alienare nec Abbati, nec alicui licet.*

§. [margin: ps.]

Cap. I. ¶ *Honore priuetur, qui de iure Eccleſiæ aliquid alienare præſumpſit.*

Vnde Symmachus Papa [*poſſeſſiones, a quas vnuſquiſque, &c.*] *& iterùm in Synodo Romana* 3. *c.* 6.

QVicumque *b* Epiſcoporum Presbyterorum, Diaconorum oblitus Dei, & decreti huius immemor 1 in conſtitutum præſens committens, prædium 2 Eccleſiæ magnum vel exiguum, vel quidquam de iure Eccleſiaſtico alienare tentauerit, & donator, & alienator, & venditor honoris ſui amiſſione mulctetur.

1 ¶ Immemor.] *In Concilio ipſo ſequitur,* cuius Romanæ ciuitatis Sacerdotes volumus religioſis nexibus deuinciri. *Nam vt ſuprà 12. q. 2. non liceat dictum eſt, in ea Synodo Romanæ tantùm Eccleſiæ legem Symmachus præſcripſit.*

2 ¶ Prædium.] *Hoc loco omiſſis verbis ſexti capitis, eorum loco referuntur hæc ex titulis eiuſdem Concilij: omninóque caput hoc ex verbis illius Synodi ſuo modo collector aptauit.*

Cap. II. PALEA.

[*Item* Gregorius *Anthemio Subdiacono lib.* 11. *epiſt.* 21.

RAtio *c* nulla permittit, vt propriis cuiuſquam vſibus applicetur, quod pro communi vtilitate datum eſſe cognoſcitur.

Cap. III. ¶ *Qui reuocandum putat, quod Eccleſiæ contulit, ſacrilegij crimen incurrit.*

Item Ambroſius *lib.* 2. *de Pœnitentia, c.* 9.

SVnt qui opes ſuas tumultuario mentis impulſu, non iudicio perpetuo, vbi Eccleſiæ contulerunt, poſteà reuocandas putauerunt. Quibus nec prima merces rata eſt, nec ſecunda, quia nec prima iudicium habuit, & ſecunda habuit ſacrilegium. Sunt quos pœnituerit opes ſuas diuiſiſſe pauperibus. Sic eos, 1 qui pœnitentiam agunt, hoc ſolum timere oportet, ne ipſius pœnitentiæ agant pœnitentiam.

1 ¶ Sic eos.] *In Originali legitur.* Sed eos qui pœnitentiam agunt, hoc ſolum pœnitere non debet, ne ipſius, &c. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

Cap. IV. ¶ *Qui ſacris locis derelicta retinere contenderit, ſacrilegium committit.*

Item Gregorius *Sabino Subdiacono, lib.* 8. *epiſt.* 6.

SAcrilegium, *d* & contra leges eſt, ſi quis, quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis ſtudiis, ſuis tentauerit compendiis retinere.

Cap. V. ¶ *Sacrilegi iudicantur, qui Eccleſiæ facultates alienant.*

Item Lucius Epiſcopus *ad Galliæ & Hiſpaniæ. Epiſcopos, & epiſt.* 1. *c.* 6.

OMnes *e* Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores à liminibus ſanctæ Matris Eccleſiæ anathematizamus, Apoſtolica auctoritate pellimus, & damnamus, atque ſacrilegos eſſe iudicamus, & non ſolum eos, ſed om-

a *Sup. 16. q. 1. poſſeſſiones.* b *Anſ. lib. 4. c. 30. Polyc l. 6. tit. 15.* c *Ext. de præbendis, cap. ratio. Anſ. l. 5. c. 38. Poly. l. 3. tit. 12.* d *Anſ. l. 12. c. 4. Poly. l. 3. tit. 12.* e *Anſ. l. 12. c. 4. Burch. l. 11. c. 19. Iuo p. 3. c. 140. & p. 14. c. 85.*

nes

nes conſentientes eis, quia non ſolum qui faciunt rei iudicantur, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Par *a* enim pœna & agentes, & conſentientes comprehendit

CAP. VI. ¶ *Excommunicetur, qui confinia Eccleſiæ frangere tentauerit.*

Item Nicolaus Papa *b omnibus Epiſcopis.*

2. Sicut *c* antiquitus à ſanctis patribus ſtatutum eſt, ſtatuimus, vt maior Eccleſia per circuitum xl. *d* paſſus habeat, capellæ verò vel minores Eccleſiæ triginta. Qui autem confinia earum * confringere tentauerit, aut perſonam hominis, vel bona eius inde ſubtraxerit, niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur.

CAP. VII. ¶ *Soluatur altario, quod pro emunitate emendatur Eccleſiæ.*

Item ex Concilio Triburienſi.

3. Si *e* quis in atrio Eccleſiæ pugnam cōmittit, aut homicidium facit, quidquid pro emunitate 1 violata emendādum eſt, altario ſoluatur, cuiuſcumque fuerit Eccleſia illa.

1 ¶ Emunitate.] *Sic etiam apud Burchardum. Iuo habet* pro immunitate violata. *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur*, pro emunitate Eccleſiæ violatæ. *Summa autem huius capitis ferè habetur in Triburienſi, quod extat, c.4. & 6.*

CAP. VIII. ¶ *Non licet alicui hominem de Eccleſia rapere.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium epiſt.* 187.

Miror *f* quomodo tam ſubito fidei murum aries ruperit inimici. Noui enim qua religione ſemper ſis Eccleſiam Dei veneratus. Quo inſtigante facere auſus es? hominem de Eccleſia rapuiſti? Tuus, ſi de tuo amico fortè præſumeret fugitiuus poſſet proculdubio interceſſoris cauſa veniam promereri. Ergo ſi amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed ſi de poteſtate præſumitur, Nabuchodonoſor Regē intende, qui cauſa ſuperbiæ in bouem eſt ex homine commutatus. 1 Non vt confundam te, hæc ſcribo: ſed vt *g* filium chariſſimum moneo. Eccleſiæ igitur illæſum reuoca, quem vt irreligioſiſſimus rapuiſti. Oblatio verò domus tuæ à Clericis ne ſuſpiciatur, indixi; *h* communionemque tibi interdico: donec peracta pro auſibus, vel errore à me diffinita tibimet pœnitentia, & tempore ordinato *i* pro hoc facto corde contrito, & humiliato dignum offeras ſacrificium Deo.

1 ¶ Commutatus.] *Hoc loco iſta erant interiecta* atque à regno ſuo profugus recedens, non ante regnum recepit, quàm conuerſus Deum prædicauit, *quæ à multis vetuſtis abſunt, & Originali, & Iuone. Sunt autem inter verba Gratiani infrà de pœnitentia, diſt.1 c. voluiſſent.*

CAP. IX. ¶ *Fugitantem ad Eccleſiam nemo audeat abſtrahere.*

Item ex libro capitulariium. *k* 5. *c.* 90.

Reum *l* ad Eccleſiam confugientem nemo abſtrahere audeat, neque inde donare 1 ad pœnam, vel ad mortem: vt honor Dei, & ſanctorum eius conſeruetur: ſed rectores Eccleſiarum pacem, & vitam, ac membra eius obtinere ſtudeant: tamen legitimè componat, quod iniquè fecit.

1 ¶ Donare.] *Sic eſt emendatum* (*antea enim legebatur*, damnare.) *ex cap. Caroli, & Concilio Moguntino, & pleriſq; vetuſtis Gratiani exemplaribus, & cæteris collectoribus: & quamquam apud Burchardum ex Concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro capitulorum longè copioſius hoc caput referatur.*

a *Rom.* 1. b *Inter decreta Nic. in Codice Ormanetti.*
c *Anſ. l.5. c.74. Iuo p.3. c.164. Pan. l.2. c.81.* d *al.* lx.
* *al. rerum.* e *Burch. l.3. c.196. Iuo p.3. c.113.*
f *Iuo p.3. c.122* g 1. *Cor.4.* h *al. interdixi.* i *al. condonato.*
k *Et in adiectis, c.29. & in Conc. Moguntí.1. c.39.*
l *Burch. l.3. c.123. Iuo p.3. c.123. Pan. l.2. c.75.*

CAP. X. ¶ *Ab Eccleſiæ arceatur ingreſſu, qui aliquem de Eccleſia violenter rapuerit.*

Item Gelaſius *Victori, Conſtantino Martyrio, Feliciſſimo, Sereno, & Timotheo Epiſcopis.*

Frater, *a* & Coepiſcopus noſter Epiphanius ſua nobis relatione ſuggeſſit Benenatum, & Maurum Beneuentanæ municipes ciuitatis, in contumeliam religionis acerba nimis, & plectibili contumacia proſiluiſſe: qui confugientem ad Eccleſiæ ſepta curialem ſuum, nec illic quidem tutum, aut de iniuria ſua ſecurum eſſe ſiuerunt: auſi irruptione *b* temerariæ mentis admittere, quod nec poteſtatibus quidem, vel principibus vnquam licuit perpetrare: vt hominem in ſanctuariis conſtitutum (captata Sacerdotis abſentia) reluctantem, reclamantemque violenter abſtraherent. Quos, quantum ſua nobis ſuggeſtione patefecit, meritò indignos eſſe ſacra communione indicauit. Et ſi reuera tanti facinoris conſtat admiſſum, noſtra etiam auctoritas in hac parte conſentit. Nec enim iure ad ſupplicandum debet admitti, qui *c* admittere ſacrilegium non dubitauit. Nullus enim intra limina tantæ venerationi deputata vtrumque ſibi licere exiſtimet pro ſuæ voluntatis arbitrio, vt & humilitatem ſibi vindicet, & furorem. Et ideo fratres chariſſimi ſupradictos, ſi manifeſta reos facit conqueſtio, ab omnibus parochiarum veſtrarum Eccleſiis noſtræ præceptionis auctoritate prohibere: vt non ſolum hi, qui iniuriam ſanctorum locorum proſiluiſſe probantur *d* meritò conſequantur pro facti ſui qualitate vindictam: verumetiam cæteri à tali præſumptione, vltionis iſtius timore reuocentur.

CAP. XI. ¶ *Eccleſiarum non eſt dignus ingreſſu, qui eas violat.*

Idem *Epiphanio Epiſcopo.*

Ad *e* Epiſcopos cæteros direximus iuſſionem, vt eos, qui Eccleſias violaſſe perhibentur, acceſſu earum iudicent eſſe dignos.

CAP. XII. ¶ *Qui Eccleſiam Dei vaſtat & eius Sacerdotem inſequitur ſacrilegus iudicatur.*

Item Pius Papa, *epiſt.2. Italicis.*

Sicut *f* qui Eccleſiam Dei vaſtat, & eius prædia, & donaria expoliat, & inuadit, ſit ſacrilegus: ſic & ille, qui eius Sacerdotes inſequitur, ſacrilegij reus exiſtit, & ſacrilegus iudicatur, *& infrà* ¶ Non ergo grauius peccatum eſt fornicatio, quàm ſacrilegium. Et ſicut maius eſt peccatum, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem: ſic grauius eſt ſacrilegium agere quàm fornicari.

CAP. XIII. ¶ *Qua pœna feriatur, qui Eccleſiæ vſibus dedicata prædia vexare tentauerit.*

Item Vrbanus *in epiſtola ad omnes Epiſcopos, c.2.*

Attendendum eſt omnibus, ne prædia vſibus ſecretorum cæleſtium dedicata, à quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ vltionis acrimoniam (quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt) perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur aut exilio perpetuæ deportationis vratur. *g*

a *Poly. l.7. tit.1. Iuo p.3. c.120.* b *al. irreptione.*
c *al. ibid.* d *al. probabuntur.* e *Iuo p.3. c.110.*
f *Poly. l.6. tit.15. Anſ. l.5 c.30. Burch. l.1. c.29 Iuo p.6. c.243. & p.13. c.39. l. Cap.6. c.115. & in Moguntino ſub Arnulpho. c.11.* g *al. feriatur.*

CAP.

CAP. XIV. PALEA.
Item Iginus Papa.

2. SI *a* quis Eccleſiam igne combuſſerit, *b* quindecim annis pœniteat,& eam ſedulo reſtituat,& pretium 1 ſuum pauperibus diſtribuat.

Hæc palea in vno tantum Vaticano codice habetur, in quo ſicut in vulgatis, & Pannormia citatur ex Igino: à Burchardo autem & Iuone ex decretis Iulij.

1 ¶ Pretium ſuum.] *Apud Burchardum l. 19. in c. de ſacrilegio, ſic legitur.* Incendiſti Eccleſiam aut conſenſiſti? ſi feciſti, Eccleſiam reſtitue:& pretium tuum id eſt, vuiregeldum tuum pauperibus diſtribue,& quindecim annis per legitimas ferias pœniteas.

CAP. XV. ¶ *Iudæ ſimilis probatur, qui ornamenta ſurripuit Eccleſiæ.*
Item Clemens *epiſt. 2. ad Iacobum.*

SI *c* forte quiſpiam Presbyter, ſiue Diaconus, ſacrarij ſyndonem, vel velum ſubtractum *d* vendiderit, Iudæ Iſchariotis ſimilis æſtimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit ſe ſupra dicti Iudæ ſuſcepturum pœnam.

CAP. XVI. ¶ *De eodem*

Item ex pœnitentiali Theodori.

PEcunia Eccleſiaſtica furata, vel rapta, reddatur in quadruplum: populi verò duplicetur. Si quis aliquid de miniſterio ſanctæ Eccleſiæ furatus fuerit, ſeptem annis pœniteat, tres in pane & aqua.

CAP. XVII. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item ex pœnitentiali Romano.

3. SI quis clericus furtum fecerit capitale, id eſt, quadrupedem, vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretij furatus fuerit, ſeptem annis pœniteat: laicus quinque. Si quis autem de minoribus ſemel aut bis furtum fecerit, reddat proximo ſuo:& vno anno pœniteat in pane & aqua: ſi reddere non potuerit, tribus annis pœniteat.

Similia horum leguntur apud Burchardum, lib. 11. c. 59. & Iuonem p. 13. c. 44.

CAP. XVIII. ¶ *Sacrilegium facit, qui pecuniam Eccleſiæ rapit.*
Item Anacletus *e epiſt. 1. c. 2.*

QVi capit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur, qui autem pecuniam, vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit.

CAP. XIX. ¶ *Segregetur ab Eccleſia clericus, qui ſeruum, aut diſcipulum ſuum ad eam fugientem verberare præſumit.*
Item ex Concilio Ilerdenſi, c. 8.

NVllus *f* clericorum, ſeruum, aut diſcipulum ſuum fugientem ad Eccleſiam extrahere audeat, vel flagellare præſumat. Quod ſi fecerit donec dignè pœniteat, à loco cui honorem non dedit, ſegregetur. ¶ Si qui clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali exceſſu contumeliam pertulerit, à Pontifice diſtrictius vindicetur.

CAP. XX. ¶ *Qui de atrio, vel porticibus Eccſiæ fugientem abſtrahit, excommunicetur.*
Item ex Concilio Triburienſi, g. c. 20.

4. SI quis *h* contumax, vel ſuperbus timorem Dei, vel reuerentiam ſanctarum Eccleſiarum non habuerit, & fugientem ſeruum ſuum, vel quem ipſe perſecutus fuerit, de atrio 1. Eccleſiæ, vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus per vim abſtraxerit, pro immunitate nongentos ſolidos Epiſcopo componat: & ipſe publica pœnitentia iuſto *a* iudicio Epiſcopi mulctetur.

1 ¶ Atrio] *In duobus vetuſtis codicibus Gratiani legitur,* de altario, *in capitularibus verò,* de Eccleſia.

Sacrilegium ergo eſt, quoties quis ſacrum violat, vel auferendo ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, vel non ſacrum de ſacro. Dicitur etiam ſacrilegium committere, qui violentas, & impias manus in clericum iniecerit. Porrò ipſum ſacrilegium duplicem continet pœnam, pecuniariam videlicet & excommunicationis. Pecuniaria eis perſoluenda eſt, ad quos querimonia ſacrilegij pertinet.

CAP. XXI. *De multiplici genere ſacrilegij. & pœna eiuſdem.*
Vnde Ioannes Papa *octauus ſcribit omnibus Epiſcopis.*

QVisquis *b* inuentus fuerit reus ſacrilegij, Epiſcopis, vel Abbatibus, ſiue perſonis, ad quas querimonia ſacrilegij iuſte pertinuerit, triginta libras examinati argenti puriſſimi componat. ¶ Sacrilegium committitur, ſi quis infregerit Eccleſiam, vel triginta Eccleſiaſticos paſſus, qui in circuitu Eccleſiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos paſſus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: ſeu qui iniuriam, vel oblationem rerum intulerit clericis arma non ferentibus, vel monachis, ſiue Deo deuotis, omnibuſque 1 Eccleſiaſticis perſonis. Capellæ quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, non ponuntur in hac triginta paſſuum obſeruatione. Similiter ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſiue ſacrum de non ſacro. *Idem* ¶ Si *c* quis domum Dei violauerit, & aliqua ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel Eccleſiaſticis perſonis iniuriam fecerit donec in conuentu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciat ſe communione *d* priuatum, Si verò poſt ſecundam & tertiam conuentionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectauerit, ſacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita vt ſecundùm Apoſtolum *e* nemini fidelium miſceatur. *Idem.* ¶ Si *f* qui monaſteria, & loca Deo dedicata, & Eccleſias infringunt, & depoſita, vel alia quælibet exinde abſtrahunt, damnum nouies componant, & emunitatem tripliciter, & velut ſacrilegi canonicæ ſententiæ ſubigantur.

¶ *In epiſtola manuſcripta Ioannis octaui, ſcripta Epiſcopis, & Abbatibus per Narbonenſem, & Hiſpanicas prouincias conſtitutis, præcipitur obſeruari lex contra ſacrilegos in Concilio Trecaſenſi edita coram Ludouico Imperatore, & quinquaginta tribus Epiſcopis. Diuerſa autem ſunt iſtius Epiſtolæ verba ab his quæ recitantur & à Gratiano, & à cæteris collectoribus, ſed eadem ſententia.*

1 ¶ Omnibuſque Eccleſiaſticis. [*Apud Iuonem legitur,* deuotis hominibus, Eccleſiaſticis perſonis. Non enim capellæ quæ infra ambitum murorum caſtellorum ſunt mittuntur, vel ponuntur in hac obſeruatione. *Nec multò aliter apud alios collectores.*

CAP. XXII. ¶ *Niſi canonicè iudicatum Epiſcopum qui comprehenderit laicus, excommunicetur.*
Item Alexander Papa II. g,

5. SI quis deinceps Priorum, aut cuiuſcunque dignitatis, vel cuiuſcunque ordinis laicorum Epiſcopum comprehenderit, percuſſerit, aut aliqua vi à propria ſede expulerit, niſi forte iudicatum canonicè, auctores a.

a *Poly. l. 6. tit. 15. Anſ. l. 5. c. 18. Burch. l. 3. c. 204. Iuo p. 3. c. 127. Pann. l. 2. c. 70.* b *al. comburit.* c *Iuo p. 2. c. 63. & p. 6. c. 88.* d *al. ſubtracta.* e *& in epiſt. Lucij, c. 6.* f *Iuo p. 3. c. 117. Pan. l. 2. c. 67. ibid. c. 31.* g *Et lib. 5. cap. C. 185, & in legibus Boiariorum, tit. 7.* h *Burch. l. 3. c. 197. Iuo p. 3. c. 114.*

a *al. iuxta iudicium.* b *Anſ. l. 8. c. 40. Polyc. l. 6. t. 10. Iuo p. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79.* c *Supra. 11 q. 3. ad menſam Anſ. l. 5. c. 52.* d *al. fore priuatum.* e *1. Cor. 5.* f *Anſ. l. 5. c. 47. Bur. l. 11. c. 22. Iuo. p. 2. c. 124. & p. 14. cap. 96.* h *Simile in 8. Synodo ſub Photio. c. 3.*

&

& cooperatores tanti ſceleris anathematizentur, & bona eorum Eccleſiæ ipſius iuri perpetuo tradantur. ¶ Si verò in Presbyteram, vel in quemcunque inferiorum graduum Clericum hæc eadem præſumpſerit, canonicæ pœnitentiæ atque depoſitioni ſubiacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur

CAP. XXIII. ¶ *Flagellatores Presbyterorum poſt tertiam admonitionem, ſi non reſipuerint. excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa *Thadoni archiepiſcopo Mediolanenſi* a

DE *b* Presbyterorum flagellatoribus, & occiſoribus, & predonibus, ſcilicet, qui ſæculari brachio minimè coercentur, iuxta præceptum Domini placet, vt fraterno amore conueniantur ſecundò, ac tertiò. Qui ſi te non audierint, conueniente Eccleſia eos ſacra commuuione priuare, atque (ſi in ſua obſtinatione permanentes, ſacerdotalia monita forte contempſerint) ab Eccleſiæ compage ſub anathematis interdictione reſecare licentiam tribuimus. ¶ Quos etiam reſipiſcentes tandem digna ſatisfactione præmiſſa in gremium ſanctæ matris Eccleſiæ reuocari noueris poſſe.

CAP. XXIV. PALEA.

Item ex Concilio Moguntino *ſub Rabano c.24.*]

QVi *c* Presbyterum occiderit, duodecim 1 annorum ei pœnitentia ſecundùm canones imponatur: at ſi negauerit, ſi liber eſt, cum ſeptuaginta duobus 2 iuret: ſi autem ſeruus, ſuper duodecim vomeres feruentes ſe expurget, Conuictus verò noxæ vſque ad vltimum vitæ tempus militiæ 3 cingulo careat, & abſque ſpe coniugij maneat.

¶ *Hæc palea in vno tantùm Vaticano Gratiani codice habetur.*

1 ¶ Duodecim.] *Sic in codice Vaticano. & cæteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur*, viginti annorum pœna.

2 ¶ Cum ſeptuaginta duobus.] *In Concilio ipſo legitur.* cum duodecim: *Burchardus tamen, & Iuo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.*

3 ¶ Militiæ cingulo,] *Sic etiam in decretalibus & apud Burchardum, & Iuonem. In Concilio autem legitur*, cingulum deponat, & vxorem amittat.

CAP XXV PALEA.

[*Item* ex Concilio Triburienſi.]

VT *d* Presbyteri non vadant, niſi ſtola, aut orario induti. Et ſi in itinere ſpoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur non ſtola veſtiti, ſimplici emendatione ſoluantur: ſi autem cum ſtola, triplici.

CAP. XXVI. PALEA.

[*Item* ex eodem, c. 5.]

OMnes *e* Presbyteri interfectores 1 compoſitione Epiſcopi, ad cuius parochiam pertinent, ſoluantur, ita videlicet: vt medietatem Vuiregeldi, 2 eius Epiſcopus vtilitatibus Eccleſiæ, cui præfuit tribuat, & alteram medietatem in eleemoſynam illius iuſtè diſpertiat: quia nullus nobis eius hæres proximior videtur quàm ille, qui ipſum domino ſocianit

Hæc quoque palea in vno tantum Vaticano codice habetur. Eſt autem in capitularibus (vnde citatur in Pannormia. l.4.c.15. & in Decretalibus, tit. de pœnis, c. presbyteri. In concilio etiam Triburienſi, quod extat, c.4. habetur quiddã ſimile.

1 ¶ Interfectores.] *Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet*, interfecti. *In capitulari legitur*, Presbiteri interfecti Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinent, ſoluantur ſecundùm capitulare glorioſi Karoli genitoris noſtri: ita videlicet, &c. *Verùm in decretalibus, & apud Burchardum, & Iuonem hoc modo:* Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinebat, ſoluatur, ita videlicet, &c. *& ſimilis locutio habetur in Concilio Triburienſi, c.4. Sed quoniam eſt initium capitis, nihil viſum eſt hic mutandum. reliqua autem ſunt emendata ex locis indicatis.*

2 Vuirigeldi.] *Antea legebatur*, Renaldus. *Emendatum eſt ex cæteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, vnde abeſt vtraque vox: legitur tamen in prima collectione.*

CAP. XXVII. ¶ *Pro graduum varietate mulctentur, qui clericos occidunt.*

Item *ex lib 3. c.25.*

QVi *a* Subdiaconum occiderit, ccc. ſolid. componat: qui Diaconum, cccc. qui Presbyterum, DC. qui Epiſcopum, Dcccc. qui monachum, cccc.

CAP. XXVIII. ¶ *De eodem*

Item *ex lib.6. Cap. c.90.*

QVi *b* occiderit Monachum, aut Clericum, arma relinquat, & Deo in monaſterio ſeruiat, cunctis diebus vitæ ſuæ, nunquam ad ſæculum reuerſurus, & ſeptem annis publicam pœnitentiam agat. *e*

CAP. XXIX. ¶ *Qui clericum percuſſerit, excommunicetur, & non niſi à Romano Pontifice abſoluatur.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranenſi c.15.*

6. SI *d* quis ſuadente diabolo huius ſacrilegij reatum 1 incurrerit, quòd in Clericum, vel Monachũ violentas manus iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat: & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſoluere (niſi mortis vrgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat.

1 ¶ Reatum.] *Sic eſt emendatum ex codicibus huius Concilij manuſcriptis & Concilio Eugenij tertij, c.16 vbi hoc idem repetitur antea legebatur*, vitium, vel crimen incurrerit.

3. pars *Qui autem de Eccleſia vi aliquem exemerit, vel in ipſa Eccleſia, vel loco, vel cultui, ſacerdotibus, & miniſtris aliquid iniuriæ importauerit, ad inſtar publici criminis & læſæ maieſtatis accuſabitur, & conuictus, ſiue confeſſus, capitali ſententia à rectoribus prouinciæ ferietur: ſicut in primo libro codicis legitur, titulo de Epiſcopis, & clericis le.* [*Si quis in hoc genus ſacrilegij proruperit.*] *& in Digeſtis tit. Ad legem Iuliam repetundarum, e l. vltima Committunt etiam ſacrilegium, qui contra diuinæ legis ſanctitatem aut neſciendo committunt, aut negligendo violant, & offendunt: aut qui de principali iudicio diſputant, dubitantes an is dignus ſit, quem princeps elegerit, vel qui intra prouinciam, in qua prouinciales & eius habentur, officium gerendæ, ac ſuſcipiendæ adminiſtrationis deſiderãt. vt Codicis l.9. titulo de crimine ſacrilegij Similiter de iudicio ſũmi Pontificis alicui diſputare non licet*

CAP XXX. ¶ *Nemini eſt permiſſum de eo, quod Papa ſtatuit iudicare, vel eius ſententiam retractare.*

Item Nicolaus Papa *omnibus Epiſcopis.*

NEmini *f* eſt de ſedis Apoſtolicæ iudicio iudicare, aut illius ſententiam retractare permiſſum: videlicet propter Romanæ Eccleſiæ primatum, Chriſti munere in beato Petro Apoſtolo diuinitus collatum.

¶ *Epiſtola ex qua hoc caput eſt ſumptũ, non extat, aliquid ta-*

a *In chronico Mediolan.* b *Iuo p.10. c. 20.* c *Ext. de pœni. & remiſſ. c.2. Bur. l.6. c.7 Iuo p.10. c. 136.* d *Prima pars habetur Ca. l.6. c.169. Burch. l.6 c.10. Iuo p. 10. c.139.* e *Ca. l. 4. c.15. extra, de pœnis, c. presbyteri. Bur. l.6. c.11. Iuo p.10. c.140 Pann. l.8. c.6.*

a *Et in Conc. Troſleiano, c.13 & inter leges Longobar. tit. de homicid. lib. hominis. l.27. Pann. l.3. c.7. Burch. l.6. c. 5. Iuo p. 10. c.9. & 134. ſimilia quædam.* b *Iuo p.10. c.10. Pann. l.8. c. 8. c al. gerat.* d *Pann. l.8. c 149.*

e *Peculatus. l. ſacrigi.*] *3 era lectio in gloſſa.*

f *Anſ. l.1. c.21. Pann. l.4. c.16.*

men

men ſimile habetur in epiſtola prima ad Michaëlem Imperatorem.

Sacrilegij quoque reatum incurrit, qui Iudæis publica officia committit.

Cap. XXXI. ¶ *Sacrilegium faciunt, qui Iudæis publica officia committunt.*

Vnde in Tolerano Concilio IV. *c. 64. legitur.*

CONſtituit *a* ſanctum Concilium, vt Iudæi, aut hi, qui ex Iudæis ſunt, officia publica nullatenus appetant: quia ſub hac occaſione Chriſtianis iniuriam faciunt. Ideoque iudices prouinciarum cum Sacerdotibus eorum ſurreptione, fraudulenter elicitas 1 ſuſpendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem iudicum hoc permiſerit, velut in ſacrilegum excommunicatio proferatur: & is, qui ſurrepſerit, publicis cædibus deputetur.

1 ¶ Elicitas. *Sic eſt emendatum ex Codice Lucenſi regio: quamuis in aliis Codicibus conciliorum, & Gratiani legatur,* relictas.

4 pars. *Verùm ne reuerentia religionis dominos ſuo iure fraudaret, ſi famuli ad Eccleſiæ ſepta confugientes inde nequaquam abſtraherentur: ſacris Canonibus eſt inſtitutum, vt præſtito à Domino Sacramento impunitatis, ei etiam reddantur inuiti.*

Cap. XXXII. ¶ *Poſt præſtitam ſecuritatem ſerui reſtituantur dominis, qui ad Eccleſiam confugiunt.*

Vnde Gelaſius *b* Papa *ſcribit Bonifacio Epiſcopo.*

METuentes *c* dominos famuli ſi ad Eccleſiæ ſepta confugerint, interceſſiones debent quærere, non latebras: ne hæc ipſa præſumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noſter vir ſpectabilis Petrus, queritur ſeruum ſuum in Eccleſia ſancti Clementis diutius commorari, *d* cui cum deputaſſet ſacramenta præſtari, illum egredi nulla ratione voluiſſe. Et ideo directus ſupradictus *e* homo de præſenti cum eo, quem elegeris eſſe mittendum cùm de impunitate eius ſacramenta præbuerit, cum ſtatim facias ad dominum ſuum modis omnibus remeare: aut ſi in hac pertinacia *f* fortè perſtiterit, poſt ſacramentum ſibi præſtitum reddatur inuitus.

Cap. XXXIII. ¶ *Securitate recepta ad ratiocinia reddenda, fugitiui ab Eccleſia redire cogantur.*

Idem *Ioanni Epiſcopi Viennenſi.* g

VXor *h* Felicis & filiæ Romam, quia ſic oportuit, peruenerunt. Siquidem hunc ipſum primùm ſe ad Barbarorum baſilicam conferentem, ſeque bonas cauſas habere, iactantem, egredi ſub hac conditione præcipimus, vt ſi actus ſuos fideliter, & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorſus aſperum fieri, durúmque pateremur. Alioqui ſi contra fidem & vtilitatem Dominicam veniſſe probaretur, ipſe ſibimet imputaret, atque *i* domini ordinationi congruæ ſubiaceret. Qui ſuperueniente filio noſtro, viro ſpectabili Orthaſio, ſic eſt ad ſingula quæque conuictus, vt os aperire non poſſet, & vera eſſe, quæ huic obiicerentur voce propria fateretur: ideoque tenetur cuſtodiæ mancipatus.

CAP XXXIV. ¶ *Erigiatur in libertatem ſeruus, cui Chriſtiano Iudæus ſignaculum circumciſionis impreſſit: alioquin ab Eccleſia Domino ſuo reddatur inuitus.*

Idem *Syracuſano, & Conſtantino, & Laurentio Epiſcopis.*

IVdas, *k* qui Iudaicæ profeſſionis exiſtit, mancipium ſui iuris, quod ante paucos annos ſe aſſerit comparaſſe, nunc ad Eccleſiam Venafranam confugiſſe ſuggeſſit (ſicut petitorij tenor annexus oſtendit) eò quod dicat ſibi ab infantia Chriſtiano nuper à præfato domino ſignaculum circumciſionis infixum. Quapropter veſtra diligenter inter vtrumq; ſollicita cura rerum fideliter examinet veritatem: quatenus nec religio temerata videatur, nec ſeruus hac obiectione mentitus, competentis iura domini *a* declinare contendat.

Cap. XXXV. ¶ *De atrio Eccleſiæ (quod triginta paſſibus clauditur) niſi prius data ſecuritate, fugiens non abſtrahatur.*

Item ex Concilio Toletano XII. *c. 10.*

DIffiniuit *b* ſanctum Concilium, vt nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcumque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolij, reſidentibus in loco ſancto inferre: ſed eſſe potius his ipſis, qui Eccleſias petunt, per omnia licitum, in triginta paſſus ab Eccleſiæ ianuis progredi in quibus triginta paſſibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ in toto circuitu reuerentia defendantur: ſic tamen, vt hi, qui ad eam confugiunt in extraneis, vel longè ſeparatis ab Eccleſia domibus nullo modo abſcedant: *c* ſed in hoc triginta paſſuum numero abſque domorum extranearum receptaculo progrediendi *d* aditum obtinebunt: qualiter ad *e* requiſitæ naturæ vſum debitis exeant locis, & nullo teneantur euentu neceſſitudinis, qui Dominicis ſe defendendos commiſerint clauſtris. Si quis autem hoc decretum tentauerit violare, & Eccleſiaſticæ excommunicationi ſubiaceat & ſeueritatis regiæ feriatur ſententia. Ipſos autem qui ad Eccleſiam confugium fecerunt, ſi iuxta priſcorum Canonum inſtituta hi, qui eos repetunt, Sacramenta reddiderint, & Sacerdos Eccleſiæ ipſius ab Eccleſiæ non abſtraxerit foribus, aut fuga talium, ſi euenerit, Sacerdoti quærenda eſt: aut damnorum ſententia ſecundùm electionem principis huiuſmodi Sacerdotibus irroganda.

Cap. XXXVI. ¶ *Ante ſecuritatem acceptam de atrio Eccleſiæ fugitiuus non cogatur exire.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. c 3. *&* 5.

ID *f* conſtituimus obſeruandum, quod Eccleſiaſtici Canones decreuerunt, & lex Romana conſtituit, vt ab Eccleſiæ atriis, vel domo Epiſcopi reos 1 abſtrahere omnino non liceat: ſed nec alteri conſignare, niſi ad Euangelia datis Sacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri: ita vt ei, cui reus fuerit criminoſus, de ſatisfactione conueniat. Quod ſi quis Sacramenta ſua conuictus fuerit violaſſe, reus periurij non ſolùm à communione Eccleſiæ, omnium Clericorum, verumetiam & à Catholicorum conuiuio ſeparetur. Quòd ſi is, cui reus eſt, noluerit 2 ſibi intentione faciente componi, & ipſe reus de Eccleſia actus timore diſceſſerit, ab Eccleſiæ Clericis non quæratur. ¶ Seruus *g* etiam, qui ad Eccleſiam confugerit, pro qualibet culpa, ſi à domino pro admiſſa culpa Sacramentum ſuſceperit, ſtatim ad ſeruitium domini ſui redire cogatur: & poſtquam dato Sacramento Domino ſuo fuerit conſignatus, ſi aliquid pœnæ pro eadem culpa, qua excuſatur, 3 probatus fuerit pertuliſſe, pro contemptu Eccleſiæ. & præuaricatione fidei, à communione, & conuiuio Catholicorum extraneus habeatur. Si verò ſeruus pro culpa ſua ab Eccleſia defenſatus Sacramenta Domini *h* Clericis exigentibus de impunitate

a *Diſt. 54. nulla. Iuo p 13. c. 97.* b *al. Greg.* c *Iuo p. 16. c. 68 & p. 3. c. 115. Pan. l. 2. c. 77* d *al. commemoratum.* e *al. ſupradicti.* f *al. peruicacia.* g *al. Viuanenſi.* h *Iuo p. 15. c. 77.* i *al. atque ordinatione.* k *Iuo p. 13. c. 113.*

a *al. domini.* b *Iuo p. 3. c. 121. Pan. l. 2. c. 78.* c *al. obcælentur.] Orig.* d *al. progredientes* e *al qualiter requiſitæ naturæ vſum debitis expleant locis.* f *Raban. pœnit. c. 22. Burch. l. 3. c. 190. Iuo p. 3. c 107.* g *c. 5. Burch. l. 3. c. 192. Iuo p. 3. c. 109. Pan. l. 2. c. 73.* h *al. ſui domini.*

pec

perceperit, exire nolentem à domino liceat occupari.

1 ¶ Reos.] *Sic eſt emendatum ex Originali, Rabano, Burchardo, & Iuone, cùm in Gratiani Codicibus etiam manuſcriptis legeretur*, eos.

2 ¶ Noluerit ſibi.] *Antea legebatur* voluerit. *Mutatum eſt ex Concilij exemplaribus etiam manuſcriptis. & nonnullis ipſius Gratiani, & cæteris collectoribus: quamuis in recentiore Colonienſi editione, abſit dictio*, ſibi.

3 ¶ Excuſatur.] *Sic in omnibus Gratiani, & Conciliorum Codicibus impreſſis, & manuſcriptis. Apud cæteros collectores eſt*, accuſatur.

5. pars. ¶ *Occaſi[o]ne namque religionis ſeruus dominum ſuum contemnere, & eius miniſterium deſtituere non debet.*

Cap. XXXVII. ¶ *Religionis occaſione dominum ſuum non audeat ſeruus contemnere.*

Vnde in Gangrenſi Concilio, *c.3. legitur.*

vij. SI *a* quis ſeruum alienum occaſione religionis docet dominum ſuum contemnere, & eius miniſterium deſtituere, ac non potius docuerit eum ſuo domino bona fide, & cum omni honorificentia deſeruire, anathema ſit.

Cap. XXXVIII. ¶ *Corripiatur duriſſimè, qui cauſa religionis docet ſeruum dominum ſuum contemnere.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *b c.47.*

viij. SI quis ſeruum alienum cauſa religionis doceat contemnere dominum ſuum, & recedere à ſeruitio eius, duriſſimè in omnibus arguatur,

Cap. XXXIX. ¶ *Primati inſinuetur neceſſitas, quæ res Eccleſiæ diſtrahere compellit.*

Item ex Concilio Carthaginenſi, *c c.26,*

NVllus *d* res Eccleſiæ diſtrahat. Quòd ſi reditus 1 non habet, & aliqua nimia neceſſitas cogit, hanc inſinuandam eſſe Primati ipſius prouinciæ cenſemus, vt cum ſtatuto numero Epiſcoporum, vtrum faciendum ſit, arbitretur. Quod ſi tanta viget neceſſitas Eccleſiæ, vt non poſſit ante *e* Primatem conſulere, ſaltem vicinos 2 teſtes conuocet Epiſcopos, curans ad Concilium referre omnem Eccleſiæ neceſſitatem. Quod ſi non fecerit, reus Deo, & ſancto Concilio, venditor honore amiſſo 3 teneatur.

¶ *Hoc eſt cap.26 Carthaginenſis vnici, inſerti in Codice Canonum, itemque Græci, quod ſumptum eſt ex c.4. Concilij quinti Carthaginenſis. In neutro tamen ſunt hæc omnino verba*, nullus res Eccleſiæ diſtrahat: *ſed*, Placuit, vt rem Eccleſiæ nemo vendat, *quemadmodum & apud Iuonem.*

1 ¶ Quod ſi reditus.] *Græcè eſt*, ὅπερ πρᾶγμα ἐπὶ προσόδους, μὴ ἔχῃ *id eſt*, Quæ quidem res ſi reditus non habeat.

2 ¶ Vicinos teſtes.] *Sic in Codice Canonum, & ferè in Græco Canone, & in margine recẽtiorum Colonienſum editionum. In contextu autem ipſarum, & vetuſtioribus editionibus, ac duobus Vaticanis Codicibus, & apud Iuonem legitur*, ſaltem poſt factum curioſitatem habeat, & vicinis Epiſcopis hoc ante indicare, & ad Concilium, &c. *In Sorienſi autem regio*, curet hoc ſtatim agere, vel vicinis, &c.

3 ¶ Honore amiſſo.] *Verba hæc ſunt in Concilio inſerto in Codice Canonum, in Codice Sorienſi regio, & Canone Græco. Abſunt autem ab omnibus Concilij quinti Carthaginenſis, & duobus Vaticanis exemplaribus, & Iuone.*

a *Iuo p.16.c.102. & p.13.c.49.* b *In cap. Græcarum Synod. Martini Brachar. Burch.l.8.c.25. Iuo p.7. c.43.*
c *Et in Carthag.5.c.4.* d *Anſ.l.5.c.45. Iuo p.3.c.153.*
e *al. ante conſulere.*

Gap. XL. ¶ *Sine licentia Epiſcopi quidquid Abbas vendiderit, in irritum deducatur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.26.*

IN *a* venditionibus, quas Abbates facere præſumunt, hæc forma ſeruetur, vt quidquid ſine Epiſcopi licentia 1 venditum fuerit, ad poteſtatem Epiſcopi reuocetur. ¶ Mancipia verò Monachis donata ab Abbate non liceat manumitti, Iniuſtum enim putamus, vt Monachis quotidianum rurale opus facientibus, ſerui eorum libertatis otio potiantur.

1 ¶ Licentia.] *Sic eſt aſcriptum in margine in recentioribus Colonienſibus editionibus: ſed in antiquioribus, & Codicibus manuſcriptis, & apud Iuonem eſt*, notitia.

6. pars. ¶ *Etiam ſi Epiſcopo conſentiente Monaſterij poſſeſſio ab Abbate data fuerit, nullius momenti erit donatio, niſi fortè in Eccleſiæ fabricam erigendam donatio proceſſerit. Quo caſu tantum ei donare licet, quantum Eccleſiæ parietes concludunt.*

Cap. XLI. ¶ *Nullo titulo res Monaſterij valent ab eis iure ſegregari.*

Vnde Gregorius *ſcribit lib.7. indict.1. epiſt.35. Ioanni Epiſcopo Scyllacæno.*

QVeſti nobis ſunt prædicti Monaſterij Monachi, Abbatem ſuum terram intra Scyllacænum 1 caſtrum quæ in CD. pedes extenditur, ſub prætextu fabricandæ Eccleſiæ fraternitati tuæ donationis titulo conceſſiſſe. Et ideo volumus, quantum parietes poſſunt ædificatæ Eccleſiæ circumdare, iuri Eccleſiæ vindicari. Quidquid verò extra parietes eiuſdem Eccleſiæ eſſe poterit, ad iura Monaſterij ſine difficultate aliqua reuertatur: quia nec mundanarum legum, nec ſacrorum Canonum ſtatuta permittunt res monaſterij de iure eius quolibet titulo ſegregari. Ea propter donationem eiuſdem terræ, quæ contra rationem facta eſt, ſine aliqua dilatione reſtitue.

2 ¶ Intra Scyllacænum.] *Sic eſt emendatum ex multis Codicibus epiſtolarum: à qua lectione nonnulla Gratiani exemplaria parum diſcrepant. Id vulgaris erat*, in Tranquillitanum caſtrum.

Cap. XLII. PALEA.

HAnc *b* ergo ſcriptorum noſtrorum paginam omni in futuro tempore à te, ab omnibus Epiſcopis firmam ſtatuimus, illibatamque ſeruari: vt & ſuæ Eccleſiæ iuuante Domino, tantummodo ſint iure contenti: & Monaſteria Eccleſiaſticis conditionibus, ſeu angariis, ſiue quibuſlibet obſequiis ſæcularibus nullo modo ſubiaceant: nullis Canonicis iuribus deſeruiant: ſed remotis vexationibus, diuinum opus cum ſumma deuotione perficiant.

¶ *Hæc palea abeſt à vetuſtis exmplaribus vno excepto, & huc temerè tranſlata eſt: cùm habetur infr. 18. q.2. c. quàm ſit. § hanc ergo, vbi nonnulla notabuntur.*

Sed notandum eſt, quòd aliud eſt in ſuos, vel propinquorum vſus res Eccleſiæ conuertere (quam pernicioſam cupiditatem ſacri Canones vbique prohibent, & damnabilem oſtendunt:) aliud eſt, quod ex diſpenſatione charitatis, humanæ infirmitati conſulitur: vt quondam illi ſua reddantur, qui in ſacro propoſito manere contemnit. Quod non tam iure fori, quàm iure poli nonnullos ſanctorum feciſſe legimus. Beatus c enim Ioannes Euangeliſta duobus iuuenibus, quos pœnituerat omnia ſua pro Chriſto reliquiſſe, & pauperibus erogaſſe, aurum, & gemmas reddidit, vt cuncta, quæ vendiderant, ſibi redimerent. Sed obiicitur, beatus Ioannes non oblata reddidit, quæ pauperibus iam erogata fuerant, ſed alia recompenſauit, quæ in pauperum,

a *Iuo p.3.c.163. Sup. diſt.54. Abbati.* b *Inf. 18. q.2. quàm ſit. § hanc ergo.* c *Abdias.l.5. hiſtoriæ Apoſtolicæ.*

vel

vel Eccleſiarum facultatibus nunquam computata fuerant. Similiter ſi Abbas vel Epiſcopus aliqua habuerit, quæ in Eccleſiaſticis facultatibus nondum ſunt adnumerata, exemplo beati Ioannis dentilla recedenti: oblata verò Eccleſiæ retineat ¶ *Sequitur* a *ergo aliud exemplum, quod eadem quæ oblata ſunt, laudabiliter reddenda monſtrentur.*

CAP. XLIII. ¶ *Non debet Eccleſia ſuſcipere, quæ filio exhæredato ſibi offeruntur.*

Ait enim Auguſtinus *b in ſermone 2. de vita Clericorum.*

QVicunque c vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: immò Deo propitio, nullum inueniet *d*. Quam laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelij Carthaginenſis? quomodo impleuit os omnium, qui ſciunt laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet neque ſperaret, res ſuas omnes (retento ſibi vſufructu) donauit Eccleſiæ. Nati ſunt ei filij poſtea: & reddidit Epiſcopus nec etiam opinanti illi, quæ donauerat. In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere, ſed iure fori, non iure poli *e*.

Ecce, quòd aliquando oblata iure & laudabiliter redduntur. Verumtamen non hoc exemplo, recedenti ſua reddenda monſtrantur. aliud eſt enim in profeſſione ſuæ vitæ perſiſtere: aliud à propoſito ſui ordinis diſcedere. Si ſanctus Aurelius degenti in laicali habitu oblata reddidit, quia poſt oblationem filios accepit, non ideo in apoſtaſiam euntibus ſua reddenda ſunt, quibus vtilius neceſſaria ſubtraherentur, vt coacti redirent ad ordinem, à quo receſſerant. Sed ſicut inimicis, & perſecutoribus iubemur neceſſaria ſubminiſtrare, ſicut ab Apoſtolo f *monemur tempus redimere, vt expeditius orationi vacemus: ſic ne Eccleſia ſcandalum patiatur, ne diſcens in deteriora præcipitetur, ne in perniciem monachorum, aut incendium monaſterii occaſione ſuorum exardeſcat, laudabilius ſibi ſua non dico reddantur, ſed auferri ſinantur, quàm ab illo iſta inferantur.*

CAVSA XVIII.

QVidam Abbas conſecratus in Epiſcopum, prius Monaſterio multa contulit, poſtea in Epiſcopatu plura acquiſiuit: cui dum fratres ſucceſſorem quærerent, Epiſcopus loci ſemet electioni volebat inſerere, vt per ipſum Abbas in Monaſterio ordinaretur: fratres renituntur.

1 *Quæritur primò, an Monaſterium poſſit petere, quæ ab Epiſcopo quæſita ſunt, an Epiſcopalis Eccleſia poſſit ſibi vindicare, quæ monaſterio fuerunt tradita* g.

2 *Secundò, an per Epiſcopatum Abbas ſit eligendus, & ordinandus, an tantùmmodo à propriis fratribus ſit inſtituendus.*

QVÆSTIO I.

PRrima *quæſtio terminatur* in Concilio apud Altheum, *in quo ſic ſtatutum legitur.*

¶ *Burchardus l. 1. c. 230. citat Concilium apud Alth. præſente Conrado Rege, itemque Iuo p. 5. c. 343. ſed exprimi,* Altheium. *Item verò p. 14. c. 116. plura de hoc Concilio refert his verbis.* Regno Conradi piiſſimi, & Chriſtianiſſimi Regis quintò congregata eſt ſancta generalis Synodus apud Altheum (al. Altheim) in pago Rhetia præſente videlicet domini Ioannis Papæ Apocriſario, ſanctæ Oſtienſis Eccleſiæ Petro venerabili, Epiſcopo.

a *al. Sequatur.* b *Et ſerm. 52. al. 53. ad fratres in eremo, & in Concil. Aquiſgran. c. 112.* c *Iuo p. 3. c. 177.* d *aliter inueniat.* e *aliter cæli.* f *1. Cor. 7.* g *al. contraditæ.*

CAP. I. ¶ *Qui de monacho Epiſcopus ordinatur, quod ante conſecrationem habuit, Monaſterio: quod verò poſt conſecrationem acquiſiuit propriæ Eccleſiæ relinquat.*

STatutum *a* eſt, & rationabiliter ſecundum ſanctos patres à Synodo confirmatum, vt monachus quem canonica electio à iugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſoluit, & ſacra ordinatio de monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſtea iure vindicandi poteſtatem habeat. ſed quidquid acquiſierat, vel habere viſus fuerat, monaſterio relinquat, & Abbatis ſui, qui fuerat ſecundùm regulam ſancti Benedicti arbitrio. Poſtquam enim Epiſcopus ordinatur ad altare, ad quod ſanctificatur, & titulatur *b* ſecundùm ſacros canones, quod acquirere poterit, reſtituat.

QVÆSTIO II.

1. SEcundum *verò quæſtionem terminat auctoritas* Tole-
ps. tani Concilij 4 c. 50. *dicens.*

CAP. I. ¶ *Abbates, & alia officia per Epiſcopos debent inſtitui.*

HOc tantùm ſibi in monaſterio vindicent ſacerdotes, quod præcipiunt Canones, id eſt, monachos ad conuerſationem ſanctam præmonere, Abbates, aliaque officia inſtituere, atque extra regulam facta corrigere. Quod ſi aliquid in monachos canonibus interdictum præſumpſerint, aut vſurpare quidpiam de monaſterij rebus tentauerint, non deerit ab illis ſententia excommunicationis.

2. pars. *Econtra* Gregorius *ſcribit Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo.*

CAP. II. ¶ *Congregatio monaſterij, non Epiſcopus aut aliquis extraneorum Abbatem inſtituat.*

ABbas in monaſterio non per Epiſcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur: neque ab Epiſcopo Miſſa ibi celebretur, vt nulli Eccleſiæ ſubiiciatur.

Huius capitis eadem eſt ſententia, ac ſequentis, in quo ſunt ipſa B. Gregorij verba. Itaque hæc videtur ſumma quædam ſequentis. & propterea in aliquot vetuſtis exemplaribus non ſunt diſtincta.

CAP. III. ¶ *De eodem.*
Idem *eidem Caſtorio Epiſcopo lib. 4. epiſt. 43. ſeu c. 87.*

ABbatem cuilibet *c* monaſterio non alium, ſed quem dignum moribus, atque actibus monaſticæ diſciplinæ communi conſenſu congregatio tota popoſcerit, ordinari *d* volumus. Miſſas autem publicas per Epiſcopum, vel clericos 1 in *e* monaſterio fieri omnimodo prohibemus.

1 ¶ Vel clericos.] *Verba hæc non leguntur apud B. Gregorium: omninoque nonnulla videntur conſultò immutata à collectore.*

CAP. IV. ¶ *Ille debet Abbas inſtitui, quem ſua congregatio, & poſſeſſionis dominus ordinari popoſcerit.*

ij. ABbatem *f* in monaſterio illum volumus ordinari quem ſibi de ſua congregatione & monachorum electio, & poſſeſſionis dominus. & (quod magis obſeruandum eſt) ordo vitæ, ac meritum popoſcerit ordinari.

a *Burch. l. 1. c. 231. Iuo p. 5. c. 143.* b *al. intitulatur.* c *al. eidem.*] *Orig.* d *al. voluimus te ordinare.*] *Orig.* e *aliter illic.*] *Orig.* f *Anſ. l. 7. c. 174. Polyc. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 33. Pann. lib. 3. c. 168. Iuo p. 7. c. 24.*

CAP. V. ¶ *De libertate Monachorum.*
Item Gregorius *omnibus Epiſcopis* a

QVàm ſit neceſſarium monachorum quieti proſpicere, &c. *& infrà.* ¶Interdicimus igitur in nomine Domini Ieſu Chriſti, & auctoritate beati Petri principis Apoſtolorum prohibemus (cuius vice huic Eccleſiæ Romanæ præſidemus) vt nullus Epiſcoporum aut 1 ſæcularium vltra præſumat de reditibus, vel rebus, vel chartis 2 monaſteriorum, vel de cellulis vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo vel qualibet occaſione *b* minuere, vel dolos, vel immiſſiones, aut violentias aliquas facere, *& infra.* Defuncto verò Abbate cuiuſquam c congregationis, non extraneus eligatur *d*, niſi de eadem congregatione. quem ſibi propria voluntate concors fratrum ſocietas elegerit, & qui electus fuerit ſine dolo, vel venalitate aliqua ordinetur. Quod ſi aptam inter ſe perſonam inuenire nequiuerint, ſolerter ſibi de aliis monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum, *& infrà.* ¶ Pariter autem cuſtodiendum eſt, vt inuito Abbate ad ordinandum e alia monaſteria, aut ad ordines ſacros, vel Clericatus officium tolli exinde monachi non debeant, *& infrà* ¶ Nullus 3 monachus *f* ſine teſtimonio, & *g* confeſſione Abbatis ſui in Eccleſia aliquem locum teneat, vel ad aliquem promoueatur honorem. ¶Hinc ergo ſcriptorum noſtrorum paginam omni in futuro tempore ab omnibus Epiſcopis firmam *h* ſtatuimus illibatamque ſeruari, & vt ſuæ 4 Eccleſiæ iuuante Domino tantummodo ſint iure contenti, monaſteria Eccleſiaſticis conditionibus ſeu angariis *i*, vel quibuſlibet obſequiis ſæcularibus nullo modo ſubiaceât. Nullis canonicis iuribus 5 deſeruiant: ſed remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus, diuinum opus cum ſumma animi deuotione perficiant.

¶ *Caput hoc habetur in decreto Concilij Lateranenſis, edito à B. Gregorio pro quiete, ac libertate monachorum: quod extat ſecundò tomo Conciliorum, inter decreta Gregorij primi, eiuſque magnam partem ipſemet refert lib. 7. reg. indict. prima epiſt. 8. Mariniano Epiſcopo Rauennati.*

1 ¶ Aut ſæcularium.] *Abſunt ab aliquibus Conciliorum editionibus & Grat. manuſcriptis exemplaribus.*

2 ¶ Chartis.] *In Concilio legitur*, curtis, *ſed in epiſtola: & apud Iuonem*, chartis.

3 ¶Nullus Monachus.] *Hinc, vſque ad finem non habentur in Epiſtola, ſed in Concilio.*

2 ¶ Vt & ſuæ Eccleſiæ.] *In Concilio legitur.* Et ſanctæ Eccleſiæ, iuuante Domino ſuo termino, ſiue iure contentæ, &c. *In Epiſtola verò 43. e. 5. [vbi idem fere ſcribit Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo) hoc modo.* Vt & tua Eccleſia, iuuante Domino, ſuo tantum modo ſit iure contenta, & monaſterium illud, &c.

5 ¶Iuribus.] *In Concilio eſt*, curtis: *in Epiſtola*, canonicæve iuriſdictionis,

CAP. VI. ¶ *Miſſas publicas in cœnobio Epiſcopi non celebrent, ne aliquod eis grauamen inferant.*
Idem *Caſtorio Epiſcopo Ariminenſi.*

LVminoſo *k* Abbate referente plurimis in monaſteriis multa à præſulibus præiudicia, atque grauamina monachos pertuliſſe cognouimus. Oportet ergo vt tuæ *l* fraternitatis prouiſio de futura quiete. eorum ſaluori diſponat ordinatione: quatenus conuerſantes in illis, in Dei ſeruitio, gratia ipſius ſuffragante, mente libera perſeuerent. Miſſas quoque publicas in *a* cœnobiis fieri omnimodo prohibemus: ne in ſeruorum Dei receſſibus, & in eorum receptaculis vlla popularis conuentus præbeatur occaſio. [Vel mulierum fiat illis *b* introitus,] quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi cathedram collocare Epiſcopus 1. vel quamlibet poteſtatem exercere imperandi, nec aliquam ordinationem quamuis leuiſſimam, faciendi; niſi ab Abbate loci fuerit rogatus: quatenus monachi ſemper maneant in Abbatum ſuorum poteſtate: vt c remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus diuinum opus cum ſumma deuotione animi perficiant.

Libro quarto regeſti eſt epiſt. 41. Luminoſo Abbati, & 43. Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo ſcripta, in quibus, leguntur quæ ad hoc caput pertinent propria tamen verba vſque ad verſ. Miſſas *non habentur in epiſtolis illis, ſed in Concilio, de quo in proximo ſuperiori capite dictum eſt, exceptis primis verbis.* Luminoſo Abbate referente, *& ex eo nonnulla ſunt emendata, & addita.*

1 ¶Epiſcopus] *In conſilio ſequitur*, ſeu quacumque alia dignitate præditus, aut poteſtate vel quamlibet poteſtatem imperandi, &c.

CAP. VII. ¶ *Baptiſterium in monaſterio non permitti fieri.*
Item Gregorius *d* Papa *lib 2 indict. 11. epiſt. 57.*
Secundino Epiſcopo.

PRidem *e* præcepimus, vt de monaſterio S. Andreæ, quod eſt ſuper Maſcalas, baptiſterium propter monachorum moleſtias *f* debuiſſet auferri, atque in eodem loco, quo fontes ſunt, altare fundari: cuius rei perfectio hactenus eſt protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, vt nullam iam moram poſt ſuſceptas præſentes litteras noſtras inferere debeas: ſed repleto loco ipſorum fontium, altare ad ſacra celebranda myſteria illic ſine dilatione aliqua fundetur: quatenus & prædictis monachis opus Dei ſecurius liceat celebrare & non de negligentia veſtra contra fraternitatem tuam, noſter animus excitetur,

CAP. VIII. ¶ *Cum permiſſione Epiſcopi Abbas locum ſuum deſerere poteſt.*
Item ex Concilio Moguntino.

ij. ABbas *g* pro humiliatione, & cum permiſſione Epiſcopi locum ſuum poteſt relinquere: tamen eligant ſibi fratres Abbatem de ipſis: non autem de extraneis.

3. ps. *Ecce in Toletano Concilio dicitur, quod ſacerdotes h, Abbates, & alia officia inſtituere debeant Beatus Gregorius & Pelagius prohibent, dicentes, Abbatem à fratribus eiuſdem congregationis eligendum, & ordinandum. Quomodo ergo hæc tanta diuerſitas ad concordiam reuocabitur? Sed ſciendum eſt quoſdam monachos eſſe indomitæ ceruicis & effrenatæ ſuperbiæ: quos dum Abbates in religionem cogere voluerint, in eorum deiectionem conſpirant, & alium moribus ſuis conuenientem ſibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem beati Benedicti conſpiraſſe leguntur. Pro huiuſmodi conſtitutum eſt, vt Abbates, & alia officia per ſacerdotes inſtituantur.*

CAP. IX. ¶ *Non licet monachis Abbates pro ſuo arbitrio expellere, aut alios ordinare.*
Vnde Pelagius Papa *ſcribit Opilioni defenſori dicens.*

NVllam *k* poteſtatem de cætero, nullam licentiam monachis relinquimus pro arbitrio ſuo aut Abbates expel-

a *In conc. Later. ſub. Greg. 1. reg. l. 7. indic. 1. ep. 18. Mariniano Epiſcopo. Poly. l. 3 tit. 5. Anſ. l. 5. c. 58. Iuo p. 7. c. 11.*
b *al. exquiſitione. Pann. l. 3. c. 181. Poly l. 4. tit. 33.*
c *al. cuiuſcunque.* d *abeſt ab orig.* e *al. ordinanda.*
f *al. monachorum.* g *al. vel conſenſu. Supra 17. q. 4. l. 4. reg. epiſt. 43.* h *al. & quibuſcunque aliis firmam.*
i *al, angariis, aut etiam procurationibus, vel quibuſlibet ſubſidiis obſequiiſque* k *In eodem Concil. Iuo p. 7. c. 12.*
l *al noſtræ.] in conc. Ibidem inferius, & l. 4. epiſt. 43.*

a *ab eo in cœnobio.] in Concil. 1. ab Epiſcopo.* b *nomus.] orig.*
c *Ibid. inferius ſupra c. 5.* d *Antea legebatur, Gelaſius.*
e *Polyc. l. 4. tit. 34 Anſ. l. 5. c. 48. Iuo p. 5. c. 55.* f *al. inſolentias.* g *Burch. lib. 8 c. 86. Iuo p. 7. c. 104.* h *al. Epiſcopi.*
i *al. Apollonio.* k *Anſ. l. 7. c. 285.*

lere,

lere, aut ſibimet alios ordinate quia nulla auctoritas remanebit Abbati, ſi Monachorum poteſtati cœperit ſubiacere: vt de cætero fideliter, & ſtudioſè vniuerſa, quæ vel ad diuini cultus reuerentiam, vel ad vtilitatem eiuſdem Monaſterij pertinent, Abbatis ſollicitudo, ad quem poteſtas tota pertinere conuenit, debeat adimplere.

4. pars. *Hinc etiam conſtitutum eſt, vt Clerici ſingulorum Monaſteriorum ſint in poteſtate Epiſcoporum, ne alicui liceat extra eorum conſcientiam Monaſteria ædificare.*

CAP. X. ¶ *Sine conſcientia Epiſcopi, monaſterium nullus ædificet.*

Vnde in Chalcedonenſi Concilio, c.4 *legitur.*

QVidam *a*, Monachorum habitu vtentes, indifferenter per ciuitates incedunt, necnon & monaſteria, & ſeipſos præſumptione propria commendant. Placuit igitur neminem, aut ædificare, aut conſtruere monaſteria, aut oratorij domum ſine conſcientia ipſius ciuitatis Epiſcopi. *Item c.* 8. ¶Clerici *b* in ptochiis 1, & in monaſteriis, aut martyriis conſtituti, ſub poteſtate ſint eius, qui in ea eſt ciuitate Epiſcopus, ſecundùm traditionem ſanctorum Patrum: nec per præſumptionem recedant à ſuo Epiſcopo. ¶ Eos verò, qui auſi fuerint reſcindere huiuſmodi inſtitutionē quocumque modo, vel ſi noluerint ſubiacere proprio Epiſcopo, ſi quidem fuerint Clerici, pro 2 perſonarum ordinatione ſubiaceant condemnationibus Canonum: ſi verò Laici vel Monachi fuerint, communione priuentur. *Item* Clerici 3, qui pauperum diſpoſitioni, vel *c* monaſteriorum, vel martyriorum præſunt, ſub poteſtate ſingularum ciuitatum Epiſcoporum ſecundùm Canonum traditionem perdurent: neque per ſuam temeritatem Epiſcopi ſui moderationem *d* declinent. Qui autem huiuſmodi diſpoſitionem quolibet modo ſubuertere auſi fuerint, & Epiſcopo ſuo non obedierint, ſi quidem Clerici fuerint, Canonicæ damnationis ſubiaceāt, ſi autem monachi, vel laici ſunt, à communione ſuſpendantur.

Quoniam verſio huius capitis vſque ad verſ. Clerici, *primo eſt alia ab iis, quæ circumferentur in Conciliorum codicibus, licet apud Iuonem, & in Pannormia idem ferè ſit ſenſus, placuit afferri verba græca & nouam interpretationem.*

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς· ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι, τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι πράγματα, περιιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾶν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξε μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου, *id eſt.*

Qui verè & ſyncerè monaſticam vitam degunt, conuenienti honore afficiantur, Verùm, quoniam nonnulli ſpeciem monachicam præ ſe ferentes, & Eccleſias, & ciuilia negotia perturbant, in ciuitatibus indifferenter vagantes ac præterea monaſteria ſibi ipſi conſtituere aggredientes, neminem quidem vſpiam ædificare, neque conſtituere Monaſterium, vel oratoriam domum præter ſententiam Epiſcopi ciuitatis.

1 ¶Ptochiis.] *Sic in nonnullis vetuſtis codicibus Gratiani, & Vaticano Conciliorum, & in verſione priſca, (ex qua videtur eſſe hic verſiculus, & eſt vox Canonis græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris Conciliorum eſt* parochiis.

2 ¶Pro perſonarum ordinatione.] *Sic in eadem priſca, ſed in Canone græco, & in verſione Dioniſij exigui nihil eſt, quod his verbis reſpondeat.*

3 ¶ Item Clerici.] *Eſt idem, quod in proximo ſuperiore paragrapho, ſed ex alia verſione, quæ non extat in Conciliorum voluminibus, atque hanc eandem repetitionem licet animaduertere apud Iuonem p.9. c.358.*

CAP. XI. ¶ *Examinetur ab Epiſcopo qui religioſis fœminis proponendus eſt.*

QVi *a* religioſis fœminis proponendus eſt, in Epiſcopo loci comprobetur.

Monaſterium quoque abſque Epiſcopi permiſſione nulli incipere aut fundare licet.

CAP. XII. ¶ *Sine permiſſione Epiſcopi nullus Monaſterium præſumat incipere, aut fundare.*

Vnde in Agathenſi Concilio, *cap.7. legitur.*

DE Monachis 1, monaſterium nouum (niſi Epiſcopo aut permittente, aut probante) nullus incipere, aut fundare præſumat.

1 ¶ De Monachis.] *Abſunt iſtæ voces à recentioribus editionibus Conciliorum, ſed non à vetuſtioribus, & manuſcriptis codicibus, aut Iuone.*

CAP. XIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem b, cap.58.

CEllulas nouas, aut congregatiunculas 1 Monachorum, abſque Epiſcopi notitia prohibemus inſtitui.

1 ¶Congratiunculas.] *Anteà legebatur,* congregantium Eccleſias. *Emendatum eſt ex pleriſque manuſcriptis, & locis indicatis.*

CAP. XIV ¶ *Abſque Epiſcopi, vel Abbatis voluntate, nullus Monachorum cellulam conſtruere præſumat.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. c.24.

NVllus Monachus congregatione Monaſterij derelicta, ambitionis, & vanitatis *c* impulſu cellulam conſtruere, ſine Epiſcopi permiſſione, vel Abbatis ſui voluntate præſumat.

5. pars. *Item ſunt alij, qui pro executione diuerſarum cauſarum quoſlibet admittunt, qui diſtrictionem eorum ſoluant, & quietem religionis perturbent.*

CAP. XV. ¶ *Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio Epiſcopo, & à vicinis Abbatibus à ſuo arceatur honore.*

De quibus in Concilio Triburienſi *legitur.*

SI *d* quis Abbas cautus in regimine, humilis, caſtus, miſericors, diſcretus, ſobriúſque non fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non oſtenderit, ab Epiſcopo, in cuius territorio conſiſtit, & à vicinis Abbatibus, & cæteris Deum timentibus à ſuo arceatur honore: etiamſi omnis congregatio vitiis ſuis conſentiens, eum Abbatem habere voluerit.

CAP. XVI. ¶ *In Epiſcoporum poteſtate Abbates conſiſtant.*

Item ex Concilio Aurelianenſi primo, *c.11.*

6. ps. ABbates *e* pro humilitate religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant: & ſi quid extra regulam ſecerint, ab Epiſcopis corrigātur: qui ſemel 1 in anno in loco, vbi Epiſcopus elegerit, accepta vocatione conueniant. ¶ Monachi autem Abbatibus omni obedientia, & deuotione ſubiaceant: Quòd ſi quis per contumaciā extiterit indeuotus, aut per loca aliqua vagari aut peculiare aliquid habere præſumpſerit, omnia, qui acquiſierit, ab Abbatibus auferantur,

a *Iuo p.7.c.1. Pann.l.3. c.174.*
b *Iuo p.6. c.358 Polyc.l.4. tit.34.*
c *eod c.8. ex alia verſione. Iuo ibid. c.359.*
d *al. ordinationem.*

a *Burch.l.8.c.76. Iuo p.7.c.94.* b *Et in Epaunenſi, c.10. Burc.l.8.c.34. Iuo p.3.c.165. & p.7.c.92. Capit l.6.c.138.*
c *al. varietatis.* d *Burch.l.8.c.96. Iuo p.7.c.114. Simile. ſup. diſt.61. c. in ordinatione, quod eſt ex regul. S. Benedicti & in Capit.l.6. cap.37.*
e *Burch.l.8.c.67. Iuo p.7.c.85.*

ſecundùm regulam Monaſterio profutura. Ipſi autem, qui fuerant peruagati, vbi inuenti fuerint, cum auxilio Epiſcopi, tanquam fugaces ſub cuſtodia reuocentur. ¶ Et reum ſe ille Abbas futurum eſſe cognoſcat, qui in huiuſmodi perſonas *a* non regulariter animaduerterit, vel qui ſuſceperit Monachum alienum.

1 ¶ Semel.] *Sic etiam legitur in Conciliis impreßis, & manuſcriptis, & capitularibus. Verùm apud Burchardum & Iuonem poſt verſic.* corrigantur, *eſt inſertum c.*non ſemel *infra, ead.*

Cap. XVII.

Item ex Concilio Arelatenſi *b.*

MOnaſteria, vel Monachorum diſciplina ad eum pertineant Epiſcopum, in cuius ſunt territorio conſtituta.

Cap. XVIII. ¶ *Nullus miniſtret Abbatibus Epiſcopalia qui alicui Epiſcoporum nolunt ſubeſſe.*

Item Paſchalis Papa II.

ABbatibus qui neque ſub Epiſcopo, neque ſub Metropolitano, neque ſub Primatu, neque ſub Patriarcha ſunt, nullus prorſus Epiſcoporum Epiſcopalia quælibet adminiſtret. Cùm enim ſe nulli Epiſcopo omnino ſubeſſe profiteantur, conſequens eſt, vt nullus Epiſcoporum quæ ſua ſunt, eis tanquam extraneis largiatur.

Pro huiuſcemodi ergo ſtatutum eſt, vt cauſæ, & vtilitates Monaſteriorum per Epiſcopos diſponantur.

Cap. XIX ¶ *Vtilitates Monaſterij à proprio Epiſcopo debent diſponi.*

Vnde Gregorius *ſcribit Vitali defenſori Sardiniæ, lib.7. epiſt.* 65.

COgnouimus *c*, quòd Monaſteria ſeruorum Dei vel etiam fœminarum pro ſuo quiſque libitu, & diuerſarum cauſarum executione perturbat. Quod omnino non gratè ſuſcipimus: tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam vſurpare denuo, accepta noſtra auctoritate permittas: ſed vt Epiſcopo loci illius, ſub cuius moderamine degunt, curæ ſit eorum cauſas vtilitatéſque diſponere. Valde enim eſt incongruum, vt omiſſo eo alius quilibet eorum ſe cauſis admiſceat: ſed ille eorum vitam competenti, regularíque debet moderamine diſponere, qui pro commiſſis eorum animabus compellitur reddere rationem.

7. pars. *Pro huiuſmodi etiam prohibet* B. Gregorius *mulieres paßim ad Monaſterium accedere, & Monachorum commatres fieri, ſcribens Valentino Abbati, l.*3 *epiſt* 40.

Cap. XX. ¶ *Neque commatres ſibi facere, neque ad fœminas accedere Monachis licet.*

PEruenit *d* ad nos, quod in Monaſterio tuo paſſim mulieres aſcendant *e*, & (quod adhuc eſt grauius) Monachos ſuos ſibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occaſione, humani generis inimicus ſua eos (quod abſit) calliditate decipiat: ideo huius te præcepti ſerie commonemus, vt neque mulieres in Monaſterio tuo deinceps qualibet occaſione permittas aſcendere *f* neque Monachos commatres ſibi facere. Nam ſi hoc denuo ad aures noſtras quocumque modo peruenerit, ſic te ſeueriſſimè noueris vltioni ſubdendum, vt emendationis tuæ qualitate cæteri ſine dubio corrigantur.

8. pars. *Non ſolum autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verumetiam à ſanctimonialium g habitatione prohibentur.*

a *al. perſonis non regulari animaduerſione diſtrinxerit.* b *al. Aurelianenſ.* c *Anſ. l.*7.*c.*184. *Polyc. l.*3.*tit.*3. d *Anſ. l.*7.*c.*183. e *al. accidant. ſal. accedere.* g *al. monialiũ.*

Cap. XXI. ¶ *Cum ſanctimonialibus Monachis habitare non licet.*

Vnde in 7. Synodo, *c.*20. *legitur.*

DIffinimus *a* minimè duplex Monaſterium fieri: quia ſcandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cum cognatis mundo abrenunciare, & monaſticam vitam ſectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cœnobium: fœminæ verò mulierum ingredi Monaſterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt *b* dupla, ſecundum regulam ſancti Patris noſtri Baſilij, & ſecundùm præceptionem eius ita formentur. Non habitent in vno Monaſterio Monachi & Monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitationem 1, ſi habeat aditum Monachus ad Monacham, vel Monacha ad Monachum ſecreto ſingulariter ad collocutionem. Non cubet Monachus in muliebri Monaſterio: neque ſingulariter cum Monacha conuiuetur: & quando neceſſaria vitæ à parte virorum ad regulares deferuntur, extra portam hæc ſuſcipiat. Abbatiſſa Monaſterij fœminarum cum aliqua vetula Monacha. Porro ſi contigerit, vt aliquam propinquam ſuam videre voluerit Monachus, in præſentia Abbatiſſæ huic confabuletur per modica & compendioſa verba, & in breui 2 ab ea diſcedat.

1 ¶ Cohabitationem.] *Sic eſt emendatum ex pleriſque manuſcriptis Gratiani, & duobus Codicibus verſionis Anaſtaſij, cuius tamen hæc non eſt omnino verſio. Antea legebatur,* cohabitatio: *Græcè eſt,* μοιχεία γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν.

2 ¶ Et in breui.] *Hæc non ſunt in Canonum Græcorum vulgata editione, ſed apud Balſamonem habentur.*

Cap. XXII. ¶ *Monachi, & Monachæ in nullo ſimul cohabitent loco.*

IN *c* nullo loco Monachos & Monachas permittimus vnũ Monaſterium habitare: ſed nec ea, quæ duplicia vocant. Et ſi quod tale eſt, religioſus Epiſcopus mulieres quidem in ſuo loco manere ſtudeat, Monachos autem aliud Monaſterium ædificare cogat. Si autem plurima ſint talia Monaſteria, ſeparentur in aliis Monaſteriis Monachæ, & in aliis Monachi: res autem, quas habent communes, ſecundum iura eis competentia diſtribuantur.

¶ *Burchardus etiam & Iuo Gregorium citant: apud quem nonnihil habetur ad hanc rem faciens l.*1.*reg epiſt.*48. *& lib.*7. *indict.* 2. *epiſt.*39. *Verba tamen ipſa leguntur apud Iulianum anteceſſ. nouella* 123. *c.* 54.

Cap. XXIII. ¶ *A Monaſterio Monachorum longius conſtituantur Monaſteria puellarum.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.*28.

MOnaſteria puellarum longius à Monaſteriis Monachorum aut propter inſidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

Cap. XXIV. ¶ *Puellarum Monaſteria Monachorum præſidio, & miniſterio regantur.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *c.*11.

IN decima *d* actione communi conſenſu decreuimus, vt Monaſteria Virginum in prouincia Bœticæ Monachorum adminiſtratione, aut præſidio gubernentur. Tunc enim ſalubria Chriſto dicatis virginibus præbemus *e*, quando eis patres ſpirituales eligimus, quorum non ſolùm gubernaculis tueri, ſed etiam doctrinis ædificari poſſint: ea tamen circa Monachos cautela ſeruata, vt remoti ab earum familiaritate *f*, nec vſque ad veſtibulum habeant accedendi fami-

a *Iuo p.*7.*c.*25 b *al. ſunt.* c *Apud Iulianum anteceſſ. nou.* 123.*c.*54. *Burc. l.*8.*c.*65. *Iuo p.*7.*c.*83. *Poly. l.*4.*tit.*34. *Iuo p.*3.*c.*18. d *vndecima.* *Orig.* e *al. prouidemus Burch. l.*8.*c.*53. *Iuo p.*3.*c.*18. f *al. peculiaritate.*

liari-

liare permiſſum. Sed neque Abbatem *a*, vel eam quæ præficitur, extra eum, quæ præeſt, loqui virginibus Chriſti aliquid, quòd ad inſtitutionem 1 earum pertineat, licebit, neq; cum ea ſola, quæ præeſt frequenter eos loqui oportet; ſed ſub teſtimonio duarum, vel trium ſororum: ita vt rata acceſſio, & breuis omnino locutio.

1 ¶ Inſtitutionem.] *Sic legitur in vetuſtis Gratiani codicibus, & in antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis in recentioribus autem Colonienſibus*, quòd ad inſtitutionem morum non pertineat.

9. pars *Prohibentur etiam ſanctimoniales propria receptacula habere.*

CAP. XXV. ¶ *Sanctimonialibus receptacula, ſeu domicilia priuata habere non licet.*

Vnde Innocentius ſecundus *in Concilio Romæ habito, cap 26 & 27.*

PErnicioſam, & deteſtabilem conſuetudinem quarundam mulierum (quæ licet neque ſecundùm regulam beati Benedicti, neque Baſilij, aut Auguſtini viuant: ſanctimoniales tamen vulgo cenſeri deſiderant) aboleri decernimus. Cum enim iuxta regulam 1 degentes in cœnobiis, tam in Eccleſia, quàm in refectorio, atque dormitorio communiter eſſe debeant propria ſibi ædificant receptacula, & priuata domicilia: in quibus ſub hoſpitalitatis velamine paſſim hoſpites, & minus religioſos contra ſacros Canones, & bonos mores ſuſcipere nullatenus erubeſcunt. Quia *b* ergo omnis, qui malè agit, odit lucem, ac per hoc ipſæ abſconditæ in iuſtorum tabernaculo ſe opinantur poſſe latere oculos iudicis cuncta cernentis, hoc tam inhoneſtum, deteſtandúmque flagitium, ne vlterius fiat omnimodis prohibemus, & ſub pœna anathematis interdicimus ¶ Simili *c* modo prohibemus, ne ſanctimoniales ſimul cum Canonicis, vel Monachis in Eccleſia in vno choro conueniant ad pſallendum.

1 ¶ Regulam.] *In vulgatis ſequebatur*, S. Benedicti: *cùm tamen paulò ſuperius aliarum etiam regularum ſit facta mētio. Quare inductæ ſunt iſtæ voces auctoritate vetuſtorum codicum, & ipſius Concilij: ex quo etiam alia nonnulla ſunt emendata.*

10. ps. *Item ſunt alij, quos Epiſcopi prægrauantes. ſalutem ipſarum animarum negligunt: quibuſlibet* d *occaſionibus bona Monaſteriorum diſtrahere cupiunt. Tales erant quidā Clerici Rauennatis Eccleſiæ: qui ſimulata religione Monaſteriis cupiebant præfici, non tranſeuntes ad Monaſticum habitum, neque renuntiantes Eccleſiaſticæ militiæ.*

CAP. XXVI. ¶ *Monaſteria Clericorum; aut Laicorum habitacula fieri non debent.*

De quibus Gregorius *ſcribit Ioanni Rauennati Epiſcopo, lib. 4. epiſt. 1.*

a. PEruenit *e* ad me, quòd in Eccleſia fraternitatis tuæ aliqua loca dudum Monaſteriis conſecrata, nunc habitacula aut Clericorum, aut etiam Laicorum facta ſunt: dúmque hi, qui ſunt in Eccleſiis, fingunt ſe religioſè viuere, Monaſteriis præponi appetunt: & per eorum vitam Monaſteria deſtruuntur. Nemo enim poteſt Eccleſiaſticis officiis, &c *infrà.* ¶ Proinde fraternitas tua, hoc quolibet in loco factum ſit, emendare feſtinet, quia ego nullo modo patior, vt ſacra loca per Clericorum ambitum deſtruantur.

CAP. XXVII. ¶ *Qui in ſacro ordine ſunt conſtituti, in Monaſteriis nullam habeant poteſtatem.*

Idem *Mariniano Epiſcopo Rauennati, lib. 6. epiſt. 40. ſiue cap. 204.*

DVdum *a* ad nos multorum relatione peruenerat, monaſteria in Rauennæ partibus conſtituta, omnino Clericorum veſtrorum dominio prægrauari: ita vt occaſione quaſi regiminis ea (quod dici graue eſt) velut in proprietate poſſideant. Quibus non modicum condolentes, deceſſori veſtro epiſtolas miſimus, vt hoc per omnia emendare debuiſſet. Sed quoniam vitæ eſt termino citius occupatus, ne hoc onus monaſteriis remaneret, fraternitati veſtræ hæc eadem nos ſcripſiſſe recolimus. Et quia, vt comperimus, in huius rei hactenus correctione ceſſatum eſt, hæc ad vos iterum præuidimus ſcripta dirigere. Hortamur ergo, vt omni mora, omníque excuſatione ſubmota, ita Monaſteria ipſa ab huiuſmodi ſtudeatis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis Clerici, vel ij, qui ſunt in ſacro ordine conſtituti ob aliud (niſi hortandi 1 tantummodo cauſa) accedendi habeant licentiam, aut ſi forte ad peragenda ſacra Miſſarum fuerint inuitati myſteria. Sed ne pro cuiuſlibet Monachi, aut Abbatis promotione, & *infrà.* b ¶ Nec illic vlterius habeat poteſtatem aliquam: ne Monaſteria huius occaſionis velamine ea, quæ prohibemus 2, ſuſtinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emendari iam ſecundò commonita ſanctitas veſtra non differat: ne, ſi, poſt hæc negligentes vos eſſe (quod non credimus) ſenſerimus, aliter Monaſteriorum quieti proſpicere compellamur. Nam notum vobis ſit, quia tantæ neceſſitati ſeruorum Dei congregationem amplius ſubiacere non patimur.

1 ¶ Hortandi.] *In originali impreſſo, & manuſcripto legitur*, orandi. *Sed ob gloſſam & quia in ſequenti capite eſt vox*, exhortandi, *non eſt mutatum. Alia verò ſunt emendata.*

2 ¶ Prohibemus] *In vulgatis ſequebatur*, ſimul cum Canonicis, & Monachis in Eccleſia, *quæ ſublata ſunt auctoritate Originalis, & duorum Gratiani exemplarium.*

CAP. XXVIII. ¶ *Cauſa viſitandi, & exhortandi Monaſterium Epiſcopus adire poteſt.*

Idem *eidem, lib 7. ind. 1. epiſt. 18.*

11.
ps. VIſitandi *c*, exhortandique gratia ad Monaſterium, quoties placuerit ab Antiſtite ciuitatis accedatur, ſed ſic charitatis officium illic Epiſcopus impleat, vt grauamen aliquod Monaſterium non incurrat.

CAP. XXIX. ¶ *Frequenter Epiſcopi Monaſteria viſitent, & quæ corrigenda ſunt corrigant.*

Item ex Concilio Aurelianenſi.

NOn *d* ſemel, ſed ſæpiùs in anno Epiſcopi viſitent Monaſteria monachorum: & ſi aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

¶ *Hoc caput apud Burchardum, & Iuonem eſt inſertum capiti, Abbates ſupra, ead. vt ibi notatum eſt: ſimile quiddam habetur in Pannormia ex Concilio Rothomagenſi, l. 3. cap. 125.*

12. ps. *Pro talibus, qui animarum curam non habentes, bona tamen Monaſteriorum in ſuos vſus conuertere cupiebant ſtatutum eſt, vt Monaſteria cum ſuis rebus penitus ſint libera à poteſtate & dominio Epiſcoporum. Quod autem nullis canonicis iuribus Monaſteria dicuntur eſſe ſubiecta, non ita intelligendum eſt; quin ipſi Epiſcopo aliquid nomine eulogiæ, vel in die dedicationis, vel in natali* e *Sanctorum, quorum nomine ipſum Monaſterium dedicatū eſt, debeat offerri.*

CAP. XXX. ¶ *Non debet Epiſcopus aliquid à Monaſterio exigere, præter conditiones, quæ dedicationis tempore conſtitutæ ſunt.*

a *al. Abbati vel ei.* b *Ioan. 3.* c *In concil. c. 22.*
d *al. quibuſlibet verò.*
e *Anſ. l. 5. c. 64. Iuo p. 3. c. 18. Polyc. l. 3. c. 15. ſup. 16. q. 1. nemo.*

a *Polyc. ibid. Anſ. l. 5. c. 65.* b *Sup. 16 q. 1. c. nemo.*
c *Iuo p. 7. c. 14.* d *Burch. l. 8. c. 62. Iuo p. 7. c. 85.*
e *al. natalitiis.*

Vnde Pelagius 1 Papa *ait.*

ELeutherius *a* frater, & Coëpiſcopus noſter queritur, quòd mater eius in caſa, quæ caſtellum dicitur, oratorium cōſtruxerit, ac dedicauerit, & in eodem loco Monachos conſtituerit, ex quibus vnus eſt Presbyter. Hoc autem tempore dedicationis inter Epiſcopum Cardellum (cuius ipſa Diœceſis eſt) matrem ſuam aſſerit conueniſſe, vt quidquid dedicationis vel natalis Martyrum die, quorum in eodem Monaſterio reliquiæ ſunt, per fidelium oblationes intrauerit medietatem quidem habeat ipſum Monaſterium, medietas autem Epiſcopo offeratur. Contra quam conuentionem Marium Presbyterum (ſiue ſciente, ſiue neſciente Epiſcopo) Monachis ipſis vel Presbytero, qui ex eis eſt, vim dicitur intuliſſe & frequenter moleſtias generare, ita vt memoratum Presbyterum prope cæciderit, & Miſſas eum facere nullo modo permittat; dicens, vt quaſi penſionis nomine aliquid ſtatuere debeat. Hæc igitur omnia diligenter te examinare iubemus: & ſi apud te euidenti ratione *b* conſtiterit, quia tempore, quo dedicatum eſt ipſum Monaſterium, conditiones ſuperius poſitæ conuenerint, ſeruari eas ex noſtra auctoritate præcipimus: nec aliud amplius exinde ab aliquo exigatur *c*. Si verò nil tale conſtiterit *d*, mediante quid Epiſcopo ipſi nomine eulogiæ offerri debeat, inter ipſos Monachos, & Presbyterum volumus definiri, ſaluo tamen eo, vt Presbyter Gaudentius, qui etiam Monachus eſt, Miſſas in Monaſterio ſuo, ſicut conſueuit, facere à nullo vlterius debeat prohiberi.

1 ¶ Pelagius.] *Antea legebatur*, Gelaſius. *Mutatum eſt ex Polycarpo & quia ſup. diſt. 91. c. Eleutherius, alia pars huiuſmet epiſtolæ citatur ex Pelagio: & Anſelmus, qui hoc & illud caput coniunctè affert, Pelagio tribuit.*

CAP. XXXI. ¶ *Conſueta ſeruitia Epiſcopis Monaſteria exhibeant.*

Item Vrbanus Secundus.

SEruitium, quod Monaſteria, aut eorum Eccleſiæ, à tempore Gregorij Septimi vſque ad hoc tempus fecerunt, & nos concedimus.

Canonica ergo iura quibus Monaſteria ſubiecta non ſunt, Synodales actiones intelliguntur. Non e enim cogendus eſt Abbas (ſicut in Concilio Turonico ſtatuitur) ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat. Sunt etiam quædam ſeruitutis officia, vt angariæ operum, crebræ receptiones, annuæ exactiones, multationes peccantium, à quibus omnibus Monaſteria libera ſunt.

CAVSA XIX.

D*Vo Clerici ad Monaſterium tranſire voluerant: vterque licentiam ab Epiſcopo ſuo petiit: vnus relicta Eccleſia propria eo inuito, alter dimiſſa regulari Canonica f cœnobio ſe contulit.*

1 *Modo quæritur, ſi Epiſcopus debeat permittere, vt relicta propria Eccleſia Clericus Monaſterium ingrediatur.*

2 *Secundò quæritur, ſi Epiſcopus licentiam dare noluerit, an eo inuito Monaſterium poſſit adire.*

3 *Tertiò ſi contigerit ipſos regulares Canonicos fuiſſe, vtrum concedendus eſſet eis Monaſterij ingreſſus.*

QVÆSTIO I.

Q*Vòd Epiſcopus licentiam Clericis adeundi Monaſterium dare debeat*, in Toletano 4. Concilio *præcipitur, in quo c. 49 ſic ſtatutum legitur.*

a *Anſ l. 7. c. 145. Polyc. l. 4. tit. 27.* b *al. veritate.*
c *al. tentetur exigere.* d *al. conuenit.* e *Diſt. 18. c. Epiſcopus non debet.* f *al. Canonica.*

CAP. I. ¶ *Non debet negari ingreſſus Clericis, qui Monachorum propoſitum appetunt.*

CLerici *a*, qui Monachorum propoſitum appetunt (quia meliorem vitam ſequi cupiunt) liberos eis ab Epiſcopis in Monaſteriis largiri oportet ingreſſus: nec 1 interdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur.

1 ¶ Nec interdici.] *Hæc vſque ad finem abſunt à manuſcriptis, ſunt tamen in Concilio.*

QVÆSTIO II.

I*Nuito verò Epiſcopo Clericum eius à nullo eſſe ſuſcipiendum.* Leo Epiſcopus *b teſtatur ſcribens Anaſtaſio* c *Theſſalonicenſi Epiſcopo, epiſt. 82. al. 84. c. 9.*

CAP. I. ¶ *Inuito Epiſcopo eius Clericum nemo ſuſcipiat.*

ALienum *d* Clericum, inuito Epiſcopo ipſius nemo ſuſcipiat.

Sed ſubaudiendum eſt, niſi ad propoſitum melioris vitæ tranſire voluerit. Tunc enim liberum eſt illi, etiam Epiſcopo contradicente: Monaſterium ingredi.

CAP. II. ¶ *Qui Monachorum propoſitum appetit, etiam inuito Epiſcopo ſuſcipiendus eſt.*

Vnde Vrbanus Papa II. *in capitulo S. Ruffini.* e

DVæ *f* ſunt, inquit, leges: vna publica, altera priuata. Publica lex eſt, quæ ſanctis Patribus ſcriptis eſt cōfirmata; vt eſt lex Canonum, quæ quidem propter tranſgreſſiones *g* eſt tradita. V. g. Decretum eſt in Canonibus, Clericum non debere de ſuo Epiſcopatu ad alium tranſire ſine commendatitiis litteris ſui Epiſcopi: quod propter criminoſos conſtitutum eſt: ne videlicet infames ab aliquo Epiſcopo ſuſcipiantur perſonæ. Solebant enim officia ſua, cùm non poterant, in ſuo Epiſcopatu, in alieno celebrare: quod iure præceptis, & ſcriptis deteſtatum eſt. ¶ Lex *h* verò priuata eſt, quæ inſtinctu ſancti Spiritus in corde deſcribitur: ſicut de quibuſdam dicit Apoſtolus *i*. Qui habēt legem Dei ſcriptam in cordibus ſuis,] & alibi *k*: Cum gentes legem non habeant, ſi naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ipſi ſunt lex.] Si quis horum in Eccleſia ſua ſub Epiſcopo populum *l* retinet & ſæculariter viuit, ſi afflatus Spiritu ſancto in aliquo Monaſterio, vel regulari Canonica *m* ſaluare ſe voluerit, quia lege priuata ducitur, nulla ratio exigit, vt à lege publica cōſtringatur. Dignior eſt enim lex priuata, quàm publica. Spiritus *n* quidem Dei lex eſt: & qui ſpiritu Dei aguntur, lege Dei ducuntur: & quis eſt, qui Spiritui ſancto poſſit digne reſiſtere? Quiſquis igitur hoc Spiritu ducitur, etiam Epiſcopo ſuo contradicente, eat liber noſtra auctoritate. Iuſto enim lex non eſt poſita: ſed vbi *o* Spiritus Dei, ibi libertas: & ſi Spiritu Dei ducimini, non eſtis ſub lege.

QVÆSTIO III.

C*Anonicos autem regulares ad Monaſterium tranſire multis auctoritatibus prohibetur.*

CAP. I. ¶ *Regulares Canonici, Monachi fieri non debent.*

Vnde in Concilio Educenſi *congregato ſub Gregorio VII. legitur.*

NVllus Abbas, vel Monachus Canonicos regulares à propoſito profeſſionis Canonicæ reuocare & ad Monaſticum habitum trahendo ſuſcipere audeat, vt Monachi

a *Poly. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 34. Bur. l. 8. c. 21. Iuo p. 6. c. 371.*
b *In Concil. Aquiſg. c. 58.* c *Antea legebatur Ruſtico Narb.*
d *Anſ. l. 6 c. 161. Bur. l. 1. c. 42. Iuo p. 6 c. 60* e *al. Ruffi.*
f *Poly. l. 4. tit. 31. Gal. 3.* g *al. tranſgreſſores.* h *c. licet, extra, de regul.* i *Rom. 2.* k *Ibid.* l *proprium.] Polyc.* m *al. Canonica.*
n *Rom. 7. 8. & 9. 1. Tim. 1.* o *2. Cor. 3. Gal. 5.*

ſunt,

fiant, quamdiu ordinis ſui Eccleſiam inuenire quiuerint, in qua canonice viuendo, Deo ſeruire & animam ſuam ſaluare poſſint. Quod ſi temerario auſu id agere tentauerint, anathematis vinculo obligentur.

CAP. II. *De eodem.*

Item Vrbanus Papa II.

MAndamus *a*, & vniuerſaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter profeſſus, niſi (quod abſit) publicè lapſus fuerit, monachus efficiatur. Quod ſi decreto noſtro contraire præſumens id agere tentauerit, ad ordinem canonicum præcipimus vt redeat: & deinceps memorialem *b* cucullam deferat, & vltimus in choro maneat.

Subaudiendum verò eſt, niſi cum patris ſui licentia religionis propoſitum induerit. Vnde Vrbanus Papa II. *ſcribit abbati ſancti Ruffini* c

CAP. III. ¶ *Patris ſui conceſſione regulares canonici, monachi fieri poſſunt.*

STatuimus *d*, ne profeſſionis canonicæ quiſpiam, poſt quam Dei vice ſupra caput ſibi hominem impoſuerit, alicuius leuitatis inſtinctu, vel diſtrictioris religionis obtentu, ex eodem clauſtro audeat ſine patris 1, & totius congregationis permiſſione recedere. Diſcedentem verò nullus Abbatum, vel Epiſcoporum, nullus monachorum ſine communi literarum cautione ſuſcipiat.

1 ¶ Patris, &c.] *In tribus vetuſtis codicibus legitur*, patris totius congregationis: *apud Iuonem*, ſine Abbatis totiuſque congregationis.

2. pars. *Quæritur ſi monaſteria, quæ ſemel dedicata ſunt, poſſint tranſire in clericorum, vel ſæcularium habitacula. Quod* In Chalcedonenſi Concilio *omnibus modis prohibetur*, c. 24.

CAP. IV. ¶ *Quæ ſemel ſunt dedicata monaſteria, ſemper monaſteria perſeuerent.*

QVæ *e* ſemel dedicata ſunt monaſteria cum Conſilio Epiſcopum, maneant perpetuò monaſteria: & res, quæ ad ea pertinent, monaſteriis reſeruari oportet, nec poſſe ea vltra fieri ſæcularia habitacula. Qui verò permiſerint hoc fieri, ſubiaceant his condemnationibus, quæ per Canones conſtitutæ ſunt.

¶ *Hæc verſio parum diſcrepat à Dionyſiana, quam afferunt Burchardus & Iuo c. 22.*

CAP. V. ¶ *Qui loca ſacra, communia diuerſoria fecerit, clericus deponatur, laicus excommunicetur.*

Item in Synodo ſeptima, c. 13.

QVoniam à quibuſdam viris quædam venerabiles domus surripiuntur, tam videlicet Epiſcopia quam monaſteria, & facta ſunt communia diuerſoria, ſi quidem voluerint hi qui hæc retinent, reddere ea, vt ſecundum antiquitatem reſtaurentur bene, & obtimè eſt: alioqui ſi de ſacrato catalogo fuerint hos deponi præcipimus: ſi verò monachi, vel laici, excommunicari: quos nimirum conſtat condamnatos eſſe à Patre & Filio, & Spiritu S. & deputentur vbi vermis *f* eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini aduerſantur, qui dicit *g*: [Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.]

¶ *Initium huius canonis in Synodo ſeptima ab Anaſtaſio verſa ſic habet.* Quoniam propter calamitatem, quæ pro peccatis noſtris in Eccleſia facta eſt, ſubreptæ ſunt è quibuſdam viris quædam venerabiles domus, tum videlicet, &c. *Ex eius autem verſionis duobus manuſcriptis exemplaribus nonnulla ſunt in hoc capite emendata.*

3. pars *Quæritur de his, qui ad conuerſionem veniunt, quo tempore debeant tonſurari. De his ita ſcribit* Gregorius *Fortunato Epiſcopo Neapolitano liber.* 8. *epiſt.* 23.

CAP. VI. ¶ *Antequam biennium in conuerſione compleuerit, aliquis tonſurari non debet.*

MOnaſteriis *a* omnibus fraternitas veſtra diſtrictius Interdicat, vt eos, quos ad conuerſationem *b* ſuſceperint, priuſquam biennium in conuerſatione *c* compleant *d*, nullo modo audeant tonſurare. Sed hoc ſpatio vita, moreſque eorum ſollicitè comprobentur: ne quis eorum aut non ſit contentus eo, quod voluit, aut tatum non habeat, quod elegit. Nam dum graue ſit inexpertos hominum ſociari obſequiis, qui poſſit dicere, quàm ſit grauius ad Dei ſeruitium improbatos 1 applicari? Miles verò, ſi conuerti voluerit, priuſquam nobis renuntietur, nullus eum ſine 2 noſtro conſenſu qualicumque præſumat ratione ſuſcipere.

1 ¶ Improbatos applicari.] *Antea legebatur*, improbos applicare. *Emendatum eſt ex Originali impreſſo & manuſcripto.*

2 ¶ Sine noſtro.] *Hoc præcipit eo tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere legē, quam Mauritius Imperator tulerat, ne milites ante completum tempus militiæ in monaſteriis recipi poſſent. quam legem idem Gregorius l. 11. indict. 11. epiſt. 61. ipſi Mauritio ſcribens, vehementer reprehendit, quod auctor gloſſæ non videtur attendiſſe.*

4 pars *Quæritur, ſi ingreſſis monaſterium vltra relinquatur licentia teſtandi. Hoc* Gregorius *prohibet ita ſcribens Ianuario Caralitano Epiſcopo. l. 7. indict. 2. epiſt. 7.*

CAP. VII. ¶ *Poſt monaſterij ingreſſum nulli relinquitur licentia teſtandi.*

QVia *e* ingredientibus monaſterium conuertendi gratia, vlterius nulla ſit teſtādi licentia, ſed res eorum eiuſdem monaſterii iuris fiant, aperta legis definitione decretum eſt.

CAP. VIII. ¶ *Poſt monaſterij ingreſſum eidem monaſterio omnia ſunt conferenda.*

Item Gregorius Papa *Cypriano diacono, l. 3. epiſt. 6.*

PErlatum eſt ad nos Petronillam nomine de prouincia Lucania genitam, per exhortationem Agnelli Epiſcopi fuiſſe conuerſam, reſque ſuas omnes, quas habere potuit, licet ſibi iure potuiſſent competere, tamen eaſdem monaſterio, quod ingreſſa eſt, etiam ſpecialiter donationis titulo contuliſſe.

Econtra Paulus primus eremita in teſtamento 1 *colobium ſuum Anaſtaſio Alexandrino Epiſcopo reliquit, tunicam verò beato Antonio. Sed aliud eſt de his qui in monaſterium ingreſſi ſe & ſua tradiderunt: aliud de his, qui ſolitariam vitam ducentes, ſe nulli Eccleſiæ tradiderunt* 2. *Illi ſemel tradita nulli tradere poſſunt: iſti nulli oblata liberè teſtari poſſūt.*

1 ¶ In teſtamento.] *Longè aliter B. Hieronymus in vita Pauli. Scribit enim beatum Antonium pallio, quod ei donauerat Athanaſius, Pauli corpus inuoluiſſe, & addit.* ne quid pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam eius ſibi vindicauit, quam [illegible] ſportatum modum de palmæ foliis ipſe ſibi contexuerat.

2 ¶ Tradiderunt.] *Sic eſt emendatum ex pleriſque manuſcriptis. Antea legebatur*, tradere poſſunt.

CAP. IX.

Item in authenticis *f*, *conſtitutione* 9.

SI qua mulier, aut vir Monaſticam elegerit vitam, & intrauerit monaſterium, liberis non extantibus monaſterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus,

a *Poly l. 4. tit. 31.* b *memoriale ſuæ præſumptionis cucullam,*] *Polyc.* c *al. Ruffi.* d *Iuo p 6. c. 411.*
e *Polyc. l. 3. tit. 15. Anſ. l. 5. c. 60. Burch. l. 3 c. 19. Iuo p 3. c. 17 & 22. Pann. l. 2. c. 15.* f *Marc. 9. ex Eſa. 66.*
g *Ioan. 2.*

a *Anſ. l. 2. c. 97.* b *al. conuertendum.*
c *al. conuerſione.* d *al. compleuerint.*
e *Extra, de teſtamen. c. quia Anſ. l. 7. c. 182.*
f *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. auth. ſi qua mulier. Apud Iulianum anteceſ. nouell. 123. c. 6.*

¶Sed ſi perſona liberos habens, antequam de rebus ſuis inter eos diſponat, monaſterium intret, liceat ei poſtea inter eos diuidere, legitima a non diminuta: & quod eis non dedit, monaſterio competet. ¶ Sed ſi omnem ſubſtantiam inter filios diuidere voluerit, ſua perſona filiis connumerata, partem ſibi retineat, quæ monaſterio competere debet. ¶Sed ſi poſt ingreſſum moriatur, antequam inter eos diuidat, filij legitimam percipiant, reliqua ſubſtantia monaſterio competente. *In authenticis* b *de monaſt. conſtitutio.* 5. *in collatio.* ¶Nunc c autem cùm monachus factus eſt, hoc ipſo res ſuas obtuliſſe videtur, ſi prius teſtatus non ſit: & exinde iudicio eius ceſſante, lege diſponitur, vt ſi liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit eatenus ſubſtantiæ monaſterio deſtinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum.

Cap. X.

Item ex nouella 123. *d*

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere monachos factos: quamuis dum laici fuerant, in cauſam ingratitudinis inciderint. ¶ Item non liceat parentibus liberos ſuos ad ſolitariam vitam tranſeuntes abſtrahere monaſteriis.

¶ *Hoc caput expreſſe habetur apud Iulianum anteceſſorem, nouella* 123. *c.* 59. *In quo aliqui Gratianum reprehenderunt, qui hanc Iuliani epitomen videre minimè potuerunt.*

CAVSA XX.

DVo pueritiæ annos agentes à parentibus monaſterio traditi ſunt: vnus inuitus, alter ſpontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, inuitus ad ſæcularem militiam rediit ſpontaneus monaſterium diſtrictius petit.

1 *Nunc primùm quæritur, ſi in pueritiæ annis traditi, cogantur religionis propoſitum tenere.*

2 *Secundò, ſi præter voluntatem parentum tonſuram, vel religionis veſtem quis in pueritia accipiat, an poſſit ſibi detrahi an non.*

3 *Tertiò, qui præter propriam voluntatem cucullam induerit an cogatur eam retinere, an non.*

4 *Quartò, ſi ab vno monaſterio in aliud diſtrictius liceat alicui tranſire.*

QVÆSTIO I.

1. QV*òd intra annos pueritiæ traditi, cum adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi, vel diſcedendi, probabur auctoritate* nonæ 1 Synodi.

1 ¶Nonæ.] *In nonnullis vetuſtis exemplaribus eſt,* octauæ. *Verùm in octaua ab Hadriano II. habita non habetur, ſed in libro B. Baſilij de inſtitutis monachorum, Ruffino interprete c. 8. Similia etiam ſunt apud eumdem B. Baſilium in regulis fuſius diſputatis. c.* 15.

Cap. I. ¶*Virginitatis profeſſio quo tempore firma eſſe incipit.*

FIrma autem tunc erit profeſſio virginitatis, ex quo adulta iam ætas eſſe cœperit: & ea, quæ ſolet apta nuptiis deputari, ac perfecta 1.

1 ¶Ac perfecta.] *Hæc non ſunt in eo Baſilij loco.*

Si virginitatis profeſſio tunc incipit eſſe firma, cùm ætas cœperit eſſe adulta, & religionis profeſſio tunc demum debet eſſe firma. cùm ad adultam ætatem peruentum fuerit, Sed hic de illa profeſſione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio Deo offertur, quam non confirmat parentum conſenſus.

a *al. legitima portione nulli.* b *Nouella 26.*
c *Cod. de Epiſcopis. & cle. authen. nunc autem.*
d *Ibidem apud Iulianum anteceſ. c. 59. & 60.*

Cæterum quæ à parentibus Deo offertur profeſſio, inuiolatam ſeruari oportet.

Cap. II. ¶*Non licet de monaſterio egredi quem pater, vel mater intra annos infantiæ fecerit ordinari.*

Vnde Gregorius *ſcribit ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum.*

ADdidiſtis a adhuc, quod ſi pater, vel mater filium, filiámve intra ſepta monaſterij in infantiæ annis ſub regulari tradiderint diſciplina, vtrum liceat eis poſtquam pubertatis b annos impleuerint, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omnino deuitamus, & quia nefas eſt, vt oblatis à parentibus, Deo filiis voluptatis c fræna laxentur.

¶ *Sic etiam citat Iuo. Extat in Epiſtola quarta Gregorij tertij ad Bonifacium legatum Germaniæ, & ſimile habetur in Concilio VVormacienſi, c. 22.*

Cap. III. ¶*Aut propria profeſſio, aut paterna deuotio monachum facit.*

Item ex Concilio Toletano 4. c 48.

MOnachum d aut paterna deuotio, aut propria profeſſio facit. Quidquid horum fuerit alligatum 1 tenebit. Proinde his ad mundum reuertendi intercludimus aditum, & omnes ad ſæculum interdicimus egreſſus.

1 ¶Alligatum] *In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus & Lucenſi regio legitur,* allegatum.

CAP. IV. ¶*In monaſterio perpetuò maneant, qui à parentibus traditi ſunt.*

Item Iſidorus.

QVicumque à parentibus propriis in monaſterio fuerit delegatus, nouerit ſe ibi perpetuò permanſurũ. Nam Anna Samuelem puerum natnm & ablactatum Deo cum pietate obtulit: qui & in miniſterio templi, quo à matre fuerat deputatus, permanſit, & vbi conſtitutus eſt, deſeruiuit.

¶ *Hoc non eſt inuentum in libris B. Iſidori, ſed Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, c. 59. hoc idem ex ipſo Iſidoro refert.*

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item ex regeſto gregorij, *lib. 1. epiſt. 4. ad Anthemium.*

QVia e autem dura eſt in inſulis congregatio monachorum, etiam pueros in eiſdem monaſteriis ante xviij. ann. tempora ſuſcipi prohibemus: vel ſi qui nunc ſunt, tua eos prouidentia auferat, & in vrbem Romanam tranſmittat. Hoc in palmaria, aliiſque in ſuis te per omnia volumus cuſtodire.

CAP. VI. ¶*Qui à progenitoribus monaſterio traditus eſt, de eo egredi non licet.*

Item ex Concilio Tribourienſi

QVem f genitores ad monaſterium tradiderunt, & in Eccleſia cœpit canere, & legere, nec vxorem ducere, nec monaſterium deſerere poterit: ſed ſi diſceſſerit, reducatur: ſi tonſuram dimiſerit rurſus tondeatur: vxorem ſi vſurpauerit, dimittere compellatur,

Cap. VII. PALEA.

[*Item* ex pœnitentiali Theodori.]

INfans pro infante poteſt dari in monaſterio: quamuis alter vocatus g ſit. Tamen melius eſt votum ſoluere. Similiter & pecora æquali pretio (ſi neceſſe eſt) ſunt redimenda.

2. pars. *Ex his auctoritatibus colligitur, quod paterna profeſſio pueros tenet obligatos: nec licebit eis à propoſito diſcedere quod paterna deuotione in puerilibus annis ſuſceperunt. Sed obiicitur illud* Leonis Papæ, *epiſt. 90. ad Ruſticum Epiſcopum, c. 13. & 14.*

a *Iuo p. 7. c. 15.* b *al. ad pubertatis.*
c *al. voluntatis.* d *Polyc. l. 4. tit. 54. Anſ. l. 7. c. 186. & l. 8. c. 6. Burch. l. 8. c. 6. Iuo p. 7. c. 30.* e *Extra de regul. c. 1.*
f *Burch. l. 8 c. 97. c. 115.*
g *forte.*] *votus.*

CAP. VIII. ¶ *Non licet puellis nuptias eligere, quæ ſpontanea voluntate virginitatis ſuſceperunt propoſitum.*

PVellæ *a*, quæ non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo iudicio virginitatis propoſitum, atque habitum ſuſceperunt, ſi poſtea nuptias eligunt, præuaricantur, & ſi conſecratio non acceſſit, cuius vtique non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent. Ambigi verò non poteſt crimen magnum admitti, vbi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid eos *b* manebit, qui corruperint fœdera diuini ſacramenti?

Cùm ergo in principio huius Capituli dicatur. [*Puellæ, quæ non coactæ imperio parentum.*] *datur intelligi, quod ſi coactæ habitum virginitatis ſumpſerint, ſine præuaricatione ipſum deſerere poſſunt. Sed puella hîc nubilis intelligitur, cuius (vt in ſequentibus demonſtratur) poſt duodecimum annum eſt liberum arbitrium, nec in electione propoſiti cogitur ſequi parentum imperium.*

CAP. IX. ¶ *Extra voluntatem propriam retruſi in Monaſteriis non teneantur.*

Sic & illud intelligendum eſt, quod eſt ſtatutum in Synodo habita ab Eugenio Papa II. *c.*32.

SIcut, qui Monaſteria elegerunt, à monaſteriis egredi non permittuntur, ita hi, qui inuiti ſine iuſtæ offenſionis cauſa ſunt intromiſſi, niſi volentes, non teneantur: quia quod non petunt, non obſeruant. Ideoque tales conſiderandi ſunt magis *c* peccata committere, quàm plangere, ſicut in decreto ſanctiſſimi Leonis Papæ manifeſtiſſimè continetur.

CAP. X. PALEA.

[*Vnde* Marcellus Papa.]

ILlud autem ſtatuendum eſſe cenſemus, vt ſi in minori ætate filij monaſterio oblati fuerint, & *d* ſacram tonſuram, vel velamina ſuſceperint; dignum quidem diximus, vt xv. anno à Prælatis moniti *e* inquirantur, vtrum in ipſo habitu permanere cupiant, an non. Si verò permanere profeſſi fuerint, vlterius pœnitendi locum minimè amplecti poſſunt. Sin autem ad ſæcularem habitum reuerti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegetur: quia ſatis inutile eſt, vt coacta ſeruitia Domino præſtentur.

¶ *Notatur nomine paleæ etiam ab auctore gloſſæ. ſed extat ferè in omnibus vetuſtis, & ſine paleæ nomine.*

3 pars. *Velamen autem non licet imponere virginibus, niſi certis diebus.*

CAP. XI. ¶ *Non niſi certis diebus velamen imponatur Virginibus.*

Vnde Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam, cap.* 14. & 15.

DEuotis *f* Deo virginibus, niſi aut Epiphaniorum die, aut in Albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum Natalitiis ſacrum velamen minimè imponatur *g*: niſi forſan (ſicut de Baptiſmate dictum eſt) graui languore correptis, ne ſine hoc munere de ſæculo exeant, implorantibus non negetur. ¶ Viduas autem velare Pontificum nullus attentet.

4. pars. *Tempus quoque conſecrationis earum ſimiliter obſeruatur*

CAP. XII. ¶ *Ante ſexageſimum ætatis ſuæ annum virgines non conſecrentur.*

Vnde Gregorius *in regeſto, l.*3. *epiſt.* 11.

IVuenculas *h* fieri Abbatiſſas vehementiſſimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, niſi ſexagenariam virginem cuius vita *a* hoc atque mores exegerint, velari permittat.

CAP. XIII.

Item ex Concilio Carthaginenſi III.

SAnctimoniales ante annum quadrageſimum non velentur.

¶ *Sic citatur etiam in omnibus vetuſtis: ſed in nullo Carthaginenſi eſt inuentum. Idem verò nonnullis additis habetur in Concilio Agathenſi, c.*19.

CAP. XIV. ¶ *Ante vigeſimum quintum annum virgines non conſecrentur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. *c.*4.

PLacuit *b*, vt ante xxv. annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur: & vt lectores populum non ſalutent.

¶ *Ante citabatur ex Concil. Africano IV. ſed ſup. diſt.*7. *placuit citatur ex Carthaginenſi III. vbi habetur.*

CAP. XV.

Item Pius Papa.

VIrgines *c* non velentur ante xxv. annos: niſi fortè neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis: & non ſunt conſecrandæ *d* niſi in Epiphania, & in Sabbato 1 Paſchæ, & in Apoſtolorum Natalitiis, niſi cauſa mortis vrgente.

¶ *Caput hoc inter decreta Pij, non eſt inuentum, & abeſt à tribus vetuſtis Gratiani exemplaribus. De cauſis verò, ob quas ante xxv. annos poſſint virgines velari agitur in Concil. Mileuitano, c.*26. & *Africano, c.*93. *ex quo Africano refertur Capit. l.*1. *c.*46.

1 ¶ Sabbato.] *In vno vetuſto legitur,* in Albis, & *apud cæteros collectores,* in Albis Paſchalibus.

5. pars. *Quamuis autem viduæ velari prohibeantur, viduitatis tamen profeſſio in ſcriptis ab eis eſt facienda. Veſtis quoque profeſſioni conueniens eſt ei tradenda, quia vbique vtantur.*

CAP. XVI. ¶ *Profeſſionem viduitatis faciant, & habitum ſumant religionis quæ caſtitatem ſeruare proponunt.*

Vnde in Concilio Toletano X *c.*4.

VIdua, quæ ſanctæ religionis obtinere propoſitum voluerit, Sacerdoti, vel miniſtro, ad quem aut ipſa venerit, aut quem ad ſe venire contigerit, ſcriptis profeſſionem faciat à ſe aut ſigno, aut ſuſcriptione notatam, continentem ſe & religionis propoſitum velle, & hoc perenniter inuiolatè ſeruare. Tunc accepta à Sacerdote vel à Miniſtro apta religionis profeſſioni *e* veſte, ſeu in lectulo quieſcēs, ſiue in quocumque loco conſiſtens conſtanter ea vtatur, non diuerſi coloris, aut diuerſæ partis eadem ſic notabilis veſtis, ſed religioſa, & non ſuſpecta.

QVÆSTIO II.

DE *his verò, qui præter voluntatem parentum tonſuram, vel religioſam veſtem ſuſceperint ſic definitur in* X. Concilio Toletano, *c.*6.

CAP. I. ¶ *Tonſura vel veſtis religioſa in minori ætate ſuſcepta, à parentibus irrita fieri poteſt.*

SI in *f* qualibet minori ætate, vel religioni debitam veſtem, vel religionis tonſuram in vtroque ſexu filiis aut vnus, aut ambo parentes dederint 1 fortè, aut nolentibus, aut neſcientibus ſeſe ſuſceptam, non mox viſam in filiis abdicauerint, ſed vel coram ſe, vel coram Ec-

a *Burc.l.*8.*c.*97 *Iuo p.*7.*c.*20.*Poly.l.*4.*tit.*15. b *al.de eis.* c *al.maximè.* d *al.vel.* e *al.moniti, verbis.* f *Poly.l.*4.*tit.*35.*Anſ.l.*7.*c.*190.*Bur.l.*8.*c.*15.*Iuo p.*7.*c.*36.*Pan.l.*3.*c.*189. g *al.imponat.*] Orig. h *Polyc.ibid. Anſ.l.*7.*c.*91.

a *al.ætas.*] b *Poly.l.*2.*tit.*27.*Burch.l.*2 *c.*12.*Iuo p.*6.*c.*31. *Pann.l.*3.*c.*30.*Capit.l.*1.*c.*46. c *Polyc.l.*4.*tit.*35.*Burch.l.*8.*c.*12.*Iuo p.*3.*c.*39.*Pann.l.*3.*c.*190. d *al.aſſerenda.* e *al.vſus.* f *Gregorius III. epiſt.*3.*Poly.l.*4.*tit.*34 *Burch.l.*8.*c.*1.*Iuo p.*7.*c.*27.*Pann.l.*3.*c.*186.

cleſia

ſia *a*, palámque in conuentu eoſdem filios talia habere permiſerint ad ſæcularē reuerti habitum filiis ipſis quandoque penitus non licebit, ſed conuicti, quod tonſuram aut religioſam veſtem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitúmque reuocentur, & ſub extrema diſtrictione huiuſmodi obſeruantiæ inſeruire cogantur. ¶ Parentibus, ſanè filios ſuos religioni contradere non ampliùs quàm vſque ad quartumdecimum eorum ætatis annum licentia poterit eſſe: poſteà verò, an cum voluntate parentum, an ſuæ deuotionis ſit ſolitarium votum, erit filiis licitum religionis aſſumere cultum. Quiſquis autem vel oblatione tonſuræ, vel ſæcularis veſtis aſſumptione detectus fuerit attigiſſe tranſgreſſionem, & excommunicationis cenſuram accipiat, & religioni ſemper inhæreat.

1 ¶ Dederint fortè.] *In Conciliis etiam manuſcriptis legitur*, dederint certè, aut nolentibus, &c. *In Pannormia verò*, dederint aut certè nolentibus, &c.

2 ¶ Quartumdecimum.] *Sic etiam in Pannormia: in vno autem vetuſto Gratiani, & Conciliorum codicibus etiam manuſcriptis legitur*, vſque ad decimum, *apud cæteros verò collectores*, aut duodecimm.

CAP. II. ¶ *Vſque ad annos xij. paternæ voluntatis puella ſubiacebit arbitrio.*

Item ex Concilio Triburienſi, c.24.

PVella *c*, ſi ante xij. annos ætatis ſponte ſua ſacrum ſibi velamen aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes eius, vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. At ſi annum, & diem, id diſſimulando conſenſerint, vlterius nec ipſi nec ipſa mutare hoc potuerunt. ¶ Si e verò in fortiori ætate adoleſcentula, vel adoleſcens ſeruire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentibus prohibendi.

2. pars *Velamen autem nulli ſanctimoniali, alteri imponere licet.*

CAP. III. ¶ *Abbatiſſa præſumens velare virginem, vel viduam, excommunicetur.*

Vnde Eutychianus Papa *ait.*

STatuimus *d* vt ſi Abbatiſſa, aut quælibet ſanctimonialis poſt hanc diffinitionem in tantam audaciam prorupit, vt aut viduam, aut puellam virginem velare præſumat, iudicio Canonico vſque ad ſatisfactionem ſubdatur.

3. pars. *Hac auctoritate prædicta, & paterna profeſſione docetur aſtringi quilibet in puerilibus annis, & præter voluntatem eorum propoſito ſuſcepto prohibetur teneri, niſi tonſuram, vel religioſam veſtem parentes mox viſam abdicauerint. Paruuli verò dum offeruntur, nonniſi ſub multorum teſtimonio ſuſcipiendi ſunt.*

CAP. IV. ¶ *Infantes oblati à parentibus, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipiantur.*

Vnde in nona c Synodo *legitur.*

OPortet infantes cum voluntate, & conſenſu parentum, imò ab ipſis parentibus oblatos ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipi: vt omnis occaſio maledicti gratia excludatur hominum peſſimorum 1.

¶ *Eſt in eodem libello B. Baſilij, & eodem capite, in quo eſt forma ſup. ead. q. 1. & ſequitur continenter poſt illud.*

1 ¶ Peſſimorum.] *In eo libello eſt*, plurimorum.

QVÆSTIO III.

QVòd autem qui inuitus propoſitum religionis ſuſceperit, non ſit cogendus ad inuiti propoſiti obſeruationem, teſtatur Leo Papa *epiſt.* 90. *al.* 92. *ad Ruſticum Epiſcopum*, c.12. *dicens.*

a *al. Epiſcopo.* b *Burch. l.* 8. *c.* 98. *Iuo p.* 7. *c.* 116. *Pan l.* 3. *c.* 187. *Concil.* c *Porrò ſi.*] *Orig.* d *Concil. Pariſ. l.* 1. *c* 43. *Capit. l.* 1. *c.* 76. *Conc. Burch l.* 8. *c.* 17. *Iuo p.* 7. *c.* 38. *Pann. l.* 2. *c.* 194. e *al. octaua.*

CAP. I. ¶ *Non poteſt deſeri propoſitum Monachi ſponte ſuſceptum.*

PRopoſitum *a* Monachi proprio arbitrio, & *b* voluntate ſuſceptum deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim vouit *c* Deo, & debet reddere. Vnde qui relicta ſingularitatis profeſſione ad militiam, vel ad nuptias deuolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt: quia & ſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe coniugium, electionem tamen meliorem deſeruiſſe, tranſgreſſor eſt.

CAP. II. ¶ *Qui religioſum habitum ſponte ſuſceptum deſerere voluerit, ad ipſum redire cogatur.*

Item ex Concilio Toletano IV. c.6.

PRoclíuis curſus eſt ad voluptatem, & imitatrix naturæ vitiorum. Quamobrem quiſquis virorum, & mulierum habitum ſemel induerit ſpontaneè religioſum, aut ſi vir deditus Eccleſiæ choro, aut fœmina fuerit delegata puellarum monaſterio, in vtroque ſexu præuaricator ad propoſitum inuitus reuerti cogatur, vt vir detondeatur, & puella ad Monaſterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio deſertores permanere voluerint, ſacerdotali ſententia, ita à Chriſtianorum cœtu habeantur extorres, vt nec locus 1 eis vllus ſit communionis. Viduæ quoque (ſicut vniuerſalis Synodus iamdudum ſtatuit) profeſſionis vel habitus ſui deſertrices ſuperiori ſententia condemnentur.

1 ¶ Vt nec locus.] *In libro Conciliorum Lucenſi regio legitur*, vt nec locutio cum eis vlla ſit communis. *Reliqui verò Codices concordant cum Gratiano. Apud Iuonem eſt*, vt nec locus ei vllus ſit communis.

CAP. III. ¶ *Semel in Clero taxati, vel Monaſteriis deputati, ad militiam non redeant.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi f. c. 24.

EOs *g*, qui ſemel in Clero taxati fuerint, ſiue in Monaſterio deputati, decreuimus neque ad militiam, neque ad honores ſæculares venire. Eos autem, qui hoc auſi fuerint facere, & non eius rei pœnitere maluerint *h*, vt ad hoc idem reuertantur, quod ante obtentu Dei ſibi propoſuerunt, conuenit anathematizari.

2. pars. ¶ *Cùm dicitur propoſitum Monachi proprio arbitrio, & voluntate ſuſceptum intelligitur, quod ſi propria voluntate ſuſceptum non fuerit obſeruari non cogitur.*

CAP. IV. ¶ *Monaſterialibus diſciplinis nullus ſubiiciatur inuitus.*

Vnde Nicolaus Papa *ſcribit omnibus Epiſcopis in Regno Ludouici.*

PRæſens *i* Clericus nomine Lambertus vnà cum patre ſuo nomine Attho, quondam videlicet Comite, nunc autem Clerico, ad Limina Apoſtolorum properans, addiit præſentiam noſtram aſſerens qualiter idem pater eius in laicali adhuc ordine *k* in prædiis propriis ædificaſſet duo Monaſteria, voluntatem gerens, vt poſt ſuum deceſſum præſens eius filius Lambertus in locum eius ſuccederet: quem infra teneram ætatem inter octauum, & decimum aunum conſtitutum, memoratus pater proprio arbitrio abſque regulari inſtitutione extra omnem illius voluntatem cucullam induit. Igitur poſt quoddam ipſius temporis ſpatium (vt ipſe dicit) Salomon Epiſcopus cum quibuſdam aliis abſque patris oblatione, vel Abbatis percepta benedictione, eumdem Lambertum monaſticum habitum induere fecit (vt ferunt) inuitum: & ſub hac occaſione, paterna, ſeu materna hæredi-

a *Polyc. l.* 4. *tit* 34. *Anſ. l.* 7. *c.* 187. *Burch. l.* 8. *c.* 8. *Iuo p.* 7. *c.* 19. *Pann. l.* 3. *c.* 138. b *al. aut.* c *al. vouit quis.* d *al meliorum.*] *al. melioris.* e *Burc. l.* 8. *c.* 14. *Iuo p.* 7. *c.* 35. *in Tol.* 4. *c.* 55. f *Et in Aquiſgr. c.* 85. *Et in priſca verſione.* g *Burc. l.* 8. *c.* 4. *Iuo p.* 7. *c.* 28. h *al. voluerit.* i *Iuo p.* 6. *c.* 356.
k *al. habitu.*

taſe-

tate à fratribus ſuis priuatum eſſe, atque contra omnem (vt dictum eſt, voluntatem ſuam quaſi regularem illum Monachum permanere volunt *a*. Super qua re diligenti cura inueſtigantes, etiam ſub adiuratione patrem ipſius, ſi verum diceret, interrogauimus: ſed idem pater Attho reſpondit ſe talem habuiſſe,& habere volūtatem,vt filius ſuus verus Monachus fieret, & in locum eius ſuccederet. Sub teſtificatione autem iureiurando firmauit, quòd quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus ſemper reſtitit, & nunquam ſe fieri Monachum conſenſit;ſed demum ab inſequentibus Monaſtico habitu violenter eſt indutus,aſſerens quod nunquam regulam aliquam promiſit, neque ego pater eius pallio *b* altaris indutum illum obtuli, neque à quocunque Sacerdote,vel Abbate,(vt mos poſcit) benedictione percepta regulæ vnquam ſe Monachorum ſubiectum futurū promiſit.Super his omnibus etiam proteſtatus eſt præfatus Clericus Attho,quia ſi eo tempore, tam duræ obſeruantiæ Monaſticam intellexiſſet regulam, nunquam eundem filium Lambertum coegiſſet portare cucullam Quapropter conſultè pſalmographi *c* verba recolentes quibus voluntariè ſe Deo ſacrificare pronuntiat,& voluntaria oris ſui beneplacita fieri in conſpectu Dei obſecrat,præſentem, vt dictum eſt, Clericum nomine Lambertum minimè debere exiſtimauimus ſub tali violentia fieri Monachum. Quod enim quis nō eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit,facile contemnit. Nullum quippe bonum niſi voluntarium. Idcirco Dominus *d* non ferendam in via virgam, per quam violentia vlli inferatur,præcepit. Quapropter conſultius agetur,ſi piis ſuaſionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando, quàm violentiam inferendo, ad cœleſtem amorem illum accenderitis. Vnde omnium veſtrum charitati hanc noſtri Apoſtolatus mandare decreuimus epiſtolam, monentes atque præcipientes, quatenus (ſi ita verum eſt vt iſti dicunt) nullus Epiſcopus vel Abbas ſeu Monachorum reliquorum conuentus Monaſticis illum regulis inuitum ſubiacere compellat: neque vllo modo fratres eius per hanc occaſionem licentiam habeant paterna,ſeu materna illum hæreditate priuare ſed vſque dum diuina inſpiratione compunctus propria voluntate regulæ ſe ſubdat, liceat eum à mundanis & laicalibus remotum vagationibus, vel negotiis, inter religioſos & Eccleſiaſticos viros in Canonica degere vita. Non enim putamus (quod abſit) Canonicos religioſos à Sanctorum Monachorum vita,& conſortio ſeiunctos:qui vnuſquiſque,ſecundùm Apoſtolum *e* propriam mercedem accipiet ſecundùm laborem ſuum.

3. pars. *Si verò Epiſcopi,vel Abbatis illecti promiſſionibus aliqui tonſuram, vel religionis veſtem ſuſceperint, ipſi quidem in eo,quod cœperunt,permaneant:res verò eorum hæredibus ſuis reſtituantur.*

Cap. V. ¶ *Reſtituantur hæredibus res eorum, qui ab Epiſcopis vel ab Abbatibus decepti comam depoſuerunt.*

Vnde in Moguntino Concilio f *legitur.*

Conſtituit *g* ſanè ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi, ſiue Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in auaritiam,& turpe lucrum inhiantes,quoſlibet homines circumueniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione ſurripuerint:pœnitentiæ Canonicæ) vt pote turpis lucri ſectatores)ſubiaceant. Hi verò,qui illecti comam depoſuerunt, in eo, quod cœperunt, perſeuerare cogantur: res verò eorum hæredibus reddantur.

¶ *De hac citatione dictum eſt ſupra 16.q 7.c.penult.*

a *al.voluit.* b *al.palla aliquot manuſcript. & Iuo.*
c *Pſal.* 53. 108. 128. d *Matth.* 10.
e 1. *Corinth.*3. f *In Cabil.*2. c. 7.
g *Supra* 16. *quæſt.*7.*conſtitut. Burchard. lib.*8. *c.*93. *Iuo p.*7. *cap.* 111.

QVÆSTO IV.

Qvòd *verò ab vno Monaſterio in aliud diſtrictius tranſire Monachis liberum ſit,* ex Concilio *a* Triburienſi *habetur: in quo ſic ſtatutum eſt.*

Cap. I. ¶ *Non ſunt prohibendæ virgines ſacræ, quæ cauſa religionis aliud Monaſterium adire deſiderant.*

Virgines *b* ſacræ, ſi pro lucro animæ ſuæ propter diſtrictiorem vitam ad aliud Monaſterium pergere diſpoſuerint, ibidémque commanere decreuerint, Synodus concedit. Si verò fuga diſciplinæ alium locum quæſierint, redire cogantur.

Quod autem de virginibus ſacris hoc capitulo ſtatuitur, de Monachis etiam conſequenter intelligitur, & de quolibet etiam Clerico.

2. pars. *Sed obiicitur illud* Baſilij.

Cap. II. ¶ *Vota Monachi ſine conſenſu Abbatis ſui irrita ſunt.*

Monacho *c* non licet votum vouere ſine conſenſu Abbatis ſui: ſi autem vouerit, frangendum erit.

¶ *Senſus huius capitis aliquo modo elici poteſt ex ſermone 2. diſt. de inſtitutione Monachorum, & c.* 28. *Monaſticarum conſtitutionum B. Baſilij.*

Cap. III. ¶ *Monachum nullus ſuſcipiat, aut ordinet abſque Abbatis ſui permiſſu.*

Item illud Agathenſis Concilij, *cap.* 27.

Monachum *d* niſi Abbatis ſui aut permiſſu aut voluntate ad alterum Monaſterium commigrantem, nullus Abbas ſuſcipere aut retinere præſumat; ſed vbicunque fuerit,Abbati ſuo auctoritate Canonum reuocetur.¶ Item Clericis ſine *e* commendatitiis literis Epiſcopi ſui licentia non pateat euagandi. In Monachis quoque præſentis ſententiæ forma ſeruetur: quos ſi verborum increpatio non emendauerit,etiam verberibus ſtatuimus coërceri. Seruādum quoq; de monachis, ne eis ad ſolitarias cellulas liceat à congregatione diſcedere:niſi fortè probatis poſt emeritos labores, aut propter infirmitatis neceſſitatem aſperior, Abbatis licentia 1,regula remittatur. Quod ita demum fiat, vt intra eadem monaſterij ſepta manentes,tamen ſub Abbatis poteſtate, ſeparatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque 2 ſingulas diuerſas cellulas, aut plura Monaſteria habere non liceat, niſi tantum propter incurſum hoſtilitatis intra muros receptacula collocare.

1 ¶ Licentia.] *Hæc vox abeſt à vetuſtioribus Conciliorum codicibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobuſque item Gratiani exemplaribus In recentioribus autem Colonienſibus legitur,* aſperior ab Abbatibus regula permittatur. *Sed apud Iulianum anteceſſorem nouella* 123.*n.*53 *vbi ſimile habetur,licentia Abbatis requiritur.*

2 ¶ Abbati quoque.] *Sic in aliquot Conciliorum editionibus. In aliis autem, præcipuè in Colonienſi quatuor tomorum legitur,* Abbatibus quoque ſingulis diuerſas cellulas.

Verùm hoc intelligendum eſt de Monachis religioſè viuentibus: quibus vota ſpecialis abſtinentiæ, vel alicuius diſtrictionis, quæ generalem conſuetudinem ſuorum fratrum excedat,ſine Abbatis conſenſu vouere non licet,ne ſuper eos fratres ſcandalizentur. Cauſa etiam illorum ſtatutum eſt hoc, qui regularem diſciplinam ſubterfugientes peregrinationis vota ſibi aſſumunt,quod nec Monacho,nec alicui Clerico licet, ne hac occaſione ad ſæcularem conuerſationem redeat.

a *Simile in Concilio Triburienſi,quod extat,c.*26. b *Burc. l.*8.*c.*34.*Iuo p.*7.*c.*42. c *Poly.l.*4.*tit.*34.*Burch l* 8.*c.*9. *Iuo p.*7.*c.*32. d *Iuo p.*3.*c.*57*Ex eod.conc.c.*38.*& Venet.c.*5. *Pann. l.*3.*c.*67. e *Concord.Iulianus anteceſſ.nouell.*123.*c.*53.

CAVSA

CAVSA XXI.

ARchipresbyter cuiuſdam Eccleſiæ præpoſituram alterius accepit, nec priorem vult relinquere, ſæcularium quoque negotiorum procurator efficitur: claris, & fulgidis veſtibus ſe exornans, ab Epiſcopo ſuo corripitur, relicto officio ſuo ad ſæcularem iudicem habet confugium.

1 *Primùm quæritur, an Clericus in duabus Eccleſiis poſſit conſcribi.*
2 *Secundò, ſi vnam voluerit relinquere, an liceat ei ad aliam tranſire.*
3 *Tertiò, an procurationes ſæcularium negotiorum Clericis liceat ſuſcipere.*
4 *Quartò, an claris, & fulgidis veſtibus eis ornari expediat.*
5 *Quintò, an ab Epiſcopo correpti ſuum officium relinquere, & ad ſæcularem iudicem confugere valeant.*

QVÆSTIO I.

IN *duabus Eccleſiis aliquem connumerari poſſe*, ſeptima Synodus *prohibet dicens, c.* 15.

Cap. I. ¶ *In duabus Eccleſiis Clericus conſcribi nullo modo debet.*

CLericus *a* ab inſtanti tempore non connumeretur in duabus Eccleſiis. Negotiationis enim hoc eſt, & turpis *b* lucri proprium, & ab Eccleſiaſtica conſuetudine penitus alienum. Audiuimus enim ex ipſa Dominica *c* voce, quòd nemo poteſt duobus dominis ſeruire Aut enim vnum odio habebit & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Vnuſquiſque enim ſecundùm Apoſtolicam *d* vocem, in quo vocatus eſt, in hoc debet manere, & in vna locari Eccleſia. Quæ enim per turpe lucrum in Eccleſiaſticis rebus efficiuntur, aliena conſiſtunt à Deo: ad vitæ verò huius neceſſitatem ſtudia ſunt diuerſa. Ex his ergo, qui voluerit, acquirat corporis opportuna. Ait enim Apoſtolus: [Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum ſunt miniſtrauerunt manus iſtæ.] Et hæc quidem in hac à Deo ſeruanda 1 vrbe. Cæterùm in villis 2, quæ foris ſunt, propter inopiam hominum indulgeatur.

1 ¶ Deo ſeruanda.] *Antea legebatur*, in hac vrbe ſeruandum. *Emendatum eſt ex Anaſtaſij exemplaribus. Græcè enim eſt*, ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει. *Apud Iuonem eſt*, in hac ſeruanda vrbe.

2 ¶ Villis. *Græcè eſt* χωρίοις, *quod latius patet. Significat enim ſæpe regiones.*

Sed duæ Eccleſiæ intelliguntur Eccleſiæ duarum ciuitatum, in quibus nullus debet conſcribi.

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Vnde in Chalcedonenſi *e* Concilio *c.* 10. *ſtatutum eſt.*

CLericum in duarum Eccleſiis ciuitatum eodem tempore conſcribi non oportet.

Sed f contra nonnunquam Epiſcopus ciuitatis vnius, efficitur Archiepiſcopus alterius ciuitatis: nec tamen priorem Eccleſiam deſerit: ſed prior Eccleſia, quaſi commendata relinquitur: ſecunda, quaſi titulata habetur.

Cap. III. ¶ *In vna Eccleſia titulatus, alteram ſibi commendatam poteſt habere.*

Vnde Leo VI. *ſcribit.*

QVi plures Eccleſias retinet, vnam quidem titulatam, aliam verò ſub commendatione retinere debet.

a *Anſ. l.* 7. *c.* 98. *Iuo p.* 6 *c.* 31. b *al. commodi.*] αἱ χωρεπισκοπίας. c *Matth.* 6. d 1. *Cor.* 7 e *Et in Aquiſgran. c.* 50. *Burc. l.* 2. *c.* 96 *Iuo p.* 6 *c.* 173. f *Agitur de hac re ſup. diſt.* 70. *c. fin.* & 16. 17 *per laicos.*

Cap. IV. ¶ *Duobus Monaſteriis vnus Abbas præeſſe non poteſt.*

Sic & illud Agathenſis Concilij *a c.* 57. *intelligendum eſt.*

VNum *b* Abbatem duobus Monaſteriis præſidere interdicimus.

Poteſt etiam vtrique tanquam titulatæ c præeſſe, ſed iure ſpeciali, non communi.

Cap. V. ¶ *Vnus Epiſcopus duabus præficitur Eccleſiis.*

Vnde Gregorius *lib.* 2. *epiſt.* 13. *ſeu cap.* 58. *ad Agnellum Epiſcopum.*

RElatio *d* Cleri ſimul & populi Tarracinenſis 1 nos valde lætificat ob hoc, quòd de tua fraternitate bona teſtatur. Et quia defuncto Petro Pontifice ſuo, ſibi Cardinalem poſtulant conſtitui Sacerdotem, eorum vota neceſſario complenda eſſe præuidimus. & *infrà.* ¶ Tota igitur mentis intentione ita lucrum animarum Deo noſtro facere, feſtinato, vt digna te merces ante eius conſpectum in die retributionis inueniat. Quidquid verò de prædictæ rebus Eccleſiæ, vel eius patrimonio, ſeu Cleri ordinatione, promotionéve & omnibus generaliter ad eum pertinentibus ſolerter, atque canonicè ordinare, facereque prouideris, liberam habebis (quippe vt Sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

¶ *Alia eſt ſententia B. Gregorij, ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Epiſcopus, quòd ea ciuitas ab hoſte eſſet vaſtata. Tarracinæ Cardinalem conſtituit Sacerdotem, vt in ſequenti capite. De qua re notatum eſt ſuprà diſt.* 74. *cap. fraternitatem.*

1 ¶ Tarracinenſis.] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis, cùm in vulgatis eſſet*, Tarraconenſis gentis. *In Originali autem legitur*, Tarracinæ degentis.

Cap. VI.

ILlud *e* quoque fraternitatem tuam ſcire neceſſe eſt, quoniam ſic te prædictæ Tarracinenſis Eccleſiæ Cardinalem eſſe conſtituimus Sacerdotem, vt & Fundenſis Eccleſiæ Pōtifex eſſe non deſinas, nec curam gubernationemque eius prætereas: quia ita fraternitatem tuam ſæpe dictæ Tarracinenſi Eccleſiæ ſicut præfati ſumus, præeſſe præcipimus, vt antedictæ Fundenſis Eccleſiæ tibi iura, poteſtatemve nullo modo ſubtrahamus.

¶ *In vetuſtis Codicibus hoc eſt coniunctum ſuperiori, quemadmodum in ipſa epiſtola, & apud Anſelmum.*

Non enim poteſt vtrique præſidere, tanquam titulatæ, ſed vni tanquam commodatæ, alteri verò tanquam titulatæ præeſſe valet.

QVÆSTIO II.

1. ps. QVi verò relicta ſua Eccleſia ad aliam tranſire voluerit, nequaquam ſine dimiſſoriis literis ſui Epiſcopi ſuſcipiatur.*

Cap. I. ¶ *Sine dimiſſoriis literis in aliena Eccleſia Clericus non ordinetur.*

Vnde in ſexta Synodo *f, c.* 17 *legitur.*

QVoniam diuerſarum Eccleſiarum Clerici ſuas, in quibus ordinati ſunt, Eccleſias relinquentes, ad alios cōcurrunt Epiſcopos, & ignorante 1 Epiſcopo proprio in alienis conſtituuntur Eccleſiis, vbi contingit 2 eos ſine ſui examinatione permanere, præcipimus amodò, vt nullus Clericorum omnino, in quocumque gradu ſit, licentiam habeat ſine dimiſſoriis literis ſui Epiſcopi in altera conſtitui Eccleſia. Quia verò hoc amodò non obſeruauerit, ad opprobrium eius 3 qui ordinauerit eum, deponatur tam ipſe, quàm qui eum ſine ratione ſuſceperit.

a *In Concil. Epaunen. c.* 9. b *Burch l.* 81. *Iuo p.* 3 *c.* 164. & *p.* 6. *c.* 99. c *al. titulata.* d *Anſ. l.* 5. *c.* 28. *Polyc. l.* 1. *tit.* 8. e *Anſ. ibid.* f *Et in* 7. *c.* 10.

¶ *Igno*

1 ¶ Ignorante.] *Græcè eſt.* γνώμης δίχα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. *id eſt,* ſententia proprij Epiſcopi.

2 ¶ Vbi contingit.] *Græce legitur*, ἐκ τούτου τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καταστῆναι, *id eſt,* atque hinc euenit, vt ipſi reddantur non ſubiectis.

3 ¶ Ad opprobrium eius.] *Græcè eſt,* ὁ τοίνυν μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος ἀλλὰ καταισχύνων, τό γε ἐπ' αὐτῷ, τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα, καθαιρείσθω, *id eſt,* Nam qui à præſenti tempore hoc non obſeruat, ſed quantum in ſe eſt eum, qui ipſi manus impoſuit, dedecorat, deponatur, &c.

Cap II. ¶ *Ad aliam Eccleſiam tranſire Clerico non licet, ſi propriis miniſteriis ſua fuerit deſtituta.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cap.* 3.

PLacuit, vt ſi quis Clericus Miniſteriis Eccleſiæ propriæ deſtitutus, ad aliam tranſitum fecerit, compellente, ad quem fugerit, Sacerdote, ad Eccleſiam, quam prius incolue rat, remittatur. Qui verò eum ſuſceperit, nec ſtatim ſine vllo niſu exceptionis ad propriam Eccleſiam remittendum elegerit quamdiu eum reſtituat, communione ſe priuatum agnoſcat. Deſertorem autem Clericum cingulo honoris, atque ordinis ſui exutum, aliquo tempore Monaſterio regulari cōuenit. Nam non poterit in talibus propagationis 1 aboleri licentia, niſi fuerit in eis propter correptionem diſciplinæ ſubſecuta correptio.

1 ¶ Propagationis.] *In Conciliorum editionibus, & codicibus Vaticano partim eſt,* propagationis, *partim,* peruagationis. *In codice verò Lucenſi regio legitur,* præuaricationis.

¶ *Obiicitur autem illud* Chalcedonenſis *a* Concilij, *c.* 10.

Cap. III. ¶ *Nihil commune habeat cum Eccleſia priori, qui de vna ad aliam tranſlatus eſt.*

2. pars. SI quis iam tranſlatus eſt ab alia Eccleſia in aliam, nihil habeat commune cum priore Eccleſia ſiue ſub hac Eccleſia conſtitutis martyriis, ſiue in Parochiis *b* ſiue xenonodochiis, aut eorum negotiis. Et verò, qui auſi fuerint poſt ordinationem huius magnæ & vniuerſalis Synodi agere, quæ prohibita ſunt, ſtatuit ſancta Synodus cadere de proprio gradu.

Sed aliud eſt transferri, atque aliud propria temeritate tranſire. Illud Apoſtolica auctoritate fieri licet, hoc verò omnimodis prohibetur.

3. pars. *Sicut autem duabus Eccleſiis vnus proponi non debet, ita vna Eccleſia inter plures diuidi valet.*

Cap. IV. ¶ *Vna Eccleſia duobus Sacerdotibus diuidi non poteſt.*

Vnde in Rhemenſi Concilio *legitur.*

SIcut *b* in vnaquaque Eccleſia vnus Presbyter debet eſſe: ita ipſa, quæ ſponſa, vel vxor eius dicitur, non poteſt diuidi inter plures Presbyteros: ſed vnum tantummodo habebit Sacerdotem, qui eam caſtè, & ſyncerè regat. Vnde interdicimus, vt nullus præſumat Eccleſiam inter duos, vel plures diuidere: quia Eccleſia Chriſti vxor & ſponſa debet eſſe, non ſcortum, ſicut Calixtus Papa teſtatur

4 pars. *Conductitiis quoque Presbyteris Eccleſia committi non debet.*

Cap. V. ¶ *Conductitiis Presbyteris Eccleſia non committatur.*

Vnde Innocentius II. in Synodo *d* Romana, *c.* 10.

PRæcipimus etiam, ne conductitiis Presbyteris Eccleſiæ committantur: & vnaquæque Eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat Sacerdotem.

¶ *Hoc caput iiſdem verbis repetit Eugenius III. in Concilio Lateranenſi quod extat in Vaticana bibliotheca.*

a *Et in Aquiſgr. c.* 50. b *al. ptochiis.*] *Orig.*
c *Burch. l.* 3. *c.* 45. *Iuo p.* 3. *c.* 49. *Pann. l.* 2. *c.* 44.
d 2. *q.* 2. *ſicut. & in concil. Eugenij III. c.* 10.

QVÆSTIO III.

QVod autem Clerici ſæcularium negotiorum procuratores eſſe non valeant, auctoritate* Carthaginenſis Concilij I. *probatur: in quo Nicaſius* 1 *Epiſcopus Culaſitanus dixiſſe legitur, cap.* 6.

1 ¶ Nicaſius.] *Emendata eſt hæc inſcriptio ex ipſo Concilio, & vetuſtis Gratiani codicibus, cùm antea mendoſè legeretur,* Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis. *Pertinet autem hic titulus ad cap. credo, proximè poſt paleam interiectam ſequens.*

CAP I. PALEA.

PEruenit in ſanctam Synodum *a*, quia de eis qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiā alienarum poſſeſſionum conductione, & ſæculares cauſas ſuſcipiunt: & ſeipſos quidem à miniſteriis ſanctis per deſidiam ſeparant: ad domus autem ſæcularium concurrunt, & ſubſtantiarum eorum gubernationes auaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decreuit igitur ſancta & magna Synodus, neminem deinceps eorum, hoc eſt, non Epiſcopum, ſiue Clericum aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſæcularibus procurationibus: niſi forte, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſiue procurationes inexcuſabiles attrahantur: aut cui ipſius ciuitatis Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula: vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefenſæ ſunt, aut earum perſonarum, quæ maximè Eccleſiaſtico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò tranſgreſſus fuerit hæc ſtatuta, correctioni *b* Eccleſiaſticæ ſubiaceat.

¶ *Hic idem Canon tertius Concilij Chalcedonenſis affertur ſupra diſt.* 86. *c. ſi. ex alia verſione. Abeſt autem hæc palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.*

Cap. II. ¶ *Qui Clero annexi ſunt, ſecularium poſſeſſionum procuratores non fiant.*

CRedo *c* placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, vt qui ſeruiunt Deo, & annexi ſunt Clero accedant ad actiones *d*, ſeu adminiſtrationes, vel procurationes domorum. Gratus Epiſcopus dixit, & Apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt. [* Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.] Proinde aut Clerici ſint ſine actionibus domorum: aut actores ſine officio Clericorum. Vniuerſi dixerunt: hoc obſeruamus.

Cap. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.* 5.

PLacuit *e*, vt Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non ſint conductores, neque procuratores, neque vllo turpi, vel inhoneſto negotio victum quærant: quid reſpicere debent ſcriptum eſt: [*f* Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus.]

Cap. IV. ¶ *Secularium negotiorum procurationem Clerici non ſuſcipiant.*

Item ex epiſtola Cypriani *ad Presbyteros, & Diaconos, & plebem Furnitanorum, l.* 1. *epiſt.* 9.

CYprianus *g* Presbyteris, & Diaconis, & plebi Furnis conſiſtentibus *h* ſalutem. Iampridem in Concilio Epiſcoporum eſt ſtatutum, ne quis de Clericis, & Dei miniſtris tutorem, vel curatorem teſtamento ſuo conſtituat *i*: quando ſinguli diuino Sacerdotio honorati, & in Clerico Miniſterio conſtituti, non niſi altari, & ſa-

a *In conc. Chalced. c.* 3. *ſup. diſt.* 86. *peruenit. Burc. l.* 2. *c.* 145. *Iuo p.* 6. *c.* 214. b *al. correptioni.* c *ſup. diſt.* 45. *magnus. Burch. l.* 2. *c.* 50. d *al. actus.* * 2. *Tim.* 2.
e *Anſ. l.* 3. *c.* 151. *Burch. l.* 2. *c.* 151. *Iuo p.* 6. *c.* 242.
f 2. *Tim.* 2. g *Iuo p.* 6. *c.* 393. h *conſiſtenti.*
i *al. nominauerit.*

crificiis

crificiis deſeruire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum eſt enim: [*Nemo militans Deo obligat ſe negotiis *a* ſæcularib. vt ppoſſit placere ei, qui *b* ſe probauit.] *& infrà.* ¶ Quod Epiſcopi, & anteceſſores noſtri religioſè conſiderantes, ſalubriter prouidentes cenſuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, vel curam Clericum nominaret: ac ſi quis hoc feciſſet non offerretur pro eo: nec ſacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque *c* enim apud altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes, & miniſtros voluit auocare.

CAP. V. ¶ *Non licet Clericis mollitiis, & ſæcularibus rebus obligari.*

Item ex eadem.

MOllitiis 1, & *d* laqueis ſæcularibus obligari non debent, qui diuinis rebus, & ſpiritualibus occupati, ab Eccleſia recedere, & ad terrenos, & ſæculares actus vacare nō poſſunt

1 ¶ Mollitiis.] *Vera lectio eſt,* moleſtiis. *Sed quia eſt initium capitis, non eſt mutatum: alia autem nonnulla & in antecedenti capite emendata ſunt.*

CAP. II. ¶ *Sæcularibus negotiis Clerici non alligentur.*

Item ex eadem.

HIc, qui in Eccleſia Domini ad *f* ordinationem clericam 1 promouentur, in nullo adminiſtratione diuina auocentur: nec moleſtiis, & negotiis ſæcularibus alligentur 2: ſed in honore ſportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari, & ſacrificiis non recedant, ſed die ac nocte cœleſtibus rebus, & ſpiritualibus ſeruiant.

1 ¶ Clericam.] *Reſtitura eſt vera lectio Cypriani. quam manuſcripti vetuſtiſſimi codices retinent. Et l. 2. epiſt. 5. his, & l. 3. epiſt. 21. prope finem, in omnibus Cypriani codicibus legitur,* ordinatio clerica, & epiſtolæ clericæ.

2 ¶ Alligentur.] *Emendatus & locupletatus eſt hic locus ex originali impreſſo, & manuſcripto.*

CAP. VII. ¶ *De eodem.*

Item vt ſupra Cyprianus *ibidem.*

SAcerdotium *g* decretum religioſè, & neceſſariè factum ſeruetur à nobis ſimul & cæteris, fratribus detur exemplum, ne quis ſacerdotes, & miniſtros Dei, altari eius, & Eccleſiæ vacantes, ad ſæculares moleſtias deuocet. Obſeruari enim de cætero poterit, ne vltra hoc fiat circa perſonam Clericorum, ſi quod nunc factum eſt fuerit vindicatum.

QVÆSTIO IV

QVòd verò fulgidis, & claris veſtibus eis ornari non liceat, in ſeptima Synodo iubetur, in qua ſic ſtatutum eſt, c. 16.

CAP. I. ¶ *Corripiantur Clerici, qui vnguentis, & claris veſtibus, & fulgidis laſciuiunt.*

OMnis *h* iactantia, & ornatura corporalis à ſacrato ordine aliena eſt. Eos ergo Epiſcopos, vel Clericos, qui ſe fulgidis, & claris veſtibus ornant, emendari oportet. Quod ſi in hoc permanſerint, epitimio tradantur. Similiter & eos qui vnguentis inunguntur. ¶ Quoniam vero radice amaritudinis exorta contaminatio facta eſt in Eccleſia catholica, Chriſtianos calumniantium hæreſis 1, & hi, qui hanc receperunt, non ſolùm imaginarias *i* picturas abominati ſint, ſed etiam omnem reuerentiam repulerunt, eos, qui religioſè ac piè viuunt, offendentes (ac per hoc completur in eis quod ſcriptum eſt *k* [Abominatio eſt peccatori Dei cultus.] Igitur, ſi inuenti fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religioſis veſtibus amicti ſunt, per epitimium corrigantur. ¶ A priſcis enim vſque temporibus omnis ſacratus vir cum mediocri, & vili *a* veſte conuerſabatur. Omne quippe, quod non propter neceſſitatem ſuam, ſed propter venuſtatem accipitur elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Baſilius *b* Sed neque ex ſericis texturis veſtem quis variatam induebat: neque apponebat variorum colorum ornamenta in ſummitate *c* veſtimentorum. Audierant enim ex Deifona lingua quia, [Qui *d* mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt.]

1 ¶ Hæreſis.] *Cùm antea legeretur,* hæreticorum, *ſic eſt emendatum ex Anaſtaſio, & Iuone, & reſpondet Græcæ voci* αἱρέσις *atque ex iiſdem nonnulla alia ſunt reſtituta.*

CAP. II. ¶ *Clerici ſiue in itinere ambulantes ſiue alibi degentes, congruis ſibi veſtibus vtantur.*

Item ex Synodo ſexta, *c.* 27.

NVllus eorum, qui connumerantur in Clero, veſtimentum indecens habeat, ſiue in ciuitate degens, ſiue in itinere ambulans: ſed ſtolis vtatur: quæ conceſſæ ſunt Clericis. Si verò quis tale quid fecerit, per vnam hebdomadam ſuſpendatur *e*.

CAP. III. ¶ *Non ſæcularibus, veſtibus ſed ordini ſuo conuenientibus Clerici vtantur.*

Item Zacharias, Papa *in Synodo Romana, c.* 3.

EPiſcopi, Presbyteri, Diaconi, ſæcularibus indumentis, non vtantur, niſi vt condecet, tunica ſacerdotali: ſed neque, dum ambulauerint in ciuitate, aut in via, aut in plateis, ſine operimento præſumant ambulare, præter ſi in itinere longo ambulauerint: quia ſicut mulier orans in Eccleſia non velato capite, deturpat caput ſuum, iuxta Apoſtoli *f* vocem, ita ſacerdos ſine operimento deturpat ſacerdotium ſuum. Quòd ſi timerè præſumpſerit contra ſtatuta agere, communione priuetur, donec, quæ ſtatuta ſunt, adimplere maturet.

¶ *Hæc Synodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regienſi.*

CAP. IV. ¶ *Extra domum ſine proprio ornatu ſacerdotes non appareant.*

Item Leo Papa IV. *in Synodo Romana, c.* 12.

SIne *g* ornatu Sacerdotali extra domos ſacerdotes apparere non conuenit, ne, vt aliquis ſecularium, iniurias patiantur: ſed ea ſolummodo, quæ per patres conſtituta videntur, obſeruet. Contrarius denique iuuentus, aut deſinat, aut canonicæ ſubiaceat diſciplinæ.

CAP. V. ¶ *Careant beneficiis Eccleſiaſticis, qui corrigi ab Epiſcopis contemnunt.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranenſi h, c.* 4.

PRæcipimus *i*, vt tam Epiſcopi, quàm Clerici in ſtatu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere ſtudeant: & nec in ſuperfluitate, ſciſſura 1, aut colore veſtium, nec in tonſura intuentium (quorum forma, & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum: ſed potius, quod eorum deceat ſanctitatem, præ ſe ferant: quod ſi moniti ab Epiſcopis emendare noluerint, Eccleſiaſticis careant beneficiis.

¶ *Hoc caput editum eſt ab Innocentio II. in conc. Lateranenſi, deinde ab Eugenio III. in Concilio Romano eſt innouatū*

1 ¶ Sciſſura.] *Hæc vox non eſt in Concilio Innocentij: in Synodo autem Eugenij in exemplari Gallico legitur* fiſſura. *In Vaticano autem,* ſciſſuræ: *& in nonnullis Gratiani vetuſtis exemplaribus,* fiſſuræ.

2. *Tim.* 2. a *al. moleſtiis.* b *al. cui.* c *Diſt* 88. d *Iuo p.* 6 *c* 394. e *Iuo p.* 6. *c.* 395. f *al. ordinatione cleric.* 1. g *Sacerdotium,*] *vera lectio, Iuo p.* 6. *c.* 396. h *Anſ. l.* 6. *c.* 195. *Iuo p.* 6. *c.* 195 i *al. imaginum.* k *Eccl.* 1.

a κοσμικῆς. b *In reg breu. c.* 49. c *al. ſummitatibus.* ἐν ταῖς ἄκραις d *Mart.* 11. e ἀφοριζέσθω *id eſt, ſegregetur.* f 1. *Cor.* 11. g *Anſ. l.* 7. *c.* 162. *Iuo p.* 13. *c.* 7.

h *Et conc. Eugenij III. c.* 2.

i *Pann. l.* 8. *c.* 140.

QVÆ

QVÆSTIO V.

SVnum verò Epiſcopum relinquere, & ab officio ſuo diſcedere, atque ad ſæcularem iudicem confugere nulli licet.

CAP. I. ¶ *Clericus ad iudicem ſæcularem confugiens, de communione Eccleſiæ depellatur.*

Vnde in Agathenſi Concilio, *cap.8 legitur.*

PLacuit *a* vt Clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem ad ſæcularem iudicem 1 fortaſſe confugerit, & is ad quem recurrit, ſolatium ei defenſionis impenderit, cum eodem de Eccleſiæ communione pellatur.

1 ¶Iudicem.] *Sic in recentioribus Conciliorum Colonienſibus editionibus: ſed à vetuſtioribus, & codicibus Vaticanis, & capitulari abeſt vox iſta.*

CAP. II. ¶ *Presbyter, vel Diaconus ab Epiſcopo depoſitus, Imperatorem non adeat.*

Item ex Concilio Antiocheno *b, c.12.*

j. SI *c* quis à proprio Epiſcopo depoſitus Presbytet, vel Diaconus, aut etiam ſi à Synodo quilibet Epiſcopus fuerit exauctoratus, moleſtiam imperialibus auribus inferre non præſumnt, ſed ad maiorem Epiſcoporum Synodum ſeſe conuertat: & quæ ſe putat habere iuſta, in eorum Concilio alleget: atque ab his de ſe exſpectet, quæ fuerit deprompta ſententia. Quod ſi deficiens puſillanimitate hoc noluerit facere, ſed importunus fuerit Imperatori, huiuſmodi nullam veniam habeat neque locum illius aſſertionis ſuæ, nec ſpem recipiendi gradus habeat in futurum.

CAP. III. ¶ *Non defenſetur ab aliquo, qui Epiſcoporum iudicio damnatur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *c.2.*

ij. SI *d* quis cuiuſlibet honoris Clericus iudicio Epiſcoporum pro quocumque crimine fuerit damnatus: non liceat eum ſiue ab Eccleſiis, quibus præfuit, ſiue à quolibet homine defenſari, interpoſita pœna damni pecuniæ, atque honoris: quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe præcipimus.

CAP. IV. ¶ *Communione priuetur, qui Eccleſiaſticæ diſciplinæ regulam fugientem diſpenſare præſumit.*

Item ex Concilio Arelatenſi. *c.4,*

SI fortè aliquis Clericorum regulam diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſubterfugiens fuerit euagatus, quicumque eum ſuſceperit: & non ſolùm Pontifici ſuo non reconciliauerit, ſed magis defenſare præſumpſerit, Eccleſiæ communione priuetur.

CAP. V. ¶ *Spe reconciliationis careat, qui ab Epiſcopis condemnatus Imperatorem adierit.*

Item ex Concilio Mattini Papæ *e, c.35.*

iij. SI *f* quis Epiſcopus, Presbyter aut Diaconus excommunicatus, in concilio iniuſtè ſe queritur condemnatum, ad maiorem 1 Epiſcoporum Synodum reuertatur, & eorum inquiſitionem, & iudicium expectans, ſi quas ſe iuſtas cauſas habere putat, illis exponat. Si autem contempſerit, & importans *g* ſe palatio, aures Principum inquietate voluerit, hic ad nullam veniam poterit peruenire: neque ſpem futuræ reconciliationis habebit.

1 ¶ Maiorem.] *Antea legebatur,* maiorum Epiſcoporum Concilium. *Emendatum eſt ex Codice Lucenſi regio: quoniam concordat cum Canone Antiocheno ſupra ea. ſi quis à proprio vnde videtur ſumptum.*

a *In Cap.l.6.c.143.* b *Et in Aquiſgran.c.74.* c *Bur.l.2. c.180.Iuo p.6. c.225.* d *Deuſdedit p 4.* e *in Capitulis Synod.Græc.Marc.Brachar.c.35.* f *Concord.ſup.ead.c.ſi quis à proprio.* g *al.importunans.]al.importunus palatio.*

CAP. VI. ¶ *Epiſcoporum cauſæ coram principibus examinari non debent.*

Item Gregotius *Conſtantinæ Auguſtæ, lib.4. epiſt.14.*

SI *a* Epiſcoporum cauſæ mihi commiſſorum apud piiſſimos Dominos aliorum patrociniis diſponuntur, infelix ego in Eccleſia iſta quid facio? Sed vt Epiſcopi mei deſpiciant, & contra me refugium ad ſæculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo Hoc tamen breuiter ſuggero quia aliquantulum exſpecto: & ſi ad me diu venire diſtulerint *b*, exercere in eos *c* diſtrictionem Canonicam nullo modo ceſſabo.

¶ *In vulgatis, & pleriſque manuſcriptis legitur,* Conſtantino Auguſto. *Emendatum eſt ex vno vetuſto Gratiani, & altero epiſtolarum B. Gregorij: licet in editionibus illarum ſit,* Conſtantiæ Auguſtæ. *Nam vxorem Mauritij Imperatoris ad quam ſcribit B. Gregorius, Conſtantinam vocatam eſſe teſtantur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anaſtaſius bibliothecarius: & Ioannes Diaconus in vita B. Gregorij l.3.n.51. referens epiſtolam, (ex qua ſumptum eſt hoc caput) Conſtantinæ Auguſtæ ſcriptam aſſerit.*

CAVSA XXII.

QVidam Epiſcopus iurauit falſum quod putabat verum: quo comperto, Archidiaconus eius iurauit ſe numquam præſtiturum ei obedientiam. Compellitur Archidiaconus ab Epiſcopo ad exhibendam ſibi conſuetam reuerentiam. Accuſatur Epiſcopus de publici periurio, & de eo, quod falſum iurauit, & quia Archidiaconum ad peierandum compellit.

1 *Primò quæritur, an iuramentum ſit præſtandum, an non.*

2 *Secundò, ſi ſit periurus, qui iurat falſum, quod putabat verum*

3 *Tertiò, ſi licuit Archidiacono denegare Epiſcopo conſuetam obedientiam.*

4 *Quartò, ſi conſtiterit eſſe illicitum quod iurauit Archidiaconus, an ſic ſeruandum.*

5 *Quintò, ſi conſtiterit illud ſeruandum eſſe, an Epiſcopus ſit reus periurij, qui contra iuramentum Archidiaconum ſuum ire compellit.*

QVÆSTIO I.

I. ps. QVod *iuramentum præſtandum non ſit, auctoritate Canonicæ ſcripturæ probatur. Ait enim Chriſtus in Euangelio Diſcipulis* d. [*Sit ſermo veſter. Eſt, eſt, non, non. Quod autem ampliùs eſt, à malo eſt.*] *Item Iacobus in epi'i.* [*Ante omnia fratres mei nolite iurare omninò.*] *Vtraq; auctoritate iuramentum prohibetur præſtare. Sed aliud eſt, ad iuramentum ſponte accedere: aliud, vel ad aſſerendum innocentiam ſuam, vel ad pacis fœdera confirmanda, vel ad perſuadendum auditoribus quando pigri ſunt credere quod eis vtile eſt iuramentum offerre. Primum prohibetur: ſecundum conceditur. Non enim iurare omninò, peccatum eſt.*

CAP. I. ¶ *Iuramentum pro fœdere pacis eſt faciendum.*

Vnde in Concilio Toletano VIII. *c. 2. legitur.*

OMne *f*, quod in pacis fœdera venit, tunc ſolidius ſubſiſtit, cum iuramenti hoc interpoſitio roborat, Sed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fidelius *g* durat, cum eos ſacramenti vinculo ligat. Omne etiam quod teſtibus *h* aſtipulatur, tunc verius conſtat, cum id adiectio iurationis affirmat. Quod ſi & teſtis 1

a *Io.Dia.l.3.c.51.* b *al.diſtulerit.]Orig.* c *in eo.]Orig.* d *Matth.5.* e *Iac.5.* f *Iuo p 12.c.2..Pann.l.8 c.83.* g *al.fixus.* h *al. teſtis.*

deficiat, innocentis fidē ſola iuſiurandi taxatio manifeſtat

1 ¶Si & teſtis.] *In vetuſtioribus Conciliorum editionibus, & duobus Codicibus Vaticanis, & vno Monaſterij Dominicanorum legitur.* Quod ſi etſi geſtis deficiat, nocentis fidem, &c. *Sed recentiores editiones Colonienſes, & Codex Lucenſis regius habeat, vt Gratianus, Iuo, & Pannormia.*

Cap. II. ¶ *Iuratio non eſt prohibenda, nec tanquam bonum appetenda.*

Item Auguſtinus *a ſuper epiſtolam ad Galatas, cap. 1. in fine.*

NOn *b* eſt contra præceptum iuratio, quæ à malo eſt non iurantis, ſed incredulitatis eius, cui iurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita Dominum prohibuiſſe a iurando, vt quantum in ipſo eſt, quiſque non iuret: quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanquam magnum, aut ſuaue aliquid. Nam vtique Apoſtolus nouerat præceptum Domini & iurauit tamen Non enim audiendi ſunt, qui has iurationes eſſe non putant. Quid enim facient de illa? Quotidiè emorior per veſtrā gloriam fratres, quam habeo in Chriſto IESV Domino noſtro:] quam Græca exemplaria manifeſtiſſimam iurationem eſſe conuincunt. Prohibemur 1 ergo iurare cupiditate aut delectatione *d* iurandi. Quamuis enim iuramentum e amplius ſit, quàm eſt, eſt, non, non, & ideò à malo ſit: non tamen à malo tuo, ſed infirmitatis, aut incredulitatis eorum qui non aliter mouentur ad fidem

1 ¶Prohibentur ergo.] *Apud B. Auguſtinum & cæteros collectores hic locus ita habet.* Quantum ergo in ipſo eſt non iurat Apoſtolus: non enim appetit iurationem cupiditate, aut delectatione iurandi. Amplius enim eſt, quàm eſt, eſt, non, non: & ideò à malo eſt, ſed infirmitatis, &c.

Cap. III. ¶ *Peierare peccatum eſt, non iurare.*

Item Auguſtinus *in epiſt. 154. ad Publicolam.*

IN *f* nouo Teſtamento dictum *g* eſt, ne omninò iuremus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur, non quia vtrum iurare peccatum eſt, ſed quia peierare immane peccatum eſt: à quo longè nos eſſe voluit, qui omnino ne iuremus, admonuit.

Cap. IV. ¶ *In neceſſariis verum iurare eſſe peccatum non eſt.*

Idem *h ſerm. 30. de verbis Apoſtoli.*

VT noueritis verum iurare non eſſe peccatum, inuenimus & Apoſtolum Paulum iuraſſe *i* [Quotidie morior per veſtram gloriam fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro.] Per veſtram gloriam iuratio eſt. Non enim ſic ait, per veſtram gloriam morior, quaſi veſtra gloria me facit mori: quomodo ſi diceretur per venenum 1, per gladium, per beſtiam, per inimicum, mortuus eſt; intellgeretur faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus eſt.

1 ¶ Per venenum.] *Apud B. Auguſtinum, & Bedam ſic legitur.* Quomodo ſi diceret, per venenum mortuus eſt, per gladium mortuus eſt, per beſtiam mortuus eſt, per inimicum mortuus eſt. id eſt faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno, & ſimilia. Non ſic dixit per veſtram gloriam.

Cap. V. ¶ *Nec tanquam bonum appetendum, nec tanquam malum iuramentum eſt vitandum.*

Idem *de ſermone Domini, lib. 1. c. 30.*

ITa ergo præcepiſſe Dominum intelligitur, ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum, appetit iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis iurationem habendam, refrænet ſe quantum poteſt, vt non ea vtatur, niſi neceſſitas *a* cogat: videlicet: cum video pigros eſſe homines ad credendum, quod eis vtile eſt credere, niſi iuratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet, quod ſic dicitur *b* [Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non]Hoc bonum eſt, & appetendum: [Quod autem amplius eſt, à malo eſt: id eſt, ſi iurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas vtique malum eſt: vnde nos quotidie liberari deprecamur, cùm dicimus *c*: [Libera nos à malo.] Itaque non dixit, quod autem ampliùs eſt, malum eſt. Tu enim non malum facis, qui bene vteris iuratione.

Cap. VI. ¶ *Iurare non eſt peccatum.*

Idem *ibidem continenter.*

TV e malum non facis, qui bene vteris iuratione: quæ etſi 1 non bona, tamen neceſſaria eſt, vt alteri perſuadeas, quod vtiliter perſuadeas. Sed à malo eſt illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

1 ¶ Quæ etſi.] *Apud B. Auguſtinum poſt vltima verba capitis præcedentis* bene vteris iuratione, *ſequitur continenter*, quæ etſi non bona, &c. *quemadmodum & in vno peruetuſto Gratiani codice, in quo hæc duo capita nō ſunt diſtincta.*

Cap. VII. ¶ *Per Deum iurare permittitur, ne per idola iuretur.*

Item Hieronymus *ſuper Hierem. ad c. 4.*

ET *f* iurabunt 1, viuit Dominus, in veritate & in iudicio, & in iuſtitia: & benedicant eum gentes, ipſumque laudabunt.] Quomodo ergo Euangelium iurare nos prohibet? Sed hic, [iurabis] pro confeſſione dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quæ iurabat Iſraël, Deniq; auferuntur offendicula. & iuratur per Dominum, quódque dicitur: [viuit Dominus,] in teſtamento veteri iuſiurandum eſt ad condemnationem mortuorum, per quos iurat omnis idololatra.

1 ¶Et iurabunt.] *Apud Hieremiam c. 4. legitur*, & iurabis: *verùm quia eſt initium capitis, non eſt mutatū, ſed paulò poſt repoſitum eſt*, iurabis, *vbi anteà legebatur*, iuramentum.

Cap. VIII. ¶ *Infirmis iurare conceditur.*

Item Hieronymus *ſuper Matthæum lib. 1 in cap. 5.*

COnſidera *g*, quòd hic Saluator non per Deum iurare prohibuerit, ſed per cœlum & terram, & Hieroſolymam, & per caput tuum. Ex hoc quaſi paruulis fuerat lege conceſſum: vt quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent: ſic & iurare permitterentur in Deum: non quòd rectè hoc facerent, ſed quòd meliùs eſſet Deo id exhibere, quam Dæmonibus.

Cap. IX ¶ *Excommunicetur Clericus per creaturas pertinaciter iurans.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 61. & 62.*

CLericum *h* per creaturas iurantem, acerrimè obiurgandum: ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum. Inter epulas verò cantantem, ſupradictæ ſententiæ ſeueritate coërcendum decernimus.

Cap. X. ¶ *Clericus deponatur, Laicus anathematizetur per capillum, vel caput Dei iurans.*

Item Pius Papa.

SI *i* quis per capillum Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemia contra Deum vſus fuerit, ſi in Ecclesia

a *Et Beda 1. Cor. 15.* b *Sent. 3. diſt. 39. Polyc. l. 6. tit. 11. Iuo p. 1. c. 3. Pann. l. 8. c. 84.* c *1. Cor. 15.* d *al. dilectione.* e *Matth. 5.* f *Iuo p. 12. c. 4. Pann. l. 9. c. 85.* g *Matth. 5.* h *Beda 1. Cor. 15. Polyc. l. 6. tit. 11.* i *1. Cor. 15.*

a *neceſſitate cùm videt. Orig.* b *Matth 5.* c *Matth. 6.* d *al. autem.* e *Iuo p. 12. c. 5. Pan. l. 8. c. 86.* f *Sent. 3. diſt. 39. Iuo p. 17. c. 32. Hier 4.* g *Sent. 3. diſt. 39. Iuo p. 12. c. 6 Pan. l. 8. c 27.* h *Bur. l. 2. c. 170 & 175. Iuo p. 6. c. 266. & 261.* i *Burch. l. 12. c. 15. Anſ. l. 11. c. 72. Iuo p. 12. c. 72.*

Eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi Laicus, Anathematizetur Et ſi quis per creaturam iurauerit, acerrimè caſtigetur,& iuxta id, quod Synodus iudicauerit pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifeſtauerit,non eſt dubium, quin diuina condemnatione coërceatur. Sed ſi Epiſcopus iſta emendare neglexerit, acerrimè *a* corripiatur.

¶ *Simillima his habentur nouella 77. apud Iulianum antecessorem: ſed non prorſus eadem. Quare apud Iuonem nouellæ locus affertur p. 12 c.32. hoc autem caput refertur c.72. ex Decretis Pij, quemadmodum & apud Burchardum.*

2. pars. *Quæritur, quis magis teneatur, an ille, qui per Deum, an ille, qui ſuper ſacra Euangelia iurat.*

Huic quæſtioni Ioannes Chryſoſtomus *b reſpondet dicens.*

CAP. XI. ¶ *Non eſt maius per Euangelium, quàm per Deum iurare.*

SI c aliqua cauſa fuerit, modicum videtur facere, qui iurat per Deum. Qui autem iurat per Euangelium, maius aliquid feciſſe videtur.Quibus ſimiliter dicendum eſt:ſtulti, Scripturæ ſanctæ: propter Deum ſunt, non Deus propter ſcripturas.

1 ¶ Sanctæ.] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis, & Originali,& Polycarpo. Antea legebatur,* factæ.

CAP. XII. ¶ *Non ſolum in altari, vel reliquiis, ſed etiam in communi loquela periurium caueatur.*

Item Hieronymus.

HAbemus *d* in lege Dei ſcriptum: [Non peierabis in nomine meo:nec pollues nomen Dei tui in vanum.] Ideo admonendi ſunt omnes, vt diligenter caueant periurium, non ſolùm in altari, ſeu ſanctorum reliquiis, ſed etiam in communi loquela.

¶ *Burchardus, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non eſt inuentum: ſed in Capitularibus l.1.c.63.*

CAP. XIII. ¶ *Non prohibet Deus iurare, ſed peierare.*
Item Iſidorus *ſententiarum lib.2.c.31.*

NOn *e* eſt contra Dei præceptum iurare: ſed dum iurandi vſum facimus, periurij crimen incurrimus.

CAP. XIV. ¶ *Iuratio non eſt peccatum.*
Item Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſerm.28. al.30.*

SI peccatum eſſet iuratio, nec in vetere lege diceretur. [Non peierabis: reddas autem Domino iuramenta *f* tua] Non enim peccatum præciperetur nobis. *Item infrà.* ¶ Non vobis dicimus nos, non iurare. Si enim hoc dicimus,mentimur. Quantum ad me pertinet, iuro, ſed quantum mihi videtur, magna neceſſitate compulſus: cum videro non mihi credi, niſi faciam: & ei, qui mihi non credit, non expedire quod non credit. Hac perpenſa ratione, & conſideratione librata,cum magno timore dico:[Coram Deo]aut[teſtis eſt Deus, aut [ſcit Chriſtus] ſic eſſe in animo meo: & video, quia plus eſt,id eſt,quia amplius eſt,quàm eſt,eſt: non,non. Sed quod amplius eſt, à malo eſt: etſi non à malo iurantis, à malo eſt non credentis.

3. pars. *Ex præmiſſis colligitur, quòd iurare non eſt peccatum: non tamen tanquam bonum eſt appetendum: ne conſuetudine iurandi labamur in periurium. Sed cùm dicatur procedere à malo non credentis, videtur, quòd etſi iurare peccatum non ſit, iuramentum tamen recipere malum ſit. Sed nomine mali non malitia, ſed peccati pœna intelligitur. Ex pœnali enim infirmitate incredulitas illa proceſſit, qua ad iurandum compellimur. Ipſum autem iurare, ſicut peccatum non eſt, ita iuramentum ab aliquo recipere malum non eſt.*

CAP. XV. ¶ *Iuramentum accipere non prohibemur.*
Vnde Auguſtinus *ſcribit ad Publicolam, epiſt.154.*

QVamuis *a* dictum ſit, ne iuremus, nuſquam me in ſcripturis ſanctis legiſſe memini, ne ab aliquo iurationem accipiamus

4. pars. *Sed quæritur an ſit vtendum fide eius, qui per dæmonia iurat. De his ita ſcribit* Auguſtinus *eadem epiſt.154. ad Publicolam.*

CAP. XVI. ¶ *Licet vti fide eius, qui, vt eam ſeruet, per dæmonia iurat.*

MOuet *b* te,vtrum eius fide vtendum ſit, qui,vt eam ſeruet, per dæmonia iurauerit. Vbi te volo prius conſiderare, vtrum ſi quiſpiam per Deos falſos iurauerit ſe fidem ſeruaturum, & eam non ſeruauerit, non tibi videatur bis peccaſſe? Si enim tali iuratione promiſſam ſeruare *c* fidem ideò tantùm peccaſſe iudicaretur, quia per tales Deos iurauit. Illud autem nemo reprehenderet, quia fidem ſeruauit. Nunc verò, quia & iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit quod non debuit, bis vtique peccauit,ac per hoc qui vtitur fide illius,quem conſtat iuraſſe per Deos falſos, & vtitur non ad malam rem, ſed ad licitam, & bonam nō peccato eius ſe ſociat,quo per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius, quo fidem ſeruauit. Neque enim hic eam *d* fidem dico ſeruari, quia fideles vocantur, qui baptizantur in Chriſto. Illa enim longè alia eſt,longéque diſcreta à fide humanorum placitorum, atque pactorum. Veruntamen ſine vlla dubitatione minus malum eſt per Deos falſos *e* veraciter iurare,quam per Deum verū fallaciter.Quantò enim per quod iuratur, magis eſt ſanctum, tantò magis eſt pœnale periurium. ¶ Alia ergo quæſtio eſt, vtrum non peccet. qui per falſos Deos ſibi iurari facit: quia 1 ille, qui ei iurat,iurat per Deos falſos,quos colit. Cui quæſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari, quæ ipſe commemoraſti de Laban *f*, & Abimelech, ſi tamen Abimelech per Deos ſuos iurauit, ſicut Laban per Deum Nachor. 2

1 ¶ Quia ille] *In epiſtolis B. Auguſtini excuſis legitur,* quando ille,qui ei iurat,falſos Deos colit: *In codice earumdem Vaticano,*quando ille,qui ei iurat,falſos Deos colit: *in editione Frobeniana,& apud Iuonem,* quia ille,qui ei iurat, falſos Deos colit.

2 ¶ Nachor.] *Sic eſt emendatum ex loco ipſo Geneſis Iuone & vno vetuſto Gratiani codice, in cuius quidē vulgatis erat* per Deum Sochor *in B. Auguſt. autem,* per Deum Iacob.

Sic etiam cum in libro g Machabæorum Romani leguntur pacem firmaſſe cum Iudæis,intelligendi ſunt iuraſſe per falſos Deos ſicut & Iudæi iurauerant per Deum verum. Sic etiam & de iuramento. quod fit per creaturas malum eſt, quia à Deo prohibitum eſt: ſed ſeruare quod iuratur bonum eſt, vt euitetur peccatum mendacij,& doloſitatis. ¶ *Sed h obiicitur, quod Ioſeph vir ſanctus per creaturas iurauit, dum dixit fratribus ſuis.* [*Per i ſalutem Pharaonis non exibitis hinc.*] ¶ *Sed ſciendum eſt, quòd ſancti non tam per creaturas quàm per auctorem creaturarum iurabant: nec in creaturis aliud, quàm creatorem ipſarum venerabantur: ſicut Ioſeph, qui per Pharaonem iurādo, hoc in eo veneratus eſt,quòd Dei iudicio poſitus erat in infimis k Vnde Apoſtolus l ait,* [*Omnis poteſtas à Deo eſt.*] *Item Chriſtus Pilato m* [*Non haberes in me poteſtatem niſi eſſet tibi datum deſuper.*] *Deus autem per creaturas iurare prohibuit, ne vel more gentilium aliquod*

a *al.* à *Synodo. Burch.* b *Auctor operis imperfecti in Mat. hom.44 ſent.3. diſt.39.* c *Poly.l.6.tit.11.Cap.l.1.c.63.*
d *Burch.l.12 c.2.Iuo p 12.c.59.Leuit.19* e *Poly. l.6 tit.12. Burch.l.12.c.10.Iuo p.12.c.7.Pan.l.8 c.88.Leuit.19.*
f *al.iuſiurandum tuum. Iuo p.12.c.8.Pann.l.8.c.89.Poly. l.6 tit.1.*

a *Iuo p.12.c.4.Sent.3.diſt.39.Anſ.l.11. c. 75.*
b *Iuo p.12 c.35.Pann.l.8.c.117.Poly.l.6. tit. 11.* c *al. cuſtodierit.* d *al.eandem.* e *al. Deum falſum.* f *Gen.21. & 31.*
g *1.Mach.8.* h *Sent.3.diſt 39.* i *Gen.42.*
k *al.Memphis.* l *Rom.13.* m *Ioan.19.*

 numen

numen deitatis creaturis ineſſe crederetur, vel ne creaturas contemptibiles iudicando, per eas promiſſa pro nihilo duceremus. Sed quæritur, quid grauius ſit, an per creaturas, an per creatorem iurare fallaciter. Dupliciter enim reus eſt, qui per creaturas iurat mendaciter: quia & contra prohibitionem iurat, per quod ſibi iurare non licet, (à quo peccato eſt immunis, qui non niſi per creatorem iurat,) & proximum dolo capit: quod facit etiam per creatorem mendaciter iurans. Sed ſi periurium tantò magis pœnale eſt, quantò ſanctius illud eſt, per quod iuratur, apparet, quòd etſi per creaturas mendaciter iurans dupliciter peccet, grauiori tamen ſe ſubiicit pœnæ, qui per creatorem iurat mendaciter.

5. pars. *Periurij autem pœna grauiſſima eſt: quam ſi quis timens, ad confeſſionem venire noluerit, à fidelium conſortio eſt abiiciendus.*

CAP. XVII. ¶ *Fidelium conſortio careat, qui pœnitentiam periurij agere noluerit.*

Vnde Eutychianus Papa.

PRædicandum *a* eſt etiam, vt periurium fideles caueant, & ab hoc ſummopere abſtineant, ſcientes hoc grande ſcelus eſſe, & in lege, & in Prophetis, & in Euangelio prohibitum. Audiuimus enim quoſdam paruipendere hoc ſcelus, & leuem quodammodo periuris pœnitentiæ modum imponere: qui noſſe debent, talem de periurio pœnitentiam imponi debere qualem & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio ſponte commiſſo, & de cæteris criminalibus vitiis. Si quis verò perpetrato periurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiam *b* longam, ad confeſſionem venire noluerit, ab Eccleſia repellendus eſt, ſiue à communione, & conſortio fidelium, vt nullus cum eo comedat, neque bibat, neque 1 oret, neque in domo ſua eum recipiat.

¶ *Burchardus etiam, Polycarpus, & Iuo citant ex Eutychiano. Inuentum verò eſt inter quædam capitula Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis ad ſuos Prebyteros ſcripta, c.26. quæ in antiquo Codice Romæ habentur.*

1 ¶ Neque oret.] *Additum id eſt ex Theodulpho, Burchardo, & Iuone.*

QVÆSTIO II.

QVòd autem periurium ſit falſum iurare, facilè probatur. *Ait enim* Auguſtinus *in libro Pſalmorum ſuper* [*Domini eſt terra.*]

CAP. I. ¶ *Peierat qui aliter facturus eſt, quàm promittit.*

IN dolo iurat, qui aliter facturus eſt, quàm promittit, cùm periurium ſit nequiter decipere credentem.

¶ *Quòd hic citatur ex B. Auguſtino in Gloſſa interlineari Pſal.23 in verſ.* Nec iurauit in dolo, *refertur in Caſſiodoro.*

CAP. II. ¶ *Quos debeat habere Comites iuſiurandum.*

Item Hieronymus *ſuper Hieremiam, l.1. ad c.14.*

ANimaduertendum *c* eſt, quòd iuſiurandum hos habeat Comites, veritatem, iudicium, atque iuſtitiam. Si iſta defuerint nequaquam erit iuramentum, ſed periurium.

Item, qui falſum iurat, mentitur. Mentiendo autem iurare nihil aliud eſt quàm peierare. ¶ Cùm ergo omnes, qui loquuntur mendacium, perdendi ſint iuxta illud Pſalmiſtæ d: [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium] multò magis damnabiles ſunt, qui mentiendo peierare conuincuntur: quia nomen Dei ſui in vanum aſſumunt. ¶ Sed e aliud eſt, falſum iurare, aliud iurare in dolo. Non enim omnis qui aliter facturus eſt, quàm promittit, in dolo iurat. Licet enim Apoſtolus aliter facturus eſſet, quàm promitteret Corinthiis in prima epiſtola a, cùm ait, [Veniam ad vos,] non tamen iurauit, aut mendaciter promiſit. Ille enim in dolo iurat, aut mendaciter promittit, in cuius mente eſt, non ſic ſe facturum vt promittit. Ille autem, qui promittit falſum, quod putat verum, nec in dolo iurat, nec mendaciter promittit.

CAP. III. ¶ *De eo, qui iurat falſum, quod putat verum.*

Vnde Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſer.28. al.30.*

HOmines *b* falſum iurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur. Aut enim putat homo verum eſſe quod falſum eſt, & temerè iurat: aut ſcit, vel putat falſum eſſe, & tamen pro vero iurat, & nihilominus cum ſcelere iurat. Diſtant autem *c* iſta periuria quæ duo commemoraui. Fac 1 illum iurare, qui verum putat eſſe, pro quo iurat, verum putat eſſe, & tamen falſum, eſt non ex animo iſte peierat *d*, fallitur: hoc pro vero habet, quod falſum eſt, non pro re falſa ſciens iurationem interponit. Da aliud qui ſcit falſum eſſe. Videtis, quàm iſta deteſtanda ſit bellua, & de rebus humanis exterminanda. Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia deteſtantur. Fac alium, qui putat falſum eſſe, & iurat tanquam verum ſit, & forte verum eſt. V. g. (vt intelligatis) pluit in illo loco? interrogas hominem: & putat non pluiſſe, & ad negotium eius competit vt dicat pluit: ſed putat non pluiſſe: Dicitur ei, verè pluit? verè & iurat 2: & tamen pluit ibi: ſed ille neſcit, & putat non pluiſſe, periurus eſt. Intereſt, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, niſi mens rea.

1 ¶ Fac illum] *Sic etiam apud Iuonem, & in vno Vaticano Codice ſermonum B. Auguſt. & in Antuerp. editione. Nam in aliis eſt.* facilius iurat.

2 ¶ Et iurat.] *Addita hæc ſunt ex Originali, & Iuone, vt locus ſit integer. Neceſſe enim eſt præcedere iuramentum, vt quis periurus dicatur, cuius iuramẽti in Codicibus Gratiani nulla erat mentio. Alia etiam nonnulla ſunt emendata.*

Quia ergo mens huius non erat rea (neſciebat enim falſum eſſe, quod iurauit eſſe verum) nec temerè, vel intelligenter, ſed cum magna diligentia videbantur ſibi deprehendiſſe verum, quod iurauit falſum, periurij reus nequaquam eſt iudicandus. Item quod dicitur, qui falſum iurat, mentitur, non vniuerſaliter hoc intelligi debet. Non enim omnis, qui falſum dicit, mentitur: ſicut nec omnis, qui mentitur, falſum dicit.

CAP. IV. ¶ *Non eſt mentiri, dicere falſum, quod putat verum.*

Vnde Auguſtinus *in Enchiridio, c.22.*

IS e autem, qui mentitur ea, contra id, quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi. ¶ Et vtique verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ ſe inuicem homines fallant, ſed per quæ quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas, proferat. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt peccatum eſt. Nec ideo vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando, ſi pauper, cui palam datur, ſentit commodum, & diues, cui clam tollitur, non ſentit incommodum, nec ideo tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. *& ſup. c.18.* ¶ Nemo *f* mentiens iudicandus eſt, qui dicit falſum quod putat verum: quoniam, quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non itaque mendacij, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt, qui falſa incautus credit *g*, ac pro veris habet: potiúſque econtrariò, quantum in ipſo eſt, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falſum. Quantum enim ad animum eius attinet, quia

a *Poly.l.6 tit 11. Anſ.l.11.c 71. Burch.l.12.c.14. Iuo p.12.c 71.* b *al. pœnitentiæ longam ærumnam.* c *Sent.3.diſt.39. Iuo p.12.c.22. Pan.l.8.c.123.* d *Pſal.5.* e *Sent.ibid.*

a *1.Cor.16.* b *Sent.3.diſt.39. Iuo p.12.c.30. Pan l.8.c.111.* c *al. tamen.* d *al. periurat.] Orig.* e *al. Omnis] Orig. Sent.3.diſt.38.* f *Sent.ibid. Pan.l.8.c.133. Iuo 12.c.51.* g *credita pro veris habet.] Orig.*

non quod ſentit, hoc dicit, non verum dicit: quamuis verum inueniatur eſſe quod dicit. Nec vllo modo liber eſt à mēdacio qui ore neſciens verum loquitur, ſciens autem voluntate, mentitur. Non conſideratis itaque rebus ipſis de quibus aliquid dicitur, ſed ſola intentione dicentis, melior eſt, qui neſciens falſum dicit quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe quod dicit.

CAP. V. ¶*Non mentitur, qui animum fallendi non habet.*

Item Gelaſius Papa.

BEatus Paulus Apoſtolus non ideo (quod abſit) fefelliſſe credendus eſt aut ſibi extitiſſe contrarius, quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione diuina maioribus occupatus ex cauſis, implere non potuit quod promiſit. Quantum enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronunciauit quod reuera voluiſſet efficere. Quantum etiam ad diuini ſecreta Conſilij quæ, vt homo, omnia non potuit, licet ſpiritu Dei plenus, agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præuentus. Nec quid B. Petrus apoſtolus pro affectu diuinæ reuerentiæ ipſi Domino reſpondit a: [Non lauabis mihi pedes in æternum,] fefelliſſe (quòd abſit) aut in ſua putabitur minimè conſtitiſſe ſententia, quia mox eidem diuinæ voluntati ceſſerit, & quod ſe dixerat non eſſe facturum, cauſis aſtrictus humanæ ſalutis paſſus eſt prona voluntate faciendum.

2. pars. *Ille ergo falſum iurando mentitur qui ſcit falſum eſſe quod iurat. Eſt enim mendacium (vt Auguſtinus* b *ait) falſa ſignificatio vocis cum voluntate fallendi. Sed cùm fallere ſemper ſit voluntatis, falli autem, vel infirmitatis, vel temeritatis: grauius autem ſit quod ex voluntate, quàm quod ex temeritate, vel infirmitate procedit: aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum eſſe peccatum: aliquando ex ipſa rerum varia conſideratione minus eſſe fallere, quàm falli.*

CAP. VI. ¶*Falli in his, quæ ad fidem non pertinent; aut paruum, aut nullum eſt peccatum.*

Vnde Auguſtinus *in Enchiridio* c *c.21.*

IN quibus rebus nihil intereſt ad capeſcendum Dei regnum vtrum credantur, an non, & vtrum vera ſiue ſint ſiue putentur, an falſa, in his errare, id eſt aliud pro alio putare non arbitrandum eſt eſſe peccatum, aut ſi eſt, minimum eſſe atque leuiſſimum.

CAP. VII. ¶*In his quæ ad fidem pertinent, grauius eſt falli, quàm alios decipere.*

Idem *in Enchiridio, c. 37.*

IN d ipſarum conſideratione rerum, quæ dicuntur: tantum intereſt quia ſiue quis fallatur, ſiue mentiatur, vtcumque e falli, quàm mentiri, minus eſt malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem: tamen longe tolerabilius eſt in his, quæ à religione ſeiuncta ſunt, mentiri, quàm in his, ſine quorum fide vel notitia Deus coli non poteſt, falli.

¶*Apud B. Auguſtinum, nec multò aliter apud Iuonem legitur.* In ipſarum autem, quæ dicuntur, conſideratione rerum tantum intereſt, quare quiſque fallatur, ſiue mentiatur, vt cum falli, quàm mentiri minus ſit malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem, tamen longe tolerabilius ſit in his, &c *Verùm ob gloſſam in verſ.* vtcunque *al.* vbicunque *non eſt mutatum.*

3. pars *Item quod dicitur* f *[Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.] non de omni mendacio intelligendum eſt. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etſi ſit aliqua culpa, non tamen damnabilia ſunt: immò tanquam non mendacia habenda ſunt. Sunt & alia mendacia quæ ſunt grauioris culpæ de quibus intelligitur, [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.] Vt autem appareat quæ mendacia ſint venialia, & quæ damnabilia, diſtinguendum eſt, quot ſint genera mendacij*

a *Ioan.* 13. b *In libro ad Conſentium contra mendacium c.* 2. c *Iuo p.* 12. *c.* 48. *Pann. l.* 8. *c.* 125. d *Sent.* 3. *diſt.* 39. *Iuo p.* 12 45. *Pann. l.* 8. *c.* 132. *Iuo p* 12. *c.* 51.
e *al. vbicunque.* f *Pſal.* 5.

CAP. VIII. ¶*Quot ſunt genera mendacij.*

De quibus Auguſtinus *ſcribit in libro de mendacio, c.14.*

PRimum *a* eſt capitale mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod mendacium nulla conditione quiſquam debet adduci. Secundum autem, vt aliquem lædat iniuſtè, quod & tale eſt, vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertium quod ita prodeſt alteri, vt obſit alteri, quamuis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, quod fit ſola mentiendi, fallendique libidine: quod merum *b* mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate de ſuauiloquio. His omnibus penitus euitatis, atque reiectis, ſequitur ſextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi quiſpiam pecuniam alicuius iniuſte 1 tollendam ſciens, vbi ſit, neſcire ſe mentiatur, quocunque 2 interrogante. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui veluti ſi nolit hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur. *& infrà ibidem.* Octauum eſt genus mendacij quod & nulli obeſt & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporali aliquem tueatur. *& infra c.21,* ¶Nō eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis: magnum enim ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis mendacij. Non eſt mentiendum ſecūdo genere, quia nulli facienda iniuria eſt. Non eſt mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius iniuria conſulendum eſt. Non eſt mentiendum quarto genere, propter mendacij libidinem, quæ per ſeipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere, quia nec ipſa veritas ſine *c* placendi hominibus enuntianda eſt: quanto minus mendacium? quod per ſeipſum quia mendacium eſt, vtique turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere: neque enim recte etiam teſtimonij veritas pro cuiuſquam temporali commodo, ac ſalute corrumpitur, ad ſempiternam vero ſalutem nullus ducendus eſt, opitulante mendacio. *& infrà.* Neque ſeptimo genere mentiendum. Non enim cuiuſquam commoditas, aut ſalus temporalis perficiendę fidei præferenda eſt. Neo ſe quiſquam in recte factis noſtris tam male moueri ſentiat, vt fiat etiam animo deterior, longeque à pietate remotior: *& infrà.* Nec octauo genere mentiendum eſt, quia & in bonis caſtitas animi pudicitiæ 4 corpori præfertur: & in malis id, quod ipſi facimus, eo quod fieri ſinimus, nobis damnabilius eſt. ¶In his autem octo generibus tantò quiſque minus peccat, cum mentitur, quantò 5 magis à primo recedit. Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacij quod peccatum non ſit putauerit; decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum.

1 ¶Iniuſte.] *Abeſt ab originali vox iſta, pro qua in duobus Gratiani codicibus legitur.* iuſte,)

2 ¶Quocunque interrogante.] *Addita hæc ſunt ex Orig.*

3 ¶Se quiſquam.] *Apud B. Auguſtinum, & Iuonem eſt,* Nec ſi quiſquam in recte factis noſtris tam malè mouetur, vt fiat etiam animo deterior: longeque à pietate remotior, propterea rectè facta deſerenda ſunt. *Sed ob gloſſam in verſ.* rectè factis, *non eſt mutatum.*

4 ¶Pudicitiæ.] *Apud eoſdem habetur,* pudicitia corporis, & in malis id, quod ipſi facimus, eo quod fieri ſinimus maius eſt. *Sed eadem cauſa obſtitit ne mutaretur.*

5 ¶Quantò magis.] *In originali legitur,* quantò emergit ad octauum, tantò amplius, quantò demergit ad primum, *Sed erat gloſſa in verſ.* recedit.

a *Sent.* 3. *diſt.* 38. *Iuo p.* 12. *c.* 1. *Pan. l.* 8. *c* 124.
b *merum.*] *Orig.*] *al. verum.* c *al. cauſa.*

CAP. IX. ¶*Non licet alicui humilitatis cauſa mentiri.*

Item Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſermone 31. al. 29.*

4. ps. CVm *a* humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator, antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaueras. Veritas in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, vt quod es, dicas. Nam quo modo eſt humilitas, vbi regnat falſitas?

CAP. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 26. moralium. c. 2.*

INcautè ſunt 1 humiles, qui ſe mendacio illaqueant.

1 ¶Incautè ſunt.] *Sic in pleriſque manuſcriptis, vulgata lectio erat,* Incauti ſunt homines, *Integer autem B. Greg. locus ſic habet,* Incautè ſunt homines qui ſe mendacio illaqueăt, dum arrogantiam vitant, immò mentiendo ſuperbiunt: quia contra veritatem ſe erigunt, quam relinquunt.

CAP. XI. ¶*Non licet mentiri, vt arrogantia vitetur.*

Item Auguſtinus *ſuper Ioannem, tractatu 43.*

NOn ita caueatur arrogantia, vt veritas relinquatur.

CAP. XII. ¶*Non omne mendacium æque peccatum eſt.*

Idem *in Enchiridio, c. 18*

MIhi *b* autem videtur peccatum eſſe quidem omne mendacium: ſed multum intereſſe, quo animo, & quibus de rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat ille, qui conſulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet, qui viatorem mentiendo in aduerſum *c* iter mittit, quantum is, qui viā vitæ mendacio fallante deprauat.

¶ *Nonnulla in hoc capite ſunt inducta & alia emendata ex B. Auguſtino, & Iuone.*

CAP. XIII. ¶*Non eſt aliquo modo quilibet decipiendus.*

Item Auguſtinus *in libro de conflictu vitiorum, atque virtutum, c. 19.*

NEc *d* artificioſo mendacio *e*, nec ſimplici verbo oportet decipere quenquam: quia quomodolibet 1 mentitur quis occidit animam.

1 ¶Quomodolibet] *In ipſo libello legitur,* quolibet artis modo mentiatur, os, quod mentitur, occidit animam. *Sed Iuo cum Gratiano concordat.*

CAP. XIV. ¶ *Pro temporali vita alicuius perfectus mentiri non debet.*

Item Auguſtinus *in quarto Pſalmo ad verſ.* [*Perdes omnes qui loquuntur.*]

NE *f* quis arbitretur perfectum & ſpiritualem hominem pro iſta temporali vita, in cuius morte non occiditur, ſiue ſua, ſiue alterius anima, debere mentiri. Quoniam aliud eſt mentiri, aliud eſt verum occultare: ſi quidem aliud eſt falſum dicere, aliud verum tacere, vt ſi quis fortè vel ad iſtam viſibilem mortem non vult hominem prodere, paratus eſſe debet verum occultare, non falſum dicere, vt neque prodat neque mentiatur, ne occidat animam ſuam pro corpore alterius. *& infrà.* ¶ Duo ſunt omnino genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa: ſed tamen non ſunt ſine culpa, cum aut iocamur, aut, vt proximis proſimus, mentimur. Illud primum in iocando ideo non eſt pernicioſiſſimum, quia non fallit. Nouit enim ille cui dicitur, ioci cauſa eſſe dictum. Secundum autem ideo minus *g* eſt, quia retinet nonnullam beneuolentiam. Illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum eſt, tanquam, verbi gratia, ſi cui gladius commendetur, & promittat ſe redditurum, cùm ille, qui commendauit, popoſcerit: ſi forte gladium ſuum repetat furens, manifeſtum eſt tunc non eſſe redendum, ne vel ſe occidat, vel alios, donec ei ſanitas reſtituatur. Hic ideo non habet duplex cor, quia ille, cui commendatus eſt gladius, cùm promittebat ſe redditurum poſcenti, non cogitabat furentem poſſe repetere *& infrà* ¶Manifeſtum 1 eſt non eſſe culpandum aliquando verum tacere: falſum autem dicere non inuenitur conceſſum eſſe perfectis

1 ¶Manifeſtum.] *Apud B. Auguſtinum hæc antecedunt,* verum autem occultauit & Dominus: cum diſcipulis nondum idoneis dixit; Multa habeo vobis dicere, ſed nunc non poteſtis portare illa, *& Apoſtolus Paulus, cum ait.* Non potui loqui vobis, quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Vnde manifeſtum eſt &c.

CAP. XV. ¶*Noſtro peccato, alterius ſaluti conſulere non debemus.*

Idem *in libro contra mendacium, c. 17.*

FAciat *a* homò etiam pro temporali hominum ſalute, quod poteſt. Cùm autem ad hunc articulum ventum fuerit, vt tali ſaluti conſulere, niſi peccando, non poſſit, iam ſe exiſtimet non habere, quid faciat: quando id reliquum eſſe perſpexerit quod non 1 rectè faciat.

1 ¶Non.] *Addita eſt negatio ex originali, & Iuone: neque enim gloſſa impediebat.*

CAP. XVI. ¶*De eodem.*

Item Iſidorus *in Synonymis* b, c. 10.

OMne *c* genus mendacij ſummopere fuge: nec caſu, nec ſtudio loquaris falſum, nec vt præſtes, mentiri ſtudeas nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in omnibus.

CAP. XVII. ¶*De eodem.*

Item Auguſtinus *in lib. de mendacio, c. 6.*

SI quis ad te confugiat, qui mendacio tuo poſſit à morte liberari, non es mentiturus. Os enim quod mentitur, occidit animam *& infrà.* ¶ Cum ergo mentiendo vita æterna amittitur, nunquam pro cuiuſquam vita temporali mentiendum eſt.

¶*Caput hoc abeſt à pleriſque vetuſtis, & in duobus eſt cum nomine Paleæ.*

CAP. XVIII ¶*Non reputantur mendacia cum ea quæ non ſunt loco dicuntur.*

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum Gen. 43. q. 145.*

QVòd *d* autem ait fratribus ſuis Ioſeph: [Neſciebatis. quia augurio auguratur homo qualis ego:] de hoc augurio etiam mandauit ëis dicendum per hominem ſuum, quid ſibi velit, quæri ſolet. An quia non ſeriò, ſed ioco dictum eſt. vt exitus docuit, non eſt habendum mendacium? Mendacia enim à mendacibus ſeriò aguntur, in ioco. Cum autem quæ non ſunt tanquam ioco dicuntur, non deputantur mendacia.

Sed in vetere Teſtamento multa permittebantur, quorum exemplis hodie vti non licet.

CAP. XIX. ¶*Veterum exemplo mentiri non licet.*

Vnde Gregorius *lib, 18. moral. c. 3.*

SI *e* quis per vetus Teſtamentum vult ſuum tueri mendacium. quia minus illic quibuſdam fortaſſe nocuerit, dicat neceſſe eſt rerum alienarum raptum, & retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic conceſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe, Quæ omnia cunctis liquet quanta animaduerſione veritas inſequitur: quæ nobis iam ſignificationis ſuæ vmbra poſtpoſita, in vera carne declaratur.

---

a *Iuo p. 12 c. 42. Pann l. 8. c. 128.* b *Iuo p 12. c. 51.* c *al. diuerſum.* d *Iuo p. 12. c. 44* e *al. ingenio.* f *Anſ. l. 11. c. 79. Iuo p. 12. c. 46. Pann. l. 8. c. 130. Iu Concil. Toletano, 8. c. 2.* g *al. mitius.*

a *Iuo p. 12 c. 48. Pann. l. 8 c. 126.* b *Cap. de mendacio. in recen. impreſſ. & ſimile l. 2. de ſummo bono, c. 20.*

c *Iuo p. 12. c. 49. Pann. l. 8. c. 126. Sap. 1.* d *Iuo p. 12. c. 43. Pann. l. 8. c. 129.* e *Iuo p. 12. c. 41.*

CAP.

CAP. XX. ¶ *Obſtetrices de pietate remuneratæ, de mendacio ſunt punitæ.*

Idem *eod. lib. c. 2*

SI quælibet culpa ſequenti ſolet pia operatione purgari: quantò magis hæc facillimè abſtergitur, quam mater boni operis pietas ipſa comitatur? Nonnulli verò de obſtetricum fallacia conantur aſſerere hoc mendacij genus non eſſe peccatum, maximè, quòd illis mentientibus ſcriptum eſt *a*: quia ædificauit illis Dominus domos. In qua magis compenſatio cognoſcitur, quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmiſſa *b* culpa mendacij, in terrenam eſt recompenſationem declinata.

Abraham quoque loquens ad pueros ſuos ait c: [*Sedete hìc cum aſino: ego & puer illuc vſque pertranſibimus: & cum adorauerimus, reuertemur ad vos;*] *licet aliud ſe facturum deliberaret, tamen excuſatur à mẽdacio. Vnde Ambroſius in libro de Patriarchis.* ¶ *Prophetauit* d *Abraham, quod ignorabat. Ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio. Sed dominus per os eius locutus eſt, quod parabat. Captioſè autem loquebatur cum ſeruulis, ne cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obſtreperet, aut fletu.*

5. pars *Quandoque aliquid iubendo ſignificamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus: ſed experimentum obedientiæ quærimus, ſicut Abraham à Deo tentatus legitur* e, *cùm iuſſus immolare filium, quem Dominus nolebat ab eo occidi. Vnde in eodem libro idem* f *Ambroſius.* ¶ *Non enim volebat Deus immolari à patre filium: nec impleri hoc munus volebat, qui ouem pro filio immolandam obtulit: ſed tentabat affectum patris, ſi Dei præcepta præferret filio,*] *& infrà.* [*Non iniicias, inquit, manum in puerum: neq; facias ei quidpiam.*] *& infrà.* [*Affectum tuum inquiſiui, non factum exegi: tentaui mentem tuam, ſi etiam filio dilectiſſimo non parceres propter me. Non aufero, quod donaui ipſe: nec hæredem inuideo, quem largitus ſum non habenti.*]

CAP. XXI. ¶ *Simulatio vtilis eſt, & in tempore aſſumenda.*

Item Hieronymus *in epiſt. ad Galatas, c. 2.*

VTilem ſimulationem, & in tempore aſſumendam, Iehu Regis Iſraël nos doceat exemplum *g*: qui cùm non potuiſſet interficere Sacerdotes Baal, niſi ſe finxiſſet velle idolum colere, dixit: *Congregate mihi omnes Sacerdotes Baal. Si enim Rex Achab ſeruiuit Baal in paucis, ego ſeruiam ei in multis.* Et Dauid *h*, quando mutauit faciem ſuam coram Abimelech, & dimiſit eum, & abiit. Nec mirum, quamuis iuſtos homines, tamen aliqua ſimolare pro tempore ob ſuã & aliorum ſalutem: cum & ipſe Dominus noſter non habens peccatum, nec carnem peccati, ſimulationem peccatricis carnis aſſumpſerit: vt condemnans in carne peccatum, nos, in ſe faceret iuſtitiam Dei.

Ecce, quæ mendacia ſunt venialia, & quæ damnabilia. ¶ *Sed quæritur quare dicat Auguſtinus, non eſſe mentiendum pro temporali vita alicuius: cum Abraham* i *deſcendẽs in Ægyptum rogauerit Saram, vt ſororem eius ſe eſſe mentiretur, dicens:* [*Noui, quòd pulchra ſis mulier: & quòd cum viderint te Ægyptij, dicturi ſunt, vxor illius eſt, interficient me, & te reſeruabunt. Dic ergo, obſecro te, quod ſoror mea ſis, vt bene ſit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui.*] *Sed Abraham non mendacium dici, ſed verum taceri voluit.*

CAP. XXII. ¶ *Quomodo Abraham excuſetur à mendacio, qui Saram ſororem ſuam eſſe dixit.*

Vnde idem Auguſtinus *ait in quæſtio. Geneſ. q. 26.*

QVæritur, cur Patriarcha mentiri voluit vt diceret Saram ſororem ſuam & non potius Deo cõmiſit, qui ſi vellet, eius pudicitiam apud Pharaonem ſeruare poſſet. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc oſtenditur quod nemo debet tentare Deum ſuum, dum habet quod rationabili conſilio faciat. Fecit *a* quod potuit: quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperauit: nec eum fides, aut ſpes fefellit. Si autẽ interrogatus illam fœminam indicaſſet vxorem, duas res tuẽdas committeret Deo, & vitam, & vxoris pudicitiam.

¶ *In quæſtione ipſa vigeſima ſexta non ſunt omnia verba huius capituli: ſed confectum eſt etiam ex lib. 22. contra Fauſtum, & contra Secundinum, & ex aliis locis.*

Item opponitur, quod Iacob b *mentiendo & ſibi profuit, & alij nocuit: nec tamen reprehenditur, ſed commendatur. Sed Iacob dicendo ſe eſſe Eſau primogenitũ, non eſt mentitur. Nõ enim dixit ſe eſſe primogenitum, naſcendo, ſed ius primogenituræ, illo vendente, rite adeundo. Sic & Chriſtus Ioannem dixit* c *eſſe Heliam, nõ perſona, ſed imitatione virtutis. Erat ergo Iacob Eſau, non naſcendo vt diximus, ſed emptione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum tranſeundo: ſicut & ipſe Eſau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & Iudæi, cùm eſſent filij Abrahæ carne, quia non fuerunt filij eius imitatione, non deputãtur inter filios Abrahæ, ſed dicuntur filij diaboli: cuius filij ſunt, non naſcendo, ſed imitando. Vnde à Domino audire meruerunt* d [*Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus ſum vobis. Hoc Abraham non fecit. Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis.*] ¶ *E contrà gentiles, cum ſecundum Originem carnis ab Abrahã eſſent alieni, tamen imitatione fidei, & iuſtitiæ ſucceſſerunt in filios Abrahæ. Vnde ab Apoſtolo* e *dicitur iiſdem.* [*Si autem Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis.*] *Hinc idem Apoſtolus ſcribens* f *Romanis ait:* [*O tu Iudæe, ſi circumcidaris, nec legem obſerues, circumciſio tua præputium facta eſt: quomodo & præputium ſi iuſtitias legis cuſtodiat in circumciſionem reputatur.*] *Præfertur ergo, vt ex præmiſſis colligitur imitatio operis Origini carnis. Veraciter ergo, non mendaciter Iacob ſe dixit Eſau eſſe: nec mentiẽdo, ſed verum dicendo ſibi præfuit, alteri verò non nocuit: quia benedictionem ſibi debitam accepit, non alienam* g *ſurripuit.* ¶ *Epiſcopus verò iſte, de quo agitur, & ſi falſum iurauit, tamẽ quia, vt ſupra dictum eſt, ream* h *linguam non facit niſi rea mens, nequaquam reus periurij habetur. Probatur hoc etiam exemplo Saülis, qui cum eſſet pugnaturus contra Philiſtæos, iurauit ſe interfecturum quicumque ante ſolis occaſum comederet. Ionathas* i *autem filius eius non audito Regis iuramento, cùm pugnando magnã hoſtium ſtragem dediſſet, & ſalutem feciſſet in Iſraël fame laborans vidit fauum mellis, quem regia virga, quam geſtabat in manibus accepit, & comedit: ſtatimque oculi, quos ferè fames clauſerat, aperti ſunt, & facies eius exhilarata eſt. Quo comperto, Saül voluit eum dare neci: ſed precibus, & pia populi ſupplicatione placatus, mortis reuocauit ſententiam, ne interficeretur ille, per quem ſalus data erat in Iſraël, & quo pugnante, de manibus hoſtium populus hic liberatus fuerat. Ecce Saül falſum iurauit, quia quod iureiurando ſe facturum decreuit, precibus populi reuocatus* k *non fecit. Nec tamen periurij reus arguitur, quia, quantum in ipſa fuit, quod iurauit impleuit, dùm ſententiam mortis in filium dedit: quam non carnali affectu, ſed populi ſupplicatione reuocauit.*

QVÆSTIO III.

CVm ergo, vt ratione, & exemplo monſtratũ eſt, Epiſcopus reus periurij non eſſet, conſueta obedientia ab Archidiacono ſibi denegari nõ debuit: cùm etiãſi crimino ſum illum eſſe conſtaret, ante diffinitiuã tamen ſententiã, vt ſupra monſtratum eſt, nulli Clericorũ ſuorum ab eo liceret diſcedere. Cõſtat ergo illicitum eſſe, quod Archidiaconus iuramento firmauit. Vnde meritò quæritur an debeat ſeruari, vel non.

a Exod. 1. b *al. pro admiſſa.* c *Geneſ. 22.* d *l. 1. de Abraham, c. 8.* e *Geneſ. 22.* f *ibid. in principio cap. 81.* g 4 *Reg. 10.* h 1. *Reg. 21.* i *Geneſ. 12.*

a *l. 22. contra Fauſtum, c. 36. 33. & rurſus 36.* b *Geneſ. 32. & 25* c *Matt. 11* d *Ioan. 8.* e 1. *Cor. 4* f *Rom. 2.* g *al. alienam.* h *ſup. ead. homines.* i 1. *Reg. 14.* k *al. prouocatus.*

QVÆSTIO IV.

1. **Q**Vòd autem illicita iuramenta ſeruari non debeant,
ps. in Tolet.Concil.8.c.2.legitur in quo ſic ſtatutum eſt.

Cap. I. ¶ *Melius eſt vota ſtultæ promiſſionis non implere, quàm crimen committere.*

SI *a* publicis Sacramentorum geſtis(quod Deus auertat)à quibuſlibet illicita,vel non bona extitiſſet *b* cõditio allegata,quæ aut iugulare animam patris,aut agere compelleret ſtuprum ſacratiſſimæ Virginis: nunquid non tolerabilius eſſet ſtultæ promiſſionis vota reiicere, quàm per inutilium promiſſorum cuſtodiam, exhorrendam criminum implere menſuram?

CAP. II. ¶ *Aliquando non expedit promiſſum ſeruare Sacramentum.*

Item Ambroſius *de officiis, lib.1.c.50.*

EſT *c* etiam contra officium nonnumquam ſoluere promiſſum Sacramentum cuſtodire 1: vt Herodes *d*,qui iurauit,quoniam,quidquid petitum eſſet, daret filiæ Herodiadis; & necem Ioannis præſtitit,ne promiſſum negaret.

1 ¶ Cuſtodire.] *Addita eſt vox iſta ex Originali Concilio Toletano, in quo refertur.*

Item in ſermone S. Auguſtini *e* *Epiſcopi de Decollatione S. Ioannis Baptiſtæ,qui ſic incipit:* [*Cùm ſanctum Euangelium legeretur.*]

CAP. III. ¶ *Pietas fuit, quòd Dauid Nabal ſicut iurauerat, non occiderit.*

QVòd *f* Dauid iuramentum per ſanguinis effuſionem non impleuit, maior pietas fuit. Video 1 Dauid pium hominem, & ſanctum in temerariam iurationem cecidiſſe, & maluiſſe non facere, quod iurauerat, quàm iurationem ſuam fuſo hominis ſanguine implere.

1 ¶ Video.] *Hæc ſunt verba B. Auguſtini in eo ſermone. Antecedentia autem videntur ſumma quædam; nec ſunt apud Iuonem, aut in Pannormia.*

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

IVrauit *g* Dauid temerè;ſed non impleuit iurationem maiori pietate, *& infrà.* ¶ Ecce ſanctus Dauid non quidem iratus ſanguinem hominis fudit: ſed eum falſum iuraſſe negare quis poterit?De duobus peccatis elegit minus: ſed minus fuit illud in comparatione maioris. Nam per ſeipſum appenſum, magnum malum eſt falſa iuratio.

CAP. V. ¶ *Turpia vota ſeruanda non ſunt.*

Item Iſidorus *in ſynonymis* h, *lib.ſecundo* 1.

IN *i* malis promiſſis reſcinde fidem.In turpi voto muta decretum: quod incautè vouiſti, ne facias. Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.

1 ¶ Secundo.] *Etiam B.Branlius in vita Iſidori memorat duos ſynonymorum libros. Et in ſynonymis, quæ nuper cum aliis Iſidori operibus ſunt Pariſiis impreſſa, facile locum haberet diuiſio in duos libros. Nam ex poſteriore parte videtur ſumptus libellus de norma viuendi, qui in eodem Pariſio Codice habetur. Alter autem libellus de contemptu mundi, qui & ibidem, & antea Antuerpiæ, & olim Venetiis ſub hoc titulo,* Iſidorus de homine,& ratione deflente,& de homine ratione conſolante,*impreſſus eſt,videtur epitome quædam ſynonymorum.*

a *Iuo p.12.c.9.Pann.l.8.c.90.* b *al. extitiſſe* conditio *allegatur. ibid. in Tolet.8.*c *Sent.3.diſt.39.Iuo p.12. c.3.Pann.l.8. c.91.* d *Matth.14.* e *Serm. 11. de ſanctis, cuius principium eſt.[Propter hunc.]* f *Sent.ibid.Iuo p.12 c.11.Pan.l.8.c.92.*
g *Sen.ibid.Iuo ibid.Pann.l.8.c.93.* h *Cap. de mendacio in impreſſo Pariſiis.* i *Iuo p.12. c.12. in Tolet. 8. c.2. & in Tribur. c.21.*

CAP. VI. ¶ *Non eſt obſeruandum iuramentum, quo malum incautè promittitur.*

Item Beda *in homil.* a 44. *in Natali Decollationis S. Ioannis.*

SI *b* aliquid fortè nos incautius iuraſſe contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, libere illud conſilio ſalubriore mutandum nouerimus, ac magis inſtante neceſſitate peierandum nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum. Denique iurauit Dauid *c* per Dominum occidere Nabal virum ſtultum, & impium, atque omnia, quæ ad illum pertinerent, demoliri. Sed ad primam interceſſionem Abigail fœminæ prudentis, mox remiſit minas,reuocauit enſem in vaginam,neque aliquid culpæ ſe tali periurio contraxiſſe doluit.

CAP. VII. ¶ *De duobus malis minus eligi oportet.*

Idem *ibidem.*

NOn *d* ſolùm in iurando, ſed in omni,quod agimus,hæc eſt moderatio ſolertius obſeruanda:vt ſi in talem fortè lapſum verſuti hoſtis inciderimus inſidiis, ex quo ſine aliquo peccati contagio ſurgere non poſſimus, illum potius euadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpeſſuros eſſe cernimus.

CAP. VIII. ¶ *Tolerabilius eſt iuramentum non implere, quàm quod turpe eſt facere.*

Item Ambroſius *de officiis, l.3.c.12.*

VNuſquiſque *e* ſimplicem ſermonem proferat: vas ſuum in ſanctificatione poſſideat: nec fratrem ſuum circumſcriptione verborum inducat: nihil promittat inhoneſtum: aut ſi promiſerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere, quàm facere,quod turpe ſit Sæpe plerique conſtringunt ſeipſos iuriſiurandi Sacramento:& cum ipſi cognouerint,promittendum nòn fuiſſe, Sacramenti tamen contemplatione faciunt quod ſpoponderunt: ſicut de Herode ſupra ſcripſimus: qui *f* ſaltatrici præmium turpiter promiſit, crudeliter ſoluit. Turpe,quòd Regnum pro ſaltatione promittitur:crudele, quòd mors Prophetæ pro iuriſiurandi religione donatur.Quantò tolerabilius tali fuiſſet periurium Sacramẽto *g*? Si tamen periuriũ poſſit dici, quod ebrius inter vina iurauerat,quod euiratus 1 inter ſaltantium choros promiſerat, Infertur diſco Prophetæ caput,& hoc æſtimatum eſt fidei eſſe, quod amentiæ fuit, *& poſt pauca de Iephte* h *differens.* Miſerabilis,*inquit*,neceſſitas,quæ ſoluitur parricidio.Melius eſt non vouere, quàm vouere id, quod ſibi is,cui promittitur, nolit exolui:*& poſt paululum.*¶Non ſemper igitur promiſſa ſoluenda omnia ſunt. Denique *i* ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam,ſicut ſcriptura indicat.

1 ¶ Euiratus.] *Emendatum eſt ex B. Ambroſio,& Iuone. Antea enim legebatur,* & iuratus.

CAP. IX. ¶ *Incommutabilis Deus quandoque ſua mutat ſtatuta.*

Item ex Concilio Toletano VIII. *c.2.*

INcommutabilis, eademque ſemper exiſtens Dei natura, parcens ſua ſæpe in ſacris litteris legitur mutaſſe promiſſa & pro miſericordia temperaſſe ſententiam. Vnde quamlibet ſit impaſſibilis,atque immutabilis, eiuſdemque deitatis, licet ſint dicta firmiſſima, crebrò tamen eius & iuramenta

a *& Gloſſa ordinaria in c.14.Matthæi, in verſ. iuramentum.* b *Infr.ead.c.ſi aliquid,c.16.Burch.l.12.Iuo p.18.c.13.& 75.Pan.l.8.c.94.&* 118. c 1.*Reg.15.* d *Iuo p.12. c.13. Pan.l.8. c.95.In Tolet.8. c.2.* e *Iuo p.12.c.17.Pan.l.8.c.101.*
f *Matth.14.* g *homicidio*] *Iuo ibid.* h *Iud.11.*
i *Infr. ead. non ſemper.*

legnn

leguntur;& pœnitentia:quæ ſacris extant myſteriis adoperta.Iurare namque Dei, eſt à ſeipſo nullatenus ordinata conuellere:pœnitere verò,eadem ordinata,cùm voluerit,immutare.;Sic per Hieremiam *a* dicit. [Repente loquar aduerſum gentem, & aduerſum regnum, vt eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa ſuper malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui,vt facerem ei.]

¶ *Initium huius capituli emendatum eſt ex recentioribus editionibus Conciliorum Colonienſibus,& codice Lucenſi regio.In vetuſtioribus autem editionibus,& duobus Codicibus Vaticanis,duobuſque Monaſterij Dominicani poſt verſic.* innectenda *quod in ipſo Concilio antecedit huic Capitulo,ſequitur continenter.* Etenim immutabilis deitatis licet dicta ſint firmiſſima, crebro tamen,&c. *intermediis omiſſis.*

Cap X. ¶ *Sapientis eſt reuocare, quod malè loquitur.*
Item Auguſtinus.

MAgnæ ſapientiæ eſt reuocare hominem, quod malè locutus eſt.

Cap. XI. ¶ *Qua pœna feriatur,qui illicitum iuramentum facit.*
Item ex Concilio Ilerdenſi, *cap.* 8 b

QVi Sacramento ſe obligauerit,vt litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro periurio, vno anno à communione corporis & ſanguinis Domini ſegregatus, reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit ieiuniis abſoluat. Ad charitatem verò, quæ c operit multitudinem peccatorum, celeriter venire feſtinet.

CAP. X I I. ¶ *Non omnia promiſſa ſoluenda ſunt.*

Item Ambroſius *lib* 8.*officiorum*, *cap.*12. d

NOn ſemper promiſſa omnia ſoluenda ſunt.Denique ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam, ſicut ſcriptura indicat.

Cap. X I I I. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *ſententiarum lib.*2.*c.*31.

NOn e eſt obſeruandum iuramentum,quo malum incautè promittitur,: veluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur.Tolerabilius eſt enim non implere Sacramentum, quàm permanere in ſtupri flagitio.

Cap. X I V. ¶ *Malè iurans pœnitentiam agat.*
Item ex Concilio Toletano c.8.

NEceſſe *f* eſt, vt malè iurans dignam pœnitentiam agat: eo quod nomen Domini contra præceptum illius ſumpſit in vanum: quia in Exodo ſcriptum eſt: [Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.]

¶ *Verba propria huius,& ſequentis capitis non ſunt in Canone ſecundo Concilij Toletani octaui: ex quo tamen citat Rabanus in lib. pœnit. c.21. & Burch. l.12. c.29. coniunctè enim hoc affert cum iis, quæ in ſecundo illo Canone leguntur. Item verò Burchardus,c.7.citat ex Toletano,c 9. Iuo autem abſolutè ex Toletano. Suntque apud ipſos hæc duo capita coniuncta,quemadmodùm & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus ſine voce iſta,* Item.

CAP. X V.
[*Item*] *& in Leuitico* g.

NOn peierabis in nomine meo: nec polluës nomen Dei tui: ego Dominus.] Malum tamen quod facturum ſe Sacramento deuouerit,omninò non faciat: quia ſtulta vota frangenda ſunt.

¶ *Ita etiam cæteri collectores. Sed ſup.ead caput ſi aliquid iiſdem verbis affertur ex Beda, apud quem habetur, vt ibi eſt indicatum.*

Cap. XVI. ¶ *Iuramentum,quo malum incautè promittitur, non eſt ſeruandum.*
Item ex decreto Soteris Papæ,*cap.*3.

SI *a* aliquid fortè incautius nos iuraſſe contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, illud conſilio ſalubriore mutandum nouerimus: & magis inſtante neceſſitate peierandum *b* nobis, quam pro 1 facto iuramento in aliud crimen maius eſſe diuertendum

1 ¶ Pro facto.] *Apud Iuonem, & in Pannormia legitur,* pro vitando periurio, *vt ſup.ead. c.6. In Polycarpo autem,* pro facto in aliud. *Anſelmus habet quemadmodũ Gratianus.*

Cap. X V I I. ¶ *Temeritas emendatur, cùm incauta diffinitio ſoluitur.*
Item ex Concilio Eliberitano c, *c.* 1.

DIffinitio *d* incauta laudabiliter ſoluenda eſt:nec eſt præuaricatio, ſed temeritatis emendatio.

¶ *Iuo citat vt Gratianus. Burchardus autem ex Concilio Hibernenſi, & ſic eſt in manuſcripta collectione Canonum incerti auctoris.*

Cap. X V I I I. ¶ *Illicitum iuramentum non eſt ſeruandum.*
Item.

ACtione 1 quarta e ſeptimæ Synodi [Ioannes Apocriſarius Orientalium ſedium dixit. Significat ſermo patris noſtri Sophronij, quòd melius ſit iurantem peierare, quàm ſeruare Sacramentum in fractione ſacrarum imaginum Hoc autem dicimus,quia ſacramento quidam ſe excuſant. Tharaſius Patriarcha dixit. Quia 2 pater Sophronius nouerat bonitatem Dei, propterea tranſgredi voluit impium iuramentum,*& paulò pòſt.* ¶Tharaſius Patriarcha dixit Herodes ſeruauit iuramentum, & periit: Petrus verò negauit cum iuramento,& conuerſus, fleuit, & ſaluatus eſt. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, ſi quis ex toto corde pœniteat. Sancta Synodus dixit. Sic nos docet ſancta Scriptura. Item Leontius *f* Epiſcopus Phocæ dixit. Scriptum *g* eſt. [Iuramentum mendax ne diligatis.] Qua de cauſa iuramentum noſtrum mendax diſſoluatur,quaſi nullam virtutem habens.

1 ¶ Action quarta ſeptimæ Synodi.] *Hæc verba in vno vetuſto Gratiani codice ſunt titulus (quemadmodum & apud Iuonem] initium verò capitis eſt,* Ioannes,&c.*& verſio hæc non eſt Anaſtaſij Bibliothecarij.*

2 Quia pater]*Aliter habet locus ille Synodi. Ibi enim ex Linouario,ſeu horto ſpiritali,cuius auctor eſt Sophronius,refertur Concilium Abbatis Theodori Æliota datum incluſo, vt iuramentum diabolo præſtitum,de non adoranda imagine Virginis Mariæ,Ieſum infantẽ geſtantis,nullo modo ſeruaret.*

Cap. X I X. ¶ *Non obſeruentur iuramenta, quæ ſunt contra diuina mandata.*
Idem Iſidorus.

SI quis præuentus fuerit, vt definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo pœnitentiam agat, & quod contra mandatum Domini ſtatutum eſt, in irritum reuocetur. *Item Hieronymus in libro de natura rerum.* ¶ Tribus ſi quidem modis iuramenta contracta ſoluenda ſunt. Primò, cùm quis malè iurat. Secundò,

---

a *Hierem.*18. b *Burc l.*12.*c.*17 *Iuo p.*12.*c* 74. *Rabanus in pœnit.c.*10. c 1.*Pet.*4 d *In Tol.*8 *c.*2.*ſup.ea vnuſquiſque in fine. Iuo p.*12.*c.*27 *Pann l.*3.*c.*102.*Conc.Tolet.*8.*c.*2. *Beda in Scintillis c* 36. *Gloſſa ordinaria,c.*14.*Matth. Poly. l.*6.*tit.*12 *Burch.l.*1 .*c.*10. e *Iuo p.*11.*c.*36.*&* 67. *Pan.l.*8. *c.*118. f *Rabanus lib.pœnit.* c.21.*Burch.l.*12.*c.*7.*&* 27.*Iuo p.*12.*c.*64. g *Leuit.*19.

a *ſup.ead.ſi aliquid. Poly.l.*6.*tit.*11.*Anſ.l.*11.*c* 73.*Iuo p.*12. *c.*75. *Pann.l.*118. b *al.periurandum.* c *al.Hibernenſi.*
d *Burc.l.*12.*c.*25. *Iuo p.*12.*c* 80. e *Sent.*3 *diſt.*39. *Iuo p.*12.*c.*25.*Pann.l* 8.*c.*98.100. *In Liminario,c.*17.
f *al.Leo.* g *Zachar.*8.

eum quis incautè iurat, non putans hoc eſſe peccatum. Tertiò, ſi pueri, vel puellæ in domo parentum ſe iuramento conſtrinxerint, patribus *a*, poſtquam audierint, cõtradicentibus.

¶ *In libro de inſtitutis Monachorum B. Baſilij Ruffino interprete hæc leguntur*, Si quis præuentus fuerit vt diffiniat agere aliquid eorum quæ nõ placent Deo. *In reſponſione verò ſubiicitur*, pœnitentiam debet agere, *& poſtea*, oportet irrita reuocare, quæcumque ex præſumptione contra mandatum Dei ſtatuuntur.

2. pars. *Ecce, quod iuramento illicita laudabiliter ſoluuntur, damnabiliter ſeruantur. Quod tunc intelligendum eſt, quando iuramentum illicitum deſeritur, vt ad bonum redeatur. Cæterum ſi propterea deſeritur, vt in aliud malum tranſeatur, illicitum Sacramentum damnabiliter ſeruatur, ſed damnabilius contemnitur.*

CAP. XX. ¶ *Non eſt appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum adhibetur.*

Vnde Auguſtinus *de bono coniugali, cap.4.*

SI *b* ad peccatum faciendum fides adhibetur, mirum, ſi fides appellanda eſt. Verumtamen qualiſcumque ſit, ſi & contra ipſam ſit, peius fit: niſi cum propterea deſeritur, vt ad veram fidem, legitimámque redeatur: id eſt, vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta: tanquam ſi quis cùm hominem ſolus expoliare non poſſit, inueniat ſocium iniquitatis, & cum eo paciſcatur, vt ſimul id faciant, ſpoliúmque partiantur: quo facinore commiſſo totum ſolus auferat: dolet quidem ille, & fidem ſibi non eſſe ſeruatam, conqueritur. Verùm in ipſa ſua quærela cogitare debet, potius in bona vita ipſi humanæ ſocietati fidem fuiſſe ſeruandam, ne præda iniqua ex homine fieret, ſi ſentit, quàm iniquè ſibi in peccati ſocietate ſeruata non fuerit Ille quippe vtrobique perfidus, profectò ſceleratior iudicandus eſt.

CAP. XXI. ¶ *Si propterea fides non ſeruatur vt ad bonum redeatur, non ideò violari dicitur.*

Idem *ibidem.*

MVlier *c*, ſi fide coniugali violata fidem ſeruet adultero, vtique mala eſt: ſed ſi nec adultero, peior eſt. Porrò ſi eam flagitij pœniteat, & ad caſtitatem rediens coniugalem, pacta ac placita adulterina reſcindat, miror, ſi eam fidei violatricem vel ipſe adulter putabit.

Ex his itaque apparet, quod ſi quiſquam, vt diximus, illicitum iuramentum non ſeruauerit, vt in aliud malum perniciosum declinet, tantò grauius delinquit quantò damnabilius accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deſeritur, vt ad bonum redeatur: nihil culpæ pro tali periurio contrahitur: potius deflendum eſt, ſi in aliquo illius iuramenti occaſione nos deliquiſſe contigerit. Vnde Auguſtinus ſcribit Seuero Mileuitano Epiſcopo, conſulendi quedam Hubaldo, qui à conſanguineis cuiuſdam pellicis coactus fuerat iurare ſe illam ducturum in coniugem, nec matri ſuæ vel fratribus vlterius neceſſaria ſubminiſtraturum.

Reſcribit ergo B. Auguſtinus, *vt diximus, Seuero Mileuitano Epiſcopo, ita dicens.*

CAP. XXII. ¶ *De quodam Hubaldo, qui iurauit ſe non miniſtraturum neceſſaria matri, & fratribus.*

INter cætera, vt rogaueras, à patre noſtro Ambroſio quæſiui, quid tibi chariſſime agendum ſit de Hubaldo parochiano tuo qui captus, & timore necis impulſus, ſuæ concubinæ iuramento firmauit ipſam in coniugem ſuſcipere, propriámque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniæ vnquam impendere. Quia vero, quam prius concubinam habuerat, non eſt peccatum in coniugem ſuſcipere, matrimonium ſit in Deo firmum & ſtabile. Porrò iuramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum inuenitur vt eſſet vinculum iniquitatis, vel matricidij, vel fratricidij, ſeu cuiuſcumque criminis. Nec credo Sacramentum ad hoc debere fieri, vt iniuſta iuratio ſuorum bonorum ſit iniuſtè iurantibus expoliatio, & accipienti æterna damnatio. Periurij namque percutitur pœna, & velut homicida in extremo examine à iuſto iudice degrandinabitur *a*, per quem ſacroſanctum Euangelium ad iniuſtum, & illicitum & Deo minimè amabile, quaſi teſtimonium iuſtæ, & humanæ petitionis adducitur. Foueat itaque Hubaldus matrem, & fratres: & lugeat, ſi coactione & timore iuramenti aliquid defuit reatu periurij impliciti teneantur. Iniuria quippe iniuſtè irrogata, eius eſt infamia, qui facit. Nec enim vllo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio neceſſitatis extorſit.

a al. parentibus. b Iuo p.12.c.24. Pann.l.8.c.96.
c Iuo ibid. Pann.l.8.c.97.

3. pars. *Sed cum his omnibus illicita iuramenta non ſeruanda probentur, opponitur, quòd Ioſue* b *Gabaonitas contra præceptum Domini non deleuerit: quia ſeniores Iſraël iuramento cum eis pacem firmauerant. Sed notandum eſt, quòd ſeniores Iſraël, etſi ſcirent à Domino eſſe imperatum, vt delerent gentes terræ promiſſionis, decepti tamen à Gabaonitis neſciebãt eos eſſe incolas terræ ſibi promiſſæ. Venerunt enim (vt hiſtoria refert) attritis calceamentis & cum aridis panibus, dicentes. Viri pacifici, venimus de terra longinqua: calceamẽta ſunt attrita in pedibus noſtris: panis deficit in ſitarciis noſtris: audiuimus Dominum eſſe vobiſcum, & venimus componere pacem. Quòd verum placuit ſenioribus Iſraël, & fecerunt pacem cum eis. Poſt diem verò tertium, cùm filij Iſraël appropinquarent Gabaonitis, occurrerunt eis, quibus iurauerant ſeniores Iſraël. Illi autem videntes ſe eſſe deceptos, voluerunt delere eos, ſed pepercit eis Ioſue propter iuramentum ſeniorum Iſraël.*

CAP. XXIII. ¶ *Quædam licet à Deo prohibeantur tamen iuramento firmata non ſunt euitanda c.*

INnocens *d*, credit omni verbo] Non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas Hoc eſt innocentem eſſe ignorare, quod noceat: & ſi circumſcribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem eſſe in omnibus arbitratur. Hac igitur mentis ſuæ deuotione inclinatus Ioſue, vt crederet Gabaonitis, teſtamentum diſpoſuit, pacem dedit, confirmauit ſocietatem Sed vbi in terras eorum ventum eſt, deprehenſa fraude, quòd cùm eſſent finitimi, aduenas ſe eſſe ſimulauerant, circumſcriptum ſe populus Patrum indignari cœpit: Ioſue tamen pacem, quam dederat, reuocandam non cenſuit: quia firmata erat Sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret *e*, ſuam fidem ſolueret. Mulctauit tamen eos vilioris obſequio miniſterij clementior ſententia, ſed diuturnior.

Illicitum ergo iuramentum, quod ſeruari prohibetur, intelligendum eſt, quod ſcitur eſſe illicitum dum iuratur. Si autem neſcitur illicitum eſſe, ipſa ignorantia excuſat, ſi putetur licitum eſſe, non ex ignorantia iuris ſed facti. Aliud enim eſt ſi alicuius copula credatur eſſe licita, quia neſcitur eſſe conſanguinea, vel quia creditur eſſe vidua: aliud ſi ideò putatur licita, quia conſanguineorum coniunctio, vel relictarum copula nullo iure credatur eſſe prohibita. Hic enim eſt ignorantia iuris, quæ neminem excuſat, niſi cui permittitur ius ignorare: ibi verò ignorantia facti, qua quiſque verè f *excuſatur. Seniores autem Iſraël non ignorabant gentes terræ promiſſionis ex præcepto Domini eſſe delendas: ſed ignorabant Gabaonitas eſſe incolas terræ promiſſionis. Ignorabant ſiquidem factum: ſed non ignorabant ius facti: atque ideò, etſi illicitum eſſe quod iurauerunt, tamen quippe ſeruari debuit: quod iuramento firmauerunt. Quod autem illicitum iuramentum ſeruari prohibetur, non eſt generaliter intelligendum. Iuramentum* g *namque (vt Hieronimus teſtatur ſuper Hieremiam) debet habere tres comites, veritatem, iudicium,*

a al. degradabitur.] al. condemnabitur. b Ioſue 9.
c Sic in vetuſtis, nam in vulgatis erat ſeruanda.
d Prouer. 14. e al. arguit] Orig. f al. fere.
g ſup. q. 2. animaduertendum.

&

& iuſtitiam: vbi autem iſta defuerint, non eſt iuramentum, ſed periurium. Vnde datur intelligi illicitum eſſe iuramentum, cui aliquod iſtorum defuerit: non tamen cuicunque contigerit aliquod iſtorum deeſſe, prohibitur ſeruari. Aliquando namque iuramento deeſt iuſtitia: veluti cum quiſpiam poſt votum caſtitatis ducit vxorem, iuramento firmans, nunquam ſe ab ea diſceſſurum: quod quamuis illicitum ſit quia iuſtitia ſibi probatur deeſſe, tamen auctoritate Auguſtini ſeruari præcipitur. Hoc autem ſi quis contendat prærogatiua coniugij, non propter religionem iuriſiurandi ſeruari, animaduertat Gabaonitas ob ſolam religionem contra Domini imperium reſeruates. Cùm ergo omne Domini præceptum iuſtum ſit, patet ei iuſtitiam deeſſe quod eius præcepto contrarium inuenitur. Iudicium quoque aliquando iuramento conſtat deeſſe, veluti cum propria temeritate aliquis ductus iurat ſe mãducaturum & bibiturum. Hoc quamuis leuitate indiſcreta illicitum probetur, non tamen ideo violari iubetur. Iuramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. Eſt enim illicitum aliquando ex eo quod iuratur aliquando ex cauſa extra venienti, aliquando ex modo iurandi. Ex eo quod iuratur, tunc eſt illicitum iuramentum quando id, quod iuratur, in ſui natura vitioſum eſt, vel vitam adimens, vt adulterium, homicidium, & his ſimilia. vel reparari non permittens, veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti miſericorditer non ſubuenire. Iſta, quia perſpicuam in ſe habent iniuſtitiam, & ſi iuramento[a] firmentur, tamen ſeruari non debent. Circa hæc vtique iuramenta, intelligenda ſunt quæ de illicitis iuramentis non obſeruandis ſupra ſtatuta leguntur. Quiſquis ergo ſe iuramento firmauerit aliquid facturum, quo vel corporis, vel ſpiritualis ſalus adimatur, vel ſine quo vtraque ſalus reparari vel confirmari non poſſit fidem promiſſam ſeruare prohibetur: quorum exempla præmiſſæ auctoritates ſubiiciunt, dum eum qui homicidium facere, vel alimenta matri, & fratribus non ſubminiſtrare, in adulterio perſeuerare, vel ad pacem cum aduerſario non redire, iuramentum præſtando promiſerit, ſalubriori Concilio illicita vota obſeruare non permittunt. Eſt etiam id quod iuratur aliquando vitioſum, non natura ſui, ſed ex cauſis exta venientibus: veluti cùm aliquis poſt votum caſtitatis iurat alicui ſe habiturum eam in coniugem. ¶ Coiugem namque habere, in ſeipſo malum non eſt, tamen huic ex voto pernicioſum eſt. Hoc autem iuramentum, etiamſi illicitum ſit, non tamen ſeruari prohibetur: ſed violatione voti pœnitentia ſibi iubetur indici. Ex modo iurandi tunc eſt illicitum iuramentum quando inconſiderate, & incircumſpectè aliquid iuratur, quo nec corporalis, nec ſpiritualis ſalus adimitur, & ſine quo vtraque ſalus reparari & vita conſeruari valet veluti dum aliquis à parentibus coactus, vt Clericatus tonſuram, vel religionis veſtem ſuſcipiat ſe neutrum facturum iuramento firmauerit. Hoc quamuis aliquibus videatur reprehenſibile, quia opus charitatis iuramento ſe non facturum promiſit nulla tamẽ auctoritate ſeruari prohibetur: quia etſi nũquam Clericatus tonſurã, vel religionis veſtem ſuſcipiat, nõ tamẽ ideo minus ſalutẽ promereri valet: cùm nonnulli in laicali habitu ſanctiſſimi, & Deo dilecti inueniantur. Quo exemplo euidenter datur intelligi, quoties aliquis iurat ſe non facturum aliquid, quo expeditior ſibi via præparetur ad beatitudinem, dummodo ſine eo valeat ſalutem inuenire, quod iuramentum non prohibetur ſeruare. Vnde cum iuramus nos non daturos aliquid alicui, ſine quo vtraque ſalus eius poteſt eſſe incolumis, etſi aliqua ex eo ſibi commoditas præſtaretur, nulla tamen auctoritate iuramentum ſeruare prohibemur, dummodo ſit nobis alia via neceſſitatibus ſubueniendi.

QVÆSTIO V.

QVòd autẽ quinto loco quæritur, ſi licitum eſſet, quod Archidiaconus iurauerat, an Epiſcopus eſſet reus periurij, qui ad peierandum Archidiaconum cogebat facile poteſt diſcerni. Si enim conſentiens pari pœna cum faciente puniendus eſt, multò magis ille, qui cogit, reus admiſſi criminis probatur.

a *al. itaque.*

CAP. I. ¶ *Qui peierare compellit & qui compellitur, periurus vterque probatur.*

Vnde Pius Papa *ait.*

QVi compulſus à domino ſciens *a* periurat, vtrique ſunt periuri & dominus, & miles: dominus, quia præcipit: miles, quia plus dominum, quàm animam dilexit. Si liber eſt, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & ſeptem ſequentes annos: ſi ſeruus eiuſdem, tres quadrageſimas, & legitimas ferias pœniteat,

¶ *Anſelmus hoc citat ex Pœnitentiali Theodori, quemadmodum Burchardus, & Iuo ſeq. capit.*

CAP. II. ¶ *Pœnitentia eius, qui in manu Epiſcopi aut in cruce conſecrata peierat.*

Idem.

QVi *b* peierat ſe in manu Epiſcopi, aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat: ſi verò in cruce non conſecrata, annum pœniteat. Qui autem coactus fuerit & ignorans ſe peierauerit *c*, & poſtea cognoſcit, tres quadrageſimas pœniteat.

CAP. III. ¶ *Qua pœna ſit feriendus, qui neceſſitate coactus periurat.*

Item ex pœnitentiali Theodori *d.*

j SI *e* quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſſitate periurat, quia plus corpus, quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat. Alij verò iudicant tres annos, vnum ex his in pane & aqua.

CAP. IV. ¶ *Qui peierat & alios peierare facit, qua pœna ſit feriendus.*

Item Gelaſius Papa.

ij. SI *f* quis peierauerit *g*, & alios ſciens in periurium duxerit, quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & ſeptem ſequentes, annos, & nunquam ſit ſine pœnitentia. & alij, ſi conſcij fuerint ſimiliter pœniteant.

¶ *Polycarpus tribuit hoc Pio: cæteri verò indicati collectores Pelagio.*

CAP. V ¶ *Homicidam vincit qui ſciens ad periurium hominem compellit.*

Item Auguſtinus *in ſermone de decollatione S. Ioannis [id eſt, ſerm. 11, de Sanctis.]*

ILle *h*, qui hominem prouocat *i* ad iurationem, & ſcit eis falſum eſſe iuraturum vincit homicidam: quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, immò duas animas, & eius, quem iurare prouocauit & ſuam Scis verum eſſe quod dicis, & falſum eſſe quod ille dicit, & iurare compellis? Ecce iurat, ecce peierat, ecce perit. Tu quid inueniſti? immo & tu periiſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti.

CAP. VI. ¶ *Non peccat, qui iuramentum exigit ab eo, quem neſcit falſum iurare.*

Idem *in ſermone de periuriis [id eſt in ſermone de verbis Apoſtoli, 30. al. 23.]*

QVi *k* exigit iuramentum, multum intereſt, ſi neſcit illum falſum iuraturum, an ſcit. Si enim neſcit & ideo dicit, iura mihi, vt fides eis fiat, non eſt peccatum: tamen humana tentatio *l* eſt. Si autem ſcit eum feciſſe, nouit feciſſe, videt feciſſe, & cogit iurare, homicida eſt. Ille enim ſuo ſe periurio perimit: ſed iſte manum interficientis & impreſſit *m* & preſſit.

a *al ſciens ſe Anſ. l. 11. b. 63. Burc. l. 14. c 4. Iuo p. 12. c. 62. Poly. l. 6. tit. 11.* b *Anſel. l. 11. c. 64. Burch. l. 21 c. 5 Iuo p. 12. c. 62.* c *al. periurauerit.* d *al. Romano.* e *Poly. ibid. Burch l. 12. c. 6.* f *Poly. l. 6. tit. 1. Anſ. l. 11 c. 67.* g *al. periurauerit.*

h *Burc. l. 12. c 9. Iuo p. 12. c. 66. Sen. 3. diſt. 36. Iuo p. 12. c. 28. Pann l. 8 c. 108.* i *prouocauit.*] Orig

k *Sent. ibid. Iuo p. 12. c. 10. Pann. l. 8. c. 110.* l *al contentio* m *al. expreſſit.*

1 ¶Non eſt peccatum.] *In originali eſt*, non audeo dicere non eſſe peccatum. *Sed ob caſum non eſt mutatum.*

Cap. VII. ¶ *Vſque ad exitum vitæ non communicet, qui alios ad periuria trahit.*

Item ex Concilio Matiſconenſi 1. c 17.

iij. SI *a* quis conuictus fuerit alios ad falſa 1 teſtimonia vel periuria attraxiſſe, vel quacunque corruptione ſollicitaſſe, ipſe quidem vſque ad exitum vitæ non communicet: ij vero, qui ei in periurio conſenſiſſe probantur poſtea ab omni teſtimonio ſunt remouendi *b*: & ſecundùm legem infamia notabuntur.

1 ¶Falſa] *In Concilio ipſo Matiſconenſi* (*reſtituta enim eſt citatio ex manuſcriptis, cùm antea citaretur Moguntinenſe*) *legitur*, falſum teſtimonium, vel periurium.

2. pars. *Item Qui audit aliquem falſum, iurare, & tacet, delinquit.*

Cap. VIII. ¶*Cui ſit indicandum falſum, quod ab aliquo iuratur.*

Vnde Auguſtinus *ait in quæſtionibus Leuitici à q. 1. ad c. 5.* [*Animæ quæ audierit vocem iurantis falſum. &c.*]

HOc *d* videtur dicere, peccare hominem, quo audiente iurat aliquis falſum, & ſcit eum falſum iurare, & tacet. Tunc autem ſcit, ſi ei rei de qua iuratur, teſtis fuit, aut vidit: aut conſcius fuit, id eſt, aliquo modo cognouit: aut oculis ſuis conſpexit aut ipſe qui iurat illi indicauit. Ita enim potuit eſſe conſcius. Sed inter timorem huius peccati & timorem proditionis hominum non parua exiſtit *e* plerumque tentatio. Poſſumus enim paratum ad periurium admonendo, vel prohibendo à tam graui peccato reuocare: ſed ſi non audierit & coram nobis te, quam nouimus falſum iurauerit, vtrum prodendus ſit, ſi proditus etiam periculum mortis incurrat, difficillima quæſtio eſt Sed quia non expreſſit cui hoc iudicandum ſit, vtrum illi, cui iuratur, an ſacerdoti quipiam *f*, qui non ſolùm eum perſequi non poteſt irrogando ſupplicium ſed etiam orare pro illo poteſt: videtur mihi, quod ſe homo ſoluat à peccati vinculo, ſi *g* indicat talibus qui magis poſſunt prodeſſe, quàm obeſſe periuro ſiue ad corrigendum, ſiue ad Deum pro illo placandum: ſi & ipſe confeſſionis adhibeat diſciplinam.

Si ergo iſte, vt ſupra dictum eſt, qui audit falſum iurare, & tacet, delinquit: multò magis ille reus eſt, qui ad peierandum aliquem compellit.

3. pars. *Quæritur de eo, qui verborum calliditate ſe circumuenire putat illum, cui iuramentum adfert, an ſit reus periurij, niſi ſeruauerit quod iuraſſe creditur.*

Cap. IX. ¶*De eo, qui calliditate verborum iurat.*

De hoc ita ſcribit Iſidorus *ſententiarum lib. 2 cap. 31.*

QVacumque *h* arte verborum quiſque iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit: quia *i* & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.

Cap. X. ¶*Periurus eſt, qui ſuper lapidem falſum iurat.*

Item ex ſermone ſancti Auguſtini *trigeſimo, de verbis Apoſtoli.*

ECce *k* dico charitati veſtræ & qui ſuper *l* lapidem falſum iurat, periurus eſt, Vnde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant quia nihil eſt, per quod iurant, non ſe crimine teneri periurij. Prorſus periurus es, quia per id, quod ſanctum non 1 putas, falſum iuras. Si tu 2 illud ſanctum non putas, ſanctum puta 3 cui iuras. Non enim quando iuras, tibi iuras, aut lapidi iuras: ſed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem: ſed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: ſed punit te Deus fallentem.

1 ¶Non putas.] *Sic etiam Iuo. In originali eſt ſine negatione, & forte legendum*, putat.

2 ¶Si tu illud.] *In codicibus Auguſtini impreſſis, & vno Vaticano legitur*, ſed ego illud ſanctum non puto. *In altero verò etiam Vaticano, & apud Iuonem*, ſed ego illum ſanctum non puto.

3 ¶Puta.] *Sic in codicibus impreſſis B. Auguſtini: ſed in vno Vaticano, & apud Iuonem, & Pannormiam, in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus* putat.

Cap. XI. ¶*Apud Deum verba noſtra non ex ore, ſed ex corde procedant.*

Sed obiicitur Illud Gregorij *26. libro moralium, c. 7.*

HVmanæ aures verba noſtra talia iudicant, qualia foris ſonant, Diuina verò iudicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur *a*, ¶ Certè nouerit ille, qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis: quia non debet aliquis verba conſiderare, ſed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni.

Si ergo diuina iudicia verba noſtra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, ſi intentio non debet ſeruire verbis, ſed verba intentioni: patet quòd Deus non accipit ſic iuramentum ſicut ille cui iuratur: ſed potius ſicut qui iurat, intelligit, cum recipienti non ex intimis, ſed ex his quæ proferuntur foris, verba noſtra ſonent. ¶*Item obiicitur, qui iurat ſuper lapidem, putans ſe iurare ſuper ſacroſancta Euangelia, perinde tenetur, ac ſi ſuper Euangelia iurauerit: licet ille cui iurat, ideo ſuper lapidem illum iurare fecerit, ne non ſeruando quod promittit, reatu periurij teneatur.* ¶ *Item obiicitur de ciuibus, qui credunt ſe iurare obedituros conſulibus ſuis in omnibus, quæ ſibi imperata fuerint pro honore ſuæ ciuitatis: ne verò obedientiam recuſantes, reatu periurij illaqueentur ſupponitur breue iuraturis, in quo aliud continetur, quàm ſe iuraturos arbitrentur: videlicet ne Padum in Nilum conuertant, vel aliquid huiuſmodi faciant. Si ergo contra hoc quod ſe iuraſſe crediderant, conſulibus ſuis obedientiam denegarent, numquid ſecundùm intentionem recipientis, an potiùs ſecundum intentionem iurantis iuramentum Deus illud acciperet?* ¶*Item, ſi innocens de adulterio, vel furto impetitus, innocentiam ſuam vellet aſſerere, iuraret autem ſe ab obiectis ſic eſſe immunem ſicut in breui illo continetur, quod manibus ſuis ſe ſcripſiſſe arbitratur, contineatur autem in illo hunc reum eſſe obiectorum, numquid à Domino periurus reputabitur? aut numquid poterit argui ſe iuraſſe, adulterij, aut furti reatum incurriſſe? Non.*

Cap. XII. ¶*Inter iuramentum, & locutionem fidelium nulla debet eſſe differentia.*

Hinc etiam Chromatius 1 *in c. 5. Matthæi.*

IVramenti hæc cauſa eſt: quia omnis, qui iurat, ad hoc iurat, vt quod verum eſt, eloquatur. Et ideo Dominus inter iuramentum, & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtantiam: quia ſicut in iuramento nullam conuenit eſſe perfidiam: ita quoque in verbis noſtris nullum debet eſſe mendacium: quia vtrumque & periurium & mendacium diuini iudicij pœna damnatur, dicente ſcriptura *b*: Os, quod mentitur, occidit animam. Quiſquis ergo verum loquitur, iurat: quia ſcriptum eſt *c*: [Teſtis fidelis non mentitur.]

1 ¶Chromatius.] *Antea citabatur*, Chryſoſtomus: *cui errori occaſionem dederat ſimilitudo primarum litterarum.*

a *Burc. l. 16. c. 8. Iuo p. 12. c. 26.* b *al. prohibendi.* c *Gloſſa ordin. initio c. quinti Leuit.* d *Pann. l. 8. c. 109.* e *al. exiſtit.* f *vel cuipiam.*] *Orig. & Iuo.* g *al. etiamſi* h *Sent. 3. diſt. 39. Anſ. l. 11. c. 76. Poly. l. 6. tit. 12. Burch. l. 2. c. 10. Iuop 12. c 36 & 67. Pann. l. 8. c. 112.* i *al. q. i.* k *Iuop, 12. c. 34. Pann. l. 8. c. 518.* l *al. per.* [*vera lectio.*

a *Hucuſque B. Greg. eo loco.*
b *Sap. 1.*
c *Prouer. 14.*

Cap. XIII. ¶ *Antequam aliquis iuret peierat, ſi contra conſcientiam iurare parat.*

Item *a*.

QVi peierare paratus eſt, antequam iuret, iam periurus eſſe videtur: quia Deus non ex operibus iudicat, ſed ex cogitationibus, & ex corde.

Ex his omnibus colligitur, quòd iuramenta ſecundùm intentionem præſtantis non recipientis à Deo iudicantur. Quomodo ergo ſecundùm Iſidorum quacumq́ arte verborum quis iurat, Deus ſic accipit ſicut ille cui iuratur intelligit? Sed ſicut aliud eſt, calida arte verborum iurare, aliud ſimpliciter intentionem ſuam iurando enuntiare: ſic aliud eſt ſimplici intentione iuramentum factum recipere, aliud in recipiendo calliditate vti: quia ſicut quiſquam apud Deum non valet quis aliquem lædere: ſic nec præter eius intentionem valet quis aliqui ſubuenire. Deus autem duplicitatis aſpernator ſimplicem intentionem vtriuſque conſiderat: & tam ex parte recipientis quàm ex parte præſtantis verborum artem aſpernatur & odit.

4. pars *De ætate verò iurantium quæritur, qua ætate quiſque ad iurandum debeat cogi. De quo in primo lib.* capitularium, c. 63. *ſic inuenitur definitum.*

Cap. XIV. ¶ *Ante rationabiles annos aliqui non cogantur.*

PAruuli qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur iurare, ſicut 1 Gunebodigni faciunt. Et qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad Sacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius iurator exiſtat.

1 ¶ Sicut Gunebodigni faciunt.] *Addita iſthæc ſunt ex originali.*

CAP. XV. ¶ *Ante quatuordecim annos nullus iurare cogatur.*

Item ex Concilio Eliberitano.

PVeri *c* ante annos quatuordecim non cogantur iurare. Puella quoque, ſi in puerili ætate ſita in domo Patris, illo neſciente, iuramento ſe conſtrinxerit, & pater eius vt audierit, ſtatim contradixerit, vota eius, & iuramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

¶ *Burchardus hoc citat ex Concilio Hibernenſi: vt alia, quæ Concilio Eliberitano tribuuntur.*

Cap. XVI. ¶ *De eodem, vt à ieiuniis iuramenta præſtentur.*

Item Cornelius Papa.

HOneſtum *d* etiam videtur, vt qui in ſanctis audet *e* iurare, hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate, & timore Dei, & vt pueri ante annos quatuordecim non cogantur iurare.

¶ *Cæteri etiam collectores citant ex decretis Cornelÿ Papæ. Extat autem l. 1. c. 63. nonnullis præterea verbis interiectis. Et inde refert primam huius c. partem Iuo c. 33.*

Præterea ſunt quædam tempora quibus iurare prohibemur.

Cap. XVII. ¶ *Quibus temporibus iurare prohibemur.*

Vnde in Concilio apud ſanctum Medardum habito.

DEcreuit *f* ſancta Synodus, vt à Septuageſima vſque in octauam Paſchæ, & ab aduentu Domini vſque in octauam Epiphaniæ nec non & in ieiuniis Quatuor temporum, & in Litaniis maioribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (niſi de concordia & pacificatione) nullus ſupra ſacra Euangelia iurare præſumat.

5. pars. *De g forma verò fidelitatis, & quid quiſque debeat domino, vel è conuerſo ſic inuenitur in epiſt.* Fulberti Epiſcopi.

a *Al. Idem.* b *Iuo p.* 12. *c.* 23. *Pann. l.* 8. *c.* 103. c *Burch. l.* 12. *c.* 26. *Iuo p.* 12. *c.* 81. *Pann. l.* 8. *c.* 104. *&* 105. d *Cap. l.* 1. *c.* 63. *Bur. l.* 11. *c.* 12. *Iuo p.* 12. *c.* 69. *&* 33. e *al. habet.* f *Pan. l.* 8. *c.* 120. *Cap præcedenti. Simile quiddam in ſchedis Capitularium è Gallia miſsis. Bur. l.* 10. *c.* 20. g *In vſibus feudorum, lib.* 2. *tit.* 6.

Cap. XVIII. ¶ *Quæ in fidelitate ſunt obſeruanda.*

DE *a* forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus, hæc vobis, quæ ſequuntur, breuiter, ex librorum auctoritate, notaui. Qui domino ſuo fidelitatem iurat, iſta ſex ſemper in memoria debet habere, incolume tutum, honeſtum vtile, facile, poſſibile. Incolume videlicet, ne ſit in damnum domino ſuo de corpore ſuo. Tutum, ne ſit ei damnum de ſecreto ſuo, vel de munitionibus, per quas tutus eſſe poteſt. Honeſtum: ne ſit ei in damnum de ſua iuſtitia, vel de aliis cauſis, quæ ad honeſtatem eius pertinere videntur. Vtile, ne ſit ei damnum de ſuis poſſeſſionibus. Facilè vel poſſibile, ne id bonum, quod dominus ſuus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: néve id quod poſſibile erat, reddat ei impoſſibile, vt fidelis hæc nocumenta caueat, iuſtum eſt. Sed 1 quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat id, quod bonum eſt, reſtat, vt in eiſdem, ſex ſupradictis conſilium, & auxilium domino ſuo fideliter præſtet: ſi beneficio dignus videri vult, & ſaluus eſſe de fidelitate, quam iurauit. Dominus quoque fideli ſuo in his omnibus vicem reddere debet. Quod ſi non fecerit, meritò cenſebitur malefidus: ſicut ille, qui 2 in eorum præuaricatione, vel faciendo, vel conſentiendo deprehenſus fuerit perfidus & periurus.

¶ *Epiſtola hæc Fulberti miſſa eſt è Gallia, deſcripta ex vetuſto codice Eccleſiæ Bellnacenſis: cuius hic eſt titulus,* Glorioſo duci Aquitanorum VV. Fulbertus Carnotenſis Epiſcoporum orationis ſuffragium.

1 ¶ Sed quia non ſufficit. *in ipſa epiſtola legitur:* Sed non ideo caſamentum meretur, non ei ſufficit. *Apud Iuonem verò*, Sed non ideo caſſamentum *b* meretur, non enim ſufficit, &c.

2 ¶ Qui in eorum.] *In epiſtola legitur*, ſi mox præuaricatione: *apud Iuonem*, ſi in eorum præuaricatione: *in Panormia verò, vt apud Gratianum.*

CAP. XIX. ¶ *De eodem.*

Auguſtinus.

SI *c* quis laicus iuramẽtum violando profanat, Regi & domino ſuo iurat, & poſtea peruersè, & dolosè eius Regnum tractauerit, & in mortem ipſius aliquo machinamento inſidiatur, quia ſacrilegium peragit, in Chriſtum Domini manum mittens, anathema ſit: niſi per dignam pœnitentiæ ſatisfactionem emendauerit, ſicut conſtitutum à ſancta ſynodo eſt, id eſt, ſæculum relinquat, arma deponat, in monaſterium eat & pœniteat omnibus diebus vitæ ſuæ: verumtamen communionem in exitu vitæ ſuæ cum Euchariſtia percipiat: Epiſcopus verò Presbyter, Diaconus, ſi hoc crimen commiſerit, degradetur.

¶ *Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Iuo citant ex dictis Auguſtini. Simile autem habetur in Concilio Tolet.* 16. *c.* 8. *ex Hiſpania miſſo.*

6. pars. *Vt itaque ex præmiſsis apparet mendacium nec ſimplici ſermone decet proferri, nec iuramento firmari. Mendacium autem non ſolum in verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus eſſe probatur.*

CAP. XX. ¶ *Mentitur, qui profeſſionem ſuam operibus non oſtendit.*

Vnde Ambroſius *ait in ſermone habito in Dominica de Abraham.*

¶ *Initium ſermonis eſt*, Scitote fratres.

CAuete *d* fratres mendacium, quia omnes qui amant mẽdacium, filij ſunt diaboli 1. *& infrà.* ¶ Non ſolum in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium namque eſt Chriſtianum ſe dicere, & opera Chriſti non facere. Mendacium eſt, Epiſcopum Sacerdotem, vel Clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari.

a *Iuo p.* 12. *c.* 76. *Pann. l.* 8. *cap.* 122. b *al. cauſamentum.* c *Anſ. l.* 11. *c.* 74. *Polyc. l.* 6. *tit.* 11. *Burch. l.* 12. *c.* 21. *Iuo p.* 12. *c.* 78. d *Pann. l.* 8. *c.* 127.

1 ¶ Diabo

1 ¶ Diaboli.] *In Codice Vaticano, vbi hic ſermo habetur ſequuntur hæc,* quia non ſolum mendax eſt, ſed etiam & pater, & inuentor ipſius mendacij eſt. Omnis enim ſimulatio, & omnis duplicitas mendacium eſt. Ergo non ſolum, &c.

Cap. XXI. ¶ *Quoties ſermo malus de ore noſtro procedat.*

Item Hieronymus *in c.4. epiſt. ad Epheſios.*

Quoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non vt conuenit audientibus, vt toties ſermo malus procedit de ore noſtro ad deſtructionē eorum qui audiunt. Conſideremus itaque quid loquimur: quia pro omni otioſo verbo reddituri ſumus rationem in die iudicij.

7. pars. *Iuramentū verò Clericus Laico præſtare non debet.*

Cap. XXII. ¶ *Cuiquam Laico Clericus nihil iurare præſumat.*

Vnde in Rhemenſi Concilio *legitur.*

Nullus *a* ex Eccleſiaſtico ordine cuiquam Laico quidquā ſuper Sacroſancta Euangelia iurare præſumat: ſed ſimpliciter cum veritate, & puritate dicat, eſt, eſt, non, non. Sed ſi eſt aliquid, quod ſibi obiiciatur 1 provt iudicauerint, qui eiuſdem ordinis ſunt, aut corrigatur aut expurgetur.

1 ¶ Obiiciatur] *Apud Burchardum & Iuonem ſequitur,* ad Epiſcopum, in cuius territorio eſt, deferatur, & iuxta id, quod illi, qui eiuſdem ſunt ordinis, diiudicauerint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Epiſcopo ſimiliter Clericus iuramentum præſtare non debet, niſi fortè is cui Eccleſiæ procurationem committit.

Cap. XXIII. ¶ *De eodem.*

Vnde Vrbanus II. *ait.*

Nullus *b* Epiſcopus Clericos ſuos, niſi fortè, quibus Eccleſiaſticarum rerum diſpenſatio commiſſa fuerit, ſibi iurare compellat.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus finis huius cauſæ eſt in verſ.* expurgetur, *abſunt autem hæc verba, & ſequens caput,* nullus. *In vno autem non modo iſta habentur, ſed etiam caput primum de iuramento calumniæ, & conſtitutio noua Henrici.*

CAVSA XXIII.

Qvidam Epiſcopi cum plebe ſibi commiſſa in hæreſim lapſi ſunt, circumadiacentes Catholicos minis & cruciatibus ad hæreſim compellere cœperunt: quo comperto, Apoſtolicus Catholicis Epiſcopis circumadiacentium regionum, qui ab Imperatore ciuilem iuriſdictionem acceperant, impetrauit, vt Catholicos ab hæreticis defenderent, & quibus modis poſſent, eos ad fidei veritatem redire compellerent. Epiſcopi hæc mandata Apoſtolici recipientes, conuocatis militibus apertè & per inſidias contra hæreticos pugnare cœperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, aliis, rebus ſuis Eccleſiaſticis, expoliatis, aliis carcere, & ergaſtulo recluſis ad vnitatem Catholicæ fidei coacti redierunt.

1 *Hîc primum quæritur, an militare peccatum ſit.*
2 *Secundò, quod bellum ſit iuſtum, & quomodo à filiis Iſraël iuſta bella gerebantur.*
3 *Tertiò, an iniuria ſociorum armis ſit propulſanda.*
4 *Quartò, an vindicta ſit inferenda.*
5 *Quintò, an ſit peccatum iudici vel miniſtro eos occidere.*
6 *Sextò, an mali ſint cogendi ad bonum.*
7 *Septimò, an hæretici ſuis, & Eccleſiæ rebus ſint expoliandi, & qui poſſidet ab hæreticis ablata, an dicatur poſſidere aliena.*
8 *Octauo, an Epiſcopis, vel quibuſlibet Clericis ſua liceat auctoritate, vel Apoſtolici, vel d Imperatoris præcepto arma mouere.*

a *Burch. l.2. c.188. Iuo p.6. c.133. Pan. l.5. c.11.* b *Ext. de iureiur. c. nullus.* c *al. Apoſtolica.* d *al. ſine Imperatoris.*

QVÆSTIO II.

Qvòd militare alienum videatur ab Euangelica diſciplina, hinc videtur poſſe probari: quia omnis militia vel ob iniuriam propulſandam, vel propter vindictam inferendam eſt inſtituta: iniuria autem vel à propria perſona, vel à ſocio repellitur: quod vtrumque Euangelica lege prohibetur. Cum enim dicitur a: [*Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei & alteram*] *& iterum:* [*Qui angariauerit te mille paſſus, vade cum eo duo millia.*] *Item cum Apoſtolus dicat* b: [*Non vos defendentes, chariſſimi, ſed date locum iræ:*] *quid aliud prohibemur, quam propriæ perſonæ iniuriam repellere?* ¶ *Item, cùm Petro, gladio magiſtrum defendente Chriſtus dixerit* c: [*Conuerte gladium tuum in vaginam: an putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quā duodecim legiones Angelorum? denique ſicut de B. Andrea legitur* d, *cùm fieret concurſus populorum, vt de manibus iniqui iudicis eum eriperent, & ab iniuria mortis illum defenderent, ipſe econtra & exemplo, & verbo patientiam docens, rogabat eos ne ſuum martyrium impedirent: quid aliud monemur, quam ſicut proprias, ita & ſociorū iniurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, ſed eorum exemplo ad ſimilia ferēda animum præparare?* ¶ *Item cum in Prouerbiis* 1 *dicatur* e: *Mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus. Item, cùm in Euangelio dicatur* f [*Nolite iudicare, & non iudicabimini.*] *Item,* g *cum paterfamilias dicat ſeruis volentibus colligere zizania:* [*Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: & tunc dicam meſſoribus, colligite zizania, & alligate in faſciculos ad comburendum.*] ¶ *Item cùm Rex ille qui nuptias fecerat filio ſuo, miſſis exercitibus ſuis, Angelorū videlicet, dicatur perditurus homicidas Prophetarū & Apoſtolorū, qui vocati ad nuptias venire contempſerunt credendo: item cùm Paulus Apoſtolus dicat in epiſtola ad Romanos* h: [*Nolite iudicare inuicē.*] *Item* [*Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Suo Domino ſtat, aut cadit. Siue ergo viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, vt & viuorum, & mortuorum dominetur:*] *In his omnibus quid aliud præcipitur, quàm vt vindicta delinquentium diuino reſeruetur examini? Cùm ergo, vt ſupra dictum eſt, militia videatur inſtituta vel ob iniuriam propulſandam, vel ad vindictam inferendam, vtrumque autem lege Euangelica prohibeatur, apparet, quod militare peccatum eſt.*

1 ¶ In Prouerbiis.] *Sententia illa ſolet quidem prouerbij loco vſurpari: ſed non habetur in libro Prouerbiorum. Affertur à B. Paulo ad Rom. c.12. coniunctè cum alia ſententia ex c.25. Prou. & ad Hebræos 10 Deut. c.32. In Cantico ſic ſcriptum eſt.* Mea eſt vltio, & ego retribuam.

Cap. I. ¶ *Bella carnalia bellorum ſpiritualium figuram gerunt.*

Hinc etiam Gregorius *ait* i.

Niſi bella iſta carnalia figuram bellorum ſpiritualium gererent, nunquam, vt opinor, Iudaïcarum hiſtoriarum libri diſcipulis Chriſti: qui venit pacem docere, legendi in Eccleſiis fuiſſent ab Apoſtolis traditi. Quò enim eis bellorum proficeret iſta deſcriptio, quibus dicitur ab Ieſu: [Pacem meam *k* do vobis, pacem meam relinquo vobis?] & quibus per Apoſtolum *l* iubetur, & dicitur: [Non voſmet ipſos vindicantes, ſed magis iniuriam accipite, & magis fraudem patimini?] Vnde denique ſciens Apoſtolus nulla vobis iam vltra bella eſſe carnaliter peragenda, ſed animæ certamina contra ſpirituales aduerſarios deſudanda, velut magiſter militiæ, præceptum dat militibus Chriſti, dicens: Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus aſtutias diaboli.

a *Matth 5* b *Rom.12.* c *Matth.26.* d *In martyrio ipſius.* e *Deut.32. Rom.12.* f *Matt.7.* g *Matt.13.* h *Rom.14.* i *Origenes hom.15 ſuper Ioſuë.* k *Ioan.14.* l *1. Cor.6.*

His ita reſpondetur. Præcepta patientiæ non tam oſtentatione corporis, quàm præparatione cordis ſunt retinenda.

Cap. II. ¶ *Præcepta patientiæ, virtute animi, non oſtentatione corporis ſeruanda ſunt.*

Vnde Auguſtinus *ait in ſermone de puero Centurionis.*

PAratus debet eſſe homo iuſſus, & pius patienter eorum maliciam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, vt numerus potius creſcat bonorum, non vt pati malitia ſe quoque numero addat malorum. Denique iſta præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus eſt, pertinere, quam ad opus quod in aperto fit (vt teneatur in ſecreto animi patientia cum beneuolentia, in manifeſto autem id fiat, quod eis videtur prodeſſe poſſe, quibus bene velle debemus.) ¶ *b* Hinc liquido oſtenditur, quod ipſe Dominus Ieſus exemplum ſingulare patientiæ, cum percuteretur in faciem reſpondit: [Si *c* male dixi, exprobra de malo: ſi autem bene, quid me cædis? Nequaquam igitur præceptum ſuum, ſi verba intueamur, impleuit Neque enim præbuit percutienti alteram partem: ſed potius prohibuit ne qui fecerat iniuriam, augeret. Et tamen paratus venerat non ſolùm percuti in faciem, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur crucifixus occidi pro quibus ait in cruce pendens. [Pater *d* ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.] ¶ Nec Paulus Apoſtolus præceptum Domini, & magiſtri ſui videtur impleſſe, vbi etiam percuſſus in faciem, dixit Principi Sacerdotum: [Percutiet *e* te Deus, paries dealbate: ſedes iudicare me ſecundùm legem, & contra legem iubes me percuti?] Et cùm à circumſtantibus diceretur:] iniuriam facis Principi Sacerdotum? Irridens *f* eos admonere voluit, quid dixerit: vt qui ſaperent, intelligerent deſtruendum eſſe aduentu Chriſti parietem dealbatum, hoc eſt hypocriſim Sacerdotij Iudæorum. Ait quippe *g*. [Neſciui fratres, quia Princeps eſt Scriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices: cùm procuIdubio, qui in eodem populo creuerat, atque *h* in lege fuerat eruditus, illum Principem Sacerdotum neſcire non poſſet, nec eos, quibus ita notus erat, vllo modo falleret quod neſciret. Sunt ergo iſta præcepta patientiæ ſemper in cordis præparatione retinenda: ipſaque beneuolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in voluntate complenda eſt. Agenda ſunt autem multa etiam cum inuitis benigna quadam aſperitate plectẽdis: quorum potius vtilitati conſulendum eſt, quàm voluntati, *& infrà.* Nam in corripiendo filio quamlibet aſperè, nunquam profectò amor paternus amittitur. Fit tamen, quod nolit, & doleat, qui etiam inuitus videtur dolore ſanandus. ¶ Ac per hoc ſi terrena iſta Reſpublica præcepta Chriſtiana cuſtodiat: & ipſa bella ſine beneuolentia non gererentur; vt *i* ad pietatis, iuſtitiæque pacatam ſocietatem victis facilius conſulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil eſt infelicius felicitate peccantium, quia pœnalis nutritur impunitas. & mala voluntas, velut hoſtis interior roboratur. *& paulò pòſt.* ¶ Nam *k* ſi Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, hoc potiùs militibus conſilium ſalutis petentibus in Euangelio diceretur, vt abiicerent arma, ſeque militiæ omninò ſubtraherent. Dictum eſt autem eis. [Neminem *l* concuſſeritis: nulli 1 calumniam feceritis: ſufficiant vobis ſtipendia veſtra] Quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit.

¶ *Sic etiam citat Anſelmus Polic. non affert auctorem. Habetur autem in epiſt. 5. Aug. ad Marcellinum.*

1 ¶ Nullis.] *Repoſitus eſt integer locus Euangelij, vt eſt in ipſa epiſtola, & lib. 22. contra Fauſtum, c. 74. Antea erat,* contenti eſtote ſtipendiis veſtris.

Cap. III. ¶ *In bellis armis milites Deo placere poſſunt.*

Item eiuſdem *ad Bonifacium, epiſt. 207.*

NOli *a* exiſtimare neminem Deo placere poſſe, qui in armis bellicis militat. In his erat ſanctus Dauid, cui Dominus tam magnum perhibuit teſtimonium. In his etiã plurimi illius temporis iuſti. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit *b*: [Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.] *& infrà.* ¶ Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam: quia virtus tua etiam ipſa corporalis donum Dei eſt Sic enim cogitabis 1 de dono Dei, non facere contra Deum. Fides enim quando promittitur, etiam hoſti ſeruanda eſt, contra quem bellum geritur: quantò magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas, vt liberet Deus à neceſſitate, & conſeruet in pace. Non enim pax quæritur, vt bellum excitetur: ſed bellum geritur, vt pax acquiratur. Eſto ergo etiam bellando pacificus: vt eos, quos expugnas, ad pacis vtilitatem *c* vincendo perducas. Beati enim pacifici (ait Dominus) quia filij Dei vocabuntur.] Si autem pax humana tam dulcis eſt pro temporali ſalute mortalium; quantò eſt dulcior pax diuina pro æterna ſalute Angelorum? Itaque hoſtem pugnantem neceſſitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti, & reſiſtenti violentia redditur, ita victo, vel capto miſericordia iam debetur, maximè in quo pacis perturbatio non timetur.

1 ¶ Sic enim cogitabis.] *Anteà legebatur,* Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. *Emendatum eſt & hoc, & multa alia ex Originali.*

Cap. IV. ¶ *Quæ ſunt in bello iure reprehendenda.*

Item eiuſdem *contra Manichæos, id eſt, libro 22. contra Fauſtum, cap. 74. & 75.*]

QVid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, vt dominentur *d* in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum eſt, non religioſorum Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt, quæ in bellis iure culpantur. Quæ plerumque vt etiam iure puniantur, aduerſus violentiam reſiſtentium (ſiue Deo, ſiue aliquo legitimo imperio iubente) gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur à bonis, cùm in eo humanarum rerum ordine inueniuntur, vbi eos vel iubere tale aliquid, vel in talibus obedire iuſtè ordo ipſe cõſtringit Vnde neque Ioannes *e* ab armis iubet diſcedere milites: & Chriſtus *f* tributa Cæſari monet reddi: quia propter bella neceſſariò militi ſtipendium præbetur, Ordo tamen ille naturali mortalium paci accommodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli auctoritas, atque conſilium apud Principes ſit. *& infrà.* ¶ Sed ſi humana cupiditate bellum geritur, non nocet Sanctis, in *g* quos non habet quiſquam poteſtatẽ, niſi deſuper datam. Non *h* enim eſt poteſtas, niſi à Deo, ſiue iubente, ſiue ſinente. Ergo vir iuſtus, ſi fortè ſub Rege homine etiam ſacrilego milites, rectè poteſt illo iubente bellare, ſi vice *i* pacis ordinem ſeruans, quod *k* ſibi iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt, vel vtrum ſit, certum non eſt, ita vt fortaſsè reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi.

1 ¶ Vnde neque.] *Hinc vſque ad verſ.* ordo, *Gratianus ſummatim retulit ſententiam B. Auguſtini, quæ ab eo copio-*

a *Poly. l. 7. tit. 7. Anſ. l. 13. c. 3.* b *Non erat hic faciendum initium noui paragraphi: cohærent enim hæc cum antecedentibus.* c *Ioan. 8.* d *Luc. 23.* e *Act. 23.*
f *al incidenter.*] *al. irridenter.* g *Exod. 22.* h *al. ibi.*
i *al ſed vt.* k *Pann. l. 8. c. 42.* l *Luc. 3.*

a *Poly. l. 7. tit. 13. Anſ. l. 13. c. 4. Iuo p. 10. c. 126.*
b *Matt. 8.* c *al. vnitatem.* d *al. domentur. Pann. l. 8. c. 45.* e *Luc. 3.* f *Matt. 22.* g *Ioan. 19.* h *Rom. 13.*
i *al. ciuicæ*][Orig. k *al. cui quod iubetur.*

ſius,

ſius & clarius exponitur, ſicut etiam à verſ. Sed ſi humana, *vſque ad verſ.* Non enim.

Cap. V. ¶ *Militare non eſt peccatum.*
Item eiuſdem in libro de verbis Domini, tractatu ſiue ſermone 19.

Militare *a* non eſt delictum: ſed propter prædam militare peccatum eſt, nec Rempublicam gerere criminoſum eſt. Sed ideò gerere *b* Rempublicam, vt rem familiarem potius augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quæritur, prædo *c* graſſetur. *Item infrà.* ¶ Dicit ipſe Dominus *d*, [Reddite quæ Dei ſunt, Deo, & quæ Cæſaris, Cæſari.] Igitur, quod Cæſar percipit, ferendum eſt: quòd Imperator indicit, tolerandum eſt: ſed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infrà.* ¶ [Interrogauerunt Ioannem & milites. Quid faciemus & nos? Ait *e* illis Ioannes, neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris.] Hic iam ignoſcere ſe debet omnis homo, qui militat. Non enim tantùm de his militantibus ſcriptura loquitur, qui armatâ militiâ detinentur: ſed quiſquis militiæ ſuæ ſingulo vtitur, dignitatis ſuæ miles aſcribitur: atque ideò hæc ſententia poteſt dici (verbi gratia) militibus, protectoribus, cunctiſque rectoribus. Quicunque ſibi ſtipendia publicè decreta conſequitur, ſi ampliùs quærit, tanquam calumniator, & concuſſor Ioannis ſentenita condemnatur.

Cap. VI ¶ *Pacata ſunt bella, quæ geruntur, vt mali coërceantur, bonique ſubleuentur.*
Item eiuſdem *de diuerſis Eccleſiæ obſeruationibus.*

Apud *f* veros Dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, vt mali coerceantur, & boni ſubleuentur.

¶ *Sic etiam citat Iuo: quod tamen apud B. Auguſtinum non eſt inuentum, quamuis epiſtola ad Ianuarium, talem ferè habeat titulum. Simile habetur ſup. ead. noli. §. eſto ergo. & de ciuit. Dei, lib. 19. c. 12.*

Cap. VII. ¶ *Summa eſt laus militiæ, Reipub. vtilitatibus obedientiam exhibere.*
h *Vnde* Gregorius *vniuerſis militibus* g *Neapolitanis, lib. 12. epiſt. 24.*

Summa militiæ laus, inter alia bona merita, hæc eſt, obedientiam Reipub. *i* vtilitatibus exhibere, ſicut etiam nunc deuotionem veſtram feciſſe didicimus, quæ epiſtolis noſtris, quibus magnificum virum Conſtantium Tribunum cuſtodiæ ciuitatis deputauimus præeſſe paruit, & congruam militaris deuotionis obedientiam demonſtrauit. Vnde ſcriptis vos præſentibus curauimus admonendos, vt prædicto viro magnifico Tribuno, ſicut & feciſtis, omnem debeatis pro ſereniſſimorum dominorum vtilitate, vel conſeruanda ciuitate obedientiam exhibere: quatenus quidquid à vobis hactenus bene geſtum agnoſcitur, per præſentis temporis vigilantiam, ac ſollicitudinem augmentetis.

Ex omnibus colligitur, quòd militare peccatum non eſt. & quòd præcepta patientiæ in præparatione cordis, non in oſtentione corporis ſeruanda ſunt.

QVÆSTIO II.

Qvòd autem quæritur, quòd ſit iuſtum bellum, Iſidorus Etymo. l. 18. c. 1. inquit.

a *Beda, & gl'oſſa ord. Luc. 3. Iuo p. 10 c. 115. Pann. l 8. c. 60.*
b *agere.] Orig.* c *præda.] Orig.* d *Matth. 22.* e *Luc. 3.*
f *Iuo p. 10. c. 105.* g *Epiſcopis.] Orig. impreſſum.*
h *Auſ. l. 13. c. 9.* i *Sanctæ Reipubl. exhibere.] Orig.*

Cap. I. ¶ *Quod ſit iuſtum bellum.*

Iuſtum *a* bellum, quod ex edicto 1 geritur, de rebus repetendis *b*, aut propulſandorum hoſtium cauſa. *& c. 15.* ¶ Iudex *c* dictus, quaſi ius dicens populo, ſiue quod iure diſceptet. Iure autem diſceptare, eſt iuſtè iudicare. Non eſt autem iudex ſi non eſt in eo iuſtitia.

1 Edicto.] *In codicibus Iſidori etiam manuſcriptis legitur, ex* prædicto. *Citat enim Ciceronem ex libris de Repub. qui negat iuſtum eſſe bellum, niſi denuntiatum, niſi indictum* d, *niſi de repetitis rebus.*

Cap. II. ¶ *Nihil ad iuſtitiam intereſt, ſiue apertè, ſiue ex inſidiis aliquis pugnet.*
Item Auguſtinus *in libro quæſtionum, 6. q. 10.*

Dominus noſter iubet *e* ad Ieſum Naue vt conſtituat ſibi retrorſus inſidias, id eſt inſidiantes bellatores ad inſidiandum hoſtibus. Hinc admonemur hoc *f* non iniuſte fieri ab his, qui iuſtū bellū gerunt, vt nihil homo iuſtus præcipuè cogitare debeat in his rebus, niſi vt iuſtum bellum ſuſcipiat, cui bellare fas eſt. Non enim omnibus fas eſt. Cùm autē iuſtum bellum ſuſceperit, vtrum aperta pugna, vtrum inſidiis vincat, nihil ad iuſtitiam intereſt. Iuſta autem bella definiri ſolent, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi qua gens vel ciuitas, quæ bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit quòd à ſuis improbè factum eſt vel reddere quod per iniurias ablatum eſt. Sed etiam hoc genus belli, ſine dubitatione iuſtum eſt, quod Deus imperat, apud quem non eſt iniquitas, & nouit quid cuique fieri debeat: in quo bello ductor exercitus, vel ipſe populus non tam auctor belli, quam miniſter iudicandus eſt.

Cùm ergo iuſtum bellum ſit, quod ex edicto geritur, vel quo iniuriæ vlciſcuntur, quæritur, quomodo à filiis Iſraël iuſta bella gerebantur.

Cap. III ¶ *Innoxius tranſitus filiis Iſraël negabatur, atque ideò iuſta bella gerebant.*
De his ita ſcribit Auguſtinus *in quæſtionibus Numerorum, quæſt. 44. ad cap. 20.*

Notandum *g* eſt ſanè quemadmodum iuſta bella gerebantur [à *h* filiis Iſraël contra Amorrhæos] Innoxius enim tranſitus denegabatur, qui iure humanæ ſocietatis æquiſſimo parere debebat.

QVÆSTIO III.

Qvòd verò iniuria ſociorum armis propulſanda non ſit, exemplis & auctoritatibus probatur. Dominus i *enim cum ab Herode quæreretur ad interficiendum, non patrocinium ſibi quæſiuit armorum, cum occulto inſtinctu poſſet in eum conuertiſſe manus Iudæorum: ſed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per ſeptennium. Sic etiam, cùm à Iudæis lapidibus peteretur, abſcondit ſe, & exiuit de templo. Sic etiam cùm duceretur ad crucem, noluit* k *commouere aduerſus ſeniores Iudæorum turbam, quæ nuper ei obuiam proceſſerat, & cum pſalmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an Rex eſſet, ait* l: *[Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si enim eſſet de hoc mundo, miniſtri mei vtique decertarent, vt ego non traderer Iudæis:] Inſinuans illos ad regnum huius mundi pertinere qui auxilio humanarum virium, non diuino præſidio ab imminenti iniuria ſe tueri contendunt. Item, cum diſcipulis ſuis ait* m: *[Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam:] nō arma armis, ſed fugam perſequentibus docuit opponi.* ¶ *Itē, ſicut legitur in Eſaia, Ægyptus à Nabuchodonoſor deuaſtata eſt, quia filiis Iſraël contra Aſſyrios, & Chaldæos protectionis & defenſionis auxilium promiſit. Vnde dictum* n *eſt. [Baculus arundineus Rex Ægypti: ſuper quē ſi aliquis innixus fuerit, cōfringetur, & per-*

a *Iuo p. 10. c. 119. Pann. l. 8. c 54.* b *al. repetitis.*
c *Et l. 9. c. 4.* d *Et idem ferè habetur l. 1. de officiis.*
e *Ioſue 8.* f *abeſt ab Orig.* g *Iuo p. 10. c 119. Pan. l. 8. c. 57.*
h *abſunt ab Orig.* i *Matth. 2.* k *Matt. 21.* l *Ioan. 18.*
m *Matth. 10.* n *Eſa. 19. 36. Ezech. 29.*

forabit

foralit manum innitentis.] *Ipſi etiam Iudæi captiui ducti ſunt: quia ſpem ſuæ liberationis non in ſolo Deo, ſed in homine poſuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur* a *quod rapinam ſuorum bonorum cum gladio ſuſcipiebant, non quærentes ſibi aliorum patrocinia ſed gaudentes, quoniam digni inueniebantur pro nomine Ieſu contumeliam pati. Sic & Apoſtolus in prima epiſtola ſuadet Corinthiis* b, *vt iniuriam, & fraudem patienter ferant, potius quàm repetendo fratres ſcandalizent. Sic ab idolothytis & à qualibet eſca cenſet abſtinendum potius, quàm cum ſcandalo fratrum edamus. Sic & à ſumptibus abſtinet, ne aliquod offendiculum Euangelio Chriſti præſtaret. Cùm ergo ille, qui ab iniuria armis arcetur, non minus ſcandalizetur, quàm ille à quo oblata coram iudice repoſcuntur: patet, quòd ad propulſandum iniuriam non ſunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non eſt, illud iure præſtari non debet. Sed econtrà multa ritè præſtantur, quæ tamen iure non petuntur. Bonus enim non ritè iniuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet: quam tamen iudex rectè infligeret, nec niſi bonum pro malo redderet.*

Cap. I. ¶ *Quæ ſint differentiæ retributionum.*

Vnde Auguſtinus *in* c *expoſitione Pſalmi* 108. *ait.*

SEx differentiæ ſunt reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis hæc duo bonorum ſunt, & prius melius Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis, hæc duo malorum ſunt, & poſterius deterius Reddere bona pro bonis, mala pro malis, hæc duo mediocrium *d* ſunt: prius propinquum bonis, conuenit 1 etiam malis: quod Chriſtus non arguit, ſed plus oportere dicit *e*, quia Ethnici hoc faciunt: poſterius propinquum malis conuenit tamen etiam bonis. Vnde & lex *f* modum vltionis ſtatuit: [Oculum pro oculo.] Quæ ſi dici poteſt iniuſtorum iuſtitia eſt, non quia iniqua eſt vltio, quam lex ſtatuit ſed quia vitioſa eſt libido vlciſcendi, magiſque ad iudicem pertinet hoc inter homines decernere *g* quàm bonum hominem ſibi expetere. Hic enim reddere malum pro malo: iudex 2 verò punit non delectatione alienæ miſeriæ, quod eſt malum pro malo; ſed dilectione iuſtitiæ, iuſtum pro iniuſto, quod eſt bonum pro malo: quod etiam Deus iudex facit.

¶ *B. Auguſtinus in explanatione pſalmi 108. has ſex differentias aptiſſimè explicauit: cuius ſententiam auctor gloſſæ ordinariæ in eodem loco breuiter retulit, ex qua gloſſa videtur acceptum hoc caput.*

1 ¶ Conuenit etiam malis.] *Verba hæc non ſunt in pleriſque vetuſtis, neque in gloſſa: ſed non longè diſcedunt à verbis B. Auguſtini.*

2 ¶ Iudex verò.] *In gloſſa ordinaria & pleriſq; Gratiani manuſcriptis legitur,* iudex verò non, ſed dilectione iuſtitiæ, quæ bonum eſt pro malo, quod & Deus iudex facit. *Non ſunt tamen reliqua inducta, quoniam apud B. Auguſtinum in eadẽ explanatione aliquanto inferius eadẽ ferè habentur.*

Item ab aliquo capto iniuſtè ſua exiguntur: pro vita tamen redimenda iuſtè offeruntur. ¶ *Item vaſa ſacra ab aliquo barbaro iniuſtè exiguntur: pro redemptione tamen captiuorum, iuſtè præſtantur. Sic & iniuriæ propulſatio, licet iniuſtè poſtuletur, tamen iuſtè præſtatur, quanquam & ipſa poſtulatio non vſquequaq; iniuſta probetur. Aliud enim eſt iniuriam propellere, vt ſibi liceat voluptuosè viuere, aliud vt aliorum vtilitati libere poſſit vacare: Sicq; aliud eſt ſuffragium ab homine tamquam à miniſtro iuſtitiæ poſtulare, vt mala voluntas aduerſantium eius miniſterio careat effectu, & bonorum voluntas eius ſuffragio ſortiatur effectum: aliud ſpem ſuam à Deo in hominem transferre, vt aduerſa, quæ inferuntur à Deo ad vitæ correctionem humano pellantur auxilio, nulla præcedente correctione: ſicut Iſraëlitæ qui captiuitatem ſibi imminentem Ægyptiorum ſuffragio ſe putabant poſſe euadere ſine pœnitentia præteritæ vitæ non reuocantes ad memoriam: (Da* a *nobis auxilium de tribulatione, quia vana ſalus hominis.) & idem* b *(Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus.) Petere ergo, vel præſtare in tribulatione ſubſidium, vt voluptuosè quis in crimine viuat damnabile eſt. Petere autem, vel præſtare ſolatium, vt malis facultas delinquendi adimatur, vt Eccleſia pacem adipiſcatur, vt aliquis multorum vtilitati ſeruetur, vtile eſt, & honeſtũ: diſſimulare verò eſt grauiſſimum. Hinc de Paulo legitur* c, *quòd cum quidam Iudæorum iuraſſent ſe non comeſturos panem niſi eum interficerent, petiit milites à prætore, quorum præſidio ille ſui ſeruaretur ab iniuria Iudæorum, non ſuæ voluptati, ſed omnium vtilitati victurus. Hinc in Euangelio* d *Mercenarius vocatur, qui videt lupũ venientem, & dimittit oues, & fugit. Hinc etiam Eccleſia auxilium ab Imperatore ad ſui defenſionem petere monetur.*

Cap. II. ¶ *Ab Imperatore Eccleſia auxilium poſtulare debet*

Vnde Auguſtinus *ad Bonifacium ait, epiſt.* 50.

MAximianus e Epiſcopus Vagienſis auxilium petiit ab Imperatore Chriſtiano (contra *f* hoſtes Eccleſiæ) non tam ſui vlciſcendi cauſa, quàm tuendæ Eccleſiæ ſibi creditę. Quod ſi prætermiſiſſet, non eius fuiſſet laudanda patientia, ſed negligentia meritò culpanda. Neque enim & Apoſtolus *g* Paulus vitæ ſuæ tranſitoriæ conſulebat, ſed Eccleſiæ Dei quando contra illos, qui eum occidere conſpirauerunt, conſilium eorum Tribuno vt proderetur, effecit. Vnde factum eſt, vt eum ad locum quo fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur *h* inſidias.

CAP. III. ¶ *Catholici aduerſus hæreticos à poteſtatibus ordinatis defenſionem poſſunt poſtulare.*

Item Auguſtinus *ad Emeritum, epiſt.* 164.

NOſtri *i* aduerſus illicitas & priuatas veſtrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia non 1 facitis, doletis & gemitis) à poteſtatibus ordinatis tuitionem petunt, non qua vos perſequantur.

1 ¶ Non facitis] *Addita eſt negatio ex Originali & Iuone, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Auguſtinus id quod Decretum fuerat in S. Concilio Carthaginenſi, ac reperitur in Concilio Africano, c. 60. citatur autem infrà eadem cap. ab Imperatoribus.*

Cap. IV. ¶ *Quantum intereſt inter perſecutionem Catholicorum & Hæreticorum.*

Item eiuſdem *contra litteras Petiliani, lib.* 2. *c* 88.

PRo *k* membris Chriſti aduerſus vos ſæuiunt, & vobis reſiſtunt quicumque in Catholica paruæ adhuc fidei eo animo ſunt, quo nunc Petrus fuit, cum *l* ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit. Sed multum intereſt inter veſtram perſecutionem, & iſtorum. Vos ſimiles eſtis ſeruo Sacerdotis Iudæorũ: quia ſeruientes principibus veſtris aduerſus Eccleſiam Catholicam id eſt, aduerſus Chriſti corpus armamini Illi autẽ tales ſunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Chriſti corpore, id eſt, pro Eccleſia etiam corporaliter pugnauit.

CAP. V. ¶ *Iuſtitia plenus eſt, qui patriam bello tuetur à Barbaris.*

Item Ambroſius *lib.* 1. *de officiis, c.* 27.

FOrtitudo *m*, quæ vel in bello tuetur à Barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena iuſtitiæ eſt.

Cap. VI. ¶ *Prodeſt latroni, vel piratæ, qui membra eius debilitat.*

Item Hieronymus *ſuper Sophoniam, ad c.* 1.

---

a *Heb.* 10. *Act.* 5. b 1. *Corinth.* 6. 8. 9. c *Gloſſa ordin. ibid. ad verſ.* (*Pro eo, vt diligerent me.*) d *al. mediorum.* e *Mat.* 5. f *Exod.* 21. g *al. diſcernere.*

a *Pſal.* 59. b *Pſal.* 19. c *Act.* 27. d *Ioan* 10. e *Polyc. l.* 1. *tit. vlt. Iuo p.* 10. *c.* 59. f *abſunt ab Orig.* g *Act.* 23.
h *al. pateret inſidiis.* i *Iuo p.* 10. *c.* 80 *Pan. l.* 8. *c.* 26. k *Iuo p.* 10. *c.* 75. l *Ioan.* 18. m *Iuo p.* 10. *c.* 113 *Pan. l.* 8. *c.* 50.

SI *a* quis fortitudinem latronis, & piratæ, & furis eneruat *b*, infirmoſque eos reddat, prodeſt illis ſua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus prius non bene vtebatur, à malo opere ceſſabunt.

CAP. VII. ¶ *Qui ſocij non repellit iniuriam, ſimilis eſt ei, qui facit.*

Item Ambroſius *lib. 1. de officio, c. 37.*

NOu *c* in inferenda, ſed in depellenda iniuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit à ſocio iniuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit. Vnde S. Moyſes hinc prius orſus eſt tentamenta bellicæ 1 fortitudinis. Nam cùm *d* vidiſſet Hebræum ab Ægyptio iniuriam accipientem, defendit, ita vt Ægyptium proſterneret, atque in arena abſconderet. Salomon quoque ait: [Eripe eum, qui ducitur ad mortem]

1 ¶ Bellicæ.] *Sic emendatum eſt ex Originali, cùm etiam in manuſcriptis Gratiani legeretur,* imbellis.

CAP. VIII ¶ *Malorum impietati fauet, qui eis obuiare ceſſat.*

Item Anaſtaſius, & Damaſius Papa.

QVi *f* poteſt obuiare, & perturbare peruerſos, & non facit, nihil aliud eſt, quàm fauere eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.

CAP. IX. ¶ *Qui diuina mandata contemnunt ſeueris coërceantur vindictis.*

Item Calixtus, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.*

IVſtum *g* eſt, vt qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes patrum exiſtunt iuſſionibus, ſeuerioribus corrigantur vindictis: quatenus cæteri talia committere timeãt, & omnes gaudeant fraterna concordia, & cuncti ſumant ſeueritatis, atque bonitatis exemplum. Nam ſi (quod abſit) Eccleſiaſticam ſollicitudinem vigorémque negligimus perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur.

CAP X. ¶ *Imperatores cum Epiſcoporum prouiſione Eccleſiæ defenſionem aduerſus diuitum potentiam debent ſuſcipere.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *h c. 9.*

AB Imperatoribus vniuerſis viſum eſt 1 poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, vt defenſores eis aduerſus potentias *i* diuitum cum Epiſcoporũ prouiſione delegentur.

1 ¶ Viſum eſt.] *Sic eſt emendatum ex Codicibus Concilij impreſſis & manuſcriptis. Antea legebatur,* iuſtum eſt auxilium poſtulandum.

Ecce, quòd nunquam eſt obuiandum peruerſis, & iniuria ſociorum armis eſt propulſanda, vt & malis adempta facultas delinquendi proſit & bonis optata facultas liberè conſulendi Eccleſiæ miniſtretur. Hoc qui non facit, conſentit.

CAP. XI. ¶ *Non ſunt immunes à ſcelere, qui non liberant eos quos poſſunt à facto liberare.*

Vnde Auguſtinus *ait in Pſal. 81.*

OStendit *k* [Propheta] nec illos immunes à ſcelere eſſe, qui permiſerunt Chriſtum principibus interficere, cùm præ multitudine timerentur. & poſſent illos à facto, & ſe à conſenſu liberare. Qui 1 deſinit obuiare cum poteſt, conſentit.

a *Iuo p. 10. c. 13. Pann. l. 8. c. 50.* b *diriviat.*] *Orig.*
c *Neque.*] *Orig.* d *Exod. 1.* e *Prou. 24.* f *Damaſus epiſt. 3. ad Stephan. c. 3 ſup. diſt. 83. error. & 86. facientis. Poly. l. 7. tit. 11. Anſ. l. 13. c. 19.* g *Poly. ibid. Anſ. l. 13. c. 13. Iuo p. 6 c. 346.* h *& in Africano, c. 42.* i *al. impotentias, τυραννίδας.* k *Gloſſ. ord. ibi ex B. Aug. & Caſſiodoro ad illud [Eripite pauperem.]*

1 ¶ Qui deſinit.] *Hæc in eadem Gloſſa referuntur ex Caſſiodoro: cuius verba ſunt hæc.* Nam cùm poſſis obuiare peruerſis, ſi deſinas aduerſari, conſenſus erroris eſt.

QVÆSTIO IV.

1. QVòd autem vindicta inferenda non ſit, multis modis 1 s. probatur. *Mali enim tolerandi ſunt, non abiiciendi, increpatione feriendi, non corporaliter expellendi.*

CAP. I. ¶ *Quomodo mali ſunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum ſit.*

Vnde Auguſtinus *ait in lib. de verbis Domini, ſerm. 18.*

TOlerandi ſunt quidem mali pro pace, nec *a* corporaliter ab eis recedatur: ſed ſpiritualiter exigere 1, eſt facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantũ licet pro gradu cuiuſque, ſalua pace: diſplicere, eſt non tangere. Non enim Prophetæ, qui hæc dicebant, populum ſuum dimiſerunt: ſed inter eos habitabant, quos increpabant, eadem Sacramenta celebrabant. Hoc eſt exire, ore non parcere; hoc eſt immundum non tangere, voluntate non conſentire.

Caput hoc eſt in Gloſſa ordinaria. 2. Cor. 6. ad ea verba, exite de medio eorum. *ſententia verò eſt accepta ex ſerm. 18. Auguſtini de verbis Domini: ex quo infr. ead. cap. ecce, & c. recedite ad idem pertinentia. referuntur.*

1 ¶ Spiritualiter.] *Hic interpoſitæ erant duæ voces,* ſpiritualiter autem, *quæ ſunt expunctæ, quia & à pleriſque vetuſtis & à Gloſſa ordinaria abſunt.*

CAP. II. ¶ *Quòd mali ſunt tolerandi à bonis.*

Idem.

TV bonus tolera malum. Nam & Chriſtus *b* Iudam, cùm ſciret furem eſſe tolerauit, & ad prædicandum miſit, eique cum aliis Euchariſtiam dedit.

¶ *Initium huius capitis eſt in tract. 50. in Ioannem. Reliqua verò videntur accepta ex Gloſſa ordinaria in Pſal. 9. ad ea verba,* Dixit enim in corde ſuo *& explanatione B. Auguſtini in Pſal. 10. cuius propria verba referuntur ſup. 1. q. 1. Chriſtus. Ab eodem vero copioſè hæc eadem ſententia exponitur in epiſt. 162.*

CAP. III. ¶ *Pro pace Eccleſiæ mali ſunt tolerandi.*

Idem *ſuper Ioannem tract. 50. ad c. 12.*

QVid *c* ergo voluit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, fratres mei, admonere Eccleſiam ſuam, quãdo vnum perditum inter duodecim habere voluit, niſi vt malos toleremus, ne corpus Chriſti diuidamus? Ecce inter ſanctos eſt Iudas: ecce fur eſt Iudas: & ne contemnas fur ſacrilegus, non qualiſcunq; fur: fur loculorum, ſed Dominicorum loculorũ, ſed ſacrorum. Si crimina diſcernuntur in foro qualiſcunque furti, & peculatus (peculatus enim furtum dicitur de re publica, & non ſic iudicatur furtum rei priuatæ, quomodo publicæ) quantò vehementius iudicandus eſt ſacrilegus fur, qui auſus fuerit non vndecunq; tollere, ſed de Eccleſia tollere? Qui aliquid de Eccleſia furatur, Iudæ perdito comparatur.

¶ *Multa in hoc capite ſunt emendata ſunt ex B. Auguſt.*

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ſerm. 18. de verbis Domini.*

ECce *d*, inquiunt, dicit Propheta. [Recedite, exite inde & immundum ne tetigeritis] Quomodo ergo males pro pace tolerabimus, à quibus exire, & recedere iubemur, ne tangamus immundum? Nos iuſtam receſſionem ſpiritualiter intelligimus: illi corporaliter. Nam & ego clamo cum Propheta: & 1 qualiacunq; ſumus vaſa, vtitur nobis Deus in diſpẽſatione veſtra. Clamamus & nos: & dicimus vobis, recedite, exite inde, & immundũ ne tetigeritis, ſed cõtactu cordis,

a *al. ne.* b *7. q. 1. aduerſitas, circa finem.* c *Polyc. l. 7. tit. 7.*
d *Beda 2. Cor. 6. Polyc. ibid. Anſ. l. 12. c. 65.*

non

non corporis. Quid eſt enim tangere immundum, niſi conſentire peccatis? quid eſt autem exire inde, niſi facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro vniuſcuiuſque gradu atque perſona ſalua pace fieri poteſt? *& paulò poſt.* ¶ Ergo fratres mei, quotquot habetis inter vos qui adhuc amore ſæculi prægrauantur, auaros, periuros, adulteros, inſpectores *a* nugarum, conſultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruſpicum, ebrioſos, luxurioſos, quidquid inter vos malorum eſſe noſtis, quantum poteſtis: improbate, vt corde recedatis: & redarguite vt exeatis inde: & nolite conſentire, vt immundum non tangatis.

1. ¶ Et qualiacunque] *Sic emendatum eſt ex B. Auguſtino, & Beda. Antea legebatur,* æqualia.

C. V ¶ *Pacificus eſt, qui corrigit quod poteſt, vel excludit à ſe quod non poteſt.*

Idem *in ſecundo libro contra epiſt. Parmeniani, c.* 1.

QVisquis vel quod poteſt, arguendo corrigit, vel quod corrigere non poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit, vel quod ſaluo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat firmitate ſupportat: hic eſt pacificus, & ab iſto maledicto, de quo ſcriptura dicit *b*. [*Væ his, qui dicunt, quod nequam eſt, bonum, & quod bonum eſt, nequam, & reliqua:*] omnino liber, prorſus ſecurus, penitus alienus, *& infrà.* ¶ Quomodo, inquit Parmenianus: incorruptus poteris permanere, qui corruptis ſociaris? *1.*

1. ¶ Sociaris] *Apud B. Auguſtinum huic interrogationi Parmeniani ſequitur continenter reſponſio, quæ habetur in proximè ſequenti capite, ita plenè. Ac certè multò aptius interrogatio Parmeniani, & B. Auguſtini reſponſio vnico capitulo comprehenderentur.*

C. VI. ¶ *Quid ſit malis ſociari.*

Idem *eodem capite 21. continuò.*

ITa *c* planè ſi ſociatur quis malis id eſt, ſi mali aliquid cũ eis committit aut committentibus fauet. Si autem neutrũ facit nullo modo ſociatur. Porrò, ſi addit tertium, vt non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat iuſtus in miſericordia, & arguat, vel etiam, ſi eam perſonam gerit, & ratio conſeruandæ pacis admittit, corã *d* omnibus peccantes, arguat, vt cæteri timeant, remoueat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa communione ſacramentorum, & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio perſequendi, pleniſſimum officium non ſolùm caſtiſſimæ innocentiæ, ſed etiam diligentiſſimæ ſeueritatis impleuit. Vbi autem cætera impediuntur, illa duo ſemper retenta incorruptum, caſtùmque cuſtodiunt, vt nec faciat malum, nec approbet factum.

C. VII. ¶ *Aliena peccata in Eccleſia alieni non præiudicant.*

Idem *in Epiſtola* e 152. *contra Donaſtitas.*

SI quis *f* à Catholica Eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter ſe viuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd à Chriſti 1 vnitate disiunctus eſt, non habebit vitam, ſed Dei ira manet ſuper eum. Quiſquis autem in hac Eccleſia bene vixerit, nihil ei præiudicant aliena peccata: quia in ea vnuſquiſq; proprium onus portabit, ſicut Apoſtolus dicit *g. & infrà.* ¶ Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione Sacramentorum, ſed conſenſione factorum. Nam ſi in malis factis non eis conſentiat, portat malus cauſam ſuam, & perſonam ſuam, nec præiudicat alteri quem in conſenſione mali operis ſocium non habet criminis.

a *al. ſpectatores.* b *Eſa.* 5. c *Poly. ibid.* d *Pſal.* 140. 1. *Tim.* 5. e *Beda* 1. *Corinth.* 11. f. *Iuo p.* 2. *c.* 101. g. *Gal.* 6.

1. ¶ Chriſti vnitate.] *Antea legebatur,* Chriſtianitate, *Reſtitutum eſt ex originali & Beda: itemque alia nonnulla.*

C. VIII. ¶ *Non te maculat malus, ſi ei non conſentis, ſed ipſum redarguis.*

Item a in ſermone 18. de verbis Domini.

A Malis *b* ſemper corde disiungimini: ad tempus cautè corpore copulamini, *& infrà.* ¶ Duobus modis non te maculat malus: ſi ei non conſentias, & ſi redarguas. Hoc eſt non communicare non conſentire: communicatur quippe, quando facto eius conſortium voluntatis, vel approbationis adiungitur, *& infrà.* ¶ Neque ergo conſentientes ſitis malis, vt approbetis, neque negligentes, vt non arguatis.

C. IX. ¶ *Immundum tangere, eſt peccatis conſentire.*

Idem ex *c eodem*

REcedite *d*, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid eſt enim tãgere immundum, niſi conſentire peccatis? Quid eſt autem exire inde, niſi facere, quod pertinet ad correctionem malorũ, quanto pro vnicuiuſque gradu, atque perſona, ſalua pace fieri poteſt? Diſplicuit tibi, quod quiſque peccauit? num tetigiſti immundum. Redarguiſti, corripuiſti, monuiſti, adhibuiſti etiam, ſi res exigit, congruam, & quæ vnitatem non violet, diſciplinam? exiſti inde, *& infrà.* ¶ Clamauit iſta Moyſes *e*, clamauit Eſaias *f*, clamauit Hieremias *g*, clamauit Ezechiel *h*. Videamus, ſi dimiſerunt populum Dei, & ſe ad alias gentes tranſtulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpauit in peccatores, & ſceleratos populi ſui, inter eos tamen erat, vnum cum eis templum intrabat, in eadem ſceleratorum hominum congregatione viuebat; ſed clamando exibat inde Hoc eſt exire inde, hoc eſt immundum non tangere, & voluntate non conſentire, & ore non parcere.

C. X. ¶. *Non maculant innocentes facta nocentium, quæ ab eis credi non poſſunt.*

Idem *in Epiſtola* 48 *ad Vincentium.*

QVàm magnum eſt crimen ab iſtorum innocentium communione ſeparari? Nam & facta *i* nocentium, quæ innocentibus demonſtrari, vel ab innocentibus credi non poſſunt, non coinquinant quemquam, ſi propter innocentium conſortium etiam cognita ſuſtinentur. Non enim propter malos boni deſerendi, ſed propter bonos mali tolerandi ſunt, ſicut tolerauerunt prophetæ, contra quos tanta dicebant, nec communionem Sacramentorum illius populi relinquebant: ſicut ipſe Dominus nocentem Iudam vſque ad condignum eius exitum tolerauit, & eum ſacram cœnam cum innocentibus communicare permiſit: ſicut tolerauerunt Apoſtoli eos, qui *k* per inuidiam (quod ipſius diaboli vitium eſt) Chriſtum annuntiabant.

C. XI. ¶ *Mali, quos Eccleſia recipit, nec expellit, à bonis ſunt tolerandi, non iudicandi.*

Idem *in ſermone* 24. *de verbis Apoſtoli.*

FOrtè *l* in populo Dei ſtat iuxta te auarus, raptor, inhians rebus alienis, quem noſti talem, & fidelis eſt, vel potius fidelis vocatur. Non enim potes de Eccleſia pellere, non habes aliquem aditum caſtigando, & corripiendo corrigere, acceſſurus eſt tecum ad altare. Noli timere: vnuſquiſque *m* proprium onus portabit. *Item infrà.* ¶ Quomodo (inquis) ferrem, quem noui malum? nonne melius ipſum ferres, quàm te foras efferres? Ecce, quomodo feres *n*: attende Apoſtolum dicentem *o*: [Vnuſquiſque proprium onus portabit.] Liberet te iſta ſententia. Non enim cum illo communicares auaritiam ſed cõmunicares cũ illo Chriſti menſam. Et quid tibi obeſſet, ſi cũ illo cõmunicares Chriſti menſam? Apoſtolus

a *Beda Eph.* 5. b. *Iuo p.* 2. *c.* 102. c *Beda* 2. *Cor.* 6. *ſup. ea c. ecce. Iuo p.* 2. *c.* 103. d *Eſa.* 52. e *Num.* 16. f *Eſa* 52. g *Thren.* 4. h *Ezech.* 14. i *inf. ea. nimium.* k *Philip.* 1. l *Talis es, & forte.*] *orig. Iuo p.* 2. *c* 94. m *Gal.* 6. n *al. ferres ſi attendentes*] *orig.* o *Gal.* 6.

dicit a [Qui enim manducat,& bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit:] ſibi,non tibi.Sanè, ſi iudex es, ſi iudicandi poteſtatem accepiſti Eccleſiaſtica regula,ſi apud te accuſatur, ſi veris b documentis, teſtibuſque conuincitur, coërce,corripe,excommunica,degrada.

¶ *Antea citabatur ex libro primo de vnico baptiſmo, vbi non habetur.*

Eſt & alia diſtinctio,tolerandorum,& cauendorum,quam ex verbis Auguſtini *licet colligere,dicentis ſerm.49.de verbis Domini.*

C. XII. ¶ *Paſtor eſt diligendus, mercenarius tolerandus, latro cauendus.*

TRes c.perſonas dixit Dominus (& debemus inueſtigare)in Euangelio,paſtoris,mercenarij, & furis. *& paulò poſt.* ¶ Paſtorem dixit d animam ſuam ponere pro ouibus ſuis,& intrare per ianuam.Furem dixit [& latronem 1.] aſcendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel furem ſi videat,fugere,quia non eſt illi cura de ouibus:mercenarius eſt enim,non paſtor. Ille intrat per ianuam, quia paſtor eſt:ille aſcendit per aliam partem,quia fur eſt:ille videns eos,qui volunt tollere oues,timet, & fugit, quia mercenarius eſt: quia non eſt illi cura de ouibus: mercenarius eſt enim.Si inuenerimus tres iſtas perſonas, inuenit ſanctitas veſtra & quos toleretis,& quos caueatis. Diligendus paſtor, tolerandus eſt mercenarius,cauendus eſt latro.

1. ¶ Et latronem.] *Hæ duæ voces non ſunt in originali: Anſelmus tamen illas habet.*

Ecce quod mali tolerandi ſunt, nec corporali, ſed ſpirituali vindicta ſunt puniendi.Vnde cùm diſcipuli non recepti à Samaritanis ignem cælitus ſuper eos deducere voluerunt, dicentes e magiſtro: Vis dicemus, deſcendat ignis de cœlo, & conſumat eos? audierunt f:[*Neſcitis cuius eſtis.*] *Item:*[*Omnis qui gladium acceperit,gladio peribit.*

CAP. XIII. ¶ *Spiritualis numquam carnalem perſequitur, ſed econuerſo.*

Hinc etiam Hieronymus *ait in comment.Epiſtolæ. ad Gal.c.4.*

QVi ſecundùm carnem natus erat, perſequebatur ſpiritalem: numquam enim ſpiritalis g carnalem perſequitur ſed ignoſcit ei,quaſi ruſticano fratri. Scit eum poſſe proficere per tempus, & ſi quando Ægyptiæ filium viderit iraſcentem recordatur vnius patris,qui boues 1 creauit, & culices:& h in magna domo non ſolùm eſſe vaſa aurea & argentea,ſed lignea & fictilia.

1 ¶ Boues.] *In codicibus B. Hieronymi impreſſis legitur, qui lucem boues,verùm in codice Vaticano horum commentariorum habetur.* qui lucam bouem. *Significat autem elephantem.*

CAP. XIV. ¶ *Boni à malis numquam in hac vita penitus poſſunt ſeparari.*

Item Auguſtinus *in lib 4 de baptiſmo,c.12.*

QVantus arrogantiæ tumor eſt quanta humilitatis, & lenitatis obliuio,arrogantiæ quanta iactatio, vt quis aut audeat, aut facere ſe poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit i Dominus, vt zizania à frumento putet ſe poſſe diſcernere?

¶ *Verba ſunt Cypriani l.4.epiſt.2 ad Antonium,citata ab Auguſtino l.4.c.12.de baptiſmo contra Donatiſtas.*

CAP. XV. ¶ *Præſens Eccleſia ſimul recipit bonos & malos*

Item Gregorius *homilia 38.Euang.*

HÆc autem vita, quæ inter cælum & infernum ſita eſt, ſicut in medio ſubſiſtit, ita vtrarumque partium ciues communiter recipit:quos tamen ſancta Eccleſia & nunc indiſcretè ſuſcipit, & poſtmodum in egreſſione diſcernet.Si k ergo boni eſtis, quamdiu in hac vita ſubſiſtitis, æquanimiter tolerare malos debetis,Nam quiſquis malos non tolerat, ipſe ſibi per intolerantiam ſuam teſtis eſt, quia bonus non eſt. Abel a enim eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.

2 ℣s. *Ex his omnibus colligitur quòd, malorum vindicta Deo reſeruanda eſt, nec ſunt corporaliter puniendi ſed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem inuitandi.Vnde Chriſtus in Euang.* b *ait:*[*Audiſtis,quia dictum eſt in lege* c.] *quemadmodum vltionis lex ſtatuit: Oculum pro oculo,dentem pro dente.*] *Ego autem hanc viciſſitudinem tollens,& ad manſuetudinem, & charitatis perfectionem vos inuitans,dico vobis.Nolite reſiſtere malo ſed diligite inimicos veſtros,benefacite iis qui oderunt vos, vt ſitis filij patris veſtri,qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos*]*Hinc Paulus* d *ait:*[*Si eſurierit inimicus tuus,ciba illum:ſi ſitit potum da illi.*]*Omnis enim iniquus bonorum eſt inimicus:omnis* f *autem inimicus huius ſæculi,etiam inimicus eſt Dei. Inimicus autem Dei bonitatis, & iuſtitiæ eſt inimicus,ac per hoc amatorem iuſtitiæ, bonitatis diligere non poteſt. Cùm ergo inimicos diligere, vel illis benefacere,cibum & potum ſubminiſtrare iubemur, inimicos perſequi, & punire prohibemur.* ¶ *In lege enim vet.* g *Teſtamenti corporalis pœna ſtatuta eſt in lege verò Euangelij* h *omni peccanti per pœnitentiam promittitur venia. Vnde illa à terrore incæpit,dicens* i [*Ego ſum Dominus Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios vſque in tertiam & quartam generationem.*]*Hæc verò à lenitate manſuetudinis, & miſericordiæ ita inquiens* K. [*Beati pauperes ſpiritu, beati mites, beati miſericordes? quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*] *In illa dicebatur:*[*Qui fecerit hoc,vel illud,morte moriatur.*] *In iſta:* [*Gaudeo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis,qui non indigent pœnitentia.*]*Item* l:[*Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.*]*Initium quoque prædicationis Saluatoris noſtri, & præconis eiuſdem ad pœnitentiam peccatores inuitauit. Sic enim vterque exorſus eſt,dicens:* [*Pœnitentiam* m *agite, appropinquauit* n *enim regnum cælorum.*] *Sic & in Actibus Apoſtolorum,cùm Iudæi compuncti de ſcelere mortis Chriſti dicerent Petro:*[*Quid faciemus viri fratres? legitur Petrus reſpondiſſe* o: [*Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.*] *Et vt vniuerſaliter dicatur,in lege* p *populus ille rudis ſeruili timore pœnarum cogebatur:vnde & legem in* q *pædagogum accepit.In Euangelio autem populus gratiæ liber,& adultus filiali amore, & hæreditatis certitudine ad cultum diuinæ ſeruitutis inuitatur.Vnde,cum quidam legem, quaſi coërcentem prædicarent eſſe tenendam ſimul cum gratia, ait* r *Apoſtolus:* [*Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater*] *Hinc etiam* Gregorius *ait in expoſitione* ſ *Euangelij* t [*Simile factum eſt regnum cælorum homini regi,qui fecit nuptias filio ſuo.*]

CAP. XVI. ¶ *In lege cuique permittebatur diligere. amicum,& odiſſe inimicum.*

CVm in lege u ſcriptum ſit: [Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum.] accepta tunc licentia iuſtis fuerat, vt Dei inimicos, ſuoſque aduerſarios, quanta poſſent virtute comprimerent, eoſque in ore 1 gladij ferirent. Quod in nouo proculdubio teſtamento compeſcitur, cùm per ſemetipſam veritas prædicat dicens x. (Diligite inimicos veſtros: benefacite his, qui oderunt vos:) Qui ergo per tauros, niſi veteris teſtamenti patres ſignantur y? Nam dum ex permiſſione legis acceperant, quatenus aduerſarios ſuos odij retributione

a 1.*Cor.*11. b *al.innumeris,* c *Anſ.l* 6. c. 148.
d *Ioan.*10. e *Luc.*9. f *Matth.*26. g *Gal.*4.
h 2.*Tim.*2. i *Matth.*13. k *Matth.*5.

a *Gen.*4. b *Matth.*5. c *Exod.*21. d *Rom.*12. e *Prou* 25.
f *Iac.*4. g *Exod.*20. h *Matth,*5. i *Exod.*19. & *a ibi.* K *Luc.* 15. l *Matth.*9. *Luc.*6. m *Matth.*3. n *ali appropinquauerit.*
o *Act.*2. p *Exod.*1 q *Gal.*3. r *Rom.*8. ſ *Eſt homil.*38.
t *Mat.*22. v *Leu.*19. x *Luc.*6 y *ſignificantur.*) *Orig.*

percute

percuterent: (vt ita dicam) quid aliud, quàm tauri erant, qui inimicos ſuos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid verò per altilia, niſi patres teſtamenti noui figurantur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis deſideriis innitentes, ad ſublimia contemplationis ſuæ pennis ſubleuantur.

1 ¶ In ore.] *In Originali, & quatuor Gratiani vetuſtis, eſt*: iure gladij.

His ita reſpondetur: Sunt quædam, quæ ſalubri dumtaxat admonitione ſunt corripienda, non corporalibus flagellis animaduertenda, ſed eorum vindicta diuino examini tantùm eſt reſeruanda, quando in delinquentes videlicet diſciplinam exercere non poſſumus, vel quia non ſunt noſtri iuris, vel quia illorum crimina, etſi nobis nota ſunt, tamen manifeſtis indiciis probari non poſſunt. ¶ De his, qui non ſunt noſtri iuris, ait Apoſtolus in prima epiſtola a *ad Corynthios.* [*Quid enim mihi attinet de his qui foris ſunt, iudicare, de his enim Dominus iudicabit.*

CAP. XVII. ¶ *Infidelium colloquia, & conuiuia non ſunt euitanda.*

Quod Auguſtinus *exponens, ait.*

INfideles b non poſſumus Chriſto lucrari, ſi eorum colloquium vitamus & conuiuium. Vnde & Dominus c cum Publicanis & peccatoribus manducauit, & bibit. In his verò qui intus ſunt, id eſt, infidelibus, putredo reſecanda eſt.

Senſus huius capitis habetur apud B. Auguſtinum de pœnitentiæ medicina, c. 3. verba verò ferè omnia in gloſſ. ord 1. Cor. 5. ad verſ. alioquin, *& interlineari ad verſ.* intus.

Hinc etiam cum Propheta d dicit. [*Facit Dominus iudicium omnibus iniuriam patientibus.*] *exponendo addidit Auguſtinus:* [*ab his, qui non ſunt ſui iuris, in quos nequit diſciplina exerceri.*] *Item quando multitudo eſt in ſcelere, nec ſaluâ pace Eccleſiæ mali puniri poſſunt, tolerandi ſunt potius, quam violata pace Eccleſiæ puniendi.*

CAP. XVIII. ¶ *Quædam mala punienda ſunt, & quædam toleranda.*

Vnde Auguſtinus *ait in lib. de fide, & operibus, c. 4. &* 5.

QVidam verò e econtrariò periclitantes, cùm bonorum, malorumque permixtionem in Eccleſia demonſtratam ſeu prædictam eſſe perſpexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos firmiſſimos reddunt vt etiam ſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediatur aut fides aut charitas noſtra, aut quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus) deſtituendam 1 putent Eccleſiæ diſciplinam quamdam peruerſiſſimam ſecuritatem præpoſitis tribuentes vt ad eos non pertineat, niſi dicere, quid cauendum, quidve faciendum ſit: quodlibet aut quiſque faciat, non curare. Nos vero ad ſanam doctrinam pertinere arbitramur ex vtriſque teſtimoniis tutam ſententiam moderari: vt & canes in Eccleſia propter pacem Eccleſiæ toleremus & canibus ſanctum, vbi pax Eccleſiæ tuta eſt, non demus. Cùm ergo ſeu per negligentiam præpoſitorum, ſiue per aliquam excuſabilem neceſſitatem, ſiue per occultas obreptiones inuenimus in Eccleſia malos, quos Eccleſiaſtica diſciplinâ corrigere, aut coërcere non poſſumus tunc, ne f aſcendat in cor noſtrum impia, & pernicioſa præſumptio, qua exiſtimemus nos ab his eſſe ſeparandos, vt peccatis eorum non inquinemur, atque ita poſt nos trahere conemur, veluti mundos, ſanctóſque diſcipulos ab vnitatis compage, quaſi à malorum conſortio ſegregatos: veniant in mentem illæ de Scripturis ſimilitudines, & diuina oracula vel certiſſima exempla, quibus demonſtratum & prænunciatum eſt malos in Eccleſia permiſtos bonis vſque in finē ſæculi tempuſque iudicij futuros, & nihil bonis in vnitate, ac participatione Sacramentorum, qui eorum factis non conſenſerint, obfuturos. Cùm verò eis, per quos Eccleſia regitur, adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinæ aduerſus improbos aut nefarios exercendæ: tunc rurſus, ne ſocordia ſegnitiaque dormiamus aliis aculeis præceptorum, quæ ad ſeueritatem coërcitionis a pertinent excitandi ſumus, vt greſſus noſtros in via Domini ex vtriſque teſtimoniis illo duce atque adiutore dirigentes, ne patientiæ nomine torpeſcamus, nec obtentu diligentiæ ſæuiamus.

a 1. *Cor.* 5. b *q.* 1. *c. multi* 18. c *Luc.* 5. d *Pſal.* 145. e *Poly. l.* 7. *tit.* 7. *Anſ. l.* 12. *c.* 63. f nec] *Orig.*

1 ¶ Deſtituendam.] *Apud B. Auguſtinum legitur,* inſtituendam putant Eccleſiam, & diſciplinam: *ſed cæteri collectores cum Gratiano concordant. Multa verò alia ex illis, & Originali in toto hoc capite ſunt reſtituta.*

CAP. XIX. ¶ *Leuius occulta, ſeuerius autem punienda ſunt ab Eccleſia delicta manifeſta.*

Item *contra epiſtolam Parmeniani, lib.* 3. *c.* 2.

CVm b quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate dignus habeatur fiat hoc, vbi periculum ſchiſmatis nullum eſt. *& infrà.* ¶ Quando ita cuiuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile appaaret, vt vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ.

3. pars. *Eſt & alia cauſa, qua correptio verberum, vel verborum videtur eſſe inutilis, vel ſuperflua. Prædeſtinati enim ad vitam ſine correptione mutantur: ſicut Petrus* e, *quem Dominus reſpiciens nemine corripiente commouit ad lacrymas. Præſciti ad mortem inter flagella deteriores fiunt ſicut Pharao. Bonis ergo ſuperflua, damnandis hæc inueniuntur eſſe inutilia. His ita reſpondetur auctoritate Gregorij, & Auguſtini.*

CAP. XX ¶ *Sicut ab oratione ceſſandum non eſt, ſic nec à correptione.*

Auguſtinus *enim in libro de correptione & gratia, cap.* 5. *ſic ait.*

SIcut non eſt ab oratione ceſſandum pro eis, quos corrigi volumus, etiam ſi nullo hominum orante pro Petro Dominus reſpexit d eum, & fecit eum ſuum peccatum flere, ita nō eſt negligenda correptio, quamuis Deus quos voluerit, etiam non correptos faciat eſſe correctos. Tunc autem, correptione proficit homo, cum miſeretur, atque adiuuat, qui facit, quos voluerit, etiam ſine correptione proficere.

CAP. XXI. ¶ *Soli prædeſtinati ſaluantur, qui in poſtulando ſuo labore meruerunt.*

Gregorius *verò in dialogo, lib.* 1. *c.* 8.

OBtineri e nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt. Sed ea quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur. Nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotenti Deo, diſpoſita, vt ad hoc electi ex f labore perueniant: quatenus poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſæcula diſpoſuit donare.

CAP. XXII. ¶ *Occulto Dei iudicio mali obdurantur flagellis, boni emendantur.*

Item Auguſtinus *in lib. de prædeſtinatione, & gratia, cap.* 15.

NAbuchodonoſor g pœnitentiam meruit fructuoſam: Nunne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat, rurſus accepit h? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit? Hic mihi rationē reddat: qui diuinum conſilium nimium alto i ſapientíque corde diiudicat, cur medicamētum vnius medici manu confectum, alij ad interitum, alij valuerit ad ſalutem: niſi quia

a *al. coërtionis.* b *Poly. ibid. Iuo p. c.* 97. *Pann. in prol. c.* 13. *&* 14. c *Luc.* 22. d *Luc.* 22. e *Burch. l.* 20. *c.* 19. *Iuo p.* 17. *c.* 31. f *al pro.* g *Dan.* 4. h *Exod.* 5. *vſque ad c.* 15. i. *altum ſapienti corde.*] *Orig.*

Chriſti *a* bonus odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quantum ad naturam, ambo homines erant. Quantum ad dignitatem ambo Reges Quantum ad cauſam, ambo captiuum populum Dei poſſidebant Quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diuerſos, niſi quod vnus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnauit arbitrio?

Cap. XXIII.
Idem *b*.

VAſis *c* iræ numquam Dei redderet interitum, ſi non ſpontaneum inueniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini iuſtè inferret iram, ſi homo ex prædeſtinatione Dei cecidiſſet in culpam. *Idem, d* ¶ Prædeſtinationem Dei ſiue ad bonum, ſiue ad malum in hominibus operari ineptiſſimè dicitur, vt ad vtrumque homines quædam neceſſitas videatur impellere: cùm in bonis voluntas ſit intelligenda non ſine gratia: in malis autem voluntas intelligenda ſine gratia. Cùm vero aliquos à Deo aut traditos deſideriis ſuis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis ſuis hoc ipſos meruiſſe profitemur: quia talia eorum criminia præceſſerunt, vt ipſi ſibi pœnas debuerint, quæ eis etiam ſupplicium verterent in reatum. Atque *e* ita nec de iudicio Dei querimur, quo deſerit meritos deſeri, & miſericordiæ eius gratias agimus, qua liberat non meritos liberari. Vires itaque obedientiæ non ideò cuiquam ſubtrahit, quia eum non prædeſtinauit: ſed, ideò *f* eum non prædeſtinauit,] quia receſſurum ab ipſa obedientia eſſe, præuidit. Prædeſtinatio *g* igitur Dei ſemper in bono eſt quæ peccatum ſola hominis voluntate commiſſum aut remittendum nouit cum laude miſericordiæ, aut plectendum cum laude iuſtitiæ. In malis autem operibus noſtris ſola præſcientia Dei intelligenda eſt: quia ſicut præſciuit, & prædeſtinauit quæ ipſe fecit & vt faceremus, dedit, ita præſciuit tantum, non etiam prædeſtinauit, quæ nec ipſe fecit, nec vt faceremus, exegit. Hi *h* autem de quibus dicitur: [ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum:] voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reuerſuri, & in ſanctitate, ac veritate manſuri. Ac per hoc prædeſtinatio Dei multis eſt cauſa ſtandi, nemini eſt cauſa labendi.

In pleriſque vetuſtis caput hoc coniunctum eſt ſuperiori, & in titulo eſt, Item, *non* Idem: *eſt autem confectum ex locis indicatis Fulgentii, Proſperi, & B. Auguſtini.*

Non ergo neceſſitatem facit correctionis, vel obdurationis diuina prædeſtinatio, ſeu præſcientia, cum boni per gratiam corrigãtur, & libero arbitrio mali pereant. Neque enim quia prædeſtinatio, ſeu præſcientia Dei falli non poteſt, neceſſariò eueniunt, quæ prædeſtinantur, vel præſciuntur quæ futura ſunt: ſed quia bona abſque eius gratia mala præter eius ſcientiam euenire non poſſunt. Quamuis ergo conueniẽter dicatur, ſi hæc prædeſtinata ſunt, vel præſcita, neceſſariò euenient: non tamen ideò abſolutè verũ eſt, neceſſariò euenient, quæ prædeſtinata ſunt vel præſcita, quia hîc neceſſitas refertur ad rerũ euentum, ibi ad intuitum diuinæ præſcientiæ. Vnde Auguſtinus. [Duæ 1 *ſunt, inquit, neceſſitates ſimplex* i *vna, veluti quia neceſſe eſt omnes homines eſſe mortales, altera conditionis, vt ſi aliquem ambulare quis ſcit, eum ambulare neceſſe eſt. Quod enim quiſque eſſe nouit id eſſe aliter, quàm notum eſt, nequit. Sed hæc minimè ſecum illam ſimplicem trahit. Hanc enim neceſſitatem non propria facit natura, ſed conditionis adiectio. Nulla enim neceſſitas cogit incedere voluntate gradientem: quamuis eum tunc, cùm graditur, incedere neceſſarium ſit. Eodem igitur modo, ſi quid prouidentia præſens videt, id neceſſe eſt eſſe, tametſi nullam natura habeat neceſſitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrij proueniunt, præſentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata diuinum, neceſſaria fiunt per diſpoſitionem diuinæ notionis. Per ſe verò conſiderata, abſolutam* 2 *naturæ ſuæ libertatem non deſerunt. Fiunt igitur procul dubio cuncta, quæ futura Deus eſſe prænoſcit: ſed eorum quædam de libero proficiſcuntur arbitrio quæ quamuis eueniant, exiſtendo tamen naturã propriam non amittunt, quæ prius quàm fierent, etiã non euenire potuiſſent.* ¶ *His omnibus mala noſtra libero aſcribuntur arbitrio, cùm alibi diuinæ aſcribãtur indignationi. Vnde Gregorius* a: *[Cum ſuperna indignatio ſiſe, vt ita dixerim, medullitus mouet, hanc opinio, vel oppoſitio humana nõ remouet: nec ſe cuilibet vtiliter deprecatio obiicit, cùm ſemel Deus aliquid ab intimis iraſcendo diſponit. Hinc eſt enim quòd Moyſes* b, *qui reatum totius plebis apud Dominum ſuis precibus terſit, dumque ſe obicem obtulit, diuinæ iracundiæ vim placauit ad petram Oreb veniẽs, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromiſſionis terram ingredi, Domino iraſcente, non potuit.]* ¶ *Item Auguſtinus: [De* 3 *Tyriis verò, & Sydoniis quid aliud poſſumus dicere, quam non eſſe eis datum vt crederẽt, quos etiam credituros fuiſſe ipſa veritas dicit* c. *ſi talia, qualia apud nos credentes facta ſunt, virtutum ſigna vidiſſent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant ſi poſſunt, qui calumniantur, & oſtendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura nõ erant, fecerit: & apud eos, quibus profutura erant, non fecerit Nos etenim* e, *ſi rationem facti, & profunditatem iudicij eius penetrare non poſſumus, manifeſtiſſimè tamen ſcimus, & verum eſſe quod dixit, & iuſtum eſſe quod fecit: & non ſolũ Tyrios, & Sydonios, ſed Corozaim, & Bethſaida potuiſſe conuerti & fideles ex infidelibus fieri, ſi hoc in eis voluiſſet Dominus operari. Neque enim vbi falſum videri poteſt, quod veritas ait* f: *Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.] Item qui per Prophetam* g *Iudaicæ plebi promiſit: [Ecce ego ſepiam vias tuas ſpinis, & muniam eas lapidibus quadris,] id eſt, adimam tibi facultatem peccandi. Item per Pſalmiſtam* h *de damnandis dixit. Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini perſequens eos.] Sed in his omnibus vitia noſtra humana aſcribuntur mentis arbitrio, quod diuina clementia in electis miſericorditer vertit ad bonum, in damnandis iuſtè relinquit ad malum. Sicut ergo, quamuis certiſſimè ſciamus neminem vltra terminum à Deo ſibi præfixum eſſe victurum, omnibus tamen languentibus non incongruè monemus, ſic quamuis nemo ſaluetur, niſi prædeſtinatus ad vitam, omni tamen delinquendi eſt adhibenda correptio: nec malorum eſt negligenda diſciplina*

1 ¶ Duæ ſunt.] *Hæc à Burchardo, & Iuone citantur ex B. Auguſtino in libro de prædeſtinatione. Et ſequentia habentur copioſè explicata in libello de prædeſtinatione Dei, inter opera B. Auguſtini tomo 7.*

2 ¶ Abſolutam.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur,* ab abſoluta libertate non deſinunt.

3 ¶ De Tyriis.] *Simillima his leguntur apud B. Aug in lib. de bono perſeuerantiæ, c.14. Eadem verò ferè ſunt apud Proſperum ad excepta Ianuenſium. in reſp. ad dubium 8. ſiue 9.*

Cap. XXIV. ¶ *Non ſemper in eos qui peccant, vindicta eſt exercenda.*

Vnde idem Auguſtinus *ait, epiſt. 50. Bonifacio.*

a 1. *Cor.* 2. b *al. item.* c *Fulgentius l.* 1. *ad Monymum. Proſper. in reſp. ad Capitula Gallorum, c.* 6. d *Ibid. c.* 11.
e *Ibid. c.* 12. f *abſunt ab Orig.* g *Idem Proſper c.* 14. *& ſententia* 6. *ad Capit. Gallorum. Idem ſent.* 15. h *Idem ad obiect. Vincentianas, c.* 12. *& Auguſt. ad articulos ſibi falſo impoſitos, art.* 12. i *Sententia in lib. de prædeſtinatione Dei, Burc. l.* 20. *c.* 21. *Iuo p.* 17. *c.* 32.

a *Lib.* 9. *Moral. c.* 13. b *Exod.* 32. *Num.* 14.
c *Matth.* 11. d *al. docet.* e *al. etiam.*
f *Matth.* 11. g *Oſe.* 2. h *Pſal.* 34.

IPſa *a* pietas, veritas, charitas nos non permittit contra Cæcilianum eorum hominum accipere teſtimonium, quos in Eccleſia non videmus, cui Deus perhibet teſtimonium. Qui enim diuina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonij perdiderunt. *Item infrà* ¶ Moleſtus eſt medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio; ille ligando, iſte cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potius falſa manſuetudo crudelitas eſt. *Item infrà.* ¶ Si per *b* poteſtatem, quam per religionem, ac fidem Regum, tempore, quo debuit, diuino munere accepit Eccleſia, hi, qui inueniuntur in viis, & in ſepibus, id eſt, in hæreſibus, & ſchiſmatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, ſed quare *c* cogantur, attendant. Conuiuium Domini vnitas eſt corporis Chriſti, non ſolùm in Sacramento altaris, ſed etiam in vinculo pacis. *In eadem infra.* ¶ Theodoſius 1 Imperator legem *d* generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quiſquis eorum Epiſcopus, vel Clericus vbilibet eſſet inuentus, decem libris auri mulctaretur. *Item infrà.* ¶ Si duo aliqui in vna domo habitarent quàm certiſſimè ſciremus eſſe ruituram, nobiſque id prænuntiantibus nollent credere, atque in ea manere perſiſterent, ſi eos inde poſſemus eruere vel inuitos, quibus imminentem illam ruinam poſtea demonſtraremus, vt redire vlterius ſub eius periculum non auderẽt, puto, niſi faceremus, non immeritò crudeles iudicaremur. Porrò, ſi vnus illorum nobis diceret, quando intraueritis eruere nos, memetipſum continuò trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, ſed neque necare ſe auderet, quid eligeremus, vtrum ambos ruinæ opprimendos relinquere, an vno ſaltem per miſericordiæ noſtram operam liberatũ, alterum non noſtra culpa, ſed ſua potius, interire? Nemo eſt tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillimè iudicet. *Itẽ poſt pauca.* ¶ Quòd ſi plurimi eſſent in domo ruitura, & inde ſaltem vnus liberari poſſet, atque id, cùm facere conaremur, alij ſeipſos præcipitio necarent, dolorem de cæteris noſtrum de vnius ſaltem ſalute cõſolaremur: non tamen, ne ſe ipſos alij perderent, perire vniuerſos nullo liberato permitteremus. Quid igitur de opere miſericordiæ, quod pro vita æterna adipiſcenda, & pœna æterna vitanda hominibus debemus impendere, iudicandum eſt: ſi pro ſalute iſta non ſolùm temporali, ſed etiam breui ad ipſum exiguum tempus liberanda ſic nos ſubuenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infrà.* ¶ Si e (inquiunt Donatiſtæ) oportet, vt nos extra Eccleſiam, & aduerſus Eccleſiam fuiſſe pœniteat, vt ſalui eſſe poſſimus, quomodo per iſtam pœnitentiam apud vos Clerici, vel etiam Epiſcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera (quod fatendum eſt) fieri non deberet, niſi pacis ipſius compenſatione ſanarentur. Sed ſibi hoc dicant, & multò maximè humiliter doleant, qui in tanta morte præciſionis iaceant, vt iſto quodam vulnere matris Catholicæ reuiuiſcant. Cum enim præciſus ramus inſeritur, fit aliud vulnus in arbore, quo poſſit recipi, vt viuat, qui ſine vita radicis peribat: ſed cum receptus recipienti coaluerit, & vigor conſequetur, & fructus: ſi autem non coaluerit, ille quidem areſcit, ſed vita arboris permanebit. Eſt enim & tale inſerendi genus, vt nullo præciſo ramo qui intus eſt, ille, qui foris eſt, inſeratur: non tamen nullo, ſed vel leuiſſimo arboris vulnere. Ita ergo & iſti cùm ad radicem Catholicam veniunt, nec eis quamuis poſt erroris ſui pœnitentiam honor clericatus, aut Epiſcopatus aufertur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem ſeueritatis: verumtamen quia neque *f* qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ad miſericordiam precibus fuſis coaleſcẽti inſitorum pace ramorum charitatis *a* cooperit multitudinem peccatorum, *& paulò poſt.* ¶ Verùm in huiuſmodi cauſis, vbi *b* per graues diſſenſionum ſciſſuras non huius, aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtrages iacent, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus malis ſanandis charitas ſyncera ſubueniat. Habeant ergo iſti de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendacij timore, amarum dolorem & veniant ad Eccleſiam Chriſti veram, id eſt, matrem Catholicam: ſint in illa Clerici, ſint Epiſcopi vtiliter, qui contra illam fuerunt hoſtiliter. Non inuidemus, immò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, & in ſepibus inuenimus, intrare cogimus, & ſic nondum quibuſdam perſuademus, quia non res eorum, ſed ipſos quærimus.

1 ¶ Theodoſius.] *Anſelmus habet vt Gratianus: ſed propria verba B. Auguſtini vbi de reprimenda rabie Donatiſtarum agit, ſunt hæc.* Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, ſi legem piiſſimæ memoriæ Theodoſij quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quiſquis eorum Epiſcopus, vel Clericus, vbilibet eſſet inuentus decem libris auri mulctaretur, expreſſius Donatiſtas qui ſe negabant hæreticos, ita confirmarent, vt non omnes ea mulcta ferirentur, *& cætera quæ ſequuntur.*

CAP. XXV. ¶ *Medicinali ſeueritate mali cogantur ad bonum.*

Idem *Feſto, epiſt.* 167.

QVid *e* faciet hic Eccleſiæ medicina, ſalutem omnium materna charitate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æſtuans. Nunquid contemnere, nunquid deſiſtere vel debet, vel poteſt? Vtriſque ſit neceſſe eſt, moleſtia: quia neutris eſt inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: ſed perſeuerat diligentia charitatis phreneticum caſtigare, lethargicumq; ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur. Ambo moleſtati, quamdiu ægri ſunt, indignantur, ſed ambo ſanati gratulantur, *& infrà in ead.* ¶ Catholici eſſe non incipiunt, niſi hæretici eſſe deſtiterint. Neque enim Sacramenta eorum nobis inimica ſunt, quæ cum illis nobis ſunt communia: quia non humana, ſed diuina ſunt. Proprius error eorum eſt auferendus, quem malè imbiberunt, non Sacramenta, quæ ſimiliter acceperunt, quæ ad pœnam ſuam portant & habent, quanto indignius habent: ſed tamen habent.

4. pars *Ecce quòd crimina ſunt punienda, quando ſalua pace Eccleſiæ feriri poſſunt: in quo tamen diſcretio adhibenda eſt. Aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad pœnitentiam eſt expectanda: aliquando in paucis eſt punienda, vt eorum exemplo cæteri terreantur, & ad pœnitentiam prouocentur. Hinc, cum diſcipuli* d *cæleſti igne Samaritanos vellent conſumere, prohibiti ſunt: & Samaritani ad pœnitentiam ſunt expectati, vt Chriſto prædicante conuerterentur.*

CAP. XXVI. ¶ *Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda.*

Vnde Ambroſius *ait l. 7. comment. ad c. 9. Luc.*

QVòd [Chriſtus] diſcipulos increpauit, quia *e* ignem ſuper eos deſcendere cupiebant, qui ipſum non receperant, oſtenditur nobis non ſemper in eos, qui peccauerint, vindicandum: quia nonnunquam amplius prodeſt clementia, tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem. Denique Samaritani *f* citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur: nec diſcipuli peccant, qui legem ſequuntur. Sciebant

a *Polyc. l. 7. tit. 5. Anſ. l. 12. c. 61.* b *poteſtate.] Orig. infra, q. 6. ſchiſmatici.* c *quo.] Orig.*
d *C. Theod. l. 16. t. 5. c. 21. & 65.*
e *Pan. in prolog. c. 13.* f *1. Cor. 3.*

a 1. *Pet. 4.* b *Diſtinct. 50. vt conſtitueretur.* c *Quid igitur hic faciat.] orig. Poly. l. 7. tit. 5. Anſ. l. 9. c. 56.* d *Luc. 9.*
f *Ioann. 4.*

enim & Phinees *a* reputatum ad iuſtitiam, quia ſacrilegos interemerat, & ad preces Heliæ *b* ignem deſcendiſſe de cœlo, vt Prophetæ 1 vindicaretur iniuria.

1 ¶ Vt Prophetæ.] *Hæc ſunt addita, quoniam referuntur ab ipſomet infra ead. c. ſi illic.*

Poteſt in hac prohibitione Apoſtolorum illud intelligi. Apoſtoli non zelo iuſtitiæ, ſed amaritudinis odio ob iniuriã ſuæ expulſionis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt conſumere: Dominus autem volens eos iniuriam propriæ perſonæ cum patientia, & gaudio tolerare, iniuriam verò ſeruitutis diuinæ non inultam relinquere, ait c *: [Neſcitis, cuius ſpiritus eſtis?] Hinc etiam Petrus, qui cum aliis audierat: [Beati* d *eritis cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos: gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælo.] contumelias ſibi illatas cum gaudio ſuſcipiebat: peccata verò, quæ in Deum committebantur, acerrimè puniebat. Vnde Ananiam* e *& Sapphiram Spiritui ſancto mentientes mortis ſententia percutit. Sic etiam Paulus dum à ſuo contemptu pia admonitione, & multimoda commendatione ſui Corinthios reuocaret, magnum illum Elymam* f*, qui credituros à fide retrahebat, cæcitate percuſſit, vt cæteri perterriti prædicationem eius non impedirent, ſed in Chriſtum credentes animæ cæcitatem effugerent. Et Corinthium* g *illum fornicatorem, quia in Deum peccauerat, ſatanæ ad vexandum tradidit.*

CAP. XXVII. ¶ *Pro iniuria Epiſcopo aliquem excommunicare non licet.*

Hinc etiam Gregorius *ſcribit Ianuario Epiſcopo, reprehendens eum, quòd ob iniuriam propriæ perſonæ quendam excommunicauerat dicens lib. 2. indict. 10. ep. 34.*

INter *h* querelas multiplices Iſidorus vir Clariſſimus à fraternitate tua ſe fruſtra excommunicatum, anathematizatúmque conqueſtus eſt. Quod ob quam rem factum fuerit, dum à Clerico tuo, qui præſens erat voluiſſemus addiſcere, pro nulla alia cauſa, niſi pro eo, quòd te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit: quòd ſi ita eſt, nihil te oſtendis de cœleſtibus cogitare, ſed terrenam te cõuerſationem habere ſignificas: dum pro vindicta propriæ iniuriæ (quod ſacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis inuexiſti. Vnde de cætero omnino eſto circumſpectus, atque ſollicitus, & talia cuiquam pro defenſione propriæ iniuriæ tuæ inferre denuò non præſumas. Nam ſi tale aliquid feceris, in te ſcias poſtea vindicandum.

Hinc idem *in homiliis oſtendens, quod peccata, quæ in Deum vel proximum committuntur, à nobis punienda ſunt: ea verò quibus in nos delinquitur, patienter vel toleranda, vel potius diſſimulanda ſunt, ait.*

CAP. XXVIII. ¶ *Valde offendit, qui Dominica debita impunè dimittit.*

SI is, qui prælatus eſt, debitori Dominico culpas impunè dimittit non mediocriter profectò offendit, qui debita cæleſtis Regis, & Domini ſua præſumptione reſoluit. Ea namque, quæ in nos committuntur, facilè poſſumus dimittere: ea verò, quæ in Deum commiſſa ſunt, cum magna diſcretione, nec pœnitentia debemus relaxare.

5. pars. *Semel verò culpa dimiſſa recidiuo* i *dolore iterum ad primum reuocari debet.*

CAP. XXIX. ¶ *Iniuria, cum ſemel remittitur, iterum reuocari non debet.*

Vnde Gelaſius *Geruntio, Ioanni, Germano, & Petro Epiſcopis.*

SI illic, vbi hæc acta ſunt præſentibus vtriſque conſtiterit, & ſatisfeciſſe Stephanum, & ſupplicatione ſuſcepta, eum qui malè tractatus eſt, ignouiſſe, ſemel in ablatione remiſſa punitio recidiuo *a* dolore non debet iterari: diuinæ *b* ſcilicet imitatione clementiæ, quæ dimiſſa peccata in vltionem redire non patitur. Sin verò nihil vel de ſatisfactione probabitur, vel de remiſſione tranſactum, dilectionis veſtræ ſermone monſtretur: quatenus, ſiue nunc ſaltem poterit competens ſatisfactio prouenire, illud potius exerceatur, vbi animum ſanare poſſit afflicti: ſiue irremiſſibiliter perſtet acerbitas, ibidem nihilominus vindicetur, vbi plectibilis eſt orta præſumptio.

6 pars. *Sed obiicitur illud Ambroſij: [Ad* c *preces Heliæ ignis deſcēdit de cælo, vt prophetæ vindicaretur iniuria.] Quod tunc intelligitur factum, quando Achab* d *Rex Iſrael poſt ſterilitatem illam trium annorum, & ſex menſium, quæ facta eſt quando precibus Heliæ clauſum eſt cælum annis tribus, & menſibus ſex, miſit duos quinquagenarios ad Heliam, qui dicerent ei: [Homo Dei, Rex Iſrael vocat te: qui ait, Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cælo & conſumat vos, & ſtatim ignis deſcendit de cælo, & conſumpſit eos] Quo facto non cuius meriti apud Deum eſſet, voluit oſtendere, ſed quòd ille eſſet verus Deus, quem colebat: non ille, ad cuius culturam ſtupro proprij corporis Iezabel nõnullos prouocabat, euidentiſſimis indiciis monſtrare curauit. Iniuria ergo Prophetæ non alia, quàm iniuria Domini ipſius intelligitur: quæ in paucis vindicanda eſt, vt cæteri terreantur.*

CAP. XXX. ¶ *Apoſtolicus anathematizauit eos, qui eum ceperant, vel qui deinceps Epiſcoporum aliquem ceperint.*

Item obijcitur illud Siluerij Papæ *ad Amatorem Epiſcopum.*

GVliſarius 1 patritius *e* noſter mandauit me ad ſe venire pacificè pro quibuſdam Eccleſiaſticis diſpoſitionibus in palatium Principis: & ad primum & ſecundum velum retinuit omnem Clerum, & populum, qui mecum veniebat, & nullum permiſit intrare, niſi me ſolum, & Vigilium Diaconum noſtrum *f*. Me verò vi retento, & ante prædictam 2 patritiam deducto, miſerunt in exilium: in quo ſuſtentor modò pane tribulationis, & aqua anguſtiæ. Ego tamen propterea non dimiſi, nec dimitto officium meum: ſed cum Epiſcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizaui, & vnà cum illis Apoſtolica & Synodali auctoritate ſtatui, nullum vnquam taliter decipiendum, ſicut deceptus ſum: & ſi aliquis deinceps vllum vnquam Epiſcoporum taliter deceperit, anathema maranatha fieret in conſpectu Dei, & ſanctorum Angelorum. *Idem Vigilio.* ¶ Habeto ergo cum his, qui tibi conſentiunt, plenæ damnationis ſententiam, ſublatúmque tibi nomen, & munus miniſterij Sacerdotalis agnoſce, Spiritus ſancti iudicio & Apoſtolica à nobis auctoritate damnatus.

1 ¶ Guiliſarius.] *In tribus vetuſtis exemplaribus, ex quibus caput hoc reſtitutum eſt Siluerio, (antea enim tribuebatur Syluestro) legitur* Belliſarius, *ſed quia eſt initium capitis, non eſt mutatum.*

2 ¶ Prædictam patritiam.) *Sic mutatum eſt ex ipſa epiſtola, & vita Syluerij, vbi hæc patritia vocatur Antonina. Antea legebatur* prædictum patricium.

Sed & hic non ſuam, ſed Eccleſiæ iniuriam vltus eſt. Quòd autem peccatum populi in paucis vlciſcendum g *ſit, Moyſes exemplo ſuo docuit: qui* h *peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli vindicauit, morte paucorũ expians peccata multorum, in præſens terrens, in poſterum diſciplinam ſanciẽs. Sic & ipſe peccata totius populi morte paucorum puniuit: dum*

---

a *Num* 15. b 4. *Reg.* 1. *infra ead. c. ſi illuc. §. ſed obijcitur.* c *Luc.* 9. d *Matth.* 5 e *Actor.* 5. f *Actor.* 13. g 1. *Cor.* 5. h *Polyc. l.* 7. *tit.* 1. i *al. rediuiuo.*

a *Al. rediuiuo.* b *eadem ferè verba habentur infrà de pœn. diſt.* 4. *c diuina.* c 4. *Reg.* 1. *Supra ead. quod Chriſtus.* d *Ochozias filius Achab.* e *Polyc. l.* 2. *tit.* 7. *Anſel. l.* 12. *c.* 8. *&* 9. f *al. meum.* g *al. puniendam.* h *Num.* 25.

pro a *fornicatione totius populi vna die xxiiij. millia perierunt. Sic & pro peccato murmurationis, vel tentationis nonnulli puniti ſunt, vt eorum exemplo cæteri ad pœnitentiam cogerentur. Sic & quotidie nonnullos punit Deus, vt diuina prouidentia etiã circa humana vigilare cognoſcatur: & nonnullos etiam per longa tempora ad pœniteniam expectat, vt patientiam ſuæ benignitatis nobis oſtendat. Sic etiã Helias* b *culturam Baal vindicauit, Sacerdotes & Prophetas eius interficiendo, morte auctorum expians peccata imitantium populorum. Quod verò peccata, quæ publicis iudiciis deſeruntur, punienda non ſint, illo exemplo probatur, quo Chriſtus* c, *qui Iudam ſolus furem nouerat, non abieciſſe, ſed patienter toleraſſe aſſeritur*

CAP. XXXI. ¶ *Iudicis non eſt ſine accuſatore damnare.*

Vnde Ambroſius *ſuper primam epiſtolam ad Corinthios, cap. 5. ait.*

SI *d* quis poteſtatem non habet, quem ſcit reum, abiicere, aut probare non valet, immunis eſt: & iudicis non eſt ſine accuſatore damnare: quia & Dominus Iudam, & cum 1 fur eſſet, quia non eſſet accuſatus, minimè abiecit.

1 ¶ Cùm fur.] *Addita hic ſunt aliqua verba ex Originali.*

Similiter non eſt ferenda ſententia quando multitudo eſt in cauſa, vel quando ille peccat, qui ſociam habet multitudinem.

CAP. XXXII. ¶ *Quòd à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet ſociam, ab Eccleſia non punitur, ſed defletur.*

Vnde Auguſtinus *in lib. 3. cap. 2. contra epiſtolam Parmeniani.*

NOn *e* poteſt eſſe ſalubris à multis correptio, niſi cum ille corripitur, qui non habet ſociã multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis reſtat, quàm dolor, & gemitus, vt per illud ſignum quod Ezechieli *f* ſancto reuelatur, illæſi euadere ab illorum vaſtatione mereantur. *& infrà.* ¶ Reuera, ſi contagio peccandi multitudinem inuaſerit, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſaria eſt. Nam conſilia ſeparationis & inania *g* ſunt, & perniciosa atque ſacrilega, quia impia, & ſuperba ſunt *h*: & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animoſos malos. *& infrà.* ¶ Turba autem iniquorum cùm facultas eſt in populis promouendi ſermonem, generali obiurgatione ferienda eſt: & maximè: ſi occaſionem atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum deſuper Domini, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare.

Præcepta i *verò Euangelica* k *de dilectione inimicorum, & miſericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apoſtoli* l *de cibandis vel potandis inimicis non eatenus intelligenda ſunt, vt peccandi* m *relaxetur impunitas, ſed vt delinquenti correctio, & naturæ miniſtretur ſubſidium: donec per ſententiam iudicis, adempta ſpe correctionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo iubemur diligere inimicos, & miſereri eorum, vt de eorum perditione doleamus: eorum ſalutem deſideremus, & pro eorum correctione quotidie laboremus, & oremus pœnitentibus ſolatia impendamus, alter alterius onera portantes non vt pertinaces, & in malo perſiſtentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non ſeueri, ſed miſericordes eſſe monemur, iuxta illud* n: [*Noli* 1 *eſſe nimis iuſtus, quia eſt iuſtus, qui perit in iuſtitia ſua.*] *& iterum* o: [*Iudicium ſine miſericordia erit ei, qui non fecit miſericordiam.*] *& item illud Apoſtoli ſecunda epiſtola ad Corinthios* p: [*Cui aliquid donaſtis, & ego. Nam & ego, ſi quid donaui propter vos donaui ac* a *ſi ipſe Chriſtus donaret, vt non circumueniamur à Satana Non enim ignoramus cogitationes eius.* [*Qui nos nequit conſentiendo decipere, facit nimis aſperos, ſicut, inquam, pœnitentibus, vt dictum eſt, miſericordes eſſe iubemur, ſic impœnitentibus & obſtinatis in malo miſericordiam impendere prohibemur.*

1 ¶ Noli eſſe.] *Gratianus non refert ipſa prorſus verba Eccleſiaſtis. Ea enim ſic habent:* Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, iuſtus perit in iuſtitia ſua, & impius multo viuit tempore in malitia ſua. Noli eſſe iuſtus multum, neque plus ſapias, quàm neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.

CAP. XXXIII. ¶ *De iuſta, & iniuſta miſericordia.*

Vnde Ambroſius *ſerm. 8. in pſal 118. verſ. 2.*

EST *b* iniuſta miſericordia. Denique in lege *c* ſcriptum eſt de quodam: [Non miſereberis illius.] Et in libris regnorum *d* legis, quia Saul poſtea contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Agag hoſtium Regem, quem prohibuerat ſententia diuina ſeruari. Itaque *e*, ſi quis latronem filiis deprecantibus motus, & lacrymis coniugis eius inflexus abſoluẽdum putet, cui adhuc latrocinandi aſpiret affectus, nónne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certè ſi gladium reprimit, vincula diſſoluit cur laxat exilio, cur latrocinandi, qua poteſt clementiori via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit. Deinde *f* inter duos, hoc eſt accuſatorem & reum, pari periculo de capite decernentes, alterum, ſi non probaſſet alterum, ſi eſſet ab accuſatore conuictus, non id, quod iuſtitiæ eſt, iudex ſequatur: ſed dum miſeretur rei, damnet probantem: aut dum accuſatori fauet, qui probare non poſſit, addicat innoxium: non poteſt igitur hæc dici iuſta miſericordia. In ipſa Eccleſia, vbi maximè miſereri decet, teneri quàm maximè debet forma iuſtitiæ, ne quis à communionis conſortio abſtentus 1 breui lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam vberioribus fletibus communionem, quàm plurimis debet poſtulare temporibus, à facilitate *g* Sacerdotis extorqueat. Nónne, cùm vni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium prouocari? Facilitas enim veniæ, incentiuum tribuit delinquendi.

1 ¶ Abſtentus.] *Antea legebatur*, à conſortio communionis vel criminationis abſtractus. *Emendatum eſt & hoc, & multa alia ex ipſo Originali.*

CAP. XXXIV. ¶ *Non debemus in mala cauſa pauperi miſereri.*

Item Auguſtinus *in* h *libro Pſalmorum. Pſal. 32.*

NE amiſſo *i* iudicio ſis pauperi in mala cauſa miſericors, cuius ſi parcis ſaccello, percutis cor, & tantò nequiorem reddis, quantò iuſtum ſibi facere videt.

¶ *Ferè eadem ſunt in gloſſa ordinaria in pſ. 32. ad verſ.* Diligit miſericordiam, *ex B. Auguſtino collecta ſententia.*

CAP XXXV. ¶ *Homini eſt miſerendum, peccatori iraſcendum.*

Idem.

DVo *k* iſta nomina cum dicimus, homo peccator, non vtique fruſtra dicuntur. Quia peccator eſt, corripe: quia homo eſt miſerere: nec omnino liberabis hominẽ, niſi eum perſecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis *l* inuigilet diſciplina, ſicut cuique regenti apta & accommodata eſt, non ſolùm Epiſcopo regenti plebem ſuam, ſed etiã pauperi regenti familiam ſuam, marito regenti coniugem ſuam, patri regenti prolem ſuã, iudici regẽti prouinciam ſuam, Regi re-

a *Num* 11. b 3. *Reg. c.* 18. c *Ioan.* 12. d *ſup. 2. q. 1. de manifeſta. ver. vt S. Ambroſius. Cap. l.* 5 *c.* 244. e *Ivo in prologo, Pannorm. in prologo, c.* 15. 16. 17. f *Ezech.* 9. g *al. immania.* h *al. fiunt.* i *ſup. ead. hæc autem.* k *Luc.* 6. l *Gal.* 6. m *al. peccandi.* n *Eccleſ.* 7. o *Iac.* 2. p 2. *Cor.* 2.

a *In perſona Chriſti.*] *Orig. Gloſſa inter ibid.* b *Anſ. l.* 13. *c* 33. *Polyc. l.* 6 *tit.* 21. c *Deuter.* 19. d 1. *Reg* 15. e *At quis ſi quis latronis.*] *Orig.* f *al. Denique.* g *al. facilitate.* h *Et gloſ. ord. ibid.* i *al. commiſſo.* k *Beda Gal.* 6. *Polyc. l.* 6. *tit.* 21. *Anſelm. l.* 13. *c.* 71. l *omnis.*] *vera lectio.*

genti gentem ſuam. *& paulò poſt.* ¶ Ita nulli homini claudenda eſt miſericordia: nulli *a* peccatori impunitas relaxanda eſt. Hinc itaque maximè intelligendum eſt, quàm non ſit contemnenda eleemoſyna, quæ quibuſque pauperibus iure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus ſubleuabit indigentiam, &c. *& paulò poſt.* ¶ Non ergo ſuſcipiamus peccatores, propterea quod ſunt peccatores, ſed tamen eos ipſos, quia & homines ſunt, humana conſideratione tractemus: perſequamur in eis propriam iniquitatem, miſereamur communem conditionem.

Initium huius Capituli habetur in ſermone 94. *&* 109. *de tempore, & hom.* 6. *in lib* 50. *homiliarum. Verùm integrum eſt apud Bedam in com. epiſtolæ ad Galatas, c.* 6.

Item illud Euangelij, quod obiiciebatur b. *Qui gladio vſus fuerit, gladio cadet.* Auguſtinus *exponit in c.* 22. *lib. contra Fauſtum, Manichæum c.* 70. *ita dicens.*

CAP. XXXVI. ¶ *Quis dicatur gladium accipere.*

ILle *c* gladium *d* accipit, qui nulla ſuperiori ac legitima poteſtate vel iubente, vel concedente in ſanguinem alicuius armatur.

7. pars. *Porrò illud Hieronymi, quo Eccleſia negatur aliquem perſequi, non ita intelligendum eſt, vt generaliter Eccleſia nullum perſequatur: ſed quòd nullum iniuſtè perſequebatur. Nō enim omnis perſecutio culpabilis eſt: ſed rationabiliter hæreticos perſequimur: ſicut & Chriſtus corporaliter perſecutus eſt eos, quos de templo expulit.*

CAP. XXXVII. ¶ *Poteſtatis officio vtiliter inquieti corrigantur.*

Vnde Auguſtinus *ait Vincentio, epiſt.* 48.

NImium ſunt inquieti Donatiſtæ 1, quos per ordinatas à Deo poteſtates 2 cohiberi, atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum iam correctione gaudemus. *Item infrà.* ¶ Si enim quiſquam inimicum ſuum periculoſis febribus phreneticum factum currere videret in præcipitium *f*, nónne tunc potius malum pro malo redderet, ſi eum ſic currere permitteret, quàm ſi corripiendum, ligandumque curaret? Et tamen tunc ei moleſtiſſimus, & aduerſiſſimus videretur, quando vtiliſſimus, & miſericordiſſimus extitiſſet. Sed planè ſalute reparata, tanto ei vberius gratias ageret, quantò ſibi eum minus peperciſſe ſenſiſſet. *& pòſt pauca.* ¶ At enim quibuſdam iſta nō proſunt Numquid ideò negligenda eſt medicina, quia nonnullorum eſt inſanabilis peſtilentia? *Item poſt aliqua.* Non *g* omnis, qui parcit, amicus eſt, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora ſunt vulnera amici, quàm blanda *h* oſcula inimici. Melius *i* eſt cum ſeueritate diligere, quàn cum lenitate decipere. Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat, quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. *Item poſt pauca.* ¶ Putas neminem debere cogi ad iuſtitiam, cùm legas patremfamilias dixiſſe *k* ſeruis: [Quoſcumque inueneritis, cogite intrare:]. cùm legas *l* etiam ipſum primò Saulum, poſtea Paulum ad cognoſcendam & tenendam veritatem, magna violentia Chriſti cogentis eſſe compulſum. *Item poſt pauca.* ¶ Et noueritis aliquando furem auertendis pecoribus pabulum ſpargere, & aliquando paſtorem flagello ad gregem pecora errantia reuocare. *Item infrà.* ¶ Si ſemper eſſet culpabile perſecutionem facere, non ſcriptum eſſet in ſanctis *m* libris: [Detrahentem proximo ſuo occultè, hunc perſequebar.] aliquando ergo & qui eam patitur, iniuſtus eſt: & qui eam facit, iuſtus eſt. Sed planè ſemper & mali perſecuti ſunt bonos, & boni perſecuti ſunt malos: illi nocendo per iniuſtitiam, iſti *a* conſulendo per diſciplinam: illi ſeruientes cupiditati, iſti charitati Nam qui trucidat, non conſiderat quemadmodum laniet. qui autem curat, conſiderat quemadmodum ſecet. Ille enim perſequitur ſanitatem, iſte putredinem. Occiderunt impij Prophetas, occiderunt *b* impios & Prophetæ. Flagellauerūt *c* Iudæi Chriſtum: Iudæos *d* flagellauit & Chriſtus: traditi *e* ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanæ: tradiderunt *f* & Apoſtoli homines poteſtati Satanæ. In his omnibus quid attenditur, niſi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi cauſa, quis emendandi? *& paulò poſt.* ¶ Conſtantinus Imperator primus conſtituit vt res conuictorum, & vnitati pervicaciter reſiſtētium fiſco vindicarentur, *& poſt pauca.* ¶ Certè nullius *g* crimen maculat neſcientem. *Item infrà.* ¶ Facta *h* nocentium, quæ innocentibus demonſtrari, vel ab innocentibus credi non poſſunt, non inquinant quemquam, ſi propter innocentium conſortium etiam cognita ſuſtinentur. Non enim propter malos boni deſerendi, ſed propter bonos mali tolerandi ſunt, ſicut tolerauerunt Prophetæ eos: contra quos tanta dicebant, nec communionem Sacramentorum illius populi relinquebant.

1 ¶ Donatiſtæ.] *Apud Anſelmum titulus eſt,* Auguſtinus Vincentio. *Initium verò Capituli eſt,* Donatiſtæ nimium, *& apud B. Auguſtinum,* Sed Donatiſtæ nimium, *propterea propoſita eſt hoc loco dictio,* Donatiſtæ, *inducta autem in titulo. Ibi enim anteà legebatur,* Auguſtinus, ait Vincentio Donatiſtæ.

2 ¶ Poteſtates.] *Sequebatur in vulgatis,* ſæculares, *quæ vox abeſt à pleriſque vetuſtis, & Anſelmo & Originali. Multa verò alia ex ipſo præſertim Originali ſunt emendata.*

CAP. XXXVIII. ¶ *Hæretici ad ſalutem etiam inuiti ſunt trahendi.*

Item *Donato Presbytero, epiſt.* 204.

DIſplicet; tibi, quia traheris ad ſalutem, cùm tam multos noſtros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, niſi te comprehendi, & præſentari & ſeruari ne pereas? Quod autem in corpore læſus es, ipſe tibi feciſti, qui iumento tibi mox admoto vti noluiſti, & te ad terram grauiter colliſiſti. Nam vtique alius, qui adductus eſt tecum, collega tuus, illæſus venit, qui talia ſibi ipſe non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuiſſe, quia neminem exiſtimas cogendum eſſe ad bonum. Attende quid dixerit Apoſtolus *k*: [Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Et tamen tam multi vt Epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inuiti, perducuntur, clauduntur, cuſtodiuntur, patiuntur quæ nolunt, donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni. Quantò magis vos ab errore pernicioſo, in quo vobis inimici eſtis, trahendi eſtis perducendi ad veritatem vel cognoſcendam, vel eligendam, non ſolùm vt honorem ſalubriter habeatis, ſed etiā ne peſſimè pereatis? ¶ Dicis Deum dediſſe liberū arbitrium, ideò non debere cogi hominem, nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus ſupra dixi, coguntur ad bonum? Attende 1 ergo, quod conſiderare non vis: Ideò voluntas bona miſericorditer impenditur, vt mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis neſciat nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis, nec liberari niſi bonā habuerit voluntatē? Non *l* tamē ideò, qui diligūtur, malæ ſuæ voluntati impunè, & crudeliter permittēdi sūt ſed, vbi poteſtas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, ſi voluntas ſemper ſuæ

a *al. ſicut nulli peccato.* b *ſup. ea tres perſonas in fin.* c *Inop.* 10. *c.* 110. *Pann. l.* 8. *c.* 44. d *vtitur gladio.*] *Orig. ſup. ea. qui ſecundum* e *Poly. l.* 7. *tit.* 6. *Anſ. l.* 12. *c.* 55. f *al. præceps.* g *ſup.* 5. *q.* 6. *c.* 2. h *al voluntaria.* i *Pro.* 27. k *Matth.* 21. *Luc.* 14. l *Act.* 9. m *Pſal.* 140.

a *Illi.*] *Orig.* b 3. *Reg.* 18. c *Matth.* 27. d *Ioan.* 2. e *Act.* 16. f 1. *Cor.* 5. g 1. *q.* 4. *nullius* h *ſup. ead. quàm magnum.* i *Poly. ibid. Anſ. l.* 12. *c.* 57. *Deuſdedit* 5. 8. k 1. *Tim.* 3. l *Pann. l.* 8. *c.* 17.

per

permittenda eſt libertati: quare Iſraelitæ recuſantes & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebantur, & ad terram promiſſionis compellebantur? Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare Paulus non eſt permiſſus vti peſſima voluntate, qua perſequebatur Eccleſiam: ſed *a* proſtratus eſt, vt excæcaretur: excæcatus, vt mutaretur: mutatus, vt mitteretur: miſſus vt qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare monetur pater in ſcripturis ſanctis, filium durum non ſolùm verbis corripere, ſed etiam latera eius tundere, vt ad bonam diſciplinam coactus, ac domitus dirigatur? Vnde idem dicit. *b* [Tu percutis eum virga: animam autem eius liberas à morte. Si mala voluntas ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare corripiuntur negligentes Paſtores, & dicitur *c* eis: [Errantem ouem non reuocaſtis, perditam non inquiſiſtis.] Et vos oues Chriſti eſtis: caracterem Dominicum portatis in ſacramento, quod accepiſtis: ſed erratis, & peritis non ideo vobis diſpliceamus, quia reuocamus errantes, & quærimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini monentis, vt vos ad eius ouile redire cogamus, quàm conſentimus voluntati ouium errantium, vt perire vos permittamus. ¶ Noli ergo iam dicere, quod te aſſiduè audio dicere. Sic volo errare: ſic volo perire. Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum poſſumus modò, quòd te in puteum vt morereris, miſiſti, vtique libera voluntate feciſti. Sed quàm crudeles eſſent ſerui Dei, ſi huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non meritò culparet? Quis non impios rectè iudicaret? Et tamen tu te volens in aquam miſiſti, vt morereris: illi te nolentem de aqua leuauerunt, ne morereris Tu feciſti ſecundum voluntatem tuam, ſed in perniciem tuam. Si ergo ſalus iſta corporalis ſic cuſtodienda eſt, vt etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, ſeruetur: quantò magis illa ſpiritualis, in cuius deſertione mors æterna metuitur? quanquam & in iſta morte, quam tibi tu ipſe inferre voluiſti, non ſolùm ad tempus, ſed etiam in æternum morereris; quia etſi non ad ſalutem, non ad Eccleſiæ pacem, non ad Chriſti corporis vnitatem, non ad ſanctam & indiuiduam charitatem, ſed ad mala aliqua cogereris; nec ſic tibi ipſe mortem inferre debuiſti. Conſidera ſcripturas diuinas, & diſcute quantum potes, & vide vtrum hoc fecerit aliquis aliquando iuſtorum, atque fidelium; cum ab eis tanta mala perpeſſi ſunt, qui eos ad æternum interitum non ad vitam æternam, quo tu compelleris, adigebant. *& poſt pauca.* ¶Repetis, ſicut audio, quòd in euangelio *d* ſcriptum eſt receſſiſſe à Domino lxx. *e* diſcipulos, & arbitrio ſuæ malæ, atque impiæ diſceſſionis fuiſſe permiſſos: cæteriſque duodecim, qui remanſerant, fuiſſe reſponſum. [Nunquid & vos vultis ire;] Et non attendis, quia tunc primùm Eccleſia nouello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa prophetia *f* [Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſeruient illi:] Quod vtique quanto magis impletur, tantò maiore vtitur Eccleſia poteſtate, vt non ſolum inuitet, ſed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus ſignificare voluit: qui quamuis haberet magnam poteſtatem prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa conuiuij ſimilitudine ſatis euidenter oſtendit, vbi miſit ad inuitatos, & venire noluerunt: & ait *g* ſeruo: Exi in plateas 2. & vicos ciuitatis: & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos intro duc huc Et ait ſeruus Domino: Factum eſt, vt imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſeruo. Exi in vias, & ſepes, & compelle intrare vt impleatur domus mea.] Vide nunc quemadmodum de his qui prius venerunt dictum eſt, introduc eos: nunc *a* dictum eſt, compelle. Ita ſignificata ſunt Eccleſiæ primordia adhuc creſcentis, vt eſſent vires etiam compellendi

1 ¶Attende ergo] *Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc capite) emendatus eſt ex B. Auguſtino. Antea legebatur* Attende ergo, & conſidera, quod non ideo voluntas bona miſericorditer impedit, vt mala voluntas hominis diligat.

2 ¶In plateas.] *Sic emendatum eſt ex Euangelio B. Lucæ, expunctis duabus vocibus. Antea enim legebatur.* exi citò in vias & plateas.

CAP. XXXIX. ¶*Hæretici vtiliter patiuntur, quæ Catholici vtiliter inferunt.*

Idem *ſuper Ioannem, tractatu* 11. *ad c.* 3.

QVando *b* vult Deus concitare poteſtates aduerſus hæreticos, aduerſus ſchiſmaticos, aduerſus diſſipatores Eccleſiæ, aduerſus excufflatores Chriſti, aduerſus blaſphematores baptiſmi, non mirentur, quia Deus concitat, vt à Sara verberetur Agar, & ponat *c* ceruicem. quia cùm humiliata diſcederet à domina ſua, occurrit ei Angelus, & dixit *d* [Quid eſt Agar ancilla Saræ?] Cùm queſta eſſet de domina, quid audiuit ab Angelo? Reuertere ad dominam *e* tuam.] Ad hoc ergo affligitur, vt reuertatur: atque vtinam reuertatur, quia proles eius, ſicut filij Iacob, cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur autem, quia commouentur poteſtates Chriſtianæ aduerſus deteſtandos diſſipatores Eccleſiæ. Si non ergo mouerentur, quomodo redderent rationem de imperio ſuo Deo? Intendat charitas veſtra, quid dicam: quia hoc pertinet ad Reges ſæculi Criſtianos, vt temporibus ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam habere. vnde ſpiritualiter nati ſunt. *& paulo poſt.* ¶ Nabuchodonozor Rex decreuit, dicens *f*: [Quicunque dixerint blaſphemiam in Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem.] Ecce quomodo ſæuit Rex alienigena ne blaſphemaretur Deus Iſraël: qui potuit tres pueros de igne liberare Et nolunt, vt ſæuiant Reges Chriſtiani, quia Chriſtus exſufflatur à quo non tres pueri, ſed orbis terrarum cum ipſis Regibus à gehennarum igne liberatur, *& infrà.* ¶ Quomodo iſti Reges non moueantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, ſed ſeipſos liberatos de gehenna? quando vident Chriſtum, à quo liberati ſunt, ex ſufflari in Chriſtianis? quando audiunt dici Chriſtiano, dic te non eſſe Chriſtianum. Talia facere volunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animam, affliguntur in corpore: ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur.

CAP. XL. ¶*Eccleſia hæreticos ratione perſequitur.*

Item *contra litteras Petiliani, l.* 2. *c.* 79.

QVi *g* peccat, non peccat legis auctoritate, ſed contra legis auctoritatem. Quia verò interrogas me, quæ ſit ratio perſequendi viciſſim te interrogo, cuius ſit vox in Pſalmo dicentis *h*: [Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.] Quære itaque perſecutionis vel cauſam, vel modum, & noli tanta imperitia generaliter malorum perſecutiones *i* reprehendere. *& infrà c.* 8.. ¶Non enim perſequimur vos, niſi quemadmodum veritas perſequitur falſitatem. *Item ſup. c.* 10. ¶Petilianus dixit, ſi Apoſtoli perſecuti ſunt aliquem, aut aliquem tradidit Criſtus? Auguſtinus reſpondit, poſſem quidem dicere ipſum ſatanam omnibus malis hominibus eſſe peiorem, cui tamen tradidit Apoſto-

a *Act.* 9. b *Prou.* 13. *Prou.* 23.
c *Ezech.* 34. *Hierem.* 23. d *Ioh.* 6.
e *lxxvij.* f *Pſal.* 71.
g *Luc.* 14.

a *al. non.* b *Poly. l.* 7. *tit.* 6. *Arſ. l.* 12. *c.* 54.
c *al. ſupponas.* d *Geneſ.* 21. e *al. domum.* f *Dan.* 3.
g *Ino p.* 10. *c.* 99. h *Pſal.* 100. i *al. perſecutores.*

lus

lus hominem *a* in interitum carnis, vt ſpiritus ſit ſaluus in die Domini Ieſu? Itemque alios *b*, de quibus dicit. [Quos tradidi ſatanæ,vt diſcant blaſphemare.] Et Dominus Chriſtus flagello *c* expulit de templo improbos mercatores, vbi etiam connexum eſt teſtimonium ſcripturæ dicentis *d*, Zelus domus tuæ comedit me.] Ecce inuenimus Apoſtolum traditorem,Chriſtum perſecutorem, *& infrà c.* 19. ¶ Poſtremo, quare per violentiſſimas turbas etiam vltrò improbi eſtis Eccleſiis catholicis vbi poteritis aduertere,quod innumerabilibus exemplis res ipſa indicat? Sed dicitis, vos loca veſtra defendere:& reſiſtitis fuſtibus, & cædibus, quibuſcunque potueritis. Quare ibi non audiſtis vocem Domini dicentis *e*.[Ego autem dico vobis,non reſiſtere malo?] Aut ſi fieri poteſt vt aliquando rectè per vim corporalem reſiſtatur violentiùs, nec ideo præceptum violetur, quod audiuimus à Domino: ego autem dico nobis, non reſiſtere malo?]cur non etiam hoc fieri poteſt, vt per ordinarias *f* & legitimas poteſtates de ſedibus,quæ illicitè vſurpantur, vel ad iniuriam Dei retinentur,pius expellat impium, & iuſtus iniuſtum? Neque enim eo modo perſecutionem paſſi ſunt pſeudoprophetæ ab Helia *g*, quomodo ipſe à Rege nequiſſimo:aut quia flagellatus eſt Dominus à perſecutoribus, propterea paſſionibus eius comparandi ſunt. quos ipſe de templo flagellatos eiecit. Reſtat ergo, vt nihil aliud requirendum eſſe fateamini, niſi vtrum iuſtè, an impie vos ſeparaueritis à communione orbis terrarum.Nam ſi hoc inuentum fuerit, quod impiè feceritis, non miremini, ſi non deſunt miniſtri Deo, per quos flagellemini: quia perſecutionem patimini non à nobis,ſed ſicut ſcriptum eſt, ab ipſis factis veſtris *Et lib.de vnitate Eccleſiæ c.* 17. De perſecutione veſtra querela ſedabitur,ſi cogitetis,& intelligatis prius non omnem perſecutionem eſſe culpabilem. Alioqui non laudabiliter diceretur *h*, [Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar] Nam quotidie videmus, & filium de patre tanquam de perſecutore ſuo conqueri, & coniugem de marito,& ſeruum de domino, & colonum de poſſeſſore, & reum de iudice,& militem, vel prouincialem de Duce, vel Rege: cùm illi plerunque ordinatiſſima poteſtate homines ſibi ſubditos per terrores leuiorum *i* pœnarum à grauioribus malis prohibeant, atque compeſcant: plerunque autem à bona vita, & à bonis factis minando & ſæuiendo deterreant Sed cùm à malo,& illicito prohibent,correctores, & conſultores ſunt: cum autem à bono & licito perſecutores & oppreſſores ſunt. Culpantur etiam, qui prohibent à malo:ſi modum peccati modus coërcitionis excedat.

Cap. XLI. ¶ *A regibus terræ contra inimicos ſuos auxilium petat Eccleſia.*

Idem *in epiſt.* 40. *ad Vincentium.*

NOn inuenitur exemplum in Euangelicis, & Apoſtolicis litteris,aliquid petitum à Regibus terræ pro Eccleſia & contra inimicos Eccleſiæ. Quis negat non inueniri? Sed nondum implebatur illa prophetia *k*. [Et nunc Reges intelligite erudimini qui iudicatis terram: ſeruite Domino in timore.] Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem pſalmo paulò ſuperius dicitur: [Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.] Veruntamen ſi facta præterita in propheticis *l* libris figuræ fuerunt futurorum, in Rege illo, qui appellabatur Nabuchodonozor, vtrumque tempus figuratum eſt,& quod ſub Apoſtolis habuit, & quod nunc habet Eccleſia. Temporibus itaque Apoſtolorum, & Martyrum illud implebatur,quod figuratum eſt, quando Rex memoratus pios, & iuſtos cogebat adorare ſimulachrum, & recuſantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulò poſt in eodem Rege figuratum eſt, cum conuerſus ad honorandum Deum verum decreuit in Regno ſuo, vt quicunque blaſphemaret Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago,pœnis debitis ſubiaceret.Prius ergo tempus illius Regis ſignificabat priora tempora Regum infidelium, quos patiebantur Chriſtiani pro impiis. Poſterius verò tempus eiuſdem *a* ſignificabat tempora poſteriorum Regum iam fidelium, quos patiuntur impij pro Chriſtianis. Sed planè in eis,qui ſub nomine Chriſti erant ſeducti à peruerſis, ne fortè oues Chriſti ſint errantes, & ad gregem aliter reuocandæ ſint, temperata ſeueritas, & magis manſuetudo ſeruatur, vt coërcitione exiliorum, atque damnatorum tribulatione admoneantur conſiderare, quid, & quare patiantur, & diſcant præponere rumoribus, & calumniis hominum ſcripturas, quas legunt. Quis enim noſtrum, quis veſtrum non laudat leges ab Imperatoribus datas aduerſus ſacrificia paganorum? Et certè longè ibi pœna ſeuerior conſtituta eſt.Illius quippe impietatis capitale ſupplicium eſt. De vobis autem corripiendis, atque coërcendis habita ratio eſt: qua potius admoneremini ab errore diſcedere, quàm pro ſcelere puniremini.

Cap. XLII. ¶ *Malos Eccleſia iuſtè perſequitur.*

Item *eiſdem ad Bonifacium comitem, epiſt.* 50.

SI *b* Eccleſia vera ipſa eſt,quæ perſecutionem patitur non quæ facit,quærant ab Apoſtolo *c*, quam Eccleſiam ſignificabat Sara, quando perſecutionem faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem noſtram cœleſtem Hieruſalem, id eſt, veram Dei Eccleſiam: in illa muliere dicit fuiſſe figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem melius diſcutiamus, magis illa perſequebatur Saram ſuperbiendo quàm illam Sara coërcendo. Illa enim Dominæ faciebat iniuriam, iſta imponebat ſuperbiæ diſciplinam. Deinde quæro,ſi boni,& ſancti nemini faciunt perſecutionem, ſed tantummodo patiuntur, cuius putant eſſe in pſalmo vocem, vbi legitur *d*: [Perſequar inimicos meos & comprehendam illos:& non conuertar, donec deficiant.] Ergo ſi verum dicere, vel agnoſcere volumus,eſt perſecutio iniuſta quam faciunt impij Eccleſiæ Chriſti. Iſta itaque beata eſt,quæ peſecutionem patitur propter iuſtitiam:illi verò miſeri, qui perſecutionem patiunt propter iniuſtitiam. Proinde iſta perſequitur diligendo, illi ſæuiendo: iſta vt corrigat,illi vt euertant: iſta vt reuocetur ab errore illi vt præcipitent in errorem.*& infrà.*¶ Quod autem dicunt, qui contra ſuas impietates leges iuſtas inſtitui nolunt non petiſſe à Regibus terræ Apoſtolos talia,nō conſiderant aliud fuiſſe tunc tempus,& omnia ſuis temporibus agi. Quis enim tunc in Chriſtum crediderat Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo ſeruiret? quando adhuc illud propheticum implebatur. [Quare *e* fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ,& Principes cōuenerunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius.] Nondum autem agebatur quòd paulò pòſt in eodem Pſalmo dicitur: [Et nunc Reges Intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.] Quomodo ergo Reges Domino ſeruiunt in timore, niſi ea, quæ contra iuſſa Domini fiunt, religioſa ſeueritate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim ſeruit quia homo eſt, aliter quia etiam & Rex eſt, quia homo eſt, ei ſeruit viuendo

a 1 *Cor.*5. b 1.*Tim.*1. c *Ioan.*2. d *Pſal.*68.
e *Matt.*5. f *al.ordinatas.* g 3.*Reg.*18.*&*.19.
h *Pſal.*100.
i *al lenium.* K *Pſal.*2.
l *Daniel.*1.

a *al.illius.* b *Poly.l.*7.*tit.*11. *Anſ.l.*13.*c.*14.
c *Gal.* 4. d *Pſal.*17. e *Pſal.* 2.

fideliter

fideliter. Quia verò etiam Rex eſt, ſeruit, leges iuſta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti vigore ſanciendo.

1 ¶ Et eſt iuſta.] *Addita ſunt hæc vſque ad verſ.* iſta atque: *& multa alia ex ipſo Originali emendata.*

Cap. XLIII. ¶ *Exemplo Chriſti, mali cogendi ſunt ad bonum.*

Item *in eadem epiſtola.*

QVis *a* nos poteſt amplius amare, quàm Chriſtus, qui *b* animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis? Et tamen, cum Petrum, & alios Apoſtolos ſolo verbo vocaſſet, Paulum *c*, prius Saülum, Eccleſiæ ſuæ poſtea magnum ædificatorem, ſed horrẽdum antea vaſtatorem, non ſolùm voce cõpeſcuit, verumetiam poteſtate proſtrauit, atque infidelitatis tenebris ſæuientem, ad deſiderandum lumen cordis, vt ſurgeret, prius corporis cæcitate percuſſit. Si pœna illa non eſſet, non ab ea poſtmodum ſanaretur: & quãdo apertis oculis nihil videbat, ſi eos ſaluos haberet, non ad impoſitionem manus Ananiæ, vt eorum aperiretur obtutus, tantum ſquamas, quibus clauſus fuerat, inde cecidiſſe ſcriptura narraret. Vbi eſt, quod iſti clamare conſueuerunt, liberum eſt credere, vel non credere: cui *d* vim Chriſtus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apoſtolum: agnoſcant *e* in eo prius cogentem Chriſtũ, & poſtea docentem: prius ferientem, & poſtea conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euãgelium coactus intrauit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Euangelio laborauit, & quem maior timor compulit ad charitatem, eius *f* perfecta charitas foras miſit timorem. Cur ergo non cogeret Eccleſia perditos filios, vt redirent, ſi perditi 1 filij coëgerunt alios, vt perirent?

2 ¶ Si perditi] *Hæc vſque ad finem ſunt addita ex Originali, & alia emendata.*

CAP. XLIV. ¶ *Non crudelitate, ſed dilectione Moyſes populum flagellauit.*

Idem *contra* g *Fauſtum, lib.* 22. *c.* 79.

QVid *h* crudele Moyſes *i* aut mandauit, aut fecit, cùm cõmiſſum ſibi populum ſanctè zelans, & vni vero Deo ſubditum cupiens, poſteaquam cognouit ad fabricandum & colendum idolum deflexiſſe, mentemque impudicam proſtituiſſe dæmonibus, in paucos eorum vindicans gladio quos Deus ipſe, quem offenderant, alto & ſecreto iudicio feriendos voluiſſet, mox feriri, & in præſenti ſalubriter terruit, & & diſciplinam in poſterum ſanxit? Nam eum nulla crudelitate, ſed magna dilectione feciſſe, quod fecit quis non in verbis eius agnoſcat, orantis pro peccato eorum, & dicentis, [ſi dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de libro tuo?] *& infrà.* ¶ Sic planè, & Apoſtolus *k* non crudeliter, ſed amabiliter tradidit hominem ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus eius ſaluus ſit in die Domini Ieſu: tradidit, & alios *l*, vt diſcerent non blaſphemare.

CAP. XLV. ¶ *Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem ſententiam.*

Item Innocentius Papa, *epiſt.* 3. *ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum*, c. 3.

QVæſitum *m* eſt etiam ſuper his, qui poſt Baptiſmum adminiſtrauerunt, & aut tormenta ſola *n* exercuerunt, aut etiam capitalem protulere ſententiam. Nihil de his legimus à maioribus diffinitum. Meminerant enim à *o* Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum, gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum 1, vindicem in huiuſmodi datum. Quomodo igitur reprehenderet factum, quod auctore Deo viderent eſſe conceſſum? De his ergo, vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habeamus, ne aut diſciplinam euertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipſis autem in reddenda ratione geſta ſua omnia ſeruabuntur.

a *Poly. ibid. Anſ. l.* 12. *c.* 16. b *Ioan.* 10. *Matth.* 4. c *Act.* 9. d *Inf ead. q* 6. *ſchiſmatici.* e 1. *Cor.* 15. f 1. *Ioan.* 4. g *Beda* 1. *Cor.* 5. h *Poly. ibid. Anſ. l.* 13. i *Exod.* 32. k 1 *Cor.* 5. l 1. *Tim.* 1. m *Rabanus pœnit. c.* 16. *Burch. l.* 6. *c.* 44. *Iuo p.* 10. *c* 94. n *al ſana.* o *Rom.* 13.

1 ¶ Miniſtrum.] *Sic emendatum eſt ex Originali, & Iuone. Antea legebatur*, & Dei miniſterio eſſe datum in huiuſmodi vindices. *Gloſſa autem optime etiam conuenit voci*, vindicem.

Cap. XLVI. ¶ *Immunis eſt dictator à culpa, cùm legum auctoritas in improbos exercetur.*

Idem *in eadem epiſt. c.* 5.

ILlud etiam ſciſcitari voluiſti, an preces dictantibus liberum concedatur vtique poſt Baptiſmi regenerationem à principibus poſcere mortem alicuius, vel ſanguinem de reatu. Quam rem Principes nunquam ſine cognitione concedunt: ſed ad iudices commiſſa ipſa, vel crimina ſemper remittunt, vt cauſa cognita vindicentur 1: quæ *a* cùm quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio pro negotij qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

1 ¶ Vindicentur.] *Emendatum eſt ex Originali. Antea legebatur*, vindicet, qui cùm quæſitori fuerint delegata, &c.

Cap. XLVII. ¶ *In correctione malorum Deus omnipotens placatur.*

Item Gregorius *Brunichildæ Reginæ Francorum, lib* 7. *indict.* 1. *epiſt.* 5.

SI *b* quos igitur violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, vel aliis prauis actibus ſtudere cognoſcitis, Deum de eorum 1 correctione placare feſtinate: vt per 2 vos flagellum perfidarum gentium (quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum eſt) non inducat, ne ſi quod non credimus, diuinæ vltionis iracundia ſceleratorum fuerit actione commota, belli peſtis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant.

1 ¶ De eorum.] *Sic reſtitutum eſt ex variis Codicibus epiſtolarum B. Gregorij. Antea erat.* Deorum.

2 ¶ Per vos.] *In Originali eſt*, ſuper vos, *ſed ob Gloſſam in verſ. flagellum, non eſt mutatum.*

CAP. XLVIII. ¶ *Eccleſiaſticæ religionis inimici etiam bellis ſunt coërcendi.*

Idem *Gennadio patritio, & Exarcho Africæ, lib.* 1. *epiſt.* 72.

SIcut *c* excellentiam veſtram hoſtilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere: ita oportet etiã inimicis Eccleſiæ eius omni viuacitate mentis, & corporis obuiare: quatenus eius ex vtroque triumpho magis ac magis eniteſcat opinio: cum & forenſibus bellis aduerſariis Catholicæ Eccleſiæ pro Chriſtiano populo vehementer obſiſtitis, & Eccleſiaſtica prælia ſicut bellatores *d* Domini fortiter dimicatis. Notũ eſt enim hæreticæ religionis viros, ſi eis, quod abſit, ſuppetit nocendi licentia, contra Catholicam fidẽ vehementer inſurgere: quatenus hæreſeos ſuæ venena ad tabefacienda, ſi valuerint, Chriſtiani corporis membra transfundant. Cognouimus enim eos contra Catholicam Eccleſiam, Domino eis aduerſante, colla ſubrigere, & fidem velle Chriſtiani nominis inclinare: ſed eminentia veſtra conatus eorũ comprimat, & ſuperbas eorum ceruices iugo rectitudinis premat. Concilium verò Catholicorum Epiſcoporum admoneri præcipite, vt Primatem non ex ordine loci, poſtpoſitis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus

a *Iuo p.* 10. *c.* 94. b *Anſ. l.* 13 *c.* 24. c *Anſ. l.* 13. *c.* 29. d 1. *Reg.* 18.

elegan

elegantior, ſed vitæ melioris actio comprobatur. Ipſe verò Primas non paſſim (ſicut moris eſt) per villas,ſed in vna, iuxta eorum electionem,ciuitate reſideat, quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio reſiſtendi Donatiſtis poſſibilitas diſponatur. Ex Cõcilio verò Numidiæ,ſi qui deſiderauerint ad Apoſtolicam ſedem venire. permittite:& ſi quilibet eorum viæ contradicere voluerit *a*,obuiate. Magis *b* profectò excellentiæ veſtræ apud creatorem gloria proficit , ſi per eam diſperſarum Eccleſiarum potuerit ſocietas reſtaurari. Cùm enim largita munera ad nominis ſui gloriam conſpicit reuocari tantò largiora tribuit , quantò per eum religionis ſuæ dignitatem viderit ampliari. Perſoluentes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus , quod *c* brachium veſtrum ad comprimendos hoſtes fortè efficiat , & mentem veſtram fidei zelo *d* velut mucrone gladij vibrantis exacuat.

C, XLIX. ¶ *Merito fidei,bellorum paratur victoria.*

Idem *ad eundem,lib.1.epiſt.73.*

SI *e* non ex fidei merito , & Chriſtianæ religionis gratia, tantæ excellentiæ veſtræ bellicorum actuum proſperitas eueniret,non ſummopere miranda fuerat:cum ſciamus,hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuiſſe conceſſa. Sed cùm futuras Deo largiente,victorias,non carnali prouidentia,ſed magis orationibus præuenitis,fit,vt hoc in ſtuporem veniat: quòd gloria veſtra non terreno conſilio , ſed Deo deſuper largiente deſcendat.Vbi enim meritorum veſtrorum loquax non diſcurrit opinio?quæ & bella vos frequenter appetere non deſiderio fundendi ſanguinis,ſed dilatandæ cauſa Reip. in qua Deum coli conſpicimus , loquitur : quatenus Chriſti nomen per ſubditas gentes fidei predicatione circumquaq; diſcurrat.Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita conſtituunt:ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia in futuram 1. vitam cæleſtium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro paſcendis ouibus B. Petri Apoſtolorũ Principis excellẽtiã veſtram præſtitiſſe didicimus:ita vt non parua loca patrimonij eius propriis nudata cultoribus , largitis Dacorum 2. habitationibus reſtaurauerit.Quæcunq; igitur hic Chriſtianiſſima *f* mente confertis,horum retributionem per ſpem in futuro iudicio ſuſtinetis.

1 ¶ Futuram] *In duobus codicibus epiſtolarum legitur*,in futurorum gaudiorum participatione : *in vno verò manuſcripto* in futura cœleſtium gaudiorum participatione. *In codice tamen Vaticano legitur , quemadmodum apud Gratianum.*

2.¶ Dacorum.] *In libris epiſtolarum impreſſis,& duobus manuſcriptis legitur*, daditiorum. *In aliquot verò antiquis Gratiani exemplaribus eſt*, Dacorum , vel aliorum habitationibus.

8. pars. *Breuiter monſtratum eſt quòd boni laudabiliter perſequuntur malos & mali damnabiliter perſequuntur bonos. Illud autem Apoſtoli : [Tu autem quis es, qui iudicas alienum ſeruum?de alieni cordis occultis intelligendum eſt. Quòd vindicta inferri poſſit , monſtratum eſt. Nunc reſtat oſtendere , quod debet inferri , & quod magis diliguntur illi qui puniuntur,quàm qui impuniti relinquuntur:quod vtrumq; multorum auctoritate probatur.*

C. L. ¶ *Ad iram Deus prouocatur,cùm mala puniri differuntur.*

Ait enim Auguſtinus.

SI ea 1, de quibus vehementer Deus offenditur , inſequi vel vlciſci differimus, ad iraſcendum vtique diuinitatis patientiam prouocamus , [Nonne *g* Achor *h* filius Zare præteriit mandatum Domini , & ſuper omnem populum Iſraël ira eius incubuit ? Et ille erat vnus homo , atque vtinam ſolus periiſſet in ſcelere ſuo.]

1.Si ea.] *Vſque ad verſ.* prouocamus,*ſunt in regeſto B.Gregorij l.2.indict.11 epiſt.7.ſcripta Martino a Abbati,& Benenato Notario.Reliqua verò non ibi leguntur, ſed ſunt verba ſacræ ſcripturæ,c.22.Ioſue.*

C. LI. ¶ *Vindicta,quæ ad correctionem valet, non eſt prohibenda.*

Item Auguſtinus *de ſermone Domini in monte, lib.1. c.37. & 38.*

EA *b* vindicta 1,quæ valet ad correctionem,non prohibetur. Quæ etiam ad miſericordiam pertinet , nec impedit illud propoſitum,quo quiſque paratus eſt ab eo , quem correctum eſſe vult,plura perferre:ſed huic vindictæ referendæ non eſt idoneus,niſi qui odium, quo flagrare ſolent , qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis magnitudine ſuperauerit. Non enim metuendum eſt,ne odiſſe paruulum filium parentes videantur,cum ab eis vapulat peccans , ne peccet vlterius.Et certè perfectio dilectionis,ipſius Dei patris imitatione nobis proponitur,cùm in ſequentibus dicitur [Diligite *c* inimicos veſtros . beneſacite his qui oderunt vos , & orate pro eis qui vos perſequuntur.] Et tamen de ipſo dicitur per Prophetam *d*.Quem enim diligit Dominus,corripit:flagellat autem omnem filium quem recipit.]Dicit etiam Dominus:*e* [Seruus 2 qui neſcit voluntatem domini ſui , & facit digna plagis,vapulabit paucis : ſeruus autem , qui ſcit voluntatem domini ſui, & facit digna plagis,vapulabit multis.] Non ergo quæritur,niſi vt & ille vindicet , cui rerum ordine poteſtas data eſt,& à voluntate vindicet,qua pater 3 paruulum filium flagellat , quem per ætatem odiſſe nondum poteſt. Hinc enim aptiſſimum *f* exemplum datur, quo ſatis apparet poſſe Peccatum amore potius vindicari , quàm impunitum relinqui , vt illum , in quem *g* vindicat non pœna miſerum, ſed correctione beatum velit : paratus tamen , ſi opus ſit, æquo animo plura tolerare ab eo illata,quem vult eſſe correctum,ſiue in eum habeat poteſtatem coercendi , ſiue non habeat. ¶ Magni autem & ſancti viri , quanquam *h* optimè ſcirent mortem iſtam, quæ animam diſſoluit à corpore formidandam non eſſe:ſecundùm eorum tamen animum , qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt : quo & viuentibus vtilis metus incuteretur,& illis,qui morte puniebantur,non ipſa mors noceret, ſed peccatum , quod augeri poſſet , ſi viuerent diminueretur *i*, Non temere illi iudicabant,quibus tale iudicium donauerat Deus. Inde eſt , quòd Helias *k* morte multos affecit,& propria manu,& igne diuinitus impetrato : cum *l* & alij multi , & magni viri eodem ſpiritu conſulendo rebus humanis non temere fecerint. *m* De quo Helia cum exemplum dediſſent *n* diſcipuli Domino , commemorantes quid ab eo factum ſit vt etiam ipſis daret poteſtatem petendi de cœlo ignem ad conſumendos eos , qui ſibi hoſpitium non præbuerant *o*, reprehendit *p* in eis Dominus non exemplum Prophetæ ſancti , ſed ignorantiam vindicandi,quæ adhuc erat in rudibus : animaduertens eos , non amore correctionem , ſed odio deſiderare vindictam.Itaque poſtquam eos docuit,quid eſſet diligere proximum tanquam ſeipſum infuſo etiam Spiritu ſancto *q*,quem decem diebus completis poſt aſcenſionem ſuam deſuper , vt promiſſerat , miſit non defuerunt . tales vindictæ quamuis multò rariùs , quàm in veteri teſtamento , Ibi enim ex maiori parte ſeruientes timore premebantur: hic autem maxima dilectione liberi nutriebantur. Nam

a *al.putauerit.* b *al Magna.* c *al.quo* d *abeſt ab orig.* e *Burch.l.15.c.18.Anſ.l.13.c.30.Iuo p.16.c.19.* f *al.Chriſtiana.* g *Ioſ.22.* h *al Achan..*

a *al.Mariniano* b *Anſ.l 13.c.2.Iuo p.10.c.60.* c *Matt. 5.* d *Prou. 3.* e *Luc.12.* f *al.apertiſſimum* g *al.quem c.38.* h *al. qui iam.* i *abeſt ab orig.* k *3.Reg.18.& 41.* l *al.quod.* m *al. fecerunt.* n *Luc.9.* o *al.præberent.* p *Matth.22.* q *Actor.1.*

& verbis

& verbis apoſtoli Petri Ananias, & vxor eius (ſicut in Actibus Apoſtolorum *a* legimus) exanimes ceciderunt, nec reſuſcitati ſunt, ſed ſepulti.

1 ¶Ea vindicta.] *Apud B. Auguſtinum & Anſemum ſic legitur* Neque hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet etiam, Ipſa enim pertinet ad miſericordiam, nec impedit, &c.

2 ¶Seruus.] *Totus hic locus reſtitutus eſt ex Euangelio, & B. Auguſtino, multaque alia ſunt emendata.*

3 ¶Quia pater.] *In originali legitur.* qua pater in paruulum filium, quem, &c.

CAP. LII. ¶ *Quæ veritati contraria ſunt, Chriſtiani perſequi debent.*

Item Auguſtinus *contra Creſconium grammaticum, l.3.*

QVisquis *b* Chriſtianum 1 (inquis) perſequitur Chriſti eſt inimicus. Verum dicis, ſi 2 non hoc in illo perſequitur, quod Chriſto eſt inimicum. Neque enim dominus in ſeruo, pater in filio, maritus in coniuge, cum ſint vtrique Chriſtiani, non debent perſequi vitia Chriſtianæ contraria veritati. An verò, ſi non perſequantur non rei negligentiæ merito tenebuntur?

1 ¶Chriſtianum.] *Antea legebatur.* Quiſquis Chriſtianus iniquum non perſequitur. *Emendatum eſt ex originali. Sunt enim verba Creſconij quod etiam auctor gloſſæ animaduertit.*

2 ¶Si non. [*Apud B. Auguſtinum eſt,* ſed hoc in illo. *Verùm Iuo, & Pannormia, cum Gratiano concordat.*

CAP. LIII. ¶ *Quemadmodum homo debet diligere proximum ſicut ſeipſum.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.* 52.

DEbet *c* homo diligere proximum tanquam ſeipſum, vt quem potuerit hominem, vel beneficentiæ conſolatione, vel informatione doctrinæ, vel diſciplinæ coërcitione, adducat ad colendum Deum

CAP LIV. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *ad Donatum presbyterum. epiſt.* 204.

MAli ſunt prohibendi à malo, & cogendi ad bonum ¶ *De hac re copioſè diſputat B. Auguſtinus in c. diſplicet, ſup. ead. Hic verò ſumma illius diſputationis paucis verbis collecta eſt.*

Ex his omnibus colligitur quòd vindicta eſt inferenda non amore ipſius vindictæ ſed zelo iuſtitiæ: non vt odium exerceatur, ſed vt prauitas corrigatur. Sed cum vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte, quæritur, an ſit peccatum iudici, vel miniſtro, reos morti tradere.

QVÆSTIO V.

1\. QVòd autem nulli liceat aliquem occidere, illo præcepto ps probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit, dicens d. [Non occides] item in Euangelio e [omnis qui acceperit gladium, gladio peribit

CAP. I. ¶ *Mali non ſunt interficiendi, ſed flagellis emendandi.*

Item Auguſtinus *ad Marcellinum comitem de Donatiſtis captis, epiſt* 159.

CIrcumcelliones *f* illos, & Clericos partis Donati, quos de Hypponenſi ciuitate *g* ad iudicium pro factis eorum, publicæ diſciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Reſtitutum catholicum Presbyterum commiſerunt: & de cæde Innocentij alterius catholici presbyteri, atque de oculo eius effoſſo, & de digito præciſo fuiſſe confeſſos, Vnde mihi ſollicitudo maxima incuſſa eſt, ne fortè ſublimitas tua cenſeat eos tanta legum ſeueritate plectendos, vt qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his literis obteſtor fidem tuam, quam habes in Chriſto, per ipſius Domini noſtri miſericordiam, vt hoc ne facias, nec omnino fieri permittas. Quamuis enim ab illorum interitu diſſimulare poſſemus, qui non accuſantibus noſtris, ſed illorum notariis 1, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat, præſentati videantur examini, nolumus tamen paſſiones ſeruorum Dei, quaſi vice talionis, paribus ſuppliciis vindicari: non quo ſceleſtis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri: ſed hoc magis ſufficere volumus, vt viui, & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine inſana ad ſanitatis otium legum coërcitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui vtili operi deputentur. Vocatur quidem & iſta damnatio: ſed quis non intelligat magis beneficium quàm ſupplicium nuncupandum, vbi nec ſæuiendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina ſubtrahitur: Imple Chriſtiane iudex pij patris officium: ſic ſuccenſe 2 iniquitati, vt conſulere humanitati memineris, nec in peccatorum atrocitatibus exerceas vlciſcendi libidinem: ſed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſeruaſti, quando tantorum ſcelerum confeſſionem non extendente equuleo non ſulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti: qui modus coërcitionis & à magiſtri artium liberalium, & ab ipſis parentibus & ſæpe etiam in iudiciis ſolet ab Epiſcopis adhiberi *a* Noli ergo atrocius vindicare quod lenius inueniſti: inquirendi, quam puniendi neceſſitas maior eſt Ad hoc enim & mitiſſimi homines facinus occultatum diligenter, atque inſtanter examinant, vt inueniant, quibus parcant.

1 ¶Notariis.] *In libris B. Auguſtini excuſis partim eſt,* notaria *partim* notatia *In codice Vaticano Epiſtolarum vbique legitur,* notaria: *& epiſt.* 160. *in qua de eadem re agitur, in codicibus impreſſis, ac manuſcriptis legitur* notaria. *Itemque in Breuiculo in collatione primi diei ſemel & ſecundi bis. De notoriis verò mentio eſt in lege, ab accuſatione. §. nuntiatores ff. ad S.C. Turpill. & C. de accuſat. l. ea quidem. Apuleius etiam l.7. de aſino aureo, habet,* notariam: *Et in gloſſario legitur,* notoria: ἀναφορά

2 ¶Succenſe.] *Sic eſt emendatum. additis etiam nonnullis ex originali Anſelmo & Polycarpo. Antea erat.* Sic ſuccenſere iniquitati memineris vt non in peccatorum, &c.

CAP. II. ¶ *Præter ſupplicium mortis, rei ſunt puniendi.*

Idem *Marcellino. epiſt.* 158.

POena *b* illorum, quamuis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te, vt præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendandã. Ipſe enim fructus ad nos peruenit confeſſionis illorum: quia inuenit catholica Eccleſia, vbi ſuam erga atrociſſimos inimicos ſeruet, atque exhibeat, lenitatem. In tanta quippe crudelitate, quæcunque præter ſanguinem vindicta proceſſerit, magna lenitas apparebit. Quod etſi modò quibuſdam noſtris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quaſi diſſolutionis, & negligentiæ ſimile: tranſactis tamen motibus animorum (qui recentioribus factis ſolent turbulentius excitari) egregie luculenta bonitas apparebit.

CAP. III. ¶ *Mali prohibendi ſunt à malo, & cogendi ad bonum.*

Idem *Donato, epiſt.* 127.

VNum *c* ſolum eſt, quod in tua iuſtitia pertimeſcimus, ne fortè quoniam quidquid mali contra Chriſtianam ſocietatem ab hominibus impiis, ingratiſque committitur: pro-

a *Act.*3. b *Iuo p.*10.*c.*62.*Pann l* 8.*c.*15.
c *Iuo p.*10.*c.*[illegible]2.*Pann.l.*8.*c.*16. d *Exod.*20. e *Matth.* 26.
f *Anſ.l.*13.*c.*10.*Poly.l.*7.*tit.*11. g *al. Eccleſia.*

a *habere.*] *Orig.* b *Poly.l.*7 *tit.*12. *Anſ.l.*13.*c.*11.
c *Polyc ibid. Anſ.l.*13.*c.*12.

ſectò

ſecto grauius eſt & atrocius, quàm ſi in alios talia committantur, tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitatis Chriſtianæ conſideratione cenſeas coërcendum. Quòd te per Ieſum Chriſtum ne facias, obſecramus *& paulò poſt.* ¶ Ex occaſione terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas luant *a*, corrigi eos cupimus, non necari: nec diſciplinam circa eos negligi volumus, nec ſuppliciis, quibus digni ſunt, coërceri *b*. Sic igitur eorum peccata cõpeſce, vt ſint, quos pœniteat peccaſſe *& paulò poſt.* ¶ Proinde, ſi occidendos in his ſceleribus homines putaueritis deterrebitis nos, ne per operam noſtram ad veſtrum iudicium aliquid tale perueniat. Quo comperto illi in noſtram perniciem licentiori audacia graſſabuntur, neceſſitate nobis impacta, vt etiam occidi ab eis eligamus potius *c*, quàm eos occidendos veſtris iudiciis ingeramus.

CAP. IV. ¶ *Quies, Eccleſiæ principum ſeueritate iuuatur.*

Idem *Macedonio, epiſt.* 54.

PRodeſt *d* & ſeueritas veſtra, cuius miniſterio quies adiuuatur & noſtra. Prodeſt & interceſſio noſtra, cuius miniſterio ſeueritas temperatur & veſtra. Non vobis diſpliceat, quod rogamini à bonis: quia nec bonis diſplicet, quòd timemini à malis. ¶ Nam hominum iniquitatem etiam Apoſtolus Paulus non tantum de iudicio futuro, verum etiam de præſentibus veſtris ſæcularibus 1 poteſtatibus terruit, aſſerens & ipſas ad diſpenſationem diuinæ prouidentiæ pertinere. [Omnis *e*, inquit, anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, &c.] Hæc verba Apoſtoli vtilitatem veſtræ ſeueritatis oſtendunt. Proinde ſicut dilectionem iuſſi ſunt terrẽtibus debere, qui timent, ita dilectionem iuſſi ſunt timẽtibus debere, qui terrent. Nihil nocẽdi cupiditate fiat, ſed omnia conſulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur vltio cognitoris, vt nec interceſſoris religio contẽnatur: quia & plectendo, & ignoſcendo hoc ſolum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. Quod ſi tanta eſt peruerſitas, & impietas, vt ei 2 corrigendæ nec diſciplina poſſit prodeſſe, nec venia, à nobis tamen intentione, atque conſcientia quam Deus cernit, ſiue ſeueritate, ſiue lenitate, non niſi officium dilectionis impleatur.

1 ¶ Sæcularibus.] *Antiquioribus editionibus Epiſtolarum B. Auguſtini in margine eſt aſcriptum*, de præſentibus veſtris ſecuribus terruit.] *In Antuerpiana verò eſt in textu hæc eadem lectio ſed ſine dictione*, præſentibus.

2 ¶ Et corrigendæ] *Sic emendatum ex originali, Antea legebatur*, vt corrigendis reis nec diſciplinæ, nec veniæ remedia ſuffragentur, ab omni tamen inuentione, &c.

CAP. V. PALEA.

HOc *f* tamen intelligendum eſt de illis, quos præſentia ſupplicia in melius commutant, non de illis, qui obſtinati ſunt in malo: qui ſi ſemper viuerent, ſemper peccarent: quorum pœna hic incipit, & in æternum durabit.

¶ *Abeſt hæc palea à vetuſtis exemplaribus, quæ collata ſunt vno excepto, in quo eſt coniuncta capiti ſuperiori.*

CAP. VI. ¶ *Impræſentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.*

Item Hieronymus *in Naum Prophetam, ad c* 1.

QVid *g* ergo, ait, contra Dominum cogitatis? ipſe qui creauit mundum, & conſummationem eius faciet Quòd ſi vobis videtur crudelis, rigidus & cruentus, quòd in diluuio *h* genus deleuit humanum, ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur *i* pluit, Ægyptios *a* ſubmerſit fluctibus, Iſraëlitarum cadauera proſtrauit in eremo: ſcitote eum ideo ad præſens reddidiſſe ſupplicia, ne in æternum puniret. Certè aut vera ſunt, quæ Prophetæ loquuntur, aut falſa. Si vera ſunt quæ de ſeueritate eius videntur dicere, ipſi dixerunt: Non *b* vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione: Sin autem falſa ſunt, & falſum eſt, quod dicitur: [Non conſurget duplex tribulatio,] falſa eſt ergo & crudelitas, quæ in lege deſcripta eſt. Quod ſi verum eſt, vt negare non poterunt, dicente Propheta: [Non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:] ergo qui puniti ſunt poſtea non punientur. Si autem illi poſtea punientur, ſcriptura mentitur, quod dicere nefas eſt. Receperunt ergo & qui in diluuio perierunt & Sodomitæ, & Ægyptij, & Iſraëlitæ in ſolitudine mala ſua in vita ſua. ¶ Quærat *c* hic aliquis, ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſtea fiat. Aut enim punietur, & falſum eſt hoc, quod dicitur, [Non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:] aut non punietur, & optandum eſt adulteris, vt impræſentiarum breui, & cita pœna cruciatus fruſtrentur æternos. Ad quod reſpondebimus, Deum vt omnium rerum, ita & ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præueniri ſentẽtia iudicis. nec illi in peccatorem exercendæ de hinc pœnæ auferri poteſtatem: & magnum peccatum magnis, diuturniſque lui *d* cruciatibus. Si quis autem punitus ſit, vt ille *e* in lege, qui Iſraëliticis maledixerat, & qui *f* in Sabbato ligna collegerat, tales poſtea non puniri, quia culpa leuis præſenti ſupplicio compenſata ſit.

CAP VII. ¶ *Qui rei ſunt ſanguinis, ab Eccleſia defendi debent.*

Item Gregorius Papa.

REos ſanguinis defendat 1 Eccleſia, ne *g* effuſione *h* ſanguinis particeps fiat.

1 ¶ Defendat.] *Apud Burchardum, & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Auguſtini legitur*, non defendat.

2 pars. *Hinc apparet quod mali flagellis ſunt coërcendi, non membrorum truncatione, vel temporali morte plectendi. Sed obiicitur illud, quod Dominus ait ad Moyſem k:] Maleficos non patieris viuere] Item.] Qui* l *coierit cum iumento, morte moriatur:] Adulterio etiam, vel blaſphemiæ crimine notatus immiſericorditer lapidari iubetur.* ¶ *Item Moyſes qui legem acceperat, cultores idoli morte puniunt. Samuel etiam Agag pinguiſsimum Regem in fruſta conſcidit. Phinees quoque Iudæum cum Madianita coeuntem gladio transfixit: quod eſt ei reputatum ad iuſtitiam. Similiter nonnulli in veteri Teſtamento inueniuntur malos trucidaſſe, nec tamen traſgreſſores legis, ſed defenſores appellantur. Prohibetur ergo illo præcepto quiſque ſua authoritate in necem alicuius armari, non legis imperio reos morti tradere. Qui enim publica poteſtate functus, ipſius legis imperio malos perimit, nec illius præcepti tranſgreſſor, nec à cæleſti patria alienus habetur.*

CAP. VIII. ¶ *Ex officio non eſt peccatum hominem occidere*

Vnde Auguſtinus *ad Publicolam, epiſt.* 154.

DE *m* occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium: niſi ſorte ſit miles aut publica functione teneatur, vt non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis, vel pro ciuitate, vbi etiam ipſe eſt, accepta legitima poteſtate, ſi eius congruit perſonæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore, nec male faciant, etiam ipſis aliquid fortaſſe præſtatur. Hinc autem dictum eſt *n*. [Non reſiſtamus malo,] ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum paſcit, non vt cor-

a *al. incidant.* b *al. exerceri.*
c *abeſt ab orig.*
d *Poly. l.* 1 *tit. vlt.*
e *Rom.* 13.
f *De pœnitentia diſt.* 3. *c. ſunt plures in fin.*
g *Poly. l* 7. *tit.* 12.
h *Gen.* 7. & 18. i *al. ſulphurem.*

a *Exod.* 15. b *Naum.* 1. *ſecundum* 70.
c *De pœniten. diſt.* 3. *quærat hic.* d *al. elui.* e *Leuit.* 24.
f *Numer* 15. g *ſup.* 14. *q.* 6 *hi, qui in furtis.*
h *al. effuſionis.* i *Burc. l.* 19. *c.* 109. *Iuo p.* 15. *c.* 121.
k *Exod.* 22. l *Leuit.* 20.
m *Poly l.* 7. *tit.* 11. *Anſ. l.* 13. *c.* 18. *Iuo p.* 10. *c.* 1. *Pann. l.* 8 *c.* 1.
n *Matth.* 5.

rectio

rectionem hominum negligamus. Vnde nec reus eſt mortis alienæ, qui cum ſuæ poſſeſſioni ex lapidibus 1 murum circumduxerit, aliquis ex ipſorum lapſu percuſſus intereat. Neque enim reus eſt Chriſtianus, ſi bos eius aliquem feriendo, vel equus calcem iaciendo aliquem occidat: aut ideo non debent Chriſtianorum *a* boues habere cornua, aut equus vngulas, aut dentes canis. An *b* vero, quoniam Apoſtolus Paulus ſatis egit, vt in Tribuni notitiam perferretur, inſidias ſibi à quibuſdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, ſi in illa arma ſcelerati homines incidiſſent, Paulus *c* in effuſione ſanguinis eorum ſuum crimen agnoſceret? Abſit, vt ea quæ propter bonum, ac licitum facimus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domeſtica & agreſtia ſunt habenda, ne quis eis vel ſe, vel alterum interimat, nec arbor, aut reſtis, ne quis ſe inde ſuſpendat: nec feneſtra facienda eſt, ne per hanc ſe quiſpiam præcipitet. Quid plura commemorem, cum ea commemorando finire non poſſem? Quid enim eſt in vſu hominum bono, ac licito, vnde non poſſit etiam pernicies irrogari.

1 ¶ Ex lapidibus.] *Sic eſt emendatum ex Codice Vaticano epiſtolarum B. Auguſtini. Nam in impreſſis deſunt iſtæ voces. Apud Gratianum verò erat*, ſuæ poſſeſſioni murorum ambitum circumduxit.

3. pars. *Seipſum etiam perimere nulla legis auctoritate alicui permittitur.*

CAP. IX. ¶ *Qui Deo auctore bella geſſerunt, præcepta occidendi nequaquam. tranſgreſſi ſunt.*

Vnde Auguſtinus *lib 1. de Ciuitate Dei, c. 17. & 18.*

SI *d* non licet priuata poteſtate alicui hominem occidere vel nocentem, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit, profectò etiam qui ſe ipſum occidit, homicida eſt: & tanto fit nocentior, cùm ſe occiderit, quantò innocentior in cauſa fuit, qua ſe occidendum putauit. Nam, ſi *e* Iudæ factum meritò deteſtamur, eumque veritas iudicat, cùm laqueo ſe ſuſpendit, ſceleratæ illius traditionis auxiſſe potiùs, quàm expiaſſe commiſſum, quoniam de Dei miſericordia deſperando exitiabiliter pœnitens, nullum ſibi ſalubris pœnitentiæ locum reliquit: quanto magis à ſua nece ſe abſtinere debet, qui tali ſupplicio quid in ſe puniat, non habet. Iudas enim cùm ſe occidit, ſceleratum hominem occidit: & tamen non ſolùm Chriſti, verùm etiam ſuæ mortis reus finiuit hanc vitam: quia licet propter ſuum ſcelus, alio tamen ſcelere ſuo occiſus eſt. ¶ Cur *f* autem homo, qui mali nihil fecit, ſibi malè faciat, & ſeipſum interficiendo, hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in ſe perpetraret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? *Item c. 20.* ¶ Neque enim fruſtrà in ſanctis, canoniciſque libris nuſquā nobis diuinitus præceptum, permiſſumve reperiri poteſt, vt vel ipſius adipiſcendæ immortalitatis, vel vllius curandi *g*, cauendique mali cauſa nobiſmet ipſis necem inferamus. Nam & prohibitos nos eſſe intelligendum eſt, vbi lex *h* ait: (Non occides:) præſertim, quia non addidit, proximum tuum: ſicut falſum teſtimonium, cùm vetaret, (falſum, inquit teſtimonium non dices aduerſus proximum tuum.) Nec ideo tamen ſi aduerſus ſeipſum quiſquam falſum teſtimonium dixerit, ab hoc ſe crimine putauerit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à ſemetipſo dilector accepit, quandoquidem ſcriptum eſt, (Diliges *i* proximum tuum ſicut teipſum.) Porrò ſi falſi teſtimonij non minus reus eſt, qui de ſeipſo falſum fatetur, quàm ſi aduerſus proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto, quo falſum teſtimonium prohibetur, aduerſus proximum prohibeatur, poſſitque non rectè intelligentibus videri non eſſe prohibitum, vt aduerſus ſeipſum quiſque falſus teſtis exiſtat *a*, quanto magis intelligendum eſt, non licere homini ſeipſum occidere, cum in eo, quod ſcriptum eſt, [Non occides, (nihilo *b* deinde addito, nullus nec ipſe vtique, cui præcipitur, intelligitur exceptus? *Item infr. eo. cap. c* ¶ Non occides,) non alterum: ergo nec te. Neque enim qui ſe occidit, alium quàm hominem occidit. ¶ Quaſdam verò exceptiones eadem ipſa diuina fecit auctoritas, vt liceat hominem occidi: ſed his exceptis, quos Deus occidi iubet, ſiue data lege, ſiue ad perſonam pro tempore expreſſa iuſſione. Non 1 autem ipſe occidit, qui miniſterium debet iubenti, ſicut adminiculum gladius eſt vtenti. Et ideo nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quod dictum eſt, (Non occides) qui Deo auctore bella geſſerũt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundum eius leges *d*, hoc eſt iuſtiſſimæ rationis imperium, ſceleratos morte punierunt. Et Abraham non ſolum non eſt culpatus crudelitatis crimine verum etiam laudatus eſt nomine pietatis, quòd *e* voluit filium nequaquam ſceleratè, ſed obedienter occidere. Et meritò quæritur, vtrum pro iuſſu Dei ſit habendum, quod Iephte *f* filiam, quæ patri occurrit, occidit: cum ſe immolaturum Deo id vouiſſet, quod ei redeunti de prælio victori primitus occurriſſet. Nec Sampſon *g* aliter excuſatur, quod ſeipſum cum hoſtibus ruina domus oppreſſit, niſi quia ſpiritus latenter hoc iuſſerat, qui per illum miracula faciebat) his igitur exceptis, quos vel lex iuſta generaliter, vel ipſe fons iuſtitiæ Deus ſpecialiter occidi iubet, quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur. *Item c. 26.* ¶ Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, veluti fugiendo moleſtias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo incipiat habere grauiſſimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter ſua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus eſt, vt poſſint pœnitendo ſanari: neminem velut deſiderio vitæ melioris, quæ poſt mortem ſperatur: quia reos ſuæ mortis, melior poſt mortem vita non ſuſcipit.

1 ¶ Non autem.] *Sic eſt emendatum ex Originali, præſertim Antuerpiano. Nam antea totus hic locus multò aliter ſe habebat: ſunt autem & alia multa reſtituta:*

CAP. X. ¶ *Nemini licet ſibi manus iniicere.*
Item *contra litteras Petiliani, lib. 2. c. 49.*

TV *h* dixiſti, laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui ſibi collum ligauerunt.

CAP. XI. ¶ *De eodem.*
Item Hieronymus *in Ionam Prophetam, ad c. 1. non longè à fine.*

NOn *i* eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter accipere. Vnde & in perſecutionibus non licet propria perire manu (abſque eo, vbi caſtitas periclitatur) ſed percutienti colla ſubmittere.

CAP. XII. ¶ *Nulla fiat oratio pro his, qui ſeipſos interficiunt.*
Item ex Concilio Bracharenſi I. c. 34.

a *al. Chriſtiani.* b *Aut.*] *Orig.* c *Act. 21.*
d *Iuo p. 10 1. c. 4. Pan. l. 8. c. 2.* e *Matt. 27.* f *C. 18.*
g *carendi.*) *Orig.* h *Exod. 20.* i *Matt. 22.*

a *aſſiſtat.*] *Orig.* b *al. nihil.* c *Ibid. c. 28.* d *al. ius legis.*
e *Geneſ. 22.* f *Iudic. 11.* g *Iudic. 16.*
h *Iuo p. 2. c. 99. & p. 10. c. 7.* i *Pan l. 8. c. 3.*

Placuit

PLacuit *a* vt qui ſibi ipſis voluntariè *b* aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam *c* inferunt mortem, nulla prorſus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera, deducantur. Multi enim ſibi hoc per ignorantiam vſurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

Impœnitentes, ſubaudiatur. Item Auguſtinus *in eodem l.1. de Ciuitate Dei, c.26.*

Cap. XIII. ¶ *Non eſt reus homicidij miles, qui poteſtati obediens, hominem occidit.*

3. MIles *d* cum obediens poteſtati, ſub qua legitime conſtitutus eſt, hominem occidit, nulla ciuitatis ſuæ lege reus eſt homicidij, immò, niſi fecerit, reus eſt imperij deſerti, atque contempti. Quod ſi ſua ſponte, atque auctoritate feciſſet, in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. itaque vnde punitur, ſi fecerit iniuſſus, inde punietur, niſi fecerit iuſſus.

CAP. XIV. ¶ *Homicida eſt, qui ſponte occidit, quos iudex iubet occidi.*

Item *in quæſtionibus Exodi, q.39 ad c.11.*

CVm *e* miniſter iudicis occidit eum, quem iudex iuſſit occidi, profectò, ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiamſi eum occidat, quem ſcit à iudice debuiſſe occidi.

Cap. XV. ¶ *Sicut iure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui ſibi non conceſſa vſurpat.*

Idem *lib.22. contra Fauſtum, c.73.*

LEx æterna ita medio quodã loco poſuit aliqua hominibus, vt in eis vſurpandis merito reprehendatur audacia: in exequendis autem iure obedientia laudetur. Abraham 1, ſi ſpontaneus in occidendo filio motus fuiſſet, execrabilis haberetur: at iubenti Deo obſecundans, famulatus eſt.

1 ¶ Abraham] *Confectum eſt hoc caput ex verbis B. Auguſtini, ſed collectoris arbitratu immutatis. Atque hæc quidem pars ſic apud illum habet.* Quapropter ſi in occidendo filio ſpontaneus motus execrabilis, Deo autem iubente obſecundans famulatus non ſolùm inculpabilis, verùm etiam laudabilis inuenitur, quid Moyſem Fauſte reprehendis, quòd expoliauit Ægyptios, &c.

Cap. XVI. ¶ *Bono animo officia vindictæ poſſunt impleri.*

Item *in quæſtionibus ſuper Euangelia, lib.1.q.10.*

OFficia *f* vindictæ poſſunt impleri bono animo quomodo lex, quomodo iudex.

CAP. XVII. ¶ *Non eſt iniquus, ſed humanus, qui crimen perſequitur, vt hominem liberet.*

Item *ad Macedonium, epiſt.54.*

NOn *g* eſt iniquitatis, ſed potius humanitatis ſocietate deuinctus, qui propterea eſt criminis perſecutor, vt ſit hominis liberator.

Cap. XVIII. ¶ *Quare ſint inſtituta, regia poteſtas, & legalia tormenta.*

Idem *in ead. epiſtola.*

NOn *h* fruſtra ſunt inſtituta poteſtas Regis, & cognitoris ius, vngulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeueritas etiam boni patris: habent omnia iſta modos ſuos, cauſas, rationes, vtilitates: hæc cum timentur, & mali coërcentur, & quietius inter malos viuunt boni.

a *Burch.l.19.c 130. Iuo p.10 c.188. & p.15.c.140.*
b *al. violentè.* c *abeſt ab Orig.* d *Iuo p.10. c.98. Pann.l.8. c.35.* e *Iuo p.10. c.203. Pan.l.8.c.39.* f *Iuo p.10. c.106. Pan. l.8.c.40.* g *Iuo p 10.c.107.* h *Iuo p.10 c.108.*

Cap. XIX. ¶ *Nonnunquam potius peccat, qui cauſam mortis præbet, quàm ille, qui occidit.*

Idem *ibidem.*

CVm *a* homo ab homine occiditur, multum diſtat, vtrum fiat nocendi cupiditate, vel iniuſte aliquid auferendi (ſicut fit ab inimico, ſicut à latrone) an vlciſcendi, vel obediendi ordine (ſicut à iudice, ſicut à carnifice,) an euadendi vel ſubueniendi neceſſitate, ſicut interimitur latro à viatore hoſtis à milite. ¶ Et aliquando, qui cauſa mortis fuit, potius in culpa eſt, quàm ille, qui occidit: velut ſi quiſpiam decipiat fideiuſſorem ſuum, atque ille pro iſto legitimum ſupplicium luat. Nec tamen omnis qui cauſæ alienæ mortis eſt, reus eſt. Quid ſi enim quiſquam ſtuprum petat, ſeſeque ſi non impetrauerit, interimat? Quid ſi filius timens patris pia verbera, præcipitio pereat? Quid ſi alius homine liberato, vel, ne alius liberetur, ſibi ipſe mortem inferat? Num propter iſtas alienarum mortium cauſas aut ſceleri conſentiendum eſt, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi, ſed corrigendi ſtudio, etiam paterna tollenda, aut opera miſericordiæ cohibenda ſunt? Hæc cum accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, recte factorum reprimere voluntatem.

Cap. XX. ¶ *Quod Sacerdotes efficere docendo non valent, diſciplinæ terrore poteſtas extorqueat.*

Item Iſidorus *lib.3. ſent. de ſummo bono, c.53.*

PRincipes *b* ſæculi nonnumquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Cæterùm intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi, vt quod non præualet Sacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum, cœleſte regnum proficit: vt qui intra Eccleſiam poſiti contra fidem, & diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipſamque diſciplinam, quam Eccleſiæ humilitas exercere non præualet, ceruicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat: & vt venerationem 1 mereatur, virtutem poteſtatis impertiat. Cognoſcant Principes ſæculi Deo debere ſe rationem reddere propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſiue augeatur pax, & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſiue ſoluatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit.

1 ¶ Venerationem.] *In variis editionibus huius libri legitur,* & vt veneratione mereatur, virtute poteſtatis impertiat, *In Concilio Pariſienſi ſub Ludouico, & Lothario l 2.c.2. vbi hoc refertur, legitur,* & vt venerationem mereatur, virtutem poteſtas impertiat. *Apud Iuonem verò (Nam Burchardi codex manifeſtum habet mendum) hoc modo,* & ſic venerationem meretur, & virtutem poteſtatis impertiat.

CAP. XXI. ¶ *Et regia poteſtas, & ſacerdotalis defendat auctoritas quæ ad diuinam confeſſionem pertinent.*

Item Leo Papa *epiſt.29. ad Pulcheriam Auguſtam.*

REs *c* autem humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia, & ſacerdotalis defendat auctoritas.

CAP. XXII. ¶ *Sacerdotalis admonitio, quos corrigere non valet, ſæcularis potentia corrigat.*

Item ex Concilio Turonenſi III. *d. c.41.*

INceſtuoſi *e*, parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur: ſed aliqui ex illis Sacerdotum nolunt

a *Iuo ibid.* b *Polyc. l.6 tit.1. Burch. l.15.c.43. Iuo p.16. c.44.* c *Polyc. l.1. tit.27.* d *C.l.2.c.44.*
e *Burch.l.7.c.29. Iuo p.9. c.65.*

admonitionibus autem accommodare, volentes in priſtinis perdurare criminibus: quos oportet per ſæcularis potentiæ diſciplinam à tam praua conſuetudine coërceri, qui per ſalutifera ſacerdotum monita noluerunt reuocati.

CAP. XXIII. ¶ *Malos comprimere, & bonos ſubleuare, Regum officium eſt.*

Item Hieronymus *ſuper Hierem. ad cap.* 22

REgum officium *a* eſt proprium, facere iudicium & iuſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos, & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus præbere auxilium. Et, vt curam eis præceptorum Dei maiorem iniiceret, intulit *b*, [Nolite contriſtare,] vt non ſolùm non eripiatis, ſed ne patiamini quidem per veſtram conniuentiam ab aliis contriſtari,] & ſanguinem innocentem, non effundatis in loco iſto.] Homicidas *c* enim, Sacrilegos, &c. *& poſt pauca.* ¶ Si, inquit, hæc feceritis, ô Reges Iuda, tenebitis priſtinam poteſtatem.

5. pars. *Ipſis autem Principibus, & poteſtatibus fidem, & reuerentiam ſeruari oportet.*

CAP. XXIV. ¶ *Æterna mercede fraudatur, qui fidem, & reuerentiam poteſtatibus ſeruare contemnit.*

Vnde idem Hieronymus *in epiſt. ad Titum, c.* 2. *ad verſ.* [*Serui dominis.*]

SI apud carnales dominos in minimo fideles fuerint, incipient eis apud Deum maiora committi. Ornat autem doctrinam Domini, qui ea, quæ conditioni ſuæ apta ſunt, facit: & è diuerſo confundit eam, qui non eſt ſubiectus in omnibus, cui conditio ſua diſplicet, qui contradictor, atque fraudator, in nullo fidem bonam oſtendit. Quomodo enim poteſt fidelis eſſe in ſubſtantia Dei, qui carnali domino fidem exhibere non potuit?

CAP. XXV. ¶ *Militaris diſciplina Regi omnia ſeruat.*

Item Ambroſius *in lib.* 1. *de Patriarchis, id eſt, de Abraham, cap.* 3.

DIcat *d* aliquis cùm ipſe vicerit, quomodo dicit Abraham ad Regem Sodomorum, [nihil *e* ſumâ abs te,] cùm præda vtique in poteſtate victoris fuerit: Docet *f* militarem diſciplinam, vt Regi ſeruentur omnia. Sanè his, qui ſecum fuiſſent in adiumentum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam aſſerit, tanquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam ſibi mercedem ab homine non quæſiuit à Deo accepit: ſicut legimus ſcriptum, quia poſt hæc factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſu dicens: [Noli *g* timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit valde.]

6. pars *Præterea, ſicut Principibus, & poteſtatibus fidem & reuerentiam exhibere cogimur, ita ſæcularium dignitatum adminiſtratoribus, defendendarum Eccleſiarum neceſſitas incumbit. Quod ſi facere contempſerint, à communione ſunt repellendi.*

CAP. XXVI. ¶ *Querimonias Eccleſiarum, qui in dignitatibus agunt, attentiùs debent audire.*

Vnde Ioannes VIII.

ADminiſtratores *h* planè ſæcularium dignitatum, qui ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem conſtitui eſſe proculdubio debent, quoties ab Epiſcopis, & Eccleſiaſticis viris conuenti fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & ſecundum quod neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligenti ſtudio corrigant. Quod ſi Dei timorem præ oculis non habentes, negligere poſt ſecundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communione vſque ad condignam ſatisfactionem priuatos.

CAP. XXVII. ¶ *Non ſolùm homines, ſed & contrariæ fortitudines ſunt vltrices iræ Dei.*

Item Hieronymus *ſuper Ioelem, ad cap.* 2.

7. NOn *a* ſolùm homines miniſtri ſunt, & vltores iræ Dei in his, qui malum operantur (vnde *b* non ſine cauſa gladium portant, ſed etiam contrariæ fortitudines, quæ appellantur furor, & ira Dei.

CAP XXVIII. ¶ *Qui crudeles iugulat, non eſt talis, qualis patientibus videtur.*

Item *ſupra Eſaiam, ad cap.* 13.

NOn *c* eſt crudelis, qui crudeles iugulat: ſed [crudelis *d* ideo vocatur,] quod crudelis patientibus eſſe videtur, Nam & latro ſuſpenſus patibulo crudelem iudicem putat.

CAP. XXIX. ¶ *Miniſter eſt Dei, qui malos percutit in eo, quòd mali ſunt.*

Idem *ſuper Ezechielem, lib.* 3. *ad cap.* 9. *e*

QVi *f* malos percutit in eo, quod mali ſunt, & habet vaſa interfectionis, vt occidat peſſimos miniſter eſt Domini.

CAP. XXX. ¶ *Non ſcelus admittit iudex, qui homines vincit.*

Idem *ſuper epiſt. ad Galatas, lib.* 2. *ad c.* 3.

IVdex non eſt auctor ſceleris, nequam homines vinciendo.

CAP. XXXI. ¶ *Non effundit ſanguinem, qui homicidas, & ſacrilegos punit.*

Idem *ſuper Hierem. lib.* 4. *ad cap.* 22.

HOmicidas *, & ſacrilegos, & venenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium.

CAP. XXXII. ¶ *Principes ſæculi peſſimis parcere non debent.*

Item Cyprianus *libro de exhortatione martyrij, c.* 5.

SI *g* audieris in vna ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: Eamus, & ſeruiamus Diis aliis, quos non nouiſti, interficiens necabis omnes qui ſunt in ciuitate, cæde gladij, & incendes ciuitatem igni, & erit ſine habitaculo in æternum: non reædificatur etiam nunc, vt auertatur Dominus ab indignatione iræ ſuæ. Et dabit miſericordiam tibi, miſerebitur tui, & multiplicabit te, ſi audieris vocem Domini Dei tui, obſeruaueris præcepta eius.] Cuius præcepti, & vigoris memor Mattathias *h* interfecit eum, qui ad aram ſacrificaturus, acceſſerat. Quòd ſi ante aduentum Chriſti circa Deum colendum, & idola ſpernenda, hæc præcepta ſeruata ſunt: quantò magis poſt aduentum Chriſti ſeruanda ſunt, quando ille veniens non verbis tantùm nos hortatus eſt, ſed & factis?

CAP. XXXIII. ¶ *Tribulationum flagellis aliquando perfidia caſtigatur.*

Item Auguſtinus *contra literas Petiliani, l.* 2. *c.* 83.

AD *i* fidem nullus eſt cogendus inuitus, ſed per ſeueritatem, imò & per miſericordiam Dei tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Numquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideò mores peſſimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen malè viuendi, vltrix

a *autem.*] *Orig.* b *Hierem.* 7. c *Inf. ead. homicidas.* d *Dicet.*] *Orig.* e *Geneſ.* 14. f *al. Dicet.* g *Gen.* 15.
a *Anſel. l.* 3. *c.* 107.

a *Iuo p.* 10. *c.* 111, *Pannor. l.* 8. *c.* 48. b *al. &.* c *Iuo p.* 10. *c.* 112. *Pann. l.* 8. *c.* 49. d *abſunt ab Orig.*
e *Et ibi gloſſ. ord.* f *infrà, ead. q.* 8. *quicumque percutit. In Tribur. ſub Arnulpho, cap.* 3. *Burch. l.* 6. *c.* 43. *Iuo p.* 10. *c.* 114.
* *Pann. l.* 8. *c.* 51. *Iuo p.* 10. *c.* 115.
g *Pann. lib.* 8. *c.* 52 *Iuo p.* 10. *c.* 115. *Burch. l.* 6. *c.* 43. *Pann. l.* 8. *cap.* 53. *Deuter.* 13. h 1. *Machab.* 2.
i *Iuo p.* 10. *cap.* 75.

diſciplina præpoſtera eſt, niſi cura 1 præcedens bene viuēdi doctrinam prætendat Si quæ igitur aduerſus vos leges conſtitutæ ſunt, non eis benefacere cogimini, ſed malè facere prohibemini. Nam benefacere nemo poteſt, niſi elegerit, niſi amauerit: quod eſt in libera voluntate, *& infrà c.* 84. ¶ Cùm aliquid aduerſus vos Reges conſtituunt, admoneri vos credite, vt cogitetis, quare iſta patiamini. Si *a* propter iuſtitiam, reuera illi perſecutores veſtri ſunt, vos autem, beati, qui perſecutionem paſſi propter iuſtitiam, poſſidebitis Regnum cœlorum. Si autem propter iniquitatem ſchiſmatis veſtri, quid illi, niſi correctores veſtri ſunt: vos autem, ſicut cæteri diuerſorum ſcelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profecto infelices & in hoc, & in ſæculo futuro?

1 ¶ Cura.] *Apud B. Auguſtinum, & Iuonem legitur,* niſi cum præcedens bene viuendi doctrina contemnitur: *ſed ob Gloſſam in verſ.* cura, *non eſt mutatum.*

CAP. XXXIV. ¶ *Iniuria Sacramentorum Chriſti à Regibus eſt vindicanda.*

Idem *in eod. lib. c.* 82.

SI *b* propterea perſecutor non fuit Nabuchodonoſor, quia ſcelus in ſanctum Danielem commiſſum iuſtiſſimè vindicauit: quomodo vindicandum eſt à Regibus, quod Chriſti Sacramenta exſufflantur, ſi Prophetæ membra, quia in periculum miſſa ſunt, ſic vindicari meruerunt?

CAP. XXXV. ¶ *Diligentiſsimi rectores ſunt, qui malos, vt à malo fugiant, perſequuntur.*

Idem *in lib. de vnitate Eccleſiæ, c.* 17.

SI *c* vos contra Eccleſiam Chriſti altare erexiſſe, & à Chriſtiana vnitate, quæ toto orbe diffunditur ſacrilego ſchiſmate ſeparatos eſſe, & corpori Chriſti (quod eſt Eccleſia toto orbe diffuſa) rebaptizando, & blaſphemando, & quantum poteſtis oppugnando aduerſari ſancta. & canonica ſcriptura conuincit, vos impij, atque ſacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto ſcelere tam leuiter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ priuatione deterrendos, coërcendoſque decernunt, vt cogitantes, quare iſta patiamini. Sacrilegium veſtrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini & rectores diligentiſſimi, & conſultores piiſſimi deputantur.

CAP. XXXVI. ¶ *Non amatur ſeruus, vel filius, cùm non corripitur.*

Idem *ſuper epiſtolam Ioannis, tract.* 7.

NOn *d* putes tunc te amare ſeruum tuum, quando eum non cædis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam, aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non eſt iſta charitas: ſed languor. Ferueat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si ſunt boni mores, delectent: ſi ſunt mali, emendentur.

CAP. XXXVII. ¶ *Innocentis officium eſt, nulli nocere & peccatum punire.*

Item *lib.* 19. *de Ciuitate Dei, c.* 16.

NOn *e* eſt 1 innocentiæ, parcendo ſinere, vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non ſolum nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipſe, qui plectitur 2, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo.

1 ¶ Non eſt.] *Integer locus apud B. Auguſtinum ſic habet:* Sicut enim non eſt beneficentiæ, adiuuando efficere vt bonum, quod maius eſt, amittatur: ita non eſt, &c.

2 ¶ Plectitur.] *Sic ex Originali: antea legebatur,* prius odio habetur, *nec multò aliter Iuo.*

a *Matth.* 5. b *Iuo ibid.* c *Iuo ibid.* d *Iuo p.* 10. *c.* 76. *Pan. l.* 8. *c.* 22. e *Iuo p.* 10. *c.* 77.

CAP. XXXVIII. ¶ *Non eſt miſericors, qui vitiis nutriendis parcit.*

Idem *ad Lotharium a.*

QVi *b* vitiis nutriendis parcit, & fauet, ne contriſtet peccantium voluntatem, tam non eſt miſericos, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem. & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.

¶ *In vulgatis citabatur ex Auguſtino, ſed in vetuſtis tribuitur Haymoni, apud quem habetur.*

CAP. XXXIX. ¶ *Enormia flagitia per ſæculi iudices corripiantur.*

Item Haymo *ſuper epiſtolam ad Romanos, c.* 13.

SVnt *c* quædam enormia flagitia, quæ potius per mundi iudices, quàm per antiſtites, & Rectores Eccleſiarum vindicantur: ſicut cùm quis interficit Pontificem Apoſtolicum, Epiſcopum, Presbyterum, ſiue Diaconum. Huiuſmodi reos Reges, & Principes mundi damnant. Ergo non ſine cauſa gladium portant qui talia ſcelera diiudicant. Sunt enim maxime conſtituti propter latrones, homicidas, raptores: vt & illos damnent, & alios ſuo timore compeſcant.

CAP. XL. ¶ *Furta, & crimina à Rege ſunt cohibenda.*

Item Cyprianus *in nono genere abuſionis.*

REx *d* debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas, & peierantes viuere non ſinere, filios ſuos non ſinere impie agere.

¶ *Libellus hîc de duodecim gradibus abuſionum, impreſſus eſt tom.* 9. *operum B. Auguſtini. ſed etiam in vno Codice Vaticano B. Cypriani: & in Concilio Pariſienſi, lib.* 2. *c.* 1. *hoc idem nonum abuſionis genus refertur ex Cypriano: quemadmodum & apud Iuonem & in Pannormia.*

CAP. XLI. ¶ *Non peccat, qui ex officio nocentem interficit.*

Item Auguſtinus *de libero arbitrio, lib.* 1. *c.* 4.

SI *e* homicidium eſt hominem occidere, poteſt tamen occidere *f* aliquando ſine peccato. Nam & miles hoſtem, & iudex, vel miniſter eius nocentem, & cui fortè inuito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cùm hominem occidunt. Euodius: aſſentior 1. Sed homicidæ iſti appellari non ſolent. *Idem in quæſtionibus Leuitici, quæſt.* 68. *ad c.* 16. ¶ Cum homo iuſtè occiditur, lex eum occidit, non tu

1 ¶ Euodius: aſſentior.] *Hæc ſunt addita ex Originali, & Iuone. Eſt enim liber ille ſcriptus in Dialogo.*

CAP. XLII. ¶ *Non qui ad bonum, ſed qui ad malum cogit perſequitur.*

Item Pelagius Papa.

NOn *g* vos hominum vaniloquia retardent, dicentium, quia perſecutionem Eccleſia faciat, dum vel ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum ſalutem requirit. Errāt huiuſmodi rumoris fabulatores Non perſequitur, niſi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum iam punit, vel prohibet ne fiat, non perſequitur iſte, ſed diligit. Nam ſi, vt illi putant nemo nec reprimendus à malo, nec retrahēdus à malo ad bonum eſt, humanas & diuinas leges neceſſe eſt euacuari, quæ & malis pœnam, & bonis præmia iuſtitia ſuadente conſtituunt. Malum autem ſchiſma eſſe & per exteras etiam poteſtates huiuſmodi homines debere opprimi, & Canonicæ ſcripturæ auctoritas, & paternarum regularum

a *al. Letarium.* b *Iuo p.* 10. *c.* 79. *Pan. l.* 8. *c.* 25. c *Iuo p.* 10. *c.* 11. *Pan. l.* 8. *c.* 5. d *Omittuntur aliquot verba. Iuo p.* 10. 96. *Pan. l.* 8. *tit.* 4 *c.* 19. e *Iuo p.* 10. *c.* 101. *Pan. l.* 8. *c* 35. f *al. accidere.* g *Deuſdedit p.* 1 *. Poly. l.* 7. *tit.* 6. *Anſ. l.* 12. *p.* 10. *c.* 95.

nos veritas docet. Quiſquis ergo ab Apoſtolicis diuiſus eſt ſedibus, in ſchiſmate eum eſſe non dubium eſt: & contra vniuerſalem Eccleſiam altare conatur erigere. ¶ Sed quid de talibus inſertus 1 Chalcedonenſi Synodo canon ſtatuat, gloria veſtra conſideret, vbi poſt alia ſic dicit. [Qui *a* à communione ſeipſum ſuſpendit, & collectam facit, & altare conſtituit, & noluerit vocanti Epiſcopo conſentire, & noluerit eidem acquieſcere, neque obedire primò & ſecundò vocanti, hunc omnino damnari, nec vnquam, vel orationem 2 mereri, nec recipere eum poſſe honorem. Si enim permanſerit turbas faciens, & ſeditiones Eccleſiæ, per exteram poteſtatem tanquam ſeditioſum comprimi.] Et B. Auguſtinus *b* de talibus dicit. [Multa *c* etiam cum inuitis benigna quadam aſperitate plectendis agenda ſunt, quorum potiùs vtilitati conſulendum eſt, quàm voluntati. Nam in corripiendo filio, quantumuis aſperè, numquam paternus amor amittitur: fit tamen quod nollet, vt doleat, qui etiam inuitus videtur dolore ſanandus.] Ecce videtis, quemadmodum tanti teſtimonio patris non perſequatur coercendo talia, ſed diligat emendando tales ſemper Eccleſia. Facite ergo etiam vos, quod ſcientes intentionem Chriſtianitatis veſtræ frequenter hortamur, & date operam, vt talia fieri vltra non liceat; ſed etiam (quod vobis facillimum eſſe non dubito) hi, qui talia præſumpſerunt, ad piiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigantur. ¶ Recolere enim debet celſitudo veſtra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Iſtriam, & Venetias tyranno Totila poſſidente, Francis etiam cuncta vaſtantibus, non ante tamen Mediolanenſem Epiſcopum fieri permiſiſtis, niſi ad clementiſſimum Principem exinde retuliſſetis, & quid fieri debuiſſet, eius iterum ſcriptis recognouiſſetis: & inter vbique feruentes hoſtes, Rauennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, prouidentia culminis veſtri deducti ſunt.

1 ¶ Inſertus Chalcedonenſi.] *Actione quarta Concilij Chalcedônenſis, in Epiſtola Archimandritarum ad ipſum Concilium pro rehabilitatione Dioſcori, citatur canon quintus Concilij Antiocheni & eodem ferè modo habetur in ea Epiſtola, atq; hoc refertur. Cùm neutra tamen antiqua verſione ipſius Concilij magnopere concordat.*

2 ¶ Vel orationem.] *In vtroq; Concilio, id eſt, Antiocheno priſcæ verſionis, Chalcedonenſi legitur,* curationem. *Græcè eſt, κ̀ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν.*

CAP. XLIII. ¶ *Schiſmaticos, & hæreticos ſæculi poteſtates coërceant.*

Idem *Narſæ patritio, & Duci in Italia.*

DE *d* Liguribus atque Veneticis, & Hiſtriis Epiſcopis quid dicam? quos idonea eſt excellentia veſtra & ratione, & poteſtate reprimere, & dimittis eos in contemptum Apoſtolicarum ſedium de ſua ruſticitate gloriari: cùm ſi quid eos de iudicio vniuerſalis Synodi, quod Conſtantinopoli per primam nuper elapſam indictionem actum eſt, forte mouebat, ad ſedem Apoſtolicam quomodo ſemper factum eſt) electis aliquibus de ſuis, qui dare & accipere rationem poſſent, dirigere debuerunt, & non clauſis oculis corpus Chriſti Dei noſtri hoc eſt, ſanctam Eccleſiam lacerare. Nolite ergo dubitare huiuſmodi homines principali, vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ *e* Patrum hoc ſpecialiter conſtituerunt, vt ſi qua Eccleſiaſtici officij perſona, cui ſubiectus eſt, reſtiterit, vel ſeorſum collegerit, aut aliud altare erexerit, ſeu ſchiſma fecerit; iſte excommunicetur, atque damnetur. Quòd ſi forte & hoc contempſerit, & permanſerit, diuiſiones & ſchiſma faciendo, per poteſtates publicas opprimatur. Ecce Domine, quod *a* animus veſter fortè timidus eſt, ne perſequi videaris, de Patrum vobis auctoritate hæc breuiter dirigenda curaui, cùm mille alia exempla, & conſtitutiones ſint, quibus euidenter agnoſcatur, vt facientes ſciſſuras in ſancta Eccleſia, non ſolùm exiliis, ſed etiam præſcriptione rerum, & dura cuſtodia per publicas poteſtates debeant coërceri.

CAP. XLIV. ¶ *Ab Eccleſiæ vnitate diuiſi, à ſæcularibus poteſtatibus coërceantur.*

Item Pelagius.

QVali *a* nos de gloriæ veſtræ ſtudiis iudicio gratulamur, non ſolùm veſtram, ſed multorum ac pene omnium credimus habere notitiam: & idcirco nunc de his, quæ vobis præſentibus ibi fieri ſtupemus, fiducialiter apud gloriam veſtram duximus conquerendum. Thracius *b* ſiquidem, atque Maximilianus nomina tantùm Epiſcoporum habentes, & Eccleſiaſticam ibi vnitatem perturbare dicuntur, & omnes Eccleſiaſticas res ſuis vſibus applicare: in tantum vt cōtra vnum eorum, id eſt, Maximilianum vſque ad nos per tam longum iter, neceſſitate compellente quidam infatigabiliter venientes, preces offerrent. Ob quam cauſam Petrum presbyterum ſedis noſtræ, ſed & Proiectum notarium ad eadem loca duximus deſtinandos, vt ea, quæ canonicis ſtatutis à prædictis pſeudoepiſcopis compererint commiſſa, vel digna debeant ibi vltione compeſcere, vel eoſdem ad nos vſque perducere. Et ideo ſalutantes paterno affectu gloriam veſtram, petimus, vt præfatis, qui à noſtra ſede directi ſunt, in omnibus præbeatis auxilium: nec puteris alicuius eſſe peccati, ſi huiuſmodi homines comprimuntur. Hoc enim & diuinæ, & humanæ *c* leges ſtatuerunt, vt ab Eccleſiæ vnitate diuiſi, & eius pacem iniquiſſimè perturbantes, à ſæcularibus etiam poteſtatibus comprimantur. Nec quidquam maius eſt, vnde Deo ſacrificium poſſitis offerre, quàm ſi id ordineris, vt hi, qui in ſuam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant vigore compeſci.

CAP. XLV. ¶ *Iniquitas prauorum, quamuis bonis proficiat, tamen punienda eſt.*

Idem Pelagius Papa *Ioanni Patritio.*

RElegentes *d* literas excellentiæ veſtræ, de iniuria quidem quam vobis iniquorum hominum præſumptio ingeſſit, valde doluimus. Sed quia ſcimus, occulto Dei iudicio animam veſtram, etſi per aliorum iniquitatem, & ſuperbiam, à contaminatione ſchiſmatis cuſtoditam, egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari conſueuit. Nec enim ſine illius prouidentia factum eſſe credendum eſt, vt inſenſati, & peruerſi homines ad hoc vſque proſilirent, vt ſuam diuiſionem, catholicam eſſe credentes Eccleſiam, à ſua vos pollutione prohiberent. Sic enim per miſericordiam Dei etiam neſcientibus illis hoc factum eſt, vt à ſchiſmaticorum factione *e* eruti catholicæ, quam diligitis, ſeruari vos contigiſſet Eccleſiæ. Quamuis igitur veſtra per illorum ſcelus vtilitas, facta ſit, nolite tamen impunitam præſumptionem iniquorum hominum graſſari permittere. Si enim hoc, quod in veſtram gloriam præſumpſerunt, non fuerit vindicta compreſſum, quòd in minoribus 1 non valeant puniri, ambigi vltra non debet. Exercete igitur in talibus debitam auctoritatem, & ne eis amplius talia committendi ſpiritus *f* creſcat, veſtris coercitionibus reprimantur. Ad hoc ſi quidem Dei nutu etiam contra vos talia præſumpſerunt, vt talia vobis corrigentibus ab eodem *g* ſcelere alios poſſitis, Deo propitiante, munire. Quales autem ſint, qui Eccleſiam fugiunt, Euſraſij vos ſcelera (quæ amplius occulta Deus eſſe

a 11.q.3.*ſi quis presbyter.* b *Ca.*5.*c.*24. c *ſup.diſt.*45.*& qui emendat.* d *Anſ.l.*6.*c.*196.*Poly.l.*7.*tit.* 5. *De hoc ſchiſmate B.Greg.l.*4,*epiſt.*50.*& l.*7.*in diſt.*2. *epiſt.* 10. *& alibi. Suprà proximo cap.* e *Canon apoſt.*32. *Antioch.*5. *al.* de quo animus.

a *Anſ.l.*12.*c.*40.*Polyc.ibidem.*
b *al.Tertius.* c *al.mundanæ.* d *Anſ.l.*12.*c.*47. *Polyc. ib.*
e *al.communionæ.* f *al ſpes.*
g *al.corum.*

noluit) euidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis neceſſitudinem, nec fratris charitatem, nec ſacerdotij reuerentiam cogitauit. Inceſtuoſo autem adulterio *a* etiam ipſius vindictæ abſtulit modum: quia, ſi adulterium punias, non remanet, in quo vindicetur inceſtus. Si inceſtuoſo ingeras pœnam, multum crimen adulterij remanebit. Ecce de quo collegio ſunt qui, quantum ad ſuperbiam ſuam iniuriam vobis inferre moliti ſunt, & quantum ad prouidentiam Dei, impollutos vos Eccleſiæ ſeruauerunt. Auferre tales ab iſta prouincia, vtimini oblata vobis à Deo opprimendi perfidos occaſione. Quod tunc plenius fieri poterit, ſi auctores ſcelerum ad clementiſſimum principem dirigantur, & maximè Eccle. Aquilienſis inuaſor, qui & in ſchiſmate, & in eo 2 maledictus, nec honorem Epiſcopi poterit retinere, nec meritum.

1 ¶Quo in minoribus.] *In aliquot vetuſtis, & apud Anſelmum legitur.* quid in minoribus valeant, ambigi, &c.

2 ¶In eo.] *Anſelmus habet*, & à ſchiſmatico meledictus.

CAP. XLVI. ¶*In certamine, quod contra infideles geritur. quiſquis moritur, cœleſte regnum meretur.*

Item Nicolaus *exercitui Francorum*

OMnium *b* veſtrum noſſe volumus charitatem, quoniam quiſquis (quod non optantes decimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cœleſtia minimè negabuntur.

¶*Iuo parte 10. c. 87. verſ. omnium veſtrum hoc idem citat ex Epiſtola Leonis IV. ad exercitum Francorum, vbi etiam affert id quod infrà, ead. q. 8. c. omni timore, ex eodem Leone refertur.*

CAP. XLVII. ¶*Non ſunt homicidæ, qui aduerſus excommunicatos zelo matris Eccleſiæ armantur.*

Item Vrbanus II. *Gofredo Lucano Epiſcopo.*

EXcommunicatorum *c* interfectoribus (prout in ordine Eccleſiæ Romanæ didiciſtis) ſecundum intentionem 1 modum congruæ ſatisfactionis iniunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos aduerſus excõmunicatos zelo catholicæ matris ardentes, aliquos eorum trucidaſſe contigerit Nec tamen eiuſdem Eccleſiæ matris diſciplina deſeratur eo tenore, quem diximus, pœnitentiam eis indicito congruentem, qua diuinæ ſimplicitatis oculos aduerſus ſe complacare valeant, ſi forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint *d*.

1 ¶Intentionem.] *Iuo & Pannormia habent*, intentionem ipſorum: *ſed ob gloſſam non eſt additum.*

CAP. XLVIII. ¶*Pax Eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum.*

Item Auguſtinus *epiſt. 50. ad Bonifacium de coercendis hæreticis.*

QVis *e* enim noſtrum 1 velit aliquem illorum non ſolùm perire verùm etiam aliquid perdere? Sed ſi aliter non meruit pacem habere domus Dauid, niſi Abſalon filius eius in bello, quod gerebat contra patrem, fuiſſet extinctus quamuis magna cura mandauerat ſuis, vt eum, quantum poſſent viuum, ſaluumque ſeruarent, vt eſſet cui pœnitenti paternus affectus ignoſceret, quid ei reſtitit, niſi perditum flere, & ſui regni pace acquiſita, ſuam mœſtitiam conſolari?

a *al. in adulterio.* b *Iuo p. 10 c. 87. Pann. l. 8. c. 30.*
c *Iuo p. 12. c. 54. Pann l. 8. c. 11.* d *al. contraxerint.*
e *Iuo p. 10. c. 59. 2. Reg. 18.*

1 ¶Noſtrum.] *Emendatum eſt ex B. Auguſtino, à quo parum diſcordat Iuo. Antea apud Gratianum legebatur.* Quis enim veſtrum velit aliquem inimicorum ſuorum non ſolùm &c.

Si ergo viri ſancti, & publicæ poteſtates bella gerentes non fuerunt tranſgreſſores illius mandati, [Non occides:] quamuis quouſque flagitioſos digna morte perimerent, ſi miles ſuæ poteſtati obediens, non eſt reus homicidij, ſi eius imperio quemlibet flagitioſum interfecerit, ſi homicidas, & venerarios punire non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium, ſi pax Eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum, ſi illi, qui zelo catholicæ matris accenſi excommunicatos interficiunt, homicidæ non iudicantur: patet, quòd malos non ſolùm flagellari, ſed etiam interfici licet. Sed quæritur, ſi contingat aliquos malos puniri ab his, qui non habent legitimam poteſtatem, an ſint rei effuſi ſanguinis hi, per quos puniuntur?

CAP. XLIX. ¶*Aliquando puniuntur peccata per populos iuſſu diuino excitatos.*

De his ita ſcribit Ambroſius *lib. 2. de Cain & Abel, c. 4.*

REmittuntur peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres, & quidam executor eſt. Remittuntur etiam per officium ſacerdotis, ſacrumque miniſterium. Puniuntur quoque per homines, ſicut per iudices, qui poteſtate ad tempus vtuntur, & *infrà*. ¶ Puniuntur peccata etiam per populos: ſicut legimus, quia ſæpe *a* ab alienigenis Dei iuſſu excitatis, propter diuinæ maieſtatis offenſam, ſubactus *b* eſt populus Iudæorum.

Hinc notandum eſt, quod aliquando punit Deus peccata per neſcientes, aliquando per ſcientes. Per neſcientes peccata punit ſicut c *per Sennacherib, & per Nabuchodonoſor, & per Antiochum, & per principes Romanorum & per nonnullos Reges gentilium populum Iſraeliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captiuauit. Vnde ipſe Dominus ait per prophetam* d *[Virga furoris mei Aſſur: ipſe autem non cognouit] Aſſur erat virga furoris Domini quia per eum innumeras gentes diuina iuſtitia flagellare diſpoſuit. Ipſe verò non cognouit: quia in ſuperbiam elatus victoria quam aſſecutus fuerat, non diuinæ potentiæ, ſed ſuis viribus attribuit. Vnde contra eius ſuperbiam Dominus loquitur, dicens* e*: [Nunquid gloriabitur ſerra contra eum, qui ſecat in ea? aut numquid exaltabitur ſecuris contra eum, qui cædit in ea?] Quibus ſimilitudinibus ſatis perſpicuè oſtenditur, quod ſicut ſerra, & ſecuris nec ſecare, nec cædere ligna poſſunt, niſi ab alio regantur, ac ideo contra regentes ſe ſuperbire non debent: ſic illi per quos Deus punit, abſque nutu diuinæ diſpoſitionis nihil agere valent: ac ideo contra regentem ſe ſuperbire, eis non licet? Tales in eo quod puniunt, Deo ſeruire dicuntur: in eo autem quòd ignorantes ſe eſſe miniſtros iræ Dei, impia vanitate ſuperbiunt mercedem ſuæ ſeruitutis à Deo non niſi temporalem inueniunt: pœnam verò ſuæ ſuperbiæ non effugiunt. Vnde, cùm Dominus diceret ad prophetam de Nabuchodonoſor, [Quid* f *dabo ei pro labore, quo ſeruiuit mihi apud Tyrum?] ſtatim ſubiunxit: [Da] hoc eſt, datam ſibi pronuncia [Ægyptum, & Æthiopiam.] Cùm autem in corde ſuo ſuperbiens poſtea diceret* g*: [Nonne hæc eſt Babylon, quam ego condidi in robore regni mei; &c.] ſtatim immutauit Deus rationabilem mentem eius, & induit eum ferina beſtialitate, vt ab hominibus fugiens cum beſtiis viueret. Per Antiochum* h *quoque cum idololatriam Iudaicæ plebis Dominus puniret, & pacem, quã ex lege Dei abiecta, & ex ſacris nationum aſſumptis quærebant, illis in perniciem verteret: quia Dei diſpoſitionem ignorans, ſuæ facultati deuaſtationem illius plebis attribuit, imprecatur in eum propheta* i*, dicens [Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ non inuocauerunt nomen tuum, ne forte dicant in*

a *ſæpe alienigenis.] Orig.* b *ſubiectus.] Orig.*
c *2. Reg. 25. Mach. 5.* d *Eſa. 10.* e *Eſa. ibid.* f *Ezech. 29. paulo aliter, quàm in vul. aut apud 70.* g *Dan. 4.*
h *1. Machab. 1.* i *Pſal. 78.*

gentibus

gentibus, vbi eſt Deus eorum?) Similiter cum per Romanos peccatum mortis Chriſti Deus punire decreuiſſet, vrbis excidium, & Iudaïcæ plebis miſeram captiuitatem ſuis viribus aſcribere cæperunt: vnde contra eos propheta imprecatur dicens a, [*Leua manus tuas in ſuperbias eorum, qui te oderunt & qui multa malignè operati, monumenta ſuæ victoriæ poſuerunt in medio atrio tuo.* ¶ *Per ſcientes peccata puniuntur, ſicut Deus per filios Iſrael voluit peccata punire Amorrhæorum* b *& Chananæorum, & aliarum gentium quarum terram Iſraëlitis poſſidendam dedit: quibus etiam præcipit* c, *vt nemini eorum parcerent, ſed omnes morti traderent. Quod propter peccata eorum illis contigiſſe ex verbis Domini apparet: qui cum diceret ad Abraham, [Semini* d *tuo dabo terram hanc,] veluti quæreret, quare non modo eam das mihi? audiuit, (Nondum enim ſunt peccata Amorrhæorum conſummata) Quæ tunc intelliguntur fuiſſe conſummata, cum populus ille de Ægyptiaca ſeruitute liberatus terram eorum, ſicut Abrahæ promiſſum fuerat, in hæreditatem accepit.* ¶ *Cùm ergo ſic diuino iuſſu ad puniendum peccata populi excitantur, ſicut populus ille Iudaïcus eſt excitatus ad occupandum terram promiſſionis, & ad delendas gentes peccatrices, ſine culpa noxius ſanguis effunditur, & quæ ab eis malè poſſidentur, in ius, & dominium ritè tranſeunt bonorum. Cùm verò occulto inſtinctu aliqui mouentur ad perſequendos malos, ſicut Sennacherib, & cæteri, qui populum delinquentem perſecuti ſunt, licet occulto inſtinctu operante illorum meritis incitentur ad perſequendum: tamen quia praua intentione non peccata delinquentium punire. ſed illorum bona rapere, vel ſuæ ditioni ſubiicere quærunt, non ſunt immunes à crimine. De quibus etiam notandum eſt, quòd aliquando excitantur ad puniendum peccata bonorum, vt tandem per bonos correctos ipſi quoque puniantur: ſicut in libro Iudicum legitur* e *de Iabin Rege Chananæorum, & de Madianitis: quòd propter idololatriam populi ſuſcitauit eos Deus, vt Iſraël affligerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei ſub manibus eorum diutius afflictus peccatum ſuum recognoſceret, & per pænitentiam ſibi Deum placaret, Dei præcepto, &* f *Barach, comitatus, Deboram Prophetiſſam vxorem Lapidoth, Iabin Regem Chananæorum, & Sizaram Ducem exercitus ſui contriuit: & Gedeon Zebee, & Salmana Reges Madianitarum, & Oreb. & Zeb duces eorum morti tradidit. Apparet ergo quòd aliquando per legitimam poteſtatem gerentes, aliquando per populos diuino iuſſu excitatos, mali pro peccatis ſuis non ſolùm flagellantur, ſed etiam ritè perduntur. Nec eſt contarium illud Auguſtini, quòd ad Marcellinum pro Circumcellionibus ſupplicans, rogabat, vt verberibus eos coërceret, non morte perderet. Quamuis* f *enim ſupplicando ſpatium vitæ eis reſeruari poſcit, non tamen legum ſeueritatem, qua tales morte plectuntur, non obſeruandam docuit.*

QVÆSTIO VI.

QVòd autem quæritur, an mali ſint cogendi ad bonum, facilè apparet. Antiquus namque populus ille metu pænarum ad obſeruationem legis cogebatur. In Euangelio h *quoque Dominus ait diſcipulis ſuis: [Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete,] id eſt ei in timore ſeruite, [qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.] Paulus quoque cum Eccleſiam Dei perſequeretur, in itinere cæcatus* i *ad Deum conuerti coactus eſt. Vnde ſe abortiuo ſimilem teſtatus eſt, dicens* k, [*Nouiſſimè autem omnium tanquam abortiuo viſus eſt & mihi.*]

a *Pſal.*73. b *Ioſuë* 5. & 6. c *Deut.*7. d *Gen* 15.
e *Iud.*4. f *Iud.*8 g *ſup.ead.c.*1. h *Matth.*10.
i *Act* 9. k 1.*Corinth.*15.

Cap. I. ¶ *Eccleſia malos debet cogere ad bonum, ſicut Chriſtus Paulum coëgit.*

Hinc Auguſtinus *ſcribit epiſt.*50. *ad Bonifacium.*

SChiſmatici dicunt: cui *a* vim Chriſtus intulit quem coëgit? Ecce habent Paulum Apoſtolum. Agnoſcant in eo prius cogentem Chriſtum, & poſtea docentem: prius ferientem, & poſtea conſolantem. Mirùm eſt autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Euangelio *b* laborauit: & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta *c* charitas foras miſit timorem. Cur ergo non cogeret Eccleſia perditos filios, vt redirent, ſi perditi filij coëgerunt alios, vt perirent? Quamuis & illos, quos non coëgerunt, ſed tantummodo ſeduxerunt, ſi per terribiles, ſed ſalubres leges in eius gremium reuocentur, blandius pia mater amplectitur: & de illis multo amplius, quàm de illis, quos nunquam perdiderat, gratulatur. ¶ An non pertinet ad diligentiam paſtoralem, etiam illas oues, quæ non violenter ereptæ, ſed blandè, leniterque ſeductæ à grege aberrauerint, & ab alienis poſſideri cœperint, inuentas ad ouile Dominicum, ſi reſiſtere noluerint flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare? *Item infra.* ¶ A Chriſto coactum oſtendimus Paulum. Imitatur itaque Eccleſia in iſtis cogendis dominum ſuum Quæ prius, vt neminem cogeret, expectauit, vt de fide Regum atque gentium prædictio *d* prophetica compleretur: ¶ Etiam hinc enim non abſurdà intelligitur illa Apoſtolica ſententia: vbi B. Paulus dixit *e.* [Paratus vlciſci omnem inobedientiam, cum completa fuerit prior veſtra obedientia.] Vnde & ipſe Dominus ad magnam cœnam ſuam prius adduci iubet conuiuas, poſtea cogi. Nam, cùm ei ſerui ſui reſpondiſſent *f,* [Domine factum eſt quod iuſſiſti, & adhuc locus eſt: exite, inquit, in vias & ſepes, & quoſcumque inueneritis, cogite intrare.] In illis ergo, qui primo leniter adducti ſunt, completa eſt prior obedientia: in iſtis autem, qui coguntur: inobedientia coërcetur. *Item infrà.* ¶ Si per poteſtatem, quàm per religionem, ac fidem Regum, tempore, quo debuit diuino munere accepit Eccleſia, ij, qui inueniuntur in viis & ſepibus, id eſt, in hæreſibus & ſchiſmatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, ſed quò cogantur, attendant.

¶ *Initium huius capituli apud B. Auguſt. ibi de Donatiſtis agentem ſic habet,* Vbi eſt, quod iſti clamare conſueuerunt, liberum eſt credere, cui vim, &c *vt ſup. ead. q.*4. *quis nos. verſ. cui vim.*

Cap. II. ¶ *Variis modis errantes corripiuntur à Deo.*

Item *ad Donatiſtas, epiſt.*166.

QVod *g* errauerat (inquit Dominus) non reuocaſtis & quod perierat, non requiſiſtis. Hoc vobis per nos ipſe Deus facit; ſiue obſecrando, ſiue minando, ſiue corripiendo, ſiue damnis, ſiue laboribus, ſiue per ſuas occultas admonitiones vel viſitationes, ſiue per poteſtatum temporalium leges.

CAP. III. ¶ *Non eſt conſiderandum, quòd quiſque cogitur, ſed quale ſit illud, quo cogitur.*

Item *in epiſt.*48. *ad Vincentium.*

VIdes, vt opinor, non eſſe conſiderandum, quòd quiſque cogitur, ſed quale ſit illud, quod cogitur, vtrum bonum, an malum: non quòd quiſque bonus poſſit eſſe inuitus, ſed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animoſitatem, vel ignoratam compellitur cognoſcere veritatem, vt timens, vel reſpuat falſum,

a *ſup.ead. quæſt.*4. *quis nos. Iuo p.*10. c 59. b 1.*Ioan.*2.
c 1.*Cor.*15 d *prædicatio.*] *Orig.* e 2.*Corinth.*10.
f *Luc.*14. * *al. poteſtate. ſup.ead.q.*14. *ipſa pietas* §. *ſi per poteſtatem.* g *Iuo p.*10. *c.*64 *Ezech* 34.

de quo contendebat, vel quærat verum, quod neſciebat, & volens iam teneat, quod nolebat. *Item infrà.* ¶ Mea Primitus ſententia erat neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum: verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cùm tota eſſet in partem Donati, ad vnitatem Catholicam timore legum imperialium conuerſa eſt: quam nunc videmus ita huius veſtræ animoſitatis perniciem deteſtari, vt in ea nunquam fuiſſe credatur. Ita aliæ multæ, quæ nihil nominatim commemorabantur, vt ipſis rebus agnoſcerem, etiam in hac cauſa rectè intelligi poſſe, quod ſcriptum eſt *a*: [Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit.]

Cap. IV. ¶ *Onere penſionis ruſticus ad dominum conuerti cogatur.*

Item Gregorius *Ianuario Epiſcopo Caralitano, lib. 3. epiſt. 26.*

IAm verò, ſi ruſticus tantæ perfidiæ, & obſtinationis fuerit inuentus, vt ad Deum minime venire conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, vt ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.

Ex his omnibus intelligitur, quod mali ſunt cogendi ad bonum. Sed obiicitur, quod nemo eſt cogendus ad id, ad quod inutiliter cogitur. Ad bonum autem quiſq; inutiliter cogitur, cum Deus aſpernetur coacta ſeruitia. Vnde Apoſtolus b, *cùm ad eleemoſynas Corinthios hortaretur, ait.* [*Vnuſquiſq; provt deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.*] *Vnde datur intelligi, quod qui inuitus dat propter præſentem pudorem, & rem, & meritum perdit. Item, cùm redderet cauſam, quare ſumptibus abſtineret, ait* c: [*Si ex neceſſitate euangeliſauero, non erit mihi gloria.*] ¶ *Item* [*Si inuitus euangelizauero diſpenſatio mihi credita eſt. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deum.*] *Item cùm Galatis* d *ſcriberet legalia non eſſe tenenda, ait:* [*Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.*] *Ex quo apparet eum, qui ſub lege eſt, qui timore pœnæ, non amore iuſtitiæ ſeruit, non duci Spiritu ſancto: Si autem Spiritu ſancto non ducitur, Deo placere minime valet.* ¶ *Item:* [*Non* e *accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.*] *Ex quibus verbis datur intelligi, quod, & ſi in Veteri Teſtamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum, tamen in Nouo Teſtamento ſola libertate, & dilectione iuſtitiæ ſunt inuitandi ad fidem. Vnde illi dicuntur* f *ſerui, & filij, & ancillæ, pertinentes ad Iſmaël: iſti dicuntur liberi, & filij liberæ, pertinentes ad Iſaac.* ¶ *Item Ioannes in epiſtola* g: [*Timor non eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem.*] *Qui autem cogitur, timore illo ducitur, qui non eſt in charitate: qui manus comprimit, non animum mutat: quo pœna timetur, non bonum diligitur. Porro ſine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero bonorum connumerari poterit. Vnde, cùm Propheta* h *diceret:* [*Animalia tua habitabunt in ea,*] *ſcilicet hæreditate: oſtendens quomodo ad ipſam habitationem perueniant, ſubdit:* [*In dulcedine tua, quam tu præparaſti pauperi Deus:*] *dulcedinem vocans, ſuauitatem boni operis, quæ bonum fit non timore pœnæ, ſed delectatione iuſtitiæ. Cùm ergo ſine hac dulcedine animalia in hæreditate non habitent, patet quod nemo, niſi inutiliter, ad bonum cogitur ſolo timore. Quicumque enim ad bonum cogitur, ſolo timore, non amore ducitur: non ergo ſunt mali cogendi ad bonum.* ¶ *His ita reſpondetur. Si bonum, ad quod mali coguntur, ſemper inuiti tolerarent, & nunquam voluntarij ſeruirent, inutiliter cogerentur ad illud. Sed quia humanæ naturæ eſt, & ea, quæ in deſuetudinem ducuntur, abhorrere, & conſueta magna cuſtodia diligere, flagellis tribulationum mali ſunt cohibendi à malo, & prouocandi ad bonum: vt dum timore pœnæ malum in deſuetudinem ducitur, abhorreatur: bonum verò ex conſuetudine dulceſcat. Vnde Auguſtinus in Pſal. 127.* a [*Cùm per timorem* 1 *gehennæ continet ſe homo à peccato, fit conſuetudo iuſtitiæ, & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & ſuccedit timor caſtus, de quo hîc dicitur: quo timemus, ne tardet ſponſus, ne diſcedat, ne careamus. Ille vtilis eſt: ſed non permanet in æternum vt iſte*]

1 ¶ Cùm per timorem.] *Locus hic potius conuenit cum Gloſſa ordinaria in eundem Pſalmum: ſunt tamen hic aliqua ex B. Auguſtino, quæ non ſunt in Gloſſa.*

QVÆSTIO VII.

N*Vnc autem quæritur: an hæretici ſuis, & Eccleſiæ rebus ſint expoliandi: & qui poſſident hæreticis ablata, an dicantur poſſidere aliena.*

Cap. I. ¶ *Res terrenæ non niſi diuino, vel humano iure tenentur.*

De his ita ſcribit Auguſtinus *ad Vincentium, epiſt 48.*

QVicumque *b* vos ex occaſione legis huius imperialis non dilectione corrigendi, ſed inimicandi odio perſequitur, diſplicet nobis. Et quamuis res quæque terrena rectè à quoquam poſſideri non poſſit, niſi vel iure diuino, quo cuncta iuſtorum ſunt: vel iure humano, quod in poteſtate eſt Regum terræ, (ideóque falsò res veſtras appellatis,) quas nec iuſtè *c* poſſidetis, & ſecundùm leges Regum terrenorum amittere iuſſi eſtis, fruſtráque diciris, nos eis congregandis laborauimus, cùm ſcriptum legatis: Labores impiorũ 1 iuſti edunt *d*,] ſed tamẽ, quiſque vt occaſione huius legis 2 quàm Reges terræ Chriſto ſeruientes ad emendandam impietatem veſtram promulgauerunt, res proprias veſtras cupide appetit, diſplicet nobis. Quiſquis denique res ipſas pauperum, vel baſilicas congregationum, quas ſub nomine Eccleſiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, niſi ei Eccleſiæ, quæ vera eſt Chriſti Eccleſia) non per iuſtitiam, ſed per auaritiam tenet, diſplicet nobis. Quiſquis *e* pro aliquo flagitio vel facinore deiectum *f* à vobis, ita ſcripſit ſicut ſuſcipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis ſeparamini, ſine crimine apud vos vixerunt, diſplicet nobis. Sed nec facilè iſta monſtratis: & ſi monſtratis nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non poſſumus: neque propter paleam relinquimus aream domini: neque propter piſces malos rumpimus retia domini: neque propter hœdos in fine ſegregandos deſerimus gregem domini: neque propter vaſa facta in contumeliam, migramus de domo Dominj.

1 ¶ Labores impiorum.] *Huic ſententiæ ſimile eſt, quod ſcribitur Prouerb.* 13. *θησαυρίζεται δὲ δικαίοις πλοῦτος, id eſt, vt infra, ead. c. quemadmodum.* Theſaurizantur autem iuſtis diuitiæ impiorum, *Vbi vulgata habet,* cuſtoditur iuſto ſubſtantia peccatoris. *Itemque Eſaiæ* 61. *ſcriptum eſt, καὶ δώσω τὸν μόχθον αὐτῶν δικαίοις, cùm ante dixiſſet: ἰσχὺν ἐθνῶν κατέδεσθε. Sapientiæ* 10. *legitur,* Ideo iuſti tulerunt ſpolia impiorum, *infrà, ead. c. quemadmodum.*

2 ¶ Huius legis.] *In Codice Theodoſiano, l. 16. tit. 5. ſunt leges honorij, & Theodoſij 43. 52. & 54. in quibus præcipitur ædificia, prædia, & loca, quæ ad conuenticula Donatiſtarum, vel aliorum hæreticorum antea pertinuerant ab Eccleſiis Catholicis vindicari, vel eiſdem ſociari debere. Et ad has leges videtur ſpectaſſe. B. Auguſtinus, & hîc, & in tract. 6. in Ioannem (vt notatum eſt ſup. diſt. 8. quo iure) & contra literas Petiliani (vt in proximè ſequenti capite) & alibi.*

a *Prou.* 9. b 2. *Cor.* 9. c 1 *Cor.* 9. d *Gal.* 5. e *Rom.* 8. f *Gal.* 4. g 1. *Ioan.* 4. h *Pſal.* 67.

a *Ad verſ. vxor tua.* b *Ino p.* 3. *c.* 179 *Poly. l.* 7. *tit.* 5. c *al. iuſti.* d *al. edent.* e 24. *q.* 1. *quiſquis.* f *proiectum.*] *Orig.*

3 ¶ Vobis] *Sic emendatum ex vetuſtis Codicibus,& Originali,cum in vulgatis,& hic,& infrà 24.q.1.quiſquis, legeretur,* nobis. *Vox autem,* deiectum, *non eſt mutata ob gloſſam. Nam in vetuſtis hîc, & infrà c.citato, & apud Iuonem, & in Originali eſt,* proiectum.

Cap. II. ¶ *Catholici non ideo aliena poſſident, quia ab hæreticis ablata tenent.*

Item *contra litteras Petiliani, lib.2. cap.45.*

SI *a* de rebus, vel locis Eccleſiaſticis, quæ tenebatis, & non tenetis, querimini, poſſunt & Iudæi ſe iuſtos dicere, & iniquitatem nobis obiicere: quia locum, in quo impiè regnauerunt, modo Chriſtiani poſſident. Quid ergo indignum, ſi ea, quæ tenebant hæretici, ſecundum parem Domini voluntatem catholici tenent? Ad omnes enim ſimiles, id eſt, ad omnes impios, & iniquos illa vox Domini valet *b*. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iuſtitiam] An fruſtrà ſcriptum eſt: [Labores impiorum iuſti edent?] Quapropter magis mirati debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amiſiſtis. *Item c. 59.* Si qua iam præciſi *c* poſſidere cœpiſtis, quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideò concupiſcimus aliena: quia illius imperio, cuius ſunt omnia, facta ſunt noſtra, & iuſtè noſtra ſunt. Vos enim his vtebamini ad præciſionem, nos ad vnitatem. Alioquin & primo populo Dei poſſent illi obiicere, alienæ rei concupiſcentiam, qui diuina poteſtate ab eorum facie, quia ea terra malè vtebantur, expulſi ſunt: & ipſi Iudæi, à quibus ablatum eſt regnum ſecundum *d* verba Domini, & datum eſt genti facienti iuſtitiam, poſſunt obiicere alienæ rei concupiſcentiam: quia Eccleſia Chriſti poſſidet *e*, vbi perſecutores Chriſti regnabant.

Cap. III. ¶ *Res Eccleſiaſticæ ab hæreticis iniuſtè poſſidentur.*

Idem *epiſt.50. ad Bonifacium.*

QVod *f* autem nobis obiiciunt, quod res eorum concupiſcamus, & auferamus, vtinam catholici fiant, & non ſolum quæ dicunt ſua, ſed etiam noſtra in pace nobiſcum & charitate poſſideant. Vſque adeò autē calumniandi cupiditate cæcantur, vt non attendant, quàm ſint inter ſe contraria, quæ loquuntur. Ipſi certè dicunt, & inuidioſiſſimi conqueri videntur, quòd eos in noſtram communionem violento legum imperio coarctamus. Hoc vtique nullo modo faceremus, ſi res eorum poſſidere vellemus. Quis auarus quærit compoſſeſſorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel faſtu dominationis elatus deſiderat habere conſortem? Ipſos certe attendant quondam ſuos, iam noſtros ſocios, & fraterna nobis dilectione coniunctos, quemadmodum ea *g* teneant, non ſolùm quæ habebant, ſed etiam noſtra, quæ non hab. bant. Quæ tamen ſi pauperum compauperes ſumus, & noſtra ſunt & illorum. Si *h* autem priuatim, quæ nobis ſufficiant poſſidemus, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vſurpatione damnabili vindicamus. Quidquid ergo nomine Eccleſiarum parti *i* Donati poſſidebatur, Chriſtiani Imperatores legibus religioſis cum ipſis Eccleſiis ad Catholicam tranſire iuſſerant. Cùm ergo nobiſcum ſint plebes earumdem Eccleſiarum, nobiſcum pauperes, qui de eiſdem poſſeſſiunculis alebantur, ipſi potius foris poſiti deſinant concupiſcere aliena, ſed intrent in vnitatis ſocietatem, vt pariter gubernemus non illa tantùm, quæ dicunt ſua, verùm etiam quæ dicuntur & noſtra, Scriptum *a* eſt enim: [Omnia veſtra: vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei]

Cap. IV. ¶ *Qui à corpore Chriſti præciditur, ſpiritum iuſtitiæ tenere non poteſt.*

Idem *in eadem epiſtola 50.*

QVemadmodum membrum, ſi præcidatur ab hominis viui corpore, non poteſt tenere ſpiritum vitæ, ſic homo, qui præciditur de Chriſti iuſti corpore, nullo modo poteſt tenere ſpiritum iuſtitiæ, etiaſi figuram membri teneat, quàm ſumpſit in corpore. In *b* huius ergo compage corporis veniant, & labores ſuos non dominandi cupiditate, ſed bene vtendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram vt iam dictum eſt, ab huius cupiditatis ſordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus: quando eos ipſos, quorum labores dicuntur, vt nobiſcum & illis, & noſtris in ſocietate catholica vtantur, quantum valemus, inquirimus. ¶ Sed hoc eſt, inquiunt, quod nos mouet: ſi iniuſti ſumus, quare nos quæritis? Quibus reſpondemus, quærimus vos iniuſtos, ne permaneatis iniuſti: quærimus perditos, vt de inuentis gaudere poſſimus, dicentes: Mortuus erat frater, & reuixit; perierat, & inuentus eſt. Quare ergo me, inquit *c* non baptizas, vt me abluas à peccatis? Reſpondeo, quia non facio iniuriam characteri Imperatoris, cùm errorē corrigo deſertoris. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Imò niſi egeris, ſaluus eſſe non poteris. Quomodo enim gaudebis te eſſe correctum, niſi doleas te fuiſſe peruerſum, Quid ergo inquiunt, apud vos, cùm ad vos tranſimus, accipimus? Reſpondeo, non quidem accipitis baptiſmum, qui vobis extra compagem corporis Chriſti ineſſe potuit, prodeſſe non potuit: ſed accipitis *d* vnitatem ſpiritus in vinculo pacis (ſine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem, quæ ſicut ſcriptum *e* eſt, cooperit multitudinem peccatorum, *& ſup.* ¶ Si autem conſideremus, quod ſcriptum eſt in libro Sapientiæ *f*. [Ideo iuſti tulerunt ſpolia impiorum.] Item, quod legitur in prouerbiis *g* [Theſaurizantur autem iuſtis diuitiæ impiorum,] tunc videbimus non eſſe quærendum, qui habeant res hæreticorum, ſed qui ſint in ſocietate iuſtorum. *Item poſt aliqua.* ¶ Si corpus Chriſti tollit ſpolia impiorum, & corpori Chriſti theſaurizantur diuitiæ impiorum, non debent impij foris remanere, vt calumnientur, ſed intrare potius, vt iuſtificentur. *Item poſt aliqua.* ¶ In *h* Chriſti ergo compagem corporis veniant, & labores ſuos nō dominandi cupiditate, ſed bene vtendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram, vt iam dictum eſt, ab huius cupiditatis ſordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus: quando eos ipſos quorum labores dicuntur, vt nobiſcum, & illis, & noſtris in ſocietate catholica vtantur, quantum valemus, inquirimus.

¶ *Antea citabatur ex epiſtola ad Vincentium, in qua non habetur.*

His igitur auctoritatibus liquidò monſtratur, quòd ea, quæ hæreticis malè poſſidentur, à catholicis iuſtè auferuntur, nec ideo aliena poſſidere dicuntur.

QVÆSTIO VIII.

D*E Epiſcopis verò, vel quibuſlibet Clericis, quod nec ſua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facilè probatur. Cùm enim Petrus, qui primus Apoſtolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, vt magiſtrū à Iudæorum iniuria defenſaret, audiuit* i: [*Conuerte gladium tuum in vaginam: omnis enim qui gladium acceperit, gladio peribit:*] *ac ſi apertè ei diceretur:*

a *Iuo p.10 c.75.* b *Matth.21. ſup.c. proximo.* c *conciſi. Orig.* d *Pſal.134.* e *al. ibi præſidet.* f *Polyc. l.7. tit.5. Anſ.l.12.c.59.* g *al. ſua.*
h *ſup 12.q.1. ſi priuatim.*
i *al. partes Donati poſſidebant.*

a 1 *Cor.3.* b *infrà hîc eodem c. in fi.* c *Luc.15.*
d *Eph.4.* e *Iac.5.* f *Sap.10.* g *Prou.13. ſecundum 70.*
h *ſup. hoc eod. c. non longè ab initio.* i *Matth.26.*

hactenus tibi, tuiſque prædeceſſoribus inimicos Dei gladio corporali licuit perſequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id eſt, tibi hactenus conceſſum, in vaginam conuerte, & tamen ſpiritualem gladium, quod eſt verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illam, vel auctoritatem eius, qui legitima poteſtate vtitur, qui vt ait Apoſtolus a, *non ſine cauſa gladium portat, cui etiam omnis anima ſubdita eſſe debet: omnis, inquam, qui præter auctoritatem huiuſmodi gladium acceperit, gladio peribit.* ¶ *Item Ambroſius* b: [*Arma Epiſcopi lacrymæ ſunt & orationes.*] *Item illud Apoſtoli* * [*Non voſmetipſos defendentes chariſſimi,*] *quamuis omnibus generaliter dicatur: ſpecialiter tamen Prælatis dictum intelligitur.*

Cap. I. ¶ *De eodem.*

Vnde Ioannes Papa VIII. *Angebergæ Imperatrici, excuſans Ioannem Epiſcopum remoueri de militia, dicit.*

NImium c certè veretur, & iure formidat contra profeſſionem ſui ordinis ſæcularem militiam exercere: terram defendere, de prælijs tractare, de armis, terrenæ poteſtatis eſt.

¶ *Huic capiti & ſequenti non eſt in vulgatis propoſitum nomen Palea. Vtrumque tamen cum deinceps ſequenti palea abeſt à pleriſque exemplaribus.*

Cap. II. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa.

CVm à Iudæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cuiuſdam inobedientis aurem abſcinderet, ferire prohibuit: & forma omnium Sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro ſeipſo capi arma carnalia prohibuit.

Cap. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Ambroſius.]

NOn *d* pila quærunt ferrea. [Non arma Chriſti milites. Coactus repugnare non noui: ſed dolor, fletus, orationes, lacrymæ fuerunt mihi arma aduerſus milites Talia enim munimenta ſunt Sacerdoti. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere: fugere autem, & relinquere Eccleſiam non ſoleo: ſeruum Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed Domini prouidentia ſepire conſueuit.

¶ *Initium huius capitis, quod conſtat duobus dimetris iambicis, non eſt inuentum. Reliqua habentur in libro* 5. *epiſtolarum in oratione contra Auxentium, quamuis hic verba aliqua ſunt immutata. Nam apud B. Ambroſium habent vt infra, ea.c.conuenior.§.quid ergo turbamini.*

Hinc etiam de his, qui in bello, aut rixa moriuntur, in Concilio Triburienſi *ſic ſtatutum eſt.*

Cap. IV. ¶ *Pro Clerico qui in bello, aut rixa moritur, oratio vel oblatio non offeratur.*

QVicumque e Clericus aut in bello aut in rixa aut in gentilium ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo poſtuletur, ſed in manus incidat iudicis: ſepultura tamen non priuetur.

Cap. V. ¶ *Gradu amiſſo tradantur in Monaſterio Clerici voluntariè arma ſumentes.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 44. de Clericis arma ferentibus.*

CLerici, qui in quacumque ſeditione *f* arma volentes ſumpſerint, aut ſumpſerunt, reperti amiſſo ordinis ſui gradu in Monaſterium pœnitentiæ 1 tradantur.

1 ¶ Pœnitentiæ.] *Sic legitur apud Anſelmum, & in Codicibus Conciliorum editis, & manuſcriptis, quamuis in poſterioribus editionibus Colonienſibus in margine ſit adſcriptum,* perenniter, *quemadmodum antea apud Gratianum legebatur.*

a *Rom.13.* b *Infrà ea. non pila.* * *Rom.12.*
c *al. Nimirum* d *Polyc.l.4.tit.15.*
e *Burch.l.2.c.233. Iuo p.6.c.308.*
f *al. factione. Anſ.l.7.c.187.*

Cap. VI. ¶ *Proprij gradus amiſſione mulctentur militaria arma Clerici ferentes.*

Item ex Concilio Meldenſi, c.37.

QVicumque *a* ex Clero eſſe videntur, arma militaria non ſumant, nec armati incedant: ſed profeſſionis ſuæ vocabulum religioſis moribus, & religioſo habitu præbeant. Quod ſi contempſerint, tanquam ſacrorum Canonum contemptores, & Eccleſiaſticæ ſanctitatis profanatores proprij gradus amiſſione mulctentur, quia non poſſunt ſimul Deo & ſæculo militare.

2. pars. *His ita reſpondetur Sacerdotes propria manu arma arripere non debent: ſed alios ad arripiendum ad oppreſſorum defenſionem, atque ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari.*

Cap. VII. ¶ *Pro Sarracenis Papa iubet populum congregari, & eis ad littus maris occurrere.*

Vnde Leo IV. *ſcribit Ludouico* b *Auguſto.*

IGitur c cùm ſæpè aduerſa à Sarracenorum partibus perueniant nuncia, quidam in Romanum portum Sarracenos clam, furtiuéque venturos eſſe dicebant. Pro quo noſtrum congregari præcipimus populum, maritimúmque ad littus deſcendere decreuimus, & egreſſi ſumus Roma.

¶ *Epiſtolæ Leonis IV. ex quibus hoc, & duo ſequentia capita ſunt accepta, non extant. In vetuſtis autem Pontificialibus, quod ad hæc capita videtur facere legitur: cum magna Agarenorum claſſis ex Africa ad vaſtandum Romam ſoluiſſe nunciaretur, Neapolitanos, Amalphitanos, & Caietanos nauibus Hoſtiam veniſſe, vt contra Agarenos pro defenſione ſancti Petri, & Romana Vrbe dimicarent. Quorum Principes Leo Papa ad ſe vocauerat, & cum ipſis multa tractarat. Atque ipſa prorſus verba quæ ad hoc caput pertinent ſunt hæc.* Quos benignè in palatio Lateranenſi ſuſcipiens cauſam, pro qua venerant, inquirit. Illi autem ſe ob aliud non veniſſe teſtati ſunt; niſi vt ſuperius legitur exaratum. Quorum prius Apoſtolicus credulus verbis, cũ magno exercitu, & armorum procinctu mox ciuitatem Hoſtiam properauit, omnéſque cum gaudio ſuſcepit. Illi autem videntes ſummum Pontificem, omnes oſculari cœperunt pedes eius. Summus autem præſul Miſſam in Eccleſia B. Aureæ celebrauit, omnibúſque corpus Domicicum tradidit, atque orationem poſt perceptum corpus ſuper eos donauit. Deus, cuius dextera B. Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit: & Coapoſtolum eius Paulum tertiò naufragantem de profundo pelagi liberauit, exaudi nos propitius, & concede, vt amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos ſanctæ tuæ Eccleſiæ dimicantia omnipotenti dextra tua corroborentur, & conualeſcant, vt de recepto triumpho nomen ſanctum tuum in cunctis gentibus appareat glorioſum. Die verò altera poſtquam prædictus Pontifex reuerſus eſt à iam prædicta ciuitate, ipſi ſceleratorum ſocij, ſiue participes (ſcilicet Agareni) iuxta littus maris Hoſtienſis multis cum nauibus apparuerunt. Præfati autem homines ſuper illos facientes impetum, omnes ſuperauere orationibus Apoſtolorum, & ſancti Præſulis.

Cap. VIII. ¶ *Vltor ſui gregis Papa debet eſſe & præcipuus adiutor.*

Idem Leo.

SCire *d* vos oportet, quòd nunquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi: ſed, ſi neceſſitas

a *Burch.l.2.c.11. Iuo p.6.c.286 Pannor.l.3.c.168.*
b *al. Lothario.* c *Iuo p.10.c.83. Pann.l.8.c.27.*
d *Iuo p.10.c.48. Pann.l.8.c.28.*

vlla *a* occurri, præſentialiter vindicamus : quia noſtri gregis in omnibus vltores eſſe debemus, & præcipui adiutores.

CAP. IX. ¶*Cæleſte regnum à Deo conſequitur, qui pro Chriſtianorum defenſione moritur.*
Idem *exercitui Francorum.*

OMni *b* timore, ac terrore depoſito, contra inimicos ſanctæ fidei & aduerſarios omnium religionum agere viriliter ſtudete. Nouit enim omnipotens, ſi quilibet veſtrum morietur, quòd pro veritate fidei, & ſaluatione patriæ, ac defenſione Chriſtianorum mortuus eſt: & ideo ab eo præmium cæleſte conſequetur.

CAP. X. *Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellum ſuſcepit.*
Item Alcuinus.

HOrtatu c, & precibus Hadriani Romanæ vrbis Epiſcopi, exoratus Carolus Rex bellum contra Longobardos ſuſcepit : quod prius quidem & à patre eius, Stephano Papa ſupplicante, cum magna difficultate ſuſceptum eſt.

¶*Quod hic refertur ex Alcuino habetur in vita, & geſtis Caroli Magni per Eginardum ſcriptis. In quo libro, & apud Iuonem pro voce,* hortatu *legitur,* rogatu.

CAP. XI. ¶*Iudæos non debemus perſequi, ſed Saracenos.*
Item Alexander Papa II. *omnibus Epiſcopis Hiſpaniæ.*

DIſpar *d* nimirum eſt Iudæorum & Saracenorum cauſa. In illos enim qui Chriſtianos perſequuntur, & ex vrbibus, & propriis ſedibus pellunt iuſte pugnatur: hi verò vbique ſeruire parati ſunt.

CAP. XII. ¶*Qui crimina, quæ poteſt emendare, non corrigit ipſe committit.*
Item Ioannes VIII. *Demago Duci glorioſo.*

PRæterea *f* deuotionis tuæ ſtudium exhortatur, vt contra marinos latrunculos, qui ſub prætextu tui nominis in Chriſticolas debacchantur tanto vehementius accendaris, quantò illorum prauitate famam tui nominis obfuſcatam fuiſſe cognoſcis : quoniam licet credi poſſit, quòd te nolente illi nauigantibus inſidientur: tamen, qui à te comprimi poſſe dicuntur, niſi eos compeſcueris, innoxius non haberis. Scriptum quippe eſt. [Qui crimina, cùm *g* poteſt emendare, non corrigit, ipſe committit.

CAP. XIII. ¶*Crimen punire pro Deo, non eſt crudelitas ſed pietas.*
Item Hieronymus *ad Riparium contra Vigilantium.*

LEgi *h* Syromaſtem 1 Phinees *i*, auſteritatem Heliæ *k*, zelum Simonis *l* Chananæi, Petri ſeueritatem *m*, Ananiam & Sapphiram trucidantis, Paulique conſtantiam, qui Elymam *n* magum viis Domini reſiſtentem æterna cæcitate damnauit. Non eſt 2 crudelitas crimina pro Deo punire: ſed pietas. Vnde & in lege *o* dicitur: [Si frater tuus, & amicus & vxor, quæ eſt in ſinu tuo, deprauare, te voluerit à veritate ſit manus tua ſuper eos, & effunde ſanguinem eorum.]

1 ¶Syromaſten. *B. Hieronym. Nu. 25. & in c. 2. Malachiæ,* σιρομάστην *pugionem interpretatur: tertio autem libro Reg. c. 18. & l. 4. c. 11. haſtam, velut etiam Heſychius, qui ait* σιρομάστην, *eſſe* εἶδος λόγχης.

2 ¶Non eſt crudelitas.] *In editione Romana legitur,* non eſt crudelitas, pro Deo pietas. *In Lugdunenſi vero* non eſt crudelitas pro Deo, ſed pietas: *lectio tamen Gratiani non videtur reiicienda.*

CAP. XIV. *Quædam in veteri teſtamento licebant, quæ in nouo prohibentur.*
Item Ioannes Chryſoſtomus *ſuper Matthæum, homilia 17. ad c. 4.*

OCcidit *a* Phinees *b* hominem & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Abraham *c* verò non ſolùm homicida, ſed etiã parricica (quod certè grauius eſt) effectus, magis Deo, magiſque complacuit. Petrus *d* geminum fecit homicidium fuit tamen opus ſpirituale, quod factum eſt. Non ſola igitur reſpiciamus opera, ſed tempus, & cauſam, & voluntatem, & perſonarum differentiam, & quantacumque alia ipſis operibus acciderint, diligentiſſimè inquiramus. Non enim poſſumus ad veritatem aliter peruenire.

CAP. XV. ¶*Neceſſitate inſtante, etiam in quadrageſimalibus diebus bellum inire licet.*
Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, c. 46.*

SI e nulla vrget neceſſitas, non ſolùm in quadrageſimali tempore, ſed omni eſt à prœliis abſtinendum. Si autem ineuitabilis vrget importunitas *f*, nec quadrageſimali tempore pro defenſione tam ſua, quàm patriæ, ſeu legum paternarum, eſt bellorum proculdubio præparationi parcendum ne videlicet Deum videatur homo tentare, ſi habet quod faciat, & ſuæ, ac aliorum ſaluti conſulere non procurat, & ſanctæ religionis detrimenta non præcauet.

CAP. XVI. ¶*Petrus Ananiam, & Sapphiram increpando morti tradidit.*
Item Gregorius *in dialog. l. 2. c. 30.*

PEtrus g, qui Tabitham mortuam orando ſuſcitauit, Ananiam, & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit Neque enim oraſſe in eorum extinctione legitur; ſed ſolummodo culpam quam perpetrauerant, increpaſſe, Conſtat ergo, quod aliquando hæc ex poteſtate, aliquando verò exhibentur ex poſtulatione; dum & iſtis vitam increpando abſtulit, & illi reddidit orando.

CAP. XVII. ¶*Beatus Gregorius quoſdam hortatur, vt milites congregent, & contra hoſtes arma viriliter parent.*
Item *Veloci magiſtro militum, l. 12. epiſt. 21.*

VT *h* pridem expreſſimus gloriæ veſtræ, quia milites illuc erant parati venire : ſed quoniam inimicos congregatos; & huc diſcurrere epiſtola veſtra ſignificauerat, hæc eos hic cauſa retinuit. Nunc verò vtile eſt viſum, vt aliquanti illuc milites transmittantur, quod gloria tua admonere, & hortari vt parati ſint ad laborem, ſtudeat: & occaſione inuenta cum glorioſis filiis noſtris Mauricio, & Vitaliano loquere, & quicunque vobis Deo adiutore pro vtilitate Reip. ſtatuerint, facite: & ſi huc, vel ad Rauennates partes nec dicendum Ariulphum *i* cognoueritis excurrere, vos à dorſo eius ita ſicut viros decet fortes, laborate: quatenus opinio veſtra ex l. boris veſtri qualitate amplius in republica Deo auxiliante, proficiat Illud tamen præ omnibus admonemus, vt familiam Maloin 1, & Adobin: Vigildi, atque Gruſſingi, qui cum glorioſo Mauricio magiſtro militum eſſe noſcuntur ſine aliqua mora, vel excuſatione relaxes: quatenus venientes illuc homines prædicti viri cum eis ſine aliquo impedimento debeant ambulare.

---

a *al. illis* b *Pann l. 8 c, 30,* c *Deuſdedit. l. 5. Iuo p. 10. c. 91. Pann. l 8. c. 32.* d *Iuo p. 13 c. 114. Pann l. 8. c, 29.*
e *al. Hermanno.* f *Iuo p. 10. c. 70. Pann. l. 8. c. 20.*
g *al. quæ.* h *Iuo p. 20. c. 72. Pann. l. 8. c. 21.*
i *Num. 25.* k *4. Reg. 1.* l *Matth: 10,* m *Act. 5,*
n *Act. 13.* o *Deut. 13.*

a *Iuo p 10. c. 65. Pann l. 8. c. 18.* b *Num. 25.* c *Gen. 22.*
d *Act, 5.* e *Iuo p. 10. c. 93. Pann. l. 8. c. 37.*
f *opportunitas.*] *Orig. & Iuo,* g *Act. 9. & 5. Anſ. l. 13. & 16. Iuo p. 10. c. 67. Pann l 8. c 19.*
h *Sic.*] *Orig. Polyc. l. 7, tit. 13. Anſ. l. 13. c 90.*
i *al. Arnulphum.*

1 ¶Maloin.]

nec quiſquam cuiuſlibet ordinis, vel dignitatis exinde quidquam ſubtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod ſi fecerit, communione vſque ad ſatisfactionem priuetur, & regia poteſtate dare cogatur.

¶ *Burchardus, & Iuo p.3. c.56. ſimile quidam citant ex Concilio Meldenſi, c.8. verùm idem Iuo eadem parte, c.17. hoc idem affert ex conſilio Pariſienſi, in quo videtur innouatum quod nunc extat in Concilio Meldenſi, c.63.*

1 ¶ Capitulis.] *Videtur ſignificari caput proximè ſequens, quod eſt lib. 1. capitularium, c.91.*

2 ¶ De decimis] *In dicto cap.63. Concilij Meldenſis, & apud Iuonem, c.575. legitur* neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem cenſum, &c. *Iuo tamen c.56. habet vt Gratianus.*

3 ¶ Dare cogatur.] *In Concilio eſt,* hoc emendare legaliter cogatur. *Iuo tamen vt Gratianus: Burchardus verò habet tantùm vſque ad verb.* priuetur.

CAP. XXV.

Item ex Concilio Vuormacienſi, *a c.50.*

SAncitum *b* eſt, vt vnicuique Eccleſiæ vnus manſus integer abſque vllo ſeruitio tribuatur: & Presbyteri conſtituti non decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis iuxta Eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſeruitium faciant præter Eccleſiaſticam. Et ſi aliquid amplius habuerint, inde maioribus *c* ſuis debitum ſeruitium impendant.

¶ *Abeſt caput hoc à pleriſque vetuſtis exemplaribus, habetur tamen locis indicatis.*

Hinc datur intelligi, quòd de his, quæ imperiali beneficio, vel à quibuſlibet pro beneficio ſepulturæ Eccleſia poſſidet, nullius iuri, niſi Epiſcopi, teneatur aſtricta. De his, verò quæ à quibuſlibet emerit, vel vinorum donationibus acceperit, Principibus, conſueta debet obſequia, vt & annua eis perſoluat tributa, & conuocato exercitu cum eis proficiſcatur ad caſtra. Quod tamen hoc ipſum non ſine conſenſu Romani Pontificis fieri debet.

CAP. XXVI. ¶ *Abſque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum Epiſcopi proficiſci non audeant.*

Vnde Gelaſius Papa *Elpidio Epiſcopo.*

QVo *d* auſu, qua temeritate reſcribis, Rauennam te parare proficiſci, cum Canones euidenter præcipiant, nullum omnino Pontificum, niſi nobis ante viſis, atque conſultis, ad comitatum debere contendere 1? Quemadmodum tibi putas licere, quod non licet: niſi quod hor officio carere feſtinas, quo his exceſſibus te oſtendis indignum.

1 ¶ Contendere.] ¶ *In Polycarpo hæc ſequitur.* Quod cum longæui vel ætate, vel honore Pontificis Piſtorienſis, Lucenſis & Feſulanus nuper monſtrentur feciſſe: tu qui paucorum dierum fungi ſacerdotio videris, quemadmodum, &c.

CAP. XXVII. ¶ *Abſque Metropolitani conſilio, vel Prouincialium Epiſcoporum ad Imperatorem Epiſcopi non pergant.*

Item ex conſilio Anthiocheno *e*, *c.11.*

SI *f* quis Epiſcopus, aut Presbyter, vel omnis omnino, qui eſt ſub Eccleſiaſtica regula conſtitutus præter conſiliū, vel litteras eorum Epiſcoporum, qui ſunt intra Prouinciam, & maximè Metropolitani ad Imperatorem perrexerit: hunc abdicari, & eiici non ſolùm de communione debere, ſed etiam propria dignitate priuari decernimus *g* tanquam moleſtum, & importunum imperialibus auribus contra Eccleſiaſtica conſtituta.

Reprehenduntur ergo Gallicani Epiſcopi à Nicolao, quoniam Apoſtolica auctoritate contempta potius arma ſequi elegerant, quàm Apoſtolico conſpectu ſeſe repræſentarent. Quamquam proficiſcentes comitatum poſſunt intelligi, non ſecuti Imperatorem, vt armis ſibi auxilientur, ſed ipſum cum exercitu ſuo quotidianis orationibus Deo commendent. In quo caſu auctoritas illa Sardicenſis Concilij loqui videtur: in cuius octauo capite Oſius *Epiſcopus dixiſſe legitur.*

CAP. XXVIII. ¶ *Qui à religioſis Imperatoribus vocati Epiſcopi non fuerint, ad comitatum non proficiſcantur.*

SI *b* vobis, fratres chariſſimi, placet, decernite, ne Epiſcopi ad comitatum *c* accedant, niſi fortè hi, qui à religioſis Imperatoribus 1 vel inuitati, vel vocati fuerint. Sed quoniam ſæpe contingit, vt ad miſericordiam Eccleſiæ confugiant, qui iniuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium, vel in inſulas damnantur, aut certè quamcunque ſententiam ſuſcipiunt: ideo ſubueniendum eſt his, & ſine dubitatione eis eſt petenda per Eccleſiam indulgentia.

Hoc capitulum ferè iiſdem verbis habetur in collectione Iſidori, & Codice Canonum, nec longè diſcrepat à ſententia Græci Canonis.

1 ¶ A religioſis Imperatoribus.] *Horum loco in collectione Iſidori, & Codice Canonum legitur,* religioſi Imperatoris litteris, *itemque Græcè* παρόντος τέτων, ἢ ὡς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν μεταβάλλοιτο.

Licet ergo prælatis Eccleſiæ exemplo B. Gregorij d *ab Imperatoribus, vel quibuſlibet Ducibus defenſionem fidelibus poſtulare. Licet etiā cum B. Leone* c *quoſlibet ad ſui defenſionem contra aduerſarios ſanctæ fidei viriliter abhortari, atque ad vim infidelium procul arcendam quoſque excitare. Effuſionem verò ſanguinis nulli Epiſcoporum ſua, vel Imperatorum auctoritate impetrare licet.*

CAP. XXIX. ¶ *Sacerdotes ibi conſentiant fieri iudices, vbi iureiurando indulgentia promittitur.*

Vnde in Toletano Concilio IV. *c.30 legitur.*

5. ps. SÆpe *f* principes contra quoſlibet maieſtatis obnoxios Sacerdotibus negotia ſua committunt. Quia *g* vero Chriſto ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant Regibus fieri iudices, vbi iureiurando ſupplicij indulgentia promittitur, non vbi diſcriminis ſentētia præparatur. Si quis ergo Sacerdotum contra hoc commune conſultum diſcuſſor in alienis periculis extiterit, ſit reus effuſi ſanguinis apud Chriſtum, & apud Eccleſiam perdat proprium gradum.

CAP. XXX. ¶ *Non debent agitare iudicium ſanguinis, qui Sacramenta Domini tractant.*

Item ex Concilio Toletano II. *c.6.*

HIs *h*, à quibus Domini Sacramenta tractāda ſunt, iudiciū ſanguinis agitare nō licet. Et ideo magnopere talibus 1 exceſſibus prohibendum eſt: ne indiſcretæ præſumptionis moribus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententia propria iudicare præſumat aut truncationes quibuſlibet perſonis per ſe inferāt, aut inferendas præcipiant. Quod ſi quiſquā immemor horum præceptorum, aut in Eccleſiæ ſuæ fa-

a *Ext. de cenſibus, c. ſancitum.* b *Capitul. l.1 c.91 Burch l.3. c.52. Iuo p.3. c 55. & p.16 c.262.* c *al. ſenioribus*] *vera lectio* d *Anſ. l 6. c.118. Deuſdedit l.1. c.39. Poly. l.1. tit.17.* e *Et in Aquiſgran. c.72.* f *Anſ. l.6. c.124. Burch. l.3. c.177. Iuo p.6. c.268.* g *abeſt ob Orig.*

a *Sup. ead. reprehenſibile.* b *Anſ. l.6. c 120. Poly. l.4. tit.17.* c *ςρατόπεδον.* d *Sup. ead. vt pridem.* e *Sup. ead. igitur.* f *Bur. l.2. c.149. Iuo p.6 c.222.* g *Et quia Sacerdotes.* *Orig.* h *Rab. in pœnit. c.30.* i *al. talis exceſſus prohibendus Burc. l.1. c.201. Iuo p.5. c.315.*

mihi

miſſis, aut quibuſlibet perſonis tale aliquid fecerit, conceſſi ordinis honore priuetur, & loco: ſub perpetuo quoque damnationis teneatur ergaſtulo religatus. Cui tamen communio exeunti ex hac vita non eſt neganda propter Domini miſericordiam: quia *a* non vult peccatoris mortem, ſed vt conuertatur, & viuat.

Cæteri etiam abſque iudiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur.

CAP. XXXI. ¶ *Membra detruncans, domos incendens, abſque iudiciali auctoritate excommunicetur.*

Vnde in decretis Eutychiani Papæ.

SI *b* quis membrorum truncationes, aut domorum incendia fecerit, ſiue *c* facere iuſſerit, aut facienti conſenſerit, quouſque de his vnicuique legaliter, & amicabiliter coram Epiſcopo ciuitatis, aliiſque ciuibus non emendauerit, ab Eccleſia ſe priuatum agnoſcat. Si verò poſt *d* ſecundam, & tertiam conuentionem cuncta in quibus arguitur, nō emendauerit, tanquam ethnycus, & publicanus ab omni Chriſtianorum collegio *e* ſeparetur.

6. pars. *De incendiario quoque* Innocentius II. *in vniuerſali f Concilio, cap. 8. generaliter conſtituit, dicens.*

CAP. XXXII. ¶ *Domos incendens gratia, vel odio alicuius excommunicetur.*

PEſſimam ſiquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli omnino deteſtamur & interdicimus, *& infrà.* ¶ Si quis ergo poſt huius noſtræ prohibitionis promulgationem malo ſtudio, ſiue pro odio ſiue pro vindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium, vel auxilium ſcienter tribuerit, excommunicetur: & ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepultura. nec abſoluatur, niſi prius damno, cui intulit, ſecundum facultatem ſuam reſarcto, iuret ſe vlterius ignem non appoſiturum. Pœnitentia autem ei detur, vt Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſeruitio Dei per annum integrum permaneat. 1. Si quis autem Archiepiſcopus vel Epiſcopus hoc relaxauerit, damnum reſtituat, & per annum ab officio Epiſcopali abſtineat. Sanè Regibus, & Principibus faciendæ iuſtitiæ facultatem, conſultis Epiſcopis, & Archiepiſcopis, non negamus.

CAP. XXXIII. ¶ *Homicida eſt, qui publicam functionem non habens, aliquem occidit, vel debilitat.*

Item Auguſtinus *in lib. de Ciuitate Dei.*

QVicumque *g* percutit malos in eo quòd mali ſunt & habet 1 cauſam interfectionis, miniſter Dei eſt. Qui verò ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum, ſacrilegum, & adulterum, periurum, vel quemlibet criminoſum interfecerit, aut truncauerit, vel membris debilitauerit, velut homicida, iudicabitur, & tantò acrius quantò non ſibi à Deo conceſſam poteſtatem abuſiuè vſurpare non timuit.

¶ *Prima pars huius Capituli vſque ad verſ.* Qui verò, *citatur ſup. ead. q. 5. qui malos ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem vbi etiam habetur.*

1 ¶ Et habet cauſam.] *ſup. ead q. 5. qui malos, & apud B. Hieronymum, & in gloſſa ordinaria, Pannormia apud Iuonem p. 10. cap. 114. legitur,* habet vaſa. *Exponuntur enim illa Ezechielis verba,* Vnuſquiſque vas interfectionis habet, *ſed apud Burchardum & Iuonem part. cap. 17. legitur vt apud Gratianum.*

7. pars. *De his autem, qui ſimul hominem vulnerant, quæritur, ſi ille mortuus fuerit, qui eorum homicidij reatum incurrat.*

a *Ezech. 33.* b *Poly. l. 6. tit. 15. Burch. l. 11. c. 30. Iuo p. 13. c. 40.* c *vel.] Burch.* d *Matth. 18* e *al. conſortio.* f *& in Conc. Rhemenſi ſub Eugenio II. c. 18. Pann. l. 8. c. 154.*
g *Burch. l. 6. c. 43. Iuo p. 10. c. 114. & 171. Pann. l. 8. c. 51.*

CAP. XXXIV. ¶ *Si plures contra vnum rixentur qua pœna quiſque eorum feriatur.*

De his ita ſtatutum in Concilio apud Vermerias.

SI *a* quatuor aut quinque homines, ſeu etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneretus, mortuus fuerit quicumque eorum plagam ei impoſuit, ſecundùm ſtatuta Canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, ſimiliter pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec conſilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, ſed tantùm adſuerunt, extra noxam ſint.

CAVSA XXIV.

QVidam Epiſcopus in hæreſim lapſus aliquot de Sacerdotibus ſuis officio priuauit, & ſententia excommunicationis notauit. Poſt mortem de hæreſi accuſatus damnatur, & ſequaces eius cum omni familia ſua.

1 *Hic primùm quæritur, an lapſus in hæreſim poſſet aliquos officio priuare, vel ſententia notare.*
2 *Secundò, an poſt mortem aliquis poſſit excommunicari.*
3 *Tertiò, an pro peccato alicuius tota familia ſit excommunicanda.*

QVÆSTIO I.

QVòd autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non poſſit, facilè probatur. Omnis enim hæreticus, aut iam hæreſim damnatam ſequitur, aut nouam confingit. Qui verò hæreſim damnatam ſequitur, eius damnationis ſe participem facit.

Vnde cum Athatius abſq. Synodali auctoritate ab Apoſtolico ſe damnatū quereretur, contra Gelaſius *ſcribit, dicens.*

CAP. I. ¶ *Qui in iam damnatam hæreſim labitur, eius damnationis ſe participem facit.*

j. ACHatius non eſt factus inuentor noui erroris, ſed veteris imitator: atque ideò non erat neceſſarium, vt aduerſus eum noua ſententia prodiret, ſed antiqua tantummodo renouaretur. Factus ſum itaque executor veteris conſtituti, non promulgator noui. Quicumque enim in hæreſim ſemel damnatā labitur, eius damnatione ſeipſum inuoluit.

¶ *Sententia huius Capituli eſt eadem cum ſententia capitis paulò pòſt ſequentis, id eſt,* Achatius, *quamuis verba diſcrepent.*

CAP. II. ¶ *Non eſt retractandum, quod ſemel Synodus ſtatuit contra vnamquamque hæreſim.*

Item Gelaſius *in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.*

MAiores *b* noſtri diuina inſpiratione cernentes neceſſariò præcauerunt, vt quod contra vnamquamque hæreſim coacta ſemel Synodus pro fidei *c* communione, & veritate catholica atque Apoſtolica promulgaſſet non ſinerent nouis poſt hæc retractionibus mutilatione prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi, ſed auctore cuiuſlibet inſaniæ, ac pariter errore damnato, ſufficere iudicauerunt, vt quiſquis aliquando huius erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus. *& infrà.* ¶ Sic Sabellium damnauit Synodus: nec fuit neceſſe, vt eius ſectatores poſtea damnarentur ſingulas viritim Synodos celebrari: ſed pro tenore conſtitutionis antiquæ cunctos, qui vel prauitatis illius, vel communionis extitère participes, vniuerſalis Eccleſia du-

a *Burch. l. 6. c. 42. Iuo p. 10. c. 170.*
b *Poly. l. 7. tit. 7.* c *al. fide.*

xit

xit *a* eſſe refutandos. Sic Arium, Eunomium, Macedonium, Neſtorium, Synodus ſemel geſta condemnans, vlterius ad noua Concilia venire non ſinit.

CAP. III. ¶ *Non vltra in eum procedere oportet, qui in hæreſim damnatam recidit.*

Item Felix Papa.

ij. ACharius *b* non fuit noui, vel proprij inuentor erroris, vt in eum noua ſcita prodirent *c*: ſed alieno facinori ſua communione ſe miſcuit. Itaque neceſſe eſt, vt in illam recideret iuſta lance ſententiam, quam cum ſuis ſucceſſoribus per conuenientiam 1 ſynodalem ſuſceperat auctor erroris.

Polycarpus lib.2.tit.16.citat ex Gelaſio, apud quem habetur in commonitorio ad Fauſtum,

1 ¶ Conuenientiam.] *Sic in vetuſtis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus Conciliorum. In antiquioribus verò Conciliorum, & epiſtolarum Pontificum editionibus legitur,* conniuentiam.

Si ergo Epiſcopus ille in hæreſim iam damnatam lapſus eſt, antiqua excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excommunicatus enim alium excommunicare non valet.

CAP. IV. ¶ *Excommunicatus alium excommunicare non poteſt.*

Vnde Alexander II. *ſcribit Valeriano Epiſcopo martyri.* 1

AVdiuimus *d* quòd Henricus, Rauennas dictus Archiepiſcopus, viſus ſit te excommunicare. Verùm, quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apoſtolica auctoritate te tuóſque abſoluendo, mandamus exinde numquam curare.

1 ¶ Martyri.] *Apud Iuonem eſt,* Guillelmo Marcioni. *In vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur,* martyr, *ſeu* martur, *vt videatur hoc nomine ſignificari voluiſſe, cuius Eccleſiæ eſſet Epiſcopus. In quibuſdã verò tantùm eſt,* Valeriano Epiſcopo.

Sin autem ex corde ſuo nouam hæreſim confixerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec poteſt deiicere quemquam iam proſtratus. Ligandi namque vel ſoluendi poteſtas veris, non falſis Sacerdotibus à Domino tradita eſt Apoſtolis enim dicturus. [Quorum e remiſeritis peccata. &c.] præmiſit. [Accipite Spiritum ſanctum, [vt euidenter cunctis oſtenderet eum, qui Spiritum S. non habet, peccata non poſſe tenere, vel remittere. Porrò Spiritum S. nemo, niſi intra Eccleſiam accipit: quia & ipſam vnitatem per gratiam facit. ¶ Vnde nonniſi congregatis in vnum dictum eſt: [Accipite Spiritum ſanctum:] nec niſi ſuper congregatos in vnum die Pentecoſtes f deſcendit Spiritus S. Sicut autem extra Eccleſiam nõ accipitur, ita extra eam nihil operatur. Cùm ergo, ſicut & Apoſtolus ait, Spiritus g poſtulet 2, Spiritus impetret, extra Eccleſiam nec poſtulare facit, nec impetrare. Vnde Dominus dicturus, [Quodcumque h petieritis, &c.] præmiſit. [Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram ex omni re, &c.] & iterum. [Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum:] nimirum cunctis oſtendens, ſe non habitare in cordibus eorum, qui ſuperbia ſingularitatem ſequuti, à corporis Chriſti compage ſemetipſos abrumpunt. In quibus autem Chriſtus non habitat, in eis Spiritus mentium ſciſſuras refugiens locum non habet. Cùm ergo peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus ſit Spiritus S. & virtus Chriſti: apparet, quòd hi, qui extra Eccleſiam ſunt, nec ligare poſſunt, nec ſoluere, nec reconciliando Eccleſiaſticæ communioni reddere, nec excommunicando eius ſocietate priuare, qua ipſi hæreſi, vel ſchiſmate polluti, ſine ſententia notati penitus carere probantur. Vnde, cum omnibus diſcipulis parem ligandi, atque ſoluendi poteſtatem Dominus daret, Petro pro omnibus, & præ omnibus claues regni cælorum ſe daturum promiſit, dicens: [Tibi a dabo claues regni cælorum.] Quicumque ergo ab vnitate Eccleſiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus execrare poteſt, cõſecrare non valet. excommunicationis poteſtatem non habet. Vnde Apoſtolus b, *cùm fornicatorem Corinthium excommunicandum ſcriberet, ait: [Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritus, iam iudicaui vt præſens eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis, & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis.] In quo formã excommunicationis oſtendens, docuit non niſi fidelem, & à fideli notandum. In nomine namque Domini atque eius virtute cooperante, non niſi fidelis aliquid operari valet: cùm nemo poſſit dicere, [Dominus* c *Ieſus, niſi in Spiritu S.] Item cùm Dominus* d *prohibeat agnum comedi extra catholicam Eccleſiam, qui profeſſione fidei ab ea ſunt alieni, ab eius participatione, quam ſuo arbitrio reliquerunt, non repelluntur. ſed abire permittuntur: ſicut illi, qui audientes. [Niſi* e *manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c.] dixerunt: [Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?] atque ita abierunt retrorſum, non repulſi, ſed abire permiſſi. Hinc etiam Apoſtolus* f, *cùm de excommunicandis ageret, præmiſit: [Si quis frater &c.] De infidelibus autem ſuppoſuit dicens: [Eos, qui foris ſunt, Dominus iudicabit.] De his autem, qui intus ſunt, nobis iudicium commiſit. Sicut autem ex eo, quod Apoſtolus ait, [Frater,] & ex his quæ de fidelibus, & infidelibus ſuppoſuit apparet non niſi fidelem excommunicandum, ita ex eo, quod fidelibus tantùm hoc ſcribitur, vel potius, quia ſicut ille, qui benedicit, maior eſt eo, cui benedicitur: ita qui ex officio maledicit, maior eſt eo, cui maledicitur, liquidò conſtat eum, qui ab integritate catholicæ fidei recedit maledicendi, vel benedicendi poteſtatem minimè habere. Catholicum namque, vtpote ſe ſuperiorem, maledicere non valet: in alienum à fide, tanquam in ſibi æqualem ſententiam dare non poteſt. Hæc autẽ, quæ de hæreticis, atque ſchiſmaticis, vel excõmunicatis dicta ſunt, videlicet, quòd ligandi, vel ſoluendi poteſtatem non habeat, multorum auctoritatibus probantur.*

1 ¶ Sin autem.] *Non defuerunt, qui crederent hæc quoque eſſe Alexandri. Sed apud Iuonem, & in Pannormia non habentur: & in vetuſtis Gratiani codicibus hic eſt ea nota quæ ſolet apponi verbis Gratiani. Et eſt ſecundum membrum diuiſionis in ipſo quæſtionis principio à Gratiano propoſitæ: omninoque & ſtylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt,*

2 ¶ Spiritus poſtulet.] *Verba ipſa Apoſtoli ſunt hæc:* Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem noſtrã. Nam quid oremus, ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *In gloſſa autem interlineari ad eum locum ſunt verba ſequentia,* Spiritus impetret.

CAP. V. ¶ *Non ſoluitur, vel ligatur, niſi quod auctoritas B. Petri ſoluerit, vel ligauerit.*

Ait enim Leo Papa *ſerm 3. in anniuerſario ſuæ aſſumptionis, & ſerm. 2. de natali Apoſtolorum.*

MAnet *g* ergo Petri priuilegium, vbicumque ex ipſius fertur æquitate iudicium, nec nimia eſt vel ſeueritas, vel remiſſio, vbi nihil erit ligatum, nihil ſolutum, niſi quod B. Petrus, aut ſoluerit, aut ligauerit.

CAP. VI. ¶ *In perſona Petri ligandi & ſoluendi Eccleſia poteſtatem accepit.*

Item Auguſtinus *ſuper Ioannem, tract. 50. ad c. 12.*

QVodcumque *h* ligaueris ſuper terram; erit ligatum & in cœlo.] Si hoc Petro tantum dictum eſt,

a *al. dixit.* b *Polyc. l. 1. tit. 16.* c *al. procederent.* d *Iuo p. 14. c. 157. Pann. l. 5. c. 133.* e *Ioan. 20.* f *Act. 2.* g *Rom. 8.* h *Matth. 18.*

a *Matth. 16.* b *1 Cor. 5.* c *1. Cor. 12.* d *Ioan. 6.* e *Ibid.* f *1. Corinth. 5.* g *Poly. l. 7. tit. 1.* h *Polyc. lib. 7. tit. 2.* *Matth. 16.*

non

non hoc facit Eccleſia. Si autem in Eccleſia fit (vtique quæ, in terra ligãtur, in cœlo ligentur, & quæ ſoluuntur in terra ſoluantur in cœlo: quia cùm excommunicat Eccleſia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliat Eccleſia, in cœlo ſoluitur reconciliatus.) Si hoc ergo in Eccleſia fit, Petrus quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit. Si in Petri perſona ſignificati ſunt in Eccleſia boni, in Iudæ perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali.

CAP. VII. ¶ *Suis meritis firmus, nonnumquam turbatur alienis.*

Item Ambroſius *ad cap.5. Lucæ.*

NOn *a* turbatur nauis, quæ Petrum habet: turbatur illa quæ Iudam habet. Etſi multa illic diſcipulorum merita nauigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In vtraque Petrus: ſed qui ſuis meritis firmus eſt, turbatur alienis. Caueamus igitur perfidum, caueamus proditorem: ne per vnum fluctuemus plurimi. Ergo non turbatur hæc nauis, in qua prudentia nauigabat, abeſt perfidia, fides aſpirat *b*. Quemadmodum enim turbari poterat, cui præerat is, in quo eſt Eccleſiæ firmamentum? Illic ergo turbatio, vbi modica fides: hic ſecuritas, vbi perfecta dilectio. Denique etſi aliis imperatur vt laxent retia ſua, ſoli tamen Petro dicitur *c* [Duc in altum] hoc eſt in profundum diſputationum. Quid enim tam altum, quam altitudinem diuitiarum videre, ſcire Dei filium, & profeſſionem diuinæ generationis aſſumere, quam licet mens nequeat humana plenè rationis inueſtigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur.

¶ *In pleriſque vetuſtis eſt tantum.* Item Ambroſius. *In vulgatis autem addebatur,* ſuper Marcum.

CAP. VIII. ¶ *Solus Petrus accepit mandatum, vt hamo piſcem caperet.*

Idem *ibidem paulò inferius*

EST *d* aliud *e* Apoſtolicum piſcandi genus: quo genere ſolum Petrum piſcari Dominus iubet, dicens: Mitte *f* hamum, & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle.]

CAP. IX. ¶ *Nulla perturbatio à tramite Apoſtolicæ ſedis retrahat, quæ omnes hæreſes ſemper deſtruxit.*

Item Lucius Papa *Epiſcopis Galliæ & Hiſpaniæ.*

A Recta *g* ergo fide, & Apoſtolico tramite propter vllam perſecutionem *h* nolite recedere, ſcientes, quoniam iuxta Saluatoris ſententiam, beati *i* ſunt qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Hæc eſt Apoſtolorum viua traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda eſt, & præcipue diligenda ac fouenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc ſancta & Apoſtolica mater omnium Eccleſiarum Chriſti Eccleſia: quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccumbit: ſed vt in exordio normam fidei Chriſtianæ percipit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata finetenus manet.

CAP. X. ¶ *Fides Romanæ Eccleſiæ omnem hæreſim deſtruxit, nullam fouet.*

Item Sixtus Papa II. *ad Gratum Epiſcopum, epiſt. 1.*]

MEmor *k* ſum, me ſub illius nomine Eccleſiæ præſidere, cuius à Domino Ieſu Chriſto eſt confeſſio glorificata: & cuius fides nullam *l* hæreſim vnquam fouit, ſed omnes quidem hæreſes deſtruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm vt omnes conatus meos ei cauſæ in qua vniuerſalis Eccleſiæ ſalus infeſtatur, impendam.

a *Polyc.l.7.tit.2. Anſ.l.1,c.37* b *al. ſuperat.* c *Luc.15. Matt.16.* d *Eſt & aliud.*] e *Poly.ibid. Orig.* f *Matt.16.* g *Poly.l.1.tit.3. Anſ.l.1.c.35.* h *al. perturbationem.* i *Matt.5. Felix.1.epiſt.3 Marc.1.ad Athanaſium* k *Anſ.l.1.c.36. Polyc.l.1.tit.3.* l *al. nullum vnquam fallit. ſed,*

CAP. XI. ¶ *Nullis hæreſibus Romana ſuccubuit Eccleſia.*

Item Euſebius Papa *Epiſcopis Thuſciæ, ep.3.*

IN ſede Apoſtolica extra maculam ſemper eſt Catholica ſeruata religio.

CAP. XII. ¶ *Ad Romanam referatur Eccleſiam, quoties ratio fidei ventilatur.*

Item Innocentiꝰ Papa *Epiſcopis Concilij Mileuitani, epiſt. 26.*

QVoties *a* fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & Coëpiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis, & honoris authorem referre debere (veluti nunc retulit veſtra dilectio:) quod per totum mundum poſſit Eccleſiis omnibus in commune prodeſſe.

CAP. XIII. ¶ *Chriſtianæ religionis zelum Romana Eccleſia præ cæteris habuit.*

Item Iulius Papa *ad Epiſcopos Orientales, epiſt.1.*

OFficij *b* noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas *c*, quibus maior cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit.

CAP. XIV. ¶ *Aliorum ora non timet fides, quam Romana commendat Eccleſia.*

Item Hieronymus *ad Damaſum in expoſitione Symboli.*

HÆc *d* eſt fides, Papa Beatiſſime, quam in Eccleſia catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus, & tenemus, in qua ſi minùs peritè, aut parum cautè fortè aliquid poſitum eſt, emendari cupimus à te qui Petri & fidem, & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſſio Apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare *e* voluerit, ſe imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non *f* me hæreticum comprobabit. *Item* ¶ Sancta 1 Romana Eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & domino prouidente, & beato Petro Apoſtolo opem ferente in futuro manebit, ſine vlla hæreticorum inſultatione firma, & immobilis omni tempore perſiſtet.

1 ¶ Sancta. *Hæc videntur ſumpta ex epiſtola Marci Papæ ad Athanaſium, ſed alio modo aptata. Nam apud illum poſt alia quædam ſic legitur.* Non, vt nos aliquid ſiniſtrum, veſtra ex parte arbitremur: ſed nos & vos, illóſque abſque vlla in poſterum titubatione vnum ſentire optaremus: & ſancta Romana Eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & domino prouidente, & beato Petro Apoſtolo opem ferente, & in futuro manebit ſine vlla hæreticorum inſultatione firma & immobilis omni tempore perſiſtit.

CAP XV. ¶ *Aliud, quam Romana Eccleſia neque ſentire, neque docere permittitur.*

Item Marcellus Papa *vniuerſis Epiſcopis per Antiochiam conſtitutis, epiſt. 1.*

ROgamus *g* vos fratres non aliud doceatis, neque ſentiatis, quàm quod à B. Petro Apoſtolo, & reliquis Apoſtolis, & patribus accepiſtis. Ab illo enim primò inſtructi eſtis. Ideo non oportet vos propriũ derelinquere patrem, & alios ſequi. Ipſe enim caput eſt totius Eccleſiæ: cui ait Dominus, [Tu *h* es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.] Eius enim ſedes primitus apud vos fuit: quæ poſtea iubente Domino, Romã tranſlata eſt: cui adminiculante gratia diuina, hodierna præſidemus die. Nec ab eius diſpoſitione vos deuiare oportet: ad quam cuncta maiora Eccleſiaſtica negotia, diuina diſponente gratia, iuſta ſunt referri: vt ab ea regulariter diſponantur, à qua ſumpſere principia. Si vero veſtra Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ

a *Poly. ibid. Anſel. l.1. c.27. & l.2 c.54* b *Anſ.l.1. cap.38.* c *al. liberum.* d *Poly. ibid.* e *al. maculare.* f *al. ſed hæreticum.* g *Polyc.lib.1.tit,15 Anſ.l.1.c.15.* h *Matth. 16.*

ceſſit

ceſſit ſedi, nulla eſt, quæ eius non ſit ſubiecta ditioni.

¶ *In hoc capite aliqua ſunt addita, & in ſuum locum reſtituta ex originali. Gloſſa autem ad verbum* oportet, *facile tranſponi poteſt.*

CAP. XVI. ¶ *Alexandrinæ Eccleſiæ à Romana diſſentire non licet.*

Item Leo Papa *Dioſcoro Epiſcopo Alexandrino, epiſt. 79. al. 81.*

CVm *a* beatiſſimus Petrus Apoſtolicum *b* à domino acceperit principatum, & Romana Eccleſia in eius permaneat inſtitutis, nefas eſt credere, quod ſanctus diſcipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Eccleſiam gubernauit, aliis regulis traditionum 1 ſuarum decreta formauerit: cùm ſine dubio de eodem fonte gratiæ vnus ſpiritus fuerit & diſcipuli, & magiſtri: nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit.

1 ¶ Traditionum.] *Sic eſt emendatum ex duobus vetuſtis Gratiani codicibus, Anſelmo, & originali ipſo. Antea legebatur,* aliis regulis & traditionibus ſua decreta firmauerit.

CAP. XVII. ¶ *Profeſſione ſuæ fidei aurem erroris Romana abſcidit Eccleſia.*

Item Ambroſius *in commentariis ad c. 22. Lucæ, lib. 10. cap. 12.*

SI c Petrus volens percuſſit aurem, docuit, quòd aurem habere in ſpecie non deberent, quam in miniſterio *d* non haberent. Sed bonus dominus & ipſi refundit auditum: ſecundùm prophetica *e* dicta demonſtrans & ipſos, ſi conuertantur, poſſe ſanari, qui in paſſione domini vulnerati ſunt: eo quòd omne peccatum fidei *f* myſteriis abluatur. Tollit *g* ergo Petrus aurem. Quare Petrus? Quia ipſe eſt, qui accepit claues Regni cœlorum. Ille enim condemnat, qui & abſoluit; quoniam ligandi & ſoluendi idem adeptus eſt poteſtatem. Tollit autem malè audientis, tollit autem gladio ſpiritali, aurem interiorem malè intelligentis. Caueamus ne cui tollatur auricula, dum *h* legitur paſſio domini. Si ad diuinitatem eius referimus infirmitatem corporeæ paſſionis, exciditur auricula, & exciditur à Petro: qui non paſſus eſt Chriſtum Prophetam æſtimari; ſed Dei filium docuit fideli confeſſione ſignari.

¶ *Citabatur antea ex Gregorio, apud quem non eſt inuentũ.*

CAP. XVIII. ¶ *Extra vnitatem ſanctæ Eccleſiæ Spiritus ſanctus non accipitur.*

Item Cyprianus *in tractatu de vnitate Eccleſiæ.*

LOquitur *i* Dominus ad Petrum: [Ego *k* dico tibi inquit, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam.] Super vnum ædificat Eccleſiam: & quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat: [Sicut *l* miſit me pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum ſanctum,] tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique & cæteri Apoſtoli, quod fuit & Petrus, pari conſortio præditi, & honoris & poteſtatis. Sed exordium ab vnitate proficiſcitur: vt Eccleſia vna monſtretur: quam vnam Eccleſiam etiam in Cantico canticorum Spiritus ſanctus ex perſona domini deſignat, & dicit *m*: [Vna eſt columba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa genetrici ſuæ.] Hanc Eccleſiæ vnitatem *a* qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit, in Eccleſia eſſe confidit? Quando & beatus Apoſtolus Paulus hoc idem doceat, & ſacramentum vnitatis oſtendat: dicens: [Vnum *a* corpus, & vnus ſpiritus, vnâ ſpes vocationis veſtræ. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus.] Quam vnitatem tenere firmiter, & vindicare debemus maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus: vt Epiſcopatum ipſum vnum, atque indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfida *b* præuaricatione corrumpat. ¶ Epiſcopatus vnus eſt: cuius à ſingulis in ſolidũ pars tenetur. Eccleſia vna eſt, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur, quomodo ſolis multi radij, ſed lumen vnum: & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum: & cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate: vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium ſolis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit. Ab arbore frange ramum: fructus germinare non poterit. A fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit: vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latius pandit: vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater eſt fœcunditatis ſucceſſibus copioſa *d*. Illius fœtu naſcimur: illius lacte nutrimur: ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti: incorrupta eſt, & pudica. Vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

1 ¶ Vnitatem.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſ.* Quando, *addita ſunt ex originali: ex quo alia etiam & addita, & emendata ſunt.*

CAP. XIX. ¶ *Non habet Deum Patrem, vniuerſalis Eccleſiæ relinquens vnitatem.*

Idem *ibidem paulò inferius.*

ALienus *e* eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: habere iam non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. *Item infra.* ¶ Dominus enim cùm diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuaderet, & pacem:] Dico *f*, inquit, vobis, quoniam ſi duo 1 ex vobis conuenerint in terra, de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis eſt. Vbicunque enim fuerit duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum,] oſtendens non multitudini, ſed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. Si duo, inquit, ex vobis conuenerint in terra:] vnanimitatem prius poſuit: concordiam pacis antè præmiſit: vt conueniat nobis fideliter, & firmiter docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo, aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab eius Euangelio ſeparari?

1 ¶ Si duobus.] *Sic legitur in octo vetuſtis B. Cypriani codicibus & hic, & aliis locis, vbi hæc Euangelij ſententia affertur. In vulgatis tamen eſt, vt antea apud Gratianum.* Si duo ex vobis conuenerint.

CAP. XX. ¶ *Ligandi & ſoluendi non habet poteſtatem qui vnitatem pacis Catholicæ non habet.*

Item Auguſtinus *lib. 7. de Baptiſmi, c. 51.*

OMnibus *g* conſideratis puto me non temerè dicere alios ita eſſe in domo Dei, vt ipſi etiam ſint eadem domus Dei, quæ dicitur *h* ædificari ſuper terram, quæ vnica *i* columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine macula, & ruga, & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cum fructu pomorum: quæ

a *Anſ. l. 1. c. 30.* b *al. Apoſtolus.* c *Ioan.* 18.
d *Myſterio.*] *Orig.* e *Eſa.* 35. f *al. in miniſterio fidei.*
g *Matth.* 16. h *abeſt ab Orig.* i *Omittuntur aliquot verba.* k *Matth.* 16. l *Ioan.* 20. m *Cant.* 6.

a *Epheſ.* 4. b *al. perfidiæ.* c *fractus.*] *Orig.* d *al. glorioſæ.*
e *Polyc. ibid. Anſ. l. 5. c. 2.* f *Matth.* 18.
g *Anſ. l. 5. c. 3. Polyc. l. 7. tit. 3.* h *Matth.* 16.
i *Cant.* 4.

domus

domus etiam claues *a* accepit, ac poteſtatem ſoluendi & ligandi. Hanc domum ſi quis corripientem, corrigentémque contempſerit, [ſit *b* tibi, inquit, ſicut ethnicus, & publicanus. [De hac domo dicitur *c*, [Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ,] & Qui *d* habitare facit vnanimes in domo.]& [Iocundatus *e* ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus. & [Beati *f*, qui habitant in domo tua Domine : in ſæcula ſæculorum laudabunt te.]

¶ *Antea & hoc, & ſequens caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anſel. & in Polyc.*

CAP. XXI. ¶ *Varia crimina variis ſunt pœnis afficienda.*

Idem *libro ſecundo, cap.6.*

NOn afferamus ſtateras *g* doloſas, vbi appendamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio noſtro, dicentes hoc graue, hoc leue eſt, ſed afferamus diuinam ſtateram de Scripturis ſanctis, tanquam de theſauris Dominicis, & in illa, quid ſit grauius, appendamus : immò non appendamus, ſed à Domino appenſa recognoſcamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda monſtrauit *h*, & idolum fabricatum, atque adoratū eſt, & propheticus liber irâ Regis contemptoris incenſus, & ſchiſma tentatum : idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellica cæde, & peregrina captiuitate, ſchiſma hiatu terræ, ſepultis auctoribus viuis, & cæteris cœleſti igne conſumptis. Quis iam dubitauerit hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt grauius vindicatum ?

CAP. XXII. ¶ *Ex ſola Eccleſia ſacrificium Dominus accepit.*

Item Gregorius *in moralibus, lib.35.c.6.*

QVia *k* ex ſola Eccleſia catholica veritas conſpicitur, apud ſe eſſe locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyſes *l* ponitur, vt Dei ſpeciem *m* contempletur: quia, niſi quis fidei ſoliditatem tenuerit diuinam præſentiam non cognoſcit. De qua ſoliditate Dominus dicit *n*, [Super hanc petram ædificabo, &c.] *& ſuprà.* ¶ Sola quippe eſt, per quam ſacrificium Dominus libenter accipiat : ſola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hoſtia Dominus præcepit, dicens *o* : [In vna domo comedetur : nec efferetis de carnibus eius foras.] In vna quæ domo agnus comeditur: quia in vna catholica Eccleſia; vera hoſtia redemptionis immolatur. De cuius carnibus diuina lex *p* efferri foras prohibet : quia ſanctum *q* dari canibus vetat. Sola eſt, in quo bonum fructuosè peragitur: vnde & mercedem *r* denarij non niſi qui intra vineam laborauerunt, acceperūt. Sola eſt, quæ intra ſe poſitos valida charitatis compage cuſtodit. Vnde & aqua *ſ* diluuij arcam quidem ad ſublimiora ſuſtulit ; omnes autem, quos extra arcam inuenit, extinxit.

CAP XXIII. ¶ *Non exhibet fidem Chriſto, qui corpus eius diſcerpit.*

Item Ambroſius *in oratione funebri de obitu fratris.*

ADuocauit 1 ad ſe Cyprianus 1 Epiſcopum Satyrum, nec vllam veram putauit, niſi veræ fidei gratiam : percunctatúſque ex eo eſt, vtrum nam de Epiſcopis catholicis eſſet hoc eſt ſi cum Romana Eccleſia conueniret. Et fortè ad id locorum in ſchiſmate regionis illius Eccleſia erat. Lucifer enim ſe à noſtra communione tunc temporis diuiſerat : & quamquam pro fide exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet heredes, non putauit tamen fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenebant, cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & corpus Chriſti Eccleſia ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, à quibus euacuatur paſſio eius, corpuſque diſtrahitur. Itaque quamuis gratiæ fœnus 2 teneret & metueret tanti nominis debitor nauigare, tamen eo tranſire maluit, vbi tutò poſſet exſoluere.] Indicabat enim diuinæ ſolutionis 3 gratiam in effectu, ac fide eſſe, quàm quia *a* ſtatim vbi primùm copia liberior Eccleſiæ fuit, implere non diſtulit, Dei gratiam & accepit deſideratam & ſeruauit acceptam.

1 ¶Cyprianus.] *Apud B. Ambroſium, & Anſelmum legitur.* Aduocauit ad ſe Epiſcopum Satyrus. *Narrat enim Ambroſius Satyrum fratrem ſuum, cùm in Sardiniam appuliſſet, ad ſe Epiſcopum Sardum vocaſſe, vt ſciret Luciferianus ne, an catholicus eſſet. Sed ob gloſſam, & eum, qui caſum ſcripſit, non eſt mutatum.*

2 ¶Fœnus.] *Anteà legebatur*, fœdus. *Reſtitutum eſt ex aliquot vetuſtis exemplaribus, originali, & cæteris collectoribus.*

3 ¶ Solutionis.] *In aliquot manuſcriptis, & apud B. Ambroſium, cæteros collectores legitur*, diuinæ ſolutionem gratiæ. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum, operæ pretium fuerit integrum Ambroſij locum perlegere.*

CAP. XXIV. ¶ *Etiam corpore ab eo recedendum eſt, qui fidem Chriſti non habet.*

Item Beda *ſuper epiſtolam Ioannis ſecundam, c. vnico.*

OMnis *b*, qui recedit & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui permanet in doctrina Chriſti, hic & patrem, & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum : nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue communicat eius malignis operibus.] Hæc Ioannes de Schiſmaticis, ſiue hereticis deteſtandis : quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit *c*. ¶ Narrat *d* enim de illo auditor illius ſanctiſſimus, & martyr fortiſſimus Polycarpus Smyrnæorum Antiſtes, quòd tempore quodam, cùm apud Epheſum balneas lauandi gratia fuiſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cerinthum, exilierit cōtinuò, & diſceſſerit non lotus, dicens, Fugiamus hinc, ne & balneæ ipſæ corruāt, in quibus Cerinthus ſe lauat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cùm occurriſſet dicenti ſibi, agnoſcis nos? reſpondit, agnoſco primogenitum Satanæ.

CAP. XXV. ¶ *Profanus eſt, extra Eccleſiam B. Petri agnum comedere tentans.*

Item Hieronymus *ad Damaſum.*

QVoniam *e* vetuſto 1 oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſciſſam *f* Domini tunicam & deſuper textam per fruſta diſcerpit, & Chriſti vineam vulpes exterminant, vt inter lacus contritos, qui non habent aquam difficile, vbi fons *g* ſignatus : & hortus ille concluſus ſit, poſſit intelligi, ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apoſtolico *h* ore laudatam cenſui conſulendam, inde nunc meæ animæ poſtulans cibum, vnde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neque verò tante vaſtitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum me à pretioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. Vbicumque *i* fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato à ſobole mala patrimonio apud vos ſolos incorrupta Patrum ſeruatur hæreditas. Ibi ceſpite terra fœcundo Dominici *k* ſeminis puritatem cen-

a *Epheſ.5.* b *Matth.16.* c *Pſal.25.* d *Pſal.67.* e *Pſal.121.* f *Pſal.83.* g *Prou 11. Oſeæ 12. Amos 8.* h *Exod.32. Hier.36. Num. 6.* i *Et Aug. ſerm.181 de tempore.12.* k *Anſ.l.1.c.56. Polyc l.7 tit.3.* l *Exod.33.* m *al. faciem.* n *Matth 16.* o *Exod.12.* p *al. iuſſio.* q *Matt.7.* r *Matth 20.* ſ *Gen 7.*
t *Anſel.l.12.c 48. Polyc.l.7.c.4.*

a *quidem.*] *Orig.* b *2.Ioan.1.* c *al. exercuit.* d *Irenæus l.3.c.3. Euſebius l.4.c.14:* e *Anſel.lib.1.c.64. Polyc.lib.9. tit.42.* f *Ioan.19.* g *Cant.2. Hier.2.* h *Rom.1.* i *ibid.24.* k *Matt.13.*

teno fructu refert: hic obruta ſulcis frumenta in lolium, auenaſque degenerant. Nam in occidente ſol iuſtitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer *a* ille, qui ceciderat, ſuprà ſydera poſuit thronum ſuum. Vos *b* eſtis lux mundi, vos ſal terræ, vos aurea vaſa *c*, & argentea: hic teſtacea vaſa vel lignea, virga 2 ferrea, & æterno operiuntur incendio. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A Sacerdote victima *d* ſalutem, à paſtore præſidium ouis flagito. Fatiſcat *e* inuidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo Crucis loquor. Ego nullum præmium *f*, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri communione conſocior. Super *g* illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque *h* extra hanc domum agnũ comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë *i* non fuerit, peribit regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus ad eam ſolitudinem commigraui, quæ Syriam iuncto Barbariæ fine determinat *k*, nec poſſum ſanctum Domini, tot interiacentibus ſpatiis, à ſanctimonia ſua ſemper expetere: ideò hic collegas tuos Ægyptios Confeſſores ſequor, & ſub onerariis nauibus parua nauicula deliteſco. Non noui Vitalem: Meletium reſpuo, ignoro Paulinum. Quicumque *l* tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.

1 ¶ Vetuſto.] *Antea legebatur* vetus. *Emendatum eſt ex Originali, quoniam gloſſa nihilominus conuenit.*

2 ¶ Virga ferrea.] *Apud B. Hieronymum legitur*, Virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum: quæ etiam cauſa fuit, cur aliquot aliis locis ſatis viſum fuerit indicare in margine lectionem ipſam Originalis.*

CAP. XXVI. ¶ *Hæreticorum conſortia à Catholicis ſunt fugienda.*

Item Ambroſius *in Commentariis ad 9. c. Lucæ.*

QVæ *m* dignior domus Apoſtolicæ prædicationis ingreſſu, quàm ſancta Eccleſia? an quis præferendus magis omnibus videtur eſſe, quàm Chriſtus? qui *n* pedes ſuis lauare conſueuit hoſpitibus, & quoſcumque ſua receperit domo, pollutis non patitur habitare veſtigiis, ſed maculoſos, licèt vitæ prioris, in reliquum tamen dignatur mandare *o* proceſſus? Hic eſt igitur ſolus, quem nemo deſerere debet, nemo mutare: Cui bene dicitur *p*: [Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. & nos credimus.] Vides executorem cæleſtium præceptorum, qui quoniam non mutauit hoſpitium, cæleſtis conſortium habitationis *q* emeruit? Fides igitur in primis Eccleſiæ quærenda mandatur: in qua ſi Chriſtus habitator ſit, haud dubiè ſit legenda. Sin verò populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum, vitanda hæreticorum communio, fugienda ſynagoga cenſetur, excutiendus pedum puluis: ne fatiſcentibus perfidiæ ſterilis ſiccitatibus, tanquam humi arido, arenoſoque mentis tuæ veſtigium polluatur. Nam ſicut corporeas infirmitates populi fidelis ſuſcipere in ſe debet Euangelij prædicator, & tanquam propriis inania geſta pulueri comparanda alleuare, atque abolere veſtigiis, iuxta quod ſcriptum eſt. [Quis *r* infirmatur, & ego non infirmor?], ita, ſi qua eſt Eccleſia, quæ fidem reſpuat, nec Apoſtolicæ prædicationis fundamenta poſſideat, ne quam labem perfidiæ poſſit aſpergere, deſerenda eſt. Quod Apoſtolus quoque euidenter aſſeruit, dicens *ſ*: Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem, deuita.

CAP. XXVII. ¶ *Nec peccatis ſolui, nec cæleſte regnum ingredi poteſt, qui ab vnitate Eccleſiæ eſt diuiſus.*

Item Beda *a ſuper Matthæum in homilia de feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, ad cap. 15. Matth.*

QVicunque *b* ab vnitate fidei, vel ſocietatis Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec vinculis peccatorum abſolui, nec ianuam poſſunt regni cæleſtis ingredi.

CAP. XXVIII. ¶ *Non ſuſcipiuntur eorum ſacrificia quorum fides reprobatur, & vita.*

Item Hieronymus *in Amos Prophetam, ad c. 5.*

ODi *c*, & proieci feſtiuitates veſtras, & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. Quod ſi attuleritis mihi holocauſtomata, & munera veſtra non accipiam, & vota pinguiũ veſtrorum non reſpiciam.] ¶ Odit *d* autem Deus, & non ſolùm odit, ſed & proiecit feſtiuitates Dei, ſed ſuas: *& poſt pauca.* ¶ Odiſſe 2 autem, & proiicere, & non odorari humana loquitur ſimilitudine, vt nos affectum Dei noſtris ſermonibus cognoſcamus. Et ſi obtulerit holocauſta vt videãtur ieiunare, dare eleemoſynas, pudicitiam polliceri (quæ holocauſta ſunt vera,) non ea ſuſcipit Dominus; nec dignatur aſpicere pinguiſſimas hoſtias eorum. Non enim ſacrificiorum magnitudinem, ſed offerentium merita, cauſaſque diiudicat. ¶ Vnde & vidua, quæ in Euangelio *e* in corbonam duo minuta miſerat, omnibus à Saluatore præfertur: quia Dominus non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit offerentium.

1 ¶ Eorum.] *In commentariis B. Hieronymi hìc, quemadmodum & aliis locis huius capitis ſunt aliquot verba interpoſita. Sed Ivo hoc loco habet vt Gratianus.*

2 ¶ Odiſſe.] *Ante hæc verba apud B. Hieronymum, & Ivonem antecedit. c. odit. ſup. 1. q. 1.*

CAP. XXIX. ¶ *Vbi charitas non eſt, ibi fides, vel iuſtitia locum non habet.*

Item Auguſtinus *de ſermone Domini in monte lib. 1. cap. 9.*

VBi ſana fides non eſt, non poteſt eſſè iuſtitia: quia *f* iuſtus ex fide viuit. Neque ſchiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede promittant: quia ſimiliter, vbi charitas non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia. Dilectio *g* enim proximi malum non operatur: quam ſi haberent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.

CAP. XXX. ¶ *A fide recedens, Spiritus perfectionem amittit.*

Item Innocentius Papa *ad Alexandrum, epiſt. 18.*

HÆretici *h*, cùm à fide catholica deſciuerunt, perfectionem Spiritus, quam acceperant, amiſerunt.

CAP. XXXI. ¶ *Sacri officij poteſtate penitus carent hæretici.*

Item Cyprianus *Magno filio ſalutem, lib. 1. epiſt. 6.*

DIdicimus *i* omnes omnino hæreticos, & ſchiſmaticos nil habere poteſtatis ac iuris. Propter quod Nouatianus nec debet nec poteſt excipi quo minus ipſe quoque extra Eccleſiam conſiſtens, & contra pacẽ ac dilectionem Chriſti faciens inter aduerſarios & Antichriſtos computetur: *& paulò poſt.* ¶ Eccleſia vna eſt: quæ vna & intus eſſe & foris non poteſt. Si enim aliud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quem præter Sacerdotij honorem

a *Eſa* 14. b *Matth.* 5. c 2. *Tim.* 2. d *victimam ſalutis.*] *Orig.* e *Faceſſat.*] *vera lectio.* f *primùm.*] *Orig.*
g *Matth.* 16. h *Exod.* 12. i *Geneſ.* 7. k *al. diſterminat.*
l *Matth.* 12. m *Anſ. l. 5. c. 23. Polyc. l. 3. tit. vlt.*
n *Ioan.* 13. o *mutare.*] *Orig.* p *Ioan* 6. q *al. conſecrationis. Poly. l. 7. tit. 7.* 2. *Cor.* 11. ſ *ad Tit.* 3.

a *Ibi gloſſa ord.* b *Ivo* p. 5. c 25. c *Ivo p. 2. c. 108. Amos* 5
d 1. *quæſt.* 1. *odit Deus aliquot verbis omiſſis.*
e *Marc.* 12. f *Abacuc* 2. *& Rom.* 1. g *Rom.* 13.
h 1. q. 1. *Arrianos. Anſ. l. 11. c. 52. Polyc. l. 7. tit. 5.*
i *Anſ. l. 12. c. 41. Polyc. l. 7. tit. 5. Dicimus.*] *Orig.*

martyrio

martyrio quoque Dominus glorificauit, Nouatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Euangelica, & Apoſtolica traditione contempta, nemini ſuccedens, à ſeipſo ortus *a* eſt. Habere namque, aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordiuatus in Eccleſia non eſt. *& paulò poſt.* ¶ Quòd *b* vero eundem, quem nos, Deum patrem, eundem filium Chriſtum eundem Spiritum ſanctum noſſe dicuntur, nec hoc adiuuare tales poteſt. *& infrà.* ¶ Inuenimus *c* in tali facinore non ſolum duces, & auctores, ſed etiam participes pœnis deſtinari, niſi à communione malorum ſe ſeparauerint, præcipiente per Moyſem Domino, & dicente *d*. [Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum: & nolite tangere ab omnibus, quæ ſunt eis: ne ſimul pereatis in peccatis eorum,] Et quod comminatus per Moyſem Dominus fuerat, impleuit, vt quiſquis ſe à Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolueret. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ, & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos, & Sacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerint: ſicut etiam per Oſeæ *e* Prophetam Spiritus ſanctus teſtatur, & dicit: [Sacrificia eorum, tanquam panis luctus: omnes, qui manducant ea contaminabuntur,] docens ſcilicet, & oſtendens omnes omnino cum auctoribus ſupplicio coniungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia diuinitus irrogantur? *& infrà.* ¶ Si autem foris cuncti hæretici, & ſchiſmatici non habent Spiritum ſanctum & ideo apud nos eis *f* manus imponitur, vt hic accipiatur, quod illic nec eſſe, nec dari poteſt: manifeſtum eſt nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtet Spiritum ſanctum non habere.

2 ¶ Officij) *Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis. Antea legebatur,* ſacrificij.

Cap. XXXII. ¶ *Proprio ſpolientur honore, qui contra pacem Eccleſiæ nituntur.*

Item Liberius Papa *in epiſtola ad Athanaſium.*

QVi contra *g* Eccleſiæ pacem ſunt, ſi dignitatem, aut cingulum militiæ *h* habeant, nudentur eis. Si autem ſunt priuati, ſi quidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur: ſi autem ignobiles. non ſolùm in corpore verberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur.

Cap. XXXIII. ¶ *Nec conſecrat, nec conſecratur in ſchiſmate conſtitutus Epiſcopus.*

Item Pelagius Papa.

PVdenda *i*, vt ita dicam, rapina in diuiſione eſt non conſecratus, ſed execratus Epiſcopus. Si enim ipſum nomen couſecrationis rationabili, ac viuaci intellectu diſcutimus, is, qui cum vniuerſali detrectat conſecrari Eccleſia, conſecratus dici, vel eſſe nulla ratione poterit. Conſecrare enim eſt, ſimul ſacrare. Sed ab Eccleſiæ viſceribus diuiſus, & ab Apoſtolicis ſedibus ſeparatus execrat ipſe potius, & non conſecrat. Iure ergo execratus tantum, non conſecratus poterit dici, quem ſimul ſacrare in vnitate coniunctis membris non agnoſcit Eccleſia. Videamus tamen, vtrum vel ipſarum conſuetudinem partium in ſua ordinatione *k* conſeruauerint. Nempe is mos antiquus fuit, vt quia pro longinquitate, vel difficultate itineris ab Apoſtolico onerosum illis fuerat ordinari, ipſi ſe inuicem Mediolanenſis, & Aquileienſis ordinare Epiſcopi debuiſſent: ita tamen, vt in ea ciuitate, in qua erat ordinandus Epiſcopus, alterius ciuitatis Pontifex occurrere debuiſſet: vt & ordinandi electio à præſenti ordinatore ex conſenſu vniuerſali, cui præficiendus erat, Eccleſiæ melius, ac facilius potuiſſet agnoſci: & in ſua, qui ad Epiſcopatum prouehendus erat, nec tamen ordinatori ſuo ſubdendus fuerat, ordinaretur in Eccleſia. Etenim cum, ſicut dicimus, Eccleſia vna ſit, cui in Canticis canticorum dicitur *a*: Vna eſt columba mea, nullam aliam eſſe conſtat, niſi quæ in Apoſtolica radice fundata: à quibus ipſam fidem in vniuerſo propagatam orbe non poteſt dubitari. Quod vobis, licet notiſſimum omnino ſit, beati tamen Auguſtini teſtimonio comprobemus. Audite, quid in quodam opere ſuo præclariſſimus doctor dicat Eccleſiæ. Ait enim *b*. [Quod ſi nullo modo rectè dici poteſt Eccleſia, in qua ſchiſma eſt, reſtat, vt quoniam Eccleſia nulla eſſe non poteſt, ea ſit quam in ſedis Apoſtolicæ per ſucceſſiones Epiſcoporum radice conſtitutam, nullorum hominum malitia (etiamſi nota excludi *c* non poſſit, ſed pro temporis ratione toleranda iudicetur,) vllo modo valeat extinguere.

Cap. XXXIV. ¶ *Vnitati non communicat ſchiſmaticis conſentiens.*

Idem.

SChiſma *d* ſiquidem ipſum, quod Græcum nomen eſt, ſciſſuram ſonat. Sed in vnitate ſciſſura eſſe non poteſt. Non ergo vnitati communicant: qui ſchiſmaticis communicant. Partes ſibi ipſi fecerunt, & ab eo, quod vnum eſt, vt Apoſtoli *e* Iudæ iam verbis loquar, ſemetipſos ſegregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, vt quia in vnitate vnum non ſunt, vt quia in parte eſſe voluerunt, vt quia ſpiritum non habent, corporis Chriſti ſacrificium habere nō poſſint. ¶ Non autem nobis nunc illa quæſtio eſt, vtrum tolerare malos, ſed vtrum debeamus ſchiſmaticis ſociari. Si enim etiam ipſi, licet in ſuo ſenſu abundãtes, intra materna tamen poſiti viſcera *f* quærerent veritatem, à nobis repellendi non erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruiſſet. Sed quia ſe ab vniuerſali Eccleſia diuiſerunt, ſicut B. Auguſtinus *g* ait, omnis Catholicus ſecurus eam partem deteſtatur, cui Eccleſiam vniuerſalem Apoſtolicis ſedibus roboratam non communicare cognoſcit. Nec enim leuigat crimen eorum, magis verò auget, quòd eos diu reſtitiſſe dixiſtis, ne Apoſtolicis communicantes ſedibus in ſua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi ſunt, qui communicare talibus voluerunt, multò magis tamen illi execrandi ſunt, qui non ſolùm in ſacerdotibus communionem Apoſtolicarum ſedium, verùm etiam in ipſis laicis ſpreuerunt. Sed nec illud eis prodeſt, qeod eos in eiſdem literis vel ignorantia rationis, vel ſimplicitate intellectus ſui à noſtra ſe communione ſuſpendiſſe perhibetis. idipſum enim magis eſt, propter quod ſchiſmatici ſunt: quia non eos diuerſa ſentiendi iudicium, ſed quædam apud ſe delata, ſibi tamen incognita metuentes, & contra Apoſtolicam ſedem temerè credentes peſſima diuiſit opinio. Quod ſchiſma ſpecialiter eſſe beatus denunciat Auguſtinus *h*, dicens de talibus. [Aduerſus auctoritatem illarum Eccleſiarum, quæ ab Apoſtolica 1 ſede epiſtolas accipere meruerunt, temerè credendo, immaniſſimum ſchiſmatis crimen à ſe propulſare non poterit.] Ad ſummam aut illos Eccleſiam eſſe creditis, & [cum duæ Eccleſiæ eſſe non poſſint, nos, quod abſit, ſchiſmaticos iudicabitis:] aut ſi veram in Apoſtolicis ſedibus eſſe conſtat Eccleſiam, & illos ab vnitate diuiſos cognoſcite, & communionis quæſtionem eſſe ſublatam, quam veram niſi in vnitate conſtet eſſe non poſſe. Noli *i* ergo, quaſi nulla ſchiſmaticorum, atque Eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter vtrorumque ſacrificiis ſociari. Non eſt Chriſti corpus

a *al. ordinatus.* b *7. q. 1. denique. §. quòd vero.* c *1. q. 2. ſi quis inquit. §. quare qui.* d *Num. 16.* e *Oſeæ 9.* f *abeſt ab Orig.* g *Anſel. l. 5. c. 63.* h *al. aut malitiam.* i *Anſel. l. 13. c. 42. Poly. l. 7. tit. 5.* k *al. ex ordinatione.*

a *Cant. 5.* b *Simile quiddam ſup. diſt. 11. c. palam.* c *al. & excludi.* d *Anſ. l. 12. c. 44. Poly. l. 7. tit. 5.* e *Iudæ 1.* f *al. vbera.* g *ſup. ead. c. pudenda.* h *diſt. 19. in Canonicis.* i *Deuſdedit p. 1. c. 2.*

quod ſchiſmaticus conficit, ſi veritate duce dirigimur. Nec enim diuiſum eſſe Chriſtum, poterit quiſquam ſine Apoſtolici *a* reprobatione confingere. Vnam, vt ſæpe dictum eſt, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe Eccleſiam: quæ in duo, vel in plura diuidi non poteſt. Simul enim cum ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit Eccleſia.

1 ¶ Ab Apoſtolica] *Apud Anſelmum, & in Polycarpo legitur.* quæ Apoſtolicas Sedes: & epiſtolas accipere meruerunt. *Et conuenit cum verbis B. Auguſtini lib. 2. de doctrina Chriſtiana, c. 8. prout mutatum eſt ſupra diſt. 19. in Canonicis.*

CAP. XXXV. ¶ *Ex quo Epiſcopus fidei contraria docet, alium excommunicare non poteſt.*

Item Nicolaus Papa *ſcribit Michaëli Auguſto, epiſt. 7.*

¶ *Emendata eſt hæc rubrica ex pleriſque vetuſtis.*

Vt *b* Cœleſtinus Papa, orientalibus Epiſcopis ſcribens: Si quis ab Epiſcopo Neſtorio aut ab aliis, qui eum ſequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus eſt, ſeu Antiſtitis, ſeu Cleri dignitate, hunc in noſtra communione & duraſſe, & durare manifeſtum eſt: nec iudicamus eum remotum: quia non poterat quemquam eius remouere ſententia, qui ſe iam præbuerat ipſe remouendum.]

¶ *Nicolaus hic citat epiſtolam Cœleſtini Papæ ſcriptam Ioanni, & Iuuenali, &c. Epiſcopis per orientem prout eſt in Concilio Epheſino Vaticanæ bibliothecæ, & Lutetiæ impreſſo.*

CAP. XXXVI. ¶ *Non habentur excommunicati, qui ab hæreticis excommunicantur.*

Item *ad Clerum Conſtantinopolitanum.*

APertè *c*, inquit, ſedis noſtræ ſanxit auctoritas nullū ſiue Epiſcopum, ſiue Clericum, ſeu profeſſione aliqua Chriſtianum, qui à Neſtorio, vel eius ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco ſuo, vel communione deiecti ſunt, vel deiectum, vel excommunicatum videri: ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & huc uſque perdurant: quia neminem vel deiicere, vel remouere poterat, qui prædicans talia titubabat. Intellexiſtis 1, ne Imperator ex ſuperius memoratis non potuiſſet, vt non dicamus prælatum ſuum, ſaltem quemlibet remouere, qui fuerant olim ipſi remoti: nec deiicere quemquam, qui fuerant iam ante proſtrati?

¶ *Hinc etiam citatur à Nicolao alia epiſtola eiuſdem Cœleſtini, quæ eſt inter acta ipſius Concilij Epheſini*

1 ¶ Intellexiſtis.] *Hic incipiunt propria Nicolai verba.*

CAP. XXXVII. ¶ *Ad iudicandum excommunicati non recipiantur.*

Idem Nicolaus Papa *ibidem paulò inferius.*

MIramur *d*, quomodo excommunicati ad iudicandum recepti ſint, cùm ſecundùm Apoſtolicos Canones ſine commendatitiis literis in communione ſola recipi prohibeantur. Abſurdum enim eſt, vt cui non licet etiam cum minimis, iuxta ſacras regulas communicare, liceat penes vos etiam de maioribus iudicare.

His auctoritatibus perſpicuè monſtratur, quòd ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere, nec deiicere quemquam valet, nec damnare. Obiicitur tamen illud Auguſtini e: [Recedentes à fide, nec Baptiſma, nec baptizandi poteſtatem amittunt.] Cùm ergo ſacerdotalem vnctionem vtraque poteſtas, videlicet baptizandi, & excommunicandi ſequitur, à fide recedentes, aut vtramque retinebunt, aut vtraque carebunt. Sed aliud eſt poteſtas officij, aliud executio. Plerumque officij poteſtas vel accipitur, veluti à Monachis in ſacerdotali vnctione, vel accepta ſine ſui executione retinetur: veluti à ſuſpenſis, quibus adminiſtratio interdicitur, poteſtas non aufertur. A fide itaque recedentibus poteſtas non adimitur: ſicut redeuntibus non redditur: ne non homini, ſed Sacramento iniuria fieri videatur. Vnde ab hæreticis baptizati, vel ordinati, cùm ad vnitatem Catholicæ fidei redierint, ſi fortè intuitu Eccleſiaſticæ pacis in ſuis recipiantur ordinibus, non iterabitur Sacramentum, quod in forma Eccleſiæ probabitur miniſtratum: ſed per impoſitionem manus præſtabitur virtus Sacramenti, quæ extra Eccleſiam nulli docetur eſſe collata. Cùm ergo vtraque poteſtas in hæreticis remaneat, ſi hæreticus Catholicum vel alium hæreticum excommunicauerit, vt in communionem ſuæ hæreſis illum deducat, quia iniqua eſt ſententia, pondere caret. Quòd ſi in Catholicum praue viuentem, vel in hæreticum flagitiis, vel facinoribus deditum, vt aliàs ad rectè viuendi normam vterque redeat, ſententiam dederit, an vterque, an hæreticus tantum eius ſententia teneatur, meritò quærendum videtur. Poteſt autem dici Catholicum ſententia hæretici minimè teneri. Non enim poteſt oris gladio ferire quem accuſare, vel in quem teſtificari non valet. Si enim quos diuina teſtimonia non ſequuntur, quia extra Eccleſiam ſunt, pondus humani teſtimonij perdiderunt aduerſus eos, qui in Eccleſia eſſe videntur, nec aduerſus eoſdem Eccleſiaſticæ auctoritatis pondus habere poterunt, qui ab eius fide diſceſſiſſe probati ſunt, atque ideo ab Eccleſia ſunt condemnati. In a hæreticum autem poteſtatem habere videtur hæreticus: ſicut & diabolus poteſt in malis, tanquam in pecore ſuo.

CAP. XXXVIII. ¶ *Pro aliquo facinore ab hæreticis excommunicatus, à Catholicis non eſt recipiendus.*

Vnde ſcribit Auguſtinus *Vincentio Donatiſtæ, & Rogatiſtæ, epiſt. 48.*

QVicquis *b* pro aliquo flagitio, vel facinore proiectum à vobis ita ſuſcipit, ſicut ſuſcipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis ſeparamini, ſine crimine apud nos vixerunt, diſplicet nobis. Sed nec facile iſta monſtratis: & ſi monſtretis, nonnullos toleramus quos corrigere, vel punire non poſſumus: neque propter paleam relinquemus aream Domini: neque propter piſces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine ſegregandos deſerimus gregem Domini: neque vaſa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

CAP. XXXIX. ¶ *Quiſquis propter diſciplinam ab hæreticis excommunicatur, non eſt à Catholicis recipiendus.*

Idem *ad Euſebium, epiſt. 199.*

SVbdiaconus *c* quondam Spanienſis Eccleſiæ, vocabulo Primus, cùm ab acceſſu indiſciplinato ſanctimonialium prohiberetur, atque ordinata, & ſana præcepta contemneret, à clericatu remotus eſt, *& infrà.* ¶ Ego ſi domino placet, iſtum modum ſeruo, vt quiſquis apud eos propter diſciplinam degradatus, ad Catholicam tranſire voluerit, in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo & ipſi cum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet.

Sed illud Auguſtini intelligitur dictum non propter ſententiam, cuius poteſtas nulla eſt extra Eccleſiam: ſed in deteſtationem criminum, quæ in hæreticis ſicut in Catholicis, æquè ſunt punienda. Poteſt tamen illud Auguſtini d de poteſtate baptizandi intelligi, non ligandi, aut ſoluendi, vel cætera Sacramenta miniſtrandi. Baptiſma namque

a 1. *Cor.* 1. b *Ivo p.* 14. *c.* 58. *Pann. l.* 5. *t.* 134.
c *Nicolaus ibidem ex eodem Cœleſtino ad Clerum Conſtantinopol. Ivo p.* 14. *c.* 59. *Pann. l.* 5. *c.* 135.
d *In Cano. Apoſt.* 31. *al.* 33. *& Concil. Antioc. c.* 7.
e 1. *q.* 1. *quod quidam.*

a 1. *q.* 7. *ſi hæreticus.* b 23. *q.* 7. *c.* 1. *§. quiſquis. Polyc. l.* 7. *tit.* 5. *Ivo p.* 3. *c.* 179.
c *Ivo p.* 6. *c.* 390. *Ivo p.* 6. *c.* 391. *ſup. ead. c. quiſquis, & c. Subdiaconus.*
d *ſup. ca. miramur in verbis Grat.*

ſine

ſiuè ab hæretico, ſiuè à laico miniſtratum fuerit, dummodo in vnitate Catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò Sacramenta, vt ſacri corporis & ſanguinis Domini, excommunicationis, vel reconciliationis ſi ab hæretico, vel Catholico non Sacerdote miniſtrentur, vel nullum, vel lethalem habebunt effectum. Vnde & ab omnibus fidelibus nullatenus ſunt recipienda.

CAP. XL. ¶ *In extremo poſitus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet.*
Hinc Auguſtinus *ſcribit in* 1. *lib. de baptiſmo contra Donatiſtas, c.* 2.

SI *a* quem fortè coëgerit extrema neceſſitas, vbi Catholicum, per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pace Catholica cuſtodita, per aliquem extra vnitatem Catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa Catholica venitate percepturus, ſi ſtatim etiam de hac vita migrauerit, non eum niſi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm ſe Catholicæ congregationi etiam corporali præſentia reddiderit, vnde numquam corde diſceſſerat, non ſolùm imprubamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſimè, veriſſimeque laudamus: quia præſentem Deum credidit cordi ſuo, vbi vnitatem ſeruabat, & ſine ſancti Baptiſmi ſacramento (quod vbicunque inuenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognouit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cum poſſet in ipſa Catholica accipere, aliqua *b* mentis peruerſitate elegerit in ſchiſmate baptizari, etiamſi poſtea 1 venerit ad Catholicam Eccleſiam certum eſt ibi *c* prodeſſe Sacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt, peruerſus, & iniquus eſt, & tanto pernicioſius, quanto ſcientiùs.

1. ¶ Poſtea.] *In originali legitur* (etiam ſi poſtea venire ad Catholicam cogitat, quia certus eſt ibi prodeſſe ſacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt) peruerſus, &c. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

CAP. XLI. ¶ *Per annum pœniteat, qui de manu hæretici neſciens prohibitam communionem accepit.*
Item Iulius Papa *d.*

SI *e* quis dederit, aut acceperit communionem de manu hæretici, & neſcit quòd catholica Eccleſia contradicit, poſtea intelligens annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſtea pœnitentiam egerit decem annos pœniteat. Alij iudicant ſeptem, & quidam humaniùs, vt quinque annos pœniteat. Si quis permiſerit hæreticum Miſſam ſuam celebrare in Eccleſia Catholica, & neſcit, quadraginta dies pœniteat: ſi pro reuerentia eius, annum integrum pœniteat: ſi pro damnatione Eccleſiæ Catholicæ, & conſuetudinis Romanorum, proiiciatur ab Eccleſia Catholica, ſicut hæreticus niſi habeat pœnitentiam: ſi habuerit, decem annos pœniteat. Si receſſerit ab Eccleſia Catholica in congregationem hæreticorum, & aliis perſuaſerit, & poſtea pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, tres 1 extra Eccleſiam, ſeptem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in Canone dicitur, vt duodecimo 2 anno communionem ſine oblatione percipiant.

1 ¶ Tres extra.] *apud Burchardum & Iuonem legitur,* quatuor extra Eccleſiam, ſed inter audientes, &c.

2 ¶ Duodecimo.] *Burchardus & Iuo habent,* decimo.

CAP. XLII. ¶ *Potius eſt mortem arripere, quàm de manu hæretici communionem accipere.*
Item Gregorius Papa, *lib.* 3 *dialog. cap.* 31.

COepit *f* Ermenegildus Rex iuuenis terrenum regnum deſpicere, & forti deſiderio cœleſte quærens, in ciliciis vinculatus iacens omnipotenti Deo ad ſe confirmandum *a* preces effundere, tantóque ſublimius gloriam tranſeuntis mundi deſpicere, quantò & religatus agnouerat nil fuiſſe, quod potuerit auferri. Superueniente *b* autem Paſchalis feſtiuitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arrianum Epiſcopum miſit vt de eius manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atq; per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Arriano Epiſcopo venienti exprobrauit, vt debuit eiúſque à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit: quia etſi exterius iacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaque reuerſo Epiſcopo Arriano pater infremuit: ſtatímque ſuos apparitores miſit, qui conſtantiſſimum confeſſorem Dei illic, vbi iacebat, occiderent, Quod & factum eſt.

---

a *Polyc. l.* 7. *tit.* 1. *Anſel. l.* 9. *c.* 49. *Iuo p.* 1. *c.* 170. b *al. per aliquam mentis peruerſitatem.* c *al. illi.* d *al. Eutychianus.*] *al. ex pœnitentiali. Theod.* e *Poly. l.* 7. *tit.* 5. *Burch. l.* 19. *c.* 105. *Iuo p.* 15. *c.* 117. f *Polyc. l.* 7. *tit.* 6.

QVÆSTIO II.

QVòd *autem poſt mortem, nullus excommunicari valeat, vel abſolui, ex verbis Euangelij monſtratur, quibus dicitur* c. [*Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c.*] *Super terram, inquit, non ſub terra: oſtendens, quod viuentes pro varietate ſuorum meritorum ſoluere poſſumus, vel ligare: de mortuis autem ſententiam ferre non poſſumus.*

CAP. I. ¶ *Non poſſunt ab Eccleſia abſolui poſt mortem, qui in hac vita ab ea noluerunt abſolui.*

Vnde Leo Papa *ſcribens Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, epiſt.* 90. *c.* 7. *epiſt.* 9. *c.* 6.

DE *d* communione 1 priuatis, & ita defunctis.] Horum cauſa Dei iudicio reſeruanda eſt, in cuius manu fuit, vt talium obitus non vſque ad communionis remedium differetur. Nos autem, quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non poſſumus.

1 ¶ De communione priuatis, & ita defunctis.] *Verba hæc in codice canonum ſunt titulus vigeſimi decreti Leonis primi, & ea Burchard. non habet. Reliqua verò ſunt ipſius Leonis verba.*

CAP. II. ¶ *Eccleſia viuentes poteſt ligare, vel ſoluere, non mortuos.*
Item Gelaſius Papa *in commonitorio, Fauſto magiſtro fungenti legationis officio apud Conſtantinopolim.*

LEgatur *e* ex quo eſt religio Chriſtiana, vel certè detur exemplum in Eccleſia Dei à quibuſlibet Pontificibus, ab ipſis Apoſtolis, ab ipſo denique Saluatore veniam, niſi ſe corrigentibus fuiſſe conceſſam. Auditum enim *f* ſub iſto cœlo nec legitur omnino *c* nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter oſtendant, qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quóve documento, ſiue à maioribus noſtris, ſiue ab ipſis Apoſtolis (quos potiores merito fuiſſe non dubium eſt) ſeu ab ipſo domino Saluatore, qui iudicaturus creditur viuos & mortuos, ſiue factum eſt vnquam, vel faciendum eſſe mandatur? Mortuos ſuſcitaſſe Chriſtum legimus: in errore mortuos abſoluiſſe non legimus. Et qui certè hoc faciendi ſolus habuit poteſtatem, beato Petro *g* principaliter mandat Apoſtolo: [Quæ ligaueris ſuper terram, ligata erunt & in cœlis: & quæ ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.] Super terram inquit. Nam in hac legatione defunctum nuſquam dixit abſolui.

¶ *In commonitorio, ex quo ſumptũ eſt caput hoc, antea narratur ſenatores Conſtantinopol. petiiſſe à Gelaſio, vt ſibi liceret*

---

a *al. confortandum.* b 1. *q* 1. *ſuperueniente.* c *Matth.* 16. d *Burch. l.* 11. *c.* 52. *Iuo p.* 14. *c.* 60. *Pann. l.* 5. *c.* 118. *vide infra eadem, c.* 3. 11. *q.* 3. *c.* 37. e *Poly. l.* 7. *tit.* 1. f *al. autem.* g *Matth.* 16.

cõmunicare cũ Achatio ab Apoſtolica ſede excõmunicato, hancque ſibi veniam concedi popoſciſſe. Quorum abſurdam petitionem reiiciens Gelaſius, hæc quæ in hoc capite continentur, ipſi Fauſto, quem Conſtantinopolim mittebat, in commonitorio ſuggeſſit.

CAP. III. ¶ *Non oportet ab eorum eleemoſinis poſt mortem abſtinere, quibus in vita communicare non deſtitimus.*

Item Vrbanus ſecundus *Guitmundo Epiſcopo.*

SAnè *a* quod ſuper Richardo filio Borelli veſtra fraternitas ſe egiſſe innotuit pro zelo Dei, & animarum charitate, laudamus. Sed non adeò timendum, non adeò eſt vobis ab eius eleemoſynis abſtinendum. Inter cæteros quippe noſtræ fidei patres beatus Leo *b* Papa doctor egregius, [Quibus viuis, inquit, non communicauimus, nec mortuis communicare debemus.] Conſtat ergo quoniam quibus viuis (vt ex oppoſito loquamur,) communicauimus, mortuis quoque communicare poſſumus. Nos plane inter duo oppugnantia poſiti, inter impios videlicet & ſchiſmaticos, ſchiſmaticis vllo modo communicare non poſſumus aut licet: peccatoribus verò, & prædonibus diſpenſatiuè propterea communicamus, quia & Eccleſiam hactenus ſuſtentauerunt: & ſe fideles in poſterum pollicentur. Alioquin oportet nos de huius mundi partibus exire. Sub qua etiam ſponſione nos eis nuper in beati Petri natalitiis abſolutionem indulſimus. Quia ergo prædictus vir neque nominatiue excommunicatus, neque communicans *c* cum excommunicatis ex nomine exiit, ſed in domini ſui fide, atque ſeruitio permanſit, licet nobis diſpenſatiue, id eſt, quamdiu eos patimur, eius eleemoſynis communicare, & defuncti animam Chriſtianæ religionis modis omnibus adiuuare.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius papa *vniuerſis Epiſcopis per Dardaniam, ſiue per Illyricum conſtitutis.*

NEc *d* quiſquam omnino vobis perſuadeat, Achatio præuaricationis ſuæ crimẽ fuiſſe laxatum: quia qui poſtquã in collegium recidens prauitatis iure meruit ab Apoſtolica communione ſecludi, in hac eadem perſiſtens damnatione defunctus eſt, abſolutionem, quam ſuperſtes, nec quæſiuit omnino, nec meruit, mortuus iam non poteſt impetrare. Si quidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delegatum eſt: [Quæ *e* ligaueritis ſuper terram, &c.] Cæterum iam de eo, qui in diuino eſt iudicio conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere præter id, in quo eum dies ſupremus inuenit. Atque ideo, niſi eius nomine refutato, cæteriſquo conſortibus huius erroris, cum nullo prorſus eorum participare debetis menſæ Dominicæ puritatem: quam maiores noſtri ſemper ab hæretica magnopere ſeruauerunt pollutione diſcretam.

¶ *Epiſtola, ex qua hoc caput acceptum eſt, extat inter alia ſcripta Gelaſij in vetuſto codice Vaticano: in quo etiam multæ aliorum Pontificum Epiſtolæ habentur.*

C. V. ¶ *Incorrigibilis damnationis ſententia relaxari non poteſt.*

Item Leo Papa *Epiſt. 13. ad Pulcheriam Auguſtam.*

DAmnationis ſententiam quicunque meretur accipere, ſi in ſuo ſenſu voluerit permanere, nullus relaxare poterit.

¶ *Verba Leonis de Eutychio agentia, ſunt hæc.*] Qui dum viderit inſipientiæ ſuæ ſenſum Catholicis auribus diſplicere, reuocare ſe à ſua opinione debuerat: nec ita Eccleſiæ præſules commouere, vt damnationis ſententiam mereretur: quam vtique, ſi in ſua ſententia voluerit permanere, nullus poterit relaxare.

a *Iuo p. 14. c. 68.* b *Sup ead. de cõmunione.* c *al. oro tempore.* d *1. Cor. 5.* e *Anſel. l. 12. c. 30. Poly. l. 7. tit. 11.* f *Math. 16.*

2. pars. *His auctoritatibus probatur, quòd viuentes, non mortuos ſoluere poſſumus vel ligare. Verum hoc non de omni crimine intelligendum eſt. Sunt enim quædam crimina, de quibus etiam poſt mortem accuſari poteſt quilibet, vel damnari velut hæreſis.*

CAP. VI. ¶ *Hæretici etiam poſt mortem ſunt excommunicandi.*

Vnde in prima actione quintæ Synodi *legitur.*

SAnè 1 profertur *a* à quibuſdam, qui dicunt oportere poſt mortem hæreticos anathematizari, & ſequi in hoc doctrinam ſanctorum patrum, qui non ſolùm viuentes hæreticos condemnauerunt, ſed & poſt mortem, vtpote in ſua impietate mortuos: ſicut eos, qui iniuſte condemnati ſunt, reuocauerunt poſt mortem, & in ſacris diptychis 2. ſcripſerunt. Quod factum eſt & in Ioanne, & in Flauiano religioſæ memoriæ Epiſcopis Conſtantinopolitanis. *Item in actione quinta.* ¶ Auguſtinus *b* ait: [Si fortè iſti libri ita deſignant traditorem ſuum, ſicut Dominus deſignauit Iudam, legatur in eis nominatim, & expreſſe vel Cæcilianum, vel ordinatores, eorundem librorum fuiſse traditores, & ſi non eos anathematizauero, ipſe cum *c* eis iudicet tradidiſſe.] *& infrà in eadem actione.* ¶ Quæ modo recitata ſunt, Auguſtinus ſanctæ memoriæ conſuluit, & conueniunt ſtatui tenenti ab initio in Eccleſia. Impium verò dogma iam inculpatum 4. & condemnatum eſt: & eos, qui tali dogmati obnoxij ſunt, anathematizari vult Eccleſiæ traditio, licet etiam mortui eſſent. Ideo ſanctæ memoriæ Auguſtinus dixit: Quod ſi modo conuinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam poſt mortem eum anathematizo.] *Item ſupra in eadem actione.* ¶ Multi *d* Epiſcopi congregati, & quædam de diuerſis cauſis ad Eccleſiaſticum ſtatum pertinentibus diſponentes ſtatuerunt de Epiſcopis defunctis, qui hæreticis ſuas facultates reliquerunt *e*, vt etiam poſt mortem anathematizati ſubiiciantur. Sunt verò etiam & Auguſtini ſanctæ memoriæ Epiſtolæ dicentes, quòd ſi qui in vita ſua non recte ſapuerunt, licet non condemnati fuiſſent adhuc viuentes, tamen demonſtrato peccato, iſti etiam poſt mortem anathemati ſubiciiantur. *Item infrà.* ¶ Si *f* vera eſſent; quæ ab eis obiecta ſunt Cæciliano, & nobis poſſent aliquando monſtrari, ipſum iam mortuum anathematizaremus. *Item infrà.* [¶ Dicis licere mihi etiam hodie de mortuis iudicare: quia iudicium non tantum de viuis, ſed etiam de mortuis fieri poteſt.] *& infrà.* ¶ Rambulas ſanctæ memoriæ, Epiſcopus factus Edeſsenæ ciuitatis, qui in ſacerdotibus explenduit *g*, Theodorum iſtum Mopſueſtenum etiam poſt mortem in Eccleſia anathematizauit. *Item infrà.* ¶ Romanorum etiam Eccleſia ante annos paucos Dioſcorum, qui fuit Papa eiuſdem Eccleſiæ, & poſt mortem anathematizauit, cùm nec in fide peccaſſet. Et hoc ſciunt omnes, qui degunt Romæ: & maxime, qui in dignitatibus exiſtunt: qui etiam eidem Dioſcoro communicatores permanſerunt vſque ad eius mortem. *Item infrà.* ¶ Si ad tempora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperius aliquis recurrerit, etiam Originem inueniet poſt mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in iſto *h* fecit & veſtra ſanctitas, & Vigilius religioſiſſimus Papa antiquioris Romæ. *Item infrà.* ¶ Sancta *i* ſynodus dixit. Sufficiunt quidem, quæ dicta, & prolata ſunt, Eccleſiaſticam traditionem demonſtrare, quòd oportet hæreticos & poſt mortem anathematizari, *Item in eadem collatione octaua.* ¶ Sancta ſynodus dixit. Auguſtini ſanctæ memoriæ qui inter Africanos

a *Iuo 14. c. 61. Pann. l. 5. c. 115. & ſequentibus.* b *In lib. de vnitate Eccleſiæ, c 3.* c *al. cum indicet.* d *In con. Afric. cap. 84.* e *al. relinquunt.* f *Auguſt. Epiſt 50. ad Bonifacium. Aug. contra Creſconium, l. 3. c. 39.* g *al. reſplenduit.* h *al. ipſe.* i *Iuo p. 14. c. 63.*

Epiſcopes

Epiſcopos ſplenduit, diuerſæ epiſtolæ recitatæ ſunt, ſignificantes, quod oportet hæreticos & poſt mortem anathematizari. Talem autem Eccleſiaſticam traditionem & alij Africani reuerendiſſimi Epiſcopi ſeruauerunt, ſed & Romana ſancta Eccleſia quoſdam Epiſcopos & poſt mortem anathematizauit: licet pro fide in vita ſua non eſſent accuſati, & vtrumque apud nos habita geſta ſignificant.

¶ *Hoc caput ſumptum eſt ex variis locis quintæ Synodi, quemadmodum fert ſe habet in Colonienſi quatuor tomorum editione.*

1 ¶Sanè.] *In epiſtola Imperatoris Iuſtiniani, quæ refertur in prima confeſſione, ſeu collatione ipſius quintæ Synodi, hic locus habet*: Hortamur autem etiam illud diſceptare, &c. *Sed ſententia non valdè diuerſa.*

a ¶ Diptychis.] *Sic emendatum eſt ex ipſo Concilio, cùm antea legeretur,* Dicticis. *Diptychæ verò duæ tabulæ erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Miſſa recitabantur: tranſlato vocabulo ab oſtreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambroſius Hexam. l. 5. c. 8. De huiuſmodi autem Eccleſiaſticis diptychis partim mortuorum, partim vtrorumque mentio fit in epiſtola Innocentij I. ad Decentium, c. 2. & in epiſtola B. Auguſtini, 7. Clero, & plebi Eccleſiæ Hipponenſis. ſup. 2. q. 1. c. nomen 11. q. quæſt. 3. c. quid obeſt, & in epiſtola Gelaſij ad Anaſtaſium Auguſtum, & in epiſtola Epiſcoporum Ægyptiacæ diœceſis ad Anatholium, quæ habetur poſt Concilium Chalcedonenſe, & alibi ſæpè.*

3 ¶ Conueniunt.] *Sic eſt emendatum ex ipſa Synodo, antea legebatur,* & ſtatuit teneri.

4 ¶ Inculpatum] *In gloſſa interlineari duorum vetuſtorum Gratiani codicum habetur,* id eſt valdè culpatum.

5 ¶ Dioſcorum] *In antiquis Pontificialibus in vita Bonifacij II. hæc leguntur.* Hic (*ſcilicet Bonifacius*) cum Dioſcoro ordinatus eſt, ſub contentione, Dioſcorus in Baſilica Conſtantiniana: Bonifacius verò in Baſilica Iulij. Fuit itaque diſſenſio in Clero, & Senatu dies viginti octo donec defunctus eſt Dioſcorus v. Idus Octobris. Ipſis diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coacta Synodo ſub vinculo anathematis chyrographo damnauit Dioſcorum, & reconciliauit Clerum: quem chyrographum in Eccleſiæ archiuo recluſit.

QVÆSTIO III.

1. Gs. *QVòd autem pro peccato alicuius tota familia excommunicanda ſit, multorum exemplis probatur. Pro peccato namque* a *Sodomitarum paruuli corũ qui beneficio ætatis paterna flagitia neſciebant, cœleſti igne ſunt conſumpti.* ¶ *Item* b *pro peccato Amalechitarum non ſolùm paruuli eorum, ſed etiam bruta animalia vſque ad mingentem ad parietem iuſſa ſunt à Domino deleri. Itẽ* c *Dathan & Abiron auctores ſchiſmatis fuerunt contra Moyſen & Aaron: nec tantùm ipſi ſoli, ſed omnis ſubſtantia eorum cum ipſis deſcendit ad inferos.* ¶ *In nouo teſtamento nonnunquã peccatis exigentibus grauis peſtilẽtia deſæuiſſe legitur: quæ etiam illos inuoluit, qui peccati conſcientiam non habebant. Si ergo tam ſeueriſsimè pro peccatis parentum inueniuntur paruuli puniti, non dubium eſt quin pro peccatis eorumdem ſententia excommunicationis pariter feriri valeant.* ¶ *His ita reſpondetur. Pro peccatis parentum paruulos corporaliter flagellari, ex verbis Euangelij apparet: vbi diſcipuli de cæco nato Chriſtum interrogaſſe dicuntur.* [*Rabbi* d *quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur.*] *In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moyſem.*] *Ego ſum Deus zelotes, viſitãs peccata patrum in filios vſque in tertiam & quartam generationem.*] *Spiritualiter autem peccatis parentum paruuli non tenentur: ex quo per ſacramentum regenerationis ab Originali peccato fuerint emendati. Vnde per* a *Ezechielem Dominus ait:* [*Anima quæ peccauerit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris: neque pater iniquitatem filij: iuſtitia iuſti ſuper eum erit: & impietas impij erit ſuper eum.*] *Quæcumque etiam peccata parentes commiſerunt, ex quo filius perſonaliter ab eis ſeparatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Vnde peccato Adæ ideò omnes poſteri teneri dicuntur: quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proſeminatus. Quia verò apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed vita eorum quæritur, patet, quòd non eſt notandus ſententia, quem peccati macula nõ inficit. Hinc* b *Paulus Corinthiis ſcribens ait:* [*Si quis frater nominatur fornicator aut auarus, aut idolis ſeruiens, cum huiuſmodi nec cibum ſumere debetis.*] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd non niſi primum aliquis nominatus* 1 *fuerit de crimine, id eſt, vel coram iudice accuſatus, & conuictus, vel in iure ipſe de ſe fuerit confeſſus, quod nec ſententia eſt feriendus, nec ab eius communione abſtinendum. Non ergo pro alicuius peccato tota familia excommunicanda eſt.*

1 ¶Nominatus.] *Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hic, & ſupra 1. qu. 3. ad menſam §. euidenter, videtur accepta ex verbis B. Auguſtini in lib. 50. homiliarum, hom. vltima, c. 13. ſup. 2. q. 1. multi.*

Cap. I. ¶ *Pro peccatis patris non eſt filius anathematizandus.*

Vnde Auguſtinus *ſcribit ad Auxilium Epiſcopum epiſtola 75.*

SI habes c de hac re ſententiam certis rationibus, vel ſcripturarum teſtimoniis exploratam, nos quoque docere digneris, quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti vxor, aut pro domini, ſeruus: aut quiſquam etiam in domo nondum natus, ſi eodem tempore, quo vniuerſa domus eſt anathemate obligata, naſcatur, nec ei poſſit per lauacrum regenerationis in mortis periculo ſubueniri. Hæc 1 enim fuit corporalis pœna, qua legimus quoſdam contemptores Dei cum ſuis nominibus, qui eiuſdẽ impietatis participes fuerũt pariter interfectos. Tunc quidem d ad terrorem viuentium mortalia corpora perimebantur, quandoque vtique moritura. Spiritualis autem pœna, qua fit, quod ſcriptum eſt e: [Quæ ligaueris in terra erunt ligata & in cœlo animas obligat; de quibus dictum eſt f. [Anima patris mea eſt: & anima filij mea eſt: anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.] Audiſti fortaſſe aliquos magni nominis Sacerdotes cum domo ſua quempiam anathematizaſſe peccantium. Sed forte ſi eſſent interrogati, reperirentur idonei reddere inde rationem. Ego autẽ quoniam ſi quis à me quærat, vtrum rectè fiat, quid ei reſpondeam, non inuenio: nunquam hoc facere auſus ſum de quorundam 2 facinoribus vnanimiter aduerſus Eccleſiam perpetratis, niſi grauiſſimè commouerer. Sed ſi ibi, quod iuſte fiat, Dominus reuelauit, nequaquam iuuenilem ætatem tuam, & honoris Eccleſiaſtici rudimenta cõtemno. En adſum. ſenex à iuuene Coëpiſcopo, & Epiſcopus tot annorum à collega nec dum anniculo paratus ſum diſcere, quomodo vel Deo vel hominibus iuſtam poſſumus reddere rationem, ſi animas innocentes pro ſcelere alieno (ex quo non trahunt, ſicut ex Adam, in g quo omnes peccauerũt, originale peccatum (ſpirituali ſupplicio puniamus. Etenim Claſſicani filius, etſi traxit ex patre primi hominis culpam, ſacro fonte baptiſmatis expiandam, tamen quidquid, poſteaquam eum genuit, peccati pater eius admiſit, vbi particeps ipſe non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid 3 dicam de coniuge: Quid de tot animabus,

a *Geneſ.* 19. b 1. *Reg.* 15. c *Num.* 16.
d *Ioan.* 9.

a *Ezech.* 18. b 1 *Cor.* 5. *mutatis aliquantulum verbis.*
c *Iuo p.* 14. c 44. *Pann. l.* 5. c. 126. d *al. quippe.*
e *Matth.* 16. f *Ezech.* 18. g *Rom.* 5.

in vniuerſa familia? Vnde ſi vna anima per iſtam ſeueritatem, qua tota domus iſta anathematizata eſt, ſine baptiſmate de corpore exeundo perierit, innumerabilium mors corporum, ſi de Eccleſia homines innocentes violenter abſtrahantur, & interficiantur, huic damno non poteſt comparari. Si ergo de hac re potes reddere rationem, vtinam & nobis reſcribendo præſtes, vt poſſimus & nos. Si autem non potes, quid tibi eſt inconſulta commotione animi facere, vnde ſi interrogatus fueris, rectam rationem non valeas inuenire. Hæc autem dixi, etiam ſi filius noſter Claſſicianus aliquid admiſit, quod tibi anathemate plectendum iuſtiſſimè videretur.

1 ¶ Hæc enim fuit.] *Sic etiam apud Iuonem, & in Pannormia. In epiſtola autem iſpa legitur.* Neque enim hæc corporalis eſt pœna: qua legimus quoſdam contemptores Dei cum ſuis omnibus, qui eiuſdem impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos. *Verùm ob gloſſam, & doctorum dicta nihil eſt mutatum.*

2 ¶ De quorundam.] *Eadem gloſſa obſtitit, ne hoc mutaretur: itemque quoniam cum Iuone, & Pannormia concordat. In Originali autem eſt,* cùm de quorumdam facinoribus immaniter aduerſus Eccleſiam perpetratis grauiſſimè permoueret.

3 ¶ Quid dicam de coniuge?] *Verba hæc deſunt in cæteris editionibus epiſtolarum, excepta Antuerpiana. Sunt autē in codice illarum Vaticano, & apud Iuonem, & in Pannormia.*

2.p.s. *Vt ergo ex hac auctoritate euidentiſſimè monſtratur, illicitè excommnnicatur quis pro peccato alterius: neque aliqua ratione nituntur, qui pro peccato vnius in totam familiam ſententiam ferunt excommunicationis. Illicita autem excommunicatio notatum non lædit, ſed excommunicantem.*

CAP. II. ¶ *Qui illicitè aliquem excommunicat, ſemetipſum non illum condemnat.*

Vnde Gregorius *ſcribit Mediolanenſi Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 26.*

COmperimus *a*, quod Laurentius quondam frater, Coëpiſcopus noſter nullis te culpis exigentibus *b* communione priuauerit. Ideòque huius præcepti noſtri auctoritate munitus, officium tuum ſecutus perage, & communionem ſine aliqua ſume formidine.

CAP. III. ¶ *Qui non corde, ſed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.*

Item Hieronymus *c in Leuiticum.*

QVi negligunt oris maledici conſuetudinem reſecare etiam ſi non ex corde maledicant, etiamſi non voto & animo iniquo proferant maledicta: tamen immunditiam labiorum (ſecundum Eſaiæ *d* verbum) & inquinamenta oris incurrunt.

CAP. IV. ¶ *Vita non ſententia quemlibet ligat, vel ſoluit.*

Item Hieronymus *vbi ſupra.*

SI quis *e* non recto iudicio eorum, qui præſunt Eccleſiæ repellatur & foras mittatur, ſi ipſe non ante exiit, hoc eſt, ſi non ita egit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita fit, vt interdum ille qui foras mittitur, intus ſit: & ille foris, qui intus retineri videtur.

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item Rabanus *de Eccleſiaſticis preſſuris, lib. 1.*

NOn in *f* perpetuum damnamur, cùm iniuſtè iudicamur, dicente Pſalmo *g*: [Nec damnabit illum, cùm iudicabitur illi.] Multi Sacerdotum culpam zelo Dei ſe perſequi profitentur: Sed dum indiſcretè hoc agitur, ſacrilegij facinus incurrunt, & dum præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ipſi quoque multo magis deterius cadunt.

CAP. VI. ¶ *Qua pœna feriatur, qui illicitè aliquem excommunicat.*

Item ex Concilio Pariſienſi *tempore Ludouici.*

DE illicita *a* excommunicatione lex Iuſtiniani Imperatoris catholici, quam probat, & ſeruat catholica Eccleſia, conſtitutione cxxiij. 1. cap. cccl). decreuit, vt nemo Epiſcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam Eccleſiaſtici Canones fieri iubent. Si quis autem aduerſus eum *b* aliquem excommunicauerit, ille quidem, qui excommunicatus eſt, maioris Sacerdoris auctoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat: is autem, qui legitimè non excommunicauerit, in tantùm abſtineat à ſacra communione tempus, quantum maiori Sacerdoti viſum fuerit: vt quòd iniuſtè fecerit, ipſe iuſtè patiatur. Et hinc ſanctus Gregorius *c* ad Ioannem Epiſcopum iniuſtè excommunicantem inter cætera ſcribit, dicens: [Caſſatis priùs, atque in nihilum redactis prædictæ ſententiæ tuæ decretis, ex beati Petri Principis Apoſtolorum auctoritate decernimus, triginta dierum ſpatio te ſacra communione priuatum, ab omnipotenti Deo noſtro tanti exceſſus veniam cum ſumma pœnitentia, ac lacrymis exorare. Quod ſi hanc ſententiam noſtram te cognouerimus impleſſe remiſſius, non iam tantùm iniuſtitiam, ſed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoſce, adiuuante Domino, ſeuerius puniendam: quia nemo præproperè, ſcilicet non commonitus, neque conuentus *d*, eſt iudicandus. De conuentione autem huiuſmodi patratoris manifeſtorum criminum lex *e* dixit:] Quicumque tribus auctoritatibus iudicis conuentus, vel tribus edictis ad iudicem fuerit prouocatus, aut vno pro omnibus peremptorio, id eſt, quod cauſam extinguit, fuerit euocatus, & præſentiam ſuam apud eum iudicem à quo ei denunciatum eſt, exhibere noluerit, aduerſus eum, quaſi in contumacem, iudicari poteſt. Quinimò nec retractari per appellationem negotia poſſunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum. [Et hanc ſententiam de tribus auctoritatibus cōuentis ex Euangelica auctoritate Cæleſtinus 2 ad Neſtorium dicēs, & Epheſina 3 Synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Ioannem ſcribens, comprobant. De peremptorio autem ſcrigto *f*, Africanum Concilium demonſtrat de Creſconio, vt ſi conuentus reſipiſcere detrectauerit, ſuo contemptu, & ſua contumacia faciente, auctoritate iudiciaria protinus excludatur. Item *g* beatus Gregorius de ſententia in contumaciam, ſcribens ad Maximum præſumptorem Salonitanum Epiſcopum dixit. [Hortamur, vt ad nos venire animi poſtpoſita excuſatione feſtines: quatenus ſeruata iuſtitia, hæc, de quibus accuſaris, & cognoſcere, & finire ſecundum Canonica inſtituta Chriſto reuelante poſſimus. Ita autem fac, vt ad veniendum ampliùs iam moras non ingeras: ne ipſa te magis abſentia obnoxium his, quæ dicuntur affignet: & nos in te hæc res, non ſolùm propter dicta crimina, quæ porgare ſubterfugis, ſed etiam propter inobedientiæ culpam, durius ſcilicet, vt in contumacem, cogat ex concilio ferre iudicium.

1 ¶ Cxxiij.] *Sic eſt & in nouellis Iuſtiniani, & in Epitome Iuliani anteceſſoris, & in aliquot Gratiani codicibus: licet in aliis ſit cxxviij. Numerus autem capitis emendatus eſt ex vetuſtis exemplaribus. Olim enim nouellæ per capita, non per libros diuiſa citabantur.*

a *Polyc. l. 1. tit. 22. Iuo p. 14. c. 17. Pann l. 5. c. 129.*
b *al. extantibus.* c *Origenes, hom. 14. ad c. 24. Leuit.*
d *Eſa. 6. Origenes ibid.* e *Inf. ead. cùm aliquis.*
f *Iuo p. 14. c. 20. Pann. l. 5. c. 131.* g *Pſalm. 30.*

a *Iuo p. 14. c. 11. Pann. l. 5. c. 124. c. q. 1. nemo Epiſcopus.*
b *al. ca.* c *Lib. 2. ind 11. epiſt. 6.* d *al. conuictus.*
e *In cod. Theod. l. 5. ſententiarum Iulij Pauli, tit. 5. partim in interpretatione, partim poſt interpretationem.*
f *c. 15. & 44.* g *lib. 3. epiſt. 3.*

2 [Cx

2 ¶Cœleſtinus,] *In Concilio Epheſino bibliothecæ Vaticanæ & Lutetiæ impreſſo, in Epiſtola ipſa Cæleſtini ad Neſtorium hæc leguntur ad hoc caput pertinentia.* Scias volo poſt primam & ſecundam illius(*ſcilicet Cyrilli,*)& hanc noſtram correptionem quam conſtat eſſe iam tertiam, ab vniuerſitate collegij, & conuentu Chriſtianorum te prorſus eſſe ſeiunctum:niſi mox quæ maledicta ſunt,corrigantur. *In eodem verò Concilio nuper Ingolſtadij impreſſo,Epiſtola hæc eſt in tomo primo,c.16.*

3 ¶Epheſina.] *In iiſdem Vaticano, & Pariſienſi Epheſini Concilij exemplaribus in epiſtola ipſius Synodi ad Neſtorium hæc habentur.* Ecce autem ſimul præſidente ſancta Synodo, quæ in magna Roma congregata eſt, ſanctiſſimo & reuerendiſſimo fratre, & comminiſtro noſtro Cæleſtino Epiſcopo, & tertia te hac conteſtamur ſcriptura,&c. *In ſententia verò depoſitionis ipſius Neſtorij, poſt mentionem duarum citationum additur,*Canonibus autem præcipientibus,euocari tertia vocatione inobedientem,dirigentes ad eum rurſus alios ſanctiſſimos Epiſcopos,contumacem inuenimus.& retinentem, &c. *In Concilio autem Ingolſtadij excuſo,tomo 2. c. 2. ſunt expreſſæ tres citationes ipſius Neſtorij,*

Cap. VII. ¶*Vita,non ſententia ab Eccleſia aliquem eiicit,vel ad eam reducit.*

Item Origines *ſuper Leuiticum,homilia* 14. *ad c.24.*

CVm aliquis *a* exit à veritate,à timore Dei,à fide, à charitate,exit de caſtris Eccleſiæ: etiamſi per Epiſcopi vocem minimè abiiciatur:ſicut è contrario, dum aliquis non recto iudicio foras mittitur,ſcilicet ſi non ante exierit,id eſt ſi non egerit, vt mereretur, exire, nihil læditur, interdum enim qui foras mittitur,intus eſt: & qui foris eſt,intus retineri videtur.

¶ *Apud Origenem poſt c. qui negligunt ſup cap. citatum, ſequitur.*Iſte tamen,qui licet matre Iſraelitide, Ægyptio tamē patre progenitus eſt, exiit,& nominans nomen maledixit.De quo ego puto,quòd niſi exiiſſet, nec litigaſſet aduerſus verum Iſraëlitam,nec nominans maledixiſſet.Exiit enim à veritate:exiit à timore Dei à fide & charitate: ſicut ſuperius diximus, quomodo per hæc quis extat à caſtris Eccleſiæ, &c.

Cap. VIII. ¶ *Et qui aperto ſacrilegio, & qui peruerſa vita fidelibus non ſociantur,ad Eccleſiam non pertinere probantur.*

Item Auguſtinus *ſermone* 11.*de verbis Domini.*

DE illis,qui ſunt ab Eccleſia ſegregati, non dicit *b*, [ea, quæ ſunt ſpiritus non percipientes] ne ad ſcientiæ perceptionem referrentur *c*:ſed dictum eſt, [Spiritum non habentes.] *& infrà.* ¶Hoc vtique 1 nullo modo diceret ab Eccleſia ſegregatis, qui dicti ſunt ſpiritum non habentes. Sed nec ille dicendus eſt eſſe in Eccleſia. & ad iſtam societatem ſpiritus pertinere, qui ouibus Chriſti ficto corde miſcetur *d*. [Sanctus enim Spiritus diſciplinæ fugiet fictum.] Neque 2 enim ſolum ad Eccleſiam non pertinent, qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt,ſed etiam illi; qui in eius vnitate corporaliter,miſti per peſſimam vitam ſeparantur.

¶ *In ſermone indicato B. Auguſtinus, agens de iis,qui ſe omnino ab Eccleſia ſeparauerunt, ait horum ſchiſma longe diuerſum eſſe ab illo, quo aliqui in Eccleſiæ vnitate permanentes inter ſe diſſentiunt,prout,Corinthij faciebant,ad quos Paulus ſcribens Epiſtola prima,carnales eos vocat:quia dicerent: Ego ſum Pauli,ego verò Apollo. De illis ergo(inquit B. Auguſtinus)qui plane ſunt ab Eccleſia ſeparati,non eſt accipiendum quod dicit Apoſtolus* 1. *Corinth.* ea, quæ ſunt Spiritus non præcipientes,*ſed quid dicit in ſua Epiſtola Iudas,* qui ſegregant ſemetipſos animales, ſpiritum non habentes.

1 ¶ Hoc vtique.] *Repetendum eſt quod apud B. Auguſtinum antecedit de paruulis,& carnalibus,qui tamen ſunt intra Eccleſiæ vnitatem.*Poſtremò (*ait*) vt certiſſimè nouerimus,quod paruuli in Chriſto, non percipiētes quæ ſunt Spiritus Dei,habent tamen Spiritum Dei,paulò poſt intueamur quemadmodum eos ipſos increpans ait, [neſcitis,quia templum Dei eſtis:& Spiritus Dei habitat in vobis.] Hoc vtique nullo modo diceret ab Eccleſia ſegregatis,&c.

2 ¶ Neque enim ſolùm.] *Hinc vſque ad finem non ſunt inuenta.Facit tamen ad hanc ſententiam,quod ſcribitur l.3. de baptiſmo contra Donatiſtas,c.17.*

Cap. IX. *A Deo ſeparamus, quos impios demonſtramus.*

Item ex quinta Synodo *collatione quinta.*

CErtum eſt *a*,quod qui impius demonſtratus eſt, omnimodo ſeparatus eſt à Deo:ſicut etiam ille, qui anathematizatus,tanquam impius ſeparatus eſt. Nihil enim aliud ſignificat anathema,niſi à Deo ſeparationem.

3,pars.*Illicita ergo excommunicatio, vt ex præmiſſis apparet,non lædit eum,qui notatur,ſed à quo notatur: ac per hoc qui innocentes ſunt,ex alterius crimine condemnari non poſſunt: ſicut ab imprudentibus familia potentum pro peccatis dominorum ſolent notari. Sed ad hoc obiicitur, quod non ſolùm innocentes,ſed nec etiam criminoſi ſententia maledictionis ſint feriendi.Ait enim Chriſtus in* b *Euangelio.* [*Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos:benedicite his,qui vos oderunt.*] *Item Apoſtolus.* [*Benedicite perſequentibus vos:benedicite,& nolite maledicere*.[*Item* [d *Maledici regnum Dei non poſſidebunt.*

Cap. X. ¶ *Ab omni maledicto fideles immunes eſſe oportet.*

Item Hieronymus *in Epiſtolam ad Titum initio capitis tertij.*

SI igitur * Michael non fuit auſus diabolo, & certè maledictione digniſſimo iudicium inferre blaſphemiæ, quantò magis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus? Merebatur diabolus maledictum:ſed per os Archangeli blaſphemia exire non debuit.Relege veteres libros & vide,quæ tribus in monte Garizin conſtitutæ ſint vt benedicerent populo,& quæ in monte altero,vt maledicerent *e* Ruben, qui maculauerat torum parentis, & Zabulon nouiſſimus Liæ filius;& ancillarum liberi in monte Heliel *f* ponuntur,vt maledicant his qui maledictione ſunt digni.

Cap. XI. ¶ *Quos ſignificent illi, qui ad benedictionem, quive ad maledictionem de filiis Iſrael electi ſunt.*

Item *in libro Ioſue.*

CVm ergo in ſingulis quibuſque fidelium talis ſit propoſiti varietas, hoc mihi deſignari videtur in hoc loco', quod dimidij illi qui iuxta montem Garizin incedunt (illum,qui ad benedictiones electus eſt) iſtos figuraliter *g* indicent,qui non metu pœnæ, ſed benedictionum. & repromiſſionum deſiderio veniunt ad ſalutem:illi verò dimidij, qui iuxta montem Gebal *h* incedunt, in quo maledictiones prolatæ ſunt,iſtos alios indicent, qui malorum metu & ſuppliciorum timore complentes quæ in lege ſcripta ſunt, perueniunt ad ſalutem.

Sed qui pro perſecutorib' iuſſit orare primos parētes pro trāſgreſſione mādati,mortis maledicto percuſſit.Cain quoq;qui i *primæ præuaricationi fratricidium adiunxit ſententiā maledi-*

a *Sent* 4.*diſt.*18 *ſup,ca.*2.*ſi quis.* b 1.*Co.*3.
c *al.referretur.In epiſt.Iudæ.* d *Sap* 1.

a *Iuo p.*14.*c.*49.*Pann.l.*5.*c.*29. b *Matth.*5.
c *Rom.*12. d *Gal.*5. * *In epiſt.Iudæ.* e *Deut.*27.
f *al.Hebal.Origenes hom.*9. *ad c.* 9. *Ioſue.* g *al.ſingulariter.*]*Orig.* h *al.Hebal.* i *Gen.*3.

ctionis

ctionis à Domino reportauit. Abrahæ a quoque Dominus dixit. [*Maledicam maledicentibus tibi,& benedicam benedicentibus tibi.*] *In Euangelio* b *etiam, cùm eſuriens veniret ad ficum, non inueniens fructum in ea, ſua maledictione, perpetua ſterilitate ipſam damnauit.* ¶ *Item* c *Noë cùm verenda ſua à Cham deriſa cognoſceret, filium eius Chanaam maledicens dixit:* [*Maledictus Chanaam ſit ſeruus fratrum ſuorum.*] *Item* d *Iſaac, cùm benediceret Iacob filio ſuo, ait.* [*Qui maledixerit tibi ſit ille maledictus, & qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur.*] ¶ *Item. ſicut in libro Deuteronomij legitur* e *Moyſes ex præcepto Dei duodecim tribus filiorum Iſrael in duas partes diuiſit, & ſex tribus iuſſit, vt iuxta montem Gebal incedentes, maledictionem tranſgredientium legem vociferarentur: aliis verò præcepit, vt iuxta alium montem incedentes, benedictiones obſeruantium inclamarent.* ¶ *In nouo etiam Teſtamento Petrus Apoſtolus legitur Simoni maledixiſſe, cùm ait* g: [*Pecunia tua tecum ſit in perditionem.*] *Paulus quoque, qui dixerat* h: *Benedicite, & nolite maledicere,*] *fornicatorem* i *Corinthium iuſſit excommunicari* ¶ *Item in eadem* 1 *Epiſtola ait:* [*Si quis non fuerit ſecutus doctrinam Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſit anathema, maranatha.*] ¶ *Item* k *Galatis.*] *Si Angelus de Cœlo veniens aliud vobis euangelizauerit, anathema ſit.*] *Diſtinguendum eſt ergo inter maledictum quod prohibetur, & maledictum quod à Domino, & ſanctiſsimis viris rationabiliter profertur. Maledictum, quod prohibetur, eſt illud, quod procedit ex voto vltionis, & odio perſequentis: non ex amore iuſtitiæ. Maledictum verò, quo ſancti maledicunt, eſt illud, quod procedit ex amore iuſtitiæ non liuore vindictæ.*

1 ¶In eadem] *Antea legebatur, vt etiam in manuſcriptis* in alia *Huius verò loci, ac ſequentis ſenſum retulit Gratianus, non ipſa prorſus Apoſtoli verba.*

CAP. XII. ¶ *Sancti viri non ex voto vltionis, ſed amore iuſtitiæ aliquos maledicunt.*

Vnde Gregorius *ait in Moral. lib. 4. c. 6.*

CVm ſancti *l* viri maledictionis ſententiam proferunt, non in hanc ex voto vltionis, ſed iuſtitiæ *m* examine prorumpunt. Intus enim ſubtile iudicium *n* aſpiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoſcunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno *o* iudicio non diſcordant *Item ſup. c. 5.* ¶Scriptura ſacra duobus modis maledictum memorat; aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iuſtitiæ 1, vt in ipſo primo peccante prolatum eſt, cùm audiuit *p*. [Maledicta terra in opere tuo, &c.] & ſicut Abrahæ dicitur *q*: [Maledicam maledicentibus tibi.] Aliter verò profertur maledictum, quod non iuſtitiæ ſed liuore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apoſtoli *r* prædicantis ceſſare admonemur, qui ait: [Benedicite & nolite maledicere.

2 ¶Iuſtitiæ.] *In his, quæ ſequuntur, non omnino refert Gratianus ipſa verba B. Gregorij, neque etiam cæterorum collectorum, licet propius ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.*

CAP. XIII. *Errantes, & in errorem mittentes excommunicentur.*

Item Pelagius Papa *Anglio Epiſcopo.*

APoſtolicæ *ſ* auctoritatis exemplo didicimus, errantium & in errorem mittentium ſpiritus tradendos eſſe Satanæ, vt blaſphemare dediſcant.

a *Geneſ* 12. b *Matth.* 21. c *Geneſ.* 9. d *Geneſ.* 27 e *Deu.* 27. f *al. Hebal.* g *Act.* 8. h *Rom.* 12. i 1. *Cor.* 3 & 16.
k *Gal.* 1. l *Beda in acta c.* 8. *Iuo p.* 14. *c.* 4 & 5. *Pann. l.* 5. *c.* 82. m *al. iuſtitia examinis.* n *Dei iudicium.*] *vera lect.*
o *al. æterno.* p *Gen.* 3. q *Geneſ.* 12. r *Rom.* 12.
ſ 1. *Cor.* 5.

CAP. XIV. ¶ *Delinquentes corrigantur à ſacerdotibus, incorrigibiles inuenti excommunicentur.*

Item Anacletus Papa *epiſt.* 1.

TAm ſacerdotes *a*, quàm reliqui fideles omnes ſummam curam habere debent de his, qui pereunt; quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab Eccleſia ſeparentur.

CAP. XV. ¶ *Secunda, vel tertia admonitione interpoſita, excommunicationis ſententia procedat.*

Item Gregorius Papa *lib.* 2 *epiſt.* 7. *ad Natalem Epiſcopum.*

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interpoſita conditione gradus 1 ſecundò, vel tertiò iam, vt ita dicam ex neceſſitate ſubiuncta eſt) beatitudo veſtra immeritò queritur, cùm Paulus Apoſtolus *d* dicat, [In promptu habentes vlciſci omnium inobedientiam.

1 ¶Gradus.] *In tribus vetuſtis exemplaribus Epiſtolarum B. Gregorij, & vno Gratiani legitur,* gradu ſecundo, &c.

CAP. XVI. ¶ *Mali ab Eccleſia ſunt eliminandi.*

Item Hieronymus *in Epiſtolam ad Galatas, c.* 5.

REſecandæ 1 ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda: ne tota domus maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. Arius in Alexandria vna ſcintilla fuit: ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem eius flamma popolata eſt.

1 ¶ Reſecandæ.] *Apud B. Hieronymum legitur,* ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum,

CAP. XVII ¶ *Pro diuerſitate culparum ſubditi à prepoſitis corripiantur.*

Item Auguſtinus *libro de correptione & gratia c.* 15.

COrripiantur itaque à præpoſitis ſuis ſubditis fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diuerſitate diuerſis, vel minoribus, vel amplioribus, quia & ipſa quæ damnatio nominatur, quam facit Epiſcopale iudicium (qua pœna in Eccleſia nulla maior eſt) poteſt, ſi Deus voluerit, in correctionem ſaluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim ſcimus, quid contingat ſequenti die An ante finem vitæ huius de aliquo deſperandum eſt: Aut contradici Deo poteſt, ne reſpiciat *c* & det pœnitentiam, & accepto ſacrificio ſpiritus contribulati, cordiſque contriti à reatu quamuis iuſtæ damnationis abſoluat, damnatumque 1 ipſe non damnet? Paſtoralis tamen neceſſitas habet, ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab ouibus ſanis morbidam, ab illo, cui nihil eſt impoſſibile, ipſa forſitan ſeparatione ſeruandam. Neſcientes enim quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, quis non pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus ſaluos fieri.

1 ¶ Damnatumque.] *Sic emendatum eſt ex originali, nec gloſſa viſa eſt impedire Antea legebatur,* damnatum, quem ipſe non damnat.

CAP. XVIII. ¶ *Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abſcindi.*

Item Proſper *libro ſecundo de vita contemplatiua, c.* 7.

ECce *d* autem crimina quorumlibet, ſi ipſis criminoſis confiteri nolentibus, vndecunque claruerint,

a *Burch. l.* 1. *c.* 136. *Iuo p.* 5. *c.* 250. b 2. *Cor.* 10.
c *al. recipiat.* d *Ea.*] *Orig.*

que

quæcunque non fuerint patientiæ leni medicamento ſanata, veluti igne quodam piæ increpationis vrenda ſunt & curanda. Quod ſi nec ſic quidem æquanimiter ſuſtinentis ac piè increpantis medela proceſſerit *a* in eis, qui diu portati, & ſalubriter obiurgati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abſcindi: ne ſicut caro morbis emortua, ſi abſciſſa non fuerit, ſaltem reliquæ carnis putredinis ſuæ contagione corrumpit: ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo perſiſtunt, ſi moribus deprauatis in ſanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant 1.

1 ¶ Inficiant.] *Apud Proſperum continuò ſequitur c. porrò infrà, de pœnitentia, diſt. 1.*

Cap. XIX. ¶ *Excommunicandus eſt, qui duas ſimul vxores habere præſumit.*

Item Nicolaus Papa *Lothario Regi.*

AN non *b* diſtricta vltione feriendus es, qui in duabus vxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus eſſe dignoſceris? Quod Dominus non niſi poſt ſeptuaginta ſeptē generationes ſuo ſalutifero aduentu deleuit: cùm Cain fratricidiū ſeptima generatione aquis abolitum ſit cataclyſmi.

Cap. XX. ¶ *Falſi teſtes, & homicidæ communione priuentur.*

ITaque cenſuimus *c* homicidas, & falſos teſtes à communione Eccleſiaſtica ſubmouendos: niſi pœnitentiæ ſatiſfactione crimina admiſſa diluerint.

Cap. XXI ¶ *Excommunicetur potens, qui Clericum pauperem, vel religioſum ſpoliare præſumit.*

Item ex Concilio Toletano I. *c.* 11.

ij. SI quis *d* de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperem 1, aut religioſum expoliauerit; & mandauerit eum ad ſe venire Epiſcopus, vt audiatur, & contempſerit, inuicem mox ſcripta percurrant per omnes Epiſcopos prouinciæ. & quoſcunque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur ipſe, donec obediat, & reddat aliena.

1 ¶ Pauperem.] *In pleriſque vetuſtis, & apud Anſelmum & in Codicibus Concilij impreſsis, & manuſcriptis eſt,* pauperiorem.

Cap. XXII. ¶ *De eodem.*

Ex dictis Gregorij Papæ.

QViſquis per *e* dolum manum ſuam mittit in Chriſtum Domini id eſt, Epiſcopum, vel Presbyterum (quia ſacrilegium graue committit) &, ſi quis Eccleſiam Dei vaſtat, aut impugnat, aut incendit (quia & hoc grauiſſimum eſt ſacrilegium) placuit ſanctæ Synodo, vt 1 in primis omnia bona eius proſcriptione publicentur: deinde in vno loco, id eſt in monaſterio incluſus pœniteat omnibus diebus vitæ ſuæ.

¶ *Caput hoc abeſt à pleriſque manuſcriptis. Burchardus autem & Iuo citant ex Concilio Gangrenſi.*

1 ¶ Vt in primis.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur,* vt in vno loco, &c. *ſine verbis illis, quæ hinc ſunt interiecta.*

Cap. XXIII. ¶ *Communione priuetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores moleſtare præſumit.*

Item Calixtus Papa.

3. SI quis Romipetas & peregrinos, & Apoſtolorum liminа, & aliorum ſanctorum oratoria viſitantes capere, ſeu rebus, quas ferunt ſpoliare, & mercatores nouis teloniorum, & pedagiorum *f* exactionibus moleſtare tentauerit, donec ſatisfecerit, communione careat Chriſtiana.

Cap. XXIV. ¶ *Excommunicentur, qui oratores, & Eccleſias bonáque earum, & perſonas ibi ſeruientes infeſtare præſumunt.*

Item Vrbanus Papa.

PAternarum traditionum exemplis commoniti, paſtoralis officij debitum perſoluentes, Eccleſias cum bonis ſuis, tam perſonis, quàm poſſeſſionibus, Clericos videlicet, ac Monachos, eorúmque conuerſos 1: oratores quoque cum ſuis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & ſine moleſtia eſſe ſtatuimus. Si quis autem contra hoc facere præſumpſerit, & poſtquam facinus ſuum recognouerit, intra dierum triginta ſpatium competenter non emendauerit, à liminibus Eccleſiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

1 ¶ Conuerſos.] *In Codicibus impreſsis ſequebatur,* vel commiſſos *quæ ſunt expuncta, quia abſunt à pleriſque manuſcriptis Gratiani exemplaribus, & vetuſto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alij tres Canones deſcripti ſunt, tanquam fragmentum alicuius Concilij.*

Cap. XXV. ¶ *Qui oratoribus, pauperibus non arma ferentibus in malum obuiauerint, excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa *omnibus Epiſcopis.*

ILli *a* qui peregrinos, vel oratores cuiuſcunque ſancti, ſiue Clericos, ſiue Monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obuiauerint, anathematis vinculo feriantur, niſi dignè emendauerint. Pax vero illa quam treugam dicimus, ſic obſeruetur, ſicut ab Archiepiſcopis, & Epiſcopis vniuſcuiuſque prouinciæ conſtituta eſt. Qui autem eam infregerit, excommunicationi ſubdatur.

4. pars. *Quia verò ſermo de Hæreticis habetur, videndum eſt, quid interſit inter Schiſma & hæreſim: & qui ſint Hæretici: & quot ſint hæreticorum ſectæ.*

Cap. XXVI. ¶ *Schiſmatis & hæreſis differentia.*

Differentiam autem inter Schiſma & hæreſim, Hieronymus *in epiſt. ad Titum* b, *c. 3. aſsignat, dicens.*

INter *c* hæreſim & ſchiſma hoc intereſſe arbitrantur quòd hæreſis peruerſum dogma habeat, ſchiſma propter *d* epiſcopalem diſſenſionem ab Eccleſia 1 pariter ſeparat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt 2, cæterùm nullum ſchiſma non aliquam ſibi contingit hæreſim, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.

1 ¶ Ab Eccleſia.] *In codicibus horum commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferraria excuſsis, itemque duobus manuſcriptis Vaticanis legitur,* ab Eccleſia ſeparetur.

2. Poteſt.] *Sequebatur,* diuerſum, *quæ vox abeſt à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

Cap. XXVII. ¶ *Vnde hæreſis dicatur.*

Vnde autem hæreſis dicatur, in epiſtolam ad Galatas, cap. 5. Hieronymus *e diffinit ita, dicens.*

HÆreſis *f* Græcè ab electione dicitur, quòd ſcilicet eam ſibi vnuſquiſque eligat diſciplinam quam putat eſſe meliorem. Quicunque *g* igitur aliter ſcripturam intelligit, quàm ſenſus Spiritus S. flagitat, quo ſcripta eſt, licet de Eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt, & de carnis operibus eſt quæ peiora ſunt.

5. pars. *Qui verò propriè dicantur hæretici,* Auguſtinus *in lib. de Vtilitate credendi, c. 1. oſtendens, ait.*

a *al. profecerit* b *Iuo p. 8. c. 227. Gen. 4.* c *Burch. l. 6 c. 29. Iuo p. 10. c. 38. &* 158. d *Anſ. l. 7. c. 173.* e *Burch. l. 10. c. 65. Iuo p. 12. c. 83. & p. 13. c. 65.* f *al. pedaticorum.*

a *Pan. l. 5. c. 114.* b *Ad locum* [*Hæreticum hominem.*] c *Poly l. 7. tit. 5. Anſ. l. 12. c. 49.* d *al. poſt epiſcopalem deceſsionem.* e *Ad locum* [*Hæreſes, inuidiæ.*] f *Poly. ibid. Anſ. l. 12. c. 50.* g *Gal 5.*

Cap.

CAP. XXVIII. ¶ *Qui propriè dicantur hæretici.*

HÆreticus *a* eſt, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatuſque ſui gratia falſas, ac nouas opiniones vel gignit, vel ſequitur. Ille autem, qui huiuſmodi hominibus credit, homo eſt imaginatione quadam veritatis, ac pietatis illuſus.

CAP. XXIX. ¶ *Non ſunt hæretici, qui non ſua audacia, ſed aliena ſeducuntur in errorem.*

Item *Glorio, Eleuſio, & aliis, epiſt.* 162.

DIxit *b* Apoſtolus Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem deuita: ſciens, quia ſubuerſus eſt huiuſmodi & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus.] Sed qui ſententiam ſuam, quamuis falſam, atque peruerſam, nulla de pertinaci animoſitate defendunt; præſertim quam non audaciæ ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis, atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, cùm inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.

CAP. XXX. ¶ *Magiſtri erroris exiſtunt, qui veritatis diſciplinam contemnunt.*

Item Leo Papa *epiſt.* 10. *ad Flauianum.*

QVid *c* autem iniquius eſt, quàm impia ſapere, & ſapientioribus, doctoribuſque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui cùm ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad propheticas voces, non ad Apoſtolicas literas, nec ad Euangelicas auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt: & ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli fuerunt.

CAP. XXXI. ¶ *Hæretici ſunt, qui quod prauà ſapiunt, contumaciter defendunt.*

Item Auguſtinus *contra Manichæos.*

QVia in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, prauumque ſapiunt, ſi correpti, vt ſanum, rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare, nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici fiunt.

CAP. XXXII. ¶ *Errante damnabilior eſt, qui eius defendit errorem.*

Item Vrbanus Papa.

QVi aliorum defendit errorem, multò amplius damnabilior eſt illis, qui errant: quia non ſolùm errat ſed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat. Vnde quia magiſter erroris eſt, non tantùm hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt.

CAP. XXXIII. ¶ *Qui mendacio veritatem immutant, patrum terminos transferre probantur.*

Item Hieronymus *l.* 2. *Comment. ad c.* 5. *Oſeæ.*

TRansferunt Principes Iuda terminos, quos poſuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quàm ab Apoſtolis acceperunt. *Idem inf. eod. c.* ¶ De hæreticis manifeſtus eſt ſenſus, quod ſophiſmatibus ſuis, & arte dialectica ſæpe opprimant Eccleſiaſticos. *Idem ad c. nonum.* ¶ Veteres ſcrutans hiſtorias, inuenire non poſſum ſcidiſſe Eccleſiam, & de domo Domini populos ſeduxiſſe, præter eos qui ſacerdotes à Deo poſiti fuerant, & prophetæ, id eſt ſpeculatores. Iſti ergo vertuntur in laqueum tortuoſum, in omnibus locis ponentes ſcandalum.

CAP. XXXIV. ¶ *Abiiciantur qui aduerſariorum conueniunt prauitati.*

Item Leo Papa *epiſt.* 74. *ad Anatolium.*

ILlud *d* ſanè plurimum mihi diſplicere ſignifico, quod inter 1 dilectionis *a* tuæ Clericos quidam eſſe dicuntur, qui aduerſariorum *b* conueniant prauitati, & vaſa 2 iræ *c* vaſis miſericordiæ miſceantur. Quibus inueſtigandis, & ſeueritate congrua coërcendis debet diligentia tua vigilanter inſiſtere: ita vt his, quibus prodeſſe non potuerit correctio, non pateat abſciſſio. Oportet enim nos Euangelici meminiſſe mandati, quo ab ipſa veritate præcipitur *d*, vt ſi nos oculus, aut pes, aut dextera ſcandalizauerit manus, à compage corporis auferatur: quia melius ſit his in Eccleſia carere membris, quàm cum ipſis in æterna ire ſupplicia. Nam ſuperfluo extra Eccleſiam poſitis reſiſtimus, ſi ab his qui intus ſunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abiicienda prorſus peſtifera hæc à ſacerdotali vigore patientia eſt: quæ ſibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

1 ¶ Quod inter.] *Sic eſt emendatum ex ipſa epiſtola, cùm & in vulgatis, & in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus eſſet,* quòd iuriſdictionis tuæ Clerici. *In duabus tamen, quemadmodum & apud Iuonem eſt,* inter ditionis Clericos.

2 ¶ Vaſa iræ.] *Sic eſt emendatum ex Originali. Alludit enim ad locum B. Pauli Rom.* 9. *Apud Gratianum erat, itemq́; apud Iuonem,* veſaniæ vaſis miſericordiæ vaſa miſceantur.

CAP. XXXV. ¶ *Et ſodalitates, & conuiuia hæreticorum Clerici vitare debent.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c.* 70. 71. 72.

CLericus hæreticorum & ſchiſmaticorum tam conuiuia, quàm ſodalitates euitet æqualiter. Eorum conuenticula non Eccleſia, ſed conciliabula appellanda ſunt. Cum eis neque orandum eſt, neque pſallendum.

CAP. XXXVI. ¶ *Canonum obſeruatores cum hæreticis nullum debent inire certamen.*

Item Gelaſius Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.*

CVm quibus erat Synodus ineunda? Catholici pontifices fuerant vndique iam depulſi: ſolique remanſerant ſocij perfidorum: cum quibus iam nec licebat habere conuẽtum, dicente Pſal. *e* [Non ſedi in Concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo. Nec Eccleſiaſtici moris eſt cum his, qui pollutam habent communionem permiſtamq; cum perfidis, miſcere Concilium *f*. Rectè igitur per Chalcedonenſis Synodi formam, huiuſmodi præuaricatio repulſa eſt potiùs, quàm ad 1 Concilium vocata: quod nec opus erat poſt primam Synodum, nec cum talibus habere licebat. *Idẽ in commonitorio ad Fauſtum.* ¶ Canonum 2 magiſtris, atque cuſtodibus nobis nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

1 ¶ Quàm ad.] *In Originali legitur* quàm per Concilium, quòd ne opus, &c.

2 ¶ Canonum.] *Gelaſius in commentario ad Fauſtum, obiurgans Græcos illos, qui, cum maximè Canones violarent, eorum tamen ſe obſeruatores ſimulabant, in hæc prærumpit verba,* ô Canonum magiſtros, atque cuſtodes. Nobis nullum, &c.

CAP. XXXVII. ¶ *Non contradicit ſed potius obedit Euangelio, qui malos excommunicat.*

Item ex epiſtola Vrbani.

NOtandum eſt, quòd quidam dicunt contra Euangelicam parabolam nos facere, vbi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit *g*: cum aliquos excommunicatione dignos excommunicationi ſubiicimus: & aiunt.

a *Beda* 1. *Cor.* 11. *Poly. ibid. Deuſdedit p.* 2. *Anſ. l.* 12. *c.* 53.
b *Ad Titum c.* 3. *Poly. ibid. Anſ. l.* 12. *c.* 63.
c *Lib.* 18. *de Ciuit. Dei c.* 51. *Poly. ibid. Deuſdedit p.* 2. *Anſ. l.* 32. *c.* 51. d *Iuo p.* 6. *c.* 339.

a *al. ditionis.* b *al. conuineant.*] *Orig.* c *Rom.* 9.
d *Matth.* 5. e *Pſal.* 25. f *al. conſilium.*
g *Matth* 13. *Sententia habetur* 23. *q.* 3. *per totam. In Conciliis Mileuitano, & Africano.*

aiunt etiam ſanctum Auguſtinum hoc contradicere in illo loco vbi ait. [Quia non eſt præcidenda vnitas:ferendi ſunt mali, non abiiciendi.] Quibus hoc primum reſpondendum eſt:Si hæretici, & mali homines excommunicandi non ſunt, quare ipſe Auguſtinus cum legatis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & cum ſanctis Epiſcopis ſuis Pelagium, & Cæleſtinum nouam hæreſim in ſanctam Dei Eccleſiam introducentes, excommunicauit,& ab Eccleſia Dei ſeparauit? Quare ipſos Donatiſtas, contra quos iſta,& multa his ſimilia loquitur, tam ipſe, quàm omnis Eccleſia Dei, excommunicatos habuit? & niſi prius pœnituiſſent.& per manus impoſitionem reconciliati eſſent, eis nequaquam communicabat? Idem ipſe Dominus, qui hoc parabolicè hîc narrat, apertè alibi excommunicationem fieri iubet, dicens *a*. [Frater, qui corripitur ab Eccleſia, & non obedit,ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.]Vnde apparet liquidò,aliud eſſe excommunicationem, aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur (vt *b* Apoſtolus ait) ad hoc excommunicatur, vt ſpiritus eius ſaluus fiat in die Domini,diſciplina enim eſt excommunicatio, & non eradicatio.

Niſi forte ex contemptu, & ſuperbia excommunicati proueniat.

CAP. XXXVIII. ¶ *Diuina maledictio meritum maledicti deſignat.*

Vnde.c Origenes 1 *in librum Numerorum, homilia* 15. *ad cap.* 23.

DEus, quando maledicit, meritum eius deſignat,cui maledicitur,& ſententiam *d* promit: vtpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hæc non poteſt ſcire (neque enim propoſitum, mentémque alterius videre alius,aut cognoſcere poteſt:)idcirco etiam ſi iudicantis, vel ſententiam promentis intuitu proferat maledictum,non poteſt eſſe iuſta maledicendi cauſa,vbi ignoratur peccantis affectus maximè cùm humanum vitium tunc ſciat maledicta proferre, cùm forte conuiciis, aut iniuriis prouocatur.Quod vitium volens reſecare *e* Apoſtolus, ne maledictis, & conuiciis conuicia prouocemus, mandatum neceſſarium ponit;vt benedicamus, & non maledicamus: quo conuitiandi vitium reſecetur:non quo iudicandi veritas,quæ homines latet,& pronunciandi auctoritas perimatur.

1 ¶ Origenes.] *Sic eſt reſtitutum, cum antea eſſet*, Auguſtinus. *Et magnam huius capitis partem gloſſa ordinaria ad eundem locum ex ipſo Origene refert: indéque nonnulla ſunt emendata.*

Sectæ verò hæreticorum quot ſint, & vnde nomina acceperint,Iſidorus *l*.8. *Etymologiarum,c*.5.*determinat,dicens.*

CAP. XXXIX. ¶ *Quot ſint ſectæ hæreticorum.*

QVidam autem *f* hæretici, qui de Eccleſia receſſerunt, ex nomine ſuorum auctorum nuncupantur: quidam verò ex cauſis, quas eligentes inſtituerunt

¶ Simoniani dicti à Simone,magicæ artis perito: cui Petrus in Actibus Apoſtolorum maledixit, pro eo quòd ab Apoſtolis Spiritus S. gratiam pecunia emere voluiſſet. Hi dicunt creaturam non à Deo,ſed à virtute quadam ſuperna creatam.

¶ Menandrini *g* à Menandro magno, diſcipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, ſed ab Angelis factum aſſerunt.

¶ Baſilidiani,à Baſilide appellati: qui inter reliquas blaſphemias, Ieſum paſſum abnegauit.

¶ Nicolaitæ dicti à Nicolao *h* diacono Eccleſiæ Hieroſolymorum:qui cum Stephano, & cæteris conſtitutus eſt à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens vxorem, dixerat,vt qui vellet,ea vteretur: verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur. Quos Ioannes in Apocalypſi improbat *a*, dicens. [Sed hoc habes,quòd odiſti facta Nicolaitarum.]

¶ Gnoſtici propter excellentiam ſcientiæ ſe ita appellare voluerunt. Animam,naturam Dei eſſe dicunt:bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt.

¶ Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit, Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de vtroque ſexu progenitum.

¶ Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cætera circumciſionem obſeruant: mille annos poſt reſurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Vnde,& Græcè χιλιαςαί, Latinè Millenarij ſunt appellati.

¶ Nazaræi dicti, qui dum Chriſtum (qui à vico Nazaræus eſt appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis cuſtodiunt.

¶ Ophitæ à colubro nominati ſunt. Coluber enim Græcè ὄφις dicitur. Colunt enim ſerpentem, dicentes ipſum in paradiſum *b* induxiſſe virtutis cognitionem.

¶ Valentiniani à Valentino quodam Platonico ſectatore vocati, qui αἰῶνας, id eſt, ſæcula quædam in originem Dei creatoris induxit: Chriſtum quoque de Virgine nihil corporis aſſumpſiſſe, ſed per eam, quaſi per fiſtulam, tranſiſſe aſſeruit.

¶ Apellitæ, quorum auctor *c* Apelles fuit: qui creatorem Angelum neſcio quem glorioſum ſuperioris Dei faciens, Deum legis Iſrael illum igneum affirmans dixit,& Chriſtum non in veritate Deum, ſed hominem in phantaſia apparuiſſe.

¶ Archontiaci à principibus appellantur: qui vniuerſitatem, quam Deus condidit, opera eſſe Archangelorum defendunt.

¶ Adamiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Vnde & nudi orant, & nudi inter ſe mares fœminæque conueniunt.

¶ Cainani *d* 1 inde ſunt appellati quoniam Cain adorant.

¶ Sethiani nomen acceperunt à filio Adæ, qui vocatus eſt Seth: dicentes eundem eſſe Chriſtum.

¶ Melchiſedechiani vocati pro eo, quòd Melchiſedech, Sacerdotem Dei, non hominem fuiſſe,ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur.

¶ Angelici vocati, quia Angelos colunt.

¶ Apoſtolici hoc ſibi nomen ideo ſumpſerunt, quòd nihil poſſidentes proprium nequaquam recipiant eos, qui aliquo *e* in hoc mundo vtuntur.

¶ Cerdoniani à Cerdone quodam nominati:qui duo contraria principia aſſeruit.

¶ Marcioniſtæ à Marcione Stoico philoſopho appellati: qui Cerdonis dogma ſecutus, alterum bonum,alterum iuſtum Deum aſſeruit, tanquam duo principia creationis *f*, & bonitatis.

¶ Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & caſeum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & fructibus ouium fuiſſe, celebratam.

¶ Aquarij appellati, eo quod aquam ſolam offerunt in calice ſacramenti.

¶ Seueriani à Seuero exorti, vinum non bibunt: Vetus Teſtamentum,& reſurrectionem non recipiunt.

¶ Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

¶ Alogij vocantur tanquam ſine verbo; λόγος enim Græcè, verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt,

a *Matth*.18.*paulò aliter*. b 1.*Cor*.5.
c *al. Item*. d *al.ſententiam veram ponit*.
e 1.*Pet* 3. *Rom* 11. f *Rabanus l*.2. *de inſtit.cleric*. *c*.58. *Anſel.l*.13.*c.vlt.Pann.l*.5,*c*.345.*Act*.8.
g *al. Menandriani*. h *Act*. 6.

a *Apoc*.2. b *al.paradiſo*. c *al.princeps*.
d *al. Caiani*.] *al. Cainini*.
e *al. aliquid*.
f *al. creatoris*.

reſpuen-

reſpuentes Ioannis Euangelium, & Apocalypſim.

¶ Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit: quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Priſca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus S. non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum aſſerunt.

¶ Cathari propter munditiam ita ſe nominauerunt: gloriantes enim de ſuis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum: viduas ſi nupſerint, tanquam adulteras damnant: mundiores ſe cæteris prædicant. Qui nomen ſuum ſi cognoſcere vellent mundanos ſe potius quàm mundos vocarent.

¶ Pauliani à Paulo Samoſetano exorti ſunt: qui dixit non ſemper fuiſſe Chriſtum, ſed à Maria ſumpſiſſe initium.

¶ Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati qui materiam non a natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matrémque elementorum, & Deam aſſeruit: quos Apoſtolus a improbat elementis ſeruientes.

¶ Manichæi à quodam Perſa extiterunt, qui vocatus eſt Manes. Hic duas naturas, & ſubſtantias introduxit, id eſt, bonam & malam, & animas ex Deo, quaſi ex aliquo fonte manare aſſeruit: teſtamentum vetus reſpuit, nouum ex parte recepit.

¶ Anthropomorphitæ 3 dicti pro eo, quòd ſimplicitate ruſtica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris ſcripta ſunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græcè Latinè homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait b: [Spiritus eſt Deus.] Incorporeus eſt enim nec membris diſtinguitur: nec corporis mole cenſetur.

¶ Hierarchitæ 4 ab Hierarcha auctore exorti, monachos tantum recipiunt: coniugia reſpuunt: regna cœlorum paruulos habere non credunt.

¶ Nouatiani à Nouatiano c Romæ vrbis Presbytero exorti: qui aduerſus Cornelium cathedram Sacerdotalem conatus inuadere, hæreſim inſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere rebaptizans baptizatos.

¶ Montani 5 hæretici dicti, quòd tempore perſecutionis in montibus latuerunt, qua occaſione ſe à Catholicæ Eccleſiæ corpore diuiſerunt.

¶ Ebionitæ ab Ebione dicti, ſiue à paupertate: Chriſtum enim per profectum d ſolum virum iuſtum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati ſunt. Hi enim Semiiudæi ſunt: & ita tenent Euangelium, vt legem carnaliter ſeruent: aduerſus quos e Apoſtolus ad Galatas ſcribens inuehitur.

¶ Photiniani à Photino Gallogræciæ Syrmij Epiſcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæreſim ſuſcitans, aſſeruit Chriſtum à Maria per Ioſeph nuptiali coitu fuiſſe conceptum.

¶ Aëriani ab Aerio quodam nuncupati ſunt: hi offerre ſacrificium pro defunctis ſpernunt.

¶ Aëtiani ab Aëtio ſunt vocati, idémque Eunomiani ab Eunomio quodam dialectico Aëtij diſcipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, diſſimilem patri aſſerentes filium, & filio Spiritum S. Dicunt etiam nullum f imputari peccatum in fide manentium.

¶ Origeniani ab Origene auctore exorti ſunt, dicentes, quod non poſſit videre filius patrem, nec Spiritus ſanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccaſſe dicunt, & pro diuerſitate peccatorum à cœlis vſque ad terras g diuerſa corpora, quaſi vincula meruiſſe, eáque cauſa factum eſſe mundum.

¶ Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Chriſtum eundem eſſe & Patrem, & Spiritum S. ipſámque Trinitatem in officiorum nominibus, non in perſonis accipiunt. Vnde & Patripaſſiani vocantur, quia patrem paſſum dicunt.

a *Gal.* 4. b *Ioan.* 4. c *al. Nouato.*
d *al. prouectum.* e *Gal.* 5. f *al. nulli.*
g *al. terras lapſas.*] *Orig.*

¶ Sabelliani ab eodem Noëto pullulaſſe dicuntur: cuius diſcipulum perhibent fuiſſe Sabellium, ex cuius nomine maximè innotuerunt, vnde & Sabelliani vocati ſunt. Hi vnam perſonam Patris, & Filij, & Spiritus ſancti aſtruunt.

¶ Arriani ab Arrio Alexandrino Presbytero orti ſunt: qui coæternum patri filium non agnoſcens, diuerſas in Trinitate ſubſtantias aſſeruit, contra illud, quod ait Dominus a, [Ego & pater vnum ſumus.]

¶ Macedoniani à Macedonio Conſtantinopolitano Epiſcopo dicti ſunt, negantes Deum eſſe Spiritum ſanctum.

¶ Apollinariſtæ ab Apollinare vocati ſunt, dicentes Chriſtum corpus tantummodo ſine anima ſuſcepiſſe.

¶ Antidicomaritæ appellati ſunt pro eo quod Mariæ Virginitati contradicunt, aſſerentes eam poſt Chriſtum natum viro ſuo fuiſſe commiſtam.

¶ Metangiſmonitæ 6. ideo tale nomen acceperunt, quia ἄγγος Græce vas dicitur. Aſſerunt enim ſic eſſe in patre filium, tanquam vas minus intra vas maius.

¶ Patritiani à quodam Patritio nuncupati ſunt: qui ſubſtantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt.

Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod ſcriptum eſt b, [Dominus creans mala.]

¶ Floriani c à Floriano: qui à contrario dicunt Deum creaſſe mala, contra hoc, quod ſcriptum eſt d: [Fecit Deus omnia bona.]

¶ Donatiſtæ à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens totam penè Africam ſua perſuaſione decepit, aſſerens minorem patre filium, & minorem filio Spiritum S. & rebaptizans Catholicos.

¶ Bonoſiani à Bonoſo quodam Epiſcopo exorti produntur: qui Chriſtum Dei filium adoptiuum, non proprium aſſerunt.

¶ Circumcelliones dicuntur, eo quòd agreſtes ſint: quos Scototopicos 7 vocant, ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam. Hi amore martyrij ſemetipſos perimunt, vt violenter de hac vita diſcedentes, martyres nominentur.

¶ Priſcillianiſtæ à Priſciliano vocati: qui in Hiſpania ex errore Gnoſticorum, & Manichæorum permiſtum dogma compoſuit.

¶ Luciferiani à Lucifero Sardiniæ Epiſcopo orti: qui Epiſcopos Catholicos, qui Conſtantij e perſecutione perfidiæ Arrianorum conſentientes erant, & poſtea correcti in Catholicam redire delegerunt, damnantes ſiue quod crediderant, ſiue quod ſe credidiſſe ſimulauerant, quos Eccleſia Catholica materno recepit ſinu, tanquam Petrum poſt fletum negationis; hanc illi matris charitatem ſuperbè accipientes, eoſque recipere nolentes, ab Eccleſiæ communione receſſerunt, & cum ipſo Lucifero auctore ſuo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

¶ Iouinianiſtæ à Iouiniano quodam monacho dicti aſſerentes nullam nuptarum & virginum eſſe diſtantiam; nullúmque inter abſtinentes & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen.

¶ Heluidiani ab Heluidio nominati: qui dicunt poſt Chriſtum natum alios Mariam filios de ſuo Ioſeph peperiſſe.

¶ Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur.

¶ Arabici nuncupati eo quòd in Arabia exorti ſunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouiſſimo vtrumque reſurgere.

¶ Tertullianiſtæ dicti à Tertulliano Presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginenſis animam immortalem eſſe, ſed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum poſt mortem in dæmones verti putantes.

a *Ioan.* 10. b *Eſai.* 45.
c *al. Floriani à Florino.* d *Gen.* 1.
e *al. inſtanti.*

¶ The-

¶ Theſſareſcædecatitæ dicti, quòd decimaquarta luna Paſcha cum Iudæis obſeruandum contendunt. Nam *τέσσαρες* quatuor, *δέκα* decem ſignificat.

¶ Nyctages à ſomno nuncupati, quòd vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes, iura, temerari diuina, qui noctem ad requiem trahit,

¶ Pelagiani à Pelagio monacho exorti. Hi liberùm arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes ſufficere voluntatem ad implenda iuſſa diuina.

¶ Neſtoriani à Neſtorio Conſtantinopolitano Epiſcopo nuncupati: qui beatam Mariam virginem non Dei, ſed hominis tantummodo matrem, aſſeruit: vt aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis: nec vnum Chriſtum in verbo Dei, & carne credidit: ſed ſeparatim, atque ſeiunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicauit 8.

¶ Eutychiani dicti ab Eutyche Conſtātinopolitano Abbate: qui Chriſtum poſt humanam aſſumptionem negauit exiſtere in duabus naturis: ſed ſolam in eo diuinam aſſeruit naturam.

¶ Acephali dicti, id eſt, ſine capite, Nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti ſint Hitrium Chalcedonenſium capitulorum impugnatores, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant, & vnam in eius perſona naturam prædicant.

¶ Theodoſiani 10, & Gaianitæ appellati à Theodoſio, & Gaiano: qui temporibus Iuſtiniani principis in Alexandria, populi peruerſi electione, vna die ordinari ſunt Epiſcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioſcori ſequentes, Chalcedonenſe concilium reſpuunt: ex duabus vnam in Chriſto naturam aſſerunt: quam Theodoſiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

¶ Agnonitæ 11, & Tritheitæ à Theodoſianis exorti ſunt: ex quibus Agnoïtæ ab ignorantia dicti: quia ad peruerſitatē à qua exorti ſunt, id adiiciunt, qudd Chriſti diuinitas ignoret futura, quæ ſunt ſubſcripta de die, & hora nouiſſima, non recordantes Chriſti perſonam in Eſaia *a*, loquentis [Dies iudicij in corde meo,]

¶ Tritheitæ verò vocati quòd ſicut tres Perſonas in Trinitate ita quoque tres aſſerunt Deos eſſe, contra illud, quod ſcriptum eſt *b*: [Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Deus vnus, eſt.]

¶ Sunt aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem eſſe Deum: aliæ Chriſti diuinitatem paſſibilem dicunt: aliæ Chriſti de patre natiuitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas conuerti in dæmones, & quæcunque animalia exiſtimant: aliæ de mundi ſtatu diſſentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt; aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ ſunt hæreſes aduerſus catholicam fidem exortæ, & ab Apoſtolis, & à ſanctis patribus, vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in ſe multis erroribus diuiſæ, inuicem ſibi diſſentiunt, communi tamen nomine aduerſus Eccleſiam Dei conſpirant. ¶ Sed & quicunque *c* aliter ſcripturam ſanctam intelligit, quàm ſenſus Spiritus ſancti flagitat, à quo conſcripta eſt, licet de Eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt.

1 ¶ Cainani.] *Apud B. Auguſtinum in libro de hæreſibus (ex quo magnam partem huius capitis accepit Iſidorus) & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur*, Gayani. *In vno autem eiuſdem Gratiani*, Cayni. *De quibus quidem hæreticis Tertullianus in libro de præſcriptione aduerſus hæreticos hæc ſcribit.* Sunt & nunc alij Nicolaitæ: Caiana hæreſis dicitur *& paulò inferiùs.* Nec non etiam arripit alia quoque hæreſis, quæ dicitur Caïnæorum. Et ipſi enim magnificant Cain, quaſi ex quadam potenti virtute, conceptum quæ operata ſit in ipſo.

2 ¶ Non natum.] *Locus hic emendatus eſt ex pleriſque vetuſtis, & Iſidoro. Antea enim legebatur*, Non naturam introducens: Deo non naturæ eam comparauit.

3 ¶ Anthropomorphitæ.] *In codicibus Iſidori vulgatis, & aliquot manuſcriptis antecedunt hæc.* Anomiani Latinè ſine lege dicuntur: *quæ tamen abſunt à codice Iſidori peruetuſto, & valde emendato monaſterij B. Auguſtini in Carbonaria Neapolis.*

4 ¶ Hierarchitæ.] *Ita mutatum eſt ex libello B. Auguſtini, quanuis in aliquot ipſius editionibus ſit.* Hierarchitæ. *Hierarchæ verò hæretici meminit B. Hilarius l. 4. & ſexto de Trinitate. Antea legebatur* Heraclitæ ab Heraclio.

5 ¶ Montani.] *Horum nulla mentio eſt apud B. Auguſtinum, ſed Montenſium: quo nomine Donatiſtas Romæ vocari ſolitos tradit.*

6 ¶ Metangiſmonitæ.] *Sic emendatum eſt in Iſidoro, & B. Auguſtino, cùm antea legeretur*, Metangi nominati.

7 ¶ Scotopicos.] *Apud Iſidorum, in Pannormia, & in aliquot manuſcripris Gratiani eſt.* Cotopitas. *Quod verò ait*, ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam, *referendum eſt ad Donatiſtas, non ad Benoſianos.*

8 ¶ Prædicauit.] *In eodem vetuſto Iſidori codice Neapolitano hic eſt finis capituli, & incipit nouum caput*, de philoſophis gentium.

9 ¶ Chalcedonenſium.] *Tria capitula tractata, & definita ſunt in quinta Synodo, ſub Iuſtiniano, vt notatum eſt ſup. diſt. 15 ſicut ſancti. Qui verò occaſione horum trium capitulorum ab Eccleſia receſſerunt, non Chalcedonenſem ſed quintam Synodum impugnabant.*

10. Theodoſiani.] *Horum meminit Liberatus in Breuiario, Nicephorus lib* 8. *cap.* 45. 49. *&* 50. *ac Gregorius Cedrenus anno* 14 *Iuſtiniani Imperatoris. B. Auguſtinus memorat Theodotianos à Theodotiano: ſed idem videtur qui Theodotus, de quo Epiphanius l. 2. tom. 1. hæreſi* 54. Theodotianos à Theodoto, *vt etiam Philaſtrius & Damaſcenus.*

11 ¶ Agnoitæ & Tritheitæ.] *Sic reſtitutum eſt: quamuis in codicibus Iſidori, & Gratiani legeretur.* Gnoitæ & Trithoitæ *De his meminit Nicephorus in locis proxime indicatis: eoſque à Theodoſianis profectos ſcribit. De Agnoitis verò multa dicit B. Gregorius lib. 8. epiſt. 35. & 42. ad Eulogium.*

Cap. XL. ¶ *Quare diuina prouidentia multos errare permittit.*

Item Auguſtinus *de Geneſi contra Manichæos, lib. 1. cap. 1.*

6. ps. IDeo diuina prouidentia multos diuerſi erroris hæreticos eſſe permittit, vt cùm inſultant nobis, & interrogant nos ea, quæ neſcimus, vel ſic excutiamus pigritiam & diuinas ſcripturas noſſe cupiamus, Propterea & Apoſtolus ait *a*. [Oportet hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant inter vos.] Hi autem Deo probati ſunt; qui bene poſſunt docere: ſed manifeſti 1 hominibus eſſe non poſſunt, niſi cùm docent.

1 ¶ Sed manifeſti.] *Hæc addita ſunt ex originali, itemq; alia nonnulla, & emendata.*

CAVSA XXV.

S*Ancta Romana Eccleſia quandam baptiſmalem Eccleſiam ſuis muniuit priuilegiis, decimationes ſuæ diœceſis ex integro ſibi attribuens. Item quoddam monaſterium ſimiliter muniuit priuilegiis propriis, decernens, vt ex propriis prædiis nulli decimas perſolueret. Accidit itaque vt intra diœceſim præmunita baptiſmalis Eccleſia præfatum monaſterium alia emptione, aliæ dona-*

a *Eſa.* 30. b *Deut.* 6. *c. ſup. ead. hæreſis. §. quicunque.*

a 1. *Corinth.* 11.

tion

tione prædia ſibi inuenires. Oritur itaque contentio inter monachos,& Clericos de decimis.

1 *Hic primùm quæritur, an clerici baptiſmalia Eccleſiæ, autoritate priuilegij,decimas ſuæ diœceſis ex integro ſibi valeant vindicare.*

2 *Secundò,an ſubſequenti priuilegio monachorum derogetur antiquoribus priuilegiis baptiſmalium Eccleſiarum.*

QVÆSTIO I.

Q*Vòd verò auctoritate illius priuilegij,decimas ſibi ex integro Clerici vindicare non valeant,hinc probatur, quia decimæ iuxta decreta ſanctorum patrum quadripartito diuiduntur:quarum vna pars Epiſcopis, ſecunda Clericis, tertia fabricis reſtaurandis, quarta verò pauperibus eſt aſſignata. Decreta verò ſanctorum Canonum neminem magis, quàm Apoſtolicum ſeruare oportet.*

Cap. I. ¶ *Conſtitutum ſynodi, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, Romanam ſedem ſeruare oportet.*

Vnde Gelaſius Papa *ait in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.*

COnfidimus,quòd nullus iam veraciter Chriſtianus ignoret,vniuſcuiuſque Synodi conſtitutum, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, nullam magis exequi ſedem præ cæteris oportere, quàm primam:quæ & vnumquamque Synodum ſua auctoritate confirmat *a*, & continuata moderatione cuſtodit,

Cap. II. ¶ *Qui negligenter paſcit Dominicum gregem ſibi commendatum,conuincitur ſummum non amare paſtorem.*

Item Leo Papa *epiſt* 4.*Epiſcopis Siciliæ.*

DIuinis *b* præceptis, & Apoſtolicis monitis incitamur,vt pro omnium Eccleſiarum ſtatu, impigro vigilemus affectu:ac ſi quid vſquam reprehenſioni inueniatur obnoxium, celeri ſollicitudine,aut ab ignorantiæ imperitia, aut à præſumptionis vſurpatione reuocemus. Monente enim Dominicæ *c* vocis imperio, quo beatiſſimus Apoſtolus Petrus trina admonitione 1 myſticis ſanctionibus imbuitur,vt Chriſti oues,qui Chriſtum diligit, paſcat,ipſius ſedis, cui per abundantiam gratiæ diuinæ præſumus, reuerentia coarctamur *d*, vt periculum deſidiæ, quantum poſſumus, declinemus: ne profeſſio ſummi Apoſtoli,qua ſe amatorem Domini eſſe teſtatus eſt,vana inueniatur in nobis:qui negligenter paſcens Dominicum gregem toties commendatum, conuincitur ſummum non amare paſtorem.

1 ¶Admonitione.] *In originali & apud Anſelmum legitur,*trina repetitione myſticę ſanctionis.*Alia verò quædam ſunt emendata ex Ipſa epiſtola.*

Cap. III. ¶*Non debent vllo modo variari,quæ ad perpetuam reddantur quietem.*

Idem *Anatolio Epiſcopo,epiſt.*51.

QVæ *e* ad perpetuam vtilitatem generaliter inſtituta ſunt nulla commutatione varientur: nec ad priuatum trahantur commodum,quæ ad bonum ſunt commune præfixa: ſed *f* manentibus terminis, quos conſtituerunt patres nemò iniuſtè 1 vſurpet alienum:ſed intra fines proprios atque legitimos, prout quis valuerit *g*, in latitudine ſe exerceat charitatis.

2 ¶Iniuſtè.] *Apud B. Leonem legitur,*nemo in ius tendat alienum. *Apud Iuonem.& in Capitularibus legitur.* nemo damnet aliennm *apud Anſelmum verò,*nemo iniuſtè dãnet

a *al.firmauit.* b *Anſ.l.*1.*c* 32.*&* 43 *& lib.*2.*c* 22.
c *Ioan.*21. d *al.exhortamur.* e *Cap.lib.* 6.*c.*254.*& l.* 7.*c.*222.*Anſ.l.*6.*c.*121.*Iuo p.*26.*c.*317. f *al.&*
g *al.voluerit.*

Cap. IV. ¶*Nulli diuinas conſtitutiones,& Apoſtolicæ ſedis decreta temerare licet.*

Item Hilarius Papa *in Synodo Romana,c.*1.

NVlli *a* fas ſit ſinu ſtatus ſui periculo vel diuinas conſtitutiones, vel Apoſtolicæ ſedis decreta temerare: quia nos qui potentiſſimi *b* 1 ſacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis deſides fuerimus inuenti:quia meminimus, quòd timere debemus qualiter comminetur *c* Deus negligentiæ ſacerdotum.Si quidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur: & grauiora facit vitia peccatorum ſublimitas peccantium *d.*

1 ¶Potentiſſimi.] *Sic apud Anſelmum, & in cæteris vetuſtis Gratiani exemplaribus,præter vnum,in quo habetur, vt in Concilio ipſo,*potiſſimi.

Cap. V. ¶*In Spiritum ſanctum blaſphemant,qui ſacros Canones violant.*

Item Damaſus Papa.

VIolatores *e* Canonum voluntarij grauiter à ſanctis patribns iudicantur:& à ſancto Spiritu(inſtinctu cuius, ac dono ditati ſunt)damnantur, quoniam blaſphamare Spiritum S.non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſacros Canones non neceſſitate compulſi,ſed libenter, vt præmiſſum eſt,aliquid, aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibns ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium Spiritum S.quia vt iam prælibatum eſt, contra eum agit, cuius nutu,& gratia ſancti Canones editi ſunt.

Cap VI *In quibus Romano Pontifici licet nouas condere leges.*

Item Vrbanus Papa.

SVnt quidam dicentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe nouas condere leges. Quod & nos non ſolum non negamus, ſed etiam valde affirmamus Sciendum verò ſummoperè eſt, quia inde nouas leges condere poteſt, vnde Euangeliſtæ aliquid & Prophetæ 1 nequaquam dixerunt. Vbi verò apertè Dominus,vel eius Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti Patres ſententialiter aliquid definierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare,ſed potius,quod prædicatum eſt, vſque ad animam & ſanguinem confirmare debet.Si enim, quod docuerunt Apoſtoli & Prophetæ, deſtruere(quod abſit)niteretur non ſententiam dare, ſed magis errare conuinceretur.Sed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper Domini Eccleſiam contra luporum inſidias optimè cuſtodierunt.

1 ¶Et Prophetæ.] *Abſunt hæ voces à multis manuſcriptis*

Cap. VII. ¶*Apoſtolicæ ſedis auctoritas contra ſanctorum ſtatuta aliquid condere non valet.*

Item Zozimus Papa.

COntra *f* ſtatuta patrum condere aliquid,vel mutare nec huius quidem ſedis poteſt auctoritas Apud nos enim inconuulſis radicibus viuit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxere reuerentiam.

¶*Epiſtola,vnde ſumptum eſt hoc caput, non eſt inuenta: Iuo autem in loco indicato,& in Epiſtola ad Hugonem Archiepiſcopum Lugdunenſem affert hoc ex Epiſtola Zozimi ad Epiſcopos Narbonenſis prouinciæ: & ipſe Zozimus in prima Epiſtola ad Heſychium narrat ſe ſcripſiſſe ad Epiſcopos Galliæ & Hiſpaniæ.*

a *Poly.l.*1.*tit.*7 *Anſ.l.*1.*c.*47 *&* 62.*Iuo p.*5.*c.*37.
b *al.potiſſimi.* c *Ezech.*3.*&* 34 d *al.dignitatum.*] *Orig.*
e *Deuſdedit p.*4.*Anſ.l.*3.*c.*116 *Poly.l.*4.*tit.vit.*
f *Iuo p.*4.*c.*226.*Pann.l.*3.*c.*4.*concordat.*

Cap.

CAP. VIII. ¶ *Stare non valet, quod contra Euangelicam, vel propheticam doctrinam, ſeu conſtitutionem factum fuerit.*

Item Macellinus 1 Papa, *epiſt.* 2.

OMne *a* quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia: *& infra.* ¶ Iniuſtum *b* iudicium, & diffinitio iniuſta regio metu, vel iuſſu à iudicibus ordinata, non valet. Nec 2 quidquam, quod contra Euangelicæ, vel Propheticæ, aut Apoſtolicæ doctrinæ conſtitutionem, ſucceſſorúmve eorum, ſiue Sanctorum Patrum actum fuerit, ſtabit: & quod ab infidelibus vel hæreticis factum fuerit omnino caſſabitur.

1 ¶ Marcellinus.] *Reſtitutum eſt ex vetuſtis exemplaribus. Nam in vulgatis erat.* Marcellus.

2 ¶ Nec quidquam.] *Emendatus eſt hic locus ex ipſa Marcellini epiſtola.*

CAP. IX. ¶ *A ſtatutis patrum non deuiare, & fidei regulam cuſtodire, prima ſalus eſt.*

Item Hormiſda c Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.*

PRima ſalus eſt, rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis patrum nullatenus deuiare.

CAP. X. ¶ *Profitetur Pelagius Papa tomum ſui deceſſoris per omnia ſeruare.*

SAtagendum eſt *d*, vt pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo, obſequium confeſſionis noſtræ legibus e miniſtremus: quibus nos etiam ſubditos eſſe ſacræ Scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir magnificus, excellentiæ veſtræ legatus, confidenter à nobis, vt decuit, poſtulauit: quatenus vobis aut beatæ recordationis Leonis Papæ tomum à nobis per omnia conſeruari ſignificare debuiſſemus, aut propriis verbis noſtræ confeſſionem fidei deſtinare. Et primam quidem petitionis eius partem, quia facilior fuit mox, vt dixit, impleuimus, noſque in omnibus præſulis totum pro Catholicæ fidei aſſertione conſcriptum, Deo propitio, cuſtodire manus noſtræ ad vos profeſſione ſignificauimus *f*. Vt autem nullius deinceps (quod abſit) ſuſpicionis reſideret occaſio, illam etiam aliam partem, quam memoratus vir Illuſtris admonuit, facere maturaui: ſcilicet propriis verbis confeſſionem fidei, quam tenemus, expoſui.

CAP XI. ¶ *Anathema apud Deum fiat, qui cenſuram Romanorum Pontificum violat.*

Item Hadrianus Papa *in* g *capitulis, cap. vlt.*

GEnerali *h* decreto conſtituimus, vt execrandum anathema ſit, & veluti præuaricator Catholicæ fidei ſemper apud Deum reus exiſtat, quicunque Regum, ſeu Epiſcoporum 1, vel potentum deinceps Romanorum 2 Pontificum decretorum cenſuram in quocunque crediderit, vel permiſerit violandam.

1 ¶ Seu Epiſcoporum.] *Hæ voces non leguntur in ipſo capitulo neque in capitulari, ſunt tamen apud Anſelmum, & in Polycarpo.*

2 ¶ Romanorum.] *In capitulo habetur,* deinceps Canonum cenſuram: *nec multò aliter in capitulari. Anſelmus tamen, & Polycarpus habent vt Gratianus.*

CAP. XII. ¶ *Non licet alicui Epiſcopo contra Romanorum Pontificum decreta aliquid agere.*

Item Damaſus *i* Papa, *epiſt.* 4. *Proſpero* k *Epiſcopo.*

OMnia *l* decretalia *m*, & cunctorum deceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de Eccleſiaſticis ordinibus, & Canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita à vobis, & ab omnibus Epiſcopis, ac cunctis generaliter ſacerdotibus cuſtodiri debere mandamur, vt ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps nouerit denegari.

CAP. XIII. ¶ *Non communicet ſacris altaribus, qui neſcit ſacris obedire Canonibus.*

Item Gregorius *lib.* 2. *epiſt.* 7. *ſeu c* 46. *ad Ioannem Epiſcopum.*

HAc *a* conſona *b* ſanctis Patribus diffinitione ſancimus, vt qui ſacris neſcit obedire Canonibus, nec ſacris adminiſtrare, nec communionem capere ſit dignus altaribus.

CAP. XIV. ¶ *Obſeruandæ ſunt regulæ à ſanctis Patribus in Synodo ſtatutæ.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c. 1.

A Sanctis Patribus in vnaquaque Synodo vſque nunc prolatas regulas teneri ſtatuimus.

CAP. XV. ¶ *Voluntatem, & ſtatuta ſuorum deceſſorum cuſtodiant, qui ſua ſeruari volunt.*

Item Gregorius *ad Montanum, & Thomam lib.* 5. *epiſt.* 11. *ſeu cap.* 112.

IVſtitiæ, ac rationis ordo ſuadet, vt qui ſua à ſucceſſoribus deſiderat mandata ſeruari, deceſſoris ſui proculdubio voluntatem, & ſtatuta cuſtodiat.

CAP. XVI. ¶ *Contra ſtatuta Sanctorum Patrum agit, qui ea non ſeruat intacta.*

Item Leo Papa IV.

IDeo c permittente domino paſtores hominum ſumus effecti, vt quod patres noſtri ſiue in ſanctis Canonibus, ſiue in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta, ſi quod ipſi diuino ſtatuerunt conſulto *d*, intactum non conſeruamus.

2. pars. *Si ergo primam ſedem Conciliorum pro omnibus obſeruare oportet, & ſi pro ſtatu omnium Eccleſiarũ neceſſe eſt illam impigro vigilare affectu, ſi ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta ſunt, ab omnibus obſeruari conuenit, ſi illi, qui neſciunt ſacris obedire Canonibus, altaribus miniſtrare non debent, patet, quòd contra ſtatuta Sanctorum Canonum, quibus ſtatus Eccleſiarum vel confundantur, vel perturbentur, priuilegia ab Apoſtolico concedi non debent. His ita reſpõdetur. Sacroſancta Romana Eccleſia ius, & auctoritatem ſacris Canonibus impertitur, ſed non eis alligatur. Habet enim ius condendi Canones vtpote quæ caput eſt, & cardo omnium Eccleſiarum: à cuius regula nemini diſſentire licet. Ita ergo Canonibus auctoritatem præſtat, vt ſeipſam nõ ſubiiciat eis. Sed ſicut Chriſtus, qui legem dedit, ipſam legẽ carnaliter impleuit, octaua die circumciſus e, quadrageſimo die in templo cum hoſtiis præſentatus, vt in ſeipſo eam ſanctificaret, poſtea vero, vt ſe dominum legis oſtenderet, contra legis litteram leproſum * tangendo mundauit. Apoſtolos quoq; contra litteram ſabbati per ſata prætergrediẽtes, ſpicas vellentes, confricãtes manibus ſuis, probabili exemplo Dauid* g, *& circumciſionis, & templi excuſauit, dicẽs: [Non legiſtis, quid fecerit Abimelech, quãdo venit ad eũ Dauid, & dedit ei panes propoſitionis, de quibus, non licebat edere, niſi ſolis Sacerdotibus, & comedit ipſe, & pueri eius? Item* h *octaua, die ſecundùm legem puer circũciditur: & vos in ſabbato circircũciditis hominẽ? Item, cùm iuge holocauſtum ex lege offeratur, cùm maſculus quadrageſima, fœmina verò octuageſima die ab ortu ſuæ natiuitatis ſecundùm legis imperium cum hoſtiis in templum præſentaretur, vnde Sacerdotes offerentes hoſtias in templo litteram ſabbati*

a *Sup. diſt.* 81. *ſi qui ſine.* b 11. *q.* 3. *iniuſtum. Anſ. l.* 3. *c.* 87.
c *Et in libello Ioan. Conſtantinop. Epiſcopi, ad Hormiſdam.*
d *Iuo p.* 5 *c.* 358. e *regib.*] *Iuo.* f *al. ſignauimus.*
g *Et Capit. l.* 6. *c.* 249. h *Deuſdedit p.* 1 3. 4. *Anſ. l.* 12. *c.* 2. *& l.* 4. *c.* 40. *Polyc. l.* 4. *tit. vlt.* i *Et Leo Papa, epiſt.* 1 *c.* 5.
i *Et Leo Papa, epiſt.* 1. *c.* 5. k *al. Stephano.* l *Poly. l.* 3. *tit.* 22. *Anſ. l.* 447. *Pan. l.* 3. *c.* 3. *ſimile.* m *hæc decretalia.*] *Orig.*

a *al.* hæc. b *Poly. l.* 4. *tit. vlt.* c *Iuo p.* 4. *c.* 186.
d *al. conſilio.* e *Luc.* 2. * *Matt.* 8. f *Matt.* 12.
g 1. *Reg.* 2. h *Leuit.* 12.

ſoluunt,& ſine crimine ſunt: tunc filius hominis multò magis valet ſoluere litteram legis, qui eſt etiam dominus ſabbati. Hinc etiam de eo a. *[Erat Ieſus docens, tanquam poteſtatem habens.] id eſt, tanquam legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, vmbram figuralium in lucem ſpiritualis intelligentiæ commutans, non tanquam* b *[ſcribæ eorum, qui litteræ legis aſtricti, non audebãt aliquid addere, vel commutare.] Sic & ſumma ſedis Pontifices Canonibus ſiue à ſe, ſiue ab aliis ſua auctoritate conditis reuerentiã exhibent, & eis ſe humiliando ipſos cuſtodiunt, vt aliis obſeruãdos exhibeant. Nonnunquã verò ſeu iubendo, ſeu definiendo, ſeu aliter agendo, ſe decretorum dominos, & conditores eſſe oſtẽdunt. In præmiſſis, ergo capitulis, aliis imponitur neceſſitas obſequendi: ſummis verò Pontificibus oſtẽditur ineſſe auctoritas obſeruandi: vt à ſe tradita obſeruando, aliis non contẽnenda demonſtrẽt, exemplo Chriſti, qui Sacramenta, quæ Eccleſiæ ſeruanda mãdauit primò in ſeipſo ſuſcipit, vt ea in ſeipſo ſanctificaret. Oportet ergo primã ſedem, vt diximus, obſeruare ea, quæ decernendo mandauit, non neceſſitate obſequendi, ſed auctoritate impertiendi. Licet itaq; ſibi contra generalia decreta ſpecialia priuilegia indulgere, & ſpeciali beneficio cõcedere, quod generali prohibetur decreto. ¶ Quamquàm ſi decretorum intentionẽ diligenter aduertamus, nequaquam contra ſanctorum Canonum auctoritatẽ aliquid concedere inuenietur.* c *Sacri ſiquidem Canones ita aliquid conſtituunt, vt interpretationis* d *auctoritatem S. R. E. reſeruent. Ipſi namq; ſoli Canones valent interpretari, qui ius cõdendi eos habent. Vnde in nonnullis capitulis Conciliorum cum aliquid obſeruandũ decernitur, ſtatim ſubinfertur. [Niſi auctoritas Romanæ Eccleſiæ aliter* e *imperauerit] vel, [Saluo tamen in omnibus iure S. R. E.] vel, [Salua tamen in omnibus Apoſtolica auctoritate.] Quæcunq; ergo de decimis, vel quibuſlibet Eccleſiaſticis negotiis, ſacris Canonibus diffiniũtur, intelligenda ſunt neceſſariò ſeruari, niſi auctoritas Romanæ Eccleſiæ aliter fieri mandauerit, vel permiſerit. Cùm ergo aliqua priuilegia ab Apoſtolico aliquibus conceduntur, etſi contra generalẽ legem aliquid ſonare videantur, non tamen contra ipſam aliquid concedere intelliguntur: cùm ipſius legis auctoritate priuilegia ſingulorum penes matrem omnium Eccleſiarum reſeruentur. Neq;* f *enim priuilegia aliquibus cõcederentur, ſi præter generalem legem nulli aliquid ſpeciale indulgeretur. Priuilegia namq; dicuntur tanquã priuata legia, eo, quòd priuatã legem ſingulis generent. Quam diffinitionem* g *Gregorius innuens, ait: Si* h *hoc neq; conſuetudine generali, neq; priuilegio vindicas, reſtat te vſurpaſſe, quod feciſti. ¶ Item Hieronymus in expoſitione Ionæ ad c. 1. [Priuilegia ſingulorũ non poſſunt legem facere cõmunẽ.] Valet ergo, vt ex præmiſſis colligitur, S. R. E ſuis priuilegiis quoſlibet munire, & extra generalia decreta, quædã ſpeciali beneficio indulgere conſiderata tamen rationis æquitate, vt, quæ, mater iuſtitiæ eſt, in nullo ab ea diſſentire inueniatur: vt priuilegia videlicet, quæ ob religionis, vel neceſſitatis, vel exhibiti obſequij gratiã conceduntur, neminem reuelando ita diuitem faciant, vt multorum detrimenta non circumſpiciendo, in paupertatis miſeriam nõnullos deiiciant. Illud verò* i *Apoſtoli ad memoriã reuocãtes, quod ad Corinthios ſcribens ait. Non enim volumus, vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio.] Cui ſacra lex Principũ concordãs, ait. [Reſcripta cõtra ius elicita ab omnibus iudicibus præcipimus refutari: niſi fortè aliquid eſt, quod non lædat alium, & proſit petenti, vel crimen ſupplicantibus indulgeat.] ¶ Item conſtitutio Imperatoris ad populum. [Nec damnoſa fiſco, nec iuri contraria poſtulari oportet.] ¶ Clerici ergò huius baptiſmalis Eccleſiæ priuilegij auctoritate muniti ſuæ diœceſis decimas ſibi ex integro vindicare valent: niſi fortè ſumma neceſſitate Epiſcopi cogantur ad quartam ſuam accipiendam, & illi ſuperabundare monſtrentur.*

a *Luc. 6.* b *Matth. 7.* c *al. inuenientur.* d *al. ſuæ interpretationis.* e *al. aliter fieri.* f *Priuilegia vnde dicantur.*
g *al. diſtinctionem.* h *diſt. 100. contra morem verſic. quod ſi hoc.* i *2. Corinth. 8.*

QVÆSTIO II.

QVòd autem antiquioribus priuilegiis, ſubſequentibus derogari non poſſit, *auctoritate* Anacleti *probatur, qui ſcribens omnibus Epiſcopis, & reliquis Chriſti Sacerdotibus, ait in epiſt. 1. c. 3.*

Cap. I. ¶ *Eccleſiarum priuilegia cunctis temporibus intemerata ſeruentur.*

1. PRiuilegia a Eccleſiarum & Sacerdotum 1 intemerata & inuiolata cunctis decernimus manere temporibus. Leges Eccleſiæ Apoſtolica auctoritate firmamus, & peregrina iudicia ſubmouemus.

1 ¶ Sacerdotum.] *In Originali eſt*, Sacerdotum S. Apoſtoli iuſſu Saluatoris intemerata, & inuiolata cunctis decreuerunt, &c.

Cap. II. ¶ *Nec nouitate mutari, nec improbitate conuelli Eccleſiarum priuilegia debent.*

Item Leo Papa *Martiano Auguſto, epiſt. 52. al. 54.*

2. PRiuilegia b Eccleſiarum, & Monaſteriorum 1 Sanctorum Patrum auctoritate inſtituta, nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſto, fideliter exequendo, neceſſe eſt huius ſanctæ Sedis Pontifices perſeuerantem exhibere famulatum. Diſpenſatio enim nobis credita eſt: & ad noſtrum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum nobis conniuentibus, vel negligentibus violentur.

1 ¶ Et monaſteriorum.] *Hæ voces non ſunt in epiſtola, neq; infrà ead. priuilegia, ſed ſublatæ non ſunt, quia ad eas ſpectatur infrà ead. c. poſtea verſ. ſi ergo priuilegia, & Anſelmus illas habet lib. 4. c. 2. Cæterum quoniam de induſtria caput hoc à collectore in ſummam redactum eſt, & aliquot* [illegible] *mutatum, viſa ſunt deſcribenda verba ipſa Leonis.* Priuilegia enim Eccleſiarum Sanctorum Patrum Canonibus inſtituta, & venerabilis Nicænæ ſynodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſto fideliter exequendo, neceſſe eſt me perſeuerantem exhibere famulatum: quoniam diſpenſatio mihi credita eſt, & ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum, quæ in Synodo Nicæna ad totius Eccleſiæ regimen, ſpiritu Dei inſtruente, ſunt conditæ, me (quod abſit) conniuente violentur, & maior ſit apud me vnius fratris voluntas, quam vniuerſæ domus Domini communi vtilitas.

Cap. III. ¶ *Priuilegio ſuæ dignitatis aliquis Eccleſiam exuere non debet.*

Item Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, Reſponſ. 9.*

IN Galliarum c Epiſcopos d nullam tibi auctoritatem tribuimus: qui ab antiquis prædeceſſorum meorum temporibus pallium Arelatenſis Epiſcopus accepit, quem nos priuare auctoritate percepta minimè debemus. Si ergo contingat, vt fraternitas tua ad Galliarum prouincias tranſeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum prædicto Arelatenſi Epiſcopo agatur, ne prætermitti poſſit hoc, quod antiqua patrum inſtitutio inuenit. Britannorum verò omnes Epiſcopos tuæ fraternati committimus, vt indocti doceantur, infirmi perſuaſione roborentur, peruerſi 1 auctoritate corrigantur.

1 ¶ Peruerſi.] *Addita ſunt hæc ex Originali.*

Cap. IV. ¶ *Statuta Apoſtolicorum prædeceſſorum Apoſtolicus deſtruere non debet.*

Idem *Felici Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 31.*

SI ea deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed euerſor eſſe iuſtè comprobarer, teſtante veritatis voce, quæ ait e: [Omne regnum

a *Anſ. l. 4. c. 2.* b *Infr. ead. priuilegia 3. Anſ. l. 4. c. 8.*
c *Anſ. l. 6. c. 97.* d *al. Epiſcopis.* e *Luc. 11.*

in ſeipſo *a* diuiſum non ſtabit:]& omnis ſcientia,& lex aduerſum ſe diuiſa deſtruetur.

CAP. V. ¶ *Metropolitanus dignitatis ſibi traditæ antiquitus ius intemeratum obtineat.*

Item Leo Papa *epiſt.* 82. *al.* 84. *ad Anaſtaſium,c.*2.

IGitur ſecundùm *b* ſanctorum Pattum Canones ſpiritu Dei conditos,& totius mundi reuerentia conſecratos, Metropolitanos ſingularum prouinciarum Epiſcopos, quibus ex delegatione noſtra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditæ ſibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decreuimus : ita vt à regulis præſtitutis nulla aut negligentia, aut præſumptione diſcedant.

CAP. VI. ¶ *Priuilegia Metropolitanorum inconuulſa ſeruari oportet.*

Item Hormiſda Papa *in epiſtola ad Ioannem Epiſcopum.*

SEruatis priuilegiis Metropolitanorum, vices vobis Apoſtolicæ ſedis eatenus delegamus,vt inſpectis iſtis, ſiue ea, quæ ad Canones pertinent,ſiue ea, quæ à nobis ſunt nuper mandata,ſeruentur, ſiue ea, quæ de Eccleſiaſticis cauſis tuæ reuelationi *c* contigerint, ſub tua nobis inſinuatione pendantur. Erit hoc ſtudij ac ſolicitudinis tuæ, vt talem te in his, quæ iniunguntur, exhibeas, vt fidem, integritatémque eius, cuius curam ſuſcipis, imiteris.

CAP. VII. ¶ *Decreta Apoſtolica, nulla præſumptione violentur.*

Item Gregorius *Bonifacio primo defenſori*, *l.* 7. *epiſt.* 17.

INſtitutionis *d* noſtræ decreta, quæ pro defenſorum ſunt priuilegiis & ordinatione diſpoſita, perpetua ſtabilitate, & ſine aliqua conſtituimus refragatione ſeruari : ſiue quæ ſcripto decreuimus, ſiue quæ in noſtra præſentia videntur eſſe diſpoſita, nec à quoquam Pontificum in totum, vel in partes ea qualibet occaſione conuelli decernimus vel mutari. Nam nimis eſt aſperum, & præcipuè bonis ſacerdotum motibus inimicum, niti quempiam quacunque rationis excuſatione, & quæ bene ſunt ordinata, reſcindere, & exemplo ſuo docere cæteros ſua quandoque poſt *e* ſe conſtituta diſſoluere.

CAP. VIII. ¶ *Priuilegia Eccleſiarum Apoſtolicus debet ſeruare illæſa.*

Idem *Dominico Carthaginenſi Epiſcopo*, *l.*2. *indict.* 10. *epiſt.* 39.

DE Eccleſiaſticis *f* priuilegiis, quòd veſtra fraternitas ſcribit, hoc poſtpoſita dubitatione teneat:quia ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibuſque Eccleſiis ſua iura ſeruamus:nec cuilibet fauente gratia, vltra quam meretur, impertior, nec vlli hoc,quod ſui iuris eſt,ambitu ſtimulante derogabo: ſed fratres meos per omnia honorare cupio : ſicque ſtudeo honore ſingulos ſubuehi, dummodo non ſit, quod alteri iure ab altero poſſit opponi.

CAP. IX. ¶ *Quod rationabiliter diffinitum eſt,in nullo debet violari.*

Idem *Virgilio Arelatenſi Epiſcopo*, *l.* 7. *epiſt.* 115.

CVm *g* piæ deſiderium voluntatis, & laudandæ deuotionis intentio Sacerdotalibus ſit ſemper ſtudiis adiuuanda,cura eſt ſollicitudinis adhibenda, vt ea, quæ pro quiete Monachorum, religioſæque conuerſationis fuerint ordinata, nec diſſimulatio negligere, nec quædam valeat præſumptio perturbare:ſed ſicut hoc,quod ratio exigebat vtilitatis, oportuit diffiniri, ita quod definitum eſt [niſi fortè vbi maior eſt auctoritas] non debet violari.

1 ¶ Niſi fortè.] *Exceptio hæc abeſt à pleriſq. vetuſtis*, & *Anſelmo*, & *codicibus Gregorij impreſſis*, & *manuſcriptis. In vno autem Gratiani appoſita eſt tanquam gloſſa*, & *legitur ſup.*6. *q.*4. *quod bene.*

CAP. X. ¶ *Sibi iniuriam facit, qui fratrum ſuorum iura perturbat.*

Idem *ad Natalem Epiſcopum l.*2.*epiſt.*37.

QVòd verò dicitis, noſtris temporibus debere ſeruari quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita, atque cuſtodita ſunt, abſit à me, vt ſtatuta maiorum conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam:quia mihi iniuriam facio, ſi fratrum meorum iura perturbo.

CAP. XI. ¶ *Nulla præſumptione violentur, quæ ab Apoſtolis,& eorum ſucceſſoribus ſunt inſtituta.*

Item Iulius Papa *epiſt.*1.*ad Orientales,c.*4.

AMputato *a* totius vſurpationis exceſſu, nullus debet præſumere, quæ ſibi non videntur conceſſa. & *infrà.* ¶ Et quæ ſunt ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus inſtituta, nulla deſidia negligantur,nulla diſſenſione violentur, nulla concertatione turbentur.

CAP. XII. ¶ *Quæ rationabiliter ordinata ſunt,nulla debent refragatione turbari.*

Item Gregorius Papa *lib.* 7 *indict.* 2. *epiſt.* 60. *Prærecti illuſtri.*

ECcleſiaſticæ *b* moderationi eſt omnino conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter 1 deciſa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari.

1 ¶ Rationabiliter.] *Vox iſta abeſt,à pleriſque manuſcriptis,*& *à codicibus B.Gregorij,nec reperitur infrà* 31.*quæſt.*9. *omnibus modis. Sed non eſt inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent iſtam vocem etiam in rubrica.*

CAP. XIII. ¶ *Quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur.*

Item in Regeſto *l.*7.*indict.* 2. *epiſt.* 7. *Ianuario Caralitano.*

IMperiali *c* conſtitutione apertè ſancitum eſt, vt ea quæ contra leges fiunt,non ſolùm inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.

CAP. XIV.

Cod. d *l.* 1.*tit.de præcibus Imperatori offerendis.*

Imperator Conſtantinus.

NEc *e* damnoſa fiſco, nec iuri contraria poſtulari oportet.

CAP. XV.

Impp.Theodoſius,& Valentinianus,.

REſcripta *f* contra ius elicita ab omnibus iudicibus præcipimus refutari : niſi fortè aliquid eſt, quod non lædat alium,& proſit petenti,vel crimen ſupplicantibus indulgeat.

CAP. XVI. ¶ *Reſcriptum meretur effectum,quod cum iuris,* & *legum ratione concordat.*

DIcenti *g* ſacras iuſſiones ſe habere præ manibus,reſpondimus ſcire illum oportere, quod ipſe clementiſſimus princeps generalibus legibus conſtituerit, illa ſacra vniuſcuiuſque ſupplicantis deſiderio conceſſa præualere, & effectui mancipari,quæ cum iuris,& legum ratione concordant, ea verò,quæ ſubreptione,vel falſis precibus forſitan impetrantur,nullum ſupplicantibus ferre remedium.

---

a *al.ſeipſum.* b *Ino p.* 5. c 346. c *al. relationis.*
d *al. Conſtitutionis. Anſ.l.*4.*c.*5. *Poly.l.*3.*tit.*15.
e *al. poſſe conſtituta*
f *Polyc. ibid. Anſ. l.*4. *c.*6.
g *Polyc. ibid. Anſ.l.*4. *c.*7.

a *Polyc.ibid.Anſ.l.*2.*c.*61.& *l.*2.*c.*127. b 835.*qu.*9.*omnibus modis.Anſ.l.*4.*c.*9. c *Deuſdedit p.* 1. & 3.
d *tit.*10.*l.*3. e *Ibid.l.*7. f *ſup.ead.* g *Ino p.*4.*c.*191.

 Reſcripta

Reſcripta ſiue ſint admonitiones,ſiue pragmaticæ ſanctiones expreſſam debent in ſe habere conditionem: [*Si preces veritate nitantur. Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus ſcripta diriguntur, ſunt puniendi, ſi precum mendacia vetuerint argui.*] *Vnde Imperator Diocletianus, & Maximianus,& Conſtantinus l.1.a cod.tit.ſi contra ius, vel vtilitatem publicam.* [*Præſcriptione mendaciorum oppoſita, ſiue in iuris narratione mendacium reperiatur, ſiue in facti, ſiue in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione,datum iudicem cognoſcere debere, & ſecundum* b *hoc de cauſa conuenit ferre ſententiam.*] *Item* c *Imperator* Conſtantinus.[*Puniri iubemus decem librarum auri mulcta iudices,qui vetuerint precum argui falſitatem.*] d *Item Imp. Theodoſius,& Valentin.*[*Et ſi legibus conſentaneum ſacrum oraculum mendax precator attulerit,precator careat penitus impetratis:& ſi nimia mentientis inueniatur improbitas,etiã ſeueritati ſubiaceat iudicantis:Item* e *Imperator Conſtantinus.*]*Et ſi non cognitio, ſed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet: vt ſi fraus interuenit, de omni negotio cognoſcatur. Item* f *Imp. Anaſtaſius.* [*Omnes cuiuſcunq; maioris, vel minoris adminiſtrationis,vniuerſæ noſtræ Reip. iudices monemus, vt nullum reſcriptum, nullam pragmaticã ſanctionem,nullam ſacram annotationem, quæ generali iuri, vel vtilitati publicæ aduerſa eſſe videatur,in diſceptationem cuiuſlibet litigij patiantur proferri:ſed generales ſacras conſtitutiones modis omnibus non dubitent obſeruandas.*] Cod. g *tit.diuerſ.reſcrip.Impp.Diocletianus,& Maximianus.*¶[*Sãcimus,vt authentica ipſe atque originalia reſcripta,& noſtra etiam manu ſubſcripta,non exempla eorum inſinuentur.*] *Imp.* h *Conſtantinus.*] ¶[*Si qua beneficia perſonalia ſine die, & conſule fuerint deprehenſa, auctoritate careant.*] *Imperator* i *Zeno.* ¶ [*Vniuerſa reſcripta ſiue in perſonam precantium, ſiue ad quemlibet iudicem manauerint,quæ* k *vel annotatio, vel quæuis pragmatica ſanctio nominetur, ſub ea conditione proferri præcipimus ſi preces veritate nitantur:ne aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati, licet in iudicio aſſeueret* l *veritatem, niſi quæſtio fidei precum Imperiali beneficio monſtretur inſerta. Nam & vir magnificus Quæſtor, & viri ſpectabiles magiſtri ſcriniorum qui ſine præfata adiectione qualecunq; diuinum reſponſum dictauerint,& iudices qui ſuſceperint,reprehenſionem ſubibunt,& qui illicitè dictata ſcribere auſi fuerint, cuiuſcunque ſcrinij memoriales ſeu pragmaticarij, vel adiutores primicerij, amiſſione cinguli feriantur.*

CAP. XVII. ¶ *Priuilegia Eccleſiarum nulla debent improbitate conuelli.*

Item Leo Papa *epiſt.52. al. 54. ad Martianum Auguſtinum.*

iij PRiuilegia *m* Eccleſiarum ſanctorum Patrum canonibus inſtituta, & venerabilis Nicenæ ſynodi fixa decretis nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.

CAP. XVIII. ¶ *Anathema ſit,qui mandata, vel decreta Romanorum Pontificum ſeruare contempſerit.*

Item Nicolaus Papa *vniuerſali ſynodo præſidens, dixit in Concilio Romano, c. vlt.*

SI *n* quis dogmata,mandata,interdicta,ſanctiones vel decreta pro Catholicæ fidei diſciplina,pro correctione fidelium pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium,vel futurorum malorum à ſedis Apoſtolicæ præſule ſalubriter promulgata contempſerit, anathema ſit.

¶ *Caput hoc extat in Concilio Romæ habito.in quo Nicolaus Papa primus Thietgandum, & Guntarium Epiſcopos depoſuit. Quod Concilium impreſſum eſt Romæ poſt epiſtolas ipſius.*

a *Tit.23.l.3.* b *ſecundum cauſam conuenit.*]*Orig* c *Ibid. le.3.* d *Ibid.le,5.* e *Ibid.le.4.* f *Ibid. le.7.* g *tit.23. le. 3.* h *Ibid. l. 4.* i *Ibid.le.7.* k *al. quamuis annotatio.* l *al. aſſerat.* m *Anſ.l,4.c.2.* n *Poly.l.1.tit.17. Deuſdedit p. 4. Anſ.l.4.c.26.& l.12.c.3. Iuo p.5.c.35.*

CAP. XIX. ¶ *Statuta priorum ſucceſſores ſeruare oportet.*

Item Gelaſius *Creſconio, & Ioanni Meſſaliæ Epiſcopis inter cætera.*

DEceſſorum *a* ſtatuta,ſicut legitima,& iuſta,ſucceſſorum cuſtodire conuenit, ita debet etiam male facta corrigere.

CAP. XX.

Hinc etiam AArcadius, & Honorius *b inquiunt.*

QVæcunque *c* à parentibus noſtris diuerſis ſunt ſtatuta temporibus, manere inuiolata, atque incorrupta circa ſacroſanctas Eccleſias præcipimus. Nihil igitur à priuilegiis immutetur omnibúſque,qui Eccleſiis deſeruiunt, tuitio deferatur: quia temporibus noſtris addi potius reuerentiæ cupimus, quam ex his,quæ olim præſtita ſunt,immutari. *Idem le.30.*¶Non tam nouum aliquid præſenti ſanctione præcipimus,quàm illa,quæ olim reuerentia religionis obtinuit,mutilari ſub pœna etiam interminatione prohibemus,ita, vt hi quoque,qui Eccleſiæ obtemperant,ipſius beneficiis perfruãtur. *Idem le.34. d* ¶ Si Eccleſiæ venerabilis priuilegia, cuiuſcunque fuerint vel temeritate violata, vel diſſimulatione neglecta,commiſſum duodecim 1 librarum auri (ſicut etiam prius conſtitutum eſt) condemnatione plectatur. Ipſaque 2 priuilegia nihilominus pleniſſimum per omnia obtineant vigorem.

1 ¶ Duodecim.] *In lege ipſa tam codicis Theodoſiani, quàm Iuſtiniani legitur* quinque librarum auri.

2 ¶ Ipſáque.] *Hæc vſq; ad finem non ſunt in lege illa ſed horum loco in Theodoſiano habentur ita,* Si quid igitur contra Eccleſias,vel Clericos per obreptionem,vel ab hæreticis, vel ab huiuſmodi hominibus fuerit contra leges impetratum,huius ſanctionis auctoritate vacuamus.

CAP. XXI. ¶ *Non licet Pontifici ab Eccleſia iure diſcedere, quod documentorum auctoritate firmatur.*

Item Pelagius *Armentario magiſtro militum inter cætera.*

POſtea quàm *e* Eccleſiæ iura documentorum quoque intercedentium fuerint auctoritate firmata, nullatenus ab his diſcedendi liberam Pontifex, vel ſi vult,permittatur habere licentiam.

Si ergo priuilegia Monaſteriorum,vel quarumlibet Eccleſiarum auctoritate Leonis,Gregorij, Gelaſij,& nonnullorum aliorum Pontificum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ inuiolata ſeruantur:ſi ea,quæ contra leges fiunt,pro infectis habenda ſunt, ſi Pontifex non habet licentiam diſcedendi à documẽtis. quibus iura Eccleſiæ firmantur, patet, quòd poſteriora priuilegia antiquioribus derogare non poſſunt,nec eorum auctoritate eis aliqua obiicietur exceptio: cum etiam ſi contra illa ſpecialiter fierent, pro infectis eſſent habenda.

2. pars. *His ita reſpondetur. Sancta Romana Eccleſia ſua auctoritate,congregata valet diſiungere, & diſiuncta congregare:rationis tamen æquitate conſiderata. Vnde vel pietatis, vel neceſſitatis intuitu ſemel à ſe conceſſa valet in totum,vel in partem commutare. Pro neceſſitate namq; corrigendorum vitiorum priuilegia Eccleſiarum multarum,vel imminuuntur, vel penitus immutantur ſiue perſonaliter, ſiue generaliter Perſonaliter iuxta illud.* [*Priuilegium* f *omnino meretur amittere,qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.*

CAP. XXII. ¶ *Quod habet amittat, qui quod non accepit, vſurpat.*

Item Syluerius Papa *Vigilio Epiſcopo, epiſt.2.*

a *Deuſdedit p.1.* b *In codic. Theodoſ.lib.16.tit.2. le.29.* c *Anſ.l.4.c.16.* d *In cod. Theodoſ.le.34.In cod.Iuſtin. tit. de Epiſcopis & Clericis. l.13.* e *Deuſdedit. p. 1.* f *11. q.2. priuilegium.*

Sic a decet fidem ſanctorum Patrum in Eccleſia ſeruari catholica, vt, quod habuit amittat, qui improbabili temeritate, quod non accepit, aſſumpſerit.

CAP. XXIII. ¶ *Priuilegium amittat, qui ſua poteſtate non legitime vtitur.*

Item Simplicius Papa *epiſt. 2. Ioanni Epiſcopo Rauennatenſi, poſt pauca, quibus ab illicita eum ordinatione prohibuit.*

Denuntiamus *b* autem, quòd si poſthac quidquam tale præſumpſeris & aliquem ſeu Epiſcopum, ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum inuitum facere forte credideris, ordinationes tibi Rauennatis Eccleſiæ, vel Æmilienſis noueris auferendas.

CAP. XXIV. ¶ *Ius ordinandi amittunt, qui immeritum conſecrant*

Item Leo Papa *epiſt. 85. al. 87. ad Epiſcopos Africanos.*

Sic c qui Epiſcopi talem conſecrauerint Sacerdotem, qualem eſſe non licet, etiamſi aliquo modo damnum proprij honoris euaſerint, ordinationis tamen ius vlterius non habebunt: nec vnquam ei Sacramento intererunt, quod neglecto diuino iudicio, immeritò præſtiterunt.

Generaliter, veluti dum ciuitati Epiſcopalis dignitas perpetuò ſubtrahitur, quæ ſuos Epiſcopos interimere conſueuit.

CAP. XXV. ¶ *Epiſcopalis dignitas ciuitati ſubtrahitur, quæ ſuos præſules interemit.*

Vnde Gelaſius Papa *ſcribit.*

Ita *d* nos Scyllacænorum *e* cædes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confundit, vt diu conſtitutio noſtræ deliberationis hæſitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis deteſtaremur Antiſtitem, & Eccleſiam vtcunque deſtitutam non vſque adeò iudicaremus relinquendam. Quapropter iam velut vſum, cõſuetudinemque ſacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus conſulendum, vt parochię vice ab extrinſecus poſitis Sacerdotibus gubernetur, quæ ibidem commanentes ferro didicit necare paſtores, inauditoque facinore (quod etiam in illis prouinciis nuſquam prorſus legitur accidiſſe, quæ bellorum continuis, diuerſiſque incurſionibus affliguntur) hæc ſit reperta ciuitas, quæ præſules miniſtrantes ſibi fidei Chriſtianæ Sacramenta ſine perſecutore proſternat. Curandum eſt igitur, vt illic funeſta pernicies ceſſatione propriorum ſanetur Antiſtitum: atque ita ſaltem furoris tanti materia ſubtrahatur, ſi inquam, hæc poſſit acerbitas perpetrari, conſiſtens ibidem perſona defuerit, eóque modo vel illa ciuitas, dum in quos deſæuiat, non habebit ab huiuſmodi temeritate deſiſtat, vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Egeat ergo Epiſcopalibus ſubſidiis ſibimet aliunde penſandis *f*, quæ ſacram in ſuo gremio collocatam fuſo crudeliter maculat ſanguine dignitatem: quia in vtroque hac eſt vltione plectenda, ſiue inſtinctu domeſtico, ſeu furiis incitata nefas hoc committit externis. Prębeat ergo dilectio veſtra in hoc ſtatu poſitæ miniſterium viſitationis Eccleſiæ: & aut conueniendo pariter aut viciſſim, provt qualitas rerum, cauſáque popoſcerit, diuina miniſteria *g* repræſentet ingratis, ne cùm deuitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

¶ *In Polycarpo, & Apud Anſelmum, & Iuonem continuò ſequitur c. comperimus, infrà de conſecrat. diſt. 2.*

3. pars. *Hoſtilitatis quoq; vel paupertatis neceſſitate Epiſcopales ſedes, vel mutantur, vel duæ in vnam rediguntur: ſicut ſup. in tit. de mutatione Epiſcoporum B. Gregorius* h *feciſſe legitur. Non ergo priuilegia Eccleſiarum ſic inuiolata permanere cenſentur, vt quibuſdam de cauſis interuenientibus Apoſtolica auctoritate eis derogari nõ poſſit: alioquin multitudo Eccleſiarum ad paucitatem redigeretur, cùm innumeræ Eccleſiæ in diœceſibus aliorum frequenter conditæ inueniantur. Seruentur ergo priuilegia Eccleſiarum cunctis inconcuſſa temporibus: ne videlicet præter eius auctoritatem à quo data ſũt, cõtra ea liceat ire alicui.* ¶ *Sed obiicitur illud Symmachi Papæ. [Poſſeſſiones* a, *quas vnuſquiſque Eccleſiæ ſuo reliquit arbitrio, &c.] quæ ſup in tit. de alienatione rerum Eccleſiaſticarum leguntur aſcripta. Vnde datur intelligi, quòd ea quæ de iure vniuſcuiuſque Eccleſiæ, vel neceſſitatis, ſicut peregrinis, vel pietatis intuitu, ſicut religioſis domibus conferuntur, ſunt poſſidenda. Quamquam illud Symmachi ad neceſſitatis intuitum, non ad pietatis proſpectum poſſit referri: videlicet, vt ea, quæ peregrinis, vel captiuis largiri neceſſitas ſuaſit non ea, quæ religioſis domibus ob quietem religioſæ conuerſationis conceſſa ſunt, prohibeantur perpetuò poſſideri. Vel potius de vtriſque intelligendum eſt, videlicet, vt ſicut neceſſitatem patientes ceſſante neceſſitate beneficiis renuntiare coguntur, quæ eis miſerationis indulſit intuitus ſic religioſè viuentes, cùm à religione ceſſauerint priuilegiis exuantur, quæ religioſa conuerſatio meruit. Priuilegia ergo, quæ religioſis domibus conferuntur, vel in eo caſu accipienda ſunt, in quo ita eis conſulitur, quòd nulli aliquid derogatur, videlicet ex noualibus, quorum decimationes, nulli aſſignatæ fuerant, priuilegiorum auctoritate decimas aliquibus perſoluere non cogantur, vel ſi propter inſtantem temporis neceſſitatem eis conſuli non poterit, niſi aliis derogetur: ita priuilegiorum auctoritas videatur eſſe ſeruanda, vt eorum ſubueniatur inopiæ, non vt ſuarum diuitiarum augmento, & poſſeſſionum non modica extenſione porrecta, baptiſmales, ſeu parochiales* b *Eccleſiæ penitus diſtruantur.*

CAVSA XXVI.

Qvidam Sacerdos ſortilegus eſſe, & diuinus conuincitur apud Epiſcopum: correptus ab Epiſcopo noluit ceſſare: excommunicatur: tandem agens in extremis, reconciliatur à quodam Sacerdote Epiſcopo inconſulto, inducitur ſibi pænitentia ſub quantitate temporis Canonibus præfixa.

1 *Hic primùm quæritur, qui ſint ſortilegi.*
2 *Secundò, an ſit peccatum eſſe ſortilegum.*
3 *Tertiò à quibus genus diuinationis ſumpſit exordium.*
4 *Quartò quot ſint genera diuinationis.*
5 *Quintò, an ſortilegi vel diuini ſint excommunicandi ſi ceſſare noluerint.*
6 *Sextò, an excommunicatus ab Epiſcopo poſſit reconciliari à presbytero illo inconſulto.*
7 *Septimò, ſi morientibus eſt indicenda pænitentia ſub quantitate temporis.*

QVÆSTIO I.

Q*Vi ſint ſortilegi,* Iſidorus *diffinit Etymologiarum l. 8. c. 9 ita dicens.*

CAP. I. ¶ *Qui ſint ſortilegi.*

Sortilegi c ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam, quas ſanctorum ſortes vocant, diuinationis ſcientiam profitentur, aut quantumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt.

QVÆSTIO II.

1. ps. Q*Vòd autem ſortes exquirere peccatum non ſit & exẽplis, & auctoritatibus probatur. Cũ enim Achar* d *de anathemate furtim ſubripuiſſet, & ob eius peccatũ popul. cæſus*

a *Anſ. l. 6. c. 155. Iuo p. 6. c. 73.* b *Sup. diſt. 74. vbi iſte §. denuntiamus.* c *ſup. 1. q. 1. ſi qui. Anſ. l. 6. c. 74. Iuo p. 5. c. 107.* d *Poly. l. 3. tit. 30. Anſ. l. 6. c. 148.* e *al. Squillatinorum: al. Syllanorum. Iuo p. 10. c. 18.* f *al. depenſis.* g *al. myſteria.* h *7. q. 1. c. paſtoralis. c. temporis, 7. q. 1. c. temporalis, & c. temporis, & 16 q. 1. c. & tempore.*

a *1. q. 1. poſſeſſiones.* b *al. parochitana.* c *Rabanus de magorum præſtigiis. Iuo p. 11. c. 22.* d *al. Achan.*

apud Nay hoſtibus terga dediſſet, præcepit Dominus a Ioſue, vt ſortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hoſtium cadere meruerat. Ioſue præceptum accipiens miſit ſortes, primùm ſuper tribus, deinde ſuper familias, demum ſuper perſonas: & ita cecidit ſors ſuper Achar. Saul b quoque cùm pugnans contra Philiſthæos iuraſſet ſe interfecturum, quicunq; ante ſolis occaſum de populo comederet, ſorte deprehendit Ionatham filium ſuum mel comediſſe, quod ſceptro acceperat: quem cùm morti tradere vellet, populo ſupplicante reuocauit ſententiam. Ionas c quoque cùm à facie Domini fugeret, à nautis ſorte deprehenſus, in mare deiectus, & à ceto eſt abſorptus. De d Zacharia etiam legitur, quòd ſorte exiit, vt incenſum poneret e. Matthias verò à B. Petro ſorte in Apoſtolatum, & Iudæ ſucceſſor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non eſſe.

CAP. I.

Vnde etiam Auguſtinus *ait in lib. Pſalmorum, in Pſal.* 30. *concione* 2. *ad verſ.* [*In manibus tuis ſortes.*]

Sors non f aliquid mali eſt, ſed res eſt in dubitatione humana, diuinam indicans voluntatem.

2. pars. *His ita reſpondetur. Antequam Euangelium clareſceret, multa permittebātur, quæ tempore perfectioris diſciplinæ penitus ſunt eliminata. Copula namq; Sacerdotalis, vel conſanguineorum nec legali, nec Euangelica, vel Apoſtolica auctoritate prohibetur, Eccleſiaſtica tamen lege penitus interdicitur. Sic & ſortibus nihil mali ineſſe monſtratur: prohibetur tamen fidelibus, ne ſub hac ſpecie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent. Vnde quibuſdam conſtellationes, & futurorum ſigna cuſtodientibus Apoſtolus* g *ait:* [*Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos. Vnde timeo, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.*] *Sic & Aſtronomia, ſeu & Aſtrologia apud Catholicos in deſuetudinem abiit: quia dum propria curioſitate his nimis erant intenti, minus vacabāt his, quæ ſaluti animarum erant accōmodata.*

CAP. II. ¶ *Exemplo Ionæ, vel Matthiæ non oportet ſortibus credi.*

Quòd autem ſortibus credi non oporteat Hieronymus *teſtatur, ſcribens ſuper Ionam, cap.* 1.

Non ſtatim h debemus ſub exemplo Ionæ, ſortibus credere, vel illud de Actibus i Apoſtolorum huic teſtimonio copulare: vbi ſorte in Apoſtolatum Matthias eligitur: cùm priuilegia 1 ſingulorum non poſſint legem facere communem.

1 ¶ Cùm priuilegia.] *Hæc vſque ad finem ſunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodem, inf. ead. c. non exemplo.*

CAP. III. ¶ *Ad ſæcula ad negotia, diuina oracula non ſunt conuertenda.*

Item Auguſtinus *ad inquiſitiones Ianuarij, epiſt.* 119.

Hi, qui de k paginis Euangelicis ſortes legunt, etſi optandum eſt, vt id potius faciant, quàm ad dæmonia conſulenda concurrant: tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ huius vanitatē, propter aliam vitam loquentia oracula diuina velle conuertere.

CAP. IV. ¶ *Exemplo Matthiæ, vel Ionæ non eſt indifferenter ſortibus credendum.*

Item Beda *ſuper Actus Apoſtolorum, ad c.* 1.

Non l exemplo Matthiæ, vel quod Ionas Propheta ſorte deprehenſus ſit, indifferenter ſortibus eſt credendum: cùm priuilegia ſingulorum (vt Hieronymus ait) communem legem facere omnino non poſſint. *& infrà.* ¶ Si qui tamen neceſſitate aliqua compulſi Deum putant ſortibus, exemplo Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant hoc ipſos Apoſtolos non niſi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis egiſſe.

a *Ioſue* 7. b 1. *Reg.* 14. c *Ionæ.* 1. d *Luc.* 1. e *Act.* 1. f *Pann. l.* 8. *c.* 77. g *Gal.* 4. h *Iuo p.* 11. *c.* 21. *Pann. l.* 8. *c.* 73. i *Act* 1. k *Iuo p.* 11. *cap.* 29. *Pann. l.* 8. *c.* 74. l *Sup. cad. non ſtatim. Pann. l.* 8. *c.* 78. *ad c.* 1. *Ionæ.*

CAP. V. ¶ *Non ſunt obſeruanda quæ à diuinis præcipiuntur, quamuis ea contingant quæ ab eis prænuntiantur.*

De diuinis verò ſcribit Auguſtinus *l.* 5. *ſuper Deuter. c.* 19. *ita dicens.*

Intelligi voluit a Dominus etiam illa, quæ à diuinantibus non ſecundum Deum dicuntur, ſi acciderint, quæ dicuntur, non accipienda ſic, vt fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

CAP. VI. ¶ *Inſtitutiones hominum quæ ſint ſuperſtitioſæ, vel non.*

Idem *in l.* 2. *de doctrina Chriſtiana, c.* 19. 20 *&* 21.

Illud b quod eſt ſecundùm inſtitutiones hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt, quidquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda, & colenda idola pertinens, vel ad colendam ſicut Deum creaturam partémve vllam creaturæ: vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potius, quàm docere aſſolent poëtæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiori vanitate, Aruſpicum, & Augurum libri. Ad c hoc genus pertinēt omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis quas characteres vocant, ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendendis, atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas, quæ eminentiori d nomine Phyſicam vocant, vt quaſi non ſuperſtitionem e implicare, ſed naturæ prodeſſe videantur: ſicut ſunt inaures in ſummo aurium ſingularium, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſingultienti, vt dextera manu ſiniſtrum pollicem teneas. His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum, ſi membrum aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis aut canis, aut puer medius interuenerit, *& infrà.* ¶ Hinc ſunt etiam illa limen calcare, cum ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi quis, dum ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedens offenderit: cum veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quàm præſens damnum dolere. ¶ Neque f illi ab hoc genere ſuperſtitionis pernicioſæ ſegregandi ſunt, qui olim Genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgo Mathematici vocantur. Nam & ipſi, quamuis veram ſtellarum poſitionem, cùm quiſque naſcitur, conſectentur, & aliquando etiam perueſtigent: tamen quod inde conantur, vel actiones noſtras vel actionum euenta prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilem ſeruitutem, *& infr. c.* 23. ¶ Hoc autem genus fornicationis animæ ſalubriter diuina ſcriptura non tacuit, neque ab ea ſic deterruit animam, vt propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia falſa dicuntur à profeſſoribus eorum, ſed g [etiamſi dixerint vobis, inquit, & ita euenerit, ne credatis eis.] Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænūtiauit h, propterea talia ſacrilegia, quibus illa imago præſentata eſt, minus exercenda ſunt, aut quia in i Actibus Apoſtolorum fœmina ventriloqua verum teſtimonium perhibuit Apoſtolis Domini, ideo Paulus Apoſtolus pepercit illi ſpi-

a *Iuo p.* 11. *c.* 10. *inf. ead. q.* 5. *c. vlt. in fin.* b *Iuo p.* 11. *c.* 13. *C.* 6. c *Infr. ead. q.* 5. *nec mirum §. ad hæc.* d *al. mitiore nomine phyſica.* e *al. ſuperſtitioſè.* f *C.* 11. g *Deut.* 13. h 1. *Reg.* 28. i *Act.* 16.

ritu

itui, ac non potius fœminam illius dæmonij correptione, tque excluſione mandauit. omnes igitur artes huiuſmodi ɩl nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ocietate hominum, & dæmonum, quaſi pacta infidelis & oloſæ amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudianda, & fuɡienda Chriſtiano.

Cap. VII. ¶ *Non eſt vita, ſed mors, inquiſitio, vel curatio, quæ à diuinis, vel magicis expetitur.*

Idem *in a lib. de Ciuitate Dei.*

QVi *b* ſine Saluatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia æſtimat prudentem ſe fieri poſſe, non ſanus, ed æger, non prudens, ſed ſtultus, in ægritudine aſſidua la orabit & in cæcitate noxia ſtultus, ac demens permanebit. c proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ à diuiis, & Magis, vel ab ipſis dæmoniis in idolorum cultura exetitur, mors potius dicenda eſt, quàm vita: & qui ea ſectanɹr, ſi ſe non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, ſalmiſta dicente *c*: Omnes dij gentium ſunt dæmonia qui er deceptos homines, alios decipere quotidie geſtiunt, vt erditionis ſuæ faciant eos eſſe participes. Itaque hæc vanis magicarum artium ex *d* traditione Angelorum malo ɩm toto orbe terrarum plurimis ſæculis inualuit, per quanam ſcientiam futurorum, & infernorum: & per inuentiores eorum inuenta ſunt aruſpicia, & augurationes, & ipſa, uæ dicuntur oracula, & necromantia.

Cap. VIII. ¶ *Chriſtiana, & vera pietas planetarios expellit, & damnat.*

Item *Confeſſionum lib. 4. c. 3.*

Llos *f* planetarios, quos mathematicos vocant, planè conſulere non deſiſtebam, quòd quaſi nullum eſſet ſacrifium, & nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob diuinationem rigerentur. Quod tamen Chriſtiana, & vera pietas conſeuenter repellit, & damnat.

Cap. IX. ¶ *Cultura eſt idololatriæ, auguria ſeruare, & ſtellarum requirere curſus.*

Item Hieronymus. *g*

Ed & illud adde, quoniam qui *h* fornicatur, in corpus ſuum peccat, non iſtud corpus ſolùm. quod templum Dei fectum eſt, ſed & iſtud quod dicitur, quia omnis Eccleſia orpus Chriſti eſt. Et in omnem Eccleſiam videtur delinere, qui corpus ſuum maculauerit: quia per vnum memrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Eſt & illud op robrium Ægypti, quod ſi neglexeris, etiam poſt Iordanis anſitum, & poſt baptiſmi *i* ſecundam circumciſionem, veɩſtæ conſuetudinis inuſtione ſuggeritur obſeruare auguria, equirere ſtellarum curſus, & euentus ex iis futurorum riari, ſeruare ſomnia, cæteriſque huiuſmodi ſuperſtitionibus nplicari Idololatriæ namque mater eſt Ægyptus: ex qua ertum eſt huiuſmodi opprobria pullulare: quæ, ſi tranſito m Iordane ſuſceperis, & his te rurſus laqueis illigaueris, cum ſine dubio opprobria Ægypti trahis.]

3. pars. *Hæc autem ſortilegia* k *non vſq; adeo ſunt deteſtanda, vt ſi aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum, quod reliquum eſt ideo credatur eſſe immundum: ut ſi ipſum, quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus ſumi ontigerit, ideo credamus nos deliquiſſe.*

a *Habetur in lib. Rabani de magorum præſtigiis.*
b *Burch. l. 10. c. 41. Iuo p. 11. c. 66.* c *Pſal. 95.*
d *Iſidor. l. 8. Etymol. c. 9.* e *al. inuocationes.*
f *Iuo p. 11. c. 20. Pan. l. 8. c. 79.* g *Orig. hom. 14. ad c. 9. Ieſue.*
h *1. Cor. 6. Epheſ. 1.* i *al. baptiſmi circumciſionem.*
k *al. ſacrilegia.*

Cap. X. ¶ *Non ideo reliqua ſunt immunda, quia ab area, vel torculari aliquid ad dæmonum ſacrificia tollitur.*

Vnde Auguſtinus *ad Publicolam, epiſt. 154.*

SI de area *a*, vel torculari tollatur aliquid ad ſacrificia dæmoniorum ſciente Chriſtiano, ideo peccat, quia *b* fieri permittit, vbi prohibendi poteſtas eſt. Quod ſi factum non competit, aut prohibendi poteſtatem non habuit, vtitur mundis reliquis fructibus, vnde illa ſublata ſunt.

Cap. XI. ¶ *Immunis eſt à reatu, qui emit, quod neſcit idolis immolatum.*

Item Ambroſius *in primam epiſtolam ad Corinthios ad cap. 10.*

LIcet aliquid *c* pollutum ſit per accidentiam, id eſt, oblationem idoli, cùm hoc tamen neſcit, qui emit, nullum paritur ſcrupulum, & apud Deum immunis eſt.

QVÆSTIO III. & IV.

1. ps. AQuibus autem genus diuinationis exordium ſumpſerit, vel quot ſint genera eius, Auguſtinus *d* exponit in libro de natura e dæmonum ita dicens.

Cap. I. ¶ *De multiplici genere diuinationis.*

IGitur *f* genus diuinationis à Perſis 1 fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor eſſe genera, terrã, aquã, aërem, & ignem: hinc geomantiam, hydromantiam, aëromantiam, pyromantiam dicta autumat. Diuini dicti ſunt, quaſi Deo pleni. Diuinitate enim plenos ſe eſſe ſimulant, & aſtuta quadam fraudulentia hominibus futura coniectant. Duo autem ſunt genera diuinationis, ars, & furor. Incantatores verò vocati ſunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati ſunt, propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt & funeſta ſacrificia offerunt, hiſque celebritatibus dæmonum accipiunt reſponſa. Haruſpices nuncupati, quaſi horarum inſpectores. Dies enim & horas in agendis negotiis, operibuſque cuſtodiunt: & quid per ſingula tempora obſeruare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures ſunt, qui volatus auium, & voces intendunt: aliaque ſigna rerum, vel obſeruationes improuiſas hominibus occurrentes ferũt. Iidem ſunt & auſpices. Nam auſpicia ſunt, quæ iter facientes obſeruant. Dicta autem ſunt auſpicia, quaſi auium ſpicia *g*, & auguria quaſi auium garria, id eſt, auium voces & linguæ. Item augurium, quaſi auigerium, quod aues gerunt. Duo ſunt autem genera auſpiciorum, vnum ad oculos: alterum ad aures pertinens: ad oculos ſcilicet volatus, ad aures vox auium. Pythones à Pythio Apolline dicti: quòd is auctor fuerit diuinandi. Aſtrologi dicti eo quod in aſtris augurantur. Genethliaci appellati ſunt propter natalitiorum conſiderationes dierum. Geneſes enim hominum per duodecim cœli ſigna deſcribunt, ſyderumque curſu, naſcentium mores, actus, & euentus prædicere conantur: id eſt, quis quali ſigno fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui naſcitur. Hi ſunt, qui vulgò Mathematici vocantur, cuius ſuperſtitionis genus conſtellationes Latini vocant, id eſt, notationes ſyderum, quomodo ſe habeant, cùm quiſque naſcitur. ¶ Primùm autem iidem ſtellarum interpretes Magi nuncupabantur: ſicut de his legitur in *h* Euangelio, qui natum Chriſtum annuntiauerunt. Poſtea hoc nomine ſoli Mathematici dicti ſunt. Cuius artis ſcientia vſque ad Euangelium fuit conceſſa, vt Chriſto edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cœlo interpretaretur. Horoſcopi dicti, quod horas

a *Iuo p. 11. c. 98.* b *al. ſi.* c *Iuo p. 11. c. 96.*
d *Rabanus de magorum præſtigiis. Iſidor. l. 8. Etymol. c. 9.*
e *al. diuinatione.* f *Burch. l. 10. c. 43. Iuo p. 11. c. 68.*
g *al. aſpicia.* h *Matt. 2.*

apud Nay hoſtibus terga dediſſet, præcepit Dominus a *Ioſue, vt ſortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hoſtium cadere meruerat. Ioſue præceptum accipiens miſit ſortes, primùm ſuper tribus, deinde ſuper familias, demum ſuper perſonas: & ita cecidit ſors ſuper Achar. Saul* b *quoque cùm pugnans contra Philiſthæos iuraſſet ſe interfecturum, quicunq; ante ſolis occaſum de populo comederet, ſorte deprehendit Ionatham filium ſuum mel comediſſe, quod ſceptro acceperat: quem cùm morti tradere vellet, populo ſupplicante reuocauit ſententiam. Ionas* c *quoque cùm à facie Domini fugeret, à nautis ſorte deprehenſus, in mare deiectus, & à ceto eſt abſorptus. De* d *Zacharia etiam legitur, quòd ſorte exiit, vt incenſum poneret* e. *Matthias verò à B. Petro ſorte in Apoſtolatum, & Iudæ ſucceſſor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non eſſe.*

Cap. I.

Vnde etiam Auguſtinus *ait in lib. Pſalmorum, in Pſal. 30. concione 2. ad verſ. [In manibus tuis ſortes.]*

SOrs non *f* aliquid mali eſt, ſed res eſt in dubitatione humana, diuinam indicans voluntatem.

2. pars. *His ita reſpondetur. Antequam Euangelium clareſceret, multa permittebãtur, quæ tempore perfectioris diſciplinæ penitus ſunt eliminata. Copula namq; Sacerdotalis, vel conſanguineorum nec legali, nec Euangelica, vel Apoſtolica auctoritate prohibetur, Eccleſiaſtica tamen lege penitus interdicitur. Sic & ſortibus nihil mali ineſſe monſtratur: prohibetur tamen fidelibus, ne ſub hac ſpecie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent. Vnde quibuſdam conſtellationes & futurorum ſigna cuſtodientibus Apoſtolus* g *ait: [Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos. Vnde timeo, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.] Sic & Aſtronomia, ſeu & Aſtrologia apud Catholicos in deſuetudinẽ abiit: quia dum propria curioſitate his nimis erant intenti, minus vacabãt his, quæ ſaluti animarum erant accõmodata.*

Cap. II. ¶ *Exemplo Ionæ, vel Matthiæ non oportet ſortibus credi.*

Quòd autem ſortibus credi non oporteat Hieronymus *teſtatur, ſcribens ſuper Ionam, cap. 1.*

NOn ſtatim *h* debemus ſub exemplo Ionæ, ſortibus credere, vel illud de Actibus *i* Apoſtolorum huic teſtimonio copulare: vbi ſorte in Apoſtolatum Matthias eligitur: cùm priuilegia 1 ſingulorum non poſſint legem facere communem.

1 ¶ Cùm priuilegia.] *Hæc vſque ad finem ſunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodem, inf. ead. c. non exemplo.*

Cap. III. ¶ *Ad ſæcula ad negotia, diuina oracula non ſunt conuertenda.*

Item Auguſtinus *ad inquiſitiones Ianuarij, epiſt. 119.*

HI, qui de *k* paginis Euangelicis ſortes legunt, etſi optandum eſt, vt id potius faciant, quàm ad dæmonia conſulenda concurrant: tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ huius vanitatẽ, propter aliam vitam loquentia oracula diuina velle conuertere.

Cap. IV. ¶ *Exemplo Matthiæ, vel Ionæ non eſt indifferenter ſortibus credendum.*

Item Beda *ſuper Actus Apoſtolorum, ad c. 1.*

NOn *l* exemplo Matthiæ, vel quod Ionas Propheta ſorte deprehenſus ſit, indifferenter ſortibus eſt credendum: cùm priuilegia ſingulorum (vt Hieronymus ait) communem legem facere omnino non poſſint. *& infrà.* ¶ Si qui tamen neceſſitate aliqua compulſi Deum putant ſortibus, exemplo Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant hoc ipſos Apoſtolos non niſi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis egiſſe.

Cap. V. ¶ *Non ſunt obſeruanda quæ à diuinis præcipiuntur, quamuis ea contingant quæ ab eis prænuntiantur.*

De diuinis verò ſcribit Auguſtinus *l. 5. ſuper Deuter. c. 19. ita dicens.*

INtelligi voluit *a* Dominus etiam illa, quæ à diuinantibus non ſecundum Deum dicuntur, ſi acciderint, quæ dicuntur, non accipienda ſic, vt fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

Cap. VI. ¶ *Inſtitutiones hominum quæ ſint ſuperſtitioſæ vel non.*

Idem in l. 2. de doctrina Chriſtiana, c. 19. 20 & 21.

ILlud *b* quod eſt ſecundùm inſtitutiones hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt, quidquid inſtitutum eſt ab hominibus ad faciendа, & colenda idola pertinens, vel ad colendam ſicut Deum creaturam partémve vllam creaturæ: vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potius, quàm docere aſſolent poëtæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiori vanitate, Aruſpicum, & Augurum libri. Ad *c* hoc genus pertinẽ omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis quas characteres vocant, ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendendis, atque ligandis, vel etiam ſaltandi quodammodo, non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas quæ eminentiori *d* nomine Phyſicam vocant, vt quaſi non ſuperſtitionem *e* implicare, ſed naturæ prodeſſe videantur ſicut ſunt inaures in ſummo aurium ſingularium, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſingultienti, vt dextera manu ſiniſtrum pollicem teneas. His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum, ſi membrum aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis aut canis, aut puer medius interuenerit, *& infrà.* ¶ Hinc ſunt etiam illa limen calcare, cum ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi quis, dum ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedens offenderit: cum veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quàm præſens damnum dolere. ¶ Neque *f* illi ab hoc genere ſuperſtitionis pernicioſæ ſegregandi ſunt, qui olim Genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgo Mathematici vocantur. Nam & ipſi, quamuis veram ſtellarum poſitionem, cùm quiſque naſcitur, conſectentur, & aliquando etiam perueſtigent: tamen quod inde conantur, vel actiones noſtras vel actionum euenta prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilem ſeruitutem, *& infr. c. 23.* ¶ Hoc autem genus fornicationis animæ ſalubriter diuina ſcriptura non tacuit, neque ab ea ſic deterruit animam, vt propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia falſa dicuntur à profeſſoribus eorum, ſed *g* [etiamſi dixerint vobis, inquit, & ita euenerit, ne credatis eis.] Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænũtiauit *h*, propterea talia ſacrilegia, quibus illa imago præſentata eſt, minus exercenda ſunt, aut quia in *i* Actibus Apoſtolorum fœmina ventriloqua verum teſtimonium perhibuit Apoſtolis Domini, ideo Paulus Apoſtolus pepercit illi ſpiritu

a *Ioſue* 7. b 1. *Reg.* 14. c *Ionæ.* 1. d *Luc.* 1. e *Act.* 1. f *Pann. l.* 8. *c.* 77. g *Gal.* 4. h *Iuop.* 11. *c.* 21. *Pann. l.* 8. *c.* 73. i *Act.* 1. k *Iuop.* 11. *cap.* 29. *Pann. l.* 8. *c.* 74. l *Sup. cad. non ſtatim. Pann. l.* 8. *c.* 78. *ad c.* 1. *Ionæ.*

a *Iuop.* 11. *c.* 10. *inf. ead. q.* 5. *c. vlt. in fin.* b *Iuo p.* 11. *c.* 13. *C.* 6. c *Infr. cad. q.* 5. *nec mirum* §. *ad hæc.* d *al. mitiore nomine phyſica.* e *al. ſuperſtitioſè.* f *C.* 11. g *Deut.* 13. h 1. *Reg.* 28. i *Act.* 16.

ritui, ac non potius fœminam illius dæmonij correptione, atque excluſione mandauit. omnes igitur artes huiuſmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudianda, & fugienda Chriſtiano.

Cap. VII. ¶ *Non eſt vita, ſed mors, inquiſitio, vel curatio, quæ à diuinis, vel magicis expetitur.*

Idem *in* a *lib. de Ciuitate Dei.*

QVi *b* ſine Saluatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia æſtimat prudentem ſe fieri poſſe, non ſanus, ſed æger, non prudens, ſed ſtultus, in ægritudine aſſidua laborabit & in cæcitate noxia ſtultus, ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ à diuinis, & Magis, vel ab ipſis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda eſt, quàm vita: & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Pſalmiſta dicente *c*: Omnes dij gentium ſunt dæmonia qui per deceptos homines, alios decipere quotidie geſtiunt, vt perditionis ſuæ faciant eos eſſe participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex *d* traditione Angelorum malorum toto orbe terrarum plurimis ſæculis inualuit, per quandam ſcientiam futurorum, & infernorum: & per inuentiones *e* eorum inuenta ſunt aruſpicia, & augurationes, & ipſa, quæ dicuntur oracula, & necromantia.

Cap. VIII. ¶ *Chriſtiana, & vera pietas planetarios expellit, & damnat.*

Item *Confeſſionum lib. 4. c. 3.*

ILLos *f* planetarios, quos mathematicos vocant, planè conſulere non deſiſtebam, quòd quaſi nullum eſſet ſacrificium, & nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob diuinationem dirigerentur. Quod tamen Chriſtiana, & vera pietas conſequenter repellit, & damnat.

Cap. IX. ¶ *Cultura eſt idololatriæ, auguria ſeruare, & ſtellarum requirere curſus.*
Item Hieronymus. *g*

SEd & illud adde, quoniam qui *h* fornicatur, in corpus ſuum peccat, non iſtud corpus ſolùm. quod templum Dei effectum eſt, ſed & iſtud quod dicitur, quia omnis Eccleſia corpus Chriſti eſt. Et in omnem Eccleſiam videtur delinquere, qui corpus ſuum maculauerit: quia per vnum membrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Eſt & illud opprobrium Ægypti, quod ſi neglexeris, etiam poſt Iordanis tranſitum, & poſt baptiſmi *i* ſecundam circumciſionem, vetuſtæ conſuetudinis inuſtione ſuggeritur obſeruare auguria, requirere ſtellarum curſus, & euentus ex iis futurorum rimari, ſeruare ſomnia, cæteriſque huiuſmodi ſuperſtitionibus implicari. Idololatriæ namque mater eſt Ægyptus: ex qua certum eſt huiuſmodi opprobria pullulare: quæ, ſi tranſito iam Iordane ſuſceperis, & his te rurſus laqueis illigaueris, tecum ſine dubio opprobria Ægypti trahis.]

3. pars. *Hæc autem ſortilegia* k *non vſq; adeo ſunt deteſtanda, vt ſi aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum, quod reliquum eſt ideo credatur eſſe immundum: aut ſi ipſum, quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus ſumi contigerit, ideo credamus nos deliquiſſe.*

a *Habetur in lib. Rabani de magorum præſtigiis.*
b *Burch. l. 10. c. 41. Iuo p. 11. c. 66.* c *Pſal. 95.*
d *Iſidor. l. 8. Etymol. c. 9.* e *al. inuocationes.*
f *Iuo p. 11. c. 20. Pan. l. 8. c. 79.* g *Orig. hom. 14. ad c. 9. Ieſuè.*
h *1. Cor. 6. Epheſ. 1.* i *al. baptiſmi circumciſionem.*
k *al. ſacrilegia.*

Cap. X. ¶ *Non ideo reliqua ſunt immunda, quia ab area, vel torculari aliquid ad dæmonum ſacrificia tollitur.*

Vnde Auguſtinus *ad Publicolam, epiſt.* 154.

SI de area *a*, vel torculari tollatur aliquid ad ſacrificia dæmoniorum ſciente Chriſtiano, ideo peccat, quia *b* fieri permittit, vbi prohibendi poteſtas eſt. Quod ſi factum non competit, aut prohibendi poteſtatem non habuit, vtitur mundis reliquis fructibus, vnde illa ſublata ſunt.

Cap. XI. ¶ *Immunis eſt à reatu, qui emit, quod neſcit idolis immolatum.*
Item Ambroſius *in primam epiſtolam ad Corinthios ad cap. 10.*

LIcet aliquid *c* pollutum ſit per accidentiam, id eſt, oblationem idoli, cùm hoc tamen neſcit, qui emit, nullum patitur ſcrupulum, & apud Deum immunis eſt.

QVÆSTIO III. & IV.

1. AQuibus autem genus diuinationis exordium ſumpſerit, vel quot ſint genera eius, Auguſtinus *d* exponit *in libro de natura* e *dæmonum ita dicens.*

(ps.)

Cap. I. ¶ *De multiplici genere diuinationis.*

IGitur *f* genus diuinationis à Perſis 1 fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor eſſe genera, terrã, aquã, aërem, & ignem: hinc geomantiam, hydromantiam, aëromantiam, pyromantiam dicta autumat. Diuini dicti ſunt, quaſi Deo pleni. Diuinitate enim plenos ſe eſſe ſimulant, & aſtuta quadam fraudulentia hominibus futura coniectant. Duo autem ſunt genera diuinationis, ars, & furor. Incantatores verò vocati ſunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati ſunt, propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt & funeſta ſacrificia offerunt, hiſque celebritatibus dæmonum accipiunt reſponſa. Haruſpices nuncupati, quaſi horarum inſpectores. Dies enim & horas in agendis negotiis, operibuſque cuſtodiunt: & quid per ſingula tempora obſeruare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures ſunt, qui volatus auium, & voces intendunt: aliaque ſigna rerum, vel obſeruationes improuiſas hominibus occurrentes ſerũt. Iidem ſunt & auſpices. Nam auſpicia ſunt, quæ iter facientes obſeruant. Dicta autem ſunt auſpicia, quaſi auium ſpicia *g*, & auguria quaſi auium garria, id eſt, auium voces, & linguæ. Item augurium, quaſi auigerium, quod aues gerunt. Duo ſunt autem genera auſpiciorum, vnum ad oculos: alterum ad aures pertinens: ad oculos ſcilicet volatus, ad aures vox auium. Pythones à Pythio Apolline dicti: quod is auctor fuerit diuinandi. Aſtrologi dicti eo quod in aſtris augurantur. Genethliaci appellati ſunt propter natalitiorum conſiderationes dierum. Geneſes enim hominum per duodecim cœli ſigna deſcribunt, ſyderumque curſu, naſcentium mores, actus, & euentus prædicere conantur: id eſt, quis quali ſigno fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui naſcitur. Hi ſunt, qui vulgò Mathematici vocantur, cuius ſuperſtitionis genus conſtellationes Latini vocant, id eſt, notationes ſyderum, quomodo ſe habeant, cùm quiſque naſcitur. ¶ Primùm autem iidem ſtellarum interpretes Magi nuncupabantur: ſicut de his legitur in *h* Euangelio, qui natum Chriſtum annuntiauerunt. Poſtea hoc nomine ſoli Mathematici dicti ſunt. Cuius artis ſcientia vſque ad Euangelium fuit conceſſa, vt Chriſto edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cœlo interpretaretur. Horoſcopi dicti, quod horas

a *Iuo p. 11. c. 98.* b *al. ſi.* c *Iuo p. 11. c. 96.*
d *Rabanus de magorum præſtigiis. Iſidor. l. 8. Etymol. c. 9.*
e *al. diuinatione.* f *Burch. l. 10. c. 43. Iuo p. 11. c. 68.*
g *al. aſpicia.* h *Matt. 2.*

natiuitatis hominum ſpeculentur diſſimili & diuerſo fato. Sortilegi *a* ſunt, qui ſub nomine, *&c. vt ſup.* ¶ Salitores *b* vocati ſunt, quia dum eis membrorum quæcunque partes ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum, ſeu triſte ſignificari prædicunt.

1 ¶ Perſis.] *S. Auguſt. in l. 6. de Ciuitate Dei. c. 35. de hydromantia loquens ſic ſcribit:* Quod genus diuinationis idem Varro à Perſis dicit illatum. *Reliqua verò capitis ſunt in libello Rabani de Magorum præſtigiis, quem ipſe ex variis Auguſtini, & Iſidori locis collegit, & Gratianus ſæpè citat ſub Auguſtini nomine.*

2. pars. *Quæritur autem de natura dæmonum, cuius naturæ ſint, an futura præſcire valeant, vel quot modis futura prænoſcant.*

Cap. II. *Quot modis dæmones futura prænoſcant.*

De his ita ſcribit Auguſtinus *in eod. l. 16. de diuinatione dæmonum, c. 3.*

SCiendum *c* eſt hanc eſſe naturam dæmonum, vt aërij corporis ſenſu terrenorum corporum ſenſum facilè præcedant, celeritate etiam propter eiuſdem aërij corporis ſuperiorem mobilitatem non ſolùm curſus quorumlibet hominum, vel ferarum, verumetiam volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantum ad aërium corpus attinet, præditi, hoc eſt, acrimonia *d* ſenſus, & celeritate motus, multo ante cognita prænuntiant, vel nuntiāt, quæ homines pro ſenſus terreni tarditate mirentur. Acceſſit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia, quàm poteſt hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias, quas aërij corporis natura ſortita eſt, non ſolùm multa futura prædicunt dæmones, verumetiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere, ac facere non poſſunt, eos dignos quidam, quibus ſeruiant, & quibus diuinos honores deferant, arbitrantur, inſtigante maximè vitio curioſitatis, propter amorem fœlicitatis falſæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis, *& infrà c. 5* ¶ Nunc igitur, quoniā de diuinatione dæmonum quæſtio eſt. Primum ſciendum eſt illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipſi facturi ſunt. Accipiunt enim poteſtatem, & morbos immittere, & ipſum aërem vitiando morbidum reddere, & peruerſis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quod ſint eis talia ſuadentibus conſenſuri. Suadent autem miris, & inuiſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeſeque cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo ſiue vigilantium, ſiue dormientium. ¶ Aliquando autem non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt (quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt) ante prædicunt. Neque enim quia præuidet medicus, quod non præuidet eius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus eſt. Quid autem mirum, ſi quemadmodum ille corporis humani perturbata, vel modificata temperie ſeu bonas, ſeu malas futuras præuidet valetudines: ſic dæmon in aëris affectione ſibi nota *e* nobis ignota *f* futuras præuidet tempeſtates? Aliquando & hominum diſpoſitiones non ſolùm voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cùm ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcunt: atque hinc etiam multa futura prænunciant: aliis videlicet mira, qui iſta diſpoſita non nouerunt: *& infrà c. 6.* ¶ Fallunt & ſtudio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore lætentur. Sed ne apud cultores ſuos pondus auctoritatis amittant, id agunt, vt interpretibus ſuis, ſignorumque ſuorum coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint vel mentiti. ¶ Nonnunquam vero ipſi maligni ſpiritus, & illuſores hominum, atque ſalutis eorum inuaſores *a*, ſolent prædicere defectum culturæ ſuæ, & idolorum ruinam: quatenus præſcij videantur, quid in ſingulis regnis, aut locis vēturum ſit, & quid aduerſi ſuæ factioni contingere poſſit: quod etiam illi qui gentilium hiſtorias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum ſi iam imminente templorum, & ſimulachrorum euerſione, quam Prophetæ Dei ſummi tanto antè prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum ſuorum hoc de proximo prodidit, vt ſuam quaſi diuinitatem recedens, vel fugiens commendaret.

3. pars. *Quod autem hominum diſpenſationes cogitatione conceptas, per exteriora ſigna diabolus deprehendat, non firma ratione videtur approbatum.*

CAP. III. ¶ *Quòd ex corporeis moribus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultiſſima res eſt.*

Vnde idem Auguſtinus *ait in lib. 2. retractationum, cap. 30.*

QVodam *b* loco dixi dæmones aliquando & hominum diſpoſitiones non ſolùm voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate, perdiſcere. Rem dixi occultiſſimam audaciori aſſeueratione, quàm debui. Nam peruenire iſta ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum eſt. Sed vtrum quædam ſigna dentur ex corpore cogitantium, illis ſenſibilia nos autem latentia, an alia vi, & ea ſpirituali, iſta cognoſcant, aut difficillime poteſt ab hominibus, aut omnino non poteſt inueniri

QVÆSTIO V.

QVòd autem ſortilegi, & diuini, ſi ceſſare noluerint, excommunicandi ſunt, ratione, & auctoritate probatur. *Eſt enim quoddam genus culturæ idolorum ex dæmonum inſultationibus futura prædicere. Sicut enim auarus, quia cultum Deo debitum nummo impedit, idolorū cultor ab c Apoſtolo nominatur: ſic illi d qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnunquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum conſultatione, vel quibuſlibet præſtigiis inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt. Futura enim præſcire, ſolius Dei eſt: qui in ſui contemplatione etiam Angelo illa præſcire facit. Vnde Eſaias e ait: Priora & nouiſſima annuntiate mihi, & dicam quòd Dei eſtis.*] *Cultores verò idolorum à fidelium communione ſeparandi ſunt. Vnde in epiſt. ad Corinth. Apoſtolus f ait:* [*Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, cùm eiuſmodi nec cibum ſumere.*] *Hinc etiam in decretis* Gregorij iunioris *in Concilio Romano præſidentis, c. 12. legitur.*

Cap. I. ¶ *Anathema ſit, qui ariolos, vel incantatores obſeruat.*

SI quis ariolos *g*, aruſpices, vel incantatores obſeruauerit, aut phylacteriis vſus fuerit, anathema ſit.

Cap. II. ¶ *Quinquennio pœniteat, qui diuinationes expetit.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 23. al. 24.*

QVi *h* diuinationes expetunt, & morem gentilium 1 ſubſequuntur, vel in domos ſuas huiuſmodi homines introducunt, exquirendi 2 aliquid arte malefica, aut expiandi

a *ead. q. 1. c. vnico.* b *al. ſaliſatores.* c *Rabanus de Magorum præſtigiis. Burch. l. 10. cap. 45. & 46. Iuo p. 11. c. 70. & 71. Pan. l. 8. c. 68.* d *al. acumine.* e *al. notas.* f *al. ignotas.*

a *al. inuiſores.* b *ſup. c. proximo.* c *Epheſ. 5.* d *Coloſſ. 3.* e *Eſa. 45. ſed paulò anguſtius.* f *1. Cor. 5.* g *Poly. l. 6. tit. 11. Burch. l. 10. c. 24. Iuo p. 11. c. 1. Pann. l. 8. c. 61.* h *Rabanus in pœnit. c. 23. Et in concil. Pariſien. l. 2. c. 1. Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 5. Iuo p. 11. c. 2. Pann. l. 8. c. 62.*

cauſa? ſub regula quinquennij iaceant, ſecundùm gradus pœnitentiæ definitos,&c.

1 ¶Gentilium.] *In græco impreſſo, eſt. χορῶν, ſed in veſtuto Vaticano, & apud Balſamonem. ἐθνῶν.*

2 ¶Exequendi.] *Græcè eſt, ἐπανδρείας φαρμακειῶν, id eſt,* ad inuenienda medicamenta,

CAP. III. ¶ *Elementa colere, lunæ, aut ſtellarum curſus in ſuis operibus, Chriſtiano ſeruare non licet.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id eſt, ex cap. Martini Bracharenſis, c.71.*]

NOn liceat *a* Chriſtianis tenere traditiones gentilium obſeruare, vel colere elementa aut lunæ, aut ſtellarum curſus, aut inanem ſignorum fallaciam pro domo facienda aut inanem ſignorum fallaciam pro domo facienda aut propter ſegetes, vel arbores plantandas, vel coniugia ſocianda, ſcriptum eſt enim *b*. [Omnia quæ facitis, aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo.] ¶Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes, aut incantationes liceat attendere: niſi tantum cum ſymbolo diuino, aut *d* oratione Dominica, vt tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. ¶Si *e* quis autem paganorum conſuetudinem ſequens, diuinos, & ſortilegos in domum ſuam introduxerit, quaſi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel luſtrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant. *f* ¶ Mulieribus quoque Chriſtianis non liceat in ſuis lanificiis vanitatem obſeruare. ſed Deum inuocent adiutorem, qui eis ſapientiam texendi donauit.

CAP. IV. ¶*Sacris officiis dediti, magi vel incantatores non fiant:*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.36.*

NOn oportet ſacris officiis deditos, vel clericos, Magos, aut incantatores exiſtere, aut facere phylacteria, quæ animarum ſuarum vincula comprobantur. Eos 1 autem, qui talibus rebus vtuntur, proiici ab Eccleſia iuſſimus.

1 ¶Eos autem.] *Quæ antecedunt in hoc capite, ſunt ex verſi ne Dionyſij: quæ autem ſequuntur, ſunt ex priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori.*

CAP. V. ¶*Honore priuetur Epiſcopus, vel presbyter, qui Magos, vel aruſpices conſulit.*

Item ex Concilio Toletano quarto *c.28*

SI *h* quis Epiſcopus, aut presbyter ſiue diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, Magos, aut aruſpices, aut incantatores, aut ariolos, aut certè augures, vel ſortilegos, vel qui profitentur artem magicam 1. aut aliquos eorum ſimilia exercentes conſuluiſſe fuerit deprehenſus ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus 2. monaſterij curam ſuſcipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegij ſoluat.

1 ¶Magicam.] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticano & Lucenſi regio, & Polycarpo legitur,* artem aliquam.

2 ¶Suſpenſus.] *In omnibus Conciliorum editionibus, & manuſcriptis exemplaribus, quæ collata ſunt, & Polycarpo eſt depoſitus. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Curam.] *Sic in vetuſtioribus Conciliorum editionibus & duobus Vaticanis codicibus : ſed in recentioribus Colonienſibus eſt,* cenſuram, *in codice autem regio,* pœnam.

a *Burch.l.10.c.3.Iuo p.11.c.40.* b *Coloſſ.3.Ibid.c.74.* c *Burc.l.10.c 20.Iuo p.11.c.47.* d *al.* & e *Ibid. 71. Burc. l.10.c.6.Iuo p.11.c.34* f *Ibid.c.75.Burch.l.10. c. 19. Iuo p.8. c.330.& p.11.c.45.*

g *Et in Agathenſi c 68.Rabanus pœnit.c.13.Iuo p.11. c. 3.Pann l.8.c.63.*

h *Rabanus ibid.Poly.l.6.tit.12.Burch.l.10.c.48.Iuo p.11. c.5.& 73.Pann.l 3.c.169.& l.8.c.64.*

CAP. VI. ¶*De his qui auguriis & diuinationibus ſtudent.*

Item ex Concilio Agathenſi *a, c.42.*

ALiquanti Clerici, ſiue laici ſtudent auguriis, & ſub nomine fictæ religionis per eas, quas ſanctorum ſortes vocant, diuinationis ſcientiam profitentur: aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Hæc *b* quicunque Clericus, aut laicus detectus fuerit. vel conſulere, vel docere, ab Eccleſia habeatur extraneus.

CAP. VII. ¶*Sors nihil aliud, quàm diuinatio, & maleficium eſſe decernitur.*

Item Leo IV. *Epiſcopis Britanniæ c.4.*

SOrtes *c*, quibus cuncta vos in veſtris diſcriminatis iudiciis (quod patres damnauerunt) nihil aliud, quàm diuinationes & maleficia eſſe decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari: & inter Chriſtianos vltra nolumus nominari, & ne exerceantur *d* ſub anathematis interdicto prohibemus.

¶*In Epiſtola Leonis quarti* (*cuius pars extat in vetuſto codice*(*c 4. hæc leguntur* De expetentia autem diuinationum vel maleficiorum, ſcriptum quidem in ſacris habemus canonibus, vt ipſa ponamus ita: Qui diuinationes, &c. *ſup. ead. ex Concilio Ancyrano.* Vnde ad illorum ſimilitudinem ſortes, quibus vos cuncta in veſtris diſcriminatis iudiciis, nil aliud quàm quod illi patres damnauerunt, diuinationes, & maleficium eſſe decernimus. &c.

CAP. VIII. ¶ *Incantatores, & ſortilegos velut Chriſti inimicos inſequi oportet.*

Item Gregorius *Hadriano notario, lib.9. epiſt.47.*

PEruenit ad *e* nos quòd quoſdam incantatores, atque ſortilegos fueris inſecutus: & omnino nobis ſolicitudinem, zelumque tuum gratum fuiſſe cognoſcas & *infrà.* ¶Et ideo ſtudij tui ſit ſollicitè quærere. & quoſcunque huiuſmodi Chriſti inimicos inueneris, diſtricta vltione corrigere.

CAP. IX. ¶*Excommunicetur Clericus, Monachus, laicus, diuinationes vel auguria, vel ſortes ſecutus.*

Item ex Concilio Aurelianenſi primo, *c.42.*

SI quis Clericus *f* Monachus vel ſæcularis, diuinationem, vel auguria crediderit obſeruanda, vel ſortes quas mentiuntur eſſe ſanctorum, quibuſcunque putauerit intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab Eccleſiæ communione pellantur.

CAP. X. ¶*Contra ſortilegos idolorum cultores cuſtodia paſtoralis inuigilet.*

Item Gregorius *lib.7. epiſt. 66. ad Ianuarium Epiſcopum.*

COntra idolorum *g* cultores, vel aruſpices atque ſortilegos, fraternitatem veſtram vehementius paſtorali hortamur inuigilare cuſtodia, atque publicè in populo contra huius rei viros ſermonem facere, eoſque à tanti labe ſacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præſentis vitæ periculo adhortatione ſuaſoria reuocare. Quos tamen, ſi emendare ſe à talibus, atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & ſi quidem ſerui ſunt, verberibus, cruciatibuſque, quibus ad emendationem perueníre valeant, caſtigare: ſi verò ſunt liberi, incluſione digna, diſtrictaque ſunt in pœnitentiam redigendi, vt qui ſalubria, & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus ſaltem eos corporis ad deſideratam mentis valeat reducere ſanitatem.

¶*Caput hoc locupletatum eſt ex epiſtola Gregorij cum vetuſtis exemplaribus collata.*

a *Et in Venet.c.16.Raban.ibid.Burch.l.10.c.27.Iuo p.11. c.4 Pann l.8.c.69.* b *al.ad hoc.* c *Iuo p.11 c.8.Pann.l.8.c.70* d *al.vt abſcindantur.* e *Polyc.ibid. Burc.l.10. c. 4. Iuo p. 11.c.33.* f *Concor.concil. Altiſiod.c 4.* g *Burc.l.10.c.13. Iuo p.11.c.32.& 95.*

CAP.

Cap. XI. ¶ *Ab Eccleſia ſeparetur, auguriis & incantationibus deſeruiens.*

Item ex Concilio Carthaginenſi. 4. c. 89

AVguriis *a* vel incantationibus ſeruientem, ſimiliter & iudaicis ſuperſtitionibus, vel feriis inhærentem, à conuentu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus.]

Cap. XII. ¶ *Sortilegam, & magicam artem Epiſcopi omnibus modis* b *eliminare ſtudeant.*

Item ex Concilio Anquirenſi *c*. c.

EPiſcopi *c*, eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, vt perniciosam, & à diabolo inuentam ſortilegam, & magicam *d* artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum, aut mulierem huiuſmodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant. Ait enim Apoſtolus *e* [Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correptionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt.] Subuerſi ſunt, & a diabolo captiui tenererur, qui relicto creatore ſuo diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia ¶ Illud *f* etiam non eſt omittendum, quòd quędam ſceleratæ 2 mulieres retrò poſt ſatanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ credunt & profitentur ſe nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, eiuſque iuſſionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari. Sed vtinam ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo à recta fide deuiāt, & errore paganorum inuoluuntur, cùm aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Quapropter ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falſa eſſe & non à diuino, ſed à maligno ſpiritu alia phantaſmata mentibus fidelium *g* irrogari. ¶ Si quidem *h* ipſe ſatanas, qui transfigurat *i* ſe in Angelum lucis cùm mentem cuiuſcunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugauerit, illico transformat ſe in diuerſarum ſpecies perſonarum, atque ſimilitudines: & mentem, quam captiuam tenet in ſomniis deludens, modo læta, modò triſtia, modo cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens, per deuia quæque deducit: & cùm ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in ſomniis, & nocturnis viſionibus extra ſe educitur & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis verò tam ſtultus, & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cum Ezechiel *k* propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore vidit? & Ioannes Apoſtolus *l* Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit, & audiuit, ſicut ipſe dicit? Statim, inquit, fui in ſpiritu.] Et Paulus *m* non audet dicere ſe raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annuntiandum eſt, quòd qui talia & his ſimilia credit fidem perdidit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt eius, ſed illius, in quem credit, id eſt, diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt *n*. [Omnia per ipſum facta ſunt, &c.] Quiſquis ergo aliquid credit, poſſe fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem, vel ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, procul dubio infidelis eſt & pagano deterior.

1 ¶ Anquirenſi.] *Sic etiam in vetuſtis, Burchardus, & Iuo habent,* Ancyrenſi, *Verumtamen in Concilio Ancyrano græco, aut latino neque impreſſo, neque manuſcripto eſt inuentum: licet qui tomos Conciliorum ediderunt, aſſerant haberi in quodam vetuſto codice* 16. *librorum partialium.*

2 ¶ Sceleratæ. *Fere eadem habentur apud B. Auguſtinum in libro de ſpiritu & anima, c.* 28. *& in vita Damaſi Papæ primi, quæ extat Romæ in peruetuſto de vitis ſanctorum codice ſanctæ Mariæ maioris: vbi poſtquam aliqua relata ſunt ex Synodo Romana, in qua Damaſus Macedonium, & Apollinarem damnauit: adiungitur, anathematizatos in ea Synodo eſſe, maleficiis, ſuperſtitionibus, & incantationibus ſeruientes. In quibus etiam mentio eſt harum mulierum, quæ ſe putabant nocturno ſilentio cum Herodiade & innumera multitudine mulierum ſuper beſtias equitare, & multa terrarum ſpatia pertranſire.*

2 pars. *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum altaria ſacris veſtibus exuunt, aut veſte lugubri accingunt, vel conſueta luminariorum obſequia Eccleſiis Dei ſubtrahunt, vel miſſam pro requie defunctorum promulgatam, pro viuis celebrant hominibus.*

Cap. XIII. ¶ *Abiicitur ſacerdos, qui huiuſmodi maleficiis operam dederit.*

Quorum omnium maleficia nequiſſima Toletanum Concilium 13. *condemnat, dicens,* c. 7.

QVicunque ſacerdotum, vel miniſtrorum deinceps cauſa cuiuſlibet doloris vel amaritudinis permotus, aut altare diuinum veſtibus ſacris exuere præſumpſerit, aut qualibet alia lugubri veſte accinxerit *a*, ſeu etiam ſi conſueta luminariorum ſacrorum obſequia de templo Dei ſubtraxerit, & extingui præceperit: ſi eum antea veræ pœnitudinis coram metropolitano ſatisfactio non pugnauerit, ignobilitati perpetuæ mancipatus, iuxta ſuperiorem ſententiam domini, loci ſui dignitate ſe nouerit, & honore priuari: illis proculdubiò perſonis ab hac vltionum ſententia, ſeparatis, quæ aut contaminationem ſacrorum ordinum, vel ſubuerſionem ſanctæ fidei metuentes, aut hoſtilitatem, vel obſidionem perferentes, ſeu etiam diuinorum iudiciorum ſententiam metuentes, talia feciſſe contigerit: in quorum facto plus humilitas, quà Deus placatur, quàm interni liuoris doloſitas declaratur. Plerique etiam ſacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo Miſſam pro requie defunctorum promulgatam fallaci voto pro viuis ſtudent celebrare hominibus, non ob aliud, niſi vt is, pro quo ipſum offertur ſacrificium, ipſius ſacroſancti libaminis interuentu mortis incurrat periculum. Proinde noſtræ elegit vnanimitatis conuentus, vt ſi quis deinceps talia perpetraſſe fuerit detectus, à proprii deponatur ordinis gradu & tam ipſe ſacerdos, quàm etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitaſſe perpenditur, exilii perpetui ergaſtulo religentur. *b*

Principium huius capituli vſque ad verſ. Plerique *eſt ex* 13 *Concilio Toletano, c.* 7. *reliqua verò ſunt ex* 17. *Toletano, c.* 5. *quorm Conciliorum duo exemplaria ſunt habita ex Hiſpania: & inde nonnulla hic emendata, & addita.*

3. pars. *Ex præmiſſis c auctoritatibus colligitur, quòd arioli, aruſpices, incantatores, & ſortilegi, atque cæteri huiuſmodi ſectatores ab Eccleſia ſunt eliminandi, & niſi reſipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quod in vltimo Anquirenſi d capitulo ea, quæ fiunt per incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur* Auguſtinus *in libro de ciuitate Dei videtur aſſerere, ita dicens.*

a *Burc. l.* 10 c 7. *Iuop.* 11. *c.* 35. *Pann. l.* 8. *c.* 72. b *al. virib.* c *Burch. l.* 10 *c.* 1. *& l.* 19. *credidiſti quòd multæ. Iuop.* 11. *c.* 30. d *al. maleficam.* e *ad Tit.* 3. f *De ſpiritu & anima, c.* 28. g *al. infidelium.* h *Aug ibid.* i 2. *Cor* 11. k *Ezech.* 3. l *Apoc.* 1. *&* 4. m 2. *Cor.* 12. n *Ioan.* 1.

a *al. accingi. Orig.* b *al. relegentur.* c *ſup. ead. Epiſcopi.* d *al. Ancyrenſi.*

Caput

Caput hoc integrum habetur in libello Rabani de magorum præſtigiis, quem ipſe ex variis locis Auguſtini, & Iſidori vt antea dictum eſt, conficit. Burchardus citat ex dictis Auguſtini.

CAP. XIV. ¶ *Quæ magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur.*

NEc *a* mirum de magorum præſtigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, vt etiam Moyſi *b* ſimillimis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in ſanguinem. Fertur etiam in gentilium libris, quòd quædam maga formoſiſſima Circe, ſocios Vlyſſis mutauerit in beſtias. Legitur & de ſacrificio quòd Arcades Deo ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicunque ſumerent in beſtiarum formas conuertebantur. Sed hæc omnia magicis præſtigiis potius fingebantur, quàm rerum veritate complerentur. Vt ergo ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant, de eorum proprietate, atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum, primùm dicere congruum arbitramur. ¶ Magi ſunt, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu, violentia tantùm carminis interimunt. Vnde Lucanus *c* [Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni, Incantata perit.] Dæmonibus enim accitis audent ventilare, vt quique ſuos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine vtuntur, & victimis, & ſæpè contingunt mortuorum corpora. ¶ Necromantici ſunt, quorum præcantationibus videntur reſuſcitari mortui, diuinare & ad interrogata reſpondere νεκρὸς enim græcè, mortuus μαντεία diuinatiò nuncupatur: ad quos ſuſcitandos cadaueri ſanguis adiicitur. Nam amare ſanguinem dæmones dicuntur: ideóque quotieſcunq; necromantia fit, cruor aqua miſcetur, vt colore ſanguinis facilius prouocentur. ¶ Hydromantici ab aqua dicti Eſt enim hydromantia in aquæ inſpectione vmbras dæmonum euocare, & imagineas *d* ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, vbi adhibito ſanguine etiam inferos perhibentur ſuſcitare. 1 *& infrà.* ¶ Ad hæc omnia ſupradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſque rebus ſuſpendendis, atque ligandis in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum exorta. Vnde cuncta vitanda ſunt Chriſtiano & omni penitus execratione repudiãda, atque damnanda. ¶ Auguria *e* autem auium Phriges primi inuenerunt. ¶ Præſtigium verò Mercurius primus dicitur inueniſſe. Dictum eſt autem præſtigiũ, quòd perſtringat aciem oculorum. ¶ Haruſpicinæ artem primus Hetruſcis tradidiſſe dicitur quidam Tages *f*. Hic ex horis haruſpicinam dictauit, & poſtea non apparuit. Nam *g* dicitur fabuloſè, arante quodam ruſtico, ſubitò ex glebis exiliuiſſe, & haruſpicinam dictaſſe, qua die & mortuus eſt. Quos libros Romani ex Hetruſca lingua in propriam mutauerunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione eis competit inueſtigare. Hæc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, vt per vaſa ſibi apta, hoc eſt, prauos homines ſeducant illos, qui ſpernunt veritatem, & credunt mendacio, & iuxta Pauli *a* ſententiam, ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertuntur: onerati peccatis ducentur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum *b* autem Ioannes, & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & iſti reſiſtunt veritati, homines corrupti menſe, reprobi circa fidem: ſed vltra non proficient. Inſipientia enim manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. Nec 2 ideo quiſquam credere debet, quoſlibet magicis artibus aliquid facere poſſe ſine permiſſu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut iuſto iudicio facit, aut permiſſu ſuo ita fieri ſinit quòd prædicti Magi leguntur ſimilia feciſſe Moyſi: qui virgam ſuam proiecit, & conuerſa eſt in draconem, proieceruntque ipſi ſingulas virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga *c* Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec Magi, nec angeli mali, quibus miniſtris illa operabantur. Inſunt 3 enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atque cauſalis, prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus: & ſic non dicuntur Angeli qui iſta faciunt, animalium creatores, ſicut nec agricolæ ſegetum, vel arborum vel quorumcumque in terra gignentium creatores dicendi ſunt, quamuis nouerint præbere quaſdam viſibiles opportunitates, & cauſas, vt illa naſcantur. Quod autem iſti faciunt viſibiliter, hoc illi inuiſibiliter. Deus verò ſolus vnus eſt creator, qui cauſas ipſas, & rationes ſeminarias rebus inſeruit. ¶ Præterea *d* quidam quærendum putant, quomodo ſcriptura narrat Pythoniſſam Samuelem Prophetam ſuſcitaſſe ad colloquium Saül impiiſſimi Regis ſi Pythonica diuinatio errori magicæ artis deputanda ſit. Quibus ita reſponderi poteſt, indignum omnino facinus eſſe, ſi ſecundùm verba hiſtoriæ cõmodetur *e* aſſenſus. Quomodò enim fieri poterat, vt arte magica attraheretur vir & natiuitate ſanctus, & vitæ operibus iuſtus? aut ſi non attractus eſt, conſenſit? Quod vtrumq; de iuſto credere aduerſum eſt. Si enim inuitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet iuſtitia: ſi autem voluntarius, omiſit meritum ſpiritale, quod poſitus in carne quæſierat, quod valdè abſurdum eſt: quia qui hinc iuſtus recedit permanet iuſtus. Porrò autem hoc eſt præſtigium ſatanæ, quo, vt plurimos fallat, etiam bonos ſe in poteſtate habere confingit. Quòd Apoſtolus *f* inter cætera oſtendit dicens: [Ipſe ſatanas transfigurat ſe in Angelum lucis.] Vt enim errorem faceret, in quo glorificaretur *g*, in habitu viri iuſti, & nomine ſe ſubordinauit: vt nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur: quando hinc exeuntes iuſtos finxit in ſua eſſe poteſtate *h*. Sed hoc quondam fallit, quòd de morte Saül, & filij eius non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo ante occaſum, mortem corporis præuidere: cùm ſigna quædam ſoleant apparere morituris quippe à quibus Dei protectio mota videtur: quanto magis diabolo *i*, quem angelica poteſtate *k* ſublimem prophetica oracula fuiſſe teſtantur: de cuius magnitudine Apoſtolus *l* ait: [An ignoratis altitudinem Satanæ?] Quid mirum ergo, ſi imminentem prope mortem potuit præuidere: cùm hoc ſit, vnde fallit, & ſe in Dei poteſtate vult adorari! Nam tanta hebetudine demens affectus eſt Saül vt ad Pythoniſſam confugeret. De-

---

a *Iſidorus l.8. etymol.c.9. Burch.l.10.c.42. ex dictis Auguſtini. Iuo p.11.c.69. Pann.l.8.c.65.*
b *Exod.7. Aug.18. de Ciuit. Dei, c.17.*
c *Libro 6.* d *al. & imagines ludificationis,* vel, *& imagines & ludificationes.*
e *Supra eâd.q.2. illud.*
f *Burch.l.10.c.44. Iuo p.11.c.66. Pann.l.9.c.67.*
g *Ouid. met. lib.15.*

a 2. *Timoth.4. &* 5. b *Auguſt.3 de Trinit. cap.7. Auguſt. l.9. ſuper Exod. quæſt.21. & lib.2. ad Simplicianum quæſt.3. & ad Dulcitium, q.6.*
c *Exod.7.*
d *Auguſt. q.27. ex vtroque teſtamento.*
e *al. commendetur.*
f 2. *Cor.11.* g *al gloriaretur.*
h 1. *Reg.28.* i *al. diabolus.*
k *al. maieſtate.*
l *Apoc.2. & 2. Cor.2.*

præfatus

prauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtorias & ea, quæ verbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda ne ratio hiſtoriæ inanis ſit, recte faciet quidem: ſi tamen minime iſtud veri rapit rationem, ſed ad viſum & intellectum Saül. Neque *a* enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem Saül, & habitum Samuelis deſcripſit: ea quæ dicta & viſa ſunt exprimens, prætermittens ſi vera an falſa ſint. Quid enim ait? [Audiens, in quo habitu eſſet excitatus: intellexit, inquit hunc eſſe Samuelem.] Quid intellexerit, retulit. & quia nō bene intellexit, contra ſcripturam alium adorauit, quam Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolū, vt fructum fallaciæ ſuæ haberet Satanas Hoc enim nititur, vt adoretur quaſi Deus. Si enim illi vere Samuel apparuiſſet, non vtique vir iuſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilentiæ? dignum ardore gehennæ: [Cras mecum eris?] His duobus titulis ſubtilitatem fallaciæ ſuæ prodidit improuidus Satanas: & adorari ſe permiſit ſub habitu, & nomine Samuelis contra legem, & virum peccatis preſſum, cum magna diſtantia peccatorum & iuſtorum ſit, cum Samuele iuſtiſſima futurum mentitus eſt. Verùm poteſt videri, ſi de Samuelis nomine taceatur, quia Saül cum diabolo futurus erat: ad eum enim tranſmigrauit, quem adorauit. Semper ergo diabolus ſub velamine latens, prodit ſe, dum ea confingit, quæ horreant *b* perſonis, per quas fallere nititur. ¶ Si autem aliquis mihi opponit, & dicit quomodo eueniunt illa, quæ illi diuini prædicunt futura, aut quomodo poſſunt ægris præbere medelam, aut ſanis immittere ægrituditudinem, ſi aliquid proprie virtutis, ac poteſtatis non habent: hoc à me recipiat reſponſum: quod ideo quiſque non debet eis credere: quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos, quia hoc permiſſu Dei fit, vt ipſi, qui hæc audiunt, vel vident, probentur, & appareat, qua fide ſint, vel deuotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyſes verbo Domini populo Dei præcepiſſe, ita dicens *c*: [Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium dicat ſe vidiſſe, & prædixerit ſignū, atque portum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignores, & ſeruiamus eis, non audies verba Prophetæ illius, aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, aut non. In toto corde, & in tota anima veſtra Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete: mandata ius cuſtodite, & audite vocem illius; ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis, &c.] Vbi ſanè intelligi *d* voluit etiam illa, quæ à diuinantibus, non ſecundum Deum dicuntur, ſi acciderint 5. quæ dicuntur, non accipienda ſic, vt fiunt quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter ſuam poteſtatem Deus oſtendit eſſe, quod iſta contingunt: ſed quaſi quæreretur, cur ea permittat, cauſam tentationis expoſuit, ad cognoſcendam vtiq; eorum dilectionem, vtrum eam habent erga Deum ſuum; cognoſcendam verò ab ipſis potiùs, quàm ab illo, qui ſcit omnia antequam fiant

1 ¶ Suſcitare.] *Apud Rabanum hic interponitur c. legitur, ſup. ead. q. 3. & 4.*

2 ¶ Ad hæc.] *Bona pars huius verſiculi habetur B. Aug. l. 2. de doct. Chriſt. c. 20.*

3 ¶ Nec ideo] *Similia leguntur apud B. Auguſtinum l. 3. de Trinitate, c. 7.*

4 ¶ Inſunt.] *Vſque ad verſ.* Præterea, *ſunt magna ex parte verba B. Auguſt. in l. quæſtionum ſuper Exodum, c. 21.*

5 ¶ Si occiderit.] *Emendatus eſt hic locus ex B. Auguſt. vt habetur ſup. ea. q. 2. c. intelligi. Apud Rabanum verò legitur,* ſi occiderint, quæ dicuntur non accipienda, vel etiamſi fiant quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur.

QVÆSTIO VI.

Quòd autem ab Epiſcopo excommunicatus, eo inconſulto ab alio reconciliari non poſſit, niſi forte per eius Metropolitanum, per ſummum Pontificem ratione, & auctoritate probatur. Presbyteri namque poteſtatem excommunicandi, vel reconciliandi ab Epiſcopis accipiant, non Epiſcopi à Presbyteris: atque ideò excommunicatos à Sacerdotibus reconciliare non poſſunt Reconciliatio namque pœnitentium Epiſcopalis officij eſt, non Sacerdotalis.

Cap. I. ¶ *Pœnitentium reconciliatio, chriſmatis, & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiant.*

Vnde in Concilio Carthaginenſi II. *cap 3. Fortunatus Epiſcopus dixit.*

SI iubet ſanctitas veſtra, ſuggero Nam nemini præterito concilio fuiſſe ſtatutum, vt chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, necnon & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emerſerit hoc faciens, quid de eo ſtatuendum ſit, Aurelius Epiſcopus dixit: Audiuit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris, & Coëpiſcopi noſtri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab vniuerſis Epiſcopis dictū eſt. Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat: vel reconciliare quemquam in publica Miſſa Presbytero non licere, hoc omnibus placet.

Puellarum tamen conſecratio, Epiſcopo conſulto per Presbyterum fieri valet.

Cap. II. ¶ *Permiſſione Epiſcopi, virgines conſecrare Presbyter valet.*

Vnde in Carthaginenſi Concilio III. *c. 86.*

PResbyter *b*, inconſulto Epiſcopo, virgines non conſecret: chriſma verò numquam conficiat.

Cap. III. ¶ *Nec Diacono adminiſtrare, nec pœnitentem in Eccleſia benedicere Presbytero licet.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 43. & 44.*

MIniſtrare *c* Diaconus, aut conſecrare altare Presbyter non præſumat. ¶ Benedictionem quoque ſuper plebem in Eccleſia fundere aut pœnitentem in Eccleſia benedicere Presbytero penitus non licebit.

Ecce, quod ab Epiſcopo excommunicatus per Sacerdotem reconciliari non poteſt. Sed notandum eſt, quod reconciliatio alia eſt publica, alia priuata. Publica reconciliatio eſt quando pœnitentes ante Eccleſiæ ingreſſum publicè repræſentantur, & per impoſitionem manus Epiſcopalis Eccleſiæ publicè reconciliantur. Hæc Sacerdotibus videtur eſſe prohibita. Vnde circa finem illius Capituli non ſimpliciter prohibentur pœnitentes reconciliare: ſed in publica Miſſa Priuata verò reconciliatio eſt quando de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio poteſt fieri per Sacerdotem.

Cap. IV. ¶ *Iuſſione Epiſcopi de occultis peccatis Presbyteri pœnitentes reconcilient.*

Vnde Euariſtus Papa *ait.*

PResbyteri *d* de occultis peccatis iuſſione Epiſcopi pœnitentes reconcilient: &, ſicut ſupra præmiſimus infirmantes abſoluant, & communicent.

a 1. *Reg. 28.* b *al. abhorreant, al. abhorrent, à perſonis. Co. Antuerp.* c *Deuteron. 13.*
d *Suprà ead. q. 2. intelligi.*

a *Senten. 4. diſt. 20.* b *Sent. ibid.* c *Cap. 44.*
d *Burch. l. 18. c. 10. Iuo p. 15. c. 38.*

Cap. V. ¶ *Si Epiſcopus abſens eſt, per Presbyterum reconcilietur in periculo conſtitutus.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *c. 2. 4.*

AVrelius *a* Epiſcopus dixit: niſi quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari diuinis altaribus petierit, ſi Epiſcopus abſens fuerit, debet vtique Presbyter conſulere Epiſcopum, & ſic periclitantem eius præcepto reconciliare. Quam rem debemus ſalubri conſilio roborare. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt. Placet, quod ſanctitas veſtra neceſſariò nos inſtruere dignata eſt.

Cap. VI. ¶ *Qui metu mortis reconciliatur conualeſcens, ſine communione pœnitentiæ impleat tempus.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, *c. 82.*

1. SI quis de *b* corpore exiens, nouiſſimum & neceſſarium communionis viaticum expetit, nõ ei denegetur. Quod ſi in deſperatione poſitus poſt acceptam communionem iterum ſanus fuerit factus, tantum oratione particeps ſit: Sacramentum verò non accipiat, donec conſtitutum pœnitentiæ impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis ſunt, & deſiderant accipere Sacramentum, cum conſideratione, & probatione Epiſcopi accipere debent.

CAP. VII ¶ *Sine manus impoſitione pœnitentes recedentes de corpore reconcilientur.*

Item ex Concilio Arauſicano, *c. 3.*

QVi recedunt *c* de corpore pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eos *d* communicare quod morientis ſufficit reconciliationi 1, ſecundùm definitiones patrum, qui eiuſmodi cõmunione congruè viaticum nominauerunt. Quòd *e* ſi ſuperuixerint ſtent in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione recipiant. Clericis *f* quoque deſiderantibus pœnitentia non eſt neganda. Similiter *g* ſubitò obmuteſcẽs (prout ſtatutum eſt) baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt ſi voluntatis præteritæ, teſtimonium aliorum verbis habet aut præſentis, in ſuo nutu. Amentibus etiam, quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt.

1 ¶ Reconciliationi.] *In Originali impreſſo, ac manuſcripto, & apud Burchardum, & Iuonem legitur,* conſolationi, *aut* conſolatione.

Cap. VIII. ¶ *Aliorum teſtimonio moriturus reconcilietur, ſi obmutuit, vel in phreneſim verſus eſt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 4. *c. 76.*

IS *h*, qui pœnitentiam infirmitate petit, ſi caſu, dũ ad eum Sacerdos initiatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eũ audierunt, & accipiat pœnitentiam: & ſi continuò creditur, moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori eius Euchariſtia. Si ſuperuixerit, admoneatur à ſupradictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quandiu Sacerdos, qui pœnitentiã dedit, probauerit. *Item c. 78* ¶ Pœnitentes *i*, qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ, acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſuperuixerunt.

a *Sent ibid. Burch. l. 18. c. 31. Iuo p. 15. c. 2.*
b *Et Conc. Nicæno 1. c. 13.* c *Bur. l. 18. c. 17. Iuo p. 10. c. 39.*
d *al. eis.* e *Ibid. c. 4.* f *Ibid. c. 12.* g *Ibid. c. 13.*
h *Ca. l. 5. c. 75. Poly. l. 8. tit. 1. Burc. l. 18. c. 23. Iuo p. 15. c. 8.*
i *Bureh. l. 18. c. 2. Iuo p. 15. c. 10.*

CAP. IX ¶ *Cura, & probatione Epiſcopi morientes reconcilientur.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 12.*

DE *a* his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obſeruabitur etiam nunc: ita vt ſi fortè quis recedit ex corpore neceſſario vitæ ſuæ viatico non defraudetur. Quod ſi deſperatus aliquis recepta communione ſuperuixerit, ſi inter eos, qui ſola oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem cura, & probatio ſit Epiſcopi.

Canon hic eſt ex priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori: & ibi eſt numero duodecimus, Græcè tamen, & apud Dionyſium eſt. 13.

Cap. X. ¶ *Non eſt neganda reconciliatio his, qui tempore neceſſitatis eam implorant.*

Item Leo Epiſcopus *ad Theodorum, epiſt. 89. al. 91.*

HIs *b*, qui in tempore neceſſitatis, & in periculi vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ 1 moras conuerſio, dicente Dei ſpiritu per Prophetam *c*. [Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.] *& infrà.* Quòd ſi aliqua ægritudine ita fuerint agrauati, vt quòd paulò antè poſcebant 2, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium, & circumſtantium prodeſſe debebunt, vt ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur, ſeruatur tamen regula Canonum paternorum circa eorũm perſonas, qui in Deum à fide diſcedendo peccarunt.

1 ¶ Veniæ.] *Sic in Conciliorum editionibus, & apud Iuonem, & infrà de pœnitentia, diſt. 1. c. multiplex. In codice autem epiſtolarum cum aliis S. Leonis opuſculis impreſſarum, & apud Burchardum, H in plerìſque vetuſtis Gratiani legitur,* venire moras.

2 ¶ Poſcebant.] *Quæ ſequuntur, emendata ſunt ex aliquot manuſcriptis Gratiani, & ipſo Originali, cum in vulgatis paulò aliter haberet.*

Cap. XI. ¶ *Non reſpuatur eius oblatio, qui feſtinans ad pœnitentiam, Sacerdotem inuenire non potuit.*

Item ex Concilio Epaunenſi.

SI *d* aliquis excommunicatus 1 fuerit mortuus, qui iam ſit confeſſus, & teſtimonium habet bonum, & non poterat, venire ad Sacerdotem, ſed præoccupauit eum mors in domo, aut in via, faciant pro ea parentes eius oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

1 ¶ Excommunicatus.] *Addita eſt vox iſta ex cæteris collectoribus.*

Ecce, quod Epiſcopo præcipiente pœnitẽtes de occultis peccatis, ſiue in periculo cõſtituti per Presbyterum poſſũt recõciliari. Sed ſi neceſſitate mortis peccato vrgetur, & Epiſcopus ita remotus eſt, quòd Presbyter eum conſulere non poſſit, negabitur, pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præſtabitur pœnitenti, quem conuerſum Deus recipit ad veniam, iuxta illud e: [In quacunque hora peccator conuerſus fuerit &c.] & item f: [Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos,] Eccleſia ſibi reconciliare negliget? quem Deus intus ſuſcitauit, Eccleſia foris abſoluere contemnet? damnabit abſentia Epiſcopi, quem gratia diuinæ præſentiæ illuſtrat per lauacrum regenerationis? Morituris g ſuccurritur etiam à laicis ſi Presbyter adſit. Cur ergo beneficio reconciliationis per Pref-

a *Burch. l. 18. c. 6. Iuo p. 15. c. 31.* b *Infr. de pœnitentia, diſt. 3. multiplex. §. his autẽ. Sent. 4. diſt. 20. Burch. l. 18. c. 43. Iuo p. 15. c. 29.* c *Eſa. 30. apud 70.* d *Sect. 4 diſt. 14 Burch. l. 11. c. 51. Iuo p. 14. c. 154. Pann. l. 5. c. 120.* e *Ezech. 18.*
f *Mal. 3.* g *ſup. de pœnit. diſtinct. 1. c. quem pœnitet tanta, & diſt. 6. c. 1. §. tanta itaque.*

byterum,

byterum ei ſubueniri non poterit,ſi contigerit Epiſcopum deeſſe? ſi ſecundum Auguſtinum qui agens in extremis confitetur ſocio turpitudinem criminis, ſi ſit dignus venia ex deſiderio Sacerdotis, cur ſimiliter non ſit dignus recõciliatione ex deſiderio Epiſcopi, qui Sacerdoti non negat maculam ſui reatus? Item morientibus pœnitentiam negare Presbyteri nõ debent.

CAP. XII. ¶ *Reus eſt animarum Presbyter,qui pœnitentiam morientibus abnegat.*

Vnde Iulius Papa *ait.*

SI *a* Presbyter pœnitentiam morientibus abnegauerit,reus erit animarum: quia Dominus dicit *b*: [Quacunque die conuerſus fuerit pecator, vita viuet, & non morietur] Vera enim confeſſio *c* in vltimo tempore eſſe poteſt: quia Dominus non ſolùm temporis, ſed etiam cordis *d* inſpector eſt: ſicut latro vnius momenti pœntientia meruit eſſe in paradiſo in hora vltima confeſſionis.

CAP. XIII. ¶ *Pœnitentia morientibus non eſt neganda.*

Item Cæleſtinus Papa *ait in epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.*

AGnouimus *e* pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum deſideriis annui, qui obitus ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubueniri. Horremus (fateor) tantæ impietatis aliquem inueniri, vt de Dei bonitate *f* deſperet: quaſi non poſſit ad ſe quovis tempore concurrenti ſuccurrere & periclitantem ſub onere peccatorum hominem redimere 1, quo ſe expediri deſiderat,& liberari. Quid hoc, rogo, aliud eſt, quam morienti mortem addere,eiúſque animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere? cùm Deus ad ſubueniendum paratiſſimus, inuitans ad pœnitentiam,ſic promittat peccatori, inquiens *g*. [In quacunque die conuerſus fuerit, peccata eius non imputabuntur ei.] Salutem ergo homini adimit quiſquis mortis tempore ſperatam pœnitentiam denegarit: & deſperet de miſericordia *h* Dei qui eum ad ſubueniendum morienti ſufficere, vel in momento poſſe non credit. Perdidiſſet latro *i* in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens,ſi illum vnius horę pœnitentia non iuuiſſet. Cùm eſſet in pœna, pœnituit, & per vnius ſermonis profeſſionem, habitaculum paradiſi Deo promittente promeruit. Vera *k* ergo ad Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente potiùs eſt æſtimanda, quàm tempore, Propheta *l* hoc aliter aſſerente. [Cùm conuerſus ingemueris,tunc ſaluus eris.] Cùm ergo ſit Dominus cordis inſpector, quovis tempore non eſt deneganda pœnitentia poſtulanti, cùm ille ſe obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

1 ¶Redimere.] *Sic etiam eſt in manuſcriptis,& in vetuſtioribus Conciliorum editionibus. Verùm in codice Canonum impreſſo, & vno manuſcripto, inter decreta Cæleſtini num. 15. legitur,*perdere. *In recentiori autẽ Colonienſi Conciliorum editione, itemque apud Bur.& Iuonem eſt,* pondere, quo ſe ille expediri deſiderat liberare.

Cui autem pœnitentia non negatur, nec reconciliatio ſibi deneganda eſt. Inconſulto ergo Epiſcopo pœnitentem Presbyter reconciliare non debet, niſi vltima neceſſitas cogat.

a *Sent.4.diſt.24..Burch l.11.c.51. Iuo p 14.c.154.*
b *Ezech.18.* c *Conuerſio.[Burch.& Iuo.* d *Luc.13.*
e *In Conc.Triburienſi ſub Arnulpho, c.31.2.Rabanus in lib.pænit.c.38. Burch.l.8.c.22.Iuo p.15.c 44.*
f *al.pietate. In Moguntino ſub Raba..c.27.* g *Ezech.33.*
h *al.clementia.* i *Luc.23.*
k *Burch.l.18.c.1: Iuo p.15.c.26.*
l. *Eſa.30.apud 70.*

CAP. XIV. ¶ *Inconſulto Epiſcopo pœnitentem Presbyter reconciliare,niſi vltima neceſſitas cogat, non debet.*

Vnde in Carthaginenſi *a* Concilio III. *c.32.legitur.*

PResbyter *b* inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo vltima neceſſitas *c* cogat. Cuiuſcumque autem pœnitentis publicum, & vulgatiſſimum crimen eſt,quod vniuerſam commouerit Eccleſiam 1, ante apſidam manus ei imponatur.

1 ¶Eccleſiam.] *Antea erat,*vrbem. *Emendatum eſt ex pleriſque Conciliorum editionibus,& duobus codicibus Vaticanis, & Sorienſi regio, & Burchardo & Iuone. in recentiori autẽ Colonienſi editione eſt,* quod vniuerſa Eccleſia nouerit.

QVÆSTIO VII.

DE *tempore verò ſatisfactionis, an ſit imponendum morituris,* Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus *in pœnitentiali ſuo ita diffinit.*

CAP. I. ¶ *In periculo conſtitutis, pœnitentiæ quantitas non eſt imponenda: ſed innoteſcenda.*

AB infirmis *d* in periculo mortis poſitis per Presbyteros pura inquirenda eſt confeſſio peccatorum: non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ ſed innoteſcenda: & cum amicorum orationibus, & eleemoſynarum ſtudiis pondus pœnitentiæ ſubleuandum, & ſi forte migrauerint, ne obligati à communione, & conſortio veniæ fiant alieni. à quo periculo ſi diuinitus ereptus conualuerit, pœnitentiæ modum à Sacerdote *e* ſibi impoſitum diligenter obſeruet:& ideò ſecundùm auctoritatem canonicam, ne illis ianua pietatis clauſa videatur,orationibus, & conſolationibus Eccleſiaſticis,ſacra vnctione olei inuncti *f*, ſecundùm ſtatuta ſanctorum patrum communione Viatici reficiantur.

2. pars *Aliis verò pro qualitate peccati, & præſidentium arbitrio tempora pœnitentiæ decernenda ſunt.*

CAP. II. ¶ *Præſidentium arbitrio præfigurantur tempora pœnitentibus.*

Vnde Leo Papa *epiſt.57.al.79. ad Nicetam Epiſcopum,cap.6.*

TEmpora *g* pœnitudinis habita moderatione conſtituenda ſunt tuo iudicio, provt conuerſorum animos perſpexerit eſſe deuotos, pariter etiam habens ætatis ſenilis intuitum, & periculorum quorumcumque, aut ægritudinis reſpiciens neceſſitates. In quibus ſi quis ita grauiter vrgeatur,vt dum adhuc pœnitet, de ſalute ipſius deſperetur, oportet ei per ſacerdotalem neceſſitudinem communionis gratia ſubueniri.

¶*In epiſtola,& apud Burch.& Iuonem hæc antecedunt.*

His verò, de quibus dilectio tua nos credidit conſulendos, qui ad iterandum baptiſmum vel metu coacti ſunt, vel errore traducti,& nunc ſe contra catholicæ fidei Sacramentum egiſſe agnoſcunt: ea cuſtodienda eſt moderatio, qua in ſocietatem noſtram non niſi pœnitentiæ remedium, & per impoſitionem Epiſcopalis manus, communionis recipiant vnitatem: temporis pœnitudinis habita moderatione tuo conſtituenda iudicio, provt,&c.

CAP. III. ¶ *Et qualitas criminis,& contritio pœnitentium in ſatisfactione imponenda à Sacerdote conſideretur.*

a *Et in Afric.10.* b *Sent.4.diſt.20:Burch.l.19.c.40.& 70.Iuo p.15.c.4.& 84.* c *al.neceſſitate cogente.*
d *Sent.ibid.Burch.l.18.c.14.Iuo p.15.c.36.* e *al.ſuo confeſſore* f *al. animati.*
g *Cap.l.5.c.66.Poly.l.3.tit.10.Bur.l.4.c.48.Iuo p.1.c.242.*
h *ſic legunt Burchard.& Iuo.*

Item

Item Nicolaus Papa.

DE his verò, qui pro criminibus pœnitentiam gerunt *a*, & ad cingulum militiæ reuertuntur, conſtat eos contra ſacras regulas agere. Verùm quia crimina non æqualia ſunt, perhibeſque alios horum propter nimiam habetudinem in deſperationem cecidiſſe, alios ob hoc ad paganos fugiſſe, tibi hoc committimus decernendum, nimirum, quia loca & tempora religionis *b* illius, & modum culpæ, nec non & pœnitentiam, & gemitus hominum ad confeſſionem venientium præſens poſitus inſpicere vales.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c*.2.

HIs *c*, qui diuerſorum peccatorum lapſus incurrunt: & oratione 1, confeſſione, ac pœnitentia malorum ſuorũ perfectam conuerſionem demonſtrant, pro qulitate peccati, pœnitentiæ tempus atribuendum eſt, propter miſericordiam & bonitatem Dei. Qui ergo huiuſmodi ſunt reuocandi, & ad communionem ſunt applicandi.

1 ¶ Orationem.] καὶ προσκαρτερήσαντας τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως δὲ μετανοίας, *quod Dionyſius vertit, &* perſeuerantes in oratione confeſſionis, & pœnitentia: *cuius verſio propius accedit ad verba Græca, etiam in cæteris huius capitis partibus, quàm priſca: quamuis in hac etiam ſententia conſter.*

CAP. V. ¶ *Epiſcopi arbitrio pro qualitate peccati pœnitentiæ tempora diſtribuantur.*

Item ex Concilio Charthaginenſi *d* tertio, c.31.

POenitentibus ſecundùm differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

CAP. VI. ¶ *Sine perſonarum acceptione imploranti pœnitentia detur.*

Item ex Concilio Cathaginenſi 4. c.74.

SAcerdos *f* pœnitentiam imploranti abſque perſonarum *g* acceptatione pœnitentiam ſecundùm leges iniungat. Negligentiores verò pœnitentes tardius reconcilientur. Omni autem tempore ieiunij manus pœnitentibus à ſacerdotibus imponantur Diebus *h* autem remiſſionis pœnitentes genua flectant, & mortuos in 1 Eccleſiam afferant, & ſepeliant. Die 2 autem Dominico non ieiunent. Nam qui Dominico die ſtudioſè ieiunat, non creditur eſſe Catholicus. Pœnitentes vero, qui leges pœnitentiæ attentè exequuntur, ſi caſu in itinere, vel in mari fuerint mortui, vbi eis ſubueniri non poteſt memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.

1 ¶ In Eccleſiam] *In recentiore Colonienſi Conciliorum editione legitur,* Eccleſiæ afferant. *In antiquioribus verò editionibus, & duobus Vaticanis codicibus ſic habet integer locus,* mortuos Eccleſiæ pœnitentes efferant, & ſepeliant.

2 ¶ Die autem Dominico.] *Pro his vſque ad vocem,* Catholicus, *in can.* 46. *hæc leguntur.* Qui Dominico die ſtudioſè ieiunat, non credatur Catholicus.

CAP. VII. ¶ *Tempus pœnitentiæ pro qualitate peccati impendatur.*

Vnde in octaua Synodo *legitur.*

PRo *i* qualitate delicti tempus pœnitentiæ impendatur.

¶ *Videri poteſt ſumptum ex regulis breuioribus B. Baſilij,* c.106. *quod notatum alibi eſt euenire in eis capitibus, quæ ex octaua Synodo citantur.*

a *al.* gerunt.] *aliquot manuſc.* b *al.* religionis.] *aliquot manuſc.* c *Bur. l.*19. *c.*41. *Iuo p.*15. *c.*56. d *In Afric. c.*10. e *Bur. l.*19. *c.*40. *Iuo p.*15. *c.*30. f *Burch. l.*19. *c.*35. *&* 38 *Iuo p.*15. *c.* 6.7.12. *&* 13. g *al.* perſonæ h *ibid. c.*76. *C.*80. *C.*81. *C.* 82. *C.* 84. *C.* 79.

i *Smaragdus in regulis B. Benedicti, c.* 24.

CAP. VIII. ¶ *Tempus & modus pœnitendi delinquentibus, præſidentium imponatur iudicio.*

Idem.

HOc ſit in iudicio poſitum eorum, qui præſunt, vel quanto tempore, vel quali modo pœnitere debeant, qui delinquunt: quia ætas, & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ *Caput hoc habetur in libello beati Baſilij de inſtitutis monachorum Ruffino interprete, c.* 90. *Ibi enim vltima interrogatio eſt hæc.* Qualibus correptionibus vti oportet inter fratres, ad emendationem eorum, qui delinquunt? *Reſponſio.* Hoc ſit in iudicio poſitum eorum, qui præſunt vel quanto, &c. *Itaque ex interrogatione, & reſponſione confectum eſt hoc caput ſicut & duo ſequentia, quæ apud eundem Ruffinum leguntur.*

3. pars. *Quo affectu pœnitentem ſuſcipere, & impœnitentem abiicere debeamus,* ex eadem Synodo *euidenter oſtenditur, cùm dicitur.*

CAP. IX. ¶ *Intimo charitatis affectu pœnitentem debemus ſuſcipere.*

POEnitentem *a* ex corde ita oportet ſuſcipi, ſicut dominus oſtendit, cum dicit, quia *b* conuocauit amicos ſuos, & vicinos dicens, Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram.

Burchardus & Iuo citant ex dictis Baſilij Epiſcopi, & in regulis illius breuioribus num. 8. *eſt ſententia huius capitis: quod tamen acceptum videtur ex c.*24. *eiuſdem libelli de inſtitutis monachorum. Vbi ſecunda interrogatio ſic habet:* Pœnitentes ex corde quomodo debent ſuſcipi patet? *Reſponſio.* Sicut Dominus oſtendit, cùm dicit, qui counocauit, &c.

CAP. X. ¶ *Pœnitentes legem Dei diligant, iniquitatem odio habeant.*

Idem.

AFfectum illum in ſe recipiat pœnitens, quem gerebat ille qui dixit: [Iniquitatem odio habui & abominatus ſum,] ſed & ea, quæ ſcripta ſunt in ſexto pſalmo, atque in quamplurimis aliis: ſed & illa, quæ Apoſtolus dixit ad eos, qui ſecundùm Deum contriſtati ſunt. [Quantam, inquit operatum eſt hoc ipſum in vobis ſollicitudinem, ſed excuſationem, ſed indignationem, ſed æmulationem, ſed vindictam. In omnibus exhibuiſtis vos caſtos 1 eſſe negotio.] Sed & in his ipſis, in quibus deliquit, agens multa contraria & Zachæus fecit.

¶ *Sententia huius capitis eſt in regulis breuioribus n.* 5. *Acceptum tamen videtur ex c.* 19. *eiuſdem commemorati libelli: in quo hæc eſt interrogatio.* Quomodo quis debet pœnitere in vnoquoque delicto? Affectum illum in ſe recipiens quem gerebat ille qui dixit, iniquitatem, &c.

1 ¶ Caſtos.] *Antea legebatur.* cautos, *emendatum eſt ex libello Ruffini: in vulgata eſt,* incontaminatos *græcè* ἁγνούς.

CAP. XI. ¶ *Impœnitentes tamquam ethnici habeantur.*

Idem.

ERga eum *c* qui peccata ſua non punit, tales eſſe debemus, ſicut Dominus præcepit *d*, dicens: [ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: & ſicut Apoſtolus docuit *e* dicens [ſubtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam tradidimus vobis

¶ *Hoc etiam habetur in breuioribus n.* 9. *In eodem verò libello c.*24. *vltima interrogatio eſt hæc.* Erga eum, qui non pœnitet pro peccato, qualiter eſſe debemus patet? *Reſp.* Sicut precepit dominus, dicẽs. Si tibi, &c. *Apud Burchardũ, & Iuonẽ, qui hoc citant ex dictis Auguſtini, initiũ ſic habet.* Erga eum, qui nõ peccato commiſſo non pœnitet, tales, &c. *quod magis*

a *Burch. l.*19. *c.*39. *Iuo p.*15. *c.*55. b *al.* qui.] *Orig.*
c *Burch. l.*19. *c* 64. *Iuo p.*15. *c.*78. d *Matth.*18.
e 2. *Theſſ.*3.

conuenit

conuenit cum prædicta interrogatione, quam quomodo eſt apud Gratianum.

Cap. XII. ¶*Melius eſt errare in miſericordia remittendi quàm in ſeueritate vlciſcendi.*
Item Ioannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti homilia* 43. *ad c.* 23. *Matthæi.*

ALligaut *a* autem onera grauia, & importabilia, &c.] Tales ſunt nunc etiam ſacerdotes, qui omnem iuſtitiam populo mandant, & ipſi nec modicè *b* ſeruant, videlicet, non vt facientes *c* ſint iuſti, ſed vt dicentes appareant iuſti. Tales ſunt, & qui graue pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: qui dicunt, & non faciunt: & ſic, dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna peccati futura *d* Sicut enim ſi faſcem ſuper humeros adoleſcentis, quem non poteſt baiulare poſueris, neceſſe habet, vt aut faſcem reiiciat, aut ſub pondus confringatur: ſic & homini, cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt, vt aut pœnitentiam tuam reiiciat: au ſuſcipiens dum ſufferre non poteſt, ſcandalizatus amplius peccet. Deinde, etſi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt propter miſericordiam rationē reddere *e*, quam propter crudelitatem. Vbi enim paterfamilias largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt: vt quid ſacerdos eius auſterus? Vis apparere 1 ſanctus? circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus.

1 ¶ Vis apparere.] *Locupletatus eſt hic locus ex indicata homilia cum antea legeretur,* vt quid ſacerdos eius auſterus vult apparere.

Cap. XIII. ¶*Calendarum obſeruationes agere non licet.*
Item Martinus Bracharenſis, c. 74.

NOn *f* licet iniquas obſeruationes agere Calendarum, & & otiis vacare gentilibus, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos: omnis enim hæc obſeruatio paganiſmi eſt,

Cap. XIV. ¶*Anathema ſit qui ritum Paganorum, & Calendarum obſeruat.*
Vnde Zacharias Papa *in Concilio Romano, c. 9.*

SI *g* quis Calendas Ianuarias, & brumam ritu paganorum colere, vel 1 aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut menſas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos, & plateas cantiones & choros ducere præſumpſerit, quod magna iniquitas eſt coram Deo, anathema ſit.

¶ *Hoc eſt caput nonum in Concilio Romæ à Zacharia habito, quod aſſeruatur in Vaticana bibliotheca: & inde nonnulla ſunt emendata & addita. De hac autem ſuperſtitione Bonifacius legatus Germaniæ epiſt. 2. quæ eſt in tomis Conciliorum, ad ipſum Zachariam multa ſcribit: cui Zacharias vltima epiſtola reſpondens, mentionem huius Concilii videtur facere, his verbis.* Et quia per inſtigationem diaboli iterum pullulabant, à die, qua nos iuſſit diuina clementia (quamquam immeriti exiſtamus) apoſtoli vicem gerere, ilicò omnia hæc amputauimus. *Idem prohibetur pluribus in canonibus, qui ſexta Synodo aſcribuntur, c. 62. Et multa in huiuſmodi ſuperſtitionem ſcribit Tertull. in libro de Idololatria, & alij graues auctores.*

1 ¶ Vel aliquid plus noui facere propter nouum annum.] *Hæc non ſunt in codice iſtius Concilij Vaticano.*

Cap. XV. ¶*Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedij præſtant.*
Item Auguſtinus.

ADmoneant *a* ſacerdotes fideles populos, vt nouerint magicas artes, incantationeſque quibuſlibet infirmitatibus hominum nihil remedij poſſe conferre: non animalibus languentibus, claudicantibuſue. vel etiam moribundis quidquam mederi: non 1 ligaturas oſſium. vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis: quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et ſi quis 2 hæc exercuerit Clericus degradetur, laicus anathematizetur.

¶ *Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Auguſtini apud quem ſimilia reperiuntur in locis allatis ſup. ead. qu. 5 nec mirum. Sed eadem omnino verba præter vltimam clauſulam leguntur in Concilio Turonenſi 3. c. 42. & in adiectis Capitularibus, c. 49.*

1 ¶ Non ligaturas.] *Hinc vſque ad verſ.* prodeſſe, *ſunt addita ex Concilio, & capitularibus.*

2 ¶ Et ſi quis hæc.] *Poſtrema hæc tota clauſula non legitur in Concilio, neque in capitularibus, ſed apud Burchardum & Iuonem.*

Cap. XVI. ¶*Dies Ægyptiaci, & Ianuarij Calendæ non ſunt obſeruandæ.*
Item Auguſtinus.

NOn obſeruetis *b* dies, qui dicuntur Ægyptiaci aut Calendas Ianuarij: in quibus cantilenæ quædam, & comeſſationes, & ad inuicem dona donantur, quaſi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menſes aut tempora, aut dies annos, aut lunæ, ſoliſquè curſum: quia, qui has, & quaſcunque diuinationes aut fata, aut auguria obſeruat, aut attendit, aut conſentit obſeruantibus inutiliter & ſine cauſa, magis ad ſui damnationem, quam ad ſalutem tendit: ſiue qui per quoſdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem vel proſpera, vel aduerſa futura inquirunt: ſiue qui attendunt ſomnialia ſcripta, & falsò Danielis nomine intitulata, & ſortes, quæ dicuntur ſanctorum Apoſtolorum, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter coniugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctariola pro quauis infirmitate ſcripta ſuper homines, vel animalia ponunt, præter ſymbolum, & orationem Dominicam, aut magicis falſitatibus in *c* grandinariis tempeſtatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum eūtes, aut ſuis domibus introducunt, vt interrogent ſciant ſe fidem Chriſtianam, & baptiſmum præuaricaſſe, & vt paganum, & apoſtatam, id eſt retro abeuntem. & Dei inimicum iram Dei grauiter in æternum incurriſſe: niſi Eccleſiaſtica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apoſtolus *d* [Siue manducetis, ſiue aliquid aliud faciatis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, in quo viuimus mouemur, & ſumus.]

¶ *In plериſque vetuſtis exemplaribus eſt tantum.* Item, & *in Polycarpo etiam refertur ſine auctoris nomine.*

Cap. XVII. ¶*Grauis peccatum eſt dies obſeruare, vel menſes, & annos.*
De temporum quoque obſeruationibus ſcribit Auguſtinus *in Enchiridio* 1. *c.* 79.

QVis æſtimaret, *e* quam magnum peccatum ſit dies obſeruare, & menſes, & annos, & tempora (ſicut obſeruant, qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quod ſecundum vanas doctrinas hominum fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora) niſi huius mali magnitudinē ex timore Apoſtoli penſaremus? qui talibus ait [Timeo, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.] *Item ſuper epiſtolam ad f Galatas, ad cap. 4.* ¶ Intelligat 1 lector ad

a *Matt.* 23. b *modicam.* c *al. faciendo, dicendo.* d *al. futuri.* e *al. dare.* f *Poly. l.* 6. *tit.* 12. *Burch. l.* 10. *c.* 15. *Iuo p.* 11. *c.* 42. *Poly. ibid.* g *Burc. l.* 10. *c.* 16. *Iuo p.* 11. *c.* 43.

a *In Turonenſi* 3. *c.* 42. *& in adiectis, c.* 94. *Polyc ibid. Bur. l.* 10. *c.* 40 *Iuo p.* 11 *c.* 65. b *Polyc l.* 6. *tit.* 12.
c *al.* & d 1. *Corint.* 10, *Act.* 17. e *Beda Galat.* 4. *Iuo p.* 11. *c.* 19. *Pann. l.* 8. *c.* 80.
f *Gal.* 4. *Beda ibid. Iuo p.* 11. *c.* 15.

tantum

tantum periculum animæ pertinere ſuperſtitioſas temporum obſeruationes, vt huic loco ſubiecerit Apoſtolus, [Timeo vos, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis. Quòd cùm tanta celebritate, atque auctoritate per orbem terrarum in Eccleſiis legatur, plena ſunt tamen conuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à mathematicis accipiunt. Iam verò, ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiuſmodi quorumlibet operum diebus, quos Ægyptiacos vocant, ſæpè etiam nos monere non dubitant.

1 ¶ Intelligat. *B. Auguſtinus explanans ea verba Apoſtoli ad Gal 4* Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: *ipſa tam ad gentiles, quàm ad Iudæos referri poſſe demõſtrat, tuncque ſubiungit.* Ergo eligat lector, vtram volet ſententiam, dummodo intelligat ad tantum, &c.

CAP. XVIII. ¶ *Sine incantatione herbas, vel petras licet habere.*
Item Hieronymus.

DÆmonium *a* ſuſtinenti licet petras, vel herbas habere ſine incantatione.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, ſed Polycarpus auctorem non nominat.*

CAVSA XXVII.

QVidam votum caſtitatis habens deſponſauit ſibi vxorem, illa priori conditione renuntians transtulit ſe ad alium, & nupſit illi: ille, cui prius deſponſata fuerat, repetit eam.

1 *Hic primùm quæritur, an coniugium poſſit eſſe inter vouentes.*

2 *Secundò, an liceat ſponſæ à ſponſo recedere, & alij nubere.*

QVÆSTIO I.

1. gs. QVòd *vouentes matrimonia contrahere non poſſint, multis auctoritatibus probatur.*

CAP. I. ¶ *Excommunicentur viduæ, quæ religioſo habitu abiecto nuptias elegerint.*
In Concilio namque Carthaginenſi IV. *cap. vlt. ſtatutum inuenitur de viduis, quæ profeſſæ* b *continentiam præuaricatæ ſunt.*

SIcut bonum c eſt caſtitatis præmium, ita & maiori obſeruantia, & præceptione cuſtodiendum eſt, vt quæ ſi viduæ, quantumlibet actus in minoribus annis poſitæ, & immatura 1 ætate à viro relictæ, ſe deuouerint Domino, & veſte laïcali abiecta, ſub teſtimonio Epiſcopi & Eccleſiæ in religioſo habitu apparuerint, poſtea verò ad nuptias ſæculares tranſierunt ſecundùm Apoſtolum damnationem habebunt, quia fidem caſtitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere auſæ d ſunt. Tales ergo perſonæ à Chriſtianorum communione ſequeſtrentur, neque 2 conuiuio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ 3 coniuges reæ ſunt viris ſuis obnoxiæ quantò magis viduæ quæ religioſitatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur ſi deuotionem quã Deo ſponte non coactæ obtulerunt, libidinoſa corruperint voluptate, & ad ſecundas nuptias tranſitum fecerint. Quæ etſi violentia irruente ab aliquo oppreſſæ e fuerint, ac poſtea delectatione libidinis permanere in coniugio raptori, vel violento viro conſenſerint, damnationi ſuperius comprehenſæ teneantur f obnoxiæ. De talibus ait Apoſtolus g: Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

a *Poly. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10 c. 50. Iuo p. 11. c. 75.*
b *al. profeſſæ.* c *Burc. l. 8. c. 39 Iuo p. 7. c. 58 & 147. 1. Tim. 5.*
d *al. niſæ.* e *al. præreptæ.* f *al. tenebantur.* g *1. Tim. 5.*

1 ¶ Immatura.] *In variis Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus, & Sorienſi regio legitur,* matura. *Iuo habet* in matura

2 ¶ Neque conuiuio.] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis Gratiani exemplaribus expunctis verbis illis,* donec ad bonum, quæ cœperant, reuertantur: *quæ ex capite ſequenti videntur huc fuiſſe tranſlata. In Conciliorum autem impreſſis, & manuſcriptis codicibus legitur.* Tales ergo perſonæ ſine Chriſtianorum communione maneant, quæ etiam nec in conuiuio communicent.

3 ¶ Adulteræ.] *Sic eſt emendatum ex memoratis Conciliorum exemplaribus. Nam antea legebatur:* Nam ſi adulterij coniuges reæ ſunt, ſi ſuis obnoxiæ viris non fuerint, quantò, &c

CAP. II. ¶ *De viduis, & virginibus, quæ à religionis propoſito diſcedunt.*
Item ex epiſtola Gregorij *miſſa ad Bonifacium.*

VIduas à *a* propoſito diſcedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſulere voluit dilectio tua, frater chariſſime, credo te noſſe à ſancto Paulo *b*, & à multis ſanctis Patribus, niſi conuertantur, olim eſſe damnatas: Quas & nos Apoſtolica auctoritate damnandas, & à communione fidelium, atq; à liminibus Eccleſiæ arcendas fore cẽſemus, vſque quò obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperunt, inuitæ, aut voluntariæ reuertantur. ¶ De virginibus autem non velaris ſi deuiauerint, à ſanctæ memoriæ prædeceſſore noſtro Papa Innocentio, taliter decretum habemus]Hæc verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ: tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, ſi nupſerint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia eſt: quia ſponſio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolent bonę fidei contractus nulla ratione diſſolui: quantò magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolui ſine vindicta non poterit? &c. ¶ Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium vſque ad ſatiſfactionem excluduntur, quantò magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris ſapientiæ, atque conſilij exiſtunt, virorúmque conſortio multoties vſæ ſunt, & habitum religionis aſſumpſerunt. & demum apoſtatauerunt, atque ad priorem vomitum ſunt reuerſæ à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus Eccleſiæ, & à cœtu fidelium vſque ad ſatiſfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta Apoſtolum *d* Paulum tradentes huiuſmodi hominem Satanæ, vt ſpiritus eius ſaluus ſit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moyſen loquitur, dicens *e*: [Auferte malum de medio veſtri.] De quibus & per Prophetam ait *f*: [Lætabitur iuſtus, cùm viderit vindictam: manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.] De talibus namque, & eorum ſimilibus, atque eiſdem conſentientibus dicitur *g* [Quia non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, rei ſunt.]

¶ *Sic etiam citant cæteri collectores. Habetur autem & paulò etiam copioſius, in Capitularibus adiectis, c. 215.*

CAP. III. ¶ *Tranſire non poſſunt viduæ, & virgines poſt religionis propoſitum ad nuptias.*
Item ex decreto Gelaſij Papæ *ad Sicilienſes Epiſcopos miſſo, cap. 9.*

NEque *h* viduas ad nuptias tranſire patimur, quæ in religioſo propoſito diuturna obſeruatione permanſerunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in Monaſteriis ætatem peregiſſe contigerit.

a *Sent. 4. diſt. 38. Anſ. l. 11. c. 177. Burch. l. 8. c. 45. Iuo p. 7. c. 63. Pann. l. 3. c. 204.* b *1. Tim. 5.* c *Infrà ead. H.c verò.* d *1. Corinth. 5* e *Deut. 13.* f *Pſal. 57.*
g *Rom 3.* h *Poly. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 46. Iuo p. 7 c. 64. & 144 Pann. l. 3 c. 203.*

Cap. IV. ¶ *Ex quolibet ſenſu corporis mulier corrumpi poteſt.*

Item Cyprianus *ad Pomponium de Virginibus.*

NEc aliqua putet ſe poſſe hac excuſatione defendi, quod inſpici & probari poſſet, an virgo ſit: cùm & manus obſtetricum, & oculi ſæpe fallantur: & ſi incorrupta inuenta fuerit virgo ea parte, qua mulier poteſt eſſe, potuerit tamen ex alia corporis parte peccaſſe, quæ corrumpi poteſt, & tamen inſpici non poteſt. Certè ipſe concubitus, ipſe complexus ipſa confabulatio, & oſculatio, & coniacentium duorum turpis, & fœda dormitio quantum dedecoris, & criminis cōfiteatur? Si ſuperueniens maritus ſponſam ſuam iacentem cum altero videat, nónne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem *a* fortaſſis & gladium in manum ſumit? Quid Chriſtus Dominus, & iudex noſter cum virginem ſuam ſibi dicatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam, iacere cum altero cernit, quàm indignatur, & iraſcitur? & quas pœnas inceſtis eiuſmodi coniunctionibus comminatur? Cuius vt gladium ſpiritalem, & venturum iudicij diem vnuſquiſque fratrum poſſit euadere, omni conſilio prouidere, & laborare debemus.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Idem *in eadem epiſtola.*

QVòd ſi pœnitentiam huius illiciti concubitus ſui egerint, & à ſe inuicem receſſerint, inſpiciantur iterum 1 virgines ab obſtetricibus diligenter: & ſi virgines inuentæ fuerint, accepta communione ad Eccleſiam admittantur: hac tamen interminatione, vt ſi ab eiſdem maſculos poſtmodum reuerſæ fuerint, aut ſi cum eiſdem in vna domo, & ſub eodem tecto ſimul habitauerint, grauiore cenſura eiiciantur, nec in Eccleſiam poſtmodùm facilè recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admiſit non mariti, ſed Chriſti adultera eſt: & ideò æſtimato iuſto tempore, poſteà exomologeſi facta ad Eccleſiam redeat. Quod ſi obſtinate perſeuerant, nec ſe ab inuicem ſeparant, ſciant ſe cum hac ſua impudica obſtinatione nunquam à nobis admitti in Eccleſiam poſſe: ne exemplum cæteris ad ruinam delictis ſuis facere incipiant, nec putent ſibi vitæ aut ſalutis conſtare rationem, ſi Epiſcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint.

1 ¶ Iterum.] *In codicibus Cypriani impreſſis, & octo manuſcriptis, quæ Romæ ad operum ipſius emendationem collata fuerunt legitur,* interim: *quæ varietas notatur etiam in gloſſa.*

Cap. VI. ¶ *Clericus deponatur, laicus excommunicetur, qui cum ſanctimoniali mœchatus fuerit.*

Item ex ſexta Synodo *in Trullo, c.4.*

§. SI quis Epiſcopus Presbyter, Diaconus aut Subdiaconus, aut lector, aut pſalmiſta, aut oſtiarius cum muliere ſanctificata Deo mœchatus fuerit, deponatur: quia ſponſam Chriſti corrupit: ſi verò laicus, excommunicetur.

Cap. VII. ¶ *Viduæ, & puellæ, quæ poſt religionis habitum nubunt, à communione ſuſpendantur.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.8.*

DE *b* viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus quàm per ſe mutauerūt, ſi poſtea contra inſtituta Patrum, vel præcepta Canonum coniugia crediderint copulanda, tamdiu vtraque *c* habeantur à communione ſuſpenſæ *d*, quovſque, quod illicitè perpetrauerunt, emendent. Quod ſi emendare neglexerint, à communione, & omnium Chriſtianorum conuiuio, perpetuò ſint ſequeſtratæ.

a *al. liuorem.* b *Capit. l.7. c.338. Burch. l.8. c.48. Iuo p.7. c.66.* c *al. vtrique.* d *al. ſuſpenſi.*

¶ *In Conciliis Toletanis non eſt inuentum. Eſt autem lib.7. Capit. c.338.*

Cap. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

VIduas *a* autem velare Pontificum nullus attentet: prout ſtatutum eſt in decretis Gelaſij Papæ capitulo 1 xiij. quod nec auctoritas diuina, nec Canonum forma præſtituit. Quod ſi propria fuerit voluntate continentiam profeſſa, in eiuſdem Gelaſij capitulo xxj. legitur, eius intētio pro ſe reddat rationem Deo: quia ſicut ſecundum Apoſtolum *b*, ſi ſe continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, ſic ſecum habita deliberatione promiſſam fidem pudicitiæ Deo debet cuſtodire. Nos 2 auctoritate patrum ſuffulti, in hoc ſancto Concilio ſancimus & liberè iudicamus, ſi ſponte velamen, quamuis non conſecratum, ſibi impoſuerit, & in Eccleſia inter velatas Deo oblationes obtulerit, velit, nolit, ſanctimoniæ habitum vlterius habere debet, licet Sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione ſibi velamen impoſuiſſe, vt iterum poſſet deponere.

¶ *Abeſt caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus, & Iuo citant ex Concilio Moguntino c.6. Habetur in Concilio Triburienſi, c 25. In hoc autem capite, & duobus ſequentibus citantur decreta Gelaſij, vt ſunt in codice Canonum.*

1 ¶ Capitulo xiij.] *Sic eſt in Codice Canonum: in epiſtola verò eiuſdem prima Epiſcopis per Lucaniam eſt c. 15. ſicut paulò poſt, quod eſt in capitulo 21. in eodem codice: in epiſtola eſt, cap.23.*

2 ¶ Nos autem.] *In Concilio Triburienſi legitur:* Qua auctoritate paternæ ſuffulti ſententiæ in hoc ſacro conuentu ſancimus, &c. *Hæc verò eadem de vidua: quæ ſibi ſponte velamen non conſecratum impoſuit, habentur in decretalibus, c. vidua. tit. de reg. Quod in codicibus impreſſis citatur ex Concilio Arelatenſi. In prima autem collectione, & vetuſtis codicibus Gregoriano ex Arelatenſi.*

Cap. IX. ¶ *De his, quæ votum virginitatis habentes nubunt, necdum ſacro velamine tectæ.*

Item ex decretis Innocentij Papæ *c, cap.20. in codice Canonum, & epiſtola 2. ad Victricium cap. 13.*

HÆ verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper permanere ſimulauerunt, licet velatæ non fuerint, ſi fortè nupſerint, his agenda 1 aliquanto tempore pœnitentia eſt: quia ſponſio eorum 2 Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei cōtractus nulla ratione diſſolui, quantò magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolui ſine vindicta non debet *d*? Nam ſi Apoſtolus *e* illas, quæ à propoſito viduitatis diſceſſerant, dixit habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: quanto magis virgines, quæ pactionis *f* ſuæ fidem minimè ſeruauerunt?

1 ¶ His agenda.] *Sic eſt emendatum ex codice Canonum, epiſtola & Concilio Turonico: & ſic legitur, ſuprà ea c. viduas. Hoc enim loco etiam in manuſcriptis erat,* ad agendam aliquanto tempore pœnitentiam ſit liberum.

Cap. X. ¶ *Non ſunt admittendæ ad pœnitentiam virgines ſacræ ſi publicè poſtea nupſerint.*

Item ex decreto eiuſdem, [c. 19. in codice Canonum: in epiſtola autem ad Victricium, c.12.

a *Anſ. l.7. c.200. Burch. l.8. c.30. Iuo p.7. c.55. Pannl.3. c.197.* b *1. Corinth.7.* c *& in Conc. Turon. Conc. II. c.21.* d *al. poteſt.* e *1. Tim.5* f *al. prioris pactionis fidem.* g *In Concilio Turonico, ibidem.*

Quæ

QVæ Chriſto *a* ſpiritualiter nubant 1, & à Sacerdote velantur, ſi publice poſtea 2 nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam agendam, niſi hi, quibus ſe iunxerant, à mundo receſſerint. Si enim de hominibus hæc ratio cuſtoditur, vt quæcumque viuente viro alteri nupſerit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi vnus de eis fuerit defunctus: quantò magis de illa tenenda eſt, quæ ante immortali ſe ſponſo coniunxerat, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigrauit?

1 ¶ Nubunt.] *In antiqua editione Conciliorum, & epiſtolarum, & codice Canonum impreſſo legitur*, nupſerint: *ſed in duobus ipſius manuſcriptis*, nubunt: *poſt quod verbum in omnibus ſequitur*, & à Sacerdote velantur: *ideoque ſunt addita.*

2 ¶ Si publicè poſtea.] *In epiſtolis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis legitur*, ſi poſtea nupſerint, vel publicè, vel occultè corruptæ fuerint: *In editione Conciliorum Colonienſi duobus, & tribus tomis*, ſi poſtea vel nupſerint publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In poſtrema autem quatuor tomorum*, ſi poſtea vel publicè nupſerint, vel ſe clanculo corruperint.

CAP. XI. ¶ *Ab Eccleſia eliminandæ, & ergaſtulis retrudendæ ſunt Monachorum vel Monacharum impudicæ perſonæ.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c.6.*

IMpudicas *b*, deteſtabileſque perſonas Monachorum, atque Monacharum, quæ abiecto propoſito ſanctitatis, illicita, atque ſacrilega contagione ſe miſcuerunt, & in abruptū 1 conſcientiæ deſperatione perductæ, de illicitis complexibus, liberè filios procreauerint à Monaſteriorum cœtu, Eccleſiarumque conuentibus eliminandas eſſe mandamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus lamentatione continua deflentes purificatorio poſſint igne pœnitudinis decoqui, vt eis vel ad mortem ſolios miſericordiæ intuitu per communionis gratiam poſſit ſubueniri.

¶ *Caput hoc habetur in epiſtola prima Syricij, & in codice Canonum eſt c. 15. inter decreta ipſius: quem etiam citant Burchardus, & Anſelmus. Pars tamen aliqua huius capitis eſt in c. ſi quis ſacro infrà, eadem, quod quidem habetur in Concilio Triburienſi, quod extat.*

1 ¶ Abruptum.] *Sic eſt emendatum ex multis editionibus epiſtolarum Syricij, & codice Canonum. Antea enim legebatur*, in arbitrium conſcientiæ propria deſperatione.

CAP. XII. ¶ *Monachus, & virgo Domino conſecrata, ſi nupſerint, excommunicentur.*

Item ex eodem.

VIrginem *c*, quæ ſe Deo conſecrauerit, ſimiliter & Monachum decernimus non licere nuptialia iura contrahere. Quod ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus miſericordiam, humanitatemque largiri.

¶ *Hoc eſt 16. caput Concilij Chalcedonenſis ex verſione Dionyſij: cuius pars citatur infra, c. ſacro.*

CAP. XIII. ¶ *Dum viuunt lamentis pœnitentiæ ſe afficiant, qui ſanctimonialibus, ſcientes copulantur.*

HI *d* ergo, qui ſanctimonialibus ſcientes matrimonio ad iniuriam Chriſti copulati ſunt iuxta cenſuram zeli Chriſtiani ſeparentur, & nunquam eis concedatur coniugali vinculo religari: & in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer, dum viuunt, afficiant.

a *Sent.4.diſt* 38.*Poly.ibid.* & *l.6. tit.20. Burch.l.8.c* 13. *Iuo p* 7.c.17. b *Poly.l.4.tit.34. Anſ. l.7. c.*188.*Burch.l.8. c.*29. c *Poly. ibid. Burch.l.8.c.*30. d *Burch.l.8.c.*31.*Iuo p.*7.c.50.

¶ *Caput hoc à Burchardo, & Iuone Paſchali tribuitur.*

CAP. XIV. ¶ *A ſacra communione priuentur, qui ſacris virginibus ſe ſociant.*

Item ex eodem.

VIrginibus *a* ſacris ſe quoſdam temerè ſociare cognouimus, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcere. Quos protinus æquum eſt à ſacra communione detrudi, & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Sed tamen his viaticum de ſæculo tranſeuntibus, ſi dignè *b* pœnituerint non negatur.

Caput hoc in epiſtola prima Gelaſij eſt num. 22. & in codice Canonum inter ipſius Decreta c.20. Refertur quoque in Capitularibus l.1.c.106. & in Polycarpo Gelaſij nomine.

CAP. XV. ¶ *In monaſterio reuocetur, ac recludatur, quæ à fornicatione recedere noluerit.*

Item Gregorius.

PEruenit ad nos, quòd quidam vir nequiſſimus diabolico inſtinctu de monaſterio ſuaſerit exire quandam Deo ſacratam, atque à quodam viro, vnde exierat, ſit reuocata: rurſuſque eam mulierem vir ille nequiſſimus iniqua ſuaſione de monaſterio eiiciens, apud ſe retineat impudicè, Volumus autem, vt Epiſcopatus tui auctoritate in monaſterio reuocetur, atque recludatur.

De hac eadem re videtur ſcripta epiſtola Mariniano Epiſcopo, lib.8. regeſti, epiſt.9. Caput tamen hoc vel ex alia epiſtola eſt acceptum, vel in eo multa ſunt immutata.

CAP. XVI. ¶ *Non eſt viduis fas poſt ſuſceptum velamen à ſacro propoſito diſcedere.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *c.3.*

VIduas *e*, quæ ſpontanea voluntate ab altari conuerſionis ſacræ velamen ſuſcipiunt, decreuit ſancta Synodus in eodem propoſito permanere. Non enim fas eſſe decernimus, poſtquam ſe Domino ſemel ſub zelo conſecrauerint, iterum eis concedi Spiritui ſancto mentiri.

CAP. XVII. ¶ *Qui ſacro velamine tectam in coniugium ducit, anathema ſit.*

Item ex eodem. *d*

iij. SI quis *e* ſacro velamine conſecratam in coniugium duxerit, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcuerit, vt in conſtitutis Gelaſio Papæ capitulo vigeſimo *f* legitur protinus eſt æquum eos à ſacra communione detrudi, & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint tranſeuntibus de ſeculo viaticum non negetur. In Chalcedonenſi Concilio, cap. 16. Hoc perpetrantes excommunicentur: confitentibus autem auctoritate Epiſcopi miſericordia largiatur.] Item in epiſtola Syricij Papæ, cap.6 *g* [Velatæ, & Deo cōſecratæ, ſi abiecto propoſito ſanctitatis clanculo ſacrilega ſe contagione miſcuerint & illicitis complexibus publicè, & libere filios procreauerint, has impudicas, deteſtabileſque perſonas à monaſteriorum cœtu, Eccleſiarumque conuentibus eliminandas eſſe iudicatum eſt: quatenus retruſæ ergaſtulis, tantum facinus continua lamentatione defleant.] Vnde & verbis Domini, & Canonica auctoritate in hac ſancta Synodo præcipimus, vt omnino ſeparentur, & iuramento colligentur, vt vlterius non ſub vno cohabitent tecto.

a *Poly.l.6.tit.20.Burch.l.8.c.*32.*Iuo p.*7.c.51.
b *al. ſi tamen.* c *Burch.l.8.c.*35.*Iuo* 7.c.34.*Pann.l.*3.c.198.
d *Concil.Tribur.c.*23. e *Burch.l.8.c.*38.*Iuo p.c.*57.
f *In codice Canonum, ſed in Concil.tom.*2.c.22.
g *ſup.ead.impudicas.*

Burchardus etiam & Iuo citant ex Concilio Aurelianenſi. Habetur autem in Triburienſi, c.13.

CAP. XVIII. ¶ *Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monaſterio, quæ religioſam veſtem abiecit.*

Item Gregorius *Vitaliano Sipontino Epiſcopo, lib.7. ind.1. epiſt.9.*

SI cuſtos *a* religioſi habitus eſſes *b*, aut eſſe noſſes Epiſcopus filiã glorioſę memorię Tulliani magiſtri militiæ, te illic poſito, nec proiectis religioſis veſtib⁹ ad ſæcularẽ reuerti habitum, nec ad nos licuiſſet peruerſam epiſtolam deſtinare. Sed quia nimia deſidia, ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præſens illicita impunè commiſſa eſt. Nam ſi, vt præfati ſumus, ſollicitus extitiſſes, prius ad nos vltio mulieris prauiſſimæ, quàm culpa, debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, vt niſi Canonicam in te fuerit coërcitionem expertus, in aliis diſtrictionem *c*, & diſciplinam neſcias cuſtodire, qualiter debeas eſſe ſolicitus, congruo tibi, ſi Domino placuerit, tempore demonſtrabimus. ¶ Præſentia igitur ſcripta ſuſcipiens, euigila, & *e*xcitatus ſaltem exequere, quod preſſus vſque nunc ignauia diſtuliſti. Inſtantiæ ergo tuæ ſit prædictam mulierem vnà cum Sergio defenſore noſtro comprehendere: & ſtatim non ſolum ad male contemptum habitum ſine excuſatione aliqua reuocare, ſed etiam in monaſterio: vbi omnino diſtrictè valeat cuſtodiri, detrudere, & ita omnem circa illam ſollicitudinem exhibere, vt quàm ſit nefarium quod commiſit, ex tua poſſit diſtrictione cognoſcere. Qua in re, ſi quis (quod non credimus) laicorum *d* aliquo tibi ingenio tentauerit obſiſtendum, à ſacratiſſimæ eum communionis participatione ſuſpendere, nobiſque, renunciare feſtina: vt quantum ſit execrabile quod præſumpſerit, poſtquam conſideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoſcat. In his autem omnibus ita cautum ſtude te, vigilantemque oſtendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, ſed aliquantiſper valeat ſollicitudo minuere.

CAP. XIX. ¶ *Diſtrictæ cuſtodiæ tradatur, qui à religionis propoſito ad ſæcularem habitum rediit.*

Idem *Sergio defenſori, lib.7. indict.1. epiſt.10.*

SI homo eſſes, aut aliquam diſcretionem habuiſſes, ita regularis diſciplinæ debuiſti cuſtos exiſtere, vt ea, quæ illicitè committuntur, ante vindictam corrigeret, quam ad nos eorum nuntius perueniret. Sed dum te facit nimia ſtultitia negligentem, non ſolùm de illis offendimur, ſed etiam ad vlciſcendam deſidiam tuam nihilominus prouocamur. Omni ergo dilatione, omnique excuſatione poſtpoſita, filiam glorioſæ memoriæ Tulliáni magiſtri militiæ, quæ proiectis, quas ſponte aſſumpſerat, religioſis veſtibus, indumentis ſe laicis deturpauit, vna cum fratre, & Coëpiſcopo noſtro Vitaliano feſtina comprehendere, atque ad religioſum rurſus habitum reuocare, ac in monaſterium mittere, vbi diſtrictè omnino valent cuſtodiri: nec eius cuſtodiam aliquatenus releuari permittas, quouſque denuo noſtra ſcripta ſuſceperis. Nam ſi quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris, ita in te diſtrictiſſimè noueris vindicandus, vt quod ex te neſcis, pœna poſſis referante *f* cognoſcere: quia ſi vt diximus intellectum hominis habuiſſes, hæc, quæ modo facere præceperis, à te debueramus etiam cum vltione ante facta cognoſcere.

a *Burch.l.8 c.49. Iuo p.7.c.67.*
b *al.habitus fuiſſes.* c *al.diſciplina diſtrictionem.*
d *al.Clericorum.vel.* e *al.ſuſpende.*
f *al.reſecante.*

CAP. XX. ¶ *Non tribuitur reis licentia nubendi, qui continentiam ſeruare decreuerunt.*

Item Auguſtinus *de conflictu vitiorum, & virtutum, cap.24.*

NVbendi *a* licentia quibuſdam tribuitur, illis videlicet, qui virginalem, vel vidualem caſtimoniam nequaquam profeſſi ſunt. Quibuſdam autem non tribuitur, illis videlicet, qui virgines, vel continentes eſſe decreuerunt. Fornicatio autem nulli impunè conceditur.

CAP. XXI. ¶ *Peiores ſunt adulteris, quæ continentiæ propoſitum violant.*

Idem *in libro de bono coniugij.*

MEliore propoſito lapſas, ſi nupſerint, fœminas à caſtitate ſanctiori, quæ vouetur Deo, adulteris eſſe peiores manifeſtum eſt

¶ *Verba ipſa B. Auguſtini ex libro de bono viduitatis habentur infrà ead.c.nuptiarum. verſ. Quapropter non poſſunt. Apud Bedam.verò ad c.7.1.ad Corinthios, locus Auguſtini paulò aliter refertur.*

CAP. XXII. ¶ *Monachus, & virgo, qui ſe Deo dedicant nuptiis iungi non poſſunt.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c.16.

1. SI *b* qua virgo ſe dedicauerit Deo, ſimiliter Monachus, non licet eis nuptiis iungi. Si verò inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò eis poſſe fieri humanitatem, ſi ita probauerit Epiſcopus loci.

¶ *Hic eſt idem Canon qui ſup.ead.c.virginem, allatus eſt. Sed illa eſt verſio Dionyſij, hæc verò priſca, ex qua etiam ſunt duo ſequentia capitula.*

CAP. XXIII. ¶ *Diaconiſſa, quæ poſt ordinationem nubit, anathema ſit.*

Item ex eodem c.15.

DIaconiſſam *c* non debere ante annos quadraginta ordinari ſtatuimus, & hoc cum diligenti probatione. Si vero ordinationem ſuſceperis, & quantocunque tempore obſeruauerit miniſterium, & poſtea ſe nuptiis tradiderit, iniuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema ſit cum eo, qui in nuptiis illius conuenerit.

CAP. XXIV. ¶ *Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam præuaricantur.*

Item ex Synodo Ancyrana, c 18.

QVotquot *d* virginitatem pollicitam præuaricatæ *e* ſunt profeſſione contempta, inter bigamos, id eſt qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebunt.

CAP. XXV ¶ *Virginibus Deo dedicatis nec in fine danda eſt communio, ſi libidini ſeruierint.*

Item ex Concilio Eliberitano, *f* c.13.

VIrgines, quæ ſe Deo dedicauerunt. ſi pactum perdiderint 1 virginitatis atque eidem libidini ſeruierint, non intelligentes quid amiſerint placuit nec in fine eis dandam eſſe communionem. Quod ſi ſibimet 2 perſuaſerint, quod infirmitate corporis lapſæ fuerint, & toto 3 tempore vitæ ſuæ pœnitentiam egerint, & à coitu ſe abſtinuerint 4. placuit eas in fine communionem accipere.

1 ¶ Perdiderint.] *Sic in omnibus huius Concilij codicibus impreſſis, & manuſcriptis, qui collati ſunt, ſed in Concilio Moguntino 3. ſub Arnulphio. c.26. (vbi hoc refertur,)* prodiderint.

2 ¶ Sibimet.] *In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus legitur.* Quod ſi ſemper perſuaſerint, *in Concilio Moguntino.* Quod ſi ſemel perſuaſæ ad infirmi corporis vitia lapſæ, *in codice Lucenſi regio.* Quod ſi ſemel perſuaſæ aut infirmi cor-

a *Iuo p.8.c.72. Pann.l.6.c.4.* b *Iuo p.7. c.49.*
c *Poly.l.4.tit.36.* d *Iuo p.6.c.351.*
e *al.præuaricati.*
f *Et in Moguntino tertio, c.26. in Colon.1.c.6.*

poris

oris lapſu viriatæ fuerint, *ſicut eſt in margine Concilij Moguntini. In tribus autem Conciliorum editionibus Colonienſibus, ac duobus Pariſienſibus legitur,* Quod ſi ſemetipſas pœnituerit: quod infirmitate, &c.

3 ¶ Toto.] *Abeſt hæc dictio ab aliquot vetuſtis Gratiani, & vetere editione Conciliorum Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & duobus codicibus Vaticanis.*

4 ¶ Abſtinuerint.] *In omnibus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucenſi regio ſequuntur hæc verba:*, eò quòd lapſæ potius videantur, *quæ tamen abſunt à Concilio Moguntino.*

CAP. XXVI. ¶ *Cogatur ad pœnitentiam filia clerici, ſi deuota maritum duxerit.*

Item ex Concilio Martini *a* Bracharenſis, *c.30.*

DE filia Epiſcopi, vel Perſbyteri, ſiue Diaconi, ſi deuota fuerit, & maritum duxerit ſi eam pater, vel mater in affectum receperint, à communione habeantur alieni. Pater vero in Concilio cauſas ſe nouerit præſtaturum. Mulier verò non admittatur ad communionem, niſi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem viuente eo ſeceſſerit, & pœnituerit, vel petierit communionem, in vltimo fine vitæ deficiens eam accipiat.

CAP. XXVII. *Deuota, niſi deſierit peccare, non eſt in Eccleſia recipienda.*

Item ex Concilio Toletano 1. *b* c.16.

DEuotam peccantem non recipiendam in Eccleſia cenſemus, niſi peccare deſierit, & ſi deſinens pœnitentiam egerit aptam annis decem, recipiat communionem. Prius autem, quam in Eccleſia recipiatur ad orationem, ad nullius conuiuium Chriſtianæ mulieris accedat. Quòd ſi admiſſa fuerit, etiam hæc quæ eam receperit, habeatur abſtenta 1. Corruptorem etiam par pœna conſtringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, niſi aut adhuc ipſo viuente marito, caſtè viuere cœperit, aut poſtquam ipſe deceſſerit.

1 ¶ Abſtenta.] *Sic emendatum eſt ex recentioribus Conciliorum editionibus, codice regio Lucenſi, & Martino Bracharenſi, c.3. qui caput hoc repetit: quamuis in vetere editione Colonienſi vnius tomi, duobus Pariſienſibus & duobus codicibus Vaticanis,* in abſentia: *quemadmodum etiam in manuſcriptis Gratiani exemplaribus.*

CAP. XXVIII. ¶ *De monacha, quæ ad lapſum adulterij deducitur.*

Item Gregorius *Ianuario Epiſcopo Caralitano, lib.3. epiſt. 9.*

2. SI *c* qua monacharum vel per anteriorem licentiam, vel per impunitatis prauam conſuetudinem ad lapſum adulterij deducta fuerit, aut in ſtupri fuerit perducta voraginem, hanc poſt competentis ſeueritatem vindictæ in aliud diſtrictius monaſterium virginum in pœnitentia volumus redigi, vt illic orationibus, atque ieiuniis 1 vacet, & ſic pœnitendo proficiat, & metuendum cæteris arctioris diſciplinæ præſtet exemplum. Is autem, qui cum huiuſmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, communione priuetur, ſi laicus eſt: ſi verò clericus, à ſuo quoque remotus officio pro ſuis continuo lugendis exceſſibus in monaſterium detrudatur.

1 ¶ Ieiuniis.] *In pleriſque codicibus Epiſtolarum legitur,* atque ieiuniis, & ſibi pœnitendo proficiat, &c. *Vetus tamen codex epiſtolarum Vaticanus, & Iuo habent, quemadmodum Gratianus.*

CAP. XXIX. ¶ *Poſt dignam pœnitentiam, communionem recipiant, qui in religioſas mulieres excedunt.*

Item Ianuario Epiſcopo, lib.3. epiſt. 24.

EOs autem, qui in prædictas mulieres, quæ egreſſæ ſunt de monaſteriis exceſſerunt, & nunc dicuntur communione 1 ſuſpenſi, ſi fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituiſſe præuiderit, ad ſacram communionem te volumus reuocare.

1 ¶ Communione ſuſpenſi.] *Sic emendatum eſt ex pleriſque vetuſtis Gratiani, & originali ipſo, cum antea legeretur,* à communione ſuſpendi.

CAP. XXX. ¶ *De legibus Imperatorum.*

Item ex nouellis Iuſtiniani Imperatoris *a.*

3. SI *b* quis rapuerit, vel ſollicitauerit, vel corruperit aſſiſteriam 1 vel diaconiſſam vel monacham *c*, vel aliam mulierem, religioſam vitam, vel habitum habentem, bona ipſius, & eorum, qui huiuſmodi ſceleris communione contaminati ſunt, à religioſo loco vindicentur, in quo talis mulier habitabat, per religioſos Epiſcopos, & œconomos, & præſides prouinciarum, & officiales eorum, ipſi autem capitali periculo ſubiiciantur. Mulier autem vbique inueſtigetur, & cum ſuis rebus monaſterio cautiori tradatur. Sin autem diaconiſſa fuerit, legitimos habens filios pars legitima liberis eius legitimis præſtetur.

1 ¶ Aſſiſteriam.] *Omnino legendum eſt,* aſcetriam, *ex nouellis tam græcis, quàm latinis, Iuliano anteceſſore, & Polycarpo: ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. XXXI. ¶ *Mulieres caſtè obſeruent religioſum habitum, quæ religionis obtentu velantur.*

Item ex decreto Eugenij Papæ ſecundi *in Concilio Romano, c.29.*

MVlieres *d* obtentu religionis velatæ, aut in monaſterio regulariter viuant, aut in domibus ſuis ſuſceptum habitum caſte obſeruent.

¶ *In Concilio, quod extat in bibliotheca Vaticana, hæc ſunt ipſa decreti verba.* Fœminæ verò, quæ habitum religioſum, aut velamen obtentu religioſitatis ſuſceperunt, cum eſſent viripotentes, deinceps viro ſociari non permittantur: ſed eligentes monaſteria, regulariter viuant, aut in domibus ſuſceptum habitum caſtè obſeruent.

CAP. XXXII. ¶ *Monachus vxorem ducens, nunquam ſacri gradus ſortiatur officium.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. c. 22. *&* 23.

MOnacho orarium in monaſterio, vel zonas habere non liceat. Et ſi poſtea 1, vxori fuerit ſociatus, tantæ præuaricationis reus numquam Eccleſiaſtici gradus officium ſortiatur.

1 ¶ Poſtea.] *Sic in vetere editione Conciliorum Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Colonienſibus legitur.* Et, ſi poſtea pellici, vel vxori.

CAP. XXXIII. ¶ *Ante profeſſam continentiam nubant viduæ, quibus volunt.*

Item Auguſtinus *de bono viduitatis, c. 8.*

VIduæ *e*, quæ ſe non continent, nubant, antequam profeſſæ 1 continentiam Deo voueant. Quod niſi reddant, iure damnantur.

1 ¶ Profeſſæ.] *Ita apud Iuonem quoque, & in Pannormia. Sed apud B. Auguſtinum legitur,* antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voueant.

CAP. XXXIV. ¶ *Non permittatur viduæ poſt profeſſionem continentiæ votum deſerere.*

a *Ex concil. Toletano* 1. *c.* 19, b *Et in capitulis Martini, c.31. Capit. l.7. c.294.* c *Iuo p.7. c.123.*

a *Nouella* 124. *c.* 64 *apud Iulianum anteceſſ.*
b *Polyc. l.* 4. *t.* 38. *Iuo p.7. c.*143. c *al. monaſtriam.* d *Polyc. l.4. tit. 34. Burch l.* 8. *c.* 54. *Iuo p.7. c.72.*
e *Iuo part. 7. cap. 146. Pann. l.3. c.200.*

Item Nicolaus *Carelo a Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis.*

VIdua *b* quidem, quæ capiti ſacrum velamen impoſuit, ſi inter cæteras velatas fœminas in Eccleſia orauit, & oblationes 1 cum illis obtulerit, ſi profeſſa eſt ſe in eodem habitu permanere, ſpondens nunquam religionis velamen deponere à religionis obſeruantia diſcedere non præſumat.

1 ¶ Oblationes] *In Concilio Vormacienſi, apud Iuonem, & in Pannormia legitur,* oblationem: *ſed gloſſa magis fere conuenit voci* oblationes.

CAP. XXXV. ¶ *Profeſſionem viduitatis coram Epiſcopo factam poſt habitum ſuſceptum nulli vindicare permittitur,*

Item ex Concilio Arauſico, c. 27.

VIduitatis *c* ſeruandæ profeſſionem coram Epiſcopo in ſecretario habitam, impoſita coram 1 Dpiſcopo veſte viduali non eſſe violandam: Ipſam 2 talis profeſſionis deſertricem merito damnandam eſſe decernimus.

1 ¶ Coram Epiſcopo.] *Sic etiam apud cæteros collectores, Sed in omnibus editionibus Conciliorum, & codicibus manuſcriptis eſt,* à presbytero.

2 ¶ Ipſam.] *In vetere editione Conciliorum Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur:* eius verò repudiatorem, vel ipſam, *& in Colonienſi duorum, ac trium tomorum in contextu eſt eadem lectio: in margine verò:* raptorem verò talium, vel ipſam, *quæ lectio in poſtrema quatuor tomorum editione in contextu poſita eſt. Cæteri collectores habent quemadmodum Gratianus.*

CAP. XXXVI. ¶ *Modus, & ſolemnitas faciendæ profeſſionis hoc ordine ſeruetur.*

Item ex Concilio Toletano 10. c. 5

OMnes *d* fœminæ venientes ad ſacram religionem pallio capita ſua contegant, conſcriptam, roboratamque profeſſionem faciant, poſtquam ſcripturam non ſinantur relabi ad præuaricationis audaciam. ¶ Quæ verò ex his omnibus fuerint repertæ animum, aut veſtem in tranſgreſſionem dediſſe, excommunicationis ſententiam ferant: & rurſus mutato habitu in monaſteriis donec diem vltimum claudant, ſub ærumnis arduæ pœnitentiæ maneant religatæ.

In quinto canone decimo Concilij Toletani, primum ſtatuitur, vt fœminæ, quæ antea religioſa veſte erant indutæ, moneantur: & ſi parere noluerint, etiam vt cogantur in religioſa vita perſeuerare, & poſtea ſubiungitur, Omnes tamen hæ, ſeu venientes ad primam religionem, ſeu poſt tranſgreſſum reſumentes iteratam conuerſionem, ſicut præmiſſum eſt, & pallio capita contegant, & conſcriptam, roboratamque profeſſionis faciant ſcripturam, per quam vlterius non ſinantur relabi ad præuaricationis audaciam. Quæ verò, &c. *Pannormia cætera habet, vt Gratianus tantum poſt verſ.* faciant *addit* ſcripturamque.

CAP. XXXVII. ¶ *Filij perditionis ſunt, qui violant corpora fœminarum Deo ſacratarum.*

Item ex Concilio Arelatenſi.

SCiendum *e* eſt omnibus, quòd Deo ſacratarum fœminarum corpora per votum propriæ ſponſionis, & verba ſacerdotis Deo conſecrata eſſe templa, ſcripturarum teſtimoniis comprobantur: & ideo violatores earum ſacrilegi, & iuxta *f* Apoſtolorum filij perditionis eſſe noſcuntur.

CAP XXXVIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem.]

VIduæ *g*, ſi priuſquam continentiam profiteantur, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos, ſimilis conditio & de virginibus habeatur nec extra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur accipere maritos.

CAP. XXXIX. ¶ *In monaſterio recludantur monachi vxoribus ſociati.*

Item Gregorius *Anthemio ſubdiacono, in Epiſtola quadrageſima libri primi.*

ET quia *a* aliquos monachorum vſque ad tantum nefas proſiliuiſſe cognouimus, vt vxores publicè ſortiantur, ſub omni vigilantia eos requiras, & inuentos digna coërcitione in monaſteriis, quorum monachi fuerant, retranſmittas.

CAP. XL. ¶ *Poſt profeſſam continentiam, quiſquis vxorem duxerit, ab ea ſeparetur.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c. 7. §. vt lex.*

VT lex *b* continentiæ, & Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis, & ſacris ordinibus dilatetur, ſtatuimus, quatenus Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, regulares Canonici, Monachi, atque Conuerſi profeſſi, qui ſanctum tranſgredientes propoſitum, vxores ſibi copulare præſumpſerint, ſeparentur. Huiuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus. Qui etiam ab inuicem ſeparati, pro tantis exceſſibus condignam pœnitentiam agant. Idipſum quoque de ſanctimonialibus fœminis, ſi (quod abeſt) nubere attentauerint, obſeruari decernimus.

His omnibus auctoritatibus vouentes prohibentur contrahere matrimonia, & quidam eorum ſi contraxerint, ſeparari iubentur.

2 pars Auguſtinus *contra talium ſeparationes peccatum eſſe aſſerit, ita dicens in libro de bono viduitatis, c. 8.*

CAP. X L I. ¶ *Coniugia vouentium non ſunt diſſoluenda.*

NVptiarum *c* bonum ſemper eſt quidem bonum: ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium, in quibuſdam verò humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationis operam dare, non canino more per vſum promiſcuum fœminarum; ſed honeſto ordine coniugali, non eſt in homine improbandus affectus: & ipſum tamen laudabilius tranſcendit, & vincit cœleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam *d*, ſicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc, quæ poteſt capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggreſſa eſt, perſeueret: nulla aduerſario detur occaſio: nulla Chriſto ſubtrahatur oblatio. ¶ In *e* coniugali quippe vinculo, ſi pudicitia non conſeruatur, damnatio non timetur. Sed in virginali, & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: qua expetita, & electa, & voti debito oblata, iam non ſolum capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubant *f*, nubere velle damnabile eſt. Nam *g* vt hoc demonſtraret Apoſtolus *h*, non ait, cùm in deliciis egerint, in Chriſto nubunt, ſed nubere volunt, habentes (inquit) damnationem: quoniam primam fidem irritam fecerunt] etſi non nubendo, tamen volendo: non quia ipſæ nuptiæ, vel talium damnandæ iudicentur: ſed damnatur propoſiti fraus: damnatur fracta voti fides: damnatur non ſuſceptio à bono inferiore, ſed ruina ex bono ſuperiore. Poſtremò damnantur tales, non quia coniugalem fidem poſterius inierunt, ſed quia continentiæ primam fidem irritã fecerunt Quod vbi breuiter inſinuaret Apoſt. noluit eas dicere ha-

a *Habetur in Concilio Vormacienſi, c. 21.* b *Iuo p. 7. c. 145. Pann l 3. c. 199.* c *Bur l. 8 c. 4. Iuo p. 7. c. 61. Pann, l. 3. c.* 203. d *Pann l. 3. c. 202.* e *Burch. l. 8. c. 51. Iuo p. 7. c. 69. Pann. l.* 3. c. 207. f 2. *Theſſ. 2.*

g *Infr, 32 q. 2. hoc ſanctam, ex Concilio Toletano* 3. c. 10. *Iuo p.* 8. c. 18. & 19.

a *Iuo p. 7. c. 122.* b *Pann l. 8. c. 143.* c *Sent. 4. diſt. 38.* d *Matth. 19.* e *Beda* 1. *Tim. 5. & ibi gloſſa.* f *al. nubatur* g *Sup. diſt. 27. c. vouentib. & 17. q. 1. eod. cap.* h 1. *Tim* 5.

bere damnationem, quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt: non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ nuptiæ damnari putarentur: ſed cùm dixiſſet [nubere volunt,] continuo addidit damnationem habentes, & dixit, quare: [quoniam primam fidem irritam fecerunt:] vt voluntas, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnata, ſiue ſubſequantur nuptiæ, ſiue deſint. ¶ Proinde, qui *a* dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, ſed potius adulteria, non mihi videntur ſatis acute ac diligēter conſiderare, quid dicant. Fallit eos quippe ſimilitudo veritatis. Quia enim Chriſti coniugium dicuntur eligere, quæ Chriſtiana ſanctitate nubunt 1, *b* hinc argumentantur quidam dicentes: Si viro ſuo viuo, quæ alteri nubit, adultera eſt, ſicut ipſe Dominus in Euangelio diffinit *c* viuo ergo Chriſto, cui mors vltra non dominatur, quæ coniugium eius elegerit, ſi homini nubit, adultera eſt. ¶ Qui hoc dicunt, acutè quidem mouentur: ſed parum attendunt hanc argumentationem, quanta rerum ſequatur abſurditas. Cùm enim laudabiliter etiam viuente viro, ex eius conſenſu continentiam fœmina Chriſto voueat, iam ſecundum iſtorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipſum Chriſtum (quod ſentire nefas eſt) adulterum faciat, cui viuēte viro nubit. Deinde *d* cùm primæ nuptiæ melioris ſint meriti, quàm ſecundæ, abſit, vt ſanctarum viduarum iſte ſit ſenſus, vt Chriſtus ei videatur quaſi ſecundus maritus. Ipſum enim habebant & antea (quando viris ſuis fideliter ſubditæ ſeruiebant) non carnaliter, ſed ſpiritualiter virum, cui Eccleſia ipſa cuius membra ſunt, coniunx eſt: quæ fidei, ſpei, & charitatis integritate non in ſolis virginibus ſacris, ſed etiā viduis & cōiugatis fidelibus tota virgo eſt. Vniuerſæ quippe Eccleſiæ, cuius illæ membra ſunt, Apoſtolus dicit, [Optaui vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.] Nouit autem ille virginem coniugem ſine corruptione fœtare, quem in ipſa etiam ſine carne potuit mater ſine corruptione procreare. ¶ Fit autem per hanc minus conſideratam opinionem, qua putant lapſarum à ſancto propoſito fœminarum, ſi nupſerint, non eſſe coniugia, non paruum malum, vt à maritis ſeparentur vxores, quaſi adulteræ ſint, non vxores: & cùm volunt illas ſeparatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cum ſuis vxoribus viuis alteras duxerint. ¶ Quapropter non poſſum quidem dicere à propoſito *f* meliore lapſas, ſi nupſerint, fœminas, adulteria eſſe non coniugia: ſed planè non dubitauerim dicere lapſus, & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis eſſe peiores: Si enim (quod nullo modo dubitandum eſt) ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito, quantò grauius offenditur, cum illi ipſi non ſeruatur fides in eo quod exigit oblatum, qui *g* nō exegerat offerendum? Cùm enim quiſque non reddit quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minus habuit vouendi neceſſitatem.

1 ¶ Nubunt.] *In aliquot vetuſtis, & in Originali legitur, non nubunt, & vtraque lectio videtur ferri poſſe. Multa verò alia ex ipſo B. Auguſtino ſunt emendata.*

Cap. XLII. ¶ *De viduis quæ primam fidem irritam fecerunt.*

Item Gelaſius *in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ & Brutiorum, cap. 23.*

DE viduis *h* ſub nulla benedictione velandis ſuperius late, ſufficientérque prædiximus. ¶ Quæ, ſi propria voluntate profeſſam priſtini coniugij caſtitatem mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum debeant ſatisfactione placare: quia iuxta Apoſtolum *a*, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundùm Apoſtolum *b* nubere nullatenus vetabantur, ſic habita ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus iniicere, ſed ſolùm adhortationes præmij ſempiterni, pœnaſque proponere diuini iudicij: vt & noſtra ſit abſoluta conſcientia, & illarum pro ſe rationem Deo reddat intentio. ¶ Cauendum eſt quippe, quod de earum moribus, actibúſque B. Paulus Apoſtolus *c* teſtatur. Quod plenius exponere prætermus, ne ſexus inſtabilis non tam detineri, quàm admoneri videatur.

Cap. XLIII. ¶ *De eodem.*

Item Theodorus *d.*

3. SI quis votum virginitatis habens, &c.

Quod autem vouentes præmiſſis auctoritatibus iubentur ab inuicem diſcedere, quorum verò coniugia auctoritatibus Auguſtini, & Theodori e ſoluenda non ſunt, in capitulo de ordinatione Clericorum euidenter oſtenditur. Illud autem Innocentij f, *quo virgines ſacræ publicè nubentes illo viuente, cui ſe coniunxerant, prohibentur admitti ad pœnitentiam: non ita intelligendum eſt, vt aliquo tempore excludantur à pœnitentia, quæ dignè pœnitentiam agere voluerint: ſed prohibentur admitti ad pœnitentiam, quæ ab inceſti copula diſcedere noluerint. Poſt propoſitum namque ſacræ religionis non poteſt Deo per pœnitentiam reconciliari, quæ ad habitum ſuæ profeſſionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui ſe iunxerat, ei defunctus erit, cum ab illius illicitis amplexibus hæc penitus receſſerit: vt iſte ſit ſenſus capituli. [Quæ* g *Chriſto ſpiritualiter nubunt, ſi poſtea publicè nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitētiam cenſemus, niſi hi quibus ſe iunxerant, de mundo receſſerint,] eis, ſubaudiendum eſt, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recedunt, tunc defunguntur, cum ab eorum concupiſcentia ipſi penitus ſe alienauerunt: ſicut mundus ei dicitur mortuus, quē ſuis illecebris non aſtringit, & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo mundi concupiſcit. Hoc autem ſic intelligendum eſſe, ex ſubſequenti exemplo idem Innocentius oſtendit* h, *dicens: Quæcunque* i *viro viuente alteri nupſerit, adultera habeatur: nec ei agendæ pœnitentiæ locus conceditur, niſi vnus ex his fuerit defunctus.] Hoc de derelicta intelligendum eſt, quaſi viuente viro ſuo alteri nubit, adultera eſt: nec ad pœnitētiam admittitur, niſi vel primus reuertatur in puluerem* k, *de quo ſumptus eſt, vel ſecundus ab eius copula ceſſando, ei moriatur, vt dictum eſt ſupra. Quia ergo Chriſtus, cui ſpiritualiter nubunt, iam non moritur, mors* l *illi vltra non dominabitur, reſtat, vt ille, cui ſecundò nubunt, eis moriatur. In vtroque autem, niſi ſic intelligeretur, eſſet contrarius Domino, dicenti per Prophetam* m. *In quacumque hora peccator conuerſus fuerit, &c. & cunctis interpretibus diuinæ legis inueniretur aduerſus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli quo deuota* n, *quæ maritum acceperit, prohibetur ad pœnitentiam admitti: niſi vel vterque continentiam profeſſus fuerit, vel ille, cui ſe iunxerat, de hoc mundo deceſſerit.*

QVÆSTIO II.

1. SEquitur ſecunda quæſtio qua quæritur, an puellæ alteri deſponſatæ poſſint renuntiare priori cōditioni, & transferre ſua vota ad aliam.

1 *Hic primum videndum eſt, an coniugium ſit inter eos.*

2 *Secundò, an poſſint ab inuicem diſcedere.*

Eos o *autem coniuges eſſe, & ex diffinitione coniugij, &*

a *Sup. diſt. 27. quidam.* b *al. non nubent.* c *Matth. 10. Rom. 6.* d *Beda 1. Cor. 7.* e *2. Cor. 11.* f *ſup. eadem, meliore.* g *al. quod.* h *Polyc. l. 7. tit. 34. Burc. l. 8. c. 34. Iuo p. 7. c. 53.*

a *1. Tim. 5.* b *1. Cor. 7.* c *1. Tim. 5.* d *ſup. diſt. 27. c. ſi vir.* e *d c. ſi vir.* f *ſup. ea. quæ Chriſto.* g *ſup. ea. quæ Chriſto.* h *ex gloſſa ord.* i *Gal. 6.* k *Gen. 4.* l *Rom. 6.* m *Ezech. 34.* n *ſup. ea. deuotam.* o *Sent. 4. diſt. 27. Iuo p. 8. c. 1. Pann. l. 6. c. 1.*

auctoritate multorum facilè probatur. Sunt enim nuptiæ, ſiue matrimonium viri, mulieriſque coniunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinem continens. Inter hos autem fuit coniunctio quæ indiuiduam vitæ cōſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonij, iuxta illud Iſidori: [*Conſenſus facit matrimonium.*] *Item* Ioannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti, homil. 32. in Matthæum.*]

CAP. I.

MAtrimonium *a* quidem non facit coitus, ſed voluntas & ideo non ſoluit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi iam corpore ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate coniunctus eſt. Cùm ergo aliam acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, ſed qui alteram ducit.

CAP. II.

Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, cap. 3.*

SVfficiat *c* ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum coniunctionibus agitur. Qui conſenſus ſi in nuptiis ſolus forte defuerit, cætera omnia etiam cum ipſo coïtu celebrata fruſtrantur.

¶ *Emendatum eſt caput hoc ex ipſis Nicolai reſponſis.*

Cùm ergo inter iſtos conſenſus interceſſerit, qui ſolus matrimonium facit, patet hos coniuges fuiſſe. Sed quæritur, quis conſenſus facit matrimonium, an conſenſus cohabitationis, an carnis copula, an vterque. Si cohabitationis conſenſus matrimonium facit, tunc frater cum ſorore matrimonium poteſt contrahere, ſi carnalis copula, inter Mariam & Ioſeph non fuit coniugium. Vouerat enim Maria ſe virginem perſeueraturam. Vnde ait Angelo c: [*Quomodo fiet iſtud, quoniam virum nō cognoſco? id eſt, me non cognituram propoſui. Neque enim quia tunc virum non cognoſcebat, neceſſe erat inquiri, quomodo poſſet filium habere, ſed quia nunquam ſe cognituram propoſuerat.* ¶ *Si ergo contra ſuum propoſitum poſtea conſenſit in carnalem copulam, rea facta eſt voti virginalis mente, & ſi non opere & violati. Quod de ea ſentire nefas eſt: ſicut Auguſtinus ait.*

CAP. III.

BEata Maria *e* propoſuit ſe ſeruaturam votum virginitatis in corde: ſed ipſum votum virginitatis non expreſſit ore. Subiecit ſe diuinæ diſpoſitioni, dum propoſuit ſe perſeueraturam virginem, niſi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo virginitatem ſuam diuinæ diſpoſitioni, conſenſit in carnalem copulam, non illam appetendo, ſed diuinæ inſpirationi in vtroque obiiciendo. Poſtea verò filium genuit: & quod corde conceperat, ſimul cum viro labiis expreſſit & vterque in virginitate permanſit *f.* ¶ Conſenſus ergo cohabitandi, & indiuiduam vitæ conſuetudinem retinendi interueniens, eos coniuges fecit. Indiuidua verò vitæ conſuetudo eſt talem ſe in omnibus exhibere viro, qualis ipſa ſibi eſt, & è conuerſo. Ad indiuiduam itaque conſuetudinem pertinet, abſque legitimi conſenſu viri & orationi aliquando non poſſe vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iſte conſenſus fuit inter eos, patet eos coniuges fuiſſe.

¶ *Caput hoc in vetuſtis exemplaribus coniunctum eſt ſuperiori: & videtur à collectore ex variis locis B. Auguſtini, potiſſimum ex libello de virginitate confectum.*

CAP. IV. PALEA.

Ioannes Chryſoſtomus [*id eſt auctor operis imperfecti, hom. 32. in Matthæum.*]

OMnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem *a* diſſoluitur. Matrimonium *b* enim non facit coitus, ſed voluntas: & ideo non ſoluit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem ſuā, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore iam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate coniunctus eſt. Cùm ergo aliam acceperit, tunc planè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, ſed qui alteram ducit.

Palea hæc eſt in multis vetuſtis codicibus. Initium verò vſque ad verſ. Matrimonium, eſt regula prima de regulis iuris, quæ eſt in decretalibus. Verba autem homiliæ trigeſimæ ſecundæ ſunt hæc: omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem abſoluitur. Matrimonium, &c.

Item auctoritate probantur eſſe coniuges.

CAP. V. ¶ *Coniugalis pactio, non virginitatis defloratio coniugium facit.*

Ait enim Ambroſius *in libro de inſtitutione virginis, cap. 6.*

CVm initiatur *c* coniugium, tunc coniugii nomen adſciſcitur. Non enim defloratio virginitatis facit coniugium ſed pactio coniugalis. Denique cum iungitur puella, coniugium eſt, non cum viri *d* admiſtione cognoſcitur.

CAP. VI. ¶ *A prima fide deſponſationis coniuges veriùs appellantur.*

Item Iſidorus *Etymologiarum lib. 9 c. 7.*

COniuges *e* veriùs appellantur à prima deſponſationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus.

CAP. VII. PALEA.

QVòd conditio interpoſita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

¶ *Palea hæc abeſt ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tanquam ſumma ſequentis capitis In neutro autem ad finem capitis præcedentis verba illa:* idem ex Concilio Africano, *& ideo ſublata ſunt.*

CAP. VIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

QVicumque ſub *f* conditionis nomine aliquam deſponſauerit, & eam poſtea relinquere voluerit, dicimus, quod conditio frangatur, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

¶ *Hæc Palea etiam in decretalibus tit de conditio. appoſitione c. quicunque & in collectione in quinquaginta partes diuiſa (quæ in tomis Conciliorum eſt poſt decreta Alexandri tertij p. 6. c. 5. citatur ex Concilio Africano. Sed in eo, quod extat, non habetur.*

CAP. IX. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *de nuptiis, & concupiſcentia, lib. 2. cap. 11.*

COniunx vocatur à *g* prima fide deſponſationis, quam concubitu non cognouerat Ioſeph, nec fuerat cogniturus, nec perierat *h*, nec mendax manſerat coniugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnis commixtio, *& infrà.* ¶ Propter quod fidele coniugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolùm illa mater, verùm etiam ille pater eius, ſicut coniunx matris eius, vtrumque mente, non carne.

¶ *Sic eſt reſtitutum ex Iuone: cum antea citaretur liber de bono coniugali.*

a *infr. ead. c. coniuges. infr. ead. c. omnes. Sent. 4. diſt. 27. Iuo p. 8. c. 33.* b *Sent. ibid.* c *Luc. 1.*
d *al. corpore.* e *Sent. 4. diſt. 30.*
f *Hactenus magiſter.*

a *al. ipſas.*] *Orig. Iuo p. 8. c. 233.* b *ſup ead. matrimonium extra de regul. iur. c. 1.* c *Sent. 4. diſt. 27. Anſ. l. 10. c. 1. Iuo p. 8 c. 2. Pann. l. 6. c. 14. Poly. l. 9 tit. 4.* d *al. virili.*] *Orig.*
e *Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 3. Pann. l. 6. c. 15.*
f *Extra, de conditio. appoſ. c. quicumque.*
g *al. ex.* h *al. petierat. Sent. ibid. Iuo p. 8. cap. 14. Pann. l 6. c. 16.*

CAP. X. ¶ *Tri*

Cap. X. ¶ *Triplex bonum coniugij fuit in parentibus Chriſti.*
Item *in eodem lib. & capite.*

OMne itaque *a* nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles fides, Sacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Ieſum: fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum diuortium: ſolus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri nõ poterat ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato.

Item in Deuteronomio b *præcepit Dominus Moyſi dicens* [*Si quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte moriatur: quia vxorem alterius violauit.*] ¶ *Item in legibus principum ſponſa iubetur lugere mortem ſponſi, tanquam viri ſui.*

Cap. XI. ¶ *Frater ſponſam fratris poſt eius mortem ducere non poteſt.*
Item in Canonibus *inuenitur.*

1. SI c quis deſponſauerit ſibi aliquam, & præueniente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit, frater eius non poteſt eam ducere in vxorem.

CAP. XII.
Item Gregorius *Mauritio Imperatori, ob quendam comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam duxit vxorem.*

QVi *d* deſponſatam puellam proximi ſui acceperit in coniugium, anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecundùm legem Dei mori decernitur. ¶ Nam diuinæ legis eſt mos ſponſas appellare coniuges, vt in euangelio. *e.* [Accipe Mariam coniugem tuam. Et illud in Deuteronomio *f*: [Si quis cuiuſlibet hominis deſponſatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppreſſerit, vel abduxerit in domum ſuam, moriatur: quia vxorem proximi ſui violauit:] non quæ iam vxor erat, ſed quæ à parentibus vxor fieri debebat, *& infrà g.* ¶ Sicut nulli Chriſtiano licet de ſua conſanguinitate, vel quam cognatus ſuus habuit in matrimoniũ aſſumere: ita & de conſanguinitate vxoris ſuæ. ¶ *Apud Anſelmum ante hoc caput eſt hic titulus rubris litteris deſcriptus.* Capitula B. Gregorij doctoris de linea conſanguinitatis edita. *Poſtea verò eſt hic alius titulus nigris literis deſcriptus,* Mauritio Imperatori ob delatum quendam comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam virginem duxit vxorem. *Deinde ſequitur.* Qui deſponſatam, &c.

Cap. XIII. ¶ *Vxore mortua licet viro aliam ducere, ſed non repudiatam, vel deſponſatam.*

Item Hieronymus.

ADditur *h* aliud quartum coniugium legitimum. Dum mortua fuerit vxor cuiuſlibet, licet illi accipere aliam, ſed non repudiatam, nec deſponſatam viro, ſed liberam: ſimiliter debet & mulier. Vnde & Paulus *i* ait. [Mulier, quæ ſub viro eſt, ligata eſt ſub lege viri, quamdiu viuit vir eius.] Viro igitur viuente vocatur adultera, ſi iuncta fuerit alij viro. Si autem mortuus fuerit vir eiu, liberata eſt à lege viri: ita vt non ſit adultera, ſi coniuncta fuerit cum altero viro.

¶ *Ab Iuone ante hoc caput refertur c. tria infrà 36. q. 2. Neutrum tamen apud B. Hieronymum eſt inuentum.*

CAP. XIV. ¶ *Poſt mortem alicuius nullus de eius conſanguinitate ſponſam accipiat.*
Item Gregorius.

2. SI *k* quis vxorem deſponſauerit, vel eam ſubarrhauerit, quanquam poſtmodum præueniente die mortis eius nequiuerit eam ducere in vxorem, tamen nulli de conſanguinitate eius licet accipere eam in coniugio. Quod ſi iuuentum fuerit factum, ſeparetur omnino.

CAP. XV. ¶ *De eodem.*
Item Iulius Papa.

3. SI *a* quis deſponſauerit vxorem, vel ſubarrhauerit, & ſiue præueniente die mortis, ſiue irruentibus quibuſdam aliis cauſis minimè eam cognouerit, neque eius ſuperſtes frater, neque vllus de conſanguinitate eius eandem ſibi tollat in vxorem vllo vnquam tempore.

¶ *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis, & Magiſtro. Nam in vulgatis erat,* Iulianus. *In Polycarpo autem citatur, ex* Concilio Triburienſi à Iulio Papa confirmato. *In quo titulo ſubeſt aliquod mendum.*

2. pars. *His omnibus auctoritatibus probantur iſti eſſe coniuges,* Auguſtinus *teſtatur contra, dicens.*

CAP. XVI. ¶ *Non eſt inter eos matrimonium, quos non copulat commiſtio ſexus.*

NOn *b* eſt dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commiſtio ſexus non docetur fuiſſe.

¶ *Caput hoc non eſt inuentum apud B. Auguſtinum: & videtur ſumma ſeq. cap.*

CAP. XVII. ¶ *Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale miniſterium,*
Item Leo Papa.

CVm *c* ſocietas nuptiarum ita à principio conſtituta, vt præter commiſtionem ſexuum non habeant in ſe nuptiæ coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum, non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium cum qua docetur non fuiſſe nuptiale miniſterium.

¶ *In codicibus epiſtolarum Leonis impreſſis, & manuſcriptis in epiſt. 90. al 92. ad Ruſticum, c. 4. itemq́ apud Burchardum, & Iuonem longè aliter habet hic locus.* Cum ſocietas, inquit, nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuũ coniunctionem haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum, dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium *Verùm vt reſpondeat verbis Gratiani, qui manifeſtè vtitur hoc loco deprauato, itemq́ Magiſtri, & gloſſæ, & poſteriorum doctorum nihil eſt in textu mutatum.*

Cap. XVIII. PALEA.
Benedictus *ſeruus ſeruorum Dei, Grandenſi Patriarchæ ſalutem, &c.*

LEx diuinæ conſtitutionis Apoſtolicam Cathedram *d* totius poſuit orbis terrarum magiſtram, vt quidquid vbique locorum dubitatur, ab ea ratio eiuſdem requiratur. Affatus eſt autem nos ſuis literis eiuſdem cathedræ ceſſorem, ac percunctatus eſt quidem veſtras *e* nomine Ioannes, pro connubio filiæ ſuæ ſuperſtitis: cuius ſoror defuncta cuidam iuueni, Stephano nomine ſimplicibus verbis fuerat de ſponſata, & antequam ad nuptias perueniret, morte præuenta: vtrum ſcilicet cum eodem iuuene poſſit matrimonium celebrari, ſuperſtitis filiæ, nec ne. Namque teſtatus eſt huius rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certiſſimam. Protoplaſtus ille radix, & origo noſtra, detractam ſibi coſtam in mulierem videns formatam, Prophetico ſpiritu inter alia protulit *f.* Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adherebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quibus verbis innotuit non aliter virum & mulierem poſſe fieri vnam carnem,

a *Sent. 4. diſt. 30. Iuo p. 5. c. 15. Pann. l. 6. c. 30. Ibid. c. 12.*
b *Deut. 22.* c *Infr. ead. ſi quis.* d *Sent. 4. diſt. 27. Anſ. l. 11. c. 93 Poly. l. 6. tit. 4.* e *Leuit. 20. Matth. 2.* f *Deut. 22.*
g *Infr. 35. q. 2. nullum.* h *Iuo p. 8. c. 41. Pann. l. 6. c. 34.*
i *Rom. 7.* k *Sent. ibid.*

a *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4.* b *Sent. 4 diſt. 16. Pann. 1. c. 114. Leo epiſt. 90. ad Ruſticum, c. 4 Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 1. Iuo p. 8. c. 4. & 139.*
c *Pann. l. 6. c. 23. Capit. l. 7. c. 105.* d *al. ſedem.*
e *al. vir.* f *Geneſ. 2.*

niſi

niſi carnali copula ſibi cohæreant. Qui ergo nequaquam miſtus extraneæ mulieri fœderi nuptiali, quo pacto per nuda ſponſionis verba poſſunt vna caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitas enim ſanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. ſed neque oſculũ parit propinquitatem, quòd *a* nullam facit ſanguinis commiſtionem. Quoniam verò ita prorſus ſeſe habet res Ioãnis iſtius, vt velit ſecundam filiam illi nuptiis copulare, cui primam iam decreuerat deſponſare: cenſura Apoſtolici 1 magiſtratus mandamus hoc abſque vllius criminis vitio poſſe fieri, ſi vtriuſque 2 partis ſederit voluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum *b* nunquam ſancta ſcriptura declarat? Sed neque mundanæ leges connumeratis perſonis, quæ inter ſe nuptias non 3 contrahunt, de huiuſmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nulla ratione docetis *c*.

¶ *Palea hæc habetur in pleriſque manuſcriptis. Eſt etiam in prima collectione decretalium Bernardi Papienſis, & in altera collectione in quinquaginta partes diuiſa, quæ eſt inſerta tomis Conciliorum poſt decreta Alexandri tertij p. 6. cap. 27.*

1 ¶ Apoſtolici.] *In tomis Conciliorum eſt*, cenſura Apoſtolica, *in collectione prima Decretalium*, cenſura Apoſtolici magiſterij.

2 ¶ Si vtriuſque partis ſederit voluntati.] *Hæc non ſunt in collectione Concil. inſerta.*

3 ¶ Non contrahunt.] *In aliquot vetuſtis, & in prima collectione Decretalium legitur*, nuptias contrahunt: *in altera autem collectione*, quibus inter ſe nuptias contrahere non licet.

Item Apoſtolus d *præcepit, vt vxor reddat debitum viro, & vir vxori, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt expeditius vacent orationi. Vnde datur intelligi, quòd ſine conſenſu alterius non licet alteri vacare orationi.* ¶ *Item propoſitum melioris vitæ vir ſumere non poteſt ſine conſenſu vxoris, & è conuerſo.*

Cap. XIX. ¶ *Cauſa religionis coniugia ſolui non debent.*

Vnde Gregorius *ſcribit Theotiſtæ patriciæ, lib. 9. epiſt. 39.*

SVnt, qui dicunt religionis cauſa coniugia debere diſſolui. Verum ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit: lex tamen diuina prohibuit: per ſe enim veritas *f* dicit. [Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.] Qui etiam ait [Non licet dimittere vxorem excepta cauſa fornicationis.] Quis ergo qui huic cœleſti legiſlatori contradicat? Scimus, quia ſcriptum eſt *g*, [Erunt duo in carne vna.] Si ergo vir & vxor vna caro ſunt, & religionis cauſa vir vxorem dimittit, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortaſſe ad illicita vota migrantem: quæ iſta conuerſio 1, in qua vna eadémque caro ex parte tranſit in continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si *h* verò vtriſque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare? quando certum eſt, quod omnipotens Deus, qui minora conceſſit, maiora non prohibuit. Et quidem 2 multos ſanctorum nouimus cum ſuis coniugibus & prius continentem vitam duxiſſe, & poſtmodum ad ſanctæ Eccleſiæ regimina migraſſe. Duobus enim modis ſancti viri etiam à licitis ſolent abſtinere: aliquando vt merita ſibi apud Deum omnipotentem augeant: aliquando, vt anteactæ vitæ culpas detergant. *& infrà.* ¶ Proinde cum boni coniuges aut meritum augere deſiderant, vt anteactæ vitæ culpas delere, vt ſe ad continentiam adſtringant & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit, vxor non ſequitur, aut quam vxor appetit, vir recuſat, diuidi coniugium non poteſt *a*: quia ſcriptum eſt *b*: [Mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir: ſimiliter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.]

1 ¶ Conuerſio] *In originali eſt*, iſta migratio vel cõuerſio.

2 ¶ Et quidem.] *Hæc ſunt reſtituta in ſuum locum, quæ antea tranſpoſita fuerant inter verſ.* licet, *& verſ.* ſi vero.

Cap. XX. ¶ *Abſque viri conſenſu Monaſterio mulier deputata ad eius redire conſortium non prohibetur.*

Idem *Leoni Epiſcopo Catanenſi, lib. 3. epiſt. 34.*

MVltorum *c* relatione comperimus, hanc vos olim conſuetudinem tenuiſſe, vt Subdiaconi ſuis licitè miſcerentur coniugibus. Quod ne denuo quiſquam præſumeret, à ſeruo Dei ſedis noſtræ Diacono ex auctoritate noſtri deceſſoris iſto eſt modo prohibitum, vt eodem tempore hi qui iam vxoribus fuerant copulati, vnum ex duobus eligerent, id eſt, aut certè nulla ratione miniſtrare præſumerent, aut à ſuis vxoribus abſtinerent. Et quantum dicitur, Specioſus tunc Subdiaconus pro hac re ab adminiſtrationis ſe ſuſpendit officio: & vſq; in obitus ſui tempus notarij quidem geſſit officium, & à miniſterio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, ceſſauit. Poſt cuius obitum, quia relicta eius Honorata eſt marito ſociato, à tua eam fraternitate in Monaſterio cognouimus deſtinatam. Ideóque, ſi, vt fertur, eius ſe maritus ab adminiſtratione ſuſpendit, antedictæ mulieri nõ debet officere, quòd ad ſecundam coniugij copulationem migrauit: præſertim, ſi non tali mente Subdiacono iuncta eſt, vt à carnis voluptatibus abſtineret. Si ergo ita ſe veritatem, quemadmodum edocti ſumus, habere cognoſcis, prædictam te mulierem de Monaſterio per omnia conuenire relaxare, vt ad ſuum maritum ſine aliqua poſſit formidine remeare.

Cap. XXI. ¶ *Ad vxorem redire cogatur, qui ſine eius conſenſu religioſam veſtem ſuſcepit.*

Idem *Hadriano Pannormitano notario, lib. 9. epiſt. 43.*

AGathoſa *d* latrix præſentium queſta eſt, maritum ſuum contra voluntatem ſuam in Monaſtorio Vrbici Abbatis eſſe conuerſum. Quod quia ad eiuſdem Abbatis culpam, & inuidiam non eſt dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquiſitione diſcutiat, ne fortè cum eius voluntate conuerſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit. Et ſi hoc repererit, & illum in Monaſterio remanere prouideat, & hanc, ſicut promiſit, mutare compellat. Si verò nihil horum eſt, nec quondam *e* fornicationis crimen (propter quod viro licet dimittere *f* vxorem) prædictam mulierem commiſiſſe cognoueris, ne illius conuerſio vxori relictæ in ſæculo fieri poſſit perditionis occaſio, volumus, vt maritum ſuum illi, etiamſi iam tonſuratus eſt, reddere debeas omni excuſatione ceſſante: quia etſi mundana 1 lex præcipit conuerſationis gratia vtrolibet inuito poſſe ſolui coniugium, diuina tamen lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis cauſa, vir vxorem dimittere nulla ratione conceditur: quia poſtquam copulatione coniugij, viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non poteſt ex parte conuerti, & ex parte in ſæculo remanere.

1 ¶ Mundana.] *Habetur nouella 123. c. 58. vt ex diuiſa apud Iulianum.*

---

a *al. quia.* b *al. prohibitum.* c *al. monſtratis.*
d 1. *Cor. 7.* e *Sent. 4. diſt. 27. Anſ. l. 10 c. 18. Iuop. 8. c. 129. Pann. l. 6. c. 78.* f *Matth. 19.* g *Gen. 2.*
h *abeſt à pleriſque cod.*

a *al. licet.* b 1. *Cor. 7.* c 31. *diſt. c. multorum. Anſel. l. 7. c. 138 Poly. l. 4. tit. 31.* d *Sent. ibid. Anſ. l. 10. c. 19. Burc. l. 9. c. 48. Iuop. 8. c. 186. Pann. l. 6. c. 84. Poly l. 6. tit. 5.*
e *al. quoddam.*
f *al. relinquere.*

Cap.

CAP. XXII. ¶ *Sine conſenſu uxoris, religionis propoſitum vir ſumere non poteſt.*

Item ex VIII. Synodo.

SI *a* quis 1 coniugatus vult conuerti ad monaſterium, non eſt recipiendus, niſi prius à coniuge caſtimoniam profitente fuerit abſolutus. Nam, ſi illo viuente illa per incontinentiam alteri nupſerit, proculdubio adultera erit. Nec recipitur apud Deum eius viri conuerſio, cuius ſequitur coniugalis fœderis proſtitutio. Tales igitur tunc ſine culpa ſequuntur Chriſtum relicto ſæculo, ſi habeant ex pari voluntate caſtitatis conſenſum.

1 ¶ Si quis coniugatus.] *Hæc vſque ad verſ.* Nam ſi illo, *habentur apud B. Baſilium in regulis fuſius diſputatis, c. 12. Burchardus quidem, Polycarpus, & Iuo part. 8. c 183. citant totum hoc caput ex dictis Baſilij. Idem verò Iuo cap. 220. & auctor Pannormiæ citant epiſtolam Alexandri ſecundi Landulpho ſcriptam: in qua hoc idem ex B. Baſilio refertur infr. 33. q. 9. notificaſti.*

CAP. XXIII. ¶ *Sine conſcientia Epiſcopi, viro, & vxori cauſa religionis diuertere non licet.*

Item ex Synodo Eugenij Papæ ſecundi *in Synodo Romana, cap. 36.*

SI vir & *b* vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat, vt ab eo ſingulariter prouiſo conſtituantur loco. Nam vxore nolente, aut altero eorum, etiã pro tali re matrimonium non ſoluitur.

CAP. XXIV. ¶ *Sine vxoris voluntate viro continere non licet.*

Item Ioannes Chryſoſtomus *homil. 1. in Pſal. 50.*

SI tu abſtines *e* ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.

¶ *Antea citabatur Auguſtinus de adulterinis coniugiis: apud quem lib. 8. c. 4. habetur ſententia, ſed non verba, quare reſtitutus eſt titulus ex Iuone.*

CAP. XXV. ¶ *Vir non eſt ſuſcipiendus in Monaſterium, niſi vxor conuertatur.*

Item Gregorius *Vrbico Abbati, lib 5. epiſt. 49.*

QVia Agatho lator præſentium in Monaſterio dilectionis tuæ conuerti deſiderat, hortamur, vt cum omni eum dulcedine dilectionéque *d* ſuſcipias, *& infrà.* ¶ Quem tamen ita ſuſcipiendum eſſe cognoſce, & ſi vxor, illius ſimiliter conuerti voluerit. Nam dum vnum vtrorumque corpus coniugij copulatione ſit factum, incongruum eſt partem conuerti, & partem in ſæculo remanere.

CAP. XXVI. ¶ *Continentiæ vota non licet vxori ſuſcipere, niſi eandem vitam vir eius elegerit.*

Itm Nicolaus Papa *Carolo Regi.*

SCripſit *e* nobis Thietberga Regina, ſe regia dignitate, vel maritali copula velle exui, & ſola vita priuata eſſe contentam deſiderare. Cui nos ſcripſimus non aliter hoc fieri poſſe, niſi eandem vitam coniunx eius Lotharius elegerit, *& in altera epiſtola ad Lotharium Regem.* ¶ Nam 2 licet ſit ſcriptum. [Quod *f* Deus coniunxit, homo non ſeparet.] Deus tamen, & non homo ſeparat, quando diuini amoris intuitu ex conſenſu vtriuſque coniugis matrimonia diſſoluuntur. Aliter autem fieri mutuam ſeparationem veſtram prohibemus.

a *Sent. ibid Polyc. ibid. Anſ. l. 10. c. 20. Burch. l. 9. c. 45. Iuo p. 8. c. 183. & 220. Pan. l. 6 c. 85.* b *Sent. ibid. Iuo par. 8. c. 127. Pannor. l. 6. c. 79.* c *Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 130. Pann. l. 6. c. 79.* d *al. deuotione.* e *Sent. ibid. Anſ. l. 10. c. 21. Burch. lib. 9. c. 40. Iuo p. 8. c. 128. & 129. Pann. l. 6. c. 77.* f *Matt. 19.*

1 ¶ Scripſit.] *Vſq; ad verſ.* elegerit, *ſunt ex epiſtola Nicolai primi Carolo Regi ſcripta: cuius initium eſt*, Nunquam dolorem, *& extat in codice Monaſterij Dominicanorum.*

2 ¶ Nam licet.] *Hæc vſque ad finem ſunt ex epiſtola eiuſdem Nicolai ſcripta Lothario, cuius initium eſt*, Audito reuertente miſſo noſtro, *& extat in eodem codice.*

Ecce, quòd coniugati ſine licentia a *alterutrius continentiam profiteri non poſſint. Sponſi verò etiam inconſultis, quas ſibi deſponſauerunt, exemplis, & auctoritatibus probantur continentiam poſſe ſeruare. Vt enim refert B Hieronymus,* b *Macharius præcipuus inter Chriſti eremitas celebrato nuptiarum conuiuio cum veſpere thalamum eſſet ingreſſurus, ex vrbe egrediens tranſmarina petiit, & eremi ſolitudinem ſibi elegit.* ¶ *Item B. Alexius Euphemiani clariſſimi filius, ſimiliter ex nuptiis diuinæ gratiæ vocatus, ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto famulari cœpit. Horum exemplo patet, quòd ſponſi ſponſarum ſuarum non exquiſito conſenſu, continentiam valent profiteri*

CAP. XXVII. ¶ *Deſponſata puella non prohibetur monaſterium eligere.*

Probatur itidem auctoritate Euſebij Papæ *dicentis.*

DEſponſatam *c* puellam non licet parentibus alij viro tradere: licet tamen illi monaſterium ſibi eligere.

CAP. XXVIII. ¶ *Deſponſata impunè monaſterium poteſt eligere.*

Item Gregorius *in regeſto, lib. 6 epiſt. 29. ad Fortunatum.*

DEcreta legalia *d* deſponſatam, ſi conuerti voluerit, nullo omnino cenſuerunt damno mulctari.

Cùm ergo coniugatorum continentia, niſi ex amborum conſenſu, Deo offerri non valeat, cum vir e *ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed mulier, ſponſæ autem monaſterium poſſint eligere, & ſponſi non exquiſito conſenſu ſponſarum propoſitum melioris vitæ aſſumere valeant, patet quod inter ſponſum & ſponſam coniugium non eſt Item cùm ſecundùm* 1 *Auguſtinum* f *illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexus, item cùm ſecundùm Leonem* g *illa non pertineat ad matrimonium cum qua non docetur fuiſſe nuptiale miniſterium, apparet, quòd inter ſponſum & ſponſam coniugium non eſt. Item Nicolaus Papa* h *præcepit, de his, qui ab aduerſariis excæcantur, & membris detruncantur, vt ob hanc infirmitatem coniugia talium non ſoluantur. De his autem, qui cauſa frigiditatis vxoribus debitum reddere non poſſunt, ſtatuit Gregorius* i *Papa, vt vterq; eorum ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquijs iureiurando dicat, quòd nunquam per commiſtionem carnis coniuncti vna caro effecti fuiſſent tunc mulier ſecundas nuptias poterit contrahere: vir autem, qui frigidæ naturæ eſt maneat ſine ſpe coniugij.*

1 ¶ Secundum Auguſtinum.] *Gratianus hîc repetit, quæ ſup. c. non eſt dubium, &c. cùm ſocietas ex Auguſtino, & Leone, attulit valde corrupta, vt ibi notatum eſt.*

CAP. XXIX. ¶ *Si mulier probauerit, quòd à viro ſuo nunquam cognita fuerit, ſeparetur.*

Vnde idem 1 *ſcribit Venerio Caralitano Epiſcopo, ita dicens.*

2 ¶ Idem.] *Hoc idem caput, inf. 33 q. 1. citatur ex Gregorio Ioanni Rauennati Epiſcopo: itemque à Burchardo, & Iuone p. 8. c. 178. In Pannormia autem exprimitur*, Gregorius iunior *Sentẽtia verò ipſa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malefic. cap. laudabilem, & ab Iuone ead. cap. 80. ex Capitularibus, vbi habetur, lib. 6. cap. 55.*

QVod *k* autem interrogaſti de his, qui matrimonio iuncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille

a *al. conſenſu. Sent. ibid.* b *Lib. 6. c. 92.* c *Sent. ibid. Anſ. l. 10. c. 6. Burch. l. 8. c. 19. Iuo p. 7. c. 40.* d *Sent. ibid.* e *1. Cor. 7.* f *Sup. ead. non dubium.* g *Sup. c. cùm ſocietas.* h *Infr. 32. q. 7. hi qui.* i *33. q. 1. requiſiſti.* k *Inf. 33 q. 1. quod autem Sent. diſt. 34. Polyc. l. 6. tit 4 Bur. l. 9. c. 40. Iuo p. 8. c. 80 & 178. Pann. l. 6. c. 115.*

aliam

aliam, vel illa alium poſſit accipere, de his ita ſcriptum r eſt: Vir & mulier, ſi ſe coniunxerint, ſi poſtea dixerit mulier de viro, quòd non poſſit coire cum eo, ſi poteſt [per verum indicium] probare quòd verum ſit, accipiat alium.

1 ¶ Scriptum.] *Auctor gloſſæ hic ait*, in Lombarda: *& inf. 33.q.1.hoc eodem loco ait*. primo libro capitulari, Caroli ſcilicet in Lombarda. *Nunc habetur Capitul.l.6.c.55.additis in extremo his verbis*, eo quod iuxta Apoſtolum non potuit illi reddere ſuum debitum.

Ecce impoſſibilitas coëundi ſi poſt carnalem copulam inuenta fuerit in aliquo, non ſoluit coniugium. Si verò ante carnalem copulam deprehenſa fuerit, liberum facit mulieri alium virum accipere. Vnde apparet illos non fuiſſe coniuges: alioqui non liceret eis ab inuicem diſcedere, excepta cauſa fornicationis: & ſic diſcedentes oportet manere innuptos, aut ſibi inuicem reconciliari. ¶ *Item ſi ſponſa coniunx eſſet, mortuo ſponſo remaneret vidua. Si autem vidua eſſet, vir eius ad ſacros ordines conſcendere non poſſet. Maritus enim viduæ aque, ſicut & bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex huius autem copula nullus prohibetur à ſacris ordinibus. Vt enim ait Pelagius Papa* [*Nihil eſt* (*quantum ad hunc articulum attinet*) *quod ei obuiet de canonicis inſtitutis.*] *Apparet ergo hos non fuiſſe coniuges.* ¶ *Item ſi coniuges eſſent, diſceſſio ab inuicem eſſet diuortium. Sed horum ſeparationem negat Ambroſius eſſe diuortium, dicens de B. Maria, quam ſibi Ioſeph deſponſauerat, & in ſuam duxerat: Ioſeph* 1 *nunquam cognouit eam. Nam ſi vir iuſtus eam cognouiſſet, nunquam à ſe diſcedere paſſus eſſet: nec Dominus, qui vxorem præceperat à viro non diſcedere, niſi cauſa fornicationis, commendans eam diſcipulo, auctor diuortij fuiſſet.*] *Ecce commendatio Mariæ Ioanni & detractio Ioſeph negatur fuiſſe diuortium, quia Ioſeph non cognouerat. Vnde apparet eos non fuiſſe coniuges. Si autem B. Maria, quam ſibi Ioſeph deſponſauerat, & in ſuam duxerat, coniunx negatur fuiſſe, multò minus iſta, quæ ſimpliciter ſponſa erat, coniunx eſt appellanda.*

1 ¶ Ioſeph.] *Verba B. Ambroſij lib.2. comment. ad c.1. Lucæ* (*quæ propius accedunt ad hunc locum, quæ habentur l.10.ad c.23.*) *ſint hæc:* Vtique ſi conueniſſent, nunquam virum proprium reliquiſſet, nec vir eam iuſtus paſſus eſſet à ſe diſcedere. Quomodo autem Dominus diuortium præcepiſſet, cum ipſius ſit ſententia, quia nemo debet dimittere vxorem, excepta cauſa fornicationis.

CAP. XXX. ¶ *Sororem vxoris polluens, neutram valet habere.*

Item ex Concilio Aurelianenſi 1.

QVi dormierit b cum duabus ſororibus, & vna ex illis antea vxor fuerit, neutram ex ipſis habeat, nec ipſi adulteri vnquam in coniugio copulentur.

Id eſt, nec propriæ vxori ſibi licet reddere debitum quam ſibi reddidit illicitam ſororem eius cognoſcendo. Nec etiam poſt mortem vxoris licet ei, vel adultero, alicui copulari in coniugio.

1 ¶ Aurelianenſi.] *Hoc idem infrà 32.q.32. qui dormierit, videtur citari, ex Concilio Moguntino. Sed in nullo Aurelianenſi, aut Moguntino eſt inuentum: quemadmodum neque ſequentia in Triburienſi.*

CAP. XXXI. ¶ *De eo, qui dormiuit cum ſponſa fratris ſui.*

De ſponſa verò contra legitur in Concilio Triburienſi.

QVidam c deſponſauit vxorem, & dotauit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater eius corrupit, & grauidam reddidit. Decretum eſt, vt quamuis nupta eſſe non potuit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit: ſed mœchus, & mœcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant, licita verò coniugia non negentur.

a *Sent.4.diſt.c.27.ſup.diſt.34.vlt. Ambroſius ad c.1.Lucæ, & de inſtitutione virginum, c.6. & 7.* b *32.q.7.qui dormierit. Burc.l.17.c.3.Iuo p.9.c.69.Burc.l.17.c.49.Iuo p.9.c.100.*

CAP. XXXII. ¶ *Si quis ſponſam filij ſui oppreſſerit, ſimul cum ea ſine ſpe coniugij maneat.*

Item ex eodem.

SI quis a ſponſam filij ſui oppreſſerit, & poſtea filius eius eam duxerit, pater poſtmodum non habeat vxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignorauit, aliam accipiat.

Si illa, quam vir ſororis ſuæ cognouerit, perpetuò copulari prohibetur, hic verò, qui ſponſam fratris ſui corrupit, peracta pœnitentia matrimonium cõtrahere permittitur, apparet hanc non fuiſſe coniugem fratris eius. ¶ *Item mulier cauſa fornicationis à viro ſuo dimiſſa, aut ei reconcilietur, aut eo viuente innupta manebit. De ſponſa verò contra inuenitur in primo libro,* Capitulari.c.105 *& lib.7.c.183 quibus locis ſic legitur.*

CAP. XXXIII. ¶ *Si ſponſus raptam recipere noluerit, liceat ſibi alij nubere.*

RAptor b pœnitentia publica mulctetur. Raptæ verò, ſi eam ſponſus recipere noluerit, & ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negetur.

CAP. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

STatutum c eſt à ſacro cõuentu, vt ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negetur. Quod ſi poſt hæc coniungere ſe præſumpſerint, vtrique vſque ad ſatisfactionem 1 anathematizentur.

In nullo Toletano Concilio inuentum eſt. Sed ferè ead. leguntur in Concilio Rhemenſi Troſleiano, & lib.1. Capitul. c.105. & lib.7.c.183. in legib. Longobard. lib.1. tit. de rapt. mul. lib.11.

1 ¶ Vſque ad ſatisfactionem.] *Hæc verba non ſunt in Troſleiano, neque in Capitularibus, ſunt apud Burchardum & Iuonem, qui etiam citant Toletanum.*

3. pars. *Apparet* d *ergo hanc non fuiſſe coniugem, cui viuente ſponſo, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo ſecundum Ambroſium, & reliquos Patres, ſponſæ coniuges appellantur, & his omnibus argumentis coniuges non eſſe probantur? Sed ſcriptum eſt, quòd coniugium deſponſatione initiatur, commiſtione perficitur. Vnde inter ſponſum, & ſponſam coniugium eſt ſed initiatum: inter copulatos eſt coniugium ratum.*

CAP. XXXV. ¶ *In deſponſatione coniugium initiatur.*

Vnde Ambroſius.

CVm initiatur e coniugium, coniugij nomen aſciſcitur, non cùm puella viri f admiſtione cognoſcitur.

¶ *Integer textus affertur ſup. ead. cùm initiatur.*

Ecce quod in deſponſatione coniugium initiatur, non perficitur.

CAP. XXXVI. ¶ *Coniunctorum commiſtio matrimonium perficit.*

Item Ambroſius *in lib.1 de Patriarchis.*

IN omni g matrimonio coniunctio intelligitur ſpiritualis, quam confirmat, & perficit coniunctorum commiſtio corporalis.

¶ *Caput hoc non eſt inuentum apud B. Ambroſium, neque ſequens apud Hieronymum.*

CAP. XXXVII. ¶ *Matrimonium ſponſali conuentione initiatur, commiſtione perficitur.*

Item Hieronymus *ſuper Abdiam Prophetam.*

QVapropter h in filiabus veſtris fornicabuntur, & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt,] Notandum eſt, quod in filiabus dicit fornicationem futuram,

a *Sent.4.diſt.27.Burch.l.17.c.18.* b *Iuo p.9.c.26.*
c *Sent.4.diſt.27.Burch.l.6.c.37.Iuo p.8 c.175.*
d *ſup. cum initiatur. & infr. ſi quis deſponſata cum ſeqq.*
e *ſup. ead. cùm initiatur. Iuo p.8.c.2.*
f *al. virili.* g *Sent.4.diſt.30.* h *Oſeæ 4.*

&

& in coniugibus adulteria: quæ ſponſali conuentione initiantur, & commiſtione corporum perficiuntur.

CAP. XXXVIII. ¶ *Cùm deſponſata fuerit tradita. & in vſum deducta rectè coniunx appellatur.*

Item Ambroſius *ad Paternum, epiſt. 66.*

SI quis *a* deſponſata ſibi, & tradita vtatur, rite 1. coniugium vocatur,

1 ¶ Rite.] *Apud B. Ambroſium legitur*, vtatur, coniugium vocat. *Sicut etiam apud Iuonem Et quæ antecedunt, ac ſequuntur oſtendunt aliam fuiſſe ipſius mentem, atque Gratianus putauerit. & auctor Pannormiæ.*

Quare autem poſt nuptialia pacta non ſtatim tradantur ſponſæ, Auguſtinus *in lib. 8. confeſſionum, c. 3. oſtendit. dicens*

CAP. XXXIX. ¶ *Quare ſponſæ poſt pactum non ſtatim tradantur.*

INſtitutum eſt *b*, vt iam pactæ ſponſæ non ſtatim tradantur; ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpirauerit ſponſus dilatam.

Iuxta hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa auctoritas Auguſtini. [Non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexus.] Ad matrimonium perfectum, ſubintelligendum eſt, tale videlicet, quod habeat in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum. Ita & illud Leonis Papæ intelligendum eſt. ¶ Sed obiicitur illud. Auguſtini. [Inter Mariam & Ioſeph fuit perfectum coniugium,] Sed perfectum intelligitur non ex officio, ſed ex iis, quæ comitantur c officium coniugij ex fide videlicet, prole, & ſacramento. Quæ omnia inter Chriſti parentes fuiſſe, auctoritate Auguſtini probantur. Cuncta ergo, quæ de non ſeparando coniugio inducta ſunt, de perfecto intelliguntur, quod ſponſali conuentione eſt initiatum, & officio corporalis commiſſionis eſt conſummatum. Illa verò quibus ſeparabile coniugium oſtenditur, de initiato intelliguntur, quod nondum officio ſui perfectum eſt. ¶ Poteſt & aliter diſtingui Sponſæ appellantur coniuges conſuetudine ſcripturæ, ſpe futurorum, non effectu præſentium. Vnde Ambroſius d *cùm dixiſſet [cùm initiatur coniugium] non addidit, tunc res, vel effectus, ſed [tunc nomen coniugij aſciſcitur.] oſtendens tales coniugij nomen habere non rem, vel effectum. Item Auguſtinus cum de parentibus Domini loqueretur ait: [cõiuges fuerunt mente, non carne, ſicut & parentes.] Ex quo datur intelligi, quod ſicut Ioſeph pater domini dictus eſt non effectu geniture. ſed officio, & curâ prouidẽdi: ſic & coniunx matris eius appellatur non coniugij effectu ſed ſubminiſtratione neceſſariorum & indiuiduæ* e *mentis affectu. Hinc Auguſtin. ait: [Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.] coniugem nominauit, quia futura erat vxor.] Hinc & Beda ſuper Leuiticum* f, *[ſi quis ſponſam alterius violauerit &c. ſponſam vxorem dixit, non quæ tunc erat, ſed quæ futura erat vxor.] Hinc etiam* Hieronymus *ſuper Matthæum in Euangelio* g. *Cùm eſſet deſponſata.*

CAP. XL. ¶ *Conſuetudine ſcripturæ, ſponſi viri appellantur.*

GEnuit Ioſeph virum Mariæ.] ¶ Cùm virum audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarum, ſed recordare conſuetudinis ſcripturarum, quód ſponſi, viri, & ſponſæ vocentur vxores. *& infrà.* ¶ Non ab alio inuenta eſt, niſi à Ioſeph: qui penè licentia maritali futuræ vxoris omnia nouerat *& infrà* ¶ Ioſeph fili Dauid, &c.] iam & ſupra diximus ſponſas Vxores appellari: quod plenius liber aduerſus Heluidium docet.

a *Iuo p. 8. c. 101. Pann. l. 6. c. 17.* b *Sent. 4. diſtinct. 27. Iuo p. 8 c. 51. Pann l. 6. c. 10. ſup. ead. non dubium ſup. ead. cum ſocietas ſup ead. B. Mariæ.* c *al. comitantur coniugium.* d *ſup. ead. coniunx.* e *al. indiuiduo ſup. ead. coniunx.* f *Ad ca.* g *Matt. 1,*

CAP. XLI. ¶ *De eodem*

Item ſuper *Geneſim.*

EGreſſus *a* itaque Loth, locutus eſt ad generos ſuos, qui accepturi erant filias ſuas.] In ſubſequentibus filiæ Loth virgines eſſe dicuntur. Et ipſe ad Sodomitas dixit *b*. Ecce duæ filiæ meæ, quæ non cognouerunt virum.] Nunc autem dicitur, habuiſſe generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periiſſe, & quæ virgines erant, cum patre exiiſſe. Sed Hebraica veritas habet, [Egreſſus Loth locutus eſt ad ſponſos 1. qui accepturi erãt filias eius] Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ.

In hoc capite Gratianus retulit verba gloſſæ ordinariæ in c. 19. Gen ex Hieronymo.

1 ¶ Sponſo.] *Sequebantur hæc*, ſuos, quod quidem magis verum eſſe videtur ex hoc quod ſequitur, qui accepturi, &c. *Quæ ſunt expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in gloſſa ordinaria habentur. Ex iiſdem verò addita ſunt à verſ.* Necdum *vſque in finem, quoniam inde colligitur id, quod vult. Gratianus.*

Vnde datur intelligi, quòd ſcriptura ſponſos generos vocat.

CAP. XLII. ¶ *Maria coniunx dicitur more ſcripturæ, cum ſimpliciter ſponſa eſſet.*

Item Ioannes *os aureum homil. 4. ad c. 1. Matth.*

PRiuſquam conuenirent.] Non dixit, priuſquam in ſponſi adduceretur domum. Hunc quippe morem ſeruabat antiquitas, vt ſponſæ in ſponſorum domibus haberentur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Vt *c* enim generi Loth apud ſocerùm leguntur habitaſſe, cum ſponſis nondum ſibi copulatis lege coniugij: ſic habitabat etiam *d* Maria cum ſponſo. *& infrà* ¶ Neque enim eam voluit de domo expellere, ſed dimittere. *& infrà* ¶ Noli *e* timere accipere Mariam coniugem tuam:] Quo ſermone ſponſam ſimiliter indicauit: ſicut etiam eos, qui adhuc ſponſi ſunt, generos appellare ſcriptura conſueuit. Quid enim eſt (accipere?) domi profectò retinere. Iam enim illam mente dimiſerat. *& infrà* ¶ Sicut enim poſtea illam commendauit Chriſtus ipſe diſcipulo, ſic & nunc Angelus copulat ſponſo non in fœdus ſolenne coniugij, ſed in conſortium communis habitaculi.

CAP. XLIII. ¶ *Dominus non commendaſſet matrem diſcipulo, ſi eam Ioſeph cognouiſſet.*

Idem *homilia 5. ad idem c. 1. Matth.*

SI enim cognouiſſet eam, & loco habuiſſet vxoris, quomodo illam Dominus abſque ſolatio, & nihil penitus habentem, diſcipulo commendaſſet, iubens *f* illi, vt eam reciperet ſuam?

CAP. XLIV. ¶ *Maria vxor Ioſeph appellatur, quia ſic ab eo putabatur futura.*

Item Origenes *in eadem homilia 1. Euang.*

INuenta *g* eſt habens in vtero. Ab Ioſeph, qui licet eam non contingeret, futuræ tamen, vt putabatur, vxoris omnia nouerat. *& infrà.* ¶ Si tibi vxor nominatur, ſi deſponſata tibi eſſe dicitur, non tamen tibi vxor eſt, ſed Dei vnigeniti electa mater eſt. *& infrâ.* ¶ Dico coniugem propterea, vt diabolo virginitatem eius occultem, & vt Iudæorum prauitatem excludam, atque deiiciam, & vt legis inſtituta non deſtruam In conſequentibus demonſtrabo, quod nec iſta tua coniunx, ſecundum conſuetudinem coniugij habeatur, nec iſte qui generatur, tuus filius credatur.

1 ¶ Deſponſata.] *Sic eſt emendatum ex ipſa homilia. Antea legebatur*, & ſi in diſpenſatione vxor tibi eſſe dicitur. *Alia etiam nonnulla emendata & addita.*

a *Beda in quæſtionibus in Geneſ. ex Hieron.* b *Gen. 19.* c *Gen. 19.* d *Matth. 1.* e *Copioſius in homilia.* f *Ioan. 19.* g *Copioſius in homilia.*

Cap.

CAP. XLV. ¶ *Ad nuptias Mariæ Ioſeph non peruenit.*

Item Gregorius *in expoſitione Euangelij, homil. 16.*

SIc quippe a diſcipulum Dominus poſt reſurrectionem ſuam dubitare permiſit, nec tamen in dubitatione deſeruit, ſicut ante natiuitatem ſuam habere Mariam ſponſum voluit, qui tamen ad eius nuptias non peruenit. Nam ita factus eſt diſcipulus dubitans, & palpans teſtis veræ reſurrectionis, ſicut ſponſus matris fuerat cuſtos integerrimæ Virginitatis.

Ex his omnibus auctoritatibus apparet, ſponſas coniuges appellari ſpe futurorum, non re præſentium. Quomodo ergo coniuges à prima fide deſponſationis appellantur. ſi iſta, quæ aſſeritur ſpōſa, coniunx eſſe negatur: Sed prima fide deſponſationis coniunx dicitur appellari, non quod in ipſa deſponſatione fiat coniunx ſed quia ex fide, quam ex deſponſatione ſibi inuicem debent, poſtea efficiuntur coniuges: ſicut per fidem dicuntur remitti peccata non quòd ante baptiſmum per fidem remittantur, ſed quia fides eſt cauſa, quare in baptiſmo à peccatis emundamur. ¶ Illud autem Ioannis Chryſoſtomi. [Matrimonium b *non facit coitus, ſed voluntas.] Item illud Ambroſij* c *[Non defloratio virginitatis, ſed pactio coniugalis matrimonium facit. [ita intelligendum eſt: coitus ſine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis ſine pactione coniugali non facit matrimonium, ſed præcedens voluntas contrahendi matrimonium & coniugalis pactio facit vt mulier in defloratione ſuæ virginitatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare. ¶ Item Syricius Papa* d *diſceſſionem ſponſæ à ſponſo vocat coniugalem ſeparationem ¶ Sed talis diſceſſio dicitur violatio coniugij non tamen exiſtentis, ſed futuri, vt ex ipſa deſponſatione ſperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidiſſe à beatitudine, non ſolùm quam tunc habebat, ſed etiam ad quam habendam creatus erat. ¶ Sic qui merito ſuæ vitæ vel ſcientiæ in ſacerdotem, vel Epiſcopum eligitur. ſi interim electionem ſuam ceſſari meruerit, dicitur admittere ſacerdotalem, vel Epiſcopalem vnctionem, non quam acceperat, ſed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa auctoritate ſponſa coniunx poteſt probari. Sed concedatur quòd ſponſa non ſit coniunx: tamen quæritur, vtrum liceat renunciare priori conditioni.*

CAP. XLVI. ¶ *Puellæ deſponſatæ prioribus reddendæ ſunt ſi eis raptæ fuerint.*

Hoc autem prohibetur auctoritate Anciriani Concilij. *c. 11. in quo ſtatutum ſic legitur.*

DEſponſatas f puellas, & poſt ab aliis raptas placuit erui, & eis reddi, quibus ante fuerant deſponſatæ, etiam ſi eis à raptoribus vis illata conſtiterit.

CAP. XLVII. ¶ *Communione priuetur ſponſa niſi raptorem deſerere, & ad ſponſum ſuum redire voluerit.*

Item Ioannes octauus 1 *Roſtanno Archiepiſcopo.*

ATho a præſentium lator, dum in noſtro ſeruitio fideliter excubaret, quendam virum fœminam ſibi deſponſatam conqueritur rapuiſſe. Et ideo fraternitas tua noſtra auctoritate ſuffulta, ſuffraganeos ſuos Epiſcopos præſentialiter conuocet, & ſi vnanimi ſententia, ſi ſponſam huic raptor non reddiderit, tam idem, quàm rapta, ſi ad priſtinum ſponſum remeare noluerint, omni communione priuentur.

1 ¶ Octauus] *Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis, & Iuone In vulgatis erat,* Chryſoſtomus.

4. pars. *Sed aliud eſt priori conditioni renuntiare, & de nuptiis cum alio agere, aliud eſt rapi, hoc eſt, illicitè conſtuprari.*

CAP. XLVIII. ¶ *Quid ſit raptus.*

Vnde Iſicorus *Etymolog. lib. 5 c. 26. ait.*

RAptus c eſt illicitus coitus, à corrumpendo dictus: vnde qui raptâ potitur, ſtupro fruitur.

Hæc autē non ab alio rapta. ſed alij deſponſata monſtratur

CAP. XLIX. ¶ *Ibi raptus admittitur, vel puella abducitur de cuius ante nuptiis nihil actum probatur.*

Raptam verò talem dici prohibet Gelaſius Papa *dicens.*

LEx b illa præteritorum principum ibi raptum dixit eſſe commiſſum, vbi puella, de cuius ante nuptiis nihil actum fuerit, videatur abducta.

5. pars. *Quod autem in fine capituli ſubiungitur [etiam ſi eis à raptoribus vis illata conſtiterit.] ideo additum eſt, quia raptarum aliæ ſe rapiendas exponūt aliæ violenter abducuntur. Quolibet ergo modo rapiantur, priori reddendæ ſunt. Hæc autem, vt ſup. dictum eſt, non inter raptas, ſed inter alias deſponſatas connumeratur, & ideo* c *non eſt huic auferenda, & priori reddenda. Sequuntur aliæ auctoritates, quibus iſta prohibetur nubere ſecundò, & iubetur redire ad priora vota.*

CAP. L. ¶ *Puellam alij deſponſatam alter accipere non valet.*

Ait enim Syricius Papa *Himerio Epiſcopo Tarraconenſi, epiſt. 1. c. 4.*

DE d coniugali violatione requiſiſti, ſi puellam alteri deſponſatam alter in matrimonium poſſit accipere. Tale 1 ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ ſacerdos imponit, apud fideles, cuiuſdam ſacrilegij inſtar eſt, ſi vlla tranſgreſſione violetur.

1 Tales ergo.] *In epiſtolarum Syricij codicibus, & in codice canonum, & apud cæteros collectores (præter Pannormiam,) & in capitular. Caroli Baſileæ impreſſos lib. c.a. vlt. legitur:* Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus. *Sed quoniam in caſu fit mentio anathematis, non eſt mutatum.*

Sed auctoritate hac Syricij illa prohibetur ad ſecunda vota tranſire, quæ in propriam domum eſt ducta, & cum ſponſo ſuo eſt velata, & benedicta. Talium diſceſſione violatur benedictio quam nupturæ ſacerdos imponit. Verùm hanc necdum ſponſus in ſuam duxerat. nec cum ea benedictionem acceperat Non ergo hac auctoritate huiuſmodi copula prohibetur. ¶ Item illud Euſebij Papæ. [Deſponſatam e *puellam non licet parentibus alij viro tradere.] ſimiliter & de huiuſmodi deſponſata intelliguntur, quæ videlicet cum ſponſo eſt velata & benedicta. ¶ Item obiicitur illud Gregorij* f. *[Quæ propter frigiditatem à viro ſuo ſeparata eſt, & alij nupta, ſi vir eius aliam cognouerit, illa eſt detrahenda ſecundo, & reddenda primo.] Sed eodem modo ſoluitur: quia iſta videlicet cum illo benedictionem acceperat.*

[Auguſtinus de fide pactionis, & conſenſus.]

¶ *Etiam in Decretalibus tit. de ſponſa duor c. 1. citatur ex* Auguſtino: *apud quem non eſt inuentum.*

CAP. LI. ¶ *Si quis alicui mulieri conſenſus fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.*

PALEA

DVobus modis dicitur fides, pactionis & conſenſus, Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa quam duxit. Non enim reſcindi debet tantum ſacramentum, Si autem fecerit fidem conſenſus, non licet aliam ducere Si autem duxerit, dimittet eam, & adhærebit priori.

Eſt autem fides pactionis, quādo aliquis promittit fidē alicui quod eā ducet, ſi permiſerit ei rem ſecum habere, vel etiam pro

a *Ioann. 20.* b *ſup ead. matrimonium.* c *ſup. ead. cum initiatur.* d *Inf. c. de coniugali* e *al. &* f *Anſ. l. 10. c, 8. Burch. l. 9. c. 38. Iuo p. 8. c. 176. Pann. l. 6. c. 19.* g *Iuo p. 14. c. 64.*

a *36. q. 1. raptus Iuo p. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.*
b *Infr. 36. q. 1. lex illa. In codice Theod. lib. 8. tit. 24. de raptu virg. vel viduarum. l. 1. Poly l. 6. tit. 4. Anſ. 10. c. 11.*
c *ſup, deſponſatis.* d *Polyc. ibid. Anſ. l. 10. c. 9. Burch. l. 9. c. 31. Iuo p. 8. c. 169. Pann, l. 6. c. 18.*
e *ſup. ead. deſponſatam.*
f *Infr. 33. qui. 1. requiſiſti.*

conſenſu

conſenſu. Fides autem conſenſus eſt, quando etiamſi non ſtringit manum, corde tamen & ore conſentit ducere: & mutuo ſe concedunt vnus alij: & mutuo ſe ſuſcipiunt.

CAVSA XXVIII.

QVidā infidelis coniugio poſitus ad fidem conuerſus eſt, vxor verò odio fidei Chriſtianæ ab eo diſceſsit. Ille quandam fidelem in vxorem accepit: qua mortua clericus efficitur. Tandem vitæ & ſcientiæ merito in Epiſcopum eligitur.

1 *Hic primùm quæritur, an coniugium ſit inter infideles.*

2 *Secundò, an liceat huic aliam ducere priore viuente.*

3. *Tertiò, an ſit reputandus bigamus, qui ante baptiſmum habuit vnam, & poſt baptiſmum alteram.*

QVÆSTIO I.

1. QVòd autem inter infideles coniugium non ſit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim a Paulus. [Omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt.] Coniunctio autem infidelium non eſt ex fide: & ideo peccatum eſt. Non eſt coniugium, quia nullum coniugium peccatum eſt. ¶ Item b Auguſtinus 1. [Non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum coniuge ſua.] Vbi autem vera pudicitia eſſe non poteſt, ibi nec verum coniugium eſt. ¶ Item Ambroſius 2 [Iuſsit Eſdras dimitti vxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos Non eſt enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum eſt factum. Sed cum cognoſcitur, eſt emendandum.] Item Auguſtinus 3. [Non eſt ratum coniugium quod ſine Deo eſt.] Ex his omnibus auctoritatibus probatur coniugium non eſſe inter infideles. Sed è contra aliæ inueniuntur auctoritates, quibus probatur coniugium eſſe inter infideles. Quarum prima eſt illud Euangelij quod Chriſtus ait c: Erunt quinque in vna domo: duo in tres, & tres diuidentur in duos.] Deinde cum perſonas illas enumeraſſet, vxorem in virum eſſe diuidēdam dixit & econuerſo. ¶ Item [Qui d non odit patrem, aut matrē, aut vxorem, aut ſororem propter me, non eſt me dignus.] Vxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam. ¶ Item [Omnis e qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut ſororem, vel vxorem propter me centuplum accipiet, &c.] Verùm in hoc loco infidelem ſignificat, quæ propter Chriſtum dimittitur, dum potius ipſa, quàm Chriſti fides deſeritur. ¶ Item Apoſtolus f. [Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſenſerit habitare cum illo, non dimittat illam: &, ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem. & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. ¶ Item ad Titum g. [Hortare adoleſcentulas vt diligant viros ſuos.] Hoc tam de fidelibus quàm de infidelibus intelligendum eſt. Infidelibus namq; viris mulieres propenſius propter Deum debent obſequi, vt ſic viros ſuos Chriſto lucrari valeant ¶ Sicut in paſsione B. Clementis h de Theodora, & Siſinnio legitur mirabiliter contigiſſe.

1 Auguſtinus.] *Verba ipſa B. Auguſtini referuntur infr. ead. ſic enim verſ. nec vera*

2 ¶ Ambroſius.] *Hæc ſunt potius accepta ex gloſſa ordinaria ad locum indicatum.*

3 ¶ Auguſtinus.] *Hoc non eſt inuentum apud B. Auguſtinum. Verùm apud B. Ambroſium in idem cap. 7. 1. ad Corinthios hæc leguntur:* Non enim ratum eſt matrimonium, quod ſine Dei deuotione eſt. *& ſimilia in gloſſa ordinaria, ibidem ex B. Ambroſio.*

CAP. I. ¶ *Bigami probantur, qui ante baptiſmum habuerunt vnam, & poſt baptiſmum alteram.*

Item Innocentius Papa *Rufo, & Euſebio Epiſcopis Macedonibus, epiſt. 23. cap. 2.*

NVnquid non a erunt admittendi in hæreditatis conſortium, qui ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante baptiſmum fuit vxor? eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurij, quia non eſt matrimonium legitimum (vt vobis videtur) niſi illud, quod poſt baptiſmum aſſumitur? Ipſe Dominus cum interrogaretur à Iudæis, ſi liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit b [Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.] Ac ne de his putetur eſſe locutus qui poſt baptiſmum vxores ſortiuntur, meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis eſſe reſponſum. Quæro, & ſollicitus quæro ſi vna & eadem ſit vxor eius, qui antea cathecumenus, & poſtea fit fidelis, filiaſque ex ea cum eſſet cathecumenus ſuſceperit, & poſtea alios filios, cum fidelis: vtrum ſint fratres appellandi, an non habeant poſtea defuncto patre cum cæteris herciſcundæ hæreditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritalis creditur abſtuliſſe? Quod cum ita ſentire atque iudicare abſurdum eſt: quæ (malum) ratio eſt hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritate roborari, cùm non poſſit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus iniunxit?

CAP. II. ¶ *In fidelis poteſtate ſit, poſt baptiſmum vxorem recipere, quam ante dimiſerat.*

Item ex decreto Eutychiani Papæ.

2. SI quis c gentilis gentilem vxorem dimiſerit ante baptiſmum, poſt baptiſmum in poteſtate eius erit eam habere, vel non habere.

CAP. III. ¶ *Fidelis infidelem diſcedentem ſequi non cogitur.*

Idem.

SImili d modo, ſi vnus ex coniugatis baptizatus eſt, & alter gentilis, & ſequi non vult, ſicut dicit e Apoſtolus, infidelis ſi diſceſſit, diſcedat.

CAP. IV. ¶ *Sine culpa relinquitur vxor, quæ cum fideli habitare noluerit.*

Item Auguſtinus *de fide, & operibus, c. 16.*

VXor 1 legitima f ſocietate coniuncta, ſine vlla culpa relinquitur, ſi cum viro Chriſtiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo illam rectiſſimè dimitti, ſi, viro ſuo dicat non ero vxor tua, niſi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut niſi ſolita lenocinia, quibus noſtram domum trāſigebas, etiam Chriſtianus exerceas, aut ſi quid aliud vel facinoroſum, vel flagitioſum in viro nouerat, quo delectata, vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornatior incedebat. Tunc enim ille, cui vxor hæc dicit ſi veraciter egit pœnitentiam g ab operibus mortuis, quādo ad baptiſmum acceſſit, habètque in fundamento fidem, quæ h per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore diuinæ gratiæ, quàm carnis luxuriæ: & membrum, quod eum ſcandalizat, fortiter amputabit.

1 ¶ Vxor] *Locus Auguſtini ſic habet:* Quamobrem & illud, quod dicunt, veluti probare cupientes quantum valeat ſola fides, vbi Apoſtolus dicit, quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi, id eſt vt propter fidem Chriſti etiam ipſa vxor legitima ſocietate coniuncta, ſine vlla culpa relinquatur, ſi cum viro Chriſtiano propter hoc quod Chriſtianus eſt permanere

a *Rom* 14. b *Lib. 1. de adult. coniug. c. 18. Sent. 4. diſt. 39 Ad c. 7. 1. ad Cor. & ibi gloſſ. ordin.* c *Luc. 12.* d *Luc. 14.* e *Matt. 19.* f *1. Cor. 7.* g *ad Tit 2.* h *In Abdiæ. hiſtoria, & vna S. Clementis antiqua.*

a *Sup. diſt. 26. deinde §. nunquid. Burch. l. 4. c. 98. Iuo p. 8. c. 303. Pann. l. 6. c. 96.* b *Matth. 19.*
c *Burc. l. 9. c. 59. Iuo p. 8. c. 195. Pann. l. 6. c. 95.*
d *Burch. l. 9. c. 60. Iuo p. 8. c. 196. Pann l. 6. c. 97.*
e *1 Cor. 7.* f *Beda 1. Cor. 7. Iuo p. 8. c. 25. Pann. l. 3. c. 32.*
g *Hebr. 9.* h *Galat. 5.*

noluer

noluerit, non attendunt eo modo, &c. *Verùm ob gloſſas, potiſſimùm in verſ.* non attenditur: *& quoniam Iuo, & Pannormia habent vt Gratianus, nihil eſt mutatum.*

Cap. V. ¶ *Licitè dimittitur vxor, quæ virum ſuum cogere quærit ad malum*

Item in a *ſermone Domini in monte lib.*1.*c.*17.*&* 28.

IDololatria, quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt. Dominus autem permiſit *b* cauſa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permiſit, non iuſſit, dedit locum Apoſtolo monendi, vt qui voluerit, non dimittat vxorem infidelem, quo ſic fortaſſis poſſit fidelis fieri. *Item c.*18. Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria, infidelitas, & auaritia idololatria, non eſt dubitandum & auaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt rectè à fornicationis genere ſeparare, ſi auaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur quod propter illicitas concupiſcentias non tantum, quæ in ſtupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, ſed omnino quaſlibet, quæ animam corpore malè vtentem à lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſè, turpiterq; corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir vxorem dimittere & vxor virum: quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis: quam fornicationem (ſicut ſupra commemoratum eſt) generalem & vniuerſalem intelligere cogimur. Cùm autem ait: [Excepta cauſa fornicationis:] non dixit, cuius ipſorum, viri an fœminæ. Non enim tantum fornicantem vxorem dimittere conceditur: ſed quiſquis eam quoque vxorem dimittit, à qua ipſe cogitur fornicari, cauſa vtique fornicationis dimittit, velut ſi aliquem cogat vxor ſacrificare idolis, qui talem dimittit, cauſa fornicationis dimittit, non tantum illius, ſed & ſuæ illius: qui fornicatur, ſuæ ne fornicetur.

Cap. VI. ¶ *Quæ ſimulachrum facit, nec reſipiſcit, dimittatur à viro ſuo.*

Idem *de adulterinis coniugis, lib.*2.

NOn *d* ſolùm mœchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat: ſed etiam quæ ſimulachrum facit, mœchatur. Quòd ſi in his factis perſeuerat, & pœnitētiam non agit, recede ab illa, & noli viuere cum illa. Sin autem, &c. tu particeps peccati illius eris.

¶ *In eo libro non extat: ſed apud Hermem in libro paſtoris, mandato quarto, ex quo citat Iuo hoc vnà cum palea, ego dixi inf.* 34. *q.* 8. *&* 2. *Et quoniam in eo mandato, tam de viro, quàm de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas: ſed eadem ſententia.*

Cap. VII. ¶ *Amore cuiuſlibet non eſt à fide recedendum.*

Item Ambroſius *ad Hilarium.*

SI e infidelis (dicit Apoſtolus *f*) diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi) id eſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum coniuge fidei, hic agnoſcat fidelis ſuam libertatem: ne ita ſe ſubiectum deputet ſeruituti, vt ipſam dimittat fidem, ne coniugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cùm proponitur iſta conditio, vt Chriſtum 1 dimittat, ſi illos ſecum habere deſiderat. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de iis rebus, quæ iure pecuniario poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt.

¶ *Sic etiam Iuo: ſed habetur apud B. Auguſtinum. epiſt.* 89. *Beda* 2. *Cor.*7. *citat ex Auguſtino ad conſulta Hilarij.*

1 ¶ Chriſtum.] *Antea legebatur*, vt propter Chriſtum dimittat, ſi eum ſecum, &c. *Emendatum eſt ex epiſtola B. Auguſtini. Reliqua verò partim ex ipſa, partim ex vetuſtis Gratiani codicibus.*

Cap. VIII. ¶ *Quòd etiam infideles ſunt coniuges, & quod fideli licet dimittere infidelem.*

Item Auguſtinus *ad Pollentium, l.* 1. *de adulter. coniugiis, c.*13. *&* 14.

3. IAm nunc illud videamus, quod ait Apoſtolus *a* [Cæte-
4s. ris autem ego dico, non Dominus,] ad imparia ſcilicet hoc eſt, vbi non ambo Chriſtiani fuerant, coniugia locuturus. Quod mihi viſum eſt eum monendo dixiſſe. Quia enim coniunx fidelis relinquere coniugem licite potuit infidelem, ideo fieri hec non Dominus ſed Apoſtolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Manet ergo Apoſtolus, quo poſſit eſſe multorum occaſio lucrandorum, vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus permiſſa licentia non vtantur. Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere: quia hoc vetat Apoſtolus: cùm ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus, non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apoſtolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamuis liceat. Quomodo *b* enim ſcis (inquit) mulier, ſi virum ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi ſaluam facies vxorem? cùm & ſuperius dixiſſet [Sanctificatus eſt enim vir infidelis in muliere fideli, & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre,] hoc eſt in Chriſtiano: [Alioquin filij veſtri inquit, immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.] Sic ad lucrandos coniuges, & filios Chriſto, etiam exemplis quæ iam prouenerant, videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles coniuges dimitti à fidelibus, cauſa euidenter expreſſa eſt. Non enim propter vinculum cum talibus coniugale ſeruandum, ſed vt acquirantur Chriſto, recedi ab infidelibus coniugibus Apoſtolus vetat. Multa *c* ſunt enim facienda non iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus. Vnde prior Dominus ipſe cùm tributum ſe non debere monſtraſſet, ſoluit tamen ne ſcandalizaret eos quibus ad æternam ſalutem gerens hominum *d.* conſulebat. Iam verò Apoſtolus, quemadmodum iſta commendet, eius verba teſtantur, vbi dicit. [Cùm enim ſim liber ex omnibus, omnium me ſeruum feci, vt plures lucrifacerem:] cùm paulò ſuperiùs dixiſſet: Numquid *e* non habemus poteſtatem manducandi & bibendi? nunquid non habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres Domini & Cephas? An ego ſolus, & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte eius non comedit? *Et paulò poſt.* ¶ Si alij, inquit, poteſtatis veſtræ participant, quare non magis nos? ſed non vſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Euangelio Chriſti.

Cap. IX. ¶ *Ab infidelibus coniugibus licet recedere. ſed non expedit.*

Item *ibidem, c.*18. *& ſequentibus.*

SIc enim recedere ab infidelibus vxoribus, vel maritis fideles viri, vel fœminæ non prohibētur à Domino, vt neq; iubeātur. Nam ſi dimittere tales coniuges iuberentur, nullus locus eſſet conſilio monētis Apoſtoli *f*, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quod Dominus iubet, ſeruus bon⁹ fieri prohibetur. *Itē paulò poſt.* Cum ergo cœpiſſet gētibus Euangeliū præ-

a *Gloſſa ordin.* 1. *Cor.*7. *& Bed.* 1. *Iuo p.*8. *c.*248. *&* 249.
b *Matth.* 19 *Pann l.*7. *c.*23. c *Infr.*32. *q.*7. *Apoſtolus in fine.* d *Iuo p.*8. *c* 253 *Pan.l.*7. *c.*33. e *Iuo p.* 8. *c.*252. *Pan.l.*53. f 1. *Corinth.* 7.

a 1. *Cor.*7. *Pan.l.*6. *c.*100. b *al. Quid.* c *ibid. c.*14.
d *al morem.* e 1 *Cor.* 9.
f *Beda* 1 *Cor.*7. *Pan.l.*6. *c.*101.

ari, iam coniunctos gentiles gentilibus competit coniu-
.,Ex quibus ſi non ambo crederent, ſed vnus, aut vna in-
:lis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi à Do-
no debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi: ideo
icet non prohiberi quia iuſtitia permittit a fornicante
cedere, & infidelis hominis fornicatio eſt maior in cor
nec vera eius pudicitia cum coniuge dici poteſt: quia *a*
ne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quamuis veram
et fidelis pudicitiam, etiam cum fideli coniuge, quæ non
et veram. Ideo autem nec iuberi debuerunt fideles ab
idelibus ſeparari: quia non contra iuſſionem Domini
itiles fuerant ambo coniuncti. Quoniam ergo ab infideli
elem diſcedere nec prohibet, nec iubet Dominus, ideo,
non diſcedat, Apoſtolus *b* dicit, non Dominus, haben-
que Spiritum ſanctum, in quo dare poſſit vtile, & fidele
nſilium. Vnde cùm dixiſſet de muliere, cuius vir mor-
is fuerit: [Beatior autem erit ſi ſic permanſerit, ſecun-
m conſilium meum.] ne quis hoc Conſilium tanquam
manum, non diuinum contemnendum putaret, adiecit:
ito autem, quod & ego ſpiritum Dei habeam.] Proinde
elligendm eſt, etiam ipſa, quæ non à Domino iuben
ſed à ſancto eius famulo vtiliter ſuadentur, eodem Do
no inſpirante ſuaderi. Abſit enim vt quiſquam catholi
dixerit, quod *c* ſuadet Spiritus ſanctus, non Dominum
dere, cum & ipſe Dominus ſit, & inſeparabilia ſint ope-
Trinitatis. Dicit tamen *d*: [De virginibus autem præcep-
n Domini non habeo: conſilium autem do:] non vt hoc
nſilium alienum exiſtimemus à Domino, cùm continuò
quatur, & dicat [tanquam miſericordiam conſecutus à
mino, vt fidelis eſſem]. Secundùm Deum ergo dat fidele
nſilium in eo ſpiritu, de quo ait [puto autem, quòd & ego
ritum Dei habeam.] Veruntamen aliud eſt Domini iu-
ntis imperium: aliud conſerui ſecundùm miſericordiam
aritatis. quæ illi à Domino eſt inſpirata, atque donata, ſi-
e Conſilium. Aliud ibi facere non licet, hic autem licet:
ſanè, vt ipſum licitum partim quidem expediat, partim
rò non expediat. Expedit tunc, quando non ſolùm per iu
iam, quæ coram Domino eſt, permittitur, ſed etiam ho
nibus nullum ex hoc impedimentum ſalutis infertur: ve
cum dat Conſilium non nubendi Apoſtolus virginibus
ide præceptum Domini ſe non habere teſtatur) licet
ud facere, id eſt, nubere, & minus, quàm continentiæ, bo-
m tamen tenere nuptiarum: ipſumque licitum etiam ex-
dit: quoniam in verita & illicita reituram carnis infirmi-
em ſic excipit honeſtate nubendi, vt neminem impe-
it ad ſalutem: quamuis magis expediret, magiſque hone-
m eſſet, ſi virgo conſilium, quo præceptum eam, non
mpellit, arriperet. Tunc autem non expedit id quod lici-
n eſt quando permittitur quidem, ſed vſus ipſius pote-
tis aliis affert impedimentum ſalutis: ſicut eſt (vnde iam
loquimur) diſceſſio fidelis coniugis ab infideli: quam
n prohibet Dominus præcepto legis: quia coram illo in
ta non eſt: ſed prohibet Apoſtolus Conſilio charitatis,
ia infidelibus affert impedimentum ſalutis: non ſolum,
ia pernicioſiſſimè ſcandalizantur offenſi, verumetiam,
ia cum in alia coniugia ceciderint viuentibus eis à qui
s dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillimè
oluuntur. Ideo hic, vbi id, quod licet, non expedit, non
eſt dici, ſi dimiſerit infidelem, bene faciet: ſi non dimi-
it, melius facit: ſicut dictum eſt *e*: [Qui dat nuptum, bene
it: & qui non dat nuptum, melius facit:] quoniam illud
n ſolùm vtrunque pariter licet (vnde ad nihil horum
æcepto Domini quiſquam compellitur) ſed etiam vtrun-
e expedit, aliud minus, aliud amplius. Vnde ad id, quod

amplius expedit, Concilio Apoſtoli *a*, quicunque poteſt ca-
pere, prouocatur. Hic autem, vbi dimittendo, vel non di-
mittendo infidelis coniugio quæritur, vtrumque quidem pari-
ter licitum eſt per iuſtitiam. quæ coram Domino eſt, & ideo
nihil horum Dominus prohibet: ſed non vtrunque expedit
propter infirmitates hominum: & ideo id, quod non expe-
dit, Apoſtolus prohibet, dante ſibi Domino liberum prohi-
bendi locum: quia neque id, quod monet Apoſtolus prohi-
bet Dominus: neque id, quod prohibet Apoſtolus, iubet Do-
minus. Quod niſi ita eſſet neque contra prohibitionem Do-
mini Apoſtolus aliquid moneret, neque contra iuſſionem
eius aliquid prohiberet. Proinde in his duabus cauſis, vna
de nubendo, vel non nubendo, altera de infideli coniuge
dimittendo, vel non dimittendo, aliquid ſimile inuenitur
in verbis Apoſtoli, & aliquid diſſimile. Simile quidem, quod
ibi dicit *b*, [præceptum Domini non habeo, Conſilium au-
tem do.] & hic dicit: [ego dico, non Dominus.] Quale eſt
enim, [præceptum Domini non habeo, tale eſt, non dicit
Dominus: & quale eſt, [Conſilium do,] tale eſt, [ego dico.]
Illud autem diſſimile eſt, quia de nubendo, & non nuben-
do dici poteſt, hoc bene fieri, illud melius, quoniam vtrun-
que expedit minus vnum *c* magis aliud, at vero de coniuge
infideli dimittendo vel non dimittendo, quoniam vnum
horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui di-
mittit, bene facit: & qui non dimittit, melius facit, ſed dici
oportet, non dimittat, quia etſi licet, non expedit. Si ergo
poſſumus dicere, melius eſſe infidelem coniugem non di-
mittere, quamuis liceat & dimittere, quemadmodum rectè
dicimus melius eſſe, quod & licet, & expedit, quam id, quod
licet, & non expedit. ¶His *d* de cauſis factum eſt, vt expo-
nens Domini ſermonem, quem prolixum in monte habuit,
vbi ventum eſt ad quæſtionem de coniugibus dimittendis,
vel non dimittendis, adhibitis etiam Apoſtolicis teſtimo-
niis dicerem, Conſilium eſſe Apoſtoli, non præceptum Do-
mini, vbi ait *e*, [Cæteris autem ego dico, non Dominus,] mo-
nens eos, qui haberent coniuges infideles, vt conſentientes
habitare ſecum non dimitterent. Quod vtique ideo mo-
nendum, non iubendum fuit: quia non tanto pondere pro-
hibendi ſunt homines facere licita, quamuis non expediant,
quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apo-
ſtolus etiam illa, quæ iubenda ſunt monere dignatus eſt,
hoc fecit parcendo infirmitati, non præiudicando iuſſioni.
Vnde ipſe *f* dixit *g*: [Non vt confundam vos, hæc ſcribo, ſed
vt filios meos chariſſimos moneo] quid habet quæſtionis,
vbi ait *h*, [Ego dico, non Dominus: item, vbi, ait,] Ecce ego
Paulus dico vobis, quia circumcidamini, Chriſtus vobis ni-
hil proderit. Nunquid etiam hic dicit: Ego dico, non Domi-
nus? Non ſunt itaque iſta ſimilia: quia etiam illa, quæ iubet
Dominus, non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem
monet Apoſtolus. Monemus enim quos charos habemus,
vt faciant Domini præcepta, vel iuſſa. Cùm verò *i* ait, [Ego
dico, non Dominus.] ſatis oſtendit Dominum non prohibe-
re quod ipſe prohibeat. Prohibuiſſet autem Dominus, ſi eſ-
ſet illicitum. Ergo ſecundum ea, quæ ſupra diu diximus,
multumque verſauimus, licitum erat per iuſtitiam, ſed
etiam licitum non erat faciendum propter liberam bene-
uolentiam. ¶Tu *k* verò, cui placet ita non licere, quod non
vetat Dominus, ſed Apoſtolus, quemadmodum non licet,
quòd vetat Dominus cùm exponere voluiſſes, quid ſibi vel-
let, quod ait: (Ego dico, non Dominus) cum alloqueretur
fideles, quibus eſſent coniuges infideles dixiſti, qu a Domi-
nus iuſſit, ne coniugia ſibimet diuerſæ religionis copularent.

a *Sup. eod. in princ. Rom.* 14. b 1. *Corinth.* 7.
c *al. quando.* d *Ibid.*
e *Ibid. c.* 19.

a 1. *Cor.* 7. b 1 *Cor.* 7. c *al. aliud.*
d *Ibid. c.* 20. *l.* 1. *de ſerm. Domini, c.* 14. e 1. *Cor.* 7.
f *al ſi* g 1. *Cor.* 4.
h *Galat.* 5. i *al. ergo.*
k *Ibid. c.* 22.

uxo

noluerit, non attendunt eo modo, &c. *Verùm ob gloſſas, potiſſimùm in verſ.* non attenditur: *& quoniam Iuo, & Pannormia habent vt Gratianus, nihil eſt mutatum.*

Cap. V. ¶ *Licitè dimittitur vxor, quæ virum ſuum cogere quærit ad malum*

Item in a *ſermone Domini in monte lib.*1.*c.*17.*&* 28.

IDololatria, quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt. Dominus autem permiſit *b* cauſa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permiſit, non iuſſit, dedit locum Apoſtolo monendi, vt qui voluerit, non dimittat vxorem infidelem, quo ſic fortaſſis poſſit fidelis fieri. *Item c.*18. Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria, infidelitas, & auaritia idololatria, non eſt dubitandum & auaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt rectè à fornicationis genere ſeparare, ſi auaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur quod propter illicitas concupiſcentias non tantum, quæ in ſtupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, ſed omnino quaſlibet, quæ animam corpore malè vtentem a lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè, turpiterq; corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir vxorem dimittere & vxor virum: quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis: quam fornicationem (ſicut ſupra commemoratum eſt) generalem & vniuerſalem intelligere cogimur. Cùm autem ait: [Excepta cauſa fornicationis:] non dixit, cuius ipſorum, viri an fœminæ. Non enim tantum fornicantem vxorem dimittere conceditur: ſed quiſquis eam quoque vxorem dimittit, à qua ipſe cogitur fornicari, cauſa vtique fornicationis dimittit, velut ſi aliquem cogat vxor ſacrificare idolis, qui talem dimittit, cauſa fornicationis dimittit, non tantum illius, ſed & ſuæ illius: qui fornicatur, ſuæ ne fornicetur.

CAP. VI. ¶ *Quæ ſimulachrum facit, nec reſipiſcit, dimittatur à viro ſuo.*

Idem *de adulterinis coniugis, lib.*2.

NOn *d* ſolùm mœchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat: ſed etiam quæ ſimulachrum facit, mœchatur. Quòd ſi in his factis perſeuerat, & pœnitētiam non agit, recede ab illa, & noli viuere cum illa. Sin autem, & tu particeps peccati illius eris.

¶ *In eo libro non extat: ſed apud Hermem in libro paſtoris, mandato quarto, ex quo citat Iuo hoc vnà cum palea, ego dixi inf.* 34. *q.* 8. *&* 2. *Et quoniam in eo mandato, tam de viro, quàm de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas: ſed eadem ſententia.*

CAP. VII. ¶ *Amore cuiuſlibet non eſt à fide recedendum.*

Item Ambroſius *ad Hilarium.*

SI e infidelis (dicit Apoſtolus *f*) diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater, aut ſoror in huiuſmodi) id eſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum coniuge fidei, hic agnoſcat fidelis ſuam libertatem: ne ita ſe ſubiectum deputet ſeruituti, vt ipſam dimittat fidem, ne coniugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cùm proponitur iſta conditio, vt Chriſtum 1 dimittat, ſi illos ſecum habere deſiderat. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de iis rebus, quæ iure pecuniario poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt.

¶ *Sic etiam Iuo: ſed habetur apud B. Auguſtinum, epiſt.* 39. *Beda* 2. *Cor.*7. *citat ex Auguſtino ad conſulta Hilarij.*

1 ¶ Chriſtum.] *Antea legebatur*, vt propter Chriſtum dimittat, ſi eum ſecum, &c. *Emendatum eſt ex epiſtola B. Auguſtini. Reliqua verò partim ex ipſa, partim ex vetuſtis Gratiani codicibus.*

CAP. VIII. ¶ *Quòd etiam infideles ſunt coniuges, & quod fideli licet dimittere infidelem.*

Item Auguſtinus *ad Pollentium, l.* 1. *de adulter. coniugiis, c.*13. *&* 14.

3. IAm nunc illud videamus, quod ait Apoſtolus *a* [Cæteris autem ego dico, non Dominus,] ad imparia ſcilicet hoc eſt, vbi non ambo Chriſtiani fuerant, coniugia locuturus. Quod mihi viſum eſt eum monendo dixiſſe. Quia enim coniunx fidelis relinquere coniugem licite potuit infidelem, ideo fieri hoc non Dominus ſed Apoſtolus prohibet, Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Manet ergo Apoſtolus, quo poſſit eſſe multorum occaſio lucrandorum, vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus permiſſa licentia non vtantur. Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere: quia hoc vetat Apoſtolus: cùm ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus, non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apoſtolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamuis liceat. Quomodo *b* enim ſcis (inquit) mulier, ſi virum ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi ſaluam facies vxorem? cùm & ſuperius dixiſſet [Sanctificatus eſt enim vir infidelis in muliere fideli, & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre,] hoc eſt in Chriſtiano: [Alioquin filij veſtri inquit, immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.] Sic ad lucrandos coniuges, & filios Chriſto, etiam exemplis quæ iam prouenerant, videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles coniuges dimitti à fidelibus, cauſa euidenter expreſſa eſt. Non enim propter vinculum cum talibus coniugale ſeruandum, ſed vt acquirantur Chriſto, recedi ab infidelibus coniugibus Apoſtolus vetat. Multa *c* ſunt enim facienda non iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus. Vnde prior Dominus ipſe cùm tributum ſe non debere monſtraſſet, ſoluit tamen ne ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens hominum *d*. conſulebat. Iam verò Apoſtolus, quemadmodum iſta commendet, eius verba teſtantur, vbi dicit. [Cùm enim ſim liber ex omnibus, omnium me ſeruum feci, vt plures lucrifacerem:] cùm paulò ſuperiùs dixiſſet: Numquid *e* non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi? nunquid non habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres Domini & Cephas? An ego ſolus, & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte eius non comedit? *Et paulò poſt.* ¶ Si alij, inquit, poteſtatis, veſtræ participant, quare non magis nos? ſed non vſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Euangelio Chriſti.

CAP. IX. ¶ *Ab infidelibus coniugibus licet recedere. ſed non expedit.*

Item *ibidem, c.*18. *& ſequentibus.*

SIc enim recedere ab infidelibus vxoribus, vel maritis fideles viri, vel fœminæ non prohibētur à Domino, vt neque iubeātur. Nam ſi dimittere tales coniuges iuberentur, nullus locus eſſet conſilio monētis Apoſtoli *f*, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quod Dominus iubet, ſeruus bon⁹ fieri prohiberet. *Itē paulò poſt.* Cum ergo cœpiſſet gētibus Euangeliū præ-

a Gloſſa ordin. 1. Cor. 7. & Bed. 2. Iuo p. 8. c. 248 & 249.
b Matth. 19 Pann l. 7. c. 23. c Infr. 32. q. 7. Apoſtolus in fine. d Iuo p. 8. c. 257 Pann. l. 7. c. 33. e Iuo p. 8. c. 253. Pann. l. 53. f 1. Corinth. 7.

a 1. Cor. 7. Pan. l. 6. c. 100. b al. Quid. c ibid. c. 14.
d al. morem. e 1 Cor. 9.
f Beda 1. Cor. 7. Pan. l. 6. c. 101.

dicari

dicari, iam coniunctos gentiles gentilibus competit coniuges, Ex quibus ſi non ambo crederent, ſed vnus, aut vna infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi: ideo ſcilicet non prohiberi quia iuſtitia permittit a fornicante diſcedere, & infidelis hominis fornicatio eſt maior in corde: nec vera eius pudicitia cum coniuge dici poteſt: quia *a* omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quamuis veram habet fidelis pudicitiam, etiam cum fideli coniuge, quæ non habet veram. Ideo autem nec iuberi debuerunt fideles ab infidelibus ſeparari: quia non contra iuſſionem Domini gentiles fuerant ambo coniuncti. Quoniam ergo ab infideli fidelem diſcedere nec prohibet, nec iubet Dominus, ideo, vt non diſcedat, Apoſtolus *b* dicit, non Dominus, habens vtique Spiritum ſanctum, in quo dare poſſit vtile, & fidele Conſilium. Vnde cùm dixiſſet de muliere, cuius vir mortuus fuerit: [Beatior autem erit ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum.] ne quis hoc Conſilium tanquam humanum, non diuinum contemnendum putaret, adiecit: [Puto autem, quod & ego ſpiritum Dei habeam.] Proinde intelligendum eſt, etiam ipſa, quæ non à Domino iubentur ſed à ſancto eius famulo vtiliter ſuadentur, eodem Domino inſpirante ſuaderi. Abſit enim vt quiſquam catholicus dixerit, quod *c* ſuadet Spiritus ſanctus, non Dominum ſuadere, cum & ipſe Dominus ſit, & inſeparabilia ſint opera Trinitatis. Dicit tamen *d*: [De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do:] non vt hoc conſilium alienum exiſtimemus à Domino, cùm continuò ſequatur, & dicat [tanquam miſericordiam conſecutus à Domino, vt fidelis eſſem] Secundùm Deum ergo dat fidele Conſilium in eo ſpiritu, de quo ait [puto autem, quòd & ego ſpiritum Dei habeam.] Veruntamen aliud eſt Domini iubentis imperium: aliud conſerui ſecundùm miſericordiam charitatis, quæ illi à Domino eſt inſpirata, atque donata, fidele Conſilium. Aliud ibi facere non licet, hic autem licet: ita ſanè, vt ipſum licitum partim quidem expediat, partim verò non expediat, Expedit tunc, quando non ſolùm per iuſtitiam, quæ coram Domino eſt, permittitur, ſed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum ſalutis infertur: velut cum dat Conſilium non nubendi Apoſtolus virginibus (vnde præceptum Domini ſe non habere teſtatur) licet aliud facere, id eſt, nubere, & minus, quàm continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum: ipſumque licitum etiam expedit: quoniam in verita & illicita reituram carnis infirmitatem ſic excipit honeſtate nubendi, vt neminem impediat ad ſalutem: quamuis magis expediret, magiſque honeſtum eſſet, ſi virgo conſilium, quo præceptum eam, non compellit, arriperet. Tunc autem non expedit id quod licitum eſt quando permittitur quidem, ſed vſus ipſius poteſtatis aliis affert impedimentum ſalutis: ſicut eſt (vnde iam diu loquimur) diſceſſio fidelis coniugis ab infideli: quam non prohibet Dominus præcepto legis: quia coram illo iniuſta non eſt: ſed prohibet Apoſtolus Conſilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum ſalutis: non ſolum, quia pernicioſiſſimè ſcandalizantur offenſi, verumetiam, quia cum in alia coniugia ceciderint viuentibus eis à quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillimè reſoluuntur. Ideo hic, vbi id, quod licet, non expedit, non poteſt dici, ſi dimiſerit infidelem, benc faciet: ſi non dimiſerit, melius facit: ſicut dictum eſt *e*: [Qui dat nuptum, bene facit: & qui non dat nuptum, melius facit:] quoniam illud non ſolùm vtrunque pariter licet (vnde ad nihil horum præcepto Domini quiſquam compellitur) ſed etiam vtrunque expedit, aliud minus, aliud amplius. Vnde ad id, quod amplius expedit, Concilio Apoſtoli *a*, quicunque poteſt capere, prouocatur. Hic autem, vbi dimittendo, vel non dimittendo infidelis coniugio quæritur, vtrumque quidem pariter licitum eſt per iuſtitiam, quæ coram Domino eſt, & ideo nihil horum Dominus prohibet: ſed non vtrunque expedit propter infirmitates hominum: & ideo id, quod non expedit, Apoſtolus prohibet, dante ſibi Domino liberum prohibendi locum: quia neque id, quod monet Apoſtolus prohibet Dominus: neque id, quod prohibet Apoſtolus, iubet Dominus. Quod niſi ita eſſet neque contra prohibitionem Domini Apoſtolus aliquid moneret, neque contra iuſſionem eius aliquid prohiberet. Proinde in his duabus cauſis, vna de nubendo vel non nubendo, altera de infideli coniuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid ſimile inuenitur in verbis Apoſtoli, & aliquid diſſimile. Simile quidem, quod ibi dicit *b*, [præceptum Domini non habeo, Conſilium autem do.] & hic dicit: [ego dico non Dominus.] Quale eſt enim, [præceptum Domini non habeo, tale eſt, non dicit Dominus: & quale eſt, [Conſilium do,] tale eſt, [ego dico.] Illud autem diſſimile eſt, quia de nubendo, & non nubendo dici poteſt, hoc bene fieri, illud melius, quoniam vtrunque expedit minus vnum *c* magis aliud, at vero de coniuge infideli dimittendo vel non dimittendo, quoniam vnum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, bene facit: & qui non dimittit, melius facit, ſed dici oportet, non dimittat, quia etſi licet, non expedit. Si ergo poſſumus dicere, melius eſſe infidelem coniugem non dimittere, quamuis liceat & dimittere, quemadmodum rectè dicimus melius eſſe, quod & licet, & expedit, quam id, quod licet, & non expedit. ¶His *d* de cauſis factum eſt, vt exponens Domini ſermonem, quem prolixum in monte habuit, vbi ventum eſt ad quæſtionem de coniugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apoſtolicis teſtimoniis dicerem, Conſilium eſſe Apoſtoli, non præceptum Domini, vbi ait *e*, [Cæteris autem ego dico, non Dominus,] monens eos, qui haberent coniuges infideles, vt conſentientes habitare ſecum non dimitterent. Quod vtique ideo monendum non iubendum fuit: quia non tanto pondere prohibendi ſunt homines facere licita, quamuis non expediant, quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apoſtolus etiam illa, quæ iubenda ſunt monere dignatus eſt, hoc fecit parcendo infirmitati, non præiudicando iuſſioni. Vnde ipſe *f* dixit *g*: [Non vt confundam vos, hæc ſcribo, ſed vt filios meos chariſſimos moneo] quid habet quæſtionis, vbi ait *h*, [Ego dico, non Dominus: item, vbi, ait,] Ecce ego Paulus dico vobis, quia circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. Nunquid etiam hic dicit: Ego dico, non Dominus? Non ſunt itaque iſta ſimilia: quia etiam illa, quæ iubet Dominus, non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem monet Apoſtolus. Monemus enim quos charos habemus, vt faciant Domini præcepta, vel iuſſa. Cùm verò *i* ait, [Ego dico, non Dominus.] ſatis oſtendit Dominum non prohibere quod ipſe prohibeat. Prohibuiſſet autem Dominus, ſi eſſet illicitum, Ergo ſecundum ea, quæ ſupra diu diximus, multumque verſauimus, licitum erat per iuſtitiam, ſed etiam licitum non erat faciendum propter liberam beneuolentiam. ¶Tu *k* verò, cui placet ita non licere, quod non vetat Dominus, ſed Apoſtolus, quemadmodum non licet, quòd vetat Dominus cùm exponere voluiſſes, quid ſibi vellet, quod ait: (Ego dico non Dominus) cum alloquereter fideles, quibus eſſent coniuges infideles dixiſti, qu a Dominus iuſſit, ne coniugia ſibimet diuerſæ religionis copularent.

a *Sup.eod.in princ.Rom.*14. b 1.*Corinth.*7.
c *al.quando.* d *Ibid.*
e *Ibid.c.*19.

a 1.*Cor.*7. b 1 *Cor.*7. c *al.aliud.*
d *Ibid.c.*20.*l.*1.*de ſerm, Domini,c.*14. e 1.*Cor.*7.
f *al ſi* g 1.*Cor.*4.
h *Galat.*5. i *al.ergo.*
k *Ibid.c.*22.

tur : & ipſum adhibuiſti teſtimonium Domini dicentis *a* [Non accipies vxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum poſt D os ſuos,& pereat anima eius.] Addidiſti etiam verba Apoſtoli, vbi ait *b* : [Mulier alligata eſt, quamdiu vir eius viuit:quòd ſi mortuus fuerit vir eius : liberata eſt:cui vult nubat:tantum in Domino.[Quod ita expoſuiſti , vt adiungeres , id eſt,Chriſtiano. Deinde ſecutus es , & addidiſti c. Hoc eſt ergo Domini præceptum tam in veteri,quàm nouo teſtamento , vt non niſi vnius religionis & fidei coniugia ſibi maneant copulata, Si hoc ergo eſt Domini præceptum tam in veteri Teſtamento , quàm in nouò, & hoc iubet Dominus , hoc docet Apoſtolus , vt non niſi vnius religionis,& fidei maneant copulata coniugia : quare conrra hoc Domini iuſſum,contra doctrinam ſuam , contra præceptum veteris,& noui Teſtamenti iubet 1 Apoſtolus *d*, vt diuerſæ fidei coniugia maneant copulata ? Quia Panlus, inquis, gentium prædicator , & Apoſtolus iam in coniugio poſitos non ſolùm monet,ſed etiam iubet , vt ſi vnus , aut vna è coniugibus crediſſet,alterum, vel alteram non credentem,ſecum tamen habitare conſentientem , non dimitteret.His verbis tuis aliud hoc eſſe,aliud illud, ſatis euidenter oſtendis.Illud *e* enim de his coniugiis agitur , quæ ſibi primitus copulantur,ne nubat fœmina non *f* ſuæ religionis viro,vel ne vir talem ducat vxorem:id enim(vt dicis) iubet dominus,docet Apoſtolus, vtrunque præcipit teſtamentum. Hoc autem diuerſum eſſe quis abnuat , vbi agitur non de coniungendis,ſed de coniunctis ? Ambo quippe vnius , & eiuſdem infidelitatis fuerunt , quando coniuncti ſunt : ſed Euangelium cum veniſſet,alter vel altera ſine altero credidit.Si ergo aliud eſt hoc (quod ſine ſcrupulo vllius dubitationis apparet)cur fidelem cum infideli in coniugio permanere non & dominus,ſicut Apoſtolus iubet? Niſi forte loco iſto vacat,quod tam fidenter ipſe Apoſtolus ait *g* [An vultis experimentum accipere eius , qui in me loquitur Chriſtus?] Et vtique dominus eſt Chriſtus Intelligis ne,quid dicam?An in hoc explanando aliquanto diligentius immorabor?Attende, vt rem ipſam tanquam in conſpectu conſiderandam planiore ſermone ponamus. Ecce coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt,quando coniuncti ſunt. Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illam domini iuſſionem , doctrinamque Apoſtolicam, & præceptum veteris , & noui Teſtamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli coniugium copulare.Iam ſunt coniuges , & ambo adhuc ſunt infideles: adhuc tales ſunt , quales fuerunt , antequam iungerentur, qualeſque coniuncti ſunt.Venit Euangelij prædicator , credidit eorum vnus , aut vna : ſed ita vt infidelis cum fideli habitare conſentiat.Iubet fideli dominus , ne infidelem dimittat:an non iubet?ſi diceris, iubet , reclamat Apoſtolus. [Ego dico,non dominus.] Si dixeris,non iubet,cauſam requiro. Neque illam mihi reſponſurus es , quam tuis literis indidiſti , quia dominus prohibet fideles infidelibus iungi. Hic enim nullo modo eſt iſta cauſa : de iam iunctis loquimur:non de iungendis.Si ergo tu cauſam non inueniſti , cur non vetet dominus , quod vetat Apoſtolus : (cernis enim iam,vt exiſtimo,non eſſe ipſam,quam eſſe putaueras) vide, ne forte illa ſit,quæ mihi viſa eſt , & tunc proferenda , & nunc defendenda , vt ſcilicet illud intelligamus dicere dominum,quod habet coram illo nullo modo tranſgredienda iuſtitia,id eſt,quod ita iubet , aut vetat,vt aliud facere omnino non liceat.

1 ¶Iubet Apoſtolus.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſ.* iam in coniugio,*addita ſunt ex B. Auguſtino . quemadmodum & in extremo à verſ.*vide ne forte,*vſque ad finem,vt ſit perfecta ſententia. Multa autem ſunt emendata ex eodem originali cum manuſcriptis etiam exēplaribus, & Beda collato.*

4.pars.*Contra inuenitur* in Concilio Tolerano IV.c.62.

CAP. X. ¶*Niſi ad fidem Iudæus acceſſerit,ſeparetur ab vxore fideli.*

IVdæi *a*,qui Chriſtianas mulieres in coniugio habent , admoneantur ab Epiſcopo ciuitatis ipſius,vt ſi cum eis permanere cupiunt , Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti noluerint, ſeparentur:quia non poteſt infidelis in eius permanere coniunctione , quæ iam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem,Filij autem,qui ex talibus nati exiſtunt, fidem , atque conditionem matris ſequantur.Similiter & hi,qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris , Chriſtianam ſequantur religionem,non Iudaicam ſuperſtitionem.

Verùm hoc ideo ſtatutum eſt:ne dum fidelis ſalutem quærit infidelis , potius ipſe cum ea infidelitate perditionem inueniat,

CAP. XI. ¶*A parentum infidelium ſeparentur conſortio fideles filij,ne eorum inuoluantur erroribus.*

Vnde in eodem Concilio,*cap.59.tam de filiis Iudæorum, quàm de cæteris ad fidem venientibus ſtatutum eſt,vt infidelium conſortia euitent.*

IVdæorum *b* filios , vel filias,ne parentum vltra inuoluantur erroribus,ab eorum conſortio ſeparari decernimus,deputatos *c* aut monaſteriis, aut Chriſtianis viris,aut mulieribus Deum timentibus , vt ſub eorum conuerſatione cultum fidei diſcant, atque in melius inſtituti tam in moribus quàm in fide proficiant.

CAP. XII. ¶ *Iudæis ad fidem venientibus cum infideli nulla ſit communio.*

Item c.61.

SÆpè *d* malorum conſortia etiam bonos corrumpunt: quantò magis eos qui ad vitia proni ſunt?Nulla igitur vltra communio ſit Hebræis ad fidem Chriſtianam tranſlatis,cum his,qui adhuc in veteri ritu conſiſtunt:ne forte eorum participatione *e* ſubuertantur. Quicunque ergo ex his, qui baptizati ſunt, amodo infidelium conſortia non vitauerint,& hi Chriſtianis donentur , & illi publicis cædibus deputentur.

CAP. XIII. ¶ *Cum Iudæis nec manducandum nec habitandum,nec ab eis medicamentum accipiendum eſt,*

Item ex ſexta Synodo *f*, c. 21.

NVllus *g* eorum,qui in ſacro ſunt ordine aut laicus, azyma Iudæorum manducet , aut cum eis habitet,aut aliquem eorum in infirmitatibus ſuis vocet , aut medicinam ab eis percipiat , aut cum eis in balneo lauet. Si verò quiſquam hoc fecerit,ſi Clericus eſt,deponatur.ſi laicus,excommunicetur.

CAP. XIV. ¶ *Clerici,ſiue laici vitent Iudæorum conuiuia,nec eos ad ſua conſortia recipiant.*

Item ex Concilio Agathenſi *h*,c.40.

OMnes *i* deinceps Clerici , ſiue laici , Iudæorum conuiuia euitent : nec eos ad conuiuium quiſquam decipiat : quia cum apud Chriſtianos communibus cibis non vtantur , indignum , atque ſacrilegum eſt eorum cibos à Chriſtianis ſumi : cùm ea , quæ Apoſtolo *k* permittente nos ſumimus , ab illis iudicentur immunda , ac ſic inferiores incipiant eſſe Chriſtiani , quàm Iudæi ? ſi nos, quæ

a *Deut.7.* b *1.Cor.7.* c *al.dixiſti* d *1.Cor.7.* e *Sent.4.diſt.39.* f *al.niſi.* g *2.Cor.13.*

a *Burch.l.4.c 83.Iuo p.1.c.277.Pan.l.1.c.73.al.deputandos* b *Burch.l.4 c.84.Iuo p.1.c.187. Pann.l. c.74.* c *al.deputandos.* d *Burch.l.4.c.84 Iuo p.1.c.287.Pann.l.1.c.74.* e *al.participatio.* f *Apoſtolorum Can.69.* g *Iuo p.13.c.116.* h *Concil.Veneticum,c.12.* i *Iuo p.13.c 117.* k *1.Timoth.4.*

ab illis apponuntur, vtamur: illi verò à nobis oblata contemnant.

5 pars. *Ex his itaque euidenter colligitur, coniugium eſſe inter infideles. Illud verò Apoſtoli:* [*Omne* a, *quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*] *non ita intelligendum eſt, vt quidquid ſit ab infidelibus, credatur eſſe peccatum: ſed omne, quod contra conſcientiam fit, ædificat ad gehennam. Vnde Ambroſius* 1 [*Peccatum eſt, quod aliter fit, quàm probatum eſt.*] ¶ *Item Auguſtinus* 2 *ſuper eundem locum.* [*Omne, quod aliter fit, quàm probatum eſt, peccatum eſt: non tamen omne, quod fit cum fide, bonum eſt. Ignorantia enim, quæ eſt ex culpa, nocet.*] *Hinc etiam Apoſtolus ait* b [*Beatus, qui non iudicat ſemetipſum in eo quod probat, id eſt, qui non facit damnabilem* 3 *ſemetipſum aliter faciendo, quàm probet eſſe faciendũ. Vel, omne quod non eſt ex fide, dicitur eſſe peccatum: quia quidquid ea fide nõ fit, vt ad æternam valeat ſalutem, inutile reputatur apud Dominum. Vnde Auguſtinus* c *ait:* [*Omnis infidelium vita peccatum eſt: nec valet eſſe bonum, quod fit abſque Deo* 4. *Vbi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt etiam in optimis moribus*] ¶ *Item cùm dicitur, non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum coniuge ſua,*] *negatur pudicitia eſſe vera, quantum ad effectum, ad præmium videlicet æternæ ſalutis. Sicut* d *enim apud hæreticos ſacramenta negantur eſſe vera, non quantum ad formam, ſed quantum ad virtutem: ſic & virtutes negantur eſſe veræ apud infideles, non quin veræ in eis ſint, iuxta illud Hieronymi: virtutibus* 5 *Romani promeruerunt imperium,*] *ſed quia effectu carent æternæ ſalutis.* ¶ *Itẽ illud Ambroſij* e: *Non eſt putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum eſt: ſed cum cognoſcitur, eſt emẽdandum,*] *non oſtendit coniugium non eſſe inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur coniungi gentibus. Nec ergo eorum coniugium extra Dei decretum fit. Illa itaque auctoritate iubentur ſeparari ab inuicem, qui contra Dei, vel Eccleſiæ decretum copulati ſunt: vtpote infideles cum fidelibus, vel conſanguinei cum conſanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, ſi ſibi inuicem copulati fuerint, ſeparandi ſunt.*

1 Vnde Ambroſius.] *Referuntur verba gloſſæ ordinariæ in eum Pauli locum. Verba autem Ambroſij in eundem locum ſunt hæc.* Rectè peccatum appellat, quod aliter fit, quàm probatum eſt.

2 ¶ Item Auguſtinus.] *Hæc non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum, ſed à verſ.* nocet, *ſunt ex eadem gloſſa ordinaria ibidem.*

3 ¶ Damnabilem.] *In gloſſa interlineari ibidem hæc leguntur*, qui non facit ſe damnabilem nocendo aliis de ſuo bono.

4 ¶ Abſque Deo.] *Apud B. Auguſtinum, & in gloſſa ordinaria legitur*, & nihil eſt bonum ſine ſummo bono. *Reliqua verò vt apud Gratianum.*

5 ¶ Virtutibus.] *Hæc non ſunt reperta apud B. Hieronymum. Sententia elici poteſt ex B. Auguſtino in quinto de ciuitate Dei, cap.* 12. *vſque ad* 15.

Cap. XV. ¶ *Fideles infidelibus non ſunt coniugio copulandi.*

Hinc etiam idem Ambroſius *in libro de Patriarchis. lib.* 1. *de Abraham, c.* 9.

CAue f Chriſtiane gẽtili, aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue inquam, gentilem, aut Iudæam, atque alienigenam, hoc eſt hæreticam, & omnem alienam à fide tua vxorem accerſas tibi. Prima coniugij fides caſtitatis gratia eſt. *& infrà.* ¶ Si Chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis Sacramento Baptiſmatis. Simul ad orationem nocte vobis ſurgendum eſt, & coniunctis precibus obſeruandus Deus.

a *Rom.* 14. b *Ibid.* c *In lib. Sentent. ipſius & Proſperi,* d *c.* 106. *paulò aliter.* e *ſup. ead. in princ. & c. ſic enim ſup. ead. in princ.* f *Sent.* 4. *diſt.* 39.

Cap. XVI. ¶ *Cùm Hæreticis Catholici non miſceant coniugia.*

Item ex Concilio Agathenſi *a, c.* 67.

NOn *b* oportet cum hominibus *c* hæreticis miſcere connubia, & vel filios, vel filias dare, ſed potius accipere, ſi tamen ſe profiteantur Chriſtianos eſſe futuros, & Catholicos.

Cap. XVII. ¶ *Chriſtiana communione careat, qui Iudaicæ prauitati coniugali ſe vinculo ſociat.*

Item ex Concilio Vrbanenſi *d.*

ij. SI *c* quis Iudaicæ prauitati coniugali ſocietate iungitur, ſiuè Chriſtiana Iudæo, ſiuè Iudæa Chriſtiano mulier carnali conſortio miſceatur, quicunque eorum tantum nefas admiſiſſe cognoſcitur, à Chriſtiano cœtu, atque conuiuio, & à communione Eccleſiæ protinus ſegregetur.

¶ *Eadem ſententia quibuſdam verbis mutatis habetur in Concilio Aruernenſi, cap.* 6. *Et ſimilia ſunt in Aurelianenſi II. c.* 19.

Item illud Auguſtini. [*Non eſt ratum coniugium, quod ſine Deo eſt.*] *Non negat coniugium eſſe inter infideles. Coniugium enim aliud eſt legitimum & non ratum, aliud ratum, & non legitimum, aliud legitimum & ratum. Legitimum coniugium eſt, quod legali inſtitutione, vel prouinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non eſt, quia non eſt firmum & inuiolabile* 1 *coniugium eorum. Dato enim libello repudij, licet eis recedere ab inuicem, & alij copulari lege fori, non lege poli, quam non ſequuntur. Inter fideles vero totum coniugium eſt, quia coniugia ſemel inita inter eos, vlterius ſolui non poſſunt. Horum quædam ſunt legitima, veluti cùm vxor à parentibus traditur, à ſponſo dotatur, & à Sacerdote benedicitur. Hæc talia coniugia, legitima & rata appellantur. Illorum verò coniugia, qui contemptis omnibus illis ſolemnitatibus ſolo affectu aliquam ſibi in coniugem copulant, huiuſmodi coniugium non legitimum, ſed ratum tantummodo eſſe creditur.*

1 ¶ Inuiolabile:] *Sicut in omnibus vetuſtis exemplaribus, quæ collata ſunt. In vulgatis legebatur*, & ideo violabile.

QVÆSTIO II.

QVod verò vxore viuente alteram ducere non poſſit 1, teſtatur ſcriptura 2, *dicens* (*Alioquin ſi diſcedítis ab inuicem, & volentes cohabitare dimittitis, & aliis vos copulaueritis, adulteri eritis, & filij veſtri, qui poſtea naſcentur, erunt immundi, id eſt, ſpurij.*

1 ¶ Non poſſit.] *In vulgatis ſequebantur hæc,* qui infidelem dimiſit, *quæ in manuſcriptis exemplaribus non habentur.*

2 ¶ Scriptura.] *Hæc non ſunt verba ipſa Scripturæ, ſed in gloſſa ordinaria ex Ambroſio ad ea verba* 1. *Cor.* 7. alioquin filij veſtri, &c. *hæc leguntur.* Si dimittitis inuicem nolentes cohabitare, & aliis vos copulatis, adulteri eſtis: & filij veſtri ſpurij, & ideo immundi.

Cap. I. ¶ *Non poteſt quis poſt Baptiſmum alteram ducere, viuente ea, quæ ante baptiſmum ſibi fuerit virgo copulata,*

Item ex Concilio Meldenſi, *cap.* 1.

SI *f* quis habuerit vxorem virginem ante baptiſmum, viuente illa poſt baptiſmum, alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.

a *Et in Laodicenſi, cap.* 31.
b *Burch l.* 9. *c.* 78. *Iuo p.* 8. *c.* 204.
c *al. omnibus* d *al. Verbanenſi.*
e *Sentent. ibid ſup. ead. in principio.*
f *ſup. ead. q.* 1. *ſi quis Concor. Tribu. Conc. c.* 39. *Burch. l.* 9. *c.* 61. *Iuo p.* 8. *c.* 197. *Pann. l.* 6. *c.* 98.

Cap. II. ¶ *Licet fideli aliam ducere vxorem, quam* 1. *Chriſtianæ fidei odio infidelis dimittit.*

Gregorius *autem contra teſtatur dicens.*

SI *a* infidelis diſcedit odio Chriſtianæ fidei, diſcedat. Non eſt enim frater, aut ſoror ſubiectus ſeruituri in huiuſmodi.] Non eſt enim dimiſſo peccatum propter Deum, ſi alij ſe copulauerit. Contumelia quippe creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur. Infidelis autem diſcedens, & in Deum peccat, & in matrimonium: nec eſt ei fides ſeruanda coniugij: quia *b* propterea diſcedit, ne audiret Chriſtum, Deum 2 Chriſtianorum coniugiorum.

¶ *Hæc non ſunt inuenta apud B. Gregorium: ſed apud B. Ambroſium ad cap. 7. 1. Corinthiorum eadem ferè leguntur plenius, atque aptius expoſita.*

1 ¶ Quam.] *Sic etiam in vetuſtis: ſed ſi legeretur*, quem *magis videretur reſpondere verbis ipſius capitis.*

2 ¶ Chriſtum Deum.] *In loco indicato eſt*: ne audiret auctorem eſſe Chriſtianorum Deum coniugij.

Hic diſtinguendum c *eſt, aliud eſſe, dimittere volentem cohabitare, atque aliud diſcedentem non ſequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, ſed non ea viuente aliam ſuperducere* d *diſcedentem verò ſequi non oportet, & ea viuente aliam ducere licet. Verum hoc non niſi de his intelligendum eſt, qui infidelitate copulati ſunt. Cæterum ſi ad fidem vterque conuerſus eſt, vel ſi vterque fidelis matrimonio iunctus eſt, & procedente tempore alter eorum à fide diſceſſerit, & odio fidei coniugem dereliquerit, derelictus diſcedentem non comitabitur: non tamen illa viuente alteram ducere poterit: quia ratum coniugium fuerat inter eos, quod nullo modo ſolui poteſt.*

QVÆSTIO III.

VTrum *verò bigamus ſit reputandus, qui ante baptiſmum habuerit vnam, & poſt Baptiſmum alteram, auctoritate* Hieronymi *patet. Ait enim ſuper epiſtolam Pauli ad Timotheum.*

Cap. I. ¶ *Non eſt bigamus qui ante Baptiſmum habuerit vnam, & poſt Baptiſmum. alteram.*

OPortet *e* Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum. Verum hoc poſt Baptiſmum. Cæterùm, ſi ante Baptiſmum habuit vnam, & poſt Baptiſmum habuerit aliam, non eſt reputandus bigamus: cui prorſus innouato per Baptiſmum omnia vetera ſunt dimiſſa.

¶ *Sententia huius capitis haberetur ſup. diſt. 26. c. vnius, ex gloſſa ordinaria primæ ad Timothæum, c. 3. Beatus autem Hieronymus hanc rem, & in epiſt. ad Tit. c. 1. attigit, & in epiſtola ad Oceanum copioſè tractauit.*

Cap. II. ¶ *Non debet fieri Epiſcopus, qui ante Baptiſmum habuerit vnam, & poſt Baptiſmum alteram.*

Auguſtinus verò contra teſtatur, & Innocentius. Ait enim Auguſtinus *ſuper epiſtolam Pauli ad Titum.*

ACutius *f* verò intelligunt, qui nec eum ordinandum cenſuerunt, qui ante Baptiſmum habuerit vnam, & poſt Baptiſmum alteram. In baptiſmate enim crimina abolentur, non fœderatio coniugij diſſoluitur. Sicut illa, quæ cathecumena vitiata eſt, inter Dei virgines conſecrari non poteſt, ſic qui ante Baptiſmum habuit vnam, & poſt Baptiſmum alteram, non niſi bigamus eſt reputãdus. Amiſit enim quiddam non ad vitæ meritum, ſed ad ſignaculi Sacramentum.

a *Sent. 4. diſt. 30. Gloſſ. 1. Corinth. 7. ad illud. (non eſt enim frater)* b *al. quæ.* c *Sent. 4. diſt. 39.* d *al. ſuperinducere.* e *ſup. diſt. 26. vnius.* f *ſup. diſt. 26. Acutius.*

¶ *Sententia huius capitis habetur in collectaneis Bedæ, & gloſſa ordinaria ad c acutius.*

Item Innocentius Rufo a. *& Euſebio Epiſcopis Macedoniæ multis argumentis probat talem bigamum reputari. Quia ergo iſte, cuius cauſa in præſenti agitur, ante baptiſmum habuit vnam, & poſt baptiſmum alteram, bigamus iudicatur: & licet vitæ merito, & induſtriæ ſcientiã polleat, tamen in Epiſcopum ordinari non poteſt.*

CAVSA XXIX.

Q*Vidam mulieri nobili nunciatum eſt, quòd à filio cuiuſdam nobilis petebatur in coniugem: præbuit illa aſſenſum. Alius verò quidam ignobilis atque ſeruilis conditionis, nomine illius, ſeipſum obtulit, atque eam in coniugem accepit. Ille, qui prius ſibi placuerat, tandem venit, eamque ſibi coniugem petit. Illa ſe deluſam conqueritur, & ad prioris copulam aſpirat.*

1 *Hic primùm quæritur, an ſit coniugium inter eos.*

2 *Secundò, ſi prius putabat hunc eſſe liberum, & poſtea deprehendit illum eſſe ſeruum, an liceat ei ſtatim ab illo diſcedere.*

QVÆSTIO I.

QVòd b *autem coniugium ſit inter eos, probatur hoc modo. Coniugium ſiue matrimonium eſt viri & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens.* ¶ *Item, Conſenſus vtriuſque matrimonium facit. Quia ergo iſti coniuncti ſunt, vt indiuiduam vitæ conſuetudinem conſeruarent, quia vterque conſenſit in alterum, coniuges ſunt appellandi.* ¶ *His ita reſpondetur. Conſenſus eſt duorum vel plurium ſenſus in idem. Qui autem erat, non ſentit: ergo non conſentit, id eſt, ſimul cum aliis ſentit. Hæc autem errauit: non ergo conſenſit: non itaq; coniunx eſt appellanda: quia non fuit ibi conſenſus vtriuſque: ſine quo nullum matrimonium eſſe poteſt. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat eſſe Epiſcopũ, & adhuc eſt laicus, errat. nec vocatur ordinatus, imò ab Epiſcopo adhuc eſt ordinandus: ſic iſta errans nulli eſt copulata coniugio, imo adhuc eſt copulanda.* ¶ *Ad hæc, non omnis error conſenſum euacuat. Qui enim accipit in vxorem corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat eſſe caſtam, vterque errat: quia ille corruptam exiſtimat virginem, & iſte meretricem reputat caſtam. Nunquid* c *ergo dicendi ſunt non conſenſiſſe in eas? aut dabitur vtrique facultas dimittendi vtramque & ducendi aliam? Verùm eſt, quod non omnis error conſenſum excludit, ſed error alius eſt perſonæ, alius fortunæ, alius cõditionis, alius qualitatis. Error perſonæ eſt, quando hic putatur eſſe Virgilius, & ipſe eſt Plato. Error fortunæ quando hic putatur eſſe diues, qui eſt pauper, vel èconuerſo. Error conditionis, quando putatur eſſe liber, qui ſeruus eſt. Error qualitatis, quãdo putatur eſſe bonus, qui malus eſt. Error fortunæ, & qualitatis coniugij conſenſum non excludit. Error vero perſonæ, & conditionis, coniugij conſenſum non admittit. Si quis enim paciſceretur ſe venditurum agrum Marcello, & poſtea veniret Paulus dicens ſe eſſe Marcellum, & emeret agrum ab illo, nunquid cum Paulo conuenit iſte de pretio, aut dicendus eſt agrũ ſibi vendidiſſe? Item ſi quis promitteret ſe venditurum, & pro auro offerret mihi orichalcum, & ita me deciperet, nunquid dicerer conſenſiſſe in orichalcum? Nunquam volui emere orichalcum: nec ergo aliquando in illud conſenſi, quia conſenſus non eſt niſi voluntatis. Sicut ergo hic error materiæ excludit conſenſum ſic & in coniugio error perſonæ. Non enim conſenſit in hunc, ſed in eum, quem putabat eſſe. Sed obiicitur* d *Iacob non conſenſerat in Liam, ſed in Rachel, ſeptem ſiquidem annis pro*

a *ſup. diſt. 26. deinde, & ſup. ead. p. 1 nunquid.*
b *27. q. 2. in prin. c. 4. Sent. diſt. 30.* d *Gen. 29.*

Rachel ſeruierat Cùm ergo ignorante Lia eſſet ſibi ſuppoſita, non fuit coniugium inter eos, ſi error perſonæ conſenſum excludit: quia vt dictum eſt, non in eam conſenſerat, ſed in Rachel. His ita reſpondetur Conſenſus alius eſt præcedens, alius ſubſequens. Præcedit conſenſus, quando ante carnalem copulam in indiuiduam vitæ conſuetudinem vterque conſentit, ſubſequitur, quando poſt concubinalem, ſiue fornicarium coitum conſentiunt in idem, Iacob ergo & Liam non fecit coniuges præcedens conſenſus, ſed ſubſequens: nec tamen ex primo concubitu fornicarij iudicantur, cum ille maritali affectu eã cognouerit, & illa vxorio affectu ſibi debitum perſoluerit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis ſe ſibi iure copulatam. Quod a autem error perſonæ nonnullos excuſet, auctoritate illa probatur, qua ſoror vxoris, vtroque inſcio, ſorore videlicet & marito, in lectum eius iuiſſe, à & viro ſuæ ſororis cognita perhibetur: quæ cùm ſine ſpe coniugij perpetuò manere cenſeatur, ille tamen, qui cognouit eam per ignorantiam, exſuſatur. Aliter etiam hoc probatur, Diabolus b *nonnunquam ſe in angelum lucis tranformat, nec eſt periculoſus error, ſi tunc creditur eſſe bonus, cùm ſe bonum ſimulat. Si ergo tunc ab aliquo ſimplici quæreret, aut ſuæ beatitudinis vellet eſſe particeps: & ille reſponderet. ſe in eius conſortium velle tranſire: nunquid dicendus eſt conſenſiſſe in conſortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? Item ſi quis hæreticorum, nomine Auguſtini, vel Ambroſij, vel Hieronymi, alicui catholicorum ſeipſum offerret, atque ad ſuæ fidei eum imitationem prouocaret: ſi ille præberet aſſenſum, in cuius fidei ſententiam diceretur conſenſiſſe* c*, non in hæreticorum geſtam, ſed in integritatem catholicæ fidei: quam ille hæreticus ſe mentiebatur habere. quia ergo hæc perſona decepta errore, non in hunc, ſed in eum quem iſte ſe mentiebatur eſſe conſenſit: patet, quòd eius coniunx non fuerit. ¶ Error fortunæ, & qualitatis non excludit conſenſũ: veluti ſi quis conſentiret in prælaturam alicuius Eccleſiæ, quam putaret eſſe diuitem, & illa eſſet minus copioſa: quamuis hic deciperetur errore frotunæ, non tamen poſſet renuntiare prælaturæ acceptæ, Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum eſſe diuitem, non poteſt renuntiare priori conditioni, quamuis errauerit. Error qualitatis non excludit ſimiliter conſenſum: vtpote ſi quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat eſſe vberrimam, quamuis iſte erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo. non poteſt tamen venditionem reſcindere Similiter qui duxit in vxorem meretricem, vel corruptam: quam putat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere, & aliam ducere.*

QVÆSTIO II.

1. *SEcunda quæſtio propoſita eſt de conditione, an liceat*
ſs. *mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, ſi poſtea illum inuenerit ſeruum. Quod verò mulieri non liceat à ſeruo diſcedere, multis rationibus videtur poſſe probari. In* d *Chriſto enim Ieſu nec eſt Iudæus, nec Græcus, nec ſeruus, neque liber: ergo nec in coniugio Chriſtianorum. Eadem enim lege in fide Chriſti vterque regitur. Indifferenter enim ab* e *Apoſtolo dicitur omnibus: [Qui vult nubere, nubat in Domino.] Et iterũ: [mulier nubat cui vult: tantum in Domino. Non præcipitur, vt ingena nubat ingenuo, ancilla ſeruo: ſed quæ ibet earum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.*

CAP. I. ¶ *Licet ſeruo matrimonia contrahere.*

Item Iulius Papa, *c.4.*

OMnibus f nobis vnus eſt pater in cœlis, & vnuſquiſque diues & pauper, liber & ſeruus, æqualiter pro ſe, & pro animabus eorum rationem reddituri g ſunt. Quapropter omnes, cuiuſcunque conditionis ſint, vnam legem (quantum ad Deum,) habere non dobitamus. Si autem omnes 1 vnam legem habent, ergo ſicut ingenuus dimitti non poteſt, ſic nec ſeruus ſemel coniugio copulatus vlterius dimitti poterit.

a *Inf* 34.*q*.1.*&* 2.*c.in lectum.* b 2.*Corinth.*11.
c *al.ceſſiſſe.* d *Gal.*2. e 1 *Cor* 7. f *Burch.l.* 9. *c.* 18. *Iuo p.* 8.*c.*165.*Pann.l.*6.*c.*38. g *al.daturi.*

¶ *Caput hoc apud Burchardum, & Iuonem ſequitur poſt vltima verba capitis, ſi quis ancillam infrà eadem.*

1 Si autem omnes.] *Hæc vſque ad finem habentur quidem in Pannormia, ſed non apud Burchardum & Iuonem, videnturque ipſius collectoris,*

CAP. II. ¶ *Ancillam in matrimonio ſuſceptam viro. dimittere non licet.*

Item Zacharius Papa.

SI b quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam (ſi conſenſu amborum coniuncti ſunt,) excepta 1 cauſa fornicationis: ſed vna lex deinceps erit per omnia & viro & fœminæ.

1 ¶ Excepta.] *Hic vſque ad finem non ſunt in Capitularibus neque apud Iuonem, qui illa citat. Magiſter vero ſententiarum habet,* niſi ob fornicationem.

CAP. III. ¶ *Inter patronum, & libertatem conſtat eſſe matrimonium legitimum.*

Item Iulius Papa.

SI c quis ancillam ſuam libertate donauerit, & in matrimonium ſibi ſociauerit, dubitatur d apud quoſdam, vtrũ huiuſmodi nuptiæ legitimæ eſſe videantur an non. Nos itaque vetuſtam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima eſſe cenſemus e. Si enim ex affectu ſunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri poteſt, quare prædictas nuptias inhibendas exiſtimemus f?

2. pars. *His ita reſpondetur. Non negatur ingenuam poſſe nubere ſeruo, ſed dicitur, quòd ſi neſcitur eſſe ſeruilis conditionis, liberè poteſt dimitti: cùm ſeruitus eius fuerit deprrehenſa. Illud autem Apoſtoli & Iulij Papæ intelligendum eſt de his, quorum conditio vtrique nota eſt. Huius autem conditio mulieri cognita erat: non ergo præmiſſis auctoribus cogitur manere cum illo, ſed liberum illi eſſe oſtenditur vel manere, vel diſcedere.*

CAP. IV. ¶ *De eo, qui ancillam duxit in vxorem quam putabat eſſe liberam.*

Vnde in concilio apud Vermeriam, *cui interfuit Rex Pipinus, ſtatutum eſt, c.6.*

SI g quis ingenuus homo vxorem ancillam alterius acceperit, & exiſtimat, quòd ingenua ſit, ſi ipſa fœmina fuerit poſtea in ſeruitute detecta 1, ſi eam à ſeruiture redimere poteſt, faciat: ſi non poteſt, ſi voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam ſcierat, & collaudauerat, prout 2 legitimam eam habeat. Similiter, & mulier ingenua de ſeruo alterius facere debet.

¶ *Scriptum eſt nomine totius vniuerſitatis Louanienſis ad S.D.N.Gregorium XIII. extare in bibliotheca B. Trudonis librum manuſcriptum ſub hoc titulo.* Excepta decretorũ *in quo inter alia capitula iſtius Concilij apud Vermeriam, habentur hoc. & ſequens caput.*

1 ¶ Detecta,] *Apud Magiſtrum legitur*, in ſeruitutem deiecta: *apud Burchardum verò* inſeruita: *quod verbum hac eadem notione habetur l.3. Capitularium, c.28.*

2 ¶ Prout.] *In aliquot vetuſtis codicibus eſt,* Poſt vt, *itemque,* poſtea vt, *quemadmodm & apud Burchardum & Iuonem.*

CAP. V. ¶ *Non licet mulieri dimittere quem ſciens ſeruum accepit in virum.*

a *Capit.l.*6.*c.*94. b *Sent.*4.*diſt.*36. *Iuo p.*8,*c.*53.
c *Poly.l.*6.*tit.*4.*Burc.l.*9.*c.*18. *Iuo p.*8.*c.*156.*Pan.l.*6.*c.*37.
d *al.dubitabatur.* e *al. cenſuimus.* f *al.exiſtimauerimus.*
g 4.*Sent.diſt.*35.*Burch. l.*9. *c.*26.*Iuo p.*8.*c.*164.*Pann.l.*6. *c.*41.*&* 111.

cere, liberè conceditur.. Vnde ſupradictus genitor filium ſuum corpore morientem aſpiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, ſacri vnda Baptiſmatis lauit, vt eum de poteſtate auctoris mortis,& tenebrarum eriperet, & in regnum Chriſti iam regnaturum *a* ſine dubitatione tranſmitteret,bene feciſſe laudatur:& idcirco ſuæ vxori ſibi iam legitimè ſociatæ, impunè quamdiu vixerit, iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc contra præfatas auctoritates diuinas aliquatenus ſeparari debere *b*.

¶ *Epiſtola Ioannis octaui, ex qua ſcriptum eſt hoc caput, extat in bibliotheca Vaticana,ſcripta Anſelmo Lemouicinæ Eccleſiæ Epiſcopo, & in Concilio Tricinenſi, tempore eiuſdem Ioannis cum legatis ipſius, & magna parte Epiſcoporum Italiæ, & Galliæ habito, in ſubſcriptionibus eſt.* Anſelmus Lemouicenſis Eccleſiæ Epiſcopus. *Itaque emendatum eſt*, Lemouicinæ: *cùm anteà legeretur*, Lemoſinæ.

1 ¶ Omittendum.] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, epiſtola ipſa, & Iuone. Infrà etiam* 34. *q.*1. *&* 2. *c.*1. *Leo eiſdem verbis vtitur*, omittendum eſt, & inculpabile iudicandum, *quem imitari videtur Ioannes voluiſſe. In vulgatis erat*, dimittendam non eſſe.

3.pars. *Filia c dicitur ſpiritualis non ſolùm eius,qui accipit: ſed etiam eius qui trinæ merſionis vocabulo eam ſacro Baptiſmate tingit. Dicitur etiam ſpiritualis filia Sacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Harum omnium flagitioſa coniunctio eſt, & eadem pœna plectenda.*

Cap. VIII. ¶ *Par pœnnitentia ei indicatur, qui ſpiritualem filiam, & pœnitentialem ſuam violare monſiratur.*

Vnde Symmachus Papa *ait.*

OMnes *d*, quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filij, & ipſi, quos vel nobis ſuſcipientibus, vel trinæ merſionis vocabulo mergentibus, vnda ſacri Baptiſmatis regenerauit. Sylueſter quoque docens, admonet vnumquemque Sacerdotem, vt nullus cauſa fornicationis ad ſuam pœnitentialem accedat: quia ſcriptum eſt. [Omnes quos in pœnitentia accipimus filij noſtri ſunt, vt in Baptiſmate ſuſcepti.] Quapropter hoc ſcelus ſi quis perpetrauerit, non ſolùm dignitatis honorem amittat, verùmetiam vſque ad exitum vitæ iugi pœnitentiæ ſe ſubdat.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item Cæleſtinus.,

ij. SI *e* quis Sacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe graue adulterium commiſiſſe. Idcirco fœmina ſi laïca eſt, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & conuerſa in Monaſterio Deo vſque ad mortē ſeruiat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab officio deponatur,& peregrinando duodecim *f* annis pœniteat: poſtea verò ad Monaſterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſeruiat.

CAP. X. ¶ *De eodem.*

Item *g*.

NOn *h* debet Epiſcopus, aut Presbyter commiſceri cum mulieribus,quæ ei ſua fuerint confeſſæ peccata Si forte (quod abſit) hoc contigerit, ſic pœniteat, quomodo de filia ſpirituali,Epiſcopus quindecim annos, Presbyter duodecim, & deponatur: ſi tamen in conſcientiam populi deuenerit.

His itaque auctoritatibus apparet,quòd ſiue proprium ſiue tantummodo viri filium mulier de ſacro fontè ſuſceperit: non ideò à viro ſuo eſt ſeparanda. Quod & de viro ſimiliter oportet intelligi.

a *al.regeneraturam.* b *al.debuiſſe.*
c *Sentent ibid.* d *Sentent. ibid.*
e *Poly.lib.*4.*tit.*29.
f *al.quindecim.* g *al.Idem.*
h *Polycarp.ibid.*

QVÆSTIO II.

SPonſalia ante ſeptennium contrahi non poſſunt. Solo enim conſenſu contrahuntur: qui interuenire non poteſt, niſi ab vtraque parte id intelligatur,quod inter eos agitur. Probatur ergo ſponſalia non poſſe contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas conſenſum non admittit. Teſtatur hoc idem Nicolaus Papa *dicens.*

1 ¶ Vtraque.] *Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis,cum antea legeretur*, alterutra, *vtriuſque enim conſenſus neceſſarius eſt.*

Cap. I. ¶ *Ante tempus conſentiendi, coniugium contrahi non poteſt.*

VBi non *a* eſt conſenſus vtriuſque, non eſt coniugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & èconuerſo, nihil faciunt niſi vterque puerorum, poſtquam venerit ad annos diſcretionis, conſentiat 1, etiamſi pater, & mater hoc vouerint, & fecerint

¶ *In Decretalibus tit.de deſponſatione impub.c.*2.*habetur, initium huius capitis: & adiiciuntur alia ex eo Nicolai reſcripto.*

1 ¶ Conſentiat.] *In vulgatis codicibus ſequitur*, nec eſt coniugium,niſi ſit conſenſus vtriuſque: *quæ verba abſunt à pleriſque manuſcriptis.*

QVÆSTIO III.

1. QVòd b *autem ſpirituales, vel adoptiui filii naturalibus copulari non poſſint,* Nicolaus Papa *reſpondens ad conſulta Bulgarorum. c.*2. *teſtatur ita dicens.*

CAP. I. ¶ *Qui de ſacro fonte ſuſcipitur, filius eſt eius, à quo ſuſcipitur.*

ITa *c* diligere debet homo eum, qui ſe ſuſcipit de ſacro fonte,ſicut patrem *Item.* ¶ Eſt inter fratres & filios ſpirituales gratuita, & ſancta communio, quæ non eſt dicenda conſanguinitas, ſed potius habenda ſpiritualis proximitas. Vnde inter eos non arbitramur poſſe fieri quodlibet legale coniugium:quandoquidem,nec inter eos,qui natura,& eos, qui adoptione filij ſunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. *Item.* Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium,quos adoptio iungit, quantò potius à carnali oportet inter ſe contubernio ceſſare, quos per cœleſte Sacramentum regeneratio ſancti Spiritus vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia diuina potiùs, quàm humana voluntas,vt filius patris mei,vel frater meus eſſet, elegit: prudentiuſque ab alterna corporis commiſtione ſecernimur.

C A P. II. ¶ *Filia ſpiritualis carnali filio nullo modo nubere poteſt.*

Item Zacharias *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Reuerendiſſimo Theodoro Epiſcopo Eccleſiæ Ticinenſi.*

PItacium *d* nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod ſciſcitari curaſti, ſi liceat filio, cuius pater alterius filiam ex ſacro Baptiſmate *e* ſuſceperit,ſuſceptā,id eſt, ſpiritualem eius patris filiam (quod dici crudele eſt) in matrimonio: accipere quod apud te enormiter aſſeruiſti contigiſſe. ¶ Sed bene tua ſancta fraternitas compertum habet, quod

a *Extrà,de deſponſ.impub.c.*2. *Pann.l.*6.*c.*122.
b *Sent.*4. *diſt.*42. c *Sent.ibid. Iuo p.*2.*c.*135. *& p.*9 *c.*34. *Pan.l.*6.*c.*123. *Iuo ſerm.*1.*de rebus Eccleſiaſticis.*
d *Poly.l* 6 *tit.*4. *Anſ.l.*10.*c.*27. *Iuo p.*1.*c.*307. *Pann.lib.*6. *c.*128. e *al. fonte.*

Dominus

Dominus præceperit per Moyſem *a*, dicens, [Turpitudinem 1 patris tui, vel matris, vel ſororis non reuelabis: turpitudo enim tua eſt.] Cùm 2 ergo *b* propria conſanguinitate iubemur abſtinere, multò magis à ſpirituali noſtri patris filia, omni excuſatione, aut argumento ſepoſito, ſub nimia diſtrictione nos cauere conuenit: ne in iram diuini examinis incidat ſi quis tali facinore miſtus minimè reſtrinxerit fræna luxuriæ. Vnde, & omnes 3 omnino cauendi ſunt à tali ſceleris commiſtione, ne in perpetuum pereant: ſed hunc, qui huius pernicioſæ temeritatis auctor animæ ſuæ ſalutem deſpiciens, impiiſſimo ſe miſcuit matrimonio: per omnia tua fraternitas ſtudeat ſeparare, & pœnitentiæ dignæ ſubmittere quatenus ab æterna erutam *b* damnatione animam eius lucreris.

1 ¶ Turpitudinem.] *In decretis Zachariæ (quæ ſunt in vetuſto codice) & apud Anſelmum, & Iuonem habentur omnia in c.18. Leuitici.*

2 ¶ Cum ergo.] *In eiſdem decretis ſic legitur,* Turpitudinem enim non reuelare dicitur, dum à propria conſanguinitate præcipimur abſtinere, Multò magis, &c.

3 ¶ Vnde & omnes.] *Apud Anſelmum eſt*, Vnde & omnes omnino cauendæ ſunt talis ſceleris commiſtiones.

CAP. III. ¶ *Filio ſuo filiam, quam de ſacro fonte ſuſcepit, nullus tradere audeat.*

Item Zacharias & Deuſdedit.

NOn c oportet filiam, quam de ſacro fonte ſuſceperit, aliquando filio ſuo in matrimonium tradere: quia in diuina ſententia germani eſſe inueniuntur. Si quis tali facinore commiſſus minimè reſtinxerit fræna luxuriæ, ab Eccleſia Catholica abominabitur. Sed ſi conuerſus fuerit, poſt ſeparationem ſeptem annis pœnitentiam gerat Conſciis ſimul cum auctore *d* ſit iſta conditio: id eſt, ſimul cum cooperatoribus, & conſentientibus pœniteat.

2. pars. *Filij verò, ſiue ante compaternitatem, ſiue poſt nati fuerint, licite coniungi poſſunt.*

CAP. IV. ¶ *Filij, vel filiæ ante vel poſt compaternitatem geniti legitimè coniungi poſſunt.*

Vnde Vrbanus *ſcribit Vitali Presbytero Brixienſi dicens.*

SVper *e* quibus conſulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex ſententia reſpondendum: vt & baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate fœmina puerum in nomine Trinitatis baptizauerit, & quod ſpiritualium parentum filij, vel filiæ, ante, vel poſt compaternitatem geniti poſſunt legitimè coniungi, præter illam perſonam, per quam compatres ſunt effecti.

CAP. V. ¶ *Qui ex compatre, vel commatre poſt ſuſceptos filios de fonte nati fuerint, coniungi non poſſunt.*

Paſchalis *verò ſecundus poſt compaternitatem genitos copulari prohibens ſcribit Rhegino Epiſcopo.*

POſt *f* ſuſceptum verò de fonte filium, vel filiam ſpiritualem, qui ex compatre, vel commatre nati fuerint, matrimonio coniungi non poſſunt, quia leges ſæculi non emancipatos adoptiuis prohibent copulari.

¶ *Anſelmus lib. 10. c. 34. refert ferè integram hanc epiſtolam, itemq́, Polycarpus cuius initium eſt in c. poſt vxoris infrà ea q. 4. & continenter poſt illud ſequitur hoc caput & deinceps e porrò duorum infrà 32. q. 2 & 3. Ipſius verò epiſtolæ auctorem, & ipſi citant Paſchalem ſecundum.*

[*Idem ex g libro 23. digeſtorum, tit. de ritu nuptiarum, perpenditur, in quo ita legitur.*

a *Leuit. 18.* b *al. erutas damnatione animas eorum. Polyc. ibid. Anſ. l. 10 c. 28.* d *al. actore.*
e *Sent. 4. diſt. 42.* f *Sent. 4. diſt. 42. Poly. l. 6. tit. 8. Anſ. l. 10 c. 34.* g *Tit. 2. l. 17.*

CAP. VI. PALEA.

PEr adoptionem quæſita fraternitas eouſque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam quam pater meus adoptauit, & emancipauit, potero vxorem ducere. Æquè, & ſi me emancipato, illam in poteſtate retinuerit poterimus iungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, ſuadetur, vt filiam emancipet. Similiter ſuadetur ei, qui velit nurum adoptare, vt emancipet filium.

¶ *Hæc palea habetur in aliquot vetuſtis à quibus cætera abeſſe ſolent, & non diſtinguitur à ſuperiore capite.*

3. pars. *Si quis verò aliquo fortuito caſu filiam ſuæ commatris vxorem acceperit, cogitur eam dimittere.*

CAP. VII. ¶ *Non cogitur quis dimittere filiam ſuæ commatris, quam duxit in coniugium.*

Vnde in Triburienſi Concilio *legitur, c. 48.*

ILlud *d* etiam nec canonica inſtitutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus: ſed propter eos, qui diuersè de eo ſentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis ſuæ ſpiritualis commatris filiam fortuito, & ita contingente rerum caſu in coniugium duxerit, conſilio maturiori ſeruato eam habeat, atque honeſtè legitimo coniugio operam det.

QVÆSTIO IV.

R*Elictam verò compatris vxoris ſuæ nullus in coniugem ducere poteſt.*

CAP. I.

Vnde Nicolaus Papa *ſcribit Conſtantienſi Epiſcopo Salomoni.*

SCiſcitatur *b* à nobis ſanctitas veſtra, ſi aliquis homo duas commatres habere valeat vnam poſt alteram. In quo meminiſſe debet ſcriptum eſſe *c*: [Erunt duo in carne vna.] Itaque cum conſtet, quia vir & mulier vna caro per connubium efficiuntur, reſtat nimirum virum compatrem conſtitui illi mulieri cuius matrimonio aſſumpta vxor commater eſſe videbatur: & idcirco liquet, virum illi fœminæ non poſſe iungi in copula, quæ commater eius erat, cum qua idem fuerat vna caro effectus.

CAP. II. ¶ *Octo annis pœniteat, qui duabus commatribus commiſcetur.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi.

SI pater & filius aut duo fratres cum vna muliere, aut ſi cum matre & filia, aut cum duabus ſororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit, ſecundùm antiquam, & humaniorem definitionem octo annis pœniteat.

¶ *In Concilio Chalcedonenſi nihil huiuſmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento pœnitentialis incerti auctoris: eodemq́ modo citatur infrà c. poſt vxoris.*

CAP. III. ¶ *Nullus duabus commatribus commiſceatur.*

Item Innocentius *Exuperio Toloſano Epiſcopo.*

SI *d* quis ex 1 vno coniugio filium, aut filiam, alterius de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, vel Chriſtianitatis miniſterium *e* dederit, ambo & vir, & vxor compatres exiſtunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro vna effecti ſunt.

1 ¶ Ex vno.] *In pleriſq́ vetuſtis exemplaribus, & eadem collectione decretorum auctoris, legitur,* ſi quis vnus ex coniugio. *In epiſtola verò Innocentij Exuperio Toloſano Epiſcopo ſcripta, hoc non habetur.*

2. pars. *Econtrario inuenitur* in Concilio Triburienſi, *c. 47.*

a *Sen. ibid. Burch. l. 17. c. 46. Iuop. 9. c. 97.*
b *Sent ibid. Iuop. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pan. l. 7. c. 63.*
c *Gen. 2.* d *Poly. l. 6. tit. 6.* e *al. myſterium.*

CAP.

CAP. IV. ¶ *Vxorem compatris ducere poteſt, cuius ipſa commater non fuerat.*

QVi ſpiritualem habet compatrem, cuius filium de lauacro ſacri fontis accepit a, & eius vxor commater non eſt, liceat ei defuncto compatre ſuo, eius viduam ducere in vxorem: ſi nullam habet conſanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Num quid non poſſunt coniungi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio ſecernit ſpiritualis.

CAP. V. ¶ *De eodem.*

Item in epiſtola Paſchalis Papæ ſecundi *ad Rheginum Epiſcopum.*

POſt b vxoris obitum cum commatre vxoris viri ſuperſtitis coniugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere. Neque enim cognitioni carnis cognatio ſpiritus comparatur: neque per vnionem c carnis ad vnionem ſpiritus pertranſitur.

§ 3. pars. *Notandum verò, quòd aliud eſt, commatrem alicuius cognoſcere atq; aliud, derelictam ab aliquo commatrem alicuius fieri. Auctoritas illa Nicolai Papæ, & Chalcedonenſis Synodi illum prohibet commatris ſuæ vxoris matrimonio copulari qui vxori ſuæ debitum reddidit, poſtquam illius commater extitit. Illa verò auctoritas Triburienſis Cōcilij illos permittit matrimonio copulari. Cuius vxor, poſtquam à viro ſuo derelinquitur, illius commater efficitur: nec poſt compaternitatem à viro ſuo cognoſcitur. Quæritur autem, an vxor cum marito in baptiſmate ſimul debeat ſuſcipere puerum.*

CAP. VI. ¶ *Vxor ſimul cum viro filium alicuius in baptiſmate non ſuſcipiat.*

De his ita ſcribit Vrbanus II. *Vitali Presbytero* 1 *Brixiæ.*

QVòd d autem vxor cum marito in baptiſmate ſimul non debeat ſuſcipere puerum, nulla auctoritate reperitur prohibitum. Sed vt puritas ſpiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia conſeruetur immunis, dignum eſſe decernimus, vt vtrique inſimul ad hoc aſpirare minimè præſumat. Quia verò piaculare flagitium commiſit, qui duabus commatribus, velut duabus ſororibus, nupſit, magna iuxta modum culpæ pœnitentia ſibi debet iniungi.

1 ¶ Presbytero.] *Antea legebatur* Epiſcopo. *Emendatum eſt ex exemplaribus vetuſtis, quæ collata ſunt. Et eadem citatio eſt ſupra hac eadem cauſa, q. 3. ſuper quibus.*

Illud verò Triburienſis Concilij. [*Qui ſpiritualem habet compatrem, &c.*] *ante hanc prohibitionem dictum intelligitur: vel vxor commater accipiatur, non ex eodem filio cum viro, ſed ex alio.*

QVÆSTIO V.

1. ps. QVòd autem clandeſtina coniugia fieri non debeant, Euariſtus Papa *teſtatur, ſcribens Epiſcopis Africæ, epiſt.* 1.

CAP. I. ¶ *Clandeſtina coniugia fieri non debent.*

ALiter legitimum 1 non fit coniugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur & à quibus cuſtoditur vxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus ſponſetur & legibus docetur, & ſuo tempore Sacerdotaliter, vt mos eſt, cum precibus, & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt conſuetudo docet cuſtodita, & ſociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur 2, ac ſolenniter accipiatur: & biduo, vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item.*

a *al. ſuſcepit. Sent. ibid. Poly. 6. tit. 6. Burc. l. 17. cap. 45. Iuo p. 9. c. 96. Pann. l. 7. c. 67.*
b *Sent. ibid. Poly. ibid. Anſelm. 10. c. 34.*
c *al. vnitionem.* d *Sent. ibid.*
e *In capit. Caroli. l. 7. c. 463. Sent. 4. diſt. 28. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 2. Iuo p. 8. c. 4. Pann. l. 6. c. 31.*

¶ Ita peracta legitima ſcitote eſſe connubia: aliter verò præſumpta, non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quàm legitima coniugia eſſe non dubitate niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ſuccurrerint legitima.

1 ¶ Legitima.] *In epiſtola ipſa interiiciuntur* ſicut à patribus accepimus, & à ſanctis Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus traditum inuenimus.

2 ¶ Detur.] *Antea legebatur*, à legibus docetur, *quod iam ſuperius dictum erat. Emendatum eſt ex vetuſtis editionibus Conciliorum capitularibus, Anſel. & Iuone.*

CAP. II. ¶ *Nuptias occultas celebrare non licet.*

Item ex decretis Hormiſdæ Papæ, *c.* 6.

NVllus a fidelis cuiuſcunque conditionis ſit, occultè nuptias faciat: ſed benedictione accepta à Sacerdote, publicè nubat in Domino.

¶ *Apud Burchardum, Iuonem, Polycarpum, & in collectione, quæ eſt tomo tertio Conciliorum poſt decreta Alexandri tertij, par. 49. c. 10. citatur ſimiliter ex decretis Hormiſdæ. Verum in ſecunda collectione decretalium, tit. de clandeſt. deſponſ. citatur ex Alexandro tertio, qui primus auctor huius capitis eſſe non poteſt: quippe qui poſterior fuit Gratiano.*

CAP. III. ¶ *Nuptiæ publicè celebrari debent.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c.* 3.

NOſtrates b tam mares, quàm fœminæ non ligaturam auream, vel argenteam aut ex quolibet metallo compoſitam, quando nuptialia fœdera contrahunt: in capitibus deferunt: ſed poſt ſponſalia, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſa: fœdera quoque 1 conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur: & poſtquam arrhis ſponſam ſibi ſponſus per digitum fidei annulo inſignitum deſponderit, dotemque vtrique placitam ſponſus ei cum ſcripto pactum hoc continente coram inuitatis ab vtraque parte tradiderit (aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitũ tale quid fieri præſumatur,) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primùm quidem in Eccleſia Domini cum oblationibus, quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum, ſtatuuntur: ſicque demum benedictionem, & velamen cæleſte ſuſcipiunt. *Item.* ¶ Hæc ſunt præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt pacta coniugiorum ſolennia. Peccatum autem eſſe, ſi hæc cuncta in nuptiali fœdere non interueniant, non dicimus, quemadmodum Græcos vos aſtruere dicitis.

CAP. IV. ¶ *In contrahendo coniugio iſta ſunt obſeruanda.*

Item Leo Papa.

QValis d debeat vxor eſſe, quæ habenda eſt ſecundum legem virgo caſta & deſponſata in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita e. & à ſponſo, & à paranymphis accipienda: & ita ſecundum legem & Euangelium publicis nuptiis in coniugium liquidè ſumenda, & omnibus diebus vitæ (niſi ex conſenſu, & cauſa vacandi Deo) nunquam propter hominem ſeparanda; & ſi fornicata fuerit, dimittenda, ſed illa viuente altera non ducenda: quia f adulteri regnum Dei non poſſidebunt, & pœnitentia illius 2 per ſcripturam recipienda.

Burchardus etiam, Anſelmus, Iuo, & Pannormia citant ex Leone. Sed ferè idem in Concilio Rhemenſi Troſciano, c. 8. & lib. 7. capitular. c. 279 refertur ex B. Auguſtino, & infrà 36. q. 2. c. tria (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis, & reliqua, quę ſequuntur in prædictis, *videntur indicari quæ in hoc capite continentur.*

a *Poly. c. ibid. Burch l. 9. c. 3. Iuo p. 8. c. 141 Pan. l. 6. c. 5.*
b *Iuo p. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9.* c *al. quaque.*
d *Poly. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 3. Burch. l. 9.* e *al. tradita ſponſo. Iuo p. 8. c. 140. Pan. l. 6. c. 36.* f 1. *Cor.* 6.

2 ¶. Eue

1 ¶ Fuerit.] *In Concilio Troſleiano,& capitularibus ſequitur,* & vir eius vouerit.

2 ¶ Illius.] *In iiſdem legitur ,* & pœnitentia illi recipienda

CAP. V. ¶ *Quomodo ſponſus & ſponſa ad benedictionem accedunt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi, 4. *c.* 13.

SPonſus & ſponſa cùm benedicendi ſunt à Sacerdote, à parentibus ſuis, vel à paranymphis offerantur: qui cùm acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia ipſius benedictionis in virginitate permaneant.

1 ¶ Offeratur.] *Sequebatur,*in Eccleſia Sacerdoti,*quæ abſunt à Conciliorum editionibus, & codicibus manuſcriptis. Burchardo,& Iuone,nec habentur ſupra diſt.*23.*cap.fin.vbi hoc idem affertur.*

CAP. VI. ¶ *Sine publicis nuptiis nullus ducat vxorem.*

Item ex Concilio Arelatenſi, *c.* 6.

NVllum *a* ſine dote fiat coniugium: iuxta poſſibilitatem fiat dos:nec ſine publicis nuptiis quiſquam nubere, vel vxorem ducere præſumat.

His omnibus auctoritatibus occultæ nuptiæ prohibentur, atque ideò cùm contra auctoritatem fiunt nuptiæ,pro infectis haberi debent.

Sed quæritur,quid ſibi velint illæ ſolemnitates velaminis, & annuli, quæ in coniugiis obſeruantur.

CAP. VII. ¶ *Quare fœminæ velantur, dum maritantur.*

De his ita ſcribit Iſidorus 2.*lib.de officiis, c.*19.

FOeminæ *b* dum maritantur, ideo velantur vt nouerint ſe ſemper maritis ſuis ſubditas *c* eſſe & humiles. ¶ Item quod nubentes poſt benedictionem vitta 1 inuicem, quaſi vno vinculo copulantur, videlicet ideo fit, ne compagem coniugalis vnitatis diſrumpant.¶ At vero quòd eadem vitta candido, purpureoque colore permiſcetur, candor quippe ad munditiam vitæ, purpura ad ſanguinis poſteritatem adhibetur? vt hoc ſigno & continentiæ 2 lex tenēda ab vtriſque ad tempus admoneatur, & poſt hæc reddendum debitum non negetur. ¶ Item quod in primis negotiis annulus à ſponſo ſponſæ datur: fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis, vt eodem pignore eorum corda iungantur. Vnde & quarto digito annulus idem inſeritur: quod in eo vena quædam, vt fertur, ad cor vſque perueniat.

1 ¶ Vitta.] *In editione Iſidori Colonienſi legitur,* veſtræ vno inuicem vinculo copulantur: videlicet ne compagem, &c. *In Vaticano autem codice,*poſt benedictionem à Leuita vno inuicem, &c.

2 ¶ Continentiæ lex.] *Sic emendatum eſt ex Originali impreſſo, & manuſcripto. Antea enim legebatur,* vt hoc ſigno & continentia,& lex continendi ab vtriſque ad tempus admoneantur.

CAP. VIII. ¶ *Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eo quod caput ſuum obnubere ſolcant.*

Item Ambroſius *in libro* d *de Patriarchis.*

NEc *e* illud otioſum, quod cum veniret Rebeca *f* vidit Iſaac ambulantem & cum interrogaſſet, quis eſſet, cognito, quod ipſe eſſet, cui duceretur vxor.deſcendit: & caput ſuum obnubere cœpit, docens verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia ſe puellæ obnuberent.

2. pars. *Sed obiicitur præmiſſis: Multa ſunt, quæ prohibentur, ſi fiant, ex poſt facto conualeſcunt. Prohibentur vouentes matrimonia contrahere: quæ tamen ſi contraxerint inuiolata permanere oportet. Sic & clandeſtina coniugia contra leges quidem fiunt, tamen contracta diſſolui non poſſunt: quia ex* [illegible] *timo voto ſubſequente corroborantur. Vnde Euariſtus cùm dixiſſet* a [*aliter præſumpta non ſunt coniugia, ſed adulteria*] *addidit* [*niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ſuccurrerint legitima.*

CAP. IX.

Hinc etiam in nouellis.

SI quis *b* diuinis tactis ſcripturis iurauerit mulieri legitimam ſe eam vxorem habiturum, vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit,ſit illa legitima vxor 1,quamuis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit.

1 ¶ Vxor.] *Apud Iulianum anteceſſorem, ex quo videtur ſumptum hoc capitulum, ſequitur,* ſi tamen ei coniuncta fuerit.

His ita reſpondetur. Coniugia quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe coniugia: nec iubentur diſſolui ſi vtriuſq; confeſſione probari poterunt: verumtamen prohibentur,quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides iudici fieri non poteſt.Vnde publicè, cum alterius vota in alteram partem ſe transtulerint,pro priore coniugio,quod iudici incertum eſt, ſententia fieri non poterit. Incerta enim (vt Sixtus Papa ſcribit c *Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis) nemo Pontificum iudicare præſumat: & quamuis vera ſint, tamen credenda non ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur: niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur: niſi quæ iudiciario ordine publicantur. Hinc etiam Victor Papa* d *ſcribit Theophilo Epiſcopo.* [*Incerta chariſſimè, nullatenus indicemus quouſque veniat* e *Dominus, qui latentia producet in lucem,& illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamuis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis iudiciis comprobantur,niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur.*]

CAP. X. ¶ *Ante iuſtam probationem nullus eſt iudicandus aut damnandus.*

Item Euariſtus Papa, *epiſt.* 2.*omnibus Epiſcopis.*

NVllum *f* ante veram iuſtamque probationem iudicare, aut damnare debemus, teſte Apoſtolo, qui ait *g*: [Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? domino ſuo ſtat, aut cadit.] Mala itaque audita nullum moueant, nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam vnquam credat: ſed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquid agat.

CAP. XI. ¶ *Non ſunt aliqua iudicanda prius, quàm certis demonſtrentur indiciis.*

Item Eleutherius Papa *h*, *epiſt.ad Galliæ prouincias.*

IVdicantem *i* oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere: interrogandi, reſpondendi, obiiciēdique præbita patientia ab eo, vt vbi actio ambarum partium illuminata 1 ſit pleniter:nec litigātibus iudex prius velit ſua ſententia obuiare, niſi quando ipſi iam peractis omnibus nihil habeant in quæſtione, quod proponant: & tandiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermiſſum forte remaneat, quod annecti conueniat.

1 ¶ Illuminata.] *In locis indicatis legitur,*limitata,*in pleriſq; autem vetuſtis Gratiani exemplaribus,* luminata.

---

a *Burch.l.*9.*c.*6.*Iuo p.*8.*c.*144.*Pann l.*6.*c* 6.
b *Iuo p.*8.*c.*7.*&* 8. *Pann.l* 6 *c.*8. c *al.ſubiectas.*
d *Lib* 1.*de Abraham,c.*9. e *Iſidor.lib.de offic.c.*19.
f *Geneſ.*24.

a *Sup. ead. aliter.* b *Iul.anteceſſ. conſti.* 74. *c.*4. *Sent.*4. *diſt.*28.*Iuo p.*8.*c.*44. *& p.*16.*c.*142.*Pan.l.*6.*c.*7.
c *Epiſt.* 2. d *Epiſt.*1.*c.*2. e 1.*Cor.*4. f *Sup.*2.*q.*1.*Deus omnipotent.*20. *Anſ.l.*3.*c.*67. g *Rom.*14.
h *Et in decretis Iulij, c.*31. *& in c.Hadriani c.*26.*& in C.l.*5.*c.*246. i *Polyc. l.*5.*tit.*1. *Iuo p.*6. *c.*316.*&* 317.*Pann. l.*4.*c.*119. *&* 104.

Ex præmiſsis manifeſtè colligitur, quòd pro incertis à certis recedendum non eſt: nec in re dubia, certa danda eſt ſententia. Cùm autem fidei dubiæ rei, niſi teſtium approbatione, vel legitima confeſsione iudici fieri non valeat, teſtes autem auctoritate Calixti Papæ a *de aliis cauſis, vel negotiis teſtimonium dicere non valeant, niſi de his quæ ſub eorum præſentia facta noſcuntur: apparet clandeſtina coniugia ideo eſſe prohibita, quia cum alter eorum coniugalem affectum ſe ad alterum habuiſſe negare voluerit, legitimis probationibus conuinci non poterit: quibus deficientibus, iudicis ſententia erit abſolutus, reatum adulterij vterq́; incurrit, dum vtroq́; eorum viuente aliis ſe copulauerint* b.

CAVSA XXXI.

V*Xorem cuiuſdam alius conſtuprauit: eo mortuo, adulter adulteram ſibi in vxorem accepit, filiam ex ea ſuſceptam cuidam in coniugem ſe daturum iurauit: illa aſſenſum non præbuit: deinde pater eam alij tradidit: à primo repoſcitur.*

1 *Quæritur an poſsit duci in coniugem, quæ prius eſt polluta per adulterium.*
2 *Secundò, an filia inuita ſit tradenda alicui.*
3 *Tertiò, an poſt patris ſponſionem illa poſsit nubere alij.*

QVÆSTIO I.

1. 2s. A*Dulterio polluta prohibetur duci in coniugium auctoritate* Leonis Papæ, *qua dicitur.*

CAP. I. ¶ *Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium.*

NVllus *c* ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.

CAP. II. ¶ *Licet alicui ducere in matrimonium, quam prius polluit adulterio.*

Sed Auguſtinus *è contra teſtatur, ſcribens ad Valerium de nuptiis, & concupiſcentia, l.1.c.10.*

DEnique *d* mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri 1 poteſt coniugium, cum quo præceſſit adulterium. *Item in libro de bono coniugali, c.14.* ¶ Poſſe ſanè fieri nuptias ex perſonis malè coniunctis, honeſto placito poſtea conſequente, manifeſtum eſt.

1 ¶ Fieri poteſt coniugium.] *In editionibus operum B. Auguſtini, & vno Vaticano codice, vnoque item Gratiani exemplari legitur,* fieri verum connubium non poteſt. *In duobus verò Vaticanis recentioribus eiuſdem libri abeſt negatio.*

Hæc vltima auctoritas Auguſtini de concubinis loquitur, perhibens concubinas poſſe tranſire ad honeſtū placitum nuptiarum. Prima auctoritas Auguſtini loquitur de repudiata: quam, dum viuente viro ſuo quicunq́; ducit in coniugium, committit adulterium: cuius adulterij aliquam habet veniam, dum eius copula creditur eſſe licita. ¶ *Illud verò Leonis Papæ de ea intelligendum eſt, quæ à viro ſuo non erat repudiata, cuius viuebat vir, reddens ei coniugale debitum.*

CAP. III. ¶ *Nullus ducat in coniugium, quam polluit prius per adulterium.*

Vnde in Concilio apud Althæum *habito præſente Conrado Rege ſtatutum eſt, c.6.*

ILlud *e* verò communi decreto, ſecundùm Canonum inſtituta definimus, & præiudicamus, vt ſi quis cum vxore alterius eo viuente fornicatus fuerit, moriente marito, ſynodali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne vlterius ei coniungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Chriſtianæ religioni conuenit, vt vllus ducat in coniugium, quam prius polluit per adulterium.

Hic ſubaudiendum eſt, niſi prius peracta pœnitentia, & ſi nil in mortem viri machinatus fuerit: vel ſi viuente viro fidem adulteræ non dedit ſe ſumpturum eam ſibi in coniugem, ſi viro eius ſuperuiueret.

CAP. IV. ¶ *Poſt mortem viri non poteſt adulteram in coniugem ducere, qui viro viuente iuramentum ſibi futurarum nuptiarum præbuit.*

Vnde in Concilio Triburienſi, *legitur.*

RElatum *a* eſt auribus ſanctorum Sacerdotum, quendam alterius vxorem ſtupro violaſſe, & inſuper mœchæ viuente viro ſuo, iuramentum dediſſe, vt poſt legitimi mariti mortem, ſi ſuperuixiſſet duceret vxorem: quod & factum eſt. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus.

¶ *Huius capituli ſententia quidem eſt in Canone 40 Concilij Triburienſis, quod extat. Sed cùm Burchardus hoc citet ex c.3. videtur alterius eſſe, quod deſideratur.*

CAP. V. ¶ *Poſt peractam pœnitentiam poterit viduam in coniugem ducere, quam viro viuente per adulterium polluit.*

Item in eodem *b.*

SI quis *c* viuente marito coniugem illius adulteraſſe accuſatur, & eo in proximo defuncto, eandem ſumpſiſſe dignoſcitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ ſubiiciatur *d* De quo etiam poſt pœnitentiam præfatam 1, ſi expedierit, ſeruabitur regula: niſi forte vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod ſi probatum fuerit, ſine vlla ſpe coniugij maneant perpetuò cum pœnitentia.

¶ *Burchardus & Iuo citant ex Concilio Meldenſi, c.69. vbi habetur. In Decretalibus verò tit. de eo, qui dux. in vx. quam pol. per adul. c. cùm haberet. Clemens III. hoc ipſum citat ex Concilio Triburienſi, vt Gratianus, & Pannormia.*

1 ¶ Præfatam.] *In Meldenſi legitur,* præfata, *vt indicetur regula tam ibi tradita, c 65. & citatur inf. 36. q. 2 ſi autem.*

CAP. VI. PALEA.

[*Item* ex Concilio apud Vermerias.]

j SI qua *e* mulier in mortem mariti ſui cum aliis conſiliata ſit, & ipſe vir aliquem illorum ſe defendendo occiderit: ſi probare poteſt ille vir eam ream eſſe conſilij: poteſt (vt nobis videtur) ipſam vxorem dimittere, & 3 ſi voluerit, aliam ducere. Ipſa autem inſidiatrix pœnitentiæ ſubiecta abſque ſpe coniugij maneat.

Hæc palea eſt in multis vetuſtis exemplaribus, in quibus paleæ eſſe non ſolent. Citatur autem ex Concilio apud Vermerias etiam in excerptis decretorum monaſterij B. Trudonis, & apud Burchardum, & Iuonem: quamuis in Decret. tit. de diuort. c.1. corruptè in vulgatis codicibus ſit, Ex Concilio apud Vuormatiam *Antea quidem in titulo huius paleæ legebatur,* ex Concilio Eliberitano apud Vermerias *Inducta verò eſt dictio,* Eliberitano, *quæ ſpectat ad ſequēs capitulum. Palearum enim interpoſitio ſæpenumero in titulis occaſionem huiuſmodi erroribus dedit.*

1 ¶ Et ſi voluerit aliam ducere.] *Abſunt hæc ab Iuone, In Decretalibus autem legitur,* poteſt ipſe poſt mortem vxoris, ſi voluerit, aliam ducere.

a 3. q. 9. teſtes. b *vide conſt. nonam Synodi Trid. ſeſſ. 24. in decret. de refor. matrim. c.1.* c *Sent. 4. diſt. 35.*
d *Sent. ibi. Iuo p 8. c. 10. Pan. l. 6. c. 45.* e *In Tribur. c. 51. Bur. l. 9. c. 74. Iuo p. 8. c. 211. Pan. l. 7. c. 10.*

a *Sent. 4. diſt. 35. Burch l. 9. c 66. Iuo p. 8. c. 202. Pan. l. 7 c. 9.* b *In Meld. c. 69,* c *Burch. l. 9. c. 65. Iuo p. 8. c. 201. Pan. l. 7. c. 12.* d *al. ſubigatur* e *extra, de diuor. c. 1. Burch. l. 6 c. 41. Iuo p. 10. c. 169.*

CAP.

CAP. VII. ¶ *Poſt pœnitentiam reconcilietur ad communionem vidua, quæ mœchum ſuum in virum accepit.*

Item ex Concilio Eliberitano, *cap.* 72.

ij. SI qua fuerit vidua mœchata, & poſtea eundem habuerit maritum, poſt quinquennij tempus acta legitima pœnitentia, placuit eam ad communionem 1 reconciliari.

1 ¶ Ad communionem.] *In variis exemplaribus huius Concilij tam impreſſis, quàm manuſcriptis legitur*, communioni reconciliari.

2. pars. *Sed obiicitur* a. *Dauid cum Bethſabee adulterium commiſit, & mortem Vriæ machinatus eſt: & tamen eandem Bethſabee poſtea duxit in vxorem. Sed in* b *veteri teſtamento multa permittebãtur propter infirmitatem, quæ in Euangelij* e *perfectione eliminata ſunt: ſicut permittebatur quibuſlibet dare libellum repudij, ne per odium funderetur ſanguis innoxius. Quod poſtea in Euangelio Dominus prohibuit, dicens vxorẽ à viro non eſſe dimittẽdam, niſi cauſa fornicationis. Quædã permittebãtur cauſa infirmitatis, & ſacramentis futurorum: ſicut* d *Dominus permiſit filiis Iſraël offerre animalia ſibi in ſacrificium, quæ in Ægypto conſueuerant immolare dæmonibus, malens ea ſibi offerri, quàm idolis: & vt eſſent illis ſacramenta futurorum. Sic & Bethſabee permiſſa eſt duci in vxorem, non magis cauſa ſuæ infirmitatis, quàm ſignificatione futurorum. Sed eſt alia ratio, qua vxor defuncti huic nubere non poſſit. Generaliter enim prohibentur viri & mulieres frequenter matrimonia contrahere.*

Vnde in conuiuio ſecundarum nuptiarum Presbyteri intereſſe non debent.

CAP. VIII. ¶ *Fides, & conuerſatio pœnitentiam breuiat eorum, qui frequenter ducunt vxores.*

Sicut in Neoceſarienſi Concilio, *cap.* 3. & 7. *legitur.*

DE his e, qui frequenter vxores ducunt, & de his, quæ ſæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifeſtum conſtitutum eſt: ſed conuerſatio, & fides eorum tempus abbreuiat. ¶ Presbyterum verò conuiuio 1 ſecundarum nuptiarum intereſſe non debere: maximè 2 cùm præcipiatur ſecundis nuptiis pœnitentiam tribuere: quis erit Presbyter, qui propter conuiuium illis conſentiat nuptiis?

1 ¶ In conuiuio.] *In vulgatis erat* connubio. *Emendatum eſt ex vetuſtis, & Originali ipſo Græcè eſt*, μὴ ἑστιᾶσθαι

2 ¶ Maximè cum.] *Locus hic græcè ſic habet*, ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις, *id eſt*. Nam pœnitentiam petente bigamo, quis erit Presbyter, qui hoc ipſo, quod intereſt conuiuio, nuptiis conſentit?

CAP IX. ¶ *Secundum veritatis rationem fornicari conuincitur, qui ſecundam duxit vxorem.*

Item Ioannes Chryſoſtomus [*id eſt auctor operis imperfecti in Matth. homilia* 32.]

HAc ratione & Apoſtoli præceperunt f ſecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam ſecundam quidem accipere ſecundum præceptum Apoſtoli g eſt, ſecundùm veritatis autem rationem, verè 1 fornicatio eſt. Sed dum permittente Deo publicè, & licenter committitur, fit honeſta fornicatio. Propterea benedixit, quia Moyſes h hoc permiſit, non præcepit. Aliud eſt enim præcipere: aliud permittere. Quod 2 enim permittimus, nolentes præcipimus, qui malas hominum voluntates ad plenum prohibere non poſſumus.

a 2. *Reg.* 11. b *Deut.* 24. c *Math.* 19. d *Leu.* 9.
e 4. *Sent. diſt.* 42. *Burc. l.* 9. *c.* 22. *Iuo p.* 8. *c.* 60. *C.* 7. *eiuſdem. Burch. l.* 2. *c.* 13. *Iuo p.* 8. *c.* 48. & 305. *Pann. lib.* 6. *c.* 67. *Mart. Brachar. in c. græc. Synod. c.* 38. f *al. permiſerunt.*
g 1. *Cor.* 7. h *Deut.* 24. *Matth.* 19.

1 ¶ Verè fornicatio.] *Longè cautius loquitur verè Ioannes Chryſoſtomus cùm alibi, tum potiſſimum in epiſtola ad viduam iuniorem, de non iterando coniugio: quæ nuper Romæ eſt impreſſa: negatque ſecundum matrimonium fornicationem eſſe.*

2 ¶ Quod enim permittimus.] *Sic eſt in gloſſa ordinaria ad cap.* 5. *Matthæi, in verſ.* libellum repudij. *Sed in homilia citata hoc modo.* Quod enim præcipimus, ſemper placet, quod autem permittimus, nolentes præcipimus *a*.

CAP. X. ¶ *Vt vitetur periculum fornicationis, ſecunda matrimonia conceduntur.*

Item Hieronymus *contra Iouinianum, lib.* 1.

QVomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excuſabiles facit, quod per ſe non appetitur: ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis ſecunda matrimonia. Melius eſt enim, licet alterum & tertium, virum vnum noſſe, quàm plurimos, id eſt, tolerabilius eſt vni homini proſtitutam eſſe, quàm multis. Siquidem & illa in Euangelio *b* Ioannis Samaritani ſextum ſe maritum habere dicens arguitur à Domino: quòd non ſit vir eius: vbi enim numerus maritorum eſt, ibi vir, qui propriè vnus eſt, eſſe deſiit. Vna *c* coſta à principio in vnam vxorem verſa eſt [& erunt, inquit, duo in carne vna] non tres, neque quatuor; alioqui iam non duo, ſed plures. Primus *d* Lamech ſanguinarius, & homicida vnam carnem in duas diuiſit vxores: fratricidium, & digamiam eadem cataclyſmi deleuit pœna: de altero ſepties vindicatum eſt. Quantum diſtas in numero, tantum & in crimine. Quàm ſancta ſit digamia, hinc oſtenditur, quod digamus in Clerum eligi non poteſt: & ideo Apoſtolus *e* ad Timothæum. [Vidua, inquit, eligatur non minor ſexaginta annorũ, quæ fuerit vnius viri vxor.] Hoc omne præceptum de his eſt viduis, quæ Eccleſiæ paſcuntur eleemoſynis: & idcirco ætas præſcribitur: vt illæ tantùm accipiant pauperum cibos, quæ iam laborare non poſſunt. Simúlque conſidera, quòd quæ duos habuit viros, etiamſi anus eſt, & decrepita, & egens, Eccleſiæ ſtipes non meretur accipere: ſi autem panis illi tollitur eleemoſynæ, quantò magis ille panis, qui de cœlo deſcendit: quem *f* qui indignè comœderit, reus erit violati corporis, & ſanguinis Chriſti? Quamquam hæc teſtimonia, quæ ſupra poſuit, in quibus viduis conceditur, vt ſi velint, denuò nubant: quidem interpretantur ſuper his viduis quas amiſſis maritis, ſic inuenerit fides Chriſti.

3. pars. *Verùm hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem ſecundarum, & deinceps nuptiarum putamus dixiſſe: quas multorum auctoritatibus conſtat licitas eſſe, vt ex verbis eiuſdem datur intelligi. Ait enim ad Pammachium in Apologetico contra Iouinianum.*

CAP. XI. ¶ *Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ ſunt condemnandæ.*

APeriant *g*, quæſo, aures obtrectatores mei, & videant me ſecundas, & tertias nuptias conceſſiſſe in Domino. Qui ſecundas, & tertias, non damnauit, primùm potuit damnare matrimonium? *Idem ibidem.* ¶ Non damno digamos, immò nec trigamos, & ſic dici poteſt, octogamos. *Idem ibidem.* ¶ Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in Eccleſia digamiam, immò nec trigamiam: & ita licere quinto, & ſexto, & vltra, quomodo & ſecundo marito nubere.

a *al. permittimus.* b *Ioan.* 4. c *Gen.* 2.
d *Gen.* 9. e 1. *Tim.* 5. f 1. *Cor.* 11.
g *Sent.* 4. *diſt.* 42. *Iuo p.* 8. *c.* 70. *Pann. l.* 6. *c.* 62.

CAP. XII.

CAP. XII. ¶ *Secunda coniugia, ſicut & prima, licita eſſe probantur.*

Item Auguſtinus *lib. 2. contra aduerſarium legum, & Prophetarum, cap.11.*

DEus *a* maſculum, & fœminam propagandi generis, cauſa nuptiali caſtitate coniunxit: & ſecundas nuptias quæ in vtroque 1 teſtamento permittuntur, licitas eſſe monſtrauit.

1 ¶ Vtroque.] *In Originali eſt*: nouo quoque; *cuius veræ lectionis ſunt veſtigia in aliquot Gratiani exẽplaribus. Habent enim*, vno quoque. *At certè de vetere teſtamento nulla erat dubitatio. Sed non eſt mutatum, quoniam auctor gloſſæ videtur legiſſe*, vtroque.

CAP. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *ſuper primam* b *epiſtolam ad Corinthios.*

QVod ſi dormierit vir eius.] Non dicit, primus vel ſecundus, vel quotus, nec nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus c. Vnde nec vllas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numeroſitatis auferre 2. Dominus autem ſeptemuiram non damnauit e, nec dicit in reſurrectione non poſſe eſſe, ſed tantùm. [Neque nubent, neque nubentur. [Vnde uec contra humanæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, vt quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quaſlibet nuptias condemnare. Quod dicitur vniuiræ, hoc & omni viduæ. [* Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.]

¶ *Gratianus retulit veba gloſſæ ordinariæ ad c.7. primæ ad Corinthios ex Auguſtino in libro de bono viduitatis. c.11.*

2 ¶ Auferre.] *Antea erat*, inferre. *Emendatũ eſt ex gloſſa, & B. Auguſtino, cuius verba referunt cæteri collectores.*

QVÆSTIO II.

QVòd f autem aliqua non ſit cogenda nubere alicui, *Ambroſius teſtatur ſuper epiſtolam primam ad Corinthios.* [*Nubat, cui vult, tantum in Domino.*] *id eſt, quem ſibi aptum putauerit, illi, nubat: quia inuitæ nuptiæ ſolent malos prouentus habere.* [*Tantum autẽ in Domino.*] *Hoc eſt, vt ſine ſuſpicione turpitudinis nubat, & viro ſuæ religionis nubat.*

CAP. I. ¶ *Iuramento patris non cogitur puella nubere, cui nunquam aſſenſum adhibuit.*

Item iudicium Vrbani Papæ.

SI verum *g* eſſe conſtiterit, quod nobis legati Iordanis *h* Principis retulerunt, ſcilicet, quod ipſe coactus, & dolens filiam ſuam infantulam nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non aſſentientibus, ſed valde dolentibus matre, & parentela. Rainaldo Rodeli i filio deſponſauerit, quoniam Canonum, & legum auctoritas talia ſponſalia (vt infra oſtenditur) non approbat, ne ignorantibus leges, & Canones, nimis durum, quod dicimus, videatur: ita ſententiam temperamus, vt ſi Princeps cum filiæ matris, & parentelæ aſſenſu, id quod cœptum eſt, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, legatus noſter vtraſque partes audiat: & ſi nihil fuerit ex parte ſupradicti Rainaldi amplius, quod impediat ab ipſo Iordane Sacramentum, quod ita conſent hæc vt dicta ſunt accipiat: & nos Canonum, ac legum ſcita ſequentes deinceps non prohibemus quin alij viro, ſi voluerit, prædicta filia eius nubat: tantum in Domino.

a *Sent. ibid. Iuo p.8. c.269. Pann. l.6. c.22. & 61.*
b *Gloſſa ord. ad c.7. eius epiſtolæ.* c 1. *Corint 7. Sent ibid. Iuo p.8 c 268. Polyc l.6. tit.4 Pann. l.6. c.59.*
d *Matth 22.* e *al. damnat.* * *Cor.7.*
f *C.39. ad c 7.* g *Sent.4. diſt.39.*
h *al. Iordani. Iuo p.8. c.23. Pann. l.6. c.108.*
i *al. Rideli.*

CAP. II. PALEA.

[*Econtrà* Hormiſda Papa *ſcribit Euſebio Epiſcopo.*]

TVa ſanctitas *a* nos requiſiuit, frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, ſi ſine voluntate filij adulti facere poteſt. Ad quod dicimus, ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe. Poteſt autem de filio nondum adulto, voluntas eius nondum diſcerni poteſt, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino obſeruare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, ſancitum à nobis tenendum mandamus.

¶ *Palea hæc in Decretalibus eſt c. primum tit. de deſponſ. impub. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio, ſed in prima Decretalium collectione, ex Hormiſda, vt hic.*

CAP. III. ¶ *Quorum vnum futurum eſt corpus, vnus debet eſſe & animus: atque ideo nulla eſt inuita copulanda alicui.*

Item Vrbanus II. *Sanctio* 1 *Regi Aragonum.*

DE *b* neptis tuæ coniugio, quam te cuidam militi daturum neceſſitatis inſtante articulo ſub fidei pollicitatione firmaſti, hoc æquitate dictante decernimus, vt ſi illa virum illum omnino, vt dicitur, renuit, & in eadem voluntatis, auctoritate perſiſtit, vt viro illi prorſus ſe deneget nupturam, nequaquam eam inuitam, & renitentem eiuſdem viri cogas coniugio ſociari. Quorum enim vnum corpus eſt, vnus debet eſſe & animus: ne forte virgo, cùm fuerit alicui inuita copulata, contra Domini, Apoſtolique præceptum, aut reatum diſſidij, aut crimen fornicationis incurrat. Cuius videlicet peccati malum in eum redundare conſtat, qui eam coniunxit inuitam. Quod pati tenore de viro etiam eſt ſentiendum.

1 ¶ Sanctio.] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplaribus, Pannormia, & hiſtoriis Regum Aragonum. Nam antea erat* Sacratio.

CAP. IV. ¶ *Non licet deſerere viro, quam præmiſſis dotibus, & publica atteſtatione duxit vxorem.*

Item Nicolaus *Rodoaldo Portuenſi, & Ioanni Ficolenſi Epiſcopis.*

LOtharius *c* Rex (in commonitorio 1) profitetur Gualdradam ſe à patre accepiſſe, & ſororem poſt modum admiſiſſe Huberti. Vbi primùm diligenti inueſtigatione inquirite: & ſi eundem glorioſum Regem prædictam Gualdradam præmiſſis dotibus, coram teſtibus ſecundùm legem, & ritum, quo nuptiæ celebrari ſolent, per omnia inueneritis accepiſſe, & publica manifeſtatione eadem Gualdrada in matrimonium ipſius admiſſa eſt: reſtat, vt perſcrutemini, cur illa repudiata ſit, vel filia Boſonis admiſſa. Sed quia idem glorioſus Rex metu Thietbergam admiſiſſe ſe dicit, metu vnius hominis, tantus Rex non debuit contra diuinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certè ſe magis reprehenſibilem oſtendit, in quo amorem Dei, amori mundi poſtpoſuit: cùm 2 nec etiam occiſores corporis ſint timendi, contra iuſtitiam hominem impellentes. Nihil itaq; vobis aliud præcipimus, manifeſtatione ſua eodem Rege conuicto, niſi vt ſecundùm Canonicam auctoritatem noſtra vice freti, cauſam illius definiatis. Si verò minimè probatum fuerit, Gualdradam fuiſſe vxorem legitimam, neque nuptiis ſecundum morem celebratis, per benedictionem ſcilicet Sacerdotis, filio noſtro Lothario extitiſſe coniunctam, ſuggerite illi, vt non moleſtè ferat legitimam ſibi (ſi ipſa innocens apparuerit) reconciliari vxorem. *& infrà.* ¶ Præterea vos ſcire volo: quia præfata Thietberga Apoſtolicam Sedem bis, & ter appellauit: & ſe à præfato glorioſo

a *Extra de deſponſ. impub. c.1.* b *Iuo p.3. c.24. Pann. l.6. c.109.* c *Iuo p.8. c.334.*

Rege

Rege queſta eſt iniuſtè fuiſſe deiectam,& vi coactam falſum contra ſe compoſuiſſe piaculum. Nam eo tempore ad Apoſtolicam ſedem libellum appellationis ſuæ miſit:in quo non quidem adhuc confeſſam, ſed vt contra ſe falſum diceret crimen,cogi ſeſe innotuit:inſuper ſubiungens.[Quòd ſi amplius compulſa fuero,ſcitote non veritate,ſed timore mortis,& euadendi ſtudio(quia aliter non poſſum quod voluerint,dicam. Vos tamen memores eſtote mei hæc vobis inſinuantis.]Vnde vobis præcipimus, vt cum eadem Thierbergá ad condictam ſynodum,ſicut ſtatuimus, aduenerit, cauſam eius diligenti examinatione tractetis : & ſi ei obiicitur quòd illa ſe crimen aliquod admiſiſſe confeſſa fuiſſet, & è contra illa violentiam ſe pertuliſſe proclamauerit, vel ſi inimicos iudices illos ſibi fuiſſe teſtata fuerit tunc illud renouetis iudicium ſecundùm æquitatis normam, vt iuſtitiæ mole non opprimatur.

1 ¶.n commonitorio.] *Hæc verba videntur accipienda quaſi pro titulo,& ſeiuncta à cæteris, vt indicetur caput hoc ſumptum eſſe ex commonitorio,quod Nicolaus legatis ſuis Rodoaldo Portuenſi,& Ioanni Ficolenſi Epiſcopis dederit. Nam totius capituli verba ſunt ipſius Nicolai legatos monentis quomodo ſe in ea cauſa gerere debeant. Datum verò ab eo fuiſſe commonitorium his ipſis legatis Nicolaus in Epiſtola ad Epiſcopos in Conuicinum congregatos,in appendice bibliothecæ SS. patrum teſtatur his verbis:* Porrò, quid de Lotharij vxoribus cenſuerimus (quoniam & de hoc noſtro ſcripſiſtis præſulatui)in epiſtolarum noſtrarum quas per fratres, & coepiſcopos noſtros,& Rodoaldum, & Ioannem in Galliam miſimus,poteritis exemplaribus reperire. Qui videlicet exemplaria vnà cum commonitorio quòd præfatis fratribus noſtris pro hac eadem cauſa ad Lotharium Regem miſſis dedimus,per fratrem,& coepiſcopum noſtrum Odonem veſtræ ſanctitati tranſmiſimus.

2 ¶Cùm nec etiam.] *Hæc verba non ſunt hoc loco apud Iuonem:ſed paulò ſuperius poſt illa verba*, admiſiſſe ſe dicit *multa interiiciuntur, in quibus & hæc continentur, licet alio ordine. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

His auctoritatibus euidenter oſtenditur, quod niſi libera voluntate,nulla eſt copulanda alicui.

QVÆSTIO III.

Q*Vòd autem poſt parentum ſponſionem aliis nubere non valeant,auctoritate* Eliberitani Concilij, *c.34.monſtratur qua dicitur.*

CAP. I. ¶ *De parentibus qui fidem frangunt ſponſaliorum.*

SI qui *a* parentes fidem fregerint ſponſaliorum, triennij tempore abſtineant ſe à communione. Si tamen iidē ſponſus vel ſponſa in illo graui crimine non 1 fuerint deprehenſi,excuſati erunt parentes. Si verò in eodem fuerint vitio & polluerint ſe conſentiendo,ſuperior ſententia ſeruetur.

1 ¶Non fuerint.] *In originali legitur ſine negatione itemque apud Iuonem,à quo præterea abeſt dictio,* illo. *ſicque habet,*in graui crimine fuerint deprehenſi.

Ecce quod non licet parentibus ſponſalia filiorum ſuorum frangere. Verum hoc de illis intelligendum eſt quæ illorum conſenſu contrahuntur.

CAVSA XXXII.

Q*Vidam vir, cum non haberet vxorem,quandam meretricem ſibi coniugio copulauit, quæ erat ſterilis,neptis ingenui,filia originarij:quam cùm pater alij vellet tradere, huic auus eam copulauit cauſa ſolius incontinentiæ. Deinde hic pœnitentia ductus,ex ancilla propria filios ſibi quærere cœpit. Poſtea de adulterio conuictus,& punitus, quendam rogauit,vt vō vxorem opprimeret ſuam, vt ſic eam dimittere poſſet:quo facto quandam infidelem ſibi copulauit : ea tamen conditione, vt ad Chriſtianam religionem tranſiret.*

a *Iuo p.8.c.46.*

1 *Hic primū quæritur,an meretrix licitè ducatur in vxorē.*
2 *Secundò, an ea, quæ causa incontinentiæ ducitur, ſit coniunx appellanda.*
3 *Tertiò,cuius arbitrium aliqua ſequatur,an liberi aui, an originarij patris.*
4 *Quartò,ſi viuente vxore liceat alicui filios ex ancilla quærere.*
5 *Quintò,ſi ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobatur.*
6 *Sextò,ſi adulter adulteram poſſit dimittere.*
7 *Septimò,ſi viuente dimiſſa,aliam poſſit accipere.*
8 *Octauò, ſi infidelem ſub præmiſſa conditione liceat alicui fidelium in coniugem ducere.*

QVÆSTIO I.

1. Q*Vòd autem meretrix in coniugem duci non debeat,*
ps. *multis auctoritatibus & rationibus probatur. Illa enim quæ adulterij rea conuincitur, niſi poſt peractam pœnitentiam in coniugij conſortio retineri non debet.*

CAP. I. ¶ *Patronus turpitudinis eſt,qui vxorem ſuam adulteram dimittere noluerit.*

Vnde Ioannes Chryſoſtomus,[*id eſt,auctor operis imperfecti,homilia 32.ait ſuper Matth.c.19.*

SIcut *a* crudelis eſt & iniquus, qui caſtam dimittit:ſic fatuus eſt,& iniuſtus,qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius eſt,qui crimen celat vxoris.

CAP. II. ¶*Cauſa fornicationis vir dimittat vxorem,non tamen alteram ducat.*

Item Hieronymus *in com ad c.19.Matth.*

DIxit *b* Dominus in Euangelio. [Quicumque dimiſerit vxorem,niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:& qui dimiſſam duxerit mœchatur.] Sola fornicatio eſt,quæ vxoris vincat affectum:imò, cùm illa vnam carnem in aliam diuiſerit, & ſe fornicatione ſeparauerit à marito, non debet teneri, ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente ſcriptura *c* [Qui adulteram tenet ſtultus,& impius eſt.] Vbicunque eſt igitur fornicatio, vel *d* fornicationis ſuſpicio,libere vxor dimittitur. Et quia poterat accidere, vt aliquis calumniam faceret innocenti,& ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret ſic priorem dimittere iubetur vxorem, vt ſecundam prima viuente non habeat.

CAP. III. ¶ *Sola viri fornicatio vxorem maculat.*

Idem *in Epiſtola Pauli ad Cor.1.c.6.* [*in e gloſſa ordinaria.*]

IN coniugio quis poſitus quæcunque peccata fecerit, non propriam infuſcant coniugem :ſed fornicatio vxorem coinquinat:vt iam non ſit viro ſuo licita,ſed quaſi adultera.

CAP. IV. ¶*Qui vxorem ſuam dimittere adulteram noluerit duobus annis pœniteat.ſi ei debitum reddiderit.*

Idem Ioannes Chryſoſtomus.

1. SI quis vxorem ſuam inuenerit adulteram *f*, & poſtea deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat, ideo quia cum adultera commiſtus ſit, quæ adhuc crimine ſuo non eſt purgata : aug

a *Sent.4.diſt.35.Iuo p.8.c.233.Pann. l 7.c.8.* b *Iſidorus de Eccleſiaſt offi.l.2.c.19.Sen.ibid.Iuo p.8.c.43.Pann l.7.c.7.*
c *Prou.19.* d *al.* & e *Gloſſa ord.ad eundem locum Mat. In conc. Foroiulienſi,c.10.Iuo p.8.c.42.*
f *al.adulteratam.*

abſtineas

abſtineat ſe à Matrimonio eius, donec expleatur ſatisfactio criminis pœnitentiæ ſuæ: ideo quia poſt ſatisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, ſi virum ſuum vxor inuenerit adulterum, non ad imparia iudicatur.

¶ *Caput hoc non eſt inuentum apud B. Ioannem Chryſoſtomum. Et videtur canon alicuius Concilij, aut pœnitentialis. Simile quiddam habetur in Concilio Nannetenſi, c.11.*

2. pars. *Subauditur, niſi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo caſu vxorem ſuam vir recipere poteſt, nullum periculum ei illaturus.*

CAP. V. ¶ *Poſt pœnitentiam adulterij vxorem vir poteſt recipere*

Vnde Pelagius Papa *Melleo* a *Subdiacono.*

DE Benedicto *b* quoque, quem vxorem alienam indicaſti facinoroſo ſuſtuliſſe ſpiritu, & in ſuum hactenus præſumere detinere conſortium: ſi hoc rerum veritas habet, iubemus experientiæ tuæ, vt eum cum ipſa quoque adultera diſtrictè mactare non differas, & caluatos ab inuicem ſeparare, & illum quidem ad Lucium defenſorem in Apuliæ Prouinciæ patrimonium ſine dilatione fac migrare: illam verò, ſi quidem maritus ſuus ſine dolo aliquo forte accipere voluerit, tua ordinatione ſub cautela recipiat, nullum ei nihil dumtaxat de cætero ſimile committenti periculum illaturus. Si vero omnino eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat male viuere, prouida eam diſpenſatione *c* conſtitue.

CAP. VI. ¶ *Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.*

Item ex pœnitentiali Theodori.

2. SI quis *d* vxorem ſuam ſcit adulteram, & non vult dimittere eam, ſed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu 1 pœnitet, abſtineat ſe ab illa.

1 ¶ Et quamdiu pœnitet.] *In pleriſque vetuſtis eſt*, & quamdiu illa pœnitet.

CAP. VII. ¶ *Adulterio purgato per pœnitentiam poteſt fieri reconciliatio coniugij.*

Item Auguſtinus *ad Pollentium de adulterinis coniugiis, lib.* 2. *c.*6.

QVod autem *e* tibi durum videtur, vt poſt adulterium reconcilietur coniugi coniunx, ſi fides adſit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptiſmate, vel pœnitentia credimus eſſe ſanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis ſacrificiis mundabantur, quæ 1 in lege noui Teſtamenti ſine mundatione legali mundantur: & ideo tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere vxorem: quamuis *f* Dauid Saulis filiam, quam pater eiuſdem mulieris ab eo ſeparatam dederat alteri tanquam noui Teſtamenti præfigurator ſine cunctatione *g* receperit. Nunc autem poſtquam Chriſtus *h* ait adulteræ, [nec ego te condemnabo: vade, deinceps noli peccare:] quis non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignouiſſe Dominum amborum? nec iam ſe debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credit miſeratione deletum?

1 ¶ Quæ in lege.] *Apud B. Auguſtinum legitur*, quæ noui Teſtamenti, in ſanguine Chriſti ſine dubitatione mundantur. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

CAP VIII. ¶ *De eodem.*

Idem *eodem libro*, c.9.

NOn *i* erit turpis, neque difficilis etiam poſt perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio coniugum, vbi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remiſſio peccatorum, non vt poſt viri diuortium adultera reuocetur, ſed vt poſt Chriſti conſortium adultera non vocetur.

CAP. IX. ¶ *Cum fornicationis vitium excluditur, caſtitatis virtus adſciſcitur.*

Idem *Ambroſius lib.* 2. *de Cain & Abel, c.*4.

CVm renunciatur improbitati, ſtatim adſciſcitur virtus. Egreſſus enim malitiæ, virtutis operatur ingreſſum: eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocẽtia copulatur.

CAP. X. ¶ *Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo reuertitur.*

Item Gregorius *homil.*29. *Euangel.*

APud miſericordem namque iudicem nec ille fallax habetur, qui ad veritatem reuertitur, etiam poſtquam mẽtitur: quia omnipotens Deus dum libenter noſtram pœnatentiam ſuſcipit, ipſe ſuo iudicio, hoc quod errauimus abſcondit.

Quòd a *ſi in adulterio perſeuerare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinij reus maritus habebitur. niſi eam adulterij ream facere voluerit. Vnde in lib. Cod* b *de adult. & ſtupro. Impp. Seuerus, & Antoninus.* [¶ *Crimen lenocinij contrahunt, qui deprehenſam in adulterio vxorem in matrimonio retinuerunt, non qui ſuſpectam habuerint adulteram.*] ¶ *Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos ſuos adulterij reos facere. Vnde in libro* c *eodem, & tit. eodem, iidem Imperatores.* [*Publico iudicio non habere mulieres adulterij accuſationem, quamuis de matrimonio ſuo violato queri velint, lex Iulia declarat: quæ cum maſculis iure mariti accuſandi facultatem detuliſſet, non idem fœminis priuilegium detulit.*] *Si ergo, vt ex his colligitur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur: multò minus in coniugium duci licebit, cuius pudicitiæ nulla ſpes habetur. Debet enim inter coniuges ſeruari fides & ſacramentum: quæ cum defuerint, non coniuges, ſed adulteri appellantur.*

CAP. XI. ¶ *Veritas nuptiarum non conſiſtit in commiſtione maris & fœminæ.*

Vnde Auguſtinus *ſcribit contra Iulianum libro primo.*

NOn enim *d* in ſola vt deliras, commiſtione maris & fœminæ nuptiarum veritas eſt, quamuis ſine illa commiſtione nuptiæ filios procreare non poſſint. Sed alia ſunt ad nuptias proprie pertinentia, quibus ab adulteriis nuptiæ diſcernuntur, ſicuti eſt tori coniugalis fides & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima eſt differentia) bonus vſus mali, hoc eſt bonus vſus concupiſcentiæ carnis, quo bono *e* adulteri malè vtuntur.

¶ *In Pannormia citatur eodem modo: itemque apud Iuonem, niſi quòd habet,* libro ſecundo. *Sententia quidem ſæpe habetur apud B. Auguſtinum, & contra Iulianum nuptias diffinientem corporum commiſtionem, diſputat potiſſimum lib.*5. *cap. vltimo.*

Hæc ſunt bona quibus commendantur nuptiæ, & ab illicito vſu diſcernuntur f.

CAP. XII. ¶ *Primæ vel ſecundæ nuptiæ hac auctoritate improbari videntur.*

3. pars. *Econtra verò* Ambroſius 1 *improbare nuptias videtur, dicens.*

NVptiæ terram replent, virginitas paradiſum. Sed & hòc intuendum eſt duntaxat iuxta hebraicam veritatem, quòd cùm ſcriptura in primo & tertio, & quarto, & quinto, & ſexto die expletis operibus ſingu-

a *al. Mileto.* b *Anſel.*11.*c.*94. c *al. diſpoſitione.*
d *Anſ. ibid ad. c.*83. e *Sent.*4.*diſt*,3.*Poly. l.*6.*tit.* 4. *Iuo p.*8.*c.*242.*Pann. l.*7.*c* 35. f 1. *Reg.* 18. g *al. contaminatione.*] *Orig.* h *Ioan.*8. i *Sent. ibid. Iuo ibid. Pann. l.*7.*c.*37.

a *Sent ibid.* b *tit.*9.*ad legem Iuliam de adult. & ſtup. le.*2. c *ibidem l.*1. d *Iuo p.*8.*c.*77. *Pann. l.* 6. *c.* 29. e *al malo.*] *Iuo.* f *al. decernuntur.*

lorum dixerit *a* [& vidit Deus, quia bonum eſt:] in ſecundo die hoc omninò ſubtraxit: nobis intelligentiam derelinquens, non eſſe bonum duplicem numerum, quia ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum. Vnde *b* & in arca Noë omnia animalia quæcumque bina ingrediuntur, immunda ſunt impar numerus eſt mundus. Quanquam in duplici numero oſtendatur & aliud Sacramentum: quod ne in beſtiis quidem, & immundis auibus digamia comprobata ſit: bina ingrediuntur immunda, & ſeptena, quæ munda ſunt: vt haberet Noë poſt diluuium, quod impari numero ſtatim Deo poſſet offerre.

1 ¶ Ambroſius.] *Sic etiam in manuſcriptis. Sed apud ipſum non eſt inuentum. Habetur apud B. Hieronymum, lib. 1. contra Iouinianum.*

Verùm hoc ad exhortationem, non ad neceſſitatem obſeruandæ virginitatis refertur. Vnde Ambroſius *ait in libro exhortationis ad Virgines.*

Cap. XIII. ¶ *Virginitas ex conſilio ſuadetur, non imperio præcipitur.*

Integritas *c* corporis expetenda à vobis eſt: quam ego pro conſilio ſuadeo, non pro imperio præcipio. Sola eſt enim virginitas, quæ ſuaderi non poteſt imperari non poteſt: res magis voti, quàm præcepti.

4. pars. *Cùm ergo in meretrice, vt diximus nulla ſpes fidei nulla ſit certitudo pudicitiæ, patet, quod non eſt in coniugium ducenda. Sed obiicitur: Raab* d *Hierichuntina, quamuis eſſet meretrix, tamen principi de tribu Iuda eſt copulata coniugio, de qua Chriſtus poſtea naſci dignatus eſt. Oſeæ e quoque duodecim Prophetarum primus, ex præcepto Domini, coro hordei meretricem emit, quàm ſibi in coniugio ſociauit Sed aliud eſt, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quam tua conſuetudine, caſtitate, & pudicitia exornes: atque aliud, aliquam earum habere, quam nullo pacto à luxu carnis ſuæ reuocare valeas. Hoc enim penitus prohibetur: illud laudabiliter factum legitur* f.

Cap. XIIII. ¶ *Non eſt peccatum, meretricem ducere vxorem.*

Vnde Hieronymus *ſuper Oſeæ, lib. 1 ad c. 1.*

Non *g* eſt culpandus Oſee Propheta (interim vt ſequatur hiſtoriam:) ſi meretricem, quam duxit, ad pudicitiam conuerterit: ſed potius laudandus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipſe polluitur, ſed ſocietur malo: ſed qui malus eſt, in bonum vertitur, ſi boni exempla ſectetur. Ex quo intelligimus, non Prophetam perdidiſſe pudicitiam fornicariæ copulatam, ſed fornicariam aſſumpſiſſe pudicitiam quam antea non habebat.

QVÆSTIO II.

1. ps. *Quod autem non ſit vxor, quæ ſola cauſa incontinentiæ ducitur, hinc videtur probari poſſe: quia coniugium propagationis, non explendæ libidinis cauſa à Deo inſtitutum eſt. Hæc namque fuit benedictio coniugij: Creſcite & multiplicamini.*

Cap. I. ¶ *Partus fœminarum eſt eis ſola cauſa nubendi.*

Vnde Ambroſius *ſuper Lucam, lib 1. ad c. 1*

Pudor eſt *h* fœminis nuptiarum præmia non habere, quibus ſola cauſa eſt nubendi. *Idem lib. 2. in princ.* ¶ Dum *i* coniugij præmium, & gratia nuptiarum, partus ſit fœminarum, non mediocris quoque cauſa eſt, virginitas Mariæ falleret principem mundi.

Qui ergo non cauſa procreandæ ſobolis, ſed explenda libidinis ſibi inuicem copulantur, non tam coniuges, quàm fornicarij videntur.

Cap. II. ¶ *Non coniuges, ſed adulteri vocantur, qui non ſecundùm præceptum Chriſti coniunguntur.*

Hinc etiam Hieronymus *ad c. 5. epiſtola ad Epheſios.*

Sicut non *a* omnis congregatio hæreticorum, Chriſti Eccleſia dici poteſt, nec caput eorum Chriſtus: ſic non omne matrimonium *b*, quo non viro ſuo ſecundùm præcepta Chriſti vxor iungitur, rite coniugium appellari poteſt, ſed magis adulterium.

2. pars. *His ita reſpondetur. Prima inſtitutio coniugij in paradiſo facta eſt, vt eſſet immaculatus torus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus ſine ardore conciperent, ſine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum eliminandum* c *extra paradiſum facta eſt vt infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honeſtate exciperetur coniugij. Vnde Apoſtolus* d *ſcribens ad Corinthios, ait: [Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam vxorem, & vnaquæque virum ſuum habeat.] Ex hac itaque cauſa fit, vt coniugati ſe ſibi inuicem debeant, nec ſe ſibi negare poſſint. Vnde* e *Apoſtolus: [Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu, & ad tempus, vt expeditius vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipſum, ne forte tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam veſtram.] Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire vſum mouentur, patet, quòd non propter filiorum procreationem tantum miſceri iubentur. Non tamen ideo nuptiæ malæ indicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non eſt nuptiarum malum; ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum, quod eſt tripartitum, fideles videlicet, proles & ſacramentum.*

CAP. III. ¶ *Immoderatus vſus coniugatorum non eſt nuptiarum malum, ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum.*

Vnde Auguſtinus *de bono coniugali, cap. 6.*

Quidquid *f* inter ſe coniugati immodeſtum, inuerecundum, ſordidúmve gerunt, vitium eſt hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipſa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quàm eis non ſecundum imperium præcipit, ſed ſecundùm veniam concedit Apoſtolus *g*, vt etiam præter cauſam procreandi ſibi miſceantur, etſi praui mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ, tamen ab adulterio, ſeu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, ſed propter nuptias ignoſcitur. Debent *h* ergo ſibi coniugati, non ſolùm ipſius ſexus ſui commiſcendi fidem, liberorum procreandorum cauſa (quæ prima eſt humani generis in iſta mortalitate ſocietas) verumetiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo ſeruitutem: vt, etſi alteri eorum perpetua continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu non poſſit.

3. pars. *Non autem datur præſentia ſancti Spiritus tempore, quo coniugales actus geruntur.*

CAP. IV. ¶ *Non datur præſentia ſancti Spiritus tempore, quo coniugales actus geruntur.*

Vnde Hieronymus *ſuper Matthæum.*

Connubia *i* legitima carent quidem peccato, non tamen tempore illo, quo coniugales actus geruntur præſentia ſancti Spiritus dabitur: etiamſi propheta eſſe videatur, qui officio generationis obſequitur. Sed & alia plura ſunt, in quibus ſufficit ſola vis humana: & neque res indiget, neque decet adeſſe præſentiam ſancti Spiritus.

a *Eccleſ.* 39. b *Geneſ.* 7. c *Iuo p.* 7. *c.* 120.
d *Ioſue* 2. & 6. d *Oſeæ* 1. & 3. f *al. intelligitur.*
g *Iuo p.* 8. *c.* 58. *Pann l.* 6. *c.* 57.
h *Iuo p.* 8. 75. & 76. *Pann. l.* 6. 42. & 25.
i *al. Cum.*

a *Iuo p.* 8. *c.* 277. b *al. quod non viro ſuo ſecundùm præcepta Chriſti coniungitur.*] *Orig.* c *Geneſ.* 2. *Hebr.* 3.
d 1. *Corinth* 7. e *Ibidem.* f *Iuo p.* 8. *c.* 234.
ig 1. *Cor.* 7. h *Pann. l.* 6. *c.* 26.
Sent. 4. *diſt.* 22.

¶*Caput hoc habetur apud Origenem homilia 6.in Numeros:& ex ipſo citatur in gloſſa ordinaria. Num. 1.*

Sicut ergo talis concubitus non eſt fornicarius, ſed propter bonum coniugij licitus: ſic etiam coniunctio illa, de qua quæritur, non eſt fornicaria, ſed propter bonum coniugij licita.

Cap. V.

Item, ſicut Auguſtinus *ait in libro de bono coniugali, cap.14.*

COncubinæ *a* ad tempus adhibitæ, nec etiam ſi cauſa filiorum concumbant: iuſtum faciunt concubinatum ſuum.

4.pars. *Hic ècontrario datur intelligi de iis, qui coniugali affectu ſibi copulantur: quòd etiamſi non cauſa procreandorum filiorum, ſed explendæ libidinis conueniunt, non ideò fornicarij, ſed coniuges appellantur.*

Cap. VI ¶ *Coniuges ſunt, qui cauſa ſolius incontinentiæ ſibimet inuicem copulantur.*

Probatur hoc idem auctoritate Auguſtini *in libro de bono coniugali, cap 5.*

SOlet *b* quæri, cùm maſculus & fœmina, nec ille maritus, nec illa vxor alterius, ſibimet non filiorum procreandorum, ſed pro *c* incontinentia, ſolius concubitus cauſa copulantur, ea fide media, vt nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, vtrum nuptiæ ſint vocandæ. Et poteſt quidem fortaſſe non abſurdè hoc appellari connubium, ſi vſque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit: & prolis generationem, quamuis non ea cauſa coniuncti ſint, non tamen vitauerint, vt vel nolint naſci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne naſcantur. Cæterùm, ſi vel vtrumque, vel vnum horum deſit, non inuenio, quemadmodum has nuptias appellare poſſumus. Etenim *d* ſi aliquam ſibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus ſuis inueniat, quam comparem ducat, animo ipſo adulter eſt: nec cum illa, quam cupit inuenire, ſed cum iſta, cum qua ſic cubat, vt cum ea non habeat maritale conſortium.

CAP. VII. ¶ *Fornicarij ſunt, non coniuges, qui ſterilitatis venena procurant.*

Idem *de nuptiis & concupiſcentia, lib.1.c.15.*

ALiquando *e* eovſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam ſterilitatis venena procuret: & ſi nihil valuerit, conceptos fœtus aliquo *f* modo intra viſcera extinguat, ac fundat, volendo ſuam prolem prius interire, quàm viuere, aut ſi in vtero iam viuebat, occidi antequam naſcatur. Prorſus, ſi ambo tales ſunt coniuges non ſunt: & ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per connubium, ſed per ſtuprum potius conuenerunt. Si autem non ambo ſunt tales, audeo dicere, aut illa eſt quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter vxoris.

5.pars. *De his, qui abortum procurant, quæritur, an iudicentur homicidæ, vel non.*

Cap. VIII. ¶ *Non eſt homicida qui abortum procurat, antequam anima corpori ſit infuſa.*

Auguſtinus *in lib. quæſtionum Exodi, quæſt.80.ait.*

QVòd verò *g* non formatum puerperium 1 noluit ad homicidium pertinere, profectò nec hominem deputauit, quod talem vtero gerit. Hic de anima quæſtio ſolet agitari, vtrum quod formatum non eſt, nec animatum quidem poſſit intelligi: & ideò non ſit homicidium: quia nec exanimatum dici poteſt, ſi adhuc animam non habebat. *Item* ¶Si ergo illud informe puerperium iam quidem fuerit, ſed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quæſtio eſt præcipitanda indiſcuſſa temeritate ſententiæ,) ideo noluit ad homicidium pertinere, quia nondum dici poteſt anima viua in eo corpore, quod ſenſu caret.

1 ¶ Puerperium.] *In vulgatis ſequebatur,* Moyſes, vel lex, *quæ abſunt à pleriſque vetuſtis, & Originali. Alia etiam nonnulla ex iiſdem ſunt emendata.*

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Idem *in libro quæſtionum veteris & noui teſtamenti, cap.23.*

MOyſes *a* tradidit [Si quis percuſſerit mulierem in vtero habentem, & abortiuerit, ſi formatum fuerit, det animam pro anima: ſi autem informatum fuerit, mulctetur pecunia:] vt probaret non eſſe animam ante formatam. Itaque ſi iam formato corpori datur, non in cõceptu corporis naſcitur cum ſemine deriuata. Nam ſi cum ſemine & anima exiſtit, ex *b* anima multæ animæ quotidie pereunt, cùm ſemen fluxu quodam non proficit natiuitati: ſed ſi propius *c* reſpiciamus, videbimus quid ſequi debeamus. Contemplemur factum Adæ. In Adam enim exemplum datum eſt, vt ex eo intelligatur, quia iam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiſcere, & ſic formare corpus. Sed ratione infirmabatur *d*: quia primum oportebat domum compaginari, & ſic habitatorem induci. Anima certè, quia Spiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt, ideò in ſanguine fertur habitare. Cùm *e* ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?

CAP. X. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Algaſiam, quæſt.4*

SIcuti *f* ſemina paulatim formantur in vteris, & tamdiu non reputatur homo *g*, donec elementa confecta *h* ſuas imagines, membráque ſuſcipiant: ita ſenſus ratione conceptus, niſi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & citò perit ab 1 hoſte.

1 ¶ Ab hoſte] *Originale & Iuo,* & citò abortio perit: *quo abortij vocabulo, & alibi, & in eadem quæſtione vſus eſt B. Hieronymus,* aduerſarij aduentus, inquit, ea, quæ concepta ſunt, facit perire abortio. *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

6.pars. *Cùm ergo, qui aliquam ſibi ad tempus adhibet, cum ea adulter eſſe dicitur, nec ab ea diſcedens, nec filiam ſuam illi Papa tradens peccat.*

CAP. XI. ¶ *Profectus eſt honeſtatis fornicariam abiicere, & vxorem legitimam accipere.*

Vnde Leo Papa *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, epiſt.90.al.92. c.5.& 6.*

ANcillam *i* à toro abiicere, & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, ſed profectus eſt honeſtatis. Culpanda eſt ſanè talium negligentia, ſed non penitus deſperanda, vt crebrius exhortationibus incitati, quod neceſſariò expetierũt, fideliter exequantur. Nemo enim deſperandus eſt, dum ex hoc corpore conſtituitur, quia nonnumquam, quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

Cap. XII. ¶ *Legitimo matrimonio copulantur, quæ concubinam habenti traditur.*

Idem, *ibidem, c.4.*

NOn omnis *k* mulier iuncta viro, vxor eſt viri: quia nec omnis filius eſt hæres patris. Nuptiarum au-

a *Polyc.l.5.tit.4.Iuo part.8.c.10.Pann.l.6.c.45.*
b *Poly.ibid. Iuo p.8.c.65.Pann.l.6.c.27.* c *al. propter incontinentiam.*] *Orig.* d *Pann.l.5.c 44.* e *Sent.4.diſt.32.Iuo p.10.c.55.* f *aliquando.*] *Orig.*
g *Sent.ibid.Iuo p.10.c.56.Pann.l.8.c.12.Ib.*

a *Iuo p.10.c.56.Pann.l.8.c.12.Sent.ibid.* b *al.de.*
c *al.priora.* d *informabatur.*] *vera lectio.* e *abeſt.Orig.*
f *Sent ibid. Iuo p.10.c.58.Pan.l.8.c.14.* g *al.homicidium.*
h *al.confuſa.*] *Orig.* i *De pœnit.diſt.7.nemo, In Triburienſi Concil.c.38.& 39.* k *Polyc.l.6.tit.4.Burch.l.9.c.1.Iuo p.8.c.139.Pann.l.6.c.35.*

tem fœdera inter ingenuos ſunt legitima & inter coæquales *a*, multò prius, hoc ipſum Domino conſtituente, quàm initium Romani iuris exiſteret. Itaque aliud eſt vxor, aliud concubina: ſicut aliud ancilla, aliud libera. ¶ Propter quod etiam Apoſtolus *b* ad manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem teſtimonium ponit ex Geneſi *c*, vbi dicitur Abrahæ: [Eiice ancillam, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac.] *& infra.* ¶ Igitur cuiuſlibet 1 loci Clericus, ſi filiam ſuam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi coniugato eam dederit, niſi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptiis honeſtata videatur. ¶ Paterno arbitrio viris iunctæ carent culpa, ſi mulieres, quæ à viris habebantur in matrimonio non fuerunt: quia aliud eſt vxor *d*, aliud concubina.

1 ¶ Cuiuſlibet loci Clericus.] *Si quidem in epiſtolarum editionibus: ſed in codice Canonum, c.18. & apud indicatos collectores legitur*, cuiuſlibet loci Laicus. *In Concilio verò Triburienſi, vbi hoc refertur*, ſi quis filiam ſuam, &c.

7. pars. *Cùm ergo dicitur paterno arbitrio iuncta viris.*] *datur intelligi, quòd paternus conſenſus deſideratur in nuptiis, nec ſine eo legitimæ nuptiæ habeantur, iuxta illud Euariſti e Papæ.* [*Aliter non fit legitimum coniugium, niſi à parentibus tradatur* 1.]

1 ¶ Tradatur.] *Poſt hoc verbum in duobus vetuſtis codicibus citantur ex codice Iuſtiniani lib.5. tit. de nuptiis, l.12. ne filium, & l.20. in coniunctione ex digeſtis, tit. de ritu nupt. l. nuptiæ conſiſtere, & ex Inſtit. de nuptiis, principium vſque ad ver. præcedere debeat.*

Cap. XIII.

Item Ambroſius *in lib. de Patriarchis*, [*id eſt, l.1. de Abraham, c. vltim.*]

HOnorantur parentes Rebeccæ muneribus, conſulitur puella non de ſponſalibus (illa enim iudicium expectat *f* parentum: non eſt enim virginalis pudoris eligere maritũ) ſed iam deſponſata viro de profectionis conſulitur die, nec immerito dilationem non attulit. Iure etenim properare debuit ad maritum. Vnde illud *g* Euripidæum, quod mirantur plerique vnde tranſlatum ſit, manifeſtum eſt. Ait enim in perſona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebat nuptias: Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε. hoc eſt [ſponſaliorum meorum pater meus curam ſubibit. Hoc enim non eſt meum] Ergo, quod ipſi philoſophi mirati ſunt, ſeruare virgines. Mulier etiam, ſi qua amiſſo citò marito adoleſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timet incidere, ſi vult, nubat, tantum in Domino: vt electionem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris exiſtimetur auctor, ſi ipſa de nuptiis ſuis electionem ſibi vindicet. Expetita enim magis debet videri à viro, quàm virum ipſa expetiſſe. Verecundiam præmittat antequam nubat, quò ipſum coniugium plus commendet verecundia.

Cap. XIV.

Item *in libro Numerorum*, c.30.

MVlier, ſi quidpiam nouerit, & ſe conſtrinxerit iuramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari ſi cognouerit pater votum, quod pollicita eſt, & iuramentum, quo obligauit animam ſuam, & tacuerit, non 1 rea erit, ſed quidquid pollicita eſt, & iurauit, opere complebit. Sin autem ſtatim vt audierit, contradixerit pater, & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quòd contradixerit pater.

1 ¶ Non rea erit.] *In Originali legitur*, voti rea erit: quidquid pollicita, &c. *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

Cap. XV.

Auguſtinus q.57. ſuper a Numeros.

MEritò hic quæritur etiam de voto virginitatis. Mulieres enim etiam virgines in ſcriptura ſolent appellari: & videtur etiam Apoſtolus *b* de patre loqui, cùm dicit [ſeruet virginem ſuam] & [det nuptui *c* virginem ſuam.

¶ *Antea legebatur. Item* Auguſtinus. *Sublata eſt dictio.* Item, *quæ abeſt à pleriſq; vetuſtis. Nam verba B. Auguſtini, ſeu gloſſæ ordinariæ, quæ hic referuntur, ſunt explanatio loci Numerorum antea citati. In iiſdem autem vetuſtis omnia hæc capita, quibus non eſt appoſita rubrica, vno capite comprehenduntur.*

Cap. XVI. ¶ *Viduæ & virgines propria voluntate ſibi maritos eligant.*

Econtra in Concilio Toletano, 3. c.10.

HOc ſanctum *d* affirmat Concilium, vt viduæ, quibus placuerit, teneant caſtitatem 1. Quòd ſi prius quàm profiteantur continentiam nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur maritos accipere. Si quis verò propoſitum caſtitatis viduæ, vel virginis impedierit, à ſancta communione, & à liminibus Eccleſiæ habeatur extraneus.

1 ¶ Caſtitatem.] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis reliqua habent vt apud Gratianum: ſed poſt verbum iſtud, adduntur hæc*, & nulla vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur. Quòd ſi, &c. *In recentioribus verò editionibus, & apud cæteros collectores variat aliquantulum ſtructura verborum, ſed eadem eſt ſententia.*

Præmiſſis auctoritatibus euidenter aſſeritur, quòd quamuis aliqui non filiorum procreandorum, ſed incontinentiæ cauſa conueniant, tamen coniuges appellantur.

QVÆSTIO III.

D*E tertia verò quæſtione Pelagius definit, ſcribens Potentio defenſori.*

CAP. I. ¶ *Arbitrium liberi aui, non originarij patris, puellam in nuptiis ſequi oportet.*

PAtrem *e* puellæ, Eccleſiæ noſtræ famulum, auum verò eius liberis ortum conſtat eſſe natalibus: & ideo aui magis electionem coniunctione neptis, quàm patris eius, cuius nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium, decernimus attendi.

Quia ergo electione aui, huic iſta nupſiſſe probatur, conſtat legitimè ſibi copulatam.

QVÆSTIO IV.

QV*òd autem ex ancilla propter vxoris ſterilitatem filios quærere alicui liceat, exemplo probatur Abrahæ* f, *qui propter ſterilitatem vxoris ſuæ Saræ ingreſſus eſt ad Agar Ægyptiam, vt ex ea filios acciperet. Item Iacob* g *cum ex Rachele filios habere non poſſet, ex ancilla eius filios ſibi ſuſcitauit: nec ſolum propter ſterilitatem, verum etiam propter fœcunditatem ceſſantem legitur intraſſe ad ancillam Liæ, & ex ea genuiſſe filios. Ex quibus omnibus colligitur, propter ſterilitatem vxoris ſiue ex ancilla, ſiue ex qualibet alia licitè filios quæri: alioquin adulterij macula, Abraham & Iacob notabuntur. Sed ſicut poſt mortem Saræ* h *Abraham Cethuram duxit vxorem, ne ſecundùm Auguſtinum Chriſtiani* 1 *putarent eſſe peccatum poſt mortem vxoris aliam ducere, ſic videtur*

1 *al. æquales.*] *Orig.* b *Gal.4.* c *Gen.21.* d *al. nupta. ſup.3.q.5.c.1.* f *al. ſpectat.* g *Hermione in Androma. Euripides. Poly.l.6.tit 4.*

a *Gloſſ. ord. ad c.30. Num.* b *1. Cor.7.* c *al. nuptum.* d *Bur.l.8.c.44. Iuo p.7.c.62. & p.8. c.18. & 19.* e *Iuo p.8.c.27.* f *Gen.16.* g *Gen.30.* h *Gen.25. infr. c.6.*

viuente vxore ſua filios ex ancilla ſuſcepiſſe, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen.

Illud autem Auguſtini dicitur contra aduerſarium legum, & prophetarum, lib.2.c.9.

1 ¶ Chriſtiani.] *In capite ſequente Auguſtinus ait*, ne putarent hæretici.

Cap. I. ¶ *Quomodo Abraham excuſetur à crimine fornicationis.*

ISte Abrahæ etiam *a* vſque ad decrepitam ſenectutem fornicationis obiicit crimen: profectò quia & poſt mortem Saræ alteram duxit. Vbi etſi nullum intelligeretur rei abditæ ſacramētum, propter *b* hoc ſolum id facere debuit Abraham ne putarent hæretici aduerſus Apoſtolum c (quibus etiam * Tertullianus aſtipulator exiſtit) poſt vxoris mortem crimen eſſe ducere vxorem.

Sacramentum huius rei eſt, quòd per bonos mali, & boni erant in fide generandi, & per malos boni, & mali erant ad fidem acceſſuri.

Cap. II. ¶ *Sicut bonorum miniſterio boni, & mali, ita miniſterio malorum boni, & mali in fide generantur.*

Vnde Auguſtinus *ait ſuper Ioannem, tract.*11.

REcurrat nunc animus veſter ad Abraham, Iſaac, & Iacob. In iſtis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi & partus liberarum: inuenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni ſignificat. [Eiice ancillam, inquit & filium eius.] *& infrà.* ¶ Inuenimus rem mixtam in iſtis generationibus liberarum, & ancillarum: quatuor ſcilicet genera hominum, in quibus completur, figura totius populi futuri Chriſtiani, vt non ſit mirum: quod in illis tribus dictum eſt. Ego *c* ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.] In omnibus enim Chriſtianis fratres intendite) aut per malos naſcuntur boni, aut per bonos naſcuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius iſtis quatuor generibus non poteſtis inuenire. *& infrà* ¶ Inuenis *f* ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt ſemen ſuū: & conſequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Iacob non obfuit illis, qui nati ſunt de ancillis, quo minus tenerent regnum & terram repromiſſionis cum fratribus, ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, ſed præualuit ſemen paternum, ſic quicunque per malos baptizantur, tanquam de ancillis videntur nati: ſed tamen, quia ex ſemine verbi Dei, quod figuratur in Iacob, non contriſtentur, ſimul hæreditatem cum fratribus poſſidebunt, ſecurus ergo ſit, qui de ſemine bono naſcitur: tantum non imitetur ancillam. Si de ancilla naſcitur, ancillam malam ſuperbientem non imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati poſſederunt terram promiſſionis cum fratribus. Iſmaël autem de ancilla natus, expulſus eſt de hæreditate? Vnde? niſi quia ille ſuperbus erat. illi humiles? Erexit ille ceruicem, & voluit ſeducere fratrem ſuum ludens cum illo. Magnum ſibi ſacramentum Ludebant ſimul *g* Iſmaël & Iſaac: vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ:] Eiice ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac.] Et cum contriſtatus eſſet Abraham, confirmauit ei à Domino Angelus dictum vxoris eius. Quę 1 autem peperit Abel & Enoch, & Noë & Abraham, ipſa peperit Moyſem & Prophetas *h* tempore poſteriores ante aduentum Domini, & quæ iſtos, ipſa & Apoſtolos *i* & martyres noſtros & omnes bonos Chriſtianos. Omnes enim diuerſis quidem temporibus nati apparuerunt: ſed ſocietate vnius populi continentur & eiuſdem ciuitatis ciues, labores huius peregrinationis experti ſunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & vſque in finem cæteri experientur. Item quæ peperit Cain & Cham, & Iſmaëlem, & Eſau: eadem ipſa peperit & Dathan, & alios in eodem populo ſimiles: & quæ iſtos, eadem ipſa & Iudam Pſeudoapoſtolum, & Simonem magum, & cæteros vſque ad hæc tempora Pſeudochriſtianos, in affectione animali pertinaciter obduratos, ſiue in vnitate permiſti ſint, ſiue aperta præciſione diſſentiant. ¶ Sed cùm tales à ſpiritualibus Euangelizantur, & Sacramentis imbuuntur, tanquam per ſeipſam Rebecca *a* eos parit, ſicut Eſau: cùm autem per illos, qui non caſtè annunciant Euangelium, tales in Dei populo generantur, Sara *b* quidem, ſed per Agar. Item boni ſpiritales, aliquando Euagelizantibus 2, vel baptizantibus carnalibus generantur: Lia quidem, vel Rachel in iure coniugali eos, ſed per ancillarem vterum parit. Cùm verò per ſpirituales in Euangelio generantur boni fideles qui vel vadunt. 3. in ſpiritualem affectum pietatis, vel eò tendere non deſiſtunt, vel ideo non faciunt, quia non faciunt, & ſicut *c* ex vtero Saræ, Iſaac, vel Rebeccæ Iacob in nouam vitam, & nouum Teſtamentum naſcuntur. Itaque ſiue intus verſari videantur, ſiue apertè foris ſint, quod caro eſt, caro eſt: ſiue in arca ſua in ſterilitate perſeueret, ſiuè occaſione tentationis, tanquam vento extra tollatur, quod palea eſt, palea eſt: & ſemper ab illius Eccleſiæ, quæ *d* eſt ſine macula & ruga, vnitate diuiſus eſt, etiam qui congregationi Sanctorum in carnali obduratione miſcetur. De nullo tamen deſperandum eſt, ſiue qui intus talis apparet, ſiue qui foris manifeſtiùs aduerſatur.

¶ *Caput hoc confectum eſt partim ex tract.*11.*in Ioannem, partim ex lib.*1.*de Baptiſmo contra Dona. c.*16.*&* 17.*atque inde nonnulla ſunt addita, & multa emendata.*

1 ¶ Quæ autem.] *Hæc apud B. Auguſtinum ſequuntur poſt verſ. omnes ſcribuntur*, *in c. ſicut in Sacramentis*, *de conſec. diſt.*4.

2 ¶ Aliquando Euangelizantibus.] *Sic emendatum eſt ex pleriſq; vetuſtis, & Originali, & Eugypto, tom.2.p.*216.*Antea legebatur*, quando Euangelizantur, & Sacramentis, vel Baptiſmatibus carnalibus generantur.

3 ¶ Vel vadunt.] *Apud B. Auguſtinum, & Eugyptum legitur*, vel euadunt in ſpiritualis ætatis effectum.

2. pars. ¶ *His ita reſpondetur. Pro* e *varietate temporum varia inuenitur diſpenſatio conditoris. Promiſſum* f *erat Abrahæ, quod in ſemine eius benedicerentur omnes gentes: promiſerat quoque ſe daturum ſemini eius terram peregrinationis ſuæ. Cùm ergo cæteris in idololatria relictis, Abrahā, & filios eius in peculiarem populum ſibi Dominus elegiſſet, ritè multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur: quia in ſucceſſione ſanguinis erat ſucceſſio fidei. Vnde in lege dicebatur.* [*Maledicta* 1 *ſterilis, quæ non reliquerit ſemen ſuum ſuper terram.*] *Hinc etiam Sacerdotibus coniugia decrèta ſunt. quia in ſucceſſione familiæ, ſucceſſio conſtabat officij. Quia vero per incarnationem Chriſti gratia fidei vbique dilatata eſt, nec iam dicitur:* [*Dic domui Iudæ & domui Iſraël: ſed, Euntes* g, *docete omnes gentes.*] *&* [*In* h *omni gente quicunq; timet Deum, & operatur iuſtitiā, acceptus eſt illi,*] *nec electio muneris quæritur in ſucceſſione generis, ſed in perfectione vitæ, & ſinceritate ſcientiæ & virginitas fœcunditati præfertur, & Sacerdotibus continentiæ caſtitas imperatur. Non ergo Abrahā, aut Iacob deliquit, quia præter vxorē filios ex ancilla quæſierit: nec illorū exemplo, præter coniugale debitum, fœcunditatē in aliqua licet alicui quærere: cùm illorū coniugia, noſtrorū æquentur vel præferantur virginitati: & immoderatus vſus coniugij noſtri*

a *Iuo p.8.c.269. Pan.l.6.c.60.* b *al. vel propter.*
c *1.Cor.7.* * *lib. de Monogamia.* d *Gen.21. Copioſius in Orig.* e *Exod.3. al. inuenimus.* g *Gen.21. Auguſt. l.1. de baptiſmo contra Don.16.* h *Oſeæ 2.* i *Act.13.*

a *Gen.25.* b *Gen.16.* c *Ibid c.17.* d *Epheſ.5.*
e *Sent.4.diſt 33.* f *Gen.12. & 14.* g *Matth.28. Act.10.*

temporis

temporis turpitudinem ferè imitetur fornicationis illius temporis.

4 ¶ Maledicta.] *Verba hæc non ſunt inuenta in ſacra ſcriptura: quamuis inde à multis ſanctis, & antiquis doctoribus citentur. Deuteronij 7. hæc habetur.* Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.

CAP. III. ¶ *Abraham non eſt reus adulterij, qui viuente vxore filios ex ancilla ſuſcepit.*

Vnde Ambroſius *ſcribit in libro de Patriarchis. l. 1. de Abraham c. 4.*

DIxit *a* Sara *b* ad Abraham: [Ecce concluſit me dominus, vt non pariam: intra ergo ad ancillam meam vt filium facias ex illa.] Et ita factum eſt. Sed conſideremus primum, quia Abraham ante legem Moyſi, & ante Euangelium fuit, nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis eſt, quæ crimen inhibuit. Nec ante legem vlla rei damnatio eſt, ſed ex lege. Non ergo in legem commiſit Abraham, ſed legem præuenit. Deus in paradiſo coniugium *c* laudauerat, non adulterium damnauerat, *& infrà.* ¶ Habes primam *d* Abrahæ defenſionem. Secunda illa eſt, quòd non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio coniugalem poſthabuit thorum, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis. Adhuc poſt diluuium raritas erat generis humani: erat etiam religionis, ne quis non reddidiſſe debitum videretur naturæ. Denique & Loth ſancti filiæ hanc cauſam quærendæ poſteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris gratia priuatam culpam prætexuit.

CAP. IV. ¶ *Quod præter legitimam vxorem committitur, adulterij crimine damnatur.*

In eodem *libro, & cap.*

NEmo blandiatur *e* ſibi de legibus hominum. Omne ſtuprum adulterium eſt: nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, quæ ab vxore debetur *f* caſtimonia. Quidquid in ea *g*, quæ non ſit legitima vxor, commiſſum fuerit adulterij crimine damnatur, *& in eodem l. c. 7.* ¶ Nulli licet ſcire mulierem præter vxorem: ideo coniugij tibi datum eſt ius, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas, *& poſt pauca.* ¶ Tolerabilior eſt, ſi lateat culpa, quàm ſi culpæ vſurpetur auctoritas. Nec hoc ſolùm eſt adulterium: cum aliena peccare coniuge, ſed omne, quod non habet poteſtatem coniugij. Tamen locus iſte docet grauius crimen eſſe, vbi celebrati coniugij iura temerantur & vxoris pudor ſoluitur. Ideoque cùm pretenderet Abimelech *h*, quòd vxorem alienam eſſe ignorauerit, quam ſororem eſſe vir ipſe ſuam dixerat, reſpondit ei dominus. [Et *i* ego cognoui, quoniam puro corde feciſti hoc, & peperci tibi, vt nec peccares in me: propter hoc non ſum paſſus te tãgere eam.] Cognoſcimus velut præſulem, cuſtodémque coniugij eſſe Deum, qui non patiatur alienum thorum pollui: & ſi quis fecerit, eum peccare in Deum, cuius legem violet: & gratiam ſoluat. Et ideo, quia in Deum peccat, ſacramenti cœleſtis amittit conſortium.

CAP. V. ¶ *Nihil eſt fœdius, quàm vxorem amare, quaſi adulteram.*

Item Hieronymus *contra Iouinianum l. 1.*

ORigo *k* quidem amoris honeſta erat: ſed magnitudo deformis. ¶ Nihil autem intereſt, quàm ex honeſta cauſa quis inſaniat. Vnde & Xiſtus *a* in ſententiis: [Adulter eſt inquit, in ſuam vxorem amator ardentior.] In aliena quippe vxore omnis amor turpis eſt, in ſua nimius. Sapiens vir iudicio debet amare coniugem, non affectu. Regat impetus voluptatis, nec præceps feratur in coitum. Nihil eſt fœdius, quàm vxorem amare, quaſi adulteram. Certè, qui dicunt ſe cauſa Reip. & generis humani vxoribus iungi, & filios *b* procreare, imitentur ſaltem pecudes: & poſtquam vẽter vxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores ſe vxoribus exhibeant, ſed maritos.

CAP. VI. ¶ *Virginalis caſtitas non præfertur coniugio Abrahæ.*

Idem *l. 2.*

QVis *c* ignorat ſub altera diſpenſatione Dei omnes retro ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti, cuius nunc ſunt Chriſtiani? Quomodo ante Abraham placuit in coniugio, ſic nunc virgines placent in perpetua caſtitate. Seruiuit *d* ille legi, & tempori ſuo: ſeruiamus & nos Euangelio, & tempori noſtro, in quibus fines ſæculorum decurrerunt.

CAP. VII. ¶ *Patriarchæ non concupiſcentia explendæ libidinis, ſed cauſa numeroſæ prolis plures habebant vxores.*

Item Auguſtinus 1 *lib. 22. contra Fauſtum, cap 47. & 48.*

OBiiciuntur *e* Iacob quatuor vxores: quod, quando mos erat, crimen non erat. Sicut 2 patriarchæ coniugibus excipientibus ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentia percipiendæ voluptatis, ſed prouidentia propagandæ ſucceſſionis: ſic Apoſtoli auditoribus admirantibus doctrinam ſuam condelectabantur, non auiditate conſequendæ laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis.

1 ¶ Auguſtinus] *Repoſitum eſt ex omnibus vetuſtis, cùm in vulgatis legeretur,* Ambroſius.

2 ¶ Sicut patriarchæ.] *Apud B. Auguſtinum diuerſus eſt verborum ordo,* Sicut Apoſtoli, inquit auditoribus admirantibus, doctrinam ſuam condelectabantur, non auiditate conſequendæ laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis, ita patriarchæ, &c.

CAP. VIII. ¶ *Satius eſt abſque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu ſtirpem quærere.*

Item Auguſtinus *de bono coniugali, c. 15.*

4. SIcut ſatius *f* eſt mori fame, quàm idolothytis veſci: ita
ps. ſatius eſt defungi ſine liberis, quàm ex illicito coitu ſtirpem quærere. Vndecunque autem naſcantur homines, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum rectè colant, honeſti & ſalui erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura eſt: & eo malè vtentibus malè erit, non ipſum aliquando malum erit.

CAP. IX. ¶ *Ex ancilla filij non ſunt quærendi.*

Item Ambroſius *in ſermone de S. Ioanne, qui ſic incipit [Diximus ſuperiore Dominica.] num. 65.*

DIcat aliquis *g* vxorem non habeo, ideo ancillam mihi ſociaui. Audi quid dicat ſcriptura *h* ad Abraham: [Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.] Si igitur ancillæ filius hæres non eſt, ergo nec filius eſt. Cur autem quæritur tale coniugium, de quo ſuſceptus filius nec ſucceſſionis poſſit hæres eſſe, nec ſanguinis? Nec enim habere poteſt hæreditatis conſortium, qui non habet originis priuilegium. Cur inquam, quæritur tale contubernium, de quo nati, non filij ſint matrimonij, ſed

a *Sent. ibid.* b *Gen. 16.* c *al. licet coniugium laudauerit.] Orig.* d *al. vnam.* e *Polyc. l. 6 tit. 8.* f *al. exigitur.* g *al. eam] Orig.* h *Gen. 20.* i *al. Ecce.] Orig.* k *Sent. 4. diſt. 31.*

a *Idem l. 6. in c. 18. Ezechielis.* b *al. liberos tollere.) Orig.* c *Sent. 4. diſt. 33.* d *1. Cor. 10.* e *Sent. 4. diſt. 33.* f *Sent. 4. diſt. 33. in fi ſup. diſt. 56. vndecunque* g *Iuo p. 8. c. 30.* h *Gen. 21. & Gal. 4.*

Ii 3

teſtes ſint adulterij? Cur autem huiuſmodi ſuſcipiuntur adulterini, qui patri pudori ſint, non honori? Dicit ſcriptura *a*: [Adulterorum filij 1 in conſummatione erunt: & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur.] Mulier igitur tua, ſi talibus moribus prædita eſt, vt mereatur conſortium, mereatur & nomen vxoris. Præſta concubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris, ne tu adulter ſis potius, quàm maritus.

1 ¶ Filij.] *Repoſita ſunt reliqua verba ſcripturæ ex B. Ambroſio, pro quibus in vetuſtis eſt*, &c. *in vulgatis autem* abominatio ſunt Deo.

CAP. X. ¶ *Adulteria non ſunt facienda etiam voluntate generandi filios.*

Item Auguſtinus *ad Claudium contra Iulianum*, c.8.

SIc non ſunt *b* facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos: quemadmodum nec furta facienda ſunt etiam voluntate paſcendi pauperes ſanctos: quod tamen faciendum eſt non perpetrando furta, ſed bene vtendo mammona iniquitatis.

5. pars. *Ecce, quod nullo modo licet alicui viuente vxore ſua, vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios quærere, qui etiam ſuſcepti, filiorum nomine iudicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in ſacra ſcriptura prohibetur.*

CAP. IX. ¶ *Illicitus concubitus, & omnis non legitimus vſus illorum membrorum, nomine mœchiæ intelligitur.*

Vnde Auguſtinus *in quæſtionibus Deuteronomij, q.37. ad c.23.*

MEretrices *c* eſſe, & ad meretrices accedere prohibet dominus, quarum publicè venalis eſt turpitudo. In Decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuiſſe, quoniam mœchia non niſi adulterium intelligi ſolet. *Item* d *ſuper Exodum, q.71.* ¶ Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in ſcripturis. Sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici poſſit in eiſdem ſcripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: ſed ſi non omnis fornicatio etiam mœchia dici poteſt, vbi ſit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri qui vxores non habent, vtrum inueniri poſſit, ignoro. Sed *e* ſi furti nomine bene intelligitur omnis illicita vſurpatio rei alienæ (non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed vtique à parte totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur,) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi.

CAP. XII. *Extraordinaria voluptas, & inuerecunda opera nuptiarum luxuria, & immunditia appellantur.*

Item Hieronymus *in c.5. epiſtola ad Gal. ad verſic.* [*Manifeſta autem.*]

IN eo fornicator maioris eſt criminis, quia tollit membra Chriſti, & facit ea membra meretricis, [erunt quippe duo in carne vna.] Qui *f* non eſt fidelis, nec credit in Chriſto, ſua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur, Chriſti membra facit membra meretricis. Econtrario infidelis in fornicatione ſua vtrum violet, an ædificet templum idolo, neſcio. Per vitia quippe luxuriæ 1 vel maximè dæmones coluntur. Hoc vnum ſcio, quòd qui poſt fidem Chriſti fornicatur, violat templum Dei. Secundùm opus carnis, immunditia nuncupatur: & eam comes luxuria ſequitur. Quomodo enim in *g* veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpiſſimum eſt, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter ſcriptura complexa eſt, dicens. [Verecundos, vel reuerentes facite filios Iſraël ab omni immunditia,] ſic in hoc loco cæteras extraordinarias voluptates, ipſarum quoque opera nuptiarum, ſi non verecundè, & cum honeſtate quaſi ſub oculis Dei fiant, vt tantum liberis ſeruiatur, immunditiam, & luxuriam nominauit.

1 ¶ Luxuriæ.] *Abeſt vox iſta à pleriſq; vetuſtis & originali.*

CAP. XIII. ¶ *Immoderatus vſus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.*

Item Gregorius *in moralibus, lib.12.c.12.*

SAlomon quippe immoderato vſu, atque aſſiduitate mulierum ad hoc vſque perductus eſt, vt templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum conſtruxerat, aſſiduitate libidinis etiam perfidiæ ſubſtratus idolis conſtruere templa non timuit.

CAP. XIV. ¶ *Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in vxore damnatur.*

Item Hieronymus *in c.5. epiſt. ad Epheſios, ad verſ.* [*viri diligite.*]

LIberorum ergo, vt diximus, in matrimonio opera conceſſa ſunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in vxore damnatæ.

6. pars. *Quare autem tales non dicantur filij, vel quem ſuorum parentum, ſequantur, qui ex libero & ancilla naſcuntur,* Iſidorus *Etymologiarum, lib.9.c.5. determinat.*

CAP. XV. ¶ *Qui ſint liberi, & quam conditionem ſequantur.*

LIberi dicti *a*, qui *b* ex libero ſunt matrimonio orti. Nam filij ex libero & ancilla, ſeruilis conditionis ſunt. Semper enim qui naſcitur, deteriorem 1 partem ſumit.] Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos ſola natura genuit, non honeſtas coniugij, *& infrà.* ¶ Hi verò *c*, qui non ſunt de legitimo matrimonio, matrem potius, quàm patrem ſequuntur.

1 ¶ Deteriorem partem.] *In codicibus Iſidori etiam manuſcriptis legitur*, deteriorem parentis ſtatum ſumit.

QVÆSTIO V.

1. ps. QVòd autem pudicitia violenter eripi non poſſit, multorum auctoritatibus probatur. Eſt enim virtus animi quæ violentiam non ſentit. Corpori namque vis infertur, non animo. Vnde, quamuis corpus violenter corrumpatur, ſi pudicitia mentis ſeruetur illæſa, tamen caſtitas duplicatur. Sicut *d* beata Lucia fertur dixiſſe Paſchaſio: [Si inuitam me feceris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Non enim inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis. Nam ſi in manu mea thura ponas, & per manum meam ſacrificia *e* facias, Deus *f* hæc attendit, & deridet.] De ſenſibus enim & voluntatibus iudicat Deus.*

CAP. I. ¶ *Melior eſt virginitas mentis, quàm carnis.*

Hinc Ambroſius *ſcribit in lib.2. de Virginibus.*

TOlerabilius *g* eſt mentem virginem, quàm carnem habere. Vtrumque bonum, ſi liceat: ſi non liceat, ſaltem non homini caſtæ 1, ſed Deo ſimus. *& infrà.* ¶ Virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt. Vbicunque Dei virgo eſt, templum Dei eſt, nec lupanaria

a *Sap.3.* b *Iuo p.8.c.105. Pann.l.7 c.20.* c *Iuo p.8.c.311.* d *Iuo p.8.c.279.* e *Sup. 14.q.5.c.pœnale, §. furti.* f *1. Cor.6.* g *Leuit.15.*

a *Iuo p.8.c.71.* b *al. quia.* c *Vnde & ij, qui.] Orig.* d *In martyrio B. Luciæ.* e *al. facias ſacrificiis.* f *al. non attendit qui & deridet.* g *Sent.4.diſt.33 Iuo p.7.c.137.*

infa

infamant caſtitatem : ſed caſtitas,etiã loci abolet infamiam.

1 ¶ Caſtæ] *Antea legebatur,*caſti, *ſed B. Ambroſius inducit Theodoram loquentem.*

Cap. II. ¶ *Mente incorrupta, caro non corrumpitur.*
Idem *ad virginem lapſam, cap.*4.

REuera *a* non poteſt caro corrumpi,niſi mens fuerit antè corrupta.

CAP. III. ¶ *Aliena libido neminem polluit.*

Item Auguſtinus *de Ciuit.Dei,lib.*1.*c.*18.

ITa 1 ne *b* aliquem polluat aliena libido , metuitur ? Non polluit,ſi aliena erit:ſi autem polluet,aliena non erit. Sed cùm pudicitia virtus ſit animi, comitémque habeat fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo conſentire decernat, nullus autem magnanimus , & pudicus in poteſtate habeat, quid de ſua carne fiat:ſed tantum quid annuat mente, vel renuat : quis tandem ſana mente putauerit ſe perdere pudicitiam,ſi forte in apprehenſa & oppreſſa carne ſua exerceatur & expleatur libido non ſua.

1 ¶ Ita ne.] *Apud B. Auguſtinum,* Etenim ne vel aliena polluat.

Cap. IV. ¶ *De eodem.*
Idem *ibidem.*

PRopoſito *c* animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit , nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentia libidinis alienæ, quam ſeruat perſeuerantia continentiæ ſuæ. An verò,ſi aliqua fœmina mente corrupta violatóque propoſito, quod Deo vouerat, pergat vitianda ad deceptorem ſuum , adhuc eam pergentem ſanctam vel corpore dicimus, ea ſanctitate animi, per quam corpus ſanctificabatur,amiſſa,atque deſtructa? Abſit hinc error,& hinc potius admoneamur. Ita non 1 amitti corporis ſanctitatem manente animi ſanctitate , etiam corpore oppreſſo , ſicut amittitur corporis ſanctitas, violata animi ſanctitate. *Idem c.*19. ¶ Lucretiam certè matronam nobilem , veterémque Romanam pudicitiæ magnis efferunt laudibus Huius corpore cum violenter opppreſſo Tarquinij Regis filius libidinosè potitus eſſet,illa ſcelus improbiſſimi iuuenis marito Collatino,& propinquo Bruto viris clariſſimis, & fortiſſimis indicauit, eóſq; ad vindictam cõſtrinxit. Deinde fœdi in ſe commiſſi *d* ægra, atque impatiens ſe peremit. Quid dicemus? adultera hæc,an caſta iudicanda eſt ? Quis in hac controuerſia iudex laborandum putauerit? Egregiè quidam ex hoc,veraciterque declamans ait. Mirabile dictu:duo fuerant,& adulterium vnus admiſit ,] ſplendidè atque veriſſimè. Intuens enim in duorum corporum commiſtione vnius inquinatiſſimam cupiditatem , alterius caſtiſſimam voluntatem , & non quid coniunctione membrorum,ſed quid animorum diuerſitate age retur,attendens , [Duo inquit fuerunt, & vnus adulterium admiſit]

1 ¶ Ita non admitti.] *Locupletatus eſt ex Originali hic locus,qui etiam apud Iuonem erat paulo conciſior.*

Cap. V.
Idem *in eodem libro,c.*27.

NOn 1 fidelibus Chriſti ſit tædio veſtra vita , ſi ludibrio fuit hoſtibus caſtitas veſtra. Habetis magnam , verámque conſolationem , ſi fidam conſcientiam retinetis , non conſenſiſſe peccatis eorum,qui in vos peccare permiſſi ſunt. *Idem libro de duabus animabus , cap.*10. ¶ Non niſi voluntate peccatur.

1 ¶ Non fidelibus.] *In Originali legitur,* Non itaque vobis ô fideles Chriſti , *ſed quoniam erat initium capitis , non eſt mutatum Reliqua verò ſunt reſtituta,& aucta.*

---

a *Sentent ibid.Iuo p.*7.*c.*138. b *Iuo p.*7.*c.*139.
c *Iuo ibid.* d *al.commiſſi ſceleris.*

CAP. VI. ¶ *De eodem.*
Idem *in libro primo de libero arbitrio,cap.*5.

DE pudicitia *a* quis dubitauerit,quin ea ſit in animo conſtituta, quandoquidem virtus eſt ? Vnde à violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt. *Item Hieronymus* 1 *ſuper epiſtolam ad Romanos , l.* 1. Non poteſt fieri,vt niſi quis mœchetur prius in corde, mœchari poſſit in corpore. *Idem ſuper Lucam* 1. *in l.*2. ¶ Finge in perſecutione aliquam virginem proſtitutam.hæc apud Euangelium,quia voluntate non peccat virgo ſuſcipitur : in lege quaſi corrupta repudiatur. *Idem in libro Hebraicarum quæſtionum in Gen. ad c.* 11. Corpus mulieris non vis maculat, ſed voluntas. *Item Auguſtinus in libro de ſancta virginitate,c.*8. ¶ Sicut nemo impudicè vtitur corpore, niſi ſpiritu prius concepta nequitia : ita nemo pudicitiam ſeruat in corpore , niſi ſpiritu prius inſita caſtitate.

1 ¶ Item Hieronymus.] *Apud B. Hieronymum nihil tale eſt inuentum. Sed apud Origenem lib.*2. *ad cap* 2. *epiſtola ad Romanos hæc leguntur :* Neque enim fieri poteſt , vt ſi ante quis non mœchetur in corde , mœchari poſſit in corpore.

1 ¶ Idem ſuper Lucam.] *Hæc habentur in commentariis B. Hieronymi in Matthæum l.*2. *c.* 11. *& inde eſt emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.*

Cap. VII. ¶ *In corpore pudicitia violari non poteſt,ſi mens inuiolata ſeruetur.*
Idem *Victoriano, epiſt.*122.

AD Deum *b* ingemiſcentibus omnino ſuis aderit , qui ſuis adeſſe conſueuit : & aut nihil in earum caſtiſſimis membris libidine hoſtili perpetrari permittet:aut ſi permittit, cum earum animus nulla conſenſionis turpitudine maculatur , etiam carnem ſuam defendit à crimine : & quidquid in ea nec commiſit nec permiſit libido patientis , ſolius erit culpa facientis; omniſque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur. Tantùm enim in mente valet integritas caſtitatis, vt illa inuiolata,nec in corpore poſſit pudicitia violari, cuius membra potuerint ſuperari.

CAP. VIII. ¶ *Caro non peccat , ſi à contagione fuerit anima munda.*
Item Iſidorus *in ſynonimis,lib.*2.

NOn *c* poteſt corpus corrumpi , niſi prius animus fuerit corruptus Munda à contagione anima *d* caro nõ peccat.

CAP. IX. ¶ *Non eripitur pudicitia carnis , ſi mente ſeruatur.*
Item Auguſtinus *Honorato Epiſcopo,epiſt.*180.

MAgis *e* timeamus , ne ſenſu interiore corrupto pereat caſtitas fidei , quàm ne fœminæ violenter conſtuprentur in carne:quia violentia non violatur pudicitia, ſi mente ſeruatur : quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis ſua turpiter carne non vtitur,ſed ſine conſenſione tolerat quod alius operatur.

CAP. X. ¶ *Nec peccatum, nec iuſtitia ex opere ſine voluntate perficitur.*
Item Ioannes Chryſoſtomus,[*id eſt,auctor operis imperfecti ſuper Matthæum,homil.*32.*ad* 19.]

SIcut enim peccatum ſine voluntate opus non facit : ita & iuſtitia ex opere non conſummatur , niſi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem caſtitati ſtudent, adulterium autem voluntate committunt , Niſi enim ex voluntate ſola,fornicatio conſummaretur, nunquam Dominus

---

a *Iuo p.*7,*c.*140. *& p.*10.*c.*101. *Iuo p.*7. *c.*141. *&* 15. *q.*1. *ſi quis iratus.§ item in perſecutione Idem Beda in q in Gen.*10. 8.*c.*100.*Iuo p.*8.*c.*11. b *Anſ.l.*10.*p.*52. c *Cap* 1. *id eſt ante c.de caſtitate in recent.impreſ.Sent.*4.*diſt.*33. *Iuo p.*7.*c.*142.
d *al.animi.* e *Poly.l.*4.*tit.*35. *Anſ.l.*10 *c.*51.

Ii 4 dicet

dicit ret *a* [Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.] Ergo voluntas ſine opere *b* frequenter peccat. illa eſt glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitati *c* corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti.

CAP XI. ¶ *Virginitas carnis, non ſeruatur mente corrupta.*

Item Hieronymus *in epiſtola ad Euſtachium de cuſtodia virginitatis.*

2. SI Paulus Apoſtolus vas *d* electionis, & ſeparatus in ps. Euangelium Chriſti, ob carnis aculeos, & incentiua vitiorum reprimit corpus ſuũ, & ſeruituti *e* ſubiicit, ne aliis prædicans, ipſe reprobus inueniatur: & tamen *f* videt aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ & captiuum ſe in legem duci peccati: ſi poſt *g* nuditatem, ieiunia, famem, carceres, flagella, ſupplicia, in ſemetipſum reuerſus exclamat: Infelix *h* ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas ſecuram eſſe debere? Caue quæſo, ne quando de te dicat Deus *i*. [Virgo Iſraël cecidit, & non eſt, qui ſuſcitet eam.] Audenter loquar: cum omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam. Valet quidem liberare de pœna, ſed non vult coronare corruptam. Timeamus illam Prophetiam *k*, ne in nobis etiam compleatur, [virgines bonæ deficient] Obſerua quid dicat: [virgines bonæ deficient,] quia ſunt & virgines malæ. [Qui *l* viderit, inquit mulierem ad concupiſcẽdum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo: Perit ergo & mẽte virginitas. Iſtæ ſunt virgines malæ, virgines carne, non ſpiritu: virgines *m* ſtultæ, quæ oleum non habentes excluduntur à ſponſo. Si autem & illæ, quæ virgines ſunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non ſoluantur, quid fiet illis, quæ proſtituerũt membra Chriſti, & mutauerunt templum ſancti ſpiritus in lupanar? Illicò audierit: Deſcende *n*, ſede in terra virgo filia Babylonis: ſede in terra: non eſt filiæ Chaldæorum thronus *o*: non vocaberis vltra mollis & delicata. Accipe *p* molam, mole farinam, diſcooperi velamen tuum: denuda crura: tranſi flumina, reuelabitur ignominia tua: apparebunt opprobria tua. Et hoc poſt thalamos filij Dei poſt oſcula fratruclis, & ſponſi, illa, de qua quondam ſermo propheticus concinebat, [Aſtitit *q* Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate,] nudabitur, & poſteriora eius ponentur in faciem ipſius. Sedebit ad *r* aquas ſolitudinis, & poſito vaſe, diuaricabit pedes ſuos omni tranſeunti, & vſque ad verticem polluetur. Rectius fuerat hominum ſubiiſſe coniugium, ambulaſſe per plana, quàm ad altiora tendentem, in profundum inferni cadere. Ne *ſ* fiat, obſecro, ciuitas meretrix fidelis Sion, ne *t* poſt trinitatis hoſpitium ibi dæmones ſaltent, & *u* ſirenæ nidificent, & hericij.

¶ *Multis locis reſtitutum eſt hoc caput ex vetuſtis exemplaribus & Originali.*

CAP. XII. ¶ *Corpore intacto caſtitas nonnunquam amittitur.*

Item Auguſtinus *ſerm. 3. de communi vita Clericorum & epiſt. 109. ad monachas.*

3. ps. NEc ſolo tactu, ſed affectu quoque, & aſpectu appetitur, & appetit fœmina. Nec dicatis vos animos habere pudicos ſi habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuntius: & cum ſe inuicem ſibi, etiam tacente lingua, conſpectu mutuo corda nuntiant impudica, & ſecundum concupiſcentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus fugit caſtitas, ipſa de moribus.

CAP. XIII. ¶ *Adulterium perpetratur, cum vel innupta turpiter concupiſcitur.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 21. c. 9.*

QVi *a* viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. [Quia enim græco vocabulo mœchus adulter dicitur, cùm non aliena coniux, ſed mulier videri prohibetur, apertè veritas oſtendit, quia etiam ſolo viſu, cum turpiter vel innupta concupiſcitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiſcentium diſcernitur: quia ſcilicet ſic, hunc in ſacro ordine ſtudioſa concupiſcentia, ſicut illum adulterij inquinat culpa: in perſonis tamen non diſſimilibus idem luxuriæ diſtinguitur reatus

4. pars. *Quamuis autem violenter oppreſſæ pudicitiam non amiſerint, incontaminatis tamen ſe non audeant exæquare virginibus.*

CAP. XIV ¶ *Quæ opprimuntur, incontaminatis ſe virginibus comparare non audeant.*

Vnde Leo Papa *epiſtola 83 al. 87. ad Epiſcopos Africæ, cap. 5.*

ILlæ *b* autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdidere laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia ſua, ſi ſe incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamuis enim omne peccatum ex voluntate naſcatur, & potuerit corruptione carnis mens inuita non pollui, minus tamen eiſdem oberit, ſi quod potuerunt animo non amittere, doleant ſe vel corpore perdidiſſe.

Cùm ergo hæc quæ violentiam paſſa eſt, pudicitiam amiſiſſe probari non poteſt, nullo modo conuincitur fornicationis, vel adulterij crimen incurriſſe. Vt enim ait Auguſtinus in lib. de bono coniugali, c. 4. [Adulterium committitur, cùm vel propriæ libidinis inſtinctu, vel alienæ conſenſu cum altero, vel altera, contra pactum coniugale concumbitur atque ita frangitur fides. quæ in rebus etiam corporeis & abiectis magnum animi bonum eſt: & ideò eius ſalutem quoque corporalem, quæ etiam vita iſta continetur, certum eſt debere poſtponi.

¶ Et ideò ei.] *Apud B. Auguſtinum legitur,* & ideo eam ſaluti quoque corporali, qua etiam vita iſta continetur, certum eſt debere præponi. *Sed ob gloſſam, & quoniam idem eſt ſenſus, nihil mutatum eſt.*

CAP. XV. ¶ *Mœchatur, qui alicui præter matrimonij fœdus miſcetur.*

Idem Iſidorus *d ſuper Exodum c. 20.*

NOn *e* mœchaberis] id eſt, ne quiſquam præter matrimonij ſui fœdera aliis fœminis miſceatur ad explendam libidinem. Nam ſpecialiter adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit.

CAP XVI. ¶ *Qui viuente vxore ſua alteram cognoſcit, adulterium committit.*

Item Auguſtinus *de adulterinis coniugiis. lib. 2. c. 13.*

PVto *f* Chriſtianum neminem reluctari, illum adulterum eſſe qui vel diu languente, vel diu abſente, vel continenter viuere cupiente ſua vxore, alteri commiſtus eſt fœminæ.

3 pars. *Cùm ergo nihil iſtorum in iſta deprehendatur fuiſſe, quia nec propriæ libidinis inſtinctu, nec alienæ conſenſu, nec viro ſuo languente, vel abſente, vel continenter viuere cupiente adhæſit alij, ſed violenter aliena libidine oppreſſa vim pertulit, apparet, quod nec adultera, nec fornicaria dici*

a *Matth. 5.* b *al. corpore.* c *al. debilitatis.* d *Act. 9. & 13. & Rom. 1.* e *1. Cor. 9.* f *Rom. 7.* g *2. Cor. 11.* h *Rom. 7.* i *Amos 5.* k *Amos 8.* l *Matth. 5.* m *Matt. 25.* n *Eſa. 47.* o *al. ſolium.) Orig.* p *Cant. 1.* q *Pſal. 44.* r *Ezech. 16.* ſ *Eſa. 1.* t *Eſa 34.* u *al. ſirenes.*

a *Deut. 5. Matt. 5.* b *Polyc. l. 4. tit. 34.* c *Huius autem fidei violatio dicitur adulterium, cum. Orig. Iu. 8. c. 10. Pann. l. 7. c. 22* d *Et Rabanus & Beda in quæſt in Exodum.* e *Iuo p. 8. c. 207. Pann. l. 7. c. 23.* f *Iuo p. 8. c. 24.*

poteſt.

poteſt. Vnde nec aliqua occaſione valet dimitti. Cùm enim Iudæi a quærerent à Chriſto vtrum liceret homini vxorem ſuam dimittere quacunq; ex cauſa, reſpondit eis: [non legiſtis b, quia qui fecit eos ab initio maſculum & fœminam creauit eos? Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.] Deinde ſermonem ſuum ita concluſit, vt diceret neminem poſſe dimittere vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis. Hinc Apoſtolus ait in epiſtola ad Corinthios c: [His, qui matrimonio coniuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere.] Vnde datur intelligi, quòd qualeſcunq; fuerint vir & vxor ex quo coniugali affectu ſibi adhæſerint, vlterius ab inuicem diſcedere non valent.

CAP. XVII. ¶ *Qualiſcunque ſit vir ex quo ſemel placuit, non eſt dimittendus.*

Vnde Ambroſius *in Hexameron* d, *tit. dici quartæ, ſcribit.*

HOrrendus 1, & e incultus eſt vir: ſemel placuit: nunquid vir frequenter eſt eligendus? Comparem ſuum & bos requirit, & equus diligit: & ſi mutetur alius, trahere iugum neſcit compar alterius, & ſe non totum putat. Tu iugalem tuam repudias, & putas ſæpe mutandum? & ſi vno defecerit die, ſuperducis riualem: & ſtatim incognita cauſa quaſi cognitam f pudoris exequeris iniuriam?

1 ¶ Horrendus.] *Apud B. Ambroſium legitur.* ſed horridus, & incultus eſt: ſemel placuit, &c. *Ante hoc autem capitulum eſt ca. Adam per Euam infrà 33. q. 5.*

CAP. XVIII. ¶ *Similiter de vxore intelligatur.*

Item Auguſtinus *de ſermone Domini in monte, lib. 1. c. 32.*

SI vxorem g quis habeat ſterilem, vel deformem corpore, ſiue debilem membris, vel cæcam, vel ſurdam, vel claudam, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, & doloribus languoribúſque confectam, & quidquid (excepta fornicatione) cogitari poteſt vehementer horribile, pro fide & ſocietate ſuſtineat.

CAP. XIX. ¶ *Non licet viro vxorem dimittere niſi cauſa fornicationis.*

Item Hieronymus *ad Ocearum de* h *morte Fabiolæ.*

PRæcepit i Dominus vxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit manere innuptam. Quidquid viris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera vxor dimittenda eſt, & vir mœchus retinendus.

CAP. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

APud k nos, quod non licet fœminis æquè non licet viris, & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur.

CAP. XXI. ¶ *Communione priuetur, qui extra cauſam fornicationis vxorem ſuam dimittit.*

Item ex Concilio Toletano XII. c. 8.

6. pars. PRæceptum l Domini eſt, vt excepta cauſa fornicationis vxor à viro dimitti non debeat: & ideo quicunque citra culpam criminis ſupradicti vxorem ſuam quacunque occaſione dimiſerit, quia quod Deus m coniunxit, ille ſeparare diſponit, tamdiu ab Eccleſiaſtica communione priuatus, & à cœtu omnium Chriſtianorum maneat alienus, quamdiu ſocietatem relictæ coniugis ſinceriter amplectatur & foueat. Itaque qui iam admoniti à ſacerdote ſemel, bis térque, vt corrigerentur, ad thorum ſuæ coniugis noluerint redire, ipſi ſe ſuis meritis, & à palatinæ dignitatis officio ſeparabunt, & inſuper generoſæ dignitatis teſtimonium, quamdiu in culpa fuerint, amiſſuri ſunt: quia carnem ſuam diſſidij iugulo tradiderunt.

a *Matt.* 19. b *Gen.* 2. c 1. *Cor.* 7. d *Lib.* 5. c. 7 e *Iuo p.* 8. c. 232. *Pann. l.* 6. c. 103. f *al. cognita.* g *Sent.* 4. *diſt.* 34. *Iuo p.* 8. c. 238. *Pan. l* 6. c. 104. h *Epitaphium Fabiolæ, tom.* 1. i *Sent.* 4 *diſt.* 35. *Iuo p.* 8. c. 249 *Pann. l.* 7. c. 3. k *Iuo ibid.* l *Iuo p.* 8. c. 329. *Pan. l.* 7. c. 1. m *Matth.* 19.

CAP. XXII. ¶ *De eodem.*

Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, c.* 96.

QVidquid a mulier tua contra te cogitauerit, aut fecerit, vel ſi te accuſauerit, non eſt, excepta cauſa fornicationis, reiicienda, vel odio prorſus habenda, quæ eſt 1, Apoſtolo b præcipiente, ſicut Eccleſia à Deo diligenda.

1 ¶ Quæ eſt.] *Hæc vſque ad finem addita ſunt ex ipſis reſponſionibus.*

7. pars. *Sed quæritur, cùm ſit par vtriuſq; conditio, cur communicantes viri cum adulteris vxoribus non conueniant, cùm econtra vxores in conſortio adulterorum virorum manere videantur.*

CAP. XXIII. ¶ *In vtroque ſexu adulterium pari ratione punitur.*

De his ita ſcribit Innocentius Papa, *epiſt.* 3. *ad Exuperium Epiſcopum, c.* 4.

CHriſtiana c religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat. Sed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam. Vir autem liberius vxores adulteras apud ſacerdotes deferre conſueuerunt. & ideo mulieribus, prodito earum crimine communio denegatur: virorum autem latente commiſſo non facile, quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur: qui vtique ſubmonebitur, ſi eius flagitium detegatur. Cùm ergo par cauſa ſit interdum probatione ceſſante, vindictæ ratio conquieſcit.

QVÆSTIO VI.

ECce, quod iſta dimitti non valet, cum à fornicatione innocens inuenitur. Sed ponatur, quod ipſa ſit adultera: quæritur: ſi adulter poſſit dimittere eam cauſa fornicationis. Non enim videntur, quòd pari crimine infectus alium de eodem punire poſſit. Vnde cum Iudæi adulteram accuſarent, æquitatis ſententiam à Domino acceperunt. [Quicunque d veſtrûm eſt ſine peccato, primus lapidem in illam mittat.] Hinc etiam in Euangelio e præcipitur: [Hypocrita primum eiice trabem de oculo tuo: & poſtea educes feſtucam de oculo fratris tui.

CAP. I. ¶ *Qui fornicatur, fornicationis cauſa vxorem ſuam dimittere non poteſt.*

Hinc etiam Auguſtinus *ſcribit in libro de ſermone Domini in monte, c.* 28.

NIhil f iniquius quàm fornicationis cauſa dimittere vxorem, ſi & ipſe conuincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo g enim alterum iudicas, temetipſum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Quapropter quiſquis fornicationis cauſa vult abiicere vxorem, prior debet eſſe à fornicatione purgatus. Quod ſimiliter etiam de fœmina dixerim.

CAP. I. ¶ *Qualem quiſque vult inuenire vxorem talem ſe ſeruet eidem.*

Idem *de verbis Domini, tractatu, ſiue ſermone* 46.

SI ducturi h eſtis vxores, ſeruate vos vxoribus veſtris, Quales vultis eas 1 inuenire, tales & ipſæ inueniant vos. Quis iuuenis eſt, qui non caſtam velit ducere vxorem? & ſi accepturus eſt virginem, quis non intactam deſideret? Intactam quæris? intactus eſto, puram quæris? noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt, & tu non potes.

1 ¶ Eas inuenire] *In originali, & apud Iuonem eſt.* Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipſæ inuenire.

a *Iuo p* 8. c. 228. b *Epheſ.* 5. c *Sent.* 4. *diſt.* 35 *Iuo p.* 8. c. 214. d *Ioan.* 8. e *Luc.* 6. f *Sent.* 4. *diſt.* 35. *Iuo p.* 8. c. 250 *Pan. l.* 7. 31. g *Rom.* 2. h *Iuo p.* 8. c. 45.

CAP.

CAP. III. ¶ *Iudicium de alio expetere non debet, qui de ſe iudicari contemnit.*

Idem *in epiſtola ad Paſcentium comitem Arianum, epiſt. 174.*

INiquum *a* eſt, vt quiſque de alio iudicare velit, & iudicari de ſe nolit.

CAP. IV. ¶ *Viri grauius ſunt puniendi de adulterio, quàm mulieres.*

Idem *de adulterinis coniugiis, l. 2. c. 8.*

INdignantur *b* mariti, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas: cùm tantò grauius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas.

CAP. V. ¶ *Sicut vir caput eſt mulieris, ſic adulterando grauius delinquit, quàm mulier.*

Idem *de decem chordis, c. 3.*

NOn c mœchaberis, id eſt, non ibis ad aliquam aliam præter vxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab vxore, & non vis reddere hoc vxori? & cùm debeas in virtute præcedere vxorem (quoniam caſtitas virtus eſt,) tu ſub vno impetu libidinis cadis? & vis vxorem tuam victricem eſſe, tu victus iaces *d*? & cum tu caput ſis vxoris tuæ, præcedet te ad Deum, cuius caput es? vis domum tuam capite deorſum pendere? Caput *e* enim mulieris eſt vir. Vbi autem melius viuit mulier, quàm vir, capite deorſum pendet domus. Si caput eſt vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam: vt illa imitetur virum, & ſequatur caput ſuum.

His auctoritatibus monſtratur, quòd adulter adulteram dimittere non valet.

QVÆSTIO VII.

1. NVnc autem quæritur, ſi ille qui dimiſerit vxorem
ps. ſuam cauſa fornicationis, illa viuente aliam ducere poſſit. Quod autem hoc fieri non poſſit teſtatur Auguſtinus *in libro de bono coniugali, c. 7. dicens.*

CAP. I. ¶ *Vinculum coniugii fornicatione non poteſt diſſolui.*

INteruenienie *f* diuortio non aboletur illa confœderatio nuptialis: ita vt ſibi coniuges ſint etiam ſeparati, cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati.

CAP. II. ¶ *Nulla ratione diſſoluitur coniugium, quod ſemel initum probatur.*

Idem *de adulterinis coniugiis, lib. 2. c. 4. & 5.*

LIcitè dimittitur *g* coniunx ob cauſam fornicationis: ſed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterij, qui dimiſſam duxerit etiam ob cauſam fornicationis. Sicut enim manente in ſe Sacramento regenerationis excommunicationis 1 quis reus criminis nec illo Sacramẽto caret, etiam ſi nunquam reconcilietur Deo: ita mente in ſe vinculo fœderis coniugalis, vxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo etiamſi nunquam reconcilietur viro. Carebit autem, ſi mortuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideo nunquam carebit regenerationis ſacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus.

1 ¶ Excommunicationis quis.] *Totus hic locus eſt reſtitutus ex originali, & multa alia cum ex eodem, tunc ex vetuſtis exemplaribus emendata*

a *Inop. 6 c. 292.* b *Sent. 4. diſt. 5. Inop. 8. c. 242. Pann. l. 7. c. 36.* c *Inop. 8. c. 263. Exod. 20. Deut. 5.*
d *al. iacens.* e *Epheſ. 5.* f *Inop. 8. c. 9. & 235. Pann. l. 7. c. 6.*
g *Inop. 8 c. 239. Pann. l. 7. c. 3.*

CAP. III. ¶ *Siue vir ab vxore, ſiue vxor à viro cauſa fornicationis diſceſſerit, alteram habere prohibetur.*

Idem *ſuper epiſtolam Pauli ad Corinthios.*

APoſtolus *a* dicit 1 (His, qui ſunt in coniugio, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo.) Poteſt enim fieri, vt diſcedat ea cauſa, quia Dominus permiſit. Aut, ſi fœminæ licet virum dimittere etiam præter cauſam fornicationis, & non licet viro: quid reſpondebimus de hoc, quod dixi poſterius? (Et vir vxorem ne dimittat.) quare non addit: (excepta cauſa fornicationis.) quod Dominus permittit? niſi quia ſimilem formam vult intelligi, vt ſi dimiſerit, (quod cauſa fornicationis permittitur) maneat ſine vxore aut reconcilietur vxori? *& poſt pauca.* ¶ Dominus autem permiſit cauſa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permiſit non iuſſit.

Eſt apud Bedam 1. Cor. 7. ex l. 1. B. Auguſtini de ſermone Domini in monte, c. 26.

1 ¶ Apoſtolus dicit.] *Apud B. Auguſtinum in 1. libro de ſermone Domini in monte, c. 26. legitur.* ſed conſulamus Apoſtolum: ne quid temerè dicamus. [his qui ſunt in cõiugio, inquit, præcipio &c.) *Apud Bedam verò 1 Cor. 7* His qui ſunt in coniugio præcipit per Apoſtolum Dominus vxorem, &c. *Multa verò & in hoc, & in ſequentibus capitibus*, Fieri, & Dominus, *emendata ſunt ex iiſdem B. Auguſt. & Beda in locis indicatis.*

CAP. IV.

Idem *de ſermone Domini in monte, lib. 1. c. 25.*

FIeri *b* poteſt, vt vir dimittat vxorem cauſa fornicationis, quam Dominus exceptam eſſe voluit. Iam verò ſi nec illi nubere conceditur, viuo viro, à quo receſſit, neque huic alteram ducere viua vxore, quam dimiſit: multò minus fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra committere.

CAP. V. ¶ *Ab vxore dimiſſus, vel dimiſſa à viro ad pœnitentiam redigantur, niſi aut continenter viuere, aut ſibi reconciliari voluerint.*

Item ex Concilio Mileuitano, c. 17.

PLacuit, vt ſecundùm *c* Euangelium, & *d* Apoſtolicam diſciplinam neque dimiſſus ab vxore, neque dimiſſa à marito, alteri coniungantur, ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigantur.

CAP. VI. ¶ *Mœchatur qui à viro dimiſſam ducere præſumit.*

Item Auguſtinus *lib. 1. de ſermone Domini in monte, c. 25.*

DOminus *e* ad illud confirmandum, vt non facile dimittatur vxor, ſolam cauſam fornicationis excepit: cæteras verò vniuerſas moleſtias, ſi quæ forte extiterint, iubet pro fide coniugali, pro caſtitate fortiter ſuſtineri. Et mœchum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ ſoluta eſt à viro.

CAP. VII. ¶ *Adultera probatur, quæ viuente viro alteri nubit.*

Item Hieronymus *ad Amandum 1 presbyterum.*

OMnes *f* cauſationes Apoſtolus amputans, apertiſſimè definiuit viuente viro eſſe adulteram mulierem, ſi alteri nupſerit. Nolo mihi proferas raptoris vio-

a *1. Cor 7. Sent 4. diſt. 35. Poly. l. 6. tit. 4. Inop 8. c. 206. Pann. l. 7 c. 2.* b *Beda 1. Cor. 7 Inop. 8 c. 273. Concilium Africanum, c. 69. & Græcum, c. 105.* c *Matt 19.* d *1. Cor. 7. Poly. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 15. Burc. l. 9. c. 64 Inop. 8. c. 200.*
e *Beda 1. Cor. 7. Sent. 4. diſt. 35. Inop. 8. c. 237. Pann. l. 7. c. 4.*
f *Poly. l. 6. tit. 4. Inop. 8. c. 238.*

leutiam

lentiam, matris præſtationem *a*, patris auctoritatem, propinquorum cateruam, ſeruorum inſidias, atque cõtemptum *b*, damna rei familiaris. Quandiu viuit vir, licet adulter ſit, licet Sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apoſtolus hæc propria auctoritate decernit, ſed Chriſto in ſe loquente Chriſti verba ſecutus eſt, qui ait in Euangelio *c*. [Qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimiſſam acceperit, adulter eſt] Vnde & Apoſtoli grauem coniugij ſarcinam intelligentes: [Si ita eſt, inquiunt, non expedit homini, vxorem accipere.] Ad quos Dominus: [qui poteſt, inquit, capere, capiat.] ſtatimque ſub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quæ nulla carnis lege tenetur.

1 ¶ Amandum.] *Sic in pleriſq; vetuſtis. Nam in vulgatis erat* Damaſum. *Sunt autem aliqua in capite emendata ex ipſo Originali, vbi gloſſa non obſtitit.*

¶ *Poſt hæc verba apud B. Hieronymum ſequitur c. non ſatis 34.q.1.& 2.*

CAP. VIII. ¶ *Mulieri fideli, quæ virum adulterum dimittit, alij nubere non licet.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c.9.*

FIdelis *d* fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem & alterum duxit *e*, prohibeatur, ne ducat Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quàm is quem reliquit, de ſæculo exierit, niſi neceſſitas infirmitatis dare compulerit.

CAP. IX. ¶ *Ad pœnitentiam eſt cogendus, qui multis nuptiis copulatur.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *id eſt, ex cap. Martini Bracharenſis, c.80.*

SI *f* quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat. Conuerſatio autem, & fides pœnitentis tempus comprehendat 1.

1 ¶ Comprehendat.] *In Originali & apud Iuonem eſt,* compendiat tempus. *Apud Burchardum corruptè,* compendit. *Et in Concilio Neocæſarienſi, c.3. ſup. 31. q.1. de his, vnde hoc ſumptum eſt legitur,* abbreuiat. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. X. ¶ *Qui ob fornicationem vxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.*

Item Auguſtinus *de adulterinis coniugiis, lib.1. c.9.*

QVemadmodum *g* non rectè dici poteſt, ſi ergo neſcit homo, non peccat (ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamuis minora, quàm ſcientium) ita non rectè dici poteſt, ergo ſi cauſa fornicationis dimiſerit vir vxorem & aliam duxerit, non mœchatur Eſt enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus: ſed vtique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

2. pars. *Sunt enim in fornicatione gradus, vt ſicut grauius peccat adulter quam fornicator ſic grauius delinquat qui nec ſua dimiſſa aliam ducit, eo qui ſuam dimittens, aliam cognoſcit: grauius quoque qui vxorem habens, ad coniugem proximi ſui accedit, quam qui non habens vxorem, thorum alterius violat, vel vxoratus ad ſolutam accedens. Sed hos omnes inceſtuoſi tranſcendunt: quos vincunt contra naturam delinquentes.*

CAP. XI.

Vnde Auguſtinus *de adulterinis coniugiis.*

ADulterij *h* malum vincit fornicationem: vincitur autem ab inceſtu. Peius eſt enim cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere. Sed omnium horum eſt peſſimum, quod contra naturam fit, vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit vti. Vſus enim naturalis, ſi vltra modum prolabitur, in vxore quidem, veniale eſt, in meretrice damnabile. Sed iſte qui eſt contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in vxore. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum conceſſis, etiam cùm modus exceditur, longè ſit tolerabilius, quàm in eis, quæ conceſſa non ſunt, vel vnus, vel rarus exceſſus.

¶ *In multis vetuſtis caput hoc coniunctum eſt ſuperiori atque in eo referuntur verba B. Auguſtini hinc inde collecta potiſſimum ex libro de bono coniugali, cap.8. 9. & 11. quem etiam librum citat Iuo, & Magiſter.*

CAP. XII. ¶ *Minus eſt ſecundùm naturam coire, quàm contra naturam derelinquere.*

Item Ambroſius *in libro de Patriarchis, l.1. de Abraham, c.6.*

OFferebat *a* ſanctus Loth filiarum pudorem. Nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat: tamen minus erat ſecundùm naturam coire, quàm aduerſus naturam delinquere. Præferebat domus ſuæ verecundiæ, hoſpitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inuiolabilem.

CAP. XIII. ¶ *Grauiora ſunt flagitia, quæ contra naturam probantur.*

Item Auguſtinus *confeßionum, l.3.c.9.*

FLagitia *b*, quæ ſunt contra naturam, vbique & ſemper deteſtanda, atque punienda ſunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ ſi omnes gentes facerent: eodem criminis reatu diuina lege tenerentur: quæ non ſic fecit homines, vt ſe illo vterentur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura, cuius ipſe auctor eſt libidinis peruerſitate polluitur.

CAP. XIV. ¶ *Turpior, & flagitioſior eſt vſus contra naturam, quàm fornicationis, vel adulterij.*

Item *contra Iouinianum, l.1.*

VSus *c* naturalis & licitus eſt in coniugio, ſicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò ſemper illicitus, & proculdubio flagitioſior, atque turpior: quem ſanctus Apoſtolus *d* & in fœminis, & in maſculis arguebat: damnabiliores volens intelligi, quam ſi in vſu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

¶ *Caput hoc neq; in libro de bono coniugali, (quem contra Iouinianum ſe ſcripſiſſe B. Auguſtinus l.2 retract c.22. profitetur,) neq; in libris contra Iulianum, quorum quintum citat Iuo, eſt inuentum. De his tamen flagitiis agitur l.2. de nuptiis & concupiſcentia, c.19. & 20.*

CAP. XV. ¶ *Omnis immunda pollutio, fornicatio eſt, licet varia ſint peccata fornicationis.*

Item Iſidorus *l.2. de ſummo bono, c.39.*

3. ps. NOn ſolùm de commiſſa fornicatione peccatũ regnat in homine: ſed, ſi adhuc delectetur, atque animum teneat, proculdubio regnat Fornicatio carnis, adulterium: fornicatio animæ, idolorum eſt ſeruitus. Eſt autem & ſpiritalis fornicatio, de qua *e* Dominus ait *f* [Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.] omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur quamuis quiſque diuerſa turpitudinis voluptate proſtituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo à Deo ſeparatur. ¶ Inter cætera ſeptem vitia vitium *g* fornicationis maximum ſcelus

a *al. perſuaſionem.*] *Orig.* b *al. & parentum contumelias.*
c *Matth.19.* d *Burch.l.9 c.63. Iuo p.8. c.199.*
e *duxerit.*] *Orig.* f *Burch.l.9.c.20. Iuo p.8.c.158. & 332.*
g *Iuo p.8.c.155.* h *Sent.4.diſt.38. Iuo p.8.c.110.*

a *Iuo p.9.c.155. Gen.19.* b *Iuo p.9.c.105.*
c *Iuo p.9.c.106* d *Rom.1.* e *al. Secundum quod.*
f *Matth.5.* g *al. fornicatio maximi eſt ſceleris.*

eſt

eſt: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Chriſti facit membrum meretricis. Sunt 1 autem quædam, quæ ſicut animalia abſque vlla diſcretione, indeſinenter libidini ſeruiunt: quas ego nec mutis pecoribus comparauerim. Pecora enim cum conceperint, vltra non indulgent maribus copiam ſui.

1 ¶ Sunt autem.] *Hæc non ſunt inuenta apud Iſidorum: ſed apud Origenem hom.5. ad c.19. Gen. & ſimilia apud B. Hieronymum in c.5. epiſtolæ ad Epheſios.*

CAP. XVI. ¶ *Adulterium ſecundum in pœnis obtinet locum.*

Item ex epiſt.1. Clementis *ad Iacobum.*

QVid *a* in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant à Deo etiamſi ſobriè vixerint.

¶ *Locum hunc ex epiſtola Clementis citat Nicolaus I. in epiſtola omnibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis in regno Lotharij quæ incipit,* Optaremus: *& extat Romæ in bibliotheca monaſterij Dominicanorum.*

His auctoritatibus euidentiſsimè monſtratur, quòd quicunque cauſa fornicationis vxorem ſuam dimiſerit, aliam illa viuente ducere non poterit: & ſi duxerit reus adulterij erit: ¶ *His ita reſpondetur. Hæ authoritates de iis loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his, qui præſtantes cauſam diſsidij, aliorum coniunctione ſe reddiderint indignos.*

CAP. XVII.

Vnde Ambroſius *ſuper 1. epiſt. Pauli ad Corinthios ad cap.7.*

VXor *b* à viro non diſcedat, niſi cauſa fornicationis: quòd ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro ſuo: & vir ſimiliter non dimittat vxorem.] Ideo non ſubdit de viro, quod de vxore præmiſit: quia viro licet ducere aliam.

¶ *In eo Ambroſij loco pluribus verbis hæc res exponitur: ſed contrariam ſententiam aſſerit B. Ambroſ. l.1. de Abraham, c.4. & 7. quod refertur ſupra ead. q.4. nemo. & in comment. ad c.16. Lucæ, toto c.1. Libri octaui, cuius pars refertur infrà 33. q.2. an quod.*

CAP. XVIII. ¶ *Licet ducere aliam viro, cui ſua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet.*

Item Gregorius III. *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. 4.*

QVod *c* propoſuiſti, ſi mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid eius faciat iugalis: bonum eſſet, ſi ſic permaneret, vt abſtinentiæ vacaret: ſed quia hoc magnorum eſt; ille, qui ſe non poterit continere, nubat magis: non tamen ſubſidij opem ſubtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non deteſtabilis culpa excludit.

¶ *Epiſtola, ex qua capitulum hoc acceptum eſt, impreſſa extat tom.3. Conciliorum, & manuſcripta in bibliotheca monaſterij Dominicanorum, & quæ citantur inf. 33. q.1. c. quod autem, & c. ſequenti, videntur eſſe huius Gregorij III.*

5. pars *Sed* d *illud Ambroſij à falſatoribus dicitur inſertum. Illud Gregorii ſacris Canonibus, imò Euangelicæ, & Apoſtolicæ doctrinæ penitus inuenitur aduerſum. Quidam verò ſententiam Ambroſij ſeruare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, vt ob quamlibet fornicationem vir licitè dimittat vxorem, & viuente dimiſſa aliam ducat: ſed inceſtuoſa tantum fornicatione intelligi: cùm vxor videlicet alicuius patri & filio, fratri & auunculo viri ſui, vel alicui ſimilium ſe conſtuprandam publicè tradiderit. Hæc autem, quia viro ſuo illicitam reddidit in perpetuum, dum per copulam conſanguinitatis per primum, vel tertium gradum tranſiuit affinitas* a, *licitè dimittitur, & ea viuente ſuperducitur alia. Hic ſi quis contendat non magis viro, quàm mulieri licitum eſſe, ſi vir alicuius eodem modo fornicetur, ſciat virum ab Ambroſio appellatum non ſexu, ſed animi virtute: mulierem quoque nominatam ſentiat non ſexu corporis, ſed mollitia mentis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, vt vxore viuente alia ſuperducatur, intelligitur illud Ambroſij in ſupradicto genere fornicationis: non tamen, quod viuente dimiſſa, aliam ducere poſſit: ſed poſt mortem fornicarij, vel fornicariæ (quorum vtrumque, vt ſup. dictum eſt, à corruptione luxuriæ mulier appellatur) ille qui à fornicatione mundus eſt, vir, vel mulier aliis copulari poſſunt: adulteri autem ſi ſuperuixerint, nullo modo aliis copulari poterunt.*

CAP. XIX. ¶ *Licitum coniugium non negetur illi, cuius vxor cum ſuo fratre dormierit*

Sic & illud intelligitur, quod in capitulo cuiuſdam Concilij *legitur.*

QVædam *b* cum fratre viri ſui dormiuit: decretum eſt, vt adulteri nunquam coniugio copulentur: illi vero, cuius vxor ſtuprata eſt, licita coniugia non negentur.

¶ *Simile legitur lib.5. Capitularium, c.19.*

CAP. XX. ¶ *Disiungantur, & nunquam coniugio copulentur, qui quodlibet inf. ſubiectorum admiſerint.*

Sic & illud Moguntinenſis Concilij intelligitur.

SI *c* quis viduam vxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cum duabus ſororibus, aut ſi qua cum duobus fratribus, ſeu cum patre & filio, ſi quis relictam fratris, ſi quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut conſobrinam, aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam polluerit, eos diſiungi, & vlterius nunquam in coniugio copulari præcipimus.

¶ *Senſus huius capitis eſt* in *d* Concilio primo Moguntino, *c.56. & 2. ſub Rabano, c.29. & l.5. Capitul. c.101. vbi etiam pleraque eadem verba habentur.*

CAP. XXI. ¶ *Sororem vxoris polluens, neutram habere valet.*

Item.

QVi dormierit *e* cum duabus ſororibus, & vna ex illis antea vxor fuerit, neutram ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri in coniugio copulentur.

CAP. XXII. ¶ *Cauſa adulterij vxorem relinquens continentiam ſeruet.*

Item illud Gregorij.

HI verò *f*, qui vxores ſuas in adulterio deprehendũt, non licebit nec eum, nec eam, aliam vxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo viuunt. Si autẽ adultera mortua fuerit, vir eius, ſi vult, nubat, tantum in domino: adultera verò nunquam, etiamſi mortuus fuerit vir eius: omnibus tamen diebus vitæ ſuæ acerrimæ pœnitentiæ lamenta perſoluat.

CAP. XXIII. ¶ *Neutram habeat qui ſororem vxoris polluit.*

Item ex decreto Zachariæ Papæ.

COncubuiſti *g* cum ſorore vxoris tuæ? ſi feciſti, neutram habeas: & ſi illa quæ vxor tua fuerit, conſcia ſceleris nõ fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in domino cui velit. Tu autem & adultera ſine ſpe coniugii permaneatis: & quãdiu vixeritis, iuxta præceptum Sacerdotis pœnitentiam agite.

---

a *Sent. diſt.28. Iuo p.8 c.99. Pan. l.7. c.21. al. quem.*
b *Sent 4. diſt. 35. 1. Cor 7. Gloſſ. ordin. ad eum locum.*
c *Iuo p.8. c.78. Pan. l.6. c.112.*
d *Sent. 4. diſt. 35. Gloſſ. ordin. 1. Cor. 7.*

a *al. affinitatis.* b 5. *Capitul. c.101.* c *Burch. l.17 c.9. Iuo p.9 c.71, & 77. Pan. l.6 c.121* d *In Conc. Vormacienſi, c.63.*
e *Sent. 4 diſt. 34. Burc. l.17 c.3. Iuo p.9. c.69.*
f *Sent. 4. diſt. 34 Poly. l.6. tit.4.*
g *Sent. ibid. Burch. l.19. c.5. fol.273.*

CAP.

Cap. XXIV. ¶*Cum nouerca, vel filiaſtra, vel ſorore ſuæ vxoris dormiens, ad coniugium peruenire non poterit: viris tamen earum legitima non negantur coniugia.*

Item ex Concilio Triburienſi.

SI quis *a* cum nouerca ſua dormierit, neuter ad coniugium poteſt peruenire, ſed vir eius poteſt ſi vult, aliam recipere, ſi ſe continere non poteſt. Similiter ſi quis cum filiaſtra ſua, vel cum ſorore vxoris ſuæ dormierit obſeruandum eſt.

Quamuis illud, quod in fine Moguntinenſis Concilij ponitur, à nonnullis non de legitimè coniunctis, ſed de fornicariis dictum intelligatur: videlicet vt fornicarij diſcedant ab inuicem, & ſine ſpe coniugij permaneant. Illud verò Gregorij ad Bonifacium, Anglicis 1 *pro tempore permiſſum eſt: quibus B. Gregorius in quarta, & quinta generatione coniugia contrahi permiſit: aliàs autem inane eſſet, cùm Auguſtinus dicat libro de ſermone Domini in monte,* [*Si* b *vxorem quis habeat ſterilem, &c.*

1 ¶ Anglicis.] *Verè auctor gloſſæ animaduertit, Gratianum, quod Gregorius tertius ſcripſit ad Bonifacium legatum Germaniæ pro cauſis Germanorum, retuliſſe ad ea, quæ multò ante B. Gregorius primus ſcripſerat ad Auguſtinum Epiſcopum, diſpenſando cum Anglis* ad *fidem nuper conuerſis ſuper gradibus conſanguinitatis, & affinitatis, & habetur infrà 35. q. 2. & 3. c. quædam lex. & q. 5. c. ad ſedem.*

Cap. XXV. ¶*Ob infirmitatem, vel damna, corporis, coniugia ſolui non licet.*

Item Nicolaus *ad Carolum Moguntinenſem Epiſcopum.*

6. ps. HI, qui *c* matrimonium ſani contraxerint, & vni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas acceſſerit, ob hanc infirmitatem coniugia talium ſolui non poſſunt. Similiter ſentiendum de his, qui ab aduerſariis excæcantur, aut membris truncantur, aut à Barbaris exſecti fuerint.

Cap. XXVI. ¶ *Furioſus & furioſa matrimonium contrahere non poſſunt.*

Item Fabius Papa.

NEque *d* furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt: ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur.

7. pars. *Vt ergo ex præmiſſis colligitur, non licet huic dimiſſa vxore aliam ducere: manet enim inter eos quoddam vinculum coniugale, quod nec ipſa ſeparatione diſſoluitur.*

Cap. XXVII. ¶*Sterilem vxorem dimittere, & cauſa fœcunditatis aliam ducere alicui non licet.*

Vnde Auguſtinus *ait in libro de bono coniugali, c. 7.*

TAntum *e* valet illud ſociale vinculum coniugum, vt cũ cauſa procreandi colligetur, nec ipſa cauſa procreandi ſoluatur. Poſſet enim homo dimittere ſterilem vxorem, & aliam ducere, de qua filios habeat: & tamen non licet. *Item c. 15.* ¶Manet vinculum nuptiarum, etſi proles cuius cauſa initum eſt, manifeſta ſterilitate non ſubſequatur: ita vt iam ſcientibus coniugibus non ſe filios habituros, ſeparare ſe tamen vel ipſa cauſa filiorum, atque aliis copulare non liceat. Quod ſi fecerint, cum eis, quibus ſe copulauerint, adulteriũ committunt: ipſi autem coniuges manent. Planè vxoris voluntate adhibere aliam, vnde communes filij naſcantur vnius commiſtione, ac ſemine, alterius autem iure ac poteſtate, apud antiquos patres fas erat. Vtrum & nunc fas ſit temere *a* non dixerim.

a *Ex conc. apud Vermerias Burchardus lib. 17. c. 11.*
b *ſup. ead. q. 5. ſi vxorem.* c *Lib. 2. ſentent. Pauli, tit. 19. in interpretatione l 4. in Cod. Theod. Sent. 4. diſt. 34:*
d *Paulus ibid. Sent. ibid. Polyc. ibid. Anſ. l. 10. c. 27.*
e *Iuo p. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 28. & 105.*

Cap. XXVIII. ¶ *De eodem*

Idem *lib. de nuptiis, & concupiſcentia, c. 10.*

VSque *b* adeò manens inter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint inter ſe coniuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cum his, quibus aliis adhæſerunt. *& paulò* 1 *poſt.* Manet inter viuentes quoddam vinculũ coniugale: quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: ſicut apoſtata anima velut de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita ſacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubio redeunti, ſi amiſiſſet abſcedens. Habet autem hoc qui receſſit, ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.

1 ¶Et paulo poſt.] *Apud B. Auguſtinum hic interiicitur* c. *denique ſup. 31. q. 1. Addita verò nonnulla ſunt, & emendata in hoc capite ex ipſo originali, quemadmodum & in præcedenti.*

QVÆSTIO VIII.

Q*Vum itaque probatum ſit, quòd hic vxorem ſuam dimittere, & aliam ducere non poteſt, quæritur ſi liceat ei hac conditione peccare, vt infidelem ad fidem adducat. Quod non poſſe fieri* Auguſtinus *affirmat in l. de adulterinis coniugiis. c. 24. ita dicens.*

CAP. I. ¶ *Non debet aliquis à continentiæ voto recedere, etiamſi infidelis Chriſtianam ſe fieri polliceatur.*

NOn *c* ſolùm mœchandum non eſt, (quod facit non quidam, ſed omnis, qui dimittit vxorem ſuam; & ducit alteram, etſi propterea duxerit, vt faciat Chriſtianam, (ſed etiam quiſquis non alligatus vxori continentiam Deo vouerit nullo modo debet iſta compenſatione peccare, vt ideo credat vxorem ſibi eſſe ducendam, quia promiſit, quæ nuptias eius appetit, futuram ſe eſſe Chriſtianam. Quod enim cuiquam, antequam vouiſſe, licebat, cùm in ſe nunquam facturum vouerit, non licebit, ſi tamen id vouerit, quod vouendum fuit, ſicuti eſt perpetua virginitas, vel poſt 1 experta connubia ſolutis à vinculo coniugali; vidualis caſtitas, ſeu ex conſenſu vouentibus *d*, & carnalia debita ſe inuicem relaxantibus fidelibus, caſtiſque coniugibus (quod alterum ſine altera, vel alteram ſine altero vouere fas non eſt) iugis continentia. Hæc ergo, & ſi qua alia ſunt, quæ rectiſſimè vouentur, cùm homines vouerint, nulla conditione rumpenda ſunt, quæ ſine vlla conditione vouerunt.

¶Vel poſt. *Hic locus in vulgatis B. Auguſtini codicibus & etiam apud Iuonem vſque ad verſ.* Hæc ergò, *paulò aliter habet.*

CAVSA XXXIII.

Q*Vidam vir maleficiis impeditus, vxori ſuæ debitum reddere non poterat. Alius interim clanculo eam corrupit. à viro ſuo ſeparata, corruptori ſuo publicè nubit: crimen quod admiſerat corde tantum Deo confitetur: redditur huic facultas cognoſcendi eam: repetit vxorem ſuam: qua recepta, vt expeditius orationi vacaret, & ad carnes agni purius* e *accederet, continentiam ſe ſeruaturum promiſit: vxor verò conſenſum non adhibuit.*

1 *Hîc primùm quæritur, an propter impoßibilitatem conſenſum non adhibuit.*
2 *Secundò, an poſt ſeparationem ei nubere valeat, cum quo prius fornicata eſt.*

a *al. non temerè dixerim.* b *Sent. 4. diſt. 31. Iuo p. 8. c. 12. Pann. l. 6. c. 74.* c *Iuo p. 8. c. 73.* d *al. viuentibus.* e *al. purus.*

3 *Tertiò,ſi ſola confeßione cordis crimen poßit deleri.*

4 *Quartò, ſi tempore orationis quis valeat reddere coniugij debitum.*

5 *Quintò an vir ſine conſenſu vxoris continentiam vouere poßit,vel ſi minis, vel terroribus licentiam vouendi ab ea extorquere valeat.*

QVÆSTIO I.

QVod autem propter impoßibilitatem reddendi debitum mulier à viro ſuo ſeparari non poßit,auctoritate Euangelica, & Apoſtolica probatur. Sic enim Chriſtus ait in a *Euangelio: [Nulli licet dimittere vxorem ſuam,niſi cauſa fornicationis:]vel quia alter eorũ,ſicut Auguſtinus exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit. ¶Item Apoſtolus* b: *[Mulier quanto tempore viuit vir eius,alligata eſt legi ipſius.]non legi ſibi reddendi debitum ſed non tranferendi ſe ad aliud.¶Item* c: *[His,qui matrimonio iuncti ſunt,præcipio,non ego,ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere,niſi cauſa fornicationis.]Euangelica itaque & Apoſtolica auctoritate prohibetur mulier à viro ſuo diſcedere,niſi ob cauſam illam cunctis notißimam,qua interueniente ſi diſceſſerit,oportet eam manere innuptam,aut reconciliari viro ſuo.Vnde datur intelligi,quòd impoßibilitas reddendi debitum facit coniugij dißidium.His ita reſpondetur.Coniugium confirmatur officio,vt ſup.*1*.probatum eſt:poſtquam vero officio confirmatum fuerit,niſi cauſa fornicationis, non licet viro vxorem dimittere, vel vxori à viro diſcedere. Verum antequam confirmetur, impoßibilitas officij ſoluit vinculum coniugij.*

1 ¶Vt ſuprà.]*Videtur indicari c.non dubium, & c.cùm ſocietas ſuq.27.q.2.de qua re ibi notatum eſt.*

Cap. I. ¶*Licet,mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoſcere non poterit.*

Vnde ſcribit Gregorius *Ioanni* 1.*Rauennati Epiſcopo.*

QVod *d* autem interrogaſti,de his, qui matrimonio iuncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille aliam, vel illa alium ducere poſſit? De quibus ſcriptum eſt:[Vir & mulier,ſi ſe coniunxerint & poſtea dixit mulier de viro, quòd non poſſit coire cum eo, ſi poteſt probare per iuſtum iudicium, quod verum ſit,accipiat alium.Si autem ille aliam acceperit ſeparentur,

1 ¶Ioanni.]*Repetenda ſunt, quæ ſunt notata in hoc idem caput ſup.27.q.2.*

Cap. II.

Item ex Epiſtola eiuſdem.

REquiſiti *c* de his, qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt ſe non poſſe inuicem operam carni dantes commiſceri.Iſte verò ſi non poteſt ea vti pro vxore, habeat eam quaſi ſororem. Quod ſi retinaculum coniugale voluerunt reſcindere,maneant vtrique innupti.Nam ſi huic non potuit concordare naturaliter,quomodo alteri conueniet?Si igitur vir aliam vult vxorem accipere, manifeſta patet ratio *f*, quia ſuggerente diabolo odij ſomitem, exoſam eam habuit, & idcirco eam dimittere mendacij falſitate molitur. Quod ſi mulier cauſatur,& dicit;Volo eſſe mater, & filios procreare, & vterque eorum ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis iureiurando dicat, vt nunquam per commiſtionem carnis coniuncti vna caro effecti fuiſſent,videtur mulierem ſecundas nuptias contrahere poſſe. Humanum *g* dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ eſt,maneat ſine coniuge, Quòd ſi & ille aliam copulam acceperit,tunc hi,qui iurauerint, periurij crimine rei teneantur,& pœnitentia peracta priora cogantur recipere connubia.

Hoc a *autem ſeruari præcipitur:cùm vterque idem fatetur Cæterum ſi vir aſſeruerit ſe reddidiſſe debitum vxori,& illa diffitetur,cui potius fides habenda ſit,meritò quæritur.*

Cap. III. ¶*In veritate viri conſiſtat,ſi mulier negat ſe cognitam ab eo.*

De his in Concilio apud Compendium habito *ita ſtatutum eſt.*

SI *b* quis accepit vxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipſa fœmina dicit, quòd nunquam coiſſet cum ea: & ille vir dicit,quod ſic fecit,in veritate viri conſiſtat,quia vir caput eſt mulieris.

Ecce,quòd impoßibitas reddendi debitum,vinculum ſoluit coniugij Sed hoc de naturali impoßibilitate ſtatutum eſt.Hæc autem,maleficij impedimento, non frigiditate naturali debitum coniugale prohibente,à viro ſuo ſeparata eſt. Vnde quæritur, ſi liceat ei etiam in hoc caſu à viro ſuo diſcedere, & alij ſe copulare.

Cap. IV. ¶*Quid de his,qui maleficiis impediti,coire non poſſunt.*

De his ita ſcribit Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus.

SI *c* per ſortiarias,atque maleficas 1,occulto,ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur,hortandi ſunt,quibus iſta eueniũt vt corde contrito,& ſpiritu humiliato,Deo, & ſacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lachrymis,& largioribus eleemoſynis,& orationibus, atque ieiuniis Domino ſatisfaciant,& per exorciſmos ac cætera Eccleſiaſticæ medicinæ munia *d*,miniſtri Eccleſiæ, tales,quantum Dominus annuerit,qui Abimelech,ac domum eius Abrahæ orationibus ſanauit,ſanare procurent Quòd ſi forte ſanari non potuerint,ſeparari valebunt:ſed poſtquam alias nuptias expetierint,illis in carne viuentibus, quibus iuncti fuerant,prioribus,quos reliquerant, etiam ſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, recõciliari nequibunt.

1 ¶Maleficas.]*In vulgatis ſequebatur,* artes:*quæ vox abeſt à pleriſque vetuſtis codicibus,ac cæteris collectoribus.*

Sed in hoc videtur contrarium præmiſſo capitulo Gregorij. Ibi enim poſt poßibilitatem redditam iubetur ſeparari ab eo cui ſecundò nupſerat,& redire ad primum.Hic autem viuẽte eo, cui ſecundò copulata fuerat, primo reconciliari non poterit.

QVÆSTIO II.

1. Pars. *QVod autem ei,cum quo prius fornicata fuerat, poſt ſeparationem nubere poßit,ſuperius probatum eſt.Mortuus eſt enim ſibi vir eius.Ex quo, indicio Eccleſiæ ab eo ſeparata,ab eius lege ſoluta eſt. Vnde iuxta* e *Apoſtolum nubat,cui vult,tantum in Domino. ¶ Sed quæritur ſi ſine Eccleſiaſtico iudicio, nulla cauſa dißidij rationabiliter probata ab ea diſceßiſſet, an eſſet cogendus redire ad eam?De hoc ita ſtatutum eſt* in Concilio Carthaginenſi, *cui interfuit Auguſtinus,c.30.f.*

¶*Etiam in codicibus manuſcriptis,& apud Iuonem p.8 c.328.citatur ex Concilio Carthaginenſi,in quo nullo inuentum eſt,ſed in Agathenſi,c.25.(ex quo citat Iuo eadem p.8.Cap.c.231.)& ca.7.c.305.*

a *Matth.19.ſup.28.q.1.c.idololatria.§.item ſi infidelitas,* b *Rom.7.c 1.Cor 7.d ſup.27.q.2.quod autem.Sent.4.diſt.34. Burch.l.9.c.40.Iuo p.8.c.178.Pann.l.6.c.115.Anſ.l. 10. c. 26.Capit.6.c.55.* c *Iuo p.8.c.80. Sent. ibid. Poly. l. 6. tit. 4 Anſ.l.10.c.25.Burc l.9.c.44 Iuo p.8.c.182.Pann.l.6.c.116.. ex.Greg.2.* f *al.ratione,* g *Rom.6.*

a *Sent.4.diſt.34.* b *Sent.ibid.Burch.l.9.c.42.Iuo p.8.c.180 Pann.l.6.c.119.* c *Sent.ibid.Iuo p 8.c.194.Pann.l.6.c.117.* d *al.munimina.* e *1.Cor.7.* f *al. 25.*

Cap.

CAP. I. ¶ *Non licet alicui vxorem dimittere, niſi cauſa diſſidij primùm Eccleſiæ probetur.*

SÆculares *a*, qui coniugale conſortium nulla 1 grauiori culpa dimittunt, vel etiam dimiſerunt, & nullas cauſas diſſidij probabiliter proponentes, propterea ſua matrimonia dimittunt, vt aut illicita, aut aliena præſumant, ſi antequam apud Epiſcopos comprouinciales diſſidij cauſas dixerint, & priuſquam in iudicio damnentur, vxores ſuas abiecerint, à communione ſanctæ Eccleſiæ, & populi cœtu, pro eo quòd fidem, & coniugia maculant, excludantur.

1 ¶ Nulla.] *In recentioribus Conciliorum editionibus in Concilio Agathenſi legitur,* ſine grauiori, *in Capitularibus,* abſque grauiori: *ſed in antiquis editionibus Pariſienſibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis,* conſortium grauiori.

CAP. II. ¶ *Lex diuina prohibet virum vxorem dimittere, niſi cauſa fornicationis.*

Item Ambroſius *ſuper Lucam, ad c. 16.*

AN, quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? dimittis ergo vxorem quaſi 1 iure, ſine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet? Sed diuina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum verere: audi legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt. [*Quod* b *Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

1 ¶ Quaſi iure.] *Sic etiam in vulgatis B. Ambroſij codicibus. In tribus Gratiani manuſcriptis eſt,* quam ſcis viuere ſine crimine.

CAP. III. ¶ *Abſque cauſæ cognitione à viro ſuo dimiſſa, ad omnia reſtituatur.*

Item Nicolaus Papa *Carolo Regi.*

HIſtoria c Eccleſiaſtica ab Euſebio Cæſarienſi Epiſcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro *d* caſtitate à marito accuſabatur, ait. [Præceptum eſt ab Imperatore lege lata vt primò permitteretur ei rem familiarem liberè diutiùs ordinare: tunc demum reſponderet obiectis Hoc omnes leges tam Eccleſiaſticæ, quàm vulgares, publicæque præcipiunt.] ¶ Si e autem de mulieribus, & ſæcularibus viris hæc conſtituta ſunt, multò magis Eccleſiaſticis hominibus, & ſacerdotibus ſunt conceſſa.

¶ *Huius mulieris meminit Iuſtinus in primo Apologetico pro Chriſtianis, & Euſebius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 4. c. 16. Verba quidem huius capitis in epiſtolis Nicolai impreſſis, aut manuſcriptis non ſunt inuenta: ſed habentur ferè eadem in præfatione Iſidori in ſuam Canonum collectionem. Præſtat tamen Iuſtinum, & Euſebium adire. Fortaſſe in hoc caput tranſlatus eſt titulus ex ſequenti.*

CAP. IV. ¶ *Niſi poſt reſtitutionem, neque de coniugij fœdere, neque de adulterij crimine inter virum & vxorem iudicium eſt agitandum.*

Item Nicolaus Papa *in epiſtola Carolo Regi.*

2. ps. SIue *f* de coniugij fœdere, ſiue de adulterij crimine iudicium agitandum ſit, nulla ratio *g* patitur Thietbergã cum Lothario poſſe inire conflictum, vel leniſſimum controuerſiæ ſubire certamen: niſi prius ad tempus fuerit reddita ſuæ poteſtati, & conſanguineis propriis liberè ſociata. Itaque *h* etiam locus prouidendus eſt, in quo nulla ſit vis multitudinis formidanda, & non ſit difficile teſtes producere, vel cæteras perſonas, quæ tam à ſanctis canonibus, quàm à venerandis Romanis legibus in huiuſmodi controuerſiis requiruntur.

¶ *Epiſtola ex qua acceptum eſt hoc caput, habetur Romæ in codice monaſterij Dominicanorum, & ex ea aliqua ſunt addita, & emendata.*

3. pars. *In hoc capite quamuis videatur cauſa expoſita, quare ſua auctoritate non licet alicui vxorem dimittere, qua ceſſante, ipſa quoque prohibitio ceſſare videtur: tamen quia ipſa ſeparatio pœna eſt, & pœna nulli eſt inferenda, niſi per iudicem, generaliter hoc intellegendum eſt, vt ſiue ob cauſam præmiſſam, ſiue nulla cauſa exiſtente, non liceat alicui ſua auctoritate vxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidij, vel qualibet alia intelligendum eſt.*

CAP. V. ¶ *Coniugia penitus interdicantur his, qui ſuas coniuges occidunt.*

Vnde Nicolaus Papa *ſcribit Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo.*

INterfectores *a* ſuarum coniugum ſine iudicio, cum non addis adulteratum, vel aliquid huiuſmodi, quid aliud habendi ſunt quàm homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus penitus coniugium denegatur, exceptis adoleſcentibus, de quibus eſt beati Leonis Papæ XXV. 1. regula Decretalium, imò indulgentia obſeruanda.

1 ¶ XXV.] *Hoc eodem numero habetur in codice Canonum inter decreta ſeu regulas Leonis.*

In hoc capite videtur Nicolaus b *permittere maritis, cauſa adulterij, vel alterius huiuſmodi criminis, vxores ſuas interficere. Sed Eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio, non materiali criminoſos feriri iubet: illo videlicet gladio, quo* * *Petrus iubetur mactare, & manducare. De quo etiam Chriſtus ait in Euangelio* c: [*Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium.*

CAP. VI. ¶ *Non licet alicui vxorem ſuam adulteram occidere.*

Hinc idem Nicolaus *ſcribit Albino Archiepiſcopo.*

INter *d* hæc ſanctitas veſtra addere ſtuduit, ſi cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrum marito illius liceat ſecundum mundanam legem eam interficere. Sed ſancta Dei Eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus: gladium non habet, niſi ſpiritualem: non occidit, ſed viuificat.

CAP. VII. ¶ *Pœnitentia eius, qui propriam abſque cauſa perimit vxorem.*

Item Pius Papa.

QVicunque *e* propriam vxorem abſque lege, vel *f* ſine cauſa, & certa probatione interfecerit: aliámque duxerit vxorem, armis depoſitis, publicam agat pœnitentiam: & ſi contumax fuerit, & Epiſcopo ſuo inobediens extiterit, anathematizetur, quouſque conſentiat. Eadem lex erit illi qui ſeniorem ſuum interfecerit.

CAP. VIII. ¶ *Pœnitentia Haſtulphi, qui vxorem ſuam interfecit.*

Item Stephanus Papa V. *Haſtulpho.*

ADmonere *g* te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Haſtulphe: ſed non filius debes dici, qui tam crudeliter infelix homicidium perpetraſti. Nam occidiſti vxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi ſociatam, ſine cauſa mortis, non tibi reſiſtentem, non inſidiantem quoquomodo vitæ tuæ. Non inueniſti eam cum alio viro nefariam rem

a *Iuo p. 8. c. 231. & 328. Pannorm. lib. 6. c. 106.*
b *Matth. 19.* c *In præfatione Iſidori in volumen Conciliorum.* d *al. de.* e *ibidem inferius.* f *Polyc. lib. 6. tit. 4. Burch. l. 9. cap. 13. Iuo p. 8. c. 116. Regino lib. 2. Chronographiæ.* g *al. ratione patet.* h *al. inter quos.*

a *Sent. 4. diſt. 37. Iuo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. Infrà, ead. in adoleſcentia.* b *Sent. ibid.* * *Act. 10.* c *Matt. 10.*
d *Sent ibid. Poly. lib. 6. tit. 10. Iuo p. 8. c. 124 & 333. Pan. l. 7. c. 14.* e *Sent. ibid Burch. l. 6. c. 37. Iuo p. 10. c. 166. Anſel. l. 10. c. 56. Simile 5. Capitul. c. 149.*
f *al. &.* g *Burchard. l. 6. c. 40. Iuo p. 8. c. 126. Pann. lib. 7. cap. 16.*

cientem

cientem: ſed concitatus à diabolo impio furore inflammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo, crudelior omni beſtia interemiſti: & nunc poſt mortem eius addis iniquitatem ſuper iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo, qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos feciſti, inducere ſuper eam vis mortis cauſam poſt mortem: per vnum homicidã, & reprobum teſtem incuſare vis mortuam. Quoniam nec Euangelium, nec vlla diuina humanaque lex vnius teſtimonio etiam idoneo quempiam condemnat, vel iuſtificat, quantò magis per iſtum flagitioſiſſimum, & ſceleſtum nec illa viua debuit condemnari, nec 1 à te poſt eius mortem accuſari? Prius cauſa criminis ſubtiliter erat inueſtiganda: & tunc, ſi ita fuiſſet inuenta, ſecundùm legis *a* tramitem debuit accipere vltionis vindictam. Nam ſi verum (quod abſit) fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt ſeptem annos pœnitentia peracta dimittere eam per approbatam cauſam poteras, ſi voluiſſes: occidere tamen eam nullatenus debuiſti. Non enim vult Deus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur ad pœnitentiam, & viuat. Idcirco placeat tibi conſilium noſtrum, & hoc fac, quod melius tibi, leuiuſq; videri poteſt: miſerere animæ tuæ, vt non ſis tu tibimet ipſi homicida. Relinque quapropter te rogamus hoc malum *b* ſæculum, quod te traxit ad immaniſſimum peccati facinus: ingredere Monaſterium, humiliare ſub manu Abbatis, & multorum fratrum precibus adiutus obſerua cuncta ſimplici *c* animo, quæ tibi fuerint imperata, ſi forte ignoſcat infinita Dei bonitas peccatis tuis & refrigeret animam tuam, priuſquam crucieris perpetuis flaminis. Hoc leuius, & melius tibi eſſe certiſſimè ſcias. Sin autem publicam pœnitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere (quod peius tibi & durius, & grauius eſſe non dubites) ita, vt agere debes, exhortamur, omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & ſiceram non bibas: carnem nullo vnquam tempore comœdas, præterquam in Paſcha, & in die Natalis Domini: in pane & aqua & ſale pœnitentiam age: in ieiuniis, & vigiliis, & orationibus & eleēmoſynis omni tempore perſeuera: armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigarè præſumas. Vxorem nunquam ducere, & concubinam non habere, nec adulterium committere audeas: in balneo nunquam laueris, in conuiuiis lætantiũ nunquam te miſceas, in Eccleſia ſegregatus ab aliis Chriſtianis poſt oſtium, & poſtes humiliter te repone, ingredientium, & egredientium ſupplicitet orationibus commendare, communione corporis & ſanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te exiſtimes: in vltimo tamen exitus vitæ tuæ die, ſi merueris, pro viatico, ſi ſit, qui tribuat, tantummodo venialiter vt accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius & ſatis acrius erant iuxta magnum pondus peccati, infelix, adiicienda. Sed ſi hæc omnia, quæ tibi miſericorditer ſupradicta ſunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & cuſtodieris, confidimus de immenſa Dei clementia remiſſionem habiturum te tuorum peccatorum, & ſecundum dictum *d* iuſti, bonìque Paſtoris reſoluet te ſancta Eccleſia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipſius gratiam, qui eam ſuo ſanguine acquiſiuit, ſolutus ſis in cœlis. Sin autem aliter feceris, & ſanctæ matris Eccleſiæ tam ſalubrem admonitionem deſpexeris, ipſe tibi ſis iudex, & in laqueo *e* diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & ſanguis *f* tuus ſuper caput tuum: nos alieni à conſortio tuo pro aliorum Dei ſalute, ipſo opitulante, omni ſollicitudine nitimur deſudare, & Domini miſericordiam attentiùs quotidie implorare.

1 ¶ Nec à te.) *Apud Burchardum & Iuonem legitur*, nec poteris poſt mortem eius excuſari.

Cap. IX. ¶ *Potius vxore viuente aliam ducat, quis quàm humanum ſanguinem fundat.*

a *Ezech.* 33. b *al. malignum.* c *al. ſupplici.*
d *al. imperium.*
e *Oſeæ* 4. f *Matth.* 18.

Item Auguſtinus *de adulterinis coniugiis, lib. 2. cap.* 15.

SI *a* quod verius dicitur,) non licet homini Chriſtiano adulteram coniugem occidere, ſed tantum dimittere: quis eſt tam demens, qui dicat ei, fac quod non licet, vt liceat tibi quod non licet? Cùm enim vtrumque ſecundùm legem Chriſti illicitum ſit, ſiue adulteram occidere, ſiue illa viuente alteram ducere, ab vtraque abſtinendum eſt, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus eſt, quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium, vt viuente vxore ſua, alteram ducat, & non humanum ſanguinem fundat. Quod ſi eſt vtrumque nefarium non debet alterum pro altero perpetrare, ſed vtrumque vitare.

4. ps. *In præmiſſis auctoritatibus quique prohibentur adulteras coniuges ſuas occidere: ſed permittitur poſt ſeptem annorum pœnitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, iubentur ſine ſpe coniugij perpetuò manere: niſi forte propter lapſum iuuenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis miſericordia impendatur. Clericis autem conceditur, ſi vxores eorum peccauerint, ſine mortis acerbitate habere eas in cuſtodia, & ad ieiunia eas cogere: non tamen vſque ad necem affligere.*

Cap. X. ¶ *Clerici ſi vxores eorum peccauerint, præter necem eas domi cuſtodiant, & ad ſalutaria eas cogant ieiunia.*

Vnde in Toletano Concilio I. *c.* 7. *legitur.*

PLacuit *b*, vt ſi quorumcumque Clericorum vxores peccauerint, ne fortè poteſtatem peccandi plus habeant, accipiant mariti earum hanc poteſtatem, præter necem cuſtodiendi ac ligandi in domo ſua, ad ieiunia ſalutaria, non mortifera eas cogentes: ita, vt inuicem ſibi Clerici pauperes auxilium ferant, ſi ſeruitia fortè non habeant. Cum vxoribus autem ipſis, quæ peccauerint, non cibum ſumant, niſi fortè ad timorem Dei acta pœnitentia reuertantur.

5. pars. *Nunc autem quæritur, quare ſacris Canonibus ſit inſtitutum, vt poſt ſeptem annos pœnitentes in priſtinum ſtatum reuocentur.*

Cap. XI. ¶ *Quare ſit inſtitutum poſt ſeptem annos in priſtinum ſtatum pœnitentes redire.*

De his ita ſcribit Iſidorus *ad Maſſionem c Epiſcopum in præfatione ad librum de ſummo bono.*

HOc *d* ipſum, quod Canonum cenſura poſt ſeptem annos remeare pœnitentem in priſtinum ſtatum præcipit, &c. *v. in i tractatu ordinandorum de lapſis*, non ex electione proprij arbitrij. ſancti Patres, ſed potius ex ſententia diuini iudicij ſanxerunt. Nam legitur, quòd Maria *e* ſoror Aaron Propheteſſa, dum *f* detractionis *g* aduerſus Moyſem incurriſſet delictum, illico ſtigmate lepræ perfuſa eſt: cúmque peteret Moyſes, vt emundaretur, præcepit eam Deus extra caſtra ſeptem diebus egredi: & poſt emundationem curſus eam in caſtra admitti. Maria ergo ſoror Aaron, caro intelligitur Sacerdotis, quæ dum ſuperbiæ dedita, ſordidiſſimis cogitationum *h* maculatur contagiis extra caſtra ſeptem diebus, hoc eſt, extra collegium ſanctæ Eccleſiæ ſeptem annis proiicitur, vt poſt emendationem vitiorum, loci, vel priſtinæ dignitatis recipiat meritum, *& poſt pauca.*

a *Iuo p.* 8. *c.* 241. *Pann. l.* 7. *c.* 17. b *Iuo p* 8. *c.* 283.
c *al. Maſſenum.* d *Rabanus l. pœnit. c.* 1. *Polyc. l.* 4. *tit.* 35. *Anſelm. l.* 8. *c.* 37. *Iuo p.* 6. *c.* 298. *& p.* 15. *c.* 91.
e *Sup. diſt.* 50. *c.* 12. f *al. cum*, g *al. obtrectationis. Num.* 12.
h *al. corruptionum.*

¶ In.

¶ In *a* fine 1 autem Epiſtolæ adiiciendum putaui,vt quo-
cſcumque in geſtis Conciliorum diſcors ſententia inueni
r,illius ſententia magis teneatur,cuius antiquior, aut po
or extat auctoritas.

1 ¶Vt in tractatu ordinandorum de lapſis.) *Abſunt hæc pleriſque vetuſtis,ſed non ſunt expuncta, quia ſic ſolet cita- Gratianus & indicatur c.presbyter ſup.diſt. 82.*

2 ¶In fine autem.) *Hæc vſque ad finem abſunt ab vno ntiquo Gratiani exemplari*

Hoc autem quanquam de ſacerdotibus videatur ſpeciali ter dictum : generaliter tamen de omnibus pœnitentibus ortet intelligi. Ad imitationem namque illius Dominicæ nitentiæ David b *de adulterio & homicidio reprehenſus nius hebdomadæ ieiunium ſatisfactionem admiſſi ſceleris Deo legitur obtuliſſe. Hinc etiam Eccleſiaſtica conſuetudine l vſurpatum,vt maiorum criminum pœnitentia ſeptem an- orum ſpatio concludatur. niſi vel officij excellentia, vel cri- inum magnitudo vulgarem conſuetudinem excedens(velu- ,dum contra naturam humanæ ſocietatis parentibus , vel beris vel aliis eiuſmodi perſonis impudice adhæremus : vel um relicto naturali vſu contra naturam more Sodomitico rnicamur, vel vſque ad coitum brutorum animalium pro- ibimur,)præmiſſum ſpatium tranſcendere cogat.*

6.pars.*De pœnitentibus quoque quæritur , an eis genera- ter poſt pœnitentiam peractam coniugia concedantur.Gene- liter enim canonica auctoritate prohibentur pœnitentes ad eculare militiam redire,vel matrimonia contrahere.*

CAP. XII. ¶ *Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur.*

Vnde Syricius Papa *epiſt.1.ad Himerium Epiſcopum,c.5.*

DE *c* his verò non incongruè dilectio tua Apoſtolicam ſedem credidit conſulendam,qui acta pœnitentia , tan- uam canes , ac ſues ad vomitus priſtinos & volutabra re- euntes,& militiæ cingulum,& ludicras voluptates, & no- a coniugia,& inhibitos denuò appetiuere concubitus:quo- m profeſſam incontinentiam generari poſt abſolutio- em filij prodiderunt. De quibus iam ſuffugium non ha- ent pœnitendi, id duximus decernendum vt ſola circa Ec- leſiam fidelibus oratione iungantur , ſacris myſteriorum elebritatibus(quamuis non mereantur)interſint, à Domi- icæ autem menſæ conuiuio ſegregentur , vt hac ſaltem di- rictione correpti & ipſi in ſe ſua errata caſtigent , & aliis exemplum tribuant,quatenus ab obſcœnis cupiditatibus re- ahantur.Quibus tamen(quoniam carnali fragilitate ceci- erunt)viatico munere , cum ad Dominum cœperint profi- iſci,per communionis gratiam volumus ſubueniri , quam ormam & circa mulieres , quæ ſe poſt pœnitentiam talibus ollutionibus deuinxerunt,ſeruandam eſſe cenſemus.

Sed quia timore ſoluendi coniugij nonnulli ad pœnitentiam ccedere differunt,vel propter lapſum adoleſcentiæ,quem for- idant,pœnitentiæ remedium ſuſcipere negligunt;ideo aucto- itate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia tine re vel alia contrahere.

CAP. XIII. ¶ *Ex indulgentia coniugia poſt pœnitentiam legitimam non negentur.*

Vnde Leo Papa *Galerio Epiſcopo Tripolitano ſcribit.*

AVdiuimus à quibuſdam,quòd in veſtris diœceſibus , ac finibus Chriſtianorum cœtus leui occaſione ſe ſubtra- unt pœnitentiæ iuga,dicentes , quia ſi pœnitētiam agimus oniugij debemus relinquere copulam : in quo errant,& de eritatis calle diſcedunt , quia pro omnibus illicitis pœni- ntiam vnuſquiſque Chriſti nominis cultor ſuſtinere , ac eragere ſummopere debet,dicente *d* Domino : Pœniten- am agite,appropinquabit enim regnum cœlorum. Coniu- ium verò legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam ſuſtinenti ſoluere licet,*& inf. d* ¶Sacris eos vos expedit elo- quiis edocere,vt ab erroris eripiantur caligine,& licitis co- pulationibus iuncti,de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

CAP. XIV. ¶ *Propter lapſum iuuenilis,incontinentiæ non negentur pœnitentibus licita coniugia.*

Item Leo Papa *ad Ruſticum,epiſt.90.al.92.c.11.*

IN adoleſcentia conſtitutus , ſi vrgente aut metu mortis, aut captiuitatis periculo pœnitentiam geſſit, & poſtea ti- mens lapſum incontinentiæ iuuenilis,copulam vxoris elegit ne crimen fornicationis incurreret , rem videtur feciſſe ve- nialem,ſi præter coniugem,nullam omnino cognouerit.In quo tamen non regulam conſtituimus , ſed quid ſit tolera- bilius æſtimamus.

CPA. XV. ¶ *Hæc pœnitentia eſt imponenda ei,qui matrem occidit.*

Item Nicolaus Papa *Rhatoldo* a *Epiſcopo ſanctæ Eccleſiæ Argentoratenſis.*

7. ps. LAtorem *b* præſentium matricidam eſſe cognouimus. Cui præcipimus , vt ſub pœnitentiæ iugo permaneat: ita vt per annum integrum Eccleſiam non ingrediatur, ſed antè fores baſilicæ orans , & deprecans Deum perſeueret , qualiter tanto eripiatur piaculo . Completo verò anni cir- culo introeundi in Eccleſiam licentiam habeat:tamen inter audientes ſtet,ſed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis ſacræ communionis ei gratia concedatur:oblationes verò non offerat, niſi prius aliorum ſeptem annorum curricula expleantur. ¶ His autem omni- bus annis,atque temporibus carnem non manducet,nec vi- num bibere præſumat , exceptis feſtis diebus atque Domi- nicis , & à Paſcha vſque ad Pentecoſten. Et quocunque ire voluerit,nullo vehiculo deducatur , ſed pedibus proficiſca- tur,arma non ſumat,niſi contra paganos.ieiunet autem tri- bus diebus per hebdomadam vſque ad veſperam. A propria quidem,ac legitima coniuge non ſeparetur , ne in fornica- tionis voraginem corruat, quod ne fiat,optamus. Si autem ante annorum trium curſum finis vitæ illius appropinqua- uerit , corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti par- ticeps fiat:ſin *c* autem vt ſupra ſtatuimus efficiatur:tamen ſi illius conuerſionem *d* & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus , & optimis operibus pullulare, humanius circa eum veſtra ſolicitudo peruigil appareat,mi- tiſque omnibus demonſtretur.

Pœnitentia parricidarum,quæ hic præcipitur , habetur in Concilio Vuormatienſi,c.30.

CAP. XVI. ¶ *Poſt dignam pœnitentiam adoleſcentibus permittuntur licita coniugia.*

Item e.

8. ps. SI *f* quis cum duabus fuerit ſororibus fornicatus , aut cum his perſonis,de quibus ſancta ſcriptura prohibet, ſi dignam egerit pœnitentiam , & caſtitatis non valuerit continentiam ſuſtinere,liceat ei legitimam in coniugio vxo- rem accipere:ſimiliter & mulieri,quæ tali fuerit ſcelere lap- ſa,vt fornicationis non perducatur ad chaos : ſed hoc de laicis viris,ac mulieribus ſolummodo ſtatuimus.

¶ *Iuo citat hoc,quemadmodum & ſequens,ex Nicolao ad Carolum Archiepiſcopum & eius ſuffraganeos. Idem verò habetur in Concilio Vuormatienſi,c.33.niſi , quod pro illis*

a *Sup.diſtinct 50.domino ſancto.* b 2. *Reg.12.*
c *Burch.19.c.57.Iuo p.15.c.71.* d *Matth.3.*

a *al.Rodulpho.* b *Polyc.l.6.tit.10.Anſ.l.11.c.52. Burc.l. 6.c.46.Iuo p.10.c. 137.* c *Vide Rhenatum ad finem Tertul- liani operum* d *al.conuerſationem.* e *al.idem.*
f *In Concilio Vuormatienſi,c.3.idem habetur.*

¶ In *a* fine 2 autem Epiſtolæ adiiciendum putaui, vt quotieſcumque in geſtis Conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius ſententia magis teneatur, cuius antiquior, aut potior extat auctoritas.

1 ¶ Vt in tractatu ordinandorum de lapſis.) *Abſunt hæc à pleriſque vetuſtis, ſed non ſunt expuncta, quia ſic ſolet citare Gratianus & indicatur c. presbyter ſup. diſt. 82.*

2 ¶ In fine autem.) *Hæc vſque ad finem abſunt ab vno antiquo Gratiani exemplari.*

Hoc autem quanquam de ſacerdotibus videatur ſpecialiter dictum: generaliter tamen de omnibus pœnitentibus oportet intelligi. Ad imitationem namque illius Dominicæ ſententiæ David b *de adulterio & homicidio reprehenſus vnius hebdomadæ ieiunium ſatisfactionem admiſsi ſceleris Deo legitur obtuliſſe. Hinc etiam Eccleſiaſtica conſuetudine eſt vſurpatum, vt maiorum criminum pœnitentia ſeptem annorum ſpatio concludatur. niſi vel officij excellentia, vel criminum magnitudo vulgarem conſuetudinem excedens (veluti, dum contra naturam humanæ ſocietatis parentibus, vel liberis vel aliis eiuſmodi perſonis impudicè adhæremus: vel dum relicto naturali vſu contra naturam more Sodomitico fornicamur, vel vſque ad coitum brutorum animalium prolabimur,) præmiſſum ſpatium tranſcendere cogat.*

6. pars. *De pœnitentibus quoque quæritur, an eis generaliter poſt pœnitentiam peractam coniugia concedantur. Generaliter enim canonica auctoritate prohibentur pœnitentes ad ſecularem militiam redire, vel matrimonia contrahere.*

CAP. XII. ¶ *Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur.*

Vnde Syricius Papa *epiſt. 1. ad Himerium Epiſcopum, c. 5.*

DE c his verò non incongruè dilectio tua Apoſtolicam ſedem credidit conſulendam, qui acta pœnitentia, tanquam canes, ac ſues ad vomitus priſtinos & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuò appetiuere concubitus: quorum profeſſam incontinentiam generari poſt abſolutionem filij prodiderunt. De quibus iam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum vt ſola circa Eccleſiam fidelibus oratione iungantur, ſacris myſteriorum celebritatibus (quamuis non mereantur) interſint, à Dominicæ autem menſæ conuiuio ſegregentur, vt hac ſaltem diſtrictione correpti & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficiſci, per communionis gratiam volumus ſubueniri, quam formam & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt, ſeruandam eſſe cenſemus.

Sed quia timore ſoluendi coniugij nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapſum adoleſcentiæ, quem formidant, pœnitentiæ remedium ſuſcipere negligunt; ideo auctoritate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere vel alia contrahere.

CAP. XIII. ¶ *Ex indulgentia coniugia poſt pœnitentiam legitimam non negentur.*

Vnde Leo Papa *Galerio Epiſcopo Tripolitano ſcribit.*

AVdiuimus à quibuſdam, quòd in veſtris diœceſibus, ac finibus Chriſtianorum cœtus leui occaſione ſe ſubtrahunt pœnitentiæ iuga, dicentes, quia ſi pœnitētiam agimus coniugij debemus relinquere copulam: in quo errant, & de veritatis calle diſcedunt, quia pro omnibus illicitis pœnitentiam vnuſquiſque Chriſti nominis cultor ſuſtinere, ac peragere ſummopere debet, dicente *d* Domino: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Coniugium verò legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam ſuſtinenti ſoluere licet, *& inf. à* ¶ Sacris eos vos expedit eloquiis edocere, vt ab erroris eripiantur caligine, & licitis copulationibus iuncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

a *Sup. diſtinct. 50. domino ſancto.* b *2. Reg. 12.*
c *Burch. 19. c. 57. Iuo p. 15. c. 71.* d *Matth. 3.*

CAP. XIV. ¶ *Propter lapſum iuuenilis, incontinentiæ non negentur pœnitentibus licita coniugia.*

Item Leo Papa *ad Ruſticum, epiſt. 90. al. 92. c. 11.*

IN adoleſcentia conſtitutus, ſi vrgente aut metu mortis, aut captiuitatis periculo pœnitentiam geſſit, & poſtea timens lapſum incontinentię iuuenilis, copulam vxoris elegit ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur feciſſe venialem, ſi præter coniugem, nullam omnino cognouerit. In quo tamen non regulam conſtituimus, ſed quid ſit tolerabilius æſtimamus.

CPA. XV. ¶ *Hæc pœnitentia eſt imponenda ei, qui matrem occidit.*

Item Nicolaus Papa *Rhatoldo* a *Epiſcopo ſanctæ Eccleſiæ Argentoratenſis.*

7. LAtorem *b* præſentium matricidam eſſe cognouimus.
ps. Cui præcipimus, vt ſub pœnitentiæ iugo permaneat: ita vt per annum integrum Eccleſiam non ingrediatur, ſed antè fores baſilicæ orans, & deprecans Deum perſeueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introeundi in Eccleſiam licentiam habeat: tamen inter audientes ſtet, ſed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis ſacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes verò non offerat, niſi prius aliorum ſeptem annorum curricula expleantur. ¶ His autem omnibus annis, atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præſumat, exceptis feſtis diebus atque Dominicis, & à Paſcha vſque ad Pentecoſten. Et quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, ſed pedibus proficiſcatur, arma non ſumat, niſi contra paganos. ieiunet autem tribus diebus per hebdomadam vſque ad veſperam. A propria quidem, ac legitima coniuge non ſeparetur, ne in fornicationis voraginem corruat, quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium curſum finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti particeps fiat: ſin *c* autem vt ſupra ſtatuimus efficiatur: tamen ſi illius conuerſionem *d* & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum veſtra ſolicitudo peruigil appareat, mitiſque omnibus demonſtretur.

Pœnitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in Concilio Vuormatienſi, c. 30.

CAP. XVI. ¶ *Poſt dignam pœnitentiam adoleſcentibus permittuntur licita coniugia.*

Item e.

8. SI *f* quis cum duabus fuerit ſororibus fornicatus, aut
ſs. cum his perſonis, de quibus ſancta ſcriptura prohibet, ſi dignam egerit pœnitentiam, & caſtitatis non valuerit continentiam ſuſtinere, liceat ei legitimam in coniugio vxorem accipere: ſimiliter & mulieri, quæ tali fuerit ſcelere lapſa, vt fornicationis non perducatur ad chaos: ſed hoc de laicis viris, ac mulieribus ſolummodo ſtatuimus.

¶ *Iuo citat hoc, quemadmodum & ſequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiſcopum & eius ſuffraganeos. Idem verò habetur in Concilio Vuormatienſi, c. 33. niſi, quod pro illis*

a *al. Rodulpho.* b *Polyc. l. 6. tit. 10. Anſ. l. 11. c. 52. Burc. l. 6. c. 46. Iuo p. 10. c. 137.* c *Vide Rhenatum ad finem Tertulliani operum* d *al. conuerſationem.* e *al. idem.*
f *In Concilio Vuormatienſi, c. 3. idem habetur.*

 verbis

verbis:lapſa vt fornicationis non perducatur ad chaos;*in eo legitur*,lapſa fornicationis,liceat.

CAP. XVII. ¶*Puniatur,qui hæc crimina committit, non tamen legitimam dimittat vxorem.*

Item a.

SI *b* quis cum matre 1 fornicatus fuerit,ſpiritualis anathematis, vt ſcitis,percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea, quam de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit,aut cum illa, quam ante Epiſcopum tenuerit,cum ſacro chriſmate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit ſcelus:legitimam tamen,ſi habuit, non dimittat vxorem.

9 pars.Quos 2 enim Deus coniunxit, iudex ſua auctoritate ſeparare non debet.

1 ¶Cum matre]*Sic in Pannormia,& apud Iuonem, p.9. c 37 ſed apud eundem p.1.c.138.legitur :* ſi quis cum commatre,*ſicut etiam in Concilio Vuormatienſi.*

2 ¶ Quos enim.] *Hæc non ſunt in Vuormatienſi, neque apud Iuonem,ſed fere eadem in Pannormia.*

CAP. XVIII. ¶*Non homo ſeparat,quos pœna condemnat.*

Quanquam Iſidorus *hoc aliter intelligat.*

QVos *c* Deus coniunxit,homo non ſeparet.]Quæris quomodo?ſubaudi violenter,ſine lege,abſque ratione,quos Deus coniunxit,homo non ſeparet.Non enim homo ſeparat quos pœna condemnat, quos reatus accuſat, quos maleficium coarctat,

Verùm hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices ſæculi pro ſuis ſceleribus,legum ſeueritate percellunt,quos vel morte puniunt,vel deportari iubent.

CAP. XIX. ¶*De eodem.*

Item ex Concilio Toletano VI.c,8.

10. ps. ANtiqui *d* & ſanctiſſimi eſt patris ſententia Papæ Leonis,vt is,qui in ætatis adoleſcentia poſitus, dum mortis formidat caſum, peruenerit ad pœnitentiæ remedium, ſi coniugatus forte *e* fuerit incontinens, ne poſtea adulterij lapſum incurrat, redeat ad priſtinum coniugium, quouſque poſſit adipiſci temporis maturitate continentiæ ſtatum:quod nos ſicut de viris, ita de fœminis æquo modo cenſemus. Non quidem hoc generaliter, & canonicè eſt præceptum, ſed conſtat à nobis pro humana fragilitate indultum.Et duntaxat ratione, vt ſi is,qui pœnitentiæ non eſt legibus deditus,ante ab hac vita deceſſerit,quàm ex conſenſu ad continentiam vnus 1 eorum fuerit regreſſus,ſuperſtiti non liceat denuò ad vxoris tranſire amplexus. Si autem illius vita extiterit ſuperſtes, qui non accepit abſolutionem *f* pœnitentiæ, nubat, ſi ſe continere non poteſt,& alterius *g* conſortio fruatur vxoris.Quod de vtroque ſexu quomodo à nobis manifeſtum eſt eſſe decretum : ita videlicet, vt in omnibus ſacerdotis expectetur ordinatio:vt iuxta quod ætatem aptam perſpexerit, pœnitentiæ, abſolutionis tribuat legem,

a ¶Vnus eorum.] *In antiquis Conciliorum editionibus eſt* eorum vnde:*in vno Vaticano codice,*alter eorumdem,*in codice Lucenſi regio,*ad continentiam eorum fuerit,*in poſterioribus autem Colonienſibus editionibus*, alter ad continentiam erat,vnde fuerit regreſſus. *Itaque tanta varietate retenta eſt vulgata lectio Gratiani, quæ eſt in manuſcriptis quoque ipſius exemplaribus.*

a *al.idem.* b *In eodem Concilio,c.24 Iuo p 1.c.138. & p.9 c.36 Pann.l.7.c.64.* c *Matth.19.* d *Sup.ead.in adoleſcentia* e *al.eſt forte,* f *al.benedictionem.* g *al.vlterius.*

TRACTATVS

De Pœnitentia.

QVÆSTIO III.

HIs breuiter decurſis in quibus extra negotij finem aliquantulum euagati ſumus, ad propoſitæ cauſæ tertiam quæſtionem pertractandam(qua quæritur.

DISTINCTIO I.

VTrùm 1 ſola cordis contritione, & ſecreta ſatisfactione, abſq; oris confeſſione quiſque poſſit Deo ſatisfacere) redeamus.Sunt enim qui dicunt, quemlibet criminis veniam ſine confeſſione facta Eccleſiæ, & ſacerdotali iudicio poſſe promereri,iuxta illud Ambroſij ſuper Lucam ad c.22.

¶ *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæſtionem multa attulit.Quam per longam tractationem, qui eum ſequuti ſunt,in ſeptem diſtinctiones diuiſerũt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla eſt diſtinctionũ ſeparatio.in aliquibus verò in margine tantũ eſt,*Diſtinctio prima,ſecunda,&c.

1 ¶Vtrùm ſola.]*Hæc coniungẽda ſunt cũ ſuperioribus quemadmodũ in peruetuſtis ſunt coniuncta:ab illis enim pendent*

CAPVT I.

PEtrus *a* doluit,& fleuit:quia errauit,vt homo.Non inuenio,quid dixerit:inuenio, quòd fleuerit : lachrymas eius lego,ſatisfactionem non lego.

CAPVT II.

Item 1.

LAchrymæ *b* lauent delictum, quod voce pudor eſt confiteri.

1 ¶Item.]*Sequebatur*,Ioannes Chriſoſtomus, *apud quem hæc ipſa omnino verba non ſunt inuenta. Sed apud B.Ambroſium poſt vltima verba capitis præcedentis ſequitur.* Sed quod defendi non poteſt, abſolui poteſt. Lauent lachrymæ delictum,&c. *& Ambroſium citat Magiſter ſententiarum.*

CAPVT III.

Item Propheta.

SAcrificium *c* Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

CAPVT IV.

Item

DIxi *d*, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino:& tu remiſiſti impietatem peccati mei.

CAPVT V.

Quod Auguſtinus *exponens ait.*

MAgna *e* pietas Dei, vt ad ſolam promiſſionem peccata dimiſerit.¶Nondum pronuntiat ore:& tamen Deus iam audit in corde, quia ipſum dicere.quaſi quoddam pronunciare eſt.Totum enim pro opere reputatur,

¶*Initium vſque ad verſ.*Nondum *eſt Caſſiodori,quem citant gloſſa ordinaria,& magiſter.Quæ verò ſequuntur, magna ex parte ſunt ex B.Auguſtino.*

CAPVT VI.

*Cod.lib.1.de Epiſcopis & cler.*Imperator Iouianus.

2. ps. SI quis ſ:non dicam rapere, ſed attentare tantum modo iungendi cauſa matrimonij ſacratiſſimas virgines auſus fuerit,capitali pœna feriatur *g*.

CAPVT VII.

Item lib.2. tit. de poſtulando Impp.Leo & Anthemius

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in prouinciali iudicio, vel apud quenquam iudicem accedat ad rogatorum conſortium, niſi ſacroſanctis catholicæ religionis fuerit imbutus myſteriis Sin autem aliquid quoquo modo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit,

a *Sent.4,diſt.17.Luc.22.* b *Iuo ibid.* c *Pſal.* d *Pſal.31.* e *Gloſſ.ord.in eum locum ex Auguſt.& Caſſiodoro.ſup.17 q 1.qui bona verſ.magna pietas.Sent.ibid.* f *Tit 3.& Cod.Theod.l.9 tit.25.l.2.36.q.2.ſi quis non dicam.Tripart.hiſt.l.7.c.7.Polyc.l.4 tit.35.* g *al.ſcriitur*

officiam

officium quidem ſublimitatis tuæ centum librarum auri iacturam pro condemnatione ſuſtineat.

CAPVT VIII

Idem AA *ibidem continenter.*

QVicunque *a* auſus fuerit contra prouidum noſtræ ſerenitatis decretum officium aduocationis per ſubreptionem arripere,& prohibitum patrocinium præſtiterit, ab aduocationis officio remotus ſtylum proſcriptionis,atque perpetui exilij ſpecialiter ſubſtinebit:ſcituris etiam Prouinciarum rectoribus, quod is ſub cuius adminiſtratione aliquid huiuſmodi fuerit attentatum,partis bonorum dimidiæ proſcriptionem, & pœnam exilij per quinquennium ſuſtinebit.

CAPVT IX.

Item lib. 5. eod. tit. ad legem Iuliam maieſtatis, *l.* 5.

QVisquis *b* cum militibus, &c. cogitauerit (eadem enim ſeueritate voluntatem ſceleris,qua effectum puniri iura voluerunt) ipſe quidem, &c.

Item c ad legem Corneliam de Sicariis. [*Si quis cum telo ambulauerit hominis necandi cauſa ſicut is, qui hominem occiderit: vel cuius dolo malo factum erit commiſſum, legis Corneliæ de ſicariis pœna coërcetur.*]

CAPVT X.

Impp. Valentin. Valens, & Gratianus.

j. SI quis necandi infantis piaculum aggreſſus, aggreſſáve ſit,ſciat ſe capitali ſupplicio eſſe puniendum.

CAPVT XI.

d Impp. Gratianus Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius

SI forte mulier marito mortis paraſſe inſidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuiſſe inueniatur, vel ſi forte maritus eodem modo inſectetur vxorem in eadem quæſtione ab omni familia non ſolùm mariti, ſed etiam vxoris ſuæ (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum eſt,ſine cuiuſquam defenſione.

CAPVT XII.

Item ff. tit. e de iniuriis, *l. ſed eſt quæſtionis.*

ij. SI quis tam fœminam quàm maſculum, ſiue ingenuos, ſiue libertinos,impudicos facere attentauerit, iniuriarum tenebitur. Sed & ſi ſerui pudicitia attentata fuerit, iniuriarum *f* locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cùm id agitur, vt ex pudico impudicus fiat. Non ſolùm is iniuriarum tenetur, qui fecit iniuriam, hoc eſt, qui percuſſit, verùm ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curauit, vt cui mala pugno percuteretur.

CAPVT XIII.

Item lege g Apud Labeonem.

iij SI quis pulſatus quidem non eſt, verùm manus aduerſus eum leuatæ, & ſæpe territus eſt, quaſi vapulatus non tamen percuſſit,vtili iniuriarum actione tenetur.

CAPVT XIV

3. pars. *Contra titulo* h de pœnis.

COgnitionis pœnam nemo patitur. *i*

CAPVT XV.

Item titulo de *k* extraordinariis criminibus.

SOllicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt,propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. *& infrà.* ¶ Qui puero ſtuprum(ab ducto ab eo,vel corrupto comite)perſuaſerit,aut mulierem, puellamve interpellauerit, quidve impudicitiæ gratia fecerit,domum 1 præbuerit, pretiumve, quo is perſuadeat, dederit,perfecto flagitio,punitur capite; imperfecto, in inſulam deportatur. Corrupti comites ſummo ſupplicio afficiuntur.

1 ¶ Domum.] *Sic etiam in ſententiis Pauli, lib.5. tit.4. verſ.* qui puero, *ſed in Pandectis* a *Florentinis legitur*, donum.

CAPVT XVI.

Item titulo de furtis.

VVlgaris eſt quæſtio, an is, qui ex aceruo frumenti modium ſuſtulit,totius rei furtum faciat,an vero eius tantum, quod abſtulit. Ofilius totius acerui furem eſſe putat. Nam & qui aurem alicuius tetigit(inquit Trebatius)totum eum videtur tetigiſſe. Proinde & qui dolium aperit, & inde parum vini abſtulit,non tantum eius,quod abſtulit, verum totius *b* furtum videtur feciſſe.Sed verum eſt in tantum eos furti actione teneri, quantum abſtulerunt. Nam & ſi quis armarium,quod tollere non poterat,aperuerit,& omnes res quæ in eo erant,contrectauerit, atque ita diſceſſerit, deinde reuerſus vnam ex his abſtulerit, & antequam ſe reciperet quò deſtinauerat,deprehenſus fuerit eiuſdem rei & manifeſtus, & nec manifeſtus fur erit. Sed & ſi quis ſegetem ante 1 lucem ſecat, & contrectat,eius,quod ſecat,manifeſtus, & nec manifeſtus fur eſt.

1 ¶ Ante lucem.] *In Pandect. Florentinis legitur,* ſed & qui ſegetem luce ſecat.

CAPVT XVII.

Item lib. 2. tit. Quod quiſquis iuris, *l.* 1.

HÆc autem verba: [Quod ſtatuerit, qui iuriſdictioni præeſt,] cum effectu accipimus,non verbotenus.& ideo ſi cùm vellet ſtatuere, prohibitus ſit, nec effectum decretum habuit, ceſſat edictum. Nam [Statuit.] verbum rem perfectam ſignificat, & conſummatam iniuriam, non cœptam.

CAPVT XVIII.

POenæ(*ſicut in ff. tit. de pœnis legitur*, legum interpretatione molliendæ ſunt potius,quàm aſperandæ.

Atque ideo proprium caſum non excedunt:ſed quæ de raptu virginum, vel aduocatis, ſeu de crimine maieſtatis, vel de ſicariis dicta ſunt,fauore religionis, & fidei,atque principali odio ſicariorum introducta ſunt. Iniuriarum verò pro earum varietate multipliciter quis reus fieri poteſt. Varietas itaque criminum, varietatem inducit pœnarum.

CAPVT XIX.

Vnde in Digeſtis d tit. *De pœnis.*

4. gs. AVt facta puniuntur, vt furta, cædéſque: aut dicta vt conuitia,& inſidæ aduocationes,aut ſcripta, vt falſa, & famoſi libelli, aut conſilia, vt coniurationes, & latronum conſcientia, quouſque alios ſuadendo iuuiſſe, ſceleris eſt inſtar. ¶ Sed hæc quatuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis cauſa,perſona,loco tempore,qualitate, quantitate, euentu. Cauſa, vt in verberibus, quæ impunita ſunt à magiſtro illata, vel parente:quoniam emendationis, non iniuriæ gratia videntur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. Perſona dupliciter ſpectatur eius qui fecit, & eius, qui paſſus eſt Aliter enim puniuntur ex eiſdem facinoribus ſerui, quàm liberi, & aliter, qui quidquam in dominum, parentémve auſus eſt, quàm qui in extraneum, in magiſtratum, vel in priuatum. In huiuſmodi conſideratione, ætatis quoque ratio habeatur. Locus facit, vt idem, vel furtum, vel ſacrilegium ſit, & capite luendum, vel minore ſupplicio. Tempus diſcernit emanſorem à furtiuo 1, & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. Qualitate cum factum vel atrocius, vel leuius eſt: vt furta manifeſta à nec manifeſtis

a *Idem verò quicunque.*] *Orig.* b *ſup.6. quæſ.* . *ſi quis.*
c *Eod. lib.9. tit.16. lib.7. Ibid. continenter.* d *Ibid.*
e *Lib.47. ff. tit. 10. lib.9.* f *al. iniuriarum actio.*
g *Ibid. lib.10. Ibid. lib. 1. Ibid. lib. 15.* h *Lib. 48. dig. tit. 19. lib. 18.* i *al. patiatur.* k *Lib.47. tit.11. lib. 1.*

Lib.47. ff. tit.2. l.21 b *totius videtur fur eſſe.*] *Orig.*
c *Lib.4. ff. tit.19. l.42.* d *Ibid* 16.

diſcerni ſolent, rixę à graſſaturis, expilationes à furtis, à violenta petulantia, de qua re maximus apud Græcos orator Demoſthenes ſic ait:

Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργὴν ἀλλ' ἡ ἀτιμία· οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν καίπερ ὂν δεινὸν ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει, πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις ὅταν ἐπὶ κόρρης ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. *Id eſt.* Non enim iram plaga cõcitauit, ſed ipſa facti indignitas. Neque tam ingenuis graue eſt cædi, (quanquam graue eſt,) quàm per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere poteſt (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus eſt, alteri 2 renuntiare ac repræſentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc vt contumeliam inferens, nunc vt inimicum ſe gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens. Hæc mouent: hæc de ſtatu mentis deturbant homines propudij, ac ſugillationis non aſſuetos.] Quantitas diſcernit furem ab abigeo. Nam qui vnum ſuem ſurripuerit, vt fur coërcebitur: qui gregem, vt abigeus. Euentus ſpectatur, vt à clementiſſimo 3 quoque facta: quanquam lex non minus eum, qui occiderit, puniat: & ideo apud Græcos exilio voluntario fortuiti caſus luebantur, vt apud præcipuum poëtarum ſcriptum eſt.

Εὖτ' ἐμέ τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος
Ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς
Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκλασεν Ἀμφιδάμαντος.
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Id eſt.

Quo puerum me tempore veſtras duxit ad ædes,
Ex Opoente pater, dira pro cæde patrata.
Ob talos nempe ira perditus Amphidamantis,
Cùm gnatum imprudens ſimul, inuitúſque peremi.

1 ¶ Furtiuo.] *In aliquot vetuſtis codicibus, & originali eſt,* fugitiuo. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

2 ¶ Alteri renuntiare.] *Hæc in ſuum locum ſunt reſtituta.*

3 ¶ Clementiſſimo.] *Sic emendatum eſt ex pandectis Florentinis, cùm antea legeretur,* dementiſſimo. *Quod in Baſilicis l.60. tit.5.l.16 ſic explicatur.* Vir clemens, nec ſeditioſus, ſi arma ſumat, quaſi occidendi cauſa, non punitur vt homica, niſi & euentus ſequatur. In ſeditioſis autem etiam ſine euentu animi propoſitum punitur ob id ſolum, quod armati proceſſerint, vt l.1. ad legem Corneliam de ſicariis.

CAPVT XX.

5. ps. *COgitatio non meretur pœnam lege ciuili cum ſuis terminis contenta eſt. Diſcernuntur tamen à maleficiis ea, quæ de iure effectum deſiderant. In his enim non niſi animi iudicium conſideratur.*

CAPVT XXI.

Vnde in digeſt. a *tit. de repudiis.*

DIuortium non eſt verum, niſi quod animo perpetuam conſtituendi diſceſſionem *b* fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quàm ſi perſeuerantia apparuit, iudicium animi fuiſſe. Ideóque per calorem miſſo repudio, ſi breui reuerſa eſt vxor, nec diuertiſſe videtur.

CAPVT XXII.

Huic quod in vulgatis eſt diſtinctum caput, in pleriſque vetuſtis eſt appoſita nota illa qua indicatur eſſe verba Gratiani.

Hinc etiam in Canonibus

SI c quis iratus crimen alicui obiecerit, &c.

a *Lib.24. Digeſt. tit.2. de diuor. & repudiis, l.3.*
b *al. diſſenſionem.* c *2. q.3. ſi quis.*

6, pars. *Ex concilio autem velut ex facto, aliquem teneri* Auguſtinus *probat, ita dicens.*

CAP. XXIII. ¶ *Non ſolùm, qui manibus occidunt, ſed etiam quorum Conſilio, & fraude alij occiduntur, homicidæ probantur.*

PErnicioſè *a* ſe *b* decipiunt, qui exiſtimant eos tantum homicidas eſſe, qui manibus hominem occidunt: & non potius eos, per quorum conſilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt, ſicut ſcriptum *c* eſt, Nobis non licet interficere quemquam Sed tamen illis Domini mors imputatur: quia ipſi lingua eum interfecerunt dicentes: (crucifige, crucifige eum.) Vnde vnus Euangeliſta dixit Dominum crucifixum eſſe hora tertia, alius ſexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua, milites hora ſexta manibus. Qui ergo hominem tradidit, ille interficit eum, Domino dicente *d*: (Maius peccatum habet, qui me tradidit tibi.) Vnde Pſalm. *e* (Filij hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.) Subiiciant ergo ſe pœnitentiæ quorum Conſilio ſanguis funditur, ſi veniam promereri voluerint.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex variis locis B. Auguſtini, videlicèt ex l.3. de conſenſu Euangeliſtarum, c.11. explanatione Pſ.56. & 63. & tract. 114. & 115. in Ioannem.*

CAP. XXIV ¶ *Interfectores fratrum, detractores, eorum eoſque odientes homicidæ habentur.*

Item ex epiſtola Clementis *prima ad Iacobum.*

HOmicidiorum verò tria genera eſſe dicebat B. Petrus, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum, ita detractores eorum, eoſque odientes homicidas eſſe manifeſtabat: quia & qui occidit fratrem ſuum, & qui odit, & qui detrahit, ei pariter homicidæ eſſe monſtrantur.

CAP. XXV. ¶ *In maleficiis voluntas pro opere reputatur.*

Item Hieronymus *in Eſa. c.33.*

OMnis *f* iniquitas, & oppreſſio, & iniuſtitia, iudicium ſanguinis eſt: & licet gladio non occidat: voluntate tamen interficit.

CAP. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item Cyprianus *tract.4. de mortalitate.*

NVnquid Cain *g*, cùm Deo munus offerret iam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus prouidus ante damnauit? Vt illic cogitatio mala, & pernicioſa conceptio, Deo prouidente proſpecta eſt, ita & in Dei ſeruis, apud quos confeſſio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur. Aliud eſt enim martyrio animum deeſſe: aliud animo defuiſſe martyrium. Qualem te inuenit Dominus, cum vocat, talem pariter & iudicat, quando ipſe teſtetur, & dicat *h* (Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator renis & cordis.)

CAP. XXVII. ¶ *Homicida eſt, qui fratri ſuo mala perſuadet.*

Item Auguſtinus *tract.42. ad c.8. Ioannis.*

NOli putare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo mala perſuades. Si fratri tuo mala perſuades, occidis. Et vt ſcias, quia occidis, audi Pſalmum *i*: (Filij hominum, dentes eorum, arma & ſagittæ, & lingua eorum machæra *k* acuta.)

a *al.* Pericloſè. b *Poly. l.6. tit.10. Anſ. l.11. c.45. Burc. l.6. c.31. Iuo p.10. c.160.* c *Ioan.18. Mat.26. Mar.15. Ioan.19.* d *Ioan.19.* e *Pſ.56* f *Poly. ibid. Anſ. l.11. c.43. Iuo p.10. c.157.* g *Gen. 4.* h *Ap. c.2.* i *Pſ.56.*
k *gladius acutus.*]

CAP.

Cap. XXVIII. ¶ *Occidit, qui ad nocendum mouetur.*
Idem *l.19. contra Fauſtum, c.23.*

HOmicidium *a* lege vetitum, putabatur non aliud eſſe, niſi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidij genere deputari

¶ *Verba propria B. Auguſtini ſunt hæc:* Quia enim non intelligebant homicidium, niſi peremptionem corporis humani, per quam vita priuaretur, aperuit Dominus, &c.

Cap. XXIX ¶ *Furti tenentur qui ſolo timore furantur.*

SI propterea *b* non facis furtum, quia times ne videaris, intus feciſti, in corde feciſti: furti teneris, & nihil tuliſti.

Cap. XXX. ¶ *Non ideo minus deliquit, cui ſola deeſt facultas.*
Idem *de libero arbitrio, lib. 1. c.3.*

SI cui etiam non contingat facultas concumbendi cum hac coniuge aliena, planum tamē aliquo modo ſit id eum cupere, & ſi poteſtas detur facturum eſſe: nō minus reus eſt, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur. *Item ſicut auctoritas teſtatur.* Voluntas 1 remuneratur, non opus. Voluntas autem in cordis contritione eſt: opus vero in oris confeſſione.

1 ¶ Voluntas.) *Hæc vſque ad finem ſunt ex homilia 26. operis imperfecti in Matthæum.*

Luce clarius conſtat cordis contritione, non oris confeſſione peccata dimitti.

CAPVT XXXI.
Item Proſper *lib. 1. de vita contemplatiua, c.7.*

POrrò illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipſis confeſſa, nec ab aliis publicata, ſi ea confiteri, aut emendare noluerint, Deum, quem habent teſtem, ipſum habituri ſunt & vltorem. Et quid eis prodeſt humanum vitare iudicium, cum, ſi in malo ſuo permanſerint, ituri ſint in æternum, Deo retribuente, ſupplicium? Quod, ſi ipſi ſibi iudices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis vltores, hinc in ſe voluntariam pœnam ſeueriſſimæ animaduerſionis exerceant, temporalibus pœnis mutabunt æterna ſupplicia, & lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus reſtinguent æterni ignis incendia.

CAPVT XXXII.
Et inf. ibidem.

FAcilius Deum *d* ſibi placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, ſed vltro crimen agnoſcūt: qui aut propriis illud confeſſionibus produnt, aut neſcientibus aliis (quales occulti ſunt) ipſi in ſe voluntariæ excommunicationis ſententiam ferunt, & ab altari cui miniſtrabant, non animo, ſed officio ſeparati, vitam ſuam tanquam mortuam plangunt, certi, quòd reconciliato ſibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non ſolùm amiſſa recipiant, ſed etiam ciues supernæ ciuitatis effecti, ad gaudia ſempiterna perueniant.

¶ *In pleriſque vetuſtis exemplaribus caput hoc coniunctum eſt ſuperiori: in nonnullis autem reliqua etiam vſque ad cap. Medicina.*

7. pars. *Hoc idem probatur auctoritate illa prophetica* e: [*In quacunque hora peccator fuerit conuerſus, & ingemuerit, &c. Non enim dicitur, ore confeſſus fuerit, ſed tantum:*] *Conuerſus fuerit, & ingemuerit, vita viuet, & non morietur.*) *Hinc etiam* Propheta f *ait.*

CAPVT XXXIII.

SCindite corda veſtra, & non veſtimenta.

Oſtendens in contritione cordis, quæ in eiuſdem ſciſſione intelligitur, non in confeſſione oris quæ pars eſt exterioris ſatisfactionis, quam ſciſſuram veſtium nominauit, à parte totum intelligens, peccata dimitti.

a *Gloſſ. ord. in Matth. c. 5.* b *Iuo p. 8. c. 104. Pann. l. 7. c. 19.* c *Sent. 4. diſt. 17.* d *Sent. ibid.* e *Eſa. 30.* f *Ioël. 2.*

CAPVT XXXIV.
Hinc etiam per eundem Prophetam a *Dominus ait.*

COnuertimini ad me in toto corde veſtro, & conuertar ad vos.

¶ *Confecta eſt ſententia iſta ex verbis Ioëlis, cap 2. & Zachariæ, cap. 1.*

Conuerſio b *autem dicitur, quaſi cordis vndique verſio. Si autem cor noſtrum vndique à malo ad Deum vertitur, mox ſuæ conuerſionis fructum meretur, vt Deus ab ira ſua ad miſericordiam conuerſus peccati præſtet indulgentiam, cuius* c *primò præparabat vindictam. Vnde datur intelligi quod etiā ore tacente, veniam conſequi poſſumus. Hinc* d *etiam leproſi illi, quibus Dominus præcepit, vt oſtenderent ſe Sacerdotibus, in itinere, antequam ad Sacerdotes venirent, mundati ſunt. Ex quo facto nimirum datur intelligi, quòd antequam Sacerdotibus ora noſtra oſtendamus, id eſt, peccata noſtra confiteamur, à lepra peccati mundamur. Hinc* e *etiā Lazarus viuus de monumento prodiit: non prius de monumento eſt eductus, & poſtea à Domino ſuſcitatus: ſed lapide remoto, quo monumētum claudebatur, in ſepulchro reuixit, & foras viuus prodiit.* ¶ *Hinc* f *etiam, vt Dominus oſtenderet, quòd non ſacerdotali iudicio, ſed largitate diuinæ gratiæ peccator emundatur leproſum tangendo mundauit, & poſtea Sacerdoti ſacrificium ex lege offerre præcepit. Leproſus enim tangitur, cùm reſpectu diuinæ pietatis mens peccatoris illuſtrata compungitur. Vnde* g *poſt trinam negationem Petrus, Domino eum reſpiciente, profudit amaras lacrymas, quibus culpam negationis ſuæ diluit. Leproſus ſemetipſum Sacerdoti repræſentat, dum peccatum ſuum Sacerdoti pœnitens confitetur. Sacrificium ex lege offert, dum ſatisfactionem Eccleſiæ iudicio ſibi impoſitam factis exequitur. Sed antequam ad Sacerdotem perueniat, emundatur: dum per contritionem cordis ante confeſſionē oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam medici negantur ſuſcitare aliquem, vt reſuſcitatus confiteatur: dum per Prophetam* h *dicitur,* [*Nunquid medici reſuſcitabunt, & confitebuntur tibi?*] *Item* i [*A mortuo vt auctoritas ait, perit confeſſio, velut ab eo qui non eſt.*] *Vnde pœnitens ille, qui timore octaue territus exclamauerat.* [*Domine* k, *ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:*] *poſtea ſupplicans aiebat: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam: quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur.*] *Si ergo nullus confitebitur, niſi reſuſcitatus, nemo autem viuit gehennæ filius, & perpetua damnatione dignus, patet, quòd antequam quiſque confiteatur peccatum à reatu ſuæ præuaricationis, quo æterna ſibi debebantur ſupplicia, per gratiam internæ compunctionis abſoluitur.* ¶ *Item, Si antequam quiſque confiteatur, à Domino reſuſcitatur, vel reſuſcitatus viuit, dum confitetur, vel poſt reſurrectionem, iterum mortuus eſt, & confitetur. Sed ſicut antequam reſuſcitaretur mortuus, confiteri non poterat, ſic poſt reſurrectionem mortuus confiteri non valet. Reſtat ergo vt reſuſcitatus viuat, dum peccatum confitetur* 1. *Habet itaque ſuſcitatorem ſuum ſibi præſentem, ſeque inhabitantem*

1 ¶ Confitetur) *Hic in vulgatis interiiciebantur hæc,* ergo ſola contritio, in qua fit reſuſcitatio, tollit peccatum: *quæ abſunt à pleriſque, & emendatioribus Gratiani codicibus.*

CAPVT XXXV.
Vnde Auguſtinus *ait in Pſal. 70.*

REſuſcitatus corpore viuit abſente ſuſcitatore. Non autem ſic reſuſcitatus in anima.

¶ *In gloſſa ordinaria in Pſal. 70. verſ.* Deus docuiſti, *in verſ.* mirabilia, *ex Auguſtino hæc afferūtur.* Quid mirabilius quàm mortuos ſuſcitare? Suſcitatus corpore viuit etiam abſente ſuſcitatore, non ſic ſuſcitata anima ſine Deo: *quæ ſententia*

a *Ioël. 2. & Zach. 1.* b *Sent. ibid.* c *al. cui.* d *Luc. 17.* e *Ioan. 11.* f *Matth. 8.* g *Luc. 22.* h *Pſal. 87. Gregor. in Pſal. 1. pœnit.* i *Eccleſ. 17.* k *Pſal. 5.*

fuſius exponitur apud ipſum B. Auguſtinum concione ſecunda in eundem Pſalmum.

Cùm enim Deus ſit vita animæ, anima verò vita corporis: ſicut corpus viuere non poteſt abſente anima, ita non niſi Deo præſente anima viuere valet. Habet itaq; anima ſibi Deum præſentem per gratiam, qui viuens peccatum ſuum confitetur, eamque vita, quæ Deus eſt, inhabitat: quam inhabitando viuere facit. Si autem illam inhabitat: ergo templum Spiritus ſancti facta eſt: ergo illuminata eſt, ergo à tenebris peccatorum expiata eſt: ergo templum diaboli eſſe deſiit: quæ ad lucem venit, cuius reſpectus tenebras fugat. Nulla enim (vt ait Apoſtolus a) *conuentio Chriſti ad Belial, nulla participatio lucis ad tenebras, nulla communicatio iuſtitiæ & iniquitatis, nullus conſenſus templo Dei cum idolis. Item, vt Chriſtus* b *ait.* [*Omnis qui odit malum, in luce agit.* [*Qui autẽ in luce agit, ſicut Auguſtinus ait, in Chriſto operatur. Qui autẽ in Chriſto operatur, eius filius probatur. Cuius enim opera quiſque facit, eius filius eſſe perhibetur. Vnde* c *quibuſdam Dominus ait:* [*Si filij Abrahæ eſtis opera Abrahæ facite.*] *Item:* [*Vos ex patre diabolo eſtis, quia opera patris veſtri facere vultis.*] *Nemo autem filius Dei, & diaboli ſimul eſſe poteſt.* [*Nemo* d *enim, vt ipſe ait, duobus dominis ſeruire poteſt.*] *Item, vt Ioannes ait in epiſtola ſua* 1. *c.* 3.

CAPVT XXXVI.

QVi natus eſt ex Deo, non peccat.

Ergo nec eſt filius diaboli. Solo enim peccato, diaboli filij ſumus. Ergo e *de eius regno tranſlati ſumus in regnum charitatis filij Dei, & ſumus erepti de poteſtate tenebrarum, & facti filij lucis. Cùm ergo ante confeſſionem, vt probatum eſt, ſumus reſuſcitati per gratiam: & filij lucis facti, euidentiſſimè apparet, quòd ſola cordis contritione ſine confeſſione oris peccatum remittitur.*

CAPVT XXXVII.

Item Ioannes *ibid.*

OMnis, qui non diligit in morte manet.

Si ergo viuit, & diligit, ſi diligit, dilectio in corde eſt, dilectio autem in malo non eſt. Eſt enim proprius fons bonorum, in quo non communicat alienus. Ergo bonus eſt iſte factus per gratiam ante confeſſionem peccati: non itaque malus eſt: bonus enim & malus aliquis ſimul eſſe non poteſt. Quòd ſi malus non eſt, membrum diaboli non eſſe probatur: nec ergo dignus eſt gehenna quæ diabolo & membris eius ſolummodo debetur: ſicut æterna beatitudo ſolummodo membris Chriſti paratur. Non ergo in confeſſione peccatum remittitur, quod iam remiſſum eſſe probatur. Fit itaque confeſſio ad oſtenſionem pœnitentiæ, non ad impetrationem veniæ: & f *ſicut circumciſio data eſt Abrahæ in ſignum iuſtitiæ, non in cauſam iuſtificationis: ſic confeſſio Sacerdoti offertur in ſignum veniæ acceptæ, non in cauſam remiſſionis accipiendæ.*

2. pars. *Alij è contrariò teſtantur: dicentes ſine confeſſione oris, & ſatisfactione oporis neminem à peccato poſſe mundari, ſi tempus ſatisfaciendi habuerit. Vnde* g *Dominus per Prophetam ait:* [*Dic tu iniquitates tuas, vt iuſtificeris.*]

CAPVT XXXVIII.

Item Ambroſius *in lib de Paradiſo, c.* 14.

NOn *h* poteſt quiſquam iuſtificari à peccato, niſi ante fuerit peccatum confeſſus.

CAPVT XXXIX.

Idem *in ſerm.* 1. *Quadrageſimæ.*

ECce nunc tempus acceptabile adeſt, in quo confeſſio à morte animam liberat: confeſſio aperit paradiſum: confeſſio ſpem ſaluandi tribuit. Vnde i ſcriptura dicit: [Dic tu iniquitates tuas, vt iuſtificeris.] His verbis oſtenditur, quia non meretur iuſtificari, qui in vita ſua peccata non vult confiteri. Illa ergo confeſſio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. Pœnitentia *k* vera eſt dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quiſque commiſit. Pœnitentia eſt mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

a 2. *Cor.* 6. b *Ioan.* 3. c *Ioan.* 8. d *Matth.* 6.
e *Coloſſ.* 1. f *Gen.* 17. g *Eſa.* 43. h *Sent.* 4. *diſt.* 17. *Manuſcripto, cuius initium.* [*Ecce nunc tempus adeſt.*] *Sent. ibid.*
i *Eſa.* 43. k *Inf. de pœnit, diſt.* 3 *c.* 1.

CAPVT XL.

Item Ioannes *os aureum in homil. de pœnitentia, quæ incipit:* [*Prouida mente.*]

PErfecta *a* pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre, *& inf.* In corde eius contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas: hæc eſt fructifera pœnitentia.

CAPVT XLI.

Idem.

NOn *b* poteſt quis gratiam doni c cœleſtis accipere, niſi prius purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem, per donum baptiſmi ſalutaris.

CAPVT XLII.

Item Auguſtinus *in lib. de continentia, c.* 6.

NVllus *d* debitæ grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcumque, & ſi longè minorem, quàm debeat, ſoluerit pœnam. Ita e enim impertitur à Deo largitas miſericordiæ, vt non relinquatur etiam iuſtitia diſciplinæ.

CAPVT XLIII.

Idem *Vincentio, epiſt.* 48.

NEminem *f* putes ab errore ad veritatem, vel à quocunque ſeu magno, ſeu paruo peccato ad correctionem ſine pœnitentia poſſe tranſire.

CAPVT XLIV.

Idem *in lib.* 50. *homil.* 49. *de pœnitentia.*

AGite pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia, vt oret pro vobis Eccleſia. Nemo dicat ſibi, occultè age, apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt. [Quæ g ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo]; Ego ſine cauſa claues datæ ſunt Eccleſiæ Dei: fruſtramus Euangelium Dei: fruſtramus verba Chriſti: promittimus vobis quod ille negat, nónne vos decipimus: Iob *h* dicit: [Si erubui in conſpectu populi confiteri peccata mea.] Atque 1 ideò ſi non potuiſtis habere, vel noluiſtis pudicitiam coniugalem, ſeu continentiam, & deuiaſtis à propoſito, vel vinculo coniugali, vel deuotione continentiæ: fit in vobis dolor & humilitas pœnitentiæ. Apertius dico. Nemo dicat, non intellexi. Qui poſt vxores veſtras illicitò vos concubuiſtis, agite pœnitentiam, &c.

1 ¶Atque ideo.) *Additæ ſunt iſtæ duæ voces à collectore, quoniam mutatus ab ipſo eſt ordo verborum B. Auguſtini. Nam apud B. Auguſtinum hæc, quæ hic ſequuntur, antecedunt iis, quæ ſupra ſunt poſita.*

CAPVT XLV.

Item Hieronymus *ſuper Exodum.*

2. ps. ET *i* venit, inquit, Aaron, & omnes Presbyteri de Iſraël manducare panem cum ſocero Moyſi, in conſpectu Dei. Omnia ergo, quæ faciunt ſancti, in conſpectu Dei faciunt: peccatores *k* autem à conſpectu Dei fugiunt. Deniq; ſcriptum *l* eſt, quia Adam: poſtquam peccauit, fugit à conſpectu Dei. & interrogatus reſpondit: [Audiui vocem tuam, & abſcondi me, quia eram nudus.] Sed *m* & Cain poſtquã pro particidio condemnatus eſt à Deo [exiit, inquit, à facie Dei, qui indignus eſt Dei conſpectu, Sancti autem manducant & bibunt in conſpectu Dei, & omnia, quæ agunt, in conſpectu eius,

a *Inf. diſt.* 3. *perfecta Sent.* 4. *diſt.* 17. b *Infr. de cenſur. di.* 4. *non poteſt.* c *al. vitæ.*] *al. Dei accipere.*
d *Sent. ibid. Polyc. l.* 6. *tit.* 20. *Anſ. l.* 11. *c.* 142.
e *Atque ita impertitur largitas.*] *Orig. Polyc. ibid.*
f *Nec quenquam.*] *Orig. Sent. ibid. Poly. ibid.* g *Matth* 16.
h *Iob.* 31. *apud.* 70. *expreſſius.* i *Exod.* 18.
k *Peccator fugit.*) *Orig.* l *Geneſ.* 3. m *Geneſ.* 4.

eius agunt. Ego amplius adhuc locum præſentem diſcutiens video, quia qui pleniorem ſententiam Dei accipiunt, & plenius diuinis imbuti ſunt diſciplinis, iſti etiã ſi malum faciunt, coram Deo faciunt, & in conſpectu eius faciunt: ſicut ille, qui dixit: [Tibi *a* ſoli peccaui, & malum coram te feci.] Quid ergo plus habet, qui malum coram Deo facit? illud profecto, quod continuo pœnitet, & dixit, peccaui. Qui autem diſcedit à cõſpectu Dei, neſcit conuerti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo intereſt, malum coram Deo facere, & à Dei conſpectu diſceſſiſſe peccantem.

¶ *Hic etiam, vt ſæpe alibi obſeruatum eſt, hom.* 11. *Origenis ad* c. 11. *Exodi, ſub nomine B. Hieronymi citatur.*

CAP. XLVI.

Item Ambroſius *lib.* 1. *de pænitentia, c.* 4.

SEd continuò, qui dixerat *e*: Sicut Adama faciam te, & ſicut Seboim,] quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorum parilis excidij traxere conſortium, [conuerſum eſt, inquit, cor meum: in eo ipſo turbata eſt pœnitentia mea: non faciam ſecundùm iracundiam furoris mei.] Nónne apparet, quòd ideo nobis peccantibus indignetur Dominus Ieſus, vt indignationis ſuæ nos terrore *c* conuertat? Indignatio ergo eius non vltionis executio, ſed magis, abſolutionis operatio eſt.

¶ *Caput hoc antea citabatur ex B. Auguſtino, reſtitutum eſt ex B. Ambroſio, & ex ipſo locus ſcripturæ emendatus. Sequitur enim lectionem* 70.

CAP. XLVII.

Item Ambroſius *in lib. de paradiſo, c.* 14.

SErpens *d* decepit me, & manducaui.] ¶ Venialis *e* culpa, quam ſequitur profeſſio delictorum. Ideo non deſperata mulier, quæ non reticuit Deo, ſed magis confeſſa peccatum eſt: quam medicinalis *f* ſecuta ſententia eſt. Bonum eſt condemnari in peccato, & flagellari in delicto, vt cum hominibus flagellemur. Denique *g* Cain, quia voluit crimen negare indignus iudicatus eſt, qui puniretur in peccato, ſed remiſſus eſt ſine præſcriptione *h* pœnæ, fortaſſe non tam reus *i* maiore crimine parricidij (illud enim commiſit in fratrem) quàm ſacrilegij, quòd Deo credidit mentiendum, dicens: [Neſcio: nunquid ego cuſtos fratris mei ſum?] Et ideo accuſatori diabolo eius accuſatio reſeruata eſt, vt cum eius Angelis flagelletur, qui cum hominibus noluit flagellari, & *lib.* 1. *de pænitentia*, c. 1. Nam *k* paſtor ille Euangelicus lapſam ouem vexiſſe legitur, non abieciſſe: & Salomon *l* ait: [Noli eſſe nimium iuſtus.] Debet enim iuſtitiam temperare moderatio. Nam quemadmodum ſe tibi curandum præbeat, quem faſtidio habes *m*? qui contemptui ſe, non compaſſioni medico ſuo putet futurum?

CAP. XLVIII.

Item Ambroſius *eod. lib.* 1. *de pænitentia, c.* 11.

LIbenter ignoſco, promptè indulgeo, miſericordiam *n* malo, quàm ſacrificium: quia per ſacrificium iuſtus commendatur, per miſericordiam peccator redimitur *o*. (Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.) In *p* lege ſacrificium, in Euangelio miſericordia eſt, lex per Moyſem data eſt, per me gratia.

CAP. XLIX.

Item Leo *Epiſcopus Theodoro Foroiulienſi Epiſcopo epiſt.* 89. *al.* 91.

MVltiplex *q* miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ: vt qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent: ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem *a* darent, & eadem *b* ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem ſacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent, & *poſt pauca.* ¶ Si autem aliquis eorum pro quibus Domino ſupplicamus, quocunque interceptus obſtaculo à munere indulgentiæ præſentis exceſſerit *c* & priuſquam ad conſtituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore receperit, conſequi exutus carne non poterit. & *poſt pauca.* ¶ His *d* autem qui in tempore neceſſitatis, & in periculi vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda, quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire: apud quem nudas patitur veniæ moras conuerſio. & *infrà.* ¶ Ita *e* ergo talium neceſſitati auxiliandum eſt, vt nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, ſi eam etiam amiſſo vocis officio per indicia *f* integri ſenſus quærere comprobentur. Quòd ſi ægritudine aliqua ita fuerint aggrauati, vt quod paulo ante poſcebant, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debebunt, vt ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur. Seruata tamen regula Canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum à fide diſcedendo peccarunt.

¶ *Caput hoc vt eſt apud Gratianum, magis conuenit cum Originali impreſſo inter opera B. Leonis, quàm in tomis Conciliorum.*

CAPVT L.

Item Ambroſius *lib.* 1. *de pænitent. c.* 1.

3. ps. NEmo poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperauerit indulgentiam. Sed negant his oportere reddi communionem, qui præuaricatione lapſi ſunt. & *infrà.* Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata donauit omnia.

CAPVT LI.

Item Ambroſius *lib.* 2. *de Cain & Abel, c.* 4.

VErbum Dei *g* dimittit peccata: Sacerdos eſt iudex. Sacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius poteſtatis iura exercet. & *lib.* 1. *de pænitentia, c.* 2. ¶ Dominus par ius & ſoluendi eſſe voluit, & ligandi, qui vtrunque pari conditione permiſit. Ergo qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet. & *infrà.* ¶ Certum eſt, quòd Eccleſiæ vtrunque licet, hæreſi vtrunque non licet. Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus. Rectè igitur Eccleſia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet: hæreſis vindicare non poteſt, quæ Sacerdotes Dei non habet.

¶ *Confectum eſt caput hoc ex B. Ambroſij verbis, collectoris tamen arbitratu diſpoſitis.*

CAPVT LII.

Idem *in eod.* 1. *lib. de pænit. c.* 3.

4. ps. POteſt fieri *h*, vt aliquis victus ſuppliciis ſermone neget, & corde adoret. Nunquid eadem cauſa eſt, eius qui ſponte neget, & eius quem tormenta inclinauerint ad ſacrilegium, non voluntas? Quam indignum autem, cùm apud homines valeat certaminis gratia, vt apud Deum non valere aſſeratur? Nam ſæpe in hoc athletarum ſæculari certamine etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare conſueuit: maximè quos viderit aut ſorte, dolo, aut fraude excluſos victoria.

a *Pſal.* 50. b *Oſeæ* 11. *ſecundùm* 70. c *al. furore.*
d *Sent. ibid. Gen.* 3. e *Venialis.*] *Orig.* f *mendicabilis.*
g *Gen.* 4. h *præſcriptio.*] *Orig.* i *abeſt ab Orig.* k *Luc.* 15.
l *Eccleſ.* 7. m *al. dedas.* n *Oſeæ* 6. o *Matth.* 9.
p *Ioan.* 1. q *Sent.* 4. *diſt.* 17. *Anſ. l.* 11. *c.* 13.

a *al. actionem.* b *al. eoſdem.* c *al. exciderit.*
d *ſup.* 26. *q.* 1. *his, qui.* e *Verum vt dixi etiam talium.*] *Orig.*
f *al. indicium.* g *Sent.* 4 *diſt.* 18. 23. *q.* 5. *remittuntur. Idem l.* 3. *de Spiritu S. c.* 19. h *Poly. l.* 6. *tit.* 12.

Chriſtus ergo athletas ſuos,quos viderit grauibus pauliſper ceſſiſſe ſuppliciis,ſine venia patietur manere?Nunquid *a* nō habebit remunerationem laboris, qui etiam quos proiicit, non in æternum proiicit? *& infrà c.6.* ¶ Dicis *b* Petro excuſanti,ne eius pedes lauares. [Niſi lauero tibi pedes,non habebis partem mecum.] Quod ergo iſti poſſunt conſortium tecū habere,qui claues regni non ſuſcipiunt negantes quòd dimittere peccata debeant?Quod rectè quidem fatentur de ſe. Non enim habent Petri hæreditatem,qui Petri ſedem 1 non habent,quam impia diuiſione diſcerpunt, *&c.33.* ¶ Ægritudo carnis peccatum repellit: luxuria autem carnis,culpam abolet. Illuditur ergo diabolus, vt ſe ipſe morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandum putauit. *& infrà.* ¶ Quod nocet corpori,iuuat ſpiritum, *& lib.2.c.3.* ¶ Sicut ſemel pro omnibus immolatus eſt Chriſtus,ita quotieſcunque peccata donantur, corporis eius Sacramentum ſumimus,vt per ſe ſanguinem eius fiat peccatorum remiſſio. Ergo euidentiſſimè Domini prædicatione mandatum eſt etiam grauiſſimi criminis reis, ſi ex toto corde & manifeſta confeſſione peccati pœnitentiam agant *c*, Sacramenti cœleſtis gratiam refundendam.

1 ¶ Sedem.] *Apud B. Ambroſium legitur,* fidem, *quod ob gloſſam non eſt mutatum: ſed multa alia ſunt emendata.*

CAPVT LIII.

Idem *lib.2 de pœnitentia, c 2.*

5. ꝑs. QVantumlibet ergo mortui fœtor, aboletur omnis,vbi ſacrum redoluerit vnguentum:& ſurgit defunctus: & ſolui 1 iubētur eius vincula, qui adhuc in peccato eſt:tollitur velamen de facie eius,quod veritatem gratiæ,quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus eſt, reuelare faciem, aperire vultum iubetur. Non habet enim quod erubeſcat,cui peccatum dimiſſum eſt. In tāta verò Domini gratia, tantóque diuini muneris miraculo cum oporteret vniuerſos lætari *d*,commouebantur impij,& aduerſus Chriſtum Concilium congerebant,Lazarum quoque interficere volebant.Nónne meritò eorum ſucceſſores vos fore cognoſcitis, quorum duritiæ hæredes eſtis? Nam & vos indignamini, & contra Eccleſiam congregatis Concilium,quia videtis mortuos in Eccleſia reuiuiſcere, & peccatorum indulta venia reſuſcitari.Itaq; (quod in vobis eſt)per inuidiā rurſus vultis interficere ſuſcitatos Sed Ieſus non reuocat beneficia,immò cumulo ſuę liberalitatis amplificat,reuiſit ſollicitè ſuſcitatū, & celebrata *e* reſurrectionis gratia lætus ad cœnam venit, quam ei ſua præparauit Eccleſia.in qua ille qui fuerat mortuus,vnus inter diſcumbentes cum Chriſto inuenitur.

1 ¶ Solui iubentur.] *In Originali impreſſo legitur,* & ſoluere iubentur eius vincula, quæ adhuc in peccato ſunt, & tollere velamen, &c. *Alia verò ex eodem ſunt emendata, & addita nonnulla.*

CAPVT LIV.

Idem *ibidem, c.4.*

IIs poteſtatis *f* ſuæ gratiam negat,(quæ in remiſſionem peccatorum eſt,) qui cœleſtem eius poteſtatem diabolico 1 fultam ſuffragio vindicarent. Eóſque aſſerit diabolico vti ſpiritu,qui ſepararent Eccleſiam Dei:vt omnium temporum hæreticos & ſchiſmaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat: quia omne peccatum circa ſingulos eſt, ac vniuerſos 2 *& infrà c 5.* Quid nimirum, ſi ſalutem negatis aliis, qui veſtram recuſatis?licet 3 & illi nihil à vobis differant, qui à vobis pœnitentiam petunt. Arbitror enim quod etiam Iudas potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi à venia,ſi pœnitentiam non apud Iudæos, ſed apud Chriſtum geſſiſſet *a & paulò poſt.* ¶ Qui agit pœnitentiam non ſolùm diluere lachrymis debet peccatum ſuum,ſed etiam emendatioribus factis operire; & tegere delicta ſuperiora, vt non imputetur ei peccatum.

1 ¶ Diabolico.] *Addita hic ſunt nonnulla ex B Ambroſio, quæ deeſſe videbantur. Antea enim legebatur,* qui cœleſtem poteſtatem diabolico ſpiritu ſeparant ab Eccleſia Dei, vt omnium, &c.

2 ¶ Ac vniuerſos.] *In Originali eſt,* hoc in vniuerſos. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Licet & illi.] *In aliquot vetuſtis codicibus, & Originali legitur,* licet illi nihil differant. *Sed auctor gloſſæ videtur habuiſſe,vt in vulgatis Gratiani.*

CAPVT LV.

Idem *in eod.2.lib c.9.*

6. ꝑs. NOnnulli ideo poſcunt pœnitentiam vt ſtatim ſibi reddi communionem velint. Hi non tam ſe ſoluere cupiunt,quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam non exuunt,Sacerdotis induunt: cui *b* præceptum eſt.[Nolite *c* ſanctum dare canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos: hoc eſt,immundis ſpiritibus *d* ſacræ communionis non impendenda conſortia.

CAPVT LVI.

Idem *ibid.*

SVnt,qui arbitrentur hoc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineāt à Sacramentis cœleſtibus.Hi ſæuiores in ſe iudices ſunt,qui pœnam præſcribunt ſibi,declinant remedium,quos vel pœnam ſuam conueniebat dolere, quia cœleſti fraudarentur gratia, *& c.10.* ¶ Facilius autem inueni, qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam, vbi 1 acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effuſio, vbi ipſius copulæ coniugalis vſus? Renuntiandum ſæculo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum,quam natura poſtulat,interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus, viuendum ita,vt in 2 tali vita huic moriatur vſui, ſeipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur, *& infrà c.11.* ¶ Nemo in peccatis *e* poſitus arrogare ſibi debet auctoritatem,aut vſurpationem ſacramentorum:quia ſcriptū eſt: (Peccaſti? quieſce,) *& paulò poſt.* ¶ Dicimus *f* ergo & agendam pœnitentiam,& eo agendam tempore: quo culpæ deferueſcat luxuria, & in captiuitate peccati poſitos, reuerentiores nos, non vſurpatores eſſe debere. Nam ſi Moyſi *g* propiùs accedere geſtiendi, vt cognitionem myſterij cœleſtis hauriret,dicitur:(Solue calceamentum pedum tuorum:) quanto magis nos animæ noſtræ pedes exuere vinculis corporalibus, & greſſus omnes mundi iſtius nexu debemus abſoluere? *& paulò ſuperius.* Nihil eſt,quod tam ſummo dolori ſit, quàm ſi vnuſquiſque poſitus ſub captiuitate peccati recordatur, vnde lapſus ſit, atque vnde deciderit, & quòd ad corporea *h* atque terrena ab illa ſpecioſa, & pulchra diuinæ cognitionis intentione deflexerit.

1 ¶ Vbi acquirendæ.) *Locus integer B. Ambroſii hic eſt-* An quiſquam illam pœnitentiam putat,vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effuſio, vel ipſius copulæ coniugalis vſus? *Sed Gloſſ.in verſ.* acquirendæ, *obſtitit, ne hic emendaretur. Multa autem alia ſunt emendata.*

2 ¶ Vt in tali vita.) *In Originali eſt,* vt vitali huic moriatur vſui. *Sed Gloſſa obſtitit,ne mutaretur.*

CAPVT LVII.

Item Cyprianus *Epiſcopus lib.4.epiſt.2.ad Antonianum.*

MIror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, vt dandam non putent lapſis pœnitentiam, aut pœnitentibus

a *Pſal.76.* b *Ioan.13.* c *al.gerant.* d *Ioan.12.* e *al.celebrata.* f *Anſ.l.1.c.171.*

a *al.egiſſet.* b *abeſt. ab Orig.* c *Matth.7.* d *impuritatibus.* e *al.peccato.Eccl.21. Gen.4. ſecundum 70.* f *Didicimus.) orig.* g *Exod.3. Act.12.* h *al.corpoream atq; terrenam*

exiſtiment veniam denegandam, cum ſcriptum *a* ſit: [Memento, vnde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera.] Quod vtique ei dicitur, quem conſtat cecidiſſe, & quem Dominus hortatur per opera rurſus exurgere: quia ſcriptum eſt *b*:[Eleemoſyna à morte liberat:] & non vtique ab illa morte, quam ſemel Chriſti ſanguis extinxit, & à qua nos ſalutaris baptiſmi, & redemptoris noſtri gratia liberauit: ſed ab ea, quæ per delicta poſtmodum ſerpit.

CAPVT LVIII.

Item Hieronymus *Damaſo.*

IMportuna *c* in Euangelio mulier tandem meruit audiri: & clauſo cum ſeris *d* oſtio, media licet nocte, ab amico panes amicus accepit: Deus ipſe qui nullis contra ſe viribus ſuperari poteſt: publicani *e* precibus vincitur, Niniue ciuitas, quæ peccato periit, fletibus ſtetit. Quorſum iſta tam longo repetita principio? videlicet vt paruum magnus aſpicias, vt diues *f* paſtor morbidam non contemnas ouem *g*, Chriſtus in paradiſum de cruce latronem intulit: & ne quis aliquando ſeram conuerſionem putaret, fecit homicidij pœnam martyrium Chriſtus *h*, inquam, prodigum, filium reuertentem lætus amplectitur, & *i* nonaginta nouem pecudibus derelictis, vna ouicula, quæ remanſerat, humeris boni paſtoris aduehitur ¶ Vbi 1 verò peccator intelligens vulnus ſuum tradit medico ſe curandum, ibi non eſt virga neceſſaria ſed ſpiritus lenitatis.

1 ¶ Vbi verò.] *Hæc vſque ad finem non ſunt inuenta apud B. Hieronymum.*

3. pars. *Quòd autem omni peccanti auctoritate Ambroſij venia promittitur, falſum videtur. Quibuſdam enim venia denegatur, aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu officij: Vnde Ioannes in epiſtola ſua* k: [*Eſt peccatum ad mortem: quis* l *orabit pro eo?*] *Alibi* m *quoque legitur:* [*Quis medebitur incantatori vulnerato à ſerpente?*]

CAPVT LIX.

Idem.

SI Sacerdos peccauerit, quis orabit pro eo?

¶ *Primo Regnorum lib. 1. c. 2. legitur:* Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Deus Si autem in Dominum peccauerit, quis orabit pro eo? *& ſic affertur à B. Ambroſio lib. 1. de pœnitentia c. 8. & aliis patribus. B. tamen Gregorius in c. primi Reg. cap. 3. ex hac ipſa vulgata lectione elicit ſententiam, quam nunc affert Gratianus, vt notatum eſt ſup diſt. 50 c. alienum.*

Sed huiuſmodi interrogationes non ſemper negationem inferunt, ſed potius difficultatem, vel raritatem notant, vt eſt illud Euangelij n: [*Quis putas, eſt fidelis ſeruus, & prudens, &c.*] *Hinc etiam Ambroſius* o: *Deus quis ſimilis tibi? non vtique nullus: quia imago patris filius eſt* [*Similiter igitur accipiendum*] *quis* p *orabit pro eo?* [*hoc eſt ſingularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui peccauit in Dominum.*] *& inf.* q [*Nam quomodo Ioannes* r *diceret non orandum pro delicto grauiore, qui legiſſet Moyſem rogaſſe, & impetraſſe, vbi erat præuaricatio voluntaria? qui sciret etiam Hieremiam rogaſſe? Poteſt etiam ſecundùm Auguſtinum aliter intelligi illud Ioannis:* [*Eſt peccatum ad mortem, &c.* [*vt nulla ſit eius, & ſuperiorum contrarietas. Ait enim:* [*Eſt peccatum ad mortem non pro illo dico, vt rogat quis.*] *De quo peccato, quoniam non expreſſum eſt poſſunt multa, & diuerſa ſentiri. Ego autem dico id eſſe peccatum, fidem, quæ per dilectionem operatur deſerere vſque ad mortem. Hoc eſt etiã blaſphemia in Spiritum S. quam neque in futuro remittendam Dominus in Euangelio aſſerit. Siue autem delectatione peccati ſiue deſperatione*

a *Apoc. 2.* b *Tob. 4.* c *Luc. 18. & 11.* d *ſeruis.*]*Orig.*
e *Luc. 18.* f *Ioan, 10:* g *Luc. 23.* h *Luc. 15.* i *Matth. 18.*
k 1. *Ioan. 5.* l *non pro eo dico, vt rogat quis*]*Orig.*
m *Eccl. c. 21. Orig.* n *Matth. 24.* o *Lib. 1. de pœn. c. 8.*
p *Pſal. 82.* q *Ibid. c. 9. Exod. 32. 2. Mach. vult. De correp. & gratia, c. 12.* r 1. *Ioan. 5.*

veniæ, vſque ad mortem quis in peccato perſeueret, iuſtum eſt; vt ſine fine puniatur, qui ſine fine peccauerit.

CAPVT LX.

Vnde Gregorius Papa, *lib. 4. dial. c. 43.*

VOluiſſent *a* iniqui ſi potuiſſent, ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare, dum viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

4. ps. *Ex his itaque apparet quòd ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam ſi neceſſe eſt, vt iniquitates noſtras dicamus, vt poſtea iuſtificemur, ſi nemo poteſt iuſtificari à peccato niſi antea confeſſus fuerit peccatum ſi confeſſio paradiſum aperit, veniã acquirit, ſi illa ſolum confeſſio vtilis eſt, quæ fit cũ pœnitentia (in quo notatur aliud eſſe confeſſio aliud pœnitentia, ſiue interior, ſiue exterior accipiatur) ſi ille, qui promittit veniam occulta apud Deum, non apud Eccleſiam pœnitentiã agenti fruſtratur* b *Euangeliũ* c, *& claues datas Eccleſiæ: promittit etiam quod Deus negat delinquenti, ſi nemo poteſt conſequi venaim, niſi quantulamcumque: etſi minorem, quàm debeat peccati ſolueret pœnam, ſi ſolis Sacerdotibus ligandi, ſoluendiq́ poteſtas à Deo tradita eſt ſi nullus veniam accipit, niſi Eccleſiæ ſupplicationibus ipſam impetrare contendat. Concluditur ergo quòd nullus ante confeſſionem oris & ſatisfactionem operis, peccati abolet culpam. Denique vt perſpicuè appareat neminem ſine confeſſione à peccato mundari, ab ipſius humani generis principio ſumamus exordium. Peccato tranſgreſſionis primi parentes corrupti, à Domino ſunt* d *requiſiti de culpa, vt peccatum, quod trãſgrediendo commiſerant, confitendo delerent. Serpens autem de culpa requiſitus non eſt, qui per confeſſionem non reuocabatur ad vitam. Cain* e *quoque, cum primæ præuaricationi fratricidium addidiſſet, ſimiliter à Domino de culpa requiſitus eſt, dum ei dicitur:* [*Vbi eſt Abel frater tuus?*] *Sed quia ſuperbus peccatum ſuum confiteri noluit, potius mendaciter negando Deum fallere conatus eſt, dicens:* [*Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?*] *Indignus venia iudicatus eſt. Vnde in deſperationis profundum merſus eſt, dum ait:* [*maior eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear.*) *vagus, & profugus exit à facie Domini ſignificans eos, qui peccata ſua confiteri diſſimulant, reſpectu diuinæ miſerationis indignos haberi. Reges* f *quoque qui ignorantiæ ducti in Abraham deliquerant, non niſi eodem orante ſanari meruerunt. In quo figuratur, quòd paſſiones morum non ſanentur, niſi orationibus Eccleſiæ. Moyſi* g *quoq; præcipit Dominus, vt lepra ſiue in cute, ſiue in domo, ſiue in veſte, ſiue in crine appareret ſacerdoti oſtenderetur, & iuxta eius arbitrium ſeparata, eius iudicio contaminaretur, vel mundaretur. Saul* h *quoque cum à ſpiritu maligno vexaretur, non poterat ad ſanæ mentis officium redire, niſi prius Dauid pſalterium arriperet, & coram eo pſalleret, & ita ab eius vexatione ceſſaret diabolus. In quo myſticè oſtenditur, quod quicunque diabolo propter peccata mancipatur, ab eius dominio eripi non valet, niſi Dauid, id eſt, Eccleſia, pſalteriũ accipiat, & coram eo pſallat, id eſt, ſpiritualis gratia eum participem faciat, & ſalubriter admonendo, & piè pro eo orando, & exempla boni operis ſibi præbendo, diabolum ab inuiſibili eius vexatione compeſcat. Dauid quoque, cum adulterium commiſiſſet, & homicidium, non ante audiuit* i *à propheta:* [*Tranſtulit à te peccatum tuum Dominus*] *quam ipſum peccatum confiteretur. Prius enim prophetæ peccatum redarguenti confeſſus eſt, & poſtea audiuit:* [*Tranſtulit: Dominus peccatum tuum à te.*] *Achab* K *quoque cùm de innocentis ſanguinis effuſione ſententiam comminantis Dei audiret, induit ſeipſum cilicio, ſatisfaciens Deo per pœnitentiam. Vnde Dominus ad Heliam ait:* [*Quoniam Achab*

a *Anſ. l. 11. c. 135.* b *al. fruſtrat.* c *Matt. 16.* d *Gen. 3.*
e *Gen. 4.* f *Gen. 12. & 26.* g *Leu. 13. & 14.* h 1. *Reg. 16.*
i 2. *Reg. 12.* k 3. *Reg. 21.*

reueritus

reueritus eſt faciem meam, non inducam malum in diebus eius.] *Niniuitæ* a *cùm audirent* [*Adhuc quadraginta dies, Niniue ſubuertetur.*] *ex edicto Regis & principum pœnitentiam egerunt, dicentes:* [*Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem?*] *hac humilitate ſatisfactionis* b *imminentem ſubuerſionem euadere meruerunt. Quorum exemplis euidenter oſtenditur, quòd nullus à Deo conſequatur veniam, niſi primum ſatisfecerit ſibi per pœnitentiam. Nabuchodonozor* c *quoque propter ſuperbiam ſuã à rationabili* d *mente in beſtialem animum commutatus eſt, atque à regno ſuo profugus recedens, non ante regnum recepit, quàm conuerſus Deum prædicauit. Denique plebs Iſraëlitica ob culpam ſuæ tranſgreſſionis captiuitati tradita, non ante liberari meruerit, quàm ſua peccata confitens, Danielis* e, *& aliorum ſanctorum precibus veniam accepit. In Euangelio* f *quoque venientes ad Ioannem, vt baptizarentur ab eo, baptiſmo pœnitentiæ, primùm confitebantur peccata ſua oſtendentes, quod quiſque debet peccata ſua damnanda confiteri, & innouationem melioris vitæ promittere, ſi regenerationis deſiderat gratiam accipere. Chriſtus quoque alios legitur ſuſcitaſſe* g *à mortuis, alios à lepra* h *mundaſſe, alios illuminaſſe* i, *aliorum membra paralyſi* k *diſſoluta conſolidaſſe: omnium tamen ſanitatem petitio propriæ vocis, vel amicorum legitur præceſſiſſe. Luca* l *enim referente didicimus, quòd pro ſocru Petri prius rogatus eſt, quàm eam ſanitati redderet. Leproſus* m *verò ille, quem Dominus deſcendens de monte mundauit, prius clamauit ad eum.* [*Domine ſi vis, potes me mundare,*] *quem poſtea tangendo mundauit. Cæcus* n *quoque dum clamaret ad eum: Miſerere mei fili Dauid.*] *interrogauit eum Ieſus* (*Quid vis, vt faciam tibi?*) *ait* (*Rabboni, vt videam lumen.*) *Tres* o *quoque mortuos audiuit, quos aliorum orationibus reddidit vitæ. Quartum quoque diſcipulo nunciante audiuit, ſed quia defuerunt viui, qui pro eo precarentur, reſuſcitari non meruit.* ¶ *Quibus nimirum exemplis euidentiſſimè datur intelligi quòd ille quem grauioris culpæ macula inficit, niſi confeſſione proprij oris, vel Eccleſiæ interceſſione ſuffragante, ſanari non poterit. Hinc pœnitens ille* p, *qui prius tacendo peccata, flagellari meruerat, poſtea correptus dicebat,* (*Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die:*) *Hinc Chriſtus ex perſona membrorum ait* q: (*Non abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.*) *Quod Auguſtinus* r *exponit dicens:* (*Puteus eſt humanæ iniquitatis profunditas, in quem ſi cecideris, non claudet ſuper te os ſuum ſi tu non clauſeris os tuum: confitere ergo, & dic, De* ſ *profundis clamaui ad te Domine, & euades. Claudet ſuper illum Dominus, qui in profundo contemnit, à quo mortuo, velut ab eo, qui non ſit, perit confeſſio.*) *Hinc idẽ propheta ait:* (*Introite portas eius in confeſſione.*) *Oſtendens ad portas miſericordiæ non niſi per confeſſionem peccati aliquem poſſe pertingere. Hinc beatus* u *Ioannes Baptiſta, & Saluator noſter exordium prædicationis ſuæ à pœnitentia ſumpſerunt dicentes:* (*Pœnitẽtiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum:*) *oſtendentes ad regna cælorum neminem poſſe pertingere, niſi primùm per pœnitentiam Deo curauerit ſatisfacere. Hinc etiam in actibus* x *Apoſtolorum legitur, quod credentes veniebant ad Apoſtolos, annuntiantes actus ſuos. Ex his omnibus facile monſtratur, ſine confeſſione nullum veniam poſſe promereri.*

CAPVT LXI.

Hinc etiam Leo Papa *ait epiſt.78.al.80. ad Epiſcopos Campaniæ.*

SVfficit *y* pœnitenti z illa confeſſio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentiam precator accedit.

a *Ionæ* 3. b *al. & ſatisfact.* c *Dan.*4. d *al. ration. Sap.*17. q.4. *mir.* e *Dan.*9. f *Ioan.*11 g *Ioan.*11. h *Luc.*17. i *Mat.*9. k *Marc.*2. *Matt* 9. l *Luc.*4. m *Matt.*8. *Marc* 1. *Luc.*5. n *Marc.*10. *Luc.*18. o *Luc.*7. *Ioan.*11. p *Pſ.*31. q *Pſ.*68. r *Gloſſ. interl. & ord. ibi ex. Aug. Sent.*4. *diſt.*17. ſ *Pſ.*129. *Prou.*19. *Eccl.*17. t *Pſ* 99. u *Matt.* 3. x *Act.* 19. y *Infra ead. cap. quamuis. Poly. l.*6. *tit.*20. *Iuop.*16. *c.*167. z *al. enim.*] *Orig.*

CAPVT LXII.

Item *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, epiſt.90. al.92. cap.* 7

POenitentia *a*, quæ dilata eſt, cùm ſtudioſius petita fuerit, non negetur, vt quoquomodo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perueniat.

CAPVT. LXIII.

Item Auguſtinus *in ſermone de pœnitentia, al. lib. de pœnitentiæ medicina.*

NOn *b* ſufficit mores in melius commutare, & à præteritis c malis recedere, niſi etiam de his, quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis, & ieiuniis. 1.

1 ¶ Et ieiuniis.] *Hoc non eſt apud B. Auguſtinum, neq; Bedam, neque Magiſtrum ſententiarum, neque Po ycarpum.*

CAPVT LXIV.

Item Ambroſius *in c.1. Lucæ.*

NOuit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum.

CAPVT LXV.

Item Leo Papa *epiſt.90.al.91. ad Ruſticum, cap.* 8.

ALiud *d* quidem eſt debita iuſtè *e* repoſcere, aliud propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet à multis etiam licitis abſtinere, dicente Apoſtolo: *f* [Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.] Vnde ſi quis pœnitens habet cauſam, quam negligere fortè non debeat, melius expedit Eccleſiaſticum, quam forenſe iudicium.

CAPVT LXVI.

Item Hieronymus *in c.1. Ioëlis.*

QVi ſanctus *g* Sacerdos eſt, & comedit *h* in Paſcha Domini, accingatur baltheo caſtitatis, & audiat cum Apoſtolis: [Sint *i* lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.] Qui autem peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi: & ingrediatur Eccleſiam de qua propter peccata fuerat egreſſus, & cubet, vel dormiat in ſacco: vt præteritas delitias, per quas oſtenderat Deum, vitæ auſteritate compenſet.

CAPVT LXVII.

Idem *in Amos Prophetam, ad c.9.*

SI agamus pœnitentiam, ipſum quoq; ſuæ pœnitebit ſententiæ. Rurſum iuxta eundem Hieremiam *k* 1 promittit proſpera. Si negligentia diſſoluamur illum pœnitebit ſponſionis ſuæ, promiſſáque mutabit. Cuius rei exemplum Niniuitas, & Hieruſalem habere poſſumus, quorum alij de imminentibus ſuppliciis liberati ſunt: alij, quæ patribus promiſſa fuerant, perdiderunt.

1 ¶ Hieremiam.) *Sic eſt emendatum ex ipſis commentariis B. Hieronymi, & vno vetuſto exemplari Gratiani. Nam in cæteris eſt, quemadmodum in vulgatis*, iuxta eundem Hieronymum promittit proſpera, ſi pœnitentiam egerimus. Quod ſi negligentia, &c.

CAPVT LXVIII.

Idem *ſuper Danielem, ad cap.* 4.

QVamobrem rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum: forſitan ignoſcet Deus delictis tuis) ¶ Si prædixit ſententiam Dei, quæ mutari non poteſt, quomodo hortatur ad eleemoſynas, & miſericordias pauperum, vt Dei ſententia commutetur? Quod facilè ſoluitur Ezechiæ *l* Regis exemplo (quem

a *Burch l.*9. *c.*123. *Iuop.*15. *c.*135. b *Beda* 2 *Cor cap.*12. *Sent* 4. *diſt.*16. *Poly. l.*6. *tit.*20. c *al. factis.* d 12. *qu.*1. *aliud. Anſ. l.*11. *c.*141. e *al. iuſta.* f 1. *Cor.*6. g *Sent.* 4. *diſt.*17. h *al. comedit Paſcha.*) *Orig.* i *Luc.*12. k *Hierem.*17. l 4. *Reg.* 10.

Eſaias

Eſaias *a* dixerat eſſe moriturum) & Niniuitarum *b*, quibus dictū eſt,(adhuc quadraginta dies , & Niniue ſubuertetur.) Et tamen ad preces Ezechiæ,& Niniue,Dei ſententia commutata 1 eſt,non vanitate iudicij , ſed eorum conuerſione, qui meruere indulgentiam. Alioquin & in reuerentiam *c* loquitur Deus ſe mala minari ſuper gentem,& ſi bona fecerit,minas clementia commutare. Rurſum bona agenti ſe aſſerit polliceri : etſi malè fecerit , dicit ſe ſuam mutare ſententiam,non in homines ſed in opera,quæ mutata ſunt.Neque enim Deus hominibus, ſed vitiis iraſcitur : quæ cùm in homine non fuerint,nequaquam punit, quod mutatum eſt. Dicamus & aliter. Fecit *d* quidem Nabuchodonoſor iuxta Danielis Conſilium miſericordias in pauperes,& idcirco vſque ad menſem duodecimum in eum eſt dilata ſententia.Sed quia poſtea ambulans in aula Babylonis gloriatur , & dicit: Nonne eſt hæc Babylon magna , quam ego ædificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ,& in gloria nominis mei?)bonum miſericordiæ perdidit malo ſuperbiæ (forſan ignoſcet Deus delictis tuis.) Cum beatus Daniel præſcius futurorum de ſententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indultentiam pollicentur. Et tamen ſciendum , quod ſi Nabuchodonoſor bona opera facienti,venia repromittitur multò magis aliis promittitur, qui leuiora peccata commiſerunt.

1 ¶Commutata eſt.] *Quæ ſequuntur,vt etiam multa alia emendata & locupletata ſunt ex originali præter verbum*, reuerentiam(*quod eſſe debet* Hieremia,)*idque ob gloſſam.*

CAPVT LXIX.

Idem.

Vide *e* benignum Dominum miſericordiam cum ſeueritate miſcentem , & ipſius pœnæ modum iuſta , & clementi liberatione 1 penſantem. Non in perpetuum tradidit pœnæ delinquentes,ſed(quanto 2 inquit tempore ſeruierunt Balaam,tanto ſeruiant Chuſarſaton *f*,)hoc eſt, octo annis. Diſce & hoc,ô tu auditor , quiſquis ille es,qui tibi conſcius es alicuius erroris:& quanto tempore erraſſe te noſti,quanto tempore deliquiſti , tanto nihilominus tempore humilia teipſum Deo , & ſatisfacito ei in confeſſione pœnitentiæ: non expectes,vt humiliet te Chuſarſaton,& inuito neceſſitas extorqueat pœnitentiam:ſed ipſe præueni terroris iſtius duritiam ,quia ſi te ipſe emendaueris , ſi te ipſe correxeris, pius eſt Deus,& miſericors , qui vindictam tempetet ab eo, qui illam pœnitendo præuenit.Sed illud conſideremus,quia donec ſeruierunt Chuſarſaton ij, qui traditi fuerant pro delictis ſuis,& non clamauerunt ad Dominum, nemo ſuſcitatus eſt , qui ſaluare eos poſſet. Cum verò clamauerunt ad Dominum, tunc ſuſcitauit Dominus Saluatorem Iſraël , & ſaluauit eos.

1 ¶Liberatione.] *Antea legebatur*,deliberatione.*Emendatum eſt ex homilia Origenis,quemadmodū & alia nonnulla.*

2 ¶ Quanto.] *Hæc pars videtur potius ſumpta ex gloſſa ordinaria,quàm ex ipſo Origene.*

CAPVT LXX.

Idem Hieronymus *in c.5.Epiſtola ad Epheſios.*

Eccleſia Chriſti glorioſa eſt,non habens maculam neque rugam aut aliquid iſtiuſmodi. Quid ergo peccator eſt, & aliqua ſorde maculatus de Eccleſia Chriſti non poteſt appellari nec Chriſto ſubiectus dici. Poſſibile autem eſt , vt quomodo Eccleſia , quæ prius rugam habuit & maculam 1, in iuuentutem,& munditiam poſtea reſtituta eſt, ita & peccator currat ad medicum: quia non *h* habent opus ſani medico,ſed malè habentes, vt curentur vulnera ipſorum , & fiant de Eccleſia quæ eſt corpus Chriſti.

1 ¶ Et maculam *Reſtitutus eſt locus ex originali Antea legebatur*,& maculam & immunditiam,& poſtea reſtituta eſt.

CAPVT LXXI.

Idem *in c.1.Amos.*

Super tribus ſceleribus Damaſci , & ſuper quatuor non conuertam eum.Iuxta tropologiam hoc poſſumus dicere. Primum peccatum eſt cogitaſſe , quæ mala ſunt.Secundum, cogitationibus acquieuiſſe peruerſis. Tertium , quod mente decreueris,opere compleuiſſe.Quartum, poſt peccatum non agere pœnitentiam,& in ſuo ſibi complacere delicto.

CAPVT LXXII.

Idem *epiſt.50.ad Pammachium,& Oceanum.*

Secunda *a* poſt naufragium tabula eſt,culpam ſimpliciter confiteri, Imitati eſtis errantem:imitamini & correctum. Errauimus iuuenes, emendemur ſenes , iungamus gemitus, lachrymas copulemus.

CAPVT LXXIII.

Idem.

Quia *b* diuinitatis natura clemens eſt,& pia,magiſque ad indulgentiam,quàm ad vindictam prona,quia non vult mortem peccatoris.ſed vt conuertatur , & viuat:ſi quis poſt lapſum peccatorum ad veram pœnitentiam ſe conuertit, cito à miſericorde iudice veniam impetrabit.

¶ *Caput hoc eſt in commentariis ad c.3. lamentationum Hieremiæ,qui non ſunt B.Hieronymi,ſed Rabani.*

CAPVT LXXIV.

Idem *in c.12. Oſeæ.*

Ne forte peccati memores tardius reuertantur, (Adhuc, inquit ſedere vos faciam in tabernaculis , ſicut in diebus feſtiuitatis,)vt quod facit baptiſma,hoc faciat pœnitentia.& habitē in tabernaculis Saluatoris,hoc eſt,in Eccleſiis.

¶ *Antea citabatur ex eodem in Malachiam.*

CAPVT LXXV.

Idem *in c.9.Danielis*

Prædixeral *e* Hieremias ſeptuaginta annos deſolationis templi, poſt quos rurſus veniret populus in Iudæam , & ædificaretur templum , & Hieruſalem. Quæ res Danielem non facit negligentem , ſed magis prouocat ad rogandum, vt quod Deus per ſuam promiſit clementiam , per bonum *d* impleat preces,ne negligentia ſuperbiam, & ſuperbia pariat offenſam Denique in Geneſi *e* legimus cētum viginti annos pœnitentiæ conſtitutos ante diluum , qui, quia tanto tempore:hoc eſt , centum annis noluerunt agere pœnitentiām, nequaquam,exſpectat,vt & viginti alij compleantur,ſed infert ante,quod poſtea fuerat comminatus Vnde & ad Hieremiam *f* dicitur ob duritiam cordis populi Iudæorum, (Ne ores pro populo hoc, quia non audiam te)Et ad Samuel *g*, (vſque quo luges ſuper Saul ? & ego abieci eum.)In cinere igitur , & ſacco poſtulat impleri *h* quod promiſerat Deus , non quo eſſet incredulus futurorum.ſed ne ſecuritas negligentiam,& negligentia pareret offenſam.

Cap.LXXVI. ¶*Operibus miſericordiæ Deum non emimus,ſed noſmetipſos redimimus.*

Item Ambroſius *in ſermone in Dominica de Abraham.*

a *Eſa.38.* b *Ionæ 3.* c *Hieremia.*]*Orig.vera lectio.*
d *Dan.4.* e *Origen.hom.3.ad c.3. ad c.3.Iudicum, & ibi gloſſa ordinaria.* f *al.Chuſanſarhain.* g *al.manus* h *Luc.5.*

a *Sentent.4.diſt.14.* b *Ezech.18.& 33.*
c *Hierem 29. & 52.*
d *al.huius.* e *Gen.6.* f *Hierem.7.*
g *1.Reg.16.* h *Dan.9.*

Medicina

MEdicina *a* miſericordiæ tollit peccata magna.] Habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus:pecuniam habes: redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus; ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es:redime te operibus tuis:redime te pecunia tua: vilis pecunia: ſed pretioſa eſt miſericordia. ¶ Eleemoſyna inquit, *b* à peccato liberat. Crimina eleemoſynis redimuntur.

¶ *Caput hoc habetur in libro de Helia,& ieiunio, & ibi hæc antecedũt:* Et ſi grauia deliquimus, magnum medicum inuenimus: magnam medicinam gratiæ eius accepimus. [Medicina enim tollit peccata magna.] *Abeſt autem vox,* miſericordiæ,*etiam à loco Eccleſiaſtici,c.* 10.

CAPVT LXXVII.

Item Ioannes os aureum,*homil.6.ad c.6. epiſt. ad Hebræos.*

MEdicamentum fortius quod maxime operatur in pœnitentia, hoc eſt. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, vnam autem dominantiſſimam:ſic & in pœnitentia, dominantior iſta herba, & potentior eſt; & vniuerſum ipſa efficit. Audi enim quid dicit diuina ſcriptura *c*: [Date eleemoſynam,& ecce omnia munda ſunt vobis.]

¶ *Græcè ſic habet.* τὸ γὰρ μάλιστα ἰσχυρὸν ἐργαζόμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, τοῦτό ἐστι· καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων ἐστὶ φάρμακον, πολλὰς μὲν λαμβάνον βοτάνας, μίαν δὲ τὴν κυριωτάτην, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μετανοίας αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα, καὶ τὸ πᾶν αὕτη γένοιτο ἄν. *id eſt.* Nam quod maximè validum reddit medicamentum pœnitentiæ, hoc eſt. Et ſicut in medicinalibus auxiliis eſt medicamentum, quod multas quidem herbas recipit, ſed vnam præcipuam, ac potentiſſimam:ita etiam in pœnitentia, hæc ipſa eſt potentior herba:ipſaque omnino totum præſtiterit.Audi,&c.

CAPVT LXXVIII.

Item Ambroſius *lib.1.de pœnitentia,c.2.*

DEus definitionem *d* non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine vlla exceptione conceſſit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pœnitentiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.

CAPVT LXXIX.

Idem *lib.2.de pœnit.c.10.*

FLeat pro te mater Eccleſia, & culpam tuam lachrymis lauet.Videat te Chriſtus mœrentem, vt dicat *e* [Beati triſtes,quia gaudebitis] Amat,vt pro vno multi rogent. Denique in Euangelio *f* motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant,filium eius reſuſcitauit.

CAPVT LXXX.

Idem *eodem libro 2.c.11.*

ADam poſt culpam ſtatim de paradiſo Deus eiecit. Non diſtulit:ſed ſtatim ſeparauit à delitiis, vt ageret pœnitentiam,ſtatim tunicam veſtiuit pelliceam, non ſericam.

CAPVT LXXXI.

Item Auguſtinus *in lib.50.* g *homil. homilia vltima,c.3.*

3. TRes *h* ſunt actiones pœnitentiæ, quas mecum vera
ps. eruditio cognoſcit Sunt enim vſitatæ in Eccleſia, & diligenter attendentibus notæ. Vna eſt, quæ nouum hominem parturit,donec per baptiſma 1 ſalutare omnium præteritorum fiat ablutio *i* peccatorum, *& paulò poſt.* ¶ Omnis *k* enim qui iam arbiter voluntatis ſuæ conſtitutus eſt,cum accedit ad ſacramenta fidelium niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur ſoli paruuli ſunt immunes. Nondum enim vti poſſunt libero arbitrio. Quibus tamen ad conſecrationem, remiſſionemque originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus afferuntur.*& infrà.c.*4 ¶ Altera vero pœnitentia eſt, cuius actio per totam iſtam vitam qua in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. Primò,quia vitam æternam,incorruptibilem, immortalemque nullus deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortaliſque pœniteat. Non enim ſic quiſque in vitam nouam per ſanctificationem baptiſmi naſcitur, vt quemadmodum deponit tibi omnia peccata præterita, ita etiam ſtatim mortalitatem ipſam carnis, correptionemque deponat.*& infrà c.*9 ¶ Tertia actio eſt,quæ legis Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait, (quoniam qui talia agunt,regnum Dei non poſſidebũt) In hac ergo pœnitentia maiorem quiſque in ſe ſeueritatem debet exercere; vt à ſeipſo iudicatus, non iudicetur à Deo:ſicut idem Apoſtolus a: (Si enim noſmetipſos iudicaremus, à Domino non vtique iudicaremur.)*&* 2 *infrà.*¶ Eſt 3 enim pœnitentia,bonorum & humilium fidelium pœna *b* quotidiana,in qua pectora tundimus,dicentes *c*: (Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.) Neque enim ea uobis dimitti volumus, quæ dimiſſa non dubitamus in baptiſmo: ſed illa vtique,quæ humanæ fragilitati quamuis parua, tamen crebra ſubrepunt:quæ ſi collecta contra nos fuerit, ita nos grauabunt & opprimient, ſicut vnum aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur,an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam,& per negligentiam derelicta, atque contempta impleat nauem, atque ſubmergat? Propter hæc ieiunia,& eleemoſynæ,& orationes inuigilant: in quibus cum dicimus (Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus,) manifeſtamus habere nos,quod nobis dimittatur:atque in his verbis humiliantes animas noſtras,quotidianam quodammodo agere pœnitentiam non ceſſamus.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis B.Auguſtini in l.50. hom.homilia vltima (quæ etiam habentur fere eadem in libro de pœnitẽtiæ medicina,c.2.(& in epiſt.108.ad Seleucianũ.*

1 ¶ Baptiſma ſalutare.] *In homilia legitur* per baptiſmum ſalutare:*in libro autem de pœnitentiæ medicina.*quæ nouum hominem per baptiſmum parturit:donec ſalutis omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

2 ¶ Et infra.] *Quæ ſequuntur integrè habentur in epiſt. ad Seleucianum: ſententia tamen, & aliqua verba leguntur etiam in eadem homilia,c.8. & in libro de pœnitentiæ medicina,eodem c.2.vbi de ſecunda actione pœnitentia agitur.Referuntur enim ad illam quæ nunc ſubiiciuntur.*

3 ¶ Eſt etiam.) *Antea legebatur.* Eſt enim. *Emendatum eſt ex loco indicato, & duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus. Longè enim diuerſa eſt hæc pœnitentia à proximè commemorata.*

CAPVT LXXXII.

Item Gregorius.

6. SI *d* peccatum Dauid tam deteſtabile Dominus tran-
ps. ſtulit,quid eſt, quòd poſt omnia, quæ de eodem peccato per prophetam à Domino dicta ſunt,poſt modum tanta tolerauit? Sed proculdubio Dominus delictum ſine vltione non deſerit.Aut enim ipſe hoc in ſe pœnitens punit:aut hoc Deus cũ homine vindicans percutit.Nequaquã igitur peccato parcitur:quia nullatenus ſine vindicta laxatur. Sic enim Dauid audire poſt confeſſionẽ meruit *e*:(Dominus trãſtulit

a *Eccleſ.10.ſecundùm* 70 b *Tob.*12. c *Luc.* 11.
d *al.diſtinctionem.*] *Orig* e *Matth.*5. f *Luc.*7.
g *Et in lib.de pœnitentiæ medicina,c.*2.
h *Sent.4.diſt.*16. i *al.abolitio.* k *Infr.de conſecr.diſt.* 4. *omnis.*

a *Galat.5.Beda* 1 *Cor.*11.*De conſecr.diſt.4.agunt homines*
b *al.pene.* c *Matth.6.*
d *Polyc.l.6.tit.20.Anſ.l.11.c.557.*
e 2.*Reg.*12.

pecca

peccatum tuum,[& tamen poſt multis cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetrauerat,exoluit. Sic nos ſalutis vnda à culpa primi hominis abſoluimur. Sed tamē reatum eiuſdem culpæ diluentes, abſolui quoq; adhuc carnaliter obimus 1, quia delicta noſtra, ſiue per nos, ſiue per ſemetipſum reſecat etiam,cum relaxat.Ab electis enim ſuis iniquitatum maculas ſtudet temporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult in eis videre *a*.

¶ *Caput hoc integrum quidem habetur in commentariis, qui nomine Eucherij ſunt editi lib. 2. Reg. c.8.ſed magnam quoque partem apud B.Gregorium lib.9.moralium,c.87.*

1 ¶ Obimus.] *Apud B. Gregorium ſequitur,* Bene ergo dicitur [ſciens,quòd non parceres delinquenti]quia,&c. *repetit enim ipſe verba illa Iob ſibi ad interpretandum propoſita. Eucherius autem habet vt Gratianus.*

Cap. LXXXIII.

Item Auguſtinus *de peccatorum meritis, & remiſſ. lib.3.c.34.*

SIcut primi homines poſtea iuſtè viuendo meritò creduntur per Domini ſanguinem ab extremo iudicio liberari, non tamen in illa vita meruerunt ad paradiſum reuocari:ſic & caro peccati, etiam ſi remiſſis peccatis homo in ea iuſtè vixerit, non continuo mereatur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis inſinuatum eſt de Patriarcha Dauid in libro Regum *b*:ad quem propheta cùm miſſus eſſet: eique propter peccatum, quod admiſerat euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confeſſione peccati veniam meruit, reſpondente Propheta, quòd illud ei flagitium, facinúſque remiſſum ſit: & tamen conſecuta ſunt, quæ Deus fuerat comminatus, vt ſic humiliaretur à filio.Quare 1 & nunc dicitur,ſi Deus propter peccatum, illud fuerat comminatus cur dimiſſo peccato, quod erat minatus,impleuit?niſi quia rectiſſimè,ſi ſic dictum fuerit,reſpondebitur. remiſſionem illam peccati factam,ne homo à percipienda vita impediretur æterna: ſubſecutum verò illius comminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitaretur exerceretur,atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit: & poſt peccatorum remiſſionem propter exercendam iuſtitiam non ademit.

1 ¶ Quare & nunc.]*In Originali legitur,*Quare & hic non dicitur. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Alia verò multa ex eodem ſunt emendata.*

Cap. LXXXIX ¶ *Doloris menſura potius, quàm temporis in actione pœnitentiæ conſideranda eſt.*

Idem *in c homilia de pœnitentia.*

7. IN actione pœnitentiæ,vbi tale crimen commiſſum eſt,
ps. vt is, qui commiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris. [Cor *d* enim contritum, & humiliatum Deus non ſpernit.] Verùm,quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam niſi 1 per verba vel quæcunque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo, cui dicitur: [gemitus meus à te non eſt abſconditus,] rectè conſtituuntur ab his qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ, vt ſatisfiat etiam Eccleſiæ,in qua remittuntur ipſa peccata. Extra *e* eam quippe non remittuntur. Ergo 2 cum tanta eſt plaga peccati,atque impetus morbi,vt medicamenta corporis & ſanguinis Domini differenda ſint,auctoritate Antiſtitis debet ab altario remoueri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.

1 ¶ Niſi per verba.] *Ab Originali abeſt dictio, niſi;ſed habita eſt ratio gloſſæ.*

2 ¶ Ergo] *Hæc non ſunt in Enchiridio, ſed in epiſt.118. ad Ianuarium,ſub alterius perſona.Ita enim loquitur,* Alius contrà: imò,inquit,ſi tanta eſt plaga peccati, &c.

Cap. LXXXV.

Idem *in a eadem homilia quinquageſima,c.11.*

IVdicet *b* ſeipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores conuertat in melius:ne cùm iam non poterit,etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cùm in ſe protulerit ſeueriſſimæ medicinæ *c* ſententiam, veniat ad Antiſtites per quos illi claues in Eccleſia miniſtrantur, & tanquam bonus incipiens iam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito,à præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum, vt in offerendo ſacrificio contribulati cordis deuotus, & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolum ipſi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum: vt ſi peccatum eius non ſolùm in graui eius malo, ſed etiam in tanto *d* ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire vtilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuſet,non reſiſtat,non lethali,& mortiferæ plagæ per pudorem,addat tumorem,*& infrà* ¶Multis enim corriguntur,vt Petrus: multi tolerantur, vt Iudas,&c.

Cap. LXXXVI. ¶ *Mortificatio vitiorum magis, quàm abſtinentia ciborum pœnitenti neceſſaria eſt.*

Item Hieronymus.

MEnſuram *f* autem temporis in agenda pœnitentia idcirco non ſatis apertè præfigunt Canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum ſit, ſed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt: quia apud Deum non tam valet menſura temporis,quàm doloris: nec abſtinentia tantùm ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipſa tempora pœnitentiæ pro fide, & conuerſatione pœnitentium abbreuianda præcipiunt & pro negligentia protelanda.Extant tamen pro quibuſdam culpis pœnitentiæ modi impoſiti,iuxta quos cæteræ perpendendæ ſunt culpæ,cùm ſit facilè per eoſdem modos vindictam, & cenſuram Canonum æſtimare.

¶ *Caput hoc,quod Burchardus etiam & Iuo citant ex dictis B.Hieronymi, B. Rhenanus, in ſuis annotationibus in Tertullianum teſtatur ſe legiſſe in antiquo pœnitentiali. Et ex eo,ac cæteris collectoribus nonnulla ſunt emendata,& poſtrema clauſula etiam aucta.Sententia autem habetur etiam 7. c.21. & in epiſtola Baſilij ad Amphilochium, c.3. & in Synodo Metenſi,anno 859.c.10.*

Cap. LXXXVII.

Item Ioannes Chryſoſtomus [*id eſt, auctor operis imperfecti in Matthæum, homil.40.*

QVis aliquando vidit Clericum citò pœnitentiam agentem? Sed, & ſi deprehenſus humiliauerit ſe, non adeo dolet, quia peccauit. ſed confunditur, quia perdidit gloriam ſuam.

His g auctoritatibus affertur neminem ſine pœnitentia, & confeſſione propriæ vocis à peccatis poſſe mundari. Vnde præmiſſæ auctoritates, quibus videbatur probari, ſola contritione cordis veniam præſtari, aliter interpretandæ ſunt, quam ab eis exponantur. Negationem

a *al.vindicare.* b 2.*Reg.*12. c *In Enchiridio, c.65.Sent.4. diſt.20.Polyc.l.6.tit 20.Anſ.l.11.c.144 Iuo p.2.c.4 & p.25. c.23.* d *Pſal.50.* e *Sent.4.diſt.17.Eugyppus to.1.q.125.*

a *Et in l. de pœnitentiæ medicina, c.3.*
b *Beda ad Epheſ.5.Sent.4.diſt.17.Iuo p.15 c.24.*
c *al.medicina,ſed tamen medicinæ ſententiam.*
d *abeſt ab Orig.* e 2.*q.1.multi.* f *Alcuinus de Eccleſiaſticis officiis, cap.de capite ieiunii,Sent.4.diſt.20,Polyc.lib.6, tit.20.Anſ.l.11. c.145. Burc.l.19.c.31. Iuo p 15.c.49.*
g *Sent.4.diſt.17.*

a namq;

a namq́, Petri ſecuta eſt ſatisfactio lachrymarum, & trina confeſsio Dominicæ dilectionis, quæ penitus deleuit peccatum trinæ negationis. Nō ergo neceſſaria ſibi erat certa ſatisfactio peccati: cuius totum vitæ tempus, obedientia impendebatur ſui conditoris. Imitabatur enim illud propheticum b: [Declina à malo & fac bonum.] & illud Eſaiæ c: [Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, &c.] Amplius horum nihil à peccatore exigitur. Non ergo illa auctoritate Leonis Papæ ſatisfactio pœnitentiæ negatur eſſe neceſſaria cuilibet delinquenti, ſed ei tantum qui B. Petrum imitatus, huic ſæculo penitus abrenuntiat & cunctorum vitiorum fomitem in ſe funditus mortificat. Idem illud Ioannis 1 d Chryſoſtomi: [Lauent lachrymæ delictum quod pudor eſt voce confiteri.] & illud aliud, quod ſcribitur in epiſtola ad Hebræos e: [Non tibi dico, vt te prodas in publicis, neq́, vt te apud alios accuſes: ſed obedire te volo Prophetæ dicenti f, reuela Domino viam tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata, apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuntia, non 2 lingua, ſed conſcientia tuæ memoriæ: & tunc demum ſpera miſericordiam te poſſe conſequi: ſi habueris in mente peccata tua continuè, malum nunquam aduerſus proximum tuum in corde retinebis] non ita intelligendum eſt, vt ſine confeſsione oris peccata dicantur dimitti, ſed ſine publica ſatisfactione. Secreta namq́, peccata, ſecreta confeſsione, & occulta ſatisfactione purgantur: nec eſt neceſſe, vt quæ ſemel Sacerdoti confeſsi fuerimus, denuò confiteamur, ſed lingua cordis, non carnis; apud iudicem verum ea iugiter confiteri debemus. Hinc etiam idem Ioannes Chryſoſtomus g ait. [Nunc autem ſi recorderis peccatorum tuorum, & frequenter 3 ea in conſpectu Dei pronunties, & pro eis clementiam eius depreceris, citius illa delebis. Si autem nunc obliuiſcaris peccatorum tuorum, tunc eorum recordaberis, & nolens, quãdo in toto mundo publicabuntur, & in conſpectu proferentur omnium tam amicorum tuorum, quàm inimicorum, & ſanctorum Angelorum, cœleſtiumq́, virtutum. Non enim ad Dauid ſolum dicebat h: Quæ tu ſecretò feciſti, ego cunctis manifeſtabo, ſed etiam ad omnes nos hoc dicitur.] Similiter & illud Proſperi i intelligitur: [Qui crimen ſuum vltro cognoſcunt, & aut illud propriis confeſsionibus produnt, aut neſcientibus aliis, quales occulti ſunt, &c.] [aliis neſcientibus: id eſt, occulta confeſsione iſtis peccatum ſuum confitentibus: non publicè illud manifeſtantibus. Item illud Prophetæ: [Dixi k, confitebor, & tu remiſiſti] id eſt, remiſsibilem indicaſti l [impietatem peccati mei.] Ita & illud Auguſtini intelligitur m: [Magna pietas Dei, vt ad ſolam promiſsionem peccata dimiſerit, id eſt, remiſsibilia indicauerit n. Item ibid. o. [Votum pro opere reputatur, cùm deeſt facultas operis.] Vnde votum confeſsionis reputatur pro opere vocis, cùm deeſt facultas confeſsionis. Item p voluntas remuneratur, nō opus] ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatem. Item illud q. [In quacunq́, hora peccator conuerſus fuerit, &c. conuerti dicitur, qui omnino vertitur: omnino vertitur: cuius opus, vox, & cogitatio ita mortificationi deſudat peccati, ſicut prius ſeruierat iniquitati. Ita intelligitur & illud [conuertimini r ad me, &c.] Item: [ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta] eis dicitur, qui nulla interiori ſatisfactione præcedēte, ſed ſola exteriori ſe Deum poſſe placare confidunt. Item cuncta, quæ de leproſis mundatis, vel de Lazaro reſſuſcitato inducuntur, ad contritionem cordis, non ad veniam remiſsionis referenda ſunt. Obſtinatio enim animi, & confeſsionis contemptus, quædam mors eſt impietatis, & lepra ſuperbiæ, à qua quiſq́, reuiuiſcit, dum ſibi per gratiam dolor delicti, & votum confeſsionis inſpiratur. Ad hunc etiã articulum pertinet ea quæ de viuentibus, vel in luce ambulantibus vel dilectionē Dei habentibus, vel de habitaculis a Spiritus ſancti factis dicta ſunt: vt hæc omnia quiſq́, dicatur aſſecutus ex cordis contritione quam habet, non ex plenaria peccati remiſsione, quam nondum inuenit. Sicut enim in Baptiſmo remittitur peccatum, & tamen eius pœna reſeruatur, ſic per contritionem cordis quiſque à Deo reſſuſcitari dicitur: li et adhuc reatu peccati teneatur. Non ergo præmiſsis auctoritatibus, vel argumentis, ſine confeſsione oris, & ſatisfactione operis aliquis probatur à peccato mundari.

2. pars. Econtrà auctoritas illa Ioannis Chryſoſtomi b, & Proſperi c contra mentē auctoris extorta videtur. Non enim dicitur [non dico tibi, vt te publicè accuſes,] ſed [non dico tibi vt apud alios te accuſes.] Sic & Proſper non ait [omnibus] ſed ſimpliciter [aliis neſcientibus.] Vnde euidentiſsimè 4. datur intelligi quòd ſine confeſsione oris peccata poſſunt deleri. Ea verò, quæ ad exhortationem pœnitentiæ, & confeſsionis picta ſunt, non huic ſententiæ contraire videntur. Vel enim ſunt verba exhortationis, non iuſsionis, ſicut illud d, (Confitemini alterutrum peccata veſtra, &c.) vel ſi qua iubendo ſunt dicta non ad oris confeſsionem, ſed cordis, non ad exteriorem ſatisfactionem, ſed interiorem referenda ſunt. Eſt enim pœnitentia alia interior, alia exterior. Interior pœnitentia eſt illa, de qua Auguſtinus ait, (Omnis e, qui ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, non poteſt inchoare nouam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ. ¶ Item de eadem Petrus in actibus f Apoſtolorum legitur dixiſſe: (Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq́, veſtrum.) Quod de interiori pœnitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori verò pœnitentia Ambroſius ait g ſuper epiſtolam ad Romanos: Gratia Dei in baptiſmate non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod, ſed ſolum contritionem h cordis, & omnia gratis condonat.) ¶ Quæcunque i ergo de pœnitentia iubendo dicta ſunt, non ad exteriorem, vt diximus, ſed interiorem referenda ſunt, ſine qua nullus vnquam Deo reconciliari poterit. ¶ Illud autem Auguſtini, quo quiſque negatur veniam poſſe conſequi, niſi prius quantulamcunque peccati ſoluerit pœnam, non huic ſententiæ inuenitur aduerſum. Nullus enim aſſeritur à peccato mundari, niſi peccati paſſus fuerit pœnam. Sed aliud eſt peccatum Sacerdoti confiteri, & eius arbitrio de peccato ſatisfacere: atq́, aliud, Deo corde confiteri, & ſecreta ſatisfactione peccatū in ſeipſo punire. Eſt enim pœnitētia (vt ait k Auguſtinus) dolor cordis, quo quiſq́, in ſe punit, quod deliquit. De hac iterum ſatisfactione idem ait in Pſalmum 50. exponens: (quoniam 5 iniquitatem meam ego cognoſco: Tu ne punias, quia ego punio: ignoſce, quia ego agnoſco) & infrà: l (Sic Deus miſericordiam dat, vt ſeruet veritatem, vt non peccata eius ſint impunita, cui ignoſcit. Ignoſcit enim ſeipſum punienti. Miſericordia eſt, quòd homo liberatur. veritas, quod peccatū punitur.) Idem in pſal. 84. (Veritas de terra orta eſt,) id eſt, confeſsio ab homine, vt ſe accuſet, & ſic iuſtitia de cælo proſpexit, vt Publicanus m confitens rediit iuſtificatus. iuſtitia de cælo proſpexit, quaſi Deus dicat, parcamus huic, quia non parcit ſibi: ignoſcamus, quia agnoſcit. [& infrà. [De cælo ergo iuſtitia proſpexit, id eſt, à Deo data eſt iuſtificatio confitenti.] ¶ Hæc ergo ſecreta ſatisfactio leniū, ſiue occultorum criminum Deo offerēda eſt, nec ſine pœna relaxari probantur, quæ ſic expiari creduntur. Ea verò, quæ de publica ſatisfactione, vel oris confeſsione dicūtur, in publicis & manifeſtis criminibus intelligenda ſunt. Peccata namq́, Nabuchodonoſor n, quæ propheta miſericordiis, & eleemoſynis redimi ſuaſit, peccata quoque Niniuitarum o, quæ publica ſatisfactione

a Luc. 22. b Pſal. 36. c Eſa. d Ambr. ſup. ead. c. lauent. 55. Sent. 4. diſt. 37. e Ioan. Chryſoſt. hom. 31. in ep. ad Hebræos. f Pſal. 36. g In ead. 3. hom. h 2. Reg. 11. i ſup. ead. facilius. k Pſal. 36. ſup. ead. dixi. l al indicaſti. m ſup. ead Magna. n al. indicauerit. o ſup. ead ſi cui. p ſup. ead. facilius. q Ezech. 33. r ſup. ead. conuertimini & ſcindite. t Ibidem.

a al. habitaculum. b ſup. in hoc eod. tract. Gratiani. ex hom. 31. ad Heb. c ſup. ead. facilius d Iac. 5. e ſup. c. 3. §. omnes & infrà, de conſ. diſt. 4. c. omnis. f Act. 2. g Ad c. 11. infrà de conſ. diſt 4. ſine pœnitentia. Sent. 4. diſt. 4. h al. ex corde profeſsionem. i ſup. nullus debita. k in lib. de vera falſa pœnitentia. c. 8. infr. diſt. 3 pœnit. l Sumpta ſententia, non verba. m Lucæ 18. n Dan. 4. o Ionæ 3.

expiata

expiata ſunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (vt Aug a *teſtatur) publico eget remedio.* ¶ *Præmiſſiſq; itaq; auctoritatibus pro manifeſtis omnibus manifeſta probatur offerēda ſatisfactio, & confeſſio. Latentia verò peccata non probantur Sacerdoti neceſſariò confitenda, & eius arbitrio expianda.*

3. pars. *Econtrà ea, quæ in aſſertione huius ſententiæ dicta ſunt, partim veritate nituntur, partim pondere carent. Sine contritione etenim cordis, nullum peccatum poſſe dimitti, occulta verò peccata ſecreta ſatisfactione, publica quoque manifeſta pœnitētia expiari debere firmiſſima conſtat ratione ſubnixum. Porrò ſine confeſſione oris ſi facultas confitendi nō defuerit, aliquod graue delictum expiari, auctoritati penitus probatur aduerſum. Quomodo enim ſecundùm auctoritatem Leonis* b *Papæ ſine ſupplicationibus Sacerdotum indulgentia nequit obtineri, ſi ſine oris confeſſione à peccato poſſumus emundari? Quis enim ſupplicabit pro peccato, quod neſcit?* ¶ *Itē, quomodo ſecundùm Auguſtinum* c *fruſtrat claues Eccleſiæ, qui ſine arbitrio Sacerdotis pœnitentiam agit, ſi ſine oris confeſſione, criminis indulgentiam impetrat? Item. Quomodo ſecundum Ambroſium* d *ius ligandi & ſoluendi ſolis Sacerdotibus à Domino creditur eſſe permiſſum, ſi quiſque ſuo arbitrio ſeipſum peccando ligat, vel ſecreta pœnitentia ſecundùm Proſperum, in ſeipſum ſententiam profert excommunicationis, atq; poſt ſatisfactionem abſque ſacerdotali iudicio ſeipſum Deo, vel altari eius reconciliat?* ¶ *Non ſunt hæc præmiſſis auctoritatibus conſentanea: ſed multorum exemplis probantur aduerſa. Filiam* e *namque Archiſynagogi turbis eiectis Dominus ſuſcitauit. non tamē, niſi præſentibus patre & matre puellæ. Petro quoque, Iacobo, & Ioanne, vitæ* f *reddita eſt. In quo moraliter inſtruimur, vt ſecreta peccata, quæ per mortē puellæ intelliguntur, nonniſi ſupplicationibus Eccleſiæ, quæ per patrem & matrem puellæ deſignantur, & Sacerdotum miniſterio, qui per Petrum, & cæteros intelliguntur, à Domino exiſtimentur dimitti.* ¶ *Item in Leuitico* g. *Qui domum ſuam, vel agrum Domino vouerit* h *vel conſecrauerit, non poteſt eam redimere niſi ſiclo ſanctuarij, Sacerdote quoque (non ipſo) ſupputante annorum numerū vſque ad Iubilæum. In quo ſimiliter docemur, quòd quicumque domum conſcientiæ, vel agrū conuerſationis per pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ ſuæ conuerſatione ſeipſum redimere voluerit, non poteſt hoc facere, niſi ſiclo ſanctuarij, id eſt, operibus pœnitentiæ, ſacra Scriptura præfixis. Vnde veniētibus ad ſe turbis B. Ioannes non ait ſimpliciter, facite* i *pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ; ſed addidit [dignos], vt pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet eſſe fructus boni operis, eius qui nihil vel parum deliquit, atque eius qui grādia commiſit. Ille tanquam nullius criminis ſibi conſcius vſum ſibi in rebus licitis præbet: hunc tamquam multis grauatum, etiam à licitis temperare oportet. In* k *iubilæo plena remiſſio præſtabatur. Vnde per eum perfecta peccati remiſſio figuratur. Sacerdos ergo numerum annorum vſque ad iubilæum ſupputat, cùm eius arbitrio pœnitentiæ tempora definiuntur, quibus quiſque plenam peccati remiſſionē inueniat. Non enim (ſicut Heſychius* l *ait ſuper eundem locum) ſtatim poſt definitam pœnitentiam quiſque à peccato plenè mundatur.* ¶ *Cùm ergo, vt ex præmiſſis colligitur, tempora pœnitentiæ arbitrio ſacerdotis definiantur, euidentiſſimè apparet ſine confeſſione propriæ vocis peccata non dimitti. Quæ enim tempora pœnitentiæ alicui præfiget, niſi primūm peccata ſua ſibi manifeſtare curauerit.* ¶ *Item Taciturnitas peccati ex ſuperbia naſcitur cordis. Ideo enim peccatum ſuum quiſque celare deſiderat, ne iniquitas ſua aliis manifeſta fiat: ne talis reputatur apud homines foris, qualem ſe iamdudum exhibuit diuino conſpectui. Quod ex fonte ſuperbiæ naſci nulli dubium eſt: ſpecies etenim ſuperbiæ eſt ſe velle videri iuſtum, qui peccator eſt, atque hypocrita conuincitur, qui ad imitationem primorum parentum tergiuerſatione verborum peccata ſua leuigare contendit, vel ſicut Cain* a, *peccatum ſuum reticendo penitus ſupprimere quærit. Vbi autem ſuperbia regnat, vel hypocriſis, humilitas locum habere non poteſt. Sine humilitate verò alicui veniam ſperare non licet. Nec ergo, vbi eſt taciturnitas confeſſionis, venia eſt ſperanda criminis. Probatur hoc idem auctoritate Auguſtini, qui in libro de vera, & falſa pœnitentia, capite decimo ait.*

a *Sent 4. diſt. 17. Beda ad c. 8. Lucæ, ex Auguſt. & ad c. 5 Marci, & ibi gloſſ.* b *Supr. ead multiplex.* c *ſup. ead. agite.*
d *ſupr. ead. verbum.* e *Matth. 9.* f *al. vita.*
g *Ex Leuit 27.* h *al vouendo conſecrauerit.*
i *Luc. 3. B. Gregorius in hom. 20. in Euangelia.* k *Leuit. 25.*
l *In l. 7. ad c 25. Leuitici: & ibi in gloſſa ordin. habetur ſenten. Sent 4. diſt. 17.*

1 ¶ Ioannis Chryſoſtomi.] *Supra ead. cap. lachryma, notatum eſt hæc verba eſſe B. Ambroſij quem citat Magiſter ſententiarum.*

2 ¶ Non lingua.] *Græcè eſt*, εὐχόμενος, εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, *id eſt*, preces fundens, ſi minus lingua, at ſaltem memoria.

3 ¶ Et frequenter.] συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, *id eſt*, aſſiduè illa offeras Deo, & pro ipſis depreceris.

4 ¶ Vnde euidentiſſimè.] *Loquitur ex perſona aduerſam partem ſuſtinentis. Verè enim ex illis auctoritatibus non hoc intelligitur. Qui enim Sacerdoti tamquam Deo confitetur, is minimè dicitur ſe apud alios accuſare, ſed potius neſcientibus aliis ſeipſum punire, ac manifeſtè Chryſoſtomus dicit, id quod nunc negatur dicere:* Non dico, inquit, tibi publica teipſum, neque apud alios te accuſa. *Hoc enim ſecundum membrum valet, idē ac primùm: vt apud alios ſe accuſare, ſit idem, quod ſeipſum publicare. Quare paulò pòſt Gratianus ipſe hæc, quæ non afferuntur, refellit.* Econtrà ea, quæ in aſſertione, &c.

5 ¶ Quoniam iniquitatem.] *Hic, & in aliis duobus ſequentibus locis, non refert ipſa omnino verba B. Auguſtini, ſed ſententiam.*

6 ¶ Leuitico.] *Itidem & hoc loco refertur ſententia Leuitici in c. 27. non ipſa verba: idemq; paulò pòſt fit de Heſychio.*

CAP. LXXXVIII.

QVem pœnitet *b*, omninò pœniteat, & dolorem lacrymis oſtendat: repræſentet vitam ſuam Deo per Sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confeſſionem. Præcepit *c* enim Dominus mundandis *d*, vt oſtenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda. Dixit *e* enim Ora monſtrate, & [Omnes] non vnus pro omnibus: non alium ſtatuatis nuncium, qui pro vobis offerat munus à Moyſe ſtatutum: ſed qui per vos peccaſtis per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit Dominus, vt neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quod per ſeipſum dicit Sacerdoti, & erubeſcentiam vincit timore offenſi, fit venia criminis. Fit enim per confeſſionem veniale quod criminale erat in operatione: & ſi nō ſtatim purgatur, fit tamē veniale 1, quod commiſerat mortale. Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, nuncio Dei denegauit. Deus enim miſericors *f*, & iuſtus eſt, ſicut conſeruat miſericordiam in iuſtitia, ita & iuſtitiam in miſericordia. Opus enim eſt miſericordiæ peccanti peccata dimittere: ſed oportet, vt iuſtus miſereatur iuſtè. Oportet enim, vt non ſolùm, quid, ſed in quo doleat, cōſideret ſi dignus eſt, non dico iuſtitia, ſed miſericordia. Iuſtitia enim ſola damnat, ſed dignus miſericordia eſt, qui ſpirituali labore petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam, & quoniam verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordia. Vnde patet, quòd quantò

a *Gen. 4.* b *Sent. 4. diſt. 17.* c *Luc. 17.*
d *al. mundatis.* e *Leuit. 9.*
f *al. qui miſericors.*

plurib9

pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis tantò faciliùs conſequetur miſericordiam remiſſionis. Ipſi enim Sacerdotes plus iam poſſunt proficere, plus confitentibus parcere. Quibus enim remittunt, remittit Dominus. Lazarum enim *a* de monumento iam ſuſcitatum obtulit Dominus diſcipulis ſoluendum, per hoc oſtendens poteſtatem ſoluendi conceſſam Sacerdotibus. Dixit enim. [Quodcumque ſolueritis ſuper terram, ſoluetur & in cœlis:] hoc eſt, ego Deus & omnes ordines cœleſtis militiæ, & omnes ſancti in gloria mea laudant vobiſcum & confirmant, quos ligatis & ſoluitis. Non dixit, quos putatis ligare, aut ſoluere, ſed in quos exercetis opus iuſtitiæ, aut miſericordiæ. Alia autem opera veſtra in peccatores non agnoſco. Quare, qui *b* confiteri vult peccata vt inueniat gratiam, quærat Sacerdotem ſcientem ligare, & ſoluere: ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant, quàm ſtultus euitare noluit. Tanta itaque vis confeſſionis eſt, vt ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quod pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote: quem deſideranti nec locus, nec tempus offert. Et ſi ille cui confitebitur, poteſtatem ſoluendi non habet, fit tamen dignus venia ex Sacerdotis deſiderio, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim ſunt leproſi, dum irent oſtendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde *c* patet Dominum ad cor reſpicere, dum ex neceſſitate prohibentur ad Sacerdotes peruenire. Sæpe quidem eos quærunt ſani, & læti: ſed dum quærunt, antequam ad eos perueniant moriuntur. Sed Dei miſericordia eſt vbique, qui & iuſtis 2 nouit parcere, & ſi non tam cito, ſicut ſoluerentur à Sacerdote. Qui ergo confitetur omnino Sacerdoti meliori, quàm poteſt confiteatur, & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis, vt grata ſit oblatio muneris. Nam *d* in reſuſcitatione filiæ Principis pauci interfuerunt qui viderent. Nondum enim erat ſepulta, nondum extra portam ciuitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intus *e* reſuſcitauit, quam intus inuenit, relictis ſolis Petro & Ioanne, & Iacobo & patre, & matre puellæ, in quibus ſingulariter continentur Sacerdotes Eccleſiæ. Quos autem extra inuenit, animaduertendum eſt quomodo ſuſcitauit. Flebat enim turba poſt filium viduæ. Fleuit *f* Martha, & Maria ſupplicantes *g* pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat ſecuta, lacrymis Mariæ admonita. In quo docemur publicè peccantibus non proprium, ſed Eccleſiæ ſufficere meritum.

1 ¶ Vitale.] *In Originali eſt*, veniale, *ſed aderat gloſſa.*

2 ¶ Et iuſtis.] *Si conſideretur tota rationis ſeries, videtur legendum*, & iſtis. *verumtamen omnes codices collati concordant cum lectione Gratiani.*

CAP. LXXXIX. ¶ *Sufficit illa confeſſio, quæ primum Deo, deinde Sacerdoti offertur.*

Item Leo Papa *epiſt.* 78. *al.* 80.

9 ps. QVamuis *h* plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur, tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, vt ea, qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis conſuetudo: ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur: dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, pro quibus poſſunt legum conſtitutione percelli. Sufficit *i* enim illa confeſſio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti: qui pro delictis pœnitentiam precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis vtraque ſententia ſatisfactionis, & confeſſionis innitatur, in medium breuiter expoſuimus. Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris 1 *iudicio reſeruatur. Vtraque enim fautores habet ſapientes, & religioſos viros*

1 ¶ Lectoris iudicio.] *Certiſſimum eſt, & pro certiſſimo habendum peccati mortalis neceſſariam eſſe confeſſionem ſacramentalem, eo modo ac tempore adhibitam, quo in Concilio Tridentino poſt alia Concilia eſt conſtitutum.*

CAP. XC.

Vnde Theodorus Cantuarenſis Epiſcopus *ait in pœnitentiali ſuo.*

QVidam *a* Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci 1. Quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent, vt tota ferè ſancta Eccleſia. Quod vtrumque non ſine magno fructu fit intra ſanctam Eccleſiam: ita duntaxat, vt Deo, qui remiſſor eſt peccatorum, peccata noſtra confiteamur, & hoc perfectorum eſt, vt cum Dauid dicamus *b*: [Delictum meum cognitum tibi feci & iniuſtitiam meam non abſcondi. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.] Sed *c* tamen 2 Apoſtoli inſtitutio nobis ſequenda eſt, vt confiteamur alterutrum peccata noſtra & oremus pro inuicem, vt ſaluemur. Confeſſio itaque quæ ſoli Deo fit, quod eſt iuſtorum purgat peccata. Ea verò quæ Sacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgantur peccata. Deus namque ſalutis, & ſanctitatis *d* auctor, & largitor, plerumque hanc præbet ſuæ 3 pœnitentiæ medicinam inuiſibili adminiſtratione, plerumque medicorum operatione.

Burchardus etiam, & Iuo caput hoc citant ex pœnitentiali Theodori. In Capitularibus adiectis, cit. 58. *hæc leguntur.* Quidam Deo ſolummodo confiteri debere dicunt peccata: quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod vtrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam: ita duntaxat, vt à Deo, à quo eſt remiſſio peccatorum, confiteamur peccata noſtra, & cum Dauid dicamus, [delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi: dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei:) & ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem confiteamur alterutrum peccata noſtra, & oremus pro inuicem, vt ſaluemur. Confeſſio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò quæ Sacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgantur peccata. Deus namque Salutis & ſanitatis auctor, & largitor eſt plerumque medicorum operatione. *In Concilio Cabilonenſi* 2. *c.* 33. *eadem ferè habentur, addita ad initium voce*, quia, *& nonnullis aliis in extrema clauſula quæ notabuntur.*

1 ¶ Vt Græci.) *Hæc verba, itemque illa*, vt tota ferè ſancta Eccleſia: *& illa*, & hoc perfectorum eſt, *& illa.* Quod eſt iuſtorum, *abſunt quemadmodum à Capitulari ita etiam à Concilio.*

2 ¶ Sed tamen Apoſtoli.) *In Capitulari, & Concilio pendet adhuc oratio, & priori illi membro*, vt & Deo, &c. *redditur nunc alterum membrum his verbis*, & ſecundum Apoſtoli inſtitutionem, &c.

3 ¶ Suæ pœnitentiæ medicinam.) *In Concilio, atque apud Burchardum & Iuonem legitur*, ſuæ pœnitentiæ. *A Capitulari autem (prout ex ipſius lectione animaduerti poteſt) totum iſtud primum abeſt periodi membrum.*

---

a *al. quem. Sent.* 4. *diſt.* 18. b *Infra diſt.* 6. *qui vult. Sent.* 4. *diſt.* 17. c *Luc.* 17. d *Luc.* 18. e *Luc.* 7. f *Ioann.* 11. g *ſupplicans.*] *Orig.* h *Sent.* 4. *diſt.* 17. i *Supra, c. ad ſufficit.*

a *In cap. adiectis, c.* 58. *In Cabil. Conc.* 2. *c.* 33. *Burch. l.* 19. *c.* 145. *Iuo p.* 1. *cap.* 155. b *Pſal.* 31.
c *Et ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem confiteamur.*
d *al. ſanitatis.*

DISTIN

DISTINCTIO II.

1 ps QVia verò, de pœnitentia ſemel cœpit haberi ſermo aliquantulum altius repetendum videtur, diuerſorum ſententias certis auctoritatibus munitas in medium proponentes. *Alij dicunt pœnitentiam ſemel tantùm eſſe vtilem. Vnica eſt enim nec reiterari poteſt. Si verò reiteratur, præcedens pœnitentia non fuit. Et ſi de ſententia iudicis eius merito peccata videntur eſſe remiſſa, apud tamen eius præſentiam, cui omnia futura præſentia ſunt, nunquam habentur remiſſa: quia non eſt ſeruata illa ſententia veri ſacerdotis: [Vade a, & amplius noli peccare.] Item [Ecce ſanus factus es iam amplius noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat.] Item ex octaua Synodo.*

¶ *Habetur in libro de inſtitutis monachorum, interprete Ruffino, c. 23. ex Baſilio in regulis breuioribus, num. 2. c. 289*

CAP. I. ¶ *Primam vitij cauſam non penitus extinguit, qui in illam poſtea recidit.*

SI quis ſemel notatus fuerit inuidiæ, vel contentionis vitio, & rurſus in hoc ipſum inciderit, ſciat ſe primam illam cauſam de qua ſuperius diximus, ex qua inuidia, vel contentio naſcitur, in interioribus medullis habere recondita. Oportet ergo eum per contraria, atque aduerſa curari, id eſt, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis ſunt, ſi ſe vilioribus officiis ſubdat, & miniſteriis indignioribus tradat: ita namque arrogantiæ & humanæ gloriæ vitium curari poterit, vt conſuetudine *b* humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ & vanæ gloriæ delictum. Atque in ſingulis huiuſmodi vitiis cura ſimilis adhibeatur.

Item ſine charitate nulli adulto peccatum remittitur. Non autem habet charitatem, qui aliquando peccaturus eſt criminaliter.

CAPVT II.

Vnde Auguſtinus *ad Iulianum comitem.*

j. CHaritas *c*, quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit.

¶ *In antiquis editionibus epiſtolarum B. Auguſtini erat Epiſtola cx.1 ad Iulianum, in qua erat hoc caput. Nunc eſt in tomo 4. ſub titulo de ſalutaribus documentis ad quendam comitem, c. 7. Apud Hieronymum verò in epiſtola ad Ruffinum ſimile quiddam legitur.* Amicitia, inquit, quæ deſinere poteſt, vera numquam fuit.

CAPVT III.

Idem *ſuper epiſtolam primam Ioannis, tractatu 8.*

RAdicata *d* eſt charitas: ſecurus eſto; nihil mali procedere poteſt.

CAPVT IV.

Item Gregorius *lib. 10. Moralium, c. 22.*

VAlida eſt *e*, vt mors, dilectio. Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam ſemel cœperit, à delectatione *f* mundi funditus occidit.

CAPVT V.

Item Proſper *g in lib. 3. de vita contemplatiua, c. 13.*

ij. CHaritas eſt, vt mihi videtur, recta voluntas: ab omnibus terrenis, ac præſentibus prorſus aduerſa iuncta Deo inſeparabiliter & vnita; igne quodam ſancti Spiritus, à quo eſt, & ad quem refertur: incenſa, inquinamenti omnis extranea, correptionis *h* neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſupra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima *a* ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum: ſine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare nec potuit, nec poterit: fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, ex qua, quidquid eſt boni operis, viuit. *Item infrà* ¶ Hæc eſt charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem vitam nominat ſanctus Apoſtolus *b*: & verè ipſa eſt via, quæ ducit per ſe ambulantes ad patriam: quia ſicut ſine via peruenit nullus, quo tendit: ita ſine charitate quæ dicta eſt via, non ambulare poſſunt homines, ſed errare. *Item ibidem c. 15* ¶ Ergo ſi charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, facile peccato reſiſtimus, bonis omnibus *c* abundamus, ſæculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera etiam, cum delectatione *d* perficimus: ſi tamen Deum charitate perfecta, quæ nobis ex illo, ex toto corde, ex tota anima & ex totis viribus diligamus: Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quem ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, vnde peccati deſideriis ſeruiamus. Et quid eſt diligere Deum: niſi illi copulari *e* animo, concipere fruendæ viſionis eius affectum, peccati odium, mundi faſtidium, diligere etiam proximum, quem in ſe cenſuit diligendum, in ipſo amore ſeruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem conſtitutum? Ordinem dilectionis illi peruertunt, nec modum diligendi cuſtodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus eſt, diligunt, aut corpora ſua minus diligenda, plus diligunt, aut proximos, non ſicut ſeipſos, aut Deum plus quàm ſeipſos fortè non diligunt. *Item infrà.* ¶ Corpus noſtrum, quia pars noſtri eſt, ad hoc nobis diligendum eſt, vt ſaluti eius, ac fragilitati naturaliter conſulamus, & agamus, quatenus ſpiritu ordinante ſubiectum, ad æternam ſalutem accepta immortalitate & incorruptione perueniat. *Item infra.* ¶ Proximos autem nunc diligimus ſicut nos, ſi non propter aliquas vtilitates noſtras, non propter ſperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel conſanguinitates, ſed propter hoc tantum, quòd ſunt naturæ noſtræ participes, diligamus. *Item infrà.* ¶ Non illi tantum proximi noſtri credendi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis iungit: ſed proximi noſtri credendi ſunt omnes homines naturæ noſtræ, ſicut dixi, participes. *Item infrà.* ¶ Proinde ſicut *f* nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam vitam conſequendam, ſicuti nobis, ſaluti eorum conſulimus: quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus: & ſicut nobis ſubueniri optamus: ita eis pro viribus ſubuenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi tenemus. Quapropter hæc eſt proximi tota dilectio, vt bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo. Illi verò plus quàm ſe diligunt Deũ, qui pro eius amore ſuæ ad tempus ſaluti non parcunt, ſeipſos tribulationibus, ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ ſuæ extorres fieri, parentibus, & vxoribus, ac filiis ſuis renunciare parati ſunt; &, vt totum dicam, ipſam corporis mortem non ſolùm non refugiunt, ſed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis ſui vita magis, quàm à Deo vitâ vitæ ſuæ diſcedere.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis Proſperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu de laudibus charitatis inter opera B. Auguſtini tomo 6. eodem ferè modo*

a *Ioan. 8. & 5.* b *al. habitum humilitatis adeptus. Sentent. 3. diſt. 30.* c *Sent. 3. diſt. 31.*
d *Sentent. ibid.* e *Sent. ibid. Cant. 8.*
f *al. dilectionem.* g *Et apud B. Auguſt. in lib. de laudibus charitatis.*
h *al. corrumpi.*

a *al. arma. Aug.* b *1. Cor. 13.* c *al. operibus.] aliquot Gra. manuſcripta* d *al. dilectione.*
e *occupari animum.] Orig.*
f *al. ſecundùm.*

quo Apud Gratianum. *Atque emendata quædam, & etiam addita nonnulla ſunt ex ipſo B. Proſpero. Sed operæ pretium fuerit integrum locum apud ipſum legere: copioſè enim, & ornatiſſimè explicatur.*

1 ¶ Hæc eſt proximi.] *Ita legitur non modò in originali, ſed etiam in vetuſtioribus Gratiani codicibus: in vulgatis erat,* Quapropter chariſſime tota dilectione ſatage, vt bonum, &c.

CAPVT VI.

Item Beda *ſuper Ioannem ad c.* 1.

QVærendum *a* eſt interea, quomodo ſpeciale filium Dei agnoſcendi ſignum fuerit, quod ſuper eum deſcenderit, & manſerit Spiritus, *& infrà.* ¶ Quid magni eſt filio Dei, quod in ipſo manere Spiritus aſtruatur? Notandum ergo, quod ſemper in Domino manſerit Spiritus ſanctus: in ſanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus geſtauerint, partim maneat in æternum, partim rediturus ſecedat *b*. Manet quippe apud eos, vt bonis inſiſtant actibus, voluntariam paupertatem diligant, manſuetudinem ſequantur, pro æternorum deſiderio lugeant, eſuriant & ſitiant iuſtitiam, miſericordiam, munditiam cordis, & tranquillitatem pacis amplectantur: ſed & pro obſeruatione iuſtitiæ perſecutionem pati non vereantur, eleemoſynis, orationibus, ieiuniis, cæteriſque fructibus Spiritus inſiſtere deſiderent. Recedit autem ad tempus, ne ſemper infirmos curandi, [mortuos *c* ſuſcitandi,] dæmones eiiciendi, vel etiam prophetandi habeant *d* facultatem. Manet ſemper, [vt *e* poſſint habere virtutes, & vt mirabiliter ipſi viuant.] Venit ad tempus, vt etiam aliis per miraculorum ſigna, quales ſint intus, effulgeant.

CAPVT VII.

Item Apoſtolus 1. *Corinth.* 13

iij. CHaritas *f* nunquam excidit.

CAPVT VIII.

Item Auguſtinus *ſuper epiſtolam primam Ioannis, tractatu* 3.

VNctio *g* inuiſibilis Spiritus ſanctus eſt: vnctio 1 inuiſibilis charitas eſt: quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit: quæ quamuis ardente ſole, areſcere non poteſt, nutritur calore ſolis, non areſcit.

1 ¶ Vnctio inuiſibilis charitas eſt.] *Hinc vſque ad finem eodem modo ſe habent apud Magiſtrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Auguſtinum aliter* Vnctio inuiſibilis, inquit, charitas illa eſt, quæ in quocunque fuerit, tamquam radix illi erit; quamuis ardente ſole areſcere non poteſt. Omne quod radicatum eſt, nutritur calore ſolis, non areſcit. *Ita non negat charitatem poſſe areſcere; ſed quod in charitate radicatum eſt.*

CAPVT IX.

Item Gregorius *ſuper Ezechielem, homil.* 3.

PEnnata animalia, videlicet prædicatores ſancti, cum incedunt, minimè reuertuntur: quia ſic à terrenis actibus ad ſpiritualia pertranſeunt, vt ad ea, quæ reliquerunt, vlterius nullatenus reflectantur, *& paulò poſt.* (Nemo *h* mittens manum in aratrum, & aſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.) Manum quippe in aratrum mittere, eſt quaſi per quandam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram ſui cordis aperire. Sed retrò poſt aratrum aſpicit, qui poſt exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minimè contingit, rectè nunc per prophetam *i* dicitur: (Non reuertebantur cum incederent,) *& paulò poſt.* Vnde Paulus *k*: (Vnum verò quæ retrò ſunt oblitus in ea quæ ſunt anteriora extendens me, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis.) In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retrò ſunt oblitus fuerat, quia temporalia deſpiciens, ſola quæ ſunt æterna, quærebat.

CAPVT X.

Item *in eundem, homilia* 5.

NOn reuertebantur, cùm incederent *b*, (quia electi quippe ſic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant. Qui *c* enim perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.) Et, ſicut per Salomonem *d* dicitur. (Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem. In eorum namque animis bonum deſiderium atque intellectus lucis intimæ iam pars diei eſt: ſed quia vſque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt quando ad cœleſtia regna perducti, in ea luce, quam deſiderant, iam minus aliquid non habebunt.

CAPVT XI.

Item *ibidem.*

POteſt *e* diſcurſus, atque mobilitas Spiritus ſic *f* intelligi, In ſanctorum quippe cordibus iuxta quaſdam virtutes ſemper permanet: iuxta quaſdam vero receſſurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, ſpe, atq; charitate, & in bonis aliis, ſine quibus ad cœleſtem patriam non poteſt veniri (ſicut eſt humilitas, caſtitas, iuſtitia, atque miſericordia) perfectorum corda non deſerit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, electis ſuis aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit, *& paulò poſt.* ¶ In his itaque virtutibus, ſine quibus ad vitam minimè peruenitur, Spiritus ſanctus in electorum ſuorum cordibus permanet vnde 1 rectè ſtabilis dicitur. In his verò per quas ſanctitatis virtus oſtenditur, aliquando miſericorditer præſto eſt: aliquando miſericorditer recedit.

1 ¶ Vnde rectè ſtabilis dicitur,] *Hæc ex paulò ſuperiore B. Gregorii diſputatione aliis verbis huc ſunt à collectore tranſlata.*

CAPVT XII.

Vnde Ambroſius *ſuper epiſt. 2. ad Corinthios, ad c.* 6.

FIcta charitas eſt, quæ deſerit in aduerſitate.

¶ *Referuntur verba gloſſæ ordinariæ: nam B. Ambroſii ſunt hæc:* Simulata charitas in his eſt, qui in neceſſitate deſerunt fratres.

2. pars. *Ex præmiſſis itaque apparet, quòd charitas ſemel habita vlterius non amittitur. Qui enim charitatem ſemel habuerit, criminaliter vlterius peccare non poterit: vt ad gratiam, non ad naturam impoſſibilitas referatur. Quòd autem charitatē habens criminaliter peccare non poſſit, teſtatur* Auguſtinus *g in libro* 50. *homiliarum, homilia octaua, dicens.*

CAPVT XIII.

QVia radix *h* omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum eſt charitas, & ſimul ambæ eſſe non poſſunt: niſi vna penitus *i* euulſa fuerit, alia plantari non poterit. Sine cauſa aliquis conatur ramos incidere, ſi radicem non contendit euellere.

Cùm ergo, qui criminaliter peccat, charitatem nunquam habuiſſe probatur, euidenter colligitur, pœnitentiam non agere qui quandoque criminaliter peccat k.

CAPVT XIV.

Vnde Auguſtinus.

CHaritas eſt aqua, de qua Dominus ait in Euangelio *l*, (Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.

¶ *Hæc ſententia nō eſt inuenta apud B. Auguſtinū, licet in*

---

a *Sent.* 3. *diſt.* 31. *Ioan.* b *al. recedat.* c *Abſunt ab originali.* d *al. poſſint habere virtutem.*] *Orig.* e *Abſunt ab originali.* f *Sent.* 3. *diſt* 31. g *Sent. ibid.*
h *Luc.* 9. i *Ezech.* 9. k *Philip.* 3:

a *al. ante.* b *al. ambularent.* c *Ezech.* 1. *Matt.* 10.
d *Prou.* 4. e *Sent.* 3. *diſt.* 31. f *al. requiſitione alterius conſiderationis.*] *Orig.* g *Sent.* 3. *diſt.* 31. h 1. *Tim.* 6.
i *al. radicitus.* k *al peccauit.* l *Ioann.* 4.

in Pſal.103. ad verſ. Qui tegis aquis, *charitatem velit aquis ſignificari: quemadmodum & Proſper, & Gloſſa ordinaria & interlinearis ad eundem locum.*

Reprobus ergo, cùm æternis mancipatus incendiis in æternum ſitiat, quomodo bibet aquam viuam, aut quomodo potabit aquam ſalientem in vitam æternam: qui quaſi plumbeus demerſus in ima, pœnas luit damnationis æternæ? Item. Sine charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorum remiſſionem? quæ ſi non ſunt dimiſſa, quomodo nō omnia prorſus ad pœnam exigenda ſunt? Itē a *Dominus: [Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.] Qui* b *ergo non habet vitam æternā in Chriſtum non credit. In Chriſtum verò credit, qui charitatem habet. In Chriſtum quippe credere eſt, amando in ipſum tendere. Hæc eſt fides, vt definit Apoſtolus, quæ per dilectio nem operatur: huic duntaxat remiſſio delictorū promittitur. Quòd ſi charitas à fide Chriſtianorum ſeiungi nequit, cui ſcilicet ſoli venia promittitur, quomodo, qui charitatem non habuerit, fidem Chriſtianorum habuit, id eſt, in Chriſtum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam* c *ſi nō accepit, quomodo non omnia prorſus opera æternis ſunt feriēda ſupplicius? Item Dominus* d*: [Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: ſi quis māducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.] Qui ergo non viuit in æternum, non manducauit panem viuum: ſed qui non manducauit eum, non credidit. Hoc* e *eſt enim manducare panem viuum, quòd credere in Chriſtū, id eſt, amando tendere in ipſum. Cùm ergo reprobus in eum non crediderit, quem non manducauit, & ita fidem Chriſtianorum (qua ſola peccata relaxantur) non habuerit, quomodo, ſi viuit Dominus, cui omne iudicium dedit pater, iudicium perpetuæ damnationis effugiet omnium non ſolùm actualium, ſed etiam originalium.*

3. pars. *Hæc* f, *quæ de charitate dicuntur, de perfecta intelligi poſſunt, quæ ſemel habita, nunquam amittitur. Exordia verò charitatis enutriuntur, vt creſcant: & conculcantur, vt deficiant. Nemo enim repente fit ſummus: ſed in bona conuerſatione, quæ ſine charitate nulla eſt, à minimis quiſq; inchoat, vt ad magna perueniat. Sunt itaq; gradus non ſolùm inter virtutem & virtutem, ſed & in eadem virtute.*

CAPVT XV.

Vnde Gregorius *ſuper Ezechielem homil.15. ſcribit dicens.*

CVm Sanctam Eccleſiam Dominus ſuſcipit, in gradibus eius dignoſcitur: quia g eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim Sancta Eccleſia aſcendendo proficit *h*, tātum Deus hominibus ex eius virtutibus innoteſcit. De his quoque gradibus B Iob *i* loquitur, dicens, [per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum,] omnipotentem quippe Dominum per ſingulos gradus ſuos pronunciant qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei ſemper laudem ſuæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis aſcenſione non eſſent, pſalmiſta non diceret *k*: (ambulabunt de virtute in virtutem. Nec mirum, ſi de virtute in virtutem gradus ſunt, quando vnaquæque virtus quaſi quibuſdam gradibus agitur *l*, & ſic per incrementa meritorum ad ſumma perducitur. Aliud namque ſunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim & ipſa fides ad perfectionem ſuam non quibuſdam gradibus duceretur, S. Apoſtoli minimè dixiſſent (Adauge *m* nobis fidem.) Et quidē venit ad Ieſum, qui curari voluit filium ſuum: ſed requiſitus, an crederet, reſpondit, [credo *n* Domine, adiuua incredulitatem meam Penſate, rogo *o*, quod dicitur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere ſe nouerat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inſpirationem gratiæ, meritorum ſuorum gradibus fides creſcit, vno eodémque tempore is, qui necdum perfecte crediderit, ſimul & credebat, & incredulus erat. Hos nimirum gradus Dominus ſub meſſis nomine deſcribit, dicens [Sic *a* eſt regnum Dei, quemadmodum ſi iaciat homo ſemen in terram, & dormiat, & exurgat nocte, ac die, & ſemen germinet, & creſcit, dum neſcit ille. Vltro enim terra fructificat, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica: & cum ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt tempus meſſis. Semen homo iactat in terram, cum cordi ſuo bonam intentionem inſerit: & poſtquam ſemen iactauerit, dormit: quia iam in ſpe boni operis quieſcit. Nocte verò exurgit, ac die, quia inter *b* aduerſa, & proſpera proficit: & ſemen germinat, & creſcit, dum neſcit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa ſua non valet, ſemel concepta virtus ad perfectum ducitur, & vltro terra fructificat. quia præueniēte ſe gratia mens hominis ſpontaneè ad profectum boni operis aſſurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum producit in ſpica Herbam quippe producere, eſt inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad ſpicam vero herba peruenit cùm ſe virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum verò frumentum in ſpica fructificat, quando iam in tantum virtus proficit, vt eſſe robuſti, & perfecti operis poſſit. Sed cùm ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem: quoniam adeſt tempus meſſis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit. & meſſem ſuam deſecat: quia cùm vnumquemque ad opera perfecta produxerit, eius temporalem vitam per emiſſam ſententiam incidit, vt granum ſuum ad cœleſtia horrea perducat. Cùm igitur deſideria bona concipimus, ſemen in terram mittimus. Cùm vero operari recta incipimus, herba ſumus. Cùm 1 autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam peruenimus: cúmque in eiuſdem operationis perfectione ſolidamur, iam plenum frumentum in ſpica proferimus.

Herba etenim Petrus fuerat, qui paſſionis tempore per amorem Dominum ſequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim iam viriditas in mente: quia credebat omnium redemptorem: ſed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Iam in ſpicam ſurrexerat, quādo eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo in Galilæa viuentem videbat. Sed ad plenum granum in ſpica peruenerat, quando veniente deſuper Spiritu, & ſuam mentem in illius amore roborante, ita *c* ſolidatus eſt, vt vires perſequentium cæſus deſpiceret. & redemptorem ſuum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui ad bonum propoſitum adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpiciatur: quia frumentum Dei ab *d* herba incipit vt granum fiat. Vir ergo veſtitus lineis venit ad portam: quia Dominus, ac redemptor noſter membris ſuis intrantibus perducit 2 ad ſe: & aſcendit per gradus eius: quia nobis proficientibus eo nobis amplius exaltatur, quantò alius, & incomprehenſibilis eſſe cognoſcitur. In virtute quippè noſtratum mentium ipſe aſcendere dicitur: quia tanto ipſe ſublimior nobis oſtenditur, quantum noſter animus à rebus infimis ſeparatur.

1 ¶ Cùm autem ad profectum boni creſcimus, ad ſpicam peruenimus. *Hæc deſiderantur in Originali.*

2 ¶ Perducit.] *In pleriſque vetuſtis, & apud beatum Gregorium legitur:* perducitur, *ſed ob Gloſſam non eſt emendatum.*

a *Ioan.6.* b *Aug. tract.29. in Ioannem, & de cognitione veræ vitæ, c.37.* c *Gal.5.* d *Ioan.6.* e *De conſe. diſt.2. c. vt quid, & c. credere.* f *Sent 3. diſt.31.* g *Pſal.47.*
h *al. profecerit.* i *Iob.31.* k *Pſal.83.* l *al. augetur. Sent.3. diſt 31.* m *Luc.17.* n *Matt.9.* o *al. ergo.*

a *Marc.4.* b *al. in.*
c *Act.5.*
d *al. in.*

CAP. XVI.

Item Auguſtinus *ait in libro de gratia, & libero arbitrio, c.17.*

QVi vult facere Dei mandata *a*, & non poteſt, iam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc paruam & inualidam. Poterit autem, cùm magnam habuerit,& robuſtam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt: magna vtique voluntate, id eſt, magna charitate fecerunt, de qua charitate ipſe Dominus ait: [Maiorem *b* hac charitatem nemo,&c. *& paulò poſt.* ¶ Ipſam charitatem Apoſtolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negauit. Timor enim non eſt in charitate, ſicut ait Ioannes Euangeliſta in epiſtola ſua *c*, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamen, quamuis parua, & imperfecta, non deerat, quando dicebat: [Domine *d* animam meam pro te ponam.] *Idem ſuper primam epiſtolam Ioannis, tract.* 5. ¶ Si quis tantam habuerit charitatem, vt paratus ſit pro fratribus etiam mori, perfecta eſt in illo charitas: ſed nunquid mox, vt naſcitur, iam prorſus perfecta eſt? vt perficiatur, naſcitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectum e venerit, quid dicit? *f* [Mihi viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum. Optabam 1 diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multò magis optimum, manere in carne neceſſarium propter vos.] Propter eos volebat viuere, pro quibus paratus erat mori.

1 ¶ Optabam.] *Hinc vſq; ad finem ſunt addita ex B. Auguſtino: quoniam faciunt ad ſententiæ integritatem.*

CAP. XVII.

Idem *in eadem, tract.*9.

SIcut ſeta *g* introducit linum, ita timor introducit charitatem creſcit charitas, minuitur timor,& è conuerſo.

¶ *Verba B. Auguſtini ſunt hæc.* Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur ſeta primùm intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum, ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem. *& paulò ſuperius.* Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. *Ex his confectum eſt hoc caput.*

CAP. XVIII.

Item h *tract.*5. *in eandem.*

FOrtè nata eſt in te charitas, ſed nondum perfecta eſt: noli deſperare, nutri eam, ne offuſcetur *i*

CAP. XIX.

Idem *ad Hieronymum, epiſt.*29.

CHaritas *k* in quibuſdam eſt perfecta, in quibuſdam eſt imperfecta: perfectiſſima autem in hac vita haberi non poteſt.

¶ *Caput hoc eſt ſumma quædam verborum Auguſtini in loco indicato.*

CAPVT XX.

Idem *in lib.*50. *homiliarum, homil.*9.

SI ſermo *l* meus inuenit in cordibus veſtris aliquam ſcintillam gratuiti amoris Dei ipſam nutrite, ad hanc augendam vos aduocate. *& paulò poſt* ¶ Flete 1, nutrite in vobis: ipſa cum creuerit, & flammam digniſſimam fecerit, cupiditatum carnalium ligna conſumet.

1 ¶ Flete.) *Non eſt emendatum ob Gloſſam: nam in multis vetuſtis codicibus eſt,* flate, *& in Originali legitur.* Hanc ſcintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, Ignem veni mittere in terram,& quid volo, niſi vt ardeat?) flate in vobis, nutrite,&c.

a *al. mandatum.* b *Ioan.*15. c 1. *Ioan.*4.
d *al. Domino. Ioan.*13, *Sent* 3. *diſt.*29. e *al. perfectionem.*
f *Philip* 1 g *Sent.*3. *diſt.*34. h *Tranſpoſitis aliquibus verbis.*
i *al. ſuffocetur.* k *Sent.*3. *diſt.*36. l *Sent. ibid.*

Econtrario etiam gradus in virtute eſſe probantur: quia & ipſius peccati gradus euidenter apparent. Sicut enim nemo repente fit ſummus, ita nemo repente fit turpiſſimus.

CAPVT XXI.

Hinc etiam Auguſtinus *ait in lib.*1. *de ſermone Domini in monte, c.*23.

SI *a* tribus gradibus ad peccatum peruenitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſione, ita ipſius peccati tres ſunt differentiæ, in corde, in facto, in conſuetudine, tanquam tres mortes: vna quaſi in domo, id eſt, cùm in corde conſentitur libidini: altera, quaſi iam prolata extra portam cùm in factum procedit aſſenſio: tertia, cùm vi conſuetudinis malæ, tanquam mole terrena premitur animus, quaſi in ſepulchro iam putens. Quæ tria genera mortuorum Dominum reſuſcitaſſe, quiſquis Euangelium *b* legit, agnoſcit.

CAPVT XXII.

Item Gregorius *lib.*25. *Moralium, c.*16.

SCiendum quippe eſt, quod peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur: & grauius quidem infirmitate, quàm ignorantia: ſed multò grauiùs ſtudio, quàm infirmitate peccatur.

CAPVT XXIII.

Idem *lib.*21. *Moralium, c.*3.

INter hæc ſciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud verò, cùm per conſenſum delectationis obligatur. Plerunque enim cogitatione praua pulſatur, ſed renititur. Plerunque autem, cùm peruerſum quid concipit, hoc intra ſemetipſum etiam per deſiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulſat, ſed cùm hanc ſibi per delectationem ſubiugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit (tentatio e vos non apprehendat, niſi humana.) Humana quippe tentatio eſt, quia plerunque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia, vt nonnunquam & illicita ad animum veniant, hoc vtique in nobiſmetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam verò dæmoniaca eſt, & non humana tentatio, cùm ad hoc, quod carnis corruptibilitas ſuggerit, per conſenſum ſe animus aſtringit.

CAPVT XXIV.

Item Hieronymus *ad c.*1. *Amos.*

SVper tribus *d* ſceleribus Damaſci, &c. vt ſuprà.

Non eſt mirum, ſi in virtute gradus eſſe dicuntur: quãdoquidẽ & peccati gradus ita euidenter monſtrantur. ¶ *Hæc itaq; charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in ſingulis naſcitur, antequam roboretur, ante ſui perfectionẽ admittitur, & reparatur. Vnde Auguſt. in lib. de correptione, & gratia, c.*7. *(Quicunq; ab illa Originali damnatione, iſta diuinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium, quod & procuratur eis audiendum Euangelium, & cùm audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, vſq; in finem perſeuerant, & ſi quando exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum etſi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant, redeunt.*

CAP. XXV.

Idem *ibid.*

FIrmum Dei fundamentum ſtat immobile 1 habens ſignaculum hoc. *e* (Scit *f* Dominus, qui ſunt eius.) Horum fides, quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino non deficit, aut, ſi qui ſunt, quorum deficit; reparatur, antequam vita iſta finiatur: & deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, ad finem perſeuerantia deputatur

1 ¶ Immobile.] *Abeſt ab Originali: ſed non eſt expuncta ob Gloſſam.*

a *Sent.*4. *diſt.*16. b *Matt.*9. *Luc.*7. c 1. *Cor.*10.
d *Diſt.*1. *de pœnit. c. ſuper tribus.* e 2. *Tim.*2.
f *al. ſciuit.*] *Orig.*

CAPVT XXVI.

Idem *in eodem libro, c,9.*

NVllus *a* eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

CAPVT XXVII.

Item *ibidem.*

TAlibus *b* Deus diligentibus eum omnia cooperantur in bonum: vſque adeò protſus omnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant & exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum.

CAPVT XXVIII.

Item Apoſtolus *ad Galat* 5.

CIrcumciſio non eſt aliquid, neque præpurium: ſed fides, quæ per dilectionem operatur [Et hoc olim in vobis, quia currebatis bene per opera fidei ex dilectione.]

CAPVT XXIX.

Item *ad Hebræos, c.6.*

NOn eſt tam iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, &c.

Operis c, *quo omnia ſua fecerant communia, & hoc ex dilectione, & hoc ad gloriam Dei. Ecce triplex bonum, quaſi diceret, olim multa operati eſtis, pro quibus, ſi pœnitentis de malis, beneficiet vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas, dum Apoſtolus redargueret, merito fidei probat aſſecutos remiſſionem peccatorum, & ſanctificationem in Spiritu ſancto & iuſtitiam bonæ operationis, quæ omnia aut ſine charitate nunquam verè fuerunt in eis, aut veram charitatem habuerūt: à qua poſtea lapſi ſunt, qui de operibus legis gloriabantur.*

CAPVT XXX

Item, de quolibet adulto Auguſtinus *ait.*

TOlle charitatem, odium tenet. *Item.* Omnis *d*, qui non diligit, odit. *Item in Euangelio.* [Nemo *e* poteſt duobus dominis ſeruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, alterumque contemnet.

Adam f *verò cùm in virili ætate à Domino creatus ſit, antequam à diabolo tentaretur, dum de latere eius vxor formabatur dum in extaſi raptus angelicæ curiæ intererat, dum euigilans futura Chriſti & Eccleſiæ Sacramenta vaticinabatur, aut charitatem, aut odium habebat non fuit diabolus auctor noſtri peccati. Item. Si ſine charitate à Deo creatus eſt, eius ſimilitudinem in creatione ſui nequaquam accepit. Item. Si ſine charitate creatus eſt, iuſtus, & innocens à Deo factus non eſt: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrij, iuſtitiæ, & innocentiæ ſine charitate princeps eſſe non poteſt, colligitur ergo, quod Adam antequam peccaret, charitatem habuit, ſine qua iuſtus, & Innocens eſſe non potuit.*

CAPVT XXXI.

Vnde Auguſtinus *in Geneſim ad litteram, l.6.c.24.*

QVomodo renouari dicimur, ſi non hoc recipimus quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recepimus, quia iuſtitiam, ex qua in peccatum lapſus eſt. *& paulò poſt, c.7.* ¶ Expoliantes *g* vos veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum, qui renouatur in agnitionem Dei ſecundùm imaginem eius, qui creauit eum. Hanc imaginem in ſpiritu mentis impreſſam perdidit Adam per peccatum, *& poſt pauca.* ¶ Stola *h* illa prima, iuſtitia eſt, vnde lapſus eſt Adam.

¶ *In hoc & in ſequenti capitulo addita ſunt nonnulla ex Originali, in quo tamen longè copioſius, & clarius hæ ſententiæ exponuntur.*

a *Inf. diſt.4. ſi ex bono.* b *Rom.8:*
c *Videntur eſſe ex Gloſſa aliqua, aut Gratiani verba.*
d *Ioan.3.* e *Luc.16. Matth.6.*
f *Gen.2.* g *Coloſſ.3.* h *Luc.15.*

CAPVT XXXII.

Idem *in homil.18.* a

PRinceps vitiorum omnium, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compoſitum, charitate circumdatum *b*, proximos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliauit, inſuper & peremit. Namque cùm homini abſtuliſſet pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem, dominio ſuo eum obſtrinxit, *& paulò poſt.* ¶ Adam amiſſa temperantia intemperans effectus eſt: perdita charitate malus inuentus eſt.

CAPVT XXXIII.

Item Ambroſius *lib.6. epiſt.41. ad Sabinum.*

QVando Adam ſolus erat, non eſt præuaricatus: quia mens eius adhærebat Deo.

CAPVT XXXIV.

Item ad eundem, *eodem libro, epiſt.42.*

PRimus homo erat opus Dei recens, confabulator aſſiduus, ciuis ſanctorum, complantatus 1 virtutibus.

1 ¶ Complantatus.] *In vulgatis erat,* Angelorum complantatus, *quæ vox abeſt à multis manuſcriptis, & ab Originali.*

CAPVT XXXV.

Idem *in Hexameron, lib.6.c.7.*

ILla anima à Deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem ſplendorémque pietatis. Illa anima benè picta eſt, in qua elucet diuinæ operationis effigies. Illa anima benè picta eſt, in qua eſt ſplendor gloriæ, & paternæ imago ſubſtantiæ. Secundum hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretioſa eſt. Secundum hanc imaginem Adam antè peccatum (depictus *c* fuit, ſed vbi lapſus eſt, depoſuit imaginem cœleſtis: ſumpſit terreſtris effigiem.

CAPVT XXXVI,

Idem *de fuga ſæculi, c 4.*

SImilem Dei eſſe eſt habere iuſtitiam, habere ſapientiam & in virtute eſſe perfectum.

CAPVT XXXVII.

Idem 2. *de Iacob, & vita beata, c.4.*

SApiens nunquam inanis eſt, ſemper in ſe habēs amictum prudentiæ, qui poteſt dicere (iuſtitiam induebam & veſtiebam iudicium.) ſicut dixit Iob *d* Namq; hæc mentis ſunt interna velamina: quæ nemo alius poteſt auferre, niſi cùm aliquem ſua culpa deſpoliat. Denique ſic deſpoliatus Adam nudus inuentus eſt.

CAP. XXXVIII.

Idem *in libro de Iſaac, & anima, c.4.*

SEd nec Adam primus 1 nudus erat, quando eum innocentia veſtiebat.

S ¶ Primus.] *In originali eſt,* primò. *Sed ob Gloſſam non eſt mutatum. Vox autem,* homo, *quæ in vulgatis ſequebatur, abeſt etiam à multis manuſcriptis.*

CAP. XXXIX.

Idem *in libro de paradiſo, c.13.*

VT *e* cognouerunt *f*, quod nudi eſſent Et ante quidem nudi erant: ſed non ſine virtutum integumentis.

Opponitur etiam illud, quod omnis clamat auctoritas, ſi ſic permanſiſſet, vt erat ante peccatum, eſſet tranſlatus in gloriā, quam habituri ſunt ſancti: ſed nemo adultus ſine charitate intrat: charitatem ergo habebat. ¶ *Item opponitur de Moyſe, cuius fidem Apoſtolus in epiſtola ſua ad Hebræos* g *commendās, dignis præconiis eius merita prædicaui: dum* h *ſe negauit eſſe filium filiæ Pharaonis malens affligi cum fratribus, quā*

a *In concione ad Catechumenos, verbis hinc inde collectis.*
b *al. ſplendidum.* c *abſunt ab Orig.* d *Iob.27.*
e *Et.] Orig.* f *Gen.3.* g *Heb.11.* h *Exod.2.*

malens affligi cum fratribus, quàm perfrui iucunditate temporali palatij: dum fratri cõpatiens Ægyptium ſabulo obruit: dum veritus animoſitatem regis Ægyptum reliquit: dum diuino vallatus auxilio regis furorem contempſit, atque in virtute ſignorum populum de Ægypto eduxit. Quæ a omnia quibus laudibus ſunt efferenda, ſi tunc charitas in eo non erat: cùm non habeat aliquid viriditatis in ſe ramus boni operis, niſi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habet, cui b Dominus facie ad faciem loquebatur, ſicut homo ſolet loqui cum amico ſuo? Quomodo charitatem non habebat, qui pro populo ſupplicans dicebat c: [aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro tuo?] An non proximum diligebat, qui d pro populo ſe obiiciens, illum ab interitu liberauit? An non diligebat Deum, qui e pro eo in vituli cultores deſæuiens, ipſius vituli caput in puluerem comminuit: atq; vt in ſeceſſum proijceretur, aqua miſſum Iſraëlitis bibendum dedit, nonnullos ex eius cultoribus gladio feriri præcipiens, vt populum, cuius erat interitus maior futurus, reconciliare Deo? f non charitatem habebat, de cuius ſpiritu Dominus accepit, & ſuper ſeptuaginta ſeniores Iſraël præpoſuit? Qui tamen ad aquas contradictionis de Dei potentia ſiue de eius benignitate dubitans, cum cætera certa fide promiſiſſet, producturus aquam de petra, diffidenter excrepuit, dicẽs g [Nunquid de petra hac potero vobis educere aquam?] Quod nulli leue videatur, cum in pœnam delicti eius, ſibi, & Aaron à Domino dictum ſit: [Quia non exaudiſtis vocem meam, vt glorificaretis me coram filiis Iſraël, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis.] An h charitatem non habebat Aaron, quando fratri coadiutor datus eſt, vt eſſet os eius ad populum, vt per eum ſigna fierent in Ægypto? Qui i tamen in cultura vituli poſtea conſenſum populo adhibuit? An k charitatem non habebat quando ex omni multitudine filiorum Iſrael ſolus à Domino electus eſt, vt Pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si autem bonus non erat, cur præ cæteris à Domino in Pontificem electus eſt? An charitatem non habebat quando pro populo cum thuribulo incendio ſe oppoſuit, & iram Dei placauit? Et tamen, vt præmiſſum, eſt, ad aquas cõtradictionum ira Domini aduerſum ſe poſtea prouocauit. Nunquid etiam Dauid charitatem non habuit, ſuper l quem ſpiritus Domini à die vnctionis directus eſt? An forte dicetur eſſe directus ſuper eum, vt ex tunc gratiam prophetandi haberet, non vt ex eo gratiam diuinæ dilectionis acciperet? Quod abſurdum planè videtur de eo ſentire, de quo Dominus ait m: [Inueni hominem ſecundum cor meũ] Quomodo etiam charitatem non habebat, qui n quærenti animam ſuam pepercit? qui oram chlamydis eius præſcidit, poſtea cor ſuum grauiter percuſſit clamãs: (Quem perſequeris rex Iſraël canem mortuum, & culicem vnum?) Quomodo charitatem non habebat qui o mortem inimici ſui tam grauiſſimè tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui p aquam de ciſterna Bethleem ſuorum periculo ſibi oblatam non bibit ſed coram Domino libauit? Quomodo charitatem non habebat qui irriſus à Michol filia Saul eò quod ante arcam Domini citharam, & pſalterium percutiens ſaltaſſet, ait. [Ludam, & vilior fiam in oculis meis.] Si charitatem non habebat, qua cõſcientia ſecurus imprecabatur ſibi ipſi dicens q: [Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis?] Si charitatem non habebat, qua temeritate iuſtè ſe iudicari rogabat, dicens r: [Iudica me Deus ſecundùm iuſtitiam meam, & ſecundùm innocentiam meam ſuper me?] Idẽ s. [Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum?] Et tamen poſt tot & innumera alia diuina, & ſupernæ dilectionis iudicia, quàm grauiter deliquerit, nullus ignorat, qui t Bethſabeæ adulterium, & Vriæ homicidium audiuit. Cuius pœnitentiam ſi ſine charitate Domino obtulit, veram cordis contritionem non habuit. Quomodo ergo ſacrificium cordis contriti, & ſpiritus contribulati Domino promittere audebat, dicens? a (Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique: holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, &c.) Denique cùm falſa pœnitẽtia nulla à Deo promittatur remiſſio, quomodo à propheta b audire meruit: (Dimiſſum eſt tibi peccatum tuum,) ſi veram cordis contritionem non habuit? Euidenter itaq; apparet eum tunc charitatem habuiſſe, & ex charitate ſacrificium cordis contriti, & ſpiritus contribulati Domino obtuliſſe: alioqui temerariè poſtulaſſet c: [Auerte faciem tuam à peccatis mei,] & cætera, quæ in eodem Pſalmo continentur, niſi odiũ mali, & dilectio boni ad humilitatem pœnitentiæ illũ prouocaſſet. De quo etiam ſanctus Ambroſius d in libro de Iſaac, & anima, cap. 3 ſcribit dicens: Fugerat e ſanctus Dauid odio Saul Regis non relinquens terras, ſed declinans contagia Regis immitis & ſuperbi: quia mẽs eius adhærebat Deo, cui ſine charitate nullus adultus adhærere poteſt. Et tamen quàm grauiter in populi dinumeratione poſtea deliquerit, ipſius delicti pœna indicauit. Item ſecundùm hanc ſententiam qui criminaliter deliquerit, veram peccatorum remiſſionem in baptiſmo conſecutus non eſt ſiue in annis infantiæ, ſiue adultus ad baptiſmum acceſſit: quia Dei amorem non habuit, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam: atq; ita ſecundum hæreſim Iouiniani ſi verè ex aqua, & Spiritu ſancto quis renatus fuerit, vlterius criminaliter peccare non poteſt? vel ſi criminaliter peccat, aqua tantum non ſpiritu probatur eſſe renatus. Cui ſententiæ illud epiſtolæ Ioannis f conſentire videtur. (Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius manet in eo: & non poteſt peccare quia ex Deo natus eſt. In hoc enim manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli.) Et in fine epiſtolæ. [Omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum) Verum hæc auctoritas Apoſtoli, quantum illi ſententiæ faueat, atque illa ſecta erroris quantum veritati ſit aduerſa, Hieronymus oſtendit ſcribens contra Iouinianum lib. 2. in princ.

CAPVT XL.

SI enim, inquit, omnis g qui natus eſt ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari non poteſt, quomodo præcipit: vt caueant, ne tententur? dicens: [Filioli h cuſtodite vos à ſimulachris & in eadẽ rurſus epiſtola: [Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt, vt remittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis) Exiſtimo, quod Ioannes baptizatus ad baptizatos ſcripſerit, & quod omne peccatum a diabolo ſit. Ille peccatorem ſe confitetur, & ſperat remiſſionem poſt Baptiſma, peccatorum. Et Iouinianus meus dicit: (Ne tangas me quoniam mundus ſum) Quid ergo? Contraria ſibi Apoſtolus i loquitur? minime. In eodem quippe loco cur hoc dixerit ſtatim edifferit: (Filioli mei hæc ſcribo vobis, vt nõ peccetis: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autẽ tantum, ſed etiam pro totius mundi. Et in hoc ſcimus, quod cognouimus eum, ſi mãdata eius obſeruemus. Qui dicit ſe noſſe Deum & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare:) Propterea, inquit, ſcribo vobis filioli mei k. omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, vt non peccetis: & tamdiu ſciatis vos in generatione Domini permanere, quamdiu non peccaueritis: immò

a B. Gregor. homil. 27. b Exod. 33. c Exod. 32.
d Num. 16. e Exod. 32. f Num. 11. g Num. 20.
h Exod. 4. i Num. 23. k Num. 16. l 1. Reg. 16.
m Act. 13. n 1. Reg. 24. o 2. Reg. 1. p 2. Reg. 33.
q Pſalm. 7. r ibidem s Pſal. 25. t 2. Reg. 11.

a Pſal. 50. b 2. Reg. 12. c Pſal. 50. d Mutatis verbis ſed incolumi ſententia. Sent. 3. diſt. 30. e 2. Reg. 24 & Paralip. 21. f 1. Ioan. 3. g Omiſſis aliquot verbis. h 1. Ioan. 5. i 1. Ioan. 2. k 1. Ioan. 21.

qui in generatione Domini perſeuerant, peccare non poſſunt. Quæ *a* enim communicatio luci & tenebris? Chriſto & Belial? Quomodo dies, & nox miſceri non quærunt, ſic nec iuſtitia & iniquitas, peccatum, & bona opera, Chriſtus, & Antichriſtus. Si ſuſceperimus Chriſtum in hoſpitio noſtri pectoris, illico fugamus diabolum. Si peccauerimus, & per peccati ianuam ingreſſus fuerit diabolus, protinus Chriſtus recedit: vnde & Dauid *b* poſt peccatum: (Redde mihi, ait, lætitiam ſalutaris tui:) ſcilicet, quam peccando amiſerat. (Qui *c* dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt.) Chriſtus veritas appellatur: (Ego *d* ſum, inquit, via, & veritas (& *e* vita.) Fruſtra nobis in eo plaudimus, cuius mandata non fecimus. (Scienti *f* bonum, & non facienti illud, peccatum eſt. Quomodo corpus ſine ſpiritu mortuum: ſic & fides ſine operibus mortua eſt.) Nec grande putemus vnum Deum noſſe, cum & dæmones *g* credant, & contremiſcant. (Qui *h* dicit ſe in ipſo manere debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.

4. pars. ¶ Eligat aduerſarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Chriſto, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, vt Chriſtus. Si autem temerarium eſt ſimilitudinem virtutum Domini polliceri, non manet in Chriſto, qui non ingreditur, vt Chriſtus. Ille *i* peccatum non fecit, neque inuentus eſt dolus in ore eius: qui cùm malediceretur, non remaledixit, & tanquam *k* agnus coram tondente, ſic non aperuit os ſuum: ad quem venit princeps mundi iſtius, & inuenit in eo nihil: qui *l* cum peccatum non feciſſet, pro nobis peccatum eum fecit Deus. Nos autem iuxta epiſtolam *m* Iacobi multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans *n*, ſi vnius quidem dici fuerit vita eius. Quis enim *o* gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis *p* confidet mundum ſe eſſe à peccatis? tenemurque *q* rei in ſimilitudinem præuaricationis Adæ. Vnde & Dauid *r*: (Ecce ait, in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea.) Et beatus Iob *s*: (Si fuero iuſtus, os meum impia loquetur: & ſi ſine crimine, paruus inueniar: & ſi purificatus in niue, & lotus mundis manibus, ſatis me ſorde tinxiſti, & execratum eſt veſtimentum meum.) Verùm, ne penitus deſperemus, arbitrantes nos poſt peccata baptiſmi non poſſe ſaluari, ſtatim hoc ipſum temperat. (Et *t* ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.) Hoc ad credentes poſt baptiſma loquitur: & aduocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit ſi quid peccaueris, aduocatum habetis apud patrem, Chriſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis veſtris, ne eos diceres non plena fide baptiſma conſecutos: ſed (aduocatum inquit, habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris,) & non ſolùm pro Ioannis, illorumque peccatis, ſed etiam (pro totius mundi.) In toto autem mundo & Apoſtoli ſunt, omneſque credentes. Ex quibus liquidò comprobatur poſt baptiſma poſſe peccari. Fruſtra enim habemus aduocatum Ieſum Chriſtum, ſi peccari non poteſt. Petrus Apoſtolus ad quem dictum fuerat: (Qui *u* lotus eſt, non neceſſe habet, vt iterum lauet.) & Tu *x* es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam) ab ancilla perterritus negat. Et ipſe Dominus: (Simon *a*, Simon, ecce, inquit, ſatanas poſtulauit, vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autẽ rogaui pro te, ne deficeret fides tua (*& infrà.* ¶ Si non peccamus poſt baptiſma, cur nobis poſcimus peccata dimitti, quæ in baptiſmate iam ſunt dimiſſa? Quid *b* oramus, ne intremus in tentationem, & vt liberemur a malo, ſi diabolus tentare non poteſt iam baptizatos? Aliud autem eſt, ſi ad cathecumenos hæc oratio pertinet & non conuenit fidelibus, & Chriſtianis. Paulus *c* electionis vas caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redigit, ne aliis prædicans, ipſe reprobus inueniatur. *& infrà.* ¶ Ad Hebræos *d* quoque ſcribens ait, (impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, & guſtauerunt donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtaueruntque nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi futuri, & prolapſi ſunt, renouari iterum ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei & oſtentui habentes.) Certe eos, qui illuminati ſunt, & guſtauerunt Dei donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtaueruntque bonum Dei verbum, negare non poſſumus baptizatos. Si autem baptizati peccare non poſſunt, quomodo nunc Apoſtolus dicit, (Et prolapſi ſunt.) Verùm ne Montanus *e*, & Nouatus hìc rideant, qui contendunt non poſſe renouari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt ſibimet filium Dei, & oſtentui habuerunt, conſequenter hunc errorem ſoluit, & ait *f*: Confidimus autem de vobis, dilectiſſimi meliora, & viciniora ſalutis, tametſi ita loquimur. Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis ſuis, & nunc miniſtratis) Et re vera grandis iniuſtitia Dei, ſi tantum peccata puniret, & bona opera non ſuſciperet. Ita locutus ſum, inquit Apoſtolus, vt vos à peccatis retraherem, & deſperationis metu facerem cautiores. Cæterum confido de vobis, dilectiſſimi, meliora, & viciniora ſalutis, Neque enim iuſtitiæ Dei eſt, vt obliuiſcantur bonorum operum & miniſterij, quod propter nomen eius exhibuiſtis, & exhibetis in ſanctos, & tantum meminerit peccatorum. *& paulò poſt.* ¶ Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin, vbi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt. Sicut in bonis operibus perfector eſt Deus (non eſt enim volentis, neque currentis, ſed miſerentis, & adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcem) ſic in malis, atque peccatis ſemina noſtra ſunt incentiua, & perfectio diaboli. Cùm viderit nos ſuper *g* fundamentum Chriſti ædificare fœnum, ligna, ſtipulam, tunc ſupponit incendium. Ædificemus ergo aurum, argentum, lapides pretioſos: & tentare non audebit. Quanquam & in hoc non ſit certa, & ſecura poſſeſſio, Sedet *h* quippe Leo in inſidiis, & in occultis, vt interficiat innocentem, & vaſa figuli probat fornax: homines autem iuſtos tentatio tribulationis. Et in *i* alio loco ſcribitur: (Fili accedens ad ſeruitutem Dei, præpara te ad tentationem.) Rurſus idem Iacobus loquitur *k* (Eſtote factores verbi, & non auditores tantum. Si quis auditor eſt verbi & non factor iſte ſimilis eſt viro, qui conſiderat vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo: conſiderauit illum, & ſtatim recedens, oblitus eſt qualis ſit.) Fruſtra monuit, vt iungerent opera fidei, ſi poſt baptiſma peccare non poterant,) Qui *l* totam legem, inquit, ſeruauerit, & peccauerit in vno, factus eſt omnium reus. (Quis *m* noſtrum abſque peccato conclusit Deus omnia ſub delicto, vt omnibus miſereatur, Petrus *n* quoque: (Nouit, inquit Dominus pios de tentatione eruere.) Et de falſis doctoribus: (Hi *o* ſunt fontes

a 2.*Cor.6.* b *Pſal.50.* c *Ioan.14.*
d 1.*Ioan.2.* e *abſunt à B Hieron.* f *Iac.2.*
g *Iac.2.* h *Ioan.ibid.* i 1.*Pet.2.* k *Ioan.14.*
l 2.*Cor.5.* m *Iac.5.* n *abeſt ab Orig.*
o *Iob.14.ex 70.* p *Prou.20.*
q *Rom.5.* r *Pſal 50.*
s *Iob.9.ex 70 quibuſdam omiſſis.*
t *Ioan.ibid.* u *Ioan 13.*
x *Matth.16.*

a *Luc.22.* b *Matth.6.* c 1.*Cor.9.*
d *Hebr. 6.* e *De Montani ſectatoribus vide eundem in epiſt.ad Marcellam.* f *Rom 9.*
g 1.*Cor.3* *Pſal.9.* h *Eccl.27.*
i *Eccl.3.* k *Iac.2.* l *Iac.2.*
m *Ioan.8.* n 2.*Pet.2.*
o *Petr. ibid.*

ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſeruatur. Superbia *a* enim vanitatis loquentes pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugerant,& ad errorem reuerſi ſunt: (Nonne tibi videtur pinxiſſe ſermo Apoſtolicus nouam imperitiæ factionem. Aperiunt enim fontes quaſi ſcientiæ, qui cùm aquam non habeant doctrinarum,promittunt imbrem,velut nubes prophetiæ, ad quas perueniat veritas Dei & turbinibus exagitantur dæmonum atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum ſermo ſuperbia eſt (immundus *b* eſt autem apud Deum omnis, qui exaltat cor ſuum:) vt qui paululum refugerant à peccatis, ad ſuum reuertantur errorem, & ſuadent in luxuria ciborum, carniſque delicias Quis enim non libenter audiat:Manducemus *c*, & bibamus,& in æternum regnabimus?Sapientes, & prudentes prauos vocant: eos vero,qui dulces ſunt in ſermonibus,plus audiunt. Ioannes *d* apoſtolus, immò in Ioanne Saluator ſcribens Angelo Epheſi Eccleſiæ:(Scio,inquit,opera tua & laborem, & patientiam tuam,&c & quia ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti, ſed habeo aduerſum te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti Memor eſto,vnde cecideris, & age pœnitentiam,& prima opera fac Sin autem,veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco niſi pœnitentiam egeris.)Similiter *e* & cæteras Eccleſias,Smyrnam, Pergamum, Thyatiram Sardis,Philadelphiam, Laodiciam,ad pœnitentiam prouocat:& niſi reuertantur ad opera priſtina, comminatur: & in Sardis paucos habere ſe dicit. qui non coinquinauerunt veſtimenta ſua, & ambulaturi ſunt cum eo in albis,quia digni ſunt.Cui autem dicit: Memento, vnde cecideris,]& [Ecce miſſurus eſt diabolus ex vobis in carcerem vt tentemini: & [Scio vbi habitas,vbi ſedes eſt ſatanæ:] & [In mente habe, qualiter acceperis,& audieris:] & [Serua,& pœnitentiam age,]& reliqua? vtique ei dicit, qui credidit & baptizatus eſt, & ſtans quondam corruit per delictum. Pauliſper de veteri teſtamento exempla diſtuleram:quia ſolent,vbicunque contra eos facit,dicere: (Lex *f* & prophetæ vſque ad Ioannem:) Cæterum quis ignorat ſub alia *g* diſpenſatione Dei omnes retro ſanctos eiuſdem fuiſſe meriti cuius nunc Chriſtiani ſunt? Quomodo ante Abraham placuit in coniugio, ſic nunc virgines placent in perpetua caſtitate Seruiuit *g* ille legi,& tempori ſuo:ſeruiamus & nos Euangelio, & tempori noſtro, in quo fines ſæculorum decurrerunt. Dauid *i* electus ſecundum cor Domini, qui omnes eius fecerat voluntates, & qui in quodam pſalmo dixerat: (Iudica *k* me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum, & in Domino ſperans non infirmabor. Proba me Domine, & tenta me:vre renes meos & cor meum) poſtea tentatur à diabolo, & poſt peccatum pœnitens loquitur.(Miſerere mei *l* Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. (Magnum peccatum magna deleri vult miſericordia. Salomon *m* amabilis Domini,& cui bis Deus fuerat reuelatus, quia amator mulierum fuit, à Dei amore diſceſſit: Manaſſem *n* impiiſſimum regem poſt captiuitatem Babylonicam in priſtinam dignitatem liber dierum reſtitutum refert. Et Ioſias vir ſanctus in campo Mageddo ab Ægyptio rege confoditur. Ieſus *o* quoque filius Ioſedech ſacerdos magnus, quamquam in typo præceſſerit Saluatoris qui noſtra peccata portauit, & alienigenam ſibi ex gentibus Eccleſiam copulauit, tamen

a *al.Superba.* *Orig.* b *Eſa.*22. c 1.*Cor.*15.
d *Apoc.*2. e *Apoc.*3. f *Matth.*11.
g *al altera.Sup.* 32.*q.*4.*quis ignorat.*
h *Rom.* 4. i 1.*Cor.*10.
k *Pſal.*15.
l *Pſal.* 50.
m 2.*Reg.*2.
n 2.*Par.* 33.
o *ſup.diſt.*60.*Ieſus.*

ſecundùm literam poſt ſacerdotium ſordidatus inducitur *a*,& ſtat diabolus à dextris eius: candida illi veſtimenta deinceps redduntur.Superfluum eſt de Moyſe, & Aaron ſcribere, quòd ad *b* aquam contradictionis offenderint Deum, & terram repromiſſionis non intrauerint: cùm beatus Iob *c* angelos quoque & omnem creaturam peccare poſſe commemoret,dicens: Quid enim? Numquid homo coram Deo mundus eſt:aut in operibus ſuis ſine macula viri? ſi contra ſeruos ſuos non credit, & aduerſum Angelos ſuos prauum quid reperit: quantò magis habitantes in domibus luteis: de quibus & nos ex eodem luto ſumus Tentatio *d* eſt vita hominis ſuper terram. Et *e* cecidit lucifer, qui mittebat ad vniuerſas nationes: & ille, qui in paradiſo delitiarum inter duodecim nutritus eſt lapides, vulneratus à morte *f* Domini, ad inferna deſcendit. Vnde & Saluator in Euangelio *h*(Videbam, inquit ſatanam, quaſi fulgur de cœlo cadentem.) Si altiſſima illa ſublimitas cecidit, quis cadere non poſſit? Si in cœlo ruinæ, quanto magis in terra? Et tamen cùm *h* ceciderit lucifer, immò poſt caſum coluber *i* antiquus,virtus eius in lumbis eius,& poteſtas eius ſuper vmbilicum ventris. Obumbrantur in eo arbores magnæ & dormit *k* iuxta iuncum,& calamum, & cariceм. Ipſe eſt Rex omnium quæ in aquis ſunt vbi ſcilicet voluptas, & luxuria,& propago,& irrigatio nuptiarum:*& infrà* ¶ Tranſiuimus *l* ad ſecundam partitionem,in qua negat eos, qui tota fide baptiſma conſecuti ſunt, deinde poſſe peccare & docuimus,quod excepto Deo,omnis creatura ſub vitio ſit non quod vniuerſi peccauerint,ſed quod peccare poſſint,& ſimilium ruina,ſtantium metus ſit.

¶ *Vt ea quæ ad initium huius longi capitis ſpectant, melius intelligantur, neceſſe eſt antecedentia apud B.Hieronymum legere:in quibus obiectio ex verbis ſancti Ioannis deducta exprimitur.Omninoque in toto capite ſæpe ad originale recurrendum eſt,quamquam ex eo multa ſunt emendata, & nonnulla quæ magis neceſſaria videbantur:addita.*

Euidenter itaque ex præmiſſis apparet, nonnullos charitatem habere,quam habere criminaliter delinquendo amittunt Quòd ſi quis contendat non de virtute, ſed de virtutis opere debere intelligi,deliberet,quid reſpondeat de innocentia Adæ de iuſtitia Moyſis,Dauid & cæterorum, qui plena fide baptiſma accedentes, licet poſtea prolapſi ſunt,tamen cæleſtia dona deguſtant,& Spiritus m *ſancti fiunt participes, vt non ſolum ante humanos,verùm etiam ante Dei oculos ex aqua, & Spiritu S. inueniantur renati,qui ſi charitatem Dei non haberent:aqua tantùm regenerarentur, non Spiritu. Opera enim,ſeu ſacramentorum participatio,niſi ex charitate procedant,apud Deum nec iuſtitiam, nec innocentiam præſtant. Si enim (inquit Apoſtolus) habuero omnem fidem, ita vt montes transferam & ſi diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam charitatem autem non habeã.nihil mihi prodeſt.* ¶ *Sed quia de prædeſtinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quod charitatem amittant, & amiſſam recuperent, de reprobis etiam videndum eſt,an ipſi charitatem habeant, qua amiſſa poſtea damnentur.*

CAPVT XLI.

De his ita ſcribit Auguſtinus *in lib.de corruptione & gratia,c.*9.

Apoſtolus *n* ſciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono vſque in finem non permanere, mox addidit: (his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, &c) *Idem in eodem libro, c.* 6. ¶ An adhuc & iſte nolens corripi, poterit dicere.Quid ergo feci qui 1 non accepi? quem conſtat accepiſſe,

a *Zac.*3. b *Pſal.*108.*Num.*20. d *Iob.*15.& 4 *d.Iob.*7.
e *Eſa.*14 f *al.monte.* g *Luc.*10. h *Eſa.*14. i *Ezech.*28.
k *Iob.*40. l *Prope finem ſecundi libri.*
m 1.*Cor.*13. n *Rom.*8.

piſſe. & ſua culpa, quod acceperat amiſiſſe. Poſſum, inquit, poſſum omnino quando me arguis a, quod ex bona vita in malam mea voluntate relapſus ſum dicere adhuc quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur, ſed in illa vſque in finem perſeuerantiam non accepi: *In eod c.9* in b bono illos volebat proculdubio permanere, erant vtique in bono, ſed in eo non permanſerunt. *In eod.c 14.* ¶ Propter huius vtilitatem ſecreti, credendum eſt quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeuerandi vſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & poſtea cadere, &c.

1 ¶ Qui non accepi.) *Reſtitutus eſt hic locus ex Originali: nam antea valde erat deprauatus. Ac tamen, quoniam hæ ſententiæ valde mutilatæ referuntur, operæ pretium fuerit ad fontem adire.*

Multa ſimilia de reprobis in Euangelio etiam, (Qui perſeuerauerit vſque in finem, &c.) In eodem d *(Iterum homo iſte incipit, &c.*

CAPVT XLII.

Idem Auguſtinus *in eod.lib.de correp.& gratia, c.8.*

MIrandum e eſt, quare Deus quibuſdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perſeuerantiam.

Item illud f *Euangelii:[Non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.]*

CAPVT XLIII.

Item Gregorius *lib. Moralium, cap.5.*

MVlti bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

Non autem bene incipit, qui nunquam ex charitate operatur. Quòd ſi ex charitate aliquando aliquid agit, & charitatem aliquando in ipſo neceſſe eſt eſſe.

5.pars. *Illud autem Gregorii* g, *[qui ſeduci quandoque non reuerſuri poſſunt, &c.] non de omnibus generaliter reprobis, ſed de hypocritis ſpecialiter intelligendum eſt. Quod ex verbis eiuſdem euidenter datur intelligi. Cùm enim quæſtionem propoſuiſſet, cur* h, *miſericors Deus iſta fieri permittat, vt Leuiathan ſeu nunc per ſuggeſtiones callidas, ſiue tunc per damnatum illum, quem replet, hominem, vel Solis ſibi radios, id eſt, doctos quoſque ſapienteſque ſubiiciat, vel aurum, hoc eſt, viros ſanctitatis claritate fulgentes, quaſi lutum ſibi, vitiis coinquinando ſubſternat, mox in eiuſdem quæſtionis ſolutione ſuppoſuit, dicens.*

CAPVT XLIV.

CItius ad i hoc reſpondemus: quia aurum, quod praui eius perſuaſionibus, quaſi lutum ſterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim ſeduci quandoque non reuerſuri poſſunt, quaſi habitam ſanctitatem ante oculos hominum videntur amittere: ſed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in vna aliqua virtute magnus videtur quæ ipſa quoque virtus inaneſcens deficit: quia dum innoteſcit hominibus, proculdubio laudatur, eiúſque laus inhianter appetitur: vnde fit, vt & ipſa virtus ante Dei oculos virtus non ſit dum abſcondit, quod diſplicet; prodit, quod placet. Quæ itaque eſſe merita apud Deum poſſunt, quando & mala occulta ſunt, & bona publica? Plerumque enim, ſicut diximus, latet ſuperbia, & caſtitas innoteſcit. Atque ideo oſtenſa diu charitas circa vitæ finem perditur: quia cooperta ſuperbia vſque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemoſynis vacat: propria diſtribuit, ſed tamen multis iniuſtitiis ſeruit, vel fortaſſe linguam in detractionibus k exercet: & fit plerumque, vt is, qui miſericors fuerat, iuxta vitæ ſuæ terminum rapacitatis, & crudelitatis ſtimulis inardeſcat. Quod valde iſto iudicio agitur, vt perdat ante homines, vnde hominibus placuit, qui hoc, vnde Deo diſplicuit corrigere nunquam curauit. Alius patientiæ ſtudet: ſed dum inuidere aliis, & ſeruare in corde malitiam non cauet, fit quandoque impatiens, quia diu latuit dolens. Hi itaq; & per aliquid, aurum ſunt, & per aliquid, lutum ſunt. Atque hoc autem, quaſi lutum, ſternitur, quando occultis peccatis exigentibus etiam virtus, quæ publicè claruerat, diſſipatur. Sed opere pretiū credimus, ſi in his virtutem ſuperni ordinis ſubtilius perpendamus. Sæpe a enim omnipotens Deus occulta quorumdam mala diu d tolerat vt aperta eorum bona electorum ſuorum vſibus profutura, diſpenſet. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deſerentes, non perſeueraturi anguſtum iter arripiunt: ſed ad quęrendam anguſtam viam exemplo ſuo eos, qui perſeueraturi ſunt, accedunt. Vnde plerumque contingit vt ipſum hoc, quod bene videntur viuere, non ſibi, ſed ſolis potius electis viuant, dum exemplis ſuis ad bene viuendi ſtudia perſeueraturos alios non perſeueraturi prouocant. Sæpe enim quoſdam videmus eam ingredi, & ad locum propoſitum feſtinare quos alij, quia euntes conſpiciunt, ſequuntur, eumdémque locum pariter petunt: ſed fit plerunque, vt irruente aliquo implicationis articulo poſt ſe redeant, qui præibant, & hi ad locum perueniāt, qui ſequebantur. Ita nimirum ſunt qui non perſeueraturi, viam ſanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoant, vt eis, qui peruenturi ſunt, viam, qua gradiantur, oſtendant: quorum etiam caſus vtilitate non modica electorum prouectibus c ſeruit: quia illorum lapſum dum conſpiciunt, de ſuo ſtatu contremiſcunt, & ruina quæ illos damnat, iſtos humiliat. Diſcunt enim in ſuperni adiutoris protectione confidere, dum pletoſque conſpiciunt de ſuis viribus præſumentes d cecidiſſe. Quando ergo bene agere videntur reprobi, quaſi planum iter electis ſequentibus monſtrant. Quando verò in lapſum nequitiæ corruunt, electis poſt ſe pergentibus, quaſi cauēdum ſuperbiæ foueam oſtendunt.

Quòd verò reprobi negantur comedere panem, qui de cælo deſcendit, vel bibere aquam viuam, non accipiendum eſt, vt à charitate penitus credantur alieni, ſed vt in charitate radicē figere non intelligantur. Aliud eſt enim bibere, vel manducare, atque aliud deguſtare. Vnde in Euangelio de Chriſto legitur f. *[Et cùm guſtaſſet noluit bibere.] Bibit ergo aquam viuam, & manducat panem, qui de cælo deſcēdit: qui in charitate radicem figit: deguſtat qui ea aliquatenus communicat, à qua poſtea delinquendo recedit. De quibus Apoſtolus* g *dicit: (Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, & guſtauerunt donum cæleſte, & poſt hæc omnia prolapſi ſunt rurſus renouari ad pœnitentiam.) Hinc etiā diabolus in veritate ſtetiſſe, non in ea creatus eſſe negatur* h. *Fuit enim in veritate conditus: ſed dum de ſe ſuperbiendo præſumpſit, alienus ab ea factus eſt. In veritate autē quomodo eſſe creatus perhibetur, ſi ſine dilectione ſui conditoris creatus eſſe probatur? Aut quomodo bonus à Deo conditus aſſeritur, ſi nihil diuinæ dilectionis in ſui conditione acceperit? Quomodo ſuperbiæ motum ſine vitio extitit, ſi cōditorem ſuum nullatenus dilexit? Aut quomodo prior ſiue excellentior cæteris creatus dicitur, ſi nonnullis eorum in amore Dei cōditis hic ab eius dilectione vacuus eſt? Vnde autē hæc differentia inter bonos & malos proceſſit? Si ex creante iniuſtus videtur Deus, qui ante peccatū infert pœnam, vel qui hoc punit, quando creando infudit: Si autem non ex creante cur nō ex traduce, reſtat vt ex propriæ libertatis arbitrio vitium ſuperbiæ in angelicam naturā proceſſerit.*

a *al.arguis.)Orig.* b *Infr. diſt 4.ex bono.§.cum ergo.*
c *Matt.10.* d *Hæc non ſunt inuenta.*
e *Summatim collecta ſententia.* f *Matth.10.Potius gloſſ. ſ.diui.2.Paralip c.9.in extremo infrà c.prox.*
g *Lib.34.Moralium,c.9 & 10.ad cap.41.Iob.*
h *Iob.41.* i *ſup.in verbis Gratiani.*
k *al.detractationibus.]Orig.*

a *Cap. 10.* b *abeſt ab Orig.* c *al.profectibus.*
d *abeſt ab Orig.* e *ſup. ead.charitas eſt aqua.*
f *Matth.27.* g *Hebr.6.*
h *Ioan.8.*

Bona

Bona ergo condita eſt quæ ſuo vitio à bono in malum commutata eſt. Sed quomodo bona eſſe potuit, ſi dilectione penitus caruit? Neque enim Angelus nobis ſimilis factus eſt: quos vſque ad certum tempus ætatis infirmitas grauat: vt neque virtus, neque vitium vllum locum in nobis obtineat. Accepit ergo dilectionem in ſui creatione ſicut & cæteri, de quibus dicitur: [Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perſtiterunt.] Non ait, quæ diligere Deum cœperunt, ſed [quæ in eius amore perſtiterunt:] quæ ex creatione diligere cœperunt, vt principium diuinæ dilectionis omnibus credatur eſſe commune, perſeuerantia verò eorum tantummodo intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt: vt confirmati vlterius cadere non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè ſcirent. Vnde bene apud Moyſem prius cœlum, deinde firmamentum factum eſſe dicitur: qui nimirum angelica natura prius æqualiter ſubtilis in ſuperioribus eſt condita: poſtea in perſiſtentibus in amore ſui conditoris mirabiliter confirmata.

CAPVT XLV.

Hinc etiam Gregorius *in moralibus* a *multa de perfectione Angelicæ creationis replicans, charitate negat repletum non ea penitus vacuum aſſerit: qua ſi penitus caruiſſet, nunquam ea, quæ de eius excellentia dicuntur, conuenienter de eo intelligi poſſent.*

PRincipium enim (*inquit B. Gregorius*) viarum Dei Behemoth dicitur *b*: quia nimirum, cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conſpicit Propheta *c*, cùm dicit: [Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei: abietes non adæquauerunt ſummitatem eius: platani non fuerunt æquales *d* frondibus illius: omne lignum *e* paradiſi Dei non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini eius: quoniam ſpecioſum fecit eum in multis, condenſiſque frondibus.] Qui namque accipi in cedris, & abietibus, & platanis poſſunt, niſi illa virtutum cæleſtium proceræ celſitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamuis excelſa ſunt condita, huic tamen nec prælata ſunt, nec æquata, qui ſpecioſus factus in multis condenſiſque frondibus eſſe dicitur, quia prælatum cæteris legionibus tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quãta ei *f* ſuppoſita Angelorum multitudo decorauit. Iſta arbor in paradiſo Dei tot, quaſi condenſas frondes habuit, quot ſepoſitas ſupernorum ſpirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans, ſine venia damnatus eſt, qui magnus ſine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rurſum per eundem Prophetam *g* dicitur. [Tu ſignaculum ſimilitudinis Dei plenus ſapientia & perfectus decore, in delitiis paradiſi Dei fuiſti.] Multa enim de eius magnitudine locuturus primo verbo cuncta complexus eſt. Quid namque boni non habuit, qui *h* ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit? De ſigillo quippe annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur: qualis in ſigillo eodem eſſentialiter habetur. Et licet homo ad ſimilitudinem Dei creatus ſit, Angelo tamen quaſi maius aliquid tribuens, non eum ad ſimilitudinem Dei conditum, ſed ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis dicit: vt quo ſubtilior *i* eſt in natura, eò in illo ſimilitudo Dei plenius credatur expreſſa. Hinc *k* eſt, quod primatus eius potentiam adhuc inſinuans, idem Propheta ſubiungit: [Omnis lapis pretioſus operimentum tuum, ſardius, & topazius, & iaſpis, chryſolitus, onyx, & berillus, ſaphirus, carbunculus, & ſmaragdus.] Nouem dixit genera lapidum, quia nimirum nouem ſunt ordines Angelorum. Nam eum per ipſa ſacra eloquia Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim & Seraphim aperta narratione memorantur, quantæ ſint ſupernorum ciuium diſtinctiones oſtenditur: quibus tamen Behemoth iſte opertus fuiſſe deſcribitur. quia eos, quaſi veſtem ad ornamentum ſuũ habuit, quorum dum claritatem tranſcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc deſcriptione ſubiungit: Aurum *a* opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata ſunt.] Aurum opus decoris eius extitit: quia ſapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina vero idcirco in lapidibus fiunt, vt vinculati auro in ornamenti compoſitione iungantur, & nequaquam à ſe diſſideant: quos interfuſum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt: quia videlicet capax charitatis eſt conditus: quaſi repleri voluiſſet, ſtantibus Angelis tanquam poſitus in regis ornamento lapidibus potuiſſet inhærere. Si enim charitatis auro ſeſe penetrabilem præbuiſſet, ſanctis Angelis ſociatus in ornamento, vt diximus regio, lapis fixus maneret, Habuit ergo lapis iſte foramina, ſed ſuperbiæ *b* vitio charitatis auro non ſunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro, ne cadant, idcirco iſte cecidit: quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempſit. Nunc autem cæteri lapides qui huic ſimiliter fuerant perforati, penetranti ſe inuicem charitate ligari ſunt: atque hoc in munere, iſto cadente meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo ſoluantur. Huius principatus celſitudinem adhuc idem Propheta intuens adiungit.] Tu *c* Cherub extenſus *d*, & protegens in monte ſancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulaſti. Cherub quippe plenitudo ſcientię interpretatur: & idcirco iſte Cherub dicitur, quia tranſcendiſſe cunctos ſcientia non dubitatur, qui in medio ignitorum perfectus ambulauit: quia inter Angelorum corda charitatis igne ſuccenſa clarus gloria conditionis extitit. Quam bene extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus: quia comparatione claritatis ſuæ cæterorum claritatem obrumbraſſe creditur, ipſe extentus, & protegens fuiſſe reperitur. Reliquos *e* enim quaſi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore tranſcendit. Quod ergo illic ſpecioſus in multis frondibus, quod illic ſignaculum ſimilitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur, hoc hic voce Dominica Behemoth iſte viarum Dei principium vocatur De quo idcirco tam mira, in quibus fuit & quæ amiſit, inſinuantur, vt territo homini oſtendat, quid ipſe, ſi ſuperbiat, de elationis ſuæ culpa paſſurus ſit, ſi feriendo illi parcere noluit quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit, Conſideret ergo homo, qui elatus in terra mereatur, ſi & prælatus Angelis Angelus in cœlo *f*, de cœlo in terram proſternitur.

6.pars *Charitas autem, quæ id aduerſitate deſeritur, ficta, id eſt, fictilis, & fragilis eſſe perhibetur: ſicut fides ex qua charitas percedit ficta, id eſt fragilis apud Apoſtolum eſſe negatur. Similiter charitas, quæ in aduerſitate deſeri poteſt, dicitur vera nunquam fuiſſe. Sicut* g *enim Hieronymus contra Iouinianum ſcribit: [Omnis creatura ſub vitio eſt, non quòd omnis peccauerit. ſed quia nulla eſt, quæ peccare non poſſit] Poſſe autem peccare, vt* h *Auguſtinus ait non eſt aliquid poſſe, immò aliquid non poſſe, Vnde ille ſolus vocatur omnipotens, qui hoc non poteſt, quia omnia poteſt, quæ poſſe, eſt aliquid poſſe. Sicut ergo eius comparatione, qui mutabilitatẽ neſcit, omnis creatura vitioſa dicitur, quia mutabilitatis eſt capax, iuxta illud: [non* i *iuſtificabitur in cõſpectu eius, &c] ſic comparatione* k *eius creatura, quæ mutationem non, recipit,*

a *Greg. lib.* 32. *Mor. c.* 42. *al* 18. b *Iob.* 40. c *Eſa.* 2. *&* 14. *Ezec.* 31. d *al. aquæ.* e *al. lignum pretioſum.* f *al. &* g *Ezech.* 28. h *al ſi.* i *al. ſublimior.* k *Exod. lib. moral. c. ſequenti. Vide homiliam* 34. *in Euangelia.*

a *Ezech.* 28. b *al. per ſuperbiæ vitium.*
c *al. extentus.* d *Variat paulum à vulgata: ſed maiores varietates in Græca.* e *Eod. lib. c. ſequent.*
f *in cælo proſternitur.] Orig.*
g *ſup. c. ſi enim.* h *Sent.* 1. *diſt.* 42. *C. lib.* 15. *de Trin. c.* 15. *& de ſymbolo fidei, c.* 1. i *Pſal.* 142.
k *Iob.* 15.

omnis

omnis creatura quæ permutatur, non vera, ſed vana eſſe probatur. Vnde a *omnis homo mēdax dicitur, & vanitati ſimilis factus. Hinc etiam* b *Eccleſiaſtes: Cuncta quæ ſub ſole ſunt, id eſt, quæ temporum viciſsitudinem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis ineſt, ſed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, eſſe dicuntur. Sic ergo comparatione diuinæ charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione eius, quæ non deſeritur illa, quæ amittitur, vera eſſe negatur. Sicut autem omnis creatura ſuo modo bona, & vera eſſe dicitur ſic & charitas quæ deſeritur, ſuo modo bona & vera eſſe monſtratur: alioquin à nullo deſereretur, ſi nullo modo in eo eſſet. Quod enim nullo modo verè eſt, nullo modo deſeri poteſt. Quod ſi aliquo modo verè deſeritur, & aliquo modo id verè eſſe oportet.*

DISTINCTIO III.

1. 15. H*Æc de charitate breuiter ſcripſimus propter eos qui pœnitentiam negant reiterari poſſe aſſerentes, quod ſicut charitas ſemel habita nunquam amittitur, ita pœnitentia ſemel verè celebrata, nulla ſequenti culpa maculatur: ſi verò criminalis culpa illam alienando ſequitur, vera pœnitentia non fuit, nec veniam vnquam à Domino impetrauit. Quod ex definitione ipſius pœnitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt.*

CAPVT I.

Vt enim Ambroſius *ait in quodam ſermone* c *Quadrageſimæ.*

POenitentia eſt & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

CAPVT II.

Idem *in lib. 2. de vnica pœnitentia, c. 10.*

REperiuntur 1, qui ſæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Chriſto. Nam ſi vere agerent pœnitentiam iterandam poſtea non putarent: quia ſicut e vnum Baptiſma, ita 2 & vnica pœnitentia. Verùm præteriti ſemper nos debet pœnitere peccati: ſed hoc delictorum leuiorum. At ego f facilius inueni qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congrue egerint pœnitentiam.

1 Reperiuntur.) *In Originali eſt,* Meritò reprehenduntur, qui ſæpius agendam pœnitentiam putant: quia luxuriantur, &c. *vt ſup. diſt. 50. ſi quis poſt.*

2 ¶ Ita & vnica.) *Locus hic, qui ob gloſſas incurrentes non eſt emendatus apud B. Ambroſium ſic habet:* ita vna pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani non debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum. Facilius autem inueni, &c.

CAPVT III.

Item Auguſtinus *lib. de dogmatibus Eccleſiaſticis, c. 51.*

SAtisfactio g pœnitentiæ eſt peccatorum cauſas excidere, nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere.

CAPVT IV.

Idem *in lib. de vera & falſa pœnitentia, c. 8.*

POenitentia h eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. *& infrà, c. 19.* ¶ Continuè dolendum eſt de peccato: quod declarat ipſa dictionis virtus. Pœnitere enim eſt pœnam tenere: vt ſemper puniat in ſe vlciſcendo, quod commiſit peccando. Pœna enim propriè dicitur læſio, quæ punit, & vindicat quod quiſque commiſit. Ille igitur pœnam tenet, qui ſemper punit quod commiſiſſe dolet.

Pœnitentia i *itaque eſt vindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe.*

a *Pſal. 115. & 143.* b *Eccleſ. 1.* c *In ſermone manuſcripto ſæpe citato cuius initium (Ecce nunc)* d *Greg. l. 9. epiſt. 29. & hom. 34 in Euang. Sent. 4. diſt. 14. Iuo p. 15. c. 1.*
e *Inf. ead. pœnitentiam. Sent ibid.* f *ſup. diſt. 50. ſi quis poſt.*
g *ſup. diſt. 1. ſunt qui.* h *Sent. 4. diſt. 17.* i *Sent. ibid.*

CAPVT V.

In eod. lib. cap. 13.

SI Apoſtolus a etiam peccata per Baptiſmum dimiſſa continue plorat, nobis etiam ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis quid præter plorare reſtat? quid niſi ſemper dolere in vita? Vbi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si autem pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia? Tamdiu enim gaudeat, & ſperet de gratia, quandiu ſuſtentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus b. (Vade, & amplius noli peccare.) Non dixit, ne pecces ſed nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo ſeruabitur, niſi dolor continue in pœnitentia cuſtodiatur? Hinc ſemper doleat, & de dolore gaudeat, & de doloris pœnitentia, ſi contigerit, ſemper doleat: & non ſatis, quod doleat, ſed ex fide doleat, & non ſemper doluiſſe doleat.

CAPVT VI.

Item Gregorius *in æſtiuum* c *tempus, id eſt, hom. 34. Euang.*

POenitentiam agere dignè non poſſumus, niſi modum quoque eiuſdem pœnitentiæ cognoſcamus. Pœnitentiam quippe agere, eſt & perpetrata d mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat. Quid enim prodeſt ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen, adhuc auaritiæ æſtibus anhelat? *Idem lib. 9. epiſt. 39. ad Theoriſtam.* ¶ Sunt e qui dicunt pauci temporis pœnitentiam contra peccatum debere ſufficere, vt iterum liceat ad peccatum redire. Rectè eos paſtoris primi percutit ſententia, qui ait f. (Contingit illis illud veri prouerbij, canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti.) Magna eſt enim contra peccatum virtus pœnitentiæ, ſed ſi quis in eadem pœnitentia perſeueret. *& infrà.* ¶ Pœnitentiam verè agere eſt, commiſſa g plangere, & h iterum plangenda declinare.

CAPVT VII.

Item Auguſtinus *tractatu 124. in c. 21 Ioannis.*

PRoductior i eſt enim pœna quàm culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna Ac per hoc vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem iam ad damnationem ſempiternam reum non detinet culpa. *& paulò pòſt.* ¶ Ira Dei non eſt vt hominis, id eſt, perturbatio concitati animi, ſed tranquilla iuſti iudicij conſtitutio.

CAPVT VIII.

Item Ioannes os aureum *in homil. de pœnitentia.*

PErfecta k pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre, *& infrà.* ¶ In corde eius contritio eſt, in ore eius confeſſio, in opere tota humilitas. Hæc eſt perfecta, & fructifera pœnitentia.

CAPVT IX.

Item Smaragdus *in* l *expoſitione regulæ ſancti Benedicti, c 4.*

ILle pœnitentiam dignè agit, qui quæ commiſit, ſic præterita mala deplorat vt futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum, quaſi ſi quis lauet laterem crudum: quia quantò magis lauerit, tantò magis lutum facit.

CAPVT X.

Item Auguſtinus *homil. 4.*

POenitentes m (ſi tamen eſtis pœnitentes, & non eſtis irridentes) mutate vitam, reconciliamini Deo

a *Rom. 6.* b *Ioan. 8.* c *Sic incipit homilia 34 Æſtiuum tempus.* d *Sup. ead pœnitentia eſt.* e *Si autem dicunt.) Orig.*
f *2. Pet 2.* g *al. flere.) Orig.* h *al. ſed iterum.) Orig.*
i *Facit ad hoc. Beda l. quæſt. q. 10.*
k *Sup. diſt. 1. perfecta.* l *Iſidorus de ſummo bono l. 2. c.*
m *Sent. 4. diſt. 15.*

& vos cum catena paſcetis. Qua inquis, catena? [Quæ *a* ligaueris in terra, erunt ligata & in cœlo] Audis ligaturam, & Deo putas facere impoſturam? pœnitentiam agis, genua figis, & rides, & ſubſannas patientiam Dei? Si pœnitens es, pœniteat te: ſi non pœnitet, pœnitens non es. Si ergo pœnitet, cur facis, quod male feciſti? ſi feciſſe pœnitet, noli facere: ſi adhuc facis, certè non es pœnitens.

CAPVT XI.

Item Iſidorus *lib. 2 de ſummo bono, c. 16.*

IRriſor eſt *b*, non pœnitens, qui adhuc agit, pœnitet, nec videtur Deum poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus, canis reuerſus ad vomitum eſt, pœnitens ad peccatum. Multi enim lachrymas indeſinenter fundunt, & peccare non deſinunt. Quoſdam accipere lachrymas ad pœnitentiam, & affectum pœnitentiæ non habere conſtat: quia inconſtantiæ mentis, nunc recordatione peccati lachrymas fundunt nunc vero reuiuiſcente vſu ea, quæ fleuerant, iterando committunt. Eſaias *c* peccatoribus dicit: [Lauamini, mundi eſtote.] Lauatur itaque, & mundus eſt, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur, & non eſt mundus, qui plangit quæ geſſit, nec tamen deſerit, ſed poſt lachrymas ea, quæ fleuerat, repetit.

CAPVT XII.

Item Auguſtinus *in libro ſoliloquiorum.*

INanis *d* eſt pœnitentia, quam ſequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum ſanatur tardius: frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur. Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poſcere, & mala denuo iterare. Perſiſte ergo in confeſſione: eſto in pœnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepiſti, tenere non deſinas: propoſitum bonæ vitæ conſerua iugiter.

¶ *Caput hoc non eſt inuentum apud B. Auguſtinum: habentur tamen apud Iſidorum (quem citat Magiſter) pene eadem in dialogo, ſiue ſynonymis, nō longè ante cap. de caſtitate.*

CAPVT XIII.

Item Gregorius *in paſtorali, p. 3. admonitione 31.*

QVi *e* admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, conſiderare ſollicitè ſciant, quia flendo, inaniter ſe mundant, qui viuendo ſe nequiter inquinant, cum idcirco ſe lacrymis lauant, vt mundi ad ſordes redeant.

CAPVT XIV.

Idem *ibidem.*

QVi *f* admiſſa *g* plangit, nec tamen deſerit, pene grauiori culpæ ſe ſubiicit: quia *h* ipſam quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

CAPVT XV.

Idem *ibidem.*

LAuamini *i*, mundi eſtote.] Poſt lauacrum enim mundus eſſe negligit, quiſquis poſt lachrymas vitæ innocentiam non cuſtodit. Lauantur ergo & nequaquam mundi ſunt. qui commiſſa flere non deſinunt, ſed rurſus flenda committunt.

CAPVT XVI.

Idem *ibidem.*

BAptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: ſed *k* poſt Baptiſma mortuum tangit, qui culpam poſt lacrymas repetit.

CAPVT XVII.

Idem *in moralibus, lib. 1. c. vlt.*

INcaſſum quippe bonum agitur, ſi ante terminum vitæ deſeratur, quia & fruſtra velociter currit, qui priuſquam ad metas veniat deficit.

a *Matth.* 10. b *Sent, 4. diſt.* 14 c *Eſa.* 1. d *Sent. ibid.* e *Sent. ibid. Anſ. l. 11. c. 14.* f *Sent. ib. Beda in 2. Petr.* 1. g *admiſſam.] Orig.* h *al. qui &c.* i *Eſa.* 1. k *Eccl* 34.

2. §. *Sed verba diffinitionis non ad diuerſa tempora, ſed ad idem tempus referuntur: videlicet, vt tempore, quo deflet mala, quæ commiſit, non committat, quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex ſequentibus verbis eiuſdem auctoritatis datur intelligi, dum dicitur: [Nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat.]*

CAPVT XVIII.

Hinc Auguſtinus *in Enchiridio, c. 70.*

SAne cauendum *b* eſt, ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleemoſynis quotidie redimenda. In melius quippe eſt vita mutanda: & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, vt ea ſemper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamuis miſerando deleat iam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur.

CAPVT XIX.

Idem *ibid. cap. 76.*

QVi vult *c* eleemoſynam ordinatè dare, à ſeipſo debet incipere, & eam ſibi primum dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſiméque dictum *d* eſt. [Miſerere animæ tuæ placens Deo.] Propter hoc renaſcimur vt Deo placeamus.

¶ *Antea caput hoc citabatur ex Ioanne Chryſoſtomo. Reſtitutum eſt ex B. Auguſtino: quem citant Magiſter, & Iuo, & Concilium Toletanum IV. c. 9.*

CAPVT XX.

Idem *ibidem, c. 71.*

DE quotidianis *e*, breuioribus, leuibúſque peccatis ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fideliū ſatisfacit. Eorum eſt enim dicere: [Pater *f* noſter qui es in cœlis, qui iam taliter *g* patri regenerati ſunt ex aqua & ſpiritu ſancto. Delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata, delet & illa à quibus vita fidelium ſceleratè etiā geſta, ſed pœnitendo in melius mutata diſceſſit, ſi quemadmodum veraciter dicitur, (dimitte nobis debita noſtra) quoniam non deſunt quæ dimittantur: ita veraciter dicatur; (ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris:) id eſt, ſi fiat, quod dicitur: quia & ipſa eleemoſyna eſt, veniam petenti homini ignoſcere.

CAPVT XXI.

Item Pius Papa *epiſt. 1.*

NIhil prodeſt *h* homini ieiunare, & orare: & alia religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate reuocetur.

3. pars. *Ex perſona huiuſcemodi pœnitentis etiam illud Smaragdi intelligitur: [Ille pœnitentiam dignè agit, &c. & illud Auguſtini: [Pœnitentes, &c.] illud Iſidori: [Irriſor eſt, & non pœnitens,] & illud Eſaiæ, [Lauamini & mundi eſtote.] Item & illud ſoliloquiorum: [Inanis eſt pœnitentia, &c.] Similiter & illud Gregorij: [Qui admiſſa plangunt:] &: [Baptizatur à mortuo.] Illud autem Ambroſij: [Reperiuntur, &c.] non ſecundum generalem, ſed ſecundum ſpecialem conſuetudinem Eccleſiæ, de ſolemni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quoſdam ſemel celebrata non iteratur.*

CAPVT XXII.

Vnde Auguſtinus *ſcribit ad Macedonium, epiſt 54.*

QVamuis *i* cautè & ſalubriter prouiſum ſit, vt locus illius *k* humillimæ pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis eſſet ægrotis, quæ tantò magis ſalubris eſt, quantò minus

a *Sent. ibid. ſup. c. ad. pœnitentiam.* b *Sent. ib. Iuo p. 17. c. 12.* c *Iuo p 17 c. 129.* d *Exod. 30.* e *Sent. 4. diſt. 16. Iuo p. 17. c. 122.* f *Matth. 6.* g *patri tali.] Orig.* h *Infr. de conſecr. diſt. 5. nihil prodeſt. Sent. 4. diſt. 14. & diſt. 15. Poly. l. 3. tit. 25. Supr. c. ad. Sent. 4. diſt. 14.* i *ſup. diſt. 50. quamuis. Sent. ibid. Iuo p. 15. c. 24.* k *al. illic.*

contem

contemptibilis fuerit, quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis?

4. pars. *Hac auctoritate & illud Ambroſij determinatur, & iterum peccatori primam per pœnitētiam venia dari monſtratur: alioquin nequaquam iterum parceret Deus, qui necdum pepercißet: (Satisfactio* a *quoq; pœnitentiæ,) & [vade* b, *& amplius noli peccare,) eundem cum diffinitione intellectū habent. Illud autem, quod in lib.* c *de pœnitentia dicitur, de perfecta eſt intelligendum. Sicut enim charitas alia eſt incipiens, alia eſt proficiens, alia eſt perfecta: ſic & pœnitentia alia eſt incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem charitati, licet nondum perfectæ, in Baptiſmo datur venia peccatorum, vt quamuis poſtea grauiter aliquis ſit peccaturus, tunc tamen intelligatur eſſe renatus, non aqua tantum (ſicut Iouinianus tradidit,) ſed aqua & Spiritu (ſicut Hieronymus contra* d *eum ſcribit) ſic & incipientium pœnitentiæ venia non negatur: quæ quadam ratione, perfecta poteſt dici, quia toto corde gemit, & dolet: licet & alia ratione poteſt dici imperfecta, quia non vſque in finem duratura. Secūdum primum modum perfectionis intelligitur illud Ioannis os aurei (Perfecta* e *pœnetentia: &c.) Iuxta ſecundum modum perfectionis illud Auguſtini* f *intelligitur:) Pœnitentia eſt vindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe. (Illud* g *autem (ſi pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur) dupliciter intelligi poteſt. Si enim iuxta quorumdam ſententiam peccata dimiſſa redeunt facilè eſt intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata quæ prius erant dimiſſa, iterum replicantur. Sicut enim ille qui ex iuſta ſeruitute in libertatem manumittitur, iterum vere liber eſt quamuis ob ingratitudinem in ſeruitutem poſtea reuocetur: ſic & pœnitenti peccata verè remittuntur, quamuis ob ingratitudinem veniæ eiſdem poſtea ſit implicandus. Si autem peccata dimiſſa non redeunt, dicitur nihil relinqui de venia: qua nihil relinquitur ſibi de vitæ munditia, & ſpe æternæ beatitudinis, quam cum venia aſſecutus eſt. Sicut enim argento perfectè purgato nihil ſui decoris relinquitur, ſi ſequenti ærugine fœdatur, non tamen prima, ſed ſequenti ſordidatur: ſic expiato per pœnitentiam nihil de venia dicitur relinqui, cùm tamen iam non deletis, ſed adhuc expiandis coinquinetur.*

5. ps. *Quod autem per pœnitentiā non ſemel tantùm, ſed ſæpiſſimè peccata remitantur, multorum auctoritate probatur.*

CAPVT XXIII.

Ait enim Hieronymus *in epiſtola ad Ruſticum de pœnitentia.*

SEpties *h* cadit *i* iuſtus, & reſurgit *k*.) Si cadit, quomodo iuſtus? ſi iuſtus, quomodo cadit? ſed iuſti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam ſemper reſurgit. Et nō *l* ſolùm ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi conuertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. (Cùi *m* plus dimittitur, plus diligit.

Dauid quoque per pœnitentiam, adulterij ſimul & homicidij veniam impetrauit.

CAPVT XXIV.

De cuius pœnitentia in eodem n *libro* Hieronymus *ait.*

TOtam pœnitentiam peccatoris oſtendit pſalmus quinquageſimus, quando ingreſſus eſt *o* Dauid ad Bethſabee vxorem Vriæ Ethæi, & à Nathan prophetante correptus, reſpondit, dicens [Peccaui:] ſtatimq; meruit audire [& Dominus abs te abſtulit peccatum.] Adulterio enim iunxerat homicidium, & tamen conuerſus ad lacrymas (Miſerere *p*, ait, mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam: & ſecūdum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.) Magnum enim peccatum magna indigebat miſericordia. Vnde iungit, & dicit: (Multum laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui.) Rex enim erat *a*, alium nō timebat *b*. (Et malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas, cùm iudicaris.) Concluſit enim *c* Deus omnia ſub peccato, vt omnibus miſereatur. Tantúmque profecit, vt dudum peccator & pœnitens tranſierit in magiſtrum, & dicat. (Docebo *d* iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur) Confeſſio enim, & pulchritudo coram eo: vt qui ſua confeſſus fuerit peccata, & dixerit. (Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ) fœditatem vulnerum in ſanitatis decorem commutet.

a *ſup. ead. c. ſatisfactio.* b *& c. Si Apoſtolus.*
c *ſup. ead. pœnitentia. Sent. 3. diſt. 29.* d *ſup. ead.* e *ſup. ead.*
f *Sent. 4. diſt. 14.* g *ſup. ead. c. ſi Apoſtolus.* h *Prou. 24.*
i *al. cadet.* k *al. reſurget.* l *Matt. 18.* m *Luc. 7.*
n *In ead. epiſt. ad Ruſticum.* o *2. Reg. 12.* p *Pſal. 50.*

CAPVT XXV.

Item Ambroſius *in Apologia Dauid, c. 2.*

ILle Rex tantus, ac potens, ne exiguo quidem momento manere penes ſe delicti paſſus eſt conſcientiam. ſed præmatura confeſſione, atque immenſo dolore reddidit peccatum ſuum Domino, *& infrà.* ¶ Denique *e* Dominum dolor intimi mouit affectus, vt Nathan diceret: (Quoniam pœnituit te, & Dominus tranſtulit peccatum tuum.) Maturitas itaq; veniæ profundam Regis fuiſſe pœnitētiam declarauit, quæ tanti erroris offenſam tranſduxerit. *& infrà.*) ¶ Sancti qui conſummare pium certamen geſtiunt, & currere curſum ſalutis, ſicubi fortè vt homines corruunt *f*, naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum reſurgunt, pudoris ſtimulo maiora reparantes certamina: vt non ſolùm nullum attuliſſe exiſtimetur lapſus impedimentum, ſed etiam velocitatis incentiua cumulaſſe. Ergo ſi currentium non ſoluitur curſus, cùm aliqui fortè ceciderint, nō luctantium contenito ſed inoffenſa manent certamina: quin & plerique poſt vnum, aut alterum lapſum gratia maiore vicerunt: quantò magis agonem pietatis ingreſſi non debent vnius prolapſionis offenſione cenſeri, cùm beatus ſit, qui ſe potuerit reparare poſt lapſum? *& infrà, c. 4.* ¶ Quòd peccauit, conditionis eſt: quod ſupplicauit, correptionis: lapſus communis, ſed ſpecialis confeſſio. Culpam itaque incidiſſe naturæ eſt, deleſſe *g* virtutis. *& infrà, c. 13.* ¶ Peccatum aut donatur, aut deletur, aut tegitur. Donatur per gratiam: deletur per ſanguinem crucis, tegitur per charitatem: ſimiliter & iniquitas, quæ æſtimatur habitudo mētis iniuſtæ: licet Ioannes in epiſtola eum qui fecerit peccatum, & iniquitatem feciſſe dixerit, ſicut habemus ſcriptum. (Omnis *h* qui facit peccatum, & iniquitatem facit:] peccatum eſt iniquitas, quia in peccato ipſo iniquitas eſt. Tamen, vt nobis videtur, peccatum eſt opus iniquitatis: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Prius eſt ergo, vt ipſa iniquitas deleatur, excidatur radix, & ſeminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus vniuerſa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam ſapientis diſciplina impudentiam tollit, & ſcientia ignorantiam, ſic peefecta virtus iniquitatem, & remiſſio peccatorum delet omne peccatum.

1 ¶ Peccatum eſt.) *In Originali vulgatò legitur,* omne peccatum eſt iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus eſt ergo, &c. *ſed melior viſa eſt Gratiani lectio.*

CAPVT XXVI.

Item *in eod. lib. cap. 7.*

ILlud *i* verò *k* quàm mirabile eſt, quod Angelo ferienti plebem ſe obtulit Dauid dicens: (Grex iſte, quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei.) Quo facto ſta-

a *al. eram.]* b *al. timebam.]* c *Rom. 11.* d *Pſal. 37.*
e *2. Reg. 12.* f *al. corruerint* g *al. diluiſſe.*
h *1. Ioan. 6.* i *Sent. 4 diſt. 14.*
k *Quam verò illud etiam mirabile.] Orig.*

tim

tim dignus ſacrificio iudicatus eſt, qui abſolutione exiſtimabatur indignus. Nec mirum ſi tali ſua oblatione pro populo, peccati ſui adeptus eſt veniam, cum *a* Moyſes offerendo ſe Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleuerit? Texit igitur peccata ſua, an non? Sed quis hoc neget cùm hic ipſe docuerit *b* Propheta, quod remittantur iniquitates: tegantur peccata, non imputentur à Domino? Peccatum remiſſum ſibi eſſe docuit, ſicut ſcriptum eſt: [Delictum *c* meum cognoſco, & iniuſtitiam meam non operui. Dixi, pronuntiabo aduerſum me iuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.] dixit: (pronuntiabo) & veniam meruit antequam pronuntiaret: quantò magis, vbi de ſe pronuntiauit, dicens: [iniquitatem meam ego agnoſco] remiſſum eſt ei omne peccatum? licet ſpecialiter de hoc & *d* Nathan Propheta reſpondit [& Dominus tranſtulit peccatum tuum.] Ergo remiſſionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atq; operuit peccata ſua, & texit operibus bonis, nec imputandum eſt ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, ſed lapſus erroris: deinde *e* quia non fuit improbitatis æſtus, ſed vmbra myſterij: & tamen confeſſus eſt delictum ſuum, agnouit iniquitatem, vidit lauacrum, & vidit & credidit: dilexit multum, vt nimia charitate tegere quemvis poſſet errorem.

6. pars. *Ecce cuius pœnitentia hic commendatur, cui etiam venia per Prophetam data monſtratur, quam grauiter poſtea deliquerit populi multitudo proſtrata oſtendit. Achab quoq;* [*vt Hieronymus contra* f *Iouinianum ſcribit*] *Rex impiiſſimus, vt ſententiam Dei ſubterfugeret, & euerſio domus eius differtur in poſteros, ieiunio impetrauit, & ſacco.*

CAPVT XXVII.

De quo ad eundem Ruſticum g *ſcribit idem Hieronymus dicens.*

ACHAB *h* Rex impiiſſimus vineam Nabuthæ cruore poſſedit, & cum Iezabel non tam coniugio ſibi, quam crudelitate coniuncta, Heliæ increpatione corripitur: hæc dicit Dominus: [Occidiſti, & poſſediſti] & iterum: [in loco in quo linxerunt canes ſanguinem Nabuthæ, ibi lingent ſanguinem tuum. Et Iezabel canes comedent ante muros Iezrabel. Quòd cùm audiſſet Achab, ſcidit veſtimenta ſua, & poſuit ſaccum ſuper carnem ſuam, ieiunauítque & dormiuit in cilicio. Factúſque eſt ſermo Domini ad Heliam, dicens: quoniam reueritus eſt Achab faciem meam, non inducam malum in diebus eius.] Vnum ſcelus Achab, & Iezabel: tamen conuerſo *i* ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in poſteros: & Iezabel in ſcelere perſeuerans, præſenti iudicio condemnatur.

CAPVT XXVIII.

Item Ioannes Chryſoſtomus *de reparatione lapſi,* (*epiſt.* 5 *ad Theodorum lapſum.*

TALIS *k*, mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſyncerè & ſimpliciter offeratur. Etiam ſi ad ſummum quis perueniat malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, ſuſcipit & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem reuocet ſtatum: & quod eſt adhuc præſtantius & eminentius, etiamſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem, quantulamcumque tamen, & quamlibet breui tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam: ſuſcipit etiam ipſam, nec patitur quamvis exiguæ conuerſionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Eſaias *l*, vbi de populo Iudæorum talia quædam dicit: (propter peccatum modicè conturbaui eum, & percuſſi eum, & auerti faciem meam ab eo: contriſtatus eſt, & ambulauit triſtis: & ſanaui eum, & conſolatus ſum eum. Euidentius autem nobis teſtimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis ſuæ qui iam prædam vxoris nequitia quæſiuit: ſed perturbatus ipſius ſceleris immanitate pœnituit, & cilicio circumdatus, facinus ſuum fleuit, atque ita erga ſe Domini miſericordiam prouocauit, vt à cunctis eum abſolueret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam *a*.

[*Vidiſti, quomodo punctus eſt Achab à facie mea? quia fleuit in conſpectu meo, non inducam mala in diebus eius.*]

¶ *Verſio hæc, licet nonnihil diſcrepet ab ea, quæ inter Latina Ioannis Chryſoſtomi opera circumfertur, non tamen longè diſcedit à verbis Græcis, extat enim hoc opuſculum manuſcriptum in bibliotheca Vaticana.*

CAPVT XXIX.

Item Gregorius *in homilia decima ſuper Ezechielem, in extremo.*

SICUT *b* Achab Rex iniquus à Propheta reprehenſus, cum contra ſe diuinam ſententiam audiſſet, pertimuit, & magno mœrore deprehenſus eſt: ita vt Prophetæ ſuo Dominus diceret *c*: [Nónne vidiſti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei cauſa humiliatus eſt, non inducam malum in diebus eius.] In quibus Domini verbis penſandum eſt, quomodo ei in electis ſuis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum: ſi ſic ei & reprobi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præſens ſæculum: aut quomodo ei grata ſit ſpontanea afflictio, pró culpis in eis, qui placent, ſi hæc ad tempus placuit & in eis qui diſplicebant.

Niniuitæ d *quoque, quos Dominus in Euangelio commendat, pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ & ex miſericordia Domini indulgentiam conſecuti, ſubuerſionis interitum ſubterfugere meruerunt. Sed qualiter poſt acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam ſcribit* e *Ambroſius, quod Iezabel vxor eius, cuius inflammabatur arbitrio, cor eius conuertit, & nimis ſacrilegiis execrabilem fecit, & hunc pœnitentiæ eius reuocauit affectum.*

CAPVT XXX.

De Niniuitis autem in præmio Ionæ ſcribit Hieronymus.

SICUT ait Herodotus, Niniuè à Rege Medorum ſubuerſa eſt, regnante *f* apud Hebræos Ioſia. Vnde patet illam prædicante Iona ex pœnitentia meruiſſe veniam: ſed quia poſtea ad vomitum rediit, ex ira Dei ſubuerſam fuiſſe.

CAPVT XXXI.

Item *in* g *Prologo Naum.*

NAUM Prophetam ante aduentum Regis Aſſyriorum, qui populum Iſraël captiuum in ſuam regionem tranſtulerat, fuiſſe, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis prædicti Regis aduentum idem Propheta annuntiare monſtratur. Sed cum habitatores Niniuæ Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitum ſuſtinerent, peccatorum, & impietatis pœnitentiam egiſſent, accepta Dei miſericordia grauioribus ſe criminibus implicuerunt. Qua de cauſa memoratus Propheta Spiritu S. plenus iudicium Dei annuntians, ita eſt locutus. [Deus *h* zelans, & vlciſcens Dominus eſt.]

7. pars. *Item quod frequenter venia pœnitenti præſtetur, teſtatur Auguſtinus in libro* i *de pœnitentia, ſcribens contra quoſdam hæreticos, qui peccantibus poſt Baptiſmum ſemel tantum dicebant vtilem eſſe pœnitentiam.*

CAPVT XXXII.

ADHUC inſtant perfidi, qui ſapiunt plus, quàm oporteat, non ſobrij, ſed excedentes menſuram. Dicunt

a *Exod.* 32. b *Pſal.* 31. c *Pſal.* 50. d 2. *Reg.* 12. e *al. denique non fuit.* f *Lib.* 2. g *Epiſt. ad Ruſticum.* h 3. *Reg.* 21. i *conuerſus.*) *Orig. al. conuerſi.*] *nam.* k *Sent.* 4. *diſt.* 14. l *Eſa.* 57. *apud* 70.

a 3 *Reg.* 21. b *Sic.*] *Orig. & extremo.* c 3. *Reg.* 21. d *Ionæ* 3. e *Lib. de Nabuthe Iſraelitæ, c. vlt.* f *Senſus, non verba.* g *Inter opera B. Hieron.* h *Naum.* 1. i *In lib. de vera & falſa pœnit. c.* 5. *Sent.* 4. *diſt.* 14.

enim,

enim, etſi *a* ſemel peccantibus poſt baptiſmum valeat pœnitentia, non tamen ſæpe peccantibus proderit iterata: alioqui remiſſio ad peccatum eſſet incitatio. Dicunt enim, quis non ſemper peccaret, ſi redire ſemper poſſet? Dicunt enim Dominum incitatorem mali, ſi ſemper pœnitentibus ſubueniret, & etiam ei placere peccata quibus, ſemper præſto eſt gratia. Errant autem: immo conſtat ei multum peccata diſplicere, qui ſemper præſto eſt ea deſtruere. Si enim ea amaret, non ita ſemper deſtrueret, ſed conſeruaret, atque vt ſua munera foueret. Semper deſtruit peccata, quæ inuenit, ne ſoluatur quod creauit, ne corrumpatur quod amauit. Sumunt occaſionem hypocritæ iſti ex factis Domini. Quem enim cæcum *b* illuminauit? quem leproſum bis mundauit? quem mortuum bis ſuſcitauit? non Lazarum, quem dilexit: non filium viduæ *d*, quem miſertus matri reddidit: non filium diſſipatorem legitur bis ſuſcepiſſe: non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberaſſe. In nulla perſona iterauit factum docens vt aiunt, non ſæpe à Domino fieri remedium. Dixit *e* mulieri: [Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat,] promittens pœnam, non amplius veniam. ¶ Quod *f* autem multos cæcos & diuerſo tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, oſtendit in diuerſis illis eadem ſæpe peccata dimitti, vt quem prius ſanauit leproſum, alio tempore illuminet *g* cæcum. Ideo etiam tot ſanauit *h* febricitantes tot languidos, tot claudos, cæcos & aridos, ne deſperet de ſe peccator: ideo non ſcribitur aliquis niſi ſemel ſanatus, vt quiſq; timeat mergi *i* peccato. Videmus adhuc quotidie in Eccleſia ſæpe febricitãtes, ſæpe lãguido paſſionib. captos, ſæpe liberari: vt appareat toties opus miſerantis, quoties confeſſio fit pœnitentis. Quomodo enim corpus quod vilius eſt, & ab ipſo diſſimilius, ſæpe ſanaret, & animam digniorem, & redemptam non toties liberaret? Medicum *k* ſe vocat, & non ſanis, ſed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum neſciret curare? Medicorum enim centies infirmum viſitare, centies curare. Qui cæteris minor eſſet, ſi aliis poſſibilia ignoraret, memor eſt ſui qui dicit: (Nolo *l* mortem peccatoris. ſed vt conuertatur & viuat. Quem enim peccatorem excluſit *m*? Et quod omnibus præmiſit indulgentiam, aliis quoq; promiſſionibus declarat, [Qui *n* me confeſſus fuerit coram hominibus] id eſt, omnis, quantumcunque, & quotieſcunque peccator, cuiuſcumque ordinis, etiamſi fuerit Sacerdos confitebor & ego eum coram patre meo. Nam [qui *o* inuocauerit nomen Domini,] id eſt, ſecundum quod nominatur Dominus, id eſt, qui inuocauerit eum ad ſe, ſeruiendo, non contradicendo, vt forſitan ſæpe fecit, (omnis) id eſt, quicunque ſit ille peccator, ſaluus erit. Omnem enim animam iſte promiſſor ſaturauit bonis, etiam *p* ſedentem *q* in tenebris & vmbra mortis, nullam excipiens animam. Hunc magiſtrum intellexerat diſcipulus ille, qui Corinthios *r* per epiſtolas ſuas voluit corrigere, & vt ipſe teſtatur, ter in literis ſuis eos correxit. Oportebat enim vt quoties videret eos cadere toties iuuaret eos reſurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat [quorum *s* remiſeritis peccata remittuntur eis.] Scimus autem & primos patres, & in omni tempore Eccleſiam Dei ſemper, vſque ſeptuagies ſepties, (quod eſt ſemper) peccata remittere. Quam poteſtatem iſti ab Eccleſia Dei conantur auferre. Oportet enim ſic Eccleſiam credere, quæ confitetur ſe ſæpe peccare. Negant enim veritatem ſeducti 1, qui *t* ſe abſque peccato audent iactare. In *u* multis enim offendimus omnes: nec infans vnius diei abſque peccato ſuper terram eſſe poteſt. Quapropter eliminandus eſt ab Eccleſia iſte error, qui vnquam pœnitentibus negat indulgentiam. Non enim inquirit, quid Apoſtolus *a* ſenſerit, qui dixit [nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum] Sciens enim & iuſtis peccata ſolere contingere. non ſe confirmabat abſque peccato, qui ſe nouit indiſſolubili vinculo charitatis Chriſto coniunctum. Niſi enim ſciret ſæpe iuſtos ad veniam venire, quomodo dubitaret ſe peccare, qui ſe ſciebat Spiritum Dei habere, & intentione mundiſſima ei ſeruire? Cur *b* enim Dominus Petri pedes lauiſſet, & Eccleſiam hoc idem docuiſſet, niſi quia quoniam *c* quotidiana eſt offenſio) oportet, vt quotidiana ſit remiſſio? Cur docuiſſet *d* orantes dicere [dimitte nobis debita noſtra] niſi ipſe miſericors perſeueraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

1 ¶ Seducti.] *In originali eſt, in ſe eſſe, & videtur indicari locus in epiſt. Ioann. 1. cap. 1. ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAPVT XXXIII.

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.* 54.

IN tantum *e* hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam poſt actam pœnitentiam, poſt altaris reconciliationem vel ſimilia; vel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri ſolem ſuum: nec minus tribuit, quàm antea tribuerat largiſſima munera vitæ & ſalutis: quamuis eis in Eccleſia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos pœnitẽtiæ ſuæ non obliuiſcitur. Ex quorum numero ſi quis nobis dicat: (Aut date mihi eundem iterum pœnitendi locum, aut deſperatum me permittite vt faciam quidquid libuerit quantum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohibeor in ſcortis, omníque luxuria, damnabili quidem apud Dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut ſi me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid proſit ad vitam futuram, ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ voluptatis blãdimenta contempſero, ſi libidinum incitamenta frænauero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam licita, & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementius, quam prius excruciauero *f*, ſi mirabilius ingemuero, ſi fleuero vberius, ſi vixero melius ſi pauperes ſuſtentauero largius ſi charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagrauero ardentius quis noſtrum ita deſipit vt huic homini dicat, nihil tibi iſta proderunt in poſterum: vade, ſaltem vitæ huius ſuauitate perfruere? Auertat Deus tam immanem ſacrilegij *g* dementiam 1.

¶ *Locupletatum eſt duobus locis caput hoc ex originali.*

1 ¶ Dementium.] *Apud B. Auguſtinum ſequitur, cap. quamuis ſup. ead. diſt.*

8. pars. *Siue autem quis dicat primam tantum pœnitentiam poſt baptiſmum vtilem eſſe non ſequentem, ſiue contendat quis vltimæ tantum veniam dari, non præcedenti: ſemper tamen auctoritati aduerſatur, quæ ſæpiſſime veniam pœnitenti repromittit. Quæ autem ſit vera pœnitentia, cui venia nunquam denegatur, & quæ ſit falſa, cui nunquam indulgentia promittitur.* Adamantius, & Hychius, *ſuper Leuiticum* h *teſtantur.*

CAPVT XXXIV.

j. INter hæc hircum, qui oblatus fuerat, exuſtum &c.] Non peccare, ſolius Dei eſt: emendare, ſapientis. Sed rarò inuenias, qui ſe corrigat. Rara confeſſio peccati, rara pœnitentia. Repugnat natura & verecundia, quia obnoxia eſt culpæ omnis caro, & quiſque erubeſcit peccatum confiteri, dum magis præſentia cogitat,

vt ſi.] *Orig.* b *Ioan.* 11. c *quem prius dilexit.*] *Orig.* d *Luc.* 7. & 15. *Mat.* 15. e *Ioan.* 8. f *Qui*, *Orig.* g *illuminauit. Orig.* h *ſaluauit.*] *Orig.* i *iungi.*] *Orig.* k *Mar.* 2. l *Ezech.* 33 m *al. excludit* n *Matt.* 10. o *Ioëlis* 2. p *Pſal.* 106. *Luc.* 1. q *Sedentes.*] *Orig.* r 1. *Cor.* 13. s *Ioan.* 20. t *Iac.* 5. u *Iob.* 14 *ex* 70.

a 1. *Cor.* 4. b *Ioan.* 13. c *abeſt ab orig.* d *Matth.* 6. e *Sent.* 4. *diſt.* 4. f *al. excitauero.* g *ſacrilegamq̃.* h *Gloſſ. ord. in c.* 10. *Leuitici*, *Simile in catena in Leuiticum, ex ſcriptoribus Græcis: præcipuè Orig.* quam

quàm futura. Vult Moyſes peccati vacuam reperire animam vt exuuias erroris deponat, & culpæ nuda ſine ſui pudore diſcedat. Sed irrationabilis impetus præuenit, & flamma celerrimi motus animam depaſcitur & excutit eius innocentiam. Præponderant enim futuris præſentia ſeriis iucunda, & læta triſtibus, & præpropera tardioribus. Velox enim iniquitas, quæ ad nocendum occaſionem ſuggerit: lenta virtus, & cunctatrix ante iudicat, quàm incipit, quid decorum, quid honeſtum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ *a* præſentium pudore premitur *b*. Solis enim intendit futuris quorum ſpes ſera, & tardus fructus. Interim præcurrit impudentia, & ſpe præſentium pœnitentia excluditur, & affectus *c* eius exuritur, & aboletur. Quærit eam lux, & non inuenit, exuſta eſt enim feruore & fumo iniquitatis. Inde iraſcitur, & dicit deuorandam fuiſſe pœnitentiam in ſancta *d* ſanctorum Sacerdotes, quaſi ſegnes increpat Reſpondet Aaron prouidum debere eſſe Sacerdotale iudicium, nec male *e* ſanæ conſcientiæ facile eſſe credendum id muneris ne fiat nouiſſimus error peior priore. Vaſe enim fœtido vel oleum, vel vinum facilè corrumpitur. Quomodo autem poterat, vbi ignis alienus erat, peccatum exuri in conſpectu Domini, cui cuncta aperta ſunt? quaſi dicat: non placet Deo, qui iniuſtitiam corde incluſam tenet, & ſe pœnitentiam agere perhibet. Ignis alienus libido, auaritia, & omnis praua cupiditas. Hic ignis exurit, non mundat In quibus enim eſt, ſi offerunt in conſpectu Domini ignis eos cœleſtis abſumit, ſicut Nadab *f*, & Abihu cum his, quæ pro peccato fuerant oblata. Qui ergo mundari vult, ignem alienum remoueat, & illi igni ſe offerat, qui culpam exurit non hominem Hic *g* ignis ſiccauit hæmorroiſſæ ſanguinem profluentem: hic *h* ſiccauit culpam latronis: Ignis *i* enim conſumens eſt: ſanat enim ſimpliciter, & purè confitentes. Iudas inquit *k*: (Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum.) Sed in pectore habuit ignem alienum: quo inflammāte cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit, quia non pura mente pœnituit. Culpam verò eius non auferunt Sacerdotes, qui doloſè offert *l*, nec in eo poſſunt epulari, quorum cibus eſt peccatorum remiſſio. Vnde verus Sacerdos ait: [meus *m* cibus eſt vt faciam voluntatem patris, id-eſt, vt Peccatores conuerſi, & pœnitentes ſaluentur. Non eſt enim acceptum Deo ſacrificium, niſi verum, & ſyncerum.

¶ *In hoc & ſequenti capite afferuntur verba ipſa gloſſæ ordinariæ: quamuis multa ſint accepta ex Origene, Adamantio, & Iſychio.*

CAPVT XXXV.

Item Iſychius *lib. 2. ad cap. 10. Leuitici.*

ij. INter *n* hæc, hircum, qui oblatus fuerat, & cætera.] Quia omne peccatum per pœnitentiam deletur, & qui prædictum peccatum alterius doctrinæ, blaſphemiæ commiſerunt, ſaluati non ſunt: cauſam mortis eorum Legiſlator *o* ponit: [Inter hæc hircum qui oblatus fuerat, &c.] Quia ſcilicet non comederunt filij Aaron, quod pro peccato erat in loco ſancto, id eſt, pœnitentiam commiſſi peccati in Eccleſia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptum eſt quos Chriſtus in Eccleſia Vicarios ſuos conſtituit. Ipſe enim oblationis ſuæ ſanguinem, quæ pro noſtro ſanguine oblata eſt, in ſanctum, id eſt, in cœlum, in conſpectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc ſacrificium in loco ſancto, ſcilicet in Eccleſia, in propitiationem peccatorum. Vnde addit, quēadmodum præceptum eſt mihi,] id eſt quemadmodum præcepi, & mandaui Moyſes enim gerit perſonam Chriſti. Exuſtum reperit: quia in Spiritum ſanctum peccauerat: ab intelligibili igne Spiritus ſancti oblatio pro pœnitentia ablata eſt. Voluntariè enim peccantibus non relinquitur hoſtia pro peccato. Nam ſicut vera pœnitentia, veniam promeretur, ita *a* ſimulata Deum irritat: quia ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Hoc autem ſancti Patres irremiſſibile *b* peccatum, & blaſphemiam in Spiritum ſanctum dixerunt, in c ſceleribus vſque ad finem vitæ perſeuerare, de ſalute ſui deſperare, & de potentia, & miſericordia redemptoris diffidere.

CAPVT XXXVI.

Item Ioannes os aureum *homilia 31. in c. 12. epiſt. ad Hebræos.*

IVdas *d* pœnituit, ſed malè: laqueo namque ſe ſuſpendit; pœnituit etiam *e* Eſau, ſed malè; magis autem iſte neque pœnituit. Lachrymæ quippe illæ non erant pœnitentiæ, ſed animi 1 violenti: & indignationis internæ. Quod ex eius operibus aperitur. *& infra.* ¶ Non igitur negemus obſecro peccata noſtra: neque nos impudentia duros efficiat. Sponte peccata noſtra puniamus, ne pendamus, non ſponte ſupplicia. Audiuit Cain à Deo: Vbi eſt Abel *f* frater tuus? & dixit, neſcio: nunquidnam cuſtos fratres mei ſum ego? Vides, quomodo ex hoc peccatum reddiderit grauius? Verum non ita pater eius audiens: [Adam *g*, vbi es?] dixit: Audiui vocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus ſum, & abſcondi me.] Magnum bonum eſt, vt quis peccata ſua agnoſcat, & memoriam eorum perſeueranter retineat. Nullum inuenitur delictorum tale remedium, ſicut earum contaminata memoria

1 ¶ Animi violenti.] *Græcè eſt*, ἀλλὰ ἐπηρείας, καὶ θυμοῦ μᾶλλον, καὶ δείκνυσι τὰ ἔργα. *id eſt.* Sed potius contumelioſi impetus & iracundiæ: Idque oſtendunt quæ ſecuta ſunt. *Vetuſtus codex habet*, ἐπηρείας, καὶ θυμοῦ, *quæ duæ voces coniunguntur etiam à B. Paulo in epiſtola ad Epheſios c. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capite partim ex manuſcriptis Gratiani codicibus, partim ex ipſo originali emendata.*

CAPVT XXXVII.

Item Ambroſius *in lib. 2. de pœnitentia, c. 11.*

IN *h* ſalicibus, inquit, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Quomodo *i* cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Si enim caro menti repugnat, nec ſubdita eſt animi gubernaculo & mentis imperio, aliena eſt terra, quæ non domatur exercitio cultoris, & ideo non poteſt fructus charitatis pœnitentiam 2 pacis afferre. Melius eſt tunc quieſcere, cum exercere non queas opera pœnitentiæ, ne in ipſa pœnitentia fiat, quod poſtea indigeat pœnitentia. Quæ ſi ſemel fuerit vſurpata, nec iure celebrata, nec prioris fructum obtinet, & aufert vſum poſterioris. Sanè & cum caro repugnat, mens ad Dominum debet eſſe intenta: & ſi opera non ſequuntur, fides non deſeratur a: &, ſi impugnant vel carnis illecebræ, vel poteſtates aduerſariæ, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maximè 3 vrgemur, cum caro cedit, & ſunt, qui vehementer incumbant miſeræ animæ, quærentes omne auferre preſidium. Vnde illud *k* eſt: [exinanite vſque ad fundamentum in ea.] Quam miſeratus Dauid, ait: [filia Babylonis miſera] miſera vtique, quia Babylonis eſt: quæ Dei filia eſſe deſinit, cui tamen medicum inuitat, dicēs: [beatus qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram,] hoc eſt, qui infirmas, & lubricas cogitationes allidat ad Chriſtum, qui omnes irrationabiles motus ſui reuerentia, & diſceptatione *l* comminuat

a *al. quia.* b *al. punitur.* c *al. affectus.* d *al. ſanctis ſanctorum.* e *al. male ſana.*] *vera lectio.* f *Leu. ibid.* g *Mar. 5.* h *Luc. 23.* i *Deut. 4.* k *Mat. 27.* l *al. ſe offert.*) *al. offerunt.* m *Ioan. 4.*

n *Ibi gloſſ. ordin.* o *Leuit. 10.*

a *Sup. 1.* b *Hebr. 10.* c *al. & in.* d *Matth. 27.*

e *Geneſ. 27.* f *Geneſ. 4.* g *Geneſ. 3.*

h *Nonnullis verbis omiſſis.*

i *Pſalm. 136.* k *ibidem.*

l *al. diſcretione.*

2 ¶ Pœni

1 ¶ Pœnitentiam pacis.] *In multis vetuſtis legitur*, pœnitentiæ,& pacis : *in Originali antè impreſſo*, patientiam pacis.

2 ¶ Fides non deſeratur.] *In aliquot manuſcriptis eſt*, fides non deſerat. *in vetuſtioribus B. Ambroſij operum editionibus*: fides deſideret, *in recentiore Pariſienſi* fides deſeruiat.

3 ¶ Vrgemur.] *In nonnullis vetuſtis legitur*, vrgetur cum caro non cedit.

Cap. XXXVIII.

Item Hieronymus *ſuper Matthæum ad c. 27.*

NIhil *a* Iudæ profuit egiſſe 1 pœnitentiam, per quam ſcelus corrigere non potuit. Si *b* quando frater ſic peccat in fratrem, & emendare valeat, quod peccauit, poteſt ei dimitti : ſin autem permanent opera, fruſtra voce aſſumitur pœnitentia. Hoc eſt, quod in Pſalmo *c* de eodem infeliciſſimo Iuda dicitur : (& oratio eius fiat in peccatum :) vt non ſolùm emendare nequiuerit proditionis nefas, ſed proprij homicidij ſcelus addiderit.

1 ¶ Egiſſe pœnitentiam.] *Sic in gloſſa, ex qua videtur ſumtum caput hoc : ſed apud B. Hieronymum, & Magiſtrum*, ſera pœnitentia : *apud eundem verò Magiſtrum, paulò poſt legitur deprauatè*, emendare non valeat.

Cap. XXXIX.

Item Leo Papa *in* d *ſermone, qui incipit*, [*Inter omnia*,] *id eſt, tertio de Paſſione Domini.*

SCeleratior omnibus, ô Iuda, & infelicior extitiſti : quem non pœnitentia reuocauit ad Dominum : ſed deſperatio traxit ad laqueum, Expectaſſes conſummationem criminis tui, & donec ſanguis Chriſti pró omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi ſuſpendium diſtuliſſes.

9 pars. *His auctoritatibus, quæ ſit vera, quæ falſa oſtenditur pœnitentia, & falſa nulla indulgentia dari probatur : in quo illorum ſententia deſtruitur, qua eum, qui pluribus irretitus fuerit peccatis, aſſeritur vnius delicti pœnitentia, eiuſdem veniam conſequi à Domino ſine alterius pœnitentia Quod etiam munitis auctoritatibus probare conantur. Quarum prima eſt illa Naum* e *Prophetæ*: [*non indicabit* f *Deus bis in idipſum*] *Sed quem Sacerdos indicat, Deus indicat, cuius perſonam in Eccleſia gerit. Qui ergo à Sacerdote ſemel pro peccato punitur, non iterum pro eodem peccato à Domino indicabitur.*

Cap. XL.

Item Gregorius *ſuper Ezechielem, hom.* 10.

PLuit *g* Dominus ſuper vnam ciuitatem, & ſuper alteram non pluit : & eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam reliquit. Cùm ille, qui proximum odit ab aliis vitiis ſe corrigit, vna eadémque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia ſunt, qui cum quædam vitia reſecant, in aliis grauiter perdurant.

¶ *Similis ſumma verborum B. Gregorij eſt in gloſſa ordinaria ad c. 4. Amos, non tamen eadem omnino.*

Cap. XLI.

Item Ambroſius *in* 38. *octonario* h *Pſal.* 118.

PRima conſolatio *i* eſt, quia non obliuiſcitur miſereri Deus : ſecunda per punitionem 1, vbi etſi fides 2 deſit, pœna ſatisfacit, & releuat.

1 ¶ Punitionem.] *Anteà legebatur*, compunctionem. *Emendatum eſt ex gloſſa ordinaria, cuius caput hoc eſt ſumma quadam & magis conuenit cum ſententia B. Ambroſij: cuius tamen locum integrum præſtat accuratè legere.*

2 ¶ Fides.] *In gloſſa additur*, id eſt conſcientia debiti : *& ſic declarat Gratianus infrà* 1, *quærat.*

Item opponitur de Hieronymo a, *qui ſuper Naum ſentire videtur quòd ſi fidelis* 1 *adulterando interficeretur, de adulterio non amplius à Deo puniretur. Item, ſi illa ſatisfactio non fuit, quam in adulterio viuens pro homicidio obtulit, cùm adulterij eum pœnituerit, vtriuſque ei pœnitentia imponenda erit : quòd à ratione alienum Eccleſiaſtica probatur conſuetudine, quæ pro* b *eodem peccato (niſi reiteratum fuerit) nulli bis pœnitentiam imponit.* ¶ *Sed quòd ei, qui crimen ſibi reſeruat, de alio venia non præſtetur, non ſolùm præmiſſis probatur auctoritatibus Heſychij, Adamantij, Gregorij, Auguſtini, Smaragdi, Iſidori : verùm etiam auctoritate eiuſdem* Auguſtini *in libro de* c *pœnitentia.*

1 ¶ Fidelis.) *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis beato Hieronymo, & magiſtro. Nam antea legebatur*, infidelis, *quemadmodum etiam infrà ead. c. quærat, & c. ignis.*

Cap. XLII.

Ait enim.

SVnt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino reſeruantur ſibi quædam, in quibus delectantur : non animaduertētes Dominum ſimul *d* ſurdum & mutum à dæmonio liberaſſe: per hoc docens nos, nunquam, niſi de omnibus ſanari. Si enim vellet ex parte peccata reſeruari, habenti ſeptem dæmonia, manente vno, proficere potuerat ſex expulſis. Expulit autem ſeptem, vt omnia crimina ſimul eiicienda doceret. Legionem *e* autem ab alio eiiciens, neminem reliquit ex omnibus qui liberatum poſſideret : oſtendens, quod etiam ſi peccata ſint mille, oportet de omnibus pœnitere. Laudatus eſt enim Dominus, quando eiecto *f* dæmonio locutus eſt mutus. Nunquam aliquem ſanauit quem omnino non liberauit. Totum enim hominem ſanauit, in ſabbato : quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit, indicans pœnitentem oportere ſimul dolere de omni crimine orto in anima, & corpore. Scio enim Deum inimicum omni crimino ſo. Quomodo ergo, qui crimen reſeruat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei conſequeretur veniam *g*, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam. Hoſtis enim Dei eſt, dum oſtendit perſeueranter. Quædam enim impietas infidelitatis eſt, ab illo, qui iuſtus, & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam. Iam enim foret ſine pœnitentia inuenire gratiam. Pœnitentia enim vera ad Baptiſmi puritatem confitentem conatur adducere. Rectè enim pœnitens, quidquid ſordium poſt purificationem contraxit, oportet vt abluat, ſaltem lachrymis mentis. Sed ſatis durus eſt, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare : ſed ſciat culpabiliter ſe durum, qui deflet damna temporis, vel mortem amici : & dolorem peccati lacrymis non oſtendit Non itaque eſt, vt quis excuſet ſe non habere fontem lacrymarum, qui nonnunquam lacrymis oſtendit dolorem temporalium. Quem ergo pœnitet, omninò pœniteat, &c.]

10. pars. *Auctoritas illa Naum Prophetæ: (non* h *iudicabit Deus bis, &c.) non indiſtinctè oſtendit omnia quæ temporaliter puniuntur, non vlterius à Deo punienda. Quamuis enim Sodomitas, Ægyptios, Iſraëlitas in eremo ſuper eundem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo punitos, ne in æternum punirentur, non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum eſt, alioqui cuique ſceleroſo optandum eſſet, vt cœleſti fulmine percuſſus, aut aquis ſubmerſus, aut à ſerpentibus vulneratus pro peccatis ſuis diuinitus interiret, vt æter-*

a *Gloſſ. ord & Beda ad eundem locum. Sent.* 4. *diſt.* 15.
b *al. Sed.* c *Pſalm.* 108. d *Gloſſ. ord. ad cap.* 27. *Matth.*
e *Naum* 1. *ex* 70. f *al. vindicabit.*
g *Sent.* 4. *diſt.* 15 *Amos* 4. h *Sermone* 18.
i *Gloſſ. ordin. ibi Zadik.*

a *Sent.* 4. *diſt.* 15. b *Infrà ea. c. quærat aliquis, &c. ignis, ſup.* 23. *quæſt.* 5. *quid ergo*
c *In lib. de vera & falſa pœniten. cap.* 9. *Sent.* 4. *diſt.* 15.
d *Matth.* 12. e *Marc.* 5.
f *Matth.* 12. g *al. indulgentiam* h *ſup. diſt.* 1. *de pœn. c. quem ergo. Sent.* 4. *diſt.* 15. *ſup. ſceleratior.*

nos cruciatus breuis, & momentanea pœna terminaret. Illud etiam Apoſtoli falſum eſſet, quod de proſtratis in deſerto in epiſtola ad Hebræos a *ſcribens ait: [propter incredulitatem ſuam non intrauerit in terram promiſſionis.] Vbi probatur, quod ſicut merito ſuæ infidelitatis requiem illam amiſerunt, ita propter eandem infidelitatem, veram requiem æternæ beatitudinis nullo modo intrauerunt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum, qui inter ipſa flagella pœnitentiam egerunt: quam ſi breuem, & momentaneam: tamen non reſpuit Deus: ſicut & illud* b *Prophetæ (non iudicabit* c *Deus bis in idipſum) de his tantum intelligi oportet quos præſentia ſupplicia in melius commutant: ſuper quos non conſurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores* d, *& deteriores fiunt, ſicut Pharao, qui flagellatus à Domino, durior factus eſt præſentibus æterna connectunt, vt temporale ſupplicium ſit eis æternæ damnationis initium.*

CAP. XLIII.

Vnde Auguſtinus *in Cantico Deuteronomij.*

IGnis ſuccenſus eſt, &c.] Hoc eſt, vindicta hic incipiet, & ardebit vſque ad extremam damnationem.

Hoc contra illos notandum eſt e, *qui dicunt [non iudicabit Deus bis in idipſum.] ad omnia pertinere flagella: quia quidam hîc flagellis emendantur, alij & hîc, & in æternum puniuntur: ſicut Antiochus, & Herodes. Quòd autem ſuper eundem locum de adulterio fideli Hieronymus ſentire videtur ex eiuſdem verbis falſum eſſe probatur. Exemplo enim illius, qui Iſraëlitas maledixerat, & qui ligna in ſabbato collegerat, oſtendit parua peccata breuibus & temporalibus ſuppliciis purgari magna verò diuturnis, & æternis ſuppliciis reſeruari.*

CAP. XLIV.

Ait enim in primum caput Naum.

QVærat *f*, hic aliquis, ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſtea fiat. Aut enim punietur, & falſum eſt hoc, quod dicitur: (non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:) aut non punietur, & optandum eſt adulteris, vt in præſentiarum breui, & cita pœna fruſtrentur cruciatus æternos. Ad quod reſpondebimus, Deum, vt omnium rerum, ita ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præueniri ſententia iudicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem, & magnum peccatum magnis, diuturniſque lui *g* cruciatibus: ſi quis autem punitus ſit, vt ille in lege *h*, qui Iſraëliticis maledixerat, & qui in ſabbato ligna collegerat, tales poſtea non puniri: quia culpa leuis præſenti ſupplicio compenſata ſit.

Illud autem Gregorij: Pluit i *Dominus ſuper vnam ciuitatem, &c.] non ad criminis veniam, ſed ad eius referendum eſt deteſtationem: vt ideò pars ciuitatis dicatur eſſe compluta, quia crimen, quod dilexerat, deteſtari incipit, non quod eius veniam conſequatur. Criminis autem deteſtatio pluuia vocatur, quia ex fonte diuinæ gratiæ cordi noſtro inſtillatur, vt vel ſic quiſque ad veram pœnitentiam perueniat: aut eò minus à Deo puniatur, quo diuturniore delectatione peccati maius ſibi ſupplicium accumulaſſet. Si verò ad indulgentiam criminis pluuia referatur Euangelicæ ſententiæ contraire videbitur. Si enim propter fraternum odium, etiam quæ dimiſſa ſunt, replicantur ad pœnam: multò magis quæ non ſunt dimiſſa ad vindictam reſeruari probantur. Item ſi ſecundùm Auguſtinum* k *arbiter ſuæ voluntatis non poteſt inchoare nouam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ, quomodo ad nouitatem indulgentiæ perueniet, qui odij vetuſtatem non depoſuit? Ad deteſtationem ergo criminis, vt dictum eſt, non ad eius indulgentiam pluuia illa pertinere probatur. Item illud* a *Ambroſij. [Et ſi fides deſit, pœna ſatisfacit,] non de ea fide intelligitur, de qua dicitur* b*: fides ſine operibus mortua eſt:] ſed de ea de qua Apoſtolus* c *ait [omne, quod ſit contra conſcientiam (peccatum eſt.) Deeſt ergo fides, cùm non ſubeſt conſcientia peccati. Sed quia delicta omnia nullus* d *intelligit, eſt aliquando peccatum in homine cuius nõ habet conſcientiam. Vnde Apoſtolus* e *ait. [Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.] Cuius ergo peccati deeſt conſcientia, illius pœna ſi patienter feratur, ſatisfacit, & releuat grauatum. Quod autẽ in fine obiicitur* f, *(ſi ſatisfactio illa fuit, veniam non impetrauit: ſi autem veniam impetrauit, ſatisfactio non fuit: ſi autem ſatisfactio non fuit, adhuc ſibi pœna imponenda eſt,) non procedit argumentatio, ſatisfactio namque eſt, dum ipſius cauſa peccati exciditur. & ſuggeſtionibus aditus non indulgetur, ſed eius fructus non percipitur, impeditus peccato, quod non deſeritur: percipietur autem, cùm eius fuerit ſubſecuta: ſicut ad lauacrum fictè accedens regenerationis ſacramentum accipit, non tamen in Chriſto renaſcitur: renaſcetur autem virtute Sacramenti, quod perceperat, cum fictio illa de corde eius receſſerit veraci pœnitentia.*

CAP. XLV.

Sicut etiam Auguſt. *ſcribit in libro* g *de pœnitentia.*

PIum eſt credere, & noſtra fides expoſtulat, vt cùm gratia Chriſti deſtruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona: &, cùm deſtruxerit, quod ſuum non inuenit, amet, & diligat bonum, quod etiam in peccante plantauit.

Paulò aliter in Originali: ſed magiſter habet ferè vt Gratianus.

CAP. XLVI.

Ex hoc ſenſu illud etiam Hieronymi *dictum videtur ad cap. 1. Aggæi.*

SI quando videris inter multa *h* mala opera peccatorum facere quempiam nonnulla, quæ iuſta ſunt, non tam iniuſtus Deus, vt propter mala multa, paucorum obliuiſcatur bonorum.

II. pars. *Quamquam memoria bonorum ad præſentem remunerationem poſſit referri: ſicut* Gregorius *in homilia de diuite & Lazaro ſcribit.*

CAP. XLVII.

CAuendum nobis eſt, vt ſi forte aliquid boni agimus in præſenti ſæculo remunerationem accipiamus: ne forte dicatur (nobis receperunt *i* mercedẽ ſuam.) Niſi enim diues iſte aliquid boni egiſſet, vnde in præſenti ſæculo remunerationem accepiſſet, nequaquam Abraham ei diceret, [Recepiſti *k* bona in vita tua.]

CAP. XLVIII.

Item Ioannes Chryſoſtomus *homilia 67. ad populum Antiochenum.*

QVid ergo turbamur? nemo videns malignos proſperitatem habere turbetur. Non eſt hic retributio malignitatis, neque virtutis: ac, ſi aliquando contingat, vt aliqua ſit retributio vel malitiæ, vel virtutis, nõ tamen ſecundum quod dignum eſt, ſed ſimpliciter, veluti quidam guſtus iudicij: vt qui reſurrectionem non credunt, talibus doceantur. Quando itaq; videmus malignũ diſcedere, non ſubruamur. & quando videmus bonũ mala pati, nõ turbemur. illic corona: illic ſup-

a *Hebr. 3.* b *Naum 1.* c *al. vindicabit.*
d *Sup. 23. quæſt. 5. hoc tamẽ: Sententia in gloſſa ordin. Deuteronomij 23. & apud B Gregorium Moral. l. 18. c. 12.*
e *Iſidorus, de ſummo bono, lib. 3. c. 2* f *Sentent. ibid. ſup. 23. quæſt. 5. quid ergo, §. quærat.* g *al.] Orig.*
h *Num. 5.* i *ſup. cap. pluit. Sent. ibid.*
k *ſup. diſtinct. 1. tres ſunt.*

a *Sup. ead. prima conſolatio.* b *Iacob. 2.* c *Rom. 14.*
d *Pſal. 18.* e *1. Corinth. 4.* f *ſup. prima conſolatio.*
g *In libro de vera & falſa pœnitentia, c. 14. Sent. 4 diſt. 15. infr. diſt. 5. c. conſideret. Deus ibid.*
h *multa opera.] Orig. In homilia 40. habetur ſententia.*
i *Matth. 5.* k *Luc. 16.*

plicia. Eſt & alia ratio: quia non poteſt malus in omnibus malus eſſe, ſed habet aliqua bona neque bonus in omnibus eſſe bonus, ſed habet aliqua peccata. Cùm ergo proſperitatem malus habet, malo capitis ſui eſt. Cùm enim pro illis paucis bonis retributionem hîc accipit, illic iam plenius punietur.

Poteſt a etiam referri memoria bonorum ad mitiorem pœnam habendam, vt bona, quæ inter multa mala fiunt, non proficiant ad præſentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum, ſed ad tolerabilius extremi iudicij ſupplicium ſubeundum: ſicut de fide, & cæteris, quæ ſine charitate habentur.

CAP. XLIX.

Auguſtinus *ſcribit in libro de patientia, c. 26.*

SI quis b autem non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem ſpiritus, & vinculum pacis, quo catholica Eccleſia congregata connectitur, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, ſitim c, nuditatem, perſecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem timore gehennæ d, & igni, æterni, nullo modo iſta culpanda ſunt: imò verò & hæc laudanda patientia eſt: (Non enim dicere poterimus, melius ei fuiſſet, vt Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo:) ſed exiſtimandum, fortaſſe tolerabilius ei futurum iudicium, quàm ſi Chriſto negando cuncta illa vitaret. Vnde & illud, quod ait e Apoſtolus: [Si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt] nihil prodeſſe intelligitur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi iudicij tolerabilius ſupplicium ſubeundum. *& ſup. c. 3.* ¶ Hæc propter charitatem dicta ſint: ſine qua in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia f: quia in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.

12. pars. *Pœnitentia ergo, vt ex præmiſſis apparet, nulli in peccato perſeueranti vtilis eſt, non tamen alicui deneganda eſt: quia ſentiet fructum eius, cum alterius criminis pœnitentiam egerit. Sic itaque pœnitentiæ definitio, & cæteræ auctoritates ſibi conſonantes negant eum agere pœnitentiam, qui perſeuerat in crimine, vtilem videlicet ſibi, & fructuoſam,*

¶ *Illud autẽ Ambroſij g: [Pœnitentia ſemel vſurpata nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & vſum ſequentis amittit,] de ſolenni intelligitur: quæ cùm non verè celebrata fuerit fructum prioris, id eſt, ſuipſius ſecuturam præcedentis amittit (quia veniam, quam impetrare potuit, contempſit) & vſum ſequentis aufert, ſecundum conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, apud quas pœnitentiæ ſolennitas non iteratur. De hac eadem pœnitentia illud etiam intelligitur, [non eſt ſecundus locus pœnitentiæ.*

DISTINCTIO IV.

QVia h verò multorum auctoritatibus ſupra monſtratum eſt pœnitentiam verè celebrari, & peccata verè dimitti ei, qui aliquando in crimen recaſurus eſt: quæritur, an peccata dimiſſa redeant. Huius quæſtionis diuerſorum varia eſt ſententia, aliis aſſerentibus, aliis contra negantibus peccata ſemel dimiſſa vlterius replicari ad pœnam. Quòd autem peccata ſemel dimiſſa redeant, multorum auctoritatibus probatur: quarum prima eſt illa Prophetæ: [In i memoria redeat iniquitas patrum eius:] ſecundum illa Euangelij] Serue K nequam omne debitum dimiſi tibi.

a *Sent. ibid.* b *Epheſ. 5.* c *abeſt. ab orig.*
d *al. gehennarum.] Orig.* e *1. Cor. 13.* f *patientia] vera lectio.* g *Sent. 4. diſt. 15. ſup. ea in ſalicibus ſup. diſt. 50. ſi quis poteſt. Hugo de S. Vict. l. 2. de Sacr. p. 14. c. 4.*
h *Hugo l. 2. de ſac. p. 15. c. fin. Sent. 4. diſt. 22.* i *Pſal. 108.*
k *Matth. 18.*

CAPVT I.

Deinde in libro Pſalmorum Auguſtinus *a ait ad Pſalmum 108.*

SI Iudas teneret illud, ad quod vocatus eſt, nullo modo ad eum vel ſua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, iniquitatem vetuſti generis potius elegit, rediit iniquitas patrum eius in conſpectu Domini, vt in eo etiam ipſa b puniretur, & peccatum matris eius non deleretur. *Item Rabanus.* [Tradidit eum tortoribus, &c.] Conſiderandum eſt, quod dicit: [vniuerſum debitum:] quia non ſolùm peccata, quæ poſt baptiſmum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verumetiam peccata originalia, quæ in baptiſmo ei dimiſſa ſunt.

CAPVT II.

Item Gregorius *lib. 4. dialog. c. 50.*

COnſtat c ex dictis Euangelij, quod ſi hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rurſus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus.

CAPVT III.

Item Auguſtinus *in homilia 15. de verbis Domini.*

DIxit d Dominus. [Dimitte e, & dimittuntur tibi: ſi f ego prior dimiſi, dimitte vel poſtea.] Nam ſi non dimiſeris, reuocabo te, & quidquid tibi dimiſeram, replicabo tibi.

CAPVT IV.

Item *ibidem.*

QVi diuini beneficij oblitus ſuas vult vindicare iniurias, non ſolùm de futuris peccatis veniam non merebitur: ſed etiam præterita, quæ iam ſibi dimiſſa credebat, ad vindictam ei replicabuntur.

CAPVT V.

Item Beda *ſuper Lucam, lib. 4 c. 48.*

REuertar h in domum meam vnde exiui.] timendus eſt iſte verſiculus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

CAPVT VI.

Idem *ibidem.*

QVæcunque i enim k poſt baptiſma, ſiue prauitas hæretica, ſeu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum.

CAPVT VII.

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum Deuteronomij, quæſt. 42.*

PEccatum, quod ex Adam contrahitur l, temporaliter redditur: quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam ſpiritualiter regenerati, in eaque permanſerint vſque in finem.

2. pars. *Eorum m verò, qui hanc ſententiam ſequuntur, alij dicunt, quòd peccata reditura dimittuntur ſecundùm iuſtitiam, ſed non ſecundùm præſcientiam: ſicut nomina diſcipulorum, qui retrò abierunt, erant ſcripta in libro vitæ propter iuſtitiam, cui deſeruiebant, non ſecundùm præſcientiam, qui in numero ſaluandorum eos non habebat. Sic à latere n Dei dicuntur mille c caſuri, & decem millia à dextris eius, quos tamen diuina præſcientia nunquam ſuis annumerauerat. Hinc etiam Dominus ait o Moyſi: (Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro vitæ p) vt ſecundùm iuſtitiam iudicis ille peccando dicatur deleri, qui ſecundum*

a *Et Proſper. ibi.* b *ipſe.] Orig. Sent. 4 diſt. 22.*
c *Sent ibid.* d *Dicit illi Deus.] Orig.* e *Luc. 6.* f *Sent. non verba.* g *Sent. ibid.* h *Sent. ibid.* i *al. Quemcunque.*
k *Sent. ibid.* l *al. trahitur.* m *Beatus Ambroſius l. 9. comm. in epiſt. ad Romanos in illa verba (Iacob dilexi.) & gloſſa ordin. ibid. (vt oſtenderet diuitias)* n *Pſal. 90.*
o *Exod. 32.* p *meo.) Orig.*

Præſcientiam nunquam fuerat adſtriptus. Hinc Auguſtinus epiſtola 1 *ad Corinthios* a. *Sed non in pluribus eorũ bene placitum eſt Deo, etſi in aliquibus. Cõmunia omnibus ſunt omnia ſacramenta, ſed non communis gratia: ita & nunc baptiſmus eſt communis, ſed non virtus baptiſmi.*]

1 ¶In epiſtola ad Corinthios.] *Hæc ſunt apud Bedam in com. c. 10. epiſt. ad Cor. ex B. Auguſtino in Pſal. 77. & copioſius apud illos exponuntur.*

3. pars. *Verùm hoc de fictè accedentibus, vel de his, qui extra Eccleſiam baptizantur, intelligitur: qui ſacramenti quidem integritatem accipiunt, virtutem verò eius minimè aſſequuntur. Paruulis verò, vel adultis plena fide accedentibus omnia* b *peccata remittuntur, etſi aliquando receſſuri à bono in malam vitam ſint finituri.*

CAPVT VIII.

Vnde Auguſtinus *in libro de correptione & gratia, c. 8. & 9.*

SI c ex bono in malum deficiente bona voluntate moriũtur, reſpondeant, ſi poſſunt, cur illos Deus cum fideliter, & pie viuerent non tunc de vitæ huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum. Verum hoc in poteſtate non habuit? an eorum mala futura neſciuit? Nempe nihil horum niſi peruerſiſſimè atque inſaniſſimè dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpõdeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus [quàm *d* inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius,] Neque enim hoc donat Deus quibus voluerit: aut vero ſcriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iuſti ait e. Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius.] Cur igitur hoc tã magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? apud *f* quem non eſt iniquitas neque acceptio perſonarum, & in cuius poteſtate eſt, quamdiu quiſque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta eſt ſuper terram? Sicut ergo coguntur fateri donum Dei eſſe, vt finiat homo vitam iſtam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant: ita donum Dei eſſe in bono perſeuerentiam ſecundum ſcripturas (de quibus teſtimonia multa iam poſui) fateantur nobiſcum & cur aliis non detur: ſine murmure aduerſus Deum dignentur ignorare nobiſcum. Nec g nos moueat, quòd filiis ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeuerantiam, Abſit enim, vt ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſent, & ſecundum propoſitum vocatis, qui verè ſunt filij promiſſionis. Nam iſti cùm piè viuunt, dicuntur filij Dei: ſed quoniam victuri ſunt impiè & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei præſcientia Dei. Sunt enim filij Dei, qui nondum ſunt nobis, & ſunt iam Deo: de quibus ait Euangeliſta *h* Ioannes[: quia Iesvs erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente, ſed etiam, vt filios Dei diſperſos congregaret in vnum:] quod vtique credendo futuri erant per Euangelij prædicationem: & tamen antequam eſſet factum, iam filij Dei erant in memorali patris ſui inconcuſſa ſtabilitate conſcripti. Et ſunt rurſus quidam, qui filij Dei propter ſuſceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis nec ſunt tamen Deo: de quibus ait idem i Ioannes: ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: quòd ſi fuiſſent ex nobis permanſiſſent vtique nobiſcum: non ait, ex nobis exierunt, ſed quia non manſerunt nobiſcum iam non ſunt ex nobis: verùm ait: [ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis] hoc eſt & quando videbantur ex *k* nobis, non erant ex nobis. Et tanquam ei diceretur, vnde id oſtendis? [quod ſi fuiſſent, inquit, ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.] Filiorum Dei vox eſt. Ioannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco conſtitutus. Cùm ergo filij Dei dicunt de his, qui perſeuerentiam non habuerunt, [ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis:] & addunt quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum, quid aliud dicunt, niſi non erant filij, etiam quando erant in profeſſione & nomine filiorum: non quia iuſtitiam ſimulauerunt, ſed quia in ea non permanſerunt. Neque enim ait, nam, ſi fuiſſent ex nobis, veram, non fictam iuſtitiam tenuiſſent vtique nobiſcum: ſed [ſi fuiſſent, inquit, ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. * In *a* bono illos volebat proculdubio permanere: erant itaque in bono, ſed quia in eo non permanſerunt, id eſt, non vſque in finem perſeuerauerunt, non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiſcum: hoc eſt, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum, quoniam, qui verè filij ſunt, præſciti & prædeſtinati ſunt conformes imagines filij eius, & ſecundum propoſitum vocati ſunt, vt electi eſſent. Non enim perit filius promiſſionis, ſed filius perditionis. Fuerunt ergo iſti ex multitudine vocatorum ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis ſuis prædeſtinatis Deus perſeuerentiam non dedit. Haberent enim eam, ſi in eo filiorum numero eſſent, & quid haberent, quod non accepiſſent, ſecundum Apoſtolicam *b*, veramque ſententiam? Ac per hoc tales filij, filio Chriſto dati eſſent, quemadmodum ad patrem dicit ipſe, (vt c omne, quod dediſti mihi, non pereat, ſed habeat vitam æternam.) Hi ergo Chriſto intelliguntur dari, qui ordinati ſunt in vitam æternam, ipſi ſunt illi prædeſtinati, & ſecundùm propoſitum vocati quorum nullus *d* perit, ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam, quoniam ſic eſt ordinatus & ideo Chriſto datus, vt non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et rurſus, quos dicimus inimicos eius, vel paruulos filios inimicorum eius, quoſcunque eorum ſic regeneraturus eſt, vt in ea fide, quæ per dilectionem operatur hanc vitam finiant, iam & antequam hoc fiat, in illa prædeſtinatione ſunt filij eius, & dati ſunt Chriſto filio eius, vt non pereant, ſed habeant vitam æternam. Denique ipſe Saluator, (ſi *e* manſeritis, inquit, in verbo meo, verè diſcipuli mei eſtis) Nunquid in his computandus eſt Iudas, qui non manſit in verbo eius? Nunquid in his computandi ſunt illi, de quibus Euangelium ſic loquitur? vbi Dominus cùm commendaſſet manducandam carnem ſuam, & bibendum ſanguinem ſuum, ait *f* Euangeliſta [Hæc dixit in ſynagoga in Capharnaum. Multi ergo audientes ex diſcipulis eius, dixerunt, Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Sciens autem Iesvs apud ſemetipſum, quia murmurabant de hoc diſcipuli eius, dicit eis, Hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, vbi erat prius? ſpiritus eſt, qui viuificat, caro autem non prodeſt quidquam. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus, & vita ſunt. Sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Ieſus, qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, & dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retrò, & iam non cum illo ambulabant.) Nunquid non & iſti diſcipuli appellati ſunt, loquente Euangelio? & tamen non erant verè diſcipuli, quia non manſerunt in verbo eius, ſecundum id, quod ait, (Si *g* manſeritis in verbo meo, verè diſcipuli mei eſtis.) Quia ergo non habuerunt perſeuerantiam, ſicut non verè diſcipuli Chriſti, ita nec verè filij Dei fuerunt, etiam quando eſſe videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos & electos Chriſti diſcipulos, & Dei filios, quia ſic appellandi ſunt, quos regeneratos piè viuere cernimus. Sed tunc vere ſunt, quòd appellantur, ſi

a 1. *Cor.* 10. *Sent.* 4. *diſt.* 4. b *al. omnino.* c *De iis enim diſſerimus, qui perſeuerantiam bonitatis non habent, ſed ex bono, &c.*] *Orig.* d *Rom.* 11. e *Sap.* 4.
f *Iob.* 7. g *Ibid. c.* 9, *infr. ead. hanc ſocietatem.*
h *Ioan.* 11. i *Ioan.* 2. K *al. in.*

a *ſup. ead. pœnitentia diſt.* 2. *Apoſtolus verſ. in bono.*
b 1. *Cor* 4. c *Ioan.* 6.
d *ſup. diſt.* 2 *de pœnitentia c. nullus eorum.*
e *Ioan.* 8. f *Ioan.* 6. g *Ioan.* 8.

manſerint

manſerint in eo, propter quod ſic appellantur. Si autem perſeuerantiam non habent, id eſt, in eo, quod cœperunt eſſe, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non ſunt Apud eum enim hoc non ſunt, cui notum eſt, quod futuri ſunt, id eſt, ex bonis mali.

4. pars. *Finis huius auctoritatis eorum ſententiæ concordat, qui peccata dicunt remitti ſecundùm iuſtitiam, & non ſecundùm præſcientiam. Alij verò, quamuis fateantur peccata redire, tamen ſeu per baptiſma, ſeu per pœnitētiam aſſerunt omnino peccata remitti & plena fide accedentem ad lauacrū renaſci non aqua tantùm, ſed etiam Spiritu ſancto: & ſi poſtea peccaturus ſit, demum pœnitentem, etſi aliquando recaſurus ſit, tamen tempore ſuæ pœnitentiæ ita perfectè expiatum affirmant, vt ſi tunc moreretur, ſalutem inueniret æternam. Quorum ſententiæ, eiuſdem auctoritatis principium conſentit. Cum enim quæſtionem proponat, quare præſcitos ad mortem, cùm fideliter, ac piè viuerent, non tunc vitæ huius periculis Deus rapuit ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cùm de immatura morte prædeſtinati ſcriptura dicat* a: *[Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius:] euidenter oſtendit illos tales fuiſſe, qui ſi fatali neceſſitate huius ſubducti eſſent periculis vitæ, profectò vitā cōſecuti eſſēt æternā. Vt ergo finis principio cōueniat, & ne ſibi ipſi contraire videatur, definiendum eſt, quid ſit ſcribi in libro vitæ, & de eo deleri ſecundùm iuſtitiam, quid ſecundùm præſcientiam. Secundùm præſcientiam ſcribi, eſt ad vitam præordinari: quod ab æterno factum eſt.*

CAPVT IX.

Vnde Apoſtolus *in epiſtola ad Epheſios, c.* 1,

BEnedictus Deus, & pater Domini noſtri IESV Chriſti, qui benedixit nos in omnibus benedictione ſpirituali, in cœleſtibus in Chriſto IESV: ſicut elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate: qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Chriſtum, in ipſum.

Similiter ſecundùm præſcientiam deleri, eſt ad mortem, non ad vitam præſciri: quod & ipſum ab æterno factum eſt. Vnde Dominus in Euangelio [Qui credit in me habet vitam æternam: qui autem non credit, iam iudicatus eſt.]

CAPVT X.

Hinc etiam Auguſtinus *ait.*

NOuit *b* Dominus, qui ſunt eius.] Ex his nemo ſeducitur: Nondum apparuit iudicium ſed iam factum eſt.

¶ *Sententia eſt apud beatum Auguſtinum, tract. 12. in Ioannem, & in 20. de ciuitate Dei, cap. 7. vnde citat Beda in 2. Timoth. Verba autem ferè eadem ſunt in gloſſa ordinaria ad eum ipſum Pauli locum.*

Porrò ſecundùm iuſtitiam ſcribi, eſt, Deo auctore ea operari, quorum merito ſit dignus æterna ſalute. Hunc duplicem modum ſcribendi, in Euangelio Dominus aſſignauit, dicens diſcipulis: [In c domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quo minus, dixiſſē vobis, quia vado parare vobis locū: & ſi abiero & parauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ego ſum, & vos ſitis.] dicens: [in domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quo minus, dixiſſem, vobis quia vado parare vobis locum; oſtendit eos, quibus loquebatur ſcriptos in libro vitæ, prædeſtinatione. Subiiciens, [ſi abiero, & parauero vobis locum, &c.] oſtendit eos adhuc eſſe ſcribendos operatione.

a *Sap.* 4.
b 1. *Timoth.* 2.
c *Ioan.* 14.

CAPVT XI.

Hinc autem Auguſtinus *in eiuſdem* a *loci explanatione ait.*

IN domo patris mei manſiones multæ ſunt. [Domus *b* Dei templum Dei, regnum Dei, regnum cœlorum, ſunt homines iuſti: in quibus ſunt multæ differentiæ inter ſe, [& hæ ſunt manſiones ipſius domus. Hæ autem iam paratæ ſunt in prædeſtinatione, ſicut ait c Apoſtolus, [qui elegit nos ante mundi conſtitutionem] prædeſtinando, parando *d* autem in operatione. Vnde [quos prædeſtinauit, hos & vocauit,] & iuſtificauit, & magnificauit. Et ſecundum hoc dicitur *e* [fecit Deus, quæ futura ſunt,] id eſt, quæ facturus eſt, *& infrà.* ¶ [Si quo minus] confirmat eſſe: quia ſi non eſſent, dixiſſet, ibo, & parabo, id eſt, prædeſtinabo Sed quia iam ibi ſunt, non eſt opus aliqua parare. Qui vero nondum ſunt in operatione, addit: [& ſi abiero & parauero] abiens, ſed non relinquens parat: quia ſubtrahit ſe, & latet: vt ſi fides, quæ non eſt de re viſa: & inde eſt meritum fidei. ¶ Et hac viuit iuſtus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea deſideratur, quod nondum habetur. Et hæc eſt præparatio manſionis, quia ſic parat nos ſibi, & ſe nobis, vt maneat in nobis, & nos in eo, quantum quiſque erit particeps eius plus, vel minus pro diuerſitate meritorum. Et hæc multitudo manſionum eſt 1.

¶ *Sententia quidem huius capitis eſt in tract. 68. in Ioannem: ſed ipſa verba ſunt in gloſſa ordinaria ad cap. 14. Ioannis, & ex ea ſunt nonnulla emendata.*

1 ¶ Manſionum eſt.] *Sequebatur,* Item, *quaſi hic citaretur alter locus B. Auguſtini, aut gloſſa. Abeſt autem à pleriſque manuſcriptis. Nam quæ ſequuntur, videntur eſſe Gratiani.*

Secundùm iuſtitiam deletur, qui gratia ſubtracta, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc Propheta f *loquens ex perſona Chriſti ait: [deleantur de libro viuentium hoc eſt, ſubtrahatur eis gratia, qua ſubtracta, ij in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur: & cum iuſtis non ſcribantur, id eſt, non apponatur eis gratia, qua fiant digni æterna ſalute. Si itaque peccata ſecundum præſciētiam remittūtur cùm ab æterno gratia præparatur, qua vocatus iuſtificetur, iuſtificatus tandem æternaliter glorificetur. Secundùm iuſtitiam verò peccata remittuntur, cùm vel baptiſma plena fide accipitur, vel pœnitentia toto corde celebratur: quæ remiſſio & ipſa ſecundùm præſcientiā non inconuenienter fieri dicitur. Vt enim ex præmiſſa auctoritate Apoſtoli datur intelligi, duæ ſunt præordinationes: vna, qua quiſq; præordinatur hîc ad iuſtitiam, & remiſſionem peccatorum percipiendam, altera, qua aliquis prædeſtinatur ad vitam æternam in futuro obtinendam. Harum effectus sūt præſens iuſtificatio, & futura glorificatio; quæ omnia in præmiſſa auctoritate cōueniēter diſtinguuntur. Prima enim prædeſtinatio, qua præordinantur ad præſentem iuſtitiā deſignatur, cum dicitur, [ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, &c.] cuius effectus infrà ſupponitur, [in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo, &c.] Secunda præordinatio ibi oſtenditur [qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorū &c.] Eius effectus præmittitur, dum dicitur, [qui benedixit nos in omni benedictione, &c.] Hæ duæ præordinationes, & earum effectus ita ſe habent, vt prima, & eius effectus natura præcedant, & legi conſequendi inferantur. Si enim aliquis præordinatus eſt ad vitā, conſequenter infertur, ergo prædeſtinatus eſt ad iuſtitiam: & ſi conſequitur vitā æternā ergo conſecutus eſt iuſtitiam: ſed non cōuertitur. Vnde multi participes sūt primæ præordinationis, & eius effectus, ad quos ſecūda*

a *Tract. 68. in Ioann. c.* 14. *& ibi gloſſ. ordin.* b *Ephe.* 1.
c *Rom.* 8. d *al. paranda ſunt in.* e *Eſa.* 41. *&* 44. *Gloſſa ibid.* f *Pſal.* 68.

minimè pertinere probantur. Iuxta hanc diſtinctionem intelligenda eſt auctoritas illa Ioannis a : [*Exierunt ex nobis: ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtiq́ nobiſcum.*] [*Ex nobis, inquit, exierunt, id eſt, à noſtra ſocietate receſſerunt, qua primæ præordinationis, & eius effectus nobiſcum participes erant:* [*ſed non erant ex nobis,*] *id eſt, ſecundæ præordinationis & eius effectus ſocietatem nobiſcum non inierant. Quòd ex eo videri poteſt: quia ſi fuiſſent ex nobis, id eſt, ſi illi præordinationis nobiſcum participes eſſent, manſiſſent vtique nobiſcum, id eſt, à ſocietate effectus eius præordinationis, quam nobiſcum contraxerant, non receſſiſſent. Si enim ad ſecundam præordinationem vtrumque referretur, nõ conuenienter illud inferretur* [*mãſiſſent*] *immò cœpiſſent vtiq́ nobiſcum eſſe. Si verò ad primam, falſa eſſet propoſitio,* [*ſi fuiſſent ex nobis, &c.*] *Multi enim præſentis iuſtitiæ, & ſanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perſeuerant. Vnde Dominus ait in Euangelio* b: [*Non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.*]

CAPVT XII.

HAnc *ſocietatem ſi quis ſolo nomine, & profeſſione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi, eiuſdẽ auctoritatis teſtimonio conuincitur. De his enim qui primæ, non ſecundæ præordinationis ſunt participes* c, *ait* [*Nec nos moueat, quod filiis ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeuerantiam. Abſit enim, vt ita eſſet ſi de illis prædeſtinatis eſſent,*] *& cætera, quæ in eadem auctoritate ſupra continentur. Oues namque, de quibus in Euangelio Dominus ait* [*Et* d *alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili,*] *& filij, de quibus Ioannes* e *ait:* [*vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum,*] *ita præſcientia erant oues, & filij, vt qualitate præſentium, non ſpecie* 1, *tantum, ſed etiam ante Dei oculos eſſent filij iræ, & perditionis æternæ. Vnde Apoſtolus* f *non ait, videbamur eſſe, ſed* [*eramus, inquit, & nos natura filij iræ.*] *Nec ait, reputabimini ab hominibus, ſed* g [*fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*] *De ſe quoque ſcribens ad Timotheum, non ait* h, *videbar, ſed* [*fui perſecutor, & blaſphemus, & contumelioſus: nunc autem miſericordiam conſecutus*] *Omnes quoque, qui in Chriſto renaſcuntur, & qui eius ſanguine à diabolo redimuntur, prius ex Adam peccatores naſcuntur, & diabolicæ ſeruituti obnoxij. Sicut ergo iſti, quamuis ſint futuri filij Dei, tamen prius ſunt filij diaboli: ſic hi, de quibus ſermo habetur, quamuis recedendo à iuſtitia ſint futuri filij perditionis æternæ, cùm tamen piè, & fideliter viuant, verè ſunt filij Dei, & iuſti, & æterna beatitudine digni. Vnde auctoritas non ait* i, *cùm viderentur piè, & fideliter, viuere, ſed* [*cum piè, & fideliter, viuerent,*] *Nec veraciter à bono in malum commutarentur, qui nunquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoq; non ait per Ezechielem* k: *ſi auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua quam videbatur habere, ſed* [*ſua,*] *ſcilicet, quam veraciter habet. Quod autem in eadem* l *auctoritate ſequitur* [*Non erant in numero filiorum quando erant in profeſſione filiorum,*] *ita intelligendum eſt; Filij Dei duobus modis appellantur* 2. *Dicuntur filij Dei participatione hæreditatis æternæ ſicut Ioannes ait in Euangelio* m: [*Quotquot crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.*] *Et Apoſtolus in epiſtolam ad Romanos* n, [*Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat*] *& infrà.* [*Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*] *& infrà,* [*ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.*] *Hinc etiam Auguſtinus eadem verba Apoſtoli exponens ait,* [*Modo* 3 *tantùm creatura, cùm nondum filiorum forma perfecta.*] *Hoc ergo modo non ſunt filij Dei, niſi participes æternæ beatitudinis. In præſenti etiam dicuntur filij tribus modis, vel prædeſtinatione tantum (ſicut ij, de quibus Ioannes ait* o, [*vt filios Dei, qui diſperſi erant, &c.*] *vel prædeſtinatione, & ſpe æternæ beatitudinis ſicut illi quibus Dominus ait* a, [*filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum.*] *vel merito fidei, & præſentia iuſtitia, non autem prædeſtinatione charitatis æternæ: ſicut hi, de quibus Dominus ait* b, [*ſi dereliquerint filij eius legem meam & in iudiciis meis non ambulauerint, &c.*] *Hi ergo, de quibus in præſenti agitur, filij ſunt merito fidei, & præſentis iuſtitiæ, non ſunt autem filij adoptionis æternæ, Qui ergo peccata dimiſſa fatentur redire ſecundum iuſtitiam, & non ſecundum præſcientiam ea dimitti, neceſſe eſt vt confiteantur, ſicut ſaluandis peccata ſecundum iuſtitiam ad æternam damnationem imputantur, non ſecundum præſcientiam quia & illis à bono in malum deficientibus ſingula replicabuntur ad ſupplicium, & his vſque in finem in bono perſeuerantibus, nulla imputabuntur ad pœnam* [*æternam* c]

¶ *In vetuſtis codicibus caput hoc eſt coniunctum ſuperiori. Sũt enim Gratiani verba, qui more ſuo loca aliquot citat.*

1 ¶ Specie] *Sic eſt emendatum ex codice peruetuſto. Nam antea legebatur,* ſpe *quæ vox valde ſententiam turbabat.*

2 ¶ Duobus modis appellantur.] *In vulgatis ſequebatur,* [vno modo appellantur in futuro, altero in præſenti, qui triplex eſt,] *quæ abſunt ab omnibus manuſcriptis, antiquioribus etiam editionibus.*

3 ¶ Mòdo tantùm creatura.] *In lib. 83. quæſtionum, q. 66. poſt alia habentur hæc.* Et ipſa itaque creatura, id eſt & ipſa, quæ nondum Vocatur filiorum forma perfecta; ſed tantum vocatur creatura, liberabitur, &c. *quæ referuntur à Beda in epiſt. ad Rom. c. 8. Sed apud gloſſam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

5. pars. *Qui autem dicunt, quod peccata dimiſſa non redeunt, auctoritate Gregorij, & Proſperi ſententiam ſuam confirmare conantur.*

CAPVT XIII.

Ait enim Gregorius *in Moralibus lib. 15. c. 22.*

QVid eſt, quod dicitur (qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus,) Peccatum originale à patribus trahimus, & niſi per gratiam baptiſmi ſaluamur, etiam parentum culpam portamus: quia vnum adhuc cum illis ſumus. Reddit iniquitatem patrum filiis *d*, dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rurſum non reddit iniquitatem filiis *e*, quia cum ab originali culpa per baptiſmum liberamur, non iam parentum culpa, ſed quas committimus habemus.

¶ *Verba ipſa huius capitis ſunt in gloſſa ordinaria ad cap. 34. Exodi, ex Gregor. in loco indicato: ex gloſſa ſunt hic nonnulla emendata.*

CAPVT XIV.

Item in reſponſionibus Proſperi *ad ſecundam obiectionem Gallorum.*

QVi recedit à Chriſto, & aliens à gratia finit hanc vitam, quid, niſi in perditionem cadit? ſed non in id quod remiſſum eſt, recidit: nec in originali peccato damnabitur, qui tamen propter poſtrema crimina 1 ea morte afficietur quæ ei propter illa, quæ dimiſſa ſunt debebatur.

1 ¶ Propter poſtrema crimina.] *Addita ſunt hæc ex originali: quibus ſententia valdè illuſtratur.*

Finis huius auctoritatis principio contraria videtur. Neq́ enim aliud eſt, dimiſſa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quam pœnam peccato debitam poſt eiuſdem remiſſionem excipere. Auctoritates verò ſibi contrarias aſſertores eius ſententiæ, ita determinant: peccata dimiſſa

a 1. *Ioan*, 2. b *Matth.* 10. c *al. Auguſtinus ait. ſuprà ead.* c *ſi ex bono.* d *Ioan.* 10 e *Ioan.* 11. f *Epheſ.* 2. g *Eph.* 5. h 1. *Timoth.* 1. i *ſup. ead. ſi ex bono.* K *Ezech.* 18. l *ſup. ead. ſi ex bono.*
m *Ioan.* 1.
n *Rom.* 8. o *Ioan.* 11.

a *Ioan.* 15. b *Pſal.* 88. c *abeſt à pleriſque manuſcr.*
d *in filiis.*
e *in filiis.*

redire

edire dicuntur, quia quiſquis poſt acceptam remiſsionem peccatorum ad vomitum redierit, tantò grauius punietur, quantò magis benignitate Dei abuſus, ſingulorum remiſsionis acceptæ ingratus extitit.

6. pars. *Verùm illa ſententia fauorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus, & euidentiori ratione firmatur. Vt enim* Dominus *ait per Ezechielem, c.* 18.

CAPVT XV.

SI auerterit *a* ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundùm omnes admonitiones, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ, quas fecerat, non recordabuntur: in peccato ſuo morietur, non erunt in memoria iuſtitiæ eius, quas fecit.

CAPVT XVI.

Item Gregorius *b in explanatione eiuſdem loci.*

HOc nobis maximè conſiderandum eſt, quia cum mala committimus, ſine cauſa ad memoriam bona noſtra tranſacta reuocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum.

CAPVT XVII.

Idem *in homil.* 4. *ad c.* 1. *Ezech.*

DE pertuſo quippe ſacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur c, quia indiſcretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aſpiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

CAPVT XVIII.

Item Petrus *in epiſt.* 2. *c.* 2.

SI refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris IESV Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum non eſt ſancto mandato.

CAPVT XIX.

Paulus *quoque ſcribens ad Hebr. ait, c.* 6.

INtermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur, non rurſus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

Dicens opera mortua, priora bona ſignificat Apoſtolus, quæ per ſequens peccatum erant mortua, quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc, ſicut peccanpo fiunt irrita, ita per pœnitentiam reuiuiſcunt, & ad meritum æternæ beatitudinis ſingula prodeſſe incipiunt, etiam illa quæ peccatis inueniuntur admiſta. Vnde Auguſtinus. [*Piū eſt* d *credere, &c.*] *& Hieronymus:* [*Non* e *eſt iniuſtus Deus, &c.*] *Apoſtolus etiam ſcribens ad Hebræos, cum fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breuiter commemoraſſet, horum omnium mercedem, quam amiſerant peccando, poſt pœnitentiam à Domino eos recepturos oſtendit. Porro, qui per prophetam dicit* f*, ſi auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua.) Ipſe per eundem prophetam promiſit* g *dicens:* [*ſi impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit vniuerſa præcepta mea: & fecerit iudicium, & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua, quam operatus eſt, viuet.*] h *Filiis quoque Iſrael per Aſſyrios captiuandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Oſee improperat, & peccatum quod Moyſe ſupplicante patribus fuerat dimiſſum, hoc in filiis reuixiſſe oſtendit, dicens.*

CAPVT XX.

VÆ eis, quoniam receſſerunt à me: vaſtabuntur, quia præuaricati ſunt in me, Et ego redemi eos, & ipſi locuti sūt contra mendacia: & non clamauerunt ad me in corde ſuo: ſed vlulabant in cubilibus ſuis: ſuper triticum, & vinum ruminabant: & receſſerunt à me, & ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum, & in me cogitauerunt malitiam: reuerſi ſunt vt eſſent abſque iugo: facti ſunt, quaſi arcus doloſus: cadent in gladio principis eorum à furore linguæ ſuæ.

7. pars. *Antiqua peccata parentum filiis improperat ſermo diuinus: & propterea principes eorum in gladio caſuros prædicit. Sed per eundem prophetam* a *contrà Dominus ſe facere oſtendit, dicens.*

CAPVT XXI.

NE fortè dicant in cordibus ſuis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adiuuentiones ſuæ, coram facie mea factæ ſunt.

CAPVT XXII.

Item Hieronymus *ad c.* 7. *Oſeæ.*

CVm ita puniantur, nè cogitent, quòd pro veteribus peccatis patrum puniam eos: quia nunc, id eſt, in præſenti, pro malitiis ſuis, quas inuenerunt, circumdati ſunt pœna: & mala eorum, ſicut putant, non poſſunt me latere: ſed potius ipſæ adinuentiones apertæ ſunt coram facie mea, quæ omnia clarè videt.

¶ *Sententia huius capituli eſt quidem in commentariis B. Hieronymi in c.* 7. *Oſeæ ſed propria verba ſunt in gloſſa interlineari ad ea verba,* ne fortè dicant in cordibus.

CAPVT XXIII.

Idem *ibidem.*

HÆretici non poſſunt vetera peccata contra Deum cauſari, cùm antiquis operibus addant nouam impietatem, & ſuis ligentur peccatis: & cùm Deùm celare ſe putant, oculos eius vitare non poſſunt: quia *b* vultus Domini ſuper facientes mala.

¶ *Et hoc etiam capitulum eſt in gloſſa ordinaria in eundem locum ex B. Hieronymo.*

CAPVT XXIV.

Item Gelagius Papa.

DIuina clementia dimiſſa peccata in vltionem vlterius redire non patitur.

Sed his auctoritatibus docentur filij ab originali peccato expiati, non ideo puniendi, quia patres peccauerunt: ſed ideo peccata patrum in eo redire, quia eorum culpam ſequūtur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficient ad præmium, quia facta ſunt: ſed quia per pœnitentiā reuiuiſcūt. Tale eſt & illud Auguſtini d *in libro Pſalmorum:* [*Si Iudas teneret adoptionem, &c.*] *Sic & illud* e *Gregorij in Moralibus intelligitur:* [*Quid eſt, quod dicitur, reddis iniquitatem patrum in filios, &c.*] *Illis namque parentum iniquitas redditur, qui propterea puniuntur, quia in radice traxerunt amaritudinem peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito ſuæ iniquitatis non reuiuiſcunt peccata parentis. Sicut ergo bona, quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reuiuiſcunt ad præmium: ſic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reuiuiſcūt ad ſupplicium. Vnde Propheta ex perſona pœnitentis deplorat dicens:* [*Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ,*] *id eſt plaga per baptiſmum ſatanæ. Hinc etiam idem propheta, quamuis fide, & ſacramento circumciſionis ab originali peccato ſe mundatum cognoſceret, tamen adulterio, & homicidio, quod commiſerat, illud reuixiſſe intelligens, non ſine cauſa inter cætera ipſum confitetur, & dicit:* [*Ecce* f *enim in iniquitatibus conceptus ſum, &c.*]

DISTINCTIO V.

1. ps. *IN pœnitentia autem, quæ peccatorem conſiderare oportet,* Auguſtinus *in libro de pœnitentia* g *docet dicens.*

a *Sent.* 4. *diſt.* 15. b *Homil.* 11 *ad c.* 3. *Ezech. Sent.* 4. *diſt.* 15. c *al. mittitur.* d *ſup. diſt.* 3. *de pœn. c. pium.* e *ſup. diſt.* 3. *ſi quando. ſup. diſt.* 2. *non eſt tam.* f *Ezech.* 33. g *al. præmiſit.* h *Exod.* 32.

a *Ibid.* b *Pſal.* 33. c *ſup.* 23. *q.* 4. *ſi illic.* d *ſup. ead. ſi Iudas.* e *ſup. ead. quid. eſt.* f *Pſal.* 50. g *De vera & falſa pœnitentia, c.* 14. *&* 15. *inter opera Auguſt. Sent.* 4. *diſt.* 16.

minimè pertinere probantur. Iuxta hanc diſtinctionem intelligenda eſt auctoritas illa Ioannis a: [Exierunt ex nobis: ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtiq; nobiſcum.] [Ex nobis, inquit, exierunt, id eſt, à noſtra ſocietate receſſerunt, qua primæ præordinationis, & eius effectus nobiſcum participes erant: [ſed non erant ex nobis,] id eſt, ſecundæ præordinationis & eius effectus ſocietatem nobiſcum non inierant. Quòd ex eo videri poteſt: quia ſi fuiſſent ex nobis, id eſt, ſi illi præordinationis nobiſcum participes eſſent, manſiſſent vtique nobiſcum, id eſt, à ſocietate effectus eius præordinationis, quam nobiſcum contraxerant, non receſſiſſent. Si enim ad ſecundam præordinationem vtrumque referretur, nō conuenienter illud inferretur [māſiſſent] immò cæpiſſent vtiq; nobiſcum eſſe. Si verò ad primam, falſa eſſet propoſitio, [ſi fuiſſent ex nobis, &c.] Multi enim præſentis iuſtitiæ, & ſanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perſeuerant. Vnde Dominus ait in Euangelio b: [Non qui cæperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.]

CAPVT XII.

HAnc ſocietatem ſi quis ſolo nomine, & profeſſione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi, eiuſdē auctoritatis teſtimonio conuincitur. De his enim qui primæ, non ſecundæ præordinationis ſunt participes c, ait [Nec nos moueat, quod filiis ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeuerantiam. Abſit enim, vt ita eſſet ſi de illis prædeſtinatis eſſent,] & cætera, quæ in eadem auctoritate ſupra continentur. Oues namque, de quibus in Euangelio Dominus ait [Et d alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili,] & filij, de quibus Ioannes e ait: [vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum,] ita præſcientia erant oues, & filij, vt qualitate præſentium, non ſpecie 1, tantum, ſed etiam ante Dei oculos eſſent filij iræ, & perditionis æternæ. Vnde Apoſtolus f non ait, videbamur eſſe, ſed [eramus, inquit, & nos natura filij iræ.] Nec ait, reputabimini ab hominibus, ſed g fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.] De ſe quoque ſcribens ad Timotheum, non ait h, videbar, ſed [fui perſecutor, & blaſphemus, & contumelioſus: nunc autem miſericordiam conſecutus] Omnes quoque, qui in Chriſto renaſcuntur, & qui eius ſanguine à diabolo redimuntur, prius ex Adam peccatores naſcuntur, & diabolicæ ſeruituti obnoxij. Sicut ergo iſti, quamuis ſint futuri filij Dei, tamen prius ſunt filij diaboli: ſic hi, de quibus ſermo habetur, quamuis recedendo à iuſtitia ſint futuri filij perditionis æternæ, cùm tamen piè, & fideliter viuant, vere ſunt filij Dei, & iuſti, & æterna beatitudine digni. Vnde auctoritas non ait i, cùm viderentur piè, & fideliter, viuere, ſed [cum piè, & fideliter, viuerent,] Nec veraciter à bono in malum commutarentur, qui nunquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoq; non ait per Ezechielem k: ſi auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua quam videbatur habere, ſed [ſua,] ſcilicet, quam veraciter habet. Quod autem in eadem l auctoritate ſequitur [Non erant in numero filiorum quando erant in profeſſione filiorum,] ita intelligendum eſt; Filij Dei duobus modis appellantur 2. Dicuntur filij Dei participatione hæreditatis æternæ ſicut Ioannes ait in Euangelio m: [Quotquot crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.] Et Apoſtolus in epiſtolam ad Romanos n. [Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat] & infrà. [Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.] & infrà, [ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.] Hinc etiam Auguſtinus eadem verba Apoſtoli exponens ait, [Modo 3 tantùm creatura, cùm nondum filiorum forma perfecta.] Hoc ergo modo non ſunt filij Dei, niſi participes æternæ beatitudinis. In præſenti etiam dicuntur filij tribus modis, vel prædeſtinatione tantum (ſicut ij, de quibus Ioannes ait o, [vt filios Dei, qui diſperſi erant, &c.] vel prædeſtinatione, & ſpe æternæ beatitudinis, ſicut illi quibus Dominus ait a, [filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum.] vel merito fidei, & præſentis iuſtitia, non autem prædeſtinatione charitatis æternæ: ſicut hi, de quibus Dominus ait b, [ſi dereliquerint filij eius legem meam & in iudiciis meis non ambulauerint, &c.] Hi ergo, de quibus in præſenti agitur, filij ſunt merito fidei, & præſentis iuſtitiæ, non ſunt autem filij adoptionis æternæ, Qui ergo peccata dimiſſa fatentur redire ſecundum iuſtitiam, & non ſecundum præſcientiam ea dimitti, neceſſe eſt vt confiteantur, ſicut ſaluandis peccata ſecundum iuſtitiam ad æternam damnationem imputantur, non ſecundum præſcientia quia & illis à bono in malum deficientibus ſingula replicabuntur ad ſupplicium, & his vſque in finem in bono perſeuerantibus, nulla imputabuntur ad pœnam [æternam c]

¶ In vetuſtis codicibus caput hoc eſt coniunctum ſuperiori. Sūt enim Gratiani verba, qui more ſuo loca aliquot cita

1 ¶ Specie] Sic eſt emendatum ex codice peruetuſto. Na antea legebatur, ſpe quæ vox valde ſententiam turbabat.

2 ¶ Duobus modis appellantur.] In vulgatis ſequebatur [vno modo appellantur in futuro, altero in præſenti, q triplex eſt,] quæ abſunt ab omnibus manuſcriptis, antiquioribus etiam editionibus.

3 ¶ Modo tantùm creatura.] In lib. 83. quæſtionum, q. 6 poſt alia habentur hæc. Et ipſa itaque creatura, id eſt & ipſ quæ nondum Vocatur filiorum forma perfecta; ſed tantu vocatur creatura, liberabitur, &c. quæ referuntur à Beda epiſt. ad Rom. c. 8. Sed apud gloſſam ibidem habentur eadē verba, quæ apud Gratianum.

5. pars. Qui autem dicunt, quod peccata dimiſſa non redeunt, auctoritate Gregorij, & Proſperi ſententiam ſuam confirmare conantur.

CAPVT XIII.

Ait enim Gregorius in Moralibus lib. 15. c. 22.

QVid eſt, quod dicitur (qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus,) Peccatum originale à patribus trahimus, & niſi per gratiam baptiſmi ſaluamur, etiam parentum culpam portamus: quia vnum adhuc cum illis ſumus: Reddit iniquitatem patrum filiis d, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rurſum non reddit iniquitatem filiis e, quia cum ab originali culpa per baptiſmum liberamur, non iam parentum culpa, ſed qua committimus habemus.

¶ Verba ipſa huius capitis ſunt in gloſſa ordinaria ad cap. 34. Exodi, ex Gregor. in loco indicato: ex gloſſa ſunt hic nonnulla emendata.

CAPVT XIV.

Item in reſponſionibus Proſperi ad ſecundam obiectionem Gallorum.

QVi recedit à Chriſto, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid, niſi in perditionem cadit? ſed non in id quod remiſſum eſt, recidit: nec in originali peccato damnabitur qui tamen propter poſtrema crimina 1 ea morte afficietur quæ ei propter illa, quæ dimiſſa ſunt debebatur.

1 ¶ Propter poſtrema crimina.] Addita ſunt hæc ex originali: quibus ſententia valdè illuſtratur.

Finis huius auctoritatis principio contraria videtur. Neq; enim aliud eſt, dimiſſa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quam pœnam peccato debitam poſt eiuſdem remiſſionem excipere. Auctoritates verò ſibi contrarias aſſertores eius ſententiæ, ita determinant: peccata dimiſſa

a 1. Ioan. 2. b Matth. 10. c al. Auguſtinus ait. ſuprà ead. e ſi ex bono. d Ioan. 10 e Ioan. 1. f Epheſ. 2. g Eph. 5. h 1. Timoth. 1. i ſup. ead. ſi ex bono. k Ezech. 18. l ſup. ead. ſi ex bono.
m Ioan. 1.
n Rom. 8. o Ioan. 11.

a Ioan. 15. b Pſal. 88. c abeſt à pleriſque manuſcr.
d in filiis.
e in filiis.

redire dicuntur, quia quiſquis poſt acceptam remiſſionem peccatorum ad vomitum redierit, tantò grauius punietur, quantò magis benignitate Dei abuſus, ſingulorum remiſſionis acceptæ ingratus extitit.

6. pars. *Verùm illa ſententia fauorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus, & euidentiori ratione firmatur. Vt enim* Dominus *ait per Ezechielem, c.18.*

CAPVT XV.

SI auerterit *a* ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundùm omnes admonitiones, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ, quas fecerat, non recordabuntur: in peccato ſuo morietur, non erunt in memoria iuſtitiæ eius, quas fecit.

CAPVT XVI.

Item Gregorius *b in explanatione eiuſdem loci.*

HOc nobis maximè conſiderandum eſt, quia cum mala committimus, ſine cauſa ad memoriam bona noſtra tranſacta reuocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum.

CAPVT XVII.

Idem *in homil.4.ad c.1. Ezech.*

DE pertuſo quippe ſacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur c, quia indiſcretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aſpiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

CAPVT XVIII.

Item Petrus *in epiſt.2.c.2.*

SI refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris IESV Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum non eſt ſancto mandato.

CAPVT XIX.

Paulus *quoque ſcribens ad Hebr. ait, c.6.*

INtermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur, non rurſus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

Dicens opera mortua, priora bona ſignificat Apoſtolus, quæ per ſequens peccatum erant mortua, quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc, ſicut peccanpo fiunt irrita, ita per pœnitentiam reuiuiſcunt, & ad meritum æternæ beatitudinis ſingula prodeſſe incipiunt, etiam illa quæ peccatis inueniuntur admiſſa. Vnde Auguſtinus. [Piũ eſt d *credere, &c.] & Hieronymus: [Non* e *eſt iniuſtus Deus, &c.) Apoſtolus etiam ſcribens ad Hebræos, cum fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breuiter commemoraſſet, horum omnium mercedem, quam amiſerant peccando, poſt pœnitentiam à Domino eos recepturos oſtendit. Porro, qui per prophetam dicit:* f *ſi auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua.) Ipſe per eundem prophetam promiſit* g *dicens: [ſi impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit vniuerſa præcepta mea: & fecerit iudicium, & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua, quam operatus eſt, viuet.]* h *Filiis quoque Iſrael per Aſſyrios captiuandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Oſee improperat, & peccatum quod Moyſe ſupplicante patribus fuerat dimiſſum, hoc in filiis reuixiſſe oſtendit, dicens.*

CAPVT XX.

VÆ eis, quoniam receſſerunt à me: vaſtabuntur. quia præuaricati ſunt in me, Et ego redemi eos, & ipſi locuti ſũt contra mendacia: & non clamauerunt ad me in corde ſuo: ſed vlulabant in cubilibus ſuis: ſuper triticum, & vinum ruminabant: & receſſerunt à me, & ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum, & in me cogitauerunt malitiam: reuerſi ſunt vt eſſent abſque iugo. facti ſunt, quaſi arcus doloſus: cadent in gladio principis eorum à furore linguæ ſuæ.

7. pars. *Antiqua peccata parentum filiis improperat ſermo diuinus: & propterea principes eorum in gladio caſuros prædicit. Sed per eundem prophetam a contrà Dominus ſe facere oſtendit, dicens.*

CAPVT XXI.

NE fortè dicant in cordibus ſuis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adiuuentiones ſuæ, coram facie mea factæ ſunt.

CAPVT XXII.

Item Hieronymus *ad c.7. Oſeæ.*

CVm ita puniantur, ne cogitent, quòd pro veteribus peccatis patrum puniam eos: quia nunc, id eſt, in præſenti, pro malitiis ſuis, quas inuenerunt, circumdati ſunt pœna: & mala eorum, ſicut putant, non poſſunt me latere: ſed potius ipſæ adinuentiones apertæ ſunt coram facie mea, quæ omnia clarè videt.

¶ *Sententia huius capituli eſt quidem in commentariis B. Hieronymi in c.7. Oſeæ ſed propria verba ſunt in gloſſa interlineari ad ea verba,* ne fortè dicant in cordibus.

CAPVT XXIII.

Idem *ibidem.*

HÆretici non poſſunt vetera peccata contra Deum cauſari, cùm antiquis operibus addant nouam impietatem, & ſuis ligentur peccatis: & cùm Deùm celare ſe putant, oculos eius vitare non poſſunt: quia *b* vultus Domini ſuper facientes mala.

¶ *Et hoc etiam capitulum eſt in gloſſa ordinaria in eundem locum ex B. Hieronymo.*

CAPVT XXIV.

Item Gelaſius Papa.

DIuina clementia dimiſſa peccata in vltionem vlterius redire non patitur.

Sed his auctoritatibus docentur filij ab originali peccato expiati, non ideo puniendi, quia patres peccauerunt: ſed ideo peccata patrum in eo redire, quia eorum culpam ſequũtur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficient ad præmium, quia facta ſunt: ſed quia per pœnitentiã reuiuiſcũt. Tale eſt & illud Auguſtini d *in libro Pſalmorum: [Si Iudas teneret adoptionem, &c.] Sic & illud* e *Gregorij in Moralibus intelligitur: [Quid eſt, quod dicitur, reddis iniquitatem patrum in filios, &c.] Illis namque parentum iniquitas redditur, qui propterea puniuntur, quia in radice traxerunt amaritudinem peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito ſuæ iniquitatis non reuiuiſcunt peccata parentis. Sicut ergo bona, quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reuiuiſcunt ad præmium: ſic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reuiuiſcũt ad ſupplicium. Vnde Propheta ex perſona pœnitentis deplorat dicens: [Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ,] id eſt plaga per baptiſmum ſanatæ. Hinc etiam idem propheta, quamuis fide, & ſacramento circumciſionis ab originali peccato ſe mundatum cognoſceret, tamen adulterio, & homicidio, quod commiſerat, illud reuixiſſe intelligens, non ſine cauſa inter cætera ipſum confitetur, & dicit: [Ecce* f *enim in iniquitatibus conceptus ſum, &c.]*

DISTINCTIO V.

1. ps. I*N pœnitentia autem, quæ peccatorem conſiderare oportet,* Auguſtinus *in libro de pœnitentia* g *docet dicens.*

a *Sent.4.diſt.15.* b *Homil.11 ad c.3.Ezech.Sent.4.diſt.15.*
c *al.mittitur.* d *ſup.diſt.3.de pœn.c.pium.*
e *ſup.diſt.3.ſi quando.ſup.diſt.2.non eſt tam.* f *Ezech.* 33.
g *al.præmiſit.* h *Exod.32.*

a *Ibid.* b *Pſal.33.* c *ſup.1.q.4.ſi illic.*
d *ſup.ead.ſi Iudas.* e *ſup.ead.quid.eſt.* f *Pſal.* 50.
g *De vera & falſa pœnitentia, c.14.& 15. inter opera Auguſt. Sent.4.diſt.16.*

CAPVT I.

COuſideret qualitatem criminis in loco,in tempote, in perſeuerentia,in verierate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione & in ipſius vitij multiplici executione Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundum excellentiam ſui ſtatus,aut officij & ſecundùm modum meretricis,& in modo *a* operis ſui,& qualiter turpitudinem ſuam peregit, ſi in loco ſacro, aut cui debuit exellentiam fidei (vt ſunt domus dominorum,& aliorum multorum) ſi in tempore orationi conſtituto,aut in feſtiuitate ſanctorum, & in tempore ieiunij.Conſideret,quantum perſeuerauit, & defleat, quòd perſeueranter peccauerit, & quanta 1 virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim qui non ſolùm vincuntur, ſed vltrò ſe peccato offerunt:nec expectant tentationem,ſed præueniunt voluptatem,& pertractant ſecum, quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccent. Omnis iſta varietas confitenda eſt, & deflenda:vt cùm cognouerit, quòd peccatum eſt multum, citò inueniat Deum propitium. In cognoſcendo augmentum peccati,inueniat ſe,cuius ætatis fuerit,cuius ſapientiæ,& ordinis, & ſtatum omnem alterius non peccantis.Immoretur in ſingulis iſtis, & ſentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitij. Defleat virtutem, qua interim caruit,Dolendum eſt enim & dolore purgandum,non ſolùm qui peccauit,ſed etiam,quòd ſe virtute priuauit.Nam,licet ſperet ſe conſecuturum veniam, dolere tamen poteſt, quia non promeruit vnde remunerari confidat. Anxietur,& doleat quod modo effugiens de præteritis pœnam, miſer non inde expectet gloriam *b*, cuius omne tempus quoniam breuiſſimum eſt,debuit decertaſſe ad conſequendum præmium. Defleat etiam, quoniam in vno offendens,factus eſt omnium per ingratitudinem reus! Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quiſque peccator ſit culpabilior, quo eſt Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccauit, quia omni bono abundauit. Etiam alio modo offendens in vno, reus eſt omnium: quia omnis virtus patitur detrimentum ab vno vitio.Nam ſi quis cadit in auaritiam,largitatem deſtruit,& etiam caſtitatem minorauit. Amore enim pecuniæ vel violaret caſtitatem, vel ſaltem minus amaret. Si enim propter Deum tanta adhuc caſtitas ineſt, vt nolit eam perdere, tamen ſaltem minori gaudio, minore affectu tuetur eam vbi videt inde procedere damnum pecuniæ, ſicque & in aliis:quæ etiamſi non expellantur, tamen per conceptionem vnius vitij vel ſatis, vel parum minuuntur, vel intentione deteriorantur Vnde omnis virtus cuicunque crimini eſt deflenda, & de omnibus indulgentia eſt petenda Animaduertere etiam oportet, & animaduertendo deflere animam proximi,quam fornicator Deo eripuit,vel ereptam in malo confirmauit; etiam, quod exemplum extitit mali in operatione ſui criminis cui magis profuiſſet, ſi aliis fuiſſet cauſa conuerſionis.Gemat itaque aliurum vitam in ſua corruptam vel incorruptam non conſeruatam, & commodum proximi, quod dediſſet exemplo boni. Doleat de triſtitia, quam peccando bonis intulit, & de lætitia, quam eis non adhibuit.Et non ſolùm cogitet,quid & qualiter fecerit, ſed quàm iniuſtè Deum, vt diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis ſententiam: non *c* poteſtis duobus dominis ſeruire. Timeat ergo,ne omnia bona,quæ fecit dum in vno peccato perſeuerauerit, ex contaminatione *d* maliperdiderit:vt qui ſeruiuit diabolo per crimen,Dei quam obtulit amiſerit ſeruitutem, Pium eſt tamen credere, vt recepta Dei gratia, quæ in eo deſtruit mala priora, etiam remunerare bona:vt cum deſtruxerit quod ſuum non inuenit amet,& diligat bonum, quod etiam in peccante plantauit. ¶ In his *a* omnibus dolens aut ſæculum derelinquat,aut ſaltem illa, quæ ſine admiſtione mali non ſunt adminiſtrata vt mercatura,& militia, & alia, quæ vtentibus ſunt nociua, vt adminiſtrationes ſæcularium poteſtatum: niſi his vtatur ex obedientiæ licentia. Ponat ſe omnino in poteſtate iudicis,in iudicio ſacerdotis,nihil ſibi reſeruans ſui: vt omnia eo iubente paratus ſit facere pro reparanda animæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis morte, & hoc cum deſiderio: quia vitam recuperat infinitam, vt Deus. Cum gaudio ènim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Semper deprecetur Deum certus de venia,quia omnibus modis,& ſine tædio, dubius rogaret poteſtatem terrenam.Abſtineat à multis licitis: qui per libertatem arbitrij commiſit illicita.Semper offerat Deo mentem,& cordis contritionem, & deinde quod poteſt de poſſeſſione: tunc quod offert, ſecurus offerat. [*b* Reſpexit enim Dominus ad Abel, & ad munera eius] Sed prius reſpexit ad Abel,quàm ad munera.Sumens enim mentem,quam cognouit humilem, & puram, remunerauit eius largitatis munera. Ad Cain verò non reſpexit, nec ad eius munera. Mentem enim eius, quam viderat quoniam non cognouit *c* eius munera non recepit.In iudicio enim cordis conſideranda eſt eleemoſyna tribuentis: nec iam conſiderandum eſt,quantum,ſed qua mente,qua affectione dat quod poteſt. Vidua *d* enim duobus,quæ habuit,larga minutis, plus omnibus miſit. Qui ergo vult ſua peccata redimere temporalium oblatione,caueat, vt offerat mentem prius. ¶Cautus ſit,ne verecundia ductus diuidat apud ſe confeſſionem: vt diuerſa diuerſis velit ſacerdotibus manifeſtare. Quidam enim vni celant,quæ alij manifeſtanda reſeruant *e*:quod eſt ſe laudare,& ad hypocriſim tendere, & ſemper venia carere,ad quam per fruſta putat totam peruenire. Caueat præterita,quem vera delectat pœnitentia: non prius ad Domini corpus accedat,quàm confortetur bona conſcientia. Sed in hac ſeparatione tremendum Dei iudicium cogitet, vbi 2 & maius, & terribilius impœnitentes ſeparabit in ignem. Gemat,quod nondum audet ſumere, quem multum deſiderat,cibum ſalutarem.Iſti ſunt digni fructus pœnitentiæ,animam captiuam elaqueantes,& in libertate ſeruantes.Cohibeat ſe præterea à ludis, & à ſpectaculis ſæculi, qui perfectam vult conſequi gratiam remiſſionis. Nam *f* Dina, ſi ſe cohibuiſſet, ſi inter ſuos remanſiſſet, ab extraneo raptore corrupta non fuiſſet.Tanto igitur magis ſibi caueat,& cohibeat ſe anima,quæ ſæpe,vel ſemel corrupta eſt,& rapta: timeat iam docta experimento, quod ignorauit virgo:eligat, quem imitetur:non ſequatur,quem animus ſuus damnat. Se enim iudicat, qui fructus pœnitentiæ non habentem à ſe non elongat.Laudet enim & amet, quos dignè fructificare non ignorat:quærat fructus dignos, & ſi non dignos pœnitentiæ Sunt enim fructus digni, virtutum fructus: qui non ſufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores expoſtulat,vt ſic pacetur Eccleſia,vt pacata dolore,& gemitibus, mortuis impetret veniam.

1 ¶ Et quanta virtus] *In originali eſt* Et quanta victus fuerit impugnatione *Sed ob gloſſam non eſt mutatū. Multa autē alia & magni ponderis emendata ſunt (vbi per eandem licuit) & ex ipſo originali, & ex vetuſtis Gratiani codicibus.*

2 ¶ Vbi & maius.] *In originali legitur,* vbi magis terribilis ſententia peccantes ſeparabit in ignem.

Cap. II. ¶ *Pœnitentes negotiationis lucra abiiciant.*

---

a *Secundùm modum.] vera lectio.*
b *gratiam.] Orig.*
c *Matth.6.*
d *al.communicatione.] al.communione.*

a *al.in omnibus.Cap.15.*
b *Geneſis 4.*
c *cognouit humilem vera lectio.*
d *Matt.12.*
e *conſeruaui.] Orig.*
f *Geneſ.34.*

Item

Item Leo Papa *epiſt.90. al.91. ad Ruſticum Epiſcopum, cap.9.*

QValitas *a* lucri negotiantem aut excuſat 1. aut arguit: quia eſt honeſtus quæſtus, & turpis. Verumtamen pœnitenti vtilius eſt etiam diſpendia pati, quàm periculis negotiationis obſtringi: quia difficile eſt inter ementis, vendentiſque commercium non interuenire peccatum.

1 ¶ Excuſat.] *Sic ex originali, & Polycarpo, & Iuone, & Burchardo: nam in Gratiani exemplaribus erat*, accuſat.

CAP. III. ¶ *Poſt pœnitentiam ad militiam ſæcularem redire non licet.*

Idem *ibidem cap.* 10.

COntrarium *b* eſt omnino Eccleſiaſticis regulis, poſt pœnitentiæ actionem redire ad militiam ſæcularem: cum Apoſtolus dicat: [Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.] Vnde non eſt liber à laqueis diaboli, qui ſe militiæ mundanæ voluerit implicare.

CAP. IV. ¶ *Decennio pœniteant, qui poſt pœnitentiam ad ſæcularem militiam redeunt.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap.* 11.

SI qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem oſtenderunt fidem ſuam depoſito militiæ cingulo, poſt hæc autem ad proprium vomitum ſunt reuerſi, vt & pecunias darent, & ambirent redire rurſum ad militiam, iſti decem annis ſint inter pœnitentes poſt primum trienniũ. quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò præcipuè illud obſeruetur, vt animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. Quicunque enim cum omni timore, & lachrymis perſeuerantibus, & operibus bonis conuerſionem ſuam non verbis ſolis, ſed opere, & veritate demonſtrant: cùm tempus ſtatutum etiam ab his fuerit impletum & orationibus iam cœperint communicare, licebit Epiſcopo humanius etiam circa eos aliquid cogitare. Qui vero indifferenter habuerint lapſum, & ſufficere ſibi, quod intra Eccleſiam introierint, arbitrantur, iſti omnimodo tempora ſtatuta complebunt.

¶ *Caput hoc eſt poſterior pars capitis vndecimi ex priſca verſione: quæ verſio eſt omiſſa in poſtrema quatuor tomorum Colonienſi Conciliorum editione, & eius loco quatuor verſiones poſitæ, ex quibus facilè corrigi poſſunt, quæ in hac interdum obſcurè, & mutilatè dicuntur. Quod verò ad ſententiã canonis pertinet, legenda ſunt, quæ à Zonara, ac Balſamone in ipſius explicatione, & à Ruffino lib* 10. *hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c.6. & à Cardinali Varmienſi contra Brentium libro tertio afferuntur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militiæ ab iis retineri, qui fidem Chriſto datam ſeruare vellent, illum abiicere, quàm fidem frangere maluerant, ac tamen poſtea cupiditate terrena victi illum recuperare conati fuerant, quod argumento erat, ipſos à fide deſciſcere. In codice verò Canonum hæc eſt inſcriptio huius capitis:* De his qui abrenuntiauerunt, & iterum ad ſæculum ſunt regreſſi.

CAP. V. ¶ *A communione ſuſpendantur, qui poſt pœnitentiam ad ſæcularia redeunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi 1. *cap.*23.

DE his, qui ſuſcepta pœnitentia religionem ſuę profeſſionis obliti, ad ſæcularia relaxantur. placuit eos & à communione ſuſpendi, & ab omnium catholicorum conuiuiis ſeparari. Quòd ſi poſt interdictum, cum eis quiſquam præſumpſerit mandocare, & ipſe communione priuetur.

a *Poly.l.4.tit.31. Burc.l 2.c.128. & l.19. cap.95. Iuo p.6. c.201. & p.13.c.25. & p.15.c.107.*
b *Poly.l.6.tit.20. Burc.l.19.c.66. Iuo p.15.c.80.*

CAP. VI. ¶ *Quæ ſit falſa pœnitentia.*

Item Gregorius VII. *in Synodo Romana celebrata anno 1078. cap.6.*

FAlſas *a* pœnitentias dicimus, quæ non ſecundùm auctoritatem ſanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. ideóque quicunque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poſſit, ſi culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuſtè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoſcat ſe veram pœnitentiam non poſſe peragere, per quam ad æternam vitam valeat peruenire, niſi negotium derelinquat, vel officium deſerat, & odium ex corde dimittat, bona, quæ iniuſtè abſtulit, reſtituat, arma 1 deponat, vlteriúſque non ferat, niſi conſilio religioſorum Epiſcoporum pro defendenda iuſtitia. Ne *b* tamen deſperet, interim quidquid boni facere poterit, hortamur, vt faciat: vt omnipotens Deus cor illius illuſtret ad pœnitentiam.

1 ¶ Arma.] *Totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo eſt ante verba illa*, negotium derelinquat. *Sed ob gloſſam ordo non eſt reſtitutus.*

CAP. VII. ¶ *Poſt conuerſionem ad negotium redire non licet, quod ſine peccato agi non poteſt.*

Item Gregorius *in homil.24. Euang.*

NEgotium, quod ante conuerſionem ſine peccato extitit, hoc etiam poſt conuerſionem ſine peccato culpa non fuit. *& infrà.* ¶ Sunt enim pleraque negotia, quæ ſine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt, vt poſt conuerſionem animus non recurrat.

CAP VIII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano c, cap.* 22.

4. 5. FRatres noſtros Epiſcopos, & Presbyteros admonemus, ne falſis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falſam autem pœnitentiam eſſe conſtat, cum ſpretis pluribus de vno ſolo pœnitentia agitur, aut cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio. Vnde ſcriptum *d* eſt [qui totam legem obſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.] ſcilicet quãtum ad vitam æternam: ſicut enim ſi peccatis eſſet omnibus inuolutus, ita ſi in vno tantum maneat, æternæ vitæ ianuam non intrabit. Falſa etiam fit pœnitentia, cùm pœnitens ab officio, vel curiali vel negotiali non recedit: quod ſine peccato agi nulla ratione præualet: aut ſi odium in corde geſtetur, aut ſi non offenſo cuilibet ſatisfiat, aut ſi non indulgeat offendenti offenſus, aut ſi arma quis contra iuſtitiam gerat.

DISTINCTIO VI.

1. ps CVi autem debeat fieri cõfeſſio, vel qualem illum oportet eſſe, qui aliorum crimina indicat, ex e eodem lib. de pœnitentia, *cap.* 10. *docetur, cum dicitur.*

CAPVT I.

QVi *f* vult confiteri peccata vt inueniat gratiam quærat Sacerdotem ſcientem ligare, & ſoluere ne, cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant quam ſtultus euitare noluit. Tanta itaque vis confeſſionis eſt, vt ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quòd pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote:

a *Sent.4 diſt.16. Poly.l.6.tit.20.* b *al. nec.*
c *Et in Concil. Vrbani II. apud Melchiam, c.15. Et in Conc. Greg. VII ann.1080. Sent.4. diſt.15.* d *Iac.2.* e *In lib. de vera & falſa pœnitentia, inter opera B. Aug. Sent.4. diſt.17.* f *ſup. diſt.1. quem pœnitet. §. quare qui.*

quem

quem deſideranti nec locus, nec tempus offert: & ſi cui ille confitebitur, poteſtatem ſoluendi non habet, fit tamen dignus venia ex deſiderio Sacerdotis, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Mundati *a* enim ſunt leproſi, dum irēt oſtendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor reſpicere, dum ex neceſſitate prohibetur ad Sacerdotes peruenire. Sæpe quidem eos quærunt ſani, & læti: ſed dum quærunt antequam perueniant ad eos, moriuntur. Sed Dei miſericordia eſt vbique, qui & iuſtis *b* nouit parcere, & ſi non tam citò, ſicut ſi ſoluerentur à Sacerdote. Qui igitur omnino confitetur Sacerdoti meliori, quàm poteſt confiteatur: & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis, vt grata ſit oblatio muneris. *& infrà c.* 12. ¶ Laboret itaque pœnitens in Eccleſia eſſe, & ad Eccleſiæ vnitatem tendere: niſi enim vnitas Eccleſiæ ſuccurrat, niſi quod deeſt peccatori, ſua operatione *c* compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum eſt enim (& pietas fidei expoſtulat credere) quòd omnes eleemoſynæ totius Eccleſiæ, & orationes, & opera iuſtitiæ, & miſericordiæ ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam ad conuerſionem ſuam. Ideóq; nemo dignè pœnitere poteſt, quem non ſuſtineat vnitas Eccleſiæ, ideó que non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab vnitate Eccleſiæ diuiſos. Iudas enim pœnitens iuit ad Phariſæos, reliquit Apoſtolos, nihil inuenit auxilij, ſed augmentum deſperationis. Dixerunt enim: [Quid *d* ad nos? tu videris:] ſi peccaſti, tibi ſit, non tibi ſuccurrimus, non peccata tua charitatiuè ſuſcipimus, non comportanda promittimus: non qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis, & miſericordiæ, qui nec opera ſequimur iuſtitiæ, iſſet *e* ad fratres iſſet ad illos, qui orauerunt pro ſocru *f* Petri febricitante qui Chananæam improbam miſericordiæ obtulerant. Inter rogaſſet Petrum pro ſe lachrymas effundentem: non *g* fugiſſet Mariam, & Martham, quæ vitam Lazaro impetrauerant. non *h* turbam plorantem, quæ vnicum filium acquiſierat viduæ. Iuit ad diuiſos, & diuiſus periit. *& infrà c.* 20. ¶ Sacerdos itaque, cui omnis offertur *i* peccator, ante quem ſtatuitur omnis languor in nullo eorum ſit iudicandus, quæ in alio iudicare eſt promptus. Iudicans enim alium, qui eſt iudicandus condemnat ſeipſum. Cognoſcat igitur ſe, & purget in ſe, quod alios videt ſibi offerre. Caueat ergo, vt à ſe abiecerit, quidquid in alio damnoſum reperit: animaduertat quod dicitur: [Qui *k* ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat.] Ideo enim liberauit peccatricem, quia non erat, qui iuſtè proiiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui ſe lapidandum cognoſceret? Nullus enim erat ſine peccato: in quo intelligitur, omnes criminis fuiſſe reos. Nam venialia ſemper remittebantur per cæremonias. Si quod igitur in peccatum erat, criminale erat. Deteriores itaque in hoc ſunt Sacerdotes, ſe prius non ædificantes, illi qui Dominum obſeruabant inſidiis. In hoc itaque patentiſſimum eſt crimen Sacerdotum, & vltra modum deteſtabile, qui non prius ſe iudicant, & alios alligant. Deberent enim in ſe timere crimen, quod in aliis timuerunt, & deteſtabile ſenſerunt. Illi quidem adeò cæci erant, quòd ſummam ſapientiam ſperabant capere ſuis inſidiis. Quod illis patuit, quod tunc quiſque vitauit, vitet Sacerdos, qui in hoc errore peior illis Iudæis extiterit. Caueat ſpiritualis iudex, vt ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet enim vt ſciat cognoſcere quidquid debet iudicare. Iudiciaria enim poteſtas hoc expoſtulat, vt, quod debet iudicare, diſcernat. Diligens igitur inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator ſapienter, & quaſi aſtutè interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, & cætera, quæ ſuprà diximus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adſit beneuolus, paratus erigere, & ſecum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, diſcretionem in varietate: adiuuet confitentem orando, eleemoſynas dando, & cætera bona pro eo faciendo: ſemper eum iuuet leniendo, conſolando, ſpem promittendo, & cùm opus fuerit, etiam increpando. Doleat *a* loquendo, inſtruat operando, ſit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudij: doceat perſeuerantiam: caueat, ne corruat: ne iuſtè perdat poteſtatem iudiciariam. Licet enim pœnitentia ei poſſit acquirere gratiã, non tamen mox reſtituit in poteſtatē primam. Et *b* ſi enim Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit, & ſæpe lapſis Sacerdotibus reddita ſit dignitatis poteſtas, non eſt tamen neceſſe, vt hoc omnibus concedatur quaſi ex auctoritate. Inuenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quaſi imperat: inuenitur illa, quæ minimè concedit, ſed vetat quæ ſcripturæ non repugnant, ſed concordant, ſi locus, & tempus, & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cùm enim tot ſunt, qui labuntur, vt priſtinam dignitatem ex auctoritate *c* defendant, & quaſi anſam peccandi ſibi faciant, reſcindenda eſt ſpes iſta. Si verò locus eſt vbi iſta non concurrant, reſtitui poſſunt qui peccant. Itaque Pontifex iuſtus, atque diſcretus non cogitur Sacerdotes ſuos ſemper abiicere, nec mox reſtituere, niſi ſtatutum fuerit à Romano Pontifice.

Caueat ſacerdos, ne peccata pœnitentis aliis manifeſtet. Quod ſi fecerit, deponatur.

CAP. II. ¶ *Deponatur Sacerdos qui peccata pœnitentis publicare præſumit.*

Vnde Gregorius.

SAcerdos *d* ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque, quod abſit, pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.

3. pars. *Quod autem dicitur, vt pœnitens eligat Sacerdotem ſcientem ligare & ſoluere, videtur eſſe contrarium ei, quod in Canonibus inuenitur, vt nemo videlicet parochianū alterius iudicare præſumat. Sed aliud eſt fauore, vel odio proprium Sacerdotem contemnere, quod ſacris canonibus prohibetur, aliud cæcum vitare, quod hac auctoritate quiſque facere monetur, ne, ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadant.*

CAP. III. ¶ *Cuilibet Sacerdoti commiſſum, niſi pro eius ignorantia, alter Sacerdos ad pœnitentiam non ſuſcipiat.*

Vnde Vrbanus Papa II.

PLacuit *e*, vt deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine eius conſenſu, cui prius ſe commiſit, niſi pro ignorantia illius cui pœnitens prius confeſſus eſt. Qui verò contra hæc ſtatuta facere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit.

DISTINCTIO VII.

1. ps. T*Empus verò pœnitentiæ eſt vſque ad vltimum articulum vitæ.*

a *Luc.*17. b *iſtis.*] *videtur legendum.*
c *Opitulatione.*] *Orig.* d *Matth.*27. e *ſi iſſet, orig antiquum.* f *Luc.*4. *Matt.*15. g *Ioan.* 11.
h *Luc.*7. i *proferetur.*] *Orig.* k *Ioan.* 8.

a *Doceat.*] *vera lectio.*
b *Vide Iſidorum in præfatione de ſummo bono.*
c *al. auctore.*
d *Sent.*4.*diſt.*2. *Poly.l.*6.*tit.*20. *Anſ.l.*11.*c.*25.
e *ſup.*9. *q.* 2. *placuit. Sent. ibid.*

CAP. I.

Cap. I. ¶*De eodem.*

Vnde Leo Papa, *epiſt.90. al. 92. ad Ruſticum, cap. 3.*

NEmo *a* deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus *b* eſt: quia nonnunquam, quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

2.pars. *Quanquam de differentibus pœnitentiam* Auguſtinus *ſcribit in lib.50.hom.41.*

CAPVT II.

SI quis poſitus in vltima neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit ſed non præſumimus, quod benè hinc exit: ſi ſecurus hinc exierit, ego neſcio: pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem autem dare non poſſumus. Nunquid, dico damnabitur? Sed non dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum eſt, euadere? age pœnitentiam, dum ſanus es. Si ſic agis dico tibi, quod ſecurus es; quia pœnitentiam egiſti eo tempore, quo & peccare potuiſti. Si autem vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.

¶*Hæc, & duo ſequentia capitula accepta ſunt ex homil. 41. B. Auguſtini, ſed primum hic ordine, multiſque verbis mutatis. Atque ideo Burchardus, & Iuo non ex Auguſtino ſed ex dictis Auguſtini citant. Quare nihil mutatum: ſed præſtat omnino homiliam ipſam legere. Eadem in bibliotheca Sanctorum Patrum, tom.7. tribuuntur B. Cæſario Arelatenſi Epiſcopo.*

CAPVT III.

Idem *ibid.*

QVi egerit veraciter pœnitentiam, & ſolutus fuerit à ligamento, quo erat aſtrictus *d*, & à Chriſti corpore ſeparatus, & bene poſt pœnitentiam vixerit, ſicut ante pœnitentiam viuere debuit, poſt reconciliationem quandocumque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non priuabitur, à populo *e* diaboli ſeparabitur.

CAPVT IV.

Idem *ibid.*

SI quis 1 autem, &c *& infrà.* ¶Baptizatus ad horam ſecurus hinc exit: fidelis bene viuens ſecurus hinc exit: agēs pœnitentiam, & reconciliatus, cùm ſanus eſt, & poſtea bene viuens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Vnde ſecurus ſum dico, & ſecuritatem do: vnde non ſum ſecurus, pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum. *& poſt pauca.* ¶Sed vnde 2 ſcis (inquis) ne forte Deus dimittat mihi? verum dicis vnde? neſcio. Illud ſcio: hoc neſcio. Nam ideo do tibi pœnitentiam, quia neſcio: nam ſi ſcirem tibi nihil prodeſſe non tibi darem. Item ſi ſcirem tibi prodeſſe non te admonerem, non te terrerem. Duæ res ſunt: aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur. Quod horum tibi futurum ſit, neſciō. Ergo *f* tene certum, dimitte incertum.

1 ¶ Si quis autem.] *Apud B. Auguſtinum ſequuntur verba, quæ relata ſunt paulò ante in capite*, ſi quis autem, *vſque ad verſ.* bene hinc exit.

2 ¶ Sed vnde ſcis.] *Hæc apud B. Auguſt, ſequuntur poſt vltima verba eiuſdem capitis*, ſi quis poſitus.

Hoc autem quare Auguſtinus dixerit, Cyprianus oſtendit lib.4, epiſt.2. ad Antonianum, dicens.

CAPVT V.

IDcirco, frater chariſſime, pœnitentiam non agentes nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibentes omnino cenſuimus à ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare eos non delicti pœnitentia, ſed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit eſſe moriturum.

CAPVT VI.

Item Auguſtinus *in lib. de pœnitentia, a cap.17.*

NVllus expectet, quando iam non poſſit peccare. Arbitrij enim quærat libertatem, vt dolere *b* poſſit commiſſa, non neceſſitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquitur, quàm ipſa relinquat, ea non liberè, ſed quaſi ex neceſſitate condemnat. Licet enim latro *c* veniam meruiſſet in fine de omni ſuo crimene, non tamen dedit baptizatis peccandi, & perſeuerandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus eſt, qui tunc primum in cruce Chriſtum confeſſus eſt. Pœnitentia enim, ſi in extremo hiatu vitæ aduenerit, ſanat & liberat in ablutione Baptiſmi, ita quod nec purgatorium ſentiunt, qui in fine baptizantur: ſed ipſi ditati bonis ſanctæ matris Eccleſiæ ſunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem, qui cùm potuerunt nunquam conuerti voluerunt, confitentes, cùm iam peccare nequeunt, non ſic facilè acquirunt quod volunt. Oportet enim, vt pœnitentia fructificet ad hoc, vt mortuo vitam impetret. Scriptum *d* eſt enim, ſine charitate neminem ſaluum eſſe. Non itaque in ſolo timore viuit homo. Quem ergo ſerò pœnitet, oportet non ſolùm timere Deum iudicem, ſed & iuſtum diliget: non timeatur pro pœna, ſed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni eius prædicta varietate. Quod quoniam vix licet, de eius ſalute Auguſtinus *e* potuit dubitare. Credo quidem illi, qui dixit: [Quacumque *f* hora peccator ingemuerit, & conuerſus fuerit, vita viuet.] Dixit conuerſum, non tantum verſum, vita viuere. Verſum quidem puto, qui dolet de crimine, conuerſum, qui dolet de omni *g* eius, quam expoſuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui vult iam dimittere peccatum: conuertitur, qui iam totus, & omnino vertitur, qui iam non tantum pœnas non timet, ſed ad bonum Domini contendere feſtinat. Quæ conuerſio ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de eius remiſſione. Sed quoniam vix vel raro eſt tam iuſta conuerſio, timendum eſt de pœnitente ſero. Quem enim morbus vrget, & pœna terret, ad veram vix veniet ſatisfactionem, maximè, cum filij quos illicitè dilexerit, ſint præſentes, vxor, & mundus ad ſe vocent. Multos enim ſolet ſerotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus ſemper potens eſt, ſemper etiam poteſt in morte iuuare quibus placet. Cùm itaq; opus ſit non hominis, ſed Dei fructifera pœnitentia, inſpirare eam poteſt, quandocunque vult ſua miſericordia, & remunerare ex miſericordia quos damnare poteſt ex iuſtitia. Sed quoniā multa ſunt, quæ impediunt, & languētem retrahunt periculoſiſſimum eſt, & interitui vicinum ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Sed magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat. Si quis eſt igitur, qui veram tunc quærat pœnitentiam, expectet Dei clementiam, maiorem ſeruiēs Dei bonitatem ſua nequitia. Sed ſi etiam ſic cōuerſus euadat, vita viuat, & non moriatur, non tamen promittimus, quòd euadat omnem pœnam. Nam prius purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſæculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo eſt grauis. Excellit enim omnem pœnam quam vnquam paſſus eſt aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inuenta eſt pœna, licet mirabilia paſſi ſint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta

a *Sent.4.diſt.20 ſup.32.q.2.ancillam.§.nemo.*
b *al. conſtituitur.* c *Sent.ibid.Poly.l.8.tit.a. Burch.l.18. c.13. Anſ.l.11.c.137. Inop.15.c.22.1.q.3.Saluator.*
d *al. abſtrictus.* e *al.conſortio.* f *Sent.ibid.*

a *In lib de vera & falſa pœnitentia. Sent.ibid.*
b *al.delere.* c *Luc.23.* d *1.Cor.13.*
e *ſup.ſi quis autem.* f *Ezech.33.*
g *al.animi.*] *Orig.*

ſuſti

ſuſtinuerunt *a* ſupplicia. Studeat ergo quilibet ſic delicta corrigere, vt poſt mortem non oporteat talem pœnam tolerare. Quædam enim peccata ſunt, quæ ſunt mortalia & in pœnitentia fiunt vitalia *b*, non tamen ſtatim ſanata. Sæpe enim quidam ægri morerentur, niſi medicarentur: non tamen ſtatim ſanantur: languet victurus, qui prius erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impœnitens finitur *c*: ſi ſemper viueret ſemper peccaret. At Dei eſt miſerentis, quod operatur finem peccatis *d*: ob hoc etiam ſine fine torquebitur *e*, quia nunquam ditabitur virtute: ſemper plenus iniquitate, ſemper ſine charitate torquebitur ſine fine.

1 ¶ Quoniam vix licet.] *Sic emendatum eſt ex editione Plantiniana. Nam antea legebatur.* Quod quamuis licet de eius ſalute, Auguſtinus, &c. *Neque accuſare, ſed interpretari voluit Auguſtinum hic auctor, ſine dubio ipſius ſectator. Multa verò alia in hoc capite partim ex vetuſtis Gratiani codicibus, partim ex ipſo Originali ſunt emendata.*

QVÆSTIO IV.

1. ps. Q*Vòd autem orationis tempore coniugali operi vacare non liceat, beatus Hieronymus* f *in quodam ſermone ſcribit, ita dicens.*

Cap. I. ¶ *Tempore, quo vxori debitum redditur à carnibus agni abſtinere oportet.*

SCiatis *g* fratres chariſſimi, quoniam quicumque vxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Item paulò poſt.* Si panes propoſitionis non poterant ab iis, qui vxores ſuas tetigerant, comedi, quantò magis panis ille, qui de cœlo deſcendit non poteſt ab his qui coniugalibus paulò ante hæſere complexibus, violari, atque contingi? non quod nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus:) ſed quod eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus.

¶ *Prior pars huius capitis, vſque ad verſ.* Item, *de induſtria videtur in ſumma collecta: reliqua autem ex Originali eſt emendata, & aucta.*

Cap. II. ¶ *A coniugali concubitu in Sanctorum ſolemnitatibus eſt abſtinendum.*

Item Auguſtinus *ſermone 2. de tempore [id eſt, de 2. Dominica aduentus.]*

QVotieſcumque *h* aut dies natalis Domini, aut reliquæ feſtiuitates adueniunt, ſicut frequenter admonui, ante plures dies non ſolùm ab infidelium *i* concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis vxoribus abſtinere.

Cap. III. ¶ *Diebus ieiuniorum à propriis vxoribus abſtinere oportet.*

Item Ambroſius *in ſermone de aduentu Domini.*

FRatres, non ſolùm debetis ab omni immunditia abſtinere: ſed etiam ab vxoribus propriis ſtudioſiſſimè contineatis. Nullus 1 omnino vxori ſuæ ieiuniorum diebus coniungatur.

1 ¶ Nullus.] *In hoc ſermone, qui habetur manuſcriptus in bibliotheca Vaticana, hinc vſque ad finem non habentur. Sed in alio ſermone manuſcripto de Quadrageſima hæc leguntur:* Nullus omnino vxori ſuæ iungatur ante octauam Paſchæ. *In pleriſque vetuſtis codicibus Gratiani hoc loco abſunt iſta verba* ieiuniorum diebus: *de quibus tamen beatus Ambroſius loquebatur: & ideo ſunt etiam in rubrica.*

a *al. ſæpè ſuſtinuerunt.* b *venialia.*] Orig. c *al. moritur. vel finitur.* d *al. peccandi.* e *torquetur.*] Orig.
f *In vigilia Paſchæ de eſu agni.* g *Sent. 4. diſt. 32. Iuo p. 8. c. 87.* h *Sent. 4. diſt. 32.* i *infelici.*] *vera lectio.*

CAPVT IV.

Idem ſuper epiſt. 1. ad Corinth. in c. 8.

SI cauſa *a* procreandorum filiorum ducitur vxor non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum: quia & dies feſti, & dies proceſſionis *b* & ipſa ratio conceptus, & partus, iuxta legem ceſſari temporibus his debere demonſtrant.

Cap. V. ¶ *Vxoris vſus certis diebus ceſſare iubetur.*

Vnde Auguſtinus *in libro quæſtionum veteris, & noui teſtamenti, q. 127*

CHriſtiano *c* cum vxore ſua conuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet conuenire: quia etiam à licitis abſtinendum eſt, vt facilius impetrari poſſit, quod poſtulatur. Vnde Apoſtolus *d* ex conſenſu ait abſtinendum ad tempus, vt vacetur orationi. Nam ſecundùm legem *e* in ieiunio cædere *f* & iurgari non licet: poſtea licet: quia maior reuerentia debetur Dei cauſis.

Cap. VI. ¶ *Non verè pœnitentiam agit, qui continentiam non ſeruat.*

Item Ioannes Chryſoſtomus.

QVi in caſtigatione victus ſe dicit agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & ieiunio continentiam addat.

Caput hoc apud B. Ioannem Chryſoſtomum ex quo citatur non eſt inuentum. Sed eadem ferè leguntur in commentariis B. Hieronymi ad c. 2. Ioëlis g, *& copioſius etiam expoſita.*

Cap. VII. ¶ *Ab ingreſſu Eccleſiæ temperare ſe debet vir ſecum propria vxore dormiens.*

Item Gregorius *reſponſione 10. ad interrogationes Auguſtini.*

2. ps. VIr *h* cum propria coniuge dormiens, niſi lotus aqua, intrare Eccleſiam non debet: ſed neque lotus intrare ſtatim debet. *& infrà.* ¶ Quamuis enim de hac re diuerſæ hominum nationes diuerſa ſentiant, atque alij alia cuſtodire videantur: Romanorum tamen ab antiquioribus vſus fuit, poſt admiſtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere & ab ingreſſu Eccleſiæ paululum reuerenter abſtinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe coniugium, ſed quia licita admiſtio coniugium ſine voluptate carnis fieri non poteſt à ſacri loci ingreſſu abſtinendum eſt: quia voluptas ipſa eſſe ſine culpa nullatenus poteſt. Non enim de adulterio, vel fornicatione, ſed de legitimo matrimonio ſuſceptus fuerat, qui dicebat. [Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.] *& infrà.* ¶ Oportet itaque, legitima 1 carnis copula vt cauſa prolis ſit, non voluptatis: & carnis commiſtio creandorum liberorum ſit gratia, non ſatisfactio vitiorum. Si quis ergo ſua *i* coniuge, non cupidine voluptatis captus, ſed ſolummodo liberorum creandorum gratia, vtitur, ipſe profectò de ingreſſu Eccleſiæ, ſeu de ſumendo corporis Dominici, ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Cùm verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commiſtionis, habent coniuges etiam de ſua commiſtione, quod defleant. *& paulò poſt.* ¶ Tunc autem vir, qui poſt admiſtionem coniugis aqua lotus fuerit, etiam ſacræ communionis myſterium valet accipere, cùm ei iuxta præfinitam ſententiam Eccleſiam etiam licuerit intrare

1 ¶ Legitima.] *Ita emendatum eſt ex variis codicibus B. Gregorij. Antea legebatur,* oportet itaque legitimam carnis eſſe copulam. *Multa etiam alia ſunt emendata.*

a *Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 84. Pann. l. 6. c. 21.* b *al. purgationis.*
c *ſup. diſt. 5. Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 89.* d *1. Cor. 7.*
e *Eſa. 58.* f *al. cædi.*] Orig. g *Ioëlis 2.*
h *Sent. 4. diſt. 21. Poly. l. 6 tit. 7. Iuo p. 8. c. 88.*
i *ſuam coniugem. Orig.*

3. pars. *Hinc etiam in diebus abſtinentiæ nuptiæ celebrari prohibentur.*

Cap. VIII. ¶ *In diebus Quadrageſimæ nuptias celebrare non licet.*

Vnde in Laodicenſi Concilio, *c. 52. legitur.*

j. NOn *a* oportet in Quadrageſima aut nuptias, vel quælibet natalitia celebrare.

Cap. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, 48.

NOn *b* liceat in Quadrageſima natalitia martyrum celebrare: ſed tantum ſabbato, & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias licet in Quadrageſima celebrare.

Cap. X. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Ilerdenſi.

ij NOn oportet à Septuageſima vſque in octauas Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ, & ab aduentu Domini vſque poſt Epiphaniam nuptias celebrare. Quod ſi factum fuerit, ſeparentur.

Cap. XI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, c. 47.*

NEc *d* vxorem ducere, nec conuiuia facere in Quadrageſimali tempore conuenire poſſe nullatenus arbitramur.

4. pars. *Hæc autem ſeruanda ſunt, ſi vxor conſenſum adhibere voluerit: cæterum ſine eius conſenſu, nec cauſa orationis continentia ſeruari debet.*

Cap. XII. ¶ *Niſi ex conſenſu communi orationi coniuges vacare non poſſunt.*

Vnde Auguſtinus *in lib. 1 de adulterinis coniugiis, c. 2.*

APoſtolus *e* nec ad tempus, vt vacetur orationi, niſi ex conſenſu, voluit coniuges carnali inuicem fraudare debito.

Cap. XIII. ¶ *Niſi ex conſenſu communi, coniugatis pœnitentia non detur.*

Hinc etiam in ſecundo Concilio Arelatenſi, *c. 2. legitur.*

POenitentiam *f* coniugatis non niſi ex conſenſu dandam.

QVÆSTIO V.

1. ps. QVod autem ſine conſenſu vxoris vir continentiam vouere non poſſit, multis auctoritatibus probatur. *Ait enim* Auguſtinus *ſuper Pſal. 149. in extremo.*

Cap. I. ¶ *Non poteſt vir continentiam ſeruare, niſi vxoris teneat conſenſum.*

SI dicat vir *g*, continere 1 iam volo, nolo autem, vxor; non poteſt. Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? ſi alij nupſerit te viuo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compenſare tale damnum. Redde debitum, & ſi non exigit, redde. Pro ſatisfactione 2 perfecta Deus tibi computabit, ſi non, quod tibi debetur, exigis: ſed reddis, quod debetur vxori.

1 ¶ Continere. *Sic etiam apud Magiſtrum: ſed Auguſtinus, & Iuo habent,* continere iam volo, nolo iam vxorem, non poteſt. Quid, ſi tu vis, & illa non vult.

2 ¶ Satisfactione.] *In aliquot manuſcriptis, & apud B. Auguſtinum, & Magiſtrum, & Iuonem eſt,* ſanctificatione. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Cap. II. ¶ *Non debet extorqueri mulieris conſenſus ad continentiam Deo vouendam.*

Item Alexander Papa II. *Landulpho in Corſica.*

NOtificaſti *a* te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valde patefactum, anxiè quæſiiſſe Monachum fieri, à tua vxore minis, & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorſiſſe, & ſic te monaſticam *b* veſtem ſine Abbate ſumpſiſſe, & monaſterium petiiſſe: poſtea verò cùm ſanus factus eſſes, tuæ vxoris reclamationibus, eiulationibus & planctibus, tuæque familiæ diſperſionibus deuictus 1, vtpote pœnitens, domum remeaſſe, & poſt multos dies quorundam ſapientum cõſilio ad iam dictæ mulieris cubile rediiſſe. Nunc autem, ſi tibi tua vxore vti licet, noſtrum requiris conſilium. Si ita denique eſt, vt tuus nuntius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque ſana mente id factum: quoniam cum omni homini ad monaſticam tendenti vitam, legaliter, ſanctè, & iuſtè ſit peragendum, tu contra leges minaciter & violenter à tua vxore, partim terrore mortis partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, deuia ſecutus, nulla, vt dicitur, licentia accepta receſſiſti, & monaſterium petiiſti. Non enim violentia, ſed ex pari voluntate, & cõſenſu (ſicut ſancti Patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir 2 monaſterium eligere, aut profeſſa continentia habitum cum feſtinatione debet mutare.

1 ¶ Deuictus.] *Iuo habet,* vtpote pœnitens deuictus: *Pannormia,* vtpote penitus deuictus domum remeaſſe.

2 ¶ Neque vir.] *Apud Iuonem, & in Pannormia legitur:* neq; vir in monaſterium recipiendus eſt, niſi vxor iſtius fœmineum monaſterium elegerit, aut profeſſa continentiam, habitum cum feſtinatione mutauerit. *Sed mutatum non eſt quoniam gloſſa videtur magis conuenire lectioni Gratiani.*

Cap. III. ¶ *Vir poteſt abnuere vota continentiæ, quæ ſine eius conſenſu Deo vxor obtulerit.*

Item ex Concilio c *apud Compendium.*

MVlier, ſi ſine *d* licentia *e* viri ſui velum in caput miſerit, ſi viro placuerit, recipiet eam iterum ad coniugium.

Cap. IV. ¶ *Non poteſt vir continentiæ vota reſcindere, quæ eius aſſenſu mulier Deo promiſit.*

Item Auguſtinus *f ad Ecditiam, epiſt. 199.*

QVod *g* Deo pari conſenſu ambo voueratis, perſeueranter vſque in finem reddere ambo debuiſtis. A quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem inſtantiſſimè *h* perſeuera. Quod te non exhortarer, niſi quia tibi ad hoc ipſe conſenſerat. Nam ſi nunquam renuiſſes eius aſſenſum, numerus te nullus defendiſſet annorum, *& poſt pauca* ¶ Non quia pariter temperabatis à commiſſione carnis, ideo ſuus maritus eſſe deſtiterat, immò verò tantò ſanctius inter vos coniuges manebatis; quantò ſanctiora concorditer placita ſeruabatis. Nihil ergo de tua veſte, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacunque pecunia, aut rebus vllis terrenis tuis ſine arbitrio eius facere debuiſti. *& infrà.* ¶ Eſt quidam pro modulo perſonæ habitus matronalis à viduali veſte diſtinctus, qui poteſt fidelibus coniugatis ſalua religionis obſeruantia conuenire. Hunc te maritus ſi deponere noluit, ne te 1 velut

---

a *Iuo p. 8. c. 49. Burch. l. 13. c. 10. Poly. l. 3. tit. 24.* b *Iuo p. 4. c. 43. Simile habetur in Concil. Saleguſt. c. 3.* c *Sent. 4. diſt. 32. Poly. l. 6. tit. 5 Burch. l. 9. c. 4. Iuo p. 8. c. 142. Pan. l. 6. c. 2.*
d *Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 47. Pan. l. 6 c. 3.* e *Sent. 4. diſt. 32. Iuo p. 8 c. 233.* f *Iuo p. 8. c. 280. & p. 15. c. 14. & c. 123.*
g *Sent. ibid. Iuo p. 9. c. 127.*

a *Iuo p. 8. c. 220. Pann. l. 6. c. 85.* b *al. monachicam.*
c *Cap. l. 5. c. 16.* d *Burc. l. 9. c. 47. Iuo p. 8. c. 185. & p. 9. c. 124.*
e *commeatu. Capitul.* f *Et Beda 1. Cor. 7.* g *Iuo p. 8. c. 136. Pann. l. 6. c. 8.* h *al. conſtantiſſimè.*

viduam

viduam illo viuente iactares? puto, quia non fuerat in hac re vſque ad diſſenſionis ſcandalum perducendus magis in obedientiæ malo, quam illius *a* abſtinentiæ bono. Quid eſt enim abſurdius, quam mulierem de humili veſte viro ſuperbire, cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quàm in nigellis veſtibus repugnare? quia, etſi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius poſſet marito obſeruato, exoratóque ſumi, quam illo inconſulto, contemptóque præſumi. Quòd ſi omnino non ſineret, quid tuo propoſito deperiret? Abſit, vt hinc diſpliceres Deo, quod coniuge tuo nondum defuncto non inducreris, ſicut Anna *b*. Sed ſicut *c* Suſanna.

1 ¶ Ne te. *In vulgatis*, Ne te puta velut viduam iactare. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, Originali & Beda, & aliis collectoribus, itemque alia multa.*

CAP. V. ¶ *Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia vxoris debitum ſibi reddere cogitur.*

Idem *in d eadem epiſtola.*

SEcundùm *e* verba Apoſtolica, etiamſi ſe vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes, debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret *f* ad continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. ¶ Quiſquis *g* igitur compatiens infirmitati vxoris reddit, non exigit debitum, aut ſi propter propriam infirmitatem ducit vxorem, plangens potius, quia ſine vxore eſſe non potuit, quam gaudens, quia duxit: quiſquis vendit, quod nouit, quia, etſi maneret, beatum non faceret: quiſquis, quod emit, nouit, quia tranſit, & de his non præſumit, & facit ex eo, quod habet, miſericordiam cum non habentibus, ſecurus expectat *h* diem nouiſſimum.

¶ *Caput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum eſt ex duobus B. Auguſtini indicatis locis: verbis nonnullis partim omiſſis, partim mutatis, ſalua tamen ſententia.*

CAP. VI. ¶ *Vota continentiæ ſine vxoris conſenſu reddi non poſſunt.*

Item *ad Armentarium, & Riparium, & Paulinam, epiſt. 45.*

VNa ſola *i* cauſa eſſe poſſet, qua te id, quod nouiſti, non ſolum non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, ſi fortè tua coniunx hoc tecum ſuſcipere animi, ſeu carnis infirmitate recuſaret. Nam & vouenda talia non ſunt à coniugatis niſi ex conſenſu, & voluntate communi: & ſi præproperè factum fuerit, magis corrigenda temeritas, quàm perſoluenda promiſſio. Neque enim Deus exigit, ſi quis ex alieno aliquid vouerit, ſed potius vſurpare vetat alienum.

CAP. VII. ¶ *Abſq; cæteris operibus nec ſola virginitas ſaluat, nec cætera abſq; virginitate proficiunt.*

Item Hieronymus *lib. 1. aduerſus Iouinianum.*

2. ps. TVnc ſaluabitur mulier, ſi illos genuerit filios, qui virgines permanſuri ſunt: ſi quod ipſa perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis, & cariem flore compenſet, & pomis.

CAP. VIII.

Idem *ibid.*

HOc ſolùm nunc dico, quod quomodo abſque cæteris operibus virginitas ſola non ſaluat, ſic omnia opera abſque virginitate, puritate, continentia, caſtitate imperfecta ſunt.

a *al. vllius.* b *Luc. 2.* c *Dan. 13.* d *Bed. ibid. & gloſſa ordinaria.* e *Sent. 4. diſt. 32. Poly l. 6 tit. 4.* f *al. imputaret continentiam.* g *Aug. in Pſal. 147.* h *al. expectet.*
i *Sent. ibid. Iuo p. 8, c. 134.*

CAPVT IX.

Item *ibid.*

QVi ſitit *a*, veniat, & bibat: qui poteſt capere capiat.] Nõ dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis eſt, atque currendum: ſed, qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille ſatiabitur. Et ideo plus amat virgines Chriſtus: quia ſponte tribuunt, quod ſibi non fuerat imperatum: maioriſque gratiæ eſt offerre, quod non debeas, quàm reddere, quod exigaris. Apoſtoli vxoris onera contemplati, [Si *b* talis eſt, inquiunt, cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quorum Dominus ſententiam probans, rectè quidem ſentitis, ait, quod non expediat homini ad cæleſtia regna tendenti, accipere vxorem: ſed difficilis res eſt, & non omnes capiunt verbum iſtud: verum quibus datum eſt. Alios eunuchos natura facit: alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos caſtrauit non neceſſitas, ſed voluntas: libenter illos in meos ſinus recipio, qui ſe caſtrauerunt propter regna cælorum, & ob mei cultum noluerunt eſſe, quod nati ſunt. Simulque tractanda ſententia, qui ſe, inquit, caſtrauerunt propter regna cœlorum.] Si caſtrati mercedem habent regni cælorum, ergo qui ſe non caſtrauerunt, locum non poſſunt accipere caſtratorum.

Finis huius auctoritatis & duæ præcedentes de virginitatis affectu intelliguntur: qui non in voluntate ſolum, ſed in neceſſitate eſt: principium verò de affectu intelligitur, qui non in neceſſitate, & ante votum, ſed in voluntate eſt, nec exigitur, niſi repromittatur.

CAP. X. ¶ *Non licet illi ducere vxorem qui ſuam velare permiſerit.*

Item ex Concilio Rhemenſi.

3. ps. QVi *c* vxorem ſuam velare *d* permiſerit, aliam non accipiat, ſed ſimiliter conuertatur.

CAP. XI. ¶ *Vota abſtinentiæ, quæ mulier permittente viro promiſerit, illo prohibente ſeruare non cogitur.*

Item Auguſtinus *e in quæſtionibus Numerorum, q. 59.*

4. ps. MAniſeſtum *f* eſt ita voluiſſe legem fœminam eſſe ſub viro, vt nulla vota eius, quæ abſtinentiæ cauſa vouerit, reddantur ab ea, niſi auctor vir fuerit permittendo. Nam cùm ad peccatum eiuſdem viri pertinere voluerit, ſi prius permiſerit, & poſtea prohibuerit, etiam hic tamen non dixit, vt faciat mulier, quod vouerat, quia permiſſa iam prius à viro fuerat. Viri dixit eſſe peccatum: quia abnuit, quod prius conceſſerat: non tamen mulieri vel ex hoc permiſſum dedit, vt quod *g* prius vir ei conceſſerat, poſtea ſi prohibuerit, contemnatur. *h*

Ex præmiſſis auctoritatibus apparet, quod continentiæ vota nec mulier ſine conſenſu viri, nec vir ſine conſenſu mulieris Deo reddere poteſt. Si autem conſenſu alterius eorum ab altero promiſſa fuerit, & ſi poſtmodum in irritum deducere voluerit, qui permiſit, non tamen valet, quia in debito coniugij æquè mulier habet poteſtatem viri, ſicut & vir mulieris: atq; ideo, ſi quilibet eorum alterum à ſuo iure abſoluerit, ad præteritam ſeruitutem ipſum reuocare non poterit: quia verò in cæteris vir eſt caput mulieris, & mulier corpus viri: ita vota abſtinentiæ viro permittente mulier poteſt promittere, vt tamen eodem prohibente repromiſſa non valeat adimplere: & hoc, vt diximus, propter conditionem ſeruitutis, qua viro in omnibus debet ſubeſſe.

a *Ioan 7. Matt. 19.* b *Matth. 19.*
c *Sent. ibid. Burc. l. 9. c 46 Iuo p. 8. c. 184. Pan. l. 6. c. 81.*
d *al. velari.* e *Et Beda 1. Cor. 7. & gloſſa ordin. Num. 30.*
f *Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 98. Pan. l. 7. c. 48.*
g *al. cùm.* h *al. condemnetur.*

CAP. XII.

Cap. XII. ¶ *Mulieres viris ſuis debent ſubeſſe.*
Vnde Auguſtinus *in a libro quæſtionum Geneſis, quæſt.* 53.

EſT ordo *b* naturalis in hominibus, vt ſeruiant fœminæ viris, filij parentibus: quia 1 nulla iuſtitia eſt, vt maior ſeruiat minori.

1 ¶ Quia nulla.] *In Pannormia reliqua habentur vt apud Gratianum, niſi quod corruptè in ea legitur*, maiori ſeruiat minor. *Sed in originali à quo non longè diſcedit Iuo*, quia & illic iuſtitia eſt hæc, vt infirmior ratio ſeruiat fortiori, *ob gloſſam autem non eſt emendatum.*

Cap. XIII. ¶ *Vir eſt caput mulieris.*
Item *in quæſtionibus veteris, & noui Teſtamenti ex vtroque mixtim, c.* 106.

HÆc c imago Dei eſt in homine, vt vnus factus ſit 1 quaſi dominus, ex quo cæteri orirentur, habens imperium Dei, quaſi vicarius eius: quia omnis rex Dei habet imaginem: ideóque mulier non eſt facta ad imaginem 2 Dei. Sic etenim dicit: [& *d* fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit illum.] Hinc eſt, vnde Apoſtolus *e* [vir quidem, ait, non debet velare caput ſuum, quia imago & gloria Dei eſt: mulier autem ideo velet, quia non eſt gloria aut imago Dei.]

1 ¶ Factus ſit.] *Quæ ſequuntur, emendata ſunt partim ex vetuſtis, partim ex ipſo originali, & Iuone. In vulgatis enim Gratiani recentioribus legebatur*, factus ſit homo, ex quo cęteri oriantur, habens imperium Dei, quaſi vicarius Dei, quia vnius Dei habet vir imaginem.

2 ¶ Imaginem.] *ſequebatur*, & ſimilitudinem, *quæ ſunt expuncta, quia neque apud Auguſtinum, neque in vulgata græca, neque in latina vetuſtiore, neque apud cæteros collectores habentur. Pulchrè verò de hac re diſputat Baſilius in hunc Geneſis locum.*

CAPVT XIV.
Idem *libro* f 5. *quæſtionum ſuper Deuteronomium, quæſt.* 33.

SAtis *g* hinc apparet, quemadmodum ſubditas fœminas viris, & penè famulas lex eſſe voluerit vxores, quòd dicens aduerſus vxorem vir teſtimonium, vnde lapidaretur illa ſi hoc verum eſſe demonſtraretur, ipſe tamen non viciſſim lapidaretur, ſi hoc falſum eſſe conſtiterit: ſed tantummodo caſtigatur, & damnificatur, eique perpetuò iubetur adhærere. qua carere voluerat. In aliis autem cauſis, eum, qui teſtimonio falſo cuiquam nocuerit, quod ſi probaretur, ius *h* ſit occidi, eadem 1 plecti iubetur *i* pœna, qua fuerit, ſi verum eſſet, iſte 2 plectendus.

1 ¶ Eadem.] *Eodem ferè modo apud Iuonem, & in Pannormia. In originali verò*, eadémque pœna plecti iubet.

2 ¶ Iſte.] *Sic eſt emendatum ex aliquot manuſcriptis, & originali, & Iuone.*

CAPVT XV.
Item Hieronymus *ſuper epiſtolam ad Titum in cap.* 2.

CVm *k* caput mulieris vir ſit, caput autem viri Chriſtus, quæcunque vxor non ſubiicitur viro ſuo, hoc eſt, capiti ſuo eiuſdem criminis rea eſt, cuius & vir, ſi non ſubiiciatur Chriſto capiti ſuo. Verbum autem Domini blaſphematur, vel dum contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Chriſti infamatur Euangelium, dum contra legem fidémque naturæ ea, quæ Chriſtiana eſt, & ex Dei lege ſubiecta, viro imperare deſiderat: cùm etiam gentiles fœminæ viris ſuis ſeruiant communi lege naturæ.

a *Et gloſſa ordin. Geneſ.* 46. *& Beda ad Coloſ.* 3. b *Iuo p.*8.*c.*94.*Pann.l* 7.*c.*43. c *Iuo p.*8 *c* 95 *Pann.l.*7. *cap.*43. d *Geneſ.*1.*Sap.*2 e 1.*Cor.*11. f *Et gl.ord.ad c.*22.*Deut.* g *Iuo p.*8.*c.*96. *Pann l.*7. *c.*45. h *al.iuſſit.* i *aliter iubet.* k *Iuo part.*8.*c.*97.*Pann.lib.*7. *cap.*46.

Cap. XVI. ¶ *Arbitrium viri mulierem ſequi oportet in omnibus.*
Item Auguſtinus *a in quæſtionibus Numerorum, quæſt.* 59.

NOluit itaque lex *b* mulierem aliquid vouere Deo aduerſus animam ſuam, vt non in 1 aliqua rerum licitarum, atque conceſſarum abſtinentia in eiuſdem votis fœminæ valeat auctoritas, ſed virilis Ita, & ſi adhuc innuptæ iam conceſſerat pater vota perſoluere, ſi antequam perſoluerit nupſerit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non perſoluat, & ſi omnino ſine peccato: quia mundauit eam, ſicut dicit, id eſt, mundam iudicauit. Neque hoc contra Deum fieri putandum eſt, cum ipſe Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

1 ¶ Vt non in aliqua.] *Sic in Pannormia. Apud Iuonem verò*, vt in aliquarum rerum, *in gloſſ. ordinaria*, id eſt, in rerum. *Sed totus hic locus longè melius habet in Originali:* fœminam ſub patre, antequam nubat, & ſub viro voluit lex vouere ita aliquid Deo aduerſus animam ſuam, id eſt, in aliquarum rerum licitarum, atque conceſſarum abſtinentia, vt in eiſdem votis fœminea non præualeat auctoritas, ſed virilis.

Cap. XVII. ¶ *Nulla eſt mulieris poteſtas: ſed in omnibus viri dominio ſubiecta eſt.*
Item *in libro quæſtionum veteris Teſtamenti, quæſt.* 45.

MVlierem *c* conſtat ſubiectam dominio viri eſſe, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim poteſt, nec teſtis eſſe, neque fidem dare *d*, nec iudicare: quantò magis non poteſt imperare?

Reſtitutum eſt hoc caput à B. Auguſtino, & ex eo nonnulla addita. Nam antea citabatur ex B. Ambroſio.

CAPVT XVIII.
Item Ambroſius *in* e *Hexameron in tractatu diei quartæ.*

ADam *f* per Euam deceptus eſt, non Eua per Adam, Quem vocauit ad culpam mulier, iuſtum eſt, vt eum gubernatorem 1 aſſumat, ne iterum fœminea facilitate labatur.

1 ¶ Gubernatorem.] *Antea legebatur*, vt eam in gubernationem aſſumat. *Emendatum eſt ex Ambroſio. Gloſſa enim optimè conuenit voci*, gubernatorem.

CAPVT XIX.
Item *ſuper primam epiſtolam ad Corinthios in c.*2.

MVlier debet *g* velare caput, quia non eſt imago Dei. Sed vt oſtendatur ſubiecta, & quia præuaricatio per illam inchoata eſt, hoc ſigni debet habere, vt in Eccleſia propter reuerentiam Epiſcopalem non habeat caput liberum, ſed velamine tectum, nec habeat poteſtatem loquendi: quia Epiſcopus perſonam habet Chriſti. Quaſi ergo ante iudicem, ſic ante Epiſcopum, quia vicarius Domini eſt, propter 1 peccatum originale ſubiecta debet videri.

1 ¶ Propter peccatum originale.] *Apud B. Ambroſium, & Iuonem legitur*, propter reatus originem: *in Pannormia verò* propter reatum originalem. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum, reliqua verò ſunt emendata.*

CAPVT XX.
Item *in libro de Paradiſo, cap.*10.

5. ps. NEc illud otioſum. quod non de eadem terra, de qua plaſmatus eſt Adam, ſed de ipſius Adæ coſta facta mulier: vt ſciremus vnam in viro, & muliere corporis eſſe naturam, vnum fontem generis human

a *Et gloſſa ordin.ad c.*30. *Num.* b *Iuo p.*8. *c.*98. *Pann. l* 7.*c.*47. c *Iuo p.*8. *c.*10. *Pann l.*7. *c.*49. d *aliter dicere.* e *Lib.*5. *in Geneſ.c.*7. f *Iuo p.*8. *c.*91. *Pann.l.*7.*c.*50. g *Iuo p.*8. *c.*91. *Pannor. l.*7.*c.*51.

Ideo

Ideo non duo à principio facti vir & mulier, neque duo viri: neque duæ mulieres: ſed primum vir, deinde ex eo mulier. Vnam enim naturam volens hominum conſtituere Deus ab vno principio creaturæ huius incipiens, multarum, & diſparium naturarum eripuit facultatem.

Euidentiſſimè itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, vt nulla vota abſtinentiæ vel religioſæ conuerſationis liceat ſibi ſine eius licentia Deo offerre: etiamſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere complere, cùm vir voluerit reuocare permiſſum. Vota verò continentiæ ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, quòd poſt permiſſionem non valent in irritum deduci.

CAVSA XXXIV.

QVidam vir in captiuitem ductus eſt: poſtea vxor eius audiens illum mortuum, nupſit alij: demum ille de captiuitate rediens, repetit vxorem ſuam, illa poſterioris amore capta aſpernatur thorum prioris viri.

1 *Nunc primùm quæritur, an ſit iſta rea adulterij, quæ viuente viro ſuo alteri nupſit.*

2 *Secundò, an redeunte primo ſit cogenda recedere à ſecundò, & redire ad primùm.*

QVÆSTIO I. & II.

1 Ps. VTraque *quæſtio terminatur auctoritate* a Leonis Papæ, *qui ſcribens Nicetæ Aquileienſi Epiſcopo: ep. 77. cap. 1. & ſequentibus, ait.*

Cap. I. ¶ *Qui alij nupſerit, putans virum ſuum mortuum eſſe, illo redeunte ad priorem redire cogitur.*

CVm *b* per bellicam cladem, & per grauiſſimos hoſtilitatis incurſus ita quædam dicatis diuiſa eſſe coniugia vt abductis in captiuitatem viris, fœminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarint aut nunquam à dominatione crederent liberandos, & ad aliorum coniugium ſollicitudine *c* cogente tranſierint cúmque nunc, ſtatu rerum auxiliante Domino in meliora conuerſo, nonnulli eorum, qui putabantur periiſſe remeauerint, meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ aliis coniunctæ ſunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus ſcriptum quòd à Deo iungitur mulier viro, & iterum præceptum agnouimus, vt quod Deus iunxit, homo non ſeparet, neceſſe eſt, vt legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus remotis malis, quæ hoſtilitas intulit, vnicuique hoc quod legitimè habuit, reformetur, omnique ſtudio procurandum eſt, vt recipiat vnuſquiſq; quod proprium eſt. ¶ Nec tamen culpabilis iudicetur. & tanquam alieni iuris perſuaſor, qui perſonam eius mariti qui iam non eſſe exiſtimabatur, aſſumpſit. Sic enim multa quæ ad eos, qui in captiuitatem ducti ſunt, pertinebant, in ius alienum tranſire potuerunt: & tamen plenum iuſtitiæ eſt, vt eiſdem reuerſis propria reformentur. Quod ſi in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac poſſeſſionibus ritè ſeruatur, quantò magis in coniugiorum redintegratione faciendum eſt? vt ne, quod bellica neceſſitate turbatum eſt, pacis remedio reformetur? Et ideo, ſi viri poſt longam captiuitatem reuerſi, ita in dilectione ſuarum coniugum perſeuerant, vt eas cupiant in ſuum redire conſortium: omittendum eſt, & inculpabile iudicandum eſt, quod neceſſitas intulit, & reſtituendum, quod fines poſcit. *& infr.* e c. 1. ¶ Sin autem aliquæ mulieres ita poſteriorum virorum amore ſunt captæ, vt malint his cohærere, quàm in legitimum redire conſortium, meritò ſunt notandæ, ita vt etiam Eccleſiaſtica communione priuentur, quæ *a* de re excuſabili contaminationem criminis elegerunt, oſtendentes ſibimet pro ſua incontinentia placuiſſe, quod iuſta remiſſio poterat expiare. Redeant ergo in ſuum ſtatum voluntaria redintegratione coniugia: neque illo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahitur, quod conditio neceſſitatis extorſit: quia ſicut hæ mulieres, quæ reuerti ad viros ſuos nolunt, impiæ habendæ ſunt: ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, meritò ſunt laudandæ *b* iudicio.

CAP. II. ¶ *Viro vel vxore de captiuitate redeuntibus, propria redintegrentur coniugia.*

Item Innocentius Papa *Probo in epiſt. 9.*

CVm in captiuitate *c* Vrſa mulier teneretur, aliud coniugium cum conſtituta Fontanum *d* commiſiſſe cognouimus. Sed fauore Domini reuerſa Vrſa nos adiit, & nullo diffitente ſe vxorem memorati eſſe perdocuit. Qua de re Domine fili meritò illuſtris, ſtatuimus fide catholica ſuffragante illud eſſe coniugium, quod primitus erat gratia diuina fundatum, conuentumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec diuortio eiecta, nullo pacto eſſe legitimam.

CAP. III. ¶ *Quæ primo viro relicto, ſecundo adhæſerit, niſi ſecundum relinquens, primo reconciliari non poteſt.*

Item Hieronymus *ad Amandum Presbyterum.*

NOn ſatis animaduertere e potui, quid ſit, quod dicere voluit [alio viro per vim accepto.] Quid eſt, per vim accepto? congregata videlicet multitudine nolentem rapuit. Et quare poſtea raptorem rapta non dimiſit? legat libros Moyſi, & inueniet deſponſatam viro, ſi in ciuitate fuerit oppreſſa, & non clamauerit, puniri quaſi adulteram: ſi autem in agro oppreſſa ſit, innoxiam eſſe à ſcelere, & violentum legibus ſubiacere. Ergo & iſta ſoror, quæ, vt dicit, vim paſſa eſt, vt alteri iungeretur, ſi vult corpus Chriſti accipere, & non adultera reputari, agat pœnitentiam, ita duntaxat, vt ſecundo viro, qui non appellatur vir, ſed adulter, à tempore pœnitentiæ non copuletur. Quod ſi durum ei videtur, & ſemel delictum non poteſt derelinquere, nec præferre Dominum voluptati, audiat Apoſtolum *f* conclamantem. (Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini communicare, & menſæ dæmoniorum,) & alio *g* loco: (Quæ communicatio luci, ac tenebris? qui conſenſus Chriſto, & Belial?) Rem nouam loquor: immò non nouam, ſed veterem, quæ veteris teſtamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit ſecundum virum, & reconciliari priori voluerit, non poteſt. Scriptum eſt enim in Deuteronomio *h*. (Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam in conſpectu eius, propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudij, & dabit in manu eius, & dimittat eam de domo ſua. Cúmque egreſſa adultera *i* maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiſerit de domo ſua, aut certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam vxorem, quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino, ne *k* peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradidit tibi poſſidendam.

a *In Cod. Canonum. c. 42.* b *Sent. 4. diſt. 38. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 22. Burch. l. 9. c. 55.* c *ſolitudine.) Orig. Iuo p. 8. c. 144 & 190 & 191. Pann. l. 6. c. 87.*
d *Matth. 9. Eiuſdem epiſt. cap. 2.* e *Codic. 3. Burchar. l. 9. c. 5. Iuo part. 8. c. 193. Burch. l. 9. cap. 57. Iuo p. 8. c 92. Pann. lib. 6. cap. 88.*

a *al. quia inexcuſabiliter contra, &c.] Orig.*
b *al. laudabiles iudicandæ.* c *Iuo p. 8. c. 245. Pan. l. 6. c. 89.*
d *Fortunius iniiſſe cognoſcitur.)*
e *Sent. 4. diſt. 85. Polyc. l. 6. tit. 4* f 1. *Cor. 10.*
g 2. *Cor. 6.* h *Deut. 24.*
i *alteram. vera lectio.* k *al. nec.*

¶ *Verba*

Verba huius capitis in epiſtola B. Hieronymi, & in Polycarpo proximè ſequuntur poſt ea, quæ referuntur ſup. 32. q. 7. c. omnes cauſationes. Ideoq́; apud ipſos initium hoc ita habet, Neque ſatis animaduertere.

3. pars. *Si autem ineuitabili neceſſitate cogente vir in aliam prouinciam fugerit, & vxor eius eum ſequi noluerit, illo viuente illa innupta permaneat.*

CAP. IV. ¶ *Quæ virum in captiuitate ductum ſequi noluerit, maneat innupta, quamdiu vir eius vixerit*

Vnde in Concilio apud Vermerias.

SI *a* quis neceſſitate ineuitabili cogente in alium ducatum, ſeu prouinciam fugerit, & eius vxor, cùm valet, & poteſt, amore parentum & rerum ſuarum eum ſequi noluerit, ipſa omni tempore, quamdiu vir eius, quem ſecuta non fuit, viuit, ſemper innupta permaneat.

Quod autem de coniugatis auctoritate Leonis Papæ dicitur, hoc etiam de virginibus intelligendum eſt, vt ſi præter conſcientiam viro nupſerint alieno, non teneantur.

CAP. V. ¶ *Non eſt adultera virgo quæ neſciens viro nupſit alieno.*

Vnde Auguſtinus *in libro de fide & operibus, c. 7.*

SI virgo *b* neſciens viro nupſerit alieno, hoc ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc erit adultera. Si autem ſciat, iam hoc eſſe incipiet, ex quo cum alieno viro ſciens cubauerit: ſicut in iure prædiorum tamdiu quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum: cùm verò ſcierit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei poſſeſſor perhibebitur, tunc iuſtè iniuſtus vocabitur.

5. pars. *Hæc* c *etiam ignorantia excuſat eum, qui neſciens dormiuit cum ſorore vxoris ſuæ.*

CAP. VI. ¶ *Non cogatur legitimam dimittere vxorem, qui neſciens dormiuit cum eius ſorore.*

Vnde in Concilio Triburienſi.

IN lectum mariti *d* abſente vxore ſoror iuit vxoris: quam ille vxorem putans ſuam eſſe, dormiuit cum ea. Super hoc viſum eſt, ſi ipſe per ſecuritatem veram hoc probauerit, quod inſcius fecerit hoc ſcelus, pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum coniugium habere permittatur. Illa verò vindicta digna affligatur, & in æternum coniugio priuetur.

CAP. VII. PALEA.

[*Item* Hermes *in libro Paſtoris, mandato quarto.*]

EGo dixi *e* paſtori: domine, ſi quis habuerit vxorem fidelem in Domino, & inuenerit hanc in adulterio, numquid peccat vir, ſi cum illa concumbit *f*? Et dixit mihi. Quamdiu neſcit peccatum eius, ſine crimine eſt vir viuens cum illa. Si autem ſcit vir vxorem ſuam deliquiſſe, & non egerit pœnitentiam mulier, ſed permanet in fornicatione ſua, & coierit *g* vir cum illa, reus erit peccati eius, & particeps mœchationis illius. Et dixit illi. Quid ergo, ſi permanſerit in vitio ſuo mulier? & dixit. Dimittat illam vir, & vir per ſe maneat. Quòd ſi dimiſerit mulierem ſuam & aliam duxerit, & ipſe mœchatur. Et dixi illi. Quid, ſi mulier dimiſſa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum ſuum reuerti? nónne recipietur à viro ſuo? Et dixit mihi. Immò, ſi non receperit eam vir ſuus, peccat & magnum peccatum ſibi admittit: ſed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit. Ergo non debet dimiſſa coniuge ſua vir aliam ducere. Hic actus ſimilis eſt in viro & muliere.

a *Burch l. 9. c. 54. Iuo p. 8. c. 189. Pann l. 6. c. 91.* b *Polyc. ibid.* c *al. Sic.* d *Burch. l. 17. cap. 4. & lib. 19. c. 273.* e *Iuo p. 8. c. 241. Pan. l. 7. c. 38. Sent. 4. diſt. 35.*

f *conuiuit.*] *Orig. ext. de adult. ſi vir.*

g *conuiuit.*] *Orig.*

¶ *In hoc capite emendata & addita nonnulla ſunt ex originali, & cæteris collectoribus.*

6. pars. *De ſimpliciter verò fornicantibus, vel cum duabus ſororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio idem accipiendum: vel ignorantibus coniugia non negentur, ſcientibus perpetuò prohibeantur.*

CAP. VIII. ¶ *Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum inceſtum ignorantia excuſat.*

Vnde in eodem Concilio Triburienſi *legitur.*

SI quis *a* cum duabus ſororibus fornicatus fuerit, & ſororem ſoror ab eodem antea ſtupratam neſcierit, vel 1 ſic ipſe ſororem eius quam antea ſtuprauerat, non intellexerit; ſi, dignè pœnituerint, & ſe continere non valuerint, poſt annos ſeptem coniugia illis non negentur. Si autem non ignorauerint, vſque ad mortem à coniugio abſtineant.

Burchardus etiam citat ex Triburienſi c. 9. Et quiddam ſimile habetur in Triburienſi impreſſo, c. 45. quemadmodum etiam in Vuormacienſi, c. 33.

1 ¶ Vel ſi ipſe.] *Sic reſtitutum eſt ex Burchardo. Antea legebatur*, vel ſororem.

CAPVT IX. ¶ *De eodem.*

Item *ex eodem.*

SI *b* quis cum matre, & filia fornicatus eſt, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille numquam accipiat vxorem: illæ verò ſi voluerint, accipiant maritos: ſi autem hoc ſcierint ipſæ fœminæ abſque maritis perpetuò maneant.

¶ *Gratianus hoc idem caput hic citat ex Triburienſi, inf. 35. q. 2. refert ex Concilio apud Vermerias: itemque Burchardus, & Iuo: ſententia habetur in Vuormatienſi, c. 63.*

CAP. X. ¶ *De eodem.*

Item *in eodem.*

QVidam fornicatus eſt cum quadam muliere: poſtea filius neſciens factum patris, ſtuprauit eandem. Quod cum pater reſciret, de ſe, filióque confeſſus eſt. Statuerunt melius eſſe, vt taliter lapſis, cum digna pœnitentia, legitima permittantur coniugia, quàm fortè deteriùs delinquant, Fornicaria autem ſine ſpe coniugij maneat.

CAVSA XXXV.

QVidam vir mortua vxore ſua aliam ſibi in matrimonio copulauit, quæ vxori defunctæ quarto gradu conſanguinitatis, viro autem ſexta linea c *adhærebat. Poſt triennium verò liberis ex ea ſuſceptis, accuſatur apud Eccleſiam: iſte prætendit ignorantiam.*

1 *Hîc primum quæritur, ſi liceat aliquam ex propria cognatione duci in vxorem.*

2 *Secundò, ſi ex conſanguinitate vxoris aliqua poſſit in coniugem duci.*

3 *Tertiò, vſque ad quem gradum debeat quiſque abſtinere ſiue à propriis, ſiue ab vxoris ſuæ conſanguineis.*

4 *Quartò, quare vſque ad ſextum gradum conſanguinitas computatur, ita quod nec vltra protenditur, nec infra ſubſiſtit.*

5 *Quintò, quomodo gradus conſanguinitatis computandi ſunt.*

6 *Sextò, qui iureiurando propinquitatem firmare debeant.*

7 *Septimò, an illi, qui de inceſtuoſis nati ſunt, filij reputentur.*

8 *Octauò, ſi ignoranter de conſanguinitate, vel affinitate aliqua in vxorem ducta eſt, an ex diſpenſatione poſſit viro ſuo adhærere.*

9 *Nonò, ſi contigerit Eccleſiam decipi, & cauſa conſanguinitatis aliquam à viro ſuo ſeparare, quæ poſt quadrien-*

a *Burch. l. 17. cap. 5. & lib. 19. c. 273.* b *infr. 35. q. 2. ſi quis cum matre. Burch. l. 17. c. 12. Iuo p. 9. c. 72. Concordat Triburien. impreſſum, c. 43.* c *al. lignea cognationis.*

nium nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuiſſe conſanguinea prioris, an ſecunda coniugia ſint reſcindenda, & priora ſint redintegranda.

10 *Decimò, ſi relicta alicuius de propria cognatione ad ſecundas nuptias tranſierit, an proles ex eis ſuſcepta poſsit pertingere ad conſortium alicuius de cognatione prioris viri.*

QVÆSTIO I.

QVòd autem conſanguineas noſtras, ſiue vxoris noſtræ in coniugium nobis ducere liceat, exemplis, & auctoritatibus probatur. Abraham a *namque Sarai filiam fratris ſui, ſororem videlicet Loth in coniugem duxit. Iſaac* b *Rebeccam in vxorem accepit, quæ erat filia conſobrini matris ſuæ. Iacob* c *duas ſorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban auunculi ſui ſibi matrimonio ſociauit. ¶ In* d *lege quoque præcepit Dominus Moyſi, vt nullus duceret vxorem, niſi de propria tribu, & familia. Item* e *ſi aliquis abſque liberis moreretur, præcepit Dominus, vt frater eius vxorem defuncti ſibi copularet, & ex ea, ſemen fratri ſuo ſuſcitaret. Porrò ad quoſcumque lex ipſa peruenit, eius præceptis probantur obnoxij niſi quæ Euangelicis mandatis, vel Apoſtolicis inſtitutis euacuata monſtrantur. Nullo autem Euangelij præcepto, vel Apoſtolico inſtituto conſanguineorum coniunctiones prohibitæ inueniuntur. Vnde ſicut ab initio; ita & nunc licitæ probantur. ¶ His ita reſpondetur. Conſanguineorum coniunctiones aliàs causâ neceſsitatis permiſſæ, aliàs causâ iuſtæ rationis inueniuntur imperatæ* f *Cùm enim vnus vir ab initio, atque vna ex latere eius mulier à Deo formaretur, neceſſario ſorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente neceſsitate fit, ceſſante neceſsitate pariter ceſſare oportet. Tanto ergo nunc damnabilius vſurpatur conſanguineorum coniunctio, quantò minus neceſſaria probatur. Vnde huiuſmodi copula poſtea lege prohibita inuenitur, Domino dicente per Moyſem* g *[Turpitudinem ſororis tuæ non reuelabis.]*

CAP. I. ¶ *Quare conſtitutum ſit, ne conſanguineas ducamus vxores.*

Hinc Auguſtinus *ait in libro de ciuitate Dei 15. cap. 16.*

CVm igitur *h* genus humanum poſt *i* primam copulam viri facti ex puluere, & coniugis eius, ex viri latere, marium, fœminarúmque coniunctio opus haberet, vt gignendo multiplicaretur, nec eſſent vlli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſent, viri ſorores ſuas coniuges acceperunt. Quod profectò quanto eſt antiquius compellente neceſſitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſſima charitatis, vt homines, quibus eſſet vtilis, atque honeſtiſſima *k* concordia, diuerſarum neceſſitudinum vinculis necterentur, nec vnus in vna multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos, ac ſic ad ſocialem vitam, diligentius colligandum *l* plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & ſocer duarum ſunt neceſſitudinum nomina. Dum ergo habet quis alium patrem, alium ſocerum, numeroſius ſe charitas porrigit. Vtrumq; autem vnus Adam eſſe cogebatur & filiis, & filiabus ſuis, quando fratres ſororéſque connubio iungebantur. Sic & Eua vxor eius vtrique ſexui filiorum fuit & ſocrus, & mater: quæ *m* ſi duæ fœminæ fuiſſent, mater altera, & ſocrus altera, copioſius ſe ſocialis dilectio colligaret. *& infrà.* ¶ Sed hoc, vnde fieret, tunc non erat: quando niſi fratres & ſororores, ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit quando potuit, vt exiſtente copia inde ducerentur vxores, quæ non erant iam ſorores: & non ſolum iſtud vt fieret nulla neceſſitas eſſet: verum etiam, ſi fieret, nefas eſſet, *& infrà.* ¶ Quod humano genere creſcente, & multiplicato etiam inter impios Deorum multorum, falſorúmque cultores ſic obſeruari cernimus, vt etiam ſi peruerſis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen conſuetudo ipſam malit exhorrere licentiam, & cum ſorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, ſic auerſetur, quaſi licere numquam potuerit, *& infrà.* ¶ Copulatio ergo & maris & fœminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam ſeminarium 2 eſt charitatis: cœleſtis vero ciuitas opus habet, vt noxam generationis euadat.

1 ¶ Dum ergo habet.] *In codicibus B. Auguſtini impreſſis, & apud Iuonem, & in Pannormia legitur:* Vt ergo alium quiſque habeat patrem *Sed viſa eſt melior lectio Gratiani.*

2 ¶ Seminarium.] *Iuo & Pannormia habent cætera vt Gratianus: tantum loco,* charitatis, *habent,* ciuitatis. *Integer verò locus B. Auguſtini hic eſt,* Copulatio ergo maris & fœminę, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam ſeminarium eſt ciuitatis. Sed terrenæ ciuitatis generatione tantummodo, cæleſtis autem etiam regeneratione opus habet, vt generationis noxam euadat. *Verum ob gloſſam in verſ.* ciuitas, *nihil eſt mutatum. Alia verò multa ex ipſo pristinum originali ſunt emendata.*

Hac itaque conſuetudine, quæ ab ipſo exordio humanæ propagationis originem habuit, quam nulla lex contra iubendo euacuauerat, excuſantur Abraham, Iſaac, & Iacob, & cæteri qui de propria cognatione ducebant vxores. Quamuis etiam alia cauſa rectiſsimæ rationis, qua id factum ſit poſſit intelligi. Cæteris idololatria fœdatis, ſola familia a *Heber in cultu vnius Dei remanſit. Vnde Abraham à Chaldæis cum fratre ſuo Aram in ignem, quem adorare noluit, proiectus eſt, vt numen ſuæ diuinitatis exurendo ſentiret, quem venerando colere contempſit. Ne ergo ex coniunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberentur, & ita Deum offenderent, ſicut* b *quondam ante diluuium filij Dei commiſti filiabus hominum, ipſum ad iracundiam prouocauerant, rectiſſimè cautum eſt, vt Patriarchæ viri ſanctiſsimi non niſi de propria cognatione, id eſt, de familia fidelium ſibi vxores acciperent. Hinc etiam cum filiis Iſraël intraturi terram promiſsionis à Domino audirent, ne filias Chananæorum ſibi in vxores acciperent, ne ſuas eis nuptui traderent ſtatim ſubiunxit Dominus: [ne* c *faciant vos recedere à Deo veſtro, & fornicari cum Diis alienis.] Hinc etiam* d *Eſdras Idumeas, atque aliarum nationum mulieres, per quas filij Iſral ibant ad Deos alienos, ab eis ſeparari iuſsit. Eſt etiam alia cauſa, quare conſanguineorum coniunctiones in populo Dei primùm permiſſæ vel potius imperatæ fuerunt. Deus enim ſic ab initio ſalutem humani generis diſpenſauit, vt primitiuam Eccleſiam in illo populo inſtrueret, qui ſibi carnis conſanguinitate erat propinquus. Vnde de plebe Iudaica primum Apoſtolos elegit, quos quaſi fundamentum Eccleſiæ inſtitutt, quorum prædicatione de eadem plebe multi ad Deum conuerſi in ſeipſis originem Eccleſiæ præſtiterunt. Deinde in cæcitate ſuæ perfidiæ Iudaica plebe relicta ad gentes, quæ tam fide, quam cognatione carnis à Chriſto erant alienæ prædicatio Euangelica tranſlata eſt: & quaſi conſanguineæ copulam Chriſtus aſpernatus, de aliena cognatione ſibi vxorem elegit, adimplens illud, quod per prophetam* e *promiſerat: [in peccatis veſtris dimiſi matrem veſtram, quaſi adulteram, & repudiatam.] Et item per alium* f *prophetam: [vocabo non plebem meam, plebem meam.] In huius ergo rei Sacramentum conſanguineorũ coniunctiones primũ in Dei populo permiſſæ ſunt: nunc autẽ prohibitæ. Et quia nõ* g *in vna familia tantũ, ſed in omni multitudine gentium populus fideliũ inue*nitur

---

a *Gen.* 11. b *Gen.* 24. c *Gen.* 29. d *Num.* 36. e *Deut.* 25. f *al. impetratæ.* g *Leuit.* 18. h *Iuo p.* 8. *cap.* 39. *Pann. l.* 7. *c.* 52. i *Gen.* 2. k *honeſta.*] *Orig.* l *al. colligendam.* m *al. quod.*

a *Gen.* 11. b *Gen.* 6. c *Deut.* 7. d 1. *Eſdræ* 10. e *Eſa.* 50. f *Oſeæ* 4. g *Oſeæ* 2.

nitur non de propriæ cognatione: ſed de qualibet alia cuique vxorem ducere conceditur. Illud autem, quod præcepta legis ſeruanda dicuntur, quæ nec Euangelicis, nec Apoſtolicis inſtitutis euacuata probantur, verum quidem eſt: ſed cum omnia figuralia Apoſtolus a *probet ad tempus eſſe data, atque ideo veniente veritate affirmet illa non vltra eſſe ſeruanda, hoc autem, vt ſupra monſtratum eſt, cauſa ſacramenti à Deo inſtitutum eſſe probatur: & hoc cum cæteris figuralibus euacuatum certiſſimè conſtat: quanquam ſicut Apoſtolus quædam* b *conſulendo addidit, quæ Euangelicis præceptis non inueniebantur definita: nec tamen ideo tanquam temeraria, vel ſuperflua ab aliis Apoſtolis ſunt repudiata, ſic & Eccleſia poſt Apoſtolica inſtituta, quædam conſilia* c *perfectionis addidit, vtpote de continentia miniſtrorum, de confectione myſteriorum, de celebratione officiorum: quæ nullatenus reſpuenda ſunt, ſed diligenti veneratione ſuſcipienda. Conſanguineorum ergo coniunctiones, quamuis Euangelicis, & Apoſtolicis præceptis non inueniantur prohibitæ, ſunt tamen fugiendæ, quia eccleſiaſticis inſtitutionibus inueniuntur terminatæ* d.

QVÆSTIO II. & III.

QVia ergo à conſanguineorum coniunctionibus, ſicut probatum eſt, abſtinere oportet, videndum eſt vſque ad quem gradum à conſanguineis propriis abſtinere oporteat, vel ſi ex cognatione propriæ vxoris aliquam duci in vxorem liceat.

Cap. I. ¶ *Vſque ad ſeptimam generationem nullus de ſua cognatione ducat vxorem.*

De his ita ſcribit Gregorius Papa *in Concilio I. Meldenſi* e.

DE affinitate *f* conſanguinitatis per gradus cognationis placuit vſque ad ſeptimam generationem obſeruare. Nam & hæreditas rerum per legales inſtrumentorum diffinitiones ſancitâ vſque ad ſeptimum gradum protendit hæredum ſucceſſionem. Non enim ſuccederent, niſi eis de propagine cognationis deberetur.

1 ¶Concilio Meldenſi] *Burchardus, Iuo, auctor Pannormiæ citant tantùm ex Concilio Meldenſi: Magiſter, Gregorius, Polycarpus, ita habent,* Gregorius in decretis. *Ac fieri facilè potuit, vt Gregorij decretum in aliquo Meldenſi Concilio referatur: vnde orta ſit iſta Gratiani citatio.*

Cap. II. ¶ *Infamia notentur, qui conſanguineas ducunt vxores.*

Item Calixtus Papa *epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Galliæ.*

COniunctiones *g* conſanguineorum fieri prohibete: quando has & diuinæ, & ſæculi prohibent leges. Leges ergo diuinæ, hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non ſolùm eiiciunt, ſed & maledictos appellant. Leges verò ſæculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò ſequentes patres noſtros, & eorum veſtigiis inhærentes, infamia eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt aſperſi: nec eos viros, nec accuſationes eorum, quos *h* leges ſæculi reiiciunt, ſuſcipere debemus. *& infrà.* ¶ Eos autem conſanguineos dicimus, quos diuinæ, & Imperatorum *i*, ac Romanorum, ante Græcorum leges conſanguineos appellant, & in hæreditate ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt.

a *Rom.9* b *Gal.5.* c *al.conſilio.*
d *al.interminata.* e *Concor Nicol.in Conc.Rom.*
f *Sent.4 diſt.41. Polyc.l.6.tit 4. Burch.l,7 c.16. Iuo p.9. c.51.Pann.l.7.c.81.* g *Poly.ibid.Burch.l.7.c.1.Iuo p.9.c.22. Simile in Conc.Innocentij 2.* h *al.quas.*
i *Imperator Romanorum.*

Cap. III. ¶ *Affines in quinta generatione copulari poſſunt: in quarta ſi fuerint inuenti, non ſeparentur.*

Item Fabianus Papa.

DE propinquis *a*, qui ad affinitatem per virum, & vxorem veniunt, defuncta vxore, vel viro, in quinta generatione coniungantur: in quarta, ſi inuenti fuerint, non ſeparentur. In tertia verò propinquitate non licet vxorem alterius accipere poſt obitum eius. Æqualiter *b* vir coniungatur in matrimonio eis, quæ ſibi conſanguineæ ſunt, & vxoris ſuæ conſanguineis poſt mortem ſuæ vxoris.

CAPVT IV.

Idem.

QVi propinquam *c* ſanguinis vxorem ducunt, & ſeparantur, non licebit eis, quamdiu vtrique viuunt alias vxores ſibi in coniugio ſociare, [niſi ignorantia excuſentur.]

Cap. V. ¶ *Non prohibetur ducere vxorem, qui ignoranter inceſtum committit.*

Vnde in Concilio apud Vermerias.

SI quis *d* cum matre & filia fornicatus eſt, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorem: illæ verò, ſi voluerint accipiant maritos. Si autem hoc ſcientint ipſæ fœminæ, abſque maritis prepetuò maneant.

¶ *De capite hoc dictum eſt ſup.34.q.1. & 2.*

CAPVT VI.

Item ex eodem

SI homo *e* fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius neſciens eandem duxerit vxorem, frater eò quòd fratri crimen celauerit, ſeptem 1 annos pœniteat, & poſt pœnitentiam nubat. Mulier autem vſque ad mortem pœniteat, & ſine ſpe coniugij maneat.

¶*Burchardus etiam, & Iuo citant ex Concilio apud Vermerias c.5. ſententia verò habetur in Triburienſi, c.44.*

1 ¶Septem annos.] *Hæ duæ voces abſunt à Burchardo, & Iuone. Apud Burchardum tamen l 19:c.5. vbi Sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentem, & conſilium dat, hæc leguntur:* ſi feciſti, eò quòd fratrem tuum crimen celaſti, ſeptem annos per legitimas ferias pœniteas. *In Triburienſi autem,* præ dura arceatur pœnitentia, & condigna caſtigatione.

De his verò, qui ignoranter coniunguntur, cæteræ auctoritates intelligendæ ſunt.

Cap. VII. ¶ *Ex propinquitate ſui ſanguinis vel vxoris vſque in ſeptimum gradum nullus ducat vxorem.*

Vnde Iulius Papa.

NVllum *f* in vtroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis, vel vxoris vſque ad ſeptimum generis gradum vxorem ducere vel inceſti macula copulari *g*. Præterea quoque illud adiecimus, quoniam ſicut non *h* licet cuiquam Chriſtiano de ſua conſanguinitate, ſic etiam nec licet de conſanguinitate vxoris ſuæ coniugem ducere propter carnis vnitatem.

¶*Caput hoc vſque ad verſ.* Præterea. *Burchardus, Iuo, & Pannormia: (nam magiſter vt Gratianus (citant ex Concilio Aurelianenſi, c.10. Ac ſanè in 3. Aurelianenſi impreſſo, c.10. multa leguntur ad rem pertinentia. Reliqua verò huius capitis pars in Pannormia (nam cæteri collectores non habent) ex eodem Concilio refertur: ſed à Gratiano ſup.27 q.2. c. qui deſponſatam tribuitur Gregorio.*

a *Sent.4.diſt.41.* b *Inf.ea. c. æqualiter. Poly.l.6.tit.4. ex Iulio.* c *Fortaſſe iſta Gratiani.* d *ſup 34.q.1.& 2.ſi quis cum matre.* e *Burc.l.17 c.13.Iuo p.9.c.73.*
f *Sent.4 diſt.41. Pann.l.7.c.14. Iuo p.9.c.49.*
g *al.commaculari.* h *ſup.27 q.2.qui deſponſatam.*

CAP. VIII. ¶ *Inceſtuoſi nullo ſunt digni nomine coniugij.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap.61.*

DE inceſtis *a* coniunctionibus nihil prorſus veniæ reſeruamus, niſi cum adulterium ſeparatione ſanauerint. Inceſtuoſos *b* verò nullo coniugij nomine imputandos, quos etiam deſignare funeſtum eſt. ¶ Hos 1 enim *c* cenſemus eſſe: ſi quis relictam fratris (quæ penè prius ſoror extiterat) carnali coniunctione polluerit: ſi quis frater germanam vxorem acceperit: ſi quis nouercam duxerit: ſi quis conſobrinæ ſuæ ſe ſociauerit: ſi quis relictæ, vel filiæ auunculi miſceatur, aut patrui filiæ aut priuignæ ſuæ: aut qui ex propria conſanguinitate aliquam, aut quam conſanguineus habuit, concubitu polluerit, aut duxerit vxorem. Quos omnes & olim, & *d* nunc ſub hac conſtitutione inceſtos eſſe non dubitamus. & inter Cathecumenos vſque ad legitimam ſatisfactionem manere, & orare præcipimus. Quod ita præſenti tempore prohibemus, vt ea, quæ ſunt hactenus conſtituta *e*, non diſſoluamus. Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt 2 ineundi melioris coniugij libertatem.

1 ¶ Hos enim.] *Ita eſt in Agathenſi. In Arelatenſi autem 3.c (vbi idem reperitur) & apud Iuonem hæc coniunguntur cum ſuperioribus. & legitur,* hoc eſſe. *In Epaunenſi c.20. (in quo idem tractatur argumentum) ductus orationis longe diuerſus eſt. In ſecundo autem Turonico, cap.22. (vbi refertur caput illud Concilij Epaunenſis,) ita ſcribitur.* Inceſtus verò, nec vllo coniugij nomine prædicandos præter illos, quos denumerare funeſtum eſt, hos eſſe cenſemus. *In capitulariis adiectis, c.200. ſunt nonnullæ partes huius capitis ex epiſtolis Gregorij Papæ. B. Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino miſsis.*

2 ¶ Habebunt.] *Sic in Agathenſi, & apud Iuonem. In Epaunenſi legitur,* non habebunt. *Sed in Turonico, in quo citatur Epaunenſe,* habebunt. *Sic etiam infr.q.8.c.hæc ſalubriter, ex Gregorio. In Capitulari autem indicato plenius hæc ſententia exponitur.* Sed quibus illicita coniunctio interdicitur, niſi hi ſunt, quos ſanctorum Patrum decreta coniugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

CAP. IX. ¶ *Inceſtuoſi vſque ad ſatisfactionem excommunicentur.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *cap.4.*

DE his, qui *f* inceſti *g* pollutione ſe maculant, placuit vt quouſque in ipſo deteſtando, & illicito carnis contubernio perſeuerant, vſque ad Miſſam tantum Catechumenorum in Eccleſia admittantur: cum quibus etiam nec cibum ſumere vlli *h* Chriſtianorum, ſicut Apoſtolus iuſſit, licebit. *i*

CAP. X. ¶ *Nullus ducat in vxorem à conſanguineo cognitam, vel aliqua pollutione maculatam*

Item Gregorius Papa *ad Felicem Meſſanis ciuitatis Epiſcopum, lib.2 epiſt.31*

NEc eam *k* quam aliquis ex propria conſanguinitate coniugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere, vlli profectò licet Chriſtianorum, aut licebit: quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. Inceſtuoſos verò nullo coniugij nomine deputandos à ſanctis Patribus dudum ſtatutum eſſe legimus.

Naturæ videlicet ordine ſi verò extraordinariè, non ſic.

a *Et in Arel.3.c.2. in Epaunenſi c.30. in Turonico 1.c.21. in c.al iectis. c.200.* b *al. inceſtos.* c *Burch.l.7.c 4. Iuo p.9. c.25. & 40.* d *al. atq; ſub hac.* e *al. inſtituta.* f *Burch. l.7. c.3. Iuo p.8. c.29.* g *al. inceſta.* h *al. vllum.* i *al. oportet.* k *Iuo p.9. c.26. ſup. c. de inceſtis.*

CAP. XI. ¶ *Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium.*

Ait enim Vrbanus Papa II. *Hugoni Gratianopolitano* 1 *Epiſcopo.*

EXtraordinaria *a* pollutio non 2 niſi in naturalibus admiſſa, vel ſæpius reiterata *b* citra maritalem affectum 3 ſi præbitis Sacramentis ita eſſe conſtiterit, quemadmodum nobis tuis ſignificatum eſt literis, non videtur matrimonium impedire, quamuis ipſa ſit criminoſa & damnabilis.

1 ¶ Gratianopolitano.] *Antea legebatur,* Vrbanus II. Gratiano, Neapolitano Epiſcopo. *Emendatum eſt ex Polycarpo: & huius Hugonis mentio eſt apud Sigebertum anno 1084. & apud Tritemium in Guidone V. Carthuſiæ Abbate.*

2 ¶ Non niſi] *In Polycarpo eſt,* niſi in naturalibus admiſſa.

3 ¶ Affectum.] *In eodem legitur,* effectum.

CAP. XII. ¶ *Nullus ducat in coniugem relictam conſanguineorum vxoris* 1 *ſuæ vſque in tertiam generationem.*

Item Iulius Papa.

ET hoc quoque *c* ſtatutum eſt, vt relictam patris vxoris ſuæ, relictam fratris vxoris ſuæ, relictam filij vxoris ſuæ nemo ſibi in matrimonium ſumat: relictam conſanguineorum vxoris ſuæ, vſque in tertiam progeniem nemo in vxorem ſumat: in quartam autem, & in quintam, ſi inuenti fuerint, non ſeparentur.

1 ¶ Vxoris ſuæ.] *Sic emendatum eſt ex vetuſtis. Nam in vulgatis erat,* ſuorum.

CAP. XIII. ¶ *A conſanguineis propriis, vel vxoris pariter cuique ad abſtinendum.*

Idem.

ÆQualiter *d* vir coniungatur conſanguineis propriis, & conſanguineis vxoris ſuæ.

CAP. XIV. ¶ *In parentela propria & coniugis eadem conſanguinitas eſt obſeruanda.*

Item Iſidorus *ex Concilio Manticenſi.*

SAne *e* conſanguinitas, quæ in proprio viro obſeruanda eſt, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum cuſtodienda eſt. Quia enim conſtat eos duos eſſe in carne vna, communis illis vtraque *f* parentela cenſenda eſt, ſicut ſcriptum eſt [erunt duo in carne vna.]

¶ *In Pannormia citatur, vt hic. Hugo autem,* ex Concilio Maticenſi, *Burchardus,* Matiſcenſi, *Iuo,* Manticeno, *nulla Iſidori mentione facta. In Polycarpo coniunctè ponitur, cum c.* coniunctiones. *ſup. eadem, quod quidem eſt Calixti. Extat autem in Concilio Cabilonenſi 2.cap.29. & in Vvormacienſi eſt ſecunda pars canonis 78*

CAP. XV. ¶ *Nurus non eſt aliter deputanda, quàm filia.*

Item Auguſtinus *lib.13. contra Fauſtum, c 61.*

SI vir, & vxor non *g* iam duo, ſed vna caro ſunt, non aliter eſt nurus deputanda, quàm filia.

CAP. XVI. ¶ *Vſque ad ſeptimam generationem progeniem ſuam vnumquemque ſeruare oportet.*

Item Gregorius Papa *h Epiſcopis Galliæ.*

PRogeniem *i* ſuam vnumquemque 1 vſque ad ſeptimam decernimus obſeruare generationem: & quan-

a *Poly.l.6.tit.1.* b *al. repetita* c *Sent.4.diſt.41.* d *ſup. ead. de propinquis. Sent.4.diſt.41. Poly l.6.tit.4. Burc.l.7.c.6. Iuo p.9.c.43.* e *Hugo de S. Vict. de ſacr.l 2.p.11. Sent. ibid. Burch. l.7.c 8. Iuo p.9.c.44. Pann.l.7.c.69.* f *al. vtrimque.* g *Gen. 2.* h *In regeſto B.Greg. l.12. epiſt.31. ad Felicem.* i *Hugo ibid. Sent.4.diſt.40. Poly.l.6. tit.4. Anſ.l 10.c.40. Burch. l.7.c.11. Iuo p.9.c.26. Pann.l.7. cap.76. Habetur in Synodo Epiſcoporum 113. in Baſilica Conſtantiniana, cap.11. & 12.*

diu

diu ſe agnoſcant affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus: Quod 2 ſi fecerint, ſeparentur.

Burchardus & citat & refert vt Gratianus. Hugo, auctor Polycarpi, & Magiſter citant abſolutè Gregorium. Anſelmus, & Iuo ex epiſtola B. Gregorij ad Felicem. In Pannormia eſt coniuncta vtraque inſcriptio, hoc modo: Ex epiſtola Gregorij Epiſcopis Galliæ miſſa, epiſtola 31. lib. 12. *Extat verò caput hoc in Capit. l. 6. c. 80. & in adiectis eſt prior pars capitis 200 quod tribuitur Gregorio Papæ ex epiſtolis B. Bonifacij Archiepiſcopo Moguntiæ miſſis. Ac ſanè in vltima Gregorij II. epiſtola tomis Conciliorum inſerta, legitur prior pars vſque ad verſ.* Generationem.

1 ¶ Vnumquemque.] *Apud B. Gregorium, Anſelmum, & Iuonem hoc loco ſunt hæc interiecta:* de his qui fideliter edocti ſunt, & iam firma radice plantati ſtant inconuulſi,

2 ¶ Quod ſi fecerint, ſeparentur.] *Hæc non habentur, niſi apud Burchardum, Apud B. Gregorium, Anſelmum, & Iuonem ſequuntur coniunctè cum ſuperioribus verba capitis nec eam, ſup. ead.*

CAP. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa II. *Amalphitanæ Eccleſiæ ſuffraganeis.*

DE a conſanguinitate ſua vxorem nullus ducat vſque ad poſt b generationem ſeptimam, vel quouſque parentela cognoſci poterit. Laïcus verò vxorem ſimul, & concubinam habens non communicet Eccleſiæ.

CAP. XVIII. ¶ *Quouſque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, ſibi inuicem non copulentur.*

Item ex Concilio Vuormacienſi, c 32.

IN copulatione c fidelium, generationis numerum non definimus: ſed id ſtatuimus, vt nulli Chriſtiano liceat de propria conſanguinitate, ſeu cognatione vxorem accipere, vſque dum generatio recordatur, cognoſcitur, aut memoria retinetur.

CAP. XIX. ¶ *Ex propinquitate ſui ſanguinis vſque ad ſeptimum gradum nullus ducat. vxorem*

Item ex Concilio Lugdunenſi.

NVlli d ex propinquitate ſui ſanguinis, vſque ad ſeptimum gradum vxores ducant: neque ſine benedictione Sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, à ſacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præſumant.

¶ *Cæteri etiam collectores citant ex Lugdunenſi, In nonnullis Gratiani codicibus eſt,* ex Lugdenſi. *B. Bonifacius in epiſtola ad Zachariam Papam mentionem facit ſynodi Lugdunenſis habitæ à diſcipulis B. Gregorij, in qua de inceſtis actum fuerat. Simile habetur in Capit. l. 6. c. 128. In Concilio etiam Remenſi Troſleiano, c. 8. inter alia multa leguntur hæc:* Et alibi eſt in canonibus præceptum, vt nemo vſque ad affinitatis lineam, & propinquitatem ſui ſanguinis connubia ducat: neque virginibus ſine benedictione ſacerdotis quis nubere præſumat.

Præmiſſis auctoritatibus quiſque prohibetur à coniunctione conſanguineorum vſque ad ſeptimam generationem. Sed obiicitur illud Gregorij *ad* e *Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, c. 6.*

a *Sent. ibid.* b *al ad* c *Burch. lib. 7. c. 2. Iuo p. 9. c. 39. Pann. l. 7. c. 76. Cap. l. 6 c. 128.*

d *Sent. ibidem, Burchard. lib. 7. cap. 13. Iuo part. 9. c. 48. Pannor. lib. 7. c. 78.*

e *Ioan. Diaconus in vita B. Gregorij lib. 2. c. 37. & 38. Beda a l. 1. hiſt. cap. 27.*

CAP. XX. ¶ *Anglis permittitur, vt in quarta, vel in quinta generatione copulentur.*

QVædam a lex terrena in Romana rep. permittit, vt ſiuè fratris, & ſororis, ſeu duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius, & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere: & ſacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde neceſſe eſt, vt in quarta 1, vel quinta generatione fidelium licenter ſibi coniungantur. Sed idem humilimus pater Gregorius poſt multum temporis à Felice Meſſanæ Siciliæ ciuitatis Præſule requiſitus, vtrum Auguſtino ſcripſerit, vt Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minimè ſoluerentur, inter cætera talem reſponſionem reddidit. Quod ſcripſi b Auguſtino Anglorum gentis Epiſcopo alumno videlicet, vt recordaris, tuo de ſanguinis coniunctione, ipſi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod cœperat, metuendo auſteriora recederet ſpecialiter, & generaliter cæteris me certiſſimè ſcripſiſſe cognoſcas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas teſtis exiſtit. Nec ea intentione hæc illis ſcriptis mandaui, vt poſtquam firma radice in fide fuerint ſolidati, ſi infra propriam conſanguinitatem inuenti fuerint, non ſeparentur, aut infra affinitatis lineam, id eſt, vſque ad ſeptimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos exiſtentes, ſæpiſſimè eos prius illicita docere c: & verbis, ac exemplis inſtruere, & quæ poſt de talibus egerint, rationabiliter, & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apoſtolum d, qui ait: [Lac dedi vobis potum, non eſcam.] iſta illis modò, non poſteris, vt præfixum, eſt, temporibus tenenda indulſimus, ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum erat erueretur ſed aliquantulum firmaretur, & vſque ad perfectionem cuſtodiretur.

¶ *Verba huius capitis vſque ad verſ.* ſed idem, *ſunt apud B. Gregorium. Verùm ſimul hæc, & ſequentia ſunt apud Ioannem Diaconum in vita B. Gregorij, lib 2. cap. 38. al. 37. Hugo Burchardus Iuo, & Pannormia citant,* ex epiſtola Ioannis Conſtantinopolitani Epiſcopi ad Felicem Epiſcopum Siciliæ. *Recitantur prætereà hæc eadem B. Gregorij verba in duabus epiſtolis Alexandri II. vna, quæ refertur ab Iuone part. 9. cap. 6 & in Pannormia lib. 7. c. 55. & 16. altera, quæ refertur infra quæſt. 5. c. ad ſedem. Multa autem in hoc capite reſtituta ſunt ex B Gregorio, & Ioanne Diacono.*

1 ¶ In quarta.] *Apud B. Gregorium, nec multò ſecus apud Ioannem Diaconum eſt,* neceſſe eſt, vt iam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter ſibi iungi debeat. Nam ſecunda quam diximus, à ſe omnino debet abſtinere: *& hoc modo recitatur in epiſtola Alexandri inf. q. 5. c. ad ſedem. §. Hanc computationem. In altera tamen eiuſdem Alexandri epiſtola, quæ proxima ſuperiore notatione eſt indicata legitur,* iam quarta, vel quinta, *Et hanc lectionem ſecutus eſt ille, qui hoc loco caſum appoſuit.*

CAP. XXI. ¶ *In quinta, vel ſexta generatione nullus amplius copuletur coniugio.*

Item obiicitur illud Cabilonenſis Concilij.

COntradicimus e vt in quarta, vel in quinta, ſextaque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Vbi autem poſt interdictum factum fuerit inuentum, ſeparetur.

a *Hugo de S. Vict. lib. 2. p. 11. cap 6. Sent. diſt. 40. Iuo part. 9. cap. 6. 55. 56. Burch. lib. 7. cap. 19. & 20. Pann. l. 7. c. 56. & 71. Anſel. lib. 10. c. 31. Polyc. l. 6. tit. 4.* b *Lib. 12. epiſt. 31.*

c *al. docere vitare.* d 1. *Corinth. 3.*

e *Hugo ibid. Burch. l. 7. cap. 18. Iuo p. 9. cap. 54. Pann. l. 7. c. 70. Sent. ibid.*

¶ *Ex Colonienſi citant cæteri etiam collectores, & Hugo, Extat l.5.capit.99. Exceptis autem verbis illis,* vel quinta, ſextaque, *reliqua ferè eadem leguntur in Concilio Moguntino ſub Carolo cap.54. altero Moguntino ſub Rabano, cap.30. & in Vuormatienſi in priore parte canonis 78. Num poſterior pars.c.ſane conſanguinitas ſupra collatum.*

Hac auctoritate, dum ſexta generatione interdicitur coniugium, in ſeptima permitti videtur. Sed gradus cognationis ſecundum quoſdam variè computantur. Alij namque patrem in primo gradu, filios in ſecundo ponunt. Alij primum gradũ filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium eſſe cum vna caro probetur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ conſanguinitatis copulam vſque in ſeptimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illæ verò quæ vſque ad ſextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, vt eædem perſonæ ſecundum hanc diuerſitatem inueniantur in ſexto, vel ſeptimo gradu. Item illud Fabiani a, *quo affines in quinta generatione copulari iubentur, videtur eſſe contrarium illi decreto Iulij Papæ* b. [*Sicut non licet vlli Chriſtiano de ſua conſanguinitate vxorem ducere, ſic etiam non licet de conſanguinitate vxoris ſuæ coniugem ducere propter carnis vnitatem.*] *Similiter etiam inueniter contrarium illi capiti Gregorij.* [*Nec* c *eam, quam ex propria conſanguinitate coniugem habuit, &c.*] *Sed illud Fabiani intelligendum eſt de duabus ſororibus, vel perſonis inter ſe affinitate coniunctis, vt ſunt vxores duorum fratrum ſi contigerit vnam earum alicui matrimonio copulari, poſt mortem eius vir non poterit affinem ſuperſtitem in coniugem ducere, niſi in quinto gradu affinitatis inueniantur. Vnde qui nouercam alicuius in vxorem duxerit: poſt mortem eius vxorem priuigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Iulius Papa alibi* d *ait:* [*Relictam conſanguineorum vxoris ſuæ* (*non ait conſanguineam vxoris ſuæ, ſed relictam conſanguineorum vxoris ſuæ*) *vſque in quartam generationem nullus ducat in vxorem.*] *Paſchalis vero Papa ſecundus ſcribẽs Rhegino Epiſcopo, tertium genus affinitatis aſſignat, cuius copula non vltra ſecundum gradum inuenitur prohibita. Ait enim.*

CAP. XXII. ¶ *Duorum conſobrinorum coniuges vni, eidemque nubere non poſſunt.*

PORrò duorum e conſobrinorum coniuges, quamuis diuerſis temporibus, viro vni alteram poſt alterius obitum nubere, ipſa præter auctoritatem canonicam, publicæ honeſtatis iuſtitia contradicit. Vt nouit prudentia tua, quia ita ab vxoris, ſicut à viri couſanguineis abſtinendum eſt.

Illud Gregorij, & Iulij Papæ intelligitur de conſanguinitate viri, vel vxoris, vt poſt mortem alicuius eorum nulli de cognatione defuncti ſuperſtes matrimonio copuletur. Demonſtratum eſt, vſque ad quem gradum quiſque à propria conſanguinitate vel cognatione ſuæ vxoris abſtinere debeat.

QVÆSTIO IV.

M*Odò quæritur, quare vſque ad ſextum gradum conſanguinitatis coniunctio prohibeatur. De his ita ſcribit* Iſidorus *Etymologiarum lib 9.c.6.*

CAP. I. ¶ *Quare vſque ad ſextum gradum conſanguinitas obſeruetur.*

COnſanguinitas f, dum ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens, vſque ad vltimum gradum ſubtraxerit, & propinquitas eſſe deſierit, eam rurſus lèx matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat fugientem. Ideo autem vſque ad ſextum generationis gradum conſanguinitas conſtituta eſt, vt ſicut ſex ætatibus mundi generatio, & hominis ſtatus finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

¶ *Caput hoc emendatum eſt ex B. Auguſtino lib. 15. de ciuit. Dei cap.16. vnde primò videtur ſumptum.*

QVÆSTIO V.

D*E gradibus verò conſanguinitatis, quomodo computandi ſint* Iſidorus b *ſic loquitur.*

CAP. I. ¶ *Quomodo dirimuntur gradus conſanguinitatis.*

SEries c conſanguinitatis ſex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia quod eſt frater, & ſoror, ſit ipſe truncus: illis ſeorſum ſeiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, nepos, neptis primus: pronepos, proneptis ſecundus; abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos trineptis quintus: trinepotis filius & trinepotis filia ſextus.

Burchardus, & Iuo, & Pannormia, qui citant partim Iſidorum partim ex dictis Iſidori, ex hoc & capite, conſanguinitas, *s.q.4. vnum caput faciunt: & habent,* Series conſanguinitatis, ſeptem gradibus, &c.

CAP. II. ¶ *Quomodo ſunt computandi gradus conſanguinitatis.*

Item Alexander Papa II. *omnibus Epiſcopis, & clericis, nec non iudicibus per Italiam conſtitutis.*

AD ſedem d Apoſtolicam perlata eſt quæſtio nouiter exorta de gradibus conſanguinitatis: quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eoſdem propinquitatis gradus contra ſacros canones, & Eccleſiaſticum morem numerare nituntur, nouo, & inaudito errore affirmantes, quod germani fratres vel ſorores inter ſe ſint in ſecunda generatione, filij eorum, vel filiæ, in quarta, nepotes, vel neptes eorum, in ſexta. Talique modo progeniem computantes, & in huiuſmodi ſexto eam gradu terminantes dicunt deinceps viros, ac mulieres inter ſe poſſe nuptialia iura contrahere. Et ad huiuſmodi profanum errorem confirmandum in argumentum aſſumunt ſæculares leges, quas e Iuſtinianus Imperator promulgauit de ſucceſſionibus conſanguineorum. Quibus confiſi, oſtendere moliuntur fratres in ſecundo gradu eſſe numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in ſexto. Sic ſeriem genealogiæ terminantes, numerationem ſanctorum patrum, & antiquam Eccleſiæ computationem ad nos vſque perductam, peruerſa quadam calliditate diſturbare nituntur. Nos verò Deo annuente hanc quæſtionem diſcutere curauimus, in ſynodo habita in Lateranenſi conſiſtorio, conuocatis ad hoc opus Epiſcopis & Clericis, atque iudicibus diuerſarum prouinciarum Denique diu ventilatis legibus, & ſacris canonibus, diſtinctè inuenimus ob aliam cauſam alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus ſi quidem ob nihil aliud ipſorum graduum mentio facta eſt, niſi vt hæreditas, vel ſucceſſio ab vna ad alteram perſonam inter conſanguineos deferatur. In canonibus verò ob hoc progenies computatur, vt apertè monſtretur, vſque ad quotam generationem à conſanguineorum ſit nuptiis abſtinendum. Ibi præſcribitur, vt hæreditas propinquis modo legitimo conferatur: hic verò, vt ritè, & canonicè inter fideles nuptiæ celebrentur. In f legibus

a *ſup.ead.de propinquit.* b *ſup.ead.nullum.§.præterea.*
c *ſup.ead nec eam.* d *ſup.ead. & hoc.*
e *Polyc.l.6.tit.4. Anſelm.l.10.c.34.* f *Ex Aug. l.15. de ciuitate Dei,c.16.*

a *al.generis.* b *Lib.9.Etymol.c.5.ſenſus, non verba ipſa.*
c *Sent.4.diſt.40.Burch l.7.c.10.Iuo p 9.c.49. Pann. l 7.c.75.* d *Hugo ibid.Poly.ibid. Anſ.l.11.c.92. Iuo p. 9. c. 6. Pann.l.7.c.55.* e *Iuſtit.3.tit,5. & 9.*
f *Eod.tit.6.Iſid.etymol.9.c.5.*

diſtinctè

diſtinctè non numerantur gradus, niſi vſque ad ſextum: in Canonibus autem vſque ad ſeptimam diſtinguuntur generationem. Hac igitur de cauſa, quia hæreditates nequeunt deferri niſi de vna ad alteram perſonam, idcirco curauit ſæcularis Imperator in ſingulis perſonis ſingulos præfigere gradus. Quia verò nuptiæ ſine duabus non valent fieri perſonis, ideò ſacri Canones duas in vno gradu conſtituere perſonas. Vtramque tamen computationem, ſi attentè, ac ſubtiliter perfecta fuerit, idem ſenſiſſe, & eandem eſſe in eis ſententiam: atque ad eundem terminum conuenire manifeſtiſſimum erit. Iuſtinianus namque vſque ad quem gradum conſanguinitas ipſa perduret, in ſuis legibus non definiuit. Canones verò vltra ſeptimam, nullam numerauere generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipſis legibus ſubintulit Imperator. [Hactenus oſtendiſſe ſufficit quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam eſt intelligere, quemadmodum vlteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe perſona ſemper gradum adiicit.] Ecce in his breuibus verbis apertis oſtenditur, tales gradus quales iſti computant, non tantùm vſque ad ſextum, verùm etiam vltra numerari debere, quippe cum vltra ſextum vlteriores gradus numerandos eſſe decernat. Vbi enim vlteriores nominat gradus apertè indicat non ſex tantummodo eſſe gradus, ſed ſex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cùm in præcedentibus ipſe firmauerit Imperator, decimo etiam gradu conſanguineos ſibi inter ſe poſſe ſuccedere. Cum decimum nominat non eſſe tantummodo ſex, luce clarius confitetur. Hi ergo euigilent, & aciem mentis, ſi poſſunt, intendant, quos hactenus iſtiuſmodi pertulit error. Enim verò, vbi ſecundum leges inter agnatos, vel cognatos defertur ſucceſſio conſanguineos eſſe non dubium eſt. Neque enim ſibi ſuccederent, niſi inter ſe parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter ſe, teſte Iuſtiniano, in decimo gradu conſanguinei igitur ſibi ſunt, qui ſibi ſuccedunt. Quod ſi in decimo gradu cõſanguinei ſibi exiſtunt, non eſt terminata conſanguinitas (vt iſti fatentur) in ſexto tantùmmodo gradu. Quid igitur dicent? Computatis namq; gradibus ſicut iſti numerant, aut finitur conſanguinitas in ſexto gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus iſti nituntur, quæ in decimo gradu ſibi ſuccedere conſanguineos iubent. Quòd ſi non finitur conſanguinitas in iſto ſextò gradu, falſidici erunt iſti, qui vltra illum ſextum gradum nolunt computare conſanguinitatem. Igitur aut leges erunt falſæ, aut iſti qui ſic finiunt generationem. Sed, vt veridicæ leges, & veraces ſint Canones, dicamus hoc, quod veritas habet, ſcilicet quod non terminatur conſanguinitas in huiuſmodi ſexto gradu, ſed terminatur ſecundùm Canones in ſeptimo gradu. Vtraque enim computatio, ſicut ſuperius diximus, vno fine concluditur. Namque *a* duo gradus legales vnum gradum Canonicum conſtituunt. Fratres itaque, qui ſecundùm leges ſæculares dicuntur in ſecundo gradu, iuxta Canones numerantur in primo. Filij fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in ſecundo: nepotes qui in ſexto ibi, iſtic numerantur in tertiò: deinceps, qui in legibus ſcribuntur in octauo, & decimo, in Canonibus definiuntur in quarto, & quinto. Atque hoc modo de reliquis ſentiendum eſt, vt qui ſecundum Canones dicuntur in ſexto, vel ſeptimo, ſecundum leges accipiuntur in duodecimo, vel quatuordecimo. Hanc computationem intelligens prudentiſſimus Papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione coniungi fideles debeant, ipſas, ſæculares leges in teſtimonium adducens, Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſic reſcripſit: [Quædam terrena lex in Romana Republica permittit, vt ſiue fratris & ſororis, ſiue duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere. Vnde neceſſe eſt, vt iam in tertia, vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter ſibi coniungi debeat. Nam à ſecunda, quam prædiximus, omnimodo debent abſtinere.] Ecce hîc apertè monſtratur filios & filias fratrum in ſecunda generatione numerari. Etſi fratrum filij, & filiæ numerantur in ſecunda, fieri non poteſt, vt ipſi fratres non ſint in prima. Quòd ſi fratres computantur in prima, filij eorum in ſecunda, dubium non eſt, quin eorum nepotes ſint in tertia, pronepotes in quarta, & ſic de reliquis vſque ad ſeptimam. Sed ſunt quidam, qui ex his Gregorij verbis, quibus ait, vt in tertia vel quarta generatione copulentur fideles, occaſionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes ſe hoc iuſtè facere poſſe, quod prudentiſſimus doctor ſua ſententia diffiniuit. Iſti itaque qui ſe hoc velamento defendere nituntur, aduertant in eiuſdem patris ſententiis, hoc non generaliter cunctis, ſed ſpecialiter Anglorum genti mandaſſe. Nam poſtmodum à Felice Meſſanæ Siciliæ præſule requiſitus, an hoc, quod Auguſtino mandauerat, generaliter cunctæ Eccleſiæ tenendum eſſet apertiſſimè firmauit, non aliis hoc, quàm illi genti mandaſſe: ne bonum, quod cœperant, metuendo auſteriora, deſererent; ſed & illis, poſtquam in fide eſſent firma radice ſolidati, & vniuerſali Eccleſiæ cenſuit ſemper eſſe tenendum, vt nullam de propria conſanguinitate, vel affinitate infra ſeptimam generationem aliquis ſibi audeat coniugio copulare. Ecce apertè monſtratum eſt, & ex verbis ipſius legis, & auctoritate prudentiſſimi Papæ Gregorij, quid de gradibus conſanguinitatis numerandis ſentire debeamus. Quamuis alia quoq; ratio pari modo ipſos reuincat aduerſarios. Nam ſi, vt ipſi fatentur, in illo ſexto gradu conſanguinitas finiretur, omnes perſonarum ramuſculos, qui vltra illum gradum in pictura arboris continentur, velut ſuperfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædictæ arboris pictura numerantur, ex vna parentela conſiſtunt, nunquam ſine diminutione conſanguinitatis à ſe poterunt ſeparari: veluti non ſine damno cuiuſque perſonæ valent à proprio corpore manus, brachia & pedes truncari. Illa quoque ſacrorum præceptio Canonum, quæ iubet à propria abſtineri conſanguinitate, quandiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentelæ diſcrepat computatione. Nam in ſeptem gradibus, ſi canonicè, & vſualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Vltra quos nec conſanguinitas inuenitur, nec nomine graduum reperiuntur, nec ſucceſſio poteſt amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Ne verò in hac conſanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam diſputatione duximus finiendam *a*. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, ſed à filiis eorum, patruelibus, vel conſobrinis genealogiam numerare incipiunt: dicentes filios fratrum in prima generaliter computari debere, quia fratres quaſi quidam truncus, ex quo cæteri ramuſculi oriuntur, exiſtunt. Sed nec iſta graduum computatio, ſi benè intellecta fuerit, ab ea, quam ſuperiùs expoſuimus, in ſententia poterit eſſe diuerſa. Iſti enim qui numerandi initium ſumunt à filiis fratrum, non progrediuntur vltra ſextam generationem: ſed ſicut totius mundi ſex ætates exiſtunt, & humanæ vitæ itidem ſex, ita & in conſanguinitate ſex tantummodo autumant computandas eſſe generationes: quibus finitis, nouæ coniunctionis dicunt poſſe fieri initium, vt quaſi fugientem poſſint reuocare conſanguinitatem. ¶ Hæc *b* itaque computatio, quæ incipit à fratrum filiis, & numerat vſque ad ſextam generationem, tantumdem valet, quantum ea, quæ incipit à

a *Sup. ead. quæſt. 2. & 3. c. quædam lex.*

a *al. diſcutiendam.*
b *ſup. ea. q. 4. c. conſanguinitas.*

ſratribus & computat *a* vſque ad ſeptimam Nec vlla in ſenſu exiſtit diuerſitas: quamuis in numero graduum varietas videatur. Vltima enim generatio, ſi initium numerandi ſumat à fratribus, ſeptima inuenitur: ſi à filiis fratrum, reperitur ſexta. Taliter igitur determinatis gradibus conſanguinitatis, Apoſtolica vos auctoritate monemus fratres, & filij, vt omnibus ſic ſeriem genealogiæ computandam eſſe intimetis, quemadmodum ſancti Patres numerandam eſſe ſanxerunt & antiquus mos ſanctæ, & vniuerſalis Eccleſiæ per longa tempora olim computaſſe monſtratur. Nam, ſi quis peruerſa, & obſtinata mente à recto tramite Apoſtolicæ Sedis deuiare voluerit, & aliter, quàm nos in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit *b*, primum pro ſua temeritate, cœleſti pœna plectetur: poſt modum verò gladio perpetui anathematis ſe nouerit iugulandum. Data Romæ, &c.

Sic eſt emendatum ex Hugone, Anſelmo, & Polycarpo: qui hanc eamdem epiſtolam recitant. Ab Iuone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius epiſtolæ eiuſdem, Alexandri eodem, cum hoc argumento ſcripta Clericis Neapolitanis, ſiue vt in Pannormia, Metropolitanis. Et apud Gratianum erat coniuncta vtraq; inſcriptio, hoc modo: Neapolitanis Clericis, & omnibus Epiſcopis, atque iudicibus, per Italiam conſtitutis. *Ex eiſdem verò Hugone, & Anſelmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite ſunt emendata.*

Cap. III. ¶ *Quare conſanguinitas vxoris ad virum pertinere dicitur, & quomodo affinitas ſit computanda.*

Item Gregorius Papa.

PORrò de affinitate *c*, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte vxoris, ſeu quæ ex parte viri ad vxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt: quia ſi ſecundùm diuinam ſententiam ego & vxor mea ſumus vna caro, profectò mihi, & illi mea, ſuáque parentela propinquitas vna efficitur. Quocirca ego & ſoror vxoris meæ in vno primo gradu erimus: filius *d* verò eius in ſecundo gradu erit à me, neptis verò tertiò: idque *e* vtrinque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus. Vxorem verò propinqui mei cuiuſcunque gradus ſit, ita me oportet attendere: quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis ſit. Quod nimirum vxori de propinquitate viri ſui in cunctis cognationis gradibus conuenit obſeruari Qui verò aliorſum ſentiunt, Antichriſti ſunt à quibus tantò fortius vos oportet cauere, quantò apertius deprehenditis illos diuinis legibus repugnare.

¶ *In Polycarpo caput hoc item ac ſequens recitatur ex Zacharia. Ac ſanè Gratianus in extremis verbis ſequentis capitis indicat caput hoc fuiſſe etiam Zachariæ.*

Cap. IV. ¶ *Qualiter parentelæ gradus computantur.*

Item Zacharias Papa.

PArentelæ *f* gradus taliter computamus: ſiquidem ego & frater meus vna generatio ſumus, primúmque gradum efficimus, nullóque gradu diſtamus. Rurſus filius meus, fratriſque mei filius ſecunda generatio ſunt, ac gradum ſecundum faciunt, nec à ſe aliquo gradu ſeparantur. Atque ad hunc modum cæteræ ſucceſſiones numerandæ ſunt. Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam, &c. *vt ſuperiore capite Gregorij.*

Cap. V. ¶ *Æquiuocatio eſt, cùm ſoror vxoris cognata vocatur.*

Item Alexander Papa ſecundus.

QVod *a* autem frater, ſorórve vxoris tuæ cognati tui dicuntur, æquiuocationis iure fit, & neceſſitate vulgaris appellationis potius, quā vlla cauſa cognationis. Vxor enim fratris fratriſſa *b* potius quàm cognata vocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorum autem fratrum vxores vocantur ianitrices I, quaſi eandem ianuam terentes, vel per eandem ianuam intrantes. Viri ſoror glos appellatur. Sororis autem vir non habet ſpeciale nomen, nec vxoris frater.

¶ *In Polycarpo etiam refertur proximè poſt c. ad ſedem, vt ad eundem Alexandrum pertinere videtur. A verbo autem* vxor, *vſque ad finem habentur apud Iſid. lib 9 c. fi.*

I ¶ Ianitrices.] *Ita etiam legebatur in l. non facilè. ff. de gradibus, antequam ab Alciato eſſet reſtitutus lib. 2. diſp. c. 23. Quamobrem nihil mirandum ſi Iſidorus, aut alius quiſpiam allatam hic etymologiam excogitauit. Nunc autem in lege illa eſt,* εἰνατέρες.

Cap. VI. ¶ *Nomina graduum ſuperiorum ſiue inferiorum, ſiue ex latere venientium.*

Item Iſidorus *c*.

PRimo *d* gradu, ſuperiori linea continentur pater, mater: inferiori, filius, filia: quibus nullæ aliæ perſonæ iunguntur. ¶ Secundo gradu continentur, ſuperiori linea, auus, auia, inferiori nepos, neptis: tranſuerſa frater, ſoror: quæ perſonæ duplicantur. Auus enim & auia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ perſonæ ſequētibus quoque gradibus ſimiliter pro ſubſtantia earum, in quo gradu conſiſtunt, ipſo ordine duplicantur, (Iſtæ perſonæ ſecundo gradu ideo duplices appellantur, quia duo aui ſunt, paternus, & maternus.) Item duo genera nepotum ſunt, ſiue ex filio, ſiue ex filia procreati. Frater & ſoror ex tranſuerſo veniunt, [id eſt I, aut frater patris, aut frater matris: qui aut patruus, aut auunculus nominatur:] qui & ipſi hoc ordine duplicantur. ¶ Tertio gradu veniunt ſupra proauus, proauia, infra pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, ſororiſque filius, filia, patruus, amita, id eſt, patris frater, & ſoror, auunculus, matertera id eſt, frater matris, & ſoror. ¶ Quarto gradu veniūt, ſupra abauus, abauia, infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & ſororis nepos, neptis, frater patruelis, ſoror patruelis, id eſt, patrui filius, filia: conſobrinus, conſobrina, id eſt, auunculi & materteræ filius, filia, amitinus, amitina id eſt, amitæ filius, filia: itémque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur; quibus accreſcit patruus magnus, amita magna, id eſt, aui paterni frater, & ſoror, auunculus magnus, matertera magna, id eſt, auiæ tam paternæ, quam maternæ frater, & ſoror.

¶ Quinto gradu veniunt, ſupra quidem atauus, atauia, infra, atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris, & ſororis pronepos, proneptis fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ, filius filia, propior conſobrinus *e*, propior conſobrina *f*, id eſt patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius, filia: his accreſcunt propatruus, proamita.

Hi ſunt proaui paterni frater & ſoror, proauunculus, promatertera.

¶ Hi ſunt proauiæ paternæ, maternæque frater, & ſoror, proauique materni. [Hæc *g* ſpecies nec aliis gradibus quàm ſcripta eſt, nec aliis vocabulis declarari poteſt.]

---

a *al, computat ſeptimam.* b *al. attentauerit.*
c *Sent. 4. diſt. 41.* d *Polyc. ibid.*
e *al. filia.* f *al. eoque modo vtique. Sentent. 4. diſtinct. 40. Polycarp. ibidem.*

a *Ex Iſidoro, l. 9. Etymol. c. fin. Sent. 4. diſt. 41. Polyc ibid.*
b *al. fratria.* c *Iſid. l. 9. c. 5. In ſententiis Iulij Pauli, l. 4. tit. 11. de gradibus. Hugo de S. Vict. p. 11. l. 2. c. 14.*
d *Burch. l. 7 c. 28. Iuo p 9. c 64. Pann. l. 7. c. 39. Anianus interpres Pauli.* e *al. ſobrinus.* f *al. ſobrina.*
g *Anianus interpres.*

¶ Sexto

¶ Sexto gradu veniunt, ſupra tritauus, tritauia, infrà trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris, & ſororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ conſobrini, conſobrinæ, nepos, neptis, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id eſt, propioris ſobrini filius, filia, qui conſobrini appellantur. Quibus ex latere accreſcunt, propatrui, proamitæ, proauunculi, promaterteræ filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi ſunt abaui paterni frater, & ſoror) abauunculus, abmatertera.

¶ Hi ſunt abauiæ paternæ, maternæque frater, & ſoror, abauique materni.

¶ [Hæc quoque explanari amplius non poteſt, quàm vt auctor (Anianus) ipſe diſſeruit]

¶ Septimo gradu, qui ſunt cognati rectâ lineâ ſuprà, infráque propriis nominibus non appellantur: ſed ex tranſuerſa linea, continentur fratris, ſororiſque atnepos, atneptis conſobrini, filiæque.

¶ Succeſſionis idcirco gradus ſeptem conſtituti ſunt, quia vlterius per rerum naturam nec nomina inueniri, nec vita ſoccedentibus prorogari poteſt. [In his ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: vltrà quos nec affinitas inueniri, nec ſucceſſio poteſt amplius propagari.

¶ *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectoribus, extat in libro ſententiarum Pauli, additis non vno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Iſidorum, lib. 9. c. 5.*

1 ¶ Id eſt, aut frater.] *Hæc vſq; ad verſ.* Qui & ipſi, *non ſunt loco indicato: ſed tantum apud collectores.*

De gradibus conſanguinitatis vel affinitatis, quot ſint, quomodo computandi, quibus etiã appellantur nominibus, auctoritate Iſid. atq; Greg. & Alexandri ſufficiẽter monſtratũ eſt.

Non gignunt dextros qui ſtant in parte ſiniſtra,
Læua dat vxores, dat tibi dextra mares.

				IV. ABAVVS ABAVIA. 4.				
			IV. Propatruus Proamita. 5.	III. PROAVVS PROAVIA. 3.	IV. Proauunc. Promatertera. 5.			
		IV. Horum Filius Filia 6.	III. Patruus Magnus. Amita magna. 4.	II. AVVS AVIA. 2.	III. Auunc. Magnus, Matertera magna 4.	IV. Horum Filius filia. 6.		
	IV. Eorum Nepos Neptis. 7.	III. Propior Sobrin' Prop. Sobr. 5.	II. Patruus Amita. 3.	I. PATER MATER. 1.	II. Auunc. Matertera. 3.	III. Propior ſobrinus propior ſobr. 5.	IV. Eorundem Nepos Neptis. 7.	
IV. Eorum Pronepos Proneptis. 8.	III. Horum Filius filia. 6.	II. Frater Patrui vel Amita, Soror Patrui vel amita. 4.	I. Frater. 2.		I. Soror. 2.	II. Conſobrin' conſobr. 5.	III. Horum filius filia. 9.	IV. Eorum pronepos proneptis. 8.
				I. FILIVS. FILIA. 1.		II. Sororis filius filia. 3.	III. Horum filius filia. 5.	IV. Eorundem nepos neptis. 7.
IV. Eorundem Nepos nept. 7.	III. Horum Filius filia. 5.	II. Fratris Filius filia. 3.		II. NEPOS NEPTIS. 2.			III. Sororis nepos neptis. 4.	IV. Horum nepos neptis. 6.
Horum Nepos Neptis. 6.	Fratris Nepos Neptis. 4.			III. PRONEPOS PRONEPTIS. 3.				IV. Sororis pronepos, proneptis. 5.
IV. Fratris Pronepos Proneptis. 5.				IV. ABNEPOS. ABNEPTIS. 4.				

HÆC EST ARBOR CONSANGVINITATIS.

CONSANGVINITAS PER TRES REGVLAS *declaratur.*

PRima regula magiſtralis pro linea recta Aſcendentium & deſcendentium,quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis vna dempta,tot ſunt gradus inter eas Si igitur vis ſcire quantum diſtat abauus à Petrucio(Petruciũ eſſe fingimus in cellula vbi eſt facies)vtroque computato & intermediis,quinque ſunt perſonæ:deme vnam, quatuor ſunt gradus:& ſic de aliis.

¶ *Pro linea collaterali duæ ſunt regulæ.*

¶Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite,toto diſtant inter ſe,vel ſibi attinent.Exemplum pone.Cùm facis abauum ſtipitem inter P.& pronepotem propatrui. (nam illi ſunt in linea æquali,)quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu:ergo inter ſe quarto.De computatione tantummodo canonica loquor.

¶Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe.Exemplum pone faciendo abauum ſtipitem,P.& filius propatrui ſunt in linea inæquali Computemus ergo à remotiori,ſcilicet à P.ſed P.diſtat à ſtipite quarto gradu,ergo à filio propatrui quarto.Semper intellige ſecundùm canones.

¶ *Pro arbore conſanguinitatis ſecundum computationem ciuilem dantur tales regulæ.*

Prima in linea recta aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis vna dempta, tot ſunt gradus inter eas.

¶ *Pro linea collaterali.*

¶Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite , toto duplicato,diſtant inter ſe,vel ſibi attinent. Nam ſecundùm leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legiſtarum ob aliud fit, quàm computatio Decretiſtarum.

¶ Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem,recurre ad Ioannis Andreæ declarationem.

CIrca lecturam Arboris diuerſis olim diuerſum modum tenentibus,Ioannes de Deo Hiſpanus,poſt illos,lecturæ ipſius arboris nouum modum aſſumens , per ſuas metricas regulas ipſius intellectum niſus fuit aperire : ſed propter multitudinem regularum, & verſuum obſcuritatem, aliquibus notum ignotum,aliis ignotum ignotius reddidit:Attendens igitur ego Io.And inter decretorum doctores minimus & indignus,inuentionem arboris ex eo fuiſſe,vt habentibus materiam conſanguinitatis & affinitatis ignotam , nota : & habentibus notam , ex oculorum inſpectione notiſſima fieret:antiquorum ſcripta reuolui,& (prout expedire credidit) compilaui

¶Primò quærens ad vtramque arborem , ad quid fuerit inuentio arboris neceſſaria.Secundò an ſit authentica. Tertiò ad quid volumine decretalium repetita,quæ olim fuerat in decretis.

¶Primæ quæſtionis ex ſuperius dictis patet ſolutio.probatio enim ad oculum alias vincit.*Inſt.de gradi.§.agnotionis.*27 *q.*1.*nec aliqua.*Ex oſtenſione enim facti quædam melius percipiuntur,quàm elocutione *extra,de bona Apoſtolicæ verſin.*Hinc eſt quod agrorum menſio ſubiicitur oculis.16 *qu* 3. *inter de præſcrip.quia indicante. C.fi.reg. l.*3. Ventris inſpectio:an mulier ſit prægnans.*ff.de ven inſp.l.*1.*in prin.* Locorũ pudicitiæ inueſtigatio,an mulier ſit virgo.*extrà, de probat. propoſuiſti.*an arcta,*de fri & mat. fraternitatis* vel aliter impedita.*eo.tit.c.ex liter* Iniuriæ an ſit atrox æſtimatio.*ff.de ſer. l.c.*Et literæ Papales an ſint veræ vel falſæ,*de cri. vel fal* licet

¶ Ad ſecundum dic quod arbor authentica eſt : quod patet ex canonibus Iſidori & Alexandri,35.*q.* 5.c 1.2.*& vltim.*

¶Ad tertium dic quod quia in decretis de conſanguinitate & affinitate tractatur, vtile fuit ibi arborem ponere , & quia in decretalibus eſt idem tractatus , & in hoc volumine vtile fuit repeti,ex eo maximè.quia nemini venit in dubium id ſatis eſſe validum ſatiſque famoſum, quod repetita lectio probat. *C. de emen.lu.co.l.vna,*Item ex eo quia antiqui canones circa materiam illam multum fuerunt correcti: vnde expediens fuit ſecundùm ſtatum iurium nouorum antiquam arborem decidere.

DEinde ad arborem conſanguinitatis ſpecialiter deſcendamus. Et primò quæritur quid ſit conſanguinitas , & vnde dicatur : quid linea , quid gradus. Secundò quæritur quomodo arbor formetur: & quare ſic punctetur : & interſeremus regulas per quas cognoſcuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda,& quaſdam quæſtiones

¶ Ad primum dico , quod conſanguinitas eſt attinentia perſonarum ex eo proueniens , quia vna deſcendit ab altera : vel ambæ ab eadem. Vel eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum:quod ſatis eſt idem.Dicitur autem conſanguinitas, quaſi ſanguinis vnitas:à con,& ſanguine :quia de communi ſanguine deſcendunt.Et quo ad probationem coniugij non diſtinguo an tales conſanguinei ſint producti ex vxorio coitu vel ex fornicario , quod eſt expreſſum *extra de probaver tuas.*

¶ Linea verò eſt collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium,gradus continens , & numeros diſtinguens. Et eſt triplex linea,ſcilicet graduum deſcendentium,aſcendentium,& collateralium,*vt inf.patebit,& ff.de gradi.l.*1.*& iuriſc nſultus.*

¶Gradus eſt habitudo diſtantium perſonarum , qua cognoſcitur quota agnationis vel cognationis diſtantia duæ perſonæ inter ſe differunt Et dicuntur gradus ad ſimilitudinem graduum ſcalarum , vel locorum procliuium : quia ita gradimur de proximo in proximum *ff.de grad.l. Iuriſconſultus,§ gradus.*

¶ Formatur autem ſic arbor. Primò vide cellulas aſcendentium:ſecundò deſcendentium:demum collateralium.Aſcende ſuper cellulam vacuam:quæ remanſit ideo vacua quia non potuit nomen proprium habere:cum aliæ cellulæ (exceptis his quæ per genitiuum nominantur) ſumant nomen ab ipſa.Quomodo enim poſſemus illam cellulam nominare quam diximus filium patris fratrem fratris:patrem filij,& ſic de ſingulis? & eam alij vocant Ioachim:alij Protheum : alij truncum.Nos autem à nomine bidelli noſtri vocemus eam Petrucium.Et ſcire debes,quod competẽter illæ cellulæ mediæ aſcendentium & deſcendentiũ diuiderentur directè per medium, vt à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium vt abauus,proauus &c.à latere ſiniſtro nomina mulierum,vt abauia,proauia , &c. quia poſiti à latere dextro deſcendunt à maribus, è conuerſo. Supra cellulam vacuam eſt cellula hæc continens,pater,mater,& vnum punctum ſupra , & vnum infra Suprà illam eſt cellula auus auia , continens duo puncta ſuprà , & duo infra Supra illam eſt cellula proauus proauia , continens tria puncta ſuprà

ſuprà, & tria infrà. Supra illam eſt cellula abauus, abauia, habens quatuor ſuprà, & quatuor infrà. Deſcendendo ſub cellula vacua eſt cellula habens filiam & filium : & habet vnum punctum ſuprà, & vnum infrà. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta ſuprà, & duo infrà. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta ſuprà, & quatuor infrà.

¶ Antequam ad collaterales tranſeamus, ſcire debes quòd punctorum numeratio eſt numeratio graduum, habito reſpectu ad cellulam vacuam, & puncti ſuperiores denotant computationem ſecundùm ius Canonicum: puncti inferiores ſecundùm ius ciuile, &c. Ponitur autem computatio canonica in ſuperiori parte cellularum: ciuilis verò in inferiori, vt datur intelligi excellentia iuris Canonici ad ciuile: maximè quo ad hunc caſum, quo inſtruimur in matrimoniis quæ licitè contrahi poſſint, nec ne: & cùm matrimonium ſit ſacramentum Eccleſiæ, in eo præcipuè lex minor eſt Canone, *extrà, de ſecund. nupt. cap. vlt. & penult.* Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione aſcendentium & deſcendentium concordat vtrunque ius: quia in eis ſemper perſona addita perſonæ per carnis propagationem gradum adiicit.

¶ Ad inueniendum autem gradum inter eos ſecundùm vtrumque ius, tolle hanc magiſtralem regulam. Aſcendentium, & deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis, vna dempta, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quãtum diſtat abauus à Petrucio, vtroque computato & intermediis, quinque ſunt perſonæ: deme vnam, quatuor ſunt gradus. Item dico de ipſo P. ad abnepotem, quia eo modo erit reperire quinque perſonas: & ſic quatuor ſunt gradus. Si velis ſcire quot diſtet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem perſonas computato P. & ſic octo erunt gradus. Scias autem quod iſte P. non habet totam computationem in arbore. Scias enim quod quilibet habet duos parentes: quatuor auos: octo proauos: ſedecim abauos: & ſic ſemper aſcendentes duplicantur. Vnde impoſſibile fuiſſet tot perſonas in arbore ſcribere.

Quæro an inter aſcendentes & deſcendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartum gradum? Et dicit, *Goffr. in ſum. de conſang. & affin. §. item quantum.* quod non, per decret. *non debet, eod. titul.* quæ generaliter loquitur. Alij communiter contradicentes inter aſcendentes & deſcendentes perpetuam eſſe prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet, ad hoc 35. *quæſt.* 3. c. *progeniem & duobus capitulis ſequent.* in quibus dicitur, quod olim non ſolùm vſque ad ſecundum gradum, ſed etiam in quantum notitia erat parentelæ extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum eſt alterum deſcendentem, & alterum aſcendentem, perdurat prohibitio ad idem *inſtit. de nupt. §. 1. ff. de ritu nupt. l. nuptiæ*, & hoc verum puto.

Ad collaterales tranſeamus, & ad fratrem & ſororem: & cauſa breuitatis proſequendo ſolùm partem mediam arboris ad modum vexilli: qua intellecta reliqua intelligetur: quod per ſe patet, dicamus de fratre & deſcendentibus Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis, & frater P. eſt cum P. in primo gradu ſecundum Canones: in ſecundo ſecundùm leges. Eius filius in ſecundo ſecundùm Canones: in tertio ſecundùm leges Nepos in tertio ſecundùm Canones: in quarto ſecundùm leges. Fratris pronepos eſt ipſi P. in quarto ſecundùm Canones: in quinto ſecundùm leges: & ſic debet eſſe vtraque punctatio, & iſti ſunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus ſtipitem. Fac conſequenter ſtipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, ſoror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus eſt, P. ſecundo gradu, frater patruelis etiam in ſecundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto ſecundùm Canones Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in ſexto: & ſic debet eſſe vtraque punctatio. Poſtea fac proauum ſtipitem, & habes filios patruum magnum, amitam magnam, auum & auiam, auunculum magnum, & materteram magnam illos non proſequimur. Ex cellula patrui magni propior ſobrinus, propior ſobrina, ex illo horum filius filia, ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. diſtat à proauo quem nunc feciſti ſtipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori ſobrino tertio: & à filio tertio, & à nepote qui exit lineam æqualitatis, quarto ſecundùm Canones. Secundùm leges verò diſtat P. à Patruo magno quarto, à propiori ſobrino quinto, & à filio ſexto, à nepote ſeptimo, & ſic debet eſſe vtraque punctatio. Modo fac abauum ſtipitem cum tribus filiis, ſcilicet propatruo, proauo, & proauunculo: de proauunculo non proſequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia, ex horum nepos neptis, ex illa eorundem pronepos proneptis. Iſti omnes ſunt cum P. in quarto gradu, quia P. diſtat à ſtipite in quarto gradu, ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes diſtant quarto. Secundùm leges propatruus diſtat quinto, filius vj. nepos vij pronepos viij. & ſic debet eſſe vtraque punctatio.

¶ Nunc videndum eſt quibus regulis gradus illorum collateralium cognoſcantur. Collateralium æqualis lineæ vnam trado regulam ſecundum Canones.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent: hæc ſecundum Canones. Exemplum pone: quando facis abauum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui, nam quia illi ſunt in linea æquali, quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto.

¶ Secundùm leges verò aliter eſt, & ſic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Vides ergo ex ſuperius dictis, & ex punctatione, quod prædicti P. & pronepos propatrui diſtant viij. Et inſurgit illa diuerſitas, quia ſecundùm leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gradus: ſecundùm Canones verò duæ perſonæ faciunt vnum gradum. Vnde (vt patet in cellula fratris) frater eſt cum P. in primo gradu ſecundùm Canones, in ſecundo ſecundum leges: ſed computatio eorum ob aliud fit quàm noſtra. Benè ergo dicitur ſecũdum leges, quòd in æquali linea collateralium ſiue linea ſit paris numeri ſiue diſparis, non eſt reperire diſparem gradum. Vide in linea paris numeri ſecunda vel quarta diſparis numeri prima vel tertia. In prima duo gradus, in ſecunda quatuor, in tertia ſex, in quarta octo, quod non eſt ſecundùm Canones, quia in æquali linea diſparis numeri habemus diſparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & ſic de ſingulis.

¶ Nunc reſtat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula ſecundùm Canones. Collateralium in linea æquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abauum ſtipitem, P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iiij & idem in deſcendentibus vſque ad lineam æqualitatis: & hoc eſt quod dicimus, quod perſona addita perſonæ vſque ad lineam æqualitatis non creſcit gradus: quia propatruus, filius eius, nepos & pronepos omnes diſtant quarto gradu à P. Sed aliter ſecundùm leges, ſecundùm quas talem regulam tradimus.

¶ Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ (ſtipite dempto) tot ſunt gradus Vnde P. à ſtipite diſtat iiij. à propatruo v à filio vj. à nepote vij. à pronepote viij. & ſic quælibet perſona facit gradum. Vides ex ſupradictis quòd P. non poteſt contrahere cum aliqua de arbore

Diſtat

Diſtat enim à ſummo,ſcilicet abauo : ab imo,ſcilicet à nepote,ab extremis collateralium ab omnibus his quarto, à mediis citeriori: per quod ſatis patet, quòd cum nullo poteſt contrahere. Sed ſi extremus in collateralibus vt puta ſi pronepos propatrui, vel pronepos fratris procrearet filiam poſſet P.cum illa contrahere. Licet autem contrahatur in quintogradu remanet tamen conſanguinitas. prohibitio enim quæ per ius poſitiuum proceſſerat, potuit tolli,ſed naturalia ſunt immutabilia. 5.*diſt.in prin.*

¶ Scire debes, quod communiter dicunt doctores, quòd abauus & proauus & auus ſunt bigami, dicentes, quod ſi non eſſent bigami, non poſſunt filij eorum coniungi,cùm eſſent fratres:ſed de hoc non multum curo:quia eadem ratione ſic eſſet de aliis cellulis duplicibus, quod perſonæ earum eſſent bigami. Vnde fingamus perinde ac ſi in qualibet duplici cellula haberemus quatuor perſonas, ac ſi diceretur propatruus & vxor, proamita & maritus, vnde duplicatio poſita fuit, vt nomina demonſtraret in vtroque ſexu, non vt eos coniuges denotaret. Sciendum eſt etiam quod in collateralibus, æqualis lineæ bene ſequitur iſta regula affirmando & negando. Ego & tu ſumus conſanguinei in linea æquali & ego poſſum accipere filiam tuam; ergo tu meam. Et negatiuè. Ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus. Negatiua in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando : quia ſi vnus eſt in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui eſt in tertio vel citeriori,poteſt cōtrahere cum filia eius,qui eſt in quarto gradu, & non èconuerſo, vnde propatruus eius filius & nepos contrahere poſſunt cum filia P.ſed non èconuerſo.

¶ Demùm quæritur, an collaterales, quorum vnus eſt in quinto & alter in primo, puta filia P. & propatruus poſſint ad inuicem contrahere ? Dicit Hoſtienſis quod non. *& hoc not.ext. cod. quod dilectio, & c. tua:& in ſumma huius tit. de conſang. §. nunquid in v. &* 1. quod per ſua argumenta nititur probare ſic, ſcilicet pater & filius vna perſona cenſentur. *C.de impub.& aliis ſub l vlt.*ſicut ergo non contrahitur cum ſtipite, ſic nec cum filiis ſtipitis. bene facit prædicta decret. *tua*,vbi fratres videntur poni pro ſtipite. Contrarium tenet Bern quod colligitur ex *gl.quam ponit ſup.eod. tit.c.vlt.*& Ra. & Ioan. de Deo. & hoc eſt veriſſimum,quod probant verba regulæ poſitæ *ſemp.cod.cap.vlt.* dum dicit ibi deſcendentium ab eodem. ſed certum eſt quod propatruus deſcendit à ſtipite.Præterea aut dicit quod eſt inter eos prohibitio aſcendentium & deſcendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quod certum eſt filium P.non deſcendiſſe à propatruo.Eſt ergo prohibitio collateralium,ſed certum eſt, quòd iſti diſtant quinto. quid igitur impediat iſtos collaterales contrahere,non video. Io. And.

Multa dies, variuſque labos huiuſce parauit
Artis notitiam; quæ modò clara patet.

PRIMVM GENVS AFFINITATIS, QVOD HODIE HABET, PROHIB.

Relictus relictæ fratris. 1.	Vxor fratris olim relicta.	Frater.	PRIMVS GRADVS.	Soror.	Vir ſororis olim relictus.	Relicta relicti ſororis. 2.
	Vxor filij fratris.	Fratris filius.	SECVNDVS GRADVS.	Sororis filia.	Vir filiæ ſororis.	
	Vxor nepotis fratris.	Fratris nepos.	TERTIVS GRADVS.	Sororis neptis.	Vir neptis ſororis.	
	Vxor pronepotis fratris.	Fratris pronepos.	QVARTVS GRADVS.	Sororis proneptis.	Vir proneptis ſororis.	

ARBOR AFFINITATIS.

1. 2. *Duæ ſuperiores cellulæ his numeris notatæ, decoris ergò poſitæ ſunt ad genus affinitatis demonſtrandum, non habent tamen prohibitionem.*

AFFINITATIS DECLARATIO.

Affinitas ſecundùm Canones, eſt perſonarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. Et dicitur affinitas quaſi duorum ad vnum finem vnitas : eò quòd duæ cognationes diuerſæ nuptias ſecundùm leges

leges, vel per coitum ſecundùm Canones copulantur: & alter ad alterius cognationis finem accedit, *vt ff. de gradib. cogna. l. non facilè. §. affines.*

¶ Scias autem quod affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua perſona, qua mediante contrahitur. 35. q. 10. fraternitatis.

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiuſdem gradus, cuius eſt conſanguinitas. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem: ſi vis ſcire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus, & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere. Dictum eſt in regula viri, & mulieris, & non viri & vxoris, quia ſecundùm Canones etiam per coitum fornicarium & inceſtuoſum contrahitur affinitas, patet de eo qui cog. conſang. vxor. ſuæ, *cap. diſcretionem, & cap. penultim.* Inter conſanguineos mulieris & virum, & conſanguineos viri & mulierem, ideo dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, ſed ipſi ſunt affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris nulla eſt affinitas. Vnde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia, ſed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſam mulierem, *de conſanguinitate & affinitate quod ſuper his.*

Regula. Quotieſcumque inter vnam perſonarum, de quibus quæritur, & coniugem alterius non eſt vel non fuit conſanguinitas intra quartum gradum incluſiuè nulla eſt prohibitio: vt inter me & coniugem nepotis mei non poteſt eſſe matrimonium: quia nepos meus eſt mihi conſanguineus intra quartum gradum.

Aliud exemplum. Soror mea habuit maritum, ea mortua maritus eius aliam accepit, quo defuncto, potero contrahere cum eius relicta: quia inter me & illam relictam nulla eſt, nec fuit conſanguinitas.

AD arborem affinitatis & eius materiam tranſeamus. Et primo videndum eſt quid ſit affinitas, & vnde dicatur: & quomodo ipſius genera inſurgant, & gradus computentur: deinde arborem formemus. Ponemus poſtea quædam notabilia, & quaſdam quæſtiones.

¶ Eſt autem affinitas perſonarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela, hoc ſecundùm Canones: ſed ſecundùm leges eſt proximitas proueniens ex nuptiis, & requiritur ſecundùm leges, quod legitimæ ſint nuptiæ, non interdictæ, vt contrahatur affinitas *ff. de gradib. l. non facile. §. ſciendum.* Et dicitur affinitas quaſi duorum in vnum finem vnitas, eò quòd duæ cognationes diuerſæ per nuptias ſecundùm leges, vel per coitum ſecundùm Canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, *vt in ea l §. affines.*

¶ Sed quod per fornicarium coitum, & inceſtuoſum ſecundùm nos contrahatur affinitas, patet *de eo qui conſang. vxor. ſuæ cap. diſcretionem, & eod. titul. capit. penult.* Sed conſideratio legis fuit circa hæreditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur aduerſus affinem teſtimonium dicere. *ff. de gradib. l. iuriſconſult. in princip. & de teſtib. l. 3. & 4. q. 3. § item in criminali ver. item lege Iulia.* Sed Canon quo ad matrimonia prohibenda conſiderauit vnionem carnis, quæ inſurgit ex copula. Et eſt videre ſecundùm hoc, quòd concurrere poteſt attinentia conſanguinitatis & affinitatis: vt ſi quis cognoſcat conſanguineam, omnes conſanguinei vtriuſque ſunt vtrique affines. Scias autem quod affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua perſona, qua mediante contrahitur, 35. *quæſt. 10. fraternitatis.* Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra clauſtra pudoris. 35. *q. 3. extraordinaria. & adde quod ibi not.*

¶ Et inſurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honeſtate, interdum ſine: & publica honeſtas interdum ſine affinitate, vt ſi cognoſco vxorem vel ſponſam, hîc impedimentum eſt publicæ honeſtatis & affinitatis, ſi cognoſco non ſponſam, hîc affinitas ſola eſt, ſi ſponſam nondum cognoui, ibi ſola publica honeſtas. Hoc dico, quia mortua eſt vxor tua, & vis contrahere de deſponſatione Eccleſiæ cum conſanguinea ſua, & Eccleſia diſpenſat, quod poſſis contrahere cum illa, non obſtante quòd ſit tibi affinis, tali gradu per diſpenſationem adhuc contrahere non poteris: quia licet ſublatum ſit impedimentum affinitatis, non tamen ſublatum eſt impedimentum publicæ honeſtatis. Debes ergo facere exprimi, quòd poſſis cum tali contrahere, non obſtante impedimento publicæ honeſtatis pro eo, quòd deſponſati conſanguineam eius in quarto gradu, & non obſtante quod eſt tibi affinis in quarto, pro eo quod dictam deſponſatam carnaliter cognouiſti, & nunc matrimonium procedere poterit.

¶ Genus affinitatis cognoſcitur per hanc regulam, ſed non gradus. Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, ſed non gradum. Iſto modo, ſi is qui eſt mihi in ſecundo gradu conſanguinitatis, cognoſcit mulierem, illa eſt mihi ſecundo gradu affinitatis, & primo genere: ſi alius eam cognoſcit, ille attinet mihi ſecundo genere affinitatis, & ſecundo gradu, ſi ille aliam mulierem cognoſcit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & ſecundo gradu. Sed quia ſolum primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B plenè tradidit *extrà, de conſanguinitate & affinitate, cap. non debet*, hic circa hoc non inſiſto. Ergo ſi perſona mihi conſanguinea coniungat ſibi aliam perſonam carnali copula, perſona iuncta eſt mihi affinis primo genere affinitatis, ſi attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula ſe alteri commiſceat, illa attinet mihi ſecundo genere, ſi affinis, mihi ſecundo genere aliquam cognoſcat, illa eſt mihi affinis tertio genere, ſed eodem gradu. Eſt igitur videre de gradibus. Certum eſt, quod affinitas non habet hodie prohibitionem niſi in primo genere, & in illo vſque ad quartum gradum: licet affinitas non habeat ſuam ſpecialem computationem graduum: ſed computantur gradus affinitatis ſecundùm gradus conſanguinitatis. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem, ſi vis ſcire quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus ſecundùm regulas, quas tradidi in proxima arbore, & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere

¶ Nunc formemus arborem: & in medio arboris ſunt quatuor cellulæ, & in prima ſuperiori ponitur primus gradus, in ſecunda ſecundus in tertia tertius, in quarta quartus gradus Et de his primò quæritur, quare ponantur in medio fratris & ſororis. Secundò, quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis, & ſic de ſingulis. Ad primum dic, hoc fuiſſe vt detur intelligi, quod affinitas oritur ex conſanguinitate, & quòd ab vtroque ſexu virili & fœmineo affinitas contrahatur. Ad ſecundum dic, attinentiam non fuiſſe expreſſam: vt illa computatio graduum ad conſanguinitatem & affinitatem referatur: vnde ſoror & frater ſunt in primo gradu conſanguinitatis, & frater & vir ſororis ſunt in primo gradu affinitatis, & ſic de aliis. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens: in prima ſcribitur frater, in ſecunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos, Ad dorſum huius alia

alia linea continens alias quatuor cellulas : in quarum prima ſcribitur vxor fratris olim relicta, in ſecunda vxor filij fratris, in tertia vxor nepotis fratris, in quarta vxor pronepotis fratris. A latere ſiniſtro ſunt aliæ quatuor cellulæ: quarum prima ſoror, ſecunda ſororis filia, tertia ſororis neptis, quarta ſororis proneptis. Ad dorſum harum ſunt aliæ quatuor: prima vir ſororis, quarta vir proneptis ſororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, vna à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à ſiniſtris relicta relicti ſororis, quæ ſecundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonſtrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum vna oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri ſororis, in qua ſcribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula ſororis, & terminatur in cellula vxoris fratris, in qua idem ſcribitur.

¶ Circa hoc quæro, quare in cellula, vxor fratris ſcribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus eiuſdem lineæ? Et dic hoc factum fuiſſe propter cellulam, quæ ponitur ad dorſum illius, q.d. frater habuit vxorem, mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illa demum mortua, iſte relictus à relicta fratris, vult contrahere cum ſorore, nunquid poteſt? Olim non poterat, quia erat, ſibi in ſecundo genere, & primo gradu, hodie verò poteſt. Idem ſit repetitum quoad cellulam viri ſororis.

¶ Ad cognoſcendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quàm ex prius dictis, tolle hanc ſolam regulam magiſtralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & eiuſdem gradus cuius eſt conſanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri, & mulieris, & non viri & vxoris, colligi ex his, quæ in principio dixi. Inter conſanguineos mulieris & virum, & conſanguineos, viri & mulierem, ideo dixit: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, ſed ipſi ſunt affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri & conſanguineos mulieris nulla eſt affinitas: vnde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum & conſanguineos viri & ipſam mulierem, *extrà, de conſanguinitate & affinitate, quod ſuper his.* Primi generis quare dixerim, etiam ſuperioribus patuit, & eiuſdem gradus cuius eſt conſanguinitas: vide hoc in arbore: nam frater & ſoror ſunt in primo gradu conſanguinitatis, maritus ſororis eſt fratri in primo gradu affinitatis, & ſic vxor fratris ſorori, & ſic filia ſororis eſt filio fratris & ipſi fratri in ſecundo gradu conſanguinitatis. maritus eius in ſecundo gradu affinitatis, & èconuerſo, & ſic in reliquis. Vnde vir proneptis ſororis attinet fratri & omnibus deſcendentibus, qui ſunt in arbore, quarto gradu affinitatis. & hoc ideo, quia toto gradu conſanguinitatis attinet prædictis ipſa proneptis. Qui ſunt in arbore, ideo dixi, quia ſi pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & ſic attinet quinto gradu ſecundùm regulas traditas in proxima arbore.

¶ Poſt hoc notandum eſt, illud præciſè non ſequitur, ego & tu ſumus affines: ergo filius, quem procreo, eſt tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ quia ergo ſum tibi affinis, & ipſe conſanguineus interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum ſi ego & tu ſumus affines per appoſitionem mei: quia ſcilicet contraxi cum conſanguinea tua, ſi ex dicta conſanguinea tua filium procreo, ille eſt tibi conſanguineus, non affinis, ſed ſi ego maritus conſanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo ille nec eſt tibi conſanguineus, nec affinis. Si verò tu conſanguineus vxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipſe affinis, ſed ſi tu & vxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipſa in ſecundo vel primo: tunc ipſe filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipſe mihi in quarto. Si verò tu & vxor mea eratis conſanguinei in linea inæquali, ſed vxor mea erat remotior, vt quia ipſa in tertio, & tu in ſecundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipſe affinis: tu in tertio gradu, & ipſe in tertio gradu. Item nota quod iſtud etiam non ſequitur, ego & tu ſumus affines, & ego non poſſum accipere filiam tuam, ergo nec tu meam: quia ſi habeam conſanguineam tuam in vxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris: ſed inter virum & conſanguineos mulieris, & inter mulierem & conſanguineos viri, vt dixi, & probatur *extrà, de conſanguin. & affinit. quod ſuper his*, ſed ego non poſſum contrahere cum filia tua, niſi forſan illa excederet quartum gradum, vt quia eſſet in quinto, & eſt ſimile ſecundùm quod dixi ſupra in proxima arbore circa finem.

¶ Nunc quæritur, an affinitas inter aſcendentes & deſcendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantum vſque ad quartum gradum? Etſi teneremus opinionem Goffredi, de qua dixi ſuprà in arbore proxima circa medium, diceremus quòd vſque ad quartum gradum tantum. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio ſit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abſtinere debemus à conſanguineis vxoris, vt à propriis, *extrà, de conſanguinit. & affinit. cap.* 1. 35. *quæſt.* 3. *de propinquis*, & *cap. æqualiter.* Si ergo inter conſanguineos aſcendentes & deſcendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines ad idem *inſtitut. de nupt. §. affinitatis.* & dicit lex, quod tales affines aſcendentes & deſcendentes habentur loco parentum & liberorum *ff de gradibus, l. non facilè. §. & retrò, in fine.* Eodem modo poſſet formari quæſtio de affinibus, quorum vnus eſt in primo gradu, alter in quinto, ſicut in conſanguineis dixi *ſupra, in arbore proxima, in fine.* An autem liceat diuerſis temporibus habere in vxores duas cognatas, ſcilicet vxores duorum fratrum, & an coniuncti olim in gradu prohibito hodie permiſſo ſimul manere poſſint, de hoc *vid. not. extrà, de conſanguinit. & affinit. cap. non debet.*

¶ Vltimo quæritur ad vtramque arborem, an prohibitio conſanguineorum vel affinium coniungendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio. Breuiter ſcias quod olim propter neceſſitatem frater neceſſariò habuit contrahere cum ſorore, & conſanguinei cum conſanguineis. Vnde tunc in collateralibus non erat prohibitio, hoc fuit à principio generis humani in filiis & nepotibus Adæ. Hoc etiam fuit poſt diluuium in nepotibus Noë. In Leuitico verò prohibitæ fuerunt ferè duodecim perſonæ, quas vide nota. *extrà, de reſtitut. ſpol. cap. literas. & de diuor. cap. gaudemus.* Demum ius poſitiuum canonicum prohibuit conſanguineos & affines primi generis coniungi in ſeptimo gradu & citeriori: quæ prohibitio poſtea vſque ad quartum gradum eſt reſtricta. extrà, eod. non debet. reuocatis etiam quibuſdam aliis prohibitionibus, vt patet. Reuocatio verò fuit ex cauſa, quæ ibi ponitur. & *extrà, de teſtibus cap. licet ex quadam.* per quod patet, quod prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex poſitiuo. Vnde in ſecundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere poſſunt iure diuino, ſed non poſitiuo. Vnde in ſecundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere poſſunt iure diuino, ſed non poſitiuo. Ratio verò prohibitionis ſumitur 35. *quæſt.* 1. §. 1. *cap* 1. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam ſi contraherem cum ſorore, idem eſſet pater & ſocer, mater & ſocrus. vir & fratres, &c. Sed ſi alium habeo patrem, alium ſocerum numeroſius ſe charitas protenderet: in qua vniuerſi fideles, & præcipuè ſtudentes continuè perſeuerent per gratiam eius, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

QVÆ

QVÆSTIO VI.

NVnc quæritur, *quibus accuſantibus vel teſtificantibus, ſanguineorum coniunctio dirimenda ſit.*

Cap. I. ¶ *Conſanguinei tantum, vel ſi progenies defecerit, antiqui & veraces propinquitatem in Synodo computent.*
De his ita decreuit Fabianus Papa.

COnſanguineos *a* extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in Synodo computet: ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id eſt, pater, mater, frater, ſoror, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota ſit Epiſcopus canonicè perquirat: & ſi inuenta fuerit propinquitas, ſeparetur.

Cap II. PALEA.
[Cæleſtini Papæ *decretum Eccleſiæ Florentinæ miſſum.*

VIdetur nobis, quod ſecunda, quam contra prohibitionē Eccleſiæ duxit, non ſit vxor etiam ſi primam non haberet deſponſatam. Non quod contra interdictum & ordinem Eccleſiæ factum eſt, tanquam inordinatum, ratum non haberi tam diuinæ, quàm humanæ legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quā inordinatè ſuperduxit, prohibitione renitente, vxor non eſt, cogendus eſt eam recipere, quam iurauit, & deſponſauit, & ex ea prolem genuit: vt iuramenti religio non vilipendatur, & fides ad inuicem promiſſa ſeruetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alij exinde occaſionem peierandi *b*, & alias decipiendi aſſumere non valeant. Quod autem parentes, fratres, & cognati vtriuſque ſexus in teſtificationem ſuorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendū admittantur tam antiqua conſuetudine, quàm legibus approbatur. Ideo enim maximè parentes, & ſi defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam vnuſquiſque ſuam genealogiam & cū teſtibus, & chartis, tum etiam ex recitatione maiorum ſcire laborat. Qui enim melius recipi debent, quàm illi, qui melius ſciunt: & quorum eſt intereſſe, ita vt, ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundùm leges nullum fiat matrimonium? Quod verò legitur [*c* pater non recipiatur in cauſa filij, nec filius in cauſa patris] in criminalibus cauſis, & contractibus verum eſt: in matrimonio verò coniungendo, & diſiungendo. ex ipſius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res eſt congruè recipiuntur *d*

¶ *Hæc palea deeſt in pleriſque vetuſtis exemplaribus. Habetur extra qui matrimoniū accuſ. poſſ. c. Clemente III. alias Cæleſtino, Florentino Epiſcopo, aliàs Eccleſiæ Florentinæ: indeque & ex aliquot manuſcriptis eſt emendata, verbis aliquot, & additis & ſublatis.*

Cap. III. ¶ *Qui iureiurando propinquitatem firmare debeant.*
Item Vrbanus Papa *Richardo e Genuenſi Epiſcopo.*

NOtificamus *f* tibi, vt poſtquam tres, aut duo, ex propinquioribus iam defunctæ vxoris eius, qui accuſatur, vel viuæ, hanc propinquitatem iureiurando firmauerint, vel tres, aut duo ex antiquioribus Genuenſibus, quibus hæc propinquitas nota eſt, qui bonæ famæ, & veracis teſtimonij ſint, remoto amore, timore, pretio, omni malo ſtudio, ſupradicto modo conſanguinitatem firmauerint, ſine omni mora coniugia diſſoluantur. Quod ſi propinqui, aut extranei verbis tantùm propinquitatem teſtantur, & iuramento probare vel noluerint, vel nequiuerint, coniugium nullatenus diſſoluatur: ſed competens eis pœnitentia propter infamiam, vel peccati maculam (ſi forte in hac re contraxerint aliquam) iniungatur.

Cap. IV. ¶ *Suæ confeſſioni relinquuntur, quorum inceſtum nullus iureiurando affirmat.*

Item ex a Concilio Vrbani Papæ habito in Apulia.

SI *b* duo, vel tres viri conſanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipſimet fortè confeſſi fuerint, coniugia diſſoluantur. Si verò neutrum contigerit, Epiſcopi eos per baptiſmum, per fidem, per iudicium Chriſti in vera obedientia obteſtentur, quatenus palam faciant, vtrum ſe (ſicut eſt fama) conſanguineos recognoſcant, ſi negauerint, ſibi ipſis relinquendi ſunt: ita tamen, vt ſi aliud in conſcientia habeant, ſe à liminibus Eccleſiæ, à corpore, & ſanguine Domini à fidelium communione nouerint ſegregatos, atque infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant. Si ſe Epiſcoporum iudicio ſegregauerint, ſi iuuenes ſunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

2. pars. *Ecce quibus accuſantibus, vel teſtificantibus conſanguineorum coniunctiones ſunt dirimendæ. Cuiuſmodi verò iuramentum ab accuſatore ſit exigendum, ex Romano ordine 1 habetur. Eſt autem huiuſmodi.*

1 ¶ Ordine.] *Cæteri collectores citant non,* ex ordine, *ſed ex Concilio Romano ſub Gregorio III. Ex quibus collectoribus, & vetuſtis Gratiani exemplaribus nonnulla ſunt emendata in hoc, & in ſequentibus capitibus.*

Cap. V. ¶ *Iuramentum accuſatoris.*

j. DE *c* parentela illa, quam dicunt eſſe inter illum N. & iſtam eius coniugem N. quidquid inde ſcis, & audiſti à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, quòd tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per *d* præmium, aut per *e* conſanguinitatem celabis Epiſcopum tuum, aut eius miſſum, cui hoc inquirere iuſſerit: quandocunque te ex hoc interrogauerit. Sic te Deus adiuuet, & iſtæ ſanctorum reliquiæ.

Cap. VI ¶ *Iuramentum teſtium.*

ILlud *f* ſacramentum *g*, quod iſte iurauit de illa parentela, quæ inter illum N. & eius coniugem N computatur, quod tu illud obſeruabis, inquantum ſapis, aut audiſti. Sic te Deus adiuuet.

3. pars *Hoc iuramentum non eſt ſeparationis, ſed ſynodale inſtitutum ab* Eutychiano Papa.

Cap. VII. ¶ *Synodale iuramentum Ait enim.*

EPiſcopus *h* in ſynodo reſidens poſt congruam allocutionem ſeptem ex plebe ipſius parochiæ, vel eo am-

a *Sent. 4. diſt. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Anſel. l. 10. c. 60. Burch l. 7. c. 21. Iuo p. 9. c. 57. Pann. l. 7. c. 84. Extra, qui matrim. accuſ. poſſ. c. videtur* b *al. peccandi.*
c *ff. de teſtibus, l. teſtis idoneus.*
d *al. admittuntur.* e *al. Cypriano.* f *Sent. 4. diſt. 41. Iuo p. 9. c. 33. Pann. l. 7. c. 85.*

a *In codice peruetuſto ex Eugenio II.*
b *Sent. ibid. Iuo p. 9. c. 53.* c *Polyc. l. 6. tit. 4. Anſel. l. 10. c. 74. Burch l. 7. c. 25. Iuo p. 9. c. 61. Pann. l. 7. c. 86.*
d *al. propter.* e *al. propter.* f *al. Iſtud.*
g *Burch. l. 7. c. 26. Iuo p. 9. c. 62. Pann. l. 7. c. 87.*
h *Polyc. lib. 6. tit. 4. Anſel. lib. 6. cap. 152. Burch. lib. 1. c. 91. 92. 93.*

plius prout viderit expedire, maturiores, honeſtiores, atque veraciores viros in medium debet euocare, & allatis ſanctorum pignoribus vnumquemque illorum tali ſacramento conſtringat. Amodò in antea quidquid noſti, aut audiſti, aut poſtmodum inquiſiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Chriſtianitatem in parochia factum ſit, aut futurum erit, ſi in diebus tuis euenerit, tantum vt ad tuam cognitionem quocunque modo perueniat, ſi ſcis, aut tibi fuerit indicatum ſynodalem cauſam eſſe, & ad miniſterium Epiſcopi pertinere, quod tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter *a* pretium, nec propter parentelam vllatenus celes Epiſcopum, aut eius miſſum, cui hoc inquirere iuſſerit, quandocunque te ex hoc interrogauerit. Sic te Deus adiuuet, & illæ ſanctorum reliquiæ. Illud 1 ſacramentum, quod iſte iurauerit de ſynodali cauſa, quod tu illud ex te ita obſeruabis, in quantum ſapis, aut audiſti, aut ab hac die in antea inquiſiturus es, Sic te Deus adiuuet, &c.

1 ¶ Illud.] *Burchardus legit;* iſtud, *& ante hæc verba proponit hanc rubricam,* Iuramentum cæterorum.

4. pars. *Ab hoc iuramento illud ſumptum eſt, principio paululum deriuato. Porro de iuramento ſeparationis* Innocentius Papa II. *ſcribit Othoni Lucenſi Epiſc. dicens.*

Cap. VIII. ¶ *Iuramentum illorum qui conſanguinitatem probant.*

ij. DE parentela illa, vnde nos conſulere voluiſti, pro qua etiam eſt ad noſtram audientiam appellatum, aliorum fratrum ſcripta ſuſcepimus, qui vtique cauſam ipſam diuerſo modo narrabant. Et primò quidem tam in gradibus, quàm in nominibus perſonarum diſcordaſſe: poſtmodum verò in altero eorum computatores eiuſdem parentelæ dicuntur conueniſſe. Cæterorum in huiuſmodi caſibus ſummopere conſideranda eſt qualitas perſonarum, quæ aliquid contra quoſlibet aſtruere velint: quæ etiam iuſiurandum præſtare debent, quod neque gratia, neque pretio, vel timore, vel odio alicuius hoc dicunt contra eos, de quibus agitur ſed potius, quia credant ita verum eſſe, & ita ſe à ſuis anteceſſoribus audiuiſſe. In quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas inueniri.

5. pars. *Qui verò ſeparantur ab inuicem, huiuſmodi iuramentum præſtabunt* b.

Cap. IX. ¶ *Iuramentum ſeparationis.*

AB *c* iſto die in antea, quòd tu per nullum ingenium te ſociabis huic tuæ conſanguineæ 1 N. cum qua contra legem, & rectam Chriſtianitatem adulterium & inceſtum perpetraſti, nec in coniugio, nec in adulterio illam tibi ſociabis, nec cum illa ad vnam menſam manducabis, & bibes, aut ſub vno tecto manebis: niſi fortè in Eccleſia, aut in alio publico loco, vbi nulla mala ſuſpicio poſſit eſſe, & ibi coram teſtibus idoneis pro certa neceſſitate pariter colloquamini: nec aliam coniugem accipies niſi fortè poſt peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab Epiſcopo tuo aut eius miſſo. Sic te Deus adiuuet, & iſtæ ſanctorum reliquiæ.

3 ¶ Conſanguineæ.] *Quæ ſequuntur vſque ad verſic.* perpetraſti, *addita ſunt ex Burchardo & Iuone, itemque alia nonnulla.*

6. pars. *Occaſione verò conſanguinitatis vxorem ſuam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, niſi cauſa primùm probata fuerit.*

Cap. X. ¶ *Niſi eorum Eccleſia conſanguinitate probata vxorem dimittere non licet.*

Vnde Alexander Papa II. *Gulielmo de Monſtrolio* d.

MVltorum *e* relatione cognouimus, te propriam velle obiicere vxorem, & adhærere alteri, prætendentem conſanguinitatis occaſionem. Vnde Apoſtolica auctoritate interdicendo mandamus tibi, vt hanc quam nunc habes vxorem, nullatenus præſumas dimittere, vel aliam ducere dunec Epiſcoporum religioſorum Concilium cauſam iſtam examinauerit.

7. pars, *Recepturus verò eam quam iniuſtè dimiſit, hoc modo iurabit.*

Cap. XI. ¶ *Reconciliationis iuramentum.*

AB *a* iſto die in antea iſtam coniugem tuam N. quam iniuſtè dimiſeras, ita tenebis, ſicut per rectum maritus ſuam debet habere coniugem in dilectione, & debita diſciplina: nec eam per vllum malum ingenium à te ſebatabis nec ea viuente aliam accipies. Sic te Deus adiuuet, &c.

Quod autem vnius teſtimonio coniugia apud quoſdam dirimantur, nulla ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dixerit b: [*Omne verbum ſtabit in ore duorum, vel trium teſtium.*] *Item cum in Ilerdenſi Concilio, c. 20. dicatur:* [*Omnis controuerſia, quæ de Eccleſiaſticis rebus fit, ſecundum diuinam legem ſub duobus, vel tribus teſtibus terminetur, Domino dicente* c: [*non vnus ſtet contra* 1 *alium* d, *ſed in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum.*] *Item cùm alibi dicatur,* [*nullius perſonæ* e *quantumlibet exercitatæ teſtimonio aliquid credatur*] *euidentiſſimè apparet, vnius aſſertione coniugia non eſſe dirimenda.*

1 ¶ Contra alium.] *In Deuteronomio hæc adduntur,* quicquid illud peccati, & facinioris fuerit. *In Euangelio autem ſunt tantummodo ſequentia,* vt in ore duorum, &c.

2 ¶ Nullius perſonæ.] *In codice Theodoſiano, lib. 11. tit. 14. leguntur hæc verba,* & nunc manifeſtè ſancimus, ne vnius omnino teſtis reſponſio audiatur, etiamſi præclaro curiæ honore præfulgeat. *quorum ſimilia recitantur ab Iuone, p. 16. c. 204. Et Gratianus ſup. 6. q. 2. in princ. hanc eandem ferè ſententiam attulit.*

QVÆSTIO VII.

QVod autem quæritur, ſi illi, qui de inceſtuoſis naſcantur, filij reputentur: Auguſtinus *in libro Quæſtionum ſuper Leuiticum, cap. ſeu q. 76. determinat, ita dicens.*

Cap. I. ¶ *Non appellantur filij qui de inceſtuoſis naſcuntur.*

QVid *f* eſt [Quicunque 1 dormierit *g* cum cognata ſua, ſine filiis morietur,] cum filij ex huiuſmodi coniunctionibus & ante nati ſint, hodieque naſcantur? An hoc intelligendum eſt lege Dei conſtitutum, vt quicunque ex eis nati fuerint, non deputentur filij, id eſt, nullo parentibus iure ſuccedant?

1 ¶ Quicunque dormierit cum cognata ſua.] *Hæc verba non ſunt hic apud B. Auguſtinum, ſed initio ipſius quæſtionis 76.*

QVÆSTIO VIII.

DE *his verò qui ignoranter coniuncti ſunt, in quo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis ex diſpenſatione Eccleſiæ relinquantur,* Gregorius *in Regeſto definit dicens.*

¶ *In Polycarpo citatur ex Gregorio in Decretis.*

Cap. I. ¶ *Non ſeparentur, qui infrà ſeptimam generationem ignoranter copulantur.*

DE *h* gradibus verò cognationum, qui infra ſepti-

a *al pr.æmium.* b *al præſtabant.* c *Poly. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 75. Burch. l. 7. c. 27. Iuo p. 9. c. 63. Pann. l. 7. c. 88.*
d *al. Monaſteriolo.* e *Iuo p. 9. c. 32. Pann. l. 7. c. 82.*

a *Poly. ibid. Burch. l. 9. c. 81. Iuo p. 8. c. 217. Pann. lib. 7. c. 41.*
b *Deut. 17.* c *Deut. 19. Matth. 18.* d *al. aliquem.* e *6. quæſt. 2. in princ.* f *Burchardus lib. 7. c. 17. Iuo part. 9. c. 52. Pann. lib. 7. c. 83.* g *Leuit. 20.*
h *Polyc. lib. 6. tit. 4.*

mam

mam generationem in matrimonio ſunt inuenti ſi neſcientes fuerint, & iam multa curricula annorum ſint reuoluta, ita vt filios habeant, in ſexto qui inuenti ſunt, aut fortaſſe in quinto, huiuſmodi non ſeparentur, donec nos Domino permittente, ore ad os loquamur. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium. Qui verò de his duobus gradibus nouas contraxiſſe nuptias videntur, id eſt, infra anni coronam, modis omnibus ſeparentur. De cætero verò generalia per omnem prouinciam ſtatuta percurrentia taliter firmentur, vt nullus audeat deinceps tale ſcelus perpetrare: & qui fecerint, ſine retractationis miſericordia acrioribus puniri vltionibus ſeparentur. Hi verò, qui propinquas ſanguinis vxoris ſuæ in matrimonio ſibi ſociauerunt ſicut iamdudum vobis ſcripſimus, qui eodem gradu inuenti ſunt, ſeparentur: aut ſuſpendatur eorum cauſa, vſque dum nos inſimul Domino auxiliante conueniamus. *Idem.* ¶ De 1 his, qui poſt mortuas vxores, ſecundas nuptias contrahere voluerunt, iuſtè honeſtè, & rationabiliter proſpeximus ab earum conſanguineis vſque ad quartum gradum genealogiæ abſtinere. Hoc nos ſecundùm indulgentiam ſanctæ matris Eccleſiæ mitiùs prælibauimus. Cæterùm iuxta 2 ſecularium legum cenſuram dignis coërcitionibus grauibúſque diſciplinæ inuentionibus a hæc omnia mala & illicita modis omnibus reſecanda ſunt, vt in futuro deinceps tempore cuncta quieſcant.

1 ¶ De his, qui] *In Polycarpo hæc verba ſunt ex eodem Gregorio ſed habentur coniunctè cum c. de affinitate ſup. q. 2. & 3. proximè antecedunt huic capitulo, de gradibus.*

2. ¶ Iuxta ſæcularium.] *De pœna inceſtorum eſt in nouella 12. Iuſtiniani, & in Capitul. l. 7. c. 432. & 435. & in adiectis, c. 124. & 227.*

Cap. II. ¶ *In quarto, & quinto gradu qui coniuncti inuenti fuerint, ſeparentur.*

Idem *Felici Meſſanæ ciuitatis Epiſcopo.*

Hæc c ſalubriter præcauenda ſancimus, ne quis fidelium propinquam ſanguinis ſui, vſquequo affinitatis lineamenta generis ſucceſſione cognoſcuntur, matrimonio ſibi deſideret copulare: ſed 1, ſicut à maioribus noſtris definitum eſt, ita modis omnibus obſeruetur: quoniam vſque ad ſeptenarium numerum parentelæ, nulli vnquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre, & matre conſanguinitatis parentela deſcendunt. Qui autem & quæ in quarto, vel in quinto gradu coniuncti inuenti fuerunt, ſeparentur: quoniam ſcriptum eſt: [Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.] & iterum: [Anima, quæ fecerit quippiam ex iſtis, peribit de medio populi ſui] Sane quibus 2. coniunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi coniugij melioris libertatem.

Niſi 3 in eodem crimine vſque ad mortem alterius eorum contumaciter perſeuerauerint.

¶ *Integrum caput,* Hæc ſalubriter, *vt eſt apud Gratianum, etiam ab Anſelmo citatur ex Gregorio In Polycarpo autem ſequitur poſt c. Pyttacium. ſup. 30. q. 3. attributum Zachariæ. In Concilio Tolet. II. c. 5. quòd referunt Burchardus & Iuo, habentur cætera huius c. verba, præterea quæ indicabuntur.*

1 ¶ Sed ſicut.] *Hæc vſque ad verſ.* Separentur, *abſunt à concilio, Burchardo, & Iuono.*

2 ¶ Sanè quibus] *Hæc in concilio impreſſo non habentur: quamvis apud Burchardum & Iuonem ponuntur coniunctè cum ſuperioribus. Leguntur autem in Agathenſi, Turonico 2. & in Capitularibus adiectis, ſed aliqua cum varietate, vt eſt notatum ſup. ead. q. 2. & 3. de inceſtu.*

3 ¶ Niſi in eodem.] *Hæc nuſquam ſunt inuenta, & viſa ſunt Gratiani. Quod indicat ille loquendi modus.* Vnde in Aurelian. concilio

Cap. III. ¶ *Non ducant vxores, qui vſque ad mortem alterius in inceſtu perſeuerauerint.*

Vnde in Aurelianenſi Concilio.

Inceſtuoſi a, dum in ipſo deteſtando, atque nefando ſcelere manent, non inter fideles Chriſtianos, ſed inter gentiles, aut catechumenos habeantur: id eſt, cum Chriſtianis non ſumant cibum, nec potum: ſed ſoli faciant hoc: non oſculentur, nec ſalutentur ab eis. Et ſi ſuis Sacerdotibus inobedientes extiterint. & à tam nefando ſcelere ſe ſegregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui ſpiritu periclitentur immundo vel etiam inter eos de quibus per ſe veritas ait [Si te b non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus] Et 1. ſi alter eorum morte præuentus fuerit, alter, quamdiu viuit, grauiter pœniteat, & ſine ſpe coniugij maneat.

Hoc Burchardus etiam & Anſelmus citant ex Aurelianenſi, & aliquid ad hanc rem faciens habetur ex Aurelianenſi 3. c. 10. ſicut etiam in Agathenſi, c. 61. ex quo videtur citare Iuo. Sed longè magis cum hoc capite concordat c. 4. Concilij Ilerdenſis, relatum ſup. ead. q. 2. & 3. De iis, qui inceſti. Eadem autem planè verba leguntur l. 7. Capit. c. 433. & in adiecta, c. 125 exceptis tamen iis quæ indicabuntur.

1 ¶ Et ſi alter eorum.] *Hæc non ſunt in Capitularibus indicatis ſed horum loco habentur iſta.* Nam cum fidelibus non debent orare, neque in Eccleſiam intrare: ſed ad ianuam Eccleſiæ excubare & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram proſtrato veniam poſtulare, &, vt pro ſe orare non dedignentur, flagitare, & lachrymis profuſis, vultu contrito atque humiliato ſpiritu ſemper omnibus apparere vſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, & proprij Epiſcopi Canonicam reconciliationem manere, & ad priſtinum inceſtum nunquam redire, nec ſæcularia negotia exercere, nec placitis aut accuſationibus & teſtimoniis intereſſe, ſed crebris Sacerdotum precibus, manúſque Pontificis proprij impoſitionibus, & eleemoſynarum largitionibus atque cæterorum bonorum hominum c exhibitionibus. expurgari, ſanaríque oportet.

Hac auctoritate qui in quarto, vel in quinto gradu conſanguinitatis coniuncti inuenti fuerunt, ab Eccleſia ſeparari iubentur.

QVÆSTIO IX.

1. *Vnde quæritur, ſi Eccleſia fraude teſtium, aut ignoran-*
ps. *tia eorum decepta aliquos ſeparauerit, qui poſt ſeparationem alia coniugia contraxerunt, ſi poſtea deprehenſa fuerit calliditas, vel falſa opinio teſtium, an priora coniugia ſint redintegranda. Quod fieri non poſſe argumentis & auctoritate probatur. Sententia namque niſi per appellationem intra terminum lege conſtitutum releuata fuerit, irreuocabile robur obtinebit. Hinc etiam B. Gregorius ſcribit, dicens.*

Cap. I. ¶ *Quæ rationabiliter diuiſa ſunt, mutari non expedit.*

Omnibus d modis Eccleſiaſticæ diſciplinæ, vel moderationi conueniens eſt, vt quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel deciſa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari.

¶ *In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B. Auguſtino. Reſtitutum eſt B. Gregorio ex aliquot vetuſtis exemplaribus & Anſelmo. At ſup. 25. q. 2. c. Eccleſiaſticæ, hoc idem citatur ex Gregorio: apud quem legitur eiſdem penè verbis. l. 7. indict. 2. Epiſt. 62.*

---

a al. *inuectionibus.* b *In Concil. Tolet. 2. c. 9. Polyc. ibid. Anſ. l. 10. c. 39. Burch. l. 7. c. 6. Iuo p. 9. c. 42.*, c *Leuit.* 8.

a *Capitul. l. 7 c. 433. & in adiectis, c. 125. Anſel. l. 11. c. 9. Burch. l. 7. c. 5. Iuo p. 9. c. 41.* b *Matth.* 18. c *fortaſſe operum,* d 25. q. 2. *Eccleſiaſtica. Anſel. l. 3. c. 9.*

Cap. II. ¶ *Quæ vtiliter deciſa ſunt, à ſucceſſoribus roborentur, à temerariis præſumpta reſecentur.*

Item Stephanus Papa V. *Paulo Epiſcopo Placentino.*

LOci noſtri conſideratio nos admonet rationis auctoritate, quæ à prædeceſſoribus noſtris vtiliter deciſa fuerint roborare: & quæ à temerariis præſumpta fuerint in promptu nihilominus vlciſci. Reum quippe *a* ante conſpectum diuini iudicis ſe nouerit eſſe, qui nititur vtiliter finita reſcindere, ac roborata quolibet auſu violare. Eccleſiaſtici quippe *b* vigoris ordo confunditur, ſi aut temerè illicita præſumantur, aut non conceſſa impunè tententur. Proinde ſi negligenter ea, quæ malè vſurpantur, omittimus, exceſſus viam proculdubio aliis aperimus.

¶ *Sententia huius capitis, & multa etiam verba ſumpta ſunt ex B. Gregorio lib 7 indict. 1. epiſt. 1; & 28.*

Quia ergo ſententia hæc rationabiliter data eſt, nec per appellationem intra certum terminum reuelata apparet, quod nequaquam priora coniugia ſunt redintegranda. His ita reſpondetur: Aliud eſt ſententiam reſcindere, & rationabiliter deciſa turbare: atque aliud, quæ per ſubreptionem obueniunt, deprehenſa corrigere: ſuum namque errorem cuique corrigere licet: atque ideò, quæ à quolibet illicitè committuntur, ſiue à prædeceſſoribas admiſſa inueniuntur, in melius reuocari oportet. Porrò illicitè vxor à viro ſuo ſeparata eſt, & illo viuente aliȷ copulata: cum Dominus ſolius fornicationis cauſa à viro ſuo vxorem ſeparari iubeat. Sicut ergo ſi aliqua, cuius vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & qualibet occaſione interueniente, ab eius conſortio diſcederet: quamuis iudicio Eccleſiæ cogatur redire ad eum, quem reliquerat, tamen ſi c poſt triennium virum, qui mortuus putabatur redire contigerit, priora cõiugia redintegrabuntur: ſicut cùm deprehenduntur non fuiſſe conſanguinei qui cauſa conſanguinitatis abinuicem ſeparati ſunt, prioris conſortiȷ fœdera ſunt reparanda.

2 pars. *Quod autem quæ illicitè admittuntur, vel admiſſa inueniuntur, corrigenda ſint: vel quod ſententia etiam Romanæ Sedis in melius commutari valeat, auctoritate Hilariȷ Papæ, & Nicolai monſtratur.*

Cap. III. ¶ *Corrigendum eſt, quod illicitè admittitur aut à prædeceſſoribus admiſſum inuenitur.*

Ait namque Hilarius *Epiſcopus vrbis Romanæ Synodo præſidens, cap. 3.*

QVod *d* quis commiſit illicitè, aut à prædeceſſoribus ſuis inuenit admiſſum, ſi proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos in nullo volumus ſeueritatem vltionis exercere: ſed qui in cauſis Dei, vel contumacia, vel aliquo *e* exceſſu deliquerit, aut ipſe, quod perperam fecit, abolere noluerit. in ſe quidquid in alio non reſecuerit inueniet. Quod vt deinceps poſſit tenacius cuſtodiri, ſi placet, ſententias, cauſas, & ſubſcriptiones proprias, omnes commodare, vt ſynodali iudicio aditus claudatur illicitis.

Cap. IV. ¶ *Secundùm ſuæ conditionis tenorem Apoſtolica valet mutari ſententia.*

Item Gregorius.

APoſtolicæ *f* Sedis ſententia, tanta ſemper conſiliȷ moderatione concipitur, tantæ patientiæ maturitate, decoquitur, tantáque deliberationis grauitate profertur, vt retractatione non egeat, nec immutari neceſſarium ducat, niſi fortè ſic prolata ſit, vt retractari poſſit, vel immutanda ſecundùm præmiſſæ tenorem conditionis exiſtat.

a 2. *Cor.* 10. b *diſt.* 63 *Diaconus.* c *Vide ſemp. cum per bellicam,* 34. q 1. & 2. d *Deuſdedit part.* 1. *Polyc. l.* 4. *tit.* 20. *Anſel. lib.* 6. *cap.* 17. e *al. in aliquo.*
f *Deuſd. ibid. Polyc. l.* 5. *tit.* 6. *Anſ lib.* 2. *cap.* 69.

¶ *Apud Anſelmum & Polyc. citatur ex epiſtola Nicolai Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice ſæpè memorato monaſteriȷ Dominicanorum in Epiſtola Nicolai, quæ inſcribitur ad Ludouicum Regem, & in altera eiuſdem ad Epiſcopos omnes in regno Ludouici, quæ incipit,* Gaudemus.

Cap. V. ¶ *A prædeceſſoribus damnatos, aliorum ſupplicationibus in priſtinum ſtatum Apoſtolica reformat Eccleſia.*

Item Innocentius Papa, *epiſtola* 22. *ad Epiſcopos Macedoniæ.*

VEniam *a* nunc ad Maximum 1 Photinum, quaſi ad quoddam thema, & (quod mihi anxium eſt: ac difficillimum) malorum meorum reuoluam ſententias. Fuerat de illo, quoquo pacto (vt ipſi etiam commeminiſtis) aliquid vtrique grauius conſtitutum. Verùm quoniam id per rumorem falſum, vt aſſeritis, ſubreptum huic ſedi, & elicitum, per inſidias demonſtratis, quia res ad ſalutem rediit, veniã nos hanc in tantum vobis adnitentibus poſt condemnationem more Apoſtolico ſubrogamus: tantiſque veſtris aſſertionibus, vobiſque tam bonis, tam charis non dare conſenſum, omnibus rebus duris, durius arbitramur. Pro veſtra ergo approbatione (fratres chariſſimi) & ſententia, ac poſtulatione Epiſcopum Photinum habetote (licitum eſt enim ita conſtituere, vt deprecamini) & noſtram in melius conuerſam ſententiam, labore, vel teſtimonio veſtro compotem 2 vobis ſuſcipite. Euſtathium verò à me ſæpiſſimè comprobatum nolite expectare, vt Diaconi gradu *b* expolietur. Sollicitus enim vos pro ſalute libenter audio: contra caput, etiam ſi faciendum ſit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiſcum porrigo, mecum porrigite.

1 ¶ Maximum.] *Germana lectio eſt,* Veniam nunc ad maximum quaſi quoddam thema Photinum. *Sed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

2 ¶ Compotem vobis.] *Eadem cauſa fecit, ne mutaretur. Legendum eſt enim,* compotes voti.

CAP. VI. ¶ *Sententiam Romanæ Sedis in melius commutare licet.*

Item Nicolaus Papa *ad c Michaëlem Imperatorem in epiſt.* 7.

SEntentiam *d* Romanæ ſedis non negamus poſſe in melius commutari, cùm aut ſibi ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſi pro conſideratione ætatum, vel temporum, ſeu grauium neceſſitatum diſpenſatoriè quiddam ordinare decreuerit (quoniam & egregium Apoſtolum Paulum quædam feciſſe diſpenſatoriè legimus, quæ poſtea reprobaſſe dignoſcitur) quando tamen illa Romana videlicet Eccleſia diſcretiſſima conſideratione fieri delegerit, non quando ipſa, quæ bene ſunt diffinita, retractare voluerit 1.

1 ¶ Voluerit.] *Sic etiam in Originali impreſſo: ſed Anſelmus & Iuo habent, renuerit.*

Cap. VII. ¶ *Cuiuſque iudicium Apoſtolicæ ſedis auctoritas retractare valet.*

Innocentius *Epiſcopis per Macedoniam conſtitutis, epiſtola* 7.

GRaue *e* non oportuit videri piiſſimis manibus veſtris cuiuſcunque retractari iudicium: quia veritas ſæpius exagitata, magis ſplendeſcit in luce: & pernicies reuocata in iudicium grauius, & ſine pœnitentia condemnatur. Nam fructus diuinus eſt iuſtitiam ſæpius recenſeri.

Cap. VIII. ¶ *A prædeceſſoribus depoſiti, à ſucceſſoribus reſtituuntur.*

Item ex libro Pontificali.

a *Polyc. l.* 5. *tit* 6. b *al. gratia.* c *Idem apud Nicolaum ad Epiſcopos Galliæ.*
d *Anſ. l.* 1. *c.* 75. *Iuo p.* 3. *c.* 19.
e *Polyc. l.* 5. *tit.* 4. *Anſ. l.* 2. *c.* 28.

GRegorius *a* quartus Theodoſium, quem Eugenius anteceſſor eius Presbyterij honore priuauerat, Eccleſiæ Siguinæ conſecrauit Epiſcopum Leontius; dum eſſet Presbyter, depoſitus fuit: ſed poſtea in Antiochia Patriarcha fuit. Miſenum *b* Epiſcopum à Felice Papa damnatum Gelaſius ſucceſſor eius & communioni reddidit, & Eccleſiæ reſtituit ſuæ.

¶ *Hæc eadem ordine tantum mutato habentur ſup. diſt. 50. c. Ioannes Chryſoſtomus. § Miſenum Epiſcopum. Et caput hoc in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus ponitur ante cap. graue, ſine nomine Paleæ.*

CAPVT IX.

S*Icut ergo ſententia Romanæ ſedis in melius commutari valet, ſic cuiuſlibet ſententia cùm per ſubreptionem data cognoſcitur, rationabiliter reuocari poteſt.*

QVÆSTIO X.

D*E ea verò, quæ ad ſecundas nuptias tranſit vtrum in eadem affinitate conſanguineorum prioris viri remaneat, an ſoboles ex ſecundis nuptiis ſuſcepta conſanguineis prioris viri copulari poſſit meritò quæritur.*

CAP. I. ¶ *Affinitas in ſuperſtite non deletur.*
De his ita ſcribit Gregorius Papa *Venerio Caralitano Epiſcopo.*

FRaternitatis *c* veſtræ ſtudioſæ ſagacitati, frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæſiſti, quæ debuiſti: iucundum me reddidiſti. Vnde placidè ad inquiſita reſpondeo Sedem Apoſtolicam conſulere decreuiſti, ſi mulier copula nuptiali extraneo viro coniuncta, cognationi eius pertineat, ſi eo defuncto cognatio maneat, vel ſi ſub altero viro cognationis vocabula diſſoluantur, vel ſi ſuſceptæ ſoboles poſſint legitimè ad prioris viri cognationis tranſire copulam. Eſt enim verbum Domini validum, & fortè, eſt durabile, eſt immutabile, eſt perſeuerabile, non momentaneum, non tranſitorium. Ait enim per ſe ipſa veritas, quæ Deus eſt, & verbum Dei, [Cœlum *d*, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.] Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inſpirante dixit Adam: Quamobrem *e* relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.] cui non contradixit Dominus. Deinde cùm veritas orirctur de terra in terram, & viſibilis *f* in humanitate appareret, interrogatus eſt, ſi licitum eſſet homini vxorem relinquere Quod prohibens fieri vetuit: niſi *g* fortè fornicario excluderet maritalem copulam. Vnde protulit ſtatim in medium eandem ipſam ſententiam quam ante ſæcula manens cum Patre verbum inſpirauerat Adæ ipſe confirmans, quod ipſe homo primus protulit. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.] Si vna caro fiunt, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere vni, niſi pertineat alteri? Hoc minimè poſſe fieri credendum eſt. Porrò *h* vno defuncto in ſuperſtite affinitas non deletur: nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copulæ ſoluere poteſt. Sed neque alterius coniunctionis ſoboles placet ad affinitatis prioris viri tranſire conſortium: pro eo, quòd verbum Domini validum eſt, & forte: &, vt inquiens dixit Propheta *i*: [Verbum Domini manet *k* in æternum.] Et alius Propheta *l*: Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt: ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi: præceptum poſuit, & non præteribit.] Nam poteſt per verbum ſuum, atque præceptum efficere Deus duos carnem vnam, id eſt, maſculum & fœminam: qui innumeram multitudinem vtriuſque ſexus non deſtitit ſecum facere vnum, ſicut per ſe veritas dixit. [Non pro his tantum rogo, ſed etiam pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt ipſi in nobis vnum ſint.] Si quis ergo temerario, & ſacrilego auſu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel ſub altero affinitatis vocabulo diſſipare, vel ſuſceptam ſobolem alterius copulæ propinquitati prioris credit legitimè ſociari, hic negat Dei verbum validum eſſe, & fortè: & qui tàm facile, & tam velociter quærit diſſoluere, hic non credit verbum Dei in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis magna intercapedine à ſe diſtantibus: & confectam, & conglutinatam finge cuiuſcunque figuræ, vel immenſitatis corpus volueris: nunquid erit humanum ingenium, quod ipſas quatuor partes ab inuicem valeat ſegregare, vt vnaquæque per ſe poſſit agnoſci. Sic à quatuor ſuis duo conficiuntur in vnum: & de duobus fit vna concreatio. Hanc ſimilitudinem de quatuor elementis, vnde concreatus eſt homo, colligere potes: ſi eorum vnamquamque ſpeciem, quæ in multis diuiſionibus partita eſt, per diſcretas inter ſe partes aſſignaueris. Fit idē in metallis: hoc etiam in liquoribus: probat etiam in coloribus pictor, qui ſequitur arte naturam, colores admiſcendo 1, ex viſibilibus fucis corpora fingens.

1 ¶ Admiſcendo.] *In Polycarpo, & apud Anſelmum, vnde præcedentia verba ſunt reſtituta hoc loco ſic legitur,* fucis miſcendo colores, ex inuiſibilibus corpora fingens. Sed ne Domini conſtitutio, &c. *multa enim apud ipſos ſequuntur.*

a *Diſt. 50. Ioannes Chryſoſtomus. Burch. l. 1. c. 233. Iuo in præfatione. Pann. in præfatione c. 32.* b *ſup. diſt 50. c. 13.*
c *Hugo de S. Vict. l. 2. p. 11 Sent. 4. diſt. 41. Poly. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 53. Iuo p 9. c 38. Pann. l. 7. c. 68.* d *Luc. 21.*
e *Geneſ. 2.* f *al. inuiſibilis.* g *Matth. 14.*
h *al. Nam.* i *Eſaiæ 40.* k *al. ſtabit.*
l *Pſalm. 148.*

CAP. II. ¶ *Soboles ex ſecundis nuptiis genita, conſanguineis prioris viri copulari non debet.*
Item Innocentius Papa.

SI cuius patruus, vel auunculus vxoratus obierit, & illa virum alium poſtea duxerit, & filios filiáſve ex illo genuerit, cum his omnibus modis commiſceri prohibemus: quia vir & mulier vna caro ſunt.

CAP. III. ¶ *De eodem.*

SI qua mulier ad ſecundas nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit, nullo modo poteſt ad conſortium cognationis viri prioris pertingere.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*
Item Hyginus Papa.

SI *a* qua mulier tranſierit ad ſecundas nuptias & ex eis prolem habuerit, ipſa proles non poteſt ſe copulare cognationi prioris viri vſque ad quartam generationem.

CAP. V. ¶ *De eodem.*
Vnde Innocentius Papa.

SI qua mulier ad ſecundas tranſierit nuptias, & filios, & filias ad ſecundum maritum genuerit, debere eas nepotibus prioris mariti coniungi, ſancta Romana Synodus prorſus inhibuit.

CAVSA XXXVI.

F*Iliam cuiuſdam ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad conuiuium inuitauit: finito conuiuio iuuenis virginem oppreſſit. Quo comperto à parentibus, iuueni traditur puella, ac more nubentium à iuuene dotatur, & publicè in vxorem ducitur.*

1 *Quæritur primò, an ille raptum admiſerit.*
2 *Secundò, an rapta raptori nubere poſſit, patre aſſenſum præſtante.*

a *Sent. 4. diſt. 41.*

QVÆSTIO I.

QVod autem ille raptum admiſerit, multorum auctoritate probatur.

CAP. I. ¶ *Quid ſit raptus.*

Ait enim Iſidorus *lib. 5. Etymol. c. 26.*

RAptus *a* quoque illicitus coitus à corrumpendo eſt dictus, vnde qui *b* raptu potitur, ſtupro fruitur.

Iuo habet ferè vt Gratianus hîc, & ſup. 27. q. 2. c. rapturus: nec multò aliter Pannormia. In codice Iſidori impreſſo ſic legitur. Stuprum raptus propriè eſt illicitus coitus, à corrumpendo dictus. *Vnde Virgilius*, rapto potitur, *id eſt*, ſtupro fruitur.

CAP. II. ¶ *Vbi raptus admittitur.*

Vnde Gelaſius Papa.

LEx *c* illa præteritorum Principum ibi raptum dixit commiſſum eſſe, vbi puella de cuius ante nuptiis nihil actum fuerit, videatur abducta.

Cum ergo hæc illicito coitu ſit corrupta cumq́, ita ſit abducta, id eſt, à domo patris ducta, quod de eius nuptiis nihil ante actum fuerit, raptam appellandam negari non poteſt. Sed non omnis illicitus coitus, nec cuiuſlibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim eſt fornicatio, aliud ſtuprum, aliud adulterium, aliud inceſtus, aliud raptus. Fornicatio autem, licet videatur eſſe genus cuiuſlibet illiciti coitus, qui fit extra vxorem legitimam: tamen ſpecialiter intelligitur in vſu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum autem propriè virginum eſt illicita defloratio: quando videlicet non præcedenti coniugali pactione, vtriuſq́; voluntate virgo corrumpitur, patre iniuriam ad animum ſtatim poſt cognitionem non reuocante. Adulterium verò eſt alieni tori violatio. Vnde adulterium dicitur, quaſi ad alterius torum acceſſio. Inceſtus eſt, conſanguineorum, vel affinium abuſus. Vnde inceſtuoſi dicuntur, qui cōſanguineis & affinibus abutuntur. Raptus admittitur, cum puella violenter à domo Patris abducitur, vt corrupta in vxorem habeatur, ſiue puellæ ſolummodo ſiue parentibus tantum ſiue vtriſq́; vis illata conſtiterit, hic morte multatur. Sed ſi ad Eccleſiam cum rapta confugerit, priuilegio Eccleſiæ mortis impunitatē promeretur.

CAP. III. ¶ *Si raptor cum rapta ad Eccleſiam confugerit, quid fieri debeat.*

Vnde in Aurelianenſi Concilio I. c. 4. *legitur.*

DE raptoribus autem id conſtituendum eſſe cenſuimus, vt ſi ad Eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit, ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor mortis, vel pœnarum impunitate conceſſa, aut ad *e* ſeruiendum ſubiectus ſit, aut redimendi ſe liberam habeat facultatem. Si verò, quæ rapitur, patrem habere conſtiterit, & puella raptori conſenſerit, poteſtati patris excuſata reddatur, & raptor patri ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.

Ex auctoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ cum dicitur: [ſi puella raptori conſenſerit.] Aliquando vtriq́; violentiam perferunt cum præmittitur: [ſi raptor cum rapta profugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit.] Puellæ autem, non parentibus vis infertur, cum voluntate patris puella violenter abducitur vt eius patiatur concubitum, cuius copulæ nunquam conſenſum adhibuit. Hic autem neque parentibus, puellæ vim intuliſſe videtur, cum neque illis prohibentibus, neque illa renitente violenter ſit abducta. Aliud eſt enim promiſſionibus aliquam ſeducere, aliud ſibi vim inferre. Vnde quia neutri vis illata probatur, raptor hoc iure dici non debet. Sed rapina dupliciter fieri dicitur. Aliquando enim vel ipſa rapitur: aliquando ipſius rei vſus tantummodo violenter eripitur. Res ipſa tunc rapitur, cùm violenter domino eripitur vt in perpetuum teneatur. Aliquando verò non res ipſa afficitur, ſed vſus eius domino prohibente violenter vſurpatur. Hic ergo raptum admiſit, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.

a 27. q. 2. raptus. *Iuo p. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.* b *ex Seruio in 4. Æneid.* c *27. q. 2. lex illa in cod. Theod. l. 9. tit. de raptu vir. t... extra de raptor. c. cùm cauſa. Poly. l. 6. c. 4. Anſ. l. 10. c. 9. Sent. 4. diſt. 41.* d *Anſ. l. 10. c. 57. Burch. l. 3. c. 291. Iuo p. 1. c. 108. Pann. l. 2. c. 72.* e *ſeruiendi conditione ſubiectus.] vera lectio.*

QVÆSTIO II.

1. ps. NVnc quæritur, an purgato vitio rapinæ, raptor in vxorem poſſit raptam accipere: quorum coniunctio auctoritate Canonum ſanctorum penitus prohibetur.

CAP. I. ¶ *Raptores puellarum, & conſentientes excommunicentur.*

Legitur namque in Concilio Chalcedonenſi *a c. 27.*

EOs *b*, qui rapiunt mulieres ſub nomine ſimul habitandi, aut cooperantes, aut conniuentes raptoribus decreuit ſancta Synodus, vt ſi quidem Clerici ſunt, decidant proprio gradu: ſi vero laici, anathematizentur.

CAP. II. ¶ *Ob immanitatem ſceleris abijciantur raptores viduarum vel virginum.*

Item Symmachus Papa, *epiſtola ad Cæſarium, c. 3.*

RAptores *c* igitur viduarum, vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur: illos vehementius perſequendo, qui ſacra virgines vel volentes, vel inuitas matrimonio ſociare tentauerint. Quos pro tam nefandiſſimi criminis atrocitate à communione ſuſpendi præcipimus.

CAPVT III. ¶ *De eodem.*

Item Codicis *lib. 1. tit. de Epiſcopis & Clericis,* *Iouinianus Imp.*

SI *d* quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodo matrimonij iungendi cauſa ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Cabilonenſi.

DE puellis raptis, nec dum deſponſatis in Chalcedonenſi *e* concilio ſtatutum eſt, eos qui rapiunt puellas ſub nomine ſimul habitandi, cooperantes, & conniuentes, raptoribus decreuit ſancta Synodus, vt ſi quidem Clerici ſunt, decidant proprio gradu: ſi vero laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter huius mali auctores dānandi ſunt: quando participes conſilij, & conniuentes tanto anathemate feriuntur, vt iuxta Canonicam auctoritatem ad coniugia legitima raptas ſibi iure vindicare nullatenus poſſint.

CAP. V. ¶ *Excommunicentur raptores viduæ, vel virginis cum ſibi fauentibus.*

Item Gregorius Papa II. *in ſynodo Rom.*

SI quis virginem, vel viduam, niſi deſponſauerit, rapuerit, vel furatus fuerit in vxorem, cum ſibi fauentibus anathema ſit.

¶ *Fauſtum eſt hoc caput ex X. & XI. decreto Gregorij II. qui in codice Canonum Iunior appellatur.*

a *& in 6. Synod. cap. 92. Cap. l. 1. c. 104.* b *Poly. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. cap. 49. Burch. l. 9. cap. 35. Iuo p. 8. c. 173.* c *Poly. l. 6. tit. 8. Anſ. l. 10. cap. 58.* d *ſup. de pœnitentia, diſt. 1. ſi quis non dicam. 1. in codice Theod. lib. 9. tit. 25. le. 2. In Turonico 2. c. 21. Capitul. lib. 1. c. 104. & lib. 7. c. 183. In Concilio Troſleiano c. 8. Burch. l. 9. cap. 36. Iuo p. 8. c. 174. Pann. l. 6. cap. 55.* e *ſup. ead. eos qui Anſ. l. 10. c. 49. Burch. l. 9. c. 11. Iuo p. 8. c. 149. Pann. l. 6. c. 54.*

CAP. VI. ¶ *Excommunicetur qui viduam, vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut Regis beneficio, poſtulat.*

Item ex Concilio Pariſienſi I. *c.6.*

NVllus *a* neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præſumat aut Regis beneficio æſtimet poſtulandam. Quod ſi fecerit, ab Eccleſiæ communione remotus anathematis gladio *b* feriatur.

His auctoritatibus euidenter datur intelligi, quòd raptor in vxorem raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta nomina ſunt vitiorum non perſonarum. Vitia autem cùm per pœnitentiam purgata fuerint, nomina eorum abolentur.

CAP. VII.

Vnde in quadam c *homilia* Gregorius *ait.*

APud *d* omnipotentem quippe Dominum non ille fallax habetur, qui culpam mendacij per pœnitentiam delet.

Prohibetur ergo præmiſſis auctoritatibus rapta copulari raptori, antequam vitium rapinæ aboleatur: donec ille raptor & illa rapta iure appellantur. Cæterùm cùm illæ patriæ poteſtati reſtituta fuerit, & raptor ſuæ rapinæ pœnitentiam egerit, cùm voluntas parentum vtriuſque in vnum conuenerit, non prohibentur ad inuicem copulari.

CAP. VIII. ¶ *Quot ſint legitima coniugia, & quod voluntate patris rapta nubere potes*

Vnde Hieronymus *ait.*

TRia legitima *e* coniugia in ſcripturis leguntur. Primum legitimum coniugium eſt, virgo caſta in virginitate viro data legitimè, [& reliqua quæ ſequuntur in prædictis.] Secundum, virgo *f* in ciuitate deprehenſa à viro, & illi per vim copulata, ſi voluerit pater eius, dotabit eam iſte vir, quantum iudicauerit pater, & dabit pretinm pudicitiæ eius. Tertium, filia prædicta deprehenſa, ſi non fuerit voluntas patris, trahet eam à prædicto viro, & tradet eam alij, & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

¶ *Poſt hoc caput apud Iuonem, & in Pannormia ſequitur ea. additur aliud, s. 27. q. 2. ex Hieronymo item citatum.*

CAP. IX. ¶ *Cum voluntate parentum raptas in coniugium habere permittitur.*

Item Ambroſius *in Apologia Dauid, cap. 8.*

DEnique & *g* puellæ pater illius, quæ vim concubitus nulli deſponſata pertulerit, quinquaginta drachmas *h* argenteas accipiet: ipſa autem in coniugio permanebit.

CAP. X. ¶ *Poſt pœnitentiam raptori, vel raptæ licitè coniugia concedantur.*

Item ex Concilio Meldenſi, c. 65.

SI *a* autem nec dum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum ſub deſpoſionis, vel dotalitij nomine in coniugium duxerunt *b*, quando in omnium aures hæc fuerit cõſtitutio promulgata, ab eorum coniunctione ſeparentur, & publicæ pœnitentiæ ſubigantur, raptæ autem parentibus legaliter reſtituantur. Peracta verò pœnitentia publica, ſi ætas & incontinentia exegerit, legitimo, & ex vtriuſque partibus placito coniugio ſocientur. Nam in his regulam non conſtituimus, ſed (vt verbis magni Leonis vtamur) quid ſit tolerabilius, æſtimamus. Quòd, ſi vnus ex coniugatis obierit & is qui pœnitentiam publicam egerit, ſuperſtes extiterit, iterare coniugium non præſumat, niſi Epiſcopus aliquam fortè præuiderit concedere indulgentiam, vt grauiorem poſſit amouere offenſam.

Hac auctoritate Meldenſis Concilij, non permittitur raptori raptæ poſt pœnitentiam copulari: ſed permittitur vtrique poſt pœnitentiam legitimo coniugio copulari, vt rapta videlicet non raptori, ſed alij poſt pœnitentiam nubat. Similiter raptor poſt pœnitentiam non eam, quam rapuit, ſed aliam permittitur habere vxorem. Cùm enim raptor, & rapta pœnitentiæ ſubiici præcipiuntur ſi vtriuſque c *copulam auctoritas illa permitteret, fruſtra circa finem capituli diceretur. [Quòd ſi vnus ex coniugatis obierit, & is, qui publicam pœnitentiam egerit, ſuperſtes extiterit, iterare coniugium non præſumat. Eorum namque quolibet decedente, qui pœnitentiam egit, ſuperſtes remanebit. Non ergo hac auctoritate raptor probatur in coniugium raptam poſſe accipere. Potius inuenitur in* Concilio apud Aquiſgranos, *quòd nec etiam voluntate parentum ad inuicẽ poſſunt copulari. Sic enim in præfato Cõcilio legitur.*

CAP. XI. ¶ *Nec etiam voluntate parentis, raptores raptas poſſunt habere coniuges,*

PLacuit *d* vt hi, qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut ſeducunt, eas nullatenus habeant vxores: quamuis eis poſtmodum conueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum acceperint.

Burchardus etiam & Iuo citant caput hoc ex Aquiſgranenſi c. 3. Habetur lib. 7. Capit. cap. 395. & inde refertur in Concilio Rhemenſi Troſleiano, cap. 8.

Hæc auctoritas non præiudicat auctoritati Hieronymi: maximè cùm illa teſtimonio diuinæ legis nitatur. Legitimè igitur poſt pœnitentiam peractam raptor ſibi poterit copulare quam rapuit, niſi pater puellæ illam raptori detrahere voluerit. Item Cod. lib. 5. e *tit. de nuptiis. [Nec filium quidem familias inuitum ad ducendam vxorem cogi legum diſciplina permittit. Igitur, ſicut deſideras, obſeruatis iuris præceptis, ſociare coniugio tuo quam volueris, non impediris: ita tamen, vt in contrahendis nuptiis patris tui conſenſus accedat.] Item ex eo. l. 20. [In coniunctione filiarum in ſacris poſitarum patris expectatur arbitrium.] Item D.* de rip. *nupt. l. 2. [Conſiſtere non poſſunt nuptiæ, niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coeunt, quorumque in poteſtate ſunt.] Item inſtit. l. 1. t. de nuptiis.* f *[Iuſtas autem nuptias inter ſe ciues Romani contrahũt qui ſecundùm præcepta legum coëunt: maſculi quidem puberes, fœminæ viripotentes, ſiue patres familias ſint ſiue filij familias: dum tamen filij familias conſenſum habeant parentum, quorum in poteſtate ſunt. Nam hoc fieri debere & ciuilis & naturalis ratio perſuadet, intantum, vt iuſſus parentis præcedere debeat.*

a *Iuo p. 8. c. 25.* b *al. damnatione plectatur.* c *Homilia 20. in Euangel.* d *Verba ipſa Greg. habentur ſup. 32. q. 1. apud miſericordiam.* e *Iuo p. 8. c. 30. Pannor. lib. 6. c. 33. 30. quæſt. 5. c. qualiter & qualis.* f *ex cap. 22. Deuter.* g *Deuter. 22.* h *Didrachmata argentea.] Orig. ex 70.*

a *Burch. l. 9. c. 39. Iuo p. 8. c. 175. & 176. Pann l. 9. c. 56.* b *al. ſumptas habent.* c *al. vtriuſque.* d *Burch. l. 9. c. 33. Iuo p. 8. c. 171.* e *Tit. 4. l. 12.* f *Tit. 10. in princ.*

DECRETI SECVNDÆ PARTIS FINIS.

DECRETI TERTIA PARS

De Conſecratione *a*.

DISTINCTIO PRIMA.

CAPVT I.

CONSECRATIONEM *b* Eccleſiarum, & Miſſarum celebrationes non alibi, quam in ſacratis Domino locis abſque magna neceſſitate fieri debere, liquet omnibus, quibus ſunt nota Veteris & noui Teſtamenti præcepta.

¶ *Verba capitis ſeq. in vetuſtis Gratiani exemplaribus nō ſunt ſeiuncta à ſuperioribus; quẽadmodum neq; in ipſa Felicis quarti epiſt. neq; apud cæteros collectores. Sed ob citationes doctorum non eſt mutatum. Nõnulla autem emendata ſunt.*

CAPVT II.

TAbernaculum *c* enim *d* Moyſem Domino præcipiente feciſſe, & ſacraſſe cum menſa, & altari eius, & æreis *e* vaſis, & vtenſilibus ad diuinum cultum explendum legimus: & non ſolùm diuinis precibus ea ſacraſſe, ſed etiam ſancti olei vnctione, Domino iubente, perliniſſe nouimus. Qualiter autem hæc facta ſint, & quomodo ipſa ſacta non alij, quàm Sacerdotes ſacra vnctione deliburi, Dominóque cum veſtibus ſanctis ſacrati, & Leuitæ tractabant, erigebant & deponebant. in ipſis inſtitutionibus, quę iubente Domino conſcriptæ ſunt per Moyſem, in lege *f* Domini reperitur. Qualiter ergo Dauid *g* Regum piiſſimus amplificauerit cultum Dei, & templum Domino ædificare voluerit, ſed propter multum ſanguinem, quem effuderat, prohibitus eſt, & ipſe collegerat expenſas, Salomon *h* quoque filius eius idipſum, quod ipſe facere optauerat, iubente, & auxiliante Deo perfecit & templum cum altari, & reliqua ad diuinum cultum peragendum conſecrauit, in lib 1. Reg. legitur, *& infrà* 1. ¶ Fecit ergo Salomon *k* in tempore illo feſtiuitatẽ celebrem, & omnis Iſraël cũ eo, multitudo magna ab introitu Emath vſque ad riuum Ægypti coram Domino Deo noſtro ſeptem diebus, & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus, & in die viij. dimiſit populos. Iudæi ergo loca, in quibus ſacrificabant Domino, diuinis habebant *l* ſupplicationibus conſecrata: nec in aliis, quàm Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim Iudæi, qui vmbræ legis deſeruiebant, hæc faciebant; multò magis nos, quibus veritas patefacta eſt, & gratia per Ieſum Chriſtum data eſt, tẽpla Domino ædificare, & provt melius poſſumus, ornare, eaque diuinis precibus, & ſanctis vnctionibus ſuis cum altaribus, & vaſis, veſtibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtenſilibus deuotè, & ſolemniter ſacrare, & non in aliis locis, quàm in Domino ſacratis ab Epiſcopis, & non à Chorepiſcopis (qui ſæpè prohibiti ſunt, niſi, vt prædictum eſt, ſumma exigente neceſſitate) Miſſas celebrare, nec ſacrificia offerre Domino debemus. Et hoc ſi ſumma 2 neceſſitas agere compulerit, non 3 in domibus (quia in ſacris Canonibus ſacrificia in domibus offerri prohibita ſunt, ſed in tabernaculis diuinis precibus à Pontificibus dicatis, & in menſis Domino ſacratis, & ſacta vnctione à Pontificibus delibutis pro ſumma, vt præfixum eſt. neceſſitate, & non pro libito cuiuſquam, & pigritia agatur, *& infrà* 4. ¶ Si autem, vt legitur in Concilio Laodicenſi, cap. 26. hi, qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati tam in Eccleſiis, quàm in domibus exorcizare non poſſunt, multò magis maioris gradus miniſteria niſi ab eis, qui ad eos gradus ſunt conſecrati quibus fungi debent, officia agi vel ſacrificia offerri 5 non licet. Quòd autem vt paulò ſuperiùs prælibatum eſt oblationes in omnibus offerri non debeant, in eodem Concilio, cap. 58. prohibitum habebetur; ita. [Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis & Presbyteris 6.]

1 ¶ Fecit ergo.] *Antea hæc verba in epiſtola ipſa Felicis inſeruntur omnia quæ in cap. 8. tertij libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem, & Iuone etiam hæc omittuntur, & concludunt caput in verſ.* conſecrauit.

2 ¶ Si ſumma.] *Burchardus habet*, niſi ſumma.

3 ¶ Non in domibus.] *Hic locus vſque ad verſ.* agatur. *& emendatus, & locupletatus eſt ex Originali, Burchardo, & Iuone. Nam antea legebatur*, non in domibus offerri prohibita ſunt, *longè à Canonis ſententia.*

4 ¶ Et infrà] *Quæ hîc in epiſtola inſeruntur, habentur inf. ead. cap. ſicut.*

5 ¶ Offerri non licet.] *In Originali eſt*, offerri licet. *Sed in eodem paulò inferius, vbi in textu eſt*, multò magis, *in margine eſt.* al. multò minus. *Burchardus quidem, & Iuo habent, vt Gratianus.*

6 ¶ Et Presbyteris] *Coniunctè cum his in Originali, & apud Burchardum habentur verba capitis, ſolemnitates dedicationum, inf. ead.*

CAP. III. ¶ *Eccleſiarum conſecratio abſque Miſſa fieri non debet.*

Item Higinus Papa, *cap.* 5.

2. ps. OMnes *a* baſilicæ cum Miſſa debent ſemper conſecrari Vt Eccleſiæ deſtructæ, vbi aut plures ſunt quàm neceſſe ſit, aut maioris magnitudinis, quàm vt ex rebus ad eam pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopi prouidentia modus inueniatur, qualiter conſiſtere poſſint.

¶ *Caput hoc vſque ad verſ.* conſecrari, *apud pleroſque collectores citatur* ex Euariſto, *aut*, ex decretis Euariſti. *Reliqua autem verba alio capite relata ab eiſdẽ tribuuntur Hygino.*

CAP. IV. ¶ *Abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ noua non dedicetur Eccleſia.*

Item Gelaſius Papa *Epiſcopis per Lucaniam, c.* 27.

3. ps. DE *b* locorum conſecratione ſanctorum, quamuis ſuperius ſtrictim fuerit comprehenſum, no-

a *al. De Eccleſiarum conſecratione, & Miſſarum celebrationibus.* b *Ex Felice IV. in epiſtola omnibus Epiſcopis*, c. 1. *Burch. l.* 3. c. 57. *Iuo p.* 3. *c.* 60. *Pann. l.* 2. *c.* 33. b *Ibid. apud Felicem & collectores.* d *al. verò.* e *al. cæteris* f *Exod.* 31. *Num.* 7. *Leuit.* 8. g 2. *Reg.* 7. h 1. *Par.* 22 i 2. *Reg.* 16. k 3. *Reg.* 8. *Bur. l.* 3. *c.* 58. *Iuo p.* 3. *c.* 61. l *al. ſupplicationibus cõſecrabunt.*

a *Polyc. l.* 3. *tit.* 3. *Anſ. l.* 5. *c.* 83. *Burch. l* 3 *c.* 27 & 21. *Iuo part.* 3 *cap.* 32. & 26. *Pann. l* 3 *cap.* 13.
b *Anſ. l.* 5. *c.* 80. *Burch. l.* 3. *c.* 1. *Iuo p.* 3. *c.* 26.

bis

bis quoque patefactum eſt, quod abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ, nonnulli factas Eccleſias, vel oratoria ſacrare præſumant.

CAP. V. ¶ *Sine auctoritate ſummi Pontificis noua non dedicetur Eccleſia.*

Idem.

PRæcepta *a* ſynodalia, quæ ante paucos menſes de ſede noſtra ad prouinciam ſunt directa,& antiquis 1 Canonibus cōſentiunt,& ea,quæ minus probantur eſſe,addidimus, & in vtraque parte conſtat ſine ſummi Pontificis auctoritate Eccleſiam nouiter conditam non poſſe dedicare, téque ex hac baſilica,quæ aliter ad cultum fuerat proceſſionis adducta,ſuſpendiſſe Miſſas probabiliter computamus.Sed quia deuotus locus non debet à miniſteriorum gratia diu vacuus permanere, frater chariſſimè eorum martyrum nomine, quos *b* relatio continet, auctoritatis noſtræ ſuſcepta ſerie conſecrabis, vt populorum frequentatio, quam illic auidè conuenire mandaſti,ſeruatis regulis Eccleſiaſticis,& Canonibus integrum habeat firmata religione conuentum.

1 ¶ Antiquis Canonibus.] *Socrates in Eccleſiaſtica hiſtoria,l 2.c.8.& 17.refert tanquam antiquiſſimum Canonem, ſine Romani Epiſcopi auctoritate nullam Eccleſiam poſſe dedicari.*

CAP. VI. ¶ *Non dedicentur baſilicæ, quæ præter auctoritatem Apoſtolicæ ſedis fuerint ædificatæ.*

Idem *Epiſcopis per Lucaniam*, *cap.6.*

BAſilicas *c* nouiter inſtitutas,non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant, nec ambiant ſibimet Epiſcopi vindicare Clericos poteſtatis alienæ,*& c.11.* ¶ Cum enim decreta venerabilium ſanctionum nos quoque magnopere cuſtodire nitamur,ac ſine eorum diſpendio etiam illa, quæ pro alicuius vtilitatis compendio fortaſſe videantur, laxanda credamus *d*, cúmque nobis contra ſalutarium reuerentiam regularum cupiamus temere nihil licere,& cùm ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus, fauente Domino, quæ paternis Canonibus ſunt præfixa,pio, deuotóq; ſtudeat tenere propoſito: ſatis indignum eſt, quenquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium hanc obſeruantiam refutare, quam B.Petri ſedem & ſequi videat, & docere:ſatiſque *e* conueniens ſit, vt totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet, quam illic vigere conſpiciat, vbi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum.

¶ *Verba capitis huius vſq; ad verſ.*alienæ,*habentur etiam in Vvormatienſi,c.48.*

CAP. VII. ¶ *Publicæ proceſſiones non fiant in oratoriis, quæ propter auctoritatem ſedis Apoſtolicæ conſecrantur.*

Idem *Ioanni Epiſcopo Sorano.*

CErtum *f* eſt quidem, & noſtris præceptionibus conſtitutum,ne quis in Eccleſia, aut in oratorio, quod ſedis noſtræ non legitur permiſſione dedicatum, proceſſionem publicam putaret impendi: nec conditores furtiuis ſubreptionibus contra regularum ſtatuta proſilirent. Sed qua Megetia ſpectabilis fœmina petitorij nobis oblatione ſuggeſſit in poſſeſſionibus propriis ſuorum corpuſcula condidiſſe,frater chariſſime,humanitatis intuitu,quod priora ſtatuta non maculent *g* funeribus, & ſepulchris tantum, in comprehenſis petitorio locis miniſteria *h* noueris pro ſolemnitate præſtanda: vt defunctorum nomine ſolummodo diuina celebrentur officia, publica frequentatione, & proceſſione ceſſante.

a *Poly.l.1.tit.12.Anſ.l.5. c. 5.* b *al.quorum.* c *Poly.l.3. tit.3.Anſ.l.5.c.4.* d *al.concedamus.* e *ſup diſt.11 nolite.* f *Anſ.l.5.c.8.* g *maculet.*] *vera lectio.* h *al.myſteria,*

CAP. VIII. ¶ *Sine nutu ſedis Apoſtolicæ Eccleſia non debet inſtitui.*

Item Nicolaus Papa *electo & clero Nonenſis Eccleſiæ.*

ECcleſia *a*, id eſt, Catholicorum collectio,quomodo ſine Apoſtolicæ ſedis inſtituetur nutu, quando iuxta ſacra decreta, nec ipſa debet abſque præceptione Papæ baſilica nouiter conſtrui,quæ ipſam Catholicorum intra ſemetipſum amplecti cateruam dignoſcitur.

CAP. IX. ¶ *Sine dignitate Epiſcopi loci, noua non dedicatur Eccleſia.*

Item ex Concilio Aurelianenſi.

4. ps. NEmo *b* Eccleſiam ædificet, antequam Epiſcopus ciuitatis veniat.& ibidem crucem figat,publice atrium deſignet,& ante præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam & ad ſtipendia cuſtodum ſufficiant: & oſtenſa donatione, ſic domum *c* ædificet, & poſtquam conſecrata 1 fuerit, atrium eiuſdem Eccleſiæ ſancta aqua conſpergat.

1 ¶ Et poſtquam conſecrata.] *Plenius & aptius in ordine Romano.* Poſtquam ergo Epiſcopus crucem in loco, in quo altare fabricādum eſt,fixerit,tunc aſpergat locum aqua benedicta,hanc canendo antiphonam, &c.

CAP. X. ¶ *Non conſecretur Eccleſia, quæ pro quæſtu cupiditatis ædificatur.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *cap.6.*

SI quis baſilicam non pro deuotione fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat,vt quidquid ibidem de oblatione populi colligitur,medium cum Clericis diuidat, eo quòd baſilicam in terra ſua quæſtus cauſa condiderit(quod in aliquibus locis vſque modò dicitur fieri:)hoc de cætero obſeruari debet, vt nullus Epiſcoporum tam abominabili voto conſentiat: nec baſilicam, quæ non pro ſanctorum Patrocinio, ſed magis ſub tributaria conditione eſt condita, audeat conſecrare.

CAP. XI. ¶ *Sacrificia non niſi ſuper altare, & locis Deo ſacratis offerantur.*

Item Felix Epiſcopus *omnibus orthodoxis*, *epiſt.* 1.

5. 35. SIcut *d* non alij, quam ſacrati Domino Sacerdotes debent Miſſas cantare,nec ſacrificia ſuper altare offerre, ſic nec in aliis quam Domino ſacratis locis, id eſt, 1 in tabernaculis diuinis precibus à Pontificibus delibutis, miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licet, niſi ſumma coegerit neceſſitas. Satiùs ergo eſt miſſam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, vbi fieri non oportet: niſi pro ſumma contingat neceſſitate:quoniam neceſſitas legem non habet. Vnde ſcriptum eſt *e*: Vide,ne offeras holocauſta tua in omni loco,quem videris,ſed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.] In domibus tamen ab Epiſcopis, ſiue Presbyteris oblationes celebrari nullatenus licet.

¶ *Caput hoc in Polycarpo, & apud Anſelmum habetur eodem modo atq; apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ illius epiſtolæ Felicis quarti (cuius pars relata eſt ſup. ead.conſecrationem, &c. tabernaculum) longè aliter diſpoſitis,ſed incolumi ſententia.*

1 ¶ Id eſt, in tabernaculis.] *In epiſtola, & apud Iuorem hæc non habentur hoc loco,ſed paulò ſuperius, neq; hoc eodem prorſus modo,ſed quomodo ſunt repoſita ſup.c. tabernaculum.*

CAP. XII. ¶ *Non niſi in locis ſacris Miſſarum ſolennia celebrentur.*

Item ex Concilio Triburienſi.

MIſſarum *f* ſolemnia non vbique; ſed in locis ab

a *Anſ.l.5.c.42.Cap.l.5.c.228.& l 7. cap.73.* b *Nouella Inſt.67.c.1.& 131.c.7.apud Iulia.& in auth conſt.17. col. 5.Ordo Romanus pag.107.Poly.l 3.tit.2. Burch.l 3. c.6. Iuo p.3.c.8.Pann.l.2 c.7.* c *al.demum.* d *Poly.l 3.tit.16. Anſ. l.6.c.134.Iuo p.3. c.61 & p.2.c.76.* 6 *Deuter.12.* f *Burc. l.3.c.56.Iuo p.3.c.59. Pann.l.2.c.30.*

Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit, celebranda cenſemus.

In Concilio Moguntino ſub Arnulpho, c.9. habentur ſimul verba huius cap & c.concedimus, infrà ead. Verùm & Burch. & Iuo, qui item vtrumque coniunctè ponunt, citant vt Gratianus, ex Triburienſi, *c.4.*

CAP. XIII. ¶ *Precibus diuinis conſecrentur Eccleſiæ.*

Item Clemens *epiſt. 2. ad Iacobum.*

ECcleſias *a* per congrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus ſacrare oportet, & in 1 ſingulis Sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari.

1 ¶ Et in ſingulis.] *Hæc vſque ad verſ.* oportet, *addita ſunt ex originali, & Polycarpo.*

CAP. XIV. ¶ *Sacrificare, & Miſſas celebrare non licet, niſi in locis Deo ſacratis.*

Item Clemens *epiſt. 3.*

HIc ergo *b*, id eſt, in præſenti vita poſitos oportet non agnoſcere voluntatem Dei, vbi & agendi, & ſacrificandi eſt locus: quoniam in aliis locis ſacrificare, & Miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem conſecrata fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec ritè celebranda.

CAP. XV. ¶ *Abijciantur Sacerdotes, qui in locis non ſacratis Miſſas celebrare præſumunt.*

Item Syluester Papa *in generali c reſidens Synodo dixit.*

NVllus *d* Presbyter Miſſas celebrare præſumat, niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de extero voluerit eſſe Sacerdotij.

CAP. XVI. ¶ *Singulis annis dedicationum ſolennitates celebrentur, & conſecretur etiam Eccleſia, de cuius conſecratione dubitatur.*

Item Felix Papa *omnibus orthodoxis, epiſt. 1. c. 1. & 2.*

6. SOlemnitates *e* dedicationum Eccleſiarum, Epiſcoporum 1, & Sacerdotum, per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ. ¶ De *f* Eccleſiarum conſecratione quoties dubitatur & nec certa ſcriptura, nec certi teſtes exiſtunt, à quibus conſecratio ſciatur, abſque vlla dubitatione ſcitote eas eſſe conſecrandas, nec 2 talis dubitatio facit iterationem: quoniam non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur factum.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis eiuſdem Epiſtolæ Felicis, c.1. & 2. omiſſis nonnullis, quæ in ſequenti apud Gratianum capite reponuntur.*

1 ¶ Epiſcoporum.] *Abeſt vox iſta ab originali, Burchardo, Iuone, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus: ſed ob gloſſam non eſt inducta.*

2 ¶ Nec talis.] *Iuo & Pan. habent ferè vt Gratianus,* nec talis trepidatio iterationem incurrit: *& huic lectioni conuenit interpretatio gloſſæ. Sed in originali. & apud Burc. legitur,* nec talis trepidatio facit deteriorationem. *Atq; huic lectioni reſpondent verba B. Gregorij. lib 12. epiſt. 31. ad Felicem de hac eadem re loquentis:* ne talis, inquit, dubitatio ruina fidelium fiat *Similis huic ſententiæ infrà diſt. 4. cap. placuit. his verbis exprimitur,* ne iſta trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione priuari. *Et eſt in Concilio Carthaginenſi V.*

CAP. XVII. ¶ *De eodem, & quòd octo diebus dedicationum ſolennitas eſt celebranda.*

Item Gregorius Papa.

SOlemnitates *a* Dedicationum Eccleſiarum & Sacerdotum 1 per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ: ipſo Domino exemplum dante, qui ad feſtum dedicationis templi, omnibus id faciendi *b* dans formam, cum reliquis populis eandem feſtiuitatem celebraturus venit: ſicut ſcriptũ eſt:] Facta ſunt Encænia in Hieroſolymis, & hyems erat, & ambulabat *c* Ieſus in templo in porticu Solomonis.] Quod autem octo diebus Encænia ſint celebranda, in libro *d* Regum perlecta *e* dedicatione templi reperietis.

¶ *Repetitur in hoc cap. prior pars antecedentis vſque ad verſ.* celebrandæ: *ac deinde ſubijciuntur verba illa epiſt. Felicis, quæ ibi erant omiſſa. Gregorius autem quem hic Grat. citauit, l.12. epiſt 31. habet quidem nonnulla ad Eccleſiarum Dedicationes pertinentia. Sed ea magis videntur conuenire cum ſuperiore cap. in verſ.* De Eccleſ. conſecrat.

1 ¶ Et Sacerdotum.] *Hæ duæ voces in aliquot vetuſtis non leguntur.*

CAP. XVIII. ¶ *Conſecrentur Eccleſiæ, de quarum conſecratione dubitatur.*

Item ex Concilio Meldenſi, *cap. 8.*

ECcleſiæ *f*, vel altaria quæ ambiguæ ſunt de conſecratione, conſecrentur, & ſuperflua altaris deſtruantur.

CAP. XIX. ¶ *Quando Eccleſia eſt iterum conſecranda, & ſalibus tantùm exorcizanda.*

Item Hyginus Papa.

SI *g* motum fuerit altare, denuò conſecretur Eccleſia: ſi parietes mutantur, & non altare, ſalibus tantùm exorcizetur Si homicidio, vel adulterio Eccleſia violata fuerit diligentiſſimè expurgetur, & denuò conſecretur.

CAP. XX. ¶ *Eccleſia ſemel Deo conſecrata, quando eſt iterum conſecranda.*

Item ex Nicæno Concilio.

ECcleſiis *h* ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunq; ſeminè pollutæ fuerint: quia ſicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus, non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus, iterum conſecrandus eſt, niſi propter eas cauſas, quas ſuperius nominauimus: ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerint, qui eum conſecrauerunt.

CAP. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Ioannes Papa *Epiſcopis Italiæ.*

ECcleſias *i* Arianorum, vbicunque inueneritis, Catholicas eas diuinis precibus, & operibus abſque vlla mora conſecrate: quas & nos, quando fuimus Conſtantinopoli, tam pro 1 religione Catholica, quàm pro Theodorici Regis cauſa negotij ſuadente atq; hortante, Arianos extirpante piiſſimo, atque Chriſtianiſſimo Iuſtino orthodoxo Imperatore, quaſcunque illis in partibus eorum Eccleſias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente conſecrauimus.

1 ¶ Pro religione.] *Locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola, Burchardo & Iuone.*

CAP. XXII. ¶ *De eodem.*

Item in Dialogo *k* Gregorij, *lib. 2. cap. 20.*

ARianorum *l* Eccleſia in regione vrbis illa, quæ Suburra dicitur, cum clauſa vſque ante biennium permanſiſſet, placuit vt in fide Catholica (introductis illuc B. Sebaſtiani,

a 16.q.7. *Eccleſias Pol. 3.1.4.* b *Poly. l. 3. tit. 4. Anſ. l. 7. c. 132. Burc l. 3. c. 59. Iuo p. 3. c. 62.* c *in epilog. concil. Romani. & C. l. 6. c. 108.* d *Pol. ibid. Anſ. l 7. c. 133.* e *Pol. ibid. Anſ. l. 1. c. 24. Burch. 35. c 58. Pann. l. 2. c. 11.* f *Cap. 1.*

a *Anſ. l. 5. c. 24 Iuo p. 3. c. 24. Pann. l. 2. c. 10.* b *al. faciendo.* c *Ioan. 10.* d *3. Reg. 8. 2. Paral. 7.* e *al. peracta. al. perfecta.* f *Poly. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 10. Iuo p. 3. c. 11. Pann. l 2. c. 18.* g *Poly. l. 3. tit 5. Anſ. l. 5. c. 13. Burc. l. 3. c. 11. & 12. Iuo p. 3. c. 13. & 14. Pann. l. 2. c. 20.* h *Diſt. 68. cap 3.* i *Polyc. l. 3. tit. 4. Anſ. l. 5. c. 22. Burch. l 3. c. 30. Iuo p 1. c. 37.* k *Et Diaconus in vita, lib. 2. cap. 21,* l *Poly. ibid. Anſ. l. 5. cap. 26.*

&

& ſanctæ Agathæ virginis & martyris reliquiis, dedicari debuiſſet: quod & factum eſt.

1 ¶ Virginis, &c] *Abſunt hæ duæ voces à pleriſque manuſcriptis & Polycarpo. In ipſo dialogo legitur,* B.Stephani & S.Marthæ martyrum. *Sed in lib 3.Reg. epiſt.19. Eccleſia hæc vicatur Eccleſia ſanctæ Agathæ. Apud Ioannem verò diaconum, lib.1.cap.31.eſt,* ſancti Sebaſtiani & ſanctæ Agnetis *a* martyrum.

CAPVT XXIII.

Idem 1.

AGapitus Papa vas catholicum, Euangelij tuba, præco iuſtitiæ, ſacra altaris, ſediſque velamina, ſacrilegis Anthimi infecta fabulis, ſuis catholicis precibus deleuit *b*.

1 ¶ Idem.] *Antea ſequebatur* Agapitus Papa, *quæ voces temerè ex capite ipſo irrepſerant in titulum, & abſunt ab aliquot manuſcriptis. Extat autem caput hoc in antiquo codice Regeſti Gregorij primi in extremo in ſcripto quodam,* de moribus, vita, & morte Agapiti primi Papæ, *in Bibliocheca Vaticana.*

CAP. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item Vigilius Papa *ad Eucherium, epiſt.* 1. *c.*4.

DE fabrica *c* verò cuiuſlibet Eccleſiæ, ſi diruta fuerit, inſtauranda, & ſi in eo loco conſecrationis ſolemnitas debeat iterari in quo ſanctuaria non fuerint nihil iudicamus officere, ſi per eam minimè aqua exorcizata *d* iactetur: quia conſecrationem cuiuſlibet Eccleſiæ, in qua Spiritus Sarrha *e* non ponitur, celebritatem ſcimus tantùm eſſe miſſarum, & ideò. ſi qua ſanctorum baſilica à fundamentis etiam fuerit innouata ſine altaris motione, ſine aliqua dubitatione, cùm in ea fuerit Miſſarum ſolemnitas celebrata, totius conſecrationis *f* ſanctificatio implebitur. Si verò ſanctuaria, quæ habebat, ablata ſunt, rurſus eorum repoſitione, & Miſſarum ſolemnitate reuerentiam ſanctificationis accipiet.

¶ *Tribuebatur Iuliano: ſed ex vetuſtis exemplaribus reſtitutum eſt ex Vigilio, apud quem extat: &* ex ipſa *citant Burchardus etiam, & Iuo.*

2 ¶ Sine altaris motione.] *Abſunt hæc ab Originali, Burchardo & Iuone. Sed exponuntur in gloſſa. Alia verò nonnulla ſunt emendata.*

CAP. XXV. ¶ *Abſque Epiſcopi permiſſu in Eccleſia conſecrata non erigatur altare.*

Item ex decretis Hormiſdæ Papæ, *cap.*10.

2. ps. NVllus *g* Presbyter in Eccleſia conſecrata aliud altare erigat, niſi quod ab Epiſcopo loci ſanctificatum 1 eſt, vel permiſſum: vt ſit diſcretio inter ſacrum, & non ſacrum: nec dedicationem fingat, niſi ſit. Quod ſi fecerit, ſi Clericus eſt degradetur: ſi verò Laïcus anathematizetur.

1 ¶ Sanctificatum.] *Iuo habet:* ab Epiſcopo loci, vel eius miſſo ſanctificatum eſt: vt ſit diſcretio, &c. *Polycarpus & Burchardus* ab Epiſcopo loci, vel eius permiſſu, ſanctificatum eſt, vt ſit, &c.

CAP. XXVI. ¶ *Euertantur altaria, quæ ſine Sanctorum reliquiis eriguntur.*

Item ex Concilio Africano *h*, *cap.*50.

PLacuit *i* vt altaria, quæ paſſim per agros, & per villas *k*, tanquam memoriæ Martyrum conſtruuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur ab Epiſcopis, qui locis eiſdem præſunt ſi fieri poteſt, euertantur. Si autem hoc propter *a* tumultus populares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, vt, qui rectè ſapiunt, nulla ibi ſuperſtitione deuicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi vbi corpus, aut reliquiæ certæ ſunt, aut origo alicuius habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſima origine traditur. Nam quæ per ſomnia, & per inanes quaſi reuelationes quorumlibet hominum vbicunque conſtituuntur altaria, omnino reprobentur.

CAP. XXVII. ¶ *Non eſt conſecranda Eccleſia, in qua paganus ſepultus inuenitur.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *cap.* 5.

j ECcleſiam *b*, in qua paganus ſepultus eſt, non liceat conſecrare, neque Miſſas in ea celebrare, ſed iactari foras, & mundari oportet.

CAP. XXVIII. ¶ *De Eccleſia, in qua cadauera fidelium, vel infidelium ſepeliuntur.*

Item ex Concilio Aggripinenſi.

ij. ECcleſiam *c*, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliantur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde euulſis corporibus, & raſis parietibus, vel tignis *d* eius loci, reædificetur, ſed ſi hæc conſecrata antè fuerit, Miſſas in ea celebrare licet: ſi tamen fideles fuerint, qui in ea ſepulti ſunt.

CAP. XXIX. ¶ *Super monumenta in campo non diſtribuantur myſteria.*

Item ex Concilio Martini Papæ *Bracharenſis, c.*68. *&* 69. *Synod. Græcorum.*]

NOn *d* oportet Clericos ignaros & præſumptores ſuper monumenta in campum miniſteria *f* portare, aut diſtribuere ſacramenta, ſed aut in Eccleſia, aut in baſilica, vbi Martyrum reliquiæ ſunt depoſitæ, ibi pro defunctis oblationes offerri. Nec liceat Chriſtianis prandia ad defunctorum ſepulchra deferre, & ſacrificare mortuis.

CAP. XXX. ¶ *Quomodo in Eccleſia combuſta, Miſſæ poſſit celebrari.*

Item ex Concilio Triburienſi *g*.

COncedimus *h* etiam, vt ſicubi (quod peccatis noſtris exigentibus perplurimum eſt factum) à Normannis, & Sclauis *i*, ab Vngaris *k*, & à malis Chriſtianis, ſeu alio qualicunque modo Eccleſiæ fuerint incenſæ, & combuſtæ, in capellis cum tabula conſecrata Miſſas interim celebrari permittimus, donec Eccleſiæ ipſæ reſtaurari queant. In itinere verò poſitis, ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentoriis, ſi tabula altaris conſecrata, cæteraque ſacra miniſteria ad id officium pertinentia ibi affuerint, Miſſarum ſolemnia celebrari concedimus aliter omnino interdicimus.

¶ *De hoc capite notatum eſt ſuprà ad caput Miſſarum ſolemnia.*

CAP. XXXI. ¶ *Chriſmate non vngantur altaria, niſi fuerint lapidea.*

Item ex Concilio Epaunenſi, *c.*26 *&* 27.

ALtaria *l*, ſi non fuerint lapidea, chriſmatis vnctione non conſecrentur. Ad celebranda autem diuina officia, ordinem quem Metropolitani tenent, comprouinciales obſeruare debebunt.

¶ *Iuo citat vulgata Gratiani exemplaria,* ex Concilio

a *al. Agathæ.* b *al. eluit.* c *Polyc.l.3.tit 6. Anſel.l.5 c.81.Burch.l 3.c.52.Iuo p.3.c.25.Pann l.2.c.14.*
d *al. benedicta.* e *ara.*] *Orig. & collect.* f *al. totius ſanctificatio conſecrationis implebitur.*] *Orig. Iuo, Burch. Polyc.*
g *Capit.l.6.c.199.Poly l.4.t.31. Bur.l.3.c.17.Iuo p.3.c.20*
h *Ei in Carthag 6 c.14* i *Anſ.l.5.c.14. Burch.l.3.c.54. Iuo p.3.c.57. Pannor. lib.2.c.28.*
k *al. vineas. al. vias.*

a *al. per.* b *Burch.l.3.c.13. Iuo p.3.c.15. Pann l.2.c.22. Cap.l.5 c.48.* c *Burch.l.3.c.38. Iuo p.3.c.43. Pann.l.2.c.13.*
d *al. vel lotis lignis.* e *Burc.l 10. c.8. Iuo p.11.c.63.*
f *al. myſteria. C.66.* g *in Concil, Mogunt.c.9.*
h *Burc.l.3 c.56 Iuo p.3.c.59. Pan.l.2.c.31.* i *al Slauis.*
k *al. d Bulgaris.* l *Bur.l.3.c.25. Iuo p.3.c.30. Pan.l.2.c.32.*

Hippo

Hipponenſi. *Sed ex Burchardo & vetuſtis Gratiani codicibus reſtitutum eſt*, Epaunenſi: *ex cuius 26. & 27. capitibus confectum eſt.*

CAP. XXXII. ¶ *Chriſmatis vnctione, & ſacerdotali benedictione ſacrentur altaria.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap.* 14.

ALtaria *a* placuit non ſolum vnctione chriſmatis, ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari.

CAP. XXXIII. ¶ *In priuatis oratoriis licet orare, ſed non Miſſam celebrare.*

VNicuique *b* fidelium in domo ſua oratorium licet habere, & ibi orare: Miſſas autem ibi celebrare non licet.
¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant ex Concilio Aurelianenſi. Ipſa quidem ſententia habetur in Cap.l.5.c.230.& l.6. c.101.& nouella 58. apud Iulianum anteceſſorem in extremo.*

CAP. XXXIV. ¶ *In priuatis oratoriis abſque conſenſu Epiſcopi nullus miniſtrare præſumat*

Item ex ſexta Synodo, c.31.

CLericos qui miniſtrant, vel baptizant in oratoriis, quæ intra domos ſunt, cum cõſenſu Epiſcopi loci hoc facere præcipimus. Si quis verò hoc non obſeruauerit, deponatur.

CAP. XXXV. ¶ *Qui extra parochias habent oratoria, his diebus ad parochias redire cogantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.* 21.

SI quis *c* etiam extra parochias, in quibus legitimus eſt ordinariúſque conuentus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis feſtiuitatibus, vt ibi Miſſas audiat *d*, propter fatigationem familiæ, iuſta ordinatione permittimus. Paſcha verò Natali Domini, Epiphania Domini, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, & Natali ſancti Ioannis Baptiſtæ, & ſi qui maximi dies in feſtiuitatibus habentur, non niſi in ciuitatibus, aut in parochiis audiant *e*. Clerici verò, ſi qui in feſtiuitatibus, quas ſuprà diximus (niſi iubente, aut permittente Epiſcopo) Miſſas celebrare voluerint, communione priuentur.

CAP. XXXVI. ¶ *Quibus ex cauſis loca Sanctorum mutanda ſint.*

Item Auguſtinus.

9. ps. TRibus *g* ex cauſis loca Sanctorum transmutanda ſunt. Prima, cùm neceſſitas perſecutorum loca eorum grauauerit. Secunda, cùm difficultas locorum fuerit. Tertia, cùm malorum ſocietate grauantur.

CAP. XXXVII. ¶ *Quando alicui corpora Sanctorum de loco ad locum transferre non licet.*

Item ex Concilio Moguntinenſi primo, *cap.* 51.

COrpora *h* Sanctorum de loco ad locum nullus transferre præſumat ſine concilio Principis, vel Epiſcoporum, ſanctæque Synodi licentia.

CAP. XXXVIII. ¶ *In vſus laicorum non conuerti licet ligna Eccleſiæ dedicatæ.*

Item Higynus Papa.

10. ps. LIgna *i* Eccleſiæ dedicatæ 1 non debent ad aliud opus iungi niſi ad aliam Eccleſiam: vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum in Monaſterio *k* fratribus: in laicorum verò vſum *a* non debent admitti.

1 ¶ Dedicatæ.] *Antea legebatur & hic, & in rubrica, dedicata. Emendatum eſt hoc, ſicut & alia nonnulla ex vetuſtis exemplaribus, Burchardo, & Iuone, qui etiam caput hoc citant ex decretis Hygini.*

CAP. XXXIX. ¶ *Veſtimenta ſacra, & vaſa præ vetuſtate conſumpta incendantur, & cineres in loca occulta proiiciantur.*

Item Clemens Papa *Iacobo Hieroſolymitano Epiſcopo, epiſt.* 2.

ALtaris *b* palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur, quia non licet ea, quæ in ſacrario *d* fuerint, male tractari, ſed incendio vniuerſa tradantur. Cineres quoque eorum in baptiſterium inferantur: vbi nullus tranſitum *e* habeat, aut in pariete, aut in foſſis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

CAP. XL. ¶ *Mortui non obuoluantur veſtimentis altaris.*

Idem *ibidem.*

NEmo per ignorantiam Clericus mortuam credat obuoluendum, aut Diaconus ſcapulas operire velit palla, quæ fuit in altari, aut certè, quæ Diacono *f* data eſt in menſam Domini. Qui hæc fecerit, vel leuiter, quaſi nihil, & negligenter habuerit diuina myſteria, Diaconus triennio, ſexque menſibus à Domino erit alienus altari graui percuſſus anathemate. Quod ſi Clericum Presbyter non commonuerit decem annis & ſex *g* menſibus excommunicatus ſit: propterea quod de Dominicis ſacramentis ſubiecta ſibi non amonuerit *h* miniſteria: & poſtea cum grandi humilitate matri reconcilietur Eccleſiæ. Palla *i* verò, & vela ſanctuarij, ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris intra ſanctuarium lauent, non eiicientes foras à ſacrario: & velamina Dominicæ menſæ abluant: ne fortè puluis Dominici corporis male decidat 1. Sindonem verò non foris abluant & erit hoc operanti peccatum. Idcirco intra ſacrarium miniſtris præcipimus hæc ſancta cum diligentia cuſtodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipſa peluis velis apponatur lauandis, niſi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent, pallæ altaris ſolæ in ea lauentur, & in alia, vela ianuarum. De velis autem ianuarum cura ſit oſtiariis ex admonitione maiorum, ne quis negligens, aut ignarus, ad velum ianuæ domus Domini manus incognitè *k* tergat: ſed ſtatim coercitus diſcat omnis homo, quia velum atrij domus Domini ſanctum eſt.

1 ¶ Decidat.] *In Originali eſt*, decidat à ſindone foris abluta. *Sed gloſſa obſtitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis ſunt ex ipſo Originali emendata.*

CAP. XLI. ¶ *Sacra vaſa non niſi à ſacratis contrectentur hominibus.*

Item Sixtus Papa, *epiſt.* 2.

IN ſancta *l* hac Apoſtolica Sede ſtatutum eſt, vt ſacra vaſa non ab aliis, quàm à ſacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum 1 enim valde eſt, vt ſacra Domini vaſa, quæcunque ſint, humanis vſibus ſeruiant, aut ab illis, quàm à Domino famulantibus, eique dicatis tractentur *m* viris: ne pro talibus præſumptionibus iratus Dominus plagas imponat populo ſuo, & hi etiam, quia non

a *Poly.l.3.tit.4.* b *Burc.l.3.c.86. Iuo p.3.c.76. Pann.l.2. c.39.* c *Iuo p.4.c.9.* d *al.teneat.*
e *al.teneant.* f *al.facere, aut tenere.*
g *Anſ.l.5.c.16. Burch.l.3.c.90. Iuo p.3.c.80. Pan.l.2.c.38.*
h *Burch.l.3.c.233 Iuo p.3 c.273. Pann.l.2.c.36.*
i *Polyc.l.3.tit.16. Anſel.l.5.c.17. Burch.l.3.c.39 Iuo p.3. c.44. Pann.l.2.c.16.*
k *al.monaſterium.*

a *al.opera.* b *Poly.l.3.tit.16. Bur l.3.c.216. Iuo p.2.c.66.& p.3.c.266.* c *al.cantara.* d *al.ſanctuario.*
e *al.tranſitus habeatur.* f *abeſt.ab Orig.* g *al.quinque.*
h *al.commoneuerit.* i *Burc.l.3.c.216. Iuo p.3.c.166.*
k *al. inconditè.* l *Poly l.3.tit.9. Burch.l.3.c.214 Iuo p.3. c.264.& p.2.c.70.* m *al.ſerantur.*

pecca

eccauerint, mala patiantur, aut pereant, quia perit iuſtus ſæpiſſimè pro impio

1 ¶[Indignum.] *Addita ſunt hæc vſque ad verſ.* viris. *Itemque alia nonnulla ex originali, Burchardo & Iuone.*

CAP. XLII. ¶ *Non niſi à ſacratis hominibus veſtimenta ſacrata ſeruentur.*

Item Stephanus Epiſcopus *familiari amico Hilario, epiſt.* 1. c. 3.

VEſtimenta *a* Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur & ſacrata debent eſſe, & honeſta: quibus alijs in vſibus non debet frui, quàm in Eccleſiaſticis, & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, niſi à ſacris hominibus: ne vltio, quæ Balthaſar *b* Regem percuſſit, ſuper hæc tranſgredientes, & talia præſumentes veniat & corruere eos faciat ad ima.

CAP. XLIII. ¶ *Diuina miniſteria nuptiarum non præſtentur ornatibus.*

Item ex Concilio Aurelianenſi c.

AD nuptiarum *d* ornatum diuina miniſteria non præſtentur: ne dum improborum contractu, pompaque ſæcularis luxuriæ polluuntur, ad officia ſacri myſterij e videantur indigna.

CAP. XLIV. ¶ *In ligneis vaſculis Domini corporis & ſanguinis ſacramenta non ſunt celebranda.*

Item ex Concilio Triburienſi *c.* 18.

11. ps. VAſa, in *f* quibus ſacroſancta conficiuntur myſteria, calices ſunt, & patenæ, de quibus Bonifacius martyr, & Epiſcopus interrogatus, ſi liceret in vaſculis ligneis ſacramenta conficere: reſpondit, quondam ſacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur: nunc è contrario lignei ſacerdotes aureis vtuntur calicibus. Zepherinus decimus ſextus Romanus Epiſcopus patenis vitreis miſſas celebrari conſtituit. Tum deinde Vrbanus Papa omnia miniſteria ſacra fecit argentea. In hoc enim, ſicut in & reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus ſuccreuit Eccleſiarum. Noſtris enim diebus, qui ſerui patris familias ſumus, ne decus matris Eccleſiæ imminuatur, ſed magis cumuletur, & amplificetur, ſtatuimus, vt deinceps nullus ſacerdos ſacrum myſterium corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti in ligneis vaſculis vllo modo conficere præſumat: ne vnde placari debet, inde iraſcatur Deus.

CAP. XLV. ¶ *Ex qua materia calix cum patena fieri debeat.*

Item ex Concilio Rhemenſi *c.* 6.

VT calix *g* Domini cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat. *& infrà.* Si quis autem tam pauper eſt ſaltem vel ſtanneum calicem habeat. De ære, aut orichalcho non fiat calix: quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præſumat miſſam cantare.

CAP. XLVI. ¶ *Non niſi in ſerico, ſed puro linteo ſacrificium conſecretur altaris.*

Item ex Epiſtola h Euſebij Papæ & Syluestri.

COnſulto *a* omnium *b* ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut tincto quiſquam celebrare præſumat: ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato, terreno ſcilicet lino procreato, atque contexto: ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſindone linea munda ſepultus fuit.

CAP. XLVII. ¶ *A quibus fuerit tradita miſſarum celebratio.*

Item ex ſexta Synodo, c. 32.

12. ps. IAcobus *d* frater Domini ſecundùm carnem, cui primum credita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus cuius claritas per totum orbem circumfulſit, 1 in ſcripturis addiderunt nobis miſſæ celebrationem.

1 ¶[In ſcripturis addiderunt,] *Græcè eſt,* ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελεῖν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν, *id eſt* qui in ſcriptis tradiderunt nobis myſticum ſacrificium hoc modo in diuina liturgia ſacrum poculum ex aqua, & vino conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum eſt, tum ob gloſſam, tum quoniam collector de induſtria videtur ſummatim retuliſſe. Abeſt autem hoc caput ab aliquot vetuſtis exemplaribus.*

CAP. XLVIII. ¶ *Qua hora ſunt miſſarum ſolennia celebranda.*

Item Teleſphorus Papa VII. *à Petro in Epiſtola ad omnes. c.* 3.

13. ps. NOcte e ſancta natiuitatis Domini Saluatoris miſſas celebrent Presbyteri, & hymnum angelicum in illis ſolemniter decantent: quoniam & eadem nocte ab Angelo paſtoribus nunciatus eſt. *& inf.* Et ſubitò facta eſt ab Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelſis *f* Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis verò temporibus miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ: quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt *g* & ſuper *h* Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendiſſe legitur.

CAP. XLIX. *Non niſi à ieiunis hominibus ſacramenta celebrentur altaris.*

Item ex Concilio Africano, c. 8.

14. ps. SAcramenta *i* altaris non niſi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo cœna Domini celebratur. Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, ſiuè Epiſcoporum ſiuè cæterorum commondatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi, qui faciunt, iam pranſi inueniantur.

CAP. L. ¶ *Ante miſſarum ſolennia circa horam nonam decantata, in Quadrageſima comedere non licet.*

Item ex Concilio Cabilonenſi *k.*

15. ps. SOlent *l* plures, qui ſe ieiunare putant in Quadrageſima, mox vt ſignum audierint ad horam nonam, comedere *m.* Qui nullatenus ieiunare credēdi ſunt, ſi ante mãducauerint, quàm veſpertinũ celebretur officiũ. Concurrendũ eſt enim ad miſſas & auditis miſſarũ ſolennibus, & veſpertinis officiis, & largitis eleemoſynis ad cibũ accedendũ eſt. Si verò aliquis neceſſitate cõſtrictus fuerit vt ad miſſam

a *Polyc. l.* 3. *tit.* 16. *Anſel. l.* 5. *c.* 29. *Iuo p.* 2. *c.* 74. *Summatim relatum eſt.* b *Daniel.* 5. c *al. Aruernenſi.*

d *Polyc. l.* 3. *tit.* 24 *Burchar. l.* 3. *cap.* 108. *Iuo p.* 2. *c.* 143. *Pann. l.* 1. *c.* 163. e *al. miniſterij.*

f *Burch. l.* 3. *c.* 223 *Iuo p.* 3. *c.* 282. g *Anſ. l.* 1. *c.* 91. *& l.* 9. *c.* 5. *Burc. l.* 3. *c.* 96. *Iuo p.* 2. *c.* 131. *Pann. l.* 1. *c.* 161. *Syluester in epilogo con Rom.*

h *Idem in Pontificali.*

a *al. conſultu.* b *Poly. l.* 3. *tit.* 9. *Anſel. l.* 9. *c.* 2. *Burch. l.* 3. *c.* 99. *Iuo p.* 2. *c.* 134. *Pann. l.* 1. *c.* 162. c *Mar.* 15. *Luc.* 23.

d *Gal.* 1. e *Beda in Martyr. menſ. Septemb. Concor. Conc. Aurelianenſi* 3. *c.* 14. *Poly. l.* 3. *tit.* 25. f *al. altiſſimus.*

g *Mar.* 15. h *Act.* 2. i *Anſ. l.* 7. *c.* 174. *Burc. l.* 3. *c.* 63. *Iuo p.* 2. *c.* 71. *& p.* 3. *c.* 65. *Pann. l.* 2. *c.* 40. k *Concor. c.* 29. *Concil. Carthag. tertij.* l *Poly. ibid. Burc. l.* 15. *c.* 12. *Iuo p.* 5. *c.* 45. *Pan. l.* 2. *c.* 184. m *al. manducare.*

venire non valeat, æſtimata veſpertina hora, completa oratione ieiunium ſoluet *a*.

¶*Sic etiam citant Iuo & Pannormia: Burchardus autem ex decretis Syluerij Papæ: Polycarpus ex Euſebio. Habetur in capitulis Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi. c. 39.*

16 pars. *In ieiuniis etiam quatuor temporum circa veſpertinas horas, in ſabbato verò ſancto circa noctis initium miſſarum ſolennia ſunt celebranda. Vnde Leo Epiſcopus* b: [*Quod à patribus noſtris.*] *Item Gelaſius* c: [*Ordinationes presbyterorum. Item Pelagius:* [*Dilectionis tuæ reſcripta.*] *Require in tractatu ordinandorum. In prima quoque parte diei, miſſarum ſolemnia non incongruè celebrantur.*

CAP. LI. ¶ *Etiam prima parte diei miſſa celebrare licet.*

Vnde Leo Papa *Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, epiſt. 79 ad 81. cap. 2.*

NEceſſe *d* eſt autem, vt quædam populi pars ſua deuotione priuetur, ſi vnius tantum miſſæ, more ſeruato ſacrificium offerre non poſſint, niſi qui prima diei parte conuenerint. Studioſè ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus, vt quod noſtræ conſuetudini ex forma paternæ traditionis inſedit, tua quoque cura non negligat, vt per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio noſtro Poſſidonio Preſbytero, hanc ad fraternitatem tuam Epiſtolam dedimus perferendam: qui in noſtris proceſſionibus atque actionibus *e* frequenter interfuit & toties ad nos miſſus, qui in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritas teneret, agnouit.

1 ¶Apoſtolicæ ſedis.] *In Epiſtola ipſa legitur* quid in omnibus Apoſtolicæ auctoritatis teneremus. *Sed omnes Gratiani codices & Iuo concordant.*

CAP. LII. ¶*Miſſæ peculiares non ſunt in publico cantandæ.*

Item Auguſtinus *f*,

ET hoc *g* attendendum eſt, vt miſſæ peculiares, quæ per dies ſolennes à ſacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, vt propter eas populus à publicis miſſarum ſolennibus, quæ hora tertia canonicè fiunt, abſtrahatur, *& infrà.* Sed ſacerdotes, qui in circuitu vrbis, aut in eadem vrbe ſunt, & populus in vnum ad miſſarum publicam celebrationem conueniant 1, exceptis Deo ſacratis fœminis, quibus mos eſt ad publicum non egredi, ſed clauſtris monaſterij contineri.

1 ¶Exceptis.] *Hæc vſque ad finem addita ſunt ex Theodulpho, Burchardo, & Iuone: apud quos poſſunt etiam legi alia, quæ poſt verſ.* abſtrahatur, *à Gratiano ſunt omiſſa.*

CAP. LIII. ¶ *Quot Miſſas in die ſacerdoti celebrare licet.*

Item Alexander ſecundus.

17 pars. SVfficit *h* ſacerdoti vnam miſſam in die vna celebrare: quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit. Non modica res eſt vnam miſſam facere: & valde felix eſt, qui vnam dignè celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe fuerit. Qui verò pro pecuniis aut adulationibus *i* ſæcularium vna die præſumunt plures facere miſſas, non æſtimo euadere damnationem.

CAP. LIV. ¶ *Ex Saluatoris, & Apoſtolorum docemur exemplo hymnos cantare.*

Item ex Concilio Toletano IV. c. 12.

a *al. abſoluere debet.* b *Sup d. 75.* c *Sup. d. 76.*
d *Burch. l. 3. c. 228. Iuo p. 2. c. 87. & p. 3. c. 168.* e *al. ordinationibus.* f *al. Gregorius.* g *Habetur in cap. Theodulphi. cap. vlt. Polyc. lib. 3. tit. 16. Burch l. 2. cap. 54. Iuo p. 2. c. 119.*
h *Vide Valfridum Strabonem, cap. 2. Iuo part. 2. cap. 81.*
i *al. oblationibus.*

18. pars. DE hymnis *a* canendis, & Saluatoris, & Apoſtolorum habemus exemplum. Nam & ipſe Dominus hymnum dixiſſe prohibetur, Matthæo *b* Euangeliſta atteſtante. [Et hymno dicto exierunt in montem Oliueti.] Et Paulus Apoſtolus c ad Epheſios ſcribit dicens: [Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus.] Et quia nonnulli hymni humano ſtudio in laudem Dei, atque Apoſtolorum & martyrum triumphos compoſiti eſſe noſcuntur: ſicut hi, quos beatiſſimi doctores Hilarius, atque Ambroſius ediderunt, quos tamen quidam ſpecialiter reprobant. pro eo, quod de ſcripturis ſanctorum Canonum, vel Apoſtolica traditione non exiſtunt, reſpuant ergo, & illum hymnum ab hominibus compoſitum, quem quotidie publico priuatoque officio in fine omnium pſalmorum dicimus: [Gloria, & honor Patri, & Filio, & Spiritui ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.] Nam & iſte hymnus, quem nato in carne Chriſto Angeli cecinerunt *d*: [Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis] & reliqua, quæ ibi ſequuntur, Eccleſiaſtici doctores compoſuerunt. Ergo nec ipſi in Eccleſiis canendi ſunt, quia in ſanctarum ſcripturarum libris non inueniuntur: Componuntur miſſæ, ſiue preces, vel orationes, ſeu commendationes, ſeu manus impoſitiones, ex quibus, ſi nulla decantentur in Eccleſia, vacant officia omnia Eccleſiaſtica. Admonet hæc fieri, atque hortatur Timotheum *e* Apoſtolus dicens: [Obſecro igitur primùm fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate ſunt. [Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compoſitos, nullus noſtrum vlterius improbet: ſed pari modo in Gallia, Hiſpaniaque celebrent, excommunicatione plectendi, qui hymnum reiicere fuerint auſi.

CAP. LV. ¶*In nouo teſtamento, qui hymni ab Angelo decantati inueniuntur.*

Leo nonus *f*.

HI duo ſolummodò hymni ab Angelis in nouo teſtamento inueniuntur decantati *g*, Alleluia, atque, Gloria *h* in excelſis Deo. Quos pariter in Septuageſima intermittimus: quia peccato hominis veteris à conuentu angelicæ iubilationis expulſi in huius miſeræ vitæ Babylonem *i*, ſuper flumina eius ſedemus. & flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus *k*. Quod nouem hebdomadibus Alleluia intermittimus, non incongruè per nouem hebdomadas, nouem ordines Angelorum accipimus: quorum decimus ordo per *l* ſuperbiam corruens, angelicum numerum minuit, & à felicitate perturbauit. Qui condolentes ſuæ diminutionis, & parem ruinam ſibi timentes à perfecta laude creatoris fuere præpediti. Quorum reparationi & conſolationi conſulens omnipotens Deus creator *m*, primum hominem de limo terræ formauit: qui ſui generis multiplicatione damna cœleſtis patriæ reſarciret, atque Angelorum gaudia ſuppleret. Qua ſpe angelicus chorus non modicum *n* lætatus eſt. Nec mirum, ſi ex lapſu ipſius hominis fuit perturbatus. Vnde nouem ordinum concentus in laudē Dei creatoris permanſit imperfectus: donec in Chriſto reſurgente reſurrexit lapſus ille protoplaſtus. Ibi augmento ſui collegij, & ſpe meliori angelicus exercitus gauiſus, in nouum Alleluia conſurrexit totus, & in eo perſtat deuotus. Quē & nos pro modulo noſtro imitantes, à Septuageſima, quando lapſus protoplaſti

a *Polyc. lib 3. tit. 22.*
b *Matth. 27.* c *Eph. 5.*
d *Luc. 2.* e *1. Tim. 2.* f *al. octauus.* g *Apoc. 19.*
h *Luc. 2.* i *Pſal. 136.* k *Pſal. 64.*
l *Eſaiæ 14. Apoc. 11.*
m *Geneſ. 2.*
n *al. admodum lætatus.*

in Eccleſia recitatur. Alleluia nouem hebdomadibus intermittimus ſcilicet vſque in Paſcha: vbi Chriſtus reſurgens à mortuis triſtitiam noſtram in gaudium vertit, & Alleluia nobis reddit.

CAP. LVI. ¶ *In cœna Domini, Gloria in excelſis decantetur.*

Item Nicolaus Papa *Rhodolpho Archiepiſcopo Bituricenſi.*

PORrò *a*, Gloria in excelſis Deo, ab Epiſcopis in cœna Domini inter miſſarum ſolennia more noſtro dicenda eſt. Pallio verò Apoſtolico 1 eadem die vti eſt illis licitum, quibus eſt ab Apoſtolica ſede permiſſum.

1 ¶ Apoſtolico.] *Vox iſta abeſt ab aliquot Vaticanis codicibus. Iuo tamen habet.*

CAP. LVII. ¶ *Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum miſſarum ſolennia Clericus non ingrediatur.*

Item Zacharias 1 Papa *in ſynodo Romana, c. 13. & 14.*

19. ps. NVllus *b* Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus ad ſolennia miſſarum celebranda præſumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei aſſiſtere: quoniam & Apoſtolus prohibet viros velato capite orare in Eccleſia: & qui temerè præſumpſerit communione priuetur. Cum verò ingreſſus fuerit Epiſcopus, aut Presbyter ad miſſarum ſolemnia celebranda, niſi paſſio aliqua interuenerit, nullo modo audeat data oratione recedere, vt ab alio Epiſcopo, vel Presbytero miſſarum ſolennia ſuppleantur: ſed qui initium ponit, ſuppleat vſque in finem: quia ſcriptum eſt *c*: [qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.] Si quis verò præſumpſerit præter quod poſuimus agere, à ſacro corpore, & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſuſpenſus.

1 ¶ Zacharias.] *Antea legebatur,* Macharius. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis codicibus, & cæteris collectoribus Et caput ipſum habetur in Concilio manuſcripto Zachariæ.*

CAP. LVIII. ¶ PALEA.

[*Item* ex decretis Soteris Papæ.]

VT *d* illud diuini oraculi ſinguli præcaueant, quo ſcribitur: [væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem] ſummoperè verendum nobis eſt, atque cauendum ne horis illis, atq; temporibus, quibus Deo pſallitur, vel ſacrificatur, vnicuique diuinis ſingulariter officiis inſiſtenti pernicioſa paſſio, vel corporis qualibet inualetudo *e* occurrat: quæ aut corpus ſubitò ſubrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro huiuſmodi ergo caſibus præcauentes neceſſarium duximus inſtituere vt vbi temporis, vel loci ſiue Cleri copia ſuffragatur, habeat quiſque canens Deo, atque ſacrificans poſt ſe vicini ſolaminis adiutorem: vt, ſi aliquo caſu ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat, qui eius vicem exequatur intrepidus, & officium inceptum adimpleat.

CAP. LIX. ¶ *Quot teſtes Epiſcopus ſacrificans ſecum habere debeat.*

Item Anacletus *Ieſu Chriſti ſeruus, omnibus Epiſcopis, epiſt. 1.*

20 ps. EPiſcopus *f* Deo ſacrificans teſtes ſecum habeat, & plures, quàm alius ſacerdos: ſicut enim maioris honoris gradu fruitur, ſic maioris teſtimonij incremento indiget In ſolennioribus quippe diebus aut ſeptem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui oculi eius dicuntur, & Subdiacones, atque reliquos miniſtros ſecum habeat: qui ſacris induti veſtimentis à fronte, & à tergo, & Presbyteri è regione dextra læuaque, contrito corde, & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent vultu, cuſtodientes eum à maleuolis hominibus. & conſenſum eius præbeant *a* ſacrificio. Peracta autem conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus.

CAP. LX. ¶ *Epiſcopi ſine religioſis teſtibus Domini ſacramenta non conficiant.*

Item Lucius Papa *Epiſcopis Galliæ & Hiſpaniæ, c. 1.*

IVbemus 1 *b* Apoſtolica auctoritate, vt ſemper teſtes vobiſcum Sacerdotes & Leuitas *c* habeatis Et licet conſcientia propria ſufficere poſſit, tamen propter maleuolos, iuxta *d* Apoſtolum etiam teſtimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris ſunt: quoniam & in hac ſancta ſede conſtitutum habemus, vt duo Presbyteri, & tres Diaconi in omni loco Epiſcopum non deſerant, propter teſtimonium Eccleſiaſticum.

1 ¶ Iubemus Apoſtolica,] *In ipſa epiſtola ſic legitur,* Propter tales fratres hortamur vos, ſicut in hac ſancta Eccleſia conſtitutum habemus, vt ſuprà, &c.

CAP. LXI. ¶ *Niſi duobus præſentibus, Presbyter Miſſam celebrare non præſumat.*

Item Soter *e* Papa.

HOc quoque *f* ſtatutum eſt, vt nullus Presbyterorum miſſarum ſolennia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus ipſe tertius habeatur: quia cùm pluraliter ab eo dicitur, [Dominus vobiſcum,] & illud in ſecretis [orate prome, [aptiſſimè conuenit, vt ipſius reſpondeatur ſalutationi.

¶ *Burchardus etiam & Iuo citant ex decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo, c. 2. ſcribitur fuiſſe id ab Anacleto & Sotere ſtatutum. Similem ſententiam Burchardus l. 3. c. 68. refert ex Concilio Nannetenſi, c. 30. Ferè autem idem habetur in Moguntino primo, c. 43.*

CAP. LXII. ¶ *Communione priuentur, qui vſque ad finem miſſarum ſolennia non audierunt.*

Item ex canone *g* Apoſtolorum 10.

21. ps. OMnes *h* fideles qui conueniunt in ſolennitatibus 1 ſacris ad Eccleſiam, & ſcripturas Apoſtolorum & Euangelium audiant 2. Qui autem non perſeuerant in oratione, vſque cum miſſa peragatur, nec ſanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Eccleſiæ commouentes conuenit communione priuari.

1 ¶ In ſolennitatibus ſacris.] *In tomis Conciliorum ad marginem priſcæ verſionis ſunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratian. Burch. & Iuon. & in Polycarpo Græcè eſt abſolutè,* τοὺς εἰσιόντας *id eſt,* qui ingrediuntur, *& ita in codice canonum, nimirum ex verſione Dionyſij.*

2 ¶ Audiant, Qui autem.] *Ita in eadem margine, in Polycarpo. Sed Burchardus & Iuo propius ad verba Græca,* audiunt, non autem perſeuerant.

CAP. LXIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Agathenſi, c. 47.

SAcerdote *i* verbum in Eccleſia faciente, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur,

CAP. LXIV. ¶ *Die Dominico miſſas ex integro ſæculares audire debent.*

Item ex Concilio Agathenſi c. 47.

MIſſas die Dominico ſæcularibus totas audire *k* ſpeciali ordine præcipimus: ita, vt ante benedictionem ſacer-

a *Iuo p. 5. c. 20.* b *Poly. l. 3 tit. 16. Burch. l. 3. .. 2,0. & 231. Iuo p. 3. . 261. & 272* 1. *Cor* 11. *Syn. c. 14.* c *Matth. 10.*
d *7. q. 1. illud in Concilio Tolet. 11. c. 14 Burch. l. 3. c. 73. Iuo p. 2. c. 126.* e *al. valetudo.* f *Poly. l. 4 tit. 12. Anſ. l. 6. c. 138. Burch l. 3. c. 63. Iuo p. 2. c. 67.*

a *al. præbentes.* b *Poly. l. 4. tit 13. Anſ. l. 6. c. 140.*
c *al. diaconos* d 1. *Tim. 3.* e *al Anacletus.*
f *Poly. l. 4. tit, 31. Anſ. l. 7. c. 136. Burch. l. 3. c. 74. Iuo p. 2. c. 127. Pann. l. 1. c. 159.* g *Et in concil. Antioch. c. 2.* h *Poly. l. 3. tit. 16. Burc l 2. c. 67. Iuo p. 6. c. 163.* i *Burch. l. 2. c. 66. Iuo p. 6. c. 162.* k *al. tenere.*

dotis

dotis egredi populus non præſumat. Quod ſi fecerint, ab Epiſcopo publicè confundantur.

CAP. LXV. ¶ *Populus non antè diſcedat, quàm miſſa ex integro celebretur.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. c. 28.

CVm ad *a* celebrandas miſſas in Dei nomine conueni-tur, populus non antè diſcedat, quàm miſſæ ſolennitas compleatur, & vbi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat ſacerdotis.

CAP. LXVI. ¶ *Excommunicetur, qui prætermiſſo Eccleſiæ conuentu ad ſpectacula vadit.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 4. c. 83.

QVi die *b* ſolenni, prætermiſſo ſolenni Eccleſiæ conuentu ad ſpectacula vadit, excommunicetur.

CAP. LXVII. ¶ *Vſque ad miſſam cathecumenorum nullus Eccleſiam ingredi prohibeatur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 4. c. 84.

ps. EPiſcopus *c* nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, &
22. audire verbum Dei, ſiue gentilem, ſiue hæreticum, ſiue Iudæum, vſque ad miſſam cathecumenorum.

CAP. LXVIII. ¶ *Euangelia non ſedendo, ſed ſtando audire debemus.*

Item Anaſtaſius Epiſcopus *Epiſcopis Germaniæ & Burgundiæ, epiſt. 1. c. 1.*

ps. APoſtolica *d* auctoritate mandamus, dum ſancta Euan
23. gelia in Eccleſia recitantur, vt ſacerdotes & cæteri omnes præſentes, non ſedentes, ſed venerabiliter curui 1, in conſpectu Euangelij ſtantes Dominica verba intente audiant, & fideliter adorent.

1 ¶ Curui.] *Sic in originali, & apud Iuonem p. 6. c. 93. ſed apud eundem p. 2. c. 138. & apud Burchardum vox iſta non habetur.*

CAP. LXIX. ¶ *Ad miſſarum ſolennia ſemper aliquid eſt offerendum.*

Item Gregorius VII. *in ſynodo Romana habita anno Domini* 1078. *c.* 13.

ps. OMnis *e* Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolennia
24. aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moyſem dixit *f*: Non apparebis in conſpectu meo vacuus.] Etenim in collectis ſanctorum patrum liquidò apparet, quòd omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex vſu ſanctorum patrum debent. Ad ipſum 1 enim primùm eſt confugiendum, qui noſtræ curare poſſit animæ paſſiones. Verùm homines præpoſtero ordine antè ſibi opem ad hominibus acceſſunt. Vbi autem humana ſubſidia defecerint, tunc opinantur diuini poſtulandam fauoris gratiam.

1 ¶ Ad ipſum.] *Hinc vſque ad fin. c. non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anſelmum, aut Polycarpum.*

CAP. LXX. ¶ *Quare [ſurſum corda] in præfatione dicitur.*

Item Cyprianus *ſermone 6. de oratione Dominica*

ps. QVando autem ſtamus ad orationem, fratres dile-
25. ctiſſimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & ſæcularis abſcedat: nec quidquam tunc animus, quàm id ſolùm cogitet, quod precatur. Ideo & ſacerdos ante orationem præfatione præmiſſa parat fratrum mentes dicendo [ſurſum corda,] vt dum reſpondet plebs, [habemus ad Dominum,] admoneatur, nihil ſe aliud, quàm Dominum cogitare debere: Claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis adire patiatur.

a *Burc. l. 3. c. 20 Iuo p. 3. c. 34.* b *Iuo p. 4. c. 8.*
c *Burch. l. 3. c. 28 Iuo p. 3. c. 33. Pann l. 2. c. 41.* d *Burch. l. 3. cap. 103. Iuo p. 2. c. 138. & p. 6. c. 93.* e *Poly. l. 3. c. 16. Anſ. l. 8. c. 40.* f *Exod. 24.*

CAP. LXXI. ¶ *Quæ præfationes in miſſa ſunt cantandæ.*

Pelagius II. *Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus vniuerſis Germaniarum, atque Galliarum Epiſcopis.*

ps. INuenimus *a* has nouem præfationes in ſacro catalogo
26. tantummodo recipiendas, quas longa retro vetuſtas in Romana Eccleſia hactenus ſeruauit: id eſt, vnam in albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptimam de ſancta Trinitate, octauam de Cruce, nonam de ieiunio in Quadrageſima tantùmodo dicendam. Has præfationes tenet & cuſtodit ſancta Romana Eccleſia: has tenendas vobis mandamus.

CAP. LXXII. ¶ *In omnibus miſſarum ſolennibus pro defunctis oratio fiat.*

Item ex Concilio Cabilonenſi 2. c. 39.

ps. VIſum *b* præterea nobis eſt, vt in omnibus miſſarum
27. ſolennibus pro defunctorum ſpiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuſlibet neceſſitatibus Dominus deprecetur: ita nimirum nulla dies excipi debet, quia pro animabus fidelium preces Domino in miſſarum ſolennibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem ſancta tenet Eccleſia, vt & in miſſarum ſpleunibus, & in aliis precibus Domino ſpiritus quieſcentium commendet, dicente beato Auguſtino *c*, (non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus defunctorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & catholica ſocietate laudamus 1, Defunctorum etiam tacitis nominibus eorum, quos ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia: vt quibus ad iſta deſunt parentes, aut filij, aut quicunque cognati, vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre communi.

1 ¶ Laudamus.] *Apud collectores ſunt nonnullæ varietates. B. Auguſtinus (à quo parum variat & Concilium & Amalarius li. 4. c. 42) ſic habet:* Quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus, quorumcunque ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia. *Cæterùm gloſſa fecit, ne mutaretur.*

CAP. LXXIII. ¶ *Ante preces non ſunt à ſacerdote nomina recitanda.*

Item Innocentius *Epiſcopus vrbis Romæ Decentio Eugubino, epiſt. 1.*

DE nominibus recitandis, antequam precem ſacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda ſunt, oratione ſua commendet, quàm ſuperfluum ſit, & ipſe pro tua prudentia recognoſcis: vt cuius hoſtiam necdum Deo offeras, eius ante nomen inſinuas, quamuis illi incognitum ſit nihil.

DISTINCTIO II.

CAP. I. ¶ *Panis, & vinum, & aqua in ſacramentis ſunt offerenda.*

Item Alexander *vrbis Romanæ Epiſcopus orthodoxis omnibus, epiſt. 1. c. 4.*

IN ſacramentorum *d* oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolennia Domino offeruntur paſſio Domini miſcenda eſt: vt eius, cuius corpus & ſanguis conficitur, paſſio ce-

a *Poly. l. 3. tit. 20. Anſ. l. 7. c. 111. Burch. l. 3. c. 69. Iuo p. 2. c. 77. Pann. l. 1. c. 158.* b *Burch. l. 3. c. 64. Iuo p. 3. c. 66.*
c *13. q. 2. non exiſtimemus. in lib. de Cura pro mortuis agenda. c. 4.* d *Polyc. l. 3. tit. 9. Anſ. l. 9. c. 1. Burch. l. 5. c. 5. Iuo p. 2. cap. 15. & 68.*

lebretur

lebretur : ita in repulſis opinionibus ſuperſtitionem panis tantùm, & vinum aqua permiſtum in ſacrificium *a* offerantur. Non enim debet (vt à Patribus accepimus, & ipſa ratio docet) in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permiſtum, quia vtrumque ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur.

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex Originali, & cæteris collectoribus præter Anſelmum, qui habet, vt antea Gratianus habebat.*

Cap. II. ¶ *Vinum ſine aqua, vel è conuerſo in ſacramento offerri non licet.*

Item Cyprianus *lib. 1. epiſt. 2. Cæcilio fratri ſalutem.*

SIc in *b* ſanctificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine Chriſto. Quando autem vtrumque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi inuicem copulatur tunc ſacramentum ſpiritale & cœleſte perficitur. Sic verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque ſibi miſceatur : quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage ſolidatum.

1 ¶ Sine Chriſto.] *Apud B. Cyprianum ſic legitur :* Sanguis Chriſti incipit eſſe nobis: ſi verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto : *quæ verba referuntur etiã inf. à ead. c. cum omne. Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Multa verò alia, vbi illa non obſtabat, ex ipſa epiſtola ſunt emendata, itemque in ſequenti capite.*

CAPVT III.

Idem *in eadem epiſtola.*

SCriptura dicit : [Quotieſcunque *c* enim ederitis panem iſtum, & calicem iſtum biberitis, mortem Domini annunciabitis quoadvſque veniat. Quotieſcunque ergo calicem in commemorationem Domini, & paſſionis eius offerimus, id quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus. Sed vide *d*, frater chariſſime, ſi quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc ſeruauit, & tenuit quod nos Dominus facere, & exemplo & magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitati eius de indulgentia Domini venia concedi : nobis verò non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus, vt calicem Domini cum vino miſtum, ſecundum quod Dominus obtulit, offeramus.

Cap. IV. ¶ *Præter panem, vinum & aquam in ſacramento nihil debet offerri.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, *cap.* 55.

NOn oportet *e* aliquid aliud in ſacramento *f* offerri præter panem, vinum, & aquam : quæ in typo Chriſti benedicuntur : quia dum in cruce penderet, de corpore eius ſanguis effluxit & aqua. Hæc tria vnum ſunt in Chriſto Ieſu : hæc hoſtia & oblatio Dei in odorem ſuauitatis.

Cap. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi tertio *g*, *cap.* 24.

IN *h* ſacramento *i* corporis & ſanguinis Domini nihil amplius offertur, quàm ipſe Dominus tradit, hoc eſt panis & vinum aquæ mixtum, *& infrà.* ¶ Nec amplius in ſacrificiis *k* offeratur, quàm de vuis & frumentis.

a *al. ſacrificio.* b *Poly. ibid. Anſ. l. 9. c. 4* c *Sent. 4. diſt. 10. S. ſed video Luc. 22. 1. Cor. 11.* d *& viderit.*] *Orig.*
e *In cap. Græcæ Synodi.* f *al. ſanctuario.*
g *Et in Afric. c. 4.* h *Burch. l. 5. c. 3. Iuo p. 2. c. 11. & 12.*
i *al. ſacramentis.* k *al. primitiis.*

Cap. VI. ¶ *Oblationis ſacrificio vuas nemo coniungat.*

Item ex ſexta Synodo, *cap.* 28.

DIdicimus, quod in quibuſdam Eccleſiis Sacerdotes ſacrificio oblationis coniungant vuas, quæ ſecundùm vſum in altari offeruntur, & ſic ſimul vtraque populo diſpenſent. Præcipimus igitur, vt nullus Sacerdos hoc vlterius faciat: ſed in remiſſionem peccatorum populo oblationem ſolam diſtribuat : & vuas ſeorſum benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructuum 1 gratias agat.

¶ *Eſt quaſi ſumma quædam Canonis citati. Nam in eo pluris aliquanto verba ſunt, ſed eodem ferè ſenſu.*

1 ¶ Et fructuum.] *Græcè eſt,* πρὸς τὴν τῷ δωτῆρι τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, *id eſt,* ad reddendas gratias fructuum datori.

Cap. VII. ¶ *De his, qui ſacrificando variè errabant.*

Item Iulius Papa *Epiſcopis per* 1 *Ægyptum.*

1 ¶ Per Ægyptum.] *Apud cæteros collectores legitur,* per Ægyptum miſſis. *Sed in Microl. c. 19. citatur ex eodem Iulio Epiſcopis Ægypti. Eadem autem ferè habentur nunc in Bracharenſi 3. c. 1. & ſententia ſummatim collecta in Vormatienſi, cap. 4.*

CVm *a* omne crimen, atque peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipſa ſacrificij oblatione erratur? Audiuimus enim quoſdam ſchiſmatica ambitione detentos contra diuinos ordines & Apoſtolicas inſtitutiones lac pro vino in diuinis ſacrificiis dedicare, alios quoque intinctam Euchariſtiam populis pro complemento communionis porrigere, quoſdam etiam expreſſum 1 vinum in ſacramento Dominici calicis offerre: alios verò 2 pannum lineum muſto intinctum per totum annum reſeruare, & in tempore ſacrificij partem eius aqua lauare, & ſic offerre. Quod quam ſit Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini Eccleſiaſticæ aduerſum, non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipſa ſacramentorum myſteria proceſſerunt. Cùm enim magiſter veritatis verum ſalutis noſtræ ſacrificium ſuis commendaret diſcipulis, non illis lac, ſed panem tantum, & calicem ſub hoc ſacramento cognouimus dediſſe. Legitur enim in Euangelica veritate. [Accepit *b* Ieſus panem & calicem, & benedicens dedit diſcipulis ſuis.] Ceſſet ergo lac ſacrificando *c* offerri: quia manifeſtum & euidens Euangelicæ veritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & vinum aliud offerri non licet *d*. Illud verò, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc prolatum ex Euangelio teſtimonium recipit *e*, vbi Apoſtolus corpus ſuum & ſanguinem commendauit. Seorſim enim panis & ſeorſim calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Chriſtum præbuiſſe non legimus, excepto illo tantùm diſcipulo, quem intincta buccella, magiſtri proditorem oſtenderet, non quæ ſacramenti huius inſtitutionem ſignaret. Nam quod de expreſſo botro, id eſt, de vuarum granis populus communicatur *f*, valdè eſt omnino confuſum : ſed ſi neceſſe ſit, botrus in calice comprimatur, & aqua miſceatur : quia calix Dominicus, iuxta Canonum præcepta, vino & aqua permiſtus debet offerri : quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cùm in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini ſic miſcetur in calice Domini, vt miſtio iſta non poſſit ſeparari. Nam *g* ſi

a *Polyc. l. 3 tit. 9. Anſ. l. 9. c. 53. Burch. l. 5. Iuo p. 2. c. 11. & 12. & 85. Pann. l. 1. c. 147.* b *Ioan. 13.*
c *al. in ſacrificio.* d *al. finit.* e *al. receperunt.*
f *al. communicat.* g *Sent. 4. diſt. 10.*

vinum

vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti eſſe incipit ſine nobis. Si verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Ergo, quando botrus ſolus offertur, in quo vini tantum efficientia deſignatur, ſacramentum noſtræ ſalutis negligitur, quod per aquam ſignificatur. Non enim poteſt calix Domini eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque ſibi miſceatur. Et ideo, quia iam ex hoc plurima & multiplex maiorum manauit ſententia 4. omnis deinceps talis error, atq; præſumptio ceſſare debet; ne peruerſorum inordinata compago ſtatum veritatis eneruet. Et ideo nulli deinceps licitum ſit aliud in ſacrificiis diuinis offerre, niſi iuxta antiquorum ſententiam Conciliorum panem tantum, & calicem vino & aqua permiſtum. De cætero aliter, quàm præceptum eſt faciens, tamdiu à ſacrificando ceſſabit, quamdiu legitima pœnitentiæ ſatisfactione correctus *a*, ad gradus ſui officium redeat quod amiſit.

1 ¶ Expreſſum vinum.] *Sic apud Iuonem, & in Pannormia, & in Bracharenſi. In aliquot tamen vetuſtis eſt:* ex preſſum botrum, *vt paulò inferius in hoc eodem capite. Sed Burchardus habet, non expreſſum vinum.*

2 ¶ Alios verò pannum.] *Hæc vſque ad verſ.* Quod quàm ſit, *non ſunt in Bracharenſi: neque etiam illa,* ſed ſi neceſſe ſit, *vſque ad verſ.* quia.

3 ¶ Iuxta Canonum.] *In Bracharenſi eſt,* iuxta quod quidam doctor ediſſerit. *Significatur autem B. Cyprianus citatus ſup. ead. in ſanctificando.*

4 ¶ Sententia.] *In Bracharenſi ſequitur,* quorum pietas in Deum religioſa ſacramentorum horum & efficientias copioſè diſſeruit, & inſtitutiones veriſſimè declarauit.

CAP. VIII. ¶ *Nulla oblatio corpori & ſanguini Chriſti comparari valet.*

Item Alexander Papa V. *à Petro, epiſt.* 1.

2. ps. NIhil *b* in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti: nec vlla oblatio hac potior eſt: ſed hæc omnes præcellit: quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda, atque ab omnibus veneranda: & ſicut potior eſt cæteris, ita potius excoli, & venerari debet.

CAP. IX. ¶ *Ante confecta myſteria pacem non debemus offerre.*

Item Innocentius Papa *Decentio Eugubino Epiſcopo ſalutem, epiſt.* 1. *cap.* 1.

3. ps. PAcem igitur aſſeris ante confecta myſteria quoſdam populis impertiri, vel ſibi inter ſe Sacerdotes tradere: cùm poſt omnia (quæ aperire non debeo) pax ſit neceſſariò indicenda: per quam conſtet populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe, pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur.

CAP. X. ¶ *Eccleſiaſticis liminibus careat miniſter, qui poſt conſecrationem communicare contemnit.*

Item Anacletus papa, *epiſt.* 1.

PEracta *c* conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus. Sic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia.

¶ *Tribuebatur Calixto. Reſtitutum eſt Anacleto ex aliquot vetuſtis exemplaribus, & Burchardo, cui Anacleto tribuitur etiam ſuprà de conſec. diſt.* 1. *Epiſcopus.*

CAP. XI. ¶ *Quiſque Sacerdos, quoties Miſſam celebrat, toties ſacram communionem percipiat.*

Item ex Concilio Toletano 12. *cap.* 25.

4. ps. RElatum *a* eſt nobis quoſdam de Sacerdotibus non tot vicibus communionis ſanctæ gratiam ſumere, quot ſacrificia in vno die videntur offerre: ſed ſi in vno die plurima per ſe offerant ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus à communione ſuſpendant, & in ſola tantum extrema *b*, ſacrificij oblatione communionis ſanctæ gratiam ſumant: quaſi non ſit toties illi vero & ſingulari ſacrificio participandum, quoties corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti immolatio facta conſtiterit. Nam ecce Apoſtolus dicit: *c* [Nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?] Certum eſt quod hi, qui ſacrificantes non edunt, rei ſunt Dominici ſacramenti. Quicunque ergo Sacerdotum deinceps diuino altario ſacrificium oblaturus acceſſerit, & ſe à communione ſuſpenderit: ab ipſa, quæ ſe indecenter priuauit, gratia communionis anno vno repulſum ſe nouerit. Nam quale erit illud ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur? Ergo modis omnibus eſt tenendum, vt quotieſcunque ſacrificans corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti Domini noſtri in altario immolat, toties perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.

CAP. XII. ¶ *Corpus Chriſti, ſine eius ſanguine Sacerdos non debet accipere.*

Item Gelaſius Papa *Maiorico, & Ioanni Epiſcopis.*

COmperimus *d* autem, quod quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portione à calice ſacri cruoris abſtineant. Qui proculdubio (quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur obſtringi) aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuiſio vnius eiuſdemque myſterij ſine grandi ſacrilegio non poteſt prouenire.

¶ *De hoc capite notatum eſt ſup.* 25. *quæſt.* 2. *cap. fin. apud Anſelmum, & in Polycarpo tit.* 30. (*nam in nono titulo eſt aput per ſe*) *eſſe partem epiſtolæ, quæ ibi infertur.*

e

CAP. XIII. ¶ *Euchariſtiæ communionem, qui quotidie accipiet, nec reprehenditur, nec laudatur.*

Item Auguſtinus *de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap.* 35.

5. ps. QVotidie *e* Euchariſtiæ communionem percipere, nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & hortor: ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quàm purificari. Et ideo, quamuis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lacrymis & orationibus: & confidens de Domini miſeratione qui peccata piæ confeſſioni donare conſueuit, accedat ad Euchariſtiam intrepidus, & ſecurus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia, & mortalia peccata nō grauant. *Idem epiſt.* 118. *cap.* 3. ¶ Dixerit quiſpiam, non quotidie accipiendam Euchariſtiam, alius affirmet quotidie: faciat vnuſquiſque, quod ſecundùm fidem ſuam piè credidit eſſe faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & ſanguinem Domini ſi ſaluberrimum ſacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigauerunt inter ſe, aut quiſpiam eorum ſe alteri præpoſuit. Zachæus *f* & ille centu-

a *al. correptus.* b *Burch. lib.* 5. *c.* 5. *Iuo p.* 2. *c.* 15. *&* 68.
c *Suprà de conſecr. diſt.* 1. *omnes fideles, Burch. lib.* 3. *c.* 77.

a *Iuo p.* 2. *c.* 114. b *al. extremi.* c 1. *Cor.* 10.
d *Micrologus c.* 19. *Algerus l.* 2. *c.* 8. *Polyc. l.* 3. *tit.* 9. *&* 30. *Anſ. l.* 6. *c.* 147. *Iuo p.* 2. *c.* 89.
e *Valfrid. de rebus Eccleſ. c.* 12. *Sent.* 4 *diſt.* 12. *Alger. l.* 1. *c.* 22. *&* 20. *Polyc. l.* 3. *tit.* 16. *Anſel. l.* 3. *c* 9. *Burch. l.* 5. *c.* 15. *&* 16. *Iuo p.* 2. *c.* 25. *&* 26. *Pan. l.* 1. *c.* 150. *Amalar de Eccleſ. offic. c.* 12. *Cabilon.* 2. *c* 46. *Beda* 1. *Cor.* 11. *& ibid. gloſſ. ordin. Eugyppius.* f *Luc.* 19. *Matth.* 8.

rio,

tio, cum alter eorum gaudens in domum ſuam ſuſcepit *a* Dominum: alter dixit, [non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.] Ambo honorificantes Saluatorum diuerſo, & quaſi contrario modo, ambo peccatis miſeri, ambo miſericordiam conſecuti. Ad hoc 1 valet, quòd manna *b* ſecundùm propriam voluntatem in ore cuiuſque ſapiebat.

Caput hoc ex duobus B. Auguſtini locis confectum, & in ſummam redactum, ex iiſdem, vbi opus eſſe viſum eſt, & emẽdatum eſt, & auctum. Algerus autem, & Valfridus, Strabo citant vſque ad verſ. idem, *ex Gennadio Maſſilienſi presbytero, quam B. etiam Thomas quodlib. 12. art. 10. facit auctorem libri de Eccleſiaſticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magiſter Sent. l. 2. diſt. 8.*

1 ¶ Ad hoc valet.] *Locus integer legendus eſt in originali.*

CAP. XIV. ¶ *Qui ſemper peccat, cœleſtis ſacramenti medicinam ſemper accipiat.*
Item Ambroſius *in lib. 4. de ſacramentis. cap. vlt.*

SI *c* quotieſconque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur: debeo illum ſemper accipere vt ſemper mihi peccata dimittantur. Qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam.

CAP. XV. ¶ *Non abſtineat à corpore Domini niſi qui excommunicari meretur.*
Item Hilarius Epiſcopus.

SI *d* non ſunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare.

¶ *Cæteri etiam collectores, & Algerus citant ex Hilario. apud B. Auguſtinum epiſtola* 118. *hac habentur,* Si peccata tanta non ſunt, vt excommunicandus quiſquam homo iudicetur, non ſe debet à medicina Domini corporis ſeparare, *nec multò aliter apud Bedam* 1. *Cor.* 11.

CAP. XVI. ¶ *Ter in anno quiſque fidelium communicet.*
Item Fabianus Papa *ait.*

ET ſi non *e* frequentiùs, ſaltem in anno ter laici homines, communicent (niſi forte quis maioribus quibuſlibet criminibus impediatur,) in Paſcha videlicet, & Pentecoſte, & Natali Domini.

Apud eoſdem collectores eodem modo citatur. Verùm præter vltima verba, in Paſcha videlicet, &c. *habentur in Concilio Turonenſi tertio, c. 50 & Capit. l. 2. c. 45.*

CAP. XVII. ¶ *Etiam in cœna Domini ſacram communionem debemus accipere.*
Item Soter Papa *f ait.*

IN *g* cœna Domini à quibuſdam perceptio Euchariſtiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro grauibus criminibus inhibitum eſt) percipienda ſit, Eccleſiaſticus vſus demonſtrat cùm etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & ſanguinis Domini ſacramenta reconcilientur.

CAP. XVIII. ¶ *Proiiciatur ab Eccleſia, qui à communione ſacramenti ſe pro luxuria ſua auertit.*
Item ex Concilio *h* Martini Brachatenſis.

SI quis intrat in Eccleſiam Dei, & ſacras ſcripturas audit, & pro luxuria ſua auertit ſe à communione ſacramenti, & in obſeruandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, illum talem proiicendum de Eccleſia catholica eſſe decernimus, donec pœnitentiam agat & oſtendat fructum pœnitentiæ ſuæ, vt poſſit communione 1 percepta indulgentiam promereri.

1 ¶ Communione percepta.] *In recentioribus Conciliorum editionibus legitur,* vt poſſint communionem percepta indulgentia promereri.] *Editiones verò antiquæ, & Vaticani codices habent vt Gratianus. Concilij Antiocheni capite ſecundo (vnde hoc videtur ſumptum) hæc ſunt verba,* καὶ παρακαλέσαντες τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης, *id eſt,* & implorantes conſequi veniam poſſint.

CAP. XIX ¶ *Non habeantur Catholici, qui his tribus temporibus communicare deſinunt* a.
Item ex Concilio Agathenſi, *c.* 28.

SÆculares *b* qui in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicauerint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

CAP. XX. *Corripiantur, qui in Eccleſia communicare contemnunt.*
In Concilio Toletano primo, *c.* 13.

HI, qui intrant in Eccleſiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quod ſi non communicant, ad pœnitentiam accedant. SI communicant, non ſemper abſtineant 1: ſi non fecerint, abſtineantur.

1 ¶ Abſtineant.] *In originali legitur,* abſtineantur, *quemadmodum in fine capitis, etiam in vetuſtis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio gloſſæ magis conuenit verbo,* abſtineant.

CAP. XXI. ¶ *Ante ſanctam communionem à propria vxore quiſque contineat.*
Item ex Concilio Eliberitano.

OMnis *c* homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtinere debet tribus, aut quatuor *d*, aut octo diebus 1: nec inter Catholicos connumerabitur, qui in iſtis videlicet temporibus, Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini non communicauerit

1 ¶ Nec inter.] *Hæc vſque ad finem abſunt hoc loco à Burchardo & Iuone, ſuntque ſumma quædam capitis, Sæculares ſupra ead.*

CAP. XXII. ¶ *Quare tres partes fiant ex corpore Chriſti.*
Item Sergius Papa ait.

6. TRiforme *e* eſt corpus Domini. Pars oblata 1 in cali-
ps cem miſſa, corpus Chriſti, quod iam reſurrexit, monſtrat: pars comeſta ambulans adhuc ſuper terram. Pars in altari vſque ad miſſæ finem remanens, corpus iacens in ſepulcho: quia vſque ad finem ſæculi corpora ſanctorum in ſepulchris erunt

1 ¶ Oblatæ.] *Antea legebatur* oblata. *Emendatum eſt & hoc & alia ex vetuſtis codicibus, gloſſa ordinaria, atque aliis ſcriptoribus indicatis.*

CAP. XXIII. ¶ *A quibus ſunt contrectanda ſacramenta Dominica.*
Item ait Clemens Papa, *epiſt.* 2.

7. TRibus *f* gradibus commiſſa ſunt ſacramenta diuino-
ps. rum ſecretorum, id eſt, Presbytero, Diacono, & miniſtro: qui cum timore, & tremore Clericorum reliquias

---

a *al. ſuſceperit.* b *Sap.* 16. c *Alg. l.* 1. *c.* 22. *Sent. ibid. Polyc. ibid. Burchard. l.* 5 *c.* 18. d *Alg. ibid. Poly l* 1 *tit.* 16 *Burch l.* 3. *c.* 18. *Iuo p.* 2. *c.* 38. *Rab. de inſtit. cle. c.* 31. e *Sent.* 4. *diſt.* 12. *Polyc. ibid. Burch. l.* 5. *c.* 17. *Iuo p.* 2. *c.* 27. *Pann. l.* 1. *c.* 151.
f *In Cabilon.* 2. *c.* 47. g *Polyc. ibid. Burch. l.* 5. *c.* 20. *Iuo par.* 2. *cap.* 30. h *In cap. ſynod. Græcarum, ex Concilio Antiocheno, cap.* 2.

a *al. paruipendunt.* b *Burch. l.* 5. *c.* 23. *Iuo p.* 2. *c.* 33.
c *Burc. l.* 5. *c.* 22. *Iuo p.* 2. *c.* 32. *Pann. l.* 5. *c.* 152. d *al. quinque, aut ſeptem.* e *Gloſſa ord.* 1. *Cor.* 11. *Sent.* 4. *diſt. Amalarius lib.* 3. *c.* 35. *Alcuinus fol.* 79. *Micrologus c.* 17. *Rabanus de iuſt. cler. cap. vlt. Alg. l.* 1. *c.* 19.
f *Ordo Romanus fol.* 5 *Pann. l.* 1. *c.* 141.

fragmento totum corporis Domini cuſtodire debent. *Item ibidem.* ¶Tanta *a* in altario certè holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quod ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore, & tremore, Clericorum diligentia conſumantur. Qui autem reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne putent ſanctæ portioni miſcere *b* cibum, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum funditur Si igitur mane Dominica portio editur, vſque ad ſextam ieiunent miniſtri, qui eam conſumpſerunt: &, ſi tertia, vel quarta hora acceperint, ieiunent vſque ad veſperam. Sic ſecreta ſanctificatione, æterna cuſtodienda ſunt ſacramenta, *& infrà.* ¶ Præcipimus etiam, ne vnquam extero *c* Clerico Eccleſiæ, ſiue laico de fragmentis oblationum Chriſti, ponatur ad menſam Vnde ſcis tu, qui paſſim ſanctuarij *d* panes indignis impendis, vnde noſti, ſi à mulieribus mundi ſunt hi, quibus impendis? Hinc & Dauid ab Abimelech ſacerdote interrogatus, cùm panem ſibi ad comedendum poſceret, ſi mundus eſſet à muliere, cum ſe mundum ante triduum profiteretur, panes propoſitionis manducauit,

CAP. XXIV. ¶*Inficiuntur, non mundantur ſceleroſi, qui communicare non deſinunt.*
Item Iſidorus *lib. 1. de ſummo bono, c. 24.*

8. ps. QVi *e* ſceleratè viuunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant nil ad mundationem ſibi proficere, dicente propheta. [Quid eſt, quòd dilectus meus fecit in domo mea ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas?] & Apoſtolus: [Probet, inquit, ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.

CAP. XXV. ¶*Damnationem, non ſalutem acquirunt, qui indignè ſacramentis Chriſti communicant.*
Item ex octaua Synodo, *Baſilius Epiſcopus dixit.*

TImorem docet nos Apoſtolus dicens: [Qui *f* manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit] Fidem verò edocet nos ſermo Domini dicens: [Hoc *g* eſt corpus meum, quod pro vobis dabitur Hoc facite in meam commemorationem.] *& infrà.* ¶ Et Apuſtolus *h* de vnigenito Dei filio: [humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis.] Cùm ergo anima fidem habet his dictis, & conſiderat magnificentiam gloriæ ipſius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus, ac talis obediens fuit patri vſque ad mortem pro noſtra vita, puto, quia prouocari poſſit ad effectum, & dilectionem ipſius. & Dei patris, qui *i* vnico filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, *& inf* ¶ Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo ſuo is, qui panem, & calicem Domini percipit.

¶ *Hoc Baſilii caput eſt ex verſione Ruffini c. 70. quibuſdam tamen omiſſis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis eiuſdem locis, vt alibi dictum eſt, videtur poſſe colligi regulas illas beati Baſilii poſt octauam ſynodum in codice, quo Gratianus vſus eſt, fuiſſe collocatas.*

CAP. XXVI. ¶*Non à quo, ſed antequam offeratur, conſiderandum eſt.*
Item Auguſtinus *lib. quæſtionum; Numerorum, quæſt. 30.*

ET dixit Dominus ad *a* Moyſem, & ad Eleazarum, filium Aaron ſacerdotem: Tollite thuribula ærea è medio exuſtorum: & ignem alienum hunc ſeminate *b* ibi: quia ſanctificauerunt thuribula peccatorum horum in animabus 1 ſuis: & fac ea laminas ductiles, circumpoſitionem altari, quoniam oblata ſunt ante Dominum, & ſanctificata ſunt, & facta ſunt in ſignum filiis Iſraël *c.*] Sed notandum nouo modo dicta ſanctificata pœna eorum, à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datum eſt cæteris, quò timerent. Circumpoſitionem autem altari cur eis fieri voluit, addidit, dicens: quoniam oblata ſunt ante Dominum, & ſanctificata ſunt in ſignum filiis Iſraël.] Non ergo in eis reprobari voluit, quòd à talibus oblata ſunt: ſed hoc potius attendi ante quem oblata ſint, id eſt, quia ante Dominum, vt plus in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata ſunt, quàm peſſimum meritum eorum, à quibus oblata ſunt.

1 ¶[In animabus ſuis.] *Apud B. Auguſtinum legitur*, in manibus ſuis: *ſed apud Septuaginta, quos ille ſequi ſolet, eſt* ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

CAP. XXVII ¶ *Pœnitentia eius, cuius negligentia de Chriſti ſanguine aliquid ſtillat.*
Item ex decreto Papæ Pij.

9. ps. SI *d* per negligentiam aliquid de ſanguine *e* Domini ſtillauerit in terram, lingua lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula, vt non conculcetur, locus corradetur, & igne conſumetur, & cinis intra altare recondetur, & ſacerdos quadraginta diebus pœniteat Si ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit, quatuor diebus pœniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito: & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur.

CAP. XXVIII. *Quæ pœnitentia ſit imponenda ei, qui ſacramentum euomit.*
Item ex pœnitentiali Bedæ Presbyteri, *c. de ebrietate.*

SI per ebritatem *f*, vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi laicus eſt, Clerici, vel Monachi, ſeu Diaconi, & Presbyteri ſeptuaginta diebus pœniteant. Epiſcopi xc. *g* Si pro infirmitatis cauſa euomuerint, ſeptem diebus pœniteant.

¶ *Apud Bedam & collectores nonnihil varietatis eſt, potiſſimum in dierum numero, qui apud Bedam omnino diſtinctior eſt.*

CAP. XXIX. ¶*Sacerdotes non niſi per ſe diuina ſacramenta miniſtrent.*
Item ex Concilio Rhemenſi, *c. 2.*

10. ps. PEruenit *h* ad notitiam noſtram, quòd quidam Preſbyteri in tantum parnipendant diuina myſteria, vt laico, vel fœminæ ſacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus prohibetur, ne ſacrarium ingrediantur, ne ad altare appropinquent, illis ſancta ſanctorum committuntur. Quod quàm ſit horribile, omnium religioſorum adnimaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præſumptio vlterius fiat, ſed in omnimodis Presbyter per ſemetipſum infirmum communicet Quod ſi aliter fecerit, gradus ſui pericula ſubiacebit.

a *Ordo Romanus fol. 87. Polyc. l. 3. tit. 16. Burc. l. 3. c. 11. Iuo p. 2. c. 21. & 64. & 76. Pann. l. 1. c. 149.* b *al. commiſceri.* c *excommunicato.*] *Orig.* d *al. ſacrarij.* e *inf. diſt. 4. qui in maternis, ſup. qui ſcelerate, Hier. 11. Ex Baſilij regulis breuioribus, c. 172.* f *1. Cor. 11.* g *Luc. 22.* h *Philip. 2.* i *Ioan. 3.*

a *Num. 16.* b *ſemina,*] *Orig.* c *Omittuntur aliquot verba.* d *Polyc. lib. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 47. Iuo p 2. c. 56. Pann. l. 1. 156.* e *al. calice.* f *Burch. l. 5. c. 46. Iuo p. 2. c. 55. Pann. l. 1. c. 155.* g *al. ex.* h *Burc. l. 5, c. 50. Iuo p. 2. c. 30. Pann. l. 1. c. 154.*

CAP.

CAP. XXX. ¶ *Quando celebratur Miſſa, Presbyterium laicus ingredi non præſumat.*

Item Clemens Papa.

11. ps. SAcerdotum *a*, aliorúmque Clericorum Eccleſiis ſeruientium honores à laicorum loco diſcretè apparere conuenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, vbi Sacerdotes,& reliqui Clerici conſiſtunt (quod Presbyterium nuncupatur) quando Miſſa celebratur, conſiſtere, vt liberè, ac honorificè poſſint ſacra officia exercere *b*.

¶ *Extat caput hoc in Synodo Eugenii ſecundi (ex qua etiam citat Anſelmus) itemque in Synodo leonis quarti*, c.33. *&* *&* *in* 7. *lib. Capit.* c.278.

CAP. XXXI. ¶ *Sicut in Metropolitana Eccleſia, ita vbique Miſſarum ſolemnia celebrantur.*

Item ex Concilio Gerundenſi, *cap.*1.

12. ps. INſtitutio *c* Miſſarum, ſicut in Metropolitana Eccleſia agitur, ita in Dei nomine in omnibus 1 prouinciis tam ipſius Miſſæ ordo, quàm pſallendi *d*, vel miniſtrandi conſuetudo ſeruetur.

1 ¶Omnibus prouinciis.] *In Concilio ipſo legitur*, In Tarraconenſi prouincia: *apud Burchardum verò, & Iuonem*, in omnibus comprouincialibus Eccleſiis.

CAP. XXXII. ¶ *Quid ſit ſacrificium, quid ſit ſacramentum.*

Item Auguſtinus *in lib.* 10. *de Ciuit Dei, c.* 5.

13. ps. SAcrificium 1 viſibile e, inuiſibile eſt ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum. *Item alibi.* ¶Sacramentum 2 eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma.

1 ¶ Sacrificium.] *In Originali: & apud Lanfrancum, & Iuonem eſt*, Sacrificium ergo viſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶Sacramentum.] *In libro de catechizandis rudibus, c.* 25. *hæc leguntur.* De ſacramento ſanè, quod accepit, cum ei benè commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum diuinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari. *In epiſtola autem* 166 *hæc.* Si autem malus eſt, operatur per illum Deus viſibilem ſacramenti formam: ipſe autem donat inuiſibilem gratiam.

¶ *Ex quibus locis videtur colligi potuiſſe vulgata iſta ſacramenti definitio.*

CAP. XXXIII. ¶ *Quid ſit ſignum.*

Idem *in lib.* 2. *de doctrina Chriſtiana, c.* 1.

SIgnum *f* eſt res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cognitionem *g* venire.

CAP. XXXIV ¶ *Poſt conſecrationem non ſubſtantia, ſed ſpecies remanet.*

Item Gregorius Papa *in homilia Paſchali ait.*

SPecies *h*, & ſimilitudo illarum rerum vocabula ſunt quæ ante fuerunt, ſcilicet panis & vini. Vnde in fine cuiuſdam *i* Miſſæ oratur, & dicitur: [Perficiant in nobis, quæſumus Domine, tua ſacramenta quod continent, vt quod *k* nunc ſpecie gerimus, rerum veritate capiamus] Poſtulat quippe Sacerdos, vt corpus Chriſti, quod ſub ſpecie panis, & vini nunc geritur, manifeſta viſione, ſicut reuera eſt, quandoque capiatur. De qua viſione Dominus in Euangelio ſecundùm Ioannem ait: *a* [Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum: & manifeſtabo ei meipſum.] Quamuis non improbabiliter quidam exponant hoc loco, carnis & ſanguinis veritatem, ipſam eorundem efficientiam.

Iuo citat ex Lanfranco, apud quem habetur continenter poſt verba Gregorij allata ex homilia Paſchali, quemadmodum & multa alia ſequentia, quæ à Gratiano ex aliis auctoribus citantur, apud eundem Lanfrancum, & Algerum extant, & interdum copioſius, quàm apud Iuonem, & Gratianum.

CAP. XXXV. ¶ *Viſibiles creaturæ in Chriſti corpus & ſanguinem inuiſibiliter conuertuntur.*

Item Euſebius Emiſſenus *b*.

14. ps. QVia c corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis noſtris, & ſideribus illaturus, neceſſarium erat, vt die cœnæ ſacramentum nobis corporis, & ſanguinis ſui conſecraret: vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium, vt quia quotidiana, & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua eſſet etiam redemptionis oblatio, & perennis victima illa viueret in memoria & ſemper præſens eſſet in gratia verè vnica, & perfecta hoſtia fide æſtimanda, non ſpecie, nec exteriori cenſenda viſu, ſed interiori affectu. Vnde meritò cœleſtis confirmat auctoritas: quia [caro *d* mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.] ¶Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem qui auctor eſt muneris, ipſe etiam teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis *e* Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit, ita dicens: Accipite & comedite: hoc eſt enim corpus meũ: & ſanctificatione repetita, [Accipite & bibite: hic eſt ſanguis meus.] Ergo ſicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cœlorum, profunda fluctuum, vaſta terrarum: ita pari poteſtate in ſpiritalibus ſacramentis, vbi præcipit virtus, ſeruit effectus. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, attende: & vt *f* tibi nouum, & impoſſibile videri non debeat, quod in Chriſti ſubſtantiam terrena, & mortalia cõuertuntur, teipſum, qui iam in Chriſto es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à miſericordia, à ſalutis vita intrinſecus mortuus exulabas: ſubitò initiatus Chriſti legibus, & ſalutaribus myſteriis innouatus, in corpus Eccleſiæ videndo, ſed credendo tranſiuiſti, & de filio perditionis adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruiſti: in menſura viſibili permanens, maior factus es teipſo inuiſibiliter, ſine quantitatis augmento, cùm ipſe atque idem eſſes multò aliter *g* fidei proceſſibus extitiſti: in exteriori nihil auctum eſt, & totum in interiori mutatum eſt: ac ſi homo Chriſti filius effectus, & Chriſtus hominis mente formatus eſt. Sicut ergo ſine corporali ſenſu præterita vtilitate depoſita, ſubitò nouam indutus es dignitatem, & ſicut hoc *h*, quod in te Deus læſa curauit, infecta diluit, immaculata *i* deterſit, non ſunt oculis, nec *k* ſenſibus tuis credita: ita cùm reuerendum altare cœleſtibus cibis ſatiandus aſcendis, ſacrum Dei tui corpus, & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maximè hauſtu interiore aſſume.

a *Concor.* 6 *ſyn* c.69. *Turonicum* 2.c.4. *extra de vita & honeſtate Cler.* c.11. *Anſ l.*5.c.78, b *al exerceri. al. celebrari.*
c *ſup.d.*12.c.13. *Burch.l.*3.*c.*66. *Iuo p.*3.*c.*68 d *al. pſallendo, vel miniſtrando.* e *Sent.*4.*diſt.*1. *&* 8. *Lanfranc. contra Berengarium. Algerus l.*1.c.4. *Iuo p.*1.*c.*8. *Pann.l.*1.*c.*130.
f *Lanfranc. ibid. Alg l* 1.c.c.4. *Iuo p.*2.*c.* 8. *Pan.l* 1.c.131.
g *al. cogitationem.* h *Lanfranc. ibid. Guitmundus l.*2. *Iuo p.*2.c.9. i *In Sab.*4. *temp. Septemb.*
k *al. quæ. Pann.l.*1.*c.*32.

a *Ioan.*14. b *Inter opera B. Hieron. tom.*9.
c *al.*4. *in ſerm. de corpore & ſang. Domini. Sent.*4. *diſt.*8. *Alger.l.*1. *c.*16 *&* 15. *Iuo p.*2 c.4.
d *Ioan.*6. *Sent.*4.*diſt.*10. *Pann.l.*1. *c.*129.
e *al. viſibilis. Paſch. in epiſt. ad Frandegardum ex Euſeb. Emiſ.* f *al. quomodo.* g *al. aliter.*
h *al. hæc, quæ.* i *maculata.*] *vera lectio.*
k *al ſed.*

¶ Vbi præcipit.] *Sic apud Iuonem , & in Pannormia. Apud Paſchaſium legitur*, vbi præcipit virtus, rei ſeruit effectus : *& fortaſſe loco actionis*, vbi, *legendum eſt*, verbi. *In vetuſtiore editione homilia eſt* : verbis præbet virtus : & rei ſeruit effectus. *Multa verò aliis locis ſunt partim ex originali. partim ex Iuone emendata.*

CAP. XXXVI. ¶ *Quare in ſpecie panis, & vini Sacramentum ſuum Chriſtus nobis miniſtrauit.*

Item Auguſtinus.

QVia paſſus eſt Dominus pro nobis, commendauit *a* nobis in iſto Sacramento Corpus & Sanguinē ſuum quod etiam fecit & nos ipſos. Nam & nos ipſius corpus facti ſumus, & per miſericordiam eius, quod accipimus, nos ſumus. Recordamini: & vos non fuiſtis, & creati eſtis: ad aream Dominicam comportati eſtis laboribus boum , id eſt, annuntiantium Euangelium, triturati eſtis : quando cathecumeni differebamini, in horreo ſeruabamini : nomina veſtra dediſtis : cœpiſtis moli ieiuniis, & exorciſmis : poſtea ad aquam veniſtis, & conſperſi eſtis, & panis Dominicus facti eſtis. Ecce, quod accepiſtis. Quomodo ergo videtis eſſe vnum, quod factum eſt, ſic vnum eſtote vos diligendo vos, tenendo vnā fidem, vnam ſpem, indiuiduam charitatem. Hæretici *b*, quando hoc accipiunt teſtimonium, contra ſe accipiunt, quia illi quærunt diuiſionem, cùm panis iſte indicet vnitatem: ſic & vinum in multis racemis fuit , & modo vnum eſt , vnum 1 eſt in ſuauitate Calicis poſt preſſuram torcularis. Et vos poſt illa ieiunia, poſt labores, poſt humilitatem & contritionem cordis iam in nomine Chriſti, tanquam ad calicem Domini veniſtis: & ibi vos eſtis in menſa, & ibi vos eſtis in calice, nobiſcum vos eſtis. Simul enim hoc ſumimus, ſimul bibimus, quia ſimul viuimus. *Item in ſermone de infantibus.* ¶ Ita Dominus Ieſus Chriſtus nos ſignificauit , nos ad ſe pertinere voluit, myſterium pacis, & vnitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit. Qui *c* accipit myſterium vnitatis, & non tenet vinculum contra ſe. Nulli 2 eſt *d* aliquatenus ambigendum tunc vnumquemque fidelium Corporis, & Sanguinis Dominici fieri participem, quando in baptiſmate membrum efficitur Chriſti, nec alienari ab illius panis, calicíſque conſortio, etiamſi antequam panem illum comedat & Calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur , quando in ſe *e* hoc quod illud Sacramentum ſignificat, inuenit *f*.

¶ *Beda ad c. 10. primæ ad Corinthios citat ex ſermone de Sacramentis fidelium feria 2. Paſchæ, neq; multo aliter Iuo.*

1 ¶ Vnum eſt.] *Ita emendatum eſt hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Huius vero lectionis veſtigium erat in manuſcriptis, & apud Iuonem. In vulgatis legebatur*, Vinum in ſua natiuitate, calix poſt, &c.

2 ¶ Nulli eſt.] *Hæc vſque ad finem habentur. infrà diſt. 4. c. nulli, & in Polycarpo citantur ex Innocentio.*

CAP. XXXVII. ¶ *Dum Hoſtia frangitur paſſio Chriſti ad memoriam redit.*

Item *in libro ſententiarum Proſperi.*

CVm *g* frangitur *h* Hoſtia , dum Sanguis de Calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in Cruce immolatio, eiúſque ſanguinis de latere effuſio deſignatur ?

¶ *Apud Lanfrancum (apud quem ferè habentur , quæ à Gratiano citantur ex l. ſententiarum Proſperi, aut ex Aug. in l. ſententiarum Proſperi) hæc antecedunt.* Sacramenta, enim illarum rerum quarum ſunt Sacramenta, ſemper ſimilitudinem gerunt, ſicut in Sacramento, de quo hæc quæſtio ventilatur, dum frangitur Hoſtia, &c.

CAP. XXXVIII. ¶ *De veritate Corporis & Sanguinis Chriſti ambigere non licet.*

Item Leo *a* Epiſcopus, *& ſancta Synodus, quæ in vrbe Romana conuenit, Clero, honoratis, & plebi conſiſtenti Conſtantinopoli, ita ſcribit.*

15. IN quibus *b* iſti ignorantiæ tenebris , in quo hactenus deſidiæ torpore iacuere ? vt nec auditu diſcerent , vel lectione cognoſcerent, quod in Eecleſia Dei omniū ore tam conſonum eſt, vt nec ab infantium linguis veritas Corporis & Sanguinis Chriſti inter communis Sacramenta fidei taceatur : quia in illa myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc impertitur, hoc ſumitur, vt accipientes virtutem cæleſtis cibi, in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus? Idem *c* eſt 1 cibus refectionis, & cibus ſanguinis. Sicut enim caro Domini verè eſt cibus, ita ſanguis verè noſter eſt potus. *Idem.* Eſt etiam corpus de quo dictum eſt *d*: [caro mea verè eſt cibus , & ſanguis meus verè eſt potus :] Circa hoc corpus aquilæ ſunt , quæ alis circumuolitant ſpiritualibus. *Idem.* Vnde & corpus Chriſti edimus, vt vitæ æternæ poſſimus eſſe participes. *Idem.* Cuius 2 clarè argumentis vtimur, ſuis *f* vtamur exemplis , incarnationiſque exemplo aſtruamus myſterij veritatem. *& ſup.* ¶ Quid *g* hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus Chriſtus partus ex Virgine ?

1 ¶ Idem eſt cibus.] *In aliquot vetuſtis codicibus* Idem Leo Papa. Eſt cibus, &c. *Eundemq; Leonem citat Anſelmus. Cæterum apud B. Leonem non ſunt inuenta , ſed apud B. Ambroſium , cuius etiam ſunt ſequentia , variis ex locis collecta.*

2 ¶ Cuius clarè.] *Gratianus infra c. reuera, ſic refert ex Ambroſio.* Sed quid argumentis vtimur? ſuis vtamur exemplis, incarnationis, &c. *Et ita etiam Algerus Iuo reliqua eodem modo, tantummodo in hoc diſcrepat quod habet*, incarnationiſque nouitate. *Sed retenta eſt Gratiani lectio tùm ob gloſſam, tùm quoniam Lanfrancus ferè concordat cum Gratiano , vbi expoſitam à ſe Catholicam veritatem confirmat B. Ambroſij verbis.*

CAP. XXXIX. ¶ *Non natura naſcitur , ſed conſecratione nobis conficitur Corpus & Sanguis Chriſti.*

Item Ambroſius *in libro de catechizandis rudibus.*

PAnis *h* & calix non qualibet , ſed certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde, quod ita fit nobis, quamuis ſit panis & calix, alimentum eſt reſurrectionis, non Sacramentum religionis : non quod benedicimus , gratiáſque agimus Domino in omni eius munere, non tantum ſpirituali, verumetiam corporali.

¶ *Iuo citat ex Auguſtino in libro de catechizandis rudibus. Beda ad cap. 10. 1. ad Corinthios, & Algerus citant ex B. Auguſtino contra Fauſtum, habeturq; in l. 20. contra Fau-* ſtum,

a *Inf. eadem commendauit. Beda 1. Cor. 10. Alg. l. 1. c. 3. & al. ibi. Iuo p. 2. cap. 1.* b *Beda ibid. paulo ſuperius ex Aug. in ſerm. ad infantes, ad altare de ſacramento.* c *Infr. ead. qui manducat. Sent 4. diſt. 8.* d *infr. diſt. 4. nulli. Sent. 4. diſt. 9. Poly. l. 3 tit. 10.* e *al. ipſe.* f *al. inuenitur.*

g *al. Dum.* h *Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 19. Iuo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 40.*

a *Leo 1. epiſt. 23. al. 22.* b *Anſ. l. 9. c. 6 & 7.* c *al. Item Eſt cibus.* d *Ioan. 6.* e *Ambr. in c. 17, Luc. l. 8. c. 7. ad c. 2 Luc. l. 10. c. 9. De iis qui initiantur, c. 9. Iuo p. 2. c. 7.* f *inf cad. reuera.* g *Sent. 4. diſt. 10.* h *Beda 1. Cor. 10. Alcuinus de diu. offi. fol. 17. Alger. l. 1. c. 6. Iuo p. 2. c. 1. Pann. l. 1. c. 125.*

ſtum.c.13 Verùm apud Algerum,& Iuonem eſt in ſummam redactum: apud Gratianum multis prætrea locis deprauatum, quæ ob gloſſam correcta non ſunt. Verba B. Auguſtini ſunt hæc: Noſter autem panis & calix non quilibet, quaſi propter Chriſtum in ſpicis,& ſacramentis ligatum, ſicut illi deſipiunt: ſed certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde quod non ita fit quamuis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis, non ſacramentum religionis: niſi quòd benedicimus, gratiaſque agimus Domino in omni eius munere non ſolùm ſpirituali, verumetiam corporali.

Cap. XL. ¶ *Quod ante benedictionem panis & vinum eſt, poſt benedictionem eſt corpus,& ſanguis Chriſti.*

Idem Ambroſius *in libro de iis qui myſteriis initiantur, cap 9.*

ANte *a* benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur: poſt benedictionem *b* corpus ſignificatur. *Item ibidem.* ¶ In illo ſacramento Chriſtus eſt. *Item lib. de ſacramentis, c.5* ¶ Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum.

Cap. XLI. ¶ *Sub ſpecie panis & vini inuiſibilem Chriſti carnem & ſanguinem honoramus.*

Item Auguſtinus *in c libro ſententiarum Proſperi.*

NOs *d* autem in ſpecie panis & vini, quam videmus, res inuiſibiles, id eſt, Chriſti carnem & ſanguinem honoramus: nec ſimiliter comprehendimus *e* has duas ſpecies, ex quibus conſecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante conſecrationem comprehendebamus *f* cùm fideliter fateamur ante conſecrationem eſſe panem,& vinum 1, quod natura formauit, poſt conſecrationem verò Chriſti carnem & ſanguinem, quod benedictio conſecrauit.

1 ¶ Et vinum.] *Apud Lanfrancum, dum verba Auguſtini in libro de catechizandis rudibus ab aduerſario ſibi obiecta interpretatur, ſic legitur:* eſſe panem, vinumque, id eſt res quas natura formauit, inter ſacrandum verò conuerti in Chriſti carnem & ſanguinem, quas vtraſque res benedictio conſecrauit. *Iuo autem habet ferè vt Gratianus.*

Cap. XLII. ¶ *Confeſſio g Berengarij,*

16. EGo *h* Berengarius indignus ſancti Mauritij Andegauenſis Eccleſiæ Diaconus, cognoſcens veram, catholicam,& Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim præcipuè eam, de qua hactenus infamatus ſum: quæ aſtruere conatur panem & vinum, quæ in altari ponuntur, & poſt conſecrationem ſolummodo ſacramentum, & non verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe, nec poſſe ſenſualiter, niſi in ſolo ſacramento manibus ſacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctæ Romanæ,& Apoſtolicæ ſedi: & ore, & corde profiteor de ſacramentis Dominicæ menſæ eandem fidem me tenere quam Dominus,& venerabilis Papa Nicolaus,& hæc ſancta Synodus auctoritate Euangelica, & Apoſtolica tenendum tradidit, mihique firmauit *i*: ſcilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolùm ſacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolum ſacramento *a*, ſed in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi,& fidelium dentibus atteri, iurans per ſanctam,& homouſion Trinitatem, & per hæc ſacroſancta Chriſti Euangelia. Eos verò, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus,& ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe pronuntio. Quòd ſi ego ipſe aliquando contra hæc aliquid ſentire, aut prædicare præſumpſero, ſubiaceam Canonum ſeueritati. Lecto,& perlecto ſponte ſubſcripſi. ¶ Hanc *b* confeſſionem Fidei de corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti à Berengario Romæ coram cxij. Epiſcopis factam, miſit Papa Nicolaus per vrbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & ad quæcunque loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit, vt Eccleſiæ, quæ prius doluerant de auerſo, atque peruerſo 1, poſtea gaudeant de reuerſo, atque conuerſo.

¶ *In regeſto Gregorij VII. lib.3.& 6. in ſynod. an. Domini 1079. habetur alia eiuſdem Berengarij arbitratio. Cui repetitioni quid cauſam dederit, exponitur in ſcholiis Conciliorum quæ Coloniæ quatuor tomis ſunt impreſſa.*

1 ¶ Peruerſo.] *Ita etiam Iuo. Lanfrancus habet,* auerſo.

Cap. XLIII. ¶ *Quare Elementorum ſpecies reſeruentur, cùm verè ſit corpus Chriſti, & ſanguis.*

Item Ambroſius *in libro de officiis.*

FOrte *c* dicas, quomodo vera caro, quomodo verus ſanguis qui ſimilitudinem non 1 video carnis, non video ſanguinis veritatem? Primò omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur, vt poſſit mutare,& conuertere genera, & inſtituta naturæ. Deinde, vbi non tulerunt ſermonē Chriſti diſcipuli eius, ſed audientes, quòd *d* carnem ſuam daret manducare, & ſanguinem ſuum bibendum recedebant, ſolus autem Petrus dixit: [Verba vitæ æternæ habes: & ego à te quò recedam?] ne igitur plures hoc dicerent, veluti quidam eſſet horror cruoris, ſed maneret gratia redemptoris *e*, ideo in ſimilitudine quidem accipis ſacramentum, ſed veræ naturæ gratiam, virtutemque conſequeris, [Ego *f* ſum, inquit, panis viuus, qui de cœlo deſcendi.

1 ¶ Non video.] *Eodem ferè modo eſt apud Iuonem. In originali autem nec multò ſecus apud Lanfrancum, hic locus ſic habet.* Fortè dicas, quomodo vera? qui ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem.

Cap. XLIV. ¶ *Non carnaliter, ſed ſpiritualiter Chriſti corpus & ſanguinem debemus accipere.*

Item Auguſtinus *in expoſitione Pſal. 54.*

PRima *g* quidem, *inquit*, hæreſis in diſcipulis Chriſti, velut à duritia eius ſermonis facta eſt. Cùm enim diceret:] Niſi *h* quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit vitam æternam.] Illi non intelligentes dixerunt ad inuicem: [Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire?] dicentes, quia durus eſt hic ſermo, ſeparauerunt ſe ab illo: remanſit cum duodecim. Diſcedentibus illis inſtruxit eos, qui remanſerunt. Spiritus eſt, inquit, qui viuificat: caro nihil prodeſt: verba quæ locutus ſum ad vos, ſpiritus, & vita ſunt. Intellexiſtis ſpiritualiter? ſpiritus, & vita ſunt. Intellexiſtis carnaliter? etiam ſic illa ſpiritus, & vita ſunt, ſed tibi non ſunt ſpiritus, & vita, qui ſpiritualiter non intelligis. Spiritualiter intelligite, quæ locutus ſum, Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis & bibituri illum ſan-

a *Infr ead. c. vera. Sent.4. diſt.10. Alg.l.1.c.9.* b *al. conſecrationem. Iuo p.2.c.7. Pann.l.1.c.124* c *Habetur apud Lanfrancum Auguſt. in lib. de catechiz. rudib.*
d *Caſſiod. in Pſ.109. Sent. qui ibidem, Alg.l.1.c.7.& 10.* e *pendimus*] *vera lectio.* f *pendebamus*] *vera lectio. Iuo p.3.c.9. Anſel.l.1.c.125.* g *al. iuramentum.* h *Ex actis Synodi Rom ſub Nic. II. Lanfranc. ibid. Alg.l.1.cap.19. Sent.4. diſt.12. Iuo p.2.c.10. Pann.li.16.c.126.* i *al. formauit.*

a *al. in ſacramento.* b *Lanfran.& Iuo ibid.* c *l.6. de ſacramentis. c.1.& ex eo Lanfrancus,& Iuo, ſed paulò aliter, Lanfrancus ibid. Iuo p.2.c.7. Pann.l.1.c.127.*
d *Ioan.6.* e *al. redemptionis.* f *Ioan.6.* g *Lanfrancus ib: Alg.l.1.c.11.& 21.* h *Ioan.6. l. Iuo p.2.c.8 Pann.l.1.c.133. Sent.4. diſt.10. Tract.27. in Ioan.& in Pſal.98. In Pſal.54. Tract.7. in Ioan.*

guinem, quem fuſuri ſunt; qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendaui: ſpiritaliter intellectum viuificabit vos. Caro autem non prodeſt quidquam, ſed quomodo in cadauere 1 venditur, aut in macello dilaniatur. Sciens autem Ieſus, ait: hoc vos ſcandalizat: quia dixi: do vobis carnem meam manducare, & ſanguinem meum bibere? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, vbi prius erat.] Quid eſt hoc? Hinc ſoluit, quod illos mouerat: hic aperit, vnde fuerant ſcandalizari: hinc plane ſi intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus ſuum. Ille autem dixit ſe aſcenſurum in cœlum, vtique integrum. Cum videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius, certè vel tunc videbitis, quia non eo modo, quo putatis erogat corpus ſuum: vel tunc intelligetis, quia gratia eius non conſumitur morſibus. *Item tractatu 50. in Ioannem.* ¶ Donec ſæculum finiatur, ſurſum eſt Dominus: ſed tamen hic etiam nobiſcum eſt veritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo reſurrexit, vno loco eſſe oportet: veritas autem eius vbique diffuſa eſt.

2 ¶ In cadauere venditur.] *ita etiam Algerus, & Iuo: apud quem totum hoc caput eodem modo, atque apud Gratianum habetur ſcilicet hinc inde collectum: verbis interdum tranſpoſitis in ſummam redactis, mutatis. Beatus autem Auguſtinus, & Lanfrancus hoc loco ſic habent*, quomodo in cadauere laniatur, aut in macello venditur: non quomodo ſpiritu vegetatur.

CAP. XLV. ¶ *Quomodo Chriſti corpus, quod in cruce pependit, accipitur, & quomodo non.*

Item Auguſtinus *in epiſtola ad Irenæum.*

NOn hoc *a* corpus, quod videtis, manducaturi eſtis & bibituri illum ſanguinem quem fuſuri ſunt illi, qui me crucifigent: ipſum quidem, & non ipſum: ipſum inuiſibiliter, & non ipſum viſibiliter. Vnde & ſubditur, etſi neceſſe eſt, illud viſibiliter celebrari, neceſſe eſt tamen illud inuiſibiliter intelligi.

¶ *Eodem modo & bis citat, & ferè etiam refert Algerus, id eſt, ex Auguſtino ad Irenæum. Iuo part. 2. c. 9 refert eodem modo: ſed citat ex homilia in Pſal. 98. (ſic enim corrigendum eſt mendum ex c. 8.) ex qua etiam Beda affert propria verba ad 11. c. primæ ad Corinthios* b *Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario Catholicis obiiciebantur, plenius explicat, quam in hoc capite fiat potiſsimum, vbi incipit exponere fidem ſanctæ Eccleſiæ. Hoc idem ferè habetur in epiſtola Iuonis Epiſcopi Carnotenſis ad Haymericum, eadem B. Auguſtini verba in Pſal. 95. interpretantis: quæ Epiſtola habetur impreſſa apud Ioannem Garetium & alibi.*

CAP. XLVI. ¶ *Quid ſit corpus Chriſti manducare, & ſanguinem eius bibere.*

Item Auguſtinus *in ſermone de verbis Euangelij.*

QVid *c* eſt Chriſtum manducare? hoc non ſolum eſt, in ſacramento corpus eius accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apoſtolus *d*. [Qui manducat panem & bibit calicem Domini indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit.] Sed quomodo manducandus eſt Chriſtus? Quomodo ipſe dicit: [Qui *e* manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.] Si 1 itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat tunc bibit. Qui autem non in me manet, nec ego in illo: & ſi accipit ſacramentum, acquirit magnum tormentum.

a *Sup ead. prima. Beda* 1. *Cor.* 11. *Lanfrancus ibid. Alg. l.* 1. *c.* 9 & 1. *Guitmundus l.* 2. *Sentent.* 4. *diſt.* 10. *Iuo p.* 2 *c.* 8. & 9. *Pann. l.* 1. *c.* 134. b *Beda* 1. *Cor.* 11. c *Sentent.* 4. *diſt.* 9. *Iuo p.* 2. *c.* 8. *Pann. l.* 1. *c.* 135. d 1. *Cor.* 11. e *Ioan.* 6.

1 ¶ Si itaque.] *Locupletatus eſt hic locus ex Beda, Magiſtro, & Iuone.*

CAP. XLVII. ¶ *Credere in Chriſtum eſt manducare, & bibere Chriſtum.*

Item Auguſtinus.

VT *a* quid paras dentes, & ventrem? Crede, & manducaſti. Credere enim in eum, hoc eſt panem viuum 1 manducare. Qui credit in eum, manducat eum: inuiſibiliter ſaginatur, quia & inuiſibiliter renaſcitur.

¶ *Citabatur ex libro de pœnitentiæ remedio, & apud Algerum ex 2 l de pœnitentia. Videtur autem confectum ex duobus B. Auguſtini locis in tractatu 25. & tract. 26. in Ioannem, ex qua expoſitione citat Iuo, ſed coniunctè cum iis, quæ attulerat ex libro de pœnitentiæ remedio.*

1 ¶ Panem viuum.] *In vulgatis legebatur*, panem & vinum *Reſtituta eſt lectio ex pleriſque vetuſtis, originali, & Iuone: quemadmodum & infrà ead. c. credere. Nonnulla præterea hic addit d, quæ apud Iuonem quoque ſunt.*

CAP. XLVIII. ¶ *Sacramentum, & res ſacramenti ſacrificium Eccleſiæ conſtituunt.*

Item Auguſtinus *in libro ſententiarum Proſperi.*

HOc eſt *b*, quod dicimus: hoc modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium ſcilicet Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur Deo, & homine, cùm ipſe Chriſtus verus ſit Deus, & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam, & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem ſacrificium Eccleſiæ ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti. Eſt igitur ſacramentum, & res ſacramenti, id eſt, corpus Chriſti. *Item.* ¶ Caro eius eſt, quam forma panis opertam in ſacramento accipimus, & ſanguis eius, quem ſub vini ſpecie, & ſapore potamus. Caro videlicet carnis, & ſanguis ſacramentum eſt ſanguinis: carne & ſanguine, vtroque inuiſibili, intelligibili, ſpirituali ſignificatur viſibile Domini *c* noſtri Ieſu Chriſti corpus, palpabile plenum gratia omnium virtutum, & diuina maieſtate. *Item.* ¶ Sicut *d* ergo cœleſtis panis, qui *e* verè Chriſti caro eſt, ſuo modo vocatur corpus Chriſti, cum reuera ſit ſacramentum corporis Chriſti, illius videlicet, quod viſibile, palpabile, mortale, in cruce eſt ſuſpenſum vocaturque ipſa immolatio carnis, quæ ſacerdotis manibus fit, Chriſti paſſio mors, crucifixio, non rei veritate, ſed ſignificante myſterio: ſic ſacramentum fidei, quod baptiſmus intelligitur, fides eſt.

¶ *Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Iuo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro ſententiarum Proſperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibus quidem auctoritatibus nonnulla ſunt emendata.*

CAP. XLIX. ¶ *Quot modis caro Chriſti intelligatur.*

Hieronymus *in f Epiſt. ad Epheſ. ad c.* 1.

DVpliciter *g* intelligitur caro Chriſti & ſanguis: vel ſpiritalis illa atque diuina de qua ipſe ait: [caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus:] &: [niſi *h* manducaueritis carnem meam, & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam æternam,] vel caro, quæ crucifixa eſt, & ſanguis, qui militis effuſus eſt lanceâ.

a *Inf. ead. credere. Alg. l.* 1. *c.* 8. *Iuo p.* 2. *c.* 4. *Pann. l.* 1. *c.* 137. b *Lanfranc. ibid. Alg. l.* 1. *c.* 5. & 11. *Sent.* 4. *diſt.* 10. *Iuo p.* 2. *c.* 9. *Pann. l.* 1. *c.* 138. *Lanf. paulò ſuperius.* c *al. redemptoris corpus* d *Lanf. ibid. Aug. epiſt.* 23. *ad Bonifacium.* e *al. quæ vera.* f *Ibid. gloſſa ord.* g *Alg. l.* 1. *c.* 17. *Sent* 4. *diſt.* 8. *Iuo p.* 2. *c.* 5. *Pann. l.* 1. *c.* 139. h *Ioan.* 6.

CAP.

CAP. L. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *ad cap.* 11. *primæ* a *ad Corinthios.*

QVia morte *b* Domini liberati ſumus huius rei memores in edendo, & potando carnem & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt ſignificamus.

¶ *Citabatur ex Auguſtino in libro de Trinitate ad Corinthios. Algerus etiam citat ex Auguſtino de Trinitate. Sed aliquot vetuſta Gratiani exemplaria habent*, Ambroſius: *cuius verè eſt, & ipſum citat Iuo, quamuis ſtatim, poſtquam citarat librum de Trinitate.*

CAP. LI. ¶ *Quomodo Chriſtus ſit immolatus ſemel, & quomodo quotidie immoletur.*

Item Auguſtinus *in Pſalmum* c *vigeſimum primum.*

17. SEmel *d* Chriſtus mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis: & ſci-
ps. mus, & certum habemus, & ipſi *e* immobiles retinemus, quia Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur; Verba iſta Apoſtoli *f* ſunt: tamen, ne obliuiſcamini *g*, quod factum eſt ſemel, in memoria noſtra omni anno fit. Quoties Paſcha celebratur, nunquid toties Chriſtus moritur? ſed tamen anniuerſaria recordatio quaſi repræſentat quod olim factum eſt; & ſic nos facit moueri *h*, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum, non tamen irridentes.

CAPVT LII.

Item in libro ſententiarum Proſperi.

SEmel *i* immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in Sacramento Quod ita intelligendum eſt, quia in manifeſtatione ſui corporis, in diſtinctione membrorum omnium verus Deus, & verus homo ſemel tãtum in cruce pependit, offerens ſeipſum patri hoſtiam viuã, paſſibilem, mortalem, viuorum & mortuorum redemptionis efficacem: eorum ſcilicet, quos diuini conſilij altitudo redimendo iudicauit, præſciuit, prædeſtinauit, vocauit modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat. 1.

¶ *Et hoc Iuo ex Lanfranco citat, verba B. Auguſtini & referente, & exponente: quod facit etiam Algerus l. 1. c. 16. & 18. Verba autem B. Auguſtini in epiſtola ad Bonifacium, quam Algerus etiam citat, ſunt hæc:* Nónne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur.

1 ¶ Congruebat.] *Apud Lanfrancum hæc ſequuntur, quæ reſpondent alteri membro propoſitionis B. Auguſtini.* In Sacramento tamen, quod in huius rei memoriam frequentat Eccleſia, caro Domini quotidie immolatur, diuiditur, comeditur: & ſanguis eius de calice, fidelium ore potatur.

CAP. LIII. ¶ *Hoſtia, quæ ſemel oblata eſt, in recordationem ſuæ mortis quotidie offertur.*

Item Ambroſius *in* k *epiſt. ad Hebr. c.* 10.

IN *l* Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens, quid ergo nos? nónne per ſingulos dies offerimus? offerimus quidem; ſed ad recordationem mortis eius; & vna eſt hoſtia, non multæ. Quomodo vna, & non multæ? quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum *m* eſt illius; idipſum & ſemper 1 idipſum. Proinde vnum eſt hoc ſacrificium: alioquin quoniam in multis locis offertur, multi ſunt Chriſti? nequaquam, ſed vnus vbique eſt Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus. Sicut 2 enim quod vbique offertur, vnum eſt corpus, & non multa corpora: ita & vnum ſacrificium. Pontifex autem ille eſt, qui hoſtiam obtulit nos mundantem, Ipſam verò offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata conſumi non poteſt. Quod nos facimus in commemorationem fit eius, quod factum eſt. [Hoc *a* enim facite, ait, in meam commemurationem.

1 ¶ Et ſemper.] *Apud B. Ambroſium, & B. Ioannem Chryſoſtomum hæc adduntur*, offerimus nec nunc quidem alium agnum, cras alium, ſed ſemper eundem ipſum, *quæ Græcè in optimo exemplari manuſcripto (nam in Veronenſi deſiderantur) ſic habent*, οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, αὔριον, ἀλλ' ἀεὶ τὸ αὐτό.

2 ¶ Sicut enim.] *In excuſis B. Ambroſii nomine commentariis legitur*, ſicut enim qui vbique offert. *Sed non eſt viſa mutanda Algeri, Iuonis, & Gratiani lectio. Græcè eſt.* ὥσπερ οὖν πολλαχοῦ προσφερόμενος ἓν σῶμά ἐστι. *Nonnulla verò alia ſunt emendata.*

CAP. LIV. ¶ *Sacramenta corporis Chriſti, non niſi ieiuni debemus accipere.*

Item Auguſtinus *libro* b *reſponſionum ad Ianuarium, cap.* 6.

19. LIquidò *c* apparet, quando primò acceperunt diſcipuli
ps. corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quod à ieiunis ſemper accipiunt? Ex hoc enim placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm cæteri *d* cibi Nam ideo per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi, aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipiendum conuenire debent: aut, ſicut faciebant, quos Apoſtolus *e* arguit, & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Namque Saluator, quo vehementius commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat, & ideo non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet vt poſt alios cibos ſemper acciperetur, credo, quod eum morem *f* nemo mutaſſet. Cùm verò ait Apoſtolus *g* de hoc Sacramento loquens: Propter quod fratres, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate, ſi quis eſurit, domi manducet, vt non ad iudicium conueniatis: ſtatim ſubtexuit 1: [cætera autem, cùm venero, ordinabo.] Vnde intelligi datur, quia multum erat, vt in epiſtola totum illum *h* agendi ordinem inſinuaret, quem vniuerſa per orbem ſeruat Eccleſia: ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla oratum *i* diuerſitate variatur.

1 ¶ Subtexit.] *Sequebatur in vulgatis*, quæ ad eiuſdem Sacramenti ordidem pertinent, ſcilicet quomodo ieiuni, &c. *quæ & à pleriſq; manuſcriptis, & originali, & cæteris collectoribus abſunt.*

CAP. LV. ¶ *Ante conſecrationem eſt panis, ſed verbis Chriſti in eius corpus mutatur*

Item Ambroſius *in lib.* 4. *de Sacramentis, cap.* 4.

a *Ibid gloſſa ord.* b *Alg. l.* 1 *c.* 17. *Iuo p.* 2. *c.* 7. *Pann. l.* 1. *c.* 142. c *In præfatione* 2. *expoſitionis.* d 1. *Pet.* 3. e *al. fide. Sent.* 4. *diſt.* 12. *Iuo p.* 2. *c.* 8. *Pan. l.* 1. *c.* 143. f *Rom.* 6. g *obliuiſcamur.*) *Orig.* h *al moneri.* i *Beda in quæſt.* 15. *Lanfran ib. Alg. l.* 1. *c.* 16. *&* 18. *Sent.* 4. *d.* 12. *Iuo p* 2. *c* 9. *&* 4. *Pan. l.* 1. *c.* 144. k *Chryſoſt. in eand. epiſt. hom.* 17. l *Alg. l.* 1. *c.* 15. *Sent.* 4. *diſt.* 12. *Iuo p.* 2. *c.* 6. *Pann. l.* 1. *c.* 145. m *al. exemplar.*

a *Luc.* 21. b *Epiſt.* 118. c *Beda* 1. *Cor.* 11. *Iuo p.* 2. *c.* 112. *Pannor. l.* 1. *c.* 146. *Alg. l.* 2. *c.* 1. d *al. exteri.* e 1. *Cor.* 11. f *al. modum nemo variaſſe.* g 1. *Cor.* 11. h *al. illis.* i *morum.*]

19. PAnis eſt in altari vſitatus ante verba Sacramētorum:
ps. vbi acceſſit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur adſtruamus. Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? conſecratione. Conſecratio autem quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini Ieſu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Vbi venitur, vt conficiatur venerabile Sacramentum iam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo Chriſti ſermo hoc conficit Sacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe is, quo facta ſunt omnia. Iuſſit Dominus & factum eſt cœlum, iuſſit Dominus, & facta eſt terra: iuſſit Dominus, & facta ſunt maria: iuſſit Dominus, & omnis creatura generata eſt. Vides ergo, quàm operatorius ſit ſermo Chriſti. Si *b* ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erāt quantò magis operatorius eſt, vt ſint quæ 1 erant, & in aliud commutentur. Et ſic, quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem: quia ſermo Chriſti, & vinum cum aqua in calice miſtum fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis. Sed fortè dicis: ſpeciem ſanguinis non video ſed habet ſimilitudinem. Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti: ita etiam ſimilitudinem pretioſi ſanguinis bibis, vt nullus horror cruoris ſit, & pretium tamen redemptionis operetur. Didiciſti ergo, quia quod accipis, corpus eſt Chriſti, *& c.* 5. ¶ Vis ſcire, quia verbis cœleſtibus conſecratur? accipe quæ ſunt verba, dicit Sacerdos. Fac nobis, inquit hanc oblationem adſcriptam, rationabilem, acceptabilem 2, quod eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti: qui pridie, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cœlum, ad te ſancte Pater omnipotens æterne Deus gratias agens benedixit: fregit, fractúmque Apoſtolis ſuis, & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite, & edite ex hoc omnes: hoc enim eſt corpus meum quod pro multis confringitur. Similiter & calicem, poſtquam cœnatum eſt, pridie quàm pateretur, accepit, reſpexit ad cœlum ad te ſancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens benedixit, Apoſtolis, & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: hic eſt enim ſanguis meus. Vide omnia illa verba Euangeliſtæ ſunt vſque ad [accipite] ſiue corpus, ſiue ſanguinem. Inde verba ſunt Chriſti, Accipite, bibite ex eo omnes: hic eſt enim ſanguis meus. Vide ſingula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequam conſecretur, panis eſt: vbi autem verba Chriſti acceſſerunt, corpus eſt Chriſti, denique audi dicentem: Accipite, & edite ex eo omnes: hoc eſt enim corpus meum. Et ante verba Chriſti, calix eſt vini, & aquæ plenus. Vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus, & ſanguinem ſuum. Numquid debemus de eius fide, & teſtificatione dubitare?

1 ¶ Vt ſint, quæ erant.] *Hæc B. Ambroſij verba quæ Berengarius catholicis obijciebat, accuratè explanantur à Guitmundo lib. 3. & ab Algero l. 1. cap. 7. Lanfrancus autem non modò ea optimè interpretatur, ſed etiam addit in quibuſdam codicibus ſic legi.* Si igitur tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erant, quantò magis operatorius eſt, vt quæ erant, in aliud commutentur?

2 ¶ Acceptabilem.] *In codicibus Gratiani erat,* rationabilem, &c. *Addita verò ſunt omnia vſq; ad verſ.* Vide: (*quod antea erat,* inde.) *Multum enim videntur facere ad ea, quæ ſequuntur, intelligenda.*

---

a *Lanfrand. ibi. Algerus l. 1. cap. 7. & alibi Guitmundus l. 3. Sent. 4. diſt. 10. Iuo p. 2. cap. 7.*

b *Hîc ſummatim refertur ſententia, verbis hinc inde collectis.*

CAP. LVI. ¶ *Non corpus, ſed animæ ſubſtantiam fulcit panis vitæ æternæ.*

Idem Ambroſius *lib. 5. de Sacramentis, cap. 4.*

NOn *a* iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit, *& paulò poſt.* ¶ Iſte panis quotidianus eſt: accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic viue, vt quotidie merearis accipere.

CAP. LVII. ¶ *Etiam ſecundùm carnem Chriſtus eſt panis viuus.*

Item Auguſtinus *in* b *epiſtola ad Irenæum.*

CHriſtus panis eſt, de quo qui manducat, viuit in æternum: de quo ipſemet dicit *c*, [& panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita, &c] Determinat, quomodo ſit panis, non ſolùm ſecundùm verbum, quo viuunt omnia, ſed etiam ſecundùm carnem aſſumptam. pro mundi vita. Humana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideo mortua, carni eius mundæ, vnita, incorporata, vnum cum illo effecta viuit de ſpiritu eius, ſicut corpus de ſuo ſpiritu. Qui vero non eſt de corpore Chriſti, non viuit de ſpiritu Chriſti.

CAP. LVIII. ¶ *Quomodo Chriſtus viſibiliter in Sacramentis ſpiritualiter manducatur, & bibitur.*

Item Auguſtinus d *ſermone 2. de verbis Apoſtoli.*

QVi *e* manducant, & bibunt Chriſtum, vitam manducant, & bibunt. Illum manducare, eſt refici: illum bibere, eſt viuere. Quod in Sacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſpecialiter manducatur, & bibitur. Manducetur Chriſtus: viuit manducatus, quia reſurrexit occiſus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento ſic fit, & norunt fideles, quemadmodum manducant carnem Chriſti: vnuſquiſque accipit partem ſuam, vnde & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer *f* totus in corde tuo Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem impleuit illā, nec receſſit ab illo. *& infrà.* ¶ Quod videtur *g*, panis eſt, & calix, quod etiam oculi renuntiant. Quod autem fides poſtulat inſtruēda, panis eſt corpus Chriſti, calix, ſanguis. *& infrà.* Iſta ideo dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem. *& infrà.* Qui *h* accipit myſterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe.

¶ *Sententia prioris partis huius capitis eſt apud B. Auguſtinum in ſermone 2. de verbis Apoſtoli, & fuſius quidem explicata. Cætera autem à verſ.* Manducatur Chriſtus, *vſque ad finem ſunt apud Bedam: & pars refertur etiam infr. c. inuitat.*

---

a *Sent. ibid. Iuo p. 2. c. 7.* b *in ſummam redact. 1. verba. idem verò habetur apud B. Auguſt. ſerm. 28. de verb. Dom. in gloſſa ord. ad cap. 6. Ioan.* c *Ioan. 6.*

d *Beda 1. Cor. 10. & ibi gloſſa ord.*

e *Infr. inuitat &, qui manducat me. Algerus l. 1. c. 5. 7. 15. & alibi. Bertramus de ſacram. Euch. Sent. 4. diſt. 12. Iuo p. 2. c. 8.* f *hic.] gloſſa.*

g *Ergo vidiſti.] Orig.*

h *ſup. cad. quia paſſus.*

CAP. LIX. ¶ *Quomodo ſpiritualiter corpus Chriſti ſit accipiendum.*

Item Auguſtinus *ſuper a Ioannem, ad cap. 6. tract. 26. & 27.*

CRedere *b* in Ieſum Chriſtum, hoc eſt, manducare panem viuum. Qui credit in eum, manducat. Inuiſibiliter ſaginatur, quia & inuiſibiliter renaſcitur. [Et qui manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.] Participatione enim filij (quod eſt per vnitatem corporis Chriſti, & ſanguinis) homo manducans viuit, non ſumens tantum in Sacramento (quod & mali faciunt) ſed vſque ad ſpiritus participationem, vt in corpore Domini tanquam membrum maneat, & eius ſpiritu vegetetur: quod eſt, dum eius mandata ſeruat. ¶ Ad altare Dei inuiſibile (quo non accedit iniuſtus) ille peruenit, qui ad hoc præſens iuſtificatus accedit. Inueniet illic vitam ſuam, qui hic diſcernit cauſam ſuam.

Caput hoc confectum eſt ex dictis B. Auguſtini in tract. 26 & 27. in Ioannem, & in Pſalm. 42. & ex Proſpero, vt ſuis locis eſt indicatum.

CAP. LX. ¶ *Spiritus ſanctus inuiſibiliter corpus & ſanguinem Chriſti ſanctificat.*

Idem *in c lib. 3. de Trinitate, cap. 4.*

COrpus 1, & ſanguinem Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritalem, in memoriam pro nobis Dominicæ paſſionis. Quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, non ſanctificatur, vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei, cùm hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur.

1 ¶ Corpus.] *Apud B. Auguſtinum hæc antecedunt.* Nec linguam quippe eius (de Paulo loquitur) nec membranas, nec atramentum, nec ſignificantes ſonos lingua editos, nec ſigna litterarum conſcripta pelliculis corpus Chriſti & ſanguinem dicimus, ſed illud tantùm, quod ex fructibus terræ, &c. *præſtatq; omnibus locum illum integrum legere.*

CAP. LXI. ¶ *Per benedictionem panis efficitur Corpus Chriſti.*

Idem.

NOn *d* omnis panis, ſed accipiens benedictionem Chriſti, fit Corpus Chriſti.

CAP. LXII. ¶ *Dupliciter Corpus Chriſti intelligitur.*

Idem.

COmmendauit *e* nobis Chriſtus in iſto Sacramento corpus & ſanguinem ſuum: quod etiam fecit & nos ipſos. Nam & nos ipſius corpus facti ſumus.

CAP. LXIII. ¶ *Sacrificium altaris, Sacramentum eſt vnitatis.*

Idem *tractatu 16. ad c. 6. Ioannis.*

HOc 1 Sacramentum *f* pietatis eſt, ſignum vnitatis, vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat: habet vnde viuat: accedat, credat, & incorporetur, Vt viuificetur. *& infrà.* ¶ Hunc itaque cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis, & membrorum ſuorum, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis.

1 ¶ Hoc Sacramentum.] *In originali eſt,* ô Sacramentum pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis *Ex quo quidem originali reliqua ſunt emendata & aucta.*

a *Beda 1. Corinth. 10. & 11.* b *ſup. ead. vt quid Alg. l. 1. cap. 8. & 12. Sent. 4. diſt. 9. Iuo p. 2. cap. 4.* c *Alcuin. de diu. offic. fol. 89. in l. ſent. Aug. al. Proſperi ſent.* 189. *& ex Aug. in Pſalm. 42.* d *Beda 1. Cor. 10. ex Aug.*
e *Beda ibid. ſup. quia paſſus.*
f *Beda ibid. Alg. l. 1. cap. 3.*

CAP. LXIV. ¶ *Spiritualiter magis, quàm corporaliter Corpus Chriſti debemus accipere.*

Idem *ibid.*

20. PAnem 1 cœleſtem *a* ſpiritualiter manducare, eſt inno-
ps. centiam ad altare apportare. Peccata etſi ſunt quotidiana, vel *b* non ſint mortifera. Antequam ad altare accedatis, attendite, quòd dicatis, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si dimittis, dimittetur tibi: ſecurus accede, panis eſt, non venenum. Sed vide, ſi dimittis. Nam ſi non dimittis, mentiris: & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes: Deum fallere non potes.

1 ¶ Panem cœleſtem] *In Originali legitur:* Panem cœleſtem ſpiritaliter manducare: innocentiam ad altare apportare: *Itemque apud indicatos collectores: ſed habita eſt ratio eius, qui caſum ſcripſit, & Gratiani lectionem ſecutus eſt etiam B. Thomas in catena ad eum Ioannis locum. Reliqua verò ſunt emendata & locupletata.*

CAP. LXV. ¶ *Sacramentum, non veritatem Chriſti corporis accipit, qui ab eo diſcordat.*

Idem *in libro ſententiarum, c. 339.*

QVi *d* diſcordat à Chriſto, nec manducat carnem eius, nec ſanguinem bibit: etiamſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſuæ præſumptionis quotidie indifferenter accipiat.

CAP. LXVI. ¶ *Sancta nocent malis, & mala proſunt bonis.*

Idem *tractatu 6. & 62. in Ioannem.*

ET ſancta malis poſſunt obeſſe, bonis ſunt ad ſalutem, malis ad iudicium. Vnde Apoſtolus *e*: [Qui manducat, & bibit indignè iudicium ſibi manducat, & bibit:] non quia res illa mala eſt: ſed quia malus male accipit quod bonum eſt. Non enim mala erat buccella *f*, quæ tradita eſt Iudæ à Domino. Salutem medicus dedit: ſed quia ille, qui indignus erat, accepit, ad perniciem ſui accepit Et mala proſunt bonis: ſicut Angelus ſatanæ profuit Paulo. Per malum enim fit bonum cùm benè accipitur malum.

Quæ multò fuſius apud B. Auguſtinum explicantur tract. 6. & 62. in Ioan. hîc in ſummam quandam ſunt collecta.

CAP. LXVII. ¶ *Non prohibentur mali de menſa Domini manducare.*

Idem *g*.

NOn prohibeat diſpenſator manducare pingues terræ in menſa Domini, ſed exactorem moneat timere.

CAP. LXVIII. ¶ *Et qui indignè accipit, corpus Chriſti accipit.*

Idem *in lib. 5. de Baptiſmo, cap. 8.*

SIcut Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, ſed malè accipiendo, locum in ſe Diabolo præbuit, ſic indignè quiſque ſumens Dominicum Sacramentum, non efficit, vt quia ipſe malus eſt, malum ſit: aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & ſanguis Domini nihilominus etiam erat illis quibus dicebat *i* Apoſtolus: [Qui manducat, & bibit.]

a *Bedb 1. Cor. 11. & gloſſ. ordin. ibi. Alg. l. 1. c. 20. Iuo p. 2. c. 4.* b *abeſt ab Iuone.* c *al. Proſper.* d *Beda ibid. & gloſſ. ord. Alg. l. 1. c. 21. Sent. 4. diſt. 9. Iuo p. 2. c. 8. Beda, & gl. ord. ibid. Sent. 4. diſt. 9.* e *1. Cor. 11.* f *Ioan. 13.*
g *in gloſſ. ordin. in Pſalm 48. verſ. Manducauerunt & adorauerunt, ex Aug.* h *Beda 1. Corint. 11. Lanf. ibid. Alg. l. 1. c. 21. Guitmundus l. 13. Sent. 4. diſt. 9. Anſ. l. 9. c. 11. Iuo p. 2. cap. 9.* i *1. Cor. 11.*

CAP.

CAP. LXIX. ¶ *Quibus exemplis præter naturam ſubſtantia panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti conuerti probetur.*

Item Ambroſius *in libro de his, qui myſteriis initiantur, c. 8. & 9.*

21. REuera *a* mirabile eſt, quòd manna Deus pluit patribus, & quotidiano cœli paſcebantur alimento. Vnde dictum eſt: [panem Angelorum manducauit homo.] Sed tamen panem illum qui manducauerunt, omnes in deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca, quam accipis, iſte panis viuus, qui de cœlo deſcendit, vitæ æternæ ſubſtantiam ſubminiſtrat: & quicunque panem hunc manducauerit, non morietur in æternum, quia corpus eſt Chriſti. Conſidera nunc, vtrum præſtantior ſit panis Angelorum, an caro Chriſti, quæ vtique corpus eſt vitæ. Manna illud de cœlo, hoc ſuper *b* cœlum: illud cœli, hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religioſe guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto: illos ad horam ſatiauit aqua te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit, & ſitit: tu, cum biberis, ſitire non poteris: & illud in vmbra, hoc in veritate. Si illud, quòd miraris, vmbra eſt, quantum iſtud eſt, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra eſt, quæ apud patres facta eſt: [Bibebant *c*, inquit, de conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum complacitum eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figuram facta ſunt noſtri:] Cognouiſti præſtantiora: potior etenim lux, quàm vmbra; veritas, quàm figura: corpus auctoris, quam manna de cœlo. Fortè dicas, aliud video: quomodo tu mihi aſſeris, quòd Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus. Quamuis igitur vtimur exemplis *d*, vt probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit, maioremque vim eſſe benedictionis quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur? Virgam *e* tenebat Moyſes: proiecit eam, & facta eſt ſerpens. Rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis, & virgæ. Currebant *f* Ægypti flumina puro aquarum meatu: ſubitò de fontium venis ſanguis cœpit erumpere: non erat potus in fluuiis: rurſus ad prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumcluſus erat vndique populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clauſus. Virgam *g* leuauit Moyſes: ſeparauit ſe & aqua, & in murorum ſpeciem congelauit: atque inter vndas via pedeſtris apparuit. Iordanis *h* retrorſum conuerſus contra naturam in ſui fontis reuertitur exordium. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum vel fluuialis curſus eſſe mutatam? Sitiebat populus patrum *i*, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluit. Nunquid non præter naturam operata eſt gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath *k* fluuius amariſſimus erat, vt ſitiens populus bibere non poſſet: miſit Moyſes lignum in aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit: quam infuſa ſubitò gratia temperauit. Sub *l* Heliſæo propheta vni ex filiis prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri, & ſtatim merſum eſt: rogauit Heliſæum, qui amiſerat ferrum: miſit etiam Heliſæus lignum in aquam, & enatauit ferrum. Vtique & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Grauior eſt enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris *a* potentiæ eſſe Dei gratiam, quàm naturam: & adhuc tamen propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quod, ſi tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa Domini ſaluatoris operantur? Nam ſacramentum iſtud, quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod *b* tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cœlo *c* deponeret, non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti, [quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt] Sermo igitur Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat? Non enim minus eſt nouas 1 rebus dare, quam mutare naturas. Sed quid *d* argumentis vtimur? ſuis *e* vtamur exemplis, incarnationiſque exemplo *f* aſtruamus myſterij veritatem. Nunquid naturæ vſus præceſſit, cùm Dominus Ieſus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, viro miſta fœmina generare conſueuerat. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem virgo generauit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine? Vera vtique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt quę ſepulta eſt. Verè ergo carnis illius ſacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Ieſus: [Hoc eſt corpus meum.] Ante *g* benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur. *h* Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur, poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur, & tu dicis, Amen, hoc eſt, verum eſt. Quod os loquitur, mens interna *i* fateatur, quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

1 ¶ Nouas rebus dare.] *Antea legebatur*: Non enim minus eſt dare, quam mutare nouas naturas rebus. *Emendatum eſt ex originali. Apud Guitmundum, Lanfrancum, Algerum Iuonem legitur*, nouas res dare, quàm mutare naturas.

CAP. LXX. ¶ *Quomodo per partes Chriſtus manducatur, & integer permanet.*

Item Auguſtinus *in quodam ſermone de verbis Euangelij.*

INuitauit *k* Dominus *l* ſeruos, & præparauit eis cibum ſeipſum. Quis audeat manducare Dominum ſuum? & tamen ait: [qui *m* manducat me, viuit propter me.] Quando Chriſtus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, vt manducetur, ſed mortuos viuificat. Quando manducatur, reficit; ſed non deficit. Non ergo timeamus fratres, manducare iſtum panem, ne fortè finiamus illum, & poſtea quid manducemus, non inueniamus. Manducatur Chriſtus, viuit manducatus, quia ſurrexit occiſus, nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit, & norunt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti, vnuſquiſque accipit partem ſuam, vnde & ipſa gratia partes vocantur, per partes manducatur, & manet integer totus, per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo.

CAP. LXXI. ¶ *Quotidianum ſacrificium non reiteratio eſt paſſionis Chriſti, ſed commemoratio.*

---

a *Lanfr. ſparſim. Alg. Guitm. ſim. Iuo p. 2. c. 7.*
b *al. ſup.* c 1. *Cor.* 10.
d *exemplis probemus.] Orig.*
e *Exod.* 4. f *Exod.* 7. g *Exod.* 14.
h *Ioſue.* 4. *Pſal.* 67. i *Num.* 20.
k *Exod.* 15.
l 4. *Reg.* 6.

a *al. virtutis.* b 4. *Reg.* 1. *Sent.* 4. *diſt.* 10.
c *al. depromeret.* d *al. quo ad.* e *ſup. ead. in quib.*
f *al. nouitate.* g *ſup. ead. ante benedictionem.*
h *al. ſignatur.* i *al. intenta.* k *al. inuitauit.*
l *Beda* 1. *Corinth.* 10. *ex eodem & in quæſtione* 15. *Alg. l.* 1. *cap.* 15. *Sent.* 4. *diſtinct.* 12. *Iuo p.* 2 *cap.* 8.
m *Inf. qui manducat me. Ioann.* 6. *eadem qui manducant.*

Item

Item Paſchaſius *in lib. de corpore* a *& ſanguine Chriſti*, c. 9.

22. Iteratur *b* quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel *c*
15. paſſus in carne per vnam eandemque mortis paſſionem ſemel ſaluauerit mundum: ex qua morte idem reſurgens ad vitam, mors ei vltra non dominabitur: quia profectò ſapientia Dei Patris pro multis cauſis neceſſarium hoc prouidit. Primo quidem quia quotidie peccamus, ſaltem in peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas viuere non poteſt: quia licet omnia peccata donata ſint in Baptiſmo, infirmitas tamen peccati adhuc in carne manet. Vnde 1 Pſalmiſta, [Benedic anima *d* mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas.] Et ideo, quia quotidie labimur, quotidie Chriſtus pro nobis myſticè immolatur: & Paſſio Chriſti in miniſterio traditur, vt qui ſemel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiua delictorum per hæc ſacramenta corporis & ſanguinis peccata relaxet. Vnde oramus *e* dimitte nobis debita noſtra. quia ſi *f* dixerimus quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. & veritas in nobis non eſt. *Item inf. eod. cap.* ¶ Iteratur hoc myſterium ob commemorationem Paſſionis Chriſti, ſicut ipſe ait:] Hæc *g* quotieſcumque feceritis in meam commemorationem facite. Quotieſcumque ergo hunc panem ſumitis, & bibitis hunc calicem, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Non vtique ſic eſt accipiendum donec mors Chriſti veniat, quia iam vltra non moritur: ſed donec ipſe Dominus ad iudicium veniat. Interdum *h* autem ſemper mors Chriſti pro ſæculi vita poſteris nuntianda eſt, vt diſcant, qua charitate dilexit ſuos, qui pro eis mori dignatus eſt, cui omnes vicem debemus rependere charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cùm eſſemus gehennæ filij, vt diligeremus eum à morte iam liberati.

1 ¶ Vnde Pſalmiſta.] *Hæc Prophetæ verba: & nonnulla alia, quæ neque apud Paſchaſium, neque apud B. Thomam, qui in opuſculo de Sacramento altaris illum citat, leguntur: habentur tamen in cod. lib. edito Rabani nomine.*

CAP. LXXII. ¶ *Non ſolùm ſub figura, ſed & in veritate Dominici corporis & ſanguinis ſacramentum celebretur.*

Item Auguſtinus.

VTrum 1 ſub *i* figura, an in veritate hoc myſticum calicis Sacramentum fiat veritas ait: [caro *k* mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.] Alioqui quomodo magnum *l* erit: Panis quē ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, niſi vera ſit caro? Sed quia Chriſtum vorari dentibus fas non eſt, voluit Dominus hunc panem & vinum in myſterio verè carnem ſuam & ſanguinem ſuum conſecratione Spiritus ſancti potentialiter creari, & quotidie pro mundi vita myſticè immolari: vt ſicut de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro ſine coitu creatur: ita per eundem ex ſubſtantia panis, & vini myſtice idem corpus Chriſti conſecretur. Corpus Chriſti, & veritas, & figura eſt: veritas dum corpus Chriſti, & ſanguis virtute Spiritus ſancti in virtute *m* ipſius ex panis & vini ſubſtantia efficitur, figura verò eſt id, quod exterius ſentitur. Iteratur *n* autem quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel paſſus ſit, quia quotidie peccamus, ſaltem peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas viuere non poteſt. Et ideo, quia quotidie labimur, Chriſtus quoque myſticè pro nobis immolatur. Intra *o* catholicam Eccleſiam in myſterio corporis Chriſti nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus S. Si enim in merito eſſet Sacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret: Nunc autem, ſicut ipſe eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum ſanctum hanc ſuam efficit carnem, & tranſit 2 vinum in ſanguinem. Vnde & Sacerdos. [iube, inquit, hæc præferri per manus Angeli tui ſancti in ſublime altare tuum in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ.] Vt quid perferenda in lucem depoſcit, niſi vt intelligatur quod iſta fiant in eius Sacerdotio? Hanc 3 igitur oblationem benedictam. per quam nos benedicamur: adſcriptam, per quam omnes in cœlo adſcribamur: ratam, per quam in viſceribus Chriſti eſſe cenſeamur: rationabilem, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipſis diſplicuimus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus. Nihil rationabilius, vt quia nos iam ſimilitudinem mortis eius in Baptiſmo accepimus, ſimilitudinem quoque carnis eius ſumamus, & ſimilitudine pretioſi ſanguinis potemur: ita vt & veritas non deſit in ſacramento, & ridiculum nullum fiat paganis, quòd cruorem occiſi hominis bibamus. Si enim diſcipuli patienter ferre nequiuerunt, quod Dominus dixit, [qui non manducat carnem meam, &c.] Sed dixerunt *a*, [durus eſt hic ſermo,] quomodo ergo ferrent iſta, increduli? credendum eſt, quod in verbis Chriſti ſacramenta conficiantur. Cuius enim potentia creantur priùs eius vtique verbo ad melius procreantur *b*. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut Clerus chori cantat, nihil aliud quam laudes, & gratiarum actiones ſunt, aut certè obſecrationes, & fidelium petitiones. Vnde & Sacerdos dicit prius Euangeliſtarum verba aſſumens [qui pridie, quàm pateretur, &c.] Porrò 4 deinceps ſunt verba Dei poteſtate, & omni efficientia plena: [Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum.] In hoc ergo creatur illud corpus.

1 ¶ Vtrum ſub figura.] *Apud Paſchaſium ex cuius locis videtur confectum hoc caput, hæc habentur pro titulo quarti capitis,* vtrum ſub figura, an in veritate hoc myſterium vera caro, & verus ſanguis Chriſti fiat. *Caput autem ſic incipit.* Quod in veritate corpus & ſanguis fiat conſecratione myſterij nemo qui verbis diuinis credit, dubitat. Vnde veritas ait. &c. *Algerus autem, qui c.* 15 *hæc eadem ferè habet, citat & ipſe Auguſtinum ex libro de Sacramento altaris, & hoc facit initium,* veritas ait, &c.

2 ¶ Tranſit.] *Paſchaſius, & Polycarpus ex Paſchaſio ad Placidum habent,* transfudit ſanguinem *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Hanc igitur.] *Apud Paſchaſium & Rabanum (idem enim ferè opus eſt huius atque illius nomine inſcriptum) integra eſt oratio.* Sed obſecrans per filium Patrem, per quem ad eum acceſſum habemus. Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur: adſcriptam, per quam nos omnes in cœlo conſcribamur: ratam, per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur: rationabilem, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilémque facere digneris *c* quatenus & nos per hoc, quod in nobis diſplicuimus, acceptabiles in eius vnico filio ſimus.

4 ¶ Porrò deinceps.] *Sunt hæc addita ex Paſchaſio, c.* 15. *vſque ad verſ.* In hoc ergo, *vt ſententia ipſa perciperetur.*

CAP. LXXIII. ¶ *In ſanguine agni, Chriſti ſanguis, qui verò nunc ſumitur, olim præfigurabatur.*

Item Gregorius Papa *in homilia Paſchali, id eſt,* 22. *Euang.*

QVid ſit *d* ſanguis agni, non iam audiendo, ſed

a *al. de Sacramento altaris.* b *Rabanus de ſacr. Euch.* 22. *inf. c. prox.* c *Rom.* 6. d *Pſal.* 102. e *Matth.* 6. f 1. *Ioan.* 1. g *Luc* 22. 1. *Cor.* 11. h *interim.*] *vera lectio.* i *Paſch. Raba.*] *Algerus.*] *diſperſè.* k *Ioan.* 6. l *al. verum. Ioan.* 6. m *al. verbo.* n *ſup. ead. iteratur.* o 1. q. 1 *intra* catholicam. *Sentent* 4. *diſt.* 13. *Polyc. l.* 3. *tit.* 9. *ex Paſchaſio.*

a *Ioan.* 6. b *al. recreantur.* c *digneris.*] *Polyc.* d *Lanfranc. ibid. Guitmundus l.* 3. *Alger. l.* 1. *c.* 11. & 12. *Sent.* 4. *diſt.* 11. *Iuo p.* 2. *c.* 9.

bibendo

bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem *a* ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. l.4. c.18.* ¶ Hæc ſalutaris *b* victima illam nobis mortem vnigeniti per myſterium reparat, qui licet reſurgens *c* à mortuis iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur: tamen in ſemetipſo immortaliter, & incorruptibiliter viuens pro nobis iterum in hoc myſterio moritur 1. Eius quippe ibi corpus ſumitur, eius caro in populi ſalutem *d* patitur, eius ſanguis non iam in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem vnigeniti filij ſemper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri? in illo Ieſu Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe? ſumma *e*, & ima ſociari, terrena cœleſtibus iungi, vnumque ex inuiſibilibus, atque viſibilibus fieri? *Idem.* ¶ Vno 2, inquit, eodemque *f* tempore, ac momento in cœlo rapitur miniſterio Angelorum corpori Chriſti conſociandum, & ante oculos Sacerdotis in altari videtur, *& infrà.* ¶ Tanta eſt Eccleſiæ vnitas in Chriſto, vt vnus vbique ſit panis corporis Chriſti, & vnus ſit calix ſanguinis eius. Calix enim, quem Sacerdos catholicus ſacrificat, non eſt alius, niſi ipſe, quem Dominus Apoſtolis tradidit: quia ſicut diuinitas verbi Dei vna eſt, quæ totum implet mundum: ita licet multis locis, & innumerabilibus diebus illud conſecretur corpus, non ſunt tamen multa corpora Chriſti, neque multi calices, ſed vnum corpus Chriſti, & vnus ſanguis cum illo, quod ſumpſit in vtero Virginis, & quod dedit Apoſtolis. Diuinitas enim verbi replet illud, quod vbique eſt, & coniungit, & facit, vt ſicut ipſa, vna eſt, ita coniungatur corpori Chriſti, & vnum corpus eius ſit in veritate. Vnde animaduertendum eſt, quia ſiue plus, ſiue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Chriſti integerrimè ſumunt, & generaliter omnes, & ſpecialiter vnuſquiſque. *Item.* ¶ Myſterium fidei dicitur *g*: quia credere debes, quòd ibi ſalus noſtra conſiſtit. Prouidens enim nobis Dominus dedit hoc ſacramentum ſalutis, vt quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori non poteſt, per iſtud ſacramentum corporis ſui peccatorum remiſſionem conſequamur. Quotidie enim ipſe comeditur, & bibitur in veritate: ſed integer, & vnus, atque immaculatus manet 3: & ideo magnum, & pauendum eſt myſterium: quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cùm myſterium ſit, vnde corpus & ſanguis dicitur? figuram panis & vini habet faciente Domino: quia non habemus in vſu carnem crudam comedere & bibere ſanguinem.

1 ¶ Moritur.] *In Originali eſt.* Sacræ oblationis immolatur. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Vno inquit.] *Hæc habentur apud Alcuinum in lib. de diuinis Officiis, de celebratione Miſſæ, qui Gregoriũ citat.*

3 ¶ Manet.] *Quæ poſt hoc verbum ſequuntur apud Alcuinum, ſic habent:* Myſterium eſt, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem. Sed cùm myſterium ſit, vnde corpus & ſanguis Chriſti dicitur? Conſulens omnipotens Deus infirmitati noſtræ, qui non habemus vſum comedere carnem crudam, & ſanguinem bibere, facit, vt in priſtina remaneant forma illa duo munera: & eſt in veritate corpus Chriſti, & ſanguinis ſicut ipſe dicit.

CAP. LXXIV. ¶ *Poſt conſecrationem licet figura panis & vini remaneat, tamen nihil eſt ibi, niſi corpus & ſanguis Chriſti.*

a *Exod* 12. b *al. ſingularis.* c *Rom.* 6.
d *al. patitur.*] *vera lectio.* e *ſummis ima.*
f *Alcuinus de diu. Offic. p.* 86. *&* 87. *Remigius Epiſcopus Antiſiod. in can. Miſſæ.* g *al. eſt.*

Item Ambroſius *a*.

OMnia *b* quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo, & in terra.] Et quia voluit, licet figura panis & vini hîc ſit, omnino nihil aliud, quàm caro Chriſti, & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt. Vnde ipſa veritas ad diſcipulos *c*. Hæc, inquit, caro mea eſt, pro mundi vita.] Et vt mirabilius loquar, non alia planè, quàm quæ nata eſt de Maria, & paſſa in cruce, & reſurrexit de ſepulchro: hæc inquam, ipſa eſt. Et ideo Chriſti caro eſt, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cùm dignè percipitur, vitam *d* vtiq; æternam in nobis operatur. Panem 1 quidem iſtum quem ſumimus in myſterio, illum vtique intelligo panem, qui manu ſancti Spiritus formatus eſt in vtero Virginis, & igne paſſionis decoctus in ara crucis. Panis *e* enim Angelorum factus eſt cibus hominum: vnde ipſe ait *f*, [Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi, & item: [Panis quem ego dabo: caro mea eſt pro mundi vita.] Ex his namque duabus ſententiis apertè datur intelligi, quia panis iſte & ille, non duo, ſed vnus panis & vna caro proculdubio vnum corpus efficitur, illud verè, illud ſanè, quod ſumptum eſt ex Virgine, quod paſſum eſt, & ſepultum, quod reſurrexit, & in cœlum aſcendit, & ſedet ad dexteram Dei Patris, & quod eſt venturum iudicare viuos & mortuos.

1 ¶ Panem quidem.] *Hæc vſque ad finem quæ à Magiſtro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paſchaſium, aut Rabanum. Sed ſimile quiddam habetur apud Petrum Chryſologum, ſermone* 67.

CAP. LXXV. ¶ *Quamuis quotidie manducatur Chriſtus, integer tamen permanet viuus.*

Item Auguſtinus *ex* g *ſermone Domini de verbis Domini.*

QVi *h* manducat me, viuit propter me.] Non ergo fratres timeamus manducare panem iſtum, ne forte finiamus illum, & poſtea quod manducamus, non inueniamus. Manducetur Chriſtus: viuit manducatus, quia ſurrexit occiſus: nec quando manducamus, partes de illo faciamus. Et quidem in ſacramento ſic fit. Et norunt fideles quemadmodum manducent carnem Chriſti. Vnuſquiſque accipit partem ſuam: vnde & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur & manet integer totus in cœlo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud Patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec receſſit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, manebat integer apud Patrem, vt Angelos paſceret.

¶ *Hæc eadem fere habentur ſup. c. qui manducant, & cap. inuitat.*

CAP. LXXVI. ¶ *Corpus & ſanguinem Chriſti ſecundùm ſe nulli edere licet.*

Item Hieronymus *in* i *Leuiticum.*

DE hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundùm ſe nulli edere licet.

CAP. LXXVII. ¶ *Corpus Chriſti in ſingulis portionibus ſinguli totum accipiunt.*

Item in ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam.

SInguli *k* accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis *l*.

a *Ex lib.4. de Sacramentis, c.4. &* 6. *Paſchaſius in eo, l.*1. *Rabanus c.*3. b *Pſal.*134. c *Ioan.*6.
d *al. vita æterna in nobis reparatur. Petrus Chryſol ſer.* 67.
e *Pſal.* 77. f *Ioan.* 6. g *Beda* 1. *Corinth.* 10. *& ibi gloſſ. ord. ſup. ead. inuitat.* h *Iuo p.*2. *c.*8.
i *Origenes hom.*7. *ſuper Leuiticum.*
k *Anſ. l.*1. *c.*35. *Guitmund. lib.*1. *colum.*6. *Sent.*4. *diſt.*12.
l *al. ſingulas.*

¶ *Habetur*

¶ *Habetur in Miſſali Ambroſiano in præfatione Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam* a *, & in antiquis etiam præfationibus, in præfatione eiuſdem Dominicæ. Ex Ambroſio citant Algerus, & Iuo, quamuis Magiſter ex Hieronymo, Guitmundus ait eſſe ex præfatione, quæ per totum orbem latinum decantatur.*

CAP. LXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Hilarius.

VBi *b* pars eſt corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præceſſit, de quo dicitur *c*: [qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, inuenit minus.] Non eſt omnino quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus Sacramenti ſpiritualis.

CAP. LXXIX ¶ *Corpus Chriſti, quod ſumitur, & figura eſt in ſpecie, & veritas in ſubſtantia.*

Idem.

COrpus *d* Chriſti, quod ſumitur de altari figura eſt, dum panis, & vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interius creditur.

¶ *Iuo etiam citat ex Hilario, & infrà ead. c. in Chriſto, in extremo, refertur vnà cum verbis Hilarij: apud quem tamen non eſt inuentum. Algerus citat Auguſtinum de Sacramento altaris. Idem ferè habetur apud Paſchaſium, c. 4. & cæteros, qui hoc idem argumentum tractant.*

CAP. LXXX. ¶ *Carnem viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam in altari accipimus.*

Item *ex Symbolo* e *Epheſino.*

NEceſſariò *f* igitur & hoc adiicimus. Annuntiantes enim ſecundùm carnem mortem vnigeniti filij Dei, id eſt, Ieſu Chriſti, & Reſurrectionem eius, & in cœlos Aſcenſionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Eccleſiis ſacrificij ſeruitutem. Sic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur participes ſancti corporis, & pretioſi ſanguinis Chriſti omniũ noſtrûm Redemptoris effecti, non vt communem carnem percipientes (quod abſit) nec vt viri ſanctificati, & verbo coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, aut ſicut diuinam poſſidentis habitationem, ſed verè viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam.

¶ *Caput hoc in nimias propè anguſtias concluſum ſuæ integritati reſtitutum eſt, potiſſimum ex Originali.*

CAP. LXXXI. ¶ *Quomodo manna, & aqua de petra fuit idem cum noſtro cibo, & potu.*

Item Auguſtinus *tract. 26. ad c. 6. Ioannis.*

INquit *g* Apoſtolus *h*: [omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt ſpiritualem vtique eandem: nam corporalem aliam, quia illi manna, nos aliud. Et adiungit, [& omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie viſibili. Quod tamen idem eſt virtute ſpirituali.

¶ *Plenius hæc res à B. Auguſtino exponitur. Sed Iuo habet ferè, vt Gratianus.*

CAP. LXXXII. ¶ *Quòd veritatem Dominici corporis, & ſanguinis ſumimus.*

Item Hilarius *de* i *Trinitate, l. 8.*

23. IN *k* Chriſto pater, & Chriſtus in nobis vnum in his eſſe
25. nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque verè ſub myſterio carnem corporis eius ſumimus, & per hoc vnum erimus quia pater in eo eſt, & ille in nobis, quomodo voluntatis vnitas aſſeritur, cùm naturalis per ſacramentum proprietas perfectæ ſacramentum ſit vnitatis? Non eſt humano, aut ſæculi ſenſu in Dei rebus loquendum: neque per violentiam *a*, atque impudentem prædicationem, dictorum cœleſtium ſanitati, alienæ, atque impiæ intelligentiæ peruerſitas eſt extorquenda. Quæ i ſcripta ſunt, legamus, & quæ legerimus intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate, quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus *b*, ſtultè atque impiè diximus Ipſe enim ait *c*: [caro mea verè eſca eſt, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.] De veritate carnis, & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt: & hæc accepta, atque hauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. An ne hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum Ieſum verum eſſe Deum negant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecundum hoc, quod nos ſumus, in Deo eſt. Quòd autem in eo per ſacramentum communicatæ carnis & ſanguinis ſimus, ipſe teſtatur, dicens: [*d* & hic mundus iam me non videt: vos autem me videbitis, quoniam ego viuo, & vos viuetis: quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis] Si voluntatis tantùm vnitatem intelligi vellet, cur gradum quendam, atque ordinem conſummandæ vnitatis expoſuit? niſi, vt cum ille in patre per naturam diuinitatis eſſet, nos contra in eo per corporalem eius diuinitatem, & ille rurſus in nobis per ſacramentorum ineſſe myſterium crederetur: ac ſi perfecta per mediatorem vnitas doceretur: cùm nobis in ſe manentibus ipſe maneret in patre, & in patre manens, ipſe maneret in nobis: & ita ad vnitatem patris proficeremus, cum eo qui naturaliter ſecundùm natiuitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quod autem in nobis naturalis hæc vnitas ſit, ipſe ita teſtatus e eſt: [Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in eo.] Non enim quis in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit, eius tantùm in ſe aſſumptam habens carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem huius vnitatis ſacramentum ſuperiùs iam docuerat dicens *f*: [ſicut miſit me viuens pater, & ego viuo per *g* patrem, & qui manducauerit meam carnem, & ipſe viuet per me.] Viuit ergo per patrem & quomodo per patrem viuit, eodem modo nos per carnem eius viuemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, vt id, de quo agitur, ſecundùm propoſitum exemplum aſſequamur. Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quid in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus, victuris nobis per eum ea conditione, qua viuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter ſecundùm carnem per eum viuimus, id eſt, naturam ſuæ carnis adepti, quomodo non naturaliter ſecundùm ſpiritum in ſe patrem habeat, cùm viuat ipſe per patrem? *Item infrà.* ¶ Hæc autem idcirco cõmemorata à nobis ſunt: quia voluntatis tantùm inter patrem & filium vnitatem hæretici mentientes, vnitatis noſtræ ad Deum vtebantur exemplo, tanquam nobis ad filium & per filium ad patrem obſequio tantùm, ac voluntate religionis vnitis, nulla per ſacramentum carnis & ſanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur: cùm & per honorem nobis datum Dei filij, & permanentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter, & inſeparabiliter vnitis myſterium

a *al. Theophaniam.* b *Simile apud Euſebium Emiſſenum hom. 16. quæ eſt quinta de Paſcha ſeu de corpore & ſanguine.* c *Exod. 16.* d *Infr ead. in Chriſto* e *Ex epiſt. Cyrilli, & Synodi Alexandrinæ ad Neſtorium, quæ proponitur Epheſino Conc.* f *Paſchaſius in epiſt. ad Furdegardum. Lanfran. Guitmundus l. 3. Alg. l. 1. c. 10 Iuo p. 2. c. 4.* g *Iuo p. 2. c. 4.* h *1. Cor 10.* i *Beda, 1. Cor. 10.* k *Alg. l. 1. c. 3. Guitmundus l. 3. Iuo p. 2. c. 4.*

a *al. violentiam.* b *al. dicimus.* c *Ioan. 6.* d *Ioan. 14.* e *Ioan. 5.* f *Ioan. 8.* g *al. propter.*

veræ,ac naturalis vnitatis ſit prædicandum. *Idem* 2. Corpus a Chriſti, quod ſumitur de altari,figura eſt.dum panis,& vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interius creditur.

1 ¶ Quæ ſcripta.] *Addita ſunt hæc vſque ad verſ.* De naturali,*ex ipſo Originali, itemque alia nonnulla, quæ facere videbantur ad ſententiæ integritatem.*

2 ¶ Idem.] *Antea legebatur* id eſt,*Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus.De hoc autē loco notatum eſt ſup.ead.c.corpus.*

CAP. LXXXIII. ¶ *Quare in ſacrificio aqua vino miſceatur.*

Item Ambroſius *in lib.5. de ſacramentis, c.1.*

24. pſ. IN calicem mittitur vinum: & quid aliud? aqua. Sed tu mihi dicis, quomodo ergo b Melchiſedech panem, & vinum obtulit? Quid ſibi vult admiſtio aquæ? Rationem accipe, *& paucis interiectis.* ¶ Iuſſit Deus Moyſi, vt tangeret petram de virga: tetigit petram,& petra vnda maximam fudit, ſicut c Apoſtolus ait: [bibebant autem de conſequenti eos petra:petra autem erat Chriſtus.] Non immobilis petra, quæ populum ſequebatur.Et tu bibe,vt te Chriſtus ſequatur. Vide myſterium Moyſes, hoc eſt, Propheta: virga hoc eſt, verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tãgit petram: & fluit aqua, & bibit populus Dei Tangit ergo Sacerdos calicem, redundat aqua in calice, ſalit in vitam æternam, & bibit populus Dei,qui Dei gratiam conſecutus eſt.Didiciſti ergo hoc. Accipe & aliud, *& paucis interiectis.* ¶ De d latere eius aqua fluxit,& ſanguis.Quare aqua?quare ſanguis?Aqua,vt emundaret: ſanguis, vt redimeret. Quare de latere e? quia vnde culpa,inde gratia: culpa per fœminam gratia per Dominum Ieſum Chriſtum.*Item,cap.*3.¶Audi Pſalmum. Vide quemadmodum aptus ſit cœleſtibus ſacramentis. [Dominus paſcit me,& nihil mihi deerit, &c. Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.] Virga imperium,baculus paſſio eſt: hoc eſt,æterna diuinitas Chriſti: ſed etiam paſſio corporalis. Illa creauit,hæc redemit: Paraſti in conſpectu meo menſam,&c. & poculum tuum inebrians,quàm præclarum eſt.] *& infrà.* Quotieſcunque bibis, remiſſionem accipis peccatorum, & inebriaris in ſpiritu. Vnde & Apoſtolus f ait:[Nolite inebriari vino, ſed implemini Spiritu Sancto.] Vino enim qui inebriatur vacillat, & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Chriſto eſt. Et ideò præclara ebrietas, quæ ſobrietatem mentis operatur.*Item* g c.4.¶Fiat voluntas tua,ſicut in cœlo & in terra,Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, &c] Sanguine Chriſti pacificata ſunt omnia vel in cœlo, vel in terra. Sanctificatum eſt cœlum: deiectus eſt diabolus,vbi h verſatur homo, quem ille decepit. *Et paulò pòſt.* ¶ Dixi vobis,quòd ante verba Chriſti,quod offertur, panis dicatur, Vbi Chriſti verba deprompta fuerint,iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica quæ poſtea ſequitur, ait: [Panem noſtrum?] Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtãtialem.

¶ *Caput hoc ex indicatis B. Ambroſij locis confectum, & in formam redactum, ex Originali emendatum eſt, & aliquot locis locupletatum.*

CAP. LXXXIV. ¶ *Veram Chriſti carnem, & verum Chriſti ſanguinem manducamus, & bibimus.*

Idem *in lib. 6. de ſacramentis, c. 1.*

25. pſ. SIcut verus i eſt Dei filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtantia patris:ita vera caro, ſicut ipſe dixit, quàm accipimus,& verus eius ſanguis eſt 1 potus.*Item paulò pòſt.* ¶Ego a ſum,inquit,panis viuus,qui de cœlo deſcendi.] Sed caro non deſcendit è cœlo, hoc eſt, carnem in terris aſſumpſit ex Virgine. Quomodo ergo deſcendit panis è cœlo, & panis viuus? quia idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus conſors eſt & diuinitatis & corporis. Et tu, quia accipis panem diuinæ eius ſubſtantiæ in illo participaris b alimento.

1 ¶ Eſt potus.] *Poſt hæc verba in Originali ſequitur, cap. fortè, infrà eadem.*

CAP. LXXXV. ¶ *In ſacrificio non corporalem, ſed ſpiritualem eſcam accipimus.*

Item *in lib de his,qui miniſteriis initiantur, c.9.*

IN c illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti. Non ergo corporalis eſca,ſed ſpiritualis eſt. Vnde & Apoſtolus de typo eius ait d,quia patres noſtri eſcam ſpiritualem manducauerũt,& potum ſpiritualem biberunt. Corpus enim Dei, corpus eſt ſpirituale, corpus Chriſti, corpus eſt diuini ſpiritus.

CAP. LXXXVI. ¶ *Carnem à Chriſto ſuſceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus.*

Item *in ſermone de Abel,& Cain,id eſt, in lib.de Incarnatione Dominicæ Sacramento,c.4.e*

SI credas à Chriſto carnem eſſe ſuſceptam,& offeras transfigurandum f corpus in altaribus, nec diſtinguis tamen naturam verbi g, & corporis,& tibi dicitur, ſi rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccaſti.

CAP. LXXXVII. ¶ *In Cœna Chriſtus fuit conuiua & conuiuium.*

Item Hieronymus *ad Hedibiam, q.1.*

NEc h Moyſes dedit nobis panem verum, ſed Dominus Ieſus ipſe conuiua & conuiuium, ipſe comedens & qui comeditur.

CAP. LXXXVIII. ¶ *In veritate ſui corporis & ſanguinis Chriſtus ſuis diſcipulis præſentauit, quod Melchiſedech ſacramentaliter obtulit.*

Item Hieronymus *ſuper Matthæum, lib.4. ad cap. 26.*

ACcipite i, & comedite Hoc eſt corpus meum. [Poſtquam k typicum Paſcha fuerat completum, & agni carnes cum Apoſtolis comederat, aſſumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paſchæ transgreditur ſacramentum:vt quomodo in præfiguratione eius l Melchiſedech ſummi Dei Sacerdos panem, & vinum offerens fecerat, ipſe quoque in m veritate ſui corporis & ſanguinis repræſentaret.

CAP. LXXXIX. ¶ *Chriſtus idem eſt Sacerdos & ſacrificium.*

Idem *in lib.de membris Domini, al.de his,quæ Deo in ſcripturis attribuuntur.*

SAcerdos Dei Patris dictus eſt filius Dei, non ſecundùm diuinitatem, ſed ſecundùm humanitatem: in qua ſe pro nobis per paſſionem, & mortem ſuam acceptabile ſacrificiũ Deo Patri obtulit,vt ipſe eſſet Sacerdos, qui & ſacrificium.

CAP. XC. ¶ *Iudæi credentes biberunt ſanguinem,quem in cruce fuderant.*

Item Auguſtinus *lib. 50. hom. ſerm. 27. de vtilitate agendæ pœnitentiæ.*

TVnc eis Petrus n annunciauit eum colendum,quem crucifixerunt: vt eius ſanguinem biberent credentes,quem effuderunt ſitientes.

a *Sup.corpus.* b *Gen.*14. c 1.*Cor.*10. d *Ioan.*19.
e *Geneſ.*2. f *Epheſ.*5. g *Multis omiſſis.*
h *Ibi verſatur,vbi & homo.*] *Orig.*
i *Alg.l.*1.c.12. *Guitmundus l.*3.

a *Ioan.*6. b *al.participas* c *Alg.l.*1.c.11. d 1.*Cor.*10.
e *Geneſ. ſecundum* 70. f *al.transfiguratũ corpus in altari.*
g *al.diuinitatis.* h *Alg.l.*1.c.12.*Iuo p.*2 c.5. *Ioan.*6.
i *Matth.*26. k *Paſchaſius in eundem Matthæi locum.*
l *Pſal.*109. m *al.veritatem ſui.* n *Act.*2.

CAP.

CAP XCI. ¶ *Corpus quod ex Virgine ſumptum eſt, à fidelibus accipitur.*

Item Ambroſius *epiſt.62 al.l.8.epiſt. ad Irenæum.*

COrporeum *a* illud manna nunc eſt tanti res miraculi quia venit, quod perfectum eſt: perfectum autem, panis de cœlo corpus ex Virgine, de qua ſatis Euangelinm te docet.

1 ¶ Nunc eſt. *Apud B. Ambroſium ſic legitur.* Et corporeum quidem illud manna hodie pleriſque in locis inuenitur: ſed nunc non eſt tanti res miraculi, quia venit: &c. *Verùm ob gloſſam non eſt emendatum.*

CAP. XCII. ¶ *Verum Chriſti corpus, verumque eius ſanguinem quotidie manducamus, & bibimus.*

Item Auguſtinus *in Pſalmum* 31.

ACceſſerunt ad *b* Ieſum Iudæi vt crucifigerent: nos ad eum accedamus, vt corpus eius & [1]ſanguinẽ accipiamus. *Item inf.* Verè magnus Dominus, & magna miſericordia eius verè, qui nobis dedit manducare corpus ſuum, in quò tanta perpeſſus eſt, & ſanguinem bibere. *Item in Pſal.* 45. *ad Iudæos.* ¶ Iam & ſecuri bibite ſanguinem, quem fudiſtis *Item in Pſ.* 65. ¶ Ipſum ſanguinem quẽ per inſaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Itemc in Pſ.* 98. ¶ De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carne nobis manducandam ad ſalutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat niſi prius adorauerit, *Idem* d *in Pſal.* 33. ¶ [Dauid. *e* ferebatur 1 manibus ſuis. [Manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipſo Dauid, ſecundùm literam non inuenimus: in Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait: [Hoc eſt corpus meum. [Ferebatur *f* enim illud corpus in manibus ſuis. *Idem ſuper Ioannem tract* 11. ¶ Quouſque biberenr ſanguinem, quem fuderant, de ſua ſalute deſperauerunt. *Idem in Pſal* 54. ¶ Iudæi paſcebantur tanquam de pœna Domini. Nam & nos de Cruce Domini paſcimur, quia corpus ipſius manducamus. *& inf.* ¶ Habent ergo impij epulas ſuas, habent & pij ſuas. Audi epulas piorum, [Beati *g*, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam.]

1 ¶ Ferebatur] *In Græca vulgata eſt* παρεφέρετο, *id eſt,* collabebatur.

CAP. XCIII. ¶ *Pro infirmitatiaus Euchariſtiam Presbyter ſemper habeat paratam.*

Item ex Concilio Vuormatienſi *h.*

26. PResbyter *i* Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt
ps quando quis iufirmatus 1 fuerit, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur.

1 ¶ Infirmatus fuerit:] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui item citant Concilium Vuormatienſe,* c.5.) *& in capitulari bus l.2.c 161. vbi habetur, poſt iſta verba interponuntur hæc* aut paruulus infirmus fuerit.

CAP. XCIV. ¶ *Pænitentia eius, qui non bene ſacrificium cuſtodit.*

Item ex k Concilio Arelatenſi *k.*

QVi *l* bene non cuſtodierit ſacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta dies pœniteat.

a *Lanfran. Iuo p.2.c.* 9. b *Lanfrancus, Guitmundus l.3. Alg.l.1.c.9. &* 12. *Iuo p.2.c.9.* c *Et ſem.4* de *Stephano.*
d *Concione prima.* e 1. *Reg.21.* f *Ferebat.*] *Orig.*
g *Matth.5.* h *In capit.l.1.c.161.* i *Burch.l.5.c.10. Iuo p.12. c.20. Pann.l.11.c.148.* k *al. Aurelianenſi.*
l *Burc.l.5.c.52 Iuo p.2.c.60. Pann.l.1.c.157.*

CAP. CXV. ¶ *Hiſtrionibus ſacra non committantur myſteria.*

Cyprianus *Eucharitio fratri ſalutem lib.1. epiſt* 10.

27. PRo dilectione *a* tua, & verecundia mutua conſulen-
ps dum me exiſtimaſti, frater chariſſime, quid mihi videatur de hiſtrione quodam, qui apud vos conſtitutus, in eiuſdem adhuc artis ſuæ dedecore perſeuerat, magiſter, & doctor non erudiendorum, ſed perdendorum puerorum id, quod malè didicit, cæteris quoque inſinuat: an talis debeat communicare nobiſcum. Quòd ego puto nec maieſtati diuinæ, nec Euangelicæ diſciplinæ congruere, vt pudor, & honor Eccleſiæ tam turpi, & infami contagione fœdetur.

CAP. XCVI. ¶ *Poſt conuerſionem non eſt deneganda gratia communionis.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *b c.*35.

SCenicis *c*, atque hiſtrionibus, cæteriſque huiuſmodi perſonis, vel apoſtaticis conuerſis, vel reuerſis, ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur,

CAP. XCVII. ¶ *Presbyter in altari Miſſam non celebret, in quo eadem die Epiſcopus celebrauit.*

Item ex Concilio Vrbico *d.*

IN *e* altari, in quo Epiſcopus miſſam cantauit, Presbyter eodem die celebrare non præſumat.

DISTINCTIO III.

CAP. I. ¶ *Tempora feriandi in miſſa ſunt laicis nuntianda.*

Item ex Concilio Lugdunenſi.

1. PRonuntiandum *f* eſt laïcis 1, vt ſciant tempora feriandi
ps per annum, id eſt, omnem Dominicam à veſpera vſque ad veſperam, ne Iudaïſmo capiantur Feriandi verò per annum iſti ſunt dies, Natalis Domini, ſancti Stephani, ſancti Ioannis Euangeliſtæ, Innocentium, ſancti Syluestri, octauæ 2 Domini, & Theophaniæ, Purificatio ſanctæ Mariæ, ſanctum Paſcha cum tota hebdomada. Rogationes tribus diebus, Aſcenſio Domini. ſancti dies Pentecoſtes, ſancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, maximè tamen ſanctorum Petri & Pauli, qui mundum ſua prædicatione illuminauerunt, ſancti Laurentij Aſſumptio ſanctæ Mariæ, Natiuitatis ſanctæ Mariæ, Dedicatio Eccleſiæ *g*, ſancti Michaelis Archangeli, Dedicatio cuiuſcunque oratorij, & omnium ſanctorum, & ſancti Martini, & illæ feſtiuitates, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Epiſcopalibus *h* cum populo collaudauerint, quæ vicinis tantum circummorantibus indicendæ ſunt non generaliter omnibus. Reliquas verò feſtiuitates per annum non ſunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Indictum verò ieiunium qnando fuerit denuntiatum, ab omnibus obſeruetur.

1 ¶ Laïcis] *Hæc vox abeſt à Vaticanis exemplaribus Burchardo, & Iuone.*

2 ¶ Octauæ Domini.] *Ita in pleriſque vetuſtis exemplaribus & in Capitularibus, & apud Iuonem, & cæteros ferè veteres ſcriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipſa octaua Domini.*

CAP. II. ¶ *In ſanctorum ſolennitatibus, diuinis officiis non ſaltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare.*

Item ex Concilio Toletano III. *c.*23.

a *Burch.l.5.c.21. Iuo p.2.c.31. & p.11.c.83. Pann.l.1.c.135.*
b *Et in Afric.c.12.* c *Burc.l.4.c.30. Iuo p.1.c.230.*
d *Concil. Antiſsio.c.10.* e *Burc.l.3.c.226. Iuo p.3. c. 270. Pann.l.2.c.35.* f *Cod. de ger. l. omnes dies. Nouel. Leon. 54. Mogunt.1.c.86. Capit.l.1.c.164. & lib.2.c.35 Burc.l.2.c.77. Iuo p.4.c.14. Balſamon. ad tit.7. Nomocanonis.* g *al. Baſilica.*
h *al. Epiſcopis.*

Religioſa

IRreligioſa *a* conſuetudo eſt,quam vulgus per ſanctorum ſolemnitates agere conſueuit:Populi qui debent officia diuina attendere,ſaltationibus & turpibus iuuigilant canticis, non ſolum ſibi nocentes,ſed & religioſorum officiis perſtrepentes *b*.Hoc etenim , vt ab omnibus *c* prouinciis depellatur,Sacerdotum & iudicum à Concilio ſancto curę committitur.

CAP. III ¶ *Ante Aſcenſionem Domini tribus diebus litaniæ celebrentur.*

Item ex Concilio Aurelianenſi 1.c.29.

ROgationes *d*,id eſt,litanias , ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari ita vt pręmiſſum *e* triduanum ieiunium in Dominicæ Aſcenſionis ſolemnitate ſoluatur.Per quod triduum ſerui,& ancillæ ab opere relaxentur,quo magis plebs vniuerſa conueniat,Quo triduo omnes abſtineant , & quadrageſimalibus cibis vtantur.

CAP. IV. ¶ *Epiſcopus die Dominico non deſit Eccleſiæ.*

Item ex Concilio *f* eodem. c. 33.

EPiſcopus *g*, ſi infirmitate non fuerit impeditus, Eccleſiæ, qui proximus fuerit,die Dominico deeſſe non debet.

CAP. V. ¶ *Hos dies ciuibus in villa celebrare non licet.*

Item ex eodem,c.27.

NVlli ciuium Paſchæ,Natalis Domini , & Quadrageſimæ 1. ſolennitatem in villa liceat celebrare,niſi quem infirmitas probabitur tenuiſſe.

1 ¶ Et quadrageſimæ.] *Sic etiam in originali impreſſo. Sed Iuo habet*,vel quinquageſimæ.*Burchardus* , vel Pentecoſtes,*& ita eſt in Concilio Agathenſi,c.63.& in Aruernenſi*,c 14.

CAP. VI. ¶ *Ante ſolemnitatem Paſchæ Quadrageſima eſt celebranda.*

Item ex eodem Aurelianenſi, c.26.

SAcerdotibus omnibus eſt decretum , vt ante Paſchæ ſolemnitatem non Quinquageſima , ſed Quadrageſima teneatur.

CAP. VII. ¶ *Quinta feria vltimæ ſeptimanæ Quadrageſimæ ieiunium ſoluere non licet.*

Item ex concilio *h* Martini Papæ Bracharenſis,c 50.

NOn licet quinta feria nouiſſimæ ſeptimanæ ieiunium ſoluere , & omnem exhonorare Quadrageſimam , ſed ſyncerè abſtinentes totam Quadrageſimam peragere.

CAP. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *i* Laodicenſi, c.50.

NOn oportet *k* in Quadrageſima, quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium diſſolui , & totam Quadrageſimam inhonorari:ſed per totos hos dies ieiunare, & eſcis abſtinentiæ conuenientibus,i.aridioribus vti.

CAP. IX. ¶ *Exceptis diebus Dominicis in Quadrageſima non ſoluatur ieiunium.*

Item ex Concilio Agathenſi,c.18.

PLacuit,vt omnes Eccleſiæ filij, exceptis diebus Dominicis , in Quadrageſima etiam die ſabbathi *l* ſacerdotali oratione 1 & diſcretionis communione ieiunent.

1 ¶Oratione.] *In Concilio legitur*,ordinatione,& diſtrictionis *m* comminatione ieiunent , *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

a *Iuo p.4.c.12.* b *abeſt ab orig.* c *omni Hiſpania.*] *orig. Beda de officiis,tomo* 7.d *Albinus pag.67.Burch.l.13.c.17.Iuo p.4.c.11.* e *al.poſt miſſam.* f *Con.Aruernenſe,* c.14. *Et Agathenſe,cap.63.*
g *Burch.l.2.c.75.& l.19 c.de ſacrilegio.Iuo p.4.c.12.*
h *In Capit.Græ.Syn.i Et in Sync.c.29.*
k *Burch.l.13.c.8.Iuo p.4.c 41.* l *al.ſabbato.*
m *al.diſtinctionis.*

CAP. X. ¶ *Nec in die Dominico,nec in diebus Pentecoſtes in oratione genua flectantur.*

Item ex concilio Nicæno, c.20.

QVoniam *a* ſunt in die Dominica quidam ad orationem genua flectentes & in diebus Pentecoſtes , ſtatutum eſt à ſancta ſynodo (quoniam conſona,& conueniens per omnes Eccleſias cuſtodienda conſuetudo eſt) vt ſtantes ad orationem vota Domino reddamus.

CAP. XI. ¶ *Quo tempore ab eſu carnium ſit abſtinendum.*

Item Leo Papa IV.

2. ps. DE eſu carnium apud vos *b* vetuſtiſſima , & non improbanda traditio ſemper eſt tenenda,vt à Cœnæ termino,quæ fit in principio noctis quartæ feriæ , quæ luceſcit in quarta feria,vſque in diluculum quintæ feriæ, & ſimiliter à cœna noctis ſextæ feriæ , quæ luceſcit in ſexta feria , non imperitè ieiunatio vſque ad ſabbati lucem, quantum de diei parte aliquis ieiunare maluerit,vel debuerit,protendatur.

CAP. XII. ¶ *Nec die ſabbathi feriandum nec die Dominico lauacrum eſt prohibendum.*

Item Gregorius *c dilectiſſimis ciuibus Romæ, lib.11. epiſt.3.*

3. ps. PEruenit *d* ad me quoſdam peruerſi ſpiritus homines praua inter vos aliqua , & ſanctæ fidei aduerſa ſeminaſſe:ita vt die ſabbathi aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud , niſi Antichriſti prædicatores dixerim ? qui veniens diem ſabbatum , atque Dominicum ab omni faciet opere cuſtodiri.Quia enim mori ſe,& reſurgere ſimulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum:& quia iudaizare populum compellit,vt exteriorem legis ritum reuocet,& ſibi Iudæorum perfidiam ſubdat , coli vult ſabbathum *& paulò poſt.*¶ Aliud quoque ad me perlatum eſt , vobis à peruerſis hominibus eſſe prædicatum vt Dominico die nullus debeat lauari. Et quidem ſi pro luxuria , & pro voluptate quis lauari appetit hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus.Si autem pro neceſſitate corporis,hoc nec die Dominico prohibemus.

CAP. XIII. ¶ *Ob reuerentiam ſepulturæ Dominicæ ſabbatho ieiunare debemus.*

Item Innocentius Papa *epiſt.* 1. *ad Decentium,c.4.*

4. ps. SAbbatho verò *e* ieiunandum eſſe ratio euidentiſſima demonſtrat.Nam ſi diem Dominicum ob venerabilem reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti non ſolùm in Paſcha celebramus verum etiam per ſingulos circolos hebdomatum ipſius diei imaginem frequentamus, ac ſexta feria propter paſſionem Domini ieiunamus , ſabbathum prætermittere non debemus , quoniam *f* inter iuſtitiam & lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam vtique conſtat Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe,& propter metum Iudæorum ſe occuluiſſe. Quod vtique non dubium eſt intantum eos ieiunaſſe biduo memorato , vt traditio Eccleſiæ habet iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari.Quæ vtique forma per ſingulas tenenda eſt hebdomadas , propter id,quod commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda. Quod ſi putant ſemel,atque vno ſabbatho ieiunandum, ergo & Dominica , & ſexta feria ſemel in Paſcha erit vtique celebranda.

CAP. XIV. ¶ *Die Dominica,& quinta feria non celebrandum ieiunium.*

Item Melchiades *g* Papa *ad Epiſcopos Hiſpaniarum,c.3.*

a *Burch.l.2.c.88.Iuo p.4.c.18.Pann.l.2.c 174.*
b *nos.*] *Græ.c Et Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum,c.10.d Iuo p.4.c.6.Pann.l.2.c.169.*
e *Anſ.l.in præfat.c.1.Poly.l.3.tit.25.Iuo p.4.c.28. Pann. l.2.c.137.f al.quod.*] *orig.*
g *Miltiades.*

Ieiunium

5. ps. IEiunium *a* Dominici diei, & quintæ feriæ nemo celebrare debet. vt inter ieiunium Chriſtianorum, & gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque hæreticorum vera, & non falſa diſcretio habeatur.

CAP. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Cæſarauguſtano, *c.* 2. b

NE quis ieiunet die Dominica cauſa timoris 1, aut perſuaſionis, aut ſuperſtitionis: nec Quadrageſimarum diebus ab Eccleſiis fideles deſint: nec habitent in latibulis cubiculorum, ac montium, qui in ſuſpicionibus perſeuerant, ſed exemplum, & præceptum cuſtodiant ſacerdotum, & ad alienas villas agendorum conuentum cauſa non conueniant. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt, anathema ſit, qui hæc commiſerit.

1 ¶ Timoris.] *Hoc exponitur in gloſſa. Sed in Concilio eſt, cauſa temporis, id eſt, quoniam dies Dominicus ſit. De qua re habetur ſup. diſt. 30. c. ſi quis tanquam, & c. fi. Legitur etiam in Pontificali Damaſi, ideo Me chiadem ſanxiſſe, ne quis die Dominico, aut feria quinta ieiunaret: quia eos dies pagani, quaſi ſacrum ieiunium celebrabant. Et apud Burchardum, l. 19. imponitur pœnitentia ei, qui die Dominica ieiunet propter abſtinentiam, & religionem.*

CAP. XVI. ¶ *Quarta, & ſexta feria ſunt ſeruanda ieiunia.*

Item ex dictis S. Apollonij.

6. ps. IEiunia *c* ſanè legitima, id eſt, quarta & ſexta feria non ſunt ſoluenda, niſi grandis aliqua neceſſitas fuerit: quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & ſexta feria crucifixus eſt ſaluator. Videbitur ergo, qui in his diebus ſine aliqua neceſſitate ſoluerit ſtatuta ieiunia, vel cum tradente tradere Saluatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Die autem Dominica nihil aliud agendum eſt, niſi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die ſancta agatur, niſi tantum hymnis, & pſalmis, & canticis ſpiritualibus dies illa tranſigatur.

¶ *Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollonij Abbatis.*

CAP. XVII. ¶ *Quinta feria vltimæ hebdomadæ Quadrageſimæ pœnitentes remiſsionem accipiant.*

Item Innocentius Papa, *epiſt.* 1. *ad Decentium, cap.* 7.

7. ps. DE pœnitentibus *d* verò, qui ſiue ex grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha eis remittendum, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterum de pondere æſtimando delictorum, ſacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis, ac tunc iubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem. Sanè ſi quis in ægritudinem inciderit, atque vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum: ne de ſæculo abſque communione diſcedat.

CAP. XVIII. ¶ *Singulis annis quinta feria vltimæ hebdomadæ Quadrageſimæ nouum chriſma conficiatur.*

Item Fabianus Papa *orientalibus Epiſcopis, epiſt.* 2.

8 ps. LIteris *e* veſtris inter cætera inſertum inuenitur, quoſdam regionis veſtræ Epiſcopos à veſtro, noſtroque ordine diſcrepare, & non per ſingulos annos in cœna Domini chriſma conficere *& infrà.* ¶ Errant verò, qui talia excogitant, & mente veſana potius, quàm recta ſentiẽtes hæc audent *& infrà.* ¶ Sicut enim ipſius diei ſolennitas per ſingulos annos eſt celebranda, ita ipſius ſancti chriſmatis confectio per ſingulos annos eſt agenda, & de anno in annum reuocanda, & fidelibus tradenda: quia nouum ſacramentum eſt per ſingulos annos, & iam dicto die innouandum, & vetus in ſanctis Eccleſiis cremandum. Iſta à ſanctis Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

¶ *In originali res copiſius explicatur, quàm aut Gratianus aut Iuo faciant.*

CAP. XIX. ¶ *Seruetur ab omnibus feſtiuitas inuentionis Dominicæ crucis.*

Item Euſebius Papa, *epiſt* 3.

9 ps. CRucis Domini *a* noſtri IESV Chriſti, quæ ſuper nobis gubernacula ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus, quinto nonas Maij inuenta eſt, in prædicto Calendarum die inuentionis feſtum vobis ſolenniter celebrare mandamus.

CAP. XX. ¶ *Quare ſit inſtitutum, vt aqua ſale conſperſa ſanctificetur.*

Item Alexander Papa V. *à Petro, epiſt.* 1. *c.* 5.

10. ps AQuam *b* ſale conſperſam populis benedicimus: vt ea cuncti aſperſi ſanctificentur, & purificentur. Quod & omibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſantificabat, atque mundabat: multò magis aqua, ſale aſperſa, diuiniſque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat. Et *c*, ſi ſale aſperſo per Heliſæum prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quantò magis diuinis precibus ſacratus *d* ſal ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat, atque mundat, & purgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias diaboli auertit, & à phantaſmatum verſutiis homines defendit?

CAP. XXI ¶ *Non niſi in die Dominico ſanctum Paſcha celebretur.*

Item Pius Papa IX. *à Petro Apoſtolo, in primo ſuorum decretalium* e.

NOſſe *f* vos volumus, quòd Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus ſit celebrandum. Iſtis enim temporibus Hermes doctor fidei, & ſcripturarum effulſit inter nos. Et licet nos idem Paſcha prædicto die celebremus, quia tamen quidam inde dubitabant ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini apparuit in habitu paſtoris, & præcepit ei. vt Paſcha Domini die dominico ab omnibus celebraretur, Vnde & vos Apoſtolica auctoritate inſtruimus omnes eadem ſeruare debere: quia & nos eadem ſeruamus: nec debetis à capite quoquo modo diſſidere.

CAP. XXII. ¶ *Non niſi in die Dominico ſanctum Paſcha celebretur.*

Item Victor Papa XIII. *à Petro, in primo decretali ſuo* h.

CElebritatem *i* ſancti Paſchæ die Dominico agi debere, & prædeceſſores noſtri iam ſtatuerunt, & nos illud vobis eadem die ſolenniter celebrati mandamus: quia non decet, vt membra à capite diſcrepent, nec *k* contraria gerant A xiv. verò luna prima menſis vſque ad xxi. diem eiuſdem menſis eadem celebetur feſtiuitas. Eodem verò tempore baptiſma celebrandum eſt catholicum Sed tamen, ſi neceſſe fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocunque loco, vel momento, vbicunque

a *Euſebius Emiſſ. in Hom. Pentecoſtes, Polyc. ibid. Iuo p.* 4. *c.* 27. *Pann. l.* 2. *c.* 176. b *Conc. Gangrenſe, c.* 16. *Clemens l* 7. *cenſtit. c.* 24. *Smaragdus ad c.* 48. *regulæ S. Benedicti, Iuo p.* 4. *c.* 32 *Pann. l.* 2. *c.* 179. *In ſyn.* 6. *c.* 66. c *Smaragdus ibid. Iuo p.* 4. *c.* 13. d *Cap. l.* 5. *c.* 67. *Polyc. l.* 6. *tit.* 20. *Burch. l.* 18. *Iuo p.* 15. *c.* 40. e *Polyc. libro* 3. *tit.* 16. *Iuo p.* 2. *c.* 73.

a *Iu p.* 4 *c.* 5. b *Polyc. ibid Burch. l.* 2. *c.* 53. *Iuo p.* 2 *c.* 68. c 4. *Regum* 2. d *al. ſacrata aqua.* e *Epiſt.* 1. f *Iuo p.* 4. *c.* 3. & 145. g *al. ſolemnitatibus.*] *Orig.* h *Epiſt.* 1. *ad Theophilum Et in Aurelian.* 4. *c.* 1. i *Polyc. l.* 3. *tit.* 10. & 17. *Vualfridus Strabo c.* 26. *Burch. l.* 4. *c.* 3. *Iuo p.* 1. *c.* 198. & *p.* 4. *c.* 4. k *al. aut aliter gerant.*

euenerit, ſiue in flumine, ſiue in mari, ſiue in fontibus tantum Chriſtianæ confeſſione credulitatis clarificata *a* baptizentur. Ipſis quoque quod baptiſmo polliciti ſunt, ſummopere eſt attendendum ne infideles, ſed fideles inueniantur: Ipſi verò, qui infidelitatis nota aſperguntur, infames efficiuntur, & inter fideles minimè reputantur. Hæc verò ſtatuta, nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari: quia alia eſt ratio cauſarum ſæcularium, alia diuinarum.

CAP. XXIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concil. Carthaginenſi IV. *b cap.* 65.

PAſchæ ſolemnitas vno die & tempore celebranda eſt.

CAP. XXIV. ¶ *Dies Paſchæ Concilij* 1 *formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi, *cap.* 7.

PLacuit *c* vt dies venerabilis Paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur: dies verò Concilij xj 2. Cal. Nouembris ſeruetur. Scribendum eſt etiam ad ſingularum quarumcunque prouinciarum Primates, vt quandocunque apud ſe Concilium congregant, iſtum diem non impediant.

1 ¶ Concilij.] *In aliquot vetuſtis eſt*, & Concilij. *In originali impreſſo hæc eſt huius capitis rubrica.* De Tempore Paſchali ſeu Concilij. *In codice Canonum in indice capitis* 40 *Concilij Africani*, diem Paſchæ & diem Concilij nunciandum. *In Græco cap.* 64. περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου διαγγέλλεσθαι, *id eſt*, Vt dies paſchæ in die Synodi annuntietur.

2 ¶ xj Cal.] *Sic in Carthaginen.* 5. *In Africano autem (etiam in codice Canonum) & Carthaginenſi Græco eſt*, x. Cal. Septembris.

CAP. XXV. ¶ *Cum in Concilio omnia ſtatuta fuerint, futurum Paſcha annuntietur.*

Item ex Concilio Bracharenſi, *cap.* 9.

PLacuit vt poſtquam omnia in Concilio Sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis obſeruetur, vt ſuperuenturum *d* ipſius anni Paſcha quota Calendarum die, vel quota luna debeat ſuſcipi, à Metropolitano Epiſcopo intimetur *e*, Quod cæteri Epiſcopi, vel Clerus reliquus breuiculo ſubnotantes, vnuſquiſque in ſua Eccleſia adueniente Natalis Domini die aſtante populo poſt Euangelicam lectionem annuntient.

CAP. XXVI. ¶ *Per orbem vniuerſum vno die, & vno tempore Paſcha celebretur.*

Item ex Concilio Arelatenſi I. *quod confirmauit Papa Syluester, cap.* 1.

DE obſeruatione *f* Paſchæ Domini ſtatuimus, vt vno die & tempore per omnem orbem obſeruetur: & iuxta conſuetudinem literæ *g* ad omnes dirigantur.

CAP. XXVII. ¶ *De imaginibus ſanctorum non violandis.*

Item Gregorius *Seuero, Epiſcopo Marſilienſi, lib.* 9. *Epiſt.* 9.

22. ps. PErlatum *h* ad nos fuerat, quod incõſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omnino laudauimus: fregiſſe verò reprehendimus. Dic frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti? Si 1 non aliud, vel illud te non debuit reuocare, ne deſpectis aliis fratribus, ſolum te ſanctum eſſe crederes, & ſapientem. Aliud eſt enim picturam adorare: aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit adorandum, addiſcere. Nam quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus: quia in ipſa etiam ignorantes vident, quid ſequi debeant: in ipſa legunt, qui literas neſciunt. Vnde & præcipue gentibus pro lectione pictura eſt.

1 ¶ Si non.] *Hæc vſque ad verſ.* Aliud, *ſunt addita ex Originali.*

CAP. XXVIII. ¶ *Imagines ſanctorum memoria ſunt, & recordatio præteritorum.*

Item in ſeptima *a* Synodo, *actione* vj.

VEnerabiles imagines Chriſtiani non Deos appellant, neque ſeruiunt eis, vt Diis, neque ſpem ſalutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium: ſed ad memoriam, & recordationem primitiuorum venerantur eas, & adorant: ſed non ſeruiunt eis cultu diuino, nec alicui creaturæ.

CAP. XXIX. ¶ *Non in agni, ſed in hominis ſpecie Chriſtus eſt figurandus.*

Item Hadrianus Papa *b Taraſio Patriarchæ, in actione* 2. *eiuſdem ſeptimæ Synodi.*

3. ps. SExtam *c* ſanctam Synodum recipio cum omnibus canonibus ſuis, in quibus dicitur. In quibus *d* picturis ſanctarum imaginum agnus præcurſoris digito oſtenſus depingitur, qui in figuram gratiæ 1 tranſit, verum nobis per legem Moyſi demonſtras agnum, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Antiquis ergo figuris, & vmbris, ad veritatis præfigurationem ſanctæ Eccleſiæ traditis, vale 2 dicentes, gratiam, & veritatem præferimus, & ſic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſecundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi iubemus.

¶ *De ſexta Synodo, & Canonibus ipſius notatum eſt ſup. c. ſexta Synodus.*

1 ¶ Gratiæ tranſit.] *Et in epiſtola Hadriani, & apud Iuonem, p.* 4. *c.* 122. *legitur*, in typum gratiæ aſſumptus eſt. *Apud eundem Iuonem. c.* 126 *ex Hadriano ad Carolum*, in ſignum relictus eſt gratiæ. *Græcè in canone ſextæ Synodi eſt*, ὁ εἰς τύπον παρεληφθεὶς τῆς χάριτος, *id eſt*, qui in typum gratiæ aſſumptus eſt. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Valedicentes.] *Sic Iuo. In epiſtola Hadriani eſt*, ſuſcipientes, *Græcè* κατασπαζόμενοι.

CAP. XXX. ¶ *De fide Trinitatis, & vnitatis, inuiolabiliter ſeruanda.*

Item Auguſtinus *lib.* 1, *de Trinitate, c.* 4.

OMnes *e*, quos legere potui, qui ante me ſcripſerunt de Trinitate, quæ Deus eſt, diuinorum librorum veterum & nouorum Catholici tractatores hoc intenderunt ſecundum ſcripturas docere, quod Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnius eiuſdémque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate diuinam inſinuent vnitatem: ideóque non ſunt tres Dij, ſed vnus Deus, quamuis pater filium genuerit: & ideo filius nõ ſit, qui pater eſt filiuſque à patre ſit genitus, & ideo non ſit pater, qui filius eſt, Spiritúſq. ſanctus nec pater ſit nec filius, ſed tantum Patris, & Filij Spiritus, patri, & filio etiam ipſe coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem: non tamen eandem Trinitatem natam de Maria virgine, & ſub Pontio Pilato crucifixam & ſepultam tertia die reſurrexiſſe, & in cœlum aſcendiſſe: ſed tantummodo filium: nec eandem

a *al. clarificati.* b *& in Africano c.* 40. *& Arauſiaco, c.* 19. c *ſup. diſt.* 73. d *al. ſuperuenturi* e *al. nuncietur.* f *Iuo p.* 4. *c.* 19. g *literas ad omnes tu dirigas.*] *Orig.* h *Anſ. l.* 3. *c.* 45. *Burc. l.* 3. *c.* 36. *Iuo p.* 3. *c.* 41. *Pan. l.* 2. *c.* 56.

a *al. ſexta.* b *In epiſt. Hadrian. ad Carolum, c.* 35. *ſup. diſt.* 16. c *Iuo p.* 4. *c.* 122. *&* 126. d *quibuſdam vera lectio. in* 6. *ſyn. cap.* 82. e *Iuo p.* 1. *cap.* 2. *Pann. l.* 1. *cap.* 7.

Trinita

Trinitatem deſcendiſſe *a* in ſpecie columbæ ſuper IESVM baptizatum: aut die *b* Pentecoſtes poſt Aſcenſionem Domini ſonitu facto de cœlo, quaſi ferretur flatus vehemens, & linguis diuiſis, velut ignis ſediſſe ſuper vnumquemque eorum: ſed tantummodo Spiritum ſanctum: nec eandem Trinitatem dixiſſe de cœlo *c*: [tu es filius meus.] ſiue cum baptizatus eſt à Ioanne, ſiue in monte quando cum illo erant tres diſcipuli, aut quando ſonuit vox dicens, [*d* & clarificaui, & iterum clarificabo,] ſed tantummodo patris vocem fuiſſe ad Filium factā: quamuis Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſicut inſeparabiles ſunt, ita inſeparabiliter operentur.

DISTINCTIO IV.

CAP. I. ¶ *Sine ſacramento viſibili, & fide inuiſibili nemo ſaluatur.*

Idem *ſuper Ioannem.*

1. NEceſſarium *e* eſt viſibile ſacramentum aquæ ad ablutionem viſibilis corporis: ſicut neceſſaria eſt doctrina inuiſibilis fidei ad ſanctificationem inuiſibilis animæ. *Idem.* ¶ Renaſcitur *f* homo [ex aqua,] viſibili ſacramento, [& ſpiritu] inuiſibili intellectu, vt ſymbolum baptiſmi viſibiliter accipiat, & ſpiritalem intellectum ipſius ſymboli perficiat *g* Vel [ex aqua] viſibili & [Spiritu] ſancto.

CAP. II. ¶ *In baptiſmate concupiſcentia extinguitur, non vt non ſit, ſed vt non obſit.*

Idem *in lib. 1. de peccatorum meritis. & remiſ. ſeu de baptiſmo paruulorum, c. 39.*

PEr baptiſmum Chriſti id agitur, vt euacuetur caro peccati. Euacuatur autem, non vt in ipſa viuente carne concupiſcentia conſperſa, & innata repentè abſumatur, & non ſit: ſed ne obſit mortuo: quæ oberat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit: atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet, cum qua pugnet, eaque adiuuante Deo ſuperet, ſi non in vacuum gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi forte miraculo ineffabili omnipotentiſſimi creatoris, vt lex peccati, quæ ineſt in membris repugnans legi mentis penitus extinguatur, & non ſit: ſed, vt quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cum eidem concupiſcentiæ ſubiecta mente ſeruiret, totum aboleatur, & velut factum non fuerit, habeatur.

¶ *Reſtitutum eſt caput hoc ſuæ integritati, vt melius B Auguſtini ſententia perciperetur. Neque enim gloſſa impediebat.*

CAP. III. ¶ *Qui ex viro, & muliere concipitur, cum originali peccato naſcitur, nec ſine baptiſmate ſaluatur.*

Idem *ad Petrum Diaconum.* c. 26.

FIrmiſſimè *h* tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum peccato originali naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectum: & ob hoc naturâ iræ filium naſci, de qua dicit Apoſtolus *i*: [Eramus enim & nos naturâ filij iræ, ſicut & cæteri.] A qua ira nullus liberatur, niſi per fidem mediatoris Dei & hominum hominis Ieſu Chriſti *Item. c. 17.* ¶ Firmiſſimè *k* tene, & nullatenus dubites, non ſolùm homines iam ratione vtentes, verùm etiam paruulos, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: ſiue cum de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, de hoc ſeculo tranſeunt, ſempiterno *a* igne puniendos: quia etſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & natiuitate traxerunt.

CAP. IV. ¶ *De eodem.*

Item Ioannes Chryſoſtomus. *b*

NOn *c* poteſt quis gratiam vitæ cœleſtis accipere, niſi prius purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem per donum baptiſmi ſalutaris Domini, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum.

CAP. V. ¶ *Sicut baptiſmate: ita olim in circumciſione remittebantur peccata*

Item Gregorius *in Moralibus lib. 4. c. 2.*

QVod *d* autem apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij vel pro his, qui de Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium circumciſionis.

CAP. VI. ¶ *Originale peccatum nunc in baptiſmate, olim in circumſione remittebatur.*

Item Auguſtinus *ad Valerium contra Iulianum, de nuptiis, & concupiſcentia, lib 2. cap. 11.*

EX *e* quo inſtituta eſt circuncíſio in populo Dei (quod erat tunc ſignaculum iuſtitiæ fidei) ad ſignificationem *f* purgationis valebat paruulis originalis, veteriſque peccati: ſicut & baptiſmus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex quo eſt inſtitutus.

CAP. VII. ¶ *Paruulis in baptiſmate offerentium prodeſt fides.*

Idem *de libero arbitrio, lib. 3. c, 33.*

ILlud *g* perſcrutari homines ſolent, ſacramentum baptiſmi Chriſti quid paruulis proſit: cùm eo accepto plerunque moriuntur, priuſquam ex eo quidquam cognoſcere potuerunt Qua in re ſatis piè, rectéque creditur, prodeſſe paruulo fides eorum à quibus conſecrandus offertur. Et hoc Eccleſiæ commendat ſaluberrima auctoritas, vt ex eo quiſque ſentiat, quid ſibi proſit fides ſua, quando in aliorum quoque beneficio 1, qui propriam nondum habeat poteſtatem, commoda ſit.

1 ¶ Beneficio.] *Eadem lectio eſt apud Iuonem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem eſt*, beneficium, qui propriam non habent, poteſt aliena cōmodari.

CAP. VIII. ¶ *Per fidem, & baptiſma iuſtificamur à peccatis.*

Idem *de Baptiſmo paruulorum in lib. 1. c. 32. & 33.*

FIlius Dei carnem peccati *i* ſuſcepit, & pœnam ſine culpa, vt in carne peccati & culpa ſolueretur & pœna. Per fidem ergo, & baptiſmumm eius à peccato homo per iuſtificationem, & à morte liberatur per reſurrectionem. ¶ Paruuli *h* etiam baptizati inter credentes reputantur per ſacramenti virtutem, & offerentium reſponſionem. Qui verò non ſunt baptizati inter non credentes iudicantur ex Euangelio Ioannis: [Niſi *i* quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.]

¶ *Caput hoc eſt ſumma verborum B. Auguſtini in locis indicatis.*

---

a *Mar. 1.* b *Act. 2.* c *Marc. 1.* d *Ioan. 12.*
e *Ex gloſſa ord. in c. 3. Io. Niſi quis.* f *in ea gloſſa ad ver. ex aqua.* g *al. percipiat.* h *Tom 3. & inter opera Fulgentij. Iuo p. 1. c. 26. & 27. Pann. l. 1. c. 8. & 9.*
i *Epheſ. 2.* k *Sent. 4. diſt. 4. & 9.*

a *Ignis æterni ſempiterno ſupplicio.*] *Orig.*
b *forte Chromatius.* c *Sent. 4. diſt. 12 ſup. de pœn diſt. 1. non poteſt.* d *Iuo p. 1. c. 49. Pann. l. 1. c. 10.* e *Iuo p. 1. c. 50. Pann. l. 1. c. 11* f *al. ſanctificationem.*] *Grat.*
g *Alg. l. 3. c. 17. Iuo p. 3. c. 20. Pann. l. 1. c. 12.* h *C. 33.*
i *Ioan. 3.*

1 ¶ Carnem peccati.] *Apud B. Auguſtinum longè plenius, & rectius.* Dominus autem, *inquit,* in carnem ſuam nō peccatum tranſtulit, tanquam venenum ſerpentis, ſed tantum tranſtulit mortem, vt eſſet in ſimilitudine carnis peccati pœna ſine culpa, vnde in carne peccati & culpa ſolueretur, & pœna. *Multum igitur intereſt inter carnem peccati, & ſimilitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Auguſtinus, cùm alibi ſæpe, tum potiſſimum ſermone 48. de verbis Domini. addebat tamen,* ſi ergo ſimilitudo carnis erat peccati, non caro peccati, quomodo, vt de peccato damnaret peccatum in carne? ſolet & ſimilitudo capere nomen eius rei, cuius eſt ſimilitudo.

CAP. IX. ¶ *Per aquam baptiſmi de terreno fit homo cœleſtis.*

Item Ambroſius *lib. 1. de ſacramentis, c. 4 & 5.*

PEr aquam *a* baptiſmi tranſitus eſt à terrenis ad cœleſtia. Hoc eſt enim Paſcha, id eſt, tranſitus eius tranſitus, à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontem tranſit, non moritur, ſed reſurgit. Non omnis aqua ſanat: ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio. Aqua opus eſt: operatio Spiritus ſanctus eſt. Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit: ſicut legiſti quod cùm Dominus noſter IESVS Chriſtus formam baptiſmatis daret, venit ad Ioannem: & ait illi Ioannes: [*b* ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? reſpondit illi Chriſtus: Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.] vide, quia omnis iuſtitia in baptiſmate conſtituta eſt. Ergo 1 quare Chriſtus deſcendit, niſi, vt caro iſta mundaretur, caro, quam ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim ablutio peccatorum ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit: ſed nobis erat neceſſaria qui peccato manemus obnoxij. *& paulò poſt.* ¶ Deſcendit Chriſtus: deſcendit & Spiritus ſanctus. Quare Chriſtus prior deſcendit, poſtea Spiritus: cum forma & vſus baptiſmi hoc habeat, vt ante fons conſecretur, & tunc deſcendat, qui baptizandus eſt? *& paucis interiectis.* ¶ Chriſtus autem ante deſcendit: ſecutus eſt Spiritus: qua ratione? vt nunquam ipſe egere Dominus IESVS ſanctificationis myſterio videretur: ſed ſanctificaret ipſe, ſanctificaret & Spiritus.

1 ¶ Ergo quare.] *Hæc vſque ad verſ.* Non enim, *emendata ſunt ex B. Ambroſio. Antea legebatur,* Chriſtus ad baptiſmum deſcendit, non vt caro mundaretur, quam ſuſcepit de noſtra conditione. *Multis etiam aliis locis in capite hoc reſtituta eſt vera lectio.*

CAP. X. ¶ *Aqua baptiſmi non purgaret peccata, niſi tacta Dominici corporis eſſet ſanctificata.*

Item Chromatius 1 *in Matthæum, c. 6.*

NVnquam *c* aquæ baptiſmi purgare peccata credentium potuiſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent.

1 ¶ Chromatius.] *Antea citabatur Chryſoſtomus, apud quem non eſt inuentum, ſed in fragmentis Chromatij.*

CAP. XI. ¶ *Generale baptiſma non niſi ſabbato ſancto Paſchæ, & Pentecoſtes celebretur.*

Item Syricius Papa *Himerio Tarraconenſi, epiſt. 1.*

a NOn ratione *d* auctoritatis alicuius, ſed ſola temeri-
ps. tate præſumitur, vt paſſim, ac liberè natalitiis Chriſti ſeu apparitione *e*, nec non & Apoſtolorum, ſeu martyrum feſtiuitatibus innumeræ, vt aſſeris plebes baptiſmi myſterium conſequantur, cùm hoc ſibi priuilegium & apud nos, & apud omnes Eccleſias Dominicum ſpecialiter Paſcha defendat cum ſua Pentecoſte.

CAP. XII. ¶ *De eadem*

Item Leo Papa *vniuerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis, epiſt. 4 c. 5.*

DVo *a* tempora, id eſt, Paſcha, & Pentecoſte ab baptizandum à Romano Pontifice legitimè ſunt præfixa. Vnde, quia manifeſtiſſimè patet baptizandis in Eccleſia electis hæc duo tempora, de quibus locuti ſumus, eſſe legitima, dilectionem veſtram monemus, vt nullos alios dies huic obſeruantiæ miſceatis.

¶ *Prior pars huius capitis vſque ad verſ* Vnde quia, *non eſt iiſdem omnino verbis in Epiſtola. Sed in codice Canonum eſt rubricæ loco ad hoc caput, & refertur in Concilio Moguntino l. c. 4.*

CAP. XIII. ¶ *Quare in prædictis temporibus Baptiſma celebretur.*

Idem *in eadem epiſtola, c. 3.*

PRopriè in *b* morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmi nouam creaturam condidit ex veteri, vt in renaſcentibus & mors Chriſti operetur, & vita, dicente B Apoſtolo Paulo: [*c* An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? cōſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantanti facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus,] & cætera, quæ latius magiſter gentium ad commendandum ſacramentum baptiſmatis diſputauit, vt appareret ex huius doctrinæ ſpiritu regenerādis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis illum diem eſſe, & illud tempus electum, in quo per ſimilitudinem, formamque myſterij ea, quæ geruntur in membris his, quæ in ipſo ſunt capite geſta congruerent, dum in baptiſmatis regula & mors interuenit interfectione peccati, & ſepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis eleuatio reſurgentis inſtar *d* eſt de ſepulchro. Ipſa igitur operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ eum eſſe legitimum diem, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quod ipſe Dominus Ieſus Chriſtus, poſteaquam reſurrexit à mortuis, diſcipulis ſuis (quibus omnes Eccleſiarum præſules docebantur) & formam & poteſtatem tradidit Baptizandi dicens *e*: [Eūtes ergo nunc docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.] De quo vtiq; eos ante paſſionem potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi regenerationis gratiam ex reſurrectione cœpiſſe. Additur ſane huic obſeruantiæ etiam Pentecoſtes ex aduentu Spiritus S. ſacra *f* ſolennitas, quæ de Paſchalis feſti pendet articulo, & cùm ad alios dies alia feſta pertineant, hæc ſemper ad eum diem, qui reſurrectione Domini eſt inſignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & *g* eos, quos à die Paſchæ aut moleſtia infirmitatis aut longinquitas itineris aut nauigationis difficultas interclusit inuitat, 1 vt quibuſlibet neceſſitatibus impediti, deſiderij ſui effectum dono Spiritus ſancti conſequantur. *& infrà c. 4.* ¶ Hoc autem nos non ex noſtra perſuaſione defendere, ſed ex Apoſtolica auctoritate ſeruare ſatis idoneo probamus exemplo, ſequentes beatum Apoſtolum Petrum, qui in die, quo omnium *h* credentium numerum promiſſus

a *Qui per hunc fontem tranſit, tranſit à terrenis.*] Orig C. 5
b *Matth.* 3. c *Sent.* 4 *diſt.* 3. *Triburienſe* c. 12.
d *Sent.* 4 *diſt.* 3. *Anſ. l* 9. c. 13. e *apparitionis.*] *Orig. Burch.* li. 4. c. 3. *Iuo p.* 1. c. 58. & 100. *Pann. l.* 1. c. 16.

a *Burch. l.* 4. c. 2. *Iuo p.* 2. c. 59. & 197 *Pann. l.* 1. c. 17.
b. *Iuo p.* 1. c. 45. c *condit.*] *vera lectio Rom.* 6.
d *al. ad inſtar.* e *Matt.* 28. f *al. conſecrata.*
g *vt ij.*] *Orig.* h *al. omnem.*

Spiritus

Spiritus ſancti repleuit aduentus, trium millium populum ſua prædicatione conuerſum lauacro baptiſmatis conſecrauit. Quod ſancta ſcriptura, quæ *a* Apoſtolorum actus continet, fideli hiſtoria docet, dicens: [His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos, Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſque Veſtrum in nomine Iesv Chriſti in remiſſionem *b* peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti]

1 ¶ Inuita.) *Iuo habet*, inuitans. *Sed in originali eſt:* incluſit iunitos, aut quibuſlibet neceſſitatibus impeditos, deſiderij, &c.

Cap. XIV. ¶ *De eodem.*
Item *in eadem epiſtola, cap. 6.*

SI quis autem *c* Epiphaniæ feſtiuitatem (quæ in ſuo ordine debito honore veneranda eſt) ob hoc exiſtimat priuilegium habere baptiſmatis: quia hoc quidam putant, quod in eadem die Dominus ad baptiſmum ſancti Ioannis acceſſerit, ſciat illius baptiſmi aliam gratiam, aliam fuiſſe rationem, nec ad eandem pertinuiſſe virtutem: quia per Spiritum ſanctum renaſcuntur, de quibus dicitur: [qui *d* non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.] Dominus enim nullius indigens remiſſione peccati, nec quærens remedium renaſcendi, ſic voluit circumcidi, hoſtiamque pro ſe emundationis offerri, vt qui factus erat ex muliere (ſicut *e* Apoſtolus ait) fieret & ſub lege, quam *f* non venerat ſoluere, ſed adimplere, & implendo finire: ſicut B. Apoſtolus prædicat, dicens: *g* [finis autem legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti.] Baptiſmi autem ſui in ſe condidit ſacramentum: quia in omnibus primatum tenens, ſe docuit eſſe principium: & tunc regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere ipſius profluxerunt ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis.

Cap. XV. ¶ *In ſolemnitate Paſchali, & Pentecoſtes catechumeni baptizentur.*
Item ex Concilio Gerundenſi, *cap. 15.*

DE cathecumenis *h* baptizandis id ſtatutum eſt, vt in Paſchæ ſolemnitate, vel Pentecoſtes, quantò maioris celebritatis maior celebritas eſt, tanto magis ad baptizandum veniant: cæteris ſolemnitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari: quibus quocunque tempore conuenit baptiſmum non negari.

¶ *Reſtitutum caput eſt ex ſuo originali.*

Cap. XVI. ¶ *Neceſſitate cogente, quolibet tempore baptizare licet.*
Item Leo Papa. *epiſt. 4. cap. 6.*

SI *i* qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragij vrgeatur, omni tempore debent baptizari.

¶ *Apud B. Leonem ſententia huius capitis eſt poſt c. duo tempora & ante c. ſi quis autem. ſup. ead.*

Cap. XVII. ¶ *Niſi neceſſitate cogente inter Paſcha, & Pentecoſtem nullus baptizare præſumat.*
Item Gelaſius Papa *Clero* K, *& blebi Tarent.*

VEnerabilis *l* baptiſmi Sacramentum non niſi in feſtiuitate Paſchali, & Pentecoſtes tradere præſumat Epiſcopus, exceptis iis, quibus vrgente mortis periculo talibus oportet, ne in æternum pereant, remediis ſubueniri.

¶ *In epiſtola Gregorij ſecundi Clero, & plebi Turingiæ, vnde citat Iuo (quamuis & Gelaſij eſſe potuerit & in Concilio Vormatienſi, vnde Burchardus legitur,* Sacroſancti baptiſmi, *itemque apud Iuonem c. 202. In capite autem 63. eſt*, Generalis, *& in margine*, Venerabilis.

CAP. XVIII. ¶ *De eodem.*
Idem Gelaſius *a epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ, cap. 12.*

BAptizandi *b* ſibi quiſpiam paſſim quocunque tempore nullam credat ineſſe fiduciam, præter Paſchale feſtum, & Pentecoſtes venerabile ſacramentum, excepto duntaxat grauiſſimi languoris incurſu: in quo verendum eſt, ne morbi creſcente periculo, ſiue remedio ſalutari fortaſſis ægrotans exitio præuentus abſcedat.

Cap. XIX. ¶ *Non niſi ſacerdos baptizare præſumat.*
Item Iſidorus *de officiis, l. 2. c. 24.*

COnſtat *c* baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe tractandum eiuſque myſterium nec ipſis Diaconis explere eſt licitum abſque Epiſcopo, vel Presbytero: niſi, his procul abſentibus vltima languoris neceſſitas cogat. Quod & laïcis fidelibus plerunque permittitur, ne quiſpiam ſine remedio ſalutari de ſæculo euocetur. *Item Gelaſius Papa.* ¶ Diaconos *d* quoque propriam, &c. *vt ſup. in tractatu ordinandorum, vbi de reuerentia Diaconorum erga ſacerdotes agitur.*

Cap. XX. ¶ *Non præſumat mulier baptizare.*
Item ex Conc. Carthag. IV *c. 99. & 100.*

3 MVlier *e* quamuis docta, & ſancta, viros in conuentu ps. docere, vel aliquos baptizare non præſumat.]

Niſi neceſſitate cogente. Vnde Vrbanus Papa II. [*ſuper quibus conſuluit, & c.*] *vt ſup. in tractatu coniugij: vbi de compatribus agitur.*

CAP. XXI. ¶ *Etiam laici neceſſitate cogente baptizare poſſunt.*
Item Auguſtinus *ad Fortunatum.*

IN *f* neceſſitate, cum Epiſcopi, aut Presbyteri, aut quilibet miniſtrorum non inueniuntur, & vrget periculum eius, qui petit, ne ſine iſto ſacramento hanc vitam finiat etiam laïcos ſolere dare ſacramentum, quod acceperunt, ſolemus audire.

Cap. XXII. ¶ *De eodem.*
Item ex decreto Martini *g* Papæ III.

QVicunque Presbyter in Prouincia propria, vel in alia, vel vbicunque inuentus fuerit, commendatum ſibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris vel de alia aliqua excuſatione *h*, & ſic ſine baptiſmo moritur, deponatur.

CAP. XXIII. ¶ *Non reiteratur baptiſma, quod à Pagano miniſtratur.*
Item Iſidorus.

ROmanus *i* Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat: ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licet paganus ſit qui baptizat.

¶ *De hoc capite dictum eſt ſup 1. q. 1. ſi quis per ignorantiã.*

CAP. XXXIV. ¶ *De eodem.*
Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap. 104.*

A *k* quodam Iudæo 1 neſcitis, vtrum Chriſtiano, an Pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeri-

a *Act. 2.* b *al. remedium.* c *Iuo p. 1. c. 47. Pann. l. 1. c. 18.* d *Ioann. 1* e *Roman. 10* f *Matt. 5.* g *Rom. 10.* h *Iuo p. 1. c. 69. Pann. l. 1. c. 20.* i *Burch. lib. 4. c. 2. Iuo p 1. c. 197. Pann. l. c. 19.* k *In epiſt. Gregorij II. Clero, & plebi Turingiæ, & in Conc. Vuormatienſi, c. 1.* l *Burchardus l. 4. c. 7. Iuo p. 1. c. 63 & 207. Pannor. l. 1. cap. 21.*

a *Conc. Pariſ. c. 7.* b *Anſ. l. 9. c. 12; Burc. l. 4. c. 4. Iuo p. 1. c. 199.* c *Sent. 4. diſt. 6. Iuo p. 1. c. 67. Pann. l. 1. c. 23.* d *ſup. diſt. 93. diaconos propriam. ſup. diſt. 23. mulier.* e *Sent. 4. diſt. 6. Burch. l. 8. c. 83. Iuo p. 1. c. 65. Pann. l. 1. c. 25.* f *30. q. 3 ſuper quibus. Iuo p. 1. c. 191. Pann. l. 1. c. 26.* g *al. Martiniani.* h *al. occaſione. Poly. l. 1 tit. 10. Anſ. l. 9. c. 54. Burch. l. 4. c. 47.* i *1. q. 1. ſi quis per ignorantiam. Cap. 5. c. 4. diſt. 5. Alg. l 3. c. 6.* k *Sent. 4. diſt. 3. c. 6.*

tis,& quid de iis ſit agendum conſulitis. Hi profectò, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis,vel tantum in Chriſti nomine, ſicut in actibus *a* Apoſtolorum legimus,Baptizati ſunt,vnum quippe idemque eſt, (vt ſanctus exponit Ambroſius *b*)conſtat eos non eſſe denuo baptizandos.

1 ¶ Iudæo.] *Apud Algerum eſt*,vt audio. *Verùm in originali poſt hoc caput ſequuntur verba hæc*,ſed primum,vtrum Chriſtianus,aut paganus ipſe Iudæus extiterit,vel ſi poſtmodum factus fuerit Chriſtianus,inueſtigandum eſt.

Cap. XXV. ¶ *Sicut per bonum,ita per malum miniſtrum æquè Baptiſma miniſtratur.*

Item Auguſtinus *contra Creſconium Grammaticum, lib.3. cap.6.*

SIcut inter *c* bonos miniſtros,cùm ſit alius alio melior non eſt melior baptiſmus,qui per meliorem datur,nullo modo eſt malus,qui etiam per malum datur, quando idem baptiſmus datur:& ideo per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt,quia non illorum,ſed eius eſt.

CAP. XXVI. ¶ *Non merita miniſtrorum,ſed virtus Chriſti in baptiſmate operatur.*

Idem *ſuper Ioannem in part.1.tract.5.ad c.1.*

BAptiſmus *d* talis eſt,qualis ille eſt,in cuius poteſtate datur,non qualis eſt ille per cuius miniſterium datur.*Item ibidem.* ¶ Quid nouerat Ioannes Baptiſta?Dominum. Quid non nouerat? poteſtatem Domini baptiſmi in nullum hominem à Domino tranſituram:ſed miniſterium planè tranſiturum,poteſtatem à Domino in neminem miniſtrorum,miniſterium,& in bonos,& in malos.Non exhorreat columba miniſterium malorum: reſpiciat Domini poteſtatem Quid tibi faciat malus miniſter,vbi bonus eſt Dominus? Quid te impedit malitioſus præco,vbi beneuolus eſt iudex?*Item infrà.* ¶ Neque *e* qui plantat,eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat,*Item ibidem.* ¶ Ego 1 dico,& nos dicimus omnes,quia iuſtos oportet eſſe omnes, per quos baptizatur:iuſtos oportet eſſe tãti iudicis miniſtros ſi miniſtrare iuſtè voluerint. Si autem noluerint eſſe iuſti,qui in *f* cathedra Moyſi ſedent, ſecurum me facit magiſter meus, de quo ſpiritus eius dixit *g*:[Hic eſt,qui baptizat.] *Item infrà.* ¶ Non timeo adulterum,non ebrioſum, nòn homicidam,quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: [hic eſt,qui baptizat.]

1 ¶ Ego dico.] *Sic etiam Iuo:ſed in originali.* Et ego, & omnes dicimus, quia iuſtos oportet eſſe tanti iudicis miniſtros Sint miniſtri iuſti,ſi volunt. Si autem noluerint, &c. *Sunt autem partes huius capitis ex eodem tractatu ſup. binc inde collecta*

CAP. XXVII. ¶ *De eodem.*

Idem *in tractatu 6.ad c.1. Ioannis.*

CVm *h* Baptizat malus ex aliqua vel ignorantia Eccleſiæ vel tolerantia(aut enim ignorantur mali,aut tolerantur vt palea,quouſque in vltimo ventiletur area:) illud, quod datum eſt,vnum eſt: nec impar propter impares miniſtros, ſed par,& æquale propter *i*[hic eſt,qui baptizat.

Cap. XXVIII. ¶ *Non reiteratur Baptiſma, quod in nomine ſanctæ Trinitatis miniſtratur.*

Idem *de Eccleſiaſticis regulis* k,c.52.

SI qui apud *l* illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizant,& veniunt ad nos, recipiantur quidem vt baptizati,ne ſanctæ Trinitatis inuocatio vel confeſſio annulletur,ſed doceantur integrè & inſtruantur, quo ſenſu ſanctæ Trinitatis myſterium in Eccleſia teneatur:& ſi conſentiunt credere, vel acquieſcunt confiteri, purgati iam fidei integritate confirmentur manus impoſitione.Si verò paruuli ſunt,vel *a* hebetes,qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem *b* baptizandi: Et ſic per 1 manus impoſitionem chriſmate communicati,Euchariſtiæ myſteriis admittantur.

1 ¶ Per manus impoſitionem.] *In originali:* Et ſic manus impoſitione,& chriſmate communiti,Euchariſtiæ, &c. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. XXIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Oroſium in lib.65 quæſtionum dialog. quæſt.59.*

QVamuis *c* vnum baptiſma ſit, & hæreticorum (eorum ſcilicet qui in nomine patris & filij, & Spiritus ſancti baptizantur,)& Eccleſiæ catholicæ:tamen quia foris,& extra Eccleſiam baptizantur,& non ſumunt baptiſmum ad ſalutem,ſed perniciem, habentes nimirum formam 1 ſacramenti,virtutem eius abnegantes. Et ideo eos Eccleſia non rebaptizat,quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt. Ipſa eſt profectò forma ſacramenti.Ideo cùm reuerſi fuerint, accipiunt virtutem Spiritus ſancti,quem *d* ij,qui extra Eccleſiam baptizantur nondum habent.

1 ¶ Formam ſacramenti.] *Ita apud Iuonem. In originali eſt*,habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem tamen eius abnegantes,*& rurſum* Animales,inquam, ſpiritum non habentes.*Et idcirco eos Eccleſia,&c. Vtitur autem B. Pauli verbis 2.Tim.3 & Iudæ Apoſtoli,c.1.*

CAP XXX ¶ *Baptizantur,qui tantum in nomine Domini baptizati probantur.*

Item Pelagius Papa,*Gaudentio Epiſcopo.*

SI *e* reuera hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis *f* commorati *g* dicuntur, ſolummodo ſe *h* in nomine Domini baptizatos fuiſſe forſan confitentur, ſine cuiuſquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabit. Sin verò apud dilectionem tuam eorum,qui conuerti volunt, manifeſta confeſſione claruerit, quod in nomine Trinitatis fuerint baptizati,ſola reconciliationis impenſa gratia,catholicę ſociare fidei maturabis:vt tali diſpenſatione ſeruata,nihil aliter,quàm quod Euangelica iubet auctoritas, temeritatis cuiuſquam ſpiritu videatur effectum.

CAP. XXXI. ¶ *An approbetur baptiſma, quod à non Baptizato præſtatur.*

Itrm Auguſtinus *de vnico baptiſmo,l.7 c.53.*

4 SOlet etiam *i* quæri, vtrum approbandum ſit baptiſma,quod ab eo,qui non accepit,accipitur, ſi forte hoc curioſitate aliqua didicit, quemadmodum dandum ſit, & vtrum nihil interſit,quo animo accipiat ille,cui datur, cum ſimulatione,an ſine ſimulatione:ſi cum ſimulatione, vtrum fallens,ſicut in Eccleſia, vel in ea, quæ putatur Eccleſia: an Iocans,vel in mino 1, *& infrà* ¶ Veruntamen,ſi quis forte me in eo Concilio conſtitutum, vbi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus meritis 2 quorum ſententiam ſequi mallem, vrgeret vt dicerem, quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus,eſſem,quo eram,cum iſta dictarem, ne-

a *Act.2.& 19.* b *Ambroſ.de Spiritu ſancto:l.1.c.3.*
c *Iuo p.1.c.160.Pann.l.1.c.30.* d *Baptiſma tale.*]*Orig.Inf. ead aliud.Sent.4.diſt.5.Iuo p.1.c.156.157.158. & 159.Pan. l.1.c 31 ſup diſt.32.præter hoc.* e *1.Cor.3* f *Matth.23.* g *Ioan.1.*
h *Sent.4.diſt.5 Iuo p.1 c.160.* i *Ioan 1.*
k *al.dogmatibus* l *Burch.l.4.c.39.Iuo p.1.c.160 & 233. ex Rotomagenſi.*

a *al,&* b *al.nomen.*]*Orig.* c *Sent. 4.diſt. 6.Iuo p 1.c.160. Pann.l.1.c.28*
d *al.quam.* e *Iuo p.1.c.161.Pann.l.1.c.72,S.Th. 3. quæſt. 66.art.6.*
f *al.deſtinatis vicinis.*] *Iuo.*
g *al.commorati* h *Infrà cad.placuit de infantibus*
i *Sent.4 diſt.6.Iuo p.1.c.162.*

quaquam

quaquam dubitatem habere eos Baptiſmum, qui vbicunque & à quibuſcunque illud verbis Euangelicis conſecratum ſine ſua ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent: quanquam eis ad ſalutem ſpiritualem non prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, qua catholicæ insererentur Eccleſiæ. [Si *a* enim habeam 3, inquit, fidem, vt montes transferam charitatem autem non habeam, nihil ſum:] ſicut iam præteritis maiorum ſtatutis non dubito etiam illos habere baptiſmum: qui quamquam fallaciter id accipiant, in Eccleſia tamen accipiunt, vel vbi putatur eſſe Eccleſia ab eis, in quorum ſocietate id accipitur: de quibus dictum eſt, [ex *b* nobis exierũt] Vbi autem neque ſocietas vlla eſſet ita credentium, neque ille qui ſibi acciperet, ita crederet, ſed totum ludicrè & mimicè, & iocularitet ageretur, vtrum approbandus eſſet Baptiſmus, qui ſic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum, concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem: ita ſanè vt poſt me dicturos ſententias, ſi *c* quid iam exploratum, & cognitum afferrent, humiliter expectarem.

1 ¶ Sicut in mimo] *Hic apud B. Auguſtinum, & Iuonem multa ſunt interiecta, quæ ad ſequentia percipienda operæpretium fuerit legere.*

2 ¶ Meritis] *In Originali, & apud Iuonem eſt,* talibus. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Multa verò alia emendata ſunt.*

3 ¶ Habeam, inquit, fidem.] *Sine charitate poteſt haberi vera fides, ſed non vera fidei virtus. Aliud eſt enim vera fides, aliud vera virtus: prout docuit B. Thomas 2 ſecundæ, q. 4. art. 5. Quod auctor gloſſæ videtur non ſatis percepiſſe.*

CAP. XXXII. ¶ *Non reiteratur Baptipma quod in fide ſanctæ Trinitatis ab hæreticis præſtatur.*

Idem *lib. 1. contra Donatiſtas, c. 1.*

5. ps. OStenditur illos *d* impiè facere qui rebaptizare conantur orbis vnitatem, & nos rectè facere, qui Dei ſacramẽta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt. In eo autem à nobis receſſerunt, in quo a nobis diſſentiunt. *Item paulò ſuperius.* ¶ Sacramentum *e* Baptiſmi eſt, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum Baptiſmi non amittit: ſic etiam ordinatus, ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum dandi Baptiſmi non amittit. Nulli enim ſacramento iniuria facienda eſt. Si diſcedit à malis, vtrumque diſcedit: ſi permanet in malis, vtrumq; permanet *g*. Sicut ergo acceptatur Baptiſmus quem non potuit amittere, qui ab vnitate diſceſſerat: ſic acceptandus eſt Baptiſmus, quem dedit ille, qui ſacramentum dandi, cùm diſcederet, non amiſerat. *Item eod. lib. c. 12.* ¶ Si *g* Baptiſmum fictus acceſſit, dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? Eligant, quod volunt: vtrumlibet elegerint ſufficiet nobis. Si dimiſſa dixerint, quomodo ergo Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, ſi in iſto ficto remiſſionem operatus eſt peccatorum? Si dixerint non eſſe dimiſſa, quæro, ſi poſtea fictionem ſuam corde concuſſo, & vero dolore fatetetur, an denuo baptizandus iudicaretur? Quod ſi dementiſſimum eſt dicere, fateantur verò Baptiſmo Chriſti baptizari poſſe hominem, & tamen cor eius in malitia, vel ſacrilegio perſeuerans peccatorum abolitionem non ſinere fieri: atque ita intelligant in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari, vbi Chriſti Baptiſmus eadem ſacramenti celebratione datur, & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſſionem peccatorum, cùm quis *h* reconciliatus vnitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur.

a 1. *Cor.* 13. b 1. *Ioan.* 2. c *ne quid. Orig.*
d *Iuo ibid.* e *Pann. l.* 1. *c.* 87. f *al. Si.*
g *Sent.* 4. *diſt.* 4. h *al. quiſque.*

CAP. XXXIII. ¶ *Valet ad ſalutem Baptiſma, etſi non ea fide paruuli offeruntur.*

Item *in epiſt. 23. ad Bonifacium.*

6 ps. NOn *a* illud te moueat, quòd quidam non ex fide ad Baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpirituali ad vitam regenerentur æternam, ſed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur.

CAP. XXXIV. ¶ *Effuſio ſanguinis implet vicem Baptiſmi.*

Item *de vnico Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 4. c. 22.*

7. ps. BAptiſmi *b* vicem aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt *c*: [hodie mecum eris in paradiſo] non leue documentum idem B. Cyprianus *d* aſſumit. Quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id, quod ex Baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem, conuerſionémque *e* cordis, ſi fortè celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum: nec quia credidit, paſſus eſt, ſed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam ſine viſibili ſacramento Baptiſmi, quod ait Apoſtolus *f*: [corde creditur ad iuſtitium, ore autem confeſſio fit ad ſalutem] in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inuiſibiliter, cùm myſterium Baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit, *& infrà c. 24.* ¶ Et ſicut *g* in illo latrone, quod ex Baptiſmi ſacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia, vel contemptu, ſed neceſſitate defuerat, ſic in inſãtibus *h* qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda eſt, quod non ex impia voluntate ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iuſtitiam poſſunt, nec ore confiteri ad ſalutem. Ideo cùm alij pro eis reſpondent, vt impleatur erga eos celebratio ſacramenti, valet vtique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt *Item contra Iulianum Pelagianum, lib. 6 c. 4.* ¶ Alienũ quippe opus eſt, cum credit per alterum, ſicut alienũ opus fuit, cum peccauit in altero. *Item eodem l 4. contra Donatiſtas, c. 23.* ¶ Sicut autem in latrone, quia per neceſſitatem corporaliter Baptiſmus defuit, perfecta ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritaliter affuit: ſic & cum ipſa præſtò eſt, ſi per neceſſitatem deſit, quod latroni affuit perficitur ſalus. Quod traditum tenet vniuerſitas Eccleſiæ, cum paruuli infantes baptizantur, qui certè nondum poſſunt corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, quod latro potuit, quinetiam flendo, & vagiendo, cùm in eis myſterium celebratur, myſticis ipſis vocibus obſtrepunt: & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item cap. 25.* ¶ Quibus 1 rebus omnibus oſtenditur, aliud eſſe ſacramentum Baptiſmi, aliud conuerſionem cordis: ſed ſalutem hominis ex vtroq; compleri. Nec ſi vnum eorum defuerit, ideo putare debemus conſequens eſſe, vt & alterum deſit: quia & iſtud ſine iſto poteſt eſſe, in infante: & hoc ſine illo potuit eſſe in latrone, complente Deo, ſiue in illo, ſiue in iſto, quòd non ex voluntate defuiſſet,

a *al. Nec. infrà ead. quæris.* 129. *Sent.* 4. *diſt.* 6. *Pann. l.* 1. *c.* 95. *Poly. l.* 3. *tit.* 10. *Iuo p.* 1. *c.* 171. b *Sent.* 4. *diſt.* 4. *Iuo p.* 1 *c.* 177. *Pann. l.* 1. *c.* 109. c *Luc.* 23. d *Ad Iubaianum.*
e *al. confeſſionemque.* f *Rom.* 10.
g *Vide lib. 2. de retract. c.* 28.
h *Infrà ea. cum pro paruulis.*

Cum verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui. Et Baptiſmus quidem poteſt ineſſe, vbi conuerſio cordis defuerit. Conuerſio autem cordis poteſt quidem ineſſe non percepto Baptiſmo, ſed contempto Baptiſmo non poteſt. Neque enim vllo modo dicenda eſt conuerſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.

1 ¶ Quibus rebus.] *His verbis apud B. Auguſtinum antecedunt ea, quæ leguntur infrà 6. cum pro paruulis.*

CAP. XXXV. ¶ *Non baptizatur in homine, quidquid in eo eſt.*

Idem *contra Iulianum, lib. 6. c. 6.*

SI quidquid *a* in homine eſt, quando baptizatur, baptizari, & ſanctificari putandum eſt, dicturus es, & ipſa in illo baptizari, & ſanctificari, quæ in inteſtinis, & veſica ſunt per digeſtionem corporis digerenda: dicturus es baptizari, & ſanctificari hominem in matris vtero conſtitutum, ſi ad hoc ſacramentum accipiendum grauidam neceſſitas cogat, & ideo baptizari iam non debere, qui naſcitur: poſtremo dicturus es & ipſas baptizari, & ſanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

CAP. XXXVI. ¶ *Valet Baptiſma, & ſi per laicos miniſtretur.*

Item *ad Fortunatum.*

SAnctum *b* eſt Baptiſma per ſeipſum, quod datum eſt in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: ita vt in eodem ſacramento ſit etiam auctoritas traditionis per Dominum noſtrum ad Apoſtolos, per illos autem ad Epiſcopos, & alios Sacerdotes, vel etiam laicos Chriſtianos ab eadem origine, & ſtirpe venientes *& infrà.* 1 ¶ Nam cùm illa hiſtoria narratur, omnes, qui audiunt, propè ad lachrymas mouet. Cum in naui quadam fidelis nullus eſſet, præter vnum pœnitentem cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor ſalutis ſuæ, & ſacramenti vehementiſſimus flagitator: nec erat aliquis, qui dare poſſet, niſi pœnitens ille. Acceperat enim. ſed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam amiſerat ſanctitatem, ſed non amiſerat ſacramentum. Nam ſi hoc amittunt peccantes, cum reconciliantur poſt pœnitentiam, quare non iterum baptizantur? Dedit ergò quod acceperat: & ne periculosè vitam finiret, non reconciliatus, petiit ab eo ipſo, quem baptizauerat, vt eum reconciliaret, & factum eſt: naufragium euaſerunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, vt conſiliis eorum illo periculo Dominum crederet affuiſſe. Motus enim animus religioſus, & ſupplex ab homine exegit ſacramentum: à Deo ipſe impetrauit ſanctitatem. Quod ſi forte hoc, quod narraui de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc ſcripturarum diuinarum auctoritas, ſed incerto auctore fama commendat,) non repugnabo: ſed interrogabo ſi tale aliquid contingat, quid futurum eſt? Non enim poteſt quiſquam dicere relinquendum eſſe illum qui morte imminente baptizari deſiderat. Quem baptizatum à pœnitente quiſquis non credit contigiſſe, oportet, vt credat poſſe contingere.

1 ¶ Et infrà.] *Hîc apud Iuonem inferuntur verba capitis, in neceſſitate. ſup. ead.*

CAP. XXXVII. ¶ *Quamuis rectè viuat cathecumenus ſine Baptiſmo non poteſt ſaluari.*

Idem *ad eundem.*

CAthecumenum *c*, quamuis in bonis operibus defunctum vitam æternam habere non credimus, excepto 1 martyrio, vbi tota Baptiſmi ſacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem ſuam coram Sacerdote & interrogatus reſpondet. Hoc & Martyr coram perſecutore facit, qui & confitetur fidem ſuam, & interrogatus reſpondet. Ille poſt confeſſionem vel aſpergitur aqua, vel intingitur. Et hic vel aſpergitur ſanguine, vel contingitur igne. Ille manus impoſitione Pontificis accipit Spiritum ſanctum: hic habitaculum efficitur Spiritus ſancti, dum non eſt ipſe, qui loquitur, ſed ſpiritus Patris, qui loquitur in illo. Ille communicat Euchariſtiæ in cōmemorationem mortis Domini: hic ipſi Chriſto commoritur. Ille confitetur ſe mundi actibus renunciaturum, hic ipſi renunciat vitæ. Illi peccata omnia remittuntur: in iſto extinguntur.

1 ¶ Excepto.] *Emendatum eſt ex Originali, & Magiſtro. Antea legebatur,* excepto duntaxat, niſi martyrij compleat ſacramentum.

CAP. XXXVIII. ¶ *Non reiteratur Baptiſma, cuius formam conſtat integrè collatam.*

Item Leo Papa *epiſt. 90. al. 92. ad Ruſticum, cap. 16.*

8. HI, de quibus *a* ſcripſiſti, qui ſe baptizatos ſciunt, ſed
ſs. cuius fidei fuerint, qui eos baptizauere, ſe neſcire profitentur, quolibet modo formam Baptiſmatis acceperint rebaptizandi non ſunt: ſed per manus impoſitionem inuocata virtute Spiritus ſancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi ſunt.

CAP. XXXIX. ¶ *Et per bonos & malos miniſtros æquè baptizat Chriſtus.*

Item Auguſtinus *ſuper Ioan. tract. ad c. 1.*

ALiud eſt *c* baptizare per miniſterium: aliud baptizare per poteſtatem 1. *Item infrà.* ¶ Ergo baptizabant diſcipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas inter diſcipulos eius. Si quos ergo baptizabat Iudas non ſunt iterū baptizati, & quos baptizauit Ioannes, iterum baptizati ſunt? Planè iterum: ſed non idem erat Baptiſmus. Quos enim baptizauit Ioannes, baptizauit Ioannes: quos autem baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit. *Item tractatu 6.* ¶ Per hanc enim poteſtatem, quam Chriſtus ſolus ſibi tenuit, & in neminem miniſtrorum transfudit, quamuis per miniſtros ſuos baptizare dignatus ſit, per hanc ſtat vnitas Eccleſiæ, quæ ſignificatur per columbam: de qua dictum eſt. [Vna *c* eſt columba mea: vna eſt matris ſuæ.] Si enim, vt iam dixi, fratres mei, transferretur poteſtas à Domino ad miniſtrum, tot Baptiſmata eſſent, quot miniſtri eſſent: & iam non ſtaret vnitas Baptiſmi. Intendite fratres. Antequam veniret Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad Baptiſmum deſcendit columba 2 in aquam: cognouit Ioannes quiddam proprium ei, cui hoc dictum eſt: [*d* Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. [Nouerat, quia ipſe baptizabat in ſpiritu ſancto: ſed quia tali proprietate, poteſtas ab eo non tranſiret in alterum, quamuis eo donante, hoc ibi didicit. *Item tract. 80.* ¶ Iam *e* vos mundi eſtis propter verbum, quod locutus ſum vobis] Quare non ait, mundi eſtis propter Baptiſmum quo loti eſtis, ſed ait: propter verbum, quod locutus ſum vobis] niſi quia & in aqua verbum mundat? *Item tract. 5.* ¶ Si *f* fuerit miniſter iuſtus, computo illum cum Paulo: computo illum cum Petro: cum iſtis computo iuſtos miniſtros. Qui verò *g* iuſti miniſtri gloriām ſuam non quærunt (miniſtri enim ſunt) pro ducibus *h* haberi nolunt: ſpem in ſe poni erubeſcunt. Ergo computo cum Paulo iuſtum miniſtrum. Quid enim dicit Paulus?? Ego *i* plantaui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit.]

---

a *Iuo p. 1. c. 184.* b *Iuo p. 1. c. 191.* c *Habetur in lib. de dogmatib. Eccleſ. 74. Sent. 4. diſt. 4 Polyc l. 4. tit. 10. Burc. l. 4. c. 13. Iuo p. 1. c. 211. Pann. l. 1. c. 107. & 108.*

a *Polyc. ibid. Anſ l. 9. c. 6. Burch. l. 4* c. 42. *Iuo p. 1. c. 236. Pann l 1. c 91.* b *Sent. 4. diſt. 5.* c *Can. 6.* d *Ioan. 1.*
e *Ioan. 15.* f *Beda ad Rom. 10 1. q. 1. ſi iuſtus. & ſup. ead. ſi iuſtus.* g *al. verè.* h *iudicibus.*] *Orig.* i *1. Cor. 3.*

1 ¶ Per poteſtatem.] *Hic apud B. Auguſtinum ſequitur cap. Baptiſmus. ſup. ead. relatum.*

2 ¶ Deſcendit columba. *Tota hæc pars, quæ auctori gloſſæ difficultatem fecit, deprauata eſt. Nam in Originali ſic legitur.* Antequam veniſſet Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad Baptiſmum, deſcendit columba, in quo cognouit Ioannes quiddam proprium, cùm ei dictum eſt, [ſuper quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbam, & manētem ſuper eum ipſe eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto] nouerat, quia ipſe, &c.

3 ¶ Mundat.] *Apud B. Auguſtinum poſt hæc verba ſequitur c. detrahe. ſup. 1. q. 1.*

CAP. XL. ¶ *Nec Baptiſma, nec baptizandi poteſtatem ſchiſmatici amittunt.*

Item *In lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 1.*

NVllus autem *a* illorum negat habere Baptiſmum etiam Apoſtatas: quibus vtique redeuntibus, & per pœnitentiam conuerſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe iudicatur. Sic & illi, qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ communione diſcedunt, habent vtique Baptiſmum, quem prius quam diſcederent, acceperunt. Nam & ipſi, ſi redeant, non eis iterum datur. Vnde oſtenditur illud, quod acceperant in vnitate poſiti, non potuiſſe amittere ab vnitate ſeparatos. Quod ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt? Si dicis, non rectè foris datur: reſpondemus, ſicut non rectè foris habetur, & tamen habetur, ſic non rectè foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per vnitatis reconciliationem incipit vtiliter haberi, quod extra vnitatem inutiliter habeatur; ſic per eandem recōciliationem incipit vtile eſſe, quod extra eam inutiliter datum eſt. *Idem lib. 3. c. 19.* ¶ Hæretici 1 ſacramenta *b*, & ſcripturas habent ad ſpem non ad ſalutem. *Item lib. 4. c. 11.* ¶ Perfidus, & blaſphemus, ſi in perfidia, & blaſphemia, permanſerit, nec extra Eccleſiam, nec intra Eccleſiam remiſſionem accipit peccatorum: aut ſi propter vim ſacramenti ad punctum temporis accipit, & foris, & intus eadem vis operatur: ſicut c vis nominis Chriſti expulſionem dæmonum foris etiam operabatur.

1 ¶ Hæretici.] *Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Auguſtinum loco indicato hæc ſunt inuenta.* Vt eorum error veritas appelletur, & ſcelus eorum iuſtitia putetur propter ſacramenta, & ſcripturas, quas tenent ad ſpeciem, non ad ſalutem.

CAP. XLI. ¶ *Mali non ſua poteſtate, ſed Chriſti virtute Baptiſma miniſtrant.*

Idem *ibidem lib. 5. c. 20.*

Ic. ps. QVomodo *d* exaudit Deus homicidam deprecantem vel ſuper aquam Baptiſmi, vel ſuper oleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, id eſt, per eos, qui oderūt *e* fratres. Etiam in ipſa intus Eccleſia cum dare nemo poſſit, quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum ſanctum? & tamen ipſe intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipſo baptizante Spiritum ſanctum. Quapropter *f* ſacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipſam verò gratiam nonniſi per ſeipſum, vel per ſanctos ſuos. & ideo remiſſionem peccatorum vel per ſeipſum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait: [ſi *g* cui dimiſeritis dimittentur: & ſi cui tenueritis, tenebuntur.] Manus *h* impoſitio ſi non adhiberetur ab hæreſi venienti, quamquam 1 extra omnem culpam eſſe iudicaretur, propter charitatis tamen copulationem (quod eſt maximum donum Spiritus S. ſine quo nō valent ad ſalutem quæcunque alia ſancta in homine fuerint) manus hæreticis correctis imponitur. Induunt *a* autem homines Chriſtum aliquando vſque ad ſacramenti perceptionem: aliquando & vſque ad vitæ ſanctificationem: atque illud primum & bonis & malis poteſt eſſe commune: hoc autem alterum proprium eſt bonorum, & piorum. ¶ Non *b* ob aliud viſum eſt quibuſdam etiā egregiis viris Antiſtibus Chriſti (inter quos præcipuè beatus Cyprianus eminebat) non eſſe poſſe apud hæreticos vel ſchiſmaticos Baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtinguebatur ſacramentum c ab effectu, vel vſu ſacramenti & quia eius effectus, atque vſus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inueniebatur, ipſum quoque ſacramentum non illic eſſe putabatur. Sed conuertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem (cùm hi, qui in ipſa vnitate peruerſi ſunt, & perditè viuunt, appareant remiſſionem *d* peccatorum nec dare poſſe, nec habere, quia non malignis, ſed bonis filiis dictum eſt [ſi cui dimiſeritis peccata, dimittentur ei: ſi cui tenueritis, tenebuntur:] habere tamen, & dare, & accipere Baptiſmi ſacramentum: ſatis eluxit paſtoribus Eccleſiæ catholicæ & ouem, quæ foris errabat, & dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad chriſtianæ vnitatis ſalutem ab errore corrigi, characterem tamen dominicum in ea agnoſci potiùs, quàm improbari: quādoquidem ipſum characterem, multi & lupi, & lupis infingunt: qui videntur quidem intus eſſe, verumtamen ad illam ouem, quæ etiam ex multis vna eſt, non pertinent. ¶ Cùm e malus tradit Baptiſmum bono, id eſt, in vnitatis vinculo, veraci conuerſione mutato, inter bonum ſacramentum, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis malitia *f* non ſeparat, & cū illi veraciter ad Deum conuerſo peccata dimittuntur ab eis, quibus ipſa veraci cōfeſſione coniungitur, Spiritus ſanctus ea dimittit, qui datus eſt omnibus Sanctis ſibi charitate cohærentibus, ſiue ſe nouerint corporaliter, ſiue non nouerint. Similiter cum alicuius peccata tenentur, ab eis vtique tenentur, à quibus ille cordis prauitate diſiungitur, ſiue notis corporaliter, ſiue ignotis. ¶ Omnes *g* mali ſpiritualiter à bonis ſeiuncti ſunt. Sā tamen etiam corporaliter aperta diſſenſione ſeparentur, peiores fiunt. Sed nihil intereſt ad Baptiſmi ſanctitatem quanto quiſque peior id habeat, & quanto peiori tradat. Poteſt tamen tradere ſeparatus, ſicut poteſt habere ſeparatus. Sed quā perniciosum eſt habere, tam perniciosum eſt tradere. Ille autem, cui traditur, poteſt ſalubriter accipere, ſi ipſe non ſeparatus acceperit vrgēte mortis neceſſitate. ¶ Cur *h* hæretici à foris baptizare non poſſunt? an quia peiores ſunt eo ipſo, quòd foris ſunt? Sed nihil intereſt ad integritatem Baptiſmi, quando peior id tradat. Neq; enim tantum intereſt inter malum, & peiorem, quantum intereſt inter bonum, & malum; & tamen cùm baptizat malus, non aliud dat, quàm bonus. Ergo & cùm baptizat peior, non aliud dat, quàm ille, qui minus eſt malus. An fortè non ad hominis meritum, ſed ad ipſius Baptiſmi ſacramentum pertinet, vt foris dari non poſſit? Si hoc ita eſſet, nec haberi foris poſſet: & toties neceſſe eſſet baptizari, quoties recedens quiſq; ab Eccleſia rurſus ad Eccleſiā remeaſſet. His 2 qui ficto *k* corde baptizātur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, aut in ipſo temporis puncto per vim ſacramenti dimiſſa iterum per fictionem replicantur, vt & illud verū ſit, [quotquot *l* in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis,] & illud

a *Poly. l. 3 tit. 10. Anſ. l. 9. c. 27.* b *Poly. ib. Inop. 1. c. 165.* c *Matth 7.* d *Poly ibid. Anſ. l. 9. c. 38 Inop. 1. c. 117.* e *3. Ioan. 3.* f *eod. l. 5. c. 2.* g *Ioan. 20.* h *eod. l. 2. c. 23.*

a *Ibid. cap. 24.* b *lib. 6. cap. 1.*
c 1. *q.* 1. d 1. *q.* 1. *remiſſionem.* e *Eod. lib. c. 4.*
f *malitia ſuperatur.*] *vera lectio.*
g *Ibid. c. 5. Eugyppus lib. 2. c. 244.*
h *Ibid. cap. 24.* i *Iſti.*] *Orig.*
k *Ex eod. l. c. 12. ſup. ead. c. oſtenditur. Sent. 4. diſt. 4.*
l *Gal. 3.*

[Spiritus *a* enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum:] id eſt, vt induat eum Chriſto ſanctitas Baptiſmi, & exuat eũ Chriſto pernicies fictionis. Nam *b* redire dimiſſa peccata, vbi fraterna charitas non eſt, apertiſſimè Dominus in Euangelio docet in illo ſeruo, à quo Dominus dimiſſum debitum petiuit, eo quod ille conſeruo ſuo debitum nollet dimittere. Si non impeditur Baptiſmi gratia, quo minus omnia peccata dimittat, etiam ſi odium fraternum in eius, cui dimittuntur animo perſeuerat. Soluitur *c* enim heſternus dies: & quidquid ſupereſt, ſoluitur etiam ipſa hora, momentóque *d* ante Baptiſmum, & in Baptiſmo: deinceps autem reus eſſe continuò incipit non ſolùm conſequentium, ſed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimiſſa ſunt, peccatis.

¶ *Caput hoc coniunctum eſt ex verbis B. Auguſtini, ſed tunc inde collectis & alio modo diſpoſitis, interdumque in epitomem redactis.*

1 ¶ Quamquam.] *In Originali legitur*, Tanquam extra omnem culpam eſſe iudicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c. *Sed ob gloſſam in verſ. culpam non eſt emendatum.*

2 ¶ His quis ficto.] *Hoc vſque ad verſ.* Nam redire. *Sunt epitome quædam verborum B. Auguſtini, partim ex Donatiſtarum, partim ex ſua perſona prolatorum.*

CAP. XLII. ¶ *Quando proſit Baptiſmus, ei qui fictè illum accepit.*
Idem *e* *eod. lib. 1. de Baptiſmo, & eodem, c. 12.*

10. ps. TVnc *f* valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, ſi illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegio perſeuerante, peccatorum abolitionem *g* non ſinebat fieri.

CAP. XLIII. ¶ *Non reiterantur Sacramenta, quæ extra Eccleſiam conferuntur.*
Idem *ad* h *Donatiſtas, epiſt. 48.*

NOn *i* in vobis mutamus, in quibus nobiſcum eſtis (in multis enim eſtis nobiſcum) nam & de talibus dictum eſt, [quoniam in multis erant mecum] ſed ea corrigimus, in quibus nobiſcum non eſtis, & ea vos hîc accipere volumus, quæ non habetis illic, vbi eſtis. Nobiſcum autem eſtis in Baptiſmo, in ſymbolo, in cæteris Dominicis Sacramentis. In ſpiritu autem vnitatis, & vinculo pacis, in ipſa denique catholica Eccleſia nobiſcum non eſtis. *& in epiſt. 51. ad Bonifacium.* ¶ Iſti autem cum quibus agimus, vel de quibus agimus, ſunt deſperandi, adhuc enim ſunt in corpore: ſed non quærunt Spiritum ſanctum, niſi in Chriſti corpore: cuius habent foris ſacramẽtum: ſed rem ipſam non tenent intus, cuius eſt illud ſacramentum, & ideo ſibi iudicium manducant, & bibunt.

CAP. XLIV. ¶ *Quomodo recipiantur ab Eccleſia qui in nomine Trinitatis apud hæreticos baptizantur.*
Item Gregorius *Quirino Epiſcopo, & cæteris in Iberia* 1 *Epiſcopis, l. 9. epiſt. 61.*

AB antiqua *k* patrum inſtitutione didicimus, vt qui apud hæreſim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut vnctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur. Vnde Arrianos per impoſitionem manus occidens, per vnctionem verò ſancti chriſmatis ad ingreſſum ſanctæ catholicæ Eccleſiæ oriens reformat. Monothelitas 2 verò, & alios ex ſola vera confeſſione recipit, quia ſanctum Baptiſma, quod ſunt apud hæreticos conſecuti, tunc in eis vires emendationis recipit, cùm vel illi per impoſitionem manus Spiritum ſanctum acceperint, vel iſti propter profeſſionem veræ fidei, ſanctæ, & vniuerſalis Eccleſiæ viſceribus fuerint vniti.

1 ¶ Iberia.] *Sic emendatum eſt ex Originali manuſcripto Vaticano. Antea erat*, Hibernia.

2 ¶ Monothelitas.] *In Originali, & Polycarpo, & apud Iuonem in textu eſt*, Monophyſicas. *De qua hæreſi ſcribit Ioannes Damaſcenus in lib. de duabus Chriſti voluntatibus, & Nicephorus, & alij. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

CAP. XLV. ¶ *Extra Eccleſiam Baptiſmus accipi poteſt, ſed non prodeſt.*
Item Auguſtinus *de Baptiſmo, lib. 4. c. 1.*

ECcleſia paradiſo comparata indicat nobis, poſſe quidem eius Baptiſmum homines etiam foris recipere: ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam *a* & flumina de fonte paradiſi, ſicut ſcriptura teſtatur, etiam foras largiter manauerunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant. Et quia extra paradiſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt. Nec tamen in Meſopotamia, vel in Ægypto, quo illa flumina peruenerunt, eſt felicitas vitæ, quæ in paradiſo commemoratur. Ita fit, vt paradiſi aqua ſit extra paradiſum: beatitudo tamen non ſit extra paradiſum Si ergo Baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam: munus autem beatæ vitæ non niſi intra Eccleſiam reperitur

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex Originali: vt ſententia melius percipiatur.*

CAP. XLVI. ¶ *Hæreſis 1, & ſacrilegium hæreticorum ſunt, non ſacramenta.*
Item *de vnico Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 3. c. 11.*

NVnc *b* autem *c*, non ſicut hæreſis hæreticorum eſt, ſicut error ipſorum eſt, ſicut ſacrilegium diſſenſionis ipſorum eſt: ſic etiam Baptiſma, quod Chriſti eſt, dici debet ipſorum.

1 ¶ Hæreſis.] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis exemplaribus. Antea legebatur*, Baptiſmus, & ſacrilegium hæreticorum non ſunt ſacramenta.

CAP. XLVIII. ¶ *De eodem.*
Idem *lib. 5. c. 13.*

CVm *d* tantum valet Baptiſmus per hominem contemptibilem, quantum per Apoſtolum datus, ita nec illius, ſed Chriſti eſſe cognoſcunt. *Item c. 14.* ¶ Inuenimus dictum ab Apoſtolo *e*, & gloriam meam, quamuis vtique in Domino, & miniſterium meum, & prudentiam meam, & Euangelium meum, quamvis vtique à Domino impertitum, atque donatum. Baptiſmus autem meus, nemo eorum dixit omnino. Non enim omnium æqualis eſt gratia *f*, nec miniſtrant omnes æqualiter: nec æquali prudentia ſunt omnes præditi, & in euangelizando alius alio melius operatur Et ideo dici poteſt alius alio doctior in ipſa doctrina ſalutari. Alius autem aliò magis, minúſque baptizatus dici non poteſt: ſiue ab inferiore, ſiue à maiore baptizetur.

CAP XLVIII. ¶ *De eodem.*
Idem *lib. 4. c. 15.*

SAtis oſtendimus *g* ad Baptiſmum, qui verbis Euangelicis conſecratur, non pertinere cuiuſdam vel dantis, vel accipientis errorem: ſiue de Patre, ſiue de filio, ſiue Spiritu S. aliter ſentiat, quàm cœleſtis doctrina inſinuat.

a *Sap. 1.* b *Sent. 4 diſt. 2. ſup. de pœnit. diſt. 4. Iuo p. 1. c. 163.* c *Pſal. 89.* d *momentúmque. Orig.* e *Sententia ſummatim collecta.* f *ſup. ead. c. oſtẽditur, circa finem.* g *al. ablutionem.* h *Ad Vincentium Donatiſtam.* i *Pan. l. 9. tit. 10.* k *Poly. ibid. Iuo p. 1. c. 153. Pan. l. 1. c. 88.*

a *Gen. 2. 4.* b *Non autem ſicut.] Orig.* c *Iuo p. 1. c. 164. Pann. l. 1. c. 32.* d *Iuo p. 1. c. 167. Pann. l. 1. c. 33.* e *al. Apoſtolis.* f *Gloria.] vera lectio.* g *Iuo p. 1. c. 165. Pann. l. 1. c. 34.*

CAP. XLIX. ¶ *Quòd bonis, & malis ſacramenta Eccleſiæ communia ſunt.*
Idem *in libro de baptiſmo.*

EST veritas Eccleſiæ, quæ latè patet, in ſacramentorum videlicet ſocietate, & communione: quæ complectitur *a* cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter miſtas ita partitur, vt neque illas iuſti vitent, neque ab illis iuſti vitentur. Sic 1 ſunt in Eccleſia homines mali, vt in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore.

¶ *Huius capitis ſententia vſque ad verſ.* Sic ſunt, *habetur in libro de vnico baptiſmo contra Petilianum, c.14. & 15.*

1 ¶ Sic ſunt.] *Sententia ſumpta eſt ex B. Auguſtino in Epiſtolam primam Ioannis, & Beda in eundem locum: Gloſſa autem ordinaria ibidem ſic habet:* Sic ſunt ficti in Eccleſia, quomodo humores mali in corpore: quando euomuntur, releuatur corpus, ſic quando exeunt mali, releuatur Eccleſia.

CAP. L ¶ *Non tranſit ad aquam baptiſmi malitia benedicentis.*
Idem *de vnico baptiſmo contra Donatiſtas lib.3.c.10.*

NOn eſt aqua *b* profana, & adultera, ſuper quam nomen Dei inuocatur: etiamſi à profanis, & adulteris inuocetur: quia nec ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterum eſt.

CAP. LI. ¶ *Non eſt rebaptizandus, qui ab hæreticis baptizatur.*
Item Beda *homilia 36. ad c.3. Ioannis.*

SIue hæreticus *b*, ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus quiſq; in confeſſione ſanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille qui ita baptizatus eſt, à bonis catholicis rebaptizari: ne confeſſio, vel inuocatio tanti nominis videatur annullari.

CAP. LII. ¶ *Baptizati à paganis, in nomine baptizentur Trinitatis.*
Item Gregorius ſecundus *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. vlt.*

QVos à paganis *b* baptizatos eſſe aſſeruiſti ſi ita habetur, vt denuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

CAP. LIII. ¶ *Sine exorciſmis, & exſufflationibus nullus baptizetur.*
Item Celeſtinus Papa, *Epiſcopis Galliæ, epiſt.1.c.12.*

11. ps. SIue *e* paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis, & exſufflationibus Clericorum, Spiritus ab eis immundus abiiciatur *f*.

CAP. LIV. ¶ *Officium baptizandi catechumeni præueniant.*

Item Rabanus *de inſtitutione Clericorum, l.1.c.25.*

ANte baptiſmum *g* catechizandi debet hominem *h* præuenire officium, vt fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidem.* ¶ Prius ipſe Ieſus *i* cæci nati oculos luto ex ſputo facto ſuperliniuit & ſic ad aquas Siloë miſit: quia prius debet baptizandus fide incarnationis Chriſti inſtrui, & ſic ad baptiſmum iam credulus admitti: vt ſciat, cuius gratiæ in eo eſt particeps, & cui iam debitor fiat deinceps.

a *Matth* 3. b *Iuo p.1.c.116. Pann.l.1.c.54.*
c *Sent.4.diſt.6. Iuo p.1 c 173. Pann.l.1 c. 85.*
d *Iuo p.1.c 91. & in lib de Eccleſ. dogmatibus, c.31. Poly.l.3. tit.20.* e *Burch.l 4.c.10. Iuo p.1.c.205.*
f *al. abigatur.* g *Sent.4.diſt.6. Iuo p.1.c.82. & 83. Pann.l.1. c.38.* h *al. in hominem peruenire.* i *Ioan.9.*

CAP. LV. ¶ *Quo tempore catechumeni ad exorcizantium purgationem ſunt deferendi.*
Item ex Concilio Bracharenſi, 2.c.1.

ANte viginti *a* dies baptiſmi ad purgationem exorciſmi catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino ſymbolum, quod eſt, Credo in Deum patrem omnipotentem, ſpiritualiter *b* doceantur.

CAP. LVI. ¶ *Quo tempore competentibus Symbolum eſt prædicandum*
Item ex Concilio Agathenſi, c.13.

SYmbolum *c* etiam placuit ab omnibus Eccleſiis vna die, id eſt, ante octo dies Dominicæ reſurrectionis publicè in Eccleſia competentibus prædicari.

CAP. LVII. ¶ *In vnaquaque Eccleſia baptizandi catechizari poſſunt.*
Item Nicolaus Papa.

CAtechiſmi *d* baptizandorum à ſacerdotibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ poſſunt fieri; ſicut in ſancta hac Romana Eccleſia (cui Deo auctore, miniſterium famulatus noſtri exhibemus) ſolenniter fieri combrobantur.

CAP. LVIII ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Laodicenſi, *c.46.*

BAptizandos *e* oportet fidei 1 ſymbolum diſcere, & quinta feria vltimæ ſeptimanæ vel Epiſcopo, vel presbyteris reddere.

1 ¶ Fidei ſymb.] *Eſt priſca verſio, & ſententiam ſat bene reddit. Hoc autem loco Græcè eſt,* τὴν πίστιν.

CAP. LIX. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio *f* Martini Bracharenſis, *c.49.*

NOn liceat ante duas ſeptimanas Paſchæ, ſed ante tres ad baptiſmum ſuſcipere aliquem. Oportet autem, vt in his diebus hi, qui Baptizandi ſunt, ſymbolum diſcant, & in quinta feria nouiſſimæ ſeptimanæ hoc Epiſcopo, vel Presbytero reddant.

CAP. LX. ¶ *Antequam Baptizentur, quilibet ſunt examinandi.*
Item ex Concilio Carthaginenſi 4.c.85.

BAptizandi nomen *g* ſuum dent, & diu ſub abſtinentia vini, & carnium ac manus impoſitionis crebra examinatione baptiſmum percipiant.

CAP. LXI. ¶ *Baptizandi quare exorcizantur, & exſufflantur.*
Item Rabanus *de inſtitutione Clericorum, l.1.c.27.*

POſtquam *i* ſe Baptizandus per confeſſionem veræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenuntiationem à prioris poſſeſſoris ſe alienauerit ſeruitio, exſufflatur ab eo ſæua poteſtas: vt per pium ſacerdotis miniſterium, Spiritui ſancto cedat fugiens Spiritus malignus.

CAP. LXII. ¶ *De eodem.*
Item Auguſtinus *de ſymbolo. l.1.c.1.*

SIcut noſtis *k* fratres chariſſimi, & paruuli exſufflantur, & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, vt poſſideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exſufflatur, ſed ille ſub quo ſunt omnes, qui ſub peccato naſcuntur.

a *10.q.1. placuit, Burch.l.4.c.8. Iuo p.1.c.75. & 203. Pann. l.1.c.39.* b *ſpecialiter.] vera lectio.* c *Burc.l. 4.c. 29. Iuo p.1. c.223.* d *Iuo p.1 c 82. Pann.l.1.c.40.* e *Burch.l.4.c. 9. Iuo p. 1.c.205.* f *In capit. Synod. Græcarum.* g *Burch.l.4.c. 11. Iuo p.1.c.206.* h *al. impoſitione crebra examinati.*
i *Iuo p.1.c.90. Pann.l.1.c.41.*
k *Sent.4.diſt.6. Iuo p.3.c.94.*

CAP.

CAP. LXIII. ¶ *Quare ſignetur Baptizandus in corde, & fronte.*

Item Rabanus *de inſtitutione Clericorum, lib. 1. cap. 27.*

POſtea ſignatur *a* baptizandus ſignaculo ſanctæ crucis tã in fronte, quàm in corde, vt ab eo tempore ipſe apoſtata diabolus in vaſe ſuo priſtino ſuæ interemptionis cognoſcens ſignaculum *b*, iam ſibi deinceps illud ſciat eſſe alienũ

CAP. LXIV. ¶ *Quare ſuper eum orationes dicantur.*

Item *ibidem continuò.*

EX hinc *c* iam dicuntur ſuper eum orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur in baptizando ſal benedictum in os, vt per ſal typicum, ſapientiæ ſale conditus, fœtore careat iniquitatis, & nec à vermibus peccatorum vltra putrefiat, ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

CAP. LXV. ¶ *Quare ſale initiantur Catechumeni.*

Item Beda *in Eſdram, lib. 2. c. 9.*

SAl cœleſtis *d* ſapientiæ, quo initiantur catechumeni, in cunctis operum noſtrorum ſacrificiis iubemur offerre.

¶ *Antea legebatur in libros Regum.*

CAP. LXVI. ¶ *Quare iterum exorcizentur.*

Item Rabanus *de inſtitut. cler. lib. 1. c. 27.*

DEhinc *e* iterum exorcizatur diabolus, vt ſuam nequitiam agnoſcens, & iuſtum ſuper ſe Dei iudicium timens, recedat ab homine: nec iam contendat cum arte ſua ſubuertere, ne baptiſmum conſequatur: ſed magis honorem Deo creatori ſuo exhibens, reddat opus factori ſuo.

CAP. LXVII. ¶ *Sacerdotes exorcizando dæmonia repellunt.*

Item Gregorius Papa *in homilia 29. Euangel.*

SAcerdotes *f* cùm per exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, niſi dæmonia eiiciunt?

CAP. LXVIII. ¶ *Quare de ſaliua nares, & aures tanguntur.*

Item Rabanus *de inſtitut. Cleric. l. 1. c. 27.*

POſtea tanguntur *g* ei nares, & aures cum ſaliua: & dicitur ei verbum illud Euangelicum, quod Ieſus quando ſurdum & mutum ſanauit, tangens cum ſputo linguam eius, & mittẽs digitos in auriculas eius, dixit: [Effæta *h* quod eſt adaperire. Hoc enim ſacramentum hic agitur, vt per ſaliuam typicam ſacerdotis, & tactum, ſapientia, & virtus diuina ſalutem eiuſdem catechumeni operetur: vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur illi aures ad audiendum mandata Dei, vt aperiantur ei ſenſus in intimo corde ad reſpondendum.

1 ¶ Vt aperiantur.] *In originali & apud Iuonem legitur*, ad audiendum mandata Dei, ſenſuque intimo cordis reponendum.

CAP. LXIX. ¶ *Quare nares, non ora baptizandorum Epiſcopus tangit.*

Item Ambroſius *de Sacramentis, lib. 1. c. 1.*

PRopter *i* gloriam *k* muneris, & operis non os tangit Epiſcopus, ſed nares. Quare nares? vt bonum odorem accipias pietatis æternæ.

a *Iuo p. 1. c. 95. Pann. l. 1. c. 43.* b *al. ſignum.* c *Iuo p. 1. c. 97. & 99. Pann. l. 1. c. 44* d *Iuo p. 1 c. 100. Pann. l. 1. c. 47.*
e *Iuo p. 1. c. 104 Pan. l. 1. c. 48.* f *Iuo p. 1. c. 106. Pann. l. 1. c. 49.*
g *Iuo p. 1. c. 104. Pann. l. 1. c. 48.*
h *Mar. 7.* i *Iuo p. 1. c. 106. Pann. l. 1. c. 49.*
k *gratiam operis & muneris.*] Orig.

CAP. LXX. ¶ *Quare à ſacerdote inunguntur.*

Item Rabanus *de inſtit. Cler. l. c. 27.*

DEinde *a* à *b* Sacerdote inungitur, vt ſacrum baptiſma cum fide accepta cuſtodiatur. Vngitur tunc illius pectus de oleo ſanctificato, cùm inuocatione ſanctæ Trinitatis mens eius conforretur. Vngitur & inter ſcapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur & ad bona opera facienda per Dei gratiam *c* roboretur *item c. 22.* ¶ Conſecratur poſt hæc fons, & ad ipſum baptiſmum catechumenus accedit.

CAP. LXXI. ¶ *Quomodo fontem baptiſmi Trinitatis præſentia conſecrat.*

Item Ambroſius *in lib. 2. de ſacramentis, c. 5.*

VEnit *d* Sacerdos ad *e* fontem: dicit precem: inuocat patris nomen, præſentiam filij, & Spiritus ſancti; vtitur verbis cœleſtibus. Cœleſtia verba, quæ Chriſti ſunt. Præſentia Trinitatis adeſt: operatur ſermo æternus: vbi deſcendit Spiritus, primo quaſi columba ceſcendit: vt increduli vocarentur ad fidem. In principio ſignum debuit eſſe: in poſterioribus debet eſſe perfectio. Apoſtolis enim Spiritus ſanctus datus eſt in igneis linguis propter incredulos: nobis iam in plenitudine Eccleſiæ non per ſigna: ſed per fidem. veritas eſt colligenda.

¶ *Caput hoc aliquot locis in nimias propè anguſtias concluſum èſt. Quare præſtat originale ipſum adire.*

CAP. LXXII. ¶ *Verba erroris per imperitiam prolata non impediunt aquæ ſanctificationem.*

Item Auguſtinus *de vnico baptiſmo, lib. 6. cap. 26.*

12. SI non *f* ſanctificatur aqua, cum aliqua errotis verba
ps. per imperitiam peccator effundit, multi non ſolum mali, ſed etiam boni fratres in ipſa Eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid ſi manifeſtetur aliquos baptizatos, cum illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? quia plerumque precis vitium ſuperat precantis affectus: & quia illa certa Euangelica verba, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, vt per illa ſic euacuentur quæcunque in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur: quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur. Nam vtique hæreticus ſi afferat precem vitioſam, nec habeat bonum chatitatis affectum, quo poſſit illa imperitia ſuperari (& ideo ſimilis eſt ei, quicunque in ipſa catholica inuidus, & maleuolus, quales arguit illic Cyprianus) afferat etiam, vt fieri ſolet, aliquam precem, in qua loquatur contra regulam fidei (multi quippe irruunt in preces non ſolùm ab imperitis loquacibus, ſed etiam ab hæreticis compoſitas & per ignorantiæ ſimplicitatem non eas valentes diſcernere, vtuntur eis, arbitrantes quòd bonæ ſint,) nec tamen quod in eis peruerſum eſt, euacuat illa, quæ ibi recta ſunt, ſed ab eis potiùs euacuatur.

CAP. LXXIII. ¶ *Quid ſignificent myſteria quæ in fonte baptiſmatis celebrantur.*

Item Auguſtinus *ad Neophytos homilia 3.*

13. PRima igitur *g*, & ſecunda prædicatione de his
ps. tantum locuti ſumus, quæ vobis, priuſquam ad fontem ſanctum veniretis, iuxta catholicæ Eccleſiæ *h* inſtituta tradidimus. Et quid ſignificaret vnctio, quæ

a *Iuo p. 1. c. 108. Pann. l. 1. c. 50.* b *al. benedictione ſacerdotali munitur.* c *al. gloriam.* d *Iuo p. 1. c 108 Pann. l. 1. c. 52 Iuo p. 1. c 11.* e *precem dicit ad fontem.*] *Orig. Ibi. inf.*
f *Aug. l. 3. c. 13. Iuo p. 1. c 115. Pann. l. 1. c. 52. & 53.* g *Iuo p. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 55.* h *al. regulas.*

diuerſis corporis noſtri adhibita partibus, diuerſum intellectum deſignat (prout Dominus donare dignatus eſt) interpretati ſumus, cùm oſtenderemus vos per *a* oleum ſanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & ad bonum Chriſti odorem vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum diabolum eſſe commonitos. Nunc verò de interioribus iam myſteriis locuti ſumus, quæ in ipſo ſacro fonte celebrata ſunt. Emiſſa *b* enim certiſſima cautione, qua vos abrenuntiare omnibus pompis diaboli, & omnibus operibus eius & omni fornicationi diabolicæ ſpopondiſtis, deſcendiſtis in fontem ſacrum: fontem redemptionis, fontem ſanctificatum virtute cœleſti. In hoc ergo fonte, antequam vos toto corpore tingeremus, interrogauimus. Credis in Deum Patrem omnipotentem? Reſpondiſtis. Credo. Rurſus interrogauimus, Credis & in Ieſum Chriſtum filium eius, qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine? Reſpondiſtis ſinguli, Credo. Iterum interrogauimus, Credis & Spiritum ſanctum? Reſpondiſtis ſimiliter, Credo. Hoc autem fecimus iuxta Domini noſtri Ieſu Chriſti Saluatoris imperium: qui, cùm ad patrem in cœlum aſcenderet, diſcipulis ſuis, id eſt Apoſtolis mandauit, dicens: [Euntes *c* docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.] *Item* ¶ Quod *d* autem interrogauimus, Credis 1 ſanctam Eccleſiam, remiſſionem peccatorum carnis reſurrectionem? non eo modo interrogauimus, vt quomodo in Deum creditur, ſic & in Eccleſiam ſanctam catholicam: quæ propterea ſancta & catholica eſt quia recte credit in Deum. Non ergo diximus, vt in Eccleſiam, quaſi in Deum crederetis: ſed intelligite nos dicere & dixiſſe, vt in Eccleſia ſancta catholica conuerſantes in Deum crederetis: crederetis etiam reſurrectionem carnis, quæ futura eſt

1 ¶ Credis ſanctam. *Legebatur,* in ſanctam. *Inducta eſt particula,* In, *ex aliquot vetuſtis, & Iuone. Atq; ita loquendum docet ſæpè Auguſtinus.*

Cap. LXXIV. ¶ *Aliorum fide, & profeſſione paruuli baptizantur.*

Item Iſidorus *de officiis, lib* 2. c. 24.

14. PAruuli alio *e* profitente baptizantur, quia adhuc lo-
ps. qui vel credere nеſciunt, ſicut etiam ægri, muti, & ſurdi, quorum vice alius profitetur, vt pro eis, dum baptizantur, reſpondeat.

Cap. LXXV. ¶ *Aliorum teſtimonio ægrotantes ſunt baptizandi.*

Item ex Concilio *f* Carthaginenſi 3. c. 34.

ÆGrotantes, ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cum voluntas eorum teſtimonium ſui dixerit, baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum eſt.

1 ¶ Voluntas eorum.] *Nihil mutatum eſt ob gloſſam in verbo,* dixerit. *Sed in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, & in Concilio Carthaginenſi tertio, & in Concilio Africano in corpore Conciliorum tribus tomis impreſſo, & apud Iuonem, qui citat Iſidorum, legitur.* Cum voluntatis eorum teſtimonium ſui dixerint. *In eodem autem Africano, in codice Canonum, & in Carthaginenſi recentioris editionis Conciliorum, & apud Burchardum eſt,* Cùm voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſui periculo proprio affluere, dixerint. *In Carthaginenſi autem Græcè,* ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν.

C A P. LXXVI. ¶ *Sacramentum fidei, non ipſa fides paruulum facit fidelem.*

Item Auguſtinus *epiſt.* 23 *ad Bonifacium.*

NIhil eſt aliud *g* credere, quàm fidem habere: at per hoc, cum reſpondetur paruulus credere, qui fidei nondum habet *a* affectum, reſpondetur fidem habere propter fidei ſacramentum, & conuertere ſe ad Deum, propter conuerſionis ſacramentum: quia & ipſa reſponſio ad celebrationem *b* pertinet ſacramenti. *Item infrà.* ¶ Paruulum etſi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei ſacramentum fidelem facit. Nam ſicut credere reſpondetur, ità etiam fidelis vocatur, non rem ipſam mente annuendo *d*, ſed ipſius rei ſacramentum percipiendo.

Cap. LXXVII ¶ *Alterius profeſſio non valet, qui per ſe reſpondere poteſt*

Item *in lib. 4. de Baptiſmo, c.* 24.

CVm pro *e* paruulis alij reſpondent, vt impleatur erga eos celebratio ſacramenti, valet vtique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. Ac ſi pro eo, qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum eſt, quod omnes, cum legitur naturaliter mouet: [Ætatem *f* habet: ipſe pro ſe loquatur.]

Cap. LXXVIII. ¶ *Quare trina merſio in Baptiſmate celebretur.*

Item Auguſtinus *in homilia tertia.*

POſtquam *g* vos credere promiſiſtis, tertiò capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. Qui ordo Baptiſmatis duplici myſterij ſignificatione celebratur. Rectè enim tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis. Rectè tertio merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti, qui die tertia reſurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita demerſio typum Dominicæ exprimit ſepulturæ: per quam Chriſto conſepulti eſtis in Baptiſmo, & *h* cum Chriſto reſurrexiſtis in fide: vt peccatis abluti in ſanctitate virtutum Chriſtum imitando, viuatis.

Cap. LXXIX. ¶ *De his, qui ſemel non tertiò in Baptiſmate merguntur.*

Item ex *Canonibus Apoſtolorum, cap.* 50.

SI quis Presbyter *i*, aut Epiſcopus non trinam merſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate (quod 1 dari à quibuſdam iubetur in morte Domini) deponatur. Non *k* enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, & Spiritus ſancti.

1 ¶ Quod dari.] *Priſca verſio hoc tantum loco diſſrepat à Gratiano. Sic etiam in ea legitur,* quod dari videtur in morte Domini, *eodemque modo apud Burchardum Iuo habet,* quod dari iubetur in Domini mortem: *Græcè autem eſt,* ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, *id eſt,* vnicam merſionem quæ in mortem Domini datur.

C A P. LXXX. ¶ *De eodem.*

Idem Gregorius *Leandro* 1 *Epiſcopo Hiſpaniarum, lib. 1. epiſt* 41.

15 DE *m* trina merſione Baptiſmatis nihil reſpondere
ps verius poteſt, quàm quod ipſi ſenſiſtis: quia in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem, quod tertio mergimus, triduanæ ſepulturæ ſacramenta ſignamus, vt, dum tertiò infans ab aquis educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quod ſi quis forte etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neque iſtud aliquid obſiſtit baptizandos ſemel in aquis

a 1. Cor. 2. b *Sent. 4. diſt. 6.* c *Matth.* 28.
d *Serm.* 181. *de temp. c.* 12. e *Sent ibid.* f *Et in Afric. cap.* 12. *Burch l. 4. c. 36. Iuo p. 1. c* 123 *Pann. l. 1. c.* 14.
g *Sent. ibid. Iuo p. 1. c.* 87. *Pann. l. 1. c.* 56.

a *al. defectum.* b *al. celebritatem.*
c *infra ea c. quæris.* d *al. abnuendo.*
e *ſup. ea. Baptiſ. vicem. Sent. ibid. Iuo p. 1. c.* 15.
f *Ioan.* 9. g *Sent. 4. diſt. 3. Iuo p* 1. *c.* 194. *Pann. l. 2. c.* 57.
h *Rom.* 6. i *Burch l. 4 c. 23. Iuo p. 1 c.* 528. *Pann. l. 1. c* 58
k *Matth.* 26. l *Et in Tolet 4. c. 5 & in Vvormatienſi, c* 50.
m *Sent ibid. Polyc. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c.* 61. *Iuo p. 1. c.* 130. *Pannorm. l. 1. c.* 60.

mergeræ

mergere, quia dum in tribus perſonis *a* vna ſubſtantia eſt: reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt infantem in Baptiſmate vel ter, vel ſemel immergere: quando & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.

CAP. LXXXI. ¶ *De eodem.*
Item Hieronymus *ſuper epiſtolam ad Epheſios* b, *lib.2. ad c.4*

EOdem *c* modo & in Patrem & in Filium, & in Spiritum ſanctum baptizamur, & ter mergimur, vt Trinitatis vnum appareat Sacramentum, & non baptizamur in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſed in vno nomine, quod intelligitur Deus. *Item infrà.* ¶Poteſt vnum Baptiſma & ita dici, quod licet ter baptizemur propter myſterium Trinitatis, tamen vnum Baptiſma reputetur.

¶ *Locupletatum, & emendatum eſt caput hoc ex Originali.*

CAP. LXXXII. ¶ *De his, qui in nomine Chriſti ſemel tantum mergunt.*
Item Pelagius Papa *Gaudentio Epiſcopo.*

MVlti ſunt *d*, qui in nomine ſolũmodo Chriſti vna etiam merſione ſe aſſerunt baptizare. Euangelicum verò præceptum ipſo Deo, & Domino Saluatore noſtro Ieſu Chriſto tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam merſione, ſanctum Baptiſma vnicuique tribuere, dicente Domino diſcipulis ſuis: [Ite, *e* baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus 1 ſancti.]

1 ¶Spiritus ſancti.] *His videtur ſequi c. Si reuera, ſup. ead.*

CAP. LXXXIII. ¶ *In inuocatione Trinitatis tertiò in Baptiſmate mergere debemus.*
Item Zacharias Papa *Bonifacio Epiſcopo, in epiſt. cuius initium,* [*Sacris liminibus.*]

16. ps. IN Synodo *f* Anglorum decretum, & iudicium firmiſſimè præceptum, & diligenter demonſtratum eſſe dignoſcitur, vt quicumque ſine Inuocatione Trinitatis merſus fuiſſet, ſacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum eſt: quia ſi lotus in fonte Baptiſmatis quis fuerit ſine inuocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti fuerit baptizatus. Hoc quoque obſeruari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, vt qui vel vnam de Trinitate perſonam in Baptiſmo non nominaret, illud Baptiſma eſſe verum non poſſet. Quod pro certo verum eſt: quia qui vnã ex ſancta Trinitate confeſſus non fuerit, prefectus Chriſtianus eſſe non poteſt. Qui enim confitetur Patrem & Filium, ſi confeſſus non fuerit & Spiritum ſanctum, neque patrem habet, neque filium: & qui confeſſus fuerit patrem, & Spiritum ſãctum, & filium non fuerit confeſſus, neque patrem habet, neque Spiritum ſanctum, ſed vacuus eſt à diuina gratia.

CAP. LXXXIV. ¶ *Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint.*
Item Gregorius *Quirino Epiſcopo in Iberia, lib.9. epiſt. 61.*

HI verò hæretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, ſicut ſunt Bonoſiani *g*, & Cataphryges *h* (quia & illi Chriſtum Dominum non credunt: & iſti ſanctum Spiritum peruerſo ſenſu eſſe quendam prauum hominem Montanum credunt: quorum ſimiles multi ſunt) & alij tales, cùm ad ſanctam Eccleſiam veniunt baptizantur: quia Baptiſma non fuit, quod in errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt.

CAP. LXXXV. ¶ *Semel in Baptiſmate mergere licet.*
Item ex Concilio Toletano 4. c. 5.

PRopter *a* vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum ſimplam teneamus Baptiſmi merſionem.

CAP. LXXXVI. ¶ *De Sacerdote, qui per ignorantiam linguæ latinæ in inuocatione Trinitatis deliquit.*
Item Zacharias Papa *Bonifacio Epiſcopo in epiſtola decretali.*

REtulerunt *b* nuntij tui, quòd fuerit in eadem prouincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret, neſciens latini eloquij infringens linguam diceret: baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu ſancta. Ac per hoc tua reuerenda fraternitas conſiderauit eos rebaptizare. Sed ſanctiſſime frater, ſi ille, qui baptizauit, non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, vt ſupra fati ſumus, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire vt denuo baptizentur.

1 ¶ Nuntij tui.] *Hæ duæ voces additæ videntur à Gratiano quamquam Virgilius, & Sydonius, qui hoc retulerant, proprie nuntij Bonifacij non fuiſſent) ne ea, quæ in epiſtola antecedunt, referre cogeretur: quod tamen Burchardus, & Iuo fecerunt.*

CAP. LXXXVII. ¶ *Quare baptizati à Sacerdote vngantur.*
Item Ambroſius *de Sacramentis, tractatu, ſeu lib.1 c.2.*

17. ps. VEniſti *c* ad fontem: ingreſſus es: conſidera, quid *d* videris: quid locutus ſis, conſidera *e*: repeto diligenter: occurrit tibi Leuita: occurrit Presbyter: vnctus es, quaſi athleta Chriſti, vt 1 ad Baptiſmum cathecumenus accedas.

1 ¶ Vt ad Baptiſmum] *Ita etiam Iuo, & auctor gloſſæ ad verſ. vnctus, videtur huc ſpectaſſe: ſed tota hæc clauſula abeſt ab Originali, in quo huius loco ſunt verba hæc,* quaſi luctamen huius ſæculi luctaturus profeſſus es luctaminis tui certamina.

CAP. LXXXVIII. ¶ *Quare baptizatus à Presbytero vngatur in cerebro.*
Item Rabanus *de inſti. Cleric. lib.1. c.28.*

POſtquam *f* aſcenderit baptizatus de fonte, ſtatim ſignatur in cerebro à Presbytero cum ſacro chriſmate, ſequente ſimul & oratione, vt regni Chriſti particeps fiat, & à Chriſto Chriſtianus poſſit vocari.

CAP. LXXXIX. ¶ *Quid ſuper baptizatum à Sacerdote dicatur.*
Item Ambroſius *de Sacramentis, tract. ſeu lib.2. c.7.*

EMerſiſti 1: *g* veniſti ad Sacerdotem. Quid tibi dixit? Deus inquit, Pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu ſancto, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitam æternam.] Vide, vbi vnctus es: in vitam, inquit, æternam.

1 ¶Emerſiſti, *Sic apud Iuonem in Originali eſt:* Ergo merſiſti, *eodem ſenſu, quem elicit auctor gloſſæ ex verbo,* Emerſiſti. *Frequens autem eſt apud B. Ambroſium iſtius vocabuli in hanc ſententiam.*

a *al ſubſiſtentis.* b *Ad verſic* [*Vnus Dominus.*]
c *Iuo p.1.c.131. Pann.l.1.c.61.* d *Iuo p.1.c.61. Pan.l.1.c.62.*
e *Mat.28.* f *Sent.4.diſt.3. Iuo p.1.c.199. Pann.l.1.c.63.*
g *al. Bonoſiaci.* h *1.q.1.ſi quis. Iuo p.1.c.153. Pann.l.1.c.64.*

a *Iuo p.1.c.129. Pann.l.1.c.59.* b *Burch.l.4.c.43. Iuo p.1.c.237. Pannor.l.1.c.65.* c *al. Venimus.*
d *al. quos.*] *vera lectio.* e *Iuo p.1.c.109. Pann.l.1.c.51.*
f *Iuo p.1.c.140. Pann.l.1.c.66.* g *Iuo p.1.c.141. Pann.l.1.c.67.*

CAP. XC.

CAP. X C. ¶ *Quare vnguentum ſuper caput baptizati ponatur.*

Item *in lib.* 3. *de Sacramentis*, c. 1. *&* 2.

ACcepiſtis myſterium *a*, hoc eſt, vnguentum ſupra caput. Quare ſupra caput? quia ſenſus *b* ſapientis in capite eius *& infrà*, c. 2. ¶ Sequitur ſpiritale ſignaculum, quod audiſti, hodie legi: quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem Sacerdotis Spiritus ſanctus infunditur.

CAP. X C I. ¶ *Quare candida veſtis traditur Chriſtianis.*

Item Rabanus *de inſtitut. Cleric. lib.* 1. c. 29.

POſt Baptiſmum traditur Chriſtiano veſtis candida deſignans innocentiam, puritatem Chriſtianam, quam poſt ablutas veteres maculas ſtudio ſanctæ cōuerſationis immaculatam ſeruare debet, repræſentandam *c* ante tribunal Chriſti. Cuncti verò renati albis induuntur veſtibus ad myſterium reſurgentis Eccleſiæ. *Idem ibidem.* Vtuntur ergo baptizati albis veſtibus, vt quorum primæ natiuitatis faciem *d* vetuſti erroris pannus fuſcauerat, habitus ſecundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim poſt ſacram vnctionem caput eius myſtico velamine, vt intelligat, ſe diademate regni, & ſacerdotali dignitate potiri.

CAP. X C I I. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *in libro de iis, qui initiantur myſteriis*, c. 7.

ACcepiſti *e* poſt Baptiſmum veſtimenta candida, vt eſſet indicium, quod exueris inuolucrum *f* peccatorum, & indueris innocentiæ caſta velamina.

CAP. X C I I I. ¶ *Quot menſibus Iudæi inter cathecumenos habeantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, c. 4.

18. ps. IVdæi *g*, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad legem catholicam venire voluerint, octo menſes inter cathecumenos Eccleſiæ limen introeant: & ſi pura fide noſcuntur venire, tunc demum Baptiſmatis gratiam mereantur. Quod ſi caſu me aliquo periculum infirmitatis intra præſcriptum tempus incurrerint, & deſperati fuerint baptizentur.

CAP. X C I V. ¶ *De Iudæis pleriſque frequenter ad Iudaiſmum redeuntibus.*

Item ex Concilio Toletano 4. c. 58.

PLeriſque *h* ex Iudæis, qui dudum ad Chriſtianam fidem promoti nunc blaſphemantes in Chriſtum, non ſolùm Iudaicos ritus perpetraſſe noſcuntur, ſed etiam abominandas circumciſiones exercere prǽſumpſerunt. De quibus conſultu piiſſimi, ac religioſiſſimi Domini noſtri Siſemundi Regis hoc ſanctum decreuit Concilium, vt huiuſmodi transgreſſores pontificali auctoritate correcti, ad cultum Chriſtiani dogmatis reuocentur, vt quos propria voluntas non emendat, animaduerſio ſacerdotalis coërceat. Eos autem, quos circunciderunt, ſi filij eorum ſunt, à parentum conſortio ſeparentur, ſi ſerui pro iniuria corporis ſui, libertati tradantur.

CAP. X C V. ¶ *Ante Baptiſmum diabolo, & eius operibus renuntiare debemus.*

Item Rabanus *de inſtit. Cleric. lib.* 1. c. 7.

PRimum *i* interrogatur paganus, ſi abrenuntiat diabolo, & omnibus damnoſis operibus eius, atque fallacibus pompis: vt primùm reſpuat errorem, & ſic appropinquet ad veritatem, poſſitque iuxta Apoſtolum *k* deponere veterem hominem, ſecundùm priſtinam conuerſationem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris, abnegans impietatem, & ſæcularia deſideria.

CAP. X C V I. ¶ *Non tranſit in nouam vitam quem pœnitet veteris vitæ.*

Item Auguſtinus *in libro de pœnitentiæ medicina*, c. 2.

OMnis *b* qui iam ſuæ voluntatis factus eſt arbiter, cum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur ſoli paruuli *c* immunes ſunt. Nondum enim vti poſſunt libero arbitrio.

CAP. X C V I I. ¶ *Ante Baptiſma pœnitentiam agere debemus.*

Idem *ad Seleucinam, epiſt.* 108.

AGunt *d* homines ante Baptiſmum pœnitentiam de ſuis prioribus peccatis, ita tamen, vt etiam baptizentur: ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, loquente Petro ad Iudæos, ac dicente: [Agite *e* pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Domini Ieſu Chriſti.]

CAP. X C V I I I. ¶ *Quadraginta dierum abſtinentia Iudæis baptizandis indicatur.*

Item Gregorius *Fantino Defenſori, lib.* 7. *epiſt.* 24.

NE *f*, quod abſit longa dilatio Iudæorum retro poſſit animos reuocare, cum fratre noſtro Epiſcopo loci ipſius loquere, vt pœnitentia, ac abſtinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico, aut ſi celeberrima feſtiuitas fortaſſis occurrerit, eos omnipotentis Dei miſericordia protegente baptizes *g*.

CAP. X C I X. ¶ *Pœnitentia non eſt neceſſaria baptizandis.*

Item Ambroſius *ſuper epiſtolam ad Romanos ad cap.* 11.

SIne Pœnitentia *h* ſunt dona, & vocatio Dei, quia gratia Dei in Baptiſmate non requirit gemitum, non requirit planctum vel opus aliquod, ſed *i* ſolam fidem, & omnia gratis condonat.

i ¶Sed ſolam fidem.] *Sed in gloſſa ordinaria, vnde potius videtur hoc loco ſumpſiſſe Gratianus quam ex Ambroſio, apud quem legitur*, niſi ſolam ex corde profeſſionem, *quemadmodum etiam refertur ſup. de pœnitentia, diſt.* 1. *c. qui aliquando, in verſ. Gratia Dei.*

CAP. C. ¶ *Neceſſitate cogente, in cathechiſmo & confirmatione idem compater eſſe poteſt.*

Item Higynus Papa.

29. ps. IN cathechiſmo *i*, & in Baptiſmo, & in Confirmatione vnus patrinus fieri poteſt, ſi neceſſitas cogit. Non eſt tamen conſuetudo Romana: ſed per ſingulos ſinguli ſuſcipiunt.

CAP. C I. ¶ *Non plures, ſed vnus paruulum in Baptiſmate ſuſcipiat.*

Item ex decreto Leonis Papæ.

NOn *k* plures ad ſuſcipiendum de Baptiſmo infantem accedant, quàm vnus, ſiue vir ſiue mulier. In confirmatione quoque idipſum fiat.

¶ *Cæteri collectores citant ex decretis Leonis Papæ apud S. Medardum.*

---

a *Iuo p.* 1. *c* 142. *Pann. l.* 1. *c.* 68. b *Eccl.* 2. c *al. ad præſentandam.* d *al. infantiam.* e *Iuo p.* 1. *c.* 144. *Pann. l.* 1. *c.* 70.
f *al. voluptate.*] *al. voluntate.*
g *Burch. l* 4. *c.* 81. *Iuo p.* 1. *c.* 275. *Pann. l.* 1 *c.* 71.
h *Burch. l.* 4. *c* 85. *Iuo p.* 1. *c.* 279. *Pann. l.* 1. *c.* 75.
i *Iuo p.* 1. *c.* 58. *Pann. l.* 1. *c.* 76. k *Epheſ.* 4. *Coloſſ.* 3. *Tit.* 2.

a *De pœnit. diſt.* 1. *tres ſunt.*] *& quis aliquando.*
b *Iuo p.* 1. *c.* 76. *Pann. l.* 1. *c.* 35. c *aliter pueri.*
d *Sent.* 4. *diſt* 16. *Iuo p.* 1. *c.* 77. *Pann. l.* 1. *c.* 36.
e *Actor.* 2. f *Iuo gloſſ. ordin. ibid.* g *baptizet:*
h *De pœnit. diſt.* 1. *quis aliquando.* i *Burch. l.* 4. *c.* 24. *Iuo p.* 1 *c.* 218. *Pann. l.* 1. *c.* 77. k *Poly. l.* 3. *c.* 10. *Anſ l.* 9. *c.* 19. *Burc. l.* 4. *c.* 25. *Iuo p.* 1. *c.* 219. *Pann. l.* 2. *c.* 78.

CAP.

CAP. CII. ¶ *Qui non eſt baptizatus, nec confirmatus, alium in chriſmate, vel Baptiſmate tenere non debet.*

Item ex Concilio Moguntino.

IN *a* Baptiſmate, vel in chriſmate, non poteſt alium ſuſcipere in filiolum, qui non eſt ipſe baptizatus, vel confirmatus.

CAP. CIII. ¶ *Abbati, vel Monacho non licet commatres habere.*

Item ex Concilio Antiſiodorenſi, c.25.

NOn *b* licet Abbati, vel Monacho de Baptiſmo ſuſcipere filios, nec commatres habere.

CAP. CIV ¶ *De eodem.*

Item ex libro Capitulorum.

MOnachi *c* ſibi compatres, commatréſve non faciant; nec oſculentur feminas.

¶ *In indice ſeptimi libri Capitulorum numero 494. (nam capita ipſa à 478. vſque ad 558 in volumine, quod ex Gallia habitum eſt, deſiderantur) leguntur,* Ne ſibi compatres, & commatres Monachi faciant.

CAP. CV. ¶ *Qui in Baptiſmo paruulos ſuſcipiunt pro eis apud Deum fideiuſſores exiſtunt.*

Item ex ſermone S. Auguſtini *poſt Paſcha, qui ſic incipit:* [*Hodiernus dies.*]

VOs *d* ante omnia tam mulieres, quàm viros, qui filios in Baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideóque ſemper eos admonete, vt caſtitatem cuſtodiant, iuſtitiam diligant, charitatem teneant: *& paulò pòſt.* Ante omnia ſymbolum & orationem Dominicam & vos ipſi tenete, & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte, oſtendite.

¶ *Iuo etiam recitat ex Dominica prima poſt Paſcha. In ſermone 163. de tempore, apud B. Auguſtinum hæc leguntur:* Quicumque viri, quæcumque mulieres de ſacro fonte filios ſpiritaliter ſuſceperunt, cognoſcant ſe pro ipſis fideiuſſores apud Deum exritiſſe: & ideo ſemper illis ſollicitudinē veræ charitatis impendant. *Similia etiam habentur in ſerm 215. qui eſt ſecundus Dominicæ decimæ poſt feſtum Trinitatis.*

CAP. CVI. ¶ *Ad baptizandi officium, & ad veſtimenta altaris lauanda Sacerdos propria debet habere vaſa.*

Item ex Concilio Ilerdenſi *e.*

20 OMnis *f* Presbyter, qui fontem lapideum habere ne-
38. quiuerit, vas conueniens ad hoc ſolummodo baptizandi officium habeat, quod extra Eccleſiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandum, & ad Pallas altaris propria habeantur vaſa in quibus nihil aliud fiat.

¶ *Similia habentur in ordine Romano de Officiis diuinis, pagin. 146.*

CAP. CVII. ¶ *Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *g* tertio, c.38.

21. NOn licet *h* fieri rebaptizationes, & reordinationes
35. vel tranſlationes Epiſcoporum

CAP CVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex epiſtola Auguſtini 203. *ad Maximium.*

REbaptizare *i* hæreticum hominem, qui hæc ſanctitatis *k* ſigna perceperit, quæ Chriſtiana tradidit diſciplina

a *Burch.l.4.c 26. Iuo p.1.c.220. Pann.l.1.c.79.*
b *Iuo p 1.c.132. Pann.l.1.c.80.* c *Iuo p.1.c.133. Pan.l.1.c.81.*
d *Iuo p.1.c.134. & p 11.c.17. Pann.l.1 c.82.*
e *al, Meldenſi.* f *Burch.l.4 c.13. Iuo p.1.c.208.*
g *Et in Afric.c.15.* h *al. liceat. Iuo p.1.c.152. Pan.l.1.c.83.*
i *Sent.4. diſt.6. Iuo p.1.c.172. Pannor.l.1. c.84.*
k *al. ſanctæ Trinitatis.*

omnino peccatum eſt: rebaptizare autem Catholicum, immaniſſimum ſcelus eſt.

CAP. CIX. ¶ *De Arrianis, quando baptizantur, & quando non.*

Item ex Concilio Arelatenſi, *a* 1. c.8.

DE Arrianis, qui propria lege ſua, vtuntur 1, placuit, ſi ad Eccleſiam aliqui de hac hæreſi venerint, interrogent eos noſtræ fidei Sacerdotes ſymbolum: & ſi præuiderint eos in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto eſſe baptizatos, manus eis tantum imponatur, vt accipiant Spiritum ſanctum. Qui ſi interrogati non reſponderint hanc Trinitatem, baptizentur.

1 ¶ Vtuntur.] *In Concilio impreſſo ſequitur,* vt rebaptizentur. *Ac ſolitos fuiſſe ab Arrianis rebaptizari Catholicos, ac fortaſſe etiam non Catholicos narrat B. Auguſtinus in libro de hæreſibus, c. 49 cæterum in quibuſdam peruetuſtis huius Concilij codicibus ſic legitur,* De Afris, quod propria lege ſua vtuntur, vt rebaptizent, placuit, &c. *De Afris autem habetur diſt.98 c. Afros (quod eſt Gregorij primi: & repetitur in epiſtola Gregorij ſecundi ad vniuerſum Clerum & plebem Turingiæ) itemque in Synodo Felicis tertij.*

CAP. CX. ¶ *Baptizentur, de quibus ignoratur, an ſint baptizati.*

Item Gregorius III.

PAruulos *b*, qui parentibus ſubtracti ſunt, & an baptizati ſint ignorant, hos vt baptizare debeas ſecundùm Patrum traditionem, ſi non fuerit, qui teſtificetur, ratio poſcit.

CAP. CXI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *c* quinto, c,5.

PLacuit *d* de infantibus, quoties non inueniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem idonei de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque vllo ſcrupulo eos eſſe baptizandos: ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione priuari. Hinc etiam legati Maurorum fratres noſtri conſuluerunt: quia multos tales à barbaris redimunt. Similiter 1 & de Eccleſiis, quoties ſuper earum conſecratione hæſitatur, agendum eſt: id eſt, vt ſine vlla trepidatione conſecrentur.

1 ¶ Similiter.] *Hæc vſque ad finem abſunt à codice regio huius Concilij, à 72. Carthaginenſi Canone Græco, à Vvormatienſi, & Burchardo. In Canone autem ſextæ Synodi neque illa habentur quæ præcedunt, id eſt,* Hinc etiam, &c.

CAP. CXII. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *Zeoni Rauennati Epiſcopo, epiſt.35.c.1.*

CVm *e* itaque Baptiſmi ſui nihil recordetur 1, qui regenerationis eſt cupidus, nec alter atteſtari de eo poſſit, qui *f* ſciat conſecratum, nec ille qui conſecratur. Scimus quidem inexpiabile eſſe facinus quoties iuxta hæreticorum damnata à ſanctis Patribus inſtituta cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante ſententia *g*: quæ nobis vnam prædicat in Trinitate deitatem, vnam in fide confeſſionem, vnum in Baptiſmate ſacramentum. Sed in hoc nihil ſimile formidatur: quoniam non poteſt in iterationis crimen venire, qood omnino factum eſſe neſcitur. Atque ideo. quoties perſona talis inciderit, ſollicita primum examinatione diſcutere, & longo tempore (niſi ſupremus finis immineat) indagare, vtrum nemo penitus ſit, qui teſtimonio ſuo iuuare poſſit ignorantiam naſcentis: &

a *Vide Arelatenſe 2. c.16. & 17.* b *pro paruulis.] Orig. Iuo p.1. c 146. Pann.l 1. c.92.* c *& in Afric. c.39 & in Vvormatienſ.70. & in ſexta Synodo. c.85.* d *Anſ l.9. c.56. Burch.l 4.c.45. Iuo p.1.c.147. & 239. Pann.l.1.c.39.*
e *Iuo p.1.c.48.* f *al quod.* g *al. doctrina.*

cum conſtiterit hunc, qui Baptiſmatis indiget ſacramento, ſola inaniter ſuſpicione prohiberi, accedat intrepidus ad conſequendam gratiam, cuius in ſe nullum ſcit eſſe veſtigium, nec vereamur huic ſalutis ianuam aperire, quam nunquam ante docetur ingreſſus.

1 ¶ Nihil recordetur.] *Sic etiam Iuo, licet cætera plenius quàm Gratianus. Integer locus hic eſt.* Cùm itaque baptizatum ſe nec ille recordetur, qui regenerationis eſt cupidus, nec alter atteſtari de eo poſſit, quod neſciat conſecratum, nihil eſt, in quo peccatum poſſit obrepere: cum in hac parte conſcientiæ ſuæ nec ille reus ſit, qui conſecratur, nec ille qui conſecrat Scimus quidem, &c. *Verùm ob gloſſam in verſ. nec ille, non eſt mutatum.*

Cap. CXIII. ¶ *De eodem.*
Idem *epiſt 90. al. 92. ad Ruſticum, c. 16.*

SI a nulla extant indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter Clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuiſſe doceantur, agendum eſt, vt renaſcantur ne manifeſtè pereant: in quibus quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit vt videatur iteratum. Qui autem poſſunt meminiſſe, quod ad Eccleſiam veniebant cum parentibus ſuis, poſſunt recordari, an quod eorum parentibus dabitur, acceperint. Sed hoc etiam ab eorum memoria alienum eſt, conferendum eis videtur quod collatum eſſe neſcitur: quia non temeritas interuenit præſumptionis, vbi eſt diligentia pietatis.

CAP. CXIV. ¶ *Non baptizatur cum matre, quidquid in eius corpore eſt.*
Item Auguſtinus *contra Iulianum, lib. 6. cap. 5.*

22 ps. SI b ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertineret, ita vt eius pars deputaretur: non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum geſtaret in vtero. Nunc verò, cùm ipſe etiã ipſe baptizatur, non vtique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cùm eſſet in vtero pertinebat.

CAP. CXV. ¶ *Quare non baptizatur cum matre qui in in eius vtero eſt.*
Item Iſidorus *lib. 1. ſent. de ſummo bono, c. 24.*

QVi c in maternis vteris ſunt, cum matre baptizari non poſſunt: quia qui natus adhuc ſecundùm Adam non eſt, renaſci ſecundùm Chriſtum non poteſt. Neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non præceſſit. *& infrà.* ¶ Qui d ſceleratè viuunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant, nihil ad emundationem proficere ſibi.

Cap. CXVI. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio e Martini Bracharenſis, *c. 54.*

SI f qua mulier prægnans deſiderauerit gratiam Baptiſmi percipere, quando voluerit, habeat poteſtatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui naſcitur: propterea, quòd vniuſcuiuſque propria voluntas in confeſſione monſtratur.

Cap. CXVII. ¶ *De his qui ignoranter bis baptizantur.*
Item ex Pœnitentiali Theodori.

23. ps. QVi g bis ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitere: niſi quòd ſecundùm Canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſſitas cogat. Qui autem non ignari: iterum baptizati ſunt, quaſi iterum crucifixerint Chriſtum, per ſeptem annos pœniteant quarta, & ſexta feria, & tres a Quadrageſimas ieiunent b. Si pro vitio aliquo fecerint c ſimiliter. Si pro munditia putauerint, tribus annis ſimiliter pœniteant.

Cap. CXVIII. ¶ *De his, qui ex induſtria bis baptizantur.*
Item Felix Papa tertius, *epiſt. 1. cap. 2. & ſeq.*

EOs d, quos Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan ſeu coactos lauacri illius vnici, ſalutariſque claruerit feciſſe iacturam 1, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia (ſi reſipiſcant) iacere conueniet nec orationi non modo fidelium, ſed ne cathecumenorum quidem omnimodis intereſſe: quibus laica tantum communio in morte eſt reddenda ¶ De Clericis autem, & Monachis, aut puellis Dei, aut ſæcularibus, ſeruari præcipimus hunc tenorem, quẽ Nicæna Synodus e circa eos qui lapſi ſunt, vel fuerint ſeruãdum eſſe conſtituit: vt ſcilicet qui nulla neceſſitate, nullus rei timore, aut periculo, ſe, vt rebaptizentur hæreticis impiè dediderunt, ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes ſint: ſeptem autem annis ſubiaceant inter pœnitentes manibus Sacerdotum: duobus autem annis etiam oblationes modis omnibus non ſinantur offerre: ſed tantummodo ſæcularibus f in oratione ſocientur, nec cõfundantur Deo colla ſumittere, qui eum non timuit abnegare: ¶ Pueris g autem, quibus, quòd impuberes h ſunt, à pubertate i vocabulum eſt, ſeu Clericis, ſeu Laïcis, aut etiam ſimilibus puellis, quibus ignorantia ſuffragatur ætatis, aliquandiu ſub manus impoſitione detentis reddenda communio eſt: nec eorum eſt expectanda pœnitentia, quos excipit à coërcitione cenſura.

1 ¶ Iacturam.] *Poſt hæc verba in Originali, & apud Burchardum, & Iuonem multa inſeruntur, quæ omnino ſunt legenda.*

Cap. CXIX. ¶ *Presbyteris baptizatos chriſmate vngere licet.*
Item Innocentius Papa *Decentio Epiſcopo, epiſt. 1. c. 3.*

24. ps. PResbyteris k (ſeu extra Epiſcoporum, ſeu præſente Epiſcopo baptizant) chriſmate baptizatos vngere licet: ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare: quod ſolis debetur Epiſcopis cùm tradunt Spiritum paracletum.

Cap. CXX. ¶ *Baptizatos in fontibus Presbyteris vngere non licet.*
Item ex regeſto Gregorij *ad Ianuarium Epiſcopum Caralitanum lib. 3. epiſt. 9.*

PResbyteri l baptizatos infantes ſignare ſacro in frontibus chriſmate non præſumant. Sed Presbyteri baptizatos vngant in pectore, vt Epiſcopi poſtmodum vngere debeant in fronte.

CAP. CXXI. ¶ *Chriſmatis m pannum ſecundo linire, & ſuper alium baptizatum mittere licet.*
Item ex Concilio apud Belluacum.

SI quis voluerit chriſmate n pannum iterum linire, & ſuper alium baptizatum mittere, non eſt abſurdum.

a *Poly. l. 3. tit. 10. Anſel. l. 9. c. 15. Burch. l. 4. c. 44. Iuo p. 1. c. 238. Pann. l. 1. c. 94.* b *Iuo p. 1. c. 181. Pann. l. 1. cap. 114.*
c *Sent. 4. diſt. 6. Iuo p. 1. c. 185. Pann. l. 1. c. 112.*
d *Suprà de conſ. diſt. 2. qui ſceleratè.* e *al. capitulis.*
f *Ex Conc. Neocæſar. c. 6.*
g *Burch. l. 4. c. 51. Iuo p. 5 c. 245. Pann. l. 1. c. 122.*

a *al. quatuor.* b *al. abſtineant.*] *al. pœniteant.*
c *al. fuerit.* d *Burch. l. 4. c. 99. Iuo p. 1. c. 293* e *C. 3.*
f *al. popularib.* g *C. 4.* h *al inueſtes*] *al. imberbes.*
i *al. puritate.* k *Beda in Act. Apoſt. c. 8. Iſidorus de offic. l. 2. c. fin. Albinus de diuinis officiis. Sent. 4. diſt. 7. Poly. l. 3. tit. 10. Burc. l. 4. c. 60. Iuo p. 1. c. 267. & 298. Pann. l. 1. c. 16.*
l *Sent. ibid. Burch. l. 4. c. 70.*
m *al. chriſmate.* n *al. chriſmatis.*

Cap. CXXII. ¶ *De veteri chriſmate Baptiſma conſecrare non licet.*

Item ex Concilio Lugdunenſi.

SI *a* quis de alio chriſmate, quam de illo nouo quod proprij Epiſcopi largitione, vel conſeſſione acceperit, baptizare, niſi præoccupante morte, tentauerit pro temeritatis auſu, ipſe in ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.

Cap. CXXIII. ¶ *Non niſi à propriis Epiſcopis Presbyteri chriſma accipiunt.*

Item ex Concilio apud Valentias.

PResbyteri *b*, qui diœceſanas regunt Eccleſias non à quibuſlibet Epiſcopis, ſed à ſuo, nec per minorem *c* Clericum, ſed per ipſos, aut per illum, qui eiuſdem ordinis ſit, ante Paſchæ ſolemnitatem chriſma petant.

Cap. CXXIV. ¶ *Conficere chriſma, & per diœceſes deſtinare omni tempore Epiſcopo licet.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, c. 51. *& ſequentibus.*

OMni tempore Epiſcopo liceat chriſma conficere, & per ſuas diœceſes deſtinare, ita vt accipiendum chriſma Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paſchæ de ſingulis Eccleſiis ad Epiſcopum deſtinetur. ¶ Presbyter *d* præſente Epiſcopo non ſignet infantes: niſi fortè ab Epiſcopo fuerit illi præceptum. Non liceat Presbytero prius Epiſcopo introïre in baptiſterium, ſed cum Epiſcopo: niſi fortè aut abſens fuerit aut ægrotus.

Cap. CXXV. ¶ *Qui baptizandi recipit officium, ſine chriſmate proficiſci non debet.*

Item ex Concilio Arauſicano, *cap.* 1.

NVllus *e* miniſtrorum, qui baptizandi recipit officium, ſine chriſmate vſquam debet progredi: quia inter nos placuit ſemel in Baptiſmate chriſmari. De eo autem, qui in Baptiſmate, quacunque neceſſitate faciente chriſmatus non fuerit, in Confirmatione Sacerdus 1 commonebitur. Nam inter nos chriſmatis ipſius non niſi vna benedictio eſt. Non præiudicantes *f* cuiquam hoc dicimus, ſed vt neceſſaria 2 habeatur chriſmatio.

1 ¶ Sacerdos commonebitur.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui hîc caput concludunt, quod citant ex Vaſenſi, c. 5) ſic legitur,* in confirmatione Sacerdotis perficietur, *aut, vt Iuo,* perficiatur.

2 ¶ Vt neceſſaria.] *Varietas inſignis eſt in editione Conciliorum Colonienſi trium tomorum. Nam & iſto modo legitur & hoc,* nõ neceſſaria habeatur rechriſmatio, &, non neceſſaria habeatur chriſmatio repetita: &, neceſſaria habeatur chriſmatio repetita, *quæ ſola lectio retenta eſt in editione quatuor tomorum.*

Cap. CXXVI. ¶ *Antequam chriſma infundatur, ad aſpergendum aquam de fonte accipere licet.*

Item Capitularium *lib.* 6. *c.* 77.

IN ſabbato *g* ſancto Paſchæ, vel Pentecoſtes, ſi quis velit aquam conſecratam ad aſperſionem in domo ſua recipere, ante chriſmatis infuſionem recipiat.

Cap. CXXVII. ¶ *Vnde aſperſionis ſanctificatio exordium ſumpſerit.*

Item Cyprianus *lib. 4. epiſt. 7. ad Magnum.*

NEc quemquam mouere debet, quod aſpergi, vel perfundi iubentur *h* ægri, cùm gratiam Dominicam conſequuntur: quando ſcriptura ſancta per Ezechielem *a* Prophetam loquatur, & dicat: (aſpergam ſuper vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris, & ab omnibus ſimulachris veſtris & mundabo vos, & dabo vobis cor nouum: & ſpiritum nouum dabo in vobis): *Item in* b *Numeris.* ¶ [Qui tetigerit cadauer 1 hominis, & propter hoc ſeptem diebus fuerit immundus, aſpergatur de hac aqua die tertio, & ſeptimo, & ſic mũdabitur.] *Item.* ¶ Si fide Trinitatis mundatus non fuerit, in reſurrectione 2 apud ſanctorum collegium immundus erit. Si die tertio aſperſus non fuerit, ſeptimo non poterit emundari. Omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & aſperſus ex hac commiſtione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Iſraël: quia, qui aqua aſperſus non eſt expiationis, immundus erit, & manebit ſpurcitia eius ſuper eum, *& iterum,* & locutus eſt Dominus ad Moyſem, dicens *c*: Accipe Leuitas de medio filiorum Iſraël & purificabis eos, & ita facies eis purificationem eorum, circumſperges eos aqua purificationis.] *& iterum;* aqua aſperſionis purificatio eſt. Vnde apparet aſperſionem quoque aquæ, inſtar ſalutaris lauacri obtinere, & quando hæc in Eccleſia fiunt, vbi ſit & accipientis, & dantis fides integra ſtare omnia, & conſummari, ac perfici poſſe Domini maieſtate, & fidei veritate, *& infrà.* ¶ Spiritus verò ſanctus non dimenſuratur *d*, ſed ſuper credentem totus infunditur. Nam ſi dies omnibus æqualiter noſcitur: & ſi ſol ſuper omnes pari, & æquali luce diffunditur: quantò magis Chriſtus ſol, & dies verus in Eccleſia ſua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cuius æqualitatis ſacramentum videmus in exodo *e* eſſe celebratum, cùm de cœlo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cœleſtis, & cibum Chriſti venientis oſtenderet. Illic enim ſine diſcrimine vel ſexus, vel ætatis Gomor ſingulis æqualiter colligebatur. Vnde apparebat Chriſti indulgentiam, & cœleſtem gratiam poſtmodum ſecuturam æqualiter omnibus diuidi: ſine ſexus varietate, ſine annorum diſcrimine, ſine acceptione perſonæ ſuper omnem Dei populum ſpiritalis gratiæ munus infundi. Plane eadem gratia ſpiritalis, quæ æqualiter in Baptiſmo à credentibus ſumitur in conuerſatione; atque actu noſtro poſtmodum vel minuitur, vel augetur, vt in Euangelio *f* Dominicum ſemen æqualiter ſeminatur: ſed pro varietate terræ aliud abſumitur: aliud in multiformem copiam vel trigeſimi, vel ſexageſimi, vel centeſimi numeri fructu exuberante cumulatur, *& paulò poſt.* ¶ Quod ſi aliquis in illo mouetur, quod quidam ex his, qui ægri baptizantur, ſpiritibus adhuc immundis teneantur 3 ſciat diaboli nequitiam pertinacem vſque ad aquam ſaltem valere: in Baptiſmo verò omnis *g* nequitiæ ſuæ virus amittere. Quod exemplum cernimus *h* in Rege Pharaone: qui diu reluctatus, & in ſua perfidia demoratus, tamdiu reſiſtere potuit, & præualere donec ad aquam veniret: quò cùm veniſſet, & victus eſt, & extinctus. Mare autem illud, ſacramentum Baptiſmi fuiſſe declarat beatus Apoſtolus Paulus *i*, dicens: [*Volo enim vos ignorare fratres, quia Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes per mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari.*] & addidit dicens: [Hæc autem omnia, figuræ noſtræ fuerunt.] Quod hodie etiam geritur, vt per exorciſtas voce humana, & poteſtate diuina flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus: & cum exire ſe, & homines Dei *k* dimittere ſæpe dicat, in eo tamen quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem prius geſtum eſt, eodem modo *l* obſtinationis, & fraudis exerceat. Cùm tamen ad aquam

a *Burch. l. 4. c. 94. Iuo p. 1. c. 288, Pann. l. 1. c. 99.*
b *Burch. l. 4. c. 72. Iuo p. 1 c. 266. Pann. l 1. c. 191.* c *ac iuniorem.* d *Vide Meldenſe, c. 46 ſup. diſt. 95. Presbyter, C. 52. & 53.* e *Burch. l. 4. c. 73. Iuo p. 1. c. 267.*
f *Vt præiudicans quidquam dico.*] g *Iuo p. 1. c. 112. Pan. l. 1. c. 108.* h *al. videntur.*

a *Ezech. 6.* b *Num. 19.* c *Num. 8.*
d *de menſura datur.*] *vera lectio.*
e *Exod. 16.* f *Matth. 15.*
g *omne.*] *Orig.* h *Exod. 14.*
i *1. Cor. 10.* k *al. Deo.*
l *al. mendacio.*

Dei ſalutarem, atque ad Baptiſmi ſanctificationem venitur, ſcire debemus,& fidere : quia illic diabolus opprimitur , & homo Deo dicatus diuina indulgentia liberatur.

1 ¶ Qui tetigerit.] *Hæc vſque ad verſ.* Et locutus eſt. *aliis verbis à B.Cypriano exponuntur , ex quo quidem in cæteris huius capitis partibus multa ſunt emendata.*

2 ¶ In reſurrectione.] *Huius ſententiæ ſunt quædam veſtigia in gloſſa interlineari ad iſtum Numerorum locum.*

3 ¶ Teneatur.] *In originali impreſſo eſt ,* tentantur. *ſed in quinq; manuſcriptis,*tentabantur. *Hoc enim ſibi vult B. Cyprianus, dum adhibentur ſolẽnitates præcedentes Baptiſmum tentari adhuc homines poſſe ab immundis ſpiritibus , deſinere autem tentationem in abſolutione Baptiſmi,id eſt in aqua ſalutari. Sic enim ab ipſo nunc vſurpatur vox* Baptizantur , *ac ſæpe à Philoſophis vſurpari ſolet vox* generari. *nimirum pro alteratione præcedente eductionem, & prouentum formæ.*

CAP. CXXVIII. ¶ *De his qui vſque ad exitum vitæ ſuſcipere Baptiſma differunt.*

Item Ioannes Chryſoſtomus *in epiſt. ad Hebræos, homil. 13. ad c. 7.*

25 Is. QVando quis propterea peccat, vt ſanctum Baptiſma in nouiſſima ſua expiratione ſuſcipiat, fortaſſis non adipiſcitur. Et credite mihi, non terrens vos dico , quod dicturus ſum. Multos noui, qui hoc paſſi ſunt, qui ſpe Baptiſmatis multa peccabant , circa diem autem mortis diſceſſerunt vacui. Deus enim propter hoc Baptiſma tribuit, vt ſoluat peccata, non vt addat.1 Si verò quis ad hoc vtitur Baptiſmate, vt ampliora delinquat, ipſum fit negligentiæ cauſa.

1 ¶ Non vt addat] *In editione Veronenſi mendosè eſt,* ἵνα αὐξήσῃ *corrigendumque ex manuſcriptis,* οὐχ ἵνα αὐξήσῃ.

CAP. CXXIX. ¶ *Paruulis baptizatis parentum non nocet perfidia.*

26. Is. QVæris *a* à me vtrum parẽtes baptizatis paruulis ſuis noceant , cùm eos dæmoniorum ſacrificiis ſanare conantur:& ſi non nocent , quomodo eis proſit cum Baptizantur, parentum fides: quorum eis non poteſt obeſſe perfidia. Vbi reſpondeo, tantam illius ſacramenti, hoc eſt. Baptiſmi ſalutaris eſſe virtutem in ſancta compage corporis Chriſti , vt ſemel 1 regeneratus per aliorum voluntatem deinceps non poſſit vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, cui nulla ſua voluntate conſenſit. [*Et anima enim patris mea eſt,* inquit *& anima filij mea eſt.*] & iterum b [Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.] Non autem peccat ipſa cum parẽtes neſcienti, vel quilibet alius alius adhibet ſacrilegia dæmoniorum. Sed ideo ex Adam traxit, quod ſacramenti illius gratia ſolueretur: quia nondum erat anima ſeparatim viuens, id eſt, altera anima, de qua diceretur, [& anima patris mea eſt, & anima filij mea eſt.] Iam *c* itaque dicit , quod cum homo in ſeipſo eſt ab eo qui genuit, alter effectus, peccato alterius ſine ſua conſcientia *d* nõ tenetur obnoxius *& infra.* ¶ Quomodo *e* itaque in paruulum maiores peccant offerentes eum, atque obligare conantes dæmonum ſacrilegis vinculis non eſt anima vtrorumque communis , vt etiam culpam poſſint habere communem. Non enim ſic communicatur culpa per alterius voluntatem , quemadmodum communicatur gratia per ſancti Spiritus vnitatem *Item ea dẽ ſuperius.* Regenerans ergo ſpiritus in maioribus offerentibus , & paruulo oblato , renatoque communis eſt. Ideo per hanc ſocietatem vnius eiuſdemque ſpiritus prodeſt offerentium voluntas paruulo oblato. *& infra* Poteſt enim & in hoc , & in illo homine eſſe vnus Spiritus ſanctus etiamſi inuicem neſciant , per quem ſit *a* vtriuſque gratia communis : non autem poteſt ſpiritus vnus eſſe hominis & huius , & illius , per quem peccante altero,& altero non peccante, ſit tamen culpa communis. Ac per hoc poteſt paruulus ſemel ex parentum carne generatus, Dei ſpiritu regenerari, vt ex *b* illis obligatio contracta ſoluatur. Non poteſt autem ſemel Dei ſpiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari , vt obligatio, quæ ſoluta eſt, iterum contrahatur. Et ideo ſemel perceptam paruulus Chriſti gratiam non amittit , niſi propria impietate, *& paulò poſt.* Verumtamen rectè dicuntur parentes , vel quicunque maiores filios , ſeu quoſlibet paruulos baptizatos dæmoniorum ſacrilegiis obligare conantes, ſpiritaliter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt: ſed quantum in ipſis eſt, interfectores fiunt : rectéque illis dicitur, quando ab hoc ſcelere prohibentur, nolite occidere paruulos veſtros Dicit enim & Apoſtolus *c* [*Spiritum noli extinguere* :] non quia ille extingui poteſt: ſed quantum in ipſis eſt , extinctores eius merito dicuntur, qui ſic agunt, vt extinctum velint. Nec illud te moueat, *&c. & infra.* Celebrantur enim per eos neceſſaria miniſteria. *& infra.* ¶ Offeruntur *d* quippe paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiam non tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quamuis & ab ipſis , ſi & ipſi boni fideles ſunt) quam ab vniuerſa ſocietate ſanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelligitur: quibus placet, quod offeruntur,& quorum ſancta, atque indiuidua charitate ad communicationem ſancti Spiritus adiuuantur. Tota hoc ergo mater Eccleſia, quæ in ſanctis eſt, facit: quia tota omnes, tota ſingulos parit *Item infra.* Difficillimam ſanè quæſtionem tibi propoſuiſſe viſus es in extremo inquiſitionis tuæ, ea videlicet intentione , qua ſoles vehementer cauere mendacium. Si conſtituam, inquis , ante te paruulum , & interrogem, Vtrum cùm creuerit futurus ſit caſtus, vel fur, vel non ſit futurus, ſine dubio reſpondebis, neſcio : & vtrum in eadem paruula ætate conſtitutus cogitet aliquid boni , vel mali , dices neſcio. Si itaque de moribus eius futuris nihil audes certi promittere & de eius præſenti cogitatione: quid eſt aliud *e* quàm quando ad Baptiſmum offeruntur pro eis parentes, tanquam fidei auctores *f*, reſpondent , & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non poteſt , aut ſi poteſt, occultum eſt? interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus : Credit in Deum? de illa ætate, quæ vtrum ſit Deus, ignorat. Reſpondent : Credit,& ad cætera ſic reſpondetur ſingula quæ quæruntur. *g* Vnde miror parentes in iſtis rebus tam fidenter pro paruulo reſpondere . vt dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam qua baptizatur , baptizator interrogat: tamen eadem hora , ſi ſubiiciam, erit caſtus, qui baptizatur. aut non erit fur ? neſcio , vtrum audeat dicere aliquis, aliquid horum erit , aut nõn erit: ſicut mihi ſine dubitatione reſpondet, quod credat in Deum & quod ſe conuertat ad Deum *& infra.* ¶ Ecce *h* facio Quantum poſſum, Dominus adiuuet vt quod poſtulas, poſſim. Nempe ſæpe ita loquitur , vt Paſcha propinquante dicamus craſtinam, vel perdiſtinam *i* vel perendiſſenam eſſe Domini paſſionem : cùm ille ante tam multos annos paſſus ſit: nec omnino, niſi ſemel, ipſa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus, hodie Dominus reſurrexit: cùm ex quo reſurrexit, tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, vt nos ita loquentes arguat eſſe mentitos ? niſi quia iſtos dies

a *Poly. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 41.* b *Ezech. 18.*
c *Iam itaque cùm homo vera lectio.*
d *conſenſione.] vera lectio.*
e *Quando autem.] vera lectio , & ſine nota interrogationis.*

a *al. fit.* b *al. & illius.* c *1. Theſſ. 5.*
d *ſup. ead. c. nec illud. 33.*
e *illud, quod quando.] vera lectio.*
f *al doctores al. fidei dictores ſpondens.*
g *al gerantur.*
h *Ino p. 2. c. 14.*
i *vel perendinam eſſe.] vera lectio.*

ſecundùm illorum quibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus. vt dicatur ipſe dies, qui non eſt ipſe, ſed reuolutione temporis, ſimilis eius: & dicatur illo die fieri propter ſacramenti celebrationem, quod non illo, ſed iam olim factum eſt. *& infrà*. ¶ Itaque paruulum *a &c. & infrà*. ¶ Cùm autem homo ſapere cœperit, non illud ſacramentum repetit, ſed intelligit, eiuſque veritati cōſona etiam voluntate coaptabitur Hoc quamdiu non poteſt, valebit ſacramentum ad eius tutelam aduerſus contrarias poteſtates: & tantum valebit, vt ſi ante rationis vſum ex hac vita emigrauerit, per ipſum ſacramentum commendāte Eccleſiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per vnum hominem intrauit in mundum, Chriſtiano adiutorio liberetur Hoc qui non credit, & fieri non poſſe arbitratur, profectò infidelis eſt, etſi habeat fidei ſacramentum, longèque melior eſt ille paruulus, qui etiamſi fidem nondum habeat in cogitatione *b*, non ei tamen obicem contrariæ cogitationis opponit, vnde ſacramentum eius ſalubriter percipit.

1 ¶ Semel regeneratus.] *Plenius apud B. Auguſtinum* vt ſemel generatus per carnalem voluptatem, cùm ſemel regeneratus fuerit per aliorum ſpiritualem voluntatem, &c. *Multa verò in hoc capite emendata ſunt vbi per gloſſam licuit. Sunt enim ſententiæ ipſæ à collectore arbitratu ſuo tranſpoſitæ.*

CAP. CXXX. ¶ *Aliorum fides in baptiſmo paruulos ſaluat.*

Item *Bonifacio contra duas Epiſtolas Pelagianorum, l.1.c.22.*

IN Eccleſia *c* Saluatoris per alios paruuli credunt: ſicut, ex aliis ea, quæ illis in baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis 1, eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis, & ſanguinis Chriſti, dicente ipſo: [Niſi *d* manducaueritis carnem meam, &c.]

1 ¶ Cogitetis.] *Non eſt mutatum ob gloſſam. Sed in vetuſtis codicibus, & originali eſt*, cogitatis: *pendentque hæc omnia ex ſuperioribus: quare integer locus perlegendus.*

CAP. CXXXI. ¶ *Corpore & ſanguine Chriſti participat, qui per Baptiſma membrum eius efficitur.*

Idem.

NVlli eſt aliquatenus *e* ambigendum, tunc vnumquenque fidelium corporis, ſanguiniſque Dominici participem fieri, quando in Baptiſmate membrum Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis, caliciſque conſortio etiamſi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando ipſe hoc, quod illud ſacramentum 1 eſt, inuenit. *f*

1 ¶ Sacramentum eſt.] *Apud Bedam (nam originale non eſt inuentum) legitur* ſacramentum ſignificat, inuenit *g*, *vt ſup. diſt. 2. Quia paſſus. verſ. Nulli, & ita interpretatur nunc auctor gloſſæ verbum*, eſt.

CAP. CXXXII. ¶ *Quare ſit baptizandus, qui de baptizato naſcitur.*

Item *de peccatorum merit. & remiſ. & Baptiſmo paruulorum. lib 2. cap. 25 & 26.*

27. SI *h* baptizata eſt caro Chriſti, quæ ſine peccato erat, propter exemplum imitationis: quantò magis baptizanda eſt caro mortis propter euitandum iudicium damnationis? Secus verò in tempore circumciſionis, qui de circumciſo naſcebatur, fuit circumcidendus: ſic nunc, qui de baptizato naſcitur, erit baptizandus. ¶ Sacramentum enim Baptiſmi, ſacramentum eſt regenerationis. Quare ſicut qui non vixerit, mori non poteſt. ita, qui natus non fuerit, renaſci non poteſt. Ex quo conficitur, neminem in ſuo parente renaſci potuiſſe non natum. Et quamuis parenti poſt conuerſionem propria peccata non obſunt, tamen illis obſunt, qui ab eo generantur. Parenti propter hoc non obſunt, quia renatus eſt: illis autem, qui de illo nati ſunt, niſi eodem modo renaſcantur, quæ à parente contracta ſunt, oberunt: quia etiam innouatus pater non de nouitate, ſed de reliquiis vetuſtatis carnaliter gignit: & filij ex parentum reliqua vetuſtate in peccati carne propagati, damnationem ſacramento regenerationis euadunt.

¶ *Hoc etiam caput confectum eſt ex verbis B. Auguſtini, collectoris tamen arbitratu, & immutatis, & tranſpoſitis, & in ſummam redactis. Quod in multis ſequentibus ita fit, vt neceſſarium omnino ſit ad ipſum adire auctorem. Quare pauca emendata ſunt, (& ea quidem ex vetuſtis ferè Gratiani exemplaribus) quæ ſcilicet ſenſum valde obſcurabant, nec gloſſa obſtabat.*

CAP. CXXXIII. ¶ *In Baptiſmate omnia peccata moriuntur.*

Item in Enchiridio, *c. 52.*

VT oſtenderet Apoſtolus nos mortuos eſſe peccato: [An *a* ignoratis, inquit, quoniam quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus?] Si ergo hinc oſtendimur mortui eſſe peccato, quia in morte Chriſti baptizati ſumus, profectò & paruuli, qui baptizantur in Chriſto, peccato moriuntur: quia in morte ipſius baptizantur. Nullo enim excepto dictum eſt, [Quicunque enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: & ideo dictum eſt, vt probaretur mortuos nos eſſe peccato. Cui autem peccato paruuli renaſcendo moriuntur, niſi quod naſcendo traxerunt? Ac per hoc etiam ad ipſos pertinet, quod ſequitur *b*, [Conſepulti enim ſumus illi per Baptiſmum in mortem.] *& infrà*. ¶ Baptizatis itaque in morte Chriſti, in qua non ſolùm maiores, verum etiam paruuli baptizantur ait *c*: [Sic vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.

CAP. CXXXIV. *Sicut nulli baptiſmus negatur, ita nemo eſt, qui non peccato moriatur.*

Item in eodem, *c. 49.*

A Paruulo *d* recens nato vſque ad decrepitum ſenem ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo, ita nullus eſt, qui non peccato moriatur in Baptiſmo. Sed paruuli tantum originali, maiores autem etiam omnibus iis moriuntur peccatis, quæ male viuendo addiderunt ad illud, quod naſcendo traxerunt.

CAP. CXXXV. ¶ *In baptiſmo Ioannis non erat peccati remiſſio.*

Item in eodem. *c. 43.*

NOn regenerabantur *e*, qui Baptiſmo Ioannis baptizabantur *f*: Sed quodam præcurſorio illius miniſterio, qui dicebat: [parate *g* viam Domino,] huic vni, in quo ſolo renaſci poterant, Parabantur. Huius enim Baptiſmus eſt non in aqua tantum, ſicut fuit Ioannis, verumetiam in Spiritu ſancto, vt de illo 1 ſpiritu regeneretur, quiſquis in Chriſtum credit, de quo Chriſtus regeneratus regenerationem *h* non cognouit. *& paulò inferius*. ¶ In aqua baptizari voluit à Ioanne, non vt eius iniquitas vlla dilueretur, ſed vt magna commendaretur

a *ſup. ead. nihil eſt aliud 76* b *al. cognitione.*
c *Beda ad c. 16. Marci. Anſ. l. 9. c. 43. & Ioan. 6.*
e *Beda 1. Cor. 10. ad verſ.* [*Calix benedictionis.*] *ſup. diſt. 2. c. qua paſſus. §. nulli.* f *al. inuenitur. c. 26.*
h *Sent. 4. diſt. 9. Poly. l. 3. tit. 20. ex Innocentio. Anſ. l. 9. c. 23. Iuo p. 2. c. 1.*

a *Rom. 6.* b *Ibid.* c *Ibid* d *Sent. 4. diſt. 4. Iuo p. 17 c. 4.*
e *renaſcebantur.*] *Orig.* f *Aug addit.*] *à quo & ipſe baptizatus eſt:* g *Eſa. 40. Marc. 1.*
h *regeneratione non eguit.*] *Orig.*

humanitas *a*. Ita quippe nihil in eo baptiſmus habuit, quod ablueret, ſicut mors nihil quod puniret, inuenit.

1 ¶ Vt de illo Spiritu.] *Reſtitutus eſt ex B. Auguſtino hic locus in quo gloſſa non impediebat. Antea legebatur*, Vt de illo regeneraretur, qui regenerationem, &c.

CAP. CXXXVI. ¶ *Non ſolùm originale, ſed etiam actualia peccata remittuntur, in Baptiſmate.*

Idem *de Baptiſmo paruulorum, ſiue de peccat. mer. l.* 1. *c.* 15. *&* 16.

REgenerante 1 autem carne tantummodo contrahitur peccatum originale: regenerante autem ſpiritu non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum. Proinde rectè poteſt dici paruulos ſine Baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multum autem fallit & fallitur qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo *b*: per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, &c.]

1 ¶ Regenerante autem] *Declarans B. Auguſtinus, cur ab Apoſtolo dictum ſit.* Sic & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, *hæc afferebat.* Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod eſt originale peccatum. Regenerante autem ſpiritu non ſolùm originalis, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.

CAP. CXXXVII. ¶ *Quicunque ex concupiſcentia naſcitur per Baptiſmum regeneratur.*

Idem *c. in eodem c.* 16.

QVisquis ex cõcupiſcentia carnis, & lege peccati, & mortis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opus habet, vt non ſolum ad Regnum Dei perducatur, verumetiam à peccati damnatione liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato, & morte naſcuntur, ſic etiam per Chriſtum in iuſtitiam, & vita æterna in Baptiſmo renaſcuntur.

CAP. CXXXVIII. ¶ *Offerentium fides paruulos facit fideles.*

Idem *in* d *eodem libro, c.* 19.

PAruuli, fideles rectè vocantur: quia fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur: & per eorundem verba diabolo, & mundo abrenuntiant. Et hoc fit vi ſacramenti, & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Eccleſiæ. Paruulus autem, qui Baptizatur, ſi ad annos rationales veniens non crediderit, nec ab illicitis abſtinuerit, nihil ei prodeſt, quod paruulus accepit.

CAP. CXXXIX. ¶ *De eodem*

Item Auguſtinus *in eodem lib. de meritis, & remiſſ. peccatorum, c.* 25 *&* 39.

MAter Eccleſia os maternum paruulis præſtat, vt ſacris myſteriis imbuantur: quia nondum *e* poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem. Nec ideo tamen eos quiſquam fidelium fideles *f* appellari cunctatur: quod à credendo vtique nomen eſt: quamuis hoc non ipſi, ſed alij pro eis inter ſacramenta reſponderint. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur cur etiam non prius pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba geſtantium, diabolo, & huic ſæculo renunciare monſtrantur?

a *Humilitas.*] *Orig.* b *Roman.* 5. c *Sententia potius, quam verba* d *Summa verborum B. Auguſt. inf. c. prox. verba ipſa* e *Roman.* 10. f *ſup. cap. proximo.*

CAP. CXL. ¶ *Charitas Eccleſiæ peccata dimittit, vel tenet.*

Idem *in tract.* 121 *ad c.* 20. *a Ioannis.*

ECcleſiæ charitas, quæ *b* per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes ſunt, peccata dimittit: eorum, qui non ſunt, tenet.

CAP. CXLI. ¶ *Solus Chriſtus peccata dimittit.*

Idem *c. de peccatorum merito & remiſſ. l.* 1. *c.* 23.

NEmo *d* tollit peccata, niſi ſolus Chriſtus, qui eſt agnus tollens peccata mundi, *& infrà.* ¶ Tollit autem & dimittendo quæ facta ſunt (vbi originale continetur,) & adiuuando ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi fieri omnino non poſſunt.

CAP. CXLII. ¶ *Præter Baptiſma Chriſti paruulis nulla ſalus promittitur.*

Idem *ibidem, & c.* 25.

NVlla *e* præter Baptiſmum Chriſti ſalus promittitur infantibus: quia infantes, ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum, in credentium numerum non tranſeant, profectò in tenebris manent.

CAP. CXLIII. ¶ *Baptizati in Chriſto incorporantur, & eius membra fiunt.*

Idem *f ibidem, c.* 26.

AD hoc Baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporẽtur, & membra eius habeantur, & cõſepeliantur: & oblati per Sacramentum, charitatemque fidelium reconcilientur Deo: vt in illo viui, ſalui, liberati, redempti, illuminati fiant.

CAP. CXLIV.

Idem *ibidem c.* 27.

QVis autem neſciat credere eſſe infantibus Baptizari non credere autem, non baptizari?

CAP. CXLV. ¶ *Gratia non ſolum peccata dimittit, ſed etiam legem implere facit.*

Idem *g de gratia, & libero arbitrio, ad Valentinum, cap.* 14.

GRatia, quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam, vt lex impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur: ſpiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita à Deo conceditur, vt homini petenti & alia concedantur. Nam *h* fides non eſt liberi arbitrij tantum, ſed donum Dei.

CAP. CXLVI. ¶ *Vetus infirmitas in Baptiſmo non penitus abſumitur, ſed vires amittit.*

Idem *de Baptiſmo paruulorum, ſiue de peccat.*

28. ps. NOn ex eo quo quiſq; Baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo abſumitur. Sed renouatio incipit à 1 remiſſione omnium peccatorum, & intelligentia, & operatione ſpiritualium. Cætera verò in ſpe facta ſunt, donec etiam in re fiant: quod erit in reſurrectione. Nam in Baptiſmo, quamuis plena fiat remiſſio peccatorum, nondum tamen plena eſt nouitas, & perfecta mutatio: quia adhuc remanet corruptio non ſolùm in corpore, ſed etiam in animo, qui eſt homo interior: in quo ſi perfecta eſſet nouitas, non diceret Apoſtolus *i*, quòd renouatur de die in diem. *Idem eodem libro, c.* 27. ¶ Hoc meminiſſe debemus tantummodo, omnium peccatorum plenam, perfectamque remiſſionem Baptiſmo fieri, hominem verò non totum commutari continuò: ſed in benè proficientibus de die in diem nouitate creſcente, commutari quod vetuſtum, & carnale eſt: donec ita renouetur, vt animalis infirmitas corporis, ad infirmitatem ſpiri-

a *Gloſſa ordin. ibi. Ex Aug. ad verſ.* [*quorum remiſeritis.*] *& Beda ibid. Sent.* 4. *diſt.* 18. b *Rom.* 5. c *Beda in c.* 3. 1. *Ioannis, & glo. ibid.* d *Ioan.* 1. e *Sent.* 4. *diſt.* 18. *Summa verborum.* f *Per epitomam.* g *Per epitomam.*
h *Eph.* 2. i 2. *Cor* 4.

talem, incorruptamque perueniat, *&c.* 2. ¶ Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apoſtolus *a*, [non regnet peccatum in veſtro mortali corpore] non ſic manet in membris eorum qui renati ſunt, tanquam non ſit eius facta remiſſio, vbi omnino plena, & perfecta fit remiſſio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus ſeparabamur à Deo: ſed manet in vetuſtate carnis tanquam ſuperatum, & peremptum, ſi non illicitis ſenſionibus quodammodo reuiuiſcat, & in regnum proprium damnationemque reuocetur. Ab hac autem vetuſtate carnis (in qua lex iſta peccati, vel peccatum iam remiſſum) vſque adeo ſpiritus vita diſcernitur, in cuius nouitate baptizati per Dei gratiam renaſcuntur, vt tale etiam in præſenti non ſolùm non in peccato, ſed etiam nec in carne eſſe dicatur, cuius deſideria non ſequuntur, ſed in ſpiritu. Ipſa verò carne corruptibili benè vtitur, qui membra eius ab bene operandum conuertit, non ſecundùm deſideria carnis viuens lege peccati, quod licet iam remiſſum eſt, in vetuſtate tamen carnis manet: qua bene vtuntur fideles coniugati, qui ex eo, quod ſunt in Chriſti nouitate, dominari ſibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quod adhuc trahunt Adæ vetuſtatem, regenerandos immortaliter filios, mortaliter generant cum ea propagine peccati, qua renati obnoxij non tenentur, & qui naſcuntur, renaſcendo ſoluuntur *Item paulò inferius.* ¶ Sicut facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ 2 & corpori pertinent, licet autem quantum ad motus, iam præterierunt, & non ſunt, eis tamen præteritis, reatus eorum manet, niſi peccatum per remiſſionem ſoluatur: ſic contra in hac non iam præterita, ſed adhuc manente lege concupiſcentiæ reatus eius ſolutus: & non erit, cum ſit in Baptiſmo plena remiſſio peccatorum.

¶ *Quod de multis capitibus iam ſignificatum eſt, ex locis B. Auguſtini eſſe confecta, ſed aliter diſpoſitis, & in ſummam collectis, id in hoc potiſſimum capite apparet: in quo tamen non pauca ſunt & emendata, & addita.*

1 ¶ A remiſſione.] *Antea legebatur*, ad remiſſionem &c. *Emendatum eſt ex pleriſq; vetuſtis exēplaribus, & originali.*

2 ¶ Animæ & corpori.] *In originali eſt*, quantum ad ipſos motus animi, & corporis pertinet, iam præterierunt, & non ſunt: eis tamen præteritis, & non iam exiſtentibus, reatus eorum manet. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

CAP. CXLVII. ¶ *Diſcipuli Chriſti eius Baptiſmate creduntur abuti.*

Idem *in Epiſtola* 107. *ad Seleucianum.*

29. ps. QVando ab *b* Hieroſolymis exiit Ieſus cum diſcipulis ſuis in Iudæam terram, & illic morabatur cum eis, baptizabat non per ſeipſum, ſed per diſcipulos ſuos: quos intelligimus iam fuiſſe baptizatos, ſiue Baptiſmo Ioannis (ſicut nonnulli arbitrantur:) ſiue (quod magis credibile eſt, Baptiſmo Chriſti. *Item ibidem* ¶ Reſpondit *c* Dominus Petro. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet: ſed eſt mundus totus] Vbi intelligitur, quòd iam Petrus Baptizatus fuerat.

CAP. CXLVIII. ¶ *Apoſtoli omnes, Chriſti Baptiſmate baptizati creduntur.*

Item *ad Vincentium, & Victorem, lib.* 3. *de anima, & eius origine, c* 6.

SI *d* eos, de quibus non ſcriptum eſt, vtrum fuerint baptizati, ſine Baptiſmo de hac vita receſſiſſe contendimus, ipſis calumniamur Apoſtolis: qui præter *e* Apoſtolum Paulum quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ipſos Baptizatos eſſe per hoc nobis innoteſcere potuit, quod beato Petro Apoſtolo Dominus ait: [Qui *a* lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet.

CAP. CXLIX. ¶ *Catechumenus catholicus hæretico Baptizato præfertur.*

Idem *l.* 1. b 4 *de Baptiſmo contra Donatiſtas, c.* 21.

39. 4s. NOn dubito catechumenum catholicum diuina charitate flagrantem hæretico Baptizato anteponere: ſed etiam in ipſa intus catholica, bonum catechumenum malo Baptizato anteponimus. Nec ideo tamen ſacramento Baptiſmi, quo iſte nondum, ille iam imbutus eſt facimus iniuriam, *& paulò poſt.* ¶ Melior enim *c* Centurio Cornelius nondum Baptizatus Simone Baptizato. Iſte enim & ante Baptiſmum ſancto Spiritu repletus eſt: ille & poſt baptiſmum immundo Spiritu inflatus, eſt. Veruntamen Cornelius, ſi etiam Spiritu ſancto iam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti ſacramenti reus fieret, *& infra.* Sicut autem bono cathechumeno baptiſmus deeſt ad capeſſendum regnum cœlorum, ſic malo Baptizato vera conuerſio. Qui enim dixit, Niſi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum. Ipſe etiam dixit, [Niſi *e* abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.]

CAP. CL. ¶ *Non tam ablutione corporis, quàm fide cordis baptiſma conſtat*

Item *in libro ſententiarum Proſperi f.*

VErus *g* Baptiſmus conſtat non tam ablutione corporis quàm fide cordis: quemadmodum Apoſtolica doctrina tradidit dicens *h*, [fide mundans corda eorum.] & alibi ſaluos *i* facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum]

CAP. CLI. ¶ *Sicut in veteri teſtamento quidam ſpiritales, ita in nouo quidam carnales inueniuntur.*

Item Auguſtinus *l.* 1 *de Baptiſmo, c.* 15.

SIcut in ſacramentis veteris teſtamenti viuebant quidam ſpiritales ad nouū ſcilicet teſtamentum, quod tunc occultabatur, occulte pertinentes; ſicut & nunc in ſacramentis *k* noui teſtamenti, quod iam reuelatum eſt, plerique viuunt animales: qui proficere ſi nolunt ad percipienda quæ ſunt ſpiritus Dei, quo eos hortatur ſermo Apoſtolicus *l*, ad vetus teſtamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequam capiant baptiſmum *m*, ipſo profectu, & acceſſu ad nouum pertinent: & ſi priuſquam ſpiritales fiant, ex hac vita rapiantur, cuſtodiri per ſacramenti ſanctitatem in terra viuentium computantur: vbi eſt ſpes noſtra, & portio Dominus. Nec inuenio, quid verius intelligatur in eo, quod ſcriptum eſt: [imperfectum *n* meum viderunt oculi tui.] quandoquidem ſequitur, [& *o* in libro tuo omnes ſcribentur. *Item lib.* 3. *cap.* 14. ¶ Non intereſt cum de ſacramenti integritate, & ſanctitate tractatur qui credat, & quali fide imbutus ſit ille, qui accipit ſacramentum Intereſt quidem plurimum ad ſalutis viam: ſed ad ſacramenti quæſtionem nihil intereſt. *Item infrà.* ¶ Manifeſtum eſt fieri poſſe, vt fide non integra integrum in quoquam maneat ſacramentum Baptiſmi *Item cap.* 5. ¶ Si poſſent ſinguli diligenter interrogari, tot diuerſitates opinionum fortaſſis, quot homines numerarentur. [Animalis *p* enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei.] Numquid tamen ideo non integrum ſacramentum accipiunt? aut nunquid ideo ſi profece-

a *Rom* 6. b *Ioan.* 3. *Inop.* 1. *c.* 310 *Pann. l.* 1. *c.* 105.
c *Ioan.* 13. d *Inop.* 1. *c.* 300. *Pann. l.* 1. *c.* 205.
e *Act.* 10.

a *Ioan.* 13. b *per epitomam.* c *Act.* 10. d *Ioan.* 3.
e *Matth.* 5. f *Lanfr. in l. de ſacram. & ſententia, apud B. Auguſt tract.* 80. *ad c.* 15. *Ioannes Alg. l.* 3. *c.* 6.
g *Ino p.* 2. *c.* 9. *Pann. l.* 1. *c.* 110. h *Act* 15. i *Pet.* 3.
k *al. ſacramento.* l 1 *Cor.* 2. m *abeſt ab Orig.*
n *Pſal.* 141. o *Pſal.* 138.
p 1. *Cor.* 2.

rint

ſint, & opinionum carnalium vanitatem emendauerint, denuo, quod acceperant, repetendum eſt? Accipit quiſque ſecundùm fidem ſuam, ſed quantum capit, gubernante illa miſericordia Dei, de qua præſumens idem Apoſtolus dicit *a*: [Si quid aliter ſapitis, id quoque vobis Deum reuelabit.

Cap. C L I I. ¶ *Non naturæ neceſſitate, ſed meritò peccati Adam moriturus erat.*

Item ex Concilio *b* Mileuitano, *cui interfuit Auguſtinus, & Anſelmus* c *Romanæ Eccleſiæ legatus contra Pelagianos,* c. 1.

31. ps. PLacuit igitur omnibus Epiſcopis, qui fuerant in hac ſancta Synodo *d* conſtituere hæc, quæ in præſenti concilio diffinita ſunt Vt quicunque dicit Adam primum hominem, mortalem factum, ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore: hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.

CAP. C L I I I. ¶ *Paruuli non ſolùm pœnam, ſed culpam à parentibus trahunt.*

Item *eiuſdem Concilij e*, c. 2.

PLacuit *f*, vt quicumque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remiſſionem quidem peccatorum eos 1 baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur (vnde fit conſequens, vt in eis forma Baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vera *g*, ſed falſa intelligatur,) anathema ſit: quoniam non aliter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus *h*: per vnum hominē peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit in quo omnes peccauerunt] niſi quemadmodum Eccleſia catholica vbique diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiam paruuli, qui nihil peccatorum in ſemetipſis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, vt in eis regenerationem mundetur, quod generatione traxerunt.

1 ¶ Eos baptizari.] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis, & ipſis Originalibus: nam antea legebatur,* non baptizari.

Cap. C L I V. ¶ *Gratia & peccata remittit, & ne reiterentur, adiuuat.*

Item eiuſdem *i*, c. 3.

PLacuit *k*, vt quicunque dixerit gratiam Dei, qua *l* iuſtificamur per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ iam commiſſa ſunt, non etiam ad adiutorium, vt non committantur, anathema ſit.

Cap. C L V. ¶ *Quid ſit peccatum, gratia docet, & vt vitetur, facit.*

Item eiuſdem *m*, c. 4.

QVisquis *n* dixerit eandem gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipſam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, vt ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari, vt quod faciendum cognoouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.

a *Philip.* 3. b *Et in Africa.* c. 76.
c *videtur mendum in hoc nomine.*
d *In l. de Eccleſ. dog. cap.* 33.
e *Et in Africa,* c. 27. *& in l. de Eccleſ. dog.* c. 24.
f *Burch. l.* 4. c. 34. *Iuo p.* 1. c. 228.
g *al. verè, ſed falsè.* h *Rom.* 5.
i *In Afric.* c. 78. *de Eccleſ. dog.* c. 28. *Cæl. epiſt.* 1. c. 30.
k *Burch. l.* 20. c. 18. *Iuo p.* 17. c. 30. l *al. in qua.*
m *In Afric.* 79. *de dogm.* c. 29.
n *Burch. ibid. Iuo p.* 17. *In Afric.* c. 80.

Cap. C L V I. ¶ *Sine gratia diuina mandata impleri non poſſunt.*

Item eiuſdem, *cap.* 5.

32. ps. PLacuit, vt quicunque dixerit ideo nobis gratiam iuſtificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius poſſimus implere per gratiam tanquam etiam ſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere diuina mandata, anathema ſit.

DISTINCTIO V.

CAP. I. ¶ *Poſt Baptiſma Confirmationis ſacramentum præſtetur.*

Item Vrbanus Papa *omnibus Chriſtianis, epiſt.* 1. c. 7.

1. ps. OMnes fideles *b* per manus impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni *c* Chriſtiani inueniantur: quia cum Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & conſtantiam dilatatur.

CAP. I I. ¶ *Quid conferat Spiritus ſanctus in Baptiſmate, quid in Confirmatione.*

Item Melchiades Papa *in epiſtola ad Epiſcopos H. ſp. cap.* 2.

SPiritus *d* ſanctus, qui ſuper aqua Baptiſmi ſalutiſero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum roboramur *e*. Et quamuis continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat mox in pace 1 beati ſæculi recipiendos: confirmatio armat, & inſtruit ad agones mundi huius. & prælia reſeruandos. Qui autem poſt Baptiſmum cum acquiſita innocentia immaculatus peruenit ad mortem confirmatur morte: quia non poteſt peccare poſt mortem.

1 ¶ Pace beati] *Sic emendatū ex manuſcriptis Orcginali, & Polycarpo. Antea legebatur,* pace Baptiſmi, vel ſæculi.

CAP. I I I. ¶ *Manus impoſitionis ſacramentum dignius eſt ſacramento Baptiſmi.*

Idem *ibidem.*

DE his verò, ſuper quibus rogaſtis vos informari, id eſt vtrum maius eſſet ſacramentum, manus impoſitio Epiſcoporum, aut Baptiſmus? ſcitote vtrumque magnum eſſe ſacramentum: & ſicut vnum à maioribus fit, id eſt, à ſummis Pontificibus, quod à minoribus fieri non poteſt, ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum eſt Sed ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta, vt ab inuicem (niſi morte præueniente) nullatenus poſſint ſegregari: & vnum ſine altero ritè perfici non poteſt.

CAP. I V. ¶ *Non ab aliis, quam ab Epiſcopis impoſitionis ſacramentum perfici poteſt.*

Item Euſebius Papa *epiſt.* 3. *ad Epiſcopos Thuſciæ, & Campaniæ.*

MAnus *f* quoque impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt: quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur

a *Burch ibid. Iuo p.* 17. c. 3. *tit.* 30.
b *Anſ. l.* 6. c. 23. *Burch. l.* 4. c. 66. *Iuo p.* 1. c. 259. *&* 263. *Pann. l.* 1 c. 213. c *plenè.*] *Orig Euſebius Emiſſenus in hom. in die Pentecoſtes.* d *Polyc. l.* 3. *tit.* 10. *Anſ. l* 9. c. 31.
e *al. alimur.* f *Polyc. ibid. Burch. l.* 4. c. 63. *Iuo p.* 1. c. 257. *&* 277. *Pann. l.* 1. c. 135.

Peractum eſſe: ne ab aliis, quam ab illis qui eorum tenent locum, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum: & inter Eccleſiaſtica nunquam reputabitur ſacramenta.

CAP. V. ¶ *Quare Confirmationis ſacramentum baptizato tradatur.*

Item Rabanus *de inſtitutione Cleric. l.1.c.30.*

NOuiſſimè à ſummo Sacerdote per impoſitionem manus Paracletus traditur Baptizato, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipſe in Baptiſmate conſecutus eſt per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chriſmate per Sacerdotem in capitis ſummitate: per Pontificem verò in fronte, vt in priore vnctione ſignificetur Spiritus ſancti ſuper ipſum deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam: in ſecunda quoque, vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

CAP. VI. ¶ *Ad Confirmationem non niſi ieiuni veniant.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *c.3.*

VT ieiuni ad *a* Confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confeſſionem facere prius, vt mundi donum ſancti Spiritus valeant accipere: & quia nunquam erit Chriſtianus, niſi cōfirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus.

CAP. VII. ¶ *Epiſcopi non niſi ieiuni baptizates confirment.*

Item ex Concilio Meldenſi *b, cap.6.*

VT *c* Epiſcopi non niſi ieiuni per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Paſcha videlicet, & Pentecoſte à ieiuniis celebrari debet Baptiſmus: ita etiam traditionem Spiritus ſancti à ieiunis Pontificibus conuenit celebrari.

CAP. VIII. ¶ *Secundò, vel tertiò, nullus confirmetur.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c.6.*

DIctum *d* eſt nobis, quod quidam de plebe bis, vel ter, vel eo amplius, Epiſcopis ignorantibus tamen, ab eiſdem Epiſcopis confirmentur. Vnde viſum eſt nobis eandem confirmationem, ſicut nec Baptiſma, iterari minime debere: quia bis, vel ter, vel amplius baptizatos, aut confirmatos: non ſæculo, ſed ſoli Deo ſub habitu regulari, vel clericali religioſiſſimè famulari decretum eſt.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant vt Gratianus. Habetur autem in Cabilonenſi, 2.c.27. vſque ad verſ.* Quia bis, *& in Capitularibus adiectis, c.53.*

CAP. IX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius III. *epiſt. 4. ad Boniſacium.*

DE homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit, denuo illi talis reiteratio prohibenda eſt.

CAP. X. ¶ *Omnia ſacramenta crucis ſignaculo perficiuntur.*

Item Stephanus Papa V.

2. ps. NVnquid non omnia chriſmata *e* ſacerdotalis myſterij *f*, Crucis figura perficiuntur? Numquid *g* Baptiſmatis vnda, niſi cruce ſanctificata peccata relaxantur? Et vt cætera prætereamus, ſine crucis ſignaculo quis Sacerdotij gradus aſcendit?

CAP. XI. ¶ *Energumeni omnibus diebus exorcizentur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 4. *c.90. & ſequentibus.*

3. ps. OMni *a* die exorciſtæ energumenis manus imponant. Energumeni verò pauimenta domorum Dei verrant. Quibus aſſidentibus in domo Dei victus quotidianus per exorciſtas opportuno tempore miniſtretur.

CAP. XII. ¶ *A quibus Neophyti abſtinere debent.*

Item ex eodem, *c.86.*

NEophyti *b* aliquandiu à lautioribus epulis, & ſpectaculis, & coniugibus abſtineant.

CAP. XIII. ¶ *De ordine officiorum.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.30.*

4. ps. COnuenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri. Vnde ſtudendum eſt: ſicut vbique fit, vt poſt antiphonas collationes *c* per ordinem ab Epiſcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel veſpertini, diebus omnibus decantentur: & in concluſione matutinarum, vel veſpertinarum Miſſarum *d* poſt hymnos capitula *e* de pſalmis dicantur, & plebs collecta oratione ad veſperam ab Epiſcopo cum benedictione mittatur.

CAP. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Gerundenſi, *c.10.*

ID ſemper placuit obſeruari, vt omnibus diebus poſt matutinas, & veſperas oratio Dominica à Sacerdote proferatur.

CAP. XV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius VII. *in generali Synodo reſidens ſtatuit.*

IN die *f* Reſurrectionis vſque in Sabbatum in Albis, & in die Pentecoſtes vſque in ſabbatum eiuſdem tres pſalmos tantū ad nocturnas *g*, tréſque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, ſi feſtiuitas eſt, nouem pſalmos & nouem lectiones dicimus. Aliis vero diebus duodecim pſalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus xviij. pſalmos, (excepto die Paſchæ, & Pentecoſtes) & nouem lectiones dicimus. Illi autem qui in quotidianis diebus tres tantummodo pſalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula ſanctorum Patrum, ſed ex faſtidio, & negligentia probantur hoc facere. Romani verò diuerſo modo agere cœperunt, maximè à tempore quo Teutonicis conceſſum eſt regimen *h* noſtræ Eccleſiæ. Nos autem & ordinem Romanum inueſtigantes, & antiquum morem noſtræ Eccleſiæ, imitantes antiquos Patres, ſtatuimus fieri, ſicut ſuperius prænotauimus.

¶ *Iiſdem verbis hoc habetur apud Radulphum propoſitione decima, ex Gregorio VII. itaque magna ex parte in Micrologo, cap. 54.*

CAP. XVI. ¶ *De obſeruatione Quadrageſimæ.*

Item ex homilia Gregorij Papæ.

5. ps. QVadrageſima *i* ſumma obſeruatione eſt obſeruanda, vt ieiunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abſtinentia ſubtracti ſunt) niſi quem infirmitas impedierit, nullatenus ſoluatur quia illi dies decimæ ſunt anni. A prima igitur Dominica Quadrageſimæ vſque in Paſcha Domini ſex hebdomadæ computantur: quarum videlicet dies quadraginta, & duo ſiunt, ex quibus dum ſex Dominici dies abſtinentiæ ſubtrahuntur: non plus abſtinentiæ, quàm triginta, & ſex dies remanent. Verbi gratia, ſi per CCCLXV.

a *Burch.l.4 c.60. Iuo p.1.c.254, Pann.l.1.c.119. In c. adiectis, c.6.* b *In Concil. Pariſ.l.1.c.33.* c *Poly.l.3.tit 10. Bur. l.4.c.67. Iuo p.1.c.261. Pann.l.1.c.120.* d *Burch.l.4. c.50. Iuo p.c.244. Pann.l.1.c 121.* e *al. chariſmata.*
f *al. miniſterij.* g *Iuo p.1.c.114. & p.2.c.91.*

a *Burch.l.2.c.223. Iuo p.6 c.298.*
b *Burc.l.4.c.12. Iuo p.1.c267.* c *al. collectiones.*
d *al. & Miſſarum.* e *al. capitella.*
f *Poly.l.3.tit.18. Anſ.l.6.c.211.* g *al. noctem.*
h *al. regnum.*
i *Poly.l.3.tit.25. Bar.l.13.c.1. Iuo p.4.c.37. Pann.l.1.c.183.*

dies annus voluitur *a*, & nos per triginta, & ſex dies affligimus, qnaſi anni decimas Deo damus. Sed vt ſacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noſter ſuo ſacro ieiunio conſecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad ſupplementum quadraginta dierum tolluntur, id eſt, quarta feria quæ caput ieiunij ſubnotatur, & quinta feria ſequens, & ſexta & ſabbatum. Niſi enim iſtos dies quatuor ſuperioribus triginta ſex adiunxerimus, quadraginta dies in abſtinentia non habemus. Iubemur etiam & omnipotenti Deo omnium bonorum noſtrorum decimas dare, &c.

¶ *Caput hoc, quomodo à collectoribus refertur, ſumptum quidem aliqua ex parte videri poteſt ex homilia 16. B. Gregorij. Sed multa hic ſunt, quæ ibi non leguntur: & viciſſim multa ibi, quæ hic non ſunt.*

C. XVII. ¶ *Ieiunia legitima non ſoluantur abſque neceſſitate probabili.*

Item Euſebius *b* Papa.

IEiunia *c* in Eccleſia à ſacerdotibus conſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſoluantur.

C. XVIII. ¶ *Quotidiana ieiunia duplicatis, vel triplicatis ſunt præferenda.*

Item Hieronymus. *d.*

NOn *e* dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata ieiunia: ſed vel ſingulos dies abſque ciborum luxuria *f* tranſigamus.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis.*

SInt *g* tibi quotidiana ieiunia, & refectio ſatietatem fugiens. Nihil prodeſt biduo triduóque tranſmiſſo vacuum portare ventrem: ſi poſt pariter obſtruatur. *h.*

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem.

SInt tibi *i* ieiunia pura, & continua, moderatáque, id eſt, quotidie eſurire, & quotidie prandere. Apoſtolus inquit *k* [Noli adhuc aquam bibere: ſed modico vtere vino propter infirmitates tuas] Curat enim vulnera delinquentis, curatoſque ſanctificat ieiunium.

¶ *Burchardus citat ex dictis Pimenij Eremitæ: & habetur in vitis patrum, p.2.§.50. ex Pamenio. Apud B. Hieronymum de vita Clericorum ad Nepotianum, hæc habentur.* Sint tibi pura, caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſtitioſa ieiunia.

C. XXI. ¶ *Medicinæ præcepta diuinæ ſunt cognitioni contraria.*

Item Ambroſius *in Pſal. 1.8. ſerm. 22. ad verſ.* [*Concupiui ſalutare.*]

6. ps. COntraria *l* ſtudioſè ſunt diuinæ cognitioni præcepta medicinæ. A ieiunio reuocant: lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui ſe medicis dederit, ſeipſum ſibi abnegat.

C. XXII. ¶ *Quot modis vitium gulæ nos tentat.*

Item Gregorius *in expoſitione* m *beati Iob, lib. 30. c. 27.*

QVinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit, aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit: aliquando quæ libet ſumenda ſint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abiectiùs eſt, quod deſiderat: & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat.

C. XXIII. ¶ *Abſque puritate mentis ieiunia, & orationes non proſunt.*

Item Pius Papa *epiſt. 1.*

NIhil *a* enim prodeſt homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere: niſi mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.

C. XXIV. ¶ *Mediocre bonum non eſt magno præferendum.*

Item Hieronymus.

NOn mediocriter *b* errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nónne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias præfert ſenſus integritati, vt propter abſtinentiam 1 immoderatam, atque indiſcretam pſalmorum, vel officiorum decantationem aut amentiæ, aut triſtitiæ totam incurrat? Nunquid verborum multitudine flecti Deus vt homo poteſt *c*? Non enim verbis tantum *d*, ſed corde orandus eſt Deus. Melior *e* eſt quinque *f* pſalmorum *g* decantatio cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpiritali hilaritate, quàm totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia. Dum igitur pro cunctis animabus pſalmus, vel miſſa dicitur, nihil minus, quàm ſi pro vno quolibet ipſorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui ea, quæ neceſſaria ſunt, corpori ſubtrahunt, illud, quod per prophetam *h* Dominus loquitur. [Ego Dominus odio habens rapinam holocauſtorum] De rapina verò holocauſtum offert, qui ſiue ciborum nimia egeſtate, vel ſomni penuria corpus immoderatè affligit. Videat itaque quid Apoſtolus *i* dicat: [Carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis, &c.]

1 ¶ Abſtinentiam.] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis & Polycarpo. Antea legebatur*, innocentiam.

C. XXV. ¶ *Non à cibis, ſed ab iniquitatibus abſtinere, eſt magnum & generale ieiunium.*

Item Auguſtinus *k ſuper Ioan tract. 17.*

IEiunium autem magnum, & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi: quod eſt perfectum ieiunium. *& infrà.* ¶ In hoc ergo ſæculo quaſi Quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cùm benè viuimus, cùm ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abſtinemus. Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expectamus *l* beatam illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni Dei, & Saluatoris IESV Chriſti. In illa ſpe, cum fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus mercedem denarium *& infrà.* ¶ Denarius ergo, qui accepit nomen à numero decem, redditur *m*, & coniunctus quadragenario fit quinquagenarius. Vnde cum labore celebramus Quadrageſimam ante Paſcha: cum lætitia verò, tanquam accepta mercede, Quinquageſimam poſt Paſcha. Nam huic tanquam ſalutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis denarius, vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipſe Dominus IESVS multò apertiùs, quando poſt *n* reſurrectionem quadraginta diebus conuerſatus eſt in terra cum diſcipulis ſuis: quadrageſi-

a *al. ducitur.* b *al. Siluerius.* c *Polyc. ibid. Burch. l. 13. c. 17. Iuo p. 4. c. 40.* d *Aug. ſerm. 65. de tempore.* e *Burc. l. 13. c. 22. Iuo p. 4. c. 54.* f *nimietate.*] *Aug.* g *Burc. l. 13. c. 23. Iuo p. 4. c. 5. Pann. l. 2. c. 185.* h *al. obruatur.* i *Burch. l. 13. c. 24. & 25. Iuo p. 5. c. 56. & 57. Pann. l. 2. c. 180.* k *1. Tim. 5.* l *Poly. l. 3. tit. 29.* m *Et gloſſ. ord. Gen. 25.*

a *ſup. de pœn diſt. 3. nihil prodeſt. Poly. l. 3. tit. 25.*
b *Poly. l. 3. tit. 25. ſine auctoris nomine.* c *In regula Monach. apud Hieron. c. de contemplat. oratione, & lect.*
d *abeſt ab orig.* e *1. Cor. 14.* f *al. ſeptem.*
g *al. centum.* h *Eſa. 61. 1. Rom. 3. Galat. 5.*
k *Et ſerm. 24. ad fratres in eremo.* l *Titum 2.*
m *al. additur.* n *Ioan. 14.*

mo a autem die, cum aſcendiſſet in cœlum, peractis decem diebus miſit mercedem Spiritus ſancti.

CAP. XXVI. ¶ *Raptorem, vel furem non facit neceſſitas, vel voluntas.*

Item ex dictis Apollonij.

DIſcipulos, cùm per ſegetes tranſeundo vellerent ſpicas & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt.

CAP. XXVII. ¶ *Non neceſſitas, ſed voluntas facit perſeuerantiam.*

Item Hieronymus *in c.7. Oſeæ.*

QVidquid enim neceſſitate fit, citò ſoluitur: quod voluntate arripitur, perſeuerat.

CAP. XXVIII. ¶ *Ciborum temperantia ſalutem, abundantia contrarium parit.*

Item Ioannes *os aureum, homil. 19. ad c.12. epiſt. ad Hebræos.*

NIhil enim ſic iucundum eſt, ſicut cibus bene digeſtus, & decoctus. Nihil ſic ſalutem, nihil ſic ſenſuum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem fugat, ſicut moderata refectio: ſufficientia quippe cum nutrimẽto & ſoſpitatem ſimul procreat, & voluptatem: abundantia verò morbum facit & moleſtias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multò peiora. Fames quippe paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac 1 vita pœnali: exceſſus verò ciborum conſumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna: & tunc eum morte crudeli conſumit.

1 ¶ De hac vita pœnali.] *Abſunt hæc ab Originali Græco: ſed ſunt in verſione Scholaſtici, quam vt ſatis tolerabilem ſequitur Gratianus.*

CAP. XXIX. ¶ *Ciborum delitiæ, ſi abundauerint, lædunt.*

Item Hieronymus *aduerſus Iouinianum, lib.2.*

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comeſtos, magno partos, & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus eſt, & arte, impendiiſque coquorum non indiget: & ſine cura ſuſtentat humanum corpus: moderatéq; ſumptus (quia nec auidè deuoratur, quod irritamenta gulæ non habet) celeriori digeſtione concoquitur. Nemo enim vno, aut duobus cibis, hiſque vilibus vſque ad inflationem ventris oneratur: quæ diuerſitate carnium, & ſaporis delectatione percipitur. Cum variis nidoribus fumant patinæ, ad eſum ſui, expleta eſurie, quaſi captiuos trahunt. Vnde & morbi ex ſaturitate nimia concitantur: multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur: & quod turpiter ingeſſerunt, turpius egerunt. Hypocrates in aphoriſmis docet, craſſa, & obeſa corpora, quæ creſcendi menſuram compleuerint, niſi citò ablatione ſanguinis imminuantur, in paralyſim, & peſſima morborum genera erumpere: & idcirco eſſe neceſſariam demptionem, vt rurſus habeant in quæ poſſint creſcere: non enim manere in vno ſtatu naturam corporum, ſed aut creſcere ſemper, aut decreſcere, nec poſſe viuere animal, niſi creſcendi capax ſit. Vnde & Galenus b vir doctiſſimus Hypocratis interpres athletas, quorum vita & ars ſagina eſt, dicit in exhortatione medicinæ, nec viuere poſſe diu, nec ſanos eſſe: animaſque eorum ita nimio ſanguine, & adipibus quaſi luto, inuolutas, nihil tenue, nihil cœleſte, ſed ſemper de carnibus, & ructu, & ventris ingluuie cogitare.

CAP. XXX. ¶ *Multorum infirmitates ieiunia ſanant.*

Idem *ibidem paulò inferius*

LEgimus quoſdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam & pauperes cibos redactos conualuiſſe. Caruerunt enim ſollicitudine diſpenſandæ domus, & epularum largitate: quæ & corpus frangunt, & animam. Irridet Horatius a appetitum ciborum, qui cõſumpti relinquunt pœnitentiam.

a *Act.* 1. b *Paral.* 1. *Aphor.*

CAP. XXXI. ¶ *Diebus ſabbatorum à carnibus abſtinere debemus.*

Item Gregorius VII. b *in Synodo celebrata Romæ anno ſui Pontif. VI. c.8.*

7. QVia dies ſabbati c apud ſanctos Patres noſtros in ab-
ꝑs. ſtinentia celebris eſt habitus: nos eorumdem auctoritatem ſequentes, ſalubriter admonemus, vt quicunque ſe Chriſtianæ religionis participem eſſe deſiderat, ab eſu carnium eadem die (niſi maiori feſtiuitate interueniente, vel infirmitate impediente) abſtineat.

CAP. XXXII. ¶ *Monacho carnem guſtare non licet.*

Item Fructuoſus Epiſcopus.

8. CArnem d cuiquam Monacho nec ſumendi, nec gu-
ꝑs. ſtandi eſt conceſſa licentia: non quod creaturam Dei iudicemus indignam: ſed quod carnis abſtinentia vtilis, & apta Monachis æſtimetur, ſeruato tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infrà.* ¶ Quod ſi quis Monachus violauerit, & contra ſanctionem regulæ, vſumque veterum e veſci carnibus præſumpſerit, ſex menſium ſpatio retruſioni, & pœnitentiæ ſubiacebit.

CAP. XXXIII. ¶ *De quotidianis operibus Monachorum.*

Item Hieronymus *ad Ruſticum monachum de viuendi forma.*

NVnquam de f manu tua, & oculis tuis recedat liber: diſcatur g pſalterium ad verbum: oratio ſine intermiſſione. Vigil ſenſus ſit, nec vagis h cogitationibus patens, corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram i vince patientia, Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ, ſi pectori inſederint, dominabuntur tui: & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, vt ſemper te diabolus inueniat occupatum. Si Apoſtoli k habentes poteſtatem de Euangelio viuere, laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent: & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritalibus debebant metere carnalia: cur tu in vſus tuos ceſſura non præpares? Vel fiſcellam texe iunco: vel caniſtrum lentis plecte viminibus: ſarriatur humus: areolæ æquo limite diuidantur: in quibus cum olerum iacta fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſitæ, aquæ ducantur irriguæ, vt pulcherrimorum verſuum ſpectator aſſiſtas.

Ecce l ſupercilio cliuoſi tramitis vndam
Elicit illa cadens: raucum per leuia murmur
Saxa ciet, ſcatebriſque arentia temperat arua.

Inſerantur infructuoſæ arbores vel gemmis, vel ſurculis, vt paruo poſt tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittunt Salomonis m prouerbia, & monaſteriorum ordinem, ac regiam diſciplinam in paruis diſce corporibus. Texantur & lina capiendis piſcibus. Scribantur libri, vt & manus operetur cibum: & animus lectione ſaturetur. [In n deſideriis eſt omnis ocioſus.] Ægyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſque operis labore ſuſcipiant: non tam propter victus neceſſitatem, quàm propter animæ ſalutem: ne vagetur pernicioſis cogitationibus mens, & inſtar fornicantis Hieruſalẽ omni tranſeunti diuaricet pedes ſuos, *& in ſequẽtib.*

a *Sperne voluptates, &c.* b *Li.6.regeſti ſui.*
c *Poly.l.3.tit.25.* d *Smaragdus in expoſit. regulæ S.Benedicti.c.39.ex Fructuoſo.* e *al. veterem.* f *Iuo p.7.c.5.*
g *diſcatur vera lectio.* h *al. vanis.* i *Pſal.81. Pann. l.7.c.178.* k *1.Theſſ.2.1.Cor.9.* l *Virg.Georg.l.1.*
m *Prou.13.* n *Prou.13.ſecundum 70.*

¶ Quid?

¶ Quid? *a* ergo omnes peribunt, qui in vrbibus habitant? Ecce illi fruuntur ſuis rebus, miniſtrant Eccleſiis, adeunt balneas, vnguenta non ſpernunt: & in omniū flore *b* verſantur. Ad quod & ante reſpondi, & nunc breuiter reſpondeo, me in præſenti opuſculo non de Clericis diſputare ſed Monachum inſtituere.

CAP. XXXIV. ¶ *Abſque Prælati ſui licentia Canonicis nihil agere licet.*

Item *lib.* 5. c *cap.* 115.

9. ps. IN *d* omnibus igitur (quantum humana permittit fragilitas) decreuimus, vt Canonici Clerici *e* canonice viuant, obſeruantes diuinæ ſcripturæ doctrinam, & documenta ſanctorum Patrum: & nihil ſine licentia Epiſcopi ſui vel magiſtri eorum incompoſitè *f* agere præſumant in vno quoque Epiſcopatu, vt ſimul manducent, & dormiant vbi his facultas id faciendi ſuppetit: vel qui de rebus Eccleſiaſticis ſtipendia accipiunt in ſuo *g* clauſtro maneant: ſingulis diebus mane primò ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur. Ad menſam vero ſimiliter lectionem audiant, & obedientiam ſecundùm Canones ſuis miniſtris 1 exhibeant.

1 ¶ Miniſtris.] *In Originali, & apud Iuonem eſt*, magiſtris. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

CAP. XXXV. ¶ *Presbyteri, qui ſimul conueniunt, ebrietatem, & comeſſationes ſummopere vitent.*

Item ex Concilio Nannetenſi *h*, c. 10.

10. ps. NVllus *i* Presbyterorum, quando ad anniuerſarium diem trigeſimum, vel ſeptimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacunque vocatione ad collectam Preſbyteri conuenerit ſe inebriare vllatenus præſumat: nec precatus in amore ſanctorum, vel alicuius animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel ſe aliena precatione ingurgitare, nec plauſus & riſus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præſumat: vel turpia ioca, vel viſo, vel tornatricibus ante ſe fieri patiatur: nec laruas dæmonum ante ſe ferri conſentiat: quia hoc diabolicum eſt, & à ſacris Canonibus prohibitum.

CAP. XXXVI. ¶ *Clericus vel laicus ſine iuſſione Epiſcopi non peregrinetur.*

Item ex Conſilio Laodienſi. c. 41. & 42.

11. ps. NOn *k* oportet miniſtros altaris, vel quoſlibet Clericos præter iuſſionem Epiſcopi ad peregrinandum proficiſci. Laicum 1 etiam ſine Canonicis literis, *id eſt formata.* ¶ Similiter non oportet alicubi proficiſci.

1 ¶ Laicum etiam.] *In Codice Græco hic eſt Canon quadrageſimus primus, quemadmodum ſuperior huius capitis pars eſt Canon* 41. *Sed in neutro Canone fit mentio Laici (ſicut neque in verſione Dionyſii, quam afferunt Burch. & Iuo) ſed vtrobique eſt* [illegible], *id eſt*, ſacerdotalem, vel Clericum. *In priſca tamen verſione Canon* 41 *ſic habet.* Non oportet miniſtrum altaris vel etiam laicum.

CAP. XXXVII. ¶ *Quibus ſpectaculis Clericus intereſſe non debet.*

Item ex eodem *l*, c. 54.

NOn *m* oportet miniſtros altaris, vel quoſlibet Clericos ſpectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut ſcenis *n* exhibentur, intereſſe: ſed antequam thymelici ingrediantur, ſurgere eos de conuiuio & abire.

a *Ezech.* 16. b *Sic vetuſtus Hieronymi codex, vulgati habent* [ore.] c *Et in Maguntſub Carolo, c* 9.
d *Iuo p.* 7. *c.* 402. e *al. vel Clerici.* f *al. compoſitè.*
g *al. vno.* h *al. Matiſcenſi* i *ſup. diſt.* 44. *c. nullus. Burch. l.* 2. *c.* 61. *Iuo p.* 6 *c.* 252. k *Burch. l.* 2. *c.* 45. *Iuo p.* 6. *c.* 145. *Capitul.* 41. l *Et in Aquiſgranenſi, c.* 73.
m *Iuo p.* 11. *c.* 78. n *ſcenis.*] *Orig.*

¶ *Hoc caput non eſt in Canonum volumine Græcè Pariſiis anno* 1540. *impreſſo. Habetur tamen apud Balſamonem & videtur indicari, c.* 24. *ſextæ Synodi. Gratianus autem recitat ex priſca verſione.*

CAP. XXXVIII. ¶ *Colorum fucis mulieres vti non debent.*

Item Auguſtinus *ad Poſſidium, & qui cum eo ſunt fratres, epiſt.* 73.

12. ps. FVcare *a* pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt: quia non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt fœminæ ornari ſecundum veniam, non ſecundum imperium. Nam *b* verus ornatus, maxime Chriſtianorum, & Chriſtianarum non tantum nullus fucus mendax, verum ne auri quidem veſtiſque pompa, ſed mores boni ſunt. Execranda autem ſuperſtitio ligaturarum (in quibus etiam inaures virorum, in ſummis ex vna parte auriculis ſuſpenſæ deputentur) non ad placendum hominibus, ſed ad ſeruiendum dæmonibus adhibentur.

CAP. XXXIX. ¶ *Quod Spiritus ſanctus procedit à Patre, & Filio.*

Item *ex Symbolo c Epheſini Concilij* 200. *Epiſcoporum quod habitum eſt contra Neſtorium.*

13 ps. DE ſpiritu dicit Dominus in Euangelio *d*, ille me clarificabit.] Hoc rectiſſimè ſentientes, vnum Chriſtum Dominum, & filium non velut alterius egentem gloria, confitemur, à Spiritu ſancto gloriam conſecutum: quia eius ſpiritus nec melior, nec ſuperior ipſo eſt: ſed quia mira opera faciens ad demonſtrationem ſuæ deitatis, virtute proprij ſpiritus vtebatur, ab ipſo dicitur clarificari: quòd virtus ſua, vel diſciplina qualibet vnumquemque clarificet. Quamuis enim in ſua ſit ſubſtantia ſpiritus eius & intelligatur in perſona proprietas, iuxta id, quod ſpiritus eſt, & non filius: attamen ab illo alienus non eſt. Nam ſpiritus appellatus eſt veritatis * & veritas Chriſtus eſt. Vnde & ab iſto ſimiliter, ſicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipſe ſpiritus etiam per manus ſanctorum Apoſtolorum miracula glorioſa perficiens, Dominum glorificauit Ieſum Chriſtum, poſtquam aſcendit in cœlum. Nam creditus eſt Chriſtus natura Deus exiſtere *e*, per ſuum ſpiritum virtutes efficiens: ideóque dicebat: [De meo accipiet, & annuntiabit vobis]

CAP. XL. ¶ *De eodem.*

Item Didymus *in lib.* 2. *de Spiritu ſancto, contra errores Græcorum.*

SAluator 1, qui & veritas, ait: *f* [Non enim loquetur à ſemetipſo:] hoc eſt, non ſine me, & ſine meo & patris arbitrio: quia inſeparabilis a mea & patris eſt voluntate, & *amplius g.* ¶ Quia non ex ſe eſt: ſed ex patre, & me eſt. Hoc enim ipſum, quod ſubſiſtit & loquitur a patre, & me illi *h* eſt. [Ego veritatem loquor, id eſt inſpiro, quæ loquitur, ſi quidem ſpiritus veritatis eſt. Dicere autem & loqui in Trinitate, non ſecundùm conſuetudinem noſtram, qua ad nos inuicem ſermocinamur, & loquimur, accipiendum: ſed iuxta formam incorporalium naturarum, & maxime Trinitatis, quæ voluntatem ſuam inſerit in corde credentium &, eorum qui eam audire ſunt digni: hoc eſt dicere, & loqui, & *infrà.* ¶ Loqui ergo patrem & audire filium, vel è contrario, filio loquente audire patrem, eiuſdem naturæ in patre, & filio conſenſuſque ſignificatio eſt. Spiritus quoque ſanctus, qui eſt ſpiritus veritatis, & ſpiritus ſapientiæ, non poteſt filio loquente audire, quæ neſcit: cum hoc ipſum ſit, quod profertur à filio, id eſt, procedens à veritate,

a *Fucari.*] *Orig.* b 26. *q.* 2. *illud.* c *In epiſt ſynodica Cyrilli, quæ præfixa eſt Concilio Epheſino. Iuo p.* 1. *c* 4
d *Ioan.* 17. * *Ioan.* 16. e *al. exiſtens. Paulò poſt. med. inter opera B. Hier.* f *Io.* 14 & 16. g *abſunt ab. Orig.* h *al. ille.*

conſola

conſolator manans de cõſolatore, Deus de Deo ſpiritus veritatis procedens. Denique, ne quis illum à patris & filij voluntate, & ſocietate diſcerneret. ſcriptum eſt. *a* i Non enim à ſemetipſo loquetur: ſed ſicut audiet, loquetur.] Cui enim ſimile de ſeipſo Saluator ait, [Sicut *a* audio, & iudico.] &alibi. [Non *b* poteſt filius facere, quidquam, niſi quod viderit patrem facientem]

1 ¶ Saluator.] *In originali hæc antecedunt.* Dehinc in conſequentibus de ſpiritu veritatis, qui à patre mittatur, & ſit Paracletus, Saluator, &c.

a *Ioan.* 16.

a *Ioan.* 5. b *Ibid.*

FINIS.

Immortali Deo immortales gratias.

CANONES POENITENTIALES QVORVM NOTITIA VIRIS ECCLESIASTICIS EST VALDE NECESSARIA.

Sunt enim quædam regulæ directiuæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas.

CONSIDERANDVM eſt de canonibus pœnitentialibus Ad quorum intelligentiam prænotandum eſt, quòd ſicut eſt in ſcientiis practicis, quæ verſantur circa opera, quòd ſermo in vniuerſali eſt incertus & dubius: ſed cùm applicatur ad ſingularia, incipit quodammodo habere certitudinem, vt qui non conſiderat circumſtantias particulares, potius deuiet, quàm ſe rectificet, vt patet in medicina, & ſcientia morali. Sic eſt intelligendum in propoſito, quod canones inſtruunt in generali, quomodo eſt pœnitentia imponenda: ſed deſcenſum ad ſingularia Preſbyteris diſcretis relinquunt, qui conſiderant circumſtantias perſonarum, attendentes ad canones ſicut ad regulas directiuas: quia ſi contra canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergo Presbytero licet facere aliquid, quod poſſit Patrum regulis obuiare, diſtinct. 38. Nulli. In canonibus autem maximè determinatur pœnitentia quoad tempus: & magis quàm quoad modum: quia iſta determinatio eſt certior & communior, hæc Bonauentura. Vt ergo ſcias, qualiter debeat procedere arbitrium Presbyteri, nota regulariter, ſicut dictum eſt ſuprà, ſeptennis eſt pro peccato mortali pœnitentia imponenda, & hoc non tantum propter temporis diuturnitatem. ſed magis propter ſignificationem. In veteri enim lege Maria ſoror Moyſi lepra percuſſa, ſeparata fuit extra caſtra ſeptem diebus; *Numeri* 12. Maria ſignificat pœnitentem. Interpretatur enim amarum mare. Hæc pœnituit ſeptem diebus, ſed nunc pœnitet ſeptem annis. quod ſignificatum eſt, *Ezechiel.* 4. Diem pro anno dedi tibi.

¶ Si quæratur quare pœnitentia ſit aggrauata, cùm lex noua ſit lex miſericordiæ? Reſpon. quod hìc eſt maior ingratitudo propter maiorem gratiam, & maior contemptus propter maiorem dignitatem nouæ legis, in qua Chriſti ſanguis eſt effuſus, & grauius peccatum propter ſtatum peccantis, qui debet eſſe perfectior. Et vlterius ſatiſfactio in lege noua debet eſſe perfecta, vt in priſtinum ſtatum reducat. Et quia ſol in vna die non redit in idem punctum, ſed in anno: ideo dies conuerſus eſt in annum. Rurſum. Quia perfectum remedium eſt in lege noua, ideo annus multiplicari debet per ſeptem, propter ſeptem dona Spiritus ſancti recuperanda, & propter ſeptem dotes: ſcilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas. Huiuſmodi autem pœnitentia non eſt omnibus imponenda, nec tamen eſt infirmanda: ſed eſt inſinuanda, vt cognoſcatur quàm grauis eſt culpa: hæc Bonauentura. Licet autem pro ſingulis peccatis criminalibus ſit ſtatuta talis pœnitentia, debet tamen imponi magis vel minus aſpera, prout maioritas criminis cum cæteris circumſtantiis hoc expoſcit, vt in ſequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi caſus, in quibus propter dignitatem peccantis vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia maior: aliquando etiam ex variis cauſis minor. Ad hoc ergo quod Presbyter circa pœnitentias diſponendo cautiùs arbitretur notandi ſunt caſus, in quibus per Canones certæ pœnitentiæ imponuntur, quos ſcilicet Canones tenetur Presbyter ſcire, vt dictum eſt ſuprà. Sunt autem iſti.

¶ Primus eſt, quòd ſi Presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam decem annorum faciat hoc modo: ſcilicet, quòd ſit incluſus, ſiue à cæteris in aliquo loco remotus: ſacco indutus & humi proſtratus miſericordiam Dei implorans primis tribus menſibus continuis à veſpera in veſperam pane & aqua vtatur, exceptis Dominicis diebus & feſtis præcipuis in quibus modico vino, piſciculis, & leguminibus recreetur. Elapſis autem ſic tribus primis menſibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum ſcandalizetur. Et per hoc videtur, quod in publico crimine loquatur Poſt hoc reſumptis viribus aliquantulum, vnum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis & aliis præcipuis feſtis. in quibus vino, ſagimine, ouis & caſeo poterit vti. Finito ſic primo anno

&

& dimidio , particeps ſit corporis Domini : & ad pacem veniat , & ad pſalmos cum aliis fratribus canendos in choro vltimus recipiatur. Ad cornu tamen altaris non accedat: ſed minorum ordinum tantum officia gerat , deinde vſque ad completionem ſeptimi anni tres legitimas ferias, ſcilicet ſecundam,quartam,& ſextam; exceptis diebus Paſchalibus, qui ſunt quinquaginta,in pane & aqua ieiunet : ſecundam tamen feriam vno pſalterio vel denario ſi ſit operarius redimere poterit.Et ſic cùm ſeptimum annum compleuerit,poteſt eum Epiſcopus ad gradum priſtinum reuocare : ita tamen quod in tribus annis ſequentibus ſine vlla redemptione omni ſexta feria in pane & aqua ieiunet. Et eadem pœnitentia imponenda eſt presbytero de omnibus aliis peccatis,quæ depoſitionem inducunt , Probantur autem hæc omnia 82.*diſtinctio.c.Presbyter ſi fornicatione.*quod intelligunt quidam de ſimplici fornicatione:alij forte melius ſecundùm Ray de adulterio vel inceſtu:puta , quia cognouit coniugatam conſanguineam vel affinem.

¶ Secundus caſus eſt , ſi Presbyter cognouit filiam ſuam ſpiritualem:quam ſcilicet baptizauit,vel in Baptiſmo, vel in confirmatione tenuit:vel quæ ſibi confeſſa fuit , debet pœnitentiam agere duodecim annis:& etiam deponi,ſi crimen ſit manifeſtum:& peregrinando quindecim annis pœniteat , & poſtea monaſterium intret tota vitâ ſuâ moraturus ibidem. Epiſcopus vero qui talia commiſit , pœniteat quindecim annis Ipſa verò mulier debet omnia relinquere , & res ſuas pauperibus dare , & conuerſa vſque ad mortem in monaſterio Deo ſeruire, 30.*quæſt.*1.*c.ſi quis ſacerdos , & c.non debet.*

¶ Tertius eſt quod quicunque filiam ſuam ſpiritualem vel matrem cognoſcit : ſeptem annis pœniteat , & ſimiliter ei conſentientes, 30.*quæſtion* 3.*c.non oportet.*

¶ Quartus eſt,quod qui contrahit cum aliqua alij deſponſata per verba de præſenti:ipſa dimiſſa quadraginta diebus ieiunet in pane & aqua: & ſequentibus ſeptem annis pœniteat, *extrà,de ſponſ.duorum accepiſti.*

¶ Quintus eſt , quod qui cognoſcit duas commatres vel ſorores,ſiue vxor viuat , ſiue non : ad minus ſeptem annis pœniteat , licet plus deberet. 30. *quæſtion.* 4. *c. ſi Presbyter.*

¶ Sextus eſt , quòd qui cognouerit monialem ſiue deuotam , decem annis pœniteat & ſimiliter ipſa ſecundùm formam traditam.27 *quæſt.*1.*de filia.& c.deuotam* In quorum primo cap.dicitur.quod ſi filia Epiſcopi,vel Presbyteri, vel Diaconi poſt votum ſolenne contraxerit matrimonium , non admittitur ad communionem : niſi marito defuncto pœnitentiam egerit : ſi autem eo viuente deceſſerit , & pœnitentiam egerit, & communionem petierit , tantum in fine vitæ recipiat eam. In ſecundo cap. dicitur quod deuota peccans non eſt recipienda in Eccleſia,niſi peccare deſierit: & deſinens egerit pœnitentiam decem annis, poſtea recipiatur ad communionem,& antequam in Eccleſia admittatur ad orationem : ad nullius conuiuium Chriſtianæ mulieris accedat.

¶ Septimus eſt,de eo qui ignoranter cognoſcit duas ſorores vel matrem & filiam , vel amitam & neptem , pœniteat ſeptem annis.Si autem ſcienter,perpetuo priuetur coniugio. 34.*queſtion.* 1.*c.ſi quis cum duabus.*

¶ Octauus eſt , quod qui duxit in vxorem eam quam polluit per adulterium,pœniteat quinque annis.31.*q* 1.*c.ſi qua vidua.*

¶Nonus eſt , quod qui contra naturam peccauit , ſi ſit Clericus,debet deponi vel religioni tradi,ſi corrigibilis appareat ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Si verò ſit laicus , à cœtu fidelium vſque ad condignam ſatisfactionem debet fieri alienus.*extrà,de exceſſ prælat c.Cleric.* Hoc enim vitium maius eſt,quàm cognoſcere matrem. 32. *quæſt.* 7.*c. adulterii.*& hæc Auguſtinus.Adulterij,inquit,malû,vincit fornicationem , vincitur autem ab inceſtu fornicatio Peius enim eſt cum matre,quàm cum aliena vxore concumbere;ſed omnium horum peſſimum eſt,quod contra naturam fit,vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit vti. hæc Auguſtinus. Quocunque autem modo tale factum exerceatur præterquam inter virum & fœminam ordinatè, & in vaſe debito , vitium contra naturam & ſodomiticum iudicatur, *vt dicit Ray.*

¶ Decimus eſt,quòd qui coierit cum brutis,pœniteat pluſquam ſeptem annis :& ſimiliter pro inceſtu 32.*q.*2.*c. hoc ipſum & §.ſeq.*

¶ Vndecimus eſt quòd Presbyter qui intereſt clandeſtinis nuptiis triennio ſuſpenditur:& ſi culpa exegerit,grauius puniatur.*extrà,de clandeſtin.deſponſa.c.cum inhibitio.*

¶ Duodecimus eſt , quod qui votum ſimplex violauerit, pœniteat tribus annis 27.*diſt.c.ſi vir.*

¶ Decimus tertius eſt , quòd qui excommunicatus celebrauerit , debet triennio pœnitere,& per ſecundam, quartam & ſextam feriam à vino & carnibus abſtinere.11.*quæſt.* 3 *c de his.* Depœna verò degradati celebrantis habetur. *diſt.* 50.*c.accedens.*

¶ Decimus quartus eſt , quòd homicida voluntarius ſine ſpe reſtitutionis deponitur , & pœniteat ſeptem annis. 50. *diſt.c.miror.*

¶ Decimusquintus eſt , quòd homicida caſualis pœniteat quinque ann.& hoc ſecundùm Ray. ſi culpa caſum præceſſit:aliter non,niſi fortè ad cautelam,*diſt.* 50.*c.eos & duobus c.ſequentibus.*

¶ Decimus ſextus eſt , quòd ſi quis fecerit homicidium propter neceſſitatem euitabilem , pœniteat duobus annis, *diſt.*50.*c.de his Clericis.* quæ licet ſi ineuitabilis eſſet, in nullo ſibi imputaretur. 50. *diſtinct.c.qui à te.* Quod verum eſt quoad culpam:ſed bonum eſſet,quòd pœniteret quoad cautelam & innocentiam ſuam Eccleſiæ oſtendendam , *de homicid.cap.*1.*§.vltim.*Et ſecundùm Ray.fortè diſtingui poteſt in homicidio neceſſario,ſicut in caſuali & vtrum culpa præceſſerit neceſſitatem vel non. *Arg.diſtinctio* 50.*c.de his not. extrà de homic.c.interfeciſti.*Sed & ſi quis per inſaniam committat homicidium,non ei imputatur.3.*quæſtio.*4.*c. iudicas.* quin etiam qui intuitu diſciplinæ incautè percutiendo occiderit,deponitur.*extrà,de homic.c. Presbyterum* 15.*quæſt.*1.*c.ſi quis non iratus.* Sed qui ligatum latronem interficit,deponitur. *extrà de homicid.c ſuſcepimus.* Qui autem latronem occultum occidit,quem viuum comprehendere potuit,quadraginta diebus non intret Eccleſiam & aliàs pœnitere debet, *extrà,eodem tit.cap.*2.vbi de hoc dicitur Qui verò paganum vel Iudæum occidit,pœniteat quadraginta diebus.*diſtinctio.* 50.*cap.qui verò odio*

¶ Decimus ſeptimus eſt,quòd matricida pœniteat decem annis ſecundùm formam ſatis apertè traditam , *trigeſimæ tertia quæſtione ſecunda c.latorem.* Vxoricidæ verò grauior pœnitentia debet imponi.Talis enim, & qui Dominum occidit nunquam equitat,nec vehiculo portatur , nec matrimonium contrahit : vſque ad decem annos carnes non comedit,nec vinum bibit,& alia quæ habentur *trigeſimatertiæ quæſtione ſecunda,c.admonere,& capitul.quicunque.*Imponitur autem pœnitentia maior vxoricidæ , non quia illud peccatum ſit grauius iſto : ſed quia homines proniores ſunt ad occidendum vxores , quàm matres. Maius enim peccatum eſt occidere matrem , quàm vxorem occidere , vt dicit Bonauentura in quarto ſententiarum , & communiter omnes doctores. Guilielmus verò Durandus tenet contrarium in repertorio , pro eo quòd vxoricidæ imponitur pœnitentia maior:Mihi autem magis placet ſententia aliorum.Sed qualem pœnitentiam agere debent , qui filios occidunt? Reſpon Aut eſt certum quod ipſimet ſcienter interfecerunt , & ſic debet eis imponi pœnitentia maior quàm pro alio homicidio. *Arg extrà eod. c. vltim. in textu & gloſſa & de homicidio cũ iuramento.de pœnitentia.diſtinctio* 1.*c.aut facta.* In hoc tamen caſu vir vxorem recuperat , quam coactus abiurauerat , & ipſa pœnitentiam agit ſecundùm arbitrium Epiſcopi : ita quòd ſi habet alios filios pacificè gubernare poſſit eos vxor *extrà,eod.c. intelleximus.*quod ſi virum non habet, induci debet vt intret religionem ad quod ſi non po-

ſſit

teſt induci, tutius eſt ei dare licentiam nubendi, vt *ext. eod. c. veniens*. Et hoc quando timetur de incontinentia, aliàs non *vt patet 31 quæſt. 2. c. in adoleſcentia*. Et ſi pater ſit Clericus, ab officio altaris debet perpetuò abſtinere, & ei grauior quàm laico, non tamen publica (niſi veniat in publicum) pœnitentia debet imponi. vt *extrà, de pœniten c. quæſitum*. Aut certum eſt, quod non interfecerunt ſponte, nec in culpa fuerunt ſed caſu fortuito contigit, & ſic de ſtricto iure in nullo tenentur. *Arg. extrà, de homic. ex literis 2. c. Ioannes. & c. vlt.* Niſi velint ad cautelam pœnitere. In dubio tamen præſumitur quod non hoc ex certa ſcientia, ſed potius ex incuria prouenerit, *extrà de præſumpt. c afferte*. Aut certũ eſt, quod non exhibuerunt omnem diligentiam quam potuerunt & debuerunt: & ſic culpa præceſſit caſum. Et ſi ſit grauis culpa, vt ſi poſuit puerum in medio vtriuſque, ſecundùm arbitrium pœnitentiarij, imponitur pœnitentia quinque vel ſeptem annorum. *50. diſt. c. ſi qua fœmina, & c. ſeq. & c. ſi quis ſponte*. occulta, ſi ſit occultum, publica, ſi ſit publicum, & maior, ſi in lecto ſuffocetur, quam ſi in cunis, & maior Presbytero Græco, quàm laico, *vt habetur extrà, de pœnit. c. quæſitum*. Et licet diſpenſetur quoad pœnitentiam, quæ eſt arbitraria, vt dicitur ibidem, non tamen quoad ordines propter homicidium, quod eſt delictum enorme & & indiſpenſabile, *diſtinct. 50 c. miror*. Si autem culpa, quæ præceſſit caſum, ſit leuis, vt ſi poſuit puerum in eodem lecto, longè tamen à ſe, imponitur pœnitentia trium annorũ. Secundum hoc intellige illud *extrà eod. de infantibus*. Monendi ergo ſunt parentes, quod tam tenellos ſecum in vno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interueniente opprimantur & ſuffocentur, *vt 2. quæſtion 5. c. conſuluiſti*. Et hoc modo diſtinguit Hoſtienſ. & Ber. extrà de infantibus. Quid de illis qui filios vel ſeruos ſuos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, id eſt, extrà ſe ponunt ante Eccleſias, vt aliqui moti miſericordia colligant eos? Reſpon. Tales grauiter peccant: quia cum ignoretur ſæpè conſanguinitas expoſitorum contrahere poſſent matrimonium cum ſorore vel conſanguinea, ideo exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, & eſt puniendus ſicut expoſitus ſi ſcienter cum tali contraheret, puniretur. *extrà de pœn. c. officij. ſecundum Hoſtienſ.* Talis enim ſecundum Rayn. eſt tanquam homicida iudicandus, qui hominem ſibi ita coniunctum periculo mortis exponit. Conſideratis tamen[a] circumſtantiis, & vtrum ob hoc mors ſecuta fuerit, vel non fuerit, pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares, ſecundùm Rayn ſi mors inde ſit ſecuta, quia ſcilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen ſecundùm Rom. ſi in nulla culpa fuiſſent: quia fortè nec eleemoſynas quærendo, nec aliter eos alere poſſent, irregulares non eſſent, nec peccarent.

¶ Decimus octauus eſt, quod qui Presbyterum interfecit, pœniteat duodecim annis. *extrà, de pœnit. & remiſſ. c. 2.* De pœnitentia verò eius qui occidit Monachum, vel Clericum Subdiaconum, vel Diaconum, habetur *17. q. 4. c. qui occiderit*. De pœnitentia autem eius qui machinatur in mortem domini ſui, vel in regimen eius, habetur *23. qu. vlt. §. ſi quis*.

¶ Decimus nonus eſt, quod qui iniuſtè alium ad mortem accuſat, quadraginta diebus in pane, & aqua per ſeptem annos ieiunet & pœniteat: & hoc ſi accuſatus ſit occiſus. Si autem tantùm membrum perdiderit, triennio pœniteat. *extrà, de accuſ. c. accuſaſti*. Hoſtienſ. verò & Ioan. de Deo in ieiunando intellexerunt quod primus pœniteat per ſeptem annos: quolibet anno ieiunando quadraginta diebus in pane & aqua, ſecundus verò per tres annos. G. verò Duran. intellexit prout litera magis ſonat, ſcilicet quòd primus ieiunabit quadraginta diebus in pane & aqua: ſiue continuè, ſiue interpolatè, & per ſeptem annos, ieiunabit: non tamen in pane & aqua: ſed ad arbitrium Presbyteri, ſecundus verò per tres Quadrageſimas, prima ante natalem Domini. ſecunda ante Paſcha tertia ante Sanctum Ioannem, has enim inſtituit B. Petrus, vt habetur in chronicis. Ieiunabit autem tunc in pane & aqua. probantur hæc *ſecundùm Hoſti. 22. quæſt. 5. c. 1. 2. & 3.*

¶ Vigeſimus eſt, quod periurus quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & ſeptem annis ſequentibus pœniteat, & ſemper debet eſſe in pœnitentia, ſcilicet interiori. *6. q. 1. c. quicunque*.

¶ Vigeſimus primus eſt, quod qui compulſus conditionaliter à domino ſcienter peierat, ſi liber ſit, quadraginta diebus in pane & aqua, & hoc ſecundum gloſſ. intellige continuè vel interpolatè pœniteat ſeptem annis ſequentibus, non tamen in pane & aqua, vt dicit gloſſ. Si verò ſeruus ſit eius, qui eum coegerit, tribus Quadrageſimis & legitimis feriis, ſcilicet. *2. 4. & 6. 22. quæſtione. 5 c. qui compulſus*.

¶ Vigeſimus ſecundus eſt, quod qui peierat in manu Epiſcopi vel in cruce conſecrata, pœniteat tribus annis. Si verò in cruce non conſecrata, vno anno. Qui verò coactus & ignorans ignorantiâ iuris, & poſtea cognoſcit pœniteat tribus Quadrageſimis. *22. q. 5 c. 2* Qui vero coactus pro vita redimenda vel qualibet cauſa vel neceſſitate peierat (quia corpus pluſquàm animam dilexit) tribus quadrageſimis pœniteat, *ead. q. 5. c. ſi coactus*. Alij inducunt tres annos: & vnum ex his in pane & aqua.

¶ Vigeſimus tertius eſt, quod qui falſum ſcienter iurat, vel alium iurare cogit, diebus quadraginta pœniteat in pane & aqua: & ſeptem ſequentibus annis nunquam ſit ſine pœnitentia, ſcilicet interiori. Alij etiamſi conſcij fuerint, ſimiliter pœniteant *22. quæſt. 5. c. ſi quis conuictus*.

¶ Vigeſimus quartus eſt, quod qui menſurat in falſa menſura, 30. diebus in pane & aqua ieiunet. *extrà de empt. c. vt menſura* De pœna verò falſarij literatum, *habetur extrà, eod. c. ad audientiam, & c. dura. & c. ad falſariorum. & de verb. ſig. c. nouimus*.

¶ Vigeſimus quintus eſt, quod qui frangunt pœnitentiam ſolemnem ſiue redeundo ad crimina priora vel ſimilia. ſiue redeundo ad negotiationem vel militiam ſæcularem, quæ ſibi fuerant interdicta: ſola inter Eccleſiam fidelibus oratione iunguntur à communione ſuſpenduntur, à Catholicorum conuiuiis ſeparantur, & pœnitere debent ſeptem annis, & communicent in fine vitæ. *33. q. 2. de his verò, & de pœn. diſt. 5. c. ſi quis verò*.

¶ Vigeſimus ſextus eſt, quod qui canit Miſſam, & non communicat: debet vno anno pœnitere, & interim Miſſas non cantare *de conſecr. diſt. 3. c. relatum*.

¶ Vigeſimus ſeptimus eſt, quod Presbyter, qui mortuum Clericum inuoluit in palla altaris, pœniteat decem annis, & menſibus 5. Diaconus verò triennio & dimidio. *de conſecr. diſt. 1. c. nemo per ignorantiam*.

¶ Vigeſimus octauus eſt, quod qui committit ſacrilegium Eccleſiam violando, vel chriſma ſiue calicem ſacrum pollutis manibus accipit, vel ſimilia ſacrilegia committit, pœniteat ſeptem annis Primo anno extra cœmeterium quod violauit, conſiſtat, ſecundo anno ante fores Eccleſiæ, tertio in Eccleſia: & in hoc triennio carnes non comedat, vinum non bibat niſi in Paſcha vel Natali non offerat, nec communionem accipiat, quarto anno communicabit; & in illo & in 5. & 6. & in 7. tribus feriis à carnibus & vino abſtineat ieiunando. *12. quæſt. 2. c. dæmon.* Comburens autem Eccleſiam, quindecim annis pœniteat, & eam reſtituat. *17. quæſt. 4. § ſi quis in verſ. maius*. De pœna verò raptoris, ſiue furis rei Eccleſiaſticæ, & de pœna furis & effractoris tam Clerici quàm laici habetur, *ead. quæſt. §. peccata. & cap. ſi quis Clericus*.

¶ Vigeſimus nonus eſt, quod ſi parentes frangunt ſponſalia filiorum, à communione triennio ſeparentur: & ſimiliter filij ſi ſint in culpa: ſi tamen filij ſecundùm promiſſionem factam contraxerint, excuſantur vtique: ſcilicet quoad pœnam Eccleſiæ: ſed non quoad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium, *31. q. 3. c. ſi quis parentes argum. de pœn diſt 1. c. ſi cui*.

¶ Trigeſimus eſt, quod qui blaſphemauerit publicè Deum vel

vel aliquem Sanctorum, & maximè beatam Virginem, illi debet Epiſcopus hanc pœnitentiam iniungere: ſcilicet vt ſeptem diebus Dominicis præ foribus Eccleſiæ in manifeſto dum Miſſa cantatur exiſtat, & vltimo illorum dierum dominicorum pallium & calceamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & ſeptem præcedentibus ſextis ferijs in pane & aqua ieiunet, Eccleſiam nullatenus ingreſſurus: & quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel ſaltem vnum reficiat, ſi poteſt: & ſi non poteſt, hæc pœna in aliam commutetur: quod ſi renuerit agere omnia ſupradicta, interdicatur ſibi Eccleſia: & in morte priuetur Eccleſiaſtica ſepultura *extrà, de maledic. c. ſtatutū.* Item blaſphemus ſi diues fuerit, 40. alioquin 30. vel 20. & ſi ad hoc non ſufficit, quinque ſolidorum viualis monetæ pœna multetur, nullamque miſericordiam in hoc habiturus, vt dicitur ibidem: ſcilicet quin ſoluat quinque ſolidos: quos ſi non habet, currat per ciuitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna ſoluetur ei, qui condemnat, id eſt, poteſtati ſæculari, hanc enim pœnam temporalem præcipit Papa imponi per poteſtatem temporalem: quod ſi neglexerit, per Epiſcopum præcipitur, cogi. hæc Hoſtienſ. habet autem prædicta pœna locum ſecundùm Goffr cum quis blaſphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia: quia tunc cum eo mitiùs ageretur. *qu. 3. c. ſi quis iratus § notādum* Secundùm verò Hoſtienſ. hæc pœna eſt ſpecialiter inducta contra eos, qui Deum blaſphemant ex ira. Non enim aliquis de leui blaſphemat Deum, niſi iratus Tanta tamen poſſet eſſe iracundia, quòd æquipararetur dementiæ: & tunc illud quod dicit Goffr. locum poſſet habere. hæc Hoſtienſ.

¶ Quid ſi quis iuret per caput, vel per ventrem, vel per corpus, vel capillum? Reſpondet Hoſtienſ. quod ſi faciat hoc affirmando vel iurando, non habet locum hæc pœna. ſecus eſt ſi faciat hoc deteſtando vel vituperando, licet iratus. item ſecundùm Goffr. & Hoſtienſ. hæc quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt iudice pro tribunali ſedente. In iudicio autem animæ Presbyter diſcretus molliendo rigorem diſpenſare poterit ex cauſa circa pœnam ſpiritualem ſuperiorem. 25. *q. 6. pœnitentib. hæc Hoſt.* Item blaſphemus Clericus, maximè Presbyter cogitur ad veniam poſtulandam, quod ſi noluerit, degradetur, *diſtinct. 46. c. Clericus.*

¶ Notandum verò quòd blaſphemus ſecundùm leges eſt decapitandus, *vt in auth. vt non luxur. contra natur. circa medium collat. 6.* Secundùm verò Canonem antiquum Clericus erat degradandus: & laicus excommunicandus, 22. *qu. 1. c ſi quis per capillum.* Hodie verò laicus aget pœnitentiam ſupradictam, ſcilicet illius Canonis, ſtatuimus, & hoc ſi publicè blaſphemauit. Si enim occultè non pœnitebit publicè, vt puto. Clericus verò hodiè eſt corrigendus, pœna arbitraria & occulta: non illa quæ eſt publica. Clericus enim publicè non debet pœnitere. Si autem rebellis fuerit, vel ſæpius hoc commiſerit, locum habet pœna legis, ſcilicet vt laicus decapitetur in foro ciuili, & in Canonico anathematizetur, id eſt, Eccleſiæ ingreſſus ſibi interdicatur, & in morte priuetur Eccleſiaſtica ſepultura. Clericus verò degradetur. *hæc Hoſt. tit. de maledicis.*

¶ Trigeſimus primus eſt de Presbytero, qui reuelat confeſſionem, quod de iure antiquo debet deponi, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinari. *de pœn. diſt. 6. c. Sacerdos.*

¶ Trigeſimus ſecundus eſt, quod qui dicendis horis Canonicis & aliis officiis diuinis diſcrepat à conſuetudine propriæ Metropolitanæ Eccleſiæ, ſex menſibus priuatur communione, ſi hoc accidat ex contemptu, 17. *diſtinctione, c. de his.*

¶ Trigeſimus tertius eſt, quod Epiſcopus qui ordinat ſine iuſta cauſa Clericum inuitum aut reclamantem, vel penitus inuitum, abſolutè ſuſpenditur anno vno. 74. *diſt. capite 1.*

¶ Trigeſimus quartus eſt, quòd Epiſcopus qui correctionem de venditione miniſteriorum diſſimulat, duobus menſibus: Presbyter 4. Diaconus 3. Subdiaconus & cæteri ad arbitrium iudicis pœnitere debent. 1. *quæſt. 1. c. quidquid c. inuiſibilis.*

¶ Trigeſimus quintus eſt, quod ſortilegus 40 diebus pœniteat. *extrà de ſortileg. c. requiſiſti.*

¶ Trigeſimus ſextus eſt, quod qui videt in aſtrolabio, pœniteat duobus annis, *extrà, de ſortileg. c. ex tuarum.*

¶ Trigeſimus ſeptimus eſt, de ſtilla ſanguinis altaris cadentis ſuper terram, vel aliquid aliud propter negligentiam Presbyteri, debet Presbyter pœnitere 40 diebus. Si cecidit ſuper pallio altaris, pœniteat quatuor diebus. *de conſec. d. 2. c. ſi per negligentiam.*

¶ Trigeſimus octauus eſt, quòd ſi aliquis euomit Euchariſtiam propter ebrietatem & voracitatem: ſi laicus, pœniteat 3. diebus. Si Clericus vel Monachus, vel Presbyter, vel Diaconus, pœniteat 70. diebus. 8. Epiſcopus, pœniteat nonaginta diebus. Et debet euomitura comburi, & iuxta altare collocari. Si verò cauſa infirmitatis euomuerit, ſeptem diebus pœniteat, *de conſecrat. diſt. 2. c. ſi qui propter ebrietatem.*

¶ Trigeſimus nonus eſt, quando mus corrodit vel comedit corpus Chriſti, de pœnitentia huius caſus inquire vbi ſit notata, *de conſec. diſt. circa fin.*

¶ Quadrageſimus eſt, quod qui domum vel aream voluntariè ſuccendit, ſublata vel incenſa omnia reſtituat, & tribus annis pœniteat, *extrà, de iniur. c ſi quis domum.* Canon tamen dicit, quod ſi ex odio, vel iniuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec abſolui donec ſatisfecerit, & iurauerit quod ignem de cætero non apponet. Imponitur autem ſibi vt Hieroſolymam vel in Hiſpaniam Vadat, in Dei ſeruitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem Archiepiſcopus vel Epiſcopus hoc relaxauerit, damnum reſtituat, & ab officio Epiſcopali per annum abſtineat. 23. *quæſt. 8. c. peſſimam.* Hodie autem poſtquam ſunt denunciati, non poſſunt citra Sedem Apoſtolicam abſolui, *extrà de ſentent. excommun. c. tua nos.* Immò text. loquitur de incendiariis indiſtinctè, poſtquam ſunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expreſsè, & Gratianus *extrà, de ſententiis excommunicat. c. quicunque.* & Goffred. licet Rom. contrarium dicat. Secundùm autem leges, qui in ciuitate data opera incendium fecerit, ſi ſit humilis, ſubiicitur beſtiis: ſi ſit in aliquo gradu, decapitatur, vel in inſulam relegatur *ff. de incend. ruin. naufrag. l. fin.* Qui verò alibi vt in villis vel caſtris remiſſis ibid. ædes poſitas combuſſerit, ſi hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum ſecundùm Hoſtienſ. ſi ſit humilis. Si autem hoc ex ſua negligentia contingerit, reſarciet damnum, vel ſi minus idoneus ſit, parum vel leuiter caſtigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur, *vt ibidem dicitur l. qui ædes.*

¶ Quadrageſimus primus eſt, quod qui dederit vel acceperit communionem ab hæretico, & neſcit hoc eſſe prohibitum ab Eccleſia, & poſtea intelligit, pœniteat vno anno. Si autem ſciuit & neglexit, pœniteat decem annis: vel ſecundùm quoſdam ſeptem, vel ſecundùm alios quinque. Qui verò permittit hæreticum Miſſam celebrare in Eccleſia catholica per ignorantiam iuris, pœniteat quadraginta diebus Si pro reuerentia eius, per annum pœniteat. Si pro damnatione Eccleſiæ catholicæ, & pro conſuetudine Romanorum proiiciatur ab Eccleſia ſicut hæreticus, ſi ſit impœnitens: alioquin pœniteat decem annis. Si autem relicta Eccleſia ad hæreticos tranſierit, & alios ad hoc induxerit, pœniteat duodecim annis, tribus extra Eccleſiam, ſeptem inter audientes, duobus extra communionem: & ſic duodecimo anno communionem ſiue oblationem percipiat, 24. *qu. c. ſi quis dederit*

¶ Quadrageſimus ſecundus eſt quod patronus qui res Eccleſiæ dilapidat, vno anno pœniteat, 16. *q. 7. c. filiis.*

¶ Quadrageſimus tertius eſt, quod qui domum ſuam magicis & incantatoribus luſtrat, vel aliud facit, & qui ei hoc conſulit,

conſulit, annis quinque pœniteat, 16.*q.5.c.qui diuinatores, & c.non liceat.*

¶ Quadrageſimus quartus eſt, quod qui pacem cum proximo ſuo non facere, iurat, anno vno pœniteat, & ad pacem redeat, 22.*q.2. c.qui ſacramento.*

¶ Quadrageſimus quintus eſt, quod pro periurio, adulterio, homicidio, dantur pro pœnitentia regulariter ſeptem anni & ſimiliter pro fornicatione: licet non ita aſpera pœnitentia iniungatur. 22.quæſt.1.c.prædicandum. 33 *q.1.c.hoc ipſum, & §.ſeq.*

¶ Quadrageſimus ſextus eſt, quod qui ſcienter rebaptizatur, ſeptem annis pœniteat, & feria quarta & ſexta in pane & aqua ieiunando tres quadrageſimas faciat, & hoc ſi fecit pro hæreſi introducenda. Sin autem pro munditia id eſt. pro ſalute corporis obtinenda, *vt extrà, de apoſt. c.2.* tribus annis pœniteat. *de conſecrat.diſt.4.qui bis* & talis qui baptizatur, vel confirmatur, fit de foro Eccleſiæ, & cogitur fieri irregularis *diſt.84. c.dictum eſt.* De pœna autē talium habetur *de conſecrat.diſt.4 c.eos.* Cuius capituli ſententiam prætermitto gratia breuitatis.

¶ Quadrageſimus ſeptimus eſt, quòd qui vxorem adulteram cognoſcit antequam pœniteat, tres ann. pœniteat, 21. *q.2.c.ſi quis.* Qui verò cognoſcit eam pœnitētem ante pœnitentiam peractam pœniteat duobus annis, *ead.q.c.ſi quis primò.* Quomodò verò pœnitentia iniungenda ſit mulieri partum alterius ſupponenti, vel etiam de non ſuo viro concipienti, habetur *extrà, de pœnit.& remiß.c.officij.*

¶ Ad regulas igitur prædictas inſpiciendo poteſt ſtudioſus indagator procedere ad pœnitentias pro diuerſis criminibus ſecundùm Canones imponendas: & ex cauſa conſideratis circumſtantiis, vt dictum eſt ſup. moderari poterit eas. Et licet ab ipſo omnes circumſtantiæ ſint diligenter attendendæ: principaliter tamen qualitates perſonæ & præcipuè vtrum ſit perſona obnoxia alicui aliquo vinculo ſeruitutis. Nam circa tales perſonas cauere debet pro poſſe Preſbyter, ne talem pœnitentiam eis imponat: per quam illis quibus ſunt aſtrictæ præiudicium fiat, maximè circa coniugatos. Vnde ſi ſeruus ſit, & timore peccauerit, obediens Domino ſuo in atrocioribus, eſt mitiùs puniendus, 22.*quæſt.5. c.qui compulſus.* obedire tamen non tenebatur in talibus. 11.*q.3.c.ſi Dominus.* Si autem voluntariè peccauerit, corpore punietur etiā acrius quàm alius. 24. *quæſt.1. c.qui contra pacem.* Nec eſt ſeruo iniungenda peregrinatio, per quam Dominus eius, qui non eſt in culpa, illius ſeruitio defraudetur, *extrà, de ſent.excommunic. c.relatum.* Si verò liber ſit, tota pœnitentia Canonis, ſi poteſt facere, debet imponi. 16. *quæſt. 1. c. Sacerdos pœnitentiam.* Sed ex cauſa poterit eam Presbyter moderari.

¶ Conſiderandum etiam erit, vtrum ſit perſona noua in fide: quia nouis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi, *extrà de pœnitentia, & remiſſio.c.Deus qui.* Et ſimiliter conſiderandæ erunt aliæ perſonarum circūſtantiæ: de quibus ad præſens ſuperſedeo gratia breuitatis:

¶ Sciendum autem quod in foro pœnitentiali dicuntur legitimæ feriæ ſecunda, quarta, & ſexta. *d 81. c.Presbyter. de conſecrat diſt.3.c.ieiunia.* Aliqui tamen, vt dicit Rom. pro ſecunda feria ponunt ſabbatum.

¶ Inſuper notandum eſt, quod ſi pœnitencia in pane & aqua imponatur non habenti panem, poteſt loco panis leguminibus & piſciculis veſci. & etiam aliis, ſi neceſſitas illud requirat, *extra de pænitent. & remiſſio. licet in text. & gloſſ. aliàs non licet.*

Notandum etiam ſecundùm Ioannem, ſi pœnitentia ſit impoſita à Canone, liberatur quis à ieiunio dando denariū, vel legendo pſalterium propria auctoritate. Innocentius verò dicit, quòd ieiunia neceſſaria, vt quatuor temporum, & huiuſmodi nō poſſunt redimi niſi ſubſit rationabilis cauſa: voluntaria verò redimi poſſunt etiam ſine auctoriiate ſuperioris.

¶ Ad hoc etiam nota quòd vbi imponitur pœnitentia aliquot annorum ſiue quadrageſimarum, nec additur quomodo quis debet pœnitere, hoc relinquitur arbitrio Presbyteri: cum pœnitentiæ ſint arbitrariæ, *vt dictum eſt ſuprà*, ipſe enim Presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciēdam ſecundum Canones. 50. *diſtinct.c.de his Clericis extrà, de homi. cap.2. & in multis aliis iuribus.* Et ſic intelligitur illud, *extrà, de accuſ. c.accuſaſti, & de ſponſ .c.dilectus, & ſimilia.*

Expliciunt Canones Pænitentiales.

CANONES SANCTORVM *Apoſtolorum, per Clementem à Petro Apoſtolo Romæ ordinatum Epiſcopum, in vnum congeſti.*

EPISCOPVS à duobus aut tribus Epiſcopis ordinator.

2.¶ Preſbiter ab vno Epiſcopo ordinator: item diaconus,& reliqui clerici.

3.¶Si quis Epiſcopus aut presbyter ordinationem Domini, quam de ſacrificio inſtituit alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino ſiceram, aut confecta quædam, aut aues, aut aliqua animalia,aut legumina ſupra altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor: excepto nouo frumento, & vna opportuno tempore.Præterea licitum non eſto aliud quippiam admouere ad altare,quàm oleum in candelabrum,& incenſum oblationis tempore.

4.¶ Omnium aliorum pomorum primitiæ Epiſcopo & presbyteris domum mittuntur, non ſuper altare. Manifeſtum eſt autem,quòd Epiſcopus,& presbyteri inter diaconos & reliquos clericos eas diuidunt.

5.¶ Epiſcopus, aut presbyter,aut diaconus vxorem ſuam p ætextu religionis non abiicito: ſi abiicit ſegregator a communione:ſi perſeuerat,deponitor.

6.¶ Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ſæculares curas non ſuſcipito:alioquin deponitor.

7.¶ Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ſanctum diem Paſchæ ante vernum æquinoctium cùm Iudæis celebrauerit deponitor.

8. ¶ Si quis Epiſcopus aut presbyter, aut diaconus, aut quicunque ex ſacerdotali conſortio, oblatione facta, non communicauerit, cauſam dicito. Et ſi bona ratione ſubnixa ſit, veniam promeretor. Sin minus dixerit, à communione excluditor tanquam qui populo auctor offenſionis fuerit mota contra eum ſuſpicione, qui obtulit.

9.¶Quicunque fideles Eccleſiam ingrediuntur,&ſcripturas audiunt, neque apud preces & ſanctam communionem permanent: eos tanquam qui ordinis in Eccleſia perturbationem inducant,à communione arceri oportet.

10.¶ Si quis cum excommunicato,licet in domo,preces coninnxerit,iſte communioné priuator

11.¶ Si quis cum depoſito clerico,vt cum clerico preces coniunxerit,deponitor & ipſe.

12. Si quis clericus, aut laicus à communione ſegregatus, ſeu nondum in communionem receptus ad aliam profectus ciuitatem, ſine commendatiis litteris receptus fuerit, à communione excluditor tam qui recepit, quàm qui receptus eſt. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

13.¶ Epiſcopo,qui parochiam ſuam dereliquerit,alteri inſilire nefas eſto, licet à pluribus ad hoc compellatur. niſi rationabilis aliqua cauſa ſubſit, quæ hoc ipſum facere vi adigat,nempe quod plus lucri & vtilitatis his, qui illic conſtituti ſunt, verbo pietatis conferre poſſit: neque hoc tamen à ſe ipſo,ſed multorum Epiſcoporum iudicio, & exhortatione maxima.

14.¶Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicunque tandem de clericorum conſortio, relicta parochia ſua, in aliam conceſſerit, & omnino transmigratione facta: præter voluntatem ſui Epiſcopi in alia parochia moram traxerit: hunc iubemus, ne porrò in miniſterio publico ſit Eccleſiæ, minimè ſic accerſente Epiſcopo ipſum eius redire contemnat peruerſo. Illic ordine perſeuerans vt laïcus tamen ibi locorum in commutationem admittitor.

15.¶ Quod ſi Epiſcopus ad quem acceſſerint, pro nihilo reputata vacationis à miniſterio Eccleſiaſtico pœna, quæ contra eos definita eſt, ipſos vt clericos ſuſceperit, à communione excluditor, vt peruerſi ordinis magiſter.

16.¶ Qui poſt baptiſmum duabus implicitus fuit nuptiis,aut concubinam habuit,is Epiſcopus,aut presbyter aut diaconus, aut denique in conſortio ſacerdotali eſſe non poteſt.

17.¶ Qui viduam duxit aut diuortio ſeparatam à viro,aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam quæ publicis mancipata ſit ſpectaculis,Epiſcopus,presbyter, aut diaconus, aut denique ex conſortio ſacerdotali eſſe non poteſt.

18.¶ Qui duas ſorores duxit, aut conſobrinam,clericus eſſe non poteſt.

19.¶Clericus,qui fideiuſſiones dat,deponitor.

20.¶ Si quis humana violentia eunuchus factus eſt, aut in perſecutione amputata ei ſunt virilia, aut ita natus fuit,dignus eſt,efficitor epiſcopus.

21.¶Qui ſibi ipſi virilia amputauit, clericus non efficitur:ſui enim ipſius homicida eſt,& inimicus creationi Dei.

22. ¶Si quis,cùm clericus eſſet, virilia ſibiipſi amputauerit,deponitor:homicida etenim ſuiipſius eſt.

23.¶ Laïcus, qui ſeipſum mutilauit, per tres annos, communione eiicitor:puta quia ipſe vitæ ſuæ poſuit inſidias.

24.¶Epiſcopus,aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehenſus, deponitor: non tamen à communione excluditor. Dicit enim ſcriptura: Bis de eodem delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni conſimiliter & reliqui clerici ſubduntor.

25.¶ex his, qui cœlibes in clerum peruenerunt, iubemus,vt lectores tantum &cantatores(ſi velint)nuptias contrahant.

26.¶ Epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vt fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes percutit, & terrorem ipſis per huiuſmodi vult incutere, deponi præcipimus. Nuſquam enim Dominus hoc nos docuit. Immo verò contra, cùm ipſe percuteretur,non repercutiebat: cùm laceſſeretur conuitiis,non reddebat conuitium:cùm pateretur, non comminabatur.

S f

27.¶ Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ob certa crimina iuſte depoſitus, attingere miniſterium, quod aliquando tractauerat, præſumpſerit, omnino hic ab Eccleſia abſcinditor.

28.¶ Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus pecuniæ interuentu, hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipſe, quàm qui eum ordinauit, & omnino a communione abſconditor, quemadmodum Simon magnus à me Petro.

29.¶ Si quis Epiſcopus ſæcularium magiſtratuum familiaritate vſu, per ipſos Eccleſiam nactus fuerit, deponitor, ſegregantor quoque à communione, quicunque cum ipſo communionem habent.

30. ¶ Si quis Presbyter, proprium aſpernatus Epiſcopum ſeorſum conuenticula egerit, & altare erexerit, cùm de nullo crimine Epiſcopum in pietate ac iuſtitia condemnarit, deponitor, quaſi qui principatum ambiat: tyrannus enim eſt. Conſimiliter & reliqui clerici, qui ſuum illi calculum apponunt: Laici vero à communione ſegregantor. Atque hæc poſt vnam, & item alteram, ac tertiam Epiſcopi exhortationem fiunto.

31.¶ Si quis Presbyter, aut Diaconus per Epiſcopum à communione excluſus ſit, hunc neutiquam ab alio fas eſto ſuſcipi, quàm ab eo qui ipſum à communione excluſit, niſi forte fortuna Epiſcopus, qui ipſum à communione ſegregauit, defunctus ſit.

32. ¶ Nemo peregrinorum Epiſcoporum, aut presbyterorum, aut Diaconorum ſine commendatiis ſuſcipitor literis: & ſi eas obtulerit, attentiùs in diſquiſitionem vocantor. Et quidem ſi Prædicatores pietatis fuerint, ſuſcipiuntor: ſin minus, vbi neceſſaria ipſis ſuppeditaueritis, ad communionem & vlteriorem ipſos conſuetudinem non admittitor, multa enim per obreptionem fiunt.

33. ¶ Cuiuſque gentis Epiſcopos oportet ſcire, quinam inter ipſos primus habereque ipſum quodammodo pro capite, neque ſine vllius voluntate quidquam agere inſolitum; illa autem ſola quemque pro ſe tractare, quæ ad parochiam eius, & loca ipſi ſubdita attinent. Sed neque in illa citra omnium voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in ſancto Spiritu.

34.¶ Epiſcopus extra terminos ſuos in ciuitatibus & regionibus ſibi non ſubiectis ordinationes facere non præſumito. Si vero præter voluntatem eorum, qui ciuitates illas aut regiones detinent, id feciſſe conuictus fuerit, deponitor tam ipſe, quàm etiam hi quos ordinauit.

35.¶ Si quis ordinatus Epiſcopus miniſterium & curam populi ſibi commiſſam non ſuſceperit, hic a communione ſeiunctus eſto tandiu, donec ſuſceperit, obedientiam accommodans. Similiter autem Presbyter & Diaconus. Si vero non pro voluntate ſua, ſed præ malitia populi non ſuſceperit, maneto ipſe quidem Epiſcopus: clerus verò eius ciuitatis à communione ſegregator, eo quod tam inobedientem populum non corripuerint.

36. ¶ Bis in anno Epiſcoporum celebrator ſynodus a ac pietatis inter ſe dogmata in diſquiſitionem vocanto, neque non in Eccleſiis incidentes contradictiones dirimunto: ſemel quidem quarta feria à Pentecoſte, ſecundo dundecima Hyperberetei *b*.

37.¶ Omnium rerum Eccleſiaſticarum curam Epiſcopus gerito, & eas diſpenſato, quaſi inſpectāte Deo. Non licitum autem ei eſto quidpiam ex eis ſibi tanquam proprium aſſumere: aut cognatis ſuis elargiri, quæ Deo dedicata ſunt. Quod pauperes illi ſint, vt pauperibus ſubminiſtrato: non tamen horum prætextu res Eccleſiæ venundato.

38. ¶ Preſbyteri, & diaconi abſque voluntate Epiſcopi nihil peragunto: ipſius enim fidei populus Domini commiſſus eſt, & pro animabus ab ipſo repetetur ratio.

39.¶ Manifeſtæ ſunto priuatæ res Epiſcopi: ſi modò & priuatas habet: manifeſtæ item ſunto dominicæ, vt priuatas quidem res Epiſcopus, cùm moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatē habeat: neque occaſione Eccleſiaſticarum rerum intercidant res Epiſcopi, qui nonnunquam vxorem & liberos aut cognatos, aut ſeruos habet. Iuſtum enim eſt apud Deum pariter & homines, ſimul ne Eccleſia per ignorationem rerum Epiſcopi damni aliquid ſuſtineat, ſimul ne Epiſcopus aut cognati eius prætextu Eccleſiæ oblædantur: aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, eiúſque mors implicetur diffamationibus.

40.¶ Præcipimus, vt Epiſcopus res Eccleſiæ in poteſtate habeat. Nam ſi pretioſæ hominum animæ fidei eius commitendæ ſunt: multò vtiqué magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare, vt illius arbitratu diſpenſetur, neque non cùm timore Dei ſummâque ſollicitudine per Presbyteros ac Diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipſe (ſi modo indiget) quantum ad neceſſarios ſuos & hoſpitio exceptorum fratrum vſus opus habet, ne quomodo ipſe poſteriore loco habeatur, quàm cæteri. Ordinauit enim lex Dei, vt qui altari interuiuunt, de altari nutriantur: quando nec milites vnquam ſuis annonis hoſtibus inferant.

41.¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget, vel deſinito, vel deponitor.

42. ¶ Subdiaconus aut cantor, aut lector, qui conſimilia facit, vel deſinito, vel à communione ſeiungitor. Similiter & laici.

43.¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui vſuras a mutuum accipientibus exigit, vel deſinito, vel deponitor.

44.¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui cùm hæreticis preces coniunxerit, duntaxat à communione ſuſpenditor. Si vero etiam ipſos tanquam clericos aliquid agere permiſerit, deponitor.

45.¶ Epiſcopum, aut Presbyterum, qui hæreticorum baptiſma, aut ſacrificium ſuſceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conuentio inter Chriſtum & Belial? aut quæ particula cùm infideli?

46.¶ Epiſcopus aut Presbyter, ſi eum, qui verum baptiſma habeat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impiis non baptizauerit, deponitor, vt qui crucem & mortem Domini derideat: neque diſcernat veros ſacerdotes à ſacerdotibus.

47.¶ Si quis laïcus, cùm ſuam à ſe vxorem abiicit, alteram duxerit, aut ab alio dimiſſam, à communione ſegregator.

48.¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, ſecundum ordinationem Domini non baptizauerit in Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum ſed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos, deponitor.

49. ¶ Si quis Epiſcopus: aut Presbyter in vna initiatione non tres immerſiones, ſed vnam duntàxat, quæ in mortem Domini detur, peregerit deponitor. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate: ſed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

50. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quiuis omnino de ſacerdotali conſortio, nuptiis, & carnibus, & vino abſtinuerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, ſed propter abomina-

a *al. hebdomade.* b *Hyperbereteus apud Aſiæ populos & Macedones October Græcè dictus.*

abominationem: oblitus, quod omnia pulchra valde, & quod maſculum & fœminam Deus creauit hominem, ſed diffamationibus laceſſens creationem Dei, vocat ad calumniam aut corrigitor, aut deponitor, & ex Eccleſia reiicitor. Conſimiliter laicus.

51 ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter eum, qui à peccato reuertitur, non recipit, ſed reiicit, deponitor, eo quod Chriſtum offendat, qui dixit, ob vnum peccatorem, qui reſipiſcat gaudium oboriri in cælo.

52. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus carnibus & vino, feſtiuis diebus non vtatur, ídque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis deponitor, tanquam qui cauterio notatam habet conſcientiam, & multis auctor ſit offendiculi.

53. ¶ Si quis clericus in caupona cibum capere deprehenſus fuerit, à communione excluditor: excepto tamen eo, qui neceſſariò in itinere in commune diuertit hoſpitium.

54. ¶ Si quis clericus Epiſcopum contumelia affecerit, deponitor: principi enim populi tui non maledices.

55. ¶ Si quis clericus contumelia affecerit Presbyterum, aut Diaconum, à communione ſegregator.

56. ¶ Si quis mancum aut mutum, ſurdúmve, aut cæcum, aut eum, cui vitioſus inceſſus eſt, ſubſannauerit, communione priuator. Conſimiliter & laicus.

57. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, qui negligentius circa clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit: à communione ſegregator. Si verò in ea ſocordia perſeuerauerit, deponitor.

58. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, clerico ex inopia laboranti neceſſaria non ſuppeditauerit, à commune reiicito: ſi perſeuerat, deponitor, vt qui fratrem ſuum necauerit.

59. ¶ Si quis falsò inſcriptos impiorum libros tanquam ſacros in Eccleſia ad populi & clerici corruptionem publicauerit, deponitor.

60. ¶ Si accuſatio contra fidelem inſtituatur de fornicatione, aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, & conuictus fuerit, in clerum non perducitor.

61. ¶ Si quis clericus per metum humanum, vel Iudæi, vel Græci vel hæretici negauerit, ſiquidem nomen Chriſti, ab Eccleſia reiicitor: ſi verò nomen clerici deponitor: pœnitentia tamen ductus, vt laicus recipitor.

62. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicunque ex ſacerdotali conſortio comederit carnes in ſanguine animæ eius, aut à beſtiis abreptum, aut ſuffocatum, deponitor: hoc enim lex prohibuit. Sin verò laicus fuerit à communione excluditor.

63. ¶ Si quis clericus, aut laicus, ſynagogam Iudęorum, aut hæreticorum conuenticulum ingreſſus fuerit, vt preces cùm illis coniugat, deponitor, & à communione ſecluditor.

64. ¶ Si quis clericus in concertatione aliquem pulſauerit, & vno ictu ac pulſatione interemerit deponitor propter temeritatam ſuam. Sin verò laicu ſit, arceto à communione. ſi

65. ¶ Siquis dominicum diem, aut ſabbatum, vno ſolo dempto ieiunare deprehendatur, deponitor: ſin laicus, à communione eiicitor.

66. ¶. Si quis virginem ſibi non deſponſatam admota vi detinet, à communione ſuſpenditor. Non licitum autem eſto ei aliam ducere: ſed etiam detineto, quam ſollicitauit, quamuis paupercula ſit.

67. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſecundam ab aliquo ordinationem ſuſceperit, deponitor tam ipſe, quàm qui ipſum ordinauit: niſi fortè conſtet ordinationem eum habere ab hæreticis. Qui à talibus baptizati, aut ordinati ſunt: hi neque fideles, neque clerici eſſe poſſunt.

68. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut lector, aut cantor ſacram. Quadrageſimam Paſchæ, aut quartam feriam, aut Paraſceuem non ieiunauerit, deponitor: præterquam ſi imbecillitate impediatur corporis. Sin laicus ſit, communione priuator.

69. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicunque ex clericorum conſortio cùm Iudæis ieiunauerit, aut communem feſtum diem cùm ipſis egerit, aut lautia feſti, nempe azyma, aut aliud huius generis, ab eis ſuſceperit, deponitor: ſi laicus à communione ſegregator.

70. ¶ Si quis Chriſtianus oleum ad ſacra gentilium aut in ſynagogam Iudæorum in feſtis eorum detulerit aut lucernas incenderit, à communione excluditor.

71. ¶ Si quis clericus, aut huius ceram aut oleum ex ſancta ſubripiat Eccleſia, à communione ſeiungitor.

72. ¶ Vas aureum & argenteum ſanctificatum, aut velamen linteúmve, nemo amplius in ſuos vſus aſſumito, iniquum enim eſt. Cæterùm ſi quis deprehenſus fuerit, excommunicatione mulctator.

73. ¶ Epiſcopum de aliquo per fide dignos accuſatum homines, ab Epiſcopis vocari neceſſarium eſt. Et ſi quidem comparuerit, & confeſſus conuictúſue fuerit, cenſura arrogator Eccleſiaſtica. Si verò vocatus non obtemperauerit, ſecunda quoque vice vocator, miſſis duobus ad ipſum Epiſcopis. Quod ſi per contumaciam ne ſic quidem comparuerit ſynodus ſuam contra ipſum pronunciato ſententiam, nequid tergiuerſando detrectandóq; iudicium lucrifacere videatur.

74. ¶ In dictionem teſtimonij contra Epiſcopum hæreticus non admittitor: ſed neque fidelis, ſi ſolus ſit. In ore enim duorum aut trium teſtium conſiſtet omne dictum.

75. ¶ Item non oportet Epiſcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim Eccleſiam Dei conferre debet in hæredes. Enimuerò ſi quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio, ipſe autem excommunicatione percellitor.

76. ¶ Si quis oculo defectus, aut obtuſo cruce exiſtat, & dignus ſit, Epiſcopus efficitor. non enim mutilatio corporis ipſum polluit, ſed inquinantio animæ.

77. ¶ Qui verò mutus ſurdúſve, & cæcus eſt, Epiſcopus non efficitor, non quia oblæſo corpore eſt, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur munia.

78. ¶ Si quis dæmonem habeat clericus non efficitor ſed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus verò recipitor: & ſi dignus fuerit, efficitor.

79. ¶ Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus eſt, aut ex conuerſatione praua, eum iuſtum non eſt protinus commoueri in Epiſcopum. Iniurium enim eſt, eum, qui non prius ſpecimen & documentum de ſe præbuerit, aliorum doctorem exiſtere: niſi alicubi dono diuinæ gratiæ hoc fiat.

80. ¶ Dicimus, quod non oportet Epiſcopum, aut Preſbyterum publicis adminiſtrationibus immittere: ſed vacare, & commodum ſe exhibere vſibus eccleſiaſticis. Animum igitur inducito hoc non facere aut deponitor. Neque enim poteſt duobus Dominis ſeruire iuxta præceptum Dominicum.

81 ¶ Serui ſi in clerum promoueantur circa dominorum voluntatem, hoc ipſum operatur redhibitionem: Si quando verò ſeruus quoque gradus ordinatione dignus videatur (qualis & noſter Oneſimus apparuit) & Domini conſenſerint, manúque emiſerint, & domo ſua ablegauerint, efficitor.

82. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui militiæ vacauerit. & ſimul vtrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionem ſacerdotalem, deponitor. Quæ enim Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo.

83. ¶ Quiſquis Imperatorem aut magiſtratum contumelia affecerit, ſupplicium luito, & quidem ſi clericus ſit deponitor: ſi laicus, à communione remouetor.

84.¶ Sunto omnibus vobis, clericis ſimul & laïcis venerandi ac ſacri libri, veteris quidem teſtamenti, Moyſis quinque, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu filij Naue vnus. Iudicum vnus. Ruth vnus Regnorum quatuor. Derelictorum ex libro dierum, Duo. Heſter vnus. De Machabæorum geſtis tres. Iob vnus. Pſalterium vnus Salomonis tres, Prouerbia, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum. Prophetarum duodecim vnus. Eſaiæ. Hieremiæ vnus. Ezechiel vnus. Daniel vnus. Inquiritor autem à vobis extrinſecus, vt adoleſcentes veſtri addiſcant item Sapientiam eruditi Syrach. Noſtra vero, hoc eſt, noui teſtamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli epiſtolæ quatuordecim. Petri epiſtolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi vna. Iudæ, vna. Clementis epiſtolæ duæ, & præceptiones, quæ vobis epiſcopis per me Clementem in libris octo nuncupatæ ſunt: quas omnibus publicare non oportet ob quædam arcana, quæ in ſe continent. Et actiones noſtras Apoſtolorum.

FINIS APOSTOLICORVM CANONVM
Gregorio Holoandro interprete.

